

Commentarius in Isaiam prophetam
ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΙΚΗ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΡΟΦΗΤΗΝ
ΗΣΑΙΑΝ. ΒΙΒΛΙΟΝ Α΄. ΛΟΓΟΙ ΕΞ΄.
[ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.]

Ἄσυμφανής μὲν αἰεὶ τῶν ἁγίων προφητῶν ὁ λόγος, μεμέστωται δὲ τῶν κεκρυμμένων ἐννοιῶν, καὶ μυστηρίων ἡμῖν τῶν θείων ὠδίνει προαγόρευσιν. Τέλος γὰρ νόμου, καὶ προφητῶν ὁ Χριστὸς, καθὼς γέγραπται. Χρῆναι δὲ φημί, τοὺς ἐθέλοντας διατρανοῦν τὰ οὕτως ἰσχνὰ, καὶ αἰνιγματώδη τῶν θεωρημάτων πλάτη διανοίας ὄμματι περιαθρεῖν ἐπείγεσθαι, καὶ μάλα εὐφρόνως τοῦτο μὲν, τῆς ἱστορίας τὸ ἀκριβές, τοῦτο δὲ, τῆς πνευματικῆς θεωρίας τὴν ἀπόδοσιν, ἵνα πανταχόθεν τοῖς ἐντευξομένοις ἐκβαίῃ τὸ ὠφελοῦν, καὶ ἡ τῆς τῶν προκειμένων ἐννοίας διασάφησις οὐδὲν ἔχουσα τὸ ἐνδεές διαφαίνοιτο. Οἶδα μὲν οὖν ὅτι φθάσαντές τινες προγεγράψασιν εἰς ταῦτα, καὶ μακροὺς ἡμῖν περὶ αὐτῶν ἐποίησαντο λόγους· ἀπόχρη δὲ οἶμαι τουτὶ, καὶ πρὸς γε τὸ δεῖν ἑτέροις ὄκνου πρόφασιν οὐκ ἀγεννή παρασχεῖν, ἀναπεισαί τε σιωπήσαι ἐλέσθαι μᾶλλον, οἷς ἕτεροι προειρήκασιν ἐπειπεῖν καινὸν μὲν οὐδὲν, ταυτοεπεῖν δὲ μᾶλλον, καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ἵεναι θεωρημάτων. Ἐπειδὴ δὲ κἂν τοῦτο συμβαίνει παθεῖν, τὸ λυποῦν ἂν εἴη παντελῶς οὐδὲν, καὶ διὰ τῆς τῶν πλειόνων συμφωνίας ἐμπεδοῦσθαι πρὸς ἀλήθειαν τοὺς ἀκρωμένους, ὄκνου κρείττονα γενέσθαι καὶ νῦν ἐμαυτὸν ἀναπειθῶ, τὸν ἐπ' ἀγαθοῖς 70.12 σπουδάσασιν ἰδρῶτα καὶ πόνον τῆς ἐν τῷ ῥέγχειν ἀργείας ἀμείνω τε εἶναι πεπιστευκῶς, καὶ οὐκ εἰς ἅπαν ἀπειρηκῶς τὴν ἐλπίδα, τοῦ καὶ ἔσθ' ὅτε καινὸν καὶ ἐξηλλαγμένον προσευρεῖν τι δύνασθαι, κατευρύνοντος Θεοῦ τὴν ἐν γε τοῖς θεωρήμασι τρίβον. Γέγραπται γάρ, ὅτι "Ἐπὶ πλάτει ἡ ἐντολή σου σφόδρα." 6 Προφητεύει τοίνυν ὁ μακάριος Ἡσαΐας ἐν καιροῖς βασιλείας Ὀχοζίου, καὶ Ἰωάθαμ, καὶ Ἀχαζ, καὶ Ἐζεκίου. Καὶ φέρε τῶν ἐκάστου καιρῶν διαμνημονεύσωμεν, διεβίω τε ὅπως ἐπίδρομάδην λέγωμεν. Εἰσόμεθα γὰρ ἐντεῦθεν, ὅτι τοῖς δρωμένοις κατὰ καιροὺς πρέπων τέ ἐστὶ καὶ ἀρμοδιώτατος τῆς προφητείας ὁ λόγος. Γέγονε τοίνυν εὐσεβῆς ἀνὴρ ὁ Ὀζίας, ὁ καὶ Ὀχοζίας, προβέβηκε δὴ ὁμοῦ δόξης τε καὶ ἰσχύος εἰς τοῦτο, ὡς κατακρατῆσαι τῶν ἐθνῶν τῶν προσηκόντων τὴν Ἰουδαίαν, καὶ μὴν καὶ δασμοὺς ἐπιθεῖναι πολλοῖς, καὶ σκῆπτροις ἰδίους ὡς ἐξ ἀνάγκης ὑπενεγκεῖν, ἀναδειμάσθαι τε πόλεις, καὶ προσλαβεῖν ἑτέρας, καὶ συνάψαι τοῖς ὀρίοις τῆς Ἰουδαίων γῆς. Εἶτά τι πέπονθε τῶν ἀνθρωπίνων. Ἀπὸ γάρ τοι τῆς ἄγαν τρυφῆς, καὶ τῆς εὐκλείας ὑπεροχῆς νενικημένος, τρόπον τινὰ πεφρόνηκεν ὑψηλὰ, καὶ τῆς ὑπεροψίας νόσῳ κεκρατημένος, καὶ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ κατεξανέστη νόμου. Ὡθήθη γὰρ δεῖν καὶ τοῖς τῆς Θεῆς ἱερωσύνης αὐχήμασιν ἑαυτὸν στεφανοῦν. Ἐπεχείρησε γὰρ εἰς τὸν Θεῖον εἰσελάσαι ναδὸν, αὐτὸς δὲ δι' ἑαυτοῦ θυμῶν τῷ Θεῷ καὶ πληροῦν ἐκνόμως τὰ νενομισμένα. Ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας λελέπρωται παραχρῆμα, καὶ ἦν ἀτιμότητος· μιὰς γὰρ κατὰ νόμον ὁ τῷ τῆς λέπρας πάθει κατισχυμένος. Εἶτα διαδέχεται τὴν τοῦ Ὀζίου βασιλείαν ὁ ἐξ αὐτοῦ γεγονὼς Ἰωάθαμ, φιλόθεος μὲν ἀνὴρ, πλὴν οὐκ ἐξῆρε, φησὶ, τὰ ὑψηλὰ, ἀλλ' ἔθουον ἔτι τοῖς ἔργοις τῶν ἰδίων χειρῶν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, ὄρη τε καὶ βουνοὺς καταλαμβάνοντες, ὑποκάτω δρυὸς, καὶ λεύκης, καὶ δένδρου σκιάζοντος, καθά φησιν Ὡσηέ, ὅτι καλὸν σκέπη. Τελευτήσαντος δὲ Ἰωάθαμ διαδέχεται τὸ σκῆπτρον ὁ Ἀχαζ ἀνὴρ βδελυρώτατος, καὶ θεομισῆς, καὶ τῆς εἰς ἄκρον φαυλότητος ἠκούσης ἔμπλεως. Οὗτος καὶ αὐτὸν τὸν Θεῖον ἐκλείσει ναδὸν, καὶ ταῖς κατὰ νόμον θυσίαις οὐκ ἠφίει καταγεραίρεσθαι τὸν τῶν ὄλων Θεὸν, κεκώλυκε δὲ καὶ τὰς ἐξ ἔθους τῶν Ἰουδαίων ἐορτάς, καὶ ἐν παντὶ τόπῳ τῆς

Ἱερουσαλήμ βωμούς ἀναστή- σας προσκυνεῖν ἐκέλευε τὰ χειρόκμητα, καὶ λατρεύειν τὴν στρατιὰν τοῦ οὐρανοῦ· καὶ μὴν καὶ τὰ ἴδια τέκνα διήγαγεν ἐν πυρὶ, τουτέστι, κατέκαυσεν εἰς θυσίαν τοῖς ἀκαθάρτοις δαίμοσι, καὶ ἀπαξαπλῶς εἶπεῖν, τρόπος αὐτῷ δυσσεβείας ἀνεπιτήδευτος ἦν οὐδεὶς. Εἶτα μετὰ τοῦτον βεβασίλευκεν Ἐζεχίας ἀνὴρ εὖσε-βῆς καὶ φιλόθεος, καὶ δικαιοσύνης πρῦτανις, καὶ παν- τὸς ἀγαθοῦ ζηλωτῆς, καὶ τῶν θείων θελημάτων ἐργάτης. Οὗτος τοῦ Ἰαχάζ παρανομήμασιν πᾶν πράτ- τεσθαί τε καὶ ἰσχύειν ἐκέλευεν· ἀνῆκε μὲν γὰρ τὰς τοῦ ναοῦ θύρας, εἶτα θυσίας, καὶ σπονδὰς διετύπου προσάγεσθαι τῷ Θεῷ, καὶ ταῖς κατὰ νόμον ἱερου- γίαις γεραίρεσθαι· καὶ μὴν καὶ δίχα χρόνων μακρῶν 70.13 τὸν ἐπὶ τῷ Πάσχα νόμον ἀνανεώσασθαι ὁράται. Κα- θεῖλε τεμένη, καὶ βωμούς, καὶ χειρόκμητα, γνώστας τε καὶ ψευδομάντις, καὶ τὰς τῶν ἐπωδῶν ἀγέλας ἠρεμεῖν ἐκέλευσε, καὶ ἦν ἀνὴρ ἀγαθὸς ἐν ὀφθαλμοῖς τοῦ Θεοῦ. Οὐκοῦν ἐπειδήπερ ἐν καιροῖς βασιλείας τῶν ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένων, ποτὲ μὲν ὠξύνετο πρὸς ὄργας ὁ τῶν ὄλων Θεὸς, εἰδωλολατροῦντος τοῦ Ἰσραήλ· ποτὲ δὲ καὶ ἐμαλάσσετο πρὸς τὸ ἡμερον, μεταπλατ- τομένου πρὸς εὐσέβειαν διὰ τῆς τοῦ κρατοῦντος ἐπιει- κείας· ταύτη τοι μέμικται τῆς προφητείας ὁ λόγος, καὶ πλείστην μὲν ὄσσην ἔσθ' ὅτε ποιεῖται τὴν ἀπειλήν, ὡς δυσσεβοῦντος τοῦ Ἰσραήλ, ὑποσχέσεως δὲ τῆς ἐπ' ἀγαθοῖς εἰσκομίζει λόγον. Διαμέμνηται δὲ παν- ταχοῦ τῆς διὰ τοῦ Χριστοῦ λυτρώσεως, καὶ φησὶν ὅτι κατὰ καιροὺς μὲν ἔσται τῆς πρὸς Θεὸν οἰκειότη- τος ἀπόπεμπτος ὁ Ἰσραήλ, εἰσδεχθήσεται δὲ τῶν ἐθνῶν ἢ πληθὺς δικαιομένη διὰ τῆς πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ. Ὡστε μοι δοκεῖ στεφανοῦν εὖ μάλα τὸν μα-κάριον προφήτην Ἡσαΐαν, οὐχὶ τῇ τῆς προφητείας χάριτι μόνῃ, ἀλλὰ γὰρ καὶ τοῖς ἀποστολικοῖς ἀυχῆ- μασιν. Ἐν ταύτῳ γὰρ ἔστιν προφήτης τε ἅμα, καὶ ἀπόστολος, καὶ τῆς τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων φαιδρότητος οὐκ ἡμοιρηκότας τοὺς τῆς ἑαυτοῦ συγγραφῆς ποιήσεται λόγους.

{1ΛΟΓΟΣ Α΄}1 9^ο Ὁρασις ἦν εἶδεν Ἡσαΐας υἱὸς Ἀμώς, ἦν εἶδεκατὰ τῆς Ἰουδαίας, καὶ κατὰ Ἱερουσαλήμ ἐν βασιλείᾳ Ὀζίου, καὶ Ἰωάθαμ, καὶ Ἰαχάζ, καὶ Ἐζεκίου οἱ ἐβασίλευσαν τῆς Ἰουδαίας.9

Οὐκ ἂν οἶμαι διαψεύσαιτό τις ἐκεῖνο εἰπὼν περὶ τῶν ἀγίων προφητῶν, ὡς οὐ μόνῃν ἐδέχοντο τῶν ἐσομένων τὴν γνῶσιν, καταλαμπρύνοντος τὸ χρῆμα αὐτοῖς τοῦ ἀγίου Πνεύματος, καὶ ἐνηχοῦντος εἰς νοῦν, ἀλλὰ γὰρ καὶ αὐτῶν ἔσθ' ὅτε τῶν πραγμάτων εἰπὼν ὅτι ἐγίνοντο θεωροί. Ἔοικε τοίνυν ὁ μακάριος προφή- της Ἡσαΐας τοῖς τῆς διανοίας ὄμμασι τὰ κατὰ και- ροὺς ἐσόμενα κατὰ τῆς Ἰουδαίας τεθεᾶσθαι πάθη, τοῦτο μὲν τὰς τῶν πολεμίων φάλαγγας καταδηούσας τὴν γῆν, τοῦτο δὲ τὰς πόλεις ἠρημωμένας, καὶ οἱ- κους ἐμπιπραμένους, καὶ ὅσα τοῖς τοῦ πολέμου νόμοις πράττεται παρ' ἐχθρῶν ταύτη τοι προγέγραπται τῆς προφητείας· "6^ο Ὁρασις ἦν εἶδεν Ἡσαΐας υἱὸς Ἀμώς, κατὰ τῆς Ἰουδαίας καὶ κατὰ Ἱερουσαλήμ."6 Ἐπισημαίνεται δὲ χρησίμως τοὺς τῶν βασιλέων καιροὺς, ἵνα φαίνεται Θεὸς προσφόρως τοῖς ἐκάστου τρόποις τὰ ἐν τῷ προφήτῃ λαλῶν. 9^ο Ἄκουε, οὐρανὲ, καὶ ἐνωτίζου, γῆ, ὅτι Κύριος ἐλάλησεν, Υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὑψωσα, αὐτοὶ δὲ με ἠθέτησαν. Ἔγνω βουῆς τὸν κτησάμενον, καὶ ὄνος τὴν φάτνην τοῦ κυρίου αὐτοῦ· Ἰσραὴλ δὲ με οὐκ ἔγνω, καὶ ὁ λαὸς με οὐ συνῆκεν.9 Τί τὸ χρῆμα, τίς ὁ λόγος, καὶ τί ἂν βούλοιο δη- λοῦν περιαρθεῖν ἀναγκαῖον. Διαμαρτύρεται γὰρ ὥσ- περ οὐρανόν τε καὶ γῆν ὁ μακάριος προφήτης, καὶ τοῦτο πράττων οὐκ ἄθεεῖ, πλην, οὐκ ἰδίους, Θεοῦ δὲ μᾶλλον εἶναι τοὺς λόγους φησίν. Ὅτι πάντη τε καὶ πάντως πρὸς πέρας ἐκβήσονται διὰ τούτου σημαί- νων, καὶ τοῖς τοῦ παθεῖν δείμασι καταπτοῶν τοὺς ἀκρωμένους. Ἀμῆχανον γὰρ ψευδοεπῆσαι Θεόν· ὁμοῦ δὲ κάκεῖνο, καθάπερ ἐγῶμαι, κατασκευάζων. Ἐπειδὴ γὰρ ἔμελλεν τὰς κατὰ τῆς Ἰουδαίας καὶ 70.16 Ἱερουσαλήμ προαγορεύσεις ποιῆσθαι, καὶ τὰ λόγου παντὸς ἐπέκεινα προκαταμηνύσειν πάθη, καὶ

τάς ἀνηκέστους συμφοράς, οὐκ ἠγνόησεν ὅτι πάντη τε καὶ πάντως ἀκονηθήσονται πρὸς ὄργας οἱ πρὸς οὓς ὁ λόγος. Κύριον τοίνυν τὰ τοιάδε πρὸς αὐτοὺς λαλήσαι φησιν, τὸν τῶν ἀνοσίων θυμὸν εὐτεχνέστατα δι- ωθούμενος, καὶ οἷον ἐκδυσωπῶν τὰς ἀδίκους ὄργας. Εἰ γὰρ παρελήφθη μεσίτης καὶ διάκονος, καὶ τοὺς ἄνωθεν καὶ παρὰ Θεοῦ διαπορθμεῖοι λόγους, πῶς ἂν ἐπ' αὐτῶν δικαίως ὀργίζοιτό τις; μᾶλλον δέ, πῶς οὐχὶ κατὰ Θεοῦ τοῦ λελαληκότος τὰ ἐξ ὀργῆς γένοιτ' ἂν δυσσεβῆ τολμήματα. Διαμαρτύρεται τοίνυν σφό- δρα εἰκότως οὐρανόν τε καὶ γῆν; Ἐπειδὴ γὰρ ἔμελλε τὰς κατὰ τοῦ Ἰσραὴλ ποιεῖσθαι μομφάς, καὶ ἀγγέ- λους εἰδέναι βούλεται τοὺς κατ' οὐρανόν, καὶ αὐτὴν δὲ τὴν σύμπασαν γῆν, τῆς ἐκείνου δυσσεβείας τοὺς τρόπους, ἵνα μή τις οἴηται κενιῆσθαι μάτην ἢ καὶ προαλώσι ἐπὶ μικροῖς τε καὶ εὐτελεστάτοις πταισίμα- σιν, ἀπόβλητον ποιεῖσθαι τὸν ἠγαπημένον, καὶ εἰς κληρὸν αὐτῶ τεθέντα λαὸν, καὶ τὸ πάλαι διὰ πολλῆς ἄγαν ἰσχύος, τῆς τῶν Αἰγυπτίων πλεονεξίας ἐξηρη- μένον. Ἥλῃσε μὲν γὰρ ὡς ἀδικούμενον παρά τε τὸ εἶκος, καὶ τὴν τοῖς πατράσι πρέπουσάν τε καὶ ἐνοῦ- σαν εὐγένειαν, ἀβουλήτῳ θητεία κατηχθισμένους. Ἐπειδὴ δὲ ἀντέπραττον οἱ πλεονεκτήσαντες, ἐκολά- ζοντο πικρῶς, πάντα τρόπον αὐτοῖς αἰκίας ἐπιρῶ- πτοῦντος Θεοῦ. Ὡσπερ τοίνυν ἐπισημοτάτη γέγονεν ἡ πρόσληψις τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, οὕτω βούλεται καὶ τὸν τῆς ἀποβολῆς μὴ ἀγνοεῖσθαι τρόπον. Εἰ δὲ δὴ βού- λοιτό τινες καὶ αὐτὰ καλεῖσθαι τὰ στοιχεῖα διὰ τῆς τοῦ προφήτου φωνῆς, οὐκ ἂν ἀμάρτοι τοῦ πρέποντος λόγου τῶν ἐννοιῶν ἢ δύναμις, ἐκεῖνο διεσκεμμένοις. Ἐλυτροῦτο μὲν γὰρ, ὡς ἔφην, τῆς Αἰγυπτίων ἀνο- σιότητος διὰ Μωσέως ὁ Ἰσραὴλ. Ἐπειδὴ δὲ τοῖς τοῦ Θεοῦ νεύμασιν ἀνοσίως ἀντανιστάμενος ἔφασκεν ὁ Φαραὼ, Οὐκ οἶδα τὸν Κύριον, καὶ τὸν Ἰσραὴλ οὐκ ἀποστελῶ, συνωπλίζετο τῷ ἰδίῳ δεσπότη κατὰ τῶν ἀπεχθούτων ἢ κτίσις. Ἄνωθεν μὲν γὰρ καὶ ἐξ οὐ- ρανοῦ πλεῖστά τε ὅσα καὶ περιφανῆ γεγόνασι σημεῖα, πλεῖστα δὲ ὁμοίως καὶ οὐκ ἀθαύμαστα ἐν αὐτῇ τῇ γῇ. Ὁ μὲν γὰρ οὐρανὸς καθίει τὴν χάλαζαν, ἡ δὲ γῆ βατράχους ἐξέρριψε, καθὰ γέγραπται· καὶ τὸ μὲν ὕδωρ εἰς αἶμα μετεσκευάζετο, αἰθάλης δὲ καμιναίας καταскиδναμένης, καὶ τὸν ἀέρα θολούσης, ἔλκη καὶ φλυκτίδες ἀναζέουσαι τοῖς ἐν πάντων συνέβαινε σώ- μασιν. Ὡς οὖν καὶ αὐτῶν τῶν στοιχείων μονονουχὶ μάτην ἐπὶ τοῖς λελυτρωμένοις πεπονηκότων, "Ἦκουε, οὐρανὲ, φησὶν, καὶ ἐνωτίζου, γῆ, ὅτι Κύριος ἐλάλη- σεν."6 Προσβαλοῦμεν δὲ καὶ ἑτέρως ταῖς τῶν προ- κειμένων ἐννοιαῖς. Ἀτιμήσαντες μὲν γὰρ τὴν διὰ νόμου παιδευσιν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ τῶν σωτηρίων μαθημάτων ὀλιγορήσαντες τὸν ἕνα τε καὶ φύσει καταλελοιπότες Θεὸν τοῖς ἀκαθάρτοις δαίμοσιν τὰς θεραπείας προσῆγον ἐν ὄρεσι καὶ βουνοῖς, καὶ ἐν ταῖς εὐδενδροτάταις φάραγξιν τεθυμιάκασί τε καὶ προσ- κεκυνήκασιν τοῖς ἔργοις τῶν ἰδίων χειρῶν. Καὶ ἠγα- νάκει μὲν ἐπὶ τούτοις, καὶ μάλα εἰκότως, ὁ τῶν ὅλων Θεὸς, ἔφη δὲ πρὸς ἕνα τῶν ἁγίων προφητῶν· 70.17 "Ἐγείνηθι καὶ κρίθητι πρὸς τὰ ὄρη, καὶ ἀκουσάτω- σαν οἱ βουνοὶ τὴν φωνὴν σου. Ἀκούσατε, βουνοὶ, τὴν κρίσιν τοῦ Κυρίου, καὶ αἱ φάραγγες, θεμέλια τῆς γῆς, ὅτι κρίσις τῷ Κυρίῳ πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ μετὰ τοῦ Ἰσραὴλ διελεγχθήσεται."6 Καὶ οὕτω φα- μὲν ὅτι πρὸς γε τὰ ὄρη καὶ τοὺς βουνοὺς γέγονεν ἡ κρίσις τῷ Κυρίῳ διὰ τῆς τοῦ προφήτου φωνῆς, ἐδι- κάζετο δὲ μᾶλλον τῷ πρὸς αὐτὴν τὴν ἀσέβειαν τοῦ Ἰσραὴλ τοῖς ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ βουνοῖς καὶ νάπαις. Ἥλέγχετο γὰρ ἀμετρίως δεδυσσεβηκῶς, καὶ βωμοὺς καὶ τεμένη κατασκευάσας ἐκεῖ τοῖς ἀκαθάρτοις δαί- μοσιν. Οὐκοῦν ἐπειδήπερ οἱ ἐξ Ἰσραὴλ τῆς εἰς Θεὸν αἰδοῦς ἀλογήσαντες προσεκύνησαν τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, ἠλίῳ τε φημί καὶ σελήνῃ, δεχόμενοι δὲ καὶ τὴν ἐκ γῆς ὕλην, ξύλα τέ φημι καὶ λίθους, ἐποίησαν ἑαυτοῖς εἶδωλα κατὰ τὸ ἐκάστω δοκοῦν, οἰκονομώτατα λίαν τὴν ἐν τούτοις αὐτῶν ἀσέβειαν ὑπαινίττεται, καὶ οἷον εἰς ἔλεγχον καὶ ἀπόδειξιν οὐρανόν τε καὶ γῆν εἰς μέσον ὡσπερ παρακομίζει λέγων, "Ἦκουε, οὐρανὲ, καὶ ἐνωτίζου, γῆ, ὅτι Κύριος ἐλάλησεν,"6 Καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον, πολλοὺς εἶναι φαμέν τοὺς πατέρας ἐν

οὐρανῶ, τοὺς πνευματικούς δῆλον ὅτι· πολλοὺς δὲ ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, τοῦτο μὲν σαρκικούς, τοῦτο δὲ πνευματικούς. Ἀλλὰ τούτοις μὲν ἅπασι τοῖς πα- τράσι τοῖς ἄνω τε καὶ κάτω παρὰ τῶν ὑπὸ χεῖρα τέ- κνων προσάγονται τιμαί. Χαίρουσι δὲ λίαν οἱ τετιμη- μένοι, καὶ οὐδεὶς ἐστὶν ἐν αὐτοῖς, ὃς οὐ πάντη τε καὶ πάντως ποιεῖται δυσφόρητον τὸ ἀχαριστεῖσθαι παρὰ τῶν τέκνων. Ὁ δὲ πεπονθὼς ὁ τῶν ὅλων Θεός, τούς τε ἐν οὐρανῶ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς πατέρας διαμαρτύρε- ται λέγων· Ἄκουε, οὐρανὲ, καὶ ἐνωτίζου, γῆ, ὅτι Κύριος ἐλάλησεν· Υἱὸς ἐγέννησα καὶ ὕψωσα, αὐτοὶ δὲ με ἠθέτησαν. Εἰσδεχθεὶς γὰρ ὁ Ἰσραὴλ διὰ τῆς χάριτος, καὶ τῆς τοῖς τέκνοις πρεπούσης ἡξιωμένος φειδοῦς, γεγεννησθαι λέγεται παρὰ Θεοῦ, τῆς ἀληθοῦς καὶ πνευματικῆς ἀναγεννήσεως ἐφ' ἡμῖν ἐκπεπερασμένης. Διὰ πίστεως δὲ δῆλον ὅτι τῆς ἐν Χριστῶ· γεγεννήμεθα γὰρ ἐξ ὕδατος καὶ πνευ- ματος, καὶ δέδοται μὲν τοῖς ἀρχαιοτέροις πνεῦμα δουλείας, εἰ καὶ πρωτότοκος ἦν καὶ ὠνόμασται λαός. Ἡμῖν δὲ, τῆς υἰοθεσίας ὄνομά τε καὶ πνεῦμα, κε- χάριστα ὁ Θεός. "Ὅτι γὰρ ἐστε," ὁ φησὶν, "θυοῖοι, ἔξαπ- έστελεν ὁ Θεός τὸ πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν, κράζον Ἀββὰ ὁ πατήρ." ὁ Γεγέννηκα γὰρ, φησὶν, υἱοῦς, καὶ οὐ διὰ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ γὰρ καὶ ὕψωσα, τοῦτ' ἐστὶν, ἀνέθρεψα. Τοῦτο γὰρ ἢ τῶν ἐτέρων μηνυτῶν ἐπίδοσις ἔχει. Λελυτρωμένος γὰρ ὁ Ἰσραὴλ, οὐκ ἀνεπικούρητος ἦν μετὰ τοῦτο, καὶ ἀγάπης ἔρημος τῆς παρὰ Θεοῦ. Τέθραπτο γὰρ κα- θάπερ τις υἱὸς ἐκ φιλόπαιδος ἀληθῶς καὶ φιλοστορ- γωτάτου πατρός. "Ὅτι γὰρ οὐρανοῦ," ὁ φησὶν, "ἔδωκεν αὐτοῖς, ἄρτον ἀγγέλων ἔφαγεν ἄνθρωπος." ὁ Ἐτρέφετο δὲ ἐτέρως καὶ εἰς εὐεξίαν πνευματικὴν διὰ τῆς ἐννόμως σοφίας καὶ προφητικῶν παιδευμά- των, ἀποκομιζόντων ἀστείως εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, τοῦτ' ἐστὶ Χριστοῦ. Γράφει γοῦν ὁ Παῦλος, "Ὅστε ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς Χριστόν." ὁ 70.20 Ἀλλ' ἠθέτησε τὸν γεννήσαντα. Καὶ τίς ὁ τῆς ἀθε- τήσεως τρόπος εἴη ἄν; ἐτρέπετο γὰρ εἰς γε τὸ θέ- λειν τοῖς μὴ φύσει λατρεύειν θεοῖς, νενόσηκε δὲ καὶ ἐτέρως, πολὺ τὸ ἐξήνιον, καὶ τὸ ἐτι τούτων εἰς ἀτο- πῆν ἐπέκεινα, οὔτε αὐτὴν μεμίμηται τῶν ἀλόγων ζώων τὴν εὐνοίαν, ἢ ἂν ἔχοιεν ἐκεῖνα πρὸς τοὺς δεσπότης. Ταύτη τοι φησὶν· "Ὅτι ἔγνω βοῦς τὸν κτη- σάμενον, καὶ ὄνος τὴν φάτνην τοῦ κυρίου αὐτοῦ, Ἰσραὴλ δὲ με οὐκ ἔγνω, καὶ ὁ λαός με οὐ συνῆκεν." ὁ Ἄνθρωπος μὲν γὰρ εἰ ἐκπρίατο βοῦν, ἔξει δὲ πάν- τως αὐτὸν εἰς τὰ τῆς γεωπονίας ἔργα χρησιμώτα- τον, τοῦτο μὲν ἀροῦν, εἰ ἔλοιτο, τὴν γῆν, τοῦτο δὲ εἰς τὴν ἄλω καταλεπτύνειν, καὶ ἀποκρίνειν τοῦ σί- του τὸ ἄχυρον. Εἰ δὲ δὴ τις πρίατο καὶ ὄνον, φυσι- κοῖς καὶ αὐτὸς κινήμασιν καλεῖται πρὸς εὐπειθειαν, καὶ οἷόν τινα τῶν ἐν φάτναις αὐτῶ κειμένων ἀντί- δοσιν ποιεῖται τὴν ὑπόταξιν. Ἀχθοφορεῖ γὰρ ἐκῶν, καὶ τὸν τοῦ δεσπότης μερίζεται πόνον. Ἀλλὰ ταυτὶ μὲν ἐν τούτοις. Ὁ δὲ σοφὸς Ἰσραὴλ ἐν νόμῳ παιδα- γωγούμενος, ἐπὶ τὸ δεῖν εἰδέναί το ὠφελοῦν ὁ τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν διὰ πολλῶν καὶ ἀξιαγάστων σημείων ἐκμεμαθηκῶς, ὄνου καὶ βοός κατόπιν ἔρχεται, καὶ τῆς τῶν ἀλόγων ἐπεικειίας ἠττώμενος ἠγνόηκε τὸν δεσπότην. Εὗ δὲ δὴ σφόδρα τὸ, οὐκ ἔγνω, φησὶν, οὐ συνῆκεν. Καίτοι γὰρ μεμαθηκῶς, ὡς ἔφην, τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν, καὶ διὰ τὸ ἀπονεῦσαι λίαν εἰς ἀχάλινον ἐκτροπὴν, ἐν ἴσῳ γέγονεν τῶ ἠγνοηκότη. Εἰ γὰρ μὴ τοῦτ' ἐστὶν ἀληθῶς, οὐκ ἂν ἔφη τῶ ξύλῳ, "Ὅ Θεός μου εἶ σύ." ὁ καὶ τῶ λίθῳ, "Ὅτι ἐγέννησάς με." ὁ Ὅθεν "ἔξέστη," ὁ φησὶν, "Ὅ οὐρανὸς ἐπὶ τούτῳ, καὶ ἔφριξεν ἐπὶ πλεῖον σφόδρα, λέγει Κύριος. Ὅτι δύο καὶ πονηρὰ ἐποίησεν ὁ λαός μου, ἐμὲ ἐγκατέλιπον πηγὴν ὕδατος ζῶντος, καὶ ὠρυξαν αὐτοῖς λάκκους συντετριμμένους, οἳ οὐ δυνήσονται ὕδωρ συνέχειν." ὁ Πρέποι δ' ἂν καὶ αὐτῶ τῶ Χριστῶ τὸ φάναι περὶ αὐτῶν, τὸ, Ἰσραὴλ δὲ οὐκ ἔγνω, καὶ ὁ λαός με οὐ συνῆκεν. Γέγονε μὲν γὰρ καὶ ἡ πάλαι λύτρωσις δι' αὐτοῦ. Τέθειται δὲ καὶ ὁ νόμος μέχρι καιροῦ διορθώ- σεως, καθὰ γέγραπται. Ἐπειδὴ δὲ ... ἀνέφικτον δικαιοῦν ἡμᾶς δύνασθαι τὴν σκιάν, ἐπέφανεν ἡμῖν μετὰ σαρκὸς ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἵνα δι- καιώσῃ τῆ πίστει τοὺς

προσιόντας αὐτῷ, καὶ ἀπαλλάξῃ θανάτου καὶ ἁμαρτίας. Ἄλλ' οὐ συνῆκεν αὐ- τὸν ὁ Ἰσραὴλ, καίτοι λέγοντος σαφῶς· "Ἐγὼ λέγω ὑμῖν, ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί με, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν."⁶ 90ὐαὶ ἔθνος ἁμαρτωλὸν, λαὸς πλήρης ἁμαρτιῶν, σπέρμα πονηρὸν, υἱοὶ ἄνομοι· ἐγκατελείπετε τὸν Κύριον, καὶ παρωργίσατε τὸν Ἅγιον τοῦ Ἰσραὴλ.⁹ Τὸν τῆς ἀθετήσεως τρόπον εὖ μάλα διηγγελκῶς, καὶ τῆς ἐνούσης αὐτοῖς ἀλογίας παραδείξας τὸ μέ- γεθος, μεθίστησι παραχρῆμα τὸν λόγον, τοῦτο μὲν εἰς ταλανισμόν ἐπ' αὐτοῖς δηλονότι, τοῦτο δ' αὖ πάλιν πρὸς ἐπίπληξιν. Πρέποι δ' ἂν, οἶμαι, τῷ προ- φητικῷ προσώπῳ μάλιστα τὸν μονονουχὶ κατοι- μῶζειν αὐτοῦς, καὶ ἐκ πολλῆς ἄγαν φιλοθείας κατ- 70.21 ἐξανίστασθαί τε καὶ λέγειν· Οὐαὶ ἔθνος ἁμαρτωλὸν, λαὸς πλήρης ἁμαρτιῶν, σπέρμα πονηρὸν, υἱοὶ ἄνο- μοι. Ἐπεταὶ γοῦν πάντως τοῖς ἀθετεῖν με θέλουσιν, τὸν ἀπάντων ἡμῖν ἀγαθῶν δωτῆρα Θεὸν, τὸ ἀναπό- νιπτον ἔχειν τὴν ἁμαρτίαν, καὶ πεφορτισθαι δεινοῖς ἀφύκτοις ἐγκλήμασιν. Νοσεῖ γάρ πως αἰεὶ ἡ ἀθέτησις τὴν ἀπόστασιν, τῆς εἰς πᾶν ὄτιοῦν τῶν ἐκ τόπων με- ταβολήν. Ταύτη τοι καὶ ἐπήγαγεν εὐθύς τὸ, ἐγκατε- λείπετε τὸν Κύριον. Σπέρμα δὲ ὀνομάζει πονηρὸν, οὐχ ὡς ὄντας, ἢ πεποιημένους κατὰ φύσιν τοιού- τους, ἀλλ' ὅτι γεγονάσιν ἐκ πονηρῶν πατέρων υἱοὶ πονηροὶ, κατὰ γε τὴν Ἰωάννου φωνήν· ἔφη γάρ καὶ αὐτοῖς τοῖς γραμματεῦσι καὶ Φαρισαίοις ἐρχομένοις ἐπὶ τὸ τῆς μετανοίας βάπτισμα, "ἄνθρωποι ἔχιδ- νῶν."⁶ Ἅγιοι μὲν γὰρ ὁμολογουμένως οἱ πρῶτοί τε καὶ ἐξ ἀρχῆς πατέρες, βδελυροὶ δὲ λίαν οἱ μετ' ἐκεί- νους. Ἐντεθραμμένοι δὲ οὖν τοῖς τῶν πατέρων ἔθεσι, καὶ προγονικὴν ζηλοῦντας ἀνοσιότητα, σπέρμα πονηρὸν ὠνόμασεν εἰκότως. Ἐγκαταλελοίπασιν γὰρ τὸν Κύριον, καὶ παροτρύνοντες οὐκ ἐπαύσαντο τὸν ἅγιον τοῦ Ἰσραὴλ, τουτέστι Χριστόν. Οὐ γὰρ συν- ἦκαν τὸ ἐπ' αὐτῷ μυστήριον. Τοιγάρτοι καὶ μεμενή- κασιν ἐν πληρώματι τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν. Καὶ τοῦτο αὐτοῖς ἔφασκεν ὁ Χριστός· "Ἐγὼ λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ πιστεύσητε, ὅτι ἐγὼ εἰμὶ, ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν ἀποθανεῖσθε."⁶ Πλήρης τοίνυν ἁμαρτιῶν ὁ Ἰσραὴλ, καὶ εἰς τοῦτο λοιπὸν ἀφιγμένος φαυλότητος, ὡς πρέπειν αὐτῷ τὸ κολάζεσθαι δεῖν. Πεπληρώκασι γὰρ καὶ αὐτοὶ τὸ μέτρον τῶν ἰδίων πατέρων, κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνήν. Μέχρι μὲν γάρ τινος καιροῦ καὶ μέτρου φορητὴν ποιεῖται ὁ Θεὸς τῶν πλημμελούντων τὴν καταφρόνησιν· ἀφ- ιγμένης δὲ ἤδη πρὸς πληρώσιν τὴν ἐγνωσμένην αὐτῷ τῆς ἁμαρτίας, ἐπιφέρει τὰς δίκας, καὶ ἀναλόγως τοῖς πλημμελήμασι κολάζει τὸν ἀπειθῆ. Καὶ γοῦν ὁ προφήτης Ζαχαρίας μέτρον τεθεαμένος, ἦρετο μὲν τὸν μακάριον ἄγγελον, ὅ τι δὴ τοῦτό ἐστι τὸ μέτρον τὸ ἐκπορευόμενον. Ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν, Αὐτὴ ἡ ἀδικία αὐτῶν ἐν πάσῃ τῇ γῆ. Μεμένηκε τοίνυν ἀναπότρι- πτον ἔχων τὴν ἁμαρτίαν ὁ Ἰσραὴλ, καὶ τὴν διὰ Χριστοῦ κάθαρσιν οὐκ ἠθέλησε λαβεῖν, ἀλλὰ γὰρ πρὸς τούτῳ καταλελοιπῶς αὐτὸν, διὰ τοῦ μήτε τὴν εἰς αὐτὸν προσήκασθαι πίστιν, εἰπεῖν τε πρὸς τούτῳ τὸ, Αἶρε, αἶρε, σταύρου αὐτὸν, καὶ, Οὐκ ἔχομεν βασιλέα εἰ μὴ Καίσαρα. 9Τί ἔτι πληγῆτε προστιθέντες ἀνομίαν; πᾶσα κεφαλὴ εἰς πόνον, καὶ πᾶσα καρδία εἰς λύπην· Ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς, οὐκ ἔστιν ἐπ' αὐτοῖς ὀλοκληρία, οὔτε τραῦμα, οὔτε μώλωψ, οὔτε πληγὴ φλεγμαίνουσα; οὐκ ἔστιν μάλαγμα ἐπι- θεῖναι, οὔτε ἔλαιον, οὔτε καταδέσμους.⁹ Ὡς ἐφ' ἐνὸς σώματος τῶν Ἰουδαϊκῶν συστημά- των, μικρῶν τέ φημι καὶ μεγάλων, καὶ τῶν ἐν μεσότητι νοουμένων ποιεῖται τοὺς λόγους. Ἔοικε δὲ κεφαλὴν μὲν ὀνομάζειν, τὸν τοῖς βασιλείας ἀρχή- μασι εὐπρεπῆ. Καρδίαν δὲ, τὴν ἱεράν καὶ ἀπό- λεκτον φυλὴν, τουτέστι τὴν Λευϊτικὴν, ὡς τῷ νόμῳ σεσοφισμένην, καὶ τοῦ παντὸς σώματος ἔχουσαν τὴν φροντίδα. "Ἐκείνη γὰρ ἱερέως,"⁶ φησὶν, "φυλάσσεται 70.24 κρίσιν, καὶ νόμον ἐκζητήσουσιν ἐκ στόματος αὐ- τοῦ."⁶ Πόδας δὲ εἶναι φησι τοὺς ἐν ἐσχάτοις, καὶ οἷον κατωτάτῳ λαχόντας τάξιν ἐν τοῖς λαοῖς. Οὐκοῦν ἐπειδήπερ δύσοιστον μὲν ἤδη τάλαιπωρίαν ἢ τῶν Ἰουδαίων ὑπομεμένηκε γῆ, καταδηούτων

αὐτήν, ὅτε μὲν Βαβυλωνίων, ὅτε δὲ τῶν προσοίκων ἔθνων, ἔμελλε καταπίμπρασθαι ταῖς Ῥωμαίων χερσὶν διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ἀσέβειαν, καὶ ἀνατραπήσεσθαι μὲν ἢ παρ' αὐτοῖς βασιλεία, κεκρατήκασι γὰρ αὐτῶν ἀλλογενεῖς, ἀπρακτῆσειν δὲ παρ' αὐτοῖς, καὶ τὰ τῆς ἱερωσύνης ἔργα, θυσῶν ἀνατετραμμένων, καθ- ηρημένου τοῦ ναοῦ, θυσιαστηρίων οὐκ ὄντων, οὔτε ἱερατείας, οὔτε δήλων, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φω- νήν, ταύτη τοί φησι, Τί ἔτι πληγῆτε προστιθέντες ἀνομίαν; ἐπενήνεκται, φησὶν, ὑμῖν πᾶν εἶδος ὀργῆς, καὶ αἰκία παρὰ Θεοῦ, σκληρὰς καὶ ἀλλεπαλλήλους ἐξήτησθε δίκας, ἀλλ' οὐδὲν ἦττον ἐστὲ καταφρονη- ταὶ καὶ ἀνομίας σύντροφοι. Τί οὖν ἔτι πληγῆτε; ποῖον ὑμῖν αἰκίας ἀρκέσει μέτρον εἰς ἐπανόρθωσιν; τί δὲ ὅλως ἐπενεχθήσεται τῶν δεινῶν, ὃ μὴ πῶς συμβέβηκεν; πᾶσα κεφαλὴ εἰς πόνον, καὶ πᾶσα καρδιά εἰς λύπην ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς. Οἱ μὲν γὰρ τὴν βασιλῖδα τιμὴν λαχόντες πεπονθήκασιν οὐ μετρίως, ἀντισχεῖν οὐκ ἔχοντες ταῖς τῶν πολεμίων ἐμβολαῖς. Λελύπηνται καὶ οἱ ἱερεῖς ἀργούσης ὡς ἔφην θυσίας. Ἐπλήττοντο δὲ καὶ οἱ πόδες, τουτέστιν οἱ τελευταῖοι καὶ κατώτατοι. Τοῦτο μὲν τοῖς τῶν πολεμίων ξίφεσι δαπανώμενοι, τοῦτο δὲ καὶ λιμοῖς τε καὶ ἀκαρπίασι κατατρυχόμενοι, καὶ τῆς ἀκράτου ταλαιπωρίας εἰς πεῖραν ἐνηνεγμένοι. Τοιγάρτοι φη- σὶν, Οὐκ ἔστι μάλαγμα ἐπιθεῖναι, οὔτ' ἔλαιον, οὔτε καταδέσμους. Ὅτ' ἂν μὲν γὰρ σύμμετροί τινες τῷ ἀνθρωπίνῳ σώματι συμβαίνωσι πληγαί, καὶ καθ' ἑνὸς ἴου μέλους ἢ βλάβη, τοτηνικάδε χρῆσιμα τῆς τῶν θεραπεύσειν εἰδόντων ἐπιεικείας τὰ εὐρήματα, οἷον μάλαγμα, καὶ κατάδεσμοι, καὶ ἔλαιου χρίσις χολῶσα τὰ συντεινόμενα. Ὅταν δὲ δι' ὅλον τὸ σῶμα νοσῇ, καὶ ἐφ' ἑαυτῷ καταφθειρήται, ποῖος αὐτῷ θε- ραπείας ὀνήνησι τρόπος; νικᾷ γὰρ πάντως τῶν ἐκ τέχνης ἐπικουρημάτων τὴν δύναμιν, τῆς νόσου τὸ μέγεθος. Ἀνίατος τοιγαροῦν ἢ τῶν Ἰουδαίων πλη-θὺς περιπεσοῦσα τραύμασιν, καὶ ἀφορήτως νοσοῦσα τὰ ἐξ ὀργῆς, ἀπόλωλεν ὀλοτρόπως, μηδενὸς αὐτοῖς βοηθήσαντος τρόπου. Τοιγάρτοι ἔφασκον καὶ οἱ θε- σπέσιοι προφήται· "Ἐβίβατον ἡμεῖς τὴν Βαβυλῶνα, καὶ οὐκ ἴαθη, ἐγκατελείπομεν αὐτήν." Ἐβίβατον γὰρ τῆ τῶν ἔθνων παρεικάζεται, καίτοι πόλις ἁγία κατωνομασμένη, διὰ τοὺς μάλιστα τὴν εἰς Χριστὸν ἀσέβειαν, ἢ καὶ ὅτι τῶν χειροποιήτων ἐνεπίμπλασαν αὐτήν, ὡς κατ' οὐδένα τρόπον τῆ Βαβυλωνίων παρα- χωρήσειν, ἢ καὶ ὠνόμασται γῆ τῶν γλυπτῶν. Ὁ γῆ ὑμῶν ἔρημος, αἱ πόλεις ὑμῶν πυρὶ καυ- στοί, τὴν χώραν ὑμῶν ἐνώπιον ὑμῶν ἀλλό- τριοι κατεσθίουσιν αὐτήν. Καὶ ἠρήμωται κατ- εστραμμένη ὑπὸ λαῶν ἀλλοτρίων.⁹ Τὸ ἀσαφέστερόν πως ἢ χρῆν εἰρήσθαι δοκοῦν καθίστησιν ἐναργές. Τί γὰρ ἂν βούλοιο δηλοῦν τὸ οὐκ ἔστι μάλαγμα ἐπιθεῖναι, οὔτε ἔλαιον, οὔτε καταδέσμους; διερμηνεύει λευκῶς, ἠρημῶσθαι τὴν γῆν λέγων αὐτῶν, ἐμπρισθῆναι δὲ καὶ τὰς πόλεις καὶ ὑπόχειρα γενέσθαι τῶν ἐχθρῶν, καὶ τοῦτο ἀλλογε- νῶν, ὡς μονονουχὶ καὶ ἅπασαν ἐκ βάρων αὐτῶν ἀνατετράφθαι. Πλειστάκις μὲν οὖν συμβέβηκεν ἀλω- ναι τὴν Ἰουδαίαν, ὑπὸ τε Ἀσσυρίων καὶ Αἰγυπτίων, Σύρων τε καὶ Μωαβιτῶν, Ἰδουμαίων τε καὶ τῶν καλουμένων Φιλιστιεῖμ, ἦτοι Παλαιστινῶν. Ἀλλὰ ὀλίγα παθοῦσα, καὶ συμμέτροις ἐσθ' ὅτε περιπε- σοῦσα συμφοραῖς πάλιν ἀνήνεγκεν ἐπαμύνοντος Θεοῦ, καὶ αὐτοῦ μοτοῦντος τοῦ πλήξαντος. Ἀπόλωλεν δὲ ὀλοτρόπως μετὰ τὸν τοῦ Σωτῆρος σταυρὸν, κατα- δηοῦντων αὐτήν Οὐεσπασιανοῦ τε καὶ Τίτου. Τότε γὰρ δὴ συμβέβηκεν κατεμπρισθῆναι μὲν πόλεις, ἅπασαν δὲ τῶν ἐνοικούντων κενὴν γενέσθαι τὴν χώραν, καὶ ὑπὸ χεῖρα πεσεῖν τῶν κεκρατηκότων, παμμοχθηρὸν δὲ τὸ ἐνώπιον αὐτῶν ἦγουν ὀρώντων καὶ ἀγλυνομένων, ὑφ' ἐτέροις εἶναι τὴν γῆν κατ- εσθιομένην τρόπον τινὰ καὶ δαπανωμένην. Τὸ μὲν γὰρ ἀπόντας ἀκοῦσαι μόνον τάχα που φορητὴν αὐτοῖς ἂν ἐνεποίησε τὴν λύπην. Τὸ δὲ καὶ παρόντας ὀρᾶν, εἶτα μηδὲν ἐπαμύνειν δύνασθαι κατηχθῆσθαι δὲ ὡσπερ ταῖς ἐξ ἀνάγκης συμφοραῖς δύσοιστον ἔχει καὶ παμ- πολὺ τὸ λυποῦν. Δεῖ δὴ οὖν ἡμᾶς μὴ παροργίζειν τὸν ἅγιον τοῦ Ἰσραὴλ, ἵνα μὴ ὀρατοῖς τε καὶ ἀορά- τοις περιπίπτωμεν ἐχθροῖς εἰς τὰ τῆς

ἀτιμίας καταβιβάζουσι πάθη, καὶ πᾶν ὀχύρωμα τοῦ ἐν ἡμῖν ὄντος νοῦ καταστρέφουσιν, ὡς κατανέμεσθαι τρόπον τινὰ τὴν ἀθλίαν ψυχὴν, καὶ πάντας αὐτῆς δαπανᾶν τοὺς καρπούς, ἵνα οἶον ξηρά τε καὶ ἄτιμος ᾦ, καὶ ἀκανθοτόκος εὐρίσκηται γῆ, ἥς τὸ τέλος εἰς καῦσιν, κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνήν. 9 Ἐγκαταλειφθήσεται ἡ θυγάτηρ Σιών ὡς σκηνὴ ἐν ἀμπελῶνι, καὶ ὀπωροφυλάκιον ἐν σικυηλάτῳ, ὡς πόλις πολιορκουμένη.⁹ Ἐλεεινὸν τὸ χρῆμα· πῶς γὰρ οὐ θρήνου τε καὶ οἰμωγῆς ἄξιον; ἡ γὰρ πάλαι θυγάτηρ, καὶ τῆ κλή- σει τοιαύδε τετιμημένη, καὶ οἶον ὑπὸ πατρὶ φιλοστορ- γοτάτῳ πράττουσα τῷ Θεῷ, ἡ φειδοῖ καὶ ἀγάπῃ τῆ παρ' αὐτοῦ μεθύουσα, καὶ ταῖς εἰς λῆξιν εὐκλείαις παρ' αὐτοῦ στεφανουμένη, καὶ κατακρατοῦσα τῶν ἀνθισθηκότων, καὶ ἀμετρήτῳ πληθυῖ τῶν ἐνοικούν- των αὐτὴν περιεχομένη, ἡ παμμακαρία καὶ δια- βόητος Σιών, ἤγουν Ἱερουσαλήμ, ἐγκαταλειφθήσεται, φησὶν. Τοῦτ' ἔστιν, ἔρημος ἔσται. Γυμνὴ τε ἀπομε- νεῖ καὶ τῆς τοῦ σώζοντος εὐσθενείας, καὶ τῶν ἐνοικούντων αὐτὴν. Ἐγκαταλειφθήσεται δὲ οὕτως, ὡσεὶ σκηνὴ ἐν ἀμπελῶνι, καὶ ὡς ὀπωροφυλάκιον ἐν σι- κυηλάτῳ καὶ ὡς πόλις πολιορκουμένη. Οἱ μὲν γὰρ τῶν ἀμπελώνων τεταγμένοι φύλακες, ἐντεθηλότων αὐτοῖς τῶν βοτρυῶν ἔτι, πλείστην τε ὄσσην ποιοῦνται τὴν ἀσφάλειαν, καὶ τοὺς ἀποκείρειν ἐθέλοντας κατα- πτοοῦσι ληστὰς. Καὶ τὰ τῶν θηρίων ἐλαύνουσι γένη. Ἔθος δὲ τοῦτο δρᾶν καὶ τοῖς τῶν σικυηλάτων ἐπι- τηρηταῖς ἦτοι δεσπόταις. Συγκεκριμισμένων δὲ τῶν βοτρυῶν, καὶ πεπατημένων, καὶ τῶν ἐν σικυηλάτοις ἐξηρημένων, τὸ τῶν φυλαττόντων ἐπιεικὲς ἀνεῖται 70.28 λοιπόν· οἱ καὶ αὐτὰς ἀφέντες τὰς ἑαυτῶν σκηνὰς, ἐλευθέραν τοῖς ἐθέλουσι περιεργάζεσθαι τὰ λοιπὰ ποιοῦνται τὴν εἰσβολὴν. Πεπράχθαι τι τοιοῦτον καὶ ἐπὶ τῆ ταλαιπώρῳ Σιών ὁ προφητικὸς ἡμᾶς διδάσκει λόγος. Ἔτι μὲν γὰρ τοὺς τῆς δικαιοσύνης ἔχουσαν καρπούς, ἀσφαλείας τε καὶ παραφυλακῆς καὶ φειδοῦς ἀπάσης ἠξίου Θεός. Ἔφη γὰρ ὅτι "6 Ἔσομαι αὐτῇ, λέγει Κύριος, τεῖχος πυρὸς κύκλωθεν, καὶ εἰς δόξαν ἔσομαι ἐν μέσῳ αὐτῆς." 6 Ψάλλει γὰρ καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ· "6 Ἰδοὺ οὐ νυστάξει, οὐδὲ ὑπνώσει ὁ φυλάσσω τὸν Ἰσραὴλ." 6 Ἐπειδὴ δὲ καίτοι γεγο- νῶς ὁ Ἰσραὴλ ἀμπελῶν Κυρίου Σαβαῶθ, κεχαρά- κωται μὲν καὶ ἠξιώθη φραγμοῦ. Τέτοκε δὲ ἀκάνθας, καὶ δέδοται παρὰ Θεοῦ τοῖς ἀδικεῖν εἰωθόσιν, "6 Καθ- ελῶ γὰρ, φησὶ, τὸν φραγμὸν αὐτοῦ, καὶ ἔσται εἰς διαρπαγὴν, καὶ καθελῶ τὸν τοῖχον αὐτοῦ, καὶ ἔσται εἰς καταπάτημα, καὶ ἀνήσω τὸν ἀμπελῶνά μου, καὶ οὐ μὴ τμηθῆ, οὐδὲ μὴ σκαφῆ." 6 Τοιγάρτοι καὶ ἐλυμήνατο αὐτὴν κάπρος ἐκ δρυμοῦ, καὶ ὄνος ἄγριος κατενεμήσατο αὐτὴν, ὅτι δὲ ἀνήκε τὸν ἀμπε- λῶνα Θεός, καὶ ἐγκαταλέλειπται παρ' αὐτοῦ διδάσκει λέγων ὁ Σωτὴρ· "6 Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτενοῦσα τοὺς προφήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτὴν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπι- συναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ἐπισυνάγει ὄρνις τὰ νοσσία αὐτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελή- σατε· ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος." 6 Προανακεκράγει δὲ τοῦτο καὶ διὰ φωνῆς προφήτου λέγων· "6 Ἐγκαταλέλοιπα τὸν οἶκόν μου, ἀφήκα τὴν κληρονομίαν μου. Δέδωκα τὴν ἡγαπημένην ψυχὴν μου εἰς χεῖρας ἐχθρῶν αὐτῆς. Ἐγενήθη ἡ κληρονο- μία μου ἐμοὶ, ὡς λέων ἐν δρυμῷ, δέδωκεν ἐπ' ἐμὲ φωνὴν αὐτῆς, διὰ τοῦτο ἐμίσησα αὐτὴν." 6 Διαμέ- νηται δέ που Ἰώσηπος, ὁ τὰ τῆς Ἰουδαίων γῆς ἐκτραγωδήσας πάθη, ὅτι μελλούσης ἀλῶναι τῆς Ἱερουσαλήμ, ἤκουον οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ναῷ φωνῆς, ὡς τῶν ἐν αὐτῷ βοῶντων ἀγγέλων, Μεταβαίνωμεν ἐν- τεῦθεν. Ὅτι δὲ πόλεως πολιορκουμένης, φυγῆς παρὰ πάντων ζητεῖται τρόπος τῶν ἐν αὐτῇ, πῶς ἔστιν ἀμφιβαλεῖν; ἐντεῦθεν ἔστι τὰ τῆς Ἰουδαίων χώρας διατεκμαίρεσθαι πάθη. Τριπόθητον γὰρ τοῖς πολιορκουμένοις κατεφαίνετο καὶ τὸ μόνην δύνασθαι διασῶσαι ψυχὴν. Οἴκου δὲ καὶ περιουσίας ἢ καὶ τῆς πόλεως αὐτῆς οὐδεὶς ἦν αὐτοῖς παντελῶς λόγος. Ἰστέον δὲ ὅτι καὶ τὴν τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴν ἐγκατα- λείπεσθαι παρὰ Θεοῦ συμβαίνει πολλάκις, εἰ μὴ ἔλοιτο διορθοῦν τὰ

διατεταγμένα, καὶ δεσποτικοῖς θεσπίσμασιν ὑποφέρουσα τὸν αὐχένα, τοὺς τῆς εἰς αὐτὸν εὐσεβείας ἀποτίκτει καρπούς. Εἰ καὶ κεχηρ- μάτικεν υἱὸς ἢ θυγάτηρ Θεοῦ, εἰ καὶ γέγονε Σιών, ὃ ἔστι σκοπευτήριον, τοῦτ' ἔστιν ἐν ὑψηλῇ διανοίᾳ καὶ νῶ καθαρωτάτῳ καὶ ὄρᾳν εἰδότε μυστήρια· εἶτα δρῶν, ἃ μὴ θέμις, παροτρύνων ὄρῳτο τὸν ἅγιον τοῦ Ἰσραὴλ, ἐγκαταλειφθήσεται παρ' αὐτοῦ, καὶ οἷά τις ἀφρούρητος ἀμπελῶν ἐκδοθήσεται τῷ Σατανᾷ, καὶ τοῖς πάθεσι τῆς σαρκὸς, ἔρημός τε ἀπάσης ἀρετῆς ἀναδειχθήσεται, καὶ γυμνὸς αὐχημάτων τῶν ἐκ πολιτείας ἀγαθῆς, καὶ παντὸς ἀνάπλευς κακοῦ. 9Καὶ εἰ μὴ Κύριος Σαβαώθ ἐγκατέλειπεν ἡμῖν 70.29 σπέρμα, ὡς Σόδομα ἂν ἐγενήθημεν, καὶ ὡς Γο- μόρρα ἂν ὠμοιώθημεν.9 Καταπρησθείσης τῆς χώρας διάτοι τὴν εἰς Χρι- στὸν ἀσέβειαν, σέσωσται καὶ οὕτω τὸ κατάλειμμα τοῦ Ἰσραὴλ, Θεοῦ κατοικτείροντος, καὶ ταῖς τῶν πατέρων μνήμαις δῶρον καθάπερ τι καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων ἐξαίρετον ἀπονέμοντος. Οὐ γὰρ ἀπόλωλεν ὀλοτρόπως, οὔτε μὴν ἐξ αὐτῶν κατεσεῖσθη βάθρων, ἀλλὰ μεμένηκεν ἐν λειψάνοις. Ἦσαν γὰρ ἐξ αὐτῶν καὶ οἱ θεσπέσιοι μαθηταί, καὶ μὴν καὶ ὅσοι πεπι- στεύκασιν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν. Κληθήσονται δὲ καὶ ἐν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς, καὶ οἱ μήπω πιστεύσαντες. Καὶ πρὸς γε τοῦτο ἡμᾶς πιστώσεται λόγος προφητικός. Λέγει δὲ οὕτως· "6"Ἐτι πολλὰς ἡμέρας καθήσονται οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, οὐκ ὄντος βασιλέως οὐδὲ ὄντος ἄρχοντος, οὐκ οὔσης θυσίας, οὐδὲ ὄντος θυσιαστηρίου, οὔτε ἱερατείας οὔτε δήλων. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιστρέψουσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, καὶ ἐπιζητήσουσι Κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν καὶ Δαβὶδ τὸν βασιλέα αὐτῶν. Καὶ ἐκ- στήσονται ἐπὶ τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς αὐτοῦ ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν."6 Καὶ μὴν καὶ ἐτέ- ρωθι ὁ τῶν ὄλων Θεός· "6Τί σε διαθῶ Ἐφραΐμ; Ὑπερασπῶ σου, Ἰσραὴλ; Τί σε διαθῶ; Ὡσεὶ Ἀδάμθῆσομαί σε, καὶ ὡς Σεβωεὶμ· μετεστράφη ἡ καρδία μου, ἐν τῷ αὐτῷ. Συνεταράχθη ἡ μεταμέλειά μου· οὐ μὴ ποιήσω κατὰ τὴν ὀργὴν τοῦ θυμοῦ μου. Οὐ μὴ ἐγκαταλείψω τοῦ ἐξαλειφθῆναι τὸν Ἐφραΐμ, διότι ἐγὼ Θεός εἰμι, καὶ οὐκ ἄνθρωπος ἔν σοι ἅγιος."6 Ἀκούεις ὅπως οὐ κατὰ τὸ μέγεθος τῆς ὀργῆς ποιή- σειν κατ' αὐτῶν ἐπηγγείλατο, προὔπισχνεῖτο δὲ μᾶλλον πλημμε..... ἠπεύθησαν μὲν γὰρ καὶ κατὰ τὴν ἔρημον οἱ ἐξ Ἰσραὴλ πρὸς αὐτοῖς γεγονό- τες τοῖς τοῦ Ἰορδάνου νάμασι, καὶ κληρονομεῖν μέλ- λοντες τῆς ἐπαγγελίας τὴν γῆν. "Ὅθεν ἔφη Θεός· "6Ὡς ὥμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου."6 Πέπτωκε γὰρ τὰ κῶλα αὐτῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἅπαντες δεδαπάνηται, πλὴν Χα- λέβ υἱὸς Ἰεφονῆ, καὶ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ. Συνεισ-έβησαν τῷ νέῳ λαῷ, καὶ διήλθον τὸν Ἰορδάνην, καὶ κληρὸν ἐσχήκασιν τὸν παρὰ Θεοῦ. Τύπος δ' ἂν εἶεν οὗτοι τοῦ καταλείμματος τοῦ Ἰσραὴλ, σεσωσμένου μὲν δι' ὑπακοῆς πίστεως τῆς εἰς Χριστόν, διαβιβα- σθέντος δὲ μεθ' ἡμῶν τὸν ἅγιον Ἰορδάνην, καὶ κλη- ρονομήσειν μέλλοντος τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν. Εὐχαριστεῖ τοιγαροῦν ὁ προφήτης, λέγων· "6Εἰ μὴ Κύριος Σαβαώθε ἐγκατέλειπεν ἡμῖν σπέρμα, ὡς Σόδομα ἂν ἐγενήθημεν, καὶ ὡς Γομόρρα ἂν ὠμοιώθημεν. Λελατρευκότος γὰρ εἰδώλοισ τοῦ Ἰσ- ραὴλ, ἀνελόντος δὲ καὶ προφήτας, ἀρνησαμένου τε Χριστόν, μᾶλλον δὲ καὶ ἀπεκτονότος τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς, τὸν εἰσάπαν ὄλεθρον καταψηφίσασθαι παντὸς γένους ἐχρῆν τὸν τῶν ὄλων Θεόν. Ἐπειδὴ δὲ ἔστιν ἀγαθὸς ὑπὲρ λόγον, τετήρηκε τὸ κατάλειμμα, καὶ οὐ γεγονάσιν ἐν ἴσῳ τοῖς Σοδόμοις, οἱ παγγενεῖ τε καὶ πανοικεῖ καὶ αὐταῖς 70.32 καὶ δυσασπόνιπτον ἔχειν τὴν ἀμαρτίαν. Καὶ μάλα ὀρθῶς εἰρήσεται πρὸς ἡμῶν."6 "Ἡ τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ, καὶ τῆς ἀνοχῆς, καὶ τῆς μα- κροθυμίας καταφρονεῖς; ἀγνοῶν ὅτι τὸ χρηστὸν τοῦ Θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει. Κατὰ δὲ τὴν σκληρό- τητά σου, καὶ ἀμετανόητον καρδίαν, θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς καὶ ἀποκαλύψεως, καὶ δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ. Τοὺς γὰρ πάντας ἡμᾶς δεῖ φανερωθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν, εἴτε φαῦλον."6 9Ἀκούσατε λόγον

Κυρίου ἄρχοντες Σοδόμων, προσέχετε νόμον Θεοῦ λαὸς Γομόρρας. Τί μοι πλῆθος τῶν θυσιῶν ὑμῶν, λέγει Κύριος; πλήρης εἰμι ὀλοκαυτωμάτων κριῶν, καὶ στέαρ ἄρνῶν, καὶ αἶμα ταύρων καὶ τράγων οὐ βούλομαι. Οὐδ' ἂν ἔρησθε ὀφθῆναί μοι. Τίς γὰρ ἐξεζήτησε ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν; Πατεῖν τὴν αὐλήν μου οὐ προσθήσεσθε. Ἐὰν φέρητε σεμίδαλιν, μάταιον θυμίαμα, βδέλυγμά μοι ἐστίν, τὰς Νουμηνίας ὑμῶν, καὶ τὰ σάββατα, καὶ ἡμέραν μεγάλην οὐκ ἀνέχομαι, νηστείαν καὶ ἀργίαν, καὶ τὰς ἑορτὰς ὑμῶν μισεῖ ἡ ψυχὴ μου.⁹ Καταπτοήσας ἀρκούντως ταῖς τῶν ἐσομένων ἀπει- λαῖς, καὶ προσαγορεύσας αὐτοῖς τὰ πάντη τε καὶ πάντως ἐσόμενα κατὰ καιροὺς, εἰ μὴ ἔλοιτο φρο- νεῖν τε ὁμοῦ τὰ ἀμείνω καὶ δρᾶν, καὶ τοῖς θείοις νόμοις, μεθίστησι τὸν λόγον ἐπὶ καιροῦ, καὶ εἰσ- ηγεῖται τὸ χρήσιμον, ἵνα τὰ βελτίω φρονεῖν ἤρημέ- νοι, τῆς ἐπηρητημένης αὐτοῖς ἀπαλλάττοντο δίκης. Ἐμπαροινήσαντες γὰρ ἐν Χριστῷ, διολώλασιν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, πεσεῖν τε πρὸς τοῦτο φαιμέν αὐτοῦς, διὰ τὴν τῶν καθηγεῖσθαι λαχόντων ἀνοσιότητα. Καίτοι γὰρ ἐπεγνωκότες, ὅτι αὐτός ἐστίν ὁ κληρονόμος, ἀπεκτόνασιν αὐτόν. Ἦθελον γὰρ ἴδιον ποιῆσθαι κληρον τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. Ὅτι δὲ ταῖς τῶν ἡγουμένων δυστρο- πίας ἀκολουθῶν, τῆς εἰς Χριστὸν ἐλπίδος διημάρτηκεν ὁ ἀπόπληκτος Ἰσραὴλ πιστώσεται λέγων ὁ τῶν ὄλων Θεός, διὰ φωνῆς προφητῶν. "6Ποιμένες πολλοὶ διέφθει- ραν τὸν ἀμπελῶνά μου, ἐμόλυναν τὴν κληρονομίαν μου, ἔδωκαν μερίδα ἐπιθυμητὴν μου εἰς ἔρημον ἄβατον. Ἐγενήθη εἰς ἀφανισμόν ἀπωλείας."6 Καὶ πάλιν· "6Ὅτι ποιμένες ἠφρονεύσαντο, καὶ τὸν Κύριον οὐκ ἐζήτησαν, διὰ τοῦτο οὐκ ἐνόησε πᾶσα ἡ νομῆ, καὶ διεσκορπίσθη- σαν."6 Ἦφρονεύσαντο γὰρ οἱ ποιμένες ἀληθῶς, καὶ τοῖς ὑπὸ χεῖρα λαοῖς ὀλέθρου γεγόνασιν ἀφορμῆ. Καίτοι πῶς οὐκ ἔδει μᾶλλον αὐτοὺς ὡς διὰ νόμου καὶ προφητῶν τὸ Χριστοῦ μυστήριον μάλα πεπαι- δευμένους, ὁδὸν γενέσθαι τοῖς ἄλλοις ἐπὶ τὸ χρῆναι πιστεύειν αὐτῷ; Ἄλλ' ἡ φησὶν ὁ Σωτὴρ, δόξαν παρὰ ἀνθρώπου ἐλάμβανον, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐζήτησαν. Εἰ γὰρ ἐπίστευον Μωσῆ, ἐπίστευον ἂν αὐτῷ, περὶ γὰρ αὐτοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν. Γεγόνασι τοίνυν τυφλοὶ καὶ τυφλῶν ὁδηγοί. Ταύτη τοι καὶ διωλισθήκασι, καὶ εἰς τοὺς τῆς ἀπω- λείας πεπτώκασι βόθρους. Τί οὖν ὁ προφήτης ἀγα- θαῖς αὐτοὺς νοουθεσίαις μετασκευάζειν πειρᾶται· πρὸς τὸ δεῖν ἐλέσθαι τὰ ἀμείνω φρονεῖν, καὶ τοῖς τοῦ Σωτῆρος πειρᾶσθαι λόγοις. Ἀναμίσγει δὲ χρη- 70.33 σίμως ταῖς εἰς τοῦτο νοουθεσίαις τὴν ἐπίπληξιν, μονονουχὶ ποικίλως ἐσκευασμένῳ φαρμάκῳ, τὰ τῆς ἐν αὐτοῖς δυσβουλίας θεραπεύων τραύματα. Ταύτη τοι, φησὶν, ἀκούσατε λόγον Κυρίου, ἄρχοντες Σοδόμων, προσέχετε νόμον Θεοῦ, λαὸς Γομόρρας. Ἀκούεις ὅπως δήμοις καὶ ἄρχουσι τὴν ἐξ ἀγάπης ὁμοῦ καὶ θεοφι- λοῦς φρονήματος ἐπιφέρει ράβδον, καὶ πλήττει πολὺ νοσοῦντας τὸ ἀπειθές. Πόλεσι δὲ ταῖς δυσσεβεστάταις παρεικάζει τὴν Ἱερουσαλήμ, ὡς πλείστης μὲν ὄσης ἀνάμεστον ἀμαρτίας, καὶ ὡς οὐδένα παντελῶς ἔχου- σαν ἐν ἑαυτῇ ἐβουλεύετο μὲν γὰρ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς τὰς τῶν Σοδομιτῶν κατεμπρη- σαι πόλεις, καὶ ἀνεκοινώσατο τὸ χρῆμα τῷ Ἀβραάμ; ὁ δὲ πρὸς αὐτόν. "6Μὴ ἀπολέσης δίκαιον μετ' ἀσε- βουῦς; καὶ ἔσται ὁ δίκαιος ὡς ὁ ἀσεβής;"6 Ἐπηγγέλ- λετο δὲ Θεός, εἰ εὐρεθεῖεν ἐν Σοδόμοις δέκα δίκαιοι, τῆς ἐπ' αὐτοῖς καταπλήξειν ὀργῆς. Ἄλλ' οὐκ ἠῦρην- ται. Τοιγάρτοι καὶ ἐκτετίκασι, τὰς τοῖς ἑαυτῶν δυσ- σεβήμασιν ἰσομέτρους δίκας. Τοιαύτη τις ἦν ἡ κυριο- κτόνος Ἱερουσαλήμ πολλὴν ἔχουσα τῶν δικαίων τὴν σπάνιν. Καὶ γοῦν ἐλιπάρει μὲν ὁ προφήτης Ἱερεμίας περὶ αὐτῆς. Ἐφη δὲ Θεός· "6Περιδράμετε ἐν ταῖς ὁδοῖς Ἱερουσαλήμ, καὶ ἴδετε, καὶ γνῶτε, καὶ ζητή- σατε ἐν ταῖς πλατείαις αὐτῆς, ἐὰν εὕρητε ἄνδρα, εἰ ἔστι ποιῶν κρίμα, καὶ ζητῶν πίστιν, καὶ ἴλεως ἔσο- μαί αὐτῇ, λέγει Κύριος."6 Ὅτι τοίνυν, ῥυπῶσά τε, καὶ τοῖς ἐν φαυλότητος μολυσμοῖς πολυτρόπως κεκη- λιδωμένη, καὶ πολλὴν ἔχουσα τῶν ἀγίων τὴν σπάνιν, Σόδομά τε αὐτὴν καὶ Γομόρρα καλεῖ, λαοῖς τε καὶ ἡγουμένοις, τῆς Σοδομιτῶν ἀκαθαρσίας ἐπιφέρει τὸν μῶμον. Τί δὲ δὴ καὶ

φησιν; ἀκούσατε λόγον Κυρίου, ἄρχοντες Σοδόμων, προσέχετε νόμον Θεοῦ λαὸς Γομόρρας. Ἀνανήψατε, φησὶν, βραχύ. Καὶ ταῖς τοῦ πανσόφου Μωσέως φωναῖς, τῆς ἑαυτῶν διανοίας τὸν ὀφθαλμὸν ἐνιδόντες, τὸ Χριστοῦ νοεῖτε μυστήριον. Ἔφη γὰρ ὁ Μωσῆς· "Ὅτι προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ὡς ἐμέ· αὐτοῦ ἀκούσεσθε κατὰ πάντα ὅσα ἂν λαλήσῃ πρὸς ὑμᾶς."6 Ἀκούσατε τοῖνυν λόγον Κυρίου, προσέχετε τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον· τοῦτ' ἔστι, νοήσατε καὶ αὐτοὶ τῶν εὐαγγελικῶν θεσπισμάτων τὴν δύναμιν. Τοῦτο προστέταχεν ὁ Μωσῆς; παιδαγωγεῖ γὰρ ἐπὶ Χριστὸν, καὶ τῶν νομικῶν θεσπισμάτων τὸ πέρας εἰς τὸ ἐπ' αὐτῷ βλέπει μυστήριον. Ἄλλ' οἴεσθε, φησὶν, εὐαρε- στεῖν τῷ Θεῷ, διὰ τοῦ πληροῦν ἐθέλῃν τὰ ἐν τύποις καὶ σκιαῖς. Ἀκούσατε λέγοντος τοῦ καὶ αὐτὸν ὑμῖν τὸν πάλαι λαλήσαντος νόμον. Τί μοι πλήθος τῶν θυ- σιῶν ὑμῶν, λέγει Κύριος. Πλήρης εἰμί. Εἰ μὲν γὰρ ὡς δεομένῳ προσάγετε, πεπλάνησθε τοῦ εἰκότος, σο- φοῦ τε καὶ ἀληθοῦς διημαρτήκατε λογισμοῦ. Ἐνδεῖ γὰρ ὅλως οὐδὲν τῆ τὰ πάντα πληροῦση φύσει, ὅτι αὐτῆς τὰ πάντα, καὶ παρ' αὐτῆς τοῖς ἄλλοις. "Ὅτι γὰρ ἔχεις ὁ οὐκ ἔλαβες."6 Πρέποι ἂν λέγεσθαι τῆ φύσει κτίσει. Ἀπέχω γὰρ νῦν, φησὶν, καὶ πεπλήρωμαι, καὶ οὐκ ἂν ἐλοίμην ἔτι τὰς παρ' αὐτῶν θυσίας. Ὅνῃ70.36 σει γὰρ ὅπως, εἰπέ μοι, τὸν τῶν ὄλων Θεὸν κριδὸς ὠλοκαυτωμένος; τί δὲ τὸ τῶν ἀρνῶν ἦσει στέαρ; εἰ δὲ δὴ καὶ τράγων καὶ ταύρων αἷμα προσφέροιο, πῶς ἦσθειῖ διὰ τοῦτο Θεός; τίς γὰρ ἐξεζήτησε ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν; εἰ γὰρ καὶ λελάληκεν ὁ Μωσῆς περὶ ὀλοκαυτωμάτων καὶ θυσιῶν, ἀλλ' ἦν καὶ πάλαι τῆς τοιαύτης λατρείας ὁ τρόπος ἀβούλητος τῷ Θεῷ. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τύπου καὶ σκιάς παιδαγωγεῖν ἔδει πρὸς ἀλήθειαν, μέχρι καιροῦ διορθώσεως τέθειται τὰ ἐν νόμῳ, οὐκοῦν ὅσον ἦκεν εἰς γε τὸ ἀληθὲς ἀρέσκειν τῷ Θεῷ· οὐδ' ἂν ὅλως ἐλάλησε περὶ θυσιῶν τῶν κατὰ νόμον. Ἐπειδὴ δὲ τῶν τὸ τμηκᾶδε παιδαγωγουμένων ἀσθενῆς ἦν ὁ νοῦς, χειραγώγητο διὰ τύπου καὶ τῆς κατὰ τὸ γράμμα σκιάς εἰς ἀλήθειαν. Ἐνεστηκό- τος δὲ τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν ἔδει τὸ λοιπὸν τὸ τῆς ἀλη- θείας ἐκφαίνεσθαι κάλλος, περιττὸς ὁ τύπος, ἀνόνη- τος ἡ σκιά. Ταύτη τοι φησὶν, ὅτι Πατεῖν τὴν αὐλῶνά μου οὐ προσθήσεσθε. Ἐὰν φέρησθε σεμίδαλιν, μά- ταιον θυμίαμα, βδέλυγμά μοι ἔστιν. Ἡμεῖς μὲν γὰρ οἱ πίστει τῆ εἰς Χριστὸν ἐκλελαμπρυσμένοι, τὰς πνευματικὰς θυσίας προσκομιοῦντες τῷ Θεῷ, τὰς ἀγίας αὐτοῦ πληροῦμεν αὐλάς, τοῦτ' ἔστιν ἐκκλη- σίας. Ἀπαράδεκτος δὲ παρὰ Χριστοῦ παντελῶς ἐν ἐκκλησίαις τῆς Ἰουδαϊκῆς λατρείας ὁ τρόπος. Εἰσδε- χθεῖεν γὰρ ἂν ἦκιστά γε σεμίδαλιν ἐλαιόδευτον, καὶ τὸ αἰσθητὸν θυμίαμα προσάγειν ἐθέλοντες. Μεμνή- μεθα γὰρ Θεοῦ λέγοντος περὶ αὐτοῦ· Βδέλυγμά μοι ἔστιν. Καὶ ἡμεῖς μὲν τὰς ἀγίας ἐπὶ Χριστῷ τελοῦμεν ἑορτάς. Ἰουδαῖοί γε μὴν τῶν ἐν τύποις οὐκ ἐξιστά- μενοι, σαλπίζουσιν ἐν Νεομηνίας ἡμέρα, ἀργὸν ἡγοῦνται τὸ Σάββατον, καὶ τὴν καλουμένην μεγάλην τιμῶσιν ἡμέραν. Ἔστι δὲ αὕτη τῆς ἑορτῆς τῆς κα- λουμένης σκηνοπηγίας ἢ τελευταία, κἂν εἰ νηστεύ- σειαν τῷ Θεῷ, τύπτουσι πυγμαῖς ταπεινόν. Οὐκοῦν ἀκουέτωσαν λέγοντος αὐτοῦ· Τὰς ἑορτάς ὑμῶν μισεῖ ἡ ψυχὴ μου. Ταῦτα δὲ φησι μεθιστὰς ἐκ τύπων ἐπὶ τὸ ἀληθὲς, καὶ τοῖς διὰ Χριστοῦ θεσπίσμασιν ὑποφέ- ρειν ἀναπεῖθων τὸν τῆς διανοίας αὐχένα, ἵνα πολι- τεύοιντο μεθ' ἡμῶν εὐαγγελικῶς. Ταῖς νοηταῖς εὐ- σομίαις κατευφραίνοντες Θεόν. Καὶ ὥσπερ τι θυμίαμα πνευματικὸν ἀνατιθέντες αὐτῷ τὸ ἐπιεικὲς εἰς τρόπους, τὴν ἀγάπην, τὴν φιλαλληλίαν, τὴν ὑπομονήν, τὴν ἐγκράτειαν, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων τὴν πίστιν. Τοιαύταις θυσίαις εὐαρεστεῖται Θεός, καὶ τῶν εὐαγ- γελικῶν θεσπισμάτων ἡ δύναμις τοῖς τοιοῦτοις αὐχήμασιν τοὺς πιστεύοντας στεφανοῖ. 9 Ἐγενήθητέ μοι εἰς πλησμονήν, οὐκ ἔτι ἀνήσω τὰς ἀμαρτίας ὑμῶν. Ὅταν τὰς χεῖρας ἐκτείνητε πρὸς με, ἀποστρέψω τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀφ' ὑμῶν. Καὶ ἐὰν πληθύνητε τὴν δέησιν, οὐκ ἀκούσομαι ὑμῶν. Αἱ γὰρ χεῖρες ὑμῶν αἵματος πλήρεις.9 Τὰ εἰς πλησμονὴν ἦτοι κόρον ἦκοντα τῶν πραγμά- των καταφρονεῖσθαι φιλεῖ, καὶ ὀλίγου παντελῶς

ἀξιούται λόγου, μάλλον δὲ ἤδη καὶ διὰ μίσους ἔρχεται. Καὶ γοῦν ὁ σοφώτατος Σολομών, "Ἐβραδέως εἷσαγε, φησὶ, σὸν πόδα πρὸς τὸν φίλον, ἵνα μὴ πλησθεῖς σου μισήση σε."6 Ἔφη τοίνυν Ἰουδαίους ὁ τῶν ὄλων Θεὸς, Κατακεκόρεσμαι τῆς ἐώλου σκιάς, ἠγοῦμαι δὲ ἤδη φορτικούς, κἂν εἰσέρχησθε ὀφθῆναί μοι. Παρ-70.37 αἰτοῦμαι δὲ καὶ μόνην ὑμῶν τὴν θεάν· οὐκ ἔτι ἀνήσω τὰς ἀμαρτίας ὑμῶν. Πάλαι μὲν γὰρ οἱ ἐξ Ἰσραὴλ ἀνοσίως ἀπονενευκότες ἐπὶ τὸ ἐλέσθαι δεῖν τὸν τῶν ὄλων Θεὸν παροτρύνειν ἐφ' ἑαυτοὺς, διὰ τοῦ λατρεύειν τῇ κτίσει, προσκυνεῖν δὲ καὶ αὐτοῖς τοῖς ἔργοις τῶν ἰδίων χειρῶν, δέδονται τοῖς Βαβυλωνίοις καὶ ἀπεκομίσθησαν τῆς Ἰουδαίας αἰχμάλωτοι, καὶ κατωκῆκασιν ἐν τοῖς ὄρεσιν Περσῶν καὶ Μήδων, πικρὰν καὶ δύσοιστον ἀνατλάντες δουλείαν. Ἐπειδὴ δὲ αὐτοῖς ἑβδομηκοστὸν ἔτος τετέλεσται, κατηλέει πάλιν ὁ φιλοικτεῖρων Θεός. Καὶ γοῦν ὡς ἐν τῷ Ζαχαρία γέγραπται, τὰς ὑπὲρ αὐτῶν ἐποιεῖτο λιτὰς ὁ μακάριος ἄγγελος, λέγων· "Ἐκτίθει παντοκράτωρ, ἕως τίνος οὐ μὴ ἐλεήσεις τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ τὰς πόλεις Ἰούδα, ἃς ὑπέριδες; τοῦτο ἑβδομηκοστὸν ἔτος;"6 καὶ πρὸς γε ταῦτα Θεός "Ἐζήλωσα τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ τὴν Σιών ζῆλον μέγαν, καὶ θυμῷ μεγάλῳ ἐγὼ ὀργίζομαι ἐπὶ τὰ ἔθνη τὰ συνεπιτιθέμενα, ἀνθ' ὧν ἐγὼ μὲν ὀργίσθην ὀλίγα, αὐτοὶ δὲ συνεπέθεντο εἰς κακά"6 Οὐκοῦν ἀνήρηκε μὲν τότε τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν, λελύτρωται γὰρ, καὶ ἀνεκομίσθη πάλιν εἰς τὴν ἑαυτῶν. Μετὰ δὲ γε τὸν τοῦ Σωτῆρος σταυρὸν, οὐκέτι τὰς ἀμαρτίας αὐτοῖς ἀνήσειν ἐπαγγέλλεται, διὰ τοῦτο τὸ μακροὺς ἐφ' ἑαυτοῖς διαγενέσθαι καιροὺς, καθὼς μεμενήκασιν τοῖς ἐξ ὀργῆς κινήμασιν ὑπενηνεγμένοι. Ὅτι μὲν γὰρ ἐν ἐσχάτοις ἐλεηθήσονται καιροῖς, τῇ εἰς Χριστὸν χάριτι μεθ' ἡμῶν δικαιοῦμενοι, διεκήρυξε τὸ γράμμα τὸ ἱερὸν, ἐπειδὴ δὲ, ὡς ἔφην, πολὺ τῶν πάλαι μακρότεροι γεγόνασιν ἐπ' αὐτοὺς οἱ τῆς ὀργῆς χρόνοι. Ταύτη τοί φησιν· Οὐκέτι ἀνήσω τὰς ἀμαρτίας ὑμῶν· καὶ καθ' ἕτερον δὲ, εἰ βούλει, τρόπον, τῇ τῶν προκειμένων ἐννοίᾳ προσβαλεῖς. Προσεκόμιζον θυσίας κατὰ τὸν πάλαι νόμον οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, τὰς ὑπὲρ γε τῶν ἰδίων πλημμελημάτων. Ἐριφος δὲ καὶ ἀμνὸς ἐσφάζετο, καὶ συνεχώρει Θεός. Οὐκ ἀνικάνως ἔχοντος καὶ πάλαι τοῦ νόμου βοηθεῖν ἀρχαιοτέροις, ἐμορφοῦτο γὰρ ἐν αὐτῷ τὸ Χριστοῦ μυστήριον. Ἐπειδὴ δὲ ἐπέφανεν ὁ Χριστός, ἀπρακτεῖν ἔδει λοιπὸν τὴν ἐν τύπῳ κάθαρσιν, ὡς τῆς ἀληθείας ἤδη παρουσίας. Ὅτι τοίνυν οὐκ ἀρκέσει πρὸς ἄφεςιν αὐτοῖς ἢ νόμου σκιά τὴν διὰ Χριστοῦ λύτρωσιν, οὐ προσιεμένοις, διδάσκει, λέγων· Οὐκέτι ἀνήσω τὰς ἀμαρτίας ὑμῶν. Οὕτω μὲν γὰρ παρουσίας τῆς ἀληθείας, φησὶν, συγκεχώρηκα τοῖς τύποις ὠφελεῖν δύνασθαι τοὺς ἐνόχους ἀμαρτίαις, αἰδοιτῆ πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τοῦτο ποιῶν, παρουσίας δὲ ἤδη καὶ ἀναδεδειγμένης, ἀδρανῆς ὁ τύπος, ἀνόνητος ἢ σκιά. Καὶ ἀνήσω μὲν οὐκέτι τὰς ἀμαρτίας ὑμῶν, ἐπαιρόντων δὲ τὰς χεῖρας, ἀποστρέψω τοὺς ὀφθαλμούς μου, κἂν εἰ πλείστας ὄσας ποιεῖν ἔλοισθε τὰς λιτὰς, οὐκ εἰσδέξομαι. Ἄρ' οὖν ἀπέστη τοῦ εἶναι χρηστὸς ὁ τῶν ὄλων δημιουργός; ἢ γοῦν ἐπελάθετο τοῦ οἰκτερῆσαι Θεός; Οὐδαμῶς, φησὶν, εἰμὶ γὰρ, εἰμὶ χρηστός τε καὶ ἀγαθὸς καὶ φιλοικτίρων, μόνον δὲ οὐχὶ ἄκων ἀποστρέψω τοὺς ὀφθαλμούς. Αἱ γὰρ χεῖρες ὑμῶν αἵματος πλήρεις. Ἀκούεις ὅπως τὸ τῆς μαιφονίας αὐτοῖς εἰσκεκόμικεν ἔγκλημα, σιωπήσας τὰ ἕτερα τῶν πταισμάτων; καίτοι πολλοῖς 70.40 αἰτιάμασιν ἐνόχους ὄντας εὐρήσομεν. Ἦκουον γὰρ, Οὐαὶ ἔθνος ἀμαρτωλὸν, λαὸς πλήρης ἀμαρτιῶν, σπέρμα πονηρὸν, υἱοὶ ἄνομοι. Ἐπειδὴ δὲ ἀπεκτόνασιν τοὺς προφήτας, καὶ αὐτῷ τὰς ἀνοσίους ἐπήγαγον χεῖρας τῷ πάντων ἡμῶν σωτῆρι Χριστῷ, ταύτη τοι καὶ μάλα εἰκότως τὸ παγχάλεπον ἔγκλημα, καὶ τὸ εἰς πᾶσαν κατάκρισιν ἀρκοῦν αὐτοῖς ἐπιφέρει, λέγων· Αἱ χεῖρες ὑμῶν αἵματος πλήρεις. Ἀποστρέφει δὲ τὸ πρόσωπον ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, ὡς ὄραν οὐκ ἀνεχόμενος τῷ αἵματι τοῦ Υἱοῦ πεφοινιγμένης ἔτι τῶν μαιφόνων τὰς χεῖρας. 9 Λούσασθε, καθαροὶ γίνεσθε.9 Πάλιν αὐτοὺς εἰς ἀνάμνησιν τῶν ἠσεβημένων αὐτοῖς ἐνεγκῶν ἀπογινώσκειν οὐκ ἔῃ. Ἐπιφέρει δὲ χρησίμως τὴν ἐξ ἡμερότητος χάριν.

Καὶ οὐκ ἐξείργει τῆς δωρεᾶς τῆς προτεθείσης διὰ Χριστοῦ τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν ὑπ' οὐρανόν. "Ὅτι πάντες γὰρ ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρειώθησαν."6 Καὶ ὑπόδικος γέγονεν ὁ κόσμος τῷ Θεῷ, τῶν μὲν ἔθνῶν τῇ κτίσει λελατρευκότων, τῶν γε μὴν ἐξ Ἰσραὴλ τὸν διὰ Μωσέως αὐτοῖς δοθέντα παραβεβηκότων νόμον. Ἄλλ' ἐπέλαμψεν ὁ Χριστὸς τοῖς ἔθνεσι, καὶ κέκληται πρὸς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς· καὶ ὁ ποτὲ οὐ λαὸς, γεγόνασι λαός. Ἰουδαῖοί γε μὴν οἱ τάλανες πεπαροινήκασιν εἰς Χριστὸν, καὶ ἀρχηγὸν ὄντα τῆς ζωῆς ἀπεκτόνασιν ἀνοσίως, εἰ καὶ ἀνεβίω πάλιν ὡς Θεός. Ἐπειδὴ δέ ἐστιν ἀγαθός, καὶ πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἔλθειν, ἀνευρύνει καὶ αὐτὸς τὴν τῆς σωτηρίας ὁδὸν καὶ ἀποκρούεσθαι κελεύει τὰ ἐγκλήματα, δικαιουμένου δωρεὰν καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου. Μᾶλλον δὲ διὰ τῆς πίστεως, καὶ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, ταύτη τοι φησί· "Ὁλοῦσασθε, καθαροὶ γένεσθε."6 Τοῦτο καὶ ὁ πάλαι νόμος αὐτοῖς ὡς ἐν σκιαῖς διετύπου, καὶ προανεκήρυττε τὴν χάριν τὴν διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. Ἐφη γάρ που Θεὸς πρὸς τὸν ἱεροφάντην Μωσέα· "Ὁλοῦσασθε τοὺς Λευῖτας ἐκ μέσου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ ἀγνισθῶσιν αὐτοὺς, καὶ οὕτως ποιήσεις αὐτοῖς τὸν ἀγνισμόν αὐτῶν. Περιβράνεις αὐτοὺς ὕδωρ ἀγνισμοῦ, καὶ ἐπελεύσεται ξυρὸν ἐπὶ πᾶν τὸ σῶμα αὐτῶν. Καὶ πλυνούσιν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ καθαροὶ ἔσονται."6 Εἶτα ποῖον ἐστὶ τὸ ὕδωρ τοῦ ἀγνισμοῦ διδάξει λέγων ὁ σοφώτατος Παῦλος· "Ὅτι τὸ αἷμα τράγων καὶ μόσχων, καὶ σποδὸς δαμάλεως ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους ἀγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα, πόσω μᾶλλον τὸ αἷμα Χριστοῦ;"6 Οὐκ οὖν σαρκικὴν μὲν ὁ νόμος ἐποιεῖτο τὴν κάθαρσιν διὰ τοῦ ὕδατος τοῦ ἀγνισμοῦ. Διασμήχει δὲ ὁ Χριστὸς διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος πάντα ῥύπον ἡμῶν ψυχικόν. Βεβαπτίσαμεθα γὰρ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ, πᾶν εἶδος τῆς ἐν ἡμῖν φαυλότητος μονονουχὶ συντήκοντος, καὶ ὡς ἄχρηστον δαπανῶντός τινα συρφετὸν ὕλην· ἔργον γὰρ τοῦτο πυρός. Τοῦτό τοι καὶ ὁ μακάριος Παῦλος διασαφεῖ, λέγων· "Ὅτι πίστευσι χρηματισθεὶς Νῶε κατεσκεύασε κιβωτὸν εἰς σωτηρίαν τοῦ οἴκου αὐτοῦ,"6 εἰς ἣν ὀλίγοι, τοῦτ' ἐστίν, ὀκτώ ψυχαὶ διεσώθησαν δι' ὕδατος. "Ὅτι καὶ ἡμᾶς ἀντίτυπον νῦν σώζει βάπτισμα, οὐ σαρκὸς ἀπόθεσις ῥύπου, ἀλλὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα εἰς Θεόν."6 Ὅτι καὶ αὐτοῖς 70.41 ἐλέσθαι δρᾶν τοῖς Ἰουδαίων δήμοις συμβουλεύει, λέγων· "Ὁλοῦσασθε, καθαροὶ γένεσθε."6 τοῦτ' ἐστίν, ἀπονίψασθε τὴν κηλίδα, δικαιούντος ἡμᾶς ἐξ ἡμερότητος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ παρ' ὑμῶν ὑβρισμένου. Εὐρίσκομεν δὲ καὶ τὸν θεσπέσιον Πέτρον ἐπιπλήττοντα μὲν αὐτοῖς ὡς ἀπεκτονόσι τὸν τῆς ζωῆς ἀρχηγόν, καὶ αἰτήσασιν ἄνδρα φονέα χαρισθῆναι αὐτοῖς, τοῦτ' ἐστὶ τὸν Βαραβάμ. Πλὴν διανίστανται πρὸς μετάγνωσιν· ἔφη γάρ· "Ὅτι καὶ νῦν, ἀδελφοί, οἶδα ὅτι κατὰ ἄγνοιαν ἐπράξατε ὡσπερ καὶ οἱ ἄρχοντες ὑμῶν. Μετανοήσατε οὖν καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ λήψεσθε τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὑμῖν γὰρ εἰσὶν αἱ ἐπαγγελίαι καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν."6 9 Ἀφέλετε τὰς πονηρίας ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου· παύσασθε ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν.9 Ἀπόχρη μὲν πρὸς ἀπόνοιψιν ἀμαρτίας τὸ σωτήριον καὶ ἅγιον βάπτισμα, καὶ τὴν τῶν ἤδη προεπτιασμένων διασμήχει κηλίδα. Χρῆναι δὲ φημι τοὺς ἅπαξ ἡγιασμένους, καθαρὰς καὶ ἀμώμους, ὡς ἂν οἱ οἶοί τε εἶεν, τὰς ἑαυτῶν φυλάττειν ψυχὰς καὶ διαμεμνησθαι μὲν τοῦ λέγοντος· "Ὅτι πάση φυλακῇ τήρει σὴν καρδίαν."6 Καὶ πάλιν· "Ὅτι εἰς πνεῦμα τοῦ ἐξουσιάζοντος ἀναβῆναι ἐπὶ σέ, τόπον σου μὴ ἀφήσῃς, ὅτι ἴαμα καταπαύσει ἀμαρτίας μεγάλας."6 Πλεῖστοι μὲν ὅσοι πρὸς τὰ αἰσχρὰ βλέπουσαι τὴν τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴν κατασειούσιν ἠδοναί, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων, ὁ ἐν τοῖς μέλεσι τῆς σαρκὸς ἔμφυτός τε καὶ ἀγριαίνων νόμος· εἶτα πρὸς τούτοις διαλογισμοὶ πονηροὶ, πρὸς πᾶν εἶδος φαυλότητος οὐκ ἀγεννῶς καταβροχιζόμενοι τὸν ἐν ἡμῖν ὄντα νοῦν. Δεῖ δὲ οὖν τῶν τοιούτων ἀπάντων ἀφεσθαι κακῶν τοὺς βεβαπτισμένους, καὶ τὰς πονηρίας ἀφελεῖν ἀπὸ τῆς ἰδίας

ψυχῆς· καὶ οὐτὶ μόνον ἐν ὀφθαλμοῖς ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς μάλιστα τοῦ πάντα εἰδότος τε καὶ ἐφορῶντος Θεοῦ. Ὑποπλάττονται μὲν γὰρ ἕσθ' ὅτε τὸ εἶναι χρηστοί, καὶ τὴν τῆς ἐπεικειᾶς δόκησιν παρακλέπτοντες, ἕσωθεν δὲ εἰσὶν λύκοι ἄρπαγες, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Καὶ περὶ παντὸς, οἶμαι, τοιοῦτου τὸν τῶν ὄλων Θεὸν, διὰ φωνῆς Ἰερεμίου προφήτου λέγειν· "Ὁτῶ στόματι αὐτοῦ λαλεῖ εἰρηνικά, καὶ ἐν ἑαυτῷ ἔχει τὴν ἔχθραν."6 Καὶ μὴν καὶ φωνῆς τοῦ Δαβίδ· "Ὁπαλύνθησαν οἱ λόγοι αὐτῶν ὑπὲρ ἔλαιον, καὶ αὐτοὶ εἰσὶ βολίδες."6 Ἄλλ' εἰ καὶ πᾶσαν ποιοῖντο σπουδὴν εἶς γε τὸ δεῖν δύνασθαι λαθεῖν, ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐκγελάσεται αὐτούς, καὶ ὁ Κύριος ἐκμυκτηριεῖ αὐτούς. Οἶδεν γὰρ, οἶδεν καρδίαν καὶ νεφρούς. Ὁ δὲ ἀληθῶς ἀγαθὸς τοιοῦτος ἔσται μετὰ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ὡς γὰρ ὁ Παῦλος φησὶν· "Ὁ Προνοούμενοι καλὰ ἐνώπιον Κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον ἀνθρώπων."6 Μέγα τοίνυν τὸ ἐξᾶραι τὰς πονηρίας ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Θεοῦ. Καὶ τάχα που τοιοῦτός τις ἦν ὁ Ναθαναήλ, περὶ οὗ φησὶν ὁ Χριστός· "Ὁ Ἰδε ἀληθῶς Ἰσραηλίτης, ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστιν."6 Παύσασθε, φησὶν, ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν, τοῦτ' ἔστι, καταλείπετε τῆς συντρόφου τε ὑμῖν καὶ ἐντριβοῦς δυστροφίας, μεταστήσατε πρὸς τὰ ἀμείνω τὴν ἑαυτῶν δυστροφίαν. Εἰ δὲ δὴ ταῦτα λέγοι Χριστός, καὶ κατατιῶτο τοὺς Ἰουδαίους, ἐννοήσεις ὅσα πεπράχασιν ἐμπαροινούντες αὐτῷ, καὶ παγίδα ἰστάντες, καὶ διορύττοντες βόθρους. Καὶ τό γε ἦκον εἰς αὐτούς, καὶ εἰς δύναμιν ἐπιχειρημάτων πᾶν εἶδος σκαιότητος ἀρτύοντες ἐπ' αὐτῷ. Ποτὲ μὲν γὰρ ἀπεστάλκασι τινὰς τῶν ἰδίων μαθητῶν, μετὰ τῶν καλουμένων Ἡρωδιανῶν, ἐρομένους τε καὶ λέγοντας· "Ὁ ἔξεστι δοῦναι φόρους Καίσαρι, ἢ οὐ;"6 Ποτὲ δὲ πάλιν προσέειπον λέγοντες, "Ὁ εἰ ἔξεστι τῷ Σαββάτῳ θεραπεῦσαι; Ἴνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ."6 Ἀκούετωσαν τοίνυν λέγοντος, "Ὁ ἀφέλεσθε τὰς πονηρίας ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου. Παύσασθε ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν."6 Ἐμάθετε καλὸν ποιεῖν, ἐκζητήσατε κρίσιν, ῥύσασθε ἀδικούμενον, κρίνατε ὀρφανῷ, καὶ δικαιοσύνην χήραν, καὶ δεῦτε, καὶ διελεγχθῶμεν, λέγει Κύριος. Καὶ ἐὰν ὧσιν αἱ ἀμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινικῶν, ὡς χιόνα λευκανῶ. Ἐὰν δὲ ὧσιν ὡς κόκκινον, ὡσεὶ ἔριον λευκανῶ.⁹ Τῆς ἐν νόμῳ λατρείας τὸ ἀδρανὲς καθορίσας, διὰ τοῦ φάναι, "Ὁ τί μοι πλῆθος τῶν θυσιῶν ὑμῶν, λέγει Κύριος; Πλήρης εἰμί."6 Καὶ τούτοις ἐπενεγκῶν, "Ὁ τίς γὰρ ἐξεζήτησε ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν;"6 Ἐπὶ καιροῦ πάλιν τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας ἐξηγεῖται τὴν ἀστειότητα, καὶ τῆς ἀληθῶς ἀγίας ζωῆς καταδείκνυσι τὴν ὁδόν, οὐκ ἐν τύποις ἔτι καὶ σκιαῖς, ἀλλ' ἐν αὐτοῖς πράγμασι, καὶ τοῖς κατ' ἀρετὴν νοουμένοις ἀυχήμασι ἔχουσι τὸ εὐδόκιμον. Τί γὰρ φησι, "Ὁ μάθετε καλὸν ποιεῖν;"6 Ἄρ' οὐν, εἶπέ μοι, φαίη τις ἂν, ἐξίστησι παντελῶς τῆς νομικῆς ἐντολῆς; οὐκ ἔα τοῖς διὰ Μωσέως τεθεσπισμένοις ἐνατενίζειν ὅλως; Εἶτα πῶς ἔφασκε Χριστός· "Ὁ μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον καταλύσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφήτας· οὐκ ἦλθον καταλύσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι."6 Πῶς δὲ καὶ ὁ Παῦλος ἔφασκεν· "Ὁ ὡστε ὁ μὲν νόμος ἅγιος, καὶ ἡ ἐντολὴ ἀγία, καὶ δικαία, καὶ ἀγαθή;"6 Πρὸς δὲ τὰ τοιάδε πάλιν ἐροῦμεν, ὅτι καλὸς ὁ νόμος, εἰ δὲ νοοῖτο πνευματικῶς, οὐκ ἐξίστησιν ἡμᾶς ὀλοτρόπως τοῦ νόμου Χριστός; ἀναβιβάζει δὲ μᾶλλον ἐπὶ τὸ προὔχον καὶ ἄμεινον, ὑποβάθραν ὡσπερ τινὰ προκαταθεῖς ἐν ἡμῖν τὴν διὰ νόμου παιδαγωγίαν, καὶ τῆς ἀληθοῦς λατρείας οἶονεῖ προγύμνασμα προαναδείξας τοῖς ἀρχαιοτέροις τὰ ὡς ἐν σκιαῖς καὶ τύποις. Ἄλλως τε κάκεῖνο τούτοις ἀναγκαίως ἔστ' εἰπεῖν· Ὁ μὲν νόμος ὁ διὰ Μωσέως, φαυλότητός τε καὶ ἀμαρτίας ἀποσχέσθαι διδάσκει, καὶ τῶν αἰσχιόνων ἐστὶ παραδεικτικός. Καὶ γοῦν ὁ Παῦλος φησὶ· "Ὁ τὴν δὲ ἀμαρτίαν οὐκ ἔγνωσιν εἰ μὴ διὰ τοῦ νόμου."6 Τὸ δὲ κήρυγμα τὸ εὐαγγελικὸν ἀρετῆς ἀπάσης ἡμᾶς ἐπιμελητὰς ἀποφαίνει. Ταύτη τοι καὶ ὀνομάζοιτο ἂν εἰκότως, κυρίως τε καὶ ἀληθῶς αὐτὸ χρῆμα τὸ καλόν. Τὸ γὰρ, "Ὁ οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις,"6 ἐξίστην ἦν ἀμαρτίας τοῦς

παιδευομέ- νους, οὐπω γε μὴν ὄ τί ποτέ ἐστι τὸ καλὸν τελείως ἐκ- φαίνοντος. Τὸ δὲ δεῖν ὅλως μῆτε ὀργίζεσθαι τῷ ἀδελ- φῷ, μῆτε μὴν ἐπιθυμεῖν, τοῖς τῆς ἀρετῆς αὐχήμασιν ἐμβιβάζοντος. Ἐξαιρετον γὰρ τὸ καταθλεῖν ὀργῆς, ἀξιάγαστον δὲ πρὸς τοῦτο τὸ ἀνασειράζειν δύνασθαι τὰς εἰς τὸ φαῦλον ἐπιθυμίας, καὶ μὴ ἐπιτρέπειν 70.45 τὸν νοῦν, κἂν γοῦν εἰς ἀρχὰς ἰέναι τῆς ἐκτόπου καὶ βδελυρωτάτης ἐπιθυμίας. Οὐκοῦν τὸ καλὸν ἀληθῶς εἶη ἂν τὸ μάθημα τὸ εὐαγγελικὸν, καὶ τῆς ἐν Χριστῷ πολιτείας ἢ δύναμις. Ἐπιφωνητέον δὴ οὖν τοῖς τοῦ γράμματος φίλοις, "Ἐμάθετε καλὸν ποιεῖν, ἐκζητή- σατε κρίσιν," 6 τοῦτ' ἔστι, τὸ κρίνειν ὀρθῶς. Πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις ἀτοπήμασιν ἅπασιν, νενοσήκασι καὶ τοῦτο τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς οἱ καθηγεῖσθαι λα- χόντες, τὸ μὴ ὀρθὰς, φημί, ποιεῖσθαι τὰς ἐφ' ἐκά- στῳ πράγματι κρίσεις· ψηφοφορεῖν δὲ μᾶλλον ἀδί- κως, καὶ δῶρων ἠττᾶσθαι καὶ χρημάτων ἡδονῆς, καὶ τοῖς ἀδικεῖν ἐθέλουσι καταπωλεῖν τῆς ἑαυτῶν ἀνοσίου βουλής τὴν σύνεσιν. Ὡς γὰρ φησιν ὁ προφήτης, "6Οἱ ἠγοῦμενοι αὐτῆς μετὰ δῶρων ἔκρινον." 6 Ἄναγ- καῖα τοιγαροῦν ἢ ἐντολή, καὶ τοῖς εὐαγγελικῶς ἐθέλουσι ζῆν οὐκ ἀσυντελῆς εἰς δικαιοσύνην τὸ κρί- νειν ὀρθῶς, οὐκ ἔν γε μόνον τοῖς ἔξω πράγμασιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς εἰς νοῦν καὶ καρδίαν. Οἷον δὴ τί φημι· Θεοῦ τὴν φαυλότητα καταψέγοντος, ἐπαινεῖ ταύτην ὁ Σατανᾶς. Καὶ ὁ μὲν τοῦ Σωτῆρος ἡμᾶς ἀναπέθει νόμος, ἀξιέραστον ποιεῖσθαι τὸ ἀγαθόν· ἀνθέλκει πρὸς τὸ ἐναντίον ἐκεῖνος. Τότε δὴ τότε κριτῆς ὡσπερ τις ἐστι καὶ δικαστῆς ἐν ἡμῖν ὁ νοῦς· καὶ ἐπαινέσας μὲν τὸ ἀγαθόν, καὶ αὐτὸ τὸ χρῆναι κρατεῖν ἀπονέμων, ἐξεζήτησε κρίσιν. Ἐπιδοῦς γε μὴν φαυλότητι τὸ νι- κᾶν, ἔξω γέγονε τοῦ κρίνειν ὀρθῶς, καὶ ἀκούσεται δικαίως· "6Οὐαὶ οἱ λέγοντες τὸ πονηρὸν καλόν, καὶ τὸ καλὸν πονηρόν· οὐαὶ οἱ λέγοντες τὸ πικρὸν γλυκὺ, καὶ τὸ γλυκὺ πικρόν· οἱ τιθέντες τὸ σκότος εἰς φῶς, καὶ τὸ φῶς εἰς σκότος." 6 Αὔχημα τοίνυν εὐαγγελικὸν τὸ κρίνειν ὀρθῶς, καὶ ἐπαμύνειν ἀδικουμένοις. Τοῦτο γὰρ, οἶμαι, ἐστὶ, τὸ, "6Ὶύσασθε ἀδικούμενον." 6 Ἐπιτη-δεύειν δὲ χρή πρὸς τούτῳ τὸ συμπαθές, καὶ τὸ ἀπροσ- ωπόληπτον. "6Κρίνατε ὀρφανῷ," 6 φησὶ, "6καὶ δικαίωσατε χήραν· καὶ δεῦτε, καὶ διελεγχθῶμεν, λέγει Κύριος;" 6 οὐχ ὡς κρινόμενοι τῷ Δεσπότη; "6Δικαιωθήσεται γὰρ, φησὶ, πάντως ἐν τοῖς λόγοις αὐτοῦ, καὶ νικήσει κρι- νόμενος." 6 Ἔσται γὰρ οὐδεὶς ἀπὸ ρύπου καθαρὸς, ἀλλ' οὐδὲ καυχῆσεται τις ἀγνήν ἔχειν τὴν καρδίαν, διελεγχόμενοι δὲ μᾶλλον, καὶ οἰονεὶ καθ' ἑαυτοὺς δοκιμάζοντες, εἰ μὴ τῆς θείας φιλοτιμίας μέγεθος πολὺ τέ ἐστι καὶ ἀξιόληπτον. Ὡς γε ὁ σοφὸς ἡμῖν γράφει Παῦλος· "6Οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. "6Ὶπισχνεῖται τοιγαροῦν τοῖς ἐκ νομικῆς ἀγωγῆς μεθορμιζόμενοις τρόπον τινὰ διὰ τῆς πί- στεως εἰς ἀστειότητα βίου τοῦ κατὰ Χριστὸν, ἄφρουν τῶν ἤδη προεπτεισμένων. Αὕτη γὰρ ἡμῶν ἢ τῆς ἐλπίδος εἰσβολή, καὶ τῆς θείας εἰς ἡμᾶς ἡμερότητας ἀπαρχή, θύρα τε ὡσπερ καὶ ὁδός. Ὅτι δὲ καὶ τοῖς εἰσάγαν μεμολυσμένοις, καίτοι ἐπ' ἔλλαττον τοῦτο νενοσηκόσιν, ἀρκέσει πρὸς ἀποκάθαρσιν ἢ διὰ πί- στεως χάρις, ἀναπέθει λέγων· "6Ἐὰν ὧσιν αἱ ἄμαρ- τίαὶ ὑμῶν ὡς φοινικοῦν, ὡς χιόνα λευκανῶ· ἐὰν δὲ ὧσιν ὡς κόκκινον, ὡς ἔριον λευκανῶ." 6 Δυσέκπλυτον γὰρ οὐδὲν Θεοῦ διασμήχοντος. Ὡς γὰρ ὁ Παῦλος φησὶν, "6Οὐ δὲ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσ- σευσεν ἡ χάρις. Καὶ πάλιν· "6Τίς ἐγκαλέσει μετὰ ἐκλεκτῶν Θεοῦ; Θεὸς ὁ δικαίων, τίς ὁ κατακρίνων;" 6 70.48 9Καὶ ἐὰν θέλητε, καὶ εἰσακούσητέ μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε. Ἐὰν δὲ μὴ θέλητε, μηδὲ εἰσ- ακούσητέ μου, μάχαιρα ὑμᾶς κατέδεται. Τὸ γὰρ στόμα Κυρίου ἐλάλησε ταῦτα.9 Προσπεφώνηκέ που τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς διὰ τοῦ πανσόφου Μωσέως· "6Ἰδοὺ δέδωκα πρὸ προσώπου σου τὴν ὁδὸν τῆς ζωῆς, καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θανάτου." 6 Τέθειται γὰρ ἐν ἡμῖν ἢ ἐπ' ἄμφω τρίβος, καὶ τῶν ἐκάστου διανευμάτων, ἡγουν θελημάτων καρπὸς ἂν γένοιτο τὸ διαβιῶναι λαμπρῶς καὶ ἐννό- μως, ἡγουν ἑτεροίως κατεψεγμένως. Ἄλλ' οὐκ ἂν ἐνδοιάσειέ τις, ὡς οἱ μὲν τὸν ἀγαθὸν καὶ

ἀπόλεκτον καὶ Θεῷ φιλαίτατον βιοῦντες βίον, πάντη τε καὶ πάν- τως καταίρουσιν εἰς ζωὴν. Οἷγε μὴν ταῖς εἰς τὸ φαῦ- λον ἡδοναῖς ἡττώμενοι, τὸ τέλος ἔχουσιν εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν. Εὐπειθείας οὖν ἄρα καρπὸς τὸ φαγεῖν ἔσται τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς τῆς τοῖς ἀγίοις ἠὺτρεπι- σμένης, ἧς καὶ αὐτὸς διαμέμνηται λέγων ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός· "Ἔμακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐ- τοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν."Ἔ Σκαιότητος δὲ καὶ βίου φιλαμαρτήμονος ἢ ἀνόνητος ὑστεροβουλία, καὶ τὰ ἐκ θείας ὀργῆς, μάχαιρά τε καὶ ὄλεθρος, ὡς ἔφην, καὶ τί γὰρ οὐχὶ τοιούτων κακῶν; Ἀξιόπιστον δὲ τὸν ἑαυτοῦ λόγον ὁ προφήτης ἀποφαίνει, προσεπάγων εὐθύς, ὅτι "ἜΤὸ στόμα Κυρίου ἐλάλησε ταῦτα."Ἔ Ἐπειδὴ δὲ ἀμήχανον τὸ ψεύσασθαι τὸν Θεὸν (μένει γὰρ αἰεὶ τοῦθ' ὅπερ ἔστιν, ἀλήθεια δὲ δηλονότι), πῶς οὐκ ἀνάγκη νοεῖν ὅτι πάντη τε καὶ πάντως εἰς πέρας ἐκβήσεται τὰ προηγγελμένα; Πλὴν ἐκεῖνο περιαθρεῖν ἀναγκαῖον, ὡς ὀνίνησι πλουσίως ὁ προφητικὸς λόγος, τὰς τε τῶν ἀκεραιτέρων ἔτι ψυχὰς, καὶ μὴν καὶ τὰς τῶν ἤδη γνησίων καὶ ἰδρυμένων ἐν πίστει. Ἐπειδὴ γὰρ τέθεικεν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς ἐν ταῖς τῶν παιδαγω- γουμένων ῥοπαῖς τὸ ἐλέσθαι μὲν τὸ ἀγαθὸν, ἀποφοι- τῶν δὲ τῶν φαύλων, πεπληροφόρηκεν ὅτι τὰς τῶν πρακτέων ἢ μὴ δέδωκεν ἐκάστῳ τῶν ἐπὶ γῆς ἡνίας, καὶ ἐφ' ὅπερ ἂν ἔλοιτό τις, ἐλάσει μετ' ἑξουσίας. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτό ἐστιν ἀληθές, εἰκαῖον ἤδη καὶ ψυ- χρὸν, καὶ ῥαψῶδημα τὸ διατείνεσθαι τε καὶ λέγειν, ὅτι φυσικὸν ἐν ἀνθρώπῳ τὸ κακόν· ἤγουν ὅτι τύχη τε καὶ εἰμαρμένη, καὶ γένεσις πηδαλιουχοῦσι τὰ ἀν- θρώπινα, καὶ πρὸς γε τὸ ἐκάστη δοκοῦν, οὐς ἂν ἔλοιτο κατασφίγγουσαι φαυλότητός τε καὶ ἀρετῆς ἀποτελοῦσιν ἐργάτας, οὐκ ἐθελουσίῳις ῥοπαῖς ἰόντας εἰς τοῦτο, κατεζευγμένους δὲ ὡσπερ ἀφύκτοις νεύ- μασι, καὶ δυσφορήτως ἔχοντας τῇ τῶν κρατούντων ἀνάγκῃ. Εἰ γὰρ φύσει τὸ κακόν, καὶ ἐνυπόστατόν ἐστιν, ὡς γοῦν ἐκεῖνοι ληροῦντές φασι· πῶς τοῖς ἐκάστου θελήμασι κρατύνεται τε καὶ ἀσθενεῖ; εἰ γὰρ ἐλοίμην εἶναι χρηστός, τὸ κωλύον οὐδὲν ὀραῖσθαι τοιοῦτον. Εἰ δὲ δὴ καὶ πονηρὸς, ἀπείρξιεν ἂν οὐδὲν καὶ πρὸς γε τοῦτο κατολισθεῖν. Ποῦ δὲ δὴ τύχης καὶ εἰμαρμένης ἢ δύναμις; ἢ ποῖα τις γένεσις ἐπιφέρει τισὶ τὸν ἐξ ἀνάγκης ζυγόν, εἰ τοῖς ἐκάστου θελήμασι ἀκολουθεῖ, καὶ τὸ φαγεῖν τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς πληροῦν ἐλομένους τὴν ὑπακοήν, καὶ μὴν καὶ τὸ ἔργον γενέ- 70.49 σθαι τῆς μαχαίρας, εἰ τοῖς θείοις ἀντεξάγοιεν νόμοις τὸ ἀπειθές καὶ δυσήκοον; 9 Πῶς ἐγένετο πόρνη πόλις πιστὴ Σιών, πλήρης κρίσεως; πρὶν ἢ δικαιοσύνη ἐκοιμήθη ἐν αὐτῇ, νῦν δὲ φονευταί.9 Καταθαυμάζει τρόπον τινὰ τῆς Ἰουδαίων συν- αγωγῆς τὴν οὕτω σαθρὰν, καὶ οὐκ εὐάφορμον μετα- βολὴν, τῆς εἰς γε τὰ χεῖρω, φημί, καὶ τὴν ἐκ τῶν ἀμεινόνων εἰς τὰ αἰσχίω μετάστασιν. Νόμῳ μὲν γὰρ τῷ διὰ Μωσέως τὴν τοῦ συμφέροντος γινώσιν ἐπαι- δεύετο, καὶ εἰς ἕκαστα τῶν πρακτέων διακομιστὴν ἔχουσιν τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον, λαμπρὰ καὶ εὐδοκιμω- τάτη, καὶ ἀξιάγαστος ἦν, πλείστοις ὅσοις ἀνδράσι διαπρεπῆς, οἷς ὁ τῆς δικαιοσύνης καρπὸς ἐπήνησε πλουσίως, καὶ ἀξιόληπτος ἦν τῷ Θεῷ. Ἦσαν μὲν γὰρ ἐν αὐτῇ προφήται τε καὶ ἱερεῖς, καὶ τῶν τῆς δικαιοσύνης ἔργων μελεδωνοί, καὶ λαῶν ἡγούμενοι φυλάττοντες κρίσιν, καὶ νόμον ἔχοντες ἐπὶ γλώττης, καὶ τρόπῳ παντὶ χρηστῷ τε καὶ ἀγαθῷ κατηγλαῖ- σμένοι. Εἶτα τῶν τοιούτων ἀπάντων ἐστερημένη, μᾶλλον τῆς ἀρχαίας ἐκείνης ἐπιεικείας ἀλογεῖν ἐλομένη, καὶ θεμένη παρ' οὐδὲν τὴν εἰς Θεὸν αἰδῶ, καὶ ἀγάπησιν πρὸ μὲν τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας προσκεκύνηκε τοῖς μὴ φύσει θεοῖς, τὸν ἕνα τε καὶ ἀληθῶς Δεσπότην ταῖς εἰς τοῦτο πορνείαις ἐκτόπως περιυβρίζουσα. Καὶ οἷά τις πολύκοινος καὶ σεσοβη- μένη γυνὴ κατὰ πολλοὺς ἡσέβησε τρόπους. Ἄλλοτε ἄλλοις προσκειμένη καθηγηταῖς, πρὸς πᾶν ὀτιοῦν τῶν ἀπηχθημένων παρὰ Θεοῦ διακομίζειν εἰδόσιν. Αἰτιᾶται γοῦν αὐτὴν διὰ φωνῆς Ἰερεμίου λέγων ὁ τῶν ὄλων Θεός· "ἜἸδε ἂ ἐποίησέ μοι ἡ κατοικία τοῦ Ἰσραὴλ, ἐπεπορεύθη ἐπὶ πᾶν ὄρος ὑψηλόν, καὶ ὑποκάτω παντὸς ξύλου ἀλσώδους, καὶ ἐπόρνευσεν ἐκεῖ."Ἔ Καὶ πάλιν ὡς πρὸς αὐτήν· "ἜἘὰν ἕξαπο- στέλλῃ ἀνὴρ τὴν

γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἀπελθοῦσα ἀπ' αὐτοῦ γένηται ἀνδρὶ ἐτέρῳ, μὴ ἀνακαλύπτουσα
 ἀνα- καλύψει πρὸς αὐτὸν ἔτι; οὐ μαινομένη μianθήσεται γυνὴ ἐκείνη; καὶ σὺ
 ἐξεπόρνευσας ἐν ποιμέσι πολ- λοῖς, καὶ ἀνεκάλυπτες πρὸς με, λέγει Κύριος. Ἄρον
 τοὺς ὀφθαλμούς σου εἰς εὐθεΐαν, καὶ ἴδε, ποῦ οὐκ ἐξεφύρθης, ἐπὶ ταῖς ὁδοῖς
 ἐκάθισας αὐτοῖς, ὡσεὶ κο- ρώνη ἐν ἐρήμῳ μόνη. Καὶ ἐμίανας τὴν γῆν ἐν ταῖς
 πορνεΐαις σου, καὶ ἐν ταῖς κακίαις σου, καὶ ἔσχες ποιμένας πολλοὺς εἰς πρόσκομμα
 σεαυτῆ. Ὅψις πόρ- νης ἐγένετό σοι, ἀπηνησχύν[τ]ησας πρὸς πάντας."6
 Καταφρονήσασα γὰρ, ὡς ἔφην, τῆς ὑπὸ Θεῶ δου- λείας, ἐτράπετο πρὸς ἀπόστασιν
 καὶ τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασι, καὶ τοῖς τῶν εἰδώλων θεραπευταῖς, ἐχρήτο ποιμέσι
 καὶ διδασκάλοις. Καὶ ταυτὶ μὲν, ὡς ἔφην, πρὸ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας τῆς
 τῶν Ἰουδαίων Συναγωγῆς τὰ ἐγκλήματα. Ἐπειδὴ δὲ τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς ἐπέλαμψεν ὁ
 Χριστὸς (ἐπέφανε γὰρ ἡμῖν, κατὰ τὸ γεγραμμένον, Θεὸς Κύριος), οὐκ αὐτῷ μᾶλλον
 ἐχρήτο παιδευτῆ· τετίμηκε δὲ διδασκαλίας, ἐντάλματα ἀνθρώπων· καὶ τὸν καλὸν
 ἀφείσα ποι- 70.52 μένα, τὸν εἰς πᾶν ὀτιοῦν τῶν ἀρίστων ἀποκομίζειν εἰδότα,
 προσεκολλήθη τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ Γραμμα- ταίοις, καὶ μὴν δὲ καὶ Φαρισαίοις.
 Ἐκπεπόρνευκε δὲ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον. Καίτοι καὶ νόμον καὶ προ- φητῶν
 προανακεκραγόντων αὐτῇ τὸ Χριστοῦ μυστή- ριον, καὶ ὅτι παρέσται κατὰ καιροὺς
 προαπηγγελ- κότων. "6Πῶς οὖν ἐγένετο, φησὶ, πόρνη πόλις πιστὴ Σιών πλήρης
 κρίσεως;"6 Ὅμοιον ὡσεὶ λέγοι· Ποίας λαβοῦσα τὰς τοῦ νοσεῖν ἀφορμὰς, μᾶλλον δὲ
 πῶς ἀνάμεστος οὖσα πνευματικῶν ἐπικουρημάτων κατ- ὠλισθεν εἰς ἀπόστασιν ἢ
 πάλαι πιστὴ καὶ δικαιοσύ- νης ἐργάτις, ἐν ἧ κατέλυσεν ἢ δικαιοσύνη, τοῦτ' ἔστιν,
 ἀνεπαύσατο νόμος; οἶκος γὰρ ὡσπερ τις αὐ- τοῦ γέγονεν ἢ τῶν παιδαγωγουμένων
 πληθὺς, νῦν δὲ καταλελύκασιν φονευταί. Ἀκούεις ὅτι πάντα παρ- εἰς τὰ ἕτερα τὴν
 μισοφονίαν αὐτοῖς ἐγκαλεῖ; Κατην- τλήκασιν γὰρ τῆς ἑαυτῶν κεφαλῆς τὸ τίμιον αἷμα
 Χριστοῦ, Πιλάτῳ λέγοντες· "6Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν."6
 Ἀνηρήκασιν δὲ καὶ προφήτας ἁγίους· καὶ τοῦτο αὐτοῖς ὁ μακάριος Στέ- φανος
 ὠνείδισε, λέγων· "6Σκληροτράχηλοι καὶ ἀπει- θεῖς τῇ καρδίᾳ, ὑμεῖς αἰεὶ τῷ Πνεύματι
 τῷ ἁγίῳ ἀντιπίπτετε. Τίνα τῶν προφητῶν οὐκ ἀπέκτειναν οἱ πατέρες ὑμῶν; Ὡς οἱ
 πατέρες ὑμῶν καὶ ὑμεῖς."6 9Τὸ ἀργύριον ὑμῶν ἀδόκιμον. Οἱ κάπηλοί σου μίσγουσι
 τὸν οἶνον ὕδατι, οἱ ἄρχοντές σου ἀπειθοῦσι, κοινωνοὶ κλεπτῶν, ἀγαπῶντες δῶρα,
 διώκοντες ἀνταπόδομα, ὀρφανοῖς οὐ κρίνοντες, καὶ κρίσει χήρας οὐ προσέχοντες.9
 Τῆς ἐπὶ τὰ χεῖρω μεταβολῆς τὰς αἰτίας ἀπαρι- θμεῖται σαφῶς. Καὶ ὡσπερ τις τῶν
 εὐτεχνεστάτων ἰατρῶν τοῖς ἡρῶστηκόσι λέγει τὰς τοῦ νοσεῖν ἀφορμὰς, οὕτω καὶ
 αὐτὸς ὁ πάντας ἀνθρώπους θέ- λων σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν,
 τοῖς ἐξ ἀμαθίας ἡρῶστηκόσι τοῦ πρέποντος δια- τρανοῖ τὰς αἰτίας τῶν ἐν αὐτοῖς
 παθῶν καὶ πλημ- μελημάτων. "6Ἀδόκιμον γὰρ τὸ ἀργύριον ὑμῶν,"6 φησί. Καὶ
 ἀργύριον μὲν ἀδόκιμον ὀνομάζει τῶν παρ' αὐτοῖς διδασκάλων τὸν οὐκ εὐφυᾶ,
 μᾶλλον δὲ καὶ βδελυρίας ἀπάσης ἐπίμεστον λόγον· καὶ ἀδικῆ- σαι μᾶλλον ἢ περ
 ὀνήσαι δυνάμενον τοὺς ἀκροωμέ- νους. Κατείθισται δὲ πως ἢ θεόπνευστος Γραφή
 τοὺς τῆς κατηχήσεως λόγους, οὓς ἂν ποιοῖντό τινες τοῖς ὑπὸ χεῖρα λαοῖς ἀργύριον
 ἀποκαλεῖν. Καὶ γοῦν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ὁμοιοῦσθαί φησι τὴν
 βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὃς μέλλων ἀποδημεῖν ἐκάλεσε τοὺς
 ἑαυτοῦ δούλους· καὶ ᾧ μὲν ἔδωκε πέντε τάλαντα, ᾧ δὲ ἓν, καὶ ἀπεδήμη- σεν·
 πεπονηκόσι δὲ αὐτοῖς περ τοὺς ἐπαίνους ἀποδιδούς, "6Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ, καὶ
 πιστὲ,"6 φησί. Τῷ γε μὴν ἀποκρύψαντι τὸ τάλαντον, προσειργασμένῳ δὲ παντελῶς
 οὐδὲν, "6Πονηρὸς δοῦλε,"6 φησί, "6καὶ ὀκνηρὲ, ἔδει σε βαλεῖν τὸ ἀργύριόν μου τοῖς
 τραπε- ζίταις, κἀγὼ ἐλθὼν ἐκομισάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ."6 Ψάλλει δὲ που καὶ ὁ
 θεοσπέσιος Δαβίδ· "6Τὰ λόγια Κυρίου, λόγια ἀγνὰ, ἀργύριον πεπυρωμένον δόκιμον
 τῇ γῆ. Κίβδηλον οὖν ἄρα καὶ ἀδόκιμον παν70.53 τελῶς ἀργύριον τὸ παρὰ τοῖς

Ἰουδαίοις, τοῦτ' ἔστιν, ὁ παρὰ τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων λόγος, οἷα δὴ καὶ καπήλοις προσεικότες ὕδατι τὸν οἶνον μίσειν ἤθελον· τοῦτ' ἔστι, νενοθευμένην, καὶ οὐκ ἀκαπή- λευτον ἐποιοῦντο τοῦ νόμου τὴν ἐξήγησιν· παρα- πλέκοντές τι καὶ ἰδίων αὐτοῖς θελημάτων, καὶ ψυ- χρῶν καὶ ὑδαρεστέρων ἐννοιῶν παρεισκρίνοντες οὐκ ἀμιγεῖ τοῦ χείρονος, οὐδὲ ὡς ἂν εἴποι τις ἄκρατον ἐποιοῦντο τῆς τοῦ νομοθέτου βουλῆς τὴν ἀπόδοσιν. Καὶ γοῦν προσέειπον μὲν οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φα- ρισαῖοι τῷ Σωτῆρι λέγοντές ποτε· "Ἐδὶὰ τί οἱ μα- θηταὶ σου παραβαίνουσι τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυ- τέρων; οὐ γὰρ νίπτονται τὰς χεῖρας αὐτῶν, ὅταν τὸν ἄρτον ἐσθίουσιν. Ὁ δὲ πρὸς αὐτούς· Διὰ τί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν; Ὁ γὰρ Θεὸς εἶπεν, Τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ, ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μη- τέρα, θανάτῳ τελευτάτω· ὑμεῖς δὲ λέγετε, "Ὁς ἂν εἴπῃ τῷ πατέρι ἢ μητέρι, Δῶρον, ὃ ἂν ἐξ ἐμοῦ ὠφελῇ- θῆς, οὐ μὴ τιμήσει τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα καὶ ἠκυρώσατε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν παρά- βασιν ὑμῶν."6 Ὁρᾶς ἐν τούτοις τῆς Ἰουδαϊκῆς καπηλείας σαφῆ τὰ ἐγκλήματα; ταῖς γὰρ οἰκείαις παραδόσεσιν ἔπεσθαι δεῖν ἐθέλοντες, ἀκύρους ἀπέ- φαινον τοὺς τοῦ Θεοῦ νόμους. Ὑποπλαττόμενοι μὲν ἐξηγεῖσθαι καὶ αὐτούς, συνεισφέροντες δὲ παραδό- σεις ἐώλους καὶ ψυχράς. Αἰτιᾶται δὲ τοὺς ἄρχοντας, ὡς πολὺ νοσοῦντας τὸ ἐξήνιον, καὶ γαῦρον ὡσπερ ἀνατείνοντας τὸν αὐχένα, καὶ ἀπειθεῖν ἠρημένους. Οὐ γὰρ ἤθελον προσέειπαι τὴν πίστιν τὴν εἰς Χρι- στὸν δηλονότι, καίτοι τοῦ νόμου διακεκραγόςτος αὐ- τοῖς ἄνω τε καὶ κάτω, τὸ ἐπ' αὐτῷ μυστήριον, καὶ κατὰ μυρίους ὄσους αὐτὸ δεικνύοντος τρόπους. Καὶ γοῦν ἔφη πρὸς αὐτούς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς, Χρι- στός· "Ἐδοκεῖτε ὅτι ἐγὼ κατηγορήσω ὑμῶν πρὸς τὸν Πατέρα; Ἔστιν ὁ κατηγορῶν ὑμῶν, Μωσῆς, εἰς ὃν ὑμεῖς ἠλπίσατε. Εἰ γὰρ ἐπιστεύετε Μωσῆ, ἐπι- στεύετε ἂν ἐμοί, περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν."6 Ἀπειθεῖς οὖν ἄρα, μήτε τὴν τοῦ νόμου βούλησιν ἄκρατον ὡσπερ καὶ ἀνόθευτον διερμηνεύειν ἐθέλον- τες τοῖς ἄλλοις, μήτε μὴν τὴν διὰ Μωσέως καὶ προφητῶν καὶ ἁγίων προκεκηρυγμένην τιμήσαντες πίστιν. Οὐ γὰρ ἤθελον ὑπακοῦσαι λέγοντι τῷ Χρι- στῷ· "Ἐδεῦτε πρὸς με, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πε- φορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. Ἄρατε τὸν ζυγὸν μου ἐφ' ὑμᾶς."6 Καὶ πρὸς γε τῷ εἶναι σκληροί τε καὶ ἀπειθεῖς, κοινωνοὶ γεγονάσι κλεπτῶν· τοῦτο μὲν τοῖς δωροδοκοῦσι συνκαστάμενοι (σιξ), τοῦτο δὲ συνδεδραμηκότες ταῖς ἀνοσίαις βουλαῖς τοῦ προδόντος αὐτοῖς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν, ὃς ἦν πονηρός τε ἅμα καὶ κλεπτίστατος μαθητής. Ἐρασι- χρήματοι δὲ καὶ ἐτέρως οἱ τῶν Ἰουδαίων καθηγηταί, τὸ κύμινόν τε καὶ τὸ ἄνηθον, καὶ πᾶν λάχανον ἀπο- δεκατοῦντες, καὶ ἀφιέντες τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν, καὶ τὸ ἔλεος, καὶ τὴν πίστιν. Οὐ γὰρ ἔκρινον ὀρφανοῖς καὶ χήραις. Ζητοῦντες δὲ μᾶλλον παρὰ τῶν προσαγόντων αὐτοῖς ἀνταπόδομα, κατεδί- 70.56 καζον ἀνοσίως τῶν ἀδικουμένων ἔσθ' ὅτε, ψῆφον ἐπ' αὐτοῖς τὴν ἐκνομωτάτην ἐκφέροντες. Ἀπὸ δὴ τοῦ κρίνειν ἀδίκως καὶ αἰσχροῦς ἠττᾶσθαι λημμάτων, καὶ εἰς αὐτὸν πεπαρωνήκασιν τὸν Χριστόν. Ἵνα γὰρ ἔχοιεν τὰς παρὰ τῶν λαῶν δωροφορίας, οὐ προσήκαντο τὸν τοῦ ἀμπελῶνος δεσπότην, ἴδιον ποιού- μενοι κληρὸν τὸν αὐτῷ καὶ μόνῳ πρέποντά τε καὶ ὀφειλόμενον. Ἀπεκτόνασι γὰρ ἀθῶον ὄντα καὶ δί- καιον, καίτοι τοῦ νόμου λέγοντος· "Ἐθῶν καὶ δίκαιον οὐκ ἀποκτενεῖς."6 9 Διὰ τοῦτο τάδε λέγει ὁ δεσπότης Κύριος Σα- βαώθ· Οὐαὶ οἱ ἰσχύοντες Ἰσραὴλ· οὐ παύσεται γὰρ μου ὁ θυμὸς ἐν τοῖς ὑπεναντίοις, καὶ κρίσιν ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου ποιήσω.9 Τοῦ κατεφθάρθαι τὴν Ἱερουσαλήμ ἀνατίθησι τὰς αἰτίας τοῖς καθηγεῖσθαι λαχοῦσι, καὶ μάλα εἰκότως. Ἔπεται γὰρ ἐπὶ πᾶν αὐτοῖς τὸ ὑπήκοον· καθάπερ ἀμέλει καὶ τοῖς ποιμέσι τὰ ὑπὸ χεῖρα θρέμματα. Εἰ γὰρ ἀποκομίζοιεν εἰς πίνοντά τε αὐτὰ καὶ ἀμφιλαφῆ νομῆν, εὖρωσά τε εἶεν ἂν καὶ εὐτραφῆ λίαν· εἰ δὲ εἰς γῆν ἀλμάδα καὶ ἀκανθῶν μητέρα, καταφθεροῦσι πάντως αὐτὰ ταῖς κακοσιτ[ε]ρίαις. Τοιοῦτόν τι ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν

ἀληθὲς ὃν εὐρήσομεν. Εἰσηγήσεσι μὲν γὰρ ταῖς εἰς ὀρθότητά τε καὶ ἀρετὴν καὶ θεογνωσίαν ἀμώμητον ὁ τῶν παιδαγωγουμένων καταπαινείται νοῦς. Ταῖς γε μὴν εἰς ἀνοσιότητα συμβουλίαις ἐτοιμότητάτα καταρρῆει πρὸς τὴν τῶν αἰσχιόνων ἔφεσιν τε καὶ προθυμίαν. Τοιοῦτόν τι πεπονθότες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ ταῖς τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων παραδόσεσι καὶ διδασκαλίαις οἱ τάλανες διολώλασιν. Οὐ γὰρ εἶων αὐτοὺς τὴν ἀληθῆ καὶ σωτήριον ἰέναι τρίβον, τὴν διὰ πίστεως λέγω, τῆς εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Καὶ γοῦν τεθεράπευκε μὲν τὸν ἐκ γεννητῆς τυφλόν, καὶ τεθαυμάκασιν μὲν οἱ κατὰ πᾶσαν τὴν Ἱερουσαλήμ τῆς θεοσημείας τὸ μέγεθος, κηρύττοντι δὲ τὸν ἰατρὸν τῷ τοῦ πάθους ἀπηλλαγμένῳ διαρρήδην ἔφασκον οἱ παιδαγωγεῖν ὀφείλοντες εἰς ἀλήθειαν "Ἐδοξάν τῷ Θεῷ, ἡμεῖς οἶδαμεν ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἀμαρτωλὸς ἐστίν."6 Ἐπιμαρτύρεται δὲ τις τῶν ἀγίων εὐαγγελιστῶν, ὅτι ἤδη συνετέθειντο οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, ἵνα ἕαν τις αὐτὸν ὁμολογήσῃ Χριστόν, ἀποσυνάγωγος γένηται. Ταύτη τοι καὶ τὴν εἰς ἀλλήλους αἰδῶ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας ἀβουλότατα προτετιμηκότες, ἀμέτοχοι παντελῶς τῆς παρὰ Θεοῦ μεμενῆκασιν δόξης. Καὶ τοῦτο αὐτοῖς ἔφασκεν ὁ Σωτήρ· "Ὅπως δύνασθε πιστεύειν δόξαν παρ' ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητεῖτε;"6 Καὶ μὴν καὶ ἐτέρωθι· "Ὅυαὶ ὑμῖν Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι κλείετε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν."6 Σκάνδαλον τοίνυν γεγόνασιν τοῖς λαοῖς, καὶ τῇ δόξῃ Χριστοῦ πολεμοῦντες οὐ διαλιμπάνουσιν. Ταύτη τοι περὶ αὐτῶν φησιν· "Ὅυαὶ οἱ ἰσχύοντες. Οὐ παύσεται γὰρ μου ὁ θυμὸς ἐκ τῶν ὑπεναντίων, καὶ κρίσιν ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου ποιήσω."6 Ὅρας ὅπως ἐναντίους τε αὐτοὺς καὶ μὴν καὶ ἐχθροὺς ὀνομάζει; Καὶ ἐπ' αὐτοὺς δὴ μάλιστα τὰ ἐκ τῆς θείας ὀργῆς δραμεῖσθαι φησιν. Ἔδει γὰρ, ἔδει μειζῶνως κολάζεσθαι, καὶ τοὺς ὑπὲρ τῆς τῶν ἄλλων ἀπωλείας ὑποσχεῖν τῷ κρίνοντι λόγους. Οὐς ἦν εἰκὸς δύνασθαι καὶ διασώζειν αὐτοὺς, εἴπερ ἤθελον ὀρθά τε φρονεῖν αὐτοὶ, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν τὴν εἰς τοῦτο διακομίζουσαν καταδείξαι τρίβον. Ἐπεφώνει καὶ ὁ θεσπέσιος Ἰωάννης αὐτοῖς ἐπὶ τὸ τῆς μετανοίας ἰοῦσι βάπτισμα· "Ἐγεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν, ψογεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς;"6 Γέγονε τοίνυν ἐκδίκησις παρὰ Θεοῦ κατὰ τῶν ἰσχυόντων· μάλιστα, τοῦτ' ἔστι, τῶν παρ' αὐτοῖς δυνατῶν, ἡγουν ἡγουμένων, καταδηωθείσης αὐτῶν τῆς χώρας καὶ παραδοθείσης τοῖς Ῥωμαίων γενναιοτάτοις στρατεύμασι. Καὶ τοῦτο αὐτοῖς προμεμήνυκεν ὁ Σωτήρ· "Ὅταν ἴδετε κυκλουμένην ὑπὸ στρατοπέδων τὴν Ἱερουσαλήμ, τότε ἐρεῖτε τοῖς ὄρεσι, Καλύψατε ἡμᾶς· καὶ τοῖς βουνοῖς, Πέσατε ἐφ' ἡμᾶς."6 Φοβερόν οὖν ἄρα τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος· οὐχ ὅτι σκληρὸς καὶ ἀμείλικτος· χρηστὸς γὰρ μᾶλλον καὶ ἀγαθὸς ἐστίν· ἀλλ' ὅτι λυπεῖται καταφρονούμενος, ὅταν ἑαυτοὺς μάλιστα τῶν παρ' αὐτοῦ χαρισμάτων ἀποστεροῦμεν ἡμεῖς, καίτοι παρὸν ἔλεῖν τε πλουσίως· καὶ ἐντροφᾶν αὐτοῖς ἐλομένοις εἴκειν τοῖς παρ' αὐτοῦ νόμοις. Ἀποσειομένοις τε τοὺς πονηροὺς καὶ ἀνοσίους τῶν ἐν τῷ-δε τῷ βίῳ διδασκάλους· οἱ καὶ τῆς πίστεως τὴν ὀρθότητα τοῖς ἑαυτῶν ῥήμασι παραλύειν ἐπείγονται, καὶ ταῖς τῶν ἀκεραιότερων ψυχαῖς τῆς ἑαυτῶν δυστροπίας τὸν ἰὸν ἐκχέοντες, παρατρέπουσιν αὐτὰς εἰς τὸ δεῖν ἐλέσθαι τὰ πονηρά. 9 Καὶ ἐπάξω τὴν χεῖρά μου ἐπὶ σέ, καὶ πυρώσω σε εἰς καθαρὸν, τοὺς δὲ ἀπειθοῦντας ἀπολέσω, καὶ πάντας ὑπερηφάνους ταπεινώσω· καὶ ἐπιστήσω τοὺς κριτὰς σου, ὡς τὸ πρότερον, καὶ τοὺς συμβούλους σου ὡς τὸ ἀπαρχῆς. Καὶ μετὰ ταῦτα κληθήσῃ πόλις δικαιοσύνης, μητρόπολις πιστῆ Σιών. Μετὰ γὰρ κρίματος σωθήσεται ἡ αἰχμαλωσία αὐτῆς, καὶ μετὰ ἐλεημοσύνης. Καὶ συντριβήσονται οἱ ἄνομοι καὶ οἱ ἀμαρτωλοὶ ἅμα, καὶ οἱ ἐγκαταλείποντες τὸν Κύριον συντελεσθήσονται.9 Ἐπάγει τὴν χεῖρα αὐτοῦ Θεοῦ, ὡς πλήττουσαν· τοιοῦτον γὰρ πως αἰετῶν τυπτόντων τὸ σχῆμα. Ὅτι οὐκ ἀνόνητος ἔσται παντελῶς αὐτοῖς ἡ τῆς χειρὸς ἐπαγωγή, τοῦτ' ἔστιν, ἡ τῶν δεινῶν ἔφοδος τε καὶ πείρα, οὔτε μὴν ἀδιακρίτως ἅπασιν

τὰ ἐξ ὀργῆς συμβή- σεται, φροντίδος δὲ καὶ φειδοῦς ἀξιῶσει τοὺς πε- πιστευκότας, καὶ τοῖς γνησίοις ἀπονεμῆν τὴν ἐπὶ τῷ γε δεῖν διασώζεσθαι χάριν διδάσκει σαφῶς. Πάλαι μὲν γὰρ ἡ θεομάχος Ἱερουσαλήμ ἐκπεπόρνευκε πολυ- τρόπως διὰ τοῦ λατρεῦσαι θεοῖς ἑτέροις, ἐπήγαγεν δὲ αὐτῇ τὴν χεῖρα Θεός, καὶ ὡσπερ τινὶ πυρὶ ταῖς ἐκ τοῦ πολέμου παρεδίδου συμφοραῖς. Ἐπειδὴ δὲ πέ- πομφεν ἐξ οὐρανοῦ τὸν Υἱὸν ὁ Πατὴρ Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴν, εἶτα πεπαρώνηκεν εἰς αὐτὸν, καὶ τὰ ἐξ ἀκράτου πέπραχεν ἀπονοίας. Οὐ διαλέλοιπέ τε ταῖς ἀπειθείαις ἀγρίως περιυβρίζουσα, καίτοι δικαιοῦντα τὸν ἀσεβῆ, καὶ τῶν ἀρχαίων πλημμελημάτων ἀπαλ- λάττοντα διὰ τῆς πίστεως. Ἐπήγαγε δὲ αὐτῇ τὴν χεῖρα πάλιν, καὶ οἶόν τις τεχνίτης διέκρινεν ἐν πυρὶ, καὶ ἅπαν μὲν ὅσον ἦν ἐν αὐτῇ δοκιμώτατόν τε καὶ 70.60 ἀπόλεκτον γένος τῶν πεπιστευκότων τοῦτο τετήρηκεν ἐν ἑαυτῷ, τό γε μὴν κίβδηλον καὶ ἀδόκιμον παραδέδω- κεν εἰς ὄλεθρον καὶ ἀφανισμόν. Ὡσπερ οὖν οἱ πυρὶ κατατήκοντες, ἢ χαλκὸν, ἢ ἄργυρον, διακαθαίρουσι τὰς ὕλας· οὕτω καὶ γὰρ, πυρώσω εἰς καθαρὸν. Γέγραπται δὲ, ὅτι "Ἐκπλυνεὶ Κύριος τὸν ῥύπον τῶν υἱῶν καὶ τῶν θυγατέρων Σιών, καὶ τὸ αἷμα ἐκκαθα- ριεῖ ἐκ μέσου αὐτῶν, ἐν πνεύματι κρίσεως καὶ ἐν πνεύματι καύσεως."6 Εἴρηται δὲ καὶ διὰ φωνῆς ἐνὸς τῶν ἀγίων προφητῶν, ὅτι "Ἐξαίφνης ἦξει εἰς τὸν ναὸν αὐτοῦ Κύριος, ὃν ὑμεῖς ζητεῖτε, καὶ ὁ ἄγγελος τῆς διαθήκης, ὃν ὑμεῖς θέλετε. Ἴδου ἔρχεται, λέγει Κύριος, καὶ τίς ὑπομενεῖ ἡμέραν εἰσόδου αὐτοῦ; ἢ τίς ὑποστήσεται ἐν τῇ ὄπτασίᾳ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὸς εἰσ- πεπόρευται ὡς πῦρ χωνευτηρίου, καὶ ὡς πόα πλυνόν- των, καὶ καθιεῖται χωνεύων, ὡς τὸ ἀργύριον καὶ τὸ χρυσίον."6 Ἐτεροτρόπως δὲ τοῦτο καὶ ὁ σοφὸς ἡμῶν Ματθαῖος διασαφεῖ λέγων περὶ Χριστοῦ· "Ἐγὼ μὲν γὰρ ὑμᾶς βαπτίζω ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν· ὁ δὲ ὀπί- σω μου ἐρχόμενος, ἰσχυρότερός μου ἐστίν, οὐ οὐκ εἰμὶ ἰκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι, αὐτὸς ὑμᾶς βα- πτίσει ἐν Πνεύματι ἀγίῳ καὶ πυρὶ. Οὐ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἄλωνα αὐτοῦ, καὶ συναῖξει τὸν σίτον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχυ- ρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ."6 Οὐκοῦν συλλέγεται ὁ μὲν σίτος εἰς ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχρηστον ἅπαν, τοῦτ' ἔστι, τὸ ἄχυρον πυρὸς εἴρηκεν ἔσεσθαι τροφήν. Καὶ πῶς, εἴ τις ἔλοιτο μαθεῖν, ἢ τῶν προκειμένων σαφηνεῖ δύναιμι. Ἐφη γὰρ εὐθύς· "Ἐτοὺς δὲ ἀπει- θοῦντας ἀπολέσω, καὶ ἀφελῶ πάντας ἀνόμους ἀπὸ σοῦ, καὶ πάντας ὑπερηφάνους ταπεινώσω."6 Διόλωλε μὲν γὰρ τῶν ἐξ Ἰσραὴλ ἢ πάλαι πληθὺς, καὶ εἰς Χριστὸν ἀσεβήσασα καὶ ἀρνησαμένη τὸν λυτρωτὴν· ἐξήρηνται δὲ πάντες οἱ ὑπερήφανοι καὶ ζῶντες ἀνό- μως, τοῦτ' ἔστιν, οἱ τῆς Ἰουδαίων Συναγωγῆς ἡγε- μονεῦν λαχόντες, οἱ ἀρχιερεῖς καὶ Φαρισαῖοι. Πῶς γὰρ οὐκ ἂν ἄνομοί τε καὶ ἀλαζόνες, οἱ μῆτε τὴν εἰς τὸν νόμον αἰδῶ καὶ γοῦν ὀλίγα τε πεφροντικότες, ἐπ- αίροντες δὲ καὶ τὸ κέρας εἰς ὕψος, καὶ λαλοῦντες κατὰ τοῦ Θεοῦ ἀδικίαν; Εἰρήκασι γὰρ, "ἘΑἶρε, αἶρε, σταύρωσον αὐτόν."6 Ἐξήρηνται δὲ τοῦ καθηγεῖσθαι λαῶν, ἀναδεδειγμένων τῶν ἀγίων ἀποστόλων, περὶ ὧν φησιν, "Ἐπιστήσω τοὺς κριτὰς σου ὡς τὸ πρότερον, καὶ τοὺς συμβούλους σου ὡς τὸ ἀπαρχῆς."6 Γεγό- νασι δὲ κατ' οὐδὲν ἐλάττους τῶν ἀρχαιοτέρων ἀγίων οἱ θεσπέσιοι μαθηταὶ, οὓς καὶ κριτὰς ὀνομάζει, καὶ συμβούλους ἀποκαλεῖ. Δεδράκασι γὰρ ἀμφοτέρα, τοῖς ἀμαρτάνουσιν ἐπιπλήττοντες ὡς κριταὶ, συμβου- λεύοντες δὲ τοῖς ἡσθενηκόσι τὰ πρὸς εὐρωστίαν αὐτοῖς χρήσιμα τὴν πνευματικὴν. Καὶ γοῦν ὁ σοφώτατος Παῦλος τὸν ἐν Κορίνθῳ πεπορνευκότα παρεδίδου μὲν τῷ Σατανᾷ εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκός, ἵνα τὸ Πνεῦμα σωθῆ· βουλάς δὲ δίδωσιν ἀγαθὰς, καὶ φησιν· "Ἐὰν δὲ τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος, ἢ πόρνος, ἢ πλεονέκτης, ἢ εἰδωλολάτρης, ἢ λοῖδορος, ἢ μέθυσος, ἢ ἄρπαξ, τῷ τοιοῦτῳ μηδὲ συνεσθίειν."6 Περὶ τῶν ἐνθάδε λεγομένων κριτῶν ἦτοι συμβούλων καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ ἐν 70.61 Πνεύματι ἀγίῳ πρὸς αὐτὴν ἔφη τὴν Ἱερουσαλήμ, "Ἐναντὶ τῶν πατέρων σου ἐγενήθησαν οἱ υἱοὶ σου,"6 τοῦτ' ἔστιν, Ἐν τάξει πατέρων γεγόνασί σοι τὰ τέκνα· καὶ γὰρ ἦσαν Ἰουδαῖοι,

καὶ υἱοὶ τῆς τὸ τηνικάδε Συν- αγωγῆς οἱ θεσπέσιοι μαθηταί. Ὅτι δὲ πατέρες γεγό-
νασι τῶν πεπιστευκότων, ἄκουε Παύλου λέγοντος, "Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τοῦ
Εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα."6 Καὶ πάλιν· "Ἐτεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδί-
νω, ἄχρις οὗ μορφωθῆ Χριστὸς ἐν ὑμῖν."6 Διαμέμνη-
ται δὲ καὶ ἕτερος ἡμῖν τῶν ἀγίων
προφητῶν αὐτοῦ, περὶ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ, καὶ τῆς ἀναδείξεως
τῶν ἀγίων αὐτοῦ μαθητῶν, καὶ φησιν· "Ἐδοῦ δὲ βασιλεὺς δίκαιος βασιλεύσει, καὶ
ἄρχοντες μετὰ κρίσεως ἄρξουσιν."6 Οἱ μὲν γὰρ τῆς Ἰουδαίων Συναγωγῆς
ἡγούμενοι, καὶ ζωῆς εἶχοντο τῆς ἐκνομω-
τάτης, καὶ τὸ μετὰ κρίσεως, τοῦτ' ἔστι,
δικαιοσύνης ἄρχειν οὐκ ἤδεσαν. Βασιλεύσαντος δὲ Χριστοῦ τῆς ὑπ' οὐρανὸν,
δίκαιοί τε καὶ ἀγαθοί, καὶ μετὰ κρίσεως ἄρχοντες, οἱ θεσπέσιοι γεγόνασι μαθηταί·
ἔτι ἀναδε-
δειγμένων, κέκληται πάλιν πόλις δικαιοσύνης, καὶ μητρόπολις πιστῆ
Σιών, τοῦτ' ἔστιν, ἡ Ἐκκλησία. Ὅτι δὲ οὐκ ἀδιακρίτως, ὡς ἔφην, ἀλλ' ἐν φροντίδι
καὶ λόγῳ τῷ μετὰ δικαιοσύνης ἢ παρὰ Θεοῦ γέγονε πύρωσις, ἦτοι δοκιμασία,
φανερὸν καθίστησι τὸ εὐ-
δοκιμήσαν γένος διὰ τῆς πίστεως· προσεπάγει λέγων,
"Ἐπιμετὰ κρίματος σωθήσεται ἡ αἰχμαλωσία αὐτῆς καὶ μετὰ ἐλεημοσύνης, καὶ
συντριβήσονται οἱ ἄνομοι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἅμα, καὶ οἱ ἐγκαταλιπόντες τὸν Κύριον
συντελεσθήσονται."6 Διακεκριμένων γὰρ ἤδη τῶν γενῶν, καὶ τοῦ μὲν
πεπιστευκότος εὐδοκιμοῦν-
τος, ὡς ἔφην, θατέρου γε μὴν οὐ μετρίως προσ-
κεκρουκότος, σέσωσται μὲν τὸ ἀπόλεκτον, ὠλόθρευτο δὲ πᾶν ὅσον ἦν ἐν αὐτοῖς
βδελυρὸν καὶ ἀπηχθη-
μένον, καὶ ἀπονοίας σύντροφον, καὶ βεβιωκὸς ἀνοσίως, καὶ
Χριστοῦ μὴ πεφροντικὸς τοῦ σώζειν εἰδό-
τος, καὶ ἀνιέντος ἐγκλήματα καὶ
δικαιοῦντος τῇ χάριτι. 9 Διότι κατασχυνθήσονται ἐπὶ τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν, ἃ αὐτοὶ
ἠβούλοντο, καὶ ἐψησύνθησαν ἐπὶ τοῖς κήποις αὐτῶν, ἃ ἐπεθύμησαν. Ἔσονται γὰρ
ὡς τερέβινθος, ἀποβεβληκυῖα τὰ φύλλα, καὶ ὡς παράδεισος ὕδωρ μὴ ἔχων.9 Ἐφην
ὅτι διττὴν ἐν τούτοις ὁ τοῦ προφήτου λόγος ποιεῖται τὴν πρόφασιν τῆς Ἰουδαίων
ἀποβολῆς. Διττὰ γὰρ αὐτῶν τὰ ἐγκλήματα. Πάλαι μὲν γὰρ Θεὸν ἀφέντες, τὸν ἕνα
καὶ φύσει, καὶ λυτρωτὴν, λελα-
τρεύκασιν εἰδώλοις, καὶ τεθύκασιν θυσίας τῇ στρατιᾷ
τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τοῖς ἔργοις τῶν ἰδίων χειρῶν τὸ σέβας ἀνάπτοντες,
δεδυσσεβήκασιν οὐ μετρίως. Ἐπειδὴ δὲ Θεὸς Κύριος ἐπέφανεν ἡμῖν, κατὰ τὰς
Γραφὰς, ἠρνήσαντο καὶ αὐτὸν, καὶ πεπαρωνήκασιν οὐ μετρίως εἰς τὸν τῆς ζωῆς
ἀρχηγόν. Οὐκοῦν ἀδελφὰ τὰ ἐγκλήματα, καὶ τῆς ἀπονοίας ὁ τρόπος οὐκ ἀπεικῶς
τῷ πρῶτῳ, μᾶλλον δὲ καὶ ἐν αἰτία ἀπονοίας μείζονι. Καὶ ἐκολάζοντο μὲν κατὰ γε
τοὺς πρὸ τῆς ἐπιδημίας καιροὺς ταῖς τῶν πολεμίων ἐφόδοις, πόλεων ἐμπρησμοῖς,
οἴκων ἀνατροπαῖς Ταῦτα γὰρ ἔδρων ἐφιέντος Θεοῦ, Πέρσαι τε καὶ Μῆδοι,
Μωαβῖται, καὶ Ἰδουμαῖοι, καὶ τὰ περίοικα τῶν ἐθνῶν. Ἐπειδὴ δὲ, ὡς ἔφην, καὶ εἰς
αὐτὸν ἠσέβησαν τὸν Χριστὸν, οὐκ ἐν μείοσι τῶν ἀρχαιοτέρων γεγό-
70.64
νασι
κακῶν. Περιπεπτώκασιν γὰρ ταῖς Ῥωμαίων στρατιαῖς, οἱ καὶ πᾶσαν ἄρδην
ὠλόθρευσαν Ἰουδαίαν, ἐπαμύνοντος οὐδενός, ἡγουν ἐξελέσθαι δυναμένου, καὶ τῆς
οὕτω πικρᾶς ἐξελέσθαι συμφορᾶς. Ταύτη τοί φησιν, ὅτι "Ἐκατασχυνθήσονται ἐν
τοῖς εἰδώλοις αὐ-
τῶν, ἃ αὐτοὶ ἠβούλοντο, καὶ ἐψησύνθησαν ἐν τοῖς κήποις αὐτῶν,
ἃ ἐπεθύμησαν."6 Ἄλση μὲν γὰρ καὶ δρυμοὺς καταλαμβάνοντες, εἶτα τοῖς
εὐμηκεστέροις τῶν φυτῶν εἶδωλα περιδρῦσαντες, ἐγείροντές τε βωμοὺς, σωτῆρας
ἐπεκάλουν, τοὺς ψευδωνύμους θεοὺς, καὶ ἐπ' αὐτοῖς τοῖς ἔργοις τῶν ἰδίων χειρῶν
πᾶσαν ἔθεντο τὴν ἐλπίδα, τὴν τοῦ δύνασθαι κατευμε-
γεθεῖν ἐχθρῶν, καὶ
καταγωνίζεσθαι ῥαδίως τοὺς ἀνθεστηκότας. Ἐπειδὴ δὲ οἱ μὲν πολέμιοι παρῆσαν,
καὶ δεδράκασιν τὰ ἐχθρῶν, ἀπομεμένηκε δὲ παρὰ τῶν ἰδίων θεῶν ἀνεπικούρητος
Ἰσραὴλ, κατησχύνθησαν ἐπὶ τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν. Τεθέανται γὰρ αὐτοὺς καὶ πρὸ γε
τῶν ἄλλων ἐμπιπραμένους ὁμοῦ τοῖς κήποις, ἡγουν τοῖς ἄλσεσι, καὶ αὐτοῖς τεμένεσι
καὶ βωμοῖς. Οὐκοῦν διημαρτήκασιν τῆς ἐλπίδος, ὅτε παθόντας τεθέανται τοὺς

ἑαυτῶν θεοὺς, τότε συνέντες μόλις τὸ διὰ τῆς τοῦ προφήτου φωνῆς εἰρημένον παρὰ Θεοῦ. "Ὅκαὶ ποῦ εἰσιν οἱ θεοὶ σου, οὓς ἐποίησας σεαυτῶ; εἰ ἀναστήσονται καὶ σώσουσί σε ἐν καιρῷ τῆς κακώσεώς σου;"⁶ Παθόντες τοίνυν τὴν ἐντροπὴν τὴν ἐπί γε τοῖς ἰδίοις θεοῖς, οὓς ἐπεθύμησαν αὐτοῖ, καὶ μέντοι τοῖς κήποις, ἔσονται ὡς τερέβινθος ἀποβεβληκυῖα αὐτῆς τὰ φύλλα, καὶ ὡς παράδεισος ὕδωρ μὴ ἔχων· τοῦτ' ἔστι, γυμνοὶ τε καὶ ἀτιμότατοι, καὶ πολὺ νοσοῦντες τὴν ἀκαρπίαν, δῆλον δὲ ὅτι τὴν νοητὴν τὴν ἐν πράξε- σιν ἀγαθαῖς. Ἡ μὲν γὰρ τερέβινθος, ἤγουν ἕτερόν τι τῶν φυτῶν, ἕως μὲν ταῖς ἰδίαις ἄνθαις ὁράται κατάκομον, τὴν αὐτῶ πρόπρουσαν ἀποσώζει δόξαν· ἀποβεβληκὸς δὲ τὰ φύλλα, ξηρὸν ἔσται καὶ ἀκαλλές, καὶ οἶον ἠτιμασμένον. Παράδεισος δὲ πάλιν, εἰ μὲν ἔχοι πηγὰς, εὐδενδρότατος ἔσται τις, καὶ ταῖς τῶν καρπῶν ἀφθονίαις πολυειδῶς ἐναβρύνεται. Ξηρὸς δὲ καὶ ἄνυδρος ὢν, ἔσται που πάντως ἐν ἀκαρπία, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτῶν νοσήσει τὴν ἐρημίαν. Ἄτιμος τοίνυν καὶ ἄκαρπος ἀπομεμένηκεν ὁ Ἰσραήλ. Ποῖος γὰρ ἔστι καρπὸς ἀρετῆς ἐν τοῖς τῶν εἰδώλων θεραπευταῖς; Ἡ πῶς οὐχ ἀπάσης ἀτιμίας ἔμπλεως, ὁ Θεὸν ἀφείς τὸν ἕνα καὶ φύσει, "Ὅκαὶ λέγων τῷ ξύλῳ, Πατήρ μου εἶ σύ· καὶ τῷ λίθῳ, Σὺ ἐγέννησάς με;"⁶ Ἔσται δὲ καὶ ἑτέρως Ἰσραήλ ὡς τερέβινθος, ἀποβεβληκυῖα τὰ φύλλα. Πρὸ μὲν γὰρ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδη- μίας, τὴν τοῦ νόμου τηροῦντες σκιάν, προσεοίκεσαν φυτοῖς, καρπὸν μὲν οὐκ ἔχουσι, πλὴν εὖ μάλα περιηνητισμένοι ταῖς τῶν φύλλων ἐκβολαῖς. Ἐπειδὴ δὲ προσκεκρούκασι τῷ Χριστῷ, καὶ αὐτὴν ἀποβεβλή- κασι τὴν τῆς σκιᾶς τήρησιν. Οὐ γὰρ ἔτι τηροῦσι τὰς κατὰ νόμον θυσίας, οὔτε μὴν τοῖς νομικοῖς ἀυχήμα- σιν ἐπισεμνύονται ποθεν· ὀλίγιστα δὲ κατὰ πόλεις τῶν ἀρχαίων τηροῦντες ἐθνῶν, ἄκαρποι εἰσιν καὶ ἠτιμωμένοι· καὶ μάλα εἰκότως. Ἀπεκτόνασι γὰρ τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς, ὃν ὁ Θεὸς ἠγειρεν ἐκ νεκρῶν λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου, καθ' ὅτι οὐκ ἦν δυ- νατὸν κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ. 70.65
9Καὶ ἔσται ἡ ἰσχὺς αὐτῶν ὡς καλάμη στιππύου, καὶ ἡ ἐργασία αὐτῶν ὡς σπινθῆρες πυρὸς, καὶ κατακαυθήσονται οἱ ἄνομοι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἅμα, καὶ οὐκ ἔσται ὁ σβέσων.⁹ Ὁ σοφὸς εἴρηκεν Σολομῶν, ὅτι Σειραῖς τῶν ἑαυτοῦ ἁμαρτιῶν ἕκαστος σφίγγεται· καὶ ἀληθὴς ὁ λόγος. Ἐκάστῳ γὰρ ἡμῶν τὰ ἴδια πλημμελήματα προξενεῖ τὸν ὄλεθρον, καὶ τὰς ἐκ θείας ὀργῆς ἐπιφέρει δίκας. Ὅποιόν τι πεπόνθασιν οἱ ἐξ Ἰσραήλ. Εἰργά-σαντο μὲν γὰρ ἑαυτοῖς τοὺς ψευδωνύμους θεοὺς, καὶ ἐπ' αὐτοῖς ἐσχῆκασι τὴν ἐλπίδα, τοῦ δύνασθαι κατα- κρατεῖν ἐχθρῶν. Ἄλλ' αὐτὸ δὴ τοῦτο γέγονεν αὐτοῖς μονονουχὶ πῦρ τε καὶ ξύλα. Διὰ γὰρ ταύτην τὴν πλημμέλειαν δέδονται πυρὶ, καὶ τοῦτο ἀσβέστω, τοῦτ' ἔστι, δειναῖς τε καὶ ἀκαταλήκτοις συμφοραῖς, ἐπαμύνοντος οὐδενός. Καὶ τοῦτο ἡμῖν σαφὲς καθ- ἴστησι, λέγων· Καὶ ἔσται ἡ ἰσχὺς αὐτῶν ὡς καλάμη στιππύου, καὶ ἡ ἐργασία αὐτῶν ὡς σπινθῆρες πυρὸς. Ἡ προσδοκηθεῖσα, φησὶν, ἔσεσθαι δύναμις αὐτοῖς, ἔσται ὡς καλάμη στιππύου, τοῦτ' ἔστι, τροφή πυρὸς καὶ ὑπέκκαυμα, καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτῶν, ὡς πυρὸς σπινθῆρες ἀκοντιζόμενοι κατ' αὐτῶν. Καυθή- σονται οὖν οἱ ἄνομοι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἅμα. Πα- ραιτητέον τοίνυν τὸ προσκρούειν Θεῷ, καὶ τὸ δρᾶν ἐκεῖνα αὐτὰ γὰρ ἡμῶν τὰ ἔργα, καὶ πῦρ ἡμῖν ἔσται καὶ τροφή πυρὸς, καθάπερ ἀμέλει καὶ τὰ ἐκ πράξεων ἀγαθῶν ἀυχήματα, καὶ ζωῆς καὶ δόξης ἐμποιητικὰ τοῖς κατορθοῦσιν εὐρίσκεται.

{1ΛΟΓΟΣ Β΄}.1 9'Ο λόγος ὁ γενόμενος παρὰ Κυρίου πρὸς Ἡσαΐαν, υἱὸν Ἀμῶς, περὶ τῆς Ἰουδαίας καὶ περὶ Ἱερουσαλήμ.9

Συγγενῆ τοῖς φθάσασι τὰ προκείμενα, καὶ διὰ τῶν ἴσων ἐννοιῶν ἐρχόμενα κατίδοι τις ἂν αὐτὰ, λεπτὸν ἐπιστήσας τοῖς θεωρήμασι τῆς διανοίας τὸν νοῦν. Γεγόνασι γὰρ οἱ πάλοι παρὰ Θεοῦ λόγοι πρὸς τὸν θεσπέσιον προφήτην περὶ τῆς

Ἰουδαίας καὶ περὶ τῆς Ἱερουσαλήμ. Δοκεῖ δὲ πως, μέσην τινὰ καὶ οὐ σφόδρα σαφῆ τῆς ὁράσεως τὴν ἀπόδοσιν ἔχειν τοῦ φάναι περὶ τῆς Ἰουδαίας καὶ περὶ Ἱερουσαλήμ. Πλὴν ὡς ἔνι σαφηνιοῦμεν αὐτὴν τὴν τῆς ὁράσεως δύναμιν, οἶονεὶ πως ἐν βραχεῖ συνενεγκόντες εἰς νοῦν. Ἐπειδὴ γὰρ τῆς μὲν αἰσθητῆς Ἰουδαίας καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ τὴν δῆωσιν πειρᾶται λέγειν, τῆς γε μὴν ἐν Χριστῷ καὶ νοητῆς τὴν ἀνάδειξιν, καὶ τὴν ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ φανέρωσιν· ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας, οὐχ ὑπὲρ γε τῆς Ἰουδαίας, οὔτε μὴν κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ, ἀλλὰ περὶ τῆς Ἰουδαίας, καὶ περὶ τῆς Ἱερουσαλήμ τε-θεᾶσθαί φησι τὴν ὄρασιν. Αἰσθητὴν δὲ φαμεν τὴν Ἰουδαίαν, καὶ μέντοι καὶ Ἱερουσαλήμ, αὐτὴν μὲν τὴν χώραν ἐν ἣ κατώκηκεν ὁ Ἰσραὴλ, καὶ αὐτὸ τὸ σύστημα τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς. Νοητὴν δὲ πάλιν Ἱερουσαλήμ, ἣ γουν Ἰουδαίαν, τὴν Ἐκκλησίαν εἵναι νομοιοῦμεν, ἥτοι τὴν ἐν πνεύματι περιτομὴν, τοῦτ' ἔστι, τοὺς ἐν Χριστῷ τὴν ἀχειροποιήτον περιτομὴν εἰς νοῦν ἔχοντας καὶ καρδίαν. Καὶ γοῦν Ἰουδαῖοις 70.68 ἐπεφώνησέ τις τῶν ἀγίων προφητῶν· Περὶ τμήθητε τῷ Θεῷ, καὶ περιτεμεῖσθε τὴν σκληροκαρδίαν ἡμῶν, ἄνδρες Ἰουδαῖοι, καὶ οἱ κατοικοῦντες Ἱερουσαλήμ. Οἶδεν δὲ ὁ θεσπέσιος Παῦλος Ἰουδαῖον ἕτερον, οὐ τὸν κατὰ σάρκα μᾶλλον, ἀλλὰ τὸν ἐν πνεύματι. Γράφει γὰρ οὕτως· "Ἐπεὶ γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερῷ Ἰουδαῖός ἐστιν, οὐδὲ ἢ ἐν τῷ φανερῷ ἐν σαρκὶ περιτομὴ, ἀλλ' ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ Ἰουδαῖός, καὶ περιτομὴ καρδίας, ἐν πνεύματι, οὐ γράμματι, οὐ ὁ ἔπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τοῦ Θεοῦ."6 Χρὴ τοιγαροῦν νηφαλίως ἐπι- τηρεῖν, πηνίκα μὲν ὁ προφήτης κατὰ τῆς Ἱερουσα- λήμ, ἣ γουν Ἰουδαίας, ποιεῖται λόγους, πηνίκα δὲ περὶ τῆς ἐν Χριστῷ καὶ νοητῆς, ἣ καὶ ἀληθῶς ἐστι τελεία καὶ ἄμωμος. Τί τοίνυν φησίν; 9 Ὅτι ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἐμφανὲς τὸ ὄρος Κυρίου, καὶ ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ ἐπ' ἄκρων τῶν ὀρέων. Καὶ ὑψωθήσεται ὑπεράνω τῶν βου- νῶν, καὶ ἤξουσιν ἐπ' αὐτὸ πάντα τὰ ἔθνη. Καὶ πορεύσονται ἔθνη πολλὰ, καὶ ἐροῦσιν· Δεῦτε ἀνα- βῶμεν εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου, καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ, καὶ ἀναγγελεῖ ἡμῖν τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, καὶ πορευσόμεθα ἐν αὐτῇ. Ἐκ γὰρ Σιών ἐξελεύ- σεται νόμος, καὶ λόγος Κυρίου ἐξ Ἱερουσαλήμ.9 Κατέληξε μὲν γὰρ ἡ ὄρασις αὐτῷ. Καὶ τῆς ἤδη φθασάσης προαγορεύσεως τὸ τέλος ἦν. Διότι κατα- σχυνθήσονται ἐπὶ τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν ἅ αὐτοὶ ἠβούλοντο, καὶ ἐψηχύνθησαν ἐπὶ τοῖς κήποις αὐ- τῶν, ὧν αὐτοὶ ἐπεθύμησαν. Καὶ τίνα μὲν τρόπον κατησχύνθησαν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ ἐπὶ τοῖς εἰδώλοις αὐ- τῶν, διαρκῶς εἰρήκαμεν. Ἐπειδὴ δὲ μνήμη γέγονε τῆς ἐπ' αὐτοῖς προφητείας, ἀρχόμενος ὁ προφήτης γείτονος ἐφεξῆς καὶ δευτέρας ὁράσεως, καταση- μαίνει τὸν χρόνον, καθ' ὃν οὐκ εἰς μέρος τι τῆς γῆς, οὐδὲ ἐν μιᾷ χώρᾳ τε καὶ πόλει τὸ τοῦ δια- βόλου πεσεῖται κράτος, καθηρημένης εἰς ἅπαν τῆς τῶν εἰδώλων λατρείας καὶ βεβήλου κατασκευῆς, ἀλλ' ἐξ ἀπάσης ληφθήσεται τῆς ὑπ' οὐρανὸν ἢ τοιάδε νόσος, καὶ τῶν ἀκαθάρτων δαιμονίων ἢ τυ- ραννίς. Κατῶρθωται δὲ καὶ τοῦτο τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς ἐν ἐσχάταις ἡμέραις, τοῦτ' ἔστιν, ἐν τελευταίοις τοῦ παρόντος αἰῶνος καιροῖς, καθ' οὓς ἐπέλαμψεν ὁ μο- νογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, γενόμενος ἐκ γυναικός. Ὅτε καὶ αὐτὸς ἑαυτῷ παρέστησε τὴν νοητὴν Ἰου- δαίαν, ἣ γουν Ἱερουσαλήμ, τοῦτ' ἔστιν, τὴν Ἐκκλη-σίαν παρθένον ἀγνήν, μὴ ἔχουσαν σπῖλον, ἢ ῥυτίδα, ἢ τι τῶν τοιούτων, κατὰ τὸ γεγραμμένον· ἀγίαν δὲ μᾶλλον καὶ ἄμωμον. Καὶ περὶ αὐτῆς φησιν, ὅτι ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἐμφανὲς τὸ ὄρος Κυ- ρίου, καὶ ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ ἐπ' ἄκρων τῶν ὀρέων. Καὶ ἡμῖν μὲν Σιών ἢ κατὰ γε τὴν Ἰουδαίαν, ἐν ὅρει κεῖσθαι τε καὶ οἰκοδομεῖσθαι λέγεται. Νοη- θεῖν δ' ἂν οὐκ αἰσθητῶς μᾶλλον, ἀλλὰ πνευματικῶς ἐν τούτοις ἢ Ἐκκλησία, ἣ καὶ ὄρει παρεικάζεται. Καὶ γὰρ ἔστιν ἀληθῶς ὑψηλὴ καὶ περίοπτος, καὶ γνωριμωτάτη τοῖς ἀπανταχοῦ. Ὑψηλὴ δὲ καὶ ἐτέ- ρως· φρονεῖν γὰρ τῶν ἐπιγείων οὐδὲν ἀλλ', ὑψοῦ τῶν ἐπιγείων ἔστιν, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν, ὡς ἔνι, περιαθρεῖ τοῖς τῆς διανοίας ὄμμασι, καὶ ὑψηλοῖς ἄγαν τοῖς περὶ αὐτοῦ δόγμασιν ἐπαυχεῖ. Ἑλλήνων 70.69 μὲν γὰρ οἱ λογάδες, καίτοι μεγάλην ἐπὶ

σοφία τὴν ὄφρυν ἀνασπῶντες, θεοποιούσι τὴν κτίσιν, καὶ τοῖς τοῦ κόσμου στοιχείοις τὸ σέβας ἀνάπτουσι. Χθαμαλὸν γὰρ ἔχουσι τὸν νοῦν, καὶ χαμαιριφῆ τὰ θεωρήματα, καὶ τὴν καρδίαν ἐσκοτισμένην· φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ἡ δὲ γε νοητὴ Σιών, τοῦτ' ἔστιν, ἡ Ἐκκλησία, πᾶσαν μὲν ὑπερίπτатаι κτίσιν ὀρατὴν τε καὶ ἀόρατον, ἀφικνεῖται δὲ πρὸς αὐτὴν τὴν τῶν ὄλων ἐπέκεινα φύσιν. Φωτὸς γὰρ τοῦ θεοῦ μεμέστωται, καὶ αὐτὴν ἐπιγινώσκουσα καὶ δημιουργὸν καὶ τεχνίτην τῶν ὄλων αὐτῇ τε καὶ μόνη τὸ κατὰ πάντων ἀπονέμει κράτος. Καὶ τῇ τοιαῦδε δόξῃ στεφανοῖ τὸν τῶν ὄλων παμβασιλέα καὶ Θεὸν καὶ Κύριον. Ὅρος τοιγαροῦν νοητὸν ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ δικαίως ἂν λέγοιτο. Καὶ ἔστι διαφανῆς, ὡς ἐπὶ βουνῶν ἡρμένος. Φαίη δ' ἂν τις ἐπ' αὐτοῦ καὶ μάλα εἰκότως τὸ διὰ τῆς τοῦ Σωτῆρος φωνῆς, ὡς ἐκ παραδείγματος ἐναργοῦς εἰρημένον· "Ὅν δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη."6 Καὶ πλεῖστα μὲν ἂν τις συλλέξαιτο, καὶ μάλα ῥαδίως τὰ δι' ὧν ἔστιν ἰδεῖν παρὰ ταῖς θεοπνεύστοις Γραφαῖς, ὅτι καὶ βουνοῖς, καὶ ὄρεσι παρεικάζεται τῆς νοητῆς Ἱερουσαλήμ τὸ ἀνάστημα, τοῦτ' ἔστι, τῆς Ἐκκλησίας τὸ ὕψος. Βαδιούμεθα δὲ πρὸς τὰ ἐφ' ἑξῆς, τοῖς φιλομαθέσιν ἀφέντες τὰ τοιαῦτα συλλέγειν, εἶπερ ἔλοιτο τοῦτο δρᾶν. Ἴδωμεν δὲ τί τὸ τελοῦν εἰς ὄνησιν τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀπὸ γε τοῦ τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ περιόπτον οὕτω γενέσθαι τοῖς ἀπανταχοῦ, ὡς δοκεῖν ἤδη πως ὑψοῦσθαι τε ἐπὶ βουνούς, καὶ ἐπ' ἄκρων κεῖσθαι τῶν ὀρέων. Οὐκοῦν πληροφορήσει λέγων εὐθύς ὁ προφήτης. "Ὅκαὶ ἤξουσιν ἐπ' αὐτὸ πάντα τὰ ἔθνη· καὶ πορεύσονται ἔθνη πολλὰ καὶ ἐροῦσιν· Δεῦτε, ἀναβῶμεν εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου, καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ. Καὶ ἀναγγελεῖ ἡμῖν τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, καὶ πορευσόμεθα ἐν αὐτῇ."6 Ὅτι μὲν οὖν συνηθροίσθη πάντα τὰ ἔθνη, καὶ συνδεδραμηκάσι διὰ τῆς πίστεως εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, οὐ μακρῶν ἡμῖν δεήσει πρὸς ἀπόδειξιν λόγων. Αὐτὴ δὲ τῶν πραγμάτων ἡ ἔκβασις αὐτόμαρτος ἔσται καὶ ἀληθής. Πλὴν ἐκεῖνο καταθαυμάζειν ἄξιον. Κέκληται γὰρ τῶν ἐθνῶν ἡ πληθὺς, οὐ διὰ τῆς τοῦ νόμου παιδαγωγίας, οὐ διὰ προφητῶν ἀγίων· ἀγείρει δὲ μᾶλλον αὐτὰ θεῖα τις καὶ ἀπόρρητος χάρις νοητῶς ἐλλάμπουσα, καὶ τῆς διὰ Χριστοῦ σωτηρίας ἐντιθεῖσα τὴν ἔφεσιν. Θέα γὰρ ὅπως διακηρύξαντος αὐτοῖς οὐδενὸς ἀλλήλοις ἐπιφωνεῖ· "Δεῦτε καὶ ἀναβῶμεν εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου, καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ, καὶ ἀναγγελεῖ ἡμῖν τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, καὶ πορευσόμεθα ἐν αὐτῇ."6 Πρῶτον ἀναβαίνουσιν, εἴθ' οὕτω ζητοῦσιν ἐπαγγέλλεσθαι τε τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον αὐτοῖς. Ὑποισχυνοῦνται δὲ καὶ βαδίζειν τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου, δὴλον δὲ ὅτι τὴν εὐαγγελικὴν, προεισβολὴν ἔχουσαν τὴν διὰ πίστεως κάθαρσιν. Ἐοίκασι δὲ τὴν ὁδὸν Κυρίου ζητοῦντες μαθεῖν, τῆς ἀρχαίας ἐκείνης καὶ βεβήλου πλάνης προεισοδέξασθαι τὴν κατάγνωσιν. Ἔσται γὰρ οὐχὶ ἐτέρως ἐν ἡμῖν τῶν βελτιόνων ἡ ἔφεσις, μὴ οὐχὶ δὴ πρῶτον προκατεγνωκότων τῶν 70.72 πάλοι. Τίς οὖν ἄρα γέγονεν αὐτοῖς ὁ μυσταγωγός; Τίς ὁ ἀναφέρων εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ ἀναπειθῶν αὐτοὺς καταγέλαστα μὲν ἠγεῖσθαι τὰ πρῶτα, προστρέχειν δὲ τοῖς δευτέροις; ἢ δηλονότι Θεός; ὁ καὶ ἐλλάμπας αὐτοῖς, ὡς ἔφην, εἰς νοῦν καὶ καρδίαν, καὶ ἀναπεισας εἶπεῖν τε ἅμα καὶ φρονεῖν, ὅτι "Ἐκ Σιών ἐξελεύσεται νόμος, καὶ λόγος Κυρίου ἐξ Ἱερουσαλήμ."6 Ὡδίνει δὲ τοῦτο διπλῆν ἐφ' ἑαυτῷ τὴν ἐνοίαν. Ἡ γὰρ ἐκεῖνό φασιν, ὅτι Ληψόμεθα λόγον ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον ἐκεῖ γεγονότες εἰσόμεθα· ἢ ὅτι καταλέλοιπε τὴν Σιών, καὶ οἶον ἐκβέβηκεν ἀπ' αὐτῆς ὁ νόμος, καὶ ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλήμ ἀποπεφοίτηκεν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος. Ἐπειδὴ γὰρ πεπαρωνήκασιν εἰς Χριστὸν, ἠρνήσαντό τε τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, καταλέλοιπεν αὐτοὺς, καὶ ἀφῆκεν ὀρφανούς. Καὶ τοῦτο ἦν τὸ διὰ τοῦ προφήτου λεγόμενον· "Ὅκαὶ εἶπα, οὐ μὴ ποιμανῶ ὑμᾶς· τὸ ἀποθνήσκον ἀποθνησκέτω, καὶ τὸ ἐκλείπον ἐκλείπετω, καὶ τὰ κατάλοιπα ἐσθιέτω ἄνθρωπος ἕκαστος τὰς σάρκας τοῦ πλησίον αὐτοῦ."6 Ἐξῆλθεν τοίνυν νόμος ἐκ τῆς Σιών, καὶ λόγος Κυρίου ἐξ Ἱερουσαλήμ.

Ἐσφραγίσθη γὰρ ὄρασις καὶ προφητεία μετὰ τὸν τοῦ Σωτῆρος σταυρόν. Καὶ οὐκέτι παρ' αὐτοῖς ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος τε καὶ λόγος. Καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦ-λος μονονουχὶ καὶ ἀπειρηκῶς, καὶ ἀνουθέτητον βλέ-πων τὴν τῶν Ἰουδαίων πληθύν, "Ἐγὼ μὲν, "Ἐβραῖοι, "Ἐβραῖοι ἦν ἀναγκαῖον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ Κυρίου· ἐπειδὴ δὲ ἀπωθεῖσθε αὐτὸν, καὶ οὐκ ἀξίους κρίνετε ἑαυτοὺς τῆς αἰώνιου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη· οὕτω γὰρ ἐντέταλκεν ἡμῖν ὁ Κύριος."6 Σύνες οὖν ὅπως ἐπὶ τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι μεγαλαυχοῦνται τὰ ἔθνη. Ἀπὸ γὰρ τῆς Σιών καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ ἐκβεβηκέναι φασι νόμον τε καὶ λόγον τοῦ Κυρίου, μεταφοιτῆσαι δὲ πάντως εἰς αὐτά. Μεταβέβηκε γὰρ ἡ χάρις ἐκ τῶν ἀπειθεῖν ἐλομένων εἰς τοὺς διὰ τῆς πίστεως κεκλημένους. 9Καὶ κρινεῖ ἀναμέσον τῶν ἐθνῶν, καὶ ἐλέγξει λαὸν πολύν· καὶ συγκόψουσι τὰς μαχαίρας αὐ-τῶν εἰς ἄροτρα, καὶ τὰς ζιβύνας αὐτῶν εἰς τὰ δρέπανα. Καὶ οὐ λήψεται ἔθνος ἐπὶ ἔθνος μά-χαιραν, καὶ οὐ μὴ μάθωσιν ἔτι πολεμεῖν.9 Προειρηκῶς ὅτι πεσεῖται τε καὶ Οἰχήσεται πρὸς τὸ μηδὲν τὸ τοῦ διαβόλου κράτος· ἀργήσῃ δὲ καὶ ἡ τῶν εἰδώλων ποίησις προτροπάδην ἀλλήλων ἐπιφωνούντων ἐθνῶν· "Ἐδεῦτε, ἀναβῶμεν εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου, καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ, καὶ ἀναγγελεῖ ἡμῖν τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, καὶ πορευσόμεθα ἐν αὐτῇ."6 καθίστησι τοῖς ἀκροωμένοις ἐναργῆ τὸν καιρὸν, καθ' ὃν εἰς πέρας ἤξει τὰ προειρημένα, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς τῶν πραγμάτων καταστάσεως ποιεῖται γνωριμώτατον. Πάλαι μὲν γὰρ, οὐκ οὔσης τῆς γῆς ὑπὸ ζυγὸν ἓνα, διωρισμένων δὲ κατὰ τε χώρας καὶ πόλεις τῶν ἐθνῶν, καὶ ἰδικῶς ἐκάστης ἐχούσης τὸν ἡγούμενον, ἀμιξία τε ἦν καὶ μάχαι καὶ πόλεμοι, πανταχῇ καταδηούντων ἀλλήλων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ διαρπαζόντων αἰεὶ τὰ ἐτέρων, καὶ τὴν καθ' ὧν ἂν δύναιντο ἕκαστοι πλεονεξίαν καὶ ἀγριότητα, δόξαν ἡγούμενοι τὴν ἀνωτάτω. Οὐκοῦν οὐδὲ ἀσφαλῆ τὴν οἴκησιν εἶχον, αἰεὶ μεθιστά-μενοι πρὸς ἕτεραν, καὶ ὑπὸ τῶν δυνατωτέρων τῆς εἰλημμένης ἐξωθούμενοι. Ἐπειδὴ δὲ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς τοῖς Ῥωμαίων σκήπτροις ὑπήγαγε τὴν ὑπ' οὐρανὸν, μία τε λοιπὸν ἢ κατὰ πάντων, ἐκτέταται 70.73 βασιλεία, κατέληξαν μὲν οἱ πόλεμοι, πέπαυται δὲ μάχη καὶ διχόνοια, καὶ κεκράτηκεν ἡ δικαιοσύνη, καὶ τῆς εὐνομίας τὸ ἀσφαλές, οὐδενὸς ἀρπάζοντος· οὐ καταδηούντος ἔτι, καὶ πόλεων ἢ χωρῶν κατα-τρέχοντος· οὐκ ἀνεπίπληκτον ἔχοντος τὸ πλεονεκτεῖν. Καὶ οὐχὶ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ δὲ δίδοται μὲν ἢ τῶν ὄπλων χρεῖα μόνοις τοῖς μαχιμωτάτοις, καὶ τὴν στρατεύσιμον ἔχουσι τάξιν, ὑπὸ χειρὰ τε οὔσι τὴν βασιλέως. Ἠλέγχθησαν δὲ καὶ ἀσθενῆ τὰ πολλὰ τῶν ἐθνῶν, ὅσα τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς ἀποσεισάμενα τὸν ζυγὸν, πόλεσι τε καὶ χώραις ἀγρίως ἐπιφοιτᾷ. Οὐ γὰρ ἔστιν αὐτοῖς ἐλευθέρως, ὡς ἂν βούλοιντο, κα-τατρέχειν. Ἀντανίστανται γὰρ τὰ Ῥωμαίων ὄπλα, καὶ ἡρεμεῖν ἀναγκάζουσι, καὶ καταπτοοῦσιν ὡς θῆ-ρας, καὶ ταῖς παρὰ σφῶν εὐσθενείαις ἀνάνδρους ὄντας ἐλέγχουσι. Ὅριζεται τοίνυν τὸν καιρὸν, ὡς ἔφην, ὁ μακάριος προφήτης τῆς τῶν ἐθνῶν κλή-σεως καὶ ἐπιστροφῆς. Καὶ ποῖός ἐστιν οὗτος; Ὅτε, φησὶν, ὁ τῶν ὄλων Θεὸς, καὶ παμβασιλεὺς, καὶ Κύριος κρινεῖ ἀνά μέσον τῶν ἐθνῶν, τοῦτ' ἔστι, δι-καιοσύνην καὶ κρίσιν εἰς πάντα ποιεῖται τὰ ἔθνη. Κεκράτηκε μὲν γὰρ ἡ ἀδικία, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, διαρπαζόντων ἄλληλα τῶν ἐθνῶν, καὶ πάντα τρόπον ἐπιφερόντων ἀγριότητος καὶ πλεονεξίας. Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα γέγονεν ἐκ μέσου, δικαιοσύνη καὶ κρίσις δέδοται παρὰ Θεοῦ, καὶ Ἠλέγχθησαν, ὡς ἔφην, ἔθνη πολλὰ τοῖς Ῥωμαίων ὄπλοις νενικημένα. Ὅστε τοὺς ὑπὸ χειρὰ τὴν βασιλέως δεδιέναι μὲν οὐκέτι τὰς τινῶν ἐφόδους, εἰς τοῦτο δὲ ἤδη προελθεῖν τὰ πράγματα αὐτοῖς εἰρήνης τε ὁμοῦ καὶ εὐημερίας, ὡς μηκέτι δεῖσθαι τῆς ἐν τῷ πολεμῆν ἐμπειρίας, ἀνθελέσθαι δὲ μᾶλλον καὶ λίαν ἀσμένως τοῖς εἰρή-νης ἔργοις ὀμιλεῖν, καὶ τῶν τῆς γεωπονίας μετα-ποιεῖσθαι πόνων, καὶ φροντίδα τίθεσθαι τὰ ἐν ἀγροῖς· μεταπλάττουσι γὰρ εἰς τοῦτο τοῦ πολέμου τὰ σκεύη, ὥστε καὶ ῥομφαίαν εἰς ἀρότρου χρεῖαν ἐπιλαμβάνε-σθαι· καὶ μὴν καὶ ζιβύνην ἀποτελεῖσθαι δρεπάνην,

ἀπομαθεῖν δὲ παντελῶς τὸν πόλεμον, καὶ τὴν πρὸς ἄλληλα παραιτεῖσθαι μάχην. Ἐπειδὴ γὰρ βεβασί- λευκε τῶν ἔθνων ὁ Χριστὸς, ὅς ἐστιν εἰρήνη, γέγονεν ἐκ μέσου πᾶσά τε διχόνοια καὶ ἔρις, καὶ μάχαι, καὶ πᾶν εἶδος πλεονεξίας· ἐξήρηται δὲ καὶ τὰ ἐκ τοῦ πολέμου· βλάβη, καὶ τὰ ἐντεῦθεν δείματα· κεκράτηκε δὲ τὸ αὐτοῦ θέλημα λέγοντος πρὸς αὐτούς· "Ἐιρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφίημι ὑμῖν."⁶ 9 Καὶ νῦν, ὁ οἶκος τοῦ Ἰακώβ, δεῦτε, καὶ πορευ- θῶμεν τῷ φωτὶ Κυρίου. Ἄνηκεν γὰρ τὸν λαὸν αὐτοῦ τὸν οἶκον τοῦ Ἰσραήλ.⁹ Καταπτοήσας ἀρκούντως ταῖς προαναρρήσεσι τῶν δεινῶν, οὐκ ἔᾶ ταῖς ἀπογνώσεσιν ἀπολέσθαι τοὺς προσκεκρουκότας· ὑπεμφαίνει δὲ ὅτι μετανοεῖν ἐλομένοις ἴλεως ἔσται Θεός· καὶ μεταμαθεῖν ἐθέ- λουσι τὰ αἰσχύω, καὶ τῶν ἀμεινόνων ἐφίεσθαι, κατευρυνεῖ πάλιν τῆς σωτηρίας τὴν ὁδὸν, καὶ ἀμνησικᾶκως προσδέξεται, καίτοι πλεῖστά τε ὅσα καὶ οὐκ οἰστὰ πεπλημμεληκότας. Ταύτη τοι, φησὶν, ἀναπλέκων εὐτέχνως τοῖς ἐλέγχοις τὸν παρακαλοῦντα λόγον· "Ἐκαὶ νῦν, ὁ οἶκος τοῦ Ἰακώβ, δεῦτε, καὶ 70.76 πορευθῶμεν τῷ φωτὶ Κυρίου."⁶ Πρέπειν δὲ οἶμαι τῷ προφήτῃ μάλιστα τὸν ἐπὶ τῷδε λόγον προτρέπειν τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ ὑπακούειν λέγοντι τῷ Χριστῷ· "Ἐως τὸ φῶς ἔχετε, περιπατεῖτε ἐν τῷ φωτὶ, ἵνα μὴ ἡ σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ."⁶ Αὐτὸς δὲ ἔστι τὸ φῶς. Καὶ γοῦν ἔφασκεν ἐναργῶς· "Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ, οὐ μὴ μείνη ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς."⁶ Φῶς δ' ἂν λέγοιτο Κυρίου, καὶ μάλα εἰκότως τὸ αὐτοῦ κήρυγμα, τοῦτ' ἔστι, τὸ εὐαγγελικόν. Ὅμοιον οὖν ὡσεὶ λέγοι, Διαζήσωμεν εὐσεβῶς, τιμήσωμεν τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας τὸ περιφανές, παυσώμεθα τῶν ἐν τύποις, καταλήξωμεν τῆς σκιάς. Μεταπλάτ- τωμεν τὰ Μωσέως γράμματα πρὸς ἀλήθειαν, εἰσδε- ζώμεθα τὸ σωτήριο φῶς. Ἐπειδὴ δὲ τοῖς κατὰ σάρκα πατράσιν ἐπαυχούντες Ἰουδαῖοι, μεγάλην ἀεὶ τὴν ὄφρυν ἀνασπᾶν ἐμελέτων, ὡς δι' αὐτούς ἀγα- πώμενοι, μερίς τε καὶ κληρὸς χρηματίζοντες τοῦ Θεοῦ, καὶ λαὸς ἅγιος καὶ ἀπόλεκτος· εἶτα ληροῦν- τες ὥντο πάντη τε καὶ πάντως ἐν φροντίδι καὶ ἀγάπῃ κεῖσθαι τῇ παρὰ Θεῷ· κἂν εἰ πολλὰ δρῶεν τὰ ἀπηχθημένα αὐτῷ· κἂν εἰ μηδὲν ἠγοῖντο τὸν νόμον· κἂν εἰ αὐτὴν ἀτιμάζειν καὶ ἀπαράδεκτον ποιοῖντο τὴν τοῦ Σωτῆρος ἐπιδημίαν, ἠγουν τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τὴν χάριν· ἀναγκαίως ὁ προφήτης οὐχ ὥδε ἔχοντα τὸν τῶν ὄλων Θεὸν κατα- δεικνύει, λέγων· "Ἐἠνῆκε γὰρ τὸν λαὸν αὐτοῦ, τὸν οἶκον τοῦ Ἰσραήλ."⁶ Τοιοῦτόν τι καὶ δι' ἑτέρου προ- φήτου φησὶν ὁ τῶν ὄλων Θεός, τὴν τῶν Ἰουδαίων ὄφρυν καταστρέφων, καὶ ἀσυνέτους ὄντας ἐλέγχων αὐτούς. Καὶ ἐπεθύμουν γὰρ, φησὶν, ἀγροὺς, καὶ διήρπαζον ὄρφανούς, καὶ οἴκους κατεδυνάστευον, καὶ ἐπὶ τὸν Κύριον ἐμεγαλύνοντο, λέγοντες· "Ἐοὐχὶ Κύ- ριος ἐν ἡμῖν ἔστιν; οὐ μὴ ἐπέλθῃ ἐφ' ἡμᾶς κακά. Διὰ τοῦτο, δι' ἡμᾶς, Σιών ὡς ἀγρὸς ἀροτριωθήσεται, καὶ Ἱερουσαλήμ ὡς ὀπωροφυλάκιον ἔσται, καὶ ὄρος τοῦ οἴκου, ὡς ἄλσος δρυμοῦ."⁶ Εἰ μὴ τοῖσιν ἔλοισθε, φησὶ, πορευέσθαι μεθ' ἡμῶν τῷ φωτὶ Κυρίου, τοῦτ' ἔστιν, εἰ ἀπαράδεκτον ποιεῖσθε τὸ κήρυγμα τὸ διὰ Χριστοῦ, καὶ τὸν παρ' αὐτοῦ φωτισμὸν ἀποστρέφε- σθε, πάντη τε καὶ πάντως ἀνήσει καὶ αὐτὸς τὸν ἔαυ- τοῦ λαόν. Καὶ τοῦτό ἐστιν ἐναργῶς ὄπερ ἔφη πρὸς αὐτούς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός· "ἘἹερου-σαλήμ, Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτενοῦσα τοὺς προφήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτὴν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις ἐπισυνάγει τὰ νοσσία αὐτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε! Ἴδου ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν."⁶ Καὶ μὴν καὶ διὰ τῆς Ἱερεμίου φωνῆς, "Ἐγκαταλέλοιπα τὸν οἶκόν μου, ἀφῆκα τὴν κληρονομίαν μου,"⁶ φησὶν. 9 Ὅτι ἐνεπλήσθη ὡς τὸ ἀπαρχῆς ἡ χώρα αὐτῶν κληδονισμῶν, ὡς ἡ τῶν ἀλλοφύλων, καὶ τέκνα ἀλλόφυλα ἐγενήθησαν ἐν αὐτοῖς.⁹ Ἀπολογεῖται τρόπον τινὰ καὶ νῦν ὁ προφήτης ὑπὲρ τῶν τοῦ Θεοῦ κριμάτων, καὶ ἀποδίδωσι τὰς αἰτίας τοῦ καὶ σφόδρα δικαίως ἀνεῖσθαι παρὰ Θεοῦ τὸν οἶκον τοῦ Ἰσραὴλ, ἥτοι τὸν λαὸν αὐτοῦ. Διαμέμνηται δὲ, ὡς ἔφην, παλαιῶν τε

καὶ νέων πλημμελημάτων τοῦ Ἰσραὴλ, ἀφιλοθέους ὄντας ἐλέγχων, καὶ πολὺ βλέποντας εἰς τὸ ἀπηνές, καὶ ἀχαλίνως ἰόντας, πρὸς 70.77 πᾶν ὅτιοῦν τῶν κατεψευγμένων, καὶ πολλὴν ἔχοντας ἐκ νόμου τὴν καταβοήν. Πρὸ μὲν γὰρ τῆς τοῦ Σω- τῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας ὀλίγα πεφροντικότες τῆς εἰς Θεὸν αἰδοῦς, καὶ τῆς δοθείσης αὐτοῖς διὰ Μωσέως ἐντολῆς ἀλογήσαντες, πολυτρόπως ἠλίσκοντο· δεδρά- κασι δὲ τὰ πάντων χεῖριστα καὶ εἰς αὐτὸν τὸν τῶν ὅλων Σωτῆρα Χριστόν. Ἐξηγεῖται τοιγαροῦν ποτὲ μὲν τῆς εἰς τὸν νόμον ἀπονοίας αὐτῶν τὰ ἐγκλή- ματα, καὶ τὰς ἐπὶ τούτῳ δίκας, ἃς ἐξήτηνται δι- καίως, πολεμούντων αὐτοῖς τὸ τηνικάδε Περσῶν καὶ Βαβυλωνίων, Ἰδουμαίων, Ἐλαμιτῶν, καὶ ἐτέρων ἐθνῶν· ποτὲ δὲ τῆς κατὰ Χριστοῦ μανίας ἐγκαλεῖ τοὺς τρόπους, καὶ ὅσα συμβέβηκε ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας παθεῖν αὐτοὺς, καταστρατευόντων τῆς Ἰου- δαίας ἀπάσης τὴν ὑπὸ χεῖρα πληθὺν Οὐεσπασιανοῦ τε καὶ Τίτου. Ἐξηγεῖται τοίνυν τὸ παρὸν ὁ λόγος ἡμῖν τὰ πρὸ τῆς ἐπιδημίας τῆς Ἰουδαίων Συναγω- γῆς πλημμελήματα· ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας ἀνεί- σθαί φησι, τοῦτ' ἔστι, δεδόσθαι τοῖς ἐχθροῖς παρὰ Θεοῦ τὸν λαὸν αὐτοῦ, διὰ τοι τὸ πάλιν ἐλέσθαι νοσεῖν τὰ ἐν ἀρχαῖς, καὶ παλινδρομῆσαι πρὸς ἀνοσιότητα τὴν πρῶ- την. Λελατρεύκασι μὲν γὰρ ἐν Αἰγύπτῳ τοῖς ἐπιχω- ρίοις θεοῖς ἦτοι δαίμοσιν· εἶτα λελύτρωνται διὰ Μω- σέως Θεοῦ κατοικτείροντος, ἀπηλλάττοντό τε ὁμοῦ ψυχικῆς τε ἅμα καὶ σαρκικῆς δουλείας. Ὡσπερ γὰρ ἀπεσεύσαντο τῆς Αἰγυπτίων πλεονεξίας τὸν ζυγόν· οὕτω καὶ τῆς τῶν δαιμόνων σκαιοτήτος ἀπηλλάτ- τοντο, λατρεύοντες μὲν οὐκέτι τοῖς ψευδωνύμοις θεοῖς, νόμῳ δὲ μᾶλλον τῷ διὰ Μωσέως παιδαγωγού- μενοι πρὸς τὸ ἀληθές, ἕνα τε καὶ φύσει καὶ ἀληθῶς ἐπιγινώσκοντες Θεόν. Ἦκουον γὰρ νομοθετοῦντός τε καὶ λέγοντος ἐν Χωρήβ· "Ὅσον ποιήσεις σαυτῷ εἶδω- λον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ ὅσα ἐν τῇ γῆ κάτω, καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασι ὑπο- κάτω τῆς γῆς. Οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς· ἐγὼ γὰρ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου."6 Γέγραπται δὲ καὶ ἐν τῷ Δευτερονομίῳ· "Ἐάν δὲ εἰσέλθῃς εἰς τὴν γῆν, ἣν Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι, οὐ μαθήσῃ ποιεῖν κατὰ τὰ βδελύγματα τῶν ἐθνῶν ἐκείνων. Οὐχ εὐρεθήσεται ἐν σοὶ περικαθαίρων τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἢ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ ἐν πυρί. Μαντευόμενος μαντεῖαν, καὶ κληδο- νιζόμενος, καὶ οἰωνιζόμενος, φαρμακός, ἐπαιδός, ἐγγαστρίμυθος, καὶ τερατοσκόπος, καὶ ἐπερωτῶν τοὺς νεκρούς. Ἔστι γὰρ βδέλυγμα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου πᾶς ποιῶν ταῦτα. Τέλειος ἔση ἐναντίον Κυρίου σου. Τὰ γὰρ ἔθνη ταῦτα, οὓς σὺ κατακληρονομεῖς αὐτοὺς, οὗτοι κληδονισμῶν καὶ μαντειῶν ἀκούσονται. Καὶ σοὶ οὐχ οὕτως ἔδωκε Κύριος ὁ Θεός σου."6 Καὶ ταῦτα μὲν ὁ νόμος· ἐπειδὴ δὲ ἦσαν εὐπαρακόμιστοι καὶ πολὺ δὴ λίαν ἔτοιμοι πρὸς ἀπόστασιν, δῆλον δὲ ὅτι τὴν ἀπὸ Θεοῦ, προσενομοθέτει λέγων· "Ἐάν δὲ εἰσαγάγῃ σε ὁ Κύριος ὁ Θεός εἰς τὴν γῆν, εἰς ἣν πορεύσῃ ἐκεῖ κληρονομησαί, καὶ ἐξαρεῖς ἔθνη με- γάλα, καὶ πολλὰ καὶ ἰσχυρὰ πρὸ προσώπου σου (τὸν δεῖνα φησί, καὶ τὸν δεῖνα), καὶ παραδῶ αὐτοὺς Κύριος ὁ Θεός σου εἰς χεῖράς σου, καὶ πατάξεις αὐ- τούς. Ἀφανισμῷ ἀφανιεῖς αὐτοὺς, οὐ διαθήσῃ αὐ- 70.80 τοῖς διαθήκη, οὔτε μὴ ἐλεήσεις αὐτοὺς, οὐδ' οὐ μὴ γαμβρεύσῃται πρὸς αὐτούς· τὴν θυγατέρα σου οὐ δώσεις τῷ υἱῷ αὐτοῦ, καὶ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ οὐ λήψῃ τῷ υἱῷ σου· ἀποστήσει γὰρ τὸν υἱὸν σου ἀπ' ἐμοῦ, καὶ λατρεύσει θεοῖς ἑτέροις· καὶ ὀργισθήσεται θυμῷ Κύριος εἰς ὑμᾶς, καὶ ἐξολοθρεύσει σε τὸ τά- χος."6 Πάντα γὰρ τρόπον ἀσφαλείας αὐτοῖς ἐπενόει Θεός, καὶ καθά φησι τὸ Γράμμα τὸ ἱερὸν, Νόμον εἰς βοήθειαν ἔδωκεν. Οἱ δὲ τῶν οὕτω σεπτῶν ἐνταλμά- των ἠφειδικότες, ἐτράποντο παραλόγως εἰς πᾶν τῶν ἐντεταλμένων τὸ ἐναντίον. Προσέκειντο γὰρ κληδονι- σμοῖς, καὶ ψευδομαντεῖαις καὶ παρὰ τοῖς τῶν εἰδώ- λων προσιζηκόντων ζητεῖν ἐσπούδαζον τῶν ἐσομένων τὴν γνῶσιν, καίτοι προφήταις ἀγίοις ἐπιτιμῶντές τε καὶ λέγοντες· "Ἄλλὰ ἡμῖν λαλεῖτε, καὶ ἀναγγέλ- λετε ἡμῖν ἑτέραν πλάνησιν."6 Συνῆσαν δὲ καὶ ταῖς τῶν ὁμόρων ἐθνῶν θυγατράσιν, ἀπειρηκότες τοῦ νό- μου τὸ χρῆμα. Γύναιά τε πονηρὰ καὶ θεομισῆ, καὶ

τοῖς τῆς εἰδωλολατρείας ἔθεσιν ἐντεθραμμένα παρα- νόμως εἰσοικισάμενοι, παίδων ἀλλοτρίων γεγόνασι πατέρες, οἳ καὶ ἀνετρέφοντο τοῖς τῶν μητέρων ἔθεσι, τὸν διὰ Μωσέως νόμον, οὐδ' ὅσον εἰπεῖν, εἰδέ- ναι προσποιούμενοι. Ταύτη τοί φησιν, ὅτι ἐνεπλήσθη ὡς τὸ ἀπαρχῆς ἢ χώρα αὐτῶν κληδονισμῶν ὡσεὶ τῶν ἀλλοφύλων, καὶ τέκνα ἀλλόφυλα ἐγε[ν]ήθησαν αὐτοῖς. Ἦν δὲ σφόδρα τῶν ἀτόπων, καὶ πάναισχρον ἀληθῶς, τὴν ἀγίαν πόλιν κατωκηκότας, τοὺς ἐξ ἀλλοφύλων γυναικῶν γεγονότας αὐτοῖς υἱεῖς, ἔθεσιν Ἑλληνικοῖς πολιτεύεσθαι καὶ ζῆν ἕξω νόμου. Καὶ τοῦ Θεοῦ προστάττοντος πᾶν παιδίον ἄρσεν ὀκταήμερον περι- τέμνεσθαι, λέγοντός τε σαφῶς. "ἘΤρεῖς καιροὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ὀφθήσεται πᾶν ἄρσενικόν σου ἐνώπιόν μου."6 οἳ δὲ τοῦτο μὲν οὐκ ἔδρων, ἀπεκομίζοντο δὲ τοῖς δαί- μοσι τὰ γεννώμενα, καὶ ἐν τοῖς τῶν εἰδώλων τεμέ- νεσι τὰς ἐπ' αὐτοῖς ἐτέλουν θυσίας. Ὅρας πανταχῆ πεπατηκότας τὸν νόμον. Εἶτα πῶς ἦν ἀκόλουθον τοὺς εἰς τοῦτο λοιπὸν ἦκοντας ἀσεβείας, ὡς μήτε εἰδέναι βούλεσθαι τὸν λυτρωτὴν, αὐτοῦ λαὸν ὀνομάζεσθαι; Οὐκοῦν ὅσια ψῆφος ἢ ἐπ' αὐτοῖς, καὶ τῆς ἀποστροφῆς οὐκ ἀγεννηῆς ἢ πρόφασις. "ἘἈπροσωπόληπτος γὰρ ὁ τῶν ὄλων κριτής."6 9 Ἐνεπλήσθη γὰρ ἡ χώρα αὐτῶν ἀργυρίου καὶ χρυσοῦ, καὶ οὐκ ἦν ἀριθμὸς τῶν θησαυρῶν αὐ- τῶν· καὶ ἐνεπλήσθη ἡ γῆ ἵππων, καὶ οὐκ ἦν ἀριθμὸς τῶν ἀρμάτων αὐτῶν.9 Δύο δὲ πάλιν αὐτοῖς τὰ πάντων μάλιστα τῶν κακῶν αἰσχίονα προσεῖναί φησι, φιλαργυρίαν τε ὁμοῦ καὶ ὑπεροψίαν. Καὶ ρίζα μὲν ὅτι πάντων ἐστὶ τῶν κακῶν ἢ φιλαργυρία, μεμαρτύρηκεν ἐναργῶς ὁ σο- φώτατος Παῦλος. Ἀπηχθημένον δὲ ὅτι τῆς ἀλαζον[ε]ίας τὸ χρῆμα παρὰ Θεῶ, παντί τῳ σαφές. Γέγραπται γὰρ, ὅτι "ἘΚύριος ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπει- νοῖς δὲ δίδωσι χάριν."6 Φαυλότητος τίνα τρόπον οὐκ ἄν τις ἐνόητα βλέποι παρὰ γε τοῖς ἐθέλουσι πλουτεῖν; ποιοῖντο γὰρ οἳ τοιοῖδε τὴν τῶν χρημάτων συγκο- μιδὴν ἕκ τε τόκων καὶ πλεονασμῶν, ἐκ πλεονεξίας καὶ ἀδικίας, ἐξ ἀρπαγῆς καὶ συκοφαντίας. Πρόσεστι δὲ τῷ πλούτῳ καὶ τὸ ἀγέρωχον, καὶ τὸ λίαν ἔτοιμον εἰς ἀποφορὰν τῶν ἐκτόπων καὶ βδελυρωτάτων ἡδο- νῶν. Ὅπου γὰρ τὸ τρυφᾶν, ἐκεῖ που πάντως κῶμοι 70.81 καὶ μέθαι, κοῖται, καὶ ἀσέλγεια, καὶ πᾶν εἶδος ἀκο- λασίας. Τίς δὲ δὴ τῶν εὖ φρονεῖν εἰωθότων, οὐκ ἄν συνητὸν ποιήσαιο τὸν ὑπέροπτον διαπτύοντα τοὺς ἀσθενεστέρους, ὄφρυν ἀνασπῶντα τὴν ὑψηλὴν, περι- ορῶντα τοὺς ἐν πτωχείᾳ, καὶ τοῖς ἐν τάλαιπωρίαῖς συναλγεῖν οὐκ ἀνεχόμενον, ἐλεεῖν οὐκ ἀξιοῦντα τοὺς ἐν ἀνάγκαις καὶ πόνοις, ἡγνοηκότα δὲ λοιπὸν, ὅτι καὶ χοῦς ἐστὶ καὶ σποδός; Αἰτιᾶται τοῖνυν καὶ μάλα εἰκότως ὁ φιλάρετος ἡμῶν Θεός, ὡς ἀκόρεστον ἔχον- τας εἰς φιλοκερδίαν τὸν νοῦν, ὡς ἵπποις ἐποχου- μένους, καὶ τοῖς τῆς φιλοδοξίας ἐναλόντας βρόχοις. Ἐμπεπλήσθη δὲ ἵππων τὴν χώραν αὐτῶν φησιν, ὡς οὐχ ἐνὸς ἢ δευτέρου νενοσηκότος τὴν ὑπεροψίαν, ἀλλ' οἷον ὅλης αὐτῶν κατειλημμένης τῆς χώρας τῷ πάθει, καὶ κατὰ πάντων ἰόντος τοῦ κακοῦ. Πλὴν ἐλέγ- χει καὶ διὰ τούτου τῷ νόμῳ προσκεκρουκότας, καὶ ἀπειθεῖν ἡρημένους Θεῶ, διειρηκότι σαφῶς: "ἘἘὰν δὲ εἰσέλθῃς εἰς τὴν γῆν ἣν Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι ἐν κλήρῳ, καὶ κατακληρονομήσῃς αὐτήν, καὶ κατοικήσῃς ἐπ' αὐτῆς, καὶ εἵπῃς· Καταστήσω ἑμαυ- τῷ ἄρχοντα, καθὰ καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη τὰ κύκλῳ μου· καθιστῶν καταστήσεις ἐπὶ σαυτὸν ἄρχοντα, ὃν ἄν ἐκλέξῃται Κύριος ὁ Θεός σου αὐτόν."6 Εἶτά φησι περὶ τοῦ καθισταμένου: "ἘΔιότι οὐ πληθυνεῖ ἑαυτῷ ἵππον, οὐδὲ μὴ ἀποστρέψει τὸν λαὸν εἰς Αἴγυπτον, ὅπως ἄν μὴ πληθύνῃ ἑαυτῷ ἵππον."6 Καὶ πρὸς τούτοις ἔτι: "ἘΚαὶ ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐ πληθυνεῖ ἑαυτῷ σφό- δρα."6 Αἰτιᾶται τοῖνυν ὡς ποιούμενους μὲν τῶν χρη- μάτων τὴν ἄθροισιν, καὶ τοῦτο ἀπλήστως, πληθύνον- τας δὲ ἑαυτοῖς καὶ ἵππον. Ἄπτεται δὲ, κατὰ τὸ εἶκος, ὁ ἐπὶ τῷδε μῶμος μάλιστα τῶν καθηγεῖσθαι λαχόν- των, ὡς παραβαινόντων τὴν ἐντολήν, οὐς ἦν ἀκόλου- θον καὶ πρό γε τῶν ἄλλων ὀραῖσθαι τετιμηκότας τὰ τεθεσπισμένα, καὶ τοῖς παραβαίνουσιν ἐπιτιμᾶν. 9 Καὶ ἐνεπλήσθη ἡ γῆ βδελυγμάτων τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτῶν, καὶ

προσεκύνησαν οἷς ἐποίησαν οἱ δάκτυλοι αὐτῶν. Καὶ ἔκυψεν ἄνθρωπος, καὶ ἔταπεινώθη ἀνὴρ, καὶ οὐ μὴ ἀνήσω αὐτούς.⁹ Ἐγκαλεῖ πάλιν αὐτοῖς τὴν νοητὴν πορνείαν, καὶ τὸ πολλοῖς ἐλέσθαι προσκυνεῖν τῶν ψευδωνύμων θεῶν. Ἀποφαίνει δὲ ὅτι δυσσεβείας εἰς τοῦτο προήκουσι μέτρον, ὡς παντὸς εἰς λῆξιν ἐλάσαι κακοῦ, καὶ τὸ τελειοτάτην ἀπόστασιν μελετῆσαι τὴν ἀπὸ Θεοῦ τοῦ πάντα εἰδότης, νεύμασιν ὑποφέροντος, καὶ παρενεγκόντος εἰς ὑπαρξιν. Ἔοικε δὲ τρόπον τινὰ καὶ ὑπεραλγεῖν τῆς ἀνθρώπου φύσεως ὑβρισμένης ἐσχάτως. Τετίμηκε μὲν γὰρ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς αὐτουργία τὸν ἄνθρωπον. Οὐ γὰρ λόγῳ μετὰ τῶν ἄλλων κτισμάτων ἀπεσχεδιάζετο καὶ αὐτὸς, καθάπερ ἀμέλει τὸ, "Ἔγενηθήτω στερέωμα, καὶ ἐγένετο οὕτως."⁶ Ἄλλ' ἔλαβε χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον, κατὰ γὰρ τὰς τοῦ πανσόφου Μωσέως φωνάς. Γέγονε δὲ κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ, καὶ οἷόν τις ἄρχων χειροτόνηται τῶν ἐπὶ τῆς γῆς. Τετίμηται δὲ πρὸς τούτῳ καὶ πνεύματι ζωῆς. Ἐνεφύσησε γὰρ εἰς πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς. Οὐκοῦν "ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὢν, οὐ συνῆκε,"⁶ κατὰ τὸ γεγράμμενον 70.84 λελάτρευκε γὰρ τοῖς γλυπτοῖς· καὶ, ὡς προφητικὸς ἔφη λόγος, "Ἐπροσεκύνησαν οἷς ἐποίησαν οἱ δάκτυλοι αὐτῶν."⁶ Καὶ ἔκυψεν ἄνθρωπος, καὶ ἔταπεινώθη ἀνὴρ. Ὑβρις δὲ τοῦτο καὶ εἰς Θεὸν αὐτὸν, καὶ εἰς τὴν ἀνθρώπου φύσιν. Καίτοι γὰρ ἐνὸν ἀπὸ καλλονῆς κτισμάτων ἀναλόγως ἰδεῖν τὸν τούτων τεχνίτην· "Ἐτὰ γὰρ ἄορατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθοραῖται,"⁶ ἢ τε "Ἐαἶδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης;"⁶ τοῦτο μὲν οὖν οὐ πεπράχασιν· ἀπονεμόντες δὲ τοῖς λίθοις τὸ σέβας, καὶ τῷ λίθῳ προσκυνοῦντες οἱ δειλαιοὶ, προσκεκρούκασι μὲν τῷ φύσει Δεσπότῃ καὶ Θεῷ καὶ τῶν ὄλων δημιουργῷ. Λελήθασι δὲ, κατὰ τὸ εἶκος, καὶ τὴν ἰδίαν αὐτοῖς περιυβρίζοντες φύσιν, εἴπερ ἐστὶ ξύλων τε καὶ λίθων ἀμείνων ὁ ἄνθρωπος. Ταύτην τοι δικαίως ἀγανακτῶν ὁ πάντων δημιουργὸς φησιν· "Ἐκυψεν ἄνθρωπος, καὶ ἔταπεινώθη ἀνὴρ, καὶ οὐ μὴ ἀνήσω αὐτούς."⁶ Ἐμφαίνει δὲ διὰ τούτου τὸ ἀπαράτρεπτον τῆς ὀργῆς, εἰ καὶ δι' ἄμφω, κατὰ τὸ εἶκος, σεσάλευται κατ' αὐτῶν. Ὅτι καὶ τὴν θείαν λελυπήκασι δόξαν, ἀτιμοτάτην δὲ καὶ αὐτὴν τὴν ἰδίαν ἀπέφηναν φύσιν. Ἐμπεπλησθαι δὲ βδελυμάτων τὴν γῆν αὐτῶν, οὐκ ὀλίγους ὄντας, οὔτε μὴν εὐαριθμήτους ἀποφαίνων τοὺς τοῖς τῆς ἀποστασίας ἐναλόντας ἐγκλήμασι, καὶ ὅτι τὸ σέβας αὐτοῖς οὐχ ἔν, προσκεκύνηται δὲ παρ' ἐκάστου τὸ αὐτῷ δοκοῦν, καὶ πολυειδῆς εἰδώλων ἔσμος ὄλην αὐτῶν ἐνέπλησε τὴν γῆν. Καὶ γοῦν εἴρηται διὰ φωνῆς Ἰερεμίου, ὅτι "Ἐκατὰ ἀριθμὸν πόλεων σου ἦσαν θεοὶ σου, Ἰουδα. Καὶ κατὰ ἀριθμὸν διόδων τῆς Ἱερουσαλήμ ἐτάξατε βωμοὺς, τοῦ θυμιᾶν τῷ Βαάλ."⁶ Πονηρὸν οὖν ἄρα καὶ δύσοιστον τῷ Θεῷ τῶν εἰδώλων ἡ ποίησις, αἰσθητῶν τέφμη καὶ τῶν κατὰ νοῦν. Καταληγίζεται γὰρ ὁ Σατανᾶς τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς, δεινῶς τε καὶ πολυτρόπως, ταῖς εἰς νοῦν καὶ καρδίαν φαντασίαις, ἔσθ' ὅτε καὶ εἰδώλων ἀναπλασμοῖς κατακομίζων εἰς ἁμαρτίας, καὶ εἰς αἰσχρὰς καὶ ἐκτόπους ἀποφέρων ἡδονάς. 9 Καὶ νῦν εἰσέλθετε εἰς τὰς πέτρας, καὶ κρύπτεσθε εἰς τὴν γῆν ἀπὸ προσώπου τοῦ φόβου Κυρίου· καὶ ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ὅταν ἀναστῆ θραῦσαι τὴν γῆν. Οἱ γὰρ ὀφθαλμοὶ Κυρίου ὑψηλοὶ, ὁ δὲ ἄνθρωπος ταπεινός, καὶ ταπεινωθήσεται τὸ ὕψος τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὑψοθήσεται Κύριος μόνος ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ.⁹ Εἰδωλολατρύσεως τῆς Ἱερουσαλήμ, μᾶλλον δὲ ἀπάσης πεπλανημένης τῆς Ἰουδαίας, καὶ ἀπονευούσης ἀχαλίνως πρὸς πᾶν ὅτιοῦν τῶν ἀπηχθημένων τῷ φιλαρέτῳ Θεῷ· κατεχεῖτο τρόπον τινὰ τῆς Ἰουδαίας ἀπάσης ὁ Βαβυλωνίων πόλεμος, οἱ πᾶσαν καταδηλώσαντες, ἀπεκτόνασι μὲν τοὺς κατειλημμένους, γυναῖκα δὲ καὶ παῖδας ἀπεκόμισαν εἰς τὴν ἑαυτῶν· καὶ ἐν τῇ τῶν δορυκτῆτων ὄντες τάξει, μακροὺς διατετέλεκασι χρόνους. Πλὴν τῆς ἐφόδου προαπηγγελμένης, καὶ μελλούσης ἔσεσθαι, τοσοῦτον τοῖς Ἰουδαίοις γέγονε δεῖμα, καὶ ἀγωνίας εἰς τοῦτο πεπτώκασι, ὡς ἐν τῇ σπηλαίοις καὶ τοῖς τῶν ὀρῶν ῥωγμοῖς κατα-

κρύπτεσθαι, καὶ τόπους ἀβάτους καταλαμβάνειν, ἀπάσης αὐτῶν ἀτονούσης χειρὸς πρὸς τὴν τῶν ἐπιόντων ἀντίστασιν. Οὐκοῦν ὡς ὅσον οὐδέπω παρεσομένων δεινῶν, μᾶλλον δὲ ἤδη θυρῶν τε εἴσω γεγεννημένων, καὶ ἐπ' αὐτῆς ὄντων τῆς χώρας, κρύπτεσθαι κελεύει, καὶ μονονουχὶ κατορύττεσθαι τῇ γῆ ζῶντας ἔτι, ἀπὸ τοῦ φόβου Κυρίου, καὶ ἀπὸ τῆς δόξης ἰσχύος αὐτοῦ, ὅταν ἀναστῆ θραῦσαι τὴν γῆν, τοῦτ' ἔστι, συντρίψαι τὴν γῆν. Ὅτι δὲ ὑψηλαὶ καὶ ὑπὲρ πάντας ἀνθρώπους αἱ θεῖαι βουλαὶ τε καὶ σκέψεις, οὐκ ἂν τις αὐταῖς ἀντιμαχήσεται τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, σαφὲς καθίστησι λέγων· "Ὅτι γὰρ ὀφθαλμοὶ Κυρίου ὑψηλοί."6 Ὁφθαλμοὺς γὰρ Κυρίου ἐν τούτοις φησὶν, τὰς οἶονεὶ προαναβλέψεις τε καὶ βουλάς αὐτοῦ, καὶ τὰς ἐφ' ἐκάστῳ πράγματι κρίσεις. Ἄνθρωποι μὲν γὰρ μικροὶ μετὰ τὴν φύσιν ὄντες καὶ τὸν νοῦν, μικρὰ καὶ βουλεύονται, καὶ λογίζονται ταπεινά. Ὑψηλὸς δὲ ὑπάρχων ὁ τῶν ὄλων Θεὸς, καὶ ἐν ἀπορρήτοις ὑπεροχαῖς ταῖς κατὰ πάντων νοούμενος, ἅμαχον ἔχει τὴν σκέψιν. Οὐ γὰρ ἂν δύναίτο τις ἀνθυπενεγκεῖν, ἢ βουλὴν, ἢ ἐπικουρίαν ἀποσκευάσασθαι δυναμένην τὰς ἐκ τῶν θείων σκεμμάτων ἐπαγωγὰς. Μαθήσεσθαι δὲ τοῦτό φησι, καίτοι πάσαι μὴ εἰδότας τοὺς Ἰουδαίους, ὅταν αὐτῶν ὁ δεινὸς κατασκήψῃ πόλεμος, καὶ πᾶσα μὲν ἡ ἐπαμύνουσα χεὶρ ἀτονήσῃ, ἀπρακτῆσθαι δὲ καὶ σκέψις, καὶ ἀνθρωπίνης βουλῆς εὐρήματα, δι' ὧν ἐνόμισαν τάχα πού καὶ διαφεύγειν δύνασθαι τὰς ἐκ τοῦ πολέμου συμφορὰς. Οὐκοῦν ἡ πείρα δείξει, φησὶν, ὅτι ταπεινὸς ὁ ἄνθρωπος, καὶ ταπεινωθήσεται τὸ ὕψος τῶν ἀνθρώπων, ὑψωθήσεται δὲ Κύριος μόνος ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. Ὡσπερ ἔφην ἀρτίως, ἐλεγχομένης αὐτῶν ἰσχύος ἀπάσης ὡς ἀδρανοῦς, τῆς θείας δυνάμεως ἢ ὑπεροχῆ γνωριμωτάτη τοῖς πεποιοῦσι γενήσεται. Πάνδεινον οὖν ἄρα τὸ προσκρούειν Θεῷ, καὶ ἀπάσης ἡμῖν παραίτιον συμφορὰς τὸ χρῆμα γίνεται. Δεῖ δὲ ἡμᾶς μὴ δυνάμεσιν ἰδίαις ἐπιθαρσεῖν, ἀπονέμειν δὲ μᾶλλον τὸ πάντα δύνασθαι Θεῷ, καὶ αὐτὸν ἐπικουρον ποιεῖσθαι φιλεῖν, ὅταν τῶν δεινῶν ἐπιφέρηται προσκεκρουκόσι δι' ἁμαρτίας. 9 Ἡμέρα γὰρ Κυρίου Σαβαῶθ ἐπὶ πάντα ὑβριστὴν καὶ υπερήφανον, καὶ ἐπὶ πάντα ὑψηλὸν καὶ μετέωρον καὶ ταπεινωθήσονται. Καὶ ἐπὶ πᾶσαν κέδρον τοῦ Λιβάνου, τῶν ὑψηλῶν καὶ μετεώρων, καὶ ἐπὶ πᾶν δένδρον βαλάνου Βασάν· καὶ ἐπὶ πᾶν ὄρος ὑψηλὸν, καὶ ἐπὶ πάντα βουνὸν ὑψηλὸν, καὶ ἐπὶ πάντα πύργον ὑψηλὸν, καὶ ἐπὶ πᾶν τεῖχος ὑψηλὸν, καὶ ἐπὶ πᾶν πλοῖον θαλάσσης, καὶ ἐπὶ πᾶσαν θέαν πλοίων κάλλους· καὶ ταπεινωθήσεται, καὶ πεσεῖται τὸ ὕψος τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὑψωθήσεται Κύριος μόνος ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ.9 Τὸν τοῦ πολέμου καιρὸν, καὶ τῆς ἐπ' αὐτοῖς ὀργῆς τὴν ἐκπλήρωσιν ἡμέραν ὀνομάζει Κύριος. Τοῦτο γὰρ ἔθος τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ. Καὶ γοῦν καὶ αὐτὸν τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας τὸν καιρὸν τῷ τῆς ἡμέρας ὀνόματι κατεσήμαινον ὁ Δαβὶδ οὕτω λέγων· "Ἐστὴ ἡ ἡμέρα ἣν ἐποίησε Κύριος, ἀγαλλιασώμεθα 70.88 καὶ εὐφρανθώμεν ἐν αὐτῇ."6 Ἔσεσθαι τοίνυν φησὶ τῆς ὀργῆς τὸν καιρὸν κατὰ παντὸς ὑβριστοῦ καὶ υπερηφάνου. Καὶ ὑβριστὰς μὲν ἔοικεν ἀνακαλεῖν τοὺς, οἷγε τὴν θεῖαν ἀτιμάζουσι δόξαν, διὰ τοῦ μὴ ἀνέχεσθαι προσκυνεῖν αὐτῇ, προσκεῖσθαι δὲ μᾶλλον, οἷς ἂν αὐτοὶ διατεκτῆναιτο θεοῖς· υπερηφάνους δὲ τοὺς τῶν θείων ὑπεροχῶν νόμων, καὶ παρ' οὐδὲν ποιεῖσθαι μεμελετηκότας τὰ τεθεσπισμένα. Καὶ γοῦν ὁ μακάριος ἔφη Δαβὶδ· "Ἐπεὶ ὑπερήφανοι παρενόμουν ἕως σφόδρα."6 Ἐπειδὴ δὲ πλεῖστοί τινες ἦσαν κατὰ τὴν Ἰουδαίαν καὶ μέντοι τὴν Ἱερουσαλήμ, πλούτῳ τε κομῶντες ἀμφιλαφῶς, καὶ ταῖς τῶν χρημάτων περιουσίαις οὐ μετρίως περιεχόμενοι, προὔχοντές τε τῶν ἄλλων καὶ δυναστείας ὠχυρωμένοι, καὶ τῆς παρ' αὐτοῖς εὐκλείας οὐκ εἰς βραχὺ μέτρον ἀναπηδήσαντες, ἡρμένιοι τε ὑψοῦ, καὶ οἶονεῖπως ἐξογκούμενοι· ταῦτη τοι κατ' αὐτῶν ὅτι μάλιστα τὰ ἐκ τῆς θείας ὀργῆς δραμεῖσθαι φησι, τὴν ἐκάστου τάξιν, ἥτοι μέτρον αἰνιγματωδῶς ὑπεμφαίνων. Παρειακάξει γὰρ αὐτοὺς καὶ ταῖς τοῦ Λιβάνου κέδροις· "Ἰδὸν γὰρ ἄσεβῃ,"6 φησὶν, "ὑπερυψούμενον, καὶ ἐπαιρόμενον ὡς τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου."6

καὶ μὴν καὶ τοῖς δένδρεσι τῆς βαλάνου Βασάν, τοῦτ' ἔστι, δρυσι ταῖς ἐν τῇ Βασανίτιδι· χώρα δὲ αὕτη κατὰ τὴν Ἰουδαίαν, ἢ νῦν καλεῖται Βασαναία, φυτῶν ἀρίστη τροφὸς, παχείας τε καὶ εὐμηκεστάτας ἔχουσα τὰς κέδρους. Παρειακάζει δὲ αὐτοὺς ὁμοίως βουνοῖς καὶ ὄρεσι, καὶ προσέτι πύργοις καὶ τείχεσιν ὑψηλοῖς. Ὅτι δὲ καὶ τὰς τοῦ πλουτεῖν ἀφορμὰς συναποβαλοῦσι τῇ χώρᾳ, προσεπάγει, λέγων· "ὉΚαὶ ἐπὶ πᾶν πλοῖον θαλάσσης, καὶ ἐπὶ πᾶσαν θέαν πλοίων κάλλους."6 Διχῆ δὲ τοῦτο νοεῖται. Περιαγγελθέντος γὰρ ἤδη τοῦ πολέμου, καὶ προσδοκωμένων παρέσεσθαι τῶν Βαβυλωνίων, τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος τὴν διάνοιαν ἀποστήσαντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, Αἴγυπτιοὺς ἐκάλουν εἰς ἐπικουρίαν, κατεμισθοῦντό τε τὴν Τύρον, καὶ τὰ περίοικα τῶν ἔθνων. Θαλασσοῦργοι δὲ πάντες οἱ Τύριοι, καὶ ἐμπορικῶν ἐπιτηδευμάτων ἐπιστήμονες, καὶ φιλοτίμως τὰς ναῦς κατεσκευασμένοι. Ἐπειδὴ δὲ ἦκεν ὁ Βαβυλώνιος, πρὸ τῆς Ἰουδαίων γῆς, τὴν Τυρίων κατεληγίζετο. Οὐκοῦν ἢ τοῦτο φησιν ὁ προφητικὸς ἡμῖν ἐν τούτοις λόγος, ἢ ἐκεῖνό που τάχα· Πλεῖστοι γὰρ τῶν βεβασιλευκότων τοῦ Ἰσραὴλ, ναῦς εἶχον ἐμπορικὰς, τὰ[ς] ἐκ τῆς Ἰνδῶν χώρας τε καὶ γῆς ἀποφερούσας αὐτοῖς, καὶ τὰ[ς] ἐξ ἐτέρων χωρῶν καὶ πόλεων· ὅθεν αὐτοῖς καὶ ὁ πολὺς συναγῆγερτο πλοῦτος· ἐξ οὗ γεγόνασι ὑψηλοὶ, κέδροις τε καὶ δρυσὶν ἐν ἴσῳ, ὄρεσί τε καὶ πύργοις. Οὐκοῦν ὅτι καὶ συναπολεῖται τοῖς ὑπερηφάνοις καὶ ἢ τοῦ πλούτου ἀφορμῆ, τοῦτ' ἔστι, τὰ ἐκ τῆς ἐμπορίας καὶ μεταβολῆς εἰς τρέχοντα κέρδη κατασημαίνει λαμπρῶς. Ὅτι δὲ κατεμισθοῦντο πολλοὺς πρὸς ἐπικουρίαν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ οὐκ ἀσυμφανές, καὶ δι' ἐτέρου προφήτου λέγοντος Θεοῦ περὶ αὐτῶν· "ὉΚαὶ ἦν Ἐφραΐμ περιστέρα ἄνους, οὐκ ἔχουσα καρδίαν, Αἴγυπτον ἐπεκαλεῖτο, καὶ εἰς Ἀσσυρίου ἐπορεύετο. Καθὼς πορεύονται, ἐπιβαλὼ ἐπ' αὐτοὺς τὸ δίκτυόν μου, καθὼς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατάξω αὐτούς. Παιδεύσω αὐτοὺς ἐν τῇ ἀκοῇ τῆς θλίψεως αὐτῶν."6 Δυσδιάφυκτον οὖν τὸ τοῦ Θεοῦ κρίμα, καθ' ὃν ἂν γένοιτο· καὶ ἀμαθὲς καὶ ἀνόσιον μὴ οὐχὶ δὴ μᾶλλον ἠρτῆσθαι φιλεῖν τῆς εἰς αὐτὸν ἐλπίδος, κενοῖς δὲ καὶ ἀσυνέτοις διαπαίζεσθαι λογισμοῖς οἰομένους, ὅτι κἂν εἰ βούλοιο τὸ σώζειν αὐτοὺς, ἐξελεῖται δέ τις ἕτερος καὶ τῆς ἐξ ἀνθρώπων ἐπικουρίας ἢ συνδρομῆ, καὶ περιέσται ποτὲ τῶν παρ' αὐτοῦ νευμάτων. Ἐὰν γὰρ κλείσῃ κατὰ ἀνθρώπου, φησὶ, τίς ἀνοίξει; Ἀγαθὸν τοίνυν τὸ ἐλπίζειν ἐπὶ Κύριον, ἢ ἐλπίζειν ἐπ' ἄνθρωπον, κατὰ τὴν τοῦ ψάλλοντος φωνήν. 9Καὶ τὰ χειροποίητα πάντα κατακρύψουσιν, εἰσενεγκόντες εἰς τὰ σπήλαια, καὶ εἰς τὰς σχισμάς τῶν πετρῶν, καὶ εἰς τὰς τρώγλας τῆς γῆς ἀπὸ προσώπου τοῦ φόβου Κυρίου, καὶ ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ὅταν ἀναστῆ θραῦσαι τὴν γῆν.9 Γέλωτος ἀξίαν τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀποφαίνει σέψιν, εἰ κατακρύπτουσι τοὺς θεοὺς, καὶ σώζειν ἐπείγονται τοὺς προσκυνουμένους. Καίτοι πῶς οὐκ ἔδει σωτῆρας αὐτοὺς ἔσεσθαι προσδοκᾶν, εἴπερ ὄντως ἤδεσαν θεοὺς; Ἀλλ' αὐτοὶ τῶν ἰδίων καταδικάζοντες βουλευμάτων, καὶ μαρτυροῦντες αὐτοῖς τὸ πρὸς πᾶν ὅτιοῦν ἀδρανές, ἐπαμύνουσι τοῖς θεοῖς. Κατακρύπτουσι γὰρ εἰς τὰ σπήλαια, καὶ εἰς τὰς σχισμάς τῶν πετρῶν, καὶ εἰς τὰς τρώγλας τῆς γῆς, ἵνα μὴ εὐρόντες οἱ πολέμοιοι συναποφέρωσι τοῖς νενικημένοις οἶον αἰχμαλώτους θεοὺς. Πῶς οὖν ἔτι θεοὶ παρὰ τῶν προσκυνούντων αὐτοῖς ἐπικουρίας δεδημένοι, ἀλλ' ὕλη μὲν ἄψυχος ἐκεῖνα. Καὶ ὡς φησιν ὁ μακάριος Δαβὶδ, "ὉΤὰ εἶδωλα τῶν ἔθνων ἀργύριον καὶ χρυσίον, ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων."6 Νοσήσουσί γε μὴν οἱ θεραπεύοντες αὐτὰ τὴν ἴσην αὐτοῖς ἀναισθησίαν. Αὐτοὶ γὰρ τεχνῖται καὶ δημιουργοὶ γεγονότες αὐτῶν, αἴρουσιν ἐπὶ τῶν ὤμων, καὶ πορεύονται, καὶ προσκυνοῦσιν αὐτῶ, καὶ προσεύχονται λέγοντες· "ὉἘξελοῦ με ὅτι Θεός μου εἶ σύ."6 Σποδὸς τοιγαροῦν ἢ καρδία αὐτῶν. καὶ πλανῶνται. Πρέποι δ' ἂν τοῖς εὐσεβεῖν εἰωθόσι, ταῖς τῶν πλανωμένων ἀβελτηρίαις ἐρρώσθαι λέγειν, καὶ μὴν κάκεῖνο βοᾶν· "ὉΘεοὶ οἱ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐποίησαν, ἀπολέσθωσαν ἀπὸ τῆς γῆς."6 Καὶ ὑποκάτωθεν τοῦ οὐρανοῦ τούτου· "ὉἩμῖν γὰρ εἷς Θεός ὁ Πατὴρ, ἐξ

οὐ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν. Καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, δι' οὐ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς δι' αὐ- τοῦ."6 9Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐκβαλεῖ ἄνθρωπος τὰ βδελύ- γματα αὐτοῦ τὰ ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ, ἃ ἐποίησε προσκυνεῖν τοῖς ματαίοις καὶ ταῖς νυκτερίσι, τοῦ εἰσελθεῖν εἰς τὰς τρώγλας τῆς γῆς, στερεᾶς πέτρας, καὶ εἰς τὰς σχισμὰς τῶν πετρῶν, ἀπὸ προσώπου τοῦ φόβου Κυρίου, καὶ ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ὅταν ἀναστῆ θραῦσαι τὴν γῆν.⁹ Τοὺς παρ' αὐτῶν γεγονότας καὶ ψευδωνύμους θεοὺς ὅτι κατακρύπτειν ἔμελλον, οὐκ αἰδοῖ τῇ περὶ αὐτοὺς ἔτι νικώμενοι, κατεγνωνκότες δὲ μᾶλλον ὡς ὕλης ἀχρήστου καὶ ἀδρανοῦς καθίστησιν ἐναργεῖς προσεπενεγκῶν οἷς ἔφη· "6Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐκβαλεῖ ἄνθρωπος τὰ βδελύγματα αὐτοῦ, ἃ ἐποίησε προσ- 70.92 κυνεῖν αὐτοῖς καὶ ταῖς νυκτερίσιν."6 Ἰδρυσάμενοι γὰρ ἐν σηκοῖς τὰ χειροποίητα προσκεκυνήκασιν ἀνοσίως· ὥντο γὰρ εἶναι θεοὺς. Ἐπειδὴ δὲ παρόντα τεθέανται τὸν τοῦ πολέμου καιρὸν, εἶτα τῆς ἐπικου- ρίας οὐδεὶς ἦν ὅλως αὐτοῖς ὁ τρόπος, λίθοι δὲ ὄντες καὶ ξύλα πεφώρανται, ὕλη τε χρυσῆ καὶ περιάργυ- ρος, οὐς ἐνόμισαν ἔσεσθαι σωτήρας καὶ λυτρωτὰς, ἐξέβαλλον τῶν ναῶν, καὶ κατέκρυπτον ἐν σπηλαίοις, φειδόμενοι μᾶλλον τῆς ὕλης, καὶ οὐχ ὡς θεοὺς τιμῶντες ἔτι. Εἰκαῖος δὲ ὅτι καὶ ἀνόνητος ὁ πόνος αὐτοῖς ὁ περὶ τὴν τῶν εἰδώλων ποίησιν, διέδειξεν εἰπὼν· "6Ἐκβαλεῖ ἄνθρωπος τὰ βδελύγματα αὐτοῦ ἃ ἐποίησε προσκυνεῖν αὐτοῖς καὶ ταῖς νυκτερίσιν."6 Γεγόνασι μὲν γὰρ αὐτοὶ δημιουργοὶ τῶν ἰδίων θεῶν, καὶ τεχνῖται τῶν προσκυνουμένων, ἐσχήκασι δὲ παρ' αὐτῶν εἰς ὄνησιν οὐδέν. Τάχα δὲ που μόναις ταῖς νυκτερίσιν ἀνεδείμαντο τοὺς ναοὺς. Ἄει γὰρ πως τὰ τοιάδε τῶν πτηνῶν ἦτοι ζωϋφίων τοῖς ἀφεγγέσι τῶν τόπων ἐμφιλοχωροῦσιν, καὶ τῆς παρ' ἑαυτῶν βδελυρίας καὶ κακοσμίας ἀναπιμπλάσι τὰ ἐν αὐτοῖς. Ἐκβαλεῖ τοίνυν ἄνθρωπος ἃ ἐποίησε βδελύγματα, ἐκβαλεῖ δὲ ὅποι, τοῦ εἰσελθεῖν, φησὶν, εἰς τὰς τρώγλας τῆς στερεᾶς πέτρας, καὶ εἰς τὰς σχισμὰς τῶν πετρῶν ἀπὸ προσώπου τοῦ φόβου Κυρίου. Ἄθρει δὴ οὖν ὅπως τοῖς ἰδίοις θεοῖς ἑαυτοὺς ἐσπούδαζον συγκατορύττειν οἱ τάλανες. Ἄλλ' οὐ τοιοῦτον τεθέανται τὸν τῶν ὄλων Θεόν. Ἐκρύπτετο γὰρ οὐδαμῶς, ὅτε τῆς Αἰγυπτίων ἐκδεδραμήκασι γῆς, εἶπετο δὲ διώκων ὁ Φαραώ. Διέβρηξε γὰρ τὴν θάλασσαν, καὶ διήγαγεν αὐτοὺς, ἀρρήτῳ δυνάμει, καὶ ἀφράστοις νεύμασι. Καὶ οἱ μὲν ἐσώζοντο βαδί- ζοντες ὡς ἐπὶ ξηρᾶς· ὁ δὲ ἀπόπληκτος Φαραὼ παν- στρατιᾶ κατεπνίγετο. Καὶ μὴν ὅτε Ῥαψάκης ὁ Βαβυλωνίων στρατηγός, κύκλω περισχῶν τὴν Ἱερου-σαλήμ, πεφλυάρηκε κατὰ Θεοῦ, καὶ ὄλης ἔφη ῥαδίως κατακρατήσιν τῆς Ἰουδαίας· οὐκ ἐκρύπτετο Θεὸς, οὐδὲ πετρῶν ἐζήτησε σχισμὰς, οὔτε μὴν διασφαγὰς ὀρῶν, ἀλλ' ἠὔχετο μὲν Ἐζεχίας λέγων· "6Εἰσάκου- σον, Κύριε, εἴσβλεψον, Κύριε, καὶ ἴδε τοὺς λόγους Ῥαψάκου, ὃν ἐξαπέστειλε βασιλεὺς Ἀσσυρίων ὀνειδίζειν Θεὸν ζῶντα."6 Παραχρῆμα δὲ Θεοῦ λέ- γοντος ἦκουε· "6Ἐπερασπιῶ ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης, δι' ἐμὲ, καὶ διὰ Δαβὶδ τὸν δούλόν μου."6 Καὶ τίς τὸ τῆνικάδε κινδυνεύουσιν ὁ τῆς ἐπικουρίας ἐγένετο τρόπος; Παράδοξος καὶ θεοπρεπής· "6Ἐξ- ἦλθε γὰρ ἄγγελος Κυρίου, καὶ ἀνεῖλεν ἐκ τῆς παρ- εμβολῆς τῶν Ἀσσυρίων ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδας."6 Αἰσχυνθήτωσαν τοίνυν οἱ προσκυνοῦντες τοῖς γλυπτοῖς, οἱ τὸν πάντα ἰσχύοντα Θεὸν καταλε- λοιπότες, καὶ λατρεύοντες θεοῖς, οὐς πρὸ ἑαυτῶν κατακρύπτουσιν, ἵνα μὴ πρὸ αὐτῶν ἀπόλιντο, ταῖς τῶν πολεμούντων περιπεσόντες φιλοκερδαίαις. Λέγω- μεν τοίνυν κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνὴν Ἱερεμίου· "6Θρόνος δόξης ὑψωμένος, ἀγίασμα ἡμῶν, ὑπομονὴ Ἰσραὴλ, Κύριε· πάντες οἱ καταλιπόντες σε καταί- σχυνθήτωσαν. Ἀφεστηκότες ἐπὶ τῆς γῆς γραφή- τωσαν, ὅτι ἐγκατέλιπον πηγὴν ζωῆς τὸν Κύριον."6 Εἰ 70.93 δὲ χρή τι καὶ πνευματικὸν τοῖς πνευματικοῖς εἰπεῖν, ὅσοι τῶν εἰδώλων ἀνέχονται, καὶ τὰς ἐκ τῶν ἐκτόπων φαντασιῶν ἐννοίας εἰσδέχονται, ἴστωσαν ὅτι νυκτερίδων ἔσονται καλιαὶ, τοῦτ' ἔστι, τῶν ἀκαθάρ- των πνευμάτων. "6Ἐκαστος γὰρ πειράζεται,"6 φησὶν, "6ὑπὸ τῶν ἰδίων ἐπιθυμιῶν ἐξελκόμενος, καὶ δελεαζόμενος.

Εἶτα ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν, ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκύει θά- νατον.⁶ Παραιτητέον οὖν ἄρα τὰς ἀρχὰς τῶν παθῶν, καὶ τὰ εἰς νοῦν εἶδωλα, τὰ διὰ μόνων ἐννοιῶν εἰστρέχοντα παρωσώμεθα, τὸ γεγραμμένον εἰδότες· "Ἐὰν πνεῦμα τοῦ ἐξουσιάζοντος ἀναβῆ ἔπι σέ τόπον σου μὴ ἀφῆς· ὅτι ἴαμα καταπαύσει ἁμαρτίας μεγάλας."⁶ 9 Ἴδου δὴ ὁ δεσπότης Κύριος Σαβαώθ ἀφελεῖ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, καὶ ἀπὸ Ἱερουσαλήμ ἰσχύοντα, καὶ ἰσχύουσιν, ἰσχὺν ἄρτου, καὶ ἰσχὺν ὕδατος, γίγαντα καὶ ἰσχύοντα, καὶ ἄρχοντα, πολεμιστὴν καὶ δικαστήν.⁹ Ἀποχρῶσαν ἡμῖν ποιησάμενος τὴν ἀφήγησιν, τὴν ἐπὶ γε τοῖς ἀρχαιοτέροις αὐτῶν ἐγκλήμασιν, μεθ- ἴστησι πάλιν ἐπὶ καιροῦ τὸν λόγον ἐπὶ τὰς τελευταίας αὐτῶν συμφορὰς, δικαίως ὑπομεμενηκόσιν ἐμπαροι- νήσαντες ἀνοσίως εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν. Ἐπέταξε γὰρ αὐτοῖς ὁ θυμὸς Κυρίου, καὶ μάλα εἰκότως· ἀνηρηκότες γὰρ τοὺς προφήτας, καὶ λιθοβολήσαντες τοὺς ἀπεσταλμένους, οὐδὲ αὐτὸν δε- δυσώπηνται τὸν Υἱὸν, ἐπεπήδησαν δὲ θηριοπρεπῶς, καὶ τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς, τό γε ἦκον εἰς αὐτοὺς, θανάτῳ περιβεβλήκασι, λέγοντες· "Ἐδήσωμεν τὸν δίκαιον, ὅτι δύσχρηστος ἡμῖν ἐστι."⁶ Πάνδεινα μὲν οὖν ἐστὶν αὐτοῖς τὰ τοῦ πολέμου συμβεβηκότα καὶ δεδαπάνηται πολυτρόπως· τοῦτο μὲν λιμῶ καὶ πολιορκίαις, πυρὶ καὶ σιδήρῳ, τοῦτο δὲ γυναιῶν τε καὶ παιδῶν ἀνδραποδισμοῖς. Ὅτι δὲ καὶ τῶν ἄνω- θεν καὶ παρὰ Θεοῦ χαρισμάτων νενοσήκασι τὴν ἀπο- βολήν, καὶ τῶν εἰς νοῦν καὶ ψυχὴν ἀγαθῶν ἐστέρη- ται, διδάσκει λέγων· "Ἰδου δὴ ὁ Δεσπότης Σαβαώθ, ἀφελεῖ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλήμ ἰσχύοντα καὶ ἰσχύουσιν."⁶ Καὶ ὁ λόγος τῷ προφήτῃ νῦν οὐ περὶ σωματικῆς ἰσχύος· εὐηθες γὰρ τὸ ὧδε νοεῖν· περὶ νοητῆς δὲ μᾶλλον, καὶ τῆς εἰς νοῦν καὶ καρδίαν, δι' ἧς εἰθίσμεθα κατορθοῦν ἀρετὴν. Στρατεύεται μὲν γὰρ ἡ σὰρξ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός. Ταῦτα γὰρ ἀντίκειται ἀλλήλοις· πλεῖ- σται δὲ ὅσαι κοσμικαὶ καὶ ἀκάθαρτοι τὸν ἀνθρώπι- νον νοῦν διακυκῶσιν ἡδοναί, καταφέρουσαι πρὸς ἁμαρτίας. Χρεῖα τοίνυν ἰσχύος τῆς ἄνωθεν καὶ παρὰ Θεοῦ. Περίεσται γὰρ οὕτως τις καὶ μόλις, καὶ στε- φανοῦται κρατῶν· ἀφηρηθῆσθαι δὲ τοῦτο φησὶν ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων, καὶ αὐτὰ βοήσει τὰ πράγματα. Ποῖος γὰρ ἔτι λόγος ἐστὶ παρ' αὐτοῖς τοῦ κατορθοῦν ἀρε- τήν; ἢ τίς ὁ εὐδόκιμος καὶ ἀντανίστασθαι μεμελε- τηκῶς τοῖς πάθεσι τῆς σαρκός, ἡγουν ταῖς ἐφόδοις τῶν ἐκτόπων ἡδονῶν; Πρόκειται γὰρ ὡσπερ ἀπάντων ὁ νοῦς ὡς σευτλίον ἡμίεφθον, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. Οὐ γὰρ δύναται λέγειν· "Ἐπάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ."⁶ Ἀφήρηται δὲ ἀπ' αὐτῶν ἰσχύς ἄρτου καὶ ἰσχύς ὕδατος· ἄρτου δὲ πάλιν οὐκ αἰσθητοῦ, ἀλλ' οὐδὲ ὑδάτων τῶν ἐν κατα- 70.96 χρήσει κοινῇ· ἐκείνου δὲ μᾶλλον περὶ οὗ φησὶν ὁ Δαβίδ· "Ἄρτον οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς· ἄρτον ἀγγέ-λων ἔφαγεν ἄνθρωπος."⁶ Ὑδάτων δὲ μεμνήσθαι φα- μεν αὐτὸν τῶν νοητῶν, περὶ ὧν αὐτὸς πού φησὶν ὁ προφήτης Ἡσαΐας· "Ἐκἀντλήσετε ὕδωρ μετ' εὐ- φροσύνης ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ Σωτῆρος."⁶ Καὶ μὴν καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ· "Ἐπᾶς ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου διψήσει πάλιν· ὁ δ' ἂν πίη ἐκ τοῦ ὕδατος, οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἄλλο- μένου εἰς ζωὴν αἰώνιον."⁶ Σύνες δὲ ἀκριβῶς τὰς τοῦ προφήτου φωνάς. Οὐ γὰρ εἴρηκεν ἀπλῶς τῶν Ἰου- δαίων ἀφαιρεθῆσθαι ἄρτον τε καὶ ὕδωρ, ἀλλ' ἰσχὺν ἄρτου καὶ ἰσχὺν ὕδατος. Καὶ δεῖ ἡμᾶς τοιοῦτόν τι βού- λεσθαι διδάσκειν αὐτόν. Ἡμεῖς μὲν γὰρ τοῖς ἱεροῖς περιτυγχάνοντες λόγοις, καὶ τὰς θείας ἀναγινώσκον- τες Γραφάς, εἶτα συνιέντες αὐτάς, ἰσχὺν ἄρτου νοητοῦ δεχόμεθα. "Ἐοὐ γὰρ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ,"⁶ φησὶ, "Ἐζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος τοῦ Θεοῦ."⁶ Ὁμοίως νοήσεις καὶ ἐφ' ὑδάτων νοητῶν. Ἰουδαῖοι γε μὴν ἔχουσι μὲν τὸν ἄρτον καὶ τὸ ὕδωρ ἔτι. Πολυπραγμονοῦσι γὰρ τὰ Μωσέως γράμματα, καὶ ἀναγινώσκουσι τὸν νόμον. Ἐπειδὴ δὲ γινώσκουσιν οὐδὲν, οὐκ ἔχουσι τὴν ἰσχὺν τοῦ ἄρτου, οὔτε μὴν τὴν ἰσχὺν τοῦ ὕδατος. Ψιλὸν γὰρ αὐτοῖς καὶ μόνον τὸ γράμμα δέδοται, ἄρτου μὲν καὶ ὕδατος

ὑπόληψιν ἔχον, τρέφον δὲ αὐτοὺς κατ' οὐδένα τρόπον εἰς εὐεξίαν τὴν νοητὴν. Καὶ μαρτυρήσει γρά- φων ὁ Παῦλος· "Ὁ ἄχρι γὰρ σήμερον, ἡνίκα ἂν ἀνα- γινώσκειται Μωσῆς κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται, μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι ἐν Χριστῷ καταρ- γεῖται."6 Καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον, ἀφηρησθαί φαμεν ἐκ τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς, ἰσχὺν ἄρτου καὶ ἰσχὺν ὕδατος. Καὶ ὁ λόγος ἐστὶ μυστικός. Ἡμεῖς μὲν γὰρ οἱ διὰ πίστεως κεκλημένοι πρὸς ἀγιασμόν, τὸν ἄρτον ἔχομεν τὸν ἐξ οὐρανοῦ, τοῦτ' ἔστι, Χριστὸν, ἥτοι τὸ σῶμα αὐτοῦ. Εἰ δὲ δὴ τις ἔροιτο, ποία τίς ἐστὶν ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ, φαμεν ὅτι ζωοποιός. Δίδωσι γὰρ τῷ κόσμῳ ζωὴν. Πρόσιμεν δὲ ὁμοίως καὶ τῇ διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος χάριτι, τοῦ ἀγιάζοντος ἡμᾶς, ὕδατος τὴν ἰσχὺν εἶναι λέγοντες ἀμαρτιῶν ἀπόθεσιν, ἀναγέννησιν τὴν πνευματικὴν, εἰς συμμορφίαν τὴν πρὸς αὐτὸν τὸν Χριστόν. Καὶ προσέτι τούτοις, παρ- ῥήσιος εἴσοδον εἰς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν· "Ὁ εἰ μὴ τις,"6 φησὶ, "ὁ γεννηθῆ ἔξ ὕδατος καὶ πνεύ- ματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ."6 Ἐστέρηνται τοίνυν οἱ Ἰουδαῖοι τῶν τοιούτων ἀγαθῶν. Οὐ γὰρ ἔστι παρ' αὐτοῖς ἰσχὺς ἄρτου, τοῦτ' ἔστιν, ἡ ἐν Χριστῷ ζωοποίησις. Οὐκ ἔχουσι τὴν ὕδατος ἰσχὺν· ἀπομεμένηκε γὰρ παρ' αὐτοῖς ἀνα- πόνιπος ἀμαρτία. Οὐκ εἰσελάσουσιν εἰς τὴν οὐρανῶν βασιλείαν, τὸν εἰσκομίζοντα Χριστὸν ἀτιμάσαντες· οὐ γὰρ ἐπίστευον λέγοντι· "Ὁ ἐγὼ εἶμι ἡ ὁδὸς, καὶ ἐγὼ εἶμι ἡ θύρα."6 Ἀφελεῖ δὲ ὁμοίως γίγαντα καὶ ἰσχύοντα. Εἴτα τίς ὁ γίγας; τίς δὲ καὶ ὁ ἕτερος; Οἱ- μαι δὴ οὖν ἔγωγε γίγαντα μὲν ὀνομάζω τὸν εἰς λῆ- ξιν ἰσχύος ἦκοντα τῆς πνευματικῆς, ἰσχύοντα δὲ τὸν 70.97 ὑποβεβηκότα βραχὺ, καὶ τῆς ἐν ἐκείνῳ νοουμένης ὑπεροχῆς ἠττώμενον. Ἐκάστῳ γὰρ ἡμῶν δέδοται παρὰ Θεοῦ χάριτος μέτρον. Τοῦτο ἡμῖν ἐναργὲς ὁ σοφώτατος Παῦλος καθίστησι, λέγων· "Ὁ θέλω δὲ πάντας ἀνθρώπους εἶναι ὡς καὶ ἐμαυτόν· ἀλλ' ἕκαστος ἡμῶν ἴδιον ἔχει χάρισμα ἀπὸ Θεοῦ, ὁ μὲν οὕτως, ὁ δὲ οὕτως."6 Ἔθος δὲ καὶ ἑτέρως τῇ θεοπνευστῷ Γραφῇ, τοὺς ἄγαν εὐσθενεστάτους γίγαντας ἀποκαλεῖν. Καὶ γοῦν ἔφη που Θεὸς περὶ τῶν ἐκ Βαβυλῶνος καταστρατευ- σάντων τῆς Ἰουδαίων χώρας· "Ὁ γίγαντες ἔρχονται πλη- ρῶσαι τὸν θυμὸν μου, χαίροντες ἅμα καὶ ὑβρίζοντες."6 Καὶ μὴν καὶ ὁ ψαλμωδός· "Ὁ ἀγαλλιάσεται ὡς γίγας δραμεῖν ὁδὸν αὐτοῦ."6 Οὐκ ἔσται δὲ παρὰ τοῖς Ἰου- δαίοις οὐ πολεμιστῆς, οὐ δικαστῆς. Ἡμεῖς μὲν γὰρ οἱ τῇ πίστει τετιμηκότες τὸν τῶν δυνάμεων Κύριον, νευρούμεθα παρ' αὐτοῦ, καὶ ἱκανοὶ πρὸς ἀντίστασιν ἀποτελούμεθα, τὴν πρὸς γε τὰς πονηρὰς καὶ ἀκαθάρ- τους δυνάμεις. "Ὁ οὐ γὰρ ἐστὶν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους· πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις."6 Οἷς ἀνθιστάμεθα νοητῶς τοῖς τῆς δικαιοσύνης ὄπλοις ἐνηρμοσμένοι, καὶ παντευχίαν ἔχοντες τὴν πνευμα- τικὴν. Ὡν καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος διαμνημονεύει λέγων· "Ὁ στήτε οὖν περιεζωσμένοι τὴν ὀσφὺν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ."6 Καὶ τὰ ἐξῆς· "Ὁ τὰ γὰρ ὄπλα ἡμῶν οὐ σαρ- κικά, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ Θεῷ· καὶ ἐν σαρκὶ περιπα- τοῦντες, οὐ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα."6 Παρὰ δὲ γε τοῖς Ἰουδαίοις, οὐδεὶς τοιοῦτός ποθεν· ἀμαχεὶ δὲ ὡς περ παραχωροῦσιν αἰεὶ τὸ νικᾶν παντὶ τῷ προσ- βάλλοντι, καὶ ταῖς σφῶν αὐτῶν ἀτιθάσσοις ἠδοναῖς. Οὐδ' ἂν εὖροι τις παρ' αὐτοῖς τὸν εἰδόμενον δικάζειν ὀρθῶς, ἢ τοῖς εἰς νοῦν κειμένοις, ἤγουν τοῖς ἔξωθεν καὶ βιωτικοῖς πράγμασιν. Εἰστρέχουσι μὲν γὰρ τὸν ἀνθρώπινον νοῦν ἔκτοπι τε καὶ πονηροὶ διαλογι- σμοὶ, καὶ δεινὸς ἀκαθάρτων ἐπιθυμῶν διακυκᾶ θό- ρυβος· ἀλλὰ τοῦ μὲν σοφοῦ καὶ ἐπεικοῦς ἔστηκεν ὁ νοῦς, οἷά τις κριτῆς δοκιμάζων ἕκαστα, καὶ παρ- αιτούμενος μὲν τὸ φαῦλον, ἀρρήτῳ δὲ ψήφῳ τὸ χρήσιμον στεφανῶν. Ἀνεπιτήδευτον παντελῶς καὶ τοῦτό ἐστι παρὰ γε τοῖς Ἰουδαίων δήμοις. Οὐ γὰρ ἐστὶ μετ' αὐτῶν ὁ καὶ πρὸς τοῦτο ἡμᾶς ἀπευθύνων Θεός, ἀλλ' οὐδ' ἂν εἰ καὶ τι τῶν ἔξωθεν διαγυμνά- ζοιτό πως, δοκιμάζειν ἴσασι τὸ ἀμωμήτως ἔχον καὶ ἀρέσκον Θεῷ· πῶς γὰρ εἰδεῖεν τὸν ἀκριβῆ τοῦ νόμου σκοπὸν, οἱ τῷ νομοθέτη

προσκεκρουκότες, ταύτης τε ἔνεκα τῆς αἰτίας συνέσεως ἀπάσης, τῆς ἐπί γέ φημι τοῖς ἱεροῖς Γράμμασι, δικαίως ἔστερημένοι; Ἐφελεί δὲ ὁμοίως, φησὶ, πρὸς τούτῳ προφή- την, καὶ στοχαστὴν, καὶ πρεσβύτερον, καὶ πεν- τηκόνταρχον, καὶ θαυμαστὸν σύμβουλον, καὶ σοφὸν ἀρχιτέκτονα, καὶ συνετὸν ἀκροατὴν· καὶ ἐπιστήσω νεανίσκους ἄρχοντας αὐτῶν, καὶ ἐμ- παῖκται κυριεύσουσιν αὐτῶν.⁹ Ὅτι μὲν οὖν ἐξήρηται προφητεία τῆς Ἰουδαίων Συναγωγῆς, οὐκ ἂν ἐνδοιάσειέ τις, αὐτοῦ διακεκρο- γότος τοῦ πράγματος. Οἱ μὲν γὰρ μακάριοι προφήται κατὰ καιροὺς γεγονότες προεκήρυττον τὸν Χριστὸν 70.100 Ἰησοῦν. Ἐπειδὴ δὲ τετέλεσται τὸ προηγγελμένον, καὶ τὸ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν ἀφίκται τέλος (ἔπεφάνη γὰρ ἡμῖν ὁ Θεὸς καὶ Κύριος, κατὰ τὰς Γραφάς), εἶτα πεπαρωμήκασι εἰς αὐτόν· πέπαυται παρ' αὐτοῖς τῆς προφητείας ἡ χάρις. Οὐ γὰρ ἦν ἀκό- λουθον θεομάχους ὄντας καὶ ὑβριστὰς, γεγονότας δὲ καὶ Κυριοκτόνους, καὶ τὰς χεῖρας αἱμάτων ἔχοντας πλήρεις, τῷ τῆς προφητείας τιμᾶσθαι πνεύματι. Ἐπιμαρτυρήσει δὲ τούτοις καὶ ὁ μακάριος Δανιήλ, ἔσφραγίσθαι λέγων ὄρασι καὶ προφήτην. Οὐκοῦν ἀμέτοχος τῆς οὕτω λαμπρᾶς καὶ εὐκλεεστάτης χάρι- τος γέγονεν ὁ Ἰσραήλ· ἀμαθὴς δὲ οὕτω καὶ φρενὸς ἔρημος ἀγαθῆς, ὡς μὴ εἶναι παρ' αὐτοῖς μηδένα τὸν στοχαστὴν. Στοχαστὴν δὲ εἶναί φαμεν τὸν οἶονεὶ συμ- βάλλοντα καὶ διατεκμαιρόμενον ὀρθῶς ἕκαστα τῶν πραγμάτων, καὶ ὅποι ποτὲ ἤξει, καὶ εἰς ποῖον κατ- αντήσουσι τέλος, εὖ μάλα διαγινώσκοντα. Οἱ μὲν γὰρ ἀπερισκέπτως καὶ ἐξ ἑλαφρῶν ἐννοιῶν χωροῦντες εἰς τὰ πρακτέα, διαμαρτάνουσι τῶν χρησίμων, καὶ ὡς ἐπὶ σκότῳ βαδίζοντες, ἔρχονται κατὰ πετρῶν. Οἱ δὲ ἀκριβεῖς εἰς σύνεσιν, ὅξει βλέπουσιν ὀφθαλμῷ τὰς τῶν πραγμάτων ἐκβάσεις. Καὶ εἰσὶν οὐκ ἀθαύμαστοι, διὰ τοῦτο πάντα δρῶντες οἰκονομικῶς. Φρενὸς δὲ τοῦτο καρπὸς ἀγαθῆς, καὶ ἀρίστης ὄντως ἐπίτευγμα βου- λῆς. Πρεσβύτερον δὲ φαμεν οὐ τὸν κατὰ χρόνον (πλεῖστοι γὰρ ὅσοι παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις εἰσέτι καὶ νῦν, οἳ καὶ εἰς ἄκρον ἤκουσι πρεσβυτικῆς ἡλικίας), ἀλλὰ τὸν κατὰ σύνεσιν, καὶ ὡς ἐν τελειότητι γεγονότα φρενῶν. Οἷς καὶ ὁ μακάριος Ἰωάννης ἐπιστέλλει, λέγων· "Ἐγράψω ὑμῖν, Πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπαρχῆς."⁶ Πρεσβύτας οὖν ἄρα νοήσωμεν τοὺς τὸν νοῦν ἔχοντας ἡρεμαῖον ἤδη, καὶ καθεστηκότας, καὶ πολιοὺς τὴν φρένα, καὶ τῷ βεβηκότι χρῆσθαι μεμελε- τηκότας. Πεντηκόνταρχον δὲ φησιν, οὐχὶ πάντως τὸν ἀνδρῶν πενήκοντα προτεταγμένον, ἀλλ' ὡς ἐξ ἑνὸς δὴ τούτου πράγματος ἀπαξαπλῶς τὸν ἡγούμενον. Καὶ ὡς ἐν κόσμῳ καὶ τάξει πολιτεύεσθαι τε διαζῆν ἀναπειθόντα τοὺς ὑπεζευγμένους."⁶ Νενόσηκε δὲ καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων ἢ τῶν Ἰουδαίων Συναγωγῆ. Ἔτι μὲν γὰρ συνόντος αὐτοῖς τοῦ πάντων ἡμῶν Σω- τήρος Χριστοῦ, καὶ καλοῦντος διὰ τῆς πίστεως εἰς ζωὴν αἰώνιον, εἰς οὐρανῶν βασιλείαν, εἰς οἰκειότητα τὴν ὡς πρὸς Θεόν· ἦσαν ἔτι παρ' αὐτοῖς ἀρχιερεῖς καὶ ἡγούμενοι, Γραμματεῖς τε καὶ Φαρισαῖοι. Ἐπειδὴ δὲ ἀπεκτόνασιν αὐτόν οἱ δαίμοι, διεσπάρησαν εἰς πάντα ἄνεμον, μέτοικοί τε καὶ ἀληταὶ γεγονάσιν, καὶ ξένοι πανταχῆ, οὐχ ἡγουμένους ἔχοντες ἔτι καὶ προ- εστηκότας, καθὰ καὶ πάλαι· ἀλλ' οἷά τις ἀγέλη ποιμένων ἐρήμη, καὶ τοὺς ἐφρονηκότας οὐκ ἔχουσα, καὶ τὸ ἔτι φορτικώτερον, οὔτε συμβούλους ἔχουσα θαυμαστοὺς, ὁποῖοί τινες ἦσαν οἱ πάλαι προφήται, τὰ εἰς σωτηρίαν αὐτοῖς εἰσηγούμενοι, καὶ ἀφηνιῶσι συμβουλεύοντες, καὶ πρὸς πᾶν ὄτιοῦν τῶν ἀναγκαίων εἰς ὄνησιν χειραγωγοῦντες εὐτέχνως. Ἀπειλεῖ δὲ ἀποστήσειν αὐτῶν καὶ σοφὸν ἀρχιτέκτονα, καὶ συνετὸν ἀκροατὴν, χαρίσματα δὲ καὶ ταῦτα πνευματικὰ καὶ θεόδοτα, καὶ τοῦ παντὸς ἄξια λόγου. Σοφὸν γὰρ 70.101 εἶναί φαμεν ἀρχιτέκτονα, τὸν εἰδόμενον νοητῶς Ἐκκλη- σίαν οἰκοδομεῖν, ὀρθαῖς τε καὶ ἀμωμήτοις μυσταγω- γίαις, καὶ καθαιρούντα μὲν τῆς ψευδωνύμου γνώ- σεως τοὺς φενακισμοὺς, ἀνατειχίζοντα δὲ τοῖς τῆς ἀληθείας δόγμασι τῶν πιστευόντων τὸν νοῦν. Ὅποῖός τις ἦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἐπιστέλλων καὶ λέγων· "Ἐκατὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν ἐμοί,

ὡς σοφὸς ἀρχι-τέκτων θεμέλιον τέθεικα· ἄλλος δὲ ἐποικοδομεῖ. Ἐκαστος δὲ βλέπω πῶς οἰκοδομεῖ. Θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστι Χριστός."6 Οὐδεὶς οὖν ἄρα παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ὁ σοφὸς ἀρχιτέκτων, ἀλλ' οὐδὲ συνετὸς ἀκροατῆς, λογιζόμεθα δὲ εἶναι τοῦτον, τὸν ἔχοντα διακρίσεις πνευ-μάτων, καὶ συνιέναι δυνάμενος, τίς μὲν ἔστιν ὁ ἐν πνεύματι Θεοῦ λαλῶν, τίς δὲ πάλιν ἐν τῷ Βεελζε-βούλ. Πολλοὶ μὲν γὰρ οἱ παρὰ πολλῶν γεγόνασι λό-γοι, καὶ δογματικὴν ἐξήγησιν ἔχοντες, καὶ τῆς ἐν τρό-ποις ἐπιεικείας τὴν μνήμην εἰσφέροντες. Ἄλλ' οἱ μὲν ἀσύνετοι καὶ ἀμαθεῖς ἀδιακρίτως ἀρπάζουσιν, καὶ ἀβασανίστους εἰσδέχονται τοὺς λόγους, καίτοι τὸ ὠφελοῦν ἔχοντας οὐδὲν, πολὺ δὲ μᾶλλον τὸ βλάβος ἐμποιεῖν εἰωθότας. Ὁ δὲ συνετὸς ἀκροατῆς, καθάπερ δόκιμος τραπεζίτης εἰσδέχεται μὲν τὸ πεφυκὸς ὠφε-λεῖν, κατακιβδηλεύει δὲ καθάπερ τι παράσημον νόμι-σμα τὸ μὴ οὕτως ἔχον. Τοιοῦτόν τι καὶ ὁ μακάριος Παῦλός φησι· "6Γίνεσθε φρόνιμοι τραπεζῖται, πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε, ἀπὸ παντὸς εἶδους πονηροῦ ἀπέχεσθε."6 Καὶ μὴν καὶ ἕτερος τῶν ἀγίων μαθητῶν συνωδᾷ τούτοις ἐπιτάττει λέγων· "6Ἀδελφοί, δοκιμάζετε τὰ πνεύματα, εἰ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἔστιν."6 Τούτων δὴ οὖν ἀπάντων ἀφηρημένων, ἐπιστήσω, φησί, νεανίσκους ἄρχοντας αὐτῶν, καὶ ἐμπαῖκται κυριεύσουσιν αὐτῶν. Νεανίσκους δὲ πάλιν οὐ κατὰ γε τὸν τῆς ἡλικίας χρόνον ἐνθάδε φησὶν, ἀλλὰ τοὺς οὕτω λαχόντας τὸ ἐν συνέσει τέλειον. Ἀφρονεῖ δὲ ἡ νεότης αἰεὶ, καὶ σεσάλευται πρὸς τὸ ἀπαθές, καὶ τῆς ἀρίστης ἠττᾶται βουλή. Διατελοῦσι δὲ καὶ εἰς δεῦρο κατὰ τὸ ἀληθές τοιοῦτους ἔχοντες Ἰουδαῖοι τοὺς ἡγουμένους, καὶ νεωτέρους τὴν ἐρημίαν. Ἐμπαῖκται δὲ καὶ ἐτέ-ρω, ὠνούμενοι χρήμασι τὸ καλεῖσθαι Ῥαββί, καὶ φιλοκερδίας ἕνεκα καὶ λημμάτων συλλογῆς τὸ καθ-ηγεῖσθαι λαχόντες. Ἄλλ' οἷγε τοῦ πάντων ἡμῶν Σω-τήρος Χριστοῦ, τὴν τῆς ὑποκρίσεως διωθόμενοι νό-σον, ἀληθεῖς εἰσι προσκυνηταί, καὶ οὐ τοῖς ἔξωθεν ὠραϊσμοῖς πεπλανημένην [φ. πεπλασμένην] ἔχουσι τῆς ἀρετῆς τὴν δόκησιν, ἀλλ' εἰς νοῦν ἔσω καὶ καρ-δίαν τὰ τῆς εἰς Θεὸν εὐσεβείας συνενεγκόντες αὐχί-ματα, περιπατοῦσι μὲν ἐπὶ γῆς, ἐν δὲ οὐρανοῖς πολι-τεύονται, καθηγητὴν ἔχοντες αὐτὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν. 9Καὶ συμπεσεῖται ὁ λαὸς, ἄνθρωπος πρὸς ἄνθρω-πον, καὶ ἄνθρωπος πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ. Προσκόψει τὸ παιδίον πρὸς τὸν πρεσβύτερον, καὶ ὁ ἄτιμος πρὸς τὸν ἔντιμον.9 Προκαταμεμήνυκεν ἡμῖν ὁ λόγος, ὡς ἀφαιρεθήσε-ται τῆς Ἰουδαίας ἰσχὺς ἄρτου καὶ ἰσχύς ὕδατος, γί-γασ τε καὶ ἰσχύων, πολεμιστῆς, καὶ δικαστῆς, καὶ 70.104 μὴν καὶ προφήτης καὶ στοχαστῆς, καὶ πρεσβύτερος, καὶ πεντηκόνταρχος, καὶ θαυμαστὸς σύμβουλος· καὶ μὴν καὶ σοφὸς ἀρχιτέκτων, καὶ συνετὸς ἀκροατῆς. Εἶτα ὅποι ποτὲ τὸ χρῆμα αὐτοῖς ἐκβήσεται, καὶ εἰς οἶον αὐτοῖς ἐκτελευτήσει βλάβος, καθίστησιν ἐναργὲς προσεπάγων εὐθύς, ὅτι "6Συμπεσεῖται ὁ λαὸς, ἄνθρω-πος πρὸς ἄνθρωπον."6 τοῦτ' ἔστιν, ἐν ἀταξίᾳ τε ἔσον-ται, καὶ θορύβου μεστὸν διαζήσονται βίον. Οὐ τὴν σε-πτήν τοῦ πρεσβύτου πολιὰν αἰσχυνομένων νέων· οὐ τὸν προὔχοντα τιμᾶν ἀξιοῦντος ἔτι τοῦ τὴν ἐλάττω λαχόντος τάξιν· ἀλλ' ἐπιτιμῶντος οὐδενός, ἡγουν ἀπ-ευθύνοντος εἰς τὸ ἐκάστω πρέπον, πάντα φύρδην ἔσται παρ' αὐτοῖς εὐταξίας ἀπάσης καὶ ἐπιστήμης ἐξηρη-μένης. Ὅπου γὰρ θεῖος οὐκ ἐφέστηκε νόμος, τῶν πρακτέων ὁ βραβευτῆς, πῶς ἢ πόθεν ἂν γένοιτό τισι τὸ ἐν κόσμῳ δύνασθαι διαβιοῦν; Ὅμοιον γὰρ ὡς εἰ καὶ τις βούλοιο ναῦν πηδαλιῶν τε ὄμου καὶ τοῦ κυ-βερνῶντος ἐρήμην, εὐθεὶ καὶ ἀδιαστρόφῳ φέρεσθαι δρόμῳ. 9Ὅτι ἐπιλήψεται ἄνθρωπος τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἢ τοῦ οἰκείου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, λέγων· Ἰμάτιον ἔχεις, ἀρχηγὸς ἡμῶν γενοῦ, καὶ τὸ βρῶμα τὸ ἐμὸν ὑπὸ σὲ ἔστω. Καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ· Οὐκ ἔσομαί σου ἀρχηγός, οὐ γὰρ ἔστιν ἐν τῷ οἴκῳ μου ἄρτος, οὐδὲ ἰμάτιον, οὐκ ἔσομαι ἀρχηγός τοῦ λαοῦ τούτου.9 Τῆς Ἰουδαίων ἀθλιότητος καὶ τῆς εἰς ἄκρον τάλαιπωρίας τὸ μέγεθος ὁ προφητικὸς ἡμῖν καταση-μαίνει λόγος. Ἐβασίλευον μὲν

γὰρ κατὰ καιροὺς ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἢ ἐκ φυλῆς Ἰούδα, λαμπροὶ τε ἦσαν καὶ διαφανεῖς, καὶ πλούτῳ κομῶντες, καὶ ταῖς εἰς λῆξιν εὐκλείαις εὖ μάλα κατεστεμμένοι. Καθηγοῦντο δὲ καὶ ἑτέρως, οἱ ἐκ φυλῆς Λευὶ κατὰ τὴν τάξιν τὴν Ἀαρῶν. Προῦχοντος μὲν τοῦ ἀρχιερέως, λειτουργούντων δὲ πρεσβυτέρων καὶ Λευιτῶν, σεπτοὶ δὲ ἦσαν καὶ οἱ τοιοῦδε, τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τῶν Ἰουδαίων τὴν χώραν. Ἐπειδὴ δὲ πεπράχασιν ἃ μὴ θέμις, καὶ τῆς εἰς Χριστὸν δυσσεβείας οὐδεὶς ἦν αὐτοῖς ἀνεπιτή- δευτος τρόπος, ἀπόλισθον μὲν τῆς ἀρχαίας ἐκείνης λαμπρότητος καὶ περιφανείας τῆς ἐν πλούτῳ καὶ δόξῃ, καθίκοντο δὲ χυδαιότητός τε καὶ εὐτελείας εἰς τοῦτο τὰ πράγματα αὐτοῖς, ὡς μηδένα παντελῶς τὸν ἡγούμενον ἔχειν ἐφ' ἑαυτοῖς δύνασθαι λαμπρὸν ἐν ὑπεροχῇ τῇ πάλαι, μήτε μὴν πλοῦτον ἔχοντα καὶ δυναστείαν, ἢ γνῶσιν τοῦ νόμου. Καὶ τοῦτο αὐτὸ διδάσκει, λέγων, ὅτι "Ἐπιλήψεται ἄνθρωπος τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἢ τοῦ οἰκείου πατρὸς αὐτοῦ λέγων· Ἰμάτιον ἔχεις, ἀρχηγὸς ἡμῶν γενοῦ, καὶ βρῶμα τὸ ἐμὸν ὑπὸ σὲ ἔστω."6 Συγκεχυμένων γὰρ τῶν πραγμάτων, καὶ πολὺ παθόντων τὸ ἄτακτον, ὡς συμπιπτειν αὐτοὺς ἀλλήλοις, καὶ μηδεμίαν εἶναι τιμὴν ἢ αἰδῶ, πρεσβύτου ἢ νέοις, ἡγουν ἀτίμοις ἢ ἐνδόξων· ἕκαστος ἐφ' ἑαυτῷ, φησὶ, ζητήσῃ ἡγούμενον, καὶ τοῦτον ἐκλέξεται τῇ κατὰ γένος ἀγχιστεία μόλις ἐκδυσωπῶν καὶ καλῶν εἰς ἔλεον. Ἐκλέξεται δὲ, φησὶν, οὐκ ὡς ἔχοντα πλοῦτον, ἀλλ' ὡς οὐκ ὄντα γυμνόν, ἀγαπήσει τε ὑπ' αὐτοῦ τρέφεσθαι καὶ δουλεύειν πτωχῷ. Πλὴν εἰ καὶ ὁ τοιοῦτος οὐκ ἀρπάσει τὴν ἡγεμονίαν, καίτοι μηδὲν αἰτούμενος παρὰ τῶν ὑποκεισθαι βεβου- 70.105 λευμένων. Ζητοῦσι γὰρ ἄρτον ἵνα καὶ ὑποτάττοντο, καὶ τροφῆς εὐτελεστάτης ἀντιπροσάγοιεν αὐτῷ τὴν δουλείαν. Τίς οὖν ἢ παραίτησις; πτωχεῖα που πάντῳ. Ἐρεῖ γὰρ, φησὶν, Οὐκ ἔστιν ἐν τῷ οἴκῳ μου ἄρτος, οὐδὲ ἰμάτιον, οὐκ ἔσομαι ἀρχηγὸς τοῦ λαοῦ τούτου. Ὅρας τὸ παντὸς πάλαι παρ' αὐτοῖς ἄξιον λόγου, τὸ καθηγεῖσθαί φημι τὸ πολλοῖς. Ἔσθ' ὅτε τεχνήμασι ζητούμενον, καὶ προσγεγονὸς ὀλίγοις, προσκείσεται μὲν τοῖς θέλουσιν. Ἐπειδὴ δὲ ἐν δεινῇ καὶ ἀπράκτῳ πτωχεῖα τὰ πάντων ἐστὶ, καὶ αὐτῷ γενήσεται φευκτόν. Ἔνεστι τοίνυν ἐξ αὐτῶν ἡμῖν τῶν πραγμάτων ἰδεῖν, ἐξ οἴων εἰς οἷα μετακεχώρηκε τὰ τῶν Ἰουδαίων. Προσκεκρούκασι γὰρ οἱ τάλανες τῷ Χριστῷ, τῷ πάντα ἡμῖν πλουσίως διανέμοντι τὰ ἀγαθὰ, καὶ στεφανοῦντι μὲν δόξῃ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτὸν, χαρίσμασι δὲ τοῖς πνευματικοῖς τὰς τῶν γνησίων ψυχὰς καταπλουτίζοντι. 9 Ὅτι ἀνεῖται ἡ Ἱερουσαλήμ, καὶ Ἰουδαία συμπέπτωκεν, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν μετὰ ἀνομίας, τὰ πρὸς Θεὸν ἀπειθοῦντες.9 Συμπεπτωκέναι φησὶ τὴν Ἰουδαίαν, καθάπερ ἀμέλει καὶ οἶκον ἕνα. Παθεῖν δὲ τοῦτο διίσχυρίζεται διὰ ποίαν αἰτίαν; Τί δὲ καὶ ἀνεῖται; Τοῦτ' ἔστιν, ἡφήθη ἢ καταλέλειπται, φροντίδος ἀμέτοχος γενομένη τῆς παρὰ Χριστοῦ. Ἦκουον γὰρ λέγοντος ἐναργῶς· "Ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν."6 Πέπτωκε τοίνυν οὐκ ἔχουσα τὸν ἐγείροντα, καὶ σώζειν εἰδότα καὶ δυνάμενον. Θεμέλιος μὲν γὰρ ἐστὶν ὁ Χριστὸς, καὶ ἐπ' αὐτῷ πάντες ἐποικοδομούμεθα, λίθοι ζῶντες καὶ πνευματικοί, καὶ συναρμολογούμενοι, καὶ συμβιβάζομενοι νοητῶς εἰς ναὸν ἅγιον, εἰς κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ, ἐν Πνεύματι, καὶ ἐσμὲν ἐπ' αὐτῷ κείμενοι. Καὶ ὑποβάθραν λαχόντες αὐτὸν, ἀκλόνητον ἔχουσι τὴν ἐφ' ἅπασιν τοῖς ἀγαθοῖς ἴδρυσίν τε καὶ στάσιν· οἱ δὲ οὐκ ἔχοντες αὐτὸν, σαθροὶ τε λίαν, καὶ πρὸς πᾶν ὀτιοῦν τῶν ἐκτόπων εὐπαρακόμιστοι. Πέπτωκε τοιγαροῦν Ἰουδαία, ἀνεῖται δὲ καὶ Ἱερουσαλήμ. Τοῦτό τοι καὶ ἕτερος τῶν ἁγίων προφητῶν προανακεκράγει, λέγων· "Ἦθ' Ἰσραὴλ ἔπεσεν, οὐκ ἔσται ὁ ἀναστήσων αὐτόν."6 Συμβέβηκε δὲ τὰ τοιαῦτα παθεῖν αὐτοὺς, ὅτι πρὸς ταῖς ἀπειθείαις, δυσσεβῆ καὶ ἀνομωτάτην ἐσχήκασιν γλῶσσαν. Τί γὰρ ἐστὶ τῶν αἰσχυρῶν, ὃ μὴ εἰρηκότας αὐτοὺς εὐρήσομεν κατὰ γε τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ; Σαμαριτὴν καὶ δαιμονιώντα, καὶ μὴν καὶ φάγον καὶ οἰνοπότην ὠνόμαζον, καὶ ἐκ πορνείας γεγεννημένον. Οὐκοῦν μετὰ τῆς ἀπειθείας διατετέλεκεν ἡ γλῶσσα αὐτῶν δυσσεβοῦσα εἰς Χριστόν.

Φαίη δ' ἄν τις καὶ ἐπ' αὐτοῖς· Οὐ γὰρ ἀδίκως ἐκτείνεται δίκτυα περωτοῖς. Αὐτοὶ γὰρ οἱ φόνου μετέχοντες θησαυρίζουσιν ἑαυτοῖς κακά. Ἡ δὲ καταστροφή ἀνδρῶν παρανόμων κακῆ. 9 Διότι νῦν ἐταπεινώθη ἡ δόξα αὐτῶν, καὶ ἡ αἰσχύνη τοῦ προσώπου αὐτῶν ἀντέστη αὐτοῖς, τὴν δὲ ἁμαρτίαν αὐτῶν ὡς Σοδόμων ἀνήγγειλαν καὶ ἐνεφάνισαν.⁹ Τῆς Ἰουδαίων ταπεινώσεως τὸν καιρὸν κατασημαίνει, καὶ φησιν· Νῦν ἐταπεινώθη ἡ δόξα αὐτῶν πληροφόρων, ὅτι κατ' ἐκεῖνο μάλιστα τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν 70.108 ἡ γλῶσσα αὐτῶν μετὰ ἀνομίας δεδυσσέβηκεν εἰς Χριστὸν, τότε καὶ πᾶν εἶδος αὐτοῖς ἐπενήκεται ταλαιπωρίας, καὶ πεπτώκασιν εἰς τὸ δυσκλεές. Τίνα δὲ τρόπον ἡ γλῶσσα αὐτῶν δεδυσσέβηκε μετὰ ἀπειθείας, αὐτὸς ἡμῖν ὁ προφήτης διατρανοῖ, παρὲς μὲν τὰ ἕτερα, διαμνημονεύσας δὲ μόνης τῆς τελευταίας αὐτῶν δυσσεβείας. Ἦσαν μὲν γὰρ αἰεὶ διάφοροι τῷ Χριστῷ, καὶ τοῖς τοῦ φθόνου βέλεσι τετρωμένοι, κατὰ πολλοὺς ἐπεβούλευον τρόπους. Ἐπειδὴ δὲ Πιλάτῳ προσήγαγον, τότε δὴ μάλιστα τὴν ἑαυτῶν ἁμαρτίαν ὡς Σοδόμων ἀνήγγειλαν καὶ ἐνεφάνισαν. Ὡσπερ γὰρ οἱ τῶν Σοδόμων οἰκῆτορες τὸ ἀκρατὲς εἰς ὀρέξεις νενοσηκότες ἀγρίως, καὶ ταῖς παρὰ φύσιν ἡδοναῖς ἠττημένοι κατεπεφύοντο τοῦ μακαρίου Λῶτ, αἰτοῦντες τοὺς ἄνδρας τοὺς εἰσπεπορευμένους πρὸς αὐτὸν εἰς κατάχρησιν, αἰδοῦς τε ἀπάσης αὐτοῖς πεπατημένης καὶ ἀθραύστου λοιπὸν κρατούσης ἀναισχυντίας· τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον καὶ Ἰουδαῖοι τὴν ἀνομίαν αὐτῶν ἀνήγγειλαν κατακεκραγότες τε καὶ λέγοντες τῷ Πιλάτῳ περὶ Χριστοῦ· "Ἐπίβουρε, ἀῖρε, σταύρωσον αὐτόν."⁶ Ταύτην αὐτῶν κατηγιατὸ φωνὴν καὶ δι' ἐνὸς τῶν προφητῶν, λέγων· Ἐγκαταλέλοιπα τὸν οἶκόν μου, ἀφήκα τὴν κληρονομίαν μου, δέδωκα τὴν ἡγαπημένην ψυχὴν μου εἰς χεῖρας ἐχθρῶν αὐτῆς. Ἐγένηθη ἡ κληρονομία μου ἔμοι ὡς λέων ἐν δρυμῷ, ἔδωκεν ἐπ' ἐμὲ φωνὴν αὐτῆς, διὰ τοῦτο ἐμίσησα αὐτήν. 9 Οὐαὶ τῇ ψυχῇ αὐτῶν, ὅτι βεβούλευνται βουλήν πονηρὰν καθ' ἑαυτῶν, εἰπόντες· Δῆσωμεν τὸν δίκαιον, ὅτι δύσχρηστος ἡμῖν ἐστίν. Τοίνυν τὰ γεννήματα τῶν ἔργων αὐτῶν φάγονται. Οὐαὶ τῷ ἀνόμῳ, πονηρὰ κατὰ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ συμβήσεται αὐτῷ.⁹ Ταλανίζει καὶ νῦν ὁ προφήτης τῶν Ἰουδαίων τοὺς δήμους, καὶ τῶν ἐπ' αὐτοῖς ὀδυρμῶν ἀποδίδωσι τὰς αἰτίας. Εἶπον γὰρ, φησὶν, ἐν ἑαυτοῖς· Δῆσωμεν τὸν δίκαιον, ὅτι δύσχρηστος ἡμῖν ἐστίν. Οὐ γὰρ παρεδέχοντο διὰ τῆς πίστεως τὸν τῶν ὅλων Σωτῆρα Χριστὸν, ἀτιμάζοντες δὲ διατετελέκασιν, ὥντό τε κατὰ τὸ ἀληθές, ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον χρήσιμον ἔσεσθαι τῷ βίῳ τὸν ἀφιγμένον εἰς τοῦτο, ἵνα πάντα ἐν αὐτῷ καινὰ τὰ καθ' ἡμᾶς γένηται, καὶ ἐκ νομικῆς πολιτείας μεταστήσει εἰς πνευματικὴν τοὺς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ. Οὐκοῦν κατ' οὐδὲν ἔσεσθαι χρήσιμον ὑπειληφότες αὐτὸν ἔδωκαν τῷ θανάτῳ, τό γε ἦκον εἰς αὐτοὺς, εἰ καὶ ἀνεβίω πάλιν ὡς Θεὸς κενώσας τὸν ἄδην, καὶ τὸ τῆς φθορᾶς καταλύσας κράτος. Ζωὴ γὰρ ἐστὶ καὶ ζωοποιός. Πλὴν κατ' αὐτῶν ἐβουλεύοντο δῆσαι θέλοντες τὸν δίκαιον· φάγονται δὲ καὶ τὰ γεννήματα τῶν ἔργων αὐτῶν. Ὁ γὰρ ἐὰν σπεῖρη ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θερίσει. Καὶ οἱ μὲν τοὺς τρόπους ἐπεικεῖς, καὶ φιλόθεον ἔχοντες γνώμην, ἀγαθοὺς ἐντεῦθεν εὐρήσουσι τοὺς καρπούς· οἱ δὲ ἀπονεύοντες καὶ ἀπειθεῖς, καὶ τῇ θείᾳ δόξῃ μαχόμενοι, φάγονται τὰ γεννήματα τῶν ἔργων αὐτῶν, τοῦτ' ἔστι, πῦρ, καὶ δίκην καὶ κόλασιν καὶ τὰ ἐξ ὀργῆς συμβαίνοντα. Ἐψεται γὰρ πάντως τὰ τοιάδε τῶν κακῶν τοῖς θεομαχεῖν ἡρημέ- 70.109 νοις. Ἀληθές οὖν ὅτι, οὐαὶ τῷ ἀνόμῳ, πονηρὰ κατὰ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ συμβήσεται αὐτῷ· ὥσπερ γὰρ προσεκόμισαν Πιλάτῳ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ταῖς τῶν στρατιωτῶν ἀτιθάσσοις ὀργαῖς, οὕτω καὶ αὐτοὶ παραδοθήσονται, φησὶ, ταῖς Ῥωμαίων στρατιαῖς. Καὶ δὴ τοῦτο λέγοντα σαφῶς καὶ διὰ φωνῆς Ἰεζεχιήλ εὐρήσομεν. Εἴρηται γὰρ πρὸς τὴν ἀνοσίαν καὶ κυριοκτόνον Ἱερουσαλήμ· Καθὼς ἐποίησας, οὕτως ἔσται σοι. Τὸ ἀνταπόδομά σου ἀνταποδοθήσεται εἰς κεφαλὴν σου.

{1ΛΟΓΟΣ Γ'}1 9Λαός μου, οί πράκτορες ὑμῶν καλαμῶνται ὑμᾶς, καί οί ἀπαιτοῦντες κυριεύουσιν ὑμῶν.9

Ὅτι παντός ἀγαθοῦ νοσήσει τὴν ἐρημίαν ἢ τῶν Ἰουδαίων χώρα, διαφανέστατα καὶ μάλα σαφῶς προεξηγησάμενος, καὶ τὸ τί συμβήσεται τοῖς εἰς Χριστὸν πεπαρωνηκόσιν διειπῶν, προαναπέθει πάλιν ἀποσχέσθαι τῶν πλημμελημάτων, καὶ τοῖς ἐξ ἡμε- ρότητος λόγοις μονονουχὶ καταγοητεύει χρησίμως, μεθιστὰς ἐπὶ τὸ ἄμεινον, καὶ τοὺς ἀπάντων αὐτοῖς κακῶν γεγονότας αἰτίους παραιτεῖσθαι διδάσκων. Οὐ γὰρ οἶμαι δεῖν τοῖς καθηγεῖσθαι λαχοῦσιν ὑποκείσθαι φιλεῖν, κἂν εἰ μὴ τι τῶν ὅσα ἐστὶ τελούντων πρὸς ὄνησιν ἐπιχειρῶσι διδάσκειν, μῆτε μὴν ...οιεν διαβολῆς ἀξιῶν τὸ ἐν μοίρα τετάχθαι φαυλότητος δικαίως ἂν εἶναι πεπιστευμένον. Ἀρετὴ γὰρ δι- δασκάλου τὸ ἀποκομίζει δύνασθαι πρὸς ἀκριβῆ τοῦ συμφέροντος εἶδησιν τοὺς παιδαγωγουμένους, κατα- κιβδηλεύειν δὲ τὸ κατασίνεσθαι πεφυκός, καὶ παρ- αιτεῖσθαι κελεύειν τὸ ἀδικεῖν εἰωθός. Ἐπαίνου δ' ἂν εἶεν ἄξιοι παντός καὶ οἱ τελοῦντες ἐν μαθηταῖς, εἰ μὴ ταῖς δόξαις τῶν διδασκόντων ἐνορῶεν ἀπλῶς, ἀλλὰ τῇ τῶν πραγμάτων φύσει, καὶ θαυμάζουσι μὲν τοὺς διδάσκοντας, εἶπερ τινὲς εἶεν ὀρθοὶ καὶ ἐπι- στήμονες, καὶ τῶν ἀρίστων εἰσηγηταί, καταψέγωσι δὲ τοὺς οἷσπερ ἂν εἴη μὴ τοιοῦτος ὁ σκοπός. Κατα- νέμουσι μὲν γὰρ τινες ἐν ὄρεσι καὶ νάπαις τὰς οἴων ἀγέλας· ἀλλ' εἰ παρακείτο τοῖς θρέμμασι βόθρος, ἤγουν ὄρων ὁ κρημνός, περιφοιτᾷ τὰ πρόβατα, καὶ οὐ καθήσιν ἑαυτὰ πρὸς θάνατον· παιδαγωγεῖται γὰρ ὡσπερ δι' ἐμφύτου νόμου, πρὸς τὸ χρῆναι τῆς ἑαυ- τῶν φείδεσθαι ζωῆς. Εἶτα πῶς οὐκ ἄτοπον, εἰ μὲν τοῖς ἀλόγοις ζώοις τοῦτο φαίνεσθαι κρατοῦν, ἐν δὲ ἡμῖν αὐτοῖς, καίτοι λογικοῖς ὑπάρχουσι, τὴν τοῦ χρησίμου καὶ ἀναγκαίου πρὸς ζωὴν οὐκ εἶναι γνῶσιν. Χρὴ τοιγαροῦν κἂν εἴ τινες ἡμᾶς τῶν εἰς διδασκά- λους, καὶ καθηγητὰς τεταγμένων ἐφ' ἃ μὴ προσῆκεν ἀποκομίζειν ἔλοιτο, μὴ ἀπλῶς ἀνέχεσθαι φιλεῖν, μηδὲ μὴν ἀκατασκέπτως ἔπεσθαι πρὸς τὸ αὐτοῖς δοκοῦν, ἀλλὰ δοκιμάζειν ἕκαστα τῶν πρακτέων. Ο... χωρεῖν ἐπὶ τὸ ὅτι μάλιστα τῶν ὠφελεῖν εἰωθότων. Ἦσαν τοίνυν οἱ τῶν Ἰουδαίων καθηγηταί, τοῦτ' ἔστιν, οἱ Γραμματεῖς τε καὶ οἱ Φαρισαῖοι, δεινοὶ πρὸς τὸ χρῆναι τοὺς τῶν χρημάτων ἐρανίζεσθαι πορισμοὺς, καὶ τὰς ἐκ τῶν λαῶν συγκομίζειν δωρο- φορίας, ἀπαρχὰς, δεκάτας, καὶ ὅσα τοῖς ἱεραῖσθαι λαχοῦσιν ὁ νόμος εἰς κλῆρον ἐδίδου. Σκοπὸς δὲ ἦν αὐτοῖς, καὶ διὰ πάσης τέθειτο σπουδῆς τὸ ἀναπεῖθαι 70.112 τοὺς τὸ χρῆναι φυλάττειν ἐν γε δὴ τούτοις μάλιστα τὸν νόμον· τῶν γε μὴν ἐτέρων ἐντολῶν οὐ πολὺς ἦν ἄγαν παρ' αὐτοῖς ὁ λόγος. Ταύτη τοι πρὸς αὐτοὺς καὶ αὐτὸς ἔφασκεν ὁ Σωτὴρ· "6Οὐαὶ ὑμῖν, Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἄνηθον καὶ τὸ ἡδύοσμον, καὶ τὸ κύμινον. Καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν, καὶ τὸ ἔλεος, καὶ τὴν πίστιν."6 Ἦσαν οὖν ἄρα φιλοκερδεῖς καὶ ἐρασι- χρήματοι, καὶ πικρὰς ἔσθ' ὅτε τοῖς πταίουσιν ἐπῆγον τὰς δίκας, ἵνα ἐκδειματοῦντες τοὺς ἐφ' ὅτωσιν ἐγκα- λουμένους προσάγειν αὐτοῖς ἀναπεῖθωσιν καὶ τὰ ὑπὲρ δύναμιν ἔσθ' ὅτε. Ταύτη τοί φησι πρὸς τοὺς παρ' αὐτῶν ἀδικουμένους· "6Λαός μου, οἱ πράκτορες ὑμῶν καλαμῶνται ὑμᾶς, καὶ οἱ ἀπαιτοῦντες κυριεύουσιν ὑμῶν."6 Καὶ διὰ μὲν τοῦ λαὸν εἰπεῖν, ἔτι τὸν Ἰσραὴλ δίδωσι νοεῖν, ὡς εἶπερ ἔλοιτο μεταφοιτᾶν ἐπὶ τὸ αὐτῷ δοκοῦν, τῶν ἐξ ἡμερότητος τεύξονται καὶ φιλ- ανθρωπίας, καὶ οὐκ εἰσάπαν ἀποπεσοῦνται τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος σχετικῆς. Καλαμᾶσθαι δὲ εἰπῶν τοὺς πράκτορας, τῆς ἐνούσης αὐτοῖς ἀπλη- στίας τε ὁμοῦ καὶ φιλοκερδίας δείκνυσι τὸ μέγεθος. Ἐν μὲν γὰρ τοῖς ληΐοις οἱ μὲν ἀποκείρουσι σιδήρῳ τὸν στάχυν, οἱ δὲ τοὺς ἐκπίπτοντας τῆς τοῦ κείροντος χειρὸς συλλέγοντες, οὐδὲν ἀφιᾶσιν ἐν ἀγροῖς. Ἔθος δὲ καὶ τοῖς τὰς ἀμπέλους τρυγῶσι τοῦτο δρᾶν. "6Κα- λαμῶνται τοίνυν ὑμᾶς, φησὶν, οἱ πράκτορες ὑμῶν."6 Ὅμοιον ὡς εἰ λέγοι· Τετρυγήκασιν ὑμῶν τὰς πε- ριουσίας, καὶ οὐ μέχρι τούτου τὰ τῆς ἀπληστίας αὐτοῖς. Ἄλλ' ἤδη καὶ καλαμῶνται,

τοῦτ' ἔστι, τὰς χεῖρας ἐπάγουσι, καὶ τοῖς ἔτι καταλελειμμένοις. Εὖ δὲ δὴ σφόδρα, καὶ πρεπόντως αὐτοῖς, οὐ καθηγητὰς, οὐ διδασκάλους, οὐχ ἕτερόν τι τῶν τοιούτων εἶναι φησιν, πράκτορας δὲ ὀνομάζει, καὶ ἀπαιτητὰς. Διδάσκει δὲ ὅτι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν, οὐχ ὡς διδασκαλοὶ μαθηταῖς ἠπίως προσφερόμενοι, ἀλλ' οἷον σκληροὶ καὶ ἄγριοι δεσπότηται, τὸ δοκοῦν αὐτοῖς φρονεῖν ἀναγκάζοντες, καὶ πρὸς πᾶν ὀτιοῦν ἀποφύροντες, καὶ τῶν παρὰ γνώμην ἔσθ' ὅτε. Ἄλλ' ὅ γε τῶν ἐν Χριστῷ σκοπὸς οὐ τοιοῦτος ἦν. Γράφει γοῦν ὁ θεσπέσιος Πέτρος τοῖς κεκλημένοις εἰς ἐπισκοπὴν, καὶ καθηγεῖσθαι λαχοῦσι τῶν λογικῶν ποιμνίων, μὴ ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων, ἀλλὰ τύποι γενόμενοι τοῦ ποιμνίου. Οἶδεν δὲ ὁ λόγος ὁ μυστικὸς καὶ πράκτορας ἐτέρους, οὐς ἀνάγκη παραιτεῖσθαι τοῖς ἐθέλουσι βιοῦν ὀρθῶς. Αἱ γὰρ πονηραὶ καὶ ἀντικείμεναι δυνάμεις ἕκαστον τῶν ἐπὶ γῆς μονονουχὶ καὶ ἀπαιτοῦσι τὴν εἰς τὸ φαῦλον σπουδὴν, καὶ ὡσπερ τινὰ δασμὸν παρ' ἡμῶν συλλέγουσι, τὴν εἰς τὰ πάθη τῆς διανοίας ῥοπήν. Καὶ γοῦν ὁ ἱερός μακαρίζει λόγος τοὺς μὴ ἀκούσαντας φωνὴν φορολόγου· οἱ γὰρ τῶν τῆς σαρκὸς ἐπιθυμιῶν κατεξανιστάμενοι, καὶ νεανικῶ φρονήματι τὰ ἐκ τῆς ἀμαρτίας παρωθούμενοι βλάβη, καὶ πατοῦντες ἀρχὰς, καὶ νικῶντες τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας, κρείττους γεγόνασι τῆς τοῦ φορολόγου φωνῆς. Δεῖ τοίνυν τοὺς τοιοῦτους παραιτεῖσθαι πράκτορας, καὶ μῆτε θερίζειν ἐν ἡμῖν τὸ εἰς ἀμαρτίαν ἀποτέλεσμα συγχωρεῖν, μῆτε μὴν καλαμᾶσθαι.

70.113 Δράσομεν δὲ τοῦτο διὰ Χριστοῦ νευρούμενοι, καὶ τῆς ἑαυτῶν διανοίας ἐκπέμποντες διαλογισμοὺς πονηροὺς, ἐπιθυμίας αἰσχροῦς, καὶ πᾶν εἶδος φαυλότητος.

9 Λαὸς μου, οἱ μακαρίζοντες ὑμᾶς πλανῶσιν ὑμᾶς, καὶ τὴν τρίβον τῶν ποδῶν ὑμῶν ταρασσουσιν.⁹ Εἰς νῆψιν ἐγείρει πάλιν, καὶ δοκιμαστὰς εἶναι τῶν πραγμάτων βούλεται, οὐ χρηστολογίαις ἀπλῶς χαννοῦσθαι πρὸς ῥαθυμίαν. Περιφοιτῶντες μὲν γὰρ οἱ Φαρισαῖοι τοὺς τῶν Ἰουδαίων οἴκους χρηστοεπεῖν ἐπεχείρουν, ἠύλογημένον τε λαὸν ὠνόμαζον, καὶ κλῆρον Θεοῦ. Καὶ τάχα που τὸ διὰ φωνῆς τοῦ Βαροῦχ ἐπεφώνουν αὐτοῖς· "Ὁ Μακάριοί ἐσμεν, Ἰσραὴλ, ὅτι τὰ ἀρέσκοντα Θεῷ γνωστὰ ἡμῖν ἐστίν."⁶ Ἴνα γοῦν προσεπάγοιεν τὰς τε ἐκ νόμου τεταγμένας αὐτοῖς δωροφορίας, καὶ μὴν καὶ δεκάτας, ἦγον ἀπαρχὰς ἐσκήπτοντο χρηστολογεῖν, εὐπρόσιτοί τε εἶναι πολυλάκις ἠθέλον, καὶ τὸ ἡμεροφανὲς ἐπετήδευον κερδῶν δὲ ἕνεκα καὶ λημμάτων καὶ αὐτὸν ἐδίδασκον παραλύειν τὸν νόμον τοὺς ὑπὸ χεῖρα λαοῦς. Ἥτιᾶτο γοῦν αὐτοῖς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, ὡς ἀκουρῶντας τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν ἑαυτῶν παράδοσιν. Πλανῶσι τοίνυν ὑμᾶς, φησὶν, οἱ μακαρίζοντες ὑμᾶς, καὶ τὴν τρίβον τῶν ποδῶν ὑμῶν ταρασσουσιν. Οὐ γὰρ ἐῷσιν ὀρθοποδεῖν. Παρεξάγοντες δὲ ὡσπερ τῆς εὐθείας ὁδοῦ κατὰ κρημνῶν φέρουσι καὶ βόθρων. Ὁδὸς δὲ ἡ εὐθεῖα, καὶ ὁμαλὴ, ἢ εἰς Χριστὸν οἰκειώσις διὰ πίστεως. Ἐπειδὴ δὲ ἤδесαν οἱ τῶν Ἰουδαίων καθηγηταί, ὅτι τῆς διὰ Μωσέως καταργουμένης ἐντολῆς, ἔξω κείσονται κερδῶν καὶ λημμάτων, συνετάραττον ὡσπερ τὴν τρίβον τῶν ποδῶν τοῦ λαοῦ, τὸν Χριστοῦ λόγον κατακιβδηλεύοντες, καὶ ταῖς τοῦ νόμου σκιαῖς προσκεῖσθαι κελεύοντες. Τετολμήκασι γὰρ εἰπεῖν οἱ δεῖλαιοι· "Ὁ Ἡμεῖς οἶδαμεν ὅτι Μωσῆ λελάληκεν ὁ Θεός· τοῦτον δὲ οὐκ οἶδαμεν πόθεν ἐστίν."⁶ καὶ πάλιν· "Ὁ εἶ ἦν οὗτος ἀπὸ Θεοῦ ἄνθρωπος, οὐκ ἂν ἔλυε τὸ Σάββατον."⁶ Καὶ τὸ ἔτι τούτων δυσσεβέστερον, τοῖς γὰρ ἐθέλουσιν ἀκροᾶσθαι Χριστοῦ, καὶ τοῖς παρ' αὐτοῦ προσκεῖσθαι λόγοις, ἀνοσίως ἔφασκον· "Ὁ Δαιμόνιον ἔχει καὶ μαίνεται, τί ἀκούετε αὐτοῦ;"⁶ Δεῖν δὲ δὴ καὶ ἐτέρως ὑπολαμβάνω τὸν πνευματικὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν ἀρετῆς ἐργάτην παραιτεῖσθαι σφόδρα τοὺς εἰς νοῦν καὶ καρδίαν μακαρίζοντας αὐτὸν λογισμοὺς. Δεινὸς γὰρ ὑπάρχων εἰς κακουργίαν ὁ Σατανᾶς, ὅτε τοὺς εὐδοκιμοῦντας τῆς αὐτοῖς φιλαίτης ζωῆς τε καὶ πολιτείας κατακομίζει οὐ δύναται, πρὸς τὸ αὐτῷ δοκοῦν ἐτέρω παραλύειν πειρᾶται τρόπῳ. Ἐπαινεῖ γὰρ ὡς κατωρθώκτας, ἀποδέχεται δὲ ὡς

ἀγίους λοιπὸν, μακαρίζει δὲ καὶ ὡς φίλους ἤδη γεγονότας Θεοῦ, καὶ εἰς λῆξιν ἀπάσης ἀρετῆς ἀνα- βεβηκότας. Εἶτα τὸ τῆς ὑπεροψίας αὐτοῖς πάθος ἐν- τεκῶν, προσκρούειν παρασκευάζει τῷ Θεῷ, καὶ κα- τασεῖει λοιπὸν καθάπερ τι φυτὸν ἐκ βάρου. Οὐ γὰρ ἠγνόηκεν, ὅτι ταπεινοῖς μὲν δίδωσι χάριν ὁ τῶν ὄλων Θεός, ἀντιτάσσεται δὲ τοῖς ὑπερηφάνοις. Παραιτη- τέον τοίνυν, ὡς ἔφην, τοὺς εἰς νοῦν ἔσω καὶ καρδίαν μακαρίζοντας ἡμᾶς λογισμούς. Οἱ γάρ τοι τὴν εὐ- θεῖαν ἡμᾶς οὐκ ἐπιτρέπουσι διάττειν ὁδὸν, δι' ἧς ἄν 70.116 τις ἴοι καὶ μάλα ῥαδίως ἐπὶ τὸ ἀρέσκον Θεῷ. Ὁ ἄλλὰ νῦν καταστήσεται εἰς κρίσιν Κύριος, καὶ στήσει εἰς κρίσιν τὸν λαὸν αὐτοῦ. Αὐτὸς Κύριος εἰς κρίσιν ἤξει μετὰ τῶν πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ, καὶ μετὰ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ. Ὑμεῖς δὲ τί ἐνεπυρίσατε τὸν ἀμπελώνά μου; Καὶ ἡ ἀρ- παγὴ τοῦ πτωχοῦ ἐν τοῖς οἴκοις ὑμῶν; Τί ὑμεῖς ἀδικεῖτε τὸν λαόν μου, καὶ τὰ πρόσωπα τῶν πτωχῶν καταισχύνετε;⁹ Οὐκ ἀνεπικούρητον ἔσσεσθαι φησὶν ὁ προφήτης τὴν ἀδικουμένων πληθύν, οὔτε μὴν ἀπάσης φροντίδος ἐρήμην, ὑπεραθλήσειν δὲ μάλλον αὐτῶν τὸν τῶν ὄλων Θεὸν εὖ μάλα διῖσχυρίζεται. Δικάσεται γὰρ ὑπὲρ αὐτῶν, φησὶ, τοῖς καλαμωμένοις καὶ μακαρί- ζουσιν αὐτούς. Ταράξει δὲ καὶ τὴν τρίβον τῶν πο- δῶν αὐτῶν. Δικάσεται δὲ πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους τοῦ λαοῦ, καὶ προσέτι τοὺς ἄρχοντας, ἤτοι τοὺς καθ- ηγουμένους. Ἐλυτρώσατο μὲν γὰρ ἐξ οἴκου δου- λείας τὸν λαὸν αὐτοῦ, ἐξείλετο δὲ τῆς τῶν κρατούν- των σκαιοτήτος, ὄλην αὐτοῖς ἐπαναστήσας τὴν κτί- σιν. Καὶ ὑδάτων μὲν εἰς αἶμα μεταβολὰς ἐργασάμε- νος, χαλάζαις δὲ καταπαίων, βαθεῖ τε καὶ τριημέρω σκότῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις ἄπασι. Μακρὸν γὰρ ἕκαστα διειπεῖν. Εἶτα διαβιβάσας διὰ θαλάσσης μέσης ἔθρε- ψεν ἐν τῇ ἐρήμῳ. Εἰσκεκόμικεν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἔθνη μεγάλα καὶ μαχιμώτατα καθ- ἀπερ ἀκάνθας ἐξελών. Καὶ τοῦτο ἡμῖν ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ κατεδήλου λέγων πρὸς τὸν τῶν ὄλων σωτήρα καὶ λυτρωτὴν· "Ἐμπροσθεν αὐτῆς· ἐξέβαλες ἔθνη, καὶ κατεφύτευσας αὐτήν, ὠδοποίησας ἔμπροσθεν αὐτῆς· ἐξέτεινας τὰ κλήματα αὐτῆς ἕως θαλάσσης, καὶ ἕως ποταμῶν παραφυάδας αὐτῆς."⁶ Γέγονε γὰρ, ὡς προφήτης φησὶν Ἱερεμίας, ἄμπελος εὐκληματοῦσα Ἰσραὴλ, καὶ ὁ καρπὸς εὐθηνῶν αὐ- τῆς. Ἀλλὰ τετάχασι μὲν εἰς γεωργοὺς οἱ καθηγεῖ- σθαι λαχόντες· ἡδικήκασι δὲ οὕτως ἀμπελώνα τὸν δεσποτικόν, ὡς εἰς ἅπαν ἤδη καὶ ἐμπεπρῆσθαι δοκεῖν. Ταύτην οὖν ἄρα τὴν αἰτίαν αὐτὸς ποιήσεται λέγων· Ὑμεῖς δὲ τί ἐνεπυρίσατε τὸν ἀμπελώνά μου; Οὐς γὰρ ἦν εἰκὸς καὶ εὐτελεστέραν ἀποφαίνειν τὴν νοητὴν ἐκείνην καὶ εὐκληματοῦσαν ἄμπελον, τοῦτ' ἔστι, τὸν Ἰσραὴλ, οὗτοι κατεκόμισαν εἰς ἐρήμωσιν παν- τελῆ, ξηρὰν τε καὶ ἄχρηστον ἀπετέλεσαν τῷ δεσπότῃ. Ἐμπεπύρισται δὲ τοίνυν παρ' ὧν εἰκὸς ἦν εὐβοτρυν ἔσσεσθαι καὶ καρποῖς διαβρυθῆ, καὶ παντὸς ἐπέκεινα βλάβους. Τίνα δὲ τρόπον ἐμπυρίσαι λέγονται τὸν νοητὸν ἀμπελώνα, πῶς οὐκ ἄξιον ἰδεῖν; Ἔδει μὲν γὰρ τὸ διδασκαλικὸν ἔχοντας ἐπιτήδευμα, καὶ νόμον εἰδότας τὸν εἰς πᾶν ὀτιοῦν ἀποφέροντα τῶν ἀρε- σκόντων Θεῷ, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων ἐννομώτατά τε διαζῆν αὐτούς, καὶ τοῖς εἰς δικαιοσύνην ἀύχη- μασιν εὖ μάλα κατακαλλύνεσθαι, ὥστε τῆς ἐξαιρέτου ζωῆς τύπον ὡσπερ τινὰ καὶ εἰκόνα τῶν ὑπὸ χεῖρα λαῶν τὸν αὐτῶν γενέσθαι βίον. Εἶτα πρὸς τούτῳ καὶ ταῖς ἐκ νόμου παιδαγωγίαις ἀποκομίζουσιν ἠθέλον τοὺς ὑπεζευγμένους πρὸς πᾶν ὀτιοῦν τῶν ἀγαθῶν, καὶ 70.117 πλημμελοῦντας ἐλέγχουσιν, καὶ παίοντας ἐπανορθοῦν, καὶ τῆς εὐσεβείας καταδεικνύουσιν τὴν ὁδὸν, καὶ πρὸς τὰ ἀμείνω παιδαγωγεῖν, καὶ πρὸς τὸ τοῦ νόμου τέ- λος ἀναπεῖθαι ὁρᾶν, φημὶ δὴ Χριστόν· "Ἐτέλος γὰρ νόμου καὶ προφητῶν ὁ Χριστός."⁶ Καὶ περὶ αὐτοῦ λελάληκεν ὁ Μωσῆς διὰ σκιᾶς καὶ τύπων, προανα- φωνῶν τοῖς πάλαι τὸ σεπτὸν καὶ μέγα μυστήριον. Ἀλλὰ τούτων ἀπάντων ἠφειδηκότες, αὐτοὶ τε ἦσαν πονηροὶ τοὺς τρόπους, ἀχάλινοι πρὸς πλεονεξίαν, ἀκρατεῖς εἰς φιλοκερδίας, ὀλίγου παντελῶς ἀξιοῦντες λόγου τὸ κρίνειν ὀρθῶς· καὶ οἷς ἦν ἄμεινον ἐπερυ- θριᾶν, ἐπ' αὐτοῖς δὴ τούτοις ἐπαυχεῖν εἰωθότες.

Ἐμπεύρισταί τοίνυν ὁ ἀμπελῶν, οὔτε τῷ βίῳ τῶν καθηγεῖσθαι λαχόντων ὠφελούμενος, οὔτε μὴν ταῖς νομικαῖς εἰσηγήσεσι παιδαγωγούμενος εἰς ὀρθὴν καὶ ἀνεπίληπτον ζωὴν, ἤγουν εἰς ἐπίγνωσιν Χριστοῦ, καὶ τοῦτο ἐπιλάμπαντός τε ἤδη τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ λέγοντος ἐναργῶς· "Ὅτι ἐγὼ εἶμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου, ἐγὼ εἶμι ἡ ὁδὸς, καὶ ἐγὼ εἶμι ἡ ἀλήθεια."⁶ Ἀκουέτωσαν τοίνυν· Ὑμεῖς δὲ τί ἐνεπυρίσατε τὸν ἀμπελῶνά μου, καὶ ἡ ἀρπαγὴ τοῦ πτωχοῦ ἐν τοῖς οἴκοις ὑμῶν; Τί ὑμεῖς ἀδικεῖτε τὸν λαόν μου, καὶ τὰ πρόσωπα τῶν πτωχῶν καταισχύνετε; Συνήρπαζον γὰρ τοὺς πτωχοὺς εἰς σύνεσιν ἐπὶ τὸ αὐτοῖς δοκοῦν, καὶ καταισχύνεσθαι παρεσκευάζον τὰ πρόσωπα αὐτῶν. Ὅνπερ γὰρ τρόπον οἱ τῆς δικαιοσύνης ἐπι- μεληταὶ μονονουχὶ λαμπρῷ προσώπῳ, καὶ πολλῆς γέμοντι παρρησίας ἐν ὀφθαλμοῖς ἐστήκασιν τοῦ Θεοῦ, οὔτω φαμέν τοὺς τῆς φαυλότητος ἐραστὰς στυγνόν τε καὶ ἀμειδῆς, αἰσχύνης τε καὶ ἐντροπῆς ἀνάμεστον τὸ τῆς καρδίας πρόσωπον ἔχειν. Ἄλλ' ὥσπερ ὀνίνησιν ὁ παιδαγωγῶν εἰς σύνεσιν, καὶ τῶν καλλίστων εἰσ- ηγητῆς, οὔτως ἀδικεῖ πασισοῦν οἶμαι τῶν τετα- γμένων εἰς διδασκάλους, εἰ μὴ τῶν ἀμεινόνων ἐρα- στήν ἀποτελοῖη τὸν παιδευόμενον. Καταισχύνει γὰρ ὥσπερ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ πτωχὸν ὄντα πρὸς σύνεσιν, μονονουχὶ καὶ καταβιάζεται, καὶ συναρπά- ζει πρὸς τὰ αἰσχύω. Ἦσαν δὲ καὶ ἐτέρως ἄδικοι τε καὶ ἀρπαγες οἱ τῶν Ἰουδαίων καθηγηταί, καὶ καταισχύνοντες μὲν τὰ τῶν πτωχῶν πρόσωπα, προσκείμενοι δὲ πλουσίοις, καίτοι τοῦ νόμου λέγοντος· Κρίμα δίκαιον κρίνατε, καὶ παρεγγυῶντος πανταχῆ τὸ, Οὐ μὴ λήψῃ πρόσωπον ἐν κρίσει. Ἡτάδε λέγει Κύριος· Ἄνθ' ὧν ὑψώθησαν αἱ θυγατέρες Σιών, καὶ ἐπορεύθησαν ὑψηλῷ τρα- χήλῳ, καὶ νεύμασιν ὀφθαλμῶν, καὶ τῇ πορείᾳ τῶν ποδῶν, ἅμα σύρουσαι τοὺς χιτῶνας, καὶ τοῖς ποσὶν ἅμα παίζουσαι, καὶ ταπεινώσει ὁ Θεὸς ἀρχούσας θυγατέρας Σιών, καὶ Κύριος ἀποκαλύ- ψει τὸ σχῆμα αὐτῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ.⁹ Προαπέφηνεν ἡμῖν ὁ λόγος, ὅτι τοῖς Ἰουδαίων καθηγηταῖς ἐν σπουδῇ τέθειτο τῇ προύργιαιτάτῃ τὸ χρῆναι πλουτεῖν, καὶ δόξαν ἔχειν τὴν ἐν γε τούτῳ διαφανῆ. Πλήρεις δὲ ἦσαν ἀδικιῶν καὶ πλεονεξίας ὡς αὐτοὺς μὲν λαμπράς τε ἐν ἄστει, καὶ μὴν καὶ τὰς ἐν ἀγροῖς ποιεῖσθαι προόδους, ἵπποις τε ἐποχομέ- νους, καὶ ταῖς ἔξωθεν φαντασίαις τῶν δορυφορεῖν εἰωθότων οὐ μετρίως ἐπευρνομένους. Κατητιάτο γὰρ αὐτοὺς ἐν τοῖς ἀνωτέρω λέγων· Καὶ ἐνεπλήσθη ἡ γῆ ἵππων, καὶ οὐκ ἦν ἀριθμὸς τῶν ἀρμάτων αὐτῶν· καὶ ἐνεπλήσθη ἡ γῆ ἀργυρίου καὶ χρυσοῦ, καὶ οὐκ ἦν ἀριθμὸς τῶν θησαυρῶν αὐτῶν. Εἶτα συνέβαινε τὰς τῶν ἐν πλούτῳ γυναῖκας, ἅτε δὲ τρυφώσας ἐναβρύ- νεσθαι ζητεῖν, καὶ τοῖς ἐκ χρυσοῦ καὶ λίθων ὠραϊ- σμοῖς, ἐπιγάννυσθαι δὲ λίαν καὶ στολῆ ποικίλῃ, καὶ ἐσθημάτων πολυτελείαις. Ἄει γὰρ πως τὸ θῆλυ γέ- νος ἐν ταῖς ἄγαν εὐημερίας φιλόδοξόν τέ ἐστὶ καὶ φιλεπιδεικτικόν. Ἡδιστα δὲ λίαν εὐῖματεῖς, καὶ μὲν- τοι καὶ χρυσαῖζεται, καὶ ὑψηλὴν ἀνασπῶν τὴν ὄφρυν, ἐπαυχεῖ τῇ τοῦ σώματος ὥρᾳ. Καὶ ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ πλειστάκις τὸ τῶν συνοικούντων αὐταῖς ἐξογκοῦται φρόνημα· καὶ δόξαν ἰδίαν ποιοῦνται τινες τὴν τῶν γυναικῶν ἐξιτηλίαν. Τοῦτο τάχα πεπόνθασιν οἱ τῶν Ἰουδαίων λαμπροὶ, τῆς εἰς Θεὸν εὐσεβείας ἠφειδηκότες. Ἴνα γὰρ ἔχοιεν αἰ- μενούσας αὐτοῖς τὰς τοῦ πλουτεῖν χορηγίας, προσκομιζόντων τῶν λαῶν τὰ κατὰ τὸν νόμον οὐ προσίεντο τὴν πίστιν τὴν εἰς Χριστὸν, οὔτε μὴν ἐτέρους πιστεύειν ἤθελον, κλείοντες τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καθὰ γέγραπται, καὶ μήτε εἰσερχόμενοι, μήτε τοῖς ἐθέλουσιν ἐφιέντες εἰσελθεῖν. Ταύτη τοι καὶ δέδονται ταῖς Ῥωμαίων στρατιαῖς εἰς ἐρήμωσιν, εἰς διαρπαγὴν, καὶ ἀπ- ολώλασιν, γυναῖοις τε ὁμοῦ, καὶ τοῖς φιλτάτοις, οἱ- κοῖς τε καὶ πλούτῳ. Γεγόνασι γὰρ ἐτέρων τὰ ὡς ἐν πλείστη σπουδῇ συναγηγευμένα· οἰκτροὶ δὲ αὐτοὶ καὶ ἀλῆται, καὶ πρὸς ἐσχάτην ὀρώνται τα- λαιπωρίαν. Κατατρέχει τοίνυν ὁ λόγος τῶν παρ' αὐτοῖς γυναικῶν, ἤγουν τῶν θυγατέρων οἷον τῶν ἀρχουσῶν μάλιστα, καὶ περιφανεστέρων, αἱ καὶ ἦσαν τῶν ἰσχυόντων, καὶ φησιν· "Ὅτι Ἄνθ' ὧν ὑψώθησαν αἱ θυγατέρες Σιών, καὶ ἐπορεύθησαν

ὕψηλῳ τραχήλῳ, καὶ νεύμασιν ὀφθαλμῶν,"⁶ καὶ τὰ ἐξῆς. Ὑψώθησαν δὲ οὐ κατὰ ἀρετήν, ἀλλ' ὡς ἐν φρονή- ματι σαρκικῶ καὶ γεωδεστάτῳ. Μέγα γὰρ αὐτοῖς, ὡς ἔφην, φρονεῖν ἐδόκει, ἐπὶ πλούτῳ, καὶ δόξῃ, καὶ ὠραΐσμοις τοῖς ἔξωθεν, οὐς ἐκ λίθων καὶ χρυσοῦ, καὶ στολῆς ποικίλης συλλέγουσι. Γράφει δὲ ἡμῖν ὁ προφητικὸς ἐν τούτοις λόγος φρόνημά τε καὶ σχῆμα φιληδόνου τε καὶ ἀσέμνου γυναικὸς, καὶ κόσμῳ διαφανεῖ κατηγλαΐσμένης, οἷον ἐκ μιᾶς, ἀπάσης τῆς παρ' αὐτοῖς γυναικὸς καταδεικνύς τὴν ἀγερωχίαν. Ἐπορεύθησαν γὰρ, φησὶν, ὕψηλῳ τραχήλῳ, καὶ νεύμασιν ὀφθαλμῶν· καίτοι γυναικὶ τῇ κοσμιωτάτῃ, καὶ τὸν ἐν σεμνότητι καὶ ἐπιεικείᾳ τιμώσῃ βίον, αἰδῶς τέ ἐστὶν ὅτι μάλιστα φίλη, καὶ πρόποι ἂν τὸ μηδὲ ὀρᾶσθαι τοῖς ἀρρένων ὀφθαλμοῖς· αἱ δὲ πρὸς τοῦτο ἐξώκειλαν βλαβίας τε ὁμοῦ καὶ ἀναισχυντίας, ὡς ἐπιδεικτιᾶν ἐν προόδοις, καὶ αἴρειν μὲν ὑποῦ τὸν αὐχένα, διανεύειν δὲ τοῖς ὀρώσιν αὐτάς, προσμε- διάσας ἔσθ' ὅτε, καὶ μονονουχὶ τῷ γέλῳτι καθυ- ισχνουμένας ἤδη τοῖς ὀρώσι τὴν σύνοδον. Ὑδαρεὶ γὰρ ἀεὶ τὸ πορνικὸν φρόνημά ἐστι, καὶ πολὺ χαλᾶται πρὸς ἐτοιμότητα τὴν εἰς ἡδονάς, ἐπιτείνει δὲ αὐταῖς τὰ τῆς ῥαθυμίας ἐγκλήματα, καὶ πεπορνεῦσθαί φη- σιν, ἅμα συρούσας τοὺς χιτῶνας, καὶ παιζούσας τοῖς ποσίν. Εἰκὸς δὲ ἦν οἶεσθαι, καὶ τοῦτο εἰς κόσμον συντελεῖν αὐταῖς· πορνικὸν δὲ τὸ ἐπιτήδευμα, καὶ βδελυρίας ἀπόδειξις τῆς ἐσχάτης. Ὅπου γὰρ ὁ τῶν ποδῶν κτύπος εὐρύθμοις ἄσμασι συνηχεῖ, ἐκεῖ που πάντως καὶ αὐτὸς ὁ διὰ χειρῶν ἀνακτυπεῖ 70.121 κρότος, καὶ πᾶν εἶδος αἰσχυρῶν ἐπιτηδευμάτων, καὶ πρόκλησις τοῖς ὀρώσιν εἰς ἀκαθαρσίαν. Κατ' ἐκεῖνο δὴ οὖν τοῦ καιροῦ ταπεινώσει, φησὶν, ὁ Θεὸς ἀρχούσας θυγατέρας Σιών, καὶ ἀποκαλύψει τὸ σχῆμα αὐτῶν, τοῦτ' ἔστιν, ἢ περιελεῖ τὸν κόσμον, ἢ τὴν αἰσχύνην καταθήσει φανεράν. Ἔσται δὲ τοῦτο, ὅταν ἔρημαι καὶ γυμναὶ κόσμου παντὸς καὶ περιβολῆς ἀποδεδειγμένοι ταῖς τῶν πολεμίων ἐναλοῖεν χερσίν, δοῦλαι καὶ αἰχμάλωτοι, καὶ ἀπάσης ἔμπλεοι τάλαιπωρίας. 9Καὶ ἀφελεῖ Κύριος τὴν δόξαν τοῦ ἱματισμοῦ αὐτῶν, καὶ τοῦ κόσμου αὐτῶν· καὶ τοὺς κοσύμ- βους αὐτῶν, καὶ τὰ ἐμπλόκια, καὶ τοὺς μηνίσκους, καὶ τὸ κάθεμα, καὶ τὸν κόσμον τοῦ προσώπου αὐτῶν, καὶ τὴν σύνθεσιν τῆς δόξης τοῦ κόσμου αὐτῶν, καὶ τοὺς χλιδῶνας, καὶ τὰ ψέλλια, καὶ τὸ ἐμπλόκιον, καὶ τὰ περιδέξια, καὶ τοὺς δακτυ- λίους, καὶ τὰ ἐνώτια, καὶ τὰ περιπόρφυρα, καὶ τὰ μεσοπόρφυρα, καὶ τὰ ἐπιβλήματα, καὶ τὰ μετὰ τὴν οἰκίαν, καὶ τὰ διαφανῆ λακωνικά, καὶ τὰ βύσσινα, καὶ τὰ ὑακίνθινα, καὶ τὰ κόκκινα, καὶ τὴν βύσσον, σὺν χρυσίῳ, καὶ ὑακίνθῳ συγκαθ- υφασμένα, καὶ θέριστρα κατάκλιτα.⁹ Ἀποκαλυφθήσεσθαι λέγων ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τὸ σχῆμα αὐτῶν δίεισιν ἀκριβῶς, καὶ τίνα δὴ τρόπον τὸ σχῆμα αὐταῖς συμβήσεται. Ὅτι γὰρ ἐν ἐνδείᾳ καὶ ἀποβολῇ πάντων ἔσονται τῶν ἐξιτήλως ἐξηυρη- μένων, καὶ τῆς ἀρχαίας ἐκείνης εὐημερίας καὶ τρυ- φῆς προσαναπειθεὶ προστιθεὶς, ὅτι παντὸς ἔσονται κόσμου γυμναὶ, τοὺς κοσύμβους ἀποβαλοῦσαι, μηνί- σκους τε καὶ τὸ κάθεμα, καὶ τὰ τούτοις συνημμένα. Δι' ὧν ἔστιν ἰδεῖν ἀκορέστως ἐχούσας εἰς ὠραΐσμούς, καὶ εἰς φρόνημα τὸ φιλόκοσμον, μᾶλλον ἤδη τὸ φιλό- πορνον. Γυναιξὶ μὲν γὰρ ταῖς ἀγαθαῖς τὴν φρένα, καὶ κοσμιότητος φίλαις ἐχθρά που πάντως ἐστὶ τὰ τοιάδε τῶν ἐπιτηδευμάτων, καὶ τὰ δι' ὧν ἂν εἶεν ἐν ἀσέμνῳ σχήματι φευκτὰ καὶ μεμισημένα, τέθεινται δὲ μᾶλ- λον, τὸ δεῖν ἐπαινεῖσθαι διὰ πράξεων ἀγαθῶν. Ταῖς γε μὴν ἑταίραις αἷς ἂν ὀρῶτο φίλον τὸ ἐταιρίζεσθαι καὶ πασχητιᾶν πρὸς πᾶν τούναντίον μετακεχώρηκεν ὁ νοῦς, καὶ τὰ τῆς προθυμίας αὐταῖς ἐξ ἀντιστρόφου φέρεται. Ἐν σπουδῇ δὲ πάσῃ τὸ ὠραΐζεσθαι, καὶ πανταχόθεν συλλέγειν τὰ εἰς τοῦτο χρήσιμα. Καὶ πρόποι ἂν ἐκάστη τῶν τοιούτων ἀκούειν· Ἄνεπτρω- μένη δὲ ἐστὶ καὶ ἄσωτος. Μέννηται δὲ τῆς οὕτως ἀσέμνου καὶ σεσοβημένης καὶ ὁ Σολομὼν λέγων· "6Τὴν γυναῖκα ἣτις ἐστὶ θήρευμα καὶ σαγῆναι καρδίᾳ αὐτῆς, δεσμὸς εἰς χεῖρας αὐτῆς· ἀγαθὸς πρὸ προσ- ὄπου Θεοῦ ἐξαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς, καὶ ἁμαρτά- νων συλληφθήσεται ἐν αὐτῇ."⁶ Καὶ ταυτὶ μὲν

ἡμῖν εἷς γε τὸ παρὸν εἰρήσεται περὶ γυναικῶν ἀσέμων καὶ πονηρῶν. Ἰστέον δὲ ὅτι διὰ φωνῆς Ἰεζεχιήλ, πρὸς τὴν Ἰουδαίων Συναγωγὴν διαλέγεται Θεὸς, ὡς πρὸς μίαν γυναῖκα· ἦν καὶ κόσμῳ ποικίλῳ κατακαλλῦναί φησιν. Ἔχει δὲ οὕτω περὶ αὐτῆς γεγραμμένα· "ὉΚαὶ διεπέτασα τὰς πτέρυγάς μου ἐπὶ σέ, καὶ ἐκάλυψα τὴν ἀσχημοσύνην σου, καὶ ὤμοσά σοι. Καὶ εἰσῆλθον ἐν διαθήκῃ μετὰ σοῦ, λέγει Ἄδωναὶ Κύριος, καὶ ἐγένου μοι, καὶ ἔλουσά σε ἐν ὕδατι, καὶ ἀπ- 70.124 ἐπλυνα τὸ αἷμα ἀπὸ σοῦ, καὶ ἔχρισά σε ἐν ἔλαιῳ· καὶ ἐνέδυσά σε ποικίλα, καὶ ὑπέδυσά σε ὑάκινθον, καὶ ἔζωσά σε βύσσῳ· καὶ περιέβαλόν σε τριχάπτῳ· καὶ ἐκόσμησά σε κόσμῳ, καὶ περιέθηκα ψέλλια περὶ τὰς χεῖράς σου, καὶ κάθεμα περὶ τὸν τράχηλόν σου. Καὶ ἔδωκα ἐνώτιον περὶ τὸν μυκτῆρά σου, καὶ τροχίσκους περὶ τὰ ὠτά σου· καὶ στέφανον καυχῆσεως περὶ τὴν κεφαλὴν σου. Καὶ ἐκόσμησά σε κόσμῳ χρυσῷ καὶ ἀργυρῷ· καὶ τὰ περιβόλαιά σου βύσσινά, καὶ τρίχαπτα, καὶ ποικίλα."6 Οὐκοῦν ποικίλῳ μὲν κόσμῳ καταφαιδρύνει Θεὸς τὴν προσοικειομένην αὐτῷ ψυχὴν, καὶ τοῖς ἐξ ἀρετῶν ἀυχήμασιν πολυτρόπως στεφανοῖ. Ἀλλὰ τοῖς μὲν διασώζουσι τὴν ἑαυτῶν πολιτείαν ἀμώμητον, καὶ διατελοῦσιν ἐν ἀγιασμῷ, τὰ τῆς εὐκοσμίας τῆς νοητῆς ἐν ἐπίδοσιν ἔσται μείζουσι, καὶ ἀκράδαντα διαμενεῖ. Τοῖς γε μὴν διαπίπτουσιν ἐφ' ἃ μὴ προσῆκεν ἐτοιμῶς, καὶ ἀπονεύουσιν ἐλαφρῶς εἰς τὰ τῆς φαυλότητος ἔργα, συμβήσεται πάντως ἐν ἀποβολῇ γενέσθαι παντὸς ἀγαθοῦ, καὶ τῶν πάλαι δεδωρημένων νοσησαί τὴν ἐρημίαν. Περιπεσεῖται γὰρ πονηροῖς τε καὶ ἀκαθάρτοις ἐρασταῖς, τοῖς ἄρχουσι τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ τοῖς κοσμοκράτορσι τοῦ σκότους τούτου, τοῖς πνευματικοῖς τῆς πονηρίας, οἳ δὴ μάλιστα τὰς ἐναρέτους θηρῶσι ψυχὰς. Τρυφὴ γὰρ αὐτοῖς τὸ καταστρέφειν αὐτάς. Καθ' ἅπερ ἀμέλει καὶ τοῖς τῶν πτηνῶν θηρευταῖς, ἀξιόληπτον εἶναι τι τὸ χρῆμα δοκεῖ τὰ τῶν στρουθίων περικαλλέστερα. Γέγραπται δὲ πού καὶ περὶ τοῦ Σατανᾶ, ὅτι τὰ βρώματα αὐτοῦ ἐκλεκτά. Οὐκοῦν ἀκόλουθον ἡμᾶς ἐγρηγορέναι τε καὶ ἀνδρίζεσθαι μετὰ Θεοῦ, καὶ διαμενησθαι λέγοντος τοῦ μακαρίου Παύλου, ὥστε· "Ὁδοκῶν ἐστάναι, βλεπέτω μὴ πέση."6 Δεῖ δὲ δὴ πρὸς τούτῳ Θεῷ τῷ πάντα ἰσχύοντι προσιόντας λέγειν ἐν προσευχαῖς· "ὉΚύριε, ἐν τῷ θελήματί σου παρέσχου τῷ κάλλει δύναμιν."6 9Καὶ ἔσται ἀντὶ ὁσμῆς ἡδείας κονιορτός· καὶ ἀντὶ ζώνης, σχοινίῳ ζώσῃ, καὶ ἀντὶ τοῦ κόσμου τῆς κεφαλῆς τοῦ χρυσοῦ φαλάκρωμα ἔξεις διὰ τὰ ἔργα σου· καὶ ἀντὶ τοῦ χιτῶνος τοῦ μεσοπορφύρου, περιζώσῃ σάκκον. Καὶ ὁ υἱός σου ὁ κάλλιστος, ὃν σὺ ἀγαπᾷς, μαχαίρᾳ πεσεῖται. Καὶ οἱ ἰσχύοντες ὑμῶν μαχαίρᾳ πεσοῦνται, καὶ ταπεινωθήσονται, καὶ πενήθουσιν αἱ θῆκαι τοῦ κόσμου ὑμῶν, καὶ καταλειφθήσῃ μόνῃ, καὶ εἰς τὴν γῆν ἐδαφισθήσῃ.9 Οὐ μάτην ἐν τούτοις οἷοιτό τις ἰσχυρολογεῖ λίαν ὁ προφητικὸς ἡμῖν λόγος, ἕκαστα δὲ τὰ ταῖς τρυφώσασιν καθ' ἡδονὴν δίεισιν ἀκριβῶς τὰ τε εἶδη τοῦ κόσμου, καὶ αὐτὰς τὰς πάλαι τρυφάς. Εἶτα ὅτι συμβήσεται πάντη τε καὶ πάντως παθεῖν αὐτάς τὴν τῶν οὕτως ἡδίστων ἀποβολὴν, διακεῖσθαι βούλεται μονονουχὶ συντήκων εἰς λύπας, καὶ εἰς ἀνάμνησιν τῆς εὐμερίας ὡς ἤδη παθούσας ἀνακομίζων ἀστείως, ἵνα τῆ τῶν ἐσομένων προσδοκία, καὶ τοῖς ἐντεῦθεν δείμασι, μᾶλλον δὲ καὶ ἀφορήτοις συμφοραῖς καταπτοήσας γοργῶς μεταστήσῃ πρὸς εὐκοσμίαν, καὶ εἰς τὸ τῷ Θεῷ δοκοῦν ἀναπέσει παλινδρομεῖν. Συμβήσεται τοίνυν, φησὶν, οὐκ ἐν μόνῃ στερήσει τοῦ κόσμου γενέσθαι τὰς οὕτω τρυφώσας, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἔσται ἀντὶ ὁσμῆς ἡδείας, κονιορτός, τοῦτ' ἔστιν, ἀντὶ τῶν οἰκων τῶν τεθυμιαμένων, ὀδοιπορίαὶ μακραὶ καὶ κονιορτώδεις, ἀποφερομένων αὐτῶν εἰς αἰχμαλωσίαν τρυφεροῖς ἔτι ποσὶ. Καὶ οὐχὶ δὴ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἔσονται καὶ ἐν σχήματι, καὶ ἐν εἴδει τῷ λίαν ἀτιμωτάτῳ, ὡς ἀντὶ ζώνης χρυσοῦ σχοινίῳ περιδέσθαι μόνῳ, καὶ ἐν γυμνότητι κεφαλῆς ἡγῶν φαλακρώματι, καίτοι πάλαι χρυσοῖς κοσύμβοις ἀνεσφιγμένης. Ἄμφιον δὲ δίδωσιν αὐταῖς, ὃ ταῖς αἰχμαλώταις πρέπον, παχὺ τε καὶ εὐτελές, ὃ καὶ ὀνομάζει σάκκον, καὶ τοῦτο αὐταῖς ἀντὶ τοῦ

μεσοπορφύρου χιτῶ- νος καὶ τρυφερῶν ἐσθημάτων. Προσεπάγει δὲ τούτοις, ὅτι Καὶ ὁ υἱός σου ὁ κάλλιστος, ὃν ἀγαπᾶς, μαχαίρα πεσεῖται. Ἔθος γὰρ τοῖς ἐλοῦσι πόλιν ἢ χώραν, ἐξ αὐτῆς ἀρπάζειν θήλεις καὶ κόλπων μητρὸς, τὰ μι- κρά τε καὶ ὑποτίθια βρέφη φονεύειν ὡμῶς, ἵνα βαδίζοιεν αἱ τούτων μητέρες οὐ πεφορτισμέναι, καὶ μὴ τῆ τῶν νηπίων φροντίδι κατηχθισμέναι. Οὐκοῦν ἢ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον μαχαίρα πεσεῖσθαί φησι τὸν ἀγαπητὸν αὐταῖς υἱὸν, ἢ καὶ ἐτέρως μαχόμενον, καὶ τῆ τῶν πολεμίων τεθνεῶτα χειρί. Πενθήσειν γε μὴν τὰς θήκας ἔφη τοῦ κόσμου αὐτῶν, οὐχ ὡς τῶν αἰσθη- τῶν θηκῶν πενθεῖν δυναμένων, ἀλλ' ὡς ἂν εἴ τις λέ- γοι καὶ οἶκον πενθεῖν οὐδενὸς οἰκοῦντος ἐν αὐτῷ. Προσεπάγει δὲ τούτοις τὸ, Καὶ καταλειφθήσῃ μόνῃ, καὶ εἰς γῆν ἐδαφισθήσῃ, τοῦτ' ἔστιν, ἔση τις ἐλεεινὴ καὶ κατεβριμμένη, καὶ οἶον εἰς γῆν κειμένη. Τοιοῦτος γάρ πῶς ὁ βίος τῶν ἐν αἰχμαλωσίᾳ καὶ ἀθλιότητι, καὶ σκληρᾷ καὶ ἀφορήτῳ δουλείᾳ. Πάνδεινον οὖν ἄρα τὸ προσκροῦσαι Θεῷ, καὶ τοῦ ἐν ψυχαῖς καταφρονῆ- σαι κάλλους. Τοὺς γάρτοι λίαν ἀπονενευκότας ἐπὶ τὸ ῥάθυμον, παντὸς ἐξίστησι κόσμου Θεὸς, δῆλον δὲ ὅτι τοῦ νοητοῦ, καὶ γυμνοῦς ἀποφίνας ἀπάσης ἀρετῆς παραδίδωσι τοῖς ἐχθροῖς. Οὕτω φαρμὴν δεδόσθαι τινὰς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, καὶ εἰς πάθη ἀτιμίας. Συνέχοντος μὲν γὰρ ἡμᾶς εἰς ἰσχὺν τὴν πνευματικὴν τοῦ ἐπὶ πάντα Θεοῦ, διασώζομεν ἐν ἑαυτοῖς τὸ λαμπρὸν τῆς ἰδίας φύσεως κάλλος. Ἀφιστάντος δὲ τὴν ἐπικουρίαν, γυμνοὶ δὴ πάντως ἐσόμεθα παντὸς ἀγαθοῦ, καὶ τῶν ἐξ ἀρετῆς ἀύχημάτων ἀποβαλόντες τὴν ὠραιότητα, τοῖς τῆς ἀτιμίας πάθεσιν ὑποκεισόμεθα, καὶ δουλεύ- σομεν ἐχθροῖς. 9Καὶ ἐπιλήψονται ἑπτὰ γυναῖκες ἀνθρώπου ἑνὸς, λέγουσαι· Τὸν ἄρτον ἡμῶν φαγόμεθα, καὶ τὰ ἱμάτια ἡμῶν περιβαλούμεθα, πλὴν τὸ ὄνομα τὸ σὸν κεκλήσθω ἐφ' ἡμᾶς, ἄφελε τὸν ὄνειδισμὸν ἡμῶν.⁹ Διαπεράνας εὖ μάλα τὸν λόγον, ἐπὶ γε ταῖς Ἰου- δαίων γυναίξιν ταῖς ἐκ τρυφῆς καὶ πλούτου βαδισμέ- ναις εἰς αἰχμαλωσίαν, πειρᾶται δεικνύειν, ὅτι κέναν-δροι μὲν αἱ τῆς Ἰουδαίας ἀπομενοῦσι πόλεις, ἔσονται δὲ καὶ ἐν σπάνει πολλῆ τῶν πάλαι μαχιμωτάτων. Ἔφη γὰρ, ὅτι "Ἐάντες οἱ ἰσχύοντες ὑμῶν μαχαίρα πε-σοῦνται." ⁶ Ποία τις οὖν ὦν ἔφην ἢ δεῖξίς; εὐφυῶς ἄγαν καὶ ἀστεϊῶς ἐσκευασμένη. Νόμου γὰρ δὴ τοῦ διὰ Μω- σέως λέγοντος τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, "Ἐοὐκ ἔσται ἕν σοι ἄγονος οὐδὲ στείρα." ⁶ ἐν ἐσχάτοις ὄνειδισμοῖς παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις λελόγιστο τὸ γυναῖκα μὴ τεκεῖν, ἡγουν 70.128 ἄγονον εἶναι τινὰ τῶν τελούντων ἐν ἀνδράσιν. Εὐθύς γὰρ αὐτοῖς ὁ τῆς ἀγόνου καὶ στείρας προσετρίβετο μῶμος. Καὶ πνευματικὸς μὲν ὁ νόμος ἦν. Ἐπηγγέλ- λετο γὰρ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς ὅτι ὁ νοητὸς Ἰσραὴλ, τοῦτ' ἔστι, νοῦς ὁρῶν Θεὸν, οὐκ ἄκαρπος ἔσται, οὔτε ἀπ- εστειωμένος, ἔγκαρπος δὲ μᾶλλον καὶ γῆ τις ὡσπερ καλὴ καὶ ἐξαιρέτος. Πλὴν ἐνόουν Ἰουδαῖοι σαρκικῶς, ψυχικοὶ γὰρ ἦσαν, πνεῦμα μὴ ἔχοντες. Ἔσται τοίνυν, φησὶν, τοσαύτη σπάνις ἀρρένων κατὰ τὴν χώραν, δαπανήσαντος τοῦ πολέμου τὸ γένος, ὡς ἑπτὰ γυναῖ- κας ἦτοι πολλὰς ἑνὸς ἀνδρὸς ἐπιλαμβάνεσθαι καὶ λέ- γειν· "Ἐτὸν ἄρτον ἡμῶν φαγόμεθα, καὶ τὸ ἱμάτιον ἡμῶν περιβαλούμεθα· πλὴν τὸ ὄνομα τὸ σὸν κεκλή- σθω ἐφ' ἡμᾶς, ἄφειλε τὸν ὄνειδισμὸν ἡμῶν." ⁶ Ὅρα ὅπως δεδείασι τῆς ἀτοκίας τὸν ὄνειδισμὸν, καὶ τὸ τῆς ἀγόνου καὶ στείρας παραιτοῦνται ὄνομα λίαν; Προσ- ἐρχονται γὰρ οὐ τὰ συνήθη ζητοῦντες, καὶ ὅσα δέχε- σθαι γυναίξιν παρὰ τῶν συνοικούντων ἔθος· ἑαυταῖς γὰρ ἀρκέσειν εἰς τοῦτό φασιν, αἰτοῦσι δὲ μόνον, ὡς ἔφην, τοῦ ὄνειδισμοῦ τὴν ἀφαίρεσιν. Ἄθρει δὴ οὖν τοῦ λόγου τὸ βάθος. Εἰ μὲν γὰρ πλούσιος ἦν ὁ παρα- καλούμενος, οὐκ ἂν ἔφασαν αἱ γυναῖκες· Τὸν ἄρτον ἡμῶν φαγόμεθα, καὶ τὸ ἱμάτιον ἡμῶν περιβα- λούμεθα. Ἐπειδὴ δὲ ἴσασι τοὺς ἐκ τοῦ πολέμου σεσω- σμένους καὶ διαφυγόντας μόλις ἐν ἐσχάτῃ πεσόντας πτωχεῖα, καὶ πολλὴν ἔχοντας ἀθλιότητα, ζητοῦσι μὲν παρ' αὐτῶν παντελῶς οὐδὲν, αἰτοῦσι δὲ μόνον τὸ τέκνων γενέσθαι μητέρες Καὶ ὁ μὲν λόγος τῆς ἰστο- ρίας ἐν τούτοις. Ἀποκομίζουσι δὲ τὸ προκείμενον εἰς θεωρίαν πνευματικὴν, οὐκ οἶδ' ὅπως, τινὲς οὐ σφόδρα ποιοῦντες ὀρθῶς· ἢ γὰρ

ἀν ἐπαίνου παντὸς ἦσαν ἄξιοι. Φασὶ γὰρ εἶναι ἑπτὰ τὰς γυναῖκας, τὰ ἑπτὰ πνεύματα· ἄνθρωπόν γε μὴν ἕνα τὸν Χριστόν. Εἶτα τοῦ πρέποντος ὀλίγα πεφροντικότες, τὰ ἑπτὰ πνεύ- ματὰ φασὶ λέγειν οὕτως· Ἔφελε τὸν ὀνειδισμόν ἡμῶν, καὶ τὸν ἄρτον ἡμῶν φαγόμεθα, καὶ τὰ ἱμάτια ἡμῶν περιβαλούμεθα. Καίτοι πῶς οὐκ ἄμεινον εἶπεῖν, τὰς ἑπτὰ γυναῖκας πολλὰς εἶναι ψυχὰς, αἱ καὶ ἐπελάβοντο διὰ πίστεως τοῦ Χριστοῦ, αὐτὸν ὡς ἄρτον ζητοῦσαι καὶ ὡς ἱμάτιον σωτηρίου, καὶ τὸν ἀπ' αὐτοῦ ζητοῦσαι καρπὸν. Τοιοῦτον γάρ τι καὶ ὁ μακάριος ἔφη Δαβὶδ περὶ τοῦ πάντων Σωτῆρος Χριστοῦ· "Ὁ κατοικίζων στείραν ἐν οἴκῳ μητέρα τέκνων εὐφραينوμένην."6 Εἴρηται δὲ καὶ στείρα τεκεῖν ἑπτὰ, τοῦτ' ἔστι πολλά. Διάφοροι γὰρ ἄρεται, καὶ οὐ μία μᾶλ- λον, ἀλλὰ πολλαὶ, ὧν εἰσι μητέρες αἱ φιλόθεοι ψυχαί. 9Τῇ δὲ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐπιλάμψει ὁ Θεὸς ἐν βουλῇ μετὰ δόξης ἐπὶ γῆς, τοῦ ὑψῶσαι καὶ δοξάσαι τὸ καταλειφθὲν τοῦ Ἰσραήλ. Καὶ ἔσται τὸ ὑπολει- φθὲν ἐν Σιών, καὶ τὸ καταλειφθὲν ἐν Ἱερουσα- λήμ· ἅγιοι κληθήσονται πάντες οἱ κληθέντες εἰς ζωὴν ἐν Ἱερουσαλήμ.9 Ἐνδοιαζόντων τινῶν κατὰ ποῖον ἔσται καιρὸν τὰ ἐπὶ γε ταῖς τῶν Ἰουδαίων γυναιξίν, ἥτοι πάσης αὐ- τῶν τῆς χώρας προανηγορευμένα διὰ τῆς τοῦ προ- φήτου φωνῆς, πότερα πρὸ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐπιδη- 70.129 μίας, ἦγουν μετ' αὐτήν, πεπληροφόρηκεν ἀπλανῶς τῶν προκειμένων ἢ δύναιμι, ὡς οὐχ ἕτερον ἡμῖν ὁ προφήτης κατασημαίνει καιρὸν, ἢ ἐκείνον αὐτὸν καθ' ὃν τῆς εἰς Χριστὸν δυσσεβείας ἕνεκα. Πεπαρ- ωνήκασι γὰρ εἰς αὐτὸν οἱ δαίμονες, καὶ τὴν αὐτοῖς ὅτι μάλιστα πρέπουσαν ἀποτετίκασι δίκην, κυκλου- μένης ὑπὸ στρατοπέδων τῆς Ἱερουσαλήμ. Ὅτε καὶ εἰς τοῦτο δειμάτων κατακομισθῆναί φαμεν τῶν Ἰουδαίων τὸν νοῦν, ὡς φάναι τοῖς ὄρεσι· "Ὁ Καλύψατε ἡμᾶς, καὶ τοῖς βουνοῖς· Πέσετε ἐφ' ἡμᾶς."6 Τῇ τοίνυν, φησὶν, ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, τοῦτ' ἔστι, καθ' ἡμέρας τοῦ και- ροῦ καθ' ὃν εἰς πέρας δραμεῖται τὰ προηγγελμένα, ἐπιλάμψει ὁ Θεὸς ἐν βουλῇ, μετὰ δόξης ἐπὶ τῆς γῆς, τοῦ ὑψῶσαι καὶ δοξάσαι τὸ καταλειφθὲν τοῦ Ἰσραήλ. Ὁ γὰρ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος, οὐχ ἀρπαγμὸν ἠγή- σατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ· βαθὺ δέ τι καὶ ἀπόρρητον ἐβουλεύσατο περὶ ἡμῶν. Ἐν μορφῇ γὰρ καὶ ἰσότητι Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὑπάρχων, γέγονε καθ' ἡμᾶς, καὶ ἐπεφάνη μὲν τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς· πλὴν οὐ δίχα δόξης, καὶ εἰ γέγονε σάρξ. Εἰργάσατο γὰρ τὰ θεοπρεπῆ, καὶ σημείων γέγονεν ἀποτελεστής, ἃ δὴ καὶ παντὸς ἀξιοῦ- ται καὶ λόγου καὶ θαύματος. Ἐπιλάμψας γὰρ κατ- ηλέησε τὸν Ἰσραήλ, οὐ γὰρ ἀπόλωλεν εἰσάπαν. Τε- τήρηται δὲ τὸ κατάλειμμα, ὑψώθη τε καὶ δεδόξα- σται, καὶ ἐν βίβλῳ γέγραπται ζωῆς διαπρέψαν ἐν ἀγιασμῷ. Ἴδοι δ' ἂν τις ἀληθῆ τῆς προφητείας τὸν λόγον, ὡς ἐν ἀπαρχῇ τῶν σεσωσμένων τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις, οἱ καὶ ὑψώθησαν ἀληθῶς, καὶ τοῖς θείοις χαρίσμασιν ἐκλελαμπρυσμένοι, τὸ ἐν δόξῃ περιφανὲς πεπλουτήκασιν. Ἔλαβον γὰρ ἐξουσίαν κατὰ πνευμά- των ἀκαθάρτων, ὥστε ἐκβάλλειν αὐτά. Θεραπεύ- κασι γὰρ καὶ ἐν ἀρρώστιάς ὄντας πολλούς· ἀλλ' ἦσαν καὶ ἐν βίβλῳ γεγραμμένοι ζωῆς. Καὶ γοῦν ἔχαιρον μὲν ὅτι τὰ δαιμόνια ὑπετάσσετο αὐτοῖς, καὶ τοῦτο λέγουσιν ὑπὲρ Χριστοῦ, καὶ τοῖς ἔτι μείζονσι ἐπιγάνυσθαι διδάσκων αὐτοῦς· "Ὁ μὴ χαίρετε,"6 φησὶν, "ὅτι τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ὑμῖν· χαίρετε δὲ μᾶλλον ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν γέγραπται ἐν τοῖς οὐρανοῖς."6 Ὑψώθησαν τοίνυν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, ὡς ἐν μοίρᾳ τῇ τοῦ ἐγκαταλείματος, περισεσωσμένοι· ἠξίωται γὰρ τῆς παρὰ Χριστοῦ φιλοτιμίας καὶ χά- ριτος· υἱοὶ κεκληματίκασι Θεοῦ· ἀδελφοὶ δὲ αὐτοῦ καὶ φίλοι· κοινωνοὶ τέθεινται τῆς δόξης· ἠξίωται δὲ καὶ τῆς ἄνωθεν καὶ ἐν οὐρανοῖς ἀπογραφῆς, καὶ πολιταὶ κεκληματίκασι τῆς νοητῆς Ἱερουσαλήμ, τῆς τῶν ἀγίων μητρὸς, ἧς αὐτὸς ὁ προφήτης Ἡσαΐας διαμέμνηται λέγων· "Ὁ οὐρανὸς σου ὄψοντα Ἱερουσαλήμ· πόλις πλουσία, σκηναὶ αἱ οὐ μὴ σεισθῶ- σιν."6 9 Ὅτι ἐκπλυνεῖ Κύριος τὸν ῥύπον τῶν υἱῶν καὶ τῶν θυγατέρων Σιών· καὶ τὸ αἷμα ἐκκαθαριεῖ ἐκ μέσου αὐτῶν, ἐν πνεύματι κρίσεως καὶ πνεύματι καύσεως.9 Ἀνανήφει πάλιν ὁ τοῦ προφήτου λόγος,

καὶ τὰς ἐσομένας ἔσθ' ὅτε παρά τινων εὐρεσιλογίας περιττὰς ἀποφαίνει, καὶ τῶν τοῦ Θεοῦ κριμάτων κατεξαν- ἴστασθαί τισι κατ' οὐδένα τρόπον ἐφίεις προαπολογεῖται χρησίμως· ὥσπερ γάρ τινος ἐκεῖνο βωῶντος· 70.132 Ὑψωθήσονται πάλιν οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ· δοξασθήσονται δὲ, καὶ τὴν ἄνω κερδανοῦσιν ἀπογραφὴν, καίτοι δεδυσσεβήκασιν οὐ μετρίως, ἀπεκτόνασι τοὺς προφή- τας, ἐλιθοβόλησαν τοὺς ἀπεσταλμένους, καὶ αὐτὸν δὲ τελευτῶντες προσέθεσαν τὸν Χριστὸν, καὶ γεγόνα- σιν αὐτῶν αἱ χεῖρες αἵματος πλήρεις. Τί οὖν ὁ προ- φήτης; "Ἐκπλυνεῖ," φησὶ, "ὁ Κύριος τὸν ῥύπον τῶν υἱῶν, καὶ τῶν θυγατέρων Σιών, καὶ τὸ αἷμα ἐκ- καθαριεῖ ἐκ μέσου αὐτῶν, ἐν πνεύματι κρίσεως καὶ ἐν πνεύματι καύσεως." Ἐπεπλημμελήκασιν μὲν γὰρ ὁμολογουμένως· ἐδικαίου δὲ πάντας ἢ χάρις ἢ διὰ Χριστοῦ, καὶ αὐτοῖς δὲ τοῖς πεφονευκόσιν ἐχαρίζετο τὴν ἀμνηστίαν. Καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Πέτρος τοῖς Ἰουδαίων δήμοις προσεφώνει λέγων, ποτὲ μὲν, ὅτι "Ἐγμεῖς δὲ τὸν Ἅγιον καὶ Δίκαιον ἠρνήσασθε, καὶ ἠτή-σατε ἄνδρα φονέα χαρισθῆναι ὑμῖν." Ἐποτὲ δὲ πάλιν· "Ὁ Κύριος νῦν, ἀδελφοί, οἶδα, κατὰ ἄγνοιαν ἐπράξατε, ὥσ- περ καὶ οἱ ἄρχοντες ὑμῶν. Μετανοήσατε οὖν, καὶ βαπ- τισθήτω ἕκαστος ὑμῶν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, καὶ λήψεσθε τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ὑμῖν γὰρ εἰσιν αἱ ἐπαγγελίαι καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν." Ὁ τοῖνυν, φησὶν, ὁ τῶν ὄλων δημιουργὸς καὶ Κύριος, ὁ πολὺς εἰς ἔλεος, ὁ νικῶν ἡμερότητι τὰς ἀνθρωπίνας μικροψυχίας· ὁ μὴ θέλων τὸν θάνατον τοῦ ἀποθνή- σκοντος, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς, καὶ ζῆν αὐτὸν, ἐκπλυνεῖ τὸν ῥύπον τῶν ἡμαρτηκότων, ἐκκαθαριεῖ δὲ καὶ τὸ αἷμα ἐκ μέ- σου αὐτῶν ἐν πνεύματι κρίσεως καὶ ἐν πνεύματι καύσεως. Καὶ τὸ μὲν τῆς κρίσεως πνεῦμά φαμεν, τὴν μετὰ κρίσεως ὀρθῆς, ἥτοι δικαιοσύνης, ἐξενεχθεῖ- σαν ἐφ' ἡμῖν παρὰ Θεοῦ ψῆφον. Οὕτω γὰρ πού φησιν ὁ Σωτὴρ· "Ἐν κρίσει ἐστὶ τοῦ αἰῶνος τούτου." Ἐδικάσε γὰρ τῷ αἰῶνι τούτῳ καὶ τῷ Σατανᾶ· καὶ τὸν μὲν ἐκβέβληκεν ὡς ἡδίκηκότα· δεδικαίωσε δὲ τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ διὰ τῆς πίστεως ὡς ἡδικημένους. Καύσεως δὲ πνεῦμά φαμεν τὴν ἐπὶ τῷ ἁγίῳ βαπτί- σματι χάριν, οὐ δίχα Πνεύματος ἐν ἡμῖν γινομένην. Βεβαπτίσμεθα μὲν γὰρ οὐκ ἐν ὕδατι γυμνῶ, ἀλλ' οὐδὲ σποδῶ δαμάλεως, ἐρραντίσμεθα δὲ πρὸς μόνην τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα, καθά φησιν ὁ μακάριος Παῦλος, ἀλλ' ἐν Πνεύματι ἁγίῳ, καὶ πυρὶ τῷ θείῳ καὶ νοητῷ, τοὺς τῆς ἐν ἡμῖν φαυλότητος δαπανῶντι ῥύπους, καὶ τὸν ἐκ τῆς ἀμαρτίας ἐκτῆκοντι μολυσμόν. Τοιαύτην ἡμῖν τοῦ Σωτῆρος τὴν ἄφιξιν καὶ ἕτερος τῶν ἁγίων προφητῶν προκαταμεμήνυκε λέγων· "Ὅτι ἰδοὺ αὐτὸς εἰσπορεύεται ὡς πῦρ χωνευτηρίου, καὶ ὡς πόα πλυνόντων, καὶ καθιεῖται χωνεύων ὡς τὸ ἀργύριον καὶ ὡς τὸ χρυσίον." Περὶ μὲν γὰρ τῶν Ἰου- δαίων, οἱ καὶ τοῖς τῆς ἀπειθείας ἐγκλήμασιν ἔνοχοι μεμενήκασιν· "Ἐξέλιπε," φησὶ, "ὁ φουσητὴρ ἀπὸ πυρὸς, ἐξέλιπε μόλιβδος, εἰς κενὸν ἀργυροκόπος ἀργυροκοπεῖ. Πονηρίαὶ αὐτῶν οὐκ ἐτάκησαν· ἀργύριον ἀποδοκι- μασμένον καλέσατε αὐτοὺς, ὅτι ἀπεδοκίμασεν αὐτοὺς Κύριος." Ἐφ' ἡμῖν δὲ τοῖς πεπιστευκόσιν, οὐκ εἰς κενὸν κεκοπίακεν ἀργυροκόπος, οὔτε μὴν ἐξέλιπε φουσητὴρ ἀπὸ πυρὸς ἢ μόλιβδος, κεκαθάρμεθα γὰρ ἐν πνεύματι κρίσεως καὶ ἐν πνεύματι καύσεως. Εἰ δὲ δὴ 70.133 βούλοίτο τις τὴν ἐν πνεύματι καύσεως ἀποκάθαρσιν γεγενῆσθαι λέγειν ἐπὶ τοῖς Ἰουδαίων δήμοις, διὰ τῆς ἐκ τοῦ πολέμου συμφορᾶς καὶ ὧν ὑπομεμενήκασιν (ἀποκαθαίρουσι μὲν γὰρ αἱ κολάσεις, καὶ ἀπαλλάττει ἔσθ' ὅτε πολλῶν πλημμελημάτων τὸ ὑποσχεῖν τὰς δίκας τῷ πάντων κριτῇ)· φορέσει καὶ οὕτω τὸ ἀληθὲς ὁ λόγος. 9 Καὶ ἦξει, καὶ ἔσται, πᾶς τόπος τοῦ ὄρους Σιών, καὶ πάντα τὰ περικύκλω αὐτῆς, σκιάσει νεφέλη ἡμέρας, καὶ ὡς καπνοῦ, καὶ ὡς φωτὸς πυρὸς καιομένου νυκτὸς, πάση τῇ δόξῃ σκεπασθήσεται. Καὶ ἔσται εἰς σκιάν ἀπὸ καύματος, καὶ ἐν σκέπη καὶ ἐν ἀποκρύφῳ ἀπὸ σκληρότητος καὶ ὑετοῦ. 9 Περὶ τίνος ἄρα τὸ, Ἦξει, φησὶ; Πότερα τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν ἔσται ταῦτα, ἢ περὶ τοῦ καθέντος ἑαυτὸν εἰς κένωσιν, καὶ καταβάντος ἐξ οὐρανοῦ ἵνα τὸ ἀνθρώπι- νον διασώσῃ γένος; Ἀρμόσει

τοίνυν ὁ λόγος, κὰν εἴ τέ τις λέγοι περὶ τοῦ καιροῦ τῆς ἐπιδημίας εἰρῆσθαι ταυτί· κὰν εἴτ' οὖν ἐπ' αὐτοῦ βούλοιο τοῦ Χριστοῦ. Ἀφικόμενος γὰρ τοὺς τῆς νοητῆς Σιών υἱοὺς καὶ τῆς ἐλευθέρως Ἱερουσαλήμ τῆς παρ' ἑαυτοῦ χάριτος στεφανῶν ἀπέφηνε μακαρίους, καὶ οἷόν τις αὐτοῖς γέγονε σκεπαστῆς, μονονουχὶ τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην ἐπαρτήσας νεφέλην τὴν πάλαι κατασκιάζουσαν ἐν τῇ ἐρήμῳ τὸν Ἰσραὴλ· ταύτη τοί φησι· Καὶ ἤξει, καὶ ἔσται πᾶς τόπος τοῦ ὄρους Σιών, καὶ τὰ πάντα τὰ περὶ κύκλω αὐτῆς σκιάσει νεφέλη ἡμέρας. Ἵνα γὰρ τοῦ παρόντος βίου τὸν καύσωνα, καὶ τὰς ἐκ τῶν πει- ρασμῶν δοκιμασίας ἤγουν πυρώσεις διαδιδράσκοιεν οἱ τὴν νοητὴν οἰκοῦντες Σιών, τοῦτ' ἔστι, τὴν Ἐκ- κλησίαν, νεφέλης δίκην μονονουχὶ καὶ ἐπικρεμάμενος σκεπαστῆς ἔσται, φησὶν, ὁ Χριστός· ὁ αὐτὸς δὲ πάλιν τὸν ἐκ τῆς ἀμαθίας καὶ διαβολικῆς σκαιότητος ἀπο- σοβεῖ σκότον, ἐπιλάμπων εἰς νοῦν, ὡς φῶς ἐν σκότῳ, καὶ ὡς πυρὸς ἀυγή. Γέγραπται δὲ περὶ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ὅτι Ὁδήγησεν αὐτοὺς ἐν νεφέλῃ ἡμέρας, καὶ ὄλην τὴν νύκτα ἐν φωτισμῷ πυρός. Ἀλλὰ τύποι μὲν ἐκεῖνα, καὶ τῶν νοητῶν εἰκόνες· ἀλήθεια δὲ τὰ διὰ Χριστοῦ. Καὶ γὰρ ἔστιν αὐτὸς ἡ ἀλήθεια. Οὗ τῆς ἐπικουρίας ἠξιωμένοι, πάντη τε καὶ πάντως ἔσονται, φησὶν, ὡς εἰς σκιὰν ἀπὸ καύματος, καὶ ἐν σκέπη καὶ ἐν ἀποκρύφῳ ἀπὸ σκληρότητος καὶ ὑετοῦ. Σκλη- ρότητι δὲ καὶ ὑετοῖς παρεικάζει πάλιν τὴν τῶν πει- ρασμῶν φαιδρότητα καὶ ἀκμαιοτάτην προσβολήν. Οὕτω γὰρ πού φησιν ὁ Χριστός· "Ἐπὶ τῶν ὁσίων οὖν ὅστις ἀκούη λόγους τούτους καὶ ποιῇ αὐτοὺς, ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅστις ὠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν· καὶ κατέβη ἡ βροχὴ, καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ, καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι· καὶ προσέπεσαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσαν· τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ πέτραν." Ἔπειτα δὲ, ὅτι πάση τῇ δόξῃ σκεπα- σθήσεται, δίδωσι νοεῖν, ὡς οὐ μερικὴ τις ἔσται παρὰ Χριστοῦ τοῖς πεπιστευκόσιν εἰς αὐτὸν ἡ χάρις, ἀλλ' ἐν ὁλοκλήρῳ προθυμίᾳ τῆς ἐπ' αὐτοῖς ἔσται φειδοῦς. Ἔσονται δὲ ἐν περιβολῇ καὶ σκηνῇ τοῦ σώζειν ἰσχύον- τος, καὶ παντὸς ἔξω τιθέντος κακοῦ. 9 Ἄσω δὴ τῷ ἡγαπημένῳ ἄσμα τοῦ ἀγαπητοῦ τῷ ἀμπελώνι μου. 9 Ὅρος ὡσπερ τις καὶ προγραφή τῶν εἰρῆσθαι μελ- 70.136 λόντων ὁ πρῶτος ἂν εἴη τοῦ προκειμένου στίχος. Τί γὰρ βούλεται δρᾶν ὁ προφήτης ὑποσημαίνει, λέγων· Ἄσω δὴ τῷ ἡγαπημένῳ· τοῦτ' ἔστι Χριστῷ. Οὕτω γὰρ ἡμῖν αὐτὸν καὶ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ὠνόμαζε λέ- γων· "Ὁὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ἠγάπησα." 6 Ἄρ' οὖν, ᾧ προφήτα, τῆς σῆς ἀκουσώμεθα φωνῆς; καὶ ὡς ἐκ μόνων τῶν σῶν ἐννοιῶν ἀναβύου- σιν οἱ λόγοι; βλέπει δὲ ὅποι φράσον τῆς ὠδῆς ὁ σκο- πός. Οὐκοῦν εἰ καὶ δι' ἐμοῦ, φησὶν, ἀλλ' οὐκ ἐμὸς ὁ λόγος, ἀλλ' ἔστι τοῦ ἀγαπητοῦ· πεποιῆται δὲ ἐπὶ τῷ ἀγαπητῷ ἀμπελώνι μου· ἢ, καθά φασιν οἱ ἕτεροι τῶν ἐρμηνευτῶν, τῷ ἀμπελώνι αὐτοῦ. Εἰ δὲ δὴ καὶ λέγοι ἐπὶ τῷ ἀμπελώνι μου, οὐχ ὡς αὐτοῦ τυχὸν τοῦ ἀμπε- λῶνος ὄντος τὰ τοιάδε φησὶν, ἀλλ' ὡς ὑπάρχων εἷς τῶν τελούντων εἰς τὸν ἀμπελῶνα. Εὐρήσομεν γὰρ τοὺς προφήτας, καὶ ἐπὶ τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ ταῖς τοιαύταις ἔσθ' ὅτε κεκρημένους φωναῖς, οἷον ὁ προ- φήτης Ἱερεμίας· "Ὅτις δώσει μοι ἐν τῇ ἐρήμῳ σταθμὸν ἔσχατον, καὶ καταλείψω τὸν λαόν μου, καὶ ἀπελεύσομαι ἀπ' αὐτῶν;" 6 Ὡς γὰρ εἷς ὑπάρχων τοῦ λαοῦ, λαὸν ἑαυτοῦ φησι τοὺς καθ' αἰμά τε καὶ γένος οἰκείους. Ἄδει τοίνυν ὁ προφήτης τῷ ἡγαπη- μένῳ, καὶ ἔστιν αὐτοῦ τὸ ἄσμα εἰρημένον ἐπὶ τῷ ἀμπελώνι τῷ ἀγαπητῷ, τοῦτ' ἔστι, τοῦ Ἰσραὴλ. Γέ- γραπται γὰρ, ὅτι "Ἄμπελὸν Κυρίου Σαβαώθ ἄνθρω- πος τοῦ Ἰούδα, νεόφυτον ἡγαπημένον." 6 9 Ἄμπελὸν ἐγενήθη τῷ ἡγαπημένῳ, ἐν κέρατι, ἐν τόπῳ πίονι. Καὶ φραγμὸν περιέθηκα, καὶ ἐχαράκωσα, καὶ ἐφύτευσα ἄμπελον Σωρῆκ, καὶ ὠκοδόμησα πύργον ἐν μέσῳ αὐτοῦ, καὶ προλήνιον ὠρυξα ἐν αὐτῷ, καὶ ἔμεινα τοῦ ποιῆσαι σταφυ- λὴν, ἐποίησε δὲ ἀκάνθας. 9 Ἄμπελὸν παρεικάσας τὸν Ἰσραὴλ, ἐπιμένει δι' ὅλου τῆ τοῦ λόγου μεταφορᾶ· "Ὅτι γέγονε τοίνυν," 6 φη- σὶν, "ὁ ἀμπελὸν τῷ ἡγαπημένῳ, ἐν κέρατι, ἐν τόπῳ πίονι." 6 Φασὶ τοὺς ἐτέρους τῶν ἐρμηνευτῶν ἀρκεσθῆ- ναι τῷ εἰπεῖν ἐν τόπῳ πίονι, ὡς τοῦ

κέρατος ἡμῖν οὐδὲν ἕτερον, ἢ τοῦτο αὐτὸ σημαίνοντος. Δοκεῖ δέ τις τὸ ὡς ἐν κέρατι νοεῖν, ὡς ἐν δυνάμει Θεοῦ. Κε- κληρονόμηκε γὰρ ὁ Ἰσραὴλ τῆς ἐπαγγελίας τὴν γῆν, τοὺς πάλαι κατωκηκότας ἐν αὐτῇ νικήσας διὰ Θεοῦ. Τοιγάρτοι φησὶ πρὸς αὐτὸν, ἐν τεσσαρακοστῷ τρίτῳ ψαλμῷ· "Ἐν σοὶ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν κερατιοῦμεν, καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐξουδενώσομεν τοὺς ἐπανιστα- μένους ἡμῖν." Ἐπιβλέπεται δὲ τὸ κέρας παρὰ τῆς θείας Γραφῆς, εἰς ἰσχὺν καὶ εἰς δύναμιν, καὶ εἰς δόξαν τὴν βασιλικήν. Ἔστι γοῦν ἀκοῦσαι τοῦ μακαρίου Δαβὶδ ποτὲ μὲν λέγοντος, ὡς ἐκ προσώπου δικαίου παντός· "Ἐψωθήσεται ὡς μονοκέρωτος τὸ κέρας μου." Ἐπιβλέπεται δὲ πάλιν περὶ Χριστοῦ· "Ἐπὶ τὸ κέρας αὐτοῦ ὑψωθήσεται ἐν δόξῃ." Ἐπιβλέπεται δὲ γὰρ ἡ βασιλεία Χριστοῦ. Ὅτι δὲ πίων τῆς ἐπαγγελίας ἡ γῆ, μεμαρ- τύρηκε τὸ Γράμμα τὸ ἱερόν. Πανταχῆ γὰρ αὐτὴν ὀνο- μάζει γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι. Προσεμπεδοῖ δὲ τὸ λόγον καὶ ὁ θεσπέσιος Μελωδὸς ψάλλων τε καὶ λέγων περὶ τοῦ Ἰσραὴλ· "Ἐπιβλέποντες ἐξ Αἰγύπτου μετήρας, 70.137 ἐξέβαλες ἔθνη, καὶ κατεφύτευσας αὐτήν." Ἐπιβλέπεται δὲ ὁ ἐν κέρατι, τὸ ὡς ἐν δυνάμει Θεοῦ σημαῖνον ἐν τούτοις; Καταφυτεύεται γὰρ ἐκβεβλημένων ἔθνων. Εἰρησθαι δὲ καὶ ἑτέροις τὸ ἐν κέρατι δοκεῖ, ὡς ἐν ὑψηλῷ τε καὶ ἐπισημῶν χωρίῳ· τοιαύτη γὰρ ἡ Σιών ἐν ὄρει κειμένη. Καταφυτεύσας δὴ οὖν τὸν ἀμπελῶνα, φησὶ, καὶ φραγμὸν περιέθηκα, καὶ ἐχαράκωσα, καὶ κατ- εφύτευσα ἀμπελον Σωρῆκ. Περιεδέδετο δὲ καθάπερ τινὶ φραγμῷ, καὶ ἀγγελικαῖς δυνάμεσι, καὶ ταῖς ἄνωθεν ἐπικουρίαις ὁ Ἰσραὴλ. Ἐχαρακώθη δὲ πρὸς τούτῳ. Καὶ τί δὴ τοῦτο ἐστίν; Οἱ τῆς τῶν ἀμπελώ- νων γεωργίας ἐπιστήμονες δόνακας ἐκάστη παραπη- γοῦντες εὐτεχνῶς, αἴρουσί τε αὐτὰς ὑψοῦ, καὶ ἀνα- δεσμοῦσι τῆς γῆς. Σῶος γὰρ οὕτως ὁ ἐξ αὐτῶν καὶ ἀδιαλώβητος ἔσται καρπός. Τοιοῦτόν τι πέπραχε καὶ ὁ τῶν ὄλων Θεός, νόμῳ τῷ διὰ Μωσέως μονονουχὶ χαρακώσας τὸν ἀμπελῶνα τὸν νοητὸν, ἵνα μὴ εἰς γῆν ἐρρίμμενος, καὶ μόνον φρονῶν τὰ σαρκὸς καταφθει- ρηται πολυτρόπως, δύναται δὲ καὶ τὸ ἄνω φρονεῖν. Ἀποφέρει γὰρ τῶν γῆνιων ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος, οἷον ἀνέχων ὑψοῦ τῶν παιδαγωγουμένων τὸν νοῦν. Ὅτι δὲ καὶ εὐγενῆς ὁ ἀμπελῶν, διατρανοῖ λέγων, οὐχ ἀπλῶς τὴν τυχοῦσαν ἀμπελον ἐν τῷ πίνοντι πεφυτεῦσθαι τόπῳ, ἀλλὰ γὰρ Σωρῆκ, τοῦτ' ἐστίν, ἐκλεκτὴν. Ἐβραίοις δὲ δοκεῖ, καὶ εἶδος ἀμπέλου, ἢ τ' οὖν ὄνομα καλῆς καὶ εὐφορωτάτης διὰ τοῦ Σωρῆκ σημαίνεσθαι. "Ἐπιβλέποντες δὲ, φησὶ, καὶ πύργον ἐν μέσῳ αὐτοῦ, καὶ προλήνιον ὠρυξά ἐν αὐτῷ." Ἐπιβλέπεται γὰρ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ὁ διαβόητος ἐκεῖνος νεῶς, οἷον τις πύργος καὶ ἐνδιαίτημα Θεοῦ, καὶ μὴν ὠρυκται καὶ προλήνιον. Τέθειται δὲ θυσιαστήριον ἐν αὐτῷ, καὶ κορβάν, ὅ ἐστι γαζοφυλάκιον, ἐν ᾧ πᾶσα δωροφορία τῶν προσιόντων συνεκομίζετο. Ἐπειδὴ δὲ τὸν ἀμπε- λῶνα, φησὶν, εὖ ἔχοντα διὰ πάντων ἀπέφηνα, προσ- εδόκησα τοῦ ποιῆσαι σταφυλὴν. Ὁλόμην γὰρ, ὠλόμην, οὐχ ἕτερόν τι ποιήσῃ αὐτὸν, ἢ τὸν εὐγενῆ τῆς ἀμπέλου καρπὸν· ἐποίησε δὲ ἀκάνθας. Οὐκοῦν ἡμάρ- τηκε τῆς ἐλπίδος, ἐψεύσατο δὲ, καὶ ἀκάνθας τέτοκεν ἀντὶ βοτρύων ὁ Ἰσραὴλ. Οὐ γὰρ τοι γέγονε νομοφύ- λαξ, οὐδὲ τοῖς τῆς ἐπιεικειᾶς κατεκαλλύνθη καρποῖς, ἀλλ' ἐξώκειλεν ἄλλοτρόπως, καὶ πεποίηκεν ἀκάνθας, τοῦτ' ἐστίν, ἔργα πυρὸς, ἢ γοῦν ὅσα πλήττει τοὺς ἐπαφωμένους καὶ προσεγγίζοντας. Λυπεῖ δὲ Θεὸν ἢ ἕπερ ἂν γένοιτο παρ' ἡμῶν ἁμαρτία, καὶ ὅπερ ἐστὶ παρ' ἡμῖν ἡ ἀκάνθα, τοῦτο καὶ παρ' αὐτῷ φαυλότητος τρόπος. Ἄλλ' ὡς ὁ μακάριος γράφει Παῦλος· "Ἐπιβλέποντες μὲν ἡ πιούσα τὸν ἐπ' αὐτῆς ἐρχόμενον πολλάκις ὑετὸν, καὶ τίκτουσα βοτάνην εὐθετον ἐκείνοις, δι' οὓς καὶ γεωργεῖται, μεταλαμβάνει εὐλογίας ἀπὸ Θεοῦ. Ἐκφέρουσα δὲ ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀδόκιμος, καὶ κατάρας ἐγγύς, ἢς τὸ τέλος εἰς καῦσιν." Ἐπιβλέπεται δὲ καὶ νῦν, ὁ ἄνθρωπος τοῦ Ἰουδα, καὶ οἱ ἐν- οικοῦντες Ἱερουσαλήμ, κρίνατε ἐν ἐμοὶ, καὶ ἀναμέσον τοῦ ἀμπελῶνός μου. Τί ποιήσω τῷ ἀμπελῶνί μου, καὶ οὐκ ἐποίησα αὐτῷ; Διότι ἔμεινα τοῦ ποιῆσαι σταφυλὴν, ἐποίησε δὲ ἀκάνθας.9 Πειρᾶται δεικνύειν ἀπροφάριστον παντελῶς τῶν Ἰουδαίων τὸ

ράθυμον καὶ πρὸς γε τούτῳ τὴν εἶς γε 70.140 τὸν νόμον ἀναισχυντίαν. Μετὸν γὰρ αὐτοῖς καὶ μάλα ῥαδίως τὴν εὐκλεᾶ καὶ εὐδόκιμον τῆς ἐν νόμῳ ζωῆς, ἤγουν τῆς ἐν Χριστῷ πολιτείας, ἰέναι, τρίβον, αὐτοὶ τετιμήκασιν τὴν διεστραμμένην. Καὶ μὴν τὸ δύνασθαι καρποφορεῖν ἀφέντες ὡς ἔωλον, γῆ τις ὡσπερ γεγό- νασιν οὐ καρπῶν ἡμέρων τροφή· ἀγρία δὲ μᾶλλον καὶ ἀκανθοτόκος καὶ ὑλομανῆς. Ἦκέτωσαν τοίνυν, φησὶν, οἱ ἐν ὑμῖν σοφοί, δικαζέτωσαν ἐν ἐμοὶ τῷ τοῦ ἀμπελῶνος δεσπότη, καὶ αὐταῖς δὲ ταῖς ἀμπέλοις. Τίνος δὴ οὖν ἄρα τῶν ἀγαθῶν ἔλλελοιπότων αὐταῖς ἀχρεῖοι γεγόνασιν; Εἰ μὲν γὰρ τι τῶν ἀναγκαίων εἰς ὄνησιν παρῶπται τυχὸν ἐμοὶ τῷ πεφυτευκότι, δι- ελεγχέτω τις καὶ πεπαύσομαι. Ἀποστήσω αἰτίας, καὶ οὐκ αἰτήσω δίκας. Τί γὰρ ποιήσω, φησὶν, ὃ μὴ πεποίηκα αὐτῷ; Ἐπειδὴ δὲ τῶν χρησίμων πλήρη τε ἀπέφηνα καὶ οὐδενὸς ἐπίδεᾶ, εἶτα γέγονεν ἀκανθοτό- κος, καίτοι προσδοκῶντος ἐμοῦ καρποῖς ὠραίοις κομῶντα βλέπειν. Ποία τις ἔσται λοιπὸν ἢ παρὰ τοῦ δικάζοντος ψῆφος; Ἄρα γὰρ ἀτημελῆ καὶ ῥάθυμον ὀνομάσει τὸν γηπόνον, ἢ μᾶλλον ἐκείνους αἰτιάσεται τοὺς ἐν μεθέξει γεγονότας τῆς παρ' ἐμοῦ φροντίδος, ἡμεληκότας δὲ οὕτω τῆς ἑαυτῶν εὐκαρπίας, ὡς εἰκαίαν ὕλην καὶ ἀκανθῶν ὄχλον ἀντὶ βοτρυῶν ἐκτεκεῖν; Ὅτι δὲ οὐ περὶ τῆς αἰσθητικῆς ἀκάνθης ὁ λόγος αὐτῷ, οὔτε μὴν βοτρυῶν ἢ σταφυλῆς, παντὶ τῷ σαφές. Εἴπερ ἐστὶ νοητὸς ὁ ἀμπελῶν, τοιοῦτοι δὲ πάντως καὶ οἱ καρποί. 9Νῦν δὲ ἀπαγγελῶ ὑμῖν τί ποιήσω τῷ ἀμπελῶνί μου· ἀφελῶ τὸν φραγμὸν αὐτοῦ, καὶ ἔσται εἰς διαρπαγὴν· καὶ καθελῶ τὸν τοῖχον αὐτοῦ, καὶ ἔσται εἰς καταπάτημα. Καὶ ἀνήσω τὸν ἀμπελῶνά μου, καὶ οὐ μὴ τμηθῆ, οὐδ' οὐ μὴ σκαφῆ· καὶ ἀναβήσονται εἰς αὐτὸν, ὡς εἰς χέρσον ἄκανθαί. Καὶ ταῖς νεφέλαις ἐντελοῦμαι, τοῦ μὴ βρέξαι ἐπ' αὐτὸν ὑετόν.⁹ Οὐκ ἀθαύμαστον, ὡσγ' ἐμοὶ φαίνεται, τοῦ λόγου τὸ σχῆμα. Μόνον γὰρ οὐχὶ καὶ σεσιγηκότων τῶν κεκλη- μένων εἰς τὸ δικάσαι, αὐτῷ τε καὶ τῷ ἀμπελῶνι, τὴν δίκην αὐτοῖς ὀρίζει λοιπὸν· καὶ τὰ ἐν τίσιν ἔσται προαγορεύει σαφῶς. Ἐλλελοιπότος γὰρ ὄλως οὐδενὸς αὐτῷ τῶν εἰς τὸ εὖ εἶναι χρησίμων, αὐτὸς ἐξ οἰκείας κατεχερσοῦτο γνώμης. Ἔδει δὴ οὖν ἄρα τοὺς εἰς τοῦτο φαυλότητος καθιγμένους ἔξω τε χειρὸς καὶ φροντίδος, καὶ μὴν καὶ ἐπικουρίας τοῦ Δεσπότου γε- νέσθαι λοιπὸν. Οὐκοῦν ἀφελῶ, φησὶ, τὸν φραγμὸν αὐτοῦ, καὶ ἔσται εἰς διαρπαγὴν, καὶ καθελῶ τὸν τοῖ- χον αὐτοῦ, καὶ ἔσται εἰς καταπάτημα. Φραγμοῦ δὲ καὶ τείχους ἔρημος ἀμπελῶν, προκίεσται πάντως τοῖς διαρπάζειν ἐθέλουσιν θοῖνη τις ἐτοιμοτάτη καὶ τοῖς διοδεύουσι τρίβος, ἐξείργοντος οὐδενός. Περι- φράττοντος μὲν γὰρ ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπορρήτοις τισὶν ἐπικουρίας μονονουχὶ καὶ ἀνατειχίζοντος, οὐκ ἐσόμεθα βατοὶ καὶ ἐν τάξει τρίβου τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασιν· οὔτε μὴν ἔτοιμοι πρὸς διαρπαγὴν τοῖς θηρίοις τοῦ ἀγροῦ, καὶ ἀλώπεξι τρυφή. Περὶ ὧν γέ- γραπται καὶ ἐν τῷ Ἄσματι τῶν ἁσμάτων· "Ἐπιάσατε ἡμῖν ἀλώπεκας μικροὺς ἀφανίζοντας ἀμπέλους."⁶ Λέγονται δὲ καὶ μερίδες ἀλωπέκων γενέσθαι τινές. 70.141 Ἀνιέντος τε τοῖς ἀδικεῖν ἐθέλουσιν, καὶ φροντίδος τῆς ἄνωθεν ἀπαμφιεννύντος Θεοῦ, παντὸς εἰς πείραν ἤξομεν κακοῦ· καὶ πᾶς ὅστισοῦν ἐντρυφήσει τοῖς καθ' ἡμῶν, κἂν εἰ νοητὸς τις εἴη ληστής· κἂν ἢ ὁ ἐν τοῖς μέλεσι σαρκὸς ἀγριαίνων νόμος· καὶ ἅπαν ἡμῶν τῆς διανοίας τὸ κίνημα καρποφορήσει τῷ Σατανᾷ. Οὐκοῦν δίχα τε φραγμοῦ, τοῦ μὴ ἀτείχιστος ἀμπελῶν, τοῖς ἐθέλουσιν ἀνεθήσεται πρὸς διαρπαγὴν. Καὶ οὐ μὴ τμηθῆ, οὐδ' οὐ μὴ σκαφῆ, τοῦτ' ἔστιν, οὐδεμιᾶς ἐπι- τεύξεται φροντίδος, ἐπανορθοῦν δυναμένης καὶ ἀνα- κομίζειν ἐπὶ τὸ ἄμεινον, καὶ τῆς οὕτω δεινῆς χερσίας ἀπαλλάττειν αὐτόν. Ἐντελοῦμαι γὰρ δὴ καὶ ταῖς νοηταῖς νεφέλαις, τοῦτ' ἔστι, τοῖς ἀγίοις προφήταις, ἤγουν δυνάμεσι ταῖς ἀγγελικαῖς, τοῦ μὴ βρέξαι εἰς αὐτὸν ὑετόν· δηλον δὲ ὅτι τὸν νοητὸν, τὸν ὡς ἐν παρα- κλήσει τῇ εἰς νοῦν καὶ καρδίαν, καὶ λόγῳ τῷ θείῳ πραττόμενον. Πλὴν ἐντεῦθεν ἔστι μάλιστα ἰδεῖν, ὅτι τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ οὐ πρό γε τῶν τῆς ἐπίδημίας καιρῶν τὰ τοιάδε συμβήσεσθαι φησὶν ὁ προφητικὸς ἡμῖν λόγος,

ἀλλ' ὅτε πεπαρωνήκασιν εἰς Χριστόν. Οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ἦγουν καταδειξάι καιρὸν, καθ' ὃν κατατετέλεκεν ὁ Ἰσραὴλ προφητῶν ἀγίων δίχα. Γεγόνασι μὲν γὰρ αἰχμάλωτοι κατὰ καιροῦς, καὶ εἰς τὴν Περσῶν καὶ Μήδων ἀπώχοντο χώραν γυ- ναιξίν ὁμοῦ καὶ φιλτάτοις. Πλὴν οὐ δίχα προφητῶν ἀγίων κατέβησαν εἰς Αἴγυπτον, ἠρηκότων κατὰ και- ροῦς τὴν διαβόητον Ἱερουσαλήμ τῶν Βαβυλωνίων, ἀλλὰ συνῆν αὐτοῖς ὁ προφήτης Ἱερεμίας, τοῖς ἄνω- θεν καὶ παρὰ Θεοῦ διακονούμενος λόγοις. Ἐπειδὴ δὲ πεπαρωνήκασιν εἰς Χριστόν, ἔρημοι φραγμοῦ διατε- τελέκασιν, καὶ πᾶσα αὐτῶν ἀσφάλεια πέπτωκεν. Τοῦτο γὰρ, οἶμαι, ἐστὶ τὸ καθαιρεῖσθαι λέγειν τὸν τοῖχον αὐ- τοῦ. Πέπαυται δὲ καὶ ἅπας προφητῶν ἀγίων ὁ ἐπ' αὐτοῖς λόγος, καὶ ὑετοῦ δίκην ἀνασχῶν τρόπον τινά· καὶ διαλελοίπασιν αἱ τῶν ἀγίων φωναί· καὶ τοῦτο, οἶμαι, ἐστὶ τὸ δι' ἐνὸς αὐτοῖς εἰρημένον παρὰ Θεοῦ· "Ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει Κύριος, καὶ ἐπάξω λι- μὸν ἐπὶ τὴν γῆν, οὐ λιμὸν ἄρτου, οὐδὲ δίψαν ὕδατος· ἀλλὰ λιμὸν τοῦ ἀκοῦσαι λόγον Κυρίου. Καὶ ἀπὸ Ἀνα- τολῶν ἕως καὶ Δυσμῶν περιδραμοῦνται ζητοῦντες τὸν λόγον Κυρίου, καὶ οὐ μὴ εὔρωσι."6 Καὶ ταυτὶ μὲν, ὡς ἔφην, τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ συμβέβηκεν, καὶ μάλα εἰκότως. Ἀπέωσαντο γὰρ αὐτοὶ τὸν τῶν δυνάμεων Κύριον, τὸν κατάρδοντα νοητῶς ψυχὰς καὶ καρδίας, καὶ καταπαίνοντα δρόσοις ταῖς πνευματικαῖς· ὧν καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ διεμέμνητο λέγων· "Ὅς δρό- σος Ἑρμῶν καταβαίνουσα ἐπὶ τὰ ὄρη Σιών."6 Ἐγὴ-γερται δὲ ἀμπελῶν ἀντ' ἐκείνου νέος, ὁ τῶν διὰ πί- στεως κεκλημένων εἰς ἀγιασμόν. Καὶ περὶ αὐτῶν φησὶν ὁ Νυμφίος ὁ ἐξ οὐρανοῦ, τοῦτ' ἔστι Χριστός· Αἱ ἄμπελοι κυπρίζουσιν, ἔδωκαν ὄσμήν. Καὶ αὐτὸς μὲν ἐστὶ ἡ πρώτη τε καὶ παναγία, καὶ ἀληθὴς ἄμπε- λος. Ἀπρητήμεθα δὲ αὐτοῦ ἡμεῖς κλημάτων δίκην, τῆς παρ' αὐτοῦ ζωοποιοῦ πύθης ἀναπιμπλάμενοι. Καὶ γοῦν ἔφασκεν ἐναργῶς· "Ἐγὼ εἰμι ἡ ἄμπελος ἀληθὴς, καὶ ὁ Πατήρ μου γεωργός ἐστι· πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν αἶρει αὐτὸ, καὶ πᾶν τὸ φέ- 70.144 ρον καρπὸν καθαίρει αὐτὸ, ἵνα καρπὸν πλείονα φέ- ρῃ."6 Ἐπειδὴ δὲ αὐτῷ προσπεφύκαμεν δι' οἰκειότη- τος, δῆλον ὅτι τῆς πνευματικῆς, ἀποτετελέσμεθα καρποφόροι· καὶ πρὸς γε τοῦτο ἡμᾶς ἐμπεδοῖ λέγων αὐτός· "Μείνατε ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν ὑμῖν. Καθὼς τὸ κλῆμα οὐ δύναται καρπὸν φέρειν ἄφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνῃ ἐν τῇ ἀμπέλῳ· οὕτως οὐδὲ ὑμεῖς, ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μείνητε. Ἐγὼ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς δὲ τὰ κλή- ματα· ὁ μένων ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν αὐτῷ, οὗτος φέρει καρπὸν πολὺν, ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν."6 Χρῆναι δὲ οὖν ἐγώ γε φημι προσερεῖσθαι δεῖν διὰ πίστεως καὶ ἀγάπης καὶ τῆς εἰς πᾶν ὀτιοῦν εὐπειθείας τῇ ἀμπέλῳ τῇ ἀληθινῇ, τοῦτ' ἔστι, Χρι- στῷ. Αὐτὸς γὰρ ἡμᾶς ἀποφανεῖ καρποφόρους, αὐτὸς περιθήσει φραγμὸν, καὶ ἐγερεῖ τὸ τεῖχος, καὶ ἀπο- στήσει διοδεύοντας. Καὶ πρὸς αὐτόν πού φησι λόγιον ἱερόν· "6Καὶ οἰκοδομηθήσονται σου ἔρημοι αἰώνιοι, καὶ μνημόσυνον γενεῶν γενεαῖς, καὶ κληθήσῃ οἰκο- δόμος φραγμῶν, καὶ τὰς τρίβους τὰς ἀνά μέσον παύσεις."6 9'Ο γὰρ ἀμπελῶν Κυρίου Σαβαώθ, οἶκος τοῦ Ἰσραὴλ ἐστὶ, καὶ ἄνθρωπος τοῦ Ἰούδα, νεόφυτον ἡγαπημένον. Ἔμεινα τοῦ ποιῆσαι κρίσιν, ἐποίησε δὲ ἀνομίαν καὶ οὐ δικαιοσύνην, ἀλλὰ κραυγὴν.9 Ἀποδέδειχεν ἐναργῶς ἐν τούτοις, ὅτιπερ ὁ λόγος αὐτῷ γέγονεν οὐ περὶ αἰσθητοῦ μᾶλλον ἀμπελῶνος, ἀλλὰ περὶ νοητοῦ. Δέχεται γὰρ αἰεὶ πως ἡ θεόπνευστος Γραφή τὰ ἐμφανῆ τῶν παραδειγμάτων εἰς ἔνδειξιν τῶν ἀφανεστέρων καὶ νοητῶν πραγμάτων. Καὶ γὰρ ἐστὶ, φησὶν, ὁ ἀμπελῶν τοῦ Κυρίου Σαβαώθ, καὶ τὸ νεόφυτον ἡγαπημένον, ὁ οἶκος τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ὁ ἄνθρωπος τοῦ Ἰούδα. Ἀλλὰ καίτοι τῆς παρ' ἐμοὶ φειδοῦς καὶ ἀγάπης ἤξιωμένος, καὶ πάσης φροντίδος ἀπολελαυκῶς, οὐ γέγονεν εὐβοτρύς, οὐκ ἄμπελος εὐγενὴς, οὐ τετίμηκε νόμον, οὐδὲ ἐπεικῆ καὶ ἀγίαν διεβίω ζωὴν· ἐψεύσατο δὲ ὡσπερ καὶ τὴν τοῦ γη- πονοῦντος ἐλπίδα. Ἐγὼ μὲν γὰρ προσεδόκησα κρίσιν. τοῦτ' ἔστι, τὴν ἐκ διανοίας εἰλικρινοῦς ὀρθὴν καὶ ἀμώμητον τὴν ἐφ' ἅπασιν τοῖς πρακτικοῖς αἵρεσιν, ἧτοι κρίσιν. Ὁ δὲ, φησὶ, πεποίηκεν

άνομίαν. Καίτοι πῶς ἂν ἄμπελος ἀκάνθας τέκοι; οὐκοῦν ἐψεύσατο, καθάπερ ἔφην ἄρτίως. Ὅθεν γὰρ ἦν εἰκὸς τοὺς τῆς δικαιοσύνης ἀναφῆναι καρποὺς, ἐκεῖθεν ἀδόκητος ἐκδέδοται βίος, ὁ καὶ νόμων ἕξω τῶν ἱερῶν καὶ τῶν ἐκ τῆς θείας ἐντολῆς κατάρρησιν ἔχων. Οὐκοῦν ἐποίησεν ἀνομίαν, καὶ οὐ δικαιοσύνην, ἀλλὰ κραυγὴν. Κραυγὴν δὲ φησὶν ἐκεῖνο οἶμαί που δεικνύων, ὅτι γέγονεν αὐτοῖς σεσοβημένος μὲν εἰς ὄργας καὶ θορύβου μεστὸς ὁ βίος. Διὸ καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος τοῖς ἡγιασμένοις ἐντέλλεται λέγων· "Ἐπάσα δὲ κραυγὴ, καὶ ὄργη, καὶ θυμὸς, καὶ βλασφημία ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ." Ἐπρέποι γὰρ ἂν, οὐ τοῖς καθεστῶσαν ἔχουσι τὴν φρένα, τὸ ταῖς ἀσυφήλοις κεχρηῆσθαι κραυγαῖς, ἐκείνοις δὲ μᾶλλον, οἷς ὁ βίος οὐκ ἀσφαλής· μᾶλλον δὲ πρὸς πᾶν ὅτιοῦν εὐκόλως τῶν κακῶν, καὶ θυμῶ μᾶλλον ἢ συνέσει διοικουμένοις. Ἔοικε δὲ καὶ τὴν παγχάλεπον τῶν Ἰουδαίων κραυγὴν ὑπαινίττεσθαι, ἣν ἐπ' αὐτῷ πεποιήνται τῷ Χριστῷ. Πιλάτου γὰρ ὄνειδίζοντος, εἰ δὴ βούλοιντο 70.145 σταυροῦσθαι τὸν βασιλέα τὸν ἑαυτῶν, ἀπάσης εὐκο- σμίας τε ὁμοῦ καὶ φιλοθεΐας ἠφειδηκότες ἀνακεκρά- γεσαν αὐτοί· "ἘΑἶρε, αἶρε, σταύρωσον αὐτόν· οὐκ ἔχο- μεν βασιλέα εἰ μὴ Καίσαρα." ἘΚραυγὴ τοίνυν πονηρὰ, τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς ὁ καρπὸς, δι' ἣν ἀφήρηται καὶ φραγμοῦ, καὶ τοίχου, καὶ ἀρδείας τῆς ἐκ νεφελῶν ἀγίων. Ἐστέρηνται δὲ καὶ ἀπάσης ἐπιμελείας. Ἐφη γὰρ, ὅτι Ἄνήσω τὸν ἄμπελῶνά μου, καὶ οὐ μὴ τμηθῆ, οὐδ' οὐ μὴ σκαφῆ. Κατεχερσώθη δὲ ὄλος ἀκάνθας ἐκτετοκῶς, αἱ φλογὸς εἰσι τροφή. 90. Ὁὐαὶ οἱ συνάπτοντες οἰκίαν πρὸς οἰκίαν, καὶ ἀγρὸν πρὸς ἀγρὸν ἐγγίζοντες, ἵνα τοῦ πλησίον ἀφέλωνται τι. Μὴ οἰκήσετε μόνοι ἐπὶ τῆς γῆς; Ἠκούσθη γὰρ εἰς τὰ ὦτα Κυρίου Σαβαὼθ ταῦτα.9 Ἴνα μὴ τις οἴηται μάτην κατειρηκότα τοῦ Ἰσραὴλ εἰκῆ τε τὴν ἄμπελον διαβαλεῖν, ὡς ἦκιστα μὲν στα- φυλὴν ἐκτετοκυῖαν, μᾶλλον δὲ ἀκάνθας, τοῦτ' ἔστιν, ἀντὶ κρίσεως, ἥτοι κριμάτων δικαίων ἀνομίας, ἀντὶ δὲ τῆς δικαιοσύνης κραυγὴν· ἀπαριθμεῖται χρησί- μως τὰ δι' ὧν ἦν εἰκὸς, οὐ μετρίως κατεγνωσμένον ἰδεῖν, καὶ οὐκ ἐπὶ τοῖς τυχοῦσιν ἀπλῶς, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς ἄγαν ἐκνομωτάτοις, καὶ τοῖς ὅτι μάλιστα κατεστυγη- μένοις παρά γε τῷ φιλαρέτῳ Θεῷ. Ταύτητοί φησὶν· "Ἐὐαὶ οἱ συνάπτοντες οἰκίαν πρὸς οἰκίαν, καὶ ἀγρὸν πρὸς ἀγρὸν ἐγγίζοντες, ἵνα τοῦ πλησίον ἀφέλωνται τι." Ἐνεστι γὰρ ὡς ἐπίπαν τοῖς ἐθέλουσι πλουτεῖν, καὶ μὴν καὶ τὸ δύνασθαι λαχοῦσι πρὸς τοῦτο, τὸ ἀεὶ τι θέλειν τοῖς ἤδη πεπορισμένοις ἐπισωρεύειν ἔτι, καὶ τὰ τῆς οὐσίας αὐτοῖς ἐν ἀκαταλήκτοις πλεονα- σμοῖς, ὀρᾶσθαι ποιεῖν. Καὶ γοῦν ἐπιφύονται τοῖς ὁμόροις ἀεὶ καὶ γείτοσιν· εὐρυτέρας τε τὰς ἐν ἄστεσιν οἰκίας ἀποτελεῖν σπουδάζοντες, καταβιαζόμενοι δὲ τοὺς τῶν ὁμορῶντων αὐτοῖς χωρίων δεσπότης, καὶ τοῖς ἰδίους συνάπτοντες. Ἀκόρεστον γὰρ τι χρῆμα πλούσιος ἀνήρ, εἰ παρακέοιτό πως αὐτῷ τὸ δύνασθαι ῥαδίως ἄπερ ἂν βούλοιο κατορθοῦν. Πέπαυται γὰρ οὐδαμῶς τοῖς τοῦ πέλας ἐπιπηδῶν· καὶ διψῆ μὲν ἀεὶ τὸ οὐπω παρὸν, γλίχεται δὲ τῶν μήπω πεπο- ρισμένων. Οὐαὶ τοίνυν, φησὶ, τοῖς συνάπτειν ἐθέλουσι τὰς ἑαυτῶν οἰκίας ταῖς ἐτέρων, καὶ ἀγροῖς ἀγροῦς, ἵνα τοῦ πλησίον ἀφέλωνται τι. Πρόφασιν γὰρ πως ἀεὶ τοῦ χρῆναι πλεονεκτεῖν ποιεῖσθαι σπουδάζουσι, τὸ μὴ δεῖν ἐτέρους γειτνιᾶν αὐτοῖς· εἴτα βιάζονται τοὺς ἀσθενεστεροὺς, καὶ πλεονεκτοῦσιν ἀνοσίως κατ- ομιώζοντας ἔσθ' ὅτε, καὶ τῆς ἐνούσης αὐτοῖς σκαϊό- τητος κατακεκραγότας. Τί οὖν ἄρα φησὶν αὐτοῖς ὁ προφητικὸς λόγος; Μὴ οἰκήσετε μόνοι ἐπὶ τῆς γῆς; Ἄρα γὰρ, φησὶν, οἴεσθε μόνους ὑμᾶς κατὰ τὴν γῆν ὑπάρχειν, μὴ ἐφεστηκότος Θεοῦ, καὶ ἐφορῶντος τὰ δρώμενα; Καίτοι λίαν ἐγγὺς ὁ τῶν ὄλων ἐστὶ Δεσπό- της· ἠκούσθη τὰ παρ' ὑμῶν. Καὶ τίνα τρόπον; ἴσως ἐρεῖτε. Κατακεκραγόντων δηλονότι τῶν ἡδίκημένων. Τοιοῦτόν τι καὶ ὁ Σωτῆρος ἡμῖν γέγραφε μαθητής· "Ἐἄγε νῦν, οἱ πλούσιοι, κλαύσατε ὀλολύζοντες ἐπὶ ταῖς ταλαιπωρίαις ὑμῖν ταῖς ἐπερχομέναις." ἘΚαὶ πρὸς γε τούτῳ φησὶν· "Ἐἰδοὺ ὁ μισθὸς τῶν ἐργατῶν τῶν ἀμησάντων τὰς χώρας ὑμῶν. Ὁ ἀπεστερημένος ἀφ' 70.148 ὑμῶν κράξει, καὶ αἱ βοαὶ τῶν θερισάντων εἰς τὰ ὦτα

Κυρίου Σαβαώθ εἰσεληλύθασιν."6 Δέχεται γὰρ καὶ λίαν ἐτοίμως τὰς τῶν πλεονεκτουμένων φωνὰς ἢ παναγία τε καὶ μισοπόνηρος φύσις. Ὅτι δὲ οὐκ ἀφέστηκε τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, πιστώσεται λέγων αὐ- τός· "Ἐθεὸς ἐγγίζων ἐγὼ εἶμι, λέγει Κύριος, καὶ οὐ Θεὸς πόρρωθεν."6 Ἀκουέτωσαν τοίνυν οἱ πλεονεκτεῖν ἐθέλοντες, καὶ βιάζων, καὶ διαρπάζων ἀδελφούς· Μὴ οἰκῆσετε μόνοι ἐπὶ τῆς γῆς; Πάρεστι γὰρ ὁ τῶν ὄλων Θεός. Ἰστέον δὲ ὅτι, καίτοι κατὰ τὸ εἶκος τῶν ἄγαν ἀστειοτάτων, ὁ προφήτης ἡμῖν ἐν τούτοις ὑποδηλοῖ· Ὡ γὰρ πλούσιοι, φησὶ, τί τὰ τοῦ πλησίον ἀρπάζετε, καὶ μεμισήκατε τὸν ἐγγύς; Συμβήσεται πάντως ὑμῖν δὴ καὶ μόνοις οἰκῆσαι τὴν χώραν, τῶν ἄλλων ἀπάντων ἐξωθουμένων. Ἐρημον οὖν τῶν κατωκηκό- των ἀποφανεῖτε τὴν γῆν. Ἄριστον οὖν ἄρα καὶ σοφὸν, μεταποιεῖσθαι μόνων τῶν εἰς αὐτάρκειαν τὴν μεμετρημένην. Κρείσων γὰρ μερὶς μικρὰ μετὰ τοῦ φόβου Κυρίου, ἢ πολλὰ γενήματα μετὰ ἀδικίας. Εἰ δὲ δὴ τι χρὴ καὶ ἐξ ἱερῶν γραμμάτων λαβόντας εἰ- πεῖν, βεβασίλευκέ τις τῶν ἐν Σαμαρεία κατὰ καιροῦς τοῦ Ἰσραήλ, ὃς δὴ καὶ οἶκον πολυτελέστατον ἑαυτῷ ἀναστήσας, πίπτει μὲν παρ' αὐτοῦ καὶ παραχρῆμα διόλλυται. Διελέγχων δὲ Θεὸς ὡς εἰκὴ πεποικηκότα, φησὶν· Ὁκοδόμησας σεαυτῷ οἶκον σύμμετρον, ὑπερῶα ῥιπιστὰ, διεσταλμένα θυρίσιν, ἐξυλωμένα ἐκ κέδρων, καὶ κεχρισμένα ἐν μίλτῳ. Μὴ βασιλεύσης, ὅτι σὺ παρωξύνθης ἐν Ἀχάζ τῷ πατρί σου. Βέλτιον ἦν σε ποιεῖν κρίμα καὶ δικαιοσύνην καλήν. "Ὁὐ γὰρ ἂν ὀνήσουσι θησαυροὶ ἀνόμους,"6 κατὰ τὸ γεγραμμένον· "Ἐδικαιοσύνη δὲ ῥύσεται ἐκ θανάτου."6 9Ἐὰν γὰρ γένωνται οἰκίαι πολλαί, εἰς ἐρήμωσιν ἔσονται μεγάλαι καὶ καλά· καὶ οὐκ ἔσονται οἱ ἐνοικοῦντες ἐν αὐταῖς. Οὐ γὰρ ἔργονται δέκα ζεύγη βοῶν ποιήσει κεράμιον ἕν· καὶ ὁ σπείρων ἀρτάβας ἕξ ποιήσει μέτρα τρία.⁹ Ἐκούσθη μὲν γὰρ ὁμολογουμένως, φησὶν, εἰς τὰ ὤτα Κυρίου Σαβαώθ, τὰ τῆς καθ' ἑτέρων πλεονεξίας ἐγκλήματα τῶν δυνατωτέρων. Τί οὖν σεσίγηκεν ἄρα, παρήκεν ἡσυχῆ, καὶ χαλινὸν ἐπήνεγκε ταῖς ὀργαῖς; Οὐδαμῶς, φησὶ. Καὶ τούτου σαφῆς ἀπόδειξις, τὸ εἰκαῖον ἀποφῆναι τοῖς τῶν ἀλλοτρίων ἐρασταῖς τὸ ἐπὶ τούτῳ σπούδασμα. Ποία γὰρ ὄνησις τοῦ συν- ἀπτειν οἰκίαν πρὸς οἰκίαν, λαμπρῶς τε καὶ φιλοτί- μως κατασκευάζειν ἐστίας, εἰ μὴ τις ἔσται, φησὶ, κατοικήσων ἐν αὐταῖς, δαπανήσαντος τοῦ πολέμου μικροῦς καὶ μεγάλους; Τί δὲ τῶν εὐρυοτάτων αὐτοῖς ὄφελος ἀγρῶν, εὐκαρπεῖν αὐτοῖς οὐκ ἐῶντος Θεοῦ, διὰ τὰς τῶν κτησαμένων, ἡγουν ἀρπασάντων πλεονεξίας; Ἔσται γὰρ, ἔσται ἐν ἀφορία τοσαύτη τὰ ἐν ἀγροῖς, ὡς εἴκοσι μόσχων, ἢτοι ζευγῶν δέκα πονούντων ἐν ἀμπελώσιν, ἐν καὶ μόλις γενέσθαι κεράμιον· καὶ σπαρέντων μέτρων ἕξ ἐν ἡμίσει τῆς τῶν σπερμάτων καταβολῆς τὴν τῶν καρπῶν ἀπόδοσιν ἰδεῖν. Ἀρκέσει δὲ, οἶμαι, πρὸς ἐργασίαν ζεύγεσι δέκα βοῶν, πλείστη μὲν ἀμπελόφυτος γῆ, πλείστοι δὲ ὁμοίως ἀρόσιμοι κλῆροι. Οὐκοῦν ἀνόνητος ἢ κτῆσις, καὶ τοῦ πλεον- εκτεῖν εἰκαῖος ὁ πόνος, εἰ μῆτε τις οἰκῆσει τὰς ἐν 70.149 τοῖς ἄστεσιν οἰκίας. Μὴ μὴν εὐφορήσει τὰ ἐν ἀγροῖς, Θεοῦ καταφθειρόντος, καὶ τὴν τῶν ἀπλήστων ἐλέγχον- τος ἀδικίαν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡμῶν ἕκαστος ἐν ἰδίᾳ ψυχῇ νοητὸν ἔχει γεώργιον, καὶ τὸν τῆς δικαιοσύνης ἐργάζεται σπόρον, φυλαττώμεθα τὸ προσκρούειν Θεῷ. Τότε γὰρ τότε, καθάπερ οἶκον ἀσφαλῆ καὶ ἐρηρι- σμένον, οἰκήσομεν τὴν πολυειδῆ καὶ παμποίκιον ἀρετὴν, πληθυνοῦμεν δὲ σίτων ὡσπερ κοιλάδες· εὐ- λογήσει δὲ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς τὸν σπόρον ἡμῶν, καὶ αὐξήσει τὰ γεννήματα τῆς δικαιοσύνης ἡμῶν, καθά φησιν ὁ θεσπέσιος Παῦλος. 9Οὐαὶ οἱ ἐγειρόμενοι τῷ πρῶτῷ, καὶ τὸ σίκερα διώκοντες, οἱ μένοντες τὸ ὄψέ· ὁ γὰρ οἶνος αὐ- τούς συγκαύσει. Μετὰ γὰρ κιθάρας καὶ ψαλτηρίου καὶ τυμπάνων, τὸν οἶνον πίνουσι, καὶ αὐλῶν, τὰ δὲ ἔργα Κυρίου οὐκ ἐμβλέπουσι, καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ οὐ κατανοοῦσιν.⁹ Συνάπτει τοῖς πρώτοις ἕτερα καὶ παγχάλεπα τῶν πλουσίων ἐγκλήματα. Πάρεσται γὰρ αὐτοῖς, πρὸς γε τῷ βούλεσθαι πλεονεκτεῖν καὶ ἀκορέστως βιάζεσθαι τοὺς ἀσθενεστέρους, καὶ τὸ ἐν πότοις εἶναι

φιλεῖν, καὶ τρυφαῖς ἐπιγάννυσθαι, κώμοις τε καὶ μέθαις ἀκατα- λήκτοις, καὶ τοῖς ἐκ φιλοσαρκίας καταμαίνεσθαι κακοῖς· καὶ τοῦτο ἐνδελεχῶς οἶεσθαι δεῖν αὐτοὺς ἐν παντὶ δὴ τοῦτο πράττειν καιρῶ. Ἰκανὸς γὰρ ὁ πλοῦτος ἀκονῆσαι πρὸς τρυφάς, καὶ τὸν ἐπ' αὐτοῖς ἀφανίσαι κόρον. Ἄλλ' "ὁ σπείρων εἰς τὴν σάρκα,"⁶ καθά φησιν ὁ Παῦλος, "ὅτι τῆς σαρκὸς θερίσει φθο- ράν."⁶ Τέλος γὰρ τῆς προσκαιροῦ τρυφῆς μακρὸν καὶ διηνεκὲς ἔσται δάκρυον, καὶ σαρκικῆς ἡδονῆς ὄλεθρος ὁ καρπός. Γράφει τοίνυν ἡμῖν ὁ προφήτης τὰς τῶν Ἰουδαίων ἀγερωχίας, καὶ τὸ ἐξίτηλον εἰς τρυφάς, καὶ τὸ κεχυμένον εἰς ἀσωτίας. Πάντα γὰρ, φησὶ, καιρὸν ἀπονέμοντες ταῖς γαστριμαργίαις, ὑπὸ τὴν ἔω ζητοῦσι τὸ σίκερα, καὶ τοῖς ἡλίου δρό- μοις συνεκτείνουσι τοὺς πότους, καὶ μέχρις αὐτῆς μένοντες τῆς ἐσπέρας. Ὁ γὰρ οἶνος αὐτοὺς συγκαύ- σει. Ὁμολογουμένως μὲν γὰρ ἐμποιεῖ τινα καῦσιν ἄδην πινόμενος τοῖς σπλάγχνοις ὁ οἶνος. Συγκαύσει δὲ καὶ ἐτέρως τοῦ μεθύειν τοὺς ἐραστάς, ἔσται γὰρ αὐτοῖς πρὸς τοῦτο κολάζοντος ἀφορμή. Συγκαυθή- σονται δὲ πάντη τε καὶ πάντως εἰς φλόγας πεμπόμε- νοι τὰς διηνεκεῖς, καὶ ἡτοιμασμένας τῶ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Ταύτητοι καὶ ὁ μέθυος ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις βεβήλοις ἀπόκληρος ἔσται παρὰ Θεῶ, καὶ εἰς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν οὐκ εἰσελεύσεται. Ὅρα γὰρ ὅση τῶν Ἰουδαίων γέγονε κατὰ καιροὺς ἢ ἐπὶ τὸ χρῆναι τρυφᾶν ἐξίτηλία. Ὅπου γὰρ ὁ κιθάρας κτύπος, καὶ τυμπάνων ἦχος, καὶ τῶν ἀ- λούντων συναναφώνησις, σὺν εὐρυθμίᾳ καὶ κρότοις, ἐκεῖ που πάντως ἔστι καὶ πᾶν εἶδος ἀκαθαρσίας, καὶ τὰ κρυφῆ γιγνόμενα παρ' αὐτῶν, ἃ καὶ αἰσχρὸν ἔστι λέγειν. Ζημιοῖ δὲ τοῦτο αὐτοὺς τὸ μὴ δύνασθαι καθορᾶν τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν, μήτε μὴ ἐνατενίζειν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ. Ὡσπερ γὰρ ὁ τοῦ σώματος ὀφθαλμὸς, ἢ κόνεως ἐμβαλούσης, ἢ λήμης ἐγκεχυ- 70.152 μένης, ἢ παρενοχλοῦντος τραύματος ἰδεῖν οὐ δύναται καθαρῶς· οὕτω καὶ ἀνθρώπινος νοῦς ταῖς τῆς σαρκὸς εἰ καταπαχύνοιτο τρυφαῖς, ἀναμύειν οὐ δύναται πρὸς Θεὸν, οὔτε μὴ ἀκριβῆ τοῖς παρ' αὐτοῦ γινο- μένοις ἐνερεΐδειν τὴν ὄψιν· δι' ὧν ἔστι καὶ μάλα σαφῶς, τίς τε καὶ ὅσος ἔστιν ὁ Δημιουργὸς, ἐννοεῖν δύνασθαι. Γινώσκειται γὰρ ἀπὸ καλλονῆς κτισμάτων· καὶ θαυμάσειεν ἂν αὐτὸν καὶ μάλα πλουσίως ὁ τοῖς παρ' αὐτοῦ πεπονημένοις τὸ θαῦμα διδούς. Ὡς γὰρ ὁ μακάριος γράφει Παῦλος· "Ὅτι τὰ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἢ τε ἀίδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης."⁶ Εἰκὸς δὲ δὴ τὸν προφήτην καταϊτιάσθαι τοὺς Ἰουδαίους ὡς ἀγα- πῶνται πότους, συλλεγομένους δὲ καὶ μάλα προθύ- μως εἰς τρυφάς· μὴ μὴν ἔτι καὶ εἰς νοῦν ἔχειν, ἢ γουν εἰς τὰ μέλλοντα θεωρεῖν, τοῦτ' ἔστι, τὰ συμ- βήσοντα αὐτοῖς ὡς ἐκ θείας ὀργῆς, ἃ καὶ ἔργα φησὶ τῶν χειρῶν τοῦ Θεοῦ. Ποιεῖ γὰρ εἰρήνην τοῖς ἀγα- πῶσιν αὐτὸν, καὶ τοῖς παροτρύνουσι κτίζει κακά. Εἰ γὰρ ἐώρων τὰ ἐσόμενα κατ' αὐτῶν ἔργα Κυρίου, οὐκ ἂν ἠνέσχοντο πότον, ἀλλ' ἦν ἂν αὐτοῖς ἐν σπουδῇ τὸ δάκρυον, καὶ φίλος ὁ θρῆνος, πόνοι τε καὶ προσ- ευχαί, καὶ τὰ τῆς μεταγνώσεως ἔργα, τῶν ἐν ἀσωτίᾳ κακῶν ἡδύονα. Ἐτοίνυν αἰχμάλωτος ὁ λαός μου ἐγενήθη, διὰ τὸ μὴ εἰδέναι αὐτοὺς τὸν Κύριον. Καὶ πλῆθος ἐγενήθη νεκρῶν, διὰ λιμὸν καὶ δίψαν ὕδατος. Καὶ ἐπλάτυνεν ὁ ἄδης τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ διήνοιξεν τὸ στόμα αὐτοῦ, τοῦ μὴ διαλιπεῖν. Καὶ καταβήσονται οἱ ἔνδοξοι, καὶ οἱ μεγάλοι, καὶ οἱ πλούσιοι, καὶ οἱ νομεῖς αὐτῆς. Καὶ ταπει- νωθήσεται ἄνθρωπος, καὶ ἀτισηθήσεται ἀνήρ. Καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ οἱ μετέωροι ταπεινωθήσονται, καὶ ὑψωθήσεται Κύριος Σαβαώθ, καὶ ὁ Θεὸς ἅγιος δοξασθήσεται ἐν δικαιοσύνῃ.⁹ Ὅτι τοῖς θέλουσι τρυφᾶν ἐκτελευτᾶ τὸ χρεῖμα πρὸς ὄλεθρον καὶ πρὸς αὐτό που τὸ λοῖσθον ἀφικνεῖ- ται τῶν κακῶν, ὁ θεὸς ἡμᾶς ἐν τούτοις διδάσκει λόγος. Ἐπειδὴ γὰρ οἱ τῆς Ἰουδαίων χώρας, τῶν ἄλλων περιφανέστεροι, μεθέντες ὡς ἀκερδῆς τὸ χρῆναι περιεργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ ἐμβλέπειν τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ, παρ' οὐδὲν ποιήσασθαι μεμελετηκότες, κώμοις τε διηνεκέσιν ἐσχόλαζον, καὶ μεθύειν ἤθελον ἀσωτότατα καταυλού- μενοι, καὶ τοῦτο διημερεύοντες· οἰχίσονται

μὲν αἰχμάλωτοι καὶ δουλεύουσιν ἐχθροῖς, πληθὺς δὲ τοσαύτη νεκρῶν κατὰ πᾶσαν ἔσται τὴν χώραν, λιμῶ καὶ δίψει διολωλότων, ὡς μονονουχὶ σπαταλῆσαι τὸν ἄδην πλατεῖ καὶ ἀπλήστῳ στόματι, χανδὸν ἐκρο- φοῦντα τοὺς καταβαίνοντας, καὶ τοῖς ἰδίοις ἀπο- κλείοντα θησαυροῖς. Ὅταν γὰρ ἄδου ψυχὴν πλα- τυνομένην ἀκούεις, νομιστέον ἕτερον οὐδὲν βούλεσθαι δηλοῦν αὐτόν, ἢ ὅπερ ἔφην ἀρτίως. Κέχρηται γὰρ ἡ θεόπνευστος Γραφή τοῖς ὀνόμασι τροπικῶς ἔσθ' ὅτε, καὶ οἷον ἐκ μεταφορᾶς, καὶ ἐπὶ τῶν οὐκ ἐχόντων ψυχὴν, ἀλλ' οὐδὲ ἐν τάξει ζώων ἠριθμημένων, ἢ καὶ ὄντων τούτων κατ' ἀλήθειαν. Ποία γὰρ ἄδου ψυχὴ; 70.153 Τόπος δὲ μᾶλλον ὁ ἄδης, καὶ ψυχῶν ἀθλίων ἀμειδῆς δεσμοτήριον. Οὐκοῦν τῶν ἐν τῷδε τῷ βίῳ ἐντρο- φῶντων ψυχῶν κατοικήσονται μὲν εἰς τὸν ἄδην, κατεμπλήσουσι δὲ ὡσπερ τὴν ψυχὴν. Καὶ τι τοιοῦτον ἡμῖν ὁ θεσπέσιος μελωδὸς ὑποδηλοῖ, λέγων περὶ πάσης, οἶμαι, ψυχῆς φιληδόνου τε καὶ φιλαμαρτήμο- νος· Εἰσελεύσεται ἕως γενεᾶς πατέρων αὐτοῦ, ἕως αἰῶνος οὐκ ὄψεται φῶς. Ὡσπερ γὰρ τοὺς ἀγίους ἀπαλλαττομένους τῶν καθ' ἡμᾶς πραγμάτων, προσ- τεθῆναί φησι τὸ Γράμμα τὸ ἱερὸν τοῖς πατράσιν αὐτῶν· εἴρηται γάρ που πρὸς τὸν μακάριον Ἀβραάμ· "6Καὶ σὺ προστεθήσῃ πρὸς τοὺς πατέρας σου τραφεῖς ἐν γήρᾳ καλῶ."6 οὕτω καὶ τοὺς τελευτῶντας ἐν ἀμαρτίαις εἰς γενεὰν πατέρων αὐτῶν ἀποδραμεῖσθαί φαμεν, πατέρας αὐτῶν εἶναι λέγοντες τοὺς ὁμοιοειδῆ καὶ διὰ πάντων ἴσην καὶ ὁμοίως ἔχουσαν διαζῶντας ζωὴν. Εἰ δὲ δὴ λέγοιτο πλῆθος εἶναι νεκρῶν, διὰ λιμὸν καὶ δίψαν ὕδατος, ἐκεῖνό φαμεν, ὅ τι γέγραφεν Ἰώσηπος ὁ τῆς Ἰουδαίων συμφορᾶς ἐκτραγωδήσας τῷ βίῳ τὸ μέγεθος· ὅτι πολιορκουμένης τῆς Ἰε- ρουσαλήμ γύναια μὲν κατεδήδοκεν ἅ τετόκασι κορία, ἤττοντο δὲ παντὸς ὑπὸ λιμοῦ καὶ ἀνάγκης τοῦ τοῖς ὁδοῦσιν εἴκοντος. Ὅτι δὲ οὐκ ἐν μόνη τοῦτο γέγονε τῇ Ἰερουσαλήμ, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἑτέραις τῆς Ἰουδαίας πόλεσιν, πῶς ἂν ἢ πόθεν ἐνδοιάσειέ τις; Οὐκοῦν πλεῖστοι μὲν ὅσοι δεδαπάνηνται τῷ πολέμῳ, καὶ πεπτώκασιν ἐν μαχαίραις· πολλῶν δὲ τῶν οὕτως ἀπολωλότων πλείονας ἢ τοῦ λιμοῦ κατέφθειρεν ἀγρίο- της. Εἰ δὲ δὴ τις λέγοι, καὶ νοητῶν ὕδατων γενέσθαι σπάνιν, καὶ τροφῆς τῆς θείας δεδυσσεβηκόσι τοῖς Ἰουδαίοις· ἀπολωλέναι δὲ οὕτως αὐτούς, καὶ οἷον εἰς ἄδου καθικέσθαι, διὰ γε τοῦ μὴ ζωοποιεῖσθαι διὰ Χριστοῦ, καθ' ὁμοιότητα τῶν πιστευσάντων εἰς αὐτόν· οὐκ ἂν ἀμάρτοι τοῦ ἀληθοῦς. Συμβέβηκε γὰρ αὐτούς καὶ τοῦτο παθεῖν. Ἀλλὰ τίνες ἂν νοηθεῖεν οἱ καταβαίνοντες, οἷς καὶ αὐτὸς ὁ ἄδης καταπλατύνει τὴν ἰδίαν ψυχὴν, καὶ τὸ ἄπληστον ἀνοίξει στόμα, προσεπάγει λέγων· Οἱ ἔνδοξοι καὶ οἱ μεγάλοι, καὶ οἱ πλούσιοι, καὶ οἱ λοιμοὶ αὐτῆς. Ἐπειδὴ γὰρ ἦσαν τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν χώραν ἠγούμενοι καὶ περιφανέ- στεροι, δι' αὐτῶν ἦν εἰκὸς παιδαγωγηθῆσθαι κα- λῶς τὸ ὑπήκοον· ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐκ ἔδρων. Τύποι δὲ ὡσπερ καὶ ὑπογραμμὸς γεγόνασι τοῖς ἄλλοις τῆς ἐπαράτου ζωῆς, καὶ πρὸς αὐτούς πού φησι λόγιον ἱερὸν· "6Ὅτι παγίς ἐγενήθητε τῇ σκοπιᾷ, καὶ ὡς δίκτυον ἐκτεταμένον ἐπὶ τὸ Ἰταβύριον, ὃ οἱ ἀγρεύον- τες τὴν θήραν κατέπηξαν."6 Ὅπως παγίς καὶ θήρατρον γεγόνασι τοῖς λοιποῖς, ὅτι καὶ ταῖς τῶν ἠγούμενων ἐπιεικείαις, καὶ μέντοι καὶ ῥαθυμίαις ἀεὶ πως ἔπεσθαι φιλεῖ τὸ ὑπήκοον. Οὐκοῦν ὡς παραί- τιοι γεγονότες σφίσιν ἑαυτοῖς, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι τοῦ ἀπολέσθαι δεῖν, πρῶτοι καταβήσονται καὶ προ- ελάσουσιν εἰς ἄδου, ἐπιπηδῶσης τρόπον τινὰ καὶ πρό γε τῶν ἄλλων αὐτοῖς τῆς θείας ὀργῆς. Κολασθή- σονται δὲ οὐχ ὅτι πλούσιοι καὶ ἔνδοξοι γεγόνασιν, ἀλλ' ὅτι λοιμοὶ, τοῦτ' ἔστι, φθοροὶ καὶ λυμεῶνες, καὶ ἑαυτῶν, ὡς ἔφην, καὶ τῆς ἀγελαίας πληθύς. Οἱ 70.156 δὲ μεγάλα φυσῶντες, φησὶν, ἔσονται τεταπεινωμένοι καὶ ἄτιμοι. Καὶ τίνα γὰρ οὐ ταπεινοῖ τοῦ θανάτου τὸ δέιμα; Ἡ ποῖον ὀφθαλμὸν ἐπηρμένον καὶ ἄνω βλέ- ποντα δεινὴ καὶ δύσοιστος οὐ κατακοιμίζει συμφορὰ; Τούτων δὲ, φησὶν, ἀπάντων συμβεβηκότων ὑψωθή- σεται Κύριος Σαβαώθ, ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, τοῦτ' ἔστι, κατ' ἐκεῖνο τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν εἰς πέρας δρα- μεῖται τὰ ἐπ' αὐτοῖς προηγορευμένα. Ὑψοῦται δὲ μόνος Κύριος Σαβαώθ

ἐν κρίματι, καὶ ἐν δικαιοσύνῃ, ὡς ὀρθῇ καὶ ὁσία τῇ ψήφῳ κολάσας τὸν ἀλαζόνα λαὸν, τὸν ἀπειθῆ καὶ φιλήδονον. Παραιτητέον οὖν ἄρα τὰς τρυφάς, καὶ ὡς ἀπωτάτω ποιεῖσθαι σπου- δάζωμεν τὰς ἀνονήτους φιλοσαρκίας, μᾶλλον δὲ τὰς μυσαρωτάτας, ἵνα μὴ κατατρυφήσῃ καὶ ἐφ' ἡμῖν ὁ ἄπληστος ἄδης. Μεμνήμεθα γὰρ τοῦ Σωτῆρος λέ- γοντος· "Ὅυαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις, ὅτι ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν."6 Καὶ πάλιν, ὅτι "Ὁ Μακάριοι οἱ πενθοῦντες νῦν, ὅτι γελάσετε."6 καταλήξει γὰρ ὁ πόνος εἰς ἀναψυχὴν, καὶ ἀγαθῶν ἰδρώτων τὸ πέρασ, τρυ- φῆς ἡμῖν ἔσται τῆς εἰς αἰῶνα πρόξενον. "Ὁ γὰρ σπείρων εἰς τὴν σάρκα, ἐκ τῆς σαρκὸς θερίσει φθορὰν,"6 καθὰ γέγραπται· "Ὁ καὶ ὁ σπείρων εἰς τὸ πνεῦμα, ἐκ τοῦ πνεύματος θερίσει ζωὴν αἰώνιον."6 9 Καὶ βοσκηθήσονται οἱ διηρπασμένοι ὡς ταῦ- ροι, καὶ τὰς ἐρήμους τῶν ἀπειλημένων ἄρνες φάγονται.9 Συνεστῶσης ἔτι τῆς Ἰουδαίων χώρας καὶ ἐν ἀκμαῖς οὔσης τοῦ εὐημερεῖν, ἐμάχοντο μὲν πρὸς τοὺς ἐξ αἰ- ματος Ἰσραὴλ τὰ περίοικα τῶν ἔθνων. Ἐπειδὴ δὲ ἦν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς ὁ συνασπίζων τῷ Ἰσραὴλ, κεκράτη- κεν οὕτως τῶν ἀνθεστηκότων ὡς νικᾶν ἀμαχεῖ, καὶ καταπτοεῖν ἅπαντας, καὶ διαρπάζειν αὐτῶν τὰς χώ- ρας, καὶ καταδηοῦν τὰς πόλεις, ἄγειν τε καὶ φέρειν τὰ ἐτέρων μετ' ἐξουσίας. Ἐπειδὴ δὲ δεδυσσεβήκασιν εἰς Χριστὸν, καὶ δέδονται ταῖς Ῥωμαίων στρατιαῖς εἰς ὄλεθρον καὶ διαρπαγὴν, ἐνεπρήσθησαν μὲν αἱ πόλεις, διηρπασθησαν δὲ πάντα τὰ ὄντα αὐτοῖς παρὰ τῶν νενικηκότων. Εἶτα τῆς Ῥωμαίων στρατιᾶς ὑπ- ενδούσης βραχὺ, κατέτρεχον οἱ πάλαι διαρπαζόμενοι, πόλεις τε καὶ οἴκους διερευνώμενοι, συνεκόμιζόν τε τὰ λοιπὰ, καὶ εἰς τὰς σφῶν αὐτῶν ἀπέφερον χώρας. Καί τι τοιοῦτον ἡμῖν ὑποδηλοῖ λέγων ὁ τῶν ὄλων Θεὸς διὰ φωνῆς προφήτου· "Ὁ Καλαμᾶσθε, καλαμᾶσθε ὡς ἄμπελον τὰ λοιπὰ τοῦ Ἰσραὴλ· ἐπιστρέψατε ὡς ὁ τρυγῶν ἐπὶ τὸν κάρταλλον αὐτοῦ."6 "Ὅτι τοίνυν οὐκ ἀρκέσει μόνον παθεῖν αὐτοὺς τὰ ἐκ τῆς Ῥωμαίων στρατιᾶς, προστεθήσεται δὲ καὶ τὰ ἐκ τῆς ὠμότητος τῶν ὁμόρων ἐχθρῶν, προαγορεύει λέγων· "Ὁ καὶ βο- σκηθήσονται οἱ διηρπασμένοι ὡς ταῦροι."6 Οἱ γὰρ πά- λαι, φησὶν, ἔτοιμοι διηρπασμένοι ὑπ' αὐτῶν, διὰ τὸ ἐπαμύνειν Θεὸν, κατανεμηθήσονται τὴν χώραν αὐτῶν ὡς ταῦροι, τοῦτ' ἔστι, δεινοὶ καὶ ἀγέρωχοι, καὶ ἄμα- χον ἔχοντες τὴν ἀντίστασιν. Καὶ τὰς ἐρήμους τῶν ἀπειλειμένων ἄρνες φάγονται. Ἀπειλειμένων δὲ φησὶ, τῶν πολιορκηθέντων. Τὰς τοίνυν, φησὶν, ἐρη- μωθεῖσας πόλεις τῶν πολιορκηθέντων ἄρνες βοσκη- θήσονται, τοῦτ' ἔστι πάλιν οἱ ἐξ ἔθνων. Ἐπειδὴ δὲ πάλιν ὡς περὶ ταύρων ἡμῖν πεποιήται τὸν λόγον, 70.157 μεμένηκε τῇ τροπῇ, καὶ προστέθεικεν ἄρνας, ἵνα τοὺς μὲν ἄγαν ἰσχυροὺς νοῶμεν εἰς μόσχους. Τοὺς δὲ μὴ οὕτως ἔχοντας, ὑποβεβηκότας δὲ ἐν ἰσχυῖ μείονι, λέγομεν ἄρνας. Οὕτω δὲ καὶ τὴν ἐκάστου τῶν ῥαθυ- μούντων καρδίαν αἰ πονηραὶ καὶ ἀκάθαρτοι νεμη- θήσονται δυνάμεις, ὡς μόσχοι καὶ ἄρνες. Τροφή δὲ αὐταῖς τὸ φιλήδονον, καὶ νοῦ ῥοπή βλέποντος εἰς τὸ πλημμελές.

{1ΛΟΓΟΣ Δ΄}.1 9

**Οὐαὶ ἐπισπόμενοι τὰς ἀμαρτίας ὡς σχοινίῳ μακρῷ καὶ ὡς ζυγοῦ ἱμάντι
δαμάλεως τὰς ἀνομίας, οἱ λέγοντες· Τὸ τάχος ἐγγισάτω ἃ ποιήσει, ἵνα ἴδωμεν, καὶ
ἐλθέτω ἡ βουλή τοῦ ἀγίου Ἰσραὴλ, ἵνα γινώμεν.9**

Ὁ μὲν τῶν ὄλων δημιουργὸς καὶ Κύριος, ἡμερό- τητι νικῶν τῆς ἀνθρώπου φύσεως τὴν ἀσθένειαν, προσελάλει τοῖς ἀρχαιοτέροις διὰ τῶν ἀγίων προφη- τῶν, τὰ δι' ὧν ἦν εἰκὸς μεταχωρῆσαι πρὸς τὰ βελ- τίω, τὰ χεῖρω μεθέντας, καὶ φαυλότητος μὲν κατα- λῆξαι καὶ ἀμαρτίας, διαβιῶναι δὲ μᾶλλον ἐν ἀρετῇ, καὶ κατορθοῦν ἐλέσθαι τὸ ἀγαθόν. Ταύτης τε ἕνεκα τῆς αἰτίας, ποτὲ μὲν αὐτοῖς παρετίθει τὰ γέρα τὰ τοῖς ἀγίοις ἠὺτρεπισμένα· ποτὲ δὲ τοὺς τῆς κολάσεως ἀφηγεῖτο τρόπους, τοὺς τοῖς φιλαμαρτήμοσι πρέπον- τας, ἵνα πανταχόθεν συνελάσῃ

πρὸς τὸ ὠφελοῦν. Ἄλλ' οὐδεὶς ἦν τρόπος ὃ τὰς Ἰουδαίων ἐξιτηλίας ἀπώσασθαι δυνάμενος. Ἀπονενευκότες γὰρ εἰς φιλο- κερδίαν καὶ τρυφὰς, καὶ τὴν ἐσχάτην ἥδη νοσοῦντες ἀπόνοιαν κατὰ Θεοῦ, τοῖς ἀγίοις προφήταις ἐπεφύοντο δεινοί. Καὶ οἱ μὲν ἀπιστοῦντες παντελῶς τοῖς δι' αὐ- τῶν λεγομένοις ἔφασκον· "Ὁ Ἄλλα ἡμῖν λαλεῖτε, καὶ ἀναγγέλλετε ἑτέραν πλάνησιν." 6 οἱ δὲ μονονουχὶ καὶ κατατιτῶμενοι τὸ τῆς θείας φύσεως ἀνεξίκακον ἀλ- λήλοισι κατὰ τὸ εἶκος προσγελῶντες ἔφασκον· Ἄλλα μακρὰν αἰ ἡμέραι, ἀπόλωλε πᾶσα ὄρασις. Καὶ γοῦν ἔφη πού Θεὸς πρὸς τὸν μακάριον Ἰεζεχίηλ· "Ὁ γὰρ ἀνθρώπου, ἴδου ὁ οἶκος Ἰσραὴλ ὁ παραπικραίνων, λέγοντες λέγουσιν· Ἡ ὄρασις ἦν οὗτος ὄραξ, εἰς ἡμέ- ρας πολλὰς, καὶ εἰς καιροὺς μακροὺς οὗτος προφη- τεύει. Διὰ τοῦτο εἶπον αὐτοῖς· Τάδε λέγει Ἄδωναϊ Κύριος· Οὐ μὴ μηκύνωσι πάντες οἱ λόγοι μου, οὐς ἂν λαλήσω· ὅτι λαλήσω λόγον, καὶ ποιήσω, λέγει Ἄδωναϊ Κύριος." 6 Ἔτεροι δὲ πάλιν μονονουχὶ καὶ ἀπεγνωκότες τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας καὶ ζωῆς, κατ- εθρασύνοντο τῆς ὀργῆς, καὶ δὴ καὶ ἔφασκον· Ἡκέτω τὸ τάχος ὃ τοῦ πολέμου καιρὸς, οὐκ ἀνάνδρους ἡμᾶς ἢ ψοφοδεεῖς ὄντας εὐρήσουσιν οἱ καταδηοῦν ἐθέλοντες. Ἐμπειροπόλεμοι καὶ ἡμεῖς, καὶ εὖ εἰδότες τὰ τακτικά. Τοὺς ταῦτα πεφρονηκότας ταλανίζει δικαίως, καὶ φησιν· "Ὁ οὐαὶ οἱ ἐπισπῶμενοι τὰς ἀμαρτίας ὡς σχοινίῳ μακρῷ, καὶ ὡς ζυγοῦ ἱμάντι δαμάλεως τὰς ἀνομίας." 6 Ἀμαρτίας δὲ καὶ ἀνομίας ἐν τούτοις φησὶ τὰς ὑπέρ γε τῶν ἀμαρτιῶν τιμωρίας ἦτοι κολάσεις, μακρὰν μὲν οὖσας ἔτι, καὶ οὐπω πλησίον, διὰ τοι τὸ ἀνεξίκα- κεῖν ἔτι βούλεσθαι τὸν Θεὸν, ἐλκομένας δὲ τρόπον τινὰ παρ' αὐτῶν, διὰ τοῦ βούλεσθαι καὶ τοῖς ἐκ θείας 70.160 ὀργῆς περιπεσεῖν κινήμασιν. Οἶμαι δὲ ἔγωγε τῶν τοιούτων ἐκάστῳ πρεπωδέστατά τε καὶ ἀληθῶς δύνα- σθαι λέγειν ἡμᾶς· "Ὁ τὸ πλούτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ, καὶ τῆς ἀνοχῆς, καὶ τῆς μακροθυμίας κατα- φρονεῖς, ἀγνοῶν ὅτι τὸ χρηστὸν τοῦ Θεοῦ εἰς μετά- νοιάν σε ἄγει; Κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου καὶ ἀμε- τανόητον καρδίαν θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν, ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς καὶ ἀποκαλύψεως καὶ δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ." 6 Ἐλκουσὶ γὰρ, ὡς ἔφην, αὐτοὶ καθ' ἑαυτῶν τὸν τῆς κολάσεως καιρὸν, τάχα πού μικροψυχοῦντες, ὅτι μέλλει κολάζων αὐτούς, καὶ μὴ πλημμελοῦσιν ἀκαθέκτως ἐπετίθει τὰς δίκας. Ἐλκουσὶ τοίνυν τὰς ἀμαρτίας ὡς σχοινίῳ μακρῷ, καὶ ὡς ζυγοῦ ἱμάντι δαμάλεως τὰς ἀνομίας. Ὡσπερ γὰρ τὰς δαμάλους, ἦτοι τὰς βούς ὑποφέροντες τοῖς ζυγοῖς, ἔλκουσιν ἔσθ' ὅτε σὺν βία πολλῇ, καὶ καταδεσμεύουσιν εἰς πόνους· τὸν αὐτὸν, οἶμαι, τρόπον κάκεῖνοι τοῖς ἐκ θείας ὀ- γῆς ἐπισυμβήσεσθαι μέλλουσιν ἑαυτοὺς ὑποφέροντες ἔφασκον· "Ὁ Ἐγγισάτω τὸ τάχος, ἃ ποιήσει, ἵνα ἴδωμεν, καὶ ἐλθέτω ἡ βουλή τοῦ ἀγίου Ἰσραὴλ ἵνα γνῶμεν." 6 Τοῦτο λέγοντας καὶ οὕτω πεφρονηκότας καὶ ἕτερος τῶν ἁγίων προφητῶν ταλανίζει λέγων· Οὐαὶ οἱ ἐπι- θυμοῦντες τὴν ἡμέραν Κυρίου· καὶ αὕτη ἐστὶ σκότος, καὶ οὐ φῶς, καὶ γνόφος οὐκ ἔχων φέγγος αὐτοῦ. Χρὴ τοίνυν μανθάνοντας ὅτι λελύπηται Θεὸς, παραχρῆμα μετανοεῖν, καὶ ἀκαταλήκτοις προσευχαῖς μειλίσσεσθαι μᾶλλον αὐτὸν, οὐ παροτρύνειν ἔτι κεκινημένον· οὔτε μὴν ἀπειλοῦντος καταφρονεῖν· μακρόθυμος γὰρ ἐστὶ, καὶ πολυέλεος, ἀποφέρων ἀνομίας, καὶ ὑπερ- βαίνων ἀδικίας· καὶ μικροῖς ἔσθ' ὅτε δακρύοις τῶν ἡμαρτηκότων ἐπὶ τὴν αὐτῷ φιλαϊτάτην γαληνότητα μεθιστάμενος. 9 Οὐαὶ οἱ λέγοντες τὸ πονηρὸν καλὸν, καὶ τὸ κα- λὸν πονηρὸν, οἱ τιθέντες τὸ σκότος φῶς, καὶ τὸ φῶς σκότος, οἱ τιθέντες τὸ πικρὸν γλυκὺ, καὶ τὸ γλυκὺ πικρὸν. Οὐαὶ οἱ συνετοὶ ἐν ἑαυτοῖς, καὶ ἐνώπιον ἑαυτῶν ἐπιστήμονες. 9 Ἀσυνέτους ὄντας παντελῶς καὶ διὰ τούτων ἐλέγχει τοὺς τὰς ἀμαρτίας ἐπισπῶμένους ὡς σχοινίῳ μακρῷ. Δέον γὰρ ἐπαίνου παντὸς ἀξιοῦν τὸ χρῆναι μετανοεῖν, καὶ διὰ πάσης ἐπιεικειᾶς ἀπαλλάττειν ἑαυτοὺς τῆς ἐπληρημένης ὀργῆς, καὶ ταῖς νηστεῖαις ἀπολογεῖσθαι λελυπημένῳ τῷ πάντων κρατοῦντι Θεῷ· ἀδόκιμοι γεγόνασι τραπεζῖται, τιμῶντες μὲν τὰ αἰσχίῳ, κατα- κίβδηλεύοντες δὲ τὸ ἀσυγκρίτως ἄμεινον, καὶ τὸ ὅτι μάλιστα λυσιτελεῖς εἰς

σωτηρίαν αὐτοῖς. Πρέπει δὴ οὖν ἄρα τοῖς οὕτω πεφρονηκόσι τὸ οὐαί. Ἄνοσοι γὰρ καὶ ἀσύνετοι καθ' ἑαυτῶν γεγόνασι δικασταί. Τὸ μὲν γὰρ πονηρὸν καλὸν εἶναι λέγοντες, καταλογιζόμενοι τὸ σκότος φῶς, καὶ τὸ μὲν πικρὸν γλυκὺ, τὸ δὲ γλυκὺ πικρὸν εἶναι διαβεβαιούμενοι, διὰ γε τοῦ παθεῖν ἐλέσθαι τὰς ἐκ τοῦ πολέμου συμφοράς, καὶ τοι μετὸν εὐκόλως ἔξω γενέσθαι τοῦ κακοῦ, παρῶσαμενοι δὲ καὶ αὐτὸν τὸν διὰ Χριστοῦ φωτισμὸν, μεμενήκασι ἐν σκότῳ. Καὶ τί φησιν ὁ προφήτης; "Ἐπομεινάντων φῶς ἐγένετο αὐτοῖς σκότος· μείναντες αὐγὴν ἐν σκοτίᾳ περιεπάτησαν."6 Κατώλισθον δὲ δυσβουλίας εἰς τοῦτο καὶ φρενῶν ἀγριότητος, ὥστε καὶ προκειμένης αὐτοῖς εἰς ἀπόλαυσιν τῆς ἡμερότητος τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς ἐντεῦθεν γλυκείας ἐλπίδος, 70.161 εἴλοντο μᾶλλον αὐτοὶ τὰς ἐκ τοῦ κολάζεσθαι πικρίας, καὶ τοῖς οὕτω δεινοῖς ἐκτρύχεσθαι κακοῖς. Πεπονθέναι δὲ τοῦτο φησιν αὐτοῦς, ὅτι γεγόνασι ἐν ἑαυτοῖς συνετοὶ, καὶ ἐνώπιον ἑαυτῶν ἐπιστήμονες. Ἀληθές ὅτι κατὰ τὴν τοῦ Παροιμιαστοῦ φωνήν, "Ἐνεξέλεγκτος σοφία πλανᾶται."6 Φορτικὸν δὲ καὶ ἐπιζήμιον τὸ περι-αυτίζεσθαι φιλεῖν τοῖς τοῦτο δρᾶν εἰωθόσι, καὶ ἀποδιδόναι μόνῃ τῇ ἰδίᾳ γνώμῃ τὸ δοκεῖν εἰδέναι τὸ ὠφελοῦν. Οὕτω καὶ Γράμμα φησὶν ἱερὸν· Ὁ δὲ κατοῖος καὶ καταφρονητὴς ἀνὴρ ἀλαζῶν οὐδὲν οὐ μὴ περᾶνῃ. Ταύτην ἔχοντες τὴν ἀρρώστιαν εἰς νοῦν καὶ καρδίαν οἱ τῶν Ἰουδαίων καθηγηταί, τὰς παρὰ τοῦ Σωτῆρος οὐκ ἐδέχοντο συμβουλάς. Ἦσαν γὰρ, ἦσαν, οὐκ ἐνώπιον Κυρίου μᾶλλον, ἀλλ' ἐνώπιον ἑαυτῶν ἐπιστήμονες, ἐξοφρυώμενοι μὲν καὶ μέγα φρονοῦντες ἐπὶ τῇ τῶν θείων εἰδήσει νόμων, ἐγνωκότες δὲ τὸ σύμπαν οὐδέν. Τυφλοὶ γὰρ ἦσαν τυφλῶν ὁδηγοὶ, κατὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος φωνήν. 90ὐαὶ οἱ ἰσχύοντες ὑμῶν, οἱ τὸν οἶνον πίνοντες, καὶ οἱ δυνασταὶ οἱ κεραυνῶντες τὸ σίκερα· οἱ δικαιῶντες τὸν ἀσεβῆ ἕνεκα δώρων, καὶ τὸ δίκαιον τοῦ δικαίου αἴροντες.9 Οἱ τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς ἀδρότεροί τε καὶ ἐκλεέστεροι, καὶ τὸ προὔχειν τῶν ἄλλων ἐν εἰδήσει τῶν θείων ἔχοντες νόμων, καὶ τὰς παρ' αὐτοῖς ποιούμενοι κρίσεις, διεβέβληντο λίαν, ὡς ἄπληστον εἰς δωροδοκίαν ἐκτείνοντες χεῖρα, καὶ τοῖς ἀδικεῖν ἐθέλουσιν ἀδελφοὺς τὴν παρ' ἑαυτῶν εὐκόλως καταπωλοῦντες ψῆφον· καίτοι τοῦ νόμου λέγοντος ἐναργῶς· "Ἐκρίμα δίκαιον κρίνατε."6 Ὅτι δὲ ἐστὶν ἀληθὲς ὁ φημι, πιστώσεται λέγων ὁ προφήτης Ἀμβακούμ· "Ἐως τίνος, Κύριε, κεκράξομαι, καὶ οὐκ εἰσακούσῃ; βοήσομαι πρὸς σὲ ἀδικούμενος, καὶ οὐ σώσεις; Ἴνα τί ἔδειξάς μοι κόπους καὶ πόνους, ἐπιβλέπειν ταλαιπωρίαν καὶ ἀσέβειαν; Ἐξ ἐναντίας μου γέγονε κρίσις, καὶ ὁ κριτὴς λαμβάνει. Διὰ τοῦτο διεσκέδασται νόμος, καὶ οὐ διεξάγεται εἰς τέλος κρίμα, ὅτι ἀσεβὴς καταδυναστεύει τὸν δίκαιον. Ἐνεκα τούτου ἐξελεύσεται τὸ κρίμα διεστραμμένον."6 Καὶ αὐτὸς δὲ πού φησιν ὁ θεσπέσιος Ἡσαΐας πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ, ἥτοι τὴν Σιών· "Οἱ ἄρχοντές σου ἀπειθοῦσιν, κοινῶν κλεπτῶν, ἀγαπῶντες δῶρα, διώκοντες ἀνταπόδομα· ὀφρανοῖς οὐ κρίνοντες, καὶ κρίσει χήρας οὐ προσέχοντες."6 Ταῦτα δὲ ἔδρων αἰσχρῶν λημμάτων ἡττώμενοι· καὶ τάχα που τὰ εἰς πότους καὶ τρυφὰς ἀνοσίως ἐρανιζόμενοι, καὶ ἐξ ἀδικιῶν συλλέγοντες. Αἰτιᾶται γὰρ αὐτοῦς διὰ φωνῆς προφήτου, λέγων· Καὶ τὰ ἰμάτια αὐτῶν δεσμεύοντες σχοινίοις, παραπετάσματα ἐποιοῦν ἐχόμενα τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ οἶνον ἐκ συκοφαντιῶν ἔπινον ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ αὐτῶν. Οὐαὶ τοίνυν, φησὶ, τοῖς ἀδροῖς καὶ δυνατοῖς, τοῖς ἀρτίουσι περιέργως τὸ σίκερα, τοῖς φιλοπόταις, καὶ ἀγαπῶσι μέθην, τοῖς τὸ δίκαιον αἴρουσι τοῦ δικαίου, τοῦτ' ἐστὶ, τοῖς κατακρίνουσι μὲν τὸν ἡδικοῦμενον, ἀπονέμουσι δὲ ψῆφον δίκαιαν τοῖς εἰωθόσι πλεονεκτεῖν. Καὶ τοῦτο, οἶμαι, ἐστὶ τὸ ἀναφανδὸν εἰπεῖν τὸ πονηρὸν καλὸν, καὶ τὸ καλὸν πονηρὸν, καὶ σκότος εἰς φῶς, καὶ τὸ φῶς εἰς σκότος, 70.164 τὸ πικρὸν γλυκὺ, καὶ τὸ γλυκὺ πικρὸν. Ἰστέον δὲ ὅτι δυνατοὶ δυνατῶς ἐτασθήσονται· καὶ ὧ παρέθεντο πολὺ περισσότερον ἀπαιτοῦσι παρ' αὐτοῦ, κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνήν. Οὐ γὰρ ἴσω τρόπῳ τὰ τῆς κολάσεως ἔσται τοῖς τε ἡγουμένοις καὶ τοῖς ὑπὸ χεῖρα κειμένοις. Οἱ

μὲν γὰρ ἔσθ' ὅτε προβαλοῦνται τὸ μὴ εἶδέναι τυχὸν τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτῶν· οἱ δὲ καίτοι λίαν ἐγνωκότες ἀκριβῶς οὐ δεδράκασιν. Ταύτη τοι δικαίως δυσασχεστέρην ὑπομενοῦσι τὴν τοῦ κολάζοντος κίνησιν. Ἐπὶ τοῦτο, ὃν τρόπον καυθήσεται ἡ καλάμη ὑπὸ ἄνθρακος πυρὸς, καὶ συγκαυθήσεται ὑπὸ φλογὸς ἀνειμένης, ἡ ῥίζα αὐτῶν ὡς χοῦς ἔσται, καὶ τὸ ἄνθος αὐτῶν, ὡς κονιορτὸς ἀναβήσεται.⁹ Ἐπειδὴ γὰρ αὐτοὶ καθ' ἑαυτῶν, φησὶν, ἐπεσπᾶσαντο τὰς ἀμαρτίας ὡς σχοινίῳ μακρῷ, καὶ γεγόνασιν οὐκ ὀρθοὶ τῶν πραγμάτων κριταὶ, καταψέγοντες μὲν τὸ ἀγαθὸν, ἐπαινοῦντες δὲ τὸ πονηρὸν, σοφοὶ τε ἦσαν ἐν ἑαυτοῖς, καὶ ἐνώπιον ἑαυτῶν ἐπιστήμονες, καὶ πρὸς τὰ ἔτι τούτων αἰσχίονα βλέποντες, δεδικαιώκασιν μὲν ἕνεκα δῶρων τὸν ἀσεβῆ, τὸ δὲ δίκαιον τοῦ δικαίου ἔλαβον· τούτων ἕνεκα πάντων ὡς εὐκατάπρηστος ὕλη, καὶ καλάμης δίκην, πυρὸς ἔσονται τροφή, καὶ φλόγες αὐτοὺς ἀνειμέναι κατανεμηθήσονται, ὡς ὁμοῦ ταῖς ῥίζαις τοὺς ἐξ αὐτῶν δαπανηθῆναι καρπούς, τοῦτ' ἔστι, συνδιολέσθαι τοῖς τεκοῦσι τὰ ἐξ αὐτῶν, καὶ ὡς χοῦν ἢ κόνιν ῥαγδαϊοτάτου πνεύματος διαριπισθῆναι προσβολαῖς. Ἀνειμένην δὲ φλόγα φησὶ τὴν ὑπ' οὐδενὸς σβεννυμένην. Ἐμπέπτωκε μὲν γὰρ ἡ ληΐτις ἡγουν ἀπέλοις ἔσθ' ὅτε πῦρ· ἀλλ' οὐ γέγονεν ἀνημμένη, ἐπαμυνόντων πολλῶν, καὶ προσελθεῖν οὐκ ἐόντων, οὔτε μὴν ἀδιακωλύτως κατανέμεσθαι τοὺς ἀγρούς. Πονοῦντος δὲ οὐδενὸς, ἡγουν ἀνακόπτοντος τὸν ἐπέκεινα δρόμον τῆς φλογὸς, τότε δὴ τότε καὶ ἀνημμένη τις ἔσται καὶ ἄφетος, καὶ ἀχάλινος οὔσα πρὸς πᾶν ὄτιον τῶν παρακειμένων. Οὐκοῦν ἐπειδήπερ ταῖς τοῦ πολέμου συμφοραῖς ὑποφέροντος αὐτοὺς τοῦ πάντα ἰσχύοντος Θεοῦ, καὶ ὅσα ψήφω κολάζοντος, οὐδεὶς παντελῶς ἐπαμύνων ἦν· ταύτη τοι καὶ μάλα εἰκότως ἀνημμένην φλόγα τὴν ὀργὴν ὀνομάζει. Ὡς γὰρ φησὶν ὁ μακάριος Μωσῆς· "Ὁ Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον ἐστίν, καὶ ἐὰν κλείσῃ κατὰ ἀνθρώπου, τίς ἀνοίξει;"⁶ Καὶ τοῦτο εἰδὼς ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ ψάλλει· "Ὁ φοβερὸς εἶ, καὶ τίς ἀντιστήσεται σοι ἀπὸ τῆς ὀργῆς σου;"⁶ Χρὴ οὖν ἄρα παντὶ σθένει χρωμένους παραιτεῖσθαι τὴν ὀργὴν· φοβερὸν γὰρ τὸ χρῆμα, καὶ δυσδιάφυκτον· καὶ γοῦν δεδιδάγμεθα λέγειν ἐν προσευχαῖς· "Ὁ Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με, μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύῃς με."⁶ Οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστιν τὸ παιδεύεσθαι χαλεπόν. Φορτικὸν δὲ καὶ δύσπιστον, τὸ ἐν ὀργῇ καὶ θυμῷ τοῦτο πράττεσθαι καθ' ἡμῶν· οὕτω καὶ ὁ προφήτης ἔλεγεν· "Ὁ Παῖδευσον ἡμᾶς, Κύριε, πλὴν ἐν κρίσει, καὶ μὴ ἐν θυμῷ, ἵνα μὴ ὀλίγους ἡμᾶς ποιήσῃς."⁶ Οὐ γὰρ ἠθέλησαν τὸν νόμον Κυρίου Σαβαώθ, ἀλλὰ τὸ λόγιον τοῦ ἁγίου Ἰσραὴλ παρῶζυναν. Καὶ ἐθυμώθη ὀργῇ Κύριος Σαβαώθ ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ ἐπέβαλε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' αὐτούς, 70.165 καὶ ἐπάταξεν αὐτούς, καὶ παρῶζύνθη τὰ ὄρη, καὶ ἐγενήθη τὰ θνησιμαῖα αὐτῶν ὡς κοπρία ἐν μέσῳ ὁδοῦ.⁹ Ὁ σοφώτατος Ἰερεμίας ταῖς τῶν Ἰουδαίων ἀμαρτίαις τε καὶ ὑπεροψίαις ἐπιπλήττει λέγων· "Ὁ Πῶς ἐρεῖτε, ὅτι Σοφοὶ ἔσμεν ἡμεῖς, καὶ νόμος Κυρίου μεθ' ἡμῶν ἐστίν; Εἰς μάτην ἐγενήθη σχοῖνος, ψευδῆς γραμματεὺς, ἡσχύνθησαν σοφοὶ, ἐπτοήθησαν καὶ ἐάλωσαν. Σοφία τίς ἐστίν ἐν αὐτοῖς; Ὅτι τὸν λόγον Κυρίου ἀπεδοκίμασαν."⁶ Προσήκαντο μὲν γὰρ οὐδαμῶς τὸ κήρυγμα τὸ εὐαγγελικόν· ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸν τὸν διὰ Μωσέως τετιμήκασιν νόμον. Ὡς γὰρ αὐτὸς εἶρηκεν ὁ Χριστός· "Ὁ Εἰ ἐπιστεύετε Μωσῆ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν."⁶ Πῶς πλημμελήκασιν τοίνυν κατ' ἄμφω, καὶ ἀπεδοκίμασαν οἱ δειλαιοὶ τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον, μήτε τὰς διὰ νόμου προαγορεύσεις ὡς ἀληθεῖς δεχόμενοι, μήτε μὴν τὸν σωτήριον εὐαγγελικὸν ἐπαινέσαντες λόγον. Ταύτη τοι διὰ φωνῆς Ἰερεμίου περὶ αὐτῶν ἔφη Θεός· "Ὁ Πρὸς τίνα λαλήσω, καὶ διαμαρτύρομαι, καὶ εἰσακούσεται; Ἴδου ἀπερίτμητα τὰ ὦτα αὐτῶν, καὶ οὐ δύνανται ἀκούειν. Ἴδου τὸ ῥῆμα Κυρίου ἐγενήθη αὐτοῖς εἰς ὄνειδισμόν· οὐ μὴ βουληθῶσιν αὐτὸ ἀκούειν."⁶ Κατωεῖδιζον γὰρ τὸ ῥῆμα Χριστοῦ, τοῖς ἀκρωμένοις περὶ αὐτοῦ λέγοντες· "Ὁ Δαιμόνιον ἔχει, καὶ μαίνεται, τί αὐτοῦ ἀκούετε;"⁶ Οὐκοῦν ἐπειδήπερ οὐκ

ἠθέλησαν τὸν νόμον Κυρίου Σαβαώθ, παρώτρυναν δὲ καὶ τὸ λόγιον τοῦ ἁγίου Ἰσραήλ, τοῦτ' ἔστι, Χριστοῦ Ἐθυμώθη, φησὶν, ὀργῇ, καὶ ἐπάταξεν αὐτοὺς, καὶ παρωξύνθη τὰ ὄρη. Καὶ ποῖά φησιν ἐν τούτοις ὄρη; ἢ δηλονότι τὰς Ῥωμαίων ἀρχὰς, διὰ τοι τὸ ἐν δόξῃ περιφανεῖ, καὶ τὸ ἐν ἀξιώμασιν ἐπηρμένον; Ἀπὸ δὲ τοῦ παρωξυνθῆναι τὰ ὄρη, γέγονεν αὐτῶν ὡς κοπρία τὰ θνησιμαῖα, τοῦτ' ἔστιν, οἱ ἐκ τοῦ πολέμου νεκροὶ, διεβριμμένοι πανταχῇ, καὶ τάχα που κείμενοι σωρηδόν, καὶ πᾶσαν αὐτῶν πιμπλάντες τὴν χώραν. Καὶ ἐτέρως δὲ κατὰ τῶν παροτρυνόντων διὰ τῆς ἀπειθείας τὸν τῶν ὄλων Σωτήρα Θεόν. Παροτρύνονται γὰρ ὄρη τὰ νοητὰ, τοῦτ' ἔστιν, ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι, καὶ οἱ κοσμοκράτορες τοῦ σκότους τούτου. Οὐ δὴ γεγονότος, πᾶσά πως ἀνάγκη τὸν ψυχῆς ὑπομείναι θάνατον τοὺς ὑπενηνεγμένους αὐτοῖς. Ἐπικουροῦντος μὲν γὰρ τοῦ πάντα ἰσχύοντος Θεοῦ, κἂν παροτρύνηται καθ' ἡμῶν τὰ ὄρη, λόγος αὐτῶν οὐδεὶς. Γέγραπται γὰρ, ὅτι Παρεμβαλεῖ ἄγγελος Κυρίου κύκλῳ τῶν φεβουμένων αὐτὸν, καὶ ῥύσεται αὐτούς. Ἀφιστάντος δὲ τὴν χεῖρα, καὶ οὐκ ἔτι σώζειν ἀνεχομένου, τὸ τηνικάδε κεισόμεθα, καὶ κοπρίων δίκην ὑπὸ πόδας τῶν ἐχθρῶν ἐσόμεθα. Ἐπὶ πᾶσι τούτοις οὐκ ἀπεστράφη ὁ θυμὸς, ἀλλ' ἔτι ἡ χεὶρ ὑψηλῇ. Τοιγαροῦν ἀρεῖ σύσημον ἐν τοῖς ἔθνεσι τοῖς μακρὰν, καὶ συριεῖ αὐτοῖς ἀπ' ἄκρου τῆς γῆς. Καὶ ἰδοὺ ταχὺ κούφος ἔρχονται· οὐ πεινάσουσιν, οὐδὲ κοπιήσουσιν, οὐδὲ νυστάξουσιν, οὐδὲ κοιμηθήσονται, οὐδὲ μὴ λύσωσι τὰς ζώνας αὐτῶν ἀπὸ τῆς ὀσφύος αὐτῶν, οὐδ' οὐ μὴ ῥαγῶσιν οἱ ἱμάντες τῶν 70.168 ὑποδημάτων αὐτῶν, ὧν τὰ βέλη ὀξέα ἐστὶ, καὶ τὰ τόξα αὐτῶν ἐντεταμένα. Οἱ πόδες τῶν ἵππων αὐτῶν ὡς στερεὰ πέτρα ἐλογίσθησαν· οἱ τροχοὶ τῶν ἀρμάτων αὐτῶν ὡς καταγιγῆς. Ὀρμῶσιν ὡς λέοντες, καὶ παρεστήκασιν ὡς σκύμνος λέοντος. Καὶ ἐπιλήψεται, καὶ βοήσεται ὡς θηρίον, καὶ ἐκβαλεῖ, καὶ οὐκ ἔσται ὁ ῥυόμενος. Καὶ βοήσεται δι' αὐτοὺς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ὡς φωνὴ θαλάσσης κυμαινούσης, καὶ ἐμβλέψονται εἰς γῆν, καὶ ἰδοὺ σκότος σκληρὸν ἐν τῇ ἀπορίᾳ αὐτῶν.⁹ Ὅτι μὴ μέχρι τούτων τὰ τῆς ἐπ' αὐτοῖς ὀργῆς μετρηθήσεται παρὰ τοῦ τὰ δίκαια κρίνοντος, προβήσεται δὲ καὶ ἐπέκεινα, σαφηνιεῖ τὸ προκειμένον. Καίτοι γὰρ ἀγρίως πεπορθημένοι, λιμῶ τε καὶ δίψει πεπεσμένοι, καὶ ταῖς τοῦ πολέμου συμφοραῖς ἐναλόντες οἱ δεῖλαιοι, μεμενήκασιν ἐν ἀποστροφῇ Θεοῦ, καὶ οὐκ ἔξω γεγόνασι τῆς ὀργῆς. Τοῦτο γὰρ, οἶμαι, σημαίνει λέγων τὸ, Ἔτι ἡ χεὶρ ὑψηλῇ, ὅτι πλήττουσα τοὺς ἡμαρτηκότας. Ὑψοῦ γὰρ αἰεὶ πως ἡ τοῦ παίοντος αἴρεται χεὶρ. Εἶτα τίς ἢ πόσος ὁ τῶν ὀρῶν ἔσται παροξυσμὸς, τίνες δὲ καὶ οἱ τοῖς ἐκείνων ὑπηρετησόμενοι θυμοῖς, καὶ μεθ' ὄσης ἤξουσιν ἀνδρείας τε καὶ εὐτολμίας, καὶ τῆς εἰς ἀνθρώπους ἀήθους ὠμότητος, ἐμφανίζει λέγων· ⁶Τοιγαροῦν ἀρεῖ σύσημον ἐν τοῖς ἔθνεσι τοῖς μακρὰν.⁶ Οὐ γὰρ ὄμοροι καὶ γείτονες τῆς Ἰουδαίων χώρας οἱ ταύτην ἡρημωκότες καὶ κατεμπρήσαντες τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ ἀπάσας δὲ τὰς τῶν Ἰουδαίων πόλεις, ἀλλ' ἐκ χωρῶν τῶν μακρὰν, καὶ ἐξ ἀπάσης τῆς γῆς συναγηγερμένοι. Πλεῖστοι γὰρ λίαν· μᾶλλον δὲ τάχα που καὶ ἀριθμοῦ κρείττονες καὶ οἱ συνασπίζοντες Οὐεσπασιανῶ τε καὶ Τίτῳ. Σύσημον δὲ δοθήσεται, φησὶν, ὡς ἐν καιρῷ πολέμου καὶ μάχης. Ἔθος γὰρ τοῖς στρατηγοῖς ἐξοπλίζειν μέλλουσιν εἰς παράταξιν τὴν ὑπὸ χεῖρα πληθύν, σύσημα δίδοναι, τὰς καλουμένας σημαίας αἴροντας ὑψοῦ. Ὡν καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας διαμέμνηται λέγων· Καταληφθήσεται, ὡς ἰστός ἐπ' ὄρους, καὶ ὡς σημαίαν φέρων ἐπὶ βουνοῦ. Ἴστοὺς γὰρ ἰστάντες ἐν ὑψηλοῖς γηλόφοις, ἢ ὀρθοῦσιν, ἢ κατακλίνουσιν, ἢ καὶ ἀπαρτῶσί τινα πρὸς ἃ βλέπει τὸ μάχιμον. Εἶδεν δὲ οὕτω τοῦ στρατηγοῦ τί τὸ δοκοῦν. Αἴρει τοιγαροῦν τὸ σύσημον, φησὶ, καὶ συριεῖ αὐτοῖς. Δέχεται δὲ καὶ τοῦτο πάλιν, ὡς ἀπὸ γε τῆς συνηθείας τῆς ἐπὶ τῶν μυιῶν. Ἐν ἔθει γὰρ πῶς ἐστὶ τοῖς μελισσοκόμοις συρίζειν αὐταῖς· οὕτω τε τῶν σίμβλων ἀποφέρειν εἰς ἄνθη καὶ πόας, καὶ μὴν καὶ ἀνακομίζειν ἐξ ἀγρῶν, οἴκοι τε αὐτὰς ἐναυλιζεσθαι ποιεῖν. Συριεῖ τοίνυν, φησὶν. Οἱ δὲ ἀφίζονται πτηνοὶ τε καὶ κοῦφοι, λιμοῦ μὲν ὀλίγα πεφροντικότες, οὐ δεδιότες δὲ

πόνους, ἄυπνοί τε καὶ εὐζωνότατοι, καὶ ἐξηρτυ- μένοι τὰ τακτικά, καὶ ἀτρύτοις ἵπποις ἐποχούμενοι, καὶ ὀρμῶντες ὡς καταιγίς, καὶ ἐν ἴσῳ λέουσι, καὶ κατεσθίοντες ὡς θηρία. Δυσάντητοι δὲ οὕτως ἔσσονται καὶ δεινοὶ, ὡς ἀμαχεὶ δύνασθαι νικᾶν ἀντεξάγοντος οὐδενός, ἤγουν ἰκανῶς ἔχοντος εἰς ἐπικουρίαν, Ἔσται δὲ θρῆνος κατ' ἐκεῖνο καιροῦ καὶ βοή συμμι- γής, ὡς οὐδὲν ἕτερον ἠγεῖσθαι τινας, ἢ ὅτι θαλάσσης ἠχὴ τῆς Ἰουδαίων κατασκίδνεται χώρας. Ἔσται δὲ καὶ σκληρὸν σκότος καὶ οὔτι που πάντως τὸ ὡς ἐν ὀμίχλῃ νοούμενον καὶ νυκτὶ, τὸ ἐκ δειμάτων δὲ μᾶλ- 70.169 λον καὶ ἀπορίας. Σκοτοῖ γὰρ τὸν νοῦν τὰ παγχάλεπα τῶν κακῶν. Ὀνίνησι τοιγαροῦν διὰ παντὸς ἡμᾶς ὁ τῶν ὄλων Θεός. Ποιεῖται γὰρ οὐ μάτην· τὰς τῶν ἐσομένων προαγορεύσεις· καὶ δίδεισιν ἀκριβῶς τὰ μεγέθη τῶν κακῶν· ἴν' ἐπειδήπερ ἀνουθέτητοί τε πολλακίς ἐσμέν, καὶ πεποημέθα παρ' οὐδὲν τὸν εἰς μετάνγνωσιν καλοῦντα λόγον, κὰν γοῦν ὑποπτήξαντες τὸ ταῖς οὕτω δειναῖς ἐναλῶναι δίκαις, τὸν θεῖον ἐν ἑαυτοῖς εἰσδεξώμεθα φόβον, καὶ ἀποσπουδάσαντες τὰ πονηρὰ, μετακομίσωμεν τὴν καρδίαν εἰς γε τὸ χρῆναι λοιπὸν ἐλέσθαι τὸ ἀγαθόν. 9 Καὶ ἐγένετο τοῦ ἐνιαυτοῦ, οὗ ἀπέθανεν Ὀζίας ὁ βασιλεὺς, εἶδον τὸν Κύριον Σαβαώθ, καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου· καὶ πλήρης ὁ οἶκος τῆς δόξης αὐτοῦ. Καὶ Σεραφεὶμ εἰστή- κεισαν κύκλῳ αὐτοῦ. Ἐξ πτέρυγες τῶ ἐνὶ, καὶ ἕξ πτέρυγες τῶ ἐνί. Καὶ ταῖς μὲν δυσὶν, κατ- ἐκάλυπτον τὰ πρόσωπα, καὶ ταῖς δυσὶ κατεκά- λυπτον τοὺς πόδας, καὶ ταῖς δυσὶν ἐπέταντο. Καὶ ἐκέκραγον ἕτερος πρὸς τὸν ἕτερον, καὶ ἔλεγον· Ἄγιος, ἄγιος, ἄγιος Κύριος Σαβαώθ, πλήρης πᾶσα ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ.9 Οὐ καθ' ἓνα τυχόν, οὔτε μὴν ἀδιαστάτως οἱ μακά- ριοι προφητῆται τὰς τῶν ὀράσεων ἀποκαλύψεις ἐδέχοντο παρὰ Θεοῦ. Ἀνὰ μέρος δὲ μᾶλλον, κατὰ τὸ Δεσπότη δοκοῦν. Καὶ ἐν χρόνοις καθ' οὓς ἤθελε τοῦτο δρᾶν ὁ ἀποκαλύπτων βαθέα καὶ ἀπόκρυφα, καὶ γινώσκων τὰ κεκρυμμένα. Καὶ γὰρ ἔστι μετὰ τοῦτο φῶς, καθὰ γέγραπται. Ὀζίου τοιγαροῦν τοῦ καὶ Ἀζαρίου πε-ριόντος ἔτι, καὶ τοὺς τῆς βασιλείας τῆς ἐν τοῖς Ἱε- ροσολύμοις διέποντος θρόνους, τοὺς ἐπὶ τοῖς ἤδη φθάσασιν πεποιήται λόγους ὁ μακάριος προφήτης Ἡσαΐας. Ἦν μὲν γὰρ Ὀζίας καὶ Ἀζαρίας τῶν ὀτμάλιστα φιλοθεωτάτων, πεποηκέναι γὰρ λέγεται τὸ εὐθὲς ἐν ὀφθαλμοῖς τοῦ Θεοῦ. Πλὴν οὐ μέχρι παντὸς διεσώσατο καλὴν καὶ ἀμώμητον τῆς εὐσεβείας τὴν δόξαν. Κατισχύσας γὰρ διὰ Θεοῦ τῶν ὀμόρων ἔθνων, πλεῖστά τε ὅσα καὶ ἀξιοθαύμαστα κατ' αὐτῶν ἔργα- σάμενος, τοῖς τῆς εὐπραγίας μεμέθυσται τρόποις· καὶ κατώλισθεν εἰς ὑπεροψίαν. Ἀφίκετο γὰρ εἰς τοῦτο γνώμη, ὥστε καὶ λειτουργίαν ἀρπάσαι τὴν ἱερὰν, καὶ αὐτόκλητος ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ δεῖν ἱεραῖσθαι τῶ Θεῷ. Εἰσελθὼν γὰρ εἰς τὸν θεῖον ναὸν, οὐ διὰ τῆς τῶν Λευιτῶν μεσιτείας, ἤγουν ἱερέων, προσκομίζειν ἤθελε τὰς θυσίας τῶ Θεῷ. Ἄλλ' ἐπ' αὐτὸ τὸ θεῖον ἀναπηδήσας θυσιαστήριον, θυμᾶν ἐζήτει παρὰ τὸ εἰωθὸς καὶ τὸν νόμον. Καὶ ἠλέγχετο μὲν παρὰ τῆς ἱερατευοῦσης φυλῆς ὡς ἀνόσια δρῶν, καὶ παραλύειν ἐπιχειρῶν τὸν νόμον. Ἐπειδὴ δὲ τοῖς τῆς βασιλείας ἀυχήμασιν ἐντροφῶν προσενέμηκεν ἑαυτῶ καὶ τὸ ἱεραῖσθαι πρέπειν· καὶ παρ' οὐδὲν ποιούμενος τὰς τῶν ἱερέων συμβουλὰς, ἠλέγχετο παραχρῆμα παρὰ Θεοῦ. Λελέπρωται γὰρ, αὐτοῖς μετώποις ἐπληθηκότος τοῦ πάθους. Οἶμαι δὲ δεῖν πρὸς ἀκριβῆ τῶν εἰρημένων εἶδησιν καὶ αὐτὰ τὰ θεῖα παραθέσθαι λόγια, τὰ ἐπ' αὐτῶ γεγραμμένα. Ἔχει δὲ οὕτως· "Ἐν ἔτει εἰκοστῶ καὶ ἑβδόμῳ τῶ Ἱεροβοὰμ βασιλεῖ Ἰσραὴλ, ἐβασίλευ-σεν Ἀζαρίας υἱὸς Ἀμασίου βασιλέως Ἰούδα. Ἐξ 70.172 καὶ δέκα ἔτων ἦν ἐν τῶ βασιλεύειν αὐτὸν, καὶ πεν- τήκοντα καὶ δύο ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ ὄνομα τῆς μητρὸς αὐτοῦ Χαλία ἐξ Ἱερουσαλήμ. Καὶ ἐποίησε τὸ εὐσεβὲς ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου, κατὰ πάντα ὅσα ἐποίησεν Ἀμαζίας ὁ πατὴρ αὐτοῦ. Πλὴν τῶν ὑψηλῶν οὐκ ἐξῆρεν· ἔτι ὁ λαὸς ἐθυσίαζεν καὶ ἐθυμίαν ἐν τοῖς ὑψηλοῖς. Καὶ ἦψατο Κύριος τοῦ βα- σιλέως. Καὶ ἦν λελεπρωμένος ἕως ἡμέρας θανάτου αὐτοῦ."6 Καὶ ταυτὶ μὲν ἐν ταῖς Βασιλείαις. Ἐν δὲ Παραλειπομέναις, ὡς ἔφην· "6Καὶ

ὡς κατίσχυσε, φη- σιν, ὑψώθη ἡ καρδία αὐτοῦ καταφθεῖραι. Καὶ ἡδίκη- σεν ἐν Κυρίῳ Θεῷ αὐτοῦ· καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναὸν Κυρίου θυμιάσαι ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τῶν θυμιαμάτων· καὶ εἰσῆλθεν ὀπίσω αὐτοῦ Ἀζαρίας ὁ ἱερεὺς, καὶ μετ' αὐτοῦ ἱερεῖς τοῦ Κυρίου ὀγδοήκοντα καὶ δύο υἱοὶ δυνατοί· καὶ ἔστησαν ἐπὶ Ὀζίαν τὸν βασιλέα, καὶ εἶπαν αὐτῷ· Οὐ σοι, Ὀζία, θυμιάσαι τῷ Κυρίῳ, ἀλλ' ἡμῖν τοῖς ἱερατεύουσι τοῖς υἱοῖς Ἀαρῶν τοῖς ἡγια- σμένοις, θυμιάσαι. Ἔξελθε ἀπὸ τοῦ ἀγιάσματος, ὅτι ἀπέστης ἀπὸ Κυρίου. Καὶ οὐκ ἔσται σοι τοῦτο εἰς δό- ξαν παρὰ Κυρίου Θεοῦ. Καὶ ἐθυμώθη Ὀζίας· καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὸ θυμιατήριον τοῦ θυμιάσαι ἐν τῷ ναῷ· ἐν τῷ θυμωθῆναι αὐτὸν πρὸς τοὺς ἱερεῖς, καὶ ἡ λέπρα ἀνέτειλεν ἐν τῷ μετώπῳ αὐτοῦ, ἐναντίον τῶν ἱερέων ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου, ἐπάνω τοῦ θυσιαστηρίου τῶν θυμιαμάτων. Καὶ ἐπέστρεψεν ἐπ' αὐτὸν ὁ ἱερεὺς ὁ πρῶτος καὶ οἱ ἱερεῖς, καὶ ἰδοὺ αὐτὸς λεπρὸς ἐν τῷ μετώπῳ. Καὶ κατέσπευσαν αὐτὸν ἐκείθεν, καὶ γὰρ αὐτὸς ἔσπευσεν ἐξελεῖν, ὅτι ἤλεγξεν αὐτὸν Κύριος."6 Ἐπειδὴ δὲ τοῦ διὰ Μωσέως προστάττοντος νόμου χρῆναι δὴ πάντως ἐκπέμπεσθαι τῆς παρεμβολῆς ὡς ἀκάθαρτον τὸν λεπρὸν, καταμιαίνοντος δὲ καὶ κοινὸν ἀποφαίνοντος τῆς ἀκαθαρσίας τοῦ λεπροῦ τὸν συνόντα αὐτῷ, κατώκηκεν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις Ὀζίας, μονονουχὶ σύμπασαν διὰ τούτου μιαίνων τὴν Ἱερου- σαλήμ. Σεισίγηκεν ὁ Δεσπότης οὐκ ἀτιμάζων προφήτας ἁγίους, ἀναξίους δὲ μᾶλλον ἀποφαίνων τῆς παρ' αὐ- τοῦ νουθεσίας τοὺς ἀκαθάρτους συνοικούντας παρὰ γε τὸ τῷ νομοθέτῃ δοκοῦν. Οὕτω γὰρ πού φησι καὶ πρὸς τὸν μακάριον Ἰεζεχιήλ· "6Καὶ τὴν γλῶσσάν σου συνδήσω, καὶ ἀποκωφωθήσῃ· καὶ οὐκ ἔσῃ αὐτοῖς εἰς ἄνδρα εὐθύνοντα, ὅτι οἶκος παραπικραίνων ἐστίν."6 Ἀποσεισίγηκε τοίνυν, καίτοι δεικνύων τὴν ἀγανάκτη- σιν. Σέσεισται γὰρ τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ κατεδοθήκη πᾶσα τῶν Ἰουδαίων χώρα. Εἰσόμεθα δὲ καὶ τοῦτο δι' ὧν ἐγεγράφει ὁ προφήτης Ἀμώς· Ἔχει γὰρ οὕτως· "6Λόγοι Ἀμώς οἱ ἐγένοντο ἐν Ἀκκαρεῖμ ἐν Θεκουέ, οὓς ἶδεν ὑπὲρ Ἱερουσαλήμ ἐν ἡμέραις Ὀζίου βασιλέως Ἰούδα, καὶ ἐν ἡμέραις Ἱεροβοὰμ τοῦ Ἰωᾶς βασιλέως Ἰσραὴλ πρὸ δύο ἐτῶν τοῦ σεισμοῦ."6 Ἐπειδὴ δὲ τετελεύτηκεν Ὀζίας συγκατέληξεν αὐτῷ τῆς σιωπῆς ὁ καιρὸς. Καὶ πάλιν ἐδίδου τὰς θεοπτίας τοῖς ἁγίοις προφήταις ὁ τῶν ὄλων Θεός. Ταύτη τοί φησιν ὁ προφήτης Ἡσαΐας· "6Καὶ ἐγένετο τοῦ ἐνιαυτοῦ οὗ ἀπέθανεν Ὀζίας ὁ βασιλεὺς, ἶδον τὸν Κύριον Σαβὰὼθ καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου."6 Ὅτι μὲν οὖν τὸν Υἱὸν ὁ προφήτης τεθέαται ἐν τῇ δόξῃ 70.173 τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, οὐκ ἂν ἐνδοιάσειέ τις, Ἰωάννου γράφοντος ἐναργῶς περὶ αὐτοῦ· "6Ταῦτα δὲ εἶπεν Ἡσαΐας, ὅτε ἶδε τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐλάλησε περὶ αὐτοῦ."6 Ἄθρει δέ μοι τῆς θεοπρεποῦς ὑπεροχῆς τὸ ἀξίωμα, καὶ τὸ κατὰ πάσης κτίσεως κράτος. Ὁ μὲν γὰρ ἐστίν ἐφ' ὑψηλοῦ τε καὶ ἐπηρμένου θρόνου τοῖς τῆς βασιλείας ἐκπρεπεστάτοις ἀυχήμασιν εὐ μάλα κατεστεμμένος. Αἱ δὲ ἀνωτάτω δυνάμεις, μεθ' ἃς οὐδὲν ἐπέκεινα τῶν γεννητῶν εἶναι λέγεται, κύκλω περιστάσι τάξιν ἔχουσαι τὴν οἰκετικὴν, καὶ ταῖς εὐ- φημίαις καταγεραίρουσαι. Πλήρη τε εἶναί φησι τὴν γῆν ἅπασαν τῆς δόξης αὐτοῦ. Χρῆναι δὲ ὑπολαμβάνω μὴ ἐν τοπικοῖς ὑψώμασι τὸν θεῖον οἶεσθαι τεθεῖσθαι θρόνον. Εὐήθες γὰρ καὶ ἀσύνετον κομιδῇ τὸ χρῆμά ἐστιν. Ὑψοῦ δὲ ὁ θεῖος τέθειται θρόνος, καθὸ καὶ νοεῖται πάσης ἐπέκεινα φύσεως νοητῆς τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας ἢ δόξα. Ἡ δὲ κάθισις ἢ ἐπ' αὐτοῦ τὴν οἶονεὶ βεβαιότητά τε καὶ ἐν ταυτότητι τῶν ἀγαθῶν ἴδρυσίν τε καὶ διαμονὴν ἔοικεν ὑποδηλοῦν. Ψάλλει γὰρ οὕτω καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβίδ· "6Ὁ Θεὸς κάθηται ἐπὶ θρόνου ἁγίου αὐτοῦ."6 Καὶ μὴν καὶ ὁ προφήτης Ἱερεμίας πρὸς αὐτὸν πού φησιν· "6Ὅτι σὺ καθήμενος τὸν αἰῶνα, καὶ ἡμεῖς ἀπολλύμενοι τὸν αἰῶνα."6 Ἀεὶ γὰρ καὶ ἐν παντὶ χρόνῳ φθαρτὴ τέ ἐστιν ἡ πεποιημένη φύσις, καὶ τῶν γεννητῶν ἐν τούτοις τὸ μέτρον· κάθη- ται δὲ, ὡς ἔφην, ἢ πάντων τεχνίτις καὶ δημιουργὸς σοφία, τοῦτ' ἔστιν, ἀκλόνητον ἔχει τὴν ἐν ταυτότητι διαμονήν. Πλήρη δὲ εἶναί φησι τὸν οἶκον τῆς δόξης αὐτοῦ. Οὕτω γὰρ δεδυσσεβηκότος τοῦ Ἰσραὴλ εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν

τὸν Χριστὸν, ἐπλήρου τὸν οἶκον τὸν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἢ τοῦ Θεοῦ δόξα. Ἐπειδὴ δὲ ἠρνήσαντο τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, καὶ πε- πτώκασιν εἰς ἀνοσιότητα τρόπων. Οὐ ἔνεκεν τὴν φωνὴν ἤκουσαν λέγοντος· "Ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν."6 Ἐκάστῳ δὲ τῶν Σεραφεῖμ ἕξ ἐμπεφυκέναι φησὶ τὰς πτέρυγας, ὡς ταῖς μὲν δυσὶ κατακαλύπτειν τὸ πρόσωπον, ταῖς δὲ δυσὶ τοὺς πόδας, πέτασθαι δὲ ταῖς λοιπαῖς. Διερμηνεύεται δὲ Σεραφεῖμ, ἐμπρησταὶ ἢ τοι θερμαίνοντες. Ψυχρὸν γὰρ οὐδὲν παρά γε ταῖς ἄνω δυνάμεσιν, αἴπερ ἂν εἶεν μάλιστα καὶ ἐγγὺς Θεοῦ. Ταύτη τοι καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ κολλώμενοι διὰ πί- στεως καὶ πολιτείας τῆς ἀγαθῆς καὶ ἐννομωτάτης ζέοντες ἀποτελούμεθα τῷ πνεύματι, καὶ θερμοὶ τὴν ἀγάπην τὴν εἰς Θεόν. Σύμβολον δὲ τὸ ταῖς πτέρυξι κατακαλύπτειν τὰ Σεραφεῖμ τό τε πρόσωπον καὶ τοὺς πόδας, πέτασθαι δὲ ταῖς δυσὶν, τοῦ μὴ δύνασθαι τινὰς ἢ ἀρχὴν ἢ τέλος ὁρᾶν ἐννοιῶν ἢ λόγων τῶν περὶ Θεοῦ. Σημαίνει μὲν γὰρ τὴν ἀρχὴν ἢ κεφαλὴν, καὶ τὸ πρόσωπον, τὸ δὲ γε τέλος οἱ πόδες. Ἄναρχον γὰρ τὸ Θεῖον καὶ τελευτᾶν οὐκ εἶδος. Προσβάλλομεν δὲ τοῖς διὰ μέσου μόλις τοῖς κατὰ γε τοὺς χρόνους φημι, καθ' οὓς τὰ οὐκ ὄντα ποτὲ παρήχθη πρὸς ὑπαρξιν. Πέ- τονταί γε μὴν ὡς οὐδὲν ἔχοντες τὸ κατερρίμμενον. Ὑψοῦ δὲ μᾶλλον αἰεὶ τὸ φρόνημα πρὸς Θεόν. Οὐ γὰρ τοι καθ' ἡμᾶς φρονουσι τὰ κάτω, ἀλλ' ἐν ἀπορρήτοις τισὶν ὑψώμασιν ἐννοιῶν αἱ ἀνωτάτω δυνάμεις τὸν οἰκεῖον ἔχουσι νοῦν. Εὐφημον δὲ καὶ τὸ στόμα αὐ- 70.176 ταῖς. Δοξολογοῦσι γὰρ καὶ τοῦτο ἕξ ἀμοιβῆς, οὐ διὰ γε τὸ κάμνειν, καθάπερ ἐγῶμαι, παραχωροῦσι δὲ μᾶλλον τὰς τιμὰς ἀλλήλως, καὶ ἀντιδωρούμεναι τὰς δοξολογίας. Πάντα γὰρ ἐν κόσμῳ τὰ ἄνω. Τρις δὲ τὸ. "Ἅγιος"6 λέγουσαι, κατακλείουσι τὴν δοξολογίαν, εἰς τὸ, "Ἐκκύριος Σαβαώθ,"6 ἐν μιᾷ θεότητος φύσει τὴν ἀγίαν τιθέντες Τριάδα. Ὑφεστάναι μὲν γὰρ ὁμολογουμέ- νως φαμέν τὸν Πατέρα· οὕτω δὲ καὶ τὸν Υἱὸν, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Καὶ λόγος οὐδεὶς διατέμνει πρὸς ἑτερότητα φυσικὴν τῶν ὠνομασμένων ἕκαστον, ἀλλ' ἐν ὑποστάσει τρισὶ νοεῖται μία θεότης. Καὶ δι' αὐ- τῶν ἡμῖν τοῦτο μεμαρτύρηται τῶν ἀγίων Σεραφεῖμ, οἳ καὶ πλήρη πᾶσαν τὴν γῆν εἶναι λέγουσι τῆς δόξης αὐτοῦ, προαναφωνοῦντες τὰ ἐσόμενα, καὶ τῆς διὰ Χρι- στοῦ γεγενημένης οἰκονομίας προαναγγέλλοντες τὸ μυστήριον. Πρὶν μὲν γὰρ σάρκα γενέσθαι τὸν Λόγον, κατεκράτει τῆς ὑπ' οὐρανὸν ὁ δαίμων ὁ ἀληθής, ὁ δράκων, ὁ ἀποστάτης. Προσεκυνήθη δὲ καὶ ἡ κτίσις παρὰ τὸν κτίσαντα καὶ Ποιητὴν· ἐπειδὴ δὲ γέγονεν ἄνθρωπος ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, πεπλήρωται τῆς δόξης αὐτοῦ πᾶσα γῆ. Κάμψει γὰρ αὐτῷ πᾶν γόνυ, καὶ πᾶσα φυλὴ, καὶ γλώσσαι ἐξομολογήσονται, καὶ αὐτῷ δουλεύσουσι, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Προανακεκράγει δὲ καὶ τοῦτο ὁ μακάριος Δαβὶδ ἐν πνεύματι· ἔφη γάρ· "Ἐπάντα τὰ ἔθνη ὅσα ἐποίησας, ἤξουσι, καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιόν σου, Κύριε."6 Τοῦτό τοι τετέλεσται κεκλημένης τῆς ἐξ ἔθνων πληθύος· καὶ προσκυνούντων ἀπάντων τῷ δι' ἡμᾶς καθ' ἡμᾶς γενομένῳ, μεμενηκότι δὲ δι' ἑαυτὸν ὑπὲρ πάντα. 9Καὶ ἐπήρθη τὸ ὑπέρθυρον ἀπὸ τῆς φωνῆς ἧς ἐκέκραγον, καὶ ὁ οἶκος ἐπλήσθη καπνοῦ.9 Τεθέαται μὲν γὰρ ὁ προφήτης τὸν Κύριον Σαβαώθ καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου, πε- ρισεστηκότων ἐν κύκλῳ τῶν ἀγίων Σεραφεῖμ, καὶ ἀκαταλήκτοις δοξολογίαις εὐφημοῦντων αὐτόν. Δι- εβεβαιοῦτο δὲ, ὅτι πλήρης ὁ οἶκος τῆς δόξης αὐτοῦ. Νῦν δὲ ἐπήρθαί φησι τὸ ὑπέρθυρον, ἐμπεπλησθαι δὲ καὶ τὸν οἶκον καπνοῦ, καὶ ἀπὸ γε τῆς φωνῆς ἧς ἐκέκραγον τὰ ἅγια Σεραφεῖμ. Ἄρ' οὖν ἐροῦμεν τὴν φωνὴν αἰτίαν γενέσθαι τῶν συμβεβηκότων τῷ οἴκῳ; Καίτοι πῶς οὐ σφόδρα ἐστὶν ἀκαλλὲς τὸ φρονεῖν ἐλέσθαι ταυτί; Τίνα δὲ οὖν τρόπον ταῖς τῶν προ- κειμένων προσβαλοῦμεν ἐννοίας; Ἄριστά τε καὶ σοφῶς. Πρὸ μὲν τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐνανθρωπή- σεως καὶ ἐπιδημίας, ἔτι τὴν ἐν νόμῳ πολιτείαν ἀκω- λύτως τε καὶ ἀνεπιπλήκτως διέποντος τοῦ Ἰσραὴλ, πλήρης ἦν ὁ διαβόητος ἐκεῖνος νεὼς ἐν τοῖς Ἱεροσο- λύμοις ὃν Σολομῶν ἀνεδείματο τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. Ἐπετέλουν γὰρ ἐν αὐτῷ τὰς κατὰ νόμον θυσίας. Ἐπειδὴ δὲ τὸν

ἐξ οὐρανοῦ ἀφιγμένον ἐν ἀνθρωπεΐα μορφῇ, καὶ διὰ νόμου καὶ προφητῶν κεκηρυγμένον οὐ προσήκοντο, μᾶλλον δὲ καὶ ἀπεκτόνασι τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς, ἐγκατέλιπε τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἀφῆκε τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ. Ἀπονένευκε γὰρ εἰς τὰ ἔθνη, καὶ πεπλήρωται μὲν πᾶσα ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ. Παραδέδοται δὲ τῶν Ἰουδαίων ἡ χώρα πρὸς ἐρήμωσιν, ἐμπέπρησται δὲ καὶ αὐτὸς ὁ νεῶς. Ὅτε τοίνυν κατὰ γε τὴν προφητείαν ἤγουν προαγόρευσιν ἦτοι φωνὴν τῶν ἀγίων Σεραφεῖμ ἐπλήσθη πᾶσα ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ, τότε ἐπήρθη τὸ ὑπέρθυρον τοῦ 70.177 ναοῦ, καὶ ἐνεπλήσθη καπνοῦ. Οὐκοῦν τὸ, "ἄπο τῆς φωνῆς ἧς ἐκέκραγον,"⁶ χρόνου μᾶλλον ἐστὶ σημαντικόν, οὐχὶ δὴ πάντως τῆς δοξολογίας ἔργον καὶ ἀποτέλεσμα. Σημαίνει δὲ, οἶμαι, τὸ, "Ἐπήρθη τὸ ὑπέρθυρον,"⁶ τὸ καταλελειφθαι τὸν ναόν. Ὅτι δὲ καὶ ἐμπέπρησται τὸ ἐμπεπλήσθαι λέγειν αὐτὸν καπνοῦ. Εἰ δὲ δὴ τις βούλοιο καὶ καθ' ἕτερον τρόπον τὰ τοιάδε νοεῖν, καὶ τὰ κατὰ παντὸς τοῦ τῶν Ἰουδαίων ἔθλους πεπράχθαι λέγειν αὐτὰ νοητῶς, οὐκ ἂν ἀμάρτοι τοῦ πρέποντος λογισμοῦ. Ὅτε γὰρ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν δόξης ἐπλήσθη πᾶσα ἡ γῆ κεκλημένων διὰ τῆς πίστεως τῶν ἐθνῶν, τότε τῆς Ἰουδαίων διανοίας πᾶσα μὲν ἀσφάλεια λέλυται πνευματικῇ. Καπνοῦ δὲ δίκην οἱ τάλανες, τὴν ἐκ τῆς ἀμαθίας ἀχλὺν λαβόντες εἰς νοῦν τυφλοὶ γέγονασιν νοητῶς. Ταύτητοι καὶ ὁ Σωτὴρ αὐτοῖς ἐφεώνει λέγων· "Ἔως τὸ φῶς ἔχετε, περιπατεῖτε ἐν τῷ φωτὶ, ἵνα μὴ ἡ σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ."⁶ Τί δὲ ἐστὶν ἀσφαλῆς καὶ εὐάλωτος τῶν Ἰουδαίων ὁ νοῦς πρὸς πᾶν ὀτιοῦν τῶν παθῶν ἐπικουρίας τῆς ἄνωθεν ἔρημος ὢν, πῶς ἂν ἐνδοιάσειέ τις τῶν εὐφρονεῖ εἰωθότων; 9 Καὶ εἶπα, ὦ τάλας ἐγὼ, ὅτι κατανένυγμαί, ὅτι ἄνθρωπος ὢν, καὶ ἀκάθαρτα χεῖλη ἔχων, ἐν μέσῳ λαοῦ ἀκάθαρτα χεῖλη ἔχοντος ἐγὼ οἰκῶ· καὶ τὸν βασιλέα Κύριον Σαβαώθ εἶδον τοῖς ὀφθαλμοῖς.⁹ Ὁ δὲ διὰ τοῦ πανσόφου Μωσέως προστέταχε νόμος, μὴ συναναμίγνυσθαι τοῖς ἀγίοις τὸν βέβηλον, καὶ πολλή τις ἄγαν ἡ ἐπιτήρησις παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἐν τούτοις. Καὶ γοῦν τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις ἀλιεύουσιν ἔτι προσεφώνει λέγων ὁ Κύριος· "Ἐχάλασατε τὰ δίκτυα ὑμῶν εἰς ἄγραν."⁶ Οὗ δὲ γεγονότος, ἰχθύων μὲν πλῆθος συνείληπτο πολὺ, τεθαυμακῶς δὲ τοῦ λόγος τὴν δύναμιν ὁ θεσπέσιος Πέτρος, "Ἐπροσέπεσε, φησὶ, τοῖς γόνασι τοῦ Ἰησοῦ, λέγων· Ἐξελθε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι ἀνὴρ ἀμαρτωλός εἰμι, Κύριε."⁶ Ἄλλ' οὐκ ἂν ὁ Πέτρος ἠθέλησεν ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτοῦ τὸν Χριστόν. Ἐπειδὴ δὲ ἤδει τὸν τοῦ νόμου σκοπὸν, ὡμολόγει μὲν ὅτι ἀμαρτωλός ἐστίν, ἐδεδίει δὲ τῷ ἀγίῳ συνεῖναι, κατὰ γε τὸ κρατήσαν ἀεὶ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἔθος. Ἀφιγμένου δὲ ποτε τοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὴν χώραν τῶν Γεργεσηνῶν, εἶτα τεθεραπευκὸς τοὺς ἐν τοῖς μνημείοις δαιμωνῶντας ἀγρίως, τεθαυμάκασιν μὲν τὴν θεοσημεΐαν. Ἐφη δὲ ὁ Ματθαῖος, ὅτι "Ἐπᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ἰδόντες αὐτὸν, παρεκάλεσαν μεταβῆναι ἀπὸ τῶν ὀρίων αὐτῶν."⁶ Καίτοι πῶς οὐκ ἔδει μᾶλλον μεταποιεῖσθαι τοῦ τεθεραπευκῶτος, καὶ παρακαλεῖν προσμεῖναι τε αὐτοῖς, καὶ πολλῶν ἐτέρων θαυμάτων γενέσθαι δημιουργόν; Ἄλλ' ἦν εὐλαβείας ἀπόδειξις κατ' ἐκεῖνο καιροῦ καὶ τιμῆς τοῖς ἀγίοις ὀφειλομένης τρόπος τὸ παραιτεῖσθαι τινὰς ἐγγίζειν αὐτοῖς. Ματθαίου κεκλημένου καὶ ἀκολουθήσαντος τῷ Χριστῷ, εἶτα κεκληκός αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ· "Ἐκαὶ ἰδοὺ,"⁶ φησὶ, "Ἐπολλοὶ ἀμαρτωλοὶ καὶ τελῶναι ἐλθόντες συνανέκειντο τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. Καὶ ἰδόντες οἱ Φαρισαῖοι ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· Διὰ τί μετὰ τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ τελωνῶν ἐσθίει 70.180 ὁ διδάσκαλος ὑμῶν;"⁶ Συνῆς οὖν ὅπως ὡς ἡμεληκότα τοῦ νόμου κατηγιῶντο τὸν Χριστόν, διὰ τοι τὸ θέλειν συνδιαिताσθαι πονηροῖς. Ἐπαιτῶνται δὲ πού καὶ Θεὸς τοὺς τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς προσεγεκείσθαι λαχόντας διὰ προφήτου λέγων· "Ἐνὰ μέσον ἀγίου καὶ βεβήλου οὐ διέστελλον."⁶ Εὐλαβείας οὖν ἄρα τρόπος, ὡς ἔφην, καὶ νομικῶν ἐνταλμάτων παράδοσις τὸ μὴ συνεῖναι θέλειν τοῖς ἀγίοις τοὺς ἐν ὑπολήψει φαυλότητος, καὶ οὐκ ἐλεύθερον ἀμαρτιῶν ἔχοντας τὸ συνειδός.

Τοιοῦτόν τι καὶ ὁ μακάριος προφήτης ὁράται παθῶν, ταύτητοί φησιν· "Ὁ ἄνθρωπος ἐγώ, ὅτι κατανένυγμαί"6 Καὶ οὐ διὰ τοῦτο τάλας, ὅτι κατα- νένυκται· πῶς οὐκ εὐήθεις τοῦτο οὕτω νοεῖν; ἀλλ' ὅτι κατανένυκται, φησὶν, ὑπὸ τοῦ συνειδότος, δῆλον δὲ ὅτι διὰ τοῦτο ἔφη· "Ὁ ἄνθρωπος ἐγώ, ὅτι ἄνθρωπος ὢν, καὶ ἀκάθαρτα χεῖλη ἔχων, ἐν μέσῳ λαοῦ ἀκά- θαρτα χεῖλη ἔχοντος ἐγὼ οἰκῶ· καὶ τὸν βασιλέα Κύριον Σαβαῶθ ἴδον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου."6 Ἐπειδὴ γὰρ τὰ ἅγια Σεραφεῖμ καθαροῖς καὶ πανάγνοις στόμασιν ἐποιοῦντο τὰς δοξολογίας, δέδιεν αὐτὸς τὸ χρῆμα, θεοδίδακτος ὢν, καὶ οὐκ ἀγνοήσας ὅτι οὐχ ὥραϊος αἶνος ἐν στόματι ἀμαρτωλοῦ, καθὰ γέγρα- πται. Ἦν μὲν γὰρ ὁμολογουμένως ἀκάθαρτα χεῖλη τοῦ Ἰσραήλ· δεδυσφημήκασιν γὰρ εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν. Εἰ δὲ δὴ λέγοι καὶ ὁ προφήτης, ὅτι καὶ αὐτὸς ἔχοι τὰ χεῖλη τοιαῦτα, καί- τοι τῆς τοῦ Ἰσραήλ δυσσεβείας ἀμοιρήσας παντε- λῶς, φαμέν ὅτι μετριάξει μὲν ὡς ἅγιος, εἰκὸς δὲ ὅτι καὶ ὡς ὑπάρχων ἐξ αἵματος Ἰσραήλ, οὐκ ἔξω τίθησι τῆς αἰτίας ἑαυτόν. Ἀλλ' ὑποφέρει τῷ κοινῷ τοῦ λαοῦ πλημμελήματι, σώζων διὰ τούτου τοὺς ἡμαρτηκότας· ἤγουν τῆς ἀνθρώπου φύσεως ὁμολο- γεῖ τὴν νόσον. Ὅποιόν ἐστι τὸ παρὰ τοῦ μακαρίου Δαβὶδ κατὰ τοῦ παντὸς ἀνθρώπου λεγόμενον· "Ὁ ἐγὼ εἶπα ἐν τῇ ἐκστάσει μου· Πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης."6 Νοσεῖ γὰρ τὸ ψεῦδος ἢ ἀνθρώπου διάνοια, κἂν εἰ ἀπαλλάττοντό τινες τοῦ κακοῦ, νήψει τὸ χρῆμα κερδαίνοντες. Δέδιε τοίνυν ὁ προφήτης ὅτι μὴ ὑπάρ- χων οὕτω καθαρὸς, καθάπερ ἀμέλει τὰ ἅγια Σερα- φεῖμ, τεθέαται μὲν τὸν Κύριον Σαβαῶθ, σεσίγηκε δὲ, καίτοι μᾶλλον ὀφείλων δοξολογεῖν, διὰ τὸ μὴ οὕτως ἔχειν καθαρὸν τὸ στόμα. "Ὅτι δὲ χρή καθαροῖς στό- μασιν ὑμνολογεῖν, σαφὲς ἂν γένοιτο περὶ τῆς γλώσ- σης λέγοντος ἐνὸς τῶν ἁγίων μαθητῶν· "Ὁ ἐν αὐτῇ εὐλογοῦμεν τὸν Κύριον καὶ Πατέρα. Καὶ ἐν αὐτῇ καταρώμεθα τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ γεγονότας. Οὐ χρή, ἀδελφοί μου, ταῦτα οὕτω γίνεσθαι. Μῆτι ἢ πηγὴ ἐκ τῆς αὐτῆς ὀπῆς βρῦει τὸ γλυκὺ καὶ τὸ πικρὸν; Μὴ δύναται, ἀδελφοί μου, συκὴ ἐλαίας ποιῆσαι; ἢ ἄμπελος σῦκα; Οὕτως οὐδὲ ἄλυκόν γλυκὺ ποιῆσαι ὕδωρ."6 9Καὶ ἀπεστάλη πρὸς μὲ ἐν τῶν Σεραφεῖμ, καὶ ἐν τῇ χειρὶ εἶχεν ἄνθρακα, ὃν τῇ λαβίδι ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου. Καὶ ἤψατο τοῦ στόματός μου, καὶ εἶπεν· Ἴδου ἤψατο τοῦτο τῶν χειλέων σου, καὶ ἀφελεῖ τὰς ἀνομίας σου, καὶ τὰς ἀμαρ- τίας σου περικαθαριεῖ.9 Ὁ θεσπέσιος γράφει Παῦλος περὶ τῶν ἁγίων 70.181 ἀγγέλων, ὅτι πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα, εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν. Καὶ τὸ χρῆμά ἐστιν οὐκ ἀσυμφανές. Πάντα μὲν γὰρ ἐν κόσμῳ τὰ παρὰ ταῖς ἄνω δυνάμεις καὶ τιμῆς ἦτοι λειτουργίας μέτρα παρ' αὐταῖς, καὶ ὅροι τέθινται τῆς ἐκάστου δόξης, παρὰ γε τοῦ πάντα κατὰ τὸ αὐτῷ δοκοῦν διανεμόντος Θεοῦ. Πλὴν εἷς ἐφ' ἅπασιν ὁ ζυγὸς, καὶ ὑπηρετοῦσι νεύ- μασι τοῖς Δεσποτικοῖς, οὐκ ἀπαξιοῦντα τὴν δουλείαν, ἀλλ' ἐν μοίρᾳ τιμῆς καὶ δόξης καταλογιζόμενά που τὸ ἐν τούτοις γνήσιον. Προαναμορφοῦνται τοίνυν ἐν ὀφθαλμοῖς τοῦ προφήτου τὸ Χριστοῦ μυστήριον, διὰ τῶν ἄνω δυνάμεων εὖ μάλα διακονούμενον. Ἀπο- στέλλεται γοῦν ἐν τῶν Σεραφεῖμ ἄνθρακα ἔχον, ὃν τῇ λαβίδι ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου. Καὶ τοῦτο ἄρα ἦν Χριστοῦ σύμβολον, ὃς δι' ἡμᾶς, καὶ ὑπὲρ ἡμῶν προσεκόμισεν ἑαυτὸν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, εἰς θυσίαν πνευματικὴν καθαρὰν καὶ ἀβέβηλον καὶ εἰς ὁσμὴν εὐωδίας. Ταύτη τοι καὶ μάλα εἰκότως ἐκ τοῦ θυσια- στηρίου λαμβάνεται. Παρειακάζεται γε μὴν ἄνθρακι· καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν εἰπεῖν ἀναγκαῖον. Ἔθος τῇ θεο- πνεύστῳ Γραφῇ πυρὶ τὴν θείαν παρειακάζειν φύσιν. Ὡφθη γὰρ οὕτω τῷ μακαρίῳ Ἰσραήλ ἐν τῷ ὄρει Χωρῆμ ἦτοι Σινᾶ τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐκκλησίας. Οὕτω καὶ αὐτῷ τῷ μακαρίῳ Μωσῆ ποιμαίνοντι κατὰ τὴν ἔρη- μον, ἐν εἶδει πυρὸς ἐν τῷ βᾶτῳ κατὰ καιροῦς, ὥφθη τε καὶ προσελάλει. Ὡσπερ οὖν ὁ ἄνθραξ ξύλον ἐστὶ τῇ φύσει, πλὴν ὅλος δι' ὅλου μεμέστωται τοῦ πυρὸς, καὶ τὴν αὐτοῦ δυνάμιν τε καὶ ἐνέργειαν ἔχει· κατὰ τοῦτον, οἶμαι, τρόπον νοοῖτ' ἂν εἰκότως καὶ

αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός· "Ἐγένετο γὰρ σὰρξ ὁ Λόγος, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν."6 Ἄλλ' εἰ καὶ ἦν καθ' ἡμᾶς ὀρώμενος ἄνθρωπος οἰκονομικῶς, ἄλλ' οὖν ἅπαν τὸ τῆς θεότητος πλήρωμα κατώκησεν ἐν αὐτῷ, κατὰ γένημι τὸν τῆς ἐνώσεως τρόπον. Ταύτητοι καὶ διὰ τῆς ἰδίας σαρκὸς θεοπρεπεστάτας ἔχων ὁράται τὰς ἐνεργείας. Ἦψατο γοῦν τῆς σοροῦ, καὶ ἀνέστησε τὸν τεθνεῶτα τῆς χήρας υἱόν. Καὶ μὴν καὶ πτύσας ἐνετίθει τυφλοῖς τὸ βλέπειν, πηλῷ κατα- χρίων τοὺς ὀφθαλμούς. Ἄνθρακι δὴ οὖν εὖ μάλα παρεικαστέον τὸν Ἐμμανουήλ, ὃς εἰ καὶ γένοιτό πως ἐν τοῖς ἡμετέροις χεῖλεσιν, πάντη τε καὶ πάντως ἀφαιρεῖ τὰς ἀμαρτίας, καὶ περικαθαριεῖ τὰς ἀνο- μίας. Εἶτα πῶς ἐν τοῖς ἡμετέροις χεῖλεσιν ἔσται; Ὅταν τὴν πίστιν ὁμολογῶμεν τὴν εἰς αὐτόν. Οὕτω καὶ ὁ θεσπέσιος γράφει Παῦλος· "Ἐγγύς σου τὸ ῥῆμά ἐστιν, ἐν τῷ στόματί σου, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου· τοῦτ' ἔστι τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως, ὃ κηρύσσο- μεν. Ὅτι ἐὰν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματί σου ὅτι Κύριος Ἰησοῦς, καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ Θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ· καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν."6 Ἔστω τοίνυν ἐν τοῖς χεῖλεσιν ἡμῶν ὁ θεῖος ἄνθραξ, ὁ τὸν ἐκ τῆς ἀμαρ- τίας καταφλέγων συρφετὸν, καὶ τὸν ἐκ τῆς ἀνομίας ἐκθήκων ῥύπον, καὶ ζέοντας ἡμᾶς ἀποτελῶν τῷ πνεύματι. Εἰ δὲ δὴ λέγοιτο τῇ λαβίδι λαμβάνεσθαι, 70.184 συνήσεις ἀστείως ὅτι πίστιν τὴν ἐπ' αὐτῷ, καὶ μέντοι τὴν γνῶσιν, καθάπερ τινὶ λαβίδι δεχόμεθα διὰ νομι- κῶν τε ἅμα καὶ προφητικῶν παιδευμάτων, ἥτοι προαγορεύσεων. Ὅθεν καὶ ὁ τῶν ἀγίων ἀποστόλων εἰς ἀλήθειαν πανταχῇ κατασφραγίζεται λόγος, κε- χρημένοι γὰρ ταῖς ἐκ νόμου καὶ προφητῶν μαρτυρίαις, ἀναπειθήσουσι τοὺς ἀκρωμένους, καὶ μονονουχὶ τὸν ἄνθρακα προσάγουσι καὶ αὐτοὶ τοῖς χεῖλεσιν αὐτῶν, ὁμολογεῖν τὴν πίστιν τὴν εἰς Χριστὸν παρα- σκευάζοντες. 9Καὶ ἤκουσα τῆς φωνῆς Κυρίου λέγοντος· Τίνα ἀποστείλω; καὶ τίς πορεύσεται πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον; Καὶ εἶπα· Ἴδου ἐγὼ εἰμι· ἀπό- στείλον με.9 Ὅτε τῶν τοῦ προφήτου χηλῶν ὁ ἄνθραξ ἤψατο, καὶ ἀφήρηκεν αὐτοῦ τὰς ἀνομίας, τότε καὶ ἀκούει τῆς φωνῆς Κυρίου, καὶ δέδιδε μὲν οὐκέτι, καὶ σιωπᾶ τὸ, "Ἐτάλας ἐγὼ,"6 παρεισθίκει δὲ καὶ μάλα γοργῶς ἑαυτὸν εἰς ἀποστολήν, καὶ οἷον αὐτόμολος εἰς τοῦτό τοι ἰὼν, τὸ, "Ἴδου ἐγὼ, ἀποστείλον με."6 Εἰ δὲ δὴ λέγοι Θεός· "Ἐτίνα ἀποστείλω; καὶ τίς πορεύσεται πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον;"6 οὐκ ἠπορηκός ἐστίν· φαμεν τὴν φωνήν, οὐδὲ οἷον ἐν σπάνει γεγονότος τοῦ πεμφθησομένου, κατατιτωμένου δὲ μᾶλλον τὸν Ἰσραὴλ ὡς ἀπειθῆ λίαν, καὶ εἴξαντα μὲν οὐδενὶ τῶν προ- απεσταλμένων, ἀπεκτονότα δὲ μᾶλλον αὐτούς. Τοὺς μὲν γὰρ ὕβρισαν, τοὺς δὲ ἐλιθοβόλησαν, τοὺς δὲ ἀπέκτειναν, καθά φησιν ὁ Χριστὸς, τὴν ἐν τοῖς εὐ- αγγελίσις ἡμῖν συντιθεῖς παραβολήν. Τίνα δὴ οὖν ἄρα, φησὶν, ἀποστείλω; Καὶ τίς πορεύσεται πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον; οἱ τοῖς ἤδη προαπεσταλμένοις ἠπειθηκότες, σκληροὶ τέ εἰσι, καὶ δυσάντητοι, καὶ δι' αὐτῶν ἔδειξαν τῶν πραγμάτων, ὡς οὐκ ἂν εἴη τοῦ τυχόντος προσβαλεῖν αὐτοῖς, μόνου δὲ τάχα τοῦ καὶ αὐτῆς ἀπεγνωκός τῆς ἰδίας ζωῆς. Ὅτι δὲ γέγονεν ἀκαμπτῆς, καὶ ἀνουθέτητος ἄγαν ὁ Ἰσραὴλ, ἀναμάθοι τις ἂν καὶ δι' ὧν ἔφη Θεὸς πρὸς τὸν μα- κάριον Ἐζεχίηλ. Ἔχει δὲ οὕτως· "Ἐγὼ εἰς ἀνθρώπου, βιάδιζε, εἴσελθε εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ λάλησον τοὺς λόγους μου πρὸς αὐτόν, διότι οὐ πρὸς λαὸν βα- θύχειλον καὶ βραδύγλωσσον ἐξαποστέλλη, πρὸς οἶκον τοῦ Ἰσραὴλ, οὐδὲ πρὸς λαοὺς πολλοὺς ἄλλοφώνους, ἢ ἄλλογλώσσους, οὐδὲ στιβαροὺς τῇ γλώσσῃ ὄντας, ὧν οὐκ ἀκούσῃ τοὺς λόγους αὐτῶν. Καὶ εἰ πρὸς τοιοῦτους ἐξαπέστειλά σε, αὐτοὶ ἂν εἰσήκουσάν σου· ὁ δὲ οἶκος τοῦ Ἰσραὴλ οὐ μὴ θελήσουσιν ἀκοῦσαί σου, διότι οὐ βούλονται εἰσακοῦσαί μου, ὅτι πᾶς ὁ οἶκος τοῦ Ἰσραὴλ φιλόνηκοί εἰσι, καὶ σκληροκάριοι."6 Εἰκότως δὴ οὖν μονονουχὶ ἀπορήσας, μᾶλλον δὲ, ὡς ἔφην, ἀρτίως ἐπὶ πολλῇ λίαν ὠμότητι κατατιωμένος τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ. Τίνα δὴ οὖν ἀποστείλω; Μελλήσας δὴ οὖν ὁ προφήτης κατ' οὐδένα τρόπον·

"Ἰδοὺ ἐγώ," φησὶν, "ἀπόστειλόν με." Ὄταν τοίνυν καὶ ἡμῶν ὁ θεῖος ἄνθραξ ἐπιθιγάνη, καθαροὶ μὲν ἐσόμεθα τῶν διεπταισμένων, πρόθυμοι δὲ καὶ νεανικοὶ πρὸς ἀποστολήν, ὃ δὴ καὶ πεπράχασιν οἱ θεσπέσιοι μαθηταί. Καίτοι γὰρ ὄντες ἐξ Ἰουδαίων, καὶ πρὸ τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης, ἀκάθαρτά που καὶ αὐτῶν τὰ χεῖλη μετὰ τῶν ἄλλων ἔχοντες, ἐπειδὴ δὲ προσήκαντο τὴν 70.185 πίστιν, πεποιήνται τὴν καλὴν ὁμολογίαν, ἤψατο δὲ καὶ αὐτῶν ὁ ἄνθραξ, τότε καὶ κέκληνται πρὸς ἀποστολήν, καὶ ἠκολούθουν ἀμελλητί, καίτοι λέγοντος τοῦ πανσόφου Μωσέως· "Ἐδέομαι, Κύριε, προχεῖρσαι ἄλλον δυνάμενον, ὃν ἀποστελεῖς." Ἰερεμίου δὲ πάλιν· "Ὅ ὢν, Δέσποτα Κύριε, ἰδοὺ οὐκ ἐπίσταμαι λαλεῖν, ὅτι ἐγὼ νεώτερός εἰμι." Ἐθερμότεροι δὴ οὖν πρὸς ἀποστολήν καὶ διακονίαν τῶν ἀρχαιοτέρων ἀγίων οἱ ἐν Χριστῷ. Καὶ σαφὴς ἂν γένοιτο τοῦ πράγματος τύπος ὁ μακάριος προφήτης Ἡσαΐας, μετὰ τὴν τοῦ ἄνθρακος ἐπαφὴν ἀνακεκραγώς τε καὶ λέγων τὸ· "Ἰδοὺ ἐγώ, ἀπόστειλόν με." 9 Καὶ εἶπεν· Πορεύθητι, καὶ εἶπον τῷ λαῷ τούτῳ· Ἀκοῆ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνήτε· καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. Ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὤσιν αὐτῶν βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μή ποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὤσιν ἀκούσωσι, καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσι, καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς.⁹ Πώρωςιν μὲν ἀπὸ μέρους γεγενῆσθαι τῷ Ἰσραὴλ, ὁ θεσπέσιος γράφει Παῦλος· διερμηνεύων δὲ ὡς περ τίνα τρόπον αὐτοῖς τὴν πώρωσιν συνέβη παθεῖν. "Ἄχρι γὰρ σήμερον, φησὶν, ἡνίκα ἂν ἀναγινώσκηται Μωσῆς, κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται." Καὶ γὰρ ἦν ἀκόλουθον τοῖς εἰς τοῦτο λοιπὸν ἀγριότητος τρόπων ὠλισθηκόσιν, ὡς πολὺ νοσεῖν τὸ ἐξ- ἡνιον, καὶ μήτε τοῖς Μωσέως γράμμασιν εἴκειν ἐθέλοντες, μήτε μὴν τοῖς ἀγίοις προφήταις· προσ- θεῖν δ' ἂν ὅτι μηδὲ αὐτῷ τῷ Χριστῷ, τῷ τῆς νοητῆς ἀχλύος καταλαμβάνεσθαι σκότῳ, καὶ ὀλίγα διενεγκεῖν τῶν ἀναισθητῶν λίθων. Ταύτην οὖν ἄρα ποιεῖται τὴν προαγόρευσιν ὁ τῶν ὅλων Θεὸς, καὶ τῷ προφήτῃ παρεγγυᾷ προκαταμηνύειν αὐτοῖς· ὅτι "Ἄκοῆ ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνήτε· καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ, μὴ ἴδητε." Γεγόνασι γὰρ αὐτήκοοι τῆς τοῦ Σωτῆρος φωνῆς· ἐδίδαξεν ἐν συναγωγαῖς, προσπεφώνηκεν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις πλειστάκις, ἀλλ' ἦσαν ἐν ἴσῳ τοῖς μηδ' ὅλως ἀκηκοόσιν. Γεγόνασι θεωροὶ τῶν παραδόξως τετελεσμένων. Τεθέανται γὰρ λεπρούς τοῦ πάθους ἀπηλλαγμένους, ἀναπηδώντας χωλοὺς, τυφλοὺς ἀναβλέποντας, νεκροὺς ἐκ μνημάτων ἀνισταμένους· ἀλλ' ὠφέληνται μὲν κατ' οὐδένα τρόπον, ὡς περ δὲ καὶ αὐτῶν ὀμμάτων ἐστερημένοι, διετέλουν οἱ δεῖλαιοι. Ταύτη τοι καὶ ὀνειδίζονται διὰ τῆς τῶν ἀγίων φωνῆς, ὡς γεγονότες αἰεὶ σκληρο- τράχηλοι, καὶ ἀπειθεῖς τῇ καρδίᾳ, καὶ ἀπεκτονότες ἀγίους. Δεδόσθαι γε μὴν τὴν πώρωσιν αὐτοῖς φησὶν, ἵνα μὴ ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ συνῶσι τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσῃται αὐτούς. Καὶ τοῦτο ἦν ἄρα καὶ μάλα σαφῶς, ὅπερ ἔφη Χριστὸς ἀπειθεῖν ἡρημένους· "Μὴ γογγύζετε μετ' ἀλλήλων· οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρὸς με, ἐὰν μὴ ὁ Πατήρ μου ὁ πέμψας με ἐλκύσῃ αὐτόν." Καὶ πάλιν· "Πᾶς ὁ ἀκούσας παρὰ τοῦ Πατρὸς, ἔρχεται πρὸς με." Οὐκ- οὖν οὐ κέκληνται πρὸς ἐπίγνωσιν τοῦ Υἱοῦ, δι' ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὅτι μηδὲ ἦσαν ἄξιοι τῆς δι' αὐτοῦ σωτηρίας καὶ ζωῆς. Εἰ δὲ δὴ τις βού- 70.188 λοιτο προσβαλεῖν ἑτέρως ταῖς τῶν εἰρημένων ἐν- νοίαις, συνήσει τοιῶσδε. Προαγορεύει μὲν γὰρ ὁ τῶν ὅλων Θεὸς, ὡς γινώσκων τὰ κεκρυμμένα, καὶ τὰ ἐσόμενα, καὶ φησὶν, ὅτι πάντη τε καὶ πάντως ὄψονται μὲν καὶ ἀκούσονται, μενοῦσί γε μὴν ὡς μήτε ἀκηκοότες, μήτε συντιθέμενοι, καὶ τοῦτο πα- θόντες ἐκ μοχθηρᾶς αὐτοῖ τῆς ἰδίας γνώμης. Προσ- επάγει δὲ τούτοις, ὅτι ταῦτα δρώντες ἐκεῖνοι, ταῖς ἰδίαις ἐπιβουλεύουσι κεφαλαῖς. Ἠρῥώστηκασι γὰρ τὸ δυσήκοον, καὶ τὸ μὴ δύνασθαι καθορᾶν, "Ἰνα μὴ ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὤσιν ἀκούσωσι, καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς." Αἴτιοι τοίνυν αὐτοῖ τῆς σφῶν αὐτῶν γεγόνασιν

ἀπωλείας, μήτε τὸ οὖς παραθέντες τοῖς παρὰ Χριστοῦ λεγομένοις ὀξὺ, μήτε μὴν τὸν τῆς ἑαυτῶν διανοίας ἀνευρύνοντες ὀφθαλμόν. Εἰ γὰρ τοῦτο ἔδρων, ὑπέστρεψαν ἄν, καὶ τῆς καθηκούσης θεραπείας τετυχηκότες, σώον τε καὶ ὑγιᾶ τὸν ἑαυτῶν διεσώσαντο νοῦν. 9 Καὶ εἶπα· Ἔως πότε, Κύριε; Καὶ εἶπεν· Ἔως ἂν ἐρημωθῶσι πόλεις παρὰ τὸ μὴ κατοικεῖσθαι, καὶ οἴκοι, παρὰ τὸ μὴ εἶναι ἀνθρώπους, καὶ ἡ γῆ καταλειφθήσεται ἔρημος. Καὶ μετὰ ταῦτα μακρο- νεῖ ὁ Θεὸς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ οἱ καταλειφθέν- τες πληθυνθήσονται ἐπὶ τῆς γῆς.⁹ Δέδιεν ὁ προφήτης, μὴ ἄρα διηνεκῆς, καὶ ἀκατά- ληκτος ἐπενήνεκται τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ ἢ πώρωσις. Ταύτη τοι καὶ διαμαθεῖν ἀξιοῖ τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἔσται τοῦτο αὐτοῖς, καὶ μέχρι τίνος παρατείνει τὸ ἀρρώστημα. Καὶ πρὸς γε δὴ ταῦτα Θεὸς προαγορεύει τὴν δῆωσιν αὐτῶν τε τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ ἀπάσης τῆς Ἰουδαίων χώρας, καὶ φησιν· "6 Ἔως ἂν ἐρημω-θῶσι πόλεις παρὰ τὸ μὴ κατοικεῖσθαι, καὶ οἴκοι παρὰ τὸ μὴ εἶναι ἀνθρώπους." 6 Ὁ δὲ καὶ εἰς πέρας ἐκβέβηκεν, Οὐεσπασιανοῦ τε καὶ Τίτου καταδη- σάντων τὴν Ἰουδαίαν μετὰ τὸν τοῦ Σωτῆρος σταυρὸν, καὶ ἀνάληψιν τὴν εἰς οὐρανοῦς. Ὅτι δὲ οὐ μέχρι τοῦ ταῦτα παθεῖν, ἐκμετρηθήσεται τοῖς ἀπειθοῦσιν ἢ κό- λασις, οὔτε μὴν εἰς ἅπαν ἦγουν ὀλόρριζος ὁ Ἰσραὴλ οἰχθήσεται, καταμηνύει λέγων· "6 Καὶ μετὰ ταῦτα μα- κρυνεῖ ὁ Θεὸς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ οἱ καταλειφθέν- τες, πληθυνθήσονται ἐπὶ τῆς γῆς." 6 Ἐμακρύνθησαν μὲν γὰρ ἀπὸ Θεοῦ, καὶ ἀγίους ἀπεκτονότες, προσθέν- τες δὲ τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς. Οἱ δὲ δὴ καταλειφθέν- τες, τοῦτ' ἔστιν, οἱ περισεσωσμένοι, καὶ πεπιστευ- κότες εἰς Χριστὸν, οἱ καὶ εἰσι τὸ κατάλειμμα τοῦ Ἰσραὴλ, ἐν πολλῇ, φησὶν, ἔσονται πληθύϊ. Πεπίστευκε γὰρ οὐ βραχὺ μέρος τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ τοῦτο ἐν ἀρ- χαῖς τοῦ βιβλίου καὶ αὐτὸς ὁ μακάριος προφήτης Ἡσαΐας μεμήνυκε, λέγων· "6 Καὶ εἰ μὴ Κύριος Σα- βαώθ ἐγκατέλιπεν ἡμῖν σπέρμα, ὡς Σόδομα ἂν ἐγε- νήθημεν, καὶ ὡς Γομορρᾶ ἂν ὠμοιώθημεν." 6 Δοκεῖ δέ τισι καὶ ἐτέρως νοεῖν τῶν προκειμένων τὴν δύναμιν. Διερωτῶντος δὲ τοῦ προφήτου, καὶ ἀναμαθεῖν ἐθέλον- τος εἰς τίνα καὶ πόσον ἐκταθήσεται καιρὸν ἢ πώρω- σις, ἀποκρίνεται Θεός· "6 Ἔως ἂν ἐρημωθῶσιν αἱ πόλεις, παρὰ τὸ μὴ κατοικεῖσθαι, καὶ οἴκοι, παρὰ τὸ μὴ εἶναι ἀνθρώπους, καὶ μετὰ ταῦτα μακρυνεῖ ὁ Θεὸς τοὺς ἀνθρώπους." 6 ἵνα διὰ τούτου νοῶμεν τὸν τῆς συντελείας καιρὸν. Δεῖ γὰρ πρότερον πολέμους ἡμᾶς 70.189 ἀκοῦσαι, καὶ ἀκοὰς πολέμων, ἀναστήναί τε ἔθνος ἐπ' ἔθνος, καὶ βασιλείας ἐπὶ βασιλείας, ἐρημωθῆναί τε πόλεις, καὶ οἴκους, εἶθ' οὕτω τὸ τέλος· μεθ' ὃν μακρύνονται λοιπὸν οἱ ἄνθρωποι, μετὰ τὸν τῆς ἀνα- στάσεως δηλονότι καιρὸν, τὸν εὐαγῆ καὶ μακραίωνα διαζῶντες βίον, ἀνηρημένης εἰς ἅπαν τῆς φθορᾶς, καὶ κατηρημένου τοῦ θανάτου, καὶ ἀπάσης ἀμαρτίας ἐξηρημένης. Ὅτι δὲ πεπώρωται ὁ Ἰσραὴλ, κεκλήσεται γε μὴν ἐν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς, τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς λεγούσης σαφῶς τε καὶ ἐναργῶς, εἰκαῖον οἶμαι τὸ διατείνεσθαι, καὶ ζητεῖν τὰ τελοῦντα πρὸς πληροφορίαν. 9 Καὶ ἔτι ἐπ' αὐτῆς ἐστὶ τὸ ἐπιδέκατον, καὶ πάλιν ἔσονται εἰς προνομὴν ὡς τερέβινθος καὶ ὡς βάλανος ὅταν ἐκπέση ἀπὸ τῆς θήκης αὐτοῦ.⁹ Διαμέμνηται καὶ νῦν ἱστορίας ὁ προφητικὸς ἡμῖν λόγος, ἦν ἀναγκαῖον, ὡς ἔοικεν, εἰπεῖν· ἔσται γὰρ οὕτω σαφές τὸ δηλούμενον. Καταστρατεούντων τοι- γαροῦν τῆς Ἰουδαίων χώρας, ὡς ἤδη προεῖπον, Οὐεσπασιανοῦ τε καὶ Τίτου, δεδαπάνηται μὲν ἡ τῶν Ἰουδαίων χώρα, πόλεσί τε ὁμοῦ καὶ αὐτοῖς οἴκοις ἐμπεπρησμένη, θέαμα δεινὸν, καὶ παντὸς οἴκτου μεστὸν τοῖς ὀρώσιν ἦν, ὀλιγανδρίας ἦκειν εἰς τοῦτο λοιπὸν τὸ ἔθνος αὐτοῖς, ὡς τῆς ἀληθείας οὐκ ἀφαμαρ- τεῖν τὸν λέγοντα, περιλελειφθαι μόλις ἐν αὐτῇ τοῦ παντὸς δήμου τὸ ἐπιδέκατον. Εἶτα διατετελέκασιν χρόνους τινὰς τρεφόμενοι μὲν ἐν εἰρήνῃ, πλην οὐκ ἔξω δειμάτων, τοῦ καὶ εἰσαυθις παθεῖν τὴν δῆωσιν, ὃ δὴ καὶ γέγονεν. Ἀδριανὸς γὰρ κατὰ καιροῦς τῶν Ῥωμαίων βασιλείας διέπων τοὺς θάκουσ, καὶ μὴν Ἀντίοχος ἐπὶ κλην Ἐπιφανῆς, κατέδραμον τῆς Ἰουδαίων χώρας, καὶ οὐδὲν ἦν ἐν μείοσι τῶν πάλαι κα-

κῶν προσερημουμένων λειψάνων, πεμπομένων εἰς αἰχμαλωσίαν τῶν κατειλημμένων, ὅτε καὶ τὰ τῶν Μακκαβαίων συνέβη γενέσθαι πάθη. Τῶν τοιούτων δι- ηγημάτων ἡμῖν ποιεῖται τὴν μνήμην ἐν προηγορέυ- σει πάλιν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς καὶ φησιν· "Ἔτι ἐπ' αὐτῆς ἐστὶ τὸ ἐπιδέκατον, καὶ πάλιν ἔσται εἰς προνομήν."6 Οὐ γὰρ ἔξω φροντίδος κείσεται, φησὶ, κὰν εἰ ἐν λει- ψάνοις γένοιτο, καὶ τοῦτο μικροῖς, τῶν Ἰουδαίων ὁ δῆμος· ἀλλ' ἔσται πάλιν εἰς προνομήν. Γενήσεται δὲ ἡ χώρα καὶ τότε πάλιν αὐτοῖς ὡς τερέβινθος, καὶ αὐτοὶ δὲ ὡς βάλανος, ὅτε ἐκπέση ἀπὸ τῆς θήκης αὐτοῦ. Φυτὸν μὲν γὰρ ἡ τερέβινθος, ἀλλ' εἰ γένοιτο τῶν φύλ- λων ἀποβολή, πολὺ δὴ λίαν ἔχει τὸ ἀτερπές, ξηροτά- τους ἔχων τοὺς κλῶνας. Κατὰ τοῦτον οἶμαι τὸν τρό- πον, καὶ χώρα παθοῦσα τῶν ἐνοικούντων αὐτὴν ἐρή- μωσιν, ἐν ἴσῳ που πάντως ξηροῖς ἔσται φυτοῖς, τοῖς κατ' αὐτὴν οὐκ ἔχουσι τὴν ἄνθη, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς παθούσης τῆς φυλλίδος τὴν ἀποβολήν. Ὁμοίως ἡ βάλανος καρπὸς μὲν ἐστὶ δρυός· ὅταν δὲ τῆς θήκης ἐκ- πέση, τότε παρακείσεται τοῖς εἰωθόσιν αὐτὴν κατανέ- μεσθαι τῶν ζώων. Οὐκοῦν ἡ μὲν τῶν Ἰουδαίων χώρα μεμίμηται τὴν τερέβινθον ἀποβαλοῦσαν τὰ φύλλα. Οἱ δὲ ταύτης ἀποπεπτωκότες διὰ τοῦ δραμεῖν εἰς αἰ- χμαλωσίαν, ὡς βάλανοι κείσονται, μονονουχὶ θήκης ἰδίας ἐκπεπτωκότες τῆς ἐνεγκούσης αὐτοῦς. Τοιοῦτόν τι καὶ ὁ Σολομών φησιν· "Ὡσπερ ὄρνειον ὅταν ἐκ- 70.192 πέση ἐκ τῆς ἰδίας καλιάς, οὕτω καὶ ἄνθρωπος ὅταν ἀποσπασθῇ ἐκ τῶν ἰδίων τόπων."6 Τί γὰρ ἂν γένοιτο τῶν ἐν αἰχμαλωσίᾳ τὸ οἰκτρότερον; Τί δὲ οὕτως ἐλεεινὸν καὶ πεπατημένον, ὡς ἀνθρώπους ὑπὸ χεῖρα πεσεῖν τῶν κεκρατηκότων; 9Καὶ ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἄχαζ τοῦ Ἰωαθὰμ τοῦ υἱοῦ Ὀζίου βασιλέως Ἰούδα, ἀνέβη Ῥαασὼν βασιλεὺς Συρίας, καὶ Φακεὲ υἱὸς Ῥομελίου βασιλεὺς Ἰσραὴλ ἐπὶ Ἱερουσαλήμ πολεμῆσαι αὐτὴν, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν πολιορκῆσαι αὐτὴν.9 Οἱ τὴν ἐν ταῖς θεοπνεύστοις Γραφαῖς ἱστορίαν ὡς ἔωλον παραιτούμενοι, φεύγουσι κατὰ τὸ εἰκὸς τὸ νοεῖν δύνασθαι, καθ' ὃν προσήκει τρόπον, τὰ ἐν αὐ- τοῖς γεγραμμένα. Θεωρία μὲν γὰρ πνευματικὴ καλὴ τε καὶ ὀνησιφόρος, καὶ τῆς διανοίας τὸν ὀφθαλμὸν εὖ μάλα καταλαμπρύνουσα νουνεχεστάτους ἀποτελεῖ. Ὅταν δέ τι τῶν ἱστορικῶς πεπραγμένων διὰ τῶν ἱερῶν ἡμῖν Γραμμάτων εἰσφέρηται, τότε δὴ τότε τὸ ἐκ τῆς ἱστορίας χρήσιμον θηρᾶσθαι πρέπει, ἵνα πανταχόθεν ἡμᾶς ἡ θεόπνευστος Γραφή σώζουσά τε καὶ ὠφελοῦσα φαίνεται. Ἀφηγεῖται τοίνυν ὁ προφη- τικὸς ἡμῖν ἐν τούτοις λόγος τὰ ἐν καιροῖς τῆς Ὀζίου βασιλείας συμβεβηκότα τοῖς ἐξ Ἰούδα καὶ Βενιαμῖν, καὶ ταῖς ἐν τῇ Σαμαρείᾳ δέκα φυλαῖς, αἱ καὶ Ἐφραῖμ ὠνομάζοντο, καὶ μὲν τοι καὶ Ἰσραὴλ. Ἐπειδὴ δὲ ἐν καιροῖς τεσσάρων βασιλέων ὁ σύμπαρ τῆς προφητείας γέγονε λόγος, τὰ ἐν τοῖς ἐκάστου καιροῖς συμβαίνοντα τίθησιν ὁ προφήτης, καὶ ἀναγκαίως ἐπισημαίνεται, τάξιν ταῖς ὁράσεσιν, ἥτοι τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις τὴν ἀρίστην ἐπιτιθεῖς. Τεθνεῶτος τοιγαροῦν Ἀζαρίου καὶ τοῦ Ὀζίου, διαδέχεται τὴν βασιλείαν Ἰωαθάν, ἡκο-λουθήσέ τε τῷ σκοπῷ, καὶ τοῖς ἐπιτηδεύμασι τοῦ ἰδίου πατρός. Λέγεται μὲν γὰρ καὶ αὐτὸς ἐν ὀφθαλ- μοῖς Κυρίου ποιῆσαι τὸ εὐθές, καθὰ καὶ Ὀζίας, πλὴν τὰ ὑψηλὰ οὐκ ἐξήρεν, ἀλλ' ἔτι ὁ λαὸς ἐθυμίων ἐν τοῖς ὑψηλοῖς. Καὶ ἐζήτησε μὲν Ὀζίας παρὰ τὸ ἐξὸν ἱερα- τεῦσαι Θεῷ, καὶ προσενεγκεῖν θυμιάματα, καὶ λελέ- πρωται ταύτης ἔνεκα τῆς αἰτίας. Ἰωαθάν γε μὴν οὐχ οὕτως. Ἐπειδὴ δὲ καὶ αὐτὸς ἀπεβίω, διαδέχεται τὴν βασιλείαν ὁ Ἄχαζ, βασιλεύοντος ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ, τοῦτ' ἔστι, τῶν δώδεκα φυλῶν, Φακεὲ υἱοῦ Ῥομελίου. Οὗτος κεκίνηκε πόλεμον κατὰ τοῦ Ἄχαζ καὶ τοῦ Ἰούδα, καὶ ἀπέκτεινε μὲν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἑκατὸν καὶ εἴκοσι χιλιάδας. Παρωτρύνετο γὰρ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς ἐν ταῖς τοῦ Ἄχαζ δυσσεβείαις, περὶ οὗ καὶ γέγραπται ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Βασιλειῶν, ὅτι ἐπορεύθη ἐν ὁδῷ βασιλέως Ἰσραὴλ. Γέγονε γὰρ ἀνὴρ δυσσεβῆς, καὶ λελάτρευκεν εἰδώλοις, καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ διήγαγε διὰ πυρὸς καταθυμιῶν τοῖς ἀκαθάρτοις δαίμοσιν. Ἐν καιροῖς τοιγαροῦν τῆς ἑαυτοῦ βασιλείας συνεφράξαντο κατὰ τε τῶν Ἱεροσολύμων καὶ Ἰούδα, αὐτὸς τε Φα-

κεῖ ὁ τοῦ Ῥομελίου, καὶ Ῥαασσῶν βασιλεὺς Ἀράμ, τοῦτ' ἔστι Συρίας. Καὶ ἦλθον ὡς καταδηώσοντες, πλὴν οὐχ εἶλον τὴν πόλιν. Δεδιώξ δὲ τὴν ἔφοδον ἀφ' ὧν οὕσαν ὁ Ἄχαζ, ἄθροισιν μὲν ποιεῖται χρημάτων πολλήν, πρεσβεύεται δὲ πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Ἀσσυρίων Θεγλαφολλασάρ, ἐπαμύνεσθαι τε αὐτῷ παρακαλεῖ, καὶ καταστρατεύσασθαι τοῦ Ῥαασσῶν, ὃ δὴ καὶ εἰς πέρας ἐνήνεκται. Ἐλθὼν δὲ Ἀσσύριος εἶλε τὴν Δαμασκὸν, ἀπέκτεινε δὲ καὶ τὸν Ῥαασσῶν. 70.193

Τελευτήσαντος δὲ καὶ τοῦ Φακεῖ τοῦ Ῥομελίου τοῦ βασιλεύσαντος κατὰ τὴν Σαμαρείαν ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ, διαδέχεται τὸ σκῆπτρον Ὡσηὺς υἱὸς Ἡλα, οὗ βασιλεύσαντος, ἔρχεται κατὰ τὴν Σαμαρείαν Σαλμανασάρ ὁ Ἀσσύριος, καὶ εἶλε μὲν πᾶσαν, ἀπεκόμισε δὲ τὸν Ἰσραὴλ αἰχμάλωτον, καὶ ἀπώκησεν ἐν τοῖς ὄρεσι Περσῶν καὶ Μήδων· εἶτα τινὰς τῶν ὑφ' ἑαυτῷ κατοικεῖν ἐκέλευσε τὴν Σαμαρείαν, τὸν τε ἔκ Χουνθᾶ, καὶ τὸν Σαφαρουῖαν. Γέγραπται γὰρ οὕτως ἐν ταῖς Βασιλείαις, καὶ μακρὸς μὲν ὁ ἔφ' ἐκάστῳ τῶν εἰρημένων λόγος παρά γε τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ, πλὴν πεποίημαι τὴν ἀφήγησιν βραχυλογήσας ὡς ἔνι. Ἐροῦμεν δὲ καὶ ἀνά μέρος ἕκαστα, ταῖς τῶν προκειμένων ἐννοίαις ἐπόμενοι. Ἐν ταῖς ἡμέραις τοίνυν, φησὶν, Ἄχαζ τοῦ Ἰωαθὰν τοῦ υἱοῦ Ὀζίου βασιλέως Ἰούδα, συμπεφωνήκασιν ὅ τε Ῥαασσῶν βασιλεὺς Ἀράμ, τοῦτ' ἔστι, Συρίας, καὶ Φακεῖ υἱὸς Ῥομελίου βασιλεὺς Ἰσραὴλ, κατὰ τῶν Ἱεροσολύμων, ἀφίκοντο δὲ καταδηώσοντες, πλὴν οὐκ ἠδυνήθησαν πολιορκῆσαι αὐτήν. Εἴρηται δὲ ταῦτα τέως ἐν προγραφῆς δυνάμει, καὶ ὡς ἐν ἀφηγήσει τοῦ συμβεβηκότος. Δηλοῖ γὰρ τὴν σκέψιν καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ἐγχείρημα, προσεπάγει δὲ παραχρῆμα, καὶ τὸ τοῦ πράγματος πέρας· Οὐ γὰρ ἠδυνήθησαν, φησὶ, πολιορκῆσαι αὐτήν. 9 Καὶ ἀνηγγέλη εἰς τὸν οἶκον Δαβὶδ λέγοντες, Συνεφώνησεν Ἀράμ πρὸς τὸν Ἐφραΐμ, καὶ ἐξέστη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, ὃν τρόπον ὅταν ἐν δρυμῶν ξύλον ὑπὸ πνεύματος σαλευθῇ.⁹ Ὅρισάμενος, ὡς ἔφην, τῶν διηγημάτων τὴν πρόφασιν, καὶ ὡς ἐν βραχεῖ κεφαλαίῳ συλλήβδην εἰπὼν τὸ ἐγχείρημα τῶν δύο βασιλέων, καὶ ὅτι πρὸς πέρας αὐτοῖς οὐκ ἐκβέβηκεν ὁ σκοπὸς, ἄρχεται λοιπὸν ἀνά μέρος ἕκαστα κατισχυοῦν τῷ λόγῳ. Ἀνηγγέλη γὰρ, φησὶν, εἰς τὸν οἶκον Δαβὶδ, τοῦτ' ἔστι, τὸν βασιλεύοντα, καὶ ἀπήγγελλον ὅτι συνεφώνησεν Ἀράμ πρὸς τὸν Ἐφραΐμ. Ἀράμ δὲ φησὶ τὸν Σύρον, καὶ Ἐφραΐμ ὁμοίως τὰς ἐν Σαμαρείᾳ δέκα φυλάς. Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, ἐπύθετο καὶ πεπίστευκεν ὁ οἶκος Δαβὶδ, τοῦτ' ἔστιν, ὁ Ἄχαζ. Ἐξέστη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, ὃν τρόπον ὅταν ἐν δρυμῶν ξύλον ὑπὸ πνεύματος σαλευθῇ. Τὸ δὲ, ἐξέστη, τίθησι κοινῶς, ἀντὶ τοῦ, κατεπλάγη, καὶ μικρὸν καὶ αὐτῆς ἐκπέπτωκε φρενός. Τὰ γὰρ τοι δεινὰ τῶν δειμάτων, ἱκανά πῶς ἐστὶ εἰς τὸ κατασεῖσθαι δύνασθαι τὸν νοῦν, καὶ καταδοῆσαι τὴν ψυχὴν, καὶ τι τοιοῦτον ὑπομεῖναι δοκεῖν, ὅποιον ἂν πάθοι καὶ τὸ ἐν δρυμοῖς ξύλον, πνευμάτων ἀγρίων προσβολαῖς τῆδέ τε κάκεῖσε διαρρίπτουμένον. Γέγονε δὲ μάλιστα τῆς δειλίας ἢ πρόφασις, ἦτοι τῆς ἐκστάσεως αὐτῷ τὸ συμβεβηκός. Ἦδη γὰρ ἔφην ὅτι βασιλεύοντος αὐτοῦ, πεπολεμήκει πρὸς τὸν Ἰούδαν ὁ Φακεῖ, καὶ ἀνεῖλεν ἐκ τοῦ λαοῦ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἑκατὸν εἴκοσι χιλιάδας. Ὅτε τοίνυν καὶ μόνος ὁ Φακεῖ τοσοῦτος γέγονεν, ὡς κατισχυῖσαι ῥαδίως τῶν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις· πῶς οὐκ ἔδει τὸν ἐν τοῖς ἐσχάτοις ἐνδείξασθαι φόβον, αὐτόν τε τὸν Ἄχαζ, καὶ τὸν ἐπ' αὐτῷ λαὸν, συμπεφωνηκότος τοῦ Σύρου, καὶ συνεξοπλίζοντος τῷ Ἐφραΐμ μετὰ τῶν Ἱεροσολύμων; 9 Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Ἡσαΐαν, Ἐξελθε εἰς συνάντησιν Ἄχαζ, σὺ καὶ ὁ καταλειφθεὶς Ἰα-σοῦν ὁ υἱὸς σου, πρὸς τὴν κολυμβήθραν τῆς 70.196 ἄνω ὁδοῦ τοῦ ἀγροῦ τοῦ κναφέως. Καὶ ἐρεῖς αὐτῷ, Φύλαξαι τοῦ ἡσυχάσαι, καὶ μὴ φοβοῦ, μηδὲ ἡ ψυχὴ σου ἀσθενεῖτω ἀπὸ τῶν δύο ξύλων τῶν δαλῶν τῶν καπνιζομένων τούτων. Ὅταν γὰρ ὀργὴ τοῦ θυμοῦ μου γένηται, πάλιν ἰάσομαι.⁹ Οἰκτείρων ὄντως καὶ ἐλεήμων ὁ Κύριος, καὶ πάντας ἀνθρώπους ἐθέλει σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν· οἰκονομεῖ δὲ πάντα σαφῶς, καὶ κα-

ταλαιαίνων ἐκάστω τῆς σωτηρίας τὴν ὁδόν. Καὶ τοῦτο ἡμῖν ἐξ αὐτῶν ἔνεστι τῶν πραγμάτων οὕτως ἔχον ἰδεῖν. Ἄνῆρ μὲν γὰρ γέγονεν εἰδωλολάτρης ὁ Ἄχαζ, βδελυρὸς καὶ βέβηλος. Ἐπειδὴ δὲ ἦν ἐν ἀφύκτοις ἤδη κακοῖς, καὶ μονονουχὶ μεθύνοντα ταῖς συμφοραῖς ὁ φιλοικτεῖρων τεθέαται, προστίθησιν εὐθύς τὸ ἐξεῖναι μεταλαχεῖν τῆς παρ' αὐτοῦ σωτηρίας, ὑπ-ισχνεῖται δὲ τὴν ἐπικουρίαν, ἵνα παύση μανίας εἰδω-λομανοῦς, καὶ ἀποσχέσθαι παρασκευάζῃ τῶν ἤδη προσεπταισμένων, καὶ τὸ τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας ἐκδέξασθαι φῶς. Προστάττει τοίνυν ὁ προφήτης ὑπαντήσαι τε αὐτῷ συνόντος Ἰασοῦ, ὃς ὑπόλειμμα καὶ ὑπολελειμμένος ἐρμηνεύεται μονονουχὶ τοῦ τύπου σημαίνοντος ὡς ἐν συμβόλῳ τῷ Ἄχαζ, ὅτι σωθήσεται τὸ ὑπόλειμμα τοῦ Ἰούδα μετὰ Θεοῦ με-μενηκός. Θεοῦ γὰρ εἰς τύπον ὁ προφήτης λαμβάνε-ται, εὖ δὲ δὴ σφόδρα τῆς ἐπικουρίας ποιεῖται τὴν ὑπόσχεσιν ἐπὶ τῇ κολυμβήθρᾳ τῆς ἄνω ὁδοῦ τοῦ ἀγροῦ τοῦ κναφέως. Τύπος δὲ πάλιν ἡ κολυμβήθρα τῆς σωτηρίου πηγῆς τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, ἢ καὶ εἰς ὁδὸν ἡμᾶς ἀποφέρει τὴν ἄνω, καὶ τοῦ νοητοῦ κναφέως, τοῦτ' ἔστι, τοῦ πάντα ρύπον ἡμῶν ἐκ-σμήχοντος, καὶ ἀπαλλάττοντος μολυσμῶν. Ἀσφαλῆς οὖν ἡ ὑπόσχεσις, καὶ ὡς ἐν τύπῳ τῆς μερικῆς τῆς καθόλου καὶ διὰ Χριστοῦ, σοφὸν δέδοται τῷ προφήτῃ τὸ αἴνιγμα. Φησὶ δὲ τὸ, "Ἐφυλάσσομαι τοῦ ἠσυχάσαι, καὶ μὴ φοβοῦ, μηδὲ ἡ ψυχὴ σου ἀσθενεῖτω ἀπὸ τῶν δύο ξύλων τῶν δαλῶν τῶν καπνιζομένων τούτων."⁶ Καὶ τὸ μὲν ἐπιτάττειν ἡρεμεῖν καὶ φροντίδων δίχα διατελεῖν, καὶ μὴν καὶ δειμάτων ἀπαλλάττεσθαι χαλεπῶν καλοῦντος ἦν ἄρα καὶ μάλα ἐμφρόνως εἰς εὐπειθειαν, καὶ οἶονεῖ εἰς ἀρχὰς ἀναφέροντος τοῦ χρῆναι τιμᾶν τοὺς περὶ Θεοῦ λόγους, καὶ οἷς ἂν λέ-γοι τὸ ἀληθὲς ἐτοίμως ἐπιψηφίζεσθαι. Δαλοὺς δὲ καὶ ξύλα καπνιζόμενα καλεῖ, τοὺς κατ' αὐτοῦ συμπεφω-νηκότας, ὡς ὅσον οὐδέπω πεπαυσομένους καὶ αὐτοῦ τοῦ εἶναι, καὶ τῆς βασιλείας. Ὡσπερ γὰρ ξύλον ἦγουν ὁ δαλός, ὅταν ἐξέλῃται τοῦ πυρὸς, καπνίζεται μὲν, πλὴν ἐν καταλήξει γίνεται, τοῦ καὶ ἔτι τὸ πῦρ ἔχειν ἐν ἑαυτῷ κατὰ τὸν ἴσον, οἷμαι, τουτονὶ τρόπον, καὶ ἄνθρωπος μέλλων ἢ ζωῆς ἢ πράγματος ἐν καταλή-ξει γίνεσθαι, λέγοιτ' ἂν εἰκότως δαλός ἢ ξύλον καπνι-ζόμενον ἔτι. Ἐπειδὴ δὲ ἠπίστοιτο περιδεεῖς μάλιστα γεγονότας, καὶ ἐν κατηφείᾳ πολλῇ, διὰ τε τὸ ἠττᾶ-σθαι μεμαχημένους πρὸς Φακεῖ, ὅτε καὶ πεπτώκασιν, ὡς ἔφην, ἑκατὸν εἴκοσι χιλιάδες ἐκ τοῦ Ἰούδα ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ καὶ τούτων ἐξίστησι τῶν δειμάτων ἀ-τούς, καὶ φησιν "Ὅταν γὰρ ὀργὴ τοῦ θυμοῦ μου γένηται, πάλιν ἰάσομαι."⁶ τοῦτ' ἔστιν, οὐδ' ἂν ἐκεῖνοι πεπτώκασιν, εἰ μὴ δέδωκεν αὐτοὺς ὑπὸ χεῖρα τῶν 70.197 ἐχθρῶν θυμὸς ἐμός. Ἄλλ' εἰ γένοιτο, φησὶ, τὰ ἐξ ὀργῆς κατὰ τινων, ἰάσομαι πάλιν τοὺς πεπονθότας. Ὁ γὰρ παραδοὺς ἐξ ὀργῆς, ἐξελεῖται ῥαδίως δι' ἔμφυτον ἡμερότητα καὶ φιλανθρωπίαν. 9 Καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀράμ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Ῥομελίου, ὅτι ἐβουλεύσαντο βουλήν πονηρὰν περὶ σοῦ λέ-γοντες Ἄναβησόμεθα εἰς τὴν Ἰουδαίαν, καὶ συλλαλήσαντες αὐτοῖς ἀποστρέψομεν αὐτοὺς πρὸς ἡμᾶς, καὶ βασιλεύσομεν αὐτοῖς τὸν υἱὸν Ταβεήλ· τάδε λέγει Κύριος Σαβαώθ· Οὐ μὴ ἐμ-μείνη ἡ βουλή αὕτη, οὐδὲ ἔσται.⁹ Οὔτε τῶν κατ' αὐτοῦ σκευωρημάτων τὴν ἀπαγγελίαν ἀπιστεῖσθαι συγχωρεῖ, οὔτε μὴν ἐφήσι περισσῶς συν-θραύεσθαι δείματι. Βεβαιώσας δὲ μᾶλλον, καὶ ἀληθεῖς ἀποφήνας τὰς κατ' αὐτοῦ συναινέσεις ἦγουν συμφωνίας τῶν δύο βασιλέων, ὑπισχνεῖται τὴν ἐπικουρίαν με-τατάττων ἐπὶ τὸ ἐπ' αὐτῶν μᾶλλον ἐρηρεῖσθαι δεῖν, καὶ μὴ ταῖς τῶν εἰδώλων προσκεῖσθαι λατρείαις, καὶ τοῖς τῶν ψευδομαντέων λόγοις, οἱ μυρία μὲν ὅσα κατὰ γνώμην φασὶ τοῖς τὰς πεύσεις προσάγουσι, λαλοῦσίν γε μὴν τῶν ἀληθῶν οὐδέν. Ὅτι τοίνυν ἐβου-λεύσαντο, φησὶν, ἀνελεῖν μὲν εἰς τὴν Ἰουδαίαν, καὶ συλλαῆσαι τοῖς ὑπὸ χεῖρα σὴν, ἀναπεῖσαι τε ταῖς αὐτῶν ἔπεσθαι γνώμαις, ἀληθὲς καὶ ὠμολογημένον. Βούλονται γὰρ ἐπιστῆσαι τὸν τοῦ Ταβεήλ υἱόν. Ἄλλ' οὐκ ἔσται τοῦτο, φησὶν. Καὶ τίς ὁ ὑπισχνούμενος; Κύριος Σαβαώθ, τοῦτ' ἔστι, Κύριος τῶν δυνάμεων, ἦτοι ἐκ στρατιῶν· οὐ δὲ συννεύοντος τὸ

χρῆναι νι- κᾶν, οἷς ἂν ἔλοιτο τυχόν, τίς ὁ ἀναστρέψων τὰ ἐψη- φισμένα; Καὶ τοῖς θείοις αὐτοῦ κρίμασιν, τίς ὁ ἀντ- εξάγειν δυνάμενος; Βεβαιοῖ τοιγαροῦν εἰς πίστιν τοὺς ἀπίστους ἔτι. Οὐ γὰρ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαί- νοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες, καθὰ καὶ αὐτὸς εἶρηκεν ὁ Σωτὴρ. Ἰστέον δὲ ὅτι υἱὸν μὲν τοῦ Ἀράμ τὸν Σύρον ἀποκαλεῖ, τοῦτ' ἔστι, τὸν Ῥαασῶν, τοῦ γε μὴν Ῥομελίου τὸν Φακεεῖ, ὃς βεβασίλευκεν ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ, τοῦτ' ἔστι, τῶν δέκα φυλῶν ἐν τῇ Σαμαρείᾳ. Ἐπειδὴ ἡ κεφαλὴ Ἀράμ Δαμασκός, καὶ ἡ κεφαλὴ Δαμασκοῦ Ῥαασῶν· ἀλλ' ἔτι ἐξήκοντα καὶ πέντε ἐτῶν, ἐκλείπει ἡ βασιλεία Ἐφραΐμ ἀπὸ λαοῦ, καὶ ἡ κεφαλὴ Ἐφραΐμ Σομόρων, καὶ ἡ κεφαλὴ Σομόρων, υἱὸς τοῦ Ῥομελίου. Καὶ ἐὰν μὴ πιστεύσητε, οὐδ' οὐ μὴ συνῆτε.⁹ Τοῖς διατρανοῦν, ἐθέλουσι τὰ ἐν τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ, χρεῖα δὴ πάντως καὶ ἀφηγήσεως ἱστοριῶν, ἵνα πανταχόθεν τὸ ἀληθὲς τοῖς θείοις ἔπηται λόγοις. Ἐξηγεῖται τοίνυν ὁ προφήτης τὰ ἐν τοῖς ἱεροῖς Γράμμασι, δι' ὧν ἔστι μάλιστα ταῖς τῶν προκειμέ- νων ἐννοίαις ἄριστα προσβαλεῖν. Οὐκοῦν ἐν καιροῖς βασιλείας τοῦ Ἀχαζ συμπεφωνήκασι μὲν μετὰ τοῦ Ἰούδα καὶ τῶν Ἱεροσολύμων ὅ τε Ῥαασῶν βασιλεὺς Συρίας καὶ Δαμασκοῦ, καὶ Φακεεῖ υἱὸς Ῥομελίου βασιλεύων ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ ἐν τῇ Σαμαρείᾳ. Δεδιώξ τοίνυν τὴν ἔφοδον ὁ Ἀχαζ πείθει χρήμασι τὸν Θεγλα- φαλλασάρ τῶν Ἀσσυρίων βασιλέα ἐπαμῦναί τε ἑαυ- τῷ, καὶ τῶν συμπεφωνηκότων ἀνατρέψαι τὴν ἔφοδον. Ὅς καὶ ἐλθὼν ἀνεῖλε μὲν τὴν Δαμασκὸν, μητρόπολιν οὖσαν τῶν Σύρων, ἀπέκτεινε δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Ῥα- 70.200 ασσῶν. Ἀποθανόντος δὲ καὶ τοῦ Φακεεῖ, ἐν τῇ Σα- μαρείᾳ, ὃς ἦν τοῦ Ῥομελίου, διαδέχεται τὴν βα- σιλείαν Ὡσηεῖ υἱὸς Ἠλαῖ, πονηρὸς ἀνὴρ, καὶ ταῖς τῶν δαιμονίων ἀπάταις ἐγκείμενος. Οὗ διέποντος τὴν βα- σιλείαν ἀνέβη Σαλμανασάρ ὁ Ἀσσύριος κατὰ πάσης τῆς Σαμαρείας, καὶ παραχρῆμα μὲν εἶλεν τὸν Ὡσηεῖ, καὶ ἐν οἰκέτου τάξει πεποίηται καταδηώσας δὲ τὴν χώραν ἅπασαν, καὶ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἀποφύνας ἐρή- μιν, καθίστησιν ἀντ' αὐτῶν τῶν ἰδίων τινὰς ἐνοί- κους, ἥτοι τῶν ὑπὸ χεῖρα, τὸν τε Ἐκχουθά καὶ τὸν Σαπφαρουϊάν· ἔθνη δὲ οἷμαι ταυτὶ Περσικά. Γέ- γραπται γὰρ οὕτως ἐν βίβλοις Βασιλειῶν. Ταύτης ἡμῖν ἱστορίας τὴν ἀφήγησιν ὁ προφήτης, λέγων· "Ἐτάδε λέγει Κύριος· Οὐ μὴ ἐμμεῖνη ἡ βουλή αὕτη, οὐδὲ ἔσται, ἀλλ' ἡ κεφαλὴ Ἐφραΐμ Δαμασκός, καὶ ἡ κεφαλὴ Δαμασκοῦ Ῥαασίμ· ἀλλ' ἔτι ἐξήκοντα καὶ πέντε ἐτῶν ἐκλείπει ἡ βασιλεία Ἐφραΐμ ἀπὸ λαοῦ."⁶ Καὶ ἀσαφῆς μὲν ἡ τῶν λέξεων συνθήκη· προσ- βαλεῖν δὲ χρή τοιῶσδε· Ἡ κεφαλὴ, φησὶν, Ἀράμ, τοῦτ' ἔστι τῆς Συρίας, Δαμασκός καὶ ἡ κεφαλὴ Δα- μασκοῦ Ῥαασίμ, τοῦτ' ἔστιν ὁ Ῥαασῶν· κεφαλὴ γὰρ τῆς τε χώρας καὶ τῆς πόλεως ὁ βασιλεύων αὐτῶν. Καὶ ἡ βασιλεία δὲ Ἐφραΐμ ἐκλείπει ἀπὸ λαοῦ· ἔτι ἐξήκοντα καὶ πέντε ἐτῶν ἐκλείπει ἡ βασιλεία Ἐφραΐμ, τοῦτ' ἔστι, τοῦ Ἰσραὴλ· ἐκλείπει καὶ ἡ κεφαλὴ Ἀράμ, τοῦτ' ἔστιν ἡ Δαμασκός, καὶ ἡ κεφαλὴ Δα- μασκοῦ, τοῦτ' ἔστιν ὁ Ῥαασῶν. Εἶλεν γὰρ, ὡς ἔφη, ὁ μὲν Θεγλαφαλλασάρ τὴν τε Δαμασκὸν καὶ τὸν Ῥαασῶν, ὁ δὲ Σαλμανασάρ τὸν Ὡσηεῖ βασιλέα Ἐφραΐμ, ἥτοι τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ τὴν Σομόρων, ἥτοι Σαμαρείαν, ἀπὸ κοινοῦ τρέχοντος τὸ ἐκλείπει· καὶ ἡ κεφαλὴ δὲ Ἐφραΐμ Σομόρων ἐκλείπει ἄλλοις. Κε- φαλήν δὲ Ἐφραΐμ τὰ Σόμορα καλεῖ, τοῦτ' ἔστι τὴν Σαμαρείαν· μητρόπολις γὰρ Σαμαρείας Σόμορα. Ἐφραΐμ δὲ ὅταν λέγει, τὸν Ἰσραὴλ δηλοῖ· καὶ ἡ κε- φαλή Σομόρων υἱὸς τοῦ Ῥομελίου, τοῦτ' ἔστιν ὁ Φακεεῖ· τρέχει δὲ ἄλλοις τὸ ἐκλείπει κατὰ πάντων. Προσεπάγει δὲ τούτοις· "Ἐὰν μὴ πιστεύσητε, οὐδ' οὐ μὴ συνῆτε."⁶ Ἐχει δὲ καὶ σφόδρα τὸ εἰκὸς ὁ λόγος. Τοῖς γὰρ ταῖς ἀπιστίαις περιυβρίζουσι τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον, οὐδ' ἂν ἐγγένοιτο σύνεσις ἢ παρὰ αὐτοῦ. Δεῖ τοιγαροῦν ἀμελλητὶ δέχεσθαι τὰ παρὰ Θεοῦ, καὶ οἷς ἂν ὑπισχνεῖται καὶ λαλεῖ συννεύειν ἐτοίμως. Ἔσται γὰρ ἐν ἡμῖν οὕτως ἢ σύνεσις ἀγαθὴ, καὶ περιαστρά- ψει τὸν νοῦν τῆς παρ' αὐτοῦ σοφίας ὁ φωτισμός. ⁹Καὶ προσέθετο Κύριος λαλῆσαι τῷ Ἀχαζ λέ- γων· Αἴτησαι σεαυτῷ σημεῖον παρὰ Κυρίου Θεοῦ σου εἰς βάθος, ἢ εἰς ὕψος. Καὶ εἶπεν Ἀχαζ· Οὐ μὴ

αιτήσω, οὐδ' οὐ μὴ πειράσω Κύριον.⁹ Τοὺς τῆς βασιλείας διέποντα θάκουσ ἐν τοῖς Ἱερο- σολύμοις τὸν Ἄχαζ, καὶ πολὺ λίαν ἀπονενευκότα πρὸς τὸ ἐξήνιον, καὶ εἰς τὸ προσκεῖσθαι φιλεῖν ταῖς τῶν δαιμονίων ψευδολατρείαις, διὰ παντὸς πειράται τρόπου μετακομίζειν ἐπὶ τὸ ἄμεινον, καὶ εἷς γε τὸ δεῖν τῶν τῆς ἀληθείας ἐφικέσθαι δογμάτων, καὶ ὀρθὰ φρονεῖν ἐλέσθαι περὶ Θεοῦ. Οὐκοῦν ἐπειδήπερ τοῖς τῶν εἰδώλων θεραπευταῖς περὶ πολλοῦ ἐτέθειτο, καὶ ἦν ἐν σπουδῇ τὸ χρῆναι περιεργάζεσθαι τὰς τῶν πραγμάτων ἐκβάσεις, καὶ χρησμούς αἰτεῖν ἐξ ἱερῶν, 70.201 καὶ τοῖς τῶν ψευδομάντεων φενακίζεσθαι λόγοις, κινδύνων αὐτοῖς ἐπηρητημένων, προανακόπτει τρόπον τινὰ τοῦτο μέλλοντα ποιεῖν Ἄχαζ, καὶ πρὸς τὸ τετα- χέναι τι σημεῖον, οὐκ ἐκ τῶν συνηθῶν αὐτῶν τεμε- νῶν, οὐδ' ἐκ τῶν ψευδομάντεων ἔτι, μᾶλλον δὲ παρὰ Κυρίου τοῦ Θεοῦ. Καὶ τὸν τῆς αιτήσεως τρόπον ταῖς αὐτοῦ ψήφοις ἀπονενέμηκεν εἰπών· "Ἐἰς βάθος ἢ εἰς ὕψος,"⁶ τοῦτ' ἔστιν, ἢ εἰς οὐρανὸν, ἢ εἰς γῆν, καὶ τὰ ἔτι κατωτέρω. Καὶ πεπληροφόρηκεν διὰ τούτου, καὶ δίδωσι νοεῖν, ὅτι Θεὸς ὑπάρχων τῶν ὄλων καὶ Κύ- ριος, ἐπ' ἐξουσίας ἐργάζεται τὸ δοκοῦν, κἂν εἴτε τι τῶν ἐν οὐρανῷ βλέπειν βούλοιο, κἂν εἴτε τι τῶν ἐπὶ τῆς γῆς. Παραιτεῖται γὰρ μὴν ὁ Ἄχαζ, οὐχ ὡς Θεὸν αἰδούμενος, περιυβρίζων δὲ μᾶλλον ὁ δείλαιος, κἂν εἰ τοῖς ἐξ εὐλαβείας ἐπισεμνύνοιο λόγοις. Οὐ γὰρ μὴ αιτήσω, φησὶν, οὐδ' οὐ μὴ πειράσω τὸν Κύριον. Ἐπειδὴ γὰρ Θεοῦ προστάττοντος αἰτεῖν, τὸ μὴ αἰτεῖ- σθαι θέλειν ἐναργὲς ἔχει τὸ δυσσεβὲς, ὑποπλάττεται τὸ μὴ πειρᾶσθαι θέλειν αὐτὸν, καὶ νομικὸν ὡσπερ προῖσχεται λόγον· "Ὅθεν γὰρ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεὸν σου."⁶ Καίτοι πῶς οὐχ ἀπαστισοῦν τῆς τοῦ Ἄχαζ σκαιότητος καταβολήσιν λόγος; Αὐτοῦ γὰρ ἐφιέντος αἰτεῖν τοῦ Θεοῦ, πῶς οὐκ ἄμεινον τὸ ἐλέ- σθαι μᾶλλον ἐκεῖνο δρᾶν, ὃ προστέταχεν, ἢ δυστρό- πως εὐρεσιλογεῖν, καὶ πρόφασιν εὐπειθείας ποιεῖ- σθαι σαθρὰν τὸ, Οὐ μὴ πειράσω Κύριον; Ἄλλ' ἦν ὁ σκοπὸς αὐτῷ τοὺς μὲν ἄνωθεν καὶ παρὰ Θεοῦ μὴ προσίεσθαι λόγους, ψήφω δὲ μᾶλλον τῇ κρείττονι στεφανοῦντας τὸν χρησμολόγον, ψευδοεπίαιας καὶ ταῖς οἰωνῶν τάχα που περιεργάζεσθαι πτήσεσι, καὶ τὰς ἐκ τῶν δαιμονίων ἐπικουρίας αἰτεῖν. ⁹Καὶ εἶπεν· Ἀκούσατε δὴ, οἶκος Δαβὶδ, μὴ μικρὸν ὑμῖν ἀγῶνα παρέχειν ἀνθρώποις; καὶ πῶς Κυρίω παρέχετε ἀγῶνα; Διὰ τοῦτο δώσει Κύριος αὐτὸς ὑμῖν σημεῖον.⁹ Ἀπειρηκότος τοῦ Ἄχαζ τοῦ σημείου τὴν αἴτησιν, οὐκ ἀνεχομένου τε τιμᾶν ἢ εἰδέναι τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς ὄντα Θεὸν, καὶ τῶν ὄλων Κύριον, ὅτι μὴ εἰς ἅπαν ἀγνοηθήσεται παρὰ τοῦ Ἰσραὴλ, μήτε μὴν τὸν ἴδιον ἀπολέσει κληρὸν, ἀλλ' ἐπιγνώσονται κατὰ και- ροῦς, αὐτὸν πειράται διδάσκειν. Πλὴν οὐκέτι λόγου μὲν ἀξιοῖ τὸν Ἄχαζ, ὑβριστὴν ὄντα καὶ θεομισῆ, προσπεφώνηκε δὲ μᾶλλον τῷ οἴκῳ Δαβὶδ, τοῦτ' ἔστι, τοῖς ἐκ φυλῆς Ἰούδα, ἐξ ἧς καὶ αὐτὸς γέγονε τὸ κατὰ σάρκα Χριστός. Ἀνεξικάκω[ς] δὲ λίαν ὡς Θεὸς ποιεῖται τὴν προαγόρευσιν. Προαιτιασάμενος γὰρ ὅτι πεποιήται παρ' οὐδὲν τὸ καὶ αὐτῷ προσκροῦσαι τῷ πάν- τα ἰσχύοντι Θεῷ, καὶ οἶον ἀγῶνας αὐτῷ καὶ καμάτους, τότε δὴ τότε τῆς καθόλου τε καὶ γενικωτάτης ἐπικουρίας ποιεῖται τὴν προανάρρησιν. ¹⁰Ω, τοίνυν, φησὶν, οἶκος Δαβὶδ, εἰ τὸ ἀνθρώποις προσ- κρούειν οὐκ ἀζήμιον, τί τῷ Κυρίῳ παρέχετε ἀγῶνα, τῷ κολάζειν μὲν οὐκ ἐθέλοντι, ἰσχύοντι δὲ τοῦτο δρᾶν καὶ λίαν εὐκόλως; Ἐπειδὴ δὲ παραιτεῖσθε τοῦ σημείου τὴν αἴτησιν, αὐτόμολός εἰμι πρὸς τοῦτο, φησὶν· κἂν εἰ βούλοισθε νοσεῖν, ἐπάγω τὴν θεραπείαν, ἐπεὶπερ εἰμὶ χρηστὸς καὶ φιλόανθρωπος. Αὐτὸς ὑμῖν Κύριος ^{70.204} δώσει σημεῖον, πληροφορῶν ὅτι καὶ σωθήσεται κατὰ καιροῦς ὁ πεπλανημένος Ἰσραὴλ, καὶ οὐκ ἀγνοήσεται τὸν Δεσπότην, ἀλλ' ἔσται προσκνητὴς τοῦ σεσωκότος Θεοῦ. Κατῶρθωται δὲ τοῦτο διὰ Χριστοῦ κεκληκότος εἰς ἐπίγνωσιν τὸν Ἰσραὴλ, καὶ ἀπάσης αὐτὸν ἀπαλ- λάξαντος ἀμαρτίας, καὶ τοῦ προσκυνεῖν ἐθέλειν ξύ- λοις καὶ λίθοις. ⁹Ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει, καὶ τέξεται υἱὸν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ. Βούτυρον καὶ μέλι

φάγεται· πρὶν ἢ γνῶναι αὐ- τὸν ἢ προελέσθαι πονηρὰ, ἐκλέξασθαι τὸ ἀγαθόν. Διότι πρὶν ἢ γνῶναι τὸ παιδίον ἀγαθὸν καὶ κακόν, ἀπειθεῖ πονηρία, ἐκλέξασθαι τὸ ἀγαθόν. Καὶ καταλειφθήσεται ἡ γῆ, ἢν σὺ φοβῆ, ἔρημος ἀπὸ προσώπου τῶν δύο βασιλέων.⁹ Ἐκδεδώκασιν μὲν τινες τῶν τὰς θείας ἐρμηνεύσαν- των Γραφὰς, τὸ, Ἴδου ἡ νεᾶνις ἐν γαστρὶ ἔξει. Δοκεῖ γε μὴν Ἰουδαίοις τῷ τῆς νεανίδος ὀνόματι καταση- μαίνεσθαι δεῖν τὴν τοῦ Κυρίου Μητέρα, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον καλεῖσθαι παρθένον. Οἴονται γὰρ ὅτι τὴν τοῦ μυστηρίου δύναμιν ἀπρακτῆσαι θέμις, εἰ νεᾶνις λέ- γοιτο, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον παρθένος. Ἀμαθαίνοντας δὲ κατὰ πολλοὺς τρόπους κατίδοι τις ἂν αὐτούς. Πρῶ- τον μὲν γὰρ, κἂν εἰ λέγοιτο νεᾶνις ἢ παρθένος, οὐκ ἔξω κείσεται τοῦ εἶναι παρθένος. Εἶτα φασὶ περὶ τῆς τοῦ Ἄχαζ γυναικὸς τὸν προφήτην εἰπεῖν τὸ, Ἴδου ἡ νεᾶνις ἐν γαστρὶ ἔξει, καὶ τέξεται υἱόν, ἵνα νοῶ- μεν τὸν Ἐζεχίαν τὸν ἐξ αὐτοῦ γεγονότα. Ἀλλὰ τοὺς τῆς προφητείας οὐ βασανίζοντες λόγους, τὸ ἀπερι- σκέπτως δοκοῦν ἀρπάζουσιν, εἶτα τὸν ἑαυτῶν οἶονται σκοπὸν ἐμπεδοῦν διὰ τούτου καὶ μόνου. Ἄλλ', ὧ βέλτιστοι, φαίη τις ἂν πρὸς αὐτούς, τίς τὸν Ἐζε- χίαν ἐκάλεσεν Ἐμμανουήλ; Ἡ πόθεν ἂν ἐπιδείξειαν ὅτι πρὶν ἢ γνῶναι αὐτὸν ἀγαθὸν ἢ κακόν ἠπέιθησε πονηρία τοῦ ἐκλέξασθαι τὸ ἀγαθόν· Οὐκοῦν ἐρῶσθαι φράσαντες ταῖς ἐκείνων τερθρεῖαις, τὸ ὀρθῶς τε καὶ ἀληθῶς ἔχον παραδεξόμεθα, τὴν ἀγίαν Παρθένον διὰ τῆς προκειμένης ἡμῖν προφητείας κατασημαίνε- σθαι παρὰ Θεοῦ πιστεύοντες. Οὕτω γὰρ ἔσται πα- ράδοξον ἀληθῶς καὶ ὑπερμέγεθες τὸ σημεῖον, εἰς βά- θος τε ὁμοῦ καὶ ὕψος κατὰ γε τὴν θείαν ὑπόσχεσιν γεγονός. Ὁ γὰρ ἄνωθεν καὶ ἐκ Θεοῦ Πατρός κατὰ φύσιν γεγεννημένος Υἱὸς μονογενῆς, κεκένωκεν ἑαυ- τὸν, καὶ λαγόνων ἐξεδόθη τῶν παρθενικῶν τὸ κατὰ σάρκα, οὐκ ἐξ ἀνθρωπίνης καταβολῆς λαβούσης τὴν γένεσιν, ἀλλ' ἐκ δυνάμεώς τε καὶ ἐνεργείας τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Οὕτω γὰρ εἴρηται πρὸς τὴν ἀγίαν Παρ- θένον διὰ φωνῆς τοῦ μακαρίου Γαβριήλ· "Ἐπεὶ πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις ὕψιστου ἐπισκιάσει σε."⁶ Τέξεται τοῖνυν, φησὶν, υἱόν. Καὶ σὺ, ὧ οἶκος Δαβὶδ, ὁ νῦν, φησὶ, παραιτούμενος τὸ ἐπὶ Θεῷ πεποιθέναι, καὶ παρ' αὐτοῦ σημεῖον αἰτεῖν, εἰς βεβαίωσιν ὧν ἐπήγγελται, διὰ τὸ προσκεῖσθαι μᾶλλον εἰδώλοισι, καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμα- νουήλ, τοῦτ' ἔστιν, ὁμολογήσεις τὸν Θεὸν ἐν ἀνθρω- πεῖα μορφῇ πεφηνότα. Ὅτε γὰρ πέφηνε καθ' ἡμᾶς 70.205 ὁ μονογενῆς τοῦ Θεοῦ Λόγος, τότε καὶ γέγονε καὶ μεθ' ἡμῶν. Ὁ γὰρ ὑπὲρ πᾶσαν τὴν κτίσιν, γέγονε καθ' ἡμᾶς. Ἄθρει δὲ ὅπως, ἵνα δείξη τὸν αὐτὸν ἀλη- θῶς Θεὸν ὁμοῦ καὶ ἀνθρωπον, τίθησιν ἐπ' αὐτοῦ τὰ θεῖα τε καὶ ἀνθρώπινα. Ὅτι μὲν γὰρ ἐν σαρκὶ γέ- γονε καθ' ἀλήθειαν, πειρᾶται πληροφορεῖν, τροφήν αὐτῷ γεγενῆσθαι λέγων τὴν νηπίοις πρέπουσαν, βού- τυρόν τε καὶ μέλι. Ὅτι δὲ, καίτοι σὰρξ γεγονώς, οὐ- δὲν ἤττον ἔσται κρείττων ἀμαρτίας ὡς Θεός, διδάσκει πάλιν ἐπιφέρων εὐθύς· Διότι πρὶν ἢ γνῶναι τὸ παι- δίον ἀγαθὸν ἢ κακόν, ἀπειθεῖ πονηρία, τοῦ ἐκλέξασθαι τὸ ἀγαθόν. Ἄνθρωποι μὲν γὰρ οὕτω πρὸς ἡβῆν ἐλά- σαντες, οὔτε μὴν εἰς μέτρον ἡλικίας ἀφιγμένοι, τῆς ὡς ἀπὸ τε χρόνου φρονήσει τετιμημένης, οὐδ' ἂν εἶεν ὅλως ἐπιτήδριοι διακρίνειν δύνασθαι, τί μὲν ἂν εἴη τὸ φαῦλον, τί δὲ τὸ ἀγαθόν· καλοῦντος δὲ ἤδη πρὸς τοῦτο καιροῦ, τότε τῶν πρακτέων ἐλευθέραν ποιοῦνται τὴν αἴρεσιν. Ἡ δὲ γε θεία καὶ ἀνωτάτω φύσις, οὐκ ἔν γε τοῖς καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' ἐν ἰδίοις καὶ τοῖς αὐτῇ πρέπουσιν ὑψώμασιν, ἄβατος αἰεὶ πονηρίας ἔστιν· καὶ τοὺς τῆς φαυλότητος ἀποσειέται τρόπους, οὐ πειραζομένη ποθὲν, οὐκ ὄχλησιν ὑπομένουσα, φυ- σικῶς δὲ μᾶλλον καὶ οὐσιωδῶς ἀπειθοῦσα τῇ πονηρίᾳ. Καὶ οὐ καθ' ἕτερον, οἶμαι, τρόπον, ἢ ὡσπερ ἂν εἴ τις λέγοι περὶ τοῦ φωτὸς, ὅτι ἀπειθεῖ που εἶναι σκότος. Οὐ γὰρ ἀνέχεται παθεῖν τὸ μὴ εἶναι φῶς. Φύσεως οὖν ἄρα τῆς θείας τὸ αἰεὶ πεπηγὸς εἰς τὸ ἀγαθὸν κα- τασημαίνει λέγων, ὅτι "Ἐπειθεῖ πονηρία τοῦ ἐκλέ- ξασθαι τὸ ἀγαθόν."⁶ Ἀληθὲς δὲ τοῦτο καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ. Εἰ γὰρ καὶ γεγένηται κατὰ σάρκα διὰ τῆς ἀγίας Παρθένου, Θεὸς ὧν φύσει καὶ ἐκ Θεοῦ πε- φηνῶς ὁ Λόγος, ἀλλ'

ἦν ἐκ μήτρας καὶ πρὸ αὐτῆς, μᾶλλον δὲ καὶ πρὸ παντὸς αἰῶνος ἅγιος ὡς Θεὸς, τῶν ἰδίων πλεονεκτημάτων οὐκ ἀπολισθήσας διὰ τὸ ἀν-θρώπινον· ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἀνθρωπίνων ἀμελήσας διὰ τὴν οἰκονομίαν· ἵνα πιστεῦσθαι κατ' ἀλήθειαν γε-γονῶς καθ' ἡμᾶς, καὶ αὐτὴν ἡμῶν ἀγίαση τὴν γένε-σιν. Καταλειφθῆναι δέ φησι τὴν γῆν, περὶ ἧς ὑφορᾶ-ται καὶ ἐδέδεικε ἐκ προσώπου τῶν δύο βασιλέων. Ὅμοιον δὲ ὡσεὶ καὶ λέγοι σαφῶς· Ὅταν ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ λαβοῦσα τέκοι, σὺ, ὦ οἶκος Δαβὶδ, καλέ-σεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ· τότε πάντες οἱ παρενοχλοῦντες τῇ ἀγίᾳ γῇ καταλείψουσιν αὐτήν. Ἔσται γὰρ οὐκέτι βατὴ τοῖς ἐθέλουσι καταδηοῦν. Πνευματικὸς δὲ ὁ λόγος. Γεννηθέντος γὰρ τοῦ Ἐμ-μανουήλ, ἡ ἀληθῶς ἀγία γῆ καὶ πόλις, τοῦτ' ἔστιν ἡ Ἐκκλησία, γέγονεν ἐν καλῷ τῆς ἐλπίδος, καὶ πάντα πεπάτηκεν ἐχθρὸν, οἱ καὶ ἄμαχον εἰδότες αὐτὴν ἀνακεχωρήκασιν, καταλελοιπότες ὡς παρὰ Θεοῦ σω-ζομένην. Ἐγὼ γὰρ ἔσομαι αὐτῇ, λέγει Κύριος, τεῖχος πυρὸς κυκλόθεν, καὶ εἰς δόξαν ἔσομαι ἐν μέσῳ αὐτῆς.

{1ΛΟΓΟΣ Ε'}1

Ἐπὶ τὸν λαόν σου, καὶ ἐπὶ τὸν οἶκόν σου, καὶ ἐπὶ τὸν οἶκόν τοῦ πατρὸς σου ἡμέρας, αἱ οὐδέπω ἦκασιν, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἀφείλεν Ἐφραΐμ ἀπὸ Ἰούδα τὸν βασιλέα τῶν Ἀσσυρίων.9

Τεθορυβημένῳ λίαν τῷ Ἄχαζ ἐπὶ τῇ συμφωνίᾳ τῶν δύο βασιλέων, τοῦ τε Ῥασσῶν καὶ τοῦ Φακεε, 70.208 κατεπηγγέλλετο μὲν τὴν ἐπικουρίαν ὁ τῶν ὄλων Θεός· ἐπειδὴ δὲ προσεμπεδοῦν ἠθέληεν εἰς πίστιν αὐ-τόν, αἰτεῖν ἐκέλευσε σημεῖον, "βεῖς βάθος ἢ εἰς ὕψος."6 Παιριουμένου δὲ τοῦ Ἄχαζ, καὶ δυστροπώ-τατα λέγοντος, Οὐ μὴ αἰτήσω, οὐδ' οὐ μὴ πειράσω Κύριον (ἐζήτει γὰρ μᾶλλον τοὺς ἐκ τῶν ψευδομάν-τεων φενακισμοὺς), ἠτομόλησε τρόπον τινὰ Θεός, καὶ τῷ οἴκῳ Δαβὶδ ἐδίδου σημεῖον αὐτός. Ἔφασκε γάρ· "6'Ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει, καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ."6 Ἐπειδὴ δὲ ὁ περὶ τούτων εὔ μάλα διεπεραίνετο λό-γος, μεθίστησι πάλιν τῶν ἔσομένων τὴν προαγόρευ-σιν, ἐπ' αὐτὸ τοῦ Ἄχαζ τὸ πρόσωπον. Ἔδει γὰρ, ἔδει σωτηρίας μὲν τῆς διὰ Χριστοῦ γενέσθαι τὴν προανάρρησιν πρὸς τοὺς ἐκ τοῦ οἴκου Δαβὶδ, τοῦτ' ἔστι, τοὺς ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς, ἐξ ἧς καὶ αὐτὸς ἀνατέταλκε τὸ κατὰ σάρκα Χριστός· τῶν γεμῆν συμ-βησομένων κατὰ καιροὺς δεινῶν τε καὶ ἀπευκτῶν τοῖς ἀπειθεῖν ἠρημένοις ποιεῖται τὴν προανάρρησιν, ἵν' εἰδεῖν ὅτι πικρὸν ἀληθῶς, καὶ οὐκ ἀζήμιον τοῖς τὴν θεῖαν ἀτιμάζουσι δόξαν τὸ παρέχειν ἀγῶνα Κυ-ρίῳ, καὶ προσκυνεῖν ἐλέσθαι παρ' αὐτὸν ἑτέροις τοῖς οὐκ οὔσι θεοῖς. Ὅτι τοίνυν ἔμελλον κατὰ καιροὺς, αὐτὰ τε τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ ἅπαντα δὲ τῶν Ἰουδαίων ἡ χώρα ταῖς ἐσχάταις περιπεσεῖσθαι ταλαιπωρίαις, καὶ ὑπὸ χεῖρα γενέσθαι τῶν ἐχθρῶν, προκαταμηνύει λεπτῶς. Ἀσαφεστέραν δὲ οὖσαν τὴν τῶν λέξεων συνθήκην, ὡς ἂν οἶός τε, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων δια-τρανοῦν πειράσομαι. "6'Ἐπάξει, φησὶν, ὁ Θεὸς ἐπὶ σὲ, καὶ ἐπὶ τὸν λαόν σου, καὶ ἐπὶ τὸν οἶκόν τοῦ πατρὸς σου, ἡμέρας, αἱ οὐδέπω ἦκασιν, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἀφείλεν Ἐφραΐμ ἀπὸ Ἰούδα."6 Ἔστι δὲ τῶν στίχων τοιοῦτος ὄνοῦς· Ἐν καιροῖς τῆς βασιλείας Ῥοβοὰμ υἱοῦ Σολο-μῶνος ἀφείλε, τοῦτ' ἔστιν, ἀπέσπασεν ἑαυτὸν ὁ Ἐφραΐμ, τοῦτ' ἔστι, πάλιν αἱ δέκα φυλαὶ, ἀπὸ τῆς Ἰούδα φυλῆς. Ἐχωρίσθησαν γὰρ καὶ αἱ μὲν δέκα φυλαὶ ἀπὸ τῆς Ἰούδα φυλῆς, κατωκλήκασιν τὴν Σα-μάρειαν, ἡ δὲ γε φυλὴ Ἰούδα καὶ τὸ ἡμισυ φυλῆς Μανασσή μεμενήκασιν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις. Ἀλλὰ προῖόντος τοῦ καιροῦ πολλὰ συμβέβηκε τῶν ἀπευκτῶν αὐτοῖς. Πεπόρθηται γὰρ ἡ Σαμάρεια, κατέδραμον δὲ καὶ τὴν Ἰουδαίαν τὰ περίοικα τῶν ἐθνῶν, Ἰδου-μαῖοι, Μωαβίται, καὶ οἱ ἐκ τῆς Φιλιστειῆς. Πεπόν-θασι τοίνυν πολλὰ δεινὰ, καὶ ἡμερῶν πεπεύρανται σκληρῶν, οὗτοί τε κάκεῖνοι. Ἡμέρας τοίνυν, φησὶν, ἐπάξει

Θεός, ὧν ἴσαι οὕτω γεγονάσιν, ἦτοι ἀφίκοντο καθ' ὑμῶν ἐξ ἐκείνου τοῦ καιροῦ, ἀφ' οὗ ἀφείλεν, ἦτοι ἀπέσπασεν ἑαυτὸν ὁ Ἐφραΐμ ἀπὸ τοῦ Ἰούδα. Ποῖος δὲ ἡμῖν οὗτος ὁ καιρὸς, ἢ τίνες αἱ ἡμέραι; Ὁ βασι- λεὺς, φησὶν, Ἀσσυρίων, τοῦτ' ἔστιν, ὁ Ναβουχοδονόσορ, ὃς πεπόρθηκε τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ κατὰ κράτος εἶλε πᾶσαν τὴν Ἰουδαίαν, ἐνέπρησε δὲ καὶ τὸν θεῖον ναὸν, καὶ οὐδὲν τὸ παράπαν τῶν εἰς ὠμό- τητα θηριοπρεπῆ παραλέλοιπεν, ὃ μὴ κατὰ παντὸς δεδρακῶς εὐρίσκηται τοῦ ἔθνους. 9Καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ συριεὶ Κύριος μυΐαις, ὃ κυριεύει μέρος ποταμοῦ Αἰγύπτου, καὶ τῇ μελίσση, ἣ ἔστιν ἐν χώρα τῶν Ἀσσυρίων· καὶ ἐλεύσονται πάντες, καὶ ἀναπαύσονται ἐν ταῖς φάραγξι τῆς χώρας, καὶ ἐν τρώγλαις τῶν πετρῶν, καὶ εἰς τὰ σπήλαια, καὶ εἰς πᾶσαν ῥα- γάδα, καὶ ἐν παντὶ ξύλῳ.⁹ 70.209 Κατευρύνει τὸ διήγημα, καὶ δίδεισι λεπτῶς τοῦ πολέμου τὴν ἔφοδον, καὶ ὅτι πᾶσαν αὐτῶν κατανεμη- θήσονται γῆν, κώμας τε καὶ πόλεις, οἱ κατ' αὐτῶν ἦζοντες κατὰ καιρούς. Χρῆναι δὲ οἶμαι τὰ ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Βασιλειῶν γεγραμμένα πάλιν εἰπεῖν, πρὸς τὴν τῶν ἐσομένων ἀκριβῆ διασάφην. Γέγονε τοίνυν υἱὸς μὲν τοῦ Ἄχας, πρὸς ὃν νῦν ὁ λόγος, Ἐζεχίας, Ἐζεχίου δὲ Μανασῆς· Μανασῆ δὲ Ἀμώς. Τούτου δὲ παῖς Ἰωσίας ἀνὴρ εὐσεβῆς, πλὴν ἀπεβίω τοιῶδέ τινα τρόπῳ. Φαραὼ Νεχαὼ βασιλεὺς Αἰγύπτου τὴν ἐνεγκοῦσαν ἀφείκει ἐξέθει πανστρατιᾶ καὶ κατὰ τῆς Ἀσσυρίων ἠπέιγετο γῆς. Δεδιώξτε τοίνυν ὁ Ἰωσίας, μὴ ἄρα πως καὶ κατὰ τῆς Ἰουδαίας ἐλθὼν, ὑπὸ χεῖρά τε τὴν ἑαυτοῦ λάβοι, καὶ κατάρξειεν αὐτῆς, ἀντεξάγειν ἠθέλε, καίτοι τοῦ Φαραὼ τὴν πρὸς αὐτὸν παραιτουμένου μάχην· ἐνιστάμενος δὲ τετελεύτηκεν ἐν τῷ πολέμῳ, καὶ κατεκράτησε τῆς Ἰουδαίων γῆς ὁ Αἰγύπτιος, εἰς τοῦτο δὲ διήλασεν ἰσχύος, ὥστε καὶ βασιλεύσαντα τὸν Ἰωαχὰς τὸν Ἰωσίου παῖδα μετα-στῆσαι τῆς βασιλείας, καὶ δεδεμένον εἰσενεγκεῖν εἰς τὴν ἑαυτοῦ χώραν, καὶ χειροτονῆσαι βασιλέα τὸν Ἐλιακεῖμ, καὶ δασμούς ἐπιθεῖναι τῷ ἔθνει, καὶ χρημάτων ἄθροισιν αἰτῆσαι πολλήν. Εἶτα βασιλεύ- σαντος τῆς Ἰουδαίας Ἐλιακεῖμ ἐπ' ἔτεσιν ὄλοις ἔν- δεκα τὸν ἀριθμὸν, διαδέχεται τοὺς θάκους Ἰεχονίας υἱὸς αὐτοῦ· εἶτα μετὰ τοῦτον Σεδεκίας, οὗ τὴν βα- σιλείαν διέποντος, κατεστράτευσε τῆς Ἰουδαίας ὁ Ναβουχοδονόσορ, ὃς καὶ πάσας κατεμπρήσας, καὶ προσθεὶς ταῖς ἄλλαις πόλεσιν καὶ αὐτὴν τὴν Ἱερου- σαλήμ, εἶλεν αἰχμάλωτον τὸν Ἰσραὴλ, ὁμοῦ τοῖς σκεύεσι τοῖς ἱεροῖς, κάκεῖνα πέπραχεν, ὅσα καὶ ἐν τοῖς ἱεροῖς κεῖται Γράμμασι. Τούτων ἡμῖν τῶν ἱστο- ριῶν ποιεῖται τὴν ἀφήγησιν τῶν προκειμένων ἢ δύ- ναμις. "6"Ἔσται τοίνυν, φησὶν, ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ (τοῦτ' ἔστι, κατ' ἐκείνο τοῦ καιροῦ), συριεὶ Κύριος μυΐαις, ὃ κυριεύει μέρος ποταμῶν Αἰγύπτου, καὶ τῇ μελίσση, ἣ ἔστιν ἐν χώρα τῶν Ἀσσυρίων."⁶ Πεποιήται τοίνυν ὁ λόγος ὡς ἐκ μεταφορᾶς τῆς τῶν μελισσοκό- μων ἐμπειρίας, οἱ συρίσμασι τὰς μυΐας ἀποφέρουσί τε τῶν σίμβλων εἰς ἀγροὺς καὶ πάλιν ἀνακομίζουσι, καθάπερ τισὶ σηκοῖς ἐγκαθειργνύντες θρέμματα. Μυΐαις δὲ παρεικάζει τοὺς Αἰγυπτίους, καθάπερ ἐγῶμαι, διάτοι τὸ πλῆθος καὶ τὸ μὴ λίαν εὐήχης τῆς φωνῆς. Μελίσση δὲ, τὸ τῶν Ἀσσυρίων ἔθνος· ποικίλη γὰρ, εὐχρως τε καὶ κατεστιγμένη πολυτρόπως ἢ μέλιττα. Τοιοῦτοι δὲ πως, ὅσον ἦκεν εἰς ἄμφιά τε καὶ στολήν, Ἀσσύριοι τε καὶ Πέρσαι· φιλόκοσμοι γὰρ, καὶ τὸ ποικίλως ἐστάλθαι τιμῶντες ἀεὶ, καὶ πρὸς γε τοῦτο κεκεντρωμένοι. Οὗτοι, φησὶν, ἦξουσι πάντες, καὶ ἀναπαύσονται ἐν ταῖς φάραγξι τῆς χώρας, καὶ ἐν ταῖς τρώγλαις τῶν πετρῶν, καὶ εἰς τὰ σπήλαια, καὶ ἐπὶ πᾶσαν ῥαγάδα, καὶ ἐν παντὶ ξύλῳ. Ἐπειδὴ γὰρ ὡς περὶ μυῶν πεποιήται τοὺς λόγους, ἐπιμένει τῇ τροπῇ. Δηλοῖ γεμὴν ὅτι πᾶσαν αὐτῶν ἐρευνήσουσι τὴν χώραν, ὡς μηδένα δύνασθαι τῶν κεκρυμμένων λαθεῖν· κἂν εἴτε τυχὸν ἐν πέτραις. ἦτουν ἐν φάραγξι, ἢ καὶ ἐν δρυμοῖς καὶ νάπαις ἑαυτοὺς κατακρύψειαν. Καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον ἐν τοῖς παροτρύνουσι τὸν τῶν ὄλων Θεὸν, καὶ προσκρούειν αὐτῷ μὴ παραιτου- 70.212 μένοις, σφικῶν δίκην ἐναυλίζονται, καὶ καταλύουσιν αἱ πονηραὶ τε καὶ ἀντικείμεναι δυνάμεις, καὶ τὰ

ἔκτοπα τῶν ἐν ἡμῖν παθῶν ἀποσοβοῦντος οὐδενός, ἤγουν ἐπαμύνοντος καὶ σώζειν ἰσχύοντος. Θεοῦ γὰρ κακοῦν ἐθέλοντος, τίς ἡμᾶς ὁ ὠφελῆσαι δυνάμενος; Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ξυρήσει Κύριος τῷ ξυρῷ τῷ μεγάλῳ καὶ μεμεθυμένῳ, ὃ ἔστι πέραν τοῦ ποταμοῦ βασιλέως Ἀσσυρίων, τὴν κεφαλὴν καὶ τὰς τρίχας τῶν ποδῶν, καὶ τὸν πώγωνα ἀφελεῖ.⁹ Συνθεῖναι πρῶτον τὴν λέξιν καὶ ἐν τούτοις ἡμᾶς ἀναγκαῖον· εἶθ' οὕτω λοιπὸν τὸ ἐκ τῶν ἐννοιῶν ὑποδηλούμενον εἰπεῖν. Οὐκοῦν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, φησὶ, τοῦτ' ἔστι, κατ' ἐκεῖνο τοῦ καιροῦ, τῷ μεγάλῳ ξυρῷ καὶ μεμεθυμένῳ, ὃ ἔστι τοῦ βασιλέως Ἀσσυρίων, τοῦ ὄντος πέραν τοῦ ποταμοῦ, δῆλον δὲ ὅτι τοῦ Εὐφράτου, ξυρήσει Κύριος τὴν κεφαλὴν, καὶ τὰς τρίχας τῶν ποδῶν, καὶ τὸν πώγωνα ἀφελεῖ. Ξυρὸν δὲ μέγα καὶ μεμεθυμένον τοῦ βασιλέως Ἀσσυρίων, τοῦ ὄντος πέραν τοῦ ποταμοῦ, καλεῖ τὴν μάχαιραν αὐτοῦ, τὴν οἷον ἀφειδῶς ἀποκείρουσαν, καὶ χαίρουσαν τῷ μεθύειν τῷ τῶν πιπτόντων αἵματι. Καὶ ὁ μὲν νοῦς τῶν λέξεων οὕτος. Φαμέν δὲ ὅτι ἀτιμίας ἦν ἐσχάτης τρόπος, τὸ καθ' ἓνα καιρὸν ὀραῖσθαί τινας κεφαλὴν τε καὶ πώγωνα κατεξυρημένους. Καὶ γοῦν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς ἐπηπειλήσεν ποῦ ταῖς θυγατράσι Σιών, ὑψουμέναις τε καὶ πορευομέναις ὑψηλῶ τραχίλῳ καὶ νεύμασιν ὀφθαλμῶν, τῆς εὐημερίας τὴν ἀφαίρεσιν. Ἐφη γὰρ, ὅτι Καὶ ἔσται, καὶ ἀντὶ ὁσμῆς ἠδείας κονιορτός, καὶ ἀντὶ ζώνης σχοινίῳ ζώσῃ, καὶ ἀντὶ τοῦ κόσμου τῆς κεφαλῆς τοῦ χρυσοῦ, φαλάκρωμα ἕξεις διὰ τὰ ἔργα σου. Ἐδρων δὲ τοῦτο τινες, καὶ ἐπὶ νεκροῖς ἑαυτοὺς ἀτιμάζοντες· ὅθεν καὶ ὁ νόμος ὁ διὰ Μωσέως, τοῖς τὴν θείαν λαχοῦσιν ἱερουργίαν παρεγγυᾷ, τὸ μὴ ἐν ἴσῳ τοῖς ἄλλοις ἐπὶ νεκρῷ κατεξυρηθῆναι, μήτε μὴν καταφθεῖρειν τὴν ὄψιν τοῦ πώγωνος. Γέγραπται γὰρ ὡδί. Πεπορημένων δὲ τῶν Ἱεροσολύμων ἐπὶ τοῦ Ναβουχοδονόσορ, ἀνέβησαν ἄνδρες ἀπὸ Συχέμ, καὶ ἀπὸ Σαλήμ, καὶ Σαμαρείας, καθά φησιν Ἱερεμίας· Ὀγδοήκοντα ἄνδρες ἐξυρημένοι πώγωνας, καὶ διερρώγοτες τὰ ἱμάτια, καὶ κοπτόμενοι, καὶ μάννα καὶ λίβανον ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν, τοῦ εἰσενεγκεῖν εἰς τὸν οἶκον Κυρίου. Οὐκοῦν πένθους τε ἅμα, καὶ ἀτιμίας ἦν τρόπος τὸ ἀποκείρειν ξυρῷ κεφαλὴν τε καὶ πώγωνα. Τοῦτο πείσεσθαι κατὰ καιροὺς τὴν τῶν Ἰουδαίων χώραν ὁ προφητικὸς ἔφη λόγος. Ἀπομενεῖ γὰρ, φησὶν, ἀπολωλότων αὐτῆς τῶν τέκνων, πενθοῦσά τε καὶ ἀτιμωτάτη. Εἰ δὲ δὴ τις βούλοιο καὶ καθ' ἕτερον τρόπον τοῖς θεωρήμασι προσβαλεῖν, ἐννοήσει τι τοιοῦτον. Τρίχας μὲν γὰρ κεφαλῆς τάχα πού φησιν τοὺς ἐντιμωτάτους πλούτῳ τε καὶ ὑπεροχαῖς τῶν ἄλλων ὑπερανεστηκότας· ἄνω γὰρ κεφαλῆς οὐδέν· πώγωνα δὲ, τοὺς ἐν συνέσει καὶ φρεσίν· οὕτω γὰρ πώγων ἀεὶ λαμβάνεται παρὰ τῆ θεοπνεύστῳ Γραφῇ. Ὅταν δὲ καὶ ποδῶν ὀνομάζει τρίχας, σημαίνει ποῦ, κατὰ τὸ εἶκος, τοὺς ἐν τάξει κειμένους τῇ ἐσχάτῃ καὶ κατωτάτῳ. Ἐφείσατο δὲ τὸ παράπαν οὐδενός τὸ ξυρὸν μεμεθυμένον, ἀλλ' ὁμοῦ τοῖς ὑπερκειμένοις, μέσους τε καὶ τελευταίους, καὶ 70.213 συνετοὺς τῆς Ἰουδαίων ἀπέκειρε χώρας, ὡς ἀφείναι γυμνὴν καὶ ἐψιλωμένην. Μετεκόμισε γὰρ ὁ Ναβουχοδονόσορ εἰς τὰ ὄρη Περσῶν καὶ Μήδων σχεδὸν ἅπαντα τὸν Ἰσραήλ. Ἐκαὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, θρέψει ἄνθρωπος δάμαλιν βοῶν, καὶ δύο πρόβατα· καὶ ἔσται ἀπὸ τοῦ πλείστον ποιεῖν γάλα βούτυρον καὶ μέλι φάγεται, πᾶς ὁ καταλειφθεὶς ἐπὶ τῆς γῆς.⁹ Τοῦ ξυροῦ καὶ μεμεθυμένου καὶ μεγάλου, τοῦτ' ἔστι τῆς Βαβυλωνίων μαχαίρας, ἐμφανῆ καταστῆσαι τὴν ἐνέργειαν ὁ σκοπὸς αὐτῷ. Καταψιλωθήσεσθαι γὰρ φησὶν ἅπασαν τῶν Ἰουδαίων τὴν χώραν, πτωχείας τε ὁμοῦ καὶ ὀλιγανδρίας εἰς τοῦτο ἐλθεῖν, ὡς τὸν περιλειφθέντα καὶ ἀνασσεσωμένον ἐκ τῆς τῶν πολεμίων χειρὸς, ἐναπομείναντά τε τῇ γῇ, δεσπότην ἔσεσθαι δαμάλεως τε μιᾶς καὶ προβάτων δύο καίτοι πάσαι πλείστας τε ὄσας οἶων ἀγέλας, καὶ μὴν καὶ βοῶν κεκτηθῆσθαι τε καὶ νέμειν εἰωθότων τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἰουδαίαν. Οὐκοῦν πτωχείας μὲν τῆς εἰς ἄκρον ἀπόδειξις ἤδη σαφής. Ὅτι δὲ καὶ κομιδῇ βραχείς ἐν ἀριθμῷ κατὰ τόπους ἔσσονται προσαποδείκνυσι λέγων· "Ἐκαὶ ἔσται ἀπὸ τοῦ πλείστον ποιεῖν γάλα, βούτυρον καὶ μέλι φάγεται πᾶς ὁ καταλει-

φθεις ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐκ δύο προβάτων καὶ δαμάλεως μιᾶς τοσοῦτον γάλα ἔσεσθαι φησιν, ὥστε πᾶσιν ἄρ- κέσαι τοῖς καταλειφθεῖσιν εἰς κόρον, εἰ δὴ βούλονται τὰς διὰ γάλακτος ποιεῖσθαι τροφάς. Ἄρ' οὖν οὐκ ἔναργές, ὡς εὐαρίθμητοι παντελῶς οἱ διαφυγόντες τὸ ξυρὸν, καὶ ἐν ἐκάστῳ τόπῳ τῆς Ἰουδαίας μεμε- νηκότων; Πόσοι γὰρ ἂν εἶεν, οἷς ἀρκέσει πρὸς τροφήν καὶ κόρον [γάλα] δύο προβάτων καὶ δαμάλεως μιᾶς; Τί οὖν ἄρα τὸ ἐντεῦθεν εἰς ὄνησιν ἡμῖν τοῖς πνευματικοῖς ἐκβήσεται, ἔξεστιν ἰδεῖν διὰ πραγμά- των αὐτῶν. Ὅσοι μὲν μελετῶντες τὸ δυσήκοον, καὶ γαῦρον ἔξανασιτάντες τῷ Θεῷ τὸν ἀχένα, καὶ τῇ τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν ἐνδεία κατατακῆσονται, καὶ ὀλιγοστοὶ παντελῶς γενηθήσονται, καὶ παντὸς ἐνδεεῖς εὐρεθήσονται τοῦ τρέφειν εἰδότες εἰς εὐεξίαν τὴν νοητὴν, καὶ ἀνακομίζειν οἴου τε, καὶ μάλα γοργῶς, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας, τοῦ πληρώμα- τος τοῦ Χριστοῦ. Ἀκούσονται δὲ οἱ τοιοῖδε Θεοῦ λέ- γοντος διὰ φωνῆς ἀγίου· Ἴδου οἱ δουλεύοντές μοι φά- γονται, ὑμεῖς δὲ πεινάσετε. Ἴδου οἱ δουλεύοντές μοι πίνονται, ὑμεῖς δὲ διψήσετε. Ἀμφιλαφεστάτη γὰρ λίαν ἢ παντὸς ἀγαθοῦ μέθεξις παρὰ Θεοῦ τοῖς τὰ αὐτοῦ φρονεῖν ἐγνωκόσιν, οἷς καὶ αὐτὸς προσπεφώνηκε λέγων· "Ἐφάγετε, καὶ πίετε, καὶ μεθύσκητε, οἱ πλησίον μου."⁶ 9Καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, πᾶς τόπος, οὗ ἔαν ὦσι χίλια ἄμπελοι χιλίων σίκλων, εἰς χέρ- σον ἔσσονται καὶ εἰς ἄκανθαν· μετὰ βέλους καὶ τοξεύματος ἐλεύσονται ἐκεῖ· ὅτι χέρσος καὶ ἄκανθα ἔσται πᾶσα ἡ γῆ.⁹ Ἔργον ἂν εἴη τοῦτο τοῦ ξυροῦ τοῦ μεγάλου καὶ μεμεθυμένου, καὶ ἀπόδειξις ἔναργῆς τῆς τοῦ ἔθνους ὀλιγανδρίας. Δεδαπάνηκε γὰρ οὕτως ὁ πόλεμος τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἰουδαίαν, ὡς περιλειφθῆναι μόλις ἀριθμῶ βραχεῖς τοὺς ἐν αὐτῇ. Ταύτητοι καὶ ἀμελη- θήσεσθαι φησι, καὶ εἰς χέρσον ἔσεσθαι καὶ εἰς ἄκαν- 70.216 θαν τὰ κάλλιστα παρ' αὐτοῖς καὶ ἐξαίρετα τῶν κτη- μάτων, οὐκ ὄντων δηλονότι τῶν γηπονεῖν εἰδόντων. Εἰ γὰρ εἶεν, φησὶν, ἐν ἐνὶ τόπῳ χίλια ἄμπελοι χιλίων σίκλων, ὡς ἀξίαν ἄμπελον ἐκάστην σίκλου ἐνὸς (τιμῆματος δὲ τοῦτο μέτρον), εἰς χέρσον ἔσεσθαι καὶ εἰς ἄκανθαν· ὥστε κἂν εἴ τις βούλοιο τῷ χωρίῳ προσβαλεῖν, καὶ εἰσελάσαι μόνον, μὴ ἂν ἰσχύσαι τοῦτο δρᾶν δίχα βέλους καὶ τοξεύματος. Ἀποδέουσαι γὰρ οὐδὲν αἰ ἄκανθαι τοξευμάτων καὶ βελῶν, κατα- τρώσειαν ἂν εὐθύς τοῦ περιπατεῖν ἐθέλοντος τοὺς πόδας. Πρόξενον οὖν ἄρα παντὸς ἡμῖν ἔσται κακοῦ τὸ βούλεσθαι δρᾶν ἢ μὴ θέμις. Καταχερσοῦμεθα γὰρ τρόπον τινά, Θεῷ προσκρούειν οὐ παραιτούμενοι. Δρῶντες μὲν γὰρ, καὶ μὴν καὶ φρονεῖν ἐθέλοντες ἢ αὐτῷ θυμῆρη καὶ φίλα, καρποφορήσομεν τὴν ἀρε- τὴν, τῆς παρ' αὐτοῦ φροντίδος ἀξιούμενοι. Ἀκουσό- μεθα γὰρ λέγοντος τοῦ Χριστοῦ· "Ἐγὼ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή, καὶ ὁ Πατήρ μου ὁ γεωργός ἐστιν. Πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν, αἶρει αὐτό· καὶ πᾶν κλῆμα τὸ καρπὸν φέρον καθαίρει αὐτό, ἵνα καρπὸν πλείονα φέρῃ."⁶ Ἀπονενευκότες δὲ ἀχαλίνως εἰς ἀνοσιότητα τρόπων, ἀκάνθης τῆς νοη- τῆς πληρούμεθα, παντὸς εἴδους φαυλότητος ἀνίσχον- τος ἐν ἡμῖν. Τέλος δὲ ἀκάνθης, τὸ πῦρ· καὶ τροφή πυρός, ἢ ἄχρηστος ὕλη. Καὶ τοῦτο ἡμῖν ὁ μακάριος Παῦλος ἔναργές καταστήσει λέγων· "Ἐγὼ γὰρ ἡ πιόυσα τὸν ἐπ' αὐτῆς πολλακίς ἐρχόμενον ὑετὸν, καὶ τίκτουσα βοτάνην εὐθετον ἐκείνοις, δι' οὓς καὶ γεωργεῖται, μεταλαμβάνει εὐλογίας ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· ἐκφέρουσα δὲ ἀκάνθας καὶ τριβόλους, ἀδόκιμος καὶ κατάρας ἐγγύς, ἧς τὸ τέλος εἰς καῦσιν."⁶ 9Καὶ πᾶν ὄρος ἀροτριώμενον ἀροτριαθήσεται, καὶ οὐ μὴ ἐπέλθῃ ἐκεῖ φόβος. Ἔσται γὰρ ἀπὸ τῆς χέρσου καὶ ἀκάνθης εἰς βόσκημα προβάτων, καὶ εἰς καταπάτημα βοός.⁹ Ὀλίγους μὲν ἔσεσθαι τοὺς περιλειφθέντας ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φησὶν, ἧξιν τε εἰς τοῦτο δειλίας αὐτοὺς, καὶ μέντοι καὶ κακανδρείας, ὡς ὑπὸ γε δεινοῦ τε καὶ ἀφορήτου δείματος, τὰς ἐν ὄρει ποιεῖσθαι διατριβάς, καὶ πόλεων μὲν ἀποφοιτᾶν, καὶ τῶν πάλαι τριποθή- των αὐτοῖς ἐνδαιτημάτων, ἐπείγεσθαι δὲ λανθάνειν ἐν ὕλαις τε καὶ λόχμαϊς. Ἔθος γὰρ τοῦτο δρᾶν τοῖς ἀνά πᾶσαν τὴν χώραν τε καὶ πόλιν, εἰ δὴ τις γένοιτο πολεμίων

ἐκβολή. Ἀναθέοντες γὰρ εἰς ὑψηλὰ καὶ δύσβατα τῶν ὄρων, ὄπλον ποιοῦνται τὴν δυσχωρίαν, καὶ δειλίας φάρμακον τὸ ἐν σχισμαῖς εἶναι πετρῶν. Τοῦτό τοι καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ τοῖς Ἰουδαίων ἔφασκε δήμοις· "Ἔτι γὰρ, φησὶν, "βοὶ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη." Ἔτι οὐκοῦν τὰ μὲν κάλλιστα τῶν χωρίων εἰς χέρσον ἔσσονται, φησὶ, καὶ εἰς ἄκαν- θαν, δεδιότων τῶν περιλειφθέντων κἂν γοῦν ἐν αὐτοῖς εἰσελάσαι μόνον, ἢ καὶ ὑπὸ τῆς ἀκάνθης οὐ συγχωρουμένων· ἀναφυγόντες δὲ μᾶλλον ἐν τοῖς ὄρεσιν, ἐκεῖ στένοντες τῶν εἰς γεωργίαν ἄψονται πόνων. Ἀροτριαθήσεται γὰρ πᾶν ὄρος καὶ πᾶς βου- νός, τῶν ἐν αὐτοῖς ἀναφυγόντων συλλέγειν ἐπιθυ- μούντων, οὐ τὰ εἰς πλοῦτον καὶ τρυφὰς, ἀλλ' ὅσα τὴν 70.217 ἀναγκαίαν τοῦ σώματος θεραπεύει χρεῖαν, καὶ στε- νὴν καὶ δυσπόρευτον παρατίθησι τροφήν. Ποία τις οὖν πρόφασις τοῦ καὶ ἐν ὄρεσιν οἰκεῖν, καὶ αὐτὰ γεωργεῖν ἐθέλειν, καίτοι τῶν ἐξαιρέτων ὑπερεωρα- μένων χωρίων; "Ἔτι μὴ ἐπέλθῃ," φησὶν, "ἐκεῖ φόβος." Ἔτι ταῦτα λογιοῦνται καθ' ἑαυτοὺς, ὡς οὐκ ἂν αὐτοῖς ἐκεῖ κατοικεῖν ἐθέλουσιν ἐπέλθῃ φόβος. Ἔτι τῆς εἰς ἄκρον ἐρημίας καταδεικνύει τὸ μέγεθος. Ἔσσεσθαι γὰρ φησὶν ἅπασαν τὴν χώραν ἀπὸ τῆς χερσείας καὶ τῆς ἀκάνθης εἰς βόσκημα προβάτων, καὶ εἰς καταπάτημα βοῶν, τοῦτ' ἔστιν, εἰς κατανομὰς θρεμμάτων, τὴν πίονα, τὴν εὐάμπελον, τὴν ἐλαίο- φόρον, τὴν εὐδενδροτάτην, τὴν αἰεὶ κομῶσαν καρποῖς, τὴν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Οὐκοῦν Θεὸν εὐφραίνοντες ταῖς εἰς πᾶν ὅτιοῦν εὐπει- θείαις, ἀσφαλῶς οἰκήσομεν, καθάπερ τινὰ χώραν ἢ πόλιν, τὴν ἀρετὴν, καὶ κατευμεγεθήσομεν τῶν ἐχθρῶν. Καταπτοῖσιν δὲ τὸ σύμπαν ἡμᾶς οὐδέν. Ἔσομεθα δὲ μᾶλλον ἀπάσης ἐπιεικειᾶς καὶ καλῶν ἔργων ἐπιμε- ληταί, καὶ εὐκαρπίας ἀνάμεστοι τῆς ἀρεσκούσης Θεῷ, καὶ νοητῆς ἀκάνθης ἀπηλλαγμένοι, καὶ γῆ θε- λητή, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνὴν, καὶ Θεοῦ γεώργιον ἀληθῶς. 9 Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς με· Λάβε σεαυτῷ τόμον καινοῦ μεγάλου, καὶ γράψον εἰς αὐτὸν γραφίδι ἀνθρώπου, τοῦ ὀξέως προνομήν ποιῆσαι σκύλων. Πάρεστι γὰρ, καὶ μάρτυράς μοι ποιήσον πιστοὺς ἀνθρώπους, τὸν Οὐρίαν, καὶ τὸν Ζαχαρίαν υἱὸν Βαραχίου. 9 Ἀποχρῶσαν εὖ μάλα ποιησάμενος τὴν προαγό- ρευσιν τῶν μελλόντων συμβήσσεσθαι κατὰ καιροὺς τῇ τῶν Ἰουδαίων χώρα, καὶ τὸ τῆς συμφορᾶς κατα- δείξας μέγεθος, προσεπάγει χρησίμως τὰ περὶ γε τοῦ Ἐμμανουήλ, καὶ τὸ ἐπ' αὐτῷ γε παραδείξας μυστήριον, ἐναργέστερον ἀποφαίνει τῷ προφήτῃ Θεός. Ἔφη μὲν γάρ· "Ἔτι οὐδὲν ἢ παρθένος ἐν γαστριᾷ, καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ." Ἔτι μὲν γὰρ καινῆς διαθήκης ἔσται μεσίτης, καταργουμένης δηλονότι τῆς πρώτης, ὡς πολὺ τὸ ἀδρανὲς ἐχούσης, πεπαλαιωμένης δὲ, καὶ τελειούσης οὐδένα κατὰ συνείδησιν, ὑποφαίνει λέγων· "Ἔτι λάβε σεαυτῷ τόμον καινοῦ μεγάλου." Ἔτι καὶ τί τὸ, σεαυτῷ, κατασημαίνειεν ἂν, ἢ ἐκεῖνό που πάντως; Οὐ γὰρ τοι, φησὶν, τοῖς ἀπειθεῖν ἡρημένοις, ἀλλὰ τοῖς ἐν πίστει τετιμηκόσι τὸν ἐπ' αὐτῷ λόγον τὰ ἐν τῷ καινῷ δοθήσεται τόμῳ. Τοῦτ' ἔστιν, ἀποκαλυφθήσε- ται τὸ Χριστοῦ μυστήριον. Καινὸς οὖν ὁ τόμος καὶ μέγας. Οὐ γὰρ τοι κατὰ τὴν πρώτην συντέτακται διαθήκην ἢ καινὴ τε καὶ νέα τὸ τοῦ Χριστοῦ λαλοῦσα μυστήριον, οὔτε μὴν ὀφθήσεται τὸ τῆς νομικῆς ἱστορίας ἔχουσα ταπεινὸν, ἀλλ' ὡς ἐν ὑπεροχῇ καὶ ὑψεῖ γνώσεως καὶ δογμάτων. Ὅθεν καὶ ὁ θεσπέ- σιος Παῦλος ἡδιστα φησὶν, ἐζημιώσθαι πάντα τὰ ἐν νόμῳ διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως τοῦ Χριστοῦ. Πρόδηλον οὖν ὅτι πεπαλαιωμένης τῆς πρώτης, ὡς ἔφην, καινὸς ὁ τόμος καὶ μέγας λαμβάνεται τῆς 70.220 δευτέρας διαθήκης, ἥτις ἐπὶ κρείττοσιν ἐπαγγελίαις παραλαμβάνεται, καθά φησὶν ὁ ἱερώτατος Παῦλος. Γράφεται δὲ ὁ τόμος γραφίδι ἀνθρώπου. Διὰ ποίαν αἰτίαν; Ὅτε μὲν τοῖς τῆς διανοίας ὄμμασι τὸ τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος πολυπραγμονῶμεν μυστήριον, εἶτα λέγειν ἑτέροις ἐπιχειρῶμεν ἔσθ' ὅτε τὴν ἀπόρρητον γέννησιν τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· τότε δὴ, τότε χρεῖα γραφίδος ἡμῖν οὐκ ἀνθρω- πίνης καὶ καθ' ἡμᾶς. Ποῖος γὰρ ἂν

ἀρκέσει[ε] λόγος εἶς γε τὸ δύνασθαι διατρανοῦν τὸ ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον; Ἀπόχρη δὲ μόνος τοῖς οὕτως ἰσχυροῖς καὶ ὑπὲρ πάντα νοῦν διηγήμασιν ἐκεῖνος ὁ κάλαμος, περὶ οὗ φησιν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ διὰ φωνῆς τοῦ Δα- βίδ· "Ὁ γλῶσσά μου κάλαμος γραμματέως ὄξυ- γράφου."6 Οἶδεν γὰρ οὐδεὶς τὸν Υἱὸν, εἰ μὴ ὁ Πατὴρ· ἀλλ' οὐδὲ τὸν Πατέρα οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τίς ἐστίν, εἰ μὴ ὁ Υἱὸς, καὶ ᾧ ἔάν βούληται ὁ Υἱὸς ἀποκαλύψαι. Ὅταν δὲ τοὺς περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ ποιού- μεθα λόγους, τότε δὴ, τότε χρεῖα γραφίδος ἀνθρωπί- νης· ὁ δὴ καὶ πέπραχεν ὁ σοφὸς Ἰωάννης λέγων· "Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν."6 Χαλεπὸν δὲ ὅλως οὐδὲν, καὶ τὸν κατὰ σάρκα θάνατον αὐτοῦ, καὶ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ταῖς καθ' ἡμᾶς ἀναγγέλλειν φωναῖς, καὶ ὅτι πρωτόλειον ὡσπερ τι καὶ ἀπαρχὴ τῆς ἀνθρώπου φύσεως ἀνανεουμένης εἰς ἀφθαρσίαν, ἀνέβη πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ κεκάθι- κεν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἦξει τε κατὰ καιροῦς, καὶ καθιεῖται κριτής. Οὐκοῦν ἀνθρώπου γραφίδι τὰ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Μονογενοῦς γράφουσιν οἱ πνευματογράφοι. Προσεπιτάττει δὲ λέγων· "Ὁ Μάρτυ- ράς μοι ποιήσον πιστοὺς ἀνθρώπους, τὸν Οὐρίαν, καὶ τὸν Ζαχαρίαν υἱὸν Βαραχίου."6 Ἰστέον δὲ ὅτι κατ' ἐκεῖνο τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν ὁ περὶ τούτων λόγος παρὰ Θεοῦ γέγονε πρὸς τὸν μακάριον Ἰσαΐαν, Οὐ- ρίας μὲν ἦν τις προφήτης, Ζαχαρίας γεμὴν ἱερεὺς καὶ νομοδιδάσκαλος. Παραλαμβάνονται τοίνυν εἰς μαρτυρίαν τὴν ἐπὶ Χριστῷ, ἢ τε διὰ νόμου καὶ προ- φητῶν ἀγίων μυσταγωγία καὶ σύνεσις, ἢ γουν προ- αγόρευσις. Τέλος γὰρ νόμου καὶ προφητῶν ὁ Χριστός. Τοιοῦτόν τι δεδειχθαί φαμεν τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις ἐν καιρῷ τῆς ἐν τῷ ὄρει μεταμορφώσεως τοῦ Χρι- στοῦ. Γέγραπται γὰρ, ὅτι "Ὁ Μεθ' ἡμέρας ἕξ παρέλαβεν ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον, καὶ τὸν Ἰάκωβον, καὶ τὸν Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν· καὶ μετεμορφώθη ἔμ- προσθεν αὐτῶν. Καὶ ἔλαμψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ λευκὰ ὡς τὸ φῶς. Καὶ ἶδόν ὠφθησαν αὐτοῖς Μωσῆς καὶ Ἠλίας συλλα-λοῦντες μετ' αὐτοῦ."6 Ἄθρει δὴ οὖν ὅπως Μωσῆς καὶ Ἠλίας, τοῦτ' ἔστιν, ἱερωσύνη καὶ νόμος (ἀμφο- τερα γὰρ ὁ Μωσῆς), καὶ μὴν καὶ Ἠλίας εἰς πρόσ- ωπον τῶν ἀγίων προφητῶν παραληφθεὶς, προσελά- λουν ἀλλήλοις, περὶ τῆς ἐξόδου, φησὶν, ἧς ἔμελλε πληροῦν ἐν Ἱερουσαλήμ. Ποία δὲ ἐξοδος; Τῆς οἰκο- νομίας δηλονότι τὸ πέρας, ὁ σταυρὸς, ὁ θάνατος, καὶ ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσις, ἢ εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψις. Ταῦτα γὰρ πάντα προανέτυπον μὲν διὰ σκιάς ὁ νόμος, προηγόρευσε δὲ καὶ ὁ λαμπρὸς καὶ μέγας τῶν ἀγίων προφητῶν ὁ χορὸς. 70.221 9Καὶ προσῆλθε πρὸς τὴν προφήτιν, καὶ ἐν γαστρὶ ἔλαβε, καὶ ἔτεκεν ἄρσεν.9 Ὅτι μὴ ἐξ αἵματος καὶ σαρκὸς, μήτε μὴν ἐκ θε- λήματος ἀνδρὸς, ἢ κατὰ σάρκα Χριστοῦ πέπρακται γέννησις, καινοπρεπὴς δέ τις ἦν καὶ ἀήθης, καὶ τῶν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐπέκεινα νόμων, ἀπ- ἐκάλυψε τῷ προφήτῃ Θεός. Αὐτὸς γὰρ, φησὶν, ὁ λέγων· "Ὁ λάβε σεαυτῷ τόμον καινοῦ μεγάλου,"6 προσῆλθε πρὸς τὴν προφήτιν. Ἄθρει δὴ οὖν, ὅπως ἀνθρώπου γραφίδι τὸ Χριστοῦ μυστήριον καὶ λόγοις γράφεται τοῖς καθ' ἡμᾶς. Τὸ γὰρ τοι, προσῆλθεν, ἔθος τῇ θεῖᾳ λέγειν Γραφῇ, ἀντὶ τοῦ, συνῆλθεν, ἢ γουν, κεκοινωνήκε γαμικῶς. Ὅρα τοιγαροῦν ὁ προφήτης καὶ συνόδου σχῆμα γεγονὸς πρὸς τὴν ἀγίαν Παρθέ- νον, ἦν εἶναι φησι καὶ προφήτιν, πρᾶγμα διδάσκων ἀληθές· εἶτα καὶ σύλληψιν γεγενῆσθαι φησιν, τε- χθῆναι δὲ καὶ υἱόν. Ὁξεῖα δὲ σφόδρα τῆς ὀράσεως ἢ ἀπόδοσις, πάντα τῷ προφήτῃ παρατιθεῖσα πρὸς γνῶσιν. Ὅτι γὰρ ἐξ ἀγίου Πνεύματος τὸ πανάγιον ἐκεῖνο διεπήγνυτο σῶμα τὸ ἐνωθὲν τῷ Λόγῳ, πῶς ἂν ἐνδοιασεί τις; Οὐκοῦν ἢ τοῦ Πνεύματος ἐνέργεια, δι' ἧς τὸ ἐν τῇ ἀγίᾳ Παρθένῳ διεπλάττετο σῶμα, τῷ τῆς συνόδου σχήματι πλαγίως κατεσημαίνετο. Ἀπ- αρχὴ γὰρ γέγονε καὶ κατὰ τοῦτο Χριστὸς τῶν ἡγια- σμένων ἐν πνεύματι, οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν. Γεννητὸς οὖν Πνεύματος κατὰ γε τὴν σάρκα καὶ πρὸ τῶν ἄλλων αὐτὸς, ἵνα καὶ

ἡμεῖς δι' αὐτὸν ἐν τούτοις. Ἐπισημήνασθαι δὲ ἀναγκαῖον, ὅτι τὸν Οὐρίαν καὶ τὸν Ζαχαρίαν μάρτυρας αὐτῶ γενέσθαι προστέταχεν, τοῦ ὀξέως προνομήν ποιῆσαι σκύλων. Προσετίθει δὲ, ὅτι "Ἐπάρεστι γάρ."6 Μεμαρτύρηκε γὰρ ὁ νόμος, καὶ μὴν ἡ τῶν ἀγίων προφητῶν προανάρρησις, ὅτι γεννηθεὶς ὁ Χριστὸς σκυλεύσει τὸν Σατανᾶν, καὶ διαρπάσει τὰ σκεύη αὐτοῦ, καθά φησιν αὐτὸς, τοῦτ' ἔστιν, ἰδίους ποιήσεται τοὺς ἐκείνου προσκυνητάς ποτε. Τοῦτο γὰρ καὶ αὐτὸς ἔφασκεν ὁ Χριστὸς, ὡς ἐν τρόπῳ παραδείγματος λέγων· "Ἐπὶ πῶς δύναται τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον δήσῃ τὸν ἰσχυρὸν, καὶ τότε διαρπάσει τὰ σκεύη αὐτοῦ;"6 Λέγων δὲ, ὅτι "Ἐπάρεστι γάρ,"6 οὐκ εἰς μακρὰν ἔσεσθαι τὴν ἀνάδειξιν τοῦ Ἐμμανουὴλ κατεπηγγέλλετο. Τοῦτό τοι καὶ πρὸς τὸν μακάριον Ἀμβραχὸν εὐρίσκεται λέγων· "Ἐτι μικρὸν, ὁ ἐρχόμενος ἤξει, καὶ οὐ χρονιεῖ."6 9 Καὶ εἶπε Κύριός μοι· Κάλεσον τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Ταχέως σκύλευσον, Ὀξέως προνόμεισον. Διότι πρὶν ἢ γνῶναι τὸ παιδίον καλεῖν πατέρα ἢ μητέρα, λήψεται δύναμιν Δαμασκοῦ, καὶ τὰ σκύλα Σαμαρείας, κατέναντι βασιλέως Ἀσσυρίων.9 Εἰπὼν ἀνωτέρω τὸ, "Ἐἶδόν παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει, καὶ τέξεται υἱὸν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ 70.224 Ἐμμανουήλ."6 προστέταχε νῦν καλεῖσθαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Ταχέως σκύλευσον, Ὀξέως προνόμεισον. Ἄρ' οὖν εἰκαῖον ὄνομα αὐτῶ τὸ πρῶτον, τοῦτ' ἔστιν, Ἐμμανουήλ; πρέποι δ' ἂν ὅτι μάλιστα γὰρ τὸ, Ταχέως σκύλευσον, Ὀξέως προνόμεισον; Οὐ τοῦτο φαμεν, ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον. Ἔθος τῆ θεοπνεύστῳ Γραφῇ διαφοροῖς ὀνόμασι τὸν τῶν ὄντων Θεὸν ἀποκαλεῖν, καὶ ὡς ἀπὸ γε τῶν κατὰ καιροὺς δρωμένων ἔσθ' ὅτε προσεπινοεῖν τὰς κλήσεις. Τοῦτο τετήρηται καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ. Θεὸς γὰρ ἐστὶν ἀληθινὸς, καὶ ὅτι μὲν Θεὸς ὢν φύσει, γέγονε μεθ' ἡμῶν ὁ Λόγος, ὅτ' ἐπέφηνε καθ' ἡμᾶς, κατασημαίνει μὲν ἂν καὶ μάλα σαφῶς τὸ, Ἐμμανουήλ. Ἐπειδὴ δὲ γέγονεν ἄνθρωπος, ἐσκύλευσε τὸν Σατανᾶν, καὶ μὴν καὶ ἐξείλετο τῆς ἐκείνου σκαιοτήτος τοὺς πάλαι διηρπασμένους, καὶ δουλεύοντας αὐτῶ διὰ τῆς ἁμαρτίας, ἐκδείξειεν ἂν τὸ, Ταχέως σκύλευσον, Ὀξέως προνόμεισον. Ὅτι δὲ ὡς Θεὸς ἀφράστῳ δυνάμει κατορθοῦν ἔμελλε τῶν ἐπὶ γῆς τὴν λύτρωσιν προαναφαίνει λέγων· "Ἐδιότι πρὶν ἢ γνῶναι τὸ παιδίον καλεῖν πατέρα ἢ μητέρα, λήψεται δύναμιν Δαμασκοῦ, καὶ σκύλα Σαμαρείας, κατέναντι βασιλέως Ἀσσυρίων."6 Βαθὺς δὲ σφόδρα τῶν προκειμένων ὁ νοῦς, καὶ πνευματικὸν τὸ διήγημα. Κέκρυπται γὰρ ἀσαφείαις αἰεὶ πῶς ὁ θεῖος λόγος· οὐχ εὐρήσομεν γὰρ ὡς ἐν ἱστορίᾳ τε καὶ ἐν αἰσθητοῖς πράγμασιν, ὅτι γεννηθεὶς εὐθύς ὁ Χριστὸς, ἢ τὴν Δαμασκὸν ἐσκύλευσεν, ἢ τὴν χώραν τοῦ βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων, λυτρούμενος τοὺς ἐκ τῆς Σαμαρείας εἰς τὴν ἐκείνου χώραν ἀπενηνεγμένους. Ὅταν δὲ νοητῶς ἐκλάβωμεν, τότε δὴ πάντως τὸ ἀληθὲς ὀψόμεθα. Οὐκοῦν ἢ τε Δαμασκὸς, ἢ γουν Συρία πᾶσα, καὶ μὴν ἢ τῶν Ἀσσυρίων χώρα, τοῦτ' ἔστιν, ἢ Περσῶν τε καὶ Μήδων μεμείστωτο μὲν εἰδώλων· καὶ διὰ τοῦτο κέκληται γῆ τῶν γλυπτῶν· ἦσαν γὰρ βωμοὶ καὶ τεμένη πανταχοῦ, καὶ οἱ τοῖς τεμένεσιν ἐμφιλοχωρεῖν εἰωθότες, φημὶ δὴ τὰ τῶν ψευδομάντεων γένη, καὶ οἷς ἢ τέχνη πρὸς γοήτειαν. Πᾶσα δὲ τούτων ἢ δυνάμις ἦν, τὰ παρ' ἐκάστοις θρησκευόμενα δαιμόνια, καὶ ὁ τούτων ἡγούμενος Σατανᾶς. Ὅτε τοίνυν ἔμελλε τὴν τε Δαμασκοῦ δύναμιν, καὶ μὴν καὶ τὴν τοῦ βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων, τοῦτ' ἔστι τὸν Σατανᾶν καὶ τὰ πονηρὰ καὶ βέβηλα τῶν δαιμονίων στίφη, μονονουχὶ καταληῖσθαι Χριστὸς, ἀπαλλάξαι τε τῆς ὑπ' αὐτῶ δουλείας τοὺς ἠπατημένους, καὶ πρὶν ἡλικίας σωματικῆς εἰς τοῦτο ἔλθειν, ἥπερ ἂν πρέποι τὸ εἰδέναι δύνασθαι καλεῖν πατέρα ἢ μητέρα, διεσάφησεν εἰπὼν· "Ἐδιότι πρὶν ἢ γνῶναι τὸ παιδίον καλεῖν πατέρα ἢ μητέρα, λήψεται τὴν δύναμιν Δαμασκοῦ."6 Τὸ δὲ, λήψεται, ἀντὶ τοῦ, Χειρώσεται. λήψεται δὲ ὁμοίως καὶ τὰ σκύλα Σαμαρείας. Τοῦτ' ἔστιν, ἀπαλλάξει τοὺς αἰχμαλώτους πολεμήσας ὑπὲρ αὐτῶν. Ἀπέναντι τοῦ βασιλέως Ἀσσυρίων. Τοῦ νοητοῦ δηλονότι, φημὶ δὴ τοῦ Σατανᾶ. Αὐτὸς γὰρ ἦν καὶ ἢ

Δαμασκός, καὶ ἡ Συρίας δύναμις. Ὅτι καὶ οἱ τῶν εἰδώλων προσκυνη-ταὶ πᾶσαν ἔχουσιν ἐπ' αὐτοῖς τὴν τῆς σωτηρίας ἐλ-πίδα· Ὅτι δὲ ἐσκύλευσεν ὁ Χριστὸς τὸν Σατανᾶν, γεγεννημένος εὐθὺς, ἀταλαίπωρον ἰδεῖν. Γράφει γὰρ 70.225 ὁ Ματθαῖος· "Ἐτοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βη-θλεὲμ τῆς Ἰουδαίας ἐν ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασι-λέως, ἰδοὺ μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν παρεγένοντό τε εἰς Ἱεροσόλυμα, λέγοντες· Ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ἴδομεν γὰρ τὸν ἀστέρα αὐτοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ, καὶ ἤλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ."6 Προσ-κεκυνήκασι γοῦν καὶ προσήγαγον χρυσίον, καὶ λί-βανον καὶ σμύρναν. Ὁρᾶς ὅπως ἐσκύλευσε τὸν Σατανᾶν, καὶ προενόμευσεν ὀξέως; Ὅτι δὲ καὶ ὁ τῆς ἐπιδημίας σκοπὸς εἰς λύτρωσιν βλέπει τῶν ἐν αἰχμ-αλωσίᾳ τῇ νοητῇ γεγονότων, κατασημα[ί]νειεν ἄν καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς, διὰ φωνῆς Ἡσαΐου λέγων· "Ἐνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμὲ, οὐ εἴνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, κηρῦσαι αἰχμαλώτοις ἄφεςιν, καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν."6 Ψάλ-λει δέ που καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ περὶ αὐτοῦ· "Ἐναβάς εἰς ὕψος ἠχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν."6 Καὶ τοῦτο αὐτὸς ἐδίδαξεν εἰπὼν· "Ἐὶς ὅταν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἐλκύσω πρὸς ἑμαυτόν."6 9Καὶ προσέθετο Κύριος λαλήσαι μοι ἔτι· Διὰ τὸ μὴ βούλεσθαι τὸν λαὸν τοῦτον τὸ ὕδωρ τοῦ Σι-λωὰμ τὸ πορευόμενον ἠσυχῆ, ἀλλὰ βούλεσθαι ἔχειν Ῥαασσῶν, καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Ῥομελίου βασιλέα ἐφ' ὑμῶν, διὰ τοῦτο ἰδοὺ ἀνάγει Κύριος ἐφ' ὑμᾶς τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ τὸ ἰσχυρὸν καὶ πολὺ, τὸν βασιλέα τῶν Ἀσσυρίων, καὶ τὴν δό-ξαν αὐτοῦ. Καὶ ἀναβήσεται ἐπὶ πᾶσαν φάραγγα ὑμῶν καὶ περιπατήσεται ἐπὶ πᾶν τεῖχος ὑμῶν, καὶ ἀφελεῖ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας ἄνθρωπον, ὃς δυνήσε-ται κεφαλὴν ἄραι, ἢ δυνατόν συντελέσασθαι τι. Καὶ ἔσται ἡ παρεμβολὴ αὐτοῦ, ὥστε πληρῶσαι τὰ πλάτη τῆς χώρας σου.9 Ὅτι παρά γε τὸ εἰωθὸς ἀνθρώποις, ξένη τε καὶ ἀξιάγαστος ἔσται τοῦ Ἐμμανουὴλ ἡ γέννησις, ἢ διὰ τῆς ἀγίας Παρθένου, καὶ ὅτι πλείστων τε ὄσων καὶ περιφανεστάτων ἀληθῶς θεοσημειῶν ἀποτελεσθήσε-σθαι κατὰ καιροὺς εὗ μάλα διειρηκῶς, ἀποκαλύπτει τῷ προφήτῃ λοιπὸν, καὶ τὴν ἐσομένην κατ' αὐτοῦ τῶν Ἰουδαίων ἀπόνοιαν κατὰ γε τὸν τῆς ἐνανθρωπή-σεως καιρόν. Ἀφίκετο γεμῆν εἰς τόνδε τὸν κόσμον ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας, οὐκ ἐμφανῆ τε καὶ ὀρωμένην τὴν τῆς θεο-πρεποῦς ὑπεροχῆς δόξαν ἔχων· οὔτε μὴν κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον· οὐδὲ ταῖς ἀγ-γελικαῖς δυνάμεσι δορυφορούμενος ἐναργῶς· ἀλλ' οὐδ' ἐν δόξῃ τυχὸν ἐπιγεῖου βασιλέως· μετρίως δὲ σφόδρα καὶ ὑφειμένως, καὶ πολὺ λίαν ἀψοφητί. Καὶ τοῦτο ἡμῖν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ διὰ φωνῆς ἀγίων καταμεμήνυκε λέγων· "Ἐἰδοὺ συνήσει ὁ Παῖς μου ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ ἠυδόκησα· κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἐξοίσει· οὐκ ἐρίσει, οὐδὲ κραυγάσει, οὐδὲ ἀκουσθήσε-ται ἐν ταῖς πλατείαις ἡ φωνὴ αὐτοῦ. Κάλαμον συν-τετριμμένον οὐ κατεάξει, καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει."6 Καὶ τρόπος μὲν οὕτω τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τοῦ Μονογενοῦς. Ἰουδαῖοι γεμῆν οἱ τά-λανες τὸ ἐπ' αὐτῷ μυστήριον, ἢ οὐ συνέντες ὅλως ἠγουν ἀνοσίως διωθόμενοι, κατεπεφύοντο δεινῶς, καὶ ἐζήτουν αὐτὸν ἀποκτεῖναι λέγοντες· "Ἐπερὶ κα-λοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, ὅτι σὺ ἄνθρωπος ὢν, ποιεῖς σεαυτὸν Θεόν."6 Διατε-τελέκασι δὲ καὶ μέχρι παντὸς σκληροὶ καὶ ἐξήνιοι, 70.228 καὶ τὸ ἔτι τούτων ἐπέκεινα πρὸς τὸ δυσσεβές. Προσ-ἤγον μὲν γὰρ τῷ Πιλάτῳ λέγοντες· "ἘΑἶρε, αἶρε, σταύρωσον αὐτόν."6 Ἐκεῖνου δὲ πρὸς ταῦτα μονονουχὶ καταμειδιῶντός τε καὶ λέγοντος· Τὸν βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω; κατεκεκράγεσαν λέγοντες· "Ἐὐκ ἔχο-μεν βασιλέα εἰ μὴ Καίσαρα."6 Ἄθρει δὴ ὅπως ἠρνή-σαντο μὲν τὸ ὑπ' αὐτοῦ βασιλεύεσθαι, Καίσαρα δὲ καὶ ἀνθρώπους ἐπεγράφοντο βασιλέας. Αἰνιγματωδῶς τοιγαροῦν τῷ προφήτῃ Θεὸς αὐτὸ δὴ τοῦτο καθ-ίστησιν ἐναργές. Ἐπειδὴ δὲ προσήκειν ὑπολαμβάνω, καὶ τὸ τοῖς τῆνικάδε πράγμασι πρέπουσαν τοῦ λόγου ποιήσασθαι τὴν ἀπόδοσιν· φαμέν ὅτι τῷ ὕδατι τοῦ Σιλῳὰμ τὴν ὑπὸ Θεῷ παρεικάζει βασιλείαν, ἣν ἀτι-μάσαντες Ἰουδαῖοι, γεγόνασιν ὑφ' ἐτέρῳ, καὶ δέδον-ται τοῖς

ἐχθροῖς. Ταύτητοί φησι· "Ὅτι διὰ τὸ μὴ βού- λεσθαι τὸν λαὸν τοῦτον τὸ ὕδωρ τοῦ Σιλωὰμ τὸ πορευόμενον ἡσυχῇ, ἀλλὰ βούλεσθαι ἔχειν τὸν Ῥαασῶν, καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Ῥομελίου βασιλέα ἐφ' ὑμῶν, διὰ τοῦτο ἰδοὺ ἀνάγει Κύριος ἐφ' ὑμᾶς τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ τὸ ἰσχυρὸν καὶ τὸ πολὺ, τὸν βασι- λέα τῶν Ἀσσυρίων."6 Τὸ τοῦ Σιλωὰμ ὕδωρ ρεῖν οὕτω φασὶν ἡσυχῇ, ὡς δίχα κτύπου προχεῖσθαι παντός. Ἐρμηνεύεται δὲ Σιλωὰμ, ἀπεσταλμένος. Δέχεται τοίνυν εἰς εἰκόνα καὶ τύπον αὐτὸν τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν παρουσίας, τῆς ἀψοφητῆ γεγεννημένης, καθά- περ ἔφην ἀρτίως. Ἀπεσταλμένος δὲ κατ' ἀλήθειαν ὁ Χριστός. Ἀπόστολον γοῦν καὶ Ἀρχιερέα αὐτὸν τῆς ὁμολογίας ἡμῶν καὶ ὁ σοφὸς ὀνομάζει Παῦλος. Δέ- χεται δὲ ὁμοίως καὶ ἀπαξαπλῶς τῆς ὑπὸ Θεῷ βασι- λείας εἰς τύπον τὸν Σιλωὰμ. Οὐκοῦν ἐπειδήπερ ὁ λαὸς οὗτος ὁ ἀκαμπῆς καὶ ἐξήνιος, οὐ βούλεται ἔχειν τὸ ὕδωρ τοῦ Σιλωὰμ τὸ πορευόμενον ἡσυχῇ· ἀποσεῖται γὰρ τὸν ὑπὸ Θεῷ ζυγόν· ἐπιθυμεῖ δὲ μᾶλλον ὑπὸ τὴν ἀνθρώπων εἶναι βασιλείαν, καὶ κατισχυῶσαι μᾶλ- λον αὐτοῦ τοὺς πλεονεκτεῖν ἐθέλοντας, τὸν Ῥαασῶν, φημὶ, καὶ τὸν Φακεε΄ ταύτης ἔνεκα τῆς αἰτίας ἐπ' αὐτοῖς ἀνήσω τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ, τοῦτ' ἔστι, τοῦ Εὐφράτου. Ἐπειδὴ δὲ ἦν ἀσαφέστερός πως ὁ λόγος, προσεπάγει παραχρῆμα, καὶ φησι, Βασιλέα τῶν Ἀσ- συρίων, καὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ· τοῦτ' ἔστι, τοὺς ὑπ' αὐτῷ πάντας, καὶ ἅπαν ἔθνος τὸ ὑπεστρωκὸς αὐτῷ τὸν ἀνχένα. Ὑδατι δὲ παρεικάζει τὰ πλήθη. Καὶ τοῦτο ἔθος τῆ θεοπνεύστῳ Γραφῇ. Καὶ γοῦν περὶ τῆς Νινευῆ, καὶ τῆς ἐν αὐτῇ ἀναριθμήτου πληθύος, φησὶ διὰ φωνῆς προφητῶν· "Ὅτι καὶ Νινευῆ, ὡς κολυμβήθρα ὑδάτων τὰ ὕδατα αὐτῆς."6 Ἐπιμένει δὲ τῆ τροπῇ καὶ φησιν· "Ὅτι ὡς ἐφ' ὕδατός τε καὶ ποταμοῦ, καὶ ἀναβήσεται ἐπὶ πᾶσαν φάραγγα ὑμῶν, καὶ περιπα- τήσει ἐπὶ πᾶν τεῖχος ὑμῶν, καὶ ἀφελεί ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας ἄνθρωπον, ὃς δυνήσεται κεφαλὴν ἄραι, ἢ δυνατὸν συντελέσασθαι τι. Καὶ ἔσται ἡ παρεμβολὴ αὐτοῦ, ὥστε πληρῶσαι τὰ πλάτη τῆς χώρας σου."6 Ἦχθη δὲ εἰς πέρας ἅπαντα ταυτὶ, προφητεύοντος Ἰερεμίου, ὅτε τῆς Ἰουδαίων χώρας κατεστράτευσεν ὁ Ναβουχοδονόσορ· καὶ καθεῖλε μὲν τὴν περιβόητον Ἱερουσαλήμ· κατεμπρήσας δὲ καὶ τὸν ναὸν, καὶ τοὺς τῶν Ἰουδαίων ἐπισήμους ἀπεκτονῶς, ὁμοῦ τοῖς σκεύεσι τοῖς ἱεροῖς τὴν ἄλλην ἅπασαν καὶ ὑπολελειμ- 70.229 μένην ἐκ τοῦ πολέμου πληθὺν ἀπεκόμισεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ. Πρόδηλον οὖν ὅτι τοῖς οὐκ ἐθέλουσιν ἔχειν τὸ ὕδωρ τοῦ Σιλωὰμ τὸ πορευόμενον ἡσυχῇ, τοῦτ' ἔστι Χριστὸν, ἦτοι τὴν ὑπὸ Θεῷ βασιλείαν, ἐπιπηδήσει πάντως ὁ τῶν νοητῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς, τοῦτ' ἔστιν, ὁ Σατανᾶς, καὶ αἰχμαλώτους ἔλων, τοῖς ἰδίους ὑποθήσει ζυγοῖς, καὶ ποιήσει δούλους, ταῖς ἐκ πολυτρόπων ἀμαρτιῶν κατασφίγγων σειραῖς. 9 Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός, γνῶτε ἔθνη, καὶ ἠττᾶσθε· ἐπακούσατε ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς· ἰσχυρότερες ἠττᾶσθε. Ἐὰν γὰρ πάλιν ἰσχύσητε, πάλιν ἠττη- θήσεσθε. Καὶ ἦν ἂν βουλευθήσεσθε βουλήν, διασκεδάσει Κύριος· καὶ λόγον ὃν ἂν λαλή- σητε, οὐ μὴ ἐμμείνη· ὅτι μεθ' ἡμῶν Κύριος ὁ Θεός.9 Ἀνασκιρτᾷ τῷ προφήτῃ πρὸς θυμηδίαν ὁ νοῦς, ἐπεγνωκότε σαφῶς τὸ Χριστοῦ μυστήριον. Εἶτα τῶν ἀγίων εὐαγγελιστῶν καὶ μέντοι καὶ ἀποστόλων τότε πρόσωπον ὁμοῦ καὶ τὸν λόγον ἀναλαβὼν, Ἑλλησί τε καὶ Ἰουδαίοις μονονουχὶ καὶ διαμαρτύρεται, ὄπλον τοῖς πεπονημένοις αὐτὸν, οὐδὲν ἔσται τὸ ἀντιστατοῦν. Τοῖς μὲν οὖν ἔθνεσι δύο ταῦτα κατορθῶσαι διακε- λεύεται, διαγνώναί τε τὸ Χριστοῦ μυστήριον, καὶ μὴν ὅτι καὶ ἠττᾶσθαι χρὴ τοῖς διδάσκουσιν αὐτό. Γνῶτε γὰρ, φησὶ, καὶ τὸν ἐν αὐτῷ δέξασθε λόγον, καὶ ἠτ- τήθητε, τοῦτ' ἔστι, παραχωρεῖτε, καὶ μὴ ἀνθίστασθε τοῖς ἀγίοις μυσταγωγοῖς· ὑπακούσατε δὲ μᾶλλον αὐ- τοῖς ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς, τοῦτ' ἔστιν, οἱ κατὰ πᾶσάν τε πόλιν καὶ χώραν, καὶ μέχρι αὐτῶν τερμά- των τῆς ὑπ' οὐρανόν. Οἱ δὲ ἠττώμενοί τε καὶ παρα- χωρεῖν ἐθέλοντες τὸ νικᾶν τοῖς τῆς ἀληθείας διδασκά- λοις, εἰσδέχονται μὲν εὐκόλως τὸν παρ' αὐτῷ λόγον, πεπιστευκότες δὲ εἰς Χριστὸν βαδιοῦνται κατ' εὐθὺ παντὸς ἀγαθοῦ, καὶ τὴν αὐτῷ φιλαιτάτην κατορθώ- σαντες ἀρετὴν, λαμπρὰν τε καὶ ἀξιοζήλωτον κατα-

κληρονομήσουσι δόξαν. Καὶ ταυτὶ μὲν τοῖς Ἑλλήνων στίφεισιν, ὡς ἐκ προσώπου τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ εὐαγγελιστῶν ὁ προφήτης φησὶν· Ὑμεῖς δὲ, ὦ Ἰουδαῖοι, ἰσχυρότεροι ἤτῳσθε. Ὅσον μὲν γὰρ εἶς γε τὸν ἐνόντα τοῖς Ἰουδαίοις σκοπὸν, κατίσχυσαν τοῦ Χριστοῦ, σταυρῶ παραδόντες οἱ δαίμονες. Πλὴν ἐβουλεύσαντο βουλήν, ἣν οὐ μὴ δύνωνται στήσαι, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Οὐ γὰρ ἦν δύνασθαι θανάτῳ περιβαλεῖν τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς. Οὐκοῦν εἰ καὶ νενομίκατε, φησὶν, ἰσχύσαι Κυριοκτονήσαντες, ἀλλ' οὖν ἠττήθητε λοιπὸν, καὶ δότε τὸ εὐπειθὲς παραδεξάμενοι τὴν πίστιν, ἡγουν ἐκεῖνο γινώσκετε, κἂν ὅτι πάλιν ἰσχύσητε μὴ ἀνεχόμενοι τῆς διδασκαλίας, ἀλλ' ἐπιτιμῶντες ἀγρίως τοῖς τὸ Εὐαγγέλιον καταγγέλλουσι, πάλιν ἠττήθησεσθε κολάζοντι λοιπὸν τῷ Κριτῇ, καὶ τὰς τῆς οὕτω μακρᾶς ἀπονοίας αἰτοῦντι δίκας. Ὁ δὲ καὶ πέπρακται. Μετὰ γὰρ τοῖς ἀναβιῶναι Χριστὸν, καὶ ἀνελεῖν εἰς οὐρανὸν, καὶ αὐτοῖς ἐπεβούλευον τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις· καὶ δὴ καὶ εἰσφέροντες ἐν τοῖς συνεδρίοις ἔτυπτον ἐγκαλοῦντες καὶ λέγοντες· Παραγγελία παρηγγείλαμεν ὑμῖν μὴ λαλεῖν τι ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ, καὶ ἰδοὺ πεπληρώκατε τὴν Ἱερουσαλήμ τῆς διδαχῆς ὑμῶν. Οὐκοῦν ἔδοξαν μὲν καὶ κατὰ τοῦτο ἰσχύειν, πλὴν ἀνόνητα πάντα αὐτοῖς, καὶ βουλή, καὶ σκέψις, καὶ λόγος· ἐνίκων γὰρ οἱ θεσπέσιοι μαθηταὶ λέγοντες, διότι Μεθ' ἡμῶν Κύριος ὁ Θεός. Οἱ δὲ πικρὰς ἔζητηναι δίκας, ταῖς Ῥωμαίων στρατιαῖς καὶ οὐχ ἐκόντες ἠττώμενοι. 70.232 Ὁὕτω λέγει Κύριος· Τῇ ἰσχυρᾷ χειρὶ ἀπειθοῦσι, τῇ πορείᾳ τῆς ὁδοῦ τοῦ λαοῦ τούτου λέγοντες· Μήποτε εἴπωσι, Σκληρόν. Πᾶν γὰρ ὃ ἐὰν εἴπη ὁ λαὸς οὗτος, σκληρόν ἐστιν.⁹ Ἐφην ὅτι τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ εὐαγγελιστῶν τὸ πρόσωπον ἑαυτῶ περιτιθεὶς ὁ μακάριος προφήτης, ἔθνεσίν τε καὶ Ἰουδαίοις ἠτῶσθαι Χριστῶ συνεβούλευσεν, ὑπακοῦσαί τε αὐτῷ καὶ τοὺς μέχρις ἐσχάτων τῆς γῆς. Εἶτα Θεὸς πρὸς αὐτὸν μονονουχὶ καὶ καταθαυμάζων τὴν τοῦ Ἰσραὴλ σκαιότητα καὶ τὸ λίαν ἀμαθὲς, Τῇ ἰσχυρᾷ χειρὶ, φησὶν, ἀπειθοῦσιν. "ἘΠαναλήκῃ γὰρ," ἔθραυστος, καὶ πάντα ἰσχύουσα δεξιὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατὴρ ὁ Υἱὸς, δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἐν ᾧ τὰ πάντα· ὁ καταργήσας θάνατον, καὶ συντρίψας τὸν Σατανᾶν, καὶ σκυλεύσας τὸν ἄδην, καὶ ἀφθαρσίαν δωρούμενος τοῖς ὑπὸ φθορὰν, καὶ ἀνακαινίζων τὰ πάντα πρὸς τὸ ἐν ἀρχαῖς. Οὕτω καὶ διὰ τῆς τοῦ ψάλλοντος φωνῆς οἱ ἐν Χριστῶ σεσωσμένοι φησὶν· "ἘΔεξιὰ Κυρίου ὑψώσε με, δεξιὰ Κυρίου ἐποίησε δύναμιν." Ἐφῆται δὲ καὶ ἐν Ὠδαίᾳ· "ἘΔεξιὰ σου, Κύριε, δεδοξασται ἐν ἰσχύϊ· ἡ δεξιὰ σου χεὶρ, Κύριε, ἔθραυσεν ἐχθρούς." Οὐκοῦν ἀνοσιότητός τε ὁμοῦ, καὶ μὴν καὶ φρενοβλαβείας εἰς τοῦτο διεληλάκασιν, ὡς τῇ ἰσχυρᾷ χειρὶ τῇ σωζούσῃ ῥαδίως ἀπειθεῖν ἐλέσθαι, καὶ παρ' οὐδὲν ἡγεῖσθαι τὸ πρᾶγμα. Ἀπειθοῦσι δὲ ὁμοίως τῇ πορείᾳ τοῦ λαοῦ τούτου, φησὶν· οὗ τὸ πρόσωπον ἀναλαβὼν ἔφασκεν εὐθύς· Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός. Ὅποια δὲ τίς ἐστὶν ἡ πορεία τοῦ λαοῦ; Τῶν ἐχόντων τὸν Ἐμμανουὴλ ἢ πίστις ἢ εἰς αὐτὸν, ἢ εὐαγγελικὴ πολιτεία, παρεωραμένης τῆς ἐν νόμῳ καὶ ὡς ἐν σκιάῳ. Ἀπειθοῦσι δὲ τῇ πορείᾳ τοῦ λαοῦ τούτου λέγοντες· Μήποτε εἴπητε, Σκληρόν. Πᾶν γὰρ ὃ ἐὰν εἴπη ὁ λαὸς οὗτος, σκληρόν ἐστι. Σκληρόν γὰρ εἶναι πῶς τοῖς Ἰουδαίοις ἐδόκει τῶν ἁγίων ἀποστόλων ὁ λόγος, ὅτι περιστέλλοντες ὡς ἐν καιρῷ τῷ δέοντι τὴν σκιάν, ζῆν οὐκ εἶναι κατὰ τὸν Μωσέως νόμον, εὐαγγελικῶς δὲ μᾶλλον καὶ πνευματικῶς. Ὁτὸν δὲ φόβον αὐτῶν οὐ μὴ φοβηθῆτε, οὐδ' οὐ μὴ ταραχθῆτε, Κύριον αὐτὸν ἀγιάσατε, καὶ αὐτὸς ἔσται σοι φόβος. Καὶ ἐὰν ἐπ' αὐτῷ πεποιθῶς ἦς, ἔσται σοι εἰς ἀγίασμα, καὶ οὐχ ὡς λίθου προσκόμματι συναντήσετε αὐτῷ, οὐδ' ὡς πέτρας πώματι.⁹ Προαιτιασάμενος τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ ὡς ἀπειθεῖν ἐλόμενους τῇ πορείᾳ τοῦ λαοῦ, τοῦ ἐν Χριστῷ δῆλον ὅτι, καὶ ταῖς τῶν ἁγίων ἀποστόλων μυσταγωγίαις, μεθίστησι πρὸς αὐτοὺς τὸν τῆς παρακλήσεως λόγον, καὶ ἔθραυστον αὐτοῖς ἐνεργάζεται νοῦν, μὴ δὴ χρῆναι λέγων δεδιέναι τοὺς ἀπειθοῦντας αὐτοῖς, μήτε μὴν ὅλως τὸν ἐκ τῆς ἐκείνων σκαιότητος εἰσδέχεσθαι θόρυβον· τεθαρρήκότας δὲ μᾶλλον ἐπὶ Θεῷ,

κατανεα- νιεύεσθαι τῶν ἐχθρῶν· εὖ εἰδότας ὅτι καὶ ὄπλον αὐ- τοῖς ἔσται, καὶ πύργος ἰσχύος, καὶ κατακρατήσου- σιν εὐκόλως τῶν ἀνθεστηκότων. Ταύτητοί φησιν· Τὸν δὲ φόβον αὐτῶν οὐ μὴ φοβηθῆτε, οὐδὲ ταραχθῆτε. Εἰ δὲ δὴ τις βούλοιτο ταῖς τῶν προκειμένων ἐννοίαις ἰσχνὸν ἐνιέναι τὸν νοῦν, καὶ καθ' ἕτερον αὐτὸ νοήσει 70.233 τρόπον. Ἔστι δὲ οὕτως. Ἰουδαῖοι μὲν γὰρ ἐδεδῖεσαν οὐ μικρῶς μὴ ἄρα πως Θεῷ προσκρούσειαν, διωθού- μενοι μὲν τῆς ἐν νόμῳ πολιτείας τὴν ὁδόν· προσίε- μενοι δὲ τοῦ Σωτῆρος τὸν λόγον ἀφιστάντος τῶν τύ- πων, καὶ παρ' οὐδὲν ἠγεισθαι προστάττοντος τὴν σκιάν. Καὶ γοῦν ἔφασκον περὶ αὐτοῦ· "Ἐἰ οὖν οὗτος ὁ ἄνθρωπος παρὰ Θεοῦ, οὐκ ἂν ἔλυε τὸ Σάββατον."6 Ὅτι τοίνυν εἰ καὶ ἦσαν ἐξ Ἰουδαίων οἱ θεσπέσιοι μαθηταί, παραιτεῖσθαι χρῆν αὐτοὺς τὸν τῶν ἀπει- θούντων φόβον, δεδιότων, ὡς ἔφην, προσκρούσαι τῷ νόμῳ, διὰ γε τοῦ ζῆν ἐλέσθαι μᾶλλον εὐαγγελικῶς, παρεγγυᾶ λέγων· Τὸν δὲ φόβον αὐτῶν οὐ μὴ φοβη- θῆτε, οὐδ' οὐ μὴ ταραχθῆτε· ἀγιαζέσθω δὲ μᾶλλον, φησὶ, παρ' ὑμῶν ὁ τῆς δόξης Κύριος, τοῦτ' ἔστιν, ὁ Χριστὸς, καὶ τιμάσθω τῇ πίστει, καὶ φοβερὸς ἔστω παρ' ὑμῖν. Ἔσται γὰρ οὕτως ὑμῖν ἀγίασμα, καὶ οὐχ ὡς λίθου προσκόμματι συναντήσετε αὐτῷ, οὐδὲ ὡς πέτρας πτώματι. Δύο τίθησιν ἐν αὐτῷ μεγάλα καὶ ἐξαιρέτα. Πρῶτον μὲν γὰρ, ἀγιάσει, φησὶν, ὑμᾶς τοὺς πιστεύοντας, καὶ μετόχους ἀποφανεῖ τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως διὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος· κερδανεῖτε δὲ πρὸς τούτῳ, τὸ μήτε ὡς λίθῳ, μήτε μὴν ὡς πέτρῳ σκαν- δάλου περιπεσεῖν. Ὁ δὲ καὶ πεπόνθασιν οἱ τάλανες Ἰουδαῖοι διὰ πολλὴν ἄγαν ἀμαθίαν λέγοντες· "Ἐμεῖς οἴδαμεν ὅτι Μωσῆ λελάληκεν ὁ Θεός· τοῦτον δὲ οὐκ οἴδαμεν πόθεν ἐστίν."6 Οὐκοῦν ἐπειδήπερ οὔτε ἠγίασαν αὐτὸν, οὔτε μὴν ἠθέλον ἐπ' αὐτῷ πεποιθέναι, μεμενήκασιν μὲν ἀγιασμοῦ παντελῶς ἀμέτοχοι, προσπταί- σαντες δὲ ὡς λίθῳ πεπτώκασιν, καὶ ἐν παντὶ γεγόνασιν κακῶ. Ὁ δὲ οἶκος Ἰακώβ ἐν παγίδι, καὶ ἐν κοιλάσματι ἐγκαθήμενοι ἐν Ἱερουσαλήμ· διὰ τοῦτο ἀδυνατήσου- σιν ἐν αὐτοῖς πολλοὶ, καὶ πεσοῦνται καὶ συντριβή- σονται, καὶ ἐγγιούσιν, καὶ ἀλώσονται ἄνθρωποι ἐν ἀσφαλείᾳ ὄντες. Τότε φανεροὶ ἔσονται οἱ σφραγιζό- μενοι τὸν νόμον τοῦ μὴ μαθεῖν. Ὁ σοφὸς ἔφη Παροιμιαστής· "Ἐγὼ γὰρ, μὴ ζηλούτω ἡ καρδία σου ἀμαρτωλοῦς, ἀλλ' ἐν φόβῳ Κυρίου ἴσθι ὅλην τὴν ἡμέραν."6 Πρέποι γὰρ ἂν τούς γε ἀληθῶς ἀρτίφρονας, μὴ τῆς τῶν φαύλων σκαιότητος, ἀλλὰ τῆς τῶν ἀγαθῶν ἐπιεικείας γενέσθαι μιμητάς. Οὐκ- οῦν ἐπειδήπερ τοῖς ἀγίοις συνεβούλευε μαθηταῖς, ἀγίασμα μὲν ποιεῖσθαι Χριστὸν, πεποιθέναι δὲ μάλ- λον ἐπ' αὐτῷ, καὶ τὰς τῶν διωκόντων ἀπονοίας ἠγεῖ- σθαι μηδὲν, προσεπήγαγεν ἀναγκαίως, ὅσα τε καὶ οἷα τοῖς ἀπειθεῖν ἠρημένοις συμβήσεται βλάβη. Ὁ γὰρ οἶκος, φησὶ, τοῦ Ἰακώβ, τοῦτ' ἔστιν, Ἰουδαῖοι, πλεί-στην τε ὄσην καὶ ἀκατάληκτον τὴν κατὰ Χριστοῦ νοσοῦντες ἀπόνοιαν, ἔσονται προσεικότες τοῖς ἐν πα- γίδι γεγονόσιν, καὶ τεθηρευμένοι εἰς ὄλεθρον. Ἡ καὶ τοῖς ἐν κοιλάσμασι, τοῦτ' ἔστι, τοῖς εἰς βόθρον ὠλι- σθηκόσιν. Ταύτης τε ἔνεκα τῆς αἰτίας ἀδυνατήσουσιν ἐν αὐτοῖς πολλοὶ, καὶ πεσοῦνται, καὶ συντριβήσονται, καὶ ἐγγιούσιν, τοῦτ' ἔστιν, ἐγγὺς ἔσονται καὶ οὐ μα- κρὰν τοῦ κατασίνεσθαι πεφυκότες. Ἔσονται γὰρ ἀν- ἰσχυες καὶ συντετριμμένοι, καὶ τοῖς πολεμοῦσιν ἀλώ- σιμοι. Καὶ τοῦτο ἦν ἄρα τὸ διὰ φωνῆς προφήτου περὶ αὐτῶν εἰρημένον ὑπὸ Θεοῦ. Ἴδου ἐγὼ δίδωμι ἐπὶ τὸν λαὸν τοῦτον ἀσθένειαν· καὶ ἀσθενήσουσιν ἐν αὐ- 70.236 τοῖς πατέρες καὶ υἱοὶ ἅμα. Γείτων καὶ πλησίον αὐτοῦ ἀπολοῦνται· καίτοι τῶν ἐν Χριστῷ κεκλημένων εἰς ἀγιασμόν οὐχ ὧδε ἐχόντων. Ἰσχύς γὰρ αὐτῶν καὶ ὑμνησις ὁ Κύριος, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Καὶ πι- στώσεται λέγων ὁ θεσπέσιος Παῦλος· "Ἐάντα ἰσχύῳ ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ."6 Ἀλώσονται τοίνυν οἱ ἀπιστοῦντες, φησὶν, ἄνθρωποι ἐν ἀσφαλείᾳ ὄντες. Ὅσον μὲν γὰρ ἦκεν εἰς τὴν ἄνωθεν ἐπικουρίαν τὴν ὑπάρξασαν ἀεὶ τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, ἀνάλωτοί τινες ἦσαν, καὶ δυσκαταμάχητοι τοῖς ἐχθροῖς, ὄρατοῖς τε καὶ ἀοράτοις. Ἐφη γὰρ πού Θεὸς περὶ τῆς Ἱερουσαλήμ· "Ἐγὼ ἔσομαι αὐτῇ, λέγει Κύριος, τείχος πυρὸς

κυκλόθεν, καὶ εἰς δόξαν ἔσομαι ἐν μέσῳ αὐτῆς."6 Ἐπειδὴ δὲ προσκεκρούκασιν ἔμπαροινούντες Χριστῶ, πάσης ἀσφαλείας ἔρημοι, νοητῆς τε καὶ αἰσθητῆς διατελοῦσιν ἐν κόσμῳ. Μεταπεφοίτηκε γὰρ εἰς ἑτέ- ρους, τοῦτ' ἔστι, τοὺς ἐξ ἔθνῶν ἢ τοῦ σώζοντος χάρις. "6Ἔσονται δὲ τότε, φησὶν, φανεροὶ, οἱ σφραγιζόμενοι τὸν νόμον τοῦ μὴ μαθεῖν."6 Καὶ τίνες ἂν εἶεν οὗτοι πάλιν; Οἱ ἐν Χριστῶ δηλονότι δεδικαιωμένοι τε καὶ ἡγιασμένοι διὰ τοῦ Πνεύματος· οἷς ἂν ἀρμόσειεν εἰ- πεῖν· "6Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, Κύριε."6 Εἰκὼν μὲν γὰρ καὶ ὁμοίωσις καὶ οἶονεὶ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁ Υἱός. Φῶς δὲ τὸ ἐξ αὐτοῦ πεμπόμενον εἰς ἡμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, δι' οὗ κατεσφραγίσμεθα πρὸς εἰκόνα τὴν πρώτην ἀναμορ- φούμενοι δι' ἁγιασμοῦ. Πεποημέθα γὰρ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν τοῦ κτίσαντος Θεοῦ. Ἔσονται τοίνυν φανεροὶ, φησὶ, τοῦτ' ἔστιν, ἐπίσημοι καὶ Θεῶ γνωρι- μῶτατοι, καὶ διαπρεπεῖς ἐν κόσμῳ· οἱ τῶ ἁγίῳ κατα- σφραγιζόμενοι Πνεύματι, τοῦ μὴ μαθεῖν τὸν νόμον. Ἄρ' οὖν ἀφεξόμεθα τῶν νομικῶν ἀναγνωσμάτων; Καίτοι πῶς οὐκ ἀμαθὲς τὸ ὧδε νοεῖν, Χριστοῦ λέ- γοντος ἐναργῶς· "6Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ πλουσίῳ, ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ καινὰ καὶ παλαιά."6 Οὐκοῦν οὐ παραιτούμεθα μὲν τὸ εἰδέναί τὸν νόμον· τό γε μὴν οὕτως εἰδέναί, φευκτὸν, ὥστε καὶ ζῆν ἐλέσθαι νομι- κῶς, ἡγουν Ἰουδαϊκῶς. Οὐ γὰρ τοι βουῖς ἱερεύσομεν, οὔτε μὴν ταῖς δι' αἱμάτων θυσίαις τιμήσομεν τὸν τῶν ὅλων Θεόν. Πνευματικὴν δὲ μᾶλλον προσκομιοῦμεν αὐτῶ λατρείαν εἰς ὁσμὴν εὐωδίας. Ὡς γὰρ φησὶν ὁ Σωτὴρ· "6Πνεῦμα ὁ Θεός, καὶ τοὺς προσκυνούντας αὐ- τὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν."6 Ὅτι δὲ τοῖς τῶ ἁγίῳ Πνεύματι κατεσφραγισμένοις εἰς καινότητα ζωῆς, ζημία πολλὴ τὸ θέλειν ἔτι πολι- τεύεσθαι τε καὶ ζῆν Ἰουδαϊκῶς, ἥτοι κατὰ τὴν τοῦ νόμου σκιάν, πιστώσεται λέγων ὁ μακάριος Παῦλος τοῖς μετὰ τὴν πίστιν ἀνόπιν ὡσπερ ἰουδαῖοι, εἰς λατρείαν τὴν ἐν σκιαῖς· "6Ἐναρξάμενοι πνεύματι, νῦν σαρκὶ ἐπιτελεῖσθε."6 Καὶ πάλιν· "6Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε, Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει. Ἀπηλλοτριώθητε; ἀπὸ Χριστοῦ, οἱ τινες ἐν νόμῳ βιοῦτε, τῆς χάριτος ἐξεπέσατε. Ἡμεῖς γὰρ διὰ πίστεως ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα."6 9Καὶ ἐρεῖ· Μενῶ τὸν Θεὸν ἀποστρέψαντα τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ οἴκου Ἰακώβ, καὶ πε- ποιθῶς ἔσομαι ἐπ' αὐτῶ.9 70.237 Ὅτι πολὺ πρόσεστι τοῖς ἐν Χριστῶ τὸ εὐήνιον, καὶ διὰ τούτων ἡμᾶς ὁ προφήτης πειρᾶται πληροφορεῖν. Προσεπεφώνει μὲν γὰρ αὐτοῖς ὁ τῶν ὅλων Θεὸς περὶ τοῦ Ἐμμανουήλ· Κύριον αὐτὸν ἀγιάσατε, καὶ αὐτὸς ἔσται σου φόβος. Καὶ ἐὰν ἐπ' αὐτῶ πεποηθῶς ἦς, ἔσται σοι εἰς ἁγίασμα. Οἱ δὲ καὶ λίαν ἀσμένως τὸν τῆς εἰς τοῦτο μυσταγωγίας προσηκάμενοι λόγον, μελλησμοῦ δίχα παντὸς ὑπισχνοῦνται τε τὸ εὐπειθές, καὶ πᾶσαν ἐπ' αὐτῶ θέμενοι τὴν ἐλπίδα φασί· "6Μενῶ τὸν Θεόν, τὸν ἀποστρέψαντα τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ οἴκου Ἰακώβ, καὶ πεποηθῶς ἔσομαι ἐπ' αὐτῶ."6 Καὶ τί τὸ μενῶ σημαίνειεν ἄν; Ἡ ἐκεῖνό που πάν- τως, ὃ καὶ ὁ θεσπέσιος ἔφη Δαβίδ· "6Ἐπομένων ὑπ- ἔμεινα τὸν Κύριον, καὶ προσέσχε μοι."6 Ἐπομένει δὲ τὸν Κύριον, ὃ τὰ αὐτῶ δοκοῦντα φρονεῖν ἡρημένος, καὶ τοῖς αὐτοῦ νεύμασι κατακολουθῶν, ἥδιστα τε λίαν τοὺς ὑπὲρ τῆς εἰς αὐτὸν εὐσεβείας ὑπομένων ἀγῶνας. Πρὸς γὰρ τοι τοῦτο αὐτοὺς διὰ τῆς τοῦ ψάλ- λοντος φωνῆς παροτρύνει τὸ Πνεῦμα λέγον· "6Ἀνδρί- ζου, καὶ κραταιούσθω ἡ καρδία σου, καὶ ὑπόμεινον τὸν Κύριον."6 "6Ἐπομενῶ τοίνυν, φησὶ, τὸν Θεὸν τὸν ἀποστρέψαντα τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ οἴκου Ἰακώβ"6 Ἄθρει δὴ οὖν ἄθρει πρὸς ταῖς εὐπειθείαις πόσον ἔχουσι τὸ νουνεχές. Ἐξ ὧν γὰρ ἕτεροι προσ- κεκρούκασι, καὶ δὴ καὶ πεπόνθασιν τοῦ θείου προσ- ὄπου τὴν ἀποστροφὴν, διὰ τούτων αὐτῶν ἀσφαλεστέ- ρας ἐργάζονται τὰς ἑαυτῶν καρδίας, πρὸς τὴν εἰς τὰ ἀμείνω ῥοπήν. Δεδίασιν γὰρ τῶν θείων ὁμμάτων τὴν ἀποστροφὴν. Ἀπροσωπόληπτος γὰρ ὁ κριτῆς, καὶ οὐκ ἂν ἐνδοιάσειε τις ὅτι

πάντη τε καὶ πάντως τοῖς ἐκάστου τρόποις πρεπόντως τε καὶ εἰκότως ἢ χαριεῖται τὸν ἔπαινον, ἡγουν ἐποίσει τὴν δίκην. Καὶ τοὺς μὲν ταῖς ἀπειθείαις ἐξυβρικότας, ἔξω τε προσώπου ποιήσεται, καὶ ἡγήσεται στυγητούς. Τούς γε μὴν τῇ πίστει τετιμηκότας, ἡγήσεται μὲν ὡς ἀγαπητούς τηροῦντας τὴν πίστιν, ἀποστραφήσεται δὲ μεθέντας τὸ γνήσιον, καὶ ἐν ἴσῳ ἡγήσεται τοῖς μηδ' ὄλως πεπιστευκόσιν, ἢ τάχα που καὶ ἐν χείροσι. Γέγραπται γὰρ περὶ τινῶν· "Ἐκρεῖττον γὰρ ἦν αὐτοῖς μὴ ἐπεγνωκέναι τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας, ἢ ἐπιγνοῦσιν εἰς τὰ ὀπίσω ἀνακάμψαι ἀπὸ τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς ἀγίας ἐντολῆς."6 9 Ἴδου ἐγὼ καὶ τὰ παιδιά ἃ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός, καὶ ἔσται εἰς σημεῖα, καὶ εἰς τέρατα ἐν τῷ Ἰσραὴλ παρὰ Κυρίου Σαβαώθ, ὃς κατοικεῖ ἐν ὄρει Σιών.9 Τὴν καλὴν ὁμολογίαν εὖ μάλα διηρηκότων (ἔφασαν γάρ· "Ἐμὲν ὁ Θεὸς τὸν ἀποστρέψαντα τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ οἴκου Ἰακώβ, καὶ πεποιθῶς ἔσομαι ἐπ' αὐτῷ"6) παραχρῆμα τὸ αὐτοῦ πρόσωπον εἰσφέρει τοῦ Ἐμμανουὴλ, τοῖς ἐπ' αὐτῷ τὴν ἐλπίδα θεμένοις χαριζομένου τὴν οἰκειότητα, δῆλον δὲ ὅτι τὴν διὰ τοῦ Πνεύματος. Ἐνήκε γὰρ ἡμῖν ὁ Υἱὸς τὸ ἴδιον Πνεῦμα, καὶ οἰκεῖοι γεγόναμεν αὐτοῦ· καὶ ἐν αὐτῷ κράζομεν, Ἄββα ὁ Πατήρ· ὀνομάζει τοίνυν ἡμᾶς παιδιά τοῦ Πατρὸς, ὡς τὴν διὰ Πνεύματος ἔχοντας ἀναγέννησιν, ἵνα καὶ ἀδελφοὶ χρηματίσωμεν τοῦ κατὰ φύσιν ἀληθῶς 70.240 Υἱοῦ. Ἐφη γὰρ διὰ τῆς τοῦ Ψάλλοντος φωνῆς· "Ἐπ' ἀγγελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου."6 Πλὴν εἰ καὶ γέγονεν ἀδελφός, καὶ κεχηματίκεν ἡμῶν πρωτότοκος διὰ τὸ ἀνθρώπινον, καίτοι Θεὸς ὑπάρχων, καὶ Υἱὸς μονογενῆς, ἀλλ' οὐκ ἡγνοήκαμεν αὐτοῦ τὴν δόξαν, καὶ τὴν κατὰ πάσης κτίσεως ὑπεροχὴν. Ἰσμεν δὲ ὅτι δεδόμεθα αὐτῷ παρὰ Θεοῦ καὶ Πατρὸς. Καὶ τοῦτο αὐτὸς εὐρίσκειται λέγων πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς Πατέρα καὶ Θεόν· "Ἐξέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου σοὶ ἦσαν, κάμοι αὐτοὺς ἔδωκας."6 Κύριος μὲν γὰρ τῶν ὄλων ἐστὶ κατὰ φύσιν ὁ Υἱός· καὶ συγκατάρχει παντὸς γενητοῦ τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. Ἐπειδὴ καὶ γέγονεν ἄνθρωπος, ὃ πάντα ἐστὶ θεόδοτα καὶ εἰσκριμένα λέγεται λαβεῖν, ὧν ὑπῆρχε κύριος ὡς Θεός· "Ἐπιτήσασθε γὰρ,"6 φησὶ, "Ἐπαρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς."6 Ἐπιγάννυται τοίνυν τοῖς ἐπ' αὐτῷ πεποιθόσιν, τοῦτ' ἔστι, τοῖς κεκλημένοις εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας διὰ τῆς πίστεως· μόνον δὲ οὐχὶ καὶ χεῖρα προτείνων καταδείκνυσι, λέγων· "Ἴδου ἐγὼ καὶ τὰ παιδιά, ἃ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός."6 Τίς οὖν ταῦτα λέγων; ὁ Ἐμμανουὴλ δηλονότι. Ὅς ἔσται, φησὶν, εἰς σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τῷ Ἰσραὴλ παρὰ Κυρίου Σαβαώθ, ὃς κατοικεῖ ἐν τῷ ὄρει Σιών. Ἴνα γὰρ πιστεύσειαν οἱ κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν, ὅτι Θεὸς ὧν φύσει γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ τῶν ὄλων ὑπάρχων Κύριος, τὴν τοῦ δούλου πεφόρηκε μορφὴν οἰκονομικῶς δι' ἡμᾶς· πλεῖστά τε ὅσα κατὰ τὴν Ἰουδαίαν εἰργάσατο σημεῖα, καὶ τῆς θείας ὑπεροχῆς ἐνεργεστάτην ἀπόδειξιν ἐποίησατο· τὰ παραδόξως τε καὶ ὑπὲρ λόγον ἀποτελούμενα· τοῦτο μὲν νεκροὺς ἀναστὰς, τοῦτο δὲ ἀκαθάρτοις πνεύμασιν ἐπιτιμῶν· καὶ τυφλοῖς δὲ τὸ βλέπειν ἐν ἐξουσίᾳ δωρούμενος. Ἐγκλημα δὲ τῆς Ἰουδαίων σκαιότητος καὶ δυσσεβείας, ὃ προφητικὸς ἔσται λόγος. Τὰ μὲν γὰρ σημεῖα καὶ τὰ τέρατα παρὰ Κυρίου Σαβαώθ τοῦ κατοικοῦντος ἐν τῷ ὄρει Σιών γεγενῆσθαι φησὶν. Οἱ δὲ τῶν ἐκτόπων ἢ πραγμάτων ἢ λόγων ἀνεπιτήδευτον ἔωντες οὐδὲν, δυσφημεῖν ἀπετόλμων λέγοντες· "Ἐξούτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια εἰ μὴ ἐν Βεελζεβούλ τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμόνων."6 9 Καὶ ἐὰν εἴπωσι πρὸς ὑμᾶς· Ζητήσατε τοὺς ἀπὸ τῆς γῆς φωνοῦντας, καὶ τοὺς ἐγγαστριμύθους τοὺς κενολογοῦντας, οἱ ἐκ τῆς κοιλίας φωνοῦσιν, οὐκ ἔθνος πρὸς Θεὸν αὐτοῦ; Τί ἐκζητοῦσι περὶ τῶν ζώντων τοὺς νεκρούς; Νόμον γὰρ εἰς βοήθειαν ἔδωκεν, ἵνα εἴπωσιν· Οὐχ ὡς τὸ ῥῆμα τοῦτο περὶ οὗ οὐκ ἔστι δῶρα δοῦναι περὶ αὐτοῦ.9 Κατηχητικὸν ἐξυφαίνει λόγον αὐτὸς ὁ Ἐμμανουὴλ τοῖς ἐλπίδα θεμένοις εἰς αὐτὸν, οἱ κατελογίσθησαν μὲν ἐν τέκνοις· δέδονται δὲ αὐτῷ παρὰ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὡς Σωτῆρι καὶ Λυτρωτῇ καὶ Ζωοποιῷ, καὶ

καταφωτίζειν ισχύοντι, καὶ παντὸς ἀπαλλάττειν κα- κοῦ· ἀφίστησι δὲ αὐτοὺς ὀλοτρόπως τῶν ἀρχαίων ἠθῶν, καὶ φρενοβλαβείας τῆς πρώτης. Ἔθος μὲν γὰρ τοῖς τῶν εἰδώλων προσκυνηταῖς, τοὺς ἐκ τῶν δαιμο- 70.241 νίων χρησμούς ἀγαπᾶν, καὶ κενολόγοις τισὶ νεκρο- μάντεσι προσκείσθαι φιλεῖν, οἱ λέγουσι μὲν ἀληθῆς οὐδέν· ἀνερεύγονται δὲ ὡσπερ τὸ εἰς νοῦν ἦκον ἀπλῶς. Ἄλλ' ὑμεῖς, φησί, κἂν εἰ προσίοιτό τις, λέ- γων· Ζητήσατε τοὺς ἀπὸ τῆς γῆς φωνοῦντας, τοῦτ' ἔστι, τοὺς προσποιουμένους ἀναφέρειν τοὺς νεκρούς· καὶ ὡσπερ ἐξ ἄδου ποιεῖσθαι τὰς μαντείας· ἦγουν τοὺς ἐγγαστριμύθους· οἱ προσποιῶνται μὲν θεοὺς τινὰς ἔχειν εἰς τὴν κοιλίαν, οὕτω τε τοῖς προσιοῦσι τὰ παρ' ἐκείνων λαλεῖν, μὴ προσίεσθε τὴν συμβουλήν. Φωνοῦσι γὰρ ἀπὸ μόνης τῆς ἑαυτῶν κοιλίας, καὶ οὐκ εἰσὶν ἔθνος συνετὸν, ὥστε καὶ ἀναζητῆσαι Θεὸν, καὶ παρ' αὐτοῦ τι μαθεῖν. Λέγετε δὲ τοῖς ἐκεῖνα συμ- βουλευούσι· Τί ἐκζητοῦσι περὶ τῶν ζώντων τοὺς νε- κρούς; ὄρας ὅπως ἀπεργάζεται νουνεχεστάτους; Οὐ γὰρ μόνον ἀποφοιτᾶν ἐπιτάττει τῆς ἐκείνων σκαϊό- τητος καὶ φρενοβλαβείας, ἀλλὰ γὰρ καὶ συμβούλους ἀγαθοὺς, τοῖς πεπλανημένοις γενέσθαι προστάττει. Λέγετε γὰρ, φησί· Τί ἐκζητοῦσι περὶ τῶν ζώντων τοὺς νεκρούς; κοινὸς γὰρ καὶ ἀνθρώπινος ὁ λογισμὸς. Ποῖον γὰρ ἂν ἔχοι λόγον τὸ διερωτᾶν ἐθέλειν περὶ τῶν ἔτι ζώντων τοὺς ἐν τῇ γῆ κειμένους, ἢ ἐν ἄδου τυχὸν γενομένης ψυχᾶς; Καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον, ἀμαθῆς παντελῶς νεκυομαντεῖαις προσέχειν, καὶ ταῖς τῶν γοητῶν ψευδοεπίαις οἱ νεκρὸν ἔχουσι τὸν νοῦν, καὶ οἷον ἀπεψυγμένην καρδίαν. Οὐ γὰρ ἴσασι τὸν τῶν ὄλων δημιουργὸν, οὐκ ἔχουσιν ἐν αὐτοῖς τὸν ζωοποιὸν τοῦ Θεοῦ λόγον. Εἰσὶ δὲ πρὸς τοῦτο, καὶ νεκρῶν ἔρ- γων ἐπιμεληταί. Πῶς οὖν οἱ ζῶντες, τοῦτ' ἔστιν, οἱ τὴν ἄνωθεν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς ζωοποίησιν, καὶ τὸν ζῶντα τοῦ Θεοῦ λόγον ἐκπεπλουτηκότες περὶ αὐτῶν ἐρωτῶσι τοὺς νεκρούς; Ταῦτα τοίνυν λέγετε, φησί, προστιθέντες ὅτι νόμον εἰς βοήθειαν ἔδωκεν, τοῦτ' ἔστι, τὸν εὐαγγελικὸν, ἵν' οἱ προσέχοντες αὐτῷ λέ- γωσιν· Οὐχ ὡς τὸ ῥῆμα τοῦτο, περὶ οὗ οὐκ ἔστι δῶρα δοῦναι περὶ αὐτοῦ. Πωλοῦσι μὲν γὰρ τὸ ψεῦδος, οἱ τὰ ἐκ μόνης τῆς ἑαυτῶν καρδίας λαλοῦντες· ὁ δὲ γε σω- τήριος καὶ ἀληθῆς τοῦ Θεοῦ νόμος, τοῦτ' ἔστι, τὸ θέσπισμα τὸ εὐαγγελικὸν, ὃ δέδοται πρὸς ἐπικουρίαν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, οὐκ ἔστιν ὡς τὸ ῥῆμα τοῦτο, δη- λονότι τῶν ψευδομάντεων. Ἄλλ' οὐδ' ἔστι δῶρα δοῦναι περὶ αὐτοῦ. Ὡς γὰρ ἔφην ἀρτίως ὠνοῦνται τινες ἀρ- γυρίοις τὰς τῶν γοητῶν ψευδοεπείας. Πρόκειται δὲ τοῖς ἐθέλουσι τὸ οὐράνιον θέσπισμα, δι' οὗ πρὸς πᾶν ὀτιοῦν τῶν ἀγαθῶν πεποδηγήμεθα. Καὶ μὴν ὅσα χρῆν τῶν μελλόντων γενέσθαι μεμαθήκαμεν. Τίνι γὰρ ἀσυμφανὲς ὅτι πράττουσιν ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ, καὶ τὸ γνήσιον τῆς ἀγάπης τηροῦσι Χριστῷ, πᾶν ὀτιοῦν ἔσται κατ' εὐχὴν; Μακαρίου γὰρ ἀποφαίνει καὶ ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ, καὶ εἰς αἰῶνα τὸν μέλλοντα. Πρό- κεται τοίνυν, ἀργυρίου τε δίχα, καὶ δώρου παντὸς τὸ εἰδέναι τοῖς ἐθέλουσι τὸν δοθέντα παρὰ Χριστοῦ νόμον εἰς ἐπικουρίαν. Καὶ τοῦτο ἦν ἄρα, τὸ διὰ φωνῆς Ἡσαΐου σοφῶς εἰρημένον· "Ὅτι διψῶντες πορεύεσθε ἐφ' ὕδωρ, καὶ ὅσοι μὴ ἔχετε ἀργύ- ριον, βαδίσαντες ἀγοράσατε ἄνευ ἀργυρίου καὶ τιμῆς."6 9Καὶ ἦξει ἐφ' ὑμᾶς σκληρὰ λιμὸς, καὶ ἔσται ὡς ἂν πεινάσητε, λυπηθήσεσθε, καὶ κακῶς ἐρεῖτε τὸν ἄρχοντα καὶ τὰ πάτρια. Καὶ ἀναβλέψονται 70.244 εἰς τὸν οὐρανὸν ἄνω, καὶ εἰς τὴν γῆν κάτω ἐμ- βλέψονται· καὶ ἰδοὺ θλίψις καὶ ἡ στενοχωρία, καὶ σκότος, ἀπορία στενὴ, καὶ σκότος ὥστε μὴ βλέπειν, καὶ οὐκ ἀπορηθήσεται ὁ ἐν στενοχωρίᾳ ὢν ἕως καιροῦ.9 Μετατίθησι τὸν λόγον ἐπὶ τὸ ἀπειθῆσαν ἔθνος, τοῦτ' ἔστι, τὸν Ἰσραὴλ, οἱ καὶ πλατεῖαν ἔχοντες καὶ ἀμφιλαφῆ τὴν ἐκ Θεοῦ παράκλησιν, καὶ ταῖς νομι- καῖς εἰσηγήσεσιν ἐντροφῶντες πλουσίως, εἷς γε τὸ εἰδέναι τὸ τελοῦν εἰς ὄνησιν οὐ προσήκοντο τὸν Χριστόν. Ταύτη τοι καὶ ὠλισθήκασι τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος νοητῆς δηλονότι καὶ πνευματικῆς, καὶ οἷον λιμῷ διολώλασιν. Ἐφη γὰρ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς διὰ φωνῆς προφητῶν. "Ἰδοὺ ἐγὼ ἐπάγω λιμὸν ἐπὶ τῆς γῆς, λέγει Κύριος· Οὐ

λιμὸν ἄρτου, οὐδὲ δίψαν ὕδατος, ἀλλὰ λιμὸν τοῦ ἀκοῦσαι τὸν λόγον Κυρίου· καὶ ἀπὸ ἀνατολῶν ἕως δυσμῶν, περιδραμοῦνται ζη- τοῦντες τὸν λόγον Κυρίου, καὶ οὐ μὴ εὐρωσιν."6 Ὅταν τοίνυν, φησὶ, τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἀποκτείναντες, σκληρὸν καὶ δύσοιστον ὑπομένητε λιμὸν, τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον οὐκ ἔχοντες, τὸν ἄρτον τὸν ἐξ οὐρανοῦ, τὸν ζωὴν διδόντα τῷ κόσμῳ, τότε πεινήσετε. Καὶ δὴ καὶ εἰς αἴσθησιν τοῦ συμβεβηκότος ἐνηνεγμένοι, κακῶς ἐρεῖτε τὸν ἄρχοντα καὶ τὰ πάτρια. Καὶ τί δὴ τοῦτό ἐστιν; Οἱ μὲν γὰρ τῶν Ἰουδαίων καθηγηταί, Γραμματεῖς δὴ λέγω καὶ Φαρισαίους, παροτρύνοντες οὐ διαλελοίπασι, κατὰ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ, τὴν ὑπὸ χεῖρα πληθύν. Καὶ πρόφασιν τῆς κατ' αὐτοῦ μανίας ἐδέχοντο, τὴν εἰς Μωσέα τε καὶ νόμον αἰδῶ. Ἐδίδωκον γὰρ λέγοντες· "Ἐεὶ ἦν οὗτος παρὰ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος, οὐκ ἂν ἔλυε τὸ Σάββατον"6 Οὐκοῦν ὡς παρανομοῦντα διώκειν ἂν ἔπειθον. Ὅταν τοίνυν φησὶν· Ὑμεῖς οἱ παρ' ἐκείνων ἠπατημένοι πεινήσετε, τότε κακῶς ἐρεῖτε πάντα ὑμῶν ἄρχοντα καὶ τὰ πάτρια, τοῦτ' ἔστι, τὰ ἔθνη τὰ νόμιμα. Ἀναμνησθήσεσθε γὰρ ὅτι παρώτρυνον ὑμᾶς οἱ ἡγούμενοι· καὶ τῶν ἀρχόντων ἡ πρόφασιν ἦν τῆς κατὰ Χριστοῦ μανίας τὰ πάτρια· τοῦτ' ἔστι, τὰ ἔθνη καὶ αἱ παραδόσεις, καὶ οὐχὶ δὴ πάντως αἱ διὰ νόμου, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐξ εἰκαίων ἐπιτηρήσεων ἐδέχοντο διδασκαλίας ἐντάλ- ματα ἀνθρώπων. Ἔσται τοίνυν ἐφ' ὑμᾶς σκληρὰ λιμὸς, ἄνω τε καὶ κάτω περιβλεπόμενοι καὶ πανταχόσε βλέποντες, ἦτοι τὸν τῆς διανοίας ὀφθαλμὸν περιφέ- ροντες, ἕτερον οὐδὲν ὄψεσθε, φησὶν, εἰ μὴ ἀπορίαν στενὴν καὶ σκότος, ὥστε μηδὲν δύνασθαι τι τῶν χρησίμων βλέπειν, καὶ οὐκ ἀπορηθήσεται ὁ ἐν στενο- χωρίᾳ ὢν ἕως καιροῦ. Προαγορεύει πάλιν τὴν τῶν ἐθνῶν κλήσιν. Οἱ γὰρ νῦν ὄντες, φησὶν, ἐν στενοχωρίᾳ καὶ λιμῷ τῶν θείων μαθημάτων πεπεισμένοι, οὐκ ἀπορηθήσονται. Χαριεῖται γὰρ αὐτοῖς τὴν εὐλογίαν ὁ Ἐμμανουήλ, καὶ παραθήσει τροφὰς τὰς πνευματικάς, καὶ τὴν θείαν αὐτοῖς ἀπλώσει τράπεζαν. ἐκεῖνο λέ- γων· Φάγετε καὶ πίετε, καὶ μεθύσθητε, οἱ πλησίον. Ἔσται δὲ τοῦτο, φησὶν, ἕως καιροῦ, τοῦτ' ἔστιν, οὐ νῦν εἰς πέρας οἰχήσεται. Ὅτε καὶ ὁ τῆς προφητείας περὶ αὐτῶν γέγονε λόγος. Ἄλλ' ἐν καιρῷ τῷ δέοντι καθ' ὃν ἐπιλάμψει τοῖς ἐπὶ γῆς ὁ Ἐμμανουήλ. Τότε γὰρ 70.245 κέκληται τῶν ἐθνῶν ἡ πληθὺς. 9Τοῦτο πρῶτον πίε, ταχὺ ποίει, χώρα Ζαβουλῶν, ἡ γῆ Νεφθαλεὶμ, ὁδὸς θαλάσσης, καὶ οἱ λοιποὶ οἱ τὴν παραλίαν καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, Γαλι- λαία τῶν ἐθνῶν. Ὁ λαὸς ὁ πορευόμενος ἐν σκό- τει, ἴδετε φῶς μέγα. Οἱ κατοικοῦντες ἐν χώρα καὶ ἐν σκιᾷ θανάτου, φῶς λάμψει ἐφ' ὑμᾶς· τὸ πλεῖστον τοῦ λαοῦ, ὃ κατήγαγες ἐν εὐφροσύνῃ σου· καὶ εὐφρανθήσονται ἐνώπιόν σου ὡς οἱ εὐφραινόμενοι ἐν ἀμητῷ, καὶ ὃν τρόπον οἱ διαι- ρούμενοι σκύλα.9 Σκληρᾶ τε λιμῷ καὶ μέντοι καὶ ἀπορία καταπιε- σθήσεσθαι λέγων τοὺς ἀπειθεῖν ἠρημένους τῷ Ἐμ- μανουήλ, οὐκ ἀπορηθήσεσθαι τοὺς ἐν στενοχωρίᾳ προειρηκῶς ἕως καιροῦ, κατὰ γε τὴν ἤδη προαποδο- θεῖσαν διάνοιαν. Ἄρχεται δηλοῦν καὶ τίνες οἱ πρῶτοι πιστεύσαντες, καὶ ἀπαρχὴ γεγονότες τῶν κεκλημέ- νων εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ Ἐμμανουήλ τοῦ λέγοντος· Ἴδου ἐγὼ καὶ τὰ παιδιά ἃ μοι ἔδωκεν ὁ Θεὸς, ὃς καὶ γέγονεν εἰς σημεῖα τε καὶ τέρατα ἐν τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ παρὰ Κυρίου Σαβαώθ τοῦ κατοικοῦντος ἐν τῷ ὄρει Σιών. Φασὶ γὰρ που καὶ ὄρια Ζαβουλῶν καὶ Νεφθα- λεὶμ τῆ Τιβεριαδί παρακεῖσθαι λίμνη, καὶ ἐν ἐσχα- τιαῖς εἶναι τῆς Ἰουδαίων χώρας, ὡς ὄμορον ὑπάρχειν τῆ τῶν ἐθνῶν Γαλιλαία, ἐτέρας οὔσης τῆς πρὸς τῇ Φοινίκων χώρα. Ἐκ τούτων φασὶ μάλιστα τῶν φυ-λῶν τοὺς ἀγίους ἀποστόλους γενέσθαι κατὰ τὸ πλεῖ- στον. Καὶ γοῦν τὰ περὶ τῆς κλήσεως αὐτῶν, Ματθαῖος ἡμῖν ὁ μακάριος εὐαγγελιστὴς ἐξηγούμενος, πρῶτον μὲν ἀποκομίζει τὸν Ἰησοῦν ἐν ὀρίοις Ζαβουλῶν καὶ Νεφθαλεὶμ. Εἶτα τίνα τρόπον ἀπολέκτους ἐποίησατο τοὺς ἀγίους ἀποστόλους, προσεπάγει σαφῶς. Γράφει δὲ οὕτω περὶ Χριστοῦ· "6Καὶ καταλιπὼν τὴν Ναζα- ρεθ ἐλθὼν κατώκησεν εἰς Καπερναοὺμ τὴν παραθα- λάττιον ἐν ὀρίοις Ζαβουλῶν καὶ Νεφθαλεὶμ, ἵνα πλη- ρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ

Ἡσαΐου λέγοντος· Γῆ Ζαβουλῶν, καὶ γῆ Νεφθαλεὶμ ὁδὸς θαλάσσης πέραν Ἰορδάνου, Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, ὁ λαὸς καθήμενος ἐν σκότει φῶς ἴδε μέγα, καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρα καὶ σκιᾷ θανάτου, φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς."6 Προσεπάγει δὲ τοῖς· "6 Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας ἴδε δύο ἀδελφούς, Σίμωνα τὸν λεγόμενον Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον εἰς τὴν θάλασσαν· ἦσαν γὰρ ἀλιεῖς· καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι ἀλιεῖς ἀνθρώπων. Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ προβάς ἐκεῖθεν εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφούς, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ Ζεβεδαίου τοῦ πατρὸς αὐτῶν, καταρτίζοντας τὰ δίκτυα αὐτῶν, καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς. Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν ἠκολούθησαν αὐτῷ."6 Ἰστέον δὲ ὅτι τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας τὴν Τιβεριάδα λίμνην τὸ Γράμμα φησὶ τὸ ἱερόν· ἔνθα καὶ ἠϋρῆνται τὴν τῶν ἀλιέων μετιόντες 70.248 τες τέχνην οἱ θεσπέσιοι μαθηταί. Ποιεῖται τοίνυν τοὺς λόγους ὁ τῶν ὄλων Θεὸς διὰ φωνῆς τοῦ προφήτου πρὸς τὸ παρὸν, ὡς πρὸς τε τὰς χώρας ἦτοι τὰς πόλεις τῆς φυλῆς Ζαβουλῶν καὶ Νεφθαλεὶμ, αἱ παρέκειντο τῇ Τιβεριάδι λίμνῃ· καὶ μονονουχὶ ποτήριον αὐταῖς τοῦ σωτηρίου διδοῦς, καὶ οἶνον προσάγων τὸν εὐφραίνοντα καρδίαν ἀνθρώπου, τὸ κήρυγμα δηλονότι τὸ περὶ Χριστοῦ. Τοῦτο πρῶτον πῖε, φησὶ, ταχὺ ποίει, τοῦτ' ἔστιν, ὡς χώρα Ζαβουλῶν καὶ Νεφθαλεὶμ, δέχεσθε τὸ κήρυγμα τὸ σωτήριον. Ἀλλὰ ποιεῖτε ταχὺ, τοῦτ' ἔστι, μελλησμοῦ δίχα παντός. Ὅξεῖς δὲ, ὡς ἔφην, οἱ μαθηταί, καὶ λίαν ἐτοιμῶς ἰόντες ἐπὶ τὸ πιστεῦσαι Χριστῷ. Ἠκολούθησαν γὰρ εὐθὺς ἀφέντες τὰ δίκτυα καὶ τὸν πατέρα, καὶ μυσταγωγίας αὐτοῖς ἐδέησεν οὐ μακρᾶς. Ἦκουον γάρ· "6 Δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι ἀλιεῖς ἀνθρώπων, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ."6 Κατὰ τὸν ἴσον τρόπον καὶ ἑτέρους τῶν ἁγίων ἀποστόλων κεκλημένους εὐρήσμεν, καὶ πεπονηκότας τῆς ἐπὶ Χριστῷ μυσταγωγίας τὸν λόγον. Γράφει γὰρ Ἰωάννης ὡδὶ περὶ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ· "6 Τῇ ἐπαύριον ἠθέλησεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν Γαλιλαίαν· καὶ εὐρίσκει Φίλιππον, καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· "6 Ἀκολουθεῖ μοι. Ἦν δὲ Φίλιππος ἀπὸ Βηθσαιδᾶ ἐκ τῆς χώρας Ἀνδρέου καὶ Πέτρου. Εὐρίσκει Φίλιππος τὸν Ναθαναήλ καὶ λέγει αὐτῷ· Ὁν ἔγραψε Μωσῆς ἐν τῷ νόμῳ, καὶ οἱ προφηταί, εὐρήκαμεν Ἰησοῦν υἱὸν τοῦ Ἰωσήφ τὸν ἀπὸ Ναζαρέθ."6 Ἐπειδὴ δὲ ἀφίκετο πρὸς τὸν Ἰησοῦν, εἶτα λέγοντος ἤκουσε· "6 Πρὸ τοῦ σε Φίλιππον φωνῆσαι ὄντα ὑπὸ τὴν συκῆν εἶδόν σε,"6 πεπίστευκε παραχρῆμα, καὶ δὴ καὶ ἀνέκραγε λέγων· "6 Ῥαββὶ, σὺ εἶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ."6 Βηθσαιδᾶ δὲ πάλιν ἐξ ἧς ὁ Φίλιππος ἦν καὶ μὲν τοῖς Ναθαναήλ, παρέκειτο τῇ θαλάσῃ τῇ Τιβεριάδι. Διαμέμνηται δὲ καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ τῆς τῶν μαθητῶν ἀναρρήσεως, καὶ φησιν· "6 Ἐκεῖ Βενιαμὲν νεώτερος ἐν ἑκστάσει, ἄρχοντες Ἰουδα ἡγεμόνες αὐτῶν· ἄρχοντες Ζαβουλῶν, ἄρχοντες Νεφθαλεὶμ."6 Ὅτι δὲ ἔμελλον οὐ μόνον κληθήσεσθαι κατὰ καιροὺς οἱ θεσπέσιοι μαθηταί, ἀλλὰ γὰρ καὶ αἱ τῶν ἐθνῶν ἀγγέλαι, καταμηνύει λέγων· Καὶ οἱ λοιποὶ οἱ τὴν παράλιον καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, ὁ λαὸς ὁ πορευόμενος ἐν σκότει φῶς ἴδε μέγα. Οἱ κατοικοῦντες ἐν χώρα καὶ σκιᾷ θανάτου, φῶς λάμπει ἐφ' ὑμᾶς. Ἐβάδιζον γὰρ ὡσπερ οἱ ἐξ ἐθνῶν, καὶ διέτριβον ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ· καθάπερ οἱ ἐν νυκτὶ καὶ ἐν σκότῳ, διὰ τοῦ φῶς οὐκ ἔχειν εἰς νοῦν τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας, πίπτειν δὲ ὡσπερ κατὰ βόθρου παντός· καὶ οἷα τις λίθῳ παντὶ προσπταίειν κακῷ. Κατοικεῖν δὲ αὐτοὺς ἐν χώρα καὶ σκιᾷ θανάτου φησὶν, διὰ τὸ εἶναι παρ' αὐτοῖς, ἡγουν ἐν ταῖς αὐτῶν χώραις, ἕτερον οὐδὲν, πλην ὅτι μόνην ἀχλὺν καὶ σκότον, τὸν νοητὸν δηλονότι, εἶναι δὲ ὡσπερ ἐν ὁμοιώσει τῶν τεθνεώτων, καίτοι ζῶντας ἔτι. Ἡ μὲν γὰρ τῶν σωμάτων σκιά μιμεῖται πάντως αὐτῶν τὰ σχήματα, παραλλάττει δὲ ὅλως κατ' οὐδένα τρόπον, ὅσον ἦκεν εἰς ἐμφέρειαν τὴν ὡς ἐν σχήματι λέγω· τὸν δὲ γε 70.249 Θεὸν οὐκ εἰδέναι τὸν φύσει

καὶ ἀληθῶς, μίμημά πῶς ἐστὶ καὶ σκιὰ θανάτου. Ἀλλὰ τοῖς ἐκεῖνα νενοσηκόσι φῶς ἐπέλαμψε, μετὰ τὸ παρὰ Χριστοῦ δηλονότι, καὶ τὸ θέσπισμα τὸ εὐαγγελικόν. Ἐκεῖθεν γέγονε τὸ πλεῖστον τοῦ λαοῦ, ὃν κατήγαγες ἐν τῇ εὐφροσύνῃ σου. Πλείους γὰρ λίαν οἱ ἐξ ἔθνῶν κεκλημένοι παρὰ τοὺς πιστεύσαντας ἐξ Ἰσραὴλ. Οὐκοῦν φῶς εἶδε, φησὶ, μέγα, τὸ πλεῖστον τοῦ λαοῦ, ὃ κατήγαγες ἐν εὐφροσύνῃ σου. Τὸ δὲ Κατήγαγες, ἀντὶ τοῦ, Ἄνεκα- λέσω, τέθεικεν, καὶ Ἐλυτρώσω, καθάπερ αἰχμαλώτους ἐκ πλεονεξίας διαβολικῆς γεγενημένους. "Ἔοῦτοι εὐφρανθήσονται ἐνώπιόν σου, ὡς οἱ εὐφραϊνόμενοι ἐν ἀμητῶ· καὶ ὃν τρόπον οἱ διαιρούμενοι τὰ σκύλα."6 Νοήσομεν δὲ διχῆ τῶν προκειμένων τὴν δήλωσιν. Εἰ μὲν γὰρ εἶεν οἱ θεσπέσιοι μαθηταὶ οἱ εὐφραϊνόμενοι ἐν ἀμητῶ, καὶ διαιρούμενοι σκύλα, φαμέν ὅτι τοὺς ἐξ ἔθνῶν συλλέγοντες καθάπερ τινὰ σῖτον εἰς ἀπο-θήκην δεσποτικὴν, καὶ τῆς ἀρχαίας ἀποκείροντες πλάνης, εὐφραίνονται κατὰ τὸν ἴσον τρόπον τοῖς ἀμῶσιν ἐν ἀγροῖς, ἀρπάζοντες δὲ καθάπερ ἐκ τυραν- νικῆς πλεονεξίας τοὺς ἡπατημένους ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, καὶ μεθιστάντες διὰ τῆς πίστεως εἰς εὐσέβειαν, χαίρουσιν ὡς οἱ διαιρούμενοι τὰ σκύλα. Οἱ μὲν γὰρ τούτους, οἱ δὲ ἐκείνους ἔπειθον· καὶ ἐκάστῳ κέρδος οἱ σεσωσμένοι, καθάπερ τοῖς νενικηκόσι τὰ ἐκ τοῦ πολέμου σκύλα. Εἰ δὲ δὴ περὶ τῶν πεπιστευκότων εἰρή-σθαι λέγοι ταυτὶ, ἐννοήσωμεν, ὅτι κατὰ τὸν τοῦ πλανᾶσθαι καιρὸν, καρπὸν οὐδένα δικαιοσύνης ἔχοντες, πεπλουτήκασι τοῦτον πεπιστευκότας εἰς Χριστόν. Ἀλλὰ καὶ πάλοι πορθούμενοι καὶ διαρπαζόμενοι παρὰ τε τῶν δαιμονίων καὶ τοῦ Σατανᾶ, νενικήκασι διὰ Χριστοῦ, τοὺς πάλοι σκυλεύοντας, καὶ κρείττους γεγόνασι τῆς ἐκείνων σκαιότητος. Οὐκοῦν εὐφραίνονται καὶ αὐτοί, καθά φησιν ὁ προφήτης, ὡς οἱ εὐφραϊνόμενοι ἐν ἀμητῶ, καὶ ὃν τρόπον οἱ διαιρούμενοι σκύλα. 9 Διότι ἀφαιρεθήσεται ὁ ζυγὸς ὁ ἐπ' αὐτῶν κεί-μενος, καὶ ἡ ῥάβδος ἡ ἐπὶ τοῦ τραχήλου αὐτῶν. Τὴν γὰρ ῥάβδον τῶν ἀπαιτούντων διεσκέδασε Κύριος ὡς τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἐπὶ Μαδιάμ.⁹ Ἐλευθέρους ὄντας τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ κατ' εἰκόνα τὴν θεῖαν εὖ μάλα πεποιημένους, ἐκτισμένους τε, καθά φησιν ὁ μακάριος Παῦλος, ἐπὶ ἔργοις ἀγα-θοῖς, οἷς προητοίμασεν ὁ Θεὸς, ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν, πεπλεονέκτηκεν οὐ μετρίως ὁ τῆς ἀνο-μίας εὐρετῆς, καὶ τῆς εἰς Θεὸν ἀποστήσας ἀγάπης, ἰδίους ἐποίησατο προσκυνητὰς, δυσδιάφυκτον αὐτοῖς ἐπαρτήσας τὸν τῆς ἀμαρτίας ζυγόν. Πεπραχότας τοίνυν ἀθλίως, καὶ ἐν τούτοις ὄντας τοῖς κακοῖς, μάλιστα τοὺς ἐξ ἔθνῶν ἐρρύσατο Χριστὸς, καὶ πάλιν ἀπέφηνεν ἐλευθέρους. Ταύτη τοί φησιν· "Ἐφαιρεθή-σεται ὁ ζυγὸς ὁ ἐπ' αὐτῶν κείμενος, καὶ ἡ ῥάβδος ἡ ἐπὶ τοῦ τραχήλου αὐτῶν."⁶ Ῥάβδον δὲ οἶμαι, φησὶν, ἢ τὸ σκῆπτρον, τοῦτ' ἔστι, τὴν βασιλείαν, δηλον δὲ ὅτι τὴν τοῦ Σατανᾶ, ἢ τάχα που τὴν ἀνάγκην, καὶ τὴν οἰονεὶ πληγὴν τε καὶ μάλιστα. Συνέχει γὰρ ἡμᾶς εἰς τὸ οἰκεῖον θέλημα τὸ μιᾶρον καὶ βέβηλον τῶν δαιμο-νίων τὸ στίφος, καὶ ὁ τούτων ἡγούμενος ὁ Σατανᾶς, μονονουχὶ ῥάβδῳ καταπαίων ταῖς τῶν παθῶν δυνα-στεῖαις, ἃ ἐπιφέρει τῷ νῶ, καὶ καταβιάζεται τὴν καρδίαν εἰς τὸ δρᾶν ἐθέλειν ἃ μὴ θέμις. Ἀποσεῖσον-ται τοίνυν, φησὶ, τὸν ἐκ πλεονεξίας ζυγόν, καὶ μὴν καὶ τὴν ῥάβδον, ἢ ἐσχήκασι ἀεὶ κατὰ τοῦ τραχή-λου, καθάπερ οἰκέται ταῖς τοῦ δεσπότου πληγαῖς 70.252 ὑποκείμενοι. Μέννηται δὲ πάλιν ἱστορίας κειμένης ἐν τῇ βίβλῳ τῶν Κριτῶν. Ἔστι δὲ αὕτη. Καταλελοι-πότες γὰρ τὸν τῶν ὄλων Θεὸν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ ἐν ταῖς τῶν Κριτῶν ἡμέραις, ἐτρέποντο πρὸς ἀνοσιότητα τρόπων, καὶ λελυπηκότες οὐ μετρίως τὸν ἐπαμύνοντα Θεὸν, εἰδῶλοις προσκείμενοι, καὶ τοῖς ἔργοις τῶν ἰδίων χειρῶν προσάγοντες λατρείας. Ταύτη τοι δέ-δονται τοῖς Μαδιθηναίοις· οἱ πᾶσαν αὐτῶν κατεληΐ-ζοντο γῆν, πόλεις τε καὶ κώμας διαρπάζοντες, καὶ τὰ ἐν ἀγροῖς. Καὶ τοσοῦτον ἐνεποιήσαντο τοῖς ἀθλίοις τὸ δεῖμα, ὥστε καὶ πέτρας αὐτοὺς ἐλέσθαι κατοικεῖν, καὶ τὰ δύσβατα τῶν ὄρων, καὶ τὰς τῶν σπηλαίων περιεργάζεσθαι καταδύσεις, ἀγρίῳ τε καὶ μακρῶ καταθλίβεσθαι λιμῶ. Κεκμηκότας δὲ οὐ μετρίως ἠλέει Θεὸς, εἶτα

σέσωκεν αὐτοὺς διὰ χειρὸς Γεδεὼν, ὃς νενίκηκε τοὺς Μαδιηναίους, ἠλευθέρου τε τὸν Ἰσραὴλ τῆς ἐπηρτημένης αὐτοῖς ἀνάγκης καὶ ράβδου. Οὕτω τοίνυν διεσκέδασεν ὁ Κύριος τὴν τῶν ἀπαιτούντων ράβδον, ὡς τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἐπὶ Μαδίαμ. Ὡς γὰρ ἐρρύσατο τότε τοὺς ταῖς ἀφορήτοις πλεον- εξίαις ἐνησχημένους, τὸ πλεονεκτοῦν ἐξελάσας ἔθνος, οὕτω σέσωκε τοὺς ἐξ ἔθνῶν, τὴν τῶν ἀπαιτούντων ἐλάσας ράβδον. Ἀπαιτοῦντας δὲ φησιν, αὐτὸν τε τὸν Σατανᾶν, καὶ τὰ δαιμόνια, οἷς ὁ σκοπὸς καὶ ἡ πᾶσα σπουδὴ, τὸ ἀπαιτεῖν ἀνθρώπους καθάπερ τινὰ δασμὸν, ἢ τέλος τὰς συνήθεις ἀμαρτίας. Ζητοῦσι γὰρ πάντως, ἀπὸ μὲν τοῦ πορνεύειν εἰωθότος τὴν πορ- νείαν, ἀπὸ δὲ τοῦ κλέπτειν τὴν κλεψίαν, ἢ γοῦν τὸ λωποδυτεῖν ἀπλῶς, καὶ ἐφ' ἐκάστου τῶν ἐν πάθεισιν ὄντων, τὰ αὐτῶ συνήθη καὶ φίλα. Ὅθεν οἶμαι τὸ Γράμμα τὸ ἱερὸν μακαρίζει τινὰς, ὡς μὴ ἀκούσαντας τὴν τοῦ φορολόγου φωνήν. 9 Ὅτι πᾶσαν στολὴν ἐπισυνηγμένην δόλω, καὶ ἱμάτιον μετ' ἀλλαγῆς ἀποτίσουσιν· καὶ θελήσουσιν, εἰ ἐγενήθησαν πυρίκαυστοι. Ὅτι παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν υἱὸς, καὶ ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐγενήθη ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ, καὶ καλεῖται ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλήσ ἄγγελος. Ἐγὼ γὰρ ἄξω εἰρήνην ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας, εἰρήνην καὶ ὑγίειαν αὐτῶν. Μεγάλῃ ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ, καὶ τῆς εἰ- ρήνης αὐτοῦ οὐκ ἔσται ὄριον· ἐπὶ τὸν θρόνον Δαβὶδ καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, κατορθῶσαι αὐ- τὴν, καὶ ἀντιλαβέσθαι αὐτῆς, ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ ἐν κρίματι, ἀπὸ τοῦ νῦν, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον· ὁ ζῆλος Κυρίου Σαβαὼθ ποιήσει ταῦτα.⁹ Κέκληται μὲν εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ Ἐμμανουὴλ διὰ τῶν ἀγίων ἀποστόλων τὸ κατάλειμμα τοῦ Ἰσραὴλ· κέκληνται δὲ καὶ τὰ ἔθνη. Καὶ γοῦν ἔφασκεν· Χώρα Ζαβουλῶν καὶ γῆ Νεφθαλείμ· εἶτα τούτοις ἐπήγαγεν, Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν· ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει φῶς εἶδε μέγα, τὸ διὰ Χριστοῦ δηλονότι καταφωτί- ζοντος νοητῶς, οὐχ ἐν ἔθνος ἔτι τὸ ἐξ Ἰσραὴλ, σύμ- पासαν δὲ μᾶλλον τὴν ὑπ' οὐρανόν. Ὅτι ἔμελλον οἱ πεφωτισμένοι τῆς τοῦ διαβόλου σκαιοτήτος ἀποδύ- σασθαι τὸν ζυγόν, διαφυγεῖν τε τὴν ράβδον, πεπλη- ροφόρηκε προτιθείς· Διότι ἀφαιρεθήσεται ὁ ζυγὸς ὁ ἐπ' αὐτῶν κείμενος, καὶ ἡ ράβδος ἡ ἐπὶ τοῦ τραχήλου αὐτῶν. Ἄλλ' ὀρώμεν ὅτι τοῖς μὲν τῇ κτίσει λελατρευ- κόσι καὶ τοῖς ἔργοις τῶν ἰδίων χειρῶν προσκεκνη- κόσιν, ὁ τῆς διαβολικῆς σκαιοτήτος ἐπέρριπτο ζυγός· τοῖς γε μὴν ἐξ Ἰσραὴλ τὸ τοῦ νόμου δυσδιακόμιστον 70.253 ἄχθος, καὶ δύσοιστον ἀληθῶς φορτίον. Καὶ γοῦν οἱ μακάριοι μαθηταί, τοῖς μετὰ τὴν πίστιν ἀναπειθουσί τινὰς τὰ ἐν νόμῳ τηρεῖν ἐπετίμων λέγοντες· "6 Καὶ νῦν τί πειράζετε τὸν Θεὸν ἐπιθεῖναι ζυγόν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν, ὃν οὔτε ἡμεῖς, οὔτε οἱ πατέ- ρες ἡμῶν ἰσχύσαμεν βαστάσαι;"⁶ Δυσφόρητος οὖν ἄγαν τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ ὁ τοῦ νόμου ζυγός· καὶ πρὸς γε τοῦτο τὸ ἔτι φορτικώτερον, ἡ τῶν Φαρισαίων σκαιο- τῆς συνέτριβεν οὐ μετρίως συνθραύουσα ταῖς ἀπλη- στίας. Ἐρασιχρήματα γὰρ οἱ τῆς Ἰουδαίων συν-αγωγῆς ἠγούμενοι, καὶ σκοπὸν ἔχοντες ἕνα τὸ παντα- χόθεν συλλέγειν, καὶ καταβιάζεσθαι τοὺς ὑπὸ χεῖρα λαούς. Οὐκοῦν πρέποι ἂν καὶ μάλα ὀρθῶς καὶ περί γε τῶν ἐξ Ἰσραὴλ· "6 Ὅτι ἀφαιρεθήσεται ὁ ζυγὸς ὁ ἐπ' αὐτῶν κείμενος, καὶ ἡ ράβδος ἡ ἐπὶ τοῦ τραχή- λου αὐτῶν."⁶ Ράβδον δὲ κατὰ τὸ εἶκός, τὴν ἐκ τῶν ἠγουμένων ὀνομάζει πλεονεξίαν, διάτοι τὸ ἀπονεῦσαι δεινῶς εἰς φιλοκερδίας. Ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας, οἱ δειλαιοι, καὶ αὐτὸν ἀπεκτόνασι τὸν Υἱόν. Καίτοι γὰρ ἰδόντες ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ κληρονόμος εἶπαν ἐν ἑαυ- τοῖς, φησίν· "6 Δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, καὶ σχῶ- μεν ἑαυτοῖς τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ."⁶ Ὅτι τοίνυν δυσσεβῆ καὶ ἀνόσιον ἔχοντες τὸν ἐπὶ τῷδε σκοπὸν, ἥδιστα ἂν τῶν ὄντων αὐτοῖς ἀπάντων ὑπέμειναν τὴν ζημίαν. Ἡ ἴδον ἐπιλάμψαντα τῷ κόσμῳ τὸν Ἐμμανουὴλ, ὑπεμφαίνει λέγων· "6 Ὅτι πᾶσαν στολὴν ἐπι- συνηγμένην δόλω, καὶ ἱμάτιον μετὰ καταλλαγῆς, ἀποτίσουσι, καὶ θελήσουσιν εἰ ἐγενήθησαν πυρίκαυ- στοι. Ὅτι παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν."⁶ Ἐκ δόλου μὲν γὰρ καὶ ἀπάτης, καὶ ἀπὸ τοῦ κρίνειν οὐκ ὀρθῶς, τὴν τῶν χρημάτων ἄθροισιν ἐποιήσαντο, φησίν· ἄλλ' ἠδὲ καὶ φίλον αὐτοῖς, καὶ μέχρι αὐτῆς τῆς

περιστολής καὶ τῶν ἱματίων μετὰ καταλλα- γῆς, τοῦτ' ἔστι, μετὰ προσθήκης, ἀποπέμψασθαι καὶ ἀποβαλεῖν, μᾶλλον δέ φησιν ἠθέλησαν καταφλεχθῆ- ναι καὶ πυρὶ, δυσφοροῦντες ἄγαν, ὅτι παιδίον ἐγεν- νήθη ἡμῖν υἱός. Πεπιστευμένοι γὰρ τὸν δεσποτικὸν ἀμπελῶνα, τοὺς καρποὺς ἠθέλησαν ἔχειν αὐτοὶ καὶ μόνοι, προσκομίζοντες τῷ δεσπότῃ τὸ σύμπαν οὐ- δέν. Παιδίον δὲ λέγων γεγεννησθαι, διελέγχει σαφῶς τῆς τῶν Μανιχαίων δόξης τὸ ἀδρανές, οἱ παραιτοῦν- ται λέγειν, ὅτι γέγονε σὰρξ ὁ Λόγος· τοῦτ' ἔστι, τὴν ἡμῶν πεφόρηκε σάρκα δι' ἡμᾶς οἰκονομικῶς. Ἄλλ' εἰ βούλονται φρονεῖν ὀρθῶς, καὶ τῆς ἑαυτῶν δυσβου- λίας καταψηφίζεσθαι, μὴ ἀτιμαζέτωσαν τὰς τοῦ προ- φήτου φωνὰς, παιδίον ἡμῖν γεγεννησθαι λέγοντος. Ὅπου γὰρ τόκος ἐκ γυναικὸς ἀληθῶς, ποῖον ἂν ἔχει τόπον τὸ δοκῆσει καὶ σκιᾷ, καὶ ὡς ἐν μόναις εἰπεῖν φαντασίαις γεγενῆσθαι τὴν ἐπιδημίαν; πλὴν ἡμῖν δεδόσθαι φησὶ τὸν υἱόν. Γέγονε γὰρ ἄνθρωπος ὁ μονο- γενῆς τοῦ Θεοῦ Λόγος οὐ δι' ἑαυτὸν, ἀνακαινιῶν δὲ μᾶλλον τὰ καθ' ἡμᾶς εἰς τὸ ἀπ' ἀρχῆς, καὶ τῆς ἀπάν- των ζωῆς ἀντίλυτρον, τὸ ἴδιον σῶμα προσκομιῶν εἰς ὁσμὴν εὐωδίας τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ. Γεγενῆσθαι δὲ φησὶ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ, καὶ δοκεῖ μὲν τισι τοιοῦτόν τι νοεῖν. Ἐπειδὴ γὰρ, φησὶν, ἑαυτῷ τὸν σταυρὸν εἰς ὤμους ἔχων ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ 70.256 Χριστὸς, πρὸς τὸ σωτήριον εἶη πάθος, ὑψώθη δὲ καὶ κεκράτηκε τῆς ὑπ' οὐρανὸν δι' αὐτοῦ, ταύτη τοι καὶ γενέσθαι λέγεται ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ. Ἐχει δὲ τὸ πιθανὸν ὁ λόγος, καὶ οὐκ ἀτιμαστέον τὴν ἔννοιαν ὀρθῶς ἔχουσιν, κἂν εἰ ἔλοιτό τις ἐπαινεῖν αὐτήν. Ἔοικε δὲ τὸν ὤμον ὁ προφητικὸς ἡμῖν ἐν τού- τοις λόγος τὴν ἰσχὺν βούλεσθαι δηλοῦν. Πᾶσα γὰρ ἡμῶν ἰσχὺς ἐν βραχίονί τε καὶ ὤμοις. Καὶ γοῦν εἴ- ρηται δεξιὰ καὶ βραχίον τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁ Υἱός. "Ὁ Κύριε"6 γὰρ, φησὶ, "ὅτις ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; καὶ ὁ βραχίον Κυρίου τίνοι ἀπεκαλύφθη;"6 Ἦρξε τοίνυν τῆς ὑπ' οὐρανὸν διὰ τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως ὁ Χριστός· ἰσχὺς γὰρ ἔστι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς. Κέκληται δὲ καὶ μεγάλης βουλής Ἄγγελος, δηλὸν δὲ ὅτι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς. Καὶ μαρτυρήσει λέγων ὁ σοφὸς Ἰωάννης περὶ αὐτοῦ· "Ὁ λαμβάνων αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν ἐσφράγισεν ὅτι ὁ Θεὸς ἀληθὴς ἔστιν. Ὅν γὰρ ἀπ- ἔστειλεν ὁ Θεὸς, τὰ ῥήματα τοῦ Θεοῦ λαλεῖ."6 Καὶ αὐ- τὸς δὲ πού φησὶ τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις· "Ὑμεῖς φί- λοι μού ἐστε, ἐὰν ποιήσητε, ἃ ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν. Οὐκέτι λέγω ὑμᾶς δούλους, ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ οἶδε τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ Κύριος. Ὑμᾶς δὲ εἶρηκα φίλους, ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ Πατρὸς μου, ἐγνώρισα ὑμῖν."6 Μεγάλῃ οὖν ἄρα βουλήσιν ἄγγελον ταύτης τε ἕνεκα τῆς αἰτίας ὀνομάζει τὸν Ἐμμανουήλ. Ἐπειδὴ δὲ γέγονεν ἄνθρωπος, αὐτὸς τε ἀντιτίθει τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τὴν ἐφ' ἅπασιν τοῖς παρ' αὐτοῦ δρωμένοις ἐνέργειάν τε καὶ δύναμιν, καὶ αὐτὸς δὲ διὰ τούτων ἡμῖν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, αὐτὸ δὴ τοῦτο παραδηλοῖ λέ- γων· Ἐγὼ γὰρ ἄξω εἰρήνην ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας, εἰρή- νην καὶ ὑγίειαν αὐτῶν. Τὴν μὲν οὖσαν εἰρήνην τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις, ὡς ἰδίαν ἐδίδου Χριστός. Ἔστι γὰρ αὐτοῦ πάντα τὰ τοῦ Πατρὸς, καὶ δὴ καὶ ἔφα- σκεν· "Ἐἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφήμι ὑμῖν."6 Εἰ δὲ δὴ λέγοιτο καὶ αὐτὸς ὁ Ἐμμανουήλ εἰρήνην καὶ ὑγίειαν λαβεῖν, νόει μὲν πάλιν τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τὸ εὐτεχνές. Ἐδέ- χετο γὰρ εἰρήνην τὴν ἀπὸ τοῦ κόσμου δηλονότι, προσ- ἄγοντος αὐτῷ σύμπαντος τοῦ Πατρὸς, καὶ εἰρηνεύειν πρὸς αὐτὸν ἀναπειθόντος, διὰ γε τοῦ προσκυνεῖν αὐτῷ, καὶ τὸν τῆς βασιλείας αὐτοῦ δέχεσθαι ζυγόν. "Ὁὐ- δεὶς γὰρ δύναται,"6 φησὶν, "ἐλθεῖν πρὸς με, ἐὰν μὴ ὁ Πατὴρ ὁ πέμψας με ἐλκύσῃ αὐτόν."6 Προσανακε- κράγει δὲ πού καὶ ὁ σοφὸς Ἡσαΐας· "Ὁ ποιήσωμεν εἰρήνην αὐτῷ, ποιήσωμεν εἰρήνην οἱ ἐρχόμενοι."6 Δέχεται μὲν οὖν τὴν εἰρήνην παρὰ τοῦ Πατρὸς, κατὰ τὸνδε τὸν τρόπον, ὡς ἔφην. Ἀκηκόαμεν γὰρ αὐτοῦ λέ- γοντος πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς Πατέρα καὶ Υἱόν· "Ὁὐς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου, σοὶ ἦσαν, καὶ ἐμοὶ αὐτούς ἔδωκας."6 Δέχεται δὲ καὶ ὑγίειαν, τοῦτ' ἔστι, τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν. Ἐπειδὴ γὰρ ἀσθενῆσαι λέγεται

βραχὺ, διὰ τοι τὸ ἐφεῖναι τῇ ἰδίᾳ σαρκὶ χάριτι Θεοῦ ὑπὲρ πάντων γεύσασθαι θανάτου, δέχεται τὴν ὑγίειαν, τοῦτ' ἔστι, τὴν ἀναβίωσιν, καὶ τοῦτο πάλιν ἐνεργήσας αὐτός. Ἦγειρε γὰρ τὸν ἑαυτοῦ ναὸν, ἀν- τὸς ὑπάρχων ἢ δύναμις τοῦ Πατρός. Εἰ γὰρ αὐτός 70.257 ἔστιν ἡ ἀνάστασις, καὶ ἡ ζωὴ, τίνος ἂν ἐδεήθη πρὸς ζωοποίησιν ἢ ζωῆ; Καὶ εἰ τὰ τῶν ἐτέρων ἐγηγεργῶς ὁράται σώματα δυνάμει πάλιν ἰδία, πῶς ἂν οὐκ ἀν- ἔστησε καὶ πρὸ γε τῶν ἄλλων τὸ ἴδιον; Καίτοι, φησὶ, πρὸς Ἰουδαίους αὐτός· "Ἐλύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν."6 Ὅτι γὰρ ἀκλό- νητος ἢ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ ἐρηριζόμενον ἔχουσα διὰ παντὸς διδάσκει, λέγων· "Ἐμεγάλῃ ἢ ἀρχῇ αὐτοῦ, καὶ τῆς εἰρήνης αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ὄριον."6 Ἦρξε γὰρ οὐκέτι μόνῃς τῆς Ἰουδαίας, ἀπάσης δὲ μᾶλλον τῆς ὑπ' οὐρανόν. Καὶ τέλος οὐκ ἔσται τῆς παρ' ἡμῶν προσφερομένης αὐτῷ εἰρήνης. Εἰρηνεύο- μεν γὰρ πρὸς αὐτόν, αὐτῷ προσκυνοῦμεν, ὡς ἔφην, καὶ δι' αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. Καὶ τὴν τοῦ πολέμου πρόξενον ἀμαρτίαν ἐκ μέσου ποιεῖν, σπουδάζοντες. Ὅτι δὲ ἀφίκετο τὸ τῶν Ἰουδαίων ἐλευθερώσεων ἔθνος, διδάσκει προτιθεῖς· "Ἐπὶ τὸν θρόνον Δαβὶδ, καὶ ἐπὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ κατορθώ- σαι αὐτήν· καὶ ἀντιλαβέσθαι αὐτῆς ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ ἐν κρίματι, ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸν αἰῶνα χρό- νον."6 Ἐπειδὴ δὲ ἀποχρώντως ἡμῖν τὸν περί γε τοῦ Ἐμμανουὴλ ἐποίησατο λόγον ὁ μακάριος προφήτης τῆς ἐνανθρωπήσεως τὸν καιρὸν ἀποδίδωσι, λέγων· "Ὁ ζῆλος Κυρίου Σαβαώθ ποιήσει ταῦτα."6 Ποῖος δὲ ζῆλος καὶ ἐπὶ τίσιν ἀναγκαῖον εἰπεῖν. Ὁ μὲν γὰρ Δράκων ὁ ἀποστάτης ἤρπασε τὴν ὑπ' οὐρανόν, καὶ τοῖς ἰδίῳις ὑπέθηκε σκήπτροις τὸν κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγόμενον ἄνθρωπον. Ἦν οὖν ἄρα ζήλου παντὸς ἄξιον ἀληθῶς, καὶ πλεονεξίας ἀπάσης ἀνάμεστον τὸ καθ' ἡμῶν γε- γονός, ἠλευθέρωσε τοίνυν ὁ ζῆλος Κυρίου Σαβαώθ τοὺς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν. Καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον, παρεζήλωσαν αὐτόν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ ἐπ' οὐ θεοῖς καθὰ γέγραπται, καὶ ἐν τοῖς ματαίοις αὐτῶν, καὶ τελευ- τῶντες ἐσταύρωσαν τὸν Ἐμμανουήλ. Παρεζηλώθησαν ἐν τοῖς ἔθνεσι, καθὰ φησιν αὐτός· Αὐτοὶ παρεζήλω- σάν με ἐπ' οὐ θεοῖς. Παρώργισάν με ἐν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν, κἀγὼ παραζηλώσω αὐτοὺς ἐπ' οὐκ ἔθνει, ἐπ' ἔθνει ἀσυνέτω παροργιῶ αὐτούς.

{1ΛΟΓΟΣ Σ΄}.1 9 Θάνατον ἀπέστειλε Κύριος ἐπὶ Ἰακώβ, καὶ ἦλθεν ἐπὶ Ἰσραὴλ, καὶ γνώσεται πᾶς ὁ λαὸς τοῦ Ἐφραΐμ, καὶ ἐγκαθήμενοι ἐν Σαμαρείᾳ, ἐφ' ὕβρει καὶ ὑψηλῇ καρδίᾳ λέγοντες· Πλίνθοι πεπτώκασιν, ἀλλὰ δεῦτε λαξεύσωμεν λίθους, καὶ κόψωμεν συκαμίνους, καὶ κέδρους καὶ οἰκοδομήσωμεν ἑαυτοῖς πύργον.⁹

Μακρὸς μὲν γέγονε τῷ προφήτῃ λόγος ὁ περί γε τοῦ Ἐμμανουὴλ, ὃν διαπεράνας εὐπαλῶς, πάλιν ἐπάνεισιν ἐπὶ τὰ ἐν ἀρχαῖς· ἦσαν δὲ ταυτί· Ἐπιητῆτο γὰρ λίαν τὸν Ἰσραὴλ, ὡς ἀπειθοῦντά τε καὶ παρ- οτρύνοντα τὸν ἀεὶ σεσωκότα Θεόν, ταύτης τε ἔνεκα τῆς αἰτίας, τοῖς ἐσχάτοις ἑαυτὸν ἐνιέντα κακοῖς· ἔφασκε γὰρ ὅτι οὐκ ἠθέλησαν τὸν νόμον Κυρίου Σαβαώθ· ἀλλὰ τὸ λόγιον τοῦ ἀγίου Ἰσραὴλ παρῶξυ-ναν. Καὶ ἐθυμώθη ὀργῇ Κύριος ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ ἐπέβαλε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' αὐτούς, καὶ ἐπά- ταξεν αὐτούς. Καὶ παρωξύνθη τὰ ὄρη, καὶ ἐγενήθη τὰ θνησιμαῖα αὐτῶν ὡς κοπρία ἐν μέσῳ ὁδοῦ. Ὅρη δὲ φησι τὰ παρωξυμμένα τοὺς τῶν Ἀσσυρίων βασι- 70.260 λέας· ὑπέροπτοι γὰρ καὶ ἀλαζόνες, καὶ ὑψηλοὶ τὰς φρένας γεγόνασιν. Οἱ καὶ πᾶσαν ἐκ βάρων κατα- σείσαντες τὴν Σαμαρείαν, εἶλον αἰχμάλωτον τὸν Ἰσραὴλ, καὶ ἀπεκόμισαν εἰς τὰ ὄρη Περσῶν καὶ Μήδων. Διαπεράνας τοίνυν, ὡς ἔφην, τὴν ἀνάβρη- σιν τοῦ Ἐμμανουὴλ, ἔπεται δὴ πάλιν τῷ ἐν ἀρχαῖς προτεθέντι σκοπῷ, καὶ τῆς Σαμαρείας τὴν δῆωσιν ἀφηγεῖται λέγων·

"Ἔθανον ἀπέστειλε Κύριος ἐπὶ Ἰακώβ, καὶ ἦλθεν ἐπ' Ἰσραήλ." Ἔστέον δὲ ὅτι καὶ ἠτῶν Ἐβραίων ἔκδοσις, καὶ ἕτεροι δὲ τῶν ἔρμηνευ- τῶν, ἀντὶ τοῦ θανάτου τεθείκασι λόγον. "Ἐλόγον" ἔγάρ, φησὶν, "ἔπέστειλεν ὁ Κύριος ἐπὶ Ἰακώβ, καὶ ἦλθεν ἐπὶ Ἰσραήλ." ἔ Λόγον δὲ ὁποῖον; Καταδικάζοντα δηλο- νότι τῶν ἠσβεηκότων, καὶ ὑποτιθέντα ποιναῖς τοὺς αὐτὸν μὲν καταλελοιπότας, προσκεκνηκότας τοῖς ἔργοις τῶν ἰδίων χειρῶν. Εἰτοῦν λέγοιτο, Ἔθανον ἀπέστειλε ὁ Θεὸς, εἰτοῦν Ἄρὰν ἢ λόγον, οὐκ ἄσύν- βατος ἔσται τῶν ἐννοιῶν ἢ δύναμις, βαδιεῖται δὲ μᾶλλον εἰς ἓνα τε καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν. Διαμέμνη- ταί γε μὴν ἱστορίας ἐν τούτοις, ἦν ἐρῶ διὰ βραχέων. Ἔσται γὰρ οὕτω καὶ μῶλις καταφανὲς τὸ δηλούμενον. Βεβασιλευκάσι τοίνυν κατὰ καιροὺς ἐν τοῖς Ἰεροσο-λύμοις ἐπὶ τὸν Ἰούδαν, ἦτοι τὸν Ἰακώβ, ἄνδρες ἀγαθοὶ τε καὶ πονηροὶ· οὐδὲν δὲ ἦττον καὶ ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ οἱ ἐκ φυλῆς Ἐφραῖμ ἐν τῇ Σαμαρείᾳ. Ἦν γὰρ ἐκ φυλῆς Ἐφραῖμ καὶ ὁ πρῶτος αὐτῶν βεβα- σιλευκῶς Ἰεροβοᾶμ ὁ τοῦ Νάβατ, ὃς καὶ ταῖς δαμά- λεσιν αὐτοῦ ταῖς χρυσαῖς ἀνέπεισε προσκυνεῖν. Τῶν τοίνυν κατὰ καιροὺς βεβασιλευκότων ἐν τε τοῖς Ἰεροσολύμοις καὶ ἐν τῇ Σαμαρείᾳ πλεῖστοι γεγόνα- σιν, ὡς ἔφην, Θεῶ προσκρούοντες ἀδεῶς, βέβηλοὶ τε καὶ εἰδωλολάτραι, προσκυνούντες τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, ζύλοις τε καὶ λίθοις ἀνοσίως λελατρευκότες· ὁποῖός τις ἦν καὶ οὗτος ὁ Ἄχαζ, ὃς καὶ τὰ ἴδια τέκνα διήγαγε διὰ πυρὸς, πλεῖστά τε ὅσα κατὰ τὴν Ἰερουσαλήμ εἰργάσατο κακὰ, παρανενόμηκε δὲ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν θεῖον νεῶν. Ἐπειδὴ δὲ γέγονεν ἐκ μέσου θανάτῳ κατελιημένος, διαδέχεται τὸ σκῆπτρον Ἐζεχίας, βασιλεύοντος ἐν τῇ Σαμαρείᾳ τοῦ Ἰσραήλ, ἦτοι τῶν δέκα φυλῶν Ὡσηὲ υἱοῦ Ἠλά. Οὗ διέποντος τὴν βασιλείαν κατεστράτευσε τῆς Σαμαρείας ὁ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς. Συνεξείλε δὲ αὐτῇ καὶ πολλὰς ἑτέρας τῆς Ἰουδαίας πόλεις. Εἶτα μετὰ τοῦτο τοῦ Σενναχειρεῖμ κατατρέχοντος τὴν Ἰουδαίαν σέσωκε Θεὸς παραδόξως τὴν Ἰερουσαλήμ εὐσεβοῦς ὄντος Ἐζεχίου. Γέγραπται δὲ οὕτως ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Βασιλειῶν· Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἔτει τῷ τετάρτῳ βασιλεῖ Ἐζεχία, αὐτὸς ὁ ἐνιαυτὸς ἔβδομος τῷ Ὡσηὲ υἱῷ Ἠλὰ βασιλεῖ Ἰσραήλ, ἀνέβη Σαλαμανασάρ βασι-λεὺς Ἀσσυρίων ἐπὶ Σαμάρειαν καὶ ἐπολιόρκει αὐτήν. Καὶ κατελάβετο αὐτήν ἀπὸ τέλους τριῶν ἐτῶν, ἐν ἔτει ἔκτω τῷ Ἐζεχία, αὐτὸς ὁ ἐνιαυτὸς ἔννατος τῷ Ὡσηὲ βασιλεῖ Ἰσραήλ. Καὶ συνελήφθη Σαμάρεια, καὶ ἀπώκισε βασιλεὺς Ἀσσυρίων τὴν Σαμάρειαν εἰς Ἀσσυρίους, καὶ ἔθηκεν αὐτοὺς ἐν Ἀλαὲ καὶ ἐν Ἀβιῶρ ποταμῷ Γωζᾶν, καὶ εἰς τὰ ὄρη Μήδων· ἀνθ' ὧν, ὅτι οὐκ ἤκουσαν φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτῶν, 70.261 καὶ παρέβησαν τὴν διαθήκην αὐτοῦ, πάντα ὅσα ἐν ἐτείλατο Μωσῆς ὁ δοῦλος Κυρίου, καὶ οὐκ ἤκουσαν, καὶ οὐκ ἐποίησαν. Καὶ τῷ τεσσαρεσκαιδεκάτῳ ἔτει βασιλέως Ἐζεχίου, ἀνέβη Σενναχειρεῖμ βασιλεὺς Ἀσσυρίων ἐπὶ τὰς πόλεις τῆς Ἰουδαίας τὰς ὄχυράς, καὶ συνέλαβεν αὐτάς. Καὶ ταυτὶ μὲν ἐκ τῶν ἱερῶν Γραμμάτων. Ὅτι δὲ πεπόρθηκε τὴν Σαμάρειαν ὁ Σενναχειρεῖμ, ἀναβαίνων κατὰ τῶν Ἰεροσολύμων, ἐξ ὧν αὐτὸς γέγραφεν ὁ μακάριος Ἡσαΐας ὁ προφήτης ἀκονητὶ διοψόμεθα. Προσπεφώνηκε γὰρ οὕτως Ἐ- ψάκης τοῖς καθημένοις ἐν τῷ τείχει· Μὴ ὑμᾶς ἀπα- τάτω Ἐζεχίας, λέγων· Ὁ Θεὸς ὑμῶν ῥύσεται ὑμᾶς. Μὴ ἐρῥύσαντο οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ χώραν ἐκ χειρὸς βασιλέως Ἀσσυρίων; Ποῦ ἔστιν ὁ θεὸς Ὀμάθα, καὶ Ἀρφάθ; καὶ ποῦ ἔστιν ὁ θεὸς τῆς πόλεως Σεπφάρουεῖμ; μὴ ἐδύναντο σῶσαι Σαμά- ρειαν ἐκ χειρὸς μου; Προανήρηκε τοίνυν τὴν Σα- μάρειαν ὁ Σενναχειρεῖμ ταῖς ἄλλαις ὁμοῦ πόλεσί τε καὶ χώραις· εἶτα πεπολιόρκηκε τὴν Ἰερουσαλήμ. Ἐπειδὴ γὰρ τῆς θείας κατεφλυάρησε δόξης, ἐξῆλθεν ἄγγελος παρὰ Κυρίου, καὶ ἀνεῖλεν ἐκ τῆς παρεμβο- λῆς τῶν Ἀσσυρίων ἐν μιᾷ νυκτὶ ἑκατὸν καὶ ὀγδοή- κοντα πέντε χιλιάδας. Οὐκοῦν ἐπειδὴ περ ἀφίκετο μὲν κατὰ τῶν Ἰεροσολύμων ὁ Σενναχειρεῖμ, προ- ανεῖλε δὲ τὴν Σαμάρειαν Θεοῦ παραδόντος αὐτήν, διάτοι τὸ δρᾶν ἐλέσθαι τὰ χεῖρω τῶν ἐν τοῖς Ἰερο- σολύμοις, ἀναγκαίως φησί· "Ἔθανον ἀπέστειλε Κύριος ἐπὶ Ἰακώβ, καὶ

ἦλθεν ἐπὶ Ἰσραὴλ.⁶ Ἄλλεμπέρησται μὲν ἡ Σαμάρεια ἐν ἧ κατώκησεν ὁ Ἰσραὴλ, τοῦτ' ἔστιν, αἱ δέκα φυλαὶ, καὶ ἀπόλωλεν ὀλοτελῶς. Ἦν δὲ οἶμαι σοφὸν ἐννοῆσαι λοιπὸν τοὺς περιληφθέντας ἐν αὐτῇ, ὅτι τὸ προσκρούειν Θεῷ παγχάλεπον ἀληθῶς· εἶτα τοῦτο διεγνωκότας ἐκ- μείλισσεσθαι τὸν λελυπημένον χρῆναι δῆπου πάντως, καὶ ταῖς εἰς τὸ ἄμεινον μεταβολαῖς καταμαθᾶσθαι παρωτρυμμένον. Οἱ δὲ τοῦτο μὲν οὐκ ἔδρων, οὐδὲ εἰς νοῦν ἐδέχοντό ποθεν· ἀπονοοούμενοι δὲ καὶ ἔτι μειζόνως ἔφασκον· "Ἐπλίνθοι πεπτώκασιν, ἀλλὰ λα- ξεύσωμεν λίθους, καὶ κόψωμεν συκαμίνους καὶ κέ- δρους, καὶ οἰκοδομήσωμεν ἑαυτοῖς πύργον."⁶ Ὡ πολλῆς ἀμαθίας. Πῶς γὰρ οὐκ ἔδει μᾶλλον εἰπεῖν· Προσκε- κρούκαμεν ἐξ ἀβουλίας τῷ πάντα ἰσχύοντι Θεῷ; Ἦλωσάν τε ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας, αἱ παρ' ἡμῖν πόλεις τε καὶ κῶμαι. Δεῦτε, ταῖς μεταγνώσεσιν ἀποφορτισώμεθα τὴν ὀργήν. Οἱ δὲ ταυτὶ μὲν οὐκ ἔφασκον· περιυβρίζοντες δὲ μᾶλλον τῆς ἐπικουρίας τῆς παρὰ Θεοῦ τὴν ἀσφάλειαν ἔφασκον ὅτι τὰ τῶν πόλεων τεῖχη τῶν κατὰ τὴν Σαμάρειαν πεποίητο μὲν ἐκ πλίνθου σαθρᾶς. Ἐὰν δὲ λίθους λαξεύσωμεν, καὶ τὰ ἄσηπτα τῶν ξύλων, συκαμίνους δὲ φημί, καὶ κέδρους ἀρμόσωμεν αὐτοῖς καὶ ἀναστήσωμεν πύργον, ἀνάλω- τοί τε ἐσόμεθα τοῖς ἐχθροῖς, καὶ ἀπόρθητοι μενοῦ- μεν. Οἱ τοίνυν ταῦτα, φησὶν, ἐφ' ὕβρει καὶ ὑψηλῇ καρδίᾳ λέγοντες, γινώσκονται, τοῦτ' ἔστι, μαθήσονται πάλιν, ὅποι ποτὲ βαδιεῖται τὸ σκῆμμα αὐτοῖς, καὶ ὅτι πάλιν ἐκτελεστήσει πρὸς ὄλεθρον ἡ βουλή αὐτοῖς. Ἰστέον δὲ ὅτι μετὰ τὴν πόρθησιν τοῦ Σεννα- χειρείμ ἐν καιροῖς Ἰερεμίου, πεπολέμηκε τὴν Ἰουδαίαν ὁ Ναβουχοδονόσορ εἰλέ τε πᾶσαν κατὰ κράτος. 70.264 καὶ πεπόρθηκε τὴν Σαμάρειαν, καὶ αὐτὴν καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ. Οὐκοῦν φησὶν ὁ προφήτης Ἰερεμίας· "Ἐπικατάρατος, ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον. Καὶ στηρίζει σάρκα βραχίονος αὐτοῦ."⁶ Διασώσει γὰρ οὐδεὶς τὸν ὑπὸ θεῖαν ὀργὴν γεγονότα. "Ἐτὴν γὰρ χεῖρα τὴν ὑψηλὴν τίς ἀποστρέψει,"⁶ κατὰ τὸ γεγραμμένον; 9 Καὶ ῥάξει ὁ Θεὸς τοὺς ἐπανισταμένους ἐπ' ὄρος Σιών ἐπ' αὐτούς, καὶ τοὺς ἐχθροὺς διασκε- δάσει· Συρίαν ἐφ' ἡλίου ἀνατολῶν, καὶ τοὺς Ἑλληνας ἀφ' ἡλίου δυσμῶν, τοὺς κατεσθίοντας τὸν Ἰσραὴλ ὄλω τῷ στόματι.⁹ Ὅτε πλήττει Θεὸς διὰ πολλὰς ἀμαρτίας, ἐπάγει τοῖς πεπονθόσι τὴν μώτωσιν, ἵνα φαίνεται διὰ παντὸς τρόπου καλῶν εἰς μετάγνωσιν, διὰ τε πόνου φημί καὶ παρακλήσεως. Τοιοῦτόν τι καὶ νῦν τοῖς παθοῦσι τὴν δῆωσιν ἐπαγγέλλεται. Ἱστορία δὲ ἀπόδοσιν ἔχει τὸ προκείμενον, ἦν ἀναγκαῖον, ὡς ἔφην, διὰ βραχέων εἰπεῖν. Τελευταῖος μὲν γὰρ κατὰ πάσης ὁμοῦ τῆς Ἰουδαίας, καὶ μὲν τοὶ καὶ τῆς Σαμαρείας, ὁ παρὰ τοῦ Ναβουχοδονόσορ πόλεμος γίνεται, καὶ ἀπεκομί- σθησαν αἰχμάλωτοι, καὶ δεδουλεύκασιν ἐχθροῖς ἑβδομήκοντα ἔτη. Ἐπειδὴ δὲ συμπεέρασται τοῖς ἀπὸ τῆς ὀργῆς ὁ καιρὸς, κατηλέησε πάλιν ὁ τῶν ὄλων Θεός, καὶ δὴ καὶ ἀνεθῆναι παρεσκεύασεν, Κύρου τοῦ Καμβύσου νενικηκότος τοὺς Βαβυλωνίους. Ἐπειδὴ δὲ τὴν ἁγίαν ἀφίκοντο πόλιν οἱ πεπονηκότες, ἀνα- τευχίζουσιν ἠθέλον αὐτὴν. Καὶ δὴ καὶ πεπράχασιν, καὶ τὸν θεῖον αὐτῶν ἀνεδείμαντο νεῶν. Ἄλλ' οὐδὲν ἦττον, καίτοι τοσαῦτα πεπονθόσι, καὶ τὰς τῶν ἀρχαίων πλημμελημάτων ἐκτετικόσι δίκας, ἐπεφύοντο πά- λιν ἐκ βασκανίας τὰ περίοικα τῶν ἐθνῶν. Οὐ γὰρ ἠθέλον ἰσχύσαι τὴν Ἱερουσαλήμ. Μάλιστα δὲ τῶν ἄλλων ἀπάντων ἐπέκειντο δριμεῖς οἱ ἀπὸ τῆς Συρίας τῆς γείτονος καὶ τῆς Δαμασκοῦ. Πλὴν νενίκηντο, Θεοῦ σώζοντός τε καὶ ἐπαμύνοντος τοῖς ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας. Κεκρατήκασι γὰρ τῶν ἐχθρῶν. Εἶτα χρόνου προϊόντος, Ἀντίοχος ὁ ἐπὶ κλην Ἐπιφανῆς βασιλεύων τῆς Ἀσίας, λελύπηται μὲν πρὸς τὸν βα- σιλεύοντα τὸ τηνικάδε τῆς Αἰγυπτίων γῆς Πτολε- μαῖον· συγκροτήσας δὲ πόλεμον, νενίκητο μὲν, διεσώζετο δὲ μόλις. Ἴνα δὲ μὴ ἄπρακτος παντελῶς δράμοι οἴκαδε, οὐδὲν ἔχων τῆς νίκης ὑπόμνημα, κατεστράτευσε τῆς Ἰουδαίας, εἶλε τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ ὑπὸ χεῖρα λαβῶν, πάντα τὰ σκευὴ τὰ ἅγια διαρ- πάσας, Λυσίαν τινὰ στρατηγὸν ἐνίδρυσεν τῇ Ἰουδαίᾳ, τηρεῖν ἐπιτάξας αὐτῷ τὴν ἀρχήν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ μνημονευθεὶς Ἀντίοχος εἰς τὴν

ἑαυτοῦ δεδράμηκε βασιλείαν, πεπολεμήκασιν οἱ Ἰουδαῖοι Λυσία τῷ στρατηγῷ, καὶ νενικήκασιν. Ταῦτα δὴ μαθὼν ὁ Ἀντίοχος ἐκ λύπης τελευτᾷ. Ὑπισχνεῖται τοίνυν τὴν ἐπικουρίαν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς τοῖς πεπορημένοις ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορ, διαφυγοῦσι δὲ μόλις τὴν αἰχμαλωσίαν φησὶν. "Ὁ Θεὸς τοὺς ἐπανισταμένους ἐπ' ὄρος Σιών ἐπ' αὐτοῦς."6 Ἀκούεις ὅπως ὁ πλήξας καὶ μωτοῖ; τίνες οὖν οἱ ἐπανιστάμενοι; Συρία ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν, καὶ οἱ Ἕλληνες ἀφ' ἡλίου δυσμῶν. Ἕλλην γὰρ ἦν τὸ γένος ὁ Ἀντίοχος, ὁ ἐκ Μακεδονίας ὀρμώμενος. Πρὸς δυσμαῖς δὲ αὕτη. Μέρος γὰρ τῆς Ἑσπέρας ἡ τῶν Μακεδόνων χώρα, μάλισθ' ὅταν ὡς πρὸς σύγκρισιν νοεῖται, κατὰ γε τὴν θέσιν, τῶν ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν. Σύροι δὲ οὗτοι καὶ 70.265 Δαμασκηνοί. Ἐπειδὴ δὲ φησὶ περὶ τῶν Ἑλλήνων, τοὺς κατεσθίοντας τὸν Ἰσραὴλ ὄλω τῷ στόματι, ἰστέον ὅτι ὡμῶς τε καὶ ἀπανθρώπως προσενηνεκται τοῖς Ἰουδαίοις ὁ Ἀντίοχος, καὶ ἀναριθμήτους ἀπ-έκτονεν οἰκτρῶς τε καὶ ἔλεεινῶς, ὅτε καὶ ἤθλησαν οἱ Μακαβαῖοι, καὶ τὰ σεμνὰ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων πέπρακται νικητήρια. Ταῦτα δὲ Ἰώσηπος ἰστορεῖ ἐν τῇ περὶ αὐτῶν βίβλῳ. Κατεσθίουσὶ γε μὴν Ἕλλη- νων παῖδες καὶ ἐτέρως τὸν Ἰσραὴλ, καὶ ὅπως εἰπεῖν ἀναγκαῖον. Οἱ μὲν γὰρ παρ' αὐτοῖς ποιηταὶ καὶ λο- γάδες, εἰς ἄκρον ἤκοντες εὐγλωττίας, καὶ τό γε ἦκον εἰς λόγους, δεινοὶ τε ὄντες καὶ σοφοί, συναρπάζουσιν ἕσθ' ὅτε τὸν νοητὸν Ἰσραὴλ, τοῦτ' ἔστι, καὶ νοῦν ὀρώντα Θεὸν, καὶ ἀπατῶσι τοὺς ἤδη πιστεύσαντας εἰς Χριστὸν, ὥστε καὶ ἐλέσθαι σὺν αὐτοῖς τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα προσκυνεῖν. Οὗτοι κατεσθίουσιν ὄλω τῷ στόματι τὸν Ἰσραὴλ, οἷς οὐ προσεκτέον. Λόγου μὲν γὰρ λαμπρότης ἔργοις ἀγαθοῖς εἰ ὀρῶτο σύνδρομος, ἔσται καὶ δεκτὴ, καὶ ἀνδάνουσα τῷ Θεῷ. Ψιλὴ δὲ καὶ μόνη τί ἂν ἕτερον εἴη λοιπὸν, ἢ καθά φησιν ὁ σοφώτατος Παῦλος, "ὄχαλκός ἡχῶν, ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον;"6 9 Ἐπὶ τούτοις ἅπασιν οὐκ ἀπεστράφη ὁ θυμὸς, ἀλλ' ἔτι ἡ χεὶρ ὑψηλὴ. Καὶ ὁ λαὸς οὐκ ἀπ- εστράφη ἕως οὗ ἐπλήγη, καὶ τὸν Κύριον οὐκ ἐζή- τησαν.9 Σέσωκε μὲν γὰρ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς καὶ πλημμε- λοῦντα τὸν Ἰσραὴλ, καὶ δεδώρηται τὴν ἐπικουρίαν, ὥστε καὶ μεῖζους γενέσθαι τῶν ἐκ Συρίας τῆς γεί- τονος, καὶ τῶν ἀφ' ἡλίου δυσμῶν, οἱ κατήσθιον αὐ- τὸν ὄλω τῷ στόματι. Πλὴν ὁ ἐπ' αὐτοῖς θυμὸς Κυρίου, φησὶν, οὐκ ἀπεστράφη, τοῦτ' ἔστιν, οὐ κατέληξεν, ὑψηλὴ δὲ μᾶλλον ἀπομεμένηκεν ἡ τοῦ παῖοντος χεὶρ, ἐτοίμως ἔχουσα δηλονότι πληγὰς αὐτοῖς καὶ ἐτέρας ἐπενεγκεῖν. Διὰ ποίαν αἰτίαν; Οὐ γὰρ ἀπεστράφη, φησὶν ὁ λαὸς, οὐδὲ τῶν ἰδίων ἀπέσχετο πλημμελῶν. Οὐκ ἐξεζήτησε τὸν Κύριον, διὰ γε τὸ βούλεσθαι τὰ αὐτῷ δοκοῦντα καὶ φίλα φρονεῖν τε καὶ δρᾶν. Με- μενήκασιν δὲ τοιαύτην ἔχοντες τὴν γνώμην, ἄχρις ἂν αὐτοῖς ἡ ὑψηλὴ τε καὶ παναλκῆς ἐπενήνεκται χεὶρ. Ποία δὲ πάλιν ἡ μετέκεινα πληγὴ, πῶς οὐκ ἄξιον ἰδεῖν; Τελευταῖος μὲν γὰρ, ὡς ἔφην, ὁ Ναβουχοδονό- σορ εἴλε τὴν Ἰουδαίαν πᾶσαν. Μετώκησε δὲ καὶ τὸν Ἰσραὴλ εἰς τὰ ὄρη Περσῶν καὶ Μήδων. Ἐπειδὴ δὲ, ὡς ἔφην, ἤδη πεπερασμένων τῶν τῆς αἰχμαλωσίας καιρῶν, ἀνεκομίσθησαν εἰς τὴν Ἰουδαίαν, καὶ κατ- ωκήκασιν τὴν Ἱερουσαλήμ, οὐκέτι διηρημένων εἰς δύο τῶν φυλῶν, ἀλλ' εἰς ἓνα λοιπὸν οἱ πάντες βασιλέα γεγεννημένοι. Τοῦτο γὰρ ἦν τὸ δι' ἐνὸς τῶν ἀγίων προφητῶν εἰρημένον· "Ὁ Θεὸς ἀναβήσονται ἐκ τῆς γῆς, καὶ θήσονται ἑαυτοῖς ἀρχὴν μίαν."6 Μετὰ τοίνυν τὸ ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ὑπονοσθῆσαι σύμπαντας εἰς τὴν Ἰουδαίαν, πεπολεμήκασιν αὐτοῖς οἱ ἀπὸ Συρίας, καὶ οἱ ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν, πλὴν ἠττηνται καὶ αὐτοὶ προασπίζοντος Θεοῦ τῶν λελυτρωμένων. Εἶτα διατε- τελέκασιν τὸν μεταξὺ καιρὸν μέχρι τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας οὐ ζῶντες αἰσίως, οὔτε μὴν εἰς ἅπαν 70.268 τῶν ἀρχαίων ἐκείνων πλημμελῶν ἀποφοιτήσαντες, ἀλλὰ γὰρ ἐκτόπως καὶ παρανόμως πολιτευόμενοι, καὶ λίαν ἡμελημένως. Ἐπειδὴ δὲ τοῖς ἀνά πᾶσαν τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἐπέλαμψεν ὁ Χριστός. Ἐπέφανε γὰρ ἡμῖν Θεὸς, κατὰ τὴν τοῦ ψάλλοντος φωνήν· τετηρήκασιν τὸ ἐξήνιον, καὶ δεδράκασιν ἃ μὴ θέμις, οὐ προσηκάμενοι τὸν παρ' αὐτοῦ λόγον, οὐ πίστευον τιμήσαντες. Καὶ τί ταῦτα λέγω;

Περιυβρίζοντες άνοσίως, καθίκοντο δέ δυσσεβείας είς τοῦτο, καί άνοσίότητος τρόπων, ὡστε καί σταυρωῶ παραδοῦναι, καί τόν άγιον καί δίκαιον άρνήσασθαι, καί θανάτῳ πειραῶσθαι περιβαλεῖν τόν άρχηγόν τῆς ζωῆς, τόν δικαιούντα τόν άσεβῆ· καί ταύτης ένεκα τῆς αίτίας έπιλάμπσαντα τοῖς άνά πᾶσαν τήν γῆν, ίνα καταρ- γήσῃ θάνατον, καί άδρανές άποφήνῃ τῆς άμαρτίας τὸ κέντρον. Τούτων ένεκα πάντων ἢ τοῦ παίοντος χεῖρ άπομεμένηκεν ύψηλή, καί ὁ θυμός οὐκ άπ- εστράφη Δέδονται γάρ ές έρήμωσιν, πολεμούντων αύτοῖς Ούεσπασιανουῦ τε καί Τίτου, καί άπάσης δέ τῆς Ῥωμαίων χειρός, ὅτε καί άρδην οἱ τάλανες άπολώλασιν, κατεμπρησθείσης αύτοῖς τῆς χώρας, κατασεσεισμένου δέ αύτου τοῦ ναοῦ, καί πεπτωκότος είς άπαν, ὡστε λίθον έπί λίθῳ μή ὀραῶσθαι κείμενον, κατὰ τήν τοῦ Σωτήρος φωνήν. Άνεξικακούντος τοί- νυν έπί τοῖς ήμῶν πταίσμασι τοῦ φιλοικτείρμονος Θεοῦ τὸ άπονοεῖσθαι παγχάλεπον, χρῆναι δέ φημι διά παντός ήμᾶς έκμειλίσσεσθαι τρόπου λελυπημέ- νον. Καί μή πλημμελοῦντας εύεργετεῖ· σώζει δέ άπειθειν ήρημένους διά τήν αύτῶ πρόπουσαν ήμερό- τητα. Μηδεῖς οὖν έστω σκληρός έν ήμῖν, μήτε μήν βραδύς είς αίσθησιν τῶν παρ' αύτου χαρισμάτων, Άλλά δι' ὧν έγνω καί οὐκ ὄντας άγαθούς εύεργετεῖν, διά τούτων αύτῶν, ές έπίγνωσιν τῆς ένούσης αύτῶ φιλανθρωπίας έρχόμενοι, μεταγινώσκωμεν έπί τοῖς παρωχηκόσι. Μεταπλάττωμεν δέ τὸ ἴδιον θέλημα πρὸς τὸ χρῆναι δουλεύειν αύτῶ, καί τοὺς τῆς έπεικειάς άνθελέσθαι τρόπους. 9Καί άφελεῖ Κύριος άπό Ἰσραήλ κεφαλήν καί οὐράν, μέγαν καί μικρόν έν μιᾷ ήμέρα, πρεσβύ- την καί τοὺς τὰ πρόσωπα θαυμάζοντας· αύτη ή άρχή· καί προφήτην, καί διδάσκοντα άνομα· οὔτος ή οὐρά. Καί έσονται οἱ μακαρίζοντες τόν λαόν τοῦτον πλανῶντες, καί πλανῶσιν ὅπως καταπίωσιν αύτούς.9 Ὑψηλήν άπομείναι τήν τοῦ παίοντος χεῖρα λέγων, οὔποτε τήν θεϊάν ὀργήν καταλήξει τήν έπ' αύτοῖς άφηγεῖται λαμπρῶς, καί ὁποῖός τις έσται κατὰ καιρούς τῆς έπενεχθησομένης αύτοῖς αίκίας ὁ τρό- πος. Άφαιρεθήσεται γάρ, φησίν, άπό Ἰσραήλ έν ήμέρα μιᾷ, τοῦτ' έστι, καθ' ένα καιρόν, δῆλον δέ ὅτι πάντως που τόν τοῦ πολέμου τοῦ παρὰ Ῥωμαίων, κεφαλήν τε καί οὐράν. Καί τί τὸ αίνιγμα, διερμη- νεύει, λέγων, μέγαν καί μικρόν, τοῦτ' έστι, περι- φανῆ τε καί άσημον. Καί τίνες άν εἶεν οὔτοι, πάλιν προσαπέδειξε προστιθείς· Πρεσβύτην, καί τοὺς τὰ πρόσωπα θαυμάζοντας. Σημαίνει δέ διά τούτων, καθάπερ έγῶμαι, τήν ιεραῶσθαι λαχοῦσαν φυλήν, τοῦτ' έστι, τοὺς έξ αίματος Λευῖ, οὓς καί πρεσβυ- τέρους ὠνόμαζον οἱ ὑπὸ χεῖρα λαοί. Καί γοῦν οἱ θεσπέσιοι μαθηταὶ προσπεφωνήκασιν αύτοῖς, οὔτω 70.269 λέγοντες· "Ὁ Ἄρχοντες τοῦ λαοῦ καί πρεσβύτεροι, εἰ ήμεῖς σήμεραν ανακρουόμεθα έπί εύεργεσία άνθρώ- που άσθενοῦς, έν τίνι οὔτος σέσωσται, γνωστὸν έστω ὑμῖν καί παντὶ τῷ λαῶ, ὅτι έν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου."6 Οὔτοι γάρ οἱ πρεσβύτε- ροι, τήν τοῦ κρίνειν έχοντες έξουσίαν, οὐκ ὀρθᾶς τὰς έφ' έκάστῳ τῶν παρ' αύτοῖς κρινομένων έποι- οῦντο ψήφους, δωροδοκούντες άπλήστως, καί τὰ τῶν πλουσίων θαυμάζοντας πρόσωπα, καίτοι τοῦ δια Μωσέως κεκραγότος νόμου· "ὉΚρίμα δίκαιον κρί- νατε."6 καί τὸ, "Ὁὐ λήψη πρόσωπον έν κρίσει,"6 τι- θέντος πανταχῆ. Αὔτη τοίνυν, φησίν, ή άρχή· λε- λόγιστο δέ καί είς κεφαλήν. Κεφαλή γάρ λαῶν ιε- ρεὺς, ὅταν ὡς έφ' ένὸς νοεῖται σώματος. Συναφαιρε- θήσεσθαι δέ τῷ πρεσβύτη φησὶ καί προφήτην καί διδάσκοντα άνομα. Καί τοῦτον εἶναί φησι τήν οὐράν, τοῦτ' έστι, τὸ έπόμενον. Ἦσαν μὲν γάρ τινες παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις, τόν δια τοῦ πανσόφου Μωσέως διερ- μηνεύοντες νόμον· ἔδρων δέ τοῦτο διεστραμμένως, τοῖς δια Μωσέως λόγοις έπάγοντες οὐκ ὀρθῶς παρα- δόσεις άγράφους, έντάλματα άνθρώπων καί διδασκα- λίας. Οὔτοι τόν τῶν Ἰουδαίων πεπλανήκασιν δῆμον, καί γαῦρον έγεῖραι κατὰ Χριστοῦ πεποιήκασιν τόν αύχένα. Ἐπειδῆ τοίνυν εἶποντο καί οὔτοι ταῖς τῶν ιερέων γνώμαις, οἱ καί έν τάξει τέθειντο τῆς κεφα- λῆς, οὐράν ὠνόμασεν αύτούς. Ὡς γάρ ἔφην, ὅταν ὡς έφ' ένὸς νοῶμεν σώματος, ἔπεται πάντως

ἡ οὐρά τῆ κεφαλῆ. Ἐπειδὴ δὲ προφήτας ὠνόμασεν αὐτοὺς, οὐχ ἀγίους εἶναι καὶ ἀληθεῖς λογιούμεθα. Προστέ- θεικε γὰρ τὸ, ὅτι διδάσκουσιν ἄνομα. Πλὴν ἐκεῖνό φαμεν· Ἦσαν μὲν γὰρ ἐν τῷ Ἰσραὴλ ψευδοπροφήται κατὰ καιροὺς, δηλονότι καθ' οὓς ἦσαν οἱ κατὰ ἀλή- θειαν προφήται. Μετὰ δέ γε τοὺς τῆς αἰχμαλωσίας καιροὺς, ἀρարότως εἰπεῖν οὐκ ἂν δύναίτο τις, ὅτι γεγόνασι κατ' ἐκείνους ἕτεροί τινες· εἰ μὴ ἄρα τις ἐκείνους λέγοι, ὧν καὶ διαμέμνηται Γαμαλιήλ νομο- διδάσκαλος ὧν, καὶ τίμιος παντὶ τῷ λαῷ, κατὰ γε τὸ γεγραμμένον ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀγίων ἀποστό- λων. Προσπεφώνηκε γὰρ οὕτω περὶ τῶν ἀγίων ἀποστόλων τοῖς ἐν τῷ συνεδρίῳ, λέγων· "Ὁ ἄνδρες Ἰσραηλίται, προσέχετε ἑαυτοῖς ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, τί μέλλετε πράσσειν. Πρὸ γὰρ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀνέστη Θεοῦς λέγων τινὰ εἶναι ἑαυτὸν μέ- γαν, ᾧ προσεκλίθη ἀνδρῶν ἀριθμὸς ὡσεὶ τετρακο- σίων· ὃς ἀνῆρέθη. Καὶ πάντες ὅσοι εἶποντο αὐτῷ διελύθησαν, καὶ ἐγένοντο εἰς οὐδέν. Μετὰ τοῦτον ἀνέστη Ἰούδας ὁ Γαλιλαῖος, ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀπογραφῆς, καὶ ἀπέστησε λαὸν ὀπίσω αὐτοῦ. Κά- κεινος ἀπώλετο, καὶ πάντες ὅσοι ἐπέιθοντο αὐτῷ διεσκορπίσθησαν."6 Ἀφαιρεθήσονται τοίνυν φησὶ κε- φαλήν καὶ οὐρὰν, κατὰ γε τὴν ἀρτίως ἡμῖν προ- αποδοθεῖσαν διάνοιαν. Πλὴν τοὺς μακαρίζοντας τὸν λαὸν τοῦτον πλανῶντας ἔσεσθαι φησι, καὶ πλανῶ- σιν ὅπως καταπίωσιν αὐτούς· οἱ γὰρ τῶν Ἰουδαίων καθηγηταὶ τὴν ἱεράν τε καὶ θεῖαν πεπιστευμένοι σκηνήν, καὶ τὰς κατὰ νόμους θυσίας ἐπιτελεῖν ἐπι- τεταγμένοι, προὔτρεπον εἰς δωροφορίας τοὺς ὑπὸ 70.272 χεῖρα λαοὺς, μακαρίους αὐτοὺς εἶναι λέγοντες, εἰ προσάγοιεν ἀμφιλαφῶς. Ἐδρων δὲ τοῦτο πικρῶς, οὐ τῆς εἰς Θεὸν αἰδοῦς μεταποιούμενοι, καὶ πεφρον- τικότες, ἀλλ' εἰς τὰς σφῶν αὐτῶν ὀρῶντες φιλοκερ- δίας. Ταύτη τοι, φησὶ, πλανῶσιν, ὅπως καταπίωσιν αὐτούς. Ἀκόρεστοι γὰρ ὄντες, ὡς ἔφην, εἰς τὸ βούλεσθαι πλουτεῖν, οὐχ ὅτι προσήκει, διὰ τοῦ τὸν νόμον ἐλέσθαι πληροῦν, τὸν τῶν ὄλων εὐφρᾶναι Θεὸν ἐδίδασκον τοὺς λαοὺς· προὔτρεπον δὲ μᾶλλον καὶ ταῖς ὑπὲρ δύναμιν καταγεραίρειν προσαγωγαῖς. Ταύτης γὰρ ἕνεκα τῆς αἰτίας, οὔτε αὐτοὶ προσήκαντο τὴν πίστιν τὴν εἰς Χριστὸν, κλείοντες δὲ ὡσπερ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, οὐδ' ἑτέρους εἰσελθεῖν συγκεχωρήκασιν εἰς αὐτήν. Ἦδεσαν γὰρ ὅτι τῆς κατὰ νόμον ἀργούσης σκιᾶς, καὶ τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων εἰσδεδεγμένων, πεπαύσεται πάντως ἡ ἐν τύποις καὶ δι' αἱμάτων λατρεία, ἀργήσουσι δὲ καὶ θυσίαι, τῆς ἐν πνεύματι λατρείας εἰσεκομισμένης. Τοῦτο δὲ ἀναίρεσις παντελῆς τῆς ἐνούσης αὐτοῖς ἀκορέστου φιλοκερδίας. 9 Διὰ τοῦτο ἐπὶ τοὺς νεανίσκους αὐτῶν οὐκ εὐ- φρανθήσεται ὁ Θεὸς, καὶ τοὺς ὀρφανοὺς αὐτῶν, καὶ τὰς χήρας αὐτῶν οὐκ ἐλεήσει, ὅτι πάντες ἄνομοι καὶ πονηροὶ, καὶ πᾶν στόμα λαλεῖ ἄδικα.9 Ἀποφέρει καὶ νῦν ὁ λόγος ἡμᾶς, ἐκ παραδειγμάτων ἐμφανῶν, εἰς τὰ ὑπὲρ αἴσθησίν τε καὶ νοητά. Νεα- νίσκους γὰρ ἐνθάδε φησὶν, οὐχὶ δήπου πάντως τοὺς ἐν εὐρωστία σώματος, ἦτοι τοὺς ἐν ἀκμαῖς τε καὶ ἤβῃ σαρκικῇ, σημαίνει δὲ μᾶλλον τοὺς οἵπερ ἂν ἔχοιεν εἰς νοῦν καὶ καρδίαν ἰσχὺν τὴν πνευματικὴν, ὥστε δύνασθαι κατορθοῦν καὶ μάλα νεανικῶς τὰ δι' ὧν ἔσσονται λαμπροὶ, καὶ Θεῷ γνωριμώτατοι, καὶ ἀπάσης ἐπιεικείας ἔμπλεοι. Τοῖς ᾧδε τὴν ἕξιν δια- κειμένοις, καὶ ὁ μακάριος Ἰωάννης προσπεφώνηκε, λέγων· "Ὁ Γράφω ὑμῖν, νεανίσκοι, ὅτι ἰσχυροὶ ἐστε, καὶ νενικήκατε τὸν πονηρόν."6 Ἀλλὰ πρὸ μὲν τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας, γεγόνασιν τινες, καὶ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις, καθ' ὃν ἔφην ἀρτίως τρόπον, ἀνδρίζε- σθαι μεμελετηκότες, διὰ τοῦ καὶ ἀμωμήτως ἐλέσθαι πληροῦν τὴν παραδοθεῖσαν ἐντολήν, καὶ τοῖς κατὰ νό- μον αὐχήμασιν διαπρέπειν δύνασθαι καὶ μάλα πλου- σίως. Ἦσαν δὲ οὐκ ἀπόβλητοι παρὰ Θεῷ. Καίρος γὰρ ἦν ἔτι τῆς ἐν νόμῳ σκιᾶς, καὶ τῆς εὐαγγελικῆς καὶ ἐν Χριστῷ πολιτείας οὐπω πεφανερωμένης, ἐν ἐπαίνοις ἦν ἐκεῖνα πολλοῖς. Οὕτω καὶ γέγραπται περὶ τε Ζαχαρίου καὶ Ἑλιζάβεθ· "Ὁ Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας ἱερεὺς τις, ὀνόματι Ζαχαρίας, ἐξ ἑφημερίας Ἀβιά, καὶ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν

θυγατέρων Ἀαρῶν, καὶ τὸ ὄνομα αὐ- τῆς Ἐλιζάβεθ. Ἦσαν δὲ δίκαιοι ἀμφοτέροι ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασι τοῦ Κυρίου ἄμεμπτοι."6 Κατὰ τοῦτον οἶμαι διαβιώναι τὸν τρόπον καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀγίους προφήτας. Καὶ μὴν καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος καίτοι λέγων ἀναφανδόν, ὅτι γέγονε κατὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν νόμῳ ἄμεμπτος· "6 Ἄλλὰ τί ἦν μοι κέρδος; ταῦτα, φησὶν, ἦγγημι διὰ τὸν Χριστὸν ζημίαν."6 Οὐκοῦν πρὸ μὲν τῆς ἐπιδημίας τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ, τοῖς κατὰ νόμον ἀυχήμασιν εὐδοκιμοῦντές τινες, ἀνδρεῖοί τε ἦσαν, καὶ νεανικοί. Μετὰ δὲ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, καὶ τὸ κήρυγμα τὸ εὐαγγελικόν, 70.273 πέπαιται τὰ ἐν νόμῳ, μετεφοίτησεν ἡ σκιά πρὸς ἀλήθειαν, εἰσκεκόμεσται δὲ ἡ ἐν πνεύματι τε καὶ ἀληθῆς λατρεία. Οὐκ οὖν εὐφραίνεται Θεὸς ἐπὶ τοῖς τῶν Ἰουδαίων νεανίσκοις, τοῦτ' ἔστι, τοῖς ἀνδριζο- μένοις ἔτι, διὰ γε τοῦ ζῆν ἐλέσθαι νομίμως. Ἀπαρά- δεκτοὶ δὲ αἱ δι' αἱμάτων θυσίαι, καὶ σαρκὸς περι- τομή, βαπτισμῶν διδασκαί, καὶ Σαββάτων ἀργεῖαι. Δεδιδάγμεθα δὲ, ὡς ἔφην, τῆς ἀνδανούσης Θεῶ πολι- τείας τὴν ὁδόν. Ἀπόβλητοι δὴ οὖν καὶ μάλα εἰκότως μετὰ τὴν κατάληξιν τῆς σκιάς οἱ κατ' αὐτὴν νεανίσκοι· καὶ τοῦ κατοικτεῖρεσθαι μακρὰν ὄρφανοί τε καὶ χή- ραι. Ὀρφανούς δὲ φησι, τοὺς οἶον ἀναστροφῆς δεο- μένους τῆς πνευματικῆς, καὶ παιδαγωγίας τῆς ἐκ διδασκάλων. Χήρας τε ὁμοίως, ψυχὰς εἶναι φαμεν τὰς τοῦ δύνασθαι καρποφορεῖν ἐν ἐνδείᾳ γεγενημένας διὰ τε τὸ μὴ ἔχειν τὸν ἀπάντων αὐταῖς τῶν ἀγαθῶν μαθημάτων σπορέα τε καὶ χορηγόν. Ὅτι δὲ παιδεύ- σεως ἀληθοῦς ἡμοιορηκότας εὐρήσομεν τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ, διὰ γε τὴν εἰς Χριστὸν παροινίαν, ἐπαινέσειεν ἂν οὐδεὶς. Ἐσκοτίσθησαν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν, κατὰ τὴν τοῦ ψάλλοντος φωνήν. Καὶ συνεκάμφθη τὰ νῶτα αὐτῶν. Καὶ τοῦτο διὰ παντὸς ὡς μὴ δύνασθαι τὰ ἄνω βλέπειν, ἀλλ' οἶονεὶ κεκυφό- τας, τοῖς γηῖνοις ἐνερηρεῖσθαι πράγμασι. Πείσονται δὲ τοῦτο, φησὶν, οὐ μάτην· ἀλλ' ὅτι πάντες ἄνομοι γεγόνασι καὶ πονηροὶ, καὶ πᾶν στόμα λαλεῖ ἄνομα. Πῶς γὰρ οὐκ ἄνομοι, καὶ ἀπάσης ἔμπλεοι πονηρίας, οἱ θανάτῳ περιβαλεῖν σπουδάσαντες τὸν καλοῦντα πρὸς ζωὴν, τὸν οὐκ εἰδότα τὴν ἁμαρτίαν, καίτοι τοῦ νόμου λέγοντος σαφῶς· "6 Ἀθῶν καὶ δίκαιον οὐκ ἀποκτενεῖς;"6 Πῶς οὐ πᾶσα γλῶσσα τῶν Ἰουδαίων λελάληκεν ἄδικα; Κατεκεκράγεσαν γὰρ τοῦ Χριστοῦ Πιλάτῳ λέγοντες· "6 Αἶρε, αἶρε, σταύρωσον αὐτόν."6 Καὶ, "6 Ἐὰν μὴ τοῦτον ἀποκτείνῃς, οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καί-σαρος."6 9 Ἐπὶ πᾶσι τούτοις οὐκ ἀπεστράφη ὁ θυμὸς, ἀλλ' ἔτι ἡ χεὶρ ὑψηλή. Καὶ καυθήσεται ὡς πῦρ ἡ ἀνομία, καὶ ὡς ἄγρωστις ξηρὰ βρωθήσεται ὑπὸ πυρός· καὶ καυθήσεται ἐν τοῖς δάσσει τοῦ δρυμοῦ, καὶ συγκαταφάγεται τὰ κύκλω τῶν βου- νῶν πάντα· διὰ θυμὸν ὀργῆς Κυρίου, συγκέ- καυσται ἡ γῆ ὅλη, καὶ ἔσται ὁ λαὸς ὡς ὑπὸ πυ- ρὸς κεκαυμένος, ἄνθρωπος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ οὐκ ἐλέησει, ἀλλ' ἐκκλινεῖ εἰς τὰ δεξιά, ὅτι πει- νάσει καὶ φάγεται ἐκ τῶν ἀριστερῶν, καὶ οὐ μὴ ἐμπλησθῆ ἄνθρωπος ἐσθίων τὰς σάρκας τοῦ βραχίονος αὐτοῦ. Φάγεται γὰρ Μανασσῆς τοῦ Ἐφραΐμ, καὶ Ἐφραΐμ τοῦ Μανασσῆ· ὅτι ἅμα πολιορκήσουσι τὸν Ἰούδαν.9 Ἀκμαζούσης ἔτι τῆς θείας ὀργῆς, ἐπηρητημένης δὲ καὶ αὐτῆς τῆς χειρὸς τῆς ἐπαγούσης τὴν μᾶστιγα καὶ τὰς αἰκίας αὐτοῖς, ἕκαστα σαφῶς τῶν συμβησο- μένων προαναγορεύειν πειρᾶται, σωφρονεστέρους τοῖς δείμασι τοὺς ἀκρωμένους ἀποτελῶν. Ταύτης γὰρ ἕνεκα τῆς αἰτίας προαναβήσεις τῶν δεινῶν ἐποιεῖτο Θεὸς, ἵνα δεδιότες τὸ προσκρούειν αὐτῷ, μὴ τοῖς ἐξ ὀργῆς ὑπενεχθεῖεν κακοῖς, ἕξω δὲ μᾶλλον ἀποφέροιντο τῶν δεινῶν. Καυθήσεσθαι τοίνυν τὴν ἀνομίαν ὡς πῦρ. Ἀνομίαν δὲ φησὶν οὐκ αὐτό που 70.276 τὸ πρᾶγμα· τοῦτο γὰρ εὐήθες ἢ νοεῖν ἢ λέγειν· ἀλλὰ τοὺς ταῖς ἀνομίαις κατηχθησμένους, ἠκοντάς τε ἤδη πρὸς τοῦτο σκαιότητος τρόπων, ὡς μηκέτι μὲν ἀνό- μους, ἀνομίαν δὲ μᾶλλον ὀνομάζεσθαι δεῖν. Οὗτοι τοιγαροῦν ὡς πῦρ καυθήσονται, φησὶ, τοῦτ' ἔστιν, αὐτοὶ καθ' ἑαυτῶν γενήσονται πῦρ. Οὐ γὰρ ἕτερός τις ἐποίσει τὴν φλόγα αὐτοῖς, ἀλλ' ἀρκέσουσιν ἀλλή- λοις εἰς τοῦτο αὐτοί.

Καυθήσονται δὲ ὡς ἄγρωστις ξηρὰ, καὶ ὡς δάση δρυμῶν. Μαίνονται γὰρ αἰ πῶς αἱ φλόγες, εἰς ὕλην πεσοῦσαι τὴν εὐκατάπρηστον· ἄγρωστιν δὲ φημι τὴν ξηρὰν, καὶ τὰ ἐν δρυμοῖς ξύλα. Οἶμαι δὲ ἔγωγε τὸν προφητικὸν ἡμῖν λόγον ἐκεῖνα βούλεσθαι δηλοῦν ἐν τούτοις· Οὐεσπασιανοῦ γὰρ καὶ Τίτου, καθάπερ ἤδη προεῖπον, καταδηοῦν-των τὴν Ἰουδαίαν, καὶ τὰς ἐν αὐτῇ πολιορκούντων πόλεις, πλεῖστος ἦν ὁ ἐν ἐκάστῳ θόρυβος. Τοῦτο μὲν λιμοῦ κατατήκοντος, τοῦτο δὲ τῶν ἐν ἐκάστη στασιαστῶν οἴκους τε διαρπαζόντων, ἐπιφουμένων δὲ τοῖς δοκοῦσιν εἶναι διαφανεστέροις, ὡς γενέσθαι φορτικώτερον τὸν ἔξωθεν μάχης τὰ ἐκ τῶν ἐνοικούντων τολμήματα. Ταῦτα δὲ σαφῶς Ἰώσηπος ἱστορεῖ, οὐκοῦν καυθήσεσθαι φησὶν ἐν τοῖς δάσεσι τοῦ δρυ-μοῦ, ἄγρωστιν οἶμαι ξηρὰν, καὶ δάση δρυμοῦ τὴν ἀγελαίαν πληθὺν ὀνομάζων. Ἐμερίζοντο γὰρ κατ' ἀλλήλων εἰς διχονοίας καὶ στάσεις οἱ δῆμοι. Ὅτι δὲ καὶ τῶν εἶναι τι δοκούντων ἄψεται τὸ κακὸν, προσ-αποφαίνει λέγων· Καὶ συγκαταφάγεται τὰ κύκλω τῶν βουνῶν πάντα· βουνούς οἶμαι λέγων τοὺς τῶν ἄλλων ὑπερκειμένους, καὶ ἀνεστηκότας, ἢ κατὰ τὴν δόξαν, ἢ κατὰ τὸν πλοῦτον, ἢ καθ' ἕτερόν τινα τρόπον. Ἐφην δὲ ἀρτίως, ὅτι τοῖς εἶναι δοκοῦσι λαμπροῖς ἐπεφύετο δεινῶς τὸ ἐν ἐκάστη πόλει στασιάζειν εἰωθὸς, ὡς ἐν ἀπογνώσει δρᾶν, ἃ μὴδ' ἂν αὐτὴ δέ-δρακεν ἔσθ' ὅτε τῶν πολεμίων ἢ χεῖρ. Καὶ ταῦτα, φησὶ, διὰ θυμὸν ὀργῆς Κυρίου. Συγκέκαυσται γὰρ οὕτως ἡ σύμπασα τῶν Ἰουδαίων γῆ. Ἄδὲ εἶρηκεν αἰνιγματωδῶς, ταῦτα τοῖς ἀκροωμένοις σαφῆ καθ-ιστὰς, προσεπάγει παραχρῆμα· Καὶ ἔσται ὁ λαὸς ὡς ὑπὸ πυρὸς κατακεκαυμένος. Ἄνθρωπος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ οὐκ ἐλεήσει. Ὡσπερ γὰρ οἱ μόσχοις ἐπάγοντες πῦρ, παραθήγουσιν εἰς ὀργὰς, καὶ τὰς καθ' ὧν ἂν ἴοιεν ἐφόδους ἀδρωτέρας ποιεῖσθαι παρασκευάζουσιν· οὕτω, φησὶ, καὶ ἕκαστος ἔσται τῶν λαῶν ὡς ὑπὸ πυρὸς κατακεκαυμένος. Ὁρμηταί τε γὰρ καὶ ἀφιλοικτεῖρμονες, καὶ ἀδελφούς οὐκ εἰδότες, δεινοί τε καὶ ἀγριόθυμοι πάντες ἔσονται κατ' ἀλλήλων, καὶ θηρίων δίκην λιμῶ τεθηγμένων εἰς ἀγριότητα τὴν κατὰ τινων· ἐκκλινοῦσιν εἰς τὰ δεξιὰ, καὶ φάγονται ἐκ τῶν ἀριστερῶν· τοῦτ' ἔστιν, τῆδε κάκεισε περι-στραφήσονται, καταδακόντες τοὺς ἐκ δεξιῶν, τοὺς ἐξ εὐωνύμων, φειδόμενοί τε μηδαμῶς οὐδενός, καὶ ἀκόρεστον ἔχοντες τῆς κατ' ἀλλήλων ἐφόδου τὸν πό-θον. Οὐ γὰρ μὴ ἐμπλησθῆ, φησὶν, ἄνθρωπος ἐσθίων τὰς σάρκας τοῦ βραχίονος αὐτοῦ. Ὡ παραδόξου πράγματος! Οὐδὲ ἑαυτῶν φείσονται, φησὶν, ὡς ἐξ ἀκράτου μανίας. Ἀπεγνωκότες γὰρ ἅπαξ πρὸς πᾶν ὅτιοῦν τῶν ἐκτοπωτάτων βαδιοῦνται νεανικῶς. Εἴτ' αὖ φησὶν, ὅτι φάγεται γὰρ Μανασσῆς τοῦ Ἐφραΐμ, καὶ Ἐφραΐμ τοῦ Μανασσῆ. Ἐφραΐμ δὲ καὶ Μανασσῆς 70.277 δύο γεγόνασιν ἀδελφοί, καὶ Ἰωσήφ υἱοί. Ἄλλ' οὐδὲ τοῖς ἐξ αἵματος, φησὶν, εἰς διάθεσιν συνημμένοις βραβεύσει τότε τὴν εἰρήνην· ἢ φύσις· ἀργήσουσι τῆς συγγενείας οἱ νόμοι. Κατεξαναστήσονται γὰρ ἀλλήλων ἀδελφοὶ καὶ ὁμόσποροι, εἷς τε καθ' ἑνός, καὶ καθ' ἑτέρου δύο. Φάγεται γὰρ, φησὶ, Μανασσῆς τοῦ Ἐφραΐμ, καὶ Ἐφραΐμ τοῦ Μανασσῆ, ὅτι ἅμα πολιορκήσουσι τὸν Ἰούδαν. Συγχύσεως οὖν ἄρα τὰ πάντα μεμέστωτο, καὶ ἀδιάκριτα πᾶσι τὰ ἐξ ὀργῆς, καὶ καθ' ὧν οὐ θέμις, καὶ παρ' ὧν οὐ θέμις. Καὶ ταυτὶ μὲν, ὡς ἔφην, ἱστορικῶς ταῖς τῶν Ἰουδαίων ἀγέλαις συνέβη παθεῖν. Παραφυλακτέον δὲ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς. Κολάζεται γὰρ τὸ δυσήκοον, καὶ εἴ τις εἰς τοῦτο πέσοι, ὡς ὑπὸ πυρὸς καυθήσεται, καταφλε-γούσης αὐτὸν καὶ σαρκικῆς ἡδονῆς, καὶ θερμῆς ἐπι-θυμίας. Ἐξεῖ δὲ καὶ εἰς νοῦν καὶ καρδίαν ἀφόρητον μάχην· κατεξαναστήσεται γὰρ τοῦ πνεύματος ἢ σὰρξ, καὶ ἐν θορύβοις ἔσται πολλοῖς. Διὸ, καθά φησὶν ὁ θεσπέσιος Παῦλος· "Ἐν πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε." Ἐν πνεύματι γὰρ τῷ Θεῷ περιπατήσομεν ἐν πνεύματι, καὶ κρείτ-τους ἐσόμεθα σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, καὶ τὰς εἰς νοῦν ἔσω νικήσομεν φλόγας, καὶ ἀστασίαστον τηρήσομεν τὴν καρδίαν. Ἡ γὰρ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ, καθὰ γέγραπται, ἢ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν, φρουρήσει τὰς καρ-δίας ἡμῶν καὶ τὰ νοήματα ἡμῶν. Ἐπὶ πᾶσι τούτοις οὐκ ἀπεστράφη ὁ θυμὸς, ἀλλ'

ἔτι χεὶρ ὑψηλή. Οὐαὶ τοῖς γράφουσι πονη-
ρίαν. Γράφοντες γὰρ πονηρίαν γράφουσιν·
ἐκ- κλίνοντες κρίσιν πτωχῶν, καὶ ἀρπάζοντες κρί-
ματα πενήτων τοῦ λαοῦ μου, ὥστε εἶναι αὐτοῖς
χήραν εἰς ἀρπαγὴν, καὶ ὄρφανὸν εἰς προνομήν.
Καὶ τί ποιήσωσιν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐπισκοπῆς;
Ἡ γὰρ θλίψις ὑμῖν πόρρωθεν ἦξει· καὶ πρὸς
τίνα καταφεύξεσθε, τοῦ βοηθηθῆναι; καὶ ποῦ κατα-
λήψετε τὴν δόξαν ὑμῶν, τοῦ μὴ ἔμπεσεῖν
εἰς ἐπαγωγὴν;⁹ Ὅτε τὰς τῶν Ἰουδαίων
συμφορὰς, καὶ τὰ ἐσόμενα βλάβη διὰ τῆς
τῶν πολεμίων χειρὸς, πλατύτερον ἡμῖν ὁ
προφητικὸς ἐξηγεῖται λόγος, τότε δὴ λίαν
σοφῶς τε καὶ οἰκονομικῶς ἐπιφέρει τὰς
αἰτίας, ἐφ' αἷς ὁ τῶν ὄλων λελύπηται
Θεὸς, καὶ πειράται διδά- σκειν ὅτι ψῆφος
ἐπ' αὐτοῖς ὅσα γέγονε καλοῦσα πρὸς δίκην.
Οὐ γὰρ ἀδίκως ἐκτείνεται δίκτυα πτερωτοῖς,
κατὰ τὸ γεγραμμένον. Οὐαὶ τοίνυν, φησὶ,
τοῖς γρά- φουσι πονηρίαν. Γράφοντες γὰρ
πονηρίαν γράφουσιν, ἐκκλίνοντες κρίσιν
πτωχῶν, καὶ ἀρπάζοντες κρίματα πενήτων
τοῦ λαοῦ μου. Ἦσαν μὲν γὰρ παρὰ τοῖς
Ἰουδαίοις οἱ καλούμενοι γραμματεῖς. Ἔργον
δὲ ἦν αὐτοῖς τὸν ἐφ' ἐκάστῳ πράγματι τοῦ
νόμου σκοπὸν τοῖς ἐθέλουσι μαθεῖν σαφῆ
τε ποιεῖν, καὶ τοῖς τὸ δια- κρίνειν λαοὺς
ἐγκεχειρισμένοις τὰ τοιάδε προσβα-
λεῖν. Γέγραπται δὲ, ὅτι "Ἐκείνη ἱερέως
φυλάσσεται κρί- σιν, καὶ νόμον ἐκζητήσουσιν
ἐκ στόματος αὐτοῦ."⁶ Ἦττώμενοι τοίνυν
αἰσχυρῶν λημματίων, ἀδίκους ἐποιοῦντο
τὰς συγγραφὰς, τὸ τῷ θεῷ νόμῳ δοκοῦν
ἀνοσίως ἐκκαπηλεύοντες, καὶ οἶονεὶ μίσγοντες
τὸν οἶνον ὕδατι, καὶ τὸ καθαρὸν ἀργύριον,
ἀδόκιμον ἀπο- 70.280 φαίνοντες, ἵνα χήραν
ἀδικῶσι, καὶ ἀρπάζωσι κρίματα πενήτων,
καὶ τοῖς ἐκ πλεονεξίας κακοῖς ὑπάγωσιν
ὄρφανόν, καθάπερ τινὰ προνομήν τοῖς
ἐθέλουσι πλου- τεῖν ἐτοίμως παρερρίμμενην.
Ἄλλ' οὗτοι, φησὶ, τί ποιήσουσιν ἐν τῇ ἡμέρᾳ
τῆς ἐπισκοπῆς; Ἐπισκοπῆς δὲ φησὶν ἡμέραν,
τὸν τοῦ πολέμου καιρὸν, καθ' ὃν ἐπεσκέψατο
Θεὸς τοὺς γράφοντας πονηρίαν, καὶ τὰ
ὀρθὰ τοῦ νόμου κρίματα διαστρέφοντας.
Ποῖος γὰρ ὑμῖν πλοῦτος βοηθήσει, φησὶν;
Ὀνήσει δὲ κατὰ τίναν τρόπον τῶν ἐκ
πλεονεξίας ὑμῖν συνειλεγμένων ἢ ἄθροισις;
Ἠδικήσατε, κατεφθείρατε νόμον, πεπατή-
κατε τὸν τοῦ νομοθέτου σκοπόν. Εἴτα ὅποι
ποτὲ βα- διεῖσθε; τί δὲ καὶ δρῶντες ἢ λέγοντες,
διαφεύξεσθε τὴν ἡμέραν τῆς ἐπισκοπῆς;
Ἡ γὰρ θλίψις ὑμῖν πόρρωθεν ἦξει. Ἐμάχοντο
μὲν γὰρ Ἰουδαῖοι πλειστά- κισ πρὸς τὰ
περίοικα τῶν ἐθνῶν, Ἰδουμαίους τέ φημι
καὶ Ἐλαμίτας, Μωαβίτας, καὶ Σύρους,
καὶ τοὺς καλουμένους Φιλιστιεῖμ· συνέβαινε
δὲ καὶ ἀμείνους ὀρᾶσθαι πολλῶν κρατοῦντας
ἐν μάχαις. Ἀλλὰ νῦν, φησὶν, ἡ θλίψις
ὑμῖν πόρρωθεν ἦξει· τοῦτ' ἔστιν, οὐ πρὸς
Ἰδουμαίους ὑμῖν ἡ μάχη, οὐ πρὸς Μωαβίτας
ὁ πόλεμος· ἀλλ' οὐδὲ πρὸς τινὰς τῶν ὁμόρων,
ὧν ἔσθ' ὅτε καὶ κεκρατήκατε, καὶ τὴν
ἀμείνω λαχόντες ψῆ- φον ἐν μάχῃ τὸν τῆς
εὐκλείας ἀνεδήσασθε στέφανον· ἀλλὰ
νῦν ὑμῖν ἡ θλίψις πόρρωθεν ἦξει. Ἔοικε
δὲ διὰ τούτων, ἢ τῶν Ἀσσυρίων τὴν ἔφοδον,
ἢ γοῦν τὴν τῶν Ῥωμαίων ὑποδηλοῦν. Πόρρωθεν
γὰρ οὗτοί τε κά- κεινοί. Ἐπενηνεγμένης
δὲ τῆς θλίψεως, ποῦ καταλή- ψετε τὴν
ἑαυτῶν δόξαν, τοῦ μὴ ἔμπεσεῖν εἰς τὴν
ἐπαγωγὴν; Κατηνδρίσασθε μὲν γὰρ
πολλάκις, φησὶ, τῶν ἐχθρῶν, καὶ τοῖς
ἐπιούσιν ἀντανιστάμενοι σεσώκατε τὰς
παρ' ὑμῖν πόλεις τε καὶ χώρας. Νυνὶ δὲ
τὴν ἐπὶ τούτῳ δόξαν ποῦ καταλήψετε;
πεσεῖσθε γὰρ πάντες, κατ' οὐδένα
τρόπον ὠφελούσης ὑμᾶς τῆς κατὰ
τῶν ἐτέρων εὐανδρίας. Τί γὰρ ποιήσετε
τοῦ μὴ ἔμπεσεῖν εἰς ἐπαγωγὴν; Ἐπαγωγὴν
δέ φησὶ, τὴν ἐπενεχθεῖσαν αὐτοῖς ὡς
ἀπὸ γε τῆς θείας ὀργῆς, καὶ τὴν ἐκ τοῦ
πολέμου συμφορὰν. Θεοῦ γὰρ ἐπάγοντος
τοῖς πλημ- μελοῦσι τὰς δίκας τίς ὁ
ἀποστρέψων; ἢ ποῖος ἂν τοῖς ὑπὸ
ποινὴν καὶ κόλασιν ἐπικουρήσει τρόπος;
οὐκ ἔστιν οὐδεὶς. Τοιγάρτοι καὶ ὁ
θεσπέσιος Δαβὶδ ψάλλει καὶ φησὶν·
"Ἐκκύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς
με, μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσῃς με."⁶
Καὶ πάλιν· "Ἐσὺ φοβερὸς εἶ, καὶ τίς
ἀντιστήσεται σοι; Ἀπὸ τότε ἡ ὀργὴ
σου."⁶ Ἀποστρέψει μὲν οὖν οὐδεὶς
τὴν θεῖαν ὀργὴν. Καταμαλάσσει δὲ ὥσπερ
αὐτὴν ἡ μετάγνωσις· μᾶλλον δὲ οὐδ' ἂν
ὄλως σαλεύοιτο τὴν ἀρχὴν, εἰ δὴ βιοῦν
ἐθέλοι τις ὀρθῶς καὶ ἐννόμως, καὶ κατὰ
γε τὸ

δοκοῦν τοῖς παρ' αὐτοῦ θεσπίσασιν. Ἐπὶ τούτοις πᾶσιν οὐκ ἀπεστράφη ὁ θυμὸς, ἀλλ' ἔτι ἡ χεὶρ ὑψηλή. Οὐαὶ Ἀσσυρίοις, ἡ ῥά- βδος τοῦ θυμοῦ μου, καὶ ἡ ὀργή ἐστιν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν. Τὴν ὀργὴν μου εἰς ἔθνος ἄνομον ἀποστελῶ, καὶ τῷ ἐμῷ λαῷ συντάξω τοῦ ποιῆσαι σκύλα καὶ προνομὴν, καὶ καταπατεῖν τὰς πόλεις, καὶ θεῖναι αὐτὰς ὡς κονιορτόν. Αὐτὸς δὲ οὐχ οὕτως ἐνεθυμήθη, καὶ τῇ ψυχῇ οὐχ οὕτως λελόγισται· ἀλλὰ ἀπαλλάξει ὁ νοῦς αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἔθνη οὐκ ὀλίγα. Καὶ ἐὰν εἴπωσιν 70.281 αὐτῷ, Σὺ μόνος εἶ ἄρχων, καὶ ἔρεϊ; Οὐκ ἔλαβον τὴν χώραν τὴν ἐπάνω Βαβυλῶνος καὶ Χαλάνη, οὗ ὁ πύργος ὠκοδομήθη. Ἔλαβον Ἀραβίαν καὶ Δαμασκόν, καὶ Σαμαρείαν; Ὅν τρόπον ταύτας ἔλαβον, καὶ πάσας τὰς χώρας λήψομαι.⁹ Πανταχοῦ τῆς οἰκείας δόξης πεφροντικότερα Θεὸν εὐρήσομεν. Χαλεπαίνειν μὲν γὰρ εἰ δὴ τινὰς βλέποι καταφρονεῖν ἡρημένους, καὶ παρ' οὐδὲν ποιῆσθαι σπουδάζοντας τὸ αὐτῷ δοκοῦν, πάντα δὲ ὡς περ σεῖον- τας κάλον, εἷς γε τὸ δεῖν ἀπονεῦσαι πρὸς τὰ ἐκτοπώ- τατα. Περιτρέπει δὲ τοὺς τοιοῦτους μονονουχὶ καὶ ἀνασειράζων εὐσθενῶς, εἰς τὸ ὅτι μάλιστα τελοῦν εἰς ὄνησιν αὐτοῖς. Οὕτω γὰρ πού φησι καὶ ὁ μακάριος Δαβίδ· "Ἐν χαλινῷ καὶ ἐν κημῷ τὰς σιαγόνας αὐ- τῶν ἄγξαις τῶν μὴ ἐγγιζόντων πρὸς σέ. Πολλαὶ αἱ μάστιγες τοῦ ἁμαρτωλοῦ." Ἐπιφέρει δὲ τοῖς πλημ- μελοῦσι τὴν κόλασιν, οἷόν τινα ῥάβδον εἰς χεῖρας ἐπι- διδοῦς τὴν ἰδίαν ὀργὴν ἀνδράσιν οὐκ ἀγαθοῖς, ἵν' αὐτοὶ γένοιτο κολασταὶ τῶν ἡσεβηκότων. Συμβαίνει δὲ τοὺς εἰς τοῦτο παρελημμένους φρονῆσαι τι μέγα κατὰ τῶν κεκολασμένων, μᾶλλον δὲ κατὰ τοῦ παρα- δόντος αὐτούς. Οὐ γὰρ ἐννοοῦσιν ὅτι κεκρατήκασιν αὐτῶν ἐφέντος Θεοῦ, καὶ ψῆφον ἐπάγοντος τὴν τοῦ χρῆναι παθεῖν αὐτούς· οἷονται δὲ ὅτι καὶ σώζειν ἐθέλοντος κεκρατήκασιν. Μεθίστησι τοίνυν ἐπ' αὐτούς τὴν ὀργὴν, καὶ σφόδρα εἰκότως. Ἐπειδὴ δὲ τοῖς ὑπερ- ηφάνοις ἀντιτάττεται, κατασεῖει μὲν αὐτῶν τὴν ὄφρυν, ποιναις δὲ ὑποτιθεῖς ταῖς αὐτοῖς πρεπούσαις, πειρᾶ- ται πληροφορεῖν ὅτι μὴ τῆς ἰσχύος ἐκείνων ἔργον ἦν, ἀλλὰ τῶν παρ' αὐτοῦ νευμάτων τὸ κρατῆσαι τῶν κεκολασμένων. Πέπονθέ τι τοιοῦτον ὁ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεύς. Ἐπειδὴ γὰρ εἴλε τὴν Ἰουδαίαν, καὶ πεπόρ-θηκε τὰς πόλεις, μέγα πεφρόνηκεν ἐφ' ἑαυτῷ, καὶ δὴ καὶ ὤετο τῆς ἀγίας κρατῆσαι γῆς, καὶ παρὰ βού- λησιν Θεοῦ τοῦ προεστηκότος αὐτῆς, καὶ σώζειν ὑπ- ισχνουμένου. Ταύτης ἔνεκα τῆς αἰτίας φησὶν, οὕτω μὲν ἀπεστράφθαι τὸν θυμὸν, ἐπενεχθήσεσθαι δὲ καὶ Ἀσσυρίοις τὸ, οὐαὶ. Καὶ ποία τίς ἐστιν ἡ τοῦδε πρό- φασις; Ἡ μὲν γὰρ ῥάβδος, φησὶ, τῆς ἐμῆς ὀργῆς, ἐν ταῖς αὐτῶν δέδοται χερσὶν, παρ' ἐμοῦ δηλονότι, ὥστε καταπατεῖν ἐν αὐτῇ τοὺς εἰς ἐμὲ δεδυσσεβηκότας. Ἐγὼ συνέταξα αὐτοῖς, ὥτε ποιῆσαι σκύλα, καὶ προνομὴν τὸν ἐμὸν λαόν, καὶ καταπατεῖν τὰς πόλεις, καὶ θεῖναι αὐτὰς εἰς κονιορτόν. Εἰ μὴ γὰρ τὴν σώ- ζουσαν ἀπέστησα χεῖρα, καὶ γυμνοὺς ἀπέφηνα τῆς ἀεὶ καὶ συνήθους αὐτοῖς, καὶ παρ' ἐμοῦ δοθείσης ἐπικουρίας, οὐδ' ἂν ἤλωσάν ποτε, κρείττους ἀεὶ γε- γονότες δι' ἐμοῦ τῶν ἐχθρῶν. Αὐτὸς γε μὴν ὁ Ἀσσύ- ριος οὐχ οὕτως ἐνεθυμήθη, καὶ τῇ ψυχῇ οὐχ οὕτω λελόγισται, ἀλλ' ὅσον ἦκεν εἰς τὸν αὐτοῦ νοῦν, ἀπαλ- λάξει· τοῦτ' ἔστιν, ὀλοθρεύσει ἔθνη οὐκ ὀλίγα. Οἶεται γὰρ ὅτι ταῖς αὐτοῦ δυνάμεσιν ἀνταναστήσεται μὲν οὐδεὶς, κρατήσει γε πάντως ἀμογητὶ, καὶ παντὸς ἔθνους ἔσται δεσπότης, ἀντεξάγοντος οὐδενός. Ἀπλη- στον δὲ οὕτως ἔχοντι τὴν ψυχὴν, καὶ ἀεὶ τῶν ὄλων κρατεῖν ἐθέλοντι, κἂν εἰ προσίοι τις λέγων· Σὺ μόνος εἶ ἄρχων, τοῦτ' ἔστιν, ἄρα δυνήσῃ μόνος ἀπάσης κατ- 70.284 ἀρξαι τῆς ὑπ' οὐρανόν; Πρὸς τοῦτο, φησὶν, ὑπέρ- οπτον ἀφήσει φωνὴν, ἐκεῖνο λέγων· Οὐκ ἔλαβον τὴν χώραν τὴν ἐπάνω Βαβυλῶνος, καὶ Χαλάνη, οὗ ὁ πύργος ὠκοδομήθη; Ἔλαβον Ἀραβίαν, καὶ Δαμα-σκόν, καὶ Σαμαρείαν· ὃν τρόπον ταύτας ἔλαβον, καὶ πάσας τὰς χώρας λήψομαι. Χαλάνη, οὗ ὁ πύργος ὠκοδομήθη παρὰ τῶν ἀρχαιοτέρων, κεῖται μὲν ἐν ἐσχάτοις τρόπον τινὰ τῆς ἐώας μέρεσιν, ἐπέκεινα δὲ τῆς Βαβυλωνίων χώρας τε καὶ γῆς. Ὡς περ οὖν, φη- σὶν, ἐξ αὐτῶν τερμάτων τῆς ἐώας γῆς τῆς ἑμαυτοῦ

βασιλείας τέθεικα τοὺς ὄρους, εἶλον δὲ Δαμασκὸν καὶ Σαμάρειαν, ὠφελιμένας οὐδὲν ἀπὸ γε τῶν ἐν αὐταῖς θεῶν· οὕτω καταλήψομαι καὶ τὰς ἔξω χώρας. Μεμνησθαι δὲ ἀναγκαῖον ὅτι καὶ Ῥαψάκης, τὰς παρὰ τοῦ βασιλέως Ἀσσυρίων ἀναγγέλλων φωνάς, προσπεφῶ- νηκε τοῖς ἐν τῷ τείχει καθημένοις· Τάδε λέγει ὁ βασιλεὺς Ἀσσυρίων. Μὴ ἀπατάτω ὑμᾶς ὁ βασιλεὺς Ἐζεκίας λόγους, οἱ οὐ δυνήσονται ῥύσασθαι ὑμᾶς· καὶ μὴ λεγέτω ὑμῖν Ἐζεκίας, ὅτι Ῥύσεται ἡμᾶς ὁ Θεός· καὶ μεθ' ἕτερα πάλιν· Μὴ ἐρῥύσαντο οἱ θεοὶ τῶν ἔθνων ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ χώραν ἐκ χειρὸς βασιλέως Ἀσσυρίων; ποῦ ἐστὶν ὁ θεὸς Ἐμὰθ καὶ Ἀρφάθ; καὶ ποῦ ἐστὶν ὁ θεὸς τῆς πόλεως Σεπφάρουεῖμ; μὴ ἐδύναντο ῥύσασθαι Σαμάρειαν ἐκ χειρὸς μου; τίς τῶν θεῶν πάντων τῶν ἔθνων τούτων ἐρῥύσατο τὴν γῆν αὐτοῦ ἐκ χειρὸς μου, ὅτι ῥύσεται Ἰσραὴλ ἐκ χειρὸς μου; Μεγάλα τοίνυν πεφρονηκότα τὸν Ἀσσύριον, καὶ τῆς θείας ὀργῆς καταμειδιᾶν ἡρημένον ὑποθήσειν ἐπαγγέλλεται ταῖς δίκαις. Ἀπηχθήμενον μὲν γὰρ καὶ παρ' ἡμῖν αὐτοῖς τῆς ἀλαζονείας τὸ πάθος. Ὅταν δὲ δὴ καὶ αὐτῆς τῆς θείας καταθρασύνηται δόξης, τότε δὴ τότε τὸ οὐαὶ καὶ σφόδρα δικαίως τοῖς τοῦτο δρᾶν ἐθέλουσι ἐποιισθήσεται. Ὁλολύξατε τὰ γλυπτὰ ἐν Ἱερουσαλήμ καὶ ἐν Σαμαρείᾳ. Ὅν τρόπον γὰρ ἐποίησα Σαμαρείᾳ καὶ τοῖς χειροποιήτοις αὐτῆς, οὕτως ποιήσω καὶ ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ τοῖς εἰδώλοις αὐτῆς.⁹ Εἰσκεκόμικεν ἀρτίως ὑψηλὰ καὶ ὑπέρογκα πεφρονηκότα τὸν Ἀσσύριον. Ἐπειδὴ γὰρ τὰς τῆς Σαμαρείας ὠλόθρευσε πόλεις οὐκ ἐπικουρούντων αὐταῖς τῶν ψευδωνύμων θεῶν, κατεμπρησθέντων δὲ πάλιν αὐτοῖς τεμένεσι καὶ βωμοῖς. Διατεθειμένου δὲ ὅτι καὶ αὐτὴν ὑπὸ χεῖρα ποιῆσαι τὴν Ἱερουσαλήμ, ἤτοι τὴν Ἰουδαίαν, καὶ εἰ μὴ βούλοιο τυχὸν ὁ προασπίζων αὐτῆς αἰεὶ τε σώζων Χριστὸς, τὰς αἰτίας εὐθύς ὁ προφητικὸς ἡμῖν παρατίθησι λόγος τοῦ καὶ αὐτὴν ἄλῶναι τὴν Σαμάρειαν, πλείστας δὲ ὄσας καὶ τῆς Ἰουδαίας πόλεις. Ταύτη τοι καὶ μάλα εἰκότως τῶν τῆς δυσσεβείας τρόπων εἰς ἀνάμνησιν ἀποφέρει, ὀλολύζειν τε αὐτοὺς, καὶ κατοικιῶζειν κελεύει. Μόνον δὲ οὐχὶ κατατεθηπῶς τὴν ἀπόστασιν ἐκ φιλοθεΐας τῆς ἄγαν ἀναφωνεῖ· Ὁλολύξατε, γλυπτὰ ἐν Ἱερουσαλήμ καὶ ἐν Σαμαρείᾳ. Ὅπου γὰρ ἔδει ταῖς καθηκούσαις τιμαῖς τὸν τῶν ὄλων καταγεραίρεσθαι Θεὸν, ἐκεῖ παροραῖται, καὶ τῆς αὐτῷ πρεπούσης τε καὶ ὀφειλομένης τιμῆς ἐστέρηται. Γλυπτοῖς γὰρ τὸ σέβας ἀναθέντες οἱ δαίμονες, τετολμήκασιν εἰπεῖν τῷ ξύλῳ· "Ὁ Θεὸς μου εἶ σύ· καὶ τῷ λίθῳ, Σὺ ἐγέννησάς με."⁶ Οὐκοῦν μετ' ἐκπλήξεως οἶονεῖ τῷ προφήτῃ γέγονεν 70.285 ἀναφώνημα τὸ εἰρημένον· τοῦτ' ἐστὶν, γλυπτὰ ἐν Ἱερουσαλήμ καὶ ἐν Σαμαρείᾳ. Τοιοῦτόν τι καὶ διὰ φωνῆς Ἱερεμίου φησὶ περὶ τῆς Ἱερουσαλήμ. Τί ἡ ἡγαπημένη ἐν τῷ οἴκῳ μου ἐποίησε βδέλυγμα; ἔφη δέ που καὶ δι' ἐνὸς προφήτου· "Ὁ σκοπὸς Ἐφραΐμ μετὰ Θεοῦ, προφήτης παγίς σκολιὰ, ἐπὶ πάσας ὁδοὺς αὐτοῦ, μανίαν ἐν οἴκῳ Κυρίου κατέπηξαν."⁶ Ἰδρυσάμενοι γὰρ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις βωμοὺς καὶ χειρόκμητα, τεθύκασιν τῇ Βαὰλ, καὶ τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ. Δεδράκασιν δὲ ταῦτα καὶ οἱ ἐν τῇ Σαμαρείᾳ. Ὅν τρόπον τοίνυν, φησὶν, ἐποίησα Σαμαρείᾳ, καὶ τοῖς χειροποιήτοις αὐτῆς, οὕτως ποιήσω καὶ Ἱερουσαλήμ, καὶ τοῖς εἰδώλοις αὐτῆς. Οἷς γὰρ ἀδελφὰ τὰ τολμήματα, τούτοις ἔπιτο ἂν εἰκότως καὶ ἰσοπαλῆς ἡ δίκη. Οὐκοῦν ἔλαβε μὲν ὁ Ἀσσύριος καὶ Δαμασκὸν καὶ Σαμάρειαν. Ὁδὸς δὲ τοῦ πράγματος αὐτῷ, καὶ τοῦ κατισχυῖσαι πρόφασις, ἡ τῶν εἰδώλων ποιήσεις ἦν, ἡ ἔν τε τῇ Σαμαρείᾳ, καὶ τοῖς Ἱεροσολύμοις. Ταύτητοι καὶ τοῖς τὰ τοιαύδε δρᾶν εἰθόσιν, τὰς πρεπωδεστάτας ἐζήτηνται δίκαις. Χαλεπὸν οὖν ἄρα, καὶ ὀργῆς ἡμῖν τῆς παρὰ Θεοῦ πρόξενον ἡ τῶν εἰδώλων ποιήσεις πανταχοῦ, κἂν εἴ τις εἰς νοῦν καὶ καρδίαν τοῦτο δρῶν τυχόν. Ἀποφέρει γὰρ κάκεῖνα τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης, καταγοητεύοντα τὴν καρδίαν, καὶ ἐφ' ἃ μὴ προσῆκεν ἐξέλκοντα. 9Καὶ ἔσται ὅταν συντελέσῃ Κύριος πάντα ποιῶν ἐν τῷ ὄρει Σιών, καὶ ἐν Ἱερουσαλήμ, ἐπάξει ἐπὶ τὸν νοῦν τὸν μέγαν τὸν ἄρχοντα τῶν Ἀσσυρίων, καὶ ἐπὶ τὸ ὕψος τῆς δόξης τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. Εἶπε γάρ· Τῇ ἰσχύϊ

ποιήσω, καὶ τῇ σοφίᾳ τῆς συνέσεως, ἀφελῶ ὄρια ἐθνῶν, καὶ τὴν ἰσχὺν αὐ- τῶν προνομεύσω· καὶ σείσω πόλεις κατοικουμέ- νας, καὶ τὴν οἰκουμένην ὅλην καταλήψομαι τῇ χειρὶ ὡς νοσσιᾶν, καὶ ὡς καταλελειμμένα ὡὰ ἄρῳ· καὶ οὐκ ἔστιν, ὃς διαφεύξεται με, ἢ ἀντεῖπῃ μοι.⁹ Οὐκ ἔξω κοινῆς γενήσεσθαι τὸν Ἀσσύριον τὰ οὐ- τως ὑπέρογκα πεφρονηκότα φησί. Κύριος γὰρ ὑπερ- ηφάνοις ἀντιτάσσεται, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ τῶν τῆς ἀλαζονείας αἰτιαμάτων τοὺς ταύτην νενοσηκότας πράττεται μὲν αἰεὶ τοὺς λόγους, ἀποφαίνει δὲ αὐτοὺς οἰκτροὺς καὶ κατερρίμμενους, ὡς ἂν εἶδειεν μὴ ἐπ- αίρειν εἰς ὕψος τὸ κέρας, κατὰ τὸ γεγραμμένον· εἶεν δὲ μᾶλλον ἐπιγνώμονες τῆς ἑαυτῶν φύσεώς τε καὶ ἀσθενείας. Ὅταν γὰρ, φησί, συντελέσῃ πάντα ποιῶν ἐν τῷ ὄρει Σιών, καὶ ἐν Ἱερουσαλήμ, τοῦτ' ἔστιν, ὅταν εἰς τέλος ἔρχηται τὰ τῆς ἐπ' αὐτοῖς ὀργῆς, ἐπ- ἀξεί τότε τὴν χεῖρα, καὶ τὴν καταπαίουσαν ῥάβδον, ἐπὶ τὸν νοῦν τὸν μέγαν τὸν ἄρχοντα τῶν Ἀσσυρίων. Νοῦν δὲ αὐτὸν ἀπεκάλεσε μέγαν, οὐ πρὸς ἐπαίνου τὸ χρῆμα τιθεὶς αὐτῷ, καταψέγων δὲ μᾶλλον, ὡς οὐδὲν ἕτερον ὄντα πλὴν ὅτι μόνον ὑπεροψίαν τὴν θεομισῆ. Πε- φρόνηκε γὰρ ἀνθρώπινον μὲν οὐδέν· ὅσα δὲ καὶ τάχα καὶ πᾶσαν τὴν γενετὴν ὑπερνήχεται φύσιν. Ἐπάξει τοίνυν ἐπὶ τὸ ὕψος τῆς δόξης τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ· ὀφ- θαλμῶν δὲ φησὶν ἐν τούτοις, ἀντὶ τοῦ τῶν ἐννοιῶν, ἧτοι τῶν ἐνθυμημάτων. Ὑψηλὰ γὰρ, ὡς ἔφην, καὶ ὑπερ- ογκα ταυτί. Θεὸς δὲ ὑπάρχων, καὶ εἰς καρδίαν ὀρῶν καὶ νεφροῦς, εἰδῶς τε τὰ κεκρυμμένα, καὶ ἡμῖν αὐτὰ 70.288 καθίστησιν ἐναργῆ, καὶ φησὶν. Εἶπε γάρ· Τῇ ἰσχυί ποιήσω, καὶ τῇ σοφίᾳ τῆς συνέσεως ἀφελῶ ὄρια ἐθνῶν, καὶ τὴν ἰσχὺν αὐτῶν προνομεύσω, καὶ σείσω πόλεις κατοικουμένας. Ἄθρει δὴ οὖν ὅπως, ὡς τῆς ἄνωθεν ἐπικουρίας οὐ δεδημένος, ταῖς ἑαυτοῦ δυνά- μεσιν ἀνάπτει μόναις τὸ πάντα δύνασθαι δρᾶν, ὅσα- περ ἂν βούλοιο· οἶεται δὲ ὅτι καὶ σοφὸς οὕτως ἔστιν, καὶ στρατηγικός, ὡς καὶ μάλα ῥαδίως ἐφ' ἑαυτὸν, δύ- νασθαι μεθιστᾶν τὰ ὄρια τῶν ἐθνῶν, διαρρήγνυναί τε αὐτῶν τὴν ἰσχὺν, καὶ ἐν προνομῇ ποιεῖσθαι, καὶ κατασεῖειν πόλεις, οὐκ ἀνάδρους καὶ ἡρημωμένας, ἀλλ' εἰ καὶ πλείστους ὄσους, καὶ ἀναριθμήτους ἔχοιεν τοὺς κατοικοῦντας ἐν αὐταῖς. Καὶ οὐ μέχρι τούτων τὰ τῆς ἀλαζονείας αὐτῷ. Περιαιτίζεται γὰρ καὶ ἀπάσης ὅτι καταδράξεται τῆς ὑπ' οὐρανὸν, καὶ λίαν εὐκόλως, ἐτοίμως τε καὶ ἀμαχεὶ διατέθεται καὶ φρονεῖ κατὰ γε τὸ εἰς νοῦν ἦκον αὐτῷ. Καταλήψομαι γὰρ, φησὶ, τὴν οἰκουμένην ὅλην ὡς νοσσιᾶν, καὶ ὡς καταλελειμμένα ὡὰ ἄρῳ, καὶ οὐκ ἔστιν ὃς διαφεύξε- ταί με, ἢ ἀντεῖπῃ μοι. Ὡ δεινῆς ὑπεροψίας, ὡ λο- γισμῶν ἀσυνέτων! Ὡς ἐνὸς στρουθίου καλιὰν τὴν σύμπασαν βλέπει, ὡοῖς καταλελειμμένοις ὑπὸ τῆς θαλπούσης ὄρνιθος παρεικάζει τοὺς ἀνά πᾶσαν τὴν γῆν, ἴν' ὡς δράκων ἐπελθὼν καταπίῃ. Μισεῖ δὲ τοὺς ἀντιλέγοντας, καὶ οὐδ' ὅσον εἰπεῖν εἰς λόγους ἤξειν αὐτῷ προσδοκᾷ τοὺς πολιορκουμένους. Ταυτὶ πρέποι ἂν καὶ εἰς τὸ αὐτοῦ πρόσωπον ἀναφέρειν τοῦ Σατανᾶ. Καὶ γὰρ ἔστιν αὐτὸς ὁ τῆς ὑπερηφανίας πατήρ. Ὡή-θη δὲ ὅτι καταλήψεται τὴν οἰκουμένην ἀντιπράττον- τος οὐδενός. Ἄλλ' οὐχ οὕτω ποθέν· ἐκβέβηκε δὲ μάλ- λον αὐτῷ πρὸς πᾶν τούναντίον τῶν πραγμάτων τὸ πέρας. Ἀντεῖρηκε γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Χριστός· καὶ οὐκ ἀντεῖρηκε μόνον, ἀλλὰ καὶ υπερήθλησε τῆς ἀπάντων ζωῆς, νενίκηκε τὸν ἀλητήριον, καὶ τοῖς τῶν ἀγίων ὑπέστρωσε ποσίν. Ἔφη γὰρ αὐτοῖς· "Ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ."⁶ 9Μὴ δοξασθήσεται ἀξίνη ἄνευ τοῦ κόπτοντος ἐν αὐτῇ; Ἡ ὑψωθήσεται πρίων ἄνευ τοῦ ἔλκοντος αὐτόν; Ὡσαύτως ἔάν τις ἄρη ῥάβδον ἢ ξύλον· οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἀποστελεῖ Κύριος Σαβαώθ εἰς τὴν σὴν τιμὴν ἀτιμίαν, καὶ εἰς τὴν σὴν δόξαν πῦρ καιόμενον καυθήσεται.⁹ Διελέγχει σαφῶς τὸν Ἀσσύριον, εἰκῆ τε ἀναφυσώ- μενον, καὶ ἡγνοηκότα παντελῶς, ὡς ἠκιστα μὲν τῆς αὐτοῦ χειρὸς ἔργον γέγονε τὸ ἀπολέσαι τὴν Σαμά- ρειαν, ἐλεῖν δὲ σὺν αὐτῇ καὶ τὰς ἐτέρας πόλεις, ψήφου δὲ μᾶλλον τῆς ἄνωθεν ἐπιφερούσης αὐτῶν τοῖς ἀφό- ρητα δεδυσσεβηκόσι, καθάπερ τινὰ πέλεκυν, ἢ

ράβδον ἢ ξύλον. Εἶπε γάρ μοι, φησὶν, ὦ πάντων ἀνού-στατε, μὴ ἀξίνη δοξασθήσεται ἄνευ τοῦ κόπτοντος ἐν αὐτῇ. Πέλεκυς μὲν γὰρ ἄριστα τεθηγμένος καὶ το- μὸς ἐπιτηδείως ἂν ἔχοι πρὸς τὸ ἀποκείρειν δύνασθαι τὰ ἐν ἀγροῖς ξύλα. Ἄρ' οὖν ἐπαινέσαι τις τὴν ἀξίνην, ὡς τοῦτο δρᾶν δυναμένην, δίχα τοῦ κόπτοντος ἐν αὐτῇ; Ἐνεργήσῃ δὲ τί καθ' ἑαυτὸν ὁ πρίων, εἰ μὴ τις ἔλκοιτό τε αὐτὸν, καὶ κατωθήσειε πάλιν; Εἰ δὲ δὴ τις καθ' ὅτιοῦν ἢ ράβδον, ἢ ξύλον· ἄρ' οὐχ οὕτως 70.289 ἔσται πάλιν; Κεῖσεται μὲν γὰρ ἡ ράβδος εἰς γῆν, ἔρριπται δὲ καὶ τὸ ξύλον, ἀλλ' εἴ τις λαβῶν ἐπάγοι τισὶ, τότε δὴ πάντως εἰς ἔργον ἤξει τὰ δι' αὐτῶν. Τί τοίνυν φησὶ πεφρόνηκας ὑψηλά; Τί δὲ τὴν ὄφρυν ἀνασπᾶς; Οἶει ὅτι ἰδία δυνάμει κατώρθωκας αὐτὸς τὸ ἐλεῖν τὰς πόλεις, ἐν οὐρανοῦ τάξει παραληφθεὶς παρὰ τῆς ἐκεῖνα ποιούσης χειρὸς, δηλονότι τῆς θείας· Οὐ σὴ τοιγαροῦν ἡ δόξα· Θεοῦ δὲ μᾶλλον τοῦ καθάπερ τινὰ πέλεκυν, ἢ ράβδον, ἢ ξύλον τὴν σὴν ἐπάγοντος ὠμότητα τοῖς αὐτῶ προσκεκρουκόσιν. Ἔση τοίνυν οὐχ οὕτω, φησὶν, ὡς ὠήθης αὐτός. Οὔτε μὴν ἐν ταυτότητι δόξης διαμενεῖς, ἀλλ' οὐδὲ ταῖς οὕτως ἀβρααῖς ἐνσπα-ταλήσεις τιμαῖς. Οὐ τῇ ἰσχυί ποιήσεις, οὐδὲ τῇ σο-φία τῆς συνέσεως ἀφελεῖς ὄρια ἔθνων. Οὐ καταλήψῃ τὴν οἰκουμένην ὡς ὠὰ καταλελειμμένα. Ἄλλ' ἀπο-στελεῖ Κύριος Σαβαὼθ εἰς τὴν σὴν τιμὴν ἀτιμίαν, καὶ εἰς τὴν σὴν δόξαν πῦρ καιόμενον καυθήσεται. Τιμὴν δὲ αὐτοῦ φησὶ, τὴν ὑπ' αὐτῶ πράττουσάν τε καὶ ὑποκειμένην στρατιάν. Ἐπ' αὐτῇ γὰρ δεδόξαστο. Πῦρ οὖν ἤξει κατ' αὐτῆς, φησὶ, καὶ καταφλέξει τὴν σὴν τιμὴν. Τίνα δὲ τρόπον καὶ τοῦτο γέγονε, διατρα-νοῖ πάλιν, καὶ οὐκ εἰς μακρὰν. 9 Καὶ ἔσται τὸ φῶς τῷ Ἰσραὴλ εἰς πῦρ, καὶ ἀγιάσει αὐτὸν ἐν πυρὶ καιομένῳ, καὶ φάγεται ὡς χόρτον τὴν ὕλην. Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀποσβεσθήσε-ται τὰ ὄρη, καὶ οἱ βουνοὶ, καὶ οἱ δρυμοί. Καὶ καταφάγεται ἀπὸ ψυχῆς ἕως σαρκῶν. Καὶ ἔσται ὁ φεύγων ὡς φεύγων ἀπὸ φλογὸς καιομένης· καὶ οἱ καταλειφθέντες ἀπ' αὐτῶν ἔσονται ἀριθμὸς, καὶ παιδίον γράψῃ αὐτούς.⁹ Δυσέφικτον σφόδρα τὸ εἰρημένον, καὶ ἡ τῆς λέξεως συνθήκη τὴν ἀπόδοσιν ἔχει δυσχερεστάτην. Σαφη-νιοῦμεν δὲ πάλιν, τὸν ἐν γε τοῖς προκειμένοις κρυπτό-μενον νοῦν, ἐκεῖνα προειρηκότες. Εἶλε μὲν γὰρ τὴν Σαμάρειαν ὁ Σαλαμανασάρ ὁ τῶν Ἀσσυρίων βασι-λεὺς, ἀπέστειλε δὲ Ῥαψάκην ἐκ Λαχεῖς εἰς Ἱερουσα-λήμ, ὃς ἐλθὼν, καὶ πολιορκήσας αὐτὴν προσελάληκε τοῖς ἐν τῷ τείχει τὰ παρὰ τοῦ πεπομφότος αὐτὸν, προσετίθει δὲ τούτοις τὰς κατὰ τοῦ Θεοῦ δυσφημίας λέγων, ὅτι Οὐ μὴ ρύσεται ὁ Θεὸς τὴν Ἱερουσαλήμ ἐκ χειρὸς βασιλέως Ἀσσυρίων. Πρὸς δὴ τὰ τοιαῦτα δε-δυσφορηκῶς ὁ βασιλεὺς Ἐζεκίας τὰς πρὸς Θεὸν ἐποιεῖτο λιτὰς λέγων· Εἰσάκουσον, Κύριε, εἰσβλεψον, Κύριε, καὶ ἴδε τοὺς λόγους Ῥαψάκου, οὓς ἐξαπέστειλε βασιλεὺς Ἀσσυρίων, ὄνειδίζειν Θεὸν ζῶντα. Ἐπηγ-γέλλετο δὲ Θεὸς τὴν σωτηρίαν αὐτοῖς. Καὶ δὴ καὶ ἐξ-ἦλθεν ἄγγελος Κυρίου, καὶ ἀνείλεν ἐν μιᾷ νυκτὶ ἐκ τῆς παρεμβολῆς τῶν Ἀσσυρίων ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδας. Οὗ δὴ γεγονότος, ἐβάλλετο μὲν ὁ Ἀσσύριος ἀφορήτῳ δείματι. Ἀκούσας δὲ ἀγγελίαν ὅτι Σαρσαθὰ βασιλεὺς Αἰθιοπίων ἐξῆλθε κατὰ τῆς γῆς αὐτοῦ σὺν ὀλίγοις παντελῶς τοῖς περιλελειμμένοις, ὥχετο φυγὰς. Τοῦτο καὶ νῦν ὁ προφητικὸς ἡμῖν αἰνιγματωδῶς διερμηνεύει λόγος. Φῶς μὲν γὰρ γέγονε τῷ Ἰσραὴλ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς τὸν καταφωτίζειν ἰσχύοντα διορισάμενος νόμον. Ἀλλὰ τοῦτο, φησὶ, τὸ φῶς τὸ ὑπάρξαν τῷ Ἰσραὴλ, οὐ φῶς ἔσται τοῖς Ἀσ-συρίων στρατεύμασιν, ἀλλ' εἰς πῦρ ὀλοθρευθῶν. Ὅτι δὲ οἰκείον αὐτῷ καὶ ἀνατεθειμένον ἡγεῖται λαὸν ὁ 70.292 τῶν ὄλων Θεὸς τοὺς ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις διὰ τοῦ πο-ρὸς τοῦ ἐκκαυθέντος ἐν τοῖς Ἀσσυρίοις, διδάξει τοὺς ἀπανταχῇ. Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ, "Ἅγιάσει αὐτὸν ἐν πυρὶ καιομένῳ."⁶ Τὸ γὰρ ἀγιάζεσθαι λεγόμενον, οὐχὶ παν-τὸς ἀγιασμοῦ μετέχον ἔσται, σημαίνει δὲ μᾶλλον καὶ τὸ εἰς δόξαν ἀνατεθειμένον τῷ Θεῷ. Οἷόν τί φησὶ πρὸς Μωσέα· "Ἅγιάσον μοι πᾶν πρωτότοκον διανοῖγον μήτραν, τὰ ἀρσενικὰ τῷ Κυρίῳ."⁶ Καὶ τὸ, ἀγιάσον, ἐν τούτοις, ἀντὶ τοῦ, ἀνάθες, φησὶν. Ἀγιάσει τοίνυν, φησὶ, τὸν Ἰσραὴλ ὁ τῶν ὄλων

Θεός, τοῦτ' ἔστιν, ἀνα- τεθειμένον αὐτῷ καὶ ἀπόλεκτον ἀποφανεῖ ἐν πυρὶ καιομένῳ· διὰ τοῦ πυρὸς τοῦ ἐκκεκαυμένου κατὰ τῶν Ἀσσυρίων. Πῦρ δέ φησιν ἐν τούτοις τὸν ἀδόκητον ὄλεθρον. Εἰ μὴ γὰρ ἴδιον ἠγεῖτο λαὸν, οὐκ ἂν ἐξ- ἔκαυσε κατὰ τῶν ἐναντίων τὸ πῦρ, ὃ καὶ δεδαπάνηκε καθάπερ χόρτον ἢ ὕλην τὴν τῶν Ἀσσυρίων πληθύν. Κατ' ἐκείνην δὴ οὖν τὴν ἡμέραν, φησὶ, τοῦτ' ἔστι, κατ' ἐκείνο τοῦ καιροῦ ἀποσβεσθήσεται τὰ ὄρη, καὶ οἱ βουνοὶ καὶ οἱ δρυμοὶ, καὶ καταφάγεται ἀπὸ ψυχῆς ἕως σαρκῶν. Βουνοῖς καὶ δρυμοῖς καὶ ὄρεσι παρεικά- ζει καλῶς αὐτὴν τε τὴν τῶν Ἀσσυρίων πληθύν, καὶ τοὺς ἡγουμένους αὐτῆς, καὶ τῶν ἄλλων ὑπερανέχον- τας καθάπερ βουνοὺς ἢ ὄρη. Ἄλλ' οὗτοι μὲν ἀποσβε- σθήσονται· τοῦτ' ἔστιν, οἱ πάλοι θερμοὶ καὶ δεινοὶ, καὶ οὐχ ἐκόντες ἀποψυχθήσονται. Τοῦτο γὰρ τὸ ἀπο- σβεσθήσονται, δηλοῖ. Καταφάγεται γὰρ αὐτοὺς ὁ θά- νατος, μονονουχὶ καὶ ψυχὰς δαπανῶν καὶ σώματα. Ὅτι μὲν γὰρ οὐ συνανήρηνται τοῖς σώμασιν αἱ ψυχαὶ παντί τῳ σαφές. Ὑπεμφαίνει δὲ διὰ τούτων τὸ τῆς ὀργῆς εὐσθενές. Ἄλλ' ἔσται, φησὶν, ὁ φεύγων, ὡς ὁ φεύγων ἀπὸ φλογὸς καιομένης, καὶ οἱ καταλειφθέντες ἀπ' αὐτῶν ἔσονται ἀριθμὸς, καὶ παιδίον γράψει αὐ- τούς. Ὀλίγοι γὰρ παντελῶς, ὡς ἔφην, ὡσεὶ φλογὸς καιομένης ἀποπηδήσαντες μόλις συναπέδραμον τῷ βασιλεῖ. Τοσοῦτους δὲ εἶναί φησι τὸν ἀριθμὸν αὐτούς, ὡς μὴ ὑπερκεῖσθαι καὶ τὴν παιδὸς ἔτι νηπίου φρένα, τὸ δύνασθαι γράφειν, ἢ ἀπομετρεῖν αὐτούς. Ἔχει γὰρ ἡ Ἑβραίων παράδοσις, ὅτι μόνοι περιελείφθησαν δέκα τὸν ἀριθμὸν, οἱ μετὰ Ῥαψάκου τὸ συμβάν ἀπ- αγγείλαντες τῷ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεῖ. Ταῦτα τῆς ὑπεροψίας τῆς ἐκείνου τὰ ὀψώνια. Χρήσιμος δὲ καὶ εἰς ἡμᾶς ὁ τύπος. Εἰ γὰρ δὴ βούλοιτο τις ἔξω τε εἶναι τῆς θείας ὀργῆς, καὶ μὴ τοῖς θεοῖς ἀναλῶναι κακοῖς, παραιτεῖσθαι λίαν τὸ νοσεῖν ἐθέλειν τῆς ἐκείνων δυσ- τροπίας τὰ συγγενῆ τε καὶ ἴσα. 9Καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ οὐκέτι προστε- θήσεται τὸ καταλειφθὲν Ἰσραὴλ, καὶ οἱ σωθέν- τες τοῦ Ἰακώβ οὐκέτι μὴ πεποιθότες ὧσιν ἐπὶ τοὺς ἀδικήσαντας αὐτούς, ἀλλ' ἔσονται πεποι- θότες ἐπὶ τὸν Θεὸν τὸν ἅγιον τοῦ Ἰσραὴλ τῇ ἀληθείᾳ. Καὶ ἔσται τὸ καταλειφθὲν τοῦ Ἰακώβ ἐπὶ Θεὸν ἰσχύοντα.⁹ Ἐκκεκαυμένου τοῦ πυρὸς κατὰ τῆς Ἀσσυρίων στρατιᾶς, δύο ταῦτα κατορθωθήσεται καὶ ὑπάρξει, φησὶν· ὁ μὲν γὰρ ἀλαζῶν τε καὶ ἀλητήριος, κατα- λήξει καὶ οὐχ ἐκὼν τῆς οὕτω δεινῆς καὶ ἀπηχθημέ- νης ὀφρύος. Οἰχήσεται γὰρ δεδιῶς, καὶ ἀδοκῆτως κατησχυμμένος. Εἴσεται δι' αὐτοῦ τοῦ πράγματος, 70.293 καὶ εἰ μὴ βούλοιο τυχόν, ὅτι τῆς θείας ὀργῆς κατὰ τῶν ἡμαρτηκῶτων γέγονεν ὄργανον, καὶ οὐκ αὐτός που πάντως ὡς ἐξ ἰδίας ἰσχύος πεπλεονέκτηκεν αὐ- τούς. Καὶ ταυτὶ μὲν τῷ Βαρβάρῳ συμβήσεται. Τοῖς γε μὴν ἐξ Ἰσραὴλ πρὸς ὠφελείας ἔσται τὸ θαῦμα, καὶ οἱ κατάλοιποι τῶν ἐν Σαμαρείᾳ, τοῦτ' ἔστι, τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ μέντοι τοῦ Ἰακώβ, τοῦτ' ἔστι, πάλιν τῶν δύο φυλῶν τῶν οὐσῶν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, τῆς ἀρχαίας ἀποπεπαύσονται πλάνης, καὶ ψυχρῶν καὶ ἀνονήτων ἐννοιῶν. Οὐ γὰρ ἔσονται πεποιθότες ἐπὶ τοὺς ἀδικήσαντας αὐτούς. Ἐπειδὴ γὰρ πέπτωκεν ὁ πολέμιος ἀγγέλου χειρὶ δαπανώμενος, ἐγνώκασιν ἀκριβῶς τὴν πάντα ἰσχύουσαν τοῦ σώζοντος δεξιᾶν, αὐτὸν δὲ ποιήσονται σωτήρα καὶ λυτρωτὴν, καὶ ἐπ' αὐτῷ πᾶσαν ἔξουσι τὴν ἐλπίδα, περιπτύ- σαντες τοὺς ἠδίκηκότας αὐτούς. Τίνες δὲ οὗτοι, καὶ τίνα τρόπον ἠδίκηκασιν εἰπεῖν ἀναγκαῖον. Σέσωκε μὲν γὰρ τοὺς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ ὁ τῶν ὄλων Θεός, προεστηκώς τε καὶ προασπίζων, καὶ ἀπο- φαίνων κρείττονας τῶν ἀνθεστηκῶτων. Ἐπειδὴ δὲ ἐτράποντο πρὸς ἀντίστασιν, καὶ οἱ μὲν δαμάλεις ἐτεκτῆναντο χρυσᾶς· οἱ δὲ τὸν Χαμῶς καὶ Βεελφε- γῶρ, καὶ αὐτοῖς ἀνῆπτον τὸ σέβας· προσκεκυνήκασιν δὲ καὶ τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ· παρεδίδου κατὰ καιροὺς ὁ τῶν ὄλων Θεός τοὺς ἀνθεστηκότας ποτὲ μὲν τοῖς κύκλῳ καὶ περιοικοῦσι τὴν Ἰουδαίαν ἔθνε- σιν, Ἰδουμαίοις τέ φημι καὶ Μωαβίταις, καὶ τοῖς ἐξ Ἑλάμ, ποτὲ δὲ τοῖς μακρὰν, Ἀσσυρίοις τέ φημι καὶ Αἰγυπτίοις. Πολέμου τοιγαροῦν κατασκήπτοντος καὶ περιηγγελμένου τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν χώραν, πῶς οὐκ ἄμεινον

τούς ἐξ Ἰσραὴλ ἀπολογεῖσθαι λελυπη- μένω τῷ πάντα ἰσχύοντι Θεῷ, καὶ ταῖς εἰς τὸ
 ἄμεινον ἀναδρομαῖς ἀποσκευάζεσθαι τὴν ὀργήν; Ἔδει γὰρ ἐκ μέσου τὴν βέβηλον
 τῶν εἰδώλων ποιεῖσθαι πληθύν, καὶ αὐτὸν ἐπιγράφεσθαι σωτήρα καὶ λυτρωτήν.
 Ἀλλὰ τούτων μὲν ὀλίγος ἦν παντελῶς ὁ λόγος αὐ- τοῖς. Ἐπρέσβευον δὲ ποτὲ μὲν
 πρὸς Αἰγυπτίους, ποτὲ δὲ πρὸς Ἀσσυρίους, καὶ τὰς παρ' αὐτῶν ἐπι- κουρίας ἐκάλουν.
 Ἐντεῦθεν, οἶμαι, Θεὸς, καὶ ἔτι μειζρόνως ἐπ' αὐτοῖς κατεθήγετο. Ἡδικήκασιν τοίνυν
 τὸν τε Ἰσραὴλ, καὶ τὸν Ἰακώβ, τοῦτο μὲν οἱ ψευδῶν-μοι θεοὶ, τὴν θείαν ἐπ' αὐτοῖς
 καλοῦντες ὀργήν, καὶ ἐπ' αὐτοῖς πεποικῆναι παρασκευάζοντες· τοῦτο δὲ οἱ χρήμασί
 τε καὶ δώροις πωλοῦντες αὐτοῖς τὴν ἀν- όνητον ἐπικουρίαν. Δαπανηθείσης τοίνυν,
 φησὶ, τῆς τῶν πολεμίων πληθύος ἐν μιᾷ νυκτὶ, λοιπὸν ἔσονται πεποικῆτες ἐπὶ Θεῷ,
 καὶ διὰ πείρας αὐτῆς ἐγνωκότες τὴν παναλκῆ τοῦ σώσαντος δεξιάν, οὐκ ἐπὶ τοῖς
 ἀδι- κήσασιν αὐτοῦ ποιήσονται τὴν ἐλπίδα, ἀλλ' ἐπ' αὐτὸν τὸν ἅγιον τοῦ Ἰσραὴλ
 τῆ ἀληθείᾳ. Καὶ ἔσται τὸ καταλειφθὲν τοῦ Ἰακώβ ἐπὶ Θεὸν ἰσχύοντα. Οὐ γὰρ ζύλοις
 καὶ λίθοις ἔτι θαρσήσουσιν, αὐτὸν δὲ μᾶλλον ποιήσονται τὴν ἰσχύν, ὅς γέγονεν
 αὐτοῖς ἐπικουρός τε αἰεὶ, καὶ προασπιστής, ὄπλον καὶ τεῖχος ἀβραγῆς. 9 Καὶ ἔαν
 γένηται ὁ λαὸς Ἰσραὴλ ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, τὸ κατάλειμμα σωθήσεται. Λόγος
 γὰρ συντελῶν καὶ συντέμνων ἐν δικαιοσύνῃ, ὅτι λόγον συντετμημένον ποιήσει ὁ
 Θεὸς ἐν τῇ οἰ- κουμένῃ ὅλῃ.9 Ὅτι τῶν ἀπειθεῖν ἠρημένων, καὶ πολὺ νενοσηκό- των
 τὸ ἀπηνῆς καὶ δυσάγωγον οὐδεὶς ἂν γένοιτο 70.296 παρὰ Θεῷ λόγος, σώζει γε μὴν
 καὶ φειδοῦς ἀπάσης ἀξιοῖ τὸν εὐπειθῆ καὶ εὐήνιον, διὰ τούτων ἡμῖν εὖ μάλα
 καταδηλοῖ. Ἀφίκεται μὲν γὰρ ὁ Ἀσσύριος κατὰ παντὸς τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους· καὶ
 σκοπὸς ἦν αὐτῷ, φείσασθαι μὲν οὐδενός, ἄρδην δὲ πᾶσαν ἀποκεῖραι τὴν χώραν, καὶ
 κένανδρον ἀποφῆναι, καὶ τῶν ἔνοι- κούντων ἔρημον. Καὶ ὠλόθρευσε μὲν τὴν
 Σαμάρειαν, συνεξείλε δὲ αὐτῇ τῆς Ἰουδαίας οὐκ εὐαριθμήτους πόλεις· σέσωκε δὲ
 παραδόξως Θεὸς τοὺς ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις. Τίς οὖν ὁ τοῦδε λόγος; Ναί, φησὶν,
 ἐπειδὴ γὰρ οὐχ ἅπας δεδυσσέβηκεν ὁ Ἰσραὴλ, ἀλλ' ἦσαν τάχα πού τινες, οἱ καὶ
 δυσφοροῦντες ἄγαν ἐπὶ τοῖς δυσσεβοῦσιν εἰς Θεὸν, ταύτητοι γέγονεν ὅσια τε καὶ
 δικαιοτάτη ψῆφος, κατὰ μόνων ἄγουσα τὴν δί- κην τῶν ἡμαρτηκότων. Ὅτι δὲ ἐστὶν
 ἀληθὴς ὁ λόγος ἀπονητὶ καταθρήσομεν, καὶ ὡς ἀπὸ γε τῶν γεγραμ- μένων ἐν τῷ
 προφήτῃ Ἰεζεκιήλ. Ἔφη μὲν γὰρ τε-θεᾶσθαι τινὰς τῶν ἐξ Ἰσραὴλ προσκυνοῦντας τῷ
 ἡλίῳ, Θεοῦ δὲ λέγοντος ἀκοῦσαι περὶ αὐτῶν· "6 Ἐὼ- ρακας, υἱὲ ἀνθρώπου, μὴ μικρὸν
 τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ τοῦ ποιεῖν τὰς ἀνομίας, ἃς πεποιήκασιν ὧδε; διότι ἔπλησαν τὴν
 γῆν ἀνομίας. Καὶ ἐπέστρεψαν τοῦ παροργίσει με."6 Εἶτά φησὶν ἄνδρα τεθεᾶσθαι πο-
 δήρη τε ἔχοντα καὶ διεζωσμένον· καὶ πρὸς αὐτὸν εἰπεῖν τὸν τῶν ὄλων Θεόν·
 "6 Διέλιθε μέσην τὴν Ἱερου- σαλήμ, καὶ δὸς τὸ σημεῖον ἐπὶ τὰ μέτωπα τῶν ἀν-
 δρῶν τῶν καταστεναζόντων, καὶ τῶν κατωδυνωμένων ἐπὶ πάσαις ταῖς ἀνομίαις, ταῖς
 γινομέναις ἐν μέσῳ αὐτῆς. Καὶ τούτοις εἶπεν ἀκούοντός μου· Πορεύεσθε εἰς τὴν
 πόλιν ὀπίσω αὐτοῦ, καὶ κόπτετε, καὶ μὴ φείδεσθε τοῖς ὀφθαλμοῖς ὑμῶν. Καὶ μὴ
 ἐλεήσητε, πρεσβύτερον καὶ νεανίσκον, καὶ παρθένον καὶ νήπια. καὶ γυναῖκας
 ἀποκτείνετε εἰς ἐξάλειψιν. Ἐπὶ δὲ πάντας ἐφ' οὓς ἐστὶ τὸ σημεῖον, μὴ ἐγγίσητε."6
 Ἄθρει δὴ οὖν ὅπως κατασφραγίζει Θεὸς τῇ παρ' ἑαυτοῦ χάριτι τὸν εὐσεβῆ τε καὶ
 γνήσιον. Καὶ ἐφ' οἷς ἂν ἕτεροι προσκρούειν ἀποτολμῶσιν αὐτῷ, χα- λεπαινόντά τε
 καὶ κατοιμῶζοντα. Οὐκοῦν κἂν εἰ... τῶν ἐξ Ἰσραὴλ ὑπάρχοι πληθὺς, καὶ ψάμμοις
 παρε- κάζοιτο ταῖς ἐν ἡἰοσι κειμέναις, τὸ κατάλειμμα σω- θήσεται. Καὶ συμβέβηκε
 μὲν τοῦτο κατὰ τοὺς Ἐζε- χίου καιροῦς. Διόλωλε γὰρ, ὡς ἔφην, ἡ Σαμάρεια, καὶ
 πλεισταὶ τῆς Ἰουδαίας συνεξήρηνται πόλεις. Πέπρακται δὲ τοῦτο καὶ ἐν ἐσχάτοις
 τοῦ αἰῶνος καιροῖς, ἐπιλάμψαντος ἡμῖν τοῦ Μονογενοῦς μετὰ σαρκός. Τότε γὰρ
 τότε καὶ λόγον συντέμνων ἐν δι- καιοσύνῃ πεποίηκεν ὁ Θεὸς ἐν τῇ οἰκουμένῃ ὅλῃ.
 Ὁ μὲν γὰρ νόμος ὁ διὰ Μωσέως διὰ κύκλων ἔρχεται μακρῶν, καὶ περισκελῆ

ποιεῖται τοῦ χρησίμου τὴν δῆλωσιν, δι' αἰνίγματος καὶ σκιᾶς ὑποφαίνων μόλις τὸ τελοῦν εἰς ὄνησιν. Ὁ δὲ γε σωτήριός τε καὶ εὐαγ- γελικὸς ἡμῖν λόγος βραχὺς τέ ἐστιν καὶ οἷον συντε- τμημένος, ἥτοι σύντομος, γυμνὴν ἔχων τὴν ἀλήθειαν, καὶ τῆς ζωῆς τὴν ὁδὸν ἐναργῆ καθιστὰς, οὐ δυσχε- ρίας ἐνούσης, οὐκ ἀσαφείας τινὸς τοῖς κηρύγμασιν ἐπενηνεγμένης. Ἀπλοῦν γάρ, ὡς ἔφην, τῆς ἀληθείας τὸ χρῆμα. Σέσωσται δὲ καὶ τότε τὸ κατάλειμμα τοῦ 70.297 Ἰσραὴλ, τοῦτ' ἔστιν, οἱ πίστευ- τιμήσαντες τὴν ἐπι- φάνειαν αὐτοῦ, τῆς ἐτέρας πληθύος παθούσης τὴν ἀποστροφὴν. Πεπαρωνήκασιν γὰρ εἰς τὸν τῶν ὄλων Σωτῆρα καὶ Κύριον, προαπεκτονότες προφήτας, καὶ λιθοβολήσαντες τοὺς ἀπεσταλμένους· καὶ τί γὰρ οὐχὶ τῶν ἐκτόπων ἐπιτηδεύσαντες; 9 Διὰ τοῦτο τάδε λέγει Κύριος Σαβαώθ· Μὴ φο- βοῦ, λαός μου, οἱ κατοικοῦντες ἐν Σιών, ἀπὸ Ἀσσυρίων, ὅτι ἐν ῥάβδῳ πατάξει σε. Πληγὴν γὰρ ἐγὼ ἐπάγω ἐπὶ σέ, τοῦ ἰδεῖν ὁδὸν Αἰγύπτου. Ἔτι γὰρ μικρὸν, καὶ παύσεται ἡ ὀργή, ὁ δὲ θυμὸς μου ἐπὶ τὴν βουλήν αὐτῶν.⁹ Ἐπειδὴ γὰρ ὅσα ψήφω καὶ τῇ αὐτῷ πρεπούση κεχρημένος ἡμερότητι, σώζει μὲν τοὺς γνησίους, παραδίδωσι δὲ τοὺς λελυπηκότας αὐτὸν ὁ τῶν ὄλων Θεός· Μὴ φοβοῦ, φησὶν, ὁ λαός μου, οἱ κατοικοῦντες ἐν Σιών, ἀπὸ Ἀσσυρίων. Ἀφίκετο μὲν γὰρ ὁ Ῥαψάκης εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ πεπολιόρηκεν αὐτήν, ἠπέιλησε δὲ κατεμπρήσειν καὶ ὀλοθρεύσειν ἅπαντας. Ἠδίκησε δὲ παντελῶς οὐδέν. Ὁχετο γὰρ φυγὰς, πεσοῦσης αὐτῷ παρ' ἐλπίδα τῆς στρατιᾶς, καὶ ἀπ- ολομένης ἐν μιᾷ νυκτί. Οὐκοῦν ὠλόθρευσε μὲν μα- χαίρα τοὺς ἐν Σιών. Ἐπειδὴ δὲ ἅπαξ κατεπτώσῃ ταῖς ἐφόδοις, καὶ ἐν φόβῳ τοῦ παθεῖν γενέσθαι παρεσκεύασε, μονονουχὶ ῥάβδον ἀνατείνας ἐπ' αὐτοὺς ὁρᾶται μόνην. Μὴ τοίνυν, φησὶ, καταδείσης ἀπὸ τῶν Ἀσσυρίων, ῥάβδῳ γὰρ σε πατάξει, καὶ βραχεῖαν ὥσπερ ἐποίσει τὴν πληγὴν, τὴν ὡς ἀπὸ γε τοῦ δεῖ- ματος, ἐφιέντος ἐμοῦ καὶ τοῦτο πράττεσθαι κατὰ σοῦ, τοῦ ἰδεῖν ὁδὸν Αἰγύπτου, τοῦτ' ἔστιν, ἵνα μά- θης, ὅσον σαυτὸν ἠδίκησας, ἀπελθὼν εἰς Αἴγυπτον, καὶ τὴν ἐκεῖθεν ζητήσας ἐπικουρίαν, παρεωραμένου Θεοῦ σώζοντος. Ἐξεχίας μὲν οὖν, οὗ καὶ βασιλεύον-τος πεπολιόρηκε τὴν Ἱερουσαλήμ ὁ Ἀσσύριος, οὐκ ἐζήτησε τὴν τῶν Αἰγυπτίων ἐπικουρίαν. Ὡση δὲ μᾶλ- λον τοῦ Ἠλὰ βασιλεύων ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ τοῦτο πεπρα- χῶς εὐρίσκεται. Γέγραπται δὲ οὕτως ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Βασιλειῶν· "6 Καὶ ἐκοιμήθη Ἄχαζ μετὰ τῶν πατέ- ρων αὐτοῦ, καὶ ἐτάφη ἐν πόλει Δαβίδ. Καὶ ἐβασίλευσεν Ἐζεχίας υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ. Ἐν ἔτει δωδεκάτῳ Ἄχαζ βασιλέως Ἰούδα, ἐβασίλευσεν Ὡση υἱὸς Ἠλὰ ἐ Σαμαρεία ἐπὶ Ἰσραὴλ ἑννέα ἔτη. Καὶ ἐποίησε πονηρὸν ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου, πλην οὐχ ὡς οἱ βασιλεῖς Ἰσραὴλ, οἱ ἦσαν ἔμπροσθεν αὐτοῦ."⁶ Ἐπ' αὐτὸν ἀνέβη Σαλ- μανασάρ βασιλεὺς Ἀσσυρίων, καὶ ἐγενήθη αὐτῷ Ὡση δούλος· καὶ ἐπέστρεψεν αὐτῷ Μαναῆ. Καὶ εὔρε βασιλεὺς Ἀσσυρίων ἐν τῷ Ὡση ἀδικίαν, ὅτι ἀπέστειλεν ἀγγέλου πρὸς Σηγῶρ βασιλέα Αἰγύ- πτου· καὶ οὐκ ἤνεγκε Μαναὰ τῷ βασιλεῖ Ἀσσυρίων ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἐκεῖνῳ. Καὶ ἐπολιόρηκεν αὐτὸν ὁ βασι- λεὺς Ἀσσυρίων, καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐν οἴκῳ φυλακῆς, καὶ ἀνέβη εἰς Σαμάρειαν, καὶ ἐπολιόρηκεν αὐτήν τρία ἔτη. Ἰστέον δὲ ὅτι καὶ Ἄχαζ ὁ Ἐζεχίου πατὴρ, πολεμοῦντος αὐτῷ τοῦ Δαμασκηνῶν βασιλέως, ἐξ- επρίατο τὴν ἐπικουρίαν τὴν παρά γε τῶν Ἀσσυρίων, ἐφ' ᾧ καὶ σφόδρα λελύπηται Θεός. Ἐπάγω τοίνυν, φησὶν, ἐπὶ σέ πληγὴν, τοῦ ἰδεῖν ὁδὸν Αἰγύπτου· πλην ἔτι μικρὸν, καὶ παύσεται ἡ ὀργή, ὁ δὲ θυμὸς μου ἐπὶ τὴν βουλήν αὐτῶν. Διολώλασι γὰρ, ὡς ἔφην, 70.300 ὑπὸ θείας ὀργῆς. Βουλευσάμενοι δὲ καὶ αὐτὴν χειρώσασθαι τὴν Ἱερουσαλήμ, διημαρτήκασιν τοῦ σκοποῦ, καὶ γέγονεν αὐτοῖς ἄπρακτος ἡ σκέψις, Θεοῦ μεταθέντος εἰς πᾶν τούναντίον τῶν προσδοκηθέντων τὸ πέρασ, 9 Καὶ ἐπεγερεῖ ὁ Θεὸς ἐπ' αὐτοὺς κατὰ τὴν πληγὴν Μαδιάμ ἐν τόπῳ θλίψεως, καὶ ὁ θυμὸς αὐτοῦ τῇ ὁδῷ τῇ κατὰ θάλασσαν, εἰς τὴν ὁδὸν τὴν κατ' Αἴγυπτον.⁹ Πεσοῦνται, φησὶν, ὀργῆς ἐπ' αὐτοῖς ἐπενηνεγμέ- νης τῆς ἄνωθεν καὶ παρὰ Θεοῦ· καὶ οὐδενὸς παν- τελῶς δεήσει πόνου τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ. Περιέσονται γὰρ,

οὐ τόξων βολαῖς, οὐκ εὐσθενεῖα χειρῶν, οὐ πολεμι- καῖς ἐμπειρίαις χρώμενοι, κρατήσουσι δὲ μᾶλλον διὰ χειρὸς Θεοῦ, πληττούσης τε καὶ δαπανώσης τὸν ἀλαζόνα λαόν· καθάπερ ἀμέλει συνέβη παθεῖν καὶ Μα- διηναίους. Οἱ μὲν γὰρ κατὰ πληθὺν καὶ κατὰ γένος συνειλεγμένοι κατεληίζοντο μὲν μικροῦ δεῖν ἅπασαν τὴν τῶν Ἰουδαίων χώραν, καὶ ἀφόρητον αὐτοῖς ἐμ- ποιῶντες τὸ δεῖμα, πόλεων μὲν καὶ κωμῶν ἅπαν- ἴστασθαι καὶ οὐχ ἐκόντας ἠνάγκαζον, ἐναυλίζεσθαι δὲ μόλις, καὶ τοῦτο περιδεῶς ταῖς τῶν ὀρών κορυ- φαῖς. Ἄλλ' ἐπήμυνε καὶ τότε Θεὸς, καὶ σέσωκε κε- κινδυνευκότας διὰ χειρὸς Γεδεὼν κομιδῆ βραχεῖς ἔχοντας τοὺς συνασπιστάς, οἱ καὶ τὰς τῶν ἐναντίων τεθορυβήκασιν φάλαγγας, ἐν νυκτὶ καὶ σκότῳ τὰς ὑδρίας συνθραύσαντες, καὶ δᾶδας ἐπιδειξάμενοι, καὶ σαλπύσαντες ταῖς κερατίταις, ὥστε καὶ τι τοιοῦτον συνέβη παθεῖν τοῖς ἐκ Μαδιάμ. Ἐπειδὴ γὰρ συν- εχύθη τὰ τάγματα, καταπτοῦντος Θεοῦ, διακρίνειν οὐκ ἔχοντες ὡς ἐν σκότῳ καὶ νυκτὶ, τίς ὁ φίλος, ἢ συγγενής, ἢ τίς ὁ πολέμιος, συνεπλέκοντο μὲν ἀλλή- λους, ἔδρων δὲ τὰ τῶν ἐχθρῶν, καὶ ταῖς ἀλλήλων χερσὶν οἰκτρῶς διολώλασιν. Ἐπενεχθήσεται τοίνυν, φησὶν, κατὰ τὴν πληγὴν τὴν Μαδιάμ ἐν τόπῳ θλί- ψεως. Τόπον δὲ θλίψεως, ἦτοι καιρὸν ὀνομάζει τὸν ἐν ᾧ ταυτὶ γενέσθαι συμβέβηκεν. Ὅτι δὲ μονονουχὶ καὶ ἀποπλανήσει Θεὸς τὸν τοῦ βαρβάρου θυμὸν, καὶ ἐφ' ἑτέρους αὐτὸν παρατρέψει, καταμηνύει λέγων· Καὶ ὁ θυμὸς αὐτοῦ τῇ ὁδῷ τῇ κατὰ θάλασσαν, εἰς τὴν ὁδὸν τὴν κατ' Αἴγυπτον. Ὁ μὲν γὰρ τῶν Ἀσ-συρίων βασιλεὺς Θεγλαφαλασάρ, οὗτος ἦν ἐλὼν κατὰ κράτος τὴν Σαμαρείαν, δασμοὺς ἐπέθηκε τοῖς οἰ- κοῦσιν αὐτήν, τέλη τε καὶ φόρους ἐξήτει τοὺς κατὰ καιρὸν βασιλεύοντας ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ. Ἐπειδὴ δὲ ἦκεν εἰς τοῦτο, καὶ κεκράτηκε τῆς Σαμαρείας Ὡσηὲ υἱὸς Ἡλᾶ, οὐκ ἔπεμψε Μαναὰ τῷ βασιλεῖ τῶν Ἀσσυρίων, καθὰ γέγραπται. Ἐπειδὴ δὲ ἦδει πάντη τε καὶ πάντως ἐκεῖνον ἀγανακτήσοντα, τὴν τῶν Αἰ- γυπτίων κατεμισθοῦτο χεῖρα πρὸς ἐπικουρίαν, εἰ δὴ βούλοιο τὸν πολέμου νόμον ὀπλίζεσθαι κατ' αὐτῶν ὁ δασμοὺς ἐπιθεῖς καὶ τέλη. Καθυπισχοῦντο δὲ τοῦτο καὶ μάλα ἐτοίμως οἱ τῶν Αἰγυπτίων κρατοῦντες τὸ τηλικαδε. Πρὸς τοῦτο λελυπημένος ὁ Ἀσσύριος, πανστρατιᾶ κατέθει τὴν Αἰγυπτίων, ἔγκλημα τοῖς κρατοῦσιν αὐτῆς ἐκεῖνο τιθεῖς, τὸ ἀποσκιρτῆσαι τὸν Ὡσηὲ, καὶ ἀποσεῖσασθαι τὸν αὐτοῦ ζυγὸν, ἀπονοίας λαβόντα πρόφασιν τῆς παρ' αὐτῶν ἐπικουρίας τὴν ὑπόσχεσιν. Ὅτι τοίνυν τὸν τοῦ βαρβάρου θυμὸν, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, μεταθήσει Θεὸς ἐφ' ἑτέρους, διαμεμήνυκεν εἰπὼν· Καὶ ὁ θυμὸς αὐτοῦ τῇ ὁδῷ τῇ κατὰ θάλασσαν, εἰς τὴν ὁδὸν τὴν κατ' Αἴγυπτον. Ἄν- ὠκισται μὲν γὰρ θαλάσσης τὰ Ἱεροσόλυμα, ὁδὸν δὲ τὴν πρὸς τὴν τῶν Αἰγυπτίων φέρουσαν καὶ λίαν ἀμο- γητὴ, τὴν θαλάσσης γείτονα καὶ εἰς δευρὸ φασιν. 70.301 9 Καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, Ἀφαιρεθήσεται ὁ φόβος αὐτῶν ἀπὸ σοῦ, καὶ ὁ ζυγὸς αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ὠμου σου, καὶ καταφθαρήσεται ὁ ζυγὸς ἀπὸ τῶν ὠμων ὑμῶν.⁹ Ἐφην ὅτι δασμοὺς ἐπέθηκε τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ κε- κρατηκῶς ὁ Ἀσσύριος, καὶ σκήπτροις ἰδίους ὑπο- φέρειν ἤθελε τὸν ἐκνεμηθέντα λαὸν τῷ παναγίῳ Θεῷ. Ταύτης τε ἕνεκα τῆς αἰτίας κατὰ τῶν Αἰγυπτίων ὠπλίζετο. Τί οὖν ἄρα φησί; Νενικηκῶς Αἰγυπτίους ἐπιθήσει πάλιν τὸν ἑαυτοῦ ζυγὸν τοῖς ἐλεύθερον ἐσχηκόσιν ἀεὶ τὸν αὐχένα, καὶ μόνην εἰδόσι τὴν ὑπὸ Θεῷ βασιλείαν; Οὐδαμῶς, φησὶν. Ἀφαιρεθήσεται γὰρ κατ' ἐκεῖνο τοῦ καιροῦ ὁ φόβος αὐτοῦ ἀπὸ σοῦ, καὶ ὁ ζυγὸς αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ὠμου σου. Ἐπειδὴ γὰρ πέπτω- κεν ὁ ἀριθμοῦ κρείττων ἐκεῖνος λεῶς, καὶ ἀπόλωλεν ἐν μιᾷ νυκτὶ, δαπανῶντος ἀγγέλου, πῶς οὐκ ἐξήρηται πᾶς φόβος; Ἡ πῶς ὁ ζυγὸς ὁ κατὰ παντὸς ὠμου, μονονουχὶ καὶ ἀπετινάχθη, καὶ πρὸς γε τούτῳ καὶ κατεφθάρη, τοῦτ' ἔστιν, εἰς ἅπαν ὦχετο; Ζητοῦντες ἐκεῖνο τὸ σώζεσθαι μόνον, καὶ οἴκοι δραμεῖν, καὶ οὐκ ἐπαίροντες ἔτι κατὰ τῆς Ἰουδαίας τὴν πρώτην ὄφρυν. Ἐσκέπτετο γὰρ, ὡς ἔφην, τοῖς Ἰουδαίοις αὐτήν ὑποθεῖναι ζυγοῖς. Μεματαιώται δὲ τὰ τῆς ἐλπίδος αὐτῷ, καὶ πρὸς πᾶν τούναντίον τὸ προσδο- κηθὲν ἐκβέβηκεν. Ἐσώζετο γὰρ ἀγαπητῶς οὐχ ὄπλοις

νενικημένος, θείοις δὲ μάλλον νεύμασιν καὶ ἀγγέλου χειρὶ· καὶ τό γε παράδοξον. Ἴνα γὰρ φαί- νηται πάντα εἰδῶς, καὶ τῶν πραγμάτων τὸ πέρασ, κἂν εἰ μὴ πω γέγονεν, ἐν ὀφθαλμοῖς ἔχων ὡς Θεὸς, καὶ τῆς ἐκείνου φυγῆς σαφέστατόν τε καὶ ἐναργῶς ἀπαγγέλλει τὸν τρόπον, τόπους τε καὶ καταλύματα, καὶ ὅτι πλείστας ἐκδειματώσει τῆς Ἰουδαίας πόλεις, καίτοι φυγὰς ἀποδραμῶν ὁ δεῖλαιος. Ἦξει γὰρ, φη- σὶν, εἰς πόλιν Ἄγγαι, καὶ παρελεύσεται εἰς Μαγεδῶ. Πόλεων δὲ καὶ κωμῶν, ἦτοι τόπων ὀνόματα ταυτί. Καὶ ἐν Μαχμαῖς θήσει τὰ σκευὴ αὐτοῦ. Φασὶ γὰρ Ἑβραῖοι γεγονότα τὸν Ἀσσύριον ἐν Μαχμαῖς, ἅπα-σαν αὐτοῦ τὴν ἀποσκευὴν ἐκεῖ καταλεῖψαι, δεδιότα τῶν ἐξ Ἰσραὴλ τὴν ἔφοδον. Ἦτοτο γὰρ ὅτι δραμοῦν-ται διώκοντες. Εἶτά φησι· 9Καὶ παρελεύσεται φάραγγα, καὶ ἦξει εἰς Ἄγγαι. Φόβος λήψεται Ῥάμα πόλιν Σαούλ. Φεύξεται ἡ θυγάτηρ Γαλλίμ, ἐπακούσεται ἐν Ἀναθῶθ· ἐξ- ἔστη Μαδεβηνᾶ, καὶ οἱ κατοικοῦντες Γιββεῖρ.⁹ Ἔχει δὲ τι τοιοῦτον ἢ τῶν Ἑβραίων παράδοσις. Φασὶ γὰρ ὅτι [δέκα] διασωθέντες μόνοι πρὸς αὐτὸν ὑπενόστησαν ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τὸ γεγονός ἀπηγγέλκασιν. Εἶτα σὺν ὀλίγοις κομιδῇ πρὸς τὴν ἐνεγκοῦσαν ἀνεκομίζετο, καὶ πάσας τεθορύβηκε τάς τε κώμας καὶ πόλεις, καὶ μόνην αὐτοῦ τὴν ὡς ἐν φυγῇ καὶ δειλίᾳ πάροδον ἀφόρητον ἐποίησαντο. Ἔνθα δ' ἂν ἐπαμύνη Θεὸς καὶ σώζειν ἐθέλη, ἐκεῖ τὸ λυποῦν οὐδὲν, ἀλλὰ πᾶσα μὲν ἀτονήσει τῶν πολεμούντων ἢ χεῖρ, ἀπρακτῆσει δὲ ἰσχύς καὶ πολέμων ἐμπειρία, καὶ τέχνη τῶν τακτικῶν. 9Παρακαλεῖτε σήμερον ἐν ὁδῶ τοῦ μεῖναι τῇ χειρὶ. Παρακαλεῖτε τὸ ὄρος τὴν θυγατέρα Σιών, καὶ οἱ βουνοὶ οἱ ἐν Ἱερουσαλήμ.⁹ Συνθέντες τὴν λέξιν ἐποίσομεν ἀναγκαίως τὴν τοῦ νοήματος διασάφησιν. Ἦ τοίνυν βουνοὶ, φησὶ, τοῦτ' 70.304 ἔστιν, οἱ προὔχοντές τε καὶ ὑπερκείμενοι, καὶ τῶν ἄλλων οἱ ὑπερανεστηκότες ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ. Ση- μαίνει δὲ διὰ τούτων ἢ προφήτας ἀγίους, ἢ καὶ αὐ- τὸν τὸν τῶν ἱερέων χορόν. Παρακαλεῖτε τὸ ὄρος, τοῦτ' ἔστι, τὴν ἐμὴν θυγατέρα Σιών. Παρακαλεῖτε δὲ μο- νονουχὶ καὶ χειρὶ καταψῶντες, καὶ ἐπαφώμενοι κε- φαλῆς, ὥστε ἐμμεῖναι ταύτῃ τῇ ὁδῶ. Ποία δὲ ταύτῃ; Τῇ εἰς Θεὸν πεποιθήσει δηλονότι. Ἐπηγγελαί μὲν γὰρ, ὅτι καὶ ἐξελεῖται, καὶ διασώσει ραδίως, καὶ κα- ταβάλλει [αλ. καταβαλεῖ] τὸν Ἀσσύριον, καὶ ἀπο- στήσει τὸν φόβον αὐτοῦ, καὶ καταφθεῖρη τὸν ζυγόν, καὶ ἀπάσης αὐτοῦς ἀπαλλάξει πλεονεξίας. Ἄλλ' ἔσται ταῦτα, φησὶν, ὅταν ἐμμείνωσι ταύτῃ τῇ ὁδῶ, δηλον δὲ ὅτι τῇ εἰς Θεὸν πεποιθήσει. Διὸ δὴ παρακαλεῖτε σήμερον, τουτέστι, κατὰ γε τὸν εὐοικότα τῶ πράγματι καιρὸν, καὶ ἰδρυμένον ἐνεργάζεσθε τὸ φρόνημα αὐτῇ. Οὐ γὰρ ἔστι διαψεύδεσθαι τὴν ἀλήθειαν, οὐ ψευδο- ἐπήσει Θεός. Εἰ γὰρ δὴ κατανεύσειέ τι, τοῦτο δὴ πάν- τως ἦξει πρὸς πέρασ, ὅταν ἡμεῖς τῇ πίστει τιμῶμεν, καὶ γνησίῳ φρονήματι κατευφραίνωμεν τὸν διασω- ζειν ἐπηγγελημένον. Κατὰ τόνδε τὸν ἴσον τρόπον καὶ ἡμᾶς αὐτοῦς παρακαλοῦσιν οἱ ἅγιοι λέγοντες, Ἀντί- στητε τῶ διαβόλῳ, καὶ φεύξεται ἀφ' ἡμῶν, καὶ, ὅτι Παρεμβαλεῖ ἄγγελος Κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτὸν, καὶ ῥύσεται αὐτούς. Ἔφη δὲ καὶ αὐτὸς διὰ φωνῆς τοῦ Δαβὶδ, περὶ παντὸς ἀνθρώπου πεποιθό- τος ἐπ' αὐτὸν, καὶ τὴν ἐλπίδα θεμένου· "6Ὅτι ἐπ' ἐμέ ἤλπισε, καὶ ῥύσομαι αὐτόν. Κεκράζεται πρὸς μέ, καὶ ἐπακούσομαι αὐτοῦ, μετ' αὐτοῦ εἶμι ἐν θλί- ψει, καὶ ἐξελοῦμαι, καὶ δοξάσω αὐτόν."⁶ Δοξάσει γὰρ τοὺς δοξάζοντας αὐτὸν ὁ πάντων ἡμῶν Σωτὴρ καὶ Κύριος, Ἰησοῦς Χριστὸς, δι' οὗ, καὶ μεθ' οὗ τῶ Πατρὶ ἅμα τῶ ἀγίῳ Πνεύματι ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

{1ΒΙΒΛΙΟΝ Β΄, ΤΟΜΟΙ Ε΄. ΤΟΜΟΣ Α΄.}1

9Ἴδου δὴ ὁ Δεσπότης Κύριος Σαβαῶθ, συνταράξει τοὺς ἐνδόξους μετὰ ἰσχύος, καὶ οἱ ὑψηλοὶ τῇ ὕβρει συντριβήσονται, καὶ ταπεινωθήσονται, καὶ πεσοῦνται οἱ ὑψηλοὶ μαχαίρα, ὁ δὲ Λίβανος σὺν τοῖς ὑψηλοῖς πεσεῖται.⁹ Ἐν μὲν τῶ

τετελεσμένω βιβλίω περι τῶν τε τῶν Ἀσσυρίων ὁ λόγος ἦν, καὶ τοῦ τὰ Περσῶν διοικοῦν-τος κράτη, καταστρατεύοντος μὲν τῆς Ἰουδαίας καὶ τῶν Ἱεροσολύμων, παθόντος δὲ ἀδοκῆτως τὰ ἐκ θείας ὀργῆς. Σέσωσται γὰρ παραδόξως ὁ Ἰσραήλ, οὐ τόξον ἐντείνας, οὐ θυρεὸν ἀρπάσας, οὐχ ἰππότην, οὐ τέχνη 70.305 ταῖς ἐκείνου φάλαγγιν ἀντεξάγων, οὐ πολέμου νόμῳ τῆς τῶν ἐναντίων κατακρατήσας χειρὸς, ἀλλ' ἐν δυ-νάμει Θεοῦ καὶ χάριτι. Ἐξῆλθε γὰρ ἄγγελος Κυρίου, φησί, καὶ ἀνείλεν ἐν μιᾷ νυκτὶ ἐκ τῆς παρεμβολῆς τῶν Ἀσσυρίων ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδας. Οὗ δὴ γεγονότος ἐναργοῦς, οἱ μὲν ἀπολεῖσθαι προσ-δοκῶντες ἐχόρευον, ἀνεκόμιζόν τε τῷ διασώσαντι Θεῷ τὰς χαριστηρίους ὡδὰς λέγοντες τό· "Ἐσπέρας αὐλισθήσεται κλαυθμὸς, καὶ εἰς τὸ πρῶτ' ἀγαλλίασις."6 Καὶ πρὸς γε δὴ τούτοις· "Ἐστρεψας τὸν κοπετόν μου εἰς χαρὰν ἐμοί, διέβρηξας τὸν σάκκον μου, καὶ περιέζωσάς με εὐφροσύνην."6 Ὁ δὲ θρασὺς, καὶ ὑπέροπτος, καὶ τὸ μέγα καὶ ἐξίτηλον ἐκεῖνο βοῶν, τὴν οἰκουμένην ὄλην καταλήψομαι τῇ χειρὶ, ὡς νοσ-σιὰν, καὶ ὡς καταλελειμμένα ὡὰ ἀρῶ, καὶ οὐκ ἔστιν, ὅς διαφεύξεται με, ἢ ἀντεῖπῃ μοι, μάτην ἐφ' ἑαυτῷ μέγα φρονήσας ἠλέγχετο. Διέδρα γὰρ μόλις, καὶ φυ-γάς οἴκοι μεθίστατο τὴν Ἰουδαίαν ἀφείς. Τοιγάρτοι καὶ ἔφασκεν ὁ τῶν ὄλων Θεός· Μὴ φοβοῦ, ὁ λαός μου, οἱ κατοικοῦντες ἐν Σιών, ἀπὸ Ἀσσυρίων. Κατεγρά-φετο δὲ καὶ ὁ τῆς φυγῆς τρόπος, μονονουχὶ πόλεις τε καὶ κώμας κατασειόντος αὐτοῦ τῇ παρόδῳ. Καὶ πά-λιν· Φόβος λήψεται Ἰραμὰ πόλιν Σαούλ. Διερμηνεύον-τες δὲ τὰ τοιάδε, πεποίημεθα τὴν ἀφήγησιν ἱστορι-κωτέραν μὲν, πλὴν οὐκ ἔξω τῆς ἀληθείας. Πᾶσα γὰρ πῶς ἀνάγκη, τῇ τῶν προκειμένων ποιότητι καὶ δυνάμει κατάλληλον τὸν τῆς ἐρμηνείας ἐφαρμοζέ-σθαι λόγον. Ἐπειδὴ δὲ ἐστὶν ἔθος τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ, διὰ τῶν ἐν τάχει, καὶ ἱστορικῶς δρωμέ-νων καταδηλοῦν ἔσθ' ὅτε τὰ μυστήρια, καὶ κεκρυμμένων ἐννοιῶν ἀναπλάττειν εἰκόνας, φαμέν ὅτι τετυ-ράννηκε μὲν καθ' ἡμῶν ὁ τῆς ἀμαρτίας εὐρετής, καὶ τοῖς τοῦ Σωτῆρος λαοῖς τοῖς ἡγιασμένοις, δηλονότι διὰ Πνεύματος, καὶ κεκαθαρμένοις διὰ τῆς πίστεως, δεινῶς ἐπεπήδα καὶ πικρῶς, καὶ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ κατεστρατεύετο, τῶν ὑπὸ χειρὰ πνευμάτων ἐπι-σειῶν αὐτῇ τὴν ἀνοσιωπάτην φάλαγγα· καὶ τάχα που καὶ ἀναστρέψειν αὐτὴν ὤφηθη δύνασθαι, καὶ λῖαν ἀμο-γητὶ, τὴν σεπτὴν ἀληθῶς καὶ ἀγίαν πόλιν τοῦ Θεοῦ, τὴν νοητὴν Ἱερουσαλήμ, ἀλλ' ἤλω πεφρονηκῶς τῶν ἐνδεχομένων οὐδέν. Οὐ γὰρ ἦν ἰσχύσαι, τὴν ἀγίαν αὐτὸν ἐκπολιορκῆσαι πόλιν, καὶ κατακρατῆσαι δε-ξιάς τῆς οὕτω εὐσθενεστάτης. Τίς γὰρ ἀντιστήσεται τὰ πάντα ἰσχύοντι Θεῷ; Ἀπόλωλε τοίνυν ὁμοῦ τοῖς οἰκείοις ὑπασπισταῖς, καὶ τῆς τῶν εὐσεβούντων ἀγέ-λης ἀπελέλακται, θηρὸς ἀνημέρου δίκην ἐπιπηδῶν· ἐκβέβληται δὲ τῆς καθ' ἡμῶν τυραννίδος. Καὶ τοῦτο ἡμᾶς ὁ Σωτὴρ ἐδίδαξεν εἰπών· "Ἐν κρίσει ἐστὶ τοῦ αἰῶνος τούτου, νῦν ἄρχων τοῦ αἰῶνος τούτου ἐκβλη-θήσεται ἔξω. Κἀγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐπὶ τῆς γῆς, πάντας ἔλκυσω πρὸς ἑμαυτόν."6 Ἀνατροπὴ γὰρ θανάτου, καὶ διαβόλου καθαίρεισι, καὶ ἀμαρτίας ἀναίρεισι τὸ τοῦ Χριστοῦ γέγονε πάθος, ὑψουμένου μὲν ἐπὶ τοῦ σταυ-ροῦ, κατακομίζοντος δὲ καὶ καταρρίπτοῦντος εἰς γῆν τοῦ διαβόλου τὸ καύχημα. Ἐπὶ καιροῦ τοίνυν μετ' 70.308 ἐκεῖνα καὶ νῦν ὁ τῶν ὄλων Θεός, τὸν περὶ τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως τοῦ Μονογενοῦς εἰσκομίζει λόγον, καὶ προαναφαίνει τὸ μυστήριον διὰ φωνῆς προφητῶν, ἵνα τῶν πραγμάτων εἰς πέρας ἐκβεβηκότων, ἀναμ-φίλογον δέχοιτο παρὰ πάντων τὴν πίστιν. Τί τοίνυν φησίν· "Ἰδοὺ δὴ ὁ Δεσπότης Κύριος Σαβαώθ, συν-ταράξει τοὺς ἐνδόξους μετὰ ἰσχύος;"6 Εἰς καινότητα ζωῆς εὐαγγελικῆς τὸ τοῦ Χριστοῦ μυστήριον ἀνα-μορφοῖ τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ἀνατετραμμένων δηλονότι τῶν ἀρχαιοτέρων ἐθῶν, καὶ τῶν ἐν σκιαῖς καὶ τύ-ποις, οὐκ ἐχόντων ἔτι τὸ δύνασθαι κρατεῖν. Ἄλλ' ὁ μὲν τῆς ἀφίξεως τῆς εἰς τόνδε τὸν κόσμον αὐτῷ σκο-πὸς γέγονεν οὕτοσι, καὶ διακηρύξων ἀφίκται, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων τοῖς ἐξ Ἰσραήλ, ὅτι τὰ μέχρι και-ροῦ διορθώσεως ἐπικείμενα, τουτέστιν, ὁ ἐν

γράμ-μασι νόμος, καταίρει λοιπὸν εἰς τέλος, μεταπλαττο-μένης, ὡς ἔφην, εἰς τὰ ἀμείνω καὶ πνευματικὴν πολιτείαν τῆς τῶν πιστευόντων διανοίας. Καινὰ γὰρ πάντα τὰ ἐν Χριστῷ. Ἄλλὰ καίτοι καταπαίθεσθαι δέον αὐτῷ, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων τῆς Ἰουδαίων συν-αγωγῆς τοὺς προεστηκότας, καὶ τοῖς τῆς ἱερωσύνης αὐχήμασι οὐ μετρίως κομπάζοντας, ἐκ τῶν ἐναν-τίων ἀντεφέροντο νεανικῶς, ἀντέπραττον ἀφοσίως, καὶ τὸν διὰ τοῦ πανσόφου Μωσέως αἰεὶ λαλοῦντες νό-μον, ἄπρακτον ἀποφαίνειν ἤθελον τό γε ἦκον εἰς αὐ-τοὺς τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τοῦ Μονογενοῦς τὸ μυστήριον. Ἄλλ' ἦν ἀνέφικτον αὐτοῖς τοῦτο δρᾶν, ἀντ-εξάγοντες δὲ τῷ πάντων Σωτῆρι καὶ Θεῷ τὸ οἰκεῖον θέλημα, κακοὶ κακῶς διολώλασι, τοῦτο μὲν ἀλλήλοις ἐπιφυόμενοι, καὶ τὸν πολέμου νόμον ἐπιβουλεύοντες, τοῦτο δὲ ταῖς Ῥωμαίων περιπεσόντες χερσίν, οἳ καὶ αὐτὸν ἐνέπρησαν τὸν ναόν. Ἴδου τοίνυν ὁ Δεσπότης Κύριος Σαβαώθ συνταράζει τοὺς ἐνδόξους μετὰ ἰσχύος. Κύριον Σαβαώθ ὀνομάζει τὸν συνταράσσοντα, καταπτοῶν τοῖς δείμασι τοὺς ἀκρωμένους, ἵνα μή τις οἴηται τάχα που, καὶ ἀσθενήσῃ αὐτὸν, ἢ καὶ ἀνηνύτοις ἀπειλαῖς κεχρηῆσθαι μᾶλλον, καὶ οὐχὶ δὴ πάντως ἐκβησομέναις εἰς πέρας. Τί γὰρ ἀνήνυτον ἔσται τῶν ἐγχειρουμένων παρὰ Κυρίου Σαβαώθ; Συντριβήσεσθαι δέ φησι τοὺς ὑψηλοὺς τῆ ὕβρει. Ὑψηλοὶ γὰρ ὄντως τῆ ὕβρει γεγόνασιν, οὐ προφήτας ἀγίους ἀποκτείναντες μόνον, καὶ τοῖς κάλλιστα συμ-βουλεύουσιν ἀνέδην λέγοντες: "Ὅ" Ἄλλα ἡμῖν λαλεῖτε, καὶ ἀναγγέλλετε ἡμῖν ἑτέραν πλάνησιν," ὅ ἀλλὰ γὰρ καὶ αὐτῷ τὴν γλῶτταν ἐπιθήγοντες τῷ Χριστῷ, καὶ τὸ κέρας μὲν εἰς ὕψος ἐπαίροντες, ἀδικίαν δὲ λαλοῦντες κατὰ τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ἄλλ' οὗτοι ταπεινωθήσονται, φησὶ, καὶ πεσοῦνται μαχαίρα. Διολώλασι γὰρ, ὡς ἔφην, τοῦτο μὲν τομωτάτην ἐπι-φέροντος αὐτοῖς τὴν ὄργην, καὶ οἷον ὀξεῖα μαχαίρα δαπανῶντος αὐτοὺς τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν τῆς δικαιοσύ-νης ἀποκείροντος αὐχημάτων, καὶ τοῦ καθηγεῖσθαι λαῶν ἀποπέμποντος, ἤγουν καὶ καθ' ἕτερον τρόπον, μαχαίρα πεσεῖσθαι φησὶν αὐτοὺς, τῆ τῶν πολεμίων δηλονότι, καθάπερ ἔφην ἀρτίως. Ἄλλὰ καὶ ὁ Λίβανος, φησὶ, σὺν τοῖς ὑψηλοῖς πεσεῖται. Λίβανον ἐν τούτοις κατὰ γε τὸ εἶκος ὀνομάζει τὸν νεῶν, 70.309 ὃς καθήρηται, καὶ ἐμπέρησται, πέπτωκέ τε ὁμοῦ τοῖς ὑψηλὴν ἔχουσι τὴν ὄφρυν. Ὑπέροπτος γὰρ ἀλη-θῶς ὁ τε τῶν ἱερέων ἑσμός, καὶ αὐτὸς δὲ σὺν αὐτοῖς ὁ Ἰσραήλ, τὸν τῶν ὄλων Σωτῆρα καὶ λυτρωτὴν ἀτι-μάσας. Εὐρήσομεν δὲ καὶ αὐτὴν τὴν Ἰερουσαλήμ Λίβανον ὀνομασμένην. Καὶ γοῦν ὁ προφήτης Ζαχα-ρίας ἔφη που πρὸς αὐτήν: "Ὅ Διάνοιζον, ὁ Λίβανος, τὰς θύρας σου, καὶ καταφαγέτω πῦρ τὰς κέδρους σου." Ὅλολυξάτω πίτυς, διότι πέπτωκε κέδρος: ὀλολύξατε, δρυῖς τῆς Βασανίτιδος, ὅτι κατεσπάσθη ὁ δρυμός σου ὁ σύμφυτος. Ἐπειδὴ γὰρ ὄρει τῷ Λιβάνου παρεικάζων τὴν Ἰερουσαλήμ, οὕτως ὀνόμαζεν αὐτήν, ἀναγκαίως τῆς τοῦ λόγου τροπῆς πιθανῶς ἐχόμενος, κέδροις καὶ δρυμῷ συμφύτῳ, τοὺς τε ἐν αὐτῇ λαοὺς, καὶ μὲν τοὺς ἡγουμένους ὀνομάζει χρησίμως, οἷς καὶ ὀλολύξειν διακελεύεται, διάτοι τὸ δρυμῶν δίκην ἐπιτηδᾶν αὐτοῖς τοὺς ὠλοθρευκότας. Εἰ δὲ δὴ τις ἔλοιτο κεκρυμμένης ἄψασθαι θεωρίας, καὶ τὴν τῶν προκειμένων ἐφαρμόσαι δύναμιν αὐτῷ τε τῷ Σατανᾷ, καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὸν δυνάμεσι ταῖς ἀλιτηρίαις, οὐδὲ οὗτος ἔξω τοῦ εἰκότος βαδιεῖται σκοποῦ. Συνετρίβη δὲ καὶ ἀπόλωλε τῶν δαιμονίων τὸ φιλο-κακοῦργον στίφος, καὶ αὐτὸς δὲ σὺν αὐτοῖς ὁ δράκων ὁ ἀποστάτης, ὁ ὑψηλός, καὶ ὑπέροφρος, καὶ οἷον ὄρει τῷ Λιβάνῳ παρεικασμένος. Πρὸ γὰρ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας περιφανῆς τις ἦν ἅπασι, καὶ ἄτοπος πανταχῇ προσκυνούμενος, καὶ τὴν τῆς θεότητος δόξαν ἀρπάσας ἐφ' ἑαυτῷ. 9 Καὶ ἐξελεύσεται ῥάβδος ἐκ τῆς ρίζης Ἰεσσαὶ, καὶ ἄνθος ἐκ τῆς ρίζης ἀναβήσεται, καὶ ἀναπαύ-σεται ἐπ' αὐτὸν πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, πνεῦμα σο-φίας καὶ συνέσεως, πνεῦμα βουλῆς καὶ ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας, ἐμπλήσει αὐτὸν πνεῦμα φόβου Θεοῦ.9 Προεγνῶκως ὁ προφήτης διὰ τῆς ἄνωθεν δαδου-χίας τὰ ἐσόμενα σαφῆ

ποιεῖται τὴν προαγόρευσιν. Εἴρηται γὰρ μὲν ἐν ὑστέροις καιροῖς πρὸς τὸν μακάριον Δαβὶδ παρὰ τοῦ πάντων κρατοῦντος Θεοῦ· "Ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος σου θήσομαι ἐπὶ τὸν θρόνον σου." Ἔπειδὴ δὲ ἦν ὁ πάντα εἰδὼς τοῖς ἀγίοις προφήταις τὴν τῶν ἐσομένων πρόγνωσιν ἐντιθεῖς, προαναβεβόηται καὶ τοῦτο παρ' αὐτῶν, ἵνα παντα-χόθεν μαρτυρῆται τὸ μυστήριον, καὶ πιστεύηται γεγονός. Ῥάβδον τοίνυν ἐκ τῆς ρίζης Ἰεσοαὶ ἐξελεύ-σεσθαί φησιν, ἀναβήσεσθαι δὲ καὶ ἄνθος, καὶ οὐ μετὰ γε τὸ παραχθῆναι τοὺς ἐνδόξους μετὰ ἰσχύος, ταπεινωθῆναι δὲ καὶ τοὺς ὑψηλοὺς, καὶ σὺν αὐτοῖς πεσεῖσθαι τὸν Λίβανον, τότε τὴν ῥάβδον ἐκ τῆς Ἰεσοαὶ ρίζης ἀναφυῆναι φησιν. Ἄλλ' ἐν μὲν τοῖς πρώτοις κεφαλαιωδέστερον ἢ τοῦ παντὸς πράγματος ἐδηλοῦτο δύναμις. Τίνα γὰρ ἔμελλε συμβῆσεσθαι τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ πεπαρωνηκόσιν ἀνοσίως εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν, ἐν βραχεῖ λόγῳ μεμαθῆ-καμεν· ἀναφοιτᾶ δὲ νῦν ἡ διήγησις ἐπ' αὐτὴν ὡσπερ τὴν ἀνωτάτω τοῦ πράγματος ἀρχὴν, φημὶ δὴ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Μονογενοῦς, καὶ τὴν οἰκονομικῶς ἐσομένην ἐκ γυναικὸς κατὰ σάρκα γέννησιν. Ῥάβδον δὴ οὖν ὠνόμαζε τὸν ἐκ ρίζης Ἰεσοαὶ κατὰ σάρκα Χριστόν· καὶ μὴν πρὸς τούτῳ καὶ ἄνθος, καὶ διὰ μὲν τῆς ῥάβδου, κατὰ γε τὸ εἶκος, τὸ βασιλικὸν ἔχων ἀξίωμα πλαγίως ὑποσημαίνεται. Σύνθημα γὰρ βα-σιλείας ἢ ῥάβδος. Καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ πρὸς 70.312 αὐτόν ποῦ φησι τὸν Υἱόν· "Ὁ θρόνος σου ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα, ῥάβδος εὐθύτητος ἢ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου." Ῥάβδος δὲ καὶ ἐτέρως, ὡς ἂν ἔχων τὰ πάντα, καὶ εἰς τὸ εὖ εἶναι συνέχων, συνεστᾶναί τε ποιῶν τὸ ἡσθενηκὸς, ἥτοι τὴν ἀνθρώπου φύσιν, μονονουχὶ κατασειομένην, καὶ μεθούσαν ὑπὸ παθῶν. Ψάλλει γοῦν ὁ μακάριος Δαβὶδ, τὸ κοινὸν ἀπάντων πρόσ-ωπον ἑαυτῷ περιθεῖς, "Ἡ ῥάβδος σου, καὶ ἡ βακτηρία σου, αὐταῖ με παρεκάλεσαν." Ἐποστηρίζει γὰρ τοὺς δικαίους ὁ Κύριος κατὰ τὸ γεγραμμένον· ὠνόμασται δὲ διὰ φωνῆς προφητῶν βακτηρία εὐκλεῆς, ῥάβδος μεγαλοσύνης· ῥάβδος δὲ καὶ ἐτέρως, ἐπεὶ περ ἐστὶ ποιμὴν ἀγαθὸς, τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ τιθεῖς ὑπὲρ τῶν προβάτων. Εἴρηται γοῦν πρὸς αὐτόν δι' ἑνὸς τῶν ἀγίων προφητῶν· "Ἐποίησα λαόν σου ἐν ῥάβδῳ, φυλὴν σου, πρόβατα κληρονομίας σου." Εἰ δέ τῳ δοκεῖ, καὶ ἐπεὶ περ ἐστὶ κριτὴς, καὶ ἀποδιδούς ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, ταύτη τοι, καὶ μάλα εἰκότως ὀνομάζεσθαι ῥάβδον, νοήσει καλῶς. Εἴρηται γὰρ πρὸς αὐτόν, ἐμπαροινήσαντός τε αὐτῷ τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ἀκρατῶς ἀπονενευκότος εἰς ἀπίθειαν· "Ἐποιμανεῖς αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ, καὶ ὡς σκεύη κεραμέως συντρίψεις αὐτούς." Οὕτως ἡμῖν αὐτόν καὶ ὁ τοῦ πανσόφου Μωσέως κατασημαίνει νόμος· παραλαμβάνεται γὰρ εἰς τύπον Χριστοῦ καὶ ἡ ῥάβδος Ἀαρῶν ἢ βλαστήσασα, καὶ εἰς τὰ Ἁγία τῶν ἀγίων εἰσκεικομισμένη. Ἐξήγηθη γὰρ κάρυα, καὶ τί δὴ τὸ χρῆμα τῶν ἐν σκιαῖς ἐννοιῶν, εἰπεῖν ἀναγ-καῖον. Ἄπτονται μὲν γὰρ φυσιολογίας τινές, καὶ δὴ καὶ φησι τὴν καρυῖν ῥάβδον, εἰ πρὸς τῇ κεφαλῇ κέοιτό τινων, ἀνυπνίας εἶναι φυσικῶς ἐμποητικὴν. Οὐκοῦν ἐπειδήπερ ἔμελλεν ὁ Χριστὸς, χάριτι μὲν Θεοῦ, καθά φησιν ὁ μακάριος Παῦλος, ὑπὲρ παντὸς γεύσασθαι θανάτου, βραχὺ δὲ ὡσπερ ἀπονυστάξας, καθάπερ ἐξ ὕπνου διεγερθῆναι πάλιν, ἀναβιῶναί τε θεοπρεπῶς, πεπατημένου θανάτου. Ταύτη τοι ῥάβδῳ καρυῖν παρεικάζεται. Διὰ ταύτης τε τῆς θείας τε καὶ νοητῆς ῥάβδου τεθουματούργηκεν ὁ Μωσῆς, τῆς ἐν Αἰγύπτῳ δουλείας ἀπαλλάττων τὸν Ἰσραὴλ. Ῥάβδον γοῦν αὐτὴν ὠνόμαζε Θεοῦ. Γέγονε γὰρ αὐτῷ ῥάβδος δυνάμεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ὅταν τοί- νυν ὁ προφήτης αἰνιγματωδῶς τὸ Χριστοῦ μυστήριον ὑποφαίνων, ἐκ τῆς Ἰεσοαὶ ρίζης τὴν ῥάβδον ἡμῖν ἀναφανῆναι λέγη, τότε δὴ, τότε τοῖς τῆς διανοίας ὄμμασιν αὐτόν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Λόγου, τὸν δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἐν ᾧ τὰ πάντα, σεσαρκωμένον τε καὶ ἐνανθρωπήσαντα θεωρῶν, καὶ εἰς ἐκούσιον ἑαυτὸν καθέντα κένωσιν, καὶ τὴν δι' ἡμᾶς οἰκονομικὴν ἀνατλάντα γέννησιν, φημὶ δὴ τὴν κατὰ σάρκα καὶ ἐκ γυναικὸς, ὁμοῦ τῷ προφήτῃ λέγει· "Κύριε, εἰς- ακήκοα τὴν ἀκοήν σου, καὶ ἐφοβήθην·

κατενόησα τὰ ἔργα, καὶ ἐξέστην."6 Ῥάβδος δὴ οὖν ὠνόμασται διά- τοι τὰς ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένας αἰτίας. Ἄνθος δὲ πάλιν· ἀνέθαλε γὰρ ἡ ἀνθρώπου φύσις ἐν αὐτῷ πρὸς ἀφθαρσίαν, καὶ εἰς ζωὴν, καὶ εἰς καινότητα πολι- τείας εὐαγγελικῆς· ἄνθος δὲ καὶ ἑτέρως, διὰ τὴν 70.313 νοητὴν εὐοσμίαν. "6 Ἐγὼ γὰρ,"6 φησὶν, "ἄνθος τοῦ πεδίου, κρίνον τῶν κοιλάδων."6 Γέγονε δὲ καὶ ἡμῖν ὁσμὴ τις ὡσπερ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς. Καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἐπιστέλλει, καὶ φησι· "Ἐγὼ Θεῷ χάρις, τῷ πάντοτε θριαμβεύοντι ἡμᾶς ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ τὴν ὁσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ φανεροῦντι δι' ἡμῶν ἐν παντὶ τόπῳ, ὅτι Χριστοῦ εὐω- δία ἐσμὲν, τῷ Θεῷ ἐν τοῖς σωζομένοις, καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις· οἷς μὲν ὁσμὴ θανάτου εἰς θάνατον, οἷς δὲ ὁσμὴ ζωῆς εἰς ζωὴν."6 Ταύτη τῇ ῥάβδῳ φη- σὶν, ἥτοι τῷ ἄνθει τῷ ἐκ τῆς ῥίζης Ἰησοῦ τεχθησο- μένω, κατὰ καιροὺς ἐπαναπαύεσθαι Πνεῦμα Θεοῦ πολλὰς ἔχον τὰς ἐνεργείας. Πνεῦμα γὰρ αὐτὸ βουλήσκει καὶ συνέσεως ὀνομάζει, γνώσεώς τε καὶ σοφίας, εὐ- σεβείας καὶ φόβου Θεοῦ. Φαμέν δὲ, ὅτι τῆς προφητι- κῆς εὐτεχνίας τὸ κήρυγμα οὐκ ἄνθρωπον ἡμῖν ψιλὸν εἰσκομίζει τὸν Ἰησοῦν, εἶτα γεγονότα πνευματο- φόρον, καὶ ὡς ἐν τάξει τῇ καθ' ἡμᾶς χαρισμάτων τῶν παρὰ Θεοῦ γεγονότα μέτοχον, ἐνανθρωπήσαντα δὲ μᾶλλον τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον καταδηλοῖ, πλήρη μὲν ὄντα παντὸς ἀγαθοῦ, τό γε ἦκον εἰς τὴν αὐτοῦ φύσιν, οἰκειουμένου δὲ μετὰ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τὰ αὐ- τῆς. Ἴδιον γὰρ ἀνθρωπότητος, τὸ οἰκοθεν μὲν ἔχειν, καὶ ὡς ἐξ ἰδίας φύσεως τῶν ἄνωθεν χαρισμάτων οὐδέν· "Ἐγὼ γὰρ ἔχεις, ὃ οὐκ ἔλαβες;"6 εἴρηται πρὸς αὐτήν, καταπλουτεῖν δὲ μᾶλλον ἐξωθέν τε καὶ ἐπ- ακτῶς, παρὰ Θεοῦ δηλονότι, τὰ ὑπὲρ φύσιν ἰδίαν. Ἔδει τοίνυν καθέντα πρὸς κένωσιν ἑαυτὸν τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Λόγον, τὸ ἐκ τῆς κενώσεως μὴ παραιτεῖσθαι μικροπρεπὲς, καὶ πλήρη κατὰ φύσιν ὄντα δέχεσθαι διὰ τὸ ἀνθρώπινον, οὐχ ἑαυτῷ μᾶλλον, ἀλλ' ἡμῖν τοῖς ἐν ἐνδείᾳ παντὸς ἀγαθοῦ. Ὡστε κἂν εἰ λέγοιτο ποτε τὸ Πνεῦμα λαβεῖν, καίτοι χορηγὸς ὢν αὐτὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ οὐκ ἐκ μέτρου δι- δοῦς, ἀλλ' ὡς ἐξ ἰδίου πληρώματος διανεμὼν αὐτὸ τοῖς ἀξίοις, τῶν τῆς κενώσεως μέτρων νοεῖσθω τὸ λαβεῖν, κατευθὺν γὰρ οὕτω τῆς ἀληθείας ἤξομεν. Πλὴν ἐκεῖνο ἄθρει· "Ἐπαναπαύεται γὰρ ἐπ' αὐτὸν, φησὶ, Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ."6 Δέδοται γὰρ ἐν ἀρχαῖς τῇ τοῦ γένους ἡμῶν ἀπαρχῇ, τουτέστι, τῷ Ἀδὰμ, ἀλλὰ γέ- γονε ῥάθυμος περὶ τὴν τήρησιν τῆς δοθείσης αὐτῷ ἐντολῆς, κατημέλησε τῶν προστεταγμένων, κατεβίβασθη πρὸς ἀμαρτίαν, οὐχ εὖρεν ἀνάπαυσιν ἐν ἀνθρώποις τὸ πνεῦμα. "Ἐπάντες γὰρ ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρηώθη- σαν, οὐκ ἦν ὁ ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἦν ἕως ἐνός."6 Εἶτα γέγονεν ἄνθρωπος ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, καίτοι τὸ εἶναι Θεὸς οὐ μεθεῖς. Ἐπειδὴ δὲ καίτοι γεγονῶς καθ' ἡμᾶς, ἀνάλωτος ἦν ἀμαρτίαις, ἐπαν- επαύσατο τῇ ἀνθρώπου φύσει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς ἐν αὐτῷ καὶ πρώτῳ, καὶ ὡς ἐν ἀπαρχῇ τοῦ γένους δευτέρῳ, ἵνα καὶ ἡμῖν ἐπαναπαύηται, καὶ μένη λοι- πὸν ταῖς τῶν πιστευόντων διανοίαις ἐμφιλοχωροῦν. Οὕτω γὰρ που καὶ ὁ θεσπέσιος Ἰωάννης τεθεῶσθαι φησὶν ἐξ οὐρανοῦ καταφοιτῆσαν τὸ Πνεῦμα ἐπὶ Χριστόν. Ὡσπερ συγκληρονόμοι γεγονάμεν τῶν συμβεβηκότων τῷ πρωτοπλάστῳ κακῶν, οὕτως ἐσό- μεθα μέτοχοι τῶν ὑπαρχθέντων οικονομικῶς τῇ 70.316 δευτέρῳ τοῦ γένους ἡμῶν ἀπαρχῇ, τουτέστι Χριστῷ. Ὅτι δὲ οὐ μερικὴν αὐτῷ τὴν χάριν εἰργάζετο, καθά- περ ἐν τοῖς ἀγίοις τὸ ἐπαναπαύεσθαι λεγόμενον Πνεῦμα, ἀλλ' ἦν πληρῶμα τῆς θεότητος, τὸ ὡς ἐν ἰδίῳ ναῷ τῇ ἰδίᾳ σαρκὶ καταλύον, καὶ οὐκ ἀψύχῳ ποθέν, ἐψυχωμένην δὲ μᾶλλον ψυχῇ νοεῖσθαι, σαφηνεῖ λέγων ὁ προφήτης· "Ἐμπλήσει αὐτὸν πνεῦμα φό- βου Θεοῦ."6 Ἐνὶ δὲ τῷ Πνεύματι πολυειδῆ δέδωκε τὴν ἐνέργειαν. Οὐ γὰρ τοι Πνεῦμα μὲν ἄλλο τῆς σοφίας, ἕτερον δὲ τὸ συνέσεως, ἥτοι βουλήσκει, καὶ ἰσχύος, καὶ τῶν λοιπῶν, ἀλλ' ὡσπερ εἰς μὲν ἐστὶν ὁ ἐκ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος, ὀνομάζεται δὲ καὶ ἐν- ἐργεῖα πολυτρόπως· ζωὴ γὰρ ἐστὶ, καὶ φῶς, καὶ δύναμις· οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ ἁγίου συνήσεις Πνεύμα- τος· ἐν γὰρ ὑπάρχων

νοείται πολυειδῶς, ἐνεργεῖ δὲ καὶ οὕτως. Καὶ γοῦν ὁ σοφώτατος Παῦλος διαφόρων ἡμῖν χαρισμάτων ἰδέας ἀπαριθμοῦμενος· "Ἔταῦτα πάντα,"⁶ φησὶν, "ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαιρεῖ ἐκάστῳ ἴδια, καθὼς βούλεται."⁶ 90ὸ κατὰ τὴν δόξαν κρινεῖ, οὐδὲ κατὰ τὴν λαλιὰν ἐξελέγξει, ἀλλὰ κρινεῖ ταπεινῶ κρίσιν, καὶ ἐλέγξει τοὺς ταπεινοὺς τῆς γῆς, καὶ πατάξει γῆν τῶ λόγῳ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ ἐν πνεύματι διὰ χειλέων ἀνελεῖ ἀσεβῆ. Καὶ ἔσται δικαιο- σύνη ἐζωσμένος τὴν ὄσφυν αὐτοῦ, καὶ ἀληθεία εἰλημένος τὰς πλευράς.⁹ "Ὅτι τεχθήσεται κατὰ καιροὺς ὁ Ἐμμανουήλ εὖ μάλα προειρηκῶς, προσεπάγει χρησίμως, καὶ τὰ δι' ὧν ἂν εἴη γνώριμος ὡς ἀπό γε τῆς ἐνοῦ- σης αὐτῷ θεοπρεποῦς ἀρετῆς, καὶ τῆς ἐν ἔργοις λαμπρότητος." Ἐδει γὰρ, ἔδει προαναπειθεῖν ἀκρι- βῶς προφητικὴν ἔχοντας προαγόρευσιν, τοὺς οἳ γε τὴν ἐπ' αὐτὸν ἔμελλον παραδέχεσθαι πίστιν, τίς δέ γε, καὶ ποῖος, καὶ διὰ ποίων ἤξει κατορθωμά- των. "Ὅσπερ γὰρ εἶ τις ἓνα τῶν καθ' ἡμᾶς, τοῖς οὐκ εἰδόσιν αὐτὸν κατασημαίνειν βεβουλημένος, ἐξ ὧν οἶδεν ὄντα λόγῳ ζωγραφεῖ, λέγει δὲ περὶ αὐτοῦ, ὡς εἴη μὲν τὴν κόμην οὐ βαθὺς, συμμετρῶς δὲ ψιλὸς, καὶ χαροπὸν μὲν ὅτι τὸ ὄμμα αὐτῷ, καὶ ὑπογελῶσαν ἔχον τὴν βολὴν, ἰσχνὸς δὲ τὴν ῥίνα, καὶ τὰ ἔτερα δὲ τοῦ σώματος διεξίτοι μέρη, τὸν αὐτὸν, οἶμαι, τρόπον καὶ ὁ μακάριος προφήτης, ἐπεὶ περὶ ἐστὶν ὁ λόγος αὐτοῦ περὶ τοῦ δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσαντος Λόγου, ταύτη τοι τὰ τῆς θεοπρεποῦς ὑπεροχῆς καὶ μέντοι ἐξουσίας ἀπαριθμεῖται σημεῖα, καὶ δὴ καὶ φησι περὶ αὐτοῦ· "Ἔταῦτα πάντα κρινεῖ, οὐδὲ κατὰ τὴν λαλιὰν ἐλέγξει."⁶ Θεοπρεπὲς τὸ χρῆμα, εὐκίως τε φύσει τῇ ἀνωτάτῳ. Τὸ γὰρ μήτε εἰς δόξαν τὴν ἐν ἀνθρώποις ὄραν, ὄρθην τε καὶ ἀδιάστροφον τὴν ἐφ' ἐκάστῳ ποιεῖσθαι κρίσιν καὶ ἀμώμητον παντελῶς, πῶς οὐκ ἂν πρέποι τῇ τῶν ὄλων βασιλίδι φύσει; Οὐ γὰρ οἶδεν ὄραν εἰς πρόσωπον, οὔτε μὴν τὸν ταῖς ἐκ πλούτων περιβολαῖς, οὔτε μὴν ἀξιώμασιν ἐξωραϊ- σμένον ἀξιοῖ τιμῆς ἢ λόγου, πλεονεκτεῖν ἐθέλοντά τινος, κατακρίνει δὲ πάντως, καὶ ἐπάρατον ἀποφαί- νει τὸν τῆς ἀνομίας ἐργάτην. Οὐκ ἐλέγξει δὲ κατὰ τὴν λαλιὰν· καὶ τίνα τρόπον χρῆ ἐννοεῖσθαι, καὶ 70.317 τοῦτο διειπεῖν ἀναγκαῖον. Πλεῖστοι μὲν γὰρ ὅσοι τῶν καθ' ἡμᾶς τοὺς ἐπαινεῖν ἐθέλοντας ἀξιοῦσι τιμῆς, καὶ εἰ μὴ τινες εἶεν ἀγαθοὶ τοὺς τρόπους, μισθὸν δὲ ὡσπερ τῆς κολακείας αὐτοῖς ἀπονέμουσι τὸ καὶ θε- ραπεύειν ἔσθ' ὅτε, καὶ τοὺς ὑπ' αὐτοὺς ἐλέγχους συστέλλουσιν. Ἄλλ' οὐ τοῦτο δεδρακότα κατίδοι τις ἂν τὸν Κύριον καὶ Θεὸν ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Τοιγάρτοι καὶ τοὺς χρηστοεπεῖν ἡρημένους, οὐ μὴν ἔτι καὶ ἀγαθοὺς ὄντας κατὰ ἀλήθειαν, ἀποτόμοις ἐλέγχους μεθίστη πολλάκις ἐπὶ γε τὸ βιοῦν ἐλέσθαι σωφρονέστερον. Προσήσαν μὲν γὰρ ποτε τῶν καλου- μένων Ἑρωδιανῶν τινες, πράκτορες δὲ οὗτοι τε- λωνῶν, εἶτα δόλον αὐτῷ πικρὸν ἀρτίοντες, ἔφασκον· "Ἐδιδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ ἐν ἀληθεία διδάσκεις, καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός. Οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων. Ἐξεστὶ δού- ναι φόρους Καίσαρι, ἢ οὐ; Αὐτὸς δὲ πρὸς ταῦτα, Τί με πειράζετε, ὑποκριταί; ἐπιδείξατέ μοι τὸ νόμι- σμα τοῦ κήνσου."⁶ Ἄθρει δὴ οὖν ὅπως διελέγχει κολακεύοντας, καὶ χρηστολογοῦντας ἀποσεῖεται. Δι- ἠλέγξε δὲ, καὶ οὐ κατὰ γε τὴν λαλιὰν αὐτῶν· οἱ μὲν γὰρ προσεδόκων ἐπαινεθῆσεσθαι, τάχα που κατει- ρωνευόμενοι μὲν, πλὴν εὐφυᾶ καὶ στωμυλεστάτην ἐπιτηδεύοντες τὴν κομψολογίαν, ὁ δὲ ἀδοκίμως πειράζοντας καὶ ὑποκριτὰς ἐκάλει. Οὐκοῦν οὐ κατὰ τὴν δόξαν κρινεῖ, τουτέστιν, οὐ προσωπολήπτως ἔσται δικαστῆς, οὔτε μὴν ἐλέγξει κατὰ τὴν λαλιὰν. Οὐ γὰρ ἀνέξεται, φησὶ, τῶν ἀνόσια μὲν φρονεῖν ἡρημένων, προσωπεῖον δὲ ὡσπερ ἀπάτης καὶ δόλου περιτιθέν- των ἑαυτοῖς τὴν κομψολογίαν. Τοῦτό τοί φησιν ἑναρ- γῶς· "Ἔταῦτα πάντα κρινεῖ, οὐδὲ κατὰ τὴν λαλιὰν ἐλέγξει."⁶ Καὶ πάλιν· "Ἐπολλοὶ ἐροῦσί μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, τῇ τῆς κρίσεως δηλονότι· Κύριε, Κύριε, οὐ τῷ σῶ ὀνόματι προεφητεῦσαμεν, καὶ δυνάμεις πολλὰς

ἐποιήσαμεν; Ἄλλα τότε, φησὶν, ἐρῶ αὐτοῖς· Ἄμην, λέγω ὑμῖν, οὐδέποτε ἔγνω ὑμᾶς."6 Τί δὲ δὴ ἄρα πρὸς τούτοις ὁ ἀπροσωπώληπτος ἐργάζεται δικαστῆς; Κρινεῖ ταπεινῶ κρίσιν, τουτέστιν, οὐ περιόψεται τινα τῶν ταπεινῶν, ἀλλ' ὀρθὴν καὶ ἀμώμητον ἐπ' αὐτῶ τὴν κρίσιν ἐξοίσει. Ἐξελέγξει δὲ ὁμοίως τοὺς ταπεινοὺς τῆς γῆς· ὡς περ γὰρ οὐ τὸ τοῦ πλουσίου πλεονεκτεῖν ἐθέλοντος ἐρυθριάσει πρόσωπον, ἀλλὰ δικαίαν ἐπὶ τῶ ταπεινῶ ποιήσεται κρίσιν· οὕτω κἂν εἴ τις, φησὶ, τῶν ἐν ὑφέσει καὶ συμικροπρεπεῖα τῇ κατὰ τὸν βίον, ἔξω τῶν θείων φέροίτο νόμων, καὶ τοῖς τῆς ἀδικίας ἐγκλήμασιν ἑαυτὸν ἀνιεὶς ἀλίσκοιτο, φησὶν, ἐλεγχθήσεται καὶ οὗτος. Γέγραπται γὰρ, ὅτι "Ὁπένητα οὐκ ἐλεήσεις ἐν κρίσει."6 Ὡς περ γὰρ τὸν ἐν πλούτῳ, καὶ ὑπεροχῇ, καὶ μέντοι καὶ δυναστεῖαις οὐκ ἀπαλλάξει τῶν αἰτιαμάτων τὸ περιφανές, εἰ ἐπὶ τισὶ τῶν ἐκτόπων καταγινώσκοιτο, οὕτως οὐκ ἔλεω-θερώσει τοῦ εἶναι πονηρὸν τὸ ἐν ὑφέσει καὶ ταπει- νότητι συμικροπρεπές, οὔτε μὴν ἀπαλλάξει τοῦ κολά-ζεσθαι δεῖν τὸν τῇ πτωχείᾳ κατηχθισμένον, καὶ τὸν ἀπευκτὸν καὶ τρισάθλιον ἀμείβοντα βίον. Προσεπ- 70.320 ἀγει δὲ τούτοις καὶ ἕτερα ἅπαντα τῶν ὅτι μάλιστα θεοπρεπεστάτων ἀξιομάτων, ἃ καὶ προσεῖναί φησι τῶ πάντων Σωτῆρι Χριστῶ, ὅτι μὴ ψιλὸς ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' ἦν, ὡς ἔφην, σαρκωθείς καὶ ἐνανθρωπήσας ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος. Τί τοίνυν ἐργάζεται; φησὶν. Πατάξει γῆν τῶ λόγῳ τοῦ στόμα-τος αὐτοῦ. Καὶ ποῖαν ἄρα γῆν; Μάλιστα μὲν ἦν ἂν καταράσαιτο. Ἀληθὲς δ' ἂν εἶη καὶ ἐπὶ πάσης τὸ εἰρημένον. Κατηράσατο γὰρ σύμπασαν γῆν, ἥτοι τὴν ἀνθρώπου φύσιν, εἰπὼν ἐν Ἀδάμ· "Ὁ γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση."6 Κατηράσατο γὰρ οὐδὲν ἤττον κόσμον ἀσεβῶν ὕδατι καταπνίξας. Κατηράσατο δὲ πρὸς τούτοις τὴν Ἰουδαίαν, ἐμπαροινησάντων αὐ- τῶ τῶν οἰκούντων αὐτήν. Ἔφη γάρ· "Ὁ Ἰερουσα-λήμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν· ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις ἐπι-συνάγει τὰ νοσσία ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθέλησατε; ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν."6 Ἐν γὰρ τῶ, ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν, τὸ τῆς ἐγ-καταλείψεως τῆς ἐπ' αὐτῇ γενομένης διαφαίνεται πάθος. Ἐγκαταλειφθεῖσα δὲ παρ' αὐτοῦ δεδαπάνη-ται καὶ πολέμῳ καὶ πυρὶ, καὶ ταῖς τῶν ἀνηρηκότων χερσίν. Ἔτερον δὲ πρὸς τούτῳ σημεῖον, καὶ τῆς ἀνωτάτω δυνάμεως ἀποτέλεσμα, τὸ ἐν πνεύματι διὰ χειλέων ἀνελεῖν ἀσεβῆ. Ἐπετίμα γὰρ τοῖς ἀκαθάρ-τοις πνεύμασι, καὶ ὅσον μὲν ἦκεν εἰς γε τὸ ἀνθρώ-πινον, ἢ διὰ στόματος καὶ χειλέων ἀπεκτυπεῖτο φωνῇ, τῇ δὲ ἀρρήτῳ δυνάμει τοῦ πνεύματος ἢ τῶν δαιμονίων πληθὺς συνεθραύετο. Ἔσται δὲ, φησὶ, καὶ δικαιοσύνη ἐξωσμένος τὴν ὄσφον αὐτοῦ, καὶ ἀληθεία εἰλημένος τὰς πλευράς. Ὅμοιον γὰρ ὡς εἰ λέγοι, Δύναμις αὐτῶ, καὶ ἀξίωμα τῶν μὲν ἐν κόσμῳ τὸ σύμπαν οὐδὲν, δόξα δὲ μᾶλλον ἢ θεοπρεπῆς, καὶ οἶον ἐξῶσθαι δικαιοσύνη καὶ ἀληθεία. Ζώνη δὲ σημεῖον ἀρχῆς, καὶ τὸ εἰληθῆσθαι λέγειν αὐτὸν τὰς πλευράς, ἕτερον οὐδὲν εἶη ἂν ἢ αὐτὸ δὴ τοῦτο κατασημαίνον-τος, ὅτι καθάπερ τινὰ ζωστήρα περικεῖσται τὴν δικαιοσύνην, καὶ πρὸς αὐτῇ τὴν ἀλήθειαν. Εἰκὸς δὲ δὴ ὅτι καὶ δικαιοσύνην καὶ ἀλήθειαν τὸ νέον τε καὶ εὐαγγελικὸν ἀπεκάλεσε κήρυγμα, κατὰ τε τὸ διὰ τῆς τοῦ ψάλλοντος φωνῆς πρὸς αὐτὸν εἰρημένον· "Ὁ δὲ δικαιοσύνη σου δικαιοσύνη εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ ὁ νόμος σου ἀλήθεια."6 Δικαιοσύνης μὲν γὰρ διδάσκα-λος καὶ ὁ νόμος ἦν, ἀλλ' οὐ μεμνήκεν εἰς τὸν αἰῶνα, τῆς κρείττονος καὶ τελεωτέρας εἰσκεκομισμένης, δῆλον δὲ ὅτι τῆς διὰ Χριστοῦ. Ἦν δὲ καὶ ὁ πάλαι νόμος οὐκ ἀλήθεια μᾶλλον, ἀλλὰ τύπος καὶ σκιά· Χριστὸς δὲ καὶ τὰ αὐτοῦ καθαρῶς ἢ ἀλήθεια. Τοιγάρτοι καὶ ἔφασκεν· "Ὁ ἐγὼ εἰμι ἢ ἀλήθεια."6 9Καὶ συμβοσκηθήσεται λύκος μετὰ ἀρνός, καὶ πάρδαλις συναναπαύσεται ἐρίφῳ, καὶ μοσχάριον, καὶ ταῦρος, καὶ λέων ἅμα βοσκηθήσονται, καὶ παιδίον μικρὸν ἄξει αὐτούς. Καὶ βοῦς καὶ ἄρκος ἅμα βοσκηθήσονται, καὶ ἅμα τὰ παιδιά αὐτῶν ἔσονται· καὶ λέων καὶ βοῦς ἅμα φάγονται ἄχυρα, παῖ παιδίον νήπιον ἐπὶ τρώγλην ἀσπίδων καὶ ἐπὶ κοίτην ἐγγόνων ἀσπίδων

τὴν χεῖρα ἐπιβαλεῖ· καὶ οὐ μὴ κακοποιήσωσιν, οὐδ' οὐ μὴ δύνωνται ἀπολέσαι οὐδένα ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ ἅγιόν μου· ὅτι ἐνεπλήσθη ἡ σύμπασα τοῦ γνῶναι τὸν Κύριον, ὡς ὕδωρ πολὺ καλύψαι θάλασσαν.⁹ 70.321 Πρὸς τοῖς ἤδη προειρημένοις, μέγα καὶ ἐξαίρετον καὶ τοῦτο σημεῖον, καὶ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας οὐκ ἀθαύμαστον ἀποτέλεσμα δοίη τις ἂν εἶναι, καὶ μάλα εἰκότως. Πρὶν μὲν γὰρ γενέσθαι καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπον τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Λόγον· πρὶν ἐπιλαβέσθαι σπέρματος Ἀβραάμ, ὁμοιωθῆναι τε κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς, καθὰ γέγραπται, σύμπαν τὸ ἐπὶ γῆς γένος, φημί δὴ τὸ ἀνθρώπινον, εἰς ἔθνη διήρητο δύο, εἷς τε τῶν Ἰουδαίων, καὶ τῶν τῆ κτίσει λελατρευκότων παρὰ τὸν κτίσαντα. Καὶ γνωστὸς μὲν ἦν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὁ Θεός· πολὺς δὲ καὶ ἄπλετος εἰδώλων ἔσμος παρὰ τῶν ἐτέρων ἐθρησκευέτο· καὶ τὸ ἐκάστω δοκοῦν τῇ τοῦ Θεοῦ δόξῃ τετίμητο· "Ἅπαντες γὰρ ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρειώθησαν, καὶ οὐκ ἦν ὁ ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἦν ἕως ἐνός."⁶ Ἄλλ' Ἰουδαῖοι μὲν διὰ τῆς τοῦ νόμου παιδαγωγίας, οἶονεὶ πως ἐξημερούμενοι καὶ τοῖς τῆς δικαιοσύνης τρόποις τιθασσεύομενοι, βίον τετιμήκασιν ἀνθρωποπρεπῆ· οἷ γε μὴν ἕτεροι, τοῦτ' ἔστιν, οἱ τοῖς ἀψύχοις εἰδώλοις λατρεύοντες, τὸν ἰθυνηρα νόμον οὐκ ἔχοντες δεινοὶ τε ἦσαν τὰς γνώμας, ἄγριοί τε καὶ ἀρπακτικοὶ ἔτοιμοι πρὸς πλεονεξίας, ὀρμηταὶ πρὸς ἡδονὰς καὶ τὰς ἄγαν ἐκτόπους, καὶ πρὸς πᾶν τῶν αἰσχίστων ὀτιοῦν προαλέστατοι· ὧν ὁ μὲν τις ἦν λύκῳ προσεικῶς, ὁ δὲ παρδάλεσι παραπλήσιος, διὰ τε τὸ πλείσταις ὄσαις καὶ πολυειδέσι παθῶν διαφοραῖς μονονουχὶ κατεστήχθαι τὰς φρένας· ὁ δὲ ἐπὶ τοὶ τὴν γνῶμην ἄσχετος ἦν, τὴν καθ' ὧν ἔλοιτο πλεονεξίαν ἀμογητὶ κατορθῶν, τοῖς λέουσιν εἰκασμένος διετέλει κατὰ τὸν βίον. Ἄλλὰ τοῖς οὕτως ἀγρίοις ἦθεσὶ τε καὶ τρόποις ἐντεθραμμένοι, Χριστοῦ μεταπλάττοντος εἰς ἡμερωτάτην τε καὶ ἀγίαν ζωὴν, κατέληξαν μὲν τῆς ἐνούσης αὐτοῖς ὠμότητος· τετιμήκασι δὲ καὶ αὐτοὶ τὸν ἀνθρώποις πρέποντα βίον τὸν ἐν πραότητι δηλονότι. Πεπιστεύκασι γὰρ λέγοντι τῷ Χριστῷ· "Ἐὰρ ἐπεὶ τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν."⁶ Ὁμοῦ τοιγαροῦν τῇ πίστει κεκερδήκασι καὶ τῆς ἀρχαίας ὠμότητος τὴν ἀπεμπολήν, καὶ τὸ εἶναι χρηστοὶ τε καὶ πρᾶοι, καὶ τὸ τοῖς ἀγίοις ἀναμιξὶ πολιτεύεσθαι. Κεχρηματίκασι γὰρ καὶ αὐτοὶ συμπολιταὶ τῶν ἀγίων καὶ οἰκείοι τοῦ Θεοῦ· τοῦτο οἶμαι πολυτρόπως ἡμῖν τὸν προφητικὸν ἐν τούτοις ὑπαινίττεσθαι λόγον. Συμβοσκηθήσεται γὰρ, φησὶ, λύκος μετὰ ἀρνός, καὶ πάρδαλις συναναπαύσεται ἐρίφῳ, τοῦτ' ἔστι, διὰ Χριστοῦ συναφθήσονται τὰ ἄγρια τοῖς ἡμέροις, τὰ κατ' οὐδένα τρόπον ἱερὰ τοῖς ἱεροῖς καὶ ἀγίοις. Ὅσον γὰρ ἦκεν εἰς τὸ πεπαιδεῦσθαι νόμῳ τὸν Ἰσραὴλ καὶ τοὺς τῆς ἐπιεικειᾶς εἰδέναι τρόπους, ἡμέρος τε καὶ πρᾶος ἦν, ὁμοῦ τε καὶ ἱερὸς, καὶ οἷον προβάτῳ καὶ αἰγὶ παραπλήσιος· ἱερὰ δὲ ἄμφω καὶ καθαρὰ τὰ ζῶα, καὶ πρὸς γε τούτῳ τὸ τιθασσὸν παρ' αὐτῆς λαχόντα τῆς φύσεως. Λύκος δὲ καὶ πάρδαλις, καὶ μέντοι καὶ λέων, ἄγριά τε φυσικῶς, ἀσύμβατά τε τοῖς ἄλλοις· ἀλλ' ἐν Χριστῷ καὶ τοῦτο κατάρθωται. Συνηνέχθησαν γὰρ ἀλλήλοις, Ἰουδαῖοί τε καὶ Ἕλληνες, κοινήν ὡσπερ ποιούμενοι 70.324 τροφήν, τὸ εὐαγγελικὸν τε καὶ ἀποστολικὸν δηλονότι κήρυγμα, καὶ ὑφ' ἐνὶ γεγονότες τῷ πάντων ἀρχιποιμένει, τῷ κατανέμειν εἰδοτὶ, καθὰ φησὶν ὁ προφήτης, ἐν νομῇ ἀγαθῇ, καὶ ἐν τόπῳ πίονι. Ἄλλὰ καὶ μοσχάριον, φησὶ, καὶ ταῦρος καὶ λέων ἅμα βοσκηθήσονται. Ἔοικε δὲ μοσχάριον ἀποκαλεῖν, τὸν ἀρτιφυᾶ καὶ νέον τῶν πιστευσάντων λαόν, τοῦτ' ἔστι, τὸν ἐν Χριστῷ νηπιάζοντα ταῦρον δὲ τάχα πού τὸν Ἰσραὴλ ὡς πρεσβυγενῆ. Νεογνοῦ γὰρ μόσχου πρωτερεύει ταῦρος κατὰ τὸν χρόνον. Ἦγουν διὰ μόσχου καταδηλοῖ τὸν ὡς ἐν γνώσει τε καὶ κατὰ ἀρετὴν ὑπερκείμενον. Ὅποῖόν ἐστι τὸ εὐλογηθήσεσθαι λέγειν παρὰ Κυρίου τοὺς μικροὺς μετὰ τῶν μεγάλων, καὶ πρεσβύτας μετὰ τῶν νεωτέρων, κατὰ τὴν τοῦ ψάλλοντος φωνήν. Οἶδεν δὲ καὶ ὁ σοφώτατος Ἰωάννης νοῦ καὶ ψυχῆς ἡλικίαν τοιαύτην. Γράφει γοῦν

καὶ πατράσι καὶ παιδίους, καὶ πρὸς γε τούτῳ καὶ νεανίσκοις, τὸ, οἶμαι, τῆς ἐκάστου
διανοίας τὸ μέτρον, ἦτοι συνέσεως καὶ θεογνωσίας, ταῖς τῶν σωμάτων ἡλικίας
ἀφομοιῶν. Βοσκηθήσονται τοίνυν, φησὶν, ἅμα καὶ κατὰ ταύτῳ, μοσχάριον καὶ
ταῦρος, καὶ λέων. Ἀναπλέκει δὲ πάλιν χρησίμως μοσχάριῳ τε καὶ ταύρῳ τὸν
λέοντα, ἵνα πάλιν αἰνιγματωδῶς ἐννοῆς τοὺς ἐν πίστει δεδι-
καιωμένους, καὶ ὑπὸ
σκῆπτρα γεγονότας τοῦ πάν-
των ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ οὐκ ἐκ μόνων εἶναι κα-
θαρῶν τε καὶ ἱερῶν, ἦγουν ἐξ ἡμέρων τε καὶ πράων, τοῦτ' ἔστι, τῶν διὰ τοῦ νόμου
τετιθασσευμένων, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐκ τῶν ἀγρίων, δῆλον δὲ ὅτι τῶν ἐθνῶν,
συνείροντος εἰς ὁμοψυχίαν αὐτοὺς τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ,
παραπέμποντός τε τὸ ἐντεῦθεν ἀγαθὸν καὶ εἰς παίδων παῖδας, ἦτοι τοὺς ἐξ αὐτῶν.
Ἐκτείνεται γὰρ εἰς δεῦρο καὶ παρ' ἡμῖν ἡ εἰρήνη Χριστοῦ, καὶ τὸ ἐκ τῆς ὁμοψυχίας
τε ὁμοῦ καὶ ὁμο-
πιστίας ἀγαθόν. Τοῦτο γὰρ, οἶμαι, δηλοῖ προστιθεὶς, ὅτι ἅμα τὰ
παιδιά αὐτῶν ἔσσονται, καὶ λέων καὶ βοῦς ἅμα φάγονται ἄχυρα, φησὶν. Ἐπιτήρησον
ὅτι οὐ τὸ ἡμερον εἰς τὴν τοῖς ἀγρίοις κατειθισμένην με-
ταφοίτησιν ἔφη τροφήν,
ἀλλ' εἰς τὴν τοῦ ἡμέρου τὸ ἄγριον· σαρκοβόρα μὲν γὰρ ὁμολογουμένως ἄρκτος καὶ
λέων, βοῦς δὲ καὶ μόσχος, ἦγουν ἔριφος οὐκέτι· ποηφαγὴ δὲ μᾶλλον τὰ τοιάδε τῶν
ζώων. Ἀλλὰ τῶν ἐν ἔθει, φησὶν, τὸ ἄγριον ἀποστήσεται. Μεταχωρήσει δὲ μᾶλλον
ἐπὶ τὴν τῶν ἡμέρων τροφήν, ἀχυροφαγῆ-
σει γὰρ καὶ αὐτά. Καὶ τύπος ἂν εἴη
διδασμάτων ἢ τροφῆς. Ἔστι τοίνυν ἐννοεῖν, ὅτι πρὸ μὲν τῆς πίστεως τῆς εἰς Χριστὸν
τὰ ἔθνη πονηροὺς μὲν ἐσχέκασιν δι-
δασκάλους, θηριοπρεπεῖς αὐτοῖς παρατιθέντας τὸ
μάθημα, καὶ τὰ φθορᾶς τε καὶ ἀπωλείας ἔργα τιμᾶν ἀναπέιθοντας. Ἐπειδὴ δὲ
κέκληνται πρὸς ἐπίγνωσιν τοῦ κατ' ἀλήθειαν ὄντος Θεοῦ, ὁμοῦ τῇ ἀρχαίᾳ πλάνῃ
καὶ τῶν συντρόφων αὐτοῖς ἀπηλλάττοντο μαθημάτων, τὴν εὐανθῆ τε καὶ
εὐδιάθρυστον τῶν εὐαγγελικῶν παιδευμάτων ὁμοῦ τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ τιμῶντες
τροφήν. Ἀλλὰ καὶ παιδίον, φησὶ, μικρὸν ἄξει αὐτοῦς, τοῦτ' ἔστιν, ὑπὸ διδασκάλους
ἔσσονται παιδαγωγοῖς οὐ πι-
κρόν τε καὶ φιλοκάλουργον ἔχουσι νοῦν, ἀπλοῖς δὲ
μᾶλλον καὶ νηπιάζουσι μὲν ἐν κακίᾳ, σοφοῖς δὲ τὰς φρένας. Τοιοῦτοι δὲ πάντες οἱ
ἐν Χριστῷ τὸν θεῖον 70.325 ἔχοντες θησαυρὸν ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν, καὶ δυσ-
τροπίας μὲν καὶ φαυλότητος ἐλευθέραν ἔχοντες τὴν καρδίαν, ἀρτιγενῶν τε παιδίων
κατ' οὐδὲν ἀποδέον-
τες. Τοὺς γὰρ τοιούτους καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ ἀξίου εἶναι φησὶ
τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· "Ἐξέλτετε"6 γὰρ, φησὶ, "ἕξ τὰ παιδιά, καὶ μὴ κωλύετε
αὐτὰ ἔρχε-
σθαι πρὸς μέ· τῶν γὰρ τούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν."6 Ὅτι δὲ
καὶ ἐπὶ πλείστην ἔχοιεν τὴν ἀκακίαν εἰς νοῦν, ἀχείρωτοί τε καὶ ἄληπτοι, καὶ
ἀπάντων ἔσσονται δειμάτων ἀμείνους, ὑπεμφαίνει λέ-
γων· "Ἐξέλτετε"6 καὶ παιδίον νηπιον ἐπὶ
τρώγλην ἀσπίδων, καὶ ἐπὶ κοίτην ἐγγόνων ἀσπίδων τὴν χεῖρα ἐπιβαλεῖ, καὶ οὐ μὴ
κακοποιήσωσιν, οὐδ' οὐ μὴ δύνωνται ἀπολέσαι οὐδένα ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ ἅγιόν μου."6
Τρώγλας δὲ οἶμαι καὶ κοίτας ἀσπίδων, ἢ τὰ πονηρὰ τῶν δαιμονίων ὀνομάζει στίφη,
ἦγουν τὰς τῶν ἀνοσίων αἰρετικῶν οἶον οἰκίας τε καὶ καταδύσεις· ἵνα μὴ λέγωμεν
ἐκ-
κλησίας· αἷς τὴν χεῖρα πλειστάκις ἐπιφέροντες οἱ ἐν Χριστῷ νηπιάζοντες
περιγίνονται ῥαδίως, κατ' οὐδένα τρόπον ἀδικούμενοι· Χριστὸς γὰρ ἐστὶν ὁ
ἐπαμύνων αὐτοῖς, καὶ τῆς ἐκείνων σκαιότητος ἀφανί-
ζων τὰ δῆγματα, ἄπρακτόν τε
τὸν ἰὸν ἀποφαίνων. Οὐ γὰρ μὴ δύνωνται, φησὶν, ἀπολέσαι τινὰ ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ
ἅγιόν μου. Ἄγιον δὲ ὄρος φησὶ τὴν Ἐκκλησίαν, διὰ τὸ ὑψοῦ τεθεῖσθαι τό γε ἦκον εἰς
δόξαν, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ δογμάτων τὸ ἐπηρμένον. Χθαμαλὸν γὰρ οὐδὲν ἐν ἡμῖν. Οὐ
γὰρ ἴσως τῇ κτίσει τῷ Κτίστη τὸ σέβας ἀνάπτειν ἠθίσμεθα παρὰ τὸν Κτίστην καὶ
Ποιητὴν· οὔτε μὴν τὸν τῶν ὄλων δημιουργὸν Θεὸν Λόγον τῆς αὐτῷ πρεπούσης
καταβιβάζομεν δόξης, συναριθμοῦντες αὐτὸν τοῖς κτίσμασιν. Ἐμπεπλησθῆναι τέ φησὶ
τὴν σύμπασαν τοῦ γινῶναι τὸν Κύριον, οὕτω τε εἶναι πλήρη τῆς εἰς αὐτὸν εὐσεβείας,
καθάπερ ἀμέλει καὶ ἡ πλατεῖα τε καὶ εὐρύχωρος θάλασσα μεστὴ τῶν ἰδίων ὑδάτων

ἐστίν. Ἴδοι δ' ἄν τις καὶ τοῦτο ἀληθές. Ποῦ γὰρ ὅλως ἢ παρὰ τίσιν οὐκ ὀνομά- ζεται Χριστός; ἢ ποῖον ἀνθρώπων γένος οὐχ ὑποπέπτωκεν; Κάμψει γὰρ αὐτῷ πᾶν γόνυ, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται αὐτῷ κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός. 9Καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσοῦ καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν, ἐπ' αὐτῷ ἐλπιούσιν, καὶ ἔσται ἡ ἀνάπαυσις αὐτοῦ τιμῆ.⁹ Ἀναλάμπει κατὰ βραχὺ τῶν ἀμυδρῶς εἰρημένων ἢ θεωρία, καὶ ἅπερ ἔφη δι' αἰνιγμάτων, ταῦτα τοῖς φιλακροάμοσιν εὖ μάλα διατρανοῖ. Τίνα γὰρ τρόπον βοσκηθήσεται μὲν ὁ λύκος μετὰ ἀρνός, συναναπαύ- σεται δὲ ἐρίφω πάρδαλις, καὶ μοσχάριον, καὶ βοῦς, καὶ λέων ἅμα φάγονται ἄχυρα, πότε δὲ ὅλως ἔσται ταυτὶ, καὶ τίνες οἱ ποτὲ μὲν ὦμοι καὶ ἀπηνεῖς, ἐσό- μενοι δὲ μετὰ τοῦτο τιθασσοί τε καὶ πρᾶοι, ἔσσονται δὲ ὅπως ἀναμιξ τοῖς ἡμέροις τε καὶ ἱεροῖς ὑφ' ἐνὶ τῷ πάντων ἀρχιποιμενι νευηθησόμενοι, καταλευκαίνει λέγων· Καὶ ἔσται ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσοῦ. Ἔσται δὲ τί καὶ ἐπὶ τίσιν; Ὡστε κατάρξαι, φησὶ, τῶν ἐθνῶν, γε- νέσθαι δὲ καὶ εἰς ἐλπίδα τοῖς οὐκ ἔχουσιν ἐλπίδα, αὐτοῖς δὲ δηλονότι τοῖς ἔθνεσιν, οἷς καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος ἐπιστέλλει λέγων· "Ὅτι μνημονεύετε ὑμεῖς τὰ ἔθνη, οἱ λεγόμενοι ἀκροβυστία ὑπὸ τῆς λεγομένης ἐν σαρκὶ περιτομῆς χειροποιήτου, ὅτι ἦτε ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ χωρὶς Χριστοῦ, ἀπηλλοτριωμένοι τοῦ 70.328 Ἰσραὴλ, καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν, τῆς ἐπαγγελίας ἐλπίδα μὴ ἔχοντες καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ. Νυνὶ δὲ οἱ ποτὲ ὄντες μακρὰν, ἐγενήθητε ἐγγὺς ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ."⁶ Ἄλλ' εἰ καὶ ἦσαν ἐλπίδος δίχα, καὶ Θεὸν οὐκ ἔχοντα κατὰ τὸν κόσμον· προσκεκυνήκασιν γὰρ τοῖς ἔργοις τῶν ἰδίων χειρῶν· ἄλλ' οὐκ κεκλημένα διὰ τῆς πίστεως εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὑπ' αὐτῷ τέθεινται, καὶ Θεὸν ἐσχέκασιν τὸν φύσει καὶ ἀληθῶς, καὶ τῆς τῶν ἀγίων ἐλπίδος γεγόνασιν κοινωνοί. Ἔσται δὲ, φησὶν, ἡ ἀνάπαυσις αὐτοῦ τιμῆ. Διχῆ νοήσεις τὸ εἰρημένον. Εἰ μὲν γὰρ τις ἔλοιτο τὴν ἀνάπαυσιν ἐν τούτοις ὑποδηλοῦν τὸν ἐν σαρκὶ θάνατον τοῦ Χριστοῦ, ὃν δι' ἡμᾶς ὑπέμεινεν ἐκὼν, οὐχ ὡς θάνατον ὑπομένων, ζωὴ γὰρ ἦν κατὰ φύσιν, ἄλλ' οἷον ἡρεμῆσαι βραχὺ τὴν σάρκα ποιῶν· τιμὴ τὸ χρῆμα, καὶ ἕτερον οὐδέν. Δεδόξασται γὰρ ὁ τῶν ὅλων Σωτὴρ καὶ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, τὴν ὑπὲρ γε τοῦ κόσμου σφαγὴν ὑπομείνας, καὶ ὑπὲρ τῆς ἀπάντων ζωῆς ἐθελοντῆς ἀνατλάς τὸν θάνατον. Καὶ γοῦν ἔφασκε πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα, μέλλων ἐπὶ τὸν τίμιον ἰεναὶ σταυρόν· "Ὅ Πατέρ, δόξασόν σου τὸν Υἱόν, ἵνα καὶ ὁ Υἱός σου δοξάσῃ σε."⁶ Καὶ ἄλιν· "Ὅ Νῦν ἐδοξάσθη ὁ Υἱός τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁ Θεὸς ἐδο- ξάσθη ἐν αὐτῷ."⁶ Ὅσον μὲν γὰρ ἦκεν εἰς τὴν τῶν σταυρωσάντων ἀπόνοιαν, καὶ τὸ ἀνόσιόν τε καὶ ἀπ- αχθὲς ἐγχείρημα, μῶμος ἦν αὐτῷ καὶ ἀδοξία τὸ πά- θος. Ὄνοντο γὰρ ἴσως καὶ οὐχ ἐκόντα παθεῖν. Ἐπειδὴ δὲ ἀνεβίω σκυλεύσας τὸν ἄδην, καὶ ὅτι θανάτου κρείτ- των ἐστὶν δι' αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἀποφύνας, εἰς τιμὴν αὐτῷ καὶ δόξαν ἐκτελευτῶσαν εὐρήσομεν τὴν τοῦ πράγματος ἔκβασιν. Ἔσται τοίνυν, φησὶ, κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἡ ἀνάπαυσις αὐτοῦ τιμῆ. Εἰ δὲ δὴ καὶ ἐτέρως τοῖς θεωρήμασι προσβαλεῖν βούλοιτό τις, ἐκδέξεται τοιῶσδε τῶν εἰρημένων τὴν δύναμιν. Οὐ γὰρ εἰς ἐλπίδα μόνην ἔσται τοῖς ἔθνεσιν ὁ Χρι- στὸς, ἀναδειχθήσεται δὲ κατὰ καιροῦς, ἡγουν ἀνα- στήσεται οὐ πρὸς τὸ κατάρξαι μόνον αὐτῶν, ἀλλὰ γὰρ εἰς τιμὴν καὶ δόξαν αὐτοῖς χαριεῖται τὴν ἐν αὐ- τοῖς ἀνάπαυσιν. Ἐνδιαίτημα μὲν γὰρ αὐτῷ φίλον τῶν ἀγίων ὁ νοῦς, ἐναυλίζεται δὲ τοῖς ἀξίοις, καὶ ἀναπαύεται ψυχαῖς ἱεραῖς τῶν σεβομένων αὐτὸν, καὶ τοῖς λαβοῦσι τὸ χρῆμα τιμῆ τέ ἐστι καὶ δόξα. Τί γὰρ ἂν γένοιτο ἰσοστατοῦν εἰς εὐκλείας λόγον τοῦ Θεοῦ ἔχειν ἐνηυλισμένον καὶ ἐνοικοῦντα καρδίαις; Ἔσται τοίνυν καὶ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἡ ἐν ἡμῖν ἀνάπαυσις αὐτοῦ τοῖς ἅπαξ ἐθέλουσι τιμῆ· "⁶ Ἐὰν γὰρ τις ἀκούσῃ,"⁶ φησὶ, "⁶ τῶν λόγων μου, ἀγαπήσει αὐ- τὸν ὁ Πατὴρ μου, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ ἐν αὐτῷ καταλύσομεν."⁶ 9Καὶ ἔσται ἐν ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, προσθήσει Κύριος τοῦ δεῖξαι τὴν χεῖρα αὐτοῦ, τοῦ ζηλώσαι τὸ καταλειφθὲν

υπόλοιπον τοῦ λαοῦ, ὃ ἐὰν καταλει- φθῆ ἀπὸ τῶν Ἀσσυρίων, καὶ ἀπὸ Αἰγύπτου, καὶ Βαβυλωνίας καὶ Αἰθιοπίας, καὶ ἀπὸ Ἑλαμιτῶν, καὶ ἀπὸ ἡλίου ἀνατολῶν, καὶ ἐξ Ἀραβίας.⁹ Ἡμέραν μὲν οὖν ὁ προφήτης ἐν τούτοις τὸν καιρὸν ὀνομάζει, καθ' ὃν ἡ Χριστοῦ γέγονε παρουσία, καὶ 70.329 τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τοῦ Μονογενοῦς ἀνεδείχθη τὸ μυστήριον. Τότε δὴ οὖν, τότε, φησὶ, καταδείξει Κύριος τὴν ἑαυτοῦ χεῖρα, τοῦτ' ἔστι, δυναστείας ἐπίδειξις ἔσται πολλή· καὶ τοῦτο οὐ μάτην, ἀλλ' ὑπὲρ "6τοῦ ζηλῶσαι τὸ καταλειφθὲν υπόλοιπον τοῦ λαοῦ, ὃ ἐὰν καταλειφθῆ ἀπὸ τῶν Ἀσσυρίων,"⁶ φησὶ, καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἔθνων. Δεῖ δὲ, οἶμαι, τὴν τῶν εἰρημῶν δύνάμιν κατευρύνοντας ἀπεργάσασθαι διαφανεστέραν. Κατὰ μὲν γὰρ τοὺς ἄνωθεν ἔτι καιροὺς κέκμηκεν οὐ μετρίως τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος, καταδηούντων αὐτὸ, τοῦτο μὲν Ἀσσυρίων καὶ Ἑλαμιτῶν, τοῦτο δὲ τῶν ἀπὸ Αἰγύπτου καὶ Βαβυλωνίας, καὶ ἀπὸ ἡλίου ἀνατολῶν, καὶ ἐξ Ἀραβίας. Ἐπιλάμψας δὲ μετὰ τοῦτο Χριστὸς ἡ πανσθενεστάτη χεῖρ καὶ παντουργὸς δεξιὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἑαυτὴν ἐμφανῆ καθίστη διὰ θαυμάτων, καὶ πληροφορεῖν ἠπέιγετο τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ, ὅτι τε εἴη κατὰ ἀλήθειαν Θεός, καὶ Θεοῦ τοῦ κατὰ ἀλήθειαν Υἱός. Τί γὰρ τῶν ἄγαν τεθουμασμένων οὐ τετέλεσται παρ' αὐτοῖς; πάντα γὰρ ἦν θεοπρεπῆ καὶ παράδοξα, καὶ τῆς ἀνωτάτω δυνάμεως σαφῆ τε καὶ ἐναργεστάτην ἔχοντα τὴν ἐπίδειξιν. Κατ' ἐκεῖνο, φησὶ, τοῖνυν τοῦ καιροῦ προσθήσει Κύριος τοῦ δεῖξαι τὴν χεῖρα αὐτοῦ, ὑπὲρ τοῦ ζηλῶσαι τὸν Ἰσραὴλ, καὶ οἷον μὴ μόνοις τοῖς ἔθνεσι παραχωρῆσαι Χριστὸν, ἐλέσθαι δὲ καὶ αὐτοὺς ἐλπίδα ἔχειν τὴν ἐπ' αὐτῷ, καὶ μὴν καὶ ὑπ' αὐτῷ γενέσθαι ζητεῖν, ἄρχοντά τε ποιῆσθαι, καθηγητὴν καὶ διδάσκαλον, τὸν ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας γενομένου ἀνθρώπων. Καὶ γοῦν ἔφασκε διὰ φωνῆς τοῦ Δαβίδ· "6Ἐγὼ δὲ κατεστάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ Σιών ὄρος τὸ ἅγιον αὐτοῦ, διαγγέλλων τὸ πρόσταγμα Κυρίου."⁶ Ἦκεν μὲν γὰρ ὁ Χριστὸς, οὐκ ἀπεστάλθαι λέγων εἰ μὴ εἰς τὰ ἀπολωλότα πρόβατα οἴκου Ἰσραὴλ. Καὶ γοῦν παρ' αὐτοῖς διεκήρυξε πρῶτοις, ἐνετέλλετο δὲ καὶ τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις· "6Εἰς ὁδὸν ἔθνων μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε· πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ ἀπολωλότα πρόβατα οἴκου Ἰσραὴλ."⁶ Ἐπειδὴ δὲ διατετελέκασιν ἐκ πολλῆς ἄγαν ἀπονοίας οἱ δεῖλαι οὖν τὸν ἀφιγμένον εἰς τοῦτο ταῖς ἀπειθείαις περιυβρίζοντες, μεταπεφοίτηκεν ἐπὶ τὰ ἔθνη λοιπὸν, καὶ γέγονασιν οἱ ἔσχατοι πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι. Ταύτη τοι καὶ νῦν ὁ προφήτης, ἄτε δὴ καὶ ὑπάρχων Πνευματοφόρος ἀνὴρ, καὶ τῶν ἐσομένων τὴν γνῶσιν διὰ τῆς ἄνωθεν δαδουχίας πεπλουτηκῶς, πρῶτον διαμέμνηται τῶν ἔθνων, εἶτα μετ' ἐκείνους τοῦ Ἰσραὴλ, ὡς ἐρρίμμενου κατόπιν τῶν διὰ πίστεως ἡγιασμένων, τεθειμένου τε εἰς νῶτον καὶ ἐν τοῖς περιλοίοις, κατὰ τὸ γεγραμμένον. 9Καὶ ἀρεῖ σημεῖον εἰς τὰ ἔθνη, καὶ συνάξει τοὺς ἀπολομένους Ἰσραὴλ, καὶ τοὺς διεσπαρμένους τοῦ Ἰούδα συναξει ἐκ τῶν τεσσάρων πτερύγων τῆς γῆς. Καὶ ἀφαιρεθήσεται ὁ ζῆλος Ἐφραΐμ, καὶ οἱ ἐχθροὶ Ἰούδα ἀπολούνται. Ἐφραΐμ οὐ ζηλώσει Ἰούδα, καὶ Ἰούδας οὐ θλίψει Ἐφραΐμ.⁹ Παραδόξως ἡμῖν ὁ προφήτης τὸν ἐν γε τούτοις μάλιστα διαπεραίνει λόγον. Δέχεται γὰρ τὸ ἱστορικῶς γεγονὸς εἰς εἰκόνα πράγματος νοητοῦ· χρῆναι δὲ οἶμαι ὡς ἐν εἰπεῖν καὶ τοῦτο λαμπρῶς. Διεδέξατο γὰρ τὴν Σολομῶντος ἀρχὴν ὁ ἐξ αὐτοῦ γεγονὼς Ρο- 70.332 βοάμ· κατεσχίσθη δὲ πρὸς διχόνοιαν ἀπ' αὐτοῦ τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος· καὶ αἱ μὲν δέκα φυλαὶ καὶ τὸ ἡμισυ φυλῆς Ἐφραΐμ μετωκίσθησαν ἐν τῇ Σαμαρείᾳ, ἐν δὲ γε τοῖς Ἱεροσολύμοις ἀπομεμένηκεν ἡ Ἰούδα φυλὴ, καὶ τὸ ἡμισυ φυλῆς Μανασσῆ. Ἐβασίλευόν τε κατὰ καιροὺς τούτων τε κάκεινων τινές· ἐν μὲν τοῖς Ἱεροσολύμοις, οἱ ἐκ φυλῆς Ἰούδα· ἐν δὲ γε τῇ Σαμαρείᾳ, οἱ ἐκ φυλῆς Ἐφραΐμ· καὶ πολὺς ὁ μεταξὺ τοῖς μέρεσιν ἀνεκαίετο ζῆλος, πόλεμοί τε συχνοὶ, καὶ κατ' ἀλλήλων ἐπαναστάσεις, καθὰ καὶ ἐν βίβλοις τῶν Βασιλειῶν διηγόρεται σαφῶς. Ἐπειδὴ δὲ Χαλδαῖοι καὶ οἱ Βαβυλώνος τῆς Περσικῆς βεβασιλευκότες, ἄπασαν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τὴν Ἰουδαίαν καταδηώσαντες, ἀπεκόμισαν αἰχμάλωτον εἰς

τὴν ἑαυτῶν τὸν τε Ἰσραὴλ καὶ τὸν Ἰούδαν, τοῦτ' ἔστι, τοὺς τε ἐν τῇ Σαμαρείᾳ, καὶ τοὺς ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις· εἶτα τῆς αἰχμαλωσίας ἀπηλλαγμένοι, πάλιν ὑπενόστησαν εἰς τὴν ἑαυτῶν, καὶ κατωκῆκασιν οὐκέτι διηρημένως, ἀλλ' ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἅπαντες· ἐπαύσαντο δὲ τοῦ καὶ ἀνὰ μέρος χρεῖν ἐφ' ἑαυτοῖς βασιλέας τε καὶ ἄρχοντας, θλίβειν τε ἀλλήλους, καὶ ζηλοῦν ἔτι, καθὰ καὶ πρότερον. Ὑφ' ἐνὶ γὰρ γεγόνασι τὸ τῆνικάδε Ζωροβάβελ τῷ τοῦ Σαλαθιήλ, ὃς ἦν ἐκ φυλῆς Ἰούδα, καὶ μέντοι καὶ Ἰησοῦ τῷ τοῦ Ἰωσεδὲκ τῷ προὔχοντι καθ' ἱερωσύνην. Καὶ ὁ μὲν τῆς ἱστορίας ἐν τούτοις λόγος. Γέγονε δὲ τῷ προφήτῃ σκοπὸς, ὡς ἐκ πραγμάτων ἐμφανεστέρων καὶ ἐκ τῶν τοῖς πάλαι συμβεβηκότων τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας καταδείξει τὰ κατορθώματα. Ἐγηγεργμένου γὰρ τοῦ σημείου, τοῦτ' ἔστι, τοῦ τιμίου σταυροῦ, καὶ ἐμφανοῦς γεγονότος τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἔθνεσί τε καὶ λαοῖς, γέγονεν ἄφεις τῶν ἐν αἰχμαλωσίᾳ (δῆλον δὲ ὅτι τῇ νοητῇ), συνδρομὴ πρὸς ὁμοψυχίαν, σπουδὴ πρὸς ὁμόνοιαν καὶ ὁμοπιστίαν τῶν πάλαι διηρημένων· οἱ πολλοῖς τε καὶ ἀνοσίους τυράννοις κατεζευγμένοι (δεδουλεύκασι γὰρ τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασι), ἀπεσείσαντο μὲν τὸν ἐκείνων ζυγὸν, συνδεδραμήκασι δὲ καὶ μάλα προθύμως εἰς τὴν νοητὴν Σιών, ἤγουν Ἱεροσολῶν, τοῦτ' ἔστι, τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ὑφ' ἐνὶ γεγόνασι βασιλεῖ, τοῦτ' ἔστι Χριστῷ, οὗ καὶ εἰς τύπον ὁ Ζωροβάβελ ἦν, ἀνακομίζων ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τὸν Ἰσραὴλ συνόντος αὐτῷ καὶ Ἰησοῦ τοῦ ἱερέως καὶ μεγάλου, ἴν' ἐν αὐτῷ νοῆται Χριστὸς βασιλεὺς τε καὶ ἀρχιερεὺς, ὅσιος, ἄκακος, ἀμίαντος, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἀμαρτωλῶν, καὶ ὑψηλότερος τῶν οὐρανῶν γεγονώς, καθὰ φησιν ὁ θεσπέσιος Παῦλος. Ὅτι δὲ τὸ Χριστοῦ σημεῖον, τοῦτ' ἔστιν, ὁ τίμιος σταυρὸς γέγονε πρόξενος τοῦ συνενεχθῆναι πρὸς ὁμοπιστίαν τοὺς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν, οἰκειωθῆναι τε οὕτω δι' αὐτοῦ τῷ παναγίῳ Πατρὶ, σαφὲς ἂν γένοιτο δι' ὧν γέγραφεν ὁ θεσπέσιος Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστής. Εἰσεκεκόμικε γὰρ τὸν ἐπάρατον Καϊάφαν τοῖς ἐν τῷ συνεδρίῳ λέγοντα· "Ἐγὼ οὐκ οἶδατε οὐδὲν, οὐδὲ λογίζεσθε ὅτι συμφέρει ἡμῖν, ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται."6 Προσεπήνεγκε δὲ τούτοις αὐτοῖς· "Ἐπεὶ τοῦτο δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ εἶπεν, ἀλλ' ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, 70.333 προεφήτευσεν ὅτι ἔμελλεν Ἰησοῦς ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, καὶ οὐχ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα συναγάγῃ εἰς ἓν."6 Γέγονε γὰρ ὁ Χριστὸς εἰρήνη ἡμῶν, κατὰ τὰς Γραφὰς, ὁ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, καὶ τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας, καὶ εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον τοὺς δύο κτίσας λαοὺς· ἄμφω τε δι' ἑαυτοῦ καταλλάττων τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, καὶ τὴν μεταξὺ καταλύων ἔχθραν, ἵν' οἱ πάντες ἐν ἐνὶ πνεύματι καὶ ἐν ἐνὶ σώματι, σύμφυχοί τε ἀλλήλοις καὶ σύσσωμοι γεγονότες, ἐν αὐτῷ δὲ δηλονότι τῷ Χριστῷ, καρποφορήσωμεν αὐτῷ τὴν ὑπὲρ νόμον δικαιοσύνην, καὶ τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας τὴν καθαρότητα. Οὐκοῦν ὡς ἀπὸ γε τῶν ἱστορικῶς πεπραγμένων εἰς θεωρίαν ἐρχόμενος τὴν πνευματικὴν, συνήσεις εἶ μάλα τοῦ Χριστοῦ τὸ μυστήριον. 9Καὶ πετασθήσονται ἐν πλοίοις ἄλλοφύλων θάλασσαν ἅμα προνομεύσουσι, καὶ τοὺς ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν, καὶ Ἰδουμαίαν, καὶ ἐπὶ Μωὰβ πρῶτον τὰς χεῖρας ἐπιβαλοῦσιν· οἱ δὲ υἱοὶ Ἀμυμῶν πρῶτοι ὑπακούονται.9 Τίνα δὲ τρόπον οἱ ἐκ τῶν τεσσάρων πτερύγων τῆς γῆς, τοῦτ' ἔστι, πάντα τὰ ἔθνη συνενεχθήσονται πρὸς ἐνότητα τὴν ἐν Χριστῷ διὰ πίστεως, καὶ εἰς σύνδεσμον ἀγάπης ἀγιοπρεποῦς, διατρανοὶ πάλιν ἐν τούτοις. Πρὸ μὲν γὰρ τοῦ τιμίου σταυροῦ τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις ἔφασκεν ὁ Χριστός· "Ἐἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθῃτε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθῃτε· πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς ἀπολωλὸτα πρόβατα οἴκου Ἰσραὴλ."6 Ὡς γὰρ αὐτὸς ἔφη πάλιν· "Ἐπεὶ οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ ἀπολωλὸτα πρόβατα οἴκου Ἰσραὴλ."6 Ἐπειδὴ δὲ δυσσεβείας ἀπάσης ἄκρον ἐληλακότες πεπαρῶνῃκασιν εἰς Χριστὸν, καὶ ἀπεκτόνασιν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς, καὶ

τὸν ἅγιον καὶ δίκαιον ἠρνήσαντο· τότε δὴ, τότε πατήσας τὸν θάνατον, καὶ ἐγγεγεμένους ἐκ νεκρῶν, τοῖς ἀγίοις ἐνετέλλετο μαθηταῖς· "Ἐπορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος· διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν."6 Ἐπειδὴ δὲ ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, εἶτα καταπεφοίτηκεν εἰς αὐτοὺς ἡ ἐξ ὑψοῦ δύναμις, οὐκέτι μεμενήκασιν κατὰ μόνην τὴν Ἰουδαίαν εὐαγγελιζόμενοι τὸν Ἰησοῦν, ἀλλ' οἱ μὲν εἰς Ἡρώ, καὶ τὰς τῆδε πόλεις ἀπιόντες ἐκήρυττον· οἱ δὲ τὴν Ἑσπέραν καταλαμβάνοντες, ἄλλοι δὲ τοῖς ὁμοίοις ἔθνεσι τοὺς τῆς κατηχήσεως ἐχαρίζοντο λόγους· ἦν δὲ πῶς ἀνάγκη τὴν ὑφ' ἡλίω πᾶσαν περινοστεῖν ἐθέλοντας κεχερῆσθαι καὶ πλῶ. Καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποιηκέναι δισχυρίζεται. Καὶ ὁ τὰς Πράξεις δὲ τῶν ἁγίων ἀποστόλων συγγεγραφῶς, ἐπιβῆναί φησιν αὐτὸν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ πλοίω Ἀλεξανδρίνῳ παρασήμῳ Διοσκούροις. Ἔθος γάρ πῶς ἐν ταῖς Ἀλεξανδρέων μάλιστα ναυσὶ πρὸς γῆ τῇ πρώτῃ δεξιὰ τε καὶ εὐώνυμα γραφὰς εἶναι τοιαύτας. Ἐπειδὴ δὲ ἦν εἰκὸς, εἰδωλολατρείας κρατούσης κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, ἐγγεγράφθαι τῇ νηϊ 70.336 τοὺς Διοσκούρους, ταύτη τοίνυν ἀκόλουθον ἀλλόφυλον εἶναι, τοῦτ' ἔστιν, εἰδωλολάτριν τῆς νεῶς τὸν δεσπότην. Οὐκοῦν ἐν πλοίοις ἀλλοφύλων πετασθήσονται, φησὶ, τοῦτ' ἔστι, δρομαῖοι καὶ πρόθυμοι καὶ οἰονεῖ πτηνοὶ διαβήσονται, καὶ προνομεύσουσι τὴν θάλασσαν. Ἔθος δὲ τῇ θείᾳ Γραφῇ θάλασσαν ἀποκαλεῖν τὰ πρὸς τῇ ἐσπέρα μέρη, διάτοι τὸ σφόδρα πολλὴν καὶ εὐρεῖαν εἶναι τὴν ἐκείνης θάλασσαν. Καὶ γοῦν ὁ μακάριος Δαβὶδ, παντὸς τοῦ κόσμου δημιουργὸν ἀποφαίνων τὸν τῶν ὄλων Θεόν, "Ὁ τὸν βορρᾶν,"6 φησὶ, "καὶ θάλασσαν σὺ ἔκτισας."6 Ὅτι δὲ καὶ ὁ θεσπέσιος Πέτρος, καὶ μὴν καὶ αὐτὸς ὁ πάνσοφος Παῦλος, τὰ τῆς ἐσπέρας καταλαμβάνοντες μέρη, κατηγγέλκασι τὸν Ἰησοῦν, ἐνδοιάσειεν ἂν οὐδεὶς. Προνομεύσουσι δὲ, φησὶ, καὶ τοὺς ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν, καὶ Ἰουμαίαν, καὶ ἐπὶ Μωὰβ τὰς χεῖρας ἐπιβαλοῦσιν. Οἱ δὲ υἱοὶ Ἀμμῶν πρῶτοι ὑπακούονται. Μετὰ γάρ τοι τὴν τῶν Ἰουδαίων χώραν, ἅπασαι λοιπὸν αἱ ὁμοροὶ τε καὶ γείτονες, εἰ καὶ ἔτι πορρωτέρω, μεσταὶ μὲν ἦσαν εἰδωλολατρῶν, ἀσύμβατοι δὲ τοῖς φρονήμασι τοῖς τὸν ἕνα καὶ φύσει καὶ ἀληθῶς εἰδόσι Θεόν. Ἰουμαῖοί τε καὶ Μωαβῖται, καὶ μέντοι καὶ υἱοὶ Ἀμμῶν, ὁμοροὶ τε ἦσαν τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ γείτονα μὲν κατενέμοντο χώραν, διάφοροι δὲ δεινῶς, καὶ τῶν ὅτι μάλιστα πολεμιωτάτων. Προσεκύνουν δὲ τοῖς ἄστροις, καὶ δι' αἰδοῦς ἀπάσης ἐποιοῦντο τὸν Ἐωσφόρον, προὔ[σ]χοντα δὲ τῶν ἄλλων ἀπεκάλουν Θεόν. Ἄλλ' αὐτοῖς καὶ πρώτοις εἰς νοῦν καὶ καρδίαν ἀνέλαμψεν ὁ ἀληθῶς Ἐωσφόρος, καὶ διηύγασε τῆς νοητῆς ἡμέρας τὸ φῶς. Ἀποβεβληκότες δὲ τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην ἀχλὺν, καὶ τὸ κτίσει λατρεύειν ἔτι παρωσάμενοι, προσκεκυνήκασι τῷ Χριστῷ, καὶ τοὺς πάλαι πολεμιωτάτους, φημὶ δὴ τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ, ἐποιοῦντο μυσταγωγούς καὶ καθηγητὰς ὁδοῦ τῆς ἀποφερούσης εἰς σωτηρίαν. 9 Καὶ ἐξερημώσει Κύριος τὴν θάλασσαν Αἰγύπτου, καὶ ἐπιβαλεῖ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ποταμὸν πνεύματι βιαίῳ, καὶ πατάξει ἐπτὰ φάραγγας, ὥστε διαπορευέσθαι αὐτὸν ἐν ὑποδήμασιν. Καὶ ἔσται δίοδος τῷ καταλειφθέντι μου λαῷ ἐν Αἰγύπτῳ· καὶ ἔσται τῷ Ἰσραὴλ ὡσεὶ ἡ ἡμέρα ὅτε ἐξῆλθεν ἐκ γῆς Αἰγύπτου.9 Κεκράτηκε μὲν ἐκ πλεονεξίας τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν ὑπ' οὐρανὸν ὁ τῆς ἁμαρτίας εὐρέτης καὶ πατήρ. Ἀποβουκολήσας τῆς ἀληθείας τὸν ἄνθρωπον, τῆς τῶν δαιμονίων ἀγέλης ἀπετέλει προσκυνητὴν, καὶ τοῖς ἰδίῳις ὑπετίθει ζυγοῖς· Αἰγύπτιοι δὲ μάλιστα δεισιδαιμονέστατοι παρὰ τοὺς ἄλλους καὶ δεινοὶ πρὸς τοῦτο γεγόνασι. Τεμένη γὰρ ἦσαν πανταχοῦ καὶ βωμοὶ κατὰ τὴν χώραν αὐτοῖς, ἔδη τε μυρία, καὶ ἀγαλμάτων ἔσμος, πολύμορφά τε τὰ ἐν σηκοῖς. Προσκεκυνήκασι γὰρ πτηνοῖς καὶ ἰχθύσιν, αἰγὶ καὶ προβάτῳ, καὶ μόσχος ἦν τὸ σέβας αὐτοῖς. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἔχοντας ἐπεσκέπτετο Θεὸς, καὶ ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις ἐκάλει πρὸς τὸ φῶς, καὶ πρὸς ἐπίγνωσιν

ἀληθείας. Διεκήρυξαν γὰρ ἐν αὐτῇ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ Μάρκος τε ὁ μακάριος εὐαγγελιστής, καὶ ἕτεροι δὲ μετ' αὐτὸν κατὰ καιρούς· τοῦτο μὲν ἐκ τῆς Ἑβραίων ὀρμώμενοι χώρας, τοῦτο δὲ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν πεπιστευκότων 70.337 μυσταγωγοὶ καὶ διδάσκαλοι κατὰ καιροὺς ἀναδεδειγμένοι. Τίνα δὴ τρόπον καὶ τοῦτο κατῴρθωται, δι-επειὶν ἀναγκαῖον, τὸν τῆς ἱστορίας κατευρύνοντας λό-γον. Πρὶν μὲν γὰρ τὰ Ῥωμαίων κατὰ πάντων ἰσχύσαι κράτη, χώρας τε ἐκάστης ἴδιον ἐχούσης τὸν ἡγούμε-νον, ἥτοι βασιλεύοντα, πολλή τις ἦν τοῖς ἔθνεσιν ἡ διαφορὰ τοῦτο μὲν ὅτι καὶ τὸ τῆς θρησκείας ἑτεροῖον ἀνακαίεσθαι μεταξύ τὴν ἔχθραν ἐποιεῖτο, τοῦτο δὲ ὅτι καταληϊζέσθαι τοῖς ἐθέλουσιν ἐξῆν τὸν ἐκ τῆς ἑτέρας, ἐπιτιμῶντος οὐδενός. Ἦν οὖν ἀμιξία πρὸς ἄλληλα πλείστη τέως τοῖς ἔθνεσι, καὶ τὸ ἀλῶναί τισι τῆς ἐτέ-ρων χώρας εἴσω γεγονόσιν οὐκ ἀζήμιον. Ἐπειδὴ δὲ ἴσχυσε κατὰ πάντων ἡ Ῥωμαίων ἀρχή, καὶ ὑφ' ἑνα γεγόνασι τὸν ἡγούμενον, νόμοις τοῖς παρ' αὐτῶν δια-βιοῦν ἐδιδάχθησαν, ἐπιμιξία τε λοιπὸν αἱ πρὸς ἄλ-ληλα τῶν ἔθνων γεγόνασιν ἀδεεῖς, καὶ πολλή κεκρά-τηκεν ἡμερότης· τότε δὴ, τότε τοῖς εὐαγγελιζομένοις τὸν Ἰησοῦν γέγονε δίοδος, ἥτοι ὁδὸς, τοῦ καὶ ἐν Αἰγύ-πτῳ δύνασθαι παρελθεῖν. Εἶλεν δὲ τίνα τρόπον τὴν Αἰγυπτίων ὁ Αὐγουστος Καῖσαρ, ὁ προφητικὸς ἡμῖν διερμηνεῦει λόγος. Ὁ μὲν γὰρ τῆς Αἰγύπτου ποταμὸς εὐρύς τε καὶ πολὺς, καὶ πλημμυρῶν κατὰ καιροὺς, δι' ἑπτὰ στομάτων ἔρχεται, ἀλλ' ἡ γείτονι τὸ νᾶμα δωρούμενος· γεγονὼς γε μὴν ἐν τοῖς μέρεσι τῶν ἐλείων ἀνδρῶν, λίμνας ἀποτελεῖ μακρὰς καὶ εὐρείας, καὶ ἅπασαν αὐτῶν ἐπικλύζει τὴν γῆν, ὥστε καὶ ναυ-σίπορον εἶναι τὴν πυροφόρον. Ὡς οὖν ὁ Αὐγουστος Καῖσαρ τῆς Ἰουδαίας κεκρατηκῶς ἤκεν εἰς τὴν Αἰ-γυπτίων, ὥντο μὲν οἱ ταύτης οἰκήτορες, ὅτι κἂν εἰ ἔλοιτο κατηρεμεῖν, ἀποσχέσθαι τε πολέμου καὶ ὅπλων, ἄληπτον ἐκείνῳ τὴν χώραν ἐργάσεται τὸ δι-εζῶσθαι λίμναις τε καὶ ποταμοῖς. Ἐπειδὴ δὲ τῶ τῶν ὄλων κρατοῦντι Θεῷ τοῖς Ῥωμαίων σκήπτροις ὑπο-φέρειν ἐδόκει καὶ αὐτὴν μετὰ τῶν ἄλλων τὴν Αἰγυ-πτίων, ἀνέμῳ νότῳ βιαιοτάτῳ τὸ τοῦ ποταμοῦ κατ-ωθήσας ὕδωρ ἐπὶ τὴν θάλασσαν, βάσιμον ἅπασαν ἐτίθει τὴν χώραν, ὥστε τοὺς διαπεραιουῶσθαι θέλοντας λίμνας τε καὶ αὐτὰς δὲ τὰς φάραγγας, ἥτοι τὰ ἑπτὰ στόματα τοῦ ποταμοῦ, μηδ', ὅσον εἰπεῖν, ἀπολύσαι τοῦ ποδὸς τὸ ὑπόδημα. Καταλειαινόντος τοῖ-νυν τοῦ Θεοῦ τὴν ἀροδοὺν τῇ Ῥωμαίων στρατιᾷ, νε-νίκηνται τὰ Αἰγυπτίων. Τοῦτο πάλιν ἡμᾶς ὁ προφήτης διδάσκει λέγων· "Ἔταδε λέγει Κύριος Σαβαώθ, Καὶ πίονται οἱ Αἰγύπτιοι ὕδωρ τὸ παρὰ θάλασσαν· ὁ δὲ πο-ταμὸς ἐκλείψει καὶ ξηρανθήσεται· καὶ ἐκλείψουσιν οἱ ποταμοὶ, καὶ αἱ διώρυγες τοῦ ποταμοῦ· καὶ ξηραν-θήσεται πᾶσα συναγωγή ὕδατος, καὶ ἐν παντὶ ἔλει καλάμου καὶ παπύρου, καὶ τὸ ἄχι τὸ χλωρὸν πᾶν τὸ κύ-κλω τοῦ ποταμοῦ, καὶ πᾶν τὸ σπειρόμενον διὰ τοῦ πο-ταμοῦ ξηρανθήσεται ἐν ἀνεμοφθορίᾳ."6-Ἐξερημώσει τοίνυν, φησὶ, Κύριος τὴν θάλασσαν Αἰγύπτου. Ἔθος δὲ τῇ θεῖᾳ Γραφῇ, καὶ αὐτὰς τὰς λίμνας θαλάσσας ἀποκαλεῖν. Καὶ ἐπάξει τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ποτα-μὸν πνεύματι βιαίῳ. Χειρὸς γὰρ ἔργον, ἥτοι δυνάμειος τῆς θείας, γενέσθαι φανερὸν τοῦ βιαιοτάτου πνεύματος τὴν κατὰ τῶν ὑδάτων ἐπαγωγὴν. Ἐπάταξε γὰρ τὰς ἑπτὰ φάραγγας, τοῦτ' ἔστι, τὰ στόματα, καὶ ἀποτε- 70.340 τέλεκεν οὕτω ξηρὰς, ὡς διαπορεύεσθαι αὐτὰς ἐν ὑπο-δήμασι. Τότε δὴ, τότε, φησὶν, ἔσται δίοδος ἐν Αἰγύπτῳ τῷ καταλειφθέντι μου λαῷ. Καὶ ποῖος οὗτος ἦν; Οἱ ἐξ Ἰσραὴλ πιστεύσαντες, περὶ ὧν καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας· "Ἐὰν ἦ ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλὼς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, τὸ κατάλειμμα σωθήσε-ται."6 Ἀπαρχὴ δὲ ὡσπερ τοῦ καταλείμματος οἱ μα-κάριοι μαθηταὶ καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς, ὧν εἷς γέγονε καὶ ὁ θεσπέσιος Μάρκος. Ἀλλὰ καὶ ἔσται, φησὶν, ὡς ἡ ἡμέρα, ὅτε ἐξῆλθον ἐκ γῆς Αἰγύπτου· τοῦτ' ἔστιν, οἱ ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, τὸν θεῖόν τε καὶ οὐράνιον λόγον τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ διακηρύξαντες, ἠσθήσονται λίαν, καθάπερ ἀμέλει καὶ κατ' ἐκείνην ἦσθησαν τὴν ἡμέ-ραν, ὅτε ἐξῆλθον ἐκ γῆς Αἰγύπτου. Πάλιν μὲν γὰρ αὐτοὶ τῆς ἐν

Αἰγύπτῳ δουλείας ἀπεκομίζοντο. Κηρυ- γμάτων δὲ τῶν θείων ἱερουργοὶ γεγονότες, καὶ τῶν εὐαγγελικῶν θεσπισμάτων ταμίαι γνήσιοι, οὐ σαρκι- κῆς δουλείας ἀπήλλαττον Αἰγυπτίους, ἀλλὰ τῆς τοῦ διαβόλου χειρὸς ἐξελόντες ἐλευθέρους ἀπετέλουν. Καὶ μεσιτεύοντος τοῦ μὲν [τοῦ] πανσόφου Μωσέως, ὁ ποτα- μὸς εἰς αἶμα μετεσκευάζετο· νυνὶ δὲ γέγονεν αὐτοῖς ἐν Χριστῷ τὸ ὕδωρ σωτήριον. Σεσώσμεθα γὰρ διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος. Κατεπνίγοντο τότε τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ προσβεβληκότες οἱ διώκοντες τὸν Ἰσραήλ· ἐδιδάχθησαν δὲ διὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, τὸν τοῦ παρ- ὄντος διανήχεσθαι βίου κλύδωνα, καὶ κυμάτων ἀμεί- νους ὀραῖσθαι κοσμικῶν· ἐπέπιπτεν αὐτοῖς ἡ χάλαζα τότε δεινὴ καὶ ῥαγδαιοτάτη. Ἐπειδὴ δὲ μεμυσταγῶ- γηνται τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τὸν λόγον, ὑετὸς αὐτοῖς ὁ θεῖος εἰς νοῦν καταβέβηκεν, ἐγκάρπους ἀποτε- λῶν. Βαθὺς καὶ τριήμερος ἐπενήνεκται σκότος· ἀλλὰ γεγόνασιν ἐν φωτί. Τεθρηνήκασιν τὰ πρωτότοκα· ἀλλὰ σέσωκεν αὐτοὺς ἐκ θανάτου καὶ φθορᾶς ὁ Πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν, τοῦτ' ἔστι, Χριστός. Ἐπ' οὖν τούτοις ἅπασιν χαίρειν ἦν ἀκόλουθον τοὺς ἐξ Ἰσραήλ, ὡς ὅτε ἐξῆλθον αὐτοὶ ἐκ γῆς Αἰγύπτου. 9 Καὶ ἐρεῖς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ· Εὐλογήσω σε, Κύριε, διότι ὠργίσθης μοι, καὶ ἀπέστρεψας τὸν θυμὸν σου ἀπ' ἐμοῦ, καὶ ἠλέησάς με. Ἴδου ὁ Θεὸς μου, Σωτήρ μου Κύριος, πεποιθῶς ἔσο- μαι ἐπ' αὐτῷ, καὶ σωθήσομαι ἐν αὐτῷ, καὶ οὐ φοβηθήσομαι, διότι ἡ δόξα μου καὶ ἡ αἰνεσίς μου Κύριος, καὶ ἐγένετό μοι εἰς σω- τηρίαν.⁹ Ἄνασεσῶσθαι λέγων τοὺς ἐξ ἔθνῶν διὰ πίστεως τῆς εἰς Χριστὸν, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν τοὺς ὅτι μάλιστα τῶν ἄλλων δεισιδαιμονεστάτους, εἰκότως αὐτοὺς δοξολογοῦντας εἰσφέρει. Τοῦ γὰρ ἀπηλλάχθαι μὲν ὀλοτρόπως τῆς πρώτης τε καὶ ἐν ἀρχαῖς ἐνούσης αὐτοῖς ἀμαθίας, μεταφοιτῆσαι δὲ λοι- πὸν εἰς γε τὸ ἐλέσθαι φρονεῖν τὰ αὐτῷ δοκοῦντα καὶ μόνῳ τῷ διασώσαντι Θεῷ, γένοιτο ἂν ἀνάδειξις ἐναρ- γῆς, τὸ ἐπείγεσθαι δοξολογεῖν, καὶ καθάπερ τινὰ θυ- σίαν πνευματικὴν προσκομίζειν αὐτῷ τὰς εὐχαριστίας. Οὐκοῦν κατ' ἐκεῖνο, φησὶ, τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν ἂν γέ- νοιτο δίοδος ἐν Αἰγύπτῳ, τοῦτ' ἔστι, τοῖς τὸν εὐαγγε- λικὸν καὶ σωτήριον πρεσβεύουσι λόγον, Σὺ, φησὶν, ὁ ἐν σκότῳ πάλαι βαθεῖ, καὶ πικρὸς εἰδωλολάτρης ὁ ταῖς τῶν δαιμονίων ἀπάταις ἐγκεχωσμένος, ὅταν τοῖς 70.341 τῆς διανοίας ὄμμασιν ἀναβλέψῃς πρὸς τὸ φῶς· ὅταν ἴδῃς τοῦ κεκληκός τὴν δόξαν, καὶ εἰς αἴσθησιν ἐν- εχθῆς, ἐξ οἴων εἰς οἶα μετακεχώρηκας πράγματα· καὶ ὅτι πικρῷ τυράννῳ κατεζευγμένος, ἔξω μὲν τῆς ἐκείνου γέγονας πλεονεξίας, ὑπέδραμες δὲ τὴν ἐπι- κουρίαν τοῦ πάντα ἰσχύοντος Θεοῦ καὶ διασώζοντος τοὺς ἀπολωλότας· τότε δὴ, τότε σεαυτῷ δὴ λίαν καὶ μάλα εἰκότως ἐπιγαννύμενος ἀναφωνήσεις λέγων· Εὐλογήσω σε, Κύριε, διότι ὠργίσθης μοι, καὶ ἀπέστρε- ψας τὸν θυμὸν σου ἀπ' ἐμοῦ, καὶ ἠλέησάς με. Ἄνα- κομίζουσι δὲ τὰ χαριστήρια, καὶ ἀνάπτουσι τὰς δο- ξολογίας, οὐχ ὅτι γεγόνασιν ὑπὸ θείαν ὀργὴν, ἀλλ' ὅτι γεγονότες ἠλέηνται. Ὄργισθαι δὲ φαμεν τοῖς τὰ τοιαύδε λέγουσι τὸν τῶν ὅλων Θεὸν, δῆλον ὅτι τοῖς εἰδωλολά- τραις. Διὰ ποίαν αἰτίαν; Παῦλος ἡμῖν ὁ θεσπέσιος σαφηνιεῖ γεγραφώς· "Ἐφάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράν- θησαν. Καὶ ἠλλάξαντο τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ, ἐν ὁμοιώματι εἰκόνοσ φθαρτοῦ ἀνθρώπου, καὶ πετει- νῶν καὶ ἐρπετῶν, καὶ τετραπόδων. Ταύτη τοι," φησὶ, "ἔπαρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, καὶ εἰς πάθη ἀτιμίας ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα."⁶ Οἱ γὰρ δὴ τὴν θείαν παρασημάναντες δόξαν, καὶ τῆς ἀνωτάτω φύσεως τὸ ἐξαίρετον κάλλος τοῖς οὕτως οἰκτροῖς ἀνα- θέντες κτίσμασι, πῶς οὐ σφόδρα εἰκότως τοῖς ἐκ θείας ὀργῆς κινήμασιν ὑπενεχθεῖεν ἄν; Ἐπειδὴ δὲ, φησὶν, ἀπέστρεψας τὸν θυμὸν σου, ἠλέησάς με (κέ- κλημαι γὰρ εἰς ἐπίγνωσιν διὰ πίστεως, οὐ κατὰ τὰ ἔργα ἃ ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, καθὰ γέγραπται, ἀλλὰ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος)· ταύτη τοι, φησὶν, εἰς αἴσθησιν τῆς μεγαλοδωρίας ἐνηνεγμένος, ἀκατάληκτον προσ- οίσω σοι τὴν δοξολογίαν, καὶ δὴ καὶ ἐρῶ· Ἴδου ὁ Θεὸς μου, Σωτήρ μου Κύριος, πεποιθῶς ἔσομαι ἐπ' αὐτῷ καὶ σωθήσομαι ἐν αὐτῷ.

Πάλαι μὲν γὰρ ξύλοις τε καὶ λίθοις προσπίπτοντες, καὶ τοῖς ἀναισθήτοις ἀγά-
μασι προσκομίζοντες θυσίας, σώζεσθαι δι' αὐτῶν παρ-
εκάλουν. Ἐπειδὴ δὲ Θεὸν ἐγνώκασιν τὸν ἀληθινόν, τοὺς ψευδωνύμους παρωσάμενοι, αὐτὸν τε καὶ μόνον
καταδεικνύουσι λέγοντες· Ἴδου ὁ Θεὸς μου Σωτήρ μου Κύριος. Οὐκ ἐπὶ ξύλοις ἔτι
καὶ λίθοις ἔσομαι πεποιθῶς, φησὶν, ἀλλ' ἐπ' αὐτῷ καὶ μόνῳ, καὶ δι' αὐτοῦ
σωθήσομαι. Κὰν ὁ πάλαι πλεονεκτήσας καὶ συναρπάσας εἰς πλάνην, προσέρχεται
πάλιν πειρά- ζων καὶ μαχόμενος, Νικήσω, φησὶν, ὅτι ἡ δόξα μου καὶ ἡ αἴνεσις μου
Κύριος. Ὁρᾷς ὅπως ἐγνώκασιν ὅτι σωτήριον χρῆμα τὸ δοξολογεῖν; "Ἔθυσον"6 γὰρ,
φησὶ, "ἔτι Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως, καὶ ἀπόδος τῷ Ὑψίστῳ τὰς εὐχὰς σου."6 Καὶ,
"Ἐπικαλέσεις με ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου, καὶ ἐξελοῦμαί σε, καὶ δοξάσεις με."6 9Καὶ
ἀντλήσατε ὕδωρ μετ' εὐφροσύνης ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ Σωτηρίου.9 Φιλότημος ὁ
κεκληκῶς, ἔτοιμος εἰς ἀντίδοσιν ὁ δια- σώσας Θεὸς, εὐεργετεῖ τοὺς ἐπεγνωκότας,
θείοις τε καὶ πνευματικοῖς κατευφραίνει πλουσίως τοὺς δοξο- λογοῦντας αὐτόν.
Ἄθρει γὰρ ὅπως οἱ μὲν ὠμολόγουν λέγοντες· Ἴδου ὁ Θεὸς μου, Σωτήρ μου Κύριος,
πε- ποιθῶς ἔσομαι ἐπ' αὐτῷ· ὁ δὲ παραχρῆμα, καὶ πη- γὰς αὐτοῖς καὶ ὕδωρ
ἐπαγγέλλεται σωτήριον. Ἔδει 70.344 γὰρ, ἔδει τοὺς ἐκ σκότους δραμόντας πρὸς τὸ
φῶς, τοὺς ἐξ ἀμαθίας Ἑλληνικῆς εἰς ἐπίγνωσιν κεκλημέ- νους τοῦ κατὰ ἀλήθειαν
ὄντος Θεοῦ μὴ ἀμοιρῆσαι παιδαγωγίας καὶ λόγου τοῦ κατευφραίνοντος, καὶ
συνέχειν αὐτοὺς ἰσχύοντος πρὸς εὐσέβειαν. "Ἔθυσον γὰρ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται,"6
φησὶν, "ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ρήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος Θεοῦ."6
Ἔθυσον μὲν οὖν ἀποκαλεῖ τὸν ζωοποιὸν τοῦ Θεοῦ, λόγον· πηγὰς δὲ τοὺς ἀγίους
ἀποστόλους τε καὶ εὐαγγελι- στάς, προσθεῖν δι' ἃν ὅτι καὶ αὐτοὺς τοὺς προφή- τας·
Σωτήριον δὲ τὸν Χριστόν. Ὑμεῖς τοιγαροῦν, φησὶν, οἱ ταῖς εἰς πίστιν ὁμολογίαις ἐμὲ
τὸν φύσει καὶ τὸν ὄλων Θεὸν εὐφραίνοντες, ἀντικομιεῖσθε θείαν τε καὶ
πνευματικὴν εὐφροσύνην, ἀρυόμενοι τὸν λόγον τὸν εἰς τοῦτο ὑμᾶς συνέχειν
ἰσχύοντα ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ Σωτηρίου, τοῦτ' ἔστι, Χριστοῦ. Αὐτὸς γὰρ ἀνέδει- ξε
τοὺς ἀγίους ἀποστόλους· περὶ ὧν καὶ ὁ μακάριος ψάλλει Δαβὶδ· "Ἔθυσον αἱ
πηγαὶ τῶν ὑδάτων, καὶ ἀνεκαλύφθησαν τὰ θεμέλια τῆς οἰκουμένης."6 Πηγαὶ μὲν
γὰρ ὑδάτων εἰσὶν οἱ θεσπέσιοι μαθηταί, τοὺς ἄνωθεν καὶ διὰ τοῦ Πνεύματος τοῖς
ἀνά πᾶσαν τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἀναβρῦντες λόγους. Εἰσὶ δὲ ὁμοίως καὶ θεμέλια τοῦ
κόσμου. Λίθος μὲν γὰρ ἐκλεκτὸς ὁ Χρι- στὸς, ὃς καὶ τεθεῖσθαι λέγεται παρὰ τοῦ Θεοῦ
καὶ Πατρὸς εἰς τὰ θεμέλια τῆς Σιών, τοῦτ' ἔστι, τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτῷ γὰρ
ἐπερηρέισμεθα καὶ διὰ πίστεως ἐποικοδομούμεθα οἶκος πνευματικὸς εἰς ναὸν ἅγιον,
εἰς κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ἐν πνεύματι. Λίθοι δὲ μετ' αὐτόν, ἦτοι θεμέλια τῆς
οἰκουμένης, εἶεν ἂν ὄνο- μάζοιεντό τε καὶ σφόδρα εἰκότως οἱ διακηρύττοντες αὐτόν
τοῖς ἀνά πᾶσαν τὴν γῆν. Ἀνέχουσι γὰρ ἡμᾶς τὰ αὐτῶν συγγράμματα πρὸς
ἐδραιότητα καὶ βεβαίω- σιν τὴν ἐν πίστει τε καὶ ἀληθείᾳ. 9Καὶ ἐρεῖς ἐν τῇ ἡμέρᾳ
ἐκείνῃ, Ὑμνεῖτε Κύριον, βοᾶτε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἀναγγεῖλατε ἐν τοῖς ἔθνεσι τὰ
ἔνδοξα αὐτοῦ· μιμνήσκεσθε, ὅτι ὑψώθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ὑμνήσατε τὸ ὄνομα
Κυρίου, ὅτι ὑψηλὰ ἐποίησεν· ἀναγγεῖλατε ταῦτα ἐν πάσῃ τῇ γῇ. Ἀγαλλιᾶσθε καὶ
εὐφραίνεσθε, οἱ κατοικ- κοῦντες ἐν Σιών, ὅτι ὑψώθη ὁ ἅγιος τοῦ Ἰσραὴλ ἐν μέσῳ
σου.9 Ὡ παραδόξου πράγματος! Ὁ ἀρτίως μυσταγω- γούμενος, εἶτα περιτυχὼν ταῖς
τοῦ Σωτηρίου πη- γαῖς καὶ τὸ ζωαρκὲς ἀρυσάμενος νᾶμα, τσαούτην ὁρᾶται
προσεληφῶς τὴν ἐπίδοσιν, τὴν εἰς γε φημὶ τὸ εἶναι πιστὸς καὶ γνήσιος, ὥστε καὶ
ἀποστολικὴν εὐθὺς ἐνδείκνυται λειτουργίαν. Καὶ οὐχ ὅπως αὐτὸς δοξολογεῖν
ἐπέιγετο μόνος, ἀλλ' ἤδη καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν τοῦτο δρᾶν ἐπιτάττει λέγων·
Ὑμνεῖτε Κύ- ριον, βοᾶτε τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Καὶ τίσιν ἄρα προστάτ- τει βοᾶν, ἐναργὲς
καθίστησιν ἐπιλέγων εὐθὺς· Ἀναγ- γεῖλατε ἐν τοῖς ἔθνεσι τὰ ἔνδοξα αὐτοῦ. Μὴ γὰρ
δὴ λανθανέτω, φησὶ, τοῦ Σωτήρος ἡ δόξα, ἅπασιν ἔστω καταφανὴς ἢ θεοπρεπὴς

αὐτοῦ δύναμις τε καὶ ἐξου- σία. Σέσωκε μὲν ἀμνησικάκως· καθεῖλεν ἄμαχον τυραννίδα τὴν τοῦ διαβόλου καὶ τῶν δαιμονίων· ἐλυτρώσατο τοὺς ἡπατημένους· ἠλευθέρωσε τοὺς ἐν αἰχμαλωσίᾳ· εὐηγγελίσατο τυφλοῖς ἀνάβλεψιν. 70.345 Δεδικαίωσε διὰ πίστεως, ἠγίασε διὰ τοῦ Πνεύματος, υἱοὺς ἀπέφηνε Θεοῦ τοὺς πάλαι δραπέτας καὶ τὴν ἀκλεᾶ καὶ ἐπάρατον διαβιοῦντας ζωὴν. Πεπληροφό- ρηκε διὰ πραγμάτων ὅτι φύσει τε καὶ ἀληθῶς ἐστὶ Θεός. Ἦγειρε νεκροὺς, καθαρὸς ἀπέφηνε τοὺς ἐν λέπρα. Τεθεράπευκε νεύμασι τοὺς ἐν ἀρρώστιας· ἀνέκοψε πνευμάτων ὁρμάς. Δεδυσώπηκε θάλασσαν ἀγρίαν οὖσαν. Οὐκοῦν ἀναγγεῖλατε ἐν τοῖς ἔθνεσι τὰ ἔνδοξα αὐτοῦ, καὶ διὰ μνήμης ποιεῖσθε πολλῆς, ὅτι ὑψώθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ὑψηλὰ γὰρ ἐποίησεν. Καὶ γὰρ ἐστὶν ἀληθῶς ὑπὲρ ἀνθρώπου χεῖρα, μᾶλλον δὲ καὶ παντὸς ἐπέκεινα θαύματος τὰ κατωρθωμένα. Ἀγαλλιᾶσθε δὴ οὖν καὶ εὐφραίνεσθε οἱ κατοικοῦντες Σιών, τοῦτ' ἔστιν, οἱ ἐδραΐαν ἔχοντες τὴν πίστιν ἐν Ἐκκλησίαις· ὅτι ὑψώθη ὁ ἅγιος τοῦ Ἰσραὴλ ἐν μέσῳ σου. Εἰ γὰρ καὶ γέγονεν ἄνθρωπος ὁ ἅγιος τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ἐν δούλου μορφῇ καθίκετο δι' ἡμᾶς οικονομικῶς, ἀλλ' οὖν ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων, καὶ τῆς τῶν ἔργων λαμπρότητος, ὑψώθη θεοπρεπῶς· καὶ τίς κατὰ φύσιν ἐστὶν, ἐγνώκαμεν. {1ΤΟΜΟΣ Β΄.}1 9 Ὅρασις ἦν εἶδεν Ἡσαίας υἱὸς Ἀμὸς κατὰ Βαβυλῶνος.9 Ἡ μὲν κατὰ Βαβυλῶνος ὄρασις, καὶ μὴν καὶ αἱ ταύτη καθεξῆς, κατὰ γε Ἰδουμαίων καὶ Μωαβιτῶν, καὶ μὲν τοι καὶ Αἰγυπτίων, καὶ προσέτι τῶν ἐτέρων πεποίηται μὲν εἰς παράκλησιν τῷ Ἰσραὴλ· ἰστο- ρικωτέραν δέ πως τῶν σημαιομένων ἔχουσι τὴν ἀπόδοσιν, πλὴν ἐφεῖται τοῖς νουνεχεστέροις, ὡς ἐκ παχείας καὶ νῦν εἰκόνοσ μεταχαράττειν ἀστείως εἰς πνευματικὴν θεωρίαν τὰ τοῖς ἀρχαίοις συμβεβηκότα σαφεστάτην· ὃ τοῖς ἐντευξομένοις ποιήσεται τὴν ἀφ- ἠγησιν προῖων ὁ λόγος, καὶ τῶν γεγραμμένων ἕκαστα διερμηνεύων ὡς ἐνι. Χρῆναι δὲ οἶμαι καὶ νῦν ἐπὶ τὴν τοῦ πράγματος ἀρχὴν ἀναδραμεῖν, καὶ τὰς τῆς ὁράσεως αἰτίας προαφηγήσασθαι. Κεκλημένος γὰρ διὰ τοῦ πανσόφου Μωσέως ὁ Ἰσραὴλ εἰς ἐπίγνωσιν καὶ λατρείαν τοῦ κατὰ ἀλήθειαν ὄντος Θεοῦ, καὶ νόμον ἔχων τὸν ἀπευθύνοντα πρὸς πᾶν ὅτιοῦν τῶν τεθουμασμένων, κατημέλησε μὲν τῆς αὐτῷ δοθείσης ἐντολῆς, ἐτράπετο δὲ πρὸς διδασκαλίας ἐντάλματα ἀνθρώπων, μᾶλλον δὲ καὶ τοῖς ἔτι χείροσιν ἑαυτὸν ἐνιείς, τοῖς τῆς εἰδωλολατρείας ἐνώλισθε βόθροισ. Ἐπητιᾶτο γοῦν τοιαῦτα δρᾶν ἐλομένους ὁ τῶν ὄλων Θεὸς διὰ παντὸς προφήτου, καὶ πολλὴν ἐποιεῖτο δεδυσσεβηκότος αὐτοῦ τὴν καταβολήν. Ἔφη γοῦν· "Ἐγγίζει μοι ὁ λαὸς οὗτος, τοῖς χεῖλεσιν αὐτῶν τιμῶσί με· ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ."6 Μάτην δὲ σέβονταί με διδάσκοντες διδασκα- λίαν ἐντάλματα ἀνθρώπων. Καὶ πάλιν· "Ἐτί ἡ ἡγα- πημένη ἐποίησεν ἐν τῷ οἴκῳ μου βδέλυγμα;"6 Βδέ- λυγμα δὲ τὸ εἶδωλον ὀνομάζει. Οὐκοῦν ἀπονενευκότα δεινῶς εἰς ἐκτόπους ἐξιτηλείας, καὶ τῆς ὑπὸ Θεῷ δουλείας ἀποφέροντας τὸν αὐχένα, καὶ γαῦρον ὡσπερ αὐτῷ τὸ οἰκεῖον ἀντεγείροντες φρόνημα, παρεδίδου κατὰ καιροὺς, ποτὲ μὲν τοῖς τὴν γείτονα νεμομένοις χώραν, Ἰδουμαίοις τέ φημι, καὶ μέντοι καὶ Μωαβί- 70.348 ταις, Αἰγυπτίοις καὶ τοῖς ἐκ Φυλιστιεῖμ, ποτὲ δὲ καὶ δυσσαχθεστέραν αὐτοῖς ἐπιφέρων πληγὴν, τοὺς ὅτι μάλιστα τῶν ἐπὶ γῆς ὠμοτάτους αὐτοῖς ἐπηφίει, φημι δὴ τοὺς Βαβυλωνίους, οἱ καὶ πᾶσαν ἀμογητὶ τὴν τῶν Ἰουδαίων καταδηώσαντες χώραν, αἰχμάλω- τον ἀπεκόμισαν εἰς τὴν ἑαυτῶν ἀριθμοῦ κρείττονα πληθύν. Ἀλλὰ ταυτὶ μὲν ὅτι συμβήσεται παροτρύ- νουσιν αὐτοῖς τὸν τῶν ὄλων Θεὸν, προηγόρευον κατὰ καιροὺς οἱ μακάριοι προφήται. Οἱ δὲ καίτοι πρὸς πέρας αὐτοῖς ἐκβεβηκότων τῶν ἤδη προηγγελμένων, οὐδὲν ἤττον ἦσαν σκληροί τε καὶ ἀπειθεῖς, βδελυρὰν καὶ ἐκνομωτάτην ἐπιτηδεύοντες ζωὴν. Οἰκονομικῶ- τατα τοίνυν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς μετὰ πληγὴν καὶ μά- στιγας καὶ τὰ ἐκ τῶν πολεμίων συμβεβηκότα κατὰ καιροὺς αὐτοῖς, καὶ τῶν ἡδίστων καὶ κατευφραίνειν εἰδόντων ποιεῖται τὴν προαγόρευσιν· ὑπισχνεῖται δὲ ὅτι καὶ τοὺς ἤδη γεγονότας αἰχμαλώτους ὑπονοστήσαι

παρασκευάσει, καὶ τῶν τῆς ταλαιπωρίας ἀνήσει δεσμῶν, παραδώσει δὲ καὶ αὐτοὺς τοὺς πάλαι νική-σαντας εἰς χεῖρας ἐχθρῶν. Ἦν γὰρ δὴ που καὶ μάλα εἰκὸς, εἰ καὶ ἀνουθέτητοι μεμενήκασιν ἐπ' ἐκείνοις, ἀλλ' οὖν ἐλέσθαι λοιπὸν τὸ κἂν γοῦν τοῖς δευτέροις ἐφησθῆναί τε ἅμα, καὶ εἰς ἐλπίδα τῶν ποθουμένων ἀναπτερουμένους, τὴν τῷ Θεῷ φιλαιτάτην τιμῆσαι λατρείαν, καὶ ἀκλόνητον αὐτῷ τηρῆσαι τὸ φρόνημα. Ἐπειδὴ τοίνυν, εἰ καὶ πολλοὶ τινες ἦσαν οἱ κατὰ καιροὺς τὴν τῶν Ἰουδαίων χώραν πεπορθηκότες, ἀλλ' οἳ γε τῶν ἄλλων ἀπηνέστεροί τε καὶ ἀγριώτεροι Χαλδαῖοι μάλιστα, καὶ οἱ τῆς Βαβυλῶνος βεβασιλευ-κότες κατὰ καιροὺς αὐτοῖς οἶονεῖ καὶ πρώτοις ὁ τῆς προφητείας λόγος ἐπιπηδᾷ καὶ φησιν· 9'Ἐπ' ὄρους πεδινοῦ ἄρατε σημεῖον.⁹ Δεῖν δὲ οἶμαι τῆς ἐρμηνεῖας τῶν προκειμένων ἀκριβῆ ποιῆσθαι τὴν ἀπόδοσιν ἡρημένους, προα-ηγῆσασθαι τι τῶν ἀναγκαιοτάτων. Κύρος τοιγαροῦν, ὁ πατρὸς μὲν Καμβύσου γεγονώς, μητρὸς δὲ Μαν-δάνης, Περσῶν τε καὶ Μήδων βεβασιλευκώς, κατ-εστράτευσε τῆς Βαβυλῶνος, καὶ πάσης δὲ τῆς τῶν Χαλδαίων χώρας εὐρείας τε οὔσης καὶ πολλῆς ἄγαν· καὶ δὴ καὶ κεκράτηκεν. Εἶλεν αὐτὴν οὐ δυνάμεσιν ἰδίαις, οὔτε μὴν ἀλκιμωτέρα χεῖρι χρῆσασθαι δυνα-θεῖς (ἄμαχον γάρ τι καὶ ἀνανταγώνιστον τὸ Χαλ-δαίων ἔθνος ἦν, διὰ τε πληθύν, καὶ τὸ εὖ μάλα γε-γυμνάσθαι τὰ τακτικά), Θεοῦ μᾶλλον ὑποφέροντος αὐτῷ τοὺς ἀνθεστηκότας, καὶ τὰ δυσσεβῆ τῶν Βαβυ-λωνίων κατασειόντος κράτη· διάτοι τὸ πλείστην μὲν ὄσσην παρ' αὐτοῖς εἶναι τὴν γοητείαν· ἀριθμοῦ δὲ κρείττονα τὸν τῶν εἰδώλων ἔσμον· καὶ γοῦν γῆ τῶν γλυπτῶν κατωνόμασται, ἢ διὰ τὴν τῶν εἰδώλων πληθύν, ἢ γοῦν ὅτι καὶ ἕκαστος τῶν ἐκεῖσε κατωκῆ-κόντων κατ' οὐδένα τρόπον εἰδώλου διενεγκῶν ἠλί-σκετο, κατὰ γέ φημι τὸ ἀσχέτως τε καὶ ἀκρατῶς ἀπονεῦσαι πρὸς πλάνησιν. Εἶτα πρὸς τούτοις, ὅτι τὴν ἀγίαν καὶ ἐκνεμηθεῖσαν τῷ Θεῷ καταδηώσαντες γῆν, τοῦτ' ἔστι, τὴν Ἰουδαίαν, κατεμπρήσαντές τε τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ αὐτόν τε τὸν θεῖον ναόν, ἀπεκόμι-σαν μὲν τὰ σκεύη τὰ ἱερά εἰς τὴν ἑαυτῶν, θυμῷ δὲ ἀκράτῳ χρώμενοι τὸν Ἰσραὴλ ἀπεκτόνασιν, καίτοι λαὸν ἅγιον ὠνομασμένον, μερίδα τε καὶ κληρὸν Θεοῦ. Ὅτι μὲν γὰρ εἰδωλολατρήσαντα τὸν Ἰσραὴλ παρεδί-δου Θεὸς εἰς χεῖρας ἐχθρῶν οὐκ ἀσυμφανὲς τοῖς τῶν 70.349 ἱερῶν γραμμάτων ἐπιστήμοσιν, ἀλλ' ἐκόλαζον οὐ μετρίως οἱ κεκλημένοι πρὸς τοῦτο. Καὶ γοῦν εὐρί-σκεταί που λέγων ὁ τῶν ὄλων Θεὸς διὰ φωνῆς Ζαχα-ρίου· "Ἐξήλωκα τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ τὴν Σιών ζῆλον μέγαν, καὶ θυμῷ μεγάλῳ ἐγὼ ὀργίζομαι ἐπὶ τὰ ἔθνη τὰ συνεπιτιθέμενα, ἀνθ' ὧν ἐγὼ μὲν ὀργί-σθην ὀλίγα, αὐτοὶ δὲ συνεπέθεντο εἰς κακά."⁶ Καὶ πρὸς γε τὴν Βαβυλῶνά φησιν· "Ἐγὼ δέδωκα αὐτοὺς εἰς τὰς χεῖράς σου, σὺ δὲ οὐκ ἔδωκας αὐτοῖς ἔλεος."⁶ Κύρω δὲ οὖν παρεδίδου Θεὸς τὴν ἀλαζόνα καὶ ὑβρί-στριαν, τὴν ἀπάσης φαυλότητος μητέρα καὶ τροφὸν, φημι δὴ τὴν Βαβυλῶνα. Γένοιτο δὲ καὶ τοῦτο σαφὲς λέγοντος αὐτοῦ διὰ Ἡσαίου οὕτως· "Ἐτάδε λέγει Κύριος τῷ χριστῷ μου Κύρω, οὗ ἐκράτησα τῆς δεξιᾶς, ἐπακοῦσαι ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἔθνη, καὶ πόλεις οὐ συγκλεισθήσονται· Ἐγὼ ἔμπροσθέν σου πορεύο-μαι, καὶ ὄρη ὀμαλιῶ. Θύρας χαλκᾶς συντρίψω, καὶ μοχλοὺς σιδηροῦς συγκλάσω."⁶ Νενικηκῶς δὲ ὁ Κύριος ἀνῆκε τῆς αἰχμαλωσίας τὸν Ἰσραὴλ, οἴκοι τε χαί-ροντας ἴεναι προστέταχεν, καὶ μὴν καὶ αὐτὸν ἀνα-δείμασθαι τὸν θεῖον ναόν. Καὶ γοῦν ὁ προφήτης Ἱερεμίας, "Ὁ λόγος,"⁶ φησὶν, "ὅδον ἐλάλησε Κύριος ἐπὶ Βαβυλῶνα· Ἀναγγεῖλατε ἐν τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἀκουστὰ ποιήσατε, καὶ μὴ κρύψητε. Εἶπατε· Ἐάλωκε Βαβυλῶν, κατησχύνθη Βῆλ, ἡ ἀπτόητος, ἡ τρυφερά. Παρεδόθη Μεωδᾶχ, ὅτι ἀνέβη ἐπ' αὐτὴν ἔθνος ἀπὸ βορρᾶ, αὐτὸς θήσει τὴν γῆν αὐτῆς εἰς ἀφανισμόν, οὐκ ἔσται ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους. Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, καὶ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ἤξουσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ καὶ οἱ υἱοὶ Ἰούδα ἐπὶ τὸ αὐτὸ βαδίζοντες καὶ κλαίοντες πορεύονται τὸν Θεὸν αὐτῶν ζητοῦντες· ἕως Σιών ἐρωτήσουσι τὴν ὁδόν. Ὡδε γὰρ τὸ πρόσωπον αὐτῶν δώσουσι, καὶ ἤξουσι, καὶ καταφεύξονται πρὸς Κύριον.

Δια-θήκη γὰρ αἰώνιος οὐκ ἐπιλησθήσεται."6 Καὶ πάλιν· "6Διὰ τοῦτο τάδε λέγει Κύριος· Ἴδου ἐγὼ ἐκδικῶ ἐπὶ τὸν βασιλέα Βαβυλῶνος, καὶ τὴν γῆν αὐτοῦ, καθὼς ἐξεδίκησα ἐπὶ τὸν βασιλέα Ἀσσοῦρ· καὶ ἀποκαταστήσω τὸν Ἰσραὴλ εἰς τὴν νομὴν αὐτοῦ· καὶ νεμηθήσεται ἐν τῷ Καρμὴλῳ, καὶ ἐν ὄρει Ἐφραΐμ, καὶ ἐν τῷ Γαλαὰδ, καὶ ἐμπλησθήσεται ἡ ψυχὴ αὐτοῦ."6 9'Ἐπ' ὄρους πεδινῶ ἄρατε σημεῖον, ὑψώσατε τὴν φωνὴν ἑαυτοῖς, μὴ φοβεῖσθε, παρακαλεῖτε τῇ χειρὶ, ἀνοιξατε οἱ ἄρχοντες. Ἐγὼ συντάσσω, καὶ ἐγὼ ἄγω αὐτούς. Ἅγιασμένοι εἰσὶν, καὶ ἐγὼ ἄγω αὐτούς. Γίγαντες ἔρχονται πληρῶσαι τὸν θυμὸν μου, χαίροντες ἅμα καὶ ὑβρίζοντες.9 Ὁ μακάριος προφήτης μεμεστωμένον ἔχων τὸν νοῦν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, γεγονώς τε ἐν ὀπτασίαις πραγμάτων, οἶονεῖ γραφομένων, μονονουχὶ καὶ ἐξ- ἄλλεται, Πέρσαις τε καὶ Μήδοις ἐπιφωνῶν, ὡς ἤδη κεκρατηκόσι τῆς Βαβυλωνίων, αἶρειν τε ὑψοῦ τῆς νίκης τὸ σύμβολον· τουτὶ γὰρ, οἶμαι, ἐστὶ τὸ σημεῖον· καὶ καταλαλάζειν τῆς Χαλδαίων στρατιᾶς, ὡς ἤδη πεσοῦσης καὶ παραδούσης αὐτοῖς τὴν ἀλαζόνα καὶ ἀοίδιμον, ἣν καὶ σφύραν τῆς γῆς ὁ προφήτης Ἱερεμίας ἀπεκάλει λέγων περὶ τῆς Βαβυλωνίων· Πῶς ἐάλω καὶ συνετρίβη ἡ σφύρα τῆς γῆς; πᾶσα γὰρ συνετρίβη πόλις τε καὶ χώρα καταπαιομένη τρόπον 70.352 τινὰ καθάπερ τινὶ σφύρα, ταῖς ἐκείνων πλεονεξίαις. Ὅρος δὲ, οἶμαι, πεδινὸν ὀνομάζει τὸ οἶονεῖ χθαμαλὸν, καὶ ὡς ἐν τάξει γηλόφου. Οὐ γὰρ τοι πρὸς τὰ ἀνεστηκότα τῶν ὀρῶν ἀναβαίνοντες τὰς σημασίας ἰσταῖσιν, ἦτοι τὰ τρόπαια, ἡγουν τὸ σημεῖον, ἀλλ' ἐπὶ βουνῶν οὐ λίαν ἡρμένον, ἴν' ἐν ταύτῳ καὶ τὸ ὑψοῦ τεθεῖσθαι λίαν διαφύγη, εἴη δὲ καὶ ἀπάση τῇ στρατιᾷ γνωριμώτατον. Ἄρατε τοίνυν, φησὶ, σημεῖον, ὡς ἤδη νενικηκότες Θεοῦ προασπίζοντες. Ὑψώσατε τὴν φωνὴν, τοῦτ' ἔστι, καταλαλάξατε τῆς τῶν ἐχθρῶν φάλαγγος, μὴ φοβεῖσθε. Δεινὴ μὲν γὰρ ὁμολογουμένως καὶ ἀνανταγώνιστος τοῖς ἀπανταχοῦ τῶν Βαβυλωνίων ἡ χεὶρ, καὶ οὐκ ἂν τις καταμωμήσαιτο τοὺς δεδιότας αὐτήν. Ἀλλὰ νῦν μὴ φοβεῖσθε, φησὶ, Θεοῦ ταῖς ἐκείνων ὑπεροψίαις τὴν ἰδίαν ὀργὴν ἀντεξάγοντος. Παρακαλεῖτε τῇ χειρὶ. Καὶ τί δὴ τοῦτό ἐστιν; Ἔθος τάχα που τοῖς τῶν τακτικῶν ἡγουμένοις χειρὶ παραθήγειν, καὶ νεύμασι παροτρύνειν τοὺς μαχιμώτατους, ἐγείρειν τε πρὸς ἐφόδους αὐτοὺς τὰς κατά τινων, φωνῆς ἀτονούσης τοῦτο δρᾶν, ὡς ἐν θορύβῳ πολλῷ. Προσάττει τοιγαροῦν τοῖς τῶν πραγμάτων προεστηκόσι τὰς διὰ χειρῶν καὶ νευμάτων παρακλήσεις ποιεῖσθαι ταῖς ὑπὸ χεῖρα στρατιᾶς, καὶ εἰς ἅμαχόν τινα προθυμίαν παραθήγειν αὐτούς. Ἐπιφωνεῖ δὲ πάλιν τὸ, Ἀνοιξατε οἱ ἄρχοντες. Ἡ γὰρ αὐτοῖς ἐπιτάττει τοῖς Βαβυλωνίοις, ὡς ἤδη κεκρατημένοι ἀνοιγνῦναί τε τὰς πύλας, καὶ παραδιδόναι τὴν ἀλαζόνα ποτὲ καὶ ὑβρίστριαν πόλιν· ἢ τάχα που καὶ δυνάμεσιν ἀγίαις κατὰ πρόσταξιν Θεοῦ συνασπίζούσαις τοῖς Μήδοις, ἀποφαίνουσαις τε αὐτοῖς ἰπήλατα καίτοι λίαν δυσχερῆ. Ἴνα δὲ τὴν τῶν μαχομένων ἀήττητον ἀποδείξη χεῖρα, προστίθησι καὶ φησιν· Ἐγὼ συντάσσω καὶ ἐγὼ ἄγω αὐτούς. Μόνον γὰρ οὐχὶ τοιοῦτόν τί φησιν· Οὐ στρατιᾶς ὑμῖν Μηδικῆς ἠὲτομόλησε πληθὺς, οὐδὲ ἐκ μόνης τῆς ἰδίας γνώμης ὁ Περσῶν ἐπεφοίτησε δῆμος· ἢ τάχα μᾶλλον αὐτοὺς ἐγὼ καὶ ἡγίακα πρὸς τοῦτο. Τὸ δὲ ἡγίακα φησὶν ἐν τούτοις, ἀντὶ τοῦ ἀφώρισα καὶ οἶονεῖ ἐξελεξάμην πρὸς κατόρθωσιν ὧν βεβούλευμαι καθ' ὑμῶν. Ἐρχονται τοίνυν, φησὶν, οὐς ἐγὼ ἄγω, καθάπερ τινὲς γίγαντες πληρῶσαι τὸν θυμὸν μου, χαίροντες ἅμα καὶ ὑβρίζοντες· χαίροντες μὲν ἅτε δὴ καὶ τεθαρρήκότες ὅτι κρατήσουσιν· ὑβρίζοντες δὲ, ἀντὶ τοῦ περιπτύοντες ὡς πολὺ νοσοῦντας τὸ ἄναλκες, καὶ οὐδενὸς ὄντας ἀξίους. Τοιοῦτον γὰρ πῶς αἰετὸ βάρβαρον φρόνημα, καὶ προαλὲς εἰς ἐλπίδα τὴν ἐπὶ γε τὸ δύνασθαι κρατεῖν, καὶ κατασμικρύνον αἰετὸς ἀνθεστηκότας. Στρατηγεῖ γὰρ μάλιστα θυμὸς πρὸς τοῦτο αὐτοὺς, καὶ τὸν τῆς εὐανδρείας ἐντίκτει πόθον, τὸ καὶ παντὸς κινδύνου καὶ φόβου ὑπερορᾶν. 9Φωνὴ ἐθνῶν πολλῶν ἐπὶ τῶν ὀρέων ὁμοία ἐθνῶν πολλῶν, φωνὴ βασιλέων καὶ ἐθνῶν συνηγμένων. Κύριος Σαβαώθ ἐντέταλται ἔθνει ὄπλομάχῳ ἔρχεσθαι ἐκ γῆς

πόρρωθεν ἀπ' ἄκρου θε- μελίου τοῦ οὐρανοῦ Κύριος, καὶ οἱ ὄπλομάχοι αὐτοῦ τοῦ καταφθεῖραι τὴν οἰκουμένην ὄλην.⁹ Ὡς ἀλαλαζόντων ἤδη τῶν Μήδων, καὶ τὴν τοῖς πολέμοις πρέπουσαν ἐξαιρόντων φωνὴν, ὡς ἵππου 70.353 μὲν χρεμετίζοντος καὶ διωκόντων τινῶν, τραπομένων δὲ ἤδη πρὸς φυγὴν ἐτέρων, μεγάλης τε καὶ παμμι- γοῦς διασκιδναμένης ἠχῆς, "6Φωνή,"6 φησί, "6πολλῶν ἔθνων ἐπὶ τῶν ὀρέων, ὁμοία ἔθνων πολλῶν."6 Οὐ τοιαύτη, φησὶν, ἡ φωνή, ὥστε καὶ εἰκάσαι τινὰς εὐαριθμήτους εἶναι τοὺς κεκραγότας, οἷεσθαι δὲ μᾶλλον καὶ ἀριθμοῦ κρείττονα τὴν τῶν βοώντων εἶναι πληθύν. Ἀποφαίνει δὲ ὁ λόγος ὁμοῦ τοῖς ὑπ- ἐξευγμένοις τοὺς καθηγεῖσθαι λαχόντας καταπεπλή- χθαι τοῖς δείμασιν. Ἐθνῶν γὰρ εἶναι καὶ βασιλέων ἰσχυρίζεται τὴν φωνήν. Οὐκοῦν εἶεν ἂν οἱ κεκραγό- τες, ὁ Βαβυλωνίων ἄπλετος δῆμος, καὶ σὺν αὐτοῖς οἱ περιφανέστεροι, δορύληπτον ἤδη γεγεννημένην ὀρῶν- τες τὴν πόλιν, ἤγουν Πέρσαι τε καὶ Μῆδοι τῶν ἀλόντων καταλαλάζοντες. Αὐτοὺς δὲ, οἶμαι, καὶ ὄπλο- μάχους ἀποκαλεῖ, καὶ ἐκ γῆς πόρρωθεν ἐρχόμενον ἔθνος· ἀπ' ἄκρου θεμελίου τοῦ οὐρανοῦ, τοῦτ' ἔστιν, ἐξ αὐτῶν τῶν τερμάτων τῆς Μηδικῆς, καὶ τῶν ἔσω- τάτων γῆς τῆς βορειωτάτης. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ βούλη- σιν Θεοῦ τὴν ἔφοδον ἐμελέτων ὄπλομάχους αὐτοὺς τοῦ Κυρίου καλεῖ, ἤχθαί τε φησι πρὸς τὸ καταφθεῖραι τὴν οἰκουμένην ὄλην, καὶ οὐχὶ δὴ πᾶσαν τὴν καθ' ἡμᾶς. Οὔτε γὰρ τοῦτο γεγονός εὐρήσομεν παρά τε Κύρου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ. Οἰκουμένην δὲ ἀποκαλεῖ τὴν Χαλδαίων, διάτοι τὸ πλεῖστην εἶναι καὶ εὐρεῖαν ἀμέτρως, καὶ οἶον οἰκουμένη φιλονεικεῖν, διὰ τὴν τῶν ἐνοικούντων πληθύν. Ὁλολύξατε· ἐγγὺς γὰρ ἡ ἡμέρα Κυρίου, καὶ συντριβὴ παρά Θεοῦ ἤξει. Διὰ τοῦτο πᾶσα χεὶρ ἐκλυθήσεται, καὶ πᾶσα ψυχὴ ἀνθρώπου δειλιάσει. Καὶ ταραχθήσονται οἱ πρέσβεις, καὶ ὠδίνες αὐτοὺς ἔξουσιν, ὡς γυναικὸς τικτούσης· καὶ συμφοράσουσιν ἕτερος πρὸς τὸν ἕτερον, καὶ ἐκστήσονται, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτῶν ὡς φλόξ μεταβαλοῦσιν.⁹ Ὡς ἐλπίδος ἀπάσης ἀνηρημένης, ὡς οὐδενὸς ἔτι περιλειμμένου τοῖς Βαβυλωνίοις, πλὴν ὅτι δὴ μό- νον τὸ χρῆναι κατολοφύρεσθαι, τὸ, ὀλολύξατε, φησί. Προστέταχε δὲ καὶ οἶον ἀπογινώσκειν τὴν σωτηρίαν, καὶ μὴ ἀνονήτοις πράγμασιν ἐπιχειρεῖν, μὴ μελε- τῶντας τὴν ἀντίστασιν, ὡς θείας αὐτοῖς ἐξωπλισμέ- νης ὀργῆς, καὶ συντριβῆς ἐπενηνεγμένης διὰ ψήφου τῆς ἄνωθεν. Ἄμαχον δὲ τὸ χρῆμα παντελῶς· "6Τὴν γὰρ χεῖρα τὴν ὑψηλὴν τίς ἀποστρέψει;"6 κατὰ τὸ γεγραμμένον. Καὶ πάλιν· "6'Εὰν κλείση κατὰ ἀν- θρώπου, τίς ἀνοίξει;"6 Ποία γὰρ ἰσχύς, ἢ καὶ τίνοσ ὄλως πολεμήσει Θεῷ; διὰ τοῦτό φησιν, ὅτι πᾶσα χεὶρ ἐκλυθήσεται, καὶ πᾶσα ψυχὴ ἀνθρώπου δειλιά- σει· κατασειόντος γὰρ εἰς δειλίας τὰς τῶν ἀνθρώ- πων ψυχὰς τοῦ πάντα ἰσχύοντος Θεοῦ, τίς ἐνήσει τὸ θάρσος, ἤγουν εὐψυχον ἀποφανεῖ, καὶ ἰκανῶς ἔχοντα πρὸς ἀντίστασιν; Ταραχθήσεσθαι δὲ τοὺς πρέσβεις φησί, καὶ ὠδῖσιν αὐτοὺς ὡς γυναικὸς τικτούσης περιπεσεῖν, συμφοράσειν δὲ ἕτερος πρὸς τὸν ἕτερον, καὶ μὴν καὶ ἐκστήσεσθαι, καὶ τὸ πρόσ- ωπον αὐτῶν ὡς φλόγα μεταβαλεῖν. Πρέσβεις δὲ, οἶμαι, φησί, τοὺς τῶν εἰδώλων ἱερουργούς, τοὺς τῆ 70.356 μάγῳ τέχνῃ διαπρεπεστάτους παρά τοῖς Βαβυλω- νίοις, τοὺς τῶν δαιμονίων θεραπευτάς, οἱ κατὰ γε τὸ εἶκός τῆς ἐφόδου μελετωμένης ἀφίξεσθαι τῶν Μή- δων Κύρω τε ὁμοῦ καὶ Πέρσαις προσδοκωμένων, κατεμαντεύοντο τὰ χρηστὰ, καὶ τὰς παρά τῶν δαι- μονίων ἐκάλουν ἐπικουρίας, λιτὰς ἀνατείνοντες καὶ γέρα προσεπάγοντες τὰ νενομισμένα, τελετὰς δῆλον ὅτι καὶ τὰς βεβήλους θυσίας, πρεσβεύειν τε ὑπὲρ ἀπάσης τῆς χώρας ὑπισχνούμενοι. Οὗτοι τοίνυν, φησὶν, οἱ τῶν δαιμονίων θεραπευταὶ καὶ ἰκέται, οἱ τὰς ὑπὲρ πάντων τελοῦντες θυσίας, ὅταν ἴδωσιν ἀντεστραμμένα πρὸς τὰ παρ' ἐλπίδα τὰ πράγματα αὐτοῖς, ταραχθήσονται τε καὶ ἐν ὠδῖσιν ἔσσονται πι- κραῖς, συμφοράσουσιν τε ἕτερος πρὸς τὸν ἕτερον, τοῦτ' ἔστιν, ἀλλήλοις ἐπιφωνήσουσι τὰ ὡς ἐξ ἀκρά- του συμφορᾶς, τὸ, οὐαὶ, δηλονότι καὶ τὰ παραπλήσια. Ὡσπερ δὲ ὑπὸ φλογὸς μεταβαλοῦσι τὸ πρόσωπον. Φιλεῖ γάρ πως τὸ τῶν ἀθυμούντων

καταμελαίνεσθαι πρόσωπον, ὡς οὐδὲν ἕτερον εἶναι δοκεῖν πλὴν ὅτι σποδιὰν καὶ σποδοῦ μαρανθείσης λείψανον. 9 Ἴδου γὰρ ἡμέρα Κυρίου ἀνίατος ἔρχεται θυμοῦ καὶ ὀργῆς, θεῖναι τὴν οἰκουμένην ὅλην ἔρημον, καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐξολοθρεῦσαι ἐξ αὐτῆς. Οἱ γὰρ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὁ Ὠρίων καὶ πᾶς ὁ κόσμος τοῦ οὐρανοῦ τὸ φῶς οὐ δώσουσι· καὶ σκοτισθήσεται τοῦ ἡλίου ἀνατέλλοντος, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φῶς αὐτῆς. Καὶ ἐντελοῦμαι τῇ οἰκουμένη ὅλη κακὰ, καὶ τοῖς ἀσεβέσι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν· καὶ ἀπολῶ ὕβριν ἀνόμων, καὶ ὕβριν ὑπερηφάνων ταπεινώσω.⁹ Ἀναφανδὸν ἐν τούτοις διδάσκειν πειράται, ὅποια τίς ἐστὶν ἡ πρόφασις τοῦ συμφοράσαι μὲν πρὸς ἀλλήλους τοὺς ἄρχοντας, μεταβαλεῖν δὲ τὸ πρόσωπον ὡς ἀπὸ φλογός. Ἐπειδὴ γὰρ κατεμαντεύοντο μὲν, ὡς ἔφην, τὰ κατ' εὐχὴν ἑαυτοῖς, καὶ πᾶσι δὲ τοῖς Βαβυλωνίοις· διημαρτήκασι δὲ τῆς ἐλπίδος· ταύτη τοι, φησί, καὶ κατηφείας ἔσονται μεστοί. Ἐφέστηκε γὰρ αὐτοῖς ἀνίατος ἡμέρα, τοῦ πάντων Κυρίου αὐτὴν ἐπάγοντος· ἡμέραν δὲ πάλιν ὀνομάζει τὸν καιρὸν, καθ' ὃν γέγονεν ἡ θεία τε καὶ ἀνουθέτητος ὀργή, ὡς τεθῆναι τὴν τῶν Χαλδαίων ἔρημον, καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀπολέσαι ἐξ αὐτῆς. Καὶ οὐ δὴ που πάντως ὡς ὄντων ἐκεῖσε τι- νῶν, οἱ καὶ ἔξω τίθενται τῆς ὀργῆς διὰ τὸ εἶναι χρη- στοί, τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀπολέσθαι φησί· ἅπασι δὲ μᾶλλον τοῖς τὴν Χαλδαίων οἰκοῦσι χώραν ἀρμόσειεν ἂν εἰκότως τοῦνομα, διάτοι τὸ πάντα πονηροὺς εἶ- ναι καὶ εἰδωλολάτρας. Ἐπειδὴ δὲ τὰ μεγέθη τῶν συμφορῶν ἔσθ' ὅτε μονονουχὶ σκότου καὶ ἀχλύος τὸν ἀνθρώπινον καταπιμπλάσι νοῦν, ὡς καὶ ἡμέρας οὔσης ἀπεινὰ δοκεῖν τοῦ ἡλίου τὸ φῶς, ἀπρακτεῖν δέ πως, εἴς γε τὸ δύνασθαι καταυγᾶσαι, φημί, καὶ πάντα τὸν κόσμον τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αὐτῆς δὲ τῆς σελήνης τὸν κύκλον· ταύτη τοί φησιν· Οἱ γὰρ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὁ Ὠρίων, καὶ πᾶς ὁ κόσμος τοῦ οὐρα- νοῦ τὸ φῶς οὐ δώσουσι· σκοτισθήσεται δὲ τοὺς Βα- βυλωνίους, ἥτοι τῶν Βαβυλωνίων τὸν νοῦν· καὶ ἀν- ἰσχοντος τοῦ ἡλίου, καὶ ἀναλαμπούσης σελήνης, καίτοι τῶν στοιχείων οὐ συνεσταλκόντων τὸ φῶς, ἀλλ' ὡς ἐκ πολλοῦ δείματος καὶ ταῖς θείαις ὀργαῖς ὑπενηνεγμέ- νων, νύκτα τε καὶ σκότος ἐχόντων εἰς νοῦν. Ἐντελοῦ- μαι δὲ, φησί, τῇ οἰκουμένη ὅλη κακὰ. Τὸ, ἐντελοῦμαι 70.357 φησὶν, ἀντὶ τοῦ, ἀπειλήσω, ἡγουν ἐπενεχθῆναι προσ- τάξω, ὥστε καὶ ὕβριν ἀνόμων καθελεῖν, ταπεινώσαι δὲ τοὺς ὑπερηφάνους, αὐτοὺς δηλονότι τοὺς ἀλαζό- νας. Ὑπέροπτον γὰρ πως αἰεὶ καὶ ἐξιτηλότατον τὸ Ἀσσυρίων γέγονεν ἔθνος, καὶ πρὸς γε τούτῳ θεομι- σές. Τετίμητο γὰρ παρ' αὐτοῖς τῶν μὲν ἀρίστων οὐ- δέν· ἅπαν δὲ μᾶλλον τὸ καταλυπεῖν πεφυκὸς τὸν τῶν ὄλων Θεόν. Ἰστέον δὲ ὅτι οἱ τὴν θείαν διερμηνεύσαν- τες Γραφήν, Ὠρίωνος πεποίηται μνήμην, ἐν τῶν ἀστέρων τὸ ἐπισημότατον δι' αὐτοῦ σημαίνοντες, καὶ οὐ τί που πάντως ταῖς Ἑλλήνων τερθρείαις κατακο- λουθήσαντες τὰ τοιάδε φασὶν, κατεχρήσαντο δὲ μάλ- λον τῷ κατὰ συνήθειαν ὀνόματι, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐν τῷ Ἰώβ γέγραπται· "Ὅ ποιῶν Πλειάδα καὶ Ἐσπερον καὶ Ἀρκτοῦρον καὶ ταμειῖα Νότου."⁶ 9 Καὶ ἔσονται οἱ καταλελειμμένοι ἔντιμοι μάλ- λον ἢ τὸ χρυσίον τὸ ἄπυρον· καὶ ὁ ἄνθρωπος μᾶλλον ἔντιμος ἔσται, ἢ ὁ λίθος ὁ ἐκ Σουφεῖρ.⁹ Ἐντιμον ἐν τούτοις τὸ ζητητέον. Ὀλιγανδρή- σειν τοίνυν φησὶν οὕτω τὴν Βαβυλωνίων, καὶ ἅπασαν δὲ τὴν Ἀσσυρίων χώραν, ὡς δυσευρέτους γενέσθαι τοὺς ζῶντας ἐν αὐτῇ, καὶ τοσαύτην τῶν περιλελειμ- μένων τὴν σπάνιν, ὄση καὶ λίθων Ἰνδικῶν, καὶ χρυ- σίου τοῦ δοκιμωτάτου. Δοκεῖ γὰρ πως τὰ τοιάδε παρά τισιν εἶναι τίμια, διὰ τὸ λίαν δυσπόριστον, καὶ μὴν ὅτι ὀλίγα, καὶ μόλις. Οὐκοῦν, ὡς ἂν εἶεν, φησί, δυσπόριστα τὰ ἀνθρώποις τεθνασμασμένα λίθοι τε τίμιοι, καὶ τὸ ἀπύρωτον χρυσίον, τοῦτ' ἔστι, τὸ δοκι- μώτατον, οὕτως ἔσονται ὀλίγοι, καὶ μόλις οἱ ἐκ πο- λέμου περιλελειμμένοι, καὶ τὸ τῶν μεμαχημένων διαφυγόντες στίφος. 9 Ὁ γὰρ οὐρανὸς θυμωθήσεται, καὶ ἡ γῆ σεισθή- σεται ἐκ τῶν θεμελίων αὐτῆς, διὰ θυμὸν ὀργῆς Κυρίου Σαβαώθ τῇ ἡμέρᾳ, ὅταν ἐπέλθῃ ὁ θυμὸς αὐτοῦ.⁹ Λαλοῦσι μὲν ὑπερβολικῶς οἱ μακάριοι προφηταί,

καὶ τὴν θείαν τε καὶ ἄφραστον δύνάμιν τε καὶ δόξαν δεχόμενοι κατὰ νοῦν, αἴρουσιν ὕψοῦ τὰς φωνὰς, καὶ μεγέθη τοῖς διηγήμασιν ἐπινοοῦσιν τὰ ἐξαιρετά. Ἄει δέ πως ὀργιζομένω Θεῷ συγκαταθήγεται πρὸς ὀργὰς καὶ ἡ δούλη κτίσις, διανιστάντος πάντως που πρὸς τοῦτο αὐτὴν τοῦ πᾶσι προστάττοντος. Καὶ γοῦν ὠργίζετο μὲν Αἰγυπτίοις, ἀπρακτεῖν δὲ ἡ κτίσις οὐκ ἠνέσχετο. Μεθίστατο μὲν γὰρ εἰς αἷμα τὸ ὕδωρ, ἐξῆρε δὲ καὶ ἡ γῆ βατράχους, καθὰ γέγραπται, κα- θίει δὲ χαλάζας ὁ οὐρανός· καὶ μὴν καὶ βαθύς, καὶ τριήμερος ἀπάσης αὐτῶν τῆς χώρας κατεσκίδνατο σκότος. Οὐκοῦν θυμωθήσεται, φησὶ, καὶ αὐτὸς ὁ οὐ- ρανός, καὶ οἶον ἐκ βάθρων ἡ γῆ σεισθήσεται, διὰ θυμὸν ὀργῆς Κυρίου. Συνεκπολεμεῖ γὰρ ἡ κτίσις ἐπὶ τοὺς ἄφρονας, καὶ λελυπημένου Δεσπότητος μονονουχὶ συγκαθίσταται καὶ ἡ αὐτὴ πρὸς τοῦτο. Πάντα γὰρ τῇ ὑπερτάτῃ συντρέχει βουλή, καὶ οὐδὲν ἔστι τῶν ὄντων, ὃ μὴ τοῖς θεοῖς νεύμασι, καὶ ἀβουλήτως παραχωρῆ. 9Καὶ ἔσονται καταλελειμμένοι ὡς δορκάδιον φεῦ- 70.360 γον, καὶ ὡς πρόβατον πλανώμενον, καὶ οὐκ ἔσται ὁ συνάγων, ὥστε ἄνθρωπον εἰς τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀποστραφῆναι, καὶ ἄνθρωπον εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ διῶξαι. Ὅς γὰρ ἐὰν ἀλῶ ἡττηθήσεται, καὶ οἵτινες συνηγμένοι εἰσὶ μαχαίρα πεσοῦνται, καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν ἐνώπιον αὐτῶν ῥάξουσι, καὶ τὰς οἰκίας αὐτῶν προνομεύσουσι καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν ἔξουσιν.⁹ Εὐαριθμήτους κομιδῆ τοὺς περιλειφθέντας ἔσεσθαι φησὶ, πλὴν καὶ αὐτοὺς ἀνάνδρους τε καὶ ἀφιλομα- χωτάτους, καὶ δειλίας εἰς τοῦτο κατερβραγμένους, ὡς οὐδὲν ἕτερον ἐλέσθαι δρᾶν, πλὴν ὅτι μόνον τὸ φεύγειν, ἐν ἴσῳ δορκάδι, καὶ τὸ ἀτίμως σώζεσθαι φησὶν, καὶ ἀπειπεῖν εἰς ἅπαν τὸ κἂν γοῦν ἀνταναστήναι μόνον ταῖς τῶν πολεμίων συμφοραῖς. Ὅτι δὲ ἀνεπιστάτη- τοί τε καὶ ἄναρχοι μενοῦσι, καίπερ ὄντες ἀριθμῶ βραχεῖς, ὑπεμφαίνει λέγων, ὡς πρόβατον ἔσεσθαι πλανώμενον, καὶ τῆς τοῦ ποιμαίνοντος ἐπεικειίας ἔστερημένον, καὶ ἔξω που νομῆς ἰὸν, ὡς καὶ σηκῶν τῶν κατειθισμένων ἐλέσθαι μακρὰν. Οὐ γὰρ ἔσται, φησὶν, ὁ συνάγων, ὥστε ἄνθρωπον εἰς τὸν λαὸν αὐ- τοῦ ἀποστραφῆναι, καὶ ἄνθρωπον εἰς τὴν χώραν αὐ- τοῦ διῶξαι. Τὸ δὲ, διῶξαι, φησὶν ἀντὶ τοῦ ἐπειχθῆναι, καίτοι φίλον ἅπασιν ἡ χώρα, καὶ πατρῶων ἐνδαιτη- μάτων ἄμεινον οὐδέν. Ἀλλὰ καὶ τῶν οὕτως αὐτοῖς φιλαιτάτων ἡ στέρησις ἡδεῖα, φησὶ, διάτοι τὸ πάντα τὸν ἀλίσκόμενον παραχρῆμά τε διόλλυσθαι συμβῆσεσθαι δέ τι καὶ ἕτερον τῶν ὅτι μά- λιστα πεφυκότων ἀνιᾶν ὁ προφητικὸς δισχυρίζεται λόγος. Τὰ γὰρ τέκνα αὐτῶν, φησὶν, ἐνώπιον αὐτῶν ῥάξουσι, καὶ τὰς οἰκίας αὐτῶν προνομεύσουσι, καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν ἔξουσι. Τί δ' ἂν γένοιτο τοῖς γεγεννηκόσι δυσαχθέστερον τῆς τῶν τέκνων σφαγῆς; ἢ πῶς οὐχ ἀπάσης αἰκίας δυσφορητότερον, τὸ ἰδεῖν μὲν οἴκους διηρπασμένους, σεμνότητα δὲ γυναίων ἀδικουμένην, καὶ ταῖς τῶν κεκρατηκότων ἀσελγείαις ὑπενηνεγμένην; Μέμνηταί που καὶ ὁ μακάριος ψαλμ- ὠδὸς τοιοῦτου τινός. Ποιούμενος γὰρ τοὺς λόγους περὶ τῆς Βαβυλωνίων· "6Μακάριος,"6 φησὶν, "6ὸς κρατήσῃ, καὶ ἔδαφιεῖ τὰ νήπιά σου πρὸς τὴν πέ- τραν."⁶ Ἀλλὰ ταυτὶ μὲν ἱστορικῶς τῇ τῶν Ἀσσυρίων συμβέβηκε χώρα, καὶ ταῖς ἐν αὐτῇ πόλεσί τε καὶ χώραις, ὅτι καὶ πάντες εἰδωλολάτραι καὶ ἀλαζόνες οὐ φορητῶς, καὶ θεομάχοι δεινῶς, καὶ μάγου τέχνης ἐπι- στήμονες. Αὐτοὶ δὲ καὶ τὴν ἁγίαν πεπορθήκασιν πόλιν, καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ κληρὸν καταδηώσαντες, τοῦτ' ἔστι, τὸν Ἰσραήλ, ἐν τῇ τῶν δορυκτῆτων μοίρᾳ πεποιημέ- νοι, τὸν ἀσυνήθη τῆς δουλείας αὐτοῖς ἐπέθηκαν ζυ- γόν. Καὶ στήσεται μὲν ὁ περὶ τούτων λόγος, οὐκ ἔν γε τοῖς κατὰ μόνην τὴν ἱστορίαν, καὶ τοῖς ἐμφανῶς γεγονόσιν· ἔξῃ δὲ μᾶλλον τοῖς ἐθέλουσι νοεῖν καὶ πνευματικῶς, εἰ δὴ μετατάττοιεν εὐφυῶς τῶν γεγο- νότων τὴν δύναμιν, ἐπὶ τε αὐτὸν τὸν ἀπάσης τῆς φαυλότητος εὐρέτην, τὸν θεοστυγῆ τε καὶ ἀπηνέστα- τον, φημὶ δὴ τὸν Σατανᾶν, μάλισθ' ὅτι τῆς προφη- τείας ὁ λόγος τὸ Χριστοῦ μυστήριον προσενεγκῶν, καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ προσαγόρευσιν εὖ μάλα πεποιημέ- 70.361 νοι, εἰσκεκόμικε γείτονα τὴν κατὰ Βαβυλῶνος ὄρασιν μονονουχὶ τῶν

ἀκρωμένων τὸν νοῦν καταθήγων ἐπὶ τό γε χρῆναι νοεῖν, καὶ πνευματικῶς τὰ ἱστορικῶς γεγονότα, κατὰ τε αὐτῆς Βαβυλῶνος, καὶ μὴν καὶ καθ' ὅλης τῆς Ἀσσυρίων γῆς. Κατέληξε δὴ οὖν οὐ-δέπω ποτὲ πολυτρόπως ἐπιβουλεύων τοῖς Θεῶ δου-λεύουσιν ὁ δράκων ὁ ἀποστάτης, ἔγκειται δὲ καὶ μάλα νεανικῶς, εἰς τὸ αὐτῶ δοκοῦν αἰεὶ καταστρέφων, καὶ ἀποφέρει πλειστάκις, οἷά περ αἰχμαλώτους ἐλῶν, καὶ τοῖς τῶν παθῶν ἐνίησι βόθροις, δουλείας δὲ ὡσπερ αὐτοῖς ἐπιτιθεῖς δεινόν τε καὶ ἀνεξήτητον ζυγὸν κα-ταγαυριᾶ τῶν εἰλημμένων, καὶ ἀλαζονεύεται, καθά-περ ἀμέλει καὶ οἱ τῶν Ἀσσυρίων κατὰ καιροῦς βε-βασιλευκότες ἐπέχαιρον τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, ὅτι γῆς τῆς αὐτῶν ἔξω γεγονότες καὶ πόλεως τῆς ἀγίας δεδουλεύ-κασι τοῖς ἀλλογενέσιν. Ἄλλ' οὐ μέχρι παντὸς ἡ τοῦ διαβόλου τυραννὶς κατήσχυσε τῶν διηρπασμένων. Ἐγήγερται γὰρ τὸ τοῦ Σωτῆρος σημεῖον, τοῦτ' ἔστιν, ἐπινικίους ὠδὰς ἀνατεθείκαμεν τῶ δι' ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ ἡμῶν νικήσαντι' πεποιήμεθα δὲ καὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως τὴν ὁμολογησίαν. Τοῦτο γὰρ, οἶμαι, ἐστὶ τὸ, Ὑψώσατε τὴν φωνὴν ἑαυτοῖς. Ἐντέταλται δὲ καὶ ὁ Κύριος ἔρχεσθαι ἔθνει ὀπλομάχῳ, δῆλον δὲ ὅτι τῶν ἀγίων, οἷς ἡ μάχη καὶ ὁ πόλεμος οὐ πρὸς αἷμα καὶ σάρκας, πρὸς ἀρχὰς δὲ μᾶλλον καὶ ἐξουσίας, καὶ τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. Οἱ καὶ ἀντετάξαντο καὶ νενικήκασιν, κρατοῦσι δὲ καὶ εἰς δεῦρο, καὶ τὸ τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων ἐκπο-λιορκοῦσι στίφος, καὶ οἷά τινα πόλιν τὴν εἰδωλολα-τρεῖαν ἐκπεπορθήκασιν, τὴν πάλαι δεινὴν καὶ ἀχείρω-τον. Κατευμεγεθοῦσι δὲ τῶν ἀνθεστηκῶτων οἰονεὶ στρατηγούντος Χριστοῦ, καὶ συνασπίζόντων ἀγίων ἀγγέλων, ὥστε καὶ εὐαριθμήτους εἶναι παντελῶς τοὺς τὰ ἐκείνων ἔτι σέβοντας κράτη, εἶναι δὲ αὐτοὺς οἰκτροὺς καὶ ἀνάνδρους καὶ περιδεεῖς, καὶ ἀπειρηκό-τας παντελῶς τὴν ἀντίστασιν, τὴν πρὸς γέ φημι τοὺς Χριστῶ δουλεύοντας. Ἐπιτρέχων δὲ τὴν ὄρασιν καὶ τῶν προκειμένων τὰ καθεξῆς, τοιαύτης τινὸς θεωρίας πνευματικῆς συλλεγέτω γνῶσιν πᾶς εἴ τίς ἐστι νουνεχῆς, συνιέναι τε δυνάμενος παραβολὴν καὶ σκοτεινὸν λόγον, ῥήσεις τε σοφῶν καὶ αἰνίγματα. 9Ἴδου ἐγὼ ἐπεγείρω ὑμῖν τοὺς Μήδους, οἱ οὐ λογίζονται ἀργύριον, οὐδὲ χρυσοῦ χρεῖαν ἔχουσι. Τοξεύματα νεανίσκων συντρίψουσι, καὶ τὰ τέκνα ὑμῶν οὐ μὴ ἐλεήσωσιν, οὐδὲ ἐπὶ τοῖς τέκνοις σου φείσονται οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν. Καὶ ἔσται Βα-βυλῶν, ἣ καλεῖται Ἐνδοξος ὑπὸ βασιλέων Χαλ-δαίων, ὃν τρόπον κατέστρεψεν ὁ Θεὸς Σόδομα καὶ Γόμορρα, οὐ κατοικηθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον· οὐδ' οὐ μὴ εἰσέλθωσιν εἰς αὐτὴν διὰ πολλῶν γενεῶν, οὐδ' οὐ μὴ διέλθωσιν αὐτὴν Ἄραβες, οὐδὲ ποιμένες, οὐ μὴ ἀναπαύσονται ἐν αὐτῇ.⁹ Φανερωτάτην ἐν τούτοις ποιεῖται λοιπὸν τοῦ πολέμου τὴν προαγόρευσιν, καὶ ὡσπερ τι κατασκία-σμα τοῖς λόγοις ἐπερῆμιμνον τὴν ἀσάφειαν πε-ριελῶν, γυμνὴν καὶ ἀναφανδὸν καὶ οἷον ἐν ὄψει τίθησι τὴν ὅσον οὐδέπω παρεσομένην συμφορὰν. Ἦξουσι γὰρ ἦξουσι οἱ Μῆδοι, φησὶν, οὐ χρημάτων ἠττώμενοι καὶ δωροδοκίας τῆς παρ' ὑμῶν οὐ πεφρο- 70.364 νηκότες, ἀμείνους δὲ μᾶλλον ὡς ἐν καιρῶ γεγονότες, καὶ τῶν ὅτι μάλιστα διὰ σπουδῆς αὐτοῖς τεθειμένων, ἵνα τοξεύματα νεανίσκων συντρίψουσιν. Εἰ μὲν γὰρ τις λογίσαιτο τὰς τῶν Βαρβάρων ἐφόδους, αἵπερ ἂν γένοιτο κατὰ χωρῶν ἢ πόλεων, οὐχ ἑτέρου τινὸς ἔνεκα δρωμένας εὐρήσει, πλὴν ὅτι μόνου τοῦ διαρ-πάσαι χάριν, ἄθροισιν δὲ χρημάτων ποιεῖσθαι τὴν παρεμπίπτουσαν. Ἄλλ' ἔσονται, φησὶ, καὶ λημμά-των ἀμείνους οἱ Μῆδοι, καὶ κερδῶν ἀφειδήσουσιν, ἵνα τὴν τῶν Βαβυλωνίων ὄφρὸν κατασπάσωσι. Μέγα μὲν γὰρ αἰεὶ πως αὐτοῖς ἐπὶ ταῖς τοξείαις φύσημα, καὶ τὸ εὐτυχὲς ἐν τούτοις ποιοῦνται περὶ πολλοῦ. Ἄλλ' ἦττους ἔσονται τῶν ἐχθρῶν. Σκληροὶ δὲ οὕτω καὶ ἀφιλοικτεῖρμονες οἱ νενικηκότες, ὡς μηδὲ τῆς ἐλεεινῆς ἡλικίας φειδῶ ποιεῖσθαι τινα, μήτε μὴν οἰκτρῶς ἀπολλυμένων νηπίων, τὸ ἐξ ἡμερότητος ἐπιστάξαι δάκρυον. Βαβυλῶν δὲ, ἣ καλεῖται Ἐν-δοξος ὑπὸ βασιλέως Χαλδαίων, πρὸς τοῦτο, φησὶν, ἐρημίας κατοικήσεται, ὡς κατ' οὐδένα τρόπον δι-

ενεγκεῖν τῶν ἐμπερησμένων Σοδόμων τε καὶ Γο- μόρρας· ἔσται δὲ καὶ ἀοίκητος· φευκτὴ δὲ οὕτως καὶ τοῖς ὁμόροις, ὡς ἔθνοὺς μακροῦ περιουστοῦσιν αὐ- τὴν, ὡς μηδὲ ποιμένας τοὺς ἐξ Ἀράβων κατανεμῆ- σαί τι τῶν ἰδίων θρεμμάτων ἐν αὐτῇ· διάτοι τὸ ἡρημῶσθαι παντελῶς. Ἰστέον δὲ ὅτι τὰ Σαρακηνῶν ἔθνη, καὶ μέχρις αὐτῆς διήκοντα τῶν Ἀσσυρίων, καὶ τὴν ἐσωτάτω νεμομένους ἔρημον, Ἀραβας ὀνο- μάζει. Γείτονα γὰρ ἔχουσι τὴν Ἀράβων. Εἰκὸς δὲ δὴ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐξ Ἀραβίας Σαρακηνοὺς ἀναμιξ- τὰς Ἀσσυρίων ἐρήμους περιφοιτᾶν. 9Καὶ ἀναπαύσονται ἐκεῖ θηρία, καὶ ἐμπλησθή- σονται αἱ οἰκίαι ἤχου. Καὶ ἀναπαύσονται ἐκεῖ σειρήνες, καὶ δαιμόνια ἐκεῖ ὀρχήσονται. Καὶ ὀνο- κένταυροι ἐκεῖ κατοικήσουσιν, καὶ νοσοποίη- σουσιν ἐχίνοι ἐν τοῖς οἴκοις αὐτῶν. Ταχὺ ἔρχεται, καὶ οὐ χρονιεῖ.9 Φίλον πως αἰεὶ τοῖς ἀνημέροις τῶν ζώων ἐνδιαί- τημα ποιεῖσθαι τὰ τῶν χωρίων ἡρημωμένα, καὶ πόλις ἐρειπομένη πλείστας τε ὄσας αὐτοῖς, καὶ μὴν καὶ εὐρεῖς τὰς καταδύσεις ἀποτελεῖ αὐτορόφους τε καὶ ἐσχεδιασμένας, καὶ ὡς ἀπὸ γε τοῦ συμβεβηκότος αὐτομάτως ἐξηρημμένας· ἐν ἐρήμοις τε καὶ τοῖς σιωπῶσι τῶν τόπων, ἡχῶ τις ἰσχνή, καὶ οἶον ἀπὸ σιγῆς τῆς ἄγαν, οὐκ οἶδ' ὅπως, ἀνίσχει τε καὶ ταῖς τῶν ἡρεμούντων ἀκοαῖς εἰσκρίνεται. Οὐκοῦν θηρία μὲν ἀναπαύσεται, φησὶν, ἤχου δὲ αἱ οἰκίαι πλησθήσονται· τοῦτ' ἔστιν, οὐδένα παντελῶς τὸν οἰκοῦντα ἔχουσαι, τὴν ταῖς ἐρημίαις πρέπουσαν ἡχῶ κατακτήσονται. Ὀρχήσονται δὲ, φησὶν, ἐκεῖ καὶ δαιμόνια. Φασὶ γὰρ πως καὶ αὐτὰ τοῖς ἡρεμοῦσι τῶν τόπων ἴδιον ἐμφι- λοχωρεῖν, καὶ οἶον ἐναύλισμα ποιεῖσθαι σχολαῖον. Σειρήνας δὲ, οἶμαι, φησὶ τὰ εὐστομεῖν εἰδότα πτηνὰ, ἢ, κατὰ γε τὴν Ἑβραίων ἔκδοσιν, τὴν γλαῦκα. Τοὺς δὲ γε τῶν ὄνων ἀγρίους ὀνοκενταύρους ὠνόμασεν· καὶ μὴν καὶ ἐχίνοὺς τοὺς ἀκάνθαις ὀξειαῖς οἶονεῖ φρίττοντας τῶν μυῶν. Ταῦτι δὲ σύμπαντα πρέποι ἂν εἰκότως ταῖς εἰσάπαν ἡρημωμέναις ἢ πόλεσιν ἢ οἰ- κίαις. Ἐπιλέγει δὲ τούτοις, ὅτι ταχὺ ἔρχεται, καὶ οὐ χρονιεῖ. Ἡ τοῖς Ἀσσυρίοις πικροτέραν ἐνείεις 70.365 τὴν φροντίδα, ἡγουν τοῖς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ παρά- κλησιν οὐ μικρὰν τὸ χρεῖμα ποιούμενος. Ἐπειδὴ γὰρ ἦσαν ἐν αἰχμαλωσίᾳ, ἀνεθήσεσθαί γε μὴν προσ- εδόκων καταστρατεύσαντος τῆς Βαβυλωνίων ὁμοῦ Πέρσαις τε καὶ Μήδοις τοῦ Κύρου, ταχεῖαν αὐτοῖς ὑπισχνεῖται τῶν ἀνιαρῶν τὴν λύσιν, καὶ ὅτι τὰ ἐν εὐχαῖς οὐκ εἰς ἀνάβλησιν ἔσται μακρὰν, ἀλλ' οἶον δραμεῖται κατὰ πόδα τοῦ λόγου. 9Καὶ ἐλεήσει Κύριος τὸν Ἰακώβ, καὶ ἐκλέξεται ἔτι τὸν Ἰσραὴλ, καὶ ἀναπαύσονται ἐπὶ τῆς γῆς αὐτῶν, καὶ ὁ γηώρας προστεθήσεται ἐπ' αὐτούς. Καὶ προστεθήσεται πρὸς τὸν οἶκον Ἰακώβ· καὶ λήψονται αὐτοὺς ἔθνη, καὶ εἰσάξουσιν εἰς τὸν τόπον αὐτῶν. Καὶ κατακληρονομήσουσι, καὶ πληθυνθήσονται ἐπὶ τῆς γῆς τοῦ Θεοῦ, εἰς δού- λους καὶ εἰς δούλας· καὶ ἔσονται αἰχμάλωτοι, οἱ αἰχμαλωτεύσαντες αὐτούς, καὶ κυριευθήσονται οἱ κυριεύσαντες αὐτῶν· καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ἀναπαύσει σε ὁ Θεὸς ἐκ τῆς ὀδύνης καὶ τοῦ θυμοῦ σου, καὶ τῆς δουλείας τῆς σκληρᾶς, ἧς ἐδούλευσας αὐτοῖς.9 Εἰς ἐλπίδα χρηστὴν ἀνακομίζει πεπονηκότας τοὺς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, καὶ ὑποσχέσειν ἀγαθαῖς ἀναρ- ρώννουσιν εἰς εὐθυμίαν, κατηχθισμένους οὐ φορητῶς ταῖς τῶν ἐλότων πλεονεξίαις. Ὅτι γὰρ ἀνελεύσον- ται μὲν τῆς αἰχμαλωσίας, ἀποστήσονται δὲ τῆς ἄσυν- ἡθους δουλείας τὸν ζυγὸν, πεπορημένης τῆς Βα- βυλωνίας, καὶ ἀπάσης δὲ τῆς Ἀσσυρίων χώρας, προηγόρευσε σαφῶς. Οὐ γὰρ ἀπόβλητος ἔσται, φη- σὶν, εἰσάπαν ὁ Ἰσραὴλ· οὐδὲ τῶν πλημμελημάτων ἀτελευτήτους ὑφέξει δίκας· ἐλεηθήσεται δὲ καὶ ἀνα- πνεύσει κατὰ καιροὺς ὁ ἐξαιρεγμένος· καὶ ἐπεὶ τοι τέθειται πρωτότοκος ἐν τέκνοις, ἐπισκοπῆς τε καὶ εὐμενείας τῆς παρὰ Θεοῦ τεύξεται. Ὑπονοστήσειν δὲ αὐτοὺς εἰς τὴν ἐνεγκοῦσαν, φησὶ, συναναβήσεσθαι δὲ καὶ τὸν γηώραν. Γηώραν δὲ φησὶν τὸν αὐθιγενῆ καὶ αὐτόχθονα, τοῦτ' ἔστι, Βαβυλώνιον· πλείστοι γὰρ ὅσοι τῶν Βαβυλωνίων εἶποντό τε τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, τοῦτο μὲν τὴν πρὸς αὐτοὺς συγγένειαν ἐσχηκότες, τοῦτο δὲ τῇ κατὰ νόμον λατρεία προσνευκότες. Ἐπειδὴ γὰρ μακροῦς

διατετελέκασιν ἐν τῇ αἰχμαλω- σία χρόνους, εἰκὸς δὴ που τῶν αὐθιγενῶν οὐ με- τρίαν αὐτοῖς προσενεμηῆσθαι πληθύν. Προσθεθήσεται τοίνυν ὁ γιῶρας, φησὶν, αὐτοῖς, τοῦτ' ἔστιν, ἔψεται καὶ ἀκολουθήσει καὶ ὁ αὐτόχθων αὐτοῖς. Λήψονται δὲ αὐτοὺς ἔθνη, καὶ εἰσάξουσιν εἰς τὸν τόπον αὐ- τῶν. Ὅτε γὰρ Κύρος ἀνῆκε τὸν Ἰσραήλ, τοῖς τῶν χωρῶν ἄρχουσι παραπέμπειν ἐκέλευσεν ἄπληγά τε καὶ ἀνεπιβούλευτον. Πέπραχε δὲ τοῦτο καὶ ὁ μετ' αὐτὸν τὰ τῶν Ἀσσυρίων σκῆπτρα διαδεξάμενος· Ξέρξης οὗτος ἦν. Ἐξεστι δὲ τοῖς ἐθέλουσιν ἐξακρι-βοῦν τὰ τοιάδε περιτυχεῖν τοῖς Ἑσδρα βιβλίοις, καὶ ἀπλανεστάτην ἐφ' ἅπασιν τοῖς εἰρημένους τὴν γνῶσιν ἐλεῖν. Ἀνέβαινον γὰρ ἐκ τῆς Ἀσσυρίων εἰς τὴν Ἰουδαίαν, διέποντος μὲν τὴν βασιλείαν Ζοροβάβελ τοῦ Σαλαθιήλ, ὃς ἦν ἐκ φυλῆς Ἰούδα, ἡγουμένου δὲ τοῦ ἱεροῦ τάγματος Ἰησοῦ τοῦ Ἰωσεδέκ τοῦ ἱερέως τοῦ μεγάλου. Ἔθνη δὲ οὖν παραπέμπουσιν αὐτοὺς, φησὶ, καὶ εἰσάξουσιν εἰς τὴν γῆν αὐτῶν, καὶ τὸν ἄνωθεν αὐτοῖς ἐκνεμηθέντα καθέξουσιν κλῆρον. Καὶ τὸ ἔτι παραδοξότερον, οἳ ποτε τῶν εἰδώλων θερα- 70.368 πευταὶ, οἱ θεοὺς ἐπιγραφόμενοι πολλοὺς καὶ ἀναρι- θμήτους πληθυνθήσονται ἐπὶ τῆς γῆς τοῦ Θεοῦ, εἰς δούλους καὶ δούλας, ἔσονται δὲ καὶ αἰχμάλωτοι, οἱ αἰχμαλωτεύσαντες αὐτούς. Οἱ γὰρ αἰχμάλωτον λα- βόντες τὸν Ἰσραήλ, συνανακομισθέντες αὐτῶ· καὶ ἀφιγμένοι, φησὶν, εἰς τὴν Ἰουδαίαν, τοῖς τοῦ νόμου ζυγοῖς ὑποθήσουσι τὸν αὐχένα, καὶ οἶον καλὴν καὶ σωτήριον ὑπομείναντες τὴν αἰχμαλωσίαν, Κύριον καὶ Θεὸν ἐπιγράψονται τὸν τῶν ὄλων Δημιουργόν. Ἡ γὰρ τοῦτο, φησὶν, ἢ ἐκεῖνό που τάχα βούλεται δηλοῦν, ὅτι οἱ πάλοι κρατήσαντες καὶ ἀποκομίσαντες μὲν τὸν Ἰσραήλ τῆς Ἰουδαίας, ὑποθέντες δὲ τοῖς ἰδίους ζυγοῖς, κυριευθήσονται καὶ αἰχμαλωτευθήσον- ται, Κύρου δηλονότι, Περσῶν τε καὶ Μήδων αὐτοὺς ἡρηκότων. Ἐν γὰρ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, τοῦτ' ἔστι, κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, ἀνεθήση μὲν ἐκ τῆς ὀδύνης καὶ τοῦ θυμοῦ σου· τοῦτ' ἔστιν ἐκ τῆς ὀργῆς τῆς ἐπηρ- τημένης σοι, θείας δηλονότι· διαφεύξῃ γὰρ τὴν πι- κράν δουλείαν, καὶ ἀνεθήση τῶν πόνων. Ἀλλὰ φέρε δὴ πάλιν, μεταπλάττοντες ὡς ἔνι τῆς ἱστορίας τὸ πάχος, εἰς θεωρίαν πνευματικὴν τοιοῦτόν τι γεγονός καταθρήσομεν. Ἦσαν μὲν γὰρ αἰχμάλωτοι ταῖς τῶν εἰδώλων λατρείαις προσκείμενοι, καὶ τὰ αὐτοῦ τοῦ πλεονεκτήσαντος σέβοντες κράτη. Ἄλλ' ἠλέησεν ὡς ἡδίκημένους ὁ πάντων Δημιουργός, πέπομφεν ἡμῖν ἐξ οὐρανοῦ λυτρωτὴν τὸν ἴδιον Υἱόν, ἐν ὀνόματι Κυ- ρίου, τοῦτ' ἔστιν, οὐχ ὡς ἓνα τῶν ἁγίων προφητῶν, ἀλλ' ἐν κυριότητος δόξῃ· ὃς καὶ πεπόρθηκεν οἷά τινα πόλιν ἀλαζόνα καὶ ὑβρίστρειαν, συνασπίζοντων αὐτῶ τῶν ὀπλομάχων αὐτοῦ, τοῦτ' ἔστι, τῶν ἁγίων ἀποστόλων· οἱ πᾶσαν ὡσπερ τοῦ διαβόλου τὴν χώ- ραν καταδηλώσαντες συνανεκόμεσαν ἑαυτοῖς, ὡς εἰς ἁγίαν πόλιν τὴν νοητὴν Ἱερουσαλήμ, φημὶ δὴ τὴν Ἐκκλησίαν, τοὺς ἡπατημένους καὶ ζυγῶ δουλείας ἐνησχημένους, οἱ καὶ ἐπληθύνθησαν ἐν τῇ γῇ τοῦ Θεοῦ, γεγόνασι τε εἰς δούλους καὶ δούλας. Οἱ δὲ πρὶν ὑπὸ χεῖρα καὶ αἰχμαλώτους ἔχοντες, τοῦτ' ἔστιν οἱ τῶν δαιμονίων θεραπευταὶ, καὶ τὰ ἐκείνων διδάσκον- τες ἔθνη, καὶ σαγηνεύοντες εἰς ἀπώλειαν, αἰχμά- λωτοι γεγόνασι, τοῦτ' ἔστι, νενίκηνται τοῖς κηρύ- γμασι τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ ὑπὸ Χριστῶ πε- πράχασιν· κατεκυρίευσεν γὰρ αὐτῶν προσηκαμένων δηλονότι τὴν πίστιν. Ἀνεπαύσαντο γὰρ καὶ ἐκ τῆς δουλείας τῆς σκληρᾶς, ἧς ἤδη φθάσαντες δεδουλεύ- κασι, πρὶν ὑπὸ Κυρίῳ γενέσθαι, καὶ τοῖς ὀπλομάχοις αὐτοῦ. 9Καὶ λήψῃ τὸν θρῆνον τοῦτον ἐπὶ τὸν βασιλέα Βαβυλῶνος, καὶ ἐρεῖς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ· Πῶς ἀναπέπαυται ὁ ἀπαιτῶν, καὶ ἀναπέπαυται ὁ ἐπι- σπουδαστής; Συνέτριψεν ὁ Θεὸς τὸν ζυγὸν τῶν ἁμαρτωλῶν, τὸν ζυγὸν τῶν ἀρχόντων· πατάξας ἔθνος θυμῶ, πληγῇ ἀνιάτῳ, παίων ἔθνος πληγῇ θυμοῦ, καὶ οὐκ ἐφείσατο, ἀνεπαύσατο πεποιθώς.9 Εἰς τοῦτο σκληρότητος τοῖς Βαβυλωνίοις διελάσαι φησὶ τὰς ἐκ τοῦ πολέμου συμφορὰς, καὶ αὐτῶ δὲ τῶ Ναβουχοδονόσορ, ὡς κατοικτεῖρεσθαι παρ' ἐχθρῶν, καὶ οὐς ἦν εἰκὸς οὐ φορητὰ πεπονθότας μονονουχὶ καὶ ἐπορχεῖσθαι κειμένῳ, τούτους ἐκ

περιτροπής, καὶ ἐπαληθῆσαι λοιπὸν, καὶ τῷ πλήθει τῶν συμβεβηκότων αὐτοῖς εἰς οἶκτον ἐλθεῖν, ἤγουν καὶ ἐτέρως θρηνηῖσαι πεσόντας, καὶ οὐχὶ δὴ πάντω, ἐποικτεῖροντας, ἐφ- 70.369 ἠδομένους δὲ μᾶλλον, καὶ τοῖς παρ' ἐλπίδα κατειλημμένοις ἐπιτωθάζοντας. Ἐξυφαίνει δὲ καὶ τὸν θρήνον αὐτοῖς ἅσμά τε δίδωσιν εἰκόσ τοῖς συμβεβηκόσιν. Ἐρεῖς γὰρ, φησὶ, Πῶς ἀναπέπαυται ὁ ἀπαιτῶν; Τὸ ἀναπέπαυται φησὶν εὐφήμως, ἀντὶ τοῦ, διόλωλέ τε καὶ πέρας ἔχει. Ἀπαιτοῦντα δὲ καὶ ἐπισπουδαστὴν ὀνομάζει τὸν Βαβυλώνιον, ὃς ἐκ πολλῆς ἄγαν ὑπερ- οψίας, οὐχὶ τοῖς ὁμόροις ἐπετίθει μόνοις τῆς ἑαυτοῦ πλεονεξίας τὸν ζυγὸν, ἀλλὰ γὰρ ἐν ταῖς ἄγαν ἀπωκι- σμέναις πόλεσί τε καὶ χώραις τοὺς φορολόγους ἐκ- πέμπων δασμοὺς ἀπῆτει καὶ τέλη. Θαυμάζουσι τοί- νυν πῶς ὁ τοιοῦδε πέπαυται, καὶ ἢ πάντα πλεονεκ- τοῦσα κατέληξε χεῖρ. Ὅτι δὲ οὐκ ἠγνοήκασι τοῦ πεσεῖν αὐτὸν τὰς αἰτίας καταδεικνῦντες φασί. Συνέτριψεν ὁ Θεὸς τὸν ζυγὸν τῶν ἀμαρτωλῶν, τὸν ζυγὸν τῶν ἀρχόντων. Ἀκούεις ὅπως ἄρχοντας ὀνομάζει φρόνημα τὸ ἀγέρωχον περιτιθεῖς αὐτοῖς; Ἐπεπήδων γὰρ, ὡς ἔφην, ἅπασιν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν, τοῖς ἰδίους αὐτοὺς ὑποφέροντες ζυγοῖς. Ἄρχειν δὲ ἦν ἔσθ' ὅτε ὁμοῦ καὶ σκοπὸς αὐτοῖς. Ἄλλ' ἐπάταξε, φησὶν, ὁ Θεὸς τὸ ὑπέροφρυ γένος, ἤγουν ἔθνος πατά- ξας πληγῆ ἀνιάτω. Ὁ δὲ πεπορθῶς ἐφ' ἑαυτῷ μέγα καὶ πεφρονηκῶς, καὶ οὐκ ἐκὼν ἀνεπαύσατο, τοῦτ' ἔστιν, οἴχεται πρὸς πέρας τὸ αὐτῷ πρεπωδέστατον, πληγῆν ὑπομείνας ἀνιάτον θυμοῦ, φειδοῦς ἀπάσης ἐξηρημένης. Ἄλλὰ ταυτὶ δὴ φάναι πρέποι ἂν καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς, καὶ οἷον ἐπαλαλάζειν τῷ Σατανᾷ, ἀπ- αιτοῦντι καὶ ἐπισπουδάζοντι, καὶ μάλα πικρῶς. Ἔγ- κειται γὰρ τῇ ἐκάστου διανοίᾳ, παρατρέπων αὐτὴν τῶν ἀρίστων καὶ ἀγαθῶν σπουδασμάτων τῶν ἐν εὐ- σεβείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ φημί, σὺν βίᾳ δὲ ὡσπερ ἀπο- φέρων ἐπὶ τὸ αὐτῷ δοκοῦν· καὶ οἷον τις πικρὸς δα- σμολόγος τὸ εἰς ἀμαρτίαν ἐπιμελὲς παρ' ἐκάστου ζη- τῶν. Ἄλλὰ συνέτριψεν ὁ Σωτὴρ τὸν ζυγὸν τῶν ἀμαρ- τωλῶν, ἀποβαλῶν μὲν ἐκεῖνον, ὑπενεγκῶν δὲ μᾶλλον ἡμᾶς τοῖς ἑαυτοῦ ζυγοῖς, καὶ πατάξας ἔθνος πληγῆ ἀνιάτω. Ἔθνος δὲ ποῖον, ἢ πάντως που τὸ τῶν δαι- μονίων, οἷς καὶ ἐπέταττεν εἰς τὴν ἄβυσσον ἀπελθεῖν; καὶ μὴν καὶ αἰκίας τὰς παγχαλέπους ἐπῆγεν· καὶ γοῦν ἀνακεκράγασι λέγοντες· "Ἐὰ, τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ; Ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ ἀπολέσαι ἡμᾶς."6 9 Πᾶσα ἡ γῆ βοᾷ μετ' εὐφροσύνης, καὶ τὰ ξύλα τοῦ Λιβάνου ἠψφράνθησαν ἐπὶ σοί, καὶ ἡ κέδρος τοῦ Λιβάνου ἀφ' οὗ σὺ κεκοίμησαι, οὐκ ἀνέβη ὁ κόπτων ἡμᾶς.9 Μέρους τοῦ θρήνου καὶ τοῦτο· καὶ ὅσον μὲν ἦκεν εἰς γε τὸν τῆς ἱστορίας λόγον, εὐφροσύνη γέγονεν ἐν πάσῃ τῇ γῆ, τῆς Ἀσσυρίων πεπορθημένης, καὶ καταλήξαν- τος τοῦ ἐπισπουδαστοῦ, καὶ παρὰ πάντων αἰτοῦντος τὸ ὑποτάττεσθαι δεῖν αὐτῷ, οὐς καὶ ξύλα τοῦ Λιβάνου ὁ προφητικὸς ὀνομάζει λόγος· τοὺς ἐν ἀρχαῖς που πάντως. καὶ ἐν δυνάμεσι τῶν ἐθνῶν κέδροις παρει- κάζων. Πλὴν οἷα τις δρυοτόμος ὁ Ναβουχοδονόσορ κατασειῶν αὐτοὺς τοῖς ἰδίους ὑπετίθει ζυγοῖς. Αἱ κέ- δροι τοίνυν, φησὶν, ἐπὶ σοί χαίρουσαι φασίν· Ἀφ' οὗ σὺ κεκοίμησαι, οὐκ ἀνέβη ὁ κόπτων ἡμᾶς. Εἰ δὲ δὴ βούλοιτό τις τὸν τοιοῦνδε λόγον ἐφαρμόσαι μόνοις τοῖς 70.372 ἐξ Ἰσραὴλ, περινοήσει τοιῶσδε. Λιβάνος ὄρος ἐστὶ παμμεγεθὲς κατὰ τὴν Φοινίκων γῆν, κέδροις τε καὶ λιβάνοις κατάκομον, δασύ τε καὶ εὐδενδρον· παρει- κάζει τοίνυν αὐτὸ πλειστάκις ἢ θεόπνευστος Γραφὴ τῇ τῶν Ἰουδαίων χώρα, διάτοι τὸ πλείστους ἐν αὐτῇ διαπρεπεστάτους εἶναι κατὰ τε δυναστείαν καὶ δόξαν, εἶναι γε μὴν καὶ ἐτέρους τοῖς τῆς ἱεροσύνης ἀυχήμα- σιν ὑψοῦ τε ἠρμένους καὶ οἷον εὐοσμοτάτους. Καὶ γοῦν ὁ προφήτης Ζαχαρίας, Λιβάνῳ μὲν παρεικάζων τὴν Ἰουδαίαν· κέδροις τε δρυσί τε καὶ πίτυσι τοὺς ἐν αὐτῇ. Πυρὶ δὲ παμφάγῳ τὴν Ῥωμαίων στρατείαν, τὴν μετὰ τὸν τοῦ Σωτῆρος σταυρὸν ὅλην αὐτῶν κατ- εμπρήσασαν τὴν χώραν. Οὕτω φησὶ· "ἘΔιάνοιξον, ὁ Λί- βανος, τὰς θύρας σου. Καὶ καταφαγέτω πῦρ τὰς κέ- δρους σου. Ὁλολυξάτω πίτυς, διότι πέπτωκε κέδρος. Ὁλολύξατε, δρυὲς τῆς Βασανίτιδος, ὅτι

κατεσπάρθη ὁ δρυμὸς ὁ σύμφυτος."6 Ἔστω τοιγαροῦν Ἰουδαίων ὁ λόγος ὡς ἀπὸ ξύλων τοῦ Λιβάνου εὐφραينوμένων τε καὶ λεγόντων τῷ Βαβυλωνίῳ καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτόν· Ἄφ' οὐ σὺ κεκοίμησαι, οὐκ ἀνέβη ὁ κόπτων ἡμᾶς. Ἀστείο- τατα δὲ σφόδρα μεμένηκε τῇ τοῦ λόγου τροπῇ. Ἐπειδὴ γὰρ ὡς ἀπὸ ξύλων τοῦ Λιβάνου γέγονεν ἡ φωνή, ταύτητοί φασι τὸ, Οὐκ ἀνέβη ὁ κόπτων ἡμᾶς. Μετὰ γὰρ τοι τὴν ἐκ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, οὐκέτι πρὸς αὐτοὺς ὁ ἐκ τῆς Ἀσσυρίων κενε- κίνηται πόλεμος. Ἐροῦμεν δὲ καὶ ἡμεῖς εἰκότως τῷ Σατανᾶ, οἱ πάλαι μὲν παρ' ἐκείνου πεπορθημένοι, ἐδραῖον δὲ λοιπὸν ἐσχηκότες ἐν Χριστῷ τὸ φρόνημα, καὶ νοῦν εἰς εὐσέβειαν ἀσφαλῆ, καὶ ἐρρίζωμένον, καὶ καρδίαν εὐθαλεστάτην· Ἄφ' οὐ σὺ κεκοίμησαι, οὐκ ἀνέβη ὁ κόπτων ἡμᾶς. 9 Ὁ ἄδης κάτωθεν ἐπικράνθη συναντήσας σοι· συνηγέρθησάν σοι πάντες οἱ γίγαντες οἱ ἄρξαντες τῆς γῆς, οἱ ἐγείραντες ἐκ τῶν θρόνων αὐτῶν πάν- τας βασιλεῖς ἐθνῶν. Πάντες ἀποκριθήσονται, καὶ ἐροῦσί σοι· Καὶ σὺ ἐάλως ὡσπερ καὶ ἡμεῖς· ἐν ἡμῖν δὲ κατελογίσθης· κατέβη εἰς ἄδου ἡ δόξα σου, ἡ πολλὴ εὐφροσύνη σου· ὑποκάτω σου στρώσουσι σῆψιν, καὶ τὸ κατακάλυμμά σου σκώ- ληξ.9 Ἔθος τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ προσωποποιεῖν ἔσθ' ὅτε, καὶ οἶον αὐτοῖς τοῖς πράγμασιν ἐφαρμόζειν φω- νὰς, ὁποῖόν ἐστι τὸ, "6 Αἰσχύνθητι Σιδῶν, εἶπεν ἡ θάλασσα· ἡ δὲ ἰσχὺς τῆς θαλάσσης εἶπεν· Οὐκ ὤδινον, οὐδὲ ἔτεκον, οὐδὲ ἔθρεψα νεανίσκους, οὐδὲ ὕψωσα παρθένους."6 Περιτίθησι μὲν γὰρ τὸν ἐπὶ τῷδε λό- γον τῇ Τυρίων πόλει πεπορθημένη κατὰ καιροὺς παρὰ τῶν Βαβυλωνίων· φαμὲν δὲ πρέπειν τῇ τῶν πραγμάτων φύσει τὸν λόγον. Οὕτω καὶ ὁ προφήτης Μιχαίας εἰσεκεκόμικέ που τὴν Ἰερουσαλὴμ πρὸς τὴν Βαβυλῶνα λέγουσαν· "6 Μὴ ἐπίχαιρέ μοι, ἐχθρά μου, ὅτι πέπτωκα καὶ ἀναστήσομαι. Διότι ἐὰν καθίσω ἐν τῷ σκότει, ὁ Κύριος φωτιεῖ μοι· ὀργὴν Κυρίου ὑπ- οίσω, ὅτι ἤμαρτον αὐτῷ, ἕως τοῦ δικαιῶσαι αὐτόν τὴν δίκην μου· καὶ ποιήσει τὸ κρίμα μου, καὶ ἐξάξει με εἰς τὸ φῶς. Ὅψομαι τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ὄψεται ἡ ἐχθρά μου, καὶ περιβαλεῖται αἰσχύνῃ ἡ λέγουσα 70.373 πρὸς μέ· Ποῦ Κύριος ὁ Θεός σου; Οἱ ὀφθαλμοί μου ἐπόψονται αὐτήν· νῦν ἔσται εἰς καταπάτημα ὡς πη- λὸς ἐν ταῖς ὁδοῖς ἡμέρας ἀλοιφῆς πλίνθου· ἐξάλειψίς σου ἡ ἡμέρα ἐκείνη."6 Καθ' ἣν δηλονότι ὁ Κύριος τε καὶ Μῆδοι Πέρσαις ἀναμιξ ἠρήκασιν τὴν Βαβυλωνίων. Προσωποποιεῖ τοιγαροῦν καὶ νῦν οὐδὲν ἦττον ὁ μα- κάριος προφήτης· παρωξύνθαι τε φησιν, ἡγουν πεπι- κράνθαι τὸν ἄδην καταβαίνουντι συναντήσαντα. Καὶ μοι τοῦ λόγου περιάθρει τὴν οἰκονομίαν. Καταδεί- κνυσι γὰρ διὰ τούτου μαιφόνον ὄντα καὶ αἱμάτων πλήρη, ὥστε καὶ ἔργον τῆς ἐνούσης ὠμότητος αὐτῷ πάντα σχεδὸν γενέσθαι τὸν ἄδην, ἦτοι τοὺς ὄντας ἐν ἄδου. Οὐ γὰρ διαλέλοιπεν ὁ ἀλαζῶν ἔθνη τε καὶ βασι- λεῖς ἄρδην ἀποκείρων, καὶ ψυχῶν ἀθλίων τὸν ἄδην ἀναπιμπλάς. Πάντες οὖν οἱ γίγαντες, φησὶ, τοῦτ' ἔστιν, οἱ κατ' ἰσχὺν ἐπίσημοι γεγονότες, καὶ πολλῶν ἄρξαντες ἐθνῶν, ἀνηρημένοι δὲ διὰ σοῦ, ἀποκριθή- σονται, καὶ ἐροῦσι, Καὶ σὺ ἐάλως ὡσπερ καὶ ἡμεῖς. Ἦσθα μὲν γὰρ ἄνθρωπος, φασίν, ἀλλ' οὐκ ἠξίους τοῦτο εἰδέναι καὶ φρονεῖν· ἀλλ' οὐδ' ἂν ὠήθης, ὅτι καὶ κρείσσων ἔσται τις τῆς σῆς. ὀφρύος, καὶ τῆς δυσ- αντήτου χειρὸς, εἰσὶ δὲ ὅτι καὶ θανάτου κρείττων, οὐκ ἔξω που τάχα τέθεικας τῆς ἐλπίδος, μόλις δὲ καὶ οὐχ ἐκόντα σε μάχαιρα πέπεικε Μηδικὴ διὰ πείρας αὐτῆς ἐκμαθεῖν, ὅτι καθ' ἡμᾶς ἦσθα καὶ αὐτός. Καὶ γοῦν ἐάλως, ὡσπερ καὶ ἡμεῖς. Κατέβη δὲ εἰς ἄδου ἡ δόξα σου, ἀντὶ τοῦ, ἐσβέσθη θανάτῳ· καὶ τὸ ἀμειδές τῆς φθορᾶς ἐπενήνεκται κράτος. Τὴν σὴν εὐφροσύνην ὄψεται καὶ μόλις τεθεικὸς ἐκ μέσου. Στρωθήσεται δὲ σῆψις μὲν ὑποκάτω σου, γενήσεται δὲ σοι καὶ ἄμφιον ὡς σκώληξ. Καὶ κοινὸν μὲν τοῦτο. Πεπονθόσι γὰρ ἅπαξ τοῖς ἀνθρωπίνοις σώμασι τὸ ἀποθανεῖν, συμβῆ- σεται πάντως σῆψις καὶ σκώληξ. Πλὴν ἐπ' ἐκείνου λέγεται καλῶς, ὡς ἐν τάξει πικρῶν ὄνειδισμῶν. Οἱ γὰρ εἰς λήθην πεσόντες τῆς ἑαυτῶν ἀσθενείας, καὶ ἐκ πολλῆς ἄγαν ὑπεροψίας, οὐδὲ ὅτι πείσονται τὰ ἀνθρώπινα προσδοκήσαντες, κατονειδίζοιεντο ἂν

εικό- τως· ὡς ἔν γε τῷ παθεῖν αὐτὰ μαθόντες μόλις, ἃ χρῆν εἰδότας ἐλέσθαι φρονεῖν μετριώτερα. Ὁ τοίνυν, φησὶν, ἐξιτήλοις καὶ βασιλικαῖς ἐνσπαταλήσας τρυ- φαῖς, ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις κείσεται περιστολῆς δίχα, καὶ ἠξιωμένος οὐδενὸς τῶν τοῖς τεθνεῶσι νενομισμένων. 9 Πῶς ἐξέπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὁ Ἐωσφόρος ὁ πρῶτ' ἀνατέλλων; συνετρίβη εἰς τὴν γῆν ὁ ἀπο- στέλλων πρὸς πάντα τὰ ἔθνη; 9 Ἄστηρ τῶν ὄτι μάλιστα περιφανεστάτων ὁ Ἐωσ- φόρος ἐστίν· ἀνίσχει δὲ βραχὺ πρὸ αὐγῆς, καὶ οἶονεῖ τις προάγγελος τῆς ἡλίου μαρμαρυγῆς. Ὅτι δὲ πλου- σίῳ φωτὶ καταλάμπεται, διαδειξίειεν ἂν αὐτὸ τουτὶ τὸ βραχὺ φαίνεσθαι πρὸ αὐγῆς. Ἐως μὲν γὰρ ἔτι τὸ αἰθέριον καταμελαίνεται σῶμα, μονονουχὶ φριγώσης νυκτὸς, καὶ ἐν ἀκμαῖς ὄντος τοῦ σκότους, ἐκφανε- στέραν ἔχουσι τὴν ἔκλαμψιν οἱ κατ' οὐρανὸν ὄντες ἀστέρες· ἡμέρας δὲ οὔσης ἐγγύς, καὶ οἶον ἐν πρώταις ἐσχατιαῖς τοῦ ἡλιακοῦ γεγονότος κύκλου, συστέλλεται πῶς τὸ ἐκάστου φῶς παραχωροῦν τῷ προὔχοντι, καὶ ἠττώμενον τῷ μείζονι σέλα. Ἀμφιλαφές δὲ οὕτως 70.376 ἐστὶ τὸ φῶς τοῦ Ἐωσφόρου, ὡς καὶ ἐν αὐγῇ φαίνε- σθαι, καὶ ταῖς ἡλίου βολαῖς γείτονά πῶς ποιεῖσθαι τὴν ἀνάδειξιν. Παρεικάζει τοίνυν Ἐωσφόρῳ τὸν Βα- βυλώνιον, διάτοι τὸ προὔχειν τῶν ἄλλων, καὶ μηδένα κατ' αὐτὸν ὀράσθαι τῶν ἐν ἀρχαῖς τε καὶ βασιλείαις· εἶναι δὲ οὕτω περιφανῆ καὶ περίοπτον, ὡς ἂν νοοῖτο καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἄστροις ὁ Ἐωσφόρος. Ἄλλ' ὁ τοιαύτη δόξη περιχεόμενος, φησὶν, ὑψοῦ τε ἠρμένος, καὶ ἀνικῆτοις εὐκλείαις λελαμπρυσμένος, πῶς ἐξ- έπεσεν ὡς ἐξ οὐρανοῦ; συνετρίβη δὲ καὶ εἰς τὴν γῆν ὡς ἀποστέλλων πρὸς πάντα τὰ ἔθνη; Τὸ δὲ ἀποστέλ- λων, ἀντὶ τοῦ κελεύων, φησὶν, ἢ καθ' ἕτερον τρό- πον. Ἐδόκει γὰρ πῶς αἰεὶ τοῖς Βαβυλωνίων τυράννοις ἅπαν ἀνθρώπων ἔθνος ὑπὸ χεῖρα ποιεῖσθαι τὴν ἑαυ- τῶν, χώρας τε ἀπάσας ὑπὸ ζυγὰ δουλείας ἐλθεῖν. Ἀποστέλλων γοῦν πρὸς πάντα τὰ ἔθνη, βῶλον αἰ- τοῦντες γῆς, καὶ ὕδωρ εἰς ἄγγος, οἶον ἐκ μέρους ζητοῦντες τὸ πᾶν, γῆν τέ φημι καὶ θάλασσαν, ὡς τῶν ὄλων ὄντες δεσπόται. 9 Σὺ δὲ εἶπας ἐν τῇ διανοίᾳ σου· Εἰς τὸν οὐρα- νὸν ἀναβήσομαι, ἐπάνω τῶν ἀστρων τοῦ οὐρα- νοῦ θήσω τὸν θρόνον μου, καθιῶ ἐν ὄρει ὑψηλῷ, ἐπὶ τὰ ὄρη τὰ πρὸς βορρᾶν τὰ ὑψηλὰ, ἀναβήσο- μαι ἐπάνω τῶν νεφελῶν, ἔσομαι ὁμοῖος τῷ Ὑψί- στῳ. Νῦν εἰς ἄδου καταβήση, καὶ εἰς τὰ θεμέλια τῆς γῆς. Οἱ ἰδόντες σε θαυμάσουσιν ἐπὶ σοὶ, καὶ ἐροῦσιν· Οὗτος ὁ ἄνθρωπος ὁ παροξύνων πᾶσαν τὴν γῆν, ὁ σεῖων βασιλεῖς, ὁ θεῖς τὴν οἰκουμέ- νην ὄλην ἔρημον, καὶ τὰς πόλεις καθεῖλε. Τοὺς ἐν ἐπαγωγῇ οὐκ ἔλυσε. 9 Ἀδοκῆτοις αὐτὸν συμφοραῖς ἐναλῶναι φησὶ, καὶ τοῖς παρ' ἐλπίδα παραδόξοις ὠμιληκότα, δι' αὐτῶν καὶ μόλις ἀναμαθεῖν τῶν πραγμάτων, ὅτι τε ἄνθρω- πος εἶη, καὶ τοῖς πρὸ αὐτοῦ τεθνεῶσι παραπλήσιος. Ὅσον μὲν γὰρ ἦκεν εἰς λόγους ὑπεροψίας, καὶ εἰς φρόνημα τὸ θεομισές, καὶ τῆς εἰς ἄκρον ἀλαζονείας ἔμπλεων· Ὀλίγα παραχωρεῖν ἐδόκει σοι, φησὶ, τοῖς τῆς θείας ὑπεροχῆς ὑψώμασι, βάσιμον ἔσσεσθαι σοὶ πῶς καὶ αὐτόν που τάχα προσεδόκας τὸν οὐρανὸν, καὶ θρόνοις τοῖς ὑπερτάτοις τὸν σὸν ἀμιλλήσεσθαι θάκον· ἐνόμισας ἀμαθῶς, ἰσόθεος εἶναι τις καὶ ὑπὲρ τὴν κτίσιν· ἐδόκεις ὑπερνεφῆς εἶναι τε, καὶ ἐπ' αὐ- τῶν ἰζῆσαι τῶν ἀστρων. Ἄλλ' ἤλωσ εἰκῆ τὰ τοιάδε πεφρονηκώς. Ἦλεγξε τὴν σὴν εἰκαιοβουλίαν τῶν πραγμάτων τὸ πέρας· καταβήση γὰρ εἰς ἄδου, καὶ εἰς τὰ θεμέλια τῆς γῆς. Καὶ ταῦτά φησιν, ἵνα τὸν χῶρον τάχα που σημαίνει τὸν κατωτάτω, τοῦτ' ἔστι, τὸ ἐξώτερον σκότος. Ἔση δὲ θαῦμα τοῖς ὀρώσι, φησὶ, καὶ μάλα εἰκότως. Αἱ γὰρ ἀθροοὶ μάλιστα τῶν παρ' ἐλπίδα μεταβολαί, καταπλήττουσι τοὺς θεωμένους. Τί δὲ τὸ θαῦμα, καὶ πῶς ἂν γένοιτο λόγος ὁ ἐπ' αὐτῷ· Ἐροῦσι γὰρ, Οὗτος ὁ ἄνθρωπος; παθόντα μόλις ἄνθρωπον ὀνομάζουσι· τάχα που τοῦτο εἰπεῖν δεδιότες πάλαι· Πλὴν οὗτος ὁ ἄνθρωπος, ὁ παροξύνων πᾶσαν τὴν γῆν, σεῖων βασιλεῖς, ὁ θεῖς τὴν οἰκουμέ- νην ὄλην ἔρημον, καὶ τὰς πόλεις καθεῖλε; τεθαυμά- κασιν εἰκότως, εἰ ἄνθρωπος εἷς ὅλης κατηρέθιστο τῆς ὑπ' οὐρανὸν, κατεδόνησε βασιλεῖς, ἐρήμην ἀπέφηνε τῶν οἰκούντων τὴν οἰκουμένην, κατέσεισε δὲ καὶ τὰς

70.377 πόλεις. Καὶ τί πρὸς τούτοις ἕτερον, τοὺς ἐν ἐπαγωγῇ οὐκ ἔλυσε; Ἐπεὶ δὲ τινα τῶν ἀντιγράφων ἔχει· τοὺς ἐν ἀπαγωγῇ, εἰ μὲν τις οὕτως βούλοιο νοεῖν, ἐροῦ- μεν, ὅτι τὸ τῆς ἀπαγωγῆς ὄνομα τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ τὴν ἐξανάστασιν τῶν ἐξ Ἰσραὴλ κατασημαίνειεν ἄν. Ἀπεκομίσθησαν γὰρ ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Ἀσσυρίων. Εἰ δὲ δὴ τοὺς ἐν ἐπαγωγῇ λέγοι τὸ γράμμα τὸ ἱερὸν, οὐδὲν ἦττον σὺ νοήσεις, ὅτι τοὺς ὄντας ἐν ἐπαγωγῇ θυμοῦ Κυρίου. Ἐπηνέχθη γὰρ αὐτοῖς ὄργη διὰ πολλὴν ἁμαρτίαν. Ὁ Ναβουχοδονόσορ οὐκ ἔλυσε, τοῦτ' ἔστιν, οὐκ ἀνήκε τῆς ταλαιπωρίας. Ἔδει γὰρ, ἔδει τὸν ἀλιτήριον, οὐκ ἀλαζόνα μόνον ὄρα- σθαι, ἀλλὰ γὰρ καὶ θεομάχον, καὶ πεπορθηκότα τὴν γῆν, καὶ σκληρὸν, καὶ ἀφιλοικτεῖμονα, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον εἰδότα ἔλεεῖν τοὺς ἐν ἐσχάταις ὄντας συμφο- ραῖς, καὶ πεπραχότας ἀθλίως. Ἐφαρμόσαι δ' ἄν τις καὶ μάλα εἰκότως τῇ τοῦ πάντα συντρίψαντος κε- φαλῇ, φημὶ δὴ τοῦ ἀρχεκάκου δράκοντος, τὰ ἱστορι- κῶς εἰρημένα. Ἦν μὲν γὰρ ἀπαιτῶν καὶ ἐπισπουδα- στῆς, καθ' οὓς ἤδη προεῖπαμεν τρόπους· πέπαυται δὲ, καὶ ἐκ μέσου γέγονε, καταπαίοντος αὐτὸν τοῦ Θεοῦ πληγῇ θυμῷ ἀνιάτῳ, καὶ κατέληξε κόπτων, οἷά τις δρυοτόμος εὐσθενῆς, τὰς κέδρους τὰς νοητὰς, ὧν καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ διαμέμνηται λέγων πρὸς τὸν τῶν ὄλων Θεόν· "ἘΑἰ κέδροι τοῦ Λιβάνου ἄς ἐφύτευσας."6 Ἐπειδὴ δὲ καταπεφοίτηκεν εἰς ἄδου πάντως που καταδεδικασμένος ὁ δεῖλαιος, ἐκεῖ τῇ παμφάγῳ συνεχόμενος φλογί, τεθαυμάκασι τοῦτο παθόντα, κατὰ γε τὸ εἶκος, αἰ πονηραὶ τε καὶ ὑπ' αὐτὸν δυνάμεις, καὶ τάχα που καὶ τεθρηνήκασι λέ- γουσαι· Καὶ σὺ ἐάλως ὥσπερ καὶ ἡμεῖς, ἐν ἡμῖν δὲ κατελογίσθης, καὶ τὰ τούτοις ἐφ' ἐξῆς. Ἦν μὲν γὰρ τό γε ἦκον εἰς δόξαν, ἐπίσημος ἐν ἀγγέλοις, καὶ ἐν ταῖς ἄνω δυνάμεσιν περιφανῆς, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐν τοῖς ἄστροις Ἐωσφόρος. Ἐξέπεσε δὲ καὶ συνετρίβη πεφρονηκῶς ὑπέρογκα, καὶ τὴν μόνην πρέπουσαν τῇ ὑπερτάτῃ φύσει τιμὴν τε καὶ δόξαν ἀρπάσαι τολ- μήσας, τό γε ἦκον εἰς ἐγχειρημάτων δύναμιν καὶ εἰς νοῦν τὸν ἐν αὐτῷ. Ἄλλ' ὡς φησὶν ὁ προφήτης· Καταβέβηκεν εἰς ἄδου, καὶ εἰς τὰ θεμέλια τῆς γῆς ὁ πάλαι σείων πᾶσαν τὴν γῆν, ὁ θεὸς τὴν οἰκουμέ- νην ὡς ἔρημον· ἐρήμην γὰρ τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας ἀπέφηνε τὴν ὑπ' οὐρανὸν, καὶ οὐδένα παντελῶς ἔχουσαν τῆς ἀρετῆς ἐργάτην. Καὶ οὐκ ἔλυσε μὲν τοὺς ἐν ἐπαγωγῇ. Κεχάρισται δὲ τοῦτο τοῖς αὐτὸ πεποιθόσιν ὁ Κύριος, εἰρηκῶς "Ἐτοῖς ἐν δεσμοῖς· Ἐξέλθετε, καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει· Ἀνακαλύφθητε."6 Καὶ μὴν καὶ τοῖς ὑπὸ θεῖαν ὄργην γεγονόσι διὰ τὸ τοῖς θείοις ἐμπαροινῆσαι νόμοις, ἀμνησικακῶς ἀφεί- τα ἐγκλήματα, καὶ ἀπαλλάξας δίκης τοὺς ἐξ ἀσθε- νεῖας ἀνθρωπίνης πολλοῖς ὑπενηνεγμένους πταίσμα- σιν. 9 Πάντες οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν ἐκοιμήθησαν ἐν τιμῇ, ἄνθρωπος ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, σὺ δὲ ῥιφήση ἐν τοῖς ὄρεσιν ὡς νεκρὸς ἐβδελυγμένος μετὰ πολλῶν τεθνηκότων ἐκκεκεντημένων μα- χαίραις, καταβαινόντων εἰς ἄδου.9 70.380 Ἐκ τῶν ὑπαρχθέντων ἔσθ' ὅτε, φησὶ, φορτικωτέ- ραν αὐτοῦ τὴν συμφορὰν διαδείκνυσι· καὶ ἀληθῆς ὅπερ ἔφην· εἰ μὴ δὲ τῶν ἴσων συνέβη τυχεῖν τοῖς ἄλλοις, τὸν οὕτω περιφανῆ καὶ ὑψαύχενα καὶ ἀσυγκρί- τοις ὑπεροχαῖς, εἰς τὸ ὑψοῦ τεθεῖσθαι δοκεῖν ἡμέ- νον. Οἱ μὲν γὰρ κεκοίμηνται, φησὶν, οὐ δίχα τιμῆς, οὔτε μὴν ἔξω που τῶν ὅτι μάλιστα φιλαιτάτων αὐ- τοῖς ἐνδαιτημάτων. Σὺ δὲ καὶ τούτων ἀμοιρήσας παντελῶς, ἐν ὄρεσι κείσῃ βδελυρὸς, καὶ ἐρριμμένος, τοῦτ' ἔστιν, ὀδωδῶς τε καὶ ἀτερπῆς εἰς θέαν. Τί γὰρ ἂν γένοιτο βδελυρῶτερον σώματος νεκροῦ καὶ πε- ριστολὴν οὐκ ἔχοντος; Κείσῃ δὴ οὖν ὁμοῦ τοῖς ἄλ- λοις, οἱ μαχαίρας ἔργον γεγόνασι Μηδικῆς, οὐδενὸς ἐπὶ σοὶ θρηνήσαντος, οὐ τὸ τοῖς τεθνεῶσι ἀκολουθοῦν ἐπιστάξαντος δάκρυον, οὐκ ἐνταφίοις τιμήσαντος· οἰκτρὸς δὲ οὕτως καὶ ἐρριμμένος, ὡς μηδενὸς τῶν ἄλλων διενεγκεῖν, οἱ καὶ γεγόνασιν ὑπὸ χεῖρα σὴν, καὶ ἀσημότατοι παντελῶς. Εἰδέναι δὲ ἀναγκαῖον, ὅτι μέχρι τούτων ὁ θρῆνος στήσεται. 9 Ὁν τρόπον ἱμάτιον πεφυρμένον ἐν αἵματι, οὐκέτι καθαρὸν, οὕτως οὐδὲ σὺ ἔσῃ καθαρὸς· διότι τὴν γῆν μου

ἀπώλεσας, καὶ τὸν λαόν μου ἀπέκτεινας, οὐ μὴ μείνης εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον.⁹ Τὰ παγχάλεπα τῶν δυσσεβημάτων δυσέκπλυτά τέ ἐστι, καὶ τοῖς δεδρακόσιν αὐτὰ βαφῆς τινος δίκην ἐγκεχρωσμένα καταθεῶτό τις ἄν. Ἀποδείκνυσι γε- μὴν αὐτοὺς τῆς εἰς λῆξιν ἠκούσης ἀγανακτήσεως πεπραχότας ἄξια, καὶ δίκης ἀξίους τῆς ἰσορρόπου τοῖς αἰτιάμασιν. Οὐκοῦν οὐκ ἀπαλλαχθήσῃ, φησὶ, τῶν πλημμελημάτων, οὐδ' ἂν γένοιο καθαρὸς, καὶ κατ- οικτείρεσθαι πρέπων. Ἔση δὲ οὕτω μεμολυσμένος, καὶ ἀναπόβλητον ἔχων τῆς μαιφονίας τὸ ἔγκλημα, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἰμάτιον αἵματι πεφυρμένον. Ἀπώλεσας γὰρ τὴν γῆν τὴν ἁγίαν, ἀπέκτεινας δὲ καὶ τὸν ἐκνεμηθέντα μοι λαόν· "Ἔ" ὅτε γὰρ διεμέριζε,"⁶ φησὶν, "ἔ" ὅ Ὑψιστος ἔθνη, οὐς διέσπειρεν υἱοὺς Ἀδάμ, ἔστησεν ὅρια ἔθνων, κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων Θεοῦ· καὶ ἐγενήθη μερὶς Κυρίου λαὸς αὐτοῦ Ἰακώβ, σχοί- νισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραήλ."⁶ Πάνδεινον οὖν ἄρα τὸ κατεπαίρεσθαι τῆς τοῦ Κυρίου γῆς, τοῦτ' ἔστι, τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὰ τῆς μαιφονίας τολμήματα πληροῦν, κατὰ τοῦ ἐκνεμηθέντος λαοῦ τῷ Χριστῷ. Ἔσται γὰρ κατ' οὐδένα τρόπον καθαρὸς, ὁ τοῖς οὐ- τως ἐκτόποις ἐναλοὺς ἐγκλήμασιν. Φαίη δ' ἂν οἶμαί τις, τὰς ἐπὶ γε τῇ Ἰουδαίᾳ, καὶ αὐτοῖς δὲ τοῖς Ἰε-ροσολύμοις συμφορὰς ἐκνενοηκῶς· Ἄρα γὰρ αὐτό- μολος ἦκεν ὁ Βαβυλωνίων τύραννος, καὶ κατεστρά- τευσε τῆς Ἰουδαίων γῆς, εἶλε δὲ καὶ τὴν ἁγίαν πό- λιν, οὐκ ἀφέντος αὐτῷ τοῦτο δράσαι Θεοῦ, μᾶλλον δὲ οὐκ αὐτῷ δεδωκότος; καίτοι φησὶν αὐτὸς ὁ προφή- της ἡμῖν Ἡσαΐας; ὅτι "Ἔ" Συριεῖ Κύριος μυΐας, ὃ κυριεῖται μέρους ποταμοῦ Αἰγύπτου, καὶ τῇ με- λίσσῃ, ἣ ἐστὶν ἐν χώρᾳ τῶν Ἀσσυρίων, καὶ ἐλεύ- σονται πάντες, καὶ ἀναπαύσονται ἐν ταῖς φάραξι τῆς χώρας, καὶ ἐν ταῖς τρώγλαις τῶν πετρῶν, καὶ εἰς τὰ σπήλαια, καὶ εἰς πᾶσαν ῥαγάδα, καὶ ἐν παντὶ 70.381 ξύλω."⁶ Πῶς οὖν ἄρα τοῖς νεύμασιν ὑπηρετήσας ὁ Βαβυλώνιος ἀνεξίτητον ἔχει τὸ ἔγκλημα, καὶ οὕτω κεκόλασται δεινῶς, ὡς ἐπέκεινα μηδὲν ὀραῖσθαι τῆς ἐπενεχθείσης ὀργῆς αὐτῷ; Ναὶ καὶ μάλα εἰκότως. Ἡθέλησε μὲν γὰρ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς ἀπονενευκότα πρὸς ἀπόστασιν ἐλέγξει τὸν Ἰσραήλ, καὶ συμμέτροις αἰκίαις ἀναπειῖσαι παλινδρομεῖν εἰς τὴν αὐτῷ συν- ἦθη λατρείαν, φημί δὴ τὴν νομικὴν. Ὁ δὲ, καίτοι πρὸς τοῦτο ἡγμένος, θηρίου δίκην ἀμείλικτος ἦν, καὶ ἀχαλίνοις ἐχρήσατο τοῖς θυμοῖς, καὶ γοῦν ἐγκαλεῖται Θεοῦ λέγοντος ἐναργῶς· "Ἔ" Ἐζήλωκα τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ τὴν Σιών ζῆλον μέγαν, καὶ θυμῷ μεγάλῳ ἐγὼ ὀργίζομαι ἐπὶ τὰ ἔθνη τὰ συνεπιτιθέμενα· ἀνθ' ὧν ἐγὼ μὲν ὠργίσθην ὀλίγα· αὐτοὶ δὲ συνεπέθεντο εἰς κακά."⁶ Ὡσπερ δὲ σκεῦος ὄντα θυμοῦ καὶ ὀργῆς τὸν Φαραῶ καὶ ὑποκείμενον ἤδη κολάσει δι' οἰκεῖα πταίσματα ἐξήγειρε, καθά φησὶν αὐτὸς, ἴν' ἐνδείξηται ἐν αὐτῷ, τὴν τε ἰδίαν δύναμιν, καὶ τῆς δικαιοκρισίας τὸ ἀκρι- βές· οὕτω νοήσεις καὶ ἐπὶ τοῖς Βαβυλωνίοις. Σκευὴ γὰρ ὄντες ὀργῆς, καὶ κολασθῆναι δικαίως ὀφείλοντες, ἐπηνέχθησαν τοῖς Ἱεροσολύμοις· ἵνα παιδεύ- σαντες τὸν Ἰσραήλ, ἐξαιτηθεῖεν μετὰ τοῦτο καὶ αὐτοὶ τὴν αὐτοῖς ὅτι μάλιστα πρέπουσάν τε καὶ ἀρμοδιωτάτην κόλασιν. 9Σπέρμα πονηρὸν, ἐτοίμασον τὰ τέκνα σου σφαγῆναι ταῖς ἀμαρτίαις τοῦ πατρὸς σου, ἵνα μὴ ἀναστῶσιν, καὶ ἐμπλήσωσιν τὴν γῆν πολέ- μων. Καὶ ἐπαναστήσομαι αὐτοῖς, λέγει Κύριος Σαβαώθ, καὶ ἀπολῶ αὐτῶν ὄνομα, καὶ κατάλειμ- μα, καὶ σπέρμα.⁹ Πάνδεινα μὲν δέδρακε κατὰ παντὸς ἔθνους ὁ Να- βουχοδονόσορ, καὶ οἱ μετ' αὐτὸν δὲ καὶ ἐξ αὐτοῦ γε- γονότες, μέχρι Βαλτάσαρ, ταῖς τοῦ πατρὸς ἐπόμενοι δυστροπίαις, ὑπερήλαντο τὰ ἐκείνου, ὡμοί τε καὶ ἀπνηεῖς κατὰ παντὸς γεγόνασιν ἔθνους, κατεπεφύοντό τε τοῦ Ἰσραήλ, καίτοι γεγόνασιν ἐν αἰχμαλωσίᾳ καὶ ζυγῷ δουλείας ἐνησχημένοι. Πεφρονήκασιν δὲ οὕτω τι μέγα, καὶ κατ' αὐτῆς τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης, ὥστε καὶ τὸν ἀλιτήριον Βαλτάσαρ, ποιοῦντα πότον τοῖς μεγί- στασιν αὐτοῦ, παρενεγκεῖν εἰς μέσον τὰ σκευὴ τὰ ἅγια, καὶ πιεῖν ἐν αὐτοῖς ταῖς παλλακίσιν ὁμοῦ καὶ ταῖς παρακοίταις αὐτοῦ, ὅτε καὶ ἐξῆλθεν ἀστράγαλος χειρὸς, καθά φησὶν ὁ Δανιήλ, καὶ γραφὴν ἐν τῷ τοίχῳ πεποιήται· Μάνη, Θεκέλ, Φαρές· ὃ δὴ καὶ διερμη-

νεύων ὁ θεσπέσιος Δανιήλ, μεμερίσθαι μὲν ἔφη τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, δεδόσθαι δὲ Μήδοις καὶ Πέρσαις. Φασὶ τοιγαροῦν ὀλόρριζον ἀπολέσθαι τότε τὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορ γένος, καὶ μὲν τοι τὸ Βαλτάσαρ, ὥστε μηδένα τὸ παράπαν ἐξ αἵματος αὐτῶν ἐπιβῆναι μετ' αὐτοὺς τοῖς παρ' αὐτοῖς βασιλείας θάκοις. Τοῦτο, οἶμαι, διὰ τῶν προκειμένων ἡμῖν ὁ προφητικὸς δια- δείκνυσι λόγος. Ἄθρει γὰρ ὅπως κατὰ παντὸς τοῦ πονηροῦ σπέρματος ἡ θεία κεχώρηκεν ὀργή. Ἐτοί- μασον γὰρ, φησὶ, τὰ τέκνα σου σφαγῆναι ταῖς ἀμαρ- τίας τοῦ πατρός σου. Ἐπειδὴ γὰρ οἱ πατέρες γεγό- νασιν ἀσεβεῖς, πέπαυται τὸ ἐξ αὐτῶν σύμπαν ἐσόμε- νον γένος. Διὰ ποίαν αἰτίαν; Ἴνα μὴ ἀναστῶσι, φησὶ, καὶ τὴν γῆν κληρονομήσωσι, καὶ ἐμπλήσωσι τὴν γῆν πολέμων· τοῦτ' ἔστιν, ἵνα μὴ ταῖς τῶν πατέρων 70.384 ἀγερωχίαις ἐπόμενοι, καὶ προγονικῆς δυσσεβείας γενόμενοι ζηλωταὶ, κατεμπλήσωσι μὲν πολέμου τὴν γῆν, καθάπερ ἀμέλει κάκεῖνοι, γένοιτο δὲ αὐτῆς καὶ κύριοι. Καὶ ἐπαναστήσομαι αὐτοῖς, λέγει Κύριος Σαβαώθ, καὶ ἀπολω αὐτῶν ὄνομα καὶ κατάλειμμα, καὶ σπέρμα. Ὅνπερ γὰρ τρόπον τοῖς εὐαρεστήσας· τῶν βασιλέων τοῦ Ἰσραὴλ υἱοὺς τετάρτους ἐπηγ- γείλατο Θεὸς καθήσεσθαι ἐπὶ τῶν θρόνων αὐτῶν, ἐκτείνων τὴν εὐλογίαν καὶ εἰς τὸ ἐξ αὐτῶν ἐσόμενον γένος· οὕτω τῶν ἄγαν γεγονότων δυσσεβῶν ἀνα- κόπτει τοῦ γένους τὴν ἐπίδοσιν. Οἱ γὰρ ἀσεβεῖς, φησὶν, ὀλόρριζοι ἐκ γῆς ὀλοῦνται. Ἀκουέτω δὴ οὖν καὶ ὁ πάντων ἐχθρὸς, ὁ τῆς ἀμαρτίας εὐρέτης, καὶ ἀπάντων ἡμῖν παραίτιος γεγονῶς τῶν κακῶν· Ὅν τρόπον ἱμάτιον ἐν αἵματι πεφυρμένον, οὐκ ἔσται καθαρὸν, οὕτως οὐδὲ σὺ ἔση καθαρὸς, διότι τὴν γῆν μου ἀπώλεσας, καὶ τὸν λαόν μου ἀπέκτεινας. Οὐ γὰρ ἠρκέσθη τῷ μεταστῆσαι πρὸς παράβασιν τὴν τοῦ γένους ἡμῶν ἀρχὴν, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἅπασαν τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἀποβουκολῆσαι Θεοῦ, καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀποκομίσας ἀγάπης τὸν ἐπὶ γῆς ἄνθρωπον, ἴδιον ἀπέφηνε προσκυνητὴν, καὶ τοῖς τῆς ἀπωλείας ἐνήκε βόθροισ. Οὐκοῦν οὐκ ἔσται καθαρὸς, ἀλλ' οὐδὲ με- μένηκεν εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον· οὐ γὰρ μέχρι παντὸς κεκράτηκε τῶν ἠδικημένων, ἀνασειράζοντος Θεοῦ τὴν πλεονεξίαν, καὶ ἀνακόπτοντος τῆς καθ' ἡμῶν σκαιότητος τὰς ὀρμάς. Ἀπόλωλε γὰρ ὁμοῦ τοῖς ἰδίους τέκνοις, τοῦτ' ἔστι, τοῖς ἀκαθάρτοις δαίμοσι· σπέρμα γὰρ ἦσαν πονηρόν. Ἀπολώλασι σειροῖς ζόφου τεταρταρωμένοι, καθά φησι τοῦ Σωτῆρος ὁ μαθητῆς, ἵνα μὴ ἀναστῶσι καὶ τὴν γῆν κληρονομήσωσι, καὶ ἐμπλήσωσι τὴν γῆν πολέμων. Ἐκβέβληνται γὰρ τῆς καθ' ἡμῶν τυραννίδος, καὶ γέγονεν ἡμῖν εἰρήνη Χρι- στός. Ὡς γὰρ ὁ μακάριος γράφει Παῦλος· "Ἐν εἰ-ρήνῃ τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν, φρουρήσει τὰς καρδίας ἡμῶν, καὶ τὰ νοήματα ἡμῶν."⁶ Συνέβη δὲ τοῦτο παθεῖν αὐτοὺς τίνα τρόπον, αὐτὸς ἡμῖν ὁ τῶν ὅλων Θεὸς σαφηνιεῖ λέγων· Καὶ ἐπαναστήσομαι αὐτοῖς, λέγει Κύριος Σαβαώθ, καὶ ἀπολω αὐτῶν τὸ ὄνομα, καὶ κατάλειμμα, καὶ σπέρμα. ⁹Τάδε λέγει Κύριος· Καὶ θήσω τὴν Βαβυλωνίαν ἔρημον, ὥστε κατοικεῖν ἐχίνους, καὶ ἔσται εἰς οὐδέν· καὶ θήσω αὐτὴν πηλοῦ βάραθρον εἰς ἀπ- ὄλειαν.⁹ Ἔοικεν εἶναί τις τῶν κατὰ πλάτος εἰρημένων ἀνα- κεφαλαίωσις συντομωτάτη τὸ προκείμενον ἡμῖν ῥητόν. Δηλοῖ γὰρ ἕτερον οὐδέν, πλην ἐκεῖνό που πάντως, ὡς ἀνθρώπων μὲν ἔρημος ἔσται παντάπασιν ἢ Βαβυλωνίων, ζῶων δὲ πλήρης, οἷς ἐνδιαίτημα φίλον ἢ ἔρημία. Ἐπειδὴ δὲ πλείστην, κατὰ τὸ εἰκὸς, ὑδάτων ἔχει καταφορὰν, φασὶ δὲ καὶ ποταμὸν αὐτὴν τέμνειν δίχα, συμβέβηκεν οὐδενὸς τῶν ναμάτων τὴν ῥύμην παροχετεύοντος, ἐφ' οὗς ἦν ἀκόλουθον ἵεναι τό- πους, διασκίδνασθαί τε κατὰ πάσης τὸ ὕδωρ, καὶ τελμάτων ἀποτελέσαι τὴν πληθύν, ὡς πάλαι λαμπρὰν καὶ διαβόητον, βασιλίδα τε τῶν ἄλλων, καὶ ἐνδοξοτά- την κατωνομασμένην, πηλοῦ βάραθρον γενέσθαι καὶ τοῖς ἐμπίπτουσιν εἰς ἀπώλειαν. 70.385 ⁹Τάδε λέγει Κύριος Σαβαώθ· Ὅν τρόπον εἴρηκα, οὕτως ἔσται, καὶ ὃν τρόπον βεβούλευμαι, οὕτως μενεῖ, τοῦ ἀπολέσαι τοὺς Ἀσσυρίους ἐπὶ τῆς γῆς τῆς ἐμῆς, καὶ ἐπὶ τῶν ὀρέων μου· καὶ ἔσσονται εἰς καταπάτημα, καὶ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῶν ὁ

ζυγός αὐτῶν· καὶ τὸ κῦδος αὐτῶν ἀπὸ τῶν ὤμων ἀφαιρεθήσεται.⁹ Προφητεύει μὲν ὁ μακάριος Ἡσαΐας ἐν βασιλείᾳ Ὀζίου, καὶ Ἰωάθαμ, καὶ Ἄχαζ, καὶ Ἐζεχιουῒοικε δὲ τουτοῖσι ποιεῖσθαι τοὺς λόγους, τοὺς κατὰ γε φημί τῆς Βαβυλῶνος, ἢ καὶ ἀπάσης τῆς Ἀσσυρίων γῆς· περιόντος ἔτι καὶ τὴν βασιλίδα τιμὴν μετὰ χει- ρας ἔχοντος τοῦ Ὀζίου, ὅς ἐστι καὶ Ἀζαρίας. Ἐπειδὴ δὲ βασιλεύοντος Ἐζεχίου κατεστράτευσε τῆς Ἰου- δαίας Σενναχειρεῖμ ὁ Ἀσσύριος, καὶ πλείστας μὲν εἶλε τῆς Σαμαρείας πόλεις, ἐλήλεγκται δὲ διὰ χειρὸς Θεοῦ, καὶ αὐτοῖς ἐπιπηδήσας τοῖς Ἱεροσολύμοις· ἀπέθανον γὰρ ἐν μιᾷ νυκτὶ τῶν ἀλλοφύλων ἑκατὸν καὶ ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδες, ἀγγέλου χειρὶ δαπα- νώμεναι· ταύτης ἔνεκα τῆς αἰτίας, ἵνα μὴ τι τῶν παρὰ Θεοῦ πρὸς παράκλησιν τοῦ Ἰσραὴλ εἰρημένων διαπίπτειν δοκεῖ, προαναφωνεῖ καὶ τοῦτο καὶ φησιν, ὅτι Ὀν τρόπον εἴρηκα, οὕτως ἔσται· κατοικήσεται γὰρ, φησὶν, εἰς πληοῦ βάραθρον ἢ Βαβυλωνίων· ἔσται δὲ καὶ ἡρημωμένη, μενεῖ δὲ κάκεῖνο· καὶ πάντη τε καὶ πάντως ἐκτελευτήσῃ, φησὶν, εἰς αἴσιον πέρασ, ὃ βεβούλευμαί τε καὶ ταῖς παρ' ἐμαυτοῦ κεκύρωκα ψῆφοις, τοῦ ἀπολέσαι τοὺς Ἀσσυρίους ἐπὶ τῆς γῆς τῆς ἐμῆς, καὶ ἐπὶ τῶν ὀρέων μου· καὶ ἔσονται εἰς καταπάτημα· ἀφαιρεθήσεται δὲ καὶ ζυγός αὐτῶν, καὶ τὸ κῦδος αὐτῶν ἀπὸ τῶν ὤμων αὐτῶν. Ἀπέσταλτο μὲν γὰρ παρὰ τοῦ Σενναχηρεῖμ ὁ Ῥαψάκης ἐκ Λαχεῖς εἰς Ἱερουσαλήμ. Εἶτα ταῖς Βαβυλωνίων στρατιαῖς ὅλην ἐν κύκλῳ περισχῶν, τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης κατα- πεφλυάρηκεν οὐ μετρίως· καὶ βαρβαρικῶ φρονήματι πρέπουσαν ἠφίει φωνήν· "Ὁμὴ γὰρ ἀπατάτω, φησὶν, ὑμᾶς Ἐζεχίας λέγων, ὅτι ῥύσεται ὑμᾶς ὁ Θεὸς ἐκ χειρὸς Ἀσσυρίων."⁶ Ζυγὸν δὲ δουλείας τοῖς ἄνωθεν ἐλευθέρους ἐπιρρίψαι ζητῶν, μέγα τὸ κῦδος, τοῦτ' ἔστι, δόξαν, ἑαυτῶ τε καὶ τῶ οἰκείῳ δεσπότη περιτι- θείς, εἰς ἀδόκητον κατενήνεκται συμφοράν. "Ὁ Ἄνα- στάντες γὰρ, φησὶ, τὸ πρῶτ, εὔρον πάντα τὰ σώματα νεκρά."⁶ Ἔγνω δὲ διὰ πείρας, ὅτι τέ ἐστιν παναλκῆς ὁ τῶν ἀγίων προεστηκώς, καὶ τοῖς θείοις αὐτοῦ νεύ- μασι τὸ ἀντιστατοῦν οὐδέν. 9 Αὕτη ἡ βουλή ἦν βεβούλευται Κύριος ἐπὶ τὴν οἰκουμένην ὅλην· καὶ αὕτη ἡ χεὶρ ἢ ὑψηλὴ ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη τῆς οἰκουμένης ὅλης. Ὁ γὰρ Θεὸς ὁ ἅγιος βεβούλευται, τίς διασκεδάσει; καὶ τὴν χεῖρα τὴν ὑψηλὴν τίς ἀποστρέψει;⁹ Ἰστέον δὴ πάλιν, ὡς οὐ κατὰ πάσης τῆς οἰκουμέ- νης, ἤτοι τῆς ὑπ' οὐρανὸν, ἢ τῆς προφητείας τῆς ἔν γε τούτοις ἔρχεται δύναμις, γέγονε δὲ μᾶλλον ὁ τῆς προαγορεύσεως λόγος κατὰ πάσης τῆς Ἀσσυρίων γῆς, ἦν καὶ οἰκουμένην ἀποκαλεῖ, διάτοι τὸ εἶναι πολλὴν καὶ εὐρεῖαν, ἔθνεσί τε μυρίοις καὶ ἀριθμοῦ κρείττοσιν ἀναπεπλησθαι πλουσίως. Οὐκοῦν τὰ εἰρη- μένα, φησὶ, κατὰ πάσης ἤξει τῆς Ἀσσυρίων γῆς, 70.388 ὅτι τε πάντη τε καὶ πάντως εἰς πέρασ ἐκβήσεται τὰ προηγγελμένα, παραλύοντος δὲ οὐδενὸς τὴν ἐπαγω- γὴν, ἠγγουν ἐπαμύνειν τοῖς ὑπὸ θεῖαν ὀργὴν ἰσχύον- τος, προσαποφαίνει λέγων· Ἄ γὰρ ὁ Θεὸς ἅγιος βεβούλευται, τίς διασκεδάσει; καὶ τὴν χεῖρα τὴν ὑψηλὴν τίς ἀποστρέψει; Ἀποκείρει μὲν γὰρ εἰσάπαν τὴν τῶν Βαβυλωνίων ἐλπίδα· προσεμπεδοῖ δὲ χρησί- μως τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ, εἰς τὸ ἀραρότως διακειῖσθαι καὶ φρονεῖν, ὅτι πάντη τε καὶ πάντως ἀποπερανεῖ τὰ ἐπηγγελμένα πανσθενεστάτη τε ὑπάρχουσα, καὶ κα- τακρατοῦσα τῶν ὄλων, ἢ θεία τε καὶ ὑπερτάτη χεὶρ. Ἐπειδὴ γὰρ ᾤοντο δεινὴν καὶ δυσάντητον τὴν τῶν Ἀσσυρίων ὑπάρχειν ἰσχὺν καὶ παραχωροῦσαν οὐδενὶ, καὶ τὸ ἠτᾶσθαι παραιτουμένη, ἀπιστήσῃ δὲ ἦν διὰ τοῦτο εἰκὸς τοῖς τῆς προφητείας λόγοις· ταύτητοι καὶ μάλα εἰκότως τοῦτο παθεῖν οὐκ ἔα· μόνον δὲ οὐχὶ καὶ ἐκδυσωπεῖ, καὶ τῆς ἀπιστίας τὴν νόσον προαποκείρει λέγων· Τὴν χεῖρα τὴν ὑψηλὴν τίς ἀπο- στρέψει; 9 Τοῦ ἔτους οὗ ἀπέθανεν Ἄχαζ, ἐγενήθη τὸ ῥῆμα τοῦτο· Μὴ εὐφρανθεῖτε, πάντες οἱ ἀλλόφυλοι· συνετρίβη γὰρ ὁ ζυγός τοῦ παῖοντος ὑμᾶς. Ἐκ γὰρ σπέρματος ὄφρων ἐξελεύσονται ἔκγονα ἀσπίδων, καὶ τὰ ἔκγονα αὐτῶν ἐξελεύσονται ὄφεις πετόμενοι.⁹ Διάφοροι κατὰ καιροὺς ἀποκαλύψεις ἐγένοντο τοῖς ἀγίοις προφήταις, καὶ τῇ φύσει τῶν πραγμάτων συμβαίνουσαι πρὸς ὄνησιν τῶν τληνικάδε. Καίτοι γὰρ

ἀπεσκληρότα τὸν Ἰσραὴλ καὶ τῶν θείων νόμων ἀφειδηκότα μεταπλάττειν ἤθελεν εἷς γε τὸ χρῆναι τὰ ἀμείνω φρονεῖν ὁ τῶν ὅλων Θεὸς, πολυτρόπως εὐεργετῶν, καὶ τοῖς μὲν ἀνθεστηκόσιν αὐτῷ κατ-εξανισταῖς τὴν ὀργὴν, ἀνακομίζων δὲ τοὺς τὴν ἁγίαν οἰκοῦντας πόλιν, φημὶ δὴ τὴν Ἱερουσαλήμ, εἰς ἐλπί-δας ἀγαθὰς, ἴν' εἰδεῖεν ὡς εἷς τε καὶ μόνος ἐστὶν ὁ τῶν ὅλων Κύριος, καὶ ἕτερος μὲν παρ' αὐτὸν οὐδεὶς. Αὐτοὶ δὲ τῇ κτίσει τὸ σέβας παρὰ τὸν Κτίστην ἀν-ἀπτοντες, καὶ σπουδὰς τοῖς ψευδωνύμοις προσκομίζον-τες θεοῖς, προσκεκρούκασιν οὐ μετρίως. Τοιαύτην τινὰ καὶ νῦν οἰκονομίαν ἢ τῶν προκειμένων ἡμῖν προφητικῶν ἀναγνωσμάτων ὑπεμφαίνει δύναμις. Δεῖ δὲ, οἶμαι, τὰ ἱστορικῶς γεγονότα προαφηγήσα-σθαι, καὶ διειπεῖν ἕκαστα σαφῶς· ἔσται γὰρ οὕτω τοῖς ἐντετυχομένοις ἐναργὲς ὅτι μάλιστα τὸ δηλούμε-νον. Βεβασίλευκε τοίνυν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ Ὀζίας, ὁ καὶ Ἀζαρίας. Οὗτος γέγονε μὲν εὐσεβείας ἐπιμελητής. Ἐποίησε γὰρ τὸ εὐθεῖς ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου, καθὰ γέγραπται περὶ αὐτοῦ. Δυνατώτατος δὲ καὶ δυσάντητος κομιδῇ τοῖς δι' ἐναν-τίας, ἤγουν τοῖς ἀλλογενέσι, τὴν ἐν τοῖς πολέμοις ἀντεξάγων ἰσχύν. Πολλὰς γοῦν ἐκπολιορκήσας εἶλέ-τε καὶ πεπόρθηκε πόλεις τῶν Φυλιστιεῖμ, ἦτοι τῶν ἀλλοφύλων, τοῦτ' ἔστι, τῶν Παλαιστινῶν, καὶ ἐκ τῶν τῆς καλουμένης Κοίλης Συρίας. Γέγραπται δὲ οὕτω περὶ αὐτοῦ, ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν Παραλειπομέ-νων· "ὉΚαὶ ἐξῆλθε καὶ ἐπολέμησε πρὸς τοὺς ἀλλοφύ-λους καὶ κατίσχυσε τὰ τεῖχη Γέθ, καὶ τὰ τεῖχη 70.389 Ἀζώτου, καὶ ὠκοδόμησε πόλεις Ἀζώτου, καὶ ἐν τοῖς ἀλλοφύλοις. Κατίσχυσεν αὐτὸν Κύριος, ἐπὶ τοὺς ἀλλοφύλους καὶ Ἀραβας, τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς Πέτρας, καὶ ἐπὶ τοὺς Μιναίους. Καὶ ἔδωκεν οἱ Μι-ναῖοι τῷ Ὀζία δῶρα, καὶ ἦν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἕως εἰσόδου Αἰγύπτου, ὅτι κατίσχυσεν ἕως ἄνω. Ἐπειδὴ δὲ ἀπεβίω, διαδέχεται τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ὁ ἐξ αὐτοῦ γεγονὼς Ἰωάθαμ. Εἶτα μετὰ τοῦτον Ἀχαζ, πονηρὸς τε καὶ ἀποστάτης ἄνθρωπος, καὶ τοῖς τῆς ἀπάτης τέλμασιν ἐμβεβηκώς. Λελάτρευκε γὰρ ξύλοις τε καὶ λίθοις, καὶ ἀπάσῃ τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ· διήγαγε δὲ καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν πυρὶ, τέθυκε γὰρ τοῖς δαιμονίοις αὐτόν." ὉΚαὶ γέγραπται δὲ οὕτω καὶ περὶ αὐτοῦ ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Βασιλειῶν· "ὉΚαὶ οὐκ ἐποίησεν εὐθεῖς ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ πιστῶς ὡς Δαβὶδ ὁ πατήρ αὐτοῦ· καὶ ἐπορεύθη ἐν ὁδῷ βασιλέων Ἰσραὴλ, καὶ γε τὸν υἱὸν αὐτοῦ δι-ήγαγεν ἐν πυρὶ, κατὰ τὰ βδελύγματα τῶν ἐθνῶν ὧν ἐξῆρκε Κύριος ἀπὸ προσώπου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ. Καὶ ἐθυμίασεν ἐν τοῖς ὑψηλοῖς, καὶ ἐπὶ τῶν βουνῶν, καὶ ὑποκάτω παντὸς ξύλου ἀλσώδους. Τότε ἀνέβη Ῥαασῶν βασιλεὺς Συρίας· καὶ Φακεὲ υἱὸς Ῥωμε-λίου καὶ βασιλεὺς Ἰσραὴλ ἐπὶ Ἱερουσαλήμ εἰς πό-λεμον· καὶ ἐπολιόρκουν ἐπὶ Ἀχαζ, καὶ οὐκ ἠδύναντο πολεμεῖν." ὉΚαὶ μεθ' ἕτερα· "ὉΚαὶ ἀπέστειλεν Ἀχαζ ἀγγέλους πρὸς Θεγλαφαλασαρ βασιλέα Ἀσσυρίων λέγων· Δουλός σου, καὶ υἱός σου ἐγώ. Ἀνάβηθι, σῶσόν με ἐκ χειρὸς βασιλέως Συρίας, καὶ ἐκ χειρὸς βασιλέως Ἰσραὴλ τῶν ἐπανισταμένων ἐπ' ἐμέ. Καὶ ἔλαβεν Ἀχαζ ἀργύριον καὶ χρυσίον τὸ εὐρεθὲν ἐν θησαυροῖς οἴκου Κυρίου, καὶ οἴκου τοῦ βασιλέως, καὶ ἀπέστειλε τῷ βασιλεῖ δῶρα. Καὶ ἤκουσεν αὐτοῦ βασιλεὺς Ἀσσυρίων, καὶ παρεγένετο εἰς Δαμασκόν, καὶ συνέλαβεν αὐτήν καὶ ἀπώκησεν αὐτήν, καὶ τὸν Ῥαασῶν ἐθανάτωσεν. Οὐκοῦν πρῶτον μὲν Ὀζίας ὁ καὶ Ἀζαρίας ἐκπεπόρθηκε τοὺς ἀλλοφύλους, πᾶσάν τε αὐτῶν καταδηῶσας τὴν γῆν, δασμοὺς ἐκομίζετο καὶ τέλη. Δεύτερος δὲ μετὰ τοῦτον ὁ Ἀχαζ κατ-εμισθοῦτο τὸν Ἀσσύριον, καὶ ἐπαφῆκεν αὐτοῖς· ὅς καὶ πᾶσαν ἐξαναστήσας τὴν Παλαιστινῶν χώραν, αὐτοὺς γὰρ εἶναί φησι τοὺς ἀλλοφύλους, ἀπεκόμισεν αἰχμαλώτους εἰς τὴν ἑαυτοῦ, τοὺς ἐκ τοῦ πολέμου περιλελειμμένους. Ἐπειδὴ δὲ τετελεύτηκεν ὁ Ἀχαζ, ἀνεσκίρτησαν ἐπὶ τούτῳ τῶν ἀλλοφύλων αἱ πόλεις, ὡς ἐκ ποδῶν γεγονότος τοῦ καταπαίοντος αὐτούς, καὶ δυσφόρητον ὡσπερ τὸν τῆς πλεονεξίας ἐπιτιθέντος ζυγόν. Ἦσθηνηκότες γὰρ ἅπαξ, καὶ πεπορθημένοι διὰ τῆς Ἀσσυρίων χειρὸς, κατεπι-κραίνοντο μὲν ἐπὶ τῷ Ἀχαζ, ἀμύνασθαί τε μὴν οὐκ ἦσαν

ίκανοί."6 Ὡ τοίνυν ἀλλόφυλοι, φησὶν, ἐπειδὴ καθά φατε καὶ νομίζετε, τετελευτηκότος τοῦ Ἄχαζ, συνετρίβη λοιπὸν ὁ ζυγὸς τοῦ παίοντος ὑμᾶς, τοῦτ' ἔστι, τοῦ συντρίβοντος, ἐπὶ τούτῳ μὴ εὐφρανθεῖτε. Καίτοι φαίη τις ἄν, ὡς εἰδωλολάτρης ὁ Ἄχαζ ἦν βέβηλός τε καὶ θεομισῆς· εἶτα πῶς ἀνακόπτει Θεὸς τὸν ἐπ' αὐτῷ γέλωτα τῶν δι' ἐναντίας; Οὐκοῦν οὐ κατ' ἐκείνου που πάντως ἦν ὁ γέλως· ἀλλ' εἶπου τι 70.392 τῶν καταλυπεῖν εἰωθότων τὴν Ἰουδαίαν γενέσθαι συμβέβηκεν, οὐ τοὺς παθόντας μᾶλλον, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ χεῖρα, τὴν τῷ Ἰσραὴλ συνασπίζουσαν, κατα-κερτομεῖν ἐπεχείρουν οἱ δι' ἐναντίας. Ἀσθενῆσαι γὰρ ᾤοντο τὴν παναλικὴν δεξιάν, καὶ τοὺς γε ὄντας παρὰ σφίσι θεοὺς ἀμείνους γενέσθαι τῆς τοῦ φυλάτ- τοντος τὸν Ἰσραὴλ. Οὐκοῦν εἰ καὶ βέβηλος ὁ Ἄχαζ ἦν, ἀλλ' ἐπέπερ ἐπετώθαζον οἱ ἀλλόφυλοι, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, ἀνείργει τὴν εὐφροσύ- νην, καὶ οἷον ἀνασειράζει τὴν εὐφημίαν, οὐκ ἀπηλλά- χθαι λέγων αὐτοὺς τοῦ θλίβοντος ζυγοῦ, πείσεσθαι δὲ μᾶλλον τὰ ἐφ' οἷς ἦν εἰκὸς καὶ οὐχ ἐκόντας αὐτοὺς δυσφορήσειν οὐ μετρίως. Τί γὰρ φησι; Μὴ εὐφραν- θεῖητε, συντετρίφθαι λέγοντες τὸν τοῦ καταπαίοντος ὑμᾶς ζυγόν. Ἵστε δὲ μᾶλλον, ὅτι ἀπὸ σπέρματος ὄφως ἐξελεύσεται ἔκγονα ἀσπίδων. Διχῆ τοῦτο νοήσεις· γέγονε μὲν γὰρ Ὀζίας ὁ καὶ Ἀζαρίας, ὡς ἔφην, ἀπηνῆς τε καὶ μαχιμώτατος· κατεχειρώσατο δὲ οὕτως αὐτοὺς, ὥστε καὶ ἀσυνήθως δασμολογήσαι τὰς παρ' αὐτοῖς πόλεις τε καὶ κώμας. Εἶτα μετ' ἐκείνων ὁ Ἄχαζ, εἰ καὶ μὴ χειρὶ τυχὸν ἴδια καὶ δυνάμεσι ταῖς ἐπιχωρίοις, ἀλλ' οὖν τῇ τῶν Ἀσσυρίων τὰ ἴσα πέπραχεν εἰς αὐτούς. Εἶλε γὰρ τὴν Δαμασκὸν ὁ Θεγλαφαλαασάρ, καὶ τὰς τῶν ἀλλοφύλων πόλεις· ἀπέκτονε δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Ῥαασών. Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἄχαζ, διαδέχεται τὴν βασιλείαν δίκαιός τε καὶ εὐσεβής ὁ Ἐζεχίας. Γέγραπται δὲ καὶ περὶ αὐ- τοῦ ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Βασιλειῶν· "6Καὶ ἠθέτησεν ἐν τῷ βασιλεῖ Ἀσσυρίων, καὶ οὐκ ἐδούλευσεν αὐτῷ. Οὗτος ἐπάταξε τοὺς ἀλλοφύλους ἕως Γάζης, καὶ ἕως ὀρίου αὐτῆς, ἀπὸ πύργου φυλασσόντων, ἕως πόλεως ὀχυρᾶς."6 Οὐκοῦν ὡς ἐκ σπέρματος ὄφως τοῦ Ὀζίου ἔκγονον ἐκβέβηκεν ἀσπίδος ὁ Ἄχαζ· εἶτα μετ' ἐκείνων ὄφιν πετόμενος, τοῦτ' ἔστιν, ὄξυς ὁ Ἐζεχίας. Κατέδακνον γὰρ τρόπον τινὰ τοὺς ἀλλοφύλους, καὶ δεδαπανήκασι τὰς πόλεις αὐτῶν. Εἰ δὲ ὄφεις ὠνομά- σθησαν Ὀζίας τε καὶ Ἐζεχίας, καίτοι γεγονότες εὐσεβεῖς, ἀλλ' ἐννοεῖν ἐκεῖνο προσήκει καὶ μάλα ἐμφρόνως, ὡς ὁ τοῦ λόγου σκοπὸς τέτραπται τε καὶ βλέπει πρὸς ὅτι μάλιστα τυποῦν τοὺς Φυλιστιεῖμ, ἦτοι τοὺς ἀλλοφύλους. Ἔδει τοίνυν, οὐχ ἡμέρους τινὰς καὶ πράους ἔσεσθαι λέγειν αὐτοὺς, ἀλλὰ δεινοὺς καὶ ὄξεις, ὡς ὄφειν δίκην ἐπιπηδᾶν εἰωθότας τοῖς δι' ἐναντίας. Οὐκοῦν ἢ τοιῶσδε συνήσεις τὸ, Ἐκ σπέρ- ματος ὄφως ἐξελεύσονται ἔκγονα ἀσπίδων, ἢ τι καὶ καθ' ἕτερον, εἰ βούλει, τρόπον. Κατεμισθοῦτο μὲν ὁ Ἄχαζ Θεγλαφαλαασάρ τὸν Ἀσσύριον, καὶ τῇ τῶν ἀλλοφύλων ἐπαφήκε χώρα, ὅς καταδηώσας ἅπασαν, ἀπέκτεινε καὶ αὐτὸν, ὡς ἔφην, τὸν βασιλέα Ῥαασών. Ἄλλ' ἐν καιροῖς τοῦ βασιλέως Ἐζεχίου κατεστράτευσε τῆς Σαμαρείας ὁ Σαλαμανασάρ, βασιλεὺς καὶ αὐτὸς ὑπάρχων τῶν Ἀσσυρίων. Ἐπιφοιτήσας δὲ πρώτη τῇ τῶν Παλαιστίνων χώρα, ἦτοι τῇ τῶν ἀλλο- φύλων, τὰ ἐκ βαρβαρικῆς ὠμότητος κατὰ παντῶν εἰργάζετο. Οὐκοῦν ὡς ἐκ σπέρματος ὄφως, τοῦ Θεγλαφαλαασάρ ἔκγονον ἀσπίδος ἐξῆλθεν ὁ Σαλαμανασάρ, οἷον ὄφιν καὶ αὐτὸς, οὐκ ὀκνηρὸς ἐπ' ἐφόδους, οὐ βραδὺς εἰς κίνησιν τὴν ἐπὶ τε τὸ χρῆναι πολιορκεῖν, ὄξυς δὲ μᾶλλον, καὶ πτηνοῦ δίκην ταῖς πόλεσιν ἐφιστάμενος. 9Καὶ βοσκηθήσονται πτωχοὶ δι' αὐτοῦ· πτωχοὶ δὲ ἄνδρες ἐπ' εἰρήνης ἀναπαύσονται· ἀνελεῖ δὲ λιμῷ τὸ σπέρμα σου, καὶ τὸ κατάλειμμά σου ἀνελεῖ.9 70.393 Φθάσας ἔφην, ὅτι τεθνεῶτος τοῦ Ἄχαζ, κατεπλα- τύνοντο μὲν εἰς εὐθυμίαν οἱ ἀλλόφυλοι· κατεμειδίων γε μὴν οὐκ ἐκείνου μᾶλλον, ἀλλὰ τῆς πανσθενοῦς δεξιᾶς τῆς τοῦ σώζοντος τὸν Ἰσραὴλ, φημί δὴ Θεοῦ. Ἄλλ' ὅτι μὲν οὐκ ἐπιλείψουσιν οἱ μαχόμενοι καὶ μετὰ τὸν Ὀζιαν, εὖ μάλα διαμεμήνυκεν, ἐκ σπέρμα-

τος ὄφρως ἐξελεύσεσθαι λέγων ἔκγονα ἀσπίδων. Ἐπειδὴ δὲ τῆς θείας κατωρχήσαντο δόξης, ἀναγκαίως δείκνυσιν ἡμῖν ὁ προφήτης ἐν τούτοις, ὅτι καὶ δια- σώσει τὸν Ἰσραὴλ ὁ προασπίζων αὐτοῦ, καὶ ὅτι τοῖς δι' ἐναντίας πάντη τε καὶ πάντως ἐποίσει τὸν ὄλεθρον. Πεπολιόρηκε μὲν γὰρ τὴν Ἱερουσαλήμ ὁ Σαλαμανασάρ μετὰ τὸ πᾶσαν ἐλεῖν τὴν Σαμαρειτῶν. Πεπολιόρηκε δὲ Ῥαψάκην ἀποστείλας ἐκ Λαχεῖς, καθὰ γέγραπται, ἀλλὰ σέσωκεν ἀδοκῆτως τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ ὁ τῶν ὄλων Θεός. Πεπτώκασιν γὰρ οἱ Ἀσ-σύριοι, δαπανῶντος αὐτοὺς ἀγγέλου Κυρίου· τὸ δὲ τῶν ἀλλοφύλων σπέρμα, καὶ πᾶν τὸ κατάλειμμα τὸ ἐκ τῆς πρώτης πολιορκίας τῆς ἐν καιροῖς γενομένης τοῦ Θεγλαφαλαασάρ ἀνήρηται παντελῶς καὶ ἀπ- ὄλωλεν εἰς ἅπαν λιμῶ τάχα που πεπιεσμένον. Ἔπεται γὰρ ἀεὶ πως τῷ πολιορκεῖσθαι πόλεις καὶ τὰ ἕτερα βλάβη. Οὐκοῦν βοσκηθήσονται μὲν διὰ Θεοῦ πτωχοὶ, καὶ μετριόφρονες ἄνδρες, τοῦτ' ἔστι, νεμηθήσονται τὴν ἑαυτῶν, καὶ ἐπ' εἰρήνης ἀναπαύσονται. Τὸ δὲ σὸν σπέρμα, καὶ τὸ κατάλειμμα καταφθερεῖ λιμῶ. Φοβερὸν οὖν τὸ ἐπιτωθάζειν τοῖς ὑπὸ χεῖρα τοῦ Θεοῦ, καὶ κατεπαίρεσθαι τῶν ὑπὸ φροντίδα γεγονότων τὴν παρ' αὐτοῦ. Περιόψεται γὰρ οὐδαμῶς, ἐπ- αμυνεῖ δὲ πάντως τοῖς ἑαυτοῦ γνωρίμοις, ἵνα μὴ πλατὺ γελῶεν οἱ δι' ἐναντίας, καὶ κατονειδίζωσι Θεὸν, ὡς οὐκ ἔχοντα διαρκῶς εἰς τὸ διασώζειν δύνασθαι τοὺς οἵπερ εἶεν ἐπ' αὐτῷ πεποιθότες. Ὁλολύξατε, πύλαι πόλεων, κεκραγέτωσαν πό- λεις τεταραγμέναι, οἱ ἀλλόφυλοι πάντες, ὅτι καπνὸς ἀπὸ βορῶ ἔρχεται, καὶ οὐκ ἔστι τοῦ εἶναι.⁹ Τὸ, Ἐκ σπέρματος ὄφρως ἐξελεύσεται ἔκγονα ἀσπί- δων, οὕτως ἂν νοεῖσθαι πρέπει, ὡς διερμηνεύοντες ἐλέγομεν, ὅτι πεπόρηκε μὲν τὰς τῶν ἀλλοφύλων πόλεις, εἶλε δὲ καὶ τὴν Δαμασκὸν ὁ Θεγλαφαλαασάρ, εἶτα μετ' ἐκεῖνον, ταῖς ἔτι φορτικωτέραις ἐνήκεν αὐ- τοὺς συμφοραῖς ὁ Σαλαμανασάρ ἐν καιροῖς τῆς Ἐζεχίου βασιλείας, τὰς Σαμαρειτῶν ἐκπολιορκήσας πόλεις. Ὡς οὖν ἤδη τῆς ἐφόδου συγκεκριμένης, καὶ παρουσίας τῆς Ἀσσυρίων στρατιᾶς, ὡς ἤδη ταῖς πύλαις ταῖς ἐν ἐκάστη πόλει τῶν ἐλεπόλεων προσκε- κομισμένων, μελλόντων δὲ ἤδη κατασεῖσθαι τῶν τειχῶν, ταῖς ἀφορήτοις αὐτῶν προσβολαῖς ὀλολύ- ζειν μὲν κελεύει τὰς πύλας, ἀνακεκράγειν δὲ τὰς πόλεις, οὐκ ἐπιγαυριώσας ἔτι τοῖς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, οὐχὶ τὴν τοῦ πάντα ἰσχύοντος Θεοῦ κατα- κερτομούσας δόξαν, οὐ τεθνεῶτι τῷ Ἄχαζ ἐπορχου- μένας, μελετώσας δὲ μᾶλλον κομμὸν τε καὶ θρήνους, καὶ ταῖς ὅσον οὐδέπω παρεσομέναις συμφοραῖς οὐ μετρίως ἐπιστυγναζούσας. Ἄνθ' ὅτου γὰρ δὴ προσ- τέταχα, φησὶν, ἀνοιμῶζειν τὰς πόλεις, ὅτι καπνὸς ἀπὸ βορῶ ἔρχεται, καὶ οὐκ ἔστι τοῦ εἶναι. Καπνὸν ἐν τούτοις τὸν ἀπὸ βορῶ, τὸν ἐκ τῆς Ἀσσυρίων γῆς ὀρμώμενον ὀνομάζει, ἢ αὐτὸν τὸν Σαλαμανασάρ, ἢ τὴν συνοῦσαν αὐτῷ στρατιάν. Νοτιωτάτη μὲν γὰρ 70.396 ἐστὶν ἡ τῶν Ἰουδαίων χώρα, βορειωτέρα δὲ πως ἡ τῶν Ἀσσυρίων. Καπνῶ γε μὴν τὴν φιλοπόλεμον παρεικάζει στρατιάν, ὡς δακρύων τοῖς ἀλοῦσιν ἐμ- ποιητικὴν. Ἐξέλκει γὰρ ἀεὶ πως τῶν ὀμμάτων τὸ δάκρυον ὁ καπνός. Οὐκ ἀπίθανον δὲ καὶ ἐτέρως κα- πνῶ παρεικάζεσθαι τοὺς πολέμους. Ὡσπερ γὰρ ὁ καπνὸς τοῖς τοῦ σώματος ἐμπίπτων ὀφθαλμοῖς παρ- αιρεῖται πάντως αὐτοὺς τὸ τῆς ὄψεως ἀκριβές, οὕτω καὶ θανάτου φόβος μονονουχὶ καταμεθύσκει τὸν νοῦν, καὶ καταθλοῖ τὴν καρδίαν, δεινοῖς τε καὶ ἀφορήτοις δείμασιν μονονουχὶ καταμελαίνων αὐτήν. Ἥξει τοίνυν καπνὸς ἀπὸ βορῶ. Εἶτα ποῖόν ἐστι τῆς ἐφόδου τὸ τέλος; οὐκέτι τοῦ εἶναί φησι, τοῦτ' ἔστι, πανωλεθρεία καταφθερεῖ πόλεις τε καὶ οἴκους, καὶ τοὺς ἐν αὐταῖς. ⁹Καὶ τί ἀποκριθήσονται βασιλεῖς ἐθνῶν; Ὅτι Κύριος ἐθεμελίωσε Σιών, καὶ δι' αὐτοῦ σωθήσονται οἱ ταπεινοὶ τοῦ λαοῦ.⁹ Τῆς ἐφόδου τῶν Ἀσσυρίων γεγενημένης ἤλωσαν μὲν αἱ τῶν ἀλλοφύλων πόλεις. Ἐκπεπόρηται δὲ οὐδὲν ἦττον καὶ αἱ τῶν Σαμαρειτῶν· σέσωσται δὲ Ἱερουσαλήμ παραδόξως μόνη παρὰ πάσας, ταῖς τῶν Ἀσσυρίων στρατιαῖς ἐνενεγκόντος τὴν χεῖρα τοῦ πάντα εὐκόλως κατορθοῦν ἰσχύοντος. Ἀπέθανον γὰρ ἐν νυκτὶ μιᾷ τῶν ἀλλοφύλων ἑκατὸν καὶ ὀγ- δοήκοντα

πέντε χιλιάδες. Ὄταν τοίνυν καταπρήσωσι μὲν τὰς τῶν ἀλλοφύλων πόλεις οἱ ἀπὸ βορρᾶ, κατα- δηώσωσι καὶ τὴν τῆς Ἰουδαίας γείτονα τὴν Σαμα- ρειτῶν, εἶτα περισχόντες κύκλω καὶ αὐτὴν τὴν Ἱερουσαλήμ, οὐδενὸς ἀντεξάγοντος ἐν μιᾷ πέσωσι νυκτί· τότε δὴ, τότε καὶ οὐχ ἐκόντες, φησὶν, ὁμολο- γήσωσιν οἱ τῶν ἐθνῶν βασιλεῖς, ὅτι Κύριος ἔθεμε- λίωσε Σιών· καὶ ὅτι δι' αὐτοῦ σωθήσονται οἱ ταπει- νοὶ τοῦ λαοῦ. Ταπεινοὺς δὲ φησι τοῦ λαοῦ, τοὺς ἐπ' αὐτῷ δὴ καὶ μόνῳ τὴν τῶν σώζεσθαι θεμένους ἐλ- πίδα, ὁποῖός τέ τις ἦν αὐτὸς ὁ βασιλεύων Ἐζεχίας, καὶ οἱ ἀμφ' αὐτὸν Θεῷ προσπίπτοντες, καὶ λέγον- τες· "Ἐείσάκουσον, Κύριε, εἴσβλεψον, Κύριε, καὶ ἴδε τοὺς λόγους τοῦ Ῥαψάκου, οὓς ἐξαπέστειλεν ὁ βασιλεὺς Ἀσσυρίων, ὄνειδίζων Θεὸν ζῶντα."6 Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἀντήκουεν Θεοῦ λέγοντος ἐναργῶς· "Ἐτά- δε λέγει Κύριος· Ὑπερασπιῶ ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύ- της δι' ἐμὲ, καὶ διὰ Δαβὶδ τὸν παῖδά μου."6 "Ἐἄγα- θὸν οὖν ἄρα τὸ ἐπὶ Θεῷ πεποιθέναι."6 Καὶ τοῦτο εἰδότες οἱ μακάριοι προφηταὶ φασιν, Ἱερεμίας μὲν, ὅτι, "ἘΜακάριος ἄνθρωπος ὁ πεποιθὼς ἐπὶ τῷ Κυρίῳ, καὶ ἔσται Κύριος ἐλπίς αὐτοῦ."6 Ὁ δὲ σοφώτατος Δαβὶδ· "ἘΚύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, μακάριος ἄν- θρωπος ὁ ἐλπίζων ἐπὶ σέ."6 Ἀπολέσει γὰρ οὐδεὶς τὸν τοῖς θείοις αὐτοῦ νεύμασιν ἐπικουρούμενον, καὶ ταῖς ἄνωθεν εὐμενεῖαις εὖ μάλα τετειχισμένον. Ἄξιοι γὰρ φροντίδος τοὺς ἀγαπῶντας αὐτὸν, καὶ τοῖς τὰ αὐτῷ δοκοῦντα φρονεῖν τε καὶ δρᾶν ὅτι μάλιστα διεσπουδακόσι, τὸ ἐν βεβαίῳ κεῖσθαι τῶν ἀγαθῶν κατανεύει προχείρως.

{1ΤΟΜΟΣ Γ΄. ΤΟ ΡΗΜΑ ΤΟ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΜΩΑΒΙΤΙΔΟΣ.}1

Διαπεράνας εὖ μάλα τὸν ἐπὶ γε τοῖς Βαβυλωνίοις καὶ τοῖς ἀλλοφύλοις λόγον, μεθίστησι πάλιν τὴν προαγόρευσιν ἐπὶ τῇ Μωαβίτιδι· τοῦτ' ἔστι κατὰ 70.397 τῆς τῶν Μωαβιτῶν μητροπόλεως χώρας τε ἀπάσης καὶ αὐτῆς τῆς βασιλείας. Ἔθνος καὶ αὐτοὶ βάρβα- ρον, ἀπηχθημένον παρὰ Θεῷ, διάτοι τὸ ἐγκεῖσθαι μὲν ὀλοτρόπως ταῖς τῶν εἰδώλων λατρείαις, ἐπιθαρ- σεῖν δὲ μάλιστα τῇ μάγῳ τέχνῃ, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ κατεπαίρεσθαι δόξης, εἶναι τε τῶν ὅτι μάλιστα πολεμιωτάτων τοῖς ἐξ Ἰσραήλ. Καὶ γοῦν ὅτε τῶν Αἰγυπτίων ἀπηλλαγμένοι πλεονεξίας, ἐπὶ τὴν τῆς ἐπαγγελίας ἀπήσαν γῆν, μικροῦ δεῖν ἅπαντες δι- ολώλασι, τό γε ἦκον εἰς τὸ ἐγχείρημα Βαλακ, ὃς ἦν βασιλεὺς τὸ τῆνικάδε τῶν Μωαβιτῶν. Γέγραπται δὲ οὕτως ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς· "ἘΚαὶ ἅπαντες υἱοὶ Ἰσραὴλ παρενέβαλον ἐπὶ δυσμῶν Μωάβ, παρὰ τὸν Ἰορδάνην κατὰ Ἰεριχώ. Καὶ ἰδὼν Βαλακ υἱὸς Σεπφῶρ, πάντα ὅσα ἐποίησεν Ἰσραὴλ τῷ Ἀμορραῖῳ· καὶ ἐφοβήθη Μωάβ τὸν λαὸν σφόδρα, ὅτι πολλοὶ ἦσαν. Καὶ προσ- ῶχθισε Μωάβ ἐκ προσώπου υἱῶν Ἰσραὴλ."6 Εἶτα ποῖον αὐτῷ γέγονε τὸ κακούργημα; Κατεμισθοῦτο τὸν Βαλαὰμ ἐκ τῆς Μεσοποταμίας· ψευδόμαντις δὲ οὗτος καὶ οἰωνοσκόπος· εἶτα παρακαλεῖ, λέγων· Ἐπάρασαί μοι τὸν Ἰσραὴλ. Οἶδα γὰρ, φησὶν, ὅτι οὓς ἂν σὺ εὐλογῆσῃς, ἠυλόγηται, καὶ οὓς ἂν σὺ καταράσῃ, κεκατήρανται. Καὶ οἱ μὲν τῆς γοητείας ἐπράττοντο παρ' ἐκείνου τρόποι, βωμῶν τε ἐγγηγε- μένων, καὶ θυσιῶν προσκεκομισμένων. Ἐσφάλλετο δὲ τῆς ἐλπίδος ὁ Βαλακ, καὶ τῶν κατὰ γνώμην ἡμάρ- τηκεν, εὐλογοῦντος ἀδοκῆτως τὸν Ἰσραὴλ τοῦ παρα- λειφθέντος εἰς τὸ παραράσασθαι δεῖν. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸ παρ' ἐλπίδας ἐκβέβηκεν αὐτῷ τὸ ἐγχείρημα, πάλιν ἐτέρῳ μέτεισι τρόπῳ τῆς κατ' αὐτῶν δυστρο- πίας τὸ χρεῖμα. Σεσαγήνευκε γὰρ τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ, ταῖς τῶν γυναικῶν ὥραις συνηρπασμένους ἐπὶ γε τὸ χρῆναι τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης ἀποφοιτᾶν, καὶ προσκυ- νεῖν ἐλέσθαι τῷ Βεελφεγῶρ· εἶδωλον δὲ τοῦτο τῶν Μωα- βιτῶν. Γέγραπται δὲ οὕτω πάλιν ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς· "ἘΚαὶ κατέλυσε ὁ Ἰσραὴλ ἐν Σαττειμ, καὶ ἐβεβηλώθη ὁ λαὸς, ἐκπορνεῦσαι ἐπὶ τὰς θυγατέρας Μωάβ, καὶ ἐκάλεσαν αὐτοὺς ἐπὶ ταῖς θυσῖαις τῶν εἰδώλων αὐτῶν, καὶ ἔφα- γεν ὁ λαὸς τῶν θυσιῶν αὐτῶν· καὶ προσεκύνησαν

τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν· καὶ ἐτελέσθη Ἰσραὴλ τῷ Βεελφεγῶρ, καὶ ὠργίσθη θυμῷ Κύριος τῷ Ἰσραὴλ."6 Ἐπειδὴ γὰρ Θεοῦ ἐπαμύνοντος δεινὸς καὶ δυσάντητος ἦν ὁ Ἰσραὴλ, ταύτη τοι καὶ μάλα πικρῶς καὶ φιλοκακούργως, ἀφιστάντες αὐτοῦ τὴν ἐπικουρίαν, προσκρούειν ἀνέπειθον τῷ ἐπὶ πάντας Θεῷ. Διατετελέκασι δὲ καὶ μέχρι παντὸς τοιαύτην ἔχοντες γνώμην, κἂν εἰ συνέβη τὸν Ἰσραὴλ κοινωνῆσαι συμφοραῖς προσκεκρουκότα Θεῷ, κατηλαζονεύοντο καὶ κατεκερτόμουν ἐκεῖνοι, τὸ μηδὲν ὅλως δύνασθαι κατηγοροῦντες Θεοῦ, τοῦ σώζειν ὑπισχνουμένου τοὺς προσκυνοῦντας αὐτῷ. Καὶ τούτου μάρτυς ὁ μακάριος Ἱερεμίας ἐν τῇ κατ' αὐτῶν ὁράσει λέγων· "6Κατεάχθη κέρας Μωάβ, καὶ τὸ ἐπιχείριον αὐτοῦ συνετρίβη. Μεθύσατε αὐτὸν ὅτι ἐπὶ Κύριον ἐμεγαλύνθη."6 Καὶ πάλιν· "6Ὅτι οὕτως εἶπε ὁ Κύριος, Ἐλήφθη Ἀριώθ· καὶ ὄχυράματα συνελήφθη. Καὶ ἀπολεῖται Μωάβ ἀπὸ λαοῦ, ὅτι ἐπὶ Κύριον ἐμεγαλύνθη."6 Ἦκε μὲν γὰρ κατὰ καιροὺς ὁ 70.400 Ἀσσυρίων καὶ Βαβυλωνίων τύραννος καταδηώσων τὴν Ἰουδαίαν. Εἶλε δὲ τὰς τῆς Σαμαρείας πόλεις. Μωαβίται δὲ πάλιν καταμειδιῶντες τῶν ἀπολωλότων ἐπετώθαζον οὐ μετρίως, καὶ κατονειδίζοντες διετέλουν τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν. Ταύτη τοι δέδονται καὶ αὐτοὶ πρὸς ἐρήμωσιν, ἄρδην τε ἀπολώλασιν ὁμοῦ πόλεσί τε καὶ δήμῳ καὶ οἴκῳ παντὶ, ὥστε ἤδη πως μηδὲ ὑπάρξαι δοκεῖν. Διαμέμνηται τοίνυν ἡ ὄρασις ἢ προκειμένη τῶν συμβεβηκότων αὐτοῖς· ἐξ ὀργῆς δηλονότι τῆς ἄνωθεν, καὶ φησιν· 9Νυκτὸς ἀπολεῖται ὁ Μωαβίτης· νυκτὸς γὰρ ἀπολεῖται τὸ τεῖχος τῆς Μωαβίτιδος.9 Τινὲς τῶν ταῦτα ἠκριβωκότων παρέδωσαν ὅτι μελλόντων τῶν ἐπ' αὐτοῖς αἰρεῖν πόλεμον τῶν Βαβυλωνίων, σεισμοῦ γεγονότος κατεδονήθη τοσοῦτον Μωαβιτῶν μητρόπολις, ὡς ὅλον αὐτῆς αὐτομάτως κατασεισθῆναι τὸ τεῖχος ἐν νυκτὶ καὶ σκότῳ· οὐδὲν γὰρ γεγονότος, πρὸ τῆς τῶν πολεμίων ἐφόδου, μονονουχὶ καὶ ἀπόλωλεν αὐτοῖς ἢ τῆς σωτηρίας ἐλπίς. Ταύτη τοι φησὶ νυκτὸς ἀπολεῖσθαι τὴν Μωαβίτιδα. 9Ἀλλὰ λυπεῖσθε, φησὶν, ἐφ' ἑαυτοῖς.9 Ὅμοιον ὡς εἰ λέγοι, Πλειστάκις ὄφρυν ἐπαίροντες ὑψηλὴν ταῖς ἐτέρων ἐνετρυφήσατε συμφοραῖς· ἀλλὰ νῦν ἐφ' ὑμᾶς αὐτοὺς ὁ πόλεμος τρέχει, καὶ τὰ ἐντεῦθεν βλάβη ταῖς ἀνοσίαις ὑμῶν ἐπικρέματα κεφαλαῖς. Λυπεῖσθε τοίνυν οὐκ ἐφ' ἐτέροις τισὶν, ἀλλ' ἐφ' ἑαυτοῖς. 9Ἀπολεῖται γὰρ Λεβηδὼν, οὗ ὁ βωμὸς ὑμῶν.9 Ἐφην ὅτι δεινοὶ καὶ ἀγέρωχοι Μωαβίται γεγόνασι, καὶ ταῖς τῶν δαιμονίων ἀπάταις ἐπιθαρσῆσαντες, καὶ διὰ μάγου τέχνης κατευμεγεθήσειν οἰόμενοι τῆς ἀπάντων χειρὸς, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Ἰσραὴλ κἂν εἰ ἐπαμύνοι Θεός· οὐκοῦν ἐν τῇ καλουμένῃ Λεβηδὼν, βωμὸς ἦν αὐτοῖς καὶ τέμενος οὐκ ἀθαύμαστον, τόγε ἦκον εἰς κατασκευὴν. Ἐκεῖ τὰς μαντείας ἐπετέλουν, ἐφρόνουν τε μέγα, καὶ σεπτὸν ὅτι μάλιστα παρὰ τοὺς ἄλλους ἐποιοῦντο τὸν χῶρον. Ἄλλ' ἀπολεῖται, φησὶ, καὶ τὸ τῆς μαντείας ὑμῶν ἐργαστήριον. 9Ἐκεῖ ἀναβήσεσθε κλαίειν ἐπὶ Ναβαὺ τῆς Μωαβίτιδος.9 Πόλις δὲ αὕτη τῶν ἀλκιμωτάτων. 9Ὀλολύξατε, φησὶν· ἐπὶ γὰρ πάσης κεφαλῆς φαλάκρωμα.9 Τοῦτ' ἔστιν, ἀτιμία κατὰ πάντων δραμεῖται μία. Φαλάκρωμα γὰρ ἀτιμίας σύμβολον. 9Ἔσονται δὲ καὶ πάντες βραχίονες κατατεμνημένοι.9 Ἀπὸ τοῦ κόπτεσθαι καὶ θρηνεῖν. Ἡ ὅτι τοῖς εἰδωλολατροῦσιν ἔθος τὰς καλουμένας ἐντομίδας ταῖς τε παρειαῖς καὶ τοῖς βραχίοσιν ἐπιφέρειν. Μάτην οὖν ἄρα καὶ τοῦτο δράσετε, φησὶν, ἀνόνητον γὰρ τὸ χρῆμα παντελῶς. 9Οὐκοῦν ἐν ταῖς πλατεῖαις αὐτῆς περιζώσασθε σάκκοις, καὶ κόπτεσθε ἐπὶ τῶν δωμάτων αὐτῆς, καὶ ἐν ταῖς πλατεῖαις αὐτῆς, καὶ ἐν ταῖς ρύμαις αὐτῆς, πάντες ὀλολύζετε μετὰ κλαυθοῦ, ὅτι κέκραγεν Ἐσεβῶν, καὶ ἐλάλησεν ἕως ἠκούσθη ἡ φωνὴ αὐτῆς.9 Πόλεων ἡμῖν οὐ μετρίοις δείμασιν ἐνησχημένων 70.401 καταγράφει σχῆμα τῆς προφητείας ἢ δύναμις. Πολέμου γὰρ περισχόντος, καὶ συμφορᾶς τῆς ἐσχάτης ἐπενηνεγμένης πόλεσί τε καὶ οἴκοις, οἱ μὲν πλατεῖαις καὶ στενωποῖς οἰμώζοντες διαθέουσι. Τό γε μὴν ὅσον ἐστὶν ἀσθενές τε καὶ ἄμαχον, οἷον τὸ θηλύων γένος, καὶ τὸ νηπίων ἐπ' αὐτῶν ἀνεπήδησε δωμάτων, κομῶν ποιεῖται καὶ ὀλολυγὴν, ταῖς

τῶν πολεμίων ἐν- ὀρῶν φάλαγξι, καὶ τὴν ὅσον οὐδέπω παρεσομένην ἐννοήσαντες σφαγὴν. Ὅλολύξετε τοίνυν· κέκραγε γὰρ Ἑσβῶν, καὶ ἐλάλησεν ἕως ἠκούσθη ἡ φωνὴ αὐτῆς. Πόλεις δὲ ταύτας εἶναί φησι τὰς Μωαβίτιδος τὰς μαχιμωτάτας. Ἄλλ' εἰ καὶ οὕτως ἔχοιεν, φησί, τοσαύτην ποιήσονται τὴν ὄλολυγὴν, ὡς μὴ λεληθότως, μηδὲ ἐν παραβύστῳ κλαίειν, ἀκουστὴν δὲ μᾶλλον γενέσθαι τὴν φωνὴν, καὶ ἀναφανδὸν ὀλοφύρεσθαι, κατημεληκότων τῶν ἐν αὐταῖς τῆς αὐτῆς συνήθους ἀνδρείας, συντεθραυσμένων δὲ οὕτως, ὡς ἀμοιρῆσαι παντελῶς εὐσθενείας τε καὶ θράσους, καὶ τῶν εἰς ἀλκὴν ἐννοιῶν καὶ ἐγχειρημάτων. Ἡ ὄσφυς τῆς Μωαβίτιδος βοᾷ ἢ ψυχὴ αὐτῆς γινώσεται, καὶ καρδία τῆς Μωαβίτιδος βοᾷ ἐν αὐτῇ, ἕως Σηγῶρ· δάμαλις γὰρ ἐστὶ τριέτης. Ἐπὶ δὲ τῆς ἀναβάσεως τῆς πρὸς σέ, κλαίοντες ἀναβήσονται τῇ ὁδῷ Ἀρωνιεῖμ· βοᾷ σύντριμμα καὶ σεισμός.⁹ Προσβάλλουσιν αἰεὶ τῶν ἀνηκέστων συμφορῶν δρι- μεῖαι τε λύπαι, καὶ ἀθυμῖαι παγχάλεποι, καὶ δειμά- των ἔφοδος, οὐκ ἀνικάνως ἔχουσα καὶ τὴν ἄγαν εὐτολμοτάτην καταθραῦσαι καρδίαν. Ἐντεῦθεν οἴμαί τισι πρόσωπα μὲν γενέσθαι σκυθρωπά, καὶ οἶον ἐκ βάθους ἀναπηδῶντας στεναγμούς, καὶ τῆς ἔσω φλογὸς τὴν ζέσιν διερμηνεύοντα. Ἡ ὄσφυς τοιγαροῦν τῆς Μωαβίτιδος βοᾷ· τοῦτ' ἐστίν, ἐν ὠδίσιν ἐστίν, καὶ κεκρυμμένους ἔχει τοὺς πόνους, προκαταπτοουμένη δηλονότι ταῖς φήμαις, καὶ τὸν οὐδέπω παρεσόμενον ἐννοοῦσα πόλεμον. Ἔγνω γὰρ τοῦτο ἡ ψυχὴ αὐτῆς. Ταύτης τε ἕνεκα τῆς αἰτίας, ὀλοφύρεται τε καὶ κέκραγεν ἐν αὐτῇ ἕως Σηγῶρ, τοῦτ' ἐστὶ, Μωαβίτις ἅπασα χώρα, μέχρι καὶ αὐτῶν τερμάτων. Φασὶ γὰρ ἐπ' αὐτοῖς τοῖς ὄροις τῶν Μωαβιτῶν τεθεῖσθαι τὴν Σηγῶρ. Τίνος οὖν ἕνεκα ταῦτα συμβήσεται παθεῖν αὐτήν; Δάμαλις ἐστὶ τριέτης. Ὁ τρίτος ἐνιαυτὸς τοῖς ἀλόγοις τῶν ζώων ἀρκεῖ πρὸς ἀκμὴν, καὶ εἰς τὸ σφριγῶσαν αὐτοῖς ἐνεργήσασθαι δύναμιν. Τοιγάρτοι καὶ τοῦ χρῆναι δαμάζεσθαι καιρὸς αὐτοῖς ἐκεῖνός ἐστιν. Ἔως τοίνυν ἐστὶν ἡ δάμαλις ἀπειρόζυγος, σφριγῶσά τε καὶ νέα, καὶ ἀρτιφυῆς ἐκφέρουσα κέρας, κατασκιρτῶσα τῶν αὐλῶν καὶ τῶν ἐπαύλεων κατορχεῖται πλειστάκις· τοιαύτη τις γέγονεν ἡ Μωα- βιτῶν, ἐπιπηδῶσα τοῖς πέλας, καὶ κατασκιρτῶσα τῶν ἀσθενεστέρων. Ὑψηλὴν δὲ εἶναί φασιν αὐτήν, καὶ λεωφόρον τινὰ τὴν Ἀρωνιεῖμ οὕτω κεκλημένην, ἀνακομίζειν τε εἰς αὐτήν τοὺς ἐξ ἐτέρων ἤκοντας ἢ πόλεων ἢ χωρῶν. Ἐπ' αὐτῆς τοίνυν, φησί, τῆς ἀναβά- σεως τῆς Ἀρωνιεῖμ, κλαίοντες ἀναβήσονται. Φωνὴ δὲ τοῖς κλαίουσι, σύντριμμα καὶ συσσεισμός. Προανακεκράγασι γὰρ τὰ ἐκ τοῦ πολέμου συμβησόμενα πάθη, μονονουχὶ συσσειόντος ἅπαντα, πόλεις τε καὶ οἴκους, καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς συντρίβοντος. Ἡ ὕδωρ τῆς Νεβρεῖμ ἔρημον ἔσται, καὶ ὁ χόρ- 70.404 τος αὐτῆς ἐκλείψει· χόρτος γὰρ χλωρὸς οὐκ ἔσται, μὴ καὶ οὕτως μέλλει σωθῆναι;⁹ Πόλιν εἶναί φησι τὴν Νεβρεῖμ κειμένην μὲν ἐν ἐσχατιαῖς τῆς χώρας, γειτνιώσαν θαλάσση τῇ Ἐρυθρᾷ εὐυδρον δὲ οὕτως καὶ εὐβοτον, ὡς καὶ ἵππον δύνασθαι κεκτήσθαι πολλὴν τοὺς ἐν αὐτῇ· ταύτη τοι καὶ εἶναι μαχιμωτάτους, ἔχειν τε τὴν ἵππον ἐμπειροπόλεμον. Ἐκ θείας τοίνυν, φησὶν, ὀργῆς, ἐκ τῆς τῶν πολε- μίων ἐφόδου, ἔρημος ἔσται καὶ ὑδάτων καὶ χόρτου χλωροῦ. Οὗ δὲ γεγονότος, ἀτονήσει πάντως ἡ τῶν τακτικῶν ἐμπειρία προανηρημένων τῶν ἵππων, καὶ διολωλότων ὑπὸ λιμοῦ. Ἄλλ' εἰ τοῦτο γένοιτο, φησὶ, μὴ ἄρα φρονήσει μέγα καὶ οὕτως ἐφ' ἑαυτῆς; μὴ τούτου συμβεβηκότος μέλλει σωθῆναι, καὶ τὰς τῶν πολεμίων διαδράναι χεῖρας; προανηρημένης γὰρ αὐτῶν τῆς ἰσχύος, ποία τις ἔσται λοιπὸν ἢ τῆς σωτη- ρίας ἐλπίς; Ἐπάξω γὰρ ἐπὶ τὴν φάραγγα Ἄραβας, καὶ λήψονται αὐτήν. Συνῆψε ἡ βοή τὸ ὄριον τῆς Μωαβίτιδος τῆς Ἀγαλλεῖμ, καὶ ὄλολυγμός αὐτῆς ἕως τοῦ φρέατος τοῦ Ἐλείμ. Τὸ δὲ ὕδωρ τὸ Ῥεμ-μῶρ πλησθήσεται αἵματος· ἐπάξω γὰρ ἐπὶ Ῥεμμῶρ Ἄραβας. Καὶ ἀρῶ τὸ σπέρμα Μωᾶβ, καὶ Ἀριήλ, καὶ τὸ κατάλοιπον Ἄδαμα ἀποστελῶ ὡς ἐρπετὰ ἐπὶ τῆς γῆς.⁹ Τὰ νοτιώτατα μέρη τῶν Δαμασκηνῶν κατανέ- μεσθαί φησι τὰ τῶν καλουμένων Σαρακηνῶν ἀναρί- θμητα γένη, καὶ μέχρι αὐτῆς παρατείνοντα τῆς Περ-

σῶν. Αὐτοὶ συνωπλίζοντο τοῖς Βαβυλωνίοις, καὶ κατεδήουν τὴν Μωαβιτῶν· εἶποντο γὰρ καὶ αὐτοὶ καίτοι τάχα που καὶ γένος ὄντες, καὶ γείτονες τῇ Μωαβιτῶν. Κέκληντο γὰρ καὶ Ἄραβες καὶ αὐτοί. Ληφθήσεσθαι τοίνυν φησὶ τὴν Νεβρείμ· Ἐπάξω γὰρ ἐπὶ τὴν φάραγγα. Ἄραβας, καὶ λήψονται αὐτήν. Φάραγγα, δὲ κατὰ τὸ εἶκος, ὀνομάζει τὴν Νεβρείμ, διὰ τὸ ἐν κοίλῳ κεῖσθαι τόπῳ. Καίτοι τῶν ἐτέρων πόλεων ἡρμένων ὑψοῦ, καὶ ἐν ὄρεσιν οὐσῶν. Ἐπειδὴ δὲ οὐ μέρος ἦν τῆς Μωαβιτῶν τὸ τῷ πολέμῳ συντε- τριμμένον, ἀλλ' ὅλη δι' ὅλου κατεδονήθη τε καὶ σεσά- λευται μεθύοντος δίκη· ταύτη τοι φησὶν ἐκ περά- των εἰς πέρατα συναφθήσεσθαι τὴν βοήν, τῶν ὄλο- λυζόντων δηλονότι, καὶ τὸν τοῖς ἀπολεῖσθαι μέλλουσι θρήνον ἐκμελετᾶν εἰωθότων. Συνῆψε γὰρ ἡ βοή τὸ ὄριον τῆς Μωαβίτιδος, φησὶ, τῆς Ἀγαλλεῖμ, καὶ ὄλο- λυγμὸς αὐτῆς ἕως τοῦ φρέατος τοῦ Ἐλεῖμ. Τὰς δὲ ἕξω πόλεις, καὶ ἐπ' αὐτοῖς τοῖς τέρμασι κειμένας ὀνομάζει, τὴν τε Ἀγαλλεῖμ φημι, καὶ τὸ φρέαρ τοῦ Ἐλεῖμ. Τεθεῖσθαι δὲ τὸν θρήνον εἰς πᾶσαν αὐτῶν τὴν χώραν διαβεβαιούμενος, ὡς ἔφην, εἰτά φησιν, ὅτι τὸ ὕδωρ τὸ Ῥεμμῶν πλησθήσεται αἵματος. Ἐνυδροτάτην δὲ εἶναι λόγος τὴν Ῥεμμῶν. Ἀλλὰ πλησθήσεται, φησὶν, αἵματος, ἐκεῖνό που λέγων, ὅτι ταῖς τῶν ὑδάτων δαψιλείαις φιλονεικήσει κατὰ τὸν τοῦ πολέμου καιρὸν τῶν πιπτόντων τὸ αἷμα· καὶ πεφοινημένοι μὲν ὀφθήσονται ποταμοὶ, κατασκε- δασθήσεται δὲ τῆς γῆς τὸ ὕδωρ, οὐκέτι καθαρὸν, οὔτε μὴν ὕδατος ὄψιν ἔχον, ἀλλ' ἑτερόχρουν καὶ αἷμα- τοειδές. Ληφθήσεσθαι δὲ καὶ αὐτήν ἐξ Ἀράβων φησὶν, ὥστε ἅπαν μὲν σπέρμα Μωάβ, καὶ Ἀριήλ ἐξαρθῆναι, 70.405 τοῦτ' ἔστιν, ἀπολέσθαι τε καὶ δαπανηθῆναι. Τό γε μὴν ὑπολειμμένον ἀποστελῶ, φησὶν, ὡς ἐρπετὰ ἐπὶ τῆς γῆς. Πικροὶ γὰρ ὄντες αἰεὶ βαδιοῦνται πρὸς αἰχμαλωσίαν, καθάπερ τινὲς ὄφεις ταῖς τινῶν ἐπ- ωδαῖς γεγοητευμένοι, καὶ οἶον ἀπονυστάξαντες, εἰς τὸ ἀσυνήθως ἡμερον. Τὸ γάρτοι λέγειν Ἀποστελῶ, τὸ ἐκπέμψαι δηλοῖ. Ἔθος γὰρ τοῖς ἐλοῦσι χώραν ἢ πόλιν, οὐχὶ πάντας ἄρδην ἀπολύειν ἔσθ' ὅτε, δεδαπανημένης δὲ τῆς μαχιμωτάτης πληθῆος, ἐν δορυλήπτων ποιεῖσθαι τάξει τοὺς περιλελειμμένους. Εἰ δὲ χρή τινα καὶ ταῖς ἱστορίαις ἐφαρμόσαι λόγον ἀναγκαῖον, ἰστέον, ὅτι ψυχὴ μὲν τῷ θεῷ φόβῳ τετειχισμένη, ἰσχυρά τέ ἐστι καὶ δυσάλωτος, καὶ τῆς τῶν μαχομένων αὐτῇ κατευμεγεθοῦσα χειρός. Νικᾷ γὰρ ἀρχάς τε καὶ ἐξου- σίας καὶ τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τούτου, τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. Εἰ δὲ δὴ παρατρέποιο πρὸς ἃ μὴ προσῆκεν, ἕξω τε τῆς εὐθείας φέροιτο τρίβου, καὶ τὸ Θεῷ δοκοῦν παρατρέ- χουσα, πρὸς τὰ ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ καταφέροιτο πάθη, καὶ τὸν τῆς εὐπειθείας ἀποσεῖσαιτο ζυγὸν, ἀγυμνοῖ πάσης αὐτὴν ἐπικουρίας, καὶ οἶον ἀτείχιστον αὐτὴν ἀποφαίνει, καὶ ἀνασφαλεῖ τοῖς πολεμοῦσιν ἐργάζε- ται, καταλειαίνει τε τὰς ἐφόδους τὰς ἐπ' αὐτῇ τοῖς πάθεσιν, ὡς κατὰ μηδένα τρόπον ἰσχύσαι διαφυγεῖν. Οὕτω παραδίδονται μὲν εἰς ἀδόκιμον νοῦν, καὶ γεγό- νασιν εὐάλωτοι ταῖς ἐκτόποις ἐπιθυμίαις, σώζει δὲ αὐτὰς οὐδὲν, ἀλλ' εἰσὶν ὑπὸ πόδας ἐχθρῶν, ἀνάνδρως διερρίμμεναι. Ἐὰν μὲν γὰρ κλείσῃ κατὰ τοὺς ἀνθρώ- πους, φησὶν, ὁ τῶν ὄλων Θεός, τίς ἀνοίξει, καὶ τὴν παναρκῆ τοῦ παραδεδωκότος πλεονεκτῆσει δεξιάν; Μένωμεν τοίνυν ἐν τῷ θεῷ φόβῳ. Κερδανοῦμεν γὰρ οὕτω τῆς ἄνωθεν εὐμενείας τὴν χάριν· καὶ καταναε- νιευσόμεθα πνευματικῶς, καὶ ἁμαρτίας, καὶ παθῶν, καὶ τῆς τοῦ διαβόλου πλεονεξίας ὀλίγα κομιδῇ φροντί- ζοντες, πρὸς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως καταντή- σομεν, τὴν εὐκλεᾶ καὶ δοκιμωτάτην κατορθοῦντες ζωὴν. 9Μὴ πέτρα ἔρημος ἐστὶ τὸ ὄρος Σιών; Ἔση γὰρ ὡς πτηνοῦ ἀνιπταμένου νεοσσὸς ἀφηρημένος, θυγάτηρ Μωάβ.⁹ Κατεστράτευσε τῆς Σαμαρείας κατὰ καιροὺς Σαλ- μανασάρ ὁ Ἀσσύριος, εἶλὲν τε τὰς ἐν αὐτῇ πόλεις· καὶ προσέτι τῶν τῆς Ἰουδαίας προσηδίκησε πολλὰς, καὶ δορυλήπτων ἀπεκόμισε πληθὺν εἰς τὴν ἑαυτοῦ. Ταύτης τε ἔνεκα τῆς αἰτίας, ἐπετώθαζον τῇ Σιών ἦτοι τῇ Ἱερουσαλήμ τὰ Μωαβιτῶν ἔθνη, καὶ πέτραν αὐτὴν ἡρημωμένην ὠνόμαζον, οὐκ

αὐτῆς που τάχα καταμειδιῶντες οἱ τάλανες, ἀλλὰ τοῦ ἐπὶ πάντας Θεοῦ· καὶ γοῦν καὶ ἔφασκον τὴν σώζουσαν αὐτοὺς ἀτονῆσαι χεῖρα, ταύτης τε ἕνεκα τῆς αἰτίας ὑπὸ πόδας ἐλθεῖν τῶν ἐχθρῶν. Ὡ τοίνυν θυγάτηρ Μωάβ, φησὶν, ἐνήθει δὲ πάντως ὁ λόγος, μὴ πέτρα ἔρημος ἐστὶ τὸ ὄρος Σιών; Ἄρα μόνη, φησὶ, κέκμηκεν ἡ Σιών; ἄρα μόνη πέπτωκεν ὑπὸ πόδας ἐχθρῶν; καὶ τὴν τῶν ἐνοικούντων αὐτὴν νενόσηκεν ἔρημίαν; ἢ τοῖς ἔτι χεῖροσιν αὐτῆς περιπέπτωκας; Ληφθήσῃ γὰρ παρ' ἐχθρῶν, καὶ οἶον ἐκ καλιᾶς νεοσσὸς ἀφηρη- 70.408 μένος, εἰς ἑτέραν οἰχίση χώραν, καὶ δουλεύσεις ἐχθροῖς, ἔση τε παρ' αὐτοῖς αἰχμάλωτος οἰκτρὰ, καὶ κατερρίμμενη, καὶ ὑπὸ ζυγὰ δουλείας. Χρήσιμον οὖν ἄρα καὶ ἀναγκαῖον παράγγελμα τό· "Ἐάν πέση ὁ ἐχθρός σου, μὴ ἐπιχάρης αὐτῷ, ὅτι ὄψεται Κύριος, καὶ οὐκ ἄρᾶσει αὐτῷ· καὶ ἀποστρέψει τὸν θυμὸν αὐ- τοῦ ἀπ' αὐτοῦ."6 Οὐ γάρ τοι προσήκει ταῖς ἑτέρων ἐπιγάννουσθαι συμφοραῖς, οὐδὲ θυμηδείας ποιεῖσθαι πρό- φασιν τὸ τῷ πέλας συμβεβηκός, κἂν εἴ τις εἴη τυχὸν τῶν καταλυπεῖν εἰωθότων, ἐπιστυγνάζειν δὲ μάλλον αὐτῷ, καὶ τοῖς ἰδίοις πταισμάσιν ἐνιέντας τὸν ὀφθαλ- μόν, δεδιέναι σφόδρα, μὴ ἄρα πως καὶ ἐφ' ἡμᾶς ὁ τοῦ καταπαίουτος ἐπέλθοι θυμός. 9 Ἐπειτα δὲ, Ἀρνῶν, πλείονα βουλεύου, ποίει τε σκέπην πένθους αὐτῇ διὰ παντός· ἐν μεσημβρινῇ σκοτιᾷ φεύγουσιν, ἐξέστησαν. Μὴ ἀπαρχῆς παρ- οικήσουσιν οἱ φυγάδες Μωάβ· ἔσονται σκέπη ὑμῖν ἀπὸ προσώπου διώκοντος, ὅτι ἦρθη ἡ συμμαχία σου, καὶ ὁ ἄρχων ἀπώλετο ὁ καταπατῶν ἐπὶ τῆς γῆς.9 Δυσερμήνευτος κομιδῇ τῶν προκειμένων ὁ νοῦς, διὰ τοι τάς τε τῶν προσώπων εἰς πρόσωπα μεταβά- σεις, καὶ τὸ τῆς συνθήκης τραχὺ καὶ οὐ βάσιμον νῶ παντί. Πλὴν ὡς ἂν οἶός τε ᾧ, πειράσομαι δειπεῖν. Πεπορθημένης τοίνυν ἀπάσης τῆς Μωαβιτῶν, πόλεων τε κατηρειπομένων, καὶ οἴκων ἐμπερησμένων, καὶ ἀπαξαιπλῶς ἐκλελυττηκόντων ἀγρίως τῶν Βαβυλωνίων, οἱ διαφυγεῖν ἰσχύσαντες μετώκησαν εἰς τὴν Ἀρνῶν. Πόλις δὲ αὕτη τῶν ὀχυροτάτων, ὄμορός που τάχα τῇ Μωαβιτῶν. Ἔστι τοίνυν πρὸς αὐτὴν ὁ λό- γος. Σὺ δὲ, φησὶ, μετὰ τοῦτο, ᾧ Ἀρνῶν, πλείονα βου- λεύου. Κατασκέπτου, φησὶ, τίνα τρόπον διασῶσαι δυ- νήση τοὺς περιλελειμμένους καὶ διαφυγεῖν ἰσχύσαν- τας τῶν πεπορθηκόντων τὴν ἀγριότητα. Ποίει τε σκέ- πην πένθους αὐτῇ διὰ παντός. Ναί, φησὶν, ἐσκέψω τι φιλάνθρωπον, σκέπη γένου τοῖς ἀφορήτῳ πένθει κατελιημμένοις. Φεύγουσι γὰρ ἐν μεσημβρινῇ σκο- τιᾷ, τοῦτ' ἔστιν, ἡμέρας οὔσης, καὶ ἡλίου μεσημβρί- ζοντος αὐτοῖς σκοτιὰν ἔχουσι κατὰ νοῦν. Ἰκανὸς γὰρ λίαν ὁ τοῦ θανάτου φόβος καταθολῶσαι ψυχὴν, καὶ οἶόν τινα νύκτα καταχέαι τοῦ νοῦ τῆς εἰς ἄκρου δυσ- θυμίας τὴν ἔφοδον. Ταύτη τοί φησιν, ὅτι Καὶ ἐξέστη- σαν. Μόνον γὰρ οὐχὶ καὶ τοῦ φοβεῖν ἔξω γεγονάσιν, τοῖς ἐκ τοῦ πολέμου καταπτοούμενοι δείμασιν. Ἄλλ' εἰ καὶ δέξαιο, φησὶ, τοὺς ἀπὸ γε τῆς Μωαβιτῶν, ἀλλ' οὖν ἴσθι τοι καὶ μάλα σαφῶς, ὅτι σέσωκας οὐ πάντας, ἀλλὰ βραχὺ καὶ εὐαρίθμητον τῶν ἀπ- ολωλότων λείψανον. Τοῦτο οἶμαι δηλοῦν ἐθέλειν λέ- γοντα· Μὴ ἀπαρχῆς παροικήσουσιν οἱ φυγάδες Μωάβ. Μὴ ἐν ἀρχαῖς ὄντος τοῦ πολέμου, φησὶν, ὑπεδέξω τοὺς φυγάδας· οὐκ εὐαρίθμητοι κομιδῇ καὶ ὀλίγοι παν- τελῶς οἱ διαφυγεῖν ἰσχύσαντες; Οὐκοῦν εἰς πέρας ἐνήνεκται τὰ εἰρημένα παρὰ Θεοῦ κατὰ Μωαβιτῶν. Ἀπόλωλε γὰρ εἰ καὶ βραχὺ, καὶ μόλις διασέσωσται λείψανον. Ἄλλ', ᾧ, φησὶν, Ἀρνῶν, ὑπεδέξω τοὺς ἐκ 70.409 τῆς Μωαβιτῶν, προσδοκήσασα τάχα που, ὅτι καὶ αὐ- τοὶ κατὰ καιροὺς ἔσονται σκέπη ὑμῖν ἀπὸ προσώπου διώκοντος. Ἔσται δὲ οὐχὶ τοῦτο. Πόθεν; Ἦρθη γὰρ ἡ συμμαχία σου· καὶ ὁ ἄρχων ἀπώλετο ὁ καταπατῶν ἐπὶ τῆς γῆς. Ὁ γὰρ αἰεὶ σοι συνασπίσας, φησὶ, τῆς Μωαβιτῶν ἡγούμενος, ὁ δεινὸς καὶ ὑπέροπτος, καὶ ὥσπερ τινὰ χοῦν καταπατεῖν εἰωθὼς τοὺς ἀνθεστη- κότας, ᾤχετο καὶ ἀπόλωλεν. Ἦρθη γὰρ, καὶ ἐκ μέ- σου γέγονεν. Διδάσκει δὲ διὰ τούτων, ὅτι προσανήρη- ται τοῖς Μωαβίταις, καὶ ἡ τοῦ δύνασθαί ποτε κρατῆσαι πάλιν αὐτοὺς ἐλπίς. Οἱ γὰρ ἀσεβεῖς ἐκ γῆς ὀλόρριζοι, φησὶν, ὀλοῦνται· θείου δὲ ὄλωσ ἐπι- πηδῶντος θυμοῦ, ποῖον ἔσται

τῶν πεπονθῶτων λείψανον; Ἡ τίς ὁ ἀναστῆσαι δυνάμενος, Θεοῦ κατα- στρέψοντος; 9Καὶ διορθωθήσεται μετ' ἐλέους θρόνος, καὶ καθιεῖται ἐπ' αὐτοῦ μετὰ ἀληθείας ἐν σκηνῇ Δαβὶδ, κρίνων καὶ ἐκζητῶν κρῖμα, καὶ σπεύδων δικαιοσύνην.9 Ἐν τούτοις σαφῶς ἐπαγγέλλεται τὸ ἀπαλλαχθῆ- σεσθαι κατὰ καιροὺς τὸν Ἰσραὴλ, τῆς ἀφορήτου ταλαιπωρίας, καὶ τῶν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας κακῶν. Κύρου γὰρ ἐλόντος τὴν Βαβυλωνίων ἀνέθη μὲν ὁ Ἰσραὴλ, ἀνεκομίσθη δὲ κατοικτείροντος Θεοῦ εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, ἡγουμένων Ζωροβάβελ τοῦ Σαλαθιήλ, ὃς ἦν ἐκ φυλῆς Ἰούδα καὶ Δαβὶδ, καὶ μὲν τοι καὶ Ἰησοῦ τοῦ Ἰωσεδὲκ τοῦ ἱερέως τοῦ μεγάλου. Ὁ τοίνυν θρό- νος, φησὶ, τοῦτ' ἔστιν, ἢ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις βασι- λεία, διορθωθήσεται μετὰ ἐλέους, τοῦτ' ἔστιν, εἰς τὴν οἰκείαν ἐπανήξει τάξιν, κατοικτείροντος Θεοῦ. Καθ- ιεῖται δὲ πάλιν ἐπ' αὐτοῦ μετ' ἀληθείας ἐν σκηνῇ Δα- βίδ, κρίνων καὶ ἐπιζητῶν κρῖμα. Καὶ σκηνὴν, ὡς ἔοικεν, ὀνομάζει τὰ βασιλεία, ἐν οἷς ποιούμενοι τὰς διατριβάς ἐδίκαζον, ἐννόμως αὐτοὺς τοὺς τῆς βασιλείας διέποντας θάκουσ. Καὶ τό γε ἦκον εἰς τὸ Θεῷ δοκοῦν, ἐπιμεληταὶ δικαιοσύνης γεγόνασιν, εἰ καὶ τῆς ἀρετῆς διημαρτήκασι τινες, ἀπονενευκότες ἐπὶ τὰ χεῖρω. Ἰστέον δὲ ὅτι μετὰ τὴν ἐκ τῆς Βαβυλῶνος ἐπάνοδον, οὐκέτι διηρημένως κατωκῆκασιν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, ὡς εἶναι μὲν ἐν τῇ Σαμαρείᾳ τὰς δέκα φυλάς, καὶ τὸ ἥμισυ φυλῆς Ἐφραΐμ, βασιλεύοντος ἐπ' αὐτοῖς τινος, ἐν δὲ τοῖς Ἱεροσολύμοις τὴν Ἰούδα φυλὴν, καὶ τὸ ἥμισυ φυλῆς Μανασσῆ, πάλιν ἐτέρου καὶ ἰδικῶς βα- σιλεύοντός τινος ἐπ' αὐτῶν, ἀλλ' εἰς μίαν συνενεχθέν- τες διάνοιαν, κατωκῆκασιν ὁμοῦ τὰ Ἱεροσόλυμα, ἓνα λοιπὸν χρίοντες βασιλέα. Καὶ τοῦτο ἦν ἄρα τὸ διὰ φωνῆς προφήτου περὶ αὐτῶν εἰρημένον· Καὶ ἀναβή- σονται ἐκ τῆς γῆς, καὶ κοπάσουσι μικρὸν τοῦ χρίειν βασιλέα καὶ ἄρχοντα. Πλὴν ὑπισχνεῖται Θεὸς τοῦ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις θρόνου τὴν ἐπανόρθωσιν, μονον- ουχὶ κατονειδίζων τὴν Μωάβ. Περφυάρηκε μὲν λέγου- σα, ὅτι Πέτρα ἔρημος ἐστὶ τὸ ὄρος Σιών. Ἀλλὰ σοὶ μὲν, φησὶ, τοῦτο κάκεῖνο συμβήσεται πλατὺ γελῶση κατὰ τῶν ἐξ Ἰσραὴλ. Τοὺς δὲ πάντη τε καὶ πάντως ἐλεήσει Θεὸς, καὶ ἀνήσει μὲν τῶν συμβεβηκότων· ἀποκαταστήσει δὲ πρὸς τὸ ἐν ἀρχαῖς τὴν παρ' αὐτοῖς βασιλείαν ἐπανορθῶσαι. 9Ἠκούσαμεν τὴν ὕβριν Μωάβ, ὕβριστὴς σφό- δρα.9 Προαναφωνήσας εὖ μάλα τὴν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας 70.412 ἐπάνοδον τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ ὅτι πάλιν ἀναφοίτησις ἔσται πρὸς τὸ ἀρχαῖον τῆς παρ' αὐτοῖς ἀρχῆς, ἡγουν βασιλείας, ἐπάνεισι πάλιν ἐπὶ τὴν Μωάβ, καὶ μεθ- ἴστησιν ἐπ' αὐτοὺς τὸν λόγον. Εἴρηται δὲ ὡς περ ἐκ προσώπου τῶν ἁγίων προφητῶν, τὸ, Ἠκούσαμεν τὴν ὕβριν Μωάβ, ὕβριστὴς σφόδρα. Συναινοῦσι γὰρ διὰ τούτων, ὡς ἐν δίκη κολάζονται τῷ Θεῷ, ὀφειλομένην τε καὶ πρέπουσαν αὐτοῖς ἐπενεγκόντι τὴν τιμωρίαν. Ἀκηκοέναι δὲ φασὶ τὴν ὕβριν Μωάβ, πρῶτον μὲν τὴν ἀρχαιοτάτην ἐκείνην ἱστορίαν οὐκ ἠγνοηκότες, ἦν ὁ θεσπέσιος ἀφηγεῖται Μωσῆς. Ὡς γὰρ φθάσαν- τες εἴπομεν, κατεμισθοῦτο τὸν Βαλαὰμ ὁ Βαλάκ· Δεῦρο, λέγων, ἐπάρασαί μοι τὸν Ἰσραὴλ. Πλεῖστα δὲ ὅσα πρὸς τοῦτο πέπρακται κατὰ καιροὺς παρὰ τῆς Μωαβιτῶν ὑπεροψίας τῆ τοῦ Θεοῦ μαχόμενα δόξη. 9Τὴν ὑπερηφανίαν ἐξῆρα.9 Τῶν ἁγίων προφητῶν ἐναργέστατα διωμολογηκό- των, ἀκηκοέναι τε τὴν ὕβριν Μωάβ, εἰδέναι τε ὅτι καὶ σφόδρα ἐστὶν ὕβριστὴς, ἀνταποκρίνεται Θεὸς καὶ φησι· Τὴν ὑπερηφανίαν ἐξῆρα· τοῦτ' ἔστιν, οὐχ ὑπέρ- οπτον ἀπλῶς οὔσαν τὴν Μωάβ, ἀλλ' οἷον αὐτὸ χρῆμα γενομένην ὑπεροψίαν ἐκ μέσου γενέσθαι παρ- εσκεύασα. Πολεμῶ γὰρ ὑπερηφάνοις, καὶ μάχομαι τοῖς οὐ μέτρια φρονεῖν ἠρημένοις, εἰκὴ δὲ μᾶλλον ἐξ- ογκουμένοις, καὶ ὑψοῦ τὴν ὄφρυν ἀνατείνουσι, καὶ τῆς ἑαυτῶν φύσεως ἠγνοηκόσι τὴν ἀσθένειαν. Γέ- γραπται δὲ, ὅτι Κύριος ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσε- ται. Διδάσκων δὲ ὅτι κολάζει δικαίως, καὶ οὐ μάτην ἀπλῶς ἐπάγει τὰς δίκας, καταγορεύει τῆς Μωάβ ὡς ἀφορήτως νοσοῦσης τὴν ὑπεροψίαν. 9Οὐχ οὕτως ἢ μαντεία σου, οὐχ οὕτως.9 Ἐξῆρα μὲν οὐκ ἐγὼ τὴν ὑπερηφανίαν σου, φησὶ, τοῦτ' ἔστιν, ἐξέκοψα τὴν Μωάβ, ἀλλ' οὐ ταῦτά σοι προήγγελλον αἰ παρὰ σοῦ* ἁμαρτία.

Ἐπηγγέλλοντο γὰρ ψευδοεποῦντες οἱ μάντιες, ὅτι καὶ κρείττων ἔση τῆς τοῦ πολέμου προσβολῆς, καὶ νικήσεις εὐπετῶς τοὺς ἀνθεστηκότας, καὶ ἀνάλωτος ἔση τοῖς ἐχθροῖς, καὶ ἠττωμένοις ἐπιωθάσεις. Ἄλλ' οὐχ οὕτως αὐτ' ἔχει, πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Μᾶλλον γὰρ ἐξέβη πρὸς τὸ ἐναντίον, καὶ οὐ κατ' ἐλπίδα σὴν, τῶν πραγμάτων τὸ πέρασ. Παγχάλεπον οὖν καὶ ἐπιζήμιον ἀληθῶς, τὸ τοῖς τῶν διαπαιζόντων προσέχειν λόγοις, καὶ ταῖς τῶν γοητῶν ἀποκομίζεσθαι φωναῖς, εἰς ἐλπίδας οὐκ ἐκβη- σομένας. 9 Ὀλολύξει Μωᾶβ. Ἐν γὰρ τῇ Μωαβίτιδι πάντες ὀλολύξουσι· τοῖς κατοικοῦσι Δεσέθ μελετήσεις.⁹ Ὅτι μὴ οὕτως ἐκβέβηκεν ἡ μαντεία, καθὰ προσ- εδόκησαν, ἀλλ' ἕτεροτρόπως, καὶ εἰς πᾶν τὸναντίον, διαδείκνυσι σαφῶς, λέγων· Ὀλολύξει Μωᾶβ, καίτοι τῆς μαντείας, ἦγουν τῇ τῶν μάγων τέχνῃ κεχρηῆσθαι μεμελετηκότων οὐκ ὀλολύξιν αὐτὴν προηγορευκότων, ἀλλὰ γὰρ ἔπαλαλάξιν ἀπολωλόσιν ἐχθροῖς καὶ ἐπορ- χήσασθαι κειμένοις. Οὐκοῦν ἅπαντες, φησὶν, οἱ ἐν τῇ Μωαβίτιδι κατολολύξουσι· καὶ μελέτησις ἔσται τοῖς 70.413 κατοικοῦσι Δεσέθ. Πόλις δὲ καὶ αὕτη τῆς Μωᾶβ, οἱ κόμμον τάχα που καὶ θρῆνον εὐρυθμόν τε καὶ εὐμελῆ καθ' ἑαυτῶν μελετήσαντες, διὰ τούτου σημαίνονται. 9 Καὶ οὐκ ἐντραπήσονται πρὸς τὰ πεδία Ἑσεβῶν· πενθήσει ἄμπελος Σεβαμά. Καταπίνοντες τὰ ἔθνη, καταπατήσατε τὰς ἀμπέλους αὐτῆς ἕως Ἰαζήρ.⁹ Ὁ λόγος ἐστὶν ἐν τοῖς πρὸς αὐτοὺς τάχα που τοὺς τὴν Μωᾶβ ἠρηκότας, Ἀσσυρίου τε φημι καὶ Βαβυ- λωνίους, οἷς προστέταχε τὰ τῆς Ἑσεβῶν πεδία μὴ ἐντρέπεσθαι ἔτι καὶ αὐτὴν κατεμπρῆσαι τὴν Ἑσεβῶν· διαθεῖναι δὲ οὕτω καὶ τὴν Σαυαμὰ, ὡς πενθήσαι καὶ τὰς οὐσας ἀμπέλους ἐν αὐτῇ. Πρὸς αὐτοὺς δὲ δὴ καὶ φησι· Καταπίνοντες τὰ ἔθνη. Ὑμῖν γὰρ ἐπιτάττω, φησὶν, ὧ τῶν ἐθνῶν ὀλετήρες, καὶ ἄπλειστοί μοι καὶ ἀπηνέστατοι θῆρες, ἔθνη καταπίνοντες, καταπατήσατε τὰς ἀμπέλους αὐτῆς ἕως Ἰαζήρ. Πόλις δὲ καὶ αὕτη τῶν Μωαβιτῶν. Ἀμπέλους δὲ πάλιν ἐν τούτοις, τοὺς τῶν Μωαβιτῶν οἰκήτορας ὀνομάζει. Ἔθος γὰρ τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ, καὶ δρυμοῖς καὶ ξύλοις καὶ μὴν καὶ ἀμπέλοις παρεικάζειν τοὺς ἐν ἐκάστη πόλει τε καὶ χώρα. Καὶ γοῦν περὶ τοῦ Ἰσραὴλ φησὶν· Ὁ γὰρ ἀμπελῶν Κυρίου Σαβαὼθ ὁ ἄνθρωπος τοῦ Ἰούδα, νεόφυτον ἠγαπημένον. Λέγων δὲ, ὅτι Καταπατήσατε τὰς ἀμπέλους αὐτῆς, δείκνυσι πάλιν, ὅτι μὴ τῆς τῶν Ἀσσυρίων χειρὸς ἔργον ἦν τὸ νικῆσαι τὴν Μωᾶβ, ἀλλ' ἦν ὁ πάντα ἰσχύων Θεὸς ὑποφέρων τοῖς αὐτοῦ ποσὶ τοὺς ἀνθεστηκότας, καὶ τὸ δύνασθαι κρατεῖν τῆς ἐκείνων χειρὸς δωρούμενος. 9 Οὐ μὴ συνάψητε, πλανήθητε τὴν ἔρημον, οἱ ἀπεσταλμένοι· ἐγκατελείφθησαν, διέβησαν τὴν ἔρημον.⁹ Φασὶν ὅτι τῶν Ἀσσυρίων ἐμβεβληκότων, πλεῖστοι τῶν Μωαβιτῶν εἰς τὴν ὄμορον τε καὶ γείτονα φυγόν- τες ἔρημον διαλανθάνειν ἐσπούδαζον, καὶ μόλις ἐσπούδαζον, κομιδῇ βραχεῖς τὸν ἀριθμόν. Καὶ ἦν μὲν ἴσως οὐ χαλεπὸν τοῖς Βαβυλωνίοις κάκείνους ἀνευ- ρεῖν, ἐπαφιέντος Θεοῦ, καὶ μέχρις αὐτῶν ἐκτείνοντος τὴν ὀργήν. Ἐπειδὴ δὲ κολάζει μεμετρημένως φιλάν-θρωπος ὢν, μονονουχὶ καὶ ἐντέλλεται τοῖς πεπορθη- κόσι τὴν Μωᾶβ, μὴ συνάπτειν τοῖς ἀπολωλόσι τοὺς φυγάδας, πλανᾶσθαι δὲ ὡς περ ἔαν τὴν ἔρημον, τουτ' ἔστι, λήθη διδόναι καὶ παραπέμπεσθαι τὴν ἔρευναν τῶν ἐν αὐτῇ συνδεδραμηκότων. Ταύτητοί φησι, πλα- νηθῆναι τε τὴν ἔρημον. Οἱ ἀπεσταλμένοι ὑμεῖς, φησὶν, οἱ διὰ τῆς ἐμῆς ὀργῆς ἀπεσταλμένοι πρὸς τὸ κατὰ κράτος ἐλεῖν τὴν Μωᾶβ, πλανήθητε τὴν ἔρημον, λήθη δότε, καὶ παραπέμψασθε τὴν ἔρημον, διέβησαν γὰρ αὐτήν. Εἶτα ἐπέρριπται μεταξὺ τὸ, Ἐγκατελείφθησαν, ἐκεῖνο πάλιν διδάσκων, ὡς οὐκ ἂν ἐν τούτοις γέγο- νεν ἡ Μωαβιτῶν, εἰ μὴ προσκέκρουκεν οὐ μετρίως τῷ πάντα ἰσχύοντι Θεῷ. 9 Διὰ τοῦτο κλαύσομαι ὡς τὸν κλαυθμόν Ἰαζήρ, ἄμπελος Σεβαμά. Τὰ δένδρα σου κατέβαλεν Ἑσε- βῶν, καὶ ἐλάλει, ἐπὶ τῷ θερισμῷ καὶ ἐπὶ τῷ τρυ- γητῷ σου καταπατήσω, καὶ ἅπαντα πεσοῦνται, 70.416 καὶ ἀρθήσεται εὐφροσύνη καὶ ἀγαλλίαμα ἀπὸ τῶν ἀμπελῶν σου· καὶ ἐν τοῖς ἀμπελῶσί σου οὐ μὴ εὐφρανθήσονται· καὶ οὐ μὴ πατήσουσιν οἶνον εἰς τὰ ὑπολήνια, πέπαυται γάρ.⁹

Ἄναπλάττει πρόσωπον ὁ προφητικὸς ἡμῖν λόγος, ἐπὶ ταῖς τῶν Μωαβιτῶν δακρυῤῥοοῦν συμφοραῖς, καὶ τάχα που τῆς Ἰαζήρ ὑπὲρ τὰς ἐτέρας πεπορθημένης· οὔτω καὶ τὰς ἄλλας κατολοφύρεσθαί φησιν, ὡσπερ ἂν πρέποι καὶ τὴν Ἰαζήρ. Ἀμπέλους δὲ καὶ δένδρα τοὺς ἐνοικούντας ταῖς πόλεσιν ὀνομάζει. Ἀπαριθμεῖται δὲ καὶ τὰς πεπορθημένας τῆς πόλεως Σαβαμὰ καὶ Ἑσε-βῶν. Ὁ δὲ γε τῶν πολεμίων δῆμος ἐλάλησεν. Ἐπὶ τῷ θερισμῷ σου καὶ ἐπὶ τῷ τρυγητῷ σου, φησὶν· ἐλάλησε δὲ τί; Τὸ, Καταπατήσω δηλονότι, καὶ ἅπαντα πεσοῦν-ται. Καὶ πρὸς τούτοις ἔτι· Ἀρθήσεται εὐφροσύνη καὶ ἀγαλλίαμα ἐκ τῶν ἀμπέλων σου· ὁ γὰρ φιλέορτος Μωαβίτης, ὁ πλείστας τοῖς δαίμοσιν ἀνατιθεὶς τελε-τὰς, ὁ διανυκτερεύων ἐπὶ βωμοῖς, καὶ πρόφασιν εὐ-φροσύνης τὸ θύειν ἔχων αἰεί. Κατοιμῶξει καὶ κλαύσε-ται, καὶ ἀπάσης θυμηδείας ἔσται μακράν. Οὐ γὰρ μὴ εὐφρανθήσονται· οὐδ' οὐ μὴ πατήσουσιν οἶνον εἰς τὰ ὑπολήνια, πέπαυται γάρ. Οὐκ ἔσται, φησὶν, ἐν ἀμ-πέλοις καρπός· συνοιχήσεται γὰρ αὐταῖς τὰ ἐξ αὐτῶν τικτόμενα. Καὶ ἐπὶ μὲν ταῖς ἀμπέλοις εἰ ἐκκόποιεν ὄλως, ἀληθῆς οὕτοσι λόγος. Εἰ δὲ δὴ γένοιτο πρὸς ἡμῶν, ὡς ἐν δυνάμει παραδειγμάτων ἐπὶ τὰ ἀνθρώπινα διδάσκει πάλιν ὁ λόγος, ὡς ὁμοῦ γονεῦσι τὰ ἐξ αὐτῶν οἰχήσεται, ὡς μὴδὲ αὐταῖς ταῖς κυφορούσαις δοθῆναί τινα παρὰ τῶν πολεμίων τὸν ἔλεον. Πεπονθέναι δὲ τοῦτο κατὰ τὴν Ἱερουσαλήμ φαμεν ἐν τῷ πρὸς Ῥω-μαίους πολέμῳ. Καὶ γοῦν ἔφασκεν ὁ Σωτὴρ προσαπαγ-γέλλων τὰ συμβησόμενα αὐτῇ, ὅτι κυκλωθήσεται μὲν ὑπὸ στρατοπέδων· συμβήσεται δὲ τὸ οὐαὶ μάλιστα ταῖς τικτούσαις καὶ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις ἐν ἐκεί-ναις ταῖς ἡμέραις. 9 Διὰ τοῦτο ἡ κοιλία μου ἐπὶ Μωὰβ ὡς κιθάρα ἠχήσει, καὶ τὰ ἐντός μου ὡς τεῖχος, ὃ ἐνεκαίνισας.⁹ Ἀφρημένων, φησὶν, ἀγαλλιάματός τε καὶ εὐφρο-σύνης ἐκ τῶν ἀμπέλων σου, καὶ οὐδενὸς ἐν αὐτοῖς εὐ-φρανθησομένου, συμβεβηκότος δὲ τούτου κάκεινου, γενήσεται τὰ ἐντός μου καὶ κιθάρα καὶ ᾠδὴ καὶ μέλος ἐπὶ σοι. Τὰ σὰ γὰρ ἐξαγγέλλω πάθη, καὶ διαβόητον ἀποφαίνω τὴν ἐπενεχθεῖσάν σοι συμφοράν. Καὶ ὡσπερ τις εὐρύθμος ἀναβοήσω λύρα, κατακτυπήσω δὲ οὕτως, καὶ ἐξάκουστον ἐργάσομαι τὴν ᾠδὴν, ὡς τεῖχος ὃ ἐνε-καίνισας. Ἐφη μὲν γὰρ ἐν ἀρχαῖς τῆς ὀράσεως ὁ μα-κάριος προφήτης· Νυκτὸς ἀπολεῖται ἡ Μωαβίτις· νυκτὸς γὰρ ἀπολεῖται τὸ τεῖχος τῆς Μωαβίτιδος. Διερ-μηνεύοντες δὲ ἡμεῖς τῶν εἰρημένων τὴν δύναμιν, ἐλέ-γομεν, ὅτι σεισμῷ γεγονότος, τὸ τῆς Μωαβίτιδος κατηρῥάγη τεῖχος, καὶ πρὸ τῆς τῶν πολεμίων ἐκβο-λῆς μονονουχὶ καὶ ἐκ βάθρων ἀναμοχλευθὲν κατεβρόν-τησε τῆς Μωαβιτῶν, ὃ δὴ καὶ ἀνεκαίνισαν, ἀνόνητον παντελῶς τὸν ἐπὶ γε τούτῳ δαπανήσαντες πόνον. Εἶλον γὰρ ἀμογητὶ τὴν σύμπασαν γῆν Ἀσσύριοι τε καὶ Βα-βυλώνιοι. Ἠχήσει τοίνυν τὰ ἐντός μου, φησὶν, ἐπὶ ταῖς σαῖς συμφοραῖς ὡς κιθάρα, καὶ διαβόητον οὕτως τὸ σὸν ἐργάσομαι πάθος· καθάπερ ἀμέλει τὸ σὸν κατ-ηνέχθη τεῖχος, ὃ ἐνεκαίνισας μὲν, πλὴν ἐπ' οὐδενὶ 70.417 τῶν χρησίμων. Πεπτωκότος γὰρ αὐτομάτως τοῦ τεί-χους, οὐδένα τῶν κατὰ πᾶσαν τὴν Μωαβιτῶν, ἤγουν καὶ ἐτέραις ὄντων πόλεσί τε καὶ χώραις ἔλαθεν τὸ συμβεβηκός. 9 Καὶ ἔσται ἐν τῷ ἐντραπῆναί σε, ὅτι ἐκοπίασε Μωὰβ ἐπὶ τοῖς βωμοῖς, καὶ εἰσελεύσεται εἰς τὰ χειροποίητα αὐτῆς, ὥστε προσεύξασθαι, καὶ οὐ μὴ δύνηται ἐξελέσθαι αὐτόν.⁹ Καὶ τί πρὸς τούτῳ, φησὶ, συμβήσεται πάλιν, ὅπερ σοι γενήσεται πρὸς αἰσχύνης καὶ ἐντροπῆς· ματαίους γὰρ ἀνατλήσεις πόνους, ἀναπιμπλὰς μὲν αἱμάτων τοὺς παρὰ σοὶ βωμούς, καὶ ἀκαταλήκτους ποιούμενος τὰς θυσίας, καὶ λιτὰς προσάγων τοῖς χειροποίητοις. Τεύξη τε οὐδενὸς τῶν εἰς ὄνησίν τε καὶ σωτηρίαν. Οὐ γὰρ σε δυνήσονται τῶν ἐπληρημένων ἀπαλλάξαι κακῶν. Ποία γὰρ ἰσχύς ἐν εἰδώλοις ἀψύχοις, ἃ καὶ τέχνης ἐστὶν ἀνθρωπίνης εὐρήματα, καὶ δημιουργοὺς ἔχουσι τοὺς προσκυνοῦντας αὐτά; Οὐκοῦν καθά φησιν ὁ μακάριος Δαβίδ· Ὅμοιοι αὐτοῖς γένωνται οἱ ποιοῦντες αὐτὰ, καὶ πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτοῖς. Ἰστέον δὲ, ὅτι δεισι-δαιμονέστεροι λίαν οἱ Μωαβίται γεγόνασιν, οἰωνοσκο-ποί τε καὶ

ψευδομάντεις, καὶ τερατολόγοι, καὶ πολὺ λίαν ἐπιθαρσῆσαντες τοῖς ἐκ γοητείας κακοῖς. Ὦνοντο γὰρ ἴσως κατευμεγεθήσειν δύνασθαι τῆς τῶν πολεμίων χειρὸς, οὐ τοσοῦτον, ὡς γε οἶμαι, ταῖς τῶν τακτικῶν ἐμπειρίαις, ὅσον ταῖς ἐπικουρίαις τῶν παρὰ σφίσι θεῶν. Ἄλλ' ἡμαρτήκασι τῆς ἐλπίδος, ἄψυχον ὕλην διὰ θυσιῶν τε καὶ λιτῆς καλέσαντες εἰς ἐπικουρίαν. 9Τοῦτο τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησε Κύριος ἐπὶ Μωάβ ὁπότε καὶ ἐλάλησεν.⁹ Αὕτη, φησὶν, ἡ ὄρασις, ἡ κατὰ τῆς Μωαβιτῶν λα- ληθεῖσα παρὰ Θεοῦ· ὁπότε καὶ ἐλάλησε, τοῦτ' ἔστιν, εἰ καὶ πρὶν τοὺς δι' ἐμοῦ γενέσθαι λόγους, πλεῖστά τε ὅσα λελάληκε περὶ αὐτῆς, καὶ ἐπὶ μυρίοις αὐτὴν κατητιᾶτο κακοῖς. Ὡς γὰρ ἔφην φθάσας, καὶ ὁ θε- σπέσιος Μωσῆς τῆς τοῦ ἔθνους διαμέμνηται δυστρο- πίας, καὶ ἐν τοῖς ὅτι μάλιστα κατεστυγημένοις ποιεῖ- σθαι προστέταχεν. Ἔφη γοῦν· Οὐκ εἰσελεύσεται Ἄμ-μανίτης καὶ Μωαβίτης εἰς ἐκκλησίαν Κυρίου, καὶ ἕως δεκάτης γενεᾶς. Ἀπεκόμισέ ποτε καὶ τὸν Ἰσ-ραὴλ τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης, καὶ προσκυνεῖν ἀνέπεισε τῷ Βεελφεγῶρ, ταῖς εἰς αἰσχύρτητα τεθηγμένον ἡδο- ναῖς, καὶ γυναιῶν ὥραις σεσαγηνευμένον εἰς ἀπό- λειαν. Οὐκοῦν λελάληκε μὲν περὶ αὐτῆς ὁ τῶν ὄλων Θεός. Καὶ νῦν δὲ δι' ἐμοῦ τοῦτο γέγονεν ἐπ' αὐτῆς τὸ ῥῆμα, φησὶν. 9Καὶ νῦν λέγω, ἐν τρισὶν ἔτεσιν ἐτῶν μισθω- τοῦ ἀτιμασθήσεται ἡ δόξα Μωάβ, σὺν παντὶ τῷ πλούτῳ τῷ πολλῷ, καὶ καταλειφθήσεται ὀλι- γοστός καὶ οὐκ ἔντιμος.⁹ Εἰς ἀνάμνησιν ἱστορίας ἡμᾶς καὶ νῦν ὁ προφη- τικὸς ἀποκομίζει λόγος. Ἀποφοιτήσασαι γὰρ τῶν Ἱεροσολύμων δέκα τοῦ Ἰσραὴλ φυλαὶ, καὶ τὸ ἡμισυ φυλῆς Ἐφραΐμ, κατωκλήκασιν ἐν τῇ Σαμαρείᾳ· προσ- κεκυνήκασι δὲ ταῖς χρυσαῖς· ἐνιέντος αὐτοῦ εἰς τοῦτο, καὶ δυσσεβῶς κατωθήσαντος Ἱεροβοὰμ τοῦ Νάβατ. Εἶτα καὶ ἐτέρας ἐπενόησαν ἐκεῖ τὰς ψευδο- 70.420 λατρείας ἕκαστοι τὸ δοκοῦν ἀνατιθέντες ὡς Θεόν. Ἀγανακτήσας τοιγαροῦν ἐπὶ τούτοις ὁ τῶν ὄλων Κύριος, ἄτε δὴ καὶ ὑβρισμένης αὐτοῦ τῆς δόξης, καὶ πεπατημένων τῶν πατρῶων θεσμῶν, μονονουχὶ κατ- εμισθώσατο τὸν Ἀσσύριον Σαλμανασάρ καὶ ἐπαφῆ- κεν αὐτοῖς, ὅς καὶ πᾶσαν τὴν Σαμαρειτῶν κατεχει- ροῦτο γῆν, τρισὶν ὄλοις ἔτεσιν ἐνιζήσας αὐτῇ· κατὰ τὸν αὐτὸν τουτονὶ χρόνον ἦλθε κατὰ κράτος ἡ Μωα- βιτῶν. Οὐκοῦν εἰ καὶ λελάληκε, φησὶ, καὶ πάλαι Θεός, ἀλλὰ καὶ νῦν λέγω, ὅτι ἐν τοῖς τρισὶν ἔτεσιν τῶν ἐτῶν τοῦ μισθωτοῦ, τοῦτ' ἔστι, τοῦ βασιλέως Ἀσσυρίων, ἀτιμασθήσεται ἡ δόξα Μωάβ. Καὶ διὰ γε τούτων, ἦτοι τὴν παρὰ αὐτοῖς βασιλείαν φησὶν, ἢ καὶ κατὰ τὰ μεγέθη τῶν πόλεων, καὶ τὴν τῶν ἐνοικούν- των πληθύν, ἢ τάχα που, τὴν ἐμπειροπόλεμον ἡλι- κίαν. Καταλειφθήσεται δὲ, φησὶν, ὀλιγοστός καὶ οὐκ ἔντιμος, τοῦτ' ἔστι, δαπανηθήσεται μὲν τῷ πολέμῳ πᾶν ὅπερ ἐστὶ τίμιον παρ' αὐτοῖς· οἱ δὲ γε περιλει- φθέντες ὀλίγοι τε ἔσονται παντελῶς, ἀτιμώτατοί τε καὶ ἄνανδροι, καὶ τοῦ μηδενὸς ἄξιοι λόγου. Φοβερόν οὖν ἄρα, τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος· καὶ τὸ προσκρούειν ἀποτολμᾶν τῷ πάντα ἰσχύοντι, πῶς οὐχ ἀπάσης ἔσται πρόξενον συμφορᾶς; Σωτή- ριον δὲ καὶ τὸ ὑποκεῖσθαι φιλεῖν αὐτῷ, καὶ αὐτὸν εἰ- δέναι μόνον, καὶ τῶν τῆς πλάνης ἀρκύων ἀποφοιτᾶν, λέγειν τε αὐτῷ μετὰ διαθέσεως ἀγαθῆς· Κύριε, ἐκτός σου ἄλλον οὐκ οἶδαμεν, τὸ ὄνομά σου ὀνομάζομεν.

{1ΤΟ ΡΗΜΑ ΤΟ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΔΑΜΑΣΚΟΥ.}1

Γέγονε μὲν ἀλκιμωτάτη καὶ ἐπισημοτάτη πόλις ἡ Δαμασκηνῶν· δυσσεβῆς δὲ καὶ θεομάχος, καὶ τῶν ὅτι μάλιστα κατεστυγημένων παρὰ γε τῷ παναγίῳ Θεῷ· καὶ ἦν εἰδωλολάτρης, καὶ ταῖς Ἀσσυρίων βδε-λυρίαις τε ὁμοῦ καὶ ὑπεροψίαις κατ' οὐδένα παρα- χωροῦσα τρόπον. Προσκέκρουκε δὲ καὶ ἐτέρως τῷ πάντα ἰσχύοντι Θεῷ. Οἱ γὰρ ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, τοῦτ' ἔστιν, αἱ δέκα φυλαὶ, καὶ τὸ ἡμισυ φυλῆς Ἐφραΐμ ἀποφοιτήσασαι τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ ἐν τῇ Σαμαρείᾳ κατοικήσασαι, προσκεκυνήκασι μὲν ταῖς δαμάλεσι ταῖς χρυσαῖς, κατενεγκόντος αὐτὰς εἰς τοῦτο, καὶ κατωθήσαντος ἀνοσίως Ἱεροβοὰμ τοῦ Ναβάτ· ἀποσκιρτήσασαι δὲ εἰσάπαν, καὶ

τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης ὀλοτρόπως ἀποπηδήσασαι· νόμου δὲ τοῦ δο- θέντος αὐτοῖς διὰ τοῦ πανσόφου Μωσέως εἰς λήθην ἐνηνεγμένοι. Καιροῦ καλοῦντος ἔσθ' ὅτε, καὶ πολέ- μου μέλλοντος ἤξιν ἐπ' αὐτούς, οὐκ ἐπὶ γε τῷ σώ- ζοντι Θεῷ μᾶλλον ἐποιοῦντο τὴν ἐλπίδα, παρεκάλουν δὲ μᾶλλον τοὺς κατὰ καιρὸν τῆς Δαμασκοῦ, καὶ ἀπάσης δὲ τῆς Σύρων βασιλεύοντας γῆς ἐπαμῦναί τε σφίσι, καὶ τῆς τῶν πολεμίων ἐξελέσθαι χειρός. Ἦγαν- ἀκτει τοιγαροῦν καὶ ταύτης μάλιστα τῆς αἰτίας ἔνεκα, καὶ κατεπικραίνετο πρὸς αὐτούς ὁ τῶν ὄλων Θεός. Ἐπιλαθόμενοι γὰρ εἰσάπαν, ὅτι λελύτρωνται μὲν ἐξ Αἰγύπτου, καὶ τὸν δυσφόρητον τῆς δουλείας ἀπεσεῖσαντο ζυγόν, διεβιβάσθησαν δὲ καὶ διὰ θα- λάσσης μέσης, εἶτα τὸ μάννα φαγόντες, καὶ ὕδωρ τῆς πέτρας πεποτισμένοι, κατευμεγεθήσαντές τε 70.421 παντὸς ἐχθροῦ, κληρονόμοι γεγόνασι τῶν τοῖς πα- τράσιν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν, τὰς ἐξ ἀνθρώπων ἐκάλουν ἐπικουρίας οἱ τάλανες, μονονουχὶ τὸ μὴ δύ- νασθαι σώζειν αὐτοὺς καταψηφιζόμενοι τοῦ Θεοῦ. Ταύτης τοι ἔνεκα τῆς αἰτίας παρεδόθησαν τῷ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεῖ, ὃς πᾶσαν ἐλὼν τὴν Σαμαρείαν, καὶ αὐτὴν πεπόρθηκε τὴν Δαμασκὸν, καὶ ἄπασαν δὲ τὴν τῶν Σύρων ἠρήμωσε γῆν. Ὅτι ἀληθεῖς ἡμῖν οἱ περὶ τούτων γεγόνασι λόγοι, πιστώσεται λέγων αὐ- τὸς ὁ προφήτης Ἡσαΐας· Καὶ ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέ- ραις Ἀχαζ τοῦ Ἰωάθαμ τοῦ υἱοῦ Ὀζίου βασιλέως Ἰούδα, ἀνέβη Ῥαασῶν βασιλεὺς Ἀράμ, καὶ Φακεεὺς Ῥομελίου βασιλεὺς Ἰσραὴλ ἐπὶ Ἱερουσαλήμ πολεμῆσαι αὐτήν, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν πολιορκῆσαι αὐτήν. Καὶ ἀνηγγέλη εἰς τὸν οἶκον Δαβὶδ λέγοντες· Συνεφώνησεν Ἀράμ πρὸς τὸν Ἐφραΐμ, τοῦτ' ἔστιν, ὁ Σύρος πρὸς τοὺς ἐν τῇ Σαμαρείᾳ. Ὁ μὲν γὰρ Ἀράμ διερμηνεύεται Σύρος· ὁ δὲ Ἐφραΐμ ὡς ἀπὸ φυλῆς Ἐφραΐμ, ἅπαντα τὸν Ἰσραὴλ τὸν ἐν τῇ Σα-μαρείᾳ κατωκηκότα δηλοῖ. Ἐπειδὴ γὰρ ἐκ φυλῆς Ἐφραΐμ γέγονεν Ἱεροβοὰμ ὁ πρῶτος αὐτῶν βεβα-σιλευκῶς, καὶ μετ' ἐκείνον οἱ καθ' ἐξῆς, ὡς ἐκ τῆς βασιλευούσης φυλῆς, φημὶ δὴ τῆς τοῦ Ἐφραΐμ, ὁ σύμπας Ἰσραὴλ ὁ ἐν τῇ Σαμαρείᾳ σημαίνεται. Εὐ- ρήσομεν δὲ καὶ ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Βασιλειῶν, ὅτι βασιλεύοντος ἐν τῇ Σαμαρείᾳ Φακεεῦ, κατεπεφύοντο τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, οἱ Σύροι, καὶ ὁ τῆς Δαμασκοῦ βε- βασιλευκῶς Ῥαασῶν. Εἶτα χρήμασι ἀναπέθει τὸν Ἀσσυρίων τύραννον ὁ Ἀχαζ, παρεκάλει δὲ δρομαῖονήκειν, καὶ ἐπαμῦναι μὲν αὐτῷ, καταδηῶσαι δὲ τὴν Δαμασκόν· ὃ δὴ καὶ γενέσθαι συμβέβηκεν. Τίνα τοί- νυν διόλωλε τρόπον ἢ μαχιμωτάτη καὶ πανσθενῆς καὶ ὑβρίστρια, προαναφωνεῖ πάλιν ἡμῖν ἐν τούτοις ὁ προφήτης, καὶ φησιν· Ὁ Ἰδοὺ Δαμασκὸς ἀρθήσεται ἀπὸ πόλεων, καὶ ἔσται εἰς πτῶσιν, καταλελειμμένη εἰς τὸν αἰῶνα, εἰς κοίτην ποιμνίων καὶ ἀνάπαυσιν, καὶ οὐκ ἔσται ὁ διώκων.⁹ Οὐχ ἀπλῶς εἰς πείραν πολέμων, καὶ τῶν ἐντεῦθεν κακῶν ἀφήξεσθαι φησιν αὐτήν· ἀρθῆναι δὲ μᾶλλον, τοῦτ' ἔστιν, ἄρδην ἀπολέσθαι, καὶ ἀποπεσεῖσθαι παντελῶς τοῦ εἶναι καὶ πόλιν. Ἔσται γὰρ, φησὶν, εἰς πτῶσιν εἰς τὸν αἰῶνα καταλελειμμένη· καταλε- λειμμένη δὲ πρὸς τίνων, ἢ πάντως πού τῶν κατοι- κούντων αὐτήν, οὐχ ὡς ἐπὶ μετωκηκότων, ἀλλ' ὡς τοῖς τῶν πολεμίων ξίφεσι δεδαπανημένων. Ἔσεσθαι δὲ λέγων αὐτήν εἰς κοίτην ποιμνίων, τὴν παντελῆ δέδειχεν ἐρημίαν· οὐ γὰρ ἂν ἀνεπαύσαντο ποιμένες, καὶ ἐν αὐτῇ κατέδυσαν αἱ τῶν θρεμμάτων ἀγέλαι, εἶπερ τινὲς ἦσαν ἐν τοῖς οἴκοις αὐτῆς. Ταύτη τοι καὶ σφόδρα εἰκότως προσεπάγει λέγων· Καὶ οὐκ ἔσται ὁ διώκων. Οὐδεὶς γὰρ τοῖς ποιμέσιν ἐπιτιμήσει, φη- σὶν, ὅτι κατάλυμα πεποίηται τὴν οὕτω λαμπρὰν καὶ αἰδίμον πόλιν. ⁹Καὶ οὐκ ἔτι ἔσται ὄχυρά τοῦ καταφυγεῖν Ἐφραΐμ, καὶ οὐκέτι ἔσται βασιλεία ἐν Δαμασκῷ, καὶ τὸ λοιπὸν τῶν Σύρων. Οὐ γὰρ σὺ βελτίων εἶ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ τῆς δόξης αὐτῶν.⁹ Ὑπὲρ τῆς τῶν προκειμένων ἀκριβοῦς σαφηνείας, οἰήσομαι δεῖν ὑπομῆσαι πάλιν ἱστορίας κειμένης ἐν βιβλίοις Βασιλειῶν. Βασιλεύοντος γὰρ τοῦ Ἀχαζ ἐπὶ 70.424 τὸν Ἰούδαν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, Φακεεὺς υἱὸς Ῥομελίου βασιλεύων ἐν τῇ Σαμαρείᾳ δέκα φυλῶν κατ- εστρατεύετο τῶν Ἱεροσολύμων. Ἐπειδὴ δὲ ἐδεδίει μὴ ἄρα πως ἀτονήση

πρὸς τὸ ἐλεῖν αὐτήν, σύνοπλον ἐποιεῖτο τὸν Ῥαασῶν τὸν βασιλέα Σύρων καὶ τῆς Δαμασκοῦ. Ἔφη δὲ οὕτως αὐτὸς ὁ μακάριος προ-φήτης Ἡσαΐας· Καὶ ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἄχαζ τοῦ Ἰωάθαμ τοῦ υἱοῦ Ὀζίου βασιλέως Ἰούδα, ἀνέβη Ῥαασῶν βασιλεὺς Ἀράμ, (διερμηνεύεται δὲ Σύρων, ἦτοι Συρίας) καὶ Φακεὲ υἱὸς Ῥομελίου βασι- λεὺς Ἰσραὴλ εἰς Ἱερουσαλήμ πολεμήσαι αὐτήν. Καὶ ἀνηγγέλη εἰς τὸν οἶκον Δαβίδ, λέγοντες· Συνεφώνησεν Ἀράμ πρὸς τὸν Ἐφραΐμ, τοῦτ' ἔστιν, ὁ Σύρος πρὸς τὸν ἐκ φυλῆς Ἐφραΐμ βασιλεύοντα τῶν ἐν Σαμα- ρεία. Καὶ ἐξέστη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, ὃν τρόπον ὅταν ἐν δρυμῶ ξύλον ὑπὸ πνεύματος σαλευθῆ. Οὐκοῦν ὁ Ἐφραΐμ τὸν τῶν ὅλων Σωτῆρα Θεὸν καταλελοιπῶς, χεῖρα καὶ ἐπικουρίαν ὀλίγου παντελῶς ἀξιώσας λόγου, τὸν Δαμασκοῦ καὶ Σύρων ἠγούμενον ὑπασπιστὴν ἐποιεῖτο. Ταύτης τε ἕνεκα τῆς αἰτίας καὶ μάλα εἰκότως προσκέκρουκε τῷ Θεῷ. Ἡ τοίνυν Δαμασκός, φησὶ, καταδηλωθεῖσα τε καὶ ἠρημωμένη, καὶ τὰς ἐκ τοῦ πολέμου συμ- φορὰς ὑπομείνασα, οὐκέτι ἔσται ὄχυρὰ τοῦ κατα- φυγεῖν Ἐφραΐμ. Ἄλλ' οὐδὲ ἔσται ἐν αὐτῇ βασιλεία· καίτοι φήσειεν ἄν τις, Καὶ μετὰ τὴν πόρθησιν ἠϋ- ρηνταί τινες βασιλεύοντες τῆς Δαμασκοῦ. Διαμέμνη- ται γοῦν καὶ ὁ Παῦλος λέγων, ὅτι "Ἐν Δαμασκῷ ὁ ἐθνάρχης Ἀρέτα τοῦ βασιλέως ἐζήτησεν αὐτὸν πιά- σαι."6 Οὐκοῦν ὁ λόγος ὁ προφητικὸς ἔμφασιν ἔχει πολλήν. Οὐκέτι γὰρ ἔσσεσθαι φησὶν εὐσθενῆ καὶ ἐπίσημον ἐν τῇ Δαμασκῷ βασιλείαν, εἰ καὶ γεγόνασι μετὰ τοῦτο τοπάρχαι τινὲς καὶ φύλαρχοι μᾶλλον, καὶ οὐχὶ τῆς ἀληθοῦς βασιλείας τὴν λαμπρότητα περι- κείμενοι. Οὐκ ἔσται τοίνυν ἐν Δαμασκῷ βασιλεία, φησὶν· ἀτονήσει δὲ σὺν αὐτῇ καὶ τὸ λοιπὸν τῶν Σύ- ρων, τοῦτ' ἔστιν, ἅπαν τὸ ἔθνος τὸ ὑπ' αὐτῇ. Μητρό- πολις γὰρ Συρίας ἡ Δαμασκός. Εἶτα πρὸς αὐτήν φησὶν· Οὐ γὰρ σὺ βελτίων εἶ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ τῆς δόξης αὐτῶν. Εἰ γὰρ καὶ κλήρου, φησὶ, τοῦ ἐκ- νεμηθέντος ἐμοί, τοῦτ' ἔστιν, τῶν ἐξ Ἰσραὴλ εἰς ἐμὲ πεπλημμεληκότων οὐκ ἐφείσαμην, πῶς οὐ πάντη τε καὶ πάντως ὑπομενεῖς καὶ αὐτὴ τὰ ἐκ τοῦ πολέμου βλάβη κατ' οὐδὲν οὔσα βελτίων τοῦ Ἰσραὴλ; 9Τάδε λέγει Κύριος Σαβαώθ· Ἔσται τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔκλειψις τῆς δόξης Ἰακώβ, καὶ τὰ πύονα τῆς δόξης αὐτοῦ σεισθήσεται.9 Ἰακώβ ἐν τούτοις ὀνομάζει τοὺς ἐξ Ἰακώβ γεγο- νότας, ἦτοι τὰς ἐν τῇ Σαμαρείᾳ δέκα φυλάς, καὶ τὸ ἡμισυ φυλῆς Ἐφραΐμ, αἱ τοσοῦτον ἀπεπήδησαν τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης, καὶ τοῦ τὴν ἐλπίδα τοῦ σώζεσθαι ποιεῖσθαι μᾶλλον ἐπ' αὐτῷ, ὥστε καὶ ἐφ' ἑαυτοῖς πεποιθῆναι, καὶ ὑψηλὴν ἀνατείνειν ὄφρὺν ἐπὶ πλήθει μόνῳ καὶ δόξῃ. Ἦν τρόπος οὗτος αὐτοῖς. Καὶ τοῦτο ἡμῖν ἐναργέστατα πάλιν προφήτης φησὶν. Ἔφη γὰρ περὶ αὐτῶν· Αἱ δόξαι αὐτῶν ἐκ τόκων καὶ ὠδίνων καὶ συλλήψεων. Εἶτα τούτοις ἐπιφέρει· Δὸς αὐτοῖς, Κύ- ριε. Τί δώσεις αὐτοῖς; Δὸς αὐτοῖς μήτραν ἀτεκνοῦ- 70.425 σαν, καὶ μαστοὺς ξηρούς. Ἔσται τοίνυν, φησὶ, κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, ἔκλειψις τῆς δόξης Ἰακώβ, τοῦτ' ἔστι, δαπανηθήσεται ταῖς τῶν πολεμίων μαχαίραις ἢ πολλῇ τε καὶ ἀναρίθμητος πληθὺς τῶν ἐξ Ἰακώβ, ἐφ' ἣ καὶ ἐδοξάζετο, καὶ φρονεῖν ἐπεχειρεῖ μέγα. Ἀλλὰ καὶ τὰ πύονα τῆς δόξης αὐτοῦ σεισθήσεται· τοῦτ' ἔστι, καὶ παρ' αὐτοῖς βασιλεία κατενεχθήσεται. Γέγραπται γὰρ ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Βασιλειῶν, ὅτι βασιλεύοντος Ὡσηὲ υἱοῦ Ἡλὰ ἐν τῇ Σαμαρείᾳ, ἐλθὼν ὁ Σαλμανασάρ πεπολιόρηκε τὴν Σαμάρειαν ἐφ' ὅλοις ἔτεσι τρισὶν, εἶλε τε αὐτήν καὶ τὸν Ὡσηὲ μετώκησεν εἰς Βαβυ- λῶνα. Πύονα τοίνυν τῆς δόξης Ἰακώβ νοηθεῖεν ἂν ὁ ἐν τῇ Σαμαρείᾳ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ βεβασιλευκῶς, ἢ τάχα που οἱ κατὰ πᾶσαν τὴν χώραν λαμπροὶ καὶ ἐπισημότεροι τῶν ἄλλων, πλούτω τε καὶ δυναστεία τὸ τῶν ἐτέρων πλεονεκτοῦντες μέτρον, καὶ ἀβρυνό- μενοι ταῖς τρυφαῖς καὶ ταῖς παρὰ πάντων τιμαῖς. 9Καὶ ἔσται ὃν τρόπον ἕάν τις συναγάγη ἀμητὸν ἐστηκότα, καὶ σπέρμα ἀσταχύων ἀμήση· καὶ ἔσται ὃν τρόπον ἕάν τις συναγάγη ἄσταχυν ἐν φάραγγι στερεᾷ. Καὶ καταλειφθῆ ἐν αὐτῇ κα- λάμη, ἢ ὡς ῥῶγες ἐλαίας δύο ἢ τρεῖς, ἐπ' ἄκρου μετεώρου, ἢ τέσσαρες ἢ πέντε, ἐπὶ τῶν κλάδων αὐτῆς καταλειφθῆ.9 Ὅτι καὶ ἐτοίμως καὶ ἀνιδρωτὶ περιέσσονται τῶν ἐν Σαμαρείᾳ

πολεμοῦντες Ἀσσύριοι, καὶ πρὸς τούτῳ πάλιν, ὅτι μὴ πρὸς ἅπαν καὶ ὀλοτελῶς οἰχίσηται πρὸς ἀπώλειαν, ἀλλ' ἔσται τι καὶ κατάλειμμα βραχὺ, δια- μεμήνυκεν ἔναργῶς ἐν τούτοις ἡμῖν ὁ προφητικὸς λόγος. Οἱ μὲν γὰρ τὴν τοῦ θερίζειν τὰς ἀστάχους ἐμπειρίαν ἔχοντες, ἀποκείροντες εὐτέχνως τὸν μὲν σίτον συλλέγουσιν· αἶε δὲ κατόπιν ἔωντες ὡς ἄχρη- στον τὴν καλάμην ὅλον ἐπιτρέχουσι τῶν ληΐων τὸ πλάτος. Οἱ δὲ γε τρυγᾶν εἰωθότες τὸν τῶν ἐλαιῶν καρ- πὸν, τοῦτο μὲν ῥάβδῳ καταπαίουσιν αὐτάς, τοῦτο δὲ καὶ χερσὶν ἐπαφώμενοι καὶ τῶν ὀρπήκων ἀρπά- ζοντες συναγείρουσιν· ἀλλ' εἰκὸς ἀπομένειν αὐταῖς τρεῖς ἢ τέσσαρας, ἢ πέντε τυχὸν ἐπ' ἄκρῳ τῶν κλά- δων, καὶ τοὺς τῶν τρυγόντων διαλαθεῖν ὀφθαλμούς. Τοιοῦτόν τι συμβήσεσθαί φησι τοῖς ἐν Σαμαρείᾳ· πείσεσθαι γὰρ αὐτοὺς δισχυρίζεται καθὰ καὶ ὁ στά- χυς, ὅτε ταῖς τῶν ἀμώντων περιπίπτει χερσίν· κα- ταλειφθήσεσθαι δὲ ὡσπερ ἐν αὐτῇ καλάμην, τοῦτ' ἔστιν, ὀλίγους τῶν ἀσημοτέρων, ἢ καὶ ὡς ῥῶγας ἐλαίας δύο ἢ τρεῖς τὸν τῶν τρυγόντων λαθούσας ὀφθαλμὸν, διάτοι τὸ ἐν τοῖς ἀνωτάτω κεκρύφθαι κλάδοις. 9Τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ· Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ πεποιθῶς ἔσται ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ τῷ ποιήσαντι αὐτόν, οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἅγιον τοῦ Ἰσραὴλ ἐμβλέψονται· καὶ οὐ μὴ πε- ποιθότες ὦσιν ἐπὶ τοῖς βωμοῖς, οὐδὲ ἐπὶ τοῖς ἔρ- γοις τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἃ ἐποίησαν οἱ δάκτυλοι αὐτῶν, ἀλλ' ἔσονται πεποιθότες ἐπὶ τὸν ἅγιον τοῦ Ἰσραὴλ. Καὶ οὐκ ὄψονται τὰ δένδρα αὐτῶν, οὐδὲ τὰ βδελύγματα αὐτῶν.⁹ Ὁ σοφώτατος Παῦλος, οὐκ ἀνόνητον εἰδῶς, οὐδὲ εἰκαῖον τὸ χρῆμα, τὸ παιδεύεσθαι παρὰ τοῖς δι' αὐ- 70.428 τὸν κεκλημένους εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, ἐπιστέλλει καὶ φησιν· "6Εἰ παιδείαν ὑπομένετε, ὡς υἱοῖς ὑμῖν προσφέρεται ὁ Θεός· τίς γὰρ ἔστιν υἱὸς ὃν οὐ παι- δεύει πατήρ;"⁶ Παρατίθησι δὲ καὶ τὰ ἐκ τῆς θεο- πνεύστου Γραφῆς· ἐπιφέρει γὰρ εὐθύς· "6Υἱέ, μὴ ὀλι- γώρει παιδείας Κυρίου, μηδὲ ἐκλύου ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος. Ὅν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει, μαστι- γοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται."⁶ Ἐπειδὴ γὰρ ἔστιν ἀγαθὸς ὁ τῶν ὅλων δημιουργὸς, "6πάντας ἐθέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν."⁶ Ταύτητοι νενουθέτηκε πλειστάκις διὰ προφητῶν ἀγίων τοὺς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, μάλιστα δὲ τοὺς ἐξ Ἱεροσολύμων μεταφοιτήσαντας εἰς Σαμάρειαν. Οἱ δὲ ἦσαν ἀσχέ- τως ἐπὶ τὸ αὐτοῖς δοκοῦν ἀπονενευκότες, καὶ Θεὸν ἀφέντες τὸν φύσει καὶ ἀληθῶς, θεραπευταὶ γεγόνασι δαιμονίων, καὶ εἰδώλοις ἀψύχοις προσεκόμιζον τὰς λατρείας. Ἐπειδὴ δὲ πολὺ λίαν ἀμαθαίνοντες, οὐδὲ ὅτι προσήκοι μεταγινώσκειν αὐτοὺς ἐβουλεύοντο, λοιπὸν ἐκολάζετο Θεός. Οὓς γὰρ οὐκ ὀνίνησι λόγος, μεθίστησι πόνος, περιτρέπων αὐτοὺς ὡς ἐξ ἀνάγκης καὶ βίας ἐπὶ τὸ ἀρέσκον Θεῷ. Τοιοῦτόν τι καὶ ὁ μα- κάριος Δαβὶδ εὐρίσκεται λέγων· "6Ἐν χαλινῷ καὶ κημῷ τὰς σιαγόνας αὐτῶν ἄγξαις, τῶν μὴ ἐγγιζόν- των πρὸς σέ."⁶ Ὅνπερ γὰρ τρόπον οἱ πωλοδαμνεῖν εἰωθότες, καὶ ταῦτα σοφοὶ, περιτρέπουσι χαλινοῖς τοὺς τῶν ἵππων ἀγριωτέρους εἰς ἐπιστήμονα δρόμον· οὕτως καὶ ὁ τῶν ὅλων Θεός, ταῖς ἐκ πόνων ἀνάγκαις, περίστησι πλειστάκις εἰς τὸ ἐλέσθαι βιοῦν ὀρθῶς τὸν ἀπειθῆ καὶ ἐξήνιον. Τοιοῦτόν τι πεπονθότες, οἱ ἐν Σαμαρείᾳ κατωκηκότες, μετὰ γε τὸ παθεῖν τὰς ἐκ τοῦ πολέμου συμφορᾶς, μόλις ἐπέγνωσαν τὸν κο- λάζοντα καὶ λελυπημένον· καὶ ἀπεσεΐσαντο μὲν τὰς τῶν εἰδώλων λατρείας, μετέβαλον δὲ τῆς διανοίας τὸν ὀφθαλμὸν ἐπὶ τὸν ἅγιον τοῦ Ἰσραὴλ, παρ' αὐτοῦ δὲ δηλονότι προσδοκῶντες ἔσεσθαι τὴν ἐπικουρίαν, καὶ τῶν ἐπενηνεγμένων αὐτοῖς κακῶν τὴν ἀπαλλαγὴν. Οὐ γὰρ μὴ πεποιθότες ὦσι, φησὶν, ἐπὶ τοῖς βωμοῖς, οὐδὲ ἐπὶ τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἃ ἐποίησαν οἱ δάκτυλοι αὐτῶν· καὶ οὐκ ὄψονται τὰ δένδρα αὐτῶν, οὐδὲ τὰ βδελύγματα αὐτῶν. Ἔθος μὲν γὰρ ἦν αὐτοῖς τὰς τῶν ὀρῶν καταλαμβάνειν κορυφὰς, καὶ ὑποκάτω δρυὸς καὶ λεύκης, καθὰ γέγραπται, προσκυνεῖν τοῖς ἔργοις τῶν ἰδίων χειρῶν. Ἄλλ' οὐκέτι τούτοις ἐμ- βλέπονται, φησὶ, πείρα μαθόντες ὡς εἰκαῖον αὐτοῖς καὶ ἀνόνητον παντελῶς τὸ χρῆμά ἐστιν, μᾶλλον δὲ καὶ ἀπάσης αἴτιον συμφορᾶς. Ταύτης γὰρ

ἔνεκα τῆς αἰτίας, καὶ διολώλασι, καὶ δέδονται τοῖς ἐχθροῖς. Ἄριστον οὖν ἄρα τὸ φυλάττεσθαι καὶ παντὶ παραιτεῖσθαι σθένει τὴν θεῖαν ὄργην, καὶ μὴ πείρα μαθεῖν ἐκδέχεσθαι τὰ κακά. Προσαποδύεσθαι δὲ μᾶλλον καὶ μάλα γοργῶς τὰς αἰτίας, ἐφ' αἷς ἂν ὀργίζοιτο Θεός, καὶ πρὸ πληγῆς καὶ μᾶστιγος ἀπολογεῖσθαι λελυπημένῳ διὰ γε τοῦ παραιτεῖσθαι μὲν τὰ αἰσχίω, τιμᾶν δὲ τὰ κάλλιστα, καὶ πάντα τρόπον ἐπιτηδεύειν ἀρετῆς. 9 Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσσονται αἱ πόλεις σου ἐγ- καταλελειμμέναι, ὃν τρόπον ἐγκατέλιπον οἱ Ἀμορραῖοι καὶ οἱ Εὐαῖοι ἀπὸ προσώπου τῶν 70.429 υἱῶν Ἰσραὴλ· καὶ ἔσσονται ἔρημοι, διότι ἐγκατέλι- πες τὸν Θεὸν τὸν Σωτῆρά σου, καὶ Κυρίου τοῦ βοηθοῦ σου οὐκ ἐμνήσθης.⁹ Ἐξ αὐτῶν ἀναπέιθει τῶν συμβεβηκότων ἐννοεῖν ὅτι γέγονεν αὐτοῖς ἐξ ἀντιστρόφου τὰ πράγματα. Πάλιν μὲν γὰρ ἐνίκουν ἐπικουροῦντος Θεοῦ, καὶ φο- βεροὶ τινες ἦσαν ταῖς τῶν ἐθνῶν πόλεσι τε καὶ χώ- ραις. Εἶλον γὰρ αὐτὰς ἀνιδρωτὶ, κατευμαρίζοντες αὐτοῖς τοῦ Θεοῦ πᾶν ὅσον ἦν ἄναντές τε καὶ δυσήνυ- τον. Ἐπειδὴ δὲ τῆς ἐκείνων ἀνοσιότητος γεγόνασι μιμηταί, δειλοὶ καὶ εὐάλωτοι κατ' ἐκείνους γεγόνασιν. Ἠρήμονται γὰρ αἱ πόλεις αὐτῶν, καὶ κατελείφθη- σαν ὑπὸ τῶν κατοικούντων ἐν αὐταῖς, κατὰ τὸν ἴσον τρόπον, καθ' ὃν οἱ Εὐαῖοι καὶ Ἀμορραῖοί ποτε τοῖς αὐτῶν ξίφεσιν ἔπιπτον δαπανώμενοι· ἐναργῆ δὲ καθ- ἴστησι τὴν αἰτίαν εὐθύς τοῦ πρὸς τοῦτο κατολισθεῖν ἀσθενείας αὐτοῦς, καὶ τὴν οὕτως ἀπηνῆ καὶ δύσοι- στον ὑπομεῖναι συμφορὰν· Ἐγκατέλιπες γὰρ τὸν Θεὸν τὸν Σωτῆρά σου, φησὶ, καὶ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου οὐκ ἐμνήσθης. Δέον γὰρ εὐχαριστεῖν ἐφ' οἷς εὐηργέτηνται, τοῦτο μὲν δουλείας τῆς ἐν Αἰγύπτῳ λελυτρωμένοι, τοῦτο δὲ κατακρατοῦντες ἐχθρῶν, καὶ καταδηοῦντες τὰς πόλεις τῶν ἀνθεστηκότων, τοῦτο δὲ ὅτι καὶ εἰς αὐτὴν εἰσεκομίσθησαν τῆς ἐπαγγελίας τὴν γῆν· πο- νηρὰς ἀμοιβὰς ἀντεκόμιζον τῷ Δεσπότη προσκρούον- τες ἀδεῶς, καὶ οὐ καθ' ἓνα λυποῦντες τρόπον, ἀλλὰ νόμου μὲν τοῦ διωρισμένου διὰ τοῦ πανσόφου Μω- σέως μικρὰ κομιδῆ φροντίσαντες, ἀπολακτίσαντες δὲ παντελῶς τὴν εἰς Θεὸν εὐσέβειαν, καὶ ἀψύχοις ὕλαις ἀναθέντες τὸ σέβας, εἰρηκότες δὲ ταῖς δαμάλεσι ταῖς χρυσαῖς· "Ὅσοι οἱ θεοὶ σου, Ἰσραὴλ, οἵτινες ἀνήγα- γόν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου."⁶ Ὅτε τοίνυν ἐσμέν μετὰ Θεοῦ, τὰ αὐτοῦ δηλονότι φρονεῖν σπουδάζοντες, καὶ τὰ αὐτῷ φίλα κατορθοῦν ἡρημένοι· τότε δὴ πάντως κρείττους ἐσόμεθα τῶν ἐχθρῶν, καὶ πατήσομεν ἀρ- χὰς, καὶ ἐξουσίας, καὶ τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκό- τους τούτου τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας, τότε πε- ρισόμεθα, καὶ μάλα γοργῶς, τῶν ἐκτόπων ἡδονῶν καὶ τῶν τῆς σαρκὸς κινήματων· τότε λογισμοὺς νικήσομεν πονηροῦς, καὶ τὰ πνεύματα τοῦ ἐξουσιά- ζοντος οὐχ εὐρήσει τόπον ἐν ἡμῖν. Ἡμεληκότες δὲ τοῦ προσκεῖσθαι Θεῷ, ἀσθενεῖς καὶ ἄνανδροι, καὶ ὑπὸ πόδας ἐσόμεθα τῶν ἐχθρῶν, καὶ πλεονεκτοῦντα τὸν Σατανᾶν οὐδεὶς ἀνακόψει τρόπος. 9 Διὰ τοῦτο φυτεύσεις φύτευμα ἄπιστον, καὶ σπέρμα ἄπιστον. Τῇ δὲ ἡμέρᾳ, ἣ ἂν φυτεύσεις, πλανηθήσῃ. Τὸ δὲ πρῶτ' ἐὰν σπεύρῃς, ἀνθήσῃ εἰς ἀμητόν, ἣ ἂν ἡμέρᾳ κληρώσῃ, καὶ ὡς πατήρ ἀνθρώπου κληρώσῃ τοὺς υἱοὺς σου.⁹ Ἄσφαυα πολλῇ καθημφιασμένην τοῦ προκειμένου τὴν ἐννοίαν διατρανοῦν ὡς ἐνὶ πειράσομαι. Ἔστι τοίνυν ὁ φησι τοιοῦτον· Φθάσας ἔφην, ὅτι πλανῶντές τε καὶ πλανώμενοι, καὶ φρονοῦντες ἄ μὴ θέμις οἱ ἐξ Ἰσραὴλ (ἦγον οὐ Ἐφραΐμ, ἵνα τὰς δέκα νοήσης φυ- λάς, τὰς ἐν τῇ Σαμαρεία μετωκισμένας), ὑψηλὴν εἶχον τὴν ὄφρυν, ᾧοντο δὲ μηδένα παντελῶς τῶν ἐχθρῶν τῆς αὐτῶν δύνασθαι κατευμεγεθῆσαι χειρὸς, διάτοι τὸ ἀναριθμήτους εἶναι καὶ σφόδρα πολλούς. 70.432 Ἄλλ' ἐσφάλλοντο τῆς ἐλπίδος. Πεπτῶκασιν γὰρ, καὶ οἱ μὲν δεδαπάνηται τῷ πολέμῳ, οἱ δὲ εἰς τὰς τῶν νενικηκότων ἀποκομίζονται χώρας, αἰχμάλωτοι καὶ περιδεεῖς καὶ ἐν παντὶ γεγονότες κακῶ. Ἐπειδὴ δὲ καιροῦ διηπεύσαντος, ἀνεκομίσθησαν ἐκ τῆς Περσῶν χώρας εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, εἶτα κατέληξαν τοῦ ἀνά μέρος ἔχειν τοὺς βασιλεύοντας, κατωκῆκασιν δὲ οἱ πάντες τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ τετιμῆκασιν νόμον· τότε καὶ ἐν ἀσφαλείᾳ γεγόνασιν οἱ ἐξ αὐτῶν παῖδες, καὶ εἰς

τέκνα τέκνων δεδραμήκασιν αἰ διαδο- χαί. Τοιοῦτόν τι διδάσκει καὶ νῦν ὁ λόγος, ὡς περὶ σίτου καὶ ἀσταχύων αἴνιγμα διδούς. Ἐπειδὴ γάρ, φησι, Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου οὐκ ἐμνήσθης, ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας ἄπιστον ἔσται, καὶ οὐκ ἀσφαλὲς εἰς διατήρησιν, ὅπερ ἂν φυτεύσης φύτευμα, τοῦτ' ἔστι, τὸ ἐκ μέσου σπέρμα τε καὶ γένος. Ὅταν δὲ φυτεύ- σης, καὶ πολὺ γεγονός ἴδης, τότε πλανηθήσῃ. Οἴησι μὲν γάρ, φησί, τῷ πλήθει τεθαρησικῶς, ἀλλ' οὐκ ἀληθῆ λογίῃ. Ἀσταχύων γὰρ δίκην πεσοῦνται, καὶ ἀνόνητον εὐρήσεις παντελῶς τὴν ἐπὶ γε τούτοις ἐλπίδα. Τὸ δὲ πρῶτ' ἐὰν σπείρης, τοῦτ' ἔστιν, ἐν φωτὶ γεγονῶς, καὶ λοιπὸν ἐπιγνοὺς τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς ὄντα Δεσπό- την, σώζοντά τε ῥαδίως καὶ ἐπικουρεῖν ἰσχύοντα· τότε τὸ πεφυτευμένον, ἦτοι κατασπαρὲν ἀνθήσει εἰς ἀμητόν, τοῦτ' ἔστι, τελεσφορηθήσεται· τὸ γὰρ πρό- ωρον δαπανᾶσθαι τὸν ἄσταχυν, ζημίαν καὶ πόνων καὶ ἐλπίδος ἐμποιεῖ τοῖς γηπονεῖν εἰωθόσιν· τό γε μὴν εἰς ἀμητόν ἐλθεῖν, πληρεστάτην δίδωσι τὴν ἐπ' ἀγα- θοῖς ἐλπίδα. Ἀνθήσει τοίνυν εἰς ἀμητόν, τοῦτ' ἔστι, τελεσφορηθήσεται τὸ σὸν φύτευμα, ὅτ' ἂν γένηταί σοι πρῶτ', τοῦτ' ἔστιν, ὅταν εὐρεθῆς ὡς ἐν φωτὶ καὶ ἡμέρα καὶ ἐν ἐπιγνώσει Θεοῦ γεγονῶς. Τότε καὶ ὡς πατὴρ ἀνθρώπου κληρώσει τοῖς υἱοῖς σου. Παραπέμ- ψεις γὰρ εἰς υἱοὺς καθάπερ τινὰ κληῖρον τὴν εὐθυ- μίαν καὶ τῆς ἄνωθεν ἐπικουρίας τὴν μέθεξιν. 90ὐαὶ πλήθος ἐθνῶν πολλῶν! ὡς θάλασσα κυ- μαίνουσα, οὕτω ταραχθήσεται· καὶ νῶτος ἐθνῶν πολλῶν, ὡς ὕδωρ ἠχήσει· ὡς ὕδωρ πολὺ ἔθνη πολλὰ, ὡς ὕδατος πολλοῦ βία καταφερομένου. Καὶ ἀποσκορακίει αὐτὸν, καὶ πόρρω αὐτὸν διώξεται, ὡς χνοῦν ἀχύρου λικμώντων ἀπέναντι ἀνέμου. καὶ ὡς κονιορτὸν τροχοῦ καταγιγίς φέρουσα.⁹ Οὐκ ἀπαρακλήτους ἔα τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ φιλάνθρω- πος ὧν ὁ τῶν ὅλων Θεὸς, συνεισβάλλουσαν δὲ τῷ φόβῳ τὴν ἐπ' ἀγαθοῖς ἐλπίδα ποιεῖται πλειστάκις, καὶ τοῦτο οἰκονομικῶς, ἵνα δι' ἀμφοῖν ὠφελῆ τοὺς ἀκρωμένους. Ὅτι τοίνυν ἐρημωθήσονται μὲν αἱ πόλεις αὐτῶν, εἴρηται σαφῶς· καὶ ποία γέγονε τοῦ παθεῖν ἢ πρόφασις, ἐδίδαξε λέγων, ὅτι Ἐγκατέλιπες Κύριον τὸν Θεόν σου, καὶ Κυρίου τοῦ βοηθοῦ σου οὐκ ἐμνήσθης. Ἄλλ' ὁ πλήξας εὐθύς ἐπαγγέλλεται καὶ μοτοῦν. Ἐξηγεῖται δὲ τι συμβεβηκός, ὃ καὶ εἰπεῖν ἀναγκαῖον ὡς ἐνὶ λόγοις διὰ τὴν χρείαν. Ἐξε- χίου κατὰ καιροὺς τοὺς τῆς βασιλείας διέποντος θρόνους ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, ἀνέβη Σενναχηρεῖμ βασιλεὺς Ἀσσυρίων ἐπὶ τὰς πόλεις Ἰουδαίας τὰς ὄχυράς, καὶ ἔλαβεν αὐτάς. Γέγραπται γὰρ ὡδί· Εἶτα 70.433 πέμπει Ῥαψάκην ἐκ Λαχεΐς εἰς Ἱερουσαλήμ πολι-ορκῆσαι αὐτήν, ὃς δὴ καὶ ἀφιγμένος, κατεφλυάρησε μὲν τῆς δόξης τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Θεοῦ· μὴ γὰρ δύνασθαι διασώζειν αὐτοὺς, κἂν εἰ βούλοιο τοῦτο δρᾶν, ὃ παράφρων διετείνετο. Βαρβάρῳ δὲ γλώττη καὶ νῶ κεχηρμένος, ἔγνω τῇ πείρᾳ μαθῶν, ὅτι σκληρὸν ἀνθρώπῳ παντὶ τῆς ἀνωτάτω κατεπαί- ρεσθαι δόξης. Ἐξῆλθε γὰρ ἄγγελος Κυρίου, καὶ ἀνεῖλεν ἐν μιᾷ νυκτὶ ἐκ τῆς παρεμβολῆς τῶν ἄλλο- φύλων ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδας· καὶ ἀνα- στάντες τὸ πρῶτ', εὗρον πάντα τὰ σώματα νεκρά. Ἐπειδὴ δὲ τῶν προσδοκηθέντων ὁ πεπομφῶς ἐσφάλ- λετο, φημί δὴ Σενναχηρεῖμ, ὑπενόστησε φυγὰς, καὶ μόλις ἐσώζετο τὰ οἴκοι καταλαβῶν, εἰ καὶ διόλωλε καὶ οὐκ εἰς μακρὰν ὑπὸ τῶν ἑαυτοῦ παίδων. Ἐγέ- νετο γὰρ, φησὶν, ἐν τῷ προσκυνεῖν αὐτὸν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ Ἀσαράχ τὸν πάτραρχον αὐτοῦ, Ἀδραμελὲχ καὶ Σαρασάρ, οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, ἐπάταξαν αὐτὸν μαχαί- ραις. Ταύτης διαμέμνηται τῆς ἱστορίας ὁ προφητικὸς ἡμῖν ἐν τούτοις λόγος, τὴν δὲ γε τῶν Ἀσσυρίων ἔφοδον προαφηγεῖται, καὶ φησιν· Οὐαὶ πλήθος ἐθνῶν! καὶ τὰ τούτοις ἐφ' ἐξῆς. Ταλανίζει μὲν γὰρ αὐτοὺς, ὡς ὅσον οὐδέ πω τεθνηζομένους ἐν τοῖς Ἱεροσολύ- μοις, διολλύντος ἀγγέλου. Ὅτι δὲ οὐχ ἐν ἧν ἔθνος, πλεῖστα δὲ μᾶλλον, διαδείκνυσιν ἐναργῶς, πλήθος ἐθνῶν ὀνομάζων αὐτά. Ἐπήσαν δὲ ταῖς χώραις, ἦτοι ταῖς πόλεσι τῆς Ἰουδαίας, ὡς ὕδωρ πολὺ καὶ ὡς βία καταφερόμενον, καὶ θορύβους ἐμποιοῦν, μό- νον δὲ οὐχὶ θαλάσσης δίκην τῶν ἀνθεστηκότων κατα- κυμαίνοντες. Νῶτον δὲ αὐτοὺς πολλῶν ἐθνῶν ἐν

τούτοις ἀποκαλεῖ, διάτοι τὸ πολλὰ διώκεσθαι παρ' αὐτῶν ἔθνη. Τρέχουσι δὲ κατὰ νώτου πάντη τε καὶ πάντως τῶν φευγόντων οἱ διώκοντες. Εἶτα τί μετὰ τοῦτο; Ἀποσκορακιεῖ αὐτὸν, φησὶ, τοῦτ' ἔστιν, ὀπίσω πέμψει, καὶ πόρρω αὐτὸν διώξεται, ὡς χνοῦν ἀχύρου λικμώντων ἀπέναντι ἀνέμου, καὶ ὡς κονιορτὸν τροχοῦ καταγιγίδος φέρουσα. Τί γὰρ οὕτως εὐδιαιρίπιστον, ὡς χοῦς ἐκ τροχοῦ καὶ ἀλῶνος, πνεύματος λάβρου κατασπιλάζοντος; Ὅτι δὲ ὤχετο φυγὰς ὁ Σενναχη- ρεῖμ, πιστώσεται λέγων ὁ τῶν ὄλων Θεὸς πρὸς αὐτὸν διὰ φωνῆς Ἡσαΐου· "ἜΚαι ἐμβαλῶ φιδὸν εἰς τὴν ρίνα σου, καὶ χαλινὸν εἰς τὰ χεῖλη σου, καὶ ἀποστρέψω σε ἐν τῇ ὁδῷ ἣ ἦλθες ἐν αὐτῇ." 6 9 Πρὸς ἐσπέραν ἔσται πένθος πρὶν ἢ πρωῖ, καὶ οὐκ ἔσται. Αὕτη ἡ μερίς τῶν ὑμᾶς προνομευσάντων, καὶ κληρονομία τῶν ὑμᾶς κληρονομησάντων. 9 Φθάσας ἔφην ὅτι περιστήσας ὁ Ῥαφάκης τοῖς Ἱεροσολύμοις τὸ μάχιμον, καὶ οὐκ εἰς μακρὰν αἰρή- σειν αὐτὴν ἀπειλήσας, ἀπόλωλε πανστρατιᾶ πρὸ ἀύγης καὶ ἡμέρας. Πένθος τοίνυν ἔσται, φησὶ, πρὸς ἐσπέραν, πάντως που προσδοκησάντων ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἔσεσθαι πρωῖ, καὶ τοῦ πολέμου τὴν προσ- βολὴν, ἀλλὰ πέπαυται πρὸ ἀύγης. Διὰ τοῦτο φησιν· Ἔσται μὲν πένθος πρὸς ἐσπέραν· οὐκ ἔσται δὲ πρὶν ἢ πρωῖ, τοῦτ' ἔστι, πεπαύσεται καὶ καταλήξει τὸ δά- κρυον· καὶ ὁμοῦ τοῖς ἐκ τοῦ παθεῖν οἰχῆσεται δείμα- σιν ἐπικουροῦντος Θεοῦ, καὶ παραδόξως ἀνηρηκότος τὰς τῶν πολεμίων φάλαγγας, καὶ προσέτι τὸν ἡγού- 70.436 μενον ἐξελάσαντος τῆς Ἰουδαίων γῆς. Τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ ἐξηγεῖται λέγων· "ἜΤὸ ἐσπέρας ἀυλισθήσεται κλαυθμὸς, καὶ εἰς πρωῖ ἀγαλλίασις." 6 Ἄλλ' οὗτος, φησὶν, ὁ κληρὸς· αὕτη δὲ καὶ ἡ μερίς τῶν ὑμᾶς προνομευσάντων καὶ διαρπαζόντων ὡς ἴδιον κληρὸν. Κατονειδίξει διὰ τούτων τοὺς ἐξ Ἰσ- ραήλ, ὅτι πεπράχασιν μὲν αὐτοῖς τὰ δι' ὧν ἦν εἰκὸς ὀλόρριζον ἀπολέσθαι τὸ ἔθνος, κατοικτεῖρει δὲ πάλιν αὐτὸς, καὶ θανάτῳ κολάζει τοὺς διαρπάζοντας τὸν ἐκνεμηθέντα λαὸν αὐτῶ. "ἜΌτε γὰρ, φησὶ, διεμέριζεν ὁ Ὑψιστος ἔθνη, ὡς διέσπειρεν υἱοὺς Ἀδάμ, ἔστησεν ὄρια ἔθνῶν κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων Θεοῦ· καὶ ἔγε- νήθη μερίς Κυρίου λαὸς αὐτοῦ Ἰακώβ, σχοίνισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραήλ." 6 Ἀλλὰ μοι πρὸς τού- τοις κάκεῖνο ἄθρει λεπτῶς, καὶ ὡς ἀπὸ γε τῶν ἴστο- ρικῶς γεγονότων εἰς ἐννοίας ἔρχου τὰς ἐσωτάτω. Ὅταν ἡμᾶς αἰ πονηραῖ τε καὶ ἀντικείμεναι δυνά- μεις, ὕδατος βιαίου δίκην καταχεόμεναι τῆς ψυχῆς, ἢ τοῖς ἔξωθεν πειρασμοῖς ἐμβάλλουσαι, ἡγουν τοῖς ἐμφύτοις κινήμασι τῆς σαρκὸς, ἐκπολιορκεῖν ἐπέιγον- ται τὸν εὐσεβηκότα νοῦν· μὴ εἰς ἀδρανῆ δειλίαν κα- ταπιπέτω τις τῶν ἀριστεύειν εἰδόντων μετὰ Θεοῦ, ἐπ' αὐτῶ δὲ μᾶλλον ποιησάμενος τὴν ἐλπίδα, παντὸς ἔστω κρείττων δείματος. Τεύξεται γὰρ ὅτι τῆς ἐπι- κουρίας παρὰ αὐτοῦ, πῶς ἔστιν ἀμφιβαλεῖν; Οἱ δὲ γὰρ Κύριος εὐσεβεῖς ἐκ πειρασμοῦ ῥύεσθαι, καὶ ὁ μακάριος δὲ γράφει Παῦλος· "ἜΔυνατὸς ὁ Θεὸς, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειραθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε, ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν τοῦ δύ- νασθαι ὑπενεγκεῖν." 6 Καὶ ὡς ὁ Ψάλτης φησὶν· "ἜΠαρεμβαλεῖ ἄγγελος Κυρίου κύκλω τῶν φοβουμέ- νων αὐτὸν, καὶ ῥύσεται αὐτούς." 6 Ὅταν δὲ καὶ οἱ τῶν ἱερῶν δογμάτων ἐπιστήμονες αἰρετικοὶ, ταῖς ἑαυτῶν δυστροπίαις χρώμενοι κατεπαίρονται τῶν τῆς ἀληθείας προσκυνητῶν, ἐπέρχονται δὲ δεινοὶ καὶ θρασεῖς, ἢ πολέμους ἀνιστάντες καὶ διωγμοὺς, ἢ θλίψεις αὐτοῖς, καὶ θανάτου φόβον ἐπισωρεύοντες· οὐδὲν ἤττον ἀσθενήσουσι καὶ οὔτοι· χειρὶ γὰρ κρυφαῖα πολεμεῖ Κύριος ἐπὶ Ἀμαλήκ ἀπὸ γενεῶν εἰς γενεὰς, καθὰ γέγραπται. 9 Οὐαὶ γῆς πλοίων πτέρυγες ἐπέκεινα ποταμῶν Αἰθιοπίας! ὁ ἀποστέλλων ἐν θαλάσῃ ὄμηρα, καὶ ἐπιστολὰς βιβλίνας ἐπάνω τοῦ ὕδατος. Πορεύ- σονται γὰρ ἄγγελοι κοῦφοι πρὸς ἔθνος μετέω- ρον, καὶ ξένον λαὸν, καὶ χαλεπὸν. Τίς αὐτοῦ ἐπέκεινα; Ἔθνος ἀνέλπιστον καὶ καταπεπατη- μένον. 9 Θαυμάσειεν ἄν τις, καὶ δὴ καὶ καθ' ἑαυτὸν ἐκεῖνο τάχα που διαλογιέται, καὶ ἐρεῖ· Τοῦ δὴ χάριν ὁ προφητικὸς ἡμῖν ἐν τούτοις λόγος γέγονε μὲν κατὰ τῆς Δαμασκοῦ, εἰσκομίζει δὲ μνήμην καὶ τῆς γῆς, τῆς ἐπέκεινα ποταμῶν Αἰθιοπίας; Φαμὲν οὖν ὅτι

κατὰ καιροὺς οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, τὸν τῶν ὅλων σωτῆρα Θεὸν καταλιπεῖν ἀφυλάκτως μεμελετηκότες, κατ- ὤχοντο μὲν εἰς πολύθεον πλάνην· κατημεληκότες δὲ εἰς ἅπαν τῆς διὰ Μωσέως ἐντολῆς, ἐπαιδεύοντο παρὰ Θεοῦ, πολέμους αὐτοῖς ἐπανιστάντος κατὰ καιροὺς, καὶ ταῖς ἐντεῦθεν κατατήκοντος συμφοραῖς. Οἱ δὲ, 70.437 καίτοι δέον ταῖς μεταγνώσεσι θεραπεύειν λελυπήμε- νον, καὶ ἀποφοιτᾶν μὲν τῆς ἐαυτῶν φαυλότητος, ἀνακομίζεσθαι δὲ πρὸς τὸ τῷ νομοθέτῃ δοκοῦν, καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ διψῆν ἐπικουρίαν, τὰς τῶν ὁμόρων ἔθνων κατεμισθοῦντο συμπνοίας· καὶ ποτὲ μὲν προσίεσαν τοῖς τῆς Δαμασκοῦ βασιλεῦσι, ποτὲ δὲ τοῖς Αἰγυπτίων· καὶ οὐχὶ μόνον, ἀλλὰ γὰρ καὶ τὰς τῶν ἐπικουρούντων αὐτοῖς ἔθνων λατρείας μανθά- νοντες, καὶ αὐτὰς ἠπείγοντο ζηλοῦν. Καὶ γοῦν ὁ Ἄχαζ ὁ τοῦ Ἰωάθαμ βασιλεὺς Ἰούδα, γενόμενος ἐν τῇ Δα-μασκῶ, εἶτα θυσιαστήριον ἀνατεθειμένον εἰδώλῳ τεθεαμένος ἐκεῖσε καινοπρεπῶς εἰργασμένον, τὸ ἐμφορὲς κατεσκεύασε, καὶ ἀνατέθεικεν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ. Οὐκοῦν γέγονεν ἡ ὄρασις κατὰ Δαμασκοῦ. Ἴδου γὰρ, φησί, Δαμασκὸς ἀρθήσεται ἀπὸ πόλεων, καὶ οὐκ ἔσται ἔτι ὄχυρὰ τοῦ καταφυγεῖν Ἐφραΐμ. Ὅρας τὴν αἰτίαν ἐπενηγεμένην εὐθύς, τοῦ ἐκ πό- λεων ἀρθήσεσθαι λέγειν τὴν Δαμασκόν; Οὐ γὰρ ἔτι ἔσται, φησὶν, οὕτως ὄχυρὰ, ὥστε καὶ προσφεύγειν αὐτῇ τὸν Ἐφραΐμ ἐν τῇ Σαμαρείᾳ βεβασιλευκότα. Μεθίστησι τοίνυν τὸν λόγον ἐπὶ τὴν Αἰγυπτίων. Προσ- ίεσαν γὰρ καὶ αὐτοῖς οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, μάλιστα δὲ οἱ κατοικοῦντες ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, καὶ μετεποιοῦντο σφόδρα τῆς παρ' αὐτῶν συνδρομῆς καὶ ἐπικουρίας, ἐπιόντων μάλιστα τῶν Βαβυλωνίων. Καὶ γοῦν διὰ φωνῆς προφήτου φησὶν· "Ὅσα οἱ καταβαίνοντες εἰς Αἴγυπτον ἐπὶ βοήθειαν, οἱ ἐφ' ἵπποις καὶ ἄρμασι πεποιθότες!"⁶ Συμβέβηκε δέ τι τοιοῦτον. Κατεστρα- τεύετο μὲν γὰρ τῆς Ἰουδαίων γῆς ὁ Ναβουχοδονόσορ κατὰ καιροῦς. Ἐν δὲ τῷ παρατρέχειν, ἀπάσας, ὡς ἔπος εἶπεῖν, τὰς τῆς ἐφῶς κατεληγίζετο πόλεις. Ἐπειδὴ δὲ τὴν Τυρίων ἐλεῖν ἠθέλησε, νῆσον οὖσαν τὸ τηνικάδε, εἶτα τῶν διαβιβαζόντων πλοίων ἐν ἀπο- ρία γέγονε, Περσικῶ φρονήματι κεχηρμένος, ἐπιθαρ- σήσας δὲ τῷ πλήθει τῆς στρατιᾶς, βατὴν ἐκέλευσε γενέσθαι τὴν θάλασσαν, χύματος ἐγειρομένου, καὶ λεωφόρον αὐτὴν πλατεῖαν ἀποτελοῦντος ἀπὸ τῆς χέρσου μέχρις αὐτῆς τῆς Τυρίων. Δεδιώτες τοίνυν αὐτοὶ οἱ Τύριοι, μὴ ἄρα πως ἡ πόλις ἄλλῳ, πρὸς πέρας ἐνηνεγμένων τοῖς Βαβυλωνίοις τῶν ἐγχειρημά- των, ναῦς πανταχόθεν συναγυγερκότες, ἀπεκομίζοντο τῆς νήσου, ἐρήμην ἀφέντες αὐτῷ τὴν πόλιν. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο μεμάθηκεν ὁ Ναβουχοδονόσορ, μεθίστη τὴν στρατιὰν ἐπὶ τὸ χρῆναι λαβεῖν τῶν Αἰγυπτίων τὴν χώραν, εἶλέ τε αὐτὴν ἀκονητὶ, Θεοῦ κατεξανιστάντος τοῖς Αἰγυπτίοις αὐτόν· ὅτι καὶ αὐτοὶ μεγάλην ἀνασπῶντες αἰεὶ τὴν ὄφρυν, κατηλαζονεύοντο τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, ὡς οὐκ ἐχόντων Θεὸν τὸν διασώζειν αὐτοὺς ἰσχύοντα. Καλούμενοι γὰρ εἰς ἐπικουρίαν, καὶ εἰς τὸ ἐπαμύνειν αὐτοῖς, ἀλκιμωτέρους ἔφασκον εἶναι τοὺς παρὰ σφίσι θεοὺς τοῦ τῆς Ἰουδαίας Θεοῦ. Ὅτι δὲ τὴν Αἰγυπτίων εἶλεν ὁ Βαβυλώνιος μετὰ γε τὸν ἰδρῶτα τὸν ἐπὶ Τύρῳ, σαφὲς ἂν γένοιτο τοῦ Θεοῦ λέγοντος πρὸς τὸν προφήτην Ἰεζεχιάλ· "Ὅτι ἐν ἀνθρώ- που, Ναβουχοδονόσορ ὁ βασιλεὺς Βαβυλῶνος κατεδουλώσατο αὐτοῦ τὴν δύναμιν δουλείᾳ μεγάλῃ ἐπὶ Τύρον. Πᾶσα κεφαλὴ φαλάκρωμα, καὶ πᾶς ὤμος 70.440 μαδῶν· καὶ μισθὸς οὐκ ἐγενήθη αὐτῷ καὶ τῇ δυνάμει αὐτοῦ, ἀντὶ τῆς δουλείας τῆς σκληρᾶς, ἧς ἐδούλευσαν ἐπὶ Τύρῳ. Ἀντὶ τούτου δέδωκα αὐτῷ γῆν Αἰγύπτου."⁶ Ἐπιφέρει τοίνυν ὁ προφήτης καὶ αὐτῇ τὸ, Οὐαὶ, καὶ φησὶν· Οὐαὶ γῆς πλοίων πτέρυγες ἐπέκεινα ποτα- μῶν Αἰθιοπίας! Αἰθιοπίας μὲν οὖν ποταμοὺς τὰ ἐπτὰ στόματά φησι, δι' ὧν ὁ εὐρύς τε καὶ μέγας τῆς Αἰγύ- πτου ποταμὸς τῇ θαλάσῃ μίσγεται. Γῆν δὲ τὴν ἐπέκεινα ποταμῶν ὀνομάζει, τὴν νῦν οὖσαν Ἀλεξάνδρειαν, καλουμένην δὲ τὸ τηνικάδε Ἰν. Ἦνδὲ δὴ πολυανδροῦσα λίαν, καὶ ἀλκιμωτάτους ἔχουσα τοὺς οἰκήτορας, ἀφειστήκει δὲ βραχὺ τῶν Αἰγύπτου ποταμῶν. Ἀπὸ γὰρ τοῦ τελευταίου στόματος (ὄνομα δὲ αὐτῷ

τὸ Ἡρακλεῖον), δίσταται πρὸς ἐσπέραν στα- δίους τάχα που τὸν ἀριθμὸν ὀγδοήκοντα. Ἐπειδὴ δὲ ἦν ἔθος τοῖς τὴν μνημονευθεῖσαν οἰκοῦσι πόλιν, ἄνω τε καὶ κάτω τὸν ποταμὸν διαπλεῖν, αἰεὶ μὲν ὄντα ναυ- σίπορον, ἄγειν δὲ καὶ φέρειν τὰ τε παρ' αὐτῶν εἰς ἑτέρους, παρά τε σφίσι τὰ ἐξ ἑτέρων, καὶ φιλοκερ- δίαῖς ἐντρυφᾶν ταῖς ἐξ ἐμποριῶν· ταύτητοι ταλανί- ζει τὰς ναῦς ὁ προφητικὸς ἐν τουτοισὶ λόγος, καὶ οὐ κατὰ γε τῶν νηῶν ἐπιφέρει τὸ, Οὐαί· κατ' ἐκείνων δὲ μᾶλλον, οἵπερ ἦσαν αὐταῖς αἰεὶ χρώμενοι, χαίροντές τε καὶ ἐντρυφῶντες, ὡς ἔφην, ταῖς ἐξ αὐτῶν γινομέ- ναις φιλοκερδίαῖς. Κατειλημμένης γὰρ ἀπάσης τῆς χώρας ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορ, πέπανται μὲν ἐμπο- ρία πᾶσα, καὶ τῆς εἰς τοῦτο παρρησίας τὸ πλάτος ἀνεκόπτετο, διολωλότων τάχα που καὶ τῶν κεκτη- μένων αὐτάς. Οὐαὶ τοίνυν, φησὶν, αἰ πτέρυγες τῶν πλοίων τῆς γῆς ἐκείνης τῆς οὔσης ἐπέκεινα τῶν ποταμῶν Αἰθιοπίας! Πτέρυγας δὲ πλοίων ὀνομάζει τὰ ἰστία, οἷς αἰ τῶν πνευμάτων ἐμπίπτουσαι προσβο- λαί, πτηνοῦ δίκην αὐτὰς ἀποφέρουσι διὰ μέσου κύμα- τος. Ὁ ἀποστέλλων ἐν θαλάσῃ ὄμηρα, καὶ ἐπιστολὰς βιβλίνας ἐπάνω τοῦ ὕδατος. Δυσέφικτος μὲν κομιδῇ τῶν εἰρημένων ὁ νοῦς· ὠδίνει γε μὴν ἱστορίας Ἑλλη- νικῆς ἀφήγησιν, ἦν καὶ ἀναγκαίως ἐροῦμεν, οὐκ ἔξω βαίνοντες τοῦ εἰκότος, ἤγουν τοῦ πρέποντος λόγοις Χριστιανικοῖς, ἀλλ' ὑπὲρ γε τοῦ σαφῆ κατα- στῆσαι τοῖς ἀκροωμένοις τὴν τῶν ἐννοιῶν ἀπόδοσιν. Ἔχει δὲ οὕτω τῆς ἱστορίας ὁ λόγος· Μυθολογοῦσιν τινες τῶν παρ' Ἑλλησι ποιητῶν Μύρβαν γενέσθαι τὴν τοῦ Κινύρου τινὸς θυγατέρα, ὃς δὴ καὶ ἀχαλίνοις ὄρμαῖς ταῖς εἰς φιληδονίαν ἠττώμενος, συνεπλέκετο μὲν ἀσελγῶς τῇ ἰδίᾳ θυγατρὶ, μητέρα δὲ αὐτὴν ἐποίει παιδὸς, ὃν δὴ καὶ ὠνόμασεν Ἄδωνιν. Ἐπερυ- θριῶν δὲ τῷ γεγονότι καὶ τοῖς τῆς φύσεως νόμοις, ὅτι πέπραχεν ἀνοσίως ἐξελεγχόμενος, ἐξέθηκεν ὡς φασὶ τὸ παιδίον ἐν ὄρει. Λαβοῦσαι δὲ τοῦτο τῶν ἐκεῖσε νυμφῶν τινες, ἄς καὶ ὄρεάδας καλοῦσι δαίμο- νας, ἔθρεψάν τε καὶ διεσώσαντο· ὃς δὴ καὶ ἠβήσας, καὶ ἐν νεανίαις ἤδη τελῶν, εὐπρεπεστάτην μὲν ἔχων τὴν ὥραν ἐφαίνετο· ἦπτετο δὲ κυνηγ[ε]ίας, καὶ τὰς ἐπὶ τούτῳ σπουδὰς καθ' ὕλας ἐποιεῖτο περὶ πολλοῦ. Εἶτα, φησὶ, θεασαμένη τοῦτον ἢ παρ' αὐτοῖς Ἀφρο-δίτη (ἐταιρικὸν δὲ τοῦτο γύναιον ἦν), ἠράσθη τε καὶ συνεγένετο, καὶ περιέπουσα διετέλει. Καὶ πρὸς γε τοῦτο λελυπημένος ὁ Ἄρης, ἀντεραστῆς ὑπάρχων τῆς Ἀφροδίτης, συὶ παρεικάζεται, καὶ θηρώντι μὲν 70.441 ἐπιπηδᾷ, διόλλυσι δὲ παραχρήμα· καὶ θρήνου πρό- φασις γέγονε μὲν τὸ χρήμα τῇ Ἀφροδίτῃ, φησὶν. Καθίκετο δὲ δυσθυμίας εἰς τοῦτο καὶ λύπης, ὥστε καὶ εἰς αὐτὸν καταφοιτῆσαι τὸν ἄδην, ἀνακομίσει θέλουσα τὸν ἐρώμενον. Ἐπειδὴ δὲ ἡ τοῦ Πλούτωνος γυνὴ μετεποιεῖτο τοῦ νεανίσκου σφόδρα, καὶ ἀξιο- θαύμαστον ἔχοντα τὴν ὥραν οὐκ ἠφίει, συνέθεντο πρὸς ἀλλήλας, ὥστε μερίσασθαι τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸν κύκλον· καὶ ἐξ ἡμισείας ἔχειν αὐτόν. Ἀνελθούσης δὲ τῆς Ἀφροδίτης, καὶ τοῦτο ἀναγγειλάσης τοῖς ἑαυτῆς οἰκεῖοις, ἦτοι φίλοις, ἢ λατρευταῖς, ἑορτὴ τὸ χρήμα γέγονε καὶ πανηγυρις. Ἐπλάττοντο τοίνυν Ἕλληνες ἑορτὴν ἐπὶ τούτῳ τοιαύτην. Προσεποιοῦντο μὲν γὰρ λυπουμένη τῇ Ἀφροδίτῃ, διὰ τὸ τεθνάναι τὸν Ἄδωνιν, συνολοφύρεσθαι καὶ θρηνεῖν· ἀνελθού- σης δὲ ἐξ ἄδου, καὶ μὴν καὶ ἠύρησθαι λεγούσης τὸν ζητούμενον, συνήδεσθαι καὶ ἀνασκιρτᾶν· καὶ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς καιρῶν ἐν τοῖς κατ' Ἀλεξάν- δρειαν ἱεροῖς ἐτελεῖτο τὸ παίγνιον τοῦτο. Μεμαθή- κασι καὶ οἱ ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, καὶ δὴ καὶ ἔδρων αὐτὸ, Θεὸν μὲν ἀφέντες τὸν φύσει καὶ ἀληθῶς, ἀπο- νευεκότες δὲ πρὸς ἄ μὴ θέμις, καὶ ταῖς τῶν δαιμο- νίων ἀπάταις εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν ἀσυνέτως συνηρπασμένοι. Διαμέμνηται τούτου καὶ ὁ μακάριος προφήτης Ἰεζεχιήλ· ἔφη γὰρ οὕτως· "Ὁ καὶ ἴδον, καὶ ἰδοὺ ἐκεῖ γυναῖκες καθήμεναι, θρηνοῦσαι τὸν Θαμμουζ."⁶ Διερμηνεύεται δὲ ὁ Θαμμουζ ὁ Ἄδωνις. Ἐπράττετο δὲ τι τοιοῦτον παρὰ τῶν ὄντων ἐν τῇ γῇ τῇ ἐπέκεινα ποταμῶν Αἰθιοπίας, περὶ ἧς ἐν τοῖς ἀνωτέρω βραχὺ σαφῶς εἰρήκαμεν. Κέραμον λαβόντες, εἶτα γράφοντες ἐπιστολὴν πρὸς τὰς ἐν Βίβλῳ γυναῖ- κας, ὡς ἠύρημένου τοῦ Ἀδωνίδος,

καὶ ἐνθέντες τε αὐτὴν τῷ κεράμῳ, καὶ σφραγίσαντες, καθίεσαν εἰς τὴν θάλασσαν, τελετάς τινας ἐπ' αὐτῷ ποιησάμενοι· καὶ ὡς γε ἔφασκον, αὐτομάτως εἰς Βίβλον ἀπεκομί- ζετο κατὰ φανεράς τοῦ ἔτους ἡμέρας. Ὅν δὴ καὶ ἀποδεξάμεναι γυναϊκές τινες τῆς Ἀφροδίτης φίλαι, εἶτα λαβοῦσαι τὴν ἐπιστολὴν ἐπαύοντο τοῦ θρηνεῖν, ὡς ἠύρημένου παρὰ τῆς Ἀφροδίτης τοῦ Ἀδώνιδος. Διαγελαῖ τοίνυν ὁ προφητικὸς ἡμῖν λόγος, ὡς εἰδωλο- λάτρας ποτὲ καὶ ἀνοσίους, καὶ ἀπατεῶνας, καὶ θεο- μισεῖς, τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν τὴν ἐπέκεινα ποταμῶν Αἰθιοπίας, καὶ φησιν· Ὁ ἀποστέλλων ἐν θαλάσῃ ὄμηρα, καὶ ἐπιστολὰς βιβλίνας ἐπάνω τοῦ ὕδατος. Ἐπεταὶ δὲ πάντως καὶ τούτῳ τὸ, Οὐαί· καθάπερ ἀμέλει καὶ ταῖς πτέρυξι τῶν πλοίων. Οὐαί γὰρ γῆς πτέρυγες πλοίων, φησὶν! Οὐκοῦν ἀπὸ κοινοῦ προσεπάγεται τὸ, Οὐαί, τῷ ἀποστέλλοντι ἐν θαλάσῃ ὄμηρα· τοῦτ' ἔστιν, ἐνέχυρα τῆς ὁμοψυχίας. Ὡς γὰρ Ἀφροδίτης τελοῦντες μυστήριον τοῖς ταύτην ἐν Βίβλῳ σεβομένοις, καὶ τὴν ἴσῃν αὐτοῖς νοσοῦσι μανίαν, ἐξέπεμπον τὰς ἐπιστολὰς, οὐ πλοίοις ἐνθέντες τοὺς διακομιστὰς, ἀλλ' οἷον ἐπάνω τοῦ ὕδατος, διὰ τὸ κεράμῳ, καθάπερ ἔφην, ἐντεθεῖσθαι ταύτας. Ἦναγκά- σμεθα δὲ μύθων ὀδωδότην καὶ γεγηρακότων, καὶ 70.444 βδελυρίας Ἑλληνικῆς ποιήσασθαι μνήμην, ὑπὲρ γε τοῦ σαφηνίσαι μόνον τῶν προκειμένων τὸν νοῦν. Πορεύσονται γὰρ ἄγγελοι κοῦφοι πρὸς ἔθνος μετέω- ρον, καὶ ξένον λαὸν καὶ χαλεπὸν. Τίς αὐτοῦ ἐπέκεινα; Ἔθνος ἀνέλπιστον καὶ καταπεπατημένον. Φθάσας ἔφην, ὅτι προσκεκρούκασιν τοῖς Ἀσσυρίων βασιλεῦσιν οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν τὴν ἐπέκεινα ποταμῶν Αἰ- θιοπίας· ἐπεὶπερ αἰτοῦσιν ἐπικουρίαν τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, οὐ κατεπηγγέλλοντο μόνον, ἀλλὰ γὰρ καὶ πεπόμφασιν, εἰ καὶ ὤνησαν αὐτοὺς παντελῶς οὐδέν. Οἱ δὲ πρὸς τοῦτο λελυπημένοι, μετὰ τὸ πᾶσαν, ὡς ἔπος εἶπεῖν, καταδηῶσαι τὴν Ἰουδαίαν, κεχωρήκασιν κατὰ τῆς Αἰγυπτίων, εἰλὸν τε ἄπασαν ἀμογητὶ, Θεοῦ διδόντος αὐτοῖς τὸ δύνασθαι κατευμεγεθεῖν τῆς τῶν ἀνθεστηκότων χειρὸς, διάτοι τὸ λελυπηῖσθαι κατ' Αἰγυπτίων. Μέλλοντος τοίνυν καταστρατεύειν τῆς χώρας αὐτῶν τοῦ Βαβυλωνίου, δρομαῖοί τινες ἐβαδί- ζοντο ἐκ τῆς Ἰουδαίας, ἀπαγγέλλοντες αὐτοῖς τὴν οὐκ εἰς μακρὰν ἐσομένην ἔφοδον. Καὶ περὶ αὐτῶν φησιν ὁ προφήτης, ὅτι Πορεύσονται ἄγγελοι κοῦ- φοι, τοῦτ' ἔστι, ταχεῖς, καὶ οἰονεὶ πτηνοὶ τε καὶ ἔλαφροὶ, γείτονά τε καὶ ἐπὶ θύραις ἤδη γεγεννημένην τὴν ἐκ τοῦ πολέμου καταμηνύοντες συμφορὰν. Ἔθνος δὲ μετέωρον, καὶ ξένον λαὸν καὶ χαλεπὸν, τοὺς Αἰγυπτίους ὀνομάζει· τὸ, μετέωρον, ἀντὶ τοῦ, ὑπέροπτον, ἦτοι τὸ κοῦφον καὶ ἔλαφρον, καὶ ἀνούστατον· ξένον δὲ καὶ χαλεπὸν, ὡς ἐν χαλεπότητι ξενίζον, καὶ οὐκ ἔχον τινὰ τὸν ἐπέκεινα πρὸς τοῦτο. Τίς γὰρ αὐτοῦ ἐπέκεινα, φησὶν, ἀντὶ τοῦ, Τίς οὕτω κοῦφος, καὶ ἀμαθὴς καὶ ἀσύνετος, καὶ ἀσυνήθη τοῖς ἄλλοις ἐπιτη- δεύων φαυλότητα, ὡς ὁ ἐν Αἰγύπτῳ λαός; Σφόδρα γὰρ ἦσαν εἰδωλολάτραι. Τοιγάρτοι καὶ ἔθνος ἀνέλπιστον καὶ καταπεπατημένον αὐτοὺς ὀνομάζει. Ἀνέλπιστον μὲν, διάτοι τὸ μὴ εἰδέναι τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς ὄντα Θεόν· καταπεπατημένον δὲ, ὅτι ταῖς τῶν δαιμονίων ἀπάταις πολὺ δὴ λίαν τὸν νοῦν ὑποστρώσαντες. μονονουχὶ τοῖς ἐκείνων ὑπέκειντο ποσίν· ἢ καὶ ἐτέρως ἐκδέξῃ τὸ εἰρημένον. Περιπεσόντες γὰρ ταῖς Ἀσσυρίων χειρῖν, πᾶσαν ἀποβεβλήκασιν εὐθυμίας ἐλπίδα, καταπεπάτηνται δὲ οὕτως, ὡς μηδὲ, ὅσον εἶπεῖν, ἀνασφῆλαι δύνασθαι ποτε, ὑποπεπτωκέναι τε καὶ ὑπεστρώσθαι ταῖς τῶν νενικηκότων ποσίν. 9Νῦν οἱ ποταμοὶ τῆς γῆς πάντες, ὡς χώρα κατ- οικουμένη, κατοικηθήσεται ἢ χώρα αὐτῶν.⁹ Προαπαγγέλλει χρησίμως καὶ τὸν τῆς ἀλώσεως τρόπον. Ὦνοντο μὲν γὰρ οἱ τὴν Αἰγυπτίων ἔχοντες γῆν, ἀνάλωτοι γεγενῆσθαι τοῖς Βαβυλωνίοις, διάτοι τὸ πᾶσαν αὐτῶν τὴν χώραν πλείστοις τε ὄσοις καὶ μέντοι καὶ μεγάλοις διεζῶσθαι ποταμοῖς, εὐρείας τε καὶ μακρὰς ἐσχηκέναι τὰς λίμνας. Δυσέμβατοι γὰρ πως, καὶ οὐκ εὐκατάδρομοι λίαν τοῖς καταδηοῦν ἐθέ- λουσιν, αἱ τοιαίδε τῶν χωρῶν. Ἐπειδὴ δὲ Θεὸς αὐτοῖς ἐπεμήνισεν, ἔτοιμον καὶ τοῦτο τοῖς Βαβυλωνίοις ἐτί- θει. Πᾶσαν γὰρ

ὕδατων ἀποξηράνας σύστασιν, ἰππή- λατον αὐτοῖς ἀπέφηνε τὴν ὑγρὰν. Τοῦτο οἶμαι δη- λοῦν τὸν προφήτην ἐν τουτοῖσι λέγοντα· Νῦν οἱ ποτα- μοὶ τῆς γῆς πάντες, ὡς χώρα κατοικουμένη, κατ- οικηθήσεται ἡ χώρα αὐτῶν. Τὰ γάρ τοι πλοῖμα, φησὶ, καὶ αἰὶ πως ὑγρὰ τῶν χωρίων ἔσται τοιαῦτα, κατὰ τὸν τοῦ πολέμου καιρὸν, ὡς δοκεῖν ἤδη πως καὶ χώραν εἶναι κατοικουμένην διὰ παντός, καὶ χέρσον ἀπλῶς ὑδάτων ἔρημον. Τί γὰρ οὐκ ἂν δύναίτο κατορθοῦν ἡ θεία τε καὶ παναλκῆς, καὶ ἀνοτάτω φύσις; 9'Ωσεὶ σημεῖον ἀπὸ ὄρους ἀρθῆ, ὡς σάλπιγγος φωνή, ἀκουστὸν ἔσται.⁹ Οἱ τῶν τακτικῶν ἡγούμενοι, κατὰ τὸν τοῦ πολέμου καιρὸν ἐν γηλόφοις ἰστάντες τινὰς, αἴρεσθαι πλειστά- κισ ποιουσι σημεῖον· καὶ σύνθημα τοῦτο τῇ στρατιᾷ 70.445 γίνεται πράγματος ἐναργοῦς. Κέχρηται δὲ καὶ ταῖς διὰ σαλπίγγων φωναῖς, ἢ διανιστάντες ἐπὶ τὸ μάχε- σθαι κατὰ τινὰ συνήθη ρυθμὸν, ἢ καὶ ἀφιστάντες τοῦ πολέμου κατὰ γε τὸ αὐτοῖς εὖ ἔχειν δοκοῦν. "Ἔστι τοίνυν καὶ τὸ αἰρόμενον ὑψοῦ σημεῖον ἐπισημότατον. "Ἔστήκασιν γὰρ εἰς ὄρος οἱ τοῦτο δρᾶν εἰωθότες, καὶ μὴν καὶ ἅπασιν τοῖς κατὰ τὴν μάχην ἐξάκουστος καὶ σαφῆς ἢ τῶν σαλπίγγων ἠχή." Ἔσται τοίνυν, φησὶ, τῆς Αἰγυπτίων τὸ πάθος γνωριμώτατον οὕτω τοῖς ἀπανταχοῦ, ὥστε παρεικάζεσθαι σημείω τῷ κατὰ τι τῶν ὄρων ἐγηγεμένω· ἔκπυστον δὲ οὕτω, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἡ διὰ τῶν σαλπίγγων ἠχή. Ἀπὸ δὲ τῶν τοιούτων ἐκεῖνο εἰσόμεθα, καὶ πρὸς ὠφελείας ἡμῖν ἔσται πολλῆς, τὸ κατὰ μηδένα τρόπον καταθήγειν εἰς ὄργας τὴν ἀκήρατον φύσιν· ἢ πάντη τε καὶ πάντως δρῶντας ἃ μὴ θέμις, καὶ τὴν ὑπ' αὐτῷ λατρείαν παραιτουμένους, ἢ γουν συντρέχοντας ἀποστάταις, καὶ τοῖς ὑπὸ θείαν ὄργην τοὺς ἑαυτῶν συμπλάττον- τας τρόπους, κοινωνεῖν αὐτοῖς τῆς συμφορᾶς, καὶ τὴν ἴσην πράττεσθαι παρὰ Θεοῦ δίκην. Τοῦτο πεπονθό- τας τοὺς τῶν Αἰγυπτίων οἰκήτορας κατίδοι τις ἂν. Ἐπειδὴ γὰρ προσκεκρούκασιν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, εἴτα σώζειν αὐτοὺς ἐπηγγέλλοντο, κἂν εἰ μὴ βούλοιο Θεὸς, δίδονται τοῖς ἐχθροῖς εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπ- ὠλείαν. 9'Ὅτι οὕτως εἶπέ μοι Κύριος· Ἀσφάλεια ἔσται ἐν τῇ ἐμῇ πόλει, ὡς φῶς καύματος μεσημβρίας, καὶ ὡς νεφέλη δρόσου ἡμέρας ἀμητοῦ ἔσται πρὸ τοῦ θερισμοῦ.⁹ Σαφῆς μὲν τῆς ἱστορίας ὁ λόγος· πλὴν ἐπιδρομά- δην ἐροῦμεν. Σέσωκε γὰρ τὰ Ἱεροσόλυμα Θεὸς πολι- ορκοῦντος αὐτὰ Ῥαψάκου, καὶ τὴν ἀναρίθμητον τὴν τῶν Ἀσσυρίων πληθὺν περιστήσαντος· σέσωκεν ὅπως; "Ἐξῆλθε γὰρ ἄγγελος Κυρίου,"⁶ φησὶ, "καὶ ἀνεῖλεν ἐκ τῆς παρεμβολῆς τῶν Ἀσσυρίων ἐν μιᾷ νυκτὶ ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδας."⁶ Ἔσται τοίνυν, φησὶν, ἀσφάλεια ἐν τῇ πόλει τῇ ἐμῇ. Καὶ ὅτι γέγονα κινδυνεύουσιν ἐπίκουρος ἐγὼ, διαφανὲς οὕτω τοῖς ἀπανταχόσε γενήσεται, ὡς ἔστι λαμπρὸν καὶ ἀκμαιότατον τὸ ἐν μεσημβρίᾳ φῶς. Ἥλιον γὰρ μεσημβρίζοντος, καὶ ἀκμαιοτάτην ἄνωθεν τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς ἐνιέντος τὴν ἀκτῖνα, πλουσιωτάτῳ φωτὶ τὰ πάντα καταλαμπρύνεται. Ἔσται τοίνυν, φησὶ, κινδυ- νεύουσιν ἢ παρ' ἐμοῦ δοθησομένη τὸ τηνικάδε χάρις τε καὶ ἀσφάλεια, ὥσπερ ἂν εἰ καὶ νεφέλη δρόσου ἐν ἡμέραις ἀμητοῦ πρὸ τοῦ θερισμοῦ. Καὶ τί δὲ βούλε- ται δηλοῦν, ἐρῶ πάλιν· Ἔθος τοῖς ἀμῶσι μὴ πρότε- ρον τοῖς ἀστάχυσιν ἐπαφεῖναι τὸν σίδηρον, εἰ μὴ ἄρα πως προκατενεχθεῖσα δρόσος, εὐαφεστέραν αὐτοῖς τὴν καλάμην ἐργάσεται. Ἐν εὐχῇ τοιγαροῦν τὸ χρῆμα αὐτοῖς, τὸ καθιεῖσθαι φημι παρὰ Θεοῦ τὴν δρόσον. Τριπόθητος οὖν τοῖς ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἢ παρὰ Θεοῦ γέγονεν ἀσφάλεια, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἡ δρόσος ἐν ἡμέραις ἀμητοῦ πίπτουσα πρὸ τοῦ θε- ρισμοῦ. 9'Ὅταν συντελεσθῇ στάχυς, καὶ ὄμφαξ ἀνθήσῃ ἄνθος ὄμφακίζουσα. Καὶ ἀφελεῖ τὰ βοτρυδία τὰ μικρὰ τοῖς δρεπάνοις, καὶ τὰς κληματίδας ἀφελεῖ, 70.448 καὶ κατακόψει καὶ καταλήψει ἅμα τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοῖς θηρίοις τῆς γῆς. Καὶ συν- αχθήσεται ἐπ' αὐτοὺς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ πάντα τὰ θηρία τῆς γῆς ἐπ' αὐτὸν ἤξει.⁹ Δυσχερῆς μὲν λίαν καὶ δυσκάτοπτος οὐ μετρίως τῶν προκειμένων ὁ νοῦς. Καὶ αὐτὴ δὲ πρὸς τοῦτο τῆς λέξεως ἢ συνθήκη. Πλὴν ὡς ἐνὶ διειπεῖν πειράσο- μαί. Ποιεῖται τοίνυν ὡς ἀπὸ τῆς τῶν γεωργῶν ἐπι- στήμης τὸν λόγον. Ἔθος

γὰρ ἐκεῖνοις, ὅταν τῆς ἀμ-πέλου λοιπὸν ἔξανθήσαντας τοὺς βότρυς θεάσωνται, καὶ ἤδη πως τὸ τῶν ὀμφάκων ἔχοντας εἶδος, ἀποκεί- ρειν μὲν τὰς περιττὰς κληματίδας, καὶ τὰ μικρὰ τῶν βοτρυδίων περιττῶς τοῖς μείζοσι παρηρητημένα ταῖς δρεπάναις ἀποτέμνειν, ἵνα καὶ τροφιμωτάτην ἰκμάδα δεχόμενοι τῶν βοτρύων οἱ μείζους τελεσφορεῖσθαι δύναιντο. Τοιοῦτόν τι πεπραχέναι φησὶν ὁ τῶν ὄλων Θεός, ἢ ἐπὶ γε τοῖς Ἀσσυρίοις, ἦγουν καὶ ἐπὶ τοῖς Αἰγυπτίοις· οὐ γὰρ τοι λίαν ἐναργῆς ὁ λόγος, κατὰ τί- νων ἂν ἴοι καὶ φέροιτο πρεπωδέστερον. Φαμὲν δὴ, ὅτι εἷτις ἔλοιτο νοεῖν ὡς ἄμπελον μίαν τὴν τῶν Ἀσσυ- ρίων πληθύν, τὴν πολιορκήσασαν τὴν ἁγίαν πόλιν, εὐρήσομεν ὅτι ὁ μέγας ἐν αὐτῇ νοούμενος βότρυς, τοῦτ' ἔστιν, ὁ τοῖς τῆς βασιλείας θάκοις ἐκλελαμπρυσμένος, οὐ συνδιόλωλε τοῖς ἐτέροις, ἀλλὰ σέσωσται μὲν αὐτὸς, δεδαπάνηται δὲ ὡς ἐν τάξει τῶν μικρῶν βοτρύων ἢ ἕτερα πληθὺς, καὶ οἶον τῶν περιττῶν κλη- μάτων δίκην καθάπερ τινὶ δρεπάνῃ περιέκειρεν αὐ- τοὺς ἢ τομωτάτη μάχαιρα τοῦ Κυρίου. Πεπτῶκασι γὰρ, ὡς ἔφην, ἀγγέλου χειρὶ δαπανώμενοι, καὶ γεγό- νασιν αὐτῶν τὰ πτώματα τρυφῇ τοῖς θηρίοις τοῦ ἀγροῦ, καὶ τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ. Εἰ δὲ δὴ τις βούλοιο καὶ ἐπὶ τοῖς Αἰγυπτίοις εἰρῆσθαι λέγειν αὐ- τὰ, συνήσεις ὅτι καταδηοῦντες αὐτὴν οἱ Ἀσσύριοι, οὐκ ἄρδην ἄπασαν, οὔτε μὴν ὀλοσχερῶς ἀνείλον. ἀλλ' οἶον μικροῖς βοτρυδίοις ταῖς κατὰ τόπους συνοικ[ε]ταῖς ἢ κώμαις ἐπαφιέντες τὴν μάχαιραν, συνεμέτρησαν τοὺς θυμοὺς τοῦ φιλοικτεῖρμονος Θεοῦ, παιδεύοντος μὲν τοὺς προσκρούοντας, κολοβοῦντος δὲ πλειστάκις τὰς δίκας, καὶ οὐκ εἰς ἅπαν ἔωντος ἀπόλλυσθαι τοὺς παιδευομένους. Ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἀνενεχθήσεται δῶρα Κυρίῳ Σαβαώθ ἐκ λαοῦ τετιλμένου καὶ τε- θλιμμένου, καὶ ἀπὸ λαοῦ μεγάλου ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον. Ἔθνος ἐλπίζον καὶ καταπεπατημένον, ὃ ἔστιν ἐν μέρει ποταμοῦ τῆς χώρας αὐτοῦ, εἰς τὸν τόπον οὗ τὸ ὄνομα Κυρίου Σαβαώθ ἐπεκλήθη τὸ ὄρος Σιών.⁹ Τὰ ἐν τῷ πολέμῳ συμβησόμενα κατὰ καιροὺς τοῖς Αἰγυπτίων δήμοις εὖ μάλα διειρηκῶς, διαμέμνηται καὶ τῆς μετὰ τοῦτο πρὸς Θεὸν ἐπιστροφῆς, καὶ ὅτι τὴν ἀρχαίαν τῆς ἀπάτης ἀχλὺν, τῶν τῆς διανοίας ὀμ- μάτων ἀποπεμψάμενοι, καὶ ταῖς τῶν εἰδώλων λα- τρείαις ἐρρώσθαι φράσαντες, βαδιοῦνται πρὸς τὰ ἀμείνω· καὶ τὸν μὲν φύσει καὶ ἀληθῶς ὄντα Θεὸν, καὶ τῶν ὄλων Δημιουργὸν καὶ Κύριον ἐπιγνώσκοντες, μεταστοιχειούμενοι δὲ ὡσπερ πρὸς νέαν τινὰ καὶ ἀπόλεκτον ζωὴν, καρποφοροῦσι τῷ Θεῷ τὰ ἐφ' οἷς ἂν εἶεν εὐδόκιμοι καὶ παντὸς ἐπαίνου μεστοὶ, καὶ οἶον δῶρα προσκομοῦσι τὰ εἰς ὁσμὴν εὐωδίας τῷ Θεῷ, τὴν πίστιν, τὴν ἐλπίδα, τὴν ἀγάπην. Τεθλιμμέ- νον δὲ αὐτὸν ὀνομάζει λαὸν, διάτοι τὸ πλείστην ὄσσην 70.449 ὑπομεῖναι ταλαιπωρίαν τὰ ἐκ τῆς θείας ὀργῆς ὑπο- μείναντα. Καὶ πρὸς γε τούτῳ καὶ τετιλμένον· τάχα που τὴν εἰς τὰ ἀμείνω μετὰστασιν αὐτῶν διὰ τούτου δηλῶν. Τὸ γὰρ τοι φυτὸν μεταμοσχεύεται, καὶ βό- θρου τοῦ ἐν αὐτῷ ἀποτετιλμένου, μεταχωρεῖ πρὸς ἕτερον· γεωργίας δὲ τῆς ἀρίστης οὗτος ὁ τρόπος τοῖς εἰθῶσι γηπονεῖν. Οὕτω καὶ τῶν ἐν πλάναις ὁ νοῦς, μεταβοθρευεται, τρόπον τινὰ, τῆς μὲν ἀρχαίας ἀπά- της οἶον ἐκτετιλμένος, ἐμφυτευθεὶς δὲ πρὸς ἕτερας ἐννοίας, καὶ πρὸς γε τούτῳ σπουδὰς καὶ γνώσιν τὴν προὔχουσαν, μᾶλλον δὲ καὶ ἀσυγκρίτως τῆς ἀρχαίας ἐν ἀμείνοσιν. Καρποφορήσειν δὲ αὐτοὺς εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον, τοῦτ' ἔστι, διηνεκῶς, οὐ διακοπῆς τινος μεταξυμβησομένης, ἀεὶ δὲ μᾶλλον καὶ μέχρι παν- τός. Τοιγάρτοι καὶ μέγαν αὐτὸν ὀνομάζει λαόν· ἢ τὸ πολύχουν αὐτοῦ διὰ τούτου σημαίνων, ἢ ὅτι γέγονεν εὐδόκιμος κεκλημένος διὰ πίστεως τῆς εἰς Χριστόν. Οἱ γὰρ τοὺς ἄλλους ἅπαντας νικῶντές ποτε πρὸς τὰ τῆς εἰδωλολατρείας ἐγκλήματα, νῦν εἰσὶν πολλῶν ἀμείνους καὶ συνετώτεροι, καὶ ἀκμαιοτάτην ἔχοντες τὴν εἰς Χριστὸν ἀγάπην, καὶ τὴν εἰς πᾶν ὄτιοῦν τῶν ἀγαθῶν εὐτολμίαν. Οὗ γὰρ ἐπλεόνασεν ἢ ἁμαρτία, φησὶν, ὑπερεπερι[έ]σσευσεν ἢ χάρις. Ποῦ τοίνυν καρ- ποφορήσουσιν; Εἰς τὸν τόπον, φησὶν, οὗ τὸ ὄνομα Κυ- ρίου Σαβαώθ ἐπεκλήθη ὄρος Σιών, τοῦτ' ἔστιν, εἰς τὸ ὄρος τὸ Σιών,

ἔνθα ἂν ἐπικληθεῖη τὸ ὄνομα Κυρίου Σαβαώθ. Σημαίνει δὲ διὰ τούτου τὴν Ἐκκλησίαν, τὸ μέγα καὶ νοητὸν ὄρος· χθαμαλὸν γὰρ οὐδὲν ἐν αὐτῇ, ἀλλ' οὐδὲ τῶν πεπατημένων δογμάτων, ἀλλ' εἴ τι μέγα καὶ ὑψηλὸν, ἢ περὶ Θεοῦ τοῦ κατ' ἀλήθειαν γνώσις δηλονότι, ἢ δῆλωσίς τε καὶ μάλα σαφῆς τῶν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν μυστηρίων. Σιών δὲ ὄρος ὀνομάζει πλειστάκις ἢ θεόπνευστος Γραφή τὴν Ἐκκλησίαν Χριστοῦ, ὡς ἀπὸ γε τῆς πρώτης ὀνομάζουσα νοητῶς τὴν ἀληθεστέραν Σιών, ὃ ἔστιν ὑψηλὴ καὶ σκοπευτήριον. Προσέρριπται δὲ διὰ μέσου· Τὸ ἔθνος ἐλπίζον καὶ καταπεπατημένον, ὃ ἔστιν ἐν μέρει ποταμοῦ τῆς χώρας αὐτοῦ. Ἦρξατο γὰρ ἡ τῶν Αἰγυπτίων ἐπιστροφή πρὸς Θεὸν ἀπὸ τινος μέρους τῆς χώρας κειμένης ἐπέκεινα τοῦ ποταμοῦ· ἵνα νοῆς τῆς Ῥινοκορουρητῶν, ἦγουν τῶν αὐτόθι πόλεων μίαν. Λέγει γὰρ ἐν τοῖς ἐφ' ἐξῆς, ἐν τῇ ὁράσει τῆς Αἰγύπτου· Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσται θυσιαστήριον τῷ Κυρίῳ ἐν χώρᾳ Αἰγυπτίων, καὶ στήλη πρὸς τὸ ὄριον αὐτῆς τῷ Κυρίῳ. Καὶ ἔσται εἰς σημεῖον Κυρίῳ· καὶ εἰς τὸν αἰῶνα ἐν χώρᾳ Αἰγύπτου. Καὶ πεπατημένον μὲν ὡς συντετριμμένον ταῖς ἐκ τοῦ πολέμου συμφοραῖς· ἐλπίζον δὲ, ὅτι καὶ αὐτὸ πεποιήται τὴν ἐλπίδα λοιπὸν ἐπὶ Χριστῷ, καὶ ταῖς ὑπ' αὐτῷ ζεύγλαις ὑπήνεγκε τὸν αὐχένα, καὶ δεδούλευκεν αὐτῷ, καὶ τοὺς τῆς εὐσεβείας κεκάρπικε τρόπους.

{1ΤΟΜΟΣ Δ ΟΡΑΣΙΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ.}1

9Ἴδου Κύριος κάθηται ἐπὶ νεφέλης κούφης, καὶ ἦξει εἰς Αἴγυπτον, καὶ σεισθήσεται τὰ χειροποίητα Αἰγύπτου ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ, καὶ ἡ καρδία αὐτῶν ἠττηθήσεται ἐν αὐτοῖς.⁹ Τίνα δὴ τρόπον ἢ τῶν Αἰγυπτίων σέσωσται χώρα 70.452 καὶ σεσαγήνευται πρὸς εὐσεβείαν, διὰ πίστεως δὲ δηλονότι τῆς ἐν Χριστῷ, καίτοι πολύθεος καὶ ἐκτόπως νοσοῦσα τὴν πλάνην, πειράται διδάσκειν ὁ προφήτης ἐν τούτοις. Ἦσαν μὲν γὰρ οἷάπερ ἐν σκότῳ βαθεῖ, τὸν μὲν φύσει Θεὸν καὶ ἀληθῶς ὄντα τῶν ὄλων δημιουργὸν καὶ Κύριον ἠγνοηκότες παντελῶς, ἀνάπτουτες δὲ τῇ κτίσει τὸ σέβας· καὶ τὸ ἔτι τούτου παραλογώτερον, τεχνουργοὶ τῶν ἰδίων ἀναδεικνύμενοι θεῶν, καὶ πολύμορφον εἰδώλων ἔσμον ἐν τοῖς τεμένεσιν ἔχοντες, ὡς καὶ ζώων ἀλόγων ἀναπλάττειν τύπους, καὶ βωμοὺς ἰσάντας καταθύειν αὐτοῖς. Ἔδει τοίνυν πλεοναζούσης ἐν αὐτοῖς ἀμαρτίας, ὑπερπερισεῦσαι τὴν χάριν, καὶ τοῖς οὕτως ἐχθίστως νενοσηκόσι ἐπιλάμψαι τὸν ἰατρὸν, καὶ τοῖς τὴν καρδίαν κατεσκοτισμένοις τὸ θεῖόν τε καὶ οὐράνιον ἐναστράψαι φῶς. Ἴδου τοίνυν, φησὶ, Κύριος κάθηται ἐπὶ νεφέλης κούφης, καὶ ἦξει εἰς Αἴγυπτον. Ἀλλὰ τί ἂν βούλοιο παραδηλοῦν τὸ ἐπὶ νεφέλης κούφης ὄρασθαι τὸν Κύριον; Φέρε λέγωμεν ὡς ἔνι· Τινὲς μὲν τῶν ἐξηγητῶν κούφην ἔφησαν εἶναι νεφέλην τὴν ἁγίαν τοῦ Κυρίου σάρκα, τουτ' ἔστι, τὸν ἐκ τῆς Παρθένου ληφθέντα ναόν· καὶ νεφέλην παρεικάζουσι, διάτοι τὸ ἀπηλλάχθαι τάχα πικρὰ κινήματα καὶ ἐπιθυμιῶν τῶν γεωδεστέρων ἄνω τε καὶ ὡσπερ ὑψοῦ. Πάναγνον γὰρ ἀληθῶς καὶ ἀπάσης γεώδους ἀκαθαρσίας ἀπηλλαγμένον τὸ ἅγιον σῶμα τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ. Ἔτεροι δὲ αὐτὴν κούφην ὀνομάσθαι νεφέλην ὑπειλήφασιν τὴν ἁγίαν Παρθένον. Οἷμαι δὲ ἔγωγε τάχα πικρὰ καὶ ἐτέρων ἡμῖν ἐννοιῶν ὑποσημῆναι πλάτος, τὸ ἐπὶ νεφέλης κούφης καθῆσθαι λέγειν αὐτόν. Πολυτρόπως μὲν γὰρ οἱ μακάριοι προφητῶν, τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν καταθεώμενοι, γεγράφασι τὰς ὁράσεις. Ὁ μὲν γὰρ Ἡσαΐας ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου τεθεῶσθαι φησὶ τὸν Κύριον Σαβαώθ, περιεστώτων ἐν κύκλῳ τῶν ἀνωτάτω δυνάμεων λογικῶν, ὑμνολογουσῶν τε αὐτόν, πλήρη τε εἶναι λεγουσῶν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν τῆς δόξης αὐτοῦ. Ὁ δὲ γε πάνσοφος Δανιὴλ Παλαιὸν ἡμερῶν ἐπὶ θρόνου καθίζει· χιλίας τε χιλιάδας λειτουργεῖν αὐτῷ διατείνεται, καὶ μυριάς μυριάδας περιεστάναι φησὶ· τεθεῶσθαι δὲ καὶ ὡς Υἱὸν ἀνθρώπου μετὰ τῶν

νεφελῶν ἐρχόμενον, καὶ τὰ τούτοις τέθεικεν ἐφεξῆς. Ἰεζεχιήλ δὲ ὁμοίως στερῶμα, φησὶν, ἴδεν, ὑποκει- μένων τῶν Σαραφείμ· ἐπὶ θρόνου δὲ ἄνθρωπον τε- θεᾶσθαι, ἦτοι εἶδος ἀνθρώπου, οὗ τὰ μὲν ἄνω φησὶν ἠλέκτρῳ προσεικέναι, τό γε μὴν ἐξ ὀσφύος εἰς πόδας ὡς ὄρασις πυρός. Ἐκάστη δὲ τῶν τοιούτων ὀράσεων, ἔμφασιν τινα δόξης τῆς θεοπρεποῦς, καὶ μυστηρίου τοῦ κατὰ Χριστὸν, ἀστείως ἡμῖν ὑπαινίττεται. Οὐδὲν οὖν ἄρα τὸ κωλύον κἂν τούτῳ νοεῖν, ἐπὶ νεφέλης κούφης τεθεᾶσθαι τὸν Κύριον, χρειωδέστατά τε καὶ ἀναγκαίως. Ἀποπληροῖ γὰρ ἡμῖν ἡ νεφέλη τύπον ὑετοῦ τε καὶ δρόσου πνευματικῆς, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ σωτηρίου βαπτίσματος. Καὶ γοῦν ὁ μακάριος Παῦλος, τοὺς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ βεβαπτίσθαι φησὶν ἐν τῇ νε- φέλει καὶ ἐν τῇ θαλάσῃ· ἐπήρτητο καὶ τὴν βαθεῖαν ἐκείνην διαπεραιουμένοις ἔρημον, ἐν ἡμέρᾳ μὲν ἡ νεφέλη· προηγείτο δὲ καὶ νυκτὶ στύλος πυρός. Ἐγρά- 70.453 φετο δὲ δι' ἄμφοιν ὁ Χριστὸς, ἦτοι τὸ ἐπ' αὐτῷ μυστήριον, ἦγουν ὡς ἐν πίστει τε καὶ ἀγίῳ βαπτίσματι, δικαίως καὶ ἀγιασμός. Ἔδει τοίνυν ἐπὶ καθάρσει τε καὶ μεταβολῇ ἰόντα τὸν Κύριον τῶν Αἰγυπτίων, θεοπρεπῶς δὲ δηλονότι καὶ νοητῶς, ἐπὶ νεφέλης ὀρα- σθαι κούφης. Οὐ γὰρ ἦν ἑτέρως ἀποσμήχεσθαι τῆς τῶν πλανωμένων ψυχῆς τὴν ἐντετηγμένην αὐτῇ κη- λίδα, μὴ οὐχὶ διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος. Οὗ καὶ εἰς τύπον τὴν νεφέλην εἶναι διοριζόμεθα. Κούφη δὲ ἡ νεφέλη καὶ μάλα εἰκότως ὠνόμασται. Βαπτιζόμεθα γὰρ εἰς ἀπόθεσιν ἁμαρτίας, καὶ οἶονεὶ τι δυσδιακό- μιστον ἀληθῶς φορτίον ἀποτρεπόμενοι τὴν ἀσέβειαν, ὑπόπτεροι τρόπον τινὰ διὰ τούτου γινόμεθα, καὶ τὰ ἄνω φρονεῖν, καὶ τὰς καρδίας ἔχειν ὑψοῦ μανθάνομεν. Τό γε μὴν ἐπικαθῆσθαι τῇ νεφέλει τὸν Κύριον, ἐκεῖνο οἶμαι δηλοῦν· Ἡ κάθησις ἢ ἀνάπαυσις, ἦγουν ἐξου- σίαν ἡμῖν ὑπαινίττεται. Οὐκοῦν ἐπαναπαύεται Χρι- στὸς, οὐχὶ τῇ κατὰ νόμον λατρεία ποθὲν, ἐν τελειώσει δὲ μᾶλλον τῇ διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος. Βεβασί- λευκε δὲ οὕτω τῶν ἐπὶ τῆς γῆς. Σεισθήσεσθαι δὲ φησὶ τὰ χειροποίητα Αἰγύπτου ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ. Ἄνα- δεδειγμένου γὰρ ἤδη τοῦ ἀγίου βαπτίσματος, καὶ Χρι- στοῦ λοιπὸν ἐπιλάμψαντος, πᾶσά πως ἀνάγκη, τὰ τῆς ἀρχαίας ἀπάτης ἀφανίζεσθαι παίγνια, καὶ τὰς τοῦ διαβόλου παγίδας ὀρασθαι συντεθραυσμένας. Σε- σαγήνευκε δὲ πρὸς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν ἅπαν μὲν, ὡς ἔπος εἶπεῖν, ἔθνος τε καὶ γένος, μάλιστα δὲ τῶν ἄλλων τοὺς Αἰγυπτίους. Δεισιδαιμονέστατοι γὰρ γε- γόνασι παρὰ τοὺς ἄλλους, καὶ τάχα που νικῶντες ἐν πλάνῃ Πέρσας τε καὶ Ἀσσυρίους· καίτοι τῆς θεο- πνεύστου Γραφῆς περὶ τῆς ἐκείνων λεγοῦσης χώρας, ὅτι γῆ γλυπτῶν ἐστίν. Ἦττηθήσεσθαι δὲ τὴν καρδίαν τῶν Αἰγυπτίων φησὶν, παραχωρήσασαν, ὡς γε οἶμαι, τὸ χρῆναι νικᾶν τοῖς εὐαγγελικοῖς κηρύγμασι, καίτοι πάλαι θεομάχον οὔσαν, καὶ τοῖς τῆς ἀληθείας ἀντεξ- ἀγούσαν λόγοις. Εὐρήσομεν οὖν τὸν Φαραῶ τοιοῦτον ὄντα σαφῶς. Ὁ μὲν γὰρ ἱεροφάντης Μωσῆς ἔφασκεν ἑναργῶς· "Ὁ Θεὸς τῶν Ἑβραίων ἀπέσταλκεν ἡμᾶς πρὸς σέ, λέγων· Ἐξαπόστειλον τὸν λαόν μου, ἵνα λα- τρεύσωσί μοι ἐν τῇ ἐρήμῳ."6 Ὁ δὲ πρὸς αὐτούς· "Ὅτις ἐστίν, οὗ εἰσακούσομαι τῆς φωνῆς αὐτοῦ; Οὐκ οἶδα τὸν Κύριον, καὶ τὸν Ἰσραὴλ οὐκ ἀποστέλλω."6 Ἦττηθήσεται γὰρ ἡ καρδία αὐτῶν ἐν αὐτοῖς, τοῦτ' ἐστίν, οὐκ ἄθραυστος, οὐδὲ σκληρὰ, καὶ ἀνουθέτητος διαμενεῖ· παραδέξεται δὲ μᾶλλον τὸ σωτήριον κήρυγμα. 9Καὶ ἐπεγεροθήσονται Αἰγύπτιοι πρὸς Αἰγυ- πτίους, καὶ πολεμήσει ἄνθρωπος τὸν ἀδελφὸν αὐ- τοῦ, καὶ ἄνθρωπος τὸν πλησίον αὐτοῦ. Καὶ ἐπ- εγεροθήσεται πόλις ἐπὶ πόλιν, καὶ νομὸς ἐπὶ νο- μόν. Καὶ ταραχθήσεται τὸ πνεῦμα τῶν Αἰγυ- πτίων ἐν αὐτοῖς, καὶ τὴν βουλήν αὐτῶν διασκε- δάσω.9 Τοῦτο, οἶμαι, ἐστὶν ἑναργῶς ἕτερον οὐδὲν, ἢ ἐκεῖνό που πάντως ὅπερ ἔφη Χριστὸς· "Ὅμη νομίσητε ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν· οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν. Ἦλθον γὰρ διχάσαι ἄνθρω- 70.456 πον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς· καὶ ἐχθροὶ πάντες οἱ ἄνδρες οἱ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ."6 Ἄναφωνηθέντος γὰρ ἤδη τοῦ

θείου τε καὶ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, καὶ τῆς εἰς γονέας αἰδοῦς κατημεληκό-
τες ἄνθρωποι, πεφρονήκασιν ἐχθρὰ καὶ μεμισημένα αὐτοῖς, καὶ μονονουχὶ τὸν πολέμου
νόμον ἐξήρτυμένοι, κατεξανέστησαν ἀδελφῶν. Οἱ μὲν γὰρ τῇ ἀρχαίᾳ
συναγορεύοντες πλάνη, καὶ ταῖς τῶν εἰδώλων ἀπά-
ταις ἀχαλίνως προσενευκότες,
ἀπαράδεκτον ποιοῦν-
ται τὸν τῆς πίστεως λόγον. Οἱ δὲ καταγέλαστον τι χρῆμα καὶ
ἀνόσιον παντελῶς ἠγούμενοι προελέσθαι προσκυνεῖν τοῖς παρ' αὐτῶν
τεχνουργουμένοις θεοῖς, τοῖς τῆς ἀληθείας προσδεδραμήκασιν λόγοις, καὶ μα-
κρὰν ὄντες ποτὲ, γεγονάσιν ἐγγύς, καὶ οἰκεῖοι διὰ τῆς πίστεως ἀναδεδειγμένοι Χριστοῦ,
εἴσω τε γεγονάσιν τῆς τῶν ἁγίων ἐλπίδος, καὶ κληρονόμοι τέθινται τῆς εἰς αἰῶνα
ζωῆς. Κατασεσισμένων τοίνυν, φησὶ, τῶν χειροποιήτων Αἰγύπτου, διὰ τὸ ἐλθεῖν ἐν
αὐτῇ τὸν Κύριον ἐπὶ νεφέλης κούφης, ἐπανάστασις ἔσται πολλὴ καὶ οἰκείων καὶ
συγγενῶν, καὶ καθ' ἓνα καὶ κατὰ πληθὺν οἱ πόλεμοι, ὥστε καὶ πόλιν καὶ νομὸν ἐπὶ
νομὸν ποιεῖσθαι τὰς ἐφόδους. Νομὸς δὲ λέγεται παρὰ τοῖς τὴν Αἰγυπτίων οἰκοῦσι
χώραν, ἐκάστη πόλις καὶ αἱ περιοικίδες αὐτῆς καὶ αἱ ὑπ' αὐτῇ κῶμαι· καὶ τέ-
τριπται παρ' αὐτοῖς ἢ τοιάδε φωνή. Εἴτά φησιν, ὅτι Ταραχθήσεται τὸ πνεῦμα τῶν
Αἰγυπτίων ἐν αὐτοῖς, καὶ τὴν βουλήν αὐτῶν διασκεδάσω. Φαμέν δὲ ὅτι διά-
φορον ἐσχηκότες κατ' ἀλλήλων τὸ φρόνημα, τεθορύβηται μὲν οὐ μετρίως· ἐπαναστάσεις
δὲ καὶ μάχας μελετῶντες κατὰ τῶν πεπιστευκότων οἱ πλανώμενοι, πολεμοῦντα
αὐτοῖς καὶ ἀνθεστηκότα τὸν τῶν ὄλων εὐρήσουσι Θεόν. Διασκεδάσω γὰρ αὐτῶν τὰς
βουλὰς, φησὶν, τοῦτ' ἔστι, πᾶσαν αὐτῶν σκέψιν εἰκαίαν ἀπο-
φανῶ, καὶ ἀνόνητα παντελῶς τὰ κατὰ τῶν ἐμοὶ προσδεδραμηκότων ἐπιχειρήματα. 9 Καὶ ἐπερωτήσουσι
τοὺς θεοὺς αὐτῶν, καὶ τὰ ἀγάλματα αὐτῶν, καὶ τοὺς ἐκ τῆς γῆς φωνοῦν-
τας, καὶ τοὺς ἐγγαστριμύθους, καὶ τοὺς γνώστας. Καὶ παραδώσω Αἴγυπτον εἰς χεῖρας
ἀνθρώπων κυρίων σκληρῶν· καὶ βασιλεῖς σκληροὶ κυριεύ-
σουσιν αὐτῶν.⁹ Τίνα
δὴ τρόπον, ἢ κατὰ ποῖον ὄλως καιρὸν, Αἰγύ-
πτιοι πεπλουτήκασιν τὸ σωτήριον
κήρυγμα, σπουδῆ τῷ προφήτῃ διατρανοῦν. Οὐκ ἀνόνητος δὲ τῆς ἰστο-
ρίας ὁ λόγος τοῖς γε ἅπαξ χρηστομαθεῖν ἠρημένοις. Καταδηώσας τοίνυν τὴν τῶν Ἰουδαίων
χώραν Οὐε-σπασιανός, καὶ κατεμπρήσας τὰ Ἱεροσόλυμα, παν-
στρατιᾶ καταβέβηκεν
εἰς τὴν Αἰγυπτίων χώραν, χειρωσόμενος καὶ αὐτήν. Ἔδρα δὲ τοῦτο κατὰ βού-
λησιν τοῦ Θεοῦ, τοῖς Ῥωμαίων ὑποφέροντος σκή-
πτροις χώρας τε ἀπάσας ὁμοῦ καὶ πόλεις.
Ἄλλ' ὥντο μὲν Αἰγύπτιοι καὶ διαφυγεῖν δύνασθαι ῥαδίως τὸν τῆς δουλείας ζυγόν,
εἶναί τε ἀνάλωτοι παντελῶς, διάτοι τὸ πλείστοις ὕδασι διεζῶσθαι τὴν χώραν. Ἄλλ'
ἡμαρτήκασιν τῆς ἐλπίδος. Θεοῦ γάρ τι κατορθοῦν ἐθέλοντος, πάντα ὑπέικει ῥαδίως,
καὶ τὰ ἀνέφικτα 70.457 καὶ δυσήνυτα παραδόξως κατευμαρίζεται. Τὴν γὰρ χεῖρα
τὴν ὑψηλὴν τίς ἀποστρέψει; κατὰ τὸ γεγραμ-
μένον. Συμβέβηκε τοίνυν πάντα τὰ
παρ' αὐτοῖς ὕδατος, τὰ τε ἐν λίμναις, καὶ μὲν τοι καὶ ποταμοῖς ἀφανισθῆναι
παντελῶς, ὡς διοδεύεσθαι ποσίν. Οὕτω τε λοιπὸν δυσχερείας ἀπάσης ἐψιλωμένην
τὴν Αἰγυ-
πτίων εὐρῶν, κεκράτηκεν αὐτῆς Οὐεσπασιανός. Κατ' ἐκεῖνο δὴ οὖν τοῦ
καιροῦ, συμβέβηκεν εἰσελ-
θεῖν εἰς τὴν Αἰγυπτίων τοὺς τὸ θεῖόν τε καὶ σωτήριον
ἱεουργοῦντας κήρυγμα, καὶ τὰ ἔθνη σαγηνεύοντας διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ, πρὸς
τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν. Μεμαθηκότες τοίνυν Αἰγύπτιοι, φησὶ, τῆς Ῥωμαίων
στρατιᾶς τὴν παναλκῆ καὶ δυσκατ-
αγώνιστον ἔφοδον, τεθορυβημένοι τε λίαν, καὶ
ὅποι ποτὲ αὐτοῖς τὸ τοῦ πράγματος ἐκβήσεται πέρας, ἀναμαθεῖν ἐθέλοντες,
ἐπερωτήσουσι τοὺς θεοὺς αὐ-
τῶν, καὶ τὰ ἀγάλματα αὐτῶν, καὶ τοὺς ἐκ τῆς γῆς
φωνοῦντας, καὶ τοὺς ἐγγαστριμύθους, καὶ μέντοι καὶ γνώστας. Διάφοροι γὰρ παρ'
αὐτοῖς ψευδομαν-
τείας ἦσαν τρόποι, καὶ πεπλασμένοι προφῆται. Οἱ μὲν τοὺς
νεκροὺς ἐπερωτᾶν προσποιοῦμενοι· οἱ δὲ καὶ ἀπὸ τῆς σφῶν αὐτῶν καρδίας
ἐρευγόμενοι λό-
γους. Ἔτεροι δὲ καὶ γινῶσται, τοῦτ' ἔστι, τοὺς ἐκ
θυσιῶν καπνοῦς,
καὶ τοὺς ἐν τοῖς ἦπασιν τῶν σφαζο-
μένων ζῶων παλμοὺς πολυπραγμονοῦντες

άνοσίως. Ἄλλ' οὐδεμιᾶς ἔσται, φησὶν, ἐκ μαντείας αὐτοῖς ἢ ὄνησις· οὔτε μὴν ἐπαμῦναι δυναμένους αὐτοὺς εὐ-ρήσουσι, τοὺς νομισθέντας εἶναι θεοὺς. Παραδώσω γὰρ Αἴγυπτον εἰς χεῖρας ἀνθρώπων κυρίων σκλη-ρῶν, καὶ βασιλεῖς σκληροὶ κυριεύσουσιν αὐτῶν. Σκληροὺς δὲ ὅταν ἀκούσης, μὴ ἀπνηεστάτους νοήσης, ἀθραύστους δὲ μᾶλλον, καὶ παραχωρεῖν εἰδότας τὸ νικᾶν οὐδενί. Τοιοῦτο γὰρ οἱ Ῥωμαίων γεγόνασιν εὐκλεέστατοι βασιλεῖς, τῆς θείας τε καὶ ἀπορρήτου βουλῆς ὑποτιθείσης, ὡς ἔφην, τὰ πάντα αὐτοῖς. Καὶ γοῦν κεκρατήκασι τῆς ὑπ' οὐρανόν. 9Τάδε λέγει Κύριος Σαβαώθ· Καὶ πίνονται οἱ Αἰγύπτιοι τὸ ὕδωρ τὸ παρὰ θάλασσαν· ὁ δὲ πο-ταμὸς ἐκλείψει, καὶ ξηρανθήσεται. Ἐκλείψου-σιν οἱ ποταμοὶ καὶ διώρυγες τοῦ ποταμοῦ, καὶ ξηρανθήσεται πᾶσα συναγωγὴ ὕδατος, ἐν παντὶ ἔλει καλάμου, καὶ παπύρου, καὶ τὸ ἄχι τὸ χλω-ρόν, πᾶν τὸ κύκλω τοῦ ποταμοῦ, πᾶν τὸ σπει-ρόμενον διὰ τοῦ ποταμοῦ ξηρανθήσεται ἀνεμο-φθορία. Καὶ στενάξουσιν οἱ ἄλιεῖς, στενάξουσι πάντες οἱ βάλλοντες ἄγκιστρον εἰς τὸν ποταμὸν, καὶ οἱ βάλλοντες σαγήνας, καὶ οἱ ἀμφιβολεῖς πενήθουσι. Καὶ ἡ αἰσχὺνη λήψεται τοὺς ἐρ-γαζομένους τὸ λῖνον τὸ σχιστόν, καὶ τοὺς ἐργαζομένους τὴν βύσσον· καὶ ἔσονται οἱ ἐργαζό-μενοι αὐτὰ ἐν ὀδύνῃ, καὶ πάντες οἱ τὸν ζύθον ποιοῦντες λυπηθήσονται, καὶ τὰς ψυχὰς πονέ-σουσιν.⁹ Συναρμόσεις καὶ τάδε τοῖς ἀρτίως ἡμῖν εἰρημέ-νοισ. Εὐυγροτάτην γὰρ οὕτως τὴν Αἰγυπτίων, ξηρὰν ἀπέφηνεν ὁ πάντα ἰσχύων Θεὸς, ὥστε καὶ ἀνιδρωτὶ βάσιμον εἶναι τοῖς ἐθέλουσι διὰ λιμνῶν ἰέναι καὶ ποταμῶν. Διήρηται δὲ πῶς τῶν Αἰγυπτίων ἡ χώρα· καὶ οἱ μὲν ἔχουσι τὴν γῆν τὴν ἀρόσιμον, καὶ γονιμο-τάτην, καὶ ἀμπελῶσιν ὅτι μάλιστα μελεδωνοί. Οἱ δὲ πρὸς αὐταῖς οἰκοῦσι ταῖς λίμναις, τὰ ἐξ αὐτῶν δρε- 70.460 πόμενοι. Ἰχθυοθηραὶ τε γὰρ εἰσι, καὶ πάπυρον ἀποκείροντες, χάρτου τέ εἰσι δημιουργοὶ, καὶ λῖνον ἐργάζονται τὸ σχιστόν. Ἐλειοὶ δὲ ἄνδρες ἤγουν βου-κόλοι κατονομάζονται· καὶ γὰρ εἰσι παρ' αὐτοῖς ἀριθμοῦ κρείττονες αἱ βοῶν ἀγέλαι· πλείστη τε ἄρ-του καὶ οἴνου καὶ τῶν ἄλλων ἢ σπάνις. Ἐκλελοι-πότων τοιγαροῦν τῶν ὑδάτων, φησὶν, πίνονται ὕδωρ. Ὁρύττοντες γὰρ ἐν τοῖς αἰγιαλοῖς ἔσθ' ὅτε τινὲς, πότιμον ἀρύονται νᾶμα. Ἐκλείψουσι δὲ καὶ ξηραν-θήσονται οἱ ποταμοὶ, καὶ πᾶσαι αἱ διώρυγες. Ἔσται δὲ σπάνις ὑδάτων ἐν παντὶ ἔλει καλάμου, καὶ παπύ-ρου. Καὶ πᾶν τὸ ἐν τοῖς ὕδασι φυόμενον ξηρανθήσε-ται, φησὶν, ὥστε καὶ στενάξαι τῶν ἰχθύων τοὺς θηρευτὰς, καὶ τοὺς τὸ λῖνον ἐργαζομένους τὸ σχιστόν, καὶ ἐν ὀδύνῃ γενέσθαι πολλῇ τοὺς ἐργαζομένους αὐτά· καὶ πρὸς τούτοις ἔτι, τοὺς τὸν παρ' αὐτοῖς ζύθον ἀρτύοντας. Ἐκλελοιπότων γὰρ τῶν ὑδάτων, ἐν ἐνδείᾳ παντὸς ἔσονται τοῦ κατευφραίνειν εἰδότος, καὶ τὰ πρὸς ζωὴν αὐτοῖς ἐπιτήδεια παρατιθέντος πλουσίως. Καὶ ταυτὶ μὲν τό γε ἦκον εἰς τὸ ἐκ τῆς ἱστορίας δηλούμενον εἴρηται σαφῶς. Εἰ δὲ δή τις ἔλοιτο τῶν ὑδάτων τὴν σπάνιν καὶ ἐτέρως ἐκλαβεῖν, καὶ ἰσχυοτέρων ἐννοιῶν εἰς βάθος ἐλθεῖν, οὐκ ἀπὸ σκοποῦ βαδιεῖται, παρεικάζων ὕδασι τὸν παρά τε τοῖς τῶν Ἑλλήνων σοφοῖς, γραῶδη τε καὶ ἀσύνετον λόγον· ἰχθύσι γε μὴν τὴν τῶν ἀνθρώπων πληθὺν, καὶ μὴν καὶ παπύρω, καλάμω τε καὶ τοῖς λοιποῖς, ὧν ἔστι τροφὸς ἢ τῶν ὑδάτων φύσις. Ἀλιεῦσί γε μὴν, καὶ οἷς ἂν ἔργον εἴη τὰ ἐν τοῖς ὕδασι, τοὺς σαγη-νεύειν εἰδότας τὴν τῶν ἀγελαίων πληθὺν, καὶ καθάπερ λίνους τισὶν ἐμπλακῆναι παρασκευάζοντας τοῖς εἰς ἀπάτην αὐτοὺς ἀποφέρουσι λόγοις. Οὗτοι στενάξουσιν καὶ λυπηθήσονται, καὶ τὰς ψυχὰς πονέσουσιν, ἀπρα-κτοῦντος ἤδη πῶς τοῦ παρ' αὐτοῖς ὄντος λόγου· ὃν καὶ ὕδασι παρεικάζοντες διεβεβαιούμεθα σαφῶς, διὰ τὸ ἐκλελοιπέναι παντελῶς αὐτὸν, ξηρανθήσεσθαι δὲ πάντα τὰ δι' αὐτοῦ τρεφόμενα. Οὗτοι ποιοῦσι τὸν ζύθον· οὐ γὰρ οἶνον προσάγουσι τὸν εὐφραίνοντα καρδίαν ἀνθρώπου, ἀλλὰ νόθην τινὰ καὶ ἄχρηστον διδασκαλίαν, καὶ τοῖς ἰσχυοῖς αὐτὴν ὥσπερ οἶνον οἶον-ται κατασεμνύνοντες λόγοις. Ὑπαινίττεται γὰρ, οἶ-μαι, τουτὶ τὸ βύσσον λέγειν αὐτοὺς ἐργάζεσθαι, τὴν ἰσχυοτάτην ἄγαν. Καὶ λῖνον δὲ τὸ σχιστόν.

Σκινδάλα- μοι γὰρ ὡσπερ ἰσχυρομυθίας τὰ παρ' αὐτοῖς· πλὴν ἀνόνητα παντελῶς, καὶ ψυχρῶν θεωρημάτων ἀνα- πλιμπλάντα. Ψυχρὸς γὰρ ὁ ζῦθος
 9Καὶ μωροὶ ἔσονται οἱ ἄρχοντες Τάνεως, οἱ σο- φοὶ σύμβουλοι τοῦ βασιλέως, ἡ βουλή αὐτῶν μωρανθήσεται.⁹ Ἐπηρημένης γὰρ Αἰγυπτίους τῆς ἀφύκτου συμ- φορᾶς, καὶ μελλούσης ἀλῶναι τῆς χώρας, καὶ ὅσον οὐδέπω τοῖς ἑτέρων ζυγοῖς, κἂν εἰ μὴ βούλοιντο τυχόν, ὑπενεγκεῖν τὸν αὐχένα, τεθορυβημένος οὐ μετρίως, καὶ ἀφορήτοις δείμασι κατεπτοημένος ὁ 70.461 καθηγεῖσθαι λαχῶν, συνεκόμισε μὲν τοὺς ἐπὶ κλην σοφούς, τοῦτ' ἔστι, τοὺς μάγους· ἤρετο δὲ καὶ λίαν ἔσπουδασμένως, ὅποι ποτὲ ἄρα τὸ τῶν πραγμάτων αὐτοῖς βαδιεῖται τέλος, καὶ τίνα τρόπον διακρού- σαι τοῦ πολέμου τὴν ἔφοδον. Οἱ δὲ τοσοῦτον ἀφ- εστήκασιν, φησὶ, τοῦ δύνασθαι τι τῶν ἀναγκαίων, ἤγουν ἀληθῶν, εἰπεῖν, ὡς καὶ ἐπ' ἀκράτῳ μωρία καταγινώσκεσθαι. Θεοῦ γὰρ κακοῦν ἐθέλοντος, ἀπρα- κτήσκειν ἂν ἡ παντὸς ἀνθρώπου βουλή τε καὶ δύνα- μισ. Ἐὰν γὰρ κλείσῃ κατ' ἀνθρώπου, τίς ἀνοίξει; κατὰ τὸ γεγραμμένον. Σοφούς οὖν ἄρα Τάνεως τοὺς ἐν αὐτῇ φησι ψευδοπροφήτας τε καὶ τῶν ἐν τοῖς τε- μένεσιν ἐπιμελητάς. Οἱ καὶ ἐπὶ μάγῳ τέχνη φρονοῦντες μέγα, δι' αὐτῶν ἠλέγχοντο τῶν πραγμάτων οὐδὲν ὄντες παντελῶς. 9Πῶς ἐρεῖτε τῷ βασιλεῖ· Υἱοὶ συνετῶν ἡμεῖς, υἱοὶ βασιλέων τῶν ἐξ ἀρχῆς; Ποῦ εἰσι νῦν οἱ σοφοὶ σου, καὶ ἀναγγειλάτωσάν σοι, καὶ εἰπά- τωσαν· Τί βεβούλευται Κύριος Σαβαῶθ ἐπ' Αἴ- γυπτον;⁹ Ἐπὶ ποίοις, φησὶ, κατορθώμασιν ἀνασπάσετε τὴν ὄφρυν; Τί τὴν Αἰγυπτίων ὀνήσαντες χώραν θαυμασθήσεσθε παρ' αὐτῶν, ἢ ποίοις κέχρησθε λόγοις τὸν βασιλεύοντα συναρπάζοντες; λέγον- τες, ὅτι Υἱοὶ συνετῶν ἡμεῖς, τοῦτ' ἔστι, προφητῶν; Μάγοι καὶ ἐκ μάγων· οἱ καὶ τῆς χώρας ἀπάσης, μονονουχὶ βεβασιλεύκασιν, διαβόητον ἐσχηκότες πα- ρὰ τοῖς τῶν εἰδώλων θεραπευταῖς τὴν δόξαν, καὶ τοῖς κρατοῦσιν αἰεὶ συνόντες τε καὶ συνδιαιτώμενοι· ἄτε δὴ καὶ βουλάς ἐφ' ἅπασιν τοῖς πρακτέοις εἰσκο- μίζειν εἰωθότες, τῶν ψευδωνύμων θεῶν ἐνηχούντων αὐτοῖς τὴν τοῦ συμφέροντος θήραν. Ὅταν τοίνυν ψευδηγοροῦντες ἐλεγχθήσεσθε, φησὶ, καὶ τῶν ἀληθῶν εἰδότες οὐδὲν, πῶς ἐρεῖτε τῷ βασιλεῖ· Υἱοὶ συνετῶν ἡμεῖς; υἱοὶ βασιλέων τῶν ἐξ ἀρχῆς; Καὶ γέγονε μὲν ἐν τούτοις ὁ προφητικὸς ἡμῖν λόγος, ὡς πρὸς γε τοὺς δοκοῦντας εἶναι σοφούς· εἶτα μέτεισιν ἐπὶ τὸ αὐτοῦ πρόσωπον τοῦ καθηγεῖσθαι λαχόντος, καὶ φησὶν· Ποῦ εἰσι νῦν οἱ σοφοὶ σου; καὶ ἀναγγειλάτωσάν σοι, καὶ εἰπάτωσαν τί βεβούλευται Κύριος Σαβαῶθ ἐπ' Αἴγυ- πτον. Εἰ μὴ γὰρ εἰσι φένακες, φησὶν, ἢ ἀπατεῶνες καὶ βωμολόχοι, καὶ ψευδηγορεῖν εἰωθότες, καὶ τὰ ἀπὸ καρδίας αὐτῶν λαλοῦντες μόνης, καὶ οὐκ ἀπὸ στόμα- τος Κυρίου· μάνθανε παρ' αὐτῶν τὰ τοῖς Αἰγυπτίοις ἐπηρημένα, καὶ αὐτίκα δὴ μάλα συμβησόμενα διὰ βουλής Κυρίου Σαβαῶθ. Ἐπιτωθάζει δὲ ὡσπερ ὁ λό- γος τοῖς οὐκ εἰδόσι Θεὸν, ἀλλ' οἷον ἐν σκότῳ βαθεῖ κειμένοις, διὰ τοῦ προσκεῖσθαι φιλεῖν ταῖς τῶν εἰ- δῶλων λατρείαις. Πάνδεινον οὖν ἄρα, μᾶλλον δὲ καὶ εἰκαῖον παντελῶς, τὸ ταῖς τῶν ψευδομαντεῶν ἀπάταις ἐπιθαρσεῖν· εἰδότες γὰρ ὅλως τὸ σύμπαν οὐδὲν, ἢ τῶν ἐσομένων, ἢ καὶ ὧν ἂν ἐπιφέρῃ Θεὸς, ἀργυρολογίας ὑπόθεσιν ποιοῦνται τὴν ψευδομαντίαν, καὶ θεοκλυτεῖν ὑποπλάττοντες, τὰ ἀπὸ μόνης τῆς σφῶν βουλής ἐρευγό- μενοι, καὶ τὸν τῶν προσκειμένων αὐτοῖς καταγοη- τεύοντες νοῦν. Λαλοῦσι γὰρ ἅ ἂν βούλοιτό τις, καὶ μόνον ἐκεῖνό φασιν, ὅπερ ἂν εἶναι τεκμήραιντο τοῖς ἀκροωμένοις καθ' ἡδονήν. Ἄλλ' ὅ γε θεῖος ἡμῖν ἐπι- 70.464 τᾶττει νόμος τῶν τοιούτων ἀποφοιτᾶν. Ἔχει γὰρ οὕτως· "Ἐὰν εἰσέλθῃς εἰς τὴν γῆν ἣν Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι, οὐ μαθήσῃ ποιεῖν κατὰ βδελύγματα τῶν ἔθνῶν ἐκείνων. Οὐχ εὐρεθήσεται ἐν σοὶ περι- καθαίρων τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἢ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ ἐν πυρὶ, μαντευόμενος μαντείαν, κληδωνιζόμενος, καὶ οἰωνιζόμενος, φαρμακὸς, ἐπάδων, ἐγγαστρίμυθος, καὶ τερατοσκοπὸς, καὶ ἐπερωτῶν τοὺς νεκρούς. Ἔστι γὰρ βδελύγμα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου πᾶς ποιῶν ταῦτα."⁶ Προσεπάγει δὲ τούτοις καὶ φησὶ· "Ἐτέλειος ἔσῃ ἐναν- τίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου."⁶ Τὰ

γάρ ἔθνη ταῦτα, οὓς σὺ κατακληρονομεῖς αὐτούς, οὗτοι κληδωνισμῶν καὶ μαντειῶν ἀκούσονται. Σοὶ δὲ οὐχ οὕτω δέδωκεν Κύριος ὁ Θεός σου· "Ἐπιφανήσῃ ἐκ τῶν ἀδελφῶν σου ἀναστήσει σοι Κύριος ὁ Θεός σου, αὐτοῦ ἀκούσεσθε κατὰ πάντα ὅσα ἂν λαλήσῃ πρὸς ὑμᾶς."6 Ἀφιλόθεος γὰρ παντελῶς, καὶ τῶν εἰς εὐσέβειαν ἀχρημάτων ἔσται γυμνός ὁ μαντείαις προσέχων καὶ κληδωνισμοῖς, οἰωνοσκοπίας τε καὶ τοῖς τῶν γοητῶν φενακισμοῖς. Ἐλπίδος γε μὴν ἀγαθῆς ἐπίμεστος ἀληθῶς, ὁ τοῖς εὐαγγελικοῖς θεσπίσμασι προσέχων τὸν νοῦν, καὶ οἷς ἂν λέγοι Χριστὸς, τὴν τῆς ἀληθείας ψῆφον ἐπιτιθεῖς. Καὶ γὰρ ἔστι προφητῶν Δεσπότης, καὶ ἀπάσης γνώσεως χωρηγός, εἰ καὶ προφήτης ὠνόμασται, διάτοι τὸ τῆς ἀνθρωπότητος μέτρον. 9 Ἐξέλιπον οἱ ἄρχοντες Τάνεως, καὶ ὑψώθησαν οἱ ἄρχοντες Μέμφεως, καὶ πλανήσουσιν Αἴγυπτον κατὰ φυλάς. Κύριος γὰρ ἐκέρασεν αὐτοῖς πνεῦμα πλανήσεως, καὶ ἐπλάνησαν Αἴγυπτον ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτῶν, ὡς πλανᾶται ὁ μεθύων, καὶ ὁ ἔμῶν ἄμα. Καὶ οὐκ ἔσται τοῖς Αἰγυπτίοις ἔργον, ὃ ποιήσει κεφαλὴν καὶ οὐρὰν, ἀρχὴν καὶ τέλος.9 Ἐπιμειδίᾳ τρόπον τινὰ τοῖς τῶν ψευδολόγων ἀθύρμασι, καὶ κενοφωνίαις ὁ προφητικὸς ἡμῖν ἐν τούτοις λόγος. Ἦρето μὲν ὁ τῶν Αἰγυπτίων ἡγούμενος τοὺς ἀεὶ συνόντας αὐτῷ γόητάς τε καὶ ψευδομάντις, οἱ καὶ ὠνομάζοντο σοφοὶ, πρὸς ποῖον αὐτῷ καταστήσει τέλος τὰ προσδοκώμενα. Ἐπειδὴ δὲ βουλής ἡμάρτανον, καὶ ψευδοεποῦντες ἠλέγχοντο, καὶ οὐδεὶς ἦν αὐτοῖς ὁ βουλής ὄνησιφόρος καὶ σκευμάτων ἐπωφελῶν εἰσκομίζων ὁδόν· κατελογίσθησαν μὲν εἰς οὐδὲν, ἔτεροι δὲ λοιπὸν ἐζητοῦντο σοφοί· καὶ δὴ καὶ τεθαυμάκασιν τινες τοὺς ἄρχοντας Μέμφεως, τοῦτ' ἔστι, τοὺς ἱερεῖς τε καὶ μάγους, τοὺς κατὰ γέφυρην τὴν Μέμφιν. Ἀπόλεκτοι γὰρ ὡςπερ ἐδόκουν εἶναι τὸ τηνικάδε, καὶ μαγικῆς ἐμπειρίας εἰς ἄκρον ἐληλακότες τοῦ παντός ἄξιοι λόγου τοῖς εἰδωλολάτραις ἐφαίνοντο. Ἐξέλιπον τοίνυν, φησὶν, οἱ ἄρχοντες Μέμφεως, τοῦτ' ἔστι, κατελογίσθησαν εἰς οὐδὲν, ὑψηλοὶ τε εἶναι καὶ τεθασμασμένοι παρά τε τῷ βασιλεῖ καὶ ἅπασιν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἔδοξαν εἶναι τῆς Μέμφεως οἱ προεστηκότες. Πλὴν πεπλάνηκασιν καὶ αὐτοὶ τὴν Αἴγυπτον κατὰ φυλάς, τοῦτ' ἔστι, κατὰ πόλεις καὶ κώμας· καὶ οὐ καθ' ἓνα μόνον, ἀλλὰ γὰρ καὶ κατὰ πληθύν. Τεθασμασθῆκασιν γὰρ αὐτοῖς, καίτοι τῶν ἀναγκαίων οὐδὲν ἔχουσιν εἰπεῖν· τεθασμασθῆκασιν γὰρ τίνα τρόπον; Κύριος γὰρ, φησὶν, ἐκέρασεν αὐτοῖς πνεῦμα πλανήσεως, 70.465 τοῦτ' ἔστι, πάντα λόγον ἀληθείας ἀπετίναξε τῆς γλώττης αὐτῶν, ὡς μηδ' ὅτιοῦν ἰσχυσαί τῶν ἀληθῶν ἢ νοεῖν ἢ λέγειν. Οὐ γὰρ ἔδει ταῖς τῶν εἰδωλολατρῶν γλώσσαις ἐνιζῆσαι τὴν ἀλήθειαν. Πεπλάνηκασιν τοίνυν τὴν Αἴγυπτον, ὡς πλανᾶται ὁ μεθύων καὶ ὁ ἔμῶν ἄμα. Ἔθος γὰρ τοῖς μεθύουσι, τὸ ταῖς ἐξ ἐμέτων περιπίπτειν ἀκαθαρσίαις. Ταύτητοι φησὶν· Οὐκ ἔσται τοῖς Αἰγυπτίοις ἔργον, ὃ ποιήσει κεφαλὴν καὶ οὐρὰν, ἀρχὴν καὶ τέλος. Οὐδὲ γὰρ ἐγχειρημάτων ἄψονται νεανικῶν. Τοῦτο γὰρ ἀρχὴ καὶ κεφαλὴ. Οὕτε μὴν εἰς εὐκταϊότατον αὐτοῖς καταστήσει τέλος τὰ δρώμενα· τοῦτο γὰρ ἢ οὐρὰ καὶ τὸ τέλος· πᾶσα γὰρ σκέψις ἀνθρώπων ἀνόνητος, καὶ πᾶν ἐπικούρημα σαθρὸν, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον ὀνησάμενον· Θεοῦ γὰρ κακοῦντος, ὡς ἔφην, καὶ χεῖρα τὴν παναλικὴν τοῖς ἀποσκιρτῶσιν ἐπάγοντος, καὶ εἰς τὸ αὐτῷ δοκοῦν μετατρέποντος τῶν πραγμάτων τὰς φύσεις. 9 Τῇ δὲ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσονται οἱ Αἰγύπτιοι ὡς αἱ γυναῖκες ἐν φόβῳ καὶ ἐν τρόμῳ, ἀπὸ προσώπου τῆς χειρὸς Κυρίου Σαβαώθ, ἣν αὐτὸς ἐπιβαλεῖ ἐπ' αὐτούς. Καὶ ἔσται ἡ χώρα τῶν Ἰουδαίων τοῖς Αἰγυπτίοις εἰς φόβητρον. Πᾶς ὃς ἂν ὀνομάσῃ αὐτὴν αὐτοῖς φοβηθήσονται, διὰ τὴν βουλήν ἣν βεβούλευται Κύριος ἐπ' αὐτήν.9 Οἱ γὰρ πάλαι θρασεῖς καὶ ἀνήμεροι, καὶ κινδύνου παντός καταφρονηταί, περιδεεῖς ἔσονται, φησὶ, καὶ τεθρυμμένην εὐρήσουσιν ἐν ἑαυτοῖς τὴν καρδίαν, ὡς γυναικῶν τῶν ἀσθενεστάτων ἀποδεῖν οὐδὲν, ἀλλ' οἰονεῖπως εἰς θηλυπρεπὲς ἀνανδρίας κατολισθεῖν. Πρόφασιν δὲ αὐτοῖς τοῦ δειμάτος, καὶ τῆς ἐπὶ τούτῳ πτοίας, ἡ χεὶρ ἔσται Κυρίου Σαβαώθ, ἣν αὐτὸς ἐπι-

βαλεῖ ἐπ' αὐτούς. Χεῖρα δὲ Κυρίου Σαβαώθ ἐν τού- τοις τὸ παναλκὲς θέλημα τοῦ Θεοῦ διορίζεται τῇ Ῥωμαίων βασιλείᾳ τὸ τῶν Αἰγυπτίων ὑποφέροντος ἔθνος. Ἄμαχος δὲ παντελῶς ἡ θεία βουλή, καὶ τοῖς τῆς ἀνωτάτω φύσεως σκέμμασι τὸ δοκοῦν πᾶσά πως ἀνάγκη διαπεραίνεσθαι. Ἔσται δὲ πρὸς τούτοις ἡ χώρα τῶν Ἰουδαίων τοῖς Αἰγυπτίοις εἰς φόβητρον· καὶ τί δὴ ἄρα φησὶν ἐν τούτοις, εἰδωμεν ἀκριβῶς· ἀσαφὲς γὰρ λίαν τὸ δηλούμενον. Οὐκοῦν ἐσώζετο μὲν πάλαι τῶν Ἰουδαίων ἡ χώρα προασπίζοντος Θεοῦ, καὶ δυσκαταγώνιστον αὐτὴν ἀποφαίνοντος ἀπάσαις, ὡς ἔπος εἶπεῖν, ταῖς ἐν κύκλῳ βασιλείαις τῶν ἐθνῶν. Ἀλλὰ καίτοι τοσοῦτον ἔχουσα τὸν ἐπίκουρον, ἦλω καὶ γέγονεν ὑπὸ Ῥωμαίοις, καὶ ἐμπέπρησται μὲν πᾶσα πόλις, κένανδροι δὲ μεμενήκασιν οἰκοί τε καὶ κῶμαι. Καὶ ποῖα γέγονεν αὐτοῖς ἡ τοῦ ἀλῶναι πρόφασις; Ἡ βουλή δηλονότι Κυρίου, ἦν καὶ ἐπ' αὐτῇ βεβούλευται. Παραδέδοται γὰρ καὶ αὐτὴ ταῖς ἄλλαις ὁμοῦ τῇ Ῥωμαίων πανσθενεστάτῃ χειρὶ. Ἔσται τοίνυν ἡ χώρα τῶν Ἰουδαίων τοῖς Αἰγυπτίοις εἰς φόβητρον. Οἱ μὲν γὰρ τῶν ψευδομάντεων λόγος παραθαρσύνειν ἤθελον, ὅτι καὶ ἀμείνους ἔσονταί τῆς τῶν ἐπιόντων χειρὸς, καὶ κρατήσουσιν ἀντεξάγοντες. Τὸ δὲ δὴ παραδεδοσθαι καὶ αὐτὴν αὐτοῖς τὴν τῶν Ἰουδαίων χώραν, καίτοι Θεὸν ἔχουσαν τὸν ὑπεραθλοῦντά ποτε, πάνδεινον αὐτοῖς ἐνετίθει τὸ δεῖμα. Προσεδόκησαν γὰρ ἐντεῦθεν, πάντῃ τε καὶ πάντως τοῖς καταδηοῦν ἐθέλουσιν ὑποκεῖσθαι, παθούσης τοῦτο καὶ τῆς Ἰουδαίων γῆς, 70.468 ὡς ἔφην, οὐκ ἠσθηνηκότος τοῦ διασώζοντος, ἀλλ' ἰδίους καὶ αὐτὴν ὑποτιθέντος νεύμασιν, καὶ τοῖς Ῥωμαίων σκήπτροις ὑπάγοντος. Δοκεῖ δὲ τισὶ καὶ ἐτέρως νοεῖν τὸ προκείμενον. Ἐπειδὴ γὰρ ὄλως ἐπεσκέψατο τοὺς Αἰγυπτίους, καὶ μετεκόμισεν ἐκ σκότους εἰς φῶς ὁ τῶν ὄλων Θεὸς, καὶ ἀπέστησε μὲν τῆς τῶν εἰδωλο- λατρείας ἐθῶν, δεδώρηται δὲ τὸ εἰδέναι λοιπὸν, τίς ὁ φύσει καὶ ἀληθῶς ἐστὶ Θεὸς, καὶ τῶν ὄλων δη- μιουργός. Πεπιστεύκασι γὰρ εἰς Χριστὸν· ἐγνώκασι δὲ δι' αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ τὸν Πατέρα. Ταύτῃ τοι, φησὶν, ἐκ πολλῆς ἄγαν ἐπεικειάς τε καὶ εὐλαβείας, ἔσται αὐτοῖς ἡ χώρα τῶν Ἰουδαίων εἰς φόβητρον. Τὸ δὲ εἰς φόβητρον ὅταν λέγη, νοήσεις τὸν ἐκ τῆς εὐλα- βείας φόβον. Τιμῶσι γὰρ ἅπαντες τὰ Ἱεροσόλυμα, διὰ τοι τὸ ἐκεῖσε γενέσθαι Χριστὸν, καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου σωτηρίας ἀνατλήναι σταυρὸν, τεθῆναί τε ἐπὶ μνήματος, ἀναβιῶναί τε αὐτῷ, καὶ ἀναβῆναι πρὸς τὸν Πατέρα. Πάλαι μὲν οὖν μεμίσητο παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις τῶν Ἰουδαίων ἡ χώρα· καὶ γὰρ ἦν μαχό-μενος αὐτοῖς τῆς θρησκείας ὁ τρόπος. Οἱ μὲν γὰρ προσεκύνουν τῇ κτίσει, καὶ τοῖς ἔργοις τῶν ἰδίων χειρῶν· οἱ δὲ λελατρεύκασι τῷ παναγίῳ Θεῷ, καὶ τοῖς παρ' αὐτοῦ διοικούμενοι νόμοις, τῆς εὐαγοῦς πολιτείας γεγόνασιν ἐπιμεληταί. Ἡ τοίνυν μεμιση- μένη χώρα ποτὲ, φόβητρον ὥσπερ τι καὶ εὐλαβείας αὐτοῖς ὑπόθεσις ἔσται, διάτοι τὸ ἐν αὐτῇ γενέσθαι Χριστὸν, ὡς ἔφην, τὸν ἐκ σκότους αὐτοὺς καλέσαντα πρὸς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς. 9Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσονταί πέντε πόλεις ἐν Αἰ- γύπτῳ λαλοῦσαι τῇ γλώσσει τῇ Χανανίτιδι, καὶ ὀμνύουσαι τῷ ὀνόματι Κυρίου. Πόλις Ἄσεδεκ κληθήσεται ἡ μία πόλις.⁹ Καταθαυμάσειεν ἄν τις καὶ σφόδρα εἰκότως τῆς ἐν γε τούτοις ἰσχυρομυθίας τὸν μακάριον προφήτην, καὶ ἠγνοηκότα μὲν παντελῶς οὐδὲν τῶν ἐσομένων κατὰ τοὺς τῆς ἐπιδημίας καιροὺς τῆ τῶν Αἰγυ- πτίων χώρα, προαναφωνοῦντα δὲ τὰ καθ' ἕκαστον, τίνα τρόπον τὸ εὐαγγελικὸν παρεδείχθη κήρυγμα διαγορευόντα σαφῶς. Ἔσονταί τοίνυν, φησὶ, πέντε πόλεις ἐν Αἰγύπτῳ λαλοῦσαι τῇ γλώσσει τῇ Χανα- νίτιδι, τοῦτ' ἔστι τῇ Σύρων, ἥτοι τῇ κατὰ τὴν Πα- λαιστίνην. Μιᾶ γὰρ λαλοῦσι γλώσσει Φοίνικες καὶ Παλαιστινοί. Ἀγχιτέρμονες δὲ πάλιν ἀλλήλοις εἰσὶ Παλαιστινοί τε καὶ Αἰγύπτιοι, καὶ τὸ μεσολαβοῦν οὐδὲν, ἀλλ' ἐν τοῖς τῆς Αἰγύπτου πέρασι, τοῖς πρὸς γέ φημι τὴν ἕω, καὶ θάλασσαν τῆς Παλαιστινῶν γῆς, αἱ πρῶται λοιπὸν ἀνίσχουσιν εἰσβολαί. Ὅμορος τοίνυν τῇ Χαναναίων ἢ Αἰγυπτίων. Ταύτῃ τοι καὶ αἱ πρὸς τοῖς πέρασι τῆς Αἰγύπτου πόλεις,

πρῶτον πα- ραδέχονται τὸ σωτήριο κήρυγμα· πέντε δὲ αὐται, ὧν δὴ καὶ πρώτην εἶναι φαμεν τὴν νυνὶ Ῥινοκο- ρουρητῶν. Λαλοῦσι μὲν καὶ τῇ γλώσση Χανανίτιδι. Ἐσπούδασται γὰρ τοῖς ἐν ταύταις ταῖς πόλεσιν, οὐχὶ τῆς Αἰγυπτίων φωνῆς μεταποιεῖσθαι τοσοῦτον, ὅσον τῆς Σύρων. Φασὶ δὲ τινες ἐν ἰδίαις συγγραφαῖς διαμνημονεῦσαι σαφῶς τὸν Ἰώσηπον, ὅτι τῆς Ἰουδαίων ἀποφοιτήσας γῆς, Ἰωνίας τις ὀνόματι τελῶν ἐν τοῖς ἐξαίμασι τοῦ Λευῖ καὶ τῇ κατὰ νόμον ἱερωσύνη τιμημένος, ὡς ὁμόρους τῶν Χαναναίων τὰς πέντε ταυτασί κατελάβετο πόλεις, φιλονεικήσας πρὸς τινὰς τῶν ὁμογενῶν, ἢ τάχα που καὶ δίωξιν ὑπομείνας. Οὗτος, φησὶν, οὐκ εὐαρίθμητον Ἰουδαίων πληθὺν σον- 70.469 ἀγηγεγκῶς, κατώκηκεν ἐν μιᾷ τῶν πέντε τουτωνὶ πόλεων, ἢ καὶ ὠνόμασται πόλις Ἀσεδέκ, τοῦτ' ἔστι δικαιοσύνης. Ἐντεῦθεν φασὶ τοὺς πρὸς τοῖς Αἰγυ- πτίων τέρμασι κατηθίσθαι τε καὶ ἀγαπᾶν τῇ τῶν Χαναναίων γλώσση λαλεῖν. Μαθήσονται δὲ, φησὶ, καὶ ὁμνύειν τῷ ὀνόματι Κυρίου. Παράδοξον δὲ καὶ τοῦτο. Ἔθος μὲν γὰρ τοῖς ματαίων προσκυνηταῖς ὄρκιον ποιεῖσθαι τὸ ἐκάστῳ δοκοῦν τῶν τοῦ κόσμου στοι- χείων. Οἱ μὲν γὰρ τὸν οὐρανὸν ὀνομάζουσιν, οἱ δὲ τὸν ἥλιον, ἕτεροι δὲ καὶ τὰ ἐν σηκοῖς χειρότευκτα διαμέμνηνται δὲ κατ' οὐδένα τρόπον τοῦ κατ' ἀλή- θειαν Θεοῦ· οὐ γὰρ ἐγνώκασιν αὐτόν. Τῶν γε μὴν ἐπεγνωκότων ἤδη καὶ πεπιστευκότων, ἔστι τὸ καὶ ὁμνύειν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. Οὕτω καὶ ὁ πάνσοφος Μωσῆς τῆς ἐν Αἰγύπτῳ λατρείας ἐκπεφοιτηκότα τὸν Ἰσραὴλ πρὸς ἐπίγνωσιν τοῦ κατ' ἀλήθειαν Θεοῦ προσεκόμιζε λέγων· "Ὁ Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνή- σεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις."6 Προσετίθει δὲ τού- τοις, ὅτι Καὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ὁμῆ. Ἀπόδειξις τοί- νυν ἐναργῆς τοῦ παραδέξασθαι τὴν πίστιν τὰς πέντε ταύτας πόλεις, τὸ ὁμνῦναι μὲν ἐπ' οὐδενὶ τῶν ματαίων, δέχεσθαι δὲ μᾶλλον εἰς ὄρκου χρεῖαν τὸ ὄνομα Κυρίου. 9τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσται θυσιαστήριον τῷ Κυρίῳ ἐν χώρᾳ Αἰγύπτου, καὶ στήλη πρὸς τὸ ὄριον αὐτῆς τῷ Κυρίῳ· καὶ ἔσται εἰς σημεῖον εἰς τὸν αἰῶνα τῷ Κυρίῳ ἐν χώρᾳ Αἰγύπτου.9 Ἡ μὲν γὰρ Αἰγυπτίων σύμπασα γῆ τεμένεσί τε πεπλήθει καὶ μεμέστωτο βωμῶν· σπονδαὶ δὲ ἦσαν καὶ θυσίαι πανταχῇ, τοῦτο μὲν τοῖς τοῦ κόσμου στοι- χείοις προσκομιζόμενα παρ' αὐτῶν· τοῦτο δὲ, ὡς ἔφην, καὶ τοῖς ἐν σηκοῖς ἰδρυμένοις ἀγάλμασι δηλον- ὅτι καὶ δαιμονίων στήλαις. Καὶ τί τοῦτο λέγω, ὅτε καὶ ἀλόγων ζώων ἀναθέντες μορφὰς, τὴν Θεῷ πρέ- πουςαν δόξαν αὐτοῖς ἐχαρίζοντο; Ὅρα τοίνυν ἐξ οἴων εἰς οἷα μεταπέπτωκε τὰ Αἰγυπτίων πράγματα. Οἱ γὰρ πάλαι τῶν ἄλλων ἀπάντων δεισιδαιμονέστεροι, καὶ ἀχαλίνως νενευκότες εἰς τὸ ἐξήνιον, τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, φησὶ, τοῦτ' ἔστι, κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, καθ' ὃ ἂν ἐπιλάμψη παρ' αὐτοῖς τὸ σωτήριο κήρυγμα, παραδέξονται τὴν προσκύνησιν τοῦ φύσει τε καὶ ἀληθῶς ὄντος Θεοῦ. Ἔσται γὰρ θυσιαστήριον τῷ Κυ- ρίῳ ἐν χώρᾳ τῶν Αἰγυπτίων. Ἐμφασιν ἔχει πολλὴν ὁ λόγος. Εἴρηται γὰρ μετὰ θαύματος. Πῶς γὰρ οὐ παράδοξον τὸ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Αἰγυπτίων χώρᾳ, θυ- σιαστήριον ὀραῖσθαι Κυρίου; Καὶ πρὸς γε τούτῳ, καὶ στήλην πρὸς τὸ ὄριον αὐτῆς τῷ Κυρίῳ. Στήλην δὲ φησὶν ἐν τούτοις, ὡς γ' ἐμοὶ δοκεῖ, ἢ ναὸν ἅγιον Θεοῦ, τοῦτ' ἔστι τὴν Ἐκκλησίαν, ἢ τάχα που καὶ πρώτη τῶν ἄλλων ἐγήγερται πρὸς τὸ ὄριον αὐτῆς, ἢ γουν τὸ τοῦ ἁγίου σταυροῦ σημεῖον, ᾧ περιφράττε- σθαι τοὺς πιστεύοντας ἔθος. Κεχρήμεθα γὰρ αἰεὶ τῷ πράγματι, πᾶσαν διαβολικὴν ἐπήρειαν ἀνατρέποντες, καὶ τὰς τῶν δαιμονίων ἐφόδους διακρουόμενοι. Τεῖχος γὰρ ἡμῖν ἄρρηκτον ὁ σταυρὸς, καὶ τὸ ἐπ' αὐτῷ καυ- χημα σωτήριο ἀληθῶς· "Ὁ ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυ- χᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ."6 Παρά- δοξα τοίνυν, τὰ ἐκ τῆς προφητείας προηγορευμένα 70.472 τὸ τηνικάδε, νυνὶ δὲ δὴ καὶ εἰς πέρας ἐκβεβηκότα Θυσιαστήριον γὰρ τῷ Κυρίῳ· πλεῖστά τε ὅσα, καὶ ἀριθμοῦ κρείττονα, κατὰ τὴν Αἰγυπτίων· καὶ τὸ τοῦ σταυροῦ σημεῖον τοῖς ἐνοικοῦσι προσκυνητόν. Πεπι- στεύκασι γὰρ εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χρι- στόν. Ἔδοξε δὲ τισὶ τῶν ἐξηγητῶν, ἀντὶ τῆς στήλης τίτλον

ονομάσαι, καί φασιν εἶναι τοῦτο τὸ ἅγιον Εὐ- αγγέλιον. Δοξαζέτω δὲ πάλιν ὁ νουνεχῆς τὸ ὡς ἄριστά τε καὶ εὖ ἔχειν δοκοῦν. 9 Ὅτι κεκράζονται πρὸς Κύριον διὰ τοὺς θλί- βοντας αὐτούς, καὶ ἀποστελεῖ αὐτοῖς Κύριος ἄν- θρωπον ὃς σώσει αὐτούς, Καὶ γνωστὸς ἔσται Κύριος τοῖς Αἰγυπτίοις. Καὶ γνώσονται οἱ Αἰ- γύπτιοι τὸν Κύριον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. Καὶ ποιήσουσι θυσίας, καὶ εὐξονται εὐχὰς τῷ Κυ- ρίῳ, καὶ ἀποδώσουσι.⁹ Ἄθρει δὴ μοι πάλιν τῆς προφητικῆς εὐτεχνίας τὴν νῆψιν. Ὡσπερ γὰρ ἀναπυθνομένου τινὸς καὶ λέγοντος· Τί τὸ χρῆμα; Ποία δὲ γέγονε πρόφασις τοῦ τὸν Κύριον ἐλθεῖν εἰς Αἴγυπτον ἐπὶ νεφέλης κούφης, χαρίσασθαι τε αὐτοῖς τοῦτό τε κάκεῖνο; διαλαβὼν ὁ προφήτης ἀποκρίνεται καὶ φησὶν· Ὅτι κεκράζονται πρὸς Κύριον διὰ τοὺς θλίβοντας αὐτούς, καὶ ἀπο- στελεῖ αὐτοῖς Κύριος ἄνθρωπον ὃς σώσει αὐτούς. Ἐπεπήδησε μὲν γὰρ ὁ τῆς ἀμαρτίας πατήρ, τοῦτ' ἔστιν ὁ Σατανᾶς, τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ τῆς ἑαυτοῦ δυστροπίας ἐπιθείς ἅπασιν τὸν ζυγὸν, ἀπεβου- κόλησε μὲν τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης. Μόνον δὲ οὐχὶ δε- δεμένους ἔχων ὑφ' ἑαυτῶ, πικρῶς τε καὶ ἀνοσίως κατεβιάζετο· ἀλλ' ἢ τοῦ πράγματος φύσις, δεινὴν καὶ ἀφόρητον ἔχουσα τὴν πλεονεξίαν, τῆς ἐκείνου κατ- εβόησε τυραννίδος. Οὕτω νοήσεις κεκράζοντας Αἰ- γυπτίους. Καίτοι πῶς οὐκ ἀληθὲς εἶπεῖν, ὅτι τὸν φύσει τῶν ὄλων Δεσπότην οὐκ ἐγνωκότες, οὐδ' ἂν ὄλως ἐβόησαν πρὸς αὐτόν; Ἄλλ' ὡσπερ τὸ αἷμα τοῦ Ἄβελ βοῆσαι λέγεται πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ οὐκ αὐτό που πάντως, ἰδίαν ἔχον φωνήν· ἀλλ' οἶονεὶ τὴν αὐτὴν τοῦ πράγματος ἀτοπίαν κατεστρατηγὸς Θεοῦ· τὸν αὐτόν, οἶμαι, τρόπον νοῆσαι τις ἂν καὶ ἐπὶ τῶν εἰωθότων προσκυνεῖν τοῖς ἀκαθάρτοις δαίμοσιν. Εἰ γὰρ καὶ οὐκ ἴσασι τὸν τῶν ὄλων Θεὸν, ἀλλ' οὖν ὅτι πεπλεονέκην- ται παρὰ τοῦ Σατανᾶ, δι' αὐτοῦ τρόπον τινὰ τοῦ πράγματος ἀνακεκράγασι τὴν ἐφ' ἑαυτοῖς που πάντως αἰτοῦντες ἐπικουρίαν. Οὕτω βοῆσαί φαμεν καὶ Αἰ- γυπτίους πρὸς Θεὸν, διὰ τοὺς θλίβοντας αὐτούς, τοῦτ' ἔστι, τοὺς ὑπὸ χεῖρα τὴν ἑαυτῶν πεποιημένους, καὶ ὡσπερ τινὶ πικροτάτῃ δουλείᾳ καταπίεσαντας, δῆλον δὲ ὅτι τοὺς ἀκαθάρτους δαίμονας. Ἀλλὰ πέμψει αὐ- τοῖς Κύριος ἄνθρωπον ὃς σώσει αὐτούς. Καὶ τίς ὁ ἄνθρωπος, ἢ δηλονότι ὁ Χριστός; τοῦτ' ἔστιν, ἐν ἄν- θρωπείᾳ μορφῇ πεφηνῶς ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λό- γος· οὗτος σέσωκεν οὐκ Αἰγυπτίους μόνον, ἀλλὰ γὰρ καὶ τὴν σύμπασαν γῆν. Σέσωκε δὲ κρίνων· καὶ τί τὸ, κρίνων, ἐστίν; Ἀντὶ τοῦ, δικαίαν ἐπ' αὐτοῖς τὴν κρί- σιν ἐκφέρων. Τὸν μὲν γὰρ πλεονεκτήσαντα Σατανᾶν, καὶ σὺν αὐτῷ τοὺς ἀκαθάρτους δαίμονας ψήφοις ὁσείας ὑποτιθεῖς, σειραῖς ζόφου ταρταρώσας παρ- ἔδωκεν εἰς κρίσιν μεγάλης ἡμέρας κολασθησομένους τηρεῖν. Τοὺς δὲ γε τὴν οὕτως ἀφόρητον ἀνατλάντας 70.473 πλεονεξίαν, σέσωκέ τε καὶ ἐξείλετο, καὶ ἰδίους ἀπ- ἔφηνε προσκυνητὰς, τὸ τῆς ἀληθείας αὐτοῖς ἐναστρά- ψας φῶς· καὶ τοῖς τῆς ἐλευθερίας ἀυχήμασι περιβα- λών. Οὕτω καὶ αὐτός που φησὶν ὁ Σωτὴρ· "6Nūn κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου. Nūn ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω. Κἀγὼ ἐὰν ὑψωθῶ, πάντας ἐλκύσω πρὸς ἑμαυτόν"⁶ Ὅρα ὅτι δεδίκασκε τῷ κόσμῳ, καὶ τὸν πάλαι τυραννήσαντα κατ' αὐτοῦ Σατανᾶν ἐκβέβληκεν, εἴλκυσέ τε πάντας πρὸς ἑαυ-τόν. Ἐγνώκασιν γὰρ αὐτόν καὶ Αἰγύπτιοι. Καὶ δὴ καὶ ἐπεγνωκότες ποιουσι θυσίας, εὐχονται δὲ καὶ εὐχὰς, καὶ εἰς πέρας ἄγουσι τὰ ἐπηγγελμένα. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ διὰ φωνῆς τοῦ Δαβὶδ μελωδούμενον· "6Εὐξά- σθε καὶ ἀποδώτε τῷ Κυρίῳ Θεῷ ἡμῶν."⁶ Ὅρα τοίνυν καινότητα πραγμάτων. Οἱ γὰρ πάλαι τοῖς δαιμονίοις καταθύειν εἰωθότες, οἱ τῷ Σατανᾶ προσκομίζοντες τὰς λατρείας καὶ ἀνατιθέντες χαριστήρια, καὶ μὴν καὶ εὐχὰς, ἤγουν ὑποσχέσεις ἀποπληροῦντες ἐσπου- δασμένως· πεφωτισμένοι τὸν νοῦν διὰ Χριστοῦ, καὶ τοῖς τῆς ἀληθείας δόγμασιν ἐκλελαμπρυσμένοι, τῆς μὲν ἀρχαίας ἀποδραμοῦνται πλάνης, ἐπεγνωκότες δὲ ἅπαξ τὸν τῶν ὄλων γενεσιουργὸν καὶ Κύριον, αὐτῷ τὴν ἐν πνεύματι προσκομίζουσι λατρείαν, πανάγνους πληροῦντες εὐχὰς, καὶ θυσίας ἀναφέροντες, οὐ τὰς δι' αἱμάτων ἔτι καὶ τῆς τῶν ἀλόγων σφαγῆς·

πνευματικὰς δὲ μάλλον, ὡς ἔφην, καὶ εὐπροσδέκτους διὰ τὸ ἄμωμον. 9 Καὶ πατάξει Κύριος τοὺς Αἰγυπτίους πληγῇ μεγάλη, καὶ ἰάσεται αὐτοὺς ἰάσει· καὶ ἐπιστραφήσονται πρὸς Κύριον, καὶ εἰσακούσεται αὐτῶν, καὶ ἰάσεται αὐτούς. 9 Ὅταν ἐπισκέπτηται Θεὸς, πλήττει μὲν ἕσθ' ὅτε τοὺς ἀνοσίως πεπραχότας, καὶ τὰς ὑπὲρ ὧν εἰς αὐτὸν πεπαρωνήκασιν πράττεται δίκαια, ὀνίνησι δὲ σφόδρα κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον. Οὐ γὰρ ἠττώμενος ἐπιφέρει τὴν μάστιγα, μετατιθεὶς δὲ μάλλον ἐπὶ τὸ ἄμωμον. Ἡ γὰρ ἐκ πλάνης μεθίστησιν εἰς ἀλήθειαν, ἢ καὶ ἀκαθέκτως ἀποκλίνοντας εἰς τὸ πλημμελεῖν τὰ αἰσχίω διδάσκει μεταμανθάνειν, καὶ μεταφοιτᾶν ἐπέειγεσθαι πρὸς τὸ ἀρέσκον αὐτῷ. Τοιγάρτοι καὶ ὀνησιφόρον εἰδότες τὸ χρῆμα, τὸ παιδεύεσθαι φημί, κεκράγασιν πρὸς αὐτὸν οἱ μακάριοι προφήται· "6 Παῖδες υἱοὶ ἡμῶν, Κύριε, πλὴν ἐν κρίσει, καὶ μὴ ἐν θυμῷ." 6 Καὶ ἀλὶν· "6 Κύριε, ἐν θλίψει ἐμνήσθημέν σου, ἐν θλίψει μικρᾷ ἢ παιδείᾳ σου ἡμῖν." 6 Ἐφη δὲ πού τις καὶ πρὸς τὴν τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴν· Πόνω καὶ μάστιγι παιδευθήσῃ, Ἱερουσαλήμ. Παιδεύει τοίνυν οὐκ ἂν ἔλοιτο καὶ ἀγαπᾷ. Τοῦτο χαριεῖσθαι καὶ τοῖς Αἰγυπτίοις ὁ προφήτης φησὶ· Πατάξει γὰρ αὐτοὺς ὁ Κύριος πληγῇ μεγάλη, καὶ ἰάσεται αὐτοὺς ἰάσει. Εἰ γὰρ καὶ δέδονται τυχὸν τοῖς Ῥωμαίων στρατηγοῖς, καὶ τὸν πολέμου νόμον ἐξωπλισμένοι κεκρατήκασιν τῆς γῆς οἱ ὑπὸ αὐτοὺς δορυφόροι, ἀλλ' οὐκ ἔσχηκότες παρ' αὐτοῖς τοῦ θεοῦ κηρύγματος, τὴν μὲν ἐκ τοῦ πεπλανῆσθαι ζημίαν ἀπεφορτίσαντο, μετακεκράγασιν δὲ πρὸς τὸ θεῖον τε καὶ οὐράνιον φῶς, καὶ τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην ἀποκρουσάμενοι δόξαν, ὑγιᾶ λοιπὸν ἐσχίκασι τὴν καρδίαν. Ἐπιστραφήσονται γὰρ πρὸς Κύριον, καὶ εἰσακούσεται αὐτῶν, τοῦτ' ἔστιν, οἱ πάσαι διὰ πολλὴν ἀσέβειαν ἐν ἀποστροφῇ γεγονότες τῇ παρὰ Θεῷ, μαθήσονται λοιπὸν οὐκέτι τοῖς βδελύγμασι προσάγειν τὰς ἰκεσίας, τὰς ὑπὲρ ὧν ἂν ἔλοιτο ποιεῖσθαι τυχὸν, πρὸς αὐτὸν δὲ μάλλον κεκράζονται τὸν ἰώμενον τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν. Ἔσται δὲ αὐτοῖς οὐ βραδύς, ἔτοιμος δὲ μάλλον εἰς τὸ κατανεῦσαι Θεὸς, ἰλεῶς τε καὶ εὐμενής. Πρόξενον οὐκ ἄρα παντὸς ἀγαθοῦ γένοιτ' ἂν ἀνθρώπῳ παντὶ, τὸ εἰδέναι τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς ὄντα Θεόν, καὶ τὸν τῶν ὅλων Γενεσιουργὸν καὶ Κύριον. 9 Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσται ὁδὸς Αἰγυπτίοις πρὸς Ἀσσυρίους. Καὶ εἰσελεύσονται Ἀσσύριοι εἰς Αἴγυπτον, καὶ Αἰγύπτιοι πορεύσονται πρὸς Ἀσσυρίους, καὶ δουλεύσουσιν οἱ Αἰγύπτιοι τοῖς Ἀσσυρίοις. 9 Ὁ μακάριος γράφει Παῦλος περὶ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ, ὅτι αὐτός ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν. Οὐ γὰρ μόνον τοῖς ἄνω πνεύμασι λειτουργοῖς καὶ ἀγίοις συνῆψε τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ γὰρ ἔθνεσιν ἔθνη συμβῆναι παρεσκεύασεν. Πρὸ μὲν γὰρ τῆς ἐπιδημίας τῆς εἰς ἄλληλα ἐπιμιξίας, ἀπενοσφίζετο χώρα τε καὶ πόλις, συχναί τε ἦσαν ἐξαναστάσεις καὶ πολέμων ἔφοδοι πανταχοῦ καὶ τῶν ἰσχυόντων ἄθλα τὰ τῶν ἠττωμένων, καὶ ἀνουθέτητος ἢ πλεονεξία, καὶ τὸ ἀδικεῖν οὐκ ἂν δύναίτο τις, εὐκλείας εἶναι τι, καὶ τῶν ὅτι μάλιστα θαυμαστῶν ἐνομίζετο. Ἀλλὰ γέγονεν ἡμῖν εἰρήνη, καὶ κατὰ τοῦτο Χριστός. Ἐπειδὴ γὰρ τοῖς εὐαγγελικοῖς θεσπίσμασιν περιστρέψαντες τὴν ὑπὸ οὐρανὸν, ἐδίδαξεν ἅπαντας τῆς εὐσεβείας τὴν ὁδὸν, καὶ τῆς εἰς Θεὸν καὶ ἀλλήλους ἀγάπης ἀντέχεσθαι, πέπαυται μὲν ἐκεῖνα πάλαι, παρώχηκε δὲ τὰ ἀρχαῖα, καὶ γέγονε καινὰ, καθὰ γέγραπται. Κεκράτηκε γὰρ ἡ εἰρήνη πανταχοῦ. Καὶ τοῦτο, οἶμαι, ἔστιν, ὃ καὶ ἐτέρωθί ποῦ φησιν ὁ προφήτης Ἡσαΐας περὶ πάντων τῶν ἐθνῶν· "6 Καὶ συγκόψουσι τὰς μαχαίρας αὐτῶν εἰς ἄροτρα, καὶ τὰς ζυβύνας αὐτῶν εἰς δρέπανα, καὶ οὐ μὴ ἄρῃ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος μάχαιραν, καὶ οὐ μὴ μάθωσιν ἔτι πολεμεῖν." 6 Γεγονότες γὰρ ἅπαντες ὑπὸ ζυγὸν ἓνα, πνευματικῶς μὲν τὸν ὑπὸ Θεῷ, σωματικῶς δὲ τὸν ὑπὸ Ῥωμαίοις, τὸν ἡρεμαῖον καὶ ἀσύγχυτον, καὶ πολέμου δίχα διαζῶσι βίον, ὥστε παντὸς ἐξηρημένου δείματος, καὶ τοὺς πάλαι πολεμιωτάτους ἀλλήλοις συμφέρεσθαι πρὸς ὁμοψυχίαν. Αἰγύπτιοι γὰρ, φησὶν, ὁδὸν ἔξουσι πρὸς Ἀσσυρίους, καὶ Ἀσσύριοι πρὸς Αἰγυπτίους. Καὶ πορεύσονται Αἰγύπτιοι πρὸς Ἀσσυρίους, καὶ

δουλεύσουσιν οἱ Αἰγύπτιοι τοῖς Ἀσσυρίοις, οὐ ζυγὸν δουλείας ἐπιρρίπτουσιν τῶν ἐκείνων, ἀλλὰ τοὺς τῆς ἀγάπης δεσμοὺς ἐνειλημμένους ἔχοντας, καὶ ἡδείστας ποιουμένους τὰς ἐπιμιξείας. Ἀσσυρίους γε μὴν ὀνομάζει τοὺς τὴν ἕω οἰκοῦντας χώραν. 9 Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσται Ἰσραὴλ τρίτος ἐν τοῖς Ἀσσυρίοις καὶ ἐν τοῖς Αἰγυπτίοις εὐλογημένος ἐν τῇ γῆ, ἣ εὐλόγησεν ὁ Κύριος Σαβαὼθ λέγων· Εὐλογημένος ὁ λαὸς μου ὁ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ Ἀσσυρίοις, καὶ ἡ κληρονομία μου Ἰσραὴλ.⁹ Ὀνομάσται μὲν ὁ Ἰσραὴλ πρωτότοκος ἐν τέκνοις. Ἐπειδὴ δὲ πεπαρώνηκεν εἰς Χριστὸν, κατόπιν τίθεται τῶν ἐθνῶν, καὶ δευτέραν ὡσπερ μετεκληρώσατο 70.477 τάξιν. Τετήρηται γὰρ καὶ αὐτῶ τῆς ἐπιστροφῆς ὁ καιρὸς. Γέγραπται γοῦν, ὅτι "Ὅταν δὲ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ, τότε πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται."⁶ Ἄθρει δὴ οὖν, ἄθρει τρίτον ἐν τούτοις ὠνομασμένον, ἐν τοῖς Ἀσσυρίοις καὶ Αἰγυπτίοις. Ἀσσυρίους δὲ φησὶν ἐν τούτοις, ὡς ἔφην, τοὺς κατὰ γε τὴν ἕωαν ἅπασαν γῆν, μάλιστα δὲ τὴν μέσην τῶν ποταμῶν, ἐν ἣ καὶ εἶναι φασι γνησίους προσκυνητὰς, καὶ ἀδελφὴν καὶ γείτονα τῆς Αἰγυπτίων ἐπιτηδεύοντας ἄσκησιν, ὡς ἰσάμιλλον ἔχειν τὴν τε εἰς πᾶν ὀτιοῦν τῶν ἀγαθῶν ἔφεσιν τε καὶ προθυμίαν, καὶ μὲν τοι καὶ ἀρετὴν. Τοιγάρτοι φησὶν ὁ τῶν ὅλων Θεός· Εὐλογημένος ὁ λαὸς μου, ὁ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐν Ἀσσυρίοις· ἐπαριθμεῖται δὲ τρίτος ὁ Ἰσραὴλ. Προσεπάγει γὰρ ὅτι Καὶ κληρονομία μου Ἰσραὴλ. Καὶ τούτου δὲ τὴν πρόφασιν προαπέδειξεν ἡμῖν ὁ λόγος· κεκυριοκτόνηκε γὰρ καὶ τίθεται εἰς νῶτον, καθὰ φησὶν ὁ Δαβίδ. Καὶ ἐν τοῖς περιλοίποις γέγονεν ὁ πρωτότοκος. 9 Τοῦ ἔτους οὗ εἰσῆλθεν Ταναθὰν εἰς Ἄζωτον, ἡνίκα ἀπεστάλη ὑπὸ Ἀρνὰ βασιλέως Ἀσσυρίων, καὶ ἐπολέμησε τὴν Ἄζωτον, καὶ κατελάβετο αὐτήν, τότε ἐλάλησε Κύριος πρὸς Ἡσαΐαν λέγων· Πορεύου καὶ ἀφελε τὸν σάκκον ἀπὸ τῆς ὀσφύος σου, καὶ τὰ σανδάλιά σου ὑπόλυσαι ἀπὸ τῶν ποδῶν σου· καὶ ἐποίησεν οὕτως, πορευόμενος γυμνός καὶ ἀνυπόδετος. Καὶ εἶπε Κύριος· Ὅν τρόπον πεπόρευται Ἡσαΐας ὁ παῖς μου γυμνός καὶ ἀνυπόδετος, τρία ἔτη ἔσται σημεῖα καὶ τέρατα τοῖς Αἰγυπτίοις καὶ Αἰθίοψιν· ὅτι οὕτως ἄξει βασιλεὺς Ἀσσυρίων τὴν αἰχμαλωσίαν Αἰγύπτου καὶ Αἰθίοπων, νεανίσκους καὶ πρεσβυτέρους, γυμνοὺς καὶ ἀνυποδέτους, ἀνακεκαλυμμένους τὴν αἰσχύνην Αἰγύπτου.⁹ Διαπεράνας εὖ μάλα τὸν ἐπὶ τοῖς Αἰγυπτίοις λόγον, καὶ τίνα τρόπον κεκλήσονται διὰ πίστεως εἰς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν προηγορευκῶς, οἰκονομεῖ τι πάλιν τῶν ὅσα περ ἦν χρήσιμά τε καὶ ἀναγκαῖα πρὸς ὄνησιν τοῖς ἔξ Ἰσραὴλ· καὶ ποῖα δὴ ταῦτά ἐστιν, ὡς ἐν βραχέσιν ἐρῶ. Ἀφειδήσαντες γὰρ καὶ αὐτῆς τῆς εἰς τὸν διὰ Μωϋσέως νόμον αἰδοῦς, καὶ μὴν καὶ τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης ὀλιγωρήσαντες, ἀσυνετώτατα κατεφέροντο πρὸς γε τὸ δεῖν εἰς πολὺθεον καθικέσθαι πλάνησιν, καὶ τοῖς ἔργοις τῶν ἰδίων χειρῶν λατρεῦσαι. Τοῖς δὲ ἅπασι εἰς τοῦτο γνώμης ὠλισθηκόσιν ἀνεπιτήδευτον ἦν τῶν φαύλων οὐδέν. Ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας ἐπηφίει πλειστάκις αὐτοῖς ὁ τῶν ὅλων Θεὸς πολέμους καὶ μάχας, τοῦτο μὲν τοὺς ἀπὸ γε τῶν ὁμόρων ἐθνῶν, τοῦτο δὲ τοὺς παρὰ Περσῶν τε καὶ Μήδων· οἱ δὲ γε τῆς Ἰουδαίας κατεξανιστάμενοι, τὰ ἕτερα τῶν ἐθνῶν προκαταδηοῦντες ἔσθ' ὅτε, δεινοῖς καὶ ἀφορήτοις δείμασιν ὁμιλεῖν παρεσκεύαζον τοὺς ἔξ Ἰσραὴλ. Οἱ δὲ καίτοι δέον τὸν τῶν ὅλων ἐκμειλίσεσθαι Θεὸν, καὶ ἀνοσιῶν μὲν ἀποφοιτᾶν σπουδασμάτων, μεταχωρῆσαι δὲ μᾶλλον ἐπὶ τὸ αὐτῶ δοκοῦν, καὶ ἀπολογεῖσθαι λελυπημένῳ, διὰ γε τῆς ἐκ τῶν αἰσχιόνων εἰς τὸ ἄμεινον μεταδρομῆς, οὕτω τε τὴν παρ' αὐτοῦ καὶ μόνου σωτηρίαν ἐπιζητεῖν, καὶ τὴν 70.480 ἀεὶ σώζουσαν τε καὶ ἐπαμύνουσαν χεῖρα τοῦτο μὲ οὐκ ἔδρων οἱ δαίμονες, ἐραυνοῦμενοι δὲ τὰς ἔξ ἀνθρώπων ἐπικουρίας, ποτὲ μὲν τῶν ὁμόρων τινὰς ἐκάλουν εἰς τοῦτο, ποτὲ δὲ τοὺς γείτονας Αἰγυπτίους, προστιθέντες ἀνομίαν ἐπὶ τὴν ἀνομίαν αὐτῶν, καθὰ γέγραπται, καὶ καταθήγοντες ὡς εἰς ὄργας καὶ ἐπ' αὐτῶ δὴ τούτω τὸν πάντα ἰσχύοντα Θεόν. Καὶ γοῦν ἔφη δι' ἐνὸς τῶν ἀγίων προφητῶν· "Ἐφραΐμ

περιστερὰ ἄνους, καὶ οὐκ ἔχουσα καρδίαν· Αἴγυπτον ἐπεκαλεῖτο, καὶ εἰς Ἀσσυρίους ἐπορεύθησαν."⁶ Καὶ μὴν καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ προφήτου Ἡσαΐου· "Ἔσονται, οἱ καταβαίνοντες εἰς Αἴγυπτον ἐπὶ βοήθειαν, οἱ ἐφ' ἵπποις πεποιθότες καὶ ἐφ' ἄρμασιν. Ἔστι γὰρ πολλὰ καὶ ἐφ' ἵπποις πλήθος σφόδρα· καὶ οὐκ ἦσαν πεποιθότες ἐπὶ τὸν Ἅγιον τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ τὸν Θεὸν οὐκ ἐξεζήτησαν· καὶ αὐτὸς σοφὸς ἦγεν ἐπ' αὐτοὺς κακὰ, καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ οὐ μὴ ἀθετηθῆ."⁶ Τοῦ τοίνυν Τανα-θάν, στρατηγὸς δὲ οὗτος βασιλέως Ἀσσυρίων, πολεμήσαντος τὴν Ἄζωτον, ἐλὼν τε κατὰ κράτος αὐτήν· γείτων δὲ αὐτῆ τῆ τῶν Ἰουδαίων χώρα· προσεδόκουν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ αὐτίκα δὴ μάλα καὶ αὐτοὶ καὶ λίαν ἀμογητὶ τὰ ἴσα παθεῖν. Ταύτης τε ἔνεκα τῆς αἰτίας τὴν Αἴγυπτίων χεῖρα καταμισθούμενοι πρὸς τὸ ἐπαμύνειν αὐτοῖς ταῖς Ἀσσυρίων φάλαγγιν ἀντεξάγειν ἤθελον. Ματαίαν τοίνυν αὐτῶν ἀποφαίνει τὴν ἐλπίδα Θεός· προαγορεύει δὲ σαφῶς, ὅτι τῆς Ἀσσυρίων δυνάμεως ἔργον [ἄγρα] ἔσονται καὶ αὐτοὶ, ἀλώσονται τε κατὰ καιροῦς, καὶ ἐν δορυκτῆτων ἔσονται τάξει. Φασὶ γὰρ ὅτι γέγονεν ὑπὸ χεῖρα βασιλέως Ἀσσυρίων κατὰ καιροῦς ἢ Αἴγυπτίων· καὶ ἐν ὀλίγοις ἔτεσι τρισὶν ἐγκαθίσθη αὐτῇ, πᾶσάν τε ἐλὼν κατὰ κράτος, πλείστην ὄσιν ἔχων αἰχμαλωσίαν, ὑπενόστησεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ. Ἐπιτάττει τοίνυν τῷ προφήτῃ Θεὸς, τὸ τοῖς αἰχμαλώτοις πρέπον τε καὶ σὺνηθες σχῆμα λαβεῖν· τοῦτ' ἔστι, γυμνότητά τε καὶ ἀνυποδεσίαν. Τοῖς γὰρ ὅλως νενικηκόσιν οὐ πολλὸς τῶν ἐαλωκότων ὁ λόγος· οἱ δὲ εἰς τοῦτο πεσόντες ταλαιπωρίας, κἂν εἴτε τινὲς εἶεν τῶν εὐγενῶν κατὰ σάρκα, κἂν εἴτε τῆς ἀγγελίου πληθὺς, ἐνὶ τῷ τῆς ἀθλιότητος συνέχονται λίνῳ, οὐκ ἄμφιον ἔχοντες, ἡγουν ἕτερόν τι τῶν τελούντων εἰς κόσμον αὐτοῖς ἢ ἀνάπαυσιν, ἀτημελῶς δὲ οὕτως πρὸς πᾶν ὀτιοῦν τοῖς ἐλοῦσι καταθυμίῳ, ὡς ἐξ ἀνάγκης ἐρχόμενοι. Προστάττεται τοίνυν, ὡς ἔφην, ὁ θεσπέσιος προφήτης, ἀφελεῖν τὸν σάκκον ἀπὸ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ, ὑπολύσασθαι τε τὰ σανδάλια, καὶ διὰ μέσης ἰέναι τῆς Ἰερουσαλήμ γυμνὸς καὶ ἀνυπόδετος. Ἔδρα δὲ τοῦτο τοῦ δοκεῖν εὐσχήμων εἶναι τις, οὐ σφόδρα πεφροντικῶς, καὶ τῶν ἀρεσκόντων Θεῷ προστιθεὶς οὐδὲν, κἂν εἰ φαίνοιτό τι βαρὺ καὶ μώμου μεστόν. Ἄλλ' ἴσως πρὸς τοῦτο ἐρεῖ τις· Διὰ τί γὰρ μὴ μάλλον προηγόρευσε μόνον τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ τὰ συμβησόμενα τοῖς Αἰγυπτίοις κατὰ καιροῦς; Πεπόρευται δὲ οὕτως γυμνός τε καὶ ἀνυπόδετος ὁ διαβόητος ἐν προφήταις, τῆς αὐτῷ πρεπούσης εὐκοσμίας ἠφειδηκῶς. Πρὸς δὴ τοῦτο φαμεν ὅτι τοῖς τῶν προφητῶν οὐκ ἐπέιθοντο λόγοις, μᾶλλον δὲ καὶ ἐπετίμων τοῖς προαγορεύειν ἐθέλουσι τὰ ἐσόμενα, λέγοντες· "Ἔσονται ἡμῖν λαλεῖτε, καὶ ἀναγγέλλετε ἡμῖν ἑτέραν πλάνησιν."⁶ Ταύτη τοι καὶ μάλα σαφῶς ὁ σώφρων, ὁ κόσμιος, καὶ ἀρετῆς ἀπάσης ἔμπλεως, ὁ προφητικῆ κατεστεμμένος χάριτι, καὶ ἐν ἀσκήσει περιφανῆς, καὶ αὐτὸν ἀποδύεται τὸν σάκκον, οὐ τρυφερὸν ἱμάτιον, παχὺ δὲ μᾶλλον καὶ εὐτελές· ἀπολύει δὲ καὶ τῶν ποδῶν τὰ σανδάλια, καὶ ἐν τῷ τοιῶδε βαδίζει σχήματι· ἴν' αὐτὸ δὴ τοῦτο θαυμάζοντες οἱ ὀρώντες αὐτὸν, ἀναπυθάνονται τὰς αἰτίας, καὶ ἐφ' ὅτῳ τοῦτο ἐπέπραχεν εἰδέναι σπουδάζοντες, πληροφορηθεῖεν· ὅτι ματαίαν ἔχουσι τὴν ἐπ' ἀνθρώποις ἐλπίδα· καὶ χρῆν δὴ πού μᾶλλον αὐτοὺς γλίχασθαι μὲν τῆς ἄνωθεν εὐημερίας, ἐπίκουρον δὲ ποιῆσθαι φιλεῖν τὸν αἰεὶ σεσωκότα Θεόν. Γυμνοῦ τοίνυν καὶ ἀνυποδέτου περινοστοῦντος τὴν Ἰουδαίαν τοῦ μακαρίου προφήτου, καὶ πτοίας ἐγγινομένης τοῖς ὀρώσιν αὐτὸν οὐ μικρᾶς, εἶπεν, φησὶ, Κύριος· Ὁν τρόπον πεπόρευται Ἡσαΐας ὁ παῖς μου, γυμνός καὶ ἀνυπόδετος, τρία ἔτη ἔσται σημεῖα κατέρατα τοῖς Αἰγυπτίοις καὶ Αἰθίοψιν. Ὡς γὰρ ἔφην φθάσας, ἐν ὀλίγοις ἔτεσι τρισὶ καταδηώσας τὴν Αἰγυπτίων ὁ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς, καὶ μὴν καὶ τοὺς προσοικοῦντας Αἰθίοπας αὐτῇ, καὶ τῇ Θηβαίων γείτονας, πλείστην ἔχων αἰχμαλωσίαν, καὶ ταῖς Αἰγυπτίων ἐνσπαταλήσας συμφοραῖς· τότε δὴ τότε λαμπρὸς οἴκοι πάλιν ἀνεκομίζετο. 9Καὶ ἠττηθήσονται αἰσχυθέντες οἱ Αἰγύπτιοι ἐπὶ τοῖς Αἰθίοψιν, ἐφ' οἷς ἦσαν πεποιθότες οἱ Αἰγύπτιοι· ἦσαν γὰρ

αὐτοῖς δόξα. Καὶ ἐροῦσιν οἱ κατοικοῦντες ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ· Ἴδου ἡμεῖς ἤμεν πεποιοῦτες, τοῦ φυγεῖν εἰς αὐτοὺς εἰς βοή-θειαν, καὶ οὐκ ἠδύναντο σωθῆναι ἀπὸ βασιλέως Ἀσσυρίων, καὶ πῶς ἡμεῖς σωθησόμεθα;⁹ Τὰ πρόσοικα τῇ Θηβαίων ἔθνη βάρβαρα, Βλέμμυες δὲ οὗτοι, οἳ καὶ εἰσὶν Αἰθίοπες, εὐτεχνέστατα μὲν τὰς βελῶν ἀφαίρεσις ποιεῖσθαι μεμελετήκασι. Φαρμάκῳ δὲ ταύτας ἀποχρίοντες ὀλεθριωτάτῳ ἐπαφίασι τοῖς μαχομένοις· κἂν εἰ προσψάσειαν, τεθνήξεται πάν-τως ὁ πληγεὶς, καὶ ὡσπερ τις ὀφιοόδηκτος γεγονῶς παραχρήμα πεσεῖται. Ἦν οὖν ἐν ἔθει καὶ τριβῇ Αἰγυπτίοις, πολέμου καὶ μάχης ἐπηρημένων, τὰς τῶν Αἰθιόπων καταμισθοῦν τε φάλαγγας, καὶ μέγα φρονεῖν ἐπ' αὐτοῖς· ἀλλ' ἤλωσαν σὺν αὐτοῖς τῆς τῶν Ἀσσυρίων ἀνδρείας ἠττώμενοι. Αἰσχυνθήσονται τοίνυν οἱ Αἰγύπτιοι, φησὶν, ἐπὶ τοῖς Αἰθίοψιν, ἐφ' οἷς ἦσαν πεποιοῦτες. Κατειλημμένων γὰρ καὶ αὐτῶν καὶ νενικημένων, ἐροῦσιν οἱ ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ κατοικοῦντες· Ἴδου ἡμεῖς ἤμεν πεποιοῦτες ποτὲ τοῦ φυγεῖν εἰς αὐ-τοὺς εἰς βοήθειαν, οἳ οὐκ ἠδύναντο σωθῆναι ἀπὸ βα-σιλέως Ἀσσυρίων· καὶ πῶς ἡμεῖς σωθησόμεθα; Νῆ-σον μὲν οὖν τὴν Αἴγυπτον ὀνομάζει, διὰ τοι τὸ εἶναι περίρρυτον ποταμοῖς, καὶ λίμναις ὑδάτων διεζῶσθαι πανταχοῦ· εἰσκομίζει γε μὴν τοὺς ἐνοικοῦντας αὐτὴν, τῆς ἐπὶ τοῖς Αἰθίοψιν ἐλπίδος καταγινώσκοντας. Εἰ γὰρ ἤλωσαν αὐτοὶ, φησὶν, πῶς ἂν ἐκώσειαν τοὺς ἐπ' αὐτοῖς πεποιοῦτας; Ἀγαθὸν οὖν ἄρα τὸ ἐλπίζειν ἐπὶ Κύριον, ἢ πεποιοῦναι ἐπ' ἄνθρωπον· καὶ ὡς φησὶν ὁ προφήτης Ἱερεμίας· "Ἐπικατάρατος μὲν ἄνθρωπος ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον, καὶ στηρίζει σάρκα βραχίονος αὐτοῦ· εὐλογημένος γε μὴν, ὃς πέ-ποιοθεν ἐπὶ τῷ Κυρίῳ καὶ ἔσται Κύριος ἐλπίς αὐτοῦ."⁶ Ἀεὶ δὲ πως ἡμᾶς ὁ προφητικὸς ὀνίνησι λόγος· κἂν 70.484 εἰ μὴ ἔχοι τυχὸν πνευματικῆς ἀφηγήσεως τρόπον ἢ ἱστορία, ἀλλ' οὖν τὸ ἐξ αὐτῆς ὄφελος οὐ βραχύ. Φησὶ γὰρ ὁ Παῦλος, τυπικῶς συμβαίνειν τοῖς ἀρχαιοτέροις, γεγράφθαι γε μὴν πρὸς νοθεσίαν ἡμῶν.

{1ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΗΣ ΕΡΗΜΟΥ.}1

Διαπεράνας εὖ μάλα τὸν ἐπὶ γέ φημι τοῖς Αἰγυ-πτίοις λόγον, πηνίκα τε καὶ ὅπως κεκλήσονται διὰ πίστεως πρὸς ἐπίγνωσιν τοῦ κατ' ἀλήθειαν ὄντος Θεοῦ διειπῶν ὁ προφήτης, μεταφοιτᾷ πρὸς ἑτέραν ὄρασιν τὴν περὶ τῆς ἐρήμου· καὶ οὐχ ἀπλῶς γῆς ἡμῖν ἐν τούτοις ἀοικίτου καὶ ἐρήμης ποιεῖται μνήμην· ἀλλὰ γὰρ ἔρημον ὀνομάζει τὴν Βαβυλωνίων, ἢ ποτε μὲν ἀριθμοῦ κρείττονας εἶχε τοὺς οἰκῆτορας, δεινούς τε καὶ μαχιμωτάτους· ἠρημώθη δὲ οὕτως, ὀργῆς αὐτῇ τῆς ἄνωθεν ἐπενηνεγμένης, ὡς κένανδρον ἀπομείναι παντελῶς καταστρατεύσαντος τῆς Βαβυλωνίων Κύρου τοῦ Καμβύσου. Οὗ καὶ ἑτέρωθι διαμνημονεύει λέγων ὁ προφήτης· "Ὅυτως λέγει Κύριος τῷ χριστῷ μου Κύρω, οὗ ἐκράτησα τῆς δεξιᾶς, ἐπακοῦσαι ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἔθνη. Πόλεις οὐ συγκληθήσονται."⁶ Οὗτος εἶλε κατὰ κράτος τὴν ἀλαζόνα ποτὲ καὶ κατὰ παντὸς ἔθνοους ἐπαιρομένην, καὶ δυσάντητον ἐν μάχαις, τὴν Βαβυλωνά φημι. Ποιεῖ δὲ μνήμην καὶ νῦν ὁ προφήτης αὐτῆς, καὶ ἔρημον μὲν ὀνομάζει. Τίνα δὲ τρόπον ἀθλιότητος εἰς τοῦτο κατώλισθεν, ἀφηγεῖται σαφῶς δύο τούτων ἕνεκα καθάπερ ἐγῶμαι. "Ἦ γὰρ ἵνα τοὺς Ἰουδαίους ἀποστήσῃ τῆς ἐλπίδος· "Ἐν γὰρ Ἐφραΐμπεριστέρα ἄνους,"⁶ καθά φησὶν εἷς τῶν ἁγίων προ-φητῶν· "ἘΑἴγυπτον ἐπεκαλεῖτο, καὶ εἰς Ἀσσυρίους ἐπορεύετο."⁶ ἢ ἵνα παρακαλέσῃ λελυπημένους, ὅτι πεπόρθηται μὲν αὐτῶν ἡ χώρα, ἐμπέπηρηται δὲ καὶ αὐτὸς ὁ νεὼς, δορύληπτοι δὲ γυναιξὶν ὁμοῦ καὶ τέ-κνοις ἀπεκομίσθησαν εἰς τὴν Βαβυλῶνα. Τοῦτο δὲ ἦν διδάσκοντος ἐναργῶς, ὅτι καὶ τῶν πεπορθηκότων αὐ-τοὺς κατεξαναστήσεται Θεὸς, εἰ ζῆν ἔλοιτο κατὰ νόμον, καὶ τῶν θείων ἐνταλαμάτων αὐτοῦ γνήσιοι γε-νέσθαι φύλακες. Οὐκοῦν ἀφηγεῖται μὲν ὁ προφήτης. "Ἐχει γε μὴν τὸ τῆς ὀράσεως ὕψος προσώπων ἐναλλα-γάς. Ποτὲ μὲν γὰρ ὡς αὐτόπτης τῶν ἐσομένων, καὶ θεωρὸς ἤδη γεγονῶς, ἐξηγεῖται τὰ παραδειχθέντα αὐτῷ παρὰ Θεοῦ·

ποτέ δὲ καὶ τί συμβήσεται κατὰ καιροῦς προφητικῶ πνεύματι προαναφωνεῖ· εἰσκομίζει δὲ καὶ τὸ Βαβυλωνίων ἔσθ' ὅτε πρόσωπον κατοιμωζόν- των ἑαυτοῦς ἐπὶ ταῖς οὕτω δειναῖς καὶ ἀδοκίτοις συμφοραῖς. Ὡς τεθεαμένος τοίνυν τὴν Περσῶν τε καὶ Μήδων, καὶ μὴν καὶ Ἐλαμιτῶν κατὰ τῆς Βαβυλῶνος ἐκστρατιάν, οὕτω φησί· Καθιππεύσουσί τε καὶ δι- ελεύσονται τὴν ἔρημον. {1'Ὡσανεὶ καὶ ἀνέμων καταγιγίσι δι' ἔρήμου διέλθοι.}1 Τὴν κόνιν εἶναι ἀναστᾶσα, καὶ μονονουχὶ συγγέουσα τὸ πᾶν. Προσεπάγει δέ· {1'Ὅτι φοβερὸν τὸ ὄραμα καὶ σκληρὸν ἀνηγγέλη μοι.}1 Ἰκανὴ γὰρ λίαν, καὶ ψιλὴ καὶ μόνη τῶν πολεμίων ἢ θεά, καὶ τῶν μαχίμων ἢ ἀλκιμωτάτη πληθὺς κατ- 70.485 εσκευασμένη πρὸς πόλεμον, σκληρὸν ἐμποιῆσαι δεῖμα τοῖς θεωμένοις. Ἄλλ' οὐ τεθεᾶσθαί φησι μόνον, ἀλλὰ γὰρ καὶ, Ἀνηγγέλη μοι, φησὶν· ὁμοῦ γὰρ τῇ θεᾷ, καὶ τῶν πραγμάτων τὴν ἔκβασιν ἐδιδάσκετο, δῆλον δὲ ὅτι παρὰ Θεοῦ. {1'Ὁ ἀθετῶν ἀθετεῖ, καὶ ὁ ἀνομῶν ἀνομεῖ.}1 Ἀνεπίπληκτον, φησὶ, τῶν ἐπιόντων τὸ θράσος. Οὐ γὰρ λογισμοῖς ἀνθρωπίνους ἀνάπτονται πρὸς τὸ ἡμε- ρον· ἀλλ' οὐδέ τις τῶν ἐν αὐτοῖς διενθυμεῖται τι τῶν ἠκόντων· ἀνομεῖ δὲ ἀκαθέκτως, καὶ ἀθετεῖ κατὰ τὸ αὐτῷ δοκοῦν, οὐ φειδοῦς ἐνούσης τινός· Οὐ γὰρ εἰς ἔλεον βλέπουσιν, ἀλλ' ἔργον αὐτοῖς τὸ ἐσπουδασμένον ἔσται, φησὶν, τὸ ἀνομεῖν τε καὶ ἀθετεῖν. Ἔφη τι τοιοῦ- τον καὶ διὰ φωνῆς τοῦ αὐτοῦ, πρὸς τοὺς τῆς Ἀσσυ- ρίων οἰκίτορας· Ἴδου ἐγὼ ἐπάγω ὑμῖν τοὺς Μήδους, οἳ οὐ λογίζονται ἀργύριον, οὐδὲ χρυσοῦ χρεῖαν ἔχουσι. Τοξεύματα νεανίσκων συντρίψουσι. Θεοῦ γὰρ ὄργην τοῖς πλημμελοῦσιν ἐπάγοντος, οὐδὲν ἔσται τὸ ἐπικουρεῖν δυνάμενον. Θηριοπρεπῆς δὲ μᾶλλον τοῖς ἐθέλουσι καταδηοῦν τοὺς ἐφ' οἷς ἂν τρέχοιεν, ἐνοικί- ζεται νοῦς. 9'Ἐπ' ἐμοὶ οἱ Ἐλαμίται, καὶ οἱ πρέσβεις τῶν Περσῶν ἐπ' ἐμὲ ἔρχονται. Νῦν στενάξω, καὶ πα- ρακαλέσω ἑμαυτόν. Διὰ τοῦτο ἐνεπλήσθη ἡ ὀσφύς μου ἐκλύσεως, καὶ ὠδίνες ἔλαβόν με, ὡς τὴν τίκτουσαν· ἠδίκησα τοῦ μὴ ἀκοῦσαι, ἐσπού- δασα τοῦ μὴ βλέπειν. Ἡ καρδία μου πλανᾶται, καὶ ἡ ἀνομία με βαπτίζει, ἡ ψυχὴ μου ἐφέστηκεν εἰς φόβον.9 Προσωποποιῖας ἔχει δύναμιν ὁ ἔν γε τουτοισὶ λόγος. Εἰσκομίζεται γὰρ ὁ Ἀσσύριος, καὶ δεδιὼς τὴν ἔφ-οδον, καὶ τῶν πολεμίων τὰς φάλαγγας οὐκ ἠγνοηκώς, καὶ ἐπὶ τίνας αὐταῖς ὁ τοῦ πολέμου σκοπός. Οὐ γὰρ ἐφ' ἑτέρους τίνας, ἀλλ' ἐμοί, φησὶν, οἱ Ἐλαμίται, καὶ οἱ πανάριστοι τῶν Περσῶν ὠρμήκασιν. Στενάξω δὴ οὖν καὶ παρακαλέσω ἑμαυτόν. Τοῖς γὰρ ἐν ἐσχάτῃ συμφορᾷ γεγονόσι δοκεῖ προσεῖναί τις παραμυθίας τρόπος, τὸ θρηνεῖν τε καὶ ὀλοφύρεσθαι. Ἐκθλίβεται γὰρ ἐξ ὀδύνης τὸ δάκρυον. Πρᾶγμα δὲ ξένον εἰ θρη- νοῦσιν Ἀσσύριοι, σκληροὶ καὶ ἀγέρωχοι γεγονότες αἰεὶ, ἐξοφρωμένοι τε ἄγαν κατὰ πάντων τῶν ἔθνων, καὶ οὐκ εὐάντητον ἔχειν οἰόμενοι τὴν ἀντίστασιν. Ἄλλ' οἱ θρασεῖς οὕτω καὶ φρονήμασι τοῖς ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐξογκούμενοι, γυναικοπρεπῆς εἰσδέχονται τὸ δάκρυον, καὶ θρήνον ἐφ' ἑαυτοῖς ἀρτύουσι, πρὸ τῆς τοῦ πολέ- μου πείρας κατακλῶμενοι πρὸς ἀσθένειαν. Ἐνεπλή- σθη γὰρ ἡ ὀσφύς μου ἐκλύσεως, καὶ ὠδίνες ἔλαβόν με ὡς τὴν τίκτουσαν. Ἄλλ' ὅτου δὴ χάριν τὰ τοιαῦτά σοι συμβήσεται, φησὶν, ὦ Ἀσσύριε; Φράσαις ἂν τῷ ἐρομένῳ· Ναί, φησὶν· οἶδα γὰρ προσκεκρουκῶς διὰ πολλὴν ἁμαρτίαν τῷ πάντων κρατοῦντι Θεῷ. ἠδίκησα τὸ μὴ ἀκοῦσαι, ἐσπούδασα τὸ μὴ βλέπειν. Κατὰ τοῦτο, φησὶν, ἑμαυτόν ἠδίκησα, ὅτι μεμελέτηκα πολὺ τὸ δυσήκοον, καὶ σπουδῆς ἔργον ἐθέμην τὸ μὴ βλέπειν, τοῦτ' ἔστι, τίς ὁ φύσει καὶ ἀληθῶς ἐστὶ Θεός. Ἦκουον μὲν γὰρ τὴν Ἰουδαίων λατρείαν, εἶλον κατὰ κράτος τὴν ἁγίαν πόλιν, πεπόρθηκα τὸν νεών. Ἔσχον ἐκ παρ- ακουσμάτων τὴν μετρίαν εἶδθισιν τῶν ἐντεταλμένων τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ. Μᾶλλον δὲ καὶ ὁ προφήτης Ἰωνᾶς 70.488 ἀπεστάλη παρὰ Θεοῦ κηρύσσων καὶ λέγων· "6"Ἐτι τρεῖς ἡμέραι, καὶ Νινευὴ καταστραφήσεται."6 κατα- δεῖσας δὲ παραχρῆμα τὴν ἀπειλήν, μετενόησα μὲν, ἀλλ' ἠδίκησα πάλιν μὴ ἀκούσας, καὶ ἐν σπουδῇ τέ- θειταί μοι τὸ μὴ ὀρᾶν ἄπερ ἦν ὀρᾶν ἀναγκαῖον. Πε- πλάνηται γὰρ ἡ καρδία μου. Καὶ ὑποβρύχιόν με πε- ποίηκεν ἡ ἁμαρτία, καταχωννύσα τρόπον τινά.

Ταύ- τη τοι καὶ ἡ ψυχὴ μου ἐφέστηκεν εἰς φόβον· γέγονα γὰρ ἐν δείμασι τοῖς τῶν ἐσχάτων. Αὐταὶ τοίνυν φωναὶ τῶν Ἀσσυρίων εἶεν ἄν. Ἔθος γὰρ τοῖς ἀγίοις προφήταις προσωποποιεῖν τὰς φωνάς, διὰ τὸ τοῖς ἀκρω- μένοις χρήσιμον. 9 Ἐτοιμάσατε τράπεζαν, πίετε, φάγετε. Ἀνα-στάντες οἱ ἄρχοντες, ἐτοιμάσατε θυρεούς.⁹ Ἔφη ὅτι τῆς προφητείας ὁ λόγος εἰς πολλὰς ἔσθ' ὅτε προσώπων διαφορὰς εὖ μάλα διαποικίλλεται· δεῖ δὲ δὴ πάντως τοὺς, οἵπερ ἂν ἔλοιτο συνιέναι τε καὶ ἀπαγγέλλειν ὀρθῶς, ἐπιτηρεῖν ἀκριβῶς τὰ τοιαῦτα. Σαφῆς γὰρ ἂν οὕτω γένοιτο, καὶ οὐδὲν ἔχουσα τὸ ἄναντες εἰς δυσχερείαν τῶν λεγομένων ἢ γνῶσις. Εἰσκεκόμικε τοίνυν τὸ τῶν Ἀσσυρίων πρόσωπον κλαιόντων ἐφ' ἑαυτοῖς, καὶ συντεθραυσμένων μὲν εἰς δειλίαν, ἀφόρητον δὲ τὸν ἐπὶ γε τοῖς μέλλουσιν ἔσε- σθαι κακοῖς ὠδινόντων τὸ δεῖμα. Εἶτα μέμνηται τοῦ χρόνου, καθ' ὃν αὐτοὺς ἀλῶναί τε καὶ ταῖς ἀνηκέ- στοις συμφοραῖς περιπεσεῖν συμβήσεται· καὶ μὴν καὶ αὐτὴν καθίστησιν ἐναργῆ τῆς ἐπ' αὐτοῖς γεγενη- μένης [ὀργῆς] τὴν αἰτίαν. Γέγραφε γὰρ ὁ μακάριος Δανιὴλ, ὅτι "Ἐβαλτάσαρ ὁ βασιλεὺς ἐποίησε δεῖπνον τοῖς μεγιστᾶσιν αὐτοῦ· χιλίοις κατέναντι τῶν χιλίων ὁ οἶνος."⁶ Εἶτά φησιν, ὅτι καὶ τὰ ἐκ τῶν Ἱεροσολύ- μων ληφθέντα κατὰ καιροὺς ἅγια σκεύη προσκεκό- μικεν ἀνοσίως, καὶ ἔπινον ἐν αὐτοῖς αὐτὸς καὶ αἱ παλλακαὶ αὐτοῦ, καὶ αἱ παράκοιται αὐτοῦ. Τοῦτο δὲ ἦν ἕτερον οὐδὲν, πλὴν ὅτι μεγαλαυχεῖν κατὰ τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης· κατεπαίρεσθαι τε τοῦ προεστηκότος τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, ὡς κατὰ μηδὲνα τρόπον ὄνησαι δεδυνη- μένου τὸν ἴδιον λαόν. Πίνοντος τοίνυν τοῦ Βαλτάσαρ, καὶ μονονουχὶ γελῶντος τὰ σκεύη τὰ ἅγια· Ὄφθη, φησὶν, ἀστράγαλος χειρὸς, καὶ ἔγραφεν ἐν τῷ τοίχῳ, Μανῆ Θεκέλ Φαρές· διερμηνεύων τὴν γραφὴν ὁ θεσπέσιος Δανιὴλ, ἔφη πρὸς τὸν Ἀσσύριον· Διέρρη- ξεν ὁ Θεὸς τὴν βασιλείαν σου, καὶ ἐμέρισεν αὐτήν, καὶ ἐδόθη Μήδοις καὶ Πέρσαις. Ταυτησὶ τῆς ἱστο- ρίας, ὡς γε οἶμαι, διαμέμνηται νυνὶ, καὶ φησιν ὁ προφήτης ὡς πρὸς γε αὐτοὺς τοὺς ἄρχοντας, ἦτοι μεγιστᾶνας, καὶ μὲν τοι τὸν Βαλτάσαρ· Ἐτοιμάσατε τράπεζαν, πίετε, φάγετε· ἀναστάντες οἱ ἄρχοντες, ἐτοιμάσατε θυρεούς· σπαταλήσατε, φησὶν, ἐπὶ τρα- πέζαις ἀσώτοις· ἐν ἔθει δὲ πῶς ἐστὶν ὁ λόγος· κα- τακορέσθητε πίνοντες ἀπλήστως. Καὶ τί μετὰ τοῦτο; Πόλεμοι διαδέχονται τὴν πανήγυριν, καὶ οὐκ εἰς μα- κράν τὸ παθεῖν· ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ τοῦ πότου δραμεῖσθε πρὸς ὄπλα, καὶ ζητήσετε θυρεούς. Παγχάλεπον γὰρ ἀληθῶς τὸ κατεπαίρεσθαι Θεοῦ, καὶ καταθρασύε- σθαι δόξης, ἧς ἐπέκεινα τῶν ὄντων οὐδὲν. Δέδοται μὲν γὰρ τοῖς Ἀσσυρίοις ὁ Ἰσραὴλ· Θεοῦ τὸ χρῆναι 70.489 παθεῖν αὐτοὺς τὴν αἰχμαλωσίαν διὰ πολλὴν ἀμαρτίαν ἐπενηνοχότος. Οὐ μὴν ἔδει ἡρηκότας εἰς τοῦτο πε- σεῖν ἀμαθίας καὶ ἀσυνέτων ἐννοιῶν, ὡς οἶεσθαι καὶ φρονεῖν τὴν τοῦ σώζειν αὐτοὺς ἐθέλοντος πλεονεκτῆσαι χεῖρα, καὶ ἀμείνους γενέσθαι τῆς ἀφράστον δυνάμεως τοῦ πάντα ὑπερκειμένου καὶ ἀνεστηκότος τὴν κτίσιν ὡς Θεοῦ. 9 Ὅτι οὕτως εἶπε Κύριος πρὸς με· Βαδίσας σε- αυτῷ στήσον σκοπὸν· καὶ ὃ ἐὰν ἴδης, ἀνάγγει- λον. Καὶ εἶδον ἀναβάτας ἰππεῖς δύο· ἀναβάτην ὄνου, καὶ ἀναβάτην καμήλου.⁹ Ἔθος τοῖς ἀγίοις προφήταις ἐν τῷ τῆς θεοπτίας ἦτοι τῶν ὀράσεων καιρῷ, συλλέγειν ὡς περ ἐν ἑαυτοῖς τὸν νοῦν, καὶ ἀπερισπάστῳ διανοίᾳ κατασκέπτεσθαι τὰ δεικνύμενα παρὰ Θεοῦ, καὶ οἷον ὑψοῦ καὶ ἐν ἀπορρήτῳ τινὶ περιωπῇ γεγονότας τῶν θείων ἐπ- ακροᾶσθαι λόγων. Καὶ γοῦν ἔφη τις τῶν ἁγίων προ- φητῶν· "Ἐπὶ τῆς φυλακῆς μου στήσομαι, καὶ ἐπι- βήσομαι ἐπὶ πέτραν, καὶ ἀποσκοπεύσω, τοῦ ἰδεῖν τί λαλήσει ἐν ἐμοί, καὶ τί ἀποκριθῶ ἐπὶ τὸν ἔλεγχόν μου."⁶ Τοιοῦτόν τι νῦν ὁ προφήτης διδάσκει, καὶ φη- σιν ἀκοῦσαι παρὰ Θεοῦ· Βαδίσας σεαυτῷ στήσον σκο- πὸν, καὶ ὃ ἐὰν ἴδης ἀνάγγειλον· καὶ οὐχ ἕτερόν τινα σκοπὸν ἰστᾶν ἐκελεύετο, ἀλλ' ἑαυτόν που πάντως εὐ- τρεπίσαι πρὸς θεοπτίαν, καὶ οἷόν τινα σκοπὸν ὑψοῦ γεγονότα τῷ νῷ, καταθρεῖν τὰ ἐσόμενα, καὶ ὄψει δέ- χεσθαι τῶν πραγμάτων τὴν θέαν. Εἶδον οὖν, φησὶν, ἀναβάτας ἰππεῖς δύο· ἀναβάτην ὄνου, καὶ

ἀναβάτην καμήλου. Καὶ τί δὴ τοῦτό ἐστιν, ὁ τῶν Ἀσσυρίων θρῆνος διδάξει σαφῶς. Ἐφασκε γάρ· Ἐπ' ἐμοὶ Ἐλαμίται, καὶ οἱ πρέσβεις τῶν Περσῶν πρὸς ἐμὲ ἔρχονται· καὶ Ἐλαμίται μὲν βάρβαρον ἔθνος, κα- μήλοις ἐποχεῖσθαι μεμελετηκός. Ὁ δὲ γε ἀναβάτης τῆς ὄνου τίς ἂν ἕτερος εἴη παρά γε τοὺς Περσῶν ἐξειλεγμένους; οὐς δὴ καὶ φασιν ἡμιόνους τε καὶ σκια- δίοις ἐμβεβηκότας ἰέναι πρὸς μάχην, ὡς ἂν μὴ τις αὐτοὺς ἀπονευρώσῃ πόνος. Ἐπειδὴν δὲ τὸν τῆς μάχης ἴδωσι χῶρον, τὸ τηνικάδε τῶν σκιαδίων κα- ταπηδήσαντες, ἵπποις κέχρηται ἐξειλεγμένοις. Ὁνου τοίνυν ἀναβάτην τὸν ταῖς ἡμιόνους ἐποχοῦμε- νόν φησιν. Εἰ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον θεάσασθαι μὲν εἰκὸς τὸν προφήτην, ἵπποις ἐποχοῦμενον τῶν πολε- μίων τὸ στίφος, ἐπομένην δὲ πληθὺν καμήλων καὶ ἡμιόνων, ἠὲ τρεπισμένων τάχα πρὸς τὴν τῶν λαφύρων μετακομιδὴν. Τοῦτο γὰρ ἐτέρωθί πού φη- σιν· "Ἐν τῇ θλίψει καὶ τῇ στενοχωρίᾳ, λέων καὶ σκύμνος λέοντος· ἐκείθεν καὶ ἀσπίδες καὶ ἔγγονα ἀσπίδων πετομένων, οἳ ἔφερον ἐπ' ὄνων καὶ καμήλων τὸν πλοῦτον αὐτῶν."6 Λέοντα γὰρ καὶ σκύμνον λέον- τος τὸν Κύρον ἐκάλει, καὶ τοὺς ὑπ' αὐτῷ Πέρσας τε καὶ Μήδους. Ἀσπίδας δὲ καὶ ἀσπίδων ἔγγονα πετο- μένων· τοῦτο ἔστιν, ὁξέως διάττειν καὶ πτηνοῖς ἐν ἴσῳ φέρεσθαι μεμελετηκότας, τοὺς ἐκ τῶν ἐτέρων ἐθνῶν, οἷς καὶ ἐποχεῖσθαι καμήλοις ἐν ἔθει καὶ τριβῇ. 9 Ἀκρόασαι ἀκρόασιν πολλήν, καὶ κάλεσον Οὐ- ρίαν εἰς τὴν σκοπιὰν Κυρίου.9 Διωμολόγηκεν ὁ προφήτης, ὡς θεάσαιτό τινας 70.492 ἀναβάτας ἵππεῖς δύο, καμήλου τε καὶ ὄνου· καὶ τίνες ἂν εἶεν οὗτοι, φθάσαντες ἤδη προεῖπαμεν. Ἐπειδὴ δὲ ἅπαξ τεθέεται, προστάττεται λοιπὸν τὰ ἐκ τῆς ἐφόδου μανθάνειν ἐπιείγεσθαι, καὶ τῆς τῶν Χαλδαίων συμφορᾶς τὰ φρικτὰ διηγῆματα. Πολλὴ γὰρ ἀκρόασις ἢ τοιάδε κατὰ τὸ ἀληθές. Τοιγάρτοι τῇ Βαβυλῶνι συμβεβηκότα φρικτὰ, καὶ λόγου πέρα παντὸς, καὶ εἰς ἄκρον ἦκοντα κακῶν. Εἶλε γὰρ οὕτως ὁ Κύρος αὐτήν, ὥστε καταστῆσαι μὲν ἐρήμην αὐτήν εἰς ἅπαν, ἀνελεῖν δὲ τοὺς ἐν αὐτῇ, καὶ ἐξ αὐτῶν τε τῶν σπηλαιῶν σαγηνεύοντα τοὺς ὅλως δύνασθαι λαθεῖν προσδοκήσαντας. Καὶ γοῦν ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ τῶν ὄλων Θεός, ὅτι Δώσω σοι θησαυροὺς σκοτεινοὺς, ἀποκρύφους, ἀοράτους ἀνοίξω σοι."6 Εἰσφέρεται δέ που καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ τὸ πρόσωπον ὡς πρὸς γε τὴν Βαβυλῶνα λέγον· Μὴ ἐπίχαιρέ μοι, ἢ ἐχθρά μου, ὅτι πέπτωκα καὶ ἀναστήσομαι· διότι ἐὰν καθίσω ἐν τῷ σκότει, ὁ Κύριος φωτιεῖ με. Ὁργὴν Κυρίου ὑποίσω, ὅτι ἤμαρτον αὐτῷ, ἕως οὗ δικαιῶσαι αὐτὸν τὴν δικαιοσύνην μου, καὶ ποιήσῃ τὸ κρίμα μου, καὶ ἐξάξει με εἰς τὸ φῶς· καὶ ὄψομαι τὴν δικαιο- σύνην αὐτοῦ. Καὶ ὄψεται ἢ ἐχθρά μου, καὶ περι- βαλεῖται αἰσχύνην, ἢ λέγουσα πρὸς με, Ποῦ Κύριος ὁ Θεός σου; οἱ ὀφθαλμοί μου ἐπόψονται αὐτήν. Νῦν ἔσται εἰς καταπάτημα ὡς πηλὸς ἐν ταῖς ἐξόδοις. Ἡμέραι ἀλοιφῆς πλίνθου, ἐξάλειψις σου ἢ ἡμέρα ἐκείνη· καθ' ἣν δηλονότι πεπόρθηται μὲν ὑπὸ Περσῶν τε καὶ Μήδων καὶ Ἐλαμιτῶν, ἠρήμωται δὲ, ὡς ἔφην. Ἀκρόασαι τοίνυν, φησὶν, ἀκρόασιν πολλήν, τοῦτ' ἔστι, τὰ ἐπὶ τῇ ἀλώσει μακρὰ καὶ φρικτὰ δι- ηγήματα καὶ κάλεσον Οὐρίαν εἰς τὴν σκοπιὰν Κυρίου. Οὐρίαν φασὶ τίνα γενέσθαι τῶν ὅτι μάλιστα διαφα- νεστάτων ἐν ἱεουργοῖς τοῖς κατὰ τὸν νόμον. Παρά- λαβε τοίνυν, φησὶ, μάρτυρα τῆς δεικνυμένης σοι κατασκοπῆς, ἠγουν ὀράσεως, τὸν Οὐρίαν, καὶ διδα- σκέσθω παρὰ σοῦ τὰ ἐσόμενα. Ἐπειδὴ γὰρ τοῖς τῶν προφητῶν διηγῆμασιν ἀπειθοῦντες ἔφασκον· "6 Ἀλλὰ ἡμῖν λαλεῖτε, καὶ ἀναγγέλλετε ἡμῖν ἑτέραν πλάνη- σιν,"6 ταύτητοι καὶ λίαν οἰκονομικῶς ὁ τῶν ὄλων Θεός τοὺς παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἐντιμοτάτους ἐποιεῖτο μάρτυρας τῶν δεικνυμένων κατὰ καιροῦς, ὡς ἐν ὀράσει προφητικῇ, τοῖς τὸ τῆς προφητείας ἔχουσι πνεῦμα, ἵν' εἰ μὴ βούλοιντο τοῖς παρ' αὐτῶν κατα- πείθεσθαι λόγοις, κἂν οὖν ἐκείνοις θαρσήσειαν, οἳ τῇ κατὰ νόμον ἱερωσύνῃ τετίμηνται παρ' αὐτοῖς. 9 Καὶ εἶπεν· Ἔσθην διὰ παντὸς ἡμέρας, καὶ ἐν τῇ παρεμβολῇ ἔσθην ὅλην τὴν νύκτα· καὶ αὐτὸς ἔρχεται ἀναβάτης ξυνωρίδος.9 Κεκελευσμένος ὁ προφήτης ἑαυτῷ στήσαι σκοπὸν, ἀπαγγεῖλαί τε σαφῶς, ὅπερ αὐτῷ δειχθεῖη παρὰ Θεοῦ·

Ἔστην, φησὶ, διὰ παντὸς ἡμέρας, καὶ δι' ὅλης νυκτός· καὶ ἰδοὺ αὐτὸς ἔρχεται ἀναβάτης ξυνωρίδος. Αὐτὸς ἄρα τίς; ὁ Πέρσης τε καὶ Ἐλαμίτης, ἤγουν ὁ τῆς στρατιάς ἡγούμενος, τοῦτ' ἔστιν, ὁ Κύρος. 9Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν· Πέπτωκε Βαβυλῶν, καὶ πάντα τὰ ἀγάλματα αὐτῆς, καὶ τὰ χειροποίητα αὐτῆς συνετρίβησαν εἰς τὴν γῆν.9 Τοῦ προφήτου λέγοντος· Ἴδου αὐτὸς ἔρχεται 70.493 ἀναβάτης ξυνωρίδος, τίνα τρόπον τὰ τῆς ἐφόδουπραχθήσεται, καὶ οὐκ εἰς μακρὰν εὖ μάλα τεθεα- μένου, λοιπὸν ἀποκρίνεται Θεὸς καὶ φησιν· Πέπτωκε Βαβυλῶν, τοῦτ' ἔστιν, ἡ ἀλαζών, ἡ ὑβρίστρια, ἡ σφύρα πάσης τῆς γῆς, καθά φησιν Ἱερεμίας· ἡ πᾶσι τοῖς ἔθνεσι θηριοπρεπῶς ἐπεμβαίνουσα, ἡ γαῦρον αἴρουσα τὸν αὐχένα, χώρας τε καὶ πόλεις καταλειάινουσα. Πέπτωκε, φησὶ, τοῦτ' ἔστιν, ἀπόλωλε παντελῶς· ὄχλητο καὶ πεπάτηται, καὶ κατερῖμ- μένη παντελῶς, καὶ ὑπὸ πόδας τῶν ἠρηκότων ὁράται κειμένη λοιπόν. Συνετρίβη δὲ καὶ πάντα αὐτῆς τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ χειροποίητα. Γῆ γὰρ τῶν γλυπτῶν ἐστὶ, καθά φησιν ἕτερος τῶν ἀγίων προφητῶν· ἐπεποίθει δὲ λίαν ἐπὶ τοῖς ψευδωνύμοις θεοῖς· καὶ ταῖς παρ' αὐτῶν ἐπικουρίαις σώζεσθαι προσδοκή- σασα, πεπάτηται σὺν αὐτοῖς, καὶ ὁμοῦ τοῖς ἰδίους συνετρίβη σεβάσμασιν. 9Ἀκούσατε, οἱ καταλελειμμένοι, καὶ ὀδυνώμε- νοι, ἀκούσατε ἃ ἤκουσα παρὰ Κυρίου Σαβαώθ, ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ ἀνήγγειλεν ἡμῖν.9 Ἀπεκομίσθη μὲν αἰχμάλωτος ὁ Ἰσραὴλ, καὶ δεδούλευκε τοῖς Βαβυλωνίοις, ἐφίεντος Θεοῦ διὰ πολλὴν ἀμαρτίαν καὶ ταῖς οὕτω μακραις αὐτὸν ἐναλῶναι συμφοραῖς. Ἀπομεμενήκασι γε μὴν ἔν τε Ἱεροσολύμοις, καὶ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ πολλοί· πλὴν διετέλουν στένοντές τε καὶ ὀδυνώμενοι, πεπορθημένης αὐτοῖς τῆς χώρας· κατεμπρησθέντος δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ ναοῦ, ἠρημωμένης δὲ κατὰ κράτος τῆς Ἱερουσαλήμ. Φάρμακον τοίνυν ἐπικουρίας αὐτοῖς εἰς παράκλησιν ἐξυφαίνει χρησίμως ὁ προφήτης τὴν ὄρασιν, καὶ φησὶ πρὸς αὐτούς· Ἀκούσατε, οἱ κατα- λελειμμένοι καὶ ὀδυνώμενοι, ἀκούσατε ἃ ἤκουσα παρὰ Κυρίου Σαβαώθ. Ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ ἀνήγγει-λεν ἡμῖν. Ἦδει γὰρ, ἦδει τὴν Βαβυλωνίων συμφορὰν θυμηδείας αὐτοῖς ἐσομένην πρόξενον, καὶ τὰ κατὰ τῶν λελυπηκότων διηγήματα παρακλήσεως ἔσεσθαι τρόπον τοῖς οὕτω πεπορθημένοις.

{1ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΗΣ ΙΔΟΥΜΑΙΑΣ,}1

Καὶ τῆς προκειμένης ὀράσεως οἶμαι δὴ δεῖν προαφηγήσασθαι τὴν ὑπόθεσιν. Συνεῖεν γὰρ ὧδέ τε καὶ οὐχ ἑτέρως οἱ ἐντευξόμενοι. Δύο τοίνυν γενέσθην υἱοὶ τῷ Ἰσαὰκ, Ἡσαῦ τε καὶ Ἰακώβ· καὶ ὁ μὲν Ἡσαῦ Ἐδώμ ἐπεκλήθη, τοῦτ' ἔστι, γῆνιός· τοιοῦτος γὰρ ἦν ὁ βίος αὐτῷ, καὶ βρώσεως μιᾶς ἀπέδοτο τὰ πρωτοτόκια αὐτοῦ, καθὰ γέγραπται. Ἰακώβ δὲ ἦν ἀνὴρ ἄπλαστος, οἰκῶν οἰκίαν· ἔφη γὰρ οὕτω περὶ αὐτοῦ τὸ Γράμμα τὸ ἱερόν· Καὶ γεγόνασι μὲν ἐξ Ἰακώβ, ὃς μετωνόμασται καὶ Ἰσραὴλ, Ἰουδαῖοι· ἀπὸ δέ γε τοῦ Ἡσαῦ, ἤγουν τοῦ Ἐδώμ, οἱ Ἰδουμαῖοι, ἤγουν οἱ Ἀγαρηνοὶ, εἰσὶ δὲ οὗτοι Σαρακηνοί. Οὐκ- οὖν ἀδελφοὶ καὶ ἀγχίσποροι τοῖς ἐκ Ἰσραὴλ γεγόνα- σιν οἱ Ἰδουμαῖοι· ἦσαν δὲ καὶ ἀλλήλοις ὁμοροὶ τε καὶ ἀγχιτέρμονες ἢ τε τῶν Ἰουδαίων καὶ ἢ τῶν Ἰδουμαίων χώρα. Ἄλλ' οὕτε τὸ συγγενές, οὕτε μὴν τὸ γεινιᾶν ἀλλήλοις, ἐβράβευε τοῖς γένεσι τὴν ὁμοψυχίαν. Διεφέροντο γὰρ καὶ τοῖς Ἑλλήνων ἔθεσιν 70.496 τε καὶ νόμοις διαζῶντες Ἰδουμαῖοι, κατελιζόντο συχνῶς τὴν τῶν Ἰουδαίων χώραν, καὶ πάντων αἰσχίστα δρᾶν εἰς αὐτοὺς ἀπετόλμων. Καὶ γοῦν ὅτε τῆς Αἰγυπτίων πλεονεξίας ἀποφορτισάμενοι τὸν ζυγὸν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, ἀνεφοίτων εἰς τὴν γῆν τὴν τοῖς πατράσιν ἐπηγγελμένην, "6Ἀπέστειλε, φησὶν, ὁ Μω- σῆς ἀγγέλους ἐκ Κάδης πρὸς βασιλέα Ἐδώμ, λέγων· Τάδε λέγει ὁ ἀδελφός σου Ἰσραὴλ· Σὺ ἐπίστη πάντα τὸν μόχθον τὸν εὐρόντα ἡμᾶς· καὶ κατέβησαν οἱ πατέρες ἡμῶν εἰς Αἴγυπτον, καὶ παρωκῆσαμεν ἐν Αἰγύπτῳ ἡμέρας πλείους· καὶ ἐκάκωσαν ἡμᾶς οἱ Αἰγύπτιοι καὶ τοὺς πατέρας ἡμῶν· καὶ ἀνεβοήσαμεν πρὸς Κύριον, καὶ εἰσήκουσε Κύριος τῆς φωνῆς ἡμῶν, καὶ ἀποστείλας ἄγγελον ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐξ Αἰγύπτου· καὶ νῦν ἐσμέν

ἐν Κάδης πόλει ἐκ μέρους τῶν ὀρίων σου· παρελευσόμεθα διὰ τῆς γῆς σου· οὐ διελευσόμεθα δι' ἀγρῶν, οὐδὲ δι' ἀμπελώνων· οὐδὲ πίομεθα ὕδωρ ἐκ λάκκου σου· ὁδῶ βασιλικῆ πορευ- σόμεθα· οὐκ ἐκκλινοῦμεν δεξιά, οὔτε εὐώνυμα, ἕως ἂν παρέλθωμεν τὰ ὄρια σου. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν Ἐδώμ· Οὐ διοδεύσῃ δι' ἐμοῦ· εἰ δὲ μὴ, ἐν πολέμῳ ἐξελεύσομαι εἰς συνάντησίν σου."6 Ὅρᾱς ὅπως σκληροὶ καὶ ἀφιλοικτεῖρμονες γεγόνασιν Ἰδουμαῖοι, καὶ τοῦτο πρὸς ἀδελφούς; Ἄλλ' οὐ μέχρι τούτων αὐτοῖς τὰ ἐγκλήματα· ἀλλὰ γὰρ καὶ ἕτερόν τι πε- πράχασιν ἀνόσιόν τε καὶ ἀπηνές. Εἶλε μὲν γὰρ τὴν τῶν Ἰουδαίων χώραν ὁ Βαβυλώνιος, κατεμπρήσας δὲ τὸν ναὸν καὶ καταδηώσας τὸν Ἰσραὴλ, τὰ πέρα λό- γου παντὸς κατὰ τῶν ἐνοικούντων εἰργάζετο. Εἶτά τινες τῶν διασεσωσμένων ἐκ μαχαίρας Περσικῆς, ὡς εἰς ὄμορον χώραν τῶν Ἰουδαίων, καὶ ὡς πρὸς ἀδελ- φούς καὶ ὁμαίμονας καταφεύγειν ἐσπούδαζον· οἱ δὲ καίτοι δέον ἐπαμῦναι ὡς ἀδελφοῖς, καὶ ἀθλίως πε-πραχότας ἐποικτεῖρουν αὐτούς, καὶ μὴν καὶ ἀνακτᾶ- σθαι φιλοφρόνως, θηριοπρεπῶς ἐπεπήδων· ἔργον δὲ τῆς ἑαυτῶν ὠμότητος ἐποιοῦντο τοὺς φεύγοντας. Καὶ ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ, κατητιᾶτο λίαν αὐτούς ὁ τῶν ὄλων Θεὸς διὰ φωνῆς Ἀβδίου τοῦ προφήτου γέγραπται γὰρ ὡδί· "Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, λέγει Κύριος, ἀπολῶ σοφοὺς ἐκ τῆς Ἰδουμαίας, καὶ σύν-εσιν ἐξ ὄρους Ἡσαῦ· καὶ πτοηθήσονται οἱ μαχηταί σου οἱ ἐκ Θεμᾶν, ὅπως ἐξαρθῆ ἄνθρωπος ἐξ ὄρους Ἡσαῦ, διὰ τὴν σφαγὴν καὶ τὴν ἀσέβειαν τὴν εἰς τὸν ἀδελφόν σου Ἰακώβ· καὶ καλύψει σε αἰσχύνῃ, καὶ ἐξαρθήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἀντέστης ἐξ ἐναντίας, ἐν ἡμέρᾳ αἰχμαλωτευόντων ἀλλογενῶν δύναμιν αὐτοῦ· καὶ ἀλλότριοι εἰσῆλθον εἰς πύλας αὐτοῦ· καὶ ἐπὶ Ἱερουσαλήμ ἔβαλον κλήρους· καὶ σὺ ἦς ὡς εἷς ἐξ αὐτῶν."6 Ἄθρει δὴ οὖν ὅπως τῆς Περσικῆς ὠμότητος γεγόνασι μιμηταί, καὶ τοὺς ἀνασώζεσθαι προσδοκῆσαντας, ταύτης τε ἕνεκα τῆς αἰτίας ὡς πρὸς ἀδελφούς ἰόντας καὶ γείτονας ἀ-εκτόνασιν ἀνηλεῶς. Ἐλόντες τοίνυν τὴν τῶν Ἰου-δαίων χώραν οἱ Βαβυλώνιοι, ἀνακομιζόμενοι τε λοι- πὸν εἰς τὴν ἑαυτῶν, ὁδοῦ πάρεργον ἐποιοῦντο τῆς Ἰδουμαίας τὴν δῆωσιν. Εἶλον γὰρ ἅπαντας καὶ λίαν ἀκονιτι, Θεοῦ τὴν ὀργὴν ἐπαφιέντος αὐτοῖς. Καὶ 70.497 γοῦν ἔφη πάλιν διὰ φωνῆς Ἀβδίου· "6Διότι ἐγγὺς ἡ ἡμέρα Κυρίου ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη· ὃν τρόπον ἐποίη-σας, οὕτως ἔσται σοι· τὸ ἀνταπόδομά σου ἀνταποδοθήσεται εἰς κεφαλὴν σου."6 Αὕτη τοίνυν ἐν βραχέσι τῆς ἐν χερσὶν ἡμῶν ὀράσεως ἢ ὑπόθεσις. Καὶ δὴ καὶ ἰτέον πρὸς γε τὰ ἕκαστα, κατὰ γε τὸ ἐγχωροῦν εἰπεῖν τὰ ἐγγεγραμμένα. 9Πρὸς ἐμὲ κάλει παρὰ τοῦ Σηεῖρ.⁹ Αὕτη ἡ φωνὴ τοῦ πάντων κρατοῦντος Θεοῦ τῷ προ-φήτῃ λεγόντος, ὡς αὐτίκα δὴ μάλα πολέμου τῆς τῶν Ἰδουμαίων κατασκήψαντος γῆς, τραπήσονται πρὸς φυγὴν ἅπαντες οἱ κατοικοῦντες αὐτήν. Σηεῖρ δὲ τῆς Ἰδουμαίας ὄρος ἐστὶ παμμέγεθες, ὅφ' ὧ λέγεται λαμ-πρὰ παρ' αὐτοῖς εἶναι πόλις. Ὡς οὖν μελλόντων ὡς οὐδέπω τραπέσθαι πρὸς φυγὴν τῶν ἐξ ὄρους Σηεῖρ, ἦτοι τῶν Ἰδουμαίων, Πρὸς ἐμὲ, φησὶ, κάλει, τοῦτ' ἔστιν, ἠκέτωσαν οἱ ἐκεῖθεν φεύγοντες εἰς τὴν Ἰου-δαίαν. "Ὡσπερ γὰρ ἐπετώθαζον τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ κα-ταφεύγουσι παρ' αὐτοῖς, οὕτω γελασθήσονται, φησὶ, τὰ ἴσα δρώντες αὐτοῖς, καὶ τῆς Βαβυλωνίων χειρὸς ἠττώμενοι. 9Φυλάξατε ἐπάλξεις, φυλάξω τὸ πρωῖ καὶ τὴν νύκτα.⁹ Ἔστι μὲν ὁ λόγος ὡς πρὸς Ἰδουμαίους, μονονουχὶ κατονειδίζοντος αὐτοῖς τοῦ Θεοῦ τὸ εἰκαῖον εἰς πό-νους, τοὺς ἐπὶ γε τὸ δεῖν ἀμύνεσθαι τοὺς ἐχθροὺς, γλίχεσθαι δὲ κατ' οὐδένα τρόπον τῆς παρ' αὐτοῦ σω-τηρίας καὶ ἀρωγῆς. Μελλούσης γὰρ ἔσεσθαι τῆς τῶν Ἀσσυρίων ἐφόδου, καὶ τῶν πόλεων ἀποφράττοντες εἰσβολὰς, τὰς ἐπάλξεις ἐτήρουν. Ἄλλ' ἦν ἀνόνητον τὸ χρῆμα αὐτοῖς. Ἦλωσαν γὰρ αἱ παρ' αὐτοῖς πόλεις, καὶ οὐδεὶς ἦν παντελῶς ὁ σωζόμενος. Ἐν ἤθει τοίνυν ὁ παρὰ Θεοῦ πρὸς αὐτοὺς γέγονε λόγος· Ναὶ, φησὶν, ὀρθὰ καὶ εἰκότα βουλευέσθε, φυλάσσετε τὰς ἐπάλξεις. Εἶτα ὡς παρ' αὐτῶν, Φυλάσσω τὸ πρωῖ, καὶ τὴν νύκτα. "6Ἄλλ' ἐὰν μὴ ὁ Κύριος φυλάξειε πόλιν, εἰς

μάτην ἠγρύπνησεν ὁ φυλάσσων."6 Ἔδει γὰρ μᾶλλον ἐπικουρίαν ζητεῖν τὴν ἄνωθεν καὶ παρὰ Θεοῦ, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον ἐπιθαροσῆσαι λίθοις. Κατασεσεῖσθαι γὰρ οὕτω φασὶν τῶν παρ' αὐτοῖς πόλεων τείχη, ὡς λίθον ἐπὶ λίθον οὐχ ὀραῖσθαι κείμενον. 9Ἐὰν ζητῆς, ζήτει, καὶ παρ' ἐμοὶ οἴκει, ἐν τῷ δρυμῷ ἐσπέρας κοιμηθήσῃ.9 Εἰ γὰρ δὴ βούλοιο, φησὶν, ἐπικουρίαν ζητεῖν, ζήτει ταύτην παρ' ἐμοῦ τοῦ διασώζειν ἰσχύοντος, καὶ οἴκει παρ' ἐμοὶ, τοῦτ' ἔστιν, ἐμὸς ἔσο καὶ φρόνει τὰ ἐμὰ, τῆς τῶν ψευδωνύμων θεῶν λατρείας σαυτὸν ἀφιστάς. Τοιοῦτόν τί φησιν ὁ Σωτήρ· "6Ὁ ἐμὲ ἀγα- πῶν, ἐμοὶ ἀκολουθεῖτω, καὶ ὅπου εἰμι ἐγὼ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔστω."6 Κατατρεχούσης τοίνυν, φησὶ, τῆς τῶν πολεμίων φάλαγγος τὴν τῶν Ἰου- δαίων ἅπασαν γῆν, ἔξω καὶ οἴκων ἢ καὶ πόλεων, καὶ ἐν τῷ δρυμῷ ἐσπέρας κοιμηθήσῃ, τοῦτ' ἔστιν, ὁμοῦ τοῖς ἀγρίοις καταλύσει θηρίοις· καταυλισθήσῃ δὲ καὶ ἐν τοῖς ἔλεσιν, οὕτω τε λοιπὸν τῆς εἰς ἀδελφούς ὠμότητος πραχθήσῃ τὰς δίκας. 9Ἐν τῇ ὁδῷ Δαιδὰν, εἰς συνάντησιν διψῶντι ὕδωρ φέρετε, οἱ ἐνοικοῦντες ἐν χώρᾳ Θεμᾶν, ἄρτοις συναντᾶτε τοῖς φεύγουσι διὰ τὸ πλῆθος τῶν 70.500 φευγόντων, καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν πλανωμένων, καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῆς μαχαίρας, καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν τοξευμάτων τῶν διατεταμένων, καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν πεπτωκότων ἐν τῷ πολέμῳ.9 Ἀνόσια πεπραχότας κατατιᾶται τοὺς Ἰδουμαίους, καθάπερ ἤδη προεῖπον, καὶ διὰ φωνῆς Ἀβδίου τοῦ προφήτου. Καίτοι γὰρ δέον ἀνηκέστοις περιπεσοῦσι συμφοραῖς τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ ἐπαμῦναι συνηληγκότας, τοῦτο μὲν οὐκ ἔδρων· ἀφιλόστοργοι δὲ καὶ ἀτεράμο- νες, καὶ τῆς τῶν Ἀσσυρίων ὠμότητος ἀγριώτεροι κατεφαίνοντο, τοὺς καὶ ὅλως διαφυγεῖν ἰσχύσαντας τὰς ἐκείνων χεῖρας, ὡμῶς ἀποσφάττοντες. Ὅπερ οὖν ἔδει ποιοῦντας εὐδοκιμεῖν, τοῦτο μὴ πεπονηκότας τε λέγων· Ἐν τῇ ὁδῷ Δαιδὰν εἰς συνάντησιν διψῶντι ὕδωρ φέρετε, οἱ ἐνοικοῦντες ἐν χώρᾳ Θε- μᾶν, ἄρτοις συναντᾶτε τοῖς φεύγουσιν. Ἔδει γὰρ, ἔδει, φησὶν, ὑμᾶς, τοὺς τὴν νοτίαν ἔχοντας χώραν, Θεμᾶν γὰρ ἐρμηνεύεται Νότος, τοῖς ἐν τῇ ὁδῷ Δαιδὰν φεύγουσί τε καὶ πλανωμένοις ἄρτους τε καὶ ὕδωρ προσάγειν, καὶ τὰ ἐξ ἀγάπης τοῖς ἀδελφοῖς πρε- πούσης περαίνειν ἐπέιγεσθαι μᾶλλον, καὶ οὐκ ἀν- τιφέρεσθαι θηριοπρεπῶς τοῖς ἤδη παθοῦσιν, ἐναλο- μένους τρόπον τινὰ, καὶ καταφορτίζοντας τὸν ζυγὸν τῶν ἤδη πεπιεσμένων ταῖς οὕτω πικραῖς καὶ ἀτι- θάσσοις συμφοραῖς. Ἔδει τοίνυν τοῖς φεύγουσιν ὑπαντᾶν φιλοφρόνως. Ἐτρέποντο γὰρ εἰς φυγὴν, οἴκων τε καὶ πόλεων ἀλογήσαντες, διὰ τὸ πλῆθος τῆς μαχαίρας καὶ τῶν δεινῶν τοξευμάτων· καὶ ὅτι πολλοῖς πεπτώκασι, καὶ ἀριθμοῦ κρείττονες γεγόνασι παρ' αὐτοῖς οἱ νεκροί. 9Ὅτι οὕτως εἶπέ μοι Κύριος· Ἔτι ἐνιαυτὸς ὡς ἐνιαυτὸς μισθωτοῦ, ἐκλείψει ἡ δόξα Κηδάρ, καὶ τὸ κατάλοιπον τῶν τοξευμάτων τῶν ἰσχυρῶν υἰῶν· Κηδάρ ἔσται ὀλίγον, διότι Κύριος ἐλάλησεν ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ.9 Ὅτι γέγονεν ἐγγύς, καὶ οἷον εἶσω βέβηκε θυρῶν ὁ τῆς Ἰδουμαίας ὄλεθρος, καὶ ὅτι πάντη τε καὶ πάν- τως οἰκήσονται πρὸς ἀπώλειαν, κατεμπιπράντων αὐτοῖς τὰς πόλεις τῶν Βαβυλωνίων, καὶ ἅπασαν δὲ καταδηούντων τὴν χώραν, προαπαγγέλλει σαφῶς· Εἷς γὰρ ἔσται, φησὶν, ἐνιαυτὸς ὁ μεταξὺ, καὶ οἱ τῆς Κη- δάρ τοξευταί, καὶ τοι, φησὶν, οὐκ ἀθαύμαστον ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ τὴν ὑπόληψιν ἐσχηκότες, ἐκλείψουσί τε καὶ ἀπολοῦνται· καὶ ἀληθὴς ἡ προαγόρευσις. Κύριος γὰρ ἐλάλησεν ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ· ψεύσεται δὲ οὐδαμῶς ἡ ἀλήθεια. Ἐνιαυτοῦ γε μὴν μισθωτοῦ φησὶ τὸν ἀκρι- βῶς ἐκμετρούμενον. Ὁ γὰρ τοι τοὺς ἐπὶ ταῖς θητείαις ἰδρῶτας εἰσελθῶν, καὶ ἀπομισθώσας ἑαυτὸν ἑτέρῳ, λεπτῶς τε καὶ ἀκριβῶς ἀεὶ πως περιεργάζεται τοῦ τῆς μισθώσεως χρόνου τὸ μέτρον. Καὶ ταυτὶ μὲν τό γε ἦκον εἷς γε τὸ γράμμα καὶ μὲν τοι τὴν ἰστο- ρίαν εἰρήσθω νυνί. Περιενεγκόντες δὲ τοῦ λόγου τὴν δύναμιν εἰς τὸ τὴν ἀγίαν Ἐκκλησίαν καὶ τοὺς ταύ- της τροφίμους, καὶ μὴν καὶ εἰς τὰς τῶν ἑτεροδόξων ἀγέλας, ἐκεῖνό φαμεν· ὅτι κατεπιφύονται πλειστά- κισ τὰ Ἑλλήνων στίφη τῶν ὀρθὰ φρονεῖν εἰθότων, καὶ τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς τῶν ὄλων δημιουργὸν καὶ Κύριον

προσκυνεῖν ἐλομένων. Εἶτα διωγοῖς ὑποθέντες πικροῖς, ἀφορήτοις ἔσθ' ὅτε περιβάλλουσι 70.501 πόνοις. Ὅμοίως δὲ καὶ οἱ τῶν ἀνοσίων αἰρέσεων τὸν ἰὸν εἰς νοῦν ἔχοντες καὶ καρδίαν, καί τοι τὸ Χριστιανῶν ὄνομα κλέπτοντες, ὑποπλαττόμενοί τε τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀδελφότητα, τὰς τῶν ἐχθρῶν ἀγριότητας νικῶσιν ἔσθ' ὅτε, ἀφιλόστοργοί τε καὶ ἀπηνεῖς. Καὶ τί γὰρ οὐχὶ τῶν τοιούτων ὑπάρχοντες δι' αὐτῶν ἐλέγχονται τῶν πραγμάτων; ἀλλ' οὐκ εἰς ἅπαν αὐτοῖς διακαρτερήσει Θεὸς, ἀνέξεται δὲ οὐδαμῶς ἀφιλοστοργούντων ἄγαν, ἐποίσει δὲ μᾶλλον αὐτοῖς τὰ ἐξ ὀργῆς καὶ δίκης.

{1ΤΟΜΟΣ Ε΄. ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΗΣ ΦΑΡΑΓΤΟΣ ΣΙΩΝ.}1

Τὴν τῶν Αἰγυπτίων, Ἀσσυρίων τε καὶ Ἰδουμαίων ἄλωσιν προηγορευκῶς ὁ προφήτης, ἐπ' αὐτὴν ἔρχεται τὴν ἁγίαν πόλιν, τοῦτ' ἔστι τὴν Ἱερουσαλήμ· καὶ τὰ συμβησόμενα αὐτῇ κατὰ καιροὺς ἐκ θείας ὀργῆς προαφηγεῖται χρησίμως· ἴν' εἴδειεν, ὅτι δικαιοσύνης ὑπάρχων πρύτανις ὁ τῶν ὅλων Θεὸς, μᾶλλον δὲ αὐτὸ χρεῖμα δικαιοσύνης· οὐ τὸν οἰκεῖον ἀπλῶς γεγονότα, διὰ γε τοῦ πεπαιδαγωγεῖσθαι νόμῳ, τιμᾶ καὶ προσίεται, καὶ φροντίδος ἀξιοῖ· δοκιμάζει δὲ μᾶλλον τὰ ἐκάστῳ βεβιωμένα, καὶ τοῖς μὲν ἀγαθοῖς τὴν ἔξιν διανέμει τὰ ἀγαθὰ· ἡγεῖται δὲ ξένον καὶ κατ' οὐδένα τρόπον αὐτῷ προσοικειούμενον τὸν τῆς φαυλότητος ἐραστήν, κἂν εἴ τις εἴη τυχὸν ἀγαπητὸς διὰ τοῦς πατέρας. Ὦντο τοίνυν ἐκ πολλῆς ἄγαν ἀμαθίας τῶν Ἰουδαίων οἱ δῆμοι, καὶ ἀνάλωτοι παντελῶς ἔσεσθαι τοῖς ἐχθροῖς, καὶ οὐδενὸς τὸ σύμπαν ἐπιπιδόντος αὐτοῖς, τὸν ἡρεμαῖόν τε καὶ ἐν πολλαῖς ἄγαν εὐημερίαις διαβιώναι βίον, καίτοι Θεῷ προσκρούοντες, καὶ εἰς πολλὴν ἄγαν ἀσέβειαν ἀπονενευσκότες. Προσκεκυνήκασιν γὰρ εἰδώλοις, καὶ ὑποκάτω δρυὸς καὶ λεύκης ἀναθέντες ἔδη καὶ βωμοὺς τοῖς ματαίοις θυσίας προσῆγον καὶ σπονδὰς ἐπετέλουν, τῆς ὀφειλομένης τῷ παναγίῳ Θεῷ δόξης εἰς ἅπαν ἡφειδηκότες. Καὶ γοῦν διὰ φωνῆς Ἱερεμίου φησὶ πρὸς αὐτοὺς περὶ τῆς Ἱερουσαλήμ· "ὉΚαὶ μὴ λέγετε ὅτι, Ναὸς Κυρίου ἐστίν, ὅτι ἐὰν μὴ διορθοῦντες διορθώσητε τὰς ὁδοὺς ὑμῶν, καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα ὑμῶν, καὶ δώσω τὸν οἶκον τοῦτον ὡσπερ Σηλῶμ."6 Κατηϊάτο δὲ πάλιν αὐτοὺς διὰ Μιχαίου τοῦ προφήτου λέγων· "ὉΟἱ ἡγούμενοι αὐτῆς μετὰ δώρων ἔκρινον, καὶ οἱ ἱερεῖς αὐτῆς μετὰ μισθοῦ ἀπεκρίνοντο, καὶ οἱ προφήται αὐτῆς μετὰ ἀργυρίου ἐμαντεύοντο, καὶ ἐπὶ τὸν Κύριον ἐπανεπαύοντο λέγοντες· Οὐχὶ Κύριος ἐν ἡμῖν ἐστίν; Οὐ μὴ ἐπέλθη ἐφ' ἡμᾶς κακά. Διὰ τοῦτο δι' ὑμᾶς Σιών ὡς ἀγρὸς ἀροτριαθήσεται, καὶ Ἱερουσαλήμ ὡς ὀπωροφυλάκιον ἔσται, καὶ ὄρος τοῦ οἴκου ὡς ἄλλος δρυμοῦ."6 Ὁξὺ δὲ ὅτι τὸ τοῦ Θεοῦ κρίμα κατὰ παντὸς ἔρχεται τοῦ πλημμελεῖν εἰωθότος φανερόν αὐτοῖς ἐποίει λέγων καὶ ὁ θεσπέσιος Ἰωάννης· "ὉΓεννήματ' ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; Ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας, καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς ὅτι Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ· λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ Θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ." Ἦδη δὲ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ρίζαν τῶν δένδρων 70.504 δρων κεῖται· πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται."6 Ἀχάλινον τοίνυν ἔχοντος Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸ χρεῖναι πλημμελεῖν τὴν ἐπίδοσιν, προσκειμένου τε καθάπερ ἔφην ἀρτίως, ταῖς τῶν εἰδώλων ψευδολατρείαις, τὴν ἐσομένην τῶν Ἱεροσολύμων κατὰ καιροὺς ἄλωσιν προαναφαίνει Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου, καὶ φησιν· "ὉΤί ἐγένετό σοι νῦν, ὅτι ἀνέβητε πάντες εἰς δώματα μάταια; Ἐνεπλήσθη ἡ πόλις βοώντων· οἱ τραυματῖαι σου, οὐ τραυματῖαι μαχαίρας, οὐδὲ οἱ νεκροί σου, νεκροὶ πολέμου."9 Ἔοικε μὲν οὖν τὴν ἐν καιροῖς Ἱερονίου δῆωσιν ἐνθάδε δηλοῦν· αἰτιᾶσαι δὲ λίαν τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ, ὡς μηδὲ ἐν αὐτοῖς τοῖς κακοῖς, καὶ οὕτως ἄγαν

ἀκμαιο- τάταις συμφοραῖς κατορθοῦν εἰδότας τὸ τελοῦν εἰς ὄνησιν, καὶ ὅπερ ἔμελλεν αὐτοῖς εὐμενείας τῆς ἄνω- θεν ἔσσεσθαι πρόξενον. Ἔδει γὰρ κλαίοντάς τε καὶ ὄλο- φυρομένους ἀναβαίνειν μὲν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, ἐπαγγέλλεσθαι δὲ τὴν μετάγνωσιν, καὶ τῆς ἐφ' οἷς πεπαρωνήκασιν ἀναμνηστεῖαν αἰτεῖν, καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ καὶ μόνου ζητεῖν ἐπίκουρον χεῖρα. Καὶ τοῦτο αὐτὸς ἐδίδαξε λέγων δι' ἐνὸς τῶν ἁγίων προφητῶν· "ὉΠεριζώσασθε καὶ κόπτεσθε, οἱ ἱερεῖς, θρηνεῖτε, οἱ λειτουργοῦντες θυσιαστηρίῳ, εἰσέλθετε, ὑπνώσατε ἐν σάκκοις, οἱ λειτουργοῦντες Θεῷ, ὅτι ἀπέσχεν ἐξ οἴκου ὑμῶν θυσία καὶ σπονδή· ἀγιάσατε νηστεῖαν, κηρύ- ζατε θεραπείαν, συναγάγετε πρεσβυτέρους πάντας κατοικοῦντας γῆς εἰς οἶκον Θεοῦ ὑμῶν, καὶ κεκρά- ζατε πρὸς Κύριον ἐκτενῶς, Οἴμοι, οἴμοι, εἰς ἡμέραν."6 Ταῦτα δὴ οὖν ἔδει δρῶντας αὐτοὺς ἐκμειλίσσεσθαι παρωξυμμένον τὸν διασώζειν ἰσχύοντα. Οἱ δὲ ταυτὶ μὲν ὅτι προσήκει δρᾶν, οὐδὲ εἰς νοῦν τάχα που πλη- ροῦντες ἐδέχοντο, ἀνεφοίτων δὲ εἰς τὰ ἀνώτατα τῶν οἰκειῶν, καὶ κόμμοι μὲν ἦσαν πανταχοῦ, θρηνοὶ δὲ παίδων, λιμῶ τάχα που καὶ δίψει δαπανωμένων. Ταυτὶ γὰρ συμβαίνειν ἀνάγκη ταῖς τῶν πόλεων πολιορκου- μέναις. Ταύτητοί φησι· Τί ἐγένετό σοι νῦν, ὅτι ἀν- ἐβητε πάντες εἰς δώματα μάταια; Διὰ τί γὰρ, φησὶ, καὶ ἐν τοῖς οὕτως ἀφορήτοις δείμασι, καὶ ὅτι περὶ τῶν ἐσχάτων ὑμῖν οἱ λόγοι, καὶ ὁ σύμπαρ ἀγῶν, οὐχὶ δὴ κεκράγατε πρὸς Θεὸν, ἀνεπηδήσατε δὲ μᾶλλον εἰς δώματα, καίτοι τοῦ πράγματος ὑμᾶς ὠφελοῦντος οὐδέν; Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ μάταια δώματά φησι. Διὰ τί καὶ ἐνεπλήσθη ἡ πόλις βοώντων; οὐχὶ δὴ μᾶλλον πρὸς Θεὸν, ἀλλ' εἰκῆ κεκραγόντων, καὶ μονονουχὶ τοῖς εἴσω θυρῶν γεγονόσι κακοῖς οὐ μετρίως ἐπασχαλλόντων. Ἔδει τὸν θρηνον εἶναι πρὸς μετάγνωσιν, ἔδει τὸ δά- κρυον καταχεῖσθαι πρὸς Θεόν. Ἴδου, φησὶ, πρὶν ἄψα- σθαι μάχης, πρὶν ἐπιλαβέσθαι μαχαίρας, πρὶν μελε- τῆσαι τὴν ἀντίστασιν, πλήρης γέγονε νεκρῶν ἡ πόλις. Χρήσιμον οὖν ἄρα καὶ ἀναγκαῖον εἰς σωτηρίαν, τὸ εἰδέναι κατορθοῦν τὰ δι' ὧν ἂν τις ἔχοι σώζοντα Θεόν, κἂν εἰ ἐν πικραῖς γένοιτο συμφοραῖς. Ψάλλει γοῦν καὶ φησιν ὁ μακάριος Δαβὶδ· "ὉΚύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, μακάριος ἄνθρωπος ὁ ἐλπίζων ἐπὶ σέ."6 Ἰστέον δὲ ὅτι φάραγγας Σιών ὀνομάζει τὴν Ἱερουσα-λήμ. Ἔστι μὲν γὰρ ὄρος ἡγουν ἐν ὄρει ἡ Σιών· ὑπό- 70.505 κείται δὲ ταῖς ὑπωρεῖαις Ἱερουσαλήμ, ὅθεν αὐτὴν καὶ τῆς Σιών ἀποκαλεῖ φάραγγα. 9 Πάντες οἱ ἄρχοντές σου πεφεύγασιν, καὶ οἱ ἀλόντες σκληρῶς δεδεμένοι εἰσὶ, καὶ οἱ ἰσχύοντες ἐν σοὶ πόρρω πεφεύγασιν.9 Καταλελοιπότες, ὡς ἔφην, τὸν τῶν ὄλων σωτῆρα Θεὸν τῶν Ἰουδαίων οἱ δῆμοι, καὶ ταῖς ἐξ ἀνθρώπων ἐπικουρίας ἐπιθαρσῆσαντες, σώζεσθαι προσεδόκων. Ἐπειδὴ δὲ ἦκον οἱ πολέμιοι, καὶ ἐν ἀκμαῖς ἦν ὁ τοῦ παθεῖν φόβος, καὶ περιεστώσας ἤδη τὴν χώραν ἡγουν τὴν ἁγίαν πόλιν τὰς τῶν Ἀσσυρίων τεθέανται φάλαγ- γας, ἀπεπήδησαν οἱ ἐν τέλει καὶ ἐν ταῖς ἀνωτάταις τιμαῖς· καθάπερ νεῶς βαπτιζομένης ἀπενήχοντο σώ- ζοντες ἑαυτοὺς, καὶ τοῖς ἐπ' αὐτοὺς ἠλπικόσι μονον- ουχὶ ἐρῶσθαι φράσαντες. Πεφεύγασιν τοίνυν ἅπαν- τες, φησὶν, οἱ πάλαι σε σώζειν ὑπισχνούμενοι, καὶ δυσ- καταγώνιστον ἔχειν ὑπονοηθέντες χεῖρα· οἱ δὲ δὴ καὶ ἀλόντες σκληρῶς δεδεμένοι εἰσίν. Συνελήφθη γὰρ ὁ Σεδεκίας ἅμα τοῖς αὐτοῦ παισὶ· καὶ τοὺς μὲν ἀπ- ἔσφαξαν οἱ Βαβυλώνιοι, τὸν δὲ τῶν ὀμμάτων ἐκκεκομ- μένων ἀπεκόμισαν εἰς τὴν ἑαυτῶν. "ὉΜαταία τοίνυν ἡ σωτηρία ἀνθρώπων,"6 κατὰ τὸ γεγραμμένον. Δεῖ δὲ δὴ μόνω προσκεῖσθαι Θεῷ, τὸ σοφὸν ἐκεῖνο διακεκρα- γότας· "Ὁὐκ ἐπὶ τῷ τόξῳ μου ἐλπῶ, καὶ ἡ ῥομφαία μου οὐ σώσει με."6 Σώζει γὰρ μόνος ὁ τῶν δυνάμεων Κύριος τοὺς ἀγαπώντας αὐτὸν, καὶ ἐκ παντὸς ῥύεται κακοῦ, ὥστε καὶ χαίροντας λέγειν· "ὉἘσώσας γὰρ ἡμᾶς ἐκ τῶν θλιβόντων ἡμᾶς, καὶ τοὺς μισοῦντας ἡμᾶς κατήσχυνας."6 9 Διὰ τοῦτο εἶπα, Ἄφετέ με, πικρῶς κλαύσομαι· μὴ κατισχύσητε παρακαλεῖν με ἐπὶ τὸ σύντριμμα τῆς θυγατρὸς τοῦ γένους μου, ὅτι ἡμέρα ταραχῆς καὶ ἀπωλείας καὶ καταπατήματος παρὰ Κυρίου Σαβαώθ, ἐν φάραγγι Σιών.9 Αὕτη

τοῦ προφήτου φωνὴ μονοουχὶ κλαίοντος καὶ ταῖς τοῦ γένους ἐποιμώζοντος
 συμφοραῖς. Δι' ὧν δὲ παραιτεῖται τοὺς παρακαλεῖν ἰσχύοντας, τὸ τῆς πλη-
 γῆς ἐμφανίζει μέγεθος, οἷον οὐκ ἐχούσης θεραπείαν· ἐπενηνεγμένην δὲ μᾶλλον
 ἀφορήτως αὐτοῖς, πικράν τε καὶ ἀνουθέτητον ἐχούσης τὴν ἔφοδον. Ἡμέρα γὰρ
 ταραχῆς καὶ ἀπωλείας καὶ καταπατήματος παρὰ Κυ- ρίου Σαβαώθ ἐπενήνεκται.
 "Ἐτὴν γὰρ χεῖρα τὴν ὑψηλὴν τίς ἀποστρέψει;"⁶ "Ἡ μὲν γὰρ ὀργῆς δίχα τῆς ἄνωθεν
 τὰ τῆς ἐφόδου παρὰ τῶν Ἀσσυρίων ἐπράττετο, πολλή τις ἄγαν ἐλπίς τοῖς κάμνουσιν
 ἦν, τοῦ καὶ ἔσθ' ὅτε κατευμεγεθήσειν δύνασθαι τῶν ἐπιόντων αὐτοῖς, τοῦ πάντων
 κρατοῦντος Θεοῦ τὴν αἰὲ σῶζουσαν αὐτοῖς ὀρέγοντος χεῖρα. Ἐπειδὴ δὲ αὐτὸς ὁ
 πλήττων ἐστίν, καὶ παρὰ Κυρίου τὸ καταπάτημα, τίς ὁ ἀνατρέψων αὐτό; "⁶ Ἐὰν γὰρ
 κλείση κατὰ ἀνθρώπου, τίς ἀνοίξει;"⁶ φησὶν. ⁹ Πλανῶνται ἀπὸ μικροῦ ἕως
 μεγάλου, πλανῶν- ται ἐπὶ τὰ ὄρη.⁹ Θαύμαζε τὴν νῆψιν τοῦ πνευματοφόρου.
 Ἐπειδὴ γὰρ ἔφη παρὰ Κυρίου Σαβαώθ ἐπενεχθήσεσθαι τὴν ταραχὴν καὶ τὴν
 ἀπώλειαν καὶ τὴν ἡμέραν τοῦ κατα- πατήματος, ἵνα μὴ τις οἴηται μάτην αὐτοῖς τὸν
 θεῖον ^{70.508} ἐπιπηδῆσαι θυμὸν, ἀνακόπτει παραχρῆμα τὴν ὑπό- νοιαν τῶν ἐξ
 ἐλαφρίας ἔσθ' ὅτε πρὸς τοῦτο μωρίας καθικέσθαι προσδοκωμένων· καὶ συνάπτει τὴν
 ἀπο- λογίαν, ἵνα φαίνεται δίκαιος κριτῆς ὁ τῶν ὄλων δη- μιουργός. "⁶ Πλανῶνται"⁶
 γὰρ, φησὶν, "ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, πλανῶνται ἐπὶ τὰ ὄρη."⁶ Καὶ τί δὴ τοῦτο
 ἐστὶ, ἐξ αὐτῶν μαθήσεις τῶν τοῦ Θεοῦ ῥημάτων. Ἐφη γὰρ πρὸς τὸν μακάριον
 προφήτην Ἰερεμίαν· Ἴδες ἃ ἐποίησέν μοι ἡ κατοικία τοῦ Ἰσραὴλ, ἐπορεύθη ἐπὶ πᾶν
 ὄρος ὑψηλόν, καὶ ὑποκάτω παντὸς ξύλου ἀλσώ- δους, καὶ ἐπόρνευσαν ἐκεῖ.
 Καταλαμβάνοντες γὰρ τὰ ὑψηλὰ τῶν ὄρων, βουνούς τε καὶ τεμένη κατεσκευάζον.
 Εἶτα τὸ δοκοῦν διαπλάσαντες εἶδωλον, προσεκόμιζον θυσίας αὐτῶ, καὶ τῆς εἰς Θεὸν
 εὐσεβείας εἰς ἅπαν ἠφειδηκότες, τῷ ξύλῳ εἶπαν, ὅτι Πατήρ μου εἶ σὺ, καὶ τῷ λίθῳ,
 Σὺ ἐγέννησάς με. Ἄρ' οὖν ὀλίγοι τοῦτο πεπόνθησιν; Οὐδαμῶς, φησί· παγγενεὶ γὰρ
 καὶ παν- οικὶ πεπλάνηται μικροὶ καὶ μεγάλοι. Καὶ γοῦν ἔφη πάλιν πρὸς τὸν
 μακάριον προφήτην Ἰερεμίαν· "⁶ Καὶ σὺ μὴ προσεύχου περὶ τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ μὴ
 ἀξίου περὶ αὐτῶν ἐν δεήσει καὶ προσευχῇ, ὅτι οὐκ εἰσακού- σομαι. Ἡ οὐχ ὀρᾶς τί
 οὔτοι ποιοῦσιν ἐν ταῖς πόλεσιν Ἰούδα, καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς Ἱερουσαλήμ; Οἱ υἱοὶ αὐτῶν
 συλλέγουσι ξύλα, καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν καίουσι πῦρ· καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν
 τρίβουσι σταῖς τοῦ ποιῆσαι χλυῶνας τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ· καὶ ἐποίησαν σπον-
 δὰς θεοῖς ἄλλοτριῶν, ἵνα παροργίσωσί με."⁶ Ὅσα δὴ οὖν τετιμώρηται ψήφῳ.
 Ἀναθέντες γὰρ τῇ κτίσει τὸ σέβας καὶ τοῖς ἔργοις τῶν ἰδίων χειρῶν λατρεύ- σαντες,
 αὐτοὶ ταῖς οἰκείαις ἐπήντησαν κεφαλαῖς τὰ ἐκ θείας ὀργῆς. Οὐ γὰρ ἀδίκως
 ἐκτείνεται δίκτυα πετρωτοῖς, κατὰ τὸ γεγραμμένον· καὶ ποιναῖς ὑποφέρει Θεὸς
 τὸν ἀτιμάζοντα τὴν δόξαν αὐτοῦ, πεπλανημένη τε γνώμη πρὸς πᾶν ὀτιοῦν τῶν
 ἐκτόπων ἀπονενευ- κότα. ⁹⁰ Οἱ δὲ Ἐλαμίται ἔλαβον φαρέτρας, ἀναβάται ἀνθρωποὶ
 ἐφ' ἵπποις, καὶ συναγωγὴ παρατάξεως. Καὶ ἔσονται αἱ ἐκλεκταὶ φάραγγές σου,
 πλησθή- σονται ἀρμάτων, οἱ δὲ ἵππεῖς ἐμφράξουσιν τὰς πύ- λας σου, καὶ
 ἀνακαλύψουσι τὰς πύλας Ἰούδα· καὶ ἐμβλέψονται τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ εἰς τοὺς ἐκλε-
 κτοὺς οἴκους τῆς πόλεως, καὶ ἀνακαλύψουσι τὰ κρυπτὰ τῶν οἴκων τῆς ἄκρας
 Δαβίδ.⁹ Εἰς ὕψος αἶρει τὰ διηγήματα, καὶ τοῦ πολέμου τὴν ἔφοδον μονοουχὶ
 ζωγραφεῖ, καὶ καταπτοεῖ τοῖς δεί- μασι τοὺς ἀκρωμένους, συνελάντων εὐτεχνῶς
 ἐπὶ γε τὸ χρῆναι ἐλέσθαι μετανοεῖν· οὐκοῦν ὡς ἤδη τὰ στίφη παρόντα
 καταθεώμενος, εἴσω τε πυλῶν γεγονότα τὰ τοιάδε φησὶν. Ἐλαμίται δὲ ὡς ἀπὸ
 πόλεως Περσικῆς, οἱ ἐξ αὐτῆς ὀνομάζονται. Φασὶ δὲ τινες ἰππότας αὐ-
 τοὺς εἶναι Σαρακηνούς, ἵπποτοξόται δὲ οὔτοι καὶ τῶν ἄγαν εὐστοχωτάτων, σκληροὶ τε καὶ
 ἀκαμπεῖς, καὶ τὸ ἐλεεῖν οὐκ εἰδότες. Ὅτι δὲ καὶ ἀριθμοῦ κρείττονες διδάσκει λέγων·
 Αἱ ἐκλεκταὶ φάραγγές σου πλησθή- σονται ἀρμάτων, καὶ ὅτι ἐμφράξουσιν οἱ ἵππεῖς

τάς πύλας σου, ὡς στενοχωρεῖσθαι λίαν τοὺς ἐλαύνειν ἐθέλοντας· εἰσπηδήσαντες δὲ πᾶσαν οἰκίαν περιεργά- 70.509 σονται λαμπρὰν, ἀνακαλύψουσι δὲ τὰ κρυπτὰ τῶν οἴκων τῆς ἄκρας Δαβίδ, τοῦτ' ἔστι, τὸν πλοῦτον τῶν βασιλέων. Ἐβασίλευον γὰρ οἱ ἐκ φυλῆς Ἰούδα, ἐξ ἧς γέγονε καὶ ὁ μακάριος Δαβίδ. Καὶ ταυτὶ μὲν πρὸς ἱστορίαν εἰρήσθω πάλιν. Εἰ δὲ δὴ καὶ πολεμίων δίκην εἰσελάσειαν εἰς νοῦν τὸν ἀνθρώπινον ἢ λογισμῶν ἀσυνέτων στίφη, ἢ καὶ ἡδονῶν σαρκίνων· κατακρα- τοῦσι μὲν ὡς ἀλούσης πόλεως· ἅπαντα δὲ αὐτῆς τὸν πνευματικὸν ἀφανίζουσι πλοῦτον, εὐσεβείας ἀπάσης ἐκπέμποντες, καὶ τῶν ἐξ ἀρετῆς ἀπαμφιεννύντες αὐ- τὸν λαμπρῶν ἀνδραγαθημάτων. Ταύτητοί φησιν ἡ θεόπνευστος Γραφή· "Ἐὰν πνεῦμα τοῦ ἐξουσιάζοντος ἀναβῆ ἔπι σέ, τόπου σου μὴ ἀφῆς, ὅτι ἴαμα καταπαύ- σει ἀμαρτίας μεγάλας."6 Ἀνακοπτόμενα μὲν γὰρ τὰ τοιαῦτα τῶν παθῶν, ἐπὶ τὸ μείον ἔρχεται, καὶ ὀνίνη- σιν ἢ νῆψις τοὺς κεχρημένους αὐτῇ. Ἀνειμέναις δὲ ὡσπερ καὶ ἀνεπιπλήκτοις ὄρμαϊς αἰεὶ πρὸς τὸ χεῖρον ἐξέρποντα, κατασειούσιν ἐκ βάθρων τοὺς νοητῶς νυστάζοντας. 9 Καὶ ἴδωσαν ὅτι πλείους εἰσὶν, καὶ ὅτι ἀπέστρε- ψαν τὸ ὕδωρ τῆς ἀρχαίας κολυμβήθρας εἰς τὴν πόλιν, καὶ ὅτι καθεῖλον τοὺς οἴκους Ἱερουσαλήμ εἰς ὀχύρωμα τοῦ τείχους τῆ πόλει. Καὶ ἐποιήσατε ἑαυτοῖς ὕδωρ ἀνὰ μέσον τῶν δύο τειχῶν, ἐσώτε- ρον τῆς κολυμβήθρας τῆς ἀρχαίας, καὶ οὐκ ἐν- εβλέψατε εἰς τὸν ἀπαρχῆς ποιήσαντα αὐτήν, καὶ τὸν κτίσαντα αὐτήν οὐκ ἴδετε.9 Καταιτιᾶται πάλιν τῶν Ἰουδαίων τοὺς δήμους ἤγουν τοὺς προεστηκότας καὶ ταῖς ἀνωτάτω τιμαῖς κατ- ηγλαῖσμένους, ὡς ἡμαρτηκότας μὲν λογισμοῦ τοῦ σώφρονος, πεπραχότας δὲ ἀσυνέτως οὐχ ὅπερ ἦν εἰ- κὸς διασώζειν δύνασθαι κινδυνεύουσαν τὴν Ἱερουσα- λὴμ, ἀλλ' ὅσα τὴν ἐπισκήψασαν αὐτοῖς ὀργὴν ἀγριω- τέραν ἐτίθει, καταθηγομένου τρόπον τινὰ καὶ ἔτι μειζόνως εἰς τὴν ἐπ' αὐτοῖς ἀγανάκτησιν τοῦ πάντων κρατοῦντος Θεοῦ, ἅτε δὴ παρεωραμένου, καὶ οὐδενὸς μὲν ἐπ' αὐτῷ πεποιθότος ἔτι σπουδαῖς δὲ μᾶλλον καὶ ἀνθρωπίνους ἐπιχειρήμασιν οἰομένων τῶν ἐξ Ἰσραὴλ κατευμεγεθήσειν δύνασθαι τῆς τῶν πολεμίων χειρός. Φασὶ γὰρ ὅτι ἀπαριθμησάμενοι τὰς τῆς πόλεως οἰ- κίας, εἶτα τὸ ἀπόθετον ὕδωρ ὡσεὶ στοχασμοῖς ἀναμε- τρησάμενοι, συνεῖδον ὅτι πλείους εἰσὶ, καὶ μετωχέ- τευσαν τῆς ἀρχαίας κολυμβήθρας τὸ ὕδωρ εἰς τὴν πόλιν, ἵνα ἔχοιεν ὡσπεροῦν ὦντο κατὰ σφᾶς αὐτοὺς τὸ ἀρκέσαι δυνάμενον, εἰ καὶ μακρότερος γένοιτό πως ὁ τῆς πολιορκίας καιρὸς. Καὶ προσέτι τούτῳ τὰς τῶν τειχῶν ὀχυρώσεις ἐποιοῦντο, φησὶ, τὰς τῆς πό- λεως οἰκίας κατασειόντες. Καὶ οὐκ ἐνεβλέψατε εἰς τὸν ἀπαρχῆς ποιήσαντα αὐτήν, καὶ τὸν κτίσαντα αὐ- τὴν οὐκ ἴδετε. Ἔδει γὰρ, ἔδει, φησὶ, μὴ ταῖς ἑαυτῶν δυνάμεσιν, ἤγουν εὐτυχίας ἐπιθαρσῆσαι μᾶλλον, ἀνατεῖναι δὲ τῆς διανοίας τὸν ὀφθαλμὸν εἰς τὸν αἰεὶ τειχίσαντα τὴν ἀγίαν πόλιν. Ὅρη γὰρ, φησὶ, κύκλω αὐτῆς καὶ Κύριος κύκλω τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, ὃ καὶ διὰ τῆς τοῦ προφήτου φωνῆς ἐπαγγέλλεται αὐτῇ, λέγων· Καὶ ἐγὼ ἔσομαι αὐτῇ, λέγει Κύριος, τεῖχος πυρὸς κυ- 70.512 κλόθεν, καὶ εἰς δόξαν ἔσομαι ἐν μέσῳ αὐτῆς· ἀλλ' οὐδενὸς μὲν ἠξιώσατε λόγου τὸ χρῆμα, φησὶ, παρ- εώρατε δὲ τὰ παρὰ Θεοῦ, καὶ τῆς ἄνωθεν ἐπικουρίας ὡς κατ' οὐδένα τρόπον δεδημένοι, ταῖς ἐκ λίθων ἐπι- βολαῖς ἀνοήτατα τεθαρσῆκατε. Ἄλλ' ἦν ἄμεινον παρὰ πολὺ τὴν ἄμαχον ὑμᾶς ἐπικαλέσασθαι χεῖρα, καὶ ζητῆ- σαι λαβεῖν τὰ ἐξ ἡμερότητος καὶ φιλάνθρωπίας Θεοῦ, Σωτῆρά τε καὶ Λυτρωτὴν ὀνομάζειν αὐτὸν, οὕτω τε διακειμένους τὸ ἐπὶ ταῖς μεταγνώσεσι καταστάξαι δάκρυον. 9 Καὶ ἐκάλεσε Κύριος Σαβαῶθ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ κλαυθμὸν καὶ κοπετὸν, καὶ ζύρησιν, καὶ ζῶσιν σάκκων, αὐτοὶ δὲ ἐποιήσαντο εὐφροσύνην καὶ ἀγαλλίαμα, σφάζοντες μόσχους, καὶ θύοντες πρόβατα, ὥστε φαγεῖν κρέα, καὶ πιεῖν οἶνον, λέγοντες· Φάγωμεν καὶ πίωμεν, αὔριον γὰρ ἀπο- θνήσκομεν. Καὶ ἀνακεκαλυμμένα ταῦτά ἐστιν ἐν τοῖς ὡσὶ Κυρίου Σαβαῶθ, ὅτι οὐκ ἀφεθή- σεται ὑμῖν αὕτη ἢ ἀμαρτία, ἕως ἂν ἀποθά- νητε.9 Ἀληθὲς ὅτι κατὰ τὸ γεγραμμένον· "Ἐὶς τὸν ἄσπετον εἰς βάθος κακῶν, καταφρονεῖ"6 τοῦτο

πεπον- θότας κατίδοι τις ἂν τοὺς ἐξ Ἰσραήλ. Ἐν δείμασι γὰρ γεγονότες τοῦ παντὸς κακοῦ, καὶ ἀπηρητημένον ἑαυτοῖς ὀρώντες τὸν κίνδυνον τὸν ἀπὸ γε τῆς Ἀσσυ- ρίων ὠμότητος, εἶτα δέον ταῖς σφῶν αὐτῶν ῥαθυμίαις ἐποιμώζοντας ἐκμειλίσσεσθαι Θεὸν, κομμὸν τε καὶ ξύρησιν, καὶ ζῶσιν σάκκων ποιῆσθαι, καιροῦ πρὸς τοῦτο καλοῦντος, πρὸς πᾶν ἐτράποντο τούναντιον. Ἀπαυδῆσαντες γὰρ ὡσπερ, καὶ οἶον εἰς ἅπαν ἀπ- ηλγηκότες τρυφὰς ἐπετήδευον, καὶ τὰ εὐφροσύνης ἔργα πληροῦντες ἐσπούδαζον, μόσχους τε καὶ πρόβατα καταθύοντες, μεθυσκόμενοι τε καὶ ταῖς ὑπὲρ κόρον ἐνσπαταλῶντες τρυφαῖς, καὶ μὴν καὶ τὰ ἐξ ἀπογνώ- σεως καὶ φρενὸς ἀγρίας καὶ ἀτημελοῦς ἀλλήλοις ἐπι- φθεγγόμενοι. "Ὁφάγωμεν καὶ πίωμεν, αὖριον γὰρ ἀποθνήσκομεν."6 Ὡθήθησαν γὰρ κατὰ τὸ εἶκος, ὅτι καὶ ἀνήκοος ἔσται τῶν τοιούτων ὁ Θεός· Ἄλλ' ἔστιν ἀνακεκαλυμμένα ταῦτα, φησὶν, ἐν τοῖς ὤσιν αὐτοῦ· καὶ οὐκ ἂν ὑμῖν ἀφεθεῖ ἡ ἁμαρτία αὕτη, ἕως ἂν ἀποθάνητε, τοῦτ' ἔστι, κατοικήσεσθε πάντως εἰς θά- νατον καὶ φθορὰν, καὶ διὰ ταύτην ὑμῖν τὴν ἁμαρτίαν. Χρὴ τοίνυν ἡμᾶς ἐν ἡμέραις ὀργῆς, ἤγουν τοῖς ἐκ τῶν πειρασμῶν περιθραυομένους δείμασι, μὴ ὑπτιοῦ- σθαι πρὸς ῥαθυμίαν, πενθεῖν δὲ μᾶλλον καὶ προσ- ιέναι δεδακρυμένους τῷ φιλαγάθῳ Θεῷ, καὶ τοῖς ἐκ νηστείας πόνοις ἑαυτοῦς καταικίζοντας ἐλεεῖσθαι ζη- τεῖν, ἐκεῖνο βοῶντας διὰ τῆς τοῦ Ψάλλοντος φωνῆς· "Ὁ Ἴδε τὴν ταπεινώσιν μου καὶ τὸν κόπον μου, καὶ ἄφες πάσας τὰς ἁμαρτίας μου."6 Ἐπειδὴ δέ φησιν ὁ προφήτης ἐν τούτοις, ὅτι Ἐκάλεσε Κύριος Σαβαώθ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ κλαυθμὸν καὶ κοπετὸν, καὶ ξύ- ρησιν, καὶ ζῶσιν σάκκων, δεῖν ὠθήθη τὰς τοῦ Μη- χαίου φωνὰς, μᾶλλον δὲ τὰς διὰ τοῦ προφήτου παρὰ Θεοῦ γενομένης ἐνουφῆσαι τοῖς λόγοις. Γέγραπται δὲ οὕτως· "ὉΚαὶ νῦν λέγει Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν· Ἐπι- στράφητε πρὸς με ἐξ ὅλης τῆς καρδίας ὑμῶν, ἐν νη- στεία καὶ ἐν κλαυθμῷ καὶ ἐν κοπετῷ, καὶ διαρρήξατε τὰς καρδίας ὑμῶν καὶ μὴ τὰ ἱμάτια ὑμῶν, καὶ ἐπι- 70.513 στρέψατε πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ὑμῶν, ὅτι ἐλεήμων καὶ οἰκτεῖρμων ἐστίν, μακρόθυμος καὶ πολυέλεος, καὶ μετανοῶν ἐπὶ ταῖς κακίαις. Τίς οἶδεν εἰ ἐπιστρέ- φει καὶ μετανοήσει, καὶ ὑπολείπεται ὀπίσω αὐτοῦ εὐ- λογίαν, θυσίαν καὶ σπονδὴν Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν; Σαλπύσατε σάλπιγγι ἐν Σιών, ἀγιάσατε νηστείαν, κηρύξατε θεραπείαν, συναγάγετε λαὸν, ἀγιάσατε Ἐκκλησίαν, ἐκλέξατε πρεσβυτέρους, συναγάγετε νή- πια θηλάζοντα μασθοὺς, ἐξελθέτω νυμφίος ἐκ τοῦ κοιτῶνος αὐτοῦ, καὶ νύμφη ἐκ τοῦ παστοῦ αὐτῆς. Ἀνὰ μέσον τῆς κρηπίδος καὶ τοῦ θυσιαστηρίου κλαύσονται οἱ ἱερεῖς οἱ λειτουργοῦντες Κυρίῳ, καὶ ἔροῦσιν· Φεῖσαι, Κύριε, τοῦ λαοῦ σου, καὶ μὴ δῶς τὴν κληρονομίαν σου εἰς ὄνειδος τοῦ κατάρξαι αὐτῶν ἔθνη, ὅπως μὴ εἴπωσιν ἐν τοῖς ἔθνεσι, Ποῦ ἐστὶν ὁ Θεὸς αὐτῶν;"6 Θεοῦ τοιγαροῦν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ κλαυθμὸν καλοῦντος καὶ κοπετὸν, καὶ ξύρησιν καὶ ζῶσιν σάκκων, εὐφροσύνας ἐποιοῦντο, καταθήγοντες ἐφ' ἑαυτοῖς καὶ ἔτι μειζόνως εἰς ἀκάθεκτον ὀργὴν τὸν ἀπολέσαι τε καὶ διασῶσαι δυνάμενον. 9Τάδε λέγει Κύριος Σαβαώθ· Πορεύου εἰς τὸν παστοφόριον πρὸς Σομνὰν τὸν ταμίαν, καὶ εἶπον αὐτῷ· Τί σὺ ὦδε, καὶ τί σοί ἐστὶν ὦδε; ὅτι ἐλατόμησας σαυτῷ ὦδε μνημεῖον, καὶ ἐποίησας σαυτῷ ἐν ὑψηλῷ μνημεῖον, καὶ ἔγραψας σαυτῷ ἐν πέτρᾳ σκηνήν; Ἴδου δὴ Κύριος Σαβαώθ ἐκβαλεῖ καὶ ἐκτρίψει ἄνδρα, καὶ ἀφελεῖ τὴν στο- λὴν σου, καὶ τὸν στέφανόν σου τὸν ἔνδοξον, καὶ ῥίψει σε εἰς χώραν μεγάλην καὶ ἀμέτρητον, καὶ ἐκεῖ ἀποθανῆ· καὶ θήσει τὸ ἄρμα σου τὸ κα- λὸν εἰς ἀτιμίαν, καὶ τὸν οἶκον τοῦ ἄρχοντός σου εἰς καταπάτημα, καὶ ἀφαιρεθήσῃ ἐκ τῆς οἰκονο- μίας σου καὶ ἐκ τῆς στάσεώς σου.9 Σομνὰς ἐγένετο ταμίας χρημάτων, καὶ ποίων οὐπω σαφές, πότερόν ποτε τῶν ἱερῶν, καὶ ἐκνεμηθέντων τῷ ναῷ, ἤγουν τῶν βασιλικῶν, ἔοικε δὲ μᾶλλον τῇ τῶν ἱερῶν χρημάτων ἐπικεῖσθαι συγκομιδῇ, καὶ τοῖς ἀναγκαίως καὶ χρειωδῶς δαπανωμένοις ἔσθ' ὅτε πρὸς ἐπανόρθωσιν σκευῶν ἱερῶν. Φασὶ δὲ αὐτὸν καὶ ἐξ αἵματος ὄντα τοῦ Λευὶ τοῖς τῆς ἀρχιερωσύνης αὐχῆ- μασιν ὀραῖσθαι διαπρεπῆ. Μεγαλόφρων δέ τις καὶ

ὑπέροφρος ἄγαν ἦν, καὶ τοῖς λυποῦσι δυσάντητος, καὶ πλεονεξίαις ἐπιτηδῶν, καὶ
 λημμάτων αἰσχυρῶν ἠττώμενος, καὶ φιλοκομπίας ἐραστής, καὶ τὰς ἐξ ἀνθρώπων
 τιμὰς ἀεὶ θηρώμενος. Ταύτητοι καὶ μάλα εἰκότως Θεῷ κατεστυγμένος, μελλούσης
 τοίνυν ὅσον οὐδέπω καταδηοῦσθαι τῆς Ἰουδαίας, ἀλῶναι δὲ καὶ αὐτῆς τῆς
 Ἱερουσαλήμ, ὅτε καὶ νενικηκότες οἱ Βα-βυλώνιοι μετεκόμισαν εἰς τὴν ἑαυτῶν
 αἰχμάλωτον τὸν Ἰσραήλ, μνημεῖον ἑαυτῷ περιφανές ὁ Σομνὰς εἰργάζετο, καὶ
 πολυτελεστάτην αὐτῷ τὴν κατασκευὴν ἐνετίθει. Ἐν ἧθει τοίνυν ὁ παρὰ Θεοῦ πρὸς
 αὐτὸν ἐγένετο λόγος. Τί γὰρ τῷ προφήτῃ φησί; Πο-ρεύου εἰς τὸ παστοφόριον, χώρος
 οὗτος ἐν τῷ ναῷ, πρὸς Σομνὰν τὸν ταμίαν, καὶ εἶπον αὐτῷ· Τί σὺ ὧδε; καὶ τί σοὶ
 ἐστὶν ὧδε; Τοῦτ' ἔστι, ποῖον ἐνταῦθα κλη-ρον ἔχεις; ἢ πῶς ὧδε μένεις; Διὰ τί γὰρ
 λελατόμη-κας σεαυτῷ μνημεῖον καὶ ἔγραψας ἐν πέτρα σκηνήν; 70.516 Τί ἄρ'
 ἔσται; καὶ τί τὸ ἐπιτημένον; ἢ ποίοις ἄρα, φησὶν, ὁμιλήσεις κακοῖς; Ἰδοὺ δὴ Κύριος
 Σαβαώθ ἐκ-βαλεῖ καὶ ἐκτρίψει ἄνδρα. Ἀπώχοντο γὰρ, ὡς ἔφην, αἰχμάλωτοι μετὰ
 τῶν ἀγελαίων οἱ δυνατώτατοι, καὶ ἐκκεκριμένην ἔχοντες τὴν κατὰ τῶν ἄλλων
 ὑπεροχήν. Ἐπειδὴ δὲ ἀπεκομίσθη καὶ αὐτὸς εἰς αἰχμαλωσίαν, ἀφήρηται μὲν ὁ τῆς
 ἀρχιερωσύνης αὐτοῦ στέφανος, ἔρριπται δὲ ὡς σκεῦος ἄχρηστον εἰς γῆν ἀμέτρητον,
 ἐκεῖ τεθνηξόμενος ἐλέου δίχα παντός, οὐκέτι λαμ-προῖς ὀχήμασι καθὰ καὶ πρώην
 ἐμβεβηκῶς, σεσα-λευμένος δὲ μᾶλλον καὶ ἐξωσθεὶς εἰς ἅπαν τῆς ἐγχειρισθείσης
 οἰκονομίας αὐτῷ καὶ τῆς στάσεως, τοῦτ' ἔστι, τοῦ παρεστάναι καὶ λειτουργεῖν τῷ
 Θεῷ. 9Καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, καλέσω τὸν παῖδά μου Ἐλιακεῖμ τὸν τοῦ
 Χελκίου, καὶ ἐν-δύσω αὐτὸν τὴν στολὴν σου, καὶ τὸν στέφα-νόν σου δώσω αὐτῷ,
 καὶ τὸ κράτος καὶ τὴν οἰκο-νομίαν δώσω εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ· καὶ ἔσται ὡς πατήρ
 τοῖς ἐνοικοῦσιν ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ τοῖς ἐνοικοῦσιν Ἰούδα, καὶ δώσω τὴν δόξαν Δα-
 βὶδ αὐτῷ, καὶ ἄρξει, καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἀντιλέγων· καὶ στήσω αὐτὸν ἄρχοντα ἐν τόπῳ
 πιστῷ, καὶ ἔσται εἰς θρόνον δόξης τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς αὐ-τοῦ, καὶ ἔσται πεποισθὼς
 ἐπ' αὐτὸν πᾶς ἔνδοξος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, καὶ
 ἔσονται ἐπικρεμάμενοι ἐν αὐτῷ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ.⁹ Οὕτω τῆς ἱστορίας ἀποφοιτᾷ
 τὸ διήγημα, φέρεται γὰρ ἔτι κατὰ Σομνᾶ τοῦ ταμίου, λαχόντος μὲν τῆς ἱερωσύνης
 τὴν δόξαν, κατακεχρημένου δὲ οὕτως αὐτῇ καὶ κατὰ παντός ἰόντος τοῦ
 κατεζευγμένου, ὡς καὶ ἀφορήτως πλεονεκτεῖν καὶ ἅπαξ ἀπλῶς οὐδὲν ἔχειν τῶν
 ἐκτόπων ἀνεπιτήδευτον. Ἀπορρίφεντος δὴ οὖν αὐτοῦ, τοῦτ' ἔστιν, ἀποκομισθέντος
 εἰς χώραν μακρὰν καὶ ἀμέτρητον, Καλέσω, φησὶ, κατ' ἐκεῖνο τοῦ καιροῦ τὸν παῖδά
 μου Ἐλιακεῖμ τὸν τοῦ Χελκίου. Παῖδα δὲ αὐτὸν ἴδιον ἀποκαλῶν μεμαρτύρηκε τὸ
 εὐήνιον· ὅτι δὲ χαριεῖται τῆς ἱερωσύνης τὴν δόξαν αὐτῷ καθίστη-σιν ἐναργές·
 στεφανώσιν αὐτὸν ὑπισχνούμενος καὶ λέγων, ὅτι καὶ στολὴν αὐτῷ δώσει, καὶ τὴν
 οἰκono-μίαν καὶ τὸ κράτος, τοῦτ' ἔστι, τὸ δύνασθαι κρατεῖν τῶν ὑπὸ χεῖρα λαῶν.
 Μεμαρτύρηκε δὲ πρὸς τούτοις, ὅτι καὶ ἔσται χρηστός, οὐ κατὰ γε τὸν Σομνὰν ὑπε-
 ῥοφρος, ἀλλ' οἷα πατήρ, ἢ πιστὸς καὶ ἀγαθός. Ἔσται δὲ διὰ τοῦτο καὶ ἐστηριγμένος ἐν
 τόπῳ πιστῷ, τοῦτ' ἔστι, βεβαίως αὐτῷ σωζομένῳ καὶ μένοντι, ὡς ἐλέ-σθαι καὶ
 πάντα ἔνδοξον καὶ ἐπιφανῆ μονονουχὶ καὶ ἐπ' αὐτῷ ποιεῖσθαι τὴν ἐλπίδα, οὐχ ὡς
 εἰς Θεὸν, πολ-λοῦ γε καὶ δεῖ, ἀλλ' ὡς εἰς πατέρα χρηστόν. Προστή-σεται γὰρ καὶ
 ὑπερασπίσει μικροῦ καὶ μεγάλου, φησὶν. Ἀγαπηθήσεται δὲ οὕτως, ὡς καὶ ἐκκρεμᾶ-
 σθαι δοκεῖν αὐτοῦ τοὺς ὑπὸ χεῖρα λαούς. Καὶ ταυτὶ μὲν, ὡς ἔφην, ὁ τῆς ἱστορίας
 ἡμῖν εἰσκομίζει λόγος. Ἔοικε δὲ πάλιν διὰ τῆς ἐσωτάτω θεωρίας ἡμῖν τὸ Χριστοῦ
 μυστήριον ὑπαινίττεσθαι. Τῇ μὲν γὰρ κατὰ νόμους ἱερωσύνη κατεστεμμένοι οἱ
 Γραμματεῖς τε καὶ Φαρισαῖοι γεγόνασι μὲν οὐκ εὐήνιοι, σκληροὶ τε καὶ ἀλαζόνες,
 καὶ ἐρασιχρήματοι, καὶ βαλαντίων 70.517 ἀδρῶν ἐρασταί, καὶ πᾶν ὅτιοῦν τῶν τῷ
 Θεῷ κατεστυ-γμένων ἐπιτηδεύοντες. Καὶ γοῦν αὐτὸς ὁ προφήτης Ἑσαΐας ἐν ἀρχῇ
 τοῦ βιβλίου φησὶ· "6Πῶς ἐγένετο πόρνη πόλις πιστὴ Σιών, πλήρης κρίσεως ἐν, ἢ δι-

καιοσύνη ἐκοιμήθη ἐν αὐτῇ, νῦν δὲ φονευταί;"⁶ Τὸ ἀργύριον ὑμῶν ἀδόκιμον· οἱ κάπηλοί σου μίσγουσι τὸν οἶνον ὕδατι· οἱ ἄρχοντές σου ἀπειθοῦσι, κοινωνοὶ κλεπτῶν, ἀγαπῶντες δῶρα, διώκοντες ἀνταπόδομα, ὄρφανοῖς οὐ κρίνοντες, καὶ κρίσει χήρας οὐ προσ- ἔχοντες. Αἰτιᾶται δὲ αὐτοὺς καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ οὕτω λέγων· "Ὅσα ὑμῖν, Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑπο- κριταί, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἄνηθον καὶ ἡδύοσμον καὶ τὸ κύμινον, καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν, τὸ ἔλεος, καὶ τὴν πίστιν."⁶ καὶ τὸ ἔτι τούτων ἀνοσιώτερον, γεγόνασι καὶ κυριοκτόνοι. Ταύ- της ἕνεκα τῆς αἰτίας, ἐξώσθησαν μὲν τῶν τῆς ἱερω- σύνης γερῶν, ἀποκεκίνηται δὲ τοῦ κατάρχειν λαῶν, καὶ ἐκβέβληται τῆς ἐγχειρισθείσης αὐτοῖς κατὰ νό- μον οἰκονομίας, ἕξωτε στεφάνων γεγόνασιν ἱερῶν, καὶ στολῆς ἱεροπρεποῦς· κέκληται δὲ μετ' ἐκείνους ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ μέγας ἡμῶν ἀρχι-ερεύς. Ὡς γὰρ ὁ μακάριος γράφει Παῦλος· "Ὅσα ἑαυτῷ τις ἀρπάζει τὴν τιμὴν, ἀλλὰ καλούμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καθὼς ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασεν εἰς τὸ γεννηθῆναι ἀρχιερέα, ἀλλ' ὁ λαλήσας πρὸς αὐτὸν, Σὺ ἱερεύς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ."⁶ Θεὸς γὰρ ὡν φύσει καὶ τῶν ὄλων Κύριος, καὶ τὰς παρὰ πάντων λατρείας δεχόμενος, ἐπειδὴ γέγονεν ἄνθρωπος, κεχηρμάτικεν ἡμῶν καὶ ἀρχιερεύς. Λαβεῖν δὲ λέγεται καὶ τὴν δόξαν Δαβὶδ, τοῦτ' ἔστι, τὴν ἐπί γε τὸν Ἰσραὴλ ἀρχὴν τε καὶ βασιλείαν· Ἰσραὴλ δὲ φαμεν οὐ τὸν κατὰ σάρκα πάντως, ἀλλὰ τὸν ἐν πνεύματι καὶ νοητόν. Οὐ γὰρ πάντες, φησὶν, οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, οὗτοι Ἰσραὴλ, οὐδ' ὅτι εἰσὶ σπέρμα Ἀβραάμ πάντες τέκνα, ἀλλ' ὅσοι διὰ πίστεως δεδικαίωται, κατακολουθήσαντες τοῖς ἴχνεσι τοῦ πατρὸς Ἀβραάμ, οὗτοι καὶ τέκνα αὐτοῦ, καὶ τῆς ἐπαγγελίας υἱοὶ καὶ Ἰσραὴλ χρηματίζουσιν. Ἀναδειχθέντος τοίνυν τοῦ πάντων ἡμῶν ἀρχιερέως Χριστοῦ, οὐκ ἔσται, φησὶν, ἀντιλέγων. Οὐ γὰρ ὠφελήσει ἐχθρὸς ἐν αὐτῷ, καὶ υἱὸς ἀνομίας οὐ προσθήσει τοῦ κακῶσαι αὐτόν. Καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον. Ἀντεῖρηκε μὲν γὰρ ὁ Ἰσραὴλ, ἡσμένησε δὲ τὰ ἔθνη τὸ ὑπ' αὐτῷ βασιλεύεσθαι. Καὶ γοῦν εὐρίσκεται λέγων διὰ φωνῆς τοῦ Δαβὶδ, περὶ μὲν τοῦ Ἰσραὴλ· "Ὅσα ἔσται με ἐξ ἀντιλογιῶν λαοῦ"⁶ περὶ γε τῶν ἐθνῶν, "Ὅσα καταστήσεις με εἰς κεφαλὴν ἐθνῶν· λαὸν ὃν οὐκ ἔγνω ἑδούλευσέ μοι, εἰς ἀκοὴν ὠτίου ὑπήκουσέ μου. Υἱοὶ ἀλλότριοι ἐψεύσαντό μοι, υἱοὶ ἀλλότριοι ἐπαλαιώθησαν, καὶ ἐχώλαναν ἀπὸ τῶν τρίβων αὐτῶν. Πεπαλαίωνται γὰρ καὶ ἐγγὺς γεγόνα- σιν ἀφανισμοῦ, κεκλασμένην δὲ ὡσπερ ἐσχίκασι τὴν διάνοιαν, υἱοὶ γεγονότες ἀλλότριοι, τοῦτ' ἔστιν, οἱ ἐξ Ἰσραὴλ."⁶ Πάλαι μὲν γὰρ ἦν πρωτότοκος, ἐπειδὴ δὲ κατεψεύσαντο τοῦ Χριστοῦ, γεγόνασιν ἀλλότριοι. Τέκνα γὰρ ἀπωλείας, υἱοὶ γεέννης κέκληνται λοιπόν. Ἄλλ' ὅταν, φησὶν, ἀναδείξω τὸν Ἐλιακεῖμ (ὃς ἐρμη-νεύεται Θεοῦ ἀνάστασις· ἐγήγερται γὰρ εἰς ἐπικου- 70.520 ρίαν ἡμῶν Θεὸς ὡν ὁ Λόγος, ὁ καὶ πάλαι λέγων· Ἀπὸ τῆς ταλαιπωρίας τῶν πτωχῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ στενάγμου τῶν πενήτων νῦν ἀναστήσομαι, λέγει Κύ- ριος), τότε, φησὶν, ἔσται ἐπ' αὐτῷ πεποιοῦς πᾶς ἕνδο- ξος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Οἶκος δὲ τοῦ Πα- τρὸς τοῦ Χριστοῦ τίς ἂν ἕτερος εἴη παρὰ τὴν Ἐκκλη- σίαν; Ἄλλ' εἴ τίς ἐστὶν ἕνδοξος ἐν αὐτῇ, οὗτος ἔσται πεποιοῦς ἐπὶ Χριστῷ, καὶ οὐχὶ δὴ μόνος ἕνδοξος, ἀλλὰ γὰρ καὶ εἴ τις εἴη βραχὺς κατὰ γε τὸν κόσμον φημί. Δίκαιος γὰρ καὶ ἀπροσωπόληπτος ὁ τῶν ὄλων Θεὸς, κατὰ τὸ μέτρον δὲ μᾶλλον τῆς πνευματικῆς ἡλικίας, οἱ μὲν γὰρ εἰσὶ πατέρες, οἱ δὲ καὶ ἔτι τέκνα, νεανία τε καὶ ἔφηβοι νοητῶς. ⁹Τάδε λέγει Κύριος Σαβαώθ· Κινηθήσεται ὁ ἄνθρωπος ὁ ἐστηριγμένος ἐν τόπῳ πιστῷ, καὶ πεσεῖται, καὶ ἀφαιρεθήσεται ἡ δόξα ἢ ἐπ' αὐτόν, ὅτι Κύριος ἐλάλησεν.⁹ Μετὰ τὴν οὕτω μακρὰν ἀφήγησιν, σύντομος καὶ βραχὺς εἰσκεκόμισται λόγος τῶν θείων κριμάτων ἐμφανίζων τὴν ἀποτομίαν, καὶ οἰονεὶ βασιλέως μετὰ τῆς πρεπούσης ἐξουσίας ὀρίζοντος γίνεσθαι. Βλέ- πει δὲ πάλιν ἢ τῆς ἀποφάσεως δύναιμις, εἰ μὲν βού- λοιτό τις, εἰς Σομνὰν τὸν ταμίαν· εἰ δὲ δὴ καὶ πλατύτερον ἐπὶ τῶν κατὰ νόμον ἱεουργούντων, οὕτω συνήσει, καθὰ καὶ

ἀποδεδώκαμεν ἀρτίως. Οἱ γὰρ δοκοῦντες ἐν βεβαιώσει κείσθαι τῆς εὐημερίας, τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ἐστηρίχθαι. δοκεῖν ἐν τόπῳ πιστῶ, πε- πτώκασί τε καὶ τῆς ἐνούσης αὐτοῖς ἀφήρηται δόξης, ἐπαμύνοντος οὐδενός, ἤγουν ἀνορθοῦν ἰσχύοντος τοὺς ἤδη κατηρεγμένους, ὅτι Κύριος ἐλάλησεν. "Ἐὰν γὰρ κλείσῃ κατ' ἀνθρώπου, τίς ἀνοίξει;"⁶ φησίν.

{1ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΥΡΟΥ.}1

Ἐολολύξατε, πλοῖα Καρχηδόνας, ὅτι ἀπώλετο, καὶ οὐκέτι ἔρχονται, ἐκ γῆς Κιτιαίων ἦκται αἰχμάλωτος.⁹ Φέρε δὴ πάλιν διατρανοῦν ὡς ἓνι σπουδάζοντες καὶ τὰ ἐπί γε τῇ Τύρῳ παρὰ Θεοῦ κεχρησμοδημένα τὴν ἱστορίαν προαφηγησόμεθα, καὶ τίνα τρόπον ἦλω τε καὶ ἀπόλωλε καὶ αἰχμάλωτος ἦκται, κατὰ τὸ γεγραμμένον, σαφές καταστήσωμεν. Ὅτε τοίνυν οἱ Βαβυλώνιοι τὴν Ἰουδαίαν καταδηώσαντες, κατεμπρήσαντες δὲ καὶ αὐ- τὴν τὴν ἀγίαν πόλιν, ἀπεκόμιζον αἰχμάλωτον τὸν Ἰσραήλ, τὰ κύκλω καὶ περίοικα τῶν ἀλλοφύλων ἔθνη, θρασὺν καὶ ἀτύλωτον ἀνοικοῦντα στόμα, τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν κατακερτομεῖν ἐπεχείρουν. Ἐφασκον γὰρ μὴ δεδυνῆσθαι σῶζειν αὐτούς, ἠττησθαι δὲ μᾶλλον καὶ αὐτὸν τὸν ἐπικουροῦντα Θεὸν τῆς τῶν Ἀσσυρίων χειρὸς, μᾶλλον καὶ τοὺς παρὰ σφίσι θεοὺς ᾧοντο μὲν εἶναι καὶ ἀλκιμωτέρους τοῦ τῶν Ἑβραίων Θεοῦ, προεστάναι δὲ καὶ ἀνατειχίζειν αὐτούς, ἔξω τε πάσης ἐφόδου τηρεῖν, καὶ ἀμείνους ἀποφαίνειν τῶν Βαβυλωνίων. Καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον συγκατελιζόντο καὶ αὐτοὶ τὸ τῶν Ἰου- δαίων ἔθνος, τοῦτο μὲν πεπονηκόσιν ἐπιθέμενοι, καὶ ἀρπάζοντες τοὺς ὑπολελειμένους· τοῦτο δὲ καὶ ἀνα- τιθέντες τοῖς ψευδωνύμοις θεοῖς σκευὴ τε ἱερὰ, καὶ τῆς κατὰ νόμον λατρείας ὡς ἐξ ἀνάγκης ἐκπέμπον- τες τοὺς ὑπὸ ζυγὰ γεγονότας τῆς ὑπ' αὐτοῖς δου- 70.521 λείας. Καὶ γοῦν ἔφασκε Θεὸς δι' ἑνὸς τῶν ἀγίων προφητῶν· "Ἐκαὶ τί καὶ ὑμεῖς ἐμοί, Τύρος καὶ Σιδῶν, καὶ πᾶσα Γαλιλαία ἀλλοφύλων; μὴ ἀνταπό- δομα ὑμεῖς ἀνταποδιδότε μοι, ἢ μνησικακεῖτε ὑμεῖς ἐπ' ἐμοί; Ὅξέως δὲ καὶ ταχέως ἀνταποδώσω τὸ ἀνταπόδομα ὑμῶν εἰς κεφαλὰς ὑμῶν, ἀνθ' ὧν τὸ ἀργύ- ριον μου, καὶ τὸ χρυσίον μου ἐλάβετε, καὶ τὰ ἐπί- λεκτά μου καὶ τὰ καλὰ εἰσηνέγκατε εἰς τοὺς ναοὺς ὑμῶν, καὶ τοὺς υἱοὺς Ἰούδα, καὶ τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ ἀπέδοτε τοῖς υἱοῖς τῶν Ἑλλήνων, ὅπως ἐξώσητε αὐτούς ἐκ τῶν ὀρίων αὐτῶν."⁶ Ἦλω τοίνυν καὶ ἡ Τύ- ρος ἐξ ὀργῆς Θεοῦ, κατὰ τοιόνδε τινὰ τρόπον· ἦν μὲν γὰρ νῆσος ἔτι πορθμείου διὰ μέσου κεχωρηκό- τος, καὶ οὐ μακροῖς διαστήμασι τῆς ἠπείρου διείρ- γοντος. Ἐπειδὴ δὲ ἦκεν ὁ Βαβυλώνιος, ζητεῖ τε αὐτὴν ὁμοῦ ταῖς ἄλλαις ἐλεῖν, ἐκέλευσέ τε ταῖς ὑπὸ χεῖρα στρατιαῖς τὴν μεταξὺ καταχωννύοντας θάλασσαν, τῇ τε ἠπείρῳ συνάπτειν αὐτὴν, καὶ νῆσον οὐκέτι μένειν ἔῃ. Οὗ δὴ γεγονότος ἢ καὶ ἔσεσθαι προσδοκηθέντος οὐκ εἰς μακρὰν, οἱ πλείστοι τῶν ἐν τῇ Τύρῳ, ἅτε δὴ καὶ ἐμπορίαν ἔχοντες τὸ ἐπιτήδευμα, καὶ ναυσι- πορεῖν εἰθότες ἀπενήχοντο τῆς νήσου παισὶ τε ὁμοῦ καὶ γυναῖοις, καὶ εἰς ἑτέρας ἀπώχοντο πόλεις τε καὶ κώμας. Εἰσελάσαντες τοίνυν οἱ Βαβυλώνιοι τοὺς ἐναπομείναντας ἀπεκτόνασιν, εἴλον τε πολλοὺς, καὶ τὰ τοῖς νενικηκόσι συνήθη δεδράκασιν, πλὴν οὐ μετρίως λελύπηνται μεμαθηκότες ὅτι πλείστοι τε ὄσοι, καὶ τῶν ἄγαν ἐπιφανεστέρων ἐν αὐτῇ ναυσὶν ἐνθέν- τες τὰ ὄντα πεφεύγασιν. Μήμενται δὲ τῆς ἱστορίας, καὶ τῆς Ἐζεκιήλ προφητείας ὁ λόγος. Ἐφη γὰρ οὕτω πρὸς αὐτὸν ὁ τῶν ὄλων Θεός· "Ἐγὼ ἄνθρωπον, Ναβουχοδο- νόσορ βασιλεὺς Βαβυλώνας κατεδουλώσατο τὴν δύνα- μιν αὐτοῦ δουλεῖα μεγάλη ἐπὶ Τύρου. Πᾶσα κεφα- λὴ φαλάκρωμα, καὶ πᾶς ὤμος μαδῶν, καὶ μισθὸς οὐκ ἐγενήθη αὐτῷ καὶ τῇ δυνάμει αὐτοῦ, ἀντὶ τῆς δουλείας τῆς σκληρᾶς ἣς ἐδούλευσεν ἐπὶ Τύρον. Ἀντὶ τούτου δέδωκα αὐτῷ γῆν Αἰγύπτου."⁶ Μετὰ γάρ τοι τὴν Τυρίων ἄλωσιν ἐπὶ τὸ τῶν Αἰγυπτίων ἔθνος μετετίθει τὴν μάχην ὁ Βαβυλώνιος. Ταυτησὶ τῆς ἱστορίας διαμέμνηται νῦν ὁ μακάριος προφήτης Ἡσαΐας, καὶ ὀλολύζειν κελεύει τὰ τῆς

Καρχηδόνος πλοῖα. Ὀλολύζειν δὲ δῆλον ὅτι τὴν Τύρον ὅτι ἀπώ-λετο, καὶ οὐκέτι ἔρχονται ἐκ γῆς Κιτιέων. Φασὶ δὲ τὰς Κιτιεῖς οἱ μὲν νήσους Ἑλλαδικὰς, ἦτοι Μακεδονικὰς· οἱ δὲ σημαίνεσθαι διὰ τούτου διαβεβαιοῦνται τὴν Κύπρον, ὡς ἐκ μιᾶς τῶν ἐν αὐτῇ πόλεων, οὕτως ὠνομασμένης. Ὀλολύζετε δὲ, φησὶ, διὰ ποίαν αἰτίαν; ἦκται γὰρ αἰχμάλωτος. Ἄλλ' ἴσως ἐρεῖ τις, Ἐποιοῶζειν κελεύει τῇ Τύρῳ τὴν Καρχηδόνα, ἦτοι τὰς ἐκεῖθεν ναῦς; Διὰ ποίαν αἰτίαν; ἄποικοι γὰρ Τυρίων γεγόνασι Καρχηδόνιοι. Ἐφρόνουν τε μεγά-λως ἔχοντες μητέρα τὴν Τύρον, ἐπισημοτάτην τε ὁμοῦ καὶ ἀλκιμωτάτην ἐν νήσοις, ταῖς κατὰ γε φημὶ τὴν ἑώραν. Φασὶ δὲ καὶ τοὺς ἐκ γῆς Κιτιέων μεγαλοφρονεῖν ἐπ' αὐτῇ, καὶ τοῖς τῶν ἐμποριῶν κέρδεσιν ἐντρυφᾶν. Ὀλολύζετε τοίνυν, φησὶν, οἱ τῆς Καρχηδόνος ἔμποροι, ἦτοι τὰ πλοῖα, ἀπόλωλε γὰρ. Ὀλολυζέτω δὲ καὶ ἡ Τύρος, οὐ γὰρ ἔτι ἔρχονται ἐκ τῆς Κιτιέων. Ἦκται γὰρ αἰχμάλωτος. 70.524 ἘΤίνοι ὅμοιοι γεγόνασιν οἱ κατοικοῦντες ἐν τῇ νήσῳ, μετάβολοι Φοινίκης, διαπερῶντες τὴν θά-λασσαν ἐν ὕδατι πολλῶ, σπέρμα μεταβόλων, ὡς ἀμητοῦ εἰσφερομένου, οἱ μετάβολοι τῶν ἔθνῶν.⁹ Ποίοις ἄρα, φησὶ, τῶν ἔθνῶν παρεικάσωμεν τοὺς ταύτην κατοικοῦντας τὴν νήσον; τίνες τοιαῦτα πεπόνθησιν, ἢ καὶ οὕτως πεπόρθηται, καθὰ καὶ οἱ μετάβολοι τῆς Φοινίκης; Ἐμπορία γὰρ Τύροις τὸ ἐπιτήδευμα, καὶ τὸ διαπλεῖν τὴν θάλασσαν ἐν σπουδῇ, κερδῶν ἕνεκα καὶ λημμάτων. Προστι-θεῖς δὲ ὅτι σπέρμα μεταβόλων, ἔδειξεν ὅτι καὶ πα-τρῶν αὐτοῖς τὸ δυσγενές, καὶ ἐκ ρίζης ἀνέ-φυσαν πονηρᾶς, καὶ φιλοκερδίας ἤττονες ἄνωθεν αὐτοῖς καὶ πρόγονοι. Οἱ δὲ καὶ ἀριθμοῦ κρείττονες, ὅσοι τὴν οὕτως αἰσχροὺς παρ' αὐτοῖς ἐπιτηδεύοντες ζωὴν, διδάσκει λέγων· Ὡς ἀμητοῦ εἰσφερομένου οἱ μετάβολοι τῶν ἔθνῶν. Σίτου γὰρ ἀμηθέντος, ἦγουν ἀσταχύων ἐν ἀγρῶ, πολλῆ τῶν δραγμάτων παντα-χόθεν ἢ εἰσφορά, καὶ ἢ εἰς τὴν ἄλλω συγκομιδῇ. 9 Αἰσχύνθητι, Σιδῶν, εἶπεν ἡ θάλασσα· ἢ δὲ ἰσχὺς τῆς θαλάσσης εἶπεν, Οὐκ ὦδιον οὐδὲ ἔτεκον, οὐδὲ ἐξέθρεψα παρθένους, οὐδὲ ὕψωσα νεανίσκους.⁹ Ἄποικοι μὲν Τυρίων οἱ Καρχηδόνιοι. Πλὴν ἐσχί-κασιν μητέρα Τύριοι τὴν Σιδῶνα· Ἀπὸ γὰρ τῆς Σιδῶνος ἦν ἡ Τύρος. Πλὴν ὡς ἐπὶ γε θυγατρὶ λαμ-πρᾶ καὶ διαβοήτῳ τῇ Τύρῳ μέγα πεφρόνηκε Σιδῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἦλω, καὶ ἦκται αἰχμάλωτος, τότε φησὶν ἡ θάλασσα, τοῦτ' ἔστιν, αἰ κατὰ θάλασσαν νῆσοι πᾶσαι λοιπὸν ἐροῦσιν· Αἰσχύνθητι, Σιδῶν, ἀπόλωλε γὰρ τῶν σῶν ἀυχμημάτων τὸ κάλλιστον, καὶ φρούδη γέγονεν ἢ πάλαι δεινὴ καὶ ἀλκμαιοτάτη, πλούτῳ τε πολλῶ διαφανεστάτη. Οὐκοῦν ἢ μὲν θάλασσα ταῦτα ἐρεῖ· Αὐτὴ δὲ τῆς θαλάσσης ἢ ἰσχὺς, τοῦτ' ἔστιν, ἢ κατισχύουσα τῶν νήσων, ἢ Τύρος δὲ δηλονότι ταῖς ἑαυτῆς ἐποιοῶζουσα συμφοραῖς, ὅταν ἦδη γυμνὴν ἑαυτὴν τῶν οἰκητόρων, καὶ τέκνων ἐρήμην, τότε δὴ πάντως ἐρεῖ, τὸ, οὐκ ὦδιον, οὐδὲ ἔτεκον, οὐδὲ ἐξ-έθρεψα νεανίσκους, οὐδὲ ὕψωσα παρθένους. Ἐν ἴσῳ γὰρ γέγονα, φησὶ, ταῖς μὴ τεκούσας ὅλως, μηδ' ἀναθρεψάσας, ἢ νεανίσκους ἢ παρθένους, διὰ τοι τὸ πάντας ἄρδην καθικέσθαι πρὸς ἀπώλειαν, περιλει-φθῆναι δὲ παντελῶς οὐδένα. 9 Ὅταν δὲ ἀκουστὸν γένηται Αἰγύπτῳ, λήψεται αὐτοὺς ὀδύνη περὶ Τύρου.⁹ Οὐκ ἠγγόνηκεν ὁ προφήτης, ὅτι καθάπερ ἦδη προεῖπον, μετὰ τὴν Τυρίων ἄλωσιν, ἐπὶ τὴν τῶν Αἰγυπτίων χώραν μεταφοιτήσιν ἔμελλεν ὁ Ἀσσύ-ριος. Ὅταν τοίνυν, φησὶν, ἀκουστὰ ταῦτα γένηται παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις, τότε καὶ αὐτοὶ πάντη τε καὶ πάντως ὀδυνηθήσονται, οὐχ ὅτι πεπόρθηται τυχὸν ἢ Τύρος, ἀλλ' ὅτι μεταπεφοίτηκεν ἐπ' αὐτοὺς τὰ ἐκ τοῦ πολέμου κακὰ. 9 Ἀπέλθετε εἰς Καρχηδόνα, ὀλολύζετε, οἱ κατοικοῦντες ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ.⁹ Ἐν ἦθει πολλῶ τῆς προφητείας ὁ λόγος. Οὐ γὰρ τοι κυρίως τε καὶ ἀληθῶς ἀπανίστασθαι τῆς Τυρίων παρακελεύεται, μεταχωρεῖν δὲ μᾶλλον εἰς Καρχηδόνα, ἀλλ' οὐδὲ ὀλολύζειν ἀπλῶς, ἀλλ' οἷον κατονειδίζειν φυγόντας, καὶ ἀμετρήτῳ δειλίᾳ συντεθραυσμένους. Χρῆναι δὲ φησὶν ἐποιοῶζειν αὐτοὺς ἑαυτοῖς, καὶ 70.525 ταῖς ἐπενηνεγμέναις αὐτοῖς συμφοραῖς. Ἄμφω δὲ ταῦτα θηλυπρεπῆ, καὶ μειρακίους μᾶλλον, καὶ τοῖς ἦδη παρηβηκόσιν ἀρμοδιώτερα.

Πολέμου μὲν γὰρ περιηγγελμένου, καὶ κατὰ χώρας ἦτοι πόλεως ἔρχε-
σθαι προσδοκωμένου, ἅπαν μὲν ὅσον ἐστὶν ἐν ἀκμαῖς εὐτρεπίζεται πρὸς μάχην, καὶ
γυμνάζει τὰ τακτικά, καὶ ταῖς τῶν πολεμίων φάλαγξι, κἂν εἰ μήπω παρείεν, τό γε
ἦκον εἰς προθυμίας ἐπιμαίνεται. Γύναια δὲ καὶ μεράκια τὰ εἰς φυγὴν μελετᾷ, καὶ
ὀλολύζει κλαίοντα. Ἐτοιμα γὰρ αἰεὶ πως εἰς φόβον καὶ θρήνους μεράκιον καὶ γυνή.
Ἐπιμειδιᾷ τοιγαροῦν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς ταῖς Τυρίων ἀνανδρίαις. Φεύγουσι γὰρ καὶ
ὀλολύζουσιν οἱ πάλοι κρατοῦντες ἐν μάχαις δεινοὶ καὶ δυσάντητοι, θρασεῖς καὶ
ἀνάλωτοι. 90ὐχ αὕτη ὑμῶν ἡ ὕβρις ἢ ἀπαρχῆς, πρὶν ἢ παραδοθῆναι αὐτήν; Τίς
ταῦτα ἐβούλευσεν ἐπὶ Τύρον; Μὴ ἦσσαν ἐστὶν, καὶ οὐκ ἰσχύει; Φθάσας ἔφην, ὅτι
τῶν Ἱεροσολύμων πεπορημένων, κατεμπρησθέντος δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ ναοῦ παρὰ
τῆς τῶν Ἀσσυρίων στρατιᾶς, τὰ κύκλω καὶ ὄμορα τῶν ἔθνων ἐπεγάννυντο μὲν ὡς
ἀπολωλότι τῷ Ἰσραήλ, καὶ ὡς εἰσάπαν ἐκκεκομμένω, καὶ ἔσειον ἐπ' αὐτοῖς τὰς
σφῶν αὐτῶν κεφαλὰς· ὦντο δὲ ὅτι πεπτώκασιν ὑπὸ χεῖρας ἐχθρῶν, οὐ διὰ γε τὰς
αὐτῶν ἀμαρτίας, ἀλλ' ὅτι μᾶλλον ἠτόνησεν ὁ σώζων αὐτούς, καὶ κρείττους
γεγόνασι τῆς τοῦ Θεοῦ χειρὸς οἱ κεκρατη- κότες. Τί οὖν, ὦ Τύριοι, φησὶν; Οὐ πρὶν
αὐτὴν παραδοθῆναι, ταύτην ἐποιήσασθε κατ' ἐμοῦ τὴν ὕβριν; οὐκ ἐλέγετε τὴν ἐμὴν
ἰσχὴν ἦττω καὶ ἐν μείοσιν εἶναι τῶν ὑμετέρων θεῶν; Τίς οὖν ἄρα, φησὶν, ταῦτα
ἐβούλευσεν ἐπὶ Τύρον; Ἐγὼ δηλονότι, ὃν ὑμεῖς ἦττονά τε καὶ ἀναλκιν εἰπεῖν
τετολημάκατε. Ἐξ αὐτῶν τοιγαροῦν κατατεκμήρασθε τῶν πραγμά- των, πότερόν
ποτε ἦττων ἐστὶ τῶν παρ' ὑμῖν θεῶν, ἢ οὐκ ἰσχύει; Ἐγὼ μὲν γὰρ πλημμελοῦντα εἰς
ἐμὲ παραδέδωκα τοῖς ἐχθροῖς τὸν ἐξήνιον Ἰσραήλ. Ἐπειδὴ δὲ πλουτεῖτε θεοῖς, καὶ
πολλοὶ παρ' ὑμῖν οἱ τιμώμενοι, τίς ἄρα αὐτῶν τὴν τοιάνδε σκέψιν ἐβου-
λεύσατο κατὰ Τύρου; Τίς παραδέδωκε τοῖς ἐχθροῖς; χαλεπὸν οὖν ἄρα τὸ διὰ πείρας αὐτῆς
ἐκδέχεσθαι ἄπερ ἂν πρέποι παθεῖν. Δεῖ δὲ οἶμαι τοὺς νουνεχεστά- τους, ἰσχυοῖς
διανοίας ὄμμασι μακρόθεν ὄραν τὸ τελοῦν εἰς ὄνησιν, καὶ μεμαστιγωμένοις ἀγίοις
μὴ ἐπαγάλλεσθαι, μήτε μὴν οἴεσθαι τὴν αἰεὶ σώζουσαν αὐτούς ἀτονῆσαι χεῖρα,
ἐννοεῖν δὲ μᾶλλον ὅτι περι- πίπτουσιν ἔσθ' ὅτε καὶ πειρασμοῖς ἐφιέντος Θεοῦ. 90ὶ
ἔμποροι αὐτῆς ἔνδοξοι, ἄρχοντες τῆς γῆς. Κύριος Σαβαώθ ἐβουλεύσατο παραλῦσαι
πᾶσαν τὴν ὕβριν τῶν ἐνδόξων, καὶ ἀτιμάσαι πάντα ἔνδοξον ἐπὶ τῆς γῆς.⁹ Μέτεισι
πάλιν ὁ λόγος ἐπὶ γε τὸ δεῖν ἀπογυμνοῦν τῆς ἐνούσης ἀλαζονείας αὐτοῖς τὸ
ὑπερφερὲς, καὶ μέντοι πρὸς τούτῳ τὸ ἀκόρεστον εἰς φιλοκερδίας. Ἐμποροι γὰρ
ὄντες, φησὶ, καὶ οὕτως αἰσχροὶ καὶ δυσγενεῖς ἔχοντες τὸ ἐπιτήδευμα, εἰς τοσοῦτον
καὶ δόξης καὶ ὑπεροχῆς κεχωρήκασιν, ὥστε καὶ τὰς τοῖς ἄρχουσι πρεπωδεστάτας
ἀναδεσμεῖσθαι τιμὰς, καὶ στεφάνοις τοῖς ἐπ' εὐκλεία γενέσθαι γνωριμωτάτους.
Ἄλλ' ὁ τῶν δυνάμεων Κύριος, φησὶν, ἐβουλεύσατο 70.528 παραλῦσαι τὴν ὕβριν
τῶν ἐνδόξων καὶ ἀτιμάσαι πάντα τοιοῦτον. Ψῆφον δὲ αὐτῶν τὴν τοιαύτην
καθορίζοντος Θεοῦ, καὶ τομὸν ἐπάγοντος κρίμα, τίς ἐπαμῦναι δυνάμενος, ἢ τίς ἂν
τὴν θεῖαν ἀποσοβήσειεν ὀργήν; τίς γὰρ ἔσται κρείττων τῆς πανσθενοῦς ἐξουσίας; Ἡ
τὴν χεῖρα τὴν ὑψηλὴν τίς ἀποστρέψει, κατὰ τὸ γεγραμμένον; Οὐκοῦν μὴ οἰέσθωσαν,
φησὶν, ὅτι τοῖς ἰδίους θεοῖς προσκεκροκότες κατεκομίσθησαν ἐκ δόξης εἰς ἀτιμίαν,
ἴστωσαν δὲ μᾶλλον ὅτι κρίμα γέγονε Κυρίου Σαβαώθ, καθ' οὗ τετολημάκασιν εἰπεῖν.
Ἵτι καὶ ἦσσαν ἐστὶν καὶ οὐκ ἰσχύει. Οὐκοῦν λέγω- μεν καὶ ἡμεῖς τοῖς παρανομοῦσι
μὴ παρανομεῖν, καὶ τοῖς ἀμαρτάνουσι μὴ ὑψοῦτε κέρας, μήτε μὴν ἀν- οσίως
ἐπαίρειν αὐτὸ, καὶ ἀδικίαν λαλεῖν κατὰ τοῦ πάντων κρατοῦντος Θεοῦ. 9Ἐργάζου
τὴν γῆν σου· καὶ γὰρ πλοῖα οὐκέτι ἔρχονται ἐκ Καρχηδόνας. Ἡ δὲ χεῖρ σου οὐκέτι
ἰσχύσει κατὰ θάλασσαν, ἢ παροξύνουσα βασι- λεῖς.⁹ Μετατίθησι, φησὶ, τὰς σπουδὰς
ἐξ ἐμπορικῶν ἐπιτηδευμάτων εἰς γεωπονίας. Οὐ γὰρ ταῖς ὅτι μάλι- στα φιλαιτάταις
ἐμπορίαις κεχρήση πάλιν, οὐδὲ ἤξουσιν ἐκ Καρχηδόνας οἱ τὸν ἀμέτρητόν σοι πλοῦ-
τον συλλέγοντες, καὶ τὴν σὴν ὑποτρέχοντες χεῖρα, τοῦτ' ἔστι, τὴν δύναμιν. Δυνήση

γὰρ οὐδὲν ἔτι παν- τελῶς, καίτοι πολλά δυνηθεῖσα κατὰ τὴν θάλασσαν, τοῦτ' ἔστιν, ἀλκιμωτάτη γεγενημένη κατὰ πάσης καὶ νήσου καὶ πόλεως πρὸς τῇ θαλάσῃ κειμένης, ἢ καὶ πλείστους παροξύνουσα βασιλεῖς. Δεινὴ γὰρ, ὡς ἔφην, κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἢ Τύρος καὶ τοῖς ἀπωτάτω καὶ γείτοσιν καὶ τοῖς ἔθνων ἡγουμένοις. Ἐπὶ τῶν δυνάμεων Κύριος ἐνετείλατο περὶ Χαναάν (τοῦτ' ἔστι, περὶ τῆς γῆς τῶν ἀλλοφύλων), ὥστε ἀπολέσαι αὐτῆς τὴν ἰσχύν.⁹ Ἐπενήνεκται γὰρ τὰ ἐκ τοῦ πολέμου κακὰ διὰ τῆς Ἀσσυρίων ὠμότητος, οὐχὶ δὴ μόνη τῇ Τύρῳ ποθὲν, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἑτέροις τῶν ἔθνων, Μωαβίταις τε καὶ Ἰδουμαίοις, καὶ ἄλλοις τισί. Συλλήβδην δὲ πάντες Χανααναῖοι κατονομάζονται τῶν εἰδώλων οἱ προσκυνηταί, καὶ οὐκ ἐξ αἵματος ὄντες τοῦ ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ γοῦν ὀνειδιζέτω τις ἀκούων, σπέρμα Χαναάν καὶ οὐκ Ἰούδα. Ὅταν τοίνυν, φησὶ, τὰ ἐκ τοῦ πολέμου βλάβη κατὰ πάντων ὁμοσε χωρήσῃ τῶν Χανααναίων, τότε τῶν συμβεβηκότων αὐτοῖς τὰς αἰτίας τινὲς συνέντες ἐροῦσιν· Οὐκέτι μὴ προσθῆτε τοῦ ὑβρίζειν καὶ ἀδικεῖν τὴν θυγατέρα Σιών. Ἐφην γὰρ ὅτι κατ- ὠνειδίζον τὴν Ἰουδαίαν, καὶ κατεγέλων τῶν ἐξ Ἰσραὴλ ὡς ἐαλωκότων, ἔταλάνιζόν τε τὴν Ἱερουσαλήμ, ἦτοι τὴν Σιών οὐχ ὡς παρεωραμένην μᾶλλον παρὰ Θεοῦ τοῦ σώζοντος, ἀλλ' ὡς διὰ τοῦτο πεσοῦσαν εἰς τὸ ἀλῶναι καὶ παθεῖν, ὅτι νενίκηται καὶ ἠσθένησε ὁ παρ' αὐτοῖς τιμώμενος Θεός, ὃ τὰς κατὰ νόμον λατρείας ἐτέλουν. Ἐκαὶ ἐὰν ἀπέλθῃς εἰς Κιτιεῖς, οὐδὲ ἐκεῖ σοι ἀνάπαυσις ἔσται· καὶ εἰς γῆν Χαλδαίων, καὶ αὐτὴ ἠρήμωται ἀπὸ τῶν Ἀσσυρίων, ὁ τοῖχος αὐτῆς πέπτωκεν.⁹ 70.529 Θεοῦ συναυτῶντος εἰς ἰδρωτὰς καὶ πόνους, τίς ὁ ἐπαμῦναι δυνάμενος; Τῆς πανσθενοῦς δεξιᾶς πολε- μούσης, τίς ἐστὶ τοσοῦτος ὃς τῆς ἀνηκέστου συμφο- ρᾶς ἐξελεῖται τοὺς κάμνοντας; οὐδεὶς παντελῶς. Ἐπεται γὰρ τοῖς θείοις αὐτοῦ νεύμασι τῶν πραγμά- των ἢ φύσις, καὶ ὅπερ ἂν ἐθέλει γενέσθαι, τοῦτο πάντη τε καὶ πάντως ἀποπεραίνεται. Ἄν τοίνυν, φησὶ, μακρᾶς ἀπέλθῃς ἀποδημίας, ὥστε καὶ εἰς Κι- τιεῖς παραγενέσθαι· φασὶ γὰρ πόλιν εἶναι τῶν κατὰ τὴν Κύπρον μίαν· οἱ δὲ Κιτιεῖς, αὐτὴν εἶναι δισχυ- ρίζονται τὴν Καρχηδόνα· οὐδὲ ἐκεῖ σοι ἀνάπαυσις ἔσται, τοῦτ' ἔστι, πόλεμοί σε, καὶ ὁ τοῦ θανάτου φόβος, καὶ οἱ περὶ τοῦ θανάτου εὐρήσουσι κίνδυνοι. Ἄλλὰ κὰν αἰχμάλωτος γενόμενος καταλάβοις τὴν Χαλδαίων, οὐδὲ οὕτως πεπαύσει τοῦ καταλύνεσθαι δεῖν. Οὐ γὰρ ἔσται σοι ἀνάπαυσις, πῶς ἢ τίνα τρό- πον ἠρήμωται γὰρ καὶ αὐτὴ καταδηοῦντων αὐτὴν Περσῶν τε καὶ Ἀσσυρίων, Κύρου δηλονότι καταστρα-τεύοντος, ὅτε καὶ πέπτωκεν ὁ τοῖχος αὐτῆς. Τοῖχον δὲ οἶμαι τῆς Χαλδαίων γῆς, ἢ τὸν προεστηκότα καὶ τὸν βασιλεύοντα φησὶν, ἢ καὶ αὐτὸ τὸ τεῖχος, ἐφ' ᾧ μάλιστα τεθαρσηκότες προσεδόκων οἱ Βαβυλώνιοι πείσεσθαι μὲν τῶν ἀνιαρῶν οὐδὲν, ἄπρακτον δὲ τοῖς πολεμοῦσιν αὐτοῖς γενέσθαι τὴν ἔφοδον. Κατε- σκεύαστο γὰρ οὕτως ὡς καὶ ἀμαξῶν παραλλάξ ἐρχο- μένων, ὁδὸν ἐν αὐτῷ πλατεῖαν ὀρεῖσθαι. Καὶ γοῦν διὰ φωνῆς Ἱερεμίου φησὶν ὁ τῶν ὄλων Θεός, τὴν ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ κατασεῖων ἐλπίδα τῶν Βαβυλωνίων· "Ἐτεῖχος Βαβυλῶνος ἐπλατύνθη, κατασκαπτόμενον κατασκαφήσεται."⁶ Ὁλολύζετε, πλοῖα Καρχηδόνας, ὅτι ἀπώλετο τὸ ὄχυρωμα ὑμῶν.⁹ Ὡδὴ καὶ θρηνησὶς ὁ ἐν ἀρχῇ τῆς ὀράσεως τέθειται διὰ μέσου· πρέπειν ὅτι μάλιστα τῇ Τύρῳ τὰς τοιαύτας παρὰ πάντων λέγεσθαι φωνὰς, διαβεβαιούμενος τρό- πον τινὰ τῆς προφητείας ὁ λόγος. Ὁλολύζειν δὲ τὰ ἐκ Καρχηδόνας πλοῖα, διὰ τοι τὸ ἀπολέσθαι τὸ ὄχυ- ρωμα αὐτῶν, τοῦτ' ἔστι, τὴν Τύρον. Καὶ ἢ τοῦ πράγματος ἀφορμὴ διὰ τῶν ἤδη παρωχηκότων εἴρη- ται σαφῶς. Ἐκαὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ καταληφθήσεται Τύρος ἔτη ἑβδομήκοντα, ὡς χρόνος βασιλέως, ὡς χρόνος ἀνθρώπου.⁹ Ἐπετώθαζεν αὐτοῖς Ἱεροσολύμοις ἢ Τύρος, ὡς πεπορημένοις, καὶ τὰς τοῦ παθεῖν αἰτίας οὐ ταῖς Ἰουδαίων μᾶλλον ἀντιθεῖται ῥαθυμίας, ὡς προσκε- κρουκότων Θεῷ διὰ τῆς εἰς τὸν νόμον, καὶ τὸ αὐτῷ δοκοῦν παροινίας· ἀλλὰ γὰρ ὤφθη μὴ δεδυνῆσθαι σώζειν αὐτοὺς τὸν προεστηκότα, τοῦτ' ἔστι, τὸ τῶν ὄλων Θεόν. Ἦλω καὶ αὐτὴ τοιγαροῦν ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας,

ισόχρονον δὲ τῇ αἰχμαλωσίᾳ τῶν ἕξ Ἰσραὴλ ὑπέμεινε τὴν ἐρήμωσιν. Ἔτη γὰρ ἑβδομή-κοντα διατετελέκασι παρὰ τοῖς Χαλδαίοις, τὸν δυσαχθῆ τῆς δουλείας ἔχοντες ζυγόν. Ἐκείνῳ τοιγαροῦν τῷ καιρῷ καταλειφθήσεται, τοῦτ' ἔστιν, ἐρημωθήσεται Τύρος ἀπομενεῖ δὲ κένανδρος, καὶ εἰς τοῦτο παρα-τενεῖ χρόνου μῆκος ὥστε καὶ δοκεῖν χρόνον εἶναι ζωῆς ἀνθρώπου, ἡγουν βασιλείας, τοῦτ' ἔστιν, ἔτος ἑβδομηκοστὸν, καθὰ καὶ ὁ μακάριος ψάλλει Δαβίδ· 70.532 "6Αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν ἐν αὐτοῖς ἑβδομήκοντα ἔτη, ἐὰν δὲ ἐν δυναστεῖαις ὀγδοήκοντα ἔτη, καὶ τὸ πλεῖον αὐτῶν κόπος καὶ πόνος. 9Καὶ ἔσται μετὰ ἑβδομήκοντα ἔτη, ἔσται Τύρος ὡς ἄσμα πόρνης. Λάβε κιθάραν, ῥέμβευσον, πό-λις, πόρνη ἐπιλελησμένη, καλῶς κιθάρισον, πολλὰ ἄσον, ἵνα σου μνεῖα γένηται.9 Ἡ πολύκοινος καὶ μαχλώσα γυνή, καὶ τὴν τοῦ σώματος ὥραν καταπλωῦσα τοῖς ἐρασταῖς, ἕως μὲν ἔστιν ἡβῶσά τε καὶ νέα, σαγηνεύει πολλοὺς, καὶ πα-γίς αὐτὴ καὶ οἶονεὶ θέλγητρον τῶν ὀρώντων ἐστὶ τὸ τοῦ σώματος ἄνθος. Ἐπειδὴν δὲ παρηβήσῃ, τότε δὴ τότε, καταμαρανθείσῃς αὐτῇ τῆς ὥρας, ἀπρακτεῖ μὲν ἤδη περὶ τὴν θήραν, ἐτέρῳ δὲ τρόπῳ μέτεισι τὸ δύνα-σθαι πάλιν ἀθλίῳν λημμάτων ἐπινοεῖν πορισμοὺς. Ὡδὴ γὰρ αὐτῇ καὶ μέλος τὸ ἐπιτήδευμα γίνεται· ἐπιγάννυνται γὰρ κιθαριζούσῃ πολλοί. Ἐντεῦθεν αὐτῇ καὶ βραχεῖα τις ἔσθ' ὅτε τῆς παρελθούσης ζωῆς ἀνά-μνησις ἔσται, καὶ τὸ ἐν ἀκμαῖς αὐτῆς κάλλος ἐπαί-νοῦσι τινές. Τοιοῦτόν τι συμβήσεται τῇ Τυρίων, φη-σίν. Ἔσται γὰρ ὡς ἄσμα πόρνης ἐπιλελησμένης, καὶ οὐκέτι τὸν ἐν ἀρχαῖς ἔχουσα κόσμον. Ὡδὴ καὶ μέλος ἔσται πολλοῖς. Διαμεμνήσονται γὰρ τῶν πάλαι προσ-όντων αὐτῇ. Σὺ δὲ, ὦ Τύρος, καθάπερ παλαιά τε καὶ ἀφηβήσασα πόρνη, λάβε κιθάραν, ῥέμβευσον ὡς πόλις γενομένη καθάπερ τις πόρνη ἐπιλελησμένη. Ἀπομα-ρανθείσῃς γὰρ, ὡς ἔφην, τῆς τῶν γυναιῶν ὥρας, ἐπι-λανθάνονται ταύτης καὶ οἱ συνηρασμένοι ποτὲ, καὶ γεγονότες αὐτῆς ἐρασταί. Καλῶς τοίνυν κιθάρισον, καὶ πολλὰ ἄσον, ἵνα σου κἂν μνεῖα γένηται. 9Καὶ ἔσται μετὰ ἑβδομήκοντα ἔτη, ἐπισκοπὴν ποιήσει Θεὸς Τύρου, καὶ πάλιν ἀποκαταστήσε-ται εἰς τὸ ἀρχαῖον, καὶ ἔσται ἐμπόριον πάσαις ταῖς βασιλείαις τῆς οἰκουμένης, καὶ ἔσται αὐτῆς ἡ ἐμπορία, καὶ ὁ μισθὸς ἅγιον τὸ Κυρίῳ, καὶ οὐκ αὐτοῖς συναχθήσεται, ἀλλὰ τοῖς κατοικοῦσιν ἔναντι τοῦ Κυρίου· πᾶσα ἡ ἐμπορία αὐτῆς φαγεῖν καὶ πιεῖν, καὶ ἐμπλησθῆναι εἰς πλησμονὴν, μνη-μόσουν ἔναντι τοῦ Κυρίου.9 Δικαίᾳ ψήφῳ Θεὸς, ἰσόχρονον, ὡς ἔφην, τῇ αἰχμα-λωσίᾳ τῶν ἕξ Ἰσραὴλ καὶ τὴν τῶν Τυρίων ἐρήμωσιν ἐποίησατο. Ἐπειδὴ δὲ Κύρου μετὰ Περσῶν τε καὶ Μήδων κατὰ κράτος ἤρηκότος τὴν Βαβυλωνίων, ἅπα-σαν δὲ τὴν Χαλδαίων καταδηώσαντος χώραν, ἀνείθη μὲν τῆς αἰχμαλωσίας ὁ Ἰσραὴλ, ὑπενόστησε δὲ πάλιν εἰς τὴν ἑαυτοῦ, καὶ τὴν ἁγίαν κατώκηκε πόλιν. Ἀμνη-σικάκως δὲ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς, καὶ τῆς Τυρίων ἀπέστη-σε τὴν ὀργήν· συγκεκριότηκε δὲ πάλιν, καὶ ἀναπε-φοίτηκεν εἰς τὸ ἐν ἀρχαῖς, ἐμπόριόν τε καὶ κατάλυμα γέγονε, καθὰ καὶ πάλαι πάσαις ταῖς βασιλείαις τῆς γῆς. Πλὴν ἐπιτήρει τὴν διαφορὰν. Πάλαι μὲν γὰρ ὁ ἐκ τῆς ἐμπορίας μισθὸς συνεκομίζετο μόνοις τοῖς ταύτην ἐπιτηδεύουσι, καρποὶ ὅλως παρ' οὐδενὸς τὸ σύμπαν προσεκομίζοντο τῷ Θεῷ. Ἐπειδὴ δὲ κεκλημέ-νων τῶν ἐθνῶν εἰς τὴν διὰ πίστεως χάριν, ἔγνω καὶ αὐτῇ τὸν τῶν ὄλων Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴν, καὶ ναὸς ἅγιος ἐγήγερται παρ' αὐτοῖς, καὶ θεῖον ἔστη θυσιαστήριον, 70.533 οὐκ αὐτοῖς ἔτι μόνοις ὁ ἐκ τῆς ἐμπορίας συκομίζε-ται μισθός· ἀλλὰ γὰρ καὶ ἅγιον ἔσται τῷ Κυρίῳ, τοῦτ' ἔστιν, εἰς ἀνάθημα καὶ καρποφορίαν, ὥστε καὶ φαγεῖν καὶ πιεῖν ἔναντι Κυρίου. Πάλαι μὲν γὰρ τοὺς τῶν εἰδώλων καταλαμβάνοντες σηκοὺς, καὶ τὰ τῶν δαιμονίων τεμένη προσεκόμιζον μὲν θυσίας, πανηγύ-ρεις δὲ τὰς ἐπ' αὐτοῖς ἐπετέλουν, εἰς τιμὴν καὶ δόξαν τῶν ἰδίων σκευασμάτων· ἐπλανῶντο γὰρ ἔτι. Ἐπειδὴ δὲ, ὡς ἔφην, ἐγνώκασιν τὸν Θεὸν τὸν ἀληθινόν, ἅγιον μὲν τῷ Κυρίῳ γέγονεν ὁ τῆς ἐμπορίας μισθός, ἐσθί-ουσι δὲ καὶ πίνουσιν εἰς μνημόσουν ἔναντι Κυρίου, Θεῷ δηλονότι τὰ ἐφ' οἷς ἂν εὖ πράττοιεν ἀνατιθέντες χαριστήρια. 9Ἴδου Κύριος

καταφθείρει τὴν οἰκουμένην, καὶ ἐρημώσῃ αὐτήν, καὶ ἀνακαλύψει τὸ πρόσωπον αὐτῆς, καὶ διασπερῆ τοὺς οἰκοῦντας ἐν αὐτῇ.⁹ Φθάσας ἔφην ὅτι πεπόρθηται μὲν ἡ Ἱερουσαλήμ, συγκατεδηώθησαν δὲ αὐτῇ καὶ αἱ λοιπαὶ τῆς Ἰουδαίας πόλεις. Τὰ γε μὴν κύκλῳ καὶ περίοικα τῶν ἐθνῶν ἐπεμειδίῳν κειμένη, καὶ μονονουχὶ κατασεῖοντες ἐπ' αὐτῇ τὰς κεφαλὰς πλατὺ γελῶντες ἔφασκον, τῆς Ἀσσυρίῳν χειρὸς ἠττᾶσθαι Θεόν· καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ Ῥαψάκης Περσικῆς ἀλαζονείας ἀνάμεστος ὢν, τοῖς ἐν τῷ τείχει καθεζομένοις ἔφασκεν· "ὉΜὴ ἄπα- τάτω ὑμᾶς Ἐζεχίας λέγων, ὅτι ῥύσεται ὁ Θεὸς τὴν Ἱερουσαλήμ ἐκ χειρὸς μου."⁶ Οὐκοῦν ἐπειδήπερ ὁμοῦ τοῖς ἐκ Βαβυλῶνος καὶ τὰ ἕτερα τῶν ἐθνῶν τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν κατακερτομοῦντες ἔφασκον, οὐ δεδυνῆσθαι σώζειν αὐτοὺς τὸν πάλαι προεστηκότα, ταύτη τοι καὶ σφόδρα εἰκότως καὶ τῶν πεπλημμελημένων καὶ τῆς εἰς τοῦτο δυσσεβοῦς ἀθυροστομίας πραττόμενοι δίκας, δέδονται καὶ αὐτοὶ τοῖς Βαβυλωνίοις εἰς ἐρήμωσιν. Καὶ τὴν ἐφ' ἐκάστῳ τῶν ἐθνῶν ὄρασιν ὁ τῆς προφητείας ἡμῖν ἀφηγήσατο λόγος. Ὑποπεπτώκασι γὰρ τοῖς ἐκ θείας ὀργῆς κινήμασιν, ἀλλόφυλοί τε καὶ Μωα- βῖται, Δαμασκηνοὶ τε καὶ Αἰγύπτιοι, καὶ μὴν καὶ οἱ ἐκ τῆς ἐρήμου, Ἀζώτιοί τε καὶ Ἰδουμαῖοι, Τύρος τε πρὸς τούτοις, τελευταῖα τε καὶ ἡ Βαβυλῶν, καὶ ἄπα- σα δὲ τῶν Χαλδαίων ἢ γῆ, καθ' ὁμοίότητα τῶν ἄλλων ἠρήμωται, Κύρου τοῦ Καμβύσου καὶ Μανδάνης υἱοῦ κατεξανιστάντος αὐτῆς Ἀσσυρίου τε καὶ Μήδους. Ἀφηγησάμενος τοίνυν ὁ μακάριος προφήτης τὰ ἐκά- στῳ τῶν ὠνομασμένων ἐθνῶν ἐκ θείας ὀργῆς ἐπενη- νεγμένα, διὰ τῶν προκειμένων, μονονουχὶ τοῦ παντὸς λόγου ποιεῖται τὴν ἀνακεφαλαίωσιν, καὶ οἰκουμενι- κὴν ὀνομάζει φθορὰν τὴν κατὰ πολλῶν ἐθνῶν γενομέ- νην. Ταύτη τοί φησιν· Ἴδου Κύριος καταφθείρει τὴν οἰκουμένην, καὶ ἐρημώσῃ αὐτήν, καὶ ἀνακαλύψει τὸ πρόσωπον αὐτῆς. Οὐ γὰρ τοι μία καὶ δύο πεπτώκασι πόλεις, κατεφθάρησαν δὲ χῶραί τε καὶ ἔθνη κατὰ γε τοὺς ἤδη προειρημένους τρόπους. Καταφθερεῖ τοίνυν καὶ ἐρημώσῃ, φησὶ, τὴν οἰκουμένην, καὶ ἀνακαλύψει τὸ πρόσωπον αὐτῆς. Ἔως μὲν γὰρ ἀνεξικακεῖ καὶ ἀναβάλλεται τὰς δίκας ὁ τῶν ὄλων Θεὸς, διαλανθάνει πως καὶ ὁ τῶν ἀσεβῶν βίος, καὶ οἶονεὶ κέκρυπται τῆς ἐκάστου ζωῆς τὸ πρόσωπον, ἢ γουν ἢ ἐμφάνεια. Ἐπ- ἄγοντος δὲ τὴν ὀργὴν καὶ τὴν ἐκάστῳ πρέπουσάν τε 70.536 καὶ ὀφειλομένην ἐπιτιθέντος κόλασιν ἀπογυμνοῦται τῶν κολαζομένων τὸ πρόσωπον. Ὅποιοι γὰρ τινὲς εἰσι καὶ γεγόνασιν, ὁ τῆς τιμωρίας διαδείκνυσι τρόπος, εἴπερ ἐστὶν ἀληθὲς ὡς ἀποδώσει Θεὸς ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Χρῆναι δὲ οἶμαι κάκεῖνο εἰπεῖν. Ἐπει- δὴ γὰρ οἰκουμένην ὁ προφήτης ὠνόμασεν, ἔφη τε αὐ- τὴν καταφθαρήσεσθαι· καὶ μὴν καὶ εἰς ἐρημίαν ἐλ- θεῖν, βούλονταί τινες, ὡς ἐκ μερικῆς ἀγανακτήσεως ἐπὶ τὴν καθ' ὄλου καὶ κατὰ πάντων μεταφοιτῆσαι τῷ προφήτῃ τὸν λόγον· καὶ δὴ καὶ φασιν ὅτι τὰ συμβη- σόμενα τῷ κόσμῳ, καὶ κατὰ τὸν τῆς συντελείας και- ρὸν προαφηγεῖται σαφῶς. Χρῆ τοίνυν ἡμᾶς καὶ ταῖς ἐκείνων ἐννοίαις ἔπεσθαι δεῖν ἐλομένους διττὴν ποιεῖ- σθαι τὴν ἐφ' ἐκάστῳ τῶν λεγομένων τὴν ἀφήγησιν. Καταφθαρήσεσθαι τοίνυν τὴν οἰκουμένην φησὶ καὶ ἐρημωθήσεσθαι, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτῆς ἀποκαλυφθή- σεσθαι, φανερομένων δηλονότι τῶν ἐκάστῳ πεπρα- γμένων εἴτε ἀγαθῶν εἴτε φαύλων, διασπερῆ δὲ τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν αὐτῇ, καὶ εἰ μὲν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν φέροίτο τῆς ἐννοίας ἢ δύναμις νοήσεις ὅτι τῶν ὠνομασμένων χωρῶν εἰς ἐρημίαν ἐνηνεγμένων, οἱ ἐνοικοῦντες ἐν αὐταῖς, οἱ μὲν διεσπάρησαν, οἱ δὲ καὶ αἰχμάλωτοι γεγονότες τοῖς ἐλοῦσι δεδουλεύκασι, καὶ τὴν ἐνεγκοῦ- σαν ἀφέντες, μετακεχωρήκασι εἰς ἑτέρας. Εἰ δὲ ἐπὶ τῆς καθ' ὄλου κρίσεως, τὸ διασπαρήσεσθαι τοὺς ἐνοι- κοῦντας ἐν τῇ γῆ κατασημαίνειν ἂν τὸ διαιρεθήσεσθαι, καὶ τοῦτο διδάξει σαφῶς ὁ Σωτὴρ λέγων, ὅτι "Ὁταν καθίσῃ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου τῆς δόξης αὐτοῦ, στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων."⁶ Οὐκοῦν ἀντὶ τοῦ διελεῖν, ἦτοι ἀπομεριεῖν τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν τῇ γῆ, τὸ δια- σπερῆ

τέθεικεν ἐν αὐτοῖς. 9 Καὶ ἔσται ὁ λαὸς ὡς ὁ ἱερεὺς, καὶ ὁ παῖς ὡς ὁ Κύριος, καὶ θεράπεινα ὡς ἡ κυρία· ἔσται ὁ ἀγο- ράζων ὡς ὁ πωλῶν, καὶ ὁ δανείζων ὡς ὁ δανειζόμε- νος, καὶ ὁ ὀφείλων, ὡς ὃ ὀφείλει. Φθορᾶ κατα- φθαρήσεται ἡ γῆ, καὶ προνομῆ προνομευθήσεται ἡ γῆ, τὸ γὰρ στόμα Κυρίου ἐλάλησε ταῦτα.⁹ Κρατούσης εἰρήνης, πᾶσα πῶς ἀνάγκη καὶ τοῖς καθήκουσι νόμοις, θείοις τε καὶ ἀνθρωπίνους διοικεῖ- σθαι καὶ πόλεις καὶ χώρας, καὶ ἀξιομάτων καὶ ὑπερ- οχῆς σώζεσθαι τάξεις, ἐρρῶσθαί τε καὶ πλουτοῦσι τὸ πλουτεῖν, καὶ τοῖς ἐλευθέροις τὴν ἐλευθερίαν. Εἰ δὲ κατασκήψειαν αἱ τῶν πολεμίων φάλαγγες, καὶ βαρ- βαρικῆς ὠμότητος ἔργον μένηται πόλις, ἢ χώρα τυ- χὸν φυρμὸς ἔσται πραγμάτων, καὶ οὐδὲν ἐν τάξει λοιπόν. Φρουδῆ μὲν γὰρ ἱερέων τιμῆ, ἐν ἴσῃ δὲ τάξει παῖς καὶ κύριος, θεράπεινα καὶ κυρία, ὁ ἀγοράζων καὶ ὁ πωλῶν, ὁ δανείζων καὶ ὁ δανειζόμενος, ὁ ὀφεί- λων καὶ ὃ ὀφείλει· σημαίνεται δὲ διὰ τούτων ὁ πλου- σιος καὶ ὁ πένης. Χωρεῖ γὰρ ἐν ἴσῳ τρόπῳ κατὰ πάν- των ἢ φθορᾶ, καὶ ἢ προνομῆ, τοῦτ' ἔστιν, ἢ διαρπαγῆ καὶ ἢ προνόμεις. Κατασφραγίζει δὲ πρὸς ἀλήθειαν ὁ προφήτης τὸ εἰρημένον ἐπενεγκῶν· τὸ γὰρ στόμα Κυρίου ἐλάλησε ταῦτα. Ὅτι δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ θείου βήματος ἀπροσωπόληπτόν ἐστι τὸ κρίμα, τίς ὁ μὴ φάναι τολμῶν; Οὐ γὰρ ἀξιομάτων ὑπεροχὴ διασώζει τινὰς, εἰ μὴ τῆς ἐννόμου πολιτείας ἀγαθοὺς ἔχοι καρ- πούς· ὀνίνησι δὲ κατ' οὐδένα τρόπον ὁ πλοῦτος τοὺς ἐσχηκότας αὐτόν, ἀλλ' ἐν ἴσῳ καὶ ἐν τῇ τοιαῦδε τάξει παραστησόμεθα πάντες τῷ κριτῇ, κἂν εἴτε μικρὸς 70.537 καὶ μέγας, πλούσιός τε καὶ πένης. Οὐδὲ γὰρ ἐστι προσωποληψία παρὰ τῷ Θεῷ. Τοιοῦτόν τι καὶ ἐν τῷ Ἰωβ γέγραπται· "6 Μικρὸς καὶ μέγας ἐκεῖ ἔστι, καὶ θεράπων οὐ δέδοικε τὸν κύριον αὐτοῦ."⁶ 9 Ἐπένθησεν ἡ γῆ, καὶ ἐφθάρη ἡ οἰκουμένη, ἐπένθησαν οἱ ὑψηλοὶ τῆς γῆς· ἢ δὲ γῆ ἠνόμη- σεν διὰ τοὺς κατοικοῦντας αὐτήν.⁹ Στυγνὸν αἰεὶ πῶς ἐστὶ τοῖς πενθοῦσι τὸ σχῆμα, καὶ κατηφείας μεστοὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τε καὶ παρειαὶ, καὶ κατωχρῶν τὸ μέτωπον· πυρὸς γὰρ δίκην τὴν τοῦ ἀνθρώπου καταφλέγει καρδίαν ἢ ἐπὶ γε τοῖς τεθνεῶσι λύπη. Τοιοῦτόν τι παθοῦσαν ἔστι καὶ πόλιν ἰδεῖν ἤτοι γῆν τε καὶ χώραν κατελιγμένην ὑπὸ βαρβά- ρων· στυγνὰ γὰρ τὰ πάντα γίνεται, δαπανηθέντων μὲν ξίφεσι τῶν ἐν αὐταῖς, ἐμπερησμένων δὲ οἴκων, καὶ τὰ ἐκ τοῦ πολέμου πεπονθότων βλάβη. Οὕτω νοήσεις πενθῆσαι τὴν γῆν, ἥς τὰ τοιαῦδε παθούσης παθεῖν ἀναγκαῖον καὶ τοὺς ὑψηλοὺς ἐν αὐτῇ, τοῦτ' ἔστι, τοὺς περιφανεστέρους. Οὐ γὰρ δὴ μάλιστα, καὶ τιμῆς καὶ πλούτου καὶ τῶν ἄλλων ἐστερημένοι, τῶν ὅσα φιλεῖ τοῖς ἐνδόξοις ἀκολουθεῖν, φορτικωτέ- ραν ἔχουσι τὴν ἐν τοῖς πεπονθόσι λύπην, ἀνομῆσαι δὲ φησὶ τὴν γῆν διὰ τοὺς κατοικοῦντας αὐτήν. Ὅνο- μάζεται γὰρ, καὶ πόλις ἄνομος, καὶ μέντοι καὶ χώρα πλειστάκις, καίτοι τῆς ἀναισθήτου γῆς οὐκ εἰδυίας τὸ ἀνομεῖν, ἀπὸ δὲ γε τῆς τῶν οἰκούντων φαυλότητος ταύτην λαβοῦσαι τὴν κρίσιν. Ἐκλέξῃ δὲ πάλιν καὶ γενικῶς τὸν λόγον. Εἰ γὰρ καθά φησὶ τις τῶν ἀγίων μαθητῶν, γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαήσεται πάντα, κατὰ τὸν τῆς συντελείας καιρὸν, στυγνὸν ἔσται τὸ τῆς γῆς πρόσωπον, καὶ τοῖς ἐν πένθει προσεοικός. Ὡς δὲ ἄνομος γῆ, τοῦτ' ἔστιν, τοῖς ἀνό- μοις ὑπηρετήσασα καταπίμπραται. Καινοὺς γὰρ οὐ- ρανοὺς καὶ τὴν γῆν καὶ τὰ ἐπαγγέλματα αὐτοῦ προσδοκῶμεν, κατὰ τὸ γεγραμμένον, γράφει δὲ καὶ ὁ Παῦλος, ὅτι καὶ αὐτὴ ἢ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς, εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. 9 Διότι παρέβησαν τὸν νόμον, καὶ ἥλλαξαν τὰ προστάγματα διαθήκην αἰώνιον, διὰ τοῦτο ἀρὰ ἔδεται τὴν γῆν, ὅτι ἡμάρτησαν οἱ κατοικοῦντες αὐτήν.⁹ Ἀνανήφει πάλιν εἰς τὸ ἀκριβὲς τῆς προφητείας ὁ λόγος. Ἴνα γὰρ μὴ τινες οἴωνται τὰς δίκας ἐπάγειν ἀναιτίως τισὶ τὸν τῶν ὄλων Θεὸν τοῖς ἐξ ὀργῆς κινῆμασι συνάπτουσι τὰς αἰτίας, καὶ τὰ τῶν κολαζο- μένων ἐγκλήματα διαγγέλλουσι σαφῶς. Πενθήσει τοίνυν ἡ γῆ, διὰ ποίαν αἰτίαν; Διότι παρέβησαν τὸν νόμον καὶ παρέλυσαν διαθήκην αἰώνιον. Ταύ- τη τοί φησι· Καὶ ἐπάρατος ἔσται ἡ γῆ. Πεπλημμε-

λήκασι γὰρ οἱ κατοικοῦντες αὐτήν. Ἔοικε δὲ πάλιν ὁ προφήτης, ἐπειδὴ ταῖς ἄλλαις πόλεσιν ὁμοῦ ἦτοι χώραις καὶ ἡ τῶν Ἰουδαίων ἐξήτησε δίκας, πε- πόρηται γὰρ, ὡς ἔφην, τὰ τῶν ὑπὸ νόμον πλημ- μελήματα παρακομίζει εἰς μέσον· Παρέβησαν γὰρ τὸν νόμον, φησὶ, λόγου μὲν αὐτὸν ἀξιοῦντες οὐδενὸς οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, εἰς ἑτέραν δὲ ὡς περ τραπόμενοι τρί- 70.540 βον, καὶ προσέχοντες διδασκαλίαις ἐντάλμασιν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ γε τὸν καθ' ὅλου λόγον τὴν τῶν ἐννοιῶν ἀπόδοσιν ἀποφέροντες φαμέν, ὅτι δεδημιούρ- γηκεν ἐν ἀρχαῖς τὸν ἄνθρωπον ὁ τῶν ὅλων Θεὸς, ἐνεχάραξε δὲ φυσικὸν αὐτῷ νόμον, παιδαγωγοῦντα πρὸς εἶδησιν κακοῦ τε καὶ ἀγαθοῦ. Καὶ τοῦτο, οἶμαι, ἐστὶ τὸ διὰ τῆς Ἰωάννου φωνῆς εἰρημένον περὶ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· ὅτι "Ἔῃν τὸ φῶς τὸ ἀλη- θινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον."6 Τοῦτό τοι καὶ ἐν ἐσχάτοις καιροῖς, κατὰ γε φημί τοὺς τῆς ἐπιδημίας, γενέσθαι νοοῦμεν· γέ- γραπται γὰρ, ὅτι "Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, φησὶ Κύριος, διδοὺς νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τὰς καρδίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς."6 Τοῦτο τοίνυν τὸν ἐμφύτως ἡμᾶς πηδαλιουχοῦντα νόμον πρὸς εἶδησιν ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ παρέβησαν οἱ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἥλλαξαν τὰ προστάγματα. Ἐκτισμένοι γὰρ ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς, ἐτρέποντο πρὸς φιλοσαρκίας καὶ φρόνημα τὸ ἐπίγειον. Ταύτη τοι καὶ ἐπάρατος ἡ γῆ γέ- γονεν. Προσκεκρούκασι γὰρ τῷ Δημιουργῷ διὰ πλεί- στων ὄσων πλημμελημάτων οἱ κατοικοῦντες αὐτήν. 9 Διὰ τοῦτο πτωχοὶ ἔσονται οἱ ἐνοικοῦντες ἐν τῇ γῇ, καὶ καταλειφθήσονται ἄνθρωποι ὀλίγοι.9 Ἐπειδὴ γὰρ, φησὶν, ἐπάρατος γέγονεν ἡ γῆ, διὰ τοι τὸ πλείστην ὄσιν ἐν αὐτῇ γενέσθαι τὴν ἀνομίαν, ταύτη τοι καὶ ἀδοκῆτῳ πτωχεῖα πεφορτισμένοι, διασωθήσονται μόλις· καταλειφθήσονται γὰρ βραχεῖς τε καὶ εὐαρίθμητοι. Καὶ ταυτὶ μὲν τόγε ἦκον εἰς τὸ γράμμα, καὶ τὸ τῆς ἱστορίας ἐξωφανές. Πρὸς διάνοιαν δὲ τὴν ἐσωτάτω πάλιν ἐκεῖνό φαμεν, ὅτι πάντη τε καὶ πάντως οἱ ἐπὶ τοῦ θείου βήματος ἐπὶ πολλοῖς ἄγαν πλημμελήμασι καταγνωσθήσομενοι πτωχοὶ πάντως ἔσονται, καὶ ἐν ἐνδείᾳ τῶν ἀνωθεν ἀγαθῶν, καὶ γυμνοὶ τῆς ἐλπίδος τῆς τοῖς ἀγίοις ἠὺτρεπισμένης· κατοικήσονται γὰρ εἰς ἄδου κολασθησόμενοι, καὶ καταλειφθήσονται ὀλίγοι, τοῦτ' ἔστιν, οἱ διὰ δι- καιοσύνης εὐαρεστήσαντες τῷ Θεῷ, καὶ πλοῦτον ἔχοντες τὸν ἐξ ἀγαθῶν ἀνδραγαθημάτων· εὐαρίθμη- τοι δὲ οὗτοι κατὰ γε τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνήν, ὅτι "Ἐπολλοὶ μὲν κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί."6 9 Πενθήσει οἶνος, πενήσει ἄμπελος, στενάξουσι πάντες οἱ εὐφραϊνόμενοι τὴν ψυχὴν· πέπαυται εὐφροσύνη τυμπάνων, πέπαυται αὐθάδεια καὶ πλοῦτος ἀσεβῶν· πέπαυται φωνὴ κιθάρας, ἠσχύνθησαν, οὐκ ἔπιον οἶνον, πικρὸν ἐγένετο τὸ σίκερα τοῖς πίνουσιν. Ἡρημώθη πᾶσα πόλις, κλείσει οἰκίαν τοῦ μὴ εἰσελθεῖν. Ὁλολύζετε περὶ τοῦ οἴνου πανταχῇ· πέπαυται πᾶσα εὐφροσύνη τῆς γῆς, καὶ καταλειφθήσονται πόλεις ἔρημοι, καὶ οἶκοι ἐγκαταλελειμμένοι ἀπολοῦνται.9 Ἐπητιᾶτο πλειστάκις ὁ τῶν ὅλων Θεὸς τοὺς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, ὡς ἀφόρητα μὲν πεπλημμεληκό- τας, ὅτι δὲ κολασθήσονται ταύτη τοι προεγνωκότας μὴ μὴν ἐλομένους ἀποκρούεσθαι τὴν ὄργην τοῖς μετ- εγνωκόσι πόνοις. Ἔφη γὰρ ὅτι Καὶ ἐκάλεσε Κύριος

Σαβαὼθ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ κλαυθμὸν, καὶ κοπετὸν, καὶ ξύρησιν, καὶ ζῶσιν σάκκων, αὐτοὶ δὲ ἐποίησαντο 70.541 εὐφροσύνην καὶ ἀγαλλίαμα, σφάζοντες μόσχους καὶ θύοντες πρόβατα, ὥστε καὶ φαγεῖν κρέα καὶ πιεῖν οἶνον λέγοντες· "Ἐφάγωμεν καὶ πίωμεν, αὐριον γὰρ ἀποθνήσκομεν."6 Καὶ μὴν δι' ἑτέρου προφήτου, φη- σὶν· "Ἐοὶ καθεύδοντες ἐπὶ κλινῶν ἐλεφαντίνων καὶ κατασπαταλῶντες ἐν ταῖς στρωμααῖς αὐτῶν. Οἱ ἐσθίοντες ἐρίφους ἐκ ποιμνίων, καὶ μοσχάρια ἐκ μέ- σου βουκολίων γαλαθηνᾶ, οἱ πίνοντες τὸν διυλισμένον οἶνον, καὶ τὰ πρῶτα μύρα χριόμενοι, καὶ οὐκ ἔπα- σχον οὐδὲν ἐπὶ τῇ συντριβῇ Ἰωσήφ."6 Οὐκοῦν εἰς πολλὴν ἄγαν ἐξιτηλίαν ἀπονενευκότες ἐτρέφον οὐκ ἐν καιρῷ, καίτοι δέον ἀσχετοῖς δακρύοις καταβρέ- χειν τὴν παρεῖαν, καὶ ἀμνηστειᾶν αἰτεῖν τῶν ἡμαρ- τημένων,

ἐπενήνεκται δικαίως αὐτοῖς τὰ ἐκ τοῦ πολέμου βλάβη· καὶ οἱ πάλοι τρυφῶντες παρ' ἐλπίδα περιπεπτώκασι συμφοραῖς. Πεπένθηκεν ἡ ἄμπελος, καὶ οὐκ αὐτὸ τὸ φυτὸν, ἀλλ' οἱ τὸν ἐξ αὐτοῦ πίνοντες καρπὸν, οἱ πάλοι, φησὶν, εὐφραινόμενοι τὴν ψυχὴν κατοιμῶξοι, καὶ ὄλολυγὴ μᾶλλον αὐτοῖς ἔσται τὸ ἐπιτήδευμα. Πέπαυται γὰρ εὐφροσύνη τυμ- πάνων, πέπαυται αὐθάδεια καὶ πλοῦτος ἀσεβῶν. Αὐ- θάδειαν δέ φησι τὴν ὑπεράγαν ὄφρυν, ἦτοι τὴν ἀλα- ζονείαν. Καταλήγει δὲ καὶ τὰ ἐκ τοῦ πλούτου φησὶ, καὶ φωνὴ κιθάρας, καὶ πικρὸν τὸ σίκερα τοῖς τρυ- φῶσι ποτέ, ἔρημοί τε πόλεις καὶ οἴκοι γεγόνασι. Πέπαυται γὰρ πᾶσα εὐφροσύνη τῆς γῆς, εἰ δὲ δὴ καὶ ἐπ' αὐτῆς διαλογίζοιτο τις τοῦ αἰῶνος συντελείας, καθ' ἣν ὁ τῆς κρίσεως ἔσται καιρὸς, ἐρεῖ δὴ πάλιν· ὅτι παρελάσει πᾶσα τῶν ἐν κόσμῳ τρυφή, καὶ στε- ναγμὸς ἔσται μᾶλλον καὶ βρυγμὸς ὀδόντων τῶν εἰς ἄδου κατοικησομένων· καὶ ὠφελήσει μὲν ὁ πλοῦτος οὐδὲν τοὺς ἐσχηκότας αὐτὸν, ἀργήσει δὲ πᾶσα τρυφή, καὶ πεπαύσεται τὰ σωματικὰ, μᾶλλον δὲ καὶ εἰς πι- κρὸν τοῖς φιλαμαρτήμοσι ἐκβήσεται τέλος, ἢ τριπό- θητος αὐτοῖς φιλοσαρκία ποτέ. Ἀποτίσουσι γὰρ λό- γος τῶ πάντων κριτῆ· ὡς γὰρ ὁ σοφώτατος γράφει Παῦλος, τοὺς πάντας ἡμᾶς δεῖ φανερωθῆναι ἔμπρο- σθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἔπραξεν εἴτε ἀγαθὸν, εἴτε φαῦλον. 9^{ον} Ὁν τρόπον ἐάν τις καλαμήσεται ἐλαίαν, οὕτω καλαμηθήσονται αὐτούς· καὶ ἐάν παύσῃ ὁ τρυ- γητὸς, οὗτοι φωνῆ βοήσονται.⁹ Δείκνυσι πάλιν ὡς ἐκ τῶν ἐν ὄψει καὶ ἐμφανεστά- των παραδειγμάτων τῆς τῶν πολεμίων δυστροπίας τὸ ἀπηνὲς φειδομένων οὐδενός, οὔτε μὴν ἀνασχομένων ἄμοιρον τῆς ἐνούσης αὐτοῖς ὠμότητος διαφεῖναι τινά. Ἀκριβεῖ γὰρ ὀφθαλμῷ κατασκέπτονται τὸ φυτὸν, οἱ τὸν ἐκ τῶν ἐλαίων ζητοῦντες καρπὸν· καὶ εἴ που τι πέσοι, τριποθήτως ἀρπάζουσι, καὶ μέχρι μιᾶς συλλέγουσιν· οὕτω, φησὶν, αὐτοὺς καλαμήσονται, πανωλεθρία καταφθείροντες οἱ πολέμοι, κἂν ὁ τρυ- γητὸς παύσῃται, οὗτοι φωνῆ βοήσονται. Ὡς ἐξ ἔθους δὲ πάλιν τοῦ πράττεσθαι πεφυκότος ἐπὶ ταῖς τοῦ τρυγητοῦ συντελείαις δέχεται καὶ τοῦτο. Οἱ γὰρ τοι τρυγῶντες ὅταν εἰς τοῦτο καταλήξαιαν πόνων, χαί- ροντες ἀλαλάζουσι, καὶ ἄγροικόν τινα συνθέντες ὠδὴν, ἀποφέρονται τῶν χωρίων. Ὅταν τοίνυν, φησὶν, ἅπαν- 70.544 τας οἱ πολέμοι καλαμήσονται καὶ καταλείψουσι παντελῶς οὐδένα, τότε καθάπερ πεπαυμένου τοῦ τρυγητοῦ, φωνῆ βοήσονται καταλαλάζοντες δηλονότι τῶν κειμένων καὶ πεπτωκόσιν ἐπιγαννύμενοι. Φαμὲν δὴ πάλιν εἰς τὴν ἐσωτάτω βλέποντες ἔννοϊαν, ὅτι κατὰ τὸν τῆς κρίσεως καιρὸν οὐδεὶς ἔσται τῶν ἀνο- σίως βεβιωκότων ὃς δυνήσεται λαθεῖν. Ἄλλ' οἱ μὲν πολιτευσάμενοί τε καὶ διαζήσαντες ὀρθῶς καὶ ἐννό- μως εἰς τὰ ἄνω βαδιοῦνται μονάς· οἱ γε μὴν βέβηλοί τε καὶ πονηροὶ πυρὸς ἔσονται παμφάγου τροφή. Ἀκριβῆς οὖν ἔσται, φησὶ, τῶν τοιούτων ἡ συλλογὴ, καὶ τοῦτο διδάξει λέγων αὐτὸς ὁ Σωτὴρ· "Ὅμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνη βληθείση εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους συναγαγούση, ἣν ἀναβιβάσαντες, καὶ ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν καθίσαντες συν- ἔλεξαν καλὰ εἰς ἄγην, τὰ δὲ σαπρὰ ἔξω ἔβαλον."⁶ Ἀκριβῆς οὖν ἔσται, φησὶ, τῶν ἀνοσίων ἢ ζήτησις, καταλειφθήσεται δὲ τὸ σύμπαν οὐδεὶς τῶν οὕτως βε- βιωκότων· παραδείξει γὰρ ἅπαντας τοῖς εἰς τοῦτο τεταγμένοις ἀγγέλοις ὁ καρδίας εἰδὼς καὶ νεφρούς. 9^{Οἱ} δὲ καταλειφθέντες ἐπὶ τῆς γῆς εὐφρανθή- σονται ἅμα τῇ δόξῃ Κυρίου.⁹ Ἀκριβῆ τὴν κατάσκεψιν ἔσεσθαι λέγων τῶν ἐν ἁμαρτίαις κατειλημμένων, ὡς μηδένα δύνασθαι διαλαθεῖν, οὐκ ἔᾶ καταθραύεσθαι τοῖς εἰς τοῦτο δείμασι τὸν ἀσεβῆ καὶ φιλόθεον. Κἂν γὰρ εἰ λέγοιτο κατὰ πάντων ἰέναι τὰ ἐξ ὀργῆς, ἀλλ' οὖν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς οὐ διόλλυσι τὸν δίκαιον μετὰ ἀσεβῶν. Καὶ τοῦτο διδάσκει λέγων διὰ φωνῆς Ἰεζεκιήλ· "Ὅτι ἐάνθρω- που, γῆν ἐφ' ἣ ἐπάγω κρίμα αἵματος, κἂν ὧσιν ἐν μέσῳ αὐτῶν Νῶε καὶ Δανιήλ καὶ Ἰώβ, οὗτοι ἐν τῇ δικαιοσύνῃ αὐτῶν σωθήσονται, ἢ δὲ γῆ ἔσται εἰς ὄλε- θρον."⁶ Καὶ μὴν καὶ ἐτέρωθι φησὶν ὁ αὐτὸς ἡμῖν προφήτης· τεθεᾶσθαι μὲν

ἄνδρα ποδὴρη ἐνδεδυμένον, καὶ ζώνην ἔχοντα, καὶ ἕξ ἄνδρας ἐρχομένους ὀπίσω αὐτοῦ· καὶ ἐκάστου φησὶν ὁ πέλυξ ἐν τῇ χειρὶ αὐ- τοῦ, καὶ εἶπεν· "Ἐπορεύεσθε εἰς τὴν πόλιν ὀπίσω αὐτοῦ, καὶ κόπτετε καὶ μὴ φείδεσθε, καὶ μὴ ἐλεή- σητε πρεσβύτερον, νεανίσκον, καὶ νῆπια, καὶ γυναῖ- κας ἀποκτείνετε εἰς ἐξάλειψιν, ἐπὶ δὲ πάντας ἐφ' οὓς ἔστι τὸ σημεῖον, μὴ ἐγγίσητε, καὶ ἀπὸ τῶν ἁγίων ἄρξασθε." Ἐπειδὴ δὲ οἶμαι δεῖν οὐκ ἀβασανίστους ἔαν τὰς τοῦ προφήτου φωνὰς, φέρε λέγωμεν, τί δὴ ποτε Νῶε τε καὶ Ἰὼβ τεθνεώτων ἤδη, τάχα δέ που καὶ αὐτοῦ τοῦ Δανιήλ, σωθήσεσθαι φησὶν αὐτοὺς ἐν τῇ ἰδίᾳ δικαιοσύνῃ, καὶ τοι τῆς ἄλλης ἀπάσης γῆς, καθ' ἣς ἂν ἡ τοῦ θανάτου ψῆφος ἐκφέροιο, κατα- φθειρομένης. Ἔοικε τοίνυν τῷ μὲν Νῶε παρειακάζειν τοὺς διὰ πίστεως τῆς εἰς Θεὸν εὐαρεστοῦντας αὐτῷ· τῷ γε μὴν Δανιήλ τοὺς σοφούς τε καὶ διορατικούς· Ἰὼβ δὲ πάλιν τοὺς διὰ γε τῆς ὑπομονῆς, δῆλον δὲ ὅτι τῆς εἰς πᾶν ὀτιοῦν τῶν ἐπαινουμένων, εὐαρε- στοῦντας αὐτῷ. Δαπανώσης τοίνυν, φησὶ, τῆς ὀργῆς τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, οὐχὶ μόνης τῆς Ἰουδαίων, ἀλλὰ γὰρ καὶ τῆς τῶν ἔθνῶν, οἱ καταλειφθέντες καὶ κρίσει δικαίᾳ τοῦ πάντα τὰ καθ' ἡμᾶς ταλαντεύοντος Θεοῦ διαφυγόντες τὸν ὄλεθρον εὐφρανθήσονται ἅμα τῇ 70.545 δόξῃ τοῦ Κυρίου· ἡσθήσονται γὰρ ἀνασεσωσμένοι διὰ τῆς ἀρρήτου δόξης τοῦ τῶν ἁγίων προεστηκότος, καὶ ἀνατειχίζοντος τὸν εὐσεβῆ τῇ παρ' αὐτοῦ φειδοῖ τε καὶ χάριτι. Προσθήσομεν δὲ τοῖς εἰρημένοις κάκεينو. Κατὰ γὰρ τοὺς τῆς συντελείας τοῦ παρόν- τος αἰῶνος καιρὸν, καταπεμφθήσονται μὲν εἰς ἄδου κολασθησόμενοι οἵτινες τῶν ἐκτόπων ἐπιτηδευμάτων γεγόνασιν ἐρασταί. Οἱ γε μὴν καταλειφθέντες, τοῦτ' ἔστιν, οἱ δίκαιοι εὐφρανθήσονται ἅμα τῇ δόξῃ Κυ- ρίου, συνέσονται γὰρ τῷ Χριστῷ ὅς ἐστι δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. Ἐφη γὰρ αὐτὸς, ὅτι "Ἐγὼ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ ἔργον ἐτελείωσα ὃ δέδωκάς μοι, ἵνα ποιήσω αὐτό." Ἐκαὶ μὴν καὶ αὐτὸς που φησὶν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τῷ μακαρίῳ Μωσῆ· Ζῶ ἐγὼ, καὶ ζῆ τὸ ὄνομά μου, ἢ μὴν ἐμπλησθήσεται τῆς δόξης Κυρίου πᾶσα ἡ γῆ. Ἐμπέλησται γὰρ τὰ πάντα Χριστοῦ. 9Ταραχθήσεται δὲ τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης. Διὰ τοῦτο ἡ δόξα Κυρίου ἐν ταῖς νήσοις ἔσται τῆς θαλάσσης, τὸ ὄνομα Κυρίου ἔνδοξον ἔσται.9 "Ὑδωρ καὶ θάλασσαν αἰνιγματωδῶς ὀνομάζει τῶν ἔθνῶν τὴν πληθύν. Ἔθος γὰρ τοῖς ἁγίοις προφήταις τοῦτο δρᾶν. Καὶ γοῦν ὁ μακάριος Δαβὶδ περὶ τῆς γῆς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ φησὶν· "Ἐκείνη ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη καὶ εὐρύχωρος, ἐκεῖ ἐρπετὰ ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς, ζῶα μικρὰ μετὰ μεγάλων· ἐκεῖ πλοῖα διαπορεύεται, δράκων οὗτος ὃν ἔπλασας ἐμπαίζειν αὐτῷ." Ἐκαὶ οὐ δὴ πού φαμεν ὡς περὶ τῶν ἐν τῇ θαλάσῃ νηχομένων ὁ λόγος ἦν αὐτῷ, οὔτε μὴν τὰς τῶν ἰχθύων διαφορὰς ὑπεμφαίνειν ἠθέλεν, ἀλλ' οὐδὲ δράκοντά τινα σωμα- τικόν τε καὶ αἰσθητὸν τοῖς τῆς θαλάσσης ὕδασι ἐνεῖναί φαμεν. Δηλοῖ δὲ, ὡς ἔφην, διὰ γε τούτων ἡμῖν τὴν ἐν τῷδε τῷ βίῳ τύρβην, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ τὸν ἐν σάλῳ βίον· καὶ μὴν καὶ δράκοντα, τοῦτ' ἔστιν, τὸν Σατανᾶν, ὃς πάντας περιείσιν ἀνθρώπους, καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην περινοστεῖ, ταῖς τῶν ἁγίων ἐπιβουλεύων ψυχαῖς. "Ὑδωρ τοίνυν θαλάσσης τὴν τῶν ἔθνῶν ὀνομάζει πληθύν· νήσους δὲ τάχα που τὰς πόλεις. Καὶ δὴ καὶ ταραχθήσεσθαι φησὶν ἅπαν- τας τοὺς ἐν αὐταῖς, τῆς θείας ὀργῆς ἐπιπηδῶσης αὐτοῖς. Τὴν γε μὴν τοῦ Χριστοῦ δόξαν ἐν ἀπάσαις ἔσεσθαι φησὶ κατὰ τινα τρόπον. Ἐπιγνώσκονται δὲ ὅτι τοῖς θείοις νεύμασι πεπόρθηται δὲ καὶ διολώ- λασι, καὶ τῷ πάντα ἰσχύοντι διὰ τῆς ἐνούσης αὐτοῖς ἀνοσιότητος οὐ μετρίως προσκεκρουκότες δέδονται πρὸς ἐρήμωσιν. Καταγνώσκονται δὲ πάντῃ τε καὶ πάντως τῶν ἰδίων θεῶν, κατ' οὐδένα τρόπον ἐπαμυ- νάντων αὐτοῖς. Τοῦτο δὲ ἦν ἕτερον οὐδὲν, ἢ τὴν τοῦ Κυρίου δόξαν εἰς ὕψος αἵρεσθαι μέγα. Ἔοικε δὲ τῶν προφητικῶν προαγορεύσεων ὁ σκοπὸς μεταφοιτῆσαι λοιπὸν ἐπὶ τὸ Χριστοῦ μυστήριον, καὶ τῆς ἐσομένης δι' αὐτοῦ σωτηρίας ποιῆσθαι τὴν ἀνάμνησιν. Οἱ γὰρ τοι, φησὶ, καταλειφθέντες ἐπὶ γῆς εὐφρανθήσονται ἅμα τῇ δόξῃ Κυρίου· "Ἐσεσώμεθα γὰρ οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ ἃ ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ

τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος, καὶ οὐ διὰ τῆς ἐν νόμῳ σκιάς δικαιούμενοι."6 Δικαιοὶ γὰρ ἡμᾶς ἦκιστα μὲν ὁ νόμος, ἀπαλλάξει δὲ μᾶλλον πλημμελημάτων ἢ διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος χάρις, καὶ τῆ τῶν ἐσομένων 70.548 ἀγαθῶν ἐλπίδι κατευφραίνουσα καταπαίει πλουσίως. Προσδοκῶμεν γὰρ ὅτι καὶ αὐτῷ συνεσόμεθα τῷ Χριστῷ, ὃς ἔστι δόξα τοῦ Πατρὸς, καθάπερ ἔφην ἀρτίως. Ἐπειδὴ δὲ ἐκ περάτων εἰς πέρατα τῆς ὑπ' οὐρανὸν, ὁ τῶν ἁγίων ἀποστόλων διαπεφοίτηκε λόγος, μεθιστὰς μὲν τὰ ἔθνη τῆς πολυθέου πλάνης, προσκομίζων δὲ τῆ χάριτι τῆ διὰ Χριστοῦ τεταράχθαι φησὶ τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης, τοῦτ' ἔστι, τοὺς κατὰ πᾶσαν τὴν ὑφ' ἡλίῳ λαούς. Ταράττονται δὲ ξενοφονούμενα, καὶ τῆς μὲν ἀρχαίας ἀπαίροντα πλάνης, μεθορμιζόμενα δὲ πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν. Ταύτη τοί φησιν· Ἡ δόξα Κυρίου ἐν ταῖς νήσοις ἔσται τῆς θαλάσσης. Νήσους δὲ, ὡς γε οἶμαι, φησὶ τὰς ἀγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, αἱ καθάπερ ἐν θαλάσῃ τῷδε τῷ κόσμῳ κείμεναι, τῆς ἐν αὐτῷ τύρβης ἀνεχούσας τε καὶ ὑπερφέροντας Χριστοῦ διασώζοντος, καὶ τοῖς τῶν διωγμῶν κύμασιν οὐκ ἐῶντος αὐτὰς περιθραύεσθαι. Ἐπειδὴ γὰρ αἰνιγματωδῶς θάλασσαν ὀνομάζει τὰ ἔθνη, ταύτη τοι τοῦ λόγου τροπὴ νουεχῶς ἐπόμενος, νήσους ὀνομάζει τὰς ἐκκλησίας ἐν αἷς ἢ δόξα τοῦ Θεοῦ θαυμάζεται. 9Κύριε ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ἀπὸ τῶν περύγων τῆς γῆς τέρατα ἠκούσαμεν, ἐλπίς τῷ εὐσεβεῖ.9 Τῶν καταλειφθέντων ἐπὶ τῆς γῆς καὶ εὐφραίνωμένων ἅμα τῇ δόξῃ Κυρίου, καὶ τῶν ἐν αὐταῖς κατοικούντων νήσοις, φησὶ δὲ ταῖς ἐκκλησίαις, εἰσκομίζει τὸ πρόσωπον ὁ προφήτης ἡμῖν ἐν τούτοις, τὸν τῶν ὄλων δοξολογούντων Θεὸν καὶ λεγόντων· Ἐκ περύγων τῆς γῆς ἀκούσατε τέρατα, καὶ πρὸς γε τούτῳ πεπιστευκότων ὅτι ἔσται τοῖς εὐσεβοῦσιν ἐλπίς ἀγαθὴ τοῦ δικαιωθῆσεσθαι παρ' αὐτοῦ, καὶ μὴν καὶ πλουσίως μετασχεῖν τῆς ἡμερότητος αὐτοῦ. Πτέρυγας δὲ τῆς γῆς εἰκόσιν ὀνομάζειν τοὺς ἀγίους μυσταγωγούς, ὧν τοῖς λόγοις μονονουχὶ καὶ περούμενοι τὰ ἄνω φρονουῦμεν, τῶν ἐπιγείων ἀναπηδῶντες πραγμάτων, καὶ τὸ γεῶδες καὶ σαρκικὸν ἀφέντες φρόνημα τὸ πολίτευμα ἔχομεν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἐκ τῶν οὕτω νοουμένων τῶν περύγων τῆς γῆς τέρατα ἠκούσαμεν τὰ διὰ Χριστοῦ, φησὶ δηλονότι. Μεμυσταγωγῆμεθα γὰρ τοῖς τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ εὐαγγελιστῶν συγγράμμασι, καὶ τὰς διὰ τοῦ Σωτῆρος θεοσημείας μανθάνοντες, ἐδραιωτάτην ἔχομεν ἐν αὐτοῖς τὴν πίστιν, τεθαροσῆκαμέν τε καὶ ἀρηρότως διακείμεθα καὶ πιστεύομεν, ὅτι καὶ καλὴ λίαν ἢ τῶν εὐσεβούντων ἐλπίς προσδοκῶμεν γὰρ τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν, καὶ τὰς τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν ἠύτρεπισμένας τιμάς τε καὶ δόξας. 9Καὶ ἐροῦσιν· Οὐαὶ τοῖς ἀθετοῦσιν, οἱ ἀθετοῦντες τὸν νόμον· φόβος καὶ βόθυνος, καὶ παγὶς ἐφ' ὑμᾶς τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ἔσται, ὁ φεύγων τὸν φόβον ἐμπεσεῖται εἰς τὸν βόθυνον, ὁ δὲ ἐκβαίνων ἐκ τοῦ βοθύνου ἀλώσεται ἐκ τῆς παγίδος.9 Τίνες ἐροῦσιν; Οἱ καταλειμμένοι που πάντως ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ εὐφραίνόμενοι ἅμα τῇ δόξῃ Κυρίου, καὶ οἱ κατοικοῦντες τὰς νήσους, ἦτοι τὰς Ἐκκλησίας. Ἐροῦσι δὲ τίσι; Τοῖς ἀθετοῦσι τὸν νόμον, τοῦτ' ἔστι, τοῖς μὴ πιστεύουσιν. Εἰ γὰρ ἐπίστευον τῷ Μωσῇ, ἐπίστευον ἂν τῷ Χριστῷ, περὶ γὰρ αὐτοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν. Ὅρα δὲ ὅπως τὴν πίστιν παρα70.549 δεξάμενοι, νουθετοῦσιν εὐθὺς τοὺς ἀθετοῦντας τὸν νόμον, καὶ τὸν ἐκ τῆς ἐσομένης ἐπ' αὐτοῖς κολάσεως ἐπανατείνουσι φόβον, καὶ καταπτοοῦσι τοῖς δείμασι προαπαγγέλλοντες τὰ ἐσόμενα. Φόβος γὰρ, φησὶ, καὶ βόθυνος καὶ παγὶς, τοῦτ' ἔστι, πᾶν εἶδος κακῶν ἐφ' ὑμᾶς, καὶ ἀπόνευσις οὐκ ἔσται τῆς συμφορᾶς. Ἄλλ' εἰ καὶ τις τὸ δέ τι διαφύγοι τυχὸν τῶν κακῶν ὑφ' ἐτέρου ληφθήσεται, καὶ πάντη τε καὶ πάντως ἐνὶ τῶν ἐνηνεγμένων ἀλώσεται κακῶν. Τοῦτο δὲ παθεῖν τοῖς Ἰουδαίοις συμβέβηκε, μετὰ τὸν τοῦ Σωτῆρος σταυρὸν, πεπορθημένης αὐτοῖς τῆς χώρας, πόλεων τε καὶ οἰκῶν κατασεσεισμένων· καὶ μακρὸν ἕκαστα λέγειν εἰδόσι μάλιστα τοῖς τῆς Ἐκκλησίας τροφίμοις. 9Ὅτι θυρίδες ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀνεῶχθησαν, καὶ σεισθήσεται τὰ θεμέλια τῆς γῆς. Ταραχῇ ταραχθήσεται ἢ γῆ, καὶ ἀπορία

ἀπορηθήσεται ἡ γῆ. Ἐκλινεν καὶ σεισθήσεται ἡ γῆ πᾶσα ὡς ὄπωρο- φυλάκιον, ὡς ὁ μεθύων καὶ κραπαλῶν, καὶ πε- σεῖται, καὶ οὐ μὴ δύνανται ἀναστήναι, κατ- ἴσχυσε γὰρ ἐπ' αὐτῆς ἡ ἀνομία.⁹ Ἀποδίδωσι τὴν αἰτίαν τῶν ἔσεσθαι προαπηγγελ- μένων, καὶ ὅτι πικραῖς καὶ ἀνεξιτήτοις περιπεσοῦν- ται συμφοραῖς. Ἐφη γὰρ ὅτι φόβος καὶ βόθυνος καὶ παγὶς ἐφ' ὑμᾶς· καὶ ὅτι τὸν βόθυνον εἴ τις διαφύγοι ἀλώσεται ὑπὸ τῆς παγίδος. Ποία τοίνυν ἡ τοῦδε πρό- φασις; Θυρίδες, φησὶν, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἠνεώχθησαν, τοῦτ' ἔστιν, ἐπεσκέψατο ὁ Θεὸς τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς. Ἔως μὲν γὰρ ἀνεξικακεῖ τοῖς εἰωθόσι πλημμελεῖν, οἰονεῖ πως δοκεῖ καὶ μὴ ἐφορᾶν, κεκλειῆσθαι δὲ μᾶλλον ὁ οὐρανός. Ἐπειδὴ δὲ κατασκέπτεται τῶν ἐπὶ γῆς τὰς ὁδοὺς, τότε δὴ τότε, καθάπερ θυρίδων ἀνεωγμένων, ἐν ὀφθαλμοῖς ποιεῖται τοὺς ὄντας ἐπὶ τῆς γῆς· ἐπι- φέρων δὲ τὰς αἰτίας τοῖς ἐκάστου πλημμελήμασιν ἀναλόγως, θορύβου τὰ πάντα· καὶ δέους ἀναμεστοῖ, καὶ οἶον ἐκ μέθης ἅπαντες οἱ ἐπὶ τῆς γῆς πρὸς πᾶν εἶδος διαρρίπτοῦνται κακῶν. Ἐπενήνεκται δὲ χρησί- μως τὸ φάναι καθάπερ τι τῶν ἐν ἀγροῖς ὄπωροφυ- λακίων σεσαλευσθαι τὴν γῆν· τὸ ὅτι κατίσχυσεν ἐπ' αὐτῆς ἡ ἀνομία. Ἔως μὲν γὰρ φορητὰ πλημμελοῦσιν οἱ ἐπ' αὐτῆς ἀναδύεται τὰς δίκας, καὶ χαλινοῖ τὴν κί- νησιν ὁ τῶν ὅλων Θεός. Ἀσχέτου γε μὴν τῆς ἀπάντων δυσσεβείας γεγεννημένης πᾶσά πως ἀνάγκη, καὶ ἐπ- οπτεύεσθαι παρὰ Θεοῦ τὴν γῆν, καὶ κατισχυούσης ἐπ' αὐτῆς ἀνομίας, μεθύειν τρόπον τινὰ καὶ κραπα- λᾶν, καὶ πρὸς πᾶν εἶδος καταδονεῖσθαι συμφορᾶς. 9Καὶ ἐπάξει ὁ Θεὸς ἐπὶ τὸν κόσμον τοῦ οὐρανοῦ τὴν χειρα, καὶ ἐπὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς. Καὶ συνάξουσι καὶ ἀποκλείσουσιν εἰς ὄχρῳμα καὶ εἰς δεσμοτήριον, διὰ πολλῶν γενεῶν ἐπισκοπῆ ἔσται αὐτῶν, καὶ τακίησεται ἡ πλίνθος, καὶ πεσεῖ- ται τὸ τεῖχος.⁹ Λαμπρὸν καὶ τοῦτο κατόρθωμα τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Μονογενοῦς. Ἔδει γὰρ, ἔδει λοιπὸν ἐπιλάμψαντος τοῦ τῆς δικαιοσύνης ἡλίου, τὸν νοητὸν ἐκεῖνον δια- σκίδνασθαι σκότον, ὃν ταῖς ἀπάντων καρδίαις ἐνέχεεν ὁ Σατανᾶς. Ἐσκότισε γὰρ τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ ἀνέπεισε προσκυνεῖν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα. Ἐμερίζοντο γὰρ οἱ πλα- νώμενοι τὰ τοῦ κόσμου στοιχεῖα. καὶ οἱ μὲν τὸν ἥλιον 70.552 ἐπεγράφοντο θεὸν, οἱ δὲ τὴν σελήνην, ἕτεροι δὲ τῶν ἀστέρων τῶν καθ' ἡδονήν. Νενοσήκασιν δὲ ταυτηνὴ τὴν δυσσεβείαν καὶ αὐτοὶ τῶν Ἰουδαίων οἱ δῆμοι. Καὶ γοῦν ἔφη πού Θεὸς τὰς ὑπὲρ αὐτῶν ἱκετίας ἀναφέ- ροντί ποτε τῷ προφήτῃ Ἰερεμίᾳ· "6Καὶ σὺ μὴ προσ- εύχου περὶ τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ μὴ ἀξίου, καὶ μὴ προσέλθῃς μοι περὶ αὐτῶν ἐν δεήσει καὶ προσευχῇ, ὅτι οὐκ εἰσακούσομαι. Ἡ οὐχ ὄρᾳς τί οὗτοι ποιοῦσιν ἐν ταῖς πόλεσιν Ἰούδα, καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς Ἱερουσαλήμ; Οἱ υἱοὶ αὐτῶν συλλέγουσι ξύλα, καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν καίουσι πῦρ, καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν τρίβουσι σταῖς τοῦ ποιῆσαι χαυῶνας τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἔσπεισαν σπονδὰς θεοῖς ἄλλοτριόις ἵνα παροργίσωσί με."6 Καὶ μὴν καὶ δι' ἑτέρου προφήτου πρὸς αὐτοὺς φησι· "6Μὴ σφάγια καὶ θυσίας προσηνέγκατέ μοι ἐν τῇ ἐρήμῳ τεσσαράκοντα ἔτη, οἶκος Ἰσραὴλ, λέγει Κύριος; Καὶ ἀνελάβετε τὴν σκηνὴν τοῦ Μωλὸχ, καὶ τὸ ἄστρον τοῦ θεοῦ Ῥεφάν· πρὸς τύπους οὓς ἐποίη- σατε προσκυνεῖν αὐτοῖς."6 Ἐπάξει τοίνυν, φησὶν, ὁ Θεὸς ἐπὶ τὸν κόσμον τοῦ οὐρανοῦ τὴν χειρα, τοῦτ' ἔστι, διασκεδάσει τοὺς προσκυνοῦντας τῷ κόσμῳ τοῦ οὐρανοῦ, ἡλίῳ τέ φημι καὶ σελήνῃ καὶ ἄστροις. Εἰ- κὸς δὲ δὴ τὴν σύμπασαν εἰδωλολατρείαν ὡς ἐκ μέ- ρους ἐν τούτοις κατονομάζεσθαι. Πέπαυται γὰρ τὸ προσκυνεῖν τοῖς τοῦ κόσμου στοιχείοις ἀναδειχθέντος Χριστοῦ. Κόσμου δὲ τοῦ οὐρανοῦ καὶ αὐτὸν εἶναι νοοῦντες τὸν τῆς ἀμαρτίας εὐρέτην καὶ πατέρα, τοῦτ' ἔστι, τὸν Σατανᾶν, κατ' εὐθὺ τάχα πού τῆς ἀληθείας ἤξομεν. Εἴρηται γὰρ περὶ αὐτοῦ· Πῶς ἐξ- ἔπεσεν ἐξ οὐρανοῦ ὁ Ἐωσφόρος ὁ πρῶτ' ἀνατέλλων;"6 Ἐπειδὴ δὲ ἅπαξ διάτοι τὴν ἀρχαίαν, καὶ τὴν πρὸ τῆς ἀποπτώσεως αὐτοῦ δόξαν Ἐωσφόρῳ παρεικάζεται, κόσμον αὐτὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ νῦν ὁ προφητικὸς ἡμῖν ὀνομάζει λόγος. Ἐπενεχθήσεσθαι δὲ τὴν χειρὰ φησιν, οὐχὶ δὴ μόνῳ τῷ κόσμῳ τοῦ

οὐρανοῦ, ἀλλὰ γὰρ καὶ τοῖς βασιλεῦσι τῆς γῆς, τοῦτ' ἔστι, τοῖς ἐκ τῆς πλεονεξίας κεκρατηκόσι τῆς ὑπ' οὐρανὸν, δηλὸν δὲ ὅτι τοῖς κοσμοκράτορι τοῦ αἰῶνος τούτου, ταῖς πονη- ραῖς καὶ ἀντικειμέναις δυνάμεσι. Βεβασιλεύκασι γὰρ τῆς γῆς, ἰδίους ἀποφῆναντες προσκυνητὰς τοὺς ἐν αὐτῇ, καὶ τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης ὀλιγωρῆσαι παντε- λῶς ἀναπέσαντες. Τούτους τοιγαροῦν τοὺς ἐξ ἀπάτης καὶ ψεύδους καὶ πλεονεξίας κεκρατηκότας ἤγουν βα- σιλεύσαντας συνάξουσι καὶ ἀποκλείσουσιν εἰς ὄχρω- μα καὶ εἰς δεσωτήριον. Κατέπεμψε γὰρ αὐτοὺς εἰς τὸ τῆς κολάσεως δεσωτήριον τοῦ Σωτῆρος ἢ δύναμις, εἰς τὸ ἄφυκτον ὄχρωμα. Καὶ γοῦν παρεκάλουν οἱ δαίμονες προσιόντες αὐτῶ, ἵνα μὴ προστάξῃ αὐτοῖς εἰς τὴν ἄβυσσον ἀπελθεῖν. Προσεπάγει δὲ καὶ φησιν ὁ προφήτης, ὅτι διὰ πολλῶν γενεῶν ἐπισκοπῆ ἔσται αὐτῶν τετυραννεύκασι μὲν γὰρ ἀπὸ καταβολῆς κό- σμου, καὶ οὐ διαλελοίπασι τῇ θείᾳ τε καὶ ἀπορ- ρήτῳ πολεμοῦντες δόξῃ. Παρέτεινε δὲ τὰ τῆς ἀπο- νοίας αὐτοῖς, καὶ μέχρι τοῦ καιροῦ τῆς ἐπιδημίας τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ. Ἐπισκοπῆς δὲ λοιπὸν ἐπ' αὐτοῖς γενομένης κατεκλείσθησαν εἰς δεσωτήριον. Πλὴν διὰ πολλῶν τοῦτο πεπόνθασι 70.553 γενεῶν, τακήσεσθαι δὲ τὴν πλίνθον, καὶ πεσεῖσθαι τὸ τεῖχος φησι, τείχει παρεικάζων τάχα που τὸν Σατα- νᾶν. Δεινὸς γὰρ εἰς ἀντίστασιν καὶ οἶον πόλις εὐ- πυργοτάτη· ἀλλ' ἦλω καὶ πέπτωκε Χριστοῦ κατα- σεῖοντος. Οὐ γὰρ ἦν δύνασθαι τὴν ἄμαχον αὐτοῦ διεκδύναμι. Ὅτι δὲ καθηρημένου καὶ πεπτω- κότες τοῦ Σατανᾶ, κατηρήμωται τὰ τῆς εἰδωλολα- τρείας παίγνια, καὶ κέκληνται διὰ πίστεως εἰς ἐπί- γνωσιν ἀληθείας οἱ πάλοι πλανώμενοι, μονονουχὶ διαρπαζούσης αὐτοὺς τῆς πανσθενοῦς δεξιᾶς, διδάξει λέγων αὐτὸς ὁ Σωτήρ· "6" Ἡ πῶς δύναται εἰς τὴν οἰ- κίαν εἰσελθεῖν τοῦ ἰσχυροῦ, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον δῆσῃ τὸν ἰσχυρὸν, καὶ τότε διαρπάσῃ τὰ σκεύη αὐτοῦ;"6 Ἔθος δὲ τῇ θεο- πνεύστῳ Γραφῇ τοὺς ἄγαν ἀλκιμωτάτους, καὶ τείχει καὶ πόλεσι παρεικάζειν, καθάπερ ἀμέλει καὶ πρὸς τὸν μακάριον προφήτην Ἰερεμίαν. Ἐφη γὰρ που Θεός· "6" Ἰδοὺ τεθείκασιν ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ ὡς πόλιν ὄχυρὰν, καὶ ὡς τεῖχος χαλκοῦν ὄχυρὸν ἅπασι τοῖς βασιλεῦσι τῆς γῆς, καὶ πολεμήσωσί σε καὶ οὐ μὴ δύνωνται πρὸς σέ, διότι μετὰ σοῦ εἰμι τοῦ ἔξαι- ρεῖσθαί σε, λέγει Κύριος."6 Διαμεμνησθαι δὲ ἀναγ- καῖον, ὅτι Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, τοὺς πέντε τῶν ἔθνῶν βασιλεῖς κατὰ κράτος ἔλων, καὶ νενικηκῶς κατέκλεισεν ἐν σπηλαίῳ, καὶ προσεκύλισε λίθους ἀποφράττων αὐτοῖς τὴν διαδρομήν. Εἰκὼν δὲ ἦν ἀποφράγματος ἀληθοῦς. Κατεκλείσθησαν γὰρ εἰς ὄχρωμα καὶ εἰς δεσωτήριον διὰ τῆς Χριστοῦ ἰσχύος αἱ πονηραὶ καὶ ἀντικείμεναι δυνάμεις αἱ κατακρατήσασι ποτε τῆς ὑπ' οὐρανοῦ. Συγκατηργήθη δὲ αὐτοῖς, καὶ τὸ μέγα καὶ ἄρρητόν ποτε τεῖχος, τοῦτ' ἔστιν, ὁ Σατανᾶς. Κέκληνται δὲ οὕτω διὰ πίστεως οἱ πλανώμενοι πρὸς τὸ εἰδέναι λοιπὸν τὸν ἀληθῶς καὶ φύσει τῶν ὄλων δημιουργὸν καὶ Θεὸν καὶ Κύριον. Ἰστέον δὲ ὅτι ταῦτά τινες ἀποφέρουσι καθ' ἑτέραν διάνοιαν ἐπὶ τὸν κόσμον τοῦ οὐρανοῦ, καὶ φασιν, ὅτι κατὰ τὸν τῆς συντελείας καιρὸν ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς. Χρῆναι δὲ οἴμαι τοῖς θεωρήμασιν ἐπομένως, καὶ εὖ μάλα συνηρμοσμένως τὰς τῶν προκειμένων ἐκάστοτε διανοίας ἀποπεραίνεσθαι. 9 Ὅτι βασιλεύσει Κύριος ἐν Σιών, καὶ ἐν Ἱερου-σαλήμ, καὶ ἐνώπιον τῶν πρεσβυτέρων δοξασθή- σεται.⁹ Σιών ἐρμηνεύεται ὑψηλὴ, καὶ σκοπευτήριον, ἤγουν Ἱερουσαλήμ, ὄρασις εἰρήνης. Σκοπευτήριον οὖν τὸ ἀληθές καὶ μὴν καὶ εἰρήνης ὄρασις, εἶη ἂν κατὰ γε τὸ ἀληθές ἢ Ἐκκλησία Χριστοῦ. Ἐν αὐτῇ γὰρ ἡ τῶν θείων αὐτοῦ μυστηρίων ὑψηλοτάτη κατάσκεψις πράττεσθαι φιλεῖ, καὶ μὴν καὶ ἡ τῆς εἰρήνης ὄρασις. Εἰρήνην δὲ εἶναί φαμεν τὸν Χριστὸν, ὃν ἐκτῆς θεο- πνεύστου Γραφῆς ἐπιγινώσκομεν, γεγραφότος περὶ αὐτοῦ πανσόφου Μωσέως, καὶ πρὸς γε τούτῳ τῶν ἀγίων προφητῶν. Περιηρημένης τοιγαροῦν τῆς βε- βήλου καὶ μυσσαρᾶς εἰδωλολατρείας, καὶ ἐκποδῶν γεγονότος τοῦ προσκυνεῖσθαι τὴν κτίσιν, κατακε-

κλεισμένων δὲ καὶ εἰς ὄχρωμα καὶ εἰς δεσποτήριον τῶν ἐκ πλεονεξίας κεκρατηκότων τῆς ὑπ' οὐρανὸν, κατατετηγμένου τε τοῦ τείχους, καὶ ἐκ βάθρων αὐτῶν κατασεσειμένου, κατὰ γε τὰς ἤδη προαποδο- θείσας ἐννοίας, βασιλεύσει Κύριος ἐν Σιών, καὶ ἐνώ- πιον τῶν πρεσβυτέρων δοξασθήσεται. Πρεσβυτέρους 70.556 δὲ, ὡς γε οἶμαι, φησὶν ἐν τούτοις τοὺς τελείους τὴν φρένα, καὶ οἶονεὶ τὸν νοῦν πεπολιωμένον ἔχοντας, ὡς δύνασθαι κατιδεῖν τοῖς τῆς καρδίας ὄμμασι, τῶν περὶ αὐτοῦ μυστηρίων τὸ βάθος. Τούτοις καὶ ὁ σοφὸς Ἰωάννης ἐπιστέλλει λέγων· "Ἐγράψω ὑμῖν, πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς."6 Ἄλλ' οἱ γνόντες, θαυμάζουσι καὶ ἀνάπτουσι δόξαν αὐτῷ τὴν θεοπρεπῆ, βασιλέα καὶ Κύριον τῶν ὄλων ὁμολογοῦντες ὑπάρχειν αὐτόν. Ὅτι δὲ τῆς τοῦ διαβόλου τυραννίδος εἰς ἅπαν ἐξηρημένης βεβασίλευκεν ὁ Χριστὸς, διδάξει λέγων αὐτὸς, ὅτε τῆς ἀπάντων ζωῆς ἀντίλυτρον ἑαυτὸν προσεκόμισε τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, τὸν τίμιον ὑπὲρ ἡμῶν ὑπομένων σταυρόν· "Ἐνῶν κρίσις ἐστὶ τοῦ κό- σμου τούτου, νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβλή- θήσεται ἔξω· κἀγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἑμαυτόν."6 Οὐκοῦν τοῖς ἰδίους καθυπέταξε σκῆπτροις τοὺς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν, προεκβε- βληκῶς τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου. Τὸ δὲ τῆς ἐκβολῆς ὄνομα, τῆς κατὰ πάντων πλεονεξίας κατα- σημαίνειν ἔοικε τὴν ἀνατροπὴν.

{1ΒΙΒΛΙΟΝ Γ'. ΤΟΜΟΙ Ε' ΤΟΜΟΣ Α'.}1

9Κύριε ὁ Θεὸς μου, δοξάσω σε, καὶ ὑπνήσω τὸ ὄνομά σου, ὅτι ἐποίησας θαυμαστὰ πράγματα, βουλήν ἀρχαίαν ἀληθινήν· γένοιτο, Κύριε.9 Ἐν μὲν τῷ τετελεσμένῳ βιβλίῳ μακρὸς τῷ προφήτῃ γέγονε λόγος, καὶ διὰ κεκρυμμένων ἐννοιῶν ἐρχόμενος, περὶ τε τῆς τοῦ διαβόλου σκαιότητος, καὶ τῆς ἐσομένης ἐπ' αὐτῷ κολάσεώς τε καὶ δίκης, καὶ προσέτι καὶ ἀνατροπῆς τῶν πονηρῶν καὶ ἀντικειμένων δυνάμεων. Προσετίθει δὲ τούτοις, καὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ βασιλείας τὴν ἀνάρρησιν. Ἐφη γάρ, ὅτι βασιλεύσει Κύριος ἐν Σιών, καὶ ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐνώπιον τῶν πρεσβυ-τέρων δοξασθήσεται. Τούτων τοιγαροῦν ἀπάντων ἕνεκα περιχαρείας ἔμπλεως ὁ προφήτης γίνεται, καὶ τὸν τῶν οὕτω τεθαυμασμένων ἀποτελεσθῆν καταγε- ραίρει ταῖς εὐφημίαις. Ταύτη τοί φησι· Κύριε ὁ Θεὸς μου, δοξάσω σε, καὶ ὑμνήσω τὸ ὄνομά σου, βουλήν ἀρχαίαν καὶ ἀληθινήν, καὶ τεθαυμασμένα πεποίηκας πράγματα. Ἐπειδὴ δὲ περὶ τῶν οὕτω γεγονότων κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τὸ Ἐποίησας φησὶν, ὅτι μὲν οὕτω γέγο- νεν, ἔσται γε μὴν πάντη τε καὶ πάντως ὑποδηλοῖ, προ- σιθεῖς τὸ γένοιτο, Κύριε. Τοῖς μὲν γὰρ τῆς διανοίας ὄμμασιν, ὡς ἐνεστηκότα τὸν τῆς ἐπιδημίας κατεθεῶντο καιρὸν, ἠγνόουν δὲ οὐδαμῶς οὕτω παρόντα, ὡς ἀρχαίαν δὲ γε βουλήν, καὶ θαυμαστὰ πράγματα τῆς ἐνανθρω- πήσεως τοῦ Μονογενοῦς ἀποκαλεῖ τὸ μυστήριον, καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς τοῖς ἀνὰ πᾶσαν κατωρθωμένα τὴν γῆν 70.557 "Ἐσεσώμεθα γὰρ ἐν Χριστῷ, προεγνωσμένου μὲν πρὸ καταβολῆς κόσμου, φανερωθέντος δὲ ἐπ' ἐσχά- τοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς,"6 καθά φησιν ὁ σοφώτατος Παῦλος· "Ἐοὐ γὰρ νέον, ἢ ἀρτιφανὲς τὸ τοῦ Χριστοῦ μυστήριον, ἀλλὰ προώριστο μὲν πρὸ τῆς τοῦ κόσμου καταβολῆς, πεφανέρωταί γε μὴν ἐν καιροῖς ἰδίους."6 9Ὅτι ἔθηκας πόλεις εἰς χῶμα, πόλεις ἰσχυράς, τοῦ πεσεῖν αὐτῶν τὰ θεμέλια· τῶν δὲ ἀσεβῶν πόλις εἰς τὸν αἰῶνα οὐ μὴ οἰκοδομηθῆ.9 Τῆς ἀληθινῆς καὶ τοῦτο βουλή, καὶ τῶν ἀμωμή- των σκευμάτων τοῦ πάντα ἰσχύοντος Θεοῦ, τὸ κατα- σεισθῆναι πόλεις ὀχυράς, γενέσθαι δὲ καὶ εἰς χῶμα, καὶ οἶον ἐκ βάθρων αὐτῶν ἀναμοχλευθῆναι, καὶ ἐλ- πίδος ἔξω γενέσθαι, ἧς οὐ δυνήσονται ἀνασφῆλαί ποτε. Οὐ γὰρ μὴ, φησὶν, εἰς τὸν αἰῶνα οἰκοδομηθῆ. Πόλεις δὲ εἶναί φαμεν τὰς κατασεσειμένας, οὐχὶ δὴ που πάντως τὰς αἰσθητὰς, ἧγουν ἀνθρώπους

τοὺς ἐν αὐταῖς· οἰόμεθα δὲ μᾶλλον ἐκάστην τῶν πονηρῶν, καὶ ἀντικειμένων δυνάμεων, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων, ὠνομάσθαι πόλιν τὸν Σατανᾶν, καὶ τοῦτο ἰσχυράν. Ἔθος γὰρ τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ πύργοις, καὶ τεί- χεσιν ἢ καὶ πόλεσιν ἔσθ' ὅτε παρεικάζειν τοὺς ἄγαν ἀλκιμωτάτους, καθάπερ ἀμέλει καὶ προλαβόντες εἴ- πομεν, ὅτι τέθειται παρὰ Θεοῦ, καὶ ὁ μακάριος προ- φήτης Ἰερεμίας, ὡς πόλις ὄχυρά, καὶ ὡς τεῖχος χαλκοῦν ὄχυρόν. Ἀναδεδειγμένου δὲ καὶ ἐπιλάμψαν- τος τῷ κόσμῳ τοῦ Ἐμμανουήλ, ἀνήρηται μὲν τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων τὸ ἀνόσιον στίφος, ἐξ αὐτῶν δὲ κατεσείσθη βαράθρων [αλ. βάρθρων] ὁ Σατανᾶς, πέ- πτωκε δὲ οὕτως ὡς ἀτελευτήτῳ περιπεσεῖν ἀσθε- νεία, καὶ κατ' οὐδένα καιρὸν ἀναστήσεσθαι τε καὶ ἀνανεῦσαι προσδοκᾶν. 9 Διὰ τοῦτο εὐλογήσει σε ὁ λαὸς ὁ πτωχός, καὶ πόλεις ἀνθρώπων ἀδικουμένων εὐλογήσουσί σε. Ἐγένου γὰρ πάση πόλει ταπεινῇ βοηθός, καὶ τοῖς ἀθυμήσασι δι' ἔνδειαν σκέπη ἀπὸ ἀνθρώ- πων πονηρῶν ῥύση αὐτούς· σκέπη διψῶντων, καὶ πνεῦμα ἀνθρώπων ἀδικουμένων. εὐλογήσουσί σε ὡς ἄνθρωποι ὀλιγόψυχοι διψῶντες· ἐν Σιών, ἀπὸ ἀνθρώπων ἀσεβῶν οἷς ἡμᾶς παρέδωκας.9 Κέκληται μὲν εἰς ἐπίγνωσιν Θεοῦ διὰ τῆς ἐν νόμῳ παιδαγωγίας ὁ Ἰσραὴλ, καὶ πεπλούτηκε τὰ παρὰ Θεοῦ. Σέσωσται γὰρ, καὶ τὴν τῆς ἐπαγγελίας κε- κληρονόμηκε γῆν. Ἡ δὲ γε τῶν ἄλλων ἐθνῶν ἀμέ- τρητος οὕσα πληθὺς τῶν κατὰ πᾶσάν φημι τὴν ὑπ' οὐρανὸν, ἀλλότριος παντελῶς τῶν πνευματικῶν, καὶ ἄνωθεν καθειστήκεισαν ἀγαθῶν, ἄγευστοι τῶν παρὰ Θεοῦ χαρισμάτων, γυμνοὶ τρόπον τινὰ καὶ ἀνείμονες, οὐ τὴν θείαν ἀνέχοντες σκέπη, οὐ τὴν ἐξ ὕψους περιβολὴν, οὐ πλοῦτον εἰς νοῦν τὸν ἐξ ἀρετῆς, οὐχ ἕτερόν τι τῶν ὅσα ἐστὶν ἐπαίνου μεστὰ, καὶ τοῦ παντὸς ἀξιοῦται θαύματος. Ἐπειδὴ δὲ καὶ αὐτὸς ἐπέφανεν ὁ Χριστὸς, καὶ τῆς τοῦ διαβόλου πλεονεξίας ἐξελὼν προσκεκόμικε τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, καὶ τὸ τῆς ἀληθείας πεπλουτήκασι φῶς, τῆς παρ' αὐτοῦ δόξης τὴν μέθεξιν, τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας τὴν μεγαλειό- 70.560 τητα τὰς ὑπὲρ γε τούτων χαριστηρίους ὠδὰς ἀνα- πέμπουσι τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ. Οὐκοῦν ἐπειδήπερ, φησὶν, ὦ Δέσποτα, καὶ βουλὴν ἀρχαίαν καὶ ἀληθῆ ἐποίησας ἀνακεφαλαιωσάμενος τὰ πάντα ἐν τῷ Χρι- στῷ, καὶ καταφωτίσας μὲν τοὺς ἐν σκότῳ, καθελὼν δὲ τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ αἰῶνος τούτου· καίτοι καθάπερ τινὰς πόλεις οὕτως ἰσχυρὰς εὐλογήσει σε ὁ λαὸς ὁ πτωχός, ὅλαι τε πόλεις δοξολογήσουσί σε. Ἀπάσαις γὰρ γέγονας βοηθός, καὶ σκέπη τοῖς διὰ πτωχείαν τῶν πατρικῶν ἀγαθῶν ἀφορήτως λελυπη- μένοις· ἐρρύσω τε αὐτοὺς ἀπὸ πονηρῶν ἀνθρώπων. Ἦσαν γὰρ οὕτω καὶ ἐν τῇ Σιών ὀλιγοψυχήσαντές τινες, καθάπερ ἀμέλει ἄνθρωποι δεδιψηκότες. Καὶ τάχα που διὰ τούτων ἡμῖν ὁ προφήτης ἐκεῖνο δηλοῖ. Ἦσαν γὰρ, ἦσαν καὶ ἐν τῷ Ἰσραὴλ οἱ τὴν τοῦ Σω- τῆρος διψῶντες ἐπιδημίαν, καὶ τὸν τῶν ὅλων Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴν ἐπιθυμοῦντες ἰδεῖν· ὁποῖός τις ἦν Συμεὼν ὁ δίκαιος, ὅτε τεχθέντα τὸν Ἰησοῦν εἰς χεῖ-ρας λαβὼν ἔφασκε· "6Nῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, Δέσποτα, κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ, ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἠτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν. Φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραὴλ."6 Καὶ μὴν καὶ ὁ μακάριος Ζαχαρίας ὁ Ἰωάννου πατὴρ ἀγίου Πνεύ- ματος ἔμπλεως γεγονὼς ἐδοξολόγει βοῶν· "6Εὐλογη- τὸς Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησε λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ, καὶ ἤγειρε κέρασ σωτηρίας ἡμῖν ἐν οἴκῳ Δαβὶδ παιδὸς αὐτοῦ, καθὼς ἐλάλησε διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ, σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν μισούντων ἡμᾶς· ποιῆσαι ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ μνησθῆναι διαθήκης ἀγίας αὐτοῦ. Ὅρκον ὃν ὤμοσε πρὸς Ἀβραάμ τὸν πατέρα ἡμῶν· τοῦ δοῦναι ἡμῖν ἀφόβως ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν ῥυσθέντας λατρεύειν αὐτῷ ἐν ὀσιό- τητι καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν."6 Ὅρας ὅπως ἀρχαία καὶ ἀληθινὴ βουλή γέγονε τοῦ Θεοῦ, καὶ Πατρὸς, καὶ τοῖς ἁγίοις πατράσιν ἐπηγγελμένη. Τὸ ἀναδειχθῆναί φημι σω- τηρίαν τῷ κόσμῳ τὸν

Ἐμμανουήλ, ὃς γέγονε πνεῦμα ἀνθρώπων ἀδικουμένων. Ἀναπεπνεύκασι γὰρ ἐξ ἐχθρῶν, καὶ ἐρρύσθησαν ἀπὸ ἀνθρώπων ἀσεβῶν, οἷς καὶ παραδέδονται. Καὶ εἰ μὲν ἐπὶ τῶν ἔθνῶν τις τὰς τοιαύτας ἐκλάβοι φωνὰς, ἀνθρώπους κεκλήσθαι φαμεν, τοὺς πάλαι κρατοῦντας τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἀνοσίους δαίμονας, ὧν τὸ ἀσθενὲς εὖ μάλα κατασημαίνεται, διὰ τοῦ καὶ ἀνθρώπους αὐτοὺς ὀνομάζεσθαι. Εἰκὸς δὲ δὴ πού καὶ τοὺς παρ' αὐτοῖς ψευδοδιδασκάλους, καὶ τοὺς καλουμένους ἱερομύστας, ἢ καὶ ποιητὰς καὶ λογάδας, καὶ τοῖς παρ' Ἑλλησι τετιμημένης εὐγλωττίας εὐρετὰς ἀνθρώπους κεκλήσθαι πονηροὺς, ὡς διὰ τῆς ἐνούσης αὐτοῖς εὐστομίας τοῖς τῆς ἀπωλείας ἐνιέντας τέλμασι τοὺς ἀπατωμένους. Εἰ δὲ δὴ περὶ τῶν ἐξ Ἰσραὴλ λέγοιτο ταυτὶ, πονηροὺς ἀνθρώπους εἶναί φαμεν τοὺς καθηγεῖσθαι λαχόντας, Γραμματέας τέ φημι καὶ Φαρισαίους· οἱ τὴν τῆς ἱεροσύνης ἔχοντες δόξαν, καὶ τὴν ἐντεῦθεν εὐ-70.561 κλειάν τε ὁμοῦ καὶ δυναστείαν ἀνειμμένοι τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως ἔλαβον. Καὶ οὔτε αὐτοὶ πεπιστεύκασιν, οὔτε μὴν ἑτέρους συγκεχωρήκασιν τοῦτο δρᾶν· παραδέδονται δὲ τοῖς μὲν ἐν νόμῳ καθηγηταῖς οἱ ὑπὸ χεῖρα λαοὶ, τοῖς γε μὴν ἀκαθάρτοις δαίμοσιν οἱ πλανώμενοι, Θεοῦ παθεῖν αὐτοὺς τὴν παράδοσιν ἐπιτρέψαντος, καθάπερ ἀμέλει καὶ εἰς ἀδόκιμον νοῦν παραδίδονται τινες ἀναξίους ἑαυτοὺς ἀποφήναντες τῆς παρ' αὐτοῦ φειδοῦς καὶ ἐπικουρίας. 9Καὶ ποιήσει Κύριος Σαβαώθ πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν· ἐπὶ τὸ ὄρος τοῦτο πίνονται εὐφροσύνην, πίνονται οἶνον· χρίσονται μύρω ἐν τῷ ὄρει τούτῳ. Παράδος ταῦτα πάντα τοῖς ἔθνεσιν. Ἡ γὰρ βουλή αὕτη ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη.⁹ Προειρηκὼς ὅτι βασιλεύσει Κύριος ἐν Σιών καὶ ἐν Ἱερουσαλήμ, ὡς ἐξ ὁμοιότητος τῶν ἐν αἰσθήσει καὶ ὁρατῶν πραγμάτων μυστικὴν ἐξυφαίνει διάνοιαν· ὑψηλὴ γὰρ καὶ σκοπευτήριον ἡ Σιών, ὄρασις μὲν γὰρ εἰρήνης Ἱερουσαλήμ ἐρμηνεύεται. Ἀμφότερα δὲ ἐστὶ ταῦτα κατὰ ἀλήθειαν, ἢ Ἐκκλησία Χριστοῦ· ὑψηλὴ γὰρ καὶ περίοπτος, καὶ οἶνον ἐν ὄρει κειμένη. Καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον ὑψηλὴ νοεῖται πρὸς ἡμῶν, χθαμαλὸν γὰρ οὐδὲν ἐν αὐτῇ, καὶ τῶν γηγίνων πραγμάτων ἀνώκισται λίαν. Γέγραπται γὰρ ὅτι "6Τοῦ Θεοῦ οἱ κραταιοὶ τῆς γῆς σφόδρα ἐπήρθησαν."⁶ Ὑψηλὰ δὲ ὁμοίως καὶ τὰ ἐν αὐτῇ θεῖα τε καὶ ἀληθῆ δόγματα. Περὶ Θεοῦ γὰρ ὁ λόγος, ἦτοι περὶ τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος ἰσχνὸς καὶ ἀπεξεσμένος καὶ εἰς μόνην τετραμμένος τὴν ἀλήθειαν. Ὁραταὶ δὲ πάλιν ἐν αὐτῇ ὁ Χριστὸς ὃς ἐστὶν εἰρήνη. Ποιήσει τοίνυν, φησὶ, Κύριος Σαβαώθ, καὶ οὔτι πού μόνους τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, ὡς ἀγαπητοῖς διὰ τοὺς πατέρας καὶ ἐξείλεται γένους, ἀλλὰ γὰρ πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, τουτέστι, τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν ὑπ' οὐρανόν. Ποιήσει δὲ τί; Πίνονται, φησὶν, εὐφροσύνην, πίνονται οἶνον· χρίσονται μύρω ἐν τῷ ὄρει τούτῳ. Ἔοικε δὲ διὰ μὲν τῆς εὐφροσύνης ὑποδηλοῦν τὸ ἰλαρὸν ἐν ἐλπίδι, δῆλον δὲ ὅτι τῇ ἐν Χριστῷ συμβασιλεύομεν γὰρ αὐτῷ, καὶ τὰ ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον ἀποκερδαίνοντες ἀπάσης εἴσω θυμηδίας ἐσόμεθα. Διὰ δὲ γε τοῦ οἴνου, τὴν μυστικὴν εὐλογίαν ὑποδηλοῦν, καὶ τῆς ἀναιμάκτου θυσίας τὸν τρόπον, ἦν ἐν ταῖς ἀγίαις ἐκκλησίαις ἀποπληροῦν εἰθίσμεθα. Τὸ δὲ γε μῦρον ἡμῖν κατασημῆνειν εὖ μάλα τὴν τοῦ ἀγίου Πνεύματος χρίσιν. Γράφει γὰρ ὁ σοφὸς Ἰωάννης· "6Καὶ ὑμεῖς χρίσμα ἔχετε ὑπὸ τοῦ Ἁγίου· καὶ οὐ χρεῖαν ἔχετε, ἵνα τις διδάσκη ὑμᾶς, ἀλλ' ὡς τὸ αὐτοῦ χρίσμα διδάσκει ὑμᾶς περὶ πάντων."⁶ Καταχριστοῦμεθα γὰρ μύρω κατὰ τὸν καιρὸν μάλιστα τοῦ ἀγίου βαπτίσματος, σύμβολον τοῦ μεταλαχεῖν ἀγίου Πνεύματος τὸ χρίσμα ποιούμενοι. Ἀλλὰ ταυτὶ δὴ πάντα, φησὶ, παράδος τοῖς ἔθνεσιν· ἢ γὰρ βουλή αὕτη ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη. Ὁ μὲν γὰρ πάλαι νόμος, καὶ ἢ κατ' αὐτὸν λατρεία διακονηθεῖσα δι' ἀγγέλων οὐ πᾶσιν ἀπλῶς ἐδόθη τοῖς ἔθνεσιν· ἀλλ' ἐνὶ καὶ μόνῳ τῷ ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, Ἡ δὲ ἐν Χριστῷ χάρις, καὶ ἢ διὰ πίστεως κλήσις, ἀγιασμός τε πρὸς τούτοις ὁ διὰ τοῦ Πνεύματος, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ μυστήριον διὰ βουλής τοῦ 70.564 Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐπὶ πάντα γέγονε τὰ ἔθνη. Χριστὸς γὰρ ἐστὶν ἡ τῶν ἔθνῶν προσδοκία, κατὰ τὴν τοῦ Ἁγίου φωνήν. 9Κατέπιεν ὁ θάνατος ἰσχύσας, καὶ πάλιν ἀφείλεν ὁ Θεὸς πᾶν

δάκρυον ἀπὸ παντὸς προσώπου. Τὸ ὄνειδος τοῦ λαοῦ ἀφεΐλεν ἀπὸ πάσης τῆς γῆς. Τὸ γὰρ στόμα Κυρίου ἐλάλησε ταῦτα.⁹ Ἐπὶ καιροῦ σφόδρα καὶ ἀναγκαίως τῆ τοῦ μυ-στηρίου παραδόσει, καὶ ὁ περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν συνεισκεκόμισται λόγος. Ταῦτη τοι καὶ ἐν καιρῷ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος τῆς πίστεως ποιούμε- νοι τὴν ὁμολογίαν, καὶ τῆς σαρκὸς τὴν ἀνάστασιν προσδοκῶμεν ἕσσεσθαι, καὶ οὕτω πιστεύομεν. Ὁ τοίνυν θάνατος κατίσχυσε μὲν τοῦ προπάτορος ἡμῶν Ἀδὰμ διὰ τὴν παράβασιν, καὶ ὥσπερ τι θηρίον ὠμόν τε καὶ ἀπηνὲς ἐπιπηδῆσαν ἤρπασε. Θρηνοί τε λοιπὸν ἐντεῦ-θεν, καὶ οἰμωγαί, καὶ δάκρυον, καὶ τὸ ἐπὶ τοῖς τε-θνεῶσι πένθος, κεκρατήκασιν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς. Πέ-παυταί γε μὴν ἐν Χριστῷ. Τριήμερος γὰρ ἀνεβίω πατήσας τὸν θάνατον, καὶ ὁδὸς γεγονῶς τῆ ἀνθρωπίνῃ φύσει πρὸς τὸ διακρούσασθαι δεῖν τὴν φθοράν. Γέγονε γὰρ πρωτότοκος τῶν νεκρῶν, καὶ ἀπαρχὴ τῶν κεκοι-μημένων. Ἐψεται δὲ πάντως τῆ ἀπαρχῇ, καὶ πρώτῳ τὸ μετ' αὐτὴν, τοῦτ' ἔστιν, ἡμεῖς. Ἐστράφη τοίνυν τὸ πάθος εἰς χαρὰν, καὶ διεβράβη μὲν ὁ σάκκος περι-εζώσμεθα δὲ τὴν θεόδοτον εὐφροσύνην, ὡς χαίροντας λέγειν· "ἘΠοῦ ἡ νίκη σου, θάνατε; Ποῦ τὸ κέντρον σου, ἄδη; Τὸ δὲ κέντρον τοῦ θανάτου ἡ ἁμαρτία, φησὶν."⁶ Οὐκοῦν ἀφήρηται πᾶν δάκρυον· πιστεύοντες γὰρ ὅτι πάντῃ τε καὶ πάντως ἐγείρει τοὺς νεκροὺς ὁ Χριστὸς οὐ δακρυρροοῦμεν ἐπ' αὐτοῖς, οὔτε μὲν εἰς ἀκράτους καταβαίνομεν λύπας, καθάπερ καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα. Ὁνειδος δὲ τοῦ λαοῦ κατονομά-ζειν ἔοικεν αὐτὸν τὸν θάνατον, ὡς γένεσιν ἔχοντα τῆς καθ' ἡμῶν ἐφόδου τὴν παράβασιν. Ἦγουν τάχα που τὴν ἁμαρτίαν δι' ἣν εἰσβέβηκεν ἡ φθορὰ καὶ τὸ τοῦ θανάτου κράτος κεκυρίευκε τῶν ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐπειδὴ δὲ τὸ τῆς ἀναστάσεως μυστήριον οὐκ εὐπαράδεκτόν ἐστι τοῖς πολλοῖς, ἀπιστεῖσθαι δὲ ἦν εἰκὸς διὰ τοι τὴν ἐν αὐτῷ μεγαουργησίαν, προσεπήνεγκεν ὁ μακάριος προφήτης, ὅτι τὸ στόμα Κυρίου ἐλάλησεν. Εἶτα τίς ὁ φάναι τολμῶν, ὡς ψευδοεπήσει ὁ Θεός, καὶ οὐχὶ πάντῃ καὶ πάντως ἐκτελεστήσει πρὸς ἀλήθειαν τὸ ἐπηγγελμένον; "ἘΟὐρανὸς γὰρ καὶ ἡ γῆ, φησὶ, παρ-ελεύσεται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν."⁶ 9Καὶ ἐροῦσιν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ· Ἴδου ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐφ' ᾧ ἠλπίζομεν, καὶ ἠγαλλιώμεθα, καὶ σώσει ἡμᾶς. Οὗτος Κύριος, ὑπεμείναμεν αὐτῷ, καὶ ἀγαλλιασόμεθα· καὶ εὐφρανθησόμεθα ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ ἡμῶν, ὅτι ἀνάπαυσιν δώσει ὁ Θεὸς ἐπὶ τὸ ὄρος τοῦτο.⁹ Ἐπιγνώσεσθε, φησὶ, τὸν ποτίζοντα μὲν εὐφροσύ-νην, καὶ πρὸς γε τούτῳ καὶ οἶνον, καταχρίοντα δὲ καὶ μύρω τοὺς ἐν τῇ νοητῇ Σιών· ἐπιγνώσεσθε δὲ ὅτι Θεὸς κατὰ ἀλήθειάν ἐστι, καὶ ἐκ Θεοῦ τοῦ κατὰ φύ-σιν Υἱὸς, καὶ εἰ ἐν τοῦ δούλου φαίνοιτο μορφῇ, τῆς ἀπάντων γέγονε σωτηρίας καὶ ζωῆς ἄνθρωπος γεγο-νῶς, καὶ ὁμοιωθεὶς κατὰ πάντα τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς, 70.565 δίχα μόνῃς ἁμαρτίας. Μονονοχὶ γὰρ καὶ χεῖρα, φησὶ, προτείνοντες ἐροῦσιν· Ἴδου ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐφ' ᾧ ἠλπίζομεν καὶ ἠγαλλιώμεθα ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ ἡμῶν. Οἶμαι δὲ ἕγωγε τοῦτόν γε μάλιστα τὸν λόγον ἀνῆρθαι πρέ-πειν τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, οἱ καὶ ταῖς Μωσαϊκαῖς ἐντεθραμ-μένοι φωναῖς καὶ τὰς τῶν ἁγίων προφητῶν προαγο-ρεύσεις οὐκ ἠγνοηκότες, προσεδόκουν ἀφίξεσθαι κατὰ καιρὸν Σωτῆρα, καὶ Λυτρωτὴν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Καὶ γοῦν ὡς ἤδη προεῖπον, Ζαχα-ρίας μὲν ὁ Ἰωάννου πατὴρ προφητεύων ἐν πνεύματι λελάληκε περὶ τοῦ Χριστοῦ, ὅτι "ἘΚέρας ἐγήγερται τῷ λαῷ σωτηρίας."⁶ Καὶ Συμεὼν ὁμοίως εἰς χεῖρας ἔλων τὸ ἅγιον Βρέφος· "ἘΕἶδον, φησὶν, οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου ὃ ἠτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν."⁶ Ἐπιγνόντες τοίνυν τὸν πάλαι προηγ-γεγμένον, τὴν ἀπάντων ἐλπίδα τὸν Σωτῆρα καὶ Λυ-τρωτὴν ἐροῦσι, φησὶν· Ἴδου ὁ Θεὸς ἡμῶν. Προσομο-λογήσουσι δὲ ὅτι ἀνάπαυσιν δώσει ὁ Θεὸς ἐπὶ τὸ ὄρος τοῦτο. Καί μοι πάλιν ὄρος οἴου λέγεσθαι τὴν Ἐκκλη-σίαν, δέδοται γὰρ ἡ ἀνάπαυσις ἐν αὐτῇ. Ἀκηκόαμεν γὰρ Χριστοῦ λέγοντος· "ἘΔεῦτε πρὸς με, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καὶ ἐγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς."⁶ Ἀπεφορτισάμεθα γὰρ διὰ τῆς εἰς αὐτὸν

πίστεως τὴν δυσαχθὴ καὶ δυσφόρητον ἀμαρτίαν. Ἄνεπαυσάμεθα δὲ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον δειμάτων ἀπηλλαγμένοι τῶν ἐπὶ γέφυρῳ τὸ χρῆναι κολάζεσθαι, καὶ τὰς ἐπὶ τοῖς πλημμυλῆμασιν ἀποτίσαι δίκας. Καὶ οὐ μέχρι τούτων ἢ εἰς ἡμᾶς τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ γέγονε χάρις· προστέθειται δὲ καὶ τὰ ἐν ἐλπίσιν ἀγαθὰ, καὶ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας ἢ κτήσις μακρὰ καὶ ἀκήρατος ζωῆ, καὶ παντὸς τοῦ καταλυπεῖν εἰσθότος ἢ ἀπόστασις. Γέγραπται γὰρ περὶ τῶν ἀγίων ὅτι "Ἐὐφροσύνη αἰώνιος ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτῶν."⁶ 9Καὶ καταπατηθήσεται ἡ Μωαβίτις, ὃν τρόπον πατοῦσιν ἄλωνα ἐν ἀμάξαις, καὶ ἐν ἀμήτῳ. Καὶ ἀνήσει τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ὃν τρόπον καὶ αὐτὸς ἐταπείνωσε τοῦ ἀπολέσαι. Καὶ ταπεινώσει τὴν ὕβριν, ἐφ' ἧς τὰς χεῖρας ἐπέβαλε. Καὶ τὸ ὕψος τῆς καταφυγῆς τοῦ τοίχου σου ταπεινώσει, καὶ μεταβήσεται ἕως τοῦ ἐδάφους.⁹ Βαθὺς αἰεὶ πῶς ἐστὶ τῶν ἀγίων προφητῶν ὁ λόγος, καὶ τὴν εἴσω τε καὶ κεκρυμμένην διέρπει τρίβον. Χρὴ δὴ οὖν ἄρα μὴ τὸ ἐξωφανὲς τοῦ γράμματος πάντη τε καὶ πάντως ἀληθὲς εἶναι νομίζειν, κατασκέπτεσθαι δὲ μᾶλλον τὸν οἰονεῖ πῶς ἐγκεχωσμένον τῷ γράμματι νοῦν. Μωαβίται τοίνυν ὄμοροι μὲν ἦσαν τοῖς Ἰουδαίοις, ἀτοπώτατα δὲ διετέθησαν πρὸς ἀπάτην, καὶ πρὸς γὰρ τὸ χρῆναι ταῖς τῶν εἰδώλων προσκεῖσθαι λατρείαις. Ὅτι τοίνυν ἔμελλεν ἐπιλάμψαντος τοῦ Χριστοῦ, καὶ κεκλημένων τῶν ἐθνῶν εἰς τὸ σεπτὸν καὶ θεῖον αὐτοῦ μυστήριον, ἡγιασμένων τε διὰ τῆς πίστεως, ἢ βδελυρὰ καὶ ἀκάθαρτος εἰδωλολατρία πάντη τε καὶ πάντως ἐκ μέσου γενήσεσθαι, τοῖς τῶν πιστευόντων ποσὶν ὑνενηγεμένου τοῦ Σατανᾶ· δέδωκε γὰρ ἡμῖν πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ· διδάσκει λέγων, πατηθήσεσθαι τὴν Μωαβίτιν, ὃν τρόπον πατοῦσιν ἄλωνα ἐν ἀμάξαις. 70.568 Φαμὲν δὲ δηλοῦν ἐν τούτοις αὐτὸν, ἢ τὴν Μωαβίτιν λατρείαν, ἥγουν ἐκ μιᾶς χώρας τῆς εἰδωλολατρίας ἅπαν δέχεσθαι τὸ παράδειγμα, κατὰ πάσης, ὡς ἔφη, τῆς εἰδωλολατρίας ἐκτεινομένου τοῦ λόγου. Οὐκοῦν καταπατηθήσεται, φησὶ, καθάπερ ποσὶν ἀλοώντων ὑποκειμένη. Ἀνήσει δὲ καὶ τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ὃν τρόπον καὶ αὐτὸς ἐταπείνωσε τοῦ ἀπολέσαι. Τίς ἀνήσει τὰς χεῖρας; Ὁ τῆς εἰδωλολατρίας εὐρετής, ὁ συνέχων τὴν ἀπάτην, καὶ ἀποβουκολήσας Θεοῦ τὸν ἄνθρωπον, τοῦτ' ἐστὶν, ὁ Σατανᾶς. Ἀνήσει γὰρ τὰς χεῖρας αὐτοῦ, τοῦτ' ἐστὶν, ἐκλυθήσεται πᾶσα ἡ δύναμις αὐτοῦ, καὶ ἐνέργεια πρακτικὴ ἐνεργείας γὰρ εἰς τύπον αἱ χεῖρες λαμβάνονται. Ὡσπερ γὰρ αὐτὸς ἐταπείνωσε τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὥστε καὶ ἀπολέσαι σὺμπαντας, κατὰ τὸν αὐτὸν τουτονὶ τρόπον ταπεινώσει Χριστὸς τὴν ὕβριν αὐτοῦ, τοῦτ' ἐστὶ, τὴν ἀφόρητον πλεονεξίαν ἣ κατὰ πάντων ἐχρήσατο, μονονουχὶ τὰς χεῖρας ἐπάγων, καὶ σκήπτροις ἰδίους ὑποφέρων ἐκ πλεονεξίας τοὺς ἐπ' ἔργοις ἀγαθοῖς ἐκτισμένους παρὰ Θεοῦ. Εἶτα μέτεισιν ὁ λόγος τῷ προφήτῃ πάλιν. Ὡς πρὸς αὐτὴν τὴν Μωαβίτιν, ἥτοι τὴν βέβηλον εἰδωλολατρίαν, καὶ φησιν· ὅτι τὸ ὕψος τῆς καταφυγῆς τοῖσιν τὸ ταπεινούμενον αὐτὸν εἶναι φαμεν τὸν τῆς εἰδωλολατρίας καὶ τῆς ἀπάτης προεστηκότα, καὶ οἷον ἀνατειχίζοντα αὐτὴν, καὶ συνέχοντα πρὸς τὸ συνεσθᾶναι. Ἀλλὰ πεσεῖται, φησὶ. Καταβαλεῖ γὰρ αὐτὸ Χριστὸς, καὶ καταβιβάσει μέχρις ἐδάφους, τοῦτ' ἐστὶν, εἰς τὸ παντελὲς, καὶ ὀρώμεν διὰ πραγμάτων εἰς πέρας ἐκβεβηκὸς τὸ προηγγελμένον. Πεπτώκασιν γὰρ τεμένη. καὶ τὰ ἐν σηκοῖς ἅπαντα γέγονεν ἐκποδῶν. Βωμοὶ δὲ οὐκέτι καὶ θυσίαι, καὶ γοητεῖαι, καὶ οἱ τὰ τῆς ἀπάτης ἐπιτηδεύοντες παίγνια. Πέπαιται δὲ πάντα διὰ Χριστόν, καὶ ἀνατέταλκε τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς τῆς ἀληθείας τὸ φῶς καὶ ὁ τῆς δικαιοσύνης ἀνισχόμενος ἥλιος τὰς τῶν πιστευόντων εἰς αὐτὸν καταφαιδρύνων καρδίας. 9Τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἄσονται τὸ ἄσμα τοῦτο ἐπὶ γῆς τῆς Ἰουδαίας λέγοντες· Ἴδου πόλις ὄχυρὰ, καὶ σωτήριον ἡμῶν θήσει τεῖχος καὶ περίτειχος.⁹ Καταπατηθείσης γὰρ τῆς Μωαβίτιδος, τοῦτ' ἐστὶν, ἀνηρημένης εἰς ἅπαν τῆς τῶν εἰδώλων λατρείας, κατὰ γὰρ τὸν ἤδη προαποδοθέντα νοῦν οἱ τῆς ἀπάτης ἀπηλλαγμένοι, καὶ πρὸς τὸ τῆς ἀληθείας διελάσαντες φῶς, τὸν τῆς διανοίας ἀνευρύνοντες ὀφθαλμὸν ἐπιγνώ-

σονται μὲν, φησὶ, τὸν τῶν ὄλων δημιουργὸν καὶ Κύριον Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴν, τὸν δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἐν ᾧ τὰ πάντα, τὸν δι' ἡμᾶς καθιγμένον ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς. Ὡδὴν δὲ αὐτὴν καὶ μέλος καθάπερ ἐκ λύρας ἀνακρουόμενοι δοξολογοῦντες ἐροῦσιν· Ἰδοὺ πόλις ὄχυρά, καὶ σωτήριον ἡμῶν. Καὶ γὰρ ἐστὶν ἀληθῶς οἷά τις πόλις εὐπυργοτάτη καὶ ἀνάλωτος παντελῶς, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἦγον ἢ εἰς αὐτὸν ἐλπίς. Δέχεται γὰρ τοὺς φεύγοντας τὴν τοῦ διαβόλου πλεονεξίαν, καὶ ἀνασώζει λαβῶν. Ταύτη τοι καὶ ἔφασκεν, ὅτι "Ἔτα πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούουσι, καὶ ἀκολουθοῦσί μοι· καὶ γὰρ δίδωμι αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον, καὶ οὐ μὴ ἀρπάσει τις ἐκ 70.569 τῆς χειρός μου αὐτά." Ἔτα πόλις τοιγαροῦν ὄχυρά, καὶ σωτήριος, ὁ πάντων Σωτήρ, πόλις δὲ ἔχουσα τεῖχος καὶ περιέχουσα τεῖχος, τοῦτ' ἔστι, πᾶσαν ἀσφάλειαν. Αἱ γὰρ τοι τῶν πόλεων εὖ μάλα τετελιχισμένοι, καὶ οὐχ ἀπλήν ἔχουσι τὴν περιβολὴν, ὡχύρωνται δὲ πρὸς τῷ μεγάλῳ τείχει, καὶ ἐτέρῳ προτειχίσματι. Εἰκὸς δὲ δὴ πάλιν τοὺς τὴν ὡδὴν ἀναφέροντας περὶ τῆς τοῦ Σωτήρος ἡμῶν Ἐκκλησίας εἰπεῖν, τὸ, Ἰδοὺ πόλις ὄχυρά καὶ σωτήριον ἡμῶν. Πύλαι γὰρ ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς, κατὰ τὴν τοῦ Σωτήρος φωνήν· διέζωσται γὰρ καθάπερ τεῖχει τινὶ διπλῶ ταῖς τε παρὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων ἐπικουρίαις· καὶ μὲν τοι τῇ ἄνωθεν καὶ παρὰ Θεοῦ ὅς ἐστι περίτειχος. Καὶ γὰρ αὐτῶν ἐστὶν ἡ ἰσχύς τῶν ἁγίων πνευμάτων, ἐπεὶ ἐστὶν αὐτὸς τε καὶ μόνος ὁ τῶν ὄλων δυνάμεων Κύριος. Ἰστέον δὲ ὅτι παρὰ τοῖς ἱεροῖς Γράμμασι Ἰουδαῖς ἔσθ' ὅτε κατωνόμασται Χριστὸς, ὡς ἐκ φυλῆς γεγονὼς τῆς Ἰουδα, κατὰ γε τὴν Ἰακώβ φωνὴν λέγοντος· "Ἔτα Ἰουδα, σὲ αἰνέσουσιν οἱ ἀδελφοί σου." Ἔτα ἐπὶ γῆς οὖν Ἰουδα τὸ μελωδούμενον. Χριστοῦ γὰρ πόλις ἡ Ἐκκλησία. Ἄνοιξατε πύλας, εἰσελθέτω λαὸς φυλάσσω δικαιοσύνην, καὶ φυλάσσω ἀλήθειαν, ἀντιλαμβανόμενος ἀληθείας, καὶ φυλάσσω εἰρήνην· ὅτι ἐπὶ σοὶ ἠλπίσαμεν, Κύριε, ἕως τοῦ αἰῶνος. Ὡς ἐπεγνωκότων ἤδη τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν διωμολογηκότων τε, ὅτι πόλις ἔσται ὄχυρά καὶ σωτήριος, τεῖχος ἔχουσα καὶ περίτειχος, λοιπὸν ἀναγκαίως τοῖς ἁγίοις μυσταγωγοῖς, ἀποστόλοις τέ φημι καὶ εὐαγγελισταῖς διακελεύεται, λέγον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τῆς τοῦ προφήτου φωνῆς· Ἄνοιξατε πύλας· τοῦτ' ἔστιν, ἀνευρύνατε τοῖς ἐθέλουσι τὴν διὰ πίστεως εἰσβολὴν, τὴν διὰ τῆς ἀμωμήτου μυσταγωγίας δρομὴν, καὶ εἰσὶτω λαὸς φυλάσσω δικαιοσύνην, καὶ φυλάσσω ἀλήθειαν. Τὸ γὰρ θεῖον καὶ εὐαγγελικὸν, καὶ σωτήριον κήρυγμα διδάσκει μὲν τοὺς πιστεύοντας τὴν ὑπὲρ νόμον δικαιοσύνην, βεβαίους δὲ εἶναι πρὸς ἀληθείας τήρησιν. Οὐ γὰρ ἔτι τὴν ἐν τύποις καὶ σκιαῖς εἰσφέρει λατρείαν, καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ παλαιὸς νόμος, ἀλλὰ τὴν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ καὶ τοῦτό ἐστὶν ἡ ἀλήθεια. Ἐπιλαμβάνεται δὲ ἀληθείας. Ἐφεῖται γὰρ, ὡς ἔφην, οὐ τῶν ἐν σκιαῖς, ἀλλὰ τῶν διὰ Χριστοῦ ὅς ἐστιν ἡ ἀλήθεια. Φυλάττονται δὲ καὶ εἰρήνην. Πῶς ἢ τίνα τρόπον; Εἰσδεχθεὶς γὰρ ὄλως παρὰ Χριστοῦ, καὶ τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην καταλύσαι ἔχθραν· διεισθήκει γὰρ αὐτοῦ πλανώμενος· ἀκλόνητος ἔσται προσκυνητῆς. Καὶ τοῦτο πληροῦν ἡμᾶς ὁ μακάριος Παῦλος ἀναπέθει γράφων· "Ἔτα δικαιοθέτες οὖν ἐκ πίστεως εἰρήνην ἔχομεν πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ." Ἔτα ἐμαχόμεθα γὰρ τῷ Θεῷ τῇ κτίσει λατρεύοντες καὶ τοῖς τῆς σαρκὸς πάθεσιν ἐνεχόμενοι. Φίλοι δὲ καὶ εἰρηνικοὶ χρηματίζομεν αὐτῷ καὶ μόνῳ λέγοντες· Κύριε, ἐκτός σου ἄλλον οὐκ οἶδαμεν. Τὸ ὄνομά σου ὀνομάζομεν, καὶ πρὸς γε τούτῳ τῆς ἐξαιρέτου ζωῆς καὶ εὐαγγελικῆς πολιτείας οἷά τινα στέφανον ἀναδησάμενοι, τὰ ἀυχήματα περὶ τῶν τοιούτων εἰκότως ἂν λέγοιτο διὰ τῆς τῶν ἁγίων 70.572 φωνῆς πρὸς Θεὸν, ὅτι Ἔτα σοὶ ἠλπίσαμεν, Κύριε, ἕως τοῦ αἰῶνος. Οὐ γὰρ καταλήξουσι τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος, διηνεκῶς δὲ μᾶλλον ἐπ' αὐτῷ καυχῶνται. Ἔτα Θεὸς ὁ μέγας, ὁ αἰώνιος, ὃς ταπεινώσας κατήγαγες τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν ὑψηλοῖς· πόλεις ὄχυράς καταβαλεῖς, καὶ κατάξεις αὐτάς ἕως ἐδάφους. Καὶ

πατήσουσιν αὐτὰς πόδες πράεων, καὶ ταπεινῶν ἴχνη.⁹ Ἐπὶ πράγμασι τοῖς ἄγαν τεθουμασμένοις, ἀνακο- μίζειν ἔθος τοῖς ἀγίοις προφήταις τὰ χαριστήρια τῶ πάντων κρατοῦντι Θεῷ, καὶ οἷον ἀνασκιρτᾶν ἐκ περι- χαρείας. Γνησιότητος δὲ τῆς εἰς ἄκρον ἐπίδειξις ἕναρ- γῆς γένοιτ' ἂν τὸ χρῆμα αὐτοῖς. Χαίρουσι γὰρ λίαν κατευρυνομένην ὀρώντες τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν καὶ τοὺς ταύτη βασκαίνοντας ἐκ μέσου γεγενημένους· φημὶ δὴ τοὺς ἀκαθάρτους δαίμονας, καὶ πρὸς γε τού- τοις τὸν Σατανᾶν· οὓς καὶ πόλεσιν ὀχυραῖς παρεικά- ζει, καὶ κατοικεῖν ἐν ὑψηλοῖς διεβεβαιώσατο. Φρό- νημα γὰρ ἐν αὐτοῖς ὑψηλὸν πως αἰεὶ καὶ ὑπέρογκον, ὥστε καὶ αὐτῆς τῆς τοῦ Θεοῦ κατεπαίρεσθαι χειρὸς, οἶεσθαί τε προσκεκρουκότας ἀγρίως, ἀδικηθήσεσθαι μὲν οὐδὲν, βασιλεύειν δὲ διὰ παντὸς τῶν ἐπὶ τῆς γῆς. Ἄλλὰ σὺ, φησὶ, καὶ μόνος Θεὸς ὁ μέγας αἰώνιος· καὶ ἐξ αὐτῶν τοῦτο δέδειχας τῶν πραγμάτων· ταπεινώσας γὰρ κατήγαγες τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν ὑψηλοῖς. Τοῦτ' ἔστι, κατέσεισας τὴν τῶν ὑπερηφάνων ἰσχὺν, ὑψηλοὺς ὄντας, καὶ ἀλαζόνας κατεκόμισας εἰς γῆν, καὶ ὡς πόλεις ὄντας ὀχυρὰς ἐκ βάθρων καθεῖλες. Τοῦτο γὰρ τὸ ἔως ἐδάφους. Δέδωκάς τε αὐτοὺς εἰς καταπάτημα τοῖς ποσὶ τῶν πράεων, καὶ ταπεινῶν. Τίνες δὲ οὗτοι πάλιν, ἢ οἱ τῶν τοῦ Σωτῆρος θεσπισμάτων γνήσιοι φύλακες; οἱ τὸν ἑαυτῶν Δεσπότην ἀπομιμεῖσθαι σπουδάζοντες ἐπιφωνῶντα καὶ λέγοντα· "Ὁ Δεῦτε πρὸς με, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. Ἄρατε τὸν ζυγὸν μου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶός εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν."⁶ Μεμνήμεθα δὲ πάλιν εἰπόντος αὐτοῦ· "Ὁ Ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ."⁶ Πεπάτηται γὰρ ὁ δράκων ὁ ἀποστάτης· καὶ ἐπ' ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπέβημεν, οἱ κατοικεῖν ἐθέλοντες ἐν βοηθείᾳ τοῦ Ὑψίστου, καὶ ὑπὸ τὴν σκέπην γεγονότες τοῦ Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ, δῆλον δὲ ὅτι Χριστοῦ, προσκυνεῖται γὰρ ἐν οὐρανῷ· "Ὁ ὅταν γὰρ, φησὶν, εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει· Καὶ προσκυνησά- τωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ."⁶ Ὁδοὺς εὐσεβῶν εὐθεῖα ἐγένετο, καὶ παρεσκευ- ασμένη ἡ ὁδὸς τῶν εὐσεβῶν. Ἡ γὰρ ὁδὸς Κυρίου κρίσις. Ἠλπίσαμεν ἐπὶ τῷ ὀνόματι σου, καὶ ἐπὶ τῇ μνεῖᾳ ἣ ἐπεθύμει ἡ ψυχὴ ἡμῶν.⁹ Ὁ μακάριος προφήτης Ἰερεμίας, τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας, καὶ τῆς ἐν Χριστῷ δικαιοσύνης διαμέμνη- ται, λέγων τοῖς ἀληθείας ἐρασταῖς· "Ὁ Στῆτε ἐπὶ ταῖς ὁδοῖς, καὶ ἐρωτήσατε τρίβους Κυρίου αἰωνίους, καὶ ἴδετε ποία ἐστὶν ἡ ὁδὸς ἡ ἀγαθὴ, καὶ βαδίσσατε ἐν αὐτῇ, καὶ εὐρήσετε ἀγνισμόν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν."⁶ Τρί- 70.573 βοὶ μὲν γὰρ καὶ ὁδοὶ Κυρίου τῶν ἀγίων προφητῶν 70.573 οἱ λόγοι, καὶ τῆς διὰ Μωσέως ἐντολῆς, ἡ ὡς ἐν σκιᾷ καὶ τύποις προαγόρευσις μυστηρίου τοῦ κατὰ Χριστόν. Ταυτασί τοιγαροῦν τὰς τρίβους διερευνώ- μενοι μανθάνομεν τὴν ὁδὸν τὴν ἀγαθὴν, τοῦτ' ἔστι, τὴν ἐν Χριστῷ πολιτείαν· βαδίσαντες ἐν αὐτῇ ταῖς ἑαυτῶν ψυχαῖς, τὸν ἀληθῆ καὶ διὰ πνεύματος ἀγνι- σμὸν εὐρήσομεν. Εὐθεῖαν τοίνυν φησὶ γενέσθαι τῶν εὐσεβῶν τὴν ὁδὸν, πῶς γὰρ οὐκ εὐθεῖα καὶ ἄτραχος, καὶ οὐδὲν ἔχουσα παντελῶς ἄναντες, ὅτε τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως λέγοντες δικαιούμεθα, καὶ τὴν διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος καταπλουτοῦμεν κάθαρσιν; Εὐθεῖα δὲ καὶ ἐτέρως ἢ τῶν εὐσεβούντων ὁδός. Ἀνηρημένων γὰρ τῶν ἐχθρῶν, καὶ καθηρημένης τῆς τοῦ διαβόλου πλεονεξίας καὶ πάσης δυσχερείας ἐψιλωμένης, τί τὸ ἀνθεστηκὸς ἔτι, καὶ παραλύειν δυνάμενον τῆς εὐσε- βείας τοὺς ἐραστάς; Θεὰ δὲ ὅπως καταλειανθείσης τῆς τῶν εὐσεβούντων ὁδοῦ τρόπον τινὰ τῶν ἐν τύποις καὶ σκιαῖς ἀνατροπῆν ἔσοσθαί φησι. Ἐπιφέρει γὰρ οὐχ ἀπλῶς, τὸ, Ἡ ὁδὸς Κυρίου κρίσις· τουτέστιν, οὐ μόνον προσαγωγὰ, οὐ προβάτων σφαγαί, οὐ πόπανα καὶ λιβανωτοί· κρίσις δὲ μᾶλλον, τοῦτ' ἔστι, δικαιοσύνη. Ἔθος γὰρ τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ τῷ τῆς κρίσεως ὀνόματι τὴν δικαιοσύνην ὑποδηλοῦν. Καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ· "Ὁ Τιμῆ, φησὶ, βασιλέως κρίσιν ἀγαπᾷ,"⁶ τοῦτ' ἔστιν, τὴν δικαιοσύνην· ἐν τιμῇ γὰρ τῇ παρὰ Θεῷ

καὶ ἄνθρωποι πᾶσα ἔστι βασιλεία φιλοῦσα δικαιοσύνην. Οὐκοῦν ἡ ὁδὸς Κυρίου κρίσις. Χαίροντας δὲ λίαν εἰσκομίζει πάλιν τοὺς τὴν εὐθεΐαν ταύτην βαδιουμένους ὁδόν· φασὶ γὰρ, ὅτι Ἠλπίσαμεν ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου, καὶ ἐπὶ τῇ μνεΐᾳ ἧ̄ ἐπεθύμει ἡ ψυχὴ ἡμῶν. Πᾶσα γὰρ ἡμῶν ἡ ἐλπίς εἰς Χριστόν, οὗ καὶ αἰεὶ μεμνήμεθα, ταύτην ἔχοντες τὴν ἐπιθυμίαν, ὅτι καὶ δι' αὐτῆς σεσώσμεθα. Ἐκ νυκτὸς ὀρθρίζει τὸ πνεῦμα μου πρὸς σέ, ὁ Θεὸς, διότι φῶς τὰ προστάγματά σου ἐπὶ τῆς γῆς.⁹ Νύκτα καλεῖ, τὸν πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου καιρόν· ὀρθρον δὲ τὴν προφητικὴν πρόγνωσιν· φῶς δὲ ἀληθινὸν τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης Χριστοῦ, ὃ καὶ τῆς ἀπανταχοῦ γῆς μαθεῖν ἐγκελεύεται. Καὶ γὰρ οὐκ ἀπὸ φύσεώς φησι τὸ μαθεῖν, ὡσπερ τὸ βλέπειν ἢ τὸ βαδίζειν, ἀλλ' ἀπὸ σπουδῆς καὶ ἐπιμελείας. Ὁ δὲ μὴ μαθῶν ἐκ ζώντων ἀρθήσεται, καὶ τὴν δόξαν Χριστοῦ οὐκ ὄψεται. Οἱ λέγοντες· Ἠλπίσαμεν ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου, καὶ ἐπὶ τῇ μνεΐᾳ, ἧ̄ ἐπεθύμει ἡ ψυχὴ ἡμῶν προσεπάγουσιν ἀναγκαίως καὶ τοῦτο. Τὸν γὰρ τοι θεῖον εἰς νοῦν εἰσοικισάμενοι φωτισμόν, καὶ τῆς ἀρχαίας ἀπάτης τὸν σκότον ἀποπεμψάμενοι, καὶ τὴν τῆς ἀμαρτίας ἀχλὺν κατηφανισμένην ὀρώντες, ἀναφέρουσιν ὡδὰς τὰς χαριστηρίους, καθάπερ ἐκ νυκτὸς, καὶ σκότους ὀρθρίζειν λέγοντες, οἷον διαυγαζούσης ἐν αὐταῖς τῆς νοητῆς ἡμέρας, καὶ ἑωσφόρου λοιπὸν ἀνατέλλοντος ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, καθὰ γέγραπται. Τοῖς τοιούτοις καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἐπιστέλλει, καὶ φησιν· "Ὅτι ποτὲ σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν Κυρίῳ."⁶ Καὶ μὴν καὶ ἐτέρωθι· "Ὅτι γὰρ 70.576 ἔσμεν νυκτὸς, οὐδὲ σκότους, ἀλλὰ υἱοὶ φωτὸς, καὶ υἱοὶ ἡμέρας."⁶ Καταλαμπρύνεται γὰρ τῶν πιστευόντων ὁ νοῦς τοῖς εὐαγγελικοῖς θεσπίσμασι. Ταύτη τοί φησι καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ ὡς πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν· "Ὁ λόγος τοῖς ποσὶ μου ὁ νόμος σου, καὶ φῶς τοῖς τρίβοις μου."⁶ Ἀχλύϊ μὲν γὰρ οἰονεῖ πως καὶ κατασκιάσμασι τοῖς ἀπὸ γέφημι τοῦ γράμματος, ὃ διὰ τοῦ πανσόφου Μωσέως κατεπαχύνετο νόμος. Ἐν δὲ γε τοῖς εὐαγγελικοῖς κηρύγμασι γυμνὸν καὶ διαφανὲς τὸ τῆς ἀληθείας ἐκφαίνεται κάλλος, καὶ καταφαιδρύνει τὸν νοῦν ταῖς τῶν εὐσεβούντων διανοίαις φωτὸς δίκην εἰσχεόμενον. Ἐδικαιοσύνην μάθετε, οἱ ἐνοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς. Πέπαυται γὰρ ὁ ἀσεβῆς. Πᾶς ὃς οὐ μὴ μάθη δικαιοσύνην ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλήθειαν οὐ μὴ ποιήσῃ. Ἀρθήτω ὁ ἀσεβῆς, ἵνα μὴ ἴδῃ τὴν δόξαν Κυρίου.⁹ Ἐφη πού ὁ Θεὸς διὰ φωνῆς προφήτου· "Ὅτι πάντες διδάκτοὶ Θεοῦ."⁶ Ὅρα δὴ οὖν ὅπως ἐν τούτοις ἡμῖν ὁ λόγος μυσταγωγὸν ὡσπερ τινὰ τοῖς ἔξ ἔθνων πιστεύουσιν αὐτὸν εἰσκομίζει γεγονότα Χριστόν. Ἐδει γὰρ, ἔδει τοῖς ἄπαξ ἐπεγνωκόσιν, ὅτι φῶς εἰσι τὰ προστάγματα αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, τὴν τοῦ συμφέροντος εἴδησιν ἐνέισθαι παρ' αὐτοῦ. "Ὅτι τοῖς υἱοῖς, φησὶν, οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς μάθετε δικαιοσύνην."⁶ Ἐοικε δὲ τοῦτο τῷ διὰ φωνῆς τοῦ Δαβὶδ· "Ἐκούσατε ταῦτα, πάντα τὰ ἔθνη· ἐνώτισασθε, πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην."⁶ Ὁ μὲν γὰρ ἐν γράμμασι νόμος πεπαιδαγωγῆκε μόνον τὸν κατὰ σάρκα Ἰσραὴλ, ὃ δὲ γε Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τὸ τῆς ἡμερότητος ἀπλώσας λίνον ὄλην σεσαγήνευκε τὴν ὑπ' οὐρανόν. Εἰκότως οὖν ἄρα καὶ τοῖς ἀνά πᾶσαν τὴν γῆν συμβουλευεῖ, λέγων, ὅτι Χρὴ μανθάνειν αὐτοῦς, τὴν δι' αὐτοῦ λαληθεῖσαν δικαιοσύνην, τοῦτ' ἔστι, τὴν εὐαγγελικὴν. Ὅτι δὲ τὸ ἀπειθεῖν τοῖς παρ' αὐτοῦ λόγοις οὐκ ἀζήμιον, προσεπάγει καὶ φησι· Πέπαυται γὰρ ὁ ἀσεβῆς. Πᾶς ὃς οὐ μὴ μάθη δικαιοσύνην ἐπὶ τῆς γῆς ἀλήθειαν οὐ μὴ ποιήσῃ, οἰχήσεται γὰρ, φησὶν, εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν, καὶ οἷον ἀποβροσθήσεται. Τοῦτο γὰρ οἶμαι τὸ Πέπαυται δηλοῦν. Πᾶς εἴ τις μὴ προσδέξεται τῆς δικαιοσύνης τῆς εὐαγγελικῆς τὴν εἴδησιν, καὶ ὃς ἂν μὴ ποιήσῃ τὴν ἀλήθειαν. Ἀλήθειαν δὲ πάλιν ἐν τούτοις τῆς ἐν Χριστῷ πολιτείας ἀποκαλεῖ τὴν δύναμιν, καὶ τὴν ἐν πνεύματι τε καὶ ἀληθείᾳ προσκύνησιν, καὶ λατρείαν. Σκιὰν γὰρ ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, καὶ οὐκ αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων, οὐκ ἦν ἀλήθεια. Χριστὸς δὲ καὶ τὰ αὐτοῦ θεσπίσματα νοοῖτ' ἂν εἰκότως δικαιοσύνη καὶ

ἀλήθεια. Οἶμαι δὲ δεῖν κάκεῖνο εἰπεῖν, Γέγονεν ἡμῖν παρὰ τοῦ Πατρὸς δικαιοσύνη Χριστὸς, ἔστι δὲ πρὸς τούτῳ καὶ ἀλήθεια. Μάθετε τοίνυν τὴν δικαιοσύνην, φησὶ, καὶ τὴν ἀλήθειαν· τοῦτ' ἔστιν, ἐπίγνωτε τὸν ἀληθῶς Υἱὸν καὶ τὸν ὄλων δημιουργὸν καὶ Κύριον. Ἀρθήσεται γὰρ καὶ ἐκ μέσου γενήσεται πᾶς ὁ ἀσεβῆς, ἵνα μὴ ἴδῃ τὴν δόξαν Κυρίου. Τοιοῦτόν ἐστι τὸ δι' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ τοῖς Ἰουδαίων δήμοις προσπεφωνημένον· "Ἐμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν μὴ πιστεύσητε ὅτι ἐγὼ εἰμι, ἐν ταῖς ἁμαρτίαις 70.577 ὑμῶν ἀποθανεῖσθε."6 Καὶ πάλιν· "Ὁ πιστεύων εἰς τὸν Υἱὸν οὐ κρίνεται, ὁ δὲ μὴ πιστεύων, ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ."6 Ὁ δὲ ἅπαξ κατακεκριμένος, καὶ ταῖς ἰδίαις ἐναποθανῶν ἁμαρτίαις, πῶς ἂν ἴδοι τὴν δόξαν Κυρίου. Οὐ γὰρ συνέσται Χριστῷ, καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ δόξης κατ' οὐδένα τρόπον μετεσχηκῶς, τὸν τῶν ἁγίων οὐκ ὄψεται κληρὸν. 9Κύριε, ὑψηλὸς σου ὁ βραχίων, καὶ οὐκ ἤδεισαν· γνόντες δὲ αἰσχυνθήσονται. Ζῆλος λήψεται λαὸν ἀπαίδευτον, καὶ νῦν πῦρ τοὺς ὑπεναντίους ἔδεται.9 Ἀπειλοῦντος Θεοῦ τοῖς μὴ μανθάνουσι δικαιοσύνην, καὶ τοῖς μὴ ποιούσι τὴν ἀλήθειαν· κατὰ γε τοὺς ἀρτίως ἡμῖν προαποδοθέντας λόγους εἰς ἀνάμνησιν ὁ προφήτης ἔρχεται τῆς τοῦ Ἰσραὴλ ἀγνοίας τε ἅμα καὶ ἀπειθείας. Ὁ μὲν γὰρ τῶν ὄλων δημιουργὸς Θεὸς Λόγος, ὁ παναλκῆς τοῦ Πατρὸς βραχίων, δι' οὗ τὰ πάντα προήχθη πρὸς γένεσιν, ἐν μορφῇ καὶ ἰσότητι τοῦ Πατρὸς ὑπάρχων ἑαυτὸν καθῆκεν εἰς ἐκούσιον κένωσιν, καὶ τεταπείνωκεν ἑαυτὸν, καθὰ γέγραπται, γενόμενος ἄνθρωπος, ἵνα δικαιώσῃ τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, διὰ πίστεως δὲ δηλονότι τῆς εἰς ἑαυτόν· καὶ εἰργάζετο μὲν τὰ ὑπὲρ λόγον, καὶ διὰ τῆς τῶν δρωμένων μεγαλοπρεπείας, ὅτι καὶ Θεὸς καὶ ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν ἐστίν, ἠξίου γνωρίζεσθαι, λέγων· "Ἐἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ Πατρὸς μου, μὴ πιστεύετε μοι· εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις πιστεύετε."6 Εἰ δὲ καὶ τοὶ τῶν οὕτω θεαυμασμένων θεωροὶ γεγονότες, καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ λόγων αὐτήκοοι, σκληροὶ καὶ ἀνουθέτητοι μεμενήκασι, μᾶλλον δὲ καὶ ἀπύλωτον ἐσχίκασι στόμα. Τετολμήκασι γὰρ Σαμαρείτην, καὶ μέθυσον καὶ τέκτονος υἱὸν, καὶ τὰ ἔτι τούτων ἀπηχέστερα δυσσεβοῦντες εἰπεῖν. Ταῦτα τοίνυν διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος δαδουχίας προεγνωκῶς ὁ προφήτης ποιεῖται τοὺς λόγους πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς Πατέρα καὶ Θεὸν, καὶ φησὶ, Κύριε, ὑψηλὸς σου ὁ βραχίων, καὶ οὐκ ἤδεισαν. Τῇ μὲν γὰρ ἀξία τῆς ἰδίας ὑπεροχῆς, καὶ ὡς ἐν δόξῃ τῇ θεοπρεπεῖ, μέγας καὶ ὑψηλός· καὶ μὲν τοὶ καὶ παναλκῆς ἐστίν ὁ βραχίων τοῦ Πατρὸς, τοῦτ' ἔστιν, ὁ δι' οὗ τὰ πάντα γέγονε Θεὸς Λόγος. Ἐπειδὴ δὲ ὤφθη μετὰ σαρκὸς ἠγνοήκασι αὐτοῦ τὴν δόξαν. Πλὴν αἰσχυνθήσονται, φησὶν, εἰ μάθοιεν αὐτὸν ὄντα δηλονότι τὸν ζωοποιὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον. Ἐμαθον δὲ τίνα τρόπον; Αὐτοὶ μὲν γὰρ τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας ἀπεκτείνασι, καὶ τὸν ἅγιον τοῦ Ἰσραὴλ ἠρνήσαντο, καθάπερ φησὶν ὁ θεσπέσιος Πέτρος. Ἐπειδὴ δὲ τὰ τοῦ θανάτου δεσμὰ διαρρήξας τριήμερος ἀνεβίω Χριστὸς, καὶ τοῦτο ἐγνώκασι οἱ τῶν Ἰουδαίων μάλιστα καθηγηταί, τότε δὴ, τότε καὶ καταρῆσαν, καὶ γοῦν δεδιότες μὴ ἄρα πως ἔκπυστον εἰς ἅπαντας τὸ τῆς ἀναστάσεως γένοιτο μυστήριον, ἀργύρια ἱκανὰ δεδώκασι τοῖς στρατιώταις, καθὰ γέγραπται· ἵνα εἰπῶσιν ὅτι "Ἐμὴν μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες ἔκλεψαν αὐτόν."6 Αἰσχυνθήσονται δὲ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον. Ὅταν γὰρ ἴδωσιν αὐτὸν ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος ἐρχόμενον ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς μετὰ τῶν ἀγγέλων, τότε καὶ ἐντροπήν ἔξουσι τὴν 70.580 ἀμήρυτον, υἱοὶ μὲν ὄντες τοῦ νυμφῶνος διὰ τοὺς πατέρας, αὐτῶν γὰρ αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ ἡ νομοθεσία, καὶ ἡ διαθήκη, πεμπόμενοι δὲ εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον. Ἀπαίδευτον τοίνυν εἰκότως ὀνομάζει λαὸν, καὶ ὅτι ζῆλος αὐτοὺς λήψεται, φησὶ, καὶ ὅτι πῦρ τοὺς ὑπεναντίους ἔδεται. Ἐπειδὴ γὰρ ἀπόπεμπτοι γεγόνασιν αὐτοὶ, καὶ ἐκβέβληνται τῆς εἰς Χριστὸν ἐλπίδος, καὶ ἀπεδείχθησαν μὲν ἀλλότριον τῶν ἐπαγγελιῶν, προσελήφθη δὲ τὰ ἔθνη, ταύτην τοὶ κατατρύχονται τῷ ζήλω, καὶ οἶον ὑπὸ πυρὸς

δαπανώμενοι, τοῦ τῆς βασκανίας δηλονότι διατελοῦσιν οἱ δείλαιοι. Γέ- γραπταί τι τοιοῦτον καὶ ἐν ὠδαῖς περὶ τῶν ἐξ αἷμα- τος Ἰσραὴλ, ὅτι Αὐτοὶ παρεζήλωσάν με ἐπ' οὐ θεοῖς· παρώξυνάν με ἐν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν. Κάγῳ παρα- ζηλώσω αὐτοὺς ἐπ' οὐκ ἔθνει· ἐπ' ἔθνει ἀσυνέτω παροργιῶ αὐτούς. 9Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, εἰρήνην δὸς ἡμῖν, πάντα γὰρ ἀπέδωκας ἡμῖν· Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, κτῆσαι ἡμᾶς. Κύριε, ἐκτός σου ἄλλον οὐκ οἶδαμεν· τὸ ὄνομά σου ὀνομάζομεν.⁹ Ἔθος τοῖς ἀγίοις προφήταις, τὰς ὑπὲρ γε τοῦ Ἰσραὴλ ποιεῖσθαι λιτὰς, ἦσαν μὲν γὰρ φιλόθεοι, καὶ τοῖς εἰς εὐσέβειαν ἀυχήμασιν εὖ μάλα κατεστεμμέ- νοι. Ἐπειδὴ δὲ ἅπαξ ἐκ ρίζης πεφῆνασιν Ἀβραὰμ καὶ ἐξ αἵματος τῶν ἀγίων πατέρων ἐπιστυγνάζουσιν ἀναγκαίως ὡς ὁμογενεῖσι τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ ὀρώντες ἀπ- ολλυμένους διὰ γε τὴν εἰς Χριστὸν δυσσέβειαν. Ταύ- τη τοι καὶ νῦν ὁ μακάριος προφήτης Ἡσαΐας πρόσ- εἰσι λέγων· "6Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, εἰρήνην δὸς ἡμῖν· πάντα γὰρ ἀπέδωκας ἡμῖν."⁶ Εἰ γὰρ χαρίσαιο, φησὶ, τὴν εἰρήνην ἡμῖν, παντὸς ἐσόμεθα πλήρεις ἀγαθοῦ, καὶ ἀπεσχήκαμεν τῶν παρὰ σοῦ χαρισμάτων τελειω- τάτην τὴν μέθεξιν. Καὶ ποῖαν αἰτοῦσιν εἰρήνην, ἰδεῖν ἀναγκαῖον· ἢ γὰρ αὐτὸν αἰτοῦσι Χριστόν· αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, κατὰ τὰς Γραφὰς, καὶ δι' αὐτοῦ συνήφθημεν τῷ Πατρὶ, δι' οἰκειότητος δὲ, δηλονότι τῆς πνευματικῆς. Ἡ γοῦν ἐκεῖνό φασι. Οἱ μὲν γὰρ οὕτω πιστεύσαντες, καὶ ἀναπόβλητον ἔχοντες τὴν ἐκ τῆς ἀμαρτίας κηλῖδα, διεστῆκασιν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐν ἐχθρῶν τάξει νοοῦνται δικαίως, γαυρόν τε ἔχουσι τὸν ἀυχένα, καὶ τοῖς τοῦ Δεσπότητος μάχονται νόμοις. Οἱ δὲ εὐπειθεῖς καὶ εὐήνιοι, καὶ πρὸς πᾶν ὀτιοῦν ἔτοιμοι τῶν αὐτοῖς ἀρεσκόντων φιλαίτατοί τε εἰσι καὶ εἰρή- νην ἔχουσι πρὸς αὐτόν. Ἄλλ' ἔστι τὸ χρῆμα θεόσδο- τον ἀληθῶς, καὶ διὰ τῆς ἄνωθεν φιλοτιμίας ἐρχόμε- νον. Δὸς τοίνυν ἡμῖν, ὦ Δέσποτα, τὸ εἰρηνεῦσαι πρὸς σέ, καὶ ἐκ μέσου γενομένης τῆς βεβήλου καὶ βδελυρᾶς ἀμαρτίας ἐνωθῆναί σοι πνευματικῶς διὰ μεσίτου Χριστοῦ. Τοιοῦτόν ἐστι τὸ διὰ τῆς τοῦ Παύλου φωνῆς ὀρθῶς εἰρημένον· "6Δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίστεως, εἰρήνην ἔχομεν πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Κυρίου καὶ Σω- τῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,"⁶ οὗ δὴ γεγονότος κτῆσις ἐσόμεθα, καὶ κληρὸς Θεοῦ. Ταύτη τοι σοφῶς ἐπενήνε- κται τὸ, Κύριε κτῆσαι ἡμᾶς, ἐκτός σου ἄλλον οὐκ οἶ- δαμεν, τὸ ὄνομά σου ὀνομάζομεν. Μονοτρόπους γὰρ εἶναι χρῆ, καὶ Θεῷ μόνῳ κατεζευγμένους τοὺς εἰρη- νεύοντας πρὸς αὐτόν, ὥστε καὶ αὐτὸν εἰδέναι μόνον, καὶ ἐτέρου παντελῶς ψευδωνύμου Θεοῦ, μηδὲ ἐπὶ γλώττης ὄνομα φέρειν. Δεῖ γὰρ αὐτὸν ὀνομάζειν μό- 70.581 νον, ὅτι καὶ μόνος ἐστὶν ἐφ' ἡμᾶς φύσει τε καὶ ἀλη- θείᾳ Θεός. Τοιοῦτόν τι καὶ ὁ τοῦ πανσόφου Μωσέως ἡμῖν ἐπεφώνησε νόμος, "6Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις, καὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. Ἀμήν."⁶ 9Οἱ δὲ νεκροὶ ζῶν οὐ μὴ ἴδωσιν, οὐδὲ ἰατροὶ οὐ μὴ ἀναστήσωσι. Διὰ τοῦτο ἐπήγαγες, καὶ ἀπώ- λεσας, καὶ ἦρας πᾶν ἄρσεν αὐτῶν. Πρόσθετες αὐτοῖς κακὰ, Κύριε, πρόσθετες κακὰ πᾶσι τοῖς ἐνδόξοις τῆς γῆς.⁹ Οἱ μόνον εἰδότες τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς ὄντα Θεὸν ὀνομάζοντες τε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ ἐπαριθμοῦντες αὐτῷ παντελῶς οὐδένα, λέγοντές τε διὰ τοῦτο, Κύριε, ἐκτός σου ἄλλον οὐκ οἶδαμεν, συνείρουσιν ἀναγκαίως, τὸ, ὅτι Οἱ νεκροὶ ζῶν οὐ μὴ ἴδωσιν, ἐκτός σου δὴ πάλιν. Ζωὴ γὰρ ὢν κατὰ φύσιν ὁ τῶν ὄλων δημιουργ- γὸς καὶ Κύριος ζωογονεῖ τὰ πάντα, καὶ ἐν αὐτῷ κι- νούμεθα, καὶ ἐσμεν. Ἄλλ' οὐδὲ ἰατροὶ, φησὶν, οὐ μὴ ἀναστήσωσιν· ἐπομένου καὶ τούτῳ τοῦ ἐκτός σου δη- λονότι. Πάντα γὰρ ἡμῖν παρὰ Θεοῦ, καὶ αὐτοῖς ἐποίη- σεν ἐκ γῆς φάρμακα, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ὅσον μὲν οὖν ἦκεν εἷς γε τὸ γράμμα, φημί, καὶ τὸν πρό- χειρόν τε καὶ εἰς τούμφανές λόγον, ἢ τῶν ἐννοιῶν ἀπόδοσις ἔχοι ἂν ὀρθῶς ὧδέ γε, καὶ οὐχ ἑτέρως. Ἐπειδὴ δὲ χρῆ κατὰ νοῦν ἰέναι τὸν λόγον, καὶ τῆς προφητικῆς ἀκριβείας ἀπογυμνοῦν τὸν σκοπὸν, ἐκεῖνό φαμεν ἀναγκαίως· νεκροὶ τινές εἰσι καὶ οὐχὶ δὴ πάν- τως κατὰ τὴν σάρκα, νεκρωμένοι δὲ μᾶλλον ὑπὸ φιληδονίας κοσμικῆς, καὶ ζῶν οὐκ ἔχοντες τὴν ἁγίαν τὴν ἐν Χριστῷ τε καὶ

ἀγγελικὴν. Ἄλλ' ἐκτός σου, φη- σὶν, οἱ τοιοῦτοι, οὐκ ἂν μεταλάχοιεν τῆς ζωῆς, ἦτοι τῆς ζωοποιούσης χάριτος. Ἐκτός σου δὲ πάλιν οἱ τῶν ψυχικῶν ἀρρώσθημάτων ἀπαλλάττειν οἷοί τε τοὺς ἐναλόντας αὐτοῖς, οἱ καὶ ἰατροὶ πνευματικοὶ νοοῖντ' ἂν εἰκότως· οὐκ ἂν τινα τῶν ἠρρώσθηκόντων ἀναστή- σειαν. Ἰατροὺς δὲ φαμεν πνευματικούς εἶναι, τοὺς ἀγίους προφήτας, ἀποστόλους τε καὶ εὐαγγελιστάς· οἱ διὰ τῆς ἄνωθεν χάριτος, καὶ τῆς ἐν πνεύματι χο- ρηγίας τὸν ἰᾶσθαι δυνάμενον καταπλουτοῦντες λόγον θεραπεύουσι τοὺς τετραυματισμένους ὑπὸ τε τῆς ἁμαρτίας, καὶ τῆς τοῦ διαβόλου σκαιότητος. Εἰκὸς δὲ δὴ τι καὶ ἕτερον τὸν προφητικὸν ἡμῖν ὑπαινίττεσθαι λόγον· ὁ γάρ τοι Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἰσο- σθενῆ καὶ ἰσοκλεᾶ τῷ Φύσαντι καταδεικνύς ἑαυτὸν ἀνίστη μὲν ἐκ μνημάτων τοὺς νεκρούς, τοὺς δὲ ἐν ἐσχάταις ὄντας ἰᾶτο νόσοις. Ἄλλὰ καίτοι τῶν οὕτω παραδόξων ἀποτελεσθῆς γεγονῶς οὐ τετίμηται παρὰ τῶν τεθεαμένων· ἐδίωκόν τε καὶ οὕτως αὐτὸν οἱ τῶν Ἰουδαίων μάλιστα καθηγηταί, καὶ διδάσκαλοι. Ἐπειδὴ τοίνυν ἐκτός σου φησιν, οὐκ ἂν ἴδοιεν ζωὴν οἱ νεκροί, σὺ γὰρ εἶ καὶ μόνος ὁ ζωοποιεῖν δυνάμενος, οὐδ' ἂν ἀναστήσειεν ἐκ μνημάτων ἰατροὺς, οὐς ἀνέστησας αὐ- τός· ἠπίστησαν δὲ καὶ μετὰ τοῦτο ἔτι, καὶ ἀκαθέκτως λελυτήκασιν, οὐς ἦν εἰκὸς, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων ἔσσεσθαι πιστούς· διὰ τοῦτο ἐπήγαγες, καὶ ἀπώλεσας, καὶ ἦρας πᾶν ἄρσεν αὐτῶν. Ἐπήγαγες γὰρ τὴν ὀρ- γὴν αὐτοῖς, ἢ καὶ ἀπέκειρεν ἀναγκάως οὐκ ἄρδην ἅπαντα τὸν Ἰσραὴλ· σέσωσται γὰρ τὸ κατάλειμμα· 70.584 ἀλλὰ πᾶν ἄρσεν αὐτῶν, τοῦτ' ἔστι, τὸ ἠγούμενον τά- γμα. Ἡγεμονικώτατον γὰρ ὡς πρὸς γε τὸ θῆλυ τὸ ἄρσεν. Ἄρρηνας δὲ ἀποκαλεῖ ἴσως τοὺς οἰονεὶ νεανι- κωτέρους τῶν Ἰουδαίων, οὐ κατὰ τὴν τοῦ σώματος εὐρωστίαν, κατὰ τὴν γνῶσιν δὲ μᾶλλον τῶν νομικῶν ἐνταλμάτων, τοιοῦτόν ἐστι τὸ πρὸς ἓνα τῶν προφητῶν εἰρημένον παρὰ Θεοῦ· "Ἔτριψαν ζυγόν, διέβρηξαν δεσμούς, ὅτι δὲ τὸ προὔχόν τε καὶ ἱερώτερον ἐν τοῖς Ἰουδαίοις ταλανίζεται μὲν εἰκό- τως, ῥαγδαιοτέραν δὲ τὴν ὀργὴν ἐπήντησεν αὐτῷ, σαφηνιεῖ λέγων αὐτὸς ὁ Χριστός· "6Οὐαὶ ὑμῖν, Γραμ- ματεῖς, καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι περιάγετε τὴν θάλασσαν, καὶ τὴν ξηρὰν, ποιῆσαι ἓνα προσήλυτον· καὶ ἂν γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης διπλό- τερον ὑμῶν."6 Καὶ πάλιν· "6Καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς οὐαὶ, ὅτι ἦρατε τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως, αὐτοὶ οὐκ εἰσέρχεσθε, καὶ τοὺς εἰσερχομένους ἐκωλύσατε."6 Κολάζεται τοίνυν εἰκότως τὸ ἄρσεν, τοῦτ' ἔστι, τὸ ἐν ὑπεροχῇ καὶ τίμιον. Καὶ ὡς ἐν ἀνδρεία τῇ πνευμα- τικῇ τότε ἦκον εἰς εἶδησιν τὴν κατὰ τὸν νόμον, οἷς καὶ προστεθῆναι βούλεται κακὰ. Οὐ γὰρ μόνον ἀπο- πεπτῶκασιν τῆς πρὸς Θεὸν οἰκειότητος ἐμπαροινήσαν- τες τῷ Χριστῷ, ἀλλὰ γὰρ καὶ τῷ λιμῷ δεδαπάνη- νται, καὶ ταῖς ἐντεῦθεν περιπεπτῶκασιν συμφοραῖς, καταδηλωθείσης αὐτῶν τῆς χώρας, καὶ ἀνατετραμμέ- νης εἰς ἅπαν. Οὐς δὲ εἴρηκεν ἄρρηνας, τούτους καὶ ἐνδόξους ἀποκαλεῖ ὡς διαπρέποντας δηλονότι, καὶ ὑπερκειμένους τῶν ἄλλων, διάτοι τὸ κατεστέφθαι τοῖς τῆς ἱερωσύνης ἀυχήμασιν. Τὸ πᾶν ἄρσεν αὐτῶν θεό- δοτον, καὶ σύμμαχον, κακὰ δὲ τὰ κακωτικά φησιν, ἦτοι τὰς θεηλάτους ὀργὰς, λιμούς, λοιμούς, πολέμους, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια. Ἐνδόξους δὲ τοὺς ἐν κακοῖς περιφανεῖς, καὶ ἐν δυναστεῖαις περιβοήτους. 9Κύριε, ἐν θλίψει ἐμνήσθημέν σου, ἐν θλίψει μι- κρᾷ ἢ παιδείᾳ σου ἡμῖν. Καὶ ὡς ἡ ὠδίνουσα ἐγ- γίζει τοῦ τεκεῖν, καὶ ἐπὶ τῇ ὠδίνι αὐτῆς ἐκέκρα- γεν, οὕτως ἐγενήθημεν τῷ ἀγαπητῷ σου.⁹ Ἐκ πολλῆς ἄγαν φιλοθείας ὁ μακάριος προφήτης κεινημένος κατὰ τῶν Ἰουδαϊκῶν τολμημάτων εἰρη- κώς τε ὅτι Πρόσθεσ κακὰ πᾶσι τοῖς ἐνδόξοις τῆς γῆς, ἵνα μὴ τις εἶναι νομίζεται τραχὺς τε καὶ ἀπηνῆς οὐ κατοικτεῖρεσθαι μᾶλλον παρακαλῶν τοὺς ἡμαρτηκό- τας, ἀλλ' ἐν θλίψει γενέσθαι καὶ κακοῖς, ἐπήνεγκεν ἀναγκάως τὸ πεφυκὸς ἅπασιν συμβαίνειν, φημὶ δὲ τὸ ἐν θλίψει καὶ ἀνάγκαις διαμεμνησθαι φιλεῖν τοῦ πάντα ἰσχύοντος Θεοῦ. Τὸ μὲν γὰρ τῆς εὐθυμίας πλάτος

άνησιν ἔσθ' ὅτε πρὸς καταφρόνησιν, καὶ οὐδ' ὅσον εἰπεῖν αἰσθάνεσθαι τῶν πλημμελημάτων αὐτοῦς ἐκ πολλῆς ἄγαν ῥαθυμίας εἰς τοῦτο γνώμης κατολισθήσαντας. Συνελαύνει δὲ ὡσπερ ἡ θλίψις πρὸς Θεὸν, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀναφέρει τῶν διεπτεισμένων. Οὐκοῦν ταύτης ἔνεκα τῆς αἰτίας, φησὶν, ἔφην ὅτι, Πρόσθετες κακὰ τοῖς ἐνδόξοις τῆς γῆς, ἐπεὶπερ ἐστὶ κοινὸν ἅπασι τότε δὴ μάλιστα σε ποιεῖσθαι διὰ μνήμης, καὶ τὰ σὰ βουλευέσθαι, καὶ φρονεῖν, ὅταν συμφοραῖς κοινωθήσῃσιν. Ἐν γὰρ θλίψει μικρὰ παιδευόμεθα, οὐκ ἄκρατον οὐδὲ εἰς ἅπαν ἀπηνῆ τὴν τιμωρίαν ἐπάγοντος τοῦ Θεοῦ, συγκεραννύοντος δὲ μᾶλλον ἡμερότητι 70.585 τὴν ὀργήν. Οὐκοῦν οὐ μισοῦντος ἦν τοὺς ἡμαρτηκότας τὸ θλίψιν ἐπάγεσθαι παρακαλεῖν αὐτοῖς, ἀγαπῶντος δὲ μᾶλλον καὶ παιδεύεσθαι παρακαλοῦντος αὐτούς· ἵνα ἐπεὶπερ ἐκ προαιρέσεως ἰδίας καρπὸν οὐκ ἐσχίκασι τὴν εὐσέβειαν, κἂν γοῦν ὡς ἐξ ἀνάγκης περιτρέποιντο πρὸς τοῦτο τῆς θείας ὀργῆς εἰς αἴσθησιν κεκλημένοι. Τοιοῦτον, οἶμαι, ἐστὶ τὸ διὰ φωνῆς τοῦ Δαβὶδ ὀρθῶς εἰρημένον· "Ἐν χαλινῷ καὶ ἐν κημῷ τὰς σιαγόνας αὐτῶν ἄγξαις τῶν μὴ ἐγγιζόντων πρὸς σέ." Ἄλλ' ἐκεῖνοι μὲν ἀφόρητα πεπλημμεληκότες, καὶ ἐμπαροινήσαντες τῷ Χριστῷ περιπεσοῦνται τῇ θλίψει. Ἡμεῖς δὲ οἱ σοὶ καὶ τὰ σὰ φρονοῦντες καὶ λέγοντες διετέθημεν οὐχ ἑτέρως ἐπὶ τῷ ἀγαπητῷ σου, τοῦτ' ἔστι, τῷ Υἱῷ· καθάπερ ἀμέλει, καὶ ὠδίνουσα γυνὴ μονονουχὶ κατακεκραγότες τῶν ἀτιμαζόντων αὐτῶν ὀδυνόμενοι τε διὰ τοῦτο λίαν, καὶ πλείστην ὄσσην τῶν ἀπειθούντων αὐτῷ ποιοῦμενοι τὴν καταβολήν. Ἔστι δ' ἀληθὲς ὁ φασὶ. καὶ γοῦν αὐτὸς ὁ μακάριος Ἡσαΐας ταῖς Ἰουδαίων ἀθυροστομίαις ἐπιτιμῶν, ἃς πεποίηται κατὰ Χριστοῦ· "Ἔμεις δὲ, φησὶ, "ἔπροσαγάγετε ὧδε, υἱοὶ ἄνομοι· σπέρμα μοιχῶν καὶ πόρνης, ἐν τίνι ἐνετρυφήσατε, καὶ ἐπὶ τίνι ἠνοιζατε τὸ στόμα ὑμῶν, καὶ ἐπὶ τίνα ἐχαλάσατε τὴν γλῶτταν ὑμῶν; Οὐχ ὑμεῖς ἐστε τέκνα ἀπωλείας, σπέρμα ἄνομον;" Καὶ μὴν καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ περὶ αὐτῶν πού φησιν· "Ἐσκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ τὸ νῶτον αὐτῶν διὰ παντὸς σύγκασον." Πλείστοι τε ὅσοι πρὸς τοῦτο παρὰ τῶν ἀγίων προφητῶν γεγόνασι λόγοι κατὰ τῆς τῶν Ἰουδαίων συναγωγῆς, διὰ τὴν εἰς Χριστὸν δυσσέβειαν. 9 Διὰ τὸν φόβον σου, Κύριε, ἐν γαστρὶ ἐλάβομεν, καὶ ὠδινήσαμεν, καὶ ἐτέκομεν πνεῦμα σωτηρίας, ὃ ἐκυσάμεν ἐπὶ τῆς γῆς. 9 Οἱ λέγοντες, ἐκ φιλοθεΐας γενέσθαι τῷ ἀγαπητῷ τοῦ Πατρὸς, δῆλον δὲ ὅτι τῷ Υἱῷ, καθάπερ ὠδίνουσα γυνὴ, τῇ τοῦ λόγου τροπῇ νουνεχῶς ἐμμένοντες, ὠδινήσαι τέ φασὶ καὶ μὴν καὶ εἰληφέναι κατὰ γαστρὸς, καὶ τῆς σωτηρίας τὸ πνεῦμα τεκεῖν ἐπὶ γῆς. Πρέπει δ' ἂν, ὡς ἔφην, ὁ τοιοῦτος λόγος προφήταις τε καὶ ἀγίοις ἀποστόλοις τε καὶ εὐαγγελισταῖς οἱ τῆς ἄνωθεν μυσταγωγίας καταπλουτοῦντες τὴν χορηγίαν καὶ οἷόν τινας νοητοὺς δεχόμενοι σπερματικούς ἐκτετόκασιν τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς πνεῦμα σωτηρίας, τοῦτ' ἔστι, τὴν ἐν πνεύματι διδασκαλίαν, ἢ καὶ ζωῆς ἐστὶ τῆς εἰς αἰῶνας πρόξενος. Ἔθος γὰρ τῇ θείᾳ Γραφῇ πνεῦμα πλειστάκις ὀνομάζειν τὰς τινῶν συγγραφάς. "Καὶ γοῦν δοκιμάζετε," φησὶ, "τὰ πνεύματα εἰ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστίν." Ἀεὶ γὰρ ἐν ἀγίῳ Πνεύματι τὸ σωτήριον λαλεῖται κήρυγμα, ἡγοῦν ἐν πνεύματι κοσμικῶς τὰ ὅσα ἐστὶ τῇ ἀληθείᾳ μαχόμενα. Γράφει γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος περὶ ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν ἄλλων ἀγίων· "Ἡμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου τούτου ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἵνα ἴδωμεν τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν." Πνεῦμα τοίνυν σωτηρίας τὸ εὐαγγελικὸν ἀποκαλοῦσιν κήρυγμα. Ἀποφέρει γὰρ εἰς ἀμήρυντον ζωὴν καὶ εἰς μακραίωνα βίον. 70.588 9 Οὐ πεσοῦμεθα, ἀλλὰ πεσοῦνται οἱ ἐνοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀναστήσονται οἱ νεκροὶ, καὶ ἐγερθήσονται οἱ ἐν τοῖς μνημείοις, καὶ εὐφρανθήσονται οἱ ἐν τῇ γῇ. Ἡ γὰρ δρόσος ἢ παρὰ σοῦ ἵαμα αὐτοῖς ἐστίν. Ἡ δὲ γῆ τῶν ἀσεβῶν πεσεῖται. 9 Ἀξιάγαστος ἀληθῶς τῶν ἀγίων ἢ νῆψις. Ἐννοοῦσι γὰρ αἰεὶ πως τὸ ἀντιτετάχθαι δοκοῦν, οἷς ἂν πρὸς ἡμᾶς ποιοῖντο λόγοις. Οὐκοῦν ἐπειδήπερ πνεῦμα σωτήριον ἀποτεκεῖν ἔφασκον τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς, κατ-

ισχύοντα δὲ καὶ μετὰ τοῦτο ἔτι τῶν ἐπὶ γῆς ὀρώσι τὸν θάνατον, οἴονεϊ τινος λέγοντος· Τίς ἢ ὄνησις τῶν θείων ἡμῖν κηρυγμάτων; ποῦ δὲ τῆς σωτηρίας τὸ πνεῦμα; πίπτουσι γὰρ οἱ ἐπὶ τῆς γῆς· ἀντεπάγουσιν ἀναγκαίως τὴν ἀπολογίαν, καὶ δὴ καὶ φασιν, Ἀναστή- σονται οἱ νεκροὶ, χάριτι μὲν Θεοῦ, καθά φησιν ὁ μα- κάριος Παῦλος· Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὑπὲρ παντὸς ἐγένεσατο θανάτου, πλήν ἀνεβίω τριήμε- ρος, καὶ γέγονεν ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων, καὶ ῥίζα τῶν δι' αὐτοῦ μεταπλαττομένων εἰς ζωὴν, καὶ οἷον ἀρχὴ τῆς ἀνθρώπου φύσεως ἀποδυομένης τὴν φθοράν· καὶ πεπλουτήκαμεν μὲν ἐν ἀκλονήτοις ἐλ- πίσι τὴν εἰς αἰῶνα ζωὴν. Ἄραρε δὲ ὅτι πάντῃ τε καὶ πάντως ἀναβιώσονται μὲν οἱ νεκροὶ, καταργηθή- σεται δὲ εἰσάπαν τοῦ θανάτου τὸ κράτος· πλήν οὐπω παρόντος τοῦ καιροῦ καθ' ὃν ἡ ἀνάστασις· ὑποπίπτει τέως ἡ ἀνθρώπου φύσις, τῷ τεθνάναι δεῖν. Καὶ τὸν ἐν Χριστῷ τέως ἡσθενηκότα, καὶ ἐν ἡμῖν τε αὐτοῖς ἐσόμενον ἀσθενῆ κατὰ καιροὺς ὑπομένει θάνατον. Ἄρ' οὖν ἐκεῖνο, φησὶ, τοῖς παρ' ἡμῶν ἀντιτετάζεται λόγοις, ἦγουν σωτηρίοις κηρύγμασι, τὸ πίπτειν ἔτι τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς; Καὶ τί τοῦτό ἐστι; παντελῶς οὐ- δέν. Ἀναβιώσονται γὰρ οἱ νεκροὶ, καὶ τὰ ἐν γῆ καὶ μνημείοις σώματα παλινδρομήσει πρὸς ζωὴν. Καὶ τίς ἂν γένοιτο τοῦδε δὴ πάλιν ὁ τρόπος; Ἡ δρόσος ἢ παρὰ σοῦ ἴαμα αὐτοῖς ἐστι. Καὶ δρόσον ἐν τούτοις ἀποκαλεῖν ἐγνώκασι τὴν ζωοποιὸν τοῦ πνεύματος ἐνέργειάν τε καὶ δύναμιν, δι' ἧς ἐγερθήσεσθαι τοὺς νεκροὺς ὁ μακάριος ἔφη Δαβίδ. Ψάλλει γὰρ πρὸς Θεὸν, καὶ φησιν· "Ἐξαστρέψαντος γὰρ σου τὸ πρόσ-ωπον, ταραχθήσονται, καὶ εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν ἐπι- στρέψουσιν. Ἐξαποστελεῖς τὸ Πνεῦμά σου, καὶ κτι- σθήσονται, καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς."6 Δρόσος οὖν ἄρα ζωοποιὸς τὸ Πνεῦμα παρὰ Πατρὸς δι' 70.589 Υἱοῦ, καὶ αὐτοῖς τοῖς ἐκ γῆς σώμασιν ἐνείσα τὴν ἀφθαρσίαν. Ἄλλ' οἱ μὲν ἐν γῆ πεσόντες ἀναβιώσονται, ἢ δέ γε τῶν δεδυσσεβηκότων γῆ πεσεῖται, καὶ τοῦτο παθεῖν συνέβη τῇ τῶν Ἰουδαίων χώρᾳ· πεπαρωνή- κασι γὰρ εἰς Χριστὸν, καὶ εἰς τοὺς ἁγίους μυσταγωγούς, καίτοι τὸ τῆς σωτηρίας τεκόντας πνεῦμα τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς. 9Βάδιζε, λαός μου, εἴσελθε εἰς τὰ ταμιεῖά σου, ἀπόκλεισον τὴν θύραν σου, ἀποκρύβηθι μικρὸν ὅσον ὅσον, ἕως ἂν παρέλθῃ ἡ ὀργὴ Κυρίου. Ἰδοὺ γὰρ Κύριος ἀπὸ τοῦ ἁγίου τόπου ἐπάγει τὴν ὀργὴν ἐπὶ τοὺς ἐνοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ἀνα- καλύψει ἡ γῆ τὸ αἷμα αὐτῆς, καὶ οὐ κατακαλύ- ψει τοὺς ἀνηρημένους.9 Τὸ τοῦ Θεοῦ πρόσωπον ἐν τούτοις ἡμῖν εἰσκομίζε- ται τῶν ἁγίων τὸν νοῦν ἐπαλείφοντος εἰς τὸ θληπα- θές. Ἐπειδὴ γὰρ ἔμελλον, καὶ τοῖς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, καὶ τοῖς ἀνά πᾶσαν τὴν ὑπ' οὐρανὸν τὸ τῆς σωτηρίας ποιῶντες πνεῦμα, τοῦτ' ἔστι, τὸ εὐαγγελικὸν ἱεροῦρ- γοῦντες κήρυγμα, δεινοῖς τε καὶ ἀφορήτοις πειρασμοῖς περιπεσεῖσθαι, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν ἐπὶ ψυχῇ καὶ αἵματι κίνδυνον ὑπομεῖναι· ταύτητοι καὶ μάλα εἰκότως κα- τανεανιεύεσθαι φιλεῖν τῶν τοιούτων αὐτοὺς ἀναπέ- θει, λέγων· Βάδιζε, λαός μου, εἴσελθε εἰς τὰ ταμιεῖά σου. Εὐφύεστατα δὲ καὶ εὐφῆμως ἄγαν ἀποκαλεῖ τὰ ταμιεῖα τάχα πρὸς τὰ ἐν τῇ γῆ μνήματα· καὶ δὴ καὶ ἐν ἴσῳ τοῖς ἀληθῶς ἀποκρυπτομένοις ἀποκλείει τὰς θύ- ρας, καὶ διαλανθάνει ἀνέχεσθαι βραχὺ, ἕως ἂν παρ- ἔλθῃ ἡ ὀργὴ Κυρίου. Εἴρηται μὲν γὰρ τῇ τοῦ γέ- νους ἀρχῇ, τοῦτ' ἔστι, τῷ Ἀδάμ· "Ἐγὼ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση"6 καὶ ἐπάρατος ἦν διὰ τὴν παράβασιν ἡ ἀνθρώπου φύσις· ταύτητοι καὶ ὑπενήνεκται τῇ φθορᾷ. Λυθήσεται δὲ τὰ ἐκ θείας ὀργῆς ἐπενηνεγμένα. Καὶ τοῦτο εἰς ἅπαν κατὰ τὸν τῆς συντελείας καιρὸν καταργουμένου θανάτου, καὶ τῆς τοῦ διαβόλου τυραν- νίδος ἀνηρημένης, καὶ τῆς ἀμαρτίας ἐκβεβοθρωμένης. Οὐκοῦν ἀποκρύβηθι, φησὶν, ὦ λαός μου, καὶ ἀνάσχου βραχὺ καὶ ὅσον ὅσον, ἕως ἂν ὁ ἐξ ὀργῆς Κυρίου θάνα- τος παρελάσῃ, καὶ ὁ τῆς ἀπάντων ἀναστάσεως ἀνα- 70.592 δειχθεῖ καιρός. Εἰ γὰρ καὶ πάθῃς, φησὶ, τὸ τεθνάναι τυχόν, τῆς τῶν μισούντων σκαιότητος ἐπιρρίπτουσης καὶ τοῦτο τοῖς ἁγίοις μυσταγωγοῖς, ἀλλ' οὖν ὁ πάν- των Δεσπότης ἐποίσει τὴν κόλασιν τοῖς

άνηρηκόσιν ἁγίους. Ἐπάγει γὰρ ἀπὸ τοῦ ἁγίου Κύριος τὴν ὄρ- γὴν ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. Ὅμοιον τοῦτό ἐστιν ἐκείνω· "ὉΚαὶ ἔβρεξε γὰρ Κύριος παρὰ Κυρίου ἐπὶ Σόδωμα πῦρ καὶ θεῖον."6 Οὐκοῦν ὁ Υἱὸς ἀπὸ τοῦ ἁγίου [ἠημφρεδ. Πατρός] Πνεύματος ἐποίσει τὴν ὄργην ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. Ὡς γὰρ αὐτός πού φησιν· "Ὁ Πατήρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ Υἱῷ, ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν Υἱὸν, καθὼς τιμῶσι τὸν Πατέρα."6 Ἐν- στάντος δὲ τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν ἡ ὄργη τοῖς ἀνόσια πεπλημμεληκόσι κατὰ τῶν ἡγιασμένων ἐπενεχθήσε- ται, τὸ αἷμα αὐτῆς ἀνακαλύψει ἡ γῆ, καὶ οὐ κατα- κρύψει τοὺς ἀνηρημένους, τοῦτ' ἔστι, πᾶν ὅπερ πέ- πτωκεν εἰς γῆν αἷμα τοῦτο ἔσται φανερόν ἀποκρυβή- σεται οὐδεὶς, ἤγουν εἰς ἀλήθειαν οἰχήσεται τῶν ἡδι- κημένων. Μεμνήσεται γὰρ ἀπάντων ὁ Δημιουργὸς, καὶ οὐδεὶς ἔσται παντελῶς τῶν ἀδίκως ἀνηρημένων, ὃς οὐκ ἔσται γνώριμος, καὶ ἐν μνήμῃ Θεοῦ. 9Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐπάξει ὁ Θεὸς τὴν μάχαιραν τὴν ἁγίαν, καὶ τὴν μεγάλην, καὶ τὴν ἰσχυρὰν, ἐπὶ τὸν δράκοντα τὸν ὄφιν φεύγοντα, ἐπὶ τὸν δράκοντα τὸν ὄφιν τὸν σκολιὸν, καὶ ἀνελεῖ τὸν δράκοντα.9 Ἐπενεχθήσεσθαι τὴν ὄργην τοῖς ἡσεβηκόσι, καὶ ἀπεκτονόσιν αὐτούς, εὖ μάλα διειρηκῶς συναναιρε- θήσεσθαι τοῖς ἑαυτοῦ τέκνοις, καὶ αὐτὸν ἔφη τὸν Σατανᾶν· οὗ τοῖς στρατηγήμασιν εἴκοντες κατεστρά- τευον τῶν ἁγίων οἱ τοῖς παρ' αὐτῶν κηρύγμασιν ἀντεξάγοντες. Κατ' ἐκεῖνο γὰρ, φησὶ, τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν ἀνακαλύψει ἡ γῆ τὸ αἷμα αὐτῆς τὴν ἁγίαν τε καὶ τομωτάτην, καὶ μεγάλην μάχαιραν, τὸν παναλκῆ καὶ ἀκαταγώνιστον, τοῦτ' ἔστι, τὸν μονογενῆ Λόγον, ἐπάξει ὁ Πατήρ ἐπὶ τὸν δράκοντα τὸν ὄφιν φεύγοντα· ἐπὶ τὸν δράκοντα ὄφιν σκολιὸν, καὶ ἀνελεῖ τὸν δρά- κοντα. Δράκοντά τε καὶ ὄφιν ὀνομάζει τὸν Σατανᾶν. Πικρὸς γὰρ καὶ ἰοβόλος, καὶ πρὸς γε τοῦτο δειλός. Ἄει γὰρ φεύγειν ἔθος αὐτῷ. Δεινὸς δὲ ἔστι καὶ φιλοκακοῦργος. Σκολιοδρομεῖ γὰρ ὡσπερ τὸ θηρίον, πλὴν ἀναιρεθῆσεται· καὶ γὰρ ἀπρακτῆσει λοιπὸν, μᾶλλον δὲ τοὺς τῆς ἀνοσιότητος ἀποτίσει λόγους, ποινὴν ἀνατλάς τὴν ἐσχάτην, καὶ ταῖς ἄδου πύλαις κάτοχος γεγωνὸς, ἔργον τε τῆς εἰς αἰῶνα φλογὸς μακρὰν τε καὶ ἀτελεῦτητον ὑπομένων κόλασιν. 9Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀμπελῶν καλὸς, ἐπιθύμημα ἐξάρχειν κατ' αὐτοῦ. Ἐγὼ πόλις ὄχυρά, πόλις πολιορκουμένη· μάτην ποτιῶ αὐτήν. Ἀλώσεται γὰρ νυκτὸς, ἡμέρας δὲ πεσεῖται τείχος.9 Διαπεράνας εὖ μάλα τὸν ἐπὶ γε τοῖς διὰ πίστεως σεσαγηνευμένοις λόγον, καὶ ὅτι χρίσονται μύρω, καὶ πίνονται οἶνον ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ σαφέστατα διειπών· ὄρος δὲ εἶναί φαμεν τὴν Ἐκκλησίαν· προσεπαγαγών τε ὅτι καὶ ἐκδίκησις ἔσται τῶν ἀνηρημένων δι' εὐσέβειαν, καὶ 70.593 μὴν ὅτι τῇ ἁγίᾳ, καὶ μεγάλη μαχαίρα πάντη τε καὶ πάντως ὁ ἀποστάτης ἀπολεῖται δράκων, ἀνακομίζει τὸν λόγον ἐπὶ τοῖς συμβεβηκόσιν ἐξ ἀμαθίας τοῖς ἐξ αἵματος τοῦ Ἰσραὴλ. Κατ' ἐκεῖνο γὰρ, φησὶ, τοῦ και- ροῦ, καθ' ὃν ἀπαράδεκτον τὴν εἰς Χριστὸν ποιήσονται πίστιν· Ἐγὼ ὁ ἀμπελῶν ὁ καλὸς, οὗ καὶ τὸ κατάρ- χειν ἐπιθύμημα φαίη τις ἄν· ἐγὼ ἡ πόλις ἡ ὄχυρά· πεποιήται γὰρ οὕτως ὡς ἀπὸ γε τῆς Ἱερουσαλήμ ὁ λόγος· Ἔσομαι πόλις πολιορκουμένη. Εἶτα τὸ τοῦ Θεοῦ πρόσωπον ὁ προφήτης ἡμῖν εἰσκομίζει, λέγων, ὅτι Μάτην ποτιῶ αὐτήν. Εἰ γὰρ καὶ γέγονε, φησὶν, ἄμπελος εὐκληματοῦσα ὁ Ἰσραὴλ, κατὰ τὴν Ἱερε-μίου φωνήν, ἀλλ' ἐποίησεν ἀκάνθας, καὶ ἀνόνητον ἐφ' ἑαυτῇ τὴν διὰ τοῦ νόμου παράκλησιν ἐποίησατο. Μάτην οὖν ἄρα πεπότικέ τε αὐτήν διὰ τοῦ πάλαι νόμου, κἂν εἰ ποτίσειεν ἔτι δι' εὐαγγελικοῦ κηρύγμα- τος, ἀνωφέλιτος καὶ οὕτως ὑπομενεῖ. Τί τοίνυν ἐν- τεῦθεν συνέβη παθεῖν αὐτήν; Ἀλώσεται νυκτὸς, ἡμέρας δὲ πεσεῖται τείχος. Ἐπειδὴ γὰρ αὐτήν πόλιν ὠνόμασεν ἰσχυρὰν, καὶ μέντοι πολιορκουμένην, ἀνα- λόγως τῇ τῶν νοημάτων ἀκολουθεία ἀλῶναί τε φησὶν αὐτήν, καὶ μὴν ὅτι καὶ τὸ τείχος πεσεῖται δισχυρί- ζετο. Τὸ δὲ γε νυκτὸς μὲν ἀλῶναί καὶ ἐν ἡμέρᾳ δὲ πεσεῖσθαι τείχος, ἔοικέ τι τοιοῦτον ὑποδηλοῦν. Εἴ- ληπται μὲν γὰρ, ἦτοι πεπόρηται,

καθάπερ ἐν ἀχλύϊ καὶ σκότει γεγενημένη διὰ τοὶ μὴ ἀνασχέ- σθαι λέγοντος τοῦ Χριστοῦ "Ἐως τὸ φῶς ἔχετε, περιπατεῖτε ἐν τῷ φωτὶ, ἵνα μὴ ἡ σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ."6 Ἐπειδὴ δὲ τῶν παρ' αὐτοῦ λόγων ὀλίγα πεφροντικότες διατετελέκασιν, οἱ δειλαοὶ κατελήφθησαν ὡς ἐν σκότῳ. Κατεκράτησε γὰρ αὐτῶν ἡ ἄμαρ- τία. Καὶ τοῦτο ἦν ἄρα τὸ διὰ φωνῆς τοῦ Χριστοῦ πρὸς αὐτοὺς εἰρημένον· "Ἄμην λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ πιστεύσητε ὅτι ἐγὼ εἰμι, ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν ἀποθανεῖσθε."6 Ἦλω τοιγαροῦν, καὶ ἀπομεμένηκεν ἐν ἁμαρτίαις· πέπτωκε δὲ τεῖχος ὡς ἐν ἡμέρᾳ, τοῦτ' ἔστιν, ἐναργῶς τε καὶ ἐμφανῶς, τῆς παρὰ Θεοῦ πε- ριβολῆς ἐστέρηται. Τοιοῦτόν τι φησι καὶ ἐν ἀρχαῖς ὁ μακάριος προφήτης Ἡσαΐας· "Ὁ γὰρ ἀμπελῶν Κυ-ρίου Σαβαώθ, ἄνθρωπος τοῦ Ἰουδα νεόφυτον ἠγαπη- μένον. Ἔμεινα τοῦ ποιῆσαι σταφυλὴν, ἐποίησε δὲ ἀκάνθα."6 Εἶτα προσεπάγει· "Ἐν δὲ ἀναγγελῶ ὑμῖν τί ποιήσω τῷ ἀμπελῶνί μου· ἀφελῶ τὸν φραγμὸν αὐτοῦ, καὶ ἔσται εἰς διαρπαγὴν· καὶ καθελῶ τὸν τοῖ- χον αὐτοῦ, καὶ ἔσται εἰς καταπάτημα, καὶ ἀνήσω τὸν ἀμπελῶνα μου καὶ οὐ μὴ τμηθῆ, οὐδ' οὐ μὴ σκαφῆ, καὶ ἀναβήσεται εἰς αὐτὸν ὡς εἰς χέρσον ἄκανθα, καὶ ταῖς νεφέλαις ἐντελοῦμαι τοῦ μὴ βρέξαι εἰς αὐτὸν ὑετόν."6 Ὅρᾳς ὅπως ἐστὶν ἀληθὲς ὅπερ ἔφην, τοῦτ' ἔστι τὸ, Μάτην ποτιῶ αὐτήν. Οὐ γὰρ δέδωκεν ἔτι τὸν νοητὸν ὑετὸν τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ· καθεῖλε δὲ τὸν φραγμὸν αὐτοῦ, καὶ πρὸς γε τούτῳ τὸν τοῖχον. Καὶ φραγμὸν μὲν ἴσως τὰς ἐκ τῶν ἀγγέλων ἐπικουρίας ἀποκαλεῖ· τοῖχόν γε μὴν ἀληπτόν τε καὶ πεπηγότα τῆς παρ' ἑαυτοῦ δυνάμεως τὴν περιβολήν. Ὅρη γὰρ, φησὶ, κύ- κλω αὐτοῦ, καὶ Κύριος κύκλω τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Ἐὰν δὲ λέγῃ τὸ, "πέπτωκεν,"6 οὐχὶ πάντως ὅτι καὶ κατεκο- μίσθη δηλοῖ, ἀλλ' ὅτι μᾶλλον ἀφήρηται. Μεμένηκε γὰρ ἀνεπικουρήτος ὁ Ἰσραὴλ, καὶ τῆς ἄνωθεν φειδοῦς καὶ ἀγάπης ἀμέτοχος παντελῶς. 70.596 90ὐκ ἔστιν, ἢ οὐκ ἐπελάβετο αὐτῆς. Τίς με θήσει φυλάσσειν καλάμην ἐν ἀγρῷ; Διὰ τὴν πολεμίαν ταύτην ἠθέτηκα αὐτήν.⁹ Πεπολιόρκεται μὲν ἡ τῶν Ἰουδαίων χώρα μετὰ τὸν τοῦ Σωτῆρος σταυρόν. Καὶ οἱ ἐκ παντὸς ἔθνους συναγερμένοι, τοῦτ' ἔστιν, ἡ πανσθενῆς τῶν Ῥω- μαίων στρατιὰ κατεξανέστησαν ἀνδρικῶς τοῦ τῶν Ἰουδαίων ἔθνους. Πεπόρθηται δὲ καὶ ἐτέρως, νοητῶς δηλονότι, καὶ κεκρυμμένως· δέδοται γὰρ εἰς κατα- πάτημα τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασιν. Εἰ γὰρ ἐστέρη- ται τοῦ φραγμοῦ, καὶ τὸ σῶζον αὐτὴν ἀφήρηται τεῖχος, πῶς ἂν ἐνδοιάσειέ τις ὅτι γέγονε νομὴ τῶν νοητῶν θηρίων; Καὶ τοῦτο ἦν ἄρα τὸ διὰ φωνῆς τοῦ Δαβὶδ περὶ αὐτῆς εἰρημένον πρὸς τὸν τῶν ὄλων Σω- τῆρα Χριστόν· "Ἐἴνα τί καθεῖλες τὸν φραγμὸν αὐ- τῆς, καὶ τρυγῶντες αὐτὴν πάντες οἱ παραπορευό- μενοι τὴν ὁδόν;"6 Ἐλυμήνατο αὐτὴν ὕς ἐκ δρυμοῦ· καὶ ὄνος ἄγριος κατενεμήσατο αὐτήν. Ἡ γὰρ τὰ πολύτροπα διὰ τούτων σημαίνει πάθη ὑφ' ὧν κεκρά- τηται τῶν Ἰουδαίων ὁ νοῦς· ἀλογίαν μὲν τὴν ἐσχάτην τοῦ ὄνου σημαίνοντος· ἡδονὴν γε μὴν τοῦ ὄου. Ὅτι οὖν γέγονεν εὐάλωτος παντὶ τῷ καταδηοῦν ἐθέλοντι τοῦτο διδάσκει, λέγων· Οὐκ ἔστιν ἢ οὐκ ἐπελάβετο αὐτῆς, οὐ γὰρ ἐστὶ χεὶρ ἢτοι δύναμις, ἢ ἀνθρώπων ἢ πονηρῶν πνευματῶν ἢτις οὐκ ἐπελάβετο αὐτῆς. Ἄλλ', ὧ Δέσποτα, φαίη τις ἂν ἴσως· οὐ γὰρ ἔσωζες ὡς σὸν ὄντα λαὸν, οὐκ ἐφρούρεις αὐτήν, καὶ τεῖχος ἦσθα τὸ παναλκὲς. Ναὶ, φησὶ, πεφρούρηκά τε καὶ περιβέβληκα τῇ παρ' ἑμαυτοῦ χάριτί τε καὶ εὐθε- νεῖα· ἀλλ' ἦν ἀναγκαῖον φρουρεῖσθαι τότε καρπὸν ἔχοντα τὸν ἐκ νόμου. Ἐπειδὴ δὲ λοιπὸν κατεκομίσθη εἰς τοῦτο, φησὶν, ἀθλιότητος, καὶ ἀφιλεργίας πνευμα- τικῆς, ὡς καρπὸν ἔχειν τὸν ἐξ ἀρετῆς οὐδένα· ἔοικε δὲ καλάμη ψιλῆ καὶ ἀκάρπω· τίς με θήσει φυλάσσειν αὐτόν; Ποῖον γὰρ ἐστὶ τὸ ἐκ τῆς ἀσφαλείας ὄφελος, εἰ καρπῶν ἐρήμη γέγονεν ἀγαθῶν; τίς οὖν ἀναπέσει με; Τοῦτο γὰρ τὸ "ἔθήσει"6 δηλοῖ φυλάσσειν καλάμην ἐν ἀγρῷ. Ἄλλὰ γὰρ πῶς εἰς τοῦτο τάλαιπωρίας ἐκβέ- βηκεν ἀπολογεῖται λέγων· Διὰ τὴν πολεμίαν ταύτην ἠθέτηκα αὐτήν. Καταδείκνυσιν ἐν τούτοις μονονουχὶ καὶ δακτύλῳ τὴν Ἱερουσαλήμ. Καὶ ἐπειδήπερ, φησὶ, γέγονέ μοι πολεμιωτάτη, ταύτητοι

καὶ μάλα εἰκότως ἠθέτηκα αὐτήν. Οὐχ ἑτέραν τοίνυν πολεμίαν ἐν ἑαυτῷ γενέσθαι, φησὶν, ἀθετῆσαί τε πάλιν ἑτέραν, αὐτήν δὲ μᾶλλον τὴν Ἱερουσαλήμ, ὡς πολεμίαν κα- ταδείκνυσι, καὶ ἠθετεῖσθαι φησιν, ἀποβεβλημένος δηλονότι τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος πνευματικῆς. Ἔφη γὰρ πρὸς αὐτήν· "Ὁ Ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις ἐπισυνάγει τὰ νοσσία αὐτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθέλη- σατε. Ἴδου ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος."6 9 Τοῖνυν διὰ τοῦτο ἐποίησε Κύριος ὁ Θεὸς πάντα ὅσα συνέταξε. Κατακέκαυμαι, βοήσονται πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ.9 Ἐπειδὴ γὰρ γέγονε πολεμία, φησὶ, καὶ ἀντέστη τῷ σώζοντι, καὶ πεπολέμηκεν ὡς ἐχθρῷ τῷ καλοῦντι πρὸς ζωὴν, διὰ τοῦτο πάντα ὅσα συνέταξε, τοῦν 70.597 ἔστιν, ὥρισέ τε καὶ γενέσθαι βεβούλευται, διεκόμισεν εἰς πέρας. Καὶ τίνα ταῦτά ἐστι; Τὸ ἠθετῆσθαι πάν- τως που, τὸ μηκέτι σχεῖν τὸν νοητὸν ὑετόν. Τὸ ὑπο- μεῖναι τὴν πολιορκίαν, τὸ ἐν ἐνδείᾳ γενέσθαι τῆς ἄνωθεν εὐμενείας, καὶ περιβολῆς. Ἐμπέρησαι γὰρ καὶ εἰς ἀχρεϊότητα κατεκομίσθη παντελῆ. Καὶ κατακέκαυμαι, βοήσονται πάντες, φησὶν, οἱ κατοι- κοῦντες ἐν αὐτῇ. Κἂν εἰ βούλοιτό τις ἱστορικώτερον τοῖς προσκειμένοις προσβαλεῖν, κατεμπρησθεῖσαν εὐ- ρήσει τὴν Ἱερουσαλήμ. Εἰ δὲ δὴ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον, ὁ ἐμπρησμός ἐν τούτοις τὴν εἰσάπαν ἀχρεϊότητα δη- λοῖ. Καὶ τὸν ὀλοτρόπως ἐπιβρίφεντα τοῖς Ἰουδαίοις ἀφανισμόν, μονονουχὶ τῆς θείας ὀργῆς καταπιμ- πράσης αὐτούς, καὶ χοῦν οἶά περ καὶ σποδιὰν ἀπο- φαίνοντος. Τοιοῦτόν τί φησι καὶ ὁ θεσπέσιος προ- φήτης Ἱερεμίας ὡς πρὸς γε τὴν Ἱερουσαλήμ· "Ὁ Ἐλαϊανῶραιαν εὔσκιον τῷ εἶδει ἐκάλεσε Κύριος τὸ ὄνομά σου εἰς φωνὴν περιτομῆς αὐτῆς· ἀνήφθη πῦρ ἐπ' αὐτήν, μεγάλη ἡ θλίψις ἐπ' αὐτήν."6 Ἐχρειώθησαν οἱ κλάδοι αὐτῆς. Ἀχρειοὶ γὰρ ὀλοτρόπως τὴν τοῦ ἀν- θρώπου ψυχὴν, τὸ ἀποφοιτῆσαι Θεοῦ, καὶ ἀμοιρῆσαι παντελῶς τῆς παρ' αὐτοῦ χάριτος, καὶ ἐπικουρίας. "Ὁ Φοβερόν γὰρ τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρα Θεοῦ ζῶντος,"6 καὶ καθά φησιν ὁ Μωσῆς, "Ὁ Θεὸς ἡμῶν πῦρ κατ- αναλίσκον ἐστίν."6 9 Ποιήσωμεν εἰρήνην αὐτῷ, ποιήσωμεν εἰρήνην οἱ ἐρχόμενοι, τέκνα Ἰακώβ. Βλαστήσει, καὶ ἐξ- ανθήσει Ἰσραὴλ, καὶ ἐμπλησθήσεται ἡ οἴκου- μένη τοῦ καρποῦ αὐτοῦ.9 Ὡς τῶν Ἰουδαίων ἀπειρηκότων τὴν εἰς τὸν τῶν ὅλων Σωτῆρα Χριστὸν ἀγάπην τε καὶ πίστιν, ὡς ἀπολακτίσαντος μὲν τοῦ ἡγαπημένου, μεταστήσαντος δὲ τὴν κλῆσιν ἐπὶ τὰ ἔθνη, καὶ τοὺς ἐκ περάτων τῆς ὑπ' οὐρανὸν σαγηνεύοντος τοῦ Χριστοῦ διὰ τῶν ἀγίων ἀποστόλων, ὁ μακάριος προφήτης τοῖς ἀπανταχόθεν λαοῖς σοφὸς προαναφαίνεται σύμβουλος, καὶ φησι πρὸς αὐτούς· Ἀποπεφοίτηκε μὲν ὁ Ἰσραὴλ, ἀπελά- κτισεν ὁ πρωτότοκος, ἀρνεῖται τὴν πίστιν, δεδυσέ- βηκεν εἰς τὸν λυτρωτὴν· ἀλλ' ἡμεῖς οἱ ἐρχόμενοι, τοῦτ' ἔστιν, οἱ μέλλοντες ἤξειν κατὰ καιρούς· ἤξειν δὲ δὴ πάντως ὡς ἀπὸ σκοτόους εἰς φῶς, ἐξ ἀμαθίας Ἑλληνικῆς εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ κατὰ ἀλήθειαν ὄντος Θεοῦ, ἐξ ἀμαρτιῶν εἰς δικαίωσιν· ποιήσωμεν εἰρήνην αὐτῷ, τοῦτ' ἔστι, τὴν ἀρχαίαν καταλύσαντες ἔχθραν, εἰρηνεύσωμεν πρὸς τὸν Θεόν. Ἀνηρημένης γὰρ τῆς ἀμαρτίας καὶ κατηρημένου τοῦ Σατανᾶ, καὶ οὐδε- νός ὄντος ἔτι διακωλύοντος, τοῦ διῆστάντος καὶ χω- ρίζοντος ἡμᾶς ἀπὸ Χριστοῦ, συναινέσωμεν τοῖς αὐ- τοῦ θεσπίσμασιν· ἀκολουθήσωμεν οἷς ἂν βούλοιτό τε καὶ λέγοι, ὑπαγάγωμεν τὸν αὐχένα τοῖς Εὐαγγελι- κοῖς κηρύγμασι· ποιήσωμεν γὰρ οὕτω τὴν πρὸς αὐ- τὸν εἰρήνην. Τοιοῦτό τί φησι καὶ ὁ πάνσοφος Παῦλος τοῖς ἐξ ἔθνων κεκλημένοις· "Ὁ Δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίστεως εἰρήνην ἔχομεν πρὸς τὸν Θεόν, διὰ τοῦ Κυ- ρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ."6 Παρακαλέσας τοίνυν τοὺς ἐρχομένους, περὶ ὧν καὶ ὁ μακάριος ἔφη Δαβίδ· "Ὁ Ἀναγγελήσεται τῷ Κυρίῳ γενεὰ ἡ ἐρχομένη,"6 μεθ- ἴστησι τὸν λόγον ἐπ' αὐτούς τοὺς ἀγίους ἀποστόλους 70.600 ὅτι κατακτήσονται τῷ Θεῷ τὴν ὑπ' οὐρανὸν, ἐν- νενοηκῶς, ἤτοι μεμαθηκῶς διὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἀνασκιρτᾷ τρόπον τινὰ, καὶ φησιν ἐκ πολλῆς ἄγαν τῆς περιχαρείας· Τέκνα Ἰακώβ βλαστήσει, καὶ ἐξ ανθήσει Ἰσραὴλ, καὶ ἐμπλησθήσεται ἡ

οίκουμένη τοῦ καρποῦ αὐτοῦ. Γεγόνασι μὲν γὰρ ἐξ αἵματος Ἰακώβ, ὃς μετωνόμασται καὶ Ἰσραὴλ, οἱ θεσπέσιοι μαθηταί. Ἐπειδὴ δὲ ἐξ ἡοῦς εἰς ἑσπέραν, καὶ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν, κέκληται πρὸς ἐπίγνωσιν τῶν ἐθνῶν ἢ πληθὺς, καὶ καθὰ φησι τῆς προφητείας ὁ λόγος, ἐνεπλήσθη ἡ οἰκουμένη τοῦ καρποῦ αὐτοῦ. Καὶ τίνος ἄρα; Ἡ δηλονότι τοῦ Ἰσραὴλ, τοῦτ' ἔστι, τῶν ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ. Καρποὶ γὰρ ἰδρώτων ἀποστολικῶν οἱ πιστεύσαντες· χαρὰν δὲ αὐτοὺς καὶ στέφανον ὁ θεσπέσιος ὠνόμασε Παῦλος· καύχημα γὰρ ἀληθῶς καὶ δόξα τῶν ἀγίων μυσταγωγῶν οἱ δι' αὐτῶν σεσωσμένοι. Ἡ μὴ ὡς αὐτὸς ἐπάταξε, καὶ αὐτὸς οὕτως πλη- γήσεται, καὶ ὡς αὐτὸς ἀνεῖλεν, οὕτως ἀναιρεθή- σεται; Μαχόμενος, καὶ ὄνειδίζων ἔξαποστελεῖ αὐτούς.⁹ Ἐπεταὶ σφόδρα τοῖς εἰρημένοις ἢ τῶν προκειμέ- νων διάνοια· καὶ κατὰ τίνα δὲ τρόπον ἐροῦμεν ὡς ἔνι. Ἐφημεν γὰρ ὅτι τέκνα Ἰακώβ βλαστήσει καὶ ἔξανθήσει, καὶ ἐμπλησθήσεται ἡ οἰκουμένη τοῦ καρ- ποῦ αὐτοῦ. Ἄλλ' ὥσπερ τινὸς ἀντειρομένου τε καὶ λέγοντος· Καίτοι δεδυσσέβηκεν οὐ μετρίως ὁ Ἰσραὴλ· σκληρὸς γὰρ γέγονε καὶ δυσάγωγος, καὶ ἀπέκτονε μὲν ἀγίους, ἐπεπῆδησε δὲ δικαίῳ παντὶ καὶ προ- φήτῃ, καὶ αἱμάτων ἔχει τὴν χεῖρα μεμεστωμένην· εἶτα πῶς ἔξανθήσει πάλιν, καὶ ὡς γεγονότος τῶν ἐκτόπων οὐδενὸς ἐμπλησθήσεται ἡ οἰκουμένη τοῦ καρποῦ αὐτοῦ; πρὸς δὴ τὰ τοιάδε φησὶν ὁ προφή- της· Μὴ ὡς αὐτὸς ἐπάταξε, καὶ αὐτὸς οὕτως πλη- γήσεται; Ἡ ὡς αὐτὸς ἀνεῖλεν, οὕτως ἀναιρεθήσεται; Ἐχρήσατο μὲν γὰρ, φησὶ, κατὰ τῶν ἀγίων ἀκράτῳ θυμῷ, καὶ ἀχαλίνοις ὀρμαῖς ἀνεῖλεν αὐτοὺς ὡς κατ' οὐδένα τρόπον οἰκτεῖρειν εἰδώς. Ἄρ' οὖν ἰσορρόποις ὀργαῖς, καὶ ἰσοστάθμῳ δίκη κεχρήσεται κατ' αὐτῶν ἢ τῆς ἡμερότητος πηγῆ, καὶ οὕτως αὐτοὺς ἀνελεῖ, καθὰ καὶ αὐτοὶ τοὺς ἀγίους, ἀνῆρήκασιν; Ἡ νικήσει μᾶλλον ὡς Θεὸς, καὶ οὐκ εἰσάπαν ἀποκερεῖ τὸν ἡγαπημένον, καὶ ἀπόλεκτον γεγονότα ποτὲ διὰ τοὺς πατέρας; Τοιοῦτόν τί ἐστὶ τὸ δι' ἐνὸς τῶν ἀγίων προφητῶν εἰρημένον παρὰ Θεοῦ· "Ὅτι σοὶ ποιήσω, Ἐφραΐμ; τί σοὶ ποιήσω, Ἰούδα; Ὡς Ἄδαμὰ θήσομαι καὶ ὡς Σεβωεὶμ μετεστράφη ἢ καρδία μου ἐν τούτῳ. Συνεταράχθη ἡ μεταμέλειά μου. Οὐ μὴ ποιήσω κατὰ τὴν ὀργὴν τοῦ θυμοῦ μου. Οὐ μὴ ἐγκαταλείψω τοῦ ἐξαλειφθῆναι τὸν Ἐφραΐμ, διότι Θεὸς ἐγώ εἰμι, καὶ οὐκ ἄνθρωπος ἐν σοὶ ἅγιος."⁶ Ἐδει γὰρ, ἔδει Θεὸν ὄντα, καὶ οὐκ ἄνθρωπον καθ' ἡμᾶς, καὶ προὔχειν ἐν ἡμερότητι, καὶ ὥσπερ ἐστὶ κατὰ φύσιν ἐπέκεινα παντὸς γενητοῦ, οὕτως ὑπερκεῖσθαι καὶ ὑπερέχειν τὸν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ κατὰ γέ φημι τὴν φιλανθρωπίαν. Οὐκοῦν ἔξανθήσει μὲν Ἰσραὴλ, ἐμπλησθήσεται δὲ καὶ ἡ οἰκουμένη τοῦ καρποῦ αὐτοῦ, κατὰ γε τὸν ἤδη προ- αποδοθέντα λόγον. Οὐ γὰρ οὕτως ἀναιρεθήσεται, 70.601 φησὶ, καθὰ καὶ αὐτὸς ἀνεῖλεν, οὔτε μὴν ἐν ἴσῳ πα- ταχθήσεται τρόπῳ, κἂν εἰ ἐπάταξεν αὐτὸς τοὺς ἀγίους ἀγρίῳ θυμῷ κατεθηγμένος. Ποῖον οὖν ἄρα τὸ μέτρον τῆς ἐπ' αὐτοῖς κινήσεως; Μαχόμενος, φησὶ, καὶ ὄνειδίζων ἔξαποστελεῖ αὐτούς· τὸ, "Ἐξαποστελεῖ"⁶ νο- ἦσας ἀντὶ τοῦ, τῆς πρὸς ἑαυτὸν οἰκειότητος ἀποπέμψε- ται. Τοῦτο πέπραχεν ὁ Σωτὴρ· ἀπόπεμpton γὰρ ἐποίησε τὸν Ἰσραὴλ. Μαχόμενός τε καὶ ὄνειδίζων, τὸ δὲ Μα- χόμενος ἀντὶ τοῦ ἐπιπλήττων τεθειήμεν. Ἐπιπλήτ- των γὰρ Ἰουδαίοις, καὶ μέντοι καὶ ὄνειδίζων ἔφα- σκεν ὁ Σωτὴρ· "Ὅτι Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτε-νοῦσα τοὺς προφήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλ- μένους πρὸς αὐτήν· ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγα- γεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις ἐπισυνάγει τὰ νοσσία ἑαυτῆς ἐπὶ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε; Ἴδου ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος."⁶ Τοῦτο γὰρ ἦν καὶ ἕτερον οὐδὲν, ἢ τὴν ἀπ' αὐτῶν ἀποφοίτησιν οὐκ εἰς μακρὰν ἔσεσθαι διατεινομένου. Οὐ δὴ γεγονότος ἀπόλωλεν ὁ Ἰσραὴλ, εἰ καὶ σέσωσται τὸ κατάλειμμα, καθὰ καὶ αὐτὸς φησὶν Ἡσαΐας· "Ὅτι καὶ ἐὰν ἦ ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης τὸ κατάλειμμα σωθήσεται."⁶ 90ὐ σὺ ἦσθα ὁ μελετῶν τῷ πνεύματι τῷ σκλη- ρῷ ἀνελεῖν αὐτοὺς πνεύματι θυμοῦ;⁹ Ὅρα τὸν προφήτην ἐν τούτοις ἀγιοπρεπεῖ

παρρησία χρώμενον, διελέγχοντά τε τὸν Ἰσραὴλ ὅτι πεπολέμη- κεν ἀγίους· καὶ μελέτην ἐποιήσατο, τὸ, οἶονεὶ σκληρῶ τε καὶ ἀνημέρω πνεύματι χρώμενον ἀναιρεῖν αὐτούς, καὶ ἀτίθασσον αὐτοῖς ἐπαφιέναι τὸ φρόνημα. Εἰ τοί- νυν λέγοιμι, φησὶν, ὅτι αὐτὸς ἀνείλε, καὶ ἐπάταξε, οὐ ψευδομυθία τὸ χρῆμα πόθεν, ἀληθές δὲ μᾶλλον ἀναφανεῖται τὸ εἰρημένον. Ὁ γὰρ Ἰσραὴλ οὐ σὺ ἦσθα ὁ μελετῶν, ἤγουν εἰωθὼς πνεύματι μὲν, ὡς ἔφην, κεκληθῆσθαι σκληρῶ, κατεπιφύεσθαι δὲ θηριοπρεπῶς τῶν ἀπεσταλμένων παρὰ Θεοῦ; Κἂν ἀρνήσῃ, φησὶν, αὐτὸν παροῖσω μάρτυρα τὸν τῶν ὄλων κριτήν. Ἔφη γάρ που Χριστὸς πρὸς αὐτούς· "Ἔτινα τῶν προφητῶν οὐ κατέκτειναν οἱ πατέρες ὑμῶν; ὅτι οὐκ ἐνδέχεται προφήτην ἀπολέσθαι ἕξω Ἱερουσαλήμ."6 9 Διὰ τοῦτο ἀφεθήσεται ἡ ἀνομία Ἰακώβ, καὶ τοῦτό ἐστιν ἡ εὐλογία αὐτοῦ, ὅταν ἀφέλωμαι αὐτοῦ τὴν ἀμαρτίαν, ὅταν θῶσι πάντας τοὺς λίθους τῶν βωμῶν κατακεκομμένους ὡς κονίαν λεπτήν, καὶ οὐ μὴ μείνη τὰ δένδρα αὐτῶν, καὶ τὰ εἶδωλα αὐτῶν ἐκκεκομμένα ὡσπερ δρυμὸς μα- κράν.9 Διὰ μέσου προστρίψας ὁ μακάριος προφήτης τὸν κατὰ γε τῶν δεδυσσεβηκότων εἰς τοὺς ἀγίους προ- φήτας ἔλεγχον, ἔχεται πάλιν τῆς τῶν νοημάτων ἀκο- λουθίας, καὶ φησὶν ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ· Διὰ τοῦτο ἀφαιρεθήσεται ἡ ἀνομία Ἰακώβ. Διὰ τοῦτο· Ποῖον; Ἐπειδὴ γὰρ οὐχ ὡς αὐτὸς ἀνείλεν οὕτως ἀναιρεθήσεται, οὔτε μὴν ὡς αὐτὸς ἐπάταξεν οὕτω πληγήσεται, τῆς ἐνούσης γαληνότητος τῷ Θεῷ νικώ- σης αἰεὶ τὰς ἀνθρωπίνας μικροψυχίας, καὶ οὐχὶ πάν- τη τε καὶ πάντως τοῖς ἐπὶ γῆς πλημμελήμασιν ἰσοπα- λεῖς τὰς δίκας ἐπάγοντος, συγκεραννύντος δὲ μᾶλλον ἡμερότητι τὴν ὀργήν. Ταύτητοί φησὶν· Ἀφαιρεθή- σεται ἡ ἀνομία Ἰακώβ, τοῦτ' ἔστι, τεύξεται φιλαν- θρωπίας, ἀνήσει δὲ αὐτῷ κατὰ καιροὺς τὰ ἐγκλή- 70.604 ματα, ἀπαλλάξει καὶ αὐτῶν αἰτιαμάτων· καὶ τοῦτό ἐστιν ἡ εὐλογία αὐτοῦ. Ἐπηγγείλατο μὲν γὰρ τῷ Ἀβραάμ λέγων· "6"Ἡ μὴν εὐλογήσω σε καὶ πληθύνων πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου."6 Ἄλλ' οὐκ ἂν ἠύλογήθη κατὰ ἀλήθειαν ὁ θεσπέσιος Ἀβραάμ, οὐδ' ἂν ἐπληθύνθη τὸ σπέρμα αὐτοῦ, ἀναλόγους τοῖς ἡμαρτημένοις ἕξαι- τουμένων τὰς δίκας τῶν ἐξ αἵματος αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ καίτοι πεπραχότες τῶν ἀγαθῶν οὐδὲν, μᾶλλον δὲ κατενηνεγμένοι πρὸς ἀνοσιότητα τὴν ἐσχάτην, πε- πλουτήκασι καὶ αὐτοὶ τὴν ἄφεισιν, τετήρηταί τε καὶ διαβέβηκεν εἰς αὐτούς ἡ τῆς εὐλογίας ὑπόθεσις. Ὅταν τοίνυν ἀφέλωμαι, φησὶ, τὴν ἀμαρτίαν αὐτοῦ οὗτος ἔσται τῆς εὐλογίας ὁ τρόπος αὐτῷ. Ἐναργῆ δὲ καθίστησι τὸν καιρὸν καθ' ὃν ἔσται καὶ αὐτὸς τῶν πλημμελημάτων ἐλεύθερος. Ὅταν γὰρ, φησὶν, οἱ διὰ τῆς πίστεως κεκλημένοι πρὸς ἐπίγνωσιν τοῦ κατ' ἀλήθειαν ὄντος Θεοῦ τῆς ἀρχαίας καταστρατεύσονται πλάνης, ὅταν ἐκ μέσου γένωνται βωμοὶ, καὶ τεμένη, καὶ ὁ τῶν εἰδώλων ἔσμος, ὅταν πυρὶ δαπανήσωσι τοὺς τοῖς ἀψύχοις εἰδώλοις ἐκπεπονημένους ναοὺς· ὅταν ἐκκόψωσι τὰ δένδρα αὐτῶν, καὶ πρὸς γε τούτοις τὰ χειροποίητα, καθάπερ τινὰ δρυμόν· τότε δὴ τότε ἀνήσει Θεὸς καὶ αὐτοῖς τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ τὰ διεπτει- σμένα. Καὶ τοῦτο, οἶμαι, ἔστιν, ὅπερ ἔφησε φῶς ὁ θεσπέσιος Παῦλος· "6"Ὅταν δὲ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ, τότε πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται."6 Τὸ γὰρ ὅλως κατεμπρῆσαι ναοὺς, καὶ τοὺς παραπεπηγότας αὐτοῖς ἀποκεῖραι δρυμοὺς, προσθεῖναι δὲ καὶ αὐτῶν τῶν ἀγαλμάτων τὴν καταστροφήν, κατασημῆνειεν ἂν ἔτε- ρον οὐδὲν ἢ ἐκεῖνό που πάντως, ὅτι τῶν πάλαι πλανωμένων, καὶ προσκυνούντων τοῖς ἔργοις τῶν ἰδίων χειρῶν μετάστασις ἔσται πρὸς ἀληθείας ἐπίγνωσιν, ὥστε πρὸς τοῦτο φιλοθεΐας ἤκειν αὐτούς, ὡς καὶ τοῖς πάλαι προσκυνουμένοις παρ' αὐτῶν ἐπαφεῖναι τὰς χεῖρας, καὶ τοὺς ἐκ ξύλων θεοὺς καθάπερ τινὰ δρυ- μόν ἀποκεῖραι. 9 Τὸ κατοικούμενον ποιμνιον ἀνειμένον ἔσται, ὡς ποιμνιον καταλελειμμένον, καὶ ἔσται πολὺν χρόνον εἰς βόσκημα, καὶ ἐκεῖ ἀναπαύσονται, καὶ μετὰ χρόνον οὐκ ἔσται ἐν αὐτῷ πᾶν χλωρὸν, διὰ τὸ ξηρανθῆναι.9 Κατοικούμενον ποιμνιον ὀνομάζει τὸν Ἰσραὴλ διά- τοι τὸ πλείστους μὲν ὄσους, καὶ ἀγαθοὺς ἐσχηκέναι ποιμένας, καὶ μονονουχί, καὶ

συνοικούντας ἔχειν τοὺς ἀπευθύνειν εἰδόμενος εἰς πᾶν ὄτιοῦν τῶν ἐπαινουμένων. Οὐκοῦν ἐπεπλήθει ποιμέσιν ἀγαθοῖς, ἀλλ' ἔσται, φησὶν, ἀνειμένον· καὶ τί τὸ ἀνειμένον ἐστίν, αὐτὸς παρα- χρῆμα διεσάφησε, λέγων· Ὡς ποιμνιον καταλειμμένον, τοῦτ' ἔστι, παντὸς ἐπιστάτου, καὶ κηδεμόνος ἡρημωμένον. Οὗ δὲ γεγονότος, εἰς χρόνους προκεί- σεται μακροὺς εἰς βόσκημα. Κατανεμηθήσονται γὰρ αὐτοὺς νοητοί τε καὶ ἀλκιμώτατοι θῆρες, τοῦτ' ἔστιν, ὁ Σατανᾶς, καὶ αἱ σὺν αὐτῷ καὶ ὑπ' αὐτῷ δυνάμεις πονηραί. Ἀποσοβοῦντος γὰρ οὐδενὸς τῆς ἀνθρώπου καρδίας τὰς τῶν πονηρῶν δαιμόνων ἐφόδους εὐάλω- τος ἔσται, καὶ πρὸς πᾶν ὄτιοῦν τῶν ἐκείνοις δοκούν- των ἀμελητὶ κατοικήσεται. Εἰ δὲ χρή τι καὶ τοῖς ἱστορικῶς γεγονόσιν ἀκόλουθον εἰπεῖν, νομῆ γεγόνασι μετὰ τὸν τοῦ Σωτῆρος σταυρὸν, καὶ τῆς Ῥωμαίων στρατείας. Κατέλυσε γὰρ καὶ ἀνεπαύσατο παρ' αὐ- 70.605 τοῖς οἰάπερ τις μόσχος εὐσθενής· ἀλλ' ὀλίγου δια- γεγονότος καιροῦ, φησὶν, οὐκ ἔσται ἐν αὐτῇ πᾶν χλωρὸν διὰ τὸ ξηρανθῆναι, τοῦτ' ἔστι, μέχρι τοσοῦτου κατανεμηθήσονται τὴν χώραν ὡς ἀποφανθῆναι ξη- ράν, καὶ οὐκ ἔχουσιν ἔτι νομῆν. Τοῦτο δὲ ἐστὶν ἀπό- δειξις ἐναργῆς τοῦ μὴ πρότερον ἀποφοιτήσιν αὐτῶν τῆς χώρας τοὺς καταδηοῦντας αὐτήν, εἰ μὴ πᾶν ὄτιοῦν τῶν ἐν αὐτοῖς χρησίμων, καὶ μέχρι τῶν ἄγαν εὐτελεστά- των μονονουχί, καὶ κατεδηδοκόσιν ἴδιον πεποίηται κληρὸν. Ὁ αὐτὸς δ' ἂν γένοιτο λόγος, κἂν εἰ ἔλοιτό τις οἶά τινας μόσχους τὰς τῶν Ἰουδαίων καρδίας κατανεμεῖσθαι λέγειν τοὺς ἀκαθάρτους δαίμονας· μέχρι γὰρ τοσοῦτου κατέφαγον αὐτὰς ὥστε τάχα που καὶ ἀπορεῖν ἔτι νομῆς, διὰ τὸ μηδὲν ἔτι λοιπὸν ἐν αὐτοῖς σῶζεσθαι τῶν ἀγαθῶν, ὃ δαπανᾶσθαι πέφυκε παρ' αὐτῶν. 9 Γυναῖκες ἐρχόμεναι ἀπὸ θεᾶς, δεῦτε. Οὐ γὰρ λαὸς ἐστὶν ἔχων σύνεσιν. Διὰ τοῦτο οὐ μὴ οἰ- κτειρήσῃ ὁ ποιήσας αὐτοὺς, οὐδὲ ὁ πλάσας αὐ- τοὺς οὐ μὴ ἐλεήσῃ.⁹ Εἰρηκῶς ὅτι τὸ κατοικούμενον ποιμνιον ἀνειμένον ἔσται, καὶ ὅτι νομῆ γενήσεται, καὶ εἰς βόσκημα προσ- κείσεται, κατὰ γε τοὺς ἤδη προαποδοθέντας λόγους, ὡς ἤδη τοῦ Ἰσραὴλ ἕξω γεγονότος τῆς πρὸς Θεὸν οἰκειότητος διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ἀσέβειαν καὶ διαθή- κης τῆς πρώτης, ἐθῶν τε τῶν κατὰ τὸν νόμον ἀπο- πεπαυμένων εὐαγγελίζεσθαι τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν τὴν ἀνάστασιν ταῖς ἀγίαις προστέταχε γυναῖξιν, ὧν καὶ ὁ Ματθαῖος διαμέμνηται, λέγων ὡδί· "Ὁψὲ δὲ Σαβ- βάτων τῆ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν Σαββάτων, ἦλθε Μα- ρία ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ Μαρία ἡ ἄλλη θεωρῆσαι τὸν τάφον. Καὶ ἰδοὺ σεισμός μέγας ἐγένετο. Ἐπειδὴ δὲ γεγόνασι περιδεεῖς, ἔφη πρὸς αὐτὰς ὁ μακάριος ἄγγε- λος· Μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς. Οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε· οὐκ ἔστιν ὧδε, ἡγέρθη γὰρ, καθὼς εἶπεν. Δεῦτε, ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο, καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι ἡγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ ἰδοὺ προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε. Καὶ μετὰ γε τὰς τοῦ ἀγγέλου φωνὰς, ἰδοὺ Ἰησοῦς ὑπήντησεν αὐταῖς λέγων· Χαίρετε. Αἱ δὲ προσελθοῦσαι ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ. Τότε λέγει αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς· Μὴ φοβεῖσθε, ὑπάγετε ἐπαγγείλατε τοῖς μαθηταῖς μου, ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, κάκεῖ με ὄψονται."⁶ Οὐκοῦν ἀφιεμένου τοῦ Ἰσραὴλ, ὑμεῖς αἱ σοφαὶ γυναῖκες, φησὶν, ἤκετε, καὶ μάλα γοργῶς εὐαγγελιζόμεναι τὴν ἀνάστασιν τοῦ τὸν θάνατον ἀποκτείναντος, καὶ ἀνελόντος τὴν φθο- ράν, καὶ δικαιούντος τῆ πίστει τοὺς ἡμαρτηκότας, καὶ ἀπαλλάττοντος μολυσμῶν τοὺς ἐναλόντας αὐτοῖς, τοῦ μεταπλάττοντος εἰς καινότητα ζωῆς τοὺς προσ- ἰόντας αὐτῷ, τοῦ τὴν νέαν τοῖς ἐπὶ γῆς ἀναδειξαντος ζωῆν, τοῦτ' ἔστι, τὴν εὐαγγελικὴν, καὶ στήσαντος μὲν τῆς ἐν νόμῳ λατρείας τὸ ἀδρανές, καταλαμπρῶ- ναντος δὲ τὴν ἀλήθειαν, καὶ τῆς ἐν πνεύματί τε καὶ ἀληθείᾳ προσκυνήσεως τὴν ὁδὸν ἐναργῆ καταστήσαν- τος τοῖς σεβομένοις αὐτόν. Ἦκετε δὲ οὖν. Ἀποπέ-πτωκε γὰρ τῆς ἐλπίδος ὁ Ἰσραὴλ. Οὐ γὰρ ἐστὶ λαὸς 70.608 ἔχων σύνεσιν. Πεπώρωται γὰρ τὴν καρδίαν, καὶ με- 70.608 μένηκεν ἐν σκότει, καὶ τῆ τῆς ἀμαρτίας ἀχλύϊ κε- κράτηται. Οὐ γὰρ ἤθελε προσέχειν

λέγοντι τῷ Χρι- στῷ· "Ἔως τὸ φῶς ἔχετε, περιπατεῖτε ἐν τῷ φωτὶ, ἵνα μὴ σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ."6 Χρῆναι δέ φημι τὴν τοῦ Σωτῆρος οἰκονομίαν, καὶ ἐπὶ γε ταυταιοῖ ταῖς πανσόφοις ἀποθαυμάσαι γυναιξί. Φαίη γὰρ ἄν, οἶναι, τίς· Οὐ γὰρ ἦσαν ἅγιοι μαθηταί, οἷς ἦν τάχα που καὶ ἄμεινον, ἄτε δὴ καὶ τῶν θείων δογμάτων ἱερου- γοῖς, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων εὐαγγελίσασθαι τὴν ἀνά- στασιν; Διατί γὰρ οὐχὶ δὴ μᾶλλον ἐκεῖνοι τεθέανται πρῶτοι τοῦ θανάτου τὸ κράτος παραλύσαντα τὸν Ἰησοῦν, ὥφθη δὲ γυναιξί, καὶ τὸ τῆς ἀποστολικῆς ἀξίωμα περιθεῖς αὐταῖς ἰέναι κελεύει, φάναι τε τοῖς μαθηταῖς, ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται ὁ Χριστὸς, καὶ πρῶται τεθέανται τὴν δόξαν αὐτοῦ; Πρὸς δὴ τὰ τοιαῦτά φαμεν, ὅτι γέγονεν ἄνθρωπος ὁ μονογενῆς τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἵνα θεραπεύσῃ τὸ ἄρρώστουν, καὶ τῶν ἀρχαίων αἰτιαμάτων ἀπαλλάξῃ τὸν ἄνθρωπον. Ἔδει δὴ οὖν, ἔδει χαρίσασθαι γυναιξί τὸ εὐαγγελί- σασθαι πρῶταις τὴν ἀνάστασιν. Ἐπειδὴ γὰρ ἡ πρῶ- τη, καὶ ἀρχαιοτέρα γυνὴ παρεκόμισε τὸν Ἀδὰμ εἰς παράβασιν, ταῖς τοῦ ὄφεως ὑπηρετοῦσα φωναῖς, καὶ γέγονεν αὕτη τοῦ θανάτου πρόξενος, πῶς οὐκ ἔδει τῶν οὕτως δεινῶν ἐγκλημάτων ἀποκρούσασθαι τὰς αἰτίας διὰ τῆς ἀποστολῆς; "Ἔδει γὰρ ἐπλεόνασε, "6 φη- σιν, "ἢ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις."6 Δέδοται τῆς σωτηρίας τὸ Εὐαγγέλιον τῇ τὸν θάνατον διακονη- σαμένη γυναικί. Εἴρηται γὰρ πρὸς αὐτὰς ἀναγκαίως τὸ Χαίρετε παρὰ τοῦ τὴν ἀρὰν ἐπιθέντος ἐν ἀρχῇ· ἔφη γὰρ πρὸς αὐτήν· "Ἐν λύπαις τέξῃ τέκνα."6 Λέλυται τοίνυν τοῖς δευτέροις τὰ πρῶτα, καὶ τεθε- ράπεται τὸ ἡρῶστηκός. Αὐταῖς οὖν ἄρα τὸ εὐαγγελίζεσθαι δεῖν ἐπιτάττει τῆς πρὸς Ἰουδαίους ἀγά- πης ἀποφοιτήσαντος τοῦ Χριστοῦ. Ἐπειδὴ γὰρ ἀνούστατοί τε καὶ ἀμαθεῖς ἀπομεμενήκασι, φησὶν, οὐκ ἂν ἐλεήσειεν αὐτοὺς ὁ ποιήσας αὐτοὺς, οὐδ' ἂν εἶεν ἄξιοι τοῦ κατοικτεῖρεσθαι δεῖν. 9Καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, συμφράξῃ Κύριος ἀπὸ τῆς διώρυγος τοῦ ποταμοῦ, ἕως Ῥι-νοκουρούρων. Ὑμεῖς δὲ συναγάγετε τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ κατὰ ἕνα ἕνα.9 Ἐγγεγερμένου τοῦ Χριστοῦ, καὶ τοῖς ἀγίοις ἐπι- τάξαντος ἀποστόλοις· "Ἐπορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος;"6 καὶ μὴν καὶ εἰς αὐτοὺς ἀναβάντος τοὺς οὐρανοὺς, ἐπενήνεκται τοῖς εἰς ἑαυτὸν ἀνοσίως πεπαρωνηκόσι τὰ ἐξ ὀργῆς, τῆς ἄνωθεν δὲ δηλονότι. Δεδαπάνηνται γὰρ καὶ σιδήρῳ καὶ πυρὶ, κατεξανιστάσης αὐτῶν τὸν πόλεμον τῆς Ῥωμαίων χειρὸς, καὶ πάσας μὲν αὐτῶν κατεμπιπράσης τὰς πόλεις, καὶ αὐτὰ δὲ τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ τὸν διαβόητον ἐκεῖνον καθελοῦσης ναόν. Τερματίζεται τοίνυν τῶν Ἰουδαίων ἡ χώρα, τοῖς τε Εὐφράτου νάμασιν ὡς ἡῶ τε καὶ νότον, καὶ τῇ καλουμένῃ Ῥινοκουρούρων. Πόλις τε αὕτη τὴν τε Αἴγυπτίων ὀρίζουσα, καὶ μέντοι τὴν Παλαιστινῶν. Οὐκοῦν τῆς Ἰουδαίας ἡμῖν τοὺς ὄρους ὀνομάσας, συμφράξαι διαβεβαιοῦται τὸν Κύριον τὰ ἐμπεριεχό- μενα πάντα, τοῦτ' ἔστιν, ἅπασαν τὴν Ἰουδαίαν. Τὸ 70.609 δὲ συμφράξῃ τέθεικεν ἀντὶ τοῦ πολιορκήσει, καὶ κα- ταθλίψει, καὶ εἰς ἀπορίαν κατοίσει τὴν ἐσχάτην. Ἡ γὰρ σύμφραξις, ἦγουν ὁ συγκλεισμός τὴν διάφυκτον κάκωσιν ἦτοι συμφορὰν ὑπεμψήνειεν ἄν. Καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον τὸ συμφράξῃ νοήσεις. Συγκέκλει- σται γὰρ ὡσπερ τῶν Ἰουδαίων ὁ νοῦς, ὥστε κατὰ μηδένα δύνασθαι τρόπον τὸ τῆς ἀληθοῦς θεοπτίας εἰσ- δέξασθαι φῶς, μήτε μὴν συνιέναι τὸ Χριστοῦ μυστή- ριον, ὡσπερ ὁ μακάριος γράφει Παῦλος· "Ἐπὶ μέρους γέγονε τῷ Ἰσραὴλ, καὶ ἄχρι σήμερον, ἡνίκα ἂν ἀναγινώσκηται Μωσῆς, κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται."6 Καὶ τοῦτο, οἶμαι, ἔστιν ἡ σύμφραξις. Ὅτι δὲ οὐ κατὰ πᾶσαν τοῦτο γέγονε τὴν ὑπ' οὐρανὸν, ἦγουν κατὰ πάντων τῶν ἐθνῶν, ἀλλὰ κατὰ μόνης τῆς Ἰουδαίας καὶ τῶν ἐν αὐτῇ παρέδειξεν ἐναργῶς· οὐχ ἀπλῶς τὴν σύμφραξιν συμβῆναι λέγων, ἀλλ' ἐκ τῆς διώρυγος τοῦ ποταμοῦ, ἕως Ῥινοκουρού- ρων. Καὶ ταυτὶ μὲν τοῖς Ἰουδαίων δήμοις ἀπεκτο- νόσι τοὺς προφήτας, καὶ λιθοβολήσασι τοὺς ἀπεσταλ- μένους παρὰ Θεοῦ, προστεθεικόσι δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Υἱὸν, συμβήσεσθαί φησιν. Εἶτα μεθίστησι τὸν λόγον

εἰς τὸ αὐτοῦ πρόσωπον τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ, διαλεγομένου τε καὶ λέγοντος τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις, ἤγουν ἅπασι τοῖς κατὰ καιρὸν ἱερου- γοῦσι τὸ Εὐαγγέλιον αὐτοῦ, καὶ μυσταγωγεῖν εἰωθό- σιν· Ὑμεῖς δὲ συναγάγετε τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ κατὰ ἓνα ἓνα. Τοῦτ' ἔστι, μὴ πολὺς ἔστω λόγος τοῖς τὸ διδάσκειν πεπιστευμένοις, κἂν εἰ μὴ ὀρώτο κατὰ πληθὺν εἰστρέχων ὁ Ἰσραὴλ· ἀλλ' εἴ τις εἴη συνετὸς ἐν αὐτοῖς καλείσθω διὰ τῆς πίστεως, ἡκέτω δὲ καὶ καθ' ἓνα, καὶ οἶον ἐξειλεγμένος. Σέσωσται γὰρ τὸ κατάλειμμα τοῦ Ἰσραὴλ. Καὶ γοῦν οἱ θεσπέσιοι μαθηταὶ πλειστάκις αὐτοῖς προσπεφωνήκασιν, καθά- περ ἀμέλει καὶ ὁ θεσπέσιος Πέτρος· "ὉΚαὶ νῦν, ἀδελφοί,"⁶ φησὶν, "βοῖδα, ὅτι κατ' ἄγνοιαν ἐπράξατε, καθὰ καὶ οἱ ἄρχοντες ὑμῶν. Μετανοήσατε οὖν καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Κυ- ρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ λήψεσθε τὴν δωρεάν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὑμῖν γὰρ εἰσὶν αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν."⁶ Καὶ σεσαγήνευται μὲν οὐ μέτριος πληθὺς· πληὴν τό γε ἦκον εἰς ἅπαν τὸ Ἰουδαίων ἔθνος ὀλιγοστοὶ παντελῶς, καὶ οἶον καθ' ἓνα παρεδέχθησαν οἱ σεσωσμένοι, διὰ πίστεως δὲ δηλονότι τῆς ἐν Χριστῷ. ⁹Καὶ ἔσται, ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ σαλπιοῦσι τῇ σάλπιγγι τῇ μεγάλῃ, καὶ ἤξουσιν οἱ ἀπολόμενοι ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀσσυρίων, καὶ οἱ ἀπολόμενοι ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ προσκυνήσουσι τῷ Κυρίῳ ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ ἅγιον ἐν Ἱερουσαλήμ.⁹ Ἔθος τοῖς ἁγίοις προφήταις ἀσαφεία τινὶ τὸν ἑαυτῶν κατακρύπτειν λόγον, καὶ ἐπέιτοι πρὸς ὄργας ἀχάλινοι γεγόνασιν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ μέσην τινὰ δια- νοιῶν ἰέναι τρίβον, ὡς εἶναι πλειστάκις ἀσυμφανὲς τὸ δηλούμενον. Σαλπῖσαι μὲν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ φησὶν, οὐχ ἑτέρους, ὡς γε οἶμαι πάλιν, πληὴν ὅτι τοὺς ἁγίους μυσταγωγούς, σαλπῖσαι δὲ οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ σάλπιγγι τῇ μεγάλῃ, τοῦτ' ἔστι, τοῖς εὐαγγελικοῖς κηρύγμασι κεκρημένους μονονουχὶ κατηχῆσαι καὶ μέγα τι καὶ ἐξαίσιον ἀνακεκραγῆναι τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς. "ὉΚαὶ γὰρ τοὶ κατὰ ἀλήθειαν εἰς πᾶσαν τὴν 70.612 γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν."⁶ Σάλπιγγι γὰρ ἐκέχρητο κατὰ καιροὺς καὶ ὁ μέγας Μωσῆς, πληὴν οὐ τῇ μεγάλῃ· ἰσχνόφωνος γὰρ καὶ βραδύγλωσσος ἦν, καὶ τῶν νομικῶν κηρυγμάτων ἡ δύναμις εἰς μόνην τὴν τῶν Ἰουδαίων συνεστέλλετο χώραν. Τὸ δὲ θεῖον καὶ σωτήριον κήρυγμα διὰ πάσης ἔρχεται πό- λεώς τε καὶ χώρας, καὶ οἶον ὅλης κατεβρόντησε τῆς ὑπ' οὐρανόν. Γέγραπται δέ τι τοιοῦτον καὶ ἐν τοῖς Μωσείως βιβλίοις· "ὉΚατεφοίτησε μὲν γὰρ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς ἐν εἴδει πυρὸς ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ."⁶ Ἐγί- νοντο δὲ καπνοὶ καὶ χάλαζαι, καὶ γνόφῳ βαθεῖ τὸ αἰθέριον κατεμελαίνετο σῶμα· ἀλλὰ καὶ φωνή, φησὶ, τῆς σάλπιγγος ἦχει μέγα. Εἶτα τούτοις ἐπιφέρει λέγων· Ἐγίνοντο δὲ αἱ φωναὶ τῆς σάλπιγγος προ- βαίνουσαι ἰσχυρώτεραι σφόδρα, σφόδρα. Ἐν ἀρχαῖς μὲν γὰρ ὁ ἰσχνόφωνος ἀνεφωνήθη νόμος, προβαίνον- τος δὲ τοῦ καιροῦ, τῆς σάλπιγγος αἱ φωναὶ γεγόνα- σιν ἰσχυραὶ σφόδρα, σφόδρα. Κατ' ἐκεῖνο, φησὶ, τοῦ καιροῦ τοίνυν τῇ μεγάλῃ σάλπιγγι, τοῦτ' ἔστι, τὸ εὐαγγελικὸν ἀναφωνήσουσι κήρυγμα, συλλέγοντες τοὺς πεπλανημένους καὶ τοὺς ἐν τάξει τῶν δορυκτῆ- των γεγεννημένους, καὶ τοὺς τῆς εἰδωλολατρίας ἐνα- λόντας βρόχοις τῆς ἀρχαίας ἀπάτης ἐξέλκοντες. Ἦξουσι γὰρ, φησὶν, οἱ ἀπολόμενοι ἐν χώρᾳ τῶν Ἀσσυρίων, καὶ οἱ ἀπολόμενοι ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ προσ- κυνήσουσι τῷ Κυρίῳ ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ ἅγιον ἐν Ἱε- ρουσαλήμ. Δύο τέθεικε χώρας τὰς ὅτι μᾶλλον τῶν ἄλλων δεισιδαιμονεστέρας, τὴν τε Ἀσσυρίων, φημὶ, καὶ τῶν Αἰγυπτίων. Ἄλλ' οἱ ἐν αὐταῖς ἀπολωλότες, φησὶν, ἤξουσι κεκλημένοι διὰ τῆς πίστεως πρὸς ἐπίγνωσιν τοῦ κατ' ἀλήθειαν ὄντος Κυρίου, καὶ Θεοῦ, καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ, οὐκ ἐν τοῖς τεμένεσιν ἔτι τοῖς μεμολυσμένοις, ἀλλ' ἐπὶ τὸ ἅγιον ὄρος, τοῦτ' ἔστι, τὴν Ἐκκλησίαν, ἣν καὶ Ἱερουσαλήμ ὀνομάζει· ὄρος μὲν ὅτι χθαμαλὸν ἢ χαμαιρρίφες οὐδὲν τὸ σύμπαν ἐν Ἐκκλησίαις, ἀλλ' ὑψηλοῖς τε καὶ ἐπηρμένοις διαπρέπει δόγμασιν. Ἱερουσαλήμ δὲ ὅτι ὄρασις ἀληθῶς εἰρήνης ἐστίν. ⁹Οὐαὶ τῷ στεφάνῳ τῆς ὕβρεως, οἱ μισθωτοὶ Ἐφραῖμ, τὸ ἄνθος τὸ ἐκπεσὸν ἐκ τῆς

δόξης ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους τοῦ παχέος, οἱ μεθύοντες ἄνευ οἴνου.⁹ Προαποφήνας, ὅτι κεκλήσονται διὰ τῆς πίστεως εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ προσκυνήσουσι τῷ Κυρίῳ πάντες ὅσοι διολώλασι τοῖς τῆς εἰδωλολατρίας βρό- χοις ἐνισχημένοι, μετακομίζει τὸν λόγον ἐπὶ τοὺς τῶν Ἰουδαίων καθηγητάς, οἱ καὶ τῆς κατὰ Χριστοῦ δυσσεβείας γεγόνασιν ἀρχὴ καὶ πρόφασις τοῖς ὑπὸ χεῖρα λαοῖς. Οὐ γὰρ ἀπεκόμιζον εἰς ἐπίγνωσιν αὐτοὺς τῶν πάλαι προηγγελμένων διὰ τε τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν, ἀλλὰ γὰρ τοῖς τῆς ἀπωλείας ἐνιέντες βόθροις ἀποσυναγωγούς ἐποιοῦντο τοὺς ὁμολογοῦντας ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Χριστός. Οὕτω γὰρ που φησὶν ὁ θεοσπέσιος Ἰωάν- νης. Κατασείοντες δὲ ὡσπερ τὴν ἐπ' αὐτῷ πίστιν, καὶ τῶν ἀγελαίων τὸν νοῦν τῆς εὐθείας ἀποκομίζοντες, Σα- μαρείτην καὶ μέθυσον, καὶ ἐκ πορνείας γεγενημένον ὠνόμαζον τὸν Ἰησοῦν. Καὶ τὸ ἔτι τούτων δυσσεβέστερον. Πιλάτῳ προσῆγον, καὶ δὴ καὶ σταυροῦσθαι παρακε- κλήκασιν, ἀπεκτόνασί τε τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς, τό γε 70.613 ἦκον ἐπ' αὐτοῖς, πλην ἀνεβίῳ πατήσας τὸν θάνατον· ζωὴ γὰρ ἦν κατὰ φύσιν ὡς Θεός, καὶ εἶπερ ἦν ἐν σαρκί. Οὐαὶ τοίνυν, φησὶ, τῷ στεφάνῳ τῆς ὕβρεως. Στέφανον αὐτοὺς ἀποκαλεῖ. Καὶ γὰρ ἦσαν αὐτοὶ τοῦ παντὸς Ἰσραὴλ στέφανος ὡσπερ τις καὶ δόξα, τοῖς τῆς ἱερωσύνης αὐχήμασι διαπρέποντες, καὶ τὸ τῆς ἡγεμονίας λαχόντες ἀξίωμα. Ἄλλ' οὐ μεμενήκασιν ἐν ταῖς ἐκνεμηθείσαις αὐταῖς εὐκλείαις τε καὶ ὑπεροχαῖς, ἀποπεπτώκασι δὲ μᾶλλον ὕβρεως στέφανος γεγονό- τες. Περιβέβληνται γὰρ ἀτιμία καὶ μώμῳ καὶ τοῖς εἰς δυσσέβειαν ἐγκλήμασι γεγονότες ἔνοχοι, καθάπερ ἄνθος κατεμαράνθησαν. Γεγόνασι γὰρ αὐτοὶ καὶ μι- σθωτοὶ τοῦ Ἐφραΐμ. Ἐφραΐμ δὲ φησὶ τὸν Ἰούδαν, διάτοι τὸ ἐκ φυλῆς εἶναι τῆς Ἐφραΐμ. Αὐτὸν οὖν ἄρα κατεμισθοῦντο τῆς Ἰουδαίων Συναγωγῆς οἱ προεστη- κότες, πρὸς γε τὸ χρῆναι ταῖς αὐτῶν μισθωτοῖς ὑπηρετεῖν καὶ παραδοῦναι τὸν Διδάσκαλον. Ὁ δὴ καὶ πέπρακται. Οὐαὶ τοίνυν τῷ στεφάνῳ τῆς ὕβρεως, φησὶ, τοῦτ' ἔστι, τοῖς ἡγουμένοις, οἱ καὶ ἐμισθώ- σαντο τὸν Ἐφραΐμ, τοῦτ' ἔστι, τὸν ἐκ φυλῆς Ἐφραΐμ. Γεγόνασί τε ταύτης ἔνεκα τῆς αἰτίας ὡς ἄνθος ἐκ- πεσὸν ἐκ τῆς δόξης. Ὡσπερ γὰρ δόξα τοῖς ἄνθεσι τὸ ἔξω τε ὀραῖσθαι μαρασμοῦ, καὶ ἐν τῷ τῆς ἰδίας φύ- σεως κάλλει, κατὰ τὸν ἴσον οἶμαι τουτονὶ τρόπον νοηθεῖν ἂν καὶ ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν. Ἔως μὲν γὰρ ἐσμεν ἐν οἷς ἡμᾶς εἶναι πρέπει, τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς ἀδιαλό- βητον εὖ μάλα τηροῦμεν τὸ κάλλος· παρατετραμμένης δὲ τῆς ἐν ἡμῖν διανοίας ἐφ' ἧ μὴ προσῆκεν, ἄνθος ἐσόμεθα τῆς αὐτῷ πρεπούσης δόξης ἐκπεπτωκός. Ὁ δὴ καὶ πεπόνθησιν οἱ Γραμματεῖς τε καὶ Φαρισαῖοι, καὶ γνώμην, καὶ λόγους, καὶ ἐγχειρήματα, καὶ πᾶν ὅτιοῦν τῶν ἐκτόπων καταθήγοντες τοῦ Χριστοῦ. Ποῦ δὲ τὸ ἄνθος ἦν τὸ ἐκπεσὸν τῆς δόξης, καὶ τίνα τρόπον ἀπεκληρώσατο; Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους τοῦ παχέος. Ὅρος δὲ παχὺ τὸν Ἰσραὴλ ὀνομάζει· παχὺ μὲν, ὅτι ταῖς εὐθυμίαις κατεπαινέτο· ὄρος δὲ, διάτοι τὸ ὑποῦ τεθεῖσθαι παρὰ Θεοῦ, κατὰ γε τὸ ἔνδοξον, φημί. Αὐτὸς γὰρ πού φησι περὶ τῶν ἐξ Ἰσραὴλ· "6Υῖδὸν ἐγέν-νησα καὶ ὕψωσα."⁶ Ἔθος δὲ τῇ θείᾳ Γραφῇ τὴν τῶν Ἰουδαίων μητέρα, φημί δὴ τὴν Ἱερουσαλήμ ὄρει παρειακάζειν ἐστ' ὅτε. Ἐκειντο τοίνυν ἄνθος ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους, τοῦτ' ἔστιν, ἐπάνω πάντων, καὶ ἐπὶ πάντας ὡς ἡγούμενοι, καὶ τὸ κατάρχειν τῶν ἄλ- λων, ταῖς ἐκ νόμου λαχόντες ψήφοις. Οὗτοι δὲ ἦσαν οἱ μεθύοντες ἄνευ οἴνου. Καὶ γὰρ ἦν ἐξ ἀμπέλου Σοδό- μων ἢ ἀμπελος αὐτῶν, καὶ ἡ κληματὶς αὐτῶν ἐκ Γομόρρας, ἢ σταφυλὴ αὐτῶν σταφυλὴ χολῆς, βότρυς πικρίας αὐτοῖς, καὶ θυμὸς δρακόντων ἀνίατος. Κατ- εμεθύσκοντο γὰρ οὐκ οἶνον τοῦτον πίνοντες τὸν αἰσθη- τὸν, ἀλλὰ τὸ ἐξ ἀκράτου θυμοῦ, καὶ μανίας μέ- θυσμα, καὶ τῆς διαβολικῆς δυστροπίας τὸν σκοτισμὸν ταῖσαυτῶν διανοίαις εἰσο ικιζόμενοι. ⁹Ἰδοὺ ἰσχυρὸν καὶ σκληρὸν ὁ θυμὸς Κυρίου ὡς χάλαζα καταφερομένη, οὐκ ἔχουσα σκέπην βία καταφερομένη, ὡς ὕδατος πολὺ πλήθος σύρον χώραν τῇ γῆ, ποιήσει ἀνάπαυσιν ταῖς χερσὶ καὶ τοῖς ποσὶ, καὶ καταπατηθήσεται ὁ στέφανος τῆς ὕβρεως οἱ μισθωτοὶ τοῦ

Ἐφραΐμ.9 70.616 Τίνα τρόπον αὐτοῖς τὰ δεινὰ συμβήσεται, καὶ ὅτι τῆς εἰς Χριστὸν δυσσεβείας ἀποτίσουσι δίκας σκληρῶ τε καὶ ἀνημέρω παραπεσόντες θυμῶ τοῦ τὰ δίκαια κρίνοντος, διὰ τούτων ἡμῖν ὁ προφητικὸς ὑπεμφαίνει λόγος. Ἦξει γὰρ, ἦξει, φησὶ, σκληρὸς καὶ δυσάντητος καθ' ὑμῶν ὁ θυμὸς Κυρίου, ἦξει δὲ οὕτως ὡσανεὶ καὶ χάλαζα καταφέροιο κατὰ τινων οὐκ ἐχόντων σκέπην, καταφερόμενος δὲ σὺν βία, τοῦτ' ἔστιν, ἀφορήτως, ἐντόνως δὲ μᾶλλον καὶ μονονουχὶ κατασφενδονῶντός τινος, καὶ ἀγρίως τισὶν ἐπιφέροντος. Ἦξει δὲ οὖν ὡς χάλαζα, φησὶν, ἢ καὶ ὡς ὕδατος πολὺ πλῆθος σύρον χώραν. Ἄμαχον δὲ καὶ τοῦτο. Ποταμοῦ γὰρ, φέρε εἰπεῖν, ἦτοι χειμάρρου ῥαγδαίω- τατα καταφερομένου, ποῖον ἔσται τὸ ἀντιστατοῦν, καὶ ἀντισχεῖν δυνάμενον, καὶ τῇ τῶν ὑδάτων ῥύμη μὴ παραχωροῦν; Ἦξει δὴ οὖν ὡς ὕδωρ ὄλην ἐπι- κλύζον τὴν χώραν, δῆλον δὲ ὅτι τὴν τῶν Ἰουδαίων. Ἔσται δὲ οὕτως ἀπηνῆς ἢ καταφορὰ, ὡς καὶ ἀνά- παυσιν ποιῆσαι τῇ γῆ. Ἀνάπαυσιν δὲ ποῖαν ἄρα, καὶ τίνα; Ταῖς χερσὶ καὶ τοῖς ποσὶ. Καὶ ἔσται τοιοῦτος τῶν εἰρημένων ὁ νοῦς. Οἱ γάρτοι νήχεσθαι μεμελε- τηκότες, εἰ μὲν εἴη τυχὸν ἡρεμαῖα τε καὶ οἶον εὐαφῆς τῶν ὑδάτων ἢ στάσις, πόδας τε καὶ χεῖρας συστέλ- λοντες, καὶ ἐκτείνοντες, διαπονηθέντες τε συμμέτρως, τὸν ἐκ τοῦ καταπνίγεσθαι διαδράσκουσι κίνδυνον. Τῆς δὲ τῶν ὑδάτων ὀρμῆς ἀπρόσιτον παντελῶς ἐχούσης τὴν προσβολὴν παύεται τοῦ νήχεσθαι πάν- τη τε καὶ πάντως ὁ ἐναλοῦς, καὶ δοκεῖ μὲν ἀπαλλάτ- τεσθαι πόνου, καταπνίγεται δὲ λοιπὸν ὡς ἐξ ἀνάγκης τε καὶ βίας πάντη τε καὶ πάντως ὑποβρύχιος γεγο- νώς. Οὐκοῦν διαγελᾶ πῶς ὁ λόγος, καὶ εἰρωνεύεται, ἀνάπαυσιν τῇ γῆ ποιῆσαι λέγων τὸ ὕδωρ, ἀνάπαυσιν δὲ ταῖς χερσὶ καὶ τοῖς ποσὶ. Ὅμοιον γὰρ ὡς εἰ καὶ λέγοι τυχὸν, Εἰκὴ πονεῖτω μηδεὶς, εἰς ἀντίστασιν τῆς μελλούσης κατὰ πάντων ἰέναι συμφορᾶς. Ἦξει γὰρ οὕτως ῥαγδαίως, ὡς ἀπρόσβλητον εἶναι παντε- λῶς καὶ ἀνόνητον ὀλοτρόπως τοῖς ἐθέλουσι πονεῖν γενέσθαι τὸ χρῆμα. Διανήξεται γὰρ οὐδεὶς, κατα- κομισθήσεται δὲ καὶ ἄκων, οὐπὲρ ἂν φέροι τὸ καθ- ἔλκον ὕδωρ, τοῦτ' ἔστι, τῶν Ῥωμαίων στρατείας ἢ βιαιοτάτη καὶ ἄθραυστος χεῖρ. Τότε δὴ τότε κατα- πατηθήσεται, τοῦτ' ἔστιν, ὑπὸ πόδας κείσεται τῶν εἰρηκόντων ὁ στέφανος τῆς ὕβρεως, οἱ μισθωτοὶ τοῦ Ἐφραΐμ. Τίνες δὲ οὗτοι, διὰ τῶν ἤδη προειρημένων ἐγνώκαμεν. 9Καὶ ἔσται τὸ ἄνθος τὸ ἐκπεσὸν τῆς ἐλπίδος τῆς δόξης, ἐπ' ἄκρου τοῦ ὄρους τοῦ ὑψηλοῦ ὡς πρόδρομοι σύκου, ὁ ἰδὼν αὐτὸ πρὶν εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ λαβεῖν, θελήσει αὐτὸ καταπιεῖν.9 Τί τὸ ἄνθος τὸ ἐκπεσὸν τῆς ἐλπίδος τῆς δόξης, τί δὲ δὴ πρὸς τοῦτο κατασημάνειεν ἂν, τὸ ἐπ' ἄκρου τοῦ ὄρους τοῦ ὑψηλοῦ κείσθαι τε αὐτὸ καὶ ὀραῖσθαι, διὰ τῶν ἔναγχος εἰρημένων κατέστη γνῶριμον. Ἄνθος μὲν γὰρ, τὸ ὡς ἐν ὄρει περίοπτον, ἦτοι τὸν Ἰσραὴλ, ἠγουν τοὺς καθηγεῖσθαι λαχόντας εὖ μάλα συνήσεις. Ἄλλ' ἔσται, φησὶν, ὡς πρόδρομος σύκου. Μελλόντων γὰρ τῶν ἐν συκῇ πεπαίνεσθαι καρπῶν, εἴπερ τι τῶν ἄλλων προελάσειε τυχὸν, γένοιτό τε οὕ- τως ἐδώδιμον, ἐπιπηδᾷ μὲν προθύμως ὁ τεθεαμένος, γλίχεται δὲ καταπιεῖν, καὶ τάχα που ταῖς εἰς τοῦτο διαπύροις ὀρμαῖς καὶ τό γε ἦκον εἰς ὄρεξιν αἰτιαῖται 70.617 μέλλουσαν τὴν χεῖρα πρὸς ἔκτασιν, καὶ διευρύνων τὸ στόμα, τοῖς κλάδοις ἐκπηδᾷ. Οὕτως ἔσται, φησὶ, τοῖς ἀρπάζουσιν ὁ Ἰσραὴλ. Καταπέποται γὰρ, ὡς ἔφην, ὑπὸ Ῥωμαίων, ἠδεῖά τε γέγονε τοῖς ἐλοῦσι τροφή. 9Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσται Κύριος Σαβαώθ ὁ στέ- φανος τῆς ἐλπίδος, ὁ πλακεῖς τῆς δόξης τῷ καταλειφθέντι μου λαῷ. Καταλειφθήσονται ἐν πνεύματι κρίσεως ἐπὶ κρίσιν, καὶ ἰσχὺν κωλύων [κωλύον] ἀνελεῖν.9 Τίνα τε καὶ ὅπως τοῖς κυριοκτόνοις συμβήσεται, διεσάφησεν ἡμῖν ὁ λόγος ἐν τούτοις· προσεπάγει δὲ λοιπὸν τὴν ἐπί γε τοῖς πεπιστευκόσιν ἐξήγησιν· οὐ γὰρ εἰς ἅπαν ἀπόλωλεν ὁ Ἰσραὴλ. Σέσωσται δὲ τὸ κατάλειμμα, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. Πεπίστευκε γὰρ εἰς Χριστὸν οὐ μετρία πληθὺς, ἧς γέγονεν ἀρχή τις ὡσπερ καὶ πρωτόλιον ὁ τῶν ἀγίων ἀποστόλων χορός. Κατ' ἐκεῖνο δὴ οὖν τοῦ καιροῦ, φησὶν, ἔσται Κύριος Σαβαώθ ὁ στέφανος τῆς ἐλπί- δος, ὁ πλακεῖς τῆς δόξης

τῷ καταλειφθέντι μου λαῷ. Αὐτὸς γὰρ ὁ τῶν δυνάμεων Κύριος στεφανώσῃ τοὺς πεπιστευκότας ἐλπίδι τε καὶ δόξῃ, καὶ ἐλπίδι μὲν τῆς τῶν ἔσομένων ἀγαθῶν δηλονότι, δόξῃ δὲ, ὅτι συμβασιλεύσουσιν αὐτῷ, καὶ τῶν ἀνωτάτω γερῶν εἴσω γεγονότες, ζηλωτοὶ τε ἔσονται καὶ ἀπόβλεπτοι. Τί γὰρ ἔσται τὸ ἰσοστατοῦν εἰς εὐκλείας λόγον τοῖς ἐλπίζουσι λαβεῖν τῆς ἐν Χριστῷ βασιλείας τὸν στέφανον; Τούτοις ἐτέρωθί φησιν αὐτὸς ὁ προφήτης Ἡσαΐας· Καὶ ἔση στέφανος κάλλους, καὶ διάδημα βασιλείας ἐν χειρὶ Θεοῦ σου. Δόξῃ γὰρ ἀτελευτήτῳ τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας στεφανώσῃ Χριστὸς, καταπαίει δὲ καὶ ἐλπίδι λιπαρωτάτῃ. Ἔσται δὲ τῶν τοιούτων ἐν μεθέξει, φησὶν, ὁ καταλειφθεὶς μου λαὸς, τοῦτ' ἔστι, τὸ ἐξ Ἰουδαίων κατάλειμμα· συνεισδεχθέντος δηλονότι καὶ τοῦ ἑτέρου λαοῦ, τοῦτ' ἔστι, τῶν ἐθνῶν οἱ καὶ ἐπὶ Χριστῷ φρονούντες μεγάλα προσεύχονται, καὶ κεκράγασι πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς Πατέρα καὶ Θεόν· Κύριε, ὡς ὄπλω εὐδοκίας ἐστεφάνωσας ἡμᾶς. Εὐδοκῆσαντος γὰρ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὄπλον ἡμῖν ἀρράγες ἐδείχθη καὶ γέγονεν ὁ Χριστὸς, τοῖς τοῦ πονηροῦ βέλεσιν ὑπὲρ ἡμῶν ἑαυτὸν ἀντεξάγων, ἄτρωτόν τε καὶ ταῖς ἐκείνου δυστροπίαις ἀχείρωτον τὸν ἑαυτοῦ τετήρηκε λαόν. Τοιοῦτόν τι, καθάπερ ἐγῶμαι, κατασημαίνει λέγων περὶ τοῦ καταληφθέντος λαοῦ, τοῦτ' ἔστι, τῶν ἐν πίστει δεδικαιωμένων· Καταλειφθήσονται ἐν πνεύματι κρίσεως ἐπὶ κρίσιν, καὶ ἰσχὺν κωλύων ἀνελεῖν. Πάλαι μὲν γὰρ ἅπαξ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τὸ ἐπὶ γῆς γένος ἀνεῖλεν ὁ Σατανᾶς τοῖς τῆς ἀμαρτίας βόθροις ἐγκαθεῖς. "6 Οὐ γὰρ ἦν ὁ ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἦν ἕως ἐνός, ἀλλὰ πάντες ἐξέκλιναν ἅμα, ἠχρειώθησαν,"6 κατὰ τὴν τοῦ Ψάλλοντος φωνήν. Ἐπειδὴ δὲ γέγονεν ἄνθρωπος ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἔκρινεν ἡμῶν τὴν κρίσιν, δεδίκασκεν ὡςπερ ἡμῖν τε καὶ τῷ πλεονεκτήσαντι Σατανᾷ, καὶ κατεψηφίσαστο μὲν ἐκείνου τὸν ὄλεθρον, ἀπέστησε δὲ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ὡς ὀλετήρα, καὶ ἀνδροκτόνον, σέσωκε 70.620 δὲ οὕτως τοὺς ἀπολωλότας, τοῦτ' ἔστιν, ἡμᾶς. Τοῦτο διδάσκων φησὶ, Νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου· νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω. Καγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ γῆς, πάντα ἐλκύσω πρὸς ἑμαυτόν. Καίτοι φησὶν ἐναργῶς, "6 Οὐκ ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἵνα κρίνη τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ."6 Πῶς οὖν ἄρα φησὶν, ὅτι κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου; Ἡμεῖς γὰρ ἔσμεν οἱ πάλαι βοῶντες διὰ φωνῆς προφητῶν· "6 Ἐξεγέρθητι, Κύριε, καὶ πρόσχες τῇ κρίσει μου, ὁ Θεὸς μου καὶ ὁ Κύριός μου, εἰς τὴν δίκην μου."6 Ὅτι καὶ δικαίας κρίσεως ἐφ' ἡμᾶς γενομένης εὐχαριστοῦντές φαμεν, "6 Ἐξομολογήσομαί σοι, Κύριε, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου· διηγήσομαι πάντα τὰ θαυμαστά σου, ψαλῶ τῷ ὀνόματί σου, Ὑψιστε."6 Καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν; Ὅτι ἐποίησας τὴν κρίσιν μου καὶ τὴν δίκην μου. Ἐκάθισας ἐπὶ θρόνου, ὁ κρίνων δικαιοσύνην, ἐπετίμησας ἔθνεσι, καὶ ἀπώλετο ὁ ἀσεβῆς· ἐπετιμήθησαν γὰρ τὰ τῶν δαιμόνων στίφη, συνάπολωλε δὲ τούτοις ὁ ἀσεβῆς, τοῦτ' ἔστιν, ὁ Σατανᾶς. Καταλειφθήσονται τοίνυν, τοῦτ' ἔστι, περιωθήσονται ἐπὶ πνεύματι κρίσεως· ἔκρινε γὰρ καὶ δεδικαίωκεν, ὡς ἔφην, ἐπὶ κρίσιν καὶ ἰσχὺν, τοῦτ' ἔστιν, ὀρθοκρίσις καὶ δυνάμει, δῆλον δὲ ὅτι τῇ θεοπρεπεῖ, κωλύων ἀνελεῖν τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας. 9 Οὗτοι γὰρ οἶνω πεπλανημένοι εἰσὶν· ἐπλανήθησαν διὰ τὸ σίκερα, ἱερεὺς καὶ προφήτης ἐξέστησαν διὰ τὸν οἶνον· ἐσείσθησαν ἀπὸ τῆς μέθης τοῦ σίκερα· ἐπλανήθησαν. Τοῦτ' ἔστι φάσμα.9 Καταδεικνύει τρόπον τινὰ τοὺς ὠλισθηκότας, καὶ διὰ τῆς οὕτω μακρᾶς ἀπειθείας προσκεκρουκότας Θεῷ. Πεπλάνηνται γὰρ οἱ τοιοῦδε, φησὶν, οἶνον καὶ μέθυσμα πεπωκότες, οὐκ αἰσθητὸν ἢ σωματικόν, σκοτισμὸν δὲ μᾶλλον ἐλόντες εἰς νοῦν, ὃν τοῖς εἰωθόσι ῥαθυμεῖν ὁ παγχάλεπος ἐνήσει δράκων. Γράφει γὰρ ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ὅτι ὁ θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐσκότισε τὰ νοήματα τῶν πιστῶν, εἰς τὸ μὴ αὐγάσαι τὸν φωτισμὸν τοῦ Εὐαγγελίου τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. Οἶνον οὖν ἄρα καὶ σίκερα τὸν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου δυστροπίας ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς ἐνιέμενον σκότον εὖ μάλα καλεῖ. Καὶ

καταπλήττεται δὲ ὡσπερ, οὐχ ὅτι μόνη τοῦτο παθοῦσα φαίνεται τῶν ἀγελαίων ἡ ἀμαθεστάτη πληθὺς, ἀλλὰ γὰρ ἔτι πρὸς ἐκείνους, ἱερεὺς καὶ προφήτης ἐξέστησαν διὰ τὸν οἶνον. Οἶνον δὲ πάλιν τὸ ἐκ τῆς ἀμαθίας μέθυσμά φησι. Θαυμα- στὸν δὲ ὅτι τοῖς ἄλλοις ὁμοῦ τοῦτο πεπονθότας κατ- ἴδοι τις ἂν ἱερέα καὶ προφήτην. Οὐς γὰρ ἦν εἰκὸς καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ἀπευθύνειν δύνασθαι πρὸς τὴν τοῦ συμφέροντος θήραν καὶ τὴν τῆς σωτηρίας καταδείξαι τρίβον, οὔτοι τάχα που καὶ πρό γε τῶν ἄλλων τὸν σκότον ἐδέχοντο, ὥστε καὶ καταδονεῖσθαι, καὶ πάντα πνεύματι περιφέρεσθαι, καὶ τοῦτο ἐκ μέ- θης τῆς νοητῆς. Φαίη δ' ἂν τις τὸ πρᾶγμα οἶόν τι γενέσθαι φάσμα, τοῦτ' ἔστι, θάμβος ἢ ἔκπληξιν. Προφήτην δὲ φησιν ἐν τούτοις οὐχὶ πάντως τὸν ἀληθῆ καὶ παρὰ Θεοῦ, ἐκείνον δὲ μᾶλλον τὸν οἰονεὶ δόξαν ἑαυτῷ τὴν προφητικὴν περιπλάττοντα· περὶ ὧν φησι διὰ φωνῆς Ἰεζεχίηλ· Οὐαὶ, οἱ προφητεύοντες ἀπὸ καρδίας αὐτῶν, καὶ οὐκ ἀπὸ στόματος Κυρίου. Δια- 70.621 βέβληνται δὲ καὶ διὰ φωνῆς Ἡσαΐου· φησὶ γάρ που περὶ τῆς Ἱερουσαλήμ, Οἱ ἠγούμενοι αὐτῆς μετὰ δώ- ρων ἔκρινον, οἱ προφήται αὐτῆς μετὰ ἀργυρίου ἔμαντεύοντο. 9 Ἀρὰ ἔδεται ταύτην τὴν βουλήν· αὕτη γὰρ ἡ βουλή ἔνεκεν πλεονεξίας.9 Πεπλανῆσθαι λέγων ἱερέα τε ὁμοῦ καὶ προφήτην, καὶ μὴν καὶ ἐκστῆναι φρενὸς ἀγαθῆς διὰ τὸν οἶνον τὸν ἐξ ἀμπέλου Σοδόμων, μέθυσμά τε τὸ νοητὸν, προσεπενεγκῶν δὲ ὅτι τοῦτό ἐστι φάσμα, τοῦτ' ἔστι, κατάπληξις, καὶ οἶόν τι θάμβημα, καταδείκνυσιν εὐ- θὺς καὶ τὴν τοῦ καταπεπλήχθαι πρόφασιν, καὶ τῆς τῶν ἱερέων ἐκστάσεώς τε καὶ μέθης τὰ ἐγκλήματα. Ταύτη τοί φησιν, Ἀρὰ ἔδεται ταύτην τὴν βουλήν. Ἐπάρατος γὰρ ἡ τῶν Ἰουδαίων σκέψις γέγονεν ἀληθῶς, ἡ ἐπὶ γέ φημι τῷ πάντων Σωτῆρι ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι- στῷ. Προαπέστειλε μὲν γὰρ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοὺς ἀγίους προφήτας, καὶ ἀπεκτόνασιν αὐτούς. Εἶτα μετ' ἐκείνους πέπομφε τὸν ἀγαπητὸν λαβεῖν τοὺς καρπούς τοῦ ἀμπελῶνος αὐτοῦ, κατὰ γε τὴν ἐν τοῖς Εὐαγγε- λίοις παραβολήν. Οἱ δὲ τοῦ ἀμπελῶνος προεστηκότες ἀγνωμονέστατοι γεωργοί, καίτοι συνέντες ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ υἱὸς, καὶ ὁ τοῦ χωρίου δεσπότης, εἶπον, φη- σὶν, ἐν ἑαυτοῖς· Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος· δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, καὶ σχῶμεν ἑαυτοῖς τὴν κληρο- νομίαν αὐτοῦ. Ἐπάρατος τοίνυν, φησὶν, ἡ τοιάδε βουλή. Ταύτης καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ μέμνηται λέγων ποτὲ μὲν, ὅτι "Ἔτινα τί ἐφρύαξαν ἔθνη, καὶ λαοὶ ἔμε- λέτησαν κενά; Παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ Κυ- ρίου, καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ."6 Ποτὲ δὲ πάλιν περὶ τῶν τὰ τοιάδε πεπλημμεληκότων· Καθελεῖς αὐ- τοὺς, καὶ οὐ μὴ οἰκοδομήσεις αὐτούς, ὅτι ἔκλιναν εἰς σὲ κακὰ, διελογίσαντο βουλήν, ἣν οὐ μὴ δύνωνται στήναι. Ὅσον μὲν γὰρ ἦκεν εἰς δύναμιν ἐπιχειρημά- των, ἀπέκτειναν τὸν υἱὸν, οἰηθέντες ὅτι τὸν δεσποτι- κὸν αὐτοὶ καθέξουσι κλῆρον· ἀνεβίω δὲ ὡς Θεὸς, καὶ ἀπώλεσε μὲν κακοὺς κακῶς, τοὺς ἀλητηρίους καὶ ἀγνώμονας γεωργοὺς, ἐκδέδωκε δὲ τὸ χωρίον ἐτέ- ροις, δηλὸν δὲ ὅτι τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις καὶ εὐαγ- γελισταῖς, καὶ τοῖς τῶν ἀγίων Ἐκκλησιῶν διδασκά- λοις. Ἐπάρατος οὖν ἡ τῶν Ἰουδαίων βουλή, γέγονε γὰρ ἔνεκα πλεονεξίας. Πλεονεξία γὰρ ἀληθῶς τὸ ἔθε- λῆσαι τοὺς οἰκέτας κατεπιφύεσθαι τοῦ δεσπότη, ἴδιόν τε πεποιῆσθαι κλῆρον τὸν οὐ τετάχαντο γεωργοὶ, καίτοι μισθὸν ἔχοντες διαρκῆ τῆς ἱερωσύνης τὰ γέρα, καὶ τὰς ἐκ τοῦ τῶν ἄλλων προτετάχθαι τιμάς. 9 Τίνοι ἀνηγγείλαμεν κακὰ; καὶ τίνοι ἀνηγγείλα- μεν ἀγγελίαν;9 Ἔθος τοῖς ἀγίοις προφήταις, καὶ πάση δὲ τῇ θεο- πνεύστῳ Γραφῇ διὰ δύο πράγματα ἐπέγεισθαι καὶ συν- ωθεῖν ἐπὶ τὸ βιοῦν ὀρθῶς ἐλέσθαι τὸν ἄνθρωπον. Ἡ γὰρ τοῖς τῆς κολάσεως δείμασι τὸν ἀπεσκληκότα νοῦν οἰονεὶ περιθραύοντες μετασοβοῦσιν ἐπὶ τὸ ἄμεινον, ἢ ταῖς τῶν γερῶν ὑποσχέσεις ἀποτελοῦσιν εὐτολμοτέ- ρους περὶ τὸ χρῆναι τληπαθεῖν ὑπὲρ τῶν εἰς εὐσέ- βειαν ἀνδραγαθημάτων· ὁποῖόν ἐστι τὸ διὰ φωνῆς Ἡσαΐου πρὸς Ἰουδαίους, "Ἐκαὶ ἐὰν θέλητε καὶ εἰσ- 70.624 ἀκουσητέ μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε· ἐὰν δὲ μὴ θέλητε,

μηδὲ εἰσακούσητέ μου, μάχαιρα ὑμᾶς κατέδετα. Τὸ γὰρ στόμα Κυρίου ἐλάλησε ταῦτα."6 Ὡς οὖν ἀτιμάσαντα τῶν ἁγίων προφητῶν τοὺς λό- γους τὸν ἐξήνιον Ἰσραὴλ μονονουχὶ καταδείκνυσι, λέγων· Τίνι ἀνηγγείλαμεν ἀγγελίαν; ἰδοὺ γὰρ, ἰδοὺ τίνι; φησὶν, ἀντὶ τοῦ, σκληρῶ τε καὶ ἀπειθεῖ καὶ ἀσυνέτῳ λαῶ διηκονησάμεθα, καὶ τοὺς ἄνωθεν παρὰ Θεοῦ διαπορθμεύσαντες λόγους, ἀνηγγείλαμεν αὐτῷ κακὰ, τοῦτ' ἔστι, τὰς κολάσεις, τὰς ἀπειλάς, αἶ πάντη τε καὶ πάντως τοῖς τῶν ἀπειθεῖν εἰωθότων κατηγορηθήσονται κεφαλῆς. Ἀνηγγείλαμεν ἀγγελίαν, τοῦτ' ἔστιν, εὐηγγελισάμεθα τὰ ἀγαθὰ τὰ τοῖς ἀγα- θουργεῖν εἰωθόσιν ἠὲ τρεπισμένα παρὰ Θεοῦ. Ὁφέλη- ται δὲ παντελῶς οὐδὲν ὁ δυσμετακόμιστος Ἰσραὴλ, ὁ πεπηγὼς εἰς τὸ πλημμελῆς, καὶ πολὺ νοσήσας τὸ δυσήκοον. Ὅταν τοίνυν λέγει τὸ, τίνι; τῷ κατ' οὐδένα τρόπον ἀξίῳ δηλοῖ· καὶ γὰρ τοι μετὰ τὴν οὕτω σαφῆ τῶν ἁγίων προφητῶν προαγόρευσιν, οὐδὲν ἦττον ἀμείλικτοί τε ἦσαν καὶ πονηροὶ, καὶ δυστροπίας ἀπάσης ἐπίμεστον ἔχοντες τὴν καρδίαν. Γεγόνασι δὲ καὶ πικρίας διαβολικῆς ὑπηρεταὶ γοργοί· σταυρῶ γὰρ παρέδωκαν τὸν τῶν ὅλων Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴν, φημί δὴ Χριστὸν, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν. {1ΤΟΜΟΣ Β΄.}1 9Οἱ ἀπογεγαλακτισμένοι ἀπὸ γάλακτος, οἱ ἀπ- εσπασμένοι ἀπὸ μαστοῦ, θλίψιν ἐπὶ θλίψει προσ- δέχου, ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι, ἔτι μικρὸν, ἔτι μικρὸν, διὰ φαυλισμὸν χειλέων, διὰ γλώσσης ἐτέρας.9 Κατέληξε μὲν ἡμῖν ὁ πρῶτος λόγος εἰς τὸ, Τίνι ἀνηγγείλαμεν κακὰ; καὶ τίνι ἀνηγγείλαμεν ἀγγε- λίαν; Διερμηνεύοντες δὲ τῶν προειρημένων τὴν δύ- ναμιν, λέγομεν ὅτι τὸ τῶν ἁγίων προφητῶν εἰσεκο- μίσθη πρόσωπον ἐπιτιμώντων τρόπον τινὰ τοῖς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, ὡς εἰκὴ μὲν τοῖς παρ' αὐτῶν ἔντε- τυχηκόσι λόγοις, ὠφεληθεῖσι δὲ παντελῶς οὐδὲν, καί- τοι καὶ κακῶν αὐτοῖς, καὶ μέντοι καὶ ἀγγελίας προηγορευμένων. Καὶ κακὰ μὲν εἶναι τὰς τοῖς εἰω- θόσι πλημμελεῖν ἠὲ τρεπισμένας κολάσεις διαβε- βαιούμεθα, ἀγγελίας τε τὰς ἐπ' ἀγαθαῖς ἐλπίσι τι- μάς. Ὡς οὐδὲν οὖν τὸ σύμπαν ὠφελημένων τῶν ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, εἰ καὶ ἀνηγγέλκασιν αὐτοῖς οἱ προ- φῆται τὰ παρὰ Θεοῦ, ἀπειλάς τε φημί καὶ τῶν ἔσο- μένων ἀγαθῶν ὑποσχέσεις, Τίνι, φησὶν, ἀνηγγείλα- μεν κακὰ; καὶ τίνι ἀνηγγείλαμεν ἀγγελίαν; Σεσιγη- κόντων δὲ ὡσπερ τῶν ἁγίων προφητῶν, καὶ μέχρι δὴ τούτων τὸν οἰκεῖον στησάντων λόγον, αὐτὸς ὁ τῶν ὅλων Θεὸς τοῖς ἁγίοις ἐπιφωνεῖ λέγων· Οἱ ἀπογεγα- λακτισμένοι ἀπὸ γάλακτος, οἱ ἀπεσπασμένοι ἀπὸ μαστοῦ, θλίψιν ἐπὶ θλίψει προσδέχου, ἐλπίδα ἐπ' ἐλ- πίδι. Οἱ μὲν γὰρ ἀνουθέτητοι, φησὶν, καὶ πολὺ νο- σοῦντες τὸ ἐξήνιον, ἐξώσθησαν εἰκότως, καὶ τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας ἀμέτοχοι γεγονότες βαδιοῦνται πρὸς ὄλεθρον. Ὑμεῖς δὲ λοιπὸν οἱ διὰ πίστεως κεκλη- μένοι πρὸς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, οἱ καθάπερ τινὸς 70.625 μαστοῦ καὶ γάλακτος ἀπεσπασμένοι τῆς ἐν νόμῳ παιδαγωγίας· οἱ τροφήν μὲν πάλαι νηπιοπρεπῆ δε- χόμενοι, καὶ ἀμαθεστέραν ἔχοντες τὴν φρένα, προ- βεβηκότες δὲ νῦν εἰς ἄνδρα τέλειον εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰς τὴν τελείοις πρέπουσαν μεταφοιτήσαντες τροφήν, καὶ οὐ μεμενη- κότες ἄπειροι λόγου δικαιοσύνης, κατευθύνετε τὰς ἑαυτῶν καρδίας εἰς παραδοχὴν τοῦ νέου κηρύγματος τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας τῶν διὰ Χριστοῦ θεσπι- σμάτων. Ἀνδρίζεσθε πρὸς ὑπομονήν, καὶ εἰ θλίψις ἐπέρχοιτο συχνή τε καὶ ἀλλεπάλληλος ἐγγηγεργμένων τῶν πειρασμῶν, καὶ τῆς τῶν διωκόντων ὠμότητος ἐπιφυομένης ὑμῖν, καρτερήσατε βραχὺ, καὶ ἐπὶ βραχὺ προσδέχεσθε τὰς θλίψεις, ἵνα καὶ ἐλπίδα πλουτήση- τε, τὴν γέ φημι τὴν ὑπὲρ νοῦν τὸν ἀνθρώπινον. "6Ὁφθαλμὸς γὰρ, φησὶν, οὐκ οἶδεν, καὶ οὐκ οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν."6 Εἶτα δια- δείκνυσι ποία τις ἔσται πρώτη κατ' αὐτῶν ἡ θλίψις. Διὰ φαυλισμὸν γὰρ, φησὶ χειλέων, καὶ διὰ γλώσσης ἐτέρας. "Ἔστι δὲ τοιοῦτος τῆς προφητείας ὁ νοῦς. Ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἁγίων ἀποστόλων γέγραπται, ὅτι "6Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς ἦσαν πάντες ὁμοῦ συνηγμένοι ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ ἰδοὺ

ἐγένετο ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος ὡσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας."6 Εἶτά φησιν· "6 Ὁφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ πυρὸς, καὶ ἐκάθισεν ἐφ' ἓνα ἕκαστον αὐτῶν, καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἐτέραις γλώσσαις, καθὼς τὸ Πνεῦμα ἐδίδου ἀποφθέγγεσθαι αὐτοῖς."6 Προστέταχε γὰρ αὐτοῖς ὁ Χριστὸς ἀπὸ Ἱεροσολύμων μὴ χωρὶ- ζεσθαι, περιμένειν δὲ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρὸς, ἕως ἂν ἐνδύσωνται ἐξ ὕψους δύναμιν. Εἶτα κατελ- θόντες ἐλάλουν τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ ἅπασιν δὲ τοῖς ἐξ ἐτέρων χωρῶν ταῖς δοθείσαις αὐτοῖς παρὰ Θεοῦ γλώσσαις, "6 καὶ κατεπλήττοντο μὲν ἀκροώμενοι, καὶ δὴ καὶ ἔφασκον, Οὐκ ἴδου πάντες οἱ λαλοῦντές εἰσιν Ἰουδαῖοι; Καὶ πῶς πάντες ἡμεῖς ἀκούομεν ἕκαστος τῆ ἰδίᾳ γλώσσει λαλούντων αὐτῶν; Ἄλλοι δὲ ἔλεγον,"6 φησὶν, "6 ὅτι Γλεύκους μεμεστωμένοι,"6 τοῦτ' ἔστι, μεθύουσι, τοῦτο, οἶμαι, ἐστὶ τὸ διὰ φαυλισμὸν χειλέων διὰ γλώσσης ἐτέρας. Ἐλάλουν μὲν γὰρ γλώσσαις ἐτέ- ραις, τοῦ πάντα ἰσχύοντος Θεοῦ καὶ τοῦτο προειρη- κότος. Ἐν ἑτερογλώττοις γὰρ, φησὶ, καὶ ἐν χεῖλεσιν ἐτέρων λαλήσω τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ οὐδ' ὡς πιστεύ- σουσιν. Ἀλλὰ καίτοι δέον εἰς πληροφορίαν δέχεσθαι τὸ σημεῖον, ἐννοήσαντας τὴν ἐπὶ τούτῳ γεγενημένην παρὰ Θεοῦ προαγόρευσιν, τοῦτο μὲν οὐκ ἔδρων, κατονειδίζοντες δὲ τὸ μεθύειν αὐτοῖς μεμενήκασιν ἐν ἀπειθείᾳ. 9 Ὅτι λαλήσουσι τῷ λαῷ τούτῳ λέγοντες αὐτῷ· Τοῦτο τὸ ἀνάπαυμα τῷ πίνοντι, καὶ τοῦτο τὸ σύν- τριμμα, καὶ οὐκ ἠθέλησαν ἀκούειν.9 Ἐφη πού Θεὸς ἐπὶ ταῖς Ἰουδαίων ἀπονοίαις ἀγα- νακτῶν· Ἴδου ἐγὼ ἐπάγω λιμὸν ἐπὶ τὴν γῆν, οὐ λιμὸν ἄρτου, οὐδὲ δίψαν ὕδατος, ἀλλὰ λιμὸν τοῦ ἀκου- σαι λόγων Κυρίου. Καὶ ἀπὸ ἀνατολῶν ἕως δυσμῶν παραδραμοῦνται ζητοῦντες τὸν λόγον Κυρίου, οὐ μὴ εὔρωσιν. Οὐκοῦν ἐπενήνεκται λιμὸς νοητὸς τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ ἐπειδήπερ οὐ παρεδέξαντο διὰ τῆς πίστεως τὸν ἄρτον τῆς ζωῆς τὸν ἐξ οὐρανοῦ καταβε- 70.628 βηκότα, καὶ ζωὴν διδόντα τῷ κόσμῳ· ταύτητοι καὶ μάλα εἰκότως ἐν ἐνδείᾳ γεγόνασι τῆς θεοσδότου τρο- φῆς· "6 Οὐ γὰρ ἐπ' ἄρτῳ,"6 φησὶ, "6 μόνῳ ζήσεται ἄν- θρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στό- ματος Θεοῦ."6 Καὶ πεπαρωνήκασι μὲν εἰς τὸν τῶν ὄλων Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴν· ἐπειδὴ δὲ ἐστὶν ἀγαθός, καίτοι δεδυσσεβηκότα οὐ φορητῶς ἐκάλει πρὸς μετάγνωσιν διὰ τῶν ἀγίων ἀποστόλων. Προσπεφώ- νηκε γοῦν αὐτοῖς ὁ μακάριος Πέτρος, ὅτι δὴ τὸν ἅγιον καὶ δίκαιον ἠρνήσαντο, καὶ ἀπεκτόνασι τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς, καὶ ἠτήσαντο ἄνδρα φονέα χαρισθῆναι αὐτοῖς. Πλὴν καὶ τοῦτο προσετίθει, "6 Καὶ νῦν, ἀδελ- φοὶ, οἶδα ὅτι κατὰ ἄγνοιαν ἐπράξατε, ὡσπερ καὶ οἱ ἄρχοντες ὑμῶν. Μετανοήσατε οὖν, καὶ βαπτισθῆτω ἕκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου Ἰησοῦ, καὶ λήψεσθε τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὑμῖν γὰρ εἰσὶν αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν."6 Οἱ τοίνυν, φησὶν, ἀπεσπασμένοι ἀπὸ μαστοῦ τε καὶ γάλακτος, οἱ κεκλημένοι πρὸς ἀποστολήν. Καὶ τῶν νέων κηρυγμάτων γεγονότες ἱεουργοὶ, λαλήσουσι τῷ λαῷ τούτῳ καταδεικνύοντες ἑναργῶς, ποία μὲν ἀνάπαυσις ἔσται τῷ πίνοντι, καὶ οἶον τὸ σύντριμμα, τοῦτ' ἔστι, τί τὸ ὠφέλιμον, καὶ τὸ ἐναντίον. Καὶ οὐκ ἂν ἀκούσειεν ἄν. Ὅθεν, οἶμαι, κεκινημένος τις τῶν ἀγίων ἔφη πρὸς αὐτούς· "6 Σκληροτράχηλοι καὶ ἀπει- θεῖς τῇ καρδίᾳ, ὑμεῖς ἀεὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ἀντιπί- πτετε."6 Ἄθρει γὰρ ὅπως καίτοι δεδυσσεβηκότες οὐ φορητῶς παιδαγωγοὺς ἐσχήκασι τοὺς ἁγίους ἀποστόλους ἀποκομίζοντας εἰς μετάγνωσιν καὶ τὴν τοῦ συμφέροντος γνώσιν ἐνιέντας αὐτοῖς· οἱ δὲ ἦσαν ἀγέρωχοι, καὶ πολὺ λίαν ἀπεσκληρότερες, καὶ ἀσχέτως ἀπονενευκότες εἰς τὸ ἀπειθὲς καὶ δυσάγωγον τοῦ τρόπου. 9 Καὶ ἔσται αὐτοῖς τὸ λόγιον Κυρίου τοῦ Θεοῦ, θλίψις ἐπὶ θλίψει, ἐλπίς ἐπ' ἐλπίδι.9 Τίσιν ἔσται; Τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις δηλονότι καὶ εὐαγγελισταῖς, οἱ τὸ θεῖον ἱεουργοῦντες κήρυγμα, περιήσαν τὴν ὑπ' οὐρανὸν σαγηνεύοντες τοὺς πεπλα- νημένους, προσκομίζοντες διὰ πίστεως τῷ Χριστῷ τοὺς πάλαι λέγοντας τῷ ξύλῳ· Πατὴρ μου εἶ σὺ, καὶ τῷ λίθῳ, Σὺ ἐγέννησάς με. Πλὴν οὐκ ἀνιδρωτὶ κατωρ- θώκασι τῆς οἰκειᾶς ἀποστολῆς τὸν δρόμον, ἀλλὰ θλι- βόμενοι,

κακουχούμενοι, καὶ τὰς τῶν ἀφιλοθέων ὑπομένοντες ἐπιβουλὰς. Γέγονεν οὖν αὐτοῖς τὸ λόγιον Κυρίου θλίψις ἐπὶ θλίψει, καὶ οὐχὶ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐλπίς ἐπὶ ἐλπίδι. Ἀνατλάντες γὰρ τοὺς ὑπὲρ γε τῆς εἰς Χριστὸν εὐσεβείας ἀγῶνας, ἐπ' ἐλπί- σιν ἔσονται μακρὰς, μᾶλλον δὲ καὶ ἀτελευτήτοις, καὶ τὸν τῆς ἀφθαρείας περικείσονται στέφανον συμ- βασιλεύοντες τῷ Χριστῷ. 9 Ἐτι μικρὸν, ἔτι μικρὸν, ἵνα πορευθῶσι, καὶ πέσωσιν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ κινδυνεύσωσι, καὶ συντριβήσονται, καὶ ἀλώσονται.⁹ Καταθήγει πρὸς ἀνδρείαν, καὶ ἀλείφει πρὸς ὑπο- μονὴν τοὺς ἀγίους μυσταγωγούς. Διεκήρυττον μὲν γὰρ τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ τὸν τῆς σωτηρίας αὐτοῖς εὐηγγελίζοντο λόγον. Ἄλλ' ἐπεπῆδων αὐτοῖς θηρίων ἀτιθάσων δίκην, εἰσεκόμιζον εἰς συνέδρια, καὶ οἷά τι τῶν ἄγαν ἐκτοπωτάτων ἐγκαλοῦντες αὐτοῖς τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης τὸ γνήσιον, λοιδορίας μὲν ταῖς 70.629 κατ' αὐτῶν ἐχρῶντο πικραῖς, κατακισσάμενοι δὲ, καὶ ταῖς διὰ μαστίγων πληγαῖς καταζαίνοντες ἔφασκον· "6 Οὐ παραγγελία παρηγγείλαμεν ὑμῖν μηδενὶ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ; Καὶ ἰδοὺ ἐπληρώσατε τὴν Ἱερουσαλήμ τῆς διδαχῆς ὑμῶν."⁶ Καὶ καθ' ἐτέρους δὲ τρόπους ἐπιφυόμενοι, καὶ ἀγρίως ἐπιβουλεύοντες, συντριβῆς αὐτοῖς καὶ ἰδρώτων γεγόνασι πρόξενοι. Ἐξυφαίνει τοίνυν αὐτοῖς ὁ τῶν ὅλων Θεὸς διαρκῆ τὴν παράκλησιν, καὶ τὸν ὅσον οὐδέπω παρεσόμενον τῶν διωκόντων ὄλεθρον προαναφαίνει λέγων· Ἐτι μικρὸν, ἔτι μικρὸν. Οὐ γὰρ μακρὸς ἔσται, φησὶν, ὁ καιρὸς τοῦ καὶ ὀπίσω πεσεῖν αὐτοὺς, συντριβῆναί τε καὶ κινδυνεῦσαι, καὶ μὴν καὶ ἀλῶναι καὶ πορευθῆναι πρὸς ὄλεθρον. Ταυτὶ δὲ φαμεν τοῖς Ἰουδαίων συμ- βῆναι λαοῖς νοητῶς τε ἅμα καὶ σωματικῶς, ἡγουν αἰσθητῶς. Κεκινδυνεύκασι γὰρ καὶ ἀπολώλασι κατὰ δύο τρόπους, τοῦτο μὲν πολέμῳ τε καὶ πολιορκίαις δαπανώμενοι. Τοῦτο δὲ, καὶ αὐτῷ τῷ Σατανᾷ γλυκὺ γεγονότες θήραμα, καὶ ταῖς ἑαυτῶν κεφαλαῖς τὸν ἐκ τῆς ἀσεβείας ἐπαντλήσαντες ὄλεθρον. 9 Διὰ τοῦτο ἀκούσατε λόγου Κυρίου, ἄνδρες τεθλιμμένοι, καὶ ἄρχοντες τοῦ λαοῦ τούτου ἐν Ἱερουσαλήμ, ὅτι εἶπατε· Ἐποιήσαμεν διαθήκην μετὰ τοῦ ἄδου, καὶ μετὰ τοῦ θανάτου συνθήκας. Καταιγὶς φερομένη ἐὰν παρέλθῃ, οὐ μὴ ἔλθῃ ἡμῖν· ἐθήκαμεν ψεῦδος τὴν ἐλπίδα ἡμῶν, καὶ τῷ ψεύδει σκεπασθησόμεθα.⁹ Ἐπειδὴ γὰρ, φησὶν, ἀφόρητα τὰ ἐσόμενα καθ' ὑμῶν, καὶ τοὺς μέχρι παντὸς ἀσεβεῖν εἰρημένους πικρά τε καὶ δυσδιάφυκτος ἐκδέξεται δίκη· διὰ τοῦτο ἀκούσατε λόγον Κυρίου. Ἦν γὰρ ἀπονεῦσαι τοῦ κακοῦ, τοῖς ἀποστολικοῖς κηρύγμασιν ἐπενεγκόν- τας τὸν νοῦν, καὶ οἷς ἂν λέγοι Χριστὸς ἀμελητὶ συννεύοντας. Ἀκούσατε τοίνυν τὸν λόγον Κυρίου, ἄνδρες τεθλιμμένοι, καὶ ἄρχοντες τοῦ λαοῦ τούτου ἐν Ἱερουσαλήμ. Τεθλιμμένους δὲ φησὶ τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ, ἅτε δὴ τῷ κατακρίνοντι νόμῳ πεφορτισμέ- νους. Ὁργὴν γὰρ ὁ νόμος κατεργάζεται, καὶ ἀθετή- σας τις νόμον Μωσέως χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν, ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει. Τοιγάρτοι καὶ ὁ σοφώ- τατος Παῦλος τοῖς μετὰ τὴν πίστιν, δηλὸν δὲ ὅτι τὴν εἰς Χριστὸν, ὑπονοστεῖν ἐθέλουσιν ἐπὶ τὰς τοῦ νόμου σκιάς ἐπιστέλλει καὶ φησι· "6 Τὸ στόμα ἡμῶν ἀνέωγε πρὸς ὑμᾶς, ὦ Κορίνθιοι, ἡ καρδία ὑμῶν πεπλάτυται, οὐ στενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν, στενοχω- ρεῖσθε δὲ ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν, τὴν δὲ αὐτὴν ἀντιμισθίαν ὡς τέκνοις λέγω, πλατύνθητε καὶ ὑμεῖς, μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις."⁶ Τεθλιμμένοι τοίνυν εἶεν ἂν οἱ ὑπὸ γε τῇ Μωσέως ἐντολῇ ἔτι κείμε- νοι καὶ πεπεισμένοι τρόπον τινὰ, καὶ τοῦ νόμου τὸ δυσαχθὲς ἔχοντες εἰς νοῦν καὶ καρδίαν. Προσπεφώ- νηκε μὲν οὖν ἄρχουσί τε καὶ λαοῖς. Εἶτα μεταξὺ παρεντίθησιν τινὰ τῶν Ἰουδαίων λόγον, ἐξ ἀπονοίας τε καὶ οἷον ἐξ ἀπογνώσεως αὐτοῖς ἀνοσίως ἐξηυρη- μένον. Καὶ ποῖος οὗτός ἐστι, ἀναγκαίως με εἰπεῖν· ὁ μὲν γὰρ τῶν ὅλων Θεὸς μακρόθυμος τε καὶ ἀνεξίκα- κος ὢν, οὐκ εὐθύς τοῖς πταίουσιν ἐπηφείει τὴν κόλα- 70.632 σιν, ἀνεβάλλετο δὲ τὴν ὀργὴν καταπτοῶν τοῖς δείμασι καὶ τῇ προαγορεύσει τῶν ἐσομένων κακῶν μετασο- βῶν ἔσθ' ὅτε πρὸς μετάγνωσιν. Ταύτη τοι πλειστάκις διὰ τῶν ἀγίων προφητῶν εὐρήσομεν λέγοντα τὸ, Ἴδου ἔρχεται, καὶ τὸ, ἔτι μικρὸν,

ἔτι μικρὸν, καὶ τὸ, ὅσον, ὅσον. Ἄλλ' οἱ θρασεῖς καὶ ἀγέρωχοι, καίτοι δέον ἐπανορθοῦν τοῖς δευτέροις τὰ ἐπταισμένα, γέλωτος ἐποιοῦντο πρόφασιν τοῦ Δεσπότου τὴν ἡμερότητα. Ἄμα τε γὰρ ἤκουον προφήτου λέγοντος τὸ, Ἔτι μι-κρὸν, ἔτι μικρὸν, ὅσον, ὅσον· εὐθὺς πρὸς ἀλλήλους ἔφασκον, Καιροὶ μεταξύ κείσονται μακροὶ τῶν τοῦ προφήτου ῥημάτων, καὶ τῆς ἀναδείξεως τῶν προ- ηγγελημένων. Ἡμεῖς τεθνηξόμεθα, καὶ τοῖς μεθ' ἡμᾶς ὁ θεῖος ἐφαλεῖται θυμός. Καὶ γοῦν ἔφη Θεὸς πρὸς τὸν προφήτην Ἰεζεκιήλ, "Ἐγὼ εἶπα, οἱ υἱοὶ τοῦ λαοῦ σου λέγουσιν· Ἡ ὄρασις, ἦν οὗτος ὁ ῥᾶ, εἰς ἡμέρας πολλὰς, καὶ εἰς καιροὺς μακροὺς οὗτος προ- φητεύει. Διὰ τοῦτο εἶπον, Ζῶ ἐγὼ, λέγει Ἄδωναϊ Κύριος· οὐ μὴ μηκύνωσιν οὐκ ἔτι πάντες οἱ λόγοι μου οὓς ἂν λαλήσω. Ὅτι λαλήσω λόγον καὶ ποιήσω Ἄδωναϊ Κύριος."6 Ὀνειδίζει τοίνυν τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, ὡς εἰωθόσι καταφρονεῖν, καὶ μονονουχὶ λέγουσιν· Ἐποίη- σαμεν διαθήκην μετὰ τοῦ ἄδου, καὶ μετὰ τοῦ θανά- του συνθήκας. Ποῖαι δὲ αὗται; Καταιγὶς φερομένη ἐὰν παρέλθῃ, οὐ μὴ ἔλθῃ ἐφ' ἡμᾶς. Μόνον γὰρ οὐχὶ, φησὶ, κἂν εἰ μὴ φωνῇ λέγοιεν, ἀλλ' οὖν αὐτοῖς κεκρά- γασι τοῖς δρωμένοις, ὅτι Συνθήκας πεποιήμεθα πρὸς τὸν ἄδην, λήφεται γὰρ ἡμᾶς· Κἂν εἰ ἐπέλθοι τυχὸν ἡ καταιγὶς, ἤγουν ὁ ἀπειληθεὶς καθ' ἡμῶν ἔσεσθαι κίνδυνος, οὐ μὴ ἐπέλθῃ ἡμῖν. Τεθείκαμεν γὰρ ψεῦδος τὴν ἐλπίδα ἡμῶν, καὶ τῷ ψεύδει σκεπασθησόμεθα. Οἱ γὰρ ἑαυτοὺς ἀναπλάσαντες τὸ δοκοῦν, καὶ φάσκον- τες, ὅτι Τεθνηξόμεθα πρὸ τῆς καταιγίδος, ἦτοι πρὸ τῶν συμφορῶν, πῶς οὐ ψεῦδος ἔθεντο τὴν ἑαυτῶν ἐλπίδα; Οὐ γὰρ ἦν ἐν αὐτοῖς τὸ διαφυγεῖν δύνασθαι, καὶ φθάσαι τῷ θανάτῳ τῶν ἀπειληθέντων τὴν ἔφοδον, ἔκειτο δὲ μᾶλλον ἐν ἐξουσίᾳ τῆς θείας τε καὶ ἀπορρήτου δυνάμεως, καὶ ὑπεροχῆς. 9 Διὰ τοῦτο οὕτω λέγει Κύριος· Ἴδου ἐγὼ ἐμβάλ- λω εἰς τὰ θεμέλια Σιών λίθον πολυτελεῖ, ἐκλε- κτὸν, ἀκρογωνιαῖον, ἔντιμον, εἰς τὰ θεμέλια αὐτῆς· καὶ ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ μὴ κατα- σχυνθῆ. Καὶ θήσω κρίσιν εἰς ἐλπίδα, ἡ δὲ ἐλεημοσύνη μου εἰς σταθμούς.9 Ταῦτα συναπτέον τοῖς ἀνωτέροις τῶν διὰ μέσου προσεῤῥιμμένων· Διὰ τοῦτο γὰρ, φησὶν, ἀκούσατε λόγον Κυρίου, ἄνδρες τεθλιμμένοι, καὶ ἄρχοντες τοῦ λαοῦ τούτου ἐν Ἱερουσαλήμ. Τί δὲ δὴ καὶ ἀκοῦσαι προστέταχεν; Ἴδου ἐγὼ ἐμβάλλω εἰς τὰ θεμέλια Σιών λίθον πολυτελεῖ, ἐκλεκτὸν, ἀκρογωνιαῖον, ἔντι- μον, εἰς τὰ θεμέλια αὐτῆς, καὶ ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ οὐ μὴ κατασχυνοῦνθῆ. Λίθον μὲν οὖν ἐκλεκτὸν, πολυτε- λῆ καὶ ἔντιμον, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀποκαλεῖ, καὶ τῇ τῆς θεότητος δόξῃ καὶ ὑπεροχῇ διαπρέποντα. Ὅτι δὲ αὐτὸς κρηπίς τε καὶ ἔρεισμα, καὶ ἀκλόνητος ὑποβάθρα γέγονε τῇ νοητῇ Σιών, τοῦτ' ἔστι, τῇ Ἐκκλησίᾳ, διατρανοῖ λέγων εἰς τὰ θεμέλια βεβλησθαι αὐτὸν παρὰ τοῦ Πατρός. Ἀκρο- γωνιαῖον δὲ εἶναι φησιν, ὡς διὰ πίστεως μιᾶς κατα- 70.633 σφίγγοντα πρὸς ἐνότητα τὴν πνευματικὴν τοὺς δύο λαοὺς, τὸν τε ἐξ Ἰσραὴλ, φημί, καὶ μὲν τοὶ τὸν ἐξ ἔθνων· ἀεὶ γὰρ πῶς ἐν ταῖς γωνίαις τῶν οἰκοδομη- μάτων δύο συμβαίνουσι τοῖχοι, καὶ ἀλλήλοις συναρ- μολογούμενοι κατασφίγγονται πρὸς ἐνότητα. Ἄλλ' ὁ πιστεύων, φησὶν, ἐπ' αὐτῷ, οὐ μὴ κατασχυνοῦνθῆ. Ἄθρει δὲ ὅπως ἀνίησι τρόπον τινὰ τοὺς πεπισμέ- νους, καὶ τοῖς τεθλιμμένοις κατευρύνει τῆς εὐαγγε- λικῆς πολιτείας τὸ ἐλεύθερον. Ὡ γὰρ τεθλιμμένοι, φησὶν, ἰδοὺ τίθημι τὸν ἐκλεκτὸν λίθον εἰς τὰ θεμέλια Σιών. Καὶ τί τὸ ἐντεῦθεν ὄφελος; Ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ οὐ μὴ κατασχυνοῦνθῆ. Ἀναπείθει δὲ διὰ τούτου τῆς τοῦ νόμου δυσασχεῖας ἀπολύσασθαι τὸν αὐχένα, καὶ τῆς ἀνοήτου, καὶ ἀδρανοῦς ἀποφοιτῆσαι σκιᾶς, ἀνθελέσθαι δὲ μᾶλλον τὴν διὰ πίστεως χάριν, καὶ τὴν ἐν Χριστῷ δικαίωσιν ἀρπάσαι πόνον ἔχουσαν οὐδένα. Θήσω δὲ, φησὶν, εἰς ἐλπίδα κρίσιν, ἡ δὲ ἐλεημοσύνη μου εἰς σταθμούς. Καὶ γὰρ ὡς αὐτὸς φησὶν ὁ Σωτὴρ· "Ἐγὼ Πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ πᾶσαν τὴν κρίσιν δέδωκε τῷ Υἱῷ, ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν Υἱὸν, καθὼς τιμῶσι τὸν Πατέρα."6 Τοῦτο συνεῖς ὁ μακάριος Παῦλος ἐπι- στέλλει καὶ φησιν, ὅτι "Ἐτοῦς πάντας ἡμᾶς φανε- ρωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσηται

ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν, εἴτε φαῦλον."6 Ἔσεσθαι τοίνυν τὴν κρίσιν ἐλπίζομεν, ἐλεεῖσθαι δὲ οὕτως ὡς ἂν ἑκάστω πρέπει, καὶ ἀναλόγως δηλονότι τοῖς κατωρ-θωμένοις. Τοῦτο γὰρ οἶμαι δηλοῖ τὸ, ἐλεημοσύνην γίνεσθαι παρὰ τοῦ κρίνοντος ἡμᾶς εἰς σταθμούς, τοῦτ' ἔστι, κατὰ τὸν τοῦ δικαίου, καὶ οἷον ἰσορροποῦντα ταῖς ἀγαθουργαῖς λόγον. 9Καὶ οἱ πεποιοῦντες μάτην, ψευδεῖς, ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ὑμᾶς καταιγίς, μὴ ἀφέλῃ ὑμῶν τὴν διαθήκην τοῦ θανάτου, καὶ ἡ ἐλπίς ὑμῶν ἢ πρὸς τὸν ἄδην, οὐ μὴ ἐμμεΐνη; Καταιγίς φερομένη ἐὰν ἐπέλθῃ, ἔσεσθε αὐτῇ εἰς καταπάτημα. Ὅταν παρέλθῃ, λήψεται ὑμᾶς. Πρωῖ, πρωῖ παρελεύσε-ται ἡμέρας, καὶ ἐν νυκτὶ ἔσται ἐλπίς πονηρά.9 Ἔφην, ὅτι τῶν ἀγίων προφητῶν τοῖς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, προαγορευόντων τὰ ἐσόμενα, καὶ τὴν θεϊὰν ὀργὴν μονονουχὶ καὶ παροῦσαν ἤδη καταδεικνύντων αὐτοῖς, εἰς ἐκτόπους ἀπονοίας ἀπογαυρούμενοι δι-ελογίζοντό τε καὶ ἔφασκον, ὅτι Κἂν εἰ γένοιτο ταῦτα τυχόν, ἀλλ' οὖν εἰς ἀνάβλησιν ἔσται καιρῶν, καὶ οὐκ αὐτίκα παρέσται τῶν προηγγελμένων τὸ πέρας, δαπανηθήσεται δὲ τῆς ἡμετέρας ζωῆς ὁ χρόνος, καὶ μεθ' ἡμᾶς ἔσται τὰ δεινά. Ταῦτα δὲ λέγοντες καὶ ἐνθυμούμενοι, μονονουχὶ καὶ συνθήκας ἐδόκουν μετὰ τοῦ θανάτου ποιεῖσθαι, καὶ οἷον ἐλπίδα τὴν πρὸς τὸν ἄδην. Ταύτη τοί φησι πρὸς αὐτούς· Οἱ πεποιοῦντες μάτην, ψευδεῖς, ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ὑμᾶς καταιγίς. Φοβήθητε μὴ καὶ ἀφέλῃ ὑμῶν τὴν διαθήκην τοῦ θανάτου, καὶ ἡ ἐλπίς ἢ πρὸς τὸν ἄδην οὐ μὴ ἐμμεΐ-νη. Οἶδε γὰρ, οἶδε καρδίας καὶ νεφρῶν, καὶ τῶν εἰς νοῦν κινήματων τὴν δύναμιν ὁ τῶν ὄλων Δημιουργός. Ὅταν οὖν ἐλπίδα τὴν τοιαύτην ἔχουσα φησί· Μὴ ἄρα πως τὰ ἐν ὑμῖν ἐγνωκῶς ἀποστήσῃ ταύτην ὑμῶν τὴν μετὰ τοῦ θανάτου συνθήκην; Ἀποστήσει δὲ τίνα τρόπον; Εἰ γὰρ ἐπέλθοι τὰ ἐξ ὀργῆς, τοῦτ' ἔστιν, ἢ 70.636 καταιγίς, οὐχ ἕτεροί τινες τῶν μεθ' ὑμᾶς, ἀλλ' ὑμεῖς αὐτοὶ γενήσεσθε εἰς καταπάτημα. Καὶ λήψεται ὑμᾶς πρωῖ πρωῖ, τοῦτ' ἔστιν, οὐκ εἰς μακρὰν, ἀλλ' οἷον ὄρθρου τε καὶ αὔριον. Οὐκ ἔσται ὄλως ἀνάπαυ-σις ἐκ κακῶν, ἀλλ' ἐν ἡμέρᾳ καὶ ἐν νυκτὶ ἔσται ἐλπίς πονηρά, τοῦτ' ἔστι, κατὰ πάντα καιρὸν τῆ τῶν δεινῶν προσδοκίᾳ δαπανηθήσεσθε. Θεοῦ γὰρ κακοῦν ἐθέλοντος, τίς ὁ ἀποστήσων τῆς συμφορᾶς τὴν ἔφοδον; ἢ τίς τῷ θεῷ διαμάχεται θυμῷ; 9Μάθετε ἀκούειν, στενοχωρούμενοι· Οὐκ ἀνόμεθα μάχεσθαι. Καὶ αὐτοὶ δὲ ἀσθενοῦμεν, τοῦ ἡμᾶς συναχθῆναι. Ὡσπερ ὄρος ἀσεβῶν ἀναστήσεται, καὶ ἔσται ἐν τῇ φάραγγι Γαβαῶν. Μετὰ θυμοῦ ποιήσει τὰ ἔργα αὐτοῦ, πικρίας ἔργον· ὁ δὲ θυμὸς ἄλλοτριῶς χρήσεται, καὶ ἡ πικρία αὐτοῦ ἄλλοτρία.9 Ἀγαθὸς ὢν λίαν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς πάντας ἀνθρώ-πους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλ-θεῖν. Ταύτη τοι νοουθετῶν τοὺς ἡσθηνηκότας καὶ ἀνακομίζων εἰς εὐθεϊάν τε καὶ ἀπλανῆ τρίβον τοὺς τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς κατημεληκότας, διὰ παντὸς ἔρχε-ται τρόπου τε καὶ λόγου. Ποτὲ μὲν γὰρ ταῖς τῶν κολάσεων ἀπειλαῖς καὶ τοῖς ἐξ ὀργῆς δείμασι προ-καταπτῶν πρὸς τὸ ἄμεινον, ποτὲ δὲ ταῖς τῶν ἀγαθῶν ὑποσχέσεσι σαγηνεύει πρὸς τὸ συμφέρον. Ἀπειλήσας τοιγαροῦν καὶ προειρηκῶς, ὅτι τε πάντη τε καὶ πάντως ἀλώσονται μὲν ὑπὸ τῆς καταιγίδος, ἦτοι τῆς ὅσον οὐδέπω κατ' αὐτῶν ἐσομένης συμφορᾶς, καὶ ὅτι κατὰ πάντα καιρὸν ἐν ἐλπίσιν ἔσονται πονηραῖς· κατὰ τὸν τῆς παρακλήσεως χαρίζεται λόγον καὶ ἀπογινώσκειν οὐκ ἔῃ. Καθάπερ τις τῶν ὅτι μάλιστα σοφῶν καὶ εὐτεχνεστάτων ἰατρῶν, οἱ τῶν τοῦ σώμα-τος μελῶν τὰ ἡρῶστηκότα, ποτὲ μὲν δριμεῖ θερα-πεύουσι φαρμάκῳ, καὶ τοῖς ἄγαν εὐσθενεστάτοις ἐπικουρήμασι τὴν ἐπὶ τὰ χεῖρω τῶν παθῶν ἐπίδοσιν ἀνακόπτουσι, ποτὲ δὲ συμμέτροις καὶ οἷον ἡμερωτά-τοις μονονουχὶ καταγοητεύοντες, εὔ μάλα καταμαλ-θάσσουσιν. Ἀπειλήσας τοίνυν νοουθετεῖ, καὶ τοῖς εὐαγγελικοῖς κηρύγμασιν ὑποθῆναι τὸν νοῦν διακε-λεύεται, λέγων· Μάθετε ἀκούειν, στενοχωρούμενοι. Εἴτα, φησὶ τὸ, Οὐκ ἀνόμεθα μάχεσθαι. Διαμνημο-νεύει δὲ καὶ τῶν ἐν τῇ φάραγγι Γαβαῶν γεγονότων κατὰ καιροῦς. Καὶ πεποίηται μὲν ἀσυμφανῶς λίαν ἢ τῶν λέξεων ἀπόδοσις, καὶ αὐτὸ δὲ τῆς συνθήκης

τὸ ὕφος. Οἶμαι δὲ δεῖν τὰ ἐκ τῆς ἱστορίας εἰπεῖν. Ἔσται γὰρ οὕτω καὶ μόλις ἐναργῆς τοῖς φιλομαθεῖσι τὸ δη- λούμενον. Στρατηγούντος τοίνυν καὶ καθηγουμένου τῶν ἐξ Ἰσραὴλ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, καὶ ταῖς τῶν ἔθνῶν χώραις οὐ φορητῶς κατασκήπτοντος, πλείστων τε ὄσων ἀπολωλότων, τὰ ἴσα παθεῖν δεδιώτες οἱ ἐκ Γαβαῶν, πόλις δὲ αὕτη τῶν ἀλλοφύλων μία, προσ- δεδραμήκασιν αὐτῶ, καὶ ψευδοεποῦντες ἔλαθον ἐν ἀρχαῖς, καὶ δὴ καὶ εἰσεδέχθησαν. Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τοῦτο, τίνες τε καὶ ὅθεν εἰσὶν ἐγνώσθησαν, ὕδροφόροι τε καὶ ξυλοκόποι γεγόνασι τῆ συναγωγῇ. Τοῦτο μεμαθηκότες οἱ τῶν ἔθνῶν βασιλεῖς, πέντε δὲ οὗτοι, κατεστράτευσαν τῆς Γαβαῶν, ἐγκαλοῦντες ὅτι προσ- πεφεύγασιν τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ. Ἐπειδὴ δὲ ἦσαν ἐν ἐσχάτοις οἱ ἐκ Γαβαῶν, καὶ ἀμήχανον ἑαυτοῖς ἐλογί- ζοντο τὴν ἀντίστασιν, σῶζεσθαι παρεκάλουν διὰ χειρὸς 70.637 τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ δὲ τοῖς ἅπαξ ὑπ' αὐτῶ γεγονόσιν ἐπικουρῶν τοῖς τῶν ἀλλοφύλων στρατηγοῖς ἀντετάτ- τετο. Εἶτα τί τὸ τηνικάδε τῶν διὰ χειρὸς Θεοῦ γενέ- σθαι συμβέβηκε, διδάξει τὸ Γράμμα τὸ ἱερόν. Ἔχει γὰρ οὕτως· "6Καὶ ἐπέπερ ἐγένετο εἰς αὐτοὺς Ἰησοῦς ἄφνω, ὄλην τὴν ἡμέραν ἐπορεύθη ἐκ Γαλαγάλων, καὶ ἐξέστησεν αὐτοὺς ὁ Κύριος ἀπὸ προσώπου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ συντρίψει συνέτριψε μεγάλη ἐν Γαβαῶν, καὶ κατεδίωξαν αὐτοὺς ὁδὸν ἀναβάσεως Ὠρωνίμ, καὶ κατέκοπτον αὐτοὺς ἕως Ἀζακῆ, καὶ ἕως Μαδαϊκά. Ἐν δὲ τῷ φυγεῖν αὐτοὺς ἀπὸ προσώπου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπὶ τῆς καταβάσεως Ὠρωνίμ, καὶ Κύριος ἐπέρριψεν αὐτοῖς λίθους χαλάζης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἕως Ἀζηκᾶ· καὶ ἐγένοντο πλείους οἱ ἀποθνήσκοντες διὰ τοὺς λίθους τῆς χαλάζης, ἢ οὐς ἐπέκτειναν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ μαχαίρα ἐν τῷ πολέμῳ."6 Δέχεται τοίνυν ὡς ἀπὸ γε τῶν τοῖς ἀρχαίοις συμβεβηκότων, εἰκόνα καὶ τύπον τῆς ἐσομένης τῆς ἐξ Ἰσραὴλ ἐπικουρίας παρὰ Θεοῦ τοῦ σῶζειν εἰδότος, εἶπερ ἔλοιnton τοῖς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καταπίεσθαι λόγοις. Ὑμεῖς γὰρ, φησὶν, οἱ στενοχωρούμενοι, τοῦτ' ἔστιν, οἱ διὰ πλεί- στης ὀδύνης κεχωρηκότες, οἱ ταῖς ἀπωλείαις καὶ τοῖς τῶν ἐσομένων δείμασιν οἰονεῖ πως ἐκτεθλιμμένοι, μάθετε ἀκούειν, καλέσατε καὶ αὐτοὶ Ἰησοῦν εἰς ἐπικουρίαν, εἶπατε καθάπερ ἀμέλει καὶ οἱ ἐκ τῆς Γαβαῶν· Οὐ δυνάμεθα μάχεσθαι, καὶ ἀσθενοῦμεν τοῦ συναχθῆναι, πρὸς ἀντίστασιν δηλονότι τῶν ἐπιόν- των ἐχθρῶν. Καὶ τί τοῦτο, λέγουσιν, ἔσται; Γνώσεσθε, φησὶν, ὅτι κἂν εἰ φέροιτο καθ' ὑμῶν, ὡσπερ ὄρος, ἔφοδος ἀνδρῶν ἀσεβῶν, ἔσται κατ' αὐτῶν τὰ ἐν τῇ φάραγγι Γαβαῶν. Κατὰ γὰρ τῶν πολεμούντων ὑμῖν μετὰ θυμοῦ ποιήσει τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ πικρίας ἔργα, τοῦτ' ἔστιν, ὀργῆς. Καὶ τίς ἄρα, ἢ δηλονότι ὁ ἐπαμύνων Θεός; Ὁ δὲ θυμὸς αὐτοῦ ἀλλοτρίως χρή- σεται, καὶ ἡ πικρία αὐτοῦ ἀλλοτρία. Ὀργὴ γὰρ, φησὶ, ξένη τε καὶ ἀσυνήθης καταστρατεύεται τῶν διωκόντων ὑμᾶς. Πολεμήσει τε αὐτοῖς ὑψοῦ τε καὶ ἄνωθεν ὁ οὐρανὸς καταχέων ὡσπερ τινὰ χάλαζαν τὰ ἐξ ἀκράτου θυμοῦ. Τοιοῦτόν τί φησὶ καὶ διὰ τῆς τοῦ ψάλλοντος φωνῆς· "6Εἰ ὁ λαὸς μου ἤκουσέ μου Ἰσραὴλ, ταῖς ὁδοῖς μου εἰ ἐπορεύθη, ἐν τῷ μηδενὶ ἂν τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν ἔταπείνωσα, καὶ ἐπὶ τοὺς θλίβοντας αὐτοὺς ἐπέβαλον τὴν χεῖρά μου."6 9Καὶ ὑμεῖς μὴ εὐφρανθεῖητε, μηδὲ ἰσχυσά- τωσαν ὑμῶν οἱ δεσμοὶ, διότι συντετελεσμένα, καὶ συντετμημένα πράγματα ἤκουσα παρὰ Κυ- ρίου Σαβαώθ, ἃ ποιήσει ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.⁹ Εἰσφέρεται πάλιν τὸ τοῦ μακαρίου προφήτου πρόσ- ωπον τοῖς τῶν Ἰουδαίων καθηγηταῖς ἐπισκῆπτόν τε καὶ λέγον, ὅτι πάντη τε καὶ πάντως δεήσει τὸ μήτε χαίρειν αὐτοὺς, τοῦτ' ἔστι, μὴ τοῖς κατὰ Χριστοῦ τολμήμασιν ἐναβρύνεσθαι, καταστυγνάζειν δὲ μᾶλλον, καὶ δακρυρροεῖν ἐπὶ γε ταῖς σφῶν αὐτῶν ἀσεβείαις, μήτε μὴν συντείνειν κατὰ τῶν ὑπὸ χεῖρα λαῶν τοὺς ἀπὸ γε τοῦ νόμου δεσμοὺς, ἐφείναι δὲ μᾶλλον πι- στεύουσιν εἰς Χριστὸν ἕξω γενέσθαι τῆς ἀρχαίας ἐν- τολῆς, καὶ τὰ ἐν σκιαῖς ἀφέντας καὶ τύποις, τὴν ἐν πνεύματι τε καὶ ἀληθείᾳ ἐπιδέχεσθαι προσκύνησιν. Πνεῦμα γὰρ ὁ Θεὸς, καὶ ὄν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν. Ὅτι δὲ δεσμὸς οἶά τις ὁ νόμος ἦν, δικαίων μὲν οὐδένα· τετελείωκε γὰρ οὐδέν· κατα-

70.640 σφίγγων δὲ ὡσπερ εἰς κόλασιν τοὺς ἡσθενηκότας, καὶ ταῖς παραβάσεσιν ἐνόχους ὄντας ἐλληλεγμένους, οὐκ ἂν ἐνδοιάσειέ τις. Ὅθεν οἶμαι καὶ μάλα ὀρθῶς τὸν μα- κάριον προφήτην Δαβίδ εἰς τὴν διὰ πίστεως χάριν ἰέναι γοργῶς συμβουλεύειν τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, λέγοντα· "6Διαρρήξωμεν τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν, καὶ ἀπορρίψωμεν ἄφ' ἡμῶν τὸν ζυγὸν αὐτῶν."6 Ἦσαν γὰρ, ἦσαν οἱ τῶν Ἰουδαίων καθηγηταὶ καταφορτίζοντες ἀνοσίως τοὺς ὑπεζευγμένους, καὶ ζυγὸν αὐτοῖς ἐπιτιθέντες τὸν δυσαχθῆ, δῆλον δὲ ὅτι τὸν τῶν νομικῶν ἐνταλμάτων, καὶ οἰονεῖ τισιν ἀρρήκτοις σειραῖς κατασφίγγοντες. Ταύτη τοί φησι πρὸς αὐτοὺς ὁ προφήτης· Μὴ ἰσχυ- σάτωσαν ὑμῶν οἱ δεσμοὶ, διότι συντετελεσμένα καὶ συντετμημένα πράγματα ἤκουσα παρὰ Κυρίου Σα- βαώθ, ἃ ποιήσει ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν. Καὶ ποῖα ταῦτά ἐστι τὰ συντετελεσμένα καὶ συντετμημένα πράγματα; Τὸ κήρυγμα τὸ εὐαγγελικόν, ἢ διὰ πί- στεως χάρις, ἢ ἐν Χριστῷ δικαίωσις, ὁ διὰ τοῦ Πνεύ- ματος ἁγιασμός. Ὁ μὲν γὰρ νόμος οὐ συντετμημέ- νος ἦν, οὔτε συντετελεσμένος. Τετελείωκε γὰρ, ὡς ἔφην, οὐδέν. Ἦν δὲ ὡσπερ καὶ ἐν κύκλοις, καὶ ἐν μακραις τοῦ γράμματος περιόδοις τὰ ἐν αὐτῷ θεωρή- ματα. Τὸ δὲ γε σωτήριον κήρυγμα τελειοτάτην ἔχει καὶ συντετμημένην ὁδόν· ἀποφέρει γὰρ διὰ πίστεως εἰς δικαιοσύνην καὶ ἁγιασμόν. Καὶ ὁ μὲν νόμος μό- νοις ἐδόθη τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, διακονοῦντος Μωσέως. Ἡ δὲ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο, καὶ οὐκ ἔτι μόνον τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, ἀλλὰ τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν ὑπ' οὐρανόν. Μωσῆς μὲν γὰρ ὁ θεσπέσιος προσεφώνει τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ οὕτω λέγων· Ἄκουε, Ἰσραὴλ· ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς διὰ τῆψάλλοντος λύρας· "6Ἀκούσατε,"6 φησὶ, "6ταῦτα, πάντα τὰ ἔθνη· ἐνωτίσασθε, πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην."6 9Ἐνωτίζεσθε, καὶ ἀκούετε τῆς φωνῆς μου προσέχετε, καὶ ἀκούετε τοὺς λόγους μου.9 Ἐν τουτοῖσι πάλιν τὸ αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος εἰσφέρε- ται πρόσωπον, μονονουχὶ κατεπάδοντος τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, ἀναπειθοντός τε καὶ μάλα σαφῶς τὸν τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων προσέσθαι λόγον, καὶ τὰς αὐτοῦ φωνάς, μὴ κατόπιν παραρρίπτειν τῆς διὰ Μωσέως ἐντολῆς. Ὅτι δὲ οὐκ ἡμελημένως, οὔτε μὴν ἀτημελῶς προσέρχεσθαι δεῖ τοῖς θείοις τε καὶ εὐαγγε- λικοῖς ἐμφανίζει λέγων· Προσέχετε, καὶ ἀκούετε τοὺς λόγους μου. Προσοχῆς γὰρ χρεῖα, καὶ μὲν τοι καὶ εὐπειθείας τοῖς εἰς τοῦτο ἤκουσι λογισμῶν ἀγαθῶν, ὡς τῆς ἑαυτῶν διανοίας τὸ πλάτος κατεμπλήσαι ζη- τεῖν τῆς ὑπὲρ νόμον εἰσηγήσεως, δῆλον δὲ ὅτι τῆς διὰ Χριστοῦ. Ὅτι γὰρ ἀναδειχθέντος αὐτοῦ τὸ μετα- ποιεῖσθαι τισι τῆς κατὰ νόμον λατρείας ἐπισημῶς τε καὶ ἐπιζήμιον πιστώσεται λέγων ὁ Παῦλος τοῖς μετὰ τὴν πίστιν τὴν εἰς αὐτὸν, καὶ τὴν διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος κάθαρσιν, ἐκ πολλῆς ἄγαν ἀβελτηρίας ὑπονοστήσασιν ἐπὶ τὰ Μωσέως, ἦτοι τὰ ἐν νόμῳ· "6Κατ- ηργήθητε ἀπὸ Χριστοῦ, οἱ τινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τῆς χάριτος ἐξεπέσατε. Ἡμεῖς γὰρ διὰ πίστεως ἐλ- πίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα."6 Εἰκὸς δὲ δὴ τι καὶ ἕτερον ὑπαινίττεσθαι διὰ γε τοῦ φάναι Χριστόν· Προσέχετε καὶ ἀκούετε τοὺς λόγους μου. Εἰ γὰρ δὴ 70.641 βούλεσθε, φησὶ, ταῖς τοῦ νόμου σκιαῖς ἰσχνὸν ἐνιέναι τὸν νοῦν, καὶ προσοχῆς τῆς δεούσης ἀξιοῦν τοὺς τύπους, ἀκούσεσθε πάντως τῶν ἐμῶν λόγων. Γρά- φομαι γὰρ ἐν τύποις, καὶ ξένον οὐδὲν εἰσκεκόμικε τῶν ἐμῶν θεσπισμάτων ἢ δύναμις, εἴ γε δὴ νοοῖτο πνευματικῶς ὁ νόμος. "6Εἰ γὰρ ἐπιστεύετε,"6 φησὶ, "6Μωσῆ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν."6 9Μὴ ὄλην τὴν ἡμέραν μέλλει ὁ ἄροτριῶν ἄρο- τριᾶν· ἢ σπόρον ἐτοιμάσαι πρὶν ἐργάσεσθαι τὴν γῆν; Οὐχ ὅταν ὀμαλίση αὐτῆς τὸ πρόσωπον, τότε σπεῖρει μικρὸν μελάνθιον καὶ κύμινον; Καὶ πάλιν σπεῖρει πυρὸν καὶ κριθὴν, καὶ ζέαν ἐν τοῖς ὀρίοις σου.9 Βαθὺ μὲν λίαν τὸ αἰνίγμα, καὶ δυσκάτοπτος κοι- δῆ τῶν προκειμένων ὁ νοῦς· ἐρῶ δὲ ὡς ἔνι, καὶ κατὰ γε τὸ ἐγχωροῦν. Ἀπόβλητον ἐποιοῦντο τοῦ Σωτῆρος τὸν λόγον οἱ τάλανες Ἰουδαῖοι, καὶ πρόφασις ἦν αὐ- τοῖς, τὸ ἀπρίξ ἔχεσθαι φιλεῖν τῆς διὰ Μωσέως ἐντο- λῆς. Ὡνοντο γὰρ

ὅτι καὶ εὐσεβοῦσι τάχα που, μετα- ποιούμενοι μὲν τῶν ἐν τύποις, διαπτύοντες δὲ ὡσπερ τῆς ἀληθείας τὸ κάλλος. Ταύτη τοι καὶ ἐδίωκον τὸν Ἰησοῦν, ὡς τῆς νομικῆς ἐντολῆς τὴν δύναμιν ἐτέρω- σέ πη παροχετεύοντα, καὶ εἰς ἑτέραν αὐτοὺς ἀποφέ- ροντα λατρείαν, φημί δὴ τὴν εὐαγγελικὴν. Δέχεται τοίνυν ὡς ἀπὸ γε τῆς ἐν χερσὶν οὔσης αὐτοῖς γε- ωργίας τὸ παράδειγμα, καὶ φησιν· Μὴ ὅλην τὴν ἡμέ- ραν μέλλει ὁ ἄροτριῶν ἄροτριᾶν; Καὶ ὁ βούλεται δη- λοῦν, ἔστι τοιοῦτον. Αἱ τῶν εἰδωλολατρῶν καρδίαι σκληραὶ τέ εἰσι καὶ ἄτεγκτοι, καὶ οἰονεῖ τις ἀγρία γῆ κεχερσωμένη. Δεῖ τοίνυν αὐταῖς, καθάπερ τινὸς ἀρό- τρου, τοῦ διαπτύσσοντος λόγου, τοῦ τῆς κατηχίσεως δηλονότι· ἵνα καὶ τὸν ἄνωθεν καὶ τὸν ἐξ οὐρανοῦ προσδέξωνται σπόρον· οὕτω τε λοιπὸν καρποφορή- σειαν τῷ Θεῷ τὴν εἰς πᾶν ὅτι τῶν ἀγαθῶν ἔφειν τε καὶ προθυμίαν. Τοιοῦτόν τι γέγονε τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ. Ἦσαν μὲν γὰρ ἐν Αἰγύπτῳ τοῖς αὐτόθι προσκυνούν- τες θεοῖς, κέκληνται γε μὴν διὰ τοῦ πανσόφου Μω- σέως· δέδοται δὲ καὶ νόμος αὐτοῖς, ἀρότρου δίκην δια- τέμνειν αὐτοῖς εἰδὼς τὰς συνεσφιγμένας αὐτῶν καρ- δίας, καὶ νοῦν τὸν κεχερσωμένον. Ἄλλ' ἦν ἀναγκαῖον μὴ μόνον αὐτοὺς εἰς ἀρχὰς καλεῖσθαι τῆς νοητῆς γε- ωργίας, ἐπιλάμπαντος δὲ ἤδη τοῦ πάντων ἡμῶν Σω- τῆρος Χριστοῦ, καρποφορεῖν τῷ Θεῷ καὶ τῆς ἐν πνεύ- ματι λατρείας τὴν δύναμιν. Οὐκοῦν ἐπειδήπερ, ὡς ἔφην, ἀπόβλητον ἐποιοῦντο τὸν διὰ Χριστοῦ λόγον, προκείμενοι τοῖς Μωσέως, ταύτητοι καὶ λίαν εἰκότως μεθίστησιν αὐτοὺς τοῦ τοιοῦδε φρονήματος, λέγων· Μὴ ὅλην τὴν ἡμέραν μέλλει ὁ ἄροτριῶν ἄροτριᾶν; Ἡ τὴν ἀνήροτον γῆν τὴν ἀγρίαν, καὶ ἀκανθοτόκον δια- πτύσσων, φησὶν, ἵνα ἔτοιμος γένοιτο πρὸς τὴν τῶν σπερμάτων παραδοχὴν, μὴ διὰ παντὸς ἄροτριά; Ὁ δὲ τὴν γῆν, φησὶν, ἐργάζεσθαι βουλόμενος, ἄρα πρὶν εἰς νοῦν τοῦτο λαβεῖν ἐτοιμάσει σπέρμα; Οὐχ ὅταν ὁμαλίση αὐτῆς τὸ πρόσωπον, τότε σπεῖρει μικρὸν μελάνθιον, καὶ κύμινον; Καὶ πάλιν σπεῖρει πυρὸν, καὶ κριθὴν καὶ ζέαν ἐν τοῖς ὀρίοις σου. Ἔδει γὰρ, ἔδει, φησὶ, προομαλισθῆναι διὰ τῆς ἐν τύποις ἐντολῆς 70.644 τὴν τῶν παιδαγωγουμένων καρδίαν, καὶ οἰονεῖ τινος γῆς εὐτρεπισθῆναι τὸ πρόσωπον, ὡς ἐτοιμοτάτην ὀρᾶσθαι πρὸς τὸ δύνασθαι λοιπὸν ἐπιτηδεῖως ἔχειν εἰς καρποφορίαν. Ὁ δὲ γε γηπόνος, φησὶ, κἂν ὁμαλίση τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, οὐκ εὐθύς οὐδὲ ἐκ πρώτης τῶν στερεωτέρων σπερμάτων ποιεῖται τὴν καταβολὴν, ἀλλ' ὅσα ἂν εἰσι τέως μικρὰ, καὶ ἀσθενῆ, τοῦτ' ἔστι, μελάνθιον καὶ κύμινον· καὶ γυμνασθείσης δὲ ἤδη τῆς γῆς εἰς καρποφορίαν, τότε δὴ τότε σπεῖρει, φησὶ, καὶ πυρὸν καὶ κριθὴν καὶ ζέαν. Τρόπος γὰρ οὗτος γηπονίας ἐντέχνου ἐν τοῖς σοῖς ὀρίοις. Γέγονεν οὖν ἅπασι μονονουχὶ προομαλιστῆς ὁ νόμος καὶ οἷά τις εὐτεχνέστατος γεωργὸς, κατασπεύρων ἐν τοῖς παιδ- αγωγουμένοις, οἰονεῖ τι μελάνθιον καὶ κύμινον, τὰ μικρὰ τε καὶ ὡς ἐν σκιαῖς, καὶ ὅσα τῶν σπερμάτων, αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ, καὶ μόνα, ἐδώδιμα μὲν οὐδαμῶς, ζητοῦντα δὲ πάντως τὴν πρὸς ἕτερα συμπλοκὴν, ἵνα ὀρῶτο καὶ χρήσιμα. Εἰ γὰρ δὴ προσεπάγοιτο πυρῷ καὶ κριθῇ, τοῦτ' ἔστιν, ἄρτοις τοῖς ἐκ πυρῶν, ἢ κριθῆς, τότε δοκεῖ πως εἶναι καὶ χρειωδέστατα. Τοιαύτη δὲ πῶς ἐστὶ καὶ τῆς κατὰ νόμον λατρείας ἡ δύναμις. Εἰ γὰρ μὴ ἔχοι τὸ συμφέρεσθαι δοκεῖν διὰ πνευματικῆς ἐρμηνείας τῆ στερεωτέρα τροφῆ, τοῦτ' ἔστι, τῆ εὐαγγελικῆ, μόνῃ καὶ καθ' ἑαυτὴν οὐδὲν ἂν ἔχοι τὸ ὠφελοῦν. 9 Καὶ παιδευθήσῃ κρίματι Θεοῦ, καὶ εὐφρανθή- σῃ. Οὐ γὰρ μετὰ σκληρότητος καθαίρεται τὸ μελάνθιον, οὐδὲ τροχὸς ἀμάξης περιάγει περὶ τὸ κύμινον, ἀλλὰ ράβδῳ ἐκτινάσσεται τὸ μελάν- θιον, τὸ δὲ κύμινον μετὰ ἄρτου βρωθήσεται· οὐ γὰρ εἰς τὸν αἰῶνα ἐγὼ ὑμῖν ὀργισθήσομαι, οὐδὲ φωνὴ τῆς πικρίας μου καταπατήσῃ ὑμᾶς. Καὶ ταῦτα παρὰ Θεοῦ Σαβαώθ ἐξήλθε τὰ τέ- ρατα.⁹ Ἀδρανῶς ἔχοντος τοῦ νόμου, φησὶ, πρὸς κάθαρσιν ἀμαρτιῶν, ἀποκεκίνηται μὲν ἡ σκιά, ἀχρεῖα δὲ πέ- φηνε τὰ ἐν τύποις, εἰσκεκόμισται δὲ κρίμα τὸ ζωο- ποιόν, καὶ ἐπωφελέστατον ἀληθῶς. Καὶ ποῖον τοῦτό ἐστιν; Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἦν ἐν νόμῳ δικαιωθῆναι τὸν ἄνθρωπον, ἐπέφανεν ἡμῖν ὁ

μονογενῆς τοῦ Θεοῦ Λό- γος, συντετελεσμένον καὶ συντετμημένον πρᾶγμα προθεῖς, τοῦτ' ἔστι, τὴν ἐν πίστει δικαίωσιν. Σὺ τοί- νυν, φησὶν, ὁ Ἰσραήλ, εὐήνιον ὑποθεῖς τῷ πάντων Σωτῆρι Χριστῷ τὸν αὐχένα, τῷ παρ' αὐτοῦ κρίματι παιδευθήσῃ, τοῦτ' ἔστιν, ἐπὶ τὸ μανθάνειν τῆς παρ' αὐτοῦ σωτηρίας τὴν ὁδόν. Ἔση γὰρ οὕτως ἐν εὐ- φροσύνῃ. Ἐπειδὴ δὲ ἅπαξ τὸν ἐπὶ μελανθίῳ τε καὶ κυμίνῳ πεποιήται λόγον, δέχεται τι χρήσιμον ἐξ αὐ- τῶν, καὶ φησὶν· Οὐ μετὰ σκληρότητος καθαίρεται τὸ μελάνθιον, καὶ τὰ ἐξῆς. Ἦν μὲν γὰρ παραβάσεις ἐνοχος ὁ Ἰσραήλ, καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν τοῦ νόμου τή- ρησιν ῥάθυμος γεγονὼς ἤλίσκετο. Ἔφη γοῦν ὁ τῶν ὅλων Θεός· "Ὅ λαὸς οὗτος τοῖς χεῖλεσί με τιμᾶ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ." Ὁ Μάτην δὲ σέβονται με, διδάσκοντες διδασκαλίας, ἐντάλματα ἀν- θρώπων. Ἄρ' οὖν οὐκ ἂν ἐξέτισε δίκας καὶ μάλα εἰκότως ῥαθυμίας τῆς εἰς γε τὸν νόμον; Ναί, φησὶν. Ἄλλ' ἔστι φιλάνθρωπος ὁ τοῦ νομοθέτου σκοπός. 70.645 Ὡσπερ γὰρ τὸ μελάνθιον, φησὶν, οὐ σκληρῶς καθαί- ρεται, οὔτε μὴν ἀμάξης τροχὸς περιάγει ἐπὶ τὸ κύ- μινον, ἀλοῶν δηλονότι, καὶ λεπτύνων αὐτὸ, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐπὶ σίτου πράττεται, ῥάβδῳ δὲ μᾶλλον καθαίρεται ἢ γοῦν ἐκτινάσσεται· οὕτω τοῖς εἰς τὸν νόμον ἡμαρτηκόσιν ὁ νομοθέτης προσενεχθήσεται, δίκας μὲν οὐκ ἀπαιτῶν σκληρὰς, ῥάβδῳ δὲ μᾶλλον, καὶ συμμέτροις κινήσεσιν ἀποκαθαίρων αὐτούς. Προστιθεὶς δὲ ὅτι τὸ κύμινον μετὰ ἄρτου βρωθήσε- ται, δέδειχεν ὅτι τῆς νομικῆς λατρείας τὸ ἐξωφανές αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ καὶ μόνον ἀχρεῖον εἰς ὄνησιν. Ἔσται δὲ χρησιμὸν τε καὶ ἀναγκαῖον εἰ τῇ στερεᾷ συνάπτοιτο τροφῇ, τοῦτ' ἔστι, τοῖς εὐαγγελικοῖς θεσπίσμασι. Διερμηνεύων γε μὴν τὸ αἰνίγμα, τὸ ἐπὶ γε τῷ κυμίνῳ καὶ μελανθίῳ φημί· καὶ τί ἂν βούλοιο, δηλοῦντος ὅτι ῥάβδῳ τὸ μελάνθιον ἐκτινάσσεται, προσεπάγει καὶ φησὶν· Οὐ γὰρ εἰς τὸν αἰῶνα ἐγὼ ὑμῖν ὀργισθήσομαι, οὐδὲ φωνὴ τῆς πικρίας μου καταπατήσῃ ὑμᾶς. Ἔσο- μαί γὰρ οὐ βαρῦμηνις, φησὶν, ἀλλ' οὐδὲ δίκην ὑμῶν καταψηφιοῦμαι τὴν ἐσχάτην, οὐδὲ πικρὸν ἐφ' ὑμῖν ἐξοίσω τὸ κρίμα, ὡς καὶ εἰς καταπάτημα γενέσθαι τοῖς ἐξ ὀργῆς συμβαίνουσιν. Ὅτι δὲ εἰς ἄκρον ἀνεξι- κακίας ἐληλακῶς, κὰν τούτῳ δὴ πάλιν ὁ τῶν ὅλων Θεὸς φαίνεται προσαποδείκνυσι λέγων· Καὶ ταῦτα παρὰ Κυρίου Σαβαώθ ἐξήλθε τὰ τέρατα. Τέρας γὰρ ἀληθῶς, καὶ σημεῖον οὐκ ἀθαύμαστον, τὸ ἐν τοσοῦτοις ὄντα παραπτώμασιν ἐλεεῖσθαι τὸν Ἰσραήλ, καὶ ἀν- αριθμητῶν ἐγκλημάτων ἀποκερδᾶναι τὴν ἄφεσιν, Θεοῦ κατοικτείροντος. 9Βουλευσασθε, ὑψώσατε ματαίαν παράκλησιν.9 Τὴν ἀμνηστίαν αὐτοῖς τὴν ἐφ' οἷς πεπαρωνήκασιν ὑπισχνούμενος, καὶ ὅτι πικρὸς οὐκ ἔσται λίαν ἐπ' αὐτοῖς εὖ μάλα διειρηκῶς βουλήσ ἀγαθῆς ἐπιλαβέσθαι κελεύει· κατατιᾶται δὲ, ὅτι ματαίαν παράκλησιν, μέγα τι καὶ ὑψηλὸν χρῆμα εἶναι νομίσαντες, ἔξω φέ- ρονται τοῦ εἰκότος. Ποία δὲ ἡ παρ' αὐτοῖς καὶ μεγάλη νομισθεῖσα παράκλησις, ἔχουσα δὲ τὸ ἀνόνητον; Ἐκεῖνη που πάντως. Ἔφασκον γὰρ, Ποιήσομεν δια-θήκην μετὰ τοῦ ἄδου καὶ μετὰ τοῦ θανάτου συνθήκας· καταγιγῆσ φερομένη ἐὰν ἐπέλθῃ, οὐ μὴ ἔλθῃ ἡμῖν· ἐθήκαμεν ψεῦδος τὴν ἐλπίδα ἡμῶν, καὶ τῷ ψεύδει σκεπασθησόμεθα. Ἄλλ' οἱ ταῦτα διενθυμούμενοι, καὶ κενὴν ἔχοντες τὴν ἐλπίδα, οἰηθέντες τε ὅτι τεθνήξον- ται πρὸ τῶν δεινῶν ἤκουον ἐναργῶς· Καταγιγῆσ φερο- μένη ἐὰν ἐπέλθῃ, ἔσεσθε αὐτῇ εἰς καταπάτημα. Ὅταν παρέλθῃ, λήψεται ὑμᾶς. 9Οὐαὶ πόλις Ἀριήλ, ἦν Δαβὶδ ἐπολέμησε. Συν- ἀγάγετε γεννήματα ἐνιαυτὸν ἐπὶ ἐνιαυτόν. Φάγε- σθε γὰρ σὺν Μωάβ· ἐκθλίψω γὰρ Ἀριήλ, καὶ ἔσται αὐτῆς ἡ ἰσχὺς, καὶ ὁ πλοῦτος, καὶ κυκλώσω, ὡς Δαβὶδ ἐπὶ σέ· καὶ βαλῶ περὶ σέ χάρακα, καὶ θήσω περὶ σέ πύργους, καὶ ταπεινωθήσονται οἱ λόγοι σου εἰς τὴν γῆν, καὶ εἰς τὴν γῆν οἱ λόγοι σου δύσονται. Καὶ ἔσται ὡς οἱ φωνοῦντες ἐκ γῆς ἢ φωνὴ σου, καὶ πρὸς τὸ ἔδαφος ἢ φωνὴ σου ἄσθε- νήσει.9 Δέχεται τι τῶν ἱστορικῶς γεγονότων ἐν καιρῷ τῆς βασιλείας τοῦ μακαρίου Δαβὶδ, καὶ τοῦτο ποιεῖ μο- 70.648 νονουχὶ πρὸς ἀνάδειξιν τῶν πολμηθέντων κατὰ Χρι- στοῦ παρὰ τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς. Τύποι γὰρ τῶν

ἀληθῶν τὰ ὡς ἐν σκιαῖς τοῖς ἀρχαιοτέροις συμβεβη- κότα. Οὐκοῦν ἡ νῦν Ἱερουσαλήμ, Ἰεβούς ἐκαλεῖτό ποτε. Ταύτην πεπολιόρηκεν ὁ μακάριος Δαβίδ. Καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν, ἐξ αὐτῶν εἰσόμεθα τῶν ἱερῶν Γραμ- μάτων. Ἐχει γὰρ οὕτως, ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν Βασι- λειῶν· "ὉΚαὶ ἀπῆλθε Δαβίδ, καὶ πάντες οἱ ἄνδρες αὐ- τοῦ εἰς Ἱερουσαλήμ πρὸς τὸν Ἰεβουσαῖον τὸν κατοικοῦντα τὴν γῆν, καὶ ἐρρέθη τῷ Δαβίδ, ὅτι Οὐκ εἰσελεύσεται Δαβίδ ὧδε· ὅτι ἀνέστησαν οἱ τυφλοὶ καὶ οἱ χωλοὶ λέγοντες, ὅτι Οὐκ εἰσελεύσεται ὧδε. Καὶ κατ- ελάβετο Δαβίδ τὴν περιεχομένην Σιών. Αὕτη ἡ πόλις τοῦ Δαβίδ. Καὶ εἶπε Δαβίδ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ· Πᾶς τύπτων Ἰεβουσαῖον ἀπτέσθω ἐν παραξιφίδι τοὺς τυφλοὺς, καὶ τοὺς χωλοὺς τοὺς πολεμοῦντας ψυχὴν Δαβίδ." ὉΚοῦν τῷ μὲν μακαρίῳ Δαβίδ οἱ ἀπό γε τῆς Ἱερουσαλήμ ἦτοι τῆς Ἰεβούς ἀντέστησαν τυφλοὶ καὶ χωλοὶ, καὶ τοῦτο πεποιηκότες οἰκτρῶς διολώλασι. Κατελάβετο γὰρ αὐτήν, ἀντέστησαν δὲ τῷ πάντων Σωτῆρι Χριστῷ, κατὰ τὸν τῆς ἐπιδημίας αὐτοῦ και- ρόν, οἱ τῆς Ἱερουσαλήμ οἰκήτορες χωλοὶ, καὶ τυ- φλοὶ· οὐ γὰρ ἤδεισαν ὀρθοποδεῖν. Ἄλλ' οὐδὲ τὸ θεῖον εἰς νοῦν ἐδέχοντο φῶς, οἱ τὴν πίστιν οὐ προσιέμενοι, γραμματεῖς δὴ μάλιστα καὶ Φαρισαῖοι. Καὶ γοῦν ἔφη διὰ φωνῆς τοῦ Δαβίδ· "ὉΥἱοὶ ἀλλότριοι ἐψεύσαντό μοι, υἱοὶ ἀλλότριοι ἐπαλαιώθησαν καὶ ἐχώλαναν ἀπὸ τῶν τριβῶν αὐτῶν." ὉἘπιστέλλει δὲ αὐτοῖς καὶ ὁ Παῦλος λέγων· "ὉΔιὸ τὰς παρειμένας χεῖρας, καὶ τὰ παραλε- λυμένα γόνατα ἀνορθώσατε, καὶ τροχιάς ὀρθὰς ποιήσατε τοῖς ποσὶν ὑμῶν, ἵνα μὴ τὸ χωλὸν ἐκτραπῆ, ἰαθῆ δὲ μᾶλλον." ὉἽτι δὲ ἦσαν καὶ τυφλοὶ, πιστώσεται λέγων αὐτὸς ὁ Σωτῆρ· "ὉΕἰς κρίμα ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέψωσι· καὶ οἱ βλέ- ποντες τυφλοὶ γένωνται." ὉἈνέβλεψαν μὲν γὰρ τὰ ἔθνη, καίτοι μὴ ὀρώντά ποτε. Τετύφλωνται δὲ τῶν Ἰουδαίων οἱ δῆμοι, καίτοι βλέποντες τὸ Χριστοῦ μυστήριον τό γε ἦκον εἰς τὴν διὰ νόμου μυσταγωγίαν. Ταλανίζει τοίνυν τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ φησιν· Οὐαὶ πόλις Ἀριήλ, ἣν Δαβίδ ἐπολέμησεν· Ἀριήλ δὲ αὐτὴν φησιν, ὀνόματι κεχηρμένος τῷ κατὰ συνήθειαν τοῖς πολλοῖς. Ἐρμη- νεύεται μὲν γὰρ Ἀριήλ, λέων Θεοῦ. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ πᾶσαν τῶν ἄλλων χωρῶν καὶ ἐθνῶν ἀφορήτους ἐποιεῖτο τὰς ἐφόδους Ἱερουσαλήμ, νικῶσα διὰ Θεοῦ, καὶ λέοντος δίκην ἀρπάζουσα καὶ σπαράττουσα τοὺς ἀνταίροντας, τοιαύτην ἔλαχε τὴν ἐπωνυμίαν. Οὐαὶ τοίνυν, φησὶν, ὧ ἀθλία πόλις· ἡ ποτὲ μὲν ὡς λέαινα καταβρυχομένη τῶν ἐθνῶν, περιπεσοῦσα δὲ μετὰ τοῦτο ταῖς οὕτω πικραῖς καὶ ἀνηκέστοις συμφοραῖς. Πεπολέμηκε μὲν γὰρ αὐτὴν πάλαι ὁ Δαβίδ, ὁ δὲ ἐκ σπέρματος αὐτοῦ γεγονώς μετ' αὐτὸν, τοῦτ' ἔστι Χριστός. Εἶτά φησι πρὸς αὐτούς· Συναγάγετε γεννή- ματα ἐνιαυτὸν ἐπ' ἐνιαυτόν· φάγεσθε μὲν γὰρ σὺν Μωάβ. Ἐν δυσὶ γὰρ ὅλοις ἔτεσιν ἅπασαν περινοστώ τὴν Ἰουδαίαν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ταῖς πανσόφοις ἐχρήσατο διδασκαλίαις, καὶ τὸ θεῖον αὐ- τοῖς καὶ εὐαγγελικὸν παρετίθει κήρυγμα. Καιροῦ 70.649 τοιγαροῦν, φησὶν, ἐνεστηκότος, καὶ διδόντος τοῦ δύ- νασθαι τροφὰς συλλέγειν πνευματικὰς, καὶ οἶον εἰς ἀποθήκην σωρεύειν αὐτάς, εἰς νοῦν καὶ καρδίαν, μὴ νωθροὶ περὶ τοῦτο γένησθε. Πάντα δὲ μᾶλλον ὄκνον ἀποπεμπάμενοι, προθύμως συλλέξατε. Φάγεσθε γὰρ σὺν Μωάβ· ἡ Μωαβιτῶν χώρα γέγονε ποτε δεισιδαι- μονεστάτη, καὶ ἦν ὅλως ἐν αὐτῇ οὐδεὶς, ὁ τῷ κατὰ φύσιν καὶ ἀληθῶς ὄντι Θεῷ προσκυνεῖν ἀνεχόμενος. Οὐκ οὖν ὡς ἀπὸ χώρας μιᾶς τῆς εἰδωλολατρύσεως ἅμα τὸ σύμπαν τῶν πλανωμένων πρόσωπον δέχεται, καὶ φησιν, ὅτι Φάγεσθε γὰρ σὺν Μωάβ. Εἰσκέκλην- ται γὰρ καὶ τὰ ἔθνη, καὶ κοινὴ γέγονε τροφή τοῖς τε ἐξ αἵματος Ἰσραήλ, καὶ αὐτοῖς δὲ τοῖς πλανωμένοις, ποτὲ τὸ εὐαγγελικὸν καὶ Σωτήριον κήρυγμα. Εἶτα προσεπάγει καὶ φησι, Ἐκθλίψω γὰρ Ἀριήλ, ἀποδώ- σεις δὲ τούτῳ τῷ πρώτῳ. Ἐφη γὰρ, ὅτι Οὐαὶ, πόλις Ἀριήλ. Εἶτα διὰ μέσου παρενθεὶς τὰ ἐκ τῆς συμβου- λῆς πάλιν ἔχεται τοῦ σκοποῦ, καὶ φησιν· Ἐφην, ὅτι Οὐαὶ, πόλις Ἀριήλ· ἐκθλίψω γὰρ αὐτήν, καὶ ἔσται αὐτῆς ἡ ἰσχύς καὶ ὁ πλοῦτος ἐμοί, τοῦτ' ἔστιν, Ἐγὼ

πάντα τὸν πλοῦτον αὐτῆς, καὶ πᾶσαν τὴν ἰσχὺν λή- ψομαι· καὶ τοῦτο νοήσεις αἰσθητῶς τε ἅμα καὶ πνευ- ματικῶς. Ὁ μὲν γὰρ ἐπίγειος αὐτῶν κεκένωται πλοῦτος, ἀρπαζόντων δηλονότι τῶν πολιορκούντων αὐτήν. Συντέθραυσται καὶ ἡ πάλαι μεγάλη, καὶ δια- βόητος ἰσχύς, νενίκηνται γὰρ ὑπὸ τῆς τῶν Ῥωμαίων χειρός. Γυμνοὶ δὲ πρὸς τούτῳ γεγόνασι τῶν ἐξ ἄρε- τῆς αὐχημάτων, καὶ παντὸς ἀγαθοῦ πτωχείαν, ἢ ῥ- ῥωστηκότες συναποβεβλήκασι τοῖς ἄλλοις, καὶ τῆς ἐν νόμῳ σοφίας τὸν πλοῦτον. Λέγω δὲ, ὅτι Κυκλώσω ἐπὶ σὲ χάρακα, καθήσω ἐπὶ σὲ πύργους, τὴν γεγενη- μένην πολιορκίαν κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ μετὰ τὸν τοῦ Σωτήρος σταυρὸν ὑπεμφαίνει. Ἐπειδὴ δὲ γεγόνα- σιν ἀλάζονες οἱ Φαρισαῖοι, καὶ φωνὰς ἠρεύγοντο κατὰ τοῦ Χριστοῦ δεινάς τε καὶ ἐπηρμένας. Ἔφασκον γάρ· "Ἐμεῖς οἶδαμεν ὅτι Μωσεὶ λελάληκεν ὁ Θεὸς, τοῦτον δὲ οὐκ οἶδαμεν πόθεν ἐστί." 6 Ταύτητοί φησιν, ὅτι Ταπεινωθήσονται οἱ λόγοι σου εἰς τὴν γῆν. Καὶ οὐκ αὐτοὶ πάντως οἱ λόγοι τοῦτο πείσονται κατὰ τὸ ἀληθές, ἀλλ' οἱ τολμήσαντες εἰπεῖν αὐτοὺς, ἔσονται καταβεβλημένοι, οἱ πάλαι φορτικά καὶ ὑπέρογκα λα- λεῖν εἰωθότες ὑπενηνεγμένοι τοῖς ἐκ τοῦ πολέμου κα- κοῖς. Σμικρὰν καὶ ἀσθενεστάτην ἔξουσι τὴν φωνήν, φθέγγονται δὲ οὕτως, καθάπερ ἀμέλει καὶ οἱ ἐκ τῆς γῆς φωνοῦντες, τοῦτ' ἔστιν, οἱ νεκυομάντις, οἱ ἐπει- δὴν προσποιοῦνται ψυχὴν ἀνενεγκεῖν, ἰσχνόν τι καὶ τετριγὸς ὑποφωνοῦσι μόλις, ὡς αὐτῆς ἡρέμα καὶ ἀπὸ τῆς γῆς λαλούσης ψυχῆς. 9 Καὶ ἔσται ὡς κονιορτὸς ἀπὸ τροχοῦ ὁ πλοῦτος τῶν ἀσεβῶν, καὶ ὡς χοῦς φερόμενος, καὶ ἔσται ὡς στιγμή παραχρήμα παρὰ Κυρίου Σαβαώθ. 9 Ἀσεβεῖς ὀνομάζει τοὺς εἰς Χριστὸν παροινήσαν- τας, καὶ σταυρῶ παραδόντας τὸν Λυτρωτὴν, καὶ τῆς σωτηρίας τὸν χορηγὸν θανάτῳ περιβαλεῖν τολμήσαν- τας, εἰ καὶ ἀνεβίω πάλιν ὡς Θεὸς ἐν σαρκί. Τοῦτον τὸν πλοῦτον ὡς κονιορτὸν ἀποικήσεσθαί φησιν, ἀπο- πτῆναι δὲ καὶ ὡς χοῦν ἀπὸ τροχοῦ· καὶ οὐκ ἐν μή- κει χρόνου, ἀλλ' ἐν βραχεῖ, καὶ οἷον ἐν στιγμή. Καὶ 70.652 ὅτι τὸ χρήμα παρὰ Κυρίου Σαβαώθ συμβήσεται, διαμεμήνυκεν ἀναγκαίως, ἵνα μή τις ἐλπίς αὐτοὺς διαπαίξῃ κενὴ προσδοκῶντας ὅτι καὶ διαφεύξονται. 9 Ἐπισκοπὴ γὰρ ἔσται μετὰ βροντῆς καὶ σει- σμοῦ, καὶ φωνῆς μεγάλης· καταγιγῆς φερομένη, καὶ φλόξ πυρὸς κατεσθίουσα. 9 Τί ἂν βούλοιο δηλοῦν τὸ, Παρὰ Κυρίου Σαβαώθ, διατρανοὶ λέγων, ὡς ἔσται τις ἐπ' αὐτοῖς ἐπισκοπὴ. Περιόψεται γὰρ ὁ Θεὸς οὐδαμῶς καὶ Πατὴρ τῆς εἰς τὸν Υἱὸν δυσσεβείας τὰ ἐγκλήματα. Ἄλλ' ἐποίσει, φησὶ, καθάπερ τινὰ βροντὴν, καὶ σεισμόν, καταγιγῆδα, καὶ φλόγα πυρὸς κατεσθίουσαν τοῦ πολέμου τὴν ἔφοδον. 9 Καὶ ἔσται ὡς ὁ ἐνυπνιαζόμενος ἐν ὕπνῳ, ὁ πλοῦτος τῶν ἐθνῶν πάντων, ὅσοι ἐπεστράτευ- σαν ἐπὶ Ἱερουσαλήμ, καὶ πάντες οἱ συνηγμένοι ἐπ' αὐτήν, καὶ θλίβοντες αὐτήν· καὶ ἔσονται ὡς ἐν ὕπνῳ πεινῶντες καὶ ἐσθιοντες, καὶ ἔξανα- στάντων μάταιον αὐτῶν τὸ ἐνύπνιον. Καὶ ὃν τρόπον ἐνυπνιάζεται ὁ διψῶν ὡς πίνων καὶ ἐξ- αναστὰς ἔτι διψᾷ, ἢ δὲ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς κενὸν ἤλπισεν, οὕτως ἔσται ὁ πλοῦτος πάντων τῶν ἐθνῶν, ὅσοι ὑπεστράτευσαν ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ Σιών. 9 Ὡς κονιορτὸν ἔσεσθαι λέγων, καὶ ὡς χοῦν ἀπὸ τροχοῦ τὸν πλοῦτον τῶν ἀσεβῶν, δηλον δὲ ὅτι τῶν εἰς Χριστὸν πεπαρωνηκότων, οὐδὲ αὐτοῖς τοῖς κατα- δηλώσασιν ἐν ἀσφαλεῖ καὶ βεβαίᾳ γενήσεσθαι κτήσει δισχυρίζεται. Ἔσονται γὰρ οὕτω πεπλουτηκότες, φησὶν, ὡς ἂν εἰ καὶ τινες τῶν ἐν ὀράσει νυκτερινῇ καταπλουτῆσαι μὲν οἰηθέντων, κεκερδακότων δὲ παντελῶς οὐδέν. Ἐξυπνοὶ γὰρ γεγονότες, τὴν τῶν ὀνειράτων ἀπάτην ἐπιγνώσκονται, καὶ ὅπερ εἶναι νενομίκασι ἀληθές, τοῦτο δὴ πάντως εὐρήσουσι σκιὰν οὔσαν, καὶ δόκησιν. Συμβαίνει δέ τι τοιοῦτον, καὶ ἐπὶ τῶν ἢ πείνη τυχόν ἢ δίψει κατισχημένων ἰδεῖν· ὀρεκτιᾷ μὲν γὰρ ἢ τοῦ σώματος φύσις ἀναγ- καίως τὰ ἑαυτῆς ὕπνου τε μὴν ἐσθ' ὅτε τὸν νοῦν κατακλήσαντος, οὐδὲν ἦττον ἢ φύσις ἐν ἐπιθυμίαις ἐστὶν ὧν ἂν βούλοιο τυχόν. Ἐντεῦθεν, οἶμαί που, καθάπερ τινὲς ἄτμοι καὶ φαντασῖαι λεπταὶ τοῦ πράγματος περιθέουσι τὸν νοῦν, ἀλλ' ἔσται ματαία καὶ ἀνόνητος παντελῶς ἢ δόκησις, ὕπνου λοιπὸν τῶν ὀμμάτων

ἀπονοστήσαντος. Οὕτως ἔστω, φησὶν, ὁ πλοῦτος πάντων τῶν ἔθνων, ὅσοι ἐπεστράτευσαν ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ Σιών. Πότε δὲ ἢ πῶς γενέσθαι ταυτὶ συμβέβηκε, παρείσθω λέγειν. Ἐκλύθητε, καὶ ἔκστητε, καὶ κραιπαλήσατε, οὐκ ἀπὸ σίκερα, οὐδὲ ἀπὸ οἴνου, ὅτι πεπότικεν ὑμᾶς Κύριος πνεύματι κατανύξεως, καὶ καμμύσει τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, καὶ τῶν προφητῶν αὐτῶν, καὶ τῶν ἀρχόντων αὐτῶν, οἱ ὀρώντες τὰ γλυπτά.⁹ Προσδιαλέγεται πάλιν τοῖς τῶν θείων θεσπισμάτων καταφρονηταῖς, καὶ παρ' οὐδὲν ἠγεῖσθαι μεμελετηκόσι τὸ θεῖον τε καὶ οὐράνιον κήρυγμα, φημὶ δὴ τὸ εὐαγγελικόν. Καίτοι γὰρ παρὸν αὐτοῖς, καὶ σφόδρα ἐτοιμίως, τῆς διὰ Χριστοῦ σωτηρίας ἀποκερδᾶναι τὴν χάριν, εὐήνιον τὸν τῆς διανοίας ἐπάγουσιν αὐτῶν 70.653 χένα. Τοῦτο μὲν οὖν οὐκ ἔδρων οἱ δεῖλαιοι, περι-αυτιζόμενοι δὲ καὶ μεγάλα φρονούντες ἐφ' ἑαυτοῖς ἀνέδην ἔφασκον· "Ἐμεῖς τοῦ Μωσέως ἐσμὲν μαθηταί· ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι Μωσῆ λελάληκεν ὁ Θεός, τοῦτον δὲ οὐκ οἴδαμεν πόθεν ἐστίν."⁶ Ἄλλ' ἤκουον Χριστοῦ λέγοντος ἐναργῶς· "Ἐγὼ εἶμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου."⁶ Καὶ πάλιν· "Ἐως τὸ φῶς ἔχετε, περιπατεῖτε ἐν τῷ φωτὶ, ἵνα μὴ ἡ σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ."⁶ Ἐπειδὴ δὲ καίτοι τῶν οὕτω σεπτῶν ἀκροώμενοι λόγων γεγόνασι μὲν κατ' οὐδένα τρόπον ἑαυτῶν ἀμείνους ἢ σοφώτεροι· σκληροὶ δὲ καὶ ἀκαμπεῖς κατεφωρῶντο λοιπόν. Τότε δὴ τότε καὶ μάλα εἰκότως κατελήφθησαν ὑπὸ τῆς σκοτίας ἐκκέλυται δὲ τρόπον τινὰ, καὶ φρενὸς ἐξέστησαν ἀγαθῆς, καὶ καθάπερ ἐξ οἴνου κεκραιπαληκότες πρὸς πᾶν ὀτιοῦν τῶν ἐκτόπων εὐκόλως καταδεδόνηται. Τοιοῦτόν τι σημαίνων φησὶ πρὸς αὐτούς· Ἐκλύθητε, καὶ ἔκστητε καὶ κραιπαλήσατε, οὐκ ἀπὸ σίκερα, οὐδ' ἀπὸ οἴνου. Οἶδε γὰρ, οἶδε καταμεθύσκειν τὸν νοῦν, οὐχὶ πάντη τε καὶ πάντως οἶνος ὁ αἰσθητὸς, ἡγουν τὸ μεθύσκον κέρασμα, τοῦτ' ἔστι, τὸ σίκερα. Συμφοραὶ δὲ μᾶλλον τοῦτο δρῶσι νεανικώτερον, καὶ οἷα τις πώρωσις ἐκ θείας ὀργῆς τῇ διανοίᾳ συμβαίνουσα, τοῦτο γὰρ, οἶμαι, διδάσκει λέγων· Καὶ καμμύσει τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, καὶ τῶν προφητῶν αὐτῶν, καὶ τῶν ἀρχόντων αὐτῶν οἱ ὀρώντες τὰ γλυπτά. Οἱ γὰρ πάλαι, φησὶ, διὰ τῆς τοῦ νόμου παιδαγωγίας σεσοφωμένοι, καὶ τῆς ἀληθείας τὸ κάλλος ὡς ἐν ἀμυδραῖς ἔτι καταθεώμενοι ταῖς σκιαῖς, καὶ συνιέντες ἐκ μέρους τῶν ἀγίων προφητῶν τοὺς λόγους, καὶ αὐτοῦ δὴ τούτου στερηθήσονται. Καμμύσει γὰρ τοὺς τῆς διανοίας αὐτῶν ὀφθαλμοὺς, καίτοι πάλαι βλέποντας τὰ γλυπτά [σεπτ. κρυπτά, νον γλυπτά]. Πείσεται δὲ τοῦτο, φησὶν, ἄρχων, καὶ προφήτης, τοῦτ' ἔστιν, ἠγούμενος καὶ ἱερέως. Ὠνόμαζον γὰρ προφήτας τοὺς τῶν ἀγίων προφητῶν πολυπραγμονοῦντας τὰ προφητῶν. Ἦσαν δὲ τινες παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις νομομαθείας ὑπόληψιν ἔχοντες καθηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι, καθάπερ ἀμέλει καὶ Γαμαλιήλ, περὶ οὗ πολὺς παρ' αὐτοῖς ὁ λόγος ἦν. Ἐκαὶ ἔσται ὑμῖν πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα, ὡς οἱ λόγοι τοῦ βιβλίου τοῦ ἐσφραγισμένου τούτου, ὃ ἐὰν δώσουσιν αὐτὸ ἀνθρώπῳ ἐπισταμένῳ γράμματα, λέγοντες· Ἀνάγνωθι ταῦτα, καὶ ἔρεῖ· Οὐ δύναμαι ἀναγνῶναι, ἐσφράγισται γάρ. Καὶ δοθήσεται τὸ βιβλίον τοῦτο εἰς χεῖρας ἀνθρώπου μὴ ἐπισταμένου γράμματα, καὶ ἔρεῖ αὐτῷ· Ἀνάγνωθι τοῦτο, καὶ ἔρεῖ· Οὐκ ἐπίσταμαι γράμματα.⁹ Ἐφη πού πρὸς Ἰουδαίους ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός· "Ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς, ὅτι ἐν αὐταῖς δοκεῖτε ὑμεῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν. Καὶ αὐταὶ εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ, καὶ οὐ θέλετε ἔλθειν πρὸς με, ἵνα ζωὴν ἔχητε."⁶ Οὐκοῦν εἰκὴ πεπονήκασιν ἄνω τε κάτω τὴν διὰ Μωσέως ἐντολὴν ἀειλογοῦντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ καὶ προσποιούμενοι μὲν τῶν νομικῶν γραμμάτων εἰς νοῦν καὶ καρδίαν οὐκ ἀγεννῆ συλλέξασθαι σύνεσιν, οὐ μὴν ἐπιζητοῦντες Χριστὸν, καίτοι τοῦ νόμου τὸ αὐτοῦ λαλοῦντος μυστήριον. Ἦκουον 70.656 γὰρ πάλιν· "Ἐεῖ ἐπιστεύετε Μωσῆ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοὶ, περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν."⁶ Οὐκοῦν ἐπειδήπερ οὐ πολὺς ἦν παρ' αὐτοῖς ὁ τοῦ νόμου λόγος, μᾶλλον δὲ ἀπεκτόνασι τὸν δι' αὐτοῦ προαναφωνούμενον, καὶ τῆς εἰς Μωσέα τιμῆς ἀλογήσαντες κατεσφραγίσθη τρόπον τινὰ παρὰ Θεοῦ, καθάπερ

βιβλίον ἔν ἡ θεόπνευστος Γραφή. Ἐν γὰρ ἡ πᾶσα ἔστι καὶ λελάληται δι' ἑνὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος· κατεσφραγίσθη δὲ τινὰ τρόπον; Οὔτε γὰρ οἱ ἄνα- γνῶναι δυνάμενοι, καὶ εἰδότες γράμματα συνιέναι τι δύνανται τῶν ἐν αὐτῷ, οὔτε μὴν καὶ εἰ μὴ τις εἰδείη γράμματα γνώσεται τι τῶν κεκρυμμένων ἐν αὐτῷ· ἀλλ' ἔσται πᾶσιν ἐν ἴσῳ τρόπῳ κατεσφραγισμένος ὁ νόμος, ὡς ἄληπτον παντελῶς, καὶ τοῖς τὴν λέξιν εἰ- δόσι, τὴν τῶν ἐννοιῶν γενέσθαι δύναμιν. Καὶ τοῦτο ἦν ἄρα τὸ διὰ φωνῆς τοῦ Δαβὶδ πρὸς τὸν Θεὸν ὑμνοῦ- μενον· "Ὁσκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ τὸν νῶτον αὐτῶν διὰ παντὸς σύγκυψον."6 9Καὶ εἶπε Κύριος· Ἐγγίζει μοι ὁ λαὸς οὗτος τῷ στόματι, καὶ τοῖς χείλεσιν αὐτῶν τιμῶσί με, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. Μά- την δὲ σέβονται με, διδάσκοντες ἐντάλματα ἀν- θρώπων καὶ διδασκαλίας.9 Ὑποκρινόμενοι γὰρ Ἰουδαῖοι τῶν νομικῶν ἐνταλ- μάτων τὸ βάθος ὄραν, καὶ ἐπὶ γλώττης ἔχοντες τὴν πάλαι διωρισμένην τοῖς πατράσιν ἐντολὴν, μεμετρή- κασιν ἐν τούτῳ καὶ μόνῳ τῆς πρὸς Θεὸν λατρείας τὴν δύναμιν. Ἐδρων μὲν γὰρ τῶν τεθεσπισμένων τὸ σύμπαν οὐδὲν, ἀτιμάσαντες δὲ ὡσπερ τὴν τοῦ νομοθέ- του βούλησιν ἐτρέποντο πρὸς διδασκαλίαν, καὶ ἀν- θρώπων ἐντάλματα. Παραδόσεις γὰρ τινὰς εἰκαίας καινοτομοῦντες ἑαυτοῖς ᾤοντο μὲν εἶναι φιλόθεοί τε καὶ ἀγαθοὶ, ἠλέγχοντο δὲ δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης ἀσυνέτως ἀποπηδήσαντες. Οὐκοῦν τό γε ἦκον εἰς τὸ ἐπὶ γλώττης ἔχειν τὸν νό- μον, ἐγγὺς ἑαυτοῦς ἐνόμιζον εἶναι Θεοῦ, διὰ δὲ γε τοῦ μὴ ἀνέχεσθαι πληροῦν αὐτὸν, ἀποφοιτῶντες ἠλέγ- χοντο, καὶ ἔξω που γεγονότες αὐτοῦ. Ὅτι γὰρ τοῖς ἀνθρώπων ἐντάλμασι προσέκειντο μᾶλλον, κἀντεῦθεν ἂν γένοιτο καταφανές· "Ὁπροσήσαν μὲν γὰρ ποτε τῷ Σωτῆρι λέγοντες οἱ Γραμματεῖς, καὶ οἱ Φα- ρισαῖοι· Διατί οἱ μαθηταὶ σου παραβαίνουσι τὴν ἐντολὴν τῶν πρεσβυτέρων; Οὐ γὰρ νίπτονται τὰς χεῖρας ὅτε ἄρτον ἐσθίουσι. Καὶ πρὸς γε ταῦτο ἔφασκεν ὁ Κύριος· Διατί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ; Ὁ γὰρ Θεὸς εἶπε· Τίμα τὸν πατέ- ρα σου, καὶ τὴν μητέρα σου· καὶ ὁ κακολογῶν πα- τέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω. Ὑμεῖς δὲ λέγετε· Ὅς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ, ἢ τῇ μητρὶ, Δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῆς, οὐ μὴ τιμήσῃ τὸν πατέρα αὐτοῦ, ἢ τὴν μητέρα· καὶ ἠκυρώσατε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν."6 Προσεπήνεγκε δὲ τούτοις τὸ προκείμενον ὑμῖν ῥητόν· ἔφη γὰρ, ὅτι "Ὁ Ὑποκρι- ταὶ καλῶς προεφήτευσεν Ἡσαΐας περὶ ὑμῶν λέγων Ὁ λαὸς οὗτος τοῖς χείλεσίν με τιμᾷ."6 Οὐκοῦν ἐπειδὴ περ τὸν παιδαγωγὸν ἀτιμάσαντες, καὶ τοῦ μηδενὸς ἀξιώσαντες λόγου τὸν παρὰ Θεοῦ νόμον ἐτρέποντο 70.657 πρὸς διδασκαλίαν καὶ ἐντολὰς ἀνθρώπων, κατεσφρα- γίσθη ταύτητοι, καὶ σφόδρα εἰκότως τὸ τῆς θεοπνεύ- στου Γραφῆς βιβλίον. Οὐ γὰρ ἦν ἀκόλουθον τὴν διὰ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς πλουτίσαι σύνεσιν τοὺς κα- ταφρονοῦντας αὐτῆς. 9Διὰ τοῦτο ἰδοὺ προσθήσω τοῦ μετατεθῆναι τὸν λαὸν τοῦτον, καὶ μεταθήσω αὐτοὺς, καὶ ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν, καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν κρύψω.9 Μετεκομίσθη γὰρ ὡσπερ ὁ τῶν Ἰουδαίων δῆμος κατὰ πολλοὺς, οἶμαι, τρόπους. Κληρὸς μὲν γὰρ ὦνο- μάσθη Θεοῦ, μερὶς τε αὐτοῦ καὶ σχοίνισμα· μετετέθη δὲ ὡσπερ. Οὐ γὰρ ἔτι κληρὸς κεκλημάτικεν αὐτῷ, μερὶς δὲ γέγονεν ἀλωπέκων, καὶ δέδοται τῷ Σατανᾷ, καὶ τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασιν εἰς τροφήν, μετετέθη δὲ καὶ ἀπὸ γε τοῦ φρονεῖν ὀρθῶς, εἰς ἀδόκιμον νοῦν ἐκ δόξης εἰς ἀτιμίαν, ἐξ ἰσχύος εἰς ἀσθένειαν, ἐκ τοῦ εἶναι σοφὸς εἰς ἐσχάτην ἀβελτηρίαν. Ἀπολῶ γὰρ, φησὶ, τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν, καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν κρύψω. Εἶναι μὲν γὰρ ἐδό- κουν σοφοὶ τε καὶ πολυγνώμονες οἱ Γραμματεῖς τε καὶ οἱ Φαρισαῖοι, νομομαθείας ἔχοντες δόξαν, ἀλλὰ κέκρυπται παρὰ Θεοῦ, καὶ μονονουχὶ συνεστάλη τῶν σοφῶν ἢ σύνεσις, τοῦτ' ἔστιν, ὁ νόμος, ἠγουν ἡ θεό- πνευστος Γραφή. 9Οὐαὶ οἱ βαθέως βουλήν ποιοῦντες, καὶ οὐ διὰ Κυρίου· οἱ ἐν κρυφῇ βουλήν ποιοῦντες, καὶ ἔσται ἐν τῷ σκότει τὰ ἔργα αὐτῶν, καὶ ἐροῦσι· Τίς ἡμᾶς ἐώρακε; καὶ τίς ἡμᾶς γνώσεται ἢ ἂ ἡμεῖς ποιοῦμεν;9 Ὅτε ποινήν καὶ δίκην

καθορίζει τινῶν ὁ τῶν ὅλων Θεός, εὐθὺς ἐπιφέρει τὰς τοῦ πράγματος αἰ- τίας, καὶ ἴσθησιν ἐναργῆ τὰ τῶν πεπονθότων ἐγκλή- ματα, ἵνα καὶ δίκαιος ὀρῶτο πάντα κολάζων ἐν δίκῃ. Ἔφη τοίνυν ὡς ἀσύνετοι παντελῶς ἔσσονται τῶν Ἰου-δαίων οἱ δῆμοι κατεσφραγισμένοι τοῦ νόμου, καὶ ἀπάσης ἐξηρημένης τῆς ἐν αὐτοῖς συνέσεως, ἀπομει- ναι τυφλοὺς, νοητῶς δηλονότι. Ποῖα τοιγαροῦν τὰ ἐγ- κλήματα, καὶ ἐπὶ τίσιν αὐτοῖς τὸ ἐν γε τούτῳ κατ- ολισθεῖν συμβέβηκε διατρανοῖ παραχρῆμα. Πλεῖσται γὰρ ὅσοι κατὰ Χριστοῦ γεγόνασιν αἱ παρ' αὐτῶν σκέ- ψεις, καὶ ἀπάδουσαι Θεῷ. Τοῦτο γὰρ, οἶμαι, ἔστι τὸ, οὐ διὰ Κυρίου· καὶ δὴ καὶ ὤοντο κατὰ σφᾶς αὐτοὺς βουλευέσθαι μὲν λεληθότως, καὶ ἐγχειρημάτων ἄπτε- σθαι πικρῶν ὡς τάχα που καὶ λέγειν, Τίς ἡμᾶς ἐώρακεν, ἢ τίς γινώσεται ἃ ἡμεῖς ποιοῦμεν; Ἄλλ' ἠγνόησαν ὅτι τὸν θεῖόν τε καὶ ἀκήρατον νοῦν οὐκ ἂν διαλάθοι βουλή, καὶ σκέψις ἀνθρώπου πικρὰ, καὶ ἐγ- χειρημάτων δύναμις, κἂν εἰ πράττοι τὸ τυχόν ἐν σκό- τει καὶ κεκρυμμένως. Κατεμισθοῦντο μὲν γὰρ τὸν προδότην Ἰούδα, μονονουχὶ λέγοντες· Δήσωμεν τὸν δίκαιον, ὅτι δύσχρηστος ἡμῖν ἔστι. Καὶ δὴ σταυρῶ παρέδωσαν, καὶ τό γε ἦκον ἐπ' αὐτοῖς ἀπεκτόνασι τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς· ἐγγηγεμένῳ δὲ πάλιν ἐκ νε- κρῶν ἐπεφύοντο δεινοὶ καὶ λεληθότως ἔδρων τὰ ἐξ ἀνοσίας τε καὶ βασκάνου φρενός. Ἐγηγέρθαι γὰρ γινόντες αὐτὸν, ἀργύρια ἱκανὰ δεδώκασιν τοῖς στρατιώ- ταις τοῖς τοῦ τάφου φρουροῖς, ἵνα εἴπωσιν ὅτι οἱ μα- θηταὶ αὐτοῦ διὰ νυκτὸς λαθόντες ἔκλειψαν αὐτόν. 70.660 Οὐαὶ τοίνυν, φησὶν, οἱ τὰς τοιάσδε βουλάς ποιεῖν εἰωθότες, οὐ διὰ Κυρίου μάλλον, ἀλλ' ὡς ἐν γε τῷ Βεελζεβούλ. 90ὐχ ὡς ὁ πηλὸς τοῦ κεραμέως λογισθήσεσθε; Μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι· Οὐ σύ με ἔπλασας; ἢ τὸ ποίημα τῷ ποιήσαντι, Οὐ συνετῶς με ἐποίησας;9 Εἰρηκῶς ὅτι Μεταθήσω τὸν λαὸν τοῦτον, ὅτι πάντῃ τε καὶ πάντως κατορθώσει τὸ χρῆμα καὶ λίαν ἀμογητὶ διαδείκνυσιν ἐν τούτοις, μεταπλασθήσεσθαι λέγων αὐτοὺς εἰς ὅπερ ἂν ὁ δημιουργήσας ἐθέλοι, καθάπερ ἀμέλει, καὶ τὸ διὰ χειρῶν κεραμέως τεχν- ουργούμενοι. Τοιοῦτόν τι πάλιν καὶ ὁ προφήτης Ἰερεμίας ἐδιδάσκετο· "Ἐάνστηθι γὰρ, φησὶ, καὶ κατάβηθι εἰς τὸν οἶκον τοῦ κεραμέως, καὶ ἐκεῖ ἀκούσῃ τοὺς λόγους μου. Καὶ κατέβην εἰς τὸν οἶ- κον τοῦ κεραμέως, καὶ ἰδὼν αὐτὸς ἐποίει ἔργον ἐπὶ τῶν λίθων, καὶ διέπεσε τὸ ἀγγεῖον ὃ αὐτὸς ἐποίει ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτοῦ· καὶ πάλιν ἐποίησεν αὐτὸ ἀγγεῖον ἕτερον, καθὼς ἤρρεσεν ἐνώπιον αὐτοῦ τοῖ ποιῆσαι, καὶ εἶπε Κύριος πρὸς με· Μὴ ὡς ὁ κεραμεὺς οὗτος οὐκ ἐπινοῶμαι ποιῆσαι ὑμᾶς, οἶκος τοῦ Ἰσραὴλ; Ἴδου ὡς ὁ πηλὸς τοῦ κεραμέως ὑμεῖς ἐστε ἐν ταῖς χερσί μου."6 Μεταπλάττει γὰρ εὐκόλως, ἐφ' ὅπερ ἂν ἔλοιτο τὸ παρ' αὐτοῦ γεγονὸς ὁ τῶν ὅλων τεχνίτης καὶ δημιουργός. 90ὐκέτι μικρὸν καὶ μετατεθήσεται ὁ Λίβανος ὡς τὸ ὄρος τὸ Χερμέλ, καὶ τὸ ὄρος τὸ Χερμέλ εἰς δρυμὸν λογισθήσεται;9 Ἔσεσθαι λέγων αὐτοὺς ὡς πηλὸν κεραμέως, καὶ μεταπλασθήσεται πρὸς τὰ αἰσχίω· διὰ τοι τὸ πλεί- στην ὄσῃ ἐν αὐτοῖς εἶναι τὴν ἀμαρτίαν τινὰ τρόπον ἔσται τὸ χρῆμα διαδείκνυσιν ἐναργῶς, καὶ καταλευ- καίνει τρόπον τινὰ τὸ ἀμυδρῶς εἰρησθαι δοκοῦν. Λί- βανος μὲν ὄρος ἐστὶ τῆς Φοινίκης, καὶ ἦσαν πάντες οἱ ἐν αὐτῷ καὶ περὶ αὐτὸ κατοικοῦντες ἄνθρωποι τῶν ὅτι μάλιστα δεισιδαιμονεστάτων, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ Χαρμέλ ὄρος ἦν ἐν τῇ Ἰουδαίων χώρᾳ, παμμέγεθες ἐν ᾧ κατοικῆσαι λέγεται καὶ ὁ Θεοσβίτης Ἡλίας. Οὐκ- οῦν ἀπὸ τῶν ὀρῶν ἦτοι τῶν χωρῶν ἐν αἷς τὰ ὄρη τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν αὐτοῖς κατασημᾶναι βούλεται, καὶ φησὶν, ὅτι Μετατεθήσεται, ὃ ἐστὶ μεταβληθήσεται ὁ Λίβανος, ἔσται δὲ ὡς τὸ Καρμήλιον ὄρος. Τὸ δὲ ὄρος τὸ Καρμήλιον ὡς ὁ Λίβανος, τοῦτ' ἔστιν, οἱ μὲν ποτε τοῖς εἰδώλοις λατρεύοντες τὸν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ προσκυνούμενον ἐπιγνώσκονται Θεὸν, καὶ ἐν τάξει τοῦ πρωτοτόκου Ἰσραὴλ καταλογισθήσονται. Οἱ γε μὴν ἐκ σπέρματος Ἰσραὴλ τοῖς τὸν Λίβανον οἰκοῦσι καὶ πλανωμένοις ποτὲ γενήσονται παραπλήσιοι. Ἐκβέ- βληται μὲν γὰρ ὁ Ἰσραὴλ τῆς πρὸς Θεὸν οἰκειότητος διὰ τοι τὴν εἰς Χριστὸν δυσσέβειαν. Προσελήφθη δὲ τὰ ἔθνη καὶ ἡγιασμένα διὰ τοῦ Πνεύματος θείας φύ-

σεως γεγόνασι κοινωνοί. Μετατεθήσεται τοίνυν, ὁ Λίβανος, φησὶν, ὡς τὸ ὄρος τὸ Χερμελ, καὶ τὸ ὄρος τὸ Χερμελ εἰς δρυμὸν λογισθήσεται, τοῦτ' ἔστιν, ὡς ὕλη ξύλων ἀγρίων, ὧν τὸ τέλος εἰς καῦσιν. Ἡ καὶ καθ' 70.661 ἕτερον τρόπον. Δρυτόμοι γὰρ ὡς περ γεγόνασι τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ οἱ καταδηοῦντες αὐτὸν, καὶ τοῦτο, οἶμαι, δη- λοῖ λέγων ὁ προφήτης Ζαχαρίας· "Ἐδιδάσκοντες, ὡς Λίβανος, τὰς θύρας σου, καὶ καταφαγέτω πῦρ τὰς κέδρους σου. Ὁλολυξάτω πίτυς, διότι πέπτωκε κέδρος. Ὁλολύξατε, δρυες τῆς Βασανίτιδος, ὅτι κατεσπάσθη ὁ δρυμὸς ὁ σύμφυτος"6 Ἄθρει δὴ οὖν, ὅτι καὶ αὐτὸς τῷ Λιβάνῳ παρεικάζει τὴν Ἰουδαίαν, ὡς οὐδὲν διαφέρουσαν τῶν ἐν αὐτῷ πάλαι, τοῦτ' ἔστι, τῶν πλανωμένων. Πίτυν δὲ καὶ κέδρον, καὶ μὲν τοὶ καὶ δρῦν τοὺς ἐν αὐτῇ πεσόντας ἀποκαλεῖ. Ὑψηλοὶ γὰρ ὄντες, ὑψοῦ τε ἡμένοι, καθάπερ ὑπὸ πυρὸς δεδαπάνηται τῆς θείας ὀργῆς. 9 Καὶ ἀκούσονται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ κωφοὶ λυγροὶ βιβλίου, καὶ οἱ ἐν τῷ σκότει, καὶ οἱ ἐν τῇ ὁμίχλῃ. Ὁφθαλμοὶ τυφλῶν βλέπονται, καὶ ἀγαλλιάσονται πτωχοὶ διὰ Κυρίου ἐν εὐφροσύνῃ, καὶ οἱ ἀπηλπισμένοι τῶν ἐθνῶν ἐμπλησθήσονται εὐφροσύνης.9 Τὴν τῶν ἐθνῶν κλήσιν διὰ γε τῶν προκειμένων ἡμῖν ἐναργέστατα δηλοῖ. Ἔστι δὲ καθάπερ ἐξ ἀντιστρόφου τῶν πραγμάτων τὴν φύσιν ἰδεῖν συμβαίνουσαν. Ἐφη μὲν γὰρ ὅτι κατασφραγισθήσεται τὸ τοῦ νόμου βιβλίον ἡγουν ἀπάσης τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς, καὶ τὸν τῶν Ἰουδαίων κρυβήσεται νοῦν τῶν θείων λογίων ἢ γνῶσις· ὡς τὸν μὲν εἰδότα γράμματα, φάναι τὸ, Οὐ δύναμαι ἀναγνῶναι, ἐσφράγισται γὰρ, τὸν μὴ εἰδότα δὲ, φάναι τὸ, Οὐκ οἶδα γράμματα, ἀλλ' ὅτι κεκλήσονται τὰ ἔθνη πρὸς ἐπίγνωσιν Θεοῦ καὶ τὸ τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων εἰς νοῦν καὶ καρδίαν εἰσδέξονται φῶς, καὶ αὐτὸν δὲ συνήσουσι τὸν διὰ Μωσέως νόμον, καίτοι κωφοὶ καὶ ἀνήκοοι γεγονότες ποτὲ, καὶ οἷον ἐν ὁμίχλῃ καὶ σκότῳ διατρίβοντες, ὡς ἐν ἀμαθίᾳ καὶ πλάνῃ καθίστησιν ἐναργές. Ἡσθῆ-σθαι δὲ φησὶν αὐτοὺς, οὐκ ἐφ' ἑτέροις τισὶ τοῖς κατὰ τὸνδε τὸν βίον πράγμασιν, ἀλλ' ἐπὶ Κυρίῳ, τοῦτ' ἔστι, Χριστῷ. Πτωχοὶ γὰρ ὄντες, καὶ τῶν ἀγαθῶν οὐδὲν ἔχοντες εἰς νοῦν, ἀλλ' ἐν ἐνδείᾳ πάσης ὑπάρχοντες ἀρετῆς, καὶ ἐλπίδα μὴ ἔχοντες· ἄθεοι γὰρ ἦσαν ἐν τῷ κόσμῳ, κατὰ τὸ γεγραμμένον· πλησθήσονται ἐν εὐφροσύνῃ. Ἔσονται γὰρ, καὶ ἀμαρτίας ἐλεύθεροι καὶ πλήρεις ἀγιασμοῦ, καὶ θανάτου κρείττονες, καὶ ἐλπίδων ἐπίμεστοι τῶν παρὰ Θεοῦ, διηνεκοῦς εὐφροσύνης μέτοχοι. 9 Ἐξέλιπεν ἄνομος, καὶ ἀπώλετο ὑπερήφανος, καὶ ἐξωλοθρεύθησαν οἱ ἄνομοῦντες ἐπὶ κακίᾳ, καὶ οἱ ποιοῦντες ἀμαρτεῖν ἀνθρώπους ἐν λόγῳ· πάντας δὲ τοὺς ἐλέγχοντας ἐν πύλαις πρόσκομμα θήσουσι, καὶ ἐπλαγίασαν ἐν ἀδίκῳ δίκαιον.9 Ὡς ἐκ μέσου γενομένων, καὶ ἐκβεβλημένων τῆς πρὸς Θεὸν οἰκειότητος τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, εἰ καὶ μὴ εἰς ἅπαν σέσωσται γὰρ τὸ κατάλειμμα κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν· ἐκλελοιπένας φησὶν ἄνομόν τε καὶ ὑπερήφανον· ἄνομοι μὲν γὰρ ὡς μηδὲ αὐτὸν τετηρηκότες τὸν νόμον, τραπόμενοι δὲ μᾶλλον εἰς διδασκαλίαν καὶ ἐντάλματα ἀνθρώπων. ὑπερήφανοι δὲ λίαν καὶ κατωφρυωμένοι δεινῶς ὡς Χριστὸν ἀτιμάσαντες. Ποτὲ μὲν γὰρ ἔφα- 70.664 σκον· "Ὁὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός, οὗ ἡμεῖς οἶδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα; Πῶς οὖν λέγει ὅτι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκε;"6 Ποτὲ δὲ ἄλιν· "Ἐβραῖον ἀπέθανε, καὶ οἱ προφήται ἀπέθανον, καὶ σὺ λέγεις, Ἐάν τις μου τὸν λόγον ἀκούσῃ, θάνατον οὐ μὴ ἴδῃ εἰς τὸν αἰῶνα. Τίνα σεαυτὸν ποιεῖς;"6 Καὶ μὴν καὶ ἐτέρωθι κατίδοι τις ἂν αὐτοὺς ἀνοσιώτατα λέγοντας τοὺς Γραμματέας τε καὶ Φαρισαίους· "Ἐδαιμόνιον ἔχει καὶ μαίνεται, τί αὐτοῦ ἀκούετε;"6 Ἐξωλοθρεύθησαν τοίνυν οἱ παρανομοῦντες αἰεὶ διὰ πολλὴν κακίαν καὶ τῆς ἐνούσης αὐτοῖς δυστροπίας τὸ μέγεθος. Οὗτοι δὲ ἦσαν οἱ ποιοῦντες ἀμαρτεῖν ἀνθρώπους ἐν λόγῳ· ἀποκομίζοντες γὰρ, ὡς ἔφην, τοὺς ὑπὸ χεῖρα λαοὺς τῆς εἰς τὸν νόμον αἰδοῦς, ἀμαρτάνειν παρ-εσκεύαζον τὸν ἴδιον λόγον ἥτοι τὰ ἑαυτῶν ἐντάλματα τηρεῖν ἀναπειθόντες· καὶ ταῦτα ἡγεῖσθαι παρασκευάζοντες νόμον· καὶ τὸ ἔτι τούτων

άνοσιώτερον, έποι- ούντο πρόσκομμα τούς έλέγχοντας έν πύλαις. Οί μέν γάρ άγιοι προφηται τούς άνωθεν και παρα Θεου δια- πορθμεύοντες λόγους, τούς έξ Ίσραήλ ήλεγχον έσθ' ότε, και τοϋτο έν παρρήσια και ου λεληθότως, άλλ' οϊον έν πύλαις. Οί δε καθηγεΐσθαι λαχόντες τών υπό χειρα ποιμνίων, και παιδαγωγείν όφείλοντες εις πάν ότιοϋν τών χρησίμων τούς της όρθής τε και άμωμή- του παρεκθέοντας όδοϋ, τούς ώφελουόντας έλέγχους έποιοϋντο πρόσκομμα, πλάνους τάχα που και ψευδοεπεις όνομάζοντες. Σκοπός γάρ ήν αύτοις τό έν άδίκους πράγμασι την τοϋ δικαίου δύναμιν παρευθύ- νειν άεί. Τοϋτο γάρ, οϊμαι, έστι τό, 'Επλαγίασαν έν άδίκους δίκαιον, οϊον τοϋ νόμου λέγοντος, "6Τίμα τόν πατέρα σου και την μητέρα σου,"6 και, "6Ό κακολογών πατέρα, ή μητέρα, θανάτω τελευτάτω."6 Αϋτοί λέγειν έδίδασκον τοις γεγεννηκόσι τούς έξ αύτών γεννωμέ- νους· Δωρον ό έάν έξ έμοϋ ώφεληθής. Καν ει τοϋτ λέγοιεν, ου μη τιμήση τόν πατέρα αύτοϋ, ή την μη- τέρα αύτοϋ. 'Εξέστω, φησί, μη τιμάν πατέρα, ή μη- τέρα. Τοϋτο γάρ αύτοις ώνειδίazen ό Χριστός λέγων· 'Ηκυρώσατε την έντολην τοϋ Θεοϋ δια την παράδοσιν ύμών. 9Δια τοϋτο τάδε λέγει Κύριος, έπί τόν οϊκον 'Ιακώβ, όν άφώρισεν έξ 'Αβραάμ· Οϋ νϋν αί- σχυνθήσεται 'Ιακώβ, ουδέ νϋν τό πρόσωπον με- ταβαλει 'Ισραήλ· άλλ' όταν ιδωσι τά παιδία αύτών τά έργα μου, δι' έμέ αγιάσουσι τό όνομά μου, και αγιάσουσι τόν άγιον 'Ιακώβ, και τόν Θεόν τοϋ 'Ισραήλ φοβηθήσονται.9 'Ανανήφει πανταχοϋ της προφητείας ό λόγος, και τών είωθότων φιλοψογειν προαναβλέπει την κακουρ- γίαν. 'Εφη γάρ μέν, ότι 'Εξέλιπεν άνομος, άπώλετο υπερήφανος· έξωλοθρευθήσαν οι άνομοϋντες έπί κακία. 'Επειδή δε ήν εικός εκ πολλής άγαν άμαθίας οϊεσθαι τινας ψευδοεπησαι τόν Θεόν· ουκ εισάπαν άπολωλότος τοϋ 'Ισραήλ, σεσωσμένου δε, ως έφην, τοϋ καταλείμματος· ταύτητοι και σφόδρα χρησίμως διαμέμνηται της έλπίδος της τετηρημένης τϋ 'Ισραήλ έν έσχάτοις τοϋ αίώνος καιροίς. Κληθήσονται και αύτοί δια πίστεως της έν Χριστϋ, και όπισω δρα- 70.665 μούνται τών έθνών. 'Όταν γάρ, φησί, τό πλήρωμα τών έθνών εισέλθη, τότε πās 'Ισραήλ σωθήσεται. Τί οϋν φησι· Δια τοϋτο τάδε λέγει Κύριος, έπί τόν οϊκον 'Ιακώβ όν άφώρισεν έξ 'Αβραάμ; 'Εξειλεγμένος γάρ ήν από πάντων τών έθνών ό 'Ισραήλ, και οϊά τις κληρος έξαιρετος τϋ Θεϋ, τό έξ 'Αβραάμ τε και 'Ιακώβ κατελογίσθη γένος. 'Αλλ' ου νϋν αίσχυνηθή- σονται, φησίν, ουδέ νϋν μεταβαλοϋσι τό πρόσωπον, τοϋτ' έστιν, ουκ ευθύς ότε και δεδυσσεβήκασιν εις Χριστόν, έν έπιγνώσει γεγονότες της έαυτών άμαρ- τίας αίσχυνηθήσονται, και οϊον μεταχωρήσουσιν, ως πρός γε τό δεΐν ουκέθ' όρασθαι τοιούτους. Τοϋτο γάρ, οϊμαι, έστι τό μεταβαλειν τό πρόσωπον· άλλά προϊόντος τοϋ καιροϋ, όταν οι έξ αύτών γεγονότες ιδωσί μου τά έργα, τοϋτ' έστιν, όταν θεάσωνται κε- κλημένην την ύπ' οϋρανόν, και πιστεύσαντας τούς άνα πāsαν την γην εις έμέ· όταν ιδωσι την τοϋ διαβόλου δύναμιν κατασεσεισμένην, άνηρημένης δε δηλονότι της άρχαίας εκείνης, και βεβήλου πλάνης, και όμοϋ τεμένεσιν ειδώλων έμπεπρησμένων, τότε αγιάσουσι τό όνομά μου, άντι τοϋ, άγιον ήγήσονταιί με και αύτοί· αγιάσουσι δε ως όντα κατά άλήθειαν τόν άγιον τοϋ 'Ιακώβ, και τόν Θεόν τοϋ 'Ισραήλ. Οϋτω γάρ με φοβηθήσονται. 'Όδος δε πρός σωτηρίαν άεί πώς έστιν ό τοϋ Θεοϋ φόβος. Γέγραπται γάρ, ότι "6Φόβος Κυρίου ζωήν ποιεί."6 9Και γνώσονται οι τϋ πνεύματι πλανώμενοι σύνεσιν, οι δε γογγύζοντες μαθήσονται ύπα- κούειν, και αί γλώσσαι αί ψελλίζουσαι μαθήσον- ται λαλειν ειρήνην.9 'Αγιάσαντες γάρ τό όνομα τοϋ πάντων ήμών Σω- τήρος Χριστοϋ, και άραρότως πεπιστευκότες, ως έστιν αύτός άγιος τοϋ 'Ιακώβ, και ό Θεός τοϋ 'Ισραήλ γνώσονται σύνεσιν· καιτοι πνεύματι πλάνης κατ- ισχημένοι ποτέ, και τόν νόμον έχοντες κατεσφρα- γισμένον· οι δε άεί γογγύζοντες μαθήσονται ύπ- ακούειν. Διεγόγγυζον γάρ κατά Χριστοϋ οι τών 'Ιου- δαίων δήμοι, ποτέ μέν λέγοντες· "6Πεντήκοντα έτη οϋπω έχεις, και 'Αβραάμ έώρακας;"6 ποτέ δε πρός τούτοις, και διώκειν αύτόν ου παραιτούμενοι"6 και εις

ἐγκλήματος δύναμιν καταγράφοντες αὐτῷ τὴν ἀλήθειαν. Ὁ μὲν γὰρ τῶν ὄλων Σωτὴρ Υἱὸν ἑαυτὸν ὠνόμαζε τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ οὐδὲν οὕσαν τὴν τοῦ νόμου σκιὰν ἀποφαίνων, τῆς ἐν πνεύματι λα- τρείας παρετίθει τὸ κάλλος. Οἱ δὲ ἐδίωκον αὐτὸν, "6Οὐ μόνον, φησὶν, ὅτι ἔλυε Σάββατον, ἀλλὰ καὶ πατέρα ἴδιον ἔλεγε τὸν Θεὸν, ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ Θεῷ."6 Οἱ τοίνυν καταγογγύζοντες μαθήσονται ὑπακούειν, φη- σὶν, καὶ αἱ γλῶσσαι αἱ ψελλίζουσαι μαθήσονται λα- λεῖν εἰρήνην. Τῶν γὰρ μὴ ὀρθὰ περὶ Χριστοῦ λαλεῖν εἰωθότων ἐψέλλιζον αἱ γλῶσσαι, πλὴν μαθήσονται, φησὶ, τὰ αὐτοῦ λαλεῖν καὶ τὰ εἰς εἰρήνην ἐρεύγεσθαι μᾶλλον, οὐκ ἀποφοιτοῦντες ἔτι πρὸς ἀπόνοιαν τὴν πρώτην, ὑποφέροντες δὲ μᾶλλον αὐτῷ τὸν τῆς δια- νοίας ἀσχένα. Λαλεῖν δὲ εἰρήνην πρὸς τὸν Ἰησοῦν εἴ τις λέγει, Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, κτῆσαι ἡμᾶς, ἐκτός σου ἄλλον οὐκ οἶδαμεν, τὸ ὄνομά σου ὀνομάζομεν. 9Οὐαὶ, τέκνα ἀποστάται, τάδε λέγει Κύριος 70.668 Ἐποιήσατε βουλήν οὐ δι' ἐμοῦ, καὶ συνθήκας οὐ διὰ τοῦ πνεύματός μου, προσθεῖναι ἁμαρτίαν ἐφ' ἁμαρτίαις· οἱ πορευόμενοι καταβῆναι εἰς Αἴγυ- πτον· ἐμὲ δὲ οὐκ ἐπερώτησαν, τοῦ βοηθηθῆναι ὑπὸ Φαραῶ, καὶ σκεπασθῆναι ὑπὸ Αἰγυπτίων. Ἔσται γὰρ ὑμῖν ἡ σκέπη Φαραῶ εἰς αἰσχύνην, καὶ τοῖς πεποιθόσιν ἐπ' Αἴγυπτον ὄνειδος, ὅτι εἰσὶν ἐν Τάνει ἀρχηγοί, ἄγγελοι πονηροί· μάτην κοπιά- σουσι πρὸς λαὸν ὃς οὐκ ὠφελήσει αὐτοὺς, οὔτε εἰς βοήθειαν, οὔτε εἰς ὠφέλειαν, ἀλλ' εἰς αἰσχύ- νην καὶ ὄνειδος.9 Ταλανίζει πάλιν ὡς φιλαμαρτήμονας καὶ ἀποστά- τας γεγονότας τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ, πονηροὺς τε ἄγαν καὶ πικρὰ βουλευομένους, οὐ διὰ Θεοῦ. Οὐ γὰρ τοι θέμις μετὰ Θεοῦ βουλευέσθαι, τοὺς ἐπὶ τινι τῶν φαύλων ὁμογνωμονεῖν ἐθέλοντας. Βουλευέσεται δὲ μετὰ Θεοῦ, καὶ χωρήσει πρὸς τὰ πρακτέα πᾶς εἴ τις ἐστὶν εὐσεβής τε καὶ ἀγαθός, καὶ δικαιοσύνης ἐραστής. Γέγραπται γὰρ, ὅτι "6Λογισμοὶ δικαίων κρίματα."6 Καταιτιᾶται τοίνυν τὸν ἀπόκλητον Ἰσραὴλ, ὡς ἀπ-άδουσαν τῷ Θεῷ γνώμην εἰσενεγκάμενον ἐπὶ Χριστῷ. Διεσκέπτοντο μὲν γὰρ συνεδρεύοντες, καὶ δὴ καὶ ἔφασκον· "6Τί ποιοῦμεν, ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ ποιεῖ σημεῖα; Ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν οὕτως, ἐλεύσονται οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ ἀροῦσιν ὑμῶν καὶ τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν. Ἐτερος δὲ τις τῶν τεταγμένων ἐν ἡγου- μένοις, Ὑμεῖς, φησὶν, οὐκ οἴδατε οὐδὲν, ὅτι συμφέρει ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ, καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται."6 Σαφέστερον τοῦτο αὐτὸ διδάσκει λέγων ὁ Κύριος ἐν παραβολαῖς εὐαγγελικαῖς, ὅτι "6Ὁ τὸν ἀμπε-λῶνα φυτεύσας οἰκοδεσπότης, ἀπέστειλε τοὺς ἑαυτοῦ δούλους, ὥστε κομίσασθαι τοὺς καρπούς, ἀπεκτόνασι δὲ τούτους οἱ γεωργοί."6 Καὶ οὐ μέχρι τούτων τὰ τῆς ἐκείνων δυσσεβείας γεγόνασιν ἐγκλήματα· ἀλλὰ γὰρ καὶ τὸν υἱὸν τεθεαμένοι μετὰ τοὺς οἰκέτας ἀπεσταλέ- νον παρὰ τοῦ πατρὸς, εἶπον, φησὶν, ἐν ἑαυτοῖς, "6Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, καὶ σχῶμεν ἑαυτοῖς τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ."6 Ἀποστάται τοιγαροῦν οἱ τῶν οὕτω πικρῶν καὶ ἀνοσίων σκεμμά- των εἰσηγηταί, οἱ προστιθέντες ἁμαρτίαν ἐφ' ἁμαρ- τίας· ἀπεκτόνασι γὰρ, ὡς ἔφην, προφήτας ἁγίους· εἶτα καὶ αὐτὸν μετ' ἐκείνους τὸν κληρονόμον, τοῦτ' ἔστι, τὸν υἱόν. Ὅτι δὲ ἐκ πολλοῦ ἄνωθεν αὐτοῖς ἡ γνώμη πρὸς ἀπόστασιν βλέπει τὴν ἀπὸ Θεοῦ, πληροφορεῖν πειρᾶται λέγων· Οἱ πορευόμενοι καταβῆναι εἰς Αἴ- γυπτον· ἐμὲ δὲ οὐκ ἐπερώτησαν, τοῦ βοηθηθῆναι ὑπὸ Φαραῶ, καὶ σκεπασθῆναι ὑπὸ Αἰγυπτίων, προσέρριπτε διὰ μέσου τὸ, Ἐμὲ δὲ οὐκ ἐπερώτησαν. Ἡ δὲ γε τῶν νοημάτων ἀκολουθία τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον· Οὐαὶ, φησὶν, οἱ καταβαίνοντες εἰς Αἴγυπτον τοῦ βοηθηθῆναι ὑπὸ Φαραῶ, καὶ σκέπην εὐράσθαι τὴν ἀπό γε τῶν Αἰγυπτίων. Περιηγγελμένου γὰρ αὐτοῖς πολέμου καὶ μάχης καὶ τοῦ βασιλέως Ἀσσυρίας κατὰ τῆς Ἰουδαίων χώρας ὄπλα κινήσαντος προδεδραμήκασιν Αἰγυπτίοις, καὶ τὴν παρ' αὐτῶν ἐπικουρίαν ἐκάλουν, καίτοι δέον ἐκμειλίσσεσθαι Θεὸν, ἀποτρίβεσθαι τε ταῖς εἰς τὰ ἀμείνω μεταδρομαῖς, τὰ ἐφ' οἷς αὐτῷ προσκεκρού- 70.669 κασιν. Ὅτι γὰρ τὴν παρ' αὐτοῦ πλουτοῦντες εὐμέ- νειαν, οὐκ ἂν ὑπηνέχθησαν τοῖς τῶν

πολεμούντων ποσὶν, ἢ τῶν ἤδη φθασάντων πιστώσεται πείρα. Τίνα γὰρ οὐ νενικήκασι; τίνας οὐ κεκρατήκασι διὰ Θεοῦ; Ἄλλ' οὐδὲν εἶναι καταλογιζόμενοι τὸ σώζε-σθαι παρ' αὐτοῦ, μᾶλλον δὲ τὸ μὴ δύνασθαι σώζειν τινὰς τῆς πανσθενοῦς καθορίζοντες δεξιᾶς τὰς ἐξ ἀνθρώπων ἐζήτουν ἐπικουρίας. Ἄλλ' ἔσται, φησὶ, τὸ χρῆμα αὐτοῖς εἰς αἰσχύνην καὶ ὄνειδος. Εἰσὶ γὰρ ἐν Τάνει, φησὶν, ἀρχηγοὶ, ἄγγελοι πονηροί. Κατέβησαν γὰρ εἰς Αἴγυπτον οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, ὧν τό τε, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, ἀρκέσειν αὐτοῖς τῶν ἐν Τάνει καθηγη- τῶν, ἧτοι βασιλέων, τὴν ἐπικουρίαν. Ἄλλ' ἦλθον κάκεῖσέ τινες ἀπαγγέλλοντες τοῖς κρατοῦσι τῆς χώρας πονηρὰ, καὶ δύσοιστα, κεχώρηκε γὰρ κατὰ τῶν Αἰ- γυπτίων ὁ Ἀσσύριος, μετὰ γε τὸν πρὸς Τυρίου πόλεμον. Μάτην οὖν ἄρα, φησὶν, οἱ ἐξ Ἰσραὴλ κο- πιάσουσι κατατρέχοντες πρὸς λαὸν, ὃς κατ' οὐδένα τρόπον αὐτοὺς ὀνήσῃσιν. Ἔσται γὰρ αὐτοῖς οὔτε ἀποχρόντως ἔχων εἰς ἐπικουρίαν, οὔτε μὴν εἰς τὸ δύνασθαι τῶν ἐπηρητημένων ἀπαλλάξαι κακῶν, ἀλλ' εἰς αἰσχύνην, καὶ ὄνειδος. Ἐπεταὶ γὰρ αἰεὶ τοῖς τὴν ἑαυτῶν καρδίαν ἀποστήσασιν τῆς εἰς Θεὸν ἐλπί- δος, τὸ πάντῃ τε καὶ πάντως παντὶ περιπίπτειν κακῶ. Καὶ ἀληθεύει λέγων ὁ μακάριος Δαβίδ· "Ἐλεῖς τὸ ἐλπίζειν ἐπὶ Κύριον, ἢ πεποιθέναι ἐπ' ἄνθρωπον. Ἐκρύεται δὲ καὶ παντὸς ἀπαλλάττει κακοῦ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτὸν, καὶ αὐτῷ προσκεῖσθαι σπουδάζοντας."6

{1Η ΟΡΑΣΙΣ ΤΩΝ ΤΕΤΡΑΠΟΔΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΤΗ ΕΡΗΜΩ.}1

Ὡς τεθεαμένος τινὰ τῶν ἐσομένων κατὰ καιροὺς κατὰ τὴν τῶν Ἰουδαίων χώραν. Καὶ νῦν ἡμῖν ὁ προ- φήτης ποιεῖται τὴν ἀφήγησιν. Χρῆναι δὲ φημι τῆς ἱστορίας ἡμᾶς διαμνημονεύσαι πάλιν, ἐφ' ἣ γέγονεν ὁ λόγος αὐτῷ. Ἔσται γὰρ οὕτω τοῖς ἐντευξομένοις ἐνκάτοπος τῶν προκειμένων ἢ δύναμις. Βασιλεύον- τος τοίνυν τῆς Ἰουδαίων χώρας Ἰεχωνίου τοῦ Ἐλιακεῖμ· εἶτα πολὺ διανενευκότος τοῦ Ἰσραὴλ εἰς ἀπό- στασιν τὴν ἀπὸ Θεοῦ, καὶ ταῖς τῶν εἰδώλων λατρείαις προσκειμένου· τε ἄγαν καὶ παροτρύνοντος ἐφ' ἑαυτῷ τὸν τῶν ὄλων Θεόν· πλεῖστοι μὲν ὅσοι γεγόνασι πρὸς αὐτοὺς οἱ λόγοι διὰ φωνῆς Ἰερεμίου καλοῦντος εἰς μετάνωσιν, συμβουλεύοντός τε καὶ μάλα εὐφρόνως, ἀποτρίψασθαι μὲν τὸν ἕκ τε τοῦ πεπλανῆσθαι μῶ- μον, μᾶλλον δὲ τῆς εἰς ἄκρον δυσσεβείας ἀποκρού- σασθαι τὰ ἐγκλήματα μεταχωροῦντας ἐπὶ τὸ ἄμεινον, καὶ παλινδρομοῦντας εἰς ἀλήθειαν. Οἱ δὲ ἦσαν σκλη- ροὶ τε καὶ ἀνουθέτητοι, καὶ τοὺς τῶν ἀγίων προφη- τῶν ἀποσειόμενοι λόγους, καὶ πραγμάτων αὐτοὺς πειρᾶσθαι παρεσκεύαζον. Κατατεθηγμένος τοίνυν ἐπ' αὐτοὺς ὁ πάντα ἰσχύων Θεός, κατεξανέστησε τὸν Ναβουχοδονόσορ, ὃς εἶλε τε τὴν Ἰουδαίαν, καὶ κατ-εμπρήσας τὰς ἐν αὐτῇ πόλεις τε καὶ κώμας προσ- κατέστησε τὸν Σεδεκίαν. Ἀποσκιρτήσαντος δὲ καὶ αὐτοῦ, λελυπημένος ὁ Ἀσσύριος κατεστράτευσε πά- λιν τῆς Ἰερουσαλήμ· καὶ δὴ καὶ ἐλὼν, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν θεῖον κατεμπρήσας ναὸν, ὑπενόστησε εἰς τὴν ἑαυ- 70.672 τοῦ. Τότε δὴ οὖν οἱ περιλειφθέντες, καὶ σεσωσμένοι, καὶ διαφυγεῖν ἰσχύοντες τῶν Βαβυλωνιτῶν τὸ ξίφος πανοικεῖ κατέβαινον εἰς τὴν Αἴγυπτον· καίτοι Θεοῦ τοῦτο δρᾶν οὐκ ἐφιέντος αὐτοῖς, ἀλλ' ἐναργέστατα λέγοντος διὰ φωνῆς Ἰερεμίου· Μὴ καταβαίνετε εἰς Αἴγυπτον. Ἐπειδὴ δὲ οὐδὲν ἤττον μεμενήκασι ἀπει-θεῖς, ἀπολώλασιν ἐν Αἴγυπτῳ. Εἶλε γὰρ καὶ αὐτὴν ὁ Ναβουχοδονόσορ, καὶ ὁμοῦ τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ ἀνήρηκε τοὺς Αἴγυπτιοὺς. Ἡ μὲν οὖν τῆς ὀράσεως αἰτία καὶ πρόφασις αὕτη, καὶ οἷον ἢ πᾶσα περίστασις. Δεῖ δὲ, οἶμαι, καθ' ἕκαστον ἡμᾶς διειπεῖν, ὡς ἔνι. Ἐν τῇ θλίψει, καὶ τῇ στενοχωρίᾳ λέων, καὶ σκύμνος λέοντος ἐκεῖθεν, καὶ ἀσπίδες καὶ ἔκγονα ἀσπίδων πετομένων, οἱ ἔφερον ἐπ' ὄνων καὶ κα- μήλων τὸν πλοῦτον αὐτῶν πρὸς ἔθνος ὃ οὐκ ὠφελήσῃ αὐτοὺς εἰς βοήθειαν, ἀλλ' εἰς αἰσχύ- νην, καὶ ὄνειδος. Αἰγύπτιοι μάταια καὶ κενὰ ὠφελήσουσιν ὑμᾶς; Ἀπάγγειλον αὐτοῖς, ὅτι Μα- ταία ἢ παράκλησις ὑμῶν

αὕτη.⁹ Κεκληροδοτήκε μὲν τοῖς ἕξ αἵματος Ἰσραὴλ τῆς ἐπαγγελίας τὴν γῆν ὁ θεσπέσιος Ἰησοῦς, ὁ τοῦ Ναυῆ δηλονότι. Φασὶ δὲ τὴν Ἰούδα μάλιστα φυλὴν τὰ πρὸς ἡῶ τε καὶ νότον τῆς Ἰουδαίων χώρας διαλαχεῖν, προσπαρακειμένης αὐτοῖς τῆς ἐρήμου, διακομιζούσης τε τοὺς ἐθέλοντας εἰς τὴν Αἴγυπτίων. Ἐν καιρῷ τοιγαροῦν τῆς θλίψεως καὶ τῆς στενοχωρίας, τοῦτ' ἔστι, πολιορκούντος τοῦ Ναβουχοδονόσορ ἐγκειμένου τε καὶ καταθλίβοντος τὰς τῆς Ἰουδαίας πόλεις· λέων καὶ σκύμνος λέοντος ἐκεῖθεν. Καὶ λέοντας μὲν ἴσως ἀποκαλεῖ τοὺς καθηγεῖσθαι λαχόντας, καὶ δυνατωτάτους, καὶ ἐν ἀσθενείαις ὄντας ταῖς κατὰ τῶν ἄλλων οὐ μικραῖς. Σκύμνους δὲ τάχα πού τοὺς ἕξ αὐτῶν· ἀσπίδα δὲ καὶ ἀσπίδων ἔκγονα πάλιν ἐτέρους πικρούς τε καὶ ἰοβόλους, καὶ ἀκράτῳ πονηρίᾳ συντεθραμμένους. Εἰ δὲ λέγοι, πετομένων, τῶν εὐπετῶς, καὶ ὀξέως πρὸς πᾶν ὅτιοῦν τῶν ἐκτόπων χωρούντων νοήσεις. Πονηροὶ τε ἅπαντες καὶ πικροὶ λίαν ὁμολογούμενως οἱ τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης ἀποφοιτήσαντες, καὶ τῷ ξύλῳ λέγοντες· Πατήρ μου εἶ σύ, καὶ λίθῳ· Σὺ ἐγέννησάς με· καὶ τοῖς ἔργοις τῶν ἰδίων χειρῶν τὸ σέβας ἀνάπτοντες· οὗτοι τοιγαροῦν ὑπὸ ὄνων τε καὶ καμήλων τὸν περιλειφθέντα αὐτοῖς ἀπεκόμιζον πλοῦτον πρὸς ἔθνος ὃ οὐκ ὠφελήσει αὐτοὺς εἰς βοήθειαν, ἀλλ' εἰς αἰσχύνην καὶ ὄνειδος. Ἀνόνητον γὰρ παντελῶς τὸ χρῆμα αὐτοῖς, καὶ ματαῖα γέγονεν ἢ παράκλησις, τοῦτ' ἔστιν, ἦν ἐνόμιζον εἶναι παραμυθείαν αὐτοῖς. Συναπολώλασι γὰρ, ὡς ἔφην, τοῖς τῶν Αἴγυπτίων οἰκοῦσι χώραν, κατὰ κράτος καὶ αὐτὴν ἀνηρηκότος τοῦ Ναβουχοδονόσορ. Πάνδεινον οὖν ἄρα τὸ προσκρούειν Θεῷ, κἂν εἰ ὄργην ἐπάγοι τισίν. Πᾶσα μὲν γὰρ εἰκαῖα σκέψις αὐτοῖς. Διασώσει δὲ τὸ σύμπαν, οὐδὲν τοὺς καθ' ὧν ἂν γένοιτο. "Ἐτὴν γὰρ χεῖρα τὴν ὑψηλὴν τίς ἀποστρέψει;"⁶ κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ἐν οὖν καθίσας γράψον ἐπὶ πυξίου ταῦτα. καὶ εἰς βιβλίον, ὅτι ἔσται εἰς ἡμέρας καιρῶν ταῦτα, καὶ ἕως εἰς τὸν αἰῶνα. Ὅτι λαὸς ἀπειθῆς ἔστιν, υἱὸν ψευδεῖς, οἱ οὐκ ἠβούλοντο ἀκούειν τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ· οἱ λέγοντες τοῖς προφήταις· Μὴ ἀναγγέλλετε ἡμῖν, καὶ τοῖς τὰ ὄραματα ὀρώσι· 70.673 Μὴ λαλεῖτε ἡμῖν, ἀλλὰ ἡμῖν λαλεῖτε καὶ ἀναγγέλλετε ἡμῖν ἕτεραν πλάνησιν, καὶ ἀποστρέψατε ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ὁδοῦ ταύτης· ἀφέλετε ἀφ' ἡμῶν τὸν τρίβον τοῦτον, καὶ ἀφέλετε ἀφ' ἡμῶν τὸ λόγιον τοῦ ἁγίου Ἰσραὴλ.⁹ Ὡς ἐσομένων κατὰ καιροὺς τῶν πραγμάτων γραφῆναι αὐτὰ ποιεῖσθαι προστέταχε, καὶ ἀποσημῆνασθαι κελεύει. Συμβήσεται γὰρ, φησὶν, εἰς ἡμέρας καιρῶν· ἀξιωθήσεσθαι δὲ καὶ μνήμης αὐτὰ τῆς εἰς αἰῶνα. Καὶ ἀληθῆς ὁ λόγος. Ἔσται γὰρ αἰετὰ γινώσκειν προφητῶν, καὶ μέχρις αὐτῆς συντελείας τοῦ παρόντος αἰῶνος. Ἀποσημῆναι δεῖ οὖν, φησὶ, καὶ γὰρ εἰσι λαὸς ἀπειθῆς. Ἔσται δὴ τὸ χρῆμα πρὸς ὠφέλειαν αὐτοῖς. Εἰ γὰρ ἀπειθήσειαν τοῖς ἐσομένοις κατ' ἐκεῖνο τοῦ καιροῦ προφήταις ἀγίοις ἐντραπήσεσθαι καὶ μάλα εἰκὸς αὐτοὺς τὸ προειρηθῆσθαι ταῦτα καὶ διὰ σοῦ. Ψευδεῖς δὲ αὐτοὺς ὀνομάζει καθάπερ ἐγὼμαι πάλιν διάτοι τὸ μὴ τηρῆσαι τῷ Θεῷ τὸ γνήσιον εἰς εὐσέβειαν, ψεύσασθαι δὲ τὴν ὑπόσχεσιν, ἦν πεποιήνται κατὰ καιροὺς τοὺς διὰ Μωσέως αὐτοῖς ὀρίζοντος νόμους ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ τῶν πάντων ἡμῶν κρατούντος Θεοῦ. Εὐρήσομεν γὰρ σαφῶς εἰρηκότας· Πάντα ὅσα εἶπε Κύριος ὁ Θεός, ποιήσομεν, καὶ ἀκουσόμεθα. Παρεγγυῶντος τοιγαροῦν τοῦ νόμου καὶ λέγοντος· "Ἐκτίθει τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. Καὶ οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἰδῶλον."⁶ παρ' οὐδὲν πεποιήνται τὴν ἐντολήν· λελατρεύκασι γὰρ εἰδώλοις. Ταύτητοι καὶ μάλα εἰκότως υἱὸς αὐτοῦ ὀνομάζει ψευδεῖς. Ψάλλει δὲ πού καὶ ὁ Δαβὶδ καὶ φησὶν· "Ὅτι ἐχθροὶ Κυρίου ἐψεύσαντο αὐτῷ."⁶ καὶ μὴν καὶ ὡς ἐκ προσώπου Χριστοῦ, "Ὅτι οἱ ἀλλότριοι, φησὶν, ἐψεύσαντό μοι."⁶ Πρόφασις δὲ τῆς τοιαύτου νόσου γέγονεν αὐτοῖς τὸ μήτε τινὸς αἰδοῦς ἀξιοῦν τὸν νόμον, ἀτιμάζειν δὲ καὶ αὐτοὺς τοὺς τῶν ἁγίων προφητῶν λόγους. Καὶ τοῦτο διδάσκει λέγων· Οἱ οὐκ ἠβούλοντο ἀκούειν τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ· οἱ λέγοντες τοῖς προφήταις μὴ ἀπαγγέλλετε ἡμῖν, καὶ τοῖς τὰ ὄραματα

ὀρώσι· Μὴ λαλεῖτε ἡμῖν, ἄλλα ἡμῖν λαλεῖτε, καὶ ἀναγγέλλετε ἡμῖν ἑτέραν πλάνησιν, καὶ ταύτης ἡμᾶς ἀποστρέψατε τῆς ὁδοῦ, καὶ ἀφέλετε ἀφ' ἡμῶν τὸ λόγιον τοῦ ἁγίου Ἰσραήλ. Πολλοῖς μὲν γὰρ καὶ πλειστάκις ἁγίοις προφήταις ἐπεφύοντο πικροὶ, ταυτὶ βοῶντες καὶ λέγοντες οἱ ἐξ Ἰσραήλ. Ἴδοι δ' ἂν τις αὐτὸ καὶ μάλα ἐναργῶς, ὅτε παρακαλοῦντος Ἱερεμίου μὴ καταβαίνετε εἰς Αἴγυπτον, πρὸς ταῦτα ἔφησαν αὐτοὶ ψευδῆ, Οὐκ ἀπέστειλέ σε Κύριος, ἀλλ' ἢ υἱὸς Νηρίου συμβάλλει σε πρὸς ἡμᾶς, καὶ τὰ ἐξῆς. 9 Ὅτι ἠπειθήσατε τοῖς λόγοις τούτοις, καὶ ἠλπύσατε ἐπὶ ψεύδει, καὶ ὅτι ἐγόγγυσας, καὶ πεποιθὼς ἐγένου ἐπὶ τῷ λόγῳ τούτῳ· διὰ τοῦτο ἔσται ὑμῖν ἡ ἁμαρτία αὕτη ὡς τεῖχος πίπτον παραχρήμα πόλεως ὀχυρᾶς ἐαλωκυίας, ἧς παραχρήμα παρέστη τὸ πτόμα· καὶ τὸ πτόμα αὐτῆς ἔσται ὡς σύντριμμα ἀγγείου ὀστρακίνου, ἐκ κεραμίου λεπτὰ ὥστε μὴ εὐρεῖν ἐν αὐταῖς ὀστρακον, ἐν ᾧ πῦρ ἀρεῖς, καὶ ἐν ᾧ ἀποσυριεῖς μικρὸν ὕδωρ.⁹ Ὅτι πάντη τε καὶ πάντως εἰς παγχάλεπον αὐτοῖς ἐκβήσεται πέρασ τὸ ἀπειθεῖν ἐλέσθαι ταῖς τῶν ἁγίων 70.676 προφητῶν νουθεσίαις· ἐλπίδα τε ποιεῖσθαι τὸ ψεῦδος, καὶ τὸ εἰς νοῦν ἦκον ἀπερισκέπτως κρατύνειν ἐπιχειρεῖν, πειράται διδάσκειν. Ἐπειδὴ γὰρ τοῖς τῶν προφητῶν ἐπετιμήσατε λόγοις, πλάνησιν αὐτοῦς ὀνομάζοντες, καὶ φάσκοντες ἀνοσίως· Ἀφέλετε ἀφ' ἡμῶν τὸ λόγιον Κυρίου, ταύτητοι καὶ ὡς ἀλούσης πόλεως τεῖχος ἐπιπεσεῖται ἡμῖν ἡ ἁμαρτία αὕτη, καὶ τοῦτο παραχρήμα, τοῦτ' ἔστιν, οὐκ εἰς μακράν· πόλεως δέ φημι τῆς οὕτω συντετριμμένης, ὡς ἂν εἰ καὶ ἀγγεῖον ὀστράκινον εἰς λεπτὰ συνθράνοιτο, ὡς τῶν συνθραυσμάτων ἕκαστον ἀχρεῖον εἶναι παντελῶς, μηδένα δύνασθαι μῆτε πῦρ ἐν αὐτῷ διακομίσει ποι, μῆτε μὴν ὕδατος βραχεῖαν σκεδᾶσθαι συλλογῆν. Αἰνίττεται δὲ διὰ τούτων, ὅτι τοσαύτη τοῖς ἀπειθήσασιν ἐν σκῆψει δίκη καὶ ἐφαλεῖται συμφορὰ, ὡς εἰς ἐσχάτην αὐτοῦς κατακομίσει ταλαιπωρίαν. Εὐρίσκεσθαι δὲ παντελῶς ἐν αὐτοῖς οὐδένα τὸν ἕξω μεμενηκότα τοῦ μὴ πρὸς λῆξιν ἐλάσαι κακῶν. 9 Οὕτως λέγει Κύριος ὁ ἅγιος τοῦ Ἰσραήλ· Ὅταν ἀποστραφεῖς στενάξῃς, τότε σωθήσῃ, καὶ γνώσῃ πού ἦσθα, ὅτι ἐπεποιθεῖς ἐπὶ τοῖς ματαίοις.⁹ Τὴν ἀπασῶν ἐσχάτην αὐτοῖς ἐπαρτήσας δίκην, καὶ τοῖς τῶν ἐσομένων δείμασι προκαταπτοήσας χρησίμως δείκνυσιν εὐθὺς καὶ τῆς ἐπ' αὐτῆς ὀργῆς τὴν αἰτίαν, καὶ τῆς σωτηρίας τὴν ὁδόν. Χρηστὸς γὰρ ἐστὶ καὶ φιλόφρων ὁ Δημιουργὸς, καὶ ὡς αὐτὸς πού φησι διὰ φωνῆς Ἰεζεχιάλ, "Ὅθ' θέλει τὸν θάνατον τοῦ ἀποθνήσκοντος, ὡς τὸ ἀποστρέψαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῆς πονηρᾶς, καὶ ζῆν αὐτόν."⁶ Κολάζεται τοίνυν ὁ Ἰσραήλ ὡς τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης ὀλοτρόπως ἀποδραμῶν, καὶ ταῖς τῶν εἰδώλων λατρείαις προστεθειμένος, πλὴν ἐφήσιν ἐλομένῳ μετανοεῖν, ἕξω φέρεσθαι τοῦ κακοῦ. Ὅταν γὰρ, φησὶν, ὡς ἐξ ὁδοῦ φαύλης τε καὶ μιαρᾶς ἀποστρέψῃς τοῦ χρῆναί φημι τῇ κτήσει προσκυνεῖν, καὶ ξύλῳ καὶ λίθῳ προσάγειν τὸ σέβας, τότε σωθήσῃ, καὶ πρὸς γε τοῦτο μαθήσῃ λοιπὸν ὅποι ποτὲ ἦσθα φρενῶν, μᾶλλον δὲ ἀμαθίας πεποιθὼς ἐπὶ τοῖς ματαίοις. Εἰ γὰρ ἑαυτοῖς ἐπαρκεῖν οὐχ οἰοίτε, πῶς ἂν ἑτέροις χαρίσαιντο τὴν ἐπικουρίαν; Τί γὰρ εἶδωλον τὸ ἀδρανέστερον. Εἰσὶ γὰρ ἄψυχος ὕλη, καὶ ἕτερον οὐδέν; οἱ τῶν πλανωμένων θεοί. 9 Ματαία ἢ ἰσχὺς ὑμῶν ἐγενήθη, καὶ οὐκ ἐβούλεσθε ἀκούειν. ἀλλ' εἶπατε· Ἐφ' ἵππων φευξόμεθα· διὰ τοῦτο φεύξεσθε, καὶ ἐπὶ κούφοις ἀναβάταις ἐσόμεθα· διὰ τοῦτο κούφοι ἔσονται οἱ διώκοντες ὑμᾶς. Διὰ φωνὴν ἐνὸς φεύξονται χίλιοι, καὶ διὰ φωνὴν πολλῶν, φεύξονται πολλοὶ, ἕως ἂν καταλειφθῆτε ὡς ἰστός ἐπ' ὄρους, καὶ ὡς σημαίαν φέρων ἐπὶ βουνοῦ.⁹ Καίτοι γὰρ διὰ πείρας ἀνόνητον εὐρηκότες τὴν εἰς γέφημι τοὺς νομισθέντας εἶναι θεοὺς ἐλπίδα, καὶ τὴν ἰσχὺν αὐτῶν ὀρώντες ματαίαν, οὐδὲν ἦττον ἀπειθεῖς μεμενήκατε, φησὶν. Ἀκούοντες γὰρ μὴ κατελθεῖν εἰς Αἴγυπτον, τιμῆσαι δὲ πίστει τὸν διασώζειν ὑπισχνούμενον, οὐκ ἠθέλετε ἀκούειν, ἀλλ' εἶπατε, Ἐφ' ἵππων φευξόμεθα, καὶ ἐπὶ κούφοις ἀναβάταις ἐσόμεθα. Ὁλήθητε γὰρ, ὡς ἀπόχρη πρὸς σω-

κοῦφοι, φησὶν, ἔσονται οἱ διώκοντες ὑμᾶς, τοῦτ' ἔστι, πτηνοὶ καὶ ὄξεις, δεινοὶ δὲ οὕτω καὶ φοβεροὶ παρ' ὑμῖν, καὶ εἰς τοῦτο δειλίας κατοικήσεται τῶν ἀνηκόντων ὀνοῦς, ὡς ἐνὸς τῶν πολεμίων καὶ μόνον ἀναβοήσαντος τραπέσθαι χιλίους εἰς φυγὴν. Εἰ δὲ δὴ καὶ πέντε καταλήξειαν τῆς Ἰουδαίων φάλαγγος φεύξονται πολλοὶ· ἐπίσημον δὲ οὕτως ὑπομενοῦσι τὴν ταλαιπωρίαν, ὡς περίοπτον γενέσθαι, καὶ οὐδενὶ τὸ σῦμπαν ἀγνοουμένην, ὀρωμένην δὲ οὕτως καθάπερ ἀμέλει καὶ ἰστόν εἴ τις ἐπ' ὄρους ἀναστήσειεν, ἢ καὶ σημαίαν ἐπὶ βουνοῦ. Σημαίαν δὲ καὶ ἰστόν φησὶν εἶναι τὸ ἐν βουνοῖς, ἢ γηλόφοις ἐγειρόμενον ξύλον σημαία τινὰ φοροῦν, δι' οὗ σημαίνουσι τοῖς στρατεύμασιν οἱ καθηγεῖσθαι λαχόντες, ἢ ὅτι νενικήκασι, καὶ τὰ τῆς μάχης αὐτοῖς εὖ ἔχει τυχόν, ἢ γουν ὅτι χρὴ συναγείρεσθαι πρὸς αὐτοὺς, ἵνα τι τῶν ἀγίων ἀκούσειαν. 9 Καὶ πάλιν μενεῖ ὁ Θεὸς τοῦ οἰκτειρῆσαι ὑμᾶς· καὶ διὰ τοῦτο ὑψωθήσεται τοῦ ἐλεῆσαι ὑμᾶς, διότι κριτῆς Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν. Καὶ ποῦ καταλήψετε τὴν δόξαν ὑμῶν; 9 Ἐλπίδα πάλιν τετήρηκε τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ. Σέσωται γὰρ τὸ κατάλειμμα. Οὐ γὰρ ὀλόρριζος, φησὶν, ὁ ἡγαπημένος οἰκήσεται πρὸς ἀπώλειαν, οὔτε μὴν ἐπιλήσεται τοῦ οἰκτειρῆσαι ὁ Θεὸς, καθά φησὶν ὁ μακάριος Δαβὶδ, ἀλλ' ἔσται τὸ ὄνομα αὐτοῦ δεδοξασμένον καὶ ὑψηλόν, ὅταν ὑμᾶς ἐλεήσῃ. Ἄλλ' ἔρεῖς, ὅτι Καίτοι πῶς οὐκ ἦν ἀγαθοῦ τὸ μηδ' ὄλως τὴν δίκην ἐπενεγκεῖν; Ἄλλ' ἐννοεῖν ἀκόλουθον, ὅτι πρὸς τὸ εἶναι χρηστὸς καὶ κριτῆς ἐστίν. Ἔργον δὲ τοῦ κρίνοντος ὀρθῶς τε καὶ ἀδεκάστως τὸ ἀναλόγως τοῖς ἐκάστου πταισίμασιν ἐπιμετερεῖν τὰς δίκας. Ἀγαθοῦ δὲ πάλιν τὸ καὶ ἡμέρῳ νεύματι μεταπλάττειν ἐπὶ τὸ ἄμεινον τοὺς κεκολασμένους. Ὑμεῖς δὲ, φησὶ, ποῦ καταλείψετε τὴν δόξαν ὑμῶν; Ἀντὶ δὲ τοῦ, καταλείψετε, τὸ, καταλειφθήσεται, φησὶν. Ἀδιαφορεῖ γὰρ ἐσθ' ὅτε περὶ τὰς λέξεις ἢ θεόπνευστος Γραφή. Ὀνειδίζει τοιγαροῦν αὐτοῖς ὅτι τὴν ἑαυτῶν δόξαν τὸ εἶναι Θεοῦ καὶ λέγεσθαι, κλῆρος γὰρ ἦσαν αὐτοῦ, οὐδενὸς πεποίηται λόγου. Καταλελοίπασι γὰρ αὐτὴν μεταπίπτοντες εἰς τὰ αἰσχίω, καὶ λατρεύσαντες τοῖς ἔργοις τῶν ἰδίων χειρῶν, καὶ ἀπειθοῦντες μὲν προφήταις ἀγίοις, ἀλογήσαντες δὲ καὶ αὐτῆς τῆς παρὰ Θεοῦ σωτηρίας, καὶ ψευδῆ, καὶ ἀνόητον ἐλπίδα τὴν ἐπ' ἀνθρώποις τετιμηκότες. Καταβεβήκασι γὰρ, ὡς ἔφην, εἰς τὴν Αἰγυπτίων. 9 Μακάριοι πάντες οἱ ἐμμένοντες ἐν αὐτῷ, διότι λαὸς ἅγιος ἐν Σιών οἰκήσει, καὶ Ἱερουσαλήμ κλαυθμῷ ἔκλαυσεν· Ἐλέησόν με. Ἐλεήσει σε τὴν φωνὴν τῆς κραυγῆς σου ἡνίκα εἶδεν, ἐπήκουσέ σου. 9 Δόξαν ὀνομάσας τοῦ Ἰσραὴλ τὸν τῶν ὄλων Σωτῆρα Θεὸν, διαδείκνυσιν ὅτι τὸ μὴ ἐθέλγειν ἀποφοιτᾶν αὐτοῦ, προσερηρεῖσθαι δὲ μᾶλλον αὐτῷ διὰ τῆς εἰς πᾶν ὅτι οὐκ εὐπειθείας καὶ ὑποταγῆς, πάντη τε καὶ πάντως ἀποφαίνει μακαρίους. Ὅτι δὲ κατὰ τὸν τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας καιρὸν, πολλοὶ μεταγνώσκονται τῶν ἐξ αἵματος Ἀβραάμ, καὶ δικαιούμενοι διὰ πίστεως, καὶ ἀπάσης ἀμαρτίας 70.680 ἀπηλλαγμένοι, τὸν διὰ τοῦ πνεύματος καταπλουτήσουσιν ἀγιασμόν, διδάσκει λέγων, ὅτι Λαὸς ἅγιος ἐν Σιών οἰκήσει. Κλαυθμῷ γὰρ ἔκλαυσε, φησὶν, Ἱερουσαλήμ, Ἐλέησόν με. Ἐπειδὴ δὲ πρόθυμος εἰς φιλανθρωπίαν, ἐτοιμότατά τε κατοικτεῖρειν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς εἰδὼς, Ἐλεήσει σε, φησὶν, ἔσται δὲ καὶ τῆς σῆς κατήκοος κραυγῆς· ἅμα τε γὰρ μετανοοῦντα τεθέανται, καὶ ἀμελητὶ κατένευσε τῆς ἀμνησικακίας τὴν χάριν. Οὐκοῦν ὅσον μὲν ἦκεν εἰς γε τὸ δοκοῦν τῶ πάντων Δεσπότη, πάντες ἂν διεσώθησαν διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ. Ἐπειδὴ δὲ οὐ προσήκαντο τὸν Λυτρωτὴν, ταύτητοι δέδονται πρὸς ἀπώλειαν. Εἴλοντο γὰρ τοῦτο μᾶλλον αὐτοί. 9 Καὶ δώσει ὑμῖν Κύριος ἄρτον θλίψεως καὶ ὕδωρ στενόν, καὶ οὐκ ἔτι μὴ ἐγγίωσί σοι οἱ πλανῶντες σε· ὅτι οἱ ὀφθαλμοί σου ὄψονται τοὺς πλανῶντάς σε, καὶ τὰ ὠτά σου ἀκούσονται τοὺς λόγους τῶν ὀπίσω σε πλανησάντων, οἱ λέγοντες· Αὕτη ἡ ὁδός, πορευθῶμεν ἐν αὐτῇ, εἴτε δεξιὰ, εἴτε ἀριστερά. 9 Γέγονεν ἡμῖν εἰς δύναμιν ἄρτου ζωῆς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Ἐφη γὰρ ἐναργῶς· "Ἐγώ εἰμι ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, καὶ ζῶν διδούς τῷ κόσμῳ. Ἄλλ' ἔστω

καὶ ὕδωρ, οὐκ αἰσθητὸν τε καὶ ἔνυλον, θεῖον δὲ μᾶλλον καὶ νοητόν. Κεχηρ- μάτικε γοῦν ποταμὸς εἰρήνης, καὶ χειμάρρος τρυφῆς, καὶ τοῦτο φαμεν ψάλλοντος, καὶ λέγοντος τοῦ μακαρίου Δαβὶδ ὡς πρὸς Θεὸν καὶ Πατέρα περὶ τῶν ἐν πίστει δεδικαιωμένων· ὅτι "6Παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς, καὶ τὸν χειμάρρουν τῆς τρυφῆς σου ποτιεῖς αὐτούς."6 Ἄρτος οὖν ἄρα καὶ ὕδωρ τὸ ζωοποιὸν ὁ Χριστός· εὐρίσκεται δὲ σὺν ἰδρώτι, καὶ πόνῳ. Τὰ γὰρ τοι μεγάλα, καὶ ἐξαιρέτα τῶν ἀγαθῶν, οὐ τοῖς ἀναπίπτουσι, καὶ τρυ- φῶσιν ἀλώσιμα γένοιτ' ἂν, ἀλλ' εἰ τοῖς εἰωθόσι παρ' οὐδὲν ἡγεῖσθαι τοὺς ἐπ' αὐτοῦ δὴ τούτῳ καὶ ἰδρώτας καὶ πόνους οὕτως ἐζήτει τὸ Χριστοῦ μυστήριον ἀνα- μαθεῖν. Καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ ψάλλον τε καὶ λέγων· "6Εἰ ἀναβήσομαι ἐπὶ κλίνης στρωμνῆς μου, εἰ δώσω ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου, καὶ τοῖς βλεφάροις μου νυσταγμὸν, καὶ ἀνάπαυσιν τοῖς κροτάφοις μου ἕως οὗ εὗρω τόπον τῷ Κυρίῳ σκῆνωμα τῷ Θεῷ Ἰακώβ. Ἴδου ἠκούσαμεν αὐτὴν ἐν Ἐφραθαῖ, εὗρομεν αὐτὴν ἐν τοῖς πεδίοις τοῦ δρυμοῦ."6 Γεγέννηται γὰρ ἐν Βηθ- λεέμ ὁ Ἐμμανουήλ, ἥτις ἐστὶν Ἐφραθαῖ. Ἐπαγγέλλεται τοίνυν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ ἐπι- στρέφουσι πρὸς αὐτὸν ἄρτον διδόναι θλίψεως, καὶ ὕδωρ στενόν, τοῦτ' ἔστι, ζωὴν τὴν ἐν Χριστῷ χαριεῖ- σθαι καὶ γνῶσιν τὴν περὶ αὐτοῦ, ἦν ἂν τις συλλέξαιτο, καὶ τοῖς τῆς ἑαυτοῦ διανοίας ἐναποκλείσειε θησαυ- ροῖς, οὐκ ἀναπίπτων εἰς τρυφὰς, οὐκ ἐξίτηλον ἔχων τοῦ βίου τὴν ἀγωγὴν, οὔτε μὴν τὴν πλατεῖαν καὶ εὐ- ρύχωρον βαδίζων ὁδὸν, εἰσερχόμενος δὲ μᾶλλον διὰ τῆς στενῆς πύλης τῆς ἀποφερούσης εἰς ζωὴν. Τοῦτον οὖν ἄρα, φησὶν, εἰ λάβοις τὸν ἄρτον, τότε γενήσῃ καὶ ἀσφαλῆς, οὐκ εὐκόλος εἰς παραφορὰν, οὐδὲ τοῖς τῶν πλανώντων λόγοις ἐτοίμως συναρπαζόμενος. Ὅψει γὰρ αὐτούς, καὶ ἀκούσῃ τῶν λόγων αὐτῶν. Πάλαι 70.681 μὲν γὰρ ἀπὸ γε τοῦ δύνασθαι μὴ διακρίνειν τὰ παρ' αὐτῶν, ὁ ἐν ἴσῳ τεθεὶς τοῖς μηδὲ ὀρώσιν ὄλως, μήτε μὴν ἀκούουσι τῶν λόγων τῶν εἰωθότων πλανᾶν λαβῶν δὲ τὸν ἄρτον ὄψει δὴ πάντως αὐτούς, καὶ τίνες ἄρα τὴν ἕξιν εὖ μάλα συνήσεις· οἷα διαφέροντες ἀπλῶς, καὶ λέγοντες· Αὕτη ἡ ὁδὸς, πορευθῶμεν ἐν αὐτῇ, εἴτε δεξιὰ, εἴτε ἀριστερά· οὐ γὰρ ἦν διάκρισις τοῦ πεφυ- κότος ἀδικεῖν. καὶ τοῦ μὴ τοιούτου, ἀλλ' οἷον ἀπερισκέπτως πρὸς πᾶν ὀτιοῦν ἀπεκόμιζον τῶν ἀπάντων οἱ λόγοι. 9Καὶ ἐξαρεῖς τὰ εἶδωλα τὰ περιηργυρωμένα, καὶ περικεχρυσωμένα· λεπτὰ ποιήσεις, καὶ λικμήσεις ὡς ὕδωρ ἀποκαθημένης, καὶ ὡς κόπρον ὥσεις αὐτά.9 Πρέποι ἂν, οἶμαι, καὶ τοῦτο κατορθοῦν, ἐλέσθαι τοῖς τε ἐξ ἔθνῶν κεκλημένοις διὰ τῆς πίστεως εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ μὴν καὶ αὐτοῖς τοῖς ἐξ αἰ- ματος Ἰσραὴλ. Λυπεῖ δὲ οὐδὲν ἀρμόσαι λέγειν καὶ τοῖς ἐξ Ἑλληνικῆς ἰουσι πλάνης, τὸ, Δώσει ὑμῖν Κύ- ριος ἄρτον θλίψεως καὶ ὕδωρ στενόν· καὶ οὐκ ἔτι μὴ ἐγγίσωσί σοι οἱ πλανῶντές σε. Οἱ μὲν τάλανες Ἰου- δαῖοι πονηροὺς ἐσχήκασιν τοὺς καθηγητὰς, Γραμμα- τέας δὴ λέγω, καὶ Φαρισαίους, οἱ πρὸς πᾶν ὀτιοῦν τῶν δοκούντων αὐτοῖς ἀποκομίζουσιν ἠθέλον, ἐξιστάντες μὲν τῆς Μωσέως ἐντολῆς, ἀναπειθόντες δὲ προσέχειν διδασκαλίαις καὶ ἐντάλμασιν ἀνθρώπων. Κατεγινώ- σκετο δὲ πρὸς τούτους ὁ Ἰσραὴλ, ὡς ἐκβεβηκῶς εἰς τοῦτο φρενοβλαβείας, ὡς καὶ ἀψύχοις εἰδῶλοις ἐλέ- σθαι προσκυνεῖν. Ἑλλήνων δὲ παῖδες ἀνοσίους ἐσχή- κασιν διδασκάλους, οἱ ψυχικὴν καὶ δαιμονιώδη ἔχοντες σοφίαν, ἀναριθμητὸν τῷ βίῳ δαιμονίων ὄχλον ἐκήρυ- ξαν, καὶ προσκυνεῖν τῇ κτίσει, παρὰ τὸν κτίσαντα. Λαβόντες δὴ οὖν τὸν ἄρτον τῆς ζωῆς καὶ τὸ ὕδωρ τὸ ζωοποιόν, οὕτοί τε ἀκαίριοι τῶν ἀρχαίων ἀπηλλάττοντο διδασκάλων, μᾶλλον δὲ τῶν πλανώντων αὐτούς, κατ- εγνωκότες δὲ τῆς ἀπάτης περιεῖλον τὰ εἶδωλα. Δεδι- καίωνται γὰρ διὰ πίστεως, μονονουχὶ καὶ ἐρῶσθαι φράσαντες τῷ Σατανᾷ καὶ τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασι, καὶ τοὺς πάλαι παρ' αὐτοῖς νομισθέντας εἶναι ὑψη- λούς, τοὺς ψευδωνύμους λέγω θεοὺς, καταμυσσαττόμε- νοί τε καὶ φεύγοντες, ὡς ἂν καὶ τι τῶν ἄγαν ἐστυγη- μένων καὶ εἰς ἐσχάτην τελευτώντων ἀκαθαρσίαν. Κό- προν γὰρ καὶ ὕδατος ἀποκαθημένης, τί ἂν γένοιτο βδελυρότερον; 9Τότε ἔσται ὑετὸς τῷ

σπέρματι τῆς γῆς σου, καὶ ὁ ἄρτος τοῦ γεννήματος τῆς γῆς σου ἔσται πλησμονὴ καὶ λιπαρός. Καὶ βοσκηθήσεται σου τὰ κτήνη τῆ ἡμέρα ἐκείνη τόπον πίονα καὶ εὐρύχωρον. Οἱ ταῦροι ὑμῶν καὶ οἱ βόες καὶ οἱ ἔργα-ζόμενοι τὴν γῆν φάγονται ἄχυρα ἀναπεποιημένα ἐν κριθῇ λελικμημένη.⁹ Ἐσχημάτισται μὲν ὡς ἀπὸ γε τῶν εἰωθότων γηπο-νεῖν ὁ λόγος, οἱ ἐπειδὴν ἀμφιλαφῆ τῶν ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ καταχεομένων ὑδάτων καταπλουτήσωσι τὴν φορὰν, τότε δὴ πάντως καὶ εὐκαρπίαν ἔχουσι πολλὴν, καὶ εἰς πλατύτητα ζωαρκῆ, καὶ αὐτὴν δὲ τοῖς κτήνεσι τὴν ἐξ ἀγροῦ κείρουσι πόαν· μεταπλάττεται δὲ πάλιν ἐκ τῶν αἰσθητῶν εἰς πνευματικὴν θεωρίαν τῶν προ-70.684 κειμένων ὁ νοῦς. Ἐπειδὴν γὰρ, φησὶ, τὸν ἄρτον τῆς θλίψεως καὶ τὸ ὕδωρ τὸ στενὸν δοθείη σοι παρὰ Θεοῦ, ὅταν ἴδῃς τοὺς πλανῶντάς σε, καὶ ἀποστήσης τὴν σεαυτοῦ διάνοιαν ἀπ' αὐτῶν, ὅταν ἐξάρῃς τὰ εἶδωλα, καὶ τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας εἰσδέξῃ τὸν φωτισμὸν, τότε καὶ ἐν εὐκαρπίαῖς ἔση πνευματικαῖς. Ἔσται γὰρ ὑετὸς τῷ σπέρματι τῆς γῆς σου. Ἐπεὶ δὲ φησὶ τὴν διὰ τοῦ Πνεύματος νοητὴν παράκλησιν. ἢ τὰς τῶν σεβομένων Θεὸν καταπαίει καρδίας, καὶ μὴν καὶ εὐκάρπους ἀποτελεῖ. Ψάλλει μὲν γὰρ ὁ Δαβὶδ περὶ τῶν ἐν πίστει τῇ ἐν Χριστῷ δεδικαιωμένων· "Ἐβροχὴν ἐκούσιον ἀφοριεῖς ὁ Θεὸς τῇ κληρονομίᾳ σου,"⁶ τὸ εὐ-αγγελικὸν δηλονότι καὶ σωτήριον κήρυγμα, καὶ τὴν διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὡς ἔφην, παράκλησιν. Ἐφη δὲ που καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας, ὡς ἐξ προσώπου Θεοῦ, περὶ τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, ὃς ἦν ἀμπελών· Καὶ ταῖς νεφέλαις ἐντελοῦμαι τοῦ μὴ βρέξαι εἰς αὐτὸν ὑετόν. Ἔσται τοίνυν ὑετὸς, φησὶ, τῷ σπέρματι τῆς γῆς σου. Ἄλλὰ καὶ ὁ ἄρτος τοῦ γεννήματος τῆς γῆς σου ἔσται πλησμονὴ καὶ λιπαρός, τοῦτ' ἔστιν, ὁ τῶν σῶν ἔργων καρπὸς εἰς ὄνησιν ἔσται. Τελεσφορηθῆσεται γὰρ, καὶ πίων ἔσται καὶ πολὺς. Μαλαχίας μὲν γὰρ ὁ προφήτης τοῖς ἀποστήσασιν τῶν ἐξ Ἰσραὴλ προσεφώνει λέγων· "Ἐδίοτι πλανῶν ἦν ὁ μόσχος σου Σαμάρεια, ὅτι ἀνεμόφθορα ἔσπειραν, καὶ ἡ καταστροφή αὐτῶν ἐκδέξεται αὐτά."⁶ Δράγμα οὐκ ἔχον ἰσχὺν τοῦ ποιῆσαι ἄλευρον. Ἐτερος δὲ πάλιν τῶν ἁγίων ἐπιπλήττει τισὶ καὶ φησὶ· Καὶ Κυρίου τοῦ βοηθοῦ σου οὐκ ἐμνήσθη· διὰ τοῦτο φυτεύσεις φύτευμα ἄπιστον. Ἄτελεσφόρητος γὰρ ὁ τῶν ἀνοσίων καρπὸς, ἀνόνητοι δὲ καὶ οἱ πόνοι, καὶ τῶν ἐπιχειρημάτων ἢ ἔκβασις οὐδὲν ἔχει τὸ ὄνησιφόρον. Ἔτι καρποὶ γε μὴν οἱ θεοφιλεῖς, οἷς μάλα ὀρθῶς ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἐπέυχεται λέγων· "Ὁ Θεὸς τῆς δικαιοσύνης αὐξήσαι τὸν σπόρον ὑμῶν καὶ πληθύναι τὰ γεννήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν."⁶ Προσεπάγει δὲ τούτοις ὁ προφήτης, ὅτι καὶ τὰ κτήνη κατανεμηθῆσονται τόπον πίονα καὶ εὐρύχωρον· κτήνη δὲ οἶμαι λέγειν αὐτὸν τάχα που τοὺς ὀλιγογνώμονας, καὶ ἀκεραιότερους, οἱ βραδεῖς μὲν εἰσι τὴν διάνοιαν, κεκλημένοι δὲ ἅπαξ εἰς ἐπίγνωσιν Θεοῦ διὰ τῆς πίστεως νοητὰς εὐρήσουσι τροφὰς, καὶ εἰς τόπον πίονα κατανεμηθῆσονται, τοῦτ' ἔστι, τὴν θεόπνευστον Γραφήν, τὴν εὐρυχωρίαν ἀληθῶς. Πλατεῖα γὰρ καὶ πολλὴ καὶ τρέχουσα πρὸς εὐσέβειαν. Τοὺς δὲ γε ταύρους, ἦτοι τοὺς βοῦς τοὺς ἐργαζομένους τὴν γῆν, φάγεσθαί φησιν ἄχυρα ἀναπεποιημένα ἐν κριθῇ λελικμημένη, τοῦτ' ἔστιν, ἐν εὐτροφίαῖς ἔσονται πνευματικαῖς. Καὶ τῶν στερεῶν ἀναπιμπλάμενοι μαθημάτων ἐργάσονται τὴν γῆν. Ταύρους δὲ, ὡς γε οἶμαι, φησὶν ἐν τούτοις τοὺς τὸ θεῖον ἱεουργοῦντας κήρυγμα καὶ εὐαγγελιζομένους δυνάμει πολλῇ. Καὶ πιστώσεται εἰς τοῦτο πάλιν ἡμᾶς ὁ πάνσοφος Παῦλος, τὴν νομικὴν ἐντολὴν νοήσας πνευματικῶς. Ἐφη γὰρ, ὅτι "Ἐγγράπται, Οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα."⁶ Προσεπάγει δὲ, "Ἐμὴ τῶν βοῶν μέλλει τῷ Θεῷ;"⁶ Ἡ δὲ ἡμᾶς πάντως λέγει; Οὐκοῦν ὡς ἀπὸ γε τῆς ἀρίστης τῶν μό-70.685 σχων τροφῆς διαμορφοῖ τὰ πνευματικὰ, καὶ νοεῖν ἐφήσιν, ὅτι τοῖς ἐξειλεγμένοις, καὶ οἷά τινα γῆν εὐκαρπον ἀποφαίνουσι τοὺς λατρεύοντας τῷ Χριστῷ, ἢ παγκαλῆς τε καὶ στερεὰ παρακίεσται τροφή. Ἔδει γὰρ, ἔδει τοὺς λαῶν ἡγουμένους προαναπελάσθαι τῶν διὰ τοῦ πνεύματος ἀγαθῶν, ἵνα ἔχοιεν ὠφελεῖν

τοὺς ὑπεξευγμένους 9Καὶ ἔσται ἐπὶ παντὸς ὄρους ὑψηλοῦ, καὶ ἐπὶ παντὸς βουνοῦ μετεώρου ὕδωρ διαπορευόμενον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ὅταν ἀπόλωνται πολλοὶ, καὶ ὅταν πέσωσι πύργοι.9 Καὶ τοῦτο συνήσεις πνευματικῶς. Βουνοὺς γὰρ καὶ ὄρη τοὺς ἀγίους εὐαγγελιστάς φησι καὶ ἀποστόλους, καὶ τοὺς ἄλλους δὲ ἅπαντας, οἱ μετ' ἐκείνους γεγό- νασι τῶν ἀγίων Ἐκκλησιῶν ἐπιμεληταὶ, καὶ τῶν θείων μυστηρίων ἱεουργοὶ, οἱ φρονοῦσι μὲν τῶν ἐπιγείων οὐδὲν, ὑψοῦ δὲ ὡςπερ ἡρμένοι. Γέγραπται γὰρ ὅτι τοῦ Θεοῦ οἱ κραταιοὶ τῆς γῆς σφόδρα ἐπήρθησαν, τὸν θεῖον δὲ καὶ οὐράνιον ἐκ τῆς ἐαυτῶν διανοίας οἶα περ ἀπὸ πηγῆς ἀναβρύουσι λόγον, προκαταπλουτοῦντες ἄνωθεν αὐτοὶ τὴν χάριν. Δαψιλὲς δὲ τὸ ὕδωρ τοῦτο, πολλὰ γὰρ τὰ ὄρη, τοσοῦτοι δὲ καὶ οἱ βουνοὶ, καὶ νόμα τὸ ἐξ αὐτῶν γλυκὺ καὶ ἀμφιλαφές πανταχῆ. Πλὴν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσται, φησί, καὶ τοῦτο. Ἡμέραν δὲ ὀνομάζει πάλιν τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας τὸν καιρόν· καθ' ὃν ἀνεδείχθησαν μὲν οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος, ἀπολώλασι δὲ πολλοὶ καὶ καθήρη- ται πύργοι, τοῦτ' ἔστιν, οἱ τῶν Ἰουδαίων καθηγηταὶ, Γραμματεῖς τε καὶ Φαρισαῖοι. Καίτοι γὰρ τῶν ἄλλων ἀπάντων ὑπερηγμένοι διὰ τοῖς τῆς ἱερωσύνης τὴν δό- ξαν, καὶ τὸ τῆς ἡγεμονίας ἀξίωμα, δεδουσεβήκασιν εἰς Χριστὸν, καὶ τὸν ἀποφῆναντα αὐτοὺς ὑψηλοὺς ἀπεκτόνασι, καὶ πρὸς γε τούτῳ πεπλανήκασιν τοὺς ὑπὸ χεῖρα λαοῦς. Πεπτώκασιν δὲ καὶ ἕτεροι πύργοι, τὰ τῶν ἀνοσίων πνευμάτων ὑπέροπτα στίφη. 9Καὶ ἔσται τὸ φῶς τῆς σελήνης ὡς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, καὶ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου ἔσται ἑπταπλάσιον ἐν τῇ ἡμέρᾳ, ὅταν ἰάσῃται Κύριος τὸ σύντριμμα τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, καὶ τὴν ὀδύνην τῆς πληγῆς σου ἰάσεται.9 Βούλονται τινες τῶν ἐξηγητῶν τὴν τῶν προκειμέ- νων διάνοιαν ἀποφέρεισθαι δεῖν ἐπὶ τὸν τῆς συντε- λείας τοῦ αἰῶνος καιρόν. Τότε γὰρ, φασίν, ἐν προσ- θήκῃ φωτὸς, καὶ αὐτὰ γενήσονται τὰ στοιχεῖα, τὰ φωτίζειν πεφυκότα. Ἄλλ' εὐρήσομεν τὸ Γράμμα λέγον τὸ ἱερὸν, ὅτι "6Σκοτισθήσεται μὲν ὁ ἥλιος τὸ τηνικάδε, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φῶς αὐτῆς."6 Πεσοῦνται δὲ καὶ τὰ ἄστρα ὡς πίπτει φύλλα ἀπὸ συκῆς. Παρέντες δὴ οὖν τὸ οὕτω χρῆναι νοεῖν, μᾶλλον ἐκείνο φαμέν. Οὐ γὰρ ὅτι τοῖς στοιχείοις προσθήκη φωτὸς ἔσται, φησί. Σελήνην δὲ μᾶλλον ὀνομάζει τοὺς ἐν φωτὶ τῷ τῆς σελήνης διατρίβοντας, καὶ οἶον νόθως τε καὶ μετρίως κατηυγασμένους. Οὗτοι δ' ἂν εἶεν οἱ κατ' ἄνθρωπον ἐμφύτῳ τε καὶ τῇ ἐν ἡμῖν φρονήσει μόνη διαζῆν εἰωθότες, οὕτω γε μὴν τὸν ἄνωθεν κατα- πλουτήσαντες φωτισμόν, ὁποῖοί τινες εἰσὶν οἱ οὕτω τὸν φύσει καὶ ἀληθῶς ὄντα Θεὸν ἐγνωκότες, ἀλλ' ὡς ἐν νυκτὶ μένοντες, πλὴν μετρίαν ἔχοντες αὐγὴν, ἣν κατεβάλετο τῇ ἀνθρώπου φύσει Θεὸς, ἐξ αὐτῆς τῆς κατασκευῆς. Οὗτοι τὸ τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας δεξά- 70.688 μενοὶ φῶς, οὐχ ὡς ἐν νυκτὶ μένουσιν ἔτι βραχὺ τε καὶ σεληναῖον ἔχοντες φῶς, ἀλλ' ὡς ἐν ἡμέρᾳ λοιπὸν ἀκτῖνα βλέποντες τὴν ἡλιακὴν. Οἱ δὲ γε ὄντες ὡς ἐν ἡμέρᾳ καὶ οἶον ἡλίῳ καταλαμπόμενοι, διὰ γε τοῦ τὸν φύσει Θεὸν εἰδέναι, πολλαπλασίονα τὸν ἐπὶ τούτῳ λήφονται φωτισμόν. Τοιοῦτοί τινες ἦσαν οἱ νομοῖστο- ρες, ἔχοντες μὲν ὡςπερ εἰς νοῦν ἡλιακῆς ἀκτίνος ἀπαύγασμα, κατὰ γέ φημι τὸ εἰδέναι τὸν τῶν ὄλων Δημιουργὸν καὶ Κύριον. Κύριος ὁ Θεὸς σου, Κύριος εἷς ἔστιν. Οὕτω γεμῆν συνίεσαν ἀκριβῶς τὸν νόμον. Ἐπιλάμπαντος δὲ τοῦ Χριστοῦ, προκοπούσης αὐτοῖς τῆς γνώσεως ἐπὶ τὸ ἄμεινον, καὶ θεωρουμένου λοιπὸν τοῦ νόμου πνευματικῶς, μονονουχὶ καὶ ἑπταπλάσιον ἔσται τὸ ὄν ἐν αὐτοῖς τοῦ ἡλίου φῶς. Ἥλιος γὰρ δι- καιοσύνης, ὁ τῶν ὄλων Θεὸς καὶ ὑπάρχων, καὶ νοού- μενος, καὶ αὐτὸς ὧν ἡ πᾶσα σοφία. Ἐλαμψε δὲ διὰ τοῦ νόμου τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ. Ἐξεκόμεσε γὰρ ὡς ἐξ ἀχλύος ἀρχαίας τῆς ἐν Αἰγύπτῳ πλάνης. Νοῆσαι τε καὶ ὁμολογεῖν παρεσκεύασεν ὅτι δὴ ὁ μόνος αὐτὸς εἶη ὁ τῶν ὄλων Θεὸς καὶ Κύριος. Ἄλλ' ἔσται ταῦτα, φη- σὶν, ὅταν ἰάσῃται Κύριος τὸ σύντριμμα τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, καὶ τὴν ὀδύνην τῆς πλάνης σου ἰάσεται. Συν- τετριμμένους γὰρ ἡμᾶς, καὶ ἐν ὀδύνη πληγῆς ὄντας· ἐπήρτητο γὰρ ὁ τοῦ κολάζεσθαι φόβος Ἑλλησὶ τε καὶ Ἰουδαίοις· ἰάσεται Χριστός. Ἥμεν δὲ τρόπον

τινὰ παρειμένοι τὸν νοῦν, καὶ ἀδρανῆ, καὶ ἔκλυτον εἰς τὰ τῆς δικαιοσύνης ἔργα τὴν διάνοιαν ἔχοντες. Ἄλλ' οὐ μεμενήκαμεν ἐν τούτοις. Ἐχαρίσατο γὰρ τὴν ἄκεσιν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς, ἀπέφηνε δὲ καὶ νόσου τῆς ἀρχαίας ἀπηλλαγμένους καὶ εὐσθενεστάτους ἄγαν, εἰς πᾶν ὅτιοῦν τῶν ἀρεσκόντων καὶ πίστει τῇ εἰς Χριστὸν δεδικαιωμένους· δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἀγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

{1ΤΟΜΟΣ Γ΄}1

9 Ἰδοὺ τὸ ὄνομα Κυρίου διὰ χρόνου ἔρχεται πολ- λοῦ, καιόμενος ὁ θυμὸς μετὰ δόξης· τὸ λόγιον τῶν χειλέων αὐτοῦ, λόγιον ὀργῆς πλήρες· καὶ ὀργὴ τοῦ θυμοῦ αὐτοῦ ὡς πῦρ ἔδεται. Καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ὡς ὕδωρ ἐν φάραγγι σύρον, ἤξει ἕως τοῦ τραχήλου καὶ διαιρεθήσεται τοῦ ἔθνη ταράξει ἐπὶ πλανήσει ματαία, καὶ διώξεται αὐτοὺς πλάνησις ματαία, καὶ λήψεται αὐτοὺς κατὰ τὸ πρόσωπον αὐτῶν.⁹ Ἐπταπλάσιον ἔσεσθαι τοῦ ἡλίου τὸ φῶς τοῖς εἰς Χριστὸν πιστεύουσιν εὖ μάλα διειρηκῶς, κατ' ἐκεῖνο τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν ἂν ἰάσηται τὸ σύντριμμα τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, προσεπάγει χρησίμως, ὅτι καὶ κατὰ τοῦ συντρίψαντος Σατανᾶ, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ δαιμονίων ὁ θεῖος ἔσται θυμὸς. Οὐ γὰρ ἔμελλον ἀκατάληκτον ἤξειν τὴν καθ' ἡμῶν τυραννίδα, καὶ ἀκατάσειστον τὴν ἰσχὺν, ἐπιλάμψαντος μάλιστα τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει τοῦ πάντων Σωτῆρος Χριστοῦ. Γέγονε δὲ τῆς προφητείας ὁ λόγος, οὐχ οἷον γυμνός τε καὶ ἀναμ- φίστος, κατεσκιασμένος δὲ μᾶλλον καὶ βαθύς. Ἐσχη- μάτιται μὲν γὰρ ὡς περὶ τῶν Ἀσσυρίων, οἱ πε- πορθήκασι μὲν τὴν Ἱερουσαλήμ, εἶλον δὲ ἅπασαν τὴν Ἰουδαίαν, καὶ δορὺληπτον ἔχοντες τὸν ἡγαπη- μένον Ἰσραὴλ, ὑπενόστησαν εἰς τὴν ἑαυτῶν, μονον- ουχὶ τῆς θείας δόξης κατορχούμενοι, καὶ οἰηθέντες ὅτι καὶ οὐχ ἐκόντος Θεοῦ κεκρατήκασι τῶν προσκυ- 70.689 νούντων αὐτῷ. Καὶ γοῦν ὁ Ῥαψάκης τοῖς ἐν τῷ τεί- χει προσπεφώνηκε λέγων, "Ὁ μὴ ἀπατάτω ὑμᾶς Ἐξε- χίας λέγων, ὅτι ῥύσεται ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ ἐκ χειρός μου. [Μὴ ῥύομενοι ἐρρύσαντο οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ χώραν ἐκ χειρός μου;]"⁶ Καταλαζονευσάμενοι τοίνυν καὶ πολλὰ πεφλυαρη- κότες κατὰ τῆς ἀβρότητος δόξης ἀλοῖεν ἂν οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος. Διατελέσαντος δὲ τοῦ Ἰσραὴλ ἐν αἰχμα- λωσίᾳ καὶ ἐν δουλείᾳ τῇ παρ' αὐτοῖς ἔτος ἑβδομη- κοστὸν, ἐξείλετο πάλιν καὶ σέσωκεν ὁ τῶν ὄλων Θεός. Ἀνεκόμισε γὰρ εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ἡγουμένων τὸν τληνικάδε Ζοροβάβελ τοῦ Σαλαθιήλ, ὃς ἦν ἐκ φυλῆς Ἰούδα, καὶ μέντοι καὶ Ἰησοῦ τοῦ ἱερέως τοῦ μεγά- λου. Οὐκοῦν δοκεῖ μὲν πως τῆς προφητείας ἡ δύνα- μεις, τό γε ἦκον εἰς τοῦμφανές τῶν συμβεβηκότων τοῖς Χαλδαίοις καὶ τῇ Βαβυλῶνι ποιεῖσθαι μνήμην. Αἱ δὲ ἀληθεῖς τῶν εἰρημένων ἔννοιαι κατὰ τοῦ νοη- τοῦ γεγονόσιν Ἀσσυρίου, τοῦτ' ἔστι, τοῦ Σατανᾶ, πρὸς ὃν εἴρηται παρὰ Θεοῦ· "Ὁν τρόπον ἰμάτιον ἐν αἵματι πεφυρμένον, οὐκ ἔσται καθαρὸν, οὕτως οὐδὲ σὺ ἔση καθαρὸς, διότι τὴν γῆν μου ἀπώλεσας, καὶ τὸν λαόν μου ἀπέκτεινας, οὐ μὴ μείνης εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον, σπέρμα πονηρόν. Ἐτοίμασον τὰ τέκνα σου σφαγῆναι ταῖς ἀμαρτίαις τοῦ πατρός σου, ἵνα μὴ ἀναστῶσι, καὶ τὴν γῆν κληρονομήσωσι, καὶ ἐμπλήσωσι τὴν γῆν πολέμου, καὶ ἐπαναστήσομαι αὐτοῖς, λέγει Κύριος Σαβαώθ, καὶ ἀπολώ αὐτῶν ὄνομα, καὶ κατάλειμμα, καὶ σπέρμα. Ἦξει τοίνυν διὰ χρόνου πολλοῦ τὸ ὄνομα Κυρίου, φησί. Καὶ εἰ μὲν ἱστορικῶς τις ἔλοιτο νοεῖν, δι' ἐτῶν ἑβδομή- κοντα κατηλέησεν ὁ Θεὸς τὸν Ἰσραὴλ. Εἰ δὲ δὴ τὴν ἔσω καὶ κεκρυμμένην τῶν ἐννοιῶν διάξει τρίβον, εἰσδέ- ξεται κατὰ νοῦν, ὅτι πλεῖστον μὲν διατετέλεκε χρό- νον ὁ τῆς ἀμαρτίας εὐρετής, τῆς ἑαυτοῦ δυστροπίας τὸν ζυγὸν ἐπιτιθεὶς ἅπασιν τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς, ὥστε καὶ ἰδίους ἀποφῆναι προσκνητὰς, καὶ τοῖς τῆς ἀμαρ- τίας ἐγκαταδῆσαι βρόχοις. Ἄλλ' ἐπέφανεν ἡμῖν ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος διὰ χρόνου πολλοῦ, καὶ γέγονε

καιόμενος ὁ θυμὸς μετὰ δόξης, καὶ τὸ λόγιον τῶν χειλέων αὐτοῦ λογίον ὀργῆς πλήρες. Κύρος μὲν γὰρ ὁ Καμβύσου, Θεοῦ παροτρύνοντος, καὶ ἕξαν-ιστάντος εἰς μάχην, κατεστράτευσε τῆς Χαλδαίων, εἶλέ τε κατὰ κράτος τὴν Βαβυλωνίων, καὶ οἷον ὀργὴ καὶ πῦρ γέγονεν αὐτοῖς, πάντας γὰρ ὡσπερ κατεδή-δοκε, καὶ ἀφόρητον ἔχων τὴν ἔφοδον, ὡς ὕδωρ ἐν φάραγγι σύρον ὡφθη τοῖς αὐτόθι, καὶ θορύβου καὶ ταραχῆς ἐνέπλησε πάντα τὰ Χαλδαίων ἔθνη, κατ-εγνωσμένα δικαίως ἐπὶ πλανήσει ματαία. Ὡθήθησαν γὰρ, ὡς ἔφην, ὅτι καὶ ἄκοντος Θεοῦ κατεκράτησαν τῆς Ἰουδαίας. Κατέλαβε τοίνυν αὐτοὺς ἡ ματαία πλάνησις. Ἐπενήνεκται γὰρ αὐτοῖς παρὰ Θεοῦ τὰ ἐξ ἀκράτου θυμοῦ, καὶ ταῖς σφῶν αὐτῶν διολώλασι δυσσεβείαις· αὐτὸ δὴ τοῦτο πεπονθότα, καὶ τὸν ἀρ-χέκακον δράκοντα κατίδοι τις ἄν. Γέγονε γὰρ αὐτῷ 70.692 τὸ λόγιον Κυρίου, λόγιον ὀργῆς πλήρες. Προσετά-τοντο γὰρ εἰς τὴν ἄβυσσον ἀπελθεῖν, αὐτὸς τε καὶ αἱ σὺν αὐτῷ δυνάμεις πονηραί. Δεδαπάνηται δὲ ὡσπερ καὶ ὑπὸ πυρὸς, καὶ ὡς ἐξ ὕδατος πολλοῦ κατασυρόμεναι τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος ἐν τοῖς κατωτάτω μυχοῖς. Συνεταράχθησαν γὰρ ἐπὶ πλανή-σει καὶ αὗται ματαία. Ἔφη μὲν γὰρ, ὅτι Γῆν οἴκου-μένην ὄλην καταλήψομαι τῇ χειρὶ ὡς νοσσιάν, καὶ ὡς καταλελειμμένα ὡὰ ἀρῶ, καὶ οὐκ ἔστιν ὃς διαφεύ-ξεταί με ἢ ἀντείπει μοι. Ὡθήθη δὲ ὅτι Θεὸς ἔστι κατὰ ἀλήθειαν, καὶ τὴν μόνω πρέπουσαν τῷ πάντων Δη-μιουργῷ δόξαν εἰς ἑαυτὸν μεταθεῖς διηνεκῶς ἐνόμισε δύνασθαι κρατεῖν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐταράχθησαν τοίνυν ἐπὶ πλανήσει ματαία κατεγνωσμένοι, καὶ κατελήφθησαν ὑπ' αὐτῆς. Δίκη γὰρ αὐτοῖς, καὶ θυ-μὸς καὶ κόλασις ἐπηνέχθησαν, καὶ ταύτης ἔνεκα τῆς αἰτίας. 9 Μὴ διὰ παντὸς δεῖ ὑμᾶς εὐφραίνεσθαι καὶ εἰσπορεύεσθαι εἰς τὰ ἅγια μου διαπαντὸς ὡσεὶ ἑορτάζοντας, καὶ ὡς εὐφραينوμένους εἰσελθεῖν μετὰ αὐλοῦ εἰς τὸ ὄρος Κυρίου πρὸς τὸν Θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ;9 Ἔφην ὅτι κατακρατήσαντες τῆς Ἰουδαίων χώρας οἱ Βαβυλώνιοι κατεχόρευον τῶν ἐαλωκότων, καὶ αὐτὸν που τάχα τὸν θεῖον διαγελῶντες ναὸν ἀνοσιώτατα διετέ-λουν. Ἄλλ' ἤλωσαν καὶ αὐτοί· καὶ τίνα τρόπον, οὐκ ἀσυμφανές. Ὡ τοίνυν Ἀσσύριοι, φησὶ, μὴ ἐν παντὶ καιρῷ κατευφραίνεσθαι τῶν ἐμῶν ὀφείλετε προσκυ-νητῶν, καὶ πανηγύρεως ἀφορμὴν ποιῆσθαι, ἐξείργον-τος οὐδενὸς εἰσπορεύεσθαι εἰς τὰ ἅγια μου, καὶ μετὰ αὐλοῦ καὶ κιθάρας; Καὶ ταυτὶ μὲν ἱστορικῶς. Πρὸς δέ γε τὸν Σατανᾶν καὶ τοὺς τὰ αὐτοῦ φρονούντας εἰ λέγοιτο, τοῖόνδε τι νοήσεις· Εἰς μακροὺς ἡφραίνετο χρόνους τῆς ἀρρήτου δόξης κατεπαιρόμενος, καὶ συνθραύων ἀγίους, καὶ τοῖς τῆς δικαιοσύνης ἐργάταις ἀγρίως ἀντιταττόμενος, καὶ οἷον καταμαίειν ἐπι-χειρῶν τὰ ἅγια τοῦ Θεοῦ, ἑορτὴν τε καὶ θυμηδίαν τὸ χρεῖμα ποιούμενος, καὶ τοῖς πλεονεκτούμενοις ἐπιγαν-νύμενος. Ἄλλ' ἐκπέπτωκε τῶν τοιούτων ὁ δειλῆς, Χριστοῦ κατωθήσαντος εἰς τὸ παρ' ἐλπίδα, καὶ τῆς καθ' ἡμῶν ἀποσοβήσαντος τυραννίδος. Πέπαυται τοί-νυν αὐτοῦ πᾶσα θυμηδία, καὶ εὐφροσύνη· ἔστησε τὴν καθ' ἡμῶν χορείαν, καὶ εἰς πᾶν τούναντιον μεταπε-φοίτηκε τῶν πραγμάτων ἢ φύσις. Ἡμεῖς μὲν γὰρ τέρψιν καὶ τρυφὴν πεποιήμεθα τὴν διὰ Χριστοῦ σω-τηρίαν, καὶ τὴν ἐν πίστει δικαίωσιν, καὶ τὸν διὰ τοῦ Πνεύματος ἀγιασμόν. Ὁ δὲ τοῦ κατάρχειν διημαρτηκῶς ἐν ἀκαταλήκτοις ἐστὶ δυσθυμίας, καὶ τῆς ἑαυτοῦ δυναστείας κατολοφύρεται τὴν καταστροφὴν. 9 Διὰ γὰρ φωνῆς Κυρίου ἠττηθήσονται Ἀσσύ-ριοι, τῇ πληγῇ ἣ ἂν πατάξῃ αὐτούς. Καὶ ἔσται αὐτῷ κυκλόθεν ὅθεν ἦν αὐτῶν ἡ ἐλπίς τῆς βοη-θείας, ἐφ' ἣ αὐτὸς ἐπεποίθει· αὐτοὶ μετὰ αὐλῶν καὶ κιθάρας πολεμήσουσιν αὐτὸν ἐκ μετα-βολῆς.9 Τὸ, διὰ φωνῆν Κυρίου, φησὶν, ἀντὶ τοῦ, κελεύοντος τοῦ Κυρίου. Καὶ γὰρ ἠττήθησαν οἱ Ἀσσύριοι, καὶ ὑπὸ πληγὴν γεγόνασι τὴν ἐπενηνεγμένην αὐτοῖς, Κύρου καὶ Περσῶν καὶ Μήδων καταδηούντων, ὡς ἔφην, καὶ ἡρηκότων αὐτοὺς κατὰ κράτος καὶ βού-λησιν Θεοῦ. Ἄλλ' ἦσαν πρὸ τούτων ἐπ' αὐτοῖς * τὴν ἐλπίδα τοῦ δύνασθαι κατορθοῦν τὸ κατακρατεῖν εὐ-κόλως, ὧν ἂν ἔλοιτο χωρῶν καὶ λαῶν. Αὐτοὶ τοίνυν, φησὶν, ἐκεῖνοι, ἐφ' οἷς ἦν τοῖς Βαβυλωνίοις

ή τῆς 70.693 ἐπικουρίας ἐλπίς, μονονουχὶ μεταβολὴν, καὶ ἀνάχυσιν τὴν εἰς πᾶν
 τούναντιόν πεπονθότων αὐτοῖς τῶν πραγ- μάτων, μετὰ κιθάρας καὶ αὐλῶν, τοῦτ'
 ἔστι, χαίροντές τε καὶ ἑορτάζοντες πολεμήσουσιν αὐτῶ. Τοῦτο δ' ἂν ὀρῶτο γεγονὸς
 ἐπὶ γε τῷ Σατανᾶ καὶ τῆς τῶν ἀκα- θάρτων πνευμάτων ἀγέλης. Εἶχον μὲν γὰρ ἐν
 τῷδε τῷ κόσμῳ μυρίους τε ὄσους, μᾶλλον δὲ καὶ ἀναρι- θμήτους προσκυνητὰς,
 ἀλλὰ διὰ φωνῆς Κυρίου, τοῦτ' ἔστι, διὰ κηρύγματος Χριστοῦ, γεγόνασιν ὑπὸ πλη-
 γὴν καὶ ἠττήθησαν, καὶ οὐς προσεδόκησαν ἔχειν ἐπικουροῦντας ἑαυτοῖς, οὗτοι
 παραδόξως εἰς πᾶν τούναντιόν ὑπομείναντες τὴν μεταβολήν. Κέκληνται γὰρ διὰ
 πίστεως καὶ πεπολεμήκασιν αὐτοῖς. Καθ- ἦρηνται γὰρ τεμένη, κατεσείσθησαν
 βουνοὶ, καὶ πλη- θὺς ἀκαθάρτων δαιμόνων δεδαπάνηνται πυρὶ, καὶ τοῦ πάλαι
 κρατοῦντος κατεγνώκωτες, Θεὸν τὸν φύσει καὶ ἀληθῶς Βασιλέα καὶ Κύριον
 ἐπεγράψαντο. Καὶ πεποιήνται περὶ πολλοῦ τὸ διὰ πάσης ἀρετῆς τὸν εὐδόκιμον
 ἀληθῶς καὶ ἐξαίρετον ἐπιτηδεύειν βίον, τὸ ἐν φαυλότητι ζῆν ῥιπτοῦντες ὡς
 ἀπωτάτω. 90ὺ γὰρ πρὸ ἡμερῶν ἀπαιτηθήσῃ; Μὴ καὶ σοὶ ἠτοιμάσθῃ βασιλεύειν;
 Φάραγμα βαθεῖαν, ξύλα κείμενα, πῦρ, καὶ ξύλα πολλά. Ὁ θυμὸς Κυρίου, ὡς φάραγξ
 ἀπὸ θεοῦ καιομένη.⁹ Πολεμηθήσεσθαι τὸν Ἀσσύριον, ἀφ' ὧν ἦν εἰκὸς καὶ
 ἐπικουρεῖσθαι μᾶλλον προσδοκᾶν, καὶ ὅτι τὰ παντὸς ἐπέκεινα κακοῦ πείσεται
 λέγων, ἀναγκαίως ἐπιφέρει καὶ ταῦτα. Ἐπειδὴ γὰρ μακροὺς αὐτοῖς χρόνους
 ἀνεξικακήσας ὀράται, καὶ μόλις ἐπενεγκῶν ἀφόρητα πεπλημμεληκόσι τὰς δίκας,
 ἀπολογεῖται τρόπον τινὰ, καὶ φησὶν· Οὐ γὰρ πρὸ ἡμερῶν ἀπαι- τηθήσῃ. Ἀνεξικακεῖ
 μὲν γὰρ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς, καὶ τοῖς πταίουσιν ἐπιδαψιλεύεται τὴν χρηστότητα, ἢ
 τάχα πως αὐτοῖς μετατεθεῖεν αἱ γνώμαι πρὸς τὰ ἀμείνω, καὶ μετανοεῖν ἠρημένοι,
 τὴν ὀφειλομένην αὐτοῖς διαδιδράσκωσι κόλασιν. Οὐδενὸς δὲ τούτων γεγενημένου,
 λοιπὸν ἐπάγει τὰ ἐξ ὀργῆς, οὐ πρὸ ἡμερῶν τοῦτο πράττων, ἀλλ' ὡς ἐν καιρῷ λοιπὸν
 καὶ οἶον εἰς μέτρον ἐλθούσης, τὸ ὅτι μάλιστα πρέ- πον τῇ γαληνότητι καὶ
 φιλανθρωπίᾳ τοῦ πάντων κρατοῦντος Θεοῦ. Οὐκοῦν, ὦ Ἀσσύριε, φησὶ, γέγονά σοι
 χρηστὸς, καὶ μακρόθυμος. Οὐ γὰρ πρὸ ἡμερῶν ἀπαιτηθήσῃ. Δῆλον δὲ ὅτι τὰς ἐφ' οἷς
 εἰς τοὺς ἐμοὺς πεπαρώνηκας δίκας. Τοιοῦτόν ἐστι τὸ πρὸς τὸν μα- κάριον Ἀβραάμ
 εἰρημένον· "Ὅυδέπω γὰρ ἀναπεπλή- ρωνται αἱ ἀμαρτίαι τῶν Ἀμωρραίων ἕως τοῦ
 νῦν."⁶ Ἀλλὰ καὶ ὁ μακάριος προφήτης Ζαχαρίας γύναια τεθεᾶσθαι φησὶ,
 πτερυγωθέντα μὲν ἔποπος δίκην, ἀποφέροντα δὲ τὸ μέτρον, καὶ ὡς ἐν εἴδει
 γυναικὸς καθημένην ἐν μέσῳ τὴν ἀμαρτίαν. Συμμετρεῖ γὰρ ὁ νομοθέτης τοῖς
 ἐκάστου πλημμελήμασιν ἀναλό- γως τὰς δίκας. Ἄλλ' ὤηθης, ὦ Ἀσσύριε, φησὶν, ὅτι
 καὶ σοὶ ἠτοιμάσθῃ τὸ διηνεκῶς βασιλεύειν, ἤτοι δύ- νασθαι κρατεῖν, καὶ ἀκράδαντον
 ἔχειν τὴν κατὰ πάντων πλεονεξίαν; Ἄλλ' ἐσφάλης τ' ἀληθοῦς· κλη- ρονομήσεις γὰρ
 μᾶλλον φάραγμα βαθεῖαν, καὶ ξύλα κείμενα, καὶ πῦρ. Ἔσται γὰρ οὕτως ἐπὶ σὲ καὶ
 ἐπὶ 70.696 τοὺς σοὺς ὁ θυμὸς Κυρίου. Φαίην δ' ἂν, ὅτι ταυτὶ δὴ μάλιστα πρέποι ἂν
 καὶ αὐτῷ λέγεσθαι τῷ Σατανᾶ. Πεπλεονέκτηκε μὲν γὰρ τὴν σύμπασαν γῆν *
 ἐπιλάμ- ψαι Χριστόν. Ἐπειδὴ δὲ Θεὸς καὶ Κύριος ἐπέφανεν ἡμῖν, ἀπεσοβήθη μὲν οἷά
 τις παγχάλεπος θῆρ τῆς τῶν πιστευσάντων ἀγέλης, κατώχετο δὲ καὶ εἰς ἄδου πῦρ
 ἐκεῖ κληρονομήσων, καὶ φλόγας. Ἔσται γὰρ αὐτῷ ὁ θυμὸς Κυρίου ὡς φάραγξ ὑπὸ
 θεοῦ καιο- μένη. Οὐκοῦν οὐ πρὸ ἡμερῶν ἀπρητήθη, καιροῦ δὲ λοιπὸν εἰς τοῦτο
 καλοῦντος αὐτόν· οὐ γὰρ ἠτοιμάσθῃ βασιλεύειν καὶ αὐτῷ διηνεκῶς, καθάπερ
 ἀμέλει καὶ τῷ πάντων Σωτῆρι Χριστῷ· ὃ δὴ πρὸ ὑμῶν πρέποι ἂν λέγεσθαι τὸ διὰ
 φωνῆς τοῦ Δαβίδ· "Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεὸς, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· ῥάβδος
 εὐθύτητος ἢ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου."⁶ 90ὐαί, οἱ καταβαίνοντες εἰς Αἴγυπτον ἐπὶ
 βοή- θειαν, οἱ ἐφ' ἵπποις πεποιθότες, καὶ ἄρμασιν· ἔστι γὰρ πολλὰ καὶ ἐφ' ἵπποις
 πλήθη σφόδρα. Καὶ οὐκ ἦσαν πεποιθότες ἐπὶ τὸν Ἅγιον τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ τὸν Θεὸν
 οὐκ ἐζήτησαν. Καὶ αὐτὸς σοφῶς ἤγαγεν ἐπ' αὐτοὺς κακὰ, καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ οὐ μὴ

ἀθρητηθῆ, καὶ ἐπαναστήσεται ἐπ' οἴκους ἀνθρώπων πονηρῶν, καὶ ἐπὶ τὴν ἐλπίδα αὐτῶν τὴν ματαίαν. Αἰγύπτιον ἄνθρωπον καὶ οὐ Θεὸν, ἵππων σάρκας, καὶ οὐκ ἔστι βοήθεια.⁹ Μεμαθηκῶς ὁ προφήτης τὰ τοῖς Ἀσσυρίοις συμβησόμενα κατὰ καιροῦς, καὶ ὅτι Περσῶν καὶ Μήδων καταδηρῶντων αὐτοῖς τὴν χώραν πανολεθρεῖ καταφθαρήσονται, Θεοῦ δηλονότι κατεξανιστάντος αὐτοῖς τὸν Κύρον, εἰς ἀνάμνησιν ἔρχεται τῆς ἀπει- θείας τῶν ἐξ Ἰσραὴλ. Εἶλε μὲν γὰρ τὴν Ἰουδαίαν ὁ Βαβυλώνιος, καὶ αὐτὴν δὲ τὴν ἀγίαν πόλιν, φημὶ δὴ τὴν Ἱερουσαλήμ, ἀπεκόμισέ τε τὸν Ἰσραὴλ αἰχμ-άλωτον, εἶτα τοῖς περιλελειμμένοις κατὰ τὴν Ἰουδαίαν ἐδίδου Θεὸς τὸν ἔλεον. Ἐπειδὴ δὲ ἤθελον μεταφοιτῆ-σαι πρὸς Αἰγυπτίους δεδιότες μὴ ἄρα πως καὶ εἰσαυθίς αὐτοῖς ὁ παρὰ τῶν Ἀσσυρίων ἐπενεχθεῖη πόλεμος, προσέταπτεν ὁ σώζειν δυνάμενος, διὰ φωνῆς Ἱερεμίου, μὴ καταβαίνειν αὐτοὺς εἰς τὴν Αἰγυπτίων. Ἐπειδὴ δὲ καὶ μετὰ τοῦτο γεγονόσιν ἀπειθεῖς, ῥήθησαν δὲ ὅτι διασώσει μᾶλλον αὐτοὺς ἢ ἀνθρώ-πων ἐπικουρία, πεπτώκασιν ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ ἄρδην ἅπαντες ἀπολώλασι. Ταλανίζει τοίνυν αὐτοὺς ὁ προ-φήτης· Οὐαὶ γὰρ, φησὶν, οἱ καταβαίνοντες εἰς Αἴγυ-πτον ἐπὶ βοήθειαν. Ἐθάρσησαν γὰρ οὐχὶ δὴ μᾶλλον τῶ πάντα ἰσχύοντι Θεῶ, ἀλλ' ἐφ' ἵπποις καὶ ἄρμασι· πλείστα γὰρ ἦν ἐν Αἰγύπτῳ. Ἀλλὰ σοφὸς ὢν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς ἤγαγεν ἐπ' αὐτοὺς κακὰ, καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ οὐ μὴ ἀθρητηθῆ. Ἐφη γὰρ διὰ φωνῆς Ἱερεμίου πρὸς αὐτοὺς τὰ ὑποτεταγμένα. Οὐκοῦν ἐπ' οἴκους ἀνθρώπων ἀναστήσονται πονηρῶν, τῶν καταπε-φευγόντων εἰς Αἴγυπτον δηλονότι καὶ ἐπὶ τὴν ἐλπίδα αὐτῶν τὴν ματαίαν. Εἶλοντο γὰρ ἐπικουρον, φησὶν, Αἰγύπτιον ἄνθρωπον, καὶ οὐ Θεὸν, ἵππων σάρκας. Ἐμφαντικώτατα δὲ φησὶν ὁ προφήτης, τῶν ἐξ Ἰσραὴλ ἐλέγχων τὸ ἀμαθές. Τί γὰρ ἔστιν ἵππος ἢ ὅτι μόνη σὰρξ; Ποία δὲ σαρκὸς ἢ δύνამις, τῆς οὕτως ἀσθενοῦς καὶ ὑποκειμένης τῇ φθορᾷ; Τοιοῦτόν τί φησι καὶ ὁ 70.697 προφήτης Ἱερεμίας· "Ἐπικατάρματος, ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον, καὶ στηρίσει σάρκα βραχίονος αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ Κυρίου ἀποστή ἡ καρδία αὐτοῦ."⁶ "Ἐθαθὸν γὰρ ἀληθῶς τὸ ἐλπίζειν ἐπὶ Κύριον, ἢ ἐλπίζειν ἐπ' ἄνθρωπον."⁶ 9'Ο δὲ Κύριος ἐπάξει τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' αὐ-τούς· καὶ κοπιάσουσιν οἱ βοηθοῦντες, καὶ ἅμα πάντες ἀπολοῦνται.⁹ Ἐπεὶ γὰρ Αἰγύπτιοι τὴν ἀλάζονα καὶ ἀγέρωχον ὄφρυν ὑψοῦντες, ἐδέχοντο μὲν τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ, ᾤοντο δὲ ὅτι τῶν παρὰ σφίσι ψευδωνύμων θεῶν ἢ δύνამις ἐν ἀμείνοσιν ἔστι τοῦ τῶν Ἑβραίων Θεοῦ, δέδονται καὶ αὐτοὶ τοῖς Βαβυλωνίοις· κεκρατήκασι γὰρ τῆς χώρας, καὶ συνδιολώλασι τοῖς οἰκοῦσιν αὐ-τὴν, οἱ αὐτόθι κατειλημμένοι τῶν ἐξ Ἰσραὴλ. Ταύ-τητοί φησὶν ἐπάξειν αὐτοῖς τὴν χεῖρα τὸν Κύριον, καὶ ὅτι πάντη τε καὶ πάντως κοπιάσουσι, τοῦτ' ἔστιν, ἀτονήσουσιν, οἱ τὴν ἄμαχον αὐτοῖς ἐπικουρίαν ὑπισχνούμενοι, καὶ ἅμα πάντες ἀπολοῦνται. 9'Οτι οὕτως εἶπέ μοι Κύριος· Ὅν τρόπον ἐὰν βοήσῃ λέων, ἢ σκύμνος ἐπὶ τῇ θήρᾳ, ἢ ἔλαβε, καὶ κράξῃ ἐπ' αὐτῆς, ἕως ἂν ἐμπλησθῆ τὰ ὄρη τῆς φωνῆς αὐτοῦ, καὶ ἠττήθησαν, καὶ τὸ πλῆθος τοῦ θυμοῦ ἐπτοήθησαν· οὕτω καταβήσεται Κύριος ἐπιστρατεῦσαι ἐπὶ τὸ ὄρος Σιών, ἐπὶ τὰ ὄρη αὐ-τῆς. Ὡς ὄρνεα πετόμενα, οὕτως ὑπερασπιεῖ Κύριος ὑπὲρ Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐξελεῖται, καὶ περιποιήσεται, καὶ σώσει.⁹ Προσέῤῥιψε μὲν ὁ προφήτης μεταξὺ τὴν ἐπίπληξιν, τὴν ἐπί γε, φημὶ, τοῖς καταβαίνουσιν εἰς Αἴγυπτον, καὶ μὴν καὶ ἐπικουρον ἔχειν ἐλομένους Αἰγύπτιον ἄνθρωπον, καὶ οὐ Θεόν. Ἐφη δὲ ὅτι συνδιολοῦνται τοῖς ἐπαμύνειν ὑπισχνουμένοις. Εἶτα πάλιν ἀνακο-μίζει πρὸς τὸ ἐν ἀρχαῖς τὸν λόγον· εἰπὼν γὰρ, ὅτι φάραγμα βαθεῖαν κληρονομήσουσιν οἱ Ἀσσύριοι, προαφηγεῖται σαφῶς, ὅτι καὶ ἐπικουρήσει Θεὸς τοῖς εὐσεβομένοις αὐτὸν, καὶ ὑπεραθλήσει τῶν κατὰ τὴν Ἰουδαίαν, ἐφαλεῖται δὲ οὕτω τοῖς ἀδικεῖν ἐθέλουσιν αὐτὴν, καθάπερ ἀμέλει καὶ λέων ἐπὶ θήρᾳ μέγα τι καὶ ἐξαίσιον τοῖς ἀνθεστηκόσιν ἐπιβρυχώμενος. Φασὶ γὰρ τοῦτο τὸ θηρίον, λιμοῦ κατεξανιστάντος αὐτὸ πρὸς τὸ δεῖν, ἢ βοῶν ἀγέλαις, ἤγουν ἑτέροις τῶν θρεμμάτων ἐπιπηδᾶν, προκαταπτοεῖν αὐτὰ δεινῶ καὶ φοβερωτάτῳ βρυχήματι, καὶ ἀφόρητον

ποιεῖσθαι τοῖς ποιμέσι τὴν ἔφοδον. Οὕτως, φησὶ, καταβήσεται Κύριος ἐπιστρατεῦσαι ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ Σιών, τοῦτ' ἔστι, τὴν Ἱερουσαλήμ, ἐπὶ τὰ ὄρη αὐτῆς. Ὡς ὄρνεα πετό-μενα, οὕτως ὑπερασπιεῖ Κύριος ὑπὲρ Ἱερουσαλήμ. Νεοττοκομοῦσι μὲν γὰρ ἐν τοῖς ὄρεσι πτηνὰ, καὶ ἐν τοῖς δασέσι τῶν φυτῶν διαπήγνυνται καλιάς. Εἰ δὲ δὴ τις ἕτερος ὄρνις ἢ ὄφις ἀποσυλῆσαι βούλοιο τῶν νεοττῶν, ὑπερμάχεται δεινῶς ἢ τεκοῦσα αὐτούς, καὶ τῆς ἐνούσης αὐτῇ φιλοστοργίας τὴν δύναμιν καθίστη-σιν ἐναργῆ, περιπταμένη τε καὶ τρύζουσα καὶ μονουχι πλείστην ὄσση τοῦ παραλύειν ἐθέλοντος ποιουμένη τὴν καταβολήν. Οὕτω, φησὶν, ὁ τῶν ὄλων Κύριος, ὑπερασπιεῖ τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐξελεῖται, καὶ περιποιήσεται, καὶ σώσει. Γέγονε δὲ ταῦτα πε- 70.700 πορθημένης τῆς Βαβυλῶνος, Κύρου τε ἀνέντος τῆς αἰχμαλωσίας τὸν Ἰσραήλ. Ὑπενόστησεν μὲν γὰρ, τὴν παρ' αὐτοῖς βασιλείαν διέποντος Ζοροβάβελ τοῦ Σαλαθιήλ, ὃς ἦν ἐκ φυλῆς Ἰούδα, ἱερατεύοντος δὲ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ἰωσεδέκ τοῦ ἱερέως τοῦ μεγάλου. Ἐπειδὴ δὲ ἀνατειχίζειν ἤθελον τὴν Ἱερουσαλήμ, ἐπεφύοντο μὲν τῶν ὁμόρων τινὲς διακωλύειν ἐθέλοντες· νενίκηκε δὲ οὐδείς, Θεοῦ νευροῦντος τὸν Ἰσραήλ. Γέγονε δὲ τοιαύτη καὶ ἐφ' ἡμᾶς τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπι-κουρίας δύναμις. Εἶλε μὲν γὰρ αἰχμαλώτους ἅπαν-τας ὁ νομισθεὶς εἶναι Θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου· ἀλλ' ἐπεπήδησεν αὐτῷ Χριστὸς οἷά τις λέων, ἢ σκύμνος λέοντος, καὶ κατήγγηκεν αὐτὸν τῷ ῥήματι τῆς δυνά-μεως αὐτοῦ. Κύριός ἐστι Σαβαώθ. Καὶ ἐπεστράτευ-σεν ἐπὶ τὸ ὄρος Σιών, τοῦτ' ἔστιν, ὑπερηγωνίσαστο τῆς νοητῆς Σιών, ἣτις ἐστὶν Ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος, καὶ ὡσπερ τινὰ καλιὰν ἰδίαν σέσωκεν εὐσθενῶς. Ὁ μὲν γὰρ τῆς ἀμαρτίας πατὴρ ἐκ πολλῆς ἄγαν ὑπεροψίας ἔφασκε· Τὴν οἰκουμένην ὅλην καταλήψομαι τῇ χειρὶ ὡς νοσιάν· καὶ ὡς καταλελειμμένα ὡὰ ἀρῶ, καὶ οὐκ ἔστιν ὃς διαφεύξεται με, ἢ ἀντείπη μοι. Ὁ δὲ γε τῶν ὄλων Σωτὴρ καὶ Κύριος συνήγαγε τοὺς πιστεύσαντας εἰς αὐτὸν, ὃν τρόπον ἐπισυνάγει ὄρνις τὰ νοσσία ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ ἀπάσης ἔξω τέθεικεν ἐπιβουλής. Ἐξείλετο γὰρ, καὶ περιεποίησεν ἑαυτῷ τὴν σύμπασαν γῆν, καὶ σέσωκε τὴν ὑπ' οὐρανόν. 9 Ἐπιστράφητε, οἱ τὴν βαθεῖαν βουλήν βου-λευόμενοι, καὶ ἄνομον.9 Τοῦ Θεοῦ λέγοντος, ὡς ἐπιστρατεύσει μὲν ἐπὶ τὸ ὄρος Σιών, ἐφαλεῖται δὲ τοῖς ἀδικοῦσι τὸν Ἰσραήλ, ἦτοι τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτὸν, ἀλκιμωτάτου λέοντος δίκην, προσεπάγοντος δὲ, ὅτι καὶ ὑπερασπιεῖ, καὶ περιποιήσεται, καὶ σώσει· πάλιν ὁ προφήτης κατα-κέκραγε τῶν πιστεύειν οὐκ ἀνεχομένων, ὅτι πανσθε-νῆς ἐστὶν ἡ τοῦ Θεοῦ δεξιὰ, καὶ σώσει ῥαδίως, οὐς ἂν ἔλοιο παρ' ἐχθρῶν. Ὡ τοίνυν, φησὶν, οἱ τὴν οὕτως αἰσχρὰν καὶ βδελυρωτάτην ἀπιστίαν νενοση-κότες, οἱ τὸν τῶν ὄλων καταλελοιπότες Θεὸν, καὶ τὰς ἐξ ἀνθρώπων ἐπικουρίας ἀσυνέτως ἐραυζόμενοι, καὶ τὴν ἐπὶ τούτῳ σκέψιν ἄνομόν τε καὶ καταγέλαστον, οὐκ οἶδ' ὅπως, τετιμηκότες, ἐπιστράφητε πρὸς Θεὸν, βουλεύσασθε τὰ ἀμείνω, λέγετε καὶ ὑμεῖς· "Ὁ Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, μακάριος ἄνθρωπος ὁ ἐλπίζων ἐπὶ σέ."6 9 Ὅτι τῇ ἡμέρᾳ ἐκεῖνη ἀφελοῦνται οἱ ἄνθρωποι τὰ χειροποίητα αὐτῶν τὰ ἀργυρᾶ, καὶ τὰ χρυσᾶ, ἃ ἐποίησαν αἱ χεῖρες αὐτῶν, καὶ πεσεῖται Ἄσ-σοῦρ. Οὐ μάχαιρα ἀνδρὸς, οὐδὲ μάχαιρα ἀνθρώ-που καταφάγεται αὐτὸν, καὶ φεύξεται οὐκ ἀπὸ προσώπου μαχαίρας. Οἱ δὲ νεανίσκοι ἔσονται εἰς ἥττημα, πέτρα γὰρ περιληφθήσονται, ὡς χάρακι, καὶ ἥττηθήσονται· ὁ δὲ φεύγων ἀλώσεται.9 Ἐπάνεισι καὶ νῦν ὁ λόγος ἐπὶ τὸν αὐτῷ προτεθέν-τα σκοπόν. Ὑπερασπιεῖ μὲν γὰρ, φησὶν, ὁ Κύριος τῆς Ἱερουσαλήμ, τοῦτ' ἔστιν, ὑπεραθλήσει τῆς ἑαυτοῦ Ἐκκλησίας, ἣτις ἐστὶν ἡ πόλις αὐτοῦ. Καὶ ἐξελεῖται τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας, καὶ ἑαυτῷ περιποιήσει τούτους, καὶ ἴδιον καταλογιεῖται κληρὸν αὐτούς, καὶ πρὸς γε τούτῳ καὶ σώσει. Τίνα δὲ τρόπον; Ἀπαλλά- 70.701 ξουσι γὰρ ἑαυτοὺς τῆς βεβήλου καὶ βδελυρᾶς εἰδωλο-λατρίας, καὶ τοῖς ἔργοις τῶν ἰδίων χειρῶν οὐκ ἔτι λατρεύσουσιν, εἴτ' οὖν εἶεν χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, εἴτ' οὖν καὶ καθ' ἕτερόν τινα τρόπον πολυτελῶς ἐκπεποιη-μένα. Πρὸ μὲν γὰρ τῆς τοῦ Σωτῆρος

ἐπιδημίας ἀν- επτόητο περὶ ταῦτα τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος, καὶ οἱ μὲν τῇ κτίσει λελατρεύεσσι, καὶ τοῖς τοῦ κόσμου στοιχείοις τὴν τῷ Θεῷ πρέπουσαν δόξαν ἐκνενεμή- κασι, καθὼς ὁ προφήτης· Τὸ ἀργύριον αὐτῶν, καὶ τὸ χρυσίον αὐτῶν ἐποίησαν ἑαυτοῖς εἶδωλα. Ἐπιλάμ- ψαντος δὲ τοῦ Χριστοῦ τῶν οὕτως αἰσchrῶν καὶ μω- σαρῶν ἐγκλημάτων ἐλευθέρα γέγονεν ἡ σύμπασα γῆ. Καθήρηται γὰρ τεμένη, καὶ βωμοὶ, καὶ τὰ χειρο- ποιήτα, καὶ γέγονεν ἐκποδὼν ἡ πάλαι τοῦ Σατανᾶ, πᾶσαν τὴν γῆν καταμαίνουσα πλάνη. Ἀνηρημένων δὴ οὖν τῶν χειροποιήτων, φησὶν, συνδιολεῖται τῇ πλάνη καὶ ὁ ταύτης εὐρετής, τοῦτ' ἔστιν, ὁ Σατανᾶς ὁ νοητὸς Ἄσσοῦρ, ἡγουν ὁ Ἀσσύριος. Πεσεῖται γὰρ οὐκ ἀνδρὸς μαχαίρα πληττόμενος, καὶ δειλαιοσ ἔσται, κατοικήσεται γὰρ εἰς ἄδου ταῖς ἄλλαις ὁμοῦ δυνάμεσι πονηραῖς. Τουτὶ γὰρ ἡμῖν ὑπεμφαίνει λέγων· Οἱ δὲ νεανίσκοι ἔσονται εἰς ἡττημα, τοῦτ' ἔστιν, Οἱ ἰσχυροὶ καὶ κρατοῦντες ἐκ πλεονεξίας τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ἡτ- τηθήσονται καὶ πεσοῦνται. Πῶς ἢ τίνα τρόπον; Πέ- τρα γὰρ περιληφθήσονται ὡς χάρακι. Πέτραν ἐν τούτοις ἡμῖν τὴν ἀβρανῆ καὶ ἄθραυστον τοῦ Σωτῆρος δύναμιν ὀνομάζει. Οὐκοῦν τῇ θείᾳ δυνάμει, καθάπερ τινὶ πέτρα συνειλημμένοι, καὶ ὡς χάρακι, ἦτοι χα- ρακώσει, καὶ περιβολῇ, παραχωρήσουσι τὸ νικᾶν, καὶ οὐκ ἂν τις αὐτῶν διαφύγοι. Ἀλώσεται γὰρ πάντη τε καὶ πάντως, κἂν εἴ τις ἔλοιτο τοῦτο δρᾶν. Σημαίνει γὰρ, οἶμαι, τοῦτο τὸ, Ὅ δὲ φεύγων ἀλώσεται. Τίς οὖν ἄρα λοιπὸν ἐξ αὐτῶν ὁ σωζόμενος, εἰ περιληφθήσον- ται μὲν ὡς χάρακι τῇ πέτρα, φυγῆς δὲ αὐτοῖς οὐδεὶς τὸ σύμπαν δοθήσεται τόπος; Κατῶρθωκε δὲ ταῦτα τοῦ Σωτῆρος ἡ δύναμις, καταργήσασα μὲν τὸν Ἄσσοῦρ, τοῦτ' ἔστι, τὸν Σατανᾶν, συγκαθελοῦσά τε τούτῳ καὶ τὰς σὺν αὐτῷ δυνάμεις πονηρὰς, καὶ οἷον χάρακι περιβαλοῦσα, καὶ ἀπράκτους ἀποφήνασα, καὶ τοῖς ἄδου μυχοῖς κολασθησομένας ἐγκαθειργνῦσα αὐτάς. 9Τάδε λέγει Κύριος· Μακάριος ὃς ἔχει ἐν Σιών σπέρμα, καὶ οἰκείους ἐν Ἱερουσαλήμ. Ἴδου γὰρ βασιλεὺς δίκαιος βασιλεύσει, καὶ ἄρχοντες μετὰ κρίσεως ἄρξουσι. Καὶ ἔσται ὁ ἄνθρωπος κρύπτων τοὺς λόγους αὐτοῦ· καὶ κρυβήσεται ὡς ἐφ' ὕδα- τος φερομένου, καὶ φανήσεται ἐν Σιών, ὡς ποτα- μὸς φερόμενος ἔνδοξος, ἐν γῆ διψώση.⁹ Ἀναφανδὸν ἐν τούτοις ὁ μακάριος προφήτης τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τοῦ Μονογενοῦς ἀναφωνεῖ τὸ μυστήριον. Μακαρίους γὰρ ἔσεσθαί φησι τοὺς κατ' ἐκεῖνο καιροῦ κατοικήσαντας τὴν Σιών· δῆλον δὲ ὅτι τὴν νοητὴν, ἣτις ἐστὶν Ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος. Μα- κάριοι γὰρ ἀληθῶς, καὶ πρὸς γε τοῦτο ἡμᾶς αὐτὸς ὁ Σωτὴρ πληροφορήσει λέγων τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐ- τόν· "Ἐμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ προφήται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶ- δον, καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν."⁶ Ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ ὅτι βλέπουσι, καὶ τὰ ὄψα ὑμῶν ὅτι ἀκούουσι. Οὐκοῦν οἱ ἐσχηκότες, φησὶν, οἱ- 70.704 κειότητα τὴν διὰ πνεύματος πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ καρποφορήσαντες ἐν τῇ νοητῇ Σιών, καὶ οἰκείους ἐσχηκότες ἐν Ἱερουσαλήμ· οὐχ ἕτερα δὲ παρὰ τὴν Σιών αὕτη· τρισμακάριοί τε καὶ ἐν παντὶ γεγόνασι καλῶ. Ἔσχήκαμεν δὲ καὶ ἡμεῖς οἰκείους, τοὺς κατὰ πνεῦμα δηλονότι, τοὺς ἀγίους μυσταγωγούς. Ἴδου γὰρ βασιλεὺς δίκαιος βασιλεύσει, καὶ ἄρχοντες μετὰ κρίσεως ἄρξουσι. Βεβασίλευκε γὰρ ἡμῶν ὁ Χριστὸς ὁ δίκαιός τε καὶ ἄμωμος, καὶ δικαιο- σύνης ἀπάσης βραβευτής, καὶ τῶν ὑπὲρ νόμον εἰσ- ηγητής. Ἦρξαν δὲ καὶ μετὰ κρίσεως ἄρχοντες. Τὸ δὲ, μετὰ κρίσεως, ἀντὶ τοῦ, κεκρυμμένως, φησὶν. Ἔσται γε μὴν ὁ δίκαιος βασιλεὺς ἄνθρωπος μὲν καὶ ἀδελφὸς κατὰ πάντα τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς· Θεὸς γὰρ κατὰ ἀλή-θειαν. Ὁ γὰρ τοι Λόγος γέγονε σὰρξ, κατὰ τὰς Γρα- φάς. Ἔσται δὲ κρύπτων τοὺς λόγους αὐτοῦ. Πλεῖστα γὰρ ὅσα λελάληκεν ἐν παραβολαῖς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὃς καὶ διὰ φωνῆς τοῦ Δαβὶδ αὐτὸ δὴ τοῦτο προανακεκράγει λέγων· "Ἐνοιξω ἐν παραβο- λαῖς τὸ στόμα μου, ἐρεύξομαι κεκρυμμένα ἀπὸ κα- ταβολῆς."⁶ Καὶ οὐχὶ τοῦτο μόνον φησὶν, ἀλλὰ γὰρ καὶ

κρυβήσεται, ὡς ἀφ' ὕδατος φερομένου. Ὑδατι φερο- μένω πάλιν, ἢ τοῖς ποταμίους νόμασι ῥαγδαίως τῆς γῆς καταχεομένοις, παρεικάζειν ἔθος τοῖς ἱεροῖς Γράμμασι τῶν πειρασμῶν τὴν ἔφοδον. Ὅταν τοίνυν κατεπιφύωνται, φησὶν, αὐτῶν πειρασμοὶ, εἶέν τε καθάπερ ὕδωρ φερόμενον, αὐτὸς κρυβήσεται, τοῦτ' ἔστιν, ἀνάλωτος ἔσται ταῖς τῶν πειραζόντων ἐπιβου- λαῖς. Ἐφη δέ που καὶ ὁ Δαβὶδ περὶ αὐτοῦ, ὅτι "6Οὐκ ὠφελήσει ἐχθρὸς ἐν αὐτῷ, καὶ υἱὸς ἀνομίας οὐ προσ- θήσει τοῦ κακῶσαι αὐτόν."6 Πλειστάκις μὲν γὰρ ἐπ- εβούλευσαν οἱ τῶν Ἰουδαίων δῆμοι, παροτρυνόντων εἰς τοῦτο αὐτοὺς τῶν τότε καθηγεῖσθαι λαχόντων, Γραμματέων τε φημι καὶ Φαρισαίων. Ἄλλ' οὐκ ἦν ὑπομεῖναι τι τῶν εἰωθότων λυπεῖν ἀβουλήτως Χρι- στόν. Οἱ μὲν γὰρ ἐλίθαζον, ὁ δὲ, καθὰ φησὶν ὁ μακά- ριος εὐαγγελιστῆς, ἐπορεύετο διὰ μέσου αὐτῶν, καὶ παρήγεν οὕτως, τοῦτ' ἔστι, οὐ πεφροντικῶς. Ἔσται δὲ τοῖς ἐν Σιών ὡς ποταμὸς φερόμενος ἔνδοξος ἐν γῆ διψώσῃ. Δεδιψηκόσι γὰρ τοῖς ἐξ ἔθνων κεκλημένοις εἰς ἐπίγνωσιν αὐτοῦ, καὶ τὸν εἰδῶτα σώζειν οὐκ ἔχουσι λόγον, γέγονεν οἷά τις ποταμὸς πλουσίῳ καταχεόμε- νος νόματι, καὶ πρὸς γε τούτῳ καὶ ἔνδοξος, τοῦτ' ἔστιν, ἐπίσημος. Πλεῖστοι μὲν γὰρ καὶ ἕτεροι κέκλην- ται ποταμοί. Καὶ γοῦν ὁ μακάριος Δαβὶδ τοὺς ἀγίους μυσταγωγούς, καὶ τοὺς ἄνωθεν ἐξ οὐρανοῦ ποτίζοντας λόγον, τοὺς τὴν πίστιν προσιεμένους ποταμοῖς παρει- κάζων ἔφασκεν· "6Ἐπήραν οἱ ποταμοὶ, Κύριε, ἐπ- ἦσαν οἱ ποταμοὶ φωνὰς αὐτῶν."6 Ἐξάκουστοι μὲν γὰρ αἱ τῶν ἀγίων ἀποστόλων φωναί. Ἄλλ' οὐδεὶς αὐ- τῶν ἔνδοξος οὕτω, καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ χειμάρρους τῆς τρυφῆς, τοῦτ' ἔστι, Χριστός. Παρ' αὐτοῦ γὰρ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι δεδόσθαι φαμέν τὸ ἐπιτηδείως ἔχειν πρὸς γε τὸ δύνασθαι μυσταγωγεῖν, καὶ τὸν ζωοποιὸν τοῦ Θεοῦ λόγον ταῖς τῶν πιστευόντων ἐνιέναι ψυ- χαῖς. 9Καὶ οὐκέτι ἔσονται πεποιθότες ἐπ' ἀνθρώποις, 70.705 ἀλλὰ τὰ ὦτα δώσουσιν ἀκούειν· καὶ ἡ καρδία τῶν ἀσθενούντων προσέξει τοῦ ἀκούειν, καὶ αἱ γλῶσσαι αἱ ψελλίζουσαι ταχὺ μαθήσονται λαλεῖν εἰρήνην, καὶ οὐκέτι μὴ εἴπωσιν οἱ ὑπηρέται σου, Σίγα. Ὁ γὰρ μωρὸς μωρὰ λαλήσει, καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ μάταια νοήσει, τοῦ συντελεῖν ἄνομα, καὶ λαλεῖν πρὸς Κύριον πλάνησιν, τοῦ διαφθεῖραι ψυχὰς πεινώσας, καὶ τὰς ψυχὰς τὰς διψώσας κενὰς ποιῆσαι, Ἡ γὰρ βουλή τῶν πονηρῶν ἄνομα βουλευσεται, καὶ καταφθεῖραι ταπεινοὺς ἐν λό- γοις ἀδίκοις, καὶ διασκεδάσαι λόγους ταπεινῶν ἐν κρίσει. Οἱ δὲ εὐσεβεῖς συνετὰ ἐβουλεύσαντο, καὶ αὕτη ἡ βουλή μένει.9 Ἀρμόσειεν ἂν εἶ μάλα τῶν προκειμένων ἡ δύνα- μισ τοῖς τε ἐξ ἔθνων κεκλημένοις διὰ τῆς πίστεως, καὶ τοῖς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ. Οἱ μὲν γὰρ τοῖς ψευδ- ωνύμοις λελατρευκότες θεοῖς, ἀνθρώποις ἐπιθαρσή- σαντες, οἱ γεγόνασι παρ' αὐτοῖς δοκήσει σοφίας ἔχοντες δόξαν, καὶ ὑπόληψιν τῆς εἰς ἄκρον ἔλλογι- μότητος παρεκομίσθησαν εἰς ἔκτοπόν τε καὶ κίβδηλον νοῦν. Πεπλάνηνται γὰρ καὶ εἰρήκασιν τῷ ξύλῳ· Πα- τήρ μου εἶ σὺ, καὶ τῷ λίθῳ, Σὺ ἐγέννησάς με· καὶ Θεοὺς ἐπεγράφοντο τοὺς οὐκ ὄντας θεοὺς. Ἰουδαῖοί γε μὴν τοῖς καθηγεῖσθαι λαχοῦσι προσεσηκότες, οὐ παρεδέχοντο τὴν πίστιν τὴν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰη- σοῦν Χριστόν. Ὄνοντο γὰρ οἱ τῶν ἱερῶν Γραμμάτων ὄντες ἐπιστήμονες, ἄμεινον ὁ αὐτοὶ βεβούλευνται, καὶ οὐκ ἠγνοήκασιν τὸ Θεῷ δοκοῦν καὶ τοῖς ὑπὸ χεῖρα λαοῖς τὸ ὅτι μάλιστα τελοῦν εἰς ὄνησιν. Οὐκέτι τοίνυν ἔσονται, φησὶν, ἐπ' ἀνθρώποις πεποιθότες, παρέξουσι δὲ τὰ ὦτα πρὸς γε τὸ δεῖν τὸν τοῦ Σωτῆρος ἐπακροᾶ- σθαι λόγον, καὶ ἡ τῶν ἀσθενούντων καρδία ποτὲ λοι- πὸν ἀνδρυνθεῖσα πρὸς σύνεσιν προσέξει τοῦ ἀκούειν, αἱ δὲ γλῶσσαι αἱ ψελλίζουσαι, τοῦτ' ἔστιν, αἱ λαλεῖν ὀρθῶς οὐκ εἰδυῖαι ποτε· ψελλισμὸς γὰρ οἶονεῖ πως ἔστι τὸ μηδὲν μὲν δύνασθαι λαλεῖν τῶν εἰς δόξαν Θεοῦ, δαπανᾶν δὲ λόγους εἰς ὑμνολογίαν τῶν ψευδωνύμων· μαθήσονται, φησὶ, λαλεῖν εἰρήνην. Λαλεῖν εἰρήνην, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ διὰ γλώσσης ἔχειν Χριστόν τε καὶ τὰ αὐτοῦ· καὶ γὰρ ἐστιν αὐτὸς ἡ εἰρήνη ἡμῶν κατὰ τὰς Γραφάς. Ψελλισμὸς δὲ τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, τὸ μὴ ἀνέχε-σθαι λαλεῖν τὸ Χριστοῦ μυστήριον· ἀειλογεῖν δὲ τὸν νόμον, καὶ τὰς ἐν αὐτῷ σκιας, καὶ *

διδασκάλων. Ἄλλα καὶ οὗτοι πεπαύσονται, φησὶ, καὶ ἅπας αὐτοῖς γενή- σεται λόγος περὶ Χριστοῦ. Ὅτι δὲ τῶν ἀρχαίων οὐκ ἀνέξονται διδασκάλων, διαμεμήνυκεν εἰπών· Καὶ οὐκ- ἔτι οὐ μὴ εἴπωσι τῷ μωρῷ ἄρχειν. Μωροὶ γὰρ ὁμο- λογουμένως οἱ παρ' Ἑλλησι σοφοί· μεμώραται γὰρ ἡ σοφία τοῦ κόσμου. Μωροὶ δὲ καὶ οἱ τῶν Ἰουδαίων καθηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι, τὸ διὰ τῆς ἐν νόμῳ σκιάς γραφόμενον οὐκ ἐπεγνώκότες, καὶ τοὺς τῶν ἀγίων προφητῶν οὐ συνιέντες λόγους. Οὐκ ἐροῦσιν οὖν ἔτι τῷ μωρῷ ἄρχειν, ἀλλ' οὔτε μὴν οἱ τῶν μωρῶν ὑπ- ηρεταὶ τοῖς παρ' αὐτῶν διδασκομένοις ἐροῦσι τὸ, Σίγα. Λελαλήκασι μὲν γὰρ ἐν Βεελζεβούλ οἱ ἐν κόσμῳ σοφοί, καὶ δογμάτων σκαιῶν, καὶ ψυχρῶν, καὶ πρὸς γε τούτῳ καὶ ἀνοσίων γεγόνασιν εὑρεταί. Ἄλλ' εἴ τις ἔλοιτο ταῖς ἑαυτῶν ἀντιτάττεσθαι φλυαρίαις, καὶ ὡς 70.708 ἐκτόπως γεγενημένης κατακιβδηλεύειν αὐτάς, ἀνα- πηδῶσί τινες τῶν ἐκείνοις ὑπηρετεῖν εἰωθότων, ἀνα- φωνοῦσί τε σιγᾶν, ἀναντιρρήτους εἶναι θέλοντες τὰς ἐκείνων φωνάς. Φασὶ γοῦν, ὅτι τοῖς Πυθαγόρου μαθη- ταῖς λαλοῦσιν ἔσθ' ὅτε ψυχρά τε καὶ καταγέλαστα, καὶ ἀπιστουμένων παρὰ πολλῶν, ἔθος ἦν λέγειν τοῦτο, Αὐτὸς ἔφατο, τοῦτ' ἔστι, Σίγα, καὶ δίδου τῷ τοῦ δόγ- ματος εὑρετῆ καὶ ἀβασανίστως τὴν πίστιν. Οὐκέτι τοίνυν μὴ εἴπωσι, φησὶν, οἱ ὑπηρεταὶ σου, Σίγα. Λαλήσει γὰρ ὁ μωρὸς πάντως που μωρὰ, μάταια δὲ νοήσει καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ, ἕνα σκοπὸν ἔχουσα, τὸ συντελεῖν ἄνομα, καὶ λαλεῖν πρὸς Κύριον πλάνησιν. Πλάνησις γὰρ καὶ ἕτερον οὐδὲν, οἱ παρ' Ἑλλησιν ὕθλοι κατὰ τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης συντεθειμένοι, πρὸς τὸ δια- φθεῖραι ψυχὰς πεινώσας, καὶ τὰς ψυχὰς τὰς διψώσας κενὰς ποιῆσαι. Μαθητιῶσι μὲν γὰρ ἔσθ' ὅτε τινὲς, εἶτα προσιέντες ἐκείνοις ἀκατασκέπτως ὀνίνανται μὲν παν- τελῶς οὐδὲν, δείκνυνται δὲ μᾶλλον, καίτοι πεινήσαντες καὶ διψήσαντες, τὸ μαθεῖν που πάντως ἀναγκαῖον αὐ- τοῖς καὶ χρήσιμον εἰς σωτηρίαν ψυχῆς· ἀλλ' ἡ βουλή, φησὶ, τῶν πονηρῶν ἄνομα βουλεύσεται, καὶ εἰς τοῦτο βλέπει πρὸς τὸ ψυχὰς καταφθεῖραι ἐν λόγοις ἀδίκους, καὶ διασκεδάσαι λόγους ταπεινῶν ἐν κρίσει. Οἱ γὰρ τῆς κοσμικῆς σοφίας ἐρασταί, καὶ τῶν διεστραμμέ- νων δογμάτων ὑπασπισταί, καταστρατεύονται. τῆς διδασκαλίας τῶν ἀγίων μυσταγωγῶν, οὐς καὶ ταπει- νούς ὀνομάζει, καὶ πᾶσαν τίθενται σπουδὴν, ὥστε διασκεδάσαι τοὺς λόγους αὐτῶν, καίτοι γεγονότας ἐν κρίσει, τοῦτ' ἔστιν, οὐκ ἀτημελῶς, κεκριμένως δὲ μᾶλλον, καὶ ἐν σοφίᾳ τῇ ἄνωθεν, καὶ παρὰ Θεοῦ. Τοῦτο γὰρ, οἶμαι, διδάσκει προστιθεὶς, Οἱ δὲ εὐσεβεῖς συνετὰ ἐβουλεύσαντο, καὶ αὕτη ἡ βουλή μένει. Ἦρ- γησε μὲν γὰρ τῶν ἐν κόσμῳ σοφῶν ἡ εὐκομπος ἀθυ- ροστομία. Κεκράτηκε γὰρ τῶν εὐσεβῶν ἡ βουλή, τοῦτ' ἔστιν, ἡ μάθησις, ἧτοι τὸ κήρυγμα. Καὶ εὐσε- βεῖς εἶναι φαμέν τοὺς τὸν θεῖον καὶ εὐαγγελικὸν τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν ἱεουργοῦντας λόγον. 9Γυναῖκες πλούσιαι, ἀνάστητε, καὶ ἀκούσατε τῆς φωνῆς μου· θυγατέρες, ἐν ἐλπίδι ἀκούσατε τοὺς λόγους μου, Ἡμέρας ἑνιαυτοῦ μνεῖαν ποιή- σασθε ἐν ὀδύνῃ μετὰ ἐλπίδος.9 Ἔθος τῇ θείᾳ Γραφῇ, καὶ θεοπνεύστῳ γυναικῶν πρόσωπον περιτιθέσθαι πλειστάκις ἢ πόλεσιν, ἢ καὶ κώμαις, ἀλλὰ καὶ μητροπόλεως οὔσης μιᾶς, θυγατέ- ρας αὐτῆς τὰς ἐτέρας ἀποκαλεῖν, καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ περὶ τε τῆς Σιών ἧτοι τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ τῶν περιοικίδων φησὶν· "6"Ἦκουσε καὶ ἠψφράνθη Σιών, καὶ ἠγαλλιάσαντο αἱ θυγατέρες τῆς Ἰουδαίας·"6 ἀεὶ γὰρ πως περὶ μητέρα τὴν ἀπα- σῶν ἠγουμένην εἰσὶν αἱ μικραὶ τε καὶ ὑπ' αὐτῇ πόλεις. Εἰσκεκόμισται τοίνυν ἐν τούτοις ἡμῖν τὸ αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος πρόσωπον, ταῖς τῆς Ἰουδαίας πόλεσι συμβουλευθὸν καὶ λέγον· Γυναῖκες πλούσιαι, ἀνάστητε, καὶ ἀκούσατε τῆς φωνῆς μου. Προτρέπει μὲν οὖν εἰς τὸ ἐλέσθαι τιμᾶν τὸ εὐπειθὲς αὐτάς, καὶ τοὺς παρ' αὐτοῦ προσίεσθαι λόγους, δῆλον δὲ ὅτι τὸ σωτήριον καὶ εὐαγγελικὸν κήρυγμα· πλούσιαις δὲ 70.709 αὐτάς ἀποκαλεῖ νυνὶ μάλιστα χρησίμως, ἅτε δὴ καὶ πολυανδρούσας ἔτι, καὶ ἀμέτρητον ἐχούσας τὴν τῶν ἐνοικούντων πληθὺν, πλήν οὐκ εἰς μακρὰν ἐσομένης ἐρήμους καὶ πενιχροτάτας, τό γε ἦκον, εἰς τὸ μη- δένα τῶν ἐνοικούντων ἔχειν, εἰ μὴ τοῖς αὐτοῦ

θεσπί- σμασιν ὑπενεγκεῖν ἔλοιτο τὸν τῆς ἑαυτῶν διανοίας αὐχένα. Ὡ τοίνυν
 γυναῖκες, φησὶν, ὧ θυγατέρες, ἀκούσατε τοὺς λόγους μου ἐν ἐλπίδι, τοῦτ' ἔστιν,
 οὐκ ἀμισθὶ μᾶλλον, ἀλλ' ἐπ' ἐλπίδι λαμπρᾶ. Τί δὴ οὖν ἄρα τὸ προσταττόμενον;
 Μνεῖαν ποιήσασθε, φησὶν, ἡμερῶν ἐνιαυτοῦ καθ' ὃν ἐπέφανεν ὁ Χριστὸς, καὶ
 ἐνεκήρυξεν ἐναργῶς ταῖς ἀνά πᾶσαν τὴν Ἰου- δαίαν πόλεσι τε καὶ κώμαις. Ἐφη γὰρ
 αὐτὸς διὰ φωνῆς Ἡσαΐου· "Ἕνευμα Κυρίου ἐπ' ἐμὲ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέ με,
 εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, κηρῦσαι αἰχμαλώτοις ἄφεισι, καὶ τυφλοῖς
 ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους
 τὴν καρδίαν, καλέσαι ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτόν." Ἔξω ἀνάστητε τοίνυν, φησὶν, τοῦτ'
 ἔστι, διαγρηγορήσατε, καὶ ἐλπίδα καλὴν προσοικι- σάμεναι κατὰ νοῦν μνημονεύσατε
 τῶν ἡμερῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ καθ' ὃν, ὡς ἔφην, τὸ παρὰ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος
 Χριστοῦ γέγονε κήρυγμα. Ἐπιτάττει δὲ μὴ παρειμένως μήτε μὴν ἀμελῶς τοῦτο δρᾶν,
 ἀλλ' ὡς ἐν σπουδῇ καὶ μετὰ φροντίδος· κατορθοῦται γὰρ οὕτω τὰ ἀγαθὰ.
 9 Ἀνήλωται ὁ τρυγητὸς, πέπαυται ὁ σπόρος, οὐκέτι μὴ ἔλθῃ· ἔκστητε, λυπήθητε, αἱ
 πεποι- θυῖαι, ἐκδύσασθε, γυμναὶ γένεσθε, περιζώσασθε τὰς ὀσφύας, καὶ ἐπὶ τῶν
 μαστῶν κόπτεσθε. Ἐπὶ ἄγρου ἐπιθυμήματος, καὶ ἀμπέλου γενήματος, ἡ γῆ τοῦ λαοῦ
 μου ἄκανθα καὶ χόρτος ἀναβήσε- ται, καὶ ἐκ πάσης οἰκίας εὐφροσύνη ἀρθήσεται.
 Πόλις πλουσία, οἴκοι ἐγκαταλελειμμένοι, πλοῦτον πόλεως καὶ οἴκους ἐπιθυμητοὺς
 ἀφήσουσι. Καὶ ἔσονται αἱ κῶμαι σπήλαια ἕως τοῦ αἰῶνος, εὐφρο- σύνη ὄνων
 ἀγρίων, καὶ βοσκήματα ποιμένων.⁹ Ὅτι τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ οὐκ ἀζήμιον, μᾶλλον δὲ
 ἀπάσης αἰκίας καὶ συμφορᾶς ἔσται πρόξενον τὸ μὴ βούλεσθαι παρὰ Χριστοῦ
 προσέσθαι λόγον, δια- δείκνυσιν ἐν τούτοις. Ἐμελλον γὰρ αἱ κατὰ πᾶσαν τὴν
 Ἰουδαίαν καταδηωθήσεσθαι πόλεις, καταπιμ- πράσης ἀπάσας τῆς Ῥωμαίων χειρὸς,
 ὡς ὀραῖσθαι μὲν κενάνδρους αὐτάς, καταχερσωθῆναί τε καὶ τὰ ἐξαιρέτα τῶν
 χωρίων, οἴχεσθαι τε πρὸς φυγὴν τοὺς διαδράναι μόλις ἰσχύσαντας, οἴκου τε καὶ
 πλούτου διαπεσεῖν, καὶ θηρίων ἐνδιαίτημα τὴν πολυάνθρωπον ποτὲ γενέσθαι
 πόλιν ἢ κώμην. Εἰ δὲ δὴ τις βούλοιο καὶ πνευματικὴν ἐπὶ τοῖς προκειμένοις
 δέχεσθαι θεωρίαν, ἐκεῖνο συνήσει· Τρυγητὸν, ὡς γε οἶμαι, καὶ σπόρον ἀποκαλεῖ τῆς
 νοητῆς εὐκαρπίας τὴν δύναμιν, καθ' ἣν ἐσμέν εὐάρεστοι τῷ Θεῷ, οὐχ οἶον ἄκανθαν
 τὴν πολυειδῆ τίκτοντες ἀμαρτίαν, ἀλλ' ὡς πίων τε καὶ εὐκαρπος γῆ παρὰ Θεῷ
 τιμώμενοι. Ἀποπεπτώ- κασι τοίνυν τῆς νοητῆς εὐκαρπίας οἱ τάλανες Ἰου- δαῖοι· καὶ
 ὁ νοητὸς ἀμπελῶν ἀκανθοτόκος γέγονε γῆ. "Ἐπέμεινε γάρ, φησὶ, τοῦ ποιῆσαι
 σταφυλὴν, ἐποίησε δ' ἀκάνθας." Ἔρηται δὲ καὶ διὰ φωνῆς τοῦ προ- φήτου περὶ τοῦ
 Ἰσραὴλ, ὅτι ἀνεμοφθόρα ἔσπειραν, καὶ ἡ καταστροφή αὐτῶν ἐκδέξεται αὐτά.
 "Ἐδράγμα 70.712 οὐκ ἔχον ἰσχὺν τοῦ ποιῆσαι ἄλευρον" Ἔξω ἀνάλωται τοίνυν, φησὶν,
 ὁ τρυγητὸς, τοῦτ' ἔστιν, οὐκέτι χρη- ματιεῖς ἀμπελῶν. Οὐδὲν γὰρ σοι τῶν ὀρίμων.
 Πέ- παυται ὁ σπόρος, οὐκ ἔση καλλιτόκος γῆ καὶ καρπῶν ἡμέρων τροφή. Ταύτητοι
 καὶ λίαν εἰκότως ἔκστητε, τοῦτ' ἔστι, καταπλάγητε, καὶ θαυμάσατε. Λυπήθητε, αἱ
 πεποιθυῖαι. Αἱ γὰρ πάλαι μέγα φρονοῦσαι, φησὶν, ἐπὶ Θεῷ, ὅταν ἐρήμην τὴν ἑαυτῶν
 καρδίαν παντὸς ἀγαθοῦ καταθρήσητε, τότε δὴ τότε λυπήθητε. Ἐκ- δύσασθε, γυμναὶ
 γένεσθε, περιζώσασθε τὰς ὀσφύας, καὶ ἐπὶ τῶν μαστῶν κόπτεσθε. Ἀπὸ ἀγροῦ
 ἐπιθυμή- ματος καὶ ἀμπέλου γενήματος. Πρόφασίς ἐστὶ τοῦ θρήνου, φησὶ, τὸ
 ἀπολέσθαι, καὶ ἠφανίσθαι παντε- λῶς ἀγρὸν ἐπιθυμητὸν, καὶ ἀμπελῶνα
 τεθουμασμέ- νον. Σημαίνει δὲ διὰ τούτου τὸν Ἰσραὴλ. Καταλευ- καίνει δὲ καὶ ἕτερος
 αὐτὸ, καὶ φησιν, ὅτι Ἡ γῆ τοῦ λαοῦ μου ἄκανθα καὶ χόρτος ἀναβήσεται. Κατεχερ-
 σώθη γὰρ, ὡς ἔφην, ὁ Ἰσραὴλ. Ἀνῆκε γὰρ τὸν ἀμπε- λῶνα αὐτοῦ, καὶ ταῖς νεφέλαις
 ἐνετείλατο τοῦ μὴ βρέξαι εἰς αὐτὸν ὑετόν. Καὶ γέγονεν εὐφροσύνη ὄνων ἀγρίων,
 καὶ πονηρῶν ποιμένων βοσκήματα, τοῦτ' ἔστι, τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων. Οὕτω
 καὶ ὁ μακά- ριος Δαβὶδ ὡς περὶ ἀμπελῶνος τοῦ Ἰσραὴλ τοὺς λόγους περιποιούμενος

πρὸς τὸν τῶν ὄλων Σωτῆρα Θεόν· "Ὁ Ἄμπελον, φησὶν, ἐξ Αἰγύπτου μετήρας, ἐξέβαλες ἔθνη, καὶ κατεφύτευσας αὐτήν." Ἔπειτα προσεπάγει λέγων· "Ἴνα τί καθεῖλες τὸν φραγμὸν αὐτῆς, καὶ τρυγῶσιν αὐτήν ἅπαντες οἱ παραπορευόμενοι τὴν ὁδόν; Ἐλυμήνατο αὐτήν ὡς ἐκ δρυμοῦ, καὶ μονιὸς ἄγριος κατενεμήσατο αὐτήν. Ὅνπερ γὰρ τρόπον τὰ τῶν χωρίων κεχερσωμένα παραρρίπτοῦσιν οἱ κεκτημένοι, καὶ λόγος αὐτοῖς οὐδεὶς, κἂν εἰ πᾶν αὐτοῖς ἐπιφέροιο βλάβος· οὕτω καὶ ὁ φιλάρετος ἡμῶν Θεὸς ἀνίησι ψυχὴν, καὶ φειδοῦς ἀπάσης ἀποφαίνει γυμνήν, εἰ καρπῶν ἐρήμη γένοιτο τῶν εἰς ἀγαθουργίαν. 9 Ἔως ἂν ἐπέλθῃ ἐφ' ὑμᾶς Πνεῦμα ἀφ' ὑψηλοῦ. Καὶ ἔσται ἔρημος ὁ Χερμελ, καὶ ὁ Χερμελ εἰς δρυμὸν λογισθήσεται. Καὶ ἀναπαύσεται ἐν τῇ ἐρήμῳ κριμα, καὶ δικαιοσύνη ἐν Καρμήλῳ κατοικήσει. Καὶ ἔσται τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης, εἰρήνη, καὶ κρατήσῃ ἡ δικαιοσύνη ἀνάπαυσιν, καὶ πεποιθότες ἔσονται ἕως τοῦ αἰῶνος· καὶ κατοικήσῃ ὁ λαὸς αὐτοῦ ἐν πόλει εἰρήνης, καὶ ἐνοικήσῃ πεποιθῶς, καὶ ἀναπαύσεται μετὰ πλοῦτου. 9 Ἐναργῆ καθίστησι καὶ τὸν χρόνον, καθ' ὃν τῆς νοητῆς εὐκαρπίας ἔρημον ἔσται τὸ ἐξ Ἰσραὴλ ἀπειθήσαν γένος. Μεθίστησι γὰρ τὸν λόγον ἐπὶ γε, φημί, τοὺς ταῖς εὐπειθείαις τετιμηκότας τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ κεκαθαμένους μὲν διὰ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως, γεγονότας δὲ καὶ ἐν μεθέξει τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἔσται γὰρ, φησὶ, τὰ προηγγελμένα, καταχερσωθήσεται δὲ διὰ τὸ ἐξήνιον ὁ Ἰσραὴλ, ἕως ἂν ἐπέλθῃ ἐφ' ὑμᾶς Πνεῦμα ἀφ' ὑψηλοῦ. Ὡς γὰρ ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἀνέγνωμεν· "Ὁσαν πάντες συνηγμένοι ἐπὶ τὸ αὐτὸ, περὶ τὰς ἡμέρας τῆς ἁγίας Πεντηκοστῆς. Καὶ ἰδοὺ ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἤχος ὡσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας, καὶ ἐπλήρωσε τὸν οἶκον οὗ ἦσαν συνηγμένοι· 70.713 καὶ ὠφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι, ὡσεὶ πυρὸς, καὶ ἐκάθησαν ἐφ' ἕνα ἕκαστον αὐτῶν, καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις, καθὼς τὸ Πνεῦμα ἐδίδου ἀποφθέγγεσθαι αὐτοῖς." Ὁταν τοίνυν, φησὶν, ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς τοὺς πιστεύοντας τὸ ἄνωθέν τε καὶ ἐξ ὕψους Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, τότε καὶ ἔρημος ἔσται ὁ Χερμελ. Τὸ δὲ Χερμελ ἦτοι ὁ Κάρμηλος ὄρος ἐστὶ παμμέγεθες ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, καὶ ὕλη δατσαεσία κατάκομον. Παρειακάζει τοίνυν αὐτήν τε τὴν Ἰερουσαλήμ, καὶ ἅπασαν δὲ τὴν περὶ οἰκίδα χώραν τῷ Χερμελ, ἅτε δὴ καὶ ἀναρίθμητον ἔχουσιν τὴν τῶν ἐνοικούντων πληθύν. Ἄλλ' ἔσται, φησὶν, ἔρημος καὶ λογισθήσεται εἰς δρυμὸν. Δρυμὸν δὲ φησὶ τὴν ἀγρίαν ὕλην, ἧς ἡ χρεία πρὸς καῦσιν. Ἐκκόπεται γὰρ τὰ ἀνήμερα τῶν ξύλων, καὶ φλογὸς εἰσιτροφή. Ἐκκοπέντος δὲ τοῦ Χερμελ, καταλογισθέντος δὲ καὶ εἰς ἀγρίαν ὕλην, ἀναπαύσεται ἐν τῇ ἐρήμῳ κριμα. Ἐρημον δὲ φησὶν αἰνιγματωδῶς τὴν τῶν ἐθνῶν χώραν, ἧς καὶ ἐτέρωθι διαμέμνηται λέγων αὐτὸς ὁ προφήτης Ἡσαΐας· "Ἐφράνθητι, ἔρημος ἡ διψῶσα. Ἀγαλλιάσθω ἔρημος, καὶ ἀνθείτω ὡς κρίνον." Ἐρήμῳ δὲ παρειακάζεται διὰ τοι τὸ ἄκαρπον καὶ οἶον ἐψιλωμένον, καὶ ἀνεστηκὸς ἐν αὐτῇ εἶναι παντελῶς οὐδέν. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο πεπλούτηκε. Πέφηνε καὶ εὐδενδροτάτη πνευματικῶς, ὅτι κατώκησεν ἐν αὐτῇ Χριστός. Καὶ γοῦν ἔφη διὰ φωνῆς πάλιν τοῦ προφήτου Ἡσαΐου· "Ὁ καὶ ποιήσω ἐν τῇ ἐρήμῳ ὕδωρ, ποταμοὺς θήσω, εἰς τὴν ἄνυδρον γῆν, κέδρον, καὶ πύξον, καὶ μυρσίνην, καὶ κυπάρισσον, καὶ λεύκη." Ἐπειδὴ γὰρ διὰ τούτων, αἱ διὰ πίστεως τῆς εἰς αὐτὸν εὐδοκιμοῦσαι ψυχαὶ, καὶ ἐς ὕψος ἡρμέναι τὸ ἐκ διαφοροῦ καὶ πολυειδοῦς ἀρετῆς. Ἀναπαύσεται τοίνυν, φησὶν, ἐν τῇ ἐρήμῳ κριμα, καὶ δικαιοσύνη ἐν τῷ Καρμήλῳ κατοικήσει, ἀντὶ τοῦ, ἀγαθὸν ἐμπολιτεύσεται τῇ τε ἐρήμῳ καὶ τῷ Καρμήλῳ. Ὁ δὲ Χερμελ καὶ ὁ Κάρμηλος, οὐχ ἕτερόν τι, καὶ ἕτερόν ἐστιν, ἀλλ' ἐν ὄρος τὸ δι' ἀμφοῖν σημαίνεται. Πῶς οὖν ἄρα καὶ ἔρημον ἔσται καὶ εἰς δρυμὸν λογισθήσεται, καὶ ἐν αὐτῷ κατοικήσει δικαιοσύνη; Φαμέν ὅτι οὐκ εἰς ἅπαν ἐκπέπτωκε τῆς πρὸς Θεὸν οἰκειότητος ὁ Ἰσραὴλ, σέσωσται δὲ τὸ κατάλειμμα, καὶ συναγελάζονται τοῖς ἐξ ἐθνῶν οἱ ἐξ αὐτῶν πιστεύσαντες. Καὶ κατώκηκεν ὁ Χριστὸς ἐν τούτοις τε κάκείοις, ὅς ἐστι δικαιοσύνη

καὶ κρίμα. Δεδικαιώμεθα γὰρ ἐν αὐτῷ, δικαίω τε δὲ καὶ ὀρθῶ κρίματι καταργηθείσης τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἀνηρη- μένου τοῦ Σατανᾶ. Τί οὖν ἐν ἐρήμῳ ἐργάζεται κατοικήσας ὁ Χριστὸς, ὅς ἐστι δικαιοσύνη, διατρανοῖ λέγων· Καὶ ἔσται τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης, εἰρήνη. "Ἐλθὼν γὰρ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς,"⁶ ὡς ὁ Παῦλος φησιν, "εὐηγγελίσαστο εἰρήνην τοῖς μακρὰν, καὶ εἰρήνην τοῖς ἐγγύς,"⁶ τοῦτ' ἔστιν, "Ἐλλησί τε καὶ Ἰουδαίοις· ἐκράτυνε δὲ παρ' ἡμῖν ἡ δικαιοσύνη τὴν ἀνάπαυσιν. Εἰρηνεύσαντες γὰρ πρὸς Θεὸν, καὶ καταλύσαντες τὴν ἔχθραν ἐν πόλεσιν ἔσμεν ἀναπαύ- σεως, καὶ τῆς εἰς αἰῶνας τρυφῆς. Καὶ γεγονάμεν ἐν 70.716 αὐτῷ πεποιθότες ἕως τοῦ αἰῶνος, καὶ κατωκίκαμεν ἐν πόλει τῆς εἰρήνης, τοῦτ' ἔστιν, Ἐκκλησίᾳ Θεοῦ ζώντος. Ἐν αὐτῇ γὰρ κατοικεῖ Χριστὸς, ὅς ἐστιν εἰρήνη, καὶ ἀναπεπαύμεθα μετὰ τοῦ πλούτου. Οἱ γὰρ πάλαι παντὸς ἀγαθοῦ πράγματος, καὶ ἀρετῆς ἀπάσης ἐν ἐνδείᾳ καθεστηκότες, οἱ ἄθεοι κατὰ τὸν κόσμον, καὶ ἐλπίδα μὴ ἔχοντες, πλούσιοι διὰ Χριστὸν ἐσμέν τε ἤδη, καὶ ἔτι μειζόνως ἐσόμεθα, τῶν ἄνωθεν καὶ παρὰ Θεοῦ χαρισμάτων ἀμφιλαφεστάτην λαχόν- τες τὴν ἐπίδοσιν. Ἡ δὲ χάλαζα ἐὰν καταβῆ, οὐκ ἐφ' ὑμᾶς ἴξει. Καὶ ἔσονται οἱ ἐνοικοῦντες ἐν τοῖς δρυμοῖς πεποι- θότες ὡς οἱ ἐν τῇ πεδινῇ.⁹ Δεδυσεβηκότων Ἰουδαίων εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ τό γε ἦκον εἰς ἀνοσιότητα λογι- σμῶν καὶ ἐγχειρημάτων δύναμιν ἀπεκτονότων αὐτὸν, μονονουχί ραγδαιοτάτη χάλαζα, τοῦτ' ἔστι, τὰ ἐκ θείας ὀργῆς, κατὰ πάσης ἠνέχθη τῆς χώρας. Δέδοται γὰρ εἰς ἐρήμωσιν, ἥλω, καὶ πεπόρηται, καὶ διεσπά- ρησαν εἰς πάντα ἄνεμον κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. Ὅταν τοίνυν ἡ χάλαζα κατενεχθῆ, φησὶ, τοῦτ' ἔστι, τὰ ἐκ θείας ὀργῆς, οὐκ ἐφ' ὑμᾶς ἴξει τοὺς πιστεύσαντας, καὶ τοὺς κατοικοῦντας ἐν πόλει εἰρή- νης, οὔτε μὴν τὰ γενήματα τῆς δικαιοσύνης ἡμῶν καταφθερεῖ, οὔτε τοῖς ἀγαθοῖς ἡμῶν διαλυμανεῖται πόνοις, ἐν ἴσῃ δὲ τάξει πεποιθότες ἔσονται τοῖς κατοικοῦσιν ἐν τοῖς δρυμοῖς καὶ οἱ ἐν τῇ πεδινῇ· καὶ τί δὴ τοῦτό ἐστιν; Ἡ μὲν γὰρ δασέσι ξύλοις κα- τάκοσμος γῆ τραχεῖά πῶς ἐστι καὶ οὐκ εὐήροτος. Ἡ δὲ γε ὑπτία καὶ ὀμαλὴ τοῖς γηπονεῖν εἰωθόσιν, ἐπιτη- δεῖα πρὸς τὴν ἐδωδίμων σπερμάτων γενέσιν. Θεοῦ τοιγαροῦν κατανεύοντος ἔσται τὰ πάντα ἐν εὐκαρ- πίαις, καὶ σπερμάτων ἡμέρων τροφὸς ἡ πάλαι τρα- χεῖα δειχθήσεται γῆ. Καρποφορεῖ γὰρ τὰ πάντα διὰ Χριστὸν, νοητῶς δὲ δηλονότι καὶ πνευματικῶς. Καὶ σπεῖρει μὲν ἐπ' ἀκάνθαις οὐδεῖς. Νεώσαντες δὲ νεώματι κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν, σπεῖρωμεν εἰς δικαιοσύνην, ζῶντες μὲν οὐκ ἔτι κατὰ σάρκα καὶ φιληδόνως, πολιτευόμενοι δὲ μᾶλλον εὐαγγελικῶς. Ἡ Μακάριοι οἱ σπεύροντες ἐπὶ πᾶν ὕδωρ, οὗ βοῦς καὶ ὄνος πατεῖ.⁹ Παρενηνεγμένου τοῦ λόγου πρὸς τὰ ἐκ τῆς γηπο- νίας ἔργα, καὶ τὰς ἐν ἀγροῖς εὐκαρπίας, ἐπιμένει τῇ μεταφορᾷ, καὶ μακαρίους ὀνομάζει τοὺς σπεύροντας ἐφ' ὕδωρ, οὗ βοῦς, καὶ ὄνος πατεῖ. "Ὑδωρ μὲν γὰρ ἡ θεόπνευστος Γραφή, τὸν θεῖον ἡμῖν καὶ οὐράνιον ὀνομάζει λόγον, καὶ τὸν τῶν ἁγίων μυσταγωγόν. Λαλοῦσι γὰρ ἐν Πνεύματι καὶ αὐτοί. Καὶ πιστώσεται λέγων αὐτὸς ὁ Σωτὴρ· "Ἐοὐχ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν."⁶ Ἐπειδὴ γὰρ ἐστι ζωοποιὸς ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος, ὕδατι ταύτη τοι καὶ μάλα εἰκότως παρεικάζεται. Ζωοποιὸν γὰρ τὸ ὕδωρ, καὶ ἀπάσης πρόξενον εὐκαρπίας. Τῶν τοιούτων οὖν ὑδάτων τὴν νοητὴν ἔχοντες χορηγίαν γεωργεῖν εἰθίσμεθα τὰ εἰς ἀρετὴν. Καὶ τοῖς κατ' εὐσέβειαν πόνοις ἐνιδροῦν σπουδάζομεν, ἐν τούτοις τοῖς ὕδασι βοῦς καὶ ὄνος πατεῖ· τοῦτ' ἔστιν, ὅ τε ἐξ Ἰουδαίων λαός, καὶ μὲν τοι καὶ ἐξ ἔθνῶν. Δεδικαίωκε γὰρ ὁ Θεὸς περιτομὴν ἐκ πίστεως, καὶ ἀκροβυστίαν διὰ τῆς πίστεως. Καὶ ὡς ὁ Παῦλος φησὶ· "⁶Τὸ μεσό- 70.717 τοῖχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, καὶ τὸν ἐν δόγμασιν ἐντολῶν καταργήσας νόμον, ἔκτισε τοὺς δύο εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον, ποιῶν εἰρήνην. Καὶ ἀποκατήλλαξε τῷ Θεῷ ζυγὸν ἐπιθείς ἀμφοτέροις ἓνα, καὶ συνάψας εἰς ὁμοψυχίαν, διὰ πίστεως καὶ ἀγάπης καὶ ἀγια- σμοῦ."⁶ Καὶ βοῖ μὲν παρεικάζει τὸ ἐξ Ἰουδαίων

ἔθνος· καθαρὸν γὰρ ζῶν κατὰ τὸν νόμον ὁ βοῦς· ἀνεκομί- ζετο δὲ καὶ εἰς ὁμίην εὐωδίας τῷ Θεῷ. Ὁ γε μὴν ὄνος ἀκάθαρτος. Καὶ γοῦν τὰ πρωτότοκα προστεταχῶς τῶν κτηνῶν προσκομίζεσθαι τῷ Θεῷ· "Ἅγιάσεις γάρ μοι, φησὶ, πᾶν πρωτότοκον διανοίγον μήτραν"6 ὄνου ἀλλάξεις προβάτω."6 πλὴν εἰ καὶ ἀκάθαρτος ἦν διὰ τὸ πεπλανῆσθαι τυχὸν ὁ ἐξ ἔθνων λαὸς, ἀλλ' οὖν ἡγιασθη διὰ πίστεως. Ἐν Χριστῷ γὰρ δεδικαίωται, ἀπενίψατο τῶν ἀρχαίων αἰτιαμάτων τοὺς ῥύπους διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, καὶ ἀναμίξ, ὡς ἔφην, τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, τοῖς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ὑπενήνεκται ζυγοῖς. 9 Οὐαὶ τοῖς ταλαιπωροῦσιν ὑμᾶς· ὑμᾶς δὲ οὐδεὶς ποιεῖται ταλαιπώρους, καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς οὐκ ἀθετεῖ. Ἀλώσονται οἱ ἀθετοῦντες, καὶ παραδοθήσονται, καὶ ὡς σῆς ἐπὶ ἱματίου, οὕτως ἠττηθή- σονται.⁹ Μακαρίους ὀνομάζει τοὺς σπείροντας ἐπὶ πᾶν ὕδωρ, οὗ βοῦς καὶ ὄνος πατεῖ. Ἐλέγομεν δὲ σημαί- νεσθαι διὰ τούτων τοὺς τε ἐξ Ἰουδαίων, καὶ μέντοι τοὺς ἐξ ἔθνων διὰ τῆς πίστεως κεκλημένους εἰς ἐπί- γνωσιν τοῦ Χριστοῦ. Ἄλλ' ἦν εἰκὸς διαλογίζεσθαι τινὰς, καὶ μὴν καὶ φράσαι· Εἶτα πῶς οἱ τοιοῖδε μα- κάριοι διωκόντων αὐτοὺς τῶν φρονούντων τὰ ἐν κόσμῳ, καὶ ἀφορήτοις μὲν περιστάσεσι περιβαλόντων ἀεὶ, κατακομιζόντων δὲ καὶ εἰς αὐτὸ τὸ τεθνάναι πολλάκις; Ἀνανήφει τοίνυν ὁ λόγος εἰς παράκλησιν τῶν πεπιστευκότων καὶ φησιν· Οὐαὶ τοῖς ταλαιπω- ροῦσιν ὑμᾶς, ὑμᾶς δὲ οὐδεὶς ποιεῖ ταλαιπώρους. Τὸ μὲν γὰρ παθεῖν διὰ Χριστὸν τοῖς ἁγίοις εὐκλεές, τοῖς γε μὴν ἐπιφέρουσι τοὺς διωγμοὺς, ὀλέθρου τὸ χρεῖμα πρόξενον. Ἐαυτοὺς οὖν ἄρα ταλαιπώρους ἀποφαί- νουσι, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον τοὺς πεπονθότας, εἴπερ οἱ συμπάσχοντες συμβασιλεύσουσι τῷ Χριστῷ. Ἀλλὰ κἂν εἴ τις ὑμᾶς ἀθετήσειε, φησὶν, ἑαυτὸν καὶ οὗτος ἀθετεῖ. Ἀλώσονται γὰρ οἱ τοῦτο δρᾶν εἰωθότες, τοῦτ' ἔστιν, οὐ διαφεύζονται τὰ ἐκ τῆς θείας ὀργῆς· ἔσονται δὲ ταῖς ἐπενεχθησομέναις αὐτοῖς δίκαις οἰονεὶ πρὸς κατάβρωσιν, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἱμάτιον ὑπὸ σητός. Οὐκοῦν ὁ μὲν πόνος τοῖς ἁγίοις, ὡς ἔφην, τῶν εἰς αἰῶνα πρόξενος ἀγαθῶν. Τό γε μὴν ἐλέσθαι κακοῦν τοὺς ἀνακειμένους τῷ Θεῷ, τοῖς τοῦτο πράττουσιν οὐκ ἀζήμιον. Μᾶλλον δὲ τῆς ἀπασῶν ἐσχάτης πρόφασις ἔσται δίκης. 9 Κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς, ἐπὶ σοὶ γὰρ πεποίθαμεν. Ἐγενήθη τὸ σπέρμα τῶν ἀπειθούντων εἰς ἀπ- ὴλειαν. Ἡ δὲ σωτηρία ἡμῶν ἐν καιρῷ θλίψεως.⁹ Θεοῦ τοῖς ἁγίοις προσπεφωνηκότος· Οὐαὶ τοῖς ταλαιπωροῦσιν ὑμᾶς· ὑμᾶς δὲ οὐδεὶς ποιεῖ ταλαιπώ- ρους· ἐκ πολλῆς ἄγαν περιχαρείας αὐτοὶ μονονουχί, καὶ ἀνασκιρτῶντές φασιν· ὅτι τῶν ἀπειθεῖν ἐλομένων ἀνόνητος ἔσται πᾶς πόνος, καὶ ὅτι πολλὴν νοσοῦντες τὴν ἀκαρπίαν βαδιοῦνται πρὸς ὄλεθρον, σωτηρίας δὲ 70.720 τῆς δοθησομένης αὐτοῖς ἔσται που πάντως κατὰ και- ροὺς ἢ ἀνάδειξις. Πᾶσα γὰρ δύναμις αὐτῶν ἐν Χριστῷ. Κἂν εἰ δοκοῖεν ὄλως ἀσθενῆσαί ποτε κατὰ γέ φημι τὸ διώκεσθαι παρ' ἐχθρῶν, ἀλλ' οὖν τότε δὴ μάλιστα τῆς εἰς αὐτοὺς ἡμερότητος, καὶ τῆς ἄνω- θεν ἐπικουρίας ἐμφανίζει τὸ μέγεθος ὁ σώζειν εἰδώς. Οὐκοῦν ἐν καιρῷ θλίψεως ἢ σωτηρία τοῖς ἁγίοις μάλιστα μυσταγωγοῖς. Καὶ τοῦτο δείξει γράφων ὁ πάνσοφος Παῦλος· "Ὅταν γὰρ ἀσθενῶ, τότε δυνα- τός εἰμι."6 Καὶ μὴν καὶ πρὸς αὐτὸν ὁ τῶν ὄλων Σω- τήρ· "Ἄρκεϊ σοι ἡ χάρις μου. Ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται."6 9 Διὰ φωνὴν τοῦ φόβου σου ἐξέστησαν λαοί. Ἀπὸ τοῦ φόβου σου καὶ ἀπὸ τῆς ὑψώσεώς σου διεσπάρησαν εἰς τὰ ἔθνη· Νῦν δὲ συναχθήσεται τὰ σκύλα ὑμῶν μικροῦ καὶ μεγάλου. Ὅν τρόπον ἑάν τις συνάγη ἀκρίδας, οὕτως ἐμπαίζουσιν ὑμῖν.⁹ Ὅτι πάντη τε καὶ πάντως ἀπειθεῖν ἐλομένοις τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν οὐ προσιεμέ- νοις τὰ πάντων αἰσχίστα παθεῖν συμβήσεται· καὶ οὐ- τως μὲν ὁ διὰ Μωσέως παρακεκράγει νόμος, οὐδὲν δὲ ἦττον καὶ οἱ διὰ τῶν ἁγίων προφητῶν ἐμφανίζουσι λόγοι. Καὶ μὴν καὶ αὐτὸς ἔφη Χριστός· "Ὅταν ἴδητε κυκλουμένην ὑπὸ στρατοπέδων τὴν Ἰερουσαλήμ, τότε ἐρεῖτε τοῖς ὄρεσι· Καλύψατε ἡμᾶς, καὶ τοῖς βουνοῖς· Πέσατε ἐφ' ἡμᾶς."6 Διὰ τὴν φωνὴν τοίνυν, φησὶ, τοῦ φόβου σου, τοῦτ' ἔστι, τὴν καταπτοοῦσαν εἰς φόβον,

ἐξέστησαν λαοὶ, τὸ δὲ, ἐξέστησαν, ἀντὶ τοῦ, κατεπλά- γησαν, φησί. Πεπόνθασι δὲ τὴν κατάπληξιν. Τίνα τρόπον; Ἀπό γε, οἶμαι, τοῦ μεγέθους τῆς συμφορᾶς. Τὰ γὰρ ἀφόρητα τῶν κακῶν, ἕξω τίθησι φρενός, καὶ οἷον ἀσύνετον ἀποφαίνει τὸν πεπονθότα. Εἰ δὲ δὴ τις ἔλοιτο τὸ, ἐξέστησαν, καὶ καθ' ἕτερον τρόπον χρῆναι νοεῖν, κατασημῆναι ἂν ἢ φωνῇ, ἀντὶ τοῦ, ἕξω τῆς ἐνεγκούσης γεγόνασιν. Οὕτω δὲ διεσπάρησαν εἰς πάντα τὰ ἔθνη. Καὶ μέχρι μὲν τούτων ἢ τῶν ἀγίων προφητῶν φωνῇ, τὸ δὲ γε τοῦ Θεοῦ πρόσωπον εἰσφέ- ρεται παραχρῆμα λέγον αὐτοῖς, δηλονότι τοῖς ἐκπε- πληγμένοις καὶ διεσπαρμένοις, ὅτι Νῦν συναχθήσε- ται τὰ σκῦλα ὑμῶν, μικροῦ καὶ μεγάλου. Οὐ γὰρ εἰς μακρὰν, φησί, παραδοθήσεσθε τοῖς ἐχθροῖς, οὐδὲ εἰς ὑπερθέσεις βαδιεῖται τὸ ἀπειλούμενον. Ἄλλ' αὐτίκα δὴ μᾶλλον πορθηθήσεσθε μικρός τε καὶ μέγας. Οὕτω τε ὑμᾶς οἱ καταδηοῦντες συλλέξουσιν, ὡς ἂν εἰ καὶ τις τῶν ἐν ἀγροῖς τὴν τῶν ἀκρίδων συναγείραι πληθὺν, οὐ σὺν πόνῳ τὸ χρῆμα πληρῶν, ἀπονητὶ δὲ μᾶλλον, καὶ οἷον ὡς ἐν ἀθύρματι. Φαίη δ' ἂν τις αὐτὸ δὴ τουτὶ πεπονθέναι τὸν Ἰσραὴλ, καὶ πνευ- ματικῶς παραδοθέντα τῷ Σατανᾶ, καὶ τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασι, καθάπερ τισὶ πολεμίοις εἰς δι- αρπαγὴν, καὶ εἰς γε τὸ δεῖν ἀκρίδων δίκην ἐμπαίζεσθαι. 9 Ἁγιος ὁ Θεὸς ὁ κατοικῶν ἐν ὑψηλοῖς. Ἐν-επλήσθη Σιών κρίσεως καὶ δικαιοσύνης. Ἐν νό- μῳ παραδοθήσονται, ἐν θησαυροῖς ἢ σωτηρία ἡμῶν, ἐκεῖ σοφία, καὶ ἐπιστήμη, καὶ εὐσέβεια πρὸς τὸν Κύριον· οὗτοί εἰσι θησαυροὶ δικαιοσύ- νης.⁹ 70.721 Ἄναφωνοῦσι πάλιν οἱ ἅγιοι, καὶ ταῖς καθηκούσαις δοξολογίαις καταγεραίρειν ἐπείγονται τὸν τῶν ὅλων Σωτῆρα Θεὸν τὸν κατοικοῦντα ἐν ὑψηλοῖς, ἢ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δηλονότι, ἢ καὶ ἐν κτίσμασι λογικῶν ὧν ἂν εἴη τὸ ὕφος, ὡς ἐν νοητῷ μεγέθει τῆς πολυειδοῦς ἀρετῆς. Δοξολογοῦσι τοίνυν τὸν Θεὸν κατατεθηπότες τὴν Σιών, τοῦτ' ἔστι, τὴν Ἐκκλησίαν Χριστοῦ, κρί- σεως καὶ δικαιοσύνης ὀρώντες ἐμπεπλησμένην. Ἡ μὲν γὰρ ἐπίγειος Ἱερουσαλήμ τῆς οὕτω λαμπρᾶς ἀπολείπεται δόξης. Προσῆκατο γὰρ οὐδαμῶς τὴν παρὰ Θεοῦ καὶ Πατρὸς δικαιοσύνην, τοῦτ' ἔστι, Χρι- στόν. Ἡ δὲ γε ἐξ ἔθνῶν Ἐκκλησία, ἢ νοητὴ καὶ ἀληθεστέρα Σιών μεστὴ γέγονε κρίσεως καὶ δικαιο- σύνης· ἢ δὲ κρίσις ἐν τούτοις, τὴν δικαιοκρίσιαν τὴν ἐφ' ἐκάστῳ πράγματι δηλοῖ. Ζῆν γὰρ ἔθος τοῖς ἁγίοις λογικῶς, καὶ ἐννόμως, καὶ κατευφραίνεσθαι ὑπὸ τῶν εὐαγγελικῶν θεσπισμάτων. Εἶτα θαυμάζουσι τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ, ὡς νόμον μὲν ἔχοντας, καίτοι δο- θέντα παρὰ Θεοῦ πρὸς ἐπικουρίαν, ἀπολωλότας δὲ δι' αὐτοῦ. Ὡς γὰρ ὁ μακάριος γράφει Παῦλος, "Ἐθεοῦν-τες τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην, καὶ τὴν ἰδίαν ζητοῦν- τες στήσαι, τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν. Τέλος γὰρ νόμου Χριστὸς εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι."⁶ Ὁ μὲν γὰρ νόμος ἦν ἐν σκιαῖς μέχρι καιροῦ διορθώσεως κείμενος. Ἀναλάμψαντος δὲ τοῦ νέου κηρύγματος, καὶ τῆς ἀληθείας εἰσκεκομισμένης, ἐχρῆν δὴ πᾶσι πάντως ἀργῆσαι τοὺς τύπους, καὶ ἀπρακτῆσαι τὴν σκιάν, ἀλλ' ὁ φιλόνεικος Ἰσραὴλ, καίτοι τῷ νόμῳ συναγορεύειν ἐθέλων, ἐνιστάμενός τε ταῖς Μωσέως ἐντολαῖς, εὐσεβεῖν τε διὰ τούτου νομί- ζων, παραδέδοται τοῖς ἐχθροῖς. Οὐ γὰρ ἔδει ταῖς οὕτω μακρᾶς ἀπειθείαις ἀτιμάζειν τὴν ἀλήθειαν. Οὐκοῦν ἐν νόμῳ παραδοθήσονται. Ἡμῖν δὲ τοῖς ἐξ ἔθνῶν πι- στεύουσι καὶ ὁ πάλαι δι' ἀγγέλων λαληθεὶς νόμος μεσολαβοῦντος Μωσέως θησαυρὸς ἠυρέθη σωτηρίας. Ἐκεῖ γὰρ, τοῦτ' ἔστιν, ἐν αὐτῷ σοφία τέ ἐστι καὶ ἐπιστήμη, καὶ εὐσέβεια πρὸς τὸν Κύριον. Διακέκραγε γὰρ ὁ Μωσέως νόμος τὸ τοῦ Χριστοῦ μυστήριον, καὶ τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας τὴν δύναμιν ὡς ἐν σκιαῖς εὐρήσομεν, ἰσχνὸν ἐνιέντες τοῖς γεγραμμένοις τὸν νοῦν. Καὶ γοῦν ἔφασκεν ὁ Σωτὴρ τοῖς Ἰουδαίων δή- μοις; "Ἐἰ πιστεύετε Μωσῆ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί, περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν."⁶ Οὐκοῦν θησαυρὸς δικαιοσύνης ὁ νόμος τοῖς οὐ προσέχουσι τῇ σκιᾷ, διακύπτουσι δὲ μᾶλλον αὐτὴν, καὶ τὸ τῆς ἀληθείας κάλλος πολυπραγμονεῖν σπουδάζουσι. 9 Ἴδου δὲ ἐν τῷ φόβῳ ὑμῶν αὐτοὶ φοβηθή- σονται· οὐς ἐφοβεῖσθε φοβηθήσονται ἀφ' ὑμῶν·

ἄγγελοι ἀποσταλήσονται ἀξιούντες εἰρήνην, πι- κρῶς κλαίοντες, παρακαλοῦντες εἰρήνην. Ἐρη- μωθήσονται γὰρ αἱ τούτων ὁδοί, πέπαυται ὁ φόβος τῶν ἔθνων, καὶ ἡ πρὸς τούτους δια- θήκη αἴρεται, καὶ οὐ μὴ λογισθήσεσθε αὐτούς ἀνθρώπους.⁹ Πάλιν ἡμῖν ἐν τούτοις ὁ τῶν δυνάμεων Κύριος παραθαρσύνων ὁράται τοὺς ἀγίους μυσταγωγούς· καὶ φόβου παντὸς ἀπαλλάττων, καὶ τῶν ἐσομένων αὐτοῖς ἀγαθῶν προαναφαίνων τὸ πλάτος. Ἐδίωκον μὲν γὰρ τοὺς ἀγίους ἀποστόλους οἱ τάλανες Ἰουδαῖοι· 70.724 τοῦτο μὲν καλοῦντες ἐν συνεδρίῳ, τοῦτο δὲ καὶ ῥάβδοις καταπαίοντες, καὶ γραφὴν αὐτοῖς καὶ εἰς ἐγκλήματος δύναμιν καταλογιζόμενοι τὴν εἰς Χρι- στὸν εὐσέβειαν, καὶ τὴν ἐπὶ τῷ θείῳ κηρύγματι σπουδὴν τε καὶ προθυμίαν. Ἐφασκον γὰρ, ὅτι "Ἐπαρ- αγγελία παρηγγείλαμεν ὑμῖν μηδενὶ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ. Καὶ ἰδοὺ πεπληρώκατε τὴν Ἱερουσα- λὴμ τῆς διδαχῆς ὑμῶν."⁶ Καὶ αὐτούς δὲ τοὺς ἀγίους ἀποστόλους εὐρήσομεν δεδιότας μὲν τῶν Ἰουδαίων τὴν ἔφοδον, προσπίπτοντας δὲ τῷ παναγίῳ Θεῷ, καὶ λέγοντας· "Ἐκείνῳ, Κύριε, ἔπιθε τὴν ἀπειλὴν αὐ- τῶν, καὶ δὸς τοῖς δούλοις σου μετὰ παρρησίας λαλεῖν τὸν λόγον σου."⁶ Ἰδοὺ τοίνυν, φησὶν, αὐτοὶ μᾶλλον ὑμᾶς, καὶ οὐχ ὑμεῖς αὐτούς φοβηθήσεσθε· οὐς ἐφοβεῖ- σθε φοβηθήσονται ἀφ' ὑμῶν. Ἀποστελοῦσι δὲ κατὰ καιρὸν καὶ ἀγγέλους αἰτοῦντες εἰρήνην, καὶ πικρῶς κλαίοντες. Ἐρημωθήσονται γὰρ αἱ τούτων ὁδοί, τοῦτ' ἔστιν, οὐκ εὐδοθήσονται θεομαχεῖν ἡρημένοι, καὶ δεσποτικοῖς νεύμασιν ἀντεξάγοντες. Πάλαι μὲν γὰρ ὁ Ἰσραήλ, ἐν ἀρχαῖς ὄντος φημὶ τοῦ θείου κηρύ- γματος, ἀφόρητος ἦν τοῖς ἀγίοις μυσταγωγοῖς. Ἐπεὶ δὲ ἡ τῶν πιστευσάντων πληθὺς ἀριθμοῦ γέγονε κρείσσω, ἐν ἀπάσῃ πόλει τε καὶ χώρᾳ νενίκηται λοιπὸν ἡ ἐκείνων ἀπόνοια, καὶ εἰσὶν ὑπὸ πόδας τῶν πεπιστευκότων ἡττημένοι τε καὶ κλαίοντες, καὶ ἀπο- χρήσειν ἐν αὐτοῖς εἰς εὐθυμίαν ἠγούμενοι τὸ κἂν γοῦν εἰρήνης ἀξιούσθαι τῆς πρὸς αὐτούς. Οὗτος, οἶμαι, ἐστὶ τῆς προφητείας ὁ νοῦς. Πέπαυται γὰρ, φησὶν, ὁ φόβος τῶν ἔθνων, τῶν Ἰουδαϊκῶν δηλονότι, καὶ ἡ πρὸς αὐτούς διαθήκη αἴρεται. Ἀλλότριον γὰρ γεγό- νασιν τῆς πρὸς Θεὸν οἰκειότητος, καὶ ξένοι τῶν ἐπαγ- γελιῶν· ὅτι "Ἐμὴ πάντες οἱ ἐξ Ἰσραήλ, οὐδὲ ὅτι εἰσὶ σπέρμα Ἀβραάμ, πάντες τέκνα· ἀλλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐπαγγελίας ταῦτα λογίζεσθαι εἰς σπέρμα,"⁶ τοῦτ' ἔστιν, οἱ ἐκ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ. Δεδικαίωται γὰρ διὰ πίστεως ὁ προπάτωρ Ἀβραάμ. Ληφθείσης τοίνυν, φησὶ, τῆς πρὸς αὐτούς διαθήκης, οὐ μὴ λογίσθησθε αὐτούς ἀνθρώπους, τοῦτ' ἔστιν, οὐδενὸς ἀξίους ἠγήσεσθε λόγου. ⁹Ἐπένησεν ἡ γῆ, ἠσχύνθη ὁ Λίβανος, ἔλη ἐγένετο ὁ Σαρὼν. Φανερὰ ἔσται ἡ Γαλιλαία καὶ ὁ Κάρμηλος.⁹ Ὅρος ἐστὶν ὁ Λίβανος ἐν Φοινίκῃ τῶν ὅτι μάλιστα διαφανεστάτων, κέδροις τε καὶ τοῖς ἑτέροις τῶν ξύ- λων εὖ μάλα κατάκομον. Τούτῳ δὲ τῷ ὄρει παρεικά- ζειν ἔθος τῆ θεοπνεύστῳ Γραφῇ τὴν τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴν, ἅτε δὴ καὶ ἀριθμοῦ κρείττονα τὴν τῶν ἐνοικούντων ἔχουσα πληθύν, καθάπερ ἀμέλει καὶ διὰ φωνῆς ἑτέρου προφήτου τοῦ πρὸς αὐτὴν φησὶν. Δι- ἀνοιξον, ὁ Λίβανος, τὰς θύρας σου. Ἐπένησε τοίνυν ἡ γῆ, καὶ οὐχ ἀπλῶς πᾶσα, μόνη δὲ ἡ παθοῦσα τὴν ὑπὸ Ῥωμαίων δῆλωσιν ἡ τῶν Ἰουδαίων γῆ. Τάχα που καὶ ἐγκαταλελειμμένη ὑπὸ Θεοῦ, καὶ τῆς ἀπ' αὐτοῦ θυ- μηδίας ἐξωκισμένη. Ἠσχύνθη δὲ καὶ ὁ Λίβανος, τοῦτ' ἔστιν, ἡ Ἱερουσαλήμ. Ἡ γὰρ πάλαι περιφανὴς καὶ ἀοίδιμος, καὶ ταῖς ἄνωθεν εὐμενείαις πεπυργωμέ- νη, καὶ ἄμαχον ἔχουσα τὴν κατὰ πάντων ἰσχύν, πέ- πτωκεν ὑπὸ πόδας ἐχθρῶν, ἐμπέπηρηται, καὶ ἠρή- μωται, καὶ φειδοῦς ἐστέρηται τῆς παρὰ Θεοῦ, ἔλη 70.725 γέγονεν ὁ Σαρὼν. Χῶρος δὲ κατὰ τὴν Ἰουδαίαν ἐστὶν, ᾧ ὄνομα Σαρωνᾶς, εὐήροτα μὲν ἔχων πεδία, πρὸς δὲ γε τὸ χρῆναι γηπονεῖν ἐπιτηδεῖως ἔχοντα λίαν. Ἄλλ' ἢ οὕτως φησὶν εὐκαρπὸς τε καὶ γονιμω- τάτη γῆ ἔλη γέγονε, τοῦτ' ἔστι, δασεῖα πλείστης ὄσης ἀκάνθης φυεῖσης ἐν αὐτῇ. Δέχεται δὲ πάλιν, ὡς ἐξ ὁμοιότητος τῶν ἐμφανεστέρων πνευματικῆν θεωρίαν. Κατεχερσώθη γὰρ ὡσπερ ὁ Ἰσραήλ· καὶ ἡ πάλαι καρπῶν ἡμέρων τροφὸς, καὶ οἶά τις ἀγαθὴ καὶ πείρα γῆ, τοῦτ' ἔστιν, ἡ τῶν

Ἰουδαίων συναγωγή γέγονεν ἀκανθοτόκος. "6 Ἐμείνα γὰρ, φησὶ, τοῦ ποιῆσαι σταφυλὴν, ἐποίησε δὲ ἀκάνθας."6 Ἄλλὰ ταυτὶ μὲν τοῖς Ἰουδαίοις συμβήσεται, δεδυσσεβήκασι γὰρ εἰς Χριστόν. Ἡ δὲ γε Γαλιλαία, καὶ ὁ Κάρμηλος φανερά ἔσται, τοῦτ' ἔστιν, ἐμφανῆς, καὶ περίοπτος τοῖς ἀπανταχῇ. Γαλιλαίαν δὲ φησι τὴν τῶν ἔθνῶν χώραν, ἧτοι τὰ ἔθνη. Καὶ τάχα που τὴν ἐξ ἔθνῶν Ἐκκλησίαν, ἣν καὶ τῷ Καρμῆλῳ παρεικάζειν ἀξιοῖ. Κάρμηλος δὲ ὄρος ἐστὶ δασύ τε καὶ ὑψηλόν. Τοιαύτη δὲ πῶς ἡ Ἐκκλησία Χριστοῦ. Πλείστοι γὰρ ὅσοι τεθήλασιν ἐν αὐτῇ θεοφιλῇ τὴν διάνοιαν ἔχοντες, καὶ παντὸς ἐπίμεστον ἀγαθοῦ, ὑψοῦ τε ἡρμένην, καὶ τῶν ἐπιγείων πραγμάτων ἀνωκισμένην. Γέγραπται γὰρ ὅτι τοῦ Θεοῦ οἱ κραταιοὶ τῆς γῆς σφόδρα ἐπήρθησαν. Ὅρεσι τε τὴν Ἐκκλησίαν ἐξομοιοῦν ἔθος τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ. 9 Νῦν ἀναστήσομαι, λέγει Κύριος, νῦν δοξασθήσομαι, νῦν ὑψωθήσομαι. Νῦν ὄψεσθε, νῦν αἰσθήσεσθε· ματαία ἔσται ἡ ἰσχὺς τοῦ πνεύματος ὑμῶν, πῦρ ὑμᾶς κατέδεται· καὶ ἔσονται ἔθνη κατακεκαυμένα, ὡς ἄκανθα ἐν ἀγρῷ ἐρρίμμενη, καὶ κατακεκαυμένη.9 Ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος ὁ ἐν μορφῇ καὶ ἰσότητι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὑπάρχων, ὡς ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν, καὶ ἀπορρήτως γεγενημένος, κεκένωκεν ἑαυτὸν μορφὴν δούλου λαβὼν, καὶ ἐν σχήματι ἀνθρώπων γενόμενος τεταπεινώκεν ἑαυτὸν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου· θανάτου δὲ σταυροῦ. Ἐπειδὴ δὲ τὸν ὑπὲρ τῆς ἀπάντων ζωῆς ὑπομίνας σταυρὸν ἀνεβίω πάλιν ὡς Θεός, τότε δὴ τότε τοῖς εἰς τοῦτο δυσσεβείας ἐληλακόσιν, ὡς μὴ ἀπειθῆσαι μόνον αὐτῷ, καίτοι καλοῦντι πρὸς ζωὴν, ἀλλὰ γὰρ λαιδορῖαις τε καὶ αἰκίσμασι, καὶ αὐτῷ δὲ τῷ θανάτῳ τολμήσαι περιβαλεῖν, τὴν αὐτοῖς πρέπουσαν ἐπήρτησε δίκην. Κάκει γὰρ κακῶς διολώλασιν, ἐμπερησμένων μὲν αὐτοῖς τῶν πόλεων. Καταδηωθείσης δὲ εἰς ἅπαν τῆς γῆς, τότε δὴ τότε τὴν τοῦ παθόντος ἐμάνθανον δόξαν, καὶ ταῖς οὕτω δειναῖς καὶ ἀφύκτοις ἐνολισθήσαντες συμφοραῖς, ἔγνωσαν μόλις, ὡς οὐκ εἰς ἓνα τῶν προφητῶν τὰ τῆς δυσσεβείας αὐτοῖς ἀνοσίως ἐξεπράττετο, ἀλλὰ γὰρ εἰς αὐτὸν τὸν τῶν ὅλων Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴν. Ὡς μελλούσης αὐτίκα δὴ μάλα τῆς θείας ὀργῆς ἐπιπίπτειν αὐτοῖς· Νῦν ἀναστήσομαι, φησὶ, λέγει Κύριος. Ἀνεξικακήσας γὰρ ὡς Θεὸς πρὸ τοῦ τιμίου σταυροῦ, πεπονθὼς ἤδη τὰ ἐπ' αὐτῷ μονονουχὶ καὶ κατεξανίσταται τῶν ἐχθρῶν. Ἐδοξάσθη δὲ καὶ ὑψώθη παραδοὺς μὲν εἰς ὄλεθρον τοὺς μέχρι παντὸς μεμαχημένους αὐτῷ, κεκληκῶς δὲ τὰ ἔθνη διὰ τῆς πίστεως, καὶ τῷ νοητῷ 70.728 δὲ καὶ τῷ θείῳ καταφαιδρύνας φωτὶ τοὺς ἐν σκότῳ πάλαι· καὶ τὴν ἐκ τῆς ἀμαθίας ἀχλὺν εἰς νοῦν ἔχοντας, καὶ καρδίαν. Νῦν οὖν δοξασθήσομαι, νῦν ὄψεσθε, νῦν αἰσθήσεσθε, ματαία γὰρ ἔσται τοῦ πνεύματος ὑμῶν ἡ ἰσχὺς, τοῦτ' ἔστιν, εἰς οὐδὲν ἐκτελευτήσει. Περίεσομαι γὰρ, καὶ οὐχ ἐκόντων ὑμῶν, καὶ πυρὸς ἔσεσθε τροφή, καθάπερ ἄκανθα ἐν ἀγρῷ κατακεκαυμένα, καὶ ἐρρίμμενη. Δεδαπάνηται γὰρ, ὡς ἔφην, μονονουχὶ παμφάγῳ φλογὶ περιπεπωκότες τοῖς ἐκ θείας ὀργῆς κινήμασιν. Ὡς γὰρ φησιν ὁ μακάριος Μωσῆς· "6 Ὁ Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον ἐστίν."6 9 Ἀκούσονται οἱ πόρρωθεν ἃ ἐποίησα, γνώσονται οἱ ἐγγίζοντες τὴν ἰσχύμ μου. Ἀπέστησαν οἱ ἐν Σιών ἄνομοι, λήψεται γὰρ τρόμος τοὺς ἄσεβεῖς.9 Ἀπεστάλη μὲν παρὰ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς τὰ ἀπολωλότα πρόβατα οἴκου Ἰσραὴλ. Καὶ γὰρ ἦσαν αὐτῶν αἱ ἐπαγγελίαι, ἡ νομοθεσία, καὶ ἡ διαθήκη, καὶ οἱ πατέρες, καὶ διατετέλεκε μὲν τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἰουδαίαν ἐμφανῆ καθιστὰς ἑαυτὸν· καὶ τοῦτο μὲν διδασκαλίαις ταῖς ὑπὲρ νόμον χρώμενος, τοῦτο δὲ ταῖς ὑπὲρ λόγον καταπλήττων θεοσημεΐαις. Ἀλλὰ γέγονεν ἀνόνητον τοῖς Ἰουδαίοις παντελῶς τὸ χρῆμα διὰ πολλὴν σκαιότητα νοῦ. Ἐδίδασκε μὲν γὰρ ὁ Κύριος· οἱ δὲ Γραμματεῖς τε καὶ Φαρισαῖοι τοῖς ἀκροωμένοις ἐπιπλήττοντες ἔλεγον· "6 Δαιμόνιον ἔχει, καὶ μαίνεται, τί ἀκούετε αὐτοῦ;"6 Πονηροῖς καὶ ἀκαθάρτοις ἐπέτιμα πνεύμασι, καὶ τοῦτο μετ' ἐξουσίας, ὡς Θεός· οἱ δὲ τὴν οὕτως ὑπερφυᾶ καὶ ἀπόρρητον συκοφαντοῦντες ἰσχύμ ἀληθῶς, ἀπετόλμων λέγειν· Οὗτος

οὐκ ἐκβάλ- λει τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν Βεελζεβούλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων. Οὐκοῦν ἀπόπεμπτοι γεγόνασι, καὶ σφόδρα εἰκότως ἀμέτοχοι τῆς εἰς αὐτὸν ἐλπίδος. Μεμυστα- γώγηται δὲ τὰ ἔθνη, καὶ τὸ σωτήριόν τε καὶ εὐαγ- γελικὸν παρεδέξαντο κήρυγμα. Τοῦτο, οἶμαι, διδάσκει λέγων· Ἀκούσονται οἱ πόρρωθεν ἃ ἐποίησα. Ὅσον μὲν γὰρ ἦκεν εἷς γε τὸ πεπαιδεῦσθαι νόμῳ, γέγονεν ἐγγὺς ὁ Ἰσραὴλ· ἀφειστήκεισαν δὲ τὰ ἔθνη τῆς πρὸς Θεὸν οἰκειότητος, δῆλον δὲ ὅτι πνευματικῆς, λελατρευκότα τῆ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα· Ἄλλ' οὔτοι, φησὶν, ἀκούσονται ἃ ἐποίησα, οὐκ ἐθέλησαντος ἀκοῦσαι τοῦ Ἰσραὴλ. Γινώσκονται οἱ ἐγγίζοντες τὴν ἰσχὺν μου. Ἀπόλωλε γὰρ οὐκ εἰσάπαν ὁ Ἰσραὴλ· πλεῖστοί γε μὴν καὶ ἐξ αὐτῶν πεπιστεύκασι, καὶ οἷον ἐγγὺς ὄντες Θεοῦ. Διὰ τὸ ἤδη λαχεῖν τὴν ἐν νόμῳ παιδευσιν, ἐγνώκασι τὴν ἰσχὺν τοῦ Χριστοῦ. Πεπιστεύκασι γὰρ ὅτι τεθαυματούργηκεν ὡς Θεός. Ἄλλ' οὔτοι μὲν γινώσκονται, φησὶν. Ἀπέστησαν δὲ καὶ ἔξω γεγόνασιν ὀλοτρόπως τῆς τῶν ἀγίων ἐλπί- δος οἱ ἐν Σιών ἄνομοι. Λήψεται δὲ αὐτούς καὶ τρό- μος, καίτοι λίαν ὄντας ἀσεβεῖς. Ἀρκέσει γὰρ τῶν ἐπενηγεμένων αὐτοῖς συμφορῶν ἡ πείρα πρὸς γε τὸ δεῖν, καὶ καταδεῖσαι λοιπὸν τὸν παρ' αὐτῶν ὑβρισμὸν. 9 Τίς ἀναγγελεῖ ὑμῖν, ὅτι πῦρ καίεται; Τίς ἀναγ- γελεῖ ὑμῖν τὸν τόπον τὸν αἰώνιον;9 Ὅτι σκληρᾶ καὶ ἀφύκτω περιπεσοῦνται κολάσει, πυρὸς ἐσόμενοι τροφή κατὰ τὸν τῆς κρίσεως καιρὸν οἱ δυσσεβοῦντες εἰς Χριστὸν, διαδείκνυσιν ἐν τού- 70.729 τοις. Ἐφη γὰρ που καὶ αὐτός· "Ἐμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς τὸν Υἱὸν, ἔχει ζωὴν αἰώνιον· ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ Υἱῷ, οὐκ ὄψεται τὴν ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν."6 Τοῖς δὲ οὖν ἄρα φησὶ σκληροκαρδίοις οὔσι, καὶ ἀπειθεῖν ἡρημένοις ἀναγ- γελεῖ τὸν τόπον τὸν αἰώνιον, καὶ ὅτι πῦρ ἠυτρέπισται τε καὶ ἀνακαίεται, καὶ τοῦτο διηνεκῶς. Ὡς γὰρ αὐτός που πάλιν φησὶν ὁ προφήτης περὶ τῶν τε- θνεῶτων ταῖς ἑαυτῶν πλημμελείαις· "Ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει, καὶ τὸ πῦρ αὐτῶν οὐ σβεσθή- σεται, καὶ ἔσονται εἰς ὄρασιν πάση σαρκί."6 9 Πορευόμενος ἐν δικαιοσύνῃ, λαλῶν εὐθεῖαν ὁδὸν, μισῶν ἀνομίαν καὶ ἀδικίαν, καὶ τὰς χεῖρας ἀποσειόμενος ἀπὸ δώρων, βαρύνων τὰ ὦτα, ἵνα μὴ ἀκούσῃ κρίσιν αἵματος, καμμύων τοὺς ὀφθαλ- μούς, ἵνα μὴ ἴδῃ ἀδικίαν· οὗτος οἰκήσει ἐν ὑψηλῷ σπηλαίῳ πέτρας ἰσχυρᾶς· ἄρτος αὐτῷ δοθήσεται, καὶ τὸ ὕδωρ αὐτοῦ πιστόν. Βασι- λέα μετὰ δόξης ὄψεσθε, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ ὑμῶν ὄψονται γῆν πόρρωθεν, ἡ ψυχὴ ὑμῶν μελετήσει φόβον.9 Ὅτι μὲν οὖν κατοικήσονται μὲν εἰς ἄδου κολασθη- σόμενοι, περιπεσοῦνται δὲ τῇ ἀσβέστῳ φλογὶ ταῖς κατὰ Χριστοῦ δυσσεβείαις ἐνισχημένοι τινές, εὖ μάλα διαμεμήνυκε. Προσεπάγει δὲ χρησίμως, ᾧ καθίστησιν ἐναργές, τίνες ἂν εἶεν οἱ τῆς εἰς αἰῶνα ζωῆς μεταλαχεῖν ὀφείλοντες, καὶ τοῖς παρ' αὐτοῦ χαρίσμασι, θείοις δὲ δηλονότι καὶ πνευματικοῖς, ἐν- τρυφήσοντες κατὰ καιρούς. Ὁ γὰρ τοι, φησὶ, πορευό- μενος ἐν δικαιοσύνῃ, τοῦτ' ἔστιν, ὁ τὰ τῆς δικαιο- σύνης ἔργα τετιμηκώς, καὶ βίον ἐπασκήσας τὸν ἐξαιρετον, καὶ ὁ λαλῶν εὐθεῖαν ὁδὸν, τοῦτ' ἔστιν, ὁ διὰ γλώττης ἔχων πᾶν ὅσον ἐστὶν ἀποφέρον εἰς τὸ εὐθὺ, καὶ ὁ μισῶν ἀδικίαν, καὶ πᾶς εἴ τις ἐστὶ φι- λοχρηματίας ἀμείνων, καὶ δωροδοκίας ἐχθρὸς, καὶ τὴν καθ' αἵματος κρίσιν τῆς οἰκείας ἀποσοβῶν ἀκοῆς, ἀποστρέφων δὲ καὶ τοὺς ὀφθαλμούς, ὡς ἂν μὴ τι τῶν ἀδίκων θεάσαιτο, οὗτος οἰκήσει ἐν ὑψηλῷ σπη- λαίῳ πέτρας ἰσχυρᾶς. Ἐν ἀσφαλείᾳ γὰρ ἔσται, φησὶ, καὶ οἷον ἐν πέτρᾳ τὴν οἴκησιν ἔχων ἀκλόνητον, εὐ- ρήσει τὴν ἐφ' ἅπασι τοῖς εὐκταίοις διαμονήν. Εἰκὸς δὲ δή που, καὶ πέτραν ἡμῖν ὠνομάσθαι διὰ τούτων τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν, ἐν ᾧ καθάπερ τι σπήλαιον, ἢ καὶ προβάτων σηκὸς ἢ Ἐκκλησία νοεῖται ἀσφαλῆ καὶ ἀκράδαντον ἔχουσα τὴν εἰς τὸ εὖ εἶναι διαμονήν· "Ὁσὺ γὰρ εἶ Πέτρος,"6 φησὶν ὁ Σωτὴρ, "ὅκαὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ θεμελιώσω μου τὴν Ἐκ- κλησίαν· καὶ πύλαι ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς."6 Τῷ τοίνυν, φησὶν κατοικήσαντι ἐν τῇ τοιαύτῃ πέτρᾳ δοθήσεται μὲν ἄρτος, χορηγηθήσεται δὲ καὶ ὕδωρ πιστόν. Τοῖς γὰρ οἰκοῦσι τὴν Ἐκκλησίαν, ἄρτος ζωῆς

δίδεται, Χριστός, παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ μὴν καὶ ὕδωρ πιστὸν τὸ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος δη- λονότι πιστοὺς καὶ ἐδραίους ἀποφαῖνον τοὺς ἀξίου- μένους αὐτοῦ. Δίδεται γὰρ ἢ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος χάρις τοῖς κεκαθαρμένοις διὰ τοῦ ἁγίου βαπτί- σματος. Οἱ δὲ γε λαβόντες βασιλέα μετὰ δόξης, ὄψεσθε, 70.732 φησὶ, τοῦτ' ἐστὶ, Χριστόν. Ὅψεσθε δὲ καὶ γῆν πόρ- ρωθεν, οὐπω γὰρ τεθεαμένοι τὴν γῆν, περὶ ἧς φη- σιν ὁ Σωτὴρ: "Ἐμακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κλη- ρονομήσουσι τὴν γῆν."6 Τοῖς τῆς διανοίας ὄμμασιν οἷον πόρρωθεν αὐτὴν οὖσαν ἔτι καταθεώμεθα. Ταύ- τη τοι καὶ μελετᾶν εἰθίσμεθα τὸν Θεοῦ φόβον, ἵνα ἐν αὐτῇ γενώμεθα καὶ ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις ἁγίοις, τῶν διὰ Χριστοῦ χαρισμάτων ἀναπιμπλάμενοι δοξολογοῦμεν αὐτόν. 9Ποῦ εἰσὶν οἱ γραμματικοί; Ποῦ εἰσὶν οἱ συμ- βουλευόντες; ποῦ ἐστὶν ὁ ἀριθμῶν τοὺς συστρε- φομένους μικρὸν καὶ μέγαν λαόν; Ὡ οὐ συνεβού- λευσαν, οὐδὲ ἤδει βαθύφωνον, ὥστε μὴ ἀκοῦσαι λαὸς πεφραλισμένος· καὶ οὐκ ἔστι τῷ ἀκούοντι σύνεσις.9 Καταστήσας ἐναργῆ τῶν εὐσεβεῖν ἠρημένων τὰ γέρα, μέτεισι πάλιν ἐπὶ τὸ χρῆναι λυπεῖν, κατονει- δίζων εἰκότως τοῖς τῶν Ἰουδαίων καθηγηταῖς ὡς ἡμαρτηκόσιν ἐξ ἀβουλίας τοῦ διὰ τῆς ἄνωθεν χάριτος εὐημερεῖν δύνασθαι, καὶ θεοφιλὲς ἔχειν εἰς ἀρετὴν τὸ σπούδασμα προσιεμένων τὴν πίστιν· τοῦτο μὲν οὐκ ἔδρων οἱ δέλαιοι, κατολισθαίνοντες δὲ μᾶλλον, εἰς τὰ αἰσχίω κατὰ πολλοὺς ἠλίσκοντο τρόπους. Καί- τοι γὰρ τὸν νόμον οἱ λέγειν εἰωθότες, καὶ τὰς τῶν ἁγίων προφητῶν πολυπραγμονοῦντες φωνὰς, οὕτω δὲ εἰδέναι μὲν τὸν αὐτοῖς ἐν ἀνθρωπεῖα μορφῇ πε- φηνότα Θεὸν Λόγον, ἐπιλάμψαντά τε τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς, ἠγνοήκασιν αὐτόν, ἢ καὶ τάχα που συνέντες τὸ μυστήριον ἐπεφύοντο πικροί. Ἀποσταλέντα γὰρ τὸν Υἱὸν παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς μετὰ τοὺς οἰκέτας ἐπιγνόντες ἔφασκον· "Ἐοῦτος ἐστὶν ὁ κληρονόμος, δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ σχῶμεν ἑαυτοῖς τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ."6 Καὶ δὴ καὶ ἀπεκτόνασι τό γε ἦκον εἰς ἐγχειρημάτων δύναμιν, εἰ καὶ μὴ γέγονε κάτοχος ταῖς ἄδου πύλαις. Καταθήγοντες ἐπ' αὐτοῦ τοὺς ὑπὸ χεῖρα λαοὺς, οἱ κατακεκράγασιν αὐτῷ Πι- λάτῳ λέγοντες· "Ἐαῖρε, αἶρε, σταύρωσον αὐτόν."6 Καὶ ταύτης ἔνεκα τῆς αἰτίας, ὡς ταῖς ἀνωτάτω δυσ- σεβείαις ἔνοχοι, καὶ τῷ τῆς Κυριοκτονίας ἐγκλήματι κατηχθισμένοι, ξένοι μὲν γεγόνασι τῆς εἰς Χριστόν ἐλπίδος, ἀπώλοντο δὲ τῆς πρὸς Θεὸν οἰκειότητος καὶ κατώλισθον εἰς ἀνηκέστους συμφοράς. Φησὶ τοιγαρ- οῦν πρὸς αὐτούς· Ποῦ εἰσὶν οἱ γραμματικοί; ἀντὶ τοῦ, Ἐν τίσι γεγόνασι κακοῖς; Γραμματικούς δὲ φησὶ τοὺς γραμματέας. Ποῦ εἰσὶν οἱ συμβουλευόντες; Καὶ τίνες ἂν εἶεν οὗτοι; Πάλιν οἱ τεταγμένοι πρὸς ἱερουργίαν περὶ ὧν ὁ Μωσέως φησὶ νόμος, ὅτι "Ἐκείνη ἱερέως φυλάσσεται κρίσιν, καὶ νόμον ἐκζητή- σουσιν ἐκ στόματος αὐτοῦ."6 Ταῖς γὰρ παρὰ τῶν ἱερέων νοθεσίαις, ὁ ὑπὸ χεῖρα παιδαγωγεῖται λαός, Ποῦ τοίνυν οἱ συμβουλευόντες; Ποῦ ἐστὶν ὁ ἀριθμῶν τοὺς συστρεφομένους μικρὸν καὶ μέγαν λαόν; Ἐν- ταῦθά μοι πάλιν σημαινόμενος ἄθρει γραμματέας τε καὶ ἱερέας ἦτοι Φαρισαίους, οἱ κατεσώρευσαν τοῦ Χριστοῦ τοὺς ὑπὸ χεῖρα λαοὺς, καὶ συστροφὴν πε- ποίηνται δήμων μικρῶν καὶ μεγάλων· οἱ καὶ τὸ Πιλάτου περισχόντες οἰκητήριον, ἠξίουσαν ἀνεῖσθαι μὲν, φησὶ, σφίσι τὸν φονευτὴν Βαραββᾶν, σταυροῦ- σθαί γε μὴν τὸν ἐπ' οὐδενὶ τῶν ἀτόπων τὸ σύμπαν 70.733 κατεγνωσμένον, φημὶ δὴ Χριστόν. Οὐ γὰρ ἐποίησεν ἁμαρτίαν. Τούτου διαμέμνηται Ματθαῖός τε καὶ Μάρκος, οἱ μακάριοι εὐαγγελισταί. Πιλάτου γὰρ λέ- γοντος ὅτι χρὴ μᾶλλον τῇ ἑορτῇ τὸν Ἰησοῦν αὐτοῖς ἀνεῖσθαι πεπλημμεληκότα μηδὲν, ὁ Ματθαῖός φησιν, ὅτι οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν τοὺς ὄχλους, ἵνα αἰτήσωνται τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰη- σοῦν ἀπολέσωσι. Τοῦτο δὲ αὐτὸ καὶ ὁ Μάρκος, ὡς ἔφην, ἐναργέστατα λέγει. Ποῦ τοίνυν ὁ ἀριθμῶν τοὺς συστρεφομένους μικρὸν καὶ μέγαν λαόν, ὃ οὐ συν- εβούλευσαν, οὐδὲ ἤδει βαθύφωνον, ὥστε μὴ ἀκοῦσαι λαὸς πεφραλισμένος, καὶ οὐκ ἔστι τῷ ἀκούοντι σύν- εσις. Καὶ δυσχερεστάτη μὲν λίαν ἢ τῶν λέξεων συν- θήκη,

καὶ δυσκάτοπτος ὁ ἐν αὐτοῖς νοῦς ἐστίν. Ἐρῶ δὲ ὡς ἔνι. Ποῦ γὰρ, φησὶν, ὁ ἀριθμῶν τοὺς συστρε- φομένους μικρὸν καὶ μέγαν λαὸν, ᾧ λαῶ οὐ συνεβού- λευσαν; Ὁ μὲν γὰρ πολὺς, ὡς ἔοικε, δῆμος ἡγνῶει Χριστὸν ὄντα Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν καταβώμενον, ἔδρων δὲ τοῦτο διὰ τὸ τοὺς ἐγνωκότας, τοῦτ' ἔστι, τοὺς ἡγουμένους, μὴ συμβουλευῆσαι μᾶλλον αὐτῷ τὴν εἰς αὐτὸν προσήκασθαι πίστιν. Οὐ γὰρ ἤδει, φησὶν, ὁ λαὸς τὸν βαθύφωνον, τοῦτ' ἔστι, Χριστόν. Βαθύ- φωνον δὲ αὐτὸν ὀνομάζει, διὰ τοι τὸ κεκρυμμένους εἶναι, καὶ ὡς ἐν αἰνίγμασι καὶ παραβολαῖς τοὺς παρ' αὐτοῦ λόγους. Καὶ γοῦν εἰσκεκόμειστα διὰ τῆς τοῦ ψάλλοντος λύρας οὕτω λέγων· "Ἐνοιξίω ἐν πα- ραβολαῖς τὸ στόμα μου, ἐρεύξομαι κεκρυμμένα ἀπὸ καταβολῆς κόσμου."⁶ Προσελάλει δὲ καὶ τοῖς Ἰου- δαίοις ἐν παραβολαῖς. Οὐκοῦν οὐ συνεβούλευσαν τῷ λαῶ, φησὶν, ἀλλ' οὐδὲ ἤδει τὸν βαθύφωνον. Οὐ συν- εβούλευσαν δὲ ὥστε μὴ ἀκοῦσαι λαὸς πεφραυλισμένος. Εἰ γὰρ ἦσαν συμβουλευσάντες, οὐκ ἂν ἤκουσε λαὸς πεφραυλισμένος. Μακάριοι δὲ μᾶλλον ὡς ἐπεγνωκότες τὸν Λυτρωτὴν. Ἄλλ' οὐκ ἦν, φησὶ, τῷ ἀκούοντι σύνεσις. Ἀσύνητοι γὰρ ὄντες οἱ Ἰουδαῖοι, τὰς τῶν ἡγουμένων οὐκ ἐδοκίμαζον φωνὰς, οὐδὲ δῖεκρινον πό- τερόν ποτε χρηστὰ συμβουλεύουσιν, ἢ δρῶσι τὸ ἐναν- τίον. Ἐἶδον Σιών ἢ πόλις, τὸ Σωτήριον ἡμῶν, οἱ ὀφθαλμοὶ σου ὄψονται Ἰερουσαλήμ, πόλις πλου- σία, σκηναὶ αἱ οὐ μὴ σεισθῶσιν, οἱ πάσσαλοι τῆς σκηνῆς αὐτῆς εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον, οὐδὲ τὰ σχοινία αὐτῆς οὐ μὴ διαρραγῶσιν, ὅτι τὸ ὄνομα Κυρίου μέγα ὑμῖν. Τόπος ὑμῖν ἔσται, ποταμοὶ καὶ διώρυγες πλατεῖς, καὶ εὐρύχωροι.⁹ Διὰ μέσου τεθειμένων τῶν τοῦ Θεοῦ λόγων οὓς πεποιήται πρὸς τοὺς ἀσυνέτους τῶν Ἰουδαίων γραμ- ματικούς, καὶ τοὺς ἀνόσια συμβουλεύοντας, εἰσφέ- ρεται πάλιν τὸ πρόσωπον τῶν τῆς ἀληθείας ἐραστῶν, ἐπεγνωκῶν τε τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Χριστοῦ καὶ λεγόντων· "Ἡ τὴν ἐπὶ γῆς Ἐκκλησίαν, ἡγουν τὴν ἐν οὐρανοῖς τὴν ἄνω καλλιπόλιν, τὴν τῶν ἀγίων τροφόν. Ὡστε κἂν εἴτε τὴν ἐπὶ γῆς Ἐκκλησίαν ὀνομάσειέ τις, εἴτ' οὖν ἐκείνην εἰς νοῦν δέξαιτο, ἐν ἔσται τὸ δι' ἀμφοῖν δηλούμενον. Οἱ γὰρ ἐν τῇ κάτω γεγονότες, ἔσονται κατὰ καιροὺς καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἄνω καὶ ἐν οὐρανοῖς. Οὐκοῦν ἐπειδήπερ ἐκ περιχαρείας πολλῆς 70.736 μονονουχί, καὶ ἀνασκιρτῶσιν ἐπεγνωκότες τὴν Σιών, ἐν ἣ τὸ σωτήριον ἡμῶν, τοῦτ' ἔστι, Χριστὸς, ἀλλή- λοις αὐτὴν καταδεικνύουσιν, εὐθύς ὁ θεὸς διαδέχεται λόγος τὰς παρ' αὐτῶν φωνὰς, καὶ φησὶν· Οἱ ὀφθαλμοὶ σου ὄψονται Ἰερουσαλήμ, πόλις πλουσία· καὶ διαλέ- γεται μὲν ὡς ἐξ ὁμοιότητος τῆς ἀρχαίας καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ σκηνῆς. Πλουσίαν τε ὀνομάζει τὴν Σιών, καὶ ἀκατάσειστον ἔσεσθαι τὴν σκηνὴν. Διΐσχυρίζεται γὰρ, ἄρρηκτα μὲν ἔχουσα τὰ σχοινία, πασσάλους δὲ πεπη- γότας διηνεκῶς. Ἐρήρυσται γὰρ ἡ Ἐκκλησία, καὶ ἀκράδαντον ἔχει τὴν εἰς τὸ εὖ εἶναι διαμονήν· "Ἐπί- λαι γὰρ ἄδου, φησὶν, οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς."⁶ Καὶ ἀποδίδωσι τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἔσται τοιαύτη, καὶ φησὶ τοῖς πιστεύουσιν εἰς Χριστόν, ὅτι τὸ ὄνομα Κυρίου μέγα ὑμῖν. Τοῖς μὲν γὰρ οὐ προσηκαμένοις τὴν πίστιν, οὐ μέγα καὶ δεδοξασμένον ἔσται τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. Παρ' ἡμῖν δὲ τοῖς πιστεύουσι, μέγα καὶ ὑψηλόν. Προσκυνοῦμεν γὰρ ὡς Θεὸν, ὡς Υἱὸν ἀληθῶς τοῦ Πατρὸς, ὡς ἐνανθρωπήσαντα Λόγον ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ὅλων. Αὕτη τοίνυν, φησὶν, ἡ ἀεὶ μένουσα σκηνὴ τόπος ὑμῖν ἔσται. Πόλιν γὰρ ὡςπερ πεποιήμεθα τὴν Ἐκκλησίαν Χριστοῦ τῆς ἄνω τὸν τύπον. Ἔσονται δὲ ἐν αὐτῇ ποταμοὶ καὶ διώρυγες πλατεῖς καὶ εὐρύχωροι. Σημαίνει δὲ διὰ τούτων τοὺς ἀγίους εὐαγγελιστὰς, τοὺς ἀποστόλους, τοὺς τῶν Ἐκκλησιῶν κατὰ καιροὺς ἡγουμένους, οἱ ποταμίου νάματος δίκην τὰς τῶν πι- στευσάντων κατάρδουσι διανοίας, τοῖς παρὰ Θεοῦ λόγοις αὐτὰς ἐπικλύζοντες, καὶ ἀμφιλαφῆ παράκλη- σιν ἐνιέντες αὐτοῖς, δῆλον δὲ ὅτι τὴν διὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Ἄλλ' οὗτοι πάντες οἱ ποταμοὶ καὶ αἱ διώρυχες ἕνα τῶν ἀνωτάτω δέχονται, δῆλον δὲ ὅτι Χριστόν, περὶ οὗ γέγραπται· "Ἐπιποταμοῦ τὰ ὄρμη- ματα εὐφραίνουσι τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ."⁶ Φησὶ δέ που καὶ

αὐτὸς διὰ φωνῆς προφήτου περὶ τῶν ἰδίων προσ- κνητῶν· "Ἰδοὺ ἐγὼ ἐκκλίνω ἐπ' αὐτοὺς ὡς ποτα- μὸς εἰρήνης, καὶ ὡς χειμάρρους ἐπικλύζων δόξαν ἔθνων."6 90ὸ πορεύση ταύτην τὴν ὁδὸν, οὐδὲ πορεύσεται πλοῖον ἔναυλον. Ὁ γὰρ Θεὸς μου μέγας ἐστίν. Οὐ παρελεύσεται με Κύριος. Κριτὴς ἡμῶν Κύριος, ἄρχων ἡμῶν Κύριος· αὐτὸς ἡμᾶς σώσει.9 Μεταπεφοίτηκε πάλιν ὁ λόγος ἐπὶ τὸ τῶν πιστευ- σάντων πρόσωπον. Ἐπειδὴ γὰρ ποταμῶν, καὶ δι- ωρύγων ἐποιήσατο μνήμην, ταύτη τοι, καὶ σφόδρα εἰ- κότως, ὡς περὶ πλοίου φησί. Καὶ τί δὴ ἄρα δηλοῖ, διατρανοῦν πειράσομαι. Πρὸ μὲν γὰρ τῆς τοῦ Σωτῆ- ρος ἡμῶν ἐπιδημίας κατεληίζετο τὴν οἰκουμένην, οὐδενὸς ἐπιτιμῶντος, ὁ Σατανᾶς. Ἐπειδὴ δὲ λελυτρώ- μεθα διὰ Χριστοῦ, καὶ τὴν ἁγίαν οἰκοῦντες σκηνὴν, φημὶ δὴ τὴν Ἐκκλησίαν τοῖς εὐαγγελικοῖς καὶ ἀπο- στολικοῖς ἐνσπαταλῶμεν λόγοις, κατεθαρσίσσαμεν τοῦ πάλαι πλεονεκτεῖν ἰσχύοντος, καὶ ὅτι τηρήσει Χριστὸς τὰς καρδίας ἡμῶν, οὐκ ἐφίεις τῷ τῆς ἀνομίας εὐρετῆ κατεπεμβαίνειν αὐτῶν· διὸ οἱ πεπιστευκότες φαμέν πρὸς αὐτόν· Οὐ πορεύση ταύτην τὴν ὁδὸν, οὐδὲ πο- ρεύσεται πλοῖον ἔναυλον, τοῦτ' ἔστιν, οὐκ ἐσόμεθα 70.737 βάσιμοι ταῖς σαῖς ἔτι πλεονεξίαις· ἀλλ' οὐδὲ ἐν τού- τοις εὐρεθήσῃ τοῖς ποταμοῖς, καθάπερ τι πλοῖον ἔναυλον. Ἄλλ' ἴσως φαίη τις ἄν· Πόθεν τοῦτο λέγειν τεθαρσῆκατε; Ναί, φησὶν, ἔχομεν τὸ θαρσεῖν. Ὁ γὰρ Θεὸς μου μέγας ἐστίν, καὶ οὐ παρελεύσεται με· τοῦτ' ἔστιν, οὐ διελεύσεται δι' ἐμοῦ, καθὰ καὶ πρώην ὁ Σατανᾶς. Οὐχ ὑποκείσομαι τοῖς ἐκείνου ποσί· Κύ- ριος γὰρ ἡμῶν ἐστὶ κριτὴς. Κύριος ἄρχων ἡμῶν, Κύριος βασιλεὺς ἡμῶν, Κύριος αὐτὸς ἡμᾶς σώσει. Πάλαι μὲν γὰρ αὐτὸς ἦν ἐκεῖνος ὁ δυστροπώτατός τε, καὶ ἀπηνῆς ἄρχων ἡμῶν. Ἐπειδὴ δὲ τὸν εὐαγγελι- κὸν καὶ σωτήριον ὑπεδράμομεν ζυγὸν, κριτὴν ἐσχή- καμεν ἄρχοντα, βασιλέα, Κύριον, τὸν Υἱὸν, καὶ αὐτὸς ἡμᾶς σώσει. Ἐτέρως δὲ τοῦτο διδάσκει λέγων αὐτὸς ὁ προφήτης Ἡσαΐας, περὶ τε τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, καὶ περὶ τῶν ἐν πίστει τῇ ἐν Χριστῷ δεδι- καιωμένων· Ἔσται ἐκεῖ ὁδὸς καθαρὰ, καὶ ὁδὸς ἁγία κληθήσεται, καὶ οὐκ ἔσται ἐκεῖ ὁδὸς ἀκάθαρτος, οὐδὲ ἔσται ἐκεῖ λέων, οὐδὲ τῶν θηρίων τῶν πονηρῶν οὐδέν, οὐ μὴ ἀναβῆ ἔκει. Ἄλλὰ πορεύσονται ἐν αὐτῇ λελυ- τρωμένοι διὰ τὸν Κύριον. 9Ἐρράγησαν τὰ σχοινία σου, ὅτι οὐκ ἐνίσχυ- σεν. Ὁ ἰστός σου ἔκλινεν, οὐ χαλάσει τὰ ἰστία, οὐκ ἀρεῖ σημεῖον, ἕως οὗ παραδοθῆ εἰς προνο- μὴν.9 Πλοίου διαμνημονεύσας, καὶ σκηνὴν ὀνομάσας, ἔχε- ται πάλιν τῆς τοῦ Θεοῦ διεκβολῆς· καὶ φησιν, ὡς πρὸς γε τὴν τῶν Ἰουδαίων Συναγωγὴν, ἥτοι τὴν σκηνὴν, ὅτι Ἐρράγησαν τὰ σχοινία σου, ὅτι οὐκ ἐνίσχυσε. Τῆς μὲν γὰρ Σιών τῆς πόλεως τῆς πλου- σίας οὐ διαρράγησεσθαι τὰ σχοινία φησὶν εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον. Τεθεμελίωκε γὰρ, ὡς ἔφην, ἐπὶ πέ- τραν τὴν ἑαυτοῦ Ἐκκλησίαν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός· ἐρράγη δὲ ὡσπερ τὰ σχοινία τῆς Ἰουδαίων σκηνῆς, οὐ γὰρ ἴσχυσαν. Ὡσπερ δὲ ἀνέμου ῥαγδαίου καταχεομένου νηὸς συντείνεται τὰ ἰστία, καὶ χαλᾶται μὲν οὐδαμῶς οὐκ ἐφιέντος τοῦ πνεύματος, ὑπομένει δὲ τὴν ναυαγίαν· οὕτω, φησὶ, καὶ ὁ σὸς ἰστός κέκλιται, καὶ οὐ μὴ χαλάση τὰ ἰστία. Οὐκοῦν ὡς ἐξ εἰκόνοιο τῶν ναυτιλλομένων τοῦ συμβεβηκότος τῇ τῶν Ἰουδαίων Συναγωγῇ ποιεῖται τὴν δήλωσιν. Ἄλλ' οὐδὲ σημεῖον ἀρεῖ, φησὶν. Μενεῖ δὲ οὕτως ἕως οὗ παραδοθῆ εἰς προνομήν. Ἴδου καὶ τούτῳ χρῆται παραδείγματι, πολυτρόπως ἡμῖν σημαίνων τὰ συμβεβηκότα αὐτοῖς. Ἔθος μὲν γὰρ τοῖς ἐν πολέμῳ νενικηκόσι ἐπαίρειν σημεῖον, ἥτοι τρόπαιον ὑψοῦν. Οἱ δὲ γε ἠττώμενοι, σημεῖον οὐκ αἴρουσιν. Οὐκ ἀρεῖ τοῖνυν, φησὶν, ση- μεῖον, τοῦτ' ἔστιν, οὐ περιγενήσεται τῶν ἐχθρῶν, ἀσθενήσῃ δὲ μᾶλλον, ἕως οὗ παραδοθῆ εἰς προνο- μὴν. Σημαίνει δὲ διὰ τούτων ἀπάντων, ὅτι καὶ ὑπὸ πόδας κείσεται τοῦ Σατανᾶ, καὶ ναυαγίαν ὑπομενεῖ, καὶ οὐ περιέσται ποτὲ τῆς ἐκείνου δυστροπίας, καθάπερ ἀμέλει, καὶ οἱ τὴν ἀκατάσειστον οἰκοῦντες σκηνὴν, ἔσται δὲ μᾶλλον εἰς προνομήν αὐτῷ. 9Τοῖνυν πολλοὶ χωλοὶ προνομήν ποιήσουσι, καὶ οὐ μὴ εἴπη· Κοπιῶ, ὁ λαὸς ὁ ἐνοικῶν ἐν αὐτοῖς· ἀφείθη γὰρ αὐτοῖς ἡ ἁμαρτία.9 Ἰουδαῖοι μὲν

γάρ, καίτοι τὸ ὀρθοποδεῖν δύνασθαι λαχόντες ἀπὸ γε τῆς ἐν νόμῳ παιδαγωγίας, εἰς προ- 70.740 νομὴν δέδονται τῷ Σατανᾷ. Οἱ δὲ γε ἐξ ἔθνων, καίτοι χωλεύουσαν ἔχοντες τὴν διάνοιαν, ἐπεπλάνηντο γὰρ καὶ ὀρθὰς ἰέναι τρίβους οὐκ ἤδεσαν, ποιήσουσι προ- νομὴν. Κερδανοῦσι γὰρ τὰ παρὰ Θεοῦ, νικῶντες τὸν Σατανᾶν. Ὅτι δὲ καὶ τὸ τῆς ἀμαρτίας δυσαχθεῖς φορ-τίον ἀποπεμφάμενοι, πνευματικὴν ἔξουσι τὴν ἀνάπαυ- σιν διατρανοῖ λέγων· Οὐ μὴ εἴπη, Κοπιῶ, ὁ λαὸς ὁ ἐνοικῶν ἐν αὐτοῖς· ἀφείθη γὰρ αὐτοῖς ἡ ἀμαρτία. Οἱ μὲν γὰρ ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, ἅτε δὴ καὶ ἐπηρμένης αὐτοῖς τῆς ἀμαρτίας· προσήκατο γὰρ οὐδαμῶς τὴν δικαιοῦσαν χάριν, εἰκότως δέδονται προνομὴ, καὶ οἷον αἰχμάλωτοι τῷ τῆς ἀμαρτίας εὐρέτη. Οἱ δὲ ἀμεί- νους γεγονότες τοῦ κατηγορεῖσθαι διὰ τὴν ἀμαρτίαν, ἀφήρηται γὰρ Χριστοῦ διασμήχοντος, ἀπάσης εἴσω γενήσονται θυμηδίας, ἀπαλλαχθήσονται δὲ καὶ κόπου παντὸς, ἀποπεμφάμενοι τὸ λυποῦν. Τούτων καὶ ὁ μα- κάριος Δαβὶδ διαμέμνηται λέγων· "Ὁ Μακάριοι, ὧν ἀφείθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἀμαρτίαι. Μακάριος ἀνὴρ, ὃς οὐ μὴ λογίσηται Κύριος ἀμαρτίαν."6 Καίτοι λέγοντος τοῦ πλημμελεῖν εἰωθότος, ὅτι "Ὁ Αἰ ἀνομίαι μου ὑπερῆραν τὴν κεφαλὴν μου, ὡσεὶ φορτίον βαρὺ ἐβαρύνθησαν ἐπ' ἐμέ."6 Δυσφόρητος δὲ καὶ ἄνομος [ρυμφρ. λεγιτ ὁ νόμος] ἦν. Καὶ γοῦν ἔφη Χριστός· "Ὁ Δεῦτε πρὸς με, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς."6 9 Προσαγάγετε, ἔθνη, καὶ ἀκούσατε, ἄρχοντες. Ἀκουσάτω ἡ γῆ καὶ οἱ ἐν αὐτῇ· ἡ οἰκουμένη, καὶ ὁ λαὸς ὁ ἐν αὐτῇ. Διότι ὁ θυμὸς Κυρίου ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἡ ὀργὴ ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν, τοῦ ἀπολέσαι αὐτούς, καὶ παραδοῦναι αὐτούς εἰς σφαγὴν. Οἱ δὲ τραυματῖαι αὐτῶν ριφήσονται; καὶ οἱ νεκροὶ, καὶ ἀναβήσεται αὐτῶν ἡ ὄσμη, καὶ βραχίσηται τὰ ὄρη ἀπὸ τοῦ αἵματος αὐτῶν. Καὶ εἰλιχθήσεται ὁ οὐρανὸς ὡς βιβλίον, καὶ πάντα τὰ ἄστρα πεσεῖται ὡς φύλλα ἐξ ἀμπέλου, καὶ ὡς πίπτει σῦκα ἀπὸ συκῆς. Ἐμεθύσθη ἡ μάχαιρά μου ἐν τῷ οὐρανῷ.⁹ Ναυαγίῳ περιπεσεῖν τὴν τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴν εὖ μάλα διειρηκῶς, καὶ ὅτι παραδοθήσεται τοῖς κα- ταδηοῦσιν αὐτὴν εἰς προνομὴν τε καὶ ἄλωσιν· καὶ τούτοις ἐπενεγκῶν τὴν τῶν ἔθνων κλήσιν· Πολλοὶ γὰρ χωλοὶ, φησὶ, προνομὴν ποιήσουσιν· ἀναγκαίαν ποιεῖται τὴν κατήχησιν τοῖς ποτε μὲν χωλεύουσαν ἔχουσι τὴν διάνοιαν, μεμαθηκόσι δὲ τὸ ὀρθοποδεῖν διὰ πίστεως τῆς εἰς Χριστόν. Διαμνημονεύει τοιγαρ- οῦν τῆς κατὰ πάντα ἐσομένης κρίσεως μικρῶν τε καὶ μεγάλων. Ταύτη τοι φησὶν ὡς ἔτι πόρρω καθ- εστηκόσι τοῖς ἔθνεσι· Προσαγάγετε, ἔθνη, καὶ ἀκού- σατε, ἄρχοντες. Τὸ δὲ, προσαγάγετε, τέθεικεν, ἀντὶ τοῦ, προσεγγίσατε. Ἔως μὲν γὰρ εἰσιν ἐν τῷ πλα- νᾶσθαι τυχόν, καὶ λατρεύειν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα, πόρρω που Θεοῦ καθεστήκασιν. Ἐξηρη- μένης δὲ τῆς αἰτίας, ἐφ' ἣ καὶ μακρὰν εἶναι λέγον- ται, προσοικειοῦνται Θεῷ, καὶ ἐγγὺς γενέσθαι νοοῦνται, μέτοχοι γεγονότες αὐτοῦ, διὰ τοῦ μεταλαχεῖν ἁγίου Πνεύματος. Ἐγγίσατε τοίνυν, φησὶν, ἔθνη τε καὶ ἄρχοντες. Ἀκουσάτωσαν δὲ καὶ ἡ γῆ, καὶ οἱ ἐν αὐτῇ, 70.741 ἡ οἰκουμένη, καὶ ὁ λαὸς ὁ ἐν αὐτῇ. Καὶ τί δὴ τὸ δη- λούμενον; Ἐπήρηται γὰρ ὀργῇ, φησὶν, ἐπὶ πάντας τοὺς ἐν αὐτῇ, καὶ οὐχ ἀπλῶς ἡ ἀδιακρίτως· ἤξει δὲ μᾶλλον ἐπ' ἐκείνους, οἱ καὶ ἀναπόβλητον ἐσχίκασι τὴν ἀμαρτίαν, καὶ ταῖς ἑαυτῶν ψυχαῖς τὸν ἐκ τοῦ πλημμελεῖν ρύπον ἐντετηγμένον. Ὅτι δὲ καὶ ἀπο- λοῦνται, καὶ οἷον εἰς ὄλεθρον καὶ σφαγὴν παραδοθή- σονται, καὶ καταμιανοῦσι τὸν πάντα χῶρον, ὡς ἐπὶ σωμάτων διολωλῶτων τὸ τοῦ λόγου διαπλάττει σχῆμα. Βραχίσηται γὰρ, φησὶ, τὰ ὄρη ἀπὸ τοῦ αἵματος αὐ- τῶν. Εἶτα τὸν τοῦδε καιρὸν ἐμφανῆ καθιστὰς, τὴν τοῦ κόσμου συντέλειαν εἰς μέσον ἄγει, καὶ φησιν, Εἰλιχθήσεται μὲν ὡς βιβλίον ὁ οὐρανὸς, ἐν ἴσῳ δὲ φύλλοις τὰ ἄστρα πεσεῖται. Ὡς γὰρ ὁ τοῦ Σωτῆρος εἶρηκε μαθητῆς περὶ τῆς ἐσχάτης ἡμέρας· "Ὁτι ἐν αὐτῇ μὲν οἱ οὐρανοὶ ῥοιζηδὸν παρελεύσονται, στοι- χεῖα δὲ καυσούμενα λυθήσεται, γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαήσεται πάντα. Καινοὺς δὲ οὐρανοὺς, καὶ καινὴν γῆν κατὰ ἐπαγγέλματα

αὐτοῦ προσδοκῶμεν."6 Οὐκοῦν τὸ εἰλιχθήσεται τὸν οὐρανὸν, πεσεῖσθαι δὲ καὶ τὰ ἄστρα, τὸν τοῦδε τοῦ παντὸς ἀνακαινισμόν ὑπεμφαίνειεν ἄν. Ἐλευθερωθήσεται δὲ τὴν κτίσιν, καὶ ὁ θεσπέσιος ἔφη Παῦλος ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς, εἰς τὴν ἔλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. Προστιθεὶς δὲ ὅτι, Ἐμεθύσθη ἡ μάχαιρά μου ἐν τῷ οὐρανῷ, δίδωσι νοεῖν, ὅτι τῆς θείας ὀργῆς ἡ ἔφοδος οὐ κατὰ μόνων ἤξει τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ γὰρ καὶ κατ' αὐτῶν δραμεῖται τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων, οὓς καὶ κοσμοκράτορας τοῦ σκότους, καὶ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ὀνομάζειν ἔθος τοῖς ἱεροῖς Γράμμασι. Κολασθήσονται γὰρ καὶ οἷον κατα- κορέσουσι, δι' ἧς ὑφίστανται δίκης τὴν τοῦ Θεοῦ μά- χαιραν, τετυραννευκότες μὲν εἰς χρόνους μακροὺς, καὶ ὄλην ἀπολέσαντες τό γε ἦκον ἐπ' αὐτοῖς τὴν ὑπ' οὐρανόν· ἐξαιτούμενοί τε τῶν οὕτω δεινῶν δυσσεβειῶν τὰς δίκας. 9 Ἴδου ἐπὶ τὴν Ἰδουμαίαν καταβήσεται, καὶ ἐπὶ τὸν λαὸν τῆς ἀπωλείας μετὰ κρίσεως. Ἡ μάχαιρα Κυρίου ἐνεπλήσθη αἱμάτων, ἐπαχύνθη ἀπὸ στέα- τος ἄρνων, καὶ ἀπὸ στέατος ταύρων, καὶ κριῶν.9 Ἀπὸ τῆς καθ' ὅλου κρίσεως καταβιβάζει τὸν λόγον ἐπὶ τὴν τοῖς Ἰδουμαίοις ἐπενηγεμένην κόλασιν, διὰ τοι τὴν εἰς Χριστὸν δυσσέβειαν. Ἰδουμαίαν γε μὴν τὴν Ἰουδαίαν ἀποκαλεῖ βραχὺ παραλλάξας, ἵνα φαί- νοιτο καὶ κατασκώπτων αὐτήν. Ὁ μὲν γὰρ ἐξ Ἰσαὰκ γεγονὼς Ἡσαῦ, βρώσεως μιᾶς καταπωλήσας τὰ πρω- τοτόκια, κέκληται δὲ δικαίως Ἐδώμ, τοῦτ' ἔστι, γῆϊνος· φρόνημα γὰρ ἦν τοιούτων ἐν αὐτῷ· ἀπ' αὐτοῦ δὲ λοιπὸν οἱ ἐξ αὐτοῦ κέκληνται, τοῦτ' ἔστιν, Ἰδου- μαῖοι. Γῆϊνοι γὰρ καὶ αὐτοὶ, γεῶδες ἔχειν τὸ φρό- νημα οἰηθεῖεν ἄν, ὡς ἀπὸ γέ φημι τῆς τοῦ ὀνόματος ἐρμηνείας. Ἰδουμαίαν τοίνυν τὴν Ἰουδαίαν ἀποκαλεῖ, ὡς οὐκ εἰδυῖαν τὰ ἄνω φρονεῖν, ἐνιζήσασαν δὲ μᾶλλον τοῖς ἐπιγεῖοις πράγμασι, καὶ σαρκικὸν ἔχουσαν τὸ φρόνημα. Ἴδου τοιγαροῦν, ἡ ἐν τῷ οὐρανῷ μεθυσθεῖσα μάχαιρα, φησὶ, καταβήσεται νῦν ἐπὶ τὴν Ἰουδαίαν, ἥτοι τὴν Ἰδουμαίαν, καὶ ἐπὶ τὸν λαὸν τῆς ἀπωλείας, πλὴν μετὰ κρίσεως. Ἀπωλείας δὲ λαὸς τίς ἄν ἕτερος εἴη παρά γε τὸν Ἰσραήλ; Οὐ γὰρ ἠθέλησε τιμῆσαι 70.744 τῇ πίστει τὸν Λυτρωτὴν. Πλὴν ἡ μάχαιρα μετὰ κρί- σεως, ἥτοι μετὰ δικαιοκρισίας· οὐ γὰρ ἀπλῶς, ἢ ἀδιακρίτως, καὶ οἷον ἄρδην ἀπόλωλεν ὁ Ἰσραήλ, ἀλλὰ σέσωται τὸ κατάλειμμα διὰ πίστεως, δηλονότι τῆς εἰς Χριστόν. Κέκληνται γὰρ καὶ ἐξ Ἰουδαίας οὐκ εὐαρίθμητοι, καὶ πεπιστεύκασιν εἰς Χριστόν. Ἐπὶ δὲ τοῖς ἀπειθήκασιν ἐνεπλήσθη αἵματος ἡ τοῦ Κυρίου μάχαιρα, τοῦτ' ἔστιν, ἡ ὀργὴ μονονουχὶ κατασφά- ξασα, καὶ οἷον τινὰς κριοὺς, καὶ ταύρους ἀδρούς καὶ πίονας καταστρώσασα, οἷς ἄν εἰκότως λέγοιτο πρὸς ἡμῶν· "6 Ἄγε νῦν, οἱ πλούσιοι, κλαύσατε, ὀλολύξαντες ἐπὶ ταῖς ταλαιπωρίαις ὑμῶν ταῖς ἐπερχομέναις."6 Προσεποίσομεν δὲ τούτοις τὸ, Ἐτρυφήσατε, ἐνσπατα-λήσατε ἐπὶ τῆς γῆς, ἐθρέψατε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν ἡμέρᾳ σφαγῆς. Τοιοῦτοι γὰρ γεγόνασιν οἱ τῶν Ἰουδαίων καθηγηταί, καταβοσκόμενοι μὲν τρόπον τινὰ τόπον πίονα καὶ εὐρύχωρον τὰς ἐκ τῶν λαῶν καρποφορίας· καταπατιανθέντες δὲ ὡσπερ ταῖς παρὰ πάντων τιμαῖς. Ἄλλ' ὡς κριοὶ καὶ ταῦροι πεπτώκασιν, τῇ τοῦ Κυρίου μαχαίρᾳ περιπεσόντες οἱ δεί- λαοι. 9 Ὅτι θυσία Κυρίῳ ἐν Βοσὸρ, καὶ σφαγὴ μεγάλη ἐν τῇ Ἰδουμαίᾳ· καὶ συμπεσοῦνται οἱ ἄδροι μετ' αὐτῶν, καὶ οἱ κριοὶ, καὶ οἱ ταῦροι, καὶ μεθυσθή- σεται ἡ γῆ ἀπὸ τοῦ αἵματος, καὶ ἀπὸ τοῦ στέατος αὐτῶν ἐμπλησθήσεται.9 Βοσὸρ ἐρμηνεύεται συνοχὴ, καὶ ὀχύρωσις, καὶ εὐ- αγγελισμὸς, καὶ μὲν τοι καὶ σὰρξ. Τὴν τοίνυν Ἰδου- μαίαν καὶ Βοσὸρ ὀνομάζει, ἵνα νοήσης σαρκίνην, ἢ συνησχημένην, τοῦτ' ἔστι, πολιορκηθεῖσαν· ἡγοῦν εὐ- αγγελισμὸν, εὐηγγελίσασθαι γὰρ ἐν αὐτῇ Χριστός. Προσθεῖν δ' ἄν, ὅτι καὶ ὀχύρωσις· Κύριος γὰρ ἦν κύκλω αὐτῆς, καὶ κύκλω τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, καθὰ γέγραπται. Ἄλλ' ἐν ταύτῃ, φησὶ, θυσία τῷ Κυρίῳ. Τέθουνται γὰρ ταῖς τῶν πολιορκησάντων μαχαίραις, καὶ οὐκ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἀναβαίνοντες τῷ Θεῷ, ἀλλ' εἰς κόρον τῆς καταπαιούσης αὐτοὺς μαχαίρας. Ὅτι δὲ οὐχὶ ἐν μόνῃ τῇ Ἰδουμαίᾳ δαπανηθήσεται

πληθὺς, ἀλλὰ γὰρ καὶ τῶν ἐπισήμων ἐν αὐτοῖς, πλείστη τε ὄση καὶ ἐλεεινὴ γενήσεται πτώσις, αἰνι- γματωδῶς ὑπεμφαίνει λέγων, τοὺς ἀδρούς, καὶ τοὺς κριούς, καὶ τοὺς ταύρους πεσεῖσθαι μετ' αὐτῶν, καὶ ὅτι μεθυσθήσεται ἡ γῆ ἀπὸ τοῦ αἵματος αὐτῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ στέατος αὐτῶν ἐμπλησθήσεται. Ὡς γὰρ ἐπὶ ταύρων, καὶ κριῶν ἐρρίμμένων εἰς γῆν, καὶ αἵματός τε χύσιν ἰέντων, πολλὴν ὑπὸ τοῦ κατατήκεσθαι, μόνον δὲ οὐχὶ καὶ καταρδόντων αὐτὴν τοιαυτὰ φησιν. Ἡμέρα γὰρ κρίσεως Κυρίου, καὶ ἐνιαυτὸς ἀνταποδόσεως κρίσεως Σιών. Καὶ στραφήσονται αὐτῆς αἱ φάραγγες εἰς πίσσαν, καὶ ἡ γῆ αὐτῆς εἰς θεῖον· καὶ ἔσται ἡ γῆ αὐτῆς καιομένη, ὡς πίσσα, νυκτὸς καὶ ἡμέρας, καὶ οὐ σβεσθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον, καὶ ἀναβήσεται ὁ καπνὸς αὐτῆς ἄνω. Εἰς γενεὰς ἐρημωθήσεται, καὶ κατ- οικήσουσιν ἐν αὐτῇ ὄρνεα καὶ ἐχῖνοι, καὶ ἴβεις, καὶ κόρακες. Καὶ ἐπιβληθήσεται ἐπ' αὐτὴν σπαρτίον γεωμετρίας ἐρήμου, καὶ ὄνοκενταυροὶ οἰκήσουσιν ἐν αὐτῇ.⁹ 70.745 Ἐναργέστερον ἐν τούτοις ἄπερ ἔφη δι' αἰνιγμάτων ἀφήκε νοεῖν. Ὀνομάζει γὰρ δὴ τὴν Σιών, ἣ καὶ κρίσεως ἡμέραν, καὶ ἀνταποδόσεως ἐνιαυτὸν ἐνεστη- κέναι φησὶ, καθ' ὃν μονονουχί πίσεως τε καὶ θείου καταρῶνθόντων ἀπάσης αὐτῶν τῆς χώρας, ἀνημέρω πυρὶ δαπανηθήσονται, καὶ ἀκατευνάστους ἔξουσι φλόγας· καὶ καπνὸν δὲ τάχα πού τὸν ἀναβαίνοντα, νοεῖν ἀκόλουθον τὴν οἶονεὶ τοῦ πάθους ἀκοῆν, καὶ τοῖς πόρρω κατασημαίνουσαν τῆς ἐπενεχθείσης αὐ- τοῖς συμφορᾶς τὸ μέγεθος. Ἐρημωθήσεσθαι δὲ φησιν αὐτὴν εἰς γενεὰς, καὶ τὰ ταῖς ἐρημουμέναις πόλεσι συμβαίνοντα λέγει. Ὅρνεα μὲν γὰρ, καὶ ἐχίνους, ἴβεις τε καὶ κόρακας ἐναυλισθήσεσθαι φησιν αὐτῇ, καὶ μὴν ὅτι καὶ εἰς ἔρημον καταμετρηθήσεται, κατοικούντων ὄνοκενταύρων ἐν αὐτῇ. Ὀνοκενταύρους δὲ φησὶ τοὺς ἀγρίους τῶν ὄνων, οἷς δὴ καὶ φίλον ἐνδιαίτημα ποιεῖσθαι τὰ εἰσάπαν ἔρημα τῶν χωρίων. Ἐχίνους δὲ λέγειν τοὺς ἀκάνθη κατημφισμένους τῶν μυῶν. Εἰ δὲ δὴ τις ἔλοιτο καὶ θεωρίαν ἐπὶ τού- τοις τὴν ἐσωτάτω λαβεῖν, φαμὲν ὅτι τὰς ἡρημωμέ- νας, καὶ οἶον μεμονωμένας τῶν ἀνθρώπων διανοίας, διὰ τοι τὸ μὴ κατοικεῖν ἐν αὐταῖς διὰ τοῦ πνεύματος τὸν τῶν ὄλων Θεὸν, τὰ πονηρὰ τῶν θηρίων κατανεμη- θήσονται, καὶ καταυλήσουσιν ἐν αὐτῇ τὰ ἀκάθαρτα τῶν πνευμάτων, ὡς ἐν εἶδει τῶν ὠνομασμένων ἐχίνων τέ φημι καὶ κοράκων, καὶ ὄνων ἀγρίων. Ἡ ἄρχοντες αὐτῆς οὐκ ἔσονται, οἱ γὰρ βασι- λεῖς αὐτῆς, καὶ οἱ ἄρχοντες, καὶ οἱ μεγιστᾶνες αὐτῆς, ἔσονται εἰς ἀπώλειαν.⁹ Ἀδρούς καὶ κριούς καὶ ταύρους ἐν τοῖς ἀνωτέρω λέγων, τοὺς τῶν Ἰουδαίων καθηγητὰς, ἡγουν τοὺς τὴν περίοπτον λαχόντας δόξαν, ἢ κατὰ τὸν τῆς ἱερῶ- σύνης τρόπον, ἢ διὰ τοι τὸ ἐν πλούτῳ καὶ περιφανείᾳ γενέσθαι πολλῆ· ἄρχοντας ἐν τούτοις κατονομάζει, σαφεστέραν τὴν ἐπ' αὐτοῖς ἀποφαίνων δήλωσιν. Οἱ τοίνυν ποτὲ βασιλεύοντες αὐτῶν, φησὶ, καὶ οἱ ἄρχον- τες καὶ οἱ μεγιστᾶνες οὐκ ἔσονται. Οὐ γὰρ ἔτι ταῖς κατὰ πάντων ἐντροφήσουσι δυναστείαις, οὔτε μὴν ἐξίτηλον ἀροῦσιν ὄφρυν, ταῖς οὕτως ὑπερηρμέναις ἐνσπαταλῶντες τιμαῖς· ἀλλ' ἐξωσθήσονται θώκων τῶν ἐν ἀρχαῖς· καὶ οἶον βασιλείας ἀπολισθήσαντες, καὶ τοῦ κατάρχειν ἐκβεβλημένοι κατοικήσονται πρὸς ἀπώλειαν, ὁμοῦ τοῖς ἑτέροις παρ' αὐτῶν διολωλόσι. Γεγόνασι γὰρ ἀφορμὴ τοῖς ὑπὸ χεῖρα πρὸς ὄλεθρον. Καὶ τοῦτο διδάξει λέγων ὁ τῶν ὄλων Θεός· "Ἐδοκίμω- νες πολλοὶ διέφθειραν τὸν ἀμπελώνά μου, ἐμόλυναν τὴν μερίδα μου."⁶ Ἐδωκαν μερίδα ἐπιθυμητὴν μου εἰς ἔρημον ἄβατον. Ἐγενήθη εἰς ἀφανισμόν ἀπ- ωλείας. Ἡ καὶ ἀναφύσει εἰς τὰς πόλεις αὐτῶν ἀκάνθινα ξύλα, καὶ εἰς τὰ ὄχυράματα αὐτῆς· καὶ ἔσται ἔπαυλις σειρήνων, καὶ αὐλὴ στρουθῶν. Καὶ συν- αντήσουσι δαιμόνια ὄνοκενταύροις, καὶ βοήσον- ται ἕτερος πρὸς τὸν ἕτερον· ἐκεῖ ἀναπαύσονται ὄνοκενταυροὶ. Εὖρον γὰρ αὐτοῖς ἀνάπαυσιν· ἐκεῖ ἐνόσσευσεν ἐχῖνος.⁹ Πάλιν ἡμῖν ἑτέρῳ τρόπῳ τὰ ταῖς ἐρήμοις συμβαί- νοντα πειρᾶται διατρανοῦν. Ἔως μὲν γὰρ πολυ- ανδροῦσιν αἱ πόλεις, οὐδὲν αὐταῖς τῶν ἀγρίων ἐμ- 70.748 φύεται ξύλων· ἀποφοιτᾷ δὲ καὶ τὰ ταῖς ἐρήμοις χαίροντα τῶν

θηρίων. Ἐπειδὴν δὲ κένανδροί τε γέ- νοιντο, καὶ τῶν οἰκούντων ἔστερημένοι, τότε καὶ οἷά τις χέρσος εὐρεθήσεται γῆ, μεστὴ μὲν ἀκάνθης, ἐν- ἀύλισμα δὲ στρουθῶν, σειρήνων μάλιστα. Σειρήνας δὲ φησι τὰ ἐν νυκτὶ θρηνώδη φωνὴν ἰέντα τῶν πτηνῶν, καὶ μονονουχὶ κατολολύζοντα, ἃ μεθ' ἡμέραν μὲν ἡρεμεῖ, καὶ ταῖς ἐρήμοις τῶν χωρῶν ἐναυλίζεται· ποιεῖται δὲ μᾶλλον τὰς πτήσεις ἐν σκότῳ, οἷον ἢ γλαυξ, καὶ τὰ ἐοικότα. Δαιμόνια δὲ καὶ ὄνοκενταύ- ρους ἀλλήλοις συναντῶντας, καὶ μὴν καὶ βοῶντας, ἕτερος πρὸς τὸν ἕτερον λέγων, τὴν οἷον ἄκρατον ἐρημίαν τῶν πόλεων ὑπαινίττεται. Ἐμφιλοχωρεῖν γὰρ λέγονται τοῖς ἡρεμοῦσι τῶν τόπων καὶ πονηρὰ πνεύματα. Ἥδιστα δὲ καταλύει καὶ τῶν θηρίων ὅσα τῶν ἀνθρώπων τὸ ἀπειναί ποιεῖται περὶ πολλοῦ, καὶ φυσικοῖς εἰς τὸ ἀνήμερον παιδαγωγεῖται νόμοις. 9 Καὶ ἔσωσεν ἡ γῆ τὰ παιδιά αὐτῆς μετὰ ἀσφα- λείας· ἐκεῖ ἔλαφοι συνήντησαν, καὶ εἶδον τὰ πρόσωπα ἀλλήλων. Ἀριθμῶ παρήλθον, καὶ μία αὐτῶν οὐκ ἀπώλετο· ἕτερα τὴν ἕτεραν οὐκ ἐζήτησεν, ὅτι Κύριος ἐνετείλατο αὐταῖς, καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ συνήγαγεν αὐτάς. Καὶ αὐτὸς ἐπι- βαλεῖ αὐτοῖς κλήρους, καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ διεμέρι- σεν αὐτοῖς βόσκεισθαι· εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον κληρονομήσατε, εἰς γενεὰς γενεῶν ἀναπαύσονται ἐπ' αὐτοῖς.⁹ Εἰς ἐρημίαν ἐσχάτην παραδοθήσεσθαι λέγων τὴν τῶν Ἰουδαίων χώραν, καὶ ἀμοιρῆσαι παντελῶς τῆς ἄνωθεν καὶ παρὰ Θεοῦ φειδοῦς· καὶ ἀγάπης δια- μέμνηται πάλιν τῶν ἐν αὐτῇ διασσεσμένων. Εἶεν δ' ἂν οὗτοι τὸ κατάλειμμα, τοῦτ' ἔστιν, οἱ διὰ πί- στεως. Καὶ περὶ αὐτῶν ἐνθάδε φησὶν, ὅτι Σέσωκεν ἡ γῆ τὰ παιδιά αὐτῆς μετὰ ἀσφαλείας. Υἱοὶ γὰρ γεγό- νασιν τῆς Ἰουδαίων χώρας οἱ ἐξ Ἰσραὴλ πιστεύοντες ἀσφάλειαν τε καὶ οἰονεὶ πύργον ἀκατάσειστον εἰς ἐπικουρίαν εὐρόντες τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χρι- στόν. Ἀπὸ δέ γε τῶν ἀνασσεσμένων παιδίων, ἔλαφοι τρόπον τινὰ γεγόνασιν οἱ θεσπέσιοι μαθηταί. Παρεικάζονται δὲ ταῖς ἐλάφοις καὶ μάλα εἰκότως. Ὀφιοκτόνον γὰρ ἔστι τὸ ζῶον, καὶ πηγαῖς ὑδάτων ἐμφιλοχωρεῖν εἰώθος. Τοιοῦτοι δὲ πάντες οἱ τῆς εἰς Θεὸν εὐσεβείας εἰς λῆξιν ἡρμένοι πρὸς ἀναίρεσιν τοῦ νοητοῦ δράκοντος ἐπιτηδείως ἔχοντες διὰ τοῦ κατα- στρέφειν τὴν δόξαν αὐτοῦ ἀδρανῆ τε καὶ ἄπρακτον τῆς ἐνούσης αὐτῷ δυστροπίας τὸν υἷον ἀποφαίνειν. Ἀλλὰ καὶ ταῖς νοηταῖς τῶν ὑδάτων ἐνσπαταλῶσι πηγαῖς, τοῦτ' ἔστι, ταῖς τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν χορηγίαις, μονονουχὶ καταρδούσαις τὸν νοῦν, εὐκαρ- πόν τε αὐτὸν ἀποφαινούσαις τῷ Θεῷ. Ἐκεῖ τοίνυν, φησὶ, τοῦτ' ἔστιν, ἐν τοῖς ἀνασσεσμένοις συνήντη- σαν ἀλλήλαις ἔλαφοι. Θεθαυμάκασιν ἀλλήλας. Τοῦτο γὰρ οἷμαι δηλοῦν τὸ, Εἶδον τὰ πρόσωπα ἀλλήλων. Κεκινδύνευκε δὲ οὐδεμία, τοῦτο γὰρ πάλιν τὸ, Παρήλθον ἀριθμῶ, καὶ μία αὐτῶν οὐκ ἀπώλετο, ἕτερα τὴν ἕτεραν οὐκ ἐζήτησαν. Τίς οὖν ὁ σώσας; Κύριος ἐνετείλατο αὐταῖς, καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ 70.749 συνήγαγεν αὐτάς, καὶ προστέταχε μαθητεύειν πάντα τὰ ἔθνη· καὶ βαπτίζειν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἐπιβαλεῖ δὲ αὐτοῖς καὶ κλήρους, καὶ διεμέρισεν ἡ χεὶρ αὐτοῦ βόσκεισθαι εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον. Ἐκνενέμνηται γὰρ τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις οἷά τινες κληροὶ παρ' οἷς ἕκαστον διακηρύξαι ἐχρῆν. Καὶ γοῦν τέθειται μὲν ὁ θεσπέσιος Πέτρος εἰς τὴν περιτομήν. Κεχημάτικε δὲ τὸ Πνεῦμα λέγον· "Ἐφορίσατε δὴ μοι τὸν Βαρ- νάβαν, καὶ τὸν Σαῦλον, εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέκληται αὐτούς· καὶ γεγόνασιν ἀπόστολοι τῶν ἐθνῶν."⁶ Δι- εμέρισε τοίνυν αὐτοῖς ἡ χεὶρ αὐτοῦ κλήρους, ὥστε βόσκεισθαι εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον. Ἐπειδὴ γὰρ ἐλάφων ἐποίησατο μνήμην, τέθεικεν ἀναγκαίως τὸ, βόσκε- σθαι· μόνον γὰρ οὐχὶ κατεβοσκήσαντο τὰς χώρας, ἐντροφῶντες τοῖς διὰ πίστεως καλουμένοις εἰς ἐπί- γνωσιν ἀληθείας, καὶ κληρὸς οὗτος αὐτοῖς. Καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος τοῖς δι' αὐτοῦ σεσσωμένοις προσεφώνει, λέγων· "Ἐχαρὰ καὶ στέφανός μου."⁶ Ὅτι δὲ ἀτελεύτητον αὐτοῖς φυλαχθήσεται παρὰ Θεοῦ τὸ ἐπὶ τούτοις αὔχημα, διατρανοῖ λέγων τὸ, Ἀνα- παύσονται ἐπ' αὐτῆς. Ἐπ' αὐτῆς δὲ τίνας; Ἡ δηλο- νότι τῆς ἐκνεμηθείσης αὐτοῖς κληρονομίας παρὰ Θεοῦ. Διαμνημονεῦσαι δὲ

χρή και τοῦ μακαρίου ψάλ- λοντος Δαβίδ περὶ αὐτῶν, ὅτι "Ἐφωνή Κυρίου καταρτιζομένη ἐλάφους καὶ ἀποκαλύψει δρυμούς."6 Δρυμοὶ γὰρ ὡσπερ νοηταῖς ἐλάφοις ἀνεδείχθησαν παρὰ Θεοῦ, τῶν ἐθνῶν ἢ ἀριθμοῦ κρείττων πληθὺς, ἦν κατενεμήθησαν νοητῶς ταῖς τῶν πιστευόντων ἐνσπαταλῶντες ἐπιεικείαις. 9 Εὐφράνθητι, ἔρημος διψῶσα· ἀγαλλιάσθω ἔρη- μος, καὶ ἀνθείτω ὡς κρίνον. Ἐξανθήσει καὶ ἀγαλλιάσεται τὰ ἔρημα τοῦ Ἰορδάνου· καὶ ἡ δόξα τοῦ Λιβάνου ἐδόθη αὐτῇ, καὶ ἡ τιμὴ τοῦ Καρμήλου, καὶ ὁ λαὸς μου ὄψεται τὴν δόξαν Κυρίου, καὶ τὸ ὕψος τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.9 Ἐρημον καὶ στεῖραν ἀποκαλεῖν ἔθος τῇ θεοπνεύ- στῳ Γραφῇ τὴν ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίαν, ἢ ποτε μὲν ἐν τούτοις ἦν, οὔτε τὸν ἐξ οὐρανοῦ νοητὸν ἔχουσα νυμφίον, φημί δὴ Χριστὸν, ἀλλὰ καὶ ἐν ἐνδείᾳ τυγχάνουσα παντὸς ἀγαθοῦ, καὶ οἶον ἀκάνθης οὔσα τροφὸς δίψης τε καὶ ἄνυδρος. Ἐπειδὴ δὲ γέγονεν ἐν αὐτῇ Χριστός· (προσελήφθη γὰρ διὰ τῆς πίστεως καὶ τὸ θεῖον παρ' αὐτοῦ πεπλούτηκε νάμα· πηγὴ γὰρ ἐστὶ ζωῆς, καὶ χεიმάρρους τρυφῆς· καὶ αὐτὸς ἦν ὁ λέγων δι' ἐνὸς τῶν ἀγίων προφητῶν· "Ἐἶδου ἐγὼ ἐκκλίνω ἐπ' αὐτοὺς ὡς ποταμὸς εἰρήνης, καὶ ὡς χει- μάρρους ἐπικλύζων δόξαν ἐθνῶν."6) στεῖρα μὲν οὐκέτι καὶ ἔρημος· πολύπαις δὲ μᾶλλον καὶ ὑπὸ νυμφίῳ, καὶ εὐανθῆς νοητῶς. Ἡ πάλαι τοίνυν διψῶσα κατευφραι- νέσθω, φησὶν· ἐξανθείτω δὲ καὶ ὡς κρίνον ὁμοῦ καὶ τὸ ἀνθηρὸν, καὶ τὸ εὐῶδες ἔχουσα. Χριστοῦ γὰρ γέ- γονεν ὁσμή, καὶ πιστῶσεται γράφων ὁ Παῦλος, ὅτι "Ἐχριστοῦ εὐωδία ἐσμέν τῷ Θεῷ."6 Τὰ δὲ γε ἔρημα τοῦ Ἰορδάνου, τὴν περὶ αὐτὸν ἔρημόν φησιν. Οὐ γὰρ τοῖς ἀπειθήσασιν ἐξ Ἰσραὴλ, ἀλλ' ἡμῖν τοῖς ἐξ ἐθνῶν, ἢ καὶ τοῖς ἐξ αὐτῶν πιστεύσασιν, τὸ τοῦ Ἰορ- δάνου δέδοται νάμα, καὶ παρ' ἡμῖν ἐστὶ βαπτιζόμεθα γὰρ ἐν αὐτῷ, καὶ ἡμῶν, ὡς ἔφην, γέγονεν ἡ ἀγία πηγὴ. Ταύτη τοίνυν ἐν τῇ ἐρήμῳ, φησὶ, τῇ ποτὲ μὲν 70.752 διψώσῃ, λαχούσῃ δὲ νῦν τὸν διαβόητον Ἰορδάνην, ἢ δόξα δέδοται τοῦ Λιβάνου, καὶ ἡ τιμὴ τοῦ Καρμήλου. Λίβανος δὲ καὶ Κάρμηλος εἴρηται πλειστάκις ἢ Ἰε-ρουσαλήμ, καὶ αὐτὸς ὁ θεῖος νεῶς. Ἄλλ' ἡ πάλαι πρέπουσα δόξα τῇ τε ἀγίᾳ πόλει καὶ τῷ θείῳ ναῷ, δέδοται τῇ ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐν αὐτῇ τεθεά- μεθα τὴν δόξαν Κυρίου, καὶ τὸ ὕψος τοῦ Θεοῦ. Ἰουδαῖοι μὲν ὡς ἀνθρώπῳ ψιλῶ, καὶ οὐδὲν ἔχοντι παρὰ τοὺς ἄλλους τὸ πλεον προσεφέροντο τῷ Κυρίῳ· ἡμεῖς δὲ τὸ ὕψος τῆς δόξης αὐτοῦ τεθεάμεθα. Θεὸν γὰρ ἴσμεν αὐτὸν, οἰκονομικῶς δι' ἡμᾶς ἐνηνθρωπη- κότα, καὶ οὕτως Θεόν. 9 Ἰσχύσατε, χεῖρες ἀνειμένα, καὶ γόνατα παραλε- λυμένα. Παρακαλέσατε τοὺς ὀλιγοψύχους τῇ δια- νοίᾳ· ἰσχύσατε, μὴ φοβεῖσθε. Ἴδου ὁ Θεὸς ἡμῶν κρί- σιν ἀνταποδίδωσι καὶ ἀνταποδώσει. Αὐτὸς ἤξει καὶ σώσει ἡμᾶς. Τότε ἀνοιχθήσονται ὀφθαλμοὶ τυφλῶν, καὶ ὦτα κωφῶν ἀκούσονται. Τότε ἀλείται ὡς ἔλα- φος ὁ χλωδός, καὶ τρανὴ ἔσται γλῶσσα μογιάλων.9 Πρέπουσα μυσταγωγία, καὶ παράκλησις πνευμα- τικῇ τοῖς ἐξ ἐθνῶν καλουμένοις εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ Χριστοῦ, τὸ, Ἰσχύσατε χεῖρες ἀνειμένα, καὶ γόνατα παραλελυμένα. Τοῖς μὲν γὰρ ἔτι πλανωμένοις, αἱ χεῖρες ἀργαί, παραλελυμένα δὲ καὶ τὰ γόνατα. Καὶ οὐχὶ δὴ πάντως περὶ τῶν τοῦ σώματος μορίων τὰ τοιαῦτά φησιν, ἀρρωστοῦντας δὲ νοητῶς εὐρήσομεν τοὺς ἐν ἀπάταις καὶ πλάναις. Οὔτε γὰρ ἔργον εὐσε- βείας παρ' αὐτοῖς ἔστιν εὐρεῖν, οὔτε ἰσχὺν γονάτων, ἢ γονον διανοίας, τὴν εὐαγὴ τῆς δικαιοσύνης διαπο- ρευομένοις ὁδόν. Ἄλλ' ἰσχύσατε, φησὶν, ἵνα καὶ δρα- μείν δύνωνται πρὸς Θεόν. Ὑμεῖς δὲ ὡς τεταγμένοι πρὸς ἱερουργίαν τοῦ θείου κηρύγματος παρακαλέσατε τοὺς ἡσθενηκότας, λέγετε σαφῶς τοῖς ὀλιγοψύχοις· Ἰσχύσατε, μὴ φοβεῖσθε. Οὐ γὰρ εὐρωστος ὁ νοῦς τοῖς οὐκ εἰδόσι τὸν Θεόν· δεδίασι γὰρ ὡσπερ τὰς τῶν παθῶν ἐφόδους, καὶ τὸν πάλαι κατ' αὐτῶν τυ- ραννήσαντα Σατανᾶν, καὶ πρὸς γε τούτῳ τὸν θάνατον. Ἄλλ' ἰδου, φησὶν, ὁ Θεός, τοῦτ' ἔστιν, οὐ μακρὰν ὁ Σωτὴρ, ὃς ἀνταποδώσει κρίσιν. Κατακρινεῖ γὰρ τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἀπαλλάξει τῆς ὑπ' αὐτῷ δουλείας τοὺς βεβιασμένους. Ἡξει γὰρ, ἤξει καὶ σώσει ἡμᾶς. Τί οὖν; Ἡξει τότε τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς,

άνοιχθήσονται ὀφθαλμοὶ τυφλῶν. Οἱ γὰρ πάλαι τῇ κτίσει παρὰ τὸν Κτίστην λατρεύοντες, αὐτὴν τὴν ποτε πλανήσασαν κτίσιν, χειραγωγὸν ὡσπερ τινὰ ποιήσονται, καλῶς ἀποφέρουσαν πρὸς ἐπίγνωσιν τοῦ Δημιουργοῦ. Ἀπὸ γὰρ καλλονῆς κτισμάτων, ἀναλό-γως ὁ γενεσιουργὸς αὐτῶν θεωρεῖται· καὶ ὡς φησὶν ὁ Παῦλος, "Ἐὰν ἀόρατα αὐτοῦ, ἀπὸ κτίσεως κόσμου, τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἢ τε ἀίδιος αὐ- τοῦ δύναμις καὶ θειότης."⁶ Ἄνοιχθήσονται τοίνυν οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν πάλαι τυφλῶν, ἀκούσονται τὰ ὦτα τῶν κωφῶν. Οἱ γὰρ πάλαι τοὺς περὶ Θεοῦ λόγους ἀπο- σείόμενοι, καὶ ἀπαράδεκτον ποιεῖσθαι σπουδάζοντες τὴν τῶν ἀγίων μυσταγωγίαν, ἀσμένως αὐτὴν παρα- δέχονται. Ἄλειται δὲ καὶ ὡς ἔλαφος ὁ χλωδός, καὶ τρανὴ ἔσται ἡ γλῶσσα μογιάλων. Οἱ γὰρ τοὶ πάλαι, φησὶν, ὀρθοποδεῖν οὐκ εἰδότες, ἀλλ' οἶονεὶ παρειμέ- 70.753 νον ἔχοντες, τὸν νοῦν ἐλάφων δίκην ἀναπηδήσουσι, τοῦτ' ἔστιν, εὐδρομοὶ τε καὶ εὐκλεεῖς ἔσονται· νοητῶς δηλονότι, καὶ πρὸς γε τούτῳ καὶ ὀφιοκτόνοι, καὶ εἰδότες εὐστομεῖν. Λαλήσουσι γὰρ τὰ τοῦ Θεοῦ μᾶλ- λον, οὐκέτι λέγοντες τῷ ξύλῳ· "Ἐπατήρ μου εἶ σύ· καὶ τῷ λίθῳ· Σὺ ἐγέννησάς με."⁶ Ἰστέον δὲ ὅτι καὶ σωματικῶς ταῦτα πεπλήρωκεν ὁ Χριστὸς ταῖς ἀπορ- ρήτοις θεοσημείαις καταπλήττων τὴν Ἰουδαίαν. ⁹ Ὅτι ἐρράγη ἐν τῇ ἐρήμῳ ὕδωρ, καὶ φάραγξ ἐν γῆ διψώσῃ. Καὶ ἡ ἄνυδρος ἔσται εἰς ἔλη, καὶ εἰς τὴν διψώσαν γῆν, πηγὴ ὕδατος· ἐκεῖ ἔσται εὐφροσύνη ὀρνέων, ἔπαυλις καλάμου, καὶ ἔλη.⁹ Εὐφρανθῆναι προστέταχε τὴν διψώσαν ἔρημον· εἶτα προσεπάγει τὴν τῆς εὐφροσύνης αἰτίαν εὐθύς. Ἐρράγη γὰρ ὕδωρ ἐν αὐτῇ, φησί. Καὶ τὸ, ἐρράγη, καλῶς, ἵνα τὸ ἀμφιλαφές τῆς χορηγίας διὰ τούτου σημαίνεται. Φάραγγα δὲ φησιν, ἀντὶ τοῦ ποταμοῦ· οὗ δὴ γεγονότος ἡ ἄνυδρος ποτε στραφήσεται λοιπὸν εἰς ἔλη. Ἐξεῖ δὲ καὶ ὕδατος πηγὴν, ἢ τὸν ἅγιον Ἰορ-δάνην, ἧγουν καὶ αὐτὸν τὸν τῶν ὅλων Σωτῆρα Χρι- στὸν· πηγὴ γὰρ ἔστι ζωῆς, καὶ φρέαρ ὕδατος ζῶντος. Ἐπ' αὐτῶν γέγονεν ἡ τῶν ὀρνέων συνδρομὴ τε καὶ εὐφροσύνη. Ὅρνεα δὲ φησιν ἐν τούτοις, τοὺς τῶν ἐπιγείων ἀναπτάντας πραγμάτων, καὶ ὑψοῦ γεγονό- τας διὰ τὴν ἀρετὴν, τὰ ἄνω τε φρονεῖν ἐλομένους· οὗτοι χαίρουσιν ὡς ἐπὶ πηγῇ τῷ Χριστῷ, τῷ ποιή- σαντι τὴν ἔρημον ἔπαυλιν καλάμου, καὶ ἔλη. Τὰ μὲν γὰρ εὐδενδρα τῶν χωρίων αἰεὶ πως τοῖς ἔλεσι στεφανοῦσθαι φιλεῖ. Ἡ δὲ ἐξ ἔθνῶν Ἐκκλησία τὸ ἐξ οὐρανοῦ πλουτήσασα νάμα, καὶ τοῖς θείοις καταρ- δομένη χάρισμασι, καὶ ταῖς τῶν ἀγίων διδασκαλίαις ἐνσπαταλήσασα, τροφὸς ἔστιν ἐλῶν, καὶ καλάμου, τοῦτ' ἔστι τῶν ἐν Χριστῷ τεθηλόντων εἰς ζωὴν ἀμύ- ρητον δι' ἀγιασμοῦ. ⁹ Ἐκεῖ ἔσται ὁδὸς καθαρὰ, καὶ ὁδὸς ἀγία κλη- θήσεται, καὶ οὐ μὴ παρέλθῃ ἐκεῖ ἀκάθαρτος, οὐδὲ ἔσται ἐκεῖ ὁδὸς ἀκάθαρτος· οἱ δὲ διεσπαρ- μένοι πορεύονται ἐπ' αὐτῆς, καὶ οὐ μὴ πλανη- θῶσι. Καὶ οὐκ ἔσται ἐκεῖ λέων, οὐδέ τι τῶν θηρίων τῶν πονηρῶν οὐ μὴ ἀναβῆ ἔπ' αὐτὴν, οὐδ' οὐ μὴ εὐρεθῇ ἐκεῖ, ἀλλὰ πορεύονται ἐν αὐτῇ λελυτρω- μένοι διὰ Κύριον, καὶ συνηγμένοι ἀποστραφή- σονται, καὶ ἦξουσιν ἐκ Σιών μετ' εὐφροσύνης, καὶ εὐφροσύνη αἰώνιος ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτῶν. Ἐπὶ γὰρ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν αἶνεσις καὶ ἀγαλλίαμα, καὶ εὐφροσύνη καταλήψεται αὐτοῦς, ἀπέδρα ὀδύνη καὶ στεναγμὸς καὶ λύπη.⁹ Ὅδον ὀνομάζει καθαρὰν τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας τὴν δύναμιν, ἧγουν καὶ ἑτέρως τὴν διὰ τοῦ Πνεύματος κάθαρσιν. Ἀποσμήχει γὰρ τὴν ἐντετηγμένην ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς κηλῖδα, καὶ ἀπαλλάττει πλημ- μελημάτων, καὶ ῥύπου παντὸς ἀποφαίνει κρείττονας. Ὅδός οὖν ἀγία καὶ καθαρὰ καὶ μᾶλλον ὀρθῶς ὠνό- μασται, ἀνέμματος δὲ τοῖς οὐπω κεκαθαρμένοις. Πολιτεύεται γὰρ οὐδεὶς εὐαγγελικῶς μὴ οὐχὶ πρότε- ρον τὸν διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος καταπλουτήσας κάθαρσιν· οὐδεὶς οὖν ἄρα τῶν ἀπίστων. Οὗτοι γὰρ οἱ ἀκάθαρτοι βαδιοῦνται, φησὶν, ἐν αὐτῇ. Πορεύσον- ται δὲ μᾶλλον οἱ διεσπαρμένοι, τοῦτ' ἔστιν, οὐς 70.756 ἐσκόρπισεν ὁ Σατανᾶς, δηλοῖ δὲ τὰ ἔθνη, καὶ οὐ μὴ πλανηθῶσι. Πάλαι μὲν γὰρ πεπλάνηται ξύλοις τε καὶ λίθοις λελατρευκότες, καὶ σκολιάς ἰόντες ὁδοῦς. Νῦν δὲ μαθήσονται

τὴν εὐθεΐαν καὶ καθαρὰν τὴν πρὸς ἀγίαν ζωὴν ἀποφέρουσιν τρίβον. Ὅτι δὲ καὶ τῆς τοῦ διαβόλου πλεονεξίας ἐλεύθεροι γεγονότες τὸν οὕτως εὐκλεᾶ διαζήσονται βίον, διαλευκαίνει λέγων, ὡς Οὔτε λέων, οὔτε μὴν ἕτερόν τι τῶν πονηρῶν θηρίων ἐκεῖ ἔσται, τοῦτ' ἔστιν, ἐν τῇ ὁδῷ τῇ καθαρᾷ. Πάλαι μὲν γὰρ οἷά τις ἄγριος θῆρ ὁμοῦ τοῖς ἀνοσίοις πνεύμασιν ἐπεπήδα τοῖς ἐπὶ γῆς ὁ τῆς ἀμαρτίας εὐρετής· ἀλλ' ἠσθένησεν ἐν Χριστῷ, ἀπελήλαται δὲ τῆς τῶν πιστευσάντων ἀγέλης, καὶ τῆς κατ' αὐτῶν πλεονεξίας ἐξεσοβήθη παρὰ Χριστοῦ. Ἐν ταύτῃ τοιγαροῦν τῇ ὁδῷ τῇ καθαρᾷ οἱ διὰ Χριστοῦ λελυτρωμένοι, καὶ συναχθέντες διὰ τῆς πίστεως εἰς ὁμοψυχίαν βαδιοῦνται, καὶ τὴν πάλαι τρίβον ἀφέντες ἀποστραφήσονται, καὶ ἤξουσιν εἰς Σιών, τοῦτ' ἔστιν, τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν δὲ ἐπὶ γῆς, καὶ ἐν οὐρανοῖς εὐφροσύνην ἔχοντες τὴν ἀμύρητον. Δοξολογήσουσι γὰρ τὸν διασώσαντα Θεόν. Ἀγαλλίαμα δὲ καὶ εὐφροσύνη, καὶ πᾶν εἶδος τῆς ἐν Χριστῷ θυμηδίας, καταλήψεται αὐτούς, καὶ ἄγευστοι παντελῶς λύπης ἔσονται, καὶ στεναγμοῦ. Οἱ γὰρ ἐπ' ἐλπίσι ταῖς οὕτω λαμπραῖς κεκλημένοι, οἱ τῆς εἰς αἰῶνα ζωῆς ἐσόμενοι κληρονόμοι, καὶ δόξης τῆς ἄνωθεν καταπλουτεῖν μέλλοντες τὰ αὐχήματα, καὶ αὐτῷ δὲ προσδοκῶντες συμβουλεῦσαι Χριστῷ, ποίας ἔσονται λύπης μέτοχοι; ἢ ποῖον εἰσδέξονται στεναγμόν; τὸν τῶν ὅλων Θεὸν τὰ πονηρὰ τῶν θηρίων κατανεμηθήσονται καὶ καταλύσουσιν. Ἡσθήσονται γὰρ μᾶλλον ὡς ἐν παντὶ πάντῃ τε καὶ πάντως ἐσόμενοι καλῶ.

{1ΤΟΜΟΣ Δ΄}1

9Καὶ ἐγένετο τοῦ τεσσαρεσκαίδεκάτου ἔτους βασιλεύοντος Ἐζεχίου, ἀνέβη Συναχειρεῖμ βασιλεὺς Ἀσσυρίων ἐπὶ τὰς πόλεις τῆς Ἰουδαίας τὰς ὄχυράς, καὶ ἔλαβεν αὐτάς. Καὶ ἀπέστειλε βασιλεὺς Ἀσσυρίων Ῥαψάκην ἐκ Λαχῆς εἰς Ἱερουσαλὴμ πρὸς τὸν βασιλέα Ἐζεχίαν, μετὰ δυνάμεως πολλῆς, καὶ ἔστη ἐν τῷ ὑδραγωγῷ τῆς κολυμβήθρας τῆς ἄνω, ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ ἀγροῦ τοῦ γναφέως.⁹ Ἐναργῆς μὲν ἅπασιν τοῖς φιλομαθεστέροις τῆς ἱστορίας ὁ λόγος· ἐρῶ δ' οὖν ὁμῶς βραχυλογήσας ὡς ἔνι. Βασιλεύοντος τοῦ Ἄχαζ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, εἶτα Φακεὲ τοῦ Ῥωμελίου, καὶ τοῦ Ῥασσῶν τοῦ βασιλέως Συρίας ἐκπολιορκούντων τὴν Ἰουδαίαν, καὶ αὐτοῖς δὲ τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐπαφεῖναι τὴν χεῖρα βουλευσαμένων, ἀτονήσας πρὸς ἀντίστασιν ὁ μνημονευθεὶς, πρεσβείαν ἐπέπεμπε, καὶ δὴ καὶ ἐκάλει πρὸς ἐπικουρίαν τὸν Θεγλαφαλλασάρ Ἀσσυρίων βασιλέα, καὶ δώροις αὐτὸν ἀναπειθεὶ πολλοῖς ἐπαμύναί τε οἱ, καὶ τὰς τῶν ἐπ' αὐτὸν συμπεφωνηκότων βασιλέων, τοῦ τε τῆς Σαμαρείας φημί, καὶ τοῦ τῆς Συρίας ἀνακόψαι πλεονεξίας. Οὗ δὴ γεγονότος, διολώλασι μὲν οἱ πολεμοῦντες αὐτῷ. Εἶλε γὰρ τὴν τε Δαμασκόν, καὶ τὴν Συρίαν ὁ Ἀσσύριος, γέγονε δὲ ὑπὸ χεῖρα τὴν αὐτοῦ, καὶ ὑπὸ δασμόν καὶ τέλη λοιπὸν ὁ 70.757 Ἄχαζ. Ἦν δὲ τῶν ὅτι μάλιστα φαυλοτάτων. Εἶδω-λολάτρης τε γὰρ καὶ θεομισῆς καὶ τοὺς ἄλλους τάχα που νενικηκῶς ἅπαντας ταῖς κατὰ τοῦ Θεοῦ δυστροπίαις. Καταλύσαντος δὲ τὸν ἀνθρώπινον βίον τοῦ Ἄχαζ, βεβασίλευκεν αὐτῷ αὐτοῦ Ἐζεχίας, υἱὸς μὲν ὢν αὐτοῦ, πλην ἀνήρ θεοφιλῆς, καὶ τῆς ἀνωτάτω δικαιοσύνης καὶ εὐσεβείας ἀνημμένος τὰ αὐχήματα. Οὗτος ἠθέτησεν, φησὶ, ἐν τῷ βασιλεῖ Ἀσσυρίων. Οὐ γὰρ ἠνέσχετο τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν ὑπὸ δασμούς εἶσαι γενέσθαι, καθάπερ ἀμέλει καὶ Ἄχαζ. Ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας ὁ Συναχειρεῖμ ὁ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς, ὡς ὀφείλων ἔχειν ὑπὸ δασμούς τὴν τε Ἰουδαίαν ἅπασαν, καὶ αὐτὴν τε τὴν παρ' αὐτοῖς βασιλείαν, ἀνεκαίετο μὲν εἰς ὄργας, καταδηώσας δὲ τὴν Σαμαρείαν καὶ ταῖς κατὰ τὴν Ἰουδαίαν πόλεις ἐπηφίει τὴν στρατιάν, ἐλὼν δὲ πολλὰς, ἐπ' αὐτὰ λοιπὸν τὰ Ἱεροσόλυμα πέμπει τὸν Ῥαψάκην, οὐχ ὄπλα τέως κινήσοντα πολέμου νόμῳ, ἀπειλαῖς δὲ μᾶλλον, καὶ ὑποσχέσει ταῖς εἰς ἡμερότητα

δελεά- σοντα τὸ δημοτικόν. 9Καὶ ἐξήλθε πρὸς αὐτὸν Ἐλιακειμ ὁ τοῦ Χελ- κίου ὁ οἰκονόμος, καὶ Σομνάς ὁ γραμματεὺς, καὶ Ἰωᾶχ ὁ τοῦ Ἀσάφ ὁ ὑπομνηματογράφος. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς Ῥαψάκης· Εἶπατε Ἐζεχία· Τάδε λέγει ὁ βασιλεὺς, ὁ μέγας βασιλεὺς Ἀσσυρίων· Μὴ ἐν βουλῇ ἢ λόγοις χειλέων παράταξις γίνε- ται; Καὶ νῦν ἐπὶ τίνι πέποιθας, ὅτι ἀπειθεῖς μοι; Ἴδου πεποιοῦς εἶ ἐπὶ τὴν ῥάβδον τὴν καλαμί- νην, τὴν κεκλασμένην ταύτην ἐπ' Αἴγυπτον, ὅς ἂν ἐπ' αὐτὴν ἐπιστηριχθῇ, εἰσελεύσεται εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ. Οὗτός ἐστι Φαραὼ βασιλεὺς Αἰγύ- πτου, καὶ πάντες οἱ πεποιοῦτες ἐπ' αὐτῷ.⁹ Κεκλεισμένων δηλονότι τῶν πυλῶν, καὶ τοῖς τείχε- σιν ἐφεστηκότος δήμου πάντως που τοῦ μαχιμωτάτου, τὴν τῶν πρεσβειῶν ἀποτελοῦντος χρεῖαν, ἐξήεσαν πρὸς Ῥαψάκην οἱ ἀπόλεκτοι τοῦ βασιλέως, καὶ προῦ- χοντες ἐν ἱερουργοῖς. Ὁ δὲ Περσικῆς ὠμότητος ὢν, ἔχων δὲ στόμα λαλοῦν μεγάλα, κατὰ τὸ γεγραμμένον, τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης κατεθρασύνετο. Καὶ ψιλῇ μὲν κλήσει τὸν Ἐζεχίαν ὀνομάζει, οὐ προστεθεικῶς βα- σιλέα· οὐχ ἕτερόν τι τῶν ὅσα ἐστὶ τῶν ἐν τοιαύταις ὑπεροχαῖς πρεπωδέστατα. Τὸν δὲ γε τῶν Ἀσσυρίων βασιλέα, οὐχ ἀπλῶς αὐτὸ δὴ τοῦτό φησιν, ἀλλὰ καὶ μέγαν ἀποκαλεῖ. Φησὶ δὲ ὅτι, Μὴ ἐν βουλῇ ἢ λόγοις χειλέων παράταξις γίνεται; Ἐπειδὴ γὰρ Ἰουδαῖοι τὸν διὰ Μωσέως νόμον ἔχοντες σοφώτεροι τῶν ἄλλων ἔθνῶν ἐνομίζοντο· καὶ γοῦν ἔφασκον, Μακάριοί ἐσμεν Ἰσραήλ, ὅτι τὰ ἀρεστὰ Κυρίῳ γνωστὰ ἡμῖν ἐστὶ· καταφέρει πρὸς τὸ μηδὲν ὁ Ῥαψάκης τὸ ἐπὶ τούτῳ καύχημα πολέμου, καὶ μάχης ἐνεστηκότων ἀνόνητον παντελῶς ἔσσεσθαι λέγων εἰς ἐπικουρίαν αὐτοῖς, καὶ τὸ ἐν εἰδήσει νόμων, καὶ τὸ συνετὸν καὶ μόναίς βουλαῖς, καὶ αὐτὸ δὴ τὸ ἐν λόγοις οἰονεῖ πως ἐντριβές. Ἐπειδὴ δὲ τινες τῶν βεβασιλευκότων τῆς Ἰουδαίας εἰς ἐπικουρίαν κεκλήκασι τῶν Αἰγυπτίων τὴν χεῖρα, καίτοι τοῦτο δρῶντες ἐκτόπως, ῥήθη καὶ νῦν ὁ Ἀσσύριος, οὐκ ἐπὶ Θεῷ μᾶλλον πεποιθέναι τὸν Ἐζεχίαν, ἀλλ' ἐτέροις τισὶ, μᾶλλον δὲ τοῖς τῶν Αἰγυπτίων ἔχουσι τὴν γῆν. Ταύτη τοι καλαμίνην αὐ- 70.760 τὴν ὀνομάζει ῥάβδον. Σαθρὰ γὰρ πως, φησὶ, καὶ εὐδιά- κλαστος αἰεὶ, ἢ ἐπ' ἐκείνοις ἐλπίς, καὶ ἀδικοῦσα μᾶλ- λον, ἢ ὠφελεῖν ἰσχύουσα τοὺς κεκρημένους αὐτῇ· καθάπερ ἀμέλει καὶ καλαμίνη ῥάβδος, ἢ εἶπερ τις ἐπαναπαύσεται συνθραύσει μὲν πάντως αὐτὴν, ἢ δὲ ἀδικήσει τὸν ἐπ' αὐτῆς θαρσήσαντα. 9Εἰ δὲ λέγετε· Ἐπὶ Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν πε- ποίθημεν, νῦν μίχθητε τῷ κυρίῳ μου τῷ βασιλεῖ Ἀσσυρίων, καὶ δώσω ὑμῖν δισχιλίαν ἵππον, εἰ δυνήσεσθε δοῦναι ἀναβάτας ἐπ' αὐτούς. Καὶ πῶς δύνασθε ἀποστρέψαι εἰς πρόσωπον τοπάρχου ἑνός;⁹ Ἄθυροστομεῖ ἄλλιν, καὶ τὸ κέρας εἰς ὕψος ἐπαί- ρει, καὶ ἀδικίαν λαλεῖ κατὰ τοῦ Θεοῦ. Εἰ γὰρ δὴ, φησὶν, ἐπ' αὐτῷ πεποιθήατε, μίχθητε τῷ Κυρίῳ μου, τοῦτ' ἔστιν, ἐξοπλίσασθε, καὶ στήτε πρὸς μάχην. Ἐγὼ δὲ προσθήσω, καὶ ἵππους ὑμῖν δισχιλίας, καὶ ἀρκέσει τοῦτο, φησὶ, πρὸς πίστιν, ὅτι περιγενήσεσθε τῆς Ἀσσυρίων χειρὸς ἐὰν εὔρητε τοὺς ἀναβησομέ- νους ἢ καὶ εἰδότας ὅλως ἰπεύειν ἐν μάχαις. Εἶτα πῶς οὐδὲ τοῦτο πληροῦν δυνάμενοι περιγενήσεσθε το- πάρχου ἑνός; Καταδιήρηται γὰρ ἡ τῶν Ἀσσυρίων ἀρχὴ, καὶ βασιλέας ὑποβεβηκότας ἔχει τοῦ πάντων μείζονος οἱ καὶ ὠνομάζοντο τοπάρχαι. 9Οἰκέται εἰσὶν οἱ πεποιοῦτες ἐπ' Αἰγυπτίοις, εἰς ἵππον, καὶ ἀναβάτην. Καὶ νῦν μὴ ἄνευ Κυρίου ἀνέβημεν ἐπὶ τὴν χώραν ταύτην πολεμῆσαι αὐ- τήν. Κύριος εἶπε πρὸς με· Ἀνάβηθι ἐπὶ τὴν γῆν ταύτην, καὶ ἄνελαι αὐτήν.⁹ Ἀποκείρει παντελῶς τὴν ἐπ' Αἰγυπτίοις ἐλπίδα, μονονουχὶ καὶ ἐν οἰκέταις ἤδη τετάχθαι λέγων τοὺς ἐπ' αὐτῇ πεποιοῦτας. Ἀλώσονται γὰρ, φησὶν, εὐκόλως ἵππω τε καὶ ἀναβάτη τε θαρρήκότες. Εἶτα πικρόν τι καὶ ὡς ἀπὸ γε τῆς ἐνουσῆς αὐτῷ δυστροπίας ἀποφθέγγεται, οὐκ ἄνευ Κυρίου διαβεβαιούμενος τὴν κατὰ τῆς Ἰουδαίας αἴρεσθαι μάχην. Εἰ γὰρ δὴ, φησὶ, καθάπερ αὐτοὶ φατε, μέγας τε καὶ ἀλκιμώτα- τος ὁ παρ' ὑμῖν ἐστὶ Θεὸς, καὶ ὑπεραθλεῖ τῆς χώρας, πῶς ἀνέβημεν ἐπ' αὐτήν; Εἰ μὲν γὰρ πεπλεονεκτῆ- καμεν τὴν τοῦ ἐπαμύναντος ἰσχὺν, οὐ μέγας ἐστὶ, μᾶλλον δὲ βραχύς τε καὶ ἄναλκς. Εἰ δὲ μέγας καὶ δυνατὸς, οὐ κεκωλύμεθα

καταδηοῦν θέλοντες τὴν Ἰουδαίαν· οὐκ ἀνέβημεν ἐπ' αὐτὴν ἄνευ Κυρίου. 9Καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν Ἐλιακεῖμ, καὶ ὁ Σομνάς ὁ γραμματεὺς, καὶ Ἰωάχ· Λάλησον πρὸς τοὺς παῖδάς σου Συριστί, ἀκούομεν γὰρ ἡμεῖς· καὶ μὴ λάλει πρὸς ἡμᾶς Ἰουδαῖστί. Καὶ ἵνα τί λαλεῖς εἰς τὰ ὤτα τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῷ τείχει; Καὶ εἶπε Ῥαψάκης πρὸς αὐτούς· Μὴ πρὸς τὸν Κύριον ὑμῶν, ἢ πρὸς ὑμᾶς ἀπέσταλκέ με ὁ κύριός μου λαλῆσαι τοὺς λόγους τούτους; Οὐχὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τοὺς καθημένους ἐπὶ τῷ τείχει, ἵνα φάγωσι καὶ ἅμα;9 Εὐκαταπτόητον αἰεὶ πῶς ἐστὶ τὸ δημοτικόν, καὶ πολὺ λίαν ἔτοιμον εἰς ὀλιγωρίαν ἐνεστηκότος μάλιστα πολέμου, καὶ σφαγῆς ἔσεσθαι προσδοκωμένης, ἐμπρησμῶν τε τῶν ἀνὰ τὴν πόλιν. Ταύτη τοι καὶ μάλα ἐμφρόνως οἱ τῷ Ῥαψάκη προσδιαλεγόμενοί φασι, μὴ δεῖν χρῆναι λαλεῖν αὐτὸν Ἰουδαῖστί, κεχρη- 70.761 σθαι δὲ μᾶλλον τῇ Σύρων φωνῇ. Οὐ γὰρ ἤθελον βαρβαρικῆς ἀπονοίας γέμοντας λόγους ἐνίσθαι παρ' αὐτοῦ ταῖς τῶν δημοτῶν ἀκοαῖς, καίτοι παροτρύνον- τος αὐτούς εἰς ἀλκὴν τοῦ βασιλέως Ἐζεχίου, καὶ φάσκοντος ἐναργῶς ὅτι Κύριος μετ' αὐτῶν, καὶ ὅτι τοῖς μὲν ἐπὶ Θεῷ πεποιθόσιν ἀκράδαντος ἐλπίς, εὐκατάσειστα δὲ τὰ ἀνθρώπινα, καὶ οὐδὲν ὄλως ὡς πρὸς γέφημι τὴν τούτου δύναμιν. Ἄλλὰ συνήσιν ὁ Ῥα-ψάκης, καὶ τὴν αἰτίαν οὐκ ἀγνοεῖ τοῦ κεκωλύσθαι λαλεῖν Ἰουδαῖστί. Ταύτη τοι φησιν ὡς οὐ πρὸς αὐτούς, οὔτε μὴν πρὸς τὸν βασιλέα σκοπὸς αὐτῷ γέγονε τῆς ὁδοῦ, ἀλλ' ἵνα μᾶλλον τοῖς ἐν τῷ τείχει προσδιαλέγη- ται. Ὑβρίζει δὲ πάλιν, καὶ τοὺς ἐξ ἀκαθάρτου καρ- δίας ἐρεύγεται λόγους, φάσκων, ὅτι ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας ἐπικάθηται τῷ τείχει τηροῦντες τὴν πόλιν, ἵνα λιμώττοντες, ἐν ἐνδείᾳ τε γεγονότες ἄρτου τε καὶ ὕδατος εἰς τοῦτο κατενεχθεῖεν ἀνάγκης, ὡς τὰ εἰσάπαν ἀπηχθημένα καὶ αὐτοῖς τάχα που κυσὶ τροφήν ποιήσασθαι καὶ πότον. 9Καὶ ἔστη Ῥαψάκης, καὶ ἐβόησε φωνῇ μεγάλῃ Ἰουδαῖστί, καὶ εἶπεν· Ἀκούσατε τοὺς λόγους τοῦ βασιλέως τοῦ μεγάλου, βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων. Τάδε λέγει ὁ βασιλεὺς· Μὴ ἀπατάτω ὑμᾶς Ἐζεχίας λόγοις οἱ οὐ δυνήσονται ῥύσασθαι ὑμᾶς· καὶ μὴ λεγέτω ὑμῖν Ἐζεχίας, ὅτι Ῥύσεται ὑμᾶς ὁ Θεὸς, καὶ οὐ μὴ παραδοθῆ ἡ πόλις αὕτη εἰς χεῖρας βασιλέως Ἀσσυρίων. Μὴ ἀκούετε Ἐζεχίου. Τάδε λέγει ὁ βασιλεὺς Ἀσσυρίων· Εἰ βούλεσθε εὐλογηθῆναι, ἐκπορεύεσθε πρὸς με, καὶ φάγεσθε ἕκαστος τὴν ἄμπελον αὐτοῦ, καὶ τὰς συκὰς αὐτοῦ, καὶ πίεσθε ὕδωρ τοῦ λάκκου ὑμῶν ἕως ἂν ἔλθω καὶ λάβω ὑμᾶς εἰς γῆν, ὡς ἡ γῆ ὑμῶν, σίτου καὶ οἴνου, καὶ ἄρτων καὶ ἀμπελώνων.9 Μεθίστησι τοὺς λόγους ἐπ' αὐτούς ἤδη τοὺς ταῖς ἐπάλξεσιν ἐνιζήσαντας, καὶ τοῖς ἐθέλουσιν ἐκπολιορ- κεῖν ἀντιφέρεσθαι προτεθυμημένους· ἄνω τε καὶ κάτω βασιλέα μέγαν ἀποκαλεῖ τὸν Ἀσσύριον, καὶ κατασμικρύνει μὲν ἐλπίδα τὴν ἐπὶ Θεῷ, ψεύστην δὲ ἀποκαλεῖ τὸν Ἐζεχίαν, καὶ ἀπατεῶνα, λέγοντα χρῆ- ναι μᾶλλον ἐπανακεῖσθαι Θεῷ, δεδιέναι δὲ κατ' οὐδένα τρόπον ἐπαμύνοντος αὐτοῦ τὰς ἐξ ἀνθρώπων ἐφόδους. Εἶτα ἐπαγγέλλεται τοῖς αὐτομολοῦσιν ἐπ' αὐτὸν, ὡς ἔσσονται μὲν ἐν τοῖς ἑαυτῶν μέχρι καιροῦ. Τοῦτο γὰρ τὸ, Ἔως ἔλθω, καὶ λάβω ὑμᾶς. Ἀπολαύσουσι δὲ τῶν ἰδίων ἀγρῶν, καὶ καταλειαίνει ὡσπερ τῆς αἰχμαλωσίας τὸ δεῖμα, καὶ τὸ τραχὺ τοῦ πράγ- ματος ἀπατηλοῖς κατακρύπτει λόγοις, προστιθεὶς τὸ, Ἔως ἔλθω, καὶ λάβω ὑμᾶς εἰς τὴν γῆν ὡς ἡ γῆ ὑμῶν. Παρεικάζει γὰρ τὴν Ἀσσυρίων τῇ τῶν Ἰου-δαίων γῆ, μονονουχὶ λέγων· Καὶ τὴν Ἰουδαίαν ἀφέντες κἂν γένησθε παρ' ἡμῖν οὐδὲν ἦττον τὴν ἑαυτῶν εὐ- ρήσετε. Γῆ γὰρ ἐστὶ σίτου καὶ οἴνου, καὶ ἄρτων καὶ ἀμπελώνων, ἢ Περσῶν τε καὶ Ἀσσυ- ρίων. 9Μὴ ὑμᾶς ἀπατάτω Ἐζεχίας, λέγων· Ὁ Θεὸς ῥύσεται ὑμᾶς. Μὴ ἐρρύσαντο οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν ἕκαστος τὴν ἑαυτῶν χώραν ἐκ χειρὸς βασιλέως Ἀσσυρίων; Ποῦ ἐστὶν ὁ θεὸς Ἐμᾶθ καὶ Ἀρφάθ;καὶ ποῦ ἐστὶν ὁ θεὸς τῆς πόλεως Σεπφάρουῖμ; Μὴ ἠδύναντο ῥύσασθαι Σαμάρειαν ἐκ τῆς χειρὸς 70.764 μου; Τίς τῶν θεῶν πάντων τῶν ἐθνῶν τούτων ἐρρύσατο τὴν γῆν αὐτοῦ ἐκ χειρὸς μου, ὅτι ῥύσεται ὁ Θεὸς Ἱερουσαλήμ ἐκ χειρὸς μου; Καὶ ἐσιώπησαν, καὶ οὐδεὶς ἀπεκρίθη αὐτῷ λόγον, διὰ τὸ προστάξει τὸν βασιλέα μηδὲν ἀπο-

κριθῆναι.⁹ Βαρβαρίζει πάλιν τῆ γνώμη Ῥαψάκης, καὶ τοῖς κατὰ Θεοῦ λόγοις ἐμβαρύνεται, καὶ μέγα πεφρόνηκε Ἀσσυρίων πλείστας μὲν ὄσας ἐλόντος πόλεις τῶν ἐθνῶν, σεσωσμένης δὲ οὐδεμιᾶς ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῇ ψευδωνύμων θεῶν, ἀλλ' ἠγγόνησεν ὅτι ξύλα μὲν ἦσαν ἐκεῖνοι, καὶ λίθοι, καὶ ἀνθρωπείας χειρὸς φιλοτέχνημα, καὶ ἕτερον οὐδέν. Ὁ δὲ γε τῆς Ἰουδαίας Θεὸς, μᾶλλον δὲ ὁ τοῦ κόσμου παντός, ἔστι Θεὸς ζῶν καὶ ἀληθινός, οὐ πρόσφατος πεπονημένος, ποιητῆς δὲ μᾶλλον καὶ αὐτῶν αἰώνων, καὶ δημιουργὸς τῶν ὄλων, καὶ τῶν δυνάμεων Κύριος. Οἴεται δὴ οὖν ὁ Ῥαψάκης ἐναργεστάτην ἀπόδειξιν τοῖς Ἰουδαίοις ἔσεσθαι, τοῦ ὅτι πάντη τε καὶ πάντως ἀλώσονται, κἂν ἐπικουρήσῃ αὐτοῖς Θεὸς ὁ μέγας, τὸ μηδένα τῶν παρ' Ἑλλησι θεῶν ἀνασῶσαι δύνασθαι πόλιν, ἤτοι χώραν ἐν ἧ καὶ ἐτετίμητο. Διὰ τοῦτο φησι· Ποῦ ὁ Θεὸς Ἐμᾶθ, καὶ Ἀρφάθ; Προσεπάγει δὲ τὸ, ὅτι Μὴ ἠδύναντο ρύσασθαι Σαμάρειαν ἐκ τῆς χειρὸς μου; Ἄλλ', ὦ τρισάθλιε, φαίην ἂν, δαμάλεσι καὶ αὐτοὶ προσκεκυνήκασιν ταῖς χρυσαῖς, ἤλω τε ἡ χώρα Θεοῦ συστέλλοντος τὴν ἐπικουρίαν. Καὶ, ὡς ἔφην φθάσας, εἰ μηδεὶς τῶν παρ' Ἑλλησι θεῶν σέσωκε τὴν ἅου- τοῦ, τοῦτο πρὸς Θεὸν οὐδὲν τὸν ἀληθῶς, καὶ φύσει, καὶ μέγαν. Οἱ μὲν γὰρ ἐκ τέχνης ἀνθρωπίνης δι- ἔλαχον, τὸ κἂν γοῦν ὀρᾶσθαι μόνον. Ὁ δὲ κατ- εξουσιάζει τῶν ὄλων, καὶ ἄμαχον ἔχει τὴν χεῖρα, τῶν δυνάμεων ὑπάρχων Κύριος. Ἀποκρίνεται δὲ οὐδεὶς τῷ Ῥαψάκη, σιωπᾶν ἐπιτάττοντος τοῦ βασιλέως, καὶ μάλα ἐμφρόνως. Ἀπαιδεύτοις δὲ λόγοις, καὶ φρονήματι βαρβαρικῷ, καὶ ταῖς κατὰ Θεοῦ γλωσσο- αλγίαις ἐπιδακρύνει μᾶλλον, ἢ ἀντεξάγειν ἐχρῆν. Καὶ τοῦτο, οἶμαι, διδάσκει λέγων ὁ μακάριος Δα- βίδ· "Ἐθέμην τῷ στόματί μου φυλακὴν ἐν τῷ συστῆναι τὸν ἁμαρτωλὸν ἐναντίον μου, ἐκωφώθην, καὶ ἐταπεινώθην, καὶ ἐσίγησα ἐξ ἀγαθῶν."⁶ 9Καὶ εἰσῆλθεν Ἐλιακείμ ὁ τοῦ Χελκίου οἰκονό- μος, καὶ Σομνάς ὁ γραμματεὺς τῆς δυνάμεως, καὶ Ἰωᾶχ ὁ ὑπομνηματογράφος πρὸς Ἐζεχίαν ἐσχισμένοι τοὺς χιτῶνας, καὶ ἀνήγγειλαν αὐτῷ τοὺς λόγους Ῥαψάκου. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἀκού- σαι τὸν βασιλέα Ἐζεχίαν, ἔσχισε τὰ ἱμάτια, καὶ σάκκον περιεβάλετο, καὶ ἀνέβη εἰς τὸν οἶκον Κυρίου.⁹ Ἐπὶ ταῖς Ῥαψάκου μεγαληγορίαις, καὶ ταῖς ἀχαλίνοις περὶ τοῦ Θεοῦ γλωσσοαλγίαις περιρρήγγυν- ται τοὺς χιτῶνας οἱ πρὸς αὐτὸν ἐσταλμένοι, καὶ ἀπαγγέλλουσι μὲν τῷ βασιλεῖ τὰ ἐκ τῆς Περσικῆς ἀπο- νοίας ἐκτόπως ἀνηγορευμένα. Ὁ δὲ κατερρήγγυ τὴν ἐσθῆτα, καὶ μετῆμφιέσατο σάκκον, τοῦτ' ἔστιν, ἱμά- τιον πενθικόν, καὶ ἀνέβη, φησὶν, εἰς τὸν οἶκον Κυρίου. Καὶ ποία τις ἡ πρόφασις τοῦ περιρρήγγυσθαι τὰ ἄμφια; Ἔθος ἦν Ἰουδαίοις ἐπὶ ταῖς κατὰ Θεοῦ δυσ- 70.765 φημίαις τοῦτο δρᾶν. Καὶ γοῦν παραδέδοται μὲν ὁ Σωτὴρ τοῖς τῶν Ἰουδαίων καθηγηταῖς, καὶ ὁ τοῦ κό-σμου κριτῆς ἐκρίνετο παρ' αὐτοῖς. Ἄλλ' ἐσιώπα, ταῖς τῶν ψευδηγορούντων φωναῖς οὐκ ἀποκρινόμε- νος. Εἰτά φησι πρὸς αὐτὸν ὁ ἀρχιερεὺς· "Ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζώντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ; Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Σὺ εἶπας. Πλὴν λέγω ὑμῖν, Ἄπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνά- μεως, καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. Τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, λέγων· Ἐβλασφήμησεν."⁶ Ἐφη δὲ καὶ δι' ἑνὸς τῶν προφη-τῶν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς τοῖς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, ὅτι "Ἐδιάρρηξατε τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ μὴ τὰ ἱμάτια ὑμῶν."⁶ Ὡντο γὰρ ἴσως εὐσεβεῖν, καὶ ταῖς ἀνω- τάτω τιμαῖς κατευφραίνειν Θεὸν, ἐπὶ ταῖς κατ' αὐτοῦ δυσφημίαις τοὺς χιτῶνας κατασχίζοντες, κἂν εἰ μηδένα ποιοῖντο λόγον τῶν διὰ Μωσέως τεθεσπισμέ- νων. Σάκκον μὲν γε ἦτοι περίβλημα πενθικόν περι- τέθειται μὲν Ἐζεχίας, ἄνεισι δὲ καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, καὶ μάλα εἰκότως. Πενθεῖν γὰρ ἀκόλουθον, κλαίειν δὲ καὶ κατατρυχεσθαι τοὺς ἐν ἀκμαῖς ὄντας κακῶν, καὶ σωτηρίας ἐλπίδα ποιῆσθαι Θεὸν, αὐτῷ τε προσκαθῆσθαι, καὶ θαμίζειν ἐν ἀγίοις τόποις, ἔνθα μάλιστα πρεπωδέστερον τὰς πρὸς αὐτὸν ἰκετείας ποιοῖτ' ἅ τις. 9Καὶ ἀπέστειλεν Ἐλιακείμ τὸν οἰκονόμον, καὶ Σομνᾶν τὸν γραμματέα, καὶ τοὺς

πρεσβυτέ- ρους τῶν ἱερέων περιβεβλημένους σάκκον πρὸς Ἡσαΐαν υἱὸν Ἀμὼς τὸν προφήτην, καὶ εἶπαν αὐτῷ· Τάδε λέγει Ἐζεχίας· Ἡμέρα θλίψεως, καὶ ὄνειδισμοῦ, καὶ ἔλεγκοῦ, καὶ ὀργῆς ἢ σήμερον ἡμέρα, ὅτι ἦκει ἡ ὥδις τῆς τικτούσης, ἰσχὺν δὲ οὐκ ἔχει τοῦ τεκεῖν. Εἶ πως εἰσακούσαι Κύριος ὁ Θεὸς σου τοὺς λόγους Ῥαψάκου, οὓς ἀπέστειλε βασιλεὺς Ἀσσυρίων ὀνειδίζειν Θεὸν ζῶντα, καὶ ὀνειδίζειν λόγους οὓς ἤκουσε Κύριος ὁ Θεὸς σου, καὶ δεηθῆσθαι πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν σου περὶ τῶν καταλελειμμένων τούτων.⁹ Τοὺς προὔχοντας ἐν ἱερωσύνῃ καὶ ταῖς ἀνωτάτω τιμαῖς ἐκ νόμου κατεστεμμένους ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις, οὐκ ἂν ἐσθήμασιν ὄντας ἱεροῖς, καὶ τοῖς τῆς λειτουργ- γίας πρεπωδεστέροις· ἐν σάκκοις δὲ μᾶλλον, ἦτοι πενθικοῖς περιβλήμασι κατημφιεσμένους ἰέναι προστέταχε πρὸς τὸν μακάριον προφήτην Ἡσαΐαν, ἀπαγγεῖλαι τε ὅτι θλίψεως αὐτοῖς ἐπιπέπτωκεν ἡμέρα καὶ ὀνειδισμοῦ. Μονονουχὶ γὰρ, φησὶ, κατονεὶ- δίζει Θεὸς τοὺς τὴν ἁγίαν οἰκοῦντας πόλιν, ὡς τῆς κατὰ νόμον ἐπιεικείας ἡμεληκότας· ἐλέγχει δὲ πε- πλημμεληκότας, ἐπάγει τε οὕτω τὰ ἐξ ὀργῆς. Ἦκειν τε εἰς τοῦτο ὑπὸ τὰ πράγματα αὐτοῖς διαβεβαιοῦντο σαφῶς ὡς εἰκότως τὸν Ἰσραὴλ γυναικὶ μὲν τικτούσῃ, γενομένη δὲ λοιπὸν ἐν ἐσχάτοις διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τεκεῖν. Βούλεται δὲ καὶ διὰ τῆς τοῦ προφήτου μεσι- τείας ἐπακοῦσαι τῶν λόγων Ῥαψάκου τὸν τῶν ὅλων Θεὸν, οὓς ἀκήκοε δι' ἑαυτοῦ. Λανθάνει γὰρ αὐτὸν 70.768 τῶν ὄντων οὐδὲν, ὡς δὲ ἤδη πολλῶν ἐν ἐτέραις πόλε- σιν ἀνηρημένων, ἐμπερησμένων τε οἴκων. Δεήθητι, φησὶ, περὶ τῶν καταλελειμμένων τούτων. Εὐσεβὴς ἄγαν ὁ Ἐζεχίας, συλλήπτورا παρακαλῶν γενέσθαι τὸν παρὰ τῷ Θεῷ τίμιον δηλονότι τὸν προφήτην. Ἐπ- ωφελὲς οὖν ἄρα τὸ προσπίπτειν Θεῷ προεστηκότων ἁγίων. Κατανεύει γὰρ δι' αὐτούς, καὶ ἐποικτεῖρει πολλακίς, καὶ τῶν ῥαθυμεῖν εἰωθότων τὸ δά- κρυον. ⁹Καὶ εἶπεν αὐτοῖς Ἡσαΐας· Οὕτως ἐρεῖτε πρὸς τὸν κύριον ὑμῶν· Τάδε λέγει Κύριος· Μὴ φοβη- θῆς ἀπὸ τῶν λόγων ὧν ἤκουσας, οὓς ὠνειδίσαν με οἱ πρέσβεις βασιλέως Ἀσσυρίων. Ἴδου ἐγὼ ἐμβάλλω εἰς αὐτὸν πνεῦμα, καὶ ἀκούσας ἀγγε- λίαν ἀποστραφήσεται εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ, καὶ πεσεῖται μαχαίρα ἐν τῇ γῆ αὐτοῦ.⁹ Παραθαρσύνει Θεὸς, καὶ οὐκ εἰς μακρὰν, ἀλλ' εὐθὺ καὶ παραχρῆμα τὸν ἐπ' αὐτῷ πεποιθότα, καὶ ὀνησιφόρον αὐτῷ δέδειχε τὴν ἐλπίδα, καὶ οὐκ ἄμισθον τὸ δραμεῖν εἰς οἶκον Κυρίου, καὶ ὁμοῦ ταῖς λιταῖς τὸ ἐκ πόνου καθεῖναι δάκρυον. Ἐκμειλίσσεται οὕτως φιλόανθρωπος ὢν ὁ τῶν ὅλων Δεσπότης. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ῥαψάκης ἀποκείρων τῶν ἐξ Ἰσραὴλ τοῦ σωθῆναι τὴν ἐλπίδα, κἂν εἰ ἔλοιτο διασώζειν αὐτούς ὁ πάντα ἰσχύων Θεὸς, ἀνοσίως ἔφασκε· Μὴ ἀπατάτω ὑμᾶς Ἐζεχίας, ὅτι ῥύσεται ὁ Θεὸς Ἱερουσαλήμ ἐκ χειρός μου. Μὴ ἐρρύσαντο οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν τούτων ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ χώραν ἐκ χειρός μου; Ταύτη τοι καὶ μάλα εἰκότως ἀπαλλάττει δειμάτων, καὶ ψυχροῖς, καὶ γραῶδεσι λόγοις, καὶ βαρβαρικάς ἀθυροστομίαις ἐπιστυγνάζειν οὐκ ἔῃ, μᾶλλον δὲ ἀναρρώνυσιν εἰς πολυεύκτον ἐλπίδα, καὶ οὐχ ἐκόντα λέγων τὸν ἀλα- ζόνα τύραννον ἀνακομισθήσεσθαι εἰς τὴν ἑαυτοῦ πο- νηροῦ καταπτοοῦντος πνεύματος, καὶ εἰς δειλίαν αὐ- τὸν τὰς ὑπὲρ γε τῆς ἑαυτοῦ βασιλείας οὐ φορητῶς συνελαύνοντος, πεσεῖσθαι δὲ καὶ μαχαίρα, κινδυνεύ- σαντα μὲν οὐδαμῶς ἐν ἀλλοδαπῇ, οὔτε μὲν ἐπαυχῆ- σαντα ταῖς κατὰ τῶν πολεμίων σφαγαῖς, καὶ τῆς κατ' ἐχθρῶν εὐανδρίας, λαμπρὰ πλουτοῦντα γέρα· ἀλλ' ἐν τῇ γῆ αὐτοῦ ποιεῖσθαι τὰς διατριβὰς, πέπτωκεν ἐκεῖ ἐν τῇ γῆ αὐτοῦ παρ' ἐλπίδα τοῦτο, καὶ ἀδοκῆτως συμβεβηκός. Ἐνθα γὰρ οἶεσθαι δειμάτων ἀπηλλαγμέ- νον ποιεῖσθαι τὰς διατριβὰς πέπτωκεν ἐκεῖ, καὶ παρ' ὧν ἦν εἰκὸς σώζεσθαι· κινδυνεύοντα. Τίνες δὲ οὗτοι διὰ τῶν ἐφεξῆς εἰσόμεθα. ⁹Καὶ ἀπέστρεψε Ῥαψάκης, καὶ κατέλαβε πο- λιορκοῦντα τὸν βασιλέα Λαμνά· καὶ ἤκουσε βα- σιλεὺς Ἀσσυρίων ὅτι ἐξῆλθε Θαραθὰ βασιλεὺς Αἰθιοπίων πολιορκῆσαι αὐτόν· καὶ ἀκούσας ἀπ- ἔστρεψε, καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλου πρὸς Ἐζεχίαν, λέγων· Οὕτως ἐρεῖτε Ἐζεχίᾳ βασιλεῖ τῆς Ἰου-δαίας· Μὴ σε ἀπατάτω ὁ Θεὸς σου ἐφ' ᾧ πέποι- θας ἐπ' αὐτῷ, λέγων· Οὐ μὴ παραδοθῆ Ἱερουσα-

λήμεις χειρας βασιλέως Ἀσσυρίων. Ἡ οὐκ ἤκου-σας ἃ ἐποίησαν βασιλεῖς Ἀσσυρίων, πᾶσαν τὴν γῆν ἀπώλεσαν; μὴ ἐρῶσαντο αὐτοὺς οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν, οὓς οἱ πατέρες μου ἀπώλεσαν, τὴν τε Γάζαν καὶ Χαρῶν, καὶ Ῥαφεῖς, αἱ εἰσιν ἐν χώρᾳ Θαιμάν, Ποῦ εἰσιν οἱ βασιλεῖς Αἰμάθ, καὶ Ἀρ-φάθ, καὶ πόλεως Ἐμφαρουεῖμ Ἀνά καὶ Αὐά; 9 70.769 Κατειλημμένης τάχα που τῆς Λάχης, καὶ ὑπὸ χειρα γεγενημένης τὴν βαρβαρικὴν, ἐπολιορκεῖτο μετ' ἐκείνην ἡ Λαμνά, ἐκεῖ Ῥαψάκης κατειληφέναι λέγεται τὸν Ἀσσύριον· ὁ δ' ἐτεθορύβητο λίαν. Κατ-εστράτευσε γὰρ αὐτοῦ Θαραθὰ Αἰθιόπων βασιλεύς. Εἶτα δεδιὼς μὴ καταληφθείσης αὐτῷ τῆς χώρας ἔξω γένοιτο θώκων τῶν περιφανεστάτων, ἀφίησι μὲν τὴν Ἰουδαίαν, σπεύδει δὲ μᾶλλον εἰς τὴν ἑαυτοῦ· πλήν οὐ καθυφῆκε τῆς ἐνούσης ὠμότητος αὐτῷ. Πρὸς ἀκράτους δὲ ὡσπερ ὄργας ἀνακεκαυμένος, διὰ τοι τάχα που τὸ μὴ θελήσαι τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ, ἦτοι τοὺς τὴν ἁγίαν οἰκοῦντας πόλιν τοῖς τοῦ Ῥαψάκου λόγοις ἀναπεπεισμένους αὐτομολῆσαι παρ' αὐτὸν, ἄθυρο-στομεῖ δὴ πάλιν κατὰ τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης ὁ δεῖλαιος· καὶ τισι τῶν οἰκείων ἐντέλλεται δρομαίως ἰέναι πρὸς Ἐζεχίαν ἀπαγγεῖλαι τέ οἱ τὰ παρ' αὐτοῦ. Ταῦτα δὲ ἦσαν δυσφημῖαι κατὰ Θεοῦ λέγοντος σαφῶς· ἐπειδὴ τῶν ἐτέρων χωρῶν ἦτοι ἐθνῶν οἱ θεοὶ τοῖς προσκυ-νοῦσιν αὐτοὺς συνδιολώλασι, μηδ' ἂν αὐτὸν ἰσχύσαι τὸν τῶν Ἑβραίων Θεὸν ἐξελέσθαι τε αὐτοὺς, καὶ τῆς Ἀσσυρίων ἐξαρπάσαι χειρός. Εἶτα πόλεις ἀπαριθμεῖται πεπορθημένας, ἃς καὶ ἦν εἰκὸς δύνασθαι πολλὰ, ἐξ ὧν ἕτεροι πεπόνθασιν. Διὰ τούτων αὐτῶν κατα-πτοῶν, ὡς τεθνηξομένους, καὶ τοὺς ἐπ' αὐτῷ πεποι-θότας τῷ πάντων κρατοῦντι Θεῷ. 9 Καὶ ἔλαβεν Ἐζεχίας τὸ βιβλίον παρὰ τῶν ἀγ-γέλων, καὶ ἤνοιξεν αὐτὸ ἔναντι Κυρίου· καὶ προσηύξατο Ἐζεχίας πρὸς Κύριον λέγων· Κύριε Σαβαώθ ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χε-ρουβίμ, σὺ μόνος Θεὸς εἶ πάσης βασιλείας τῆς οἰκουμένης. Σὺ ἐποίησας τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν. Εἰσάκουσον, Κύριε, εἰσβλέψον, Κύριε, καὶ ἴδε τοὺς λόγους, οὓς ἀπέστειλε Σεναχηρεῖμ, ὄνειδίζειν Θεὸν ζῶντα. 9 Ἐκ πολλῆς ἄγαν τῆς εἰς Θεὸν εὐσεβείας ἀπλοῖ τὸ βιβλίον, οὐχ ὡς ἀγνοοῦντι Θεῷ τῆς τοῦ Σεναχηρεῖμ ἀλαζονείας τὸ μέγεθος, κατακεκραγῶς δὲ μᾶλλον τῆς βαρβαρικῆς ἀπονοίας, καὶ οἰονεὶ μάρτυρα τῆς ἐκείνου θραυστομίας ποιούμενος αὐτὸν τὸν τῶν ὅλων κατα-εξουσιάζοντα Θεόν. Ἄθρει δὲ ὅπως τοῖς τοῦ Σεναχη-ρεῖμ ἀναφέρεται λόγοις, ἀνατείνων τὴν ἰκετηρίαν. Ὁ μὲν γὰρ τό γε ἦκον ἐπ' αὐτῷ τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν κατακερτομῶν· Μή σε ἀπατάτω, φησὶν, ὁ Θεός σου, ἐφ' ᾧ σὺ πέποιθας ἐπ' αὐτῷ λέγων· Οὐ μὴ παραδοθῆ Ἱερουσαλὴμ εἰς χειρας βασιλέως Ἀσσυρίων. Ὁ δὲ τῆς ἐξουσίας ὁμολογεῖ τὸ μέγεθος, Κύριον Σαβαώθ ὀνομάζων αὐτὸν, καὶ Θεὸν Ἰσραὴλ, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν κτίσιν τὴν ἄνω τε καὶ λογικὴν. Σὺ γὰρ εἶ, φησὶν, ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβίμ. Προσομολογεῖ δὲ ὅτι κἂν εἰ λέγοιντό τινες ἐπὶ γῆς βασιλεῖς· ἀλλ' οὐδ' ὁ φύσει τε καὶ ἀληθῶς βασιλεύς, καὶ πάντα ὑπὸ πόδας ἔχων, αὐτὸς ἂν εἴη καὶ μόνος ὁ γῆς τε καὶ οὐρανοῦ δημιουργός, καὶ ὑποστήσας νεύματι τὰ οὐκ ὄντα ποτέ. Εἰσακοῦσαι δὲ παρακαλεῖ καὶ εἰσβλέψαι, τοῦτ' ἔστι, μὴ παραβλέψαι, καὶ παρελθεῖν, τὰς οὕτω πικρὰς δυσφημίας· ἀλλ' ἐν δίκῃ κολάσαι τὸν ἀλιτήριον. Ὁνειδίσει γὰρ Θεὸν ζῶντα, φησὶ, τοῦτ' ἔστι, κατ' οὐ-δὲν ἐοικότα τοῖς τῶν ἐθνῶν, οἷς ἐκεῖνος παρεικάζων αὐτὸν ἀνοσίως κατεθρασύνετο. 70.772 9 Ἐπ' ἀληθείας γὰρ ἠρήμωσαν βασιλεῖς Ἀσσυ-ρίων τὴν οἰκουμένην ὅλην, καὶ τὴν χώραν αὐτῶν, καὶ ἀνέβαλον τὰ εἰδῶλα αὐτῶν εἰς τὸ πῦρ. Οὐ γὰρ θεοὶ ἦσαν, ἀλλ' ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων, ξύλα, καὶ λίθος, καὶ ἀπώλεσαν αὐτούς. Σὺ δὲ, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, σῶσον ἡμᾶς ἐκ χειρῶν αὐ-τῶν, ἵνα γνῶ πᾶσα βασιλεία τῆς γῆς ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεὸς μόνος. 9 Ἀκήκοα, φησὶ, τοῦ βαρβάρου λέγοντος· Μὴ ἐρῶ-σαντο οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ χώραν ἐκ χειρός μου; Κἂν εἰ τοῦτο λέγοι τις, ἐπαινῶ καὶ πείθομαι. Κεκρατήκασιν γὰρ ἀπάσης τῆς γῆς, καὶ τὰς πόλεις ἐνέπρησαν, οὐδὲν ἀπόνασθαι δυναμένης τῶν ψευδωνύμων θεῶν· σεσώκασιν γὰρ οὐδένα. Πῶς γὰρ, ἢ πόθεν, ξύλου τε καὶ λίθου πεποιημένα καὶ τέχνης ἔργα

λιθουργικῆς, καὶ τεκτόνων ὄντες φιλοτε- χνήματα· Ταύτη τοι καὶ τοῖς ἰδίος προσκυνηταῖς ὁμοῦ διολώλασιν. Ἄλλὰ σὺ, σῶσον ἡμᾶς, ὦ Δέσποτα. Τεκμήριον γὰρ, καὶ τοῦτο, καὶ ἀναπέθει πᾶσαν τὴν ὑπ' οὐρανὸν, εἷς γε τὸ χρῆναι διακεῖσθαι, καὶ ἄρα- ρότως ὅτι σὺ μόνος εἶ Θεός. Ὡσπερ γὰρ τὸ ἀλῶναι τὰς ἐθνῶν χώρας κατεμαρτύρησε τῶν ψευδωνύμων θεῶν, τὸ μηδὲν εἶναι παντελῶς· οὕτω, καὶ τὸ διαφυ- γεῖν τῆς ἐκείνου χειρὸς ἕξω γενέσθαι τὴν Ἱερουσαλήμ τὴν ὑπὸ σοί τε καὶ σὴν μονονουχὶ καὶ διαμαρτύρεται, καὶ σαφῆ ποιήσεται τοῖς ἀπανταχοῦ τὴν ἀνάρρῃσιν τῆς σῆς εὐσθενείας, καὶ ἀκηράτου δόξης, καὶ ὅτι μόνος εἶ αὐτὸς ὁ Θεὸς ἔν τε οὐρανῶ, καὶ ἐπὶ γῆς 9Καὶ ἀπεστάλη Ἡσαΐας υἱὸς Ἀμὼς πρὸς Ἐζεχίαν, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ· Ἦκουσα ἃ προσηύξω πρὸς με περὶ Σε- ναχηρείμ βασιλέως Ἀσσυρίων.9 Οὐ μακρὰν ὁ σῶζων, ἀλλ' ἐγγὺς καὶ οἶονεὶ κατὰ πόδας τῆς προσευχῆς τῶν αἰτηθέντων τὸ πέρας. Ἀπο- στέλλεται μὲν γὰρ ὁ προφήτης· σεισηγῶς δὲ τέως τὰ ἐπὶ τῷ βαρβάρῳ, καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ τοῦ Θεοῦ ψῆ- φον οὐκ ἀπαγγείλας· Τάδε λέγει Κύριος, φησὶν, ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ. Ἐπιρῶννουσι τὸν πεπιστευκότα, καὶ οὐχ ἓνα τινὰ τῶν ψευδωνύμων θεῶν ἀποφαίνει τὸν ἀποστείλαντα, εὐθαρσῆ δὲ μᾶλλον ἀποτελῶν Κύριον ὀνομάζει, καὶ Θεὸν Ἰσραὴλ. Ἐπαινεῖ δὲ ὡσπερ καὶ ἀποδέχεται λέγων· Ἦκουσα ἃ προσηύξω πρὸς με περὶ Σεναχηρείμ βασιλέως Ἀσσυρίων. Μονονουχὶ γὰρ, φησὶν, ἀποδέχομαι τὸν ζῆλον, οἶδα τὴν φιλοθεΐαν, ἀφόρητον ἐποίησω τὴν κατ' ἐμοῦ δυσφημίαν· προσ- ἤλθε δεδακρυμένος, καὶ οἶον ἀλγήσας ὑπὲρ ἐμοῦ, καὶ σὴν ἐποίησω λύπην τοὺς εἰς ἐμὲ γεγονότας ὄνειδι- σμούς. Ἀξιειπαινετώτατος τοίνυν τῶν ἀγίων ὁ ζῆλος, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης δυσφημουμένης, ὅταν ἀλγή- σωσιν αὐτοὶ, Θεὸς κατευφραίνεται. 9Οὗτος ὁ λόγος ὃν ἐλάλησε περὶ αὐτοῦ ὁ Θεός· Ἐφάυλισέ σε καὶ ἐμυκτήρισέ σε παρθένος θυγά- τρη Σιών· ἐπὶ σοὶ κεφαλὴν ἐκίνησε θυγάτηρ Ἱερουσαλήμ. Τίνα ὠνείδισας καὶ παρώξυνας; ἢ πρὸς τίνα ὕψωσας τὴν φωνὴν σου; Καὶ οὐκ ἦρας εἰς ὕψος τοὺς ὀφθαλμούς σου εἰς τὸν Ἅγιον τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι δι' ἀγγέλων ὠνείδισας Κύριον.9 Ἐμφανῆ λοιπὸν τὴν ἐπὶ τῷ βαρβάρῳ καθίστησι 70.773 ψῆφον· καὶ φησὶν ὅτι μυκτηρισμὸν ἐπ' αὐτῷ ποιή- σεται, καὶ καταδοθήσει τὴν κεφαλὴν παρθένος θυ- γάτηρ Σιών ἥτοι ἡ Ἱερουσαλήμ. Φαμέν δὲ ὅτι παρ- θένον, καὶ θυγατέρα τὴν Σιών ἥτοι τὴν Ἱερουσαλήμ ὀνομάζει· καὶ παρθένον μὲν ὡς ἀμόλυντον, καὶ τὸν τῆς βδελυρᾶς εἰδωλολατρίας οὐκ ἔχουσαν μῶμον· θυγατέρα δὲ, ὅτι τὴν παρὰ πατρὸς ὀφειλομένην διά- θεσιν τοῖς ἐξ αὐτοῦ τέκνοις ὑπονετέμηκεν αὐτῇ. Ἐφάυλισε δὲ τὸν Ἀσσύριον, ἥτοι κεφαλὴν ἐπ' αὐτῷ κινήθηκε τίνα τρόπον· ἐπεμειδίασε γὰρ ἠττωμένῳ, καὶ οἶον ὠδὴν καὶ μέλος ἐναρμόνιον τὰς αὐτοῦ πε- ποίηται συμφοράς. Εἶτα πρὸς αὐτόν φησι· Τίνα ὠνείδισας, καὶ παρώξυνας; ἢ πρὸς τίνα ὕψωσας τὴν φωνὴν σου; Ἄρα γὰρ ἓνα τῶν ψευδωνύμων θεῶν ταῖς οὕτω θερμοαῖς ἐλύπεις φωναῖς; Καίτοι πῶς οὐκ ἔδει, φησὶ, τὸν τῆς διανοίας ὀφθαλμὸν εἰς ὕψος ἐπ- ἄραι, ἐννοῆσαί τε ἄρα, τίς δὴ καὶ πόσος ἐστὶν ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ; Ἔδει καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς τῶν κτισμά-των θεάς, τῆς τοῦ δημιουργοῦ δυνάμεως τὸ μέγεθος, ἀναλόγως ἰδεῖν. Ἔδει τῆς δόξης καταθρῆσαι τὸ ὕψος, καὶ μηδὲν ἐπ' αὐτῷ λογίσασθαι τῶν χθαμαλωτέρων. Ἄλλ' οὐδενὸς τῶν τοιούτων διαμνημονεύσας, φησὶν, ὠνείδισας τὸν Κύριον. 9Σὺ γὰρ εἶπας· Τῷ πλήθει τῶν ἀρμάτων ἀνέβην εἰς ὕψος ὀρέων, καὶ εἰς τὰ ἔσχατα τοῦ Λιβάνου, καὶ ἔκοψα τὸ ὕψος τῆς κέδρου αὐτοῦ, καὶ τὸ κάλλος αὐτῆς, καὶ εἰσῆλθον εἰς ὕψος μέρους τοῦ δρυμοῦ, καὶ ἔθηκα γέφυραν, καὶ ἠρήμωσα ὕδατα, καὶ πᾶσαν συναγωγὴν ὕδατος.9 Τῆς Περσικῆς ἀλαζονείας ἐξηγεῖται τὸν ὄγκον, καὶ τὸ ἀσύνητον φύσημα, καὶ τῆς μεγαληγορίας τὸ μέγεθος. Λιβάνῳ γὰρ παρεικάζει, καθὰ καὶ φθά- σαντες ἔφημεν, τὴν τε τῶν Ἰουδαίων χώραν, καὶ αὐτὴν τάχα που τῶν Σαμαρειτῶν, ἣν κατωκήκασιν αἱ δέκα φυλαί. Ὁ μὲν γὰρ Λίβανος ὄρος ἐστὶν ἐν Φοινίκῃ κέδροις τῶν ξύλων ὑψοῦ δὴ λίαν ἠρμένοις εὐθαλές καὶ κατάκομον.

Νοεῖται δέ πως τοιαύτη τῶν Ἰουδαίων ἡ χώρα, ὑψηλὴ μὲν, ὅτι Θεὸς ἦν ὁ ἐπαμύ-
 νων αὐτῇ, δασεῖα γε μὴν, ὅτι ἀριθμοῦ κρείττονας ὄρασθαι τοὺς ἐν αὐτῇ. Ἄλλ' εἶλον
 μὲν τὴν Σαμάρειαν οἱ Ἀσσύριοι τύραννοι, συγκατεδήωσε δὲ αὐτῇ, καὶ τῆς Ἰουδαίας
 οὐκ εὐαριθμήτους πόλεις. Σὺ τοίνυν, φησὶν, ὦ Ἀσσύριε, γαῦρον ἔχων τὸ φρόνημα,
 καὶ τῶν γεγονότων τὴν ἔκβασιν ταῖς αὐτοῦ δυνάμεσιν ἀνατιθεῖς, εἶπος ὅτι Τῷ
 πλήθει τῶν ἀρμάτων ἀνέβην εἰς ὕψος ὀρέων, καὶ εἰς τὰ ἔσχατα τοῦ Λιβάνου, τοῦτ'
 ἔστιν, ἐπ' αὐτὴν τὴν βασιλείαν τὴν παρά γε τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ. Ἔκοψα τὸ ὕψος τοῦ
 κέδρου αὐτοῦ. Αὐτοῦ τίνος; Τοῦ Λιβάνου, δηλονότι τῆς Ἰουδαίας. Ὑψος δὲ κέδρου
 τὴν παρ' αὐτοῖς βασιλείαν φησὶ, καὶ εἰς- ἦλθεν εἰς ὕψος μέρους τοῦ δρυμοῦ. Ὡς γὰρ
 ἔφην, τῇ τῶν Σαμαρειτῶν συνδιολώλασι πολλαὶ τῆς Ἰου- δαίας πόλεις. Ἔφης δὲ ὅτι
 Ἔθηκα γέφυραν, καὶ ἠρή-μωσα ὕδατα, καὶ πᾶσαν συναγωγὴν ὕδατος. Πέρσαι γὰρ
 καὶ Ἀσσύριοι ταῖς ἑαυτῶν δυνάμεσι τὸ πάντα δύνασθαι κατορθοῦν ἀπονέμοντες, ἐν
 τῷ καταθεῖν τῶν χωρῶν, τοὺς μὲν τῶν ποταμῶν ἐγεφύρουν, ἔφερον δὲ πλειστάκις
 ὡς ὄντες τοσοῦτοι τὸν ἀριθμὸν, ὡς δαπανᾶν δύνασθαι πηγὰς, καὶ ὑδάτων συναγω-
 70.776 γὰς, καὶ μηδὲ αὐτοὺς ἔσθ' ὅτε ποταμοὺς ἀρκέσαι δε- διψηκόσιν ὁμοῦ καὶ
 ἀνδράσι καὶ ἵπποις. Οἱ δὲ γε τῶν Ἑλλήνων λογάδες, ὅσοι τῶν Περσικῶν ἐν ἰδίαις
 συ- γραφαῖς ἔθεντο μνήμην, φασὶν αὐτοὺς καὶ αὐτὸν γεφυρῶσαι τὸν
 Ἑλλήσποντον· κἂν εἰ ποταμὸς, φασὶν, εὔρηται διὰ μέσου περιόντων αὐτῶν ἢ
 χώραν, ἢ πόλιν, προσέταπτεν ὁ τύραννος λέγων· Δαπανάσθω πινόμενος.
 Διαμέμνηται τοίνυν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς τῆς Περσῶν ἀλαζονείας, καὶ φιλοκομπεῖν
 εἰωθότας ἐλέγ- χει. Εἶτα μετὰ τοῦτο δείκνυσιν ὅτι μὴ μᾶλλον αὐτοὶ δεδύνηνται
 κατορθοῦν, ἐφ' οἷς πεφρονήκασιν τὰ οὕτως ὑπέρογκα· ψῆφος δὲ μᾶλλον ἢ παρ'
 αὐτοῦ κατὰ τῶν πλημμελούντων ἐνηνεγμένη τὴν τοῦ δύνασθαι δόξαν ἐνεποίησεν
 αὐτοῖς. 9Ὁὐ ταῦτα ἤκουσας πάλαι ἃ ἐγὼ ἐποίησα; Ἐξ ἀρχαίων ἡμερῶν συνέταξα,
 νῦν δὲ ἐπέταξα ἐξηρημῶσαι ἔθνη ἐν ὄχυροῖς, καὶ ἐνοικοῦντας ἐν πόλεσιν ὄχυραῖς.
 Ἀνῆκα τὰς χεῖρας, καὶ ἐξηράν- θησαν, καὶ ἐγένοντο ὡς ἄνθος ξηρὸν ἐπὶ δωμά- των,
 καὶ ὡς ἄγρωστις.⁹ Ταυτὶ μὲν οὖν ἅπαντα, φησὶν, ἅπερ αὐτὸς οἶει κατωρθωκέναι,
 ταῖς ἑαυτοῦ δυνάμεσιν ἀνατιθεῖς, οὐκ ἐρυθρίᾳς; Ἄλλ', ὦ ματαίαν ἔχων ἐπ' οὐδενὶ
 τὴν ὄφρυν, οὐ ταῦτα ἤκουσας πάλαι, ἃ ἐγὼ ἐποίησα; Εἰ γὰρ δὴ βούλοιο, φησὶ, τοὺς
 τῶν ἐμῶν προφητῶν πολυπραγμονῆσαι λόγους, ἔφην ἤδη φθάσας ὅτι ταῦτα
 γενήσεται. Ἐγὼ γὰρ ἐξ ἀρχαίων ἡμερῶν συν- ἔταξα, τοῦτ' ἔστιν, ὥρισα καὶ
 κατένευσα· ἀπέδειξα δὲ νῦν καιροῦ καλοῦντος εἰς πέρας τὰ προηγγελμένα, ὥστε
 ἐξηρημῶσαι ἔθνη ἐν πόλεσιν ὄχυραῖς, τοῦτ' ἔστιν, οὐκ ἀσθενῆ, καὶ εὐάλωτα. Ἐγὼ
 τὰς χεῖρας ἀνῆκα, καὶ ἐξηράνθησαν. Ὁ γὰρ πάλαι ταῖς ἀνεξι- κακίαις ἔτι συνέχων
 αὐτὰ πρὸς τὸ εἶναι, καὶ συν- εστάναι τὴν ἐπαμύνουσαν ἀπέστησα χεῖρα, καὶ ἐν ἴσω
 πῶας κατεξηράνθησαν, καὶ χόρτου δίκην κατ- εμαράνθησαν, καὶ οἷά τις ἄγρωστις
 ξηρὰ πυρὶ δέ- δοται τροφή. Τοῦτό τοι καὶ ἐτέρωθί φησι πρὸς αὐ- τόν· ἐπειδὴ γὰρ τὰ
 ὀρισθέντα γενέσθαι παρὰ Θεοῦ διαπεράνας ὁ δυσσεβῆς, ἐφ' ἑαυτῷ πεφρόνηκε μέγα,
 πάλιν ἤκουε Θεοῦ λέγοντος· "Ὅμη δοξασθήσεται ἀξίνη, ἄνευ τοῦ κόπτοντος ἐν
 αὐτῇ; Ἡ ὑψωθήσεται πρίων ἄνευ τοῦ ἔλκοντος αὐτόν;"⁶ Ὡσπερ γὰρ τὰ τοιάδε τῶν
 ὀργάνων, οὐχ ἑαυτὰ κινεῖ πρὸς ἔργα τυ- χόν, περιμένει δὲ μᾶλλον τὴν τοῦ
 σαλεύοντος χεῖρα· οὕτω καὶ σὺ, φησὶ, γέγονας ὄργανον τῆς θείας ὀρ- γῆς, οὐ μὴν
 αὐτὸς εἰργάσω ταῖς δυνάμεσι ταῖς σαῖς, ἀλλ' ἦσθα μᾶλλον οἷον ἀξίνη, καὶ πρίων
 τοῖς τοῦ κι- νοῦντος θελήμασιν ὑπηρετεῖν τεταγμένος. 9Νῦν δὲ τὴν ἀνάπαυσίν σου,
 καὶ τὴν ἔξοδόν σου ἐγὼ ἐπίσταμαι· ὁ δὲ θυμὸς σου ὄν ἐθυμώ- θης, καὶ ἡ πικρία σου
 ἀνέβη πρὸς με.⁹ Καταλαζονεῦη μὲν οὖν, φησὶ, τῶν θείων κριμάτων γεγωνῶς
 ὑπουργὸς, οἶει δὲ ἴσως κατὰ σαυτὸν, καὶ μόνος κατευμεγεθῆσαι τοσοῦτων ἐθνῶν
 καὶ χωρῶν, ὡς κατεμπρῆσαι τε καὶ ἐλεῖν αὐτάς. Ἄλλ' ἐγὼ τὴν σὴν ἀνάπαυσιν, καὶ
 τὴν ἔξοδον, καὶ τὴν εἴσοδον ἐπί- σταμαι. Ἀνάπαυσιν δὲ καθάπερ ἐγῶμαι τὸν θάνατον

ονομάζει, ἔξοδόν τε καὶ εἴσοδον, τὴν εἰς πᾶν ὀτιοῦν 70.777 τῶν πρακτέων ὁδόν. Λανθάνει γὰρ ὅλως οὐδὲν τὸν πάντα εἰδότα νοῦν. Προστιθεὶς δὲ, ὅτι Ὁ θυμὸς σου, ὃν ἐθυμώθης, καὶ ἡ πικρία σου ἀνέβη πρὸς με, μο- νονουχί φησι, Οὐ δίχα ποινηῆς δεδυσφημηκῶς ἔση. Παρόψομαι γὰρ οὐδαμῶς τῶν σῶν ἀνοσίων ἐνθυμημά- των τὸ κακότηδες καὶ πικρὸν, ἀλλ' οἶον εἰς λύπην ἠρεθισμένος τοῖς σοῖς ἐπιθήσω θυμοῖς τὴν αὐτοῖς πρέπουσαν δίκην. 9Καὶ ἐμβαλῶ φιμὸν εἰς τὴν ῥινά σου, καὶ χα- λινὸν εἰς τὰ χεῖλη σου, καὶ ἀποστρέψω σε τῇ ὁδῷ ἣ ἦρχου ἐν αὐτῇ.9 Ἐπειδήπερ ὁ Ἀσσύριος κτηνοπρεπεστάτην ἔχων τὴν ἀλογίαν κατεκερτόμει Θεὸν, καὶ οἶον ἀνασκιρ- τήσας εἰς ἀχάλινον ἀγριότητα τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης παλιμφήμους ἠφίει φωνὰς, ταύτητοι καὶ μάλα εἰ- κότως ὡς ἐπὶ κτήνους φησὶν, ὅτι Φιμὸν ἐμβαλῶ εἰς τὴν ῥινά σου, καὶ χαλινὸν εἰς τὰ χεῖλη σου, μονον- ουχὶ ταῖς τῶν πληγῶν ἐπαγωγαῖς ἀνασειράζων αὐ- τὸν, καὶ τῷ μεγέθει τῶν συμφορῶν οἶά τινα χαλινῶ τῶν οὕτως ἐκτόπων ἀνακόπτων ἐγχειρημάτων. Ὑπονοστήσειν γε μὴν καὶ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ τὸν Ἀσσύριον φησιν. Ὑπέστρεψε γὰρ ἀκούσας ὅτι Θα-ραθαῦ βασιλεὺς Αἰθιοπῶν ἐξῆλθε κατ' αὐτοῦ. Καίτοι, Τί δή ποτε, φαίη τις ἂν, πεσοῦσης αὐτῷ τῆς στρατιᾶς ἀπάσης, οὐ σέσωσται μόνον αὐτὸς, ἀλλὰ γὰρ καὶ ὑπενόστησεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ; Ἔδει γὰρ, ἔδει γυμνὸν γεγονότα τῆς ὑπὸ χεῖρα πληθύς, οἰκονομικῶς τὴν τοῦ δαπανῶντος ἀγγέλου χεῖρα φυγεῖν αὐτὸν, ἴν' ὀλοφύρηται τὴν ἑαυτοῦ συμφορὰν καὶ εἰς τίνα δε- δυσφήμηκε γνῶ, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀπαγγείλη τὸ παράδοξον. 9Τοῦτο δέ σοι τὸ σημεῖον. Φάγε τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν, ἃ ἔσπαρκας, τῷ δὲ ἐνιαυτῷ δευτέρῳ τὸ κατάλειμμα, τῷ δὲ τρίτῳ σπείραντες ἀμήσατε, καὶ φυτεύσατε ἀμπελῶνας, καὶ φάγεσθε τὸν καρ- πόν. Καὶ ἔσονται οἱ ἐγκαταλελειμμένοι ἐν τῇ Ἰου- δαίᾳ εἰς διάφευξιν· φυήσουσι ῥίζαν κάτω, καὶ ποιήσουσι σπέρμα ἄνω. Ὅτι ἐξ Ἱερουσαλήμ ἔσονται οἱ καταλελειμμένοι, καὶ οἱ σωζόμενοι ἐξ ὄρους Σιών. Ὁ ζῆλος Κυρίου Σαβαῶθ ποιήσει ταῦτα.9 Ἀποστραφήσεσθαι λέγων τὸν Ἀσσύριον εἰς τὴν ἑαυτοῦ, καὶ τῆς Ἰουδαίων ἀποφοιτήσιν χώρας, ὀρίζει τὸν χρόνον καθ' ὃν ἔσται τοῦτο, καὶ φησι· Φάγε τοῦ- τον τὸν ἐνιαυτὸν ἃ ἔσπαρκας, καὶ τὰ τούτοις ἐφεξῆς. Οὕτω γε μὴν ἅπασιν ἐναργὲς πότερόν ποτε τῷ Σενα- χηρεῖμ δέδοται τὸ σημεῖον, ἦγουν Ἐζεχία καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτόν. Πλὴν ἐροῦμεν τῶν γεγραμμένων τὸν νοῦν. Εἶτα τοῦτον ἐφαρμοστέον ἐκείνοις, ἢ τούτοις. Εἰ μὲν Ἐζεχία δεδόσθαι φαμὲν τὸ σημεῖον, συνίεμεν οὕτω· Ἐπεπολιόρητο μὲν Ἱερουσαλήμ, πλείστης δὲ ὄσης τῆς Ἀσσυρίων στρατιᾶς κατεμπρῆσαί τε καὶ ἐλεῖν ἐπιχειρούσης αὐτήν, πλείστη τις ὄση τῶν ἐδω- δίμων συγκομιδῆ, καρποὶ τε ἐναποκείμενοι, καὶ τὰ δι' ὧν ἂν γένηται διαζῆν δύνασθαι τοὺς ἐν Ἱερουσα- λήμ σωζομένους. Σὺ τοιγαροῦν ὁ Ἐζεχία, φησὶ, καὶ ἅπας ὁ μετὰ σοῦ λεῶς, φάγε τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν ἃ ἔσπαρκας· τῷ δὲ δευτέρῳ τὸ κατάλειμμα. Τῷ δὲ τρίτῳ σπείραντες ἀμήσατε, καὶ φυτεύσατε ἀμπε- λῶνας. Δυσὶ γὰρ ἔτεσιν ὅλοις ἐνιζήσας τῇ Σαμαρει- 70.780 τῶν, καὶ καταδηώσας ὅλην ὁ Ἀσσύριος. Τρίτου μόλις ἐνστάντος ὥχεται φυγὰς, ἀπολωλότων μάλιστα τῶν μετὰ Ῥαψάκου κύκλῳ τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ πολιορκούντων αὐτήν. Οὐκοῦν ἐν τρίτῳ, φησὶν, ἔτει λοιπὸν ἀνείσθω, καὶ γηπόνους τὸ ἀρκοῦν καὶ τοῖς ἀμπέλων μελεδωνοῖς τὸ, εἴπερ ἔλοιντο φυτεύειν αὐτάς· εἰ- ρήνης δηλονότι βραβευούσης αὐτήν καὶ τὴν ἀσφά- λειαν. Ὅτι δὲ ἐν βεβαίῳ κείσονται τῆς εὐθυμίας οἱ ἐκ τοῦ πολέμου σεσωσμένοι καὶ περιλελειμμένοι, καταμηνύει λέγων, ὡς ἐπὶ φυτῶν, ὅτι καὶ ῥίζαν κα- τατενοῦσι κάτω, καὶ ἄνω σπέρμα βαλοῦσι. Καὶ τὸ μὲν ὅτι κατοικήσουσιν ἀσφαλῶς, καὶ ἐρηρισμένως, καὶ παντὸς ἕξω δείματος, δίδωσι νοεῖν τὸ ῥίζαν ἔχειν εἰς βάθος. Ὅτι δὲ καὶ εἰς πέρας αὐτοῖς ἐκτα- θήσεται, τῆς εὐημερίας τὸ χρῆμα, νοεῖν ἐφήσι τὸ ἄνω σπέρμα ποιεῖν. Προσεπάγει δὲ, ὅτι ὁ ζῆλος Κυ- ρίου Σαβαῶθ ποιήσει ταῦτα. Ἐπειδὴ γὰρ δεδυσφή- μηκεν ὁ Ἀσσύριος, καὶ τοῖς ψευδωνύμοις αὐτὸν παρ- εικάζων θεοῖς τετόλμηκεν εἰπεῖν, Οὐ μὴ ῥύσεται ὁ Θεὸς Ἱερουσαλήμ ἐκ χειρὸς μου; Ταῦτα πάντα

γε-νήσεται, φησὶ, κεινημένου εἰς ζῆλον τοῦ πάντα ἰσχύοντος. Εἰ δὲ δὴ φέρει κατὰ τοῦ Συναχηρεῖμ τὸ, "ἄφαγε τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν, ἃ ἔσπαρκα, τῷ δὲ δευ-τέρῳ τὸ κατάλειμμα," ὅ φασὲν ὅτι οἱ καταστρατεύειν εἰωθότες, ἢ χωρῶν, ἢ πόλεων, βραδυνούσης ἔσθ' ὅτε τῆς πολιορκίας καὶ τῆς μάχης αὐτοῖς εἰς χρόνους ἐκτεινομένης, ἄπτονται καὶ γηπονίας, ἴν' ἔχοιεν τροφάς. Καὶ κατὰ τοῦτον αὐτὸν ἀρμόσει τὸν τρόπον, τὸ καὶ ἐπ' αὐτοῦ νοεῖσθαι τὸ εἰρημένον. Ἐπὶ τοῦτο οὕτως λέγει Κύριος ἐπὶ βασιλέα Ἀσσυρίων· Οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν ταύτην, οὐδ' οὐ μὴ βάλλῃ ἐπ' αὐτὴν βέλος, οὐδ' οὐ μὴ βάλλῃ ἐπ' αὐτὴν θυρεὸν, οὐδ' οὐ μὴ κυκλώσῃ ἐπ' αὐτὴν χάρακα· ἀλλὰ τῇ ὁδῷ ἣ ἦλθεν, ἐν αὐτῇ ἀποστραφήσεται.⁹ Ἀνακεφαλαιοῦται τρόπον τινὰ τῶν εἰρημένων τὸν νοῦν, καὶ τὴν τοῦ πράγματος εἰς πέρας διεκδρομὴν, ὡς ἐν ὀλίγοις ἐπιτεμῶν, καθίστησιν ἐναργῆ. Οὐ γὰρ ἄψεται πολέμου, φησὶν, ἀλλὰ πρὸ μάχης πρὶν ὄπλα σαλευῖσαι, πρὶν ἐκτεῖναι καὶ ἐπαφεῖναι βέλος, πρὶν ἀνατιθέσθαι θυρεὸν, πρὶν ἐπ' αὐτὴν κυκλώσῃ χάρακα, τὴν αὐτὴν ὁδὸν ὑπονοστήσει, καὶ οἴκοι δραμεῖται, φησὶν. Ἰστέον δὲ ὅτι χάρακά φησιν ἐν τούτοις τὴν ἐν ταῖς τάφοις καταπηγνυμένην τῶν ξύλων πληθύν, εἰς ὃξὺ κατηκονημένων, ἵνα δὴ σώζοιτο τῶν πεσόντων μηδεὶς. Ἐπὶ τῷδε λέγει Κύριος· Ὑπερασιῶ ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης τοῦ σῶσαι αὐτὴν δι' ἐμὲ, καὶ διὰ Δαβὶδ τὸν δούλόν μου.⁹ Ἀποκείρει τὴν ὄφρυν τῶν ἐν ἐλέει Θεοῦ σεσωσμένων, καὶ ὑπέρογκα φρονεῖν οὐκ ἔα τοὺς τὴν ἀγίαν οἰκοῦντας πόλιν. Ἦν γὰρ δὴ καὶ μάλα εἰκὸς, οἷεσθαί τε καὶ λέγειν αὐτοὺς, ὅτι τετίμηται παρὰ Θεοῦ διὰ τὸ ἐπιεικὲς τοῦ τρόπου, καὶ τῆς ἐνούσης αὐτοῖς δικαιοσύνης τὴν νοητὴν εὐκοσμίαν. Οὐκοῦν διασώζει μὲν ὡς Θεὸς, ὠφελεῖ δὲ σεσωσμένους, τοῖς τῆς ἀλαζονείας κύμασιν οὐκ ἐφίεις ἐναλίσκεσθαι. Ὑπερασιεῖν γὰρ ἔφη τῆς πόλεως, δηλονότι τῆς ἀγίας, οὐ διὰ γε τοὺς ἐνοικοῦντάς ποθεν, ἀλλ' οὐδετέρῳ τινὶ τῶν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ζώντων ἔτι τὸ χρῆμα δω- 70.781 ρούμενος, ἀλλὰ δι' ἑαυτὸν, καὶ Δαβὶδ, ὃν καὶ παῖδα ἴδιον ὀνομάζει, καὶ δι' ἑαυτὸν μὲν, ὅτι χρηστός τέ ἐστι καὶ φιλοικτίρμων, καὶ χρῆν δὴ πού τοις τὴν θείαν αὐτοῦ κατακερτομοῦσι δόξαν τὴν αὐτοῖς ὅτι μάλιστα πρέπουσαν δίκην ἐπενεγκεῖν. Διὰ Δαβὶδ πάλιν, ὅτι ταῖς τῶν ἀγίων μνήμασι χαρίζεται πολλάκις τὸ ἀμνησικάκον, ἐφ' οἷς ἔσθ' ὅτε πλημμελοῖεν οἱ ἐξ αὐτῶν. Ἐπὶ τῷδε λέγει Κύριος, καὶ ἀνεῖλεν ἐκ τῆς παρεμβολῆς τῶν Ἀσσυρίων ἑκατὸν καὶ ὀγδοήκοντα καὶ πέντε χιλιάδας· καὶ ἀναστάντες τὸ πρωῖ, εὗρον πάντα τὰ σώματα νεκρά. Καὶ ἀποστραφεῖς ἀπῆλθε Συναχηρεῖμ βασιλεὺς Ἀσσυρίων, καὶ ὤκησεν ἐν Νινευῆ· καὶ ἐν τῷ αὐτὸν προσκυνεῖν ἐν τῷ οἴκῳ Ἀσαράκ τὸν πάτραρχον αὐτοῦ, Ἀδραμέλεχ καὶ Σαρασάρ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἐπάταξαν αὐτὸν μαχαίραις· αὐτοὶ δὲ διεσώθησαν εἰς Ἀρμενίαν, καὶ ἐβασίλευσεν Ἀχορδὰν υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ.⁹ Προσεπήνεκται χρησίμως τοῖς ἐπηγγελμένοις τῶν προσδοκηθέντων τὸ πέρας, ἵνα μὴ φαίνοιτο ψευδοεπὴς ὁ τῶν ὄλων Θεός. Δεδαπάνηται γὰρ ἡ τῶν Ἀσσυρίων πληθὺς, οὐ ταῖς Ἰουδαίων ἀλουσα χερσίν, οὐ τόξον αὐτοῖς ἐπανατείναντός τινος, οὐ δόρυ πρὸς μάχην ἠρηκότος, ἢ ξίφος ἀπογυμνώσαντος, οὐχ ἵππων κραταιῶν, ἀρξαμένου τὴν μάχην ἀγγέλου γε μὴν ἀρρήτῳ δυνάμει καταστορέσαντος, καὶ πληθὺν ἀποφαίνοντος νεκρῶν τὴν ἀριθμοῦ κρείττονα. Καταπλήττεται τοίνυν τῷ θαύματι καίτοι θρασὺς ὢν ἄγαν ὁ στρατηγός, ἤγουν ὁ Συναχηρεῖμ, οἵκαδέ τε ἀνεκομίσθη μόλις, καὶ γυμνὸς εἰσάπαν ἦς ἐπεσύρετο στρατιᾶς ὑπονοστήσας, ἐλεεινῶς κατώκησε, φησὶν, ἐν Νινευί. Εἰ τὸ λείπον [ἴσ. εἶτα λοιπὸν] ταῖς παρὰ τοῦ Θεοῦ γενομέναις ὑποσχέσεσιν εἰς πέρας ἐνήνεκται. Πέπτωκε γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ πάτραρχόν τινα προσκυνῶν, ἕνα δηλονότι τῶν κατὰ σάρκα πατέρων ἢ πάππων αὐτοῦ. Τοῖς γὰρ ἅπαξ πεπλανημένοις ἔθος, οὐχὶ δὴ μόνοις τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασιν, ἀλλὰ γὰρ καὶ ὅσοις ἂν ἔλοιτο νεκροῖς τὸ χρῆμα προσνέμειν. Ἐκπεπτωκότες γὰρ ἅπαξ τῆς εὐθείας ὁδοῦ πρὸς ὀτιοῦν τῶν δοκούντων αὐτοῖς ἀβασάνιστον ποιοῦνται τὴν ἀποδρομὴν. Υἱοὺς δὲ

εἶναί φησι τοὺς ἀπεκτονότας αὐτόν· ψήφου γὰρ θείας ἐπ- εννηεγμένης τισί, κατακινδυνεύσειαν πάντη τε καὶ πάντως οἱ τοῦτο παθόντες, καὶ ὡς τοῖς ἄγαν ἐχθροῖς περιτεύζονται τοῖς ἰδίοις. Οὐ τὴν ἐξ αἵματος οἰκειότητα τῆς ἀσφαλείας ἐνέχυρον ἔχοντες, οὐ διάθεσιν καὶ σπουδὴν τὴν ὀφειλομένην πατράσιν ἐκ τέκνων, ἀλλὰ δι' ὧν ἦν εἰκὸς σώζεσθαι κινδυνεύοντας, διὰ τούτων αὐτῶν τοῖς τῆς ἀπωλείας ἐνιεμένους βάρθοις. Καὶ ταυτὶ μὲν τό γε ἦκον εἰς τὸ τῆς ἱστορίας ἐξωφανές οὐκ ἀκόμψως εἰρησθαι δοκῶ. Δεῖν δὲ οἶμαι καὶ τι τῶν ἐσωτάτω θεωρημάτων εἰπεῖν εἰς παράκλησιν τοῖς πνευματικοῖς. Ἡ μὲν γὰρ ἀγία πόλις, τοῦτ' ἔστιν, ἡ Σιών, ἡγουν Ἰερουσαλήμ, τύπος ἂν εἴη τῆς Ἐκκλησίας Χριστοῦ, τῆς ἀληθεστέρης Σιών· ταύτην ἔσθ' ὅτε, μᾶλλον δὲ ὡς ἐπίπαν οἱ τῆς ἀληθείας πολιορκουῖσιν ἐχθροὶ, τοῦτ' ἔστιν, οἱ τῶν ἀνοσίων αἰρέσεων εὐρε- ταί· καὶ πολιορκουῖσιν οὐ μόνοι, καταμισθούμενοι δὲ τρόπον τινὰ καὶ τὰς ἐν κόσμῳ δυναστείας, ἐμπνέον- 70.784 τος πρὸς τοῦτο τοῦ νοητοῦ Συναχηρεῖμ, δηλον δὲ ὅτι τοῦ Σατανᾶ, καὶ οἷον ἐπαφιέντος τοὺς ὑπὸ χεῖρα καὶ τοὺς ὑπηρετεῖν εἰωθότας τὰς δυστροπίας αὐτοῦ, οἱ, ἐπειδὴν ἦκωσι τοῖς τῆς ἀληθείας προεστηκόσι διαμα- χόμενοι, τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης καταφλυαροῦντες, πολλὰ τεύζονται μὲν τὸ σύμπαν λόγου οὐδενός. Σιωπήσουσι γὰρ οἱ πολιορκούμενοι, καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν, ὁ μακά- ριος Παῦλος διδάξει λέγων· "Ὅμη λογομαχεῖν ἐπ' οὐ- δενὶ χρησίμω."6 καὶ ἄλιν, "ὍΑίρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν, καὶ δευτέραν νοουθεσίαν παραιτοῦ, εἰδὼς ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος."6 Τοῖς γὰρ ἅπαξ ὀλοτρόπως ἀπονενευκόσι πρὸς ἀπάτην καὶ φενακισμὸν, καὶ κε- κρατημένοις τῷ ψεύδει περιττός που τάχα καὶ τῶν ὠφελεῖν εἰωθότων ὁ λόγος. Γέγραπται γάρ· Εἰς ὧτα ἀκουόντων λάλει. Ὅταν τοῖνυν οἱ τῆς ἀληθείας ἐχθροὶ ἢ τιμὰς καὶ ἀναπαύσεις ἐπαγγέλλονται, καθάπερ Ῥαψάκης ὁ ἀλητήριος, ἡγουν ἀπειλοῦσι κινδύνους καὶ μάχας, Θεῷ προσέρχεσθαι χρή καὶ τῆς ἄνωθεν ἐπικουρίας μεταποιεῖσθαι μόνης. Ἀρκέσει γὰρ ἡ ἄνω τε καὶ παναλκῆς δεξιὰ, καὶ πρὸς γε τὸ σώσαι τοὺς ὀρθοποδεῖν εἰωθότας, καὶ πρὸς ὄλεθρον τῶν ἀνθεστη- κόντων. Ἀποσοβήσει γὰρ αὐτοὺς ἀπορρήτοις τισὶν εὐσθενεῖαις χρώμενος, καὶ ἀπαλλάξει πολέμου τὴν Σιών τὴν ἀγίαν οὕτως καὶ ἄμωμον, τοῦτ' ἔστι, τὴν Ἐκκλησίαν. Πύλαι γὰρ ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. 9Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ἐμαλακίσθη Ἐζεχίας ἕως θανάτου. Καὶ ἦλθε πρὸς αὐτὸν Ἡσαΐας υἱὸς Ἀμῶς ὁ προφήτης, καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· Τάδε λέγει Κύριος· Τάξαι περὶ τοῦ οἴκου σου, ἀποθνήσκεις γὰρ σὺ, καὶ οὐ ζήσῃ. Καὶ ἀ- ἔστρεψεν Ἐζεχίας τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πρὸς τὸν τοῖχον, καὶ προσηύξατο πρὸς Κύριον, λέγων· Μνήσθητι, Κύριε, ὡς ἐπορεύθην ἐνώπιόν σου μετὰ ἀληθείας, ἐν καρδίᾳ ἀληθινῇ, καὶ τὰ ἀρεστὰ ἐνώπιόν σου ἐποίησα. Καὶ ἔκλαυσεν Ἐζεχίας κλαυθμῷ μεγάλῳ.9 Γέγονε μὲν Ἐζεχίας τῶν ὅτι μάλιστα διαφανεστά- των εἰς φιλοθεΐαν, καὶ διαβόητον ἐσχηκότων ἐπὶ τού- τῳ τὴν δόξαν. Κατέσπασε γὰρ βωμούς, τεμένη καθ- εἶλεν, ἐνέπρησε δὴ τὰ ἐν σηκοῖς, ἐξέκοψεν ἄλση, καὶ θυσίαις ταῖς κατὰ νόμον θεραπεύων Θεὸν οὐ κατ- ἔληξέ ποτε. Κεκράτηκε δὲ τῶν προσοίκων τῆ Ἰου- δαΐα βαρβάρων, ὡς καὶ ὑπὸ δασμούς καὶ τέλη ποιῆ- σαι πολλούς. Ἀνεδείματο δὲ καὶ πόλεις, καὶ ἅπαξ- ἀπλῶς εὐκλείαις ἐπίμεστος ταῖς ἀνωτάτω γεγνωνός, εἰκότως ἐθαυμάζετο. Ἄλλ', ὡς Ἑβραίων παῖδες φασί, παρεκομίσθη βραχὺ τοῦ πρέποντος, καὶ πεφρό- νηκεν ἐφ' ἑαυτῷ μεγάλα, καὶ τοῖς τῆς ἀλαζονείας περιπέπτωκε βρόχοις. Ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας τὴν ἐξ ἀγάπης αὐτῷ ῥάβδον ἐπανέτεινε Θεός· "Ὅν γὰρ ἀγαπᾶ, φησί, Κύριος παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ υἱὸν ὃν παραδέχεται."6 Πλήττει γὰρ ὡς φιλόπαις πατήρ, μεθ- ιστὰς εἰς τὰ βελτίω, καὶ τῶν αἰσχιόνων ἀποφέρων τοὺς ἐναλόντας αὐτοῖς. Ὡσπερ γὰρ οἱ τῶν ἰατρῶν ὅτι μάλιστα δριμεῖς καὶ εὐτεχνέστατοι τὰ σεσηπότα τῶν σωμάτων ἢ πυρὶ κατατήκουσιν, ἢ σιδήρῳ τέμνου- σιν, οὐκ ἀπεχθεῖα τῇ πρὸς τὸν κάμνοντα τοῦτο δρᾶν 70.785 εἰωθότες, φειδοῖ δὲ μᾶλλον τῇ περὶ αὐτὸν ἠττώμενοι· κατὰ τὸν αὐτὸν, οἶμαι, τρόπον

ὁ τῶν ὄλων Θεὸς τῶν ἐν ἡμῖν νοσημάτων ἀποκείρει τὰ βλάβη συμμέτρως ἀγανακτήσασιν, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶ- μεν, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ἀρρώστια τοίνυν περι- πέπτωκεν ὁ βασιλεὺς Ἐζεχίας, καὶ δὴ εἰς λήξιν τοῦ παντὸς ἤκοντι κακοῦ· κινδύνευκε γὰρ ἐσχάτως διὰ τῆς τοῦ προφήτου φωνῆς· ὅτι τεθνήξεται, λέγει, καὶ ὅτι προσήκει διατυποῦν αὐτὸν τὸν οἶκον αὐτοῦ. Τοῦτο δὲ ἦν οὐκ ἠγνοηκότος μὲν ὅτι ζήσεται, καὶ τὸ τῆς ἀρρώστιας διαφεύξεται δεινὸν ἐλέω τῷ παρ' αὐτοῦ, καλοῦντος δὲ καὶ παραθήγοντος εἰς προσευχὴν· ἵνα αἰτήσας κομισθῆται παρ' αὐτοῦ τὸν ἔλεον. Κατοικτεῖ- ρει γὰρ τοὺς ἀγαπωμένους, καὶ τοῖς γνησίοις χαρίζε- ται τῶν ποθουμένων τὴν εὐρεσιν καὶ τοὺς τῶν ἰκε- τιῶν προσίεται λόγους. Ὁ δὴ καὶ πέπρακται. Προσ- ηύξατο γὰρ Ἐζεχίας, λέγων· Μνήσθητι, Κύριε, ὡς ἐπορεύθην ἐνώπιόν σου μετὰ ἀληθείας, ἐν καρδίᾳ ἀληθινῇ, καὶ τὰ ἀρεστὰ ἐνώπιόν σου ἐποίησα. Καλὴ τῶν δικαίων ἡ παρῤῥησία· μονονουχὶ γὰρ τῶν πε- ποιημένων ἀντέκτισιν καὶ τοὺς τῆς γνησιότητος αἰ- τοῦσι καρπούς. Ἐπιγάννυται δὲ τοῖς ἐννόμως βεβιω- κόσιν ὁ τῶν ὄλων Θεός, καὶ τοῖς τὸν ἐξαιρετον διασω- ζουσι βίον κατανεύει ῥαδίως, ὅταν ἴδῃ δεδακρυμένους, καὶ πόνον τῇ προσευχῇ συμπλέκοντας. 9 Καὶ ἐγένετο λόγος Κυρίου πρὸς Ἡσαΐαν λέ- γων· Πορεύθητι καὶ εἶπέ· Ἐζεχία· Τάδε λέγει ὁ Θεὸς Δαβὶδ τοῦ πατρός σου· Ἦκουσα τῆς φωνῆς τῆς προσευχῆς σου, καὶ εἶδον τὰ δάκρυά σου· ἴδου προστίθημι πρὸς τὸν χρόνον σου ἔτη δεκά- πεντε, καὶ ἐκ χειρὸς βασιλέως Ἀσσυρίων σώσω σε, καὶ ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης ὑπερασπιῶ. Τοῦτο δέ σοι τὸ σημεῖον παρὰ Κυρίου, ὅτι ὁ Θεὸς ποιήσει τὸ ῥῆμα τοῦτο, ὃ ἐλάλησεν. Ἴδου στρέφω τὴν σκιὰν τῶν ἀναβαθμῶν οὐς κατέβη ὁ ἥλιος, τοὺς δέκα ἀναβαθμούς. Καὶ ἀνέβη ὁ ἥλιος τοὺς δέκα ἀναβαθμούς οὐς κατέβη ἡ σκιά.⁹ Οὐ μακρὸς μεταξὺ γέγονε χρόνος, ἀλλ' εὐθύς κα- τανεύει Θεός, καὶ δέχεται τοῦ δικαίου τὰς λιτάς. Ὡς γὰρ ἐν ταῖς Βασιλείαις γέγραπται, πρὶν τὸν μακά- ριον προφήτην ἔξω γενέσθαι τῆς τοῦ βασιλέως αὐλῆς, γέγονε πρὸς αὐτὸν ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος. Ὑπονοστήσας δὴ οὖν παραχρῆμα, τοὺς παρ' αὐτοῦ λόγους καθίστη- σιν ἐναργεῖς. Ἀκηκοέναι γὰρ ἔφη τῆς φωνῆς αὐτοῦ, τοῦτ' ἔστι, προσδέξασθαι τὴν εὐχὴν, καὶ ἐποπτεῦσαι τὸ δάκρυον· νέμει τε αὐτῷ παραχρῆμα τὸ διαπηδῆσαι δύνασθαι τοῦ θανάτου τὸ δεῖμα, καὶ τῆς προστεθείσης ζωῆς κατασημαίνει τὸ μέτρον, ἵνα πρὸς τὸ τέλος ἀφορῶν, καὶ ὅτι πάντη τε καὶ πάντως τεθνήξεται διακείμενος, ἀπαράδεκτον εἰς νοῦν τὸ τῆς ὑπεροψίας ποιοῖτο νόσημα. Ὑπισχνεῖται δὲ ὅτι, καθάπερ ἐπήγ- γελται φθάσας, κρεῖττονα τῆς Ἀσσυρίων χειρὸς ἀποφαίνει μὲν αὐτὸν, ὑπερασπιεῖ δὲ τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἔδρα τε ταῦτα, πάντα τρόπον δυσθυμίας ἐκ μέσου τιθεῖς, καὶ πολὺ λίαν ἀλγήσαντα τοῖς ἐξ ἡμερότητος ἀγαθοῖς ἀνακτώμενος. Ὁ γὰρ πλήξας μοτώσει ὑμᾶς. Χρηστὸς γὰρ ἔστι καὶ φιλοικτίρμων ὁ τῶν ὄλων Θεός. 70.788 Ἐμπεδοῖ δὲ πρὸς πίστιν, ὅτι πρὸς πέρας ἐκβήσεται τὰ ἐπηγγελμένα σημεῖω τῷ κατὰ τὸν ἥλιον, κατὰ τὴν γενομένην τότε ἐπιστροφὴν τῆς σκιάς ἐν τοῖς δέκα ἀναβαθμοῖς. Φασὶ δὲ ὅτι Ἀχαζ ὁ Ἐζεχίου πα- τῆρ ὡς ἐκ μηχανῆς τινος καὶ τέχνης ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ ἀναβαθμούς τινας γενέσθαι παρεσκεύασεν, οἷον ὠρο- λογοῦντας, καὶ τὸν ἡλίου δρόμον ἐκμετρεῖν εἰωθότας τῇ καταδρομῇ τῆς ἐπ' αὐτοῖς γενομένης σκιάς. Ὅτι τοίνυν ἔμελλεν ὁ Ἐζεχίας ὑπονοστήσειν εἰς ζωὴν, φανερὸν ἐποίει Θεὸς ἀνόπιν ἰούσης τῆς ἡλίου σκιάς, καὶ ἐκτεινομένης ἡμέρας εἰς ὠρῶν ἀσύνητες μέτρον. Δυσήνυτον δὲ παντελῶς οὐδὲν τῷ τῶν ὄλων Δεσπότῃ, ἀλλ' ὅπερ ἂν ἔλοιτο, κατορθοῖ κατανεύσας μόνον.

{1ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΕΖΕΧΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΗΣ ΙΟΥΔΑΙΑΣ,

Ἦνίκα ἐμαλακίσθη, καὶ ἀνέστη ἐκ τῆς μαλακίας αὐτοῦ.}1 Ἐγὼ εἶπα ἐν τῷ ὕψει τῶν ἡμερῶν μου, Πορεύσομαι ἐν πύλαις ἄδου· καταλείψω τὰ ἔτη τὰ ἐπίλοιπα. Εἶπα· Οὐκέτι οὐ μὴ ἴδω τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, οὐκέτι οὐ μὴ ἴδω ἄνθρωπον ἐκ τῆς συγγενείας μου. Κατέλιπον τὸ λοιπὸν τῆς ζωῆς μου· ἐξῆλθε καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' ἐμοῦ, ὡσπερ ὁ καταλύων σκηνην πήξας, τὸ πνεῦμά μου παρ' ἐμοὶ ἐγένετο, ὡς ἰστός ἐρίθου ἐγγιζούσης ἔκτε- μεῖν. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ παρεδόθη, ἕως πρωῆ ὡς λέοντι, οὕτως τὰ ὀσᾶ μου συνέτριψεν· ἀπὸ γὰρ τῆς ἡμέρας ἕως τῆς νυκτὸς παρεδόθη αὐτῷ.9 Ἀναγκαῖον ἐκεῖνο καὶ πρό γε τῶν ἄλλων εἰπεῖν· οἱ μὲν γὰρ Ἑβδομήκοντα τεθείκασιν, ἐν τούτοις τὸ "ἐν τῷ ὕψει τῶν ἡμερῶν μου," ὁ μὲν ἕτεροι τῶν ἐρμηνευτῶν τὸ "ἐν ἡμίσει τῶν ἡμερῶν" ὁ δὲ ἄλλος ἐκδεδώκασιν. Οἶμαι δὲ ἔγωγε, καὶ σφόδρα ἐμφρόνως τὰς τῶν Ἑβδομήκοντα τεθείσθαι φωνάς. Πεπολιόρητο μὲν γὰρ ἡ ἀγία πόλις, Ῥαψάκου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ κύκλω περιστησάντων τὴν τῶν Ἀσσυρίων ἀριθμοῦ κρείττονα πληθύν. Ἄλλ' ἐπηγγέλλετο Θεὸς διὰ τῆς Ἡσαΐου φωνῆς, ὅτι ποιήσει παράδοξα, καὶ διασώσει τοὺς κινδυνεύοντας, καὶ ἀποστήσει τῆς Ἰουδαίας τὸν τύραννον, καὶ ὅτι τεθνήξεται τὰ οἴκοι καταλαβόν. Τούτων δὲ ὅν ἁπάντων εἰς πέρας ἐκβεβηκότων, καθ' ὃν ἔφη καιρὸν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς, ἔμελλε τῆς Ἐζεχίου βασιλείας αἵρεσθαι εἰς ὕψος τὰ αὐχήματα. Ἐγὼ τοίνυν εἶπον ἐν ἐμαυτῷ, φησὶν, ὅτι ἐν καιρῷ τῆς εὐκλείας, ἤγουν ἐν αὐτῷ τῷ ὕψοῦσθαι τὰς ἡμέρας μου, ἔσομαι μὲν ἐν πύλαις ἄδου, καταλείψω δὲ τὰ ἔτη τὰ ἐπίλοιπα. Εἶτα τούτοις προσεπάγει τὰ δι' ὧν τοῖς ἐσχάτοις δείμασι συμβαίνει προσομιλεῖν τοὺς ἀρρώστειά κατελιγμένους, καὶ οὐ μακρὰν ὀρῶντας τὸν θάνατον. Ταῦτα δὲ ἐστὶν τὸ, Οὐκέτι οὐ μὴ ἴδω σωτηρίαν τὴν παρὰ Θεοῦ, οὔτε μὴ ἴδω ἄνθρωπον ἐκ τῆς συγγενείας τῆς ἐμῆς· ἀφῆκα τὸ λοιπὸν τῆς ζωῆς μου, ἀπῆλθεν ἀπ' ἐμοῦ· γέγονα δὲ ὡσπερ λυομένη σκηνή, καὶ ὡς ἰστός γυναικὸς ἐρίθου, τοῦτ' ἐστὶν, ἐργαζομένης, ἤγουν ὑφαινούσης, καὶ λοιπὸν ἐγγιζούσης ἐκτεμείν. Εἶτά φησιν, ὅτι Ἐν ὅλῃ νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ καθὰ περ τινὶ λέοντι παρεδόθη τὰ ὀσᾶ μου συντρίβοντι. Καὶ τίς ὁ λέων; Ἡ τῆς ἀρρώστειας τὸ ἄχθος, καὶ 70.789 μονονουχὶ καταβρυχώμενος ὡς ἐν εἴδει θηρίου ὁ θάνατος, καὶ τὴν ἔφοδον ἀπειλῶν, ἤγουν τὸ ἐκ τοῦ τεθνάναι προσδοκᾶν ἀνεπιμένον δεῖμα. Συντρίβει γὰρ φόβος τε ὁμοῦ καὶ δυσθυμία ψυχῆν, καὶ πᾶσαν αὐτῆς συνθρίπτει δύναμιν. Ὡς χελιδὼν, οὕτως φωνήσω, καὶ ὡς περιστέρα, οὕτως μελετήσω. Ἐξέλιπον γὰρ μου οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ βλέπειν εἰς τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ πρὸς Κύριον, ὃς ἐξείλετό με, καὶ ἀφείλετό μου τὴν ὀδύνην τῆς ψυχῆς. Κύριε, καὶ περὶ αὐτῆς ἀνηγγέλη σοι, καὶ ἐξήγειράς μου τὴν πνοήν, καὶ παρακληθεὶς ἔζησα. Εἴλου γὰρ μου τὴν ψυχὴν, ἵνα μὴ ἀπόληται, καὶ ἀπέρριψας ὀπίσω μου πάσας τὰς ἁμαρτίας μου.9 Τὰς χαριστηρίους ἀνατείνων ὠδὰς, τὰ τῶν στρουθίων εὐστομεῖν εἰωθότα μιμεῖσθαι κατεπαγγέλλεται, καὶ ἀκαταλήκτους ποιεῖσθαι τὰς ὑμνωδίας. Φησὶ δὲ ὅτι τοὺς τῆς διανοίας ὀφθαλμοὺς ἀνατείνας πρὸς Θεὸν, σέσωσται, καὶ διαπέφευγε καὶ τῆς ψυχῆς τὴν ὀδύνην, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν θάνατον. Ἐξήγειρας γὰρ, φησὶ, τὴν ζωὴν, ἔζησά τε καὶ περιποιήσω τὴν ἐμὴν, ἵνα μὴ ἀπόληται, καὶ ἀπέρριψας ὀπίσω μου πάσας τὰς ἁμαρτίας μου. Τοῦτο δὲ οὐκ ἔστι νοσοῦντος τὴν ἀλαζονεῖαν, ἀλλ' ἐπεγνωκότος ἤδη τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, καὶ εἰδότης ἀκριβῶς ὅτι πολλαῖς ἔνοχοι πάντες ἐσμὲν ἁμαρτίαις, κἂν εἰ μὴ βούλοιο σῶζειν ἐλέω Θεὸς, οὐδεὶς καυχῆσεται ἀγνήν ἔχειν τὴν καρδίαν, ἀλλ' οὐδ' ἂν παρρησιάσεται καθαρὸς εἶναι ἀπὸ ἁμαρτίας. Οὐκοῦν ἐν ταῖς εὐπαθείαις, αἶπερ ἂν ἡμῖν γένοιτο παρὰ Θεοῦ, δοξολογεῖσθω πρὸς ἡμῶν ὡς ἀμνημονήσας τῶν ἐφ' οἷς ἦν εἰκὸς ὀσίως κολάζεσθαι. Σοφοὶ γὰρ, φησὶν, οἱ ἑαυτῶν ἐπιγνώμονες Ἡ οὐ γὰρ οἱ ἐν ἄδου αἰνέσουσί σε, οὐδὲ οἱ ἀποθανόντες εὐλογήσουσί σε, οὐδὲ ἔλπιουσιν οἱ ἐν ἄδου τὴν ἐλεημοσύνην σου. Οἱ ζῶντες εὐλογήσουσί σε, ὃν τρόπον κἀγώ. Ἀπὸ γὰρ τῆς σήμερον παιδία ποιήσω, ἃ ἀναγγελοῦσι τὴν δικαιοσύνην σου, Κύριε τῆς

σωτηρίας μου, καὶ οὐ παύσομαι εὐλογῶν σε μετὰ ψαλτηρίου πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου.⁹ Τὴν ἴσην ἂν ἔχοι τοῖς προκειμένοις διάνοιαν τὰ διὰ τῆς τοῦ ψάλλοντος φωνῆς εἰρημένα· "Ὅτις ἢ ὠφέ- λεια ἐν τῷ αἵματί μου ἐν τῷ καταβαίνειν με εἰς διαφθοράν; Μὴ ἐξομολογήσεται σοι χοῦς, ἢ ἀναγγελεῖ τὰ θαυμάσιά σου;"⁶ Οἱ γὰρ ἅπαξ τεθνεῶτες, καὶ ταῖς ἄδου πύλαις γεγονότες κάτοχοι, ἀποπεπαύσονται τάχα που καὶ τοῦ δοξολογεῖν. Προσεπιθεῖεν δ' ἂν οἷς εἰργάσαντο παντελῶς οὐδὲν, μενοῦσι δὲ μᾶλλον ἐν οἷς κατελείφθησαν, καὶ τὸν τῆς καθόλου κρίσεως ἐκδέ- ζονται καιρόν. Οὐκοῦν οἱ ζῶντες, φησὶν, καὶ τοῦτο δρᾶν ὅτι τὸ ἀγαθὸν ἔχοντες ἐξουσίαν, ἐπειδὴν εὐπά- θειεν, εὐλογήσουσί σε ὃν τρόπον κάγω. Ὑπισχνεῖται δὲ παιδία ποιεῖν, ἃ ἀναγγελοῦσι τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιο- σύνην. Καὶ οἱ μὲν φασιν ὅτι χοροστασίαν ἀπαγγέλ- λεται, καὶ ψαλτωδούς τοὺς ἐν γε τῷ θείῳ ναῶ κατα- 70.792 στήσει τοὺς εὐφωνοτάτους. Ἐτεροι δὲ καὶ τοῖς ἀπορ- ῥητοτέροις ἔτι τὸν νοῦν ἐνιέντες λέγουσιν, ὅτιπερ ὑψηλὰ φρονήσας ὁ Ἐζεχίας ὠήθη τάχα που καὶ ἀτε- λεύτητον ἔχειν τὴν βασιλείαν καὶ αὐτὴν ἀκατάληκτον ζωὴν· διατεθεὶς ὅτι τὰ ἐπὶ Χριστῷ γεγραμμένα, ὡς ἐφ' υἱῷ τοῦ Λαβίδ, εἰς ἑαυτὸν εἴρηται τε καὶ βλέπει. Ὅθεν φασὶ, καίτοι τεσσαρεσκαιδέκατον ἔτος ἐν τῷ βασιλεύειν ἔχων, οὐχ ὁράται πεφροντικῶς τοῦ χρῆναι παιδοποιεῖν· μεμαθηκῶς τοιγαροῦν τὸ τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς πέρασ, τῶν διαδεξομένων αὐτὸν ποιεῖται φρον- τίδα, καὶ ὅτι παιδία φησὶ, καὶ προστίθησιν ὅτι Ἄναγ- γελοῦσι τὴν τοῦ Κυρίου δικαιοσύνην, καὶ τῆς μὲν ἀληθείας διημάτηκεν ὁ λόγος αὐτῷ. Γέγονε γὰρ ὁ Μανασσῆς δυσσεβὴς τε καὶ ἀλητήριος, πλὴν τό γε ἦκον εἰς τὴν τοῦ φύσαντος γνώμην, ἦν καὶ αὐτὸς εὐ- σεβὴς καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης ἀπαγγελεύς. 9Καὶ εἶπεν Ἡσαΐας πρὸς Ἐζεχίαν· Λάβε παλά-θην ἐκ σύκων, καὶ τρίψον, καὶ κατάπλασαι, καὶ ὑγιῆς ἔσῃ. Καὶ εἶπεν Ἐζεχίας· Τοῦτο δὴ τὸ σημεῖον, ὅτι ἀναβήσομαι εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ.⁹ Ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Βασιλειῶν γέγραπται, ὅτι πρόφασις τῆς ἀρρώστιας τῷ Ἐζεχίᾳ γέγονεν ἔλκος πονηρὸν καὶ δυσμεταχειρίστον, ὡς καὶ αὐτὰς ἀπει- πεῖν τὰς τῶν ἰατρῶν εὐτεχνίας. Ἐπειδὴ δὲ ἅπαξ κατένευσε Θεὸς τῷ δικαίῳ τὴν ζωὴν, καὶ τὸ ἀπο- τρίψασθαι τὴν νόσον προστέταχε, δι' ὧν ἦν εἰκὸς, μᾶλλον δὲ καὶ ἀναμφιβόλως ἔχον, ὅτι πρὸς ἐπίδοσιν ἀλγημάτων κατανεύσει τὸ τραῦμα, διὰ τούτων ἀπ- αλλάττεσθαι. Παραδοξοποιὸς γὰρ αἰεὶ τοῦ πάντα ἰσχύοντος ἢ χεὶρ· καὶ διὰ τῶν ἀδοκίμων ἔρχεται τῆς ἐπικουρίας ὁ τρόπος· δηλὸν δὲ ὅτι τῆς παρ' αὐτοῦ. Τρίψον τοίνυν, φησὶν, ἐκ σύκων παλάθην, κατάπλα- σαι, καὶ ὑγιῆς ἔσῃ. Καὶ ἦν ἐντεῦθεν, ὡς ἔφην, ἀδικηθήσεσθαι προσδοκᾶν, ἤγουν ἀπόνασθαί τι τὸ τραῦμα. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Θεὸς προστάττων ἦν, εἰς ση- μείου δύναμιν τὸ χρῆμα ποιεῖται πανσύνετος ὧν Ἐζεχίας, καὶ φησιν, ὅτι Εἰ καὶ διὰ σύκων παλάθης ὑγιασθήσομαι, σημεῖον ἔσται τοῦτό μοι βέβαιόν τε καὶ ἀληθές ὅτι ἀναβήσομαι εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, θύσων τε αὐτῷ δηλονότι, καὶ προσευζόμενος κατα- ληγούσης τῆς ἀρρώστιας, καὶ παντὸς ἀλγήματος οἶονεὶ κατευνασθέντος ἐν ἐμοί. 9Ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἀπέστειλε Μεοδᾶχ υἱὸς τοῦ Λαδάμ ὁ βασιλεὺς τῆς Βαβυλωνίας, ἐπι- στολὰς, καὶ πρέσβεις, καὶ δῶρα Ἐζεχία· ἤκουσε γὰρ ὅτι ἐμαλακίσθη ἕως θανάτου, καὶ ἀνέστη. Καὶ ἐχάρη ἐπ' αὐτοῖς Ἐζεχίας χαρὰν μεγάλην· καὶ ἔδειξεν αὐτοῖς τὸν οἶκον τοῦ Νεχοθᾶ, καὶ τῆς στακτῆς καὶ τῶν θυμιαμάτων, καὶ τοῦ μύ- ρου, καὶ τοῦ ἀργυρίου καὶ τοῦ χρυσίου, καὶ πάντας τοὺς οἴκους τῶν σκευῶν τῆς γάζης, καὶ πάντα ὅσα ἦν ἐν τοῖς θησαυροῖς αὐτοῦ καὶ οὐκ ἦν οὐδὲν, ὃ οὐκ ἔδειξεν Ἐζεχίας ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ.⁹ Τεθνεῶτος τοῦ Σεναχηρεῖμ ὑπὸ τῶν ἑαυτοῦ παί- δων βεβασιλευκέναι φησὶ τὸ Γράμμα τὸ ἱερὸν Νε- 70.793 χορδᾶν τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ. Ἄλλ' ὡς ἔοικεν, ἐκείνου γεγονότος ἐκ μέσου, τοὺς τῆς βασιλείας κε- κληρονόμηκε θῶκους Μεωδᾶχ ὁ τοῦ Λααδάν. Οὗτος πεπομφέναι λέγεται πρὸς Ἐζεχίαν δῶρά τε ὁμοῦ καὶ ἐπιστολὰς, καὶ πρέσβεις· καὶ ποία τίς ἐστὶν ἢ τοῦδε πρόφασις, εἰπεῖν ἀναγκαῖον. Ἦκουσε γὰρ, φησὶν, ὅτι ἐμαλακίσθη ἕως θανάτου καὶ ἀνέστη· ἀλλ' οὐχὶ τοῦτο μόνον τὸ

μαλακισθῆναι μὲν, φημί, τὸν Ἐζεχίαν, ῥέψαι δὲ αὐθις εἰς εὐρωστίαν ἀναδραμεῖν, κατέπληξε τὸν Βαβυλώνιον, ἀλλ' ἐκεῖνο πάντως τὸ μέγα καὶ ἐξαΐσιον ἀληθῶς σημεῖον· ἀρρήτῳ τε καὶ θεοπρεπεῖ νεύματι παλινδρομεῖν ὁ ἥλιος προσετά- τετο καὶ ὀπίσω βαδίζειν, ὥστε καὶ ἀνελεθῆναι τὴν σκιάν τούτους δέκα ἀναβαθμούς. Βαβυλωνίων δὲ καὶ Χαλ- δαίων, οἱ ἐπίκλην σοφοί, ἰσχυροὶ λίαν ὑπάρχοντες, εἰ καὶ αὐτούς εἶναι φάσκοντες περὶ τοῦ ἡλίου δρό- μον, καὶ ἀστέρων ἐπανατολάς, καὶ δύσεις, οὐκ ἠγνοήκασιν κατὰ τὸ εἶκος τὴν ἀνόπιν ὑποστροφὴν, καὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης τὸ ἀσύνηθες μήκος. Ἦν δὲ δὴ καὶ μάλα εἶκος ἐκτεθρυλλῆσθαι τοῖς ἀνά παῖσαν τὴν γῆν τοῦ σημείου τὴν δύναμιν, καὶ ὅτι δέδοται πρὸς βεβαίωσιν τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ τῆς ἐπί γε, φημί, τῷ Ἐζεχίᾳ γενομένης. Καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον τε- θαυμακέναι φημέν τὸν Μεωδᾶχ τὸ παραδόξως συμ- βεβηκὸς τοῖς μετὰ Ῥαψάκου πολιορκήσασιν τὴν Ἰε-ρουσαλήμ, οὓς ἐν μιᾷ νυκτὶ δεδαπάνηκεν ἀγγέλου καταπταίουςα χεῖρ, ὡς εὐρεθῆναι πάντα πρῶτ' τὰ σώματα νεκρά. Οὐκοῦν ἦκον μὲν οἱ πρέσβεις, ἐπ' αὐταῖς δὴ ταύταις ταῖς πέρα λόγου θεοσημίαις κατα- θαυμάσαντος τοῦ Μεωδᾶχ τὴν Ἐζεχίου δικαιοσύνην. Ὁ δὲ καίτοι δέον τοῖς ἐκ Βαβυλώνος ἀφιγμένοις λαμπρὰν ποιεῖσθαι διήγησιν τὰς κατὰ καιροὺς ἐπι- κουρίας τοῦ πάντα ἰσχύοντος Θεοῦ, καὶ τῶν παρα- δόξων τὴν μεγαλοουρίαν, ἵνα καὶ ἔτι μειζόνως τὴν θείαν ὑπεροχὴν θαυμάζοντες, καὶ τὴν ἄμαχον ἐξου- σίαν τοῦ πάντων Δεσπότη, διὰ τῶν παρ' αὐτοῦ μυ- σταγωγηθέντων λόγων, ὑπονοστήσειαν εἰς τὴν ἐαυ- τῶν, τὴν περὶ Θεοῦ γνῶσιν καταπλουτήσαντες· ἦν γὰρ οὕτω δύνασθαι καὶ ἐτέρους ὠφελεῖν ἐπαγγέλλον- τας ἄ μεμαθήκασιν· τοῦτο μὲν οὐκ ἔδρα, παρεκομί- σθη δὲ μᾶλλον εἰς ἀνθρωπίνην φιλοκομπίαν, καὶ οὐκ ἀφ' ὧν τετίμηται παρὰ Θεοῦ τὴν ἐαυτοῦ δόξαν οἰκο- νομεῖ, ἀλλ' ἐκ πλούτου τοῦ κατὰ τὴν βασιλείαν, καὶ μέχρι τούτων ὀρίζει τῆς ἐνούσης εὐκλείας ἐαυτῷ τὴν δύναμιν. Ἐδειξε γὰρ, φησὶν, αὐτοῖς τὸν οἶκον τοῦ Νεχοθά· διερμηνεύεται δὲ τὸ Νεχοθά τῶν ἀρω- μάτων, καὶ τῆς στακτῆς, καὶ τοῦ μύρου, καὶ τοῦ ἀργυρίου καὶ τοῦ χρυσίου, καὶ πάντας τοὺς οἴκους τῶν σκευῶν τῆς γάζης, τοῦτ' ἔστι, τῆς περιουσίας. Γάζα γὰρ λέξις μὲν εἶναι λέγεται Περσικῆ, δηλοῖ δὲ τὸν πλοῦτον, ἦτοι τὴν περιουσίαν. 9Καὶ ἦλθεν Ἡσαΐας ὁ προφήτης πρὸς τὸν βασι- λέα Ἐζεχίαν, καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· Τί λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, καὶ πόθεν ἤκασιν πρὸς σέ; Καὶ εἶπεν Ἐζεχίας· Ἐκ γῆς πόρρωθεν ἤκασιν πρὸς με, ἐκ Βαβυλώνος. Καὶ εἶπεν Ἡσαΐας· Τί εἶδον ἐν τῷ οἴκῳ σου; Καὶ εἶπεν Ἐζεχίας· Πάντα τὰ ἐν τῷ οἴκῳ μου εἶδον, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν τῷ οἴκῳ μου, ὃ οὐκ εἶδον, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν τοῖς θησαυροῖς μου εἶδον. Καὶ εἶπεν αὐτῷ 70.796 Ἡσαΐας· Ἄκουσον τὸν λόγον Κυρίου Σαβαώθ· Ἴδου ἡμέραι ἔρχονται, καὶ λήψονται πάντα τὰ ἐν τῷ οἴκῳ σου, καὶ ὅσα συνήγαγον οἱ πατέρες σου ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης, εἰς Βαβυλώνα ἤξει, καὶ οὐδὲν οὐ μὴ καταλείψουσιν· εἶπε δὲ ὁ Θεός· ὅτι Καὶ ἀπὸ τῶν τέκνων σου ὧν ἐγέννησάς γε λήψονται, καὶ ποιήσουσι σπάδονας ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ βασιλέως τῶν Βαβυλωνίων.⁹ Ἀπέσταλται μὲν ὁ προφήτης παρὰ Θεοῦ, πλην ἐν ἀρχαῖς Ἐζεχία συντετυχηκώς ὡς ἀπὸ γνώμης οἰκείας ἀφιγμένος προσποιεῖται λαλεῖν. Ταύτη τοί φησι· Τί λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι; Ἐν ἧθει δὲ πολλῶ γέγονεν ὁ λόγος αὐτῷ. Ἀφίκοντο μὲν γὰρ οἱ Βαβυλώνιοι, τάχα πού τὴν αἰτίαν, ὡς ἔφην, ἀναμα- θεῖν σπουδάζοντες τῆς ἀνόπιν ὑποστροφῆς τοῦ ἡλίου, καὶ ἐφ' ὅτῳ γέγονε τὸ διαβόητον οὕτω σημεῖον. Ὁ δὲ καίτοι μᾶλλον, ὡς ἔφην, ἀφηγεῖσθαι δέον αὐτοῖς τὴν θείαν ὑπεροχὴν, καὶ ὅτι τοῖς αὐτοῦ νεύμασιν ἢ κτίσις παραχωρεῖ, τὸν οἶκον ἔδειξε τῶν θυμιαμάτων, καὶ τῆς γάζης. Διαπυθάνεται τοιγαροῦν ὁ προφήτης ἐφ' ὅτῳ τε ἤκουσι, καὶ τίς ὁ λόγος αὐτοῖς. Ὁ δὲ πρὸς τοῦτο μὲν ἔφη παντελῶς οὐδέν; ὅτι δὲ ἐκ Βαβυλῶ- νος ἤκουσι, καὶ ἐκ γῆς μακρόθεν, αὐτὸ δὴ τουτὶ καὶ μόνον φησί· τάχα πού καὶ μέγα πεφρονηκώς, ὡς καὶ τῶν ἄγαν, καὶ μακροῖς διαστήμασι τοῖς μεταξὺ κει- μένοις ἀφεστηκότες, τῆς πρὸς αὐτὸν μεταποιεῖσθαι φιλίας οὐ μετρίως

δισπουδακώτων. Ἐρομένου δὴ οὖν τοῦ προφήτου τί ἄρα τεθέονται, τοῦ γε μὴν βασιλέως οὐδὲν ἀπομείναι λέγοντος ἀποπτον αὐτοῖς, ἡμέρας ἤξειν φησὶ, καθ' ἅς ἅπαντα τὰ ἐν τοῖς θησαυροῖς αὐτοῦ, καὶ διὰ σπουδῆς, καὶ διὰ φροντίδος τῶν πρὸ αὐτοῦ συναγηγεμένα, μετοιχῆσονται πρὸς Βαβυλωνίους; προσετίθει δὲ τούτοις ὅτι καὶ ἐκ τῶν ἑσομένων αὐτῶ κατὰ καιροὺς παίδων, ὡς ἐν μακροτέραις δὲ τοῦ γένους διαδοχαῖς σπάδονας, τοῦτ' ἔστιν, εὐνούχους, ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ βασιλέως τῶν Βαβυλωνίων ποιήσουσιν οἱ ταῦτα δηλονότι τεχνῆται. Συμβεβηκέναι δὲ τὰ τοιαῦτά φησι, μάλλον δὲ ἢ τῶν Βασιλειῶν διαμαρτύρεται βίβλος, ἐν ἡμέραις Ἰεχονίου, ὅτε κατὰ κράτος ἄπασαν τὴν Ἰουδαίαν ἐλὼν ὁ Ναβουχοδονόσορ, κατεμπήσας δὲ τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ προσέτι τὸν θεῖον νεών, ἀπεκόμισε τὸν Ἰσραὴλ αἰχμάλωτον, ἐν οἷς ἦσαν οἱ τῶν ἀμφὶ τὸν θεσπέσιον Δανιὴλ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ βασιλέως τῶν Βαβυλωνίων, οὓς φησι γενέσθαι σπάδονας, τοῦτ' ἔστιν εὐνούχους. Ποία τις οὖν ἄρα καὶ ἐφ' ὅτῳ χρησίμῳ γέγονε τῆς τοιαύτης προαπαγγελίας τὸ χρῆμα; Δείκνυσι γὰρ διὰ τούτου Θεός, ἢ ὅτι τοῖς ἐκ Βαβυλῶνος ἤκουσιν, ἄμεινον ἦν δήπου, καὶ σοφὸν, ἀναγκαίαν ποιήσασθαι διήγησιν τὰ παραδόξως γεγενημένα διὰ τῆς θείας ὑπεροχῆς, καὶ μεγαουργίας, ἧγουν καὶ μονονουχί καὶ κατερεθίσαι τὸν Βαβυλωνίων ὀφθαλμὸν, διὰ τοῦ παραδειῖξαι τὰ κεκρυμμένα ἐν θησαυροῖς. 9Καὶ εἶπεν Ἐζεχίας πρὸς Ἡσαΐαν· Ἀγαθὸς ὁ λόγος Κυρίου ὃν ἐλάλησε· γενέσθω δὲ εἰρήνη καὶ δικαιοσύνη ἐν ταῖς ἡμέραις μου.⁹ Ἐπόρησε πρὸς ἀπολογία, καὶ τοῖς ἑαυτοῦ παιμασι τὸν ἐπικουροῦντα λόγον οὐκ ἔχων, ἀγαθὸν εἶναί φησι τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον, καίτοι προαπηγελκότα τὰ ἐφ' οἷς ἦν εἰκὸς ἄσχετον ἐξ ὀμμάτων καταχεῖσθαι 70.797 δάκρυον. Εἶτα τὴν ἐν ταῖς ἰδίαις ἡμέραις εἰρημένην [γρ. εἰρήνην] ζητεῖ, μονονουχί καὶ φράσας ἐρρώσθαι τοῖς μετ' αὐτὸν ἑσόμενοις, καὶ ἀφειδήσας παντελῶς χώρας τε ὁμοῦ τῆς ἰδίας πόλεως τε καὶ γένους. Ἄλλ' ἦν ἄμεινον αὐτῶ κατολοφύρεσθαι μὲν ἐπὶ γε τοῖς προηγορευμένοις, ἐξαιτήσαι δὲ παρὰ Θεοῦ τὸν ἔλεον, καὶ ἐπὶ τοῖς μετ' αὐτὸν, οὐ πρόσκαιρον, καὶ συνεσταλμένην εὐημερίαν αἰτεῖν. Ἀλλὰ γὰρ ἀσθενὴς ἄγαν ὁ ἀνθρώπου νοῦς, καὶ πολλὰ πταίομεν, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἀγχίνους δὲ καὶ σοφὸς οὐδεὶς ἂν γένοιτο τῶν καθ' ἡμᾶς εἰσάπαν, διεκπίπτει δὲ πολλάκις εἰς τὸ μὴ ἔχον ὀρθῶς, καὶ καρδία θεοφιλῆς, καὶ νοῦς ὁ τεθυμασμένος. 9Παρακαλεῖτε, παρακαλεῖτε τὸν λαόν μου, λέγει ὁ Θεός· ἱερεῖς, λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν Ἱεροσαλήμ, παρακαλέσατε αὐτήν, ὅτι ἐπλήσθη ἡ ταπείνωσις αὐτῆς· λέλυται αὐτῆς ἡ ἀμαρτία, ὅτι ἐδέξατο ἐκ χειρὸς Κυρίου διπλᾶ τὰ ἀμαρτήματα αὐτῆς.⁹ Μεταπεφοίτηκεν ὁ λόγος ἐπὶ τὰ ἐν Χριστῷ, καὶ τῆς δι' αὐτοῦ χάριτος ποιεῖται λοιπὸν ἐναργῆ τὴν ἀνάργησιν· πλὴν οὐκ ἔξω τοῦ εἰκότος ὁράται κεχωρηκῶς, οὔτε μὴν εἰσκεκομισμένος ἐν οὐ καιρῷ τῷ καθήκοντι. Φαῖεν γὰρ ἂν ἴσως τινὲς τῶν οὐ λίαν ἠκριβηκότων τὰ ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ· τίνα δὴ τρόπον τοῖς Ἐζεχίου λόγοις ὁ προφήτης ἐν τούτοις ἡμῖν ποιεῖται γείτονα τὴν ἐπὶ Χριστῷ προαγόρευσιν; Ἀπολογησόμεθα δὲ πρὸς τοῦτο ἡμεῖς ἐκεῖνο λέγοντες· ὅτι διαμνημονεύσας ὁ λόγος τῆς τελευταίας ἀλώσεως τῆς Ἰουδαίων γῆς, καὶ αὐτῶν δὲ τῶν Ἱεροσολύμων, ὡς ἐν καιρῷ καὶ χρειαῖ λοιπὸν, τὴν μετὰ τοῦτο γενομένην παρὰ Θεοῦ παράκλησιν εἰσκεκόμικεν ἀναγκαίως. Ἐρῶ δὲ διὰ βραχέων τὴν διασάφησιν ἀκριβῆ τῶν ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένων. Πλεῖσται μὲν γὰρ γεγόνασι κατὰ τῶν Ἱεροσολύμων ἔφοδοι, καὶ πεπόρθηται πολλάκις ἢ τῶν Ἰουδαίων χώρα· τοῦτο μὲν ὑπὸ χειρὸς Ἀσσυρίων· τοῦτο δὲ καὶ ἐξ ὁμόρων Βαρβάρων, καὶ μὴν καὶ ἐτέρων τινῶν καταδηούντων αὐτήν. Εἶτα τελευταία γέγονεν ἄλωσις, ἢ διὰ γε τοῦ Ναβουχοδονόσορ ἐν καιροῖς τῆς Ἰεχονίου βασιλείας, ὅτε καὶ αἰχμάλωτος ὁ Ἰσραὴλ εἰς τὴν τῶν ἠρηκότων ἀπεκομίσθη χώραν. Καὶ ἐν καιροῖς τῆς βασιλείας Κύρου τῆς αἰχμαλωσίας ἀνέθη καὶ ὑπενόστησεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ἀνεδείματό τε τὸν νεών, καὶ κατωκῆ-κασιν οὐ μεμερισμένως, μέχρι τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν παρουσίας. Ἐπειδὴ

τοίνυν τῆς ἐσχάτης αἰχμ- αλωσίας πεποίηται μνήμην, ὅτε πάντα τὰ ἐν θησαυ- ροῖς τῶν βασιλέων τῆς Ἰουδαίας ἐλθόντες [γρ. ἔχοντες] οἱ Βαβυλώνιοι ὑπενόστησαν εἰς τὴν ἑαυτῶν, ἀναγ- καίως καὶ τῆς μετὰ τοῦτο γεγενημένης παρακλήσεως, δῆλον δὲ ὅτι τῆς διὰ Χριστοῦ, ποιεῖται τὴν προαγόρευ- σιν τοῖς τὸ θεῖον ἱερουργοῦσιν Εὐαγγέλιον, ἐπιτάττων, καὶ λέγων· "Ὁ Παρακαλεῖτε, παρακαλεῖτε τὸν λαὸν μου, λέγει ὁ Θεός."6 Παράκλησις γὰρ πρὸς σωτηρίαν πρῶ- τοις μάλιστα τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ ἢ Χριστοῦ γέγονε πα- 70.800 ρουσία, καὶ τὰ δι' αὐτοῦ θεσπίσματα λέγοντος ἐναρ- γῶς· "Ὅτι ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ ἀπολωλότα πρό- βατα οἴκου Ἰσραὴλ."6 Ὡ τοίνυν, φησὶν, ἱερεῖς, ὧ λειτουργοὶ τῶν νέων, καὶ διὰ Χριστοῦ θεσπισμάτων, λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν Ἰερουσαλήμ, τοῦτ' ἔστιν, εὐπαραδέκτον τοῖς ἀκρωμένοις τὸν τῆς παρακλή- σεως ποιήσασθε λόγον. Φορτικὸς μὲν γὰρ ὁ νόμος ἦν ἅπασι, καὶ σκιάς διδάσκων καὶ τύπους· οὐκ εἰς νοῦν καὶ καρδίαν τὴν περὶ τῶν ἀναγκαίων ἐνιεις παίδευ- σιν τοῖς ἀκρωμένοις, ἀλλ' οἷον ἐξωφανῆ τινα γνώσιν τὴν ὡς ἐν γράμμασι μόνοις ἐνετίθει μόλις. Τὸ δὲ γε σωτήριον, καὶ εὐαγγελικὸν λαλεῖται κήρυγμα, δεικνύοντος τοῦ ἀγίου Πνεύματος τῆς ἐκάστου δια- νοίας τὸ βάθος, καὶ πνευματικὰς θεωρίας εἰσπέμπον- τος, καὶ τοὺς τῶν ἀγίων ἐμπηγνύοντος λόγους, καὶ τοῖς ἐσωτάτοις τῆς διανοίας μυχοῖς οἰονεῖ πως ἐγκα- τακαίοντος. Τοιοῦτός τις ἦν ὁ μακάριος Δαβὶδ ψάλλων τε καὶ λέγων· "Ὁ Ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἔκρυψα τὰ λόγια σου, ὅπως ἂν μὴ ἀμάρτω σοι."6 Ἄλλὰ καὶ τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις προσπεφώνηκεν ὁ Σωτὴρ, ὅτι θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν λόγον, δῆλον δὲ ὅτι τὸν παρ' αὐτοῦ, καὶ σωτήριον. Ὅτι δὲ εἰς νοῦν καὶ καρ- διάν λαλεῖται τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα παρὰ τῶν ἀγίων μυσταγωγῶν, συνεργαζομένου πρὸς τοῦτο, μᾶλλον δὲ κατορθούοντος τὸ πᾶν τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ἐκ τῶν ἱερῶν Γραμμάτων ἔποιο ἂν ἡ πίστις. Ἐφη γάρ που Θεὸς δι' ἑνὸς τῶν ἀγίων προφητῶν· "Ὁ Ἴδου ἡμέραι ἔρχονται, λέγει Κύριος, καὶ συντελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραὴλ, καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰούδα διαθήκην καινὴν· οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἣν διεθέμην τοῖς πα- τράσιν αὐτῶν, ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένου μου τῆς χειρὸς αὐτῶν, τοῦ ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ὅτι αὐτοὶ οὐκ ἀνέμειναν ἐν τῇ διαθήκῃ μου. Καγὼ ἡμέ- λησα αὐτῶν, λέγει Κύριος, ὅτι αὕτη ἡ διαθήκη ἣν διαθήσομαι αὐτοῖς ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, λέγει Κύριος· διδούς νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τὰς καρδίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς."6 Γράφει δὲ τισὶ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος· "Ὁ Ἐπιστολὴ ὑμῶν ὑμεῖς ἐστε, γινωσκομένη τε καὶ ἐπιγινωσκο- μένη ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων, φανερούμενοι ὅτι ἐστὲ ἐπιστολὴ Χριστοῦ διακονηθεῖσα ὑφ' ἡμῶν, ἐγγεγραμ- μένη οὐ μέλανι, ἀλλὰ Πνεύματι Θεοῦ ζῶντος, οὐκ ἐν πλαξὶ λιθίναις, ἀλλ' ἐν πλαξὶ καρδίας σαρκίνας."6 Δοκεῖ δὲ τισιν, ἀντὶ τῶν τοῦ θεοῦ κηρύγματος ἱεροῦ- γῶν ἱερεῖς ἐν τούτοις ὠνομάσθαι τοὺς ἀγγέλους τοὺς ἀγίους· οἷς δὴ μάλιστα πρόποι ἂν καὶ τὸ ἐν καρδίαις δύνασθαι λαλεῖν. Παρακαλέσατε τοίνυν αὐτήν. Τί δὲ ἄρα λέγοντες; ὅτι κατέληξε τῆς ὀργῆς τῆς ἐπ' αὐτοῖς γενομένης ὁ τῶν ὄλων Θεός. "Ὁ Ἐπλήσθη ἡ ταπείνωσις αὐτῆς."6 Ἀποχρώντως γὰρ, φησὶ, τετα- πείνεται, καὶ λέλυται αὐτῆς ἡ ἀμαρτία. "Ὁ Ὅτι ἐδέξατο ἐκ χειρὸς Κυρίου διπλᾶ τὰ ἀμαρτήματα αὐτῆς."6 Ἄρ' οὐχὶ πέρα τοῦ δέοντος ἐκόλαζε Θεός, καὶ οὐκ ἰσορρό- πους τοῖς ἐγκλήμασιν ἐπέτιθει τὰς δίκας, ἀλλ' ὑπὲρ ταύτας πολὺ, καὶ οἷον ἐν διπλῶ· εἶτα πῶς οὐκ ἀπί- θανον τὸ χρῆμά ἐστι; Πῶς δὲ ἀληθεύσει, λέγων· Οὐκ ἐκδικήσει Κύριος δις ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν θλίψει; πῶς 70.801 οὖν ἄρα συνιέναι χρὴ τὸ εἰρημένον; οἰονεῖ γὰρ τις φιλόπαις πατήρ καὶ πλείστην ἔχων τὴν εὐσπλαγχ- νίαν πλημμελοῦντά τινα τὸν υἱὸν (τῶν υἱῶν?) ὀλίγα λελυπηκῶς, οἴεται τάχα που καὶ παρὰ τοῦ μέτρου τὸ ἐπ' αὐτῷ πεποιῆσθαι κίνημα· αἴτιον δὲ τούτου φιλοστοργία, καὶ ἡ παισὶν ἐκ πατρὸς ὀφειλομένη διάθεσις· οὕτω δεδέχθαι φησὶν ἐκ χειρὸς Κυρίου διπλᾶ τὰ ἀμαρτήματα αὐτῆς, τὴν παρακαλουμένην Ἰερουσαλήμ, ἐπὶ πολὺ μὲν ἄγαν κατεγνωσμένην, δεινοῖς τε, καὶ ἀφορήτοις πράγμασι, μετρίως γε μὴν,

καὶ οὐκ ἰσορροπῶς τοῖς παρ' αὐτοῦ γινομένοις κεκολασμένην. "ὉΚαὶ γὰρ ἔστιν ἀληθῶς οἰκτίρων καὶ ἐλεήμων ὁ Κύριος, μακρόθυμος, καὶ πολυέλεος, καὶ ἀληθινός, καὶ οὐ κατὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἐποίησεν ἡμῖν; οὐδὲ κατὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἐποίησεν ἡμῖν."6 9Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. Πᾶσα φάραγξ πληρωθήσεται, καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς ταπεινωθήσεται· καὶ ἔσται πάντα τὰ σκολιὰ εἰς εὐθείαν, καὶ ἡ τραχεῖα εἰς πεδιάδα, καὶ ὀφθήσεται ἡ δόξα Κυρίου, καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ, ὅτι Κύριος ἐλάλησε.9 Λελυτρῶσθαι λέγων τὸν Ἰσραὴλ, ἀπηλλάχθαι δὲ καὶ τῶν ἰδίων πταισμάτων τὴν Ἱερουσαλήμ παρακληθῆναι τε προστεταχῶς αὐτήν, μονονουχὶ κατὰ πόδας τῶν εἰρημένων ἰόντα τε, καὶ τρέχοντα τὸν τῆς παρακλήσεως ὑποφαίνει καιρὸν· ἔστι δὲ οὗτος τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας, οὗ καὶ πρόδρομος εἰσβέβηκεν ὁ θεσπέσιος Βαπτιστὴς ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας, διακεκραγῶς τε καὶ λέγων· "ὉἘτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου· εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους τοῦ Θεοῦ ἡμῶν."6 Τοῦτό τοι προεγνωκῶς ἐν πνεύματι, καὶ ὁ μακάριος Ζαχαρίας ὁ αὐτοῦ γεγονὼς Ἰωάννου πατὴρ προεφήτευσεν, λέγων· "ὉΚαὶ σὺ, παιδίον, προφήτης Ὑψίστου κληθήσῃ· προπορεύσει γὰρ πρὸ προσώπου Κυρίου ἐτοιμάσαι τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ."6 Καὶ περὶ αὐτοῦ πρὸς αὐτοὺς ἔφασκεν ὁ Σωτήρ· "ὉἘκεῖνος ἦν ὁ λύχνος ὁ καιόμενος καὶ φαίνων."6 Ὑμεῖς δὲ ἠελύσατε ἀγαλλιασθῆναι πρὸς ὥραν ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ."6 Ἥλιος μὲν γὰρ δικαιοσύνης, καὶ φῶς τὸ ἀληθινὸν ἔστιν ὁ Χριστός. Λύχνῳ δὲ παρεϊκάζει τὸ Γράμμα τὸ ἱερὸν, τὸν μακάριον Βαπτιστὴν. Ὡς γὰρ πρὸς τὸ θεῖον τε καὶ ἄρρητον φῶς, πρὸς τὴν ἀφραστόν τε καὶ ὑπερμεγέθη λαμπρότητα, παρεϊκάζοιτο ἄν εἰκὸς τῷ λύχνῳ τῷ βραχεῖ τὸ τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας μέτρον, καὶ εἰ πλήρες γένοιτο φωτὸς καὶ σοφίας. Τί τοίνυν ἔστι τὸ, "ὉἘτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου,"6 καὶ τό γε δὴ δεῖν εὐθείας ποιεῖσθαι τὰς τρίβους αὐτοῦ; Σαφηνίζει προστιθεὶς· "ὉΠᾶσα φάραγξ πληρωθήσεται, καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς ταπεινωθήσεται, καὶ ἔσται πάντα τὰ σκολιὰ εἰς εὐθείαν, καὶ ἡ τραχεῖα εἰς πεδιάδα."6 Εἰσὶ μὲν γὰρ λεωφόροι τινὲς, ἥτοι τρίβοι βάσιμοι μὲν ἤκιστα γε, τραχεῖαι δὲ αὐταὶ καὶ δυσπόρευτοι, ὡς πῆ μὲν ἀνίστασθαι πρὸς ὄρη τε καὶ βουνούς, πῆ δὲ αὐτὰς καταφέρεισθαι, καὶ εἰς κρημνοὺς ἀποκρεμάσθαι βαθεῖς. Εἰ δὲ δὴ γένοιτό πως ὑψιζῆσαι μὲν τὰ ὑψοῦ καὶ ἀνάντη, ἀναπίμπλασθαι δὲ τὰ ἐν κοίλῳ καὶ βάθει, τότε δὴ, τότε πάντη τε καὶ πάντως εἰς εὐθείαν ἔσται τὰ σκολιὰ, καὶ εἰς 70.804 ψιλὰ πεδία, καὶ οἷον ὑπτίον ἔχοντα τὴν ὁδὸν τὰ τραχεὰ τε, καὶ φαραγγῶδη. Πότε τοῦτο; τοῦτο γέγονε νοητῶς διὰ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἰσχύος. Πάλαι μὲν γὰρ ἄπασιν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀνθρώποις δυσπόρευτος ἦν ἡ ἐξαίρετος ζωὴ, καὶ τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας ἡ τρίβος ἀνεπιτήδευτος, διάτοι τὸ κεκρατῆσθαι τὸν τῶν ἀπάντων νοῦν κοσμικαῖς καὶ γεώδεσιν ἐπιθυμίαις, καὶ τοῖς τῆς σαρκὸς ἐκτόποις κινήμασιν ὑποφέρεσθαι. Ἐπειδὴ δὲ γεγονὼς ἀνθρώπος, ἥτοι σὰρξ, κατὰ τὰς Γραφάς, κατήργηκε τὴν ἀμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί, καθεῖλε δὲ καὶ ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας, καὶ τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ κόσμου τούτου, λείαν ἡμῖν καὶ εὐδρομωτάτην ἀπέφηνε τὴν εἰς εὐσέβειαν ὁδὸν οὐδὲν ἔχουσαν τὸ ἀναντες, ἢ καὶ ἡρμένον ὑψοῦ, οὐδὲν τὸ κοῖλον τὸ κάτω, ἀλλ' εἰς πεδία μᾶλλον ἐψιλωμένην. Πάντα τὰ σκολιὰ γεγόνασιν εἰς εὐθείαν. Καὶ οὐχὶ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ γὰρ "Ὁκαὶ ὀφθήσεται, φησὶν, ἡ δόξα Κυρίου, καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ, ὅτι Κύριος ἐλάλησε."6 Δόξαν δὲ φησὶν ὀφθήσασθαι, πῶς ἢ τίνα τρόπον; Ἦν μὲν γὰρ, καὶ ἔστιν ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἅτε δὴ καὶ Θεὸς ὑπάρχων, καὶ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς ἀπορρήτως γεγεννημένος ἐν ταῖς τῆς θεότητος ὑπεροχαῖς ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας, θρόνων τε, καὶ κυριοτήτων καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου, οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι· καὶ αὐτός ἐστιν ὁ τῆς δόξης Κύριος, ἐγνώκαμεν δὲ καὶ ἡμεῖς τὴν δόξαν αὐτοῦ, καίτοι πάλαι μὴ εἰδότες, ὅτε καθ' ἡμᾶς γενόμενος

ἄνθρωπος οἰκονομικῶς ἔδειξεν ἑαυτὸν, ἰσοσθενῆ, καὶ ἰσουργὸν, καὶ ἰσοκλεᾶ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, φέρων τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καὶ κατορθῶν εὐκόλως τὰς θεοσημίας, ἐπιτιμῶν τῇ κτίσει, νεκροὺς ἀνιστάς, καὶ τὰ ἕτερα δὲ τῶν θαυμάτων ἀμογητὶ κατορθῶν. Ὡφθη τοίνυν ἡ δόξα Κυρίου· τεθέαται δὲ καὶ πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ, δῆλον δὲ ὅτι τοῦ Πατρός. Σωτήρα γὰρ ἡμῖν καὶ Λυτρωτὴν πέπομφεν ἐξ οὐρανοῦ τὸν Υἱόν. Τελειοῦντος γὰρ οὐδὲν τοῦ νόμου, καὶ τῶν ἐν τύποις θυσιῶν οὐκ ἔχουσῶν τὸ δύνασθαι διασμήχειν ἁμαρτίας, ἐν Χριστῷ τελειούμεθα, καὶ ἀπάσης κηλίδος ἀπηλλαγμένοι, τῷ τῆς νιοθεσίας τετιμημέθα πνεύματι. Καὶ ἡ μὲν ἐπὶ τούτῳ χάρις, τό γε ἦκον εἰς τὸν τοῦ διασώζοντος σκοπὸν, ἐπὶ πᾶσαν ἂν ἴοι σάρκα, τοῦτ' ἔστιν, ἐπὶ πάντας ἀνθρώπους. Σάρκα γὰρ ἐν τούτοις τὸν ἄνθρωπον νοητέον. Εἰ δὲ δὴ φαίνονται τινες τῆς σωτηρίας ἡμοιρηκότες, ἀψευδῆς ἂν εἴη, καὶ οὕτως ὁ τοῦ προφήτου λόγος. Ὁ γὰρ σκοπὸς τοῦ τιμήσαντος. καὶ διασῶσαι θελήσαντος, καὶ οὐχὶ τῶν κεκλημένων τὸ ῥάθυμον ἐξετάζεται. Προσεπάγει δὲ ἀναγκαίως ὡς Ὅτι Κύριος ἐλάλησε, ἵνα μὴ τις οἴηται ψευδηγορεῖν αὐτὸν, ἢ καὶ ἀπὸ καρδίας, ἢ καὶ τὸ δοκοῦν ἐρεύγεσθαι τυχόν. Ἄλλ' ὅτι τὸ τῷ Θεῷ δόξαν, καὶ τὸ πάντη τε καὶ πάντως ἐσόμενον προμεμήνυκε. 9Φωνὴ λέγοντος· Βόησον. Καὶ εἶπα· Τί βοήσω; Πᾶσα σὰρξ χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ἄνθος χόρτου. Ἐξηράνθη ὁ χόρτος, καὶ τὸ ἄνθος ἐξέπεσε· τὸ ῥῆμα τοῦ Θεοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα.9 Ὅτι μὴ ἕτέρως ἔξεστιν ἰδεῖν τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ τοὺς ἀληθῶς ἐρώντας αὐτοῦ, καὶ τυχεῖν αὐτοῦ γλιχομένους, πλην ὅτι μόνου τοῦ ἐλέσθαι φρονεῖν τε, 70.805 καὶ δρᾶν τὰ αὐτῷ δοκοῦντα καὶ φίλα, καθίστησιν ἐναργές. Δεῖ γὰρ, οἶμαι, τοὺς ἐθέλοντας ἀγιοπρεπῶς πολιτεύεσθαι, καὶ τὴν εὐαγῆ, καὶ ἐξαίρετον ἐπανελέσθαι ζωὴν, καὶ τῆς ἐν Χριστῷ πολιτείας οἷά τινα στέφανον ἀναδήσασθαι τὰ ἀυχήματα, παρ' οὐδὲν μὲν ποιῆσθαι τὸν ἐν τῷδε τῷ βίῳ περισπασμὸν, δόξαν δὲ τὴν ἐν ἀνθρώποις, καὶ πρόσκαιρον, ὡς ἀπωτάτῳ ρίπτειν, ἠγεῖσθαι τε κατὰ ἀλήθειαν χόρτῳ καὶ πόαις ὡμοιωσθαι τὰ ἀνθρώπινα, ἔχειν τε εἰς νοῦν καὶ καρδίαν τὸ τοῦ Θεοῦ ῥῆμα, τοῦτ' ἔστι, τὸν ἐκ Θεοῦ, καὶ Πατρός Λόγον. Κατοικεῖ γὰρ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ τῆς πίστεως, καὶ τὸ θεῖον αὐτοῦ Πνεῦμα καταπλουτήσαντες, αὐτὸν ἔχομεν ἐν ἑαυτοῖς. Ἀξιόκτητον γὰρ τὸ χρῆμά ἐστι, καὶ τῆς εἰς αἰῶνα πρόξενον ζωῆς. Διαμένων γὰρ εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ζῶν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος διατηρεῖ, καὶ ζωοποιεῖ. Εἰ δὲ δὴ βούλοιτο τις τὸ τοῦ Θεοῦ ῥῆμα νοεῖν τὴν ἐν-τολήν αὐτοῦ· φαιμέν ὅτι καὶ τοῦτό ἐστιν οὐ μετρίως ὀνησιφόρον. Διατηρεῖ γὰρ καὶ αὐτὸ τοὺς κατορθού- τας αὐτὸ πρὸς μακραιῶνα βίον· κατὰ γε τὸ παρ' αὐτοῦ τοῦ Σωτήρος εἰρημένον· Ἔμην, ἀμην λέγω ὑμῖν, ἐάν τις τὸν λόγον μου τηρήσῃ, θάνατον οὐ μὴ ἴδῃ εἰς τὸν αἰῶνα. 9Ἐπ' ὄρος ὑψηλὸν ἀνάβηθι, ὁ εὐαγγελιζόμενος Σιών, ὕψωσον τῇ ἰσχύϊ τὴν φωνήν σου, ὁ εὐαγγελιζόμενος Ἱερουσαλὴμ· ὑψώσατε, μὴ φοβεῖσθε· εἶπὸν ταῖς πόλεσιν Ἰούδα· Ἴδου ὁ Θεὸς ὑμῶν, ἴδου Κύριος μετὰ ἰσχύος ἔρχεται, καὶ ὁ βραχίων μετὰ κυρείας. Ἴδου ὁ μισθὸς αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ, καὶ τὸ ἔργον ἐναντίον αὐτοῦ. Ὡς ποιμὴν ποιμανεῖ τὸ ποῖμνιον αὐτοῦ, καὶ τῷ βραχίονι αὐτοῦ συνάξει ἄρνας, καὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσας παρακαλέσει.9 Τοῖς τὸ θεῖον καὶ σωτήριον ἱεουργοῦσι κήρυγμα, φημὶ δὴ τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις καὶ εὐαγγελισταῖς, ἢ καὶ ἀπαξαπλῶς τοῖς κατὰ καιροὺς τῶν λογικῶν ποιμνίων προεστηκόσι, καὶ μυσταγωγικὸν ἔχουσι τὸ ἐπιτήδευμα, τίνα δὴ τρόπον εἶεν φιλόθεοί τε, καὶ διαβόητοι, καὶ τῆς ἀνωτάτῳ δόξης ἐπίμεστοι διαδείκνυσιν ἐν τούτοις. Οὐ γὰρ τοι προσήκει, φησὶν, εὐαγγελιζόμενον τοῖς ἀπανταχοῦ τὴν δόξαν καὶ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ περιδεῶς, καὶ ὑπεσταλμένως, καὶ λανθάνειν σπουδάζοντα τοῦτο δρᾶν· ἀλλ' οἷον ὑψοῦ γεγονότας, καὶ ἅπασιν ὀρωμένους, καὶ ἐν πολλῇ παρρησίᾳ καθάπερ ἐν ὄρει πηδήσαντας δια- πρυσίῳ τρόπον τινὰ κεχρηῆσθαι φωνῆ, καὶ δείματος ἐλευθέρα. Ὁ δὲ καὶ ὑπάρξει σφίσι, αὐτοῖσι οἱ θεσπέσιοι μαθηταὶ λιπαροῦντες, ἔφασκον πρὸς τὸν τῶν ὄλων κρατοῦντα

Θεόν· Καὶ νῦν, Κύριε, ἐπίδε ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν, δῆλον δὲ ὅτι τῶν Ἰουδαίων, καὶ δὸς τοῖς δούλοις σου μετὰ παρρησίας λαλεῖν τὸν λόγον σου. Ὑψώσατε τοίνυν, μὴ φοβεῖσθε, φησὶν. Ἀπαγγέλλετε ταῖς πόλεσιν Ἰούδα, Ὁ Θεὸς ὑμῶν, ἰδοὺ Κύριος μετὰ ἰσχύος ἔρχεται, καὶ ὁ βραχίων μετὰ κυρείας. Τὸ δὲ Ἰδοὺ προστιθεὶς, οὐκ εἰς μῆκος ἔῃ τῆς ἀφίξεως ἀνατείνεσθαι τὴν ἐλπίδα, ἀλλ' ὅσον οὐδέπω, καὶ μετὰ βραχὺ παρεσόμενον, μᾶλλον δὲ καὶ ἀγχίθυρον ἤδη πως γεγονότα τὸν Λυτρωτὴν 70.808 διαδείκνυσι. Χεῖρα γὰρ ὡσπερ προτείνειν αὐτοὺς προστέταχε, καὶ δακτύλῳ φανεροῦν τὸν προηγγελ- μένον. Ὅτι δὲ οὐ καθ' ἓνα τῶν ἀγίων προφήτων οὔτε μὴν ἐν μέτροις ἔσται τοῖς ἰκέταις, ἀλλ' ἐν ἐξουσίᾳ δεσποτικῇ, καὶ ἐν δυνάμει τε καὶ κυριότητι τῇ θεοπρεπεστάτῃ, διεσάφησεν εἰπὼν, "Ὁ Μετὰ ἰσχύος ἔρχεται, καὶ βραχίων μετὰ κυρείας."6 Οἱ μὲν γὰρ θεσπέσιοι προφήται γενέσθαι τινὰ παρὰ Θεοῦ, καὶ μὴν καὶ ὑπάρξαι τοῖς ὑπὸ χεῖρα λαοῖς παρεκάλουν. Ὁ δὲ γε τῶν ὅλων Σωτὴρ καὶ Κύριος, οὐ προσε- χὴν ἀνατείνων, οὔτε μὴν ἐξ αἰτήσεώς τι δεχόμενος, καὶ διδοὺς, ἀλλ' ὡς Υἱὸς ἀληθῶς, τὰ ἐκ Πατρὸς ἀγαθὰ μετὰ τῆς ἐλευθέρῳ πρεπούσης ἀξίας διανεμένηκε τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν, εἰργάζετο δὲ πάντα δυ- νάμει τε ἰδία χρώμενος, καὶ μέντοι καὶ ἐξουσίᾳ. Ὅτι δὲ τῆς οἰκονομίας τὸ μυστήριον οὐκ ἄκαρπον ἔσται τῷ καθ' ἡμᾶς γενομένῳ, καὶ σταυρὸν ὑπομεί- ναντι, καὶ τὸν ἐν αὐτῷ θάνατον, διαδείκνυσι λέγων· "Ὁ Ἰδοὺ ὁ μισθὸς μετ' αὐτοῦ, καὶ τὸ ἔργον ἐναντίον αὐτοῦ,"6 καὶ μισθὸν ὀνομάζει τὸν ἐκ τοῦ κατὰ σάρκα τεθάναι καρπὸν. Ἔφη γὰρ, ὅτι "Ὁ Ἄμην λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει. Ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, καρπὸν πλείονα φύει."6 Καὶ πάλιν· "Ὁ Ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ γῆς, πάντας ἐλκύσω πρὸς ἑμαυτόν."6 Ὡς γὰρ ὁ Παῦλος φησιν· "Ὁ Ὑπέμεινε σταυρὸν αἰσχυνῆς καταφρονήσας. Διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσεν καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα, τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα· ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ, ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων· καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς."6 τοῦτο καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ προεγνωκῶς ἐν πνεύματι ψάλλει καὶ φησι πρὸς αὐτόν· "Ὁ Πάντα τὰ ἔθνη ὅσα ἐποίησας ἤξουσιν, καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιόν σου, Κύριε."6 Οὐκοῦν οὐκ ἄμισθος οὐδὲ ἄκαρπος ἡ οἰκο- νομία. Ἠκολούθησε δὲ καὶ γέγονεν ὡσπερ ἐν ὀφθαλ- μοῖς αὐτοῦ ποιμαίνοντος τὰ ἑαυτοῦ ποίμνια, καὶ τῷ βραχίονι αὐτοῦ, τοῦτ' ἔστι, τῇ ἰσχύϊ συλλέγοντος ἄρνας. Οἱ γὰρ πιστεύσαντες εἰς αὐτὸν ὡς ἀρτιγενῆ, καὶ νεογνὰ πρόβατα πρὸς καινότητα ζωῆς ἀνεκτί- σθησαν, λαχόντα δηλονότι τὴν ἄνωθεν, καὶ διὰ τοῦ Πνεύματος ἀναγέννησιν. Τοιγάρτοι τὸ λογικὸν ἐπιπο- θοῦσι γάλα τρεφόμενα μὲν νηπιοπρεπῶς ἐν ἀρχαῖς, ἀναβαίνοντα δὲ, καὶ εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώ- ματος τοῦ Χριστοῦ. Οὐκοῦν ἐποιμάνθησαν μὲν οἱ ἄρνες, παρακέκληνται δὲ καὶ κυφοροῦσαί τινες, ἥτοι ἐν γαστρὶ ἔχουσαι. Ἄρνες μὲν γὰρ ὡσπερ ἀρτι- φανεῖς, καὶ ἀρτιτόκοι νοοῖντ' ἂν εἰκότως οἱ ἐξ ἔθνων. Ἐχούσας γε μὴν ἐν γαστρὶ φαίη τις ἂν τοὺς ἤδη τὸν ἐπ' αὐτῷ λόγον ὠδίνοντας, ὡς ἀπὸ γε τῶν νομικῶν διδασμάτων, προφητικῶν κηρυγμάτων. Σέσωκε γὰρ ὁ Χριστὸς, οὐχὶ δὴ μόνους τοὺς ἐξ ἔθνων, ἀλλὰ γὰρ καὶ τοὺς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, πρὸς οὓς δὴ μάλιστα, καὶ ἀπεστάλθαι φησὶν, οἱ καὶ παρακέκληνται βε- βαιοῦντες τῇ πίστει τὴν προσδραμοῦσαν ἐν αὐτοῖς τοῦ μυστηρίου γινῶσιν ἀκριβῆ. 9 Τίς ἐμέτρησε τῇ χειρὶ τὸ ὕδωρ, καὶ τὸν οὐρα- 70.809 νὸν σπιθαμῆ, καὶ πᾶσαν τὴν γῆν δρακί; Τίς ἔστησε τὰ ὄρη σταθμῶ, καὶ τὰς νάπας ζυγῶ; Τίς ἔγνω νοῦν Κυρίου, καὶ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο, ὃς συμβιβάσει αὐτόν; Ἡ πρὸς τίνα συνεβουλεύσατο, καὶ συνεβίβασεν αὐτόν; Ἡ τίς ἔδειξεν αὐτῷ κρίσιν; ἢ ὁδὸν συνέσεως τίς ἔδει- ξεν αὐτῷ;9 Διὰ τῶν ἀνεφίκτων τε καὶ ἀμηχάνων ἅπασιν ἀν- θρώποις, μᾶλλον δὲ τάχα που, καὶ ταῖς ἄνω, καὶ ἐν οὐρανῷ δυνάμεσι πειράται δεικνύειν τῆς ἐν Θεῷ σο- φίας τὸ ὑπερτενές τε καὶ ἀκατάληπτον. Τεθαύμασται γὰρ τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐν ἀπορρήτοις ὁράται λόγοις τῆς οἰκονομίας ὁ λόγος.

Καί μοι δοκεῖ ταῖς τοῦ Παύλου φωναῖς ἐπὶ καιροῦ κεχρημένον εἰ-
πεῖν· "Ὡ βᾶθος πλούτου, καὶ σοφίας, καὶ γνώσεως Θεοῦ! ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ! Τίς γὰρ ἔγνω νοῦν Κυρίου;"⁶ Ἡ οὐκ ἀδελφὰ τοῖς προκειμένοις ταυτὶ, φαίη τις ἂν καὶ μάλα εἰκότως; Βαθὺ γὰρ βᾶθος, καὶ ἀκατάληπτον τὸ ἐν τοῖς θείοις σκέμμασι διαφαίνεται. Καὶ ὡσπερ ἐστὶν ἀνεπιτήδευτον παντελῶς καὶ ἀμή-
χανον ἀνθρωπεῖα χειρὶ σύμπαν μετρεῖσθαι τὸ ὕδωρ, καὶ σπιθαμῇ τὸν οὐρανὸν, καὶ ἅπασαν δὲ τὴν γῆν δρακί, καὶ σταθμῶ, καὶ ζυγῶ τὴν τῶν ὀρῶν ὀλκὴν ὅση τίς ἐστι γενέσθαι καταφανῆ, κατὰ τὸν ἴσον του-
τονὶ τρόπον, οὐκ ἂν τις καταλάβῃ τὸν νοῦν Κυρίου. Καὶ πιστώσεται λέγων αὐτὸς δι'
ἐνὸς τῶν ἁγίων προφητῶν· "Ὅθεν γὰρ εἰσὶν αἱ ὁδοὶ μου ὡσπερ αἱ ὁδοὶ ὑμῶν, ἀλλ' ὡς ἀπέχει ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τῆς γῆς, οὕτως ἀπέχουσιν αἱ ὁδοὶ μου ἀπὸ τῶν ὁδῶν ὑμῶν, καὶ τὰ διανοήματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς διανοίας μου."⁶ Ποίου γὰρ, φησὶν, ἐδεήθη ποτὲ τοῦ συμβουλευόντος ἢ συμβιβάζοντος, ἢ δεικνύοντος αὐτῶ κρίσιν, τοῦτ' ἐστὶν, τὴν δικαιοσύνην, ἣτοι δικαιοκρισίαν, ἢ συνέσεως ὁδόν. Εἰ γὰρ αὐτόχρημα σοφία τυγχάνει, καὶ αὐτὸς σοφοὶ πάντα νοῦν, καὶ φωτὸς ἐστὶ τοῦ κατὰ σύνεσιν τῆ λογικῆ κτίσει χορηγός· πῶς ἂν ἐτέρου δέοιτ' ἂν, ἢ κατὰ τίνα τρόπον ὅπερ ἂν βουλεύσαιτο, διαμωμήσαιτ' ἂν τις; Ὅτι δὲ ἐντεῦθεν ὄφελος μέγα τοῖς ἀκρω-
μένοις ὁ προφήτης ἐνεργάζεται. Ἦδη γὰρ τινες τῶν ἀπίστων ἔτι κατατολμῶσι λέγειν· Τί γὰρ ἔδει καθ' ἡμᾶς γενέσθαι τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, καὶ σαρκὸς ἀν-
έχεσθαι, καὶ ῥύπον τὸν ἐξ αὐτῆς, διασῶσαι θελήσαντα τοὺς ἐπὶ γῆς, καίτοι κατανεῦσαι φησι χαλεπὸν οὐδὲν ὡς Θεὸς κατορθῶσαι τε τὸ δοκοῦν. Εἶτα πῶς οὐκ εἰκὴ γέγονεν ἄνθρωπος; Καὶ δι' ἐκτόπων ἐννοιῶν περιστάντες ἀνοσίως εἰς τὸ ἀκαλλῆς τὴν οἰκονομίαν, τῆ τοῦ μυστηρίου μάχονται δόξη. Ἀνακόπτει τοίνυν αὐτῶν τὰς ἀσυνέτους κενοβουλίας ὁ προφήτης ἐν τούτοις· καὶ ἀκατάληπτον εἶναι φησι τὴν ἐν Θεῷ σο-
φίαν, καὶ τὸν ἐν αὐτῶ νοῦν, εἰ καὶ ἔστιν αὐτόχρημα σοφία καὶ νοῦς ὁ υπερτάτω τε καὶ ἀκραιφνέστατος, ἵνα λοιπὸν καὶ ἀπαράδεκτος ἦν, μᾶλλον δ' ἂν γελῶτο δικαίως τῶν ἀπίστων ὁ λόγος, ἐπιτιμᾶν, οὐκ οἶδ' ὅπως, τῆ μετὰ σαρκὸς οἰκονομία τοῦ Μονογενοῦς οὐκ εὖ γενομένη τετολημηκότων. Δοκεῖ δὲ τισι· Τίς ἐμέ-
τρησε τῆ χειρὶ τὸ ὕδωρ, καὶ τὸν οὐρανὸν σπιθαμῇ, 70.812 καὶ τὰ ἐξῆς, ἐφαρμόττειν τῶ πάντων κρατοῦντι Θεῷ, ὡς δυναμένῳ καὶ ὕδωρ ἐκμετρεῖν, οὐρανόν τε καὶ γῆν, ὄρη τε καὶ νάπας, καὶ πάντων ἀπαξαπλῶς ἔχοντι γνῶσιν, καὶ τῶν ἀνεφίκτων, καταδραττομένῳ τε παντὸς τοῦ γεγονότος, καὶ ὡς οὐδὲν ἔχοντι τὰ ἐν μεγέθει τε καὶ ὄγκῳ τοσοῦτῳ τῶν κτισμάτων καὶ τὰ ἐν ἀμετρήτῳ πληθύνει νοούμενα. Τό γε δὴ χρῆ-
ναι νοεῖν οὕτως εἴ γέ τις ἔλοιτο, τυχὸν ἀδικήσειεν ἂν οὐδέν. {1ΤΟΜΟΣ Ε΄}.¹ 9Εἰ πάντα τὰ ἔθνη ὡς σταγῶν ἀπὸ κάδου, καὶ ὡς ῥοπὴ ζυγοῦ ἐλογίσθησαν, καὶ ὡς σίελος λο-
γισθήσεται; Ὁ δὲ Λίβανος οὐχ ἰκανὸς εἰς καῦ-
σιν, καὶ πάντα τὰ τετράποδα οὐχ ἰκανὰ εἰς ὄλο-
κάρπωσιν, καὶ πάντα τὰ ἔθνη εἰς οὐδὲν εἰσι, καὶ ὡς οὐδὲν ἐλογίσθησαν. Τίνι ὠμοιώσατε Κύριον, καὶ τίνι ὠμοιώματι ὠμοιώσατε αὐτόν; Μὴ εἰκόνα ἐποίησε τέκτων, ἢ χρυσοχόος χωνεύσας χρυσίον περιεχύρυσωσεν αὐτόν; Ξύλον γὰρ ἄσηπτον ἐκ λέγεται τέκτων, καὶ σοφῶς ζητεῖ πῶς στήσῃ αὐ-
τοῦ εἰκόνα, ἵνα μὴ σαλεύηται. Οὐ γνώσεσθε; οὐκ ἀκούετε; οὐκ ἀνηγγέλη ἐξ ἀρχῆς ὑμῖν; οὐκ ἔγνωτε τὰ θεμέλια τῆς γῆς;⁹ Τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τοῦ Μονογενοῦς ὁ προ-
φητικὸς ἡμῖν διαμνημονεύσας λόγος, καὶ ἀποχρώντως καταθαυμάσας τὴν ἀπόρρητον σοφίαν, δι' ἧς καὶ σε-
σώσμεθα, καὶ τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς Δεσπότην ἐπ-
εγνωκότες, τῆς παρ' αὐτοῦ χάριτος ἠξιώμεθα, συναγῆ-
γερμένοι μὲν ὡς ἄρνες τῶ βραχίονι αὐτοῦ, γεγονότες δὲ καὶ ὑπ' αὐτῶ καθάπερ ὑπὸ ποιμένι τῶ λίαν ἀγαθῶ· τέθεικε γὰρ τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν ἑαυτοῦ προβάτων. Καὶ μὴν καὶ ἀνέφικτον ἀποφήνας τοῦ δύνασθαι κατ-
ιδεῖν, ἡγουν ἀναμετρήσαι τυχὸν τὸν νοῦν, σοφίαν τε τὴν ἀνωτάτω καὶ πάντων ἐπέκεινα διωμολογηκῶς αὐ-
τὸν, εἰσκεκόμικεν ἀναγκαίως τὸν πρὸς γε τοὺς ἐξ ἔθνῶν, ἡγουν

ἔτι προσκυνούντας τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα, ποιούμενον λόγους, καὶ ἀποκομίζοντα μὲν τῆς ἀρχαίας, καὶ προγονικῆς, καὶ πατροπαραδότου πλάνης, μεθιστάντα δὲ πρὸς τὰ βελτίω καὶ πρὸς γνῶσιν ἀνακομίζοντα τὴν ἀνθρωποπρεπῆ. Καταδεί- κνυσι τοίνυν τοῦ πάντων κρατοῦντος Θεοῦ τὴν ἀμέ- τητον ὑπεροχὴν, καὶ τῆς ἐνούσης αὐτῷ μεγαλοπρε- πείας τὸ ὑπερφερὲς ἀξίωμα, καὶ ὅτι πάντα αὐτῷ σμικρὰ, καὶ ἐν ἴσῳ τοῦ μηδενὸς καταλογισθεῖεν ἂν ὡς πρὸς γε, φημί, τῆς ἐνούσης αὐτῷ δυνάμεώς τε καὶ δόξης τὸ ὑπερτενές. Ταύτητοί φησιν· Εἰ πάντα τὰ ἔθνη ὡς σταγῶν ἀπὸ κάδδου, καὶ ὡς ῥοπῆ ζυγοῦ ἔλο- γίσθησαν, καὶ ὡς σίελος λογισθήσονται. Μικρὰ δὲ ταυτὶ καὶ τοῦ μηδενὸς ἄξια παντελῶς. Τί γὰρ μία καταφερομένη σταγῶν ἀπὸ κάδδου; Τί δ' ἂν εἴη καὶ ζυγοῦ ῥοπῆ, πρὸς ἰσότητα φέρουσα τὸ ἠττησθαι δο- κοῦν; Τί δὲ καὶ σίελος, τοῦτ' ἔστι, πτύσμα τὸ ἀν- θρώπινον; Ἄλλ' οὐδὲν ἀρκέσειεν αὐτῷ, φησιν, ὁ Λί- βανος εἰς καῦσιν, ἢ εἰς ὀλοκάρπωσιν πάντα τὰ τετράποδα. Εὐκαταφρόνητα δὲ τὰ τοιάδε παντελῶς· κἂν εἰ πάντα προσκομίζοιτο πρὸς ὀλοκάρπωσιν αὐτῷ, 70.813 καὶ αὐτὰ τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης ἐρρίφθω κατόπιν. Καὶ εἰ πάντα τὰ ἔθνη, φησιν, ὡς οὐδὲν εἰσιν, καὶ ὡς οὐδὲν ἐλογίσθησαν, τίνι ὁμοιώματι ὁμοιώσατε αὐτόν; Τί γὰρ ἔσται τὸ εἰκὸς αὐτῷ, καὶ ἰσοστατοῦν, ἢ εἰς φύσιν, ἢ εἰς ὀλκὴν, ἢ καὶ εἰς εὐκλείας λόγον; Ἄρα γὰρ μὴ τέκτονος τέχναις, καὶ ξυλουργοῦ ἐμπειρίας; ἄρα χρυσοχόνων, ἢ καὶ ὡς ἐν εἰκόνι μεμόρφωται πρὸς ὀτιοῦν τῶν κτισμάτων; ἤγουν ἐποίηθη, φησιν, ἀνδροειδὲς ἀγαλμα; Οὐμενοῦν. Οὐ γὰρ ἂν γένοιτό τι τὸ ἴσον αὐτῷ. Θεὸς γὰρ ὑπάρχων φύσει, καὶ κατ' αὐ- τὸν οὐκ ὄντος ἑτέρου, πάντα που πάντως καὶ ὑπερ- κείσεται. Ἀποφίνας δὴ οὖν παντὸς ἐπέκεινα τοῦ πεπονημένου καὶ κεκλημένου πρὸς γένεσιν, διαγελαῖ μετὰ τοῦτο τὴν εἰδώλων ποιήσιν, καὶ φησιν, ὅτι Ξύ- λον ἄσηπτον ἐκλέγεται τέκτων, καὶ σοφῶς ζητεῖ, πῶς στήσει αὐτοῦ εἰκόνα, ἵνα μὴ σαλεύηται· ὥστε τῆς τοῦ τέκτονος ἐμπειρίας εἴη ἂν, τὸ, τοῖς πλανωμένοις κατά γε τὸ μέτρον τῆς ἐνούσης συνέσεως αὐτῷ, κατα- σκεύασαι θεὸν κατὰ τὸ αὐτοῖς δοκοῦν, καὶ διὰ πλεί- στης ἀσφαλείας ἐπικουρούμενον, ἵνα μὴ σαλεύηται καὶ συνθραύηται πεσόν. Ἦσαν οὖν ἄρα θεῶν ἐν σπάνει, οἱ τῶν εἰδώλων προσκυνηταί, τεκτονικῆς ἐμπειρίας οὐκ οὔσης ἐπὶ τῆς γῆς· ἀλλ' οὐδ' ἂν ἐσώζοντο τὰ γε- γονότα χειροποίητα, εἰ μὴ σοφῶς ἐζήτησεν ὁ τεχ- νουργὸς τὰ δι' ὧν ἂν ἐστάναι δύναιντο, καὶ ἀκλόνητον ἔχειν τὴν ἔδραν. Φαίη δ' ἂν, οἶμαι, τίς, καὶ σφόδρα εἰ- κότως τὸ διὰ φωνῆς τοῦ Δαβίδ· "Ἔτα εἰδῶλα τῶν ἔθνῶν ἀργύριον, καὶ χρυσίον, ἔργα χειρῶν ἀνθρώ- πων."6 Προσεπάγει δὲ τούτοις· "Ὅμοιοι αὐτῶν γέ- νοιντο πάντες οἱ ποιοῦντες αὐτὰ, καὶ πάντες οἱ πε- ποιθότες ἐπ' αὐτοῖς."6 Διαγελάσας τοίνυν τὴν εἰδώλων κατασκευὴν, μεθίστησι τὸν λόγον ὡς ἐντροπὴν τε καὶ ἐπανόρθωσιν τῶν πεπλανημένων, καὶ ἀπροφάσιστον αὐτοῖς τὸ ἐπὶ τούτῳ πλημμελὲς ἀποφαίνει λέγων· Οὐ γνώσεσθε; οὐκ ἀκούσεσθε; ἀντὶ τοῦ, οὐκ ἔγνωτε; οὐκ ἠκούσατε; οὐκ ἀνηγγέλη ἐξ ἀρχῆς ὑμῖν; οὐκ ἔγνωτε τὰ θεμέλια τῆς γῆς; Θεμέλια δὲ τῆς γῆς τελευταῖά τε καὶ ἄκρα φησιν αὐτῆς. Ἔγνωτε δὴ οὖν, φησιν, οἱ ἐκ περάτων εἰς πέρατα. Ἠκούσατε, καὶ ἀνηγγέλη ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς. Ἀνηγγέλη δὲ τί; Ὅτι Θεὸς μὲν ὁ φύ- σει καὶ ἀληθῶς, εἷς γέ ἐστι καὶ μόνος· ξύλα δὲ καὶ λίθοι, καὶ ἕτερον οὐδὲν, τὰ δι' ἀνθρώπων ἡμῖν εἰς θεοὺς τεχνουργούμενα. Οὐ γὰρ σεσίγηκεν ἡ θεόπνευ- στος Γραφή· ἄνωθεν δὲ μᾶλλον ἢ τῆς ἀληθείας κεκή- ρυκται γνῶσις, διὰ πατριαρχῶν, διὰ νόμου καὶ προ- φητῶν. Οὐ γὰρ ὅτε κατ' ἡμᾶς γενόμενος ὁ τοῦ Θεοῦ μονογενὴς Λόγος, ἀνθρωπος ἐπέλαμψεν τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς· τότε καὶ πρῶτον ἐν ταῖς ἐσχάταις διαβολαῖς τοῦ πλανᾶσθαι γέγονεν. Ἄλλ' ἦν ἀρχαῖον, ὡς ἔφην, τῆς εἰδωλολατρίας τὸ κατηγορημα. Οὐ γὰρ διαλέλοιπεν ὁ τῶν ἀγίων χορὸς κακύνων αὐτὴν, καὶ βδελυρὰν ἀπο- φαίνων, καὶ τὸν τῶν ὄλων Δημιουργὸν καὶ Κύριον ἐναργῆ καθιστάς. 9 Ὁ κατέχων τὸν γύρον τῆς γῆς, καὶ οἱ κατ- οικοῦντες ἐν αὐτῇ ὡς ἀκρίδες. Ὁ στήσας ὡς καμάραν τὸν οὐρανὸν, καὶ διαπήξας ὡς σκηνὴν τοῦ κατοικεῖν.9 70.816 Ἀπὸ

καλλονῆς κτισμάτων ἀναλόγως ὁ γενεσιουργὸς αὐτῶν θεωρεῖται, παρά γε τοῖς οὕσιν ἐν καλῷ φρε- νόσ. Ἔνεστι γὰρ δὴ τοῖς σοφοῖς τὸ κατιδεῖν δύνα- σθαι, καὶ μάλα ῥαδίως, τίς δὴ ἄρα, καὶ πόσος ἐστὶν ὁ τοῦδε τοῦ παντὸς ποιητῆς καὶ τεχνίτης, ὡς ἀπό γε τῆς ὑπεροχῆς καὶ τῆς ἀρρήτου καὶ θεοπρεποῦς οἰκο- νομίας, καθ' ἣν ἡ κτίσις οὐκ οὔσα γέγονε, καὶ γενο- μένη σώζεται, τῇ τοῦ πεποιηκότος ἰσχύϊ πρὸς τὸ εἶναι καὶ συνεστάναι συνεχομένη. Τίτι γὰρ ἂν ὁμοιω- θείη; φησὶν ὁ Κύριος. Πῶς δὲ οὐχ ὑπὲρ πάντα νοῦν ὁ μόνος τῇ χειρὶ δραττόμενος ἀπάσης τῆς γῆς, καὶ συνέχων αὐτὴν πρὸς τὸ ἐρηρεῖσθαι καλῶς, καὶ οἷά τινα καμάραν ἐπανορθώσας αὐτῇ τὸν οὐρανὸν, καὶ ἐν τρόπῳ σκηνῆς διατείνας, ὥστε κατοικεῖν ἐν αὐτῇ τοὺς δι' οὐς δηλονότι καὶ γέγονεν; Ὡς γὰρ αὐτὸς πού φησιν ὁ προφήτης· Οὐκ εἰς κενὸν ἐποίησεν αὐτὴν, ἀλλὰ κατοικεῖσθαι. Ἄρ' οὖν πολὺ πρὸς Θεὸν, φησὶ, καίτοι ἀμέτρητος οὔσα τῶν ἐν γῆ κατοικούντων ἢ πληθῆς; οὐδαμῶς. Ὡς γὰρ τοι πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ μεγαλειότητα καὶ ὑπεροχὴν εἶεν ἂν ὡς ἀκρίδες. Ἡ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον. Κατέχει γὰρ τὸν γύρον τῆς γῆς, τοῦτ' ἔστιν, ἅπαντα τὸν κύκλον αὐτῆς, καὶ οὐδὲν πρὸς αὐτὸν οἱ κατοικούντες αὐτὴν, καίτοι δί- κην ἀκρίδων ἀγελήδων ἐν αὐτῇ καταβοσκομένοι, καὶ ἀριθμοῦ παντὸς ἰόντες ἐπέκεινα. Θαυμαστὸν δὲ καὶ τοῦτο, καὶ μέγα πρὸς εὐφημίαν τοῦ πάντα ἰσχύοντος Θεοῦ. Ὁ διδοὺς ἄρχοντας εἰς οὐδὲν ἄρχειν, τὴν δὲ γῆν ὡς οὐδὲν ἐποίησεν. Οὐ γὰρ μὴ σπείρωσιν, οὐδ' οὐ μὴ φυτεύσωσιν, οὐδ' οὐ μὴ ῥιζωθῆ εἰς τὴν γῆν ἢ ῥίζα αὐτῶν. Ἐπνευσεν ἐπ' αὐτοὺς ἄνεμος, καὶ ἐξηράνθησαν, καὶ καταιγὶς ὡς φρύ- γανα ἀναλήψεται αὐτούς.⁹ Ἔθος τοῖς πεπλανημένοις, καὶ οὐκ εἰδόσι Θεὸν τὸν φύσει καὶ ἀληθῶς, οὐχὶ δὴ μόναίς ταῖς τῶν δαι- μόνων ἀγέλαις προσκυνεῖν, καὶ τῷ ξύλῳ λέγειν· Θεὸς μου εἶ σὺ, καὶ τῷ λίθῳ, Σὺ ἐγέννησάς με, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἀνθρώπους ἐπισήμους γεγονότας ἐπὶ τῆς γῆς ἀβουλότατα θεοποιεῖν. Καὶ γοῦν ὁ Συναχηρεῖμ ὑπονοστήσας ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν ἑαυτοῦ, προσ- κυνεῖν ἐλέγετο τὸν πάτραρχον αὐτοῦ. Προσεκόμιζον γὰρ καὶ τοῖς τεθνεῶσι θυσίας, ἥρωάς τε καλοῦντες αὐτοὺς ἀπεγράφοντο θεοῦς. Ἔδει τοίνυν διαβεβλημέ- νης ἐναργῶς τῆς τῶν εἰδώλων πληθῆος, καὶ ἐπ' αὐτὸν δὴ τοῦτον χωρῆσαι τὸν λόγον, ἀναπεῖσαι τοὺς πεπλα- νημένους οὐδὲν παντελῶς ἠγεῖσθαι τὰ ἀνθρώπινα· ἀλλὰ γὰρ κἂν εἴ τινας τῶν ἐπὶ τῆς γῆς λαμπροί τε καὶ ἀξιάγαστοι γεγόνασι κατὰ καιροὺς, ἢ θῶκοις ἐμ- πρέποντες τοῖς ἀνωτάτω, καὶ βασιλικοῖς, ἤγουν ἐτέ- ρας ὑπεροχῆς ἠξιωμένοι κατὰ καιροὺς, κατὰ μηδένα τρόπον οἶεσθαι θεοὺς ὑπάρχειν αὐτοὺς, ἐννοεῖν δὲ μᾶλλον ὅτι, καὶ τὸ δύνασθαι, καὶ τὸ ἄρχειν τισὶν εἴη ἂν οὐκ ἐτέρωθεν πλην ὅτι παρὰ Θεοῦ δοτόν. Καὶ ὅτι τὸ χρῆμα δυσχερείας ἀπάσης ἀπηλλαγμένον ἐστὶ παρά γε τῷ πάντα ἰσχύοντι Θεῷ, διαδεικνυσιν ἐναρ- γῶς, οὐδὲν τοὺς ἄρχοντας εἰς τὸ ἄρχειν δίδοσθαι λέ- 70.817 γων παρ' αὐτοῦ. Ἀνάγει δὲ καὶ ἐπὶ τὸ μείζον ἔτι καὶ φησὶ, Τὴν γῆν ὡς οὐδὲν ἐποίησεν. Ὅτι δὲ ἐν ἐξ- ουσία κεῖται τῇ παρὰ Θεοῦ τὸ καὶ σώζεσθαι τινα μνήμην, ἢ μὴ, τῶν γεγονότων ἐν γῆ λαμπρῶν τε καὶ ἐπισήμων, ἀποφαίνει λέγων· Οὐ γὰρ μὴ σπείρωσιν, οὐδ' οὐ μὴ φυτεύσωσιν. Εἰ μὴ γὰρ βούλοιο, δηλονότι Θεὸς, οὐδένα, φησὶν, ἔξουσιν ἐν γῆ καρπὸν, ἀλλ' οὐδὲ ῥίζαν ἢ μνήμην, ἀλλ' οἷον ἀνέμου κατενεχθέντος ἐπ' αὐτοὺς βαδιοῦνται πρὸς τὸ μηδὲν, φρυγάνοις ἐν ἴσω. Πάντα γὰρ τὰ ἀνθρώπινα μικρὰ καὶ εὐδιάρριπιστα, καὶ εὐανάτρεπτα παντελῶς, καὶ πόαις ἐν ἴσω κατα- μαραίνεται. Προσκυνητέον οὖν ἄρα Θεῷ δὴ μόνῳ τῷ κατὰ φύσιν καὶ ἀληθῶς, καὶ λόγος ἔστω μηδεὶς τῶν ἐξ ἐπιστήμης τεκτόνων ἐξευρημένων, μήτε μὴν ἀνθρώπων οἷς ἐπεγράφη πρὸς τινῶν τὸ θεῶν ὄνομα. Νεκρολατρεία γὰρ τοῦτο, καὶ ἕτερον οὐδέν. Ἡ οὖν οὖν τίτι με ὁμοιώσατε; καὶ εἶπεν, Ὑψω- θήσομαι, ὁ Ἅγιος. Ἀναβλέψατε εἰς ὕψος τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ ἴδετε τίς κατέδειξε ταῦτα πάντα· ὁ ἐκφέρων κατὰ ἀριθμὸν τὸν κόσμον αὐ- τοῦ, πάντας ἐπ' ὀνόματι καλέσει ἀπὸ πολλῆς δόξης, καὶ ἐν κράτει ἰσχύος οὐδὲν σε ἔλαθεν.⁹ Ὁ πάνσοφος Παῦλος κατακέκραγεν εἰκότως τῆς τῶν πλανωμένων ἀμαθίας, καὶ τῆς τῶν εἰδωλολα- τρούντων πληθῆος

δικαιοσύνην ποιείται τὴν καταβολήν. Ἐξὸν γὰρ αὐτοῖς καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς κτίσεως τὸν τῶν ὄλων εἶδέναι γενεσιουργὸν καὶ τεχνίτην, ἀπεκομίσθησαν εἰς ψευδολατρείαν, καὶ προσκεκυνήκασιν τοῖς οὐκ οὕσι θεοῖς. Ἐφη δὲ οὕτω περὶ τοῦ πάντων κρατοῦντος Θεοῦ· "Ὅτι γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἢ τε ἀίδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θεϊότης, εἰς τὸ εἶναι ἀπολογήτους. Διότι γινόντες τὸν Θεὸν, οὐχ ὡς Θεὸν ἐδόξασαν, ἢ εὐχαρίστησαν, ἀλλ' ἔματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία· καὶ φάσκοντες εἶναι σοφοί, ἐμωράνθησαν, καὶ ἥλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνας φθαρτοῦ, καὶ πετεινῶν, καὶ τετραπόδων, καὶ ἑρπετῶν." Ὁμοῦν ἐπειδήπερ, φησὶ, κατέχω τὸν γύρον τῆς γῆς, καὶ οἶά τινα σκηνὴν ἐκτέτακτα τὸν οὐρανὸν, δίδωμί τε ἄρχοντας εἰς οὐδὲν ἄρχειν, καὶ οἶον ἀκρίσι παρεικάζω τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, τί με ὁμοιώσατε; ἀντὶ τοῦ, Τί με παρεικάζοντες οὐκ ἂν ἔξω γένησθε τοῦ εἰκότος, οὐδ' ἂν ἀμάρτητε τ' ἄλλοι. Ἄρα με τὸν οὐρανὸν εἰπόντες, ἢ καὶ ἐνὶ τῶν στοιχείων ἐξομοιοῦν ἐθέλοντες, ὑψοῦν μὲν νομίζετε; Ἄλλ' οὐδὲν τῶν κτισμάτων ἔοικὸς ἐμοί, καὶ τὸ κατὰ πᾶν ὅτιοῦν ἀπαραλλάκτως ἔχον. Ἰσοστατήσῃε γὰρ ἂν οὐδεὶς εἰς οὐσίας λόγον τῷ καλοῦντι πρὸς ὑπαρξιν τὰ οὐκ ὄντα ποτέ. Ὅτι γὰρ οὐ κατὰ γε τοὺς παρ' ὑμῖν εἰμι θεοὺς, τοὺς ἐκ τέχνης ἀνθρωπίνης λαχόντας τὴν γένεσιν, ἐξ αὐτῶν θεωρήσατε τῶν κτισμάτων. Ἄρατε εἰς ὕψος τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἴδετε τὸ στέρεμα, τὸν τῶν ἀστέρων χορὸν, ἐννοήσατε τίς κατέδειξε ταῦτα πάντα, τίς ὁ ἐκφέρων κατὰ ἀριθμὸν τὸν κόσμον αὐτοῦ, δηλον δὲ ὅτι τοῦ οὐρανοῦ. Κόσμον δὲ τοῦ οὐρανοῦ τοὺς ἀστέρας ἀποκαλεῖ, οὓς εἶδέναι φησὶ 70.820 σὶν ἐν ἑαυτῷ, οὐχὶ δὴ μόνον κατὰ πληθὺν ὀρωμένους, ἀλλὰ γὰρ καὶ καθ' ἕκαστον, καὶ οἶον ὀνομαστί. Θεοπρεπὲς δὲ τοῦτο, καὶ ἐξαίρετον· καὶ γοῦν ὁ προφήτης ἐν πολλῷ ποιεῖται τὸ χρῆμα τῷ θαύματι, καὶ φησὶ πρὸς αὐτόν· Ἀπὸ πολλῆς δόξης, καὶ ἐν κράτει ἰσχύος οὐδὲν σε ἔλαθεν. Ὡς γὰρ φησὶν τὸ Γράμμα τὸ ἱερόν, Ἀριθμηταὶ εἰσὶ παρ' αὐτοῦ σταγόνες ὑετοῦ. Λάθοι γὰρ ἂν παντελῶς οὐδὲν τὴν ἀπόρρητον σοφίαν, τὸν πάντα εἰδότα νοῦν. 9Μὴ γὰρ εἴπῃς Ἰακώβ, καὶ τί ἐλάλησεν Ἰσραὴλ; Ἀπεκρύβη ἡ ὁδός μου ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ Θεός μου τὴν κρίσιν μου ἀφείλε, καὶ ἀπέστη. 9 Ὅτι κεκλήσονται κατὰ καιροὺς οἱ πλανώμενοι, καὶ τὸ τῆς ἀληθείας εἰς νοῦν καὶ καρδίαν καταπλουτήσαντες φῶς, ἐπιγνώσκονται μὲν τὸν τῶν ὄλων γενεσιουργὸν καὶ τεχνίτην, εὖ μάλα διειρηκῶς, ἔσονται δὲ ὅτι σοφοὶ καὶ ἀγγίνοι, καὶ ἀπὸ καλλονῆς κτισμάτων θεωρήσουσιν ἀναλόγως τὸν τότε τὸ σὺμπαν ἀρρήτῳ δυνάμει προενεγκόντα πρὸς ὑπαρξιν, καὶ ἀποχρῶσαν αὐτοῖς ἐξυφίνας τὴν μυσταγωγίαν διὰ τῶν ἤδη προειρημένων, μεθίστησι τὸν λόγον ἐπὶ τοὺς ἐξ αἵματος Ἰακώβ, ἦτοι τὸν Ἰσραὴλ. Ἐπειδήγάρ προσέκοψαν τῷ λίθῳ τοῦ προσκόμματος, καὶ τὸν τῆς σωτηρίας χορηγὸν οὐ παραδεξάμενοι, τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος γεγόνασιν μακρὰν, οὐκέτι παραδεχθείσης τῆς κατὰ νόμον σκιᾶς, οὐκ εἰσκεικομισμένης δὲ μᾶλλον τῆς ἐν πνεύματι τε καὶ ἀληθείᾳ προσκινήσεως, καὶ λατρείας, τοῦτ' ἔστι, τῆς εὐαγγελικῆς, διεγογγυζον λέγοντες· Ἀπεκρύβη ἡ ὁδός μου ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, τοῦτ' ἔστι, τὴν νομικὴν οὐκ ἐπισκέπτεται πολιτείαν. Ζῶντας γὰρ οὕτω. καθάπερ ἀμέλει καὶ ἡ διὰ τοῦ πανσόφου Μωσέως προστέταχεν ἐντολή, τῆς παρ' ἑαυτοῦ λοιπὸν ἐποπτίας οὐκ ἀξιοῖ. Ἀφείλε δέ μου τὴν κρίσιν καὶ ἀπέστη, τοῦτ' ἔστιν, ἔπαυσε τὸν νόμον. Κρίσιν δὲ φησὶ τὸν νόμον· καὶ τοῦτο διδάξει λέγων ὁ μακάριος Δαβὶδ πρὸς τὸν τῶν ὄλων Θεόν· "Ὅτι κρίσιν καὶ δικαιοσύνην ἐν Ἰακώβ σὺ ἐποίησας." 6 τοῦτ' ἔστι, Σὺ τὸν δι' ἀγγέλων, ἤγουν διὰ τῆς Μωσέως μεσιτείας ὠρίσω νόμον· ἔφη δὲ καὶ Μωσῆς περὶ τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι Ἐκεῖ ἔδωκεν αὐτῷ δικαιώματα καὶ κρίσεις. Ἀφείλε μου τοίνυν τὴν κρίσιν, τοῦτ' ἔστι, τὴν κατὰ νόμον λατρείαν ἀποβεβληκῶς μονοουχί, καὶ ἀφείλεν αὐτὴν ἀφ' ἡμῶν, καὶ ἀπέστη. Κήδεται γὰρ οὐκέτι τῶν ἐξελεγεμένων, καὶ ὁ πρωτότοκος Ἰσραὴλ οἴχεται πρὸς τὸ μηδέν. 9Καὶ νῦν οὐκ ἔγνωσ, εἰ μὴ

ἤκουσας; Θεὸς αἰώ- νιος, Θεὸς κατασκευάσας τὰ ἄκρα τῆς γῆς, οὐ πεινάσει, οὐδὲ κοπιήσει, οὐδέ ἐστιν ἐξεύρεσις τῆς φρονήσεως αὐτοῦ.⁹ Πάλαι μὲν γὰρ, ὡς Ἰσραὴλ, ἐπαιδεύθη διὰ νόμου, ἔγνωσ διὰ προφητῶν τῆς μετὰ τὸν νόμον ἔσομένης οἰκονομίας τὸν τρόπον. Κεχρησμέθηται μὲν γὰρ ὁ νόμος, σκιάς ἔχων καὶ τύπους τῶν μελλόντων ἀγα- θῶν, καὶ τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου τὴν δύναμιν ὡς ἐν ὠδίσειν ἔχων τῷ γράμματι· πολυτρόπως γὰρ διὰ τῆς κατὰ νόμον ἐντολῆς προαναμορφοῦτο Χριστὸς, καὶ τὸ ἐπ' αὐτῷ μυστήριον αἰνιγματωδῶς κατεγρά- 70.821 φετο· καὶ πιστώσεται λέγων αὐτὸς τοῖς ἀπειθεῖν 70.821 ἐλομένοις ἐξ Ἰσραὴλ· "Ἐἰ πιστεύετε Μωσῆ, ἐπι- στεύετε ἂν ἐμοί, περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν."⁶ Ἐπειδὴ δὲ, φησὶν, αἰτιᾶται λέγων, Οὐκ ἐπισκέπτεταιί μου τὰς κατὰ νόμον ὁδοὺς· τοῦτο γὰρ ἐστὶ τό· Ἀπεκρύβη ἡ ὁδός μου ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι ἀφείλεν ἡμῶν τὴν κρίσιν, ἦτοι τὸν νόμον, καὶ ἀπέστη· ὡς ἠγνοηκῶς δέ που πάντως τὸν ἐν τῷ Θεῷ σκέποντα, τοιάδε φησί· Ἔστω, φησὶ, κἂν γοῦν νῦν οὐκ ἔγνωσ, εἰ μὴ ἤκουσας; τοῦτ' ἔστιν, εἰ μὴ ἀκούσειας; ὅμοιον δὲ ὡς εἰ λέγοι· Δέχομαι τὴν προσ- ποίησιν οἰκονομικῶς. Οὐκ ἔγνωσ, εἰ μὴ μάθοις, ἦτοι μὴ ἀκούσας. Ἄκουε τοίνυν, Θεὸς αἰώνιος. Θεὸς ὁ κατασκευάσας τὰ ἄκρα τῆς γῆς, οὐ πεινάσει, οὐδὲ κοπιήσει. Προσεκόμιζες δὲ, φησὶ, τὰς δι' αἱμάτων θυσίας πρόβατα, καὶ βοῦς ἀνετίθεις ἀποπεραίνων εὐχάς· λιβανωτοῖς ἐτίμας καὶ καπνοῖς, τρυγόσι καὶ περιστεραῖς· ἄλλ' ἴσθι τοι καὶ μὴ ἀγνοήσης ὅτι τὰ ἄκρα κατεσκεύασε ὁ Θεὸς ὁ αἰώνιος. Ἄκρα δὲ τῆς γῆς τὰ πέρατά φησιν, ἵνα διὰ τούτου νοῆται πᾶσα. Οὐ πεινάσει, οὐδὲ κοπιήσει. Ὅμοιον εἶναι τοῦτο φημι τῷ πρὸς αὐτοὺς εἰρημένῳ, διὰ τῆς τοῦ Ψάλλοντος φωνῆς· "Μὴ φάγωμαι κρέα ταύρων, ἢ αἷμα τράγων πίωμαι;"⁶ Πῶς γὰρ μοι, φησὶ, προσκομίζετε τὰς θυσίας; ἄρ' ὡς πεινῶντι, καὶ ὑπὸ λιμοῦ κοπιᾶν εἰωθότι; ἄπαγε τῆς δυσβουλίας. Ὁ γὰρ αἰώνιος Θεὸς ὁ φθειρεσθαι μὴ εἰδῶς, οὔτε πεινάσει, οὔτε κοπιήσει· οὐδὲ γὰρ αὐτοῦ τι τῶν ἀνθρωπίνων ἄψεται. Ἄλλ' οὐδ' ἔστιν ἐξεύρεσις τῆς φρονήσεως αὐτοῦ. Αἰτία μὲν γὰρ ἔσθ' ὅτε, φησὶ, λέγων· Εἰ νῦν ἀπαράδεκτον ἐποιήσω τὴν διὰ Μωσέως ἐντολήν, ἦτοι τὴν ἐν νόμῳ σκιάν, τί καὶ ὄλως ἐνομοθέτεις ἐν ἀρχαῖς; εἰ κρείττονα τῶν ἀρ- χαίων τὰ νέα, τοῦτ' ἔστι, τὰ εὐαγγελικὰ θεσπίσματα, διατί ταῦτα καὶ πρὸς αὐτοῦ τέθειται τοῦ νόμου; Ἄλλὰ μὴ εἴπης τοῦτο, φησὶν. Οὐ γὰρ εὐρεῖν δύνα- σαι τὴν ἀκατάληπτον φρόνησιν, ἦτοι σοφίαν τοῦ Θεοῦ. Δέδοται μὲν γὰρ ἡ διὰ Μωσέως ἐντολή· καὶ ἐπὶ τίσιν ἄρα, καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν ὁ Παῦλος διδάξει, λέγων, ὅτι "Ἐνόμος παρεισηλθε, ἵνα πλεονάσῃ τὸ παράπτωμα."⁶ Καὶ πάλιν· "ἘΣυνέκλεισε γὰρ ἡ Γραφή τὰ πάντα ὑπὸ ἀπειθειαν, ἵνα τοὺς πάντας ἐλεήσῃ."⁶ Ὁρίσθη τοίνυν ὁ τῆς ἀμαρτίας παραδει- κτικός, καὶ οἶονεὶ τῆς ἀπάντων ἀσθενείας ἔλεγχος, ἵνα, ἐπεὶ οὐκ οἶδε δικαιοῦν τοὺς ἡμαρτηκότας, κατακρίνει δὲ μᾶλλον αὐτοὺς, λοιπὸν ἀναγκαίως εἰσ- φέρεται τῆς διὰ Χριστοῦ φιλοτιμίας ἢ χάρις, δι- καιοῦσα τὸν ἀσεβῆ, καὶ ἀπαλλάττουσα τῶν πλημμε- λημάτων τοὺς ἐνισχημένους αὐτοῖς. Οὐκοῦν οὐκ ἔστιν ἐξεύρεσις τῆς φρονήσεως τοῦ πάντα σοφῶς οἰκονο- μοῦντος Θεοῦ, καὶ προαναδείξαντος μὲν τὸν νόμον εἰς ἔλεγχον ἀμαρτίας, πέμψαντος δὲ τὸν Υἱὸν ἐξ οὐρανῶν, ἵνα δικαιώσῃ τῇ πίστει τοὺς ἐν ἀμαρτίαις. 9 Διδούς τοῖς πεινῶσιν ἰσχύν, καὶ τοῖς μὴ ὀδυ- νομένοις λύπην. Πεινάσουσι γὰρ νεώτεροι, καὶ κοπιάσουσι νεανίσκοι, καὶ ἐκλεκτοὶ ἀνίσχυες ἔσονται. Οἱ δὲ ὑπομένοντες Θεὸν, ἀλλάξουσιν ἰσχύν, πτεροφυήσουσιν ὡς ἀετοὶ, δραμοῦνται καὶ οὐ κοπιάσουσι, βαδιοῦνται καὶ οὐ πεινάσουσι.⁹ 70.824 Νόει δὴ μοι κατὰ κοινοῦ, τὸ, ὅτι Θεὸς ὁ αἰώνιος, Θεὸς ὁ κατασκευάσας τὰ ἄκρα τῆς γῆς, αὐτὸς ἐστὶν ὁ διδούς τοῖς πεινῶσιν ἰσχύν. Οὐ γὰρ τοι τροφῆς ἐν ἐνδείᾳ γέγονε ποτε Θεὸς ὢν καὶ αἰώνιος. Δίδωσι δὲ τοῖς πεινῶσι μᾶλλον αὐτὸς τὴν δικαιοσύνην, πνευ- ματικὴν εὐανδρίαν· δίδωσι δὲ ὁμοίως καὶ τοῖς μὴ ὀδυνομένοις λύπην. Καὶ τοῦτο νοήσεις διχῆ. Καὶ γὰρ τοι ἐκ πολλῆς ἄγαν ἀναισθησίας, καὶ ἐκ τοῦ μὴ ἐγνωκέναι τὸ ἀρέσκον Θεῷ, μήτε

μήν εἰδόντιν ὅτι προσκρούοντες αὐτῶ δειναίς, καὶ ἀφύκτοις περιπε-
 σοῦνται δίκαις, δίδωσιν εἰς ἐπικουρίαν τὸ λυπεῖσθαι λοιπὸν ἐφ' οἷς ἂν πταίωσιν. Ἡ γὰρ κατὰ Θεὸν
 λύπη μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητόν τε κατεργά- ζεται, ἡγουν τοῖς
 σταυρώσασιν τὸν Ἰησοῦν, καὶ τάχα που καὶ χαίρουσιν ἐπὶ τούτῳ (διετέθησαν γὰρ
 οὕτως οἱ τε τῶν Ἰουδαίων καθηγηταί, καὶ ὅσοι τετολμή- κασιν εἰπεῖν· "Ἐτὸ αἷμα
 αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν."⁶) διδοὺς λύπην, συμφοραῖς αὐτοὺς καὶ
 πολέμου κακοῖς ὁμιλῆσαι παρασκευάσας· καὶ ὅτι τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος
 ἀπωλισθήκασιν, ἔρημοι γεγό- νασιν ἀπάσης ἰσχύος καὶ τροφῆς πνευματικῆς. Ταύ-
 τητοι μονονουχὶ καὶ διερμηνεύων τὸ εἰρημένον ἐπι- φέρει, λέγων· Πεινάσουσι γὰρ
 νεώτεροι, καὶ κοπιᾶ- σουσι νεανίσκοι, καὶ ἐκλεκτοὶ ἀνίσχυες ἔσσονται. Ὅσον μὲν γὰρ
 ἦκεν εἰς τὸ ἐκλελῦσθαι τὰ ἔθνη, ἡσθηνηκέναι τε οὕτως, καὶ ὑπὸ πόδας ἐρρίφθαι δια-
 βολικούς, καὶ πράττειν ἀμελητὶ τὸ τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασι δοκοῦν, ἀνδρεῖοί τινες
 ἦσαν καὶ νεώτεροι· νοητῶς δὲ δηλονότι, καὶ πνευματικῶς, πείνη καὶ κόπω
 κατεῖχοντο. Οἱ δὲ διὰ τῆς ἐν νόμῳ παιδαγωγίας εἰδότες ἀγαθουργεῖν, καὶ τὴν
 δοθεῖσαν ἅπαξ ἀποπε- ραίνοντες ἐντολήν, ἀλλ' οὗτοι, φησὶ, πεινάσουσι, καὶ
 κοπιᾶσουσι, τοῦτ' ἔστιν, ἀνίσχυες ἔσσονται πρὸς πᾶν ὀτιοῦν τῶν ἀγαθῶν. Ὁ γὰρ τοι
 λιμὸς τῶν θείων λόγων εἰ συμβαίνει τοῖσιν, ἀποφαίνει δὴ πάντως αὐτοὺς
 ἡσθηνηκότας, καὶ παρεμμένους, καὶ καταθλεῖν εἰδότας τῶν ἀγαθῶν οὐδέν. Ὅτι δὲ
 λιμῶ κατεφθάρη τὸ ἔθνος τὸ ἐξ Ἰσραὴλ, ἐξηρημένων τοῦ κακοῦ τῶν
 πεπιστευκότων εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χρι- στὸν, προαναφωνεῖ Θεὸς, καὶ
 πάλαι λέγων δι' ἐνός τῶν προφητῶν· "Ἐἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει Κύ- ριος,
 καὶ ἐπάξω λιμὸν ἐπὶ τὴν γῆν, οὐ λιμὸν ἄρτου, οὐδὲ δίψαν ὕδατος, ἀλλὰ λιμὸν τοῦ
 ἀκοῦσαι τὸν λόγον Κυρίου· καὶ ἀπ' ἀνατολῶν ἕως δυσμῶν περιδραμοῦν-
 ται ζητοῦντες τὸν λόγον Κυρίου, καὶ οὐ μὴ εὔρωσι."⁶ Πῶς γὰρ οὐκ ἔμελλον ἀνίσχυες
 ἔσεσθαι καὶ κοπιᾶν, καταφθειρεσθαί τε λιμῶ νοητῶ, δηλὸν ὅτι Χριστὸν οὐ
 παραδεξάμενοι, καίτοι λέγοντα σαφῶς· "Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
 καταβάς, καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ· ἐάν τις τὸν ἄρτον τοῦτον φάγη, ζήσεται εἰς
 τὸν αἰῶνα;"⁶ Ἐπειδὴ δὲ διὰ πολλὴν ἀβουλίαν, καίτοι μεταλαχεῖν ἔξδον, οὐ
 κατεδηδόκασι τὸν ἄρτον τῆς ζωῆς, λιμῶ κατατήκονται, τρυφώντων τῶν ἐθνῶν.
 Ἀληθὲς γὰρ ὅτι, καθά φησιν ὁ Σολομών, "Οὐ λιμοκτονήσει Κύριος ψυχὴν δικαίαν,
 ζωὴν δὲ ἀσεβῶν ἀνατρέψει."⁶ Ἀλλὰ ταῦτα μὲν Ἰουδαίους συνέβη πα-θεῖν.
 Δεδυσσεβήκασιν γὰρ εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς. 70.825 Οἱ γε μὴν ὑπομένοντες τὸν
 Θεὸν, τοῦτ' ἔστιν, οἱ Χριστῶ δουλεύοντες, καὶ τὰ αὐτοῦ φρονούντες, καὶ
 κατορθοῦν σπουδάζοντες, ἀλλάξουσιν ἰσχύον. Οὐ γὰρ ἐν ἐκείναις μεμενήκασιν ταῖς
 ἀσθενείαις ἐν αἷς ἦσαν ποτε πλανώμενοι, καὶ ὑπεζευγμένοι τῷ Σατανᾷ, καὶ ταῖς
 κοσμικαῖς ἡδοναῖς, ἀλλ' ἑτέραν ἔξουσι, τοῦ Χρι- στοῦ δηλονότι χορηγοῦντος αὐτοῖς
 τὸ δύνασθαι κατευ- μεγεθεῖν βδελυρᾶς ἀπάσης ἡδονῆς, καὶ τῶν τῆς ἀμαρ-
 τίας ἕξω φέρεσθαι βρόχων. Γέγραπται γὰρ· "Ἐἰσχύς μου καὶ ὕμνησις μου ὁ Κύριος."⁶
 Ἀνακαινισθήσονται δὲ οὕτω, φησὶν, ὡσανεὶ καὶ ἄετοί. Καὶ τοῦτο διδάξει λέγων ὁ
 μακάριος Δαβὶδ· "Ἐνακαινισθήσεται ὡς ἄετοῦ ἡ νεότης σου."⁶ Δραμοῦνται δὲ, καὶ
 οὐ κοπιᾶσουσι. Πρόθυμοι γὰρ καὶ νεανικοὶ τὰς τῆς εἰς Θεὸν εὐσεβείας διοδοῦσουσι
 τρίβους, διδόντος αὐτοῖς τὰ ζωαρκῆ, καὶ κοπιᾶν οὐκ ἐῶντος Χριστοῦ. Ἐμπύμπλησι
 γὰρ τὰς καρ- δίας τῶν ἀγαπώντων αὐτὸν τῆς ἄνωθεν εὐσθενείας, ὥστε κἂν εἰ
 γένοιτο πειρασμοῖς καὶ κόποις περιπεσεῖν, κατορθοῦντας τὴν ἀρετὴν, κρείττους
 γενέσθαι τοῦ κα- μεῖν, εἰ εἰδότας ὅτι πολὺευκτον ἢ ὑπομονή, κἂν εἰ ἐν-
 υπάρχοι τοῖσιν, ἀποφαίνει δὴ πανδοκιμωτάτους. "Ἐκατερ- γάζεται γὰρ ἡ ὑπομονὴ δοκιμὴν, ἡ
 δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα, ἡ δὲ ἐλπίς οὐ κατασχύνει τοὺς οὕτω ζῆν εἰωθότας."⁶ Πα-
 ραθήγει πρὸς εὐανδρίαν, δηλὸν δὲ ὅτι τὴν ἐφ' ἅπασιν ἀγαθοῖς, ὁ μακάριος Δαβὶδ λέγων·
 "ἘΑνδρίζεσθε, καὶ κραταιούσθω ἡ καρδία ὑμῶν, πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπὶ Κύριον."⁶

9'Εγκαινίζεσθε πρός με, νῆσοι. Οἱ γὰρ ἄρχοντες ἀλλάξουσιν ἰσχύν· ἐγγισάτωσαν, καὶ λαλησά- τωσαν ἅμα, τότε κρίσιν εὐαγγελιάτωσαν.⁹ Κατὰ διαφορούς τρόπους αἱ νῆσοι νοοῦνται. Εἰσὶ μὲν γὰρ καὶ ἐν θαλάσσαις πολλαὶ, λέγονται δὲ οὕτω καὶ πό- λεις ἔσθ' ὅτε, καὶ κῶμαι πλατεῖαν ἔχουσαι κύκλω γῆν ἀνήροτον καὶ κεχερσωμένην· τοιαύτας εἶναι φασὶ τὰς τῶν Ἰδουμαίων καὶ Μωαβιτῶν, ὡς ἐν ἐρήμῳ κειμένας. Ἦσαν δὲ οὗτοι δυσσεβεῖς καὶ εἰδωλολάτραι, καὶ τῆς Ἰουδαίων χώρας οὐ μακράν. Φαμέν τοίνυν, ὅτι τὴν τῶν ἐθνῶν πρόσληψιν κατασημεῖναι θέλων, καὶ ὡς ἐκ μέσου ἐπὶ τὸ πᾶν τὴν τοῦ πράγματος δύναμιν ἀπο- φέρων, ταῖς τῶν πλανωμένων πόλεσι προσφωνεῖ, λέ- γων· Ἐγκαινίζεσθε πρός με, νῆσοι, τοῦτ' ἔστι, τὴν ἐκ τοῦ πλανᾶσθαι, καὶ πλημμελεῖν παλαίωσιν, καὶ σα- θρότητα τῶν ἰδίων ἀποπεμψάμενοι καρδιῶν, ἀνακαί- νισθητε διὰ μεταγνώσεως. Βουλευσασθε τὰ ἀμείνω, παραδέξασθε τὴν εἰς καινότητα ζωῆς ἀνακαινίζουσαν χάριν, δηλὸν δὲ ὅτι τὴν διὰ Χριστοῦ. Εἰκὸς δὲ δὴ καὶ ἑτέρως, νήσους ἐνθάδε κατωνομάσθαι τὰς Ἐκκλησίας, αἱ μονονουχὶ μεταξὺ περιστάσεων κοσμικῶν τέθεινται, καὶ τοῖς τῶν ἐπανισταμένων αὐταῖς περικλύζονται κύμασι, πλὴν ἴδρυσιν ἔχουσιν ἀσφαλῆ, καὶ ἀκράδαντον διαμένουσι. Τεθεμελίωσιν γὰρ ἐπὶ πέτραν, καὶ ἔστιν ἐν αὐτῇ Χριστός. Αὐταὶ τοίνυν αἰ ὡς νῆσοι κατω- νασμέναι, τοῦτ' ἔστιν, αἱ Ἐκκλησίαι. Σημαίνεται δὲ δι' αὐτῶν, ἢ τῶν διὰ πίστεως κεκλημένη πληθὺς, ἢ φιλαμαρτήμων ποτὲ, ἢ βδελυρὰ καὶ ἀκάθαρτος, σα- θρὰ δὲ καὶ ἐρρύτιδωμένη, μετεφοίτησε διὰ Χριστοῦ πρὸς καινότητα ζωῆς, γέγονε παρθένος, ἀγνή, μὴ 70.828 ἔχουσα σπῖλον, ἢ ρυτίδα, ἀγία δὲ μᾶλλον, καὶ ἄμω- μος. Οὐκοῦν ἐγκαινίζεσθε πρός με, φησὶν. Ἀλλά- ξαι γε μὴν τοὺς ἄρχοντας ἰσχύν εὖ μάλα διῖσχυρίζε- ται. Ἄρχοντας ἐνταῦθα τοὺς τῆς ἀληθείας ὀνομάζει κήρυκας, ἑτέρους ἀνθ' ἑτέρων μετὰ τὴν κλήσιν γε- γεννημένους. Καὶ δηλοῦσι Πέτρος καὶ Παῦλος, καὶ ὁ λοιπὸς τῶν ἀποστόλων κατάλογος, εἰς οὓς προσ- φυέστερον ἐκλαβέσθαι καὶ τὸ, Πτεροφυήσουσιν ὡς ἄετοί. Δραμοῦνται, καὶ οὐ κοπιάσουσι. Βαδιοῦνται, καὶ οὐ πεινάσουσι. Τοιαῦτα γὰρ αἱ κατ' αὐτοὺς Πράξεις ἐμφαίνουσι θαύματα. Οὐ γὰρ τοι κατὰ τοὺς πρώτους, τοῦτ' ἔστι, τοὺς τῶν Ἰουδαίων καθηγητὰς, οἱ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν γεγόνασι μαθηταί. Ἄλλ' ὡς ἐν ἑτέρῳ δυνάμει, πνευματικῇ δηλὸν δὲ ὅτι, πολλῶ ἦσαν ἀμείνους, καὶ ἀσυγκρίτως ὑπερκείμενοι τοῖς κατὰ ἀρετὴν ἀυχήμασιν. Οὗτοι τοίνυν οἱ ἄρχοντες ἐγγι- σάτωσαν, καὶ λαλησάτωσαν ἅμα. Τὸ δὲ, ἐγγισάτω- σαν, κατὰ χρόνον νοήσεις. Εἰ γὰρ ἀναδείξειεν αὐτοὺς ὁ καιρὸς, ἅμα λαλήσουσιν. Ὅμοιον ὡς εἰ λέγοι· Πάντες τὸ αὐτὸ τοῖς μυσταγωγούμενοις ἐροῦσιν. Ὡς γὰρ ἐξ ἐνὸς λαλοῦντες πνεύματος οὐ τοῖς ἀλλήλων διαμαχοῦνται λόγοις, συμφώνως δὲ μᾶλλον τὸ περὶ τῶν θείων δογμάτων ποιήσονται κήρυγμα, καὶ κατ- αγγελοῦσι κεκρυμμένως τὸ Χριστοῦ μυστήριον. Τοῦτο γὰρ, οἶμαι, ἔστι τὸ, Τότε κρίσιν ἀναγγελιά- τωσαν. Ἐπειδὴ γὰρ οἱ ἐξ Ἰσραὴλ κρίσιν ὠνόμαζον τὸν διὰ Μωσέως νόμον, ταύτητοι καὶ μάλα εἰκότως ἀντεξάγων αὐτῷ τὸ εὐαγγελικὸν καὶ σωτήριον κή- ρυγμα, κρίσιν αὐτὸ διὰ τούτων ἀποκαλεῖ. Ἡ γὰρ ἀληθῶς δικαιοκρισία, καὶ τῆς ἀρεσκούσης Θεῷ νομο- θεσίας ἢ δύνამις, οὐκ ἔν γε μᾶλλον τῇ κατὰ νόμον σικῆ διαφαίνεται, ἀλλ' ἐν τῷ κηρύγματι τῶν ἀγίων μυσταγωγῶν τῶν νέων ἀρχόντων. Οἱ καὶ μαθόντες παρὰ Χριστοῦ τὴν κρίσιν, ἦτοι τὴν βούλησιν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ταύτην καὶ ἡμῖν ταυτοεποῦντες ἀπηγγέλκασιν. 9Τίς ἐξήγειρεν ἀπὸ ἀνατολῶν δικαιοσύνην, ἐκά- λεσεν αὐτὴν κατὰ πόδας αὐτοῦ, καὶ πορεύσεται;9 Οὐκ ἀπὸ γε ψιλῆς καὶ μόνης τῆς ἐν τοῖς ποιήμασι μεγαλοουργίας καταθαυμάζεσθαι πρέπει τὸν τῶν ὅλων κατεξουσιάζοντα Θεὸν, ἀλλὰ γὰρ καὶ δι' ὧν εὐεργετεῖ, τῆς ἐνούσης αὐτῷ γαληνότητος ποιεῖται τὴν ἔνδειξιν. Σέσωκε γὰρ τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἀπολωλὸς εἰσάπαν τὸ γένος τὸ ἀνθρώπινον καὶ θανάτου, καὶ φθορᾶς ἐξ- εἴλετο, καὶ τῆς τοῦ διαβόλου πλεονεξίας. Κατήργηκε γὰρ αὐτὸν, ὁμοῦ ταῖς δυνάμεσι ταῖς σὺν αὐτῷ, δεδι- καίωκε δὲ διὰ πίστεως, τὴν τυραννήσασαν καθ' ἡμῶν ἀποσοβήσας ἀμαρτίαν.

Ἄλλα ταυτὶ δὴ πάντα κατ-ωρθώθη διὰ Χριστοῦ· "Ἐγένετο γὰρ ἡμῖν παρὰ Θεοῦ καὶ Πατρὸς δικαιοσύνη καὶ ἀπολύτρωσις, καὶ ἀγία-σμός."6 Καὶ πεφωτίσμεθα δὲ δι' αὐτοῦ, μετεσχίκαμεν δὲ φειδοῦς καὶ ἀγάπης, καὶ ἀπαξαπλῶς παντὸς τοῦ σώζειν εἰδότος. Καὶ τοῦτο ἡμῖν δι' ἑνὸς τῶν ἀγίων προφητῶν προανεφώνει λέγων· "6Καὶ ἀνατελεῖ ὑμῖν τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομά μου, ἥλιος δικαιοσύνης, καὶ ἴασις ἐν ταῖς πτέρυξιν αὐτοῦ."6 Τίς τοίνυν, φησὶ, καθάπερ ἥλιον ἐξ ἀνατολῶν ἀνασχεῖν παρεσκεύασε τὴν δικαιοσύνην; τοῦτ' ἔστι, Χριστόν. Τίς ἐκάλεσεν αὐτήν; τοῦτ' ἔστιν, ἀφικέσθαι παρεσκεύασε, καὶ 70.829 ἐμφανισθῆναι δὲ οὕτως, ὡς καὶ πορεύεσθαι κατὰ πόδας τοῦ κεκληκότος, ἀντὶ τοῦ μονονουχὶ κατ' ἴχνος ἰέναι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς; Ἀνεστράφη γὰρ οὕτως ἐν γῆ Κύριος, τὰ τοῦ Πατρὸς ἔργα πληρῶν, καὶ αὐτὸν ἡμῖν ἐν ἰδίᾳ φύσει καταδεικνύς. Ἦν γὰρ καὶ ἔστιν ἰσοσθενὴς αὐτῷ, καὶ δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων πεπληροφόρηκε τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅτι κατὰ πᾶν ὀτιοῦν ἰσομέτρως ἔχει τῷ γεγεννηκότι. Καὶ γοῦν ἔφασκεν ἐναργῶς· "Ἐἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ Πατρὸς μου, μὴ πιστεύητέ μοι. Εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις μου πιστεύετε."6 Ἐπόμενος δὴ πανταχοῦ τῇ θελήσει τοῦ Πατρὸς, μᾶλλον δὲ αὐτὸς ὢν ἢ θέλησις τοῦ Πατρὸς, τοῖς Ἰουδαίων δήμοις προσ-εφώνει λέγων· "Ἐγὼ κρινετέ· ἐγὼ οὐ κρίνω οὐδένα. Καὶ ἐὰν κρίνω δὲ ἐγὼ, ἡ κρίσις ἢ ἐμὴ δικαία ἐστίν, ὅτι οὐ ζητῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με."6 Ὁρᾷ οὖν ὅπως οἶονεῖ κατὰ πόδας πορεύεται τοῦ Πατρὸς. Τοιγάρτοι καὶ ἔφασκεν· "Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοὶ ἐστὶ."6 καὶ, "Ἐώρακώς ἐμὲ, ἐώρακετὸν Πατέρα μου."6 Ἐδώσει ἐναντίον ἐθνῶν, καὶ βασιλεῖς ἐκστήσει. Καὶ δώσει εἰς γῆν τὰς μαχαίρας αὐτῶν, καὶ ὡς φρύγανα ἐξωσμένα τὰ τόξα αὐτῶν. Καὶ διώξεται αὐτοὺς, καὶ διελεύσεται ἐν εἰρήνῃ ἢ ὁδὸς τῶν ποδῶν αὐτοῦ. Τίς ἐνήργησε, καὶ ἐποίησε ταῦτα; Ἐκάλεσεν αὐτήν, ὁ καλῶν αὐτήν ἀπὸ γενεῶν ἀρχαίων.9 Πρὸ μὲν γὰρ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας, κτηνῶν ἀλόγων διενεγκόντες οὐδὲν οἱ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀμαθία πολλῇ συζῶντες ἐφαίνοντο, κεκράτηντο δὲ καὶ ἀγνωσία καὶ σκότῳ, καὶ δεδουλεύκασιν τοῖς κο-σμοκράτορσι τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ τοῖς τοῦ διαβόλου θελήμασι τὸν τῆς ἑαυτῶν διανοίας ὑπενεγκόντες ἀ-χένα, ταῖς εἰς φαυλότητα τροχιαῖς κατεφέροντο πρὸς ἀπώλειαν. Ἄλλ' ἐπέλαμψεν αὐτοῖς ὁ Χριστός. Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ προσδοκία τῶν ἐθνῶν. Καὶ τῶν πάλαι πλεονεκτούντων ἀπαλλάξας ἐλευθέρους ἀπέφηνε, καὶ υἱοὺς Θεοῦ, πάντα ῥύπον τὸν ἐν αὐτοῖς διασμήξας· δεδικαίωκε γὰρ διὰ πίστεως, καὶ τῇ τοῦ ἀγίου Πνεύ-ματος χύσει λαμπροὺς ἀπέφηνε καὶ πεφωτισμένους. Τὴν τοίνυν δικαιοσύνην τὴν ἐν ἡλίῳ τάξει μονονουχὶ καὶ ἐγγηγερμένην ἐξ ἀνατολῶν δέδωκε τοῖς ἔθνεσιν, ἐξωσθέντος δηλονότι τοῦ Ἰσραὴλ διὰ τὴν εἰς αὐτὸν δυσσέβειαν. Οὗ δὴ γεγονότος, καὶ πληθύος ἀνασεω-σμένης τῆς οὕτω πολλῆς ἐξανέστησαν οἱ βασιλεῖς. Ἐκστασις γὰρ ὡσπερ ἐπιπέπτωκε τοῖς κοσμοκράτορσι τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ πεφόβηται τὸ θεῖον καὶ ἀφόρητον κρίμα, τὸ ἐπὶ γε, φημί, τοῖς ἔθνεσι γεγονός. Οἱ δὲ πάλαι δεινοὶ τε καὶ εὐσθενεῖς καὶ τῇ θεῖᾳ δόξῃ μαχόμενοι, καὶ οἷον ὄπλα κινεῖν κατ' αὐτῆς εἰωθότες, καὶ μαχαίρας ἀπογυμνοῦν, καὶ τὸ τῆς ἀπονοίας ἐν-τείνειν τόξον, πεπτώκασιν εἰς γῆν, καὶ τὰ τοῦ πολέμου σκευὴ μεθέντες, φρυγάνοις ἐν ἴσῳ γεγόνασι. Πεποίη-ται δὲ πάλιν ὁ ἐπὶ τούτοις λόγος ὡς ἐξ ὁμοιότητος τῶν καθ' ἡμᾶς. Ἦττηνται γὰρ αἱ πονηραὶ δυνάμεις καὶ ἅπας αὐτῶν κακουργίας ἠσθήνησε τρόπος, Χριστοῦ διαρπάζοντος τὰ σκευὴ αὐτῶν. "Ὅν γὰρ ὠφελήσει,"6 70.832 φησὶν, "ὁ ἐχθρὸς ἐν αὐτῷ, καὶ υἱὸς ἀνομίας οὐ προσ-θήσει τοῦ κακῶσαι αὐτόν."6 Ἔδει γὰρ, ἔδει, προ-ανηρημένων τῶν κακῶν, καὶ πονηρῶν δυνάμεων, καὶ κατενεχθέντος εἰς γῆν τοῦ πάντων ἐχθροῦ, τότε δὴ τότε, καὶ λίαν καιροῦ, τῶν ἐθνῶν γενέσθαι τὴν λύ-τρωσιν. Κατεδίωξε γὰρ αὐτοὺς ὁ Χριστὸς, τοῦτ' ἔστιν, ἔτρεψε πρὸς φυγὴν. Οὐ γὰρ ἦν ἀντανίστασθαι τῷ Θεῷ, καὶ τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν τυραννίδα συνελαύνον-τος εἰς πέρας, μὴ οὐχὶ πάντη τε καὶ

πάντως ἐκεῖνα παθεῖν ἄπερ ἦν ἀκόλουθον ἐπενεχθῆναι παρ' αὐτοῦ τοῖς ἀπολέσασαι τὴν γῆν. Δεδιωγμένων τοιγαροῦν τῶν ἐχθρῶν. Ἡ ὁδὸς γὰρ, φησὶ, τῶν ποδῶν αὐτοῦ ἐν εἰρήνῃ διελεύσεται· οὐδὲν γὰρ γέγονεν ἐμποδῶν οἰκονομοῦντι τὰ καθ' ἡμᾶς τῷ πάντων ἡμῶν Σωτῆρι Χριστῷ. Ἄλλ' οἷον διὰ ψιλῆς καὶ ὑπτίας ὁδοῦ βαδίζων, τὴν πάντων ἡμῶν κατώρθωκε σωτηρίαν, οὐδενὸς ἐχθροῦ παραλύοντος ἢ ἀνθισταμένου. Πεπτῶκασι γάρ. Τίς οὖν ἄρα ἐνήργησε ταῦτα πάντα, ἢ τίς ἐκάλεσε τὴν δικαιοσύνην; Οὐκ ἐγώ, φησὶν, ὁ νῦν μὲν καὶ ἐν καιρῷ τῷ ἐσχάτῳ καταδείξας αὐτὴν, κεκληκῶς δὲ αὐτὴν ἀπὸ γενεῶν ἀρχαίων. Οὐ γὰρ πρόσφατόν ἐστι τὸ Χριστοῦ μυστήριον, προωριστο δὲ μᾶλλον πρὸ καταβολῆς κόσμου, προεγνωκός Θεοῦ τὸ ἐσόμενον. Ἄμα γὰρ πέπτωκεν ὁ Ἄδαμ, μᾶλλον δὲ πρὶν εἰς τοῦτο κατολισθεῖν αὐτὸν, προενόησεν ὁ Δημιουργὸς καὶ τῆς ἐσομένης αὐτῷ κατὰ καιροὺς θεραπείας, δὴ- λον δὲ ὅτι τῆς διὰ Χριστοῦ. Προωρίσατο τὸν τρόπον, καὶ μὴ τι θαυμάσης, ὅτι καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς διὰ πίστεως τῆς εἰς αὐτὸν δεδικαιωμένους προαναθροίσας εὐρί- σκεται. Οὐς γὰρ ἔγνω, φησὶ, καὶ προώρισε συμμόρ- φους τῆς εἰκόνας τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τούτους καὶ ἐκάλεσεν. Ὅτε τοίνυν ἡμεῖς προωρίσμεθα κατὰ πρόγνωσιν, πῶς οὐ μᾶλλον αὐτὸς ὁ δι' οὗ σεσώμεθα, καὶ κεκλήμεθα; Ἐγὼ Θεὸς πρῶτος, καὶ εἰς τὰ ἐπερχόμενα ἐγώ εἰμι. Εἶδοσαν ἔθνη καὶ ἐφοβήθησαν, τὰ ἄκρα τῆς γῆς ἤγγισαν, καὶ ἦλθον ἅμα, κρίνων ἕκαστος τῷ πλησίον, καὶ τῷ ἀδελφῷ βοηθῆσαι.⁹ Πρῶτον εἶναι ἑαυτὸν Θεὸν φησιν, οὐχ ὡς γεγονότος μετ' αὐτὸν δευτέρου. Πῶς γὰρ ἢ πόθεν; εἷς γὰρ ἐστι καὶ τῶν ὄλων Θεός, οὐκ ἀρχὴν ἔχων τοῦ εἶναι, κεκλη- κῶς δὲ μᾶλλον εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα. Αὐτὸς οὖν πρῶτος καὶ μόνος, καὶ ἀναρχος Θεός, ὁ τῶν ὄλων δημιουργός, καὶ εἰς ἀπεράντους αἰῶνας τοὺς ἐφεξῆς οὐ καθ' ἕτερον ἔσται τρόπον, αὐτὸς γάρ ἐστι καὶ μό- νος. Ἐπειδὴ δὲ τεθέανται τὰ ἔθνη Χριστὸν καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ γενομένην ἡμῖν δικαιοσύνην, τεθέανται δὲ πάντες τοῖς τῆς διανοίας ὄμμασι τὴν δόξαν αὐτοῦ, πεφόβηται, φησὶν, οἱ ἀπ' ἄκρων τῆς γῆς ἕως ἄκρων, τοῦτ' ἔστιν, οἱ ἀνά πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. Καὶ συν- ἤχθησαν καὶ ἤγγισαν, οὐκέτι μένοντες μακρὰν, καὶ ὡς ἀλλοτριούμενοι διὰ τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλ' οἷον ἐγγὺς γεγονότες διὰ τὴν οἰκειότητα τὴν πνευματικὴν, καὶ εἰς μίαν πίστιν καὶ ὁμοψυχίαν συνενηγμένοι. Τοῦτο γὰρ οἶμαι δηλοῦν τὸ, ὅτι ἤγγισαν, καὶ ἦλθον ἅμα. Γευσάμενοι δὲ τοῦ Κυρίου, καὶ συνέντες ὅτι χρηστός ἐστι, καὶ τῆς ἀληθείας τὸ κάλλος καταθαυμάσαντες, οὐκ ἑαυτοῖς μόνον τετηρήκασιν τὸ δῶρον, ἀλλὰ γὰρ 70.833 εὐ ποιοῦντες, καὶ ἐπεικῶς κεκρίκασιν ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ καὶ τῷ φίλῳ βοηθῆσαι, φησιν. Ἐκαὶ ἐρεῖ· Ἰσχυσεν ἀνὴρ τέκτων, καὶ χαλκεὺς τύπτων σφύρα, ἅμα ἐλαύνων. Ποτὲ μὲν ἐρεῖ· Σύμβλημα καλόν ἐστιν. Ἰσχύρωσαν αὐτὰ ἐν ἡλοῖς, θήσονται αὐτὰ, καὶ οὐ κινήθησονται.⁹ Τῆς ἐπικουρίας τὸν τρόπον καθίστησιν ἐναργῆ. Ἐκαστος γὰρ τῶν κεκρικῶτων τῷ πλησίον, καὶ τῷ ἀδελφῷ βοηθῆσαι, μυσταγωγηθεῖς, φησὶ, καὶ ἐγνωκῶς τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἑτέρους νουθετήσῃ λέγων· Ἰσχυ- σεν ἀνὴρ τέκτων καὶ χαλκεὺς τύπτων σφύρα, ἅμα ἐλαύνων. Ἰσχυσε δὲ τίνα τρόπον; συνθεῖς γὰρ εἰ- δωλα καὶ διαγλύψας εἰς θεὸν ὁ τεκτονικὴν ἔχων τὴν ἐμπειρίαν, καὶ μὴν καὶ χαλκεὺς τύπτων σφυρήλατον ἄγαλμα πεποιηκῶς ἀπεκόμισε τοῖς ἠπατημένοις εἰς ἀδόκιμον νοῦν, καὶ τῶν ἑαυτοῦ πόνων ἤγουν εὐρημά- των ἀπέφηνε προσκυνητὰς τοὺς κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγονότας. Εἶτα διαγελαῖ τῶν εἰδώλων τὴν ποίησιν, καὶ οἷον ἀπομιμεῖται τῶν ἐργαζομένων αὐτὰ τοὺς λόγους ἐπιφωνούντων ἀλλήλοις, ὅτι Σύμβλημα κα- λόν ἐστιν. Οἱ γὰρ τῶν εἰδώλων δημιουργοὶ χεῖρα τυχὸν ἢ πόδα, ἢ καὶ ἕτερόν τι τῶν τοῦ σώματος μο- ρίων ἀπεργασάμενοι ἀποτελοῦσι αὐτὰ διὰ συμβλη- μάτων, καὶ μέλη μέλεσιν ἐναρμόζοντες, καὶ ἰσχυρὰ ποιοῦντες αὐτὰ ἐν ἡλοῖς· εἶτα τιθέντες καὶ ἀσφαλιζό- μενοι πρὸς τὸ ἐστάναι, καὶ μὴ σαλεύεσθαι. Γέλως δὲ ταῦτά ἐστι καὶ ἕτερον οὐδὲν, καὶ τῆς τῶν προσκυ- νούντων αὐτὰ ματαιότητος, καὶ τῆς εἰς ἄκρον εὐηθείας ἀποδεικτικά. Τὸ γὰρ εἰδέναι μὲν ὅτι καὶ ἐκ μορίων λεπτῶν καὶ

συμβλημάτων τῶν κατὰ μέρος ἀπε- τελέσθη τὸ εἶδωλον, καὶ τὴν ἐπὶ τῷ γενέσθαι, καὶ μὴν, καὶ ἐστάναι διαμονὴν, καὶ ἀσφάλειαν ἐν ἡλοῖς ἔχειν· εἶτα προσκυνεῖν αὐτὰ, καὶ θεοὺς ὀνομάζειν, πῶς οὐχ ἀπάσης μωρίας ἐπίμεστον ἀληθῶς; 9 Σὺ δὲ, Ἰσραὴλ, παῖς μου, Ἰακώβ, ὃν ἐξελεξά-μην, σπέρμα Ἀβραάμ, ὃν ἠγάπησα, οὗ ἀντελαβό- μιν ἀπ' ἄκρων τῆς γῆς, καὶ ἐκ τῶν σκοπιῶν αὐ- τῆς ἐκάλεσά σε, καὶ εἶπά σοι· Παῖς μου εἶ, ἐξ- ελεξάμην σε, καὶ οὐκ ἐγκατέλιπόν σε. Μὴ φοβοῦ. Μετὰ σοῦ γάρ εἰμι. Μὴ πλανῶ. Ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ Θεός σου ὁ ἐνισχύσας σε, καὶ ἐβοήθησά σοι, καὶ ἠσφαλισάμην σε τῇ δεξιᾷ τῇ δικαίᾳ μου.⁹ Μυσταγωγήσας εὖ μάλα τοὺς ἐξ ἔθνων, καὶ εἰδέναι παρασκευάσας ὅτι καὶ Θεός ἐστι καὶ τῶν ὄλων δη- μιουργός, αὐτῷ τε ὑπέικει τὰ πάντα καὶ τοῖς θείοις αὐτοῦ νεύμασι, καὶ γεγόνασιν ἐν ἀρχαῖς, καὶ πρὸς τὸ εἶναι παρενηνεγμένα πέπηγεν ἐν καλῷ, καὶ ἀκλόνητον ἔχει διαμονὴν, παραθαρσύνει λοιπὸν ἀναγκαίως τοὺς τῶν εὐαγγελικῶν θεσπισμάτων ἱερουργούς, δι' ὧν ἔμελλον τὸν τῆς κατηχήσεως ποιεῖσθαι λόγον τοῖς ἐξ ἔθνων. Ἀποφαίνει δὲ αὐτοὺς σοφοὺς καὶ εὐτολμοτάτους, καὶ τῆς τῶν ἀγίων πατέρων ἀρετῆς ἀποφέρει πρὸς ἀνάμνησιν, καὶ τὴν εἰς αὐτοὺς γενομένην ἀγάπην εἰδέ- ναι βούλεται. Ταύτητοί φησι· Σὺ δὲ, Ἰσραὴλ, παῖς μου, Ἰακώβ, ὃν ἐξελεξάμην, σπέρμα Ἀβραάμ, ὃν ἠγάπη- σα. Ἰακώβ δὲ καὶ Ἰσραὴλ, καὶ σπέρμα τὸ Ἀβραάμ τοῦ ἠγαπημένου, εἶεν ἂν οὐχ ἕτεροι παράγε τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ πιστεύσαντας εἰς Χριστὸν, ὧν οἰοεὶ τινες ἀπαρχὴ 70.836 γεγόνασιν οἱ θεσπέσιοι μαθηταί. Ἀπολέκτους δὲ γε- νέσθαι, καὶ ἠγαπησθῆναι φησι τοὺς πατέρας, μονονουχὶ λέγων· Οἱ ἐκ ρίζης εὐγενοῦς, καὶ τῆς οὕτω τετι- μημένης καὶ ἠγαπημένης παρ' ἐμοῦ, οἱ ἐξ αἵματος Ἀβραάμ, τῆς πατρῴας ἀρετῆς ζηλοῦτε τὴν εὐφημίαν, καὶ τῆς ἐκείνων φιλοθεΐας γένεσθε μιμηταί. Ἀντιλα- βέσθαι γε μὴν τοῦ Ἀβραάμ φησι, καλέσαι τε ἀπ' ἄκρων τῆς γῆς αὐτὸν, ἥτοι ἐκ τῶν σκοπιῶν αὐτῆς, διὰ τοι τὸ πόρρωθεν καὶ ἐκ γῆς Χαλδαίων μετακε- κλησθαι πρὸς τὴν Ἰουδαίαν. Ἀκήκοε γὰρ Θεοῦ λέγον-τος· "6 Ἐξελθε ἐκ τῆς γῆς σου, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου, καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου, καὶ δεῦρο εἰς τὴν γῆν, ἣν ἂν σοι δείξω." 6 Εἶτά φησιν ὡς περὶ παν- τὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι Εἶπά σοι· Παῖς μου εἶ. Πρωτότοκος γὰρ ὠνόμασται. Γέγονε δὲ καὶ ἀπόλεκτος, ὡς ἔφην, καὶ οὐκ ἐγκατελήφθη παρὰ Θεοῦ. Ἦκουσε· Μὴ φοβοῦ, καὶ προσέτι τὸ, Μὴ πλανῶ. Ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ Θεός σου ὁ ἐνισχύσας σε. Ἐδιδάσκειτο γὰρ διὰ τοῦ νόμου, ὅτι Θεός εἶς ἐστι, καὶ Κύριος εἶς, καὶ αὐτῷ χρὴ μόνον λατρεύειν, καὶ ὅτι βεβοήθηται παρ' αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς αὐτοῦ δεξιᾶς, ὅς ἐστι δημιουργός αὐτοῦ δύναμις, τοῦτ' ἔστιν, ὁ Υἱός. Καὶ ἀσφαλῆς αὐ- τοῦ γέγονε, καὶ κρείττων πάσης ἐπιβουλῆς. Νενίκηκε γὰρ ἔθνη, καὶ κεκληρονόμηκε τὴν γῆν αὐτῶν ἐκείνων. 9 Ἴδου ἐντραπήσονται, καὶ αἰσχυνθήσονται πάντες οἱ ἀντικείμενοί σοι. Ἔσονται γὰρ ὡς οὐκ ὄντες, καὶ ἀπολοῦνται πάντες οἱ ἀντίδικοί σου. Ζητήσεις αὐτοὺς, καὶ οὐχ εὔρησεις τοὺς ἀνθρώ- πους, οἱ παροινήσουσιν εἰς σέ. Ἔσονται γὰρ ὡς οὐκ ὄντες, καὶ οὐκ ἔσονται οἱ ἀντιπολεμοῦντές σοι, ὅτι ἐγὼ ὁ Θεός σου ὁ κρατῶν τῆς δεξιᾶς σου, ὁ λέγων σοι· Μὴ φοβοῦ, σκώληξ Ἰακώβ, ὀλιγο- στὸς Ἰσραὴλ. Ἐγὼ ἐβοήθησά σοι, λέγει ὁ Θεός, ὁ λυτρούμενός σε ὁ ἅγιος τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ αἰνε- τὸς εἰς τοὺς αἰῶνας.⁹ Ἀπόδοσις καὶ ταῦτα τοῖς ἀνωτέρω. Σὺ γὰρ, Ἰσραὴλ, παῖς μου, φησὶ, καὶ Ἰακώβ, ὃν ἐξελεξά-μην, σπέρμα Ἀβραάμ, ὃν ἠγάπησα. Ἴδου αἰσχυν-θήσονται, καὶ ἐντραπήσονται πάντες οἱ ἀντικείμενοί σου. Πλεῖστοι μὲν γὰρ γεγόνασι κατὰ καιροῦς, οἱ τοῖς ἀγίοις μυσταγωγοῖς ἀνοσίως ἐπιβουλεύσαντες, καὶ τοῖς σωτηρίοις κηρύγμασι τὰ ἐκ τῆς αὐτῶν δυστροπίας ἀντεξαγαγεῖν ἐπιχειρήσαντες. Ἀλλὰ γε-γόνασιν ὡς οὐδὲν, καὶ ἀπολώλασιν οἱ τῆς εὐσεβείας ἀντίδικοι. Τὸ γὰρ ἀντιπράττειν τοῖς ἱερουργοῖς τοῦ θεοῦ κηρύγματος εἶη ἂν ἕτερον οὐδὲν πλὴν ὅτι τὸ μάχεσθαι τοῖς τῆς εὐσεβείας δόγμασιν. Οὐκ ἔσον- ται τοίνυν, φησὶν, ἀλλὰ ζητήσεις αὐτοὺς, καὶ οὐ μὴ εὔρης τοὺς εἰς σέ πεπαρωνηκότας. Ἔσονται γὰρ ὡς οὐκ ὄντες. Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ διὰ φωνῆς τοῦ μακαρίου Δαβὶδ ὑμνούμενον· "6 Εἶδον ἀσεβῆ ὑπερ- υψούμενον,

καὶ ἐπαιρόμενον ὡς τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου, καὶ παρήλθον, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν· καὶ ἐζή- τησα αὐτὸν, καὶ οὐχ εὐρέθη ὁ τόπος αὐτοῦ."6 Κατ- επαίρονται μὲν γὰρ πολλοὶ τῶν τὰ ὑψηλὰ φρονεῖν εἰωθότων τῆς τῶν ἀγίων μυσταγωγῶν ἡλικίας. Ἄλλ' ὁλόρριζοὶ ἐκ γῆς ὀλοῦνται, καθά φησι τὸ Γράμμα τὸ ἱερόν. Καὶ οἱ φρονοῦντες τὰ ὑψηλὰ, δεινὴν καὶ 70.837 ἀδόκητον ὑπομενοῦσι τριβὴν. Γέγραπται γάρ· "6 Ὅς ὑψηλὸν ποιεῖ τὸν ἑαυτοῦ οἶκον, ζητεῖ συντριβὴν."6 Οὐκοῦν οὐκ ἔσονται, φησὶν, οἱ ἀντιπολεμοῦντές σε· καὶ οὐ δὴ πού φησιν, ὅτι τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις ἀντιστήσεται μὲν οὐδεὶς. Ὑπάρξει δὲ πάντως τὸ λαμπρᾶς ἰέναι γαλήνης. Οὐ γὰρ ἔστιν ἀληθές. Μυριοὶ γὰρ ὅσοι πεπολεμήκασιν αὐτοῖς, ἀλλ' οὐδὲ εὐρεθεῖεν ὡς ὑπάρχοντες, ταπεινούμενοι δηλονότι, καὶ τοῖς τῆς θείας ὀργῆς κινήμασιν ὑποπίπτοντες. Ταύτητοι πρὸς εὐανδρίαν ἀνακομίζει αὐτοὺς λέγων· Ἐγὼ ὁ Θεὸς σου ὁ κρατῶν τῆς δεξιᾶς σου, τοῦτ' ἔστιν, ὁ ἀντι- λαμβανόμενός σου, καὶ ἀποφαίνων κρείττονα παντὸς πειρασμοῦ· Ἐγὼ ὁ λέγων σοι, Μὴ φοβοῦ, Ἰακώβ, ὀλιγοστὸς Ἰσραὴλ. Ὅσον μὲν γὰρ πρὸς γε τὴν τῶν πολεμούντων πληθύν, ἦτοι τὰς δυναστείας, ὀλιγοστὸς ἦν παντελῶς ὁ Ἰσραὴλ, καὶ οὐ σύμπαν φημι τὸ ἔθνος, ἀλλὰ τοὺς πρὸς αὐτοῦ ληφθέντας εἰς ἀπο- στολήν. Ἄλλ' ἦν ὁ σώζων αὐτοὺς μέγας ἰσχυρὸς καὶ κραταῖος εἰς ἐπικουρίαν, ἅμαχον ἔχων τὴν χεῖρα. Λυτρουμένου γὰρ Θεοῦ τίς ὁ κακῶσαι δυναμένος; 9 Ἴδου ἐποίησά σε ὡς τροχοὺς ἀμάξης, ἀλοῦν- τας, καινοὺς, πρηστηροειδεῖς. Καὶ ἀλόησεις ὄρη, καὶ λεπτυνεῖς βουνοὺς, καὶ ὡς χοῦν θήσεις, καὶ λικμήσεις, καὶ ἄνεμος λήψεται αὐτοὺς, καὶ καταιγὶς διασπερεῖ αὐτούς.9 Αἰγυπτίων μὲν παῖδες συνενεγκόντες ἐξ ἀγρῶν ἐπὶ τὴν ἄλωνα δράγματα, εἶτα βοῦς ἐπαφιέντες αὐ- τοῖς, καὶ ἐν κύκλῳ περικομίζοντες καταλεπτύνουσι ταῖς χηλαῖς τοὺς ἀστάχους. Διακρίνουσι δὲ καὶ δι- ιστῶσι τῶν ἀχύρων σίτον, οἷ γε μὴν ἐν ἐτέραις πόλεσι καὶ χώραις ἀμάξαις χρώμενοι καὶ τροχοῖς πρηστη- ροειδέσιν. Αὐτὸ δὴ τουτὶ μεμελετήκασιν κατορθοῦν. Ἴδου τοίνυν, φησὶν, ὧ Ἰσραὴλ, πεποίηκά σε ὡς τροχοὺς ἀμάξης ἀλοῶντας, καινοὺς, πρηστηροειδεῖς. Καὶ τί τὸ ἀλωόμενον; ἄσταχυς ἄρα καὶ σίτος, καὶ τὰ ἐξ ἀγρῶν εἰς ἄλω συμπεφυρμένα; Οὐδαμῶς, ἀλλ' ὄρη, καὶ βουνοί. Καὶ τίνες ἂν εἶεν οἱ τοιοῖδε πάλιν; Πρῶτον μὲν αἱ πονηραὶ τε καὶ ἀντικείμεναι δυνά- μεις. Δέδωκε γὰρ ἡμῖν ὁ τῶν ὄλων Σωτὴρ πατεῖν ἐπάνω ὄφρων, καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. Εἶτα παρεικάζειν ἔοικεν ὄρεσι καὶ βουνοῖς τοὺς ὑψηλὰ φρονεῖν εἰωθότας, καὶ ὑπ- ἐρογκον ἔχοντας φρόνημα, ὑψοῦ τε ἡρμένους, καὶ ἐν δυναστείαις ὄντας κοσμικαῖς, καὶ τοῖς ἀγίοις μυστ- αγωγοῖς, κατεξανιστάντες ἑαυτοὺς, καὶ δίκην ὄρων ἢ βουνῶν ὑπαντᾶν εἰωθότας, ὡς δυσχερεστάτην αὐ- τοῖς ἀποφαίνειν τὴν ὁδὸν, τὴν ἐπὶ γε, φημι, τῷ χρόνῳ πληροῦν τῆς ἀποστολῆς τὸν δρόμον. Ἀλλὰ καὶ τοὺς οὕτως ὄντας, φησὶ, λεπτυνεῖς, ἀχύρων δίκην ἀναπτῆ- ναι παρασκευάσεις ταῖς τῶν ἀνέμων αὔραις δια- σκιδναμένους, καὶ οἷον καταιγίδα διδούς, ὥστε δια- σπεῖρουν αὐτούς. Βαδιοῦνται γὰρ οὕτω πρὸς τὸ μηδέν. 9 Σὺ δὲ εὐφρανθήσῃ ἐπὶ τοῖς ἀγίοις, Ἰσραὴλ. Καὶ ἀγαλλιάσονται οἱ πτωχοὶ, καὶ οἱ ἐνδεδεῖς. Ζη- τήσουσι γὰρ ὕδωρ, καὶ οὐκ ἔσται· καὶ ἡ γλῶσσα 70.840 αὐτῶν ἀπὸ τῆς δίψης ἐξηράνθη. Ἐγὼ εἶμι Κύριος ὁ Θεός, ἐγὼ ἐπακούσομαι ὁ Θεός Ἰσραὴλ, καὶ οὐκ ἐγκαταλείψω αὐτούς.9 Οἱ μὲν οὖν ἐχθροὶ τοῦ θείου κηρύγματος, καὶ τὴν σὴν διακόπτοντες τρίβον, ὧ Ἰσραὴλ, φησὶν, οἰχήσον- ται πρὸς ἀπώλειαν. Εὐφρανθήσῃ δὲ σὺ ἐν τοῖς ἀγίοις, Ἰσραὴλ, τοῦτ' ἔστιν, ἐντρυφήσεις ὅταν ἴδῃς πολλοὺς γεγονότας ἀγίους, καὶ ἐν υἰοῖς Ἰσραὴλ τεταγμένους. "6 Οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, οὗτοι Ἰσραὴλ, οὐδ' ὅτι εἰσὶ σπέρμα Ἀβραάμ, πάντες τέκνα, ἀλλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐπαγγελίας λογίζεται εἰς σπέρμα."6 Ὅτι δὲ χαίρειν ἦν ἔθος, καὶ ἐπιγάννυσθαι τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις ἐπὶ τοῖς εἰωθόσιν εὐδοκιμεῖν, διὰ πίστεως δηλονότι τῆς εἰς Χριστὸν, σαφηνιεῖ καὶ ὁ Παῦλος ἐπιστέλλων αὐτοῖς, καὶ λέγων· "6 Χαρὰ καὶ στέφανός μου."6 Καὶ ἕκαστον δὲ τῶν ἀγίων μαθητῶν τὸν αὐ- τὸν διακεῖσθαι τρόπον φαίην ἂν ἔγωγε,

καὶ μάλα εἰκότως. Θυμηδίας γὰρ τῆς ἀνωτάτω πρόφασις ἦν αὐτοῖς ἢ τῶν πλανωμένων ἐπιστροφή, καὶ τῶν οὐκ εἰδόντων τὴν ἀλήθειαν ἢ πρὸς τὸ ἄμεινον ἀνακομιδῆ. Εὐφρανθήσῃ τοίνυν ἐν τοῖς ἀγίοις, Ἰσραήλ. Τίνες δὲ οὗτοι διαδείκνυσι, λέγων Ἀγαλλιάσονται οἱ πτωχοὶ καὶ ἐνδεεῖς, τοῦτ' ἔστι, τὰ ἔθνη. Ἦσαν γὰρ ἐν ἐνδείᾳ παντὸς ἀγαθοῦ, καὶ ἀμέτοχοι παντελῶς τῶν παρὰ Θεοῦ χαρισμάτων. Τοὺς γὰρ ὅλως ἀγνοοῦντας αὐτὸν ἀμοιρεῖν ἀνάγκη τῶν εἰς ἀρετὴν ἀυχμημάτων. Οἱ πτωχοὶ τοιγαροῦν καὶ οἱ ἐνδεεῖς ἀγαλλιάσονται. Πῶς, ἢ τίνα τρόπον; Ζητήσουσι γὰρ ὕδωρ, καὶ οὐκ ἔσται, φησὶ, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν ἀπὸ τῆς δίψης ἐξηράνθη. Τὸ δὲ, ζητήσουσιν, ἐν τούτοις, ἀντὶ τοῦ, ἐζήτησαν, φησὶν. Ἐπειδὴ δὲ οὐχ εὐρήκασιν, ἡ γλῶσσα αὐτῶν ὑπὸ δίψης ἐξηράνθη. Γεγόνασι μὲν γὰρ καὶ παρ' Ἑλλησι πολλοὶ φιλόλογοι τε καὶ φιλοζητηταί, καὶ τῆς ἀληθείας ἐρευνηταί· ἀλλ' οὐκ ἦν παρ' αὐτοῖς ὁ ταῦτα διδάσκειν εἰδώς. Οὐκ ἦν ὕδωρ τὸ ζωοποιόν. Οὐκ ἦν ὁ κατακορέσαι δυνάμενος τοῖς εἰς ἀλήθειαν δόγμασι τοὺς ἐρῶντας αὐτῆς. Ἐξηράνθη τοίνυν ἡ γλῶσσα αὐτῶν ὑπὸ δίψης. Ἄλλ' ἐγὼ ὑπακούσομαι αὐτῶν, φησὶν ὁ Θεὸς Ἰσραήλ, καὶ οὐκ ἐγκαταλείψω αὐτούς. Κατηλέησε γὰρ τὴν τῶν πλανωμένων πληθύν, καὶ οὐκ ἀφήκεν αὐτὴν ἐν ἐνδείᾳ τῶν ἄνωθεν χαρισμάτων, ἐνέπλησε δὲ μᾶλλον, καὶ τίνα δὴ τρόπον, διὰ τῶν ἐφεξῆς εὖ μάλα διατρανοῖ. Ἐπειδὴ ἀνοίξω ἐπὶ τῶν ὀρέων ποταμοὺς, καὶ ἐν μέσῳ τῶν πεδίων πηγὰς ποιήσω τὴν ἔρημον εἰς ἔλη, καὶ τὴν διψῶσαν γῆν ἐν ὑδραγωγοῖς. Θήσω εἰς τὴν ἄνυδρον γῆν κέδρον, καὶ πύξον, καὶ μυρσίνην, καὶ κυπάρισσον, καὶ λεύκην· ἵνα ἴδωσι καὶ γνῶσι, καὶ ἐννοηθῶσι, καὶ ἐπιστῶνται ἅμα, ὅτι χεὶρ Κυρίου ἐποίησε ταῦτα πάντα, καὶ ὁ ἅγιος τοῦ Ἰσραήλ κατέδειξε.⁹ Ἐρημόν τε καὶ ἄνυδρον εἶναί φησι τὴν τῶν ἐθνῶν χώραν. Ἐρημόν μὲν διάτοι τὸ ἐπιλωσθαι τρόπον τινὰ, καὶ φυτῶν ἐρήμην εἶναι τῶν εὐθαλεστάτων, νοητῶν δὲ δηλονότι· ἀκάνθης δὲ μόνης ὄρασθαι τροφὸν, καὶ ξύλων ἀγρίων μητέρα, καὶ ὅσα πυρὶ πρὸς τὸ δαπανᾶσθαι χρήσιμον. Ταῦτα τὰ ἔθνη ποτὲ 70.841 ἐκαρποφόρει, ἀλλὰ τοῖς πάλαι δεδιψηκόσι φησὶν· Ἀνοίξω μὲν ἐπὶ τῶν ὀρέων ποταμοὺς, ἄνδρας ἀγίους δηλονότι τοὺς τὸν θεῖον, καὶ ἄνωθεν καταπλουτήσαντας λόγον, καὶ ποταμίων ναμάτων δίκην τοῖς διψῶσιν ἐκχέοντας, καὶ οἶον ἀναπηγάζοντας. Ὡστε καὶ τὴν ἔρημον ποτὲ μεταβαλοῦσαν τὴν ὄψιν ἔλη φαίνεσθαι, καὶ δρυμοὺς, καὶ γῆν τὴν διψῶσαν ἐν ὑδραγωγοῖς. Ὑδραγωγοὶ δὲ πάλιν εἶεν ἂν οἱ κατὰ καιροὺς καὶ ἐν ἐκάστη χώρᾳ τε καὶ πόλει γεγονότες μυσταγωγοὶ, καὶ διδάσκαλοι τῶν Ἐκκλησιῶν· οἱ καθάπερ ἐκ πηγῶν τε καὶ ποταμῶν τῶν τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς εἰς νοῦν καὶ καρδίαν εἰσοικισάμενοι λόγον, καὶ εἰς ἑτέρους αὐτὸν μεθιστᾶσιν, οἷά τινες ὑδραγωγοὶ κήπους κατάρδοντες τοὺς εὐθαλεστάτους. Τίνα δὲ τρόπον ἡ ἔρημος εἰς ἔλη μεταστήσεται, καὶ ποίων ἔσται ξύλων τροφὸς, διδάσκει λέγων· Ἔθῃσω εἰς τὴν ἄνυδρον γῆν κέδρον, καὶ πύξον, καὶ μυρσίνην, καὶ κυπάρισσον, καὶ λεύκην.⁶ Ταῦτα δὲ πάντα ἐστὶν εὐώδη καὶ ἄσσηπτα ξύλα. Πρόσεστι δὲ τοῖς ἀγίοις, καὶ τὸ εὖοσμον, νοητῶς δὲ διὰ πολιτείας εὐαγοῦς· καὶ τό γε μὴ καταφθειρεσθαι καθιεμένους ἐκλύτους εἰς ἐπιθυμίας κοσμικὰς, ἐστάναι δὲ καὶ ἐρηρυσμένους, ῥιζοῦντος Θεοῦ, καὶ ἀνέχοντος ταῖς ἐπικουρίαις. Ὑποστηρίζει γὰρ τοὺς δικαίους ὁ Κύριος, καθὰ γέγραπται. Ἔσονται δὲ, φησὶ, ποταμοὶ, καὶ πηγαὶ, καὶ ὑδραγωγοὶ, καὶ ἐν ὄρεσι καὶ πεδίοις, καὶ οἶον πανταχοῦ. Ἔσται δὲ καὶ ἔρημος εἰς ἔλη, ἵνα οἱ καλούμενοι διὰ πίστεως καὶ αὐταῖς ὄψεσιν ἴδωσιν, ἐπιγνῶσι δὲ καὶ δι' ἐννοιῶν ἀγαθῶν, καὶ δὴ καὶ μάθοιεν ἐκ τῆς τῶν γεγονότων μεγαουργίας, καὶ ἀδοκῆτου μεταβολῆς, ὅτι δὴ μὴ ἀπλῶς μηδὲ αὐτόματως τὰ οὕτω μεγάλα καὶ διαβόητα κατορθοῦσθαι φιλεῖ. Κατέδειξε γὰρ μᾶλλον αὐτὰ χεὶρ Κυρίου, τοῦτ' ἔστι, δύναμις τε καὶ ἐξουσία θεοπρεπῆς, ἥγουν ὁ Υἱὸς, δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἐν ᾧ τὰ πάντα γέγονε τε ἤδη, καὶ τεθναματούργηται παρὰ τοῦ Πατρὸς. Οὐ γὰρ ψευδώνυμοι θεοὶ, οὔτε μὴν στοιχεῖα κοσμικά· ἀλλ' οὐδὲ ὁ νομισθεὶς εἶναι Θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου,

γέγονεν αὐτῷ ἐργάτης, ἀλλ' ὁ Ἅγιος τοῦ Ἰσραὴλ κατέδειξεν. Ἐγγίζει ἡ κρίσις ὑμῶν, λέγει ὁ Θεός· ἤγγισαν αἱ βουλαὶ ὑμῶν, λέγει ὁ βασιλεὺς Ἰακώβ.⁹ Τὴν τῶν ἔθνῶν κλήσιν ὡς ἔσται κατὰ καιροὺς εὖ μάλα διειρηκῶς, ὑποσχόμενός τε ποιήσιν τὴν ἔρημον εἰς ἔλη, καὶ τὴν διψῶσαν γῆν ἐν ὑδραγωγοῖς, κέδροις τε, καὶ πύξῳ καὶ τοῖς ἑτέροις φυτοῖς κατάκομον ἀποφῆναι, καὶ τὴν ἑαυτοῦ χεῖρα θαυμασθήσεσθαι λέγων, ὡς τῶν οὕτω μεγάλων δημιουργῶν, προσδιαλέγεται πάλιν τοῖς τῶν εἰδώλων ποιηταῖς, καὶ τοῖς τὰ τοιάδε τεχνίταις, καὶ φησὶν ἐγγὺς γενέσθαι τὴν κρίσιν αὐτῶν. Κρίσιν δέ φησιν, ἢ τὴν ὀφειλομένην κόλασιν αὐτοῖς. ἤγουν τὴν αἰσχύνην, καὶ ἐντροπὴν. Ὅσια γὰρ ψήφῳ Θεοῦ, καὶ δικαίῳ κρίματι κολασθεῖεν ἂν ὡς ἠπατηκότες τὴν ὑπὸ οὐρανὸν, καὶ βουλάς οὐκ ἀληθεῖς εἰσκεικομικότες. Ἐδίδαξαν γὰρ τοὺς ἐπὶ τῆς 70.844 γῆς τῷ ξύλῳ λέγειν· "Ἐπατήρ μου εἶ σὺ, καὶ τῷ λίθῳ, Σὺ ἐγέννησάς με."⁶ Ταύτητοι καὶ ἐγγίσει φησὶ τὰς βουλάς αὐτῶν, τοῦτ' ἔστιν, εἰς πέρας ἔλθειν, κατασειόντος τὴν πλάνην, καὶ τὴν ἐκ τῆς ἀμαθίας ἀχλὺν κατασκεδαννύντος Θεοῦ, καὶ οὐχ ἐνὸς τῶν παρ' αὐτῶν ὄντος, τῶν ψευδωνύμων δηλονότι φαμὲν, ἀλλὰ Κυρίου, καὶ Θεοῦ κατὰ ἀλήθειαν, καὶ τοῦ βασιλέως Ἰακώβ, τοῦτ' ἔστι, τῶν ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ. Ἀποφέρει δὲ διὰ τούτων εἰς ἀνάμνησιν τῶν γεγονότων σημείων, ἐπὶ τῇ λυτρῶσει τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, δι' ὧν εὖ μάλα διαγινώσκειται τῆς ἐνούσης αὐτῷ θεοπρεποῦς ἐξουσίας, ἢ ἀσυγκρίτου ὑπεροχῆς ἢ δυνάμεις. Ἐγγισάτωσαν, καὶ ἐπαγγειλάτωσαν ὑμῖν ἃ συμβήσεται, ἢ τὰ πρότερα τίνα ἦν εἶπατε, καὶ ἐπιστήσομεν τὸν νοῦν, καὶ γνωσόμεθα, τί τὰ ἔσχατα, καὶ τὰ ἐπερχόμενα. Εἶπατε ἡμῖν, ἀναγείλατε τὰ ἐπερχόμενα ἐπ' ἐσχάτου, καὶ γνωσόμεθα, ὅτι θεοὶ ἐστε. Εὖ ποιήσατε, καὶ κακώσατε, καὶ θαυμασόμεθα, καὶ ὀψόμεθα ἅμα, ὅτι πόθεν ἐστὲ ὑμεῖς, καὶ πόθεν ἡ ἐργασία ὑμῶν ἐκ γῆς βδέλυγμα ἐξελέξαντο ὑμᾶς.⁹ Τῆς θείας τε καὶ ἀπορρήτου δόξης ἰδιὸν τε καὶ ἐξαιρετον τὸ πάντα μὲν εἰδέναι, ἀγνοεῖν δὲ παντελῶς οὐδὲν οὔτε τῶν προγεγονότων, οὔτε τῶν ἐνεστηκότων, ἢ τῶν ἐσομένων. Καὶ γοῦν δὴ [γρ. διὰ] μὲν τοῦ πανσόφου Μωσέως τὰ πρὸ τῆς συμπήξεως τοῦδε τοῦ κόσμου, καὶ τὰ ἐν ἀρχαῖς ἐναργῆ τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς καθίστησι λέγων· "Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος, καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου."⁶ καὶ τὴν παντὸς τοῦ κόσμου ποίησιν ἀκριβέστατα διεξέρχεται. Ἀλλὰ καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ πάλαι λαλήσας ἐκεῖνα διὰ Μωσέως, ἀπήγγειλεν ἡμῖν τὰ ἐν ἐσχάτοις· ὡς γὰρ ὁ αὐτοῦ φησὶ μαθητής· "Ἐκαινοῦς οὐρανοῦς, καὶ καινὴν γῆν, καὶ τὰ ἐπαγγέλματα αὐτοῦ προσδοκῶμεν."⁶ Ἔστι δὲ ἀκοῦσαι λέγοντος ἐναργῶς· "Μὴ ἀπ' ἐμοῦ κρυβήσεται τί;"⁶ "Ἐκαὶ γὰρ ἐστὶν ἀληθῶς ζῶν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐναργῆς, καὶ τομώτερος μᾶλλον μαχαίρας διστόμου, καὶ δικνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς καὶ πνεύματος, ἀρμῶν τε καὶ μυελῶν, καὶ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανῆς ἐνώπιον αὐτοῦ, πάντα δὲ γυμνά, καὶ τετραηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ."⁶ Ἐπειδὴ δὲ ἐστὶ Θεός, σώζει μὲν καὶ εὐεργετεῖ, καὶ ἀπάσης ἐμπύμπλησι θυμηδίας, πνευματικῆς δηλονότι, τοὺς σεβομένους αὐτόν· κακοὶ δὲ καὶ ὑποφέρει ταῖς δίκαις τοὺς καταφρονεῖν εἰωθότας, καὶ ἀγαθουργεῖν οὐκ ἀνεχομένους. Ἀλλὰ τῶν οὐδὲν ἔν γε τοῖς ἐκ λίθων πεποιημένοις κατίδοι τις ἄν. Τί γὰρ οἶδεν ἄψυχος ὕλη; Ἡ πῶς ἂν εὖ ποιήσειάν τινα, ἢ καὶ κακῶσαι δύναιντο τὰ μήτε ἑαυτοῖς ἐπαμῦναι δυνάμεινα, λαβόντα δὲ παρ' ἑτέρων καὶ τὸ ἐστάναι τε καὶ ὀραῖσθαι μόνον; Ἡκέτωσαν τοίνυν, φησὶν, οἱ νομισθέντες παρ' ὑμῖν εἶναι θεοί· ἀπαγγειλάτωσαν ἃ συμβήσεται, λεγέτωσαν τὰ πρότερα, καὶ τὰ ἔσχατα, καὶ τὰ ἐπερχόμενα. Γνωσόμεθα γὰρ τότε, φησὶν, ὅτι θεοὶ ἐστε. Ἀλλ' οὐ δύνασθε, φησὶν, ἀπαγγεῖλαι. 70.845 Οὐκοῦν κἂν εὖ ποιήσατε καὶ κακώσατε. Εἰ δὲ τούτων δύνασθε δρᾶν οὐδὲν, λοιπὸν ὀψόμεθα, τοῦτ' ἔστιν, εὐκόλον ἰδεῖν, πόθεν ἐστὲ ὑμεῖς, καὶ πόθεν ἡ ἐργασία ὑμῶν· ἐστὲ γὰρ ἐκ γῆς βδέλυγμα πεποιημένον. Ἡ γὰρ ἐκ ξύλου φέρε εἰπεῖν τὸ εἶδωλον γένοιτ' ἂν, ἢ λίθου

λαμπροῦ καὶ ἐξελεγμένου, ἤγουν ἐξ ἑτέρας ὕλης· ταῦτα δὲ πάντα ἐστὶν ἐκ γῆς. Δεῖ δὲ οἶμαι καταθαυμάσαι τοὺς τῶν εἰδώλων προσκυνητὰς, εἰ μὴδὲ ἐκεῖνο ἐγνώκασι παρ' αὐτῶν, τὸ, ὅποι ποτὲ καταλήξει τὰ πράγματα αὐτοῖς. Οὐ γὰρ ἔγνωσαν, ἢ προειρήκασιν ὡς αὐτοῖς τεμένεσι κατεμπρησθήσονται, κείσονται δὲ καὶ εἰς γέλωτα κατὰ καιροὺς καὶ αὐτοῖς τοῖς πάλοι πεπλανημένοις. 9 Ἐγὼ δὲ ἦγειρα τὸν ἀπὸ βορρᾶ, καὶ τὸν ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν· κεκλήσονται τῷ ὀνόματί μου.⁹ Ὁ μὲν γὰρ τῶν ἀκαθάρτων εἰδώλων ἐσμός, ἐπεὶ περ ἦσαν ἕτερον οὐδέν, πλὴν ὅτι μόνον ξύλα τε καὶ λίθοι, πεπλανήκασιν τοὺς ἠπατημένους. Ἀπήγγειλαν δὲ αὐτοῖς παντελῶς οὐδέν ἢ τῶν πρώτων ἢ τῶν ἐσχάτων, οὔτε μὴν εὖ πεποιήκασιν τινὰς, ἤγουν κακῶσαι δεδύνηται. Ἐγὼ δὲ, φησὶν, ἐπεὶ περ ἀγαθός εἰμι Θεός, βεβούλημα πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν. Σέσωκα τὴν ὑπ' οὐρανόν, ἐν ἴσῳ τοῖς τεθνεῶσι κειμένους ἠγειρα πολλούς. Καὶ τίνες ἂν εἶεν οὗτοι διδάσκει λέγων· Τὸν ἀπὸ βορρᾶ, καὶ τὸν ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν, τοῦτ' ἔστι, τὸν λαὸν τὸν ἐξ ἐθνῶν. Ὡς γὰρ τοι πρὸς τὴν τῶν Ἰουδαίων χώραν νοτιωτάτην οὔσαν βορειότερα μᾶλλον ἢ τῶν ἐθνῶν, καὶ τὸν πρὸς ἀκτίνα λαχοῦσα τόπον. Οὐκοῦν ὁ ἀπὸ βορρᾶ, καὶ ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν, εἴη ἂν ὁ ἐξ ἐθνῶν λαὸς, οἱ κέκληνται τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ. Χριστιανοὶ γὰρ ὠνομάσμεθα, καὶ ἐσμέν. Κατεκτήσατο γὰρ αἷματι τῷ ἰδίῳ ἡμᾶς, καὶ ἠγοράσμεθα τιμῆς, καὶ ἐσμέν οὐχ ἑαυτῶν. Εἰς γὰρ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθῆντι. Τοιγάρτοι φαμέν ὡς πρὸς γε τὸν ἑαυτῶν Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴν· Κύριε, ἐκτός σου ἄλλον οὐκ οἶδαμεν, τὸ ὄνομά σου ὀνομάζομεν."⁶ Κεκλήμεθα τοίνυν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, καὶ τοῦτο ἦν ἄρα τὸ εἶρημένον διὰ τῆς τοῦ προφήτου φωνῆς· Τοῖς δὲ δουλεύουσί μοι κληθήσεται ὄνομα καινόν, ὃ εὐλογηθήσεται ἐπὶ τῆς γῆς. Δοκεῖ δὲ, φησὶ, τὸν ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν Χριστὸν εἶναι λέγειν, διὰ τοι τὸ γεγράφθαι περὶ αὐτοῦ· "Ὁ Ἰδοῦ ἀνὴρ, Ἀνατολὴ ὄνομα αὐτῷ."⁶ Καὶ πάλιν, ὡς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς περὶ αὐτοῦ λέγοντος· "Ὁ Τίς ἐξήγειρεν ἀπὸ ἀνατολῶν δικαιοσύνην;"⁶ "Ὁ Γέγονε γὰρ ἡμῖν δικαιοσύνη Χριστός, ἀγιασμός τε καὶ ἀπολύτρωσις προσέτι."⁶ Ἐρχέσθωσαν ἄρχοντες, καὶ ὡς πηλὸς κεραμέως, καὶ ὡς κεραμεὺς καταπατῶν πηλόν, καταπατηθήσεσθε. Τίς γὰρ ἀναγγελεῖ τὰ ἐξ ἀρχῆς, ἵνα γνῶμεν καὶ τὰ ἔμπροσθεν; Καὶ ἐροῦμεν, ὅτι ἀληθὴς ἐστίν. Οὐκ ἔστιν ὁ προλέγων, οὐδὲ ὁ ἀκούων τοὺς λόγους ὑμῶν.⁹ Ἐμελλε γὰρ Θεοῦ κατανεύοντος, ἢ τῶν εἰδώλων πληθὺς καταπίμπρασθαι, καὶ τοῖς τῶν πιστευσάντων 70.848 ποσὶ πηλοῦ παρερρίφθαι δίκην. Πεπάτηνται γὰρ, καὶ ὡς χοῦς, ἢ καὶ ὡς πηλὸς κεραμέως, καὶ ἕτερον ὄντα παρὰ τοῦτον οὐδέν. Ἦν γὰρ ἐκ γῆς ἢ γέννησις αὐτοῖς. Ὅτι δὲ ἔμελλε ταῦτα σύμπαντα πρὸς πέρας ἄγεσθαι κατὰ καιροῦς στρατηγούντων ἀγίων, καὶ τοῖς τοῦ Θεοῦ νεύμασιν ὑπηρετούντων νεανικῶς καταδείκνυσι λέγων τὸ, Ἐρχέσθωσαν ἄρχοντες, τοῦτ' ἔστιν, ἀναδεικνύσθωσαν οἱ τῶν λαῶν ἠγεμόνες, οἱ τοὺς εἰς ἐμὲ πιστεύοντας ἐπιθήγοντες τῇ πλάνῃ, ἐξοπλίζοντές τε κατὰ τῶν ἀψύχων θεῶν. Τίς γὰρ ἐν αὐτοῖς, φησὶν, ἀπαγγελεῖ τὰ ἐξ ἀρχῆς ἵνα γνῶμεν, ἢ καὶ τὰ ἔμπροσθεν, ἵνα ἐκβεβηκότων τῶν εἰρημένων εἰς πέρας συννεύσωμεν ὅτι λελαλήκασιν ἀληθῆ; Ἄλλ' οὐκ ἦν, φησὶν, ἐν τοῖς ψευδωνύμοις θεοῖς, ἤγουν ἐν τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασιν ὁ προλέγων· ἀλλ' οὐδὲ ἐν ἀνθρώποις ὁ ἀκούων τοὺς λόγους ὑμῶν. Πάλαι μὲν κατὰ τε χώρας καὶ πόλεις ἐν ταῖς τῶν εἰδώλων τεμένεσι ψευδομαντῖαι τε ἦσαν, καὶ ψευδηγοραὶ δαιμονίων, τρίποδες δὲ καὶ λέβητες, καὶ πληθὺς ἀναρίθμητος τῶν ἀπατῶν εἰωθότων· ἐβάδιζον δὲ πολλοὶ χρησμούς ληψόμενοι παρ' αὐτῶν. Ἐπεὶ δὲ ἐπέλαμψεν ἡμῖν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, πεπτώκασι μὲν τὰ ἐν σηκοῖς εἴδωλα, σεσιγήκασιν δὲ καὶ οἱ πλανῶντες δαίμονες· μᾶλλον δὲ καὶ κατεπέμφθησαν εἰς ἄδου, καὶ τεταρτάρονται. Κέκληνται δὲ πρὸς ἐπίγνωσιν ἀληθείας οἱ πάλοι τοὺς παρ' αὐτῶν τιμῶντες λόγους, καὶ τοῦτο διδάσκει λέγων· "Ὁ ὅτε μὴν ὁ ἀκούων τοὺς λόγους ὑμῶν."⁶

9 Ἀρχὴν Σιών δώσω, καὶ Ἱερουσαλήμ παρακα-λέσω εἰς ὁδόν. Ἀπὸ γὰρ τῶν ἔθνῶν ἰδοὺ οὐθεὶς, καὶ ἀπὸ τῶν εἰδώλων αὐτῶν, οὐκ ἦν ὁ ἀναγγέ-λων· καὶ ἐὰν ἐρωτήσω αὐτοὺς, Πόθεν ἐστέ; οὐ μὴ ἀποκριθῶσί μοι· εἰσὶ γὰρ οἱ ποιοῦντες ὑμᾶς, καὶ μάτην οἱ πλανῶντες ὑμᾶς.⁹ Ὑπισχνεῖται πάλιν τὴν τοῦ Σωτῆρος ἀνάδειξιν, δι' οὗ σέσωσται μὲν ἡ ὑπ' οὐρανόν, κέκληται δὲ πρὸς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἡ τῶν πλανωμένων πληθὺς. Ἵνα γὰρ ἔχωμεν τὸν καθηγητὴν, τὸν ἀποκομίζειν εἰδότα καὶ δυνάμενον εἰς τὴν τῆς σωτηρίας ὁδόν, γέγονεν ἄνθρωπος ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, καὶ βασιλεὺς ὧν φύσει· καθὸ καὶ Θεὸς καὶ ἐκ Θεοῦ νοεῖται Πατὴρ, τοῦ δὴ πάντων κρατοῦντος, καὶ ὑπὸ πόδας κειμένην ἔχοντος τὴν κτίσιν· κεχειροτονῆσθαι λέγεται βασι-λεὺς ἐφ' ἡμᾶς. Γέγραπται γὰρ περὶ αὐτοῦ· "Ἐἶδου δὴ βασιλεὺς δίκαιος βασιλεύσει, καὶ ἄρχοντες μετὰ κρίσεως ἄρξουσιν."⁶ Βεβασίλευκε γὰρ τῆς ὑπ' οὐρανόν ὁ Χριστὸς, καὶ τοῦτο ἡμῖν ἐναργὲς καθίστησι λέγων· "Ἐδόθη μοι ἐξουσία πᾶσα ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς."⁶ Καίτοι γὰρ τῶν ὄλων κατεξουσιάζων ὡς Θεός, διὰ τὴν μετὰ σαρκὸς οἰκονομίαν ἑαυτῷ δεδόσθαι φησὶν, ἄπερ εἶχεν ὡς Θεός. Βασιλεύσας τοίνυν, ἄρχοντας ἐφ' ἡμᾶς κεχειροτόνηκε τοὺς ἀγίους ἀποστόλους, οἱ καὶ ἤρξαν ἡμῶν μετὰ κρίσεως, τοῦτ' ἔστι, μετὰ δικαιο-σύνης. Δώσω τοίνυν, φησὶ, τῇ Σιών, τοῦτ' ἔστι, τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἣτοι τῇ τῶν πιστευόντων πληθύϊ, τὴν σώζουσαν ἀρχὴν, τοῦτ' ἔστι Χριστόν. Παρακαλέσω δὲ καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ, ἣ ἐστὶ πάλιν τῆς Ἐκκλη- 70.849 σίας εἰσοδος. Παρακεκλήμεθα γὰρ δυναμούμενοι διὰ Χριστοῦ, καὶ τὴν εἰς ζωὴν ἀποφέρουσαν τὴν ἀμήρυ-τον δεδιδάγμεθα τρίβον. Ἀπὸ γὰρ τῶν ἔθνῶν, φη-σὶν, ἰδοὺ οὐθεὶς, καὶ ἀπὸ τῶν εἰδώλων αὐτῶν οὐκ ἦν ὁ ἀπαγγέλλων. Πλειστοὶ μὲν γὰρ ὅσοι γεγόνασι παρ' Ἑλλησι σοφοὶ, καὶ λογάδες· ἀλλ' οὐδεὶς ἦν ἐν αὐτοῖς ὁ διδάξαι δυνάμενος τὴν εἰς εὐσέβειαν ὁδόν. Εἰδώλων δὲ πλήρεις οἱ παρ' αὐτοῖς ὄντες ἦσαν νέοι, ἀλλ' οὐδὲ ἐν τοῖς εἰδώλοις, ἤγουν ἐν τοῖς ψευδωνύμοις θεοῖς ἦν ὁ τὴν τοῦ συμφέροντος θήραν ἀγγεῖλαι δυνάμενος, ἤγουν εἰς ὁδὸν ἀπευθῆναι δικαιοσύνης. Μᾶλλον δέ τι τοῦτό φημι· Οὐδ' ἂν εἰ ἐρωτηθεῖεν, φησὶ, Πόθεν ἐστέ; δύναιντ' ἂν ἀποκρίνασθαι. Οἱ δὲ ἑαυτοὺς οὐκ εἰδότες, ὕλη γὰρ εἰσι κωφὴ καὶ ἀναίσθητος, πῶς ἂν ἐτέροις γένοιτο καθηγηταί; ἢ πῶς ἂν τισὶ καταδείξειαν ὅπως τὸ τελοῦν εἰς ὄνησιν; Εἰσὶ γὰρ, εἰσὶν ὑμᾶς μὲν ποιοῦντες τοὺς ψευδωνύμους πλάττοντες Θεοὺς, ὑμᾶς δὲ πάλιν πλανῶντες τοὺς προσκυνοῦντάς γε αὐτούς. 9 Ἰακώβ ὁ παῖς μου, ἀντιλήψομαι αὐτοῦ· Ἰσραὴλ ὁ ἐκλεκτός μου, προσεδέξατο αὐτὸν ἡ ψυχὴ μου. Ἔδωκα τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν. Κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἐξοίσει. Οὐ κεκράξεται, οὐδὲ ἀν-ήσει, οὐδὲ ἀκουσθήσεται ἔξω ἢ φωνὴ αὐτοῦ. Κά-λαμον συντεθλασμένον οὐ συντρίψει, καὶ λῖνον τυφόμενον οὐ σβέσει, ἀλλ' εἰς ἀλήθειαν ἐξοίσει κρίσιν. Ἀναλάμψει, καὶ οὐ θραυσθήσεται, ἕως ἂν θῆ ἐπὶ γῆς κρίσιν· καὶ ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔθνη καὶ λαοὶ ἐλπιούσιν.⁹ Προεπήγγελται, λέγων, Ἀρχὴν Σιών δώσω, καὶ ποία τις αὐτὴ διαδείκνυσι σαφῶς. Κεχειροτόνηται γὰρ ἐπὶ τὴν νοητὴν Σιών, τοῦτ' ἔστιν, ἐπὶ τὴν Ἐκ-κλησίαν ἄρχων καὶ καθηγητῆς, οὐκ εἰς ἀρχὴν τοῦ πράγματος ἀναβαίνων τότε, ὅτε καὶ εἰς τοῦτο παρ-ενεχθῆναι λέγεται. Ἦν γὰρ καὶ ἔστιν αἰ βασιλεὺς, καὶ τῶν ὄλων Κύριος ὁ ἐκ Παρθένου Λόγος. Ἐπειδὴ δὲ γέγονεν ἄνθρωπος, ἴδιον ποιεῖται τὸ τῆς ἀνθρω-πότητος μέτρον. Οὕτω γὰρ ἦν ἀληθῶς, καὶ ἀνεν-δοιάστως πιστεύεσθαι πρὸς ἡμῶν, ὅτι γέγονε καθ' ἡμᾶς. Οὐκοῦν κἂν εἰ λέγοιτο λαβεῖν τὸ κατὰ πάντων κράτος, τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας ἔσται τὸ λαβεῖν, οὐ τῆς ὑπεροχῆς αὐτοῦ, καθ' ἣν νοεῖται τῶν ὄλων Δεσπότης. Ἰακώβ δὲ αὐτὸν ἀποκαλεῖ καὶ Ἰσραὴλ, ὡς ἐξ αἵματος γεγονότα τὸ κατὰ σάρκα τὸν ἐξ Ἰα-κώβ, ὃς μετωνομάσθη καὶ Ἰσραὴλ. Φησὶ δὲ, ὅτι Ἀντιλήψομαι, καὶ ἀπόλεκτον ὀνομάζει. Συνειργά-ζομαι γὰρ ὁ Πατὴρ τῷ Υἱῷ, καὶ ὡς δυνάμεως τῆς ἰδίας ἀπετέλει τὰς μεγαλουργίας. Ἔστι δὲ καὶ ἀπό-λεκτος ἀληθῶς, ὅτι καὶ ὠραῖος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, καὶ παραδεκτός ὡς ἡγαπη-μένος· ἠυδόκησε γὰρ ὁ Θεὸς καὶ

Πατήρ ἐν αὐτῷ. Ἔφη γοῦν· "Ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ἠυδόκησα."6 Ὅτι δὲ κέχρισται κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, καὶ μετεσχηκέναι λέγεται τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καίτοι τὸ Πνεῦμα διδοὺς αὐτός, καὶ ἀγιάζων τὴν κτίσιν, σαφηνεῖ λέγων· Ἔδωκα τὸ Πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν. Βαπτισθέντι γὰρ αὐτῷ τὸ Πνεῦμα, φησὶν, ἐπεφοίτηκεν ἐξ οὐρανῶν ἐν εἴδει περιστερᾶς καὶ 70.852 ἔμεινεν ἐπ' αὐτόν. Εἰ δὲ ἐν καιρῷ τοῦ βαπτισθῆναι δέχεται τὸ Πνεῦμα τῷ τῆς ἀνθρωπότητος μέτρῳ, εἴη ἂν μετὰ τῶν ἄλλων, καὶ τοῦτο. Οὐ γὰρ τοι καθ' ὃ Θεός ἐστιν, ἠγιαζέτο τὸ Πνεῦμα λαβών· αὐτός γάρ, ὡς ἔφην, ὁ ἀγιάζων ἐστίν· ἀλλὰ καθὸ πέφηνεν ἀνθρώπος οἰκονομικῶς. Κέχρισται τοίνυν, ὥστε κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἐξοῖσαι. Κρίσιν δὲ τὴν δικαιοκρισίαν ἐν τούτοις φησί. Δεδικαίωκε γὰρ αὐτὰ κατακρίνας τὸν πλεονεκτήσαντα Σατανᾶν. Καὶ τοῦτο ἡμᾶς αὐτὸς ἐδίδαξεν, εἰπών· "Ὁ νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου. Νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω. Κἀγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ γῆς, πάντα ἐλκύσω πρὸς ἑμαυτόν."6 Κατεψηφίσατο μὲν γὰρ τὸν ὄλεθρον τοῦ πλεονεκτήσαντος, ὡς ἔφην, τὴν ὑπ' οὐρανὸν, ὅσις δὲ κρίματι σέσωκε τοὺς ἠπατημένους. Ἄλλ' οὐ κεκράζεται, φησὶν, οὐδὲ ἀνήσει, οὐδὲ ἀκουσθήσεται ἔξω ἢ φωνὴ αὐτοῦ. Ἐπεδήμησε γὰρ ὁ τῶν ὄλων Σωτὴρ καὶ Κύριος ἐν ὑφέσει πολλῇ καὶ ἀφιλοκομπία, καὶ οἶον ἀσφογητὶ, καὶ ἀδικῶν οὐδένα· ἀλλ' ἐν σιγῇ τε, καὶ ἡρεμία, ὥστε καὶ συντεθλασμένον μὴ συντριψαί κάλαμον, μήτε μὴν λῖνον τυφόμενον σβέσειν, τοῦτ' ἔστι, μήτε τοῖς ἄγαν εὐτελεστάτοις καὶ εὐτολμότητάς τινος ὑπομένειν εἰωθόσι τὸ βλάβος ἐπαφείναι πόδα. Τί οὖν ἐργάσεται, καὶ τί κατορθώσει τοῖς ἔθνεσιν; Εἰς ἀλήθειαν ἐξοῖσει κρίσιν. Ἐν τούτοις ἔοικε τὸν νόμον ἀποκαλεῖν. Γέγραπται γὰρ περὶ τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ τοῦ πάντων κρατοῦντος Θεοῦ, ὅτι ἐκεῖ ἔδωκεν αὐτῷ δικαιώματα καὶ κρίσιν· καὶ πάλιν, Κρίσιν καὶ δικαιοσύνην ἐν Ἰακώβ σὺ ἐποίησας. Τὴν κρίσιν τοίνυν ἦτοι τὸν νόμον τὸν ἐν σκιάις ὄντα καὶ τύποις, εἰς ἀλήθειαν ἐξοῖσει τῶν εὐαγγελικῶν θεοπισμάτων, δι' ὧν τῆς ἀρεσκούσης αὐτῷ πολιτείας ἀνέδειξε τὴν ὁδὸν, καὶ τὴν ἐν γράμματι κατὰ νόμον λατρείαν μετέστησεν εἰς ἀλήθειαν. Καὶ πεπαρωνήκασιν μὲν εἰς αὐτὸν οἱ τάλανες Ἰουδαῖοι θανάτῳ τῷ τῆς σαρκὸς λυπήσασιν τολμήσαντες. Πλὴν ἀνέλαμψεν ὡς φῶς, καὶ οὐ συνεθραύσθη, τοῦτ' ἔστιν, οὐ νενίκηται τῇ φθορᾷ, οὐ κεκράτηκεν ἢ τῶν ἐπιβουλευθέντων ἀπόνοια. Λέλυται γὰρ ὁ θάνατος, καὶ ἀνεβίω θεοπρεπῶς, καὶ πεπάτηκεν ἐχθρούς, καὶ γέγονε τοῖς κατὰ πᾶσαν τὴν ὑπ' οὐρανὸν σωτηρίας ἀφορμὴ τὸ παθεῖν αὐτόν. Οὐ θραυσθήσεται τοίνυν, ἕως ἂν θῆ ἐπὶ τῆς γῆς κρίσιν. Καὶ μὴ ὑπολάβῃς ὅτι καιρὸν ὀρίζει τινὰ καθ' ὃν θραυσθήσεται, τοῦτ' ἔστι, μετὰ τὸ θείναι τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς τὴν κρίσιν· ἀλλ' ἐκεῖνο μᾶλλον φησὶ, Περιγενήσεται τῶν ἀνθεστηκότων, καὶ κρατήσει τοσοῦτον, ὥστε καὶ ἐν πάσῃ τῇ γῇ θείναι τὴν κρίσιν. Κεκήρυκται γὰρ τὸ Εὐαγγέλιον ἐν πάσῃ τῇ γῇ, καὶ οἶον πέπηγε τὰ αὐτοῦ θεοπίσματα. Γέγραπται γὰρ, ὅτι "Ὁ δίκαιος εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ὁ νόμος σου ἀλήθεια."6 Ἦλπισέ γε μὴν τὰ ἔθνη, φησὶν, ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. Ἐπεγνωκότα γὰρ ὅτι Θεὸς κατὰ ἀλήθειαν ἐστὶ, καὶ εἰ πέφηνε σαρκί, αὐτὸν ἐλπίδα ποιῶσιν, καὶ καθά φησιν ὁ Ψάλλων· "Ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἀγαλλιάσονται ὅλην τὴν ἡμέραν."6 Κεκλήμεθα γὰρ Χριστιανοὶ, καὶ ἐπ' αὐτῷ πᾶσαν ἔχομεν ἐλπίδα. 90 ὕτως λέγει Κύριος ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν, καὶ πήξας αὐτόν, ὁ στερεώσας τὴν γῆν, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ διδοὺς πνοὴν τῷ λαῷ τῷ ἐπ' αὐτῆς, καὶ πνεῦμα τοῖς πατοῦσιν αὐτήν· Ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ἐκάλεσά σε ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ κρήσω τῆς χειρὸς σου, καὶ ἐνισχύσω σε. Καὶ ἔδωκά σε εἰς διαθήκην γένους, εἰς φῶς ἐθνῶν, ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς τυφλῶν, ἐξαγαγεῖν ἐκ δεσμῶν δεδεμένους, καὶ ἐξ οἴκου φυλακῆς καθημένους ἐν σκότει βαιθεῖ.9 Ψευδοπροφήται, καὶ ψευδομάντις πλεῖστοι μὲν ὅσοι γεγονάσι κατὰ καιροὺς ἐν τῷ Ἰσραὴλ. Συμβέβηκε δὲ ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας ἀπιστεῖσθαι καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀπεσταλμένους παρὰ Θεοῦ, καὶ προφήτας ἀληθῶς, καὶ

ἐν Πνεύματι ἀγίῳ λαλεῖν εἰωθό- τας. Καὶ τό γε παράδοξον, ὅτι καὶ αὐτὸς ἐλοιδορήθη Χριστὸς, ὡς οὔτε ἀπεσταλμένος παρὰ Θεοῦ, οὔτε μὴν ἀληθῶς ἅγιός τε ὑπάρχων, καὶ ἐν ὑπεροχῇ θεό- τητος ἀποτελῶν τὰ παράδοξα. Καὶ γοῦν οἱ τῶν Ἰου- δαίων καθηγηταὶ, καίτοι τερατουργοῦντα βλέποντες, ποτὲ μὲν ἔφασκον αὐτὸν ἐν Βεελζεβούλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια· ποτὲ δὲ πάλιν ἀλ- λήλοις προσελάλουν· Εἰ ἦν οὗτος παρὰ Θεοῦ ἄνθρωπος, οὐκ ἂν ἔλυε τὸ Σάββατον. Καὶ πρὸς γε ταῦτα, Χριστὸς ἐπειρᾶτο πλειστάκις ἀπολογεῖσθαι καὶ πληροφορεῖν ὅτι μὴ κατ' ἐκείνους ἐστὶ τοὺς ἐν ψιλῇ καὶ μόνῃ γεγονότας δοκῆσει τοῦ ἀπεστάλθαι παρὰ Θεοῦ. Ἐφη γοῦν· "Ὁ κλέπτης οὐκ ἔρχεται, εἰ μὴ ἵνα κλέψῃ, καὶ θύσῃ, καὶ ἀπολέσῃ. Ἐγὼ ἦλθον ἵνα ζωὴν ἔχωσι."⁶ Καὶ πάλιν· "Ἐγὼ ἦλθον ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς μου."⁶ Ἰνα τοίνυν καὶ αὐτὸν ἔχη μαρτυροῦντα τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς Πατέρα, καὶ διὰ προφητῶν ἀγίων χρησίμως τε καὶ ἀναγκαίως ἔφησεν, ὅτι Ἐγὼ Κύ- ριος ὁ Θεὸς ὁ διαπήξας τὸν οὐρανὸν, ὁ τὴν γῆν ἐδραιο- τάτην καὶ ἀκλόνητον ἀποφήνας, ὁ ζῶν καὶ ζωοποιὸς, καὶ πνοὴν ἅπασι διδούς. Ἐγὼ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς καὶ Κύριος ἐκάλεσά σε ἐν δικαιοσύνῃ. Οὐ γὰρ αὐτόμολος, φησὶ, κατ' ἐκείνους γέγονε τοὺς ψευδοπροφήτας, τοὺς ἀπὸ καρδίας αὐτῶν λαλοῦντας, καὶ οὐκ ἀπὸ στόματος Κυρίου· ἀλλ' ἐγὼ σε κέκληκα, τοῦτ' ἔστι, κατ' εὐδο- κίαν ἐμὴν ἐν δικαιοσύνῃ παρήγαγον. Κρατήσω τῆς χειρὸς σου, καὶ ἐνισχύσω σε· ἀντὶ τοῦ, Συνεργάσομαί σοι, καὶ ἀποφανῶ πάντα ἰσχύοντα. Καὶ οὔτι πού φα- μεν ὡς ἀσθενῆ καὶ ἀναλκῆ οἶδεν ὄντα τὸν Υἱὸν ὁ Πατὴρ, οὔτε μὴν ἐπικουρίας ἐνδεᾶ. Αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ τῶν δυνάμεων Κύριος, καὶ ἡ τοῦ Πατρὸς ἀνίκητος δεξιά, δι' ἧς τὰ πάντα παρήχθη πρὸς ὑπαρξίν. Ποιεῖ- ται δὲ πάλιν τοὺς λόγους, ὡς πρὸς ἓνα τῶν καθ' ἡμᾶς, καθ' ὃ πέφηνεν ἄνθρωπος, καὶ δοκεῖ πῶς διὰ τὸ ἀνθρώπινον δυναμοῦσθαι παρὰ τοῦ Πατρὸς. Οὕτω γὰρ αὐτὸν καὶ ἀναστῆσαι λέγεται, δοῦναί τε δόξαν αὐτῷ, καὶ ἀποφῆναι κρεῖττονα τῆς τῶν φονευόντων ἐπιβουλής. Εἰ γὰρ τεταπεινῶκεν ἑαυτὸν, καὶ καθ- ἦκεν ἐκὼν εἰς κένωσιν, δεῖ δὴ πάντως καὶ τὸ τῆς κενώσεως ὁραῖσθαι μέτρον, καὶ δι' αὐτῶν τῶν πραγ- μάτων νοεῖσθαι τὸ ταπεινόν. Ὅρα δὲ ὡς περὶ ἀν-θρώπου λέγων τὸ, Κρατήσω τῆς χειρὸς σου, καὶ ἐνισχύσω σε, εὐθύς διαδεικνυσι Θεὸν ὄντα φύσει καὶ Υἱὸν ἀληθῶς, καὶ φῶς ἐκ φωτός. Δέδωκα γὰρ σε, φησὶν, εἰς διαθήκην γένους, εἰς φῶς ἐθνῶν, ἀνοιξάι ὀφθαλμοὺς τυφλῶν. Ἀφίκετο γὰρ ὁ μονογενὴς τοῦ 70.856 Θεοῦ Λόγος εἰς τόνδε τὸν κόσμον μετὰ σαρκός, καὶ τοῖς ἐκ γένους, τοῦτ' ἔστι, ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ· ἐξ αὐ- τῶν γὰρ πέφηνεν τὸ κατὰ σάρκα γεννηθεὶς ἐκ γυναι- κός· τὴν καινὴν δέδωκε διαθήκην, τὴν πάλαι προηγ- γελμένην διὰ φωνῆς προφητῶν. Γέγονε δὲ καὶ τοῖς ἔθνεσι φῶς. Θεοπρεπὲς δὲ καὶ τοῦτο. Τὸ γὰρ τοι νο- μοθέτην, καὶ ἄπρακτον ἀποφῆναι τὴν τοῦ πανσόφου Μωσέως σκιάν, προσεπιθεῖναι δὲ τοῖς ἀρχαίοις τὰ νέα θεοπρεπεστάτη ἐξουσία, τὸ δὲ δι' αὐτῶν καὶ φωτίζειν τοὺς ἐν σκότῳ δύνασθαι, καὶ τυφλῶν ἀνοίγειν ὀφθαλ- μούς· ἐνήστραψε γὰρ τοῖς ἔθνεσι τὸ θεῖόν τε καὶ οὐράνιον φῶς· πῶς οὐκ ἂν ἔχοι σαφῆ τὴν ἀπόδειξιν, τοῦ, καὶ ὅτι Θεὸς, καὶ ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν ἐστίν; Ὅτι δὲ καὶ τοῖς ἐν ἄδου πνεύμασι πορευθεὶς ἐκήρυξε, καὶ τοῖς καθειργμένοις ἐν οἴκῳ φυλακῆς ἐπεφάνη Χριστὸς, καὶ πάντας ἀνήκε δεσμῶν, καὶ ἀνάγκης, καὶ ποινῆς, καὶ δίκης, προαπέφηνεν εἰπὼν, ἐξαγαγεῖν ἐκ δεσμῶν δεδεμένους καὶ ἐξ οἴκου φυλακῆς καθ- ημένους ἐν σκότει. Ἐγὼ Κύριος ὁ Θεός, τοῦτό μού ἐστιν ὄνομα. Τὴν δόξαν μου ἐτέρῳ οὐ δώσω, οὐδὲ τὰς ἀρετάς μου τοῖς γλυπτοῖς. Τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἰδοὺ ἦκασι, καὶ καινὰ ἃ ἐγὼ ἀναγγελῶ. Καὶ πρὸ τοῦ ἀναγγεῖλαι ἐδηλώθη ὑμῖν.⁹ Κυρίως γὰρ καὶ ἀληθῶς καὶ μόνος Θεὸς ἂν εἴη, καὶ λέγοιτο πρὸς ἡμῶν ὁ τῶν ὄλων Δημιουργός. Καὶ καθά φησιν ὁ πάνσοφος Παῦλος· "Ὅτι ἐὰν εἰ πολλοὶ τινες εἶεν θεοὶ καὶ κύριοι ἐν τε οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς· ἀλλ' ἡμῖν εἷς Θεὸς καὶ Πατὴρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς ἐξ αὐτοῦ· καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ."⁶ Ἐπειδὴ δὲ μεγάλων ἡμῖν καὶ

τεθουμασμένων πραγμάτων ἀπο- τελεστήν ἑαυτὸν εἰσκεκόμικεν, οὐ τοῖς ἀψύχοις εἰ- δώλοισ, οὔτε μὴν ἑτέρω τινὶ τῶν κτισμάτων τὴν ἑαυτοῦ δόξαν χαριεῖσθαι φησιν, ἥτοι τὰς θεοπρεπεῖς ἀρετὰς, ἀλλ' ἑαυτῷ τηρῆσαι μόνω. Καὶ γὰρ ἦν ἀκόλουθον τὴν τῆς θεότητος δόξαν, οὐδενὶ τῶν ἄλλων καὶ παρ' αὐτῶν οὐσιωδῶς ἑτέρω ἐμπρέπειν, ἀλλ' αὐτῇ καὶ μόνῃ τῇ ἀρρήτῳ καὶ ὑπὲρ πάντα φύσει. Οὐδενὶ δὲ λέγων τὴν ἑαυτοῦ χαριεῖσθαι δόξαν, δέ- δωκεν αὐτὴν τῷ Υἱῷ· δεδόξασται γὰρ, καθάπερ ἀμέ- λει καὶ ὁ Πατὴρ προσκυνούμενος ἔν τε οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. Πῶς οὖν ἄρα δέδωκεν ὡς οὐκ ὄντι παρ' αὐ- τῶν ἑτέρω, κατὰ γε τὸν τῆς ὁμοουσιότητος λόγον, κἂν εἰς ὑπόστασιν ἰδικὴν ἐκάτερος ἀπετέμενετο; Μία γὰρ ἡ τῆς ἀνωτάτω θεότητος φύσις ἐν τρισὶν ὑπο- στάσεσιν ἰδικαῖς, νοουμένη τε καὶ προσκυνουμένη παρὰ τῶν ὀρθὰ φρονεῖν εἰωθότων. Λέγων· Τὰ δὲ ἀπ' ἀρχῆς, ἰδοὺ ἤκασι. Καὶ καινὰ, ἃ ἐγὼ ἀναγγεῖλω, καὶ πρὸ τοῦ ἀναγγεῖλαι, ἐδηλώθη ἡμῖν· οὐκ ἐφήσι πρὸς ἡμῶν τὸν τοῦ Σωτῆρος κατὰ τι γοῦν ὅλως ἀπιστεῖ- σθαι λόγον. Ὡσπερ γὰρ, φησὶν, εἰς πέρας ἤχθη τὰ ἀπ' ἀρχῆς εἰρημένα περὶ τῆς ἐπιδημίας αὐτοῦ, οὐ- τως ἐκβήσεται πρὸς τὴν ἀλήθειαν· καὶ ἄπερ ἂν εἴπη καινὰ, πρὶν ἐμφανῆ γενέσθαι δηλωθῆ. Ποῖα δὲ ταῦτά ἐστιν; Ἐπηγγεῖλατο γὰρ ἡμῖν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰη-σοῦς ὁ Χριστὸς τὴν εἰς αἰῶνα τὸν μέλλοντα ζωὴν, δηλονότι τὴν ἐν ἀφθαρσίᾳ, καὶ ἀγιασμῷ, καὶ δικαιο- 70.857 σύνη, τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν· τῶν πνευματι- κῶν ἀγαθῶν τὴν εὐκλεᾶ μέθεξιν, τοὺς τῆς ἐπιεικειᾶς καρπούς, τῆς εὐσεβείας τὰ γέρα, τῆς εἰς αὐτὸν ἀγά- πης τὸν στέφανον· ὧν καὶ ἡμᾶς γένοιτο τυχεῖν δι' αὐτοῦ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας· δι' αὐτοῦ τε καὶ σὺν αὐτῷ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἀγίῳ Πνεύ- ματι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

{1ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ. ΛΟΓΟΣ Α΄.}1

Ἐπέφανεν ἐν ἡμῖν Θεὸς ὧν Κύριος, κατὰ τὰς Γραφὰς, καὶ σεσαγήνευται δι' αὐτοῦ πρὸς τὴν διὰ πίστεως χάριν ἢ τῶν πλανωμένων ἀγέλη. Προσδο- κία γὰρ ἦν ἔθνῶν, καὶ τοὺς ἐν ὁμίχλῃ καὶ σκότῳ πρὸς τὸ τῆς ἀληθείας ἐκάλεσε φῶς ὁ Θεὸς καὶ Πα- τὴρ δι' αὐτοῦ. Καὶ τοῦτο ἡμῖν κατέστησεν ἐναργὲς διὰ τῶν ὀπίσω, βραχὺ λέγων· "Ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ἐκάλεσά σε ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ κρατήσω τῆς χειρός σου, καὶ ἐνισχύσω σε, καὶ δέδωκά σε εἰς διαθήκην γένους, εἰς φῶς ἔθνῶν, ἀνοῖξαι ὀφθαλμούς τυφλῶν, ἐξαγαγεῖν ἐκ δεσμῶν δεδεμένους, καὶ ἐξ οἴκου φυ- λακῆς καθημένους ἐν σκότῳ βαθεῖ."6 Τέθειται γὰρ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς εἰς διαθήκην μὲν τοῦ κατὰ σάρκα γένους, φημὶ δὴ τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, οἷς καὶ πάλαι Θεὸς ἐπηγγέλλετο δι' ἐνός προφήτου λέγων· "Ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, λέ- γει Κύριος, καὶ συντελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραὴλ, καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰουδα διαθήκην καινὴν, οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἣν διεθέμην τοῖς πατράσιν αὐτῶν."6 Μω- σῆς μὲν γὰρ ὁ θεσπέσιος, σκιαῶς καὶ τύπου διάκονος ἦν, ἐν μέτροις ὑπάρχων τοῖς ἱκετικοῖς. Χριστὸς γε μὴν ὡς Υἱὸς καὶ Κύριος διαθήκης καινῆς γέγονε βραβευτής. Καινῆς δὲ φημι, τῆς εἰς καινότητα ζωῆς ἀγίας ἀναμορφούσης τὸν ἄνθρωπον, καὶ διὰ πολι- τείας εὐαγγελικῆς εὐδόκιμον, καὶ ἀληθινὸν ἀποφαι- νούσης προσκυνητὴν· "6Πνεῦμα γὰρ, φησὶν, ὁ Θεὸς, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀλη- θεία δεῖ προσκυνεῖν."6 Οὐκοῦν τέθειται εἰς διαθήκην γένους, καὶ εἰς φῶς ἔθνῶν, τοῦ ἀνοῖξαι ὀφθαλμούς τυφλῶν, καὶ ἐξαγαγεῖν ἐκ δεσμῶν δεδεμένους. Ὁ μὲν γὰρ ἀρχέκακος Σατανᾶς κατεσκότισε τῶν ἔθνῶν τὰς καρδίας· "6Ἐματαιώθησαν γὰρ ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν, καὶ ἥλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνας φθαρτοῦ ἀνθρώπου, καὶ πετεινῶν, καὶ τετρα- πόδων, καὶ ἐρπετῶν."6 Τὸ δὲ γε φῶς τὸ ἀληθινόν, τοῦτ' ἔστι, Χριστὸς, ὡς νοητὸς ἡμῖν ἀνέτειλεν ἑωσφό- ρος, καὶ ὡς τῆς δικαιοσύνης ἥλιος, τὴν τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας ἀπλώσας ἀκτῖνα, τὸν ἐκ

διαβολικής ἀπά- 70.860 της ἐπισκήψαντα τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς κατεσκέδασε σκό- τον ἠλευθέρωσεν ἐκ δεσμῶν τοὺς ταῖς τῶν οἰκείων πλημμελημάτων σειραῖς ἐν ἀφύκτοις εἰλημμένους. Ὅτι τοίνυν οἱ πάλαι τῇ κτίσει παρὰ τὸν Κτίστην λατρεύοντες, οἱ σκότον ἔχοντες εἰς νοῦν, οἱ τοῖς ἔργοις τῶν ἰδίων χειρῶν ἀναπεπεισμένοι προσκυνεῖν, οἱ μακρὰν ὄντες Θεοῦ, κεκλήσονται διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ, ἐπιγνώσονται τε τὸν τῶν ἀπάντων Βασιλέα καὶ Κύριον, διαδείκνυσιν εὖ μάλα τῆς προφητείας ὁ λόγος. Προστάττει γὰρ τοῖς ἠλεημένοις διὰ Θεοῦ δοξολογεῖν αὐτὸν, οὕτω τέ φησιν· 9 Ὑμνήσατε τῷ Κυρίῳ ὕμνον καινὸν, ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ, δοξάζετε τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀπ' ἄκρου τῆς γῆς· οἱ καταβαίνοντες εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ πλέον- τες αὐτήν· αἱ νῆσοι, καὶ οἱ κατοικοῦντες αὐτάς.⁹ Καινὸς ὁ ὕμνος, καὶ τῇ τῶν πραγμάτων καινότητι πρέπων. "6 Εἴ τις γὰρ ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ τὰ ἀρχαῖα παρῆλθε, γέγονε δὲ τὰ πάντα καινά."⁶ Λελύτρωνται μὲν γὰρ ἐκ τῆς Αἰ- γυπτίων πλεονεξίας οἱ ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, μεσι- τεύοντος τὸ τηρικᾶδε τοῦ πανσόφου Μωσέως, καὶ πλινθείας ἐξήρηνται, καὶ ἰδρώτων κενῶν τῶν ἐπὶ γῆνιοις σπουδάσασιν ἔργον κηδεστῶν ἀγριότητος, καὶ τῆς τοῦ κρατοῦντος ἀπανθρωπίας· διεβιβάσθη- σαν διὰ μέσης θαλάσσης, ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ τὸ μάννα, ἔπιον ὕδωρ ἐκ πέτρας, ἀβρόχῳ ποδὶ διήλθον τὸν Ἰορδάνην, εἰσεκομίσθησαν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγ- γελίας. Τάδε ἐφ' ἡμῖν πάντα καινά, καὶ τῶν ἀρχαίων ἀσυγκρίτως ἐν ἀμείνοσιν. Οὐ γὰρ σαρκικῆς, μᾶλλον δὲ πνευματικῆς δουλείας ἐξηρήμεθα, καὶ ἀντὶ τῶν περὶ γῆν σπουδασμάτων τῶν ἐκ φιλοσαρκίας ἀπηλ- λάγμεθα μολυσμῶν· οὐκ ἐργοδιώκτας ἐφύγομεν Αἰ- γυπτίους, οὐδὲ τύραννον μὲν ἀσεβῆ, καὶ ἀνήμερον, πλὴν ἀνθρωπον καθ' ἡμᾶς, τοὺς συνωθοῦντας δὲ μᾶλλον εἰς ἀμαρτίαν πονηροὺς καὶ ἀκαθάρτους δαι- μονας, καὶ τὸν ταῖς τούτων ἀγέλαις ἐφρονηκότα, τοῦτ' ἔστι, Σατανᾶν. Διέβημεν καθάπερ τινὰ θάλατ- ταν, τοῦ παρόντος βίου τὸν κλύδωνα, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ τύρβην, καὶ εἰκαίους ὄντως περισπασμούς. Ἐφάγομεν τὸ μάννα τὸ νοητὸν, τὸν ἄρτον τὸν ἐξ οὐρανοῦ, τὸν ζῶην διδόντα τῷ κόσμῳ· ἐπίομεν ὕδωρ ἐκ πέτρας, τοῖς Χριστοῦ νάμασιν ἐντρυφήσαντες, νοητοῖς δὲ δηλονότι. Διέβημεν τὸν Ἰορδάνην, ἀξιο- θέντες τοῦ ἀγίου βαπτίσματος, εἰσῆλθομεν εἰς τὴν τοῖς ἀγίοις ἐπηγγελμένην καὶ πρέπουσαν γῆν, ἧς καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ διαμνημονεύει, λέγων· "6 Μακά- ριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν."⁶ Οὐκοῦν ἐπὶ καινοῖς κατορθώμασι, καινὸν ἔδει γενέ- σθαι τὸν ὕμνον παρὰ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ· τοῦτ' ἔστι, παρὰ τῶν ὑπ' αὐτῷ γεγονότων καὶ ἀρχομένων ὑπ' αὐτοῦ· γενέσθαι δὲ τὸν ὕμνον, ἦτοι τὴν αὐτῷ πρέ- πουσαν δοξολογίαν, οὐ κατὰ γε μόνην τὴν τῶν Ἰου- δαίων χώραν, ἀλλὰ γὰρ ἀπ' ἄκρου τῆς γῆς εἰς ἄκρον δηλονότι, τοῦτ' ἔστιν, ἅπασαν τὴν ὑπ' οὐρανόν. Πά- λαι μὲν γὰρ ἦν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ γνωστὸς ὁ Θεὸς, καὶ ἐν μόνῳ τῷ Ἰσραὴλ μέγα τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ἐπειδὴ 70.861 δὲ κεκλήμεθα διὰ Χριστοῦ πρὸς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, πλήρης γέγονεν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ. Οὕτω γὰρ που καὶ ὁ Ψάλλον φησίν, ὅτι "6 Πληρω- θήσεται τῆς δόξης αὐτοῦ πᾶσα ἡ γῆ."⁶ Τίνες οὖν οἱ δοξολογεῖσθαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ προστάττοντες ἀπ' ἄκρου τῆς γῆς, οἱ τοὺς ὠδοὺς ἰστάντες αὐτῷ, καὶ χοροστατεῖν ἀναπειθόντες, καὶ εἰς θίασον συγκα- λοῦντες πνευματικόν, οἱ καταβαίνοντες εἰς θάλασσαν, καὶ πλέοντες αὐτήν, αἱ νῆσοι, καὶ οἱ κατοικοῦντες αὐτάς; Διαμέμνηται δὲ, καθάπερ ἐγῶμαι, τῶν ἀγίων ἀποστόλων. Οὐ γὰρ τοι κατὰ μόνην τὴν Ἰουδαίαν ἐκήρυττον τὸν Ἰησοῦν, καὶ τὴν δι' αὐτοῦ χάριν, ἀλλὰ γὰρ καὶ θάλασσαν διαπεραιούμενοι ταῖς τῶν ἐθνῶν εὐηγγελίζοντο χώραις. Ἀφίκοντο γοῦν καὶ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ, καὶ ἐπέκεινα, ὥστε καὶ τὰς ἐν τῇ θα- λάσσει νήσους μὴ ἀνηκόους ἀπομεῖναι τῶν ἱερῶν κη- ρυγμάτων, μήτε μὴν τοὺς οἰκοῦντας αὐτάς. Καὶ ἱστορικῶς μὲν ὠδὶ τοῖς εἰρημένοις προσβαλεῖς. Συν- ήσεις δὲ, εἰ δοκεῖ, καὶ καθ' ἕτερον τρόπον τῆς προφη- τείας τοὺς λόγους. Θαλάσση μὲν γὰρ ἡ θεόπνευστος Γραφή παρεικάζει πολλάκις τὸν κόσμον,

ἦτοι τὸν βίον τὸν ἀνθρώπινον, κατὰ γε τὸ ἐν Ψαλμοῖς ὑμνούμενον· "Ἐκείνη ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη, καὶ εὐρύ- χωρος· ἐκεῖ ἐρπετὰ, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς, ζῶα μι- κρὰ μετὰ μεγάλων."6 Ἐοικέναι δὲ θαλάσση τὸν καθ' ἡμᾶς ἰσχυρίζεται βίον, δι' αὐτὸ τάχα πού τὸ ἀστά- θμητον τῶν ἐν αὐτῇ πραγμάτων, καὶ τὸ ἄνω τε, καὶ τὸ κάτω, καὶ τὸ ἐν συγχύσει πολλῇ. Διαπλέουσι δὲ τὴν τοιάνδε θάλασσαν οἱ μὴ βαπτιζόμενοι παρ' αὐτῆς, ἀνανηρόμενοι δὲ ὥσπερ, καὶ περισπασμῶν ἑαυτοῦς ἀπαλλάττοντες κοσμικῶν. Οὗτοι τῆς παρὰ Θεοῦ τυ- χόντες ἐπικουρίας, καὶ τῶν διὰ Χριστοῦ χαρισμάτων ἀεὶ μεμνημένοι δοξολογοῦσιν αὐτὸν, αἱ τε νῆσοι, τοῦτ' ἔστιν, αἱ Ἐκκλησίαι μονονουχὶ τῇ νοητῇ διεσω- σμένοι θαλάσση, καὶ δεχόμενοι τοὺς χειμαζομένους ὑπὸ πνεύματος πονηροῦ, αὗται δοξολογοῦσι Χριστὸν, ἡγουν οἱ κατοικοῦντες αὐτάς. Ἐκκλησίας γὰρ ὅτε φαμέν, ἡγουν ὀνομάζομεν, τοὺς ἐν αὐταῖς ὄντας ἀγίους προσκυνητὰς σημαίνομεν. Ἰστέον γε μὴν κάκεῖνο· Καλοῦνται γὰρ νῆσοι καὶ ὄσαίπερ εἰσι κωμῶν ἢ πόλεων ἐν μέσῳ κείμεναι πολλῆς τε καὶ εὐρείας γε μὴν ἐρήμου. 9 Εὐφράνθητι, ἔρημος, καὶ αἱ κῶμαι αὐτῆς, ἐπαύ- λεις, καὶ οἱ κατοικοῦντες Κηδάρ. Εὐφρανθήσον- ται οἱ κατοικοῦντες Πέτραν, ἀπ' ἄκρων τῶν ὀρέων βοήσουσι. Δώσουσι τῷ Θεῷ δόξαν, τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ ἐν ταῖς νήσοις ἀναγγελοῦσιν.9 Οἱ μακάριοι προφηταὶ τοὺς περὶ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας ἐξυφαίνοντες λόγους, τῆς τῶν ἐθνῶν κλήσεως ποιοῦνται μνήμην πλεισταχοῦ. Καὶ γὰρ ἦν, ὡς ἔφην, ἐθνῶν προσδοκία Χριστός. Ἐπαφιάσι δὲ τοὺς περὶ τῶν τοιούτων λόγους, οὐχ ἅπασιν ἀπλῶς τοῖς ἀνα πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἔθνεσι καὶ λαοῖς. Οὐ γὰρ ἦν εἰκὸς ἀναριθμήτου πληθύος ἀναπιμπλάσης τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἰσχυροεπεῖν ἐλέσθαι τοσοῦτον, ὡς καὶ ἀπάντων ποιεῖσθαι μνήμην ὀνομαστί τε, καὶ κατὰ γένος, δεχόμενοι δὲ πολλάκις τὰς ὁμόρους μὲν τῇ Ἰουδαία χώρας, εἰδωλολατρύσας δὲ σφόδρα, εἶτα ταύτας κληθήσεσθαι λέγοντες κατὰ καιροὺς, ὡς ἐκ μέρους τὴν τοῦ παντὸς ἐποιοῦντο δῆλωσιν. Ὀμόρου 70.864 τοῖνον οὔσης τῆ τῶν Ἰουδαίων γῆ τῆς πλατείας ἐρήμου τῆς κατὰ νότου κειμένης, ἦν δὴ κατενέμοντο τὰ Σαρακηνῶν καὶ Ἀράβων ἔθνη, τοὺς οἰκοῦντας ἐν αὐτῇ τεύξεσθαι φασὶ κατὰ καιροὺς τῆς διὰ Χρι- στοῦ χάριτος, καὶ σωτηρίας. Ὀνόματα δὲ ταῖς κώμαις, ἦτοι ταῖς πολίχναις, ταῖς κατὰ γέφυρην τὴν ἔρημον, ἀπαύλεις, καὶ Κηδάρ, καὶ Πέτρα, κατὰ τὴν Ἀράβων γῆν καὶ εἰς δεῦρο κειμένη, οὕτω τε ὀνομασμένη. Δεισιδαιμονέστατοι δὲ, ὡς ἔφην, οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος, ἡγουν οἱ τούτων οἰκήτορες, καὶ ὀλοτρόπως ἐκνενεύ- κασιν εἰς ἀπόστασιν τὴν ἀπὸ Θεοῦ. Λελατρεύκασιν γὰρ τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασιν. Ἐπειδὴ δὲ ἔμελλον, ὡς ἔφην, ἐν μετέξει γενέσθαι κλήσεώς τε καὶ σωτηρίας τῆς διὰ τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων, καὶ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ· ταύτητοι καὶ μάλα εἰκότως, ὡς ὠραῖος ἔχων τοὺς πόδας ὁ προφήτης, ἐν τούτοις εὐαγγελί- ζεται γὰρ ἀγαθὰ, μονονουχὶ καὶ εἰς ὕψος αἶρει τὴν βοήν, καὶ φησιν· "Ἐφρανθήτι, ἔρημος, καὶ αἱ κῶμαι αὐτῆς, ἐπαύλεις, καὶ οἱ κατοικοῦντες Κηδάρ· εὐφραν- θήσονται οἱ κατοικοῦντες Πέτραν."6 Ἐνδειξις δὲ με- γάλῃ, καὶ ἀξιάγαστος τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν δυνά- μεως, καὶ ὑπεροχῆς τὸ χρῆμά ἐστι, τοῦ τὰς οὕτω σκληρὰς, καὶ ἀνουθετήτους καρδίας, εὐκόλως κατα- μαλάξαντος, καὶ ἀναπέσαντος μὲν τῆς ἀρχαίας ἀπά- της ἀποφοιτᾶν, ἀνθελέσθαι δὲ τὰ ἀμείνω, καὶ μεθαρ- μόζεσθαι πρὸς ἀλήθειαν. Καὶ τοῦτο ἡμῖν διὰ φωνῆς Ἰεζεκιήλ προκαταμεμήνυκε λέγων, ὅτι "Ἐκπάσω τὴν καρδίαν αὐτῶν τὴν λιθίνην, ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτῶν, καὶ δώσω αὐτοῖς καρδίαν σαρκίνην, τοῦτ' ἔστι, τρυ- φερὰν, τοῦ εἰδέναι αὐτοὺς ἐμὲ, ὅτι ἐγὼ εἰμι Κύριος."6 Οὐκοῦν ὅτι κεκλήσονται καὶ αὐτοὶ, κατεσήμεναι λέ- γων· Εὐφράνθητι, ἔρημος, καὶ τὰ τούτοις ἐφεξῆς. Οἱ δὲ γε ἀπ' ἄκρων τῶν ὀρέων βοῶντες, διδόντες τε τῷ Θεῷ δόξαν, καὶ ἐν ταῖς νήσοις ἀναγγέλλοντες τὰς ἀρε- τὰς αὐτοῦ, τίνες εἶεν ἄν, ἄξιοι ἰδεῖν. Λυπεῖ τοιγαροῦν οὐδὲν, καὶ αὐτοὺς νοεῖσθαι τοὺς κεκλημένους, οἱ Πέ- τραν οἰκοῦντες, ὑψηλὴν οὕτω καὶ ἡμένην χώραν τε καὶ πόλιν, οὐκέτι μὲν ὕμνους

καὶ ὡδὰς ὑφαίνουσι τοῖς ψευδωνύμοις θεοῖς, δοξολογοῦσι δὲ μᾶλλον τὸν καταφωτίσαντα Θεὸν, καὶ σαγηνεύσαντα πρὸς ἀλή-θειαν. Ἦγουν οἱ ἀπ' ἄκρων τῶν ὀρέων βοῶντες, λέ-γοιντ' ἂν εἶναι, καὶ μάλα ὀρθῶς, οἱ θεσπέσιοι μαθη-ταί. Οἷς καὶ ἐτέρωθί πού φησιν ὁ προφήτης· "Ἐπ' ὄρος ὑψηλὸν ἀνάβηθι, ὁ εὐαγγελιζόμενος Σιών· ὑψώσον τῇ ἰσχύϊ τὴν φωνὴν σου, ὁ εὐαγγελιζόμενος Ἰερουσα-λήμ. Ὑψώσατε, μὴ φοβεῖσθε."6 Διεκήρυττον γὰρ ἐν παρῤῥησίᾳ πολλῇ, καὶ οὐδένα τῶν ὄντων λανθάνειν ἤθελον, ἀλλ' ἦσαν περίοπτοι τοῖς ἀπανταχοῦ, καθὰ πόλις ἐν ὄρει κειμένη· καὶ ὁ λόφος αὐτοῖς οὐκ ἐν παραβύστῳ, καὶ λεληθότως ἦν, ἀλλ' ἐν πολλῇ παρῤῥη-σίᾳ, καθάπερ ἔφην ἀρτίως. Τοῦτο γὰρ αὐτοῖς καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ ἐνετέλλετο λέγων· "Ὁ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτία, εἶπατε ἐν τῷ φωτὶ, καὶ ὁ εἰς τὸ οὐὸς ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωματίων."6 Ἐδίδοσαν τοίνυν τῷ Θεῷ δόξαν, καὶ ἀπήγγελλον αὐτοῦ τὰς ἀρετὰς ἐν ταῖς νήσοις. Ὁ γάρτοι τῶν ἀγίων ἀπο-στόλων τε καὶ εὐαγγελιστῶν λόγος τῆς τοῦ Σωτῆρος 70.865 δόξης ἐξαγγελεύς ὁράται γεγενημένος. Ποτὲ μὲν γὰρ τοὺς περὶ τῆς ἀρῤῥήτου θεότητος αὐτοῦ ποιοῦνται λόγους, καὶ τὴν ὑπερκόσμιον ὑμνοῦσιν ἀρετὴν, οὐκ ἐν γεννητοῖς τιθέντες αὐτὸν, ἀλλ' ἐπέκεινα παντὸς τοῦ κεκλημένου πρὸς ὑπαρξιν, καὶ ἐν ταυτότητι φυσικῇ τῇ πρὸς Θεὸν καὶ Πατέρα· ποτὲ δὲ αὐτὸ δηγοῦνται τὰς ὑπὲρ θαῦμα καὶ λόγον αὐτοῦ θεοσημείας. Τὸ γὰρ ἐγείρειν ἐκ μνημάτων νεκρούς, καὶ τὸ ὡς ξηρᾶ κεχρηῖσθαι θαλάσση, βάσιμον αὐτὴν ἀποφαίνοντα τοῖς ἰδίῳις ποσὶ, καὶ τὸ ἀνέμοις ἐπιτιμᾶν, καὶ λόγῳ συν-τρίβειν τὸν Σατανᾶν, θεοπρεπῆ τὴν δόξαν αὐτῷ πραγματεύεται. 9Κύριος ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων ἐξελεύσεται, καὶ συντρίψει πόλεμον· ἐπεγερεῖ ζῆλον, καὶ βοήσε-ται ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ μετὰ ἰσχύος· Ἔσιώ-πησα, μὴ καὶ ἀεὶ σιωπήσομαι καὶ ἀνέξομαι; Ἐκαρτέρησα ὡς ἡ τίκτουσα.9 Πρόεισι καὶ νῦν ὁ λόγος ἐν τάξει πολλῇ, καὶ οὐκ ἀθαύμαστον ἔχει τὴν οἰκονομίαν. Ἐμελλον γὰρ οἱ τῶν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν θεσπισμάτων ἱεουργοὶ, τὰς ἀρε-τὰς αὐτοῦ διακηρύττειν τοῖς ἀπανταχοῦ, καὶ ἐν παρῤῥησίᾳ πολλῇ τοὺς περὶ γε τούτων αὐτῶν ποιεῖ-σθαι λόγους. Ἄλλ' ἦν ἀναγκαῖον ἐννοεῖν, ὅτι πάντη τε καὶ πάντως ἀναστήσονται ταῖς οὕτω σεπταῖς αὐτῶν σπουδαῖς τε καὶ προθυμίαις οἱ τῆς ἀληθείας ἐχθροὶ, καὶ τῇ τοῦ Σωτῆρος δόξει πολυτρόπως ἐπιβουλεύον-τες, ἄνδρες δηλονότι φθόροι τε καὶ δεισιδαίμονες, καὶ διαβολικῆς σκαιότητος ὄργανα, καὶ τῆς ἐκείνου δυστροπίας ὑπασπισταὶ, ἢ τάχα που σὺν αὐτοῖς καὶ αὐτὰ τῶν δαιμονίων τὰ στίφη, ἅτε δὴ καὶ κατα-σειομένης αὐτῶν τῆς δόξης, καὶ τῆς ἐκ πλεονεξίας πεπορισμένης ἀρχῆς. Κεκρατήκασι γὰρ ἐξ ἀπάτης τῆς ὑπ' οὐρανόν. Ὅτι τοίνυν ἀνάλωτοι γενήσονται τοῖς ἐχθροῖς, περιέσται δ' αὐτῶν οὐδεὶς Θεοῦ συν-ασπίζοντος, διαδεικνυσιν ὁ προφήτης ἐν τούτοις, λέγων, ὅτι Κύριος τῶν δυνάμεων ἐξελεύσεται, καὶ συντρίψει πόλεμον, καὶ τὸ, ἐξελεύσεται, φησὶν, ὡς ἐπὶ τινος τῶν ἐπὶ γῆς βασιλέων ταῖς τῶν πολεμίων φάλαγξιν ἀφορήτως ἐμπίπτοντος ὁμοῦ ταῖς ὑπὸ σκῆπτρα στρατιαῖς. Ὅτι δὲ περιέσται πάντως ὁ τῶν δυνάμεων Κύριος, ἐπέφηνεν, εἰπὼν, ὅτι συντρίψει πόλεμον. Οὐ γὰρ εὐάντητός τιςιν ἢ παρὰ Θεοῦ δύ-ναμις, μᾶλλον δὲ οὐδενὶ τῶν ὄντων οἰστή, κατεξαν-ισταμένη, καὶ ἐμπίπτουσα, κἂν δυνάμεις ἐννοῶμεν πονηρὰς, κἂν αὐτὸν τὸν ἀποστάτην καὶ ἀλητήριον Σατανᾶν, κἂν ἐπιγείους τινὰς, οἷς ἀντ' ἐκείνων μέλοι· ἀλλ' οὖν ἔσονται ληπτοὶ, καὶ τοῦτο ἀπονητὶ γε μὴν καὶ ἀκονιτὶ. "Ἐτὴν χεῖρα γὰρ τὴν ὑψηλὴν τίς ἀπο-στρέψει;"6 κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ὅτι τοίνυν τοῖς ἀνθισταμένοις τῷ χορῷ τῶν ἀγίων ἀποστόλων, οὐ πρὸς μόνους ἀγίους ἀγγέλους ὁ πόλεμος ἦν καὶ ἔστιν εἰς δεῦρο, ἀλλὰ γὰρ καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν τῶν δυνά-μεων Κύριον, πεπληροφόρηκεν ὁ προφήτης, αὐτὸν ἐξελεύσεσθαι λέγων, ἵνα συντρίψῃ πόλεμον. Ἐγερεῖ ζῆλον, φησὶ, τοῦτ' ἔστι, παροξυσμὸν, ἢ τὸν παρ' ἑαυτοῦ κατ' ἐχθρῶν, κατὰ γε τὸ γεγραμμένον ἐν τοῖς τοῦ Ζαχαρίου λόγοις· "Ἐζήλωκα τὴν Ἰερουσαλήμ, καὶ τὴν Σιών ζῆλον μέγαν"6 ἦγουν ἐκ τῶν ὑπερ-αθλούντων τῆς δόξης αὐτοῦ, δῆλον δὲ ὅτι τῶν

σεβομένων αὐτὸν, ὧν ἓνα γενέσθαι καὶ ἀπόλεκτον τὸν ἱερώτατον 70.868 Παῦλόν φαμεν, ὃς δὴ καὶ φησιν· "Ὅτις ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; Θλίψεις, ἢ στενο- χωρία, ἢ λιμὸς, ἢ γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαιρα;"⁶ πάλιν, "Ὅμοι γὰρ τὸ ζῆν Χριστὸς, καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος."⁶ Οὕτω φαμέν γενέσθαι ζηλωτὰς, καὶ τοὺς ἀγίους μάρτυρας, οἱ κρείττους γεγόνασι τοῦ Σατανᾶ, καὶ πεπολεμήκασι αὐτοῦ τῆ δυνάμει, τῆς εἰς Χρι- στὸν εὐσεβείας ἕνεκα. Τετηρήκασι γὰρ τὴν πίστιν, καὶ τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης τὸ, γνήσιον· Ἐπεγερεῖ τοιγαρ- οῦν ζῆλον, φησὶ, καὶ βοήσεται ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ μετὰ ἰσχύος· τὸ βοήσεται, τιθεὶς, ἀντὶ τοῦ, καταλαλά- ξει. Φωνὴ δὲ αὕτη τοῖς νικῶσι πρεπωδεστάτη, κατ- ορχουμένη τρόπον τινὰ τῶν νενικημένων· Εἴτά φησιν· Ἐσιώπησα, μὴ καὶ ἀεὶ σιωπήσομαι, καὶ ἀνέξομαι; Ἐκαρτέρησα ὡς ἡ τίκτουσα. Ἐντεῦθεν εὖ μάλα κατίδοι τις ἂν ὅτι κατ' ἐκεῖνο τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν ἦν ἐν πλάνη τῶν ἐθνῶν ἢ πληθῶς, διαρπαζόντος αὐτοὺς τοῦ Σατανᾶ, καὶ τῷ τῆς ἀμαρτίας σκότῳ καταμελαίνοντος, ἀποφέροντός τε καὶ τοῦ μὴ εἰδέναι μόνον, τίς ὁ φύσει καὶ ἀληθῶς ἐστὶ τῶν ὄλων Θεός, ἐπαμῦναι μὲν αὐτοῖς ἤθελεν ὁ πάντων ἐπέκεινα Θεός· ἀνεδύετο δὲ τὸ χρήμα, καὶ διεκαρτέρει σαφῶς, τὸν πρόποντα ταῖς ἐπικουρίαις περιμένων καιρόν· ἦν δὲ οὗτος καθ' ὃν ἐσαρκώθη τε, καὶ ἐνηνθρώπησεν ὁ μο- νογενὴς αὐτοῦ Λόγος. Τότε γὰρ τότε κατεστρατεύσατο τῶν ἡμᾶς νενικηκότων, καὶ ἐξείλετο μὲν τῆς ἐκεί- νων σκαιότητος, ἀντελάβετο δὲ καὶ σέσωκε, καὶ τοῖς ἰδίοις ἡμᾶς ὑπήνεγκε ζυγοῖς. Οὐκοῦν κατὰ μὲν τὸν παρωχηκότα καιρὸν διαρπαζομένων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ λέοντος δίκην κατεσθίωντος ἅπαντας τοῦ Σατανᾶ· Σεισίγηκα, φησὶ· μὴ καὶ ἀεὶ σιωπήσομαι, καὶ ἀνέξο- μαι; Ἐκαρτέρησα ὡς τίκτουσα. Ἄθρει δὴ οὖν ὄσπην ἐποιεῖτο φειδῶ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ὁ τῶν ὄλων Θεός· καίτοι, καθά φησιν ὁ Ψαλμῶδός, οὐδενὸς ποιῶντος χρηστότητα· ἐκκεκλικότων δὲ πάντων, καὶ ἕως ἑνός, καὶ εἰσάπαν ἠχρεωμένων, μονονουχί. Καὶ ὠδί- νας ἔχων τὰς ἐπὶ τούτῳ, καὶ εἶπερ ἠνείχετο καὶ λύπης αὐτὸν εἶναι δεκτικόν, παθῶν ἂν, καὶ τοῦτο δι' ἡμᾶς καιρῶ τετήρηκεν, ὡς ἔφην, τῷ πρόποντι τὰς ἐπικουρίας. 9Ἐκστήσω, καὶ ξηρανῶ ἅμα, καὶ θήσω ποτα- μούς εἰς νήσους, καὶ ἔλη ξηρανῶ.⁹ Τί τὸ Ἐκστήσω, κατασημῆνειεν ἂν ἐν τούτοις, πο- λυπραγμονεῖν ἀναγκαῖον. Ἦ γὰρ ἐκεῖνό φησιν, ὅτι Τοὺς νυνὶ κρατοῦντας τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς ἐκβαλῶ, ἔξω τε γενέσθαι παρασκευάσω τῆς πεπορισμένης αὐτοῖς κατὰ πάντων ἀρχῆς, κατὰ γε τὸ εἰρημένον παρὰ Χριστοῦ· "Ὅν ὁ ἀρχῶν τοῦ κόσμου τούτου ἐκβλήθησεται ἔξω."⁶ ἢ τὸ Ἐκστήσω, συνήσεις, ἀντὶ τοῦ, Θαυμάσαι ποιήσω τοὺς ὀρώντας τὰ κατωρθω- μένα, καὶ τῆς ἐμῆς οἰκονομίας τοὺς τρόπους, καὶ τῆς ἀφράστου δυνάμεως τὴν ὑπερβολήν· καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ προφήτης Ἀββακούμ ἐπ' αὐτοῖς δὴ τούτοις κατεπλήττετο λέγων· "Ὅ Κύριε, εἰσακήκοα τὴν ἀκοήν σου, καὶ ἐφοβήθην· κατενόησα τὰ ἔργα σου, καὶ ἐξέστην."⁶ Ἦ γουν εἴ περ τῷ δοκεῖ, καὶ καθ' ἕτερον τρόπον τὸ, Ἐκστήσω, συνήσεις. Τοὺς γὰρ νυνὶ πλανω- μένους, τοὺς ἐν σκότῳ, καὶ ὀμίχλῃ διαβολικῇ, μετα- στήσω πρὸς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ πρὸς τὸ θεῖόν 70.869 τε καὶ νοητὸν καὶ οὐράνιον φῶς. τοὺς νῦν μεμολυ- σμένους, καὶ βδελυρὸν, καὶ ἀπερικάθαρτον ἔχοντας νοῦν, πρὸς διάθεσιν μεταβαλῶ τὴν ἀσυγκρίτως ἀμεί- νω, ὥστε τῶν μὲν ἀρχαίων ρύπων ἀποφοιτᾶν, ἀνθ- ελέσθαι δὲ μᾶλλον τὸ ἀγαθουργεῖν. Τὸ δὲ γε Ξηρανῶ ἅμα, σημαίνει τι πάλιν τοιοῦτον, ὃ δὴ σαφηνιεῖ τῶν ἐφεξῆς κειμένων ἢ δύναμις. Θήσω γὰρ, φησὶ, ποτα- μούς εἰς νήσους, καὶ ἔλη ξηρανῶ. Τίνες ἂν εἶεν οἱ εἰς νήσους τιθέμενοι ποταμοὶ, καὶ τὰ ξηραίνό- μενα τῶν ἑλῶν; Φαμέν οὖν ὅτι οἱ παρ' Ἑλλήσιν ποιηταὶ καὶ λογάδες, οἱ γεγόνασι μὲν τῆς πολυθέου πλάνης κήρυκες. Τεθεοποιήκασι γὰρ τὴν κτίσιν, καὶ ἀναριθμήτους θεοὺς εἰσεκόμισαν τῷ βίῳ. Ἦσαν δὲ ὡσπερ τινὲς ποταμοὶ, ποτίζοντες μὲν ἀνατροπῇ θο- λερᾷ, καθὰ γέγραπται, τοὺς ἡπατημένους, καὶ λόγων ἐξησκημένων νόμασι τὸν τῶν θαυμαζόντων αὐτοὺς ἐπικλύζοντες νοῦν, συνεχοντές τε διὰ τούτου πρὸς πλάνησιν, καὶ οἷά τινα τροφήν παρατιθέντες αὐτοῖς τῆς ἑαυτῶν

καλλιπερίας τὸ γλυκὸ καὶ ἐπίχαρι. Οὐκ- οὖν παρειακάζονται ἂν εἰκότως ποταμοῖς τε καὶ ἔλεσι, τοῦτ' ἔστι, δρυμοῖς, ἤγουν ἄλσεσι πλείστην τε ὄσιν καὶ εὐανθῆ λαχοῦσι τὴν πόαν. Τοὺς τοιούτους οὖν ποταμοὺς εἰς νήσους μεταβάλλειν ἐπαγγέλλεται ὁ Θεὸς, τοῦτ' ἔστι, ξηροὺς καὶ ἀνύδρους ἀποφῆναι, ἔλη δὲ ὡσπερ ἐργάσασθαι ξηρὰ, ὃ δὴ καὶ γέγονεν. Ἀπρακτεῖ γὰρ λοιπὸν τῆς ἐκείνων εὐστομίας τὸ καλ- λιεπές. Καὶ πρόσκειται μὲν αὐτοῖς παντελῶς οὐδεῖς, διαλακτήσαντες δὲ ὡσπερ τὰ σαθρὰ καὶ βέβηλα, καὶ γραοπρεπῆ τῶν πλανώντων μυθάρια, τὴν ἐν Χριστῷ σοφίαν ἀρπάξουσιν οἱ ποτε πλανώμενοι. Γράφει γοῦν ὁ Παῦλος· "Ἐποῦ σοφός; ποῦ γραμματεὺς; ποῦ συζητητὴς τοῦ αἰῶνος τούτου; Οὐχὶ ἐμώρανε ὁ Θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου;"⁶ Οὐκοῦν ποταμοὺς εἶναί φαμεν τοὺς εἰς νήσους τεθειμένους, τοὺς εἰς ἀπάτην Ἑλληνικὴν συνέχοντας λόγους τῶν παρ' Ἑλλήσι σοφῶν. Ἦγουν καὶ ἐτέρας νήσους εἶναι δε-δῶκαμεν ἐν τοῖς προλαβοῦσι τὰς Ἐκκλησίας Χριστοῦ, δεχομένας τοὺς ναυτιλλομένους, νοητῶς δηλονότι καὶ πνευματικῶς, καὶ ὀρμητηρίους ὡσπερ τισὶν ἐμ- βάλλοντας ἀσφαλέσι τοῖς ἐν αὐταῖς διδασκάλοις, δια- φεύγοντάς τε τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν τὸ καταχειμάζον ἀεὶ τοὺς καταβαίνοντας εἰς τὴν θάλασσαν ἐν πλοίοις, καὶ ποιῶντας ἐργασίαν ἐν ὕδασι πολλοῖς. Θαλάσση δὲ παρειακαστέον, ὡς ἔφη, τοῦ καθ' ὑμᾶς βίου τὸν κλύδωνα, καὶ τῶν ἐπιγείων πραγμάτων τὴν τύρβην. Ξηραίνονται δὲ καὶ τὰ ἔλη, τοῦτ' ἔστιν, αἱ νομαὶ τῶν πραγμάτων τῶν ὑπὸ χεῖρα ποτὲ τὴν σατανικὴν· ἵνα λοιπὸν ὑπ' αὐτῷ γένοιτο τῷ πάντων ἀρχιποιμένι, φημί δὴ Χριστῷ. Ὅς οὐ κατ' ἐκείνους τοὺς ψευδοποιμένας εἰς ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀποκομίζει τὰ ἴδια θρέμματα, ποιμαίνει δὲ μᾶλλον ἐν κρίνοις· ὡς εὐοσμώτατα γὰρ νοητῶς τὰ θεῖα τε καὶ ἱερά, καὶ ἴδια αὐτοῦ θεσπίσματα. Ἐκαὶ ἄξω τυφλοὺς ἐν ὁδῷ ἧ οὐκ ἔγνωσαν, καὶ τρίβους ἃς οὐκ ἤδεισαν πατήσαι ποιήσω αὐτούς. Ποιήσω αὐτοῖς τὸ σκότος εἰς φῶς, καὶ τὰ σκολιά εἰς εὐθειαν. Ταῦτα τὰ ῥήματα ποιήσω, καὶ οὐκ ἐγκαταλείψω αὐτοὺς, λέγει Κύριος ὁ Θεός.⁹ Ἐλθόντος γὰρ τοῦ Κυρίου τῶν δυνάμεων, ἵνα συντρίψῃ πόλεμον, καὶ καθηρημένων τῶν ἐχθρῶν, 70.872 τεθειμένων δὲ καὶ εἰς νήσους τῶν ποταμῶν, καὶ ἀφανανθέντων τῶν ἐλῶν, κατὰ γε τοὺς ἀρτίως ἡμῖν γενομένους τῆς θεωρίας λόγους, λελύτρωνται πάντως οἱ ἐν δορυκότητων τάξει γεγονότες, καὶ ταῖς τοῦ δια- βόλου δυστροπίαις ὑπεννηγεμένοι, τυφλοὶ δὲ ὄντες· ἐτύφλωσε γὰρ τὰς καρδίας αὐτῶν ὁ ἀποστάτης· ἄγον- ται λοιπὸν ὑπὸ Χριστοῦ, δηλονότι εἰς ὁδοὺς, ἃς οὐ πρότερον ἤδεισαν. Αὐταὶ δὲ εἰσι τὰ εὐαγγελικὰ πάντως θεσπίσματα καὶ ὁ κατὰ σύνεσιν τε καὶ ἀρε- τὴν βίος, καὶ τῆς ἀγιοπρεποῦς εὐζωΐας τὸ κάλλος. Προσπεφώνηκε γοῦν καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος τοῖς ἐξ ἐθνῶν· "Ἐἴτε γὰρ ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν Κυ- ρίῳ."⁶ Γέγονε τοίνυν αὐτοῖς τὸ σκότος εἰς φῶς· ἀντὶ τοῦ, μετακεχώρηκεν εἰς πᾶν τούναντίον τὰ πράγματα. Οἱ γὰρ ἀμαθεῖς γεγόνασι σοφοί, οἱ ποτε πλανώμενοι τὰς εὐθείας πάσης δικαιοσύνης ἐγνώκασιν ὁδοὺς, οἱ τῶν ἀγαθῶν εἰδότες οὐδὲν ἀρετῆς ἀπάσης ἀνεδείχθη- σαν ἐπιστήμονες, καὶ τῶν εἰς εὐσέβειαν σπουδασμά- των ἐπιμεληταί. Γέγονεν αὐτοῖς τὰ σκολιά εἰς εὐ- θεϊαν, τοῦτ' ἔστι, τὰ δυσχερῆ καὶ δυσήνυτα βάσιμα, καὶ ἱπήλατα, ὑπτία τε καὶ ἐψιλωμένα. Τοιοῦτόν τι καὶ ἐν τοῖς Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ κηρύγμασιν ὑπεμφαίνεται. Πᾶσα γὰρ φάραγξ πληρωθήσεται, καὶ πᾶν ὄρος, καὶ βουνὸς ταπεινωθήσεται, καὶ ἔσται τὰ σκολιά εἰς εὐθειαν, καὶ ἡ τραχεῖα εἰς ὁδοὺς λείας. Βουνοὶ μὲν γὰρ καὶ κοιλότητες τὸ ἀνωμάλως ἔχειν τὴν ὁδὸν ἀποφαίνουσιν. Ὅχθου δὲ οὐκ ὄντος, οὔτε μὴν κοιλότητος εὐθεία που πάντως, καὶ εὐήλατός ἐστιν ἡ ὁδὸς, καὶ δυσχερείας ἀπάσης ἀπηλλαγμένη. Τοῦτο καὶ ἐτέρωθί πού φησιν αὐτὸς ὁ μακάριος προ- φῆτης Ἡσαΐας· "Ἐὸδος γὰρ, φησὶ, εὐσεβῶν εὐθεῖα ἐγένετο, καὶ παρεσκευασμένη ἡ ὁδὸς τῶν εὐσεβῶν."⁶ Καὶ γὰρ ἐστὶν ἀληθῶς τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας ἡ ὁδὸς οὐ τραχεῖα καὶ δύσβατος, ὁμαλὴ δὲ μᾶλλον, καὶ οἷον ὑπτία τοῖς τὸν ἐξαίρετον ἀγαπῶσι βίον. Ἐπαγ- γέλλεται δὴ οὖν ταῦτα τὰ ῥήματα, ἧτοι τὰς

ἐπαγγελίας εἰς πέρας ἄγειν Θεός, καὶ μὴ ἐγκαταλιπεῖν αὐτοὺς, τοῦτ' ἔστι, συνεῖναι διὰ παντός, κατὰ γε τὸ, "Ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας αἰῶνος."6 9 Αὐτοὶ δὲ ἀποστραφήσονται εἰς τὰ ὀπίσω. Αἰ- σχύνην οἱ πεποιθότες ἐπὶ τοῖς γλυ- πτοῖς, οἱ λέγοντες τοῖς χωνευτοῖς, ὑμεῖς ἐστε θεοὶ ἡμῶν.9 Ἐπὶ καιροῦ δὴ λίαν μεθίστησι τοὺς λόγους ἐπὶ τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος, οἱ νόμον ἔχοντες τὸν διὰ Μω- σέως χειραγωγοῦντα πρὸς θεογνωσίαν καὶ πρὸς γε τὸ δεῖν ἀποπεραίνειν βούλεσθαι τε τὰ ἐφ' οἷς ἦν εἰ κὸς εὐδοκιμῆσαι αὐτοὺς, κεχωρήκασιν πρὸς ἀπόστα- σιν, καὶ τοῖς τῆς πολυθείας ἐμβεβηκότες τέλμασιν εἰς τὸ τῆς ἀπωλείας κατώχοντο βάραθρον· προσκε- κρούκασιν τε διὰ τοῦτο, καὶ σφόδρα εἰκότως τῷ πᾶσαν αὐτοῖς καὶ φειδῶ καὶ ἀγάπην νεύματι Θεῷ. Προ- κηρύξας δὴ οὖν ὁ λόγος, ὅτι κεκλήσονται τὰ ἔθνη κατὰ καιροὺς, καὶ πατήσουσι μὲν ὁδοὺς ἃς οὐκ ᾔδει- σαν. ἔσται δὲ τὸ σκότος εἰς φῶς, καὶ τὰ σκολιά εἰς εὐθείαν, τὰς τῶν ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ ἀμαθίας ἐκκα- λύπτει, λέγων· Αὐτοὶ δὲ ἀπεστράφησαν εἰς τὰ ὀπίσω. Ἐμφαντικῶς ἐκκληπτέον τὸ, αὐτοῖ· τοῦτ' ἔστιν, οἱ 70.873 νόμῳ θείῳ παιδαγωγούμενοι, καὶ ὑπὸ χεῖρα γεγονό- τες τὴν ἐμὴν, καὶ μεσίτην λαχόντες Μωσέα, οἱ διαρ- ῥήδην ἀκούσαντες· "Ὁ Κύριος ὁ Θεός σου, Κύριος εἷς ἐστὶ· καὶ οὐκ ἔσονται σοὶ θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ."6 Οὗτοι τῆς τῶν ἐθνῶν πληθύος ἐν ἀγαθαῖς οὐσῆς ἐλπίσιν ἀπεστράφησαν εἰς τὰ ὀπίσω πρὸς τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ μολυσμοὺς ἀνοσίως ὑπονοστήσαντες, καὶ τῆς ἀρχαίας ἀπάτης ἀναλαμβάνοντες τὸν μῶμον. Καὶ γέγονεν αὐτοῖς τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας· "Ὁ Κύριος ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἐξέρεμα, καὶ ὅς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου."6 Ἔφη τι τοιοῦτον καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀσε- βειαν παλινδρομοῦντα δεικνύων τὸν Ἰσραὴλ. "Ὅταν γὰρ, φησὶν, τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, πορεύεται δι' ἀνύδρων τόπων ζητοῦν ἀνά- παυσιν, καὶ μὴ εὐρίσκον ὑποστρέφει εἰς τὸν τόπον ὅθεν ἐξῆλθεν. Καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει σχολάζοντα, καὶ σεσαρωμένον. Τότε παραλαμβάνει ἑπτὰ ἕτερα πνεύ- ματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ. Καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χεῖρονα τῶν πρώτων."6 Λελατρεύκασιν μὲν γὰρ τοῖς Αἰγυπτίων θεοῖς, ἀλλ' ἐκβέβληται τὸ δαιμόνιον, κε- κλημένων αὐτῶν πρὸς θεογνωσίαν, διὰ γέ φημι τοῦ νόμου· ἡρῶσθηκασι δὲ τὴν ἐπὶ τῷ πεπλανῆσθαι διαβολὴν, καὶ ἔτι χειρόνως, ὅτε τὸν φύσει Θεὸν εἰδό- τες γεγονόσιν ἀποστάται, θεοὺς τιμήσαντες τοὺς οὐκ ὄντας θεοὺς. Αἰσχύνην δὴ οὖν αἰσχύνην, φησὶ, οἱ πεποιθότες ἐπὶ τοῖς γλυπτοῖς, καὶ τῆς ὑπὲρ πάντα θεότητος τὸ σεπτὸν ὄνομα, τοῦτ' ἔστι τὴν δόξαν, τοῖς χειροτήτοις, καὶ χειροποιήτοις ἀνάπτοντες. 9 Οἱ κωφοὶ, ἀκούσατε, καὶ τυφλοὶ, ἀναβλέψατε ἰδεῖν. Καὶ τίς κωφός, ἀλλ' ἢ οἱ παῖδες μου; καὶ τυφλοὶ, ἀλλ' ἢ οἱ κυριεύοντες αὐτῶν; Καὶ ἐτυ- φλώθησαν οἱ δοῦλοι τοῦ Θεοῦ. Εἴδετε πλεονάκις, καὶ οὐκ ἐφυλάξατε· ἠνεωγμένα τὰ ὦτα, καὶ οὐκ ἠκούσατε.9 Κωφούς καὶ τυφλοὺς τοὺς τοῖς εἰδώλοις λελα- τρευκότας εὖ μάλα φησὶν. Ὡς γὰρ ὁ πάνσοφος γρά- φει Παῦλος· "Ὁ Θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων, εἰς τὸ μὴ διαυγᾶσαι τὸν φῶτισμόν τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ."6 Πρέποι δ' ἂν ἢ τοῦ λόγου δύναμις ὅτι μάλιστα τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, οἷς δὴ καὶ μετὸν αὐτοῖς τὸ θεῖον εἰς νοῦν κατα- πλουτήσασιν φῶς, ἐνιέντος αὐτοῖς τοῦ νόμου τῆς θεο- γνωσίας τὴν ἔλλαμψιν, ἠγάπησαν ἀνοήτως τὸ ἐν σκότῳ περιπατεῖν, καὶ τοῖς τῆς ἀπάτης ἐγκαθίσθασιν βρόχοις. Τυφλοὶ δὲ δὴ καὶ ἐτέρως. Ἀπείργοντος γὰρ οὐδενὸς ἀπὸ καλλονῆς κτισμάτων ἀναλόγως ὁρᾶν τὸν τούτων Δημιουργόν· ὡς γὰρ ὁ πάνσοφος γράφει Παῦλος· "Ὅτι τὰ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασιν νοούμενα καθορᾶται· ἢ τε ἀίτιος αὐτοῦ δύναμις, καὶ θεότης."6 εἰς τοῦτο κατώλισθον ἀμα- θίας, ὥστε τοῖς χωνευτοῖς λέγειν· "Ὑμεῖς ἐστε οἱ θεοὶ ἡμῶν."6 Ὅτι γὰρ οὐ περὶ τῆς τῶν ἐθνῶν πλη- θύος ὁ λόγος ἐστὶ τῷ προφήτῃ νυνὶ, ἀλλὰ περὶ τῶν ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, διέδειξεν εἰπών· Καὶ τίς τυ- 70.876 φλός, ἀλλ' ἢ οἱ παῖδες μου; καὶ κωφοὶ,

ἀλλ' ἢ οἱ κυριεύοντες αὐτῶν; Τετύφλωνται μὲν γὰρ ἡ ὑπὸ χεῖρα πληθὺς ταῖς τῶν ποδηγῶν ῥαθυμίαις εἰς τοῦτο πεσοῦσα. Αὐτοὶ γὰρ ἦσαν οἱ τῆς ἀμαθίας αὐτοῖς παραίτιοι γεγονότες, καὶ τοῦ πλανᾶσθαι καθηγηταί. Κουφοὶ δὲ ἦσαν οἱ κυριεύοντες αὐτῶν· τοῦτ' ἔστιν, οἱ καθηγεῖσθαι λαχόντες· καίτοι γὰρ ὀρώντες τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν, καὶ διὰ πείρας ἐλάσαντες μακρᾶς, ἐτράποντο πρὸς ἀπόστασιν. Οὐ γὰρ ἤθελον ὑπακούειν Θεῷ, λέγοντι σαφῶς· "Ὅτε ἐξοισαί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ."6 Ἐπειδὴ δὲ τῶν ἐμῶν θεσπισμάτων ὄν-τες ἐπιστήμονες ὁμοῦ τοῖς ὑπεζευγμένοις κατώχοντο πρὸς ἀπόστασιν, μονονουχὶ καταπλήττεται, λέγων· "Ἐτυφλώθησαν οἱ δοῦλοι τοῦ Θεοῦ."6 Καὶ ποία γέ-γονεν αὐτοῖς ἡ τῆς τυφλώσεως ἀφορμή; Ἐκόντες, φησὶ, παρηνέχθητε πρὸς τοῦτο. Ἐξὸν γὰρ πλειστά-κις ἐωρακότας φυλάξασθαι, καὶ ἀκούειν εἰδότας ἤτοι συνιέντας τὰ γεγραμμένα, οὐκ ἐφυλάξασθε πα-θεῖν τὴν ἀπόφασιν, οὔτε μὴν μελέτην ἐποιήσασθε τὴν εὐπάθειαν, κατευρύνοντες ὡσπερ τοῖς ἱεροῖς νό-μοις τὴν ἀκοήν. Ἀπροφάσιστα δὴ οὖν τὰ τῶν Ἰου-δαίων ἐγκλήματα. Καίτοι γὰρ μετὸν εἰδέναι τὸ ἀλη-θές, καὶ χειραγωγὸν εἰς τοῦτο λαχόντας τὸν νόμον, ἐν ἴσῳ γεγόνασι τοῖς οὐκ ἔχουσιν ὀφθαλμοὺς καὶ τὰ ὄντα προκείμενα μάτην τῇ κεφαλῇ, διὰ τὸ μὴ βού-λεσθαι τῶν ἱερῶν ἐπακροᾶσθαι νόμων. 9Κύριος ὁ Θεὸς ἐβούλετο, ἵνα δικαιωθῇ, καὶ μεγαλύνῃ αἴνεσιν.9 Ἐξειλόμην, φησὶ, τῆς Αἰγυπτίων πλεονεξίας αὐ-τούς, ἠλευθέρωσα παρὰ τὸ εἰκὸς ἀλλοτρίοις θητεύον-τας· ἐπαιδαγώγησα διὰ νόμου πρὸς θεογνωσίαν· εὐ-κοσμίας αὐτοῖς ἐπιστάτην δέδωκα Μωσέα. Σκοπὸς γὰρ ἦν ἐμοὶ τῷ Κυρίῳ τῶν ὅλων δικαιοσύνης ἐργά-την, καὶ ἀρίστων ἔργων ἐπιμελητὴν ἀποφῆναι τὸν Ἰσραήλ, ἵν' εἰς αἴσθησιν ἐνηνεγμένος τῶν δωρηθέν-των αὐτῷ παρ' ἐμοῦ, μεγαλύνῃ αἴνεσιν, τοῦτ' ἔστιν, ἀκαταλήκτως δοξολογήσειεν ἐμὲ, δηλονότι τὸν ἀπάσης αὐτοῖς εὐημερίας πρῦτανιν, καὶ ὧν πεπλουτήκασι χορηγὸν γεγονότα. Ἄλλ' οὐδενὸς τῶν τοιούτων εἰς αἴσθησιν ἐνηνεγμένοι, πονηρὰ ἀντὶ ἀγαθῶν ἐκτετί-κασι τῷ Δεσπότῃ, καὶ τῶν αὐτοῦ ζυγῶν ὑπεκλύσαντες τὸν αὐχένα, δεδουλεύκασι τῷ Σατανᾷ, καὶ τοῖς τῆς πολυθεοῦ πλάνης βορβόροις ἐγκαλινδούμενοι βδελυροὶ γεγόνασι, καὶ ἀπηχθημένοι παρὰ γε τῷ φιλαρέτῳ Θεῷ. Τοῦτό ἐστιν ἐναργῶς ὅπερ ἔφη καὶ ἐτέρωθί που περὶ αὐτῶν ὡς περὶ ἀμπέλου· "Ὅτι ὑπέμεινα τοῦ ποιῆσαι σταφυλὴν, ἐποίησε δὲ ἀκάνθας."6 9Καὶ εἶδον, καὶ ἐγένετο λαὸς πεπρονομευμένος. Ἡ γὰρ παγὶς ἐν τοῖς ταμείοις πανταχοῦ, καὶ ἐν οἴκοις ἅμα ὅπου ἔκρυψαν αὐτούς, ἐγένοντο εἰς προνομίην, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐξαιρούμενος ἄρπαγμα, καὶ οὐκ ἦν ὁ λέγων· Ἀπόδος.9 Εἰς ἀνάμνησιν αὐτούς ἀποφέρει τῶν τοῖς πατράσι συμβεβηκότων, διὰ τοι τὸ ἀλῶναι βρόχοις τοῖς τῆς ἐπαράτου πολυθείας. Πέπραχε δὲ τοῦτο οὐ μάτην, ἀλλ' ἵν' ἀποφῆνῃ σωφρονεστερέους τὰ ἴσα τοῖς πάλοι παθεῖν δεδιότας. Ἐπειδὴ γὰρ, φησὶ, γεγόνασι τυφλοὶ 70.877 καὶ κωφοὶ, παρωσάμενοι μὲν τὸ λατρεύειν Θεῷ, ξύ-λοις δὲ καὶ λίθοις τὸ σέβας ἀνῆπτον. Εἶδον μὲν οὖν τοῦτο ἐγώ, γέγονε δὲ ὁ λαὸς πεπρονομευμένος, καὶ διηρπασμένος. Ὅτε γὰρ ἐπισκέπτεται Θεὸς τὰ τῶν ἀφορήτως δυσσεβούντων ἐγκλήματα, τότε καὶ δίκας ἐπάγει τὰς ἀναλόγως ἐχούσας τοῖς αἰτιάμασι. Διηρ-πάσθη τοίνυν ὁ λαὸς, καὶ γέγονε τοῖς ἐχθροῖς προνο-μή· καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν; ἢ γὰρ παγὶς ἐν τοῖς τα-μείοις πανταχοῦ, καὶ ἐν οἴκοις ἅμα ἔκρυψαν αὐτούς. Τίνας δὲ αὐτούς; Χωνευτούς δηλονότι θεοῦς. Ὑπο-πλαττόμενοι γὰρ τὸ θεοσεβεῖν οἱ τῶν Ἰουδαίων καθ-ηγηταί, καὶ τοῖς νομίμοις θεσπίσμασι τό γε ἦκον εἰς τοῦμφανὲς ὑποτιθέντες τὸν αὐχένα, τῆς ἀποστα-σίας τὴν νόσον εἰς νοῦν ἔκρυπτον καὶ καρδίαν, προσκυνοῦντες τοῖς οὐκ οὔσι θεοῖς· καὶ τούτους ἐν τοῖς ταμείοις τῶν ἰδίων οἴκων ἐγκατακλείοντες λα-θραίας ἐποιοῦντο τὰς τῶν θυσῶν προσαγωγὰς. Γέ-γραπται γοῦν ἐν τῷ Ἰεζεχιήλ· "Ὅτι ἐν ἀνθρώπου, ὄρυξον. Καὶ ὠρυξα δὴ ἐν τῷ τοίχῳ. Καὶ εἶδον, φησὶ, καὶ ἰδοὺ πᾶσα ὁμοίωσις ἐρπετοῦ καὶ κτήνους, καὶ πάντα τὰ εἶδωλα οἴκου Ἰσραὴλ διαγεγραμμένα ἐπ' αὐτοῦ κύκλῳ. Καὶ εἶπε πρὸς με· Ἐώρακας,

υιέ ανθρώπου, μὴ μικρὰ τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ ἃ ποιοῦσιν ἕκαστος ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτῶν τῷ κρυπτῷ;"⁶ Ἄθρει δὴ οὖν ὅπως ἕκαστος αὐτῶν ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτῶν τῷ κρυπτῷ τὴν γενομένην αὐτῷ παγίδα, τοῦτ' ἔστι, τὴν εἰδωλολατρείαν κειμένην ἔχων, ὑπεπλάττετο τὴν τῶν νόμων αἰδῶ. Ταύτητοί φησιν· Ἐγένοντο εἰς προνομήν, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐξαιρούμενος ἄρπαγμα, καὶ οὐκ ἦν ὁ λέγων, Ἀπόδος. Θεοῦ γὰρ οὐκ ἐπαμύνοντος, τίς αὐτοὺς ἐξείλετο τῆς οὕτω βαρείας καὶ ἀνηκέστου συμφορᾶς; οὐκ ἐπιπλήττοντος δὲ τοῖς διαρπάζουσι, τίς ἂν αὐτοῖς ἔφη τὸ, Ἀπόδος; Οὐ γὰρ ἐζήτησε Θεὸς ὡς ἴδιον ἔτι κληῖρον, παρήκε δὲ μᾶλλον ὡς ἀλλότριον γεγονότα αὐτοῦ διὰ τοῦ προσνεῦσαι τοῖς οὐκ οὔσι θεοῖς. Ἔοικε δὲ διὰ τούτων τὸν τῆς αἰχμαλωσίας ὑποφαίνειν καιρὸν, ὃν διατετελέκασιν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ ὑπὸ χεῖρα πεσόντες ἐχθρῶν. Μέχρι γὰρ ἔτους ἑβδό- μηκοστοῦ οὐκ ἦν ὁ ἐξαιρούμενος αὐτοὺς, οὔτε μὴν τοῖς διαρπάσασι λέγων, Ἀπόδος. Οἰκονομικῶς δὲ σφόδρα μετὰ γε τὸ φάναι τῶν ἐθνῶν τὴν κλησιν, τὰ ἐφ' οἷς ἐκβέβληνται τῆς πρὸς Θεὸν οἰκειότητος οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, εἴρηται σαφῶς, ἵνα δικαίᾳ ψήφῳ φαίνεται Θεὸς πανταχοῦ κεχρημένος. Ἔδει γὰρ, ἔδει τοὺς τὴν εἰς Θεὸν ἀσέβειαν τιμήσαντας, ἔξω γενέσθαι τῆς παρ' αὐτοῦ φειδοῦς καὶ ἀγάπης· τοὺς γε μὴν ἐξ ἀμαθίας τοῖς τῆς ἀμαρτίας βόθροις ἐνειλημμένους, καὶ ὑπὸ χεῖρα πεσόντας διαβολικὴν, κατοικτειρήσαι παρὰ τοῦ πάντων Δημιουργοῦ, καλουμένους εἰς ἐπί- γνωσιν αὐτοῦ, καὶ εἰς τὸ τῆς ἀληθείας φῶς. Τοῦτο γὰρ που καὶ διὰ τοῦ πανσόφου Μωσέως εὐρίσκεται λέγων· Αὐτοὶ παρεζήλωσάν με ἐπ' οὐ θεοῖς, παρ- ὤξυνάν με ἐπὶ τοῖς γλυπτοῖς αὐτῶν. Κἀγὼ παραζη- λώσω αὐτοὺς ἐπ' οὐκ ἔθνει· ἐπ' ἔθνει ἀσυνέτω παρ- οργιῷ αὐτοῦς. Ἔφη δὲ που καὶ ὁ θεσπέσιος Μελωδός, ὅτι "⁶Παρεπύκρναν αὐτὸν ἐν τοῖς γλυπτοῖς αὐτῶν, καὶ ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτῶν παρεζήλωσαν 70.880 αὐτόν· καὶ εἶδε Κύριος ὁ Θεός, καὶ ὑπερεῖδε, καὶ ἐξουδένωσε σφόδρα τὸν Ἰσραὴλ."⁶ Εἰ δὲ χρὴ τινὰ καὶ θεωρίαν πνευματικὴν τοῖς εἰρημένοις ἐπενεγκεῖν, φυ- λαττόμεθα παγίδα διαβολικὴν εἰς νοῦν ἔχειν καὶ καρδίαν, καὶ τὰ ἐν φαντασίαις λογισμῶν εἰδῶλα πονηρὰ, καλοῦντα πρὸς ἀσέλγειαν καὶ εἰς ἐκτόπους ἡδονὰς, ἵνα μὴ γενώμεθα τῷ Σατανᾷ, καὶ ἄρπαγμα δαιμονίων. Γέγραπται γὰρ, ὅτι "⁶Ἐὰν πνεῦμα τοῦ ἐξουσιάζοντος ἀναβῆ ἐπὶ σὲ, τόπον σου μὴ ἀφῆς, ὅτι ἴαμα καταπαύσει ἀμαρτίας μεγάλας."⁶ Ἡ τίς ἐν ὑμῖν ἐνωτιεῖται ταῦτα; εἰσακούσατε εἰς τὰ ἐπερχόμενα.⁹ Ἔθος τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ τὸ ἀκουτίσασθαι λέ- γειν, ἐπὶ τοῦ μὴ παρέργως, ἢ ἀτημελῶς, τὸν ἐπὶ γε τοῖς ἀναγκαίοις πράγμασι δέχεσθαι λόγον, νηφα- λέως δὲ μᾶλλον, ὥστε καὶ εἰς νοῦν καὶ καρδίαν ἀπόθε- τον ἔχειν τὸ διηγγελμένον. Ὅποιόν ἐστι τὸ διὰ τῆς τοῦ Ψάλλοντος φωνῆς εἰρημένον· "⁶Ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἔκρυψα τὰ λόγια σου, ὅπως ἂν μὴ ἀμάρτω σοι."⁶ Γέγραπται γὰρ καὶ ἐν τεσσαροκοστῷ καὶ ὀγδῶ ψαλμῷ· "⁶Ἀκούσατε ταῦτα, πάντα τὰ ἔθνη, ἐνωτί- σασθε, πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην."⁶ Τὸ μὲν γὰρ ἀκοῦσαι, κοινὸν ἅπασιν τοῖς ἅπαξ εἰς οὓς λαβοῦσι φωνήν, ἢ καὶ ἕτερόν τινὰ κτύπον· τὸ δὲ μὴ ἐνωτίσασθαι, τὸ εἰς νοῦν, ὡς ἔφην, εἰσοικίσασθαί τι τῶν τεθεσπισμένων. Ἔοικε τοίνυν ὁ προφητικὸς ἐν τουτοισὶ λόγος τοὺς ἐπιεικέστερον ἡγουν ἐμφρονέ- στερον ἀκροασαμένους ἐπιζητεῖν, ὥστε καὶ εἰς τὴν τῶν μελλόντων ἀσφάλειαν τὰ τοῖς πάλαι συμβεβηκότα λαλεῖν. Ὡς γὰρ ὁ Παῦλος φησιν, ὅτι· "⁶Τὰ τοιάδε τῶν πραγμάτων τυπικῶς συνέβαιναν ἐκείνοις. Ἐγρά- φη δὲ πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώ- νων κατήντηκε."⁶ Δεῖ γὰρ ἡμᾶς οὐ μάτην τοῖς περὶ αὐτὸν ἐντυγχάνειν διηγήμασιν, ἀλλ' εἰς ὄνησιν ταῦτα δέχεσθαι ψυχῆς, παραιτεῖσθαι σφόδρα τὸ τοῖς ἴσοις ἀλῶναι πταισμάσιν, ἵνα μὴ ταῖς ἐκείνων περιπίπτει- μεν συμφοραῖς. Ἡ τίς δέδωκεν εἰς διαρπαγὴν Ἰακώβ, καὶ Ἰσραὴλ τοῖς προνομεύσασιν αὐτόν; Οὐχὶ ὁ Θεὸς ᾧ ἡμάρτοσαν αὐτῷ, καὶ οὐκ ἠβούλοντο ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ πορεύεσθαι, οὐδὲ εἰσακοῦειν τοῦ νόμου αὐτοῦ; Καὶ ἐπήγαγεν ἐπ' αὐτοὺς ὀργὴν θυμοῦ αὐτοῦ, καὶ κατίσχυσεν ἐπ' αὐτοὺς πόλε- μος, καὶ οἱ συμφλέγοντες αὐτοὺς κύκλω· καὶ οὐκ ἔγνωσαν ἕκαστος

αὐτῶν, οὐδὲ ἔθεντο ἐπὶ ψυχὴν.⁹ Ἐμφαντικώτατα λίαν τόν τε Ἰακώβ, καὶ τὸν Ἰσραήλ ἔοικεν ὀνομάζειν ἐν τούτοις. Καὶ τίς ἂν νοοῖ- το πρὸς ἡμῶν ἢ τῆς ἐμφάσεως δύναιμι, ἐροῦμεν ὡς ἐν βραχεῖ. Ἐθήτεον μὲν γὰρ Αἰγυπτίους κατὰ και- ρούς οἱ ἐξ Ἰσραήλ· λελύτρωνται δὲ παρὰ Θεοῦ με- σιτεύοντος τοῦ Μωσέως, πλήν ἐν χειρὶ κραταιᾷ καὶ ἐν βραχίονι ὑψηλῷ, καθὰ γέγραπται. Μυρίαις γὰρ ὄσαις, καὶ ἀφορήτοις πληγαῖς τοὺς πλεονεκτοῦντας κατηκίζετο. Ἐπειδὴ δὲ τῆς Αἰγυπτίων ἐξέδραμον γῆς, διέβησαν ποδὶ τὴν θάλασσαν, κατεδηδόκασιν ἄρτον ἀγ- γέλων, ἔπιον ὕδωρ ἐκ πέτρας, εἰσεκομίσθησαν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, κατηγωνίσαντο βασιλείας, κεκρα- 70.881 τήκασιν ἐχθρῶν, δεινὴν καὶ δυσάντητον ἐσχήκασιν χεῖρα καὶ διαβόητον ἐπὶ τούτῳ τὴν δόξαν. Ὅπλον δὲ ἦν αὐτοῖς ὁ τῶν ὄλων Θεός, ὁ ἰστάς μὲν τοῦ ἡλίου καὶ σελήνης δρό- μον, κατὰ γε τῆς Γαβαῶν, ἐπαφίεις δὲ χαλάζας τοῖς ἀλλοφύλοις ἐξ οὐρανοῦ καὶ εἰς λῆξιν πάσης εὐκλείας τὸν οἰκεῖον ἀναβιβάζων λαόν. Τίς τοίνυν, φησὶ, τὸν διαβόητον Ἰσραήλ, τὸν ἀξιοζήλωτον Ἰακώβ, τὸν ἀνάλωτον ἐχθροῖς, τὸν εὐσθενῆ τε καὶ μαχιμώτατον, καὶ αἰεὶ νικᾶν εἰωθότα δέδωκεν εἰς διαρπαγὴν, καὶ τοῖς προνομεύουσι; Πῶς ἠσθένησεν ὁ νικᾶσθαι μὴ εἰδώς; Πῶς ὑπηνέχθη, καὶ γέγονεν ὑπὸ πόδας τῶν ἀνθεστηκότων ὁ πᾶσιν ὑψοῦ, καὶ ἄθραυστον ἀνατεί- νων τὸ κέρας; Ἐπειδὴ δὲ ἦν ἀναγκαῖον τοὺς μετ' ἐκείνους ἡμᾶς μὴ ἀγνοῆσαι τὰς αἰτίας τοῦ παραδε- δόσθαι τὸν οὕτω λαμπρὸν, καὶ ἐξηρημένον λαόν, ἐπήνεγκεν ἀναγκαίως· Οὐχὶ ὁ Θεὸς ᾧ ἡμάρτοσαν αὐτῷ, καὶ οὐκ ἐβούλοντο ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ πορεύεσθαι, οὐδὲ ἀκούειν τοῦ νόμου αὐτοῦ; Ἡ δὲ ἐπὶ τοῖς ἀμ- φιλόγοις ἐρώτησις ὁμολογίαν ἔχει σαφῆ τοῦ πράγμα- τος. Θεὸς γὰρ που πάντως ὁ δοὺς αὐτὸν, καὶ τὴν τοῖς ἐγκλήμασιν πρέπουσαν ἐπαρτήσας ὀργὴν. Ταύτητοι τοίνυν κατίσχυσεν αὐτοὺς πόλεμος. Ἀσύνηθες δὲ τοῦτο τοῖς ἐξ Ἰσραήλ, αἰεὶ γὰρ κεκρατήκασιν συνασπί- ζοντος Θεοῦ. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τοὺς θεῖους αὐτοῦ πε- παρωνήκασιν νόμους, ἔρημοι γεγόνασιν ἀχρημάτων τῶν πάλαι. Πεπτώκασιν εἰς τὸ ἀδρανές, κατεκομίσθη- σαν εἰς τὸ ἄναλκες· κύκλω γεγόνασιν αὐτῶν οἱ συμ- φλέγοντες, καὶ οἷόν τινα πυρὶ δαπανῶντες αὐτοὺς τῷ μεγέθει τῶν ἐπενηνεγμένων, ἡγουν καταπιμπράντες αὐτῶν τὰς πόλεις, κατὰ τὸ ἐτέρωθί που σαφῶς εἰρη- μένον Αἰ πόλεις ὑμῶν πυρίκαυστοι. Πλήν οὐκ ἔγνωσαν, φησὶν, ἕκαστος αὐτῶν, οὐδὲ ἔθεντο ἐπὶ ψυχὴν· ἀναισθησίας ἐν τούτοις ὑπομένουσι γραφὴν. Ἄρτιοι μὲν γὰρ εἰς σύνεσιν εἶεν ἂν οἱ τὸ προσκρούειν Θεῷ παραιτούμενοι, καὶ τοῦ παθεῖν τι τῶν ἐξ ὀργῆς ἔξω τείνοντες πόδα, διὰ γε τὸ τρυφερὸν ὑπέχειν αὐτῷ τὸν ἀχχένα. Οἵ γε μὴν, καὶ ἐν αὐτῷ γεγονότες τῷ παθεῖν ἐξ ἀνθρωπίνων ὀλισθημάτων, εἰ μὴ αἰσθά- νοιντο τῶν ἐπενηνεγμένων, ἀπάσης ἂν εἶεν ἐλπίδος ἀγαθῆς οἱ τοιοῦδε μακράν. Ὅτι δὲ καὶ τοῖς τοιοῦτοις ἐγκλήμασιν ἔνοχοι γεγόνασιν οἱ ἐξ Ἰσραήλ, καταθρή- σαι τις ἂν Ἰερεμίου λέγοντος πρὸς τὸν τῶν ὄλων Θεόν· "Ὁ Κύριε, οἱ ὀφθαλμοί σου εἰς πίστιν, ἐμαστί- γωσας αὐτοὺς, καὶ οὐκ ἠθέλησαν δέξασθαι παιδείαν."⁶ Μεμνήμεθα ὅτι μετὰ τὸ ἀλῶναι τὴν Ἰερουσαλήμ, ἀποκομισθῆναι δὲ καὶ αἰχμάλωτον τὸν Ἰσραήλ, τοῖς περιλελειμμένοις ὁ προφήτης Ἰερεμίας προσελάλει τὰ περὶ Θεοῦ λέγοντος μὴ κατελθεῖν εἰς Αἴγυπτον. Εἶτα πρὸς αὐτῶν αἱ γυναῖκες ἀναίδην ἔφασκον, μᾶλλον δὲ οὐδ' εἰς αἴσθησιν ἐνηνεγμένοι τῆς ὀργῆς, ὅτι, Οὐκ ἀπέστειλέ σε Κύριος. Προσεπήγαγον δὲ τούτοις τὰ ἐξ ἀκράτου φρενοβλαβείας. Ἐπειδὴ γὰρ, ἔφασκον, διελείπομεν θύουσαι τῇ βασιλίδι τοῦ οὐρανοῦ, ἐπῆλθεν ἐφ' ἡμᾶς πάντα τὰ κακὰ ταῦτα. Ἀληθές οὖν ἄρα τὸ εἰρημένον, ὅτι Οὐκ ἔγνωσαν ἕκαστος αὐ- τῶν, οὐδὲ ἔθεντο ἐπὶ ψυχὴν, κατισχύσαντος αὐτῶν τοῦ πολέμου, καὶ τῶν κύκλω περιεχόντων καταφλε- γόντων παντελῶς αὐτούς.

70.884 9Καὶ νῦν οὕτως λέγει Κύριος ὁ Θεός, ὁ ποιή- σας σε, Ἰακώβ, ὁ πλάσας σε, Ἰσραήλ· Μὴ φοβοῦ, ὅτι ἐλυτρωσάμην σε, ἐκάλεσά σε τὸ ὄνομά σου. Ἐμὸς εἶ σύ. Καὶ ἐὰν διαβαίνης δι' ὕδατος, μετὰ σοῦ εἰμι, καὶ ποταμοὶ οὐ συγκλύσουσί σε· καὶ ἐὰν διέλθῃς διὰ πυρὸς, οὐ μὴ κατακαυθῆς· φλόξ οὐ κατακαύσει σε· ὅτι ἐγὼ Κύριος ὁ

Θεός, ὁ ἅγιος, Ἰσραήλ, ὁ σώζων σε.9 Ἄγασθαι καὶ νῦν ἀναγκαῖον τοῦ φιλοικτίρμονος Θεοῦ. Ἀγαθὸς γὰρ ὑπάρχων φύσει, καὶ τῶν ὄλων Δημιουργός, κἂν εἰ γένοιτό τις ἀνάγκη πρὸς ἀπόνη- ψιν ἐγκλημάτων καταπέσαι τινὰς τοῖς ἐκ δικαίας ὀργῆς κινήμασι, μεταφοιτᾷ πρὸς ἔλεον, καὶ οὐκ εἰς μακρὰν, καὶ ὁ πλήξας μοτοῖ, καὶ ἀποφέρει τὴν μᾶστιγα, καὶ ἀνακτᾷται μεταγινώσκοντας, καὶ ἀνίστησιν ἡμᾶς ὠλισθηκότας, καὶ τοῖς τῷ παθεῖν ἐνείλημμένοις χεῖρα νέμει σωτήριον, συμφορᾶς ἀπά- σης ἐξέλκων αὐτούς, καὶ μεθιστὰς εἰς εὐημερίαν. Ἄθρει γὰρ ὅπως εἰς λήθην ὥσπερ τῶν διεπταισμέ- νων ἔρχεται, καὶ θεοπρεπέσιν ἀμνηστίας ἀφανίζειν ὑπισχνεῖται τὰ ἐγκλήματα προτιθεὶς αὐτοῖς ἀρχὴν ὥσπερ ἑτέραν καιροῦ πρὸς εὐθυμίαν αὐτούς ἀναφέ- ροντος. Καὶ γοῦν τοιοῦτον εἶναι φαμεν τὸ ἐν βίβλῳ Ψαλμῶν εἰρημένον· "Ἔσήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ."6 Ὡσπερ γὰρ ἐκεῖ τὸ Σήμερον ἀρχὴν ὀρίζει καιρῶν ἑτέρων. οὕτω κἀνθάδε τὸ Νῦν ἀμνηστίας ὑπόθεσιν ἔχει τῶν ἤδη προειρημένων. Ἀναβιβάζει δὲ πρὸς ἀρχὴν ὁδοῦ, καὶ πραγμάτων ἑτέρων ἐσομένων παρὰ Θεοῦ. Οὐκοῦν οὐκ ἔα ταῖς εἰς ἅπαν εὐθυμίαις αὐτούς καταμαραίνεσθαι, οὔτε μὴν ἀτελεύτητον ποιεῖται τὴν ἀποστροφὴν, ἐξίστησι δὲ καὶ φόβου παντὸς, καὶ δίδωσι τὸ θαρρῆν, ὅτι τεύξεται παντὸς ἀγαθοῦ, μεθιστάντος Θεοῦ πρὸς τὸ ἀσυγκρί- τως ἄμεινον τῶν κατ' αὐτούς πραγμάτων τὴν φύσιν. Ἐλυτρώσαμην γὰρ σε, φησὶν· καὶ τίνα τρόπον σα- φηνιεῖ λέγων ὁ πάνσοφος Παῦλος περὶ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ, ὅτι ἠυδόκησεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν αὐτῷ, τὰ τε ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐν αὐτῷ γὰρ ἡ πάντων λύτρωσις, ἄφεσις τε καὶ ἀμνηστία τῶν πάλαι, καὶ ὁ τῆς πνευματικῆς οἰκειώσεως τρόπος, τῆς πρὸς γέ φημι πρὸς αὐτὸν, δι' ἁγιασμοῦ τελοῦ- μενος, ἀναφέροντος ἡμᾶς εἰς κοινωνίαν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. Διὰ τοῦτο φησιν· Ἐκάλεσά σε τὸ ὄνομά σου· καὶ ποῖον; τοῦτ' ἔστιν, Ἐμὸς εἶ σύ. Χριστοῦ γὰρ εἶναι λεγόμεθα, καὶ τοῦτό ἐστι τὸ καλὸν ὄνομα τὸ ἐπικλη- θέν ἐφ' ἡμᾶς. Ἰστέον δὲ ὅτι καὶ ἐν ἑτέρῳ φέρεται Γραφῇ· Ἐκάλεσά σε τῷ ὀνόματί μου· πλὴν τὸ Ἐμὸς εἶ σύ, τιθεὶς τε καὶ λέγων, ἔλυσε τὴν ἀλλοτριώσιν, ἣν ὑπομένειν ἔθος τοὺς ἀμαρτίαις ἐνισχημένους. Οὐ γὰρ εἰσὶν ἐκεῖνοι Θεοῦ, καίτοι κατεξουσιάζοντος τῶν ὄλων, ἐξίστησι δὲ τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος ἢ πρὸς τὰ φαῦλα διάθεσις. Ταύτητοί φαμεν οὐκ εἶναι Θεοῦ τοὺς ὄντας ἐν μολυσμοῖς. Οὐκοῦν οἰκειώσεως ἔμφασις εἶη ἂν τῆς πνευματικῆς τὸ, Ἐμὸς εἶ σύ. Ὑπισχνεῖται δὲ καὶ ἄμαχον αὐτῷ τὴν ἐπικουρίαν, 70.885 ὡς ἀνάλωτον γενέσθαι παντὶ πειρασμῷ. Ποταμοὶ γὰρ, καὶ ὕδωρ, καὶ φλόγες τὰς πολυειδεῖς τῶν πειρα- σμῶν ἐφόδους κατασημαίνουσι. Γέγραπται δὲ, ὅτι "Ἐπάντες οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διωχθήσονται."6 Καὶ αὐτὸς γε Χριστὸς ἔφη πού τοις εἰς αὐτὸν πιστεύουσι· Ἐλίψιν ἔχετε ἐν τῷ κόσμῳ. Ἄλλ' ἐὰν διαβαίνης δι' ὕδατος, φησὶ, μετὰ σοῦ εἶμι. Χριστοῦ γὰρ συνόντος ἀδικήσειεν ἂν οὐδὲν τοὺς ὄντας αὐτοῦ. Ἄλλ' ἰσχύος εἰς τοῦτο δραμοῦνται πνευματι- κῆς, ὥστε οὐδένα τοῦ καταχειμάζειν ἰσχύοντος ποιεῖσθαι λόγον. Ἄλλὰ κἂν ἐπέλθῃ ποτὲ διωγμὸς ποταμίου ρεύματος δίκην, κἂν πυρὸς ἀκμὴν ἔχοι, καὶ φλογὸς, καὶ οὕτω νικᾶν, πλὴν εἰδότος ὅτι Θεὸς ὁ σώ- ζων ἐστίν. Ἔστι γὰρ ἔθος τῇ θεῖᾳ Γραφῇ καὶ ποτα- μοῖς, καὶ ὕδασι τὰς τῶν πειρασμῶν ἐφόδους ἐφ- ομοιοῦν. Διαδείξει λέγων καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ ὡς ἐν εἶδει παραβολῆς, ἦγουν παραδείγματος· "Ἐπᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους, καὶ ποιεῖ αὐ- τοὺς, ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅστις ὠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν, καὶ κατέβη ἡ βροχὴ, καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ, καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέπεσον τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσε. Τε- θεμελιώτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν, ἡ δὲ πέτρα ἐστὶ Χριστός."6 9Ἐποίησά σου ἄλλαγμα Αἴγυπτον καὶ Αἰθιο- πίαν, καὶ Συήνην ὑπὲρ σε, ἀφ' οὗ σὺ ἔντιμος ἐγένου ἐναντίον μου. Ἐδοξάσθης, κἀγὼ σε ἠγά- πησα, καὶ δώσω ἀνθρώπους πολλοὺς ὑπὲρ σοῦ, καὶ ἄρχοντας ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς σου.

Μὴ φοβοῦ, ὅτι μετὰ σοῦ εἰμι.⁹ Δυσέφικτος μὲν κομιδῇ τῶν προκειμένων ὁ νοῦς, ποιήσομαι δὲ τὴν ἀφήγησιν ὡς ἔνι Θεοῦ κατευθύνον-τος, δίδωσι γὰρ αὐτὸς σοφίαν καὶ γνώσιν. Οὐκοῦν πρὶν ἐπιλάμψαι τῷ κόσμῳ Χριστὸν, ὅς ἐστι φῶς τὸ ἀληθινόν, ἐπεπλάνητο μὲν ἢ σύμπασα γῆ, βαθεῖ δὲ καὶ σφοδροτάτῳ τῆς ἀμαθίας κατεμελαίνετο σκότῳ, καὶ πλείσται μὲν ἦσαν πανταχοῦ λατρεῖαι, κατὰ τε χώρας καὶ ἔθνη. Δεισιδαιμονέστεροι δὲ τῶν ἄλλων γεγόνασι Χαλδαῖοι, καὶ Φοίνικες, καὶ ὅσοι τὴν Αἴγυπτίων ἔχουσι γῆν, μέχρι Συήνης τε καὶ Αἰθιο-πίας. Ὅμορον γὰρ τῆ τῶν Αἴγυπτίων οἰκοῦσι χώραν. Ἀπόλεκτος δὲ Θεοῦ κληῖρος μόνος ἦν ὁ Ἰσραὴλ καὶ μερίς Κυρίου, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ἐπειδὴ δὲ δεδυσσεβήκασι εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ γεγόνασι κυριοκτόνοι, κληῖρος μὲν οὐκ ἔτι Θεοῦ μεμενήκασί ποθεν· ἐξώλισθον δὲ τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος, καὶ προσελήφθη τὰ ἔθνη, καὶ γεγόνασιν ἀντάλλαγμα τοῦ Ἰσραὴλ· καὶ οἱ πάλοι τῶν ἄλλων ἀπάντων δεισιδαιμονέστεροι, καὶ δυσάπονητον ἔχον-τες ἐν τούτῳ τὸν ῥύπον. Ἔφην τε ὅτι δεινοὶ, καὶ πικροὶ γεγόνασιν οἱ Αἰγύπτιοι, μάλιστα περὶ τὰς τῶν εἰδώλων εὐρέσεις, καὶ βαθεῖς εἰς ψευδολατρείαν, καὶ μέγα φρονούντες ἐπὶ τῷ σοφίζεσθαι περιττὰ περὶ τὰς τῶν εἰδώλων θεραπειάς τε ὁμοῦ, καὶ κλήσεις. Σοῦ τοίνυν τοῦ ἡγαπημένου, φησὶ, τοῦ ἐκνεμηθέντος εἰς κληῖρον ἐμοὶ ἐποίησα ἄλλαγμα Αἴγυπτον, καὶ Αἰθιοπίαν, τοῦτ' ἔστι, πάλιν τὴν Αἴγυπτον· Αἰθίοπας 70.888 γὰρ τοὺς Αἰγυπτίους ὀνομάζειν ἔθος τῆ θείᾳ Γραφῇ. Ἔφη γοῦν δι' ἐνὸς τῶν ἀγίων προφητῶν, Καὶ ὑμεῖς, Αἰθίοπες, τραυματαίαι μαχαίρας μου ἐστε. Εἰσεδεξά-μην τοίνυν ἀντὶ σοῦ, φησὶ, τοὺς ἐν μολυσμοῖς ὄντας δεινοῖς, μόνον δὲ οὐχὶ καὶ ἀναπόβλητον ἔχοντας τὴν ἀκαθαρσίαν. Πλὴν ἀφ' οὗ ἔντιμος ἐγένου, ἐναντίον μου ἐδοξάσθης. Οὐ γὰρ ἔμεινεν ὁ Ἰσραὴλ ἐν ἀπο-στροφῇ τε καὶ ἀτιμίᾳ διηνεκεῖ. Κληθήσεται γὰρ καὶ αὐτὸς διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ, καὶ τῆς τῶν ἀγίων δόξης κοινωνὸς ἔσται, καὶ μέτοχος. Ἐδοξάσθης γὰρ, φησὶ, κάγώ σε ἡγάπησα. Τὸ δὲ, Δώσω ἀνθρώπους πολλοὺς ὑπὲρ σοῦ, καὶ ἄρχοντας ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς σου, καταδηλοῦν ἔοικεν, ὅτι κεκλημένων κατὰ και-ρούς εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ Χριστοῦ τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, πλείστοι τινες ἔσονται μυσταγωγεῖν εἰδότες αὐτοὺς, ἄνθρωποι σοφοὶ καὶ ἔλλογιμώτατοι. Ὑπὲρ σοῦ γὰρ ποιῶν, φησὶ, δώσω πολλοὺς ἀνθρώπους. Δώσω δὲ καὶ ἄρχοντας ὑπὲρ τῆς σῆς λέγοντας κεφαλῆς· κεφαλὴ δὲ τῶν πιστευόντων Χριστὸς, εἰς ὃν πᾶσα βλέπει μυσταγωγία παρὰ τῶν εἰς τὸ καθηγεῖσθαι λαῶν ἀγομένων κατὰ καιρούς, ψήφω δηλονότι τῆ παρ' αὐτοῦ. Οὐκοῦν τὸ, ὑπὲρ σοῦ, κατασημαίνειν ἂν τὸ, ὑπὲρ τοῦ χρησίμου καὶ τελοῦντος εἰς ὄνησίν σοι τῷ μανθάνοντι τὸ σεπτὸν καὶ μέγα μυστήριον τῆς σῆς κεφαλῆς, τοῦτ' ἔστι Χριστοῦ. Ἦγουν καὶ καθ' ἕτε-ρον συνήσεις τρόπον τὸ, Δώσω ἀνθρώπους πολλοὺς ὑπὲρ σοῦ, καὶ ἄρχοντας ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς σου. Γέ-γονας γὰρ ἀπόκλητος, φησὶ, καὶ ἐξωκισμένος, καὶ τῆς πρὸς ἐμέ φιλίας τε καὶ οἰκειότητος ἀλλότριος παντελῶς. Ταύτητοι, καὶ εἰς ἀντάλλαγμα σου τὰ εἰς ἔσχατα ἦκοντα διαβολῆς τῶν ἐθνῶν ἐδεξάμην. Ἄλλ' ἀφ' οὗ ἔντιμος ἐγένου ἐναντίον μου, πιστεύσας δηλον-ότι, καὶ τὴν ἐπὶ τούτῳ δόξαν εὐράμενος, ἡγάπησά σε. Ἦγάπησα δὲ οὕτως, ὥστε καὶ εἰ γένοιτο καιρός; ἢ χρεια τοῦ πολλοὺς ἀνθρώπους καὶ ἄρχοντας ὑπὲρ τῆς σῆς δοθῆναι κεφαλῆς, δοίην ἂν. Ἔστι γὰρ ὑπο-θετικὸς ὁ λόγος, καὶ πλείστην ὄσσην τὴν ἔμφασιν ἔχων τοῦ τετιμηῆσθαι παρὰ Θεοῦ τὸν Ἰσραὴλ, δίδωσί γε μὴν τὸ θαρρῆεῖν ἀραρότως, ὡς ἐν παντὶ καλῷ πάντῃ τε καὶ πάντως συνόντος Θεοῦ. Μετὰ σοῦ γὰρ εἰμί. Ἀπόχρη δὲ τοῦτο αὐτοῖς πρὸς πᾶσαν εὐημερίαν· Θεοῦ γὰρ συνόντος, ἐκποδῶν μὲν ἔσται τὰ μοχθηρὰ, ἅπας δὲ τρόπος ἡμῖν εὐθυμίας καὶ τερπωλῆς ἦτ' οὖν χαρᾶς ἀντεισκρίνεται. Ὁ ἀπὸ ἀνατολῶν ἄξω τὸ σπέρμα σου, καὶ ἀπὸ δυσμῶν συνάξω σε. Ἐρῶ τῷ Βορρᾶ· Ἄγε, καὶ τῷ Λιβί· Μὴ κώλυε· ἄγε τοὺς υἱοὺς μου ἀπὸ γῆς πόρρωθεν, καὶ τὰς θυγατέρας μου ἀπ' ἄκρων τῆς γῆς, πάντας ὅσοι ἐπικέκληνται τῷ ὀνόματί μου.⁹ Ἐπέφανε τοῖς ἐπὶ γῆς ἐν εἶδει τῷ καθ' ἡμᾶς,

τουτ' ἔστι, γενόμενος ἄνθρωπος, ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἴν' Ἑλληνας τε καὶ Ἰουδαίους διὰ πολλῶν τε καὶ ποικίλων ὀλισθημάτων κατακομισθέντας εἰς ἀπόστασιν, τὴν ἀπό γε φημί τοῦ πάντων Δημιουργοῦ, συνελάση πρὸς θεογνωσίαν τὴν ἀληθινὴν καὶ ἀμώ-μητον, συναγάγη δὲ καὶ εἰς ἐνότητα τὴν πνευματικὴν διὰ πίστεως καὶ ἀγιασμοῦ, τελουμένης εὖ μάλα 70.889 καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος, ἀξίους ὄντας ἀποφῆναι λοιπὸν, οὕτω τε συνάψη δι' ἑαυτοῦ τῷ Θεῷ, καὶ Πατρί. Ὅτι γὰρ καὶ ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας ἐνηνθρώπησεν ὁ Χριστὸς, χαλεπὸν οὐδὲν κατιδεῖν δι' ἀγίων εὐαγγελικῶν Γραμμάτων. Ἀνεβίω μὲν γὰρ παραδόξως ὁ Λάζαρος ἐκ νεκρῶν· ἡ δὲ γε τῶν ἀνοσίων Ἰουδαίων πληθὺς, ἦτοι τὸ τῶν Φαρισαίων θεομισῆς ἐργαστήριον, συνήδρευόν τε καὶ ἔφασκον· "Ὅτι ποιοῦ-μεν; ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος πολλὰ ποιεῖ σημεῖα. Ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν οὕτως, ἐλεύσονται οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν τὸ ἔθνος, καὶ τὴν χώραν. Εἰς δὲ τις ἐξ αὐτῶν Καϊάφας εἶπεν αὐτοῖς· Ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐδὲν, ὅτι συμφέρει ἡμῖν ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται."6 Εἶτα τούτοις ἐπήγαγεν εὐθύς ὁ θεσπέσιος εὐαγγελιστής· "Ὅταῦτα δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ εἶπεν, ἀλλ' ἀρχιε-ρεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου προεφήτευσεν, ὅτι ἔμελλεν ὁ Ἰησοῦς ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, καὶ οὐχ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ ἐσκορπισμένα συναγάγη εἰς ἓν."6 Ὅσον μὲν γὰρ ἦκεν εἰς τὴν ἐν ἀρχαῖς τοῦ ἀνθρώπου ποίησιν, καὶ τὸν ἐπ' αὐτῷ σκοπὸν τοῦ παρενεγκόντος εἰς ὑπαρξιν, τέκνα ἅπαντες ἦσαν αὐτοῦ. Κατεσκέδασε δ', ὡς ἔφην, ἅπαντας ὁ Σατανᾶς εἰς πολύτροπον ἀμαρτίαν, ἀπεβουκόλησέ τε τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος κατενεγκῶν εἰς πλάνησιν· πλὴν συνεκόμισεν ἅπαντας ὁ Χριστὸς. Ἦλθε γὰρ ζητῆσαι τὸ ἀπολωλός. Τοῦτό τοι καὶ διὰ τῶν προκειμένων σημαίνεται. Ὑπισχνεῖται γὰρ τῇ ἐξ ἔθνων τε καὶ Ἰουδαίων συνεγηγεμένη συναγωγῇ, ἡγουν ἐκκλησίᾳ, συγκομίζειν ἅπαντας τοὺς ἐξ ἡοῦς εἰς δύοσιν, καὶ ἐκ Βορρᾶ, καὶ Λιβῶς, ἦτοι Νότου, ἵνα ἐντεῦθεν ἐννοῆς τὸ ἐκ παντὸς κλίματος τῆς ὑπ' οὐρανόν. Ἦως γὰρ καὶ δύοσιν, βορρᾶς, καὶ νότος, τουτὶ δὴ που πάντως ἡμῖν ὑπεμ-φήνειεν ἄν· λέγων· Ἄγε μὴν, τῷ Βορρᾶ, τῷ δὲ Λιβί, Μὴ κώλυε, δίδωσί πως ἐννοεῖν, ὅτι τῶν ἀγρίων καὶ πονηρῶν πνευμάτων τὴν ἀντίστασιν οὐκ ἔῃ τοῖς πρὸς αὐτὸν ἰοῦσιν ἀντιφέρεσθαι νοητῶς. Καθὰ καὶ πάλαι οἶά τις τύραννος ὤμος τε καὶ ἀλαζῶν κατεφύετο τῶν ἐπὶ γῆς ὁ ἀληθῆριος Σατανᾶς ὁμοῦ τοῖς ἰδίους ὑπ-ασπισταῖς, οὐκ ἔων ἀναβλέψαι πρὸς ἀλήθειαν, ἡγουν ἵεναι πρὸς Θεὸν δι' ἐπιστροφῆς. Πέπαυται δὲ καὶ τοῦτο διὰ Χριστοῦ, καταλειπίνοντος μὲν τοῖς κεκλημέ-νοις τὴν εἰς σωτηρίαν ὁδόν, ἅπαν δὲ τὸ παρὰ πόδας κείμενον, οἷον ἐκ μέσου γενέσθαι παρασκευάζοντος. Ὀνομάζων δὲ υἱοῦς, καὶ θυγατέρας ἐκ τῶν τεσσάρων τρέχοντας κλιμάτων, τῆς Χριστοῦ παρουσίας ἐμφανῆ καθίστησι τὸν καιρὸν, καθ' ὃν δέδοται τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς τῆς υἰοθεσίας ἡ χάρις δι' ἀγιασμοῦ ἐν Πνεύματι. Ὅτι δὲ οὐκ ἔθνους ἐνός, κοινὴ δὲ καὶ μία πάντων γέγονεν ἡ κλήσις, ὑπέφηνεν εἰπὼν, Πάντας, ὅσοι ἐπι-κέκληνται τῷ ὀνόματί μου. Ὀνομάσμεθα γὰρ Χρι-στιανοὶ, ἦτοι λαὸς Θεοῦ. Οὕτω γάρ που καὶ ὁ Πέτρος τοῖς κεκλημένοις διὰ τῆς πίστεως ἐπιστέλλει καὶ φησιν· "Ὅ Ὑμεῖς δὲ, γένος ἐκλεκτὸν, βασιλείον ἱερά-τευμα· ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν, ἵνα τὰς ἀρετὰς ἐξαγγείλητε τοῦ ἐκ σκότους ὑμᾶς καλοῦντος ἐπὶ τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς, οἳ ποτε οὐ λαὸς, νῦν δὲ λαὸς ἐν Κυρίῳ."6 70.892 Ἐν γὰρ τῇ δόξῃ μου κατεσκεύασα αὐτὸν, καὶ ἔπλασα, καὶ ἐποίησα αὐτόν. Καὶ ἐξήγαγον λαὸν τυφλόν, καὶ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ὡσαύτως τυφλοὶ, καὶ κωφὰ τὰ ὄτα ἔχοντες. Πάντα τὰ ἔθνη συν-ήχθησαν ἅμα, καὶ συναχθήσονται ἄρχοντες ἐξ αὐτῶν.9 Πάντα γέγονεν ἐν Χριστῷ καινὰ, καὶ πιστώσεται γράφων ὁ ἱερώτατος Παῦλος· "Ὅ Ὡστε εἴ τις ἐν Χρι-στῷ καινὴ κτίσις, τὰ ἀρχαῖα παρήλθε."6 Γράφει δὲ καὶ τοῖς εἰς καινότητα κεκλημένοις, δῆλον δὲ ὅτι τὴν πνευματικὴν· "Ὅ Καὶ μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ μεταμορφοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοῦς ὑμῶν εἰς τὸ δοκιμάζειν

ὑμᾶς, τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγαθὸν, καὶ τέλειον, καὶ εὐάρεστον."6 Ἄνεκαινίσθη-
 μεν γὰρ ἐν Χριστῷ, δι' ἀγιασμοῦ πρὸς τὸ ἀρχαῖον τῆς φύσεως ἀναφοιτήσαντες
 κάλλος, τὸ κατ' εἰκόνα δηλονότι τοῦ * ἐκ τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἀπάσης φαυλότη-
 τος ἀποβαλόντες παλαιώσιν· ἀπεδυσάμεθα δὲ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τὸν φθειρόμενον
 κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, καὶ ἐνεδυσάμεθα τὸν νέον τὸν ἀνα-
 καινούμενον κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν. Πλὴν ἐν Χριστῷ γέγονεν ὁ ἀναπλασμός καὶ ἡ
 καλουμένη καινὴ κτίσις, ἣν οὐκ ἐκ σποράς φθαρτῆς ἐσχίκαμεν, ἀλλὰ διὰ λόγου
 ζῶντος Θεοῦ μένοντος. Τὸν τοίνυν λαὸν τὸν ἐκ τεσσάρων τῆς ὑπ' οὐρανὸν
 κλιμάτων συνειλεγ- μένον ἐπικληθέντα τε τῷ ὀνόματί μου οὐχ ἕτερός τις, ἀλλ' ἐγὼ
 μᾶλλον ἐν τῇ δόξῃ μου κατεσκευάσα, καὶ ἔπλασα, καὶ ἐποίησα· καὶ δόξαν μὲν εἶναι
 τοῦ Θεοῦ, καὶ Πατρὸς φαίη ἂν τις τὸν Υἱὸν, δι' αὐτοῦ γὰρ καὶ ἐν αὐτῷ δοξάζεται,
 καὶ κατὰ γε τὸ, Ἐγὼ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς, παρ' αὐτοῦ σαφῶς εἰρημένον. Πεπλᾶ-
 σθαι γὰρ, ὡς ἔφην, δι' αὐτοῦ τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύ- σαντας διαβεβαιούμεθα, τῇ πρὸς
 αὐτὸν συμμορφία τὸ τῆς θείας φύσεως κάλλος ἐναστράπτου ἔχοντας ταῖς ἑαυτῶν
 ψυχαῖς. Ἔφη τι τοιοῦτον καὶ ὁ θεσπέσιος Ψαλμωδός· "Ἐξ ἀναγγελήσεται τῷ Κυρίῳ
 γενεὰ ἡ ἐρ-χομένη, καὶ λαὸς ὁ κτιζόμενος αἰνέσει τὸν Κύριον."6 Προστιθεῖς δὲ
 τούτοις, ὅτι καὶ λαὸν ἐξήγαγον τυφλὸν, τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως τὴν ἐπέκεινα λόγου
 παντὸς καὶ ἀξιάγαστον ὄντως ὑπεροχὴν καθίστησιν ἐναργῆ. Τοὺς γάρτοι πάσαι τὴν
 ἐκ διαβολικῆς σκαιότητος ἀχλὺν καὶ ἀπάτην εἰς νοῦν ἔχοντας καὶ καρδίαν,
 λαμπροὺς ἀπέφηνε καὶ κατηυγασμένους, ἑσφόρος οἶά τις, καὶ δικαιοσύνης ἥλιος
 ἀνίσχων αὐτοῖς, καὶ υἱοὺς ἀποφή- νας, οὐκέτι νυκτὸς καὶ σκότους, φωτὸς δὲ
 μᾶλλον, καὶ μὴν καὶ ἡμέρας, κατὰ τὴν τοῦ σοφωτάτου Παύ- λου φωνήν. Ὅτι μὲν
 οὖν ἐξήγαγε λαὸν τυφλὸν, οὐδενὶ τῶν ὄντων ἀσυμφανές· ἀλλ' ὡσπερ τινὸς τοῖς
 τοιοῖσδε λόγοις ἀντανισταμένου τε καὶ λέγοντος· Καίτοι καὶ εἰς δεῦρο κατίδοι τις
 ἂν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ὡσ- αὐτως τυφλοὺς, καὶ μὴν ὅτι κωφὰ τὰ ὦτα ἔχουσιν,
 ἀπολογεῖται λέγων· Πάντα τὰ ἔθνη συνήχθησαν ἅμα, καὶ συναχθήσονται ἄρχοντες
 ἐξ αὐτῶν. Μόνον γὰρ οὐχὶ προφητείας, ὧ οὗτοι, δέχεσθε λόγους· οὐπω γε μὴν τῶν
 πραγμάτων ἐνέστηκε καιρός· πλὴν πάντη τε καὶ πάντως συναχθήσονται κατὰ
 καιροὺς πάντα τὰ ἔθνη. Τὸ γὰρ συνήχθησαν, ἀντὶ τοῦ, συναχθήσονται, 70.893
 φησὶν, ἔθους ὄντος τοιοῦτου τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ. Τὰ γὰρ πάντη τε καὶ πάντως
 ἐσόμενα, καὶ ὡς ἤδη γεγονότα τίθησιν ἔσθ' ὅτε. Εἴρηται γοῦν ὡς ἐκ προσ- ῶπου
 Χριστοῦ διὰ μὲν τῆς Ἡσαΐου φωνῆς· Τὸν νῶτόν μου δέδωκα εἰς μᾶστιγας, ἀντὶ τοῦ,
 δώσω. Καὶ διὰ γε τοῦ Ψάλλοντος· "Ἐδιμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν
 ἱματισμὸν μου ἔβαλον κλῆρον,"6 ὅπερ καὶ γέγονεν ἐν καιρῷ τῆς ἐπιδημίας. Οὐκοῦν
 ἐπισυν- αχθήσονται, φησὶ, πάντα τὰ ἔθνη, καὶ οὐχὶ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ ἔσονται καὶ
 ἄρχοντες ἐξ αὐτῶν, τοῦτ' ἔστι, λαῶν ἡγούμενοι, καὶ μυσταγωγοὶ, καὶ οἱ ποτε πλα-
 νώμενοι, καὶ ἐν σκότῳ κείμενοι βαθεῖα, φωτὸς ἔσονται τοῦ θεοῦ πρόξενοι τοῖς παρ'
 αὐτῶν μυσταγωγουμέ- νοις. Ἔφη τι τοιοῦτον περὶ τῆς ἐξ ἔθνῶν ἐκκλησίας ὁ
 Μελωδός· "Ἐὼς τὸ σκότος αὐτῆς, οὕτω καὶ τὸ φῶς αὐτῆς."6 Ὡσπερ γὰρ ἀμέτρητον
 καὶ βαθὺν ἠῤῥώ- στησε σκότον ἐν τῷ τῆς πλάνης καιρῷ, οὕτω πάλιν ὑπέρλαμπρος
 γέγονε, καὶ ὑπερφυῶς λελευκαμένη. Ἀληθές γὰρ ὅτι, καθά φησιν ὁ θεσπέσιος
 Παῦλος· "Ἐπερίσσευσεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις."6 9Τίς
 ἀναγγελεῖ ταῦτα; Ἡ τὰ ἐξ ἀρχῆς τίς ἀν- αγγελεῖ ὑμῖν; Ἀγαγέτωσαν τοὺς μάρτυρας
 αὐτῶν, καὶ δικαιωθήτωσαν, καὶ εἰπάτωσαν ἀληθῆ, καὶ ἀκουσάτωσαν.9
 Διαμνημονεύσας ἅπασι τῶν ἐθνῶν, ἧτοι τῶν διὰ πίστεως κεκλημένων εἰς ἐπίγνωσιν
 ἀληθείας, ἐξυφαί- νει τινὰ τρόπον μυσταγωγίας αὐτοῖς, καταγορεύοντα μὲν οὐ
 μικρῶς τῆς τῶν δαιμονίων ἀπάτης, οὐδὲν δὲ οὔσαν παντελῶς τὴν εἰδώλων ποίησιν
 ἀποφαίνοντα· τὸ μὲν γὰρ εἰδέναι τὰ πάντα ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους, πρέποι ἂν μόνῳ
 τῷ κατὰ φύσιν ὄντι Θεῷ. Πᾶσα γὰρ σύνεσις ἐξ αὐτοῦ, καὶ γνώσεως ἀπάσης ἐστὶ

πηγή, καὶ ἐν αὐτῷ πάντες εἰσὶν οἱ θησαυροὶ σοφίας καὶ γνώσεως ἀπόκρυφοι, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Εἰ δέ τις, καὶ τῶν ἐσομένων ἐσχηκῶς εὐρίσκεται γινῶσιν, ἐξ ἀποκαλύψεως τῆς παρ' αὐτοῦ τὸ δῶρον ὁράται λαβῶν. Προσδιαλέγεται τοίνυν, ὡς ἔφην, τοῖς ἐξ ἐθνῶν, καὶ δὴ καὶ φησὶ· Πάντα μὲν ὑμῖν τὰ ἐσόμενα, καὶ ὅτι κληθήσεσθε μὲν κατὰ καιροὺς εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, διήγγελκά τε καὶ ἔφην ἐγώ· ἕτερος δὲ τίς ταῦτα ὑμῖν ἀπαγγελεῖ, ἤγουν ὁράται διειρηκῶς; Ἀγαγέτωσαν τοὺς μάρτυρας αὐτῶν, καὶ δικαιωθήτωσαν, καὶ εἰπά- τωσαν ἀληθῆ, καὶ ἀκουσάτωσαν. Ἐγὼ μὲν γάρ, φησὶ, λελάληκα διὰ προφητῶν· προεκήρυξα τὰ ἐσόμενα κατὰ καιροὺς, δι' ἀνδρῶν ἀγίων, καὶ ἔχω μάρτυρας τοῦ προειδέναι τὰ ἐσόμενα τοὺς ταῖς ἡμῶν διακονη- σαμένους φωναῖς. Τίνες δ' ἂν μαρτυρήσειαν τοῖς δαί- μοσιν, ἤτοι τοῖς ἀψύχοις εἰδώλοις, ὡς εἰρηκόσι τοιοῦ- τον δι' αὐτῶν; Πλεῖστοι μὲν γὰρ οἱ παρ' Ἑλλησι λο- γάδες εἰσὶ καὶ ποιηταί, ἔφη δ' ὅλως ἐξ αὐτῶν οὐδεὶς ὡς παρά γε τῶν ἰδίων θεῶν, ὅτι ταῦτα συμβήσεται κατὰ καιροὺς αὐτοῖς· οὔτε μὴν ἐπαθρήσαι τις ἂν προαπηγγελκότα τινὰ τῶν παρ' Ἑλλησι σοφῶν, ὅτι τῆς πεπορισμένης αὐτῷ δόξης ἐκ πλεονεξίας ἐξωσθή- σεται κατὰ καιροὺς ὁ Σατανᾶς, ἤγουν ὅτι καταφαι- δρυνθήσεται διὰ πίστεως τῆς εἰς Χριστὸν ἢ ὑπ' οὐ- 70.896 ρανόν, καὶ κεκλήσονται τὰ ἔθνη πρὸς ἐπίγνωσιν αὐ- τοῦ, εἴτ' οὖν ὅτι τὸ τῆς εἰδωλολατρίας οἰχήσεται σκότος, καὶ κρατήσῃ τῆς ὑπ' οὐρανὸν ἢ ἀλήθεια. Ἀγαγέτωσαν τοίνυν τοὺς μάρτυρας αὐτῶν, καὶ δειξά- τωσαν εἰπόντας ἀληθῆ. Κἂν ἢ τοῦτο γένοιτο, ἀκου- σάτωσαν αὐτῶν, τοῦτ' ἔστιν, ἀκολουθήτωσαν, καὶ συναινείτωσαν, ὅτι καὶ ἡ τῶν δαιμονίων ἀγέλη τὴν τῶν ἐσομένων γινῶσιν καταπλουτεῖ. Ἄλλ' οὐδεὶς ὁ ἐκείνοις μαρτυρήσας ἐστίν, οὔτε μὴν τῶν ἐσομένων ἐξαγγελεύς. Πεπλάνηνται δὴ οὖν ὁμολογουμένως οἱ θεοὺς εἶναι νομίσαντες αὐτούς· εἰσὶ γὰρ βέβηλοι, καὶ ἀπατεῶνες καὶ βωμολόχοι. 9Γένεσθέ μοι μάρτυρες, κἀγὼ μάρτυς, λέγει Κύριος ὁ Θεός, καὶ ὁ παῖς ὃν ἐξελεξάμην, ἵνα γινῶτε, καὶ πιστεύητε, καὶ συνῆτε ὅτι ἐγὼ εἰμί. Καὶ ἔμπροσθέν μου οὐκ ἐγένετο ἄλλος θεός, καὶ μετ' ἐμὲ οὐκ ἔσται.⁹ Εἰπὼν, ὅτι μαρτυρήσειεν ἂν οὐδὲν τοῖς ἀκαθάρτοις δαίμοσιν, ἤγουν τοῖς ἔργοις τῶν ἀνθρωπίνων χειρῶν τὸ εἰδέναι τὰ ἐσόμενα, τοῖς ἑαυτοῦ προφήταις προδια- λέγεται, καὶ φησὶ· Γένεσθέ μοι μάρτυρες. Λελάληκα γὰρ δι' ὑμῶν, καὶ τῶν ἐσομένων τὴν γινῶσιν, τὸ ἐμὸν ὑμῖν ἐνήστραψε Πνεῦμα. Οὐκοῦν τῆς ἑμαυτοῦ δόξης καὶ θεοπρεποῦς ὑπεροχῆς παροίσω μάρτυρας. Μαρ- τυρήσω δὲ ἑμαυτῷ, καὶ ὁ Παῖς ὃν ἐξελεξάμην. Ὁμοίον τούτῳ τὸ διὰ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν φωνῆς εἰρημένον πρὸς Ἰουδαίους· "Ἐάν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἑμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου ἀληθῆς ἐστίν, ὅτι οἶδα πόθεν εἰμί καὶ ποῦ ὑπάγω."⁶ Καὶ πάλιν· "Ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἑμαυτοῦ, καὶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὁ πέμψας με Πα- τήρ."⁶ Ἀξιόχρεως γὰρ ἡ Θεοῦ φωνὴ πρὸς πίστιν ὧν ἂν βούλοιο λέγειν περὶ τῆς ἑαυτοῦ δόξης καὶ ὑπερ- οχῆς. Ἐπεταὶ δὲ κατὰ λόγον δεύτερον, καὶ ἡ παρὰ τῶν ἀγίων ψῆφος, καὶ σύνεσις ἀπονέμουσα αὐτῷ τὰ ὅσα περ ἂν πρέπει τῇ πασῶν ἐπέκεινα φύσει. Διὰ τοῦτο μάρτυρας παραλαβῶν τοὺς ἀγίους προφήτας, ἐπὶ τὸ μείζον ἄνεισι καὶ ἀψευδὲς ὁμολογουμένως, ἑαυ- τὸν, φημί, καὶ τὸν ἴδιον Υἱόν. Ἀπόχρη γὰρ, ὡς ἔφην, εἰς πίστιν ἅπασαν τοῖς ἀρτίφροσιν ἡ Θεοῦ φωνή. "Ἐταυτὶ δὲ λελάληκα πρὸς ὑμᾶς, φησὶν, οὐ μάτην, ἀλλ' ἵνα γινῶτε, καὶ πιστεύσητε, καὶ συνῆτε ὅτι ἐγὼ εἰμί."⁶ Διὰ γὰρ γνώσεως ἢ πίστις, διὰ δὲ τῆς πίστεως ἢ σύνεσις. Ἐάν γὰρ μὴ πιστεύσητε, οὐδ' οὐ μὴ συν- ῆτε, φησὶ· πιστεύσητε δὲ ὅτι ἔμπροσθέν μου οὐκ ἐγένετο ἄλλος Θεός, καὶ μετ' ἐμὲ οὐκ ἔσται. Οὔτε γὰρ πρὸ αὐτοῦ Θεοῦ ἦν ἕτερος, ἀλλὰ αὐτὸς ἡ πάντων ἀρχὴ καὶ παντὸς ἐπέκεινα νοῦ, καὶ μετ' αὐτὸν οὐκ ἔσται. Μένει γὰρ ὁ αὐτὸς, καὶ ἀναλλοίωτον ἔχει τὴν φύσιν, καὶ ἀκράδαντον τὴν κατὰ πάντων ὑπεροχὴν, καὶ διηνεκῆ βασιλείαν. Ὁ γὰρ ἀρχὴν οὐκ ἔχων τοῦ εἶναι, πρὸς ποῖον δραμεῖται τέλος; 9Ἐγὼ Θεός, καὶ οὐκ ἔστι παρὲξ ἐμοῦ σώζων. Ἀνήγγειλα, καὶ ἔσωσα. Ὠνείδισα, καὶ οὐκ ἦν ἐν ὑμῖν ἀλλότριος. Ὑμεῖς ἐμοὶ

μάρτυρες, καὶ ἐγὼ μάρτυς, λέγει Κύριος ὁ Θεὸς, ὅτι [αλ. ἔτι] ἀπ' ἀρ- χῆς, καὶ οὐκ ἔστιν ὁ ἐκ τῶν χειρῶν μου ἐξαιρού- μενος. Ποιήσω, καὶ τίς γε μὴν ἀποστρέψει; 9 70.897 Μαρτυρήσατε, φησὶν, ὅτι ἐγὼ μόνος ὁ τῶν ὄλων Θεὸς, οὐδενὸς πρὸ ἐμοῦ γεγονότος, οὔτε μὴν ἐσομένου μετ' ἐμέ. Μόνος γάρ εἰμι ὁ σώζων ἐγὼ, καὶ τοῦτο ὑμῖν ἔκπαλαι προσήγγελκα, καὶ τὸ λαληθὲν ἤγαγον εἰς πέρας. Διέσωσα γὰρ ἐν Χριστῷ ὠνεΐδισα, καὶ οὐκ ἦν ἐν ὑμῖν ἀλλότριος. Ἐπελανθάνοντο μὲν γὰρ κατὰ καιροὺς οἱ ἐξ Ἰσραὴλ τῶν ἱερῶν θεσπισμάτων, τῶν διὰ γέ φημι τοῦ πανσόφου Μωσέως, καὶ φιλήδο- νοι μᾶλλον ἦσαν οἱ φιλόθεοι. Εἶτα ῥαθυμίας πραττό- μενοι λόγους, κατεκινδύνευον ἔσθ' ὅτε πολεμίων αὐ- τοῖς ἐπαφιεμένων. Ἄλλ' ἐν τῷ τῆς θλίψεως καιρῷ τὸν ἀεὶ σώζοντα καλεῖν ἐπεχείρουν εἰς ἐπικουρίαν. Καὶ τοῦτο αὐτοῖς ὠνεΐδισα, διὰ τῆς Ἱερεμίου φωνῆς λέγων· "6Καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῶν κακῶν αὐτῶν ἐροῦσιν· Ἄνάστα, καὶ σῶσον ἡμᾶς. Καὶ ποῦ εἰσιν οἱ θεοί σου, οὓς ἐποίησας σεαυτῷ; Εἰ ἀναστήσονται, καὶ σώσουσί σε ἐν καιρῷ τῆς κακώσεώς σου;" 6 Οὐκοῦν ὠνεΐδισα πλειστάκις ὑμῖν τοῖς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, καὶ μεμα- θήκατε διὰ πείρας, ὅτι οὐκ ἦν ἐν ὑμῖν Θεὸς, ἀλλότριος δηλονότι. Σέσωκε γὰρ ὑμᾶς ἐκείνων οὐδεὶς. Εἰμι τοιγαροῦν μόνος ὁ σώζων ἐγὼ. Διὸ δὴ μαρτυρήσατε, κάγω δὲ μάρτυς ἑμαυτοῦ γενήσομαι, λέγει Κύριος ὁ Θεός. Ἦγουν κατ' ἐκεῖνο· "6Πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογή- σειεν ἂν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω κάγω ἐν αὐτῷ." 6 Μαρτυρήσατε δὴ οὖν ὅτι ἐγὼ εἰμι ἔτι ἀπ' ἀρχῆς, τοῦτ' ἔστιν, ὁ ἀπ' ἀρχῆς εἰς δεῦρο προαπαγγέλων τε τὰ ἐσόμενα, καὶ σώζειν ἀκονητὶ δυνάμενος τοὺς τὴν πρὸς ἐμὲ διψῶντας οἰκείωσιν. Σώζων δὲ οὕτως, ὡς δύνασθαι παντελῶς οὐδένα τῶν ἐμῶν ἐξαρπάσαι χειρῶν τὸν ἅπαξ προειλημμένον. Οὐκ ἔστι γὰρ ὁ ἐκ τῶν χειρῶν μου, φησὶν, ἐξαιρού- μενος. Ποιήσω, καὶ τίς ἀποστρέψει αὐτό; Πεποίηκα γὰρ τὴν τῶν ἔθνῶν κλῆσιν, φησὶν, ἦτοι, σέσωκα τοὺς πλανωμένους. Καὶ τίς τοῦτο μεταβαλεῖ, ἤγουν μετα- στήσει πρὸς τὸ μὴ οὕτως ἔχειν. Ὅτι γὰρ ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ χειρὸς οὐδεὶς ἀρπάσει τοὺς παρ' αὐτοῦ σεσω- σμένους, πιστώσεται λέγων αὐτὸς ὁ Σωτὴρ· "6Τὰ πρό- βατα, τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούουσι, κάγω γινώσκω αὐτὰ, καὶ ἀκολουθοῦσί μοι· κάγω δίδωμι αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον, καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ οὐ μὴ ἀρπάσῃ τις αὐτὰ ἐκ τῆς χειρὸς μου. Ὁ Πατὴρ μου, ὃς δέδωκέ μοι, πάντων μείζων ἐστὶ, καὶ οὐδεὶς δύναται ἀρπάζειν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Πατρός μου." 6 Τοῦτ' ἔστιν ἐναργῶς τὸ γεγραμμένον· "6Οὐκ ἔστιν ὁ ἐκ τῶν χειρῶν μου ἐξαιρούμενος." 6 90ὕτως λέγει Κύριος ὁ Θεὸς ὁ λυτρούμενος ὑμᾶς, ὁ ἅγιος Ἰσραὴλ· "Ἐνεκεν ὑμῶν ἀποστελῶ εἰς Βαβυλῶνα, καὶ ἐπεγερωῶ πάντας φεύγοντας, καὶ Χαλδαῖοι ἐν πλοίοις δεθήσονται. 9 Διὰ τῶν ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένων οὐκ ἀγεννῆ παραίνεσιν ἐξυφήνας τοῖς ἐξ ἔθνῶν κεκλημένοις εἰς ἐπίγνωσιν αὐτοῦ, καὶ διαδείξας ὅτι μόνως ἔχει τῶν τε ἐν ἀρχαῖς, καὶ διὰ μέσου, καὶ τελευταίων τὴν γνῶσιν, καὶ μὴν ὅτι παρ' αὐτὸν ἕτερος οὐδεὶς ἐστὶ παντελῶς ὁ διασῶσαι δυνάμενος, καὶ βεβαίαν ἐν αὐτοῖς διὰ τούτων ἐνιδρύσας τὴν πίστιν, μεθίστησι τοὺς λόγους ἐπὶ τοὺς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, καὶ πειρᾶται πληρο- 70.900 φορεῖν ὡς ἔστι παναλκῆς, καὶ θαυματουργός, καὶ ὅτι τοῖς αὐτοῦ νεύμασιν αἱ τῶν πραγμάτων εἴκουσι φύσεις· ὑπηρετεῖ δὲ καὶ αὐτὰ τὰ τοῦ κόσμου στοιχεῖα, καὶ ὅπερ ἂν αὐτὸς ἐθελήσει, τουτὶ δὴ πάντως διαπε- ραίνεται, παρὰ πόδας κειμένου μηδενός. Ἔδει γὰρ, ἔδει τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ πλείστης τε ὄσης φωταγωγίας καὶ τῶν εἰς ἔδραιότητα νοῦ καθιστάντων αὐτοὺς παραινέσεων τε καὶ ὑπομνημοσυνῶν, ἐπεὶ τοι παρ- ὠλισθον ἐφ' ἃ μὴ θέμις, καὶ θεοῖς ἑτέροις προσ- νεύσαντες, κατατεθύκασιν εἰδώλοις, καὶ τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, καθὰ γέγραπται· ποιεῖται τοίνυν αὐ- τοῖς τῶν ἐσομένων τὴν προαγόρευσιν, καὶ τὰς τῶν Βαβυλωνίων προεκκαλύπτει συμφορὰς, εὐτεχνέστατα λίαν, ὡς ἔσονται μὲν αὐτοὶ παρ' ἐκείνων αἰχμάλωτοι προκαταδεικνύς· πείσονται δὲ ὅτι τὰ πάντων αἰ- σχιστα δι' αὐτοὺς προαναφώνων, ὡς ἔφην. Ἐπειδὴ δὲ περὶ μεγίστων πραγμάτων ὁ πρὸς

αὐτοὺς ἐγίγνετο λόγος, ἀναγκαίως τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως τὴν ἀπαρά- βλητον δόξαν, καὶ μὴν τῆς ἰσχύος τὴν ὑπερβολὴν καταδείκνυσι λέγων· Οὕτως λέγει Κύριος ὁ Θεός, ὁ λυτρούμενος ὑμᾶς ὁ ἅγιος Ἰσραὴλ. Ἴνα γὰρ εἰς ἀνάμνησιν αὐτοὺς ἀποκομίσει τῶν πάλαι, τῶν ἐπὶ γέ φημι τῇ λυτρώσει τῇ ἐξ Αἰγύπτου γενομένη, ὅτε καὶ πολλὴ τερατουργημάτων πληθὺς μεμαρτύρηκεν αὐτοῦ τῇ δόξῃ, διὰ τοῦτο Κύριον τὸν Θεὸν ἑαυτὸν ὀνομάσας, καὶ λυτρωτὴν εἶναι διεβεβαίωσατο. Καὶ ταυτὶ μὲν ἐν τούτοις. Τί δὲ δὴ τὸ ἐσόμενον; Ἐνεκεν ὑμῶν ἀποστελῶ, φησὶν, εἰς Βαβυλῶνα. Εἶλε μὲν γὰρ ὁ Βαβυλώνιος αἰχμάλωτον τὸν Ἰσραὴλ, καὶ τῆς ἐν- εγκούσης ἐξαναστήσας, μᾶλλον δὲ κατεμπρήσας ἅπασαν τὴν τῶν Ἰουδαίων χώραν ὁμοῦ τῷ διαβοήτῳ ναῶ, μετέστησεν εἰς τὰ ὄρη Περσῶν τε καὶ Μήδων. Ἐπειδὴ δὲ τοῖς εἰς τοῦτο πεσοῦσι ταλαιπωρίας ἐβδο- μηκοστὸν ἔτος διεπεραίνετο, κατηλέει Θεὸς αὐτοὺς, καὶ δὴ κατεξανίστησι τῶν Χαλδαίων Κῦρον τὸν Καμβύσου συνασπιζόντων Περσῶν καὶ Μήδων· οὗτοι κατὰ κράτος εἶλον τὴν τῶν Χαλδαίων, ἦτοι τὴν Βα- βυλωνίων, καίτοι πάλαι δεδιότες αὐτοὺς, καὶ πλεον- εκτοῦσαν αὐτῶν τὴν χεῖρα παραιτούμενοι. Ἔχει δὲ ἡ παράδοσις ὅτι τῶν μεγιστάνων ἐν αὐτῇ τινας ὁ Κῦ- ρος ἐλὼν, εἶτα σιδήρῳ καταδεσμεύσας, διὰ τῆς Κα- σπίας θαλάσσης εἰς ἀβάτους καὶ ἀοικήτους ἐξέπεμψε χώρας. Κατεγήγερται δὲ τῶν Βαβυλωνίων ὁ Κῦρος Θεοῦ καταθήγοντος, καὶ τὸ δύνασθαι κρατεῖν ἐκνε- νεμηκότος αὐτῷ. Ἔφη γὰρ πρὸς αὐτὸν διὰ τῆς Ἡσαίου φωνῆς· "Ὅύτως λέγει Κύριος τῷ Χριστῷ μου Κύρῳ, οὗ ἐκράτησα τῆς δεξιᾶς ἐπακοῦσαι ἔμ- προσθεν αὐτοῦ ἔθνη."6 Καὶ πάλιν· "Ὅ Εγὼ ἔμπροσ- θέν σου πορεύσομαι, καὶ ὄρη ὀμαλιῶ, θύρας χαλκᾶς συντρίψω, καὶ μοχλοὺς σιδηροῦς συνθλάσω· καὶ δώσω σοι θησαυροὺς σκοτεινοὺς, ἀποκρύφους, ἀορά- τους, ἀνοίξω σοι."6 Ἐπειδὴ γὰρ οἱ Βαβυλώνιοι κατὰ τῶν ἐξ Ἰσραὴλ δεινῶ καὶ ἀκράτῳ θυμῷ χρησάμενοι προσκεκρούκασι Θεῷ, διὰ τοῦτο δέδονται καὶ αὐτοὶ Πέρσαις τε καὶ Μήδοις, οἳ καὶ ἀφορήτοις ἀπανθρω- πίας ἐχρήσαντο κατ' αὐτῶν. Εἴρηται γοῦν πρὸς τὴν Βαβυλῶνα δι' ἑνὸς τῶν ἁγίων προφητῶν· Καθὼς 70.901 ἐποίησας, οὕτως ἔσται σοι· τὸ ἀνταπόδομά σου ἀνταποδοθήσεται εἰς κεφαλὴν σου. Ὑμῶν τοίνυν ἔνεκα, φησὶν, ὦ Ἰσραὴλ, ἀποστελῶ εἰς Βαβυλῶνα, ἀποστελῶ δὲ τίνα; Ἡ πάντως πρὸς τὸν αἰοιδιμον Κῦ- ρον, καὶ τὴν ὑπ' αὐτῷ στρατιάν; Τὸ δὲ ἀποστελῶ τὸ ἐπιπέμψω δηλοῖ. Ἐπεγερῶ δὲ αὐτοῖς καὶ πάντα τοὺς πάλαι φεύγοντας, εἴκοντάς τε αὐτοῖς καὶ δε- διότας ὡς μαχητάς, καὶ ἀλκιμωτέρους. Καὶ Χαλ- δαῖοι ἐν πλοίοις δεθήσονται. Ὡς γὰρ ἔφη φθάσας, καὶ αὐτοὶ μετωκίσθησαν εἰς ἀπωκισμένας καὶ ἀβά- τους χώρας, τὴν καλουμένην Κασπίαν διαπλεύσαντες θάλασσαν. Ἰστέον δὲ ὅτι καὶ ἕτερα φέρεται γραφή. Χαλδαῖοι γὰρ, φησὶν, οὐκ ἐν πλοίοις μᾶλλον, ἀλλ' ἐν κλοιοῖς δεθήσονται. Σέσωκε δὲ καὶ νοητῶς ἅπαν- τας τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς ὁ τῶν ὄλων Σωτὴρ καὶ Κύριος τὰ τῶν δαιμονίων καταργήσας στίφη, καὶ τὴν ἅμα- χον αὐτοῦ καὶ ὑπερφυᾶ δύναμιν κατεξαναστήσας αὐτῶν, τοῦτ' ἔστι Χριστόν. Οὕτω γὰρ ἡμᾶς αἰχμα- λώτους ὄντας ἐλυτρώσατο, καὶ τοῖς ἐκείνου θελήμασιν οἶονεὶ θητεύοντας ἀπέφηνεν ἐλευθέρους, καὶ ὡς ἐκ βαρβάρου γῆς ἀποστάσας ἐπανήγαγεν εἰς τὴν νοητὴν Ἰουδαίαν, ἣτις ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία ἣν αὐτὸς αὐτῷ περιεποίησατο, κηλίδος ἀπάσης ἀπαλλάξας καὶ μολυσμῶν, ἁγίαν τε καὶ ἄμωμον ἀποφήνας. 9 Ἐγὼ Κύριος, ὁ Θεὸς ὑμῶν, ὁ ἅγιος, ὁ καταδείξας Ἰσραὴλ βασιλέα ὑμῶν.9 Τὰ μεγάλα καὶ ἐξαίρετα τῶν πραγμάτων καὶ ἀπιστεῖται πολλάκις, ὅταν ἔσσεσθαι προαγγέλλωνται. Ταύτητοι καὶ σφόδρα εἰκότως ὁ τῶν ὄλων Θεός, ὅτε τι τοιοῦτον ἐπαγγέλλεται, πρὸς πίστιν τοῦ ἀκρωμέ- νου τὴν ἑαυτοῦ δόξαν ἐμφανῆ καθιστὰς, Κύριόν τε τῶν ὄλων καὶ Θεὸν ἑαυτὸν ὀνομάζει. Τί δ' ἂν γένοιτο τὸ ἀντιστατοῦν τό γε οὕτως ἔχοντι φύσεώς τε καὶ δόξης; Ὅταν τοίνυν ὑμῖν προαγορεύσω, φησὶν, οὐ καθ' ἕνα καὶ αὐτός εἰμι τῶν ψευδωνύμων θεῶν, οἳ μηδὲν ὄντες παντελῶς, οὐδ' ἂν ἐργάσαιντό τι μικρὸν ἢ μέγα· εἰμὶ δὲ μᾶλλον Κύριος ὁ Θεός, ὁ ἐν ὑμῖν ἅγιος, τοῦτ' ἔστι, σεπτὸς, καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων ἐξηρημένος,

καὶ ἀμάχοις νεύμασιν ἃ ἂν βούλωμαι κατορθῶν. Εἰμὶ δὲ ὁ καταδείξας Ἰσραὴλ βασιλέα ὑμῶν. Τοῦτο διχῆ νοητέον· ἢ γὰρ ἐκεῖνο φησὶν· Ὡς ἐγὼ εἰμι ὁ καταδείξας ἑμαυτὸν διὰ πολλῶν σημείων, καὶ τῆς ὑπὲρ λόγον ἀλκῆς τε καὶ ἐξουσίας βασιλέα ὑμῶν· ἢ γουν ἕτερόν τι διὰ τούτου καταδηλοῦν ὑπο- τοπητέον· Ἰσραὴλ καὶ μὲν τοὶ καὶ Ἰακώβ παρὰ ταῖς θείαις ὠνόμασται Γραφαῖς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, καθάπερ ἀμέλει καὶ Δαβίδ· διὰ τοι τὸ ἐκ σπέρματος εἶναι κατὰ σάρκα τῶν ὠνομασμένων. Εἰμὶ τοιγαροῦν, φησὶν, ἐγὼ ὁ καταδείξας τὸν ἐξ αἵ- ματος Ἰακώβ τε καὶ Ἰσραὴλ βασιλέα ὑμῶν. Πλεί-στην δὲ ὄσσην ἔχει τὴν οἰκονομίαν ὁ λόγος. Ἐπειδὴ γὰρ λυτρώσεως μερικῆς ἐποιήσατο μνήμην· ἀνεκο- μίσθη γὰρ, ὡς ἔφην, ὁ Ἰσραὴλ ἐκ τῆς Βαβυλῶνος εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ἀναγκαίως ἐπὶ τὸ μείζον ἀσυγκρίτως ἀναβιβάζει τὴν ὑπόσχεσιν, καὶ διαμέμνηται λυτρώ- σεως τῆς ἐσομένης διὰ Χριστοῦ, καὶ οὐ μερικῆς ἔτι, καὶ ὡς ἐπ' ἔθνους ἑνός, καθὰ καὶ πάλαι, γενικώτερον δὲ μᾶλλον καὶ κατὰ παντὸς ἰούσης τῆς ὑπ' οὐρανόν. Ὅτι δὲ οὐκ ἀθαύμαστον τοῦ Χριστοῦ τὸ μυστήριον διὰ τὴν τῆς οἰκονομίας ὑπερβολὴν, καὶ τὸ τῆς εἰς ἡμᾶς ἡμερότητος μέγεθος, ἐνδοιάσειεν ἂν οὐδεὶς τῶν γε ἅπαξ εἰδόντων αὐτό. Θεὸς γὰρ ὢν φύσει, καὶ 70.904 ἐκ Θεοῦ Πατρὸς ἀναλάμπας ὁ Μονογενῆς, καθίκετο μὲν εἰς κένωσιν, ἔλαβε δὲ δούλου μορφὴν, ἵνα τῆς τοῦ διαβόλου τυραννίδος ἀπαλλάξας τοὺς ὑπ' αὐτῷ κειμένους, τοῖς ἰδίους ὑπαγάγη σκήπτροις Μέμνηται δὴ οὖν ὁ λόγος ἐν τούτοις, ὡς ἐσομένης κατὰ καιροῦς λυτρώσεως μερικῆς, ἢ μόνοις δέδοται τοῖς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, καὶ καθόλου, καὶ γενικωτάτης, διὰ Χριστοῦ δηλονότι, δι' ἧς σέσωκεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοὺς ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. 90ῦτω λέγει Κύριος· Ὁ διδοὺς ἐν θαλάσῃ ὄδον, καὶ ἐν ὕδατι ἰσχυρῷ τρίβον, ὁ ἐξαγαγὼν ἄρματα, καὶ ἵππον καὶ ὄχλον ἰσχυρόν. Ἄλλ' ἐκοιμήθη- σαν, καὶ οὐκ ἀναστήσονται, ἐσβέσθησαν ὡς λῖνον ἐσβεσμένον.⁹ Τὰ χρηστὰ καὶ ὀνησιφόρα, κἂν πλειστάκις λαλεῖ- ται παρὰ τε Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ὀχληρὰ μὲν οὐ- δαμῶς εἶεν ἂν τοῖς ἀρτίφροσιν, ἀναγκαῖα δὲ μᾶλλον εἰς σωτηρίαν. Ταύτητοι καὶ ὁ πάνσοφος Παῦλος ἐπιστέλλει τισί· "Ὅτ' αὐτὰ λέγειν ὑμῖν, ἐμοὶ μὲν οὐκ ὀκνηρόν, ὑμῖν δὲ ἀσφαλές."⁶ Ἐπειδὴ γὰρ ἐκ πολλῆς ἄγαν ῥαθυμίας ὁ ἀνθρώπινος νοῦς καταφθείρεται πρὸς λήθην ἔσθ' ὅτε τῶν δεδωρημένων ἐκάστῳ παρὰ Θεοῦ, διὰ τοῦτο πρὸς ἀνάμνησιν αὐτῶν ἀναβιβάζει πλει- σταχοῦ θεῖος ἡμᾶς λόγος, οὐκ ἔων εἰσάπαν ἀποψύχε- σθαι πρὸς τὸ ῥάθυμον, ἀναζωπυρῶν δὲ μᾶλλον εἰς φιλοθείαν, καὶ εἰς παντὸς ἔφεσιν ἀγαθοῦ. Οὐκοῦν ἐπειδήπερ λελύτρωται ὁ Ἰσραὴλ, πλείστων ὄσων ὑπὲρ αὐτοῦ παραδόξως τετελεσμένων, εἴτα τούτων ἀμνημονήσαντες ἐτράποντο πρὸς ἀπόστασιν, καὶ τοῖς οὐκ οὔσι θεοῖς προσενενύκασιν, ἀναγκαίως αὐτοὺς πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως ἀνακομίζει Θεὸς, δεδωκέναι λέγων ὄδον ἐν θαλάσῃ, καὶ ἐν ὕδατι ἰσχυρῷ τρίβον. Διεβιβάσθησαν γὰρ διὰ θαλάσσης μέσης τῆς Αἰγυπτίων ἀπαίροντες χώρας, διέβησαν δὲ καὶ ποδὶ τὸν Ἰορδάνην. Καὶ ταύτην εἶναι φαμεν τὴν ἐν ὕδατι ἰσχυρῷ τρίβον. Ἄ δὴ καὶ θαυμάσας ὁ θεσπέσιος ψάλλει Δαβίδ· "Ὅτι ἐστὶ σοι, θάλασσα ὅτι ἔφυγες· καὶ σὺ, Ἰορδάνη, ὅτι ἐστράφης εἰς τὰ ὀπίσω;"⁶ Καὶ πάλιν περὶ Θεοῦ λέγων· "Ὅ μεταστρέφων τὴν θάλασσαν εἰς ξηρὰν, ἐν ποταμῷ διελεύσονται ποδί."⁶ Οὐκοῦν δέδωκεν ἐν θαλάττῃ ὄδον, καὶ ἐν ὕδατι ἰσχυρῷ τρίβον. Ἐξήγαγε δὲ, καὶ ἄρματα, καὶ ἵππον, καὶ ὄχλον ἰσχυρόν. Κατεδίωξε μὲν γὰρ ὁ Φαραὼ τοὺς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ ἐν ἄρμασί τε καὶ ἵπποις, καὶ δυσ- αντήτῳ χρώμενος τῇ τῶν συνασπιζόντων χειρὶ, πλὴν κατ' οὐδένα τρόπον νενίκηκε, ἦτον ἠδίκησε τοὺς λελυτρωμένους. Ἐκοιμήθησαν γὰρ, καὶ οὐκ ἀναστήσονται, φησὶν, ἀλλ' ἐσβέσθησαν ὡς λῖνον ἐσβεσμένον. Ἐναπεπνίγησαν γὰρ τοῖς ὕδασι, ἵπποις τε ὁμοῦ καὶ διολώλασι, καὶ ὡς εὐκατάπρηστον λῖνον ὑπὸ θείας ὀργῆς δεδαπάνηνται, καὶ κατεσβέσθησαν ἀμογητὶ, τοῦτ' ἔστι, κεχωρήκασιν εἰς τὸ μηδὲν, καὶ οἶον ἀποτετέφρωνται. Τὸ γὰρ τοὶ λῖνον πυρὶ μὲν ἔτοιμον εἰς ἀφανισμόν, σβέννυται δὲ καὶ χειρὸς ἀφῆ, καὶ ἀδρανεστάτην

ώδινει φλόγα. Εἰ δὲ δὴ τις λέγοι, Τοῦ τῆς Αἰγυπτίων ἐξάρχοντος γῆς ἰδία βουλήσει 70.905 κατατρέχοντες τοῦ Ἰσραήλ, πῶς αὐτὸς ὁ τῶν ὄλων Θεὸς ἐξαγαγεῖν λέγεται τοὺς ἵππους, καὶ ἄρματα, καὶ τὸν ὑπ' ἐκείνων στρατόν; Φαμέν ὅτι εἴρηται πρὸς Φαραῶ παρὰ τοῦ τῶν ὄλων κρατοῦντος Θεοῦ· "Ἔεις αὐτὸ τοῦτο ἐξήγειρά σε, ὅπως ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δύναμίν μου, καὶ ὅπως διαγγελῆ τὸ ὄνομά μου ἐν πάσῃ τῇ γῆ."⁶ Καὶ ταυτὶ μὴν εἰρήσθω πάλιν ἰστο- ρικῶς. Φαμέν δὲ ὅτι τοὺς εὖ βιοῦν ἠρημένους, καὶ τὴν ὑπὸ τῷ διαβόλῳ δουλείαν παραιτουμένους, ἀπο- φοιτῶντάς τε τῶν περὶ γῆν σπουδασμάτων, καὶ οἶον ἀπαίρειν ἐθέλοντας πάσης ἀκαθαρσίας, διώκει μὲν ὁ πονηρὸς, σώζει δὲ παραδόξως Θεὸς, βάσιμον αὐτοῖς ἀποφαίνων τοῦ παρόντος βίου τὸν κλύδωνα, καὶ ἀφράστῳ δυνάμει διαβιβάζων αὐτοὺς, καὶ τοῖς τοῦ παρόντος βίου περισπασμοῖς οὐκ ἐφίεις ἐπικλύζειν αὐτοὺς, ἀλλ' ἐπέκεινα σαρκικῶν κυμάτων γενέσθαι παρασκευάζων, ἐξημερῶν δὲ ὡσπερ τινὰ θάλασσαν αὐτοῖς τοὺς πολυτρόπως συμβαίνοντας πειρασμούς· ἵνα ἰσχύσειαν ἐν γῆ γεγονότες ἐρήμῳ, τοῦτ' ἔστιν, ἐν καταστάσει νοῦ καθαρᾶ καὶ σχολαίᾳ φαγεῖν τὸν ἄρτον τὸν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ πιεῖν ὕδωρ ἐκ πέτρας, τοῦτ' ἔστιν, ἐν μεθέξει γενέσθαι Χριστοῦ, διαβιβα- σθῆναί τε τὸν Ἰορδάνην, οὕτω τε εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ἐλάσαι, συνήσει πάντως ὁ πνευματικὸς ὁ φημι. ⁹Μὴ μνημονεύετε τὰ πρῶτα, καὶ τὰ ἀρχαῖα μὴ συλλογίζεσθε. Ἴδου ποιῶ καινὰ, ἃ νῦν ἀνατελεῖ, καὶ γνώσεσθε. Καὶ ποιήσω ἐν τῇ ἐρήμῳ ὁδὸν, καὶ ἐν τῇ ἀνύδρῳ ποταμούς. Εὐλογήσει με τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ, σειρήνες, καὶ θυγατέρες στρουθῶν, ὅτι δέδωκα ἐν τῇ ἐρήμῳ ὕδωρ, καὶ ποταμούς ἐν τῇ ἀνύδρῳ, ποτίσαι τὸ γένος μου τὸ ἐκλεκτὸν, λαόν μου ὃν περιεποιησάμην, τὰς ἀρετάς μου καὶ κατ- ορθώματα διηγεῖσθαι.⁹ Ὡσπερ ἐν τοῖς ἀνόπιν βραχὺ μερικὴν οὔσαν τὴν ἐσομένην λύτρωσιν τοῖς ἐξ Ἰσραήλ, παρετίθει μὲν εἰς γνώσιν αὐτοῖς, ἀναβιβάζων δὲ τῶν πραγμάτων τὴν ἀφήγησιν ἐπὶ τὸ ἄμεινον, ἀσυγκρίτως τῆς διὰ Χριστοῦ σωτηρίας ἐποιεῖτο τὴν μνήμην, ἀναδειξαι λέγων ἡμῶν βασιλέα τὸν Ἰσραήλ· οὕτω κἀνθάδε δια- μνημονεύσας χρησίμως τῆς τε Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, καὶ τῶν Ἰορδάνου ναμάτων, καὶ τοῦ διαβιβασμοῦ τῶν ἐξ Ἰσραήλ, πάλιν ἐπίνεισιν ἐπὶ τὸ Χριστοῦ μυστή- ριον. Διὰ τοῦτό φησι· Μὴ μνημονεύετε τὰ πρῶτα, καὶ τὰ ἀρχαῖα μὴ συλλογίζεσθε. Ἡ γὰρ τῶν ἀσυγκρίτως ὑπερκειμένων ἐπισφορὰ, λήθη δίδωσιν ἔσθ' ὅτε τὸ ἔλαττον, καὶ τὰ λαμπρὰ τῶν πραγμάτων ἀπαμβλύ- νουσί πως τὰ μὴ οὕτως ἔχοντα κατὰ φύσιν, κἀν προτερεῖ κατὰ τὸν χρόνον. Τοιοῦτόν τι καὶ ὁ πάν- σοφος Παῦλος, ὅτι "⁶Νῦν μὲν γινώσκομεν ἐκ μέρους· ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσε- ται."⁶ Μεγάλα μὲν γὰρ καὶ λόγου παντὸς ἐπέκεινα τὰ τετελεσμένα παρὰ Θεοῦ διὰ τοῦ πανσόφου Μωσέως, ὑπερφερῆ δὲ καὶ ἀνεστηκότα τὰ διὰ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἰσχύος τε καὶ ὑπεροχῆς. Σέσωσται γὰρ δι' αὐ- τοῦ, καὶ παρ' αὐτοῦ τῶν ἀνά πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἔθνῶν ἢ πληθῦς. Διὰ τοῦτο μονονουχί, καὶ ἐπιλανθά- νεσθαι κελεύει τῶν πρῶτων. Προσερεῖται [αλ. προσ- 70.908 ερεῖδεσθαι] δὲ μᾶλλον τὸν νοῦν τοῖς ἀσυγκρίτως ὑπερκειμένοις, καὶ λαμπρὰν ἔχουσι δόξαν. Ποιήσω τοίνυν, φησὶν, ἐν τῇ ἐρήμῳ ὁδὸν. Νοεῖται γε μὴν ἔρη- μος ἐν τούτοις, ἢ πάλαι ξηρὰ καὶ ἄκαρπος τῶν ἔθνῶν πληθῦς, καὶ οἶον ἀκανθοτόκος, διὰ τὸ εἶναι παντελῶς ἐν αὐτῇ μηδένα τὸν εὐσεβῆ, καὶ εὐδόκιμον, καὶ ἀγαθοεργεῖν εἰδότα σοφῶς. Ὡς γὰρ ὁ ψάλλων φησί· "⁶Πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρειώθησαν, καὶ οὐκ ἦν ἐν αὐτοῖς ὁ ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἦν ἕως ἐνός."⁶ Ἐν ταύτῃ δὴ οὖν τῇ ἐρήμῳ πέφηνεν ὁδὸς ἀποφέρουσα τοὺς δι' αὐτῆς ἐρχομένους πρὸς θεογνωσίαν τὴν ἀληθῆ, καὶ εἰς ἀγίαν καὶ ἀβέβηλον ζωὴν, καὶ εἰς πᾶ- σαν ἐπιστήμην ἀγαθοῦ παντὸς πράγματος. Φαμέν δὲ εἶναι ταύτην τὴν ὁδὸν, ἢ τὸ θεῖόν τε καὶ εὐαγγελικὸν καὶ σωτήριον κήρυγμα, ἢ τάχα που καὶ αὐτὸν τὸν Χριστόν. Ἀκηκόαμεν γὰρ αὐτοῦ λέγοντος ἐναργῶς· "⁶Εγὼ εἰμι ἡ ὁδός."⁶ Ἄλλ' οὐχ ὁδὸς μόνη γέγονεν ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἀνεδείχθησαν δὲ καὶ ποταμοὶ, νοητοῖς καὶ ψυχωφελέσι νάμασι καταμεθύσκειν εἰδότες τοὺς ἐν αὐτῇ. Φαμέν δὲ εἶναι καὶ

τούτους τούς τῶν εὐαγ- γελικῶν τε καὶ ἀποστολικῶν θεσπισμάτων ἱερουργοὺς, ὧν καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ διαμνημονεύει λέγων· "Ἐπῆραν οἱ ποταμοὶ φωνὰς αὐτῶν." Ὡς γὰρ αὐτός που πάλιν φησὶν· "Ἐἶς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν." Ἐπὶ δὲ γε τοῖς ὀνομασμένοις ποταμοῖς νοηθεῖεν ἂν καὶ οἱ λαῶν ἡγούμενοι, καὶ μυσταγωγεῖν εἰδότες ὁρθῶς τε καὶ ἀμωμήτως, καὶ τοῖς εἰς εὐσέβειαν λόγοις κατάρδιν δυνάμενοι τούς προσ- ἰόντας Χριστῷ διὰ τῆς πίστεως. Ἄνυδρον δὲ τὴν τῶν ἐθνῶν ὀνομάζει πληθύν. Οὐ γὰρ ἦν παρ' αὐτοῖς διδάσκαλος ἀληθείας, καὶ σωτηριῶδες ἔχων τὸνάμα. "Ἐφάσκοντες γὰρ εἶναι σοφοί, ἐμωράνθησαν," κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου καὶ θεσπεσίου Παύλου φωνήν· "Ἐκαὶ ἤλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ, ἐν ὁμοιώματι εἰκόνας φθαρτοῦ ἀνθρώπου, καὶ πετεινῶν, καὶ τετραπόδων, καὶ ἐρπετῶν." Ἐναδειχθείσης τοίνυν ὁδοῦ, φησὶν, ἐν ἐρήμῳ, καὶ λαβούσης τῆς ἀνύδρου ποταμοῦς, εὐλογῆσει με τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ, σειρήνες, καὶ θυγατέρες στρουθῶν, ὅτι ἔδωκα ἐν τῇ ἐρήμῳ ὕδωρ, καὶ ποταμούς ἐν γῇ ἀνύδρῳ, ποτίσαι γένος μου τὸ ἐκλεκτὸν, λαὸν ὃν περιεποιήσαμην τὰς ἀρετὰς μου διηγείσθαι· καὶ θηρία μὲν ἀγροῦ δηλοῦν ἔοικε τούς ἐκ πολλῆς ἄγαν ἀμαθίας ἐκθηριωθέντας τρόπον τινὰ καὶ ζῶντας ἀγρίως. Ἐξῆ δὲ οὕτως τὰ ἔθνη. Σειρήνας δὲ καὶ θυγατέρας στρουθῶν τούς εὐστομεῖν παρ' αὐτοῖς εἰδόμενος φησὶ, καὶ ἐξησημένους τὸ καλλιπέδες. Ἐθὸς δὲ τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ σειρήνας ἀποκαλεῖν τὰ τῶν στρουθίων λαλίστατα, καὶ ἐμμελές τι καὶ εὐρυθμον ἀναφωνεῖν εἰωθότα. Γεγόνασι δὲ πῶς τοιοῦτοι τῶν Ἑλλήνων δεισιδαιμονίας οἱ διδάσκαλοι, ποιηταὶ τε καὶ λογογράφοι. Ἐνεστι γὰρ αὐτοῖς τὸ ἡδύ τε καὶ εὐκομπόν, τὸ γε ἦκον εἰς λόγους. Διδάσκουσι γὰρ μὴ τῶν ἀναγκαίων οὐδέν. Ἄλλ' οὗτοι πάντες δοξολογήσουσί με, φησὶν, ὡς ὕδωρ δόντα τὸ νοητὸν, καὶ ἀνύδρῳ δείξαντα ποταμούς. Ἴνα τὸ ἐκλεκτὸν μου ποτίσω γένος· καὶ ποῖον τοῦτο ἐστίν, ἢ ἐκεῖνοί που πάντως, 70.909 οἷς, καὶ ὁ πάνσοφος Πέτρος προσπεφώνηκε λέγων· "Ἐγμεῖς δὲ γένος ἐκλεκτὸν, βασιλεῖον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν, ἵνα τὰς ἀρετὰς ἐξαγγείλητε τοῦ ἐκ σκότους ὑμᾶς καλέσαντος ἐπὶ τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς, οἷ ποτε οὐ λαὸς, νῦν δὲ λαὸς ἐν Κυρίῳ; 90 ὁ νῦν ἐκάλεσά σε, Ἰακώβ, οὐδὲ κοπιάσαι σε ἐποίησα, Ἰσραήλ. Οὐκ ἤνεγκάς μοι πρόβατα τῆς ὀλοκαρπώσεώς σου, οὐδὲ ἐν ταῖς θυσίαις σου ἐδόξασάς με, οὐδὲ ἐδούλευσας ἐν ταῖς θυσίαις σου. Οὐδὲ ἔγκοπον ἐποίησά σε ἐν λιβανωτῷ, οὐδὲ ἐκτίσω μοι ἀργυρίου θυμίαμα, οὐδὲ τὸ στέαρ τῶν θυσιῶν σου ἐπεθύμησα. Ἄλλ' ἐν ταῖς ἀμαρτίαις σου, πλημμελήμασί τε καὶ ἀδικίαις καὶ τοῖς τοιουτοτρόποις προέστην σου. 9 Διὰ τῶν ἤδη προεξητασμένων, ἡγουν προανεγνωσμένων, τῆς ἐν Χριστῷ διαθήκης καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ χαρισμάτων ἐποιεῖτο τὴν προαγόρευσιν. Ἐφη γὰρ ἐν ἐρήμῳ ποιήσιν ὁδόν, καὶ ἐν ἀνύδρῳ ποταμούς· ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας εὐλογηθήσεσθαι παρὰ πάντων τῶν θηρίων τοῦ ἀγροῦ· τρόπος δ' ἂν νοοῖτο θυσιᾶς νοητῆς ἢ δοξολογίας, καὶ τῆς νέας καὶ ἐν Χριστῷ διαθήκης καρπός. Ἐν δὲ γε τοῖς προκειμένοις πληροφορεῖν πειράται τὸν Ἰσραήλ, ὅτι λελύτρωται μὲν ἐξ Αἰγύπτου, καὶ τῆς αὐτόσε θητείας ἐξήρηται, καὶ τῶν οὕτως ἀνιαρῶν ἀπηλλάχθη πόνων, οὐχ ἵνα μόσχους αὐτῷ προσαγάγῃ, καὶ τὴν δι' αἵματος καὶ καπνῶν ποιῆται πρόσδοτον. Ἀποβλήματα γὰρ τὰ τοιάδε παρὰ Θεῷ, καὶ σκιά μᾶλλον εἰσιν ἢ ἀλήθεια. Φησὶ τοίνυν Οὐ νῦν ἐκάλεσά σε, Ἰακώβ. Τὸ δὲ νῦν, ἐκκληπτέον, ἀντὶ τοῦ, οὐχ ὅτε θύεις, ἡγουν οὐκ ἐν τῷ βουθυτεῖν ὄντα καὶ μηλοσφαγεῖν κέκληκά σε, ἵνα μὴ ἄρα πῶς οἰηθῆς ἀντέκτισιν ὡς περ τινὰ τῆς προσαγωγῆς ἐσχηκέναι τὴν λύτρωσιν, ἀλλ' ὄντα σε μᾶλλον ἐν ἀμαρτίαις, καὶ μολυσμοῖς ἔνοχον, λελάτρευκας γὰρ τοῖς Αἰγυπτίων θεοῖς, φειδοῦς ἠξίωσα καὶ ἀγάπης. Ἡμερότητος οὖν ἄρα τὸ δῶρον, καὶ φιλοανθρωπίας καρπός ἢ χάρις, καὶ ὡς ἐξ ἀγάπης ἢ λύτρωσις. Οὐδὲν γὰρ, φησὶ, πρὸς ἐμὲ τὰ πρόβατα τῆς ὀλοκαρπώσεώς σου, οὔτε μὴν ἐν ταῖς θυσίαις σου ἐδόξασάς με. Τὸ

γὰρ ἀπαράδεκτον ὄλως καὶ εἰκῆ προσφερόμενον, πῶς ἂν εἰς δόξαν γένοιτο τὴν ἐμήν; Ἄλλ' οὐδὲ ἐδούλευσας ἐν ταῖς θυσίαις σου. Ὁ μὲν γάρ τι τῶν ἀγαθῶν ἐπιτηδεύων, φησὶ, καὶ αὐχημάτων τῶν εἰς ἀρετὴν γενόμενος ἀποτελεστής, ὁ τοῖς ἐμοῖς νεύμασιν ὑποθεῖς τὸν αὐχένα, καὶ θεσπισμάτων τῶν ἱερῶν ἐργάτης, δουλεύειν ἂν λέγοιτο τῷ ἐπὶ πάντας Θεῷ. Ὁ δέ γε λιβανωτῶ τὴν ἀγίαν καπνίζων σκηνήν, καὶ βοῦς προσάγων ἢ πρόβατα, ἢ τὶ τῶν ἀρίστων κατωρθωκῶς, τὴν τῆς γνησιότητος οὐκ ἀποίσεται δόξαν. Πέπραχε γὰρ ὄλως ὁ τοιοῦτος τῶν ἀρεσκόντων ἐμοὶ οὐδὲν, οὐκοῦν οὐκ ἔν γε τῷ θύειν τὸ δουλεύειν ἐστίν, ἀλλ' ἐν τῷ βουλευέσθαι τρυφερόν τε καὶ οἶον ἀναφῆ τοῖς αὐτοῦ θελήμασιν ὑποφέρειν τὸν αὐχένα. Ὅσον γὰρ ἦκον, φησὶν, εἰς τὸ αὐτό μοι δοκοῦν, οὐκ ἂν ἔγκοπόν σε ἐποίησα ἐν λιβανωτῶ, οὐδ' 70.912 ἂν ἐκτίσω μοι ἀργυρίου θυμίαμα, ἀλλ' οὐδὲ στέαρ τῶν θυσιῶν σου ἐπεθύμησα. Ἔοικε τούτῳ τὸ δι' ἐτέρου προφήτου πρὸς αὐτοὺς εἰρημένον· "Ἐὰν ὄλοκαυτώματα αὐτῶν ὑμῶν μετὰ τῶν θυσιῶν ὑμῶν συνάγετε, καὶ φάγετε κρέα, ὅτι οὐκ ἐλάλησα πρὸς τοὺς πατέρας ὑμῶν, περὶ ὄλοκαυτωμάτων, καὶ θυσιῶν, ἐν ἡμέρᾳ ἣ ἀνήγαγον αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου."6 Ἐφη πού καὶ ἐτέρωθι πάλιν ὁ αὐτὸς προφήτης Ἰερεμίας· "Ἔτι μοι λίβανον ἐκ Σαβᾶ φέρετε, καὶ κινάμων ἐκ γῆς μακρόθεν; Τὰ ὄλοκαυτώματα ὑμῶν οὐκ εἰσὶ δεκτὰ, καὶ αἱ θυσίαι ὑμῶν οὐχ ἡδυνάμεν."6 Καὶ μὴν, καὶ διὰ τῆς τοῦ ψάλλοντος φωνῆς· "Ὁὐδέξομαι ἐκ τοῦ οἴκου σου μόσχους, οὐδὲ ἐκ τῶν ποιμνίων σου χιμάρους."6 Ἀπόβλητον δὲ ποιεῖται πανταχοῦ τὴν ἐν σκιαῖς λατρείαν, ἀφιστὰς μὲν αὐτοὺς τῶν τύπων, συνελαύνων δὲ ὡσπερ εἰς δικαίωσιν τὴν ἐν Χριστῷ, καὶ τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας μεταποιεῖσθαι διδάσκων, δι' ἧς ἂν γένοιτό τε καὶ μόνης τὸ εὐαρεστεῖν δύνασθαι τῷ Θεῷ, καὶ τὸ ἄμωμον ἀληθῶς καὶ εἰλικρινῆς εἰς λατρείαν, δῆλον δὲ ὅτι τὴν πνευματικὴν. "Ὁ Πνεῦμα γὰρ, φησὶν, ὁ Θεὸς, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτῷ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν."6 Ἐγὼ εἶμι, ἐγὼ εἶμι ὁ ἐξαλείφων τὰς ἀνομίας σου, καὶ οὐ μὴ μνησθήσομαι. Σὺ δὲ μνήσθητι καὶ κριθῶμεν. Λέγε σὺ τὰς ἀνομίας σου πρῶτος, ἵνα δικαιωθῆς.9 Ἄθρει δὴ μοι πάλιν, ὡς οὐ τῇ δυνάμει τῆς κατὰ νόμον λατρείας ἐκνευμένηκε Θεὸς τὸ ἀπαλλάττειν δύνασθαι τινὰς τῆς ἐνούσης αὐτοῖς ἀκαθαρσίας. Ἀδύνατον γὰρ αἷμα ταύρων καὶ τράγων ἀφαιρεῖν ἀμαρτίας, καὶ ἀνόνητος ἐν τούτοις ἢ τοῦ νόμου σκιά. Δικαιοῦται γὰρ οὐδεὶς ἐν νόμῳ κατὰ τὴν τοῦ θεσπέσιου Παύλου φωνήν. Ἐπιστέλλει γοῦν, καὶ φησὶ περὶ τοῦ αὐτοῦ, καὶ τῶν ἄλλων ἀποστόλων, ἡγοῦν τῶν πεπιστευκόντων ἐκ περιτομῆς· "Ὁμεῖς φύσει Ἰουδαῖοι, καὶ οὐκ ἐξ ἔθνων ἀμαρτωλοὶ· εἰδότες δὲ ὅτι οὐ δικαιοῦται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου, ἐὰν μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ· καὶ ἡμεῖς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν ἐπιστεῦσαμεν, ἵνα δικαιωθῶμεν ἐν αὐτῷ."6 Μὴ τοίνυν, φησὶν, οἰηθῆς ὡς δυνήσῃ ποτὲ τῶν ἐκ φαυλότητος ἐγκλημάτων ἐλεύθερον ἀποφῆναι σαυτὸν διὰ θυσίας καὶ καπνῶν. Ἴσθι δὲ μᾶλλον ὅτι ἐγὼ εἶμι ὁ ἐξαλείφων τὰς ἀνομίας σου, καὶ οὐ μὴ μνησθήσομαι. Δεδικαιώμεθα γὰρ οὐκ ἐξ ἔργων δικαιοσύνης, ἃ ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸ πολὺ ἔλεος αὐτοῦ ἀμνημονεῖν ἐθέλοντος τῶν ἡμετέρων αἰτιαμάτων. Σῶζει γὰρ τοῦτο καὶ μόνον τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ἀδρανῆ, καὶ εὐπαρακόμιστον τὴν διάνοιαν ἔχοντας πρὸς πᾶν ὀτιοῦν τῶν ἐκ νόμου διαβεβλημένων. Ἐπιμελῶς γὰρ, φησὶν, ἔγκειται ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος. Ταύτη τοι, καὶ μάλα εἰκότως ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ τῶν ἀνθρωπίνων ὀλισθημάτων διαμέμνηται λέγων· "Ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσης, Κύριε, τίς ὑποστήσεται; ὅτι παρὰ σοὶ ὁ ἴλασμός ἐστι."6 Κατοικτεῖρει μὲν οὖν ὁ τῶν ὄλων Θεός, καὶ δὴ καὶ αἰσίοις νεύμασι καὶ ἀμνηστίαις χρώμενος ταῖς θεοπρεπέσιν, ἔξω τίθησιν αἰτίας, καὶ 70.913 ὀλισθημάτων τοὺς ἀλόντας αὐτοῖς. Πλὴν οὐκ ἔᾶ τοὺς ἡλεημένους τὴν τοῦ δικαιούντος αὐτοὺς εἰδέναι χάριν Ἐπωφελὲς δὲ τοῦτο καὶ διὰ σπουδῆς τοῖς ἀγίοις γεγονὸς εὐρήσομεν. Ψάλλει γοῦν καὶ φησὶν ὁ μακάριος Δαβὶδ, ποτὲ μὲν, ὅτι "Ὁτὴν

άνομίαν μου ἐγὼ γινώσκω, καὶ ἡ ἁμαρτία μου ἐνώπιόν μου ἐστὶ διὰ παντός·"6 καὶ πάλιν, ὅτι "6Τὴν ἄνομίαν μου ἐγὼ ἀναγγεῶ, καὶ μεριμνήσω ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας μου."6 Ἐγὼ τοίνυν, φησὶν, ἀμνημονήσω μὲν τῶν αἰτιαμάτων. Μέννησόν γε μὴν αὐτός, καὶ δὴ καὶ κριθῶμεν· Ὁμολογεῖ δὲ σὺ, καὶ βεβαίαν ἔχε τὴν ἀμνηστειάν. Γέγραπται γὰρ ὅτι, "6Δίκαιος ἑαυτοῦ κατήγορος ἐν πρωτολογία."6 Καὶ πάλιν· "6Μὴ αἰσχυνθῆς ὁμολογήσαι ἐφ' ἁμαρτίαις σου."6 Οὐ τετήρηκε τὴν τοιαύτην ἐντολὴν ὁ ὑπέροφρος Φαρισαῖος, ὃν ἐν ταῖς εὐαγγελικαῖς παραβολαῖς ἴστησιν εὐχόμενον ὁ Σωτὴρ ἐν τῇ συναγωγῇ, εἶτα πολὺ νοσοῦντα τὸ ἀμαθές, καὶ ἐξ εἰκαίου φουσηματος λέγοντα· "6Ὁ Θεός, εὐχαριστῶ σοι, ὅτι οὐκ εἰμι ὡς οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἄρπαγες, ἄδικοι, ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης· νηστεύω δις τοῦ σαββάτου, ἀποδεκατῶ πάντα τὰ ὑπάρχοντά μοι."6 Οὗτος οὐκ ἠνέσχετο λέγειν τὰς ἑαυτοῦ ἁμαρτίας. Κατακέκριται δὴ οὖν ὡς ἀλαζών τε καὶ ψεύστης, καθαρὸς γὰρ οὐδεὶς ἀπὸ ρύπου, καὶ πολλὰ πταίομεν ἅπαντες. Ἐγὼ δὲ καὶ ὠμολόγησι τὰς ἁμαρτίας ὁ τελώνης τὰς ἑαυτοῦ. Εἰστήκει γὰρ τύπτων τὸ στήθος, καὶ λέγων· "6Ὁ Θεός, ἰλάσθητί μοι τῶν ἁμαρτωλῶν."6 Δεδικαίωται δὴ οὖν ὁμολογήσας τὰ ἡττήματα, καὶ τῆς ἐνούσης αὐτῷ βδελυρίας τὸν ρύπον οὐκ ἀποκρύψας, ἵνα καθαρῶσθῃ. 9Οἱ πατέρες ὑμῶν πρῶτοι, καὶ οἱ ἄρχοντες ὑμῶν ἠνόμησαν εἰς ἐμέ. Καὶ ἐμίαναν οἱ ἄρχοντες τὰ ἅγια μου· καὶ ἔδωκα ἀπολέσαι Ἰακώβ καὶ Ἰσραὴλ εἰς ὄνειδισμόν.9 Εἰπὼν· Ἐγὼ εἰμι ὁ ἐξαλείφων τὰς ἀνομίας σου, καὶ οὐ μὴ μνησθήσομαι, συνεῖδεν ὅτι τάχα πού τινες τοῖς εἰρημένοις ἀνταναστήσονται, καὶ δὴ καὶ ἐροῦσιν· Εἰ τετίμηκας ἀμνηστειὰ τὸν Ἰσραὴλ, εἰ γέγονεν ἐπ' αὐτῷ πολλή τις ἄγαν ἡ γαληνότης, εἰ κεκάθαρται τῶν ρύπων, καὶ τῶν ἀρχαίων αἰτιαμάτων τοὺς μολυσμοὺς ἀπενίψατο, πῶς ἢ τίνων ἐξήτηται δίκας τοῖς τῶν πολεμίων ξίφεσι δαπανώμενος· εἶτα δορῦληπτος γεγινώς, καὶ τὴν ἐνεγκοῦσαν ἀφείας, καὶ ὑπὸ χεῖρα καὶ ζυγὸν τῶν ἡρηκότων γεγεννημένος; Δέδοται γὰρ τοῖς ἐκ Βαβυλῶνος ἠκούσι μαχηταῖς. Ἀπολογεῖται δὴ οὖν τὸ, Κριθῶμεν, λέγων, καὶ φησὶν, ὡς αὐτοὶ γεγόνασι, καὶ τούτου αἰτιοί τε καὶ πρόξενοι ταῖς σφῶν αὐτῶν κεφαλαῖς. Οἱ γὰρ πατέρες ὑμῶν, φησὶ, καὶ οἱ ἄρχοντες ὑμῶν ἠνόμησαν εἰς ἐμέ. Καὶ οὐχ ἀπλῶς αἰτιατᾶται προγόνους πατέρας ἡμῖν ἐν τούτοις εἰπὼν. Ἔοικε δὲ μᾶλλον βούλεσθαί τι τοιοῦτον ὑποδηλοῦν. Οἱ γὰρ τοὶ πρὸς ἱερουργίαν ἐξελεγμένοι σοφοί τε καὶ νομοῖστορες, καὶ παιδαγωγεῖν εἰωθότες τοὺς ὑπὸ χεῖρα λαοὺς, πατέρες ἂν λέγοιντο τῶν ὑπεζευγμένων, ἄρχοντές τε καὶ ἡγούμενοι. Ὅταν τοίνυν οὐκ ἐκ πληθύος τῆς ἀγελαίου πράττηται τινα τῶν ἀτόπων, παρ' ἐκείνων δὲ μᾶλλον οὐς ἦν εἰκὸς δύνασθαι καὶ τὰ τῶν ἐτέρων ἐπανορθοῦν, φορτικὸν τὸ χρῆμα, καὶ δυσδιάφυκτος ἡ δίκη, καὶ ὀφειλομένη 70.916 λοιπὸν τοῖς ἡσεβηκόσι. Οὐκοῦν, οἱ ἐν τάξει πατέρων κείμενοι, φησὶ, καὶ τοὶ λαχόντες ἄρχειν ὑμῶν, ἠνόμησαν εἰς ἐμέ. Τὸ δὲ, εἰς ἐμέ, λέγων, διαδείκνυσιν ὅτι οὐκ εἰς ἓνα τῶν καθ' ἡμᾶς πέπρακται τὰ παρ' ἐκείνων ἐκτόπως τε καὶ ἀνοσίως πεπλημμελημένα, ἀλλ' εἰς αὐτὴν τὴν δόξαν τοῦ πάντων ἐπέκεινα Θεοῦ. Οἷόν τί φημι· ὅταν μὲν γὰρ τις ἀδικήσῃ τινὰς τῶν πέλας, ἢ πλεονεξία καὶ ὕβρις περιβαλὼν, ἡγουν καθ' ἕτερόν τινα τρόπον, πλημμελεῖ μὲν, πλην εἰς ἄνθρωπον ὁμοφυᾶ, καὶ οὔτι πού πρὸς Θεόν. Ὁ δὲ γε τὴν ὑπ' αὐτῷ λατρείαν διωθόμενος, καὶ ταῖς τῶν δαιμονίων ἀπάταις ἑαυτὸν ὑποθεῖς καὶ προσκυνήσας αὐτοῖς, ἀνταίρει κατὰ Θεοῦ, καὶ τό γε ἦκον εἰς αὐτὸν τῶν τῆς θεότητος αὐτὸν ἐξίστησι θώκων, καὶ ἀποσαλεύειν πειρᾶται τῆς αὐτῷ καὶ μόνῳ πρεπούσης ὑπεροχῆς τε καὶ δόξης. Πεπράχασι δὲ τοῦτο κατὰ καιροὺς οἱ ἐξ Ἰσραὴλ. Λελατρεύκασι μὲν γὰρ εἰδώλοις, καὶ δὴ καὶ ἐρῥῶσθαι φράσαντες τοῖς ἱεροῖς θεοπίσμασι, σκληρὸν καὶ ἀγέρωχον ἀνατείνειν ἠθέλον τῷ Θεῷ τὸν ἀυχένα. Αἰτιατᾶται γοῦν αὐτοὺς, καὶ φησὶν· Οἱ ἱερεῖς οὐκ εἶπαν, Ποῦ ἔστι Κύριος; Καὶ οἱ ἀντεχόμενοι τοῦ νόμου οὐκ ἠπίσταντό με, καὶ οἱ προφητῆται ἠσέβουν εἰς ἐμέ. Καὶ πάλιν· Ἴνα τί λαλεῖτε πρὸς με; Πάντες ὑμεῖς ἠνομήσατε, καὶ πάντες ὑμεῖς

ἠσεβήσατε εἰς ἐμέ, λέγει Κύριος παντοκράτωρ. Ἐμίαναν τοίνυν οἱ ἄρχοντες, φησὶ, τὰ ἅγιά μου. Τετολήκασι γὰρ οὐκ ἐν μόνῃ τῇ Ἱερουσαλήμ τὰς τῶν δαιμονίων ἐγεῖραι στήλας, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ θείῳ ναῶ τοῦτο πεπραχότες ἀνοσίως ἀλοῖεν ἄν. Ἐφη γοῦν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς περὶ τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς· Τί ἢ ἡγαπημένη ἐν τῷ οἴκῳ μου ἐποίησε βδέλυγμα; βδέλυγμα λέγων τὸ εἰς τύπον Θεοῦ τετεχνουργημένον ἄγαλμα καὶ εἰκόνα. Μιαίνονται δὲ τὰ ἅγια καὶ καθ' ἕτερον τρόπον, εἰ καταφρονοῖντο πρὸς τινῶν τὰ εἰς δόξαν Θεοῦ σεπτῶς καὶ ἀγίως ἐπιτελεῖσθαι προστεταγμένα, καὶ παρ' οὐδὲν ἡγοῖντο τινες τῶν θείων αὐτοῦ νόμον τὴν παράβασιν. Οὐκοῦν ἐπειδήπερ οἱ πατέρες ὑμῶν, φησὶν, ἠνόμησαν εἰς ἐμέ, ἐμίαναν δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες τὰ ἅγιά μου, τοῦτο δέδωκα τοῖς ἐχθροῖς ὥστε ἀπολέσαι τὸν Ἰακώβ, καὶ ὀνειδέσει τοῖς ἐπὶ τούτων περιβέβληκα τὸν Ἰσραὴλ. 9Νῦν δὲ ἄκουσον. Πᾶς μου Ἰακώβ, καὶ Ἰσραὴλ ὃν ἐξελεξάμην.⁹ Διαμνημονεύσας τῶν πρώτων, καὶ τὰς αἰτίας εὖ μάλα διειρηκῶς, ἐφ' οἷς δέδοται πρὸς ἀπώλειάν τε καὶ ὀνειδισμόν ὁ ἀποστάτης Ἰσραὴλ· πάλιν αὐτοῖς ἀμνησικακίαν ἐπαγγέλλεται, καὶ ἀνακαινίζειν βούλεται πρὸς ὀλοτελῆ καὶ ἀμώμητον εὐπίθειαν αὐτούς. Παρεῖς δὲ ὥσπερ τὸν τῆς ἀμαθίας καιρὸν, καθ' ὃν ὁ φιλόθεος γεγονῶς, ὁ νόμον ἔχων πεφώραται, πάλιν ἕτερον αὐτοῖς ὀρίζει καιρὸν, τὸν Νῦν λέγων· εἰκέναι τούτῳ φημὶ τὸ, "Ἔσήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ."⁶ Κατὰ μὲν γὰρ τὸν ἤδη παρωχηκότα καιρὸν, φησὶ, πλείστη τε ὄση κατὰ σοῦ γέγονε καὶ δικαία που πάντως ἢ καταβοή· σεαυτὸν γὰρ καθῆκας εἰς ἀπόστασιν, προσκέκρουκας 70.917 οὐ μετρίως παρωθούμενος τὸν παιδαγωγοῦντα νόμον, τραπόμενος δὲ πρὸς ἄμῃ θέμις, καὶ τοῖς τῆς ἀπειθείας ἐγκλήμασι σεαυτὸν ἐνιείς. Ἄλλ' ἐκεῖνα παρείσθω, φησὶ. Νῦν ἄκουσον, τοῦτ' ἔστι, Κάθεσ τὸ φρόνημα τὸ ὑπέροφρυ. Γνωθὶ τὸν σεαυτοῦ Δεσπότην· ὕπελθε τὸν τῆς εὐπειθείας ζυγόν, ἐννοήσας ὅτι πᾶς ὠνομάσθης ἐμός. Ἐποισάμην δέ σε καὶ ἀπόλεκτον ἐκ πάντων, δηλονότι τῶν ἐθνῶν τῶν ὄντων ἐπὶ τῆς γῆς. Ὅτε γὰρ διεμέριζεν ὁ Ὑψιστος ἔθνη, ὡς διέσπειρεν υἱοὺς Ἀδάμ, ἔστησεν ὄρια ἐθνῶν κατὰ ἄριθμὸν ἀγγέλων Θεοῦ. Ἐγενήθη λαὸς Κυρίου μερὶς αὐτοῦ, σχοίνισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραὴλ. Ἐν-τρέπει δὴ οὖν, καὶ οἷον ἐλέγχει παρανομήσαντας καὶ προσκρούσαντας οὐ μετρίως τοὺς ἐν τάξει τέκνων γεγονότας αὐτῷ, καὶ ἐν τῇ τῶν ἀπολέκτων μοίρᾳ κειμένους.

{1ΛΟΓΟΣ Β΄}1

9Οὕτως λέγει Κύριος ὁ Θεὸς ὁ ποιήσας σε, καὶ ὁ πλάσας σε ἐκ κοιλίας, Ἔτι βοηθήσῃ.⁹ Ἐγκαλέσας τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ τὴν ἀπόστασιν, καὶ τὸ ἀποφοιτῆσαι μὲν τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης, ἑαυτοὺς δὲ προσνεῖμαι τοῖς οὐκ οὔσι θεοῖς· ἔφη γὰρ, ὅτι Οἱ πατέρες ὑμῶν, καὶ οἱ ἄρχοντες ὑμῶν ἠνόμησαν εἰς ἐμέ, καὶ ἐμίαναν οἱ ἄρχοντες τὰ ἅγιά μου· οἰκονομικώτατα λίαν καὶ ταῦτα ἐπιφέρει· οὐκ ἔα γὰρ ἀνεχθῆναι πρὸς ἀπόστασιν, ἢτ' οὖν ἀπόγνωσιν, οὔτε μὴν τῆς εἰς αὐτὸν ἐλπίδος εἰσάπαν ἀπολισθεῖν.

Ἡμερότητα δὲ πάλιν αὐτοῖς ἐπαγγέλλεται, καὶ διὰ τῆς συνήθους ἀνακτᾶται φιλανθρωπίας, καὶ ἀνακομίζει πρὸς μετάνωσιν. Καὶ δίδωσιν ἐννοεῖν, ὅτι μὴ εἰσάπαν ἀπεστράφη τοὺς ἡμαρτηκότας, οὔτε μὴν ὀλόβριζος ὁ Ἰσραὴλ ἀπολεῖται, κατοικτεῖροντος αὐτοῦ, καὶ τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσι τὴν τῆς σωτηρίας ὁδὸν εὖ μάλα καταλαβόντος· ἑαυτὸν δὲ λέγων Κύριόν τε καὶ Θεὸν, ποιήσαντα καὶ πλάσαντα ἐκ κοιλίας, ὑπεμφαίνειν ἔοικεν, ὅτι καὶ πεπλάνηται τὸ τῆς θεότητος ὄνομα περιθεῖς ἑτέροις, καὶ τὴν τῆς κυριότητος δόξαν ἀνάψας ἀβούλως τοῖς οὐκ οὔσι θεοῖς. Ὅτι δὲ καὶ οὐκ ἔγνω τὸν Ποιητὴν, καὶ τὸν παρενεγκόντα πρὸς ὕπαρξιν οὐκ ὄντα ποτὲ τὸν ἐπὶ τῆς γῆς ἄνθρωπον, ὑπεμφαίνει πάλιν, πλάστην τε καὶ ποιητὴν ἑαυτὸν εἶναι διαβεβαιούμενος, καὶ οἷον ἀχαριστίας γραφόμενος τοὺς τῆς

εἰς αὐτὸν ἀγάπης ἀποπηδήσαντας. Καὶ γάρ ἐστι τῶν ἀτόπων, τοῖς μὲν κατὰ σάρκα γονεῦσι τὰς ἀνωτάτω τιμὰς προσφέρεσθαι παρ' ἡμῶν, νόμου τοῦ θεοῦ καὶ τοῦτο βραβεύοντος, τὸν δὲ γε τῶν ὄλων γε- νεσιουργόν, μὴ οὐχὶ δὴ μᾶλλον ἐκείνων ταῖς αὐτῷ πρεπούσαις εὐφημίαις καταγεραίρεσθαι καὶ τιμᾶσθαι πρὸς ἡμῶν διὰ τῆς εἰσάπαν ὑποταγῆς. Τοιοῦτόν τί φησι καὶ δι' ἐνὸς τῶν ἀγίων προφητῶν· "Ἐξάξει τὸν πατέρα, καὶ δούλος τὸν αὐτοῦ κύριον. Καὶ εἰ πατήρ εἰμι ἐγὼ, ποῦ ἔστιν ἡ δόξα μου; καὶ εἰ κύριός εἰμι ἐγὼ, ποῦ ἔστιν ὁ φόβος μου; λέγει Κύριος παντοκράτωρ." 6 Ἐν ταυτῷ γάρ ἐστι, καὶ Κύριος μὲν ὡς ὑπὸ ζυγὰ καὶ δουλείαν ὄλην ἔχων τὴν κτίσιν. 70.920 Ἐφη γάρ που πρὸς αὐτὸν ὁ θεσπέσιος Μελωδός, ὅτι "Ἐτά σύμπαντα σά." 6 Πατήρ δὲ δὴ πάλιν ὡς πλάστης, καὶ ποιητής, καὶ εἰς τὸ εἶναι παρενεγκών. Οὐκ- οῦν καθάπερ ἐν ὀφλήματος τάξει καταθετέον τῷ Θεῷ καὶ τὴν υἱοῖς πρέπουσαν ὑποταγὴν, καὶ τὸν ἀρ- μόττοντα τοῖς οἰκέταις φόβον. Ὅταν τοίνυν πλάστην τε καὶ ποιητὴν ἑαυτὸν εἶναι λέγει Θεός, ἀναφέρει πρὸς ἐννοίας τοῦ χρῆναι τιμᾶν, ὡς καὶ αὐτοῦ τοῦ εἶναι γενόμενον χορηγόν, καὶ τῆς ὑπάρξεως αἴτιον τοῖς οὐκ οὔσι ποτε. Λέγων δὲ τοῖς ἡμαρτηκόσι τὸ, Ἔτι βοηθήση, δίδωσι θαρρῆεῖν ὅτι καίτοι πολλαῖς καὶ ἀφύκτοις αἰτίαις ἐνειλημμένοις ἡμερότητός τε καὶ φιλανθρωπίας τετήρηται λείψανον. Καὶ ἀπείρηξεν ἂν οὐδὲν τοῦ σώζεσθαι καὶ αὐτοὺς, εἴπερ ἔλοιτο μεταφοιτᾶν ἐπὶ τὰ ἀμείνω καὶ πρεπωδέστερα, καὶ τοῖς παρ' αὐτοῦ συμβαίνοντα νόμοις. 9 Μὴ φοβοῦ, παῖς μου Ἰακώβ, καὶ ὁ ἡγαπημένος Ἰσραὴλ, ὃν ἐξελεξάμην. Ὅτι ἐγὼ δώσω ὕδωρ ἐν δίψει τοῖς πορευομένοις ἐν ἀνύδρῳ. Ἐπιθήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τὸ σπέρμα σου, καὶ τὰς εὐλογίας μου ἐπὶ τὰ τέκνα σου. Καὶ ἀνατελοῦσιν ὡσεὶ χόρτος ἀνά μέσον ὕδατος, καὶ ὡς ἰτέα ἐπὶ παραρρέον ὕδωρ. Οὗτος ἐρεῖ, Τοῦ Θεοῦ εἰμι, καὶ οὗτος βοήσεται ἐπὶ τῷ ὀνόματι Ἰακώβ. Καὶ ἕτερος ἐπιγράψει, Τοῦ Θεοῦ εἰμι, ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰσραὴλ. 9 Ἐοικεν ἐν τούτοις Ἰσραὴλ τε καὶ Ἰακώβ ὀνομά- ζειν τὸν τῶν ἀγίων ἀποστόλων χορὸν ὡς ἐνὶ προσώπῳ νοούμενον. Ἐν γὰρ πάντες εἰσὶν ἐν Χριστῷ. Ἄθρει γὰρ ὅπως ἡγαπημένον αὐτὸν καὶ ἀπόλεκτον εἶναί φησι, καίτοι πῶς οὐχ ἅπασιν ἐναργές, ὡς οὐκ ἂν πώποτε τοὺς τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν ἠθετηκότας ὠνό- μασεν ἀγαπητοὺς καὶ ἐξελεγμένους. Ἐπειδὴ δὲ ἐξ αἵματος ὄντες Ἰακώβ τοῦ καὶ Ἰσραὴλ, σκευὴ γεγονόσιν τίμια καὶ ἀπόλεκτα, καὶ κέκληνται πρὸς ἱεροῦ- γίαν τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων, δεῖν ᾤθη ταῖς οὕτω λαμπραῖς στεφανῶσαι φωναῖς, ἅτε δὴ καὶ ἔσο- μένους ὡς φωστήρας ἐν κόσμῳ, λόγον ἐπέχοντας ζωῆς, καὶ τῆς ὑπ' ἡλίῳ μυσταγωγούς. Μὴ φοβοῦ τοίνυν, φησί, τοῦτ' ἔστιν, ἀνδρίζου, καὶ ἴσχυε, τληπαθὲς τε καὶ νεανικὸν ἔχε τὸ φρόνημα, καὶ τὰς τῶν διωκόντων ἐπαναστάσεις καταγελῶν, βεβαίαν ἔχε τὴν πίστιν ἐπὶ τῷ Θεῷ. Πλεῖστοι γὰρ ὅσοι τοῖς ἱεροῖς διαμάχον- ται κηρύγμασι, καὶ ἀνταναστήσεται πληθὺς ἀνοσία τοῖς παρ' ὑμῶν ἀντιπράττουσα λόγοις. Ἄλλ' ἔσο δει- λίας ἀμείνων, φησὶν, ὄκνου τε καὶ ἀνανδρείας. Ἐγὼ γὰρ δώσω ὕδωρ τοῖς πορευομένοις ἐν ἀνύδρῳ. Ἦδὺ μὲν γὰρ καὶ σωτήριον τοῖς ἐν τῇ διψάδι βαδίζουσι τὸ πηγαῖς ὑδάτων περιτυχεῖν. Τριπόθητόν τε, καὶ ἔτι μᾶλλον εἶναί φαμεν τοῖς κάμνουσι δι' εὐσέβειαν τὸ τοῖς θείοις τε καὶ νοητοῖς κατάρδεσθαι νάμασιν, ἥτοι ταῖς διὰ τοῦ πνεύματος παρακλήσεσι, δι' ὧν ἂν γέ- νοιτο τὸν ἀνθρώπινον νοῦν ἀτονήσαντά πως βραχὺ ἀνηρῶθηται πρὸς εὐανδρείαν. Ὑδωρ δὲ ἐν τούτοις, ὅπερ ὑπισχνεῖται τοῖς ἐν ἀνύδρῳ πορευομένοις χορη- γήσειν Θεός, τὸ πνεῦμά φαμεν εἶναι τὸ ἅγιον. Ἐφη γοῦν αὐτὸς ὁ Σωτὴρ, καθὼς εἶπεν ἡ Γραφή· "Ἐποτα- μοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ βρέυσουσιν ὕδατος ζωῆς." 6 70.921 Διατρανῶν δὲ τῶν εἰρημένων τὴν δύναμιν ὁ πάνσοφος εὐαγγελιστὴς ἐπήνεγκεν εὐθύς· "Ἐτοῦτο δὲ εἶπε περὶ τοῦ πνεύματος ὁ ἔμμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν." 6 Ζωοποιὸν μὲν γὰρ τὸ ὕδωρ ἐστὶ, καὶ ἀνα- βιβάζει πρὸς αὐξήσιν φυτὰ τε καὶ χόρτους, ἀπομι- μεῖται δὲ πῶς τοῦ ἀγίου πνεύματος τὴν ἐνέργειαν, δι' οὗ τὰ πάντα συνέστηκε πρὸς τὸ εἶναι διακρα-

τούμενα, καὶ τὴν εἰς πᾶν ὄτιοῦν τῶν ἀγαθῶν ἐπίδο- σιν ἢ νοητὴ κτίσις καταπλουτεῖ, καὶ οἷον ἀναπηδᾷ πρὸς αὐξήσιν ἰούσα τὴν πνευματικὴν. Ὅτι δὲ τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ζωοποιὸν δύναμιν καὶ ἐνέρ- γειαν, τὴν δι' αὐτοῦ παράκλησιν νοητὴν ὑπεμφαίνει τὸ τοῖς δι' ἀνύδρου βαδίζουσιν ἐπαγγέλλεσθαι ὕδωρ σαφηνεῖ τὸ ἐφεξῆς. Ἐπιθήσω γάρ, φησὶ, τὸ Πνεῦμά μου ἐπὶ τὸ σπέρμα σου, καὶ τὰς εὐλογίας μου ἐπὶ τὰ τέκνα σου. Σπέρμα δὲ καὶ τέκνα τῶν ἁγίων ἀποστό- λων εἶναι φαμεν τοὺς δι' αὐτῶν κεκλημένους εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ εἰς ἀναγέννησιν τὴν πνευ- ματικὴν, ἣν οὐκ ἐκ σπορᾶς φθαρτῆς τούτους ἀνα- γεννῶσιν, ἀλλὰ διὰ λόγου ζῶντος Θεοῦ καὶ μένοντος, καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐνεργείας. Ἐπι- στέλλει γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος τοῖς δι' αὐτοῦ κε- κλημένοις, καὶ φησὶ "Ὅτι γὰρ μυρίους παιδαγωγοὺς ἔχητε ἐν Χριστῷ, ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέρας."6 Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέν-νησα. Εὐρήσομεν δὲ πανταχοῦ τέκνα καλοῦντα τοὺς εἰς αὐτὸν δι' αὐτῶν πιστεύσαντας. Ἐπιθήσω τοίνυν, φησὶ, τὸ Πνεῦμά μου ἐπὶ τὸ σπέρμα σου, καὶ τὰς εὐλογίας μου ἐπὶ τὰ τέκνα σου. Εὐλογίας δὲ φαμεν τὰς ἐκ Θεοῦ τοῖς ἁγίοις χορηγουμένας, τῶν πνευμα- τικῶν χαρισμάτων τὸ πολυειδές. Ὡ μὲν γὰρ δίδεται λόγος σοφίας, ἐτέρῳ δὲ λόγος γνώσεως, καὶ τὰ τού- τοις ἐπόμενα. Γράφει δὲ πού καὶ ὁ πάνσοφος Παῦ- λος, ὅτι "Ὅτι ἕκαστος ὑμῶν ἴδιον χάρισμα ἔχει ἐκ Θεοῦ."6 Εἶτα ποία τις ἂν γένοιτο τῶν εὐλογιῶν ἢ ὄνησις, διεσάφησε προστιθεὶς, ὅτι Ἄνατελοῦσιν ὡς χόρτος ἀνὰ μέσον ὕδατος, καὶ ὡς ἰτέα ἐπὶ παραρῥέον ὕδωρ. Πόαι καὶ φυτὰ, ἅπερ ἐν χώροις εἶεν ἀνύδροις, βρα- δέως μὲν ὄλως ἀνίσχει, ἀνίσχοντα δὲ παραχρῆμα μα- ραίνεται. Εὐανθῆ δὲ λίαν τὰ οἷσπερ ἂν παρακέοιτο ναμάτων χύσις, καὶ ὑδάτων φορὰ συνέχουσα πρὸς τὸ ζῆν, ἀειθαλὲς δὲ φυτὸν τῆς ἰτέας τὸ χρῆμα, πηγαῖς τε καὶ ποταμοῖς ἀεὶ παραπεφυκός. Ἐκμεμεθυσμένοι δὴ οὖν, φησὶ, τοῖς νοητοῖς νάμασιν οἱ ταῦτα καταπλου- τήσαντες, ὁμολογήσουσιν ὅτι μόνον ἴσασις ἐμὲ, καὶ Θεὸν ἐπιγράφονται τὸν καλέσαντα αὐτούς. Λέγων δὲ, ὅτι οὗτος ἐρεῖ, ὅτι Τοῦ Θεοῦ εἰμὶ, καὶ οὗτος βοήσεται, καὶ ἕτερος ἐπιγράψει, τὴν τῶν ἐπ' αὐτῶν τρεχόντων διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ κατασημαίνει πληθύν. Οὐ γὰρ κεκλήσεται λαὸς, ἅπαντα δὲ μᾶλλον τῶν ἐθνῶν ἢ πληθὺς, ἢ κατὰ γε τὴν ὑφήλιον, καὶ πάντες ὁμολο- γήσουσιν, ὅτι γεγόνασι τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὸν ἐπιγρά- φονται Σωτῆρα, καὶ Λυτρωτὴν, καὶ χρηματίζουσι λοιπὸν ἐπὶ τῷ ὀνόματι Ἰακώβ, τοῦτ' ἔστιν, ὅτι σχοί- νισμα, καὶ κληρὸς εἰσι τοῦ Θεοῦ. Ἐγενήθη γάρ, φησὶ, λαὸς Κυρίου μερὶς αὐτοῦ, σχοίνισμα κληρονο- μίας αὐτοῦ Ἰσραὴλ. Καυχώμεθα δὲ οἱ πιστεύσαντες 70.924 ἐπὶ τῷ γενέσθαι Θεοῦ κληρὸς, καὶ μερὶς τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ. 90ῦτω λέγει Κύριος ὁ Θεὸς ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ, ὁ ῥυσάμενος αὐτὸν Θεὸς Σαβαώθ· Ἐγὼ πρῶτος, καὶ ἐγὼ μετὰ ταῦτα· πλὴν ἐμοῦ οὐκ ἔστι Θεός. Τίς ὡσπερ ἐγώ; Στήτω, καὶ καλεσάτω, καὶ ἐτοιμασάτω μοι, ἀφ' οὔ ἐποίησα ἄνθρωπον εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ τὰ ἐπερχόμενα πρὸ τοῦ ἐλθεῖν ἀναγ- γειλάτωσαν ὑμῖν. Μὴ παρακαλύπτεσθε, καὶ ἀπήγ- γειλα ὑμῖν.9 Τῆς ἐν Χριστῷ γνώσεως διὰ τῶν ἀρτίως ἡμῖν ἀναγνώσεων ποιησάμενος μνήμην, μεθίστησι τὸν λόγον ἐφ' ἕτερόν τι τῶν ἀναγκαίων. Ἐπειδὴ γὰρ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, καθ' ὃν ὁ θεσπέσιος προφήτης Ἡσαΐας τοὺς περὶ τῶν τοιούτων ἡμῖν συνετίθει λό- γους, βασιλεύοντος παρ' αὐτοῖς θεομισοῦς, καὶ ἐν ἀφορήτοις γέγονεν ὀλισθήμασιν. Ἦν γὰρ ἐκάστῳ τὸ δοκοῦν θεὸς καὶ σέβας· ἀναγκαίαν αὐτοῖς τὴν παρ- αίνεσιν εὐφρευστάτοις ἐλέγχοις ἐγκεκλωσμένην ποιεῖ- ται Θεός· μεθιστὰς μὲν αὐτοὺς τῆς πολυθειᾶς, καὶ τῶν ἐν τούτοις ἀρρώστημάτων· προσκαλούμενος δὲ διὰ μεταγνώσεως εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ τῆς αὐτοῦ δόξης, καὶ ἀσυγκρίτου δυνάμεως ἀνακομίζων εἰς ἀνάμνησιν. Ταύτη τοι φησὶν· Οὔτω λέγει Κύριος ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ, ὁ ῥυσάμενος αὐτὸν Θεὸς Σα- βαώθ. Ὅτι γὰρ Θεός ἐστι καὶ τῶν δυνάμεων Κύριος, εἶδέναι βούλεται, καὶ καθάπερ ἐκ μέθης ἀνενεγκόν- τας ἰδεῖν, ὅτι καὶ τῆς Αἰγυπτίων

πλεονεξίας ἐξ- ἤρηνται, θαυματουργοῦντος αὐτοῦ, καὶ τῆς ἐνούσης αὐτῷ δυνάμεως, καὶ ὑπεροχῆς τὸ μέγεθος ἐμφανί- ζοντος. Τί γὰρ οὐ πέπρακται τῶν τεθνασμένων; Ποία δὲ τοῖς πλεονεκτοῦσιν αὐτοὺς οὐκ ἐπηνέχθη πληγὴ; Ἡ πῶς τῆς ἀφράστου δυνάμεως αὐτοῦ οὐκ ἂν γένοιτο σαφῆς ἀπόδειξις, τὸ διαστήναι μὲν θάλασ- σαν, παγῆναι δὲ καὶ ὡσεὶ τεῖχος τὰ ὕδατα, καὶ διὰ μέσων ἰέναι τοὺς φεύγοντας; Τί δὲ δὴ τὰ ἐν τῇ ἐρή- μῳ μετὰ τοῦτο θαυματουργήματα; Οὐκ ἄρτον αὐτοῖς ἔδωκε τὸν ἐξ οὐρανοῦ; Οὐ διεβόρηξε πέτραν ἐν ἐρήμῳ, καὶ ἐπότισεν αὐτοὺς ὡς ἐν ἀβύσσῳ πολλῇ; καὶ κατ- ἤγαγεν ὡς ποταμοὺς ὕδατα; οὐ τοῖς Ἰορδάνου νόμα- σιν οἶά τινα χαλινὸν ἐπιθεῖς, ποδὶ παρεσκεύασε παρ- ελθεῖν; Ἀναγκαιῶς τοίνυν, οὐχ ἀπλῶς Κύριόν τε καὶ Θεὸν ἐν τούτοις ἑαυτὸν ἀποκαλεῖ· προσεπήγαγε δὲ, ὅτι Καὶ ῥυσάμενος αὐτὸν, εἰς ἀνάμνησιν ἀνακο- μίζων, ὡς ἔφην, τῶν δι' αὐτὸν παραδόξως τετελε- σμένων. Ἴσθι δὴ οὖν, φησὶν, ὅτι Ἐγὼ Θεὸς πρῶτος, καὶ ἐγὼ μετὰ ταῦτα, καὶ πλὴν ἐμοῦ οὐκ ἦν Θεός. Ἀρχὴ γὰρ τῶν ὄλων Θεὸς, ἀναρχος ὢν αὐτὸς, καὶ παρ' αὐτοῦ πάντα παρήχθη πρὸς γένεσιν· αὐτὸς μὲν οὖν γέγονεν ὑπ' οὐδενός, ἀλλ' ἔστιν ὢν τε καὶ ἐσόμε- νος. Τοῦτο γὰρ ὄνομα αὐτῷ, καὶ μνημόσυνον αἰώνιον γενεῶν γενεαῖς. Οὔτε τοίνυν πρὸ αὐτοῦ Θεὸς ἕτερος ἦν, οὔτε τις ἔσται μετ' αὐτόν. Εἷς γὰρ φύσει Θεός, καὶ ἕτερος παρ' αὐτὸν οὐδεὶς. Χρησιμωτάτη δὲ λίαν ἡ παραίνεσις τοῖς ἀρνησαμένοις αὐτόν, καὶ ἐκ πολλῆς ἄγαν ἀσυνεσίας ὠλισθηκόσιν εἰς γε τὸ οἶεσθαι θεοὺς εἶναι πολλοὺς. Ὅτι δὲ κατ' αὐτὸν οὐδεὶς ἦγουν ἔτε- 70.925 ρος ἐπ' αὐτῷ καταλογισθῆναι, διαδείκνυσι λέγων· Τίς ὡσπερ ἐγώ; Ποῖος ἄρα τοῖς παρ' ὑμῶν ὑπονοηθεῖσι θεοῖς, ἦγουν ἀσυνέτως ὠνομασμένοις, κατὰ τὴν ἐμὴν ἔσται δόξαν τε καὶ δύναμιν; Ἐκ ποίας ἄρα μεγαλ- ουργίας θεοὺς αὐτοὺς εἶναι πεπιστεύκατε; Στήτω τις, εἴπερ ἐστὶ κατ' ἐμέ. Ἐτοιμασάτω τις τὸν ἰσοῤῥο- πον ἔχοντα φύσιν, ἢ κατ' ἰσχὺν ἢ δόξαν. Καλεσάτω- σαν οὓς ἂν ἔλοιντο τῶν ψευδωνύμων θεῶν, ἀφ' οὗ ἐποίησα ἄνθρωπον εἰς τὸν αἰῶνα. Ἐκτισάμην γὰρ, φησὶν, οὐρανοὺς, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς, ἀναριθμητῶν ἀγίων πνευμάτων ἀγέλας προσκυνούσας ἔχων καὶ λατρευ- ούσας ἐμοί, πλὴν ἀφ' οὗ πεποίηκα τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς, τοῦτ' ἔστιν, εἰς τὸν αἰῶνα, δεῖξάτω μοί τις τὸν κατ' ἐμέ. Λέγων δὲ πάλιν τὸ, Ἀφ' οὗ ἐποίησα ἄνθρωπον, ἑαυτὸν μὲν δείκνυσιν ὄντα δημιουργόν, τοὺς δὲ ψευδωνύμους θεοὺς οὐδὲν ὄντας παντελῶς. Τίνα γὰρ τῶν προσκυνούντων αὐ- τοὺς εἰς τὸ εἶναι παρήνεγκαν; πλὴν δημιουργὸς ἐγὼ ὑπάρχων γνωρίζομαι, καὶ κτίστης τῶν ὄλων, καὶ ἀπάντων ἔχων τὴν γνῶσιν. Ἐρευνήσατε τοῦτο παρὰ τοῖς παρ' ὑμῶν ῥηθεῖσι θεοῖς, τὰ ἐπερχόμενα πρὸ τοῦ ἐλθεῖν ἀναγγειλάτωσαν ὑμῖν. Θεῶ γὰρ κατὰ φύσιν πρέποι ἂν τὸ πᾶσαν ἔχειν τὴν γνῶσιν τῶν τε ἤδη παρωχηκότων, καὶ τῶν ἐσομένων. Εἰ δὲ οὐδεὶς ἐν τοῖς ψευδωνύμοις θεοῖς τοῦτο λαχὼν εὐρίσκειται, ἀσυμφανές, ὅτι οἱ τὴν Θεοῦ γνῶσιν οὐκ ἔχοντες, οὐκ ἂν εἶεν θεοί. Μὴ παρακαλύπτεσθε, ἀντὶ τοῦ, Μὴ σιω- πάτε, μηδὲ ἀποπροσποιεῖσθε. 9 Οὐκ ἀπαρχῆς ἠνωτίσασθε, καὶ ἀπήγγεिला ὑμῖν; 9 Ὡς γὰρ ὑπάρχων φύσει Θεός, καὶ πάντα εἰδὼς τὰ ἐσόμενα, καὶ τὰ ἤδη προγεγενημένα, προαπήγγεila ὑμῖν διὰ προφητῶν ἀγίων διὰ τοῦ πανσόφου Μωσέως. Ἐξεκάλυψα γὰρ τὸ Χριστοῦ μυστήριον, καὶ οὐδὲν ἔστιν ὧν ἦν ἀκόλουθον καταφανῆ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς γενέσθαι τὴν γνῶσιν, ὃ μὴ προαπήγγεlται παρ' ἐμοῦ. Οὐκοῦν ἐκεῖνοι μὲν οὐ θεοί, τῶν ἐοικότων Θεῷ λαχόντες οὐδέν. Ἐγὼ δὲ εἶμι κατὰ φύσιν, ὅπερ εἶναι πεπίστευμαι Θεός, δῆλον δὲ ὅτι τῶν ὄλων, καὶ γένεσιν ἔχων θεοπρεπῆ. Μυσταγωγεῖ τοιγαροῦν ὁ λόγος τοὺς τῆς ἀληθοῦς θεοπτίας ἀπενηνεγμένους, καὶ ἀψύχοις εἰδώλοις προσνεύσαντας, καὶ τῷ ξύλῳ λέγοντας· Πατὴρ μου εἶ σὺ, καὶ τῷ λίθῳ· Σὺ ἐγέννησάς με."6 9 Μάρτυρες ὑμεῖς ἐστε, εἰ ἔστι Θεὸς πλὴν ἐμοῦ.9 Ἀποφέρει πάλιν εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐπιδειχθείσης αὐτοῖς δυνάμεώς τε καὶ ἐξουσίας, ἥπερ ἂν πρέποι τῷ γε ὄντι κατὰ φύσιν Θεῷ, καὶ τῶν ὄλων Κυρίῳ, ὅτε τῆς Αἰγυπτίων ἐκκλελύτρωνται γῆς. Τότε γὰρ τότε συνωπλίζετο τῷ Δεσπότη καὶ ἡ κτίσις αὐτῆ, καὶ τῆς τῶν

πλεονεκτούντων αὐτοὺς κατεξανέστη σκαιοτήτος, στοιχείων γὰρ ἐπράττοντο μεταβολαῖς [ἴσ. μεταβο- λαί]. Μετεσκευάζετο γὰρ εἰς αἷμα τὸ ὕδωρ, τριήμε- ρός τε καὶ βαθὺς ἐξετείνετο σκότος. Κατηφίει δὲ αὐ- τῶν καὶ χαλάζας ὁ οὐρανός, σκνίπες τε καὶ βάτρα- χοι, καὶ κυνόμια, καὶ ὁ τῶν πρωτοτόκων θάνατος ἐπενήνεκται, καὶ διέβησαν δὲ διὰ θαλάσσης μέσης. 70.928 Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν τῆς ἐπαγγελίας ἐπέδραμον γῆν, νενικήκασιν ἔθνη πολλά τε καὶ εὐσθενέστερα τῆς ἐνούσης αὐτοῖς ἰσχύος, καὶ δεινοὶ γεγόνασι, καὶ δυσάντητοι τοῖς τε ὁμόροις τῶν ἐθνῶν, καὶ τοῖς ἔτι μακρὰν ἀπόβλεπτοί τε καὶ διαβόητοι. Οὐκοῦν οὐχ ἕτεροι μᾶλλον εἶδειεν ἂν, ἀλλ' ὑμεῖς αὐτοὶ τὰ καθ' ὑμᾶς αὐτοὺς, τίς ὁ ταῦτα κατορθώσας, τίς δὲ ὁ τὴν κτίσιν σύνοπλον ἔχων ἐν τοῖς καθ' ὑμᾶς τίς ὁ συνθραύσας ἐχθρῶν δυνάμεις, καὶ ταῖς κατὰ πάντων ὑμᾶς στεφανῶν εὐανδρείαις ὑμεῖς ἐστε τῆς ἐμῆς ὑπεροχῆς οἱ μάρτυρες, εἴπερ ἔλοισθε φρονεῖν ὀρθῶς, καὶ οὐχ ἑτέρων δεηθήσεσθε παιδαγωγῶν. Πλεῖστοι μὲν γὰρ παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις ἦσαν οἱ θεοὶ, καὶ μεστοὶ τῶν ἀγαλμάτων οἱ παρ' ἐκείνοις σηκοί. Πλεῖστοι δὲ ὁμοίως, οἱ παρά γε Ἀμορραίοις, Εὐαίοις τε καὶ Φερεζαίοις, καὶ τοῖς ἑτέροις τῶν ἐθνῶν ἄλλ' ἐκείνων οὐδεὶς ἀρκέσας εἰς σωτηρίαν τοῖς σφετέροις ὀράται μᾶλλον δὲ καὶ αὐτοὺς τοὺς προσκυνουμέ- νους τοῖς προσκυνούσιν ὁμοῦ συνετρίψατε. Τεθέσπι- σται γὰρ διὰ Μωσέως ὅτι τοὺς βωμοὺς αὐτῶν καθ- ελεῖτε, καὶ τὰς στήλας αὐτῶν συντρίψετε, καὶ τὰ γλυπτὰ τῶν θεῶν κατακαύσετε πυρί. Οὐκοῦν εἴπερ ἔλοισθε τάληθές εἰπεῖν, ὑμεῖς ἐμοὶ μαρτυρήσατε, εἰ ἔστι Θεὸς πλὴν ἐμοῦ. Εἰ μὲν γὰρ ἀντεγήγερταί τις ταῖς ἐμαῖς δυνάμεισι, καὶ νενίκηκε, λογιζέσθω παρ' ὑμῖν θεός. Εἰ δὲ οὐδὲν ὄντες πεφώρανται, καὶ πυρὸς ἔργον γεγόνασι δι' ὑμῶν, διὰ πείρας αὐτῆς ἐγνώκατε, φησὶν, ὅτι οὐκ ἔστι Θεὸς πλὴν ἐμοῦ τοῦ ὄντως Θεοῦ. 9 Καὶ οὐκ ἦκουσαν τότε οἱ πλάσαντές τε καὶ γλύφοντες, πάντες μάταιοι οἱ ποιοῦντες τὰ κατα- θύμια αὐτῶν, ἃ οὐκ ὀφελήσεται αὐτούς ἄλλ' αἰ- σχυνθήσονται οἱ πλάσσοντες θεὸν, καὶ γλύφον- τες ἀνωφελῆ, καὶ πάντες ὅσοι ἐγένοντο ἐξηράν- θησαν, καὶ κωφοὶ ἀπὸ ἀνθρώπων.9 Ἀποφαίνει διὰ τούτων δεινὰ καὶ παγχάλεπα τὰ ἐγκλήματα τῶν ἀποστατῶν, εἰ τοσαύτην ἔχοντες πλη- ροφορίαν, ὅτι μὴ ἕτερός ἐστι παρ' αὐτὸν, φύσει τε καὶ ἀληθῶς Θεός· ἐξ αὐτῶν δὲ ὡσπερ ἀναπεπεισμέ- νοι τῶν κατωρθωμένων, ὡς εἴη μόνος αὐτός, πρὸς τοῦτο κατώλισθον εὐηθείας, ὥστε καὶ αὐτοῦ τοῦ νό- μου διαρρήδην αὐτοῖς ἐπιφωνούντος καὶ λέγοντος· "Ἐκκύριον τὸν Θεὸν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις, καὶ οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἰδῶλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ κάτω, καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασι ὑποκάτω τῆς γῆς·"6 ἐποιήσασθε μὲν παρ' οὐδὲν τὸ ὑπακούειν αὐτῷ· ἐτράπεσθε δὲ μᾶλλον ἀφιλοθέως ἐπὶ γε τὸ δεῖν πλάττειν τε καὶ διαμορφοῦν τοὺς ἐκ ξύλων τε καὶ λίθων θεούς. Μάταιοι δὴ οὖν οἱ τοιοῦτοι, καὶ σφόδρα εἰκότως, ἐπ' οὐδενὶ μὲν τῶν ἀναγκαίων εἰς τοῦτο ἰόντες, ποιοῦντες καὶ μᾶλλον τὰ καταθύμια ἑαυτῶν, γεγόνασι γὰρ ματαιότητος ἐρασταί. Ποία γὰρ ὄνησις ἢ παρὰ λίθου τε καὶ ξύλου; Οὐκοῦν βουλήσας ἀσυνέτου καρποὶ καὶ ψυχρῶν ἐνθυμημάτων ἔργον ἂν νοοῖτο σαφές ἢ εἰδώλου ποίησις. Πλὴν ὅτι τὸ χρῆμά ἐστιν οὐκ ἀζήμιον, προαπεφαίνει λέγων· Αἰσχυνθήσονται πάντες οἱ πλάσσοντες θεὸν, καὶ γλύφοντες ἀνωφελῆ, καὶ πάντες ὅσοι ἐγένοντο ἐξηράνθησαν, καὶ κωφοὶ 70.929 ἀπὸ ἀνθρώπων. Εἰ μὲν οὖν ἐπ' αὐτῶν ἐκληφθεῖ τῶν χειροτμήτων τὰ εἰρημένα, φαμέν, ὅτι τὸ Ἐξηράνθη- σαν, ἀντὶ τοῦ, ἀπώλοντο, νοητέον. Εἰ δὲ ἐπ' αὐτῶν κέοιτο τῶν τὰ τοιαύτε δρᾶν εἰωθότων, εἴ ἂν ἔχοι καὶ τῆδε νοεῖν· εἴρηται γὰρ ὡς ἐπὶ φυτῶν τῶν ἀκαρπεῖν εἰωθότων, εἰ ἀφαναίνοντό πως καὶ ἐκκόπτοιτο λοι- πὸν εἰς φλόγα καὶ καῦσιν. Τὸ δὲ, Κωφοὶ ἀπ' ἀνθρώ- πων, ἀντὶ τοῦ, Τελοῦντες μὲν ἐν ἀνθρώποις οὐκ ἔτι, κωφοὶ δὲ μᾶλλον καὶ ἀναίσθητοι παντελῶς, ὥστε κατ' οὐδένα τρόπον ἐπειοικέναι τοῖς παρ' αὐτοῖς γε- νομένοις. Ψάλλει γὰρ που καὶ φησὶν ὁ μακάριος Ψαλμωδός· "Ἐτὰ εἰδῶλα τῶν ἐθνῶν ἀργύριον καὶ χρυσίον, ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων.

Στόμα ἔχουσι καὶ οὐ λαλήσουσιν· ὄφθαλμοὺς, καὶ οὐκ ὄψονται· ὦτα, καὶ οὐκ ἀκούουσιν."6 Ἐπιφέρει δὲ τούτοις· "6 Ὅμοιοι αὐ- τοῖς γένοιτο οἱ ποιοῦντες αὐτὰ, καὶ πάντες οἱ πε- ποιθότες ἐπ' αὐτοῖς."6 Καρποὶ γὰρ τῆς ἐσχάτης ἀναι- σθησίας νοηθεῖεν ἂν τὰ τοιάδε τῶν κακῶν. Καίτοι τὸν φύσει καὶ ἀληθῶς ὄντα θεὸν διὰ πείρας αὐτῆς ἔγνω- κότες, εἶτα λίθοις καὶ ξύλοις τὴν αὐτῶ καὶ μόνω πρεπωδεστάτην δόξαν ἀναπέμποντες, πῶς οὐκ ἂν νοηθεῖεν μωροὶ, καὶ ἀκάρδιοι, καὶ τῆς εἰς λῆξιν ἐμβροντησίας μεμεστωμένην ἔχοντες τὴν καρδίαν, καὶ μὴν ὀλίγα διενεγκεῖν διὰ γε σφῶν αὐτῶν τετεχνουργημένων; 9 Συναχθήτωσαν πάντες, καὶ στήτωσαν ἅμα, καὶ ἐντραπήτωσαν, καὶ αἰσχυνθήτωσαν ἅμα, ὅτι ὤξυνε τέκτων σίδηρον, σκεπάρνω εἰργάσατο αὐτὸ, καὶ ἐν τερέτρῳ ἔτρησεν αὐτό. Εἰργάσατο αὐτὸ ἐν τῷ βραχίονι τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, καὶ πεινήσει, καὶ ἀσθενήσει, καὶ οὐ μὴ πῆ ὕδωρ.9 Οὐ καθ' ἓνα μᾶλλον, ἀλλ', εἴπερ ἔλοιτο, καὶ κατὰ πληθὺν συναγηγερμένους ἐντραπήσεσθαι φησι τοὺς τῶν εἰδώλων θεραπευτὰς ταῖς σφῶν αὐτῶν δυσβου- λίαις, καὶ λῦσαι τὸ προτεινόμενον, καὶ ποῖον ἄρα τοῦτό ἐστιν, εὐθὺς ἐπιφέρει λέγων· Ὦξυνε, φησί, τέκτων σίδηρον. Διαμέμνηται δὲ καὶ τῶν ὀργάνων δι' ὧν ἡ ποίησις, ἵνα τὴν τοῦ λιθουργοῦ τέχνην προσκυνοῦντας αὐτοὺς ἀποφήνη, καὶ οὐκ αὐτὸ τὸ ξύλον. Εἰ γὰρ ἦν θεὸς, οὐκ ἂν ἐδέησε τέχνης αὐτῶ, καὶ τῆς τινὸς ἐπιστήμης· ἀλλ' ἦν ἂν καὶ οὕτω θεός. Εἰ δὲ ξύλον μὲν οὐκ εἰργασμένον, οὔτε μὴν εἰδοποιηθὲν, εἰκαίαν ὕλην νομίζεις, τεκτονευθὲν δὲ προσκυνεῖς καὶ θεὸν εἶναι λέγεις, ἡ τέχνη σοὶ γέγο- νεν εἰς θεὸν, καὶ τοῦτο ἀνδρὸς ἀσθενοῦς καὶ ὑπο- κειμένου τῷ φθείρεσθαι. Φθορᾶς γὰρ ἀπόδειξις τὸ δεῖσθαι τροφῆς καὶ ποτοῦ. Τὸ γὰρ, Οὐ μὴ πῆ ὕδωρ, οὐκ ἀποφαντικῶς εἰρησθαι φαμεν. Ἀναγνωστέον δὲ μᾶλλον ὡς ἐν ἐρωτήσει καὶ ὑποστιγμῇ. Ἐψεται γὰρ ἡ σύνεσις, ὅτι καὶ πάντως που καὶ πίεται. Εἶτα πῶς ὁ φθαρτὸς θεῶν ἀφθάρτων ἔσται δημιουργός, ἢ πῶς ὁ θνητὸς ποιήσει τοὺς ἀθανάτους; Δεῖ γὰρ πάντως ἐνεῖναι τῷ γε ὄντι κατὰ ἀλήθειαν θεῷ τὸ ἀφθαρτον καὶ ἀνώλεθρον, μᾶλλον δὲ καὶ τὸ εἶναι ζῶν, καὶ ζωοποιεῖν δύνασθαι τὰ οἷσπερ ἂν ἐνιέναι βούλοιο τὴν ζωὴν. Σκεπάρνου δὴ οὖν καὶ τερέτρου, καὶ τε- κτονικῆς ἰσχύος τε καὶ τέχνης ἐπίδειξις ἢ τῶν πλα- νωμένων λατρεία· εἴπερ ἐστὶν ἀληθὲς, ὡς ἔφην, ὅτι 70.932 ξύλον μὲν ἢ λίθον ἀμόρφωτον οὐκ ἂν ἔλοιτο προσκυνεῖν· μορφῆς γε μὴν ἐντετορνευμένης, θεοὶ πάντα παρ' αὐτοῖς τὰ ὀρώμενα. 9 Ἐκλεξάμενος τέκτων ξύλον ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέτρῳ, καὶ ἐν κόλλῃ ἐρύθμισεν αὐτὸ, καὶ ἐποίη- σεν αὐτὸ ὡς μορφὴν ἀνδρὸς, καὶ ὡς ὠραιότητα ἀνθρώπου, στήσαι αὐτὸ ἐν οἴκῳ. Ἐξέκοψε ξύ- λον ἐκ τοῦ δρυμοῦ, ὃ ἐφύτευσε Κύριος, πίτυν καὶ ὑετὸς ἐμήκυνεν, ἵνα ἦ ἀνθρώποις εἰς καῦσιν, καὶ λαβῶν ἀπ' αὐτοῦ ἔθερμάνθη, καὶ καύσαντες ἔπεψαν ἄρτους ἐπ' αὐτῶ, τὸ δὲ λοιπὸν εἰργά- σαντο εἰς θεοὺς, καὶ προσκυνοῦσιν αὐτοῖς· οὗ τὸ ἥμισυ αὐτοῦ κατέκαυσαν ἐν πυρὶ, καὶ καύ- σαντες ἄρτους ἔπεψαν ἐπ' αὐτῶ, καὶ ἐπ' αὐ- τοῦ κρέας ὀπτήσας ἔφαγε, καὶ ἐνεπλήσθη, καὶ θερμανθεὶς εἶπεν· Ἡδύ μοι ὅτι ἔθερμάνθη, καὶ εἶδον πῦρ. Τὸ λοιπὸν ἐποίησεν εἰς θεὸν γλυπτὸν, καὶ προσκυνεῖ αὐτῶ καὶ προσεύχεται λέγων· Ἐξελοῦ με, ὅτι θεὸς εἶ σύ. Οὐκ ἔγνωσαν φρονη- σαι, ὅτι ἀπημαυρώθησαν τοῦ βλέπειν τοῖς ὀφθαλ- μοῖς αὐτῶν, καὶ τοῦ νοῆσαι τῇ καρδίᾳ αὐτῶν. Καὶ οὐκ ἐλογίσατο τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, οὐδὲ ἀνε- λογίσατο τῇ ψυχῇ αὐτοῦ, οὐδὲ ἔγνω τῇ φρονη- σαι, ὅτι τὸ ἥμισυ αὐτοῦ κατέκαυσεν ἐν πυρὶ, καὶ ἔπεψεν ἐπὶ τῶν ἀνθράκων αὐτοῦ ἄρτους, καὶ ὀπτήσας κρέας ἔφαγε, καὶ τὸ λοιπὸν αὐτοῦ εἰς βδέλυγμα ἐποίησε, καὶ προσκυνοῦσιν αὐτῶ. Γινώτε ὅτι σποδὸς ἢ καρδία αὐτῶν, καὶ πλανῶνται, καὶ οὐδεὶς δύναται ἐξελέσθαι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Ἴδετε, οὐκ ἐρεῖτε ὅτι ψεῦδος ἐν τῇ δεξιᾷ μου.9 Ἐναργῆς μὲν σφόδρα τῶν προκειμένων ὁ νοῦς καὶ οὐδὲν ἄναντες ἐν αὐτοῖς. Γράφεται γὰρ ὡς ἀκάρδιον, καὶ πάσης ἔξω φρενὸς γεγονότα, καὶ λογισμοῦ τοῦ καθήκοντος ὀλοτρόπως ἐστερημένον τὸν τῶν εἰδώλων προσκυνητὴν, καὶ προσέτι τὸν τεχνουργόν. Ἐμφιλο- χωρεῖ δὲ σφόδρα τοῖς περὶ αὐτὸν διηγήμασιν· ὁμοῦ μὲν

έντρέπων ὡς πεπλανημένους, καὶ ἀνοιγνὺς ὀφθαλμὸν τοῖς ἐνειλημμένοις τῷ κακῷ, καὶ εἰς αὐτὴν ὄρα ἄναπείθων τὴν ἀλήθειαν, ἣν εἶπερ ἔλοιεν εἰς νοῦν, ἔξω γενήσονται πάγης, καὶ τῶν ἐξ ἀβελτηρίας τραυμάτων τὰς ἑαυτῶν ἀπαλλάξουσι κεφαλὰς. Πλὴν ἐκεῖνό φαμεν· πικρὸν γάρ τοι καὶ σοφὸν ἔοικεν ἡμῖν ἐν τούτοις κατασκευάζειν ὁ λόγος, καὶ οὐκ ἔχων ἀνικάνως εἰς τὸ ἀναπεῖσαι δύνασθαι πολλοὺς, τῆς μὲν πολυθέου πλάνης ἀποφοιτᾶν, ἀνθελέσθαι δὲ μᾶλλον τὸ ὑπὸ Θεῷ γενέσθαι τῷ φύσει καὶ ἀληθῶς. Ἐκλεξάμενος γὰρ, φησὶ, τέκτων ξύλον, ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέτρῳ, καὶ ἐν κόλλῃ ἐρύθμισεν αὐτό· ἐποίησεν αὐτὸ ὡς μορφήν ἀνδρός, καὶ ὡς ὠραιότητα ἀνθρώπου στήσαι αὐτὸ ἐν οἴκῳ. Ἡ τέχνη, φησὶ, τῶν θεουργεῖν εἰωθότων, τότε δὴ μάλιστα τοῦ παντὸς ἀξιοθεῖη θαύματος, ὅταν ἐνεργάσῃ τῷ ξύλῳ μορφήν, καὶ κάλλος ἀνδρός. Τὸ δὲ κατὰ μίμησιν τὴν τινὸς ὑπὸ τοῦ τεχνουργούμενον ἠττᾶται πάντως που τάληθοῦς, ἥτοι κατόπιν ἔρχεται. Οὐκοῦν οἱ προσκυνοῦντες τοῖς εἰς ἄνθρωπον εἰδοποιηθεῖσι ξύλοις ἢ λίθοις, τὸ ἑαυτῶν εἶδος θρησκέοντες ἀλοῖεν ἄν, καὶ πολλῶ κρείττους ὄντες τῶν κατὰ μίμησιν τὴν ἑαυτῶν ὑβρίζουσι φύσιν, ὡς τὴν ἀμείνω δόξαν ἐκείνοις προσέμοντες. Ἀνασθησίας οὖν ἄρα τῆς ἐσχάτης ἢ γραφῆ, καὶ τῆς εἰς ἄκρον ἀβελτηρίας τὰ ἐγκλήματα. Ἰστησι γὰρ ἐν 70.933 οἴκῳ, τοῦτ' ἔστιν ἐν ναῶ τὸ ξύλον ὃ ἐξέκοψεν ἐκ τοῦ δρυμοῦ. Καταδείκνυσιν ἐν τούτοις τοὺς θεοποιεῖν εἰωθότας, οὔτε τὴν ὕλην ἡγνοηκότας ἐξ ἧς γεγόνασιν, ἵνα μὴ λέγωσι τινὰς, κατὰ τὸ Ἑλλήνων ἔθος, διίπετῆ τε καὶ αὐτόγονα, ἡγουν αὐτολόχευτα τὰ ἐν σηκοῖς ἀνατεθειμένα. Ὅτι δὲ τῆς τοῦ Θεοῦ δημιουργίας παρασημαίνουσι τὸν σκοπὸν, διελέγχει λέγων πεφυτεῦσθαι ἐν δρυμῷ τὸ ξύλον, ἐκτετράφθαι δὲ καὶ ὑετῶν χορηγίαις, ἵνα ἢ ἀνθρώποις εἰς καῦσιν· τὰ δὲ εἰς καῦσιν γεγονότα θεοποιούντες, αὐτοὶ πυρὸς ἔσσονται τροφή σὺν αὐτοῖς. Μονονουχὶ καταπλήττεται λέγων, ὅτι τὸ ἡμισυ κατέκαυσεν ἐν πυρὶ, καὶ ταῖς ἑαυτοῦ δεδαπάνηκε χρεῖαις. Τοῦτο μὲν ὀσοποιῶν, καὶ εἰς ἄρτου πέψιν τὰ τῶν θεῶν δεχόμενος μέρη. Εἶτα εἰς τοῦτο πέπτωκεν ἀσυνεσίας ὡς τῷ τῆς χρεῖας λειψάνῳ προσκυνεῖν, προσεύχεσθαι τε καὶ λέγειν· Ἐξελοῦ με ὅτι θεὸς μου εἶ σύ. Σποδὸς οὖν ἄρα καὶ ἔτερον οὐδὲν, ἢ καρδία αὐτῶν, καὶ πεπλάνηται, καὶ οὐδεὶς ἂν ἐξέλοιτο τὰς τῶν εἰς τοῦτο πεσόντων ψυχὰς, πλὴν ὅτι μόνος, εἶπερ ἔλοιτο, Θεὸς, ποιῶν πάντα, καὶ μετασκευάζων, καὶ φωτίζων τὸ ἐσκοτισμένον, καὶ ἐπιστρέφων τὸ πεπλανημένον. Ἄλλ' ἔνεστι μὲν τὸ ἀνωφελὲς καὶ μάταιον τοῖς χειροτμήτοις θεοῖς, ὕλη γὰρ εἰσι κωφὴ καὶ ἀναίσθητος. Ἴδετε δὲ, τοῦτ' ἔστι, κατανοήσατε, καὶ οὐκ ἔρεῖτε ὅτι ψεῦδος ἐν τῇ δεξιᾷ μου. Πάντα μὲν γὰρ ἐπ' ἐκείνοις, φησὶν, ἐψευσμένα ὀνόματά τε καὶ δόξα. Ἐν δὲ τῇ ἐμῇ δεξιᾷ, τοῦτ' ἔστιν, ἐν τῷ Υἱῷ· δεξιὰ γὰρ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς ὠνόμασται πανταχοῦ παρὰ τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ· οὐδὲν ἂν εὐρεθείη τὸ ἐψευσμένον, ἀλλὰ καὶ εἴτε Θεὸς ὀνομάζοιτο, θεὸς ἔστιν ἀληθινός· καὶ εἴτε Κύριος, οὐκ εἰσκεκριμένον ἔχει τὸ χρῆμα, φύσει δὲ μᾶλλον ἔστι τῶν ὀλῶν δεσπότης· κἂν εἰ βασιλεὺς, κἂν εἰ φῶς, κἂν ζωὴ καὶ δύναμις, κἂν δημιουργός, πάντα ταῦτά ἐστιν οὐ κατεψευσμένως· οὐ γὰρ ἔστι γενητὸς, ἐπέκεινα δὲ φυσικῶς παντὸς νοοῖτο ἂν τοῦ παρηγγμένου πρὸς γένεσιν, Θεὸς ὑπάρχων ἐκ Θεοῦ, καὶ φῶς ἀληθινὸν ἐκ φωτὸς ἀληθινοῦ. Ἐμνήσθητι ταῦτα, Ἰακώβ καὶ Ἰσραὴλ, ὅτι παῖς μου εἶ σύ· ἔπλασά σε παῖδά μου· καὶ σύ, Ἰσραὴλ, μὴ ἐπιλανθάνου μου. Ἴδου γὰρ ἀπήλειψα ὡς νεφέλην τὰς ἀνομίας σου, καὶ ὡς γνόφον τὰς ἀμαρτίας σου. Ἐπιστράφηθι πρὸς με, καὶ λυτρώσομαί σε.⁹ Ἔφη που Χριστός· Ὁ εἰδὼς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ καὶ μὴ ποιήσας δαρήσεται πολλάς· ὁ δὲ μὴ εἰδὼς, καὶ μὴ ποιήσας, δαρήσεται ὀλίγας. Ὅσα δὲ πάντως ἢ ἐφ' ἐκατέρῳ πράγματι ψῆφος. Τοῖς μὲν γὰρ οὐκ εἰδῶσι τὸ θέλημα τὸ δεσποτικόν, εἶτα διαπταίουσι, καὶ τοῖς τῆς παραβάσεως αἰτιάμασιν ἐνισχημένοις συγγνοίη τις ἂν τὸ μὴ ἐγνωκέναι, δεχόμενος εἰς ἐλέου πρόφασιν. Τοῖς γε μὴν ἐν εἰδήσει νόμων τὸ ῥαθυμεῖν ἠρημένοις προσγένοιτο ἂν ἐν δίκῃ τὸ κολά-

ζεσθαι δεῖν. Ὑπτιώσεως γὰρ ἐναργοῦς τὰ αἰτιά- ματα. Ἴνα τοίνυν ἑαυτοῦ γένοιτο κρείττων ὁ Ἰσραήλ, πλείστοις μὲν ὅσοις ἀλοῦς αἰτιάμασιν, ἀμνηστία δὲ τῇ παρὰ Θεοῦ τιμώμενος, μεμνήσθαι προστέτακται 70.936 τῆς ἑαυτοῦ ῥαθυμίας, καὶ τῆς τοῦ κατοικτεῖροντος ἡμερότητος. Μνήσθητι γὰρ ταῦτα, φησὶν, Ἰακώβ. Καὶ ποῖα ταῦτα; Τὰ τε ἤδη προειρημένα, καὶ ὅτι παῖς μου εἶ σύ. Καὶ ἔπλασά σε παῖδά μου. Διαδείκνυσι δὲ καὶ μάλα σαφῶς ἐν τούτοις, ὅτι [οὐ] μεμνήηκεν ἀπαιδαγωγῆτος ὁ Ἰσραήλ, ἀλλ' ἦν ὑπὸ νόμον καὶ ζυγὰ, καὶ πλείστους ἔχων τοὺς νουθετεῖν εἰδότας· παῖς οὖν ἄρα κατὰ τοῦτο καὶ πεπλασμένος εἰς τοῦτο. Τίνα δὲ τρόπον, ἐροῦμεν ὡς ἔνι. Πλάττεται μὲν γὰρ τις ἄνθρωπος ἀπλῶς, καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ προπά- τωρ Ἀδάμ ἐκ γῆς. Ἔλαβε γὰρ, φησὶν, ὁ Θεὸς χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον. Ἔρπει δὲ κατὰ γε τὸν τῆς δημιουργίας τρόπον, καὶ εἰς δεῦρο τὰ καθ' ἡμᾶς. Πλάττεται γὰρ ἕκαστος ἐν γαστρὶ τῆς ἑαυτοῦ μητρὸς, καὶ ὁδὸς αὕτη πρὸς τὸ εἶναι φέρουσα τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς. Πλάττεται δὲ καὶ εἰς παῖδα Θεοῦ διαμορφούμενος νοητῶς τῇ τῶν θείων εἰδήσει νόμων πρὸς εἶδος ἐξαίρετον, τὸ ἐκ τῆς τῶν ἀρετῶν εὐκο- σμίας ταῖς τῶν ἀνθρώπων ἐπισυμβαῖνον ψυχαῖς. Τοῦτο κάλλος ἂν νοοῖτο τὸ πνευματικόν. Πλάττονται δὲ καὶ οἷον ἐν Χριστῷ διὰ μετοχῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς εἶδος τὸ πρὸς αὐτόν. Γράφει γοῦν Γαλάταις καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος· "Ἔτεκνία, οὐς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῆ Χριστὸς ἐν ὑμῖν." Ἔμορφουταί γε μὴν ἐν ἡμῖν ὁ Χριστὸς, ἐνιέντος ἡμῖν τοῦ ἁγίου Πνεύματος θεῖαν τινὰ μόρφωσιν, δι' ἁγιασμοῦ καὶ δικαιοσύνης. Οὕτω γὰρ, οὕτω ταῖς ἡμετέραις ἐμπρέπει ψυχαῖς ὁ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἀναμορφούντος ἡμᾶς, ὡς ἔφην, τοῦ ἁγίου Πνεύματος δι' ἁγιασμοῦ πρὸς αὐτόν. Ἔφη γοῦν καὶ ὁ ἱερώτατος πάλιν Παῦλος· "Μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τού- τω, ἀλλὰ ἀναμορφοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοῦς ὑμῶν, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγαθόν." ἜΚαὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον καὶ κά- λυμμα μὲν ταῖς Ἰουδαίων καρδίαις τεθεῖσθαι φησὶν, ἡμᾶς δὲ πάντας ἀνακεκαλυμμένω προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζομένους, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφοῦσθαι ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ Κυρίου Πνεύματος. Πλαττόμεθα δὴ οὖν εἰς παῖδα Θεοῦ. Ἐπειδὴ δὲ τὸ τοῦ παιδὸς ὄνομα κοινόν πῶς ἐστὶ λαμβάνεται γὰρ ἐπὶ τε οἰκετῶν καὶ υἱῶν, φησὶν, ὅτι πρέπει ἂν τοῖς ἐν νόμῳ πλαττομένοις τὸ εἰς οἰκέτας πλάττεσθαι μᾶλλον. Πνεῦμα γὰρ ἦν δουλείας ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ, καὶ ἦν αὐτοῖς τὸ ῥαθυμεῖν οὐκ ἀζήμιον· ἐκόλαζε γὰρ ὡς οἰκέτας ὁ νόμος. Εἰ δὲ ἐν Χριστῷ πλάττοιτο τις, εἰς υἱὸν πλάττεται Θεοῦ, κατὰ γε τοὺς ἀρτίως εἰρημένους τρόπους. Χρὴ τοι- γαροῦν μεμνήσθαι καὶ τῆς τοῦ δικαιούντος φιλαν- θρωπίας, καὶ ὅτι πεπλάσμεθα πρὸς υἰότητα καὶ δόξαν, καὶ οἷον τῷ Πατρὶ τῷ Θεῷ εἰς ἡμᾶς παρ' αὐ- τοῦ γενομένων ἀνταποτινύντες τὰς ἀμοιβάς. Καὶ ὅπως ἂν γένοιτο τοῦτο, καλῶς ἐκπαιδεύει λέγων· Καὶ σύ, Ἰσραήλ, μὴ ἐπιλανθάνου μου. Ἐπιλανθάνοιτο δὲ ἂν τις Θεοῦ, τῆς εἰς αὐτόν εὐσεβείας ὀλιγωρῶν, ἢ καὶ εἰσάπαν ἀποφοιτῶν. Δεδράκασιν μὲν οἱ ἐξ Ἰσραήλ τοῦτο τοῖς οὐκ οὔσι θεοῖς λατρεύσαντες· δρῶσι δὲ καὶ εἰς δεῦρο τινες ἀνόπιν ἰόντες μετὰ τὴν πίστιν, 70.937 ὧν τὸ κρίμα ἔνδικόν ἐστι, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ὅτι δὲ τὸ ἐπιλανθάνεσθαι Θεοῦ κατασημαίνει πλει- σταχοῦ τὸ τῆς εὐσεβείας τῆς εἰς αὐτόν ἀποδραμεῖν, εἰσόμεθα, λέγοντος αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐξ αἵματος Ἰσραήλ· "Ἔγμεῖς οἱ ἐπιλανθανόμενοί μου, καὶ ἐτοι-μάζοντες τῷ δαιμονίῳ τράπεζαν, καὶ πληροῦντες τῇ τύχῃ κέραςμα, καὶ ἐγκαταλιπόντες τὸ ὄρος τὸ ἅγιόν μου. Ἐγὼ παραδώσω ὑμᾶς εἰς μάχαιραν, πάντες σφαγῆ πεσεῖσθε." ἜΚαὶ ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ καταβε- βόηκε τῶν ἐξ Ἰσραήλ διὰ φωνῆς Ἱερεμίου λέγων· "Μὴ ἐπιλήσεται νύμφη τὸν κόσμον αὐτῆς, ἢ παρθένος τῆς στηθοσιδεσμίδος αὐτῆς; ὁ δὲ λαός μου ἐπελάθετό μου ἡμέρας πολλὰς, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς." ἜΟὐκ- οὖν ἢ μὲν λήθη πολλάκις τὴν ἀπόστασιν ὑπεμφή- νειεν ἂν. Ἡ δὲ γε μνήμη τὸ ἐδραῖον εἰς πίστιν, καὶ ἀκράδαντον εἰς ἀγάπην, καὶ τὸ εἰς πᾶν ὀτιοῦν τῶν αὐτῆς δοκούντων εὐσθενές. Μὴ δὴ τοιγαροῦν ἐπιλαν- θάνου μου,

φησιν, μέμνησο δὲ μάλλον. Ἴδου γὰρ ἀπήλειψα ὡς νεφέλην τὰς ἀνομίας σου. Καὶ τὸ ἀπ- ήλειψά φησιν ἐν τούτοις, ἀντὶ τοῦ ἀπαλείψω, καὶ ὡσπερ τινὰ γνόφον, καὶ νεφέλην διαλύσας ἀφανίσω. Ὅτι γὰρ ἀντὶ τοῦ ἀπαλείψω τὸ ἀπήλειψά φησι, διαδείξειεν εὖ μάλα τὸ ἐφεξῆς. Ἐπιστράφηθι γὰρ, φησὶ, πρὸς με, καὶ λυτρώσομαί σε. Πῶς γὰρ ἀπήλειψεν ὁ καλῶν εἰς ἐπιστροφήν; Ὡς οὐπω μὲν ἐπιστρέψαντας, ἤξοντας δὲ καὶ εἰς τοῦτο κατὰ καιροῦς, ὅταν ἐπιλάμψη τῷ κόσμῳ Χριστὸς, δι' οὗ πᾶσα πλημμελημάτων ἄφεις, καὶ ἐπιστροφή καὶ κλήσις ἢ πρὸς Θεὸν, διὰ τε τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως, καὶ πολιτείας εὐαγγελικῆς, καὶ ἀρίστων ἀνδραγαθημάτων. 9 Εὐφράνθητε, οὐρανοὶ, ὅτι ἠλέησεν ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ. Σαλπύσατε, θεμέλια τῆς γῆς, βοήσατε, ὄρη, εὐφροσύνην, οἱ βουνοὶ καὶ πάντα τὰ ξύλα τὰ ἐν αὐτοῖς, ὅτι ἐλυτρώσατο ὁ Θεὸς τὸν Ἰακώβ, καὶ Ἰσραὴλ δοξασθήσεται.⁹ Καταθήσεται τις ἂν κἀντεῦθεν ἀμογητὶ, ὅτι τῶν ἀμαρτιῶν ἢ ἄφεις, καὶ μὴν καὶ ἢ πάντων ἐπιστροφή καὶ λύτρωσις, ὡς ἐσομένη διὰ Χριστοῦ προαναφωνεῖ τὸ κατὰ καιροῦς διὰ προφητῶν ἀγίων. Ἐπειδὴ γὰρ Θεὸς Κύριος ὢν ἐπέφανεν ἡμῖν, καὶ συνανεστράφη τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς ἄνθρωπος, ὁ ἀμνὸς ὁ ἀληθινός, ὁ αἴρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου, τὸ πάναγνον ἰε- ρεῖον· τότε δὴ τότε, καὶ πρόφασις ἐορτῆς τὸ χρῆμα γέγονε ταῖς ἄνω τε καὶ ἐν οὐρανῷ δυνάμεσι λογικαῖς, ἥτοι τοῖς τῶν ἀγίων ἀγγέλων τάγμασιν. Ἦδον γὰρ, ἦδον ἐπὶ τῇ γεννήσει αὐτοῦ, τῇ κατὰ σάρκα φημί, καὶ δὴ καὶ ἔφασκον· "Ἐδόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία."⁶ Καὶ εἴπερ ἐστὶν ἀληθὲς, πάντως δὲ δὴ που καὶ ἀληθὲς, ὅτι κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνὴν χαρὰ ἐστὶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐν- ὄπιον τῶν ἀγίων ἀγγέλων ἐφ' ἐνὶ ἀμαρτωλῷ μετα- νοοῦντι, πῶς ἂν ἐνδοιάσειέ τις ὡς τὴν ὑφήλιον πᾶσαν εἰς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν ἀνακομίζοντος τοῦ Χριστοῦ, καὶ καλοῦντος εἰς ἐπιστροφήν, καὶ δικαιοῦν- τος ἐν πίστει, καὶ διαπρεπῆ τιθέντος δι' ἀγιασμοῦ, χαρὰ καὶ πανήγυρις παρὰ τοῖς ἄνω πνεύμασιν ἦν; Εὐφραينوμένων τοίνυν τῶν οὐρανῶν, ὅτι ἠλέησεν ὁ Θεὸς τὸν Ἰσραὴλ καὶ οὐτι που τὸν κατὰ σάρκα μόνον, ^{70.940} ἀλλὰ γὰρ καὶ τὸν κατὰ πνεῦμα νοούμενον· ἐσάλπισε τὰ θεμέλια τῆς γῆς, τοῦτ' ἐστὶν οἱ τῶν εὐαγγελικῶν θεσπισμάτων ἱερουργοί· τούτων ἡχὴ διαπρύσια; προσηνέχθη πανταχοῦ, καὶ οἶά τινες σάλπιγγες ἀν- εφώνησαν ἱεραὶ, τὴν τοῦ Σωτῆρος δόξαν περιαγγέλ- λουσαι τοῖς ἀπανταχοῦ, καὶ καλοῦσαι πρὸς ἐπίγνωσιν τοῦ Χριστοῦ τούς τε ἐκ περιτομῆς, καὶ τούς πάλοι τῇ κτίσει λατρεύοντας παρὰ τὸν Κτίστην. Θεμέλια δὲ τῆς γῆς ὠνομάσθαι φαμέν αὐτούς, διὰ ποίαν αἰ- τίαν; Ἔστι μὲν γὰρ ἀπάντων θεμέλιος καὶ ἀκατά- σειστος ὑποβάθρα Χριστὸς, ὁ ἀνέχων ἅπαντα, καὶ διακρατῶν εἰς τὸ εὖ εἶναι τὰ ἐρηρισμένα· ἐπ' αὐτῷ γὰρ πάντες ἐποικοδομούμεθα, οἶκος πνευματικὸς συναρμολογούμενοι διὰ Πνεύματος εἰς ναὸν ἅγιον, εἰς κατοικητήριον αὐτοῦ. Κατοικεῖ γὰρ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ πίστεως, θεμέλιοι δὲ προσεχέστεροι, καὶ ἐγγὺς μάλλον, ἢ καθ' ἡμᾶς νοηθεῖεν ἂν ἀπόστολοί τε καὶ εὐαγγελισταὶ, γεγονότες μὲν αὐτόπται καὶ ὑπ- ηρέτῃ τοῦ λόγου, γενόμενοι δὲ καὶ εἰς ἐδραῖωμα πίστεως. Ταῖς γὰρ αὐτῶν παραδόσεσιν ἔπεσθαι δεῖν ἐγνωκότες, εὐθὴ καὶ ἀδιάστροφον τῷ Χριστῷ τὴν πίστιν τηρήσομεν. Εἴρηται γὰρ που παρ' αὐτοῦ πρὸς τὸν θεσπέσιον Πέτρον (ὅτε σοφῶς καὶ ἀνεπιπλήκτως τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν ὁμολογῶν ἔφασκεν· Σὺ εἶ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος)· "Ὁ Σὺ εἶ Πέτρος. καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ θεμελιώσω μου τὴν Ἐκκλη- σίαν,"⁶ πέτραν, οἶμαι, λέγων τὸ ἀκράδαντον εἰς πίστιν τοῦ μαθητοῦ. Εἴρηται δὲ που καὶ διὰ τῆς τοῦ Ψάλ- λοντος φωνῆς· "Ὁ οἱ θεμέλιοι αὐτοῦ ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς ἀγίοις."⁶ Ὅρεσι δὲ παρεικαστέον ἀγίοις εὖ μάλα τούς ἀγίους ἀποστόλους τε καὶ εὐαγγελιστάς, ὧν ἡ γνώσις τοῖς μετ' αὐτούς θεμελίου δίκην ἐρήρυσται, μεταπί- πτειν οὐκ ἔωσα πρὸς τὸ ἀδόκιμον εἰς πίστιν τούς δι' αὐτῶν σεσαγηνευμένους. Σαλπίζουσι τοίνυν τὰ θεμέ- λια τῆς γῆς· πλὴν ὄρα τὴν ἐπιτήρησιν. Ἰσχνόφωνος γὰρ καὶ βραδύγλωσσος ἦν ὁ Μωϋσῆς. Οὐ γὰρ ἦν ὁ νόμος ἐξάκουστος, πλὴν ὅτι τοῖς κατὰ μόνην τὴν Ἰου- δαίαν. Σαλπύσατέ γε μὴν,

οὐκ οὐκ τὰ Χριστοῦ πρεσβεύον-τες. "Ἐξήλθε γὰρ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ὁ φθόγγος αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν."6 Βοᾶν δὲ τοῖς ὄρεσιν εὐφροσύνην προστέταχε· τὰ δὲ θεμέλια τῆς γῆς, ὄρη πάλιν ἐν τούτοις εἰπών· ἀπόβλεπτοι γὰρ καὶ διαφανεῖς οἱ θεσπέσιοι μαθηταί, ἔργω τε καὶ λόγῳ διαπρεπεῖς, καὶ τοῖς ἀπανταχοῦ γνωριμώτατοι, οἷς καὶ προφητικὸς ἐπεφώνησε λόγος· "Ἐπ' ὄρος ὑψηλὸν ἀνάβηθι, ὁ εὐαγγελιζόμενος Σιών· ὕψωσον τῇ ἰσχύϊ σου, ὁ εὐαγγελιζόμενος Ἱερουσα-λήμ."6 Ταυτὶ δὴ οὖν ἄρα τὰ ὄρη τὰ νοητὰ βοῆσαι προστέταχεν εὐφροσύνην. Ἔνεστι δὲ κἀντεῦθεν ἰδεῖν τὴν τε τοῦ νόμου δύναμιν, καὶ τῶν εὐαγγελικῶν κη-ρυγμάτων τὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον διαφορὰν. Ὁ μὲν γὰρ νόμος κολάσεις ἀπειλῶν τοῖς παραβαίνουσι, καὶ δίκαις ἀφύκτοις ἐνείεις τοὺς ἀλισκομένους, οὐκ εὐφροσύνην ἐβόα μᾶλλον, ἀλλὰ κατήφειαν· οἱ δὲ γε τῶν εὐαγγελικῶν θεσπισμάτων ἱεουργοὶ, καὶ τῶν παρὰ Χριστοῦ χαρισμάτων διάκονοι, εὐφροσύνην τῷ κόσμῳ διακη-ρύττουσιν. Ὅπου γὰρ ἄφεις ἀμαρτιῶν, καὶ μὴν καὶ 70.941 δικαίωσις ἐν πίστει, καὶ ἀγίου Πνεύματος μέθεξις, καὶ υἰοθεσίας λαμπρότης, καὶ οὐρανῶν βασιλεία, καὶ τῶν ὑπὲρ νοῦν ἀγαθῶν ἐλπίς οὐ κατεψευσμένη, ἐκεῖ που πάντως ἐστὶν εὐφροσύνη καὶ χαρὰ. Βουνοὺς δὲ καὶ ξύλα τὰ ἐν αὐτοῖς φαμεν εἶναι πάλιν τοὺς τῶν ὄρων ἠττωμένους, καὶ βραχὺ πῶς ὑποκαθημένους, κατὰ γε τὸ τῆς ἐνούσης αὐτοῖς εὐζωΐας μέτρον, ὑπερ-ανεστηκότων δηλονότι τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ εὐαγγελιστῶν. Οὐκοῦν βουνοὶ μὲν ἂν εἶεν οἱ βραχὺ πῶς τῆς ἐκείνων ἐκλείας ὑφίζηκότες, καὶ τοῦ με-γέθους τῆς ἀρετῆς ἠττώμενοι, πλὴν ἀνέχοντες καὶ αὐτοὶ, καὶ ἐπιγείων ὄντες ἐπέκεινα πραγμάτων, καὶ φρονούντες τὰ ἄνω, καὶ τὸ ὑψοῦ νοεῖσθαι κατ' ἀρετὴν κεκληρωμένοι. Ξύλα δὲ τὰ ἐν αὐτοῖς, τὰ ὑπ' αὐτῶν τεθραμμένα, νοηθεῖεν ἂν οἱ δι' αὐτῶν πιστεύσαντες, καὶ οἷον εἰς ἄνδρα τέλειον ἀναβεβηκότες, καὶ εἰς μέ-τρον ἡλικίας διελάσαντες τοῦ πληρώματος τοῦ Χρι-στοῦ. Εἶεν δ' ἂν οὗτοι καὶ διδάσκαλοι λαῶν, καὶ ποιμνίων καθηγηταί, ταῖς παρὰ σφῶν αὐτῶν νοηταῖς εὐκαρπίασι τοὺς προσιόντας αὐτοῖς ἀνακτώμενοι. Οὐκοῦν τὴν ἐν Χριστῷ νοουμένην εὐφροσύνην συγ-κεκράγασι τοῖς θεμελίοις τῆς γῆς, βουνοὶ καὶ ξύλα τὰ ἐν αὐτοῖς, χαίρουσι δὲ ὅτι ἐλυτρώσατο ὁ Θεὸς τὸν Ἰακώβ, καὶ Ἰσραὴλ δοξασθήσεται. Οὐ γὰρ ἐλυτρώθη μόνον τοὺς τῆς ἀμαρτίας ἀποτριψάμενος μολυσμοὺς, καὶ πυρὸς καὶ δίκης ἐξηρημένος, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐδοξάσθη Θεοῦ γεγονῶς οἰκεῖος, καὶ υἱὸς αὐτοῦ χρημα-τίσας, καὶ ἀδελφότητα λαχὼν τὴν πρὸς γε τὸν ἕνα καὶ φύσει καὶ ἀληθῶς Υἱὸν, τοῦτ' ἔστι, Χριστόν. 9 Οὕτω λέγει Κύριος ὁ λυτρούμενός σε, καὶ ὁ πλάσας σε ἐκ κοιλίας· Ἐγὼ Κύριος ὁ συντελῶν πάντα. Ἐξέτεινα τὸν οὐρανὸν μόνος, καὶ ἔστε-ρέωσα τὴν γῆν. Τίς ἕτερος διασκεδάσει σημεῖα ἐγγαστριμύθων, καὶ μαντείας ἀπὸ καρδίας; ἀπο-στρέφων φρονίμους εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ τὴν βουλήν αὐτῶν μωραίνων, καὶ ἰστῶν ῥήματα παιδὸς αὐ-τοῦ, καὶ τὴν βουλήν τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ ἀλη-θεύων.9 Οἰκονομικώτατα λίαν ὁ τῶν ὅλων Θεὸς κἀν τούτοις ἡμῖν διαλέγεται, καὶ πειρᾶται πληροφορεῖν τοὺς οἷ γε πεπαρωνήκασιν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ, μεθιστάντες αὐτὴν εἰς ἑτέρους, δηλον δὲ ὅτι τοὺς οὐκ ὄντας θεοὺς, ὡς ἔστιν αὐτὸς γενεσιουργὸς τῶν ὅλων, καὶ ταμίας, κτίστης τε καὶ ποιητὴς καὶ αὐτῶν τῶν παιδευομένων. Ἐπειδὴ δὲ περὶ πραγμάτων πλείστων τε ὄσων καὶ θαυμαστῶν ἐποιεῖτο τὰς ὑποσχέσεις, ἅς δὴ καὶ ἦν εἰκὸς ἀπιστεῖσθαι πρὸς τινῶν, χρησίμως, ὡς ἔφην, τὴν ἰδίαν αὐτοῖς προαναφαίνει δύναμιν καὶ ὑπεροχὴν, ὡς ἂν εἶδειεν, ὅτι πάντη τε καὶ πάντως, ὅπερ ἂν ἔλοιτο κατορθοῦν, τοῦτο δραμεῖται πρὸς πέρας. Πρὸς τί γὰρ ἀνικάνως ἔχοι, ἢ πῶς οὐκ ἂν δύναίτο λυτροῦσθαί τινος ὁ ἐκ κοιλίας πλάσας, τοῦτ' ἔστιν, ὁ καὶ εἰς αὐτὸ τὸ εἶναι καλέσας, καὶ εἰς ὑπαρξιν ἐνεγκὼν τοὺς οὐκ ὄντας ποτὲ, ὁ συντελῶν τὰ πάντα, τοῦτ' ἔστιν, ὁ τα-μίας τῶν ὅλων, ἕκαστά τε διοικῶν τε καὶ διθύνων κατὰ τὸ αὐτῷ δοκοῦν; Τοῦτο δὲ πάντως εὖ ἔχει. Οὐ γὰρ ἂν ἀμάρτη Θεὸς τοῦ τῇ ἰδίᾳ δόξῃ πρεπωδεστάτου. Ἡ πῶς οὐκ ἂν εἴη πανσθενής, καὶ

παντὸς ἐπέκεινα, καὶ νοῦ, καὶ λόγου, ὁ τὸν παμμεγέθη τοῦτον τανύσας οὐρανὸν, καὶ στερεώσας τὴν γῆν; ὡς καὶ ὁ Ψάλλων 70.944 φησὶν· "Ἐθεμελίωσε τὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς." Ὁ δὲ εἰς τοῦτο δυνάμεως ἀναβεβηκῶς, μᾶλλον δὲ ἢ πᾶσα δύναμις, πάντως που καὶ οἶσει πρὸς πέρας ἄπερ ἂν ἐθέλοιτο δρᾶν, ἀπείργοντος οὐδενός. Μόνος δὲ φησὶν ἐκτεῖναι τὸν οὐρανὸν, οὐκ ἔξω τι-θεὶς τὸν ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ Θεὸν Λόγον μονογενῆ, τὸν δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἐν ᾧ τὰ πάντα· ἀλλ' ὅτι τῶν ψευδωνύμων θεῶν παντελῶς οὐδεὶς συνειργάσατό τι τῷ ἐπὶ πάντας Θεῷ. Οἱ γὰρ οὐκ ὄντες ὅλως, πῶς ἂν εἰσδεχθεῖεν ὡς ἐργάται, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ὡς συνεργά-ται δημιουργοῦντος Θεοῦ; Οὐκοῦν οὐ πρὸς γε τὸν φύσει καὶ ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντα Υἱόν φαμεν ἐν τούτοις γενέσθαι τὴν ἀντιδιαστολήν, ἀλλ' ὅτι μὴ ἐτέρου μᾶλλον Θεοῦ γέγονεν ἐναποτέλεσμα τὸ τανυσθῆναι τὸν οὐρανὸν, ἤγουν ἀκραδάντους ἔδρας ἐσχηκέναι τὴν γῆν. Καταδείξας τοίνυν ἑαυτοῦ διὰ τούτων τὴν δόξαν, καὶ τὴν ἀπαράβλητον ὑπεροχὴν, καὶ τὸ τῆς δυνάμεως μέγεθος, τίνων ἔσται κατὰ καιροὺς ἀποτελεστής, ἐν τοῖς ἐφεξῆς διαδείκνυσί τε καὶ ἀφηγεῖται σαφῶς. Τίς γὰρ ἕτερος, φησὶ, διασκεδάσει σημεῖα ἐγγαστριμύθων, καὶ μαντείας ἀπὸ καρδίας; Οὐπω γὰρ ἡμῖν ἐπιλάμψαντος ἐξ οὐρανῶν τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ, τῆς τοῦ διαβόλου τυραννίδος ἢ πλεονεξία κατὰ πάντων ἐξετείνετο, καὶ βαθὺς ἅπαντας τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς κατεβόσκετο σκότος. Ἦσαν γὰρ, ἦσαν κατὰ τε χώραν καὶ πόλιν, βωμοὶ καὶ τεμένη, καὶ ἀγαλαμάτων ἔσμος, καὶ ψευδωνύμων θεῶν οὐκ ἀριθμουμένη πληθὺς, γοη-τεῖαί τε καὶ ψευδομαντεῖαι πανταχοῦ, καὶ δαιμονίων φενακισμοί, πλαττομένων μὲν εἰδέναι τε καὶ προαγ-γέλλειν δύνασθαι τὰ ἐσόμενα, λεγόντων γε μὴν ἢ εἰδόντων παντελῶς οὐδέν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, τοῦτ' ἔστιν, ὁ μονογενῆς τοῦ Θεοῦ Λόγος, τοῖς εὐαγγε-λικοῖς θεσπίσμασιν ὅλην περιήστραψε τὴν ὑπ' οὐρανὸν, ἀπελήλαται μὲν ἢ τῆς ἀμαρτίας ἀχλὺς, καὶ ὁ βαθὺς ἐκεῖνος πέπαυται σκότος, κέκληνται δὲ πρὸς ἐπίγνωσιν ἀληθείας οἱ πεπλανημένοι· τότε δὴ τότε διεσκεδάσθησαν τὰ σημεῖα τῶν ἐγγαστριμύθων. Ἐγγαστριμύθους δὲ φησὶ τοὺς ψευδομάντις, ἢτοι πυθωνικούς, τοὺς ἀπὸ γε τῆς σφῶν αὐτῶν καρδίας ἀνερευγομένους τὸ δοκοῦν, καὶ τῶν ἀληθῶν εἰδότας οὐδέν. Περὶ τῶν τοιούτων καὶ ὁ προφήτης Ἰεζεκιήλ φησὶν· "Ἐοὐαὶ τοῖς προφητεύουσιν ἀπὸ καρδίας αὐ-τῶν, καὶ τὸ καθ' ὅλου μὴ βλέπουσι." Ἐξεσκεδάσθη τοιγαροῦν τῶν τοιούτων τὰ ἐκ τῆς ψευδομαντείας δι-δόμενά τι σημεῖα, ἢτοι προαναρρήσεις. Ἦρρησαν γὰρ τὰ Ἑλληνικὰ χρηστήρια πανταχοῦ, καὶ σεσιγή-κασιν οἱ ψευδοεπεῖν εἰωθότες τῶν παρ' Ἑλλήσι θεῶν· ἀπεστράφησαν δὲ καὶ φρόνιμοι εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ ἐμωράνθησαν αἱ βουλαὶ αὐτῶν. Ἔοικε δὲ φρονίμους ἐν τούτοις, ἢ τοὺς παρ' Ἑλλήσι μάγους ἀποκαλεῖν· ὠνομάζοντο γὰρ παρ' ἐκείνοις σοφοί· ἢ τάχα που καὶ τοὺς ἐν δόξῃ σοφῶν παρ' αὐτοῖς γεγονότας, καὶ πικροὺς εἰς σύνεσιν, καὶ λόγων ἔχοντας δείνωσιν, καὶ ἀρίστους εἰς εὐγλωττίαν, καὶ οὐκ ἔχοντας ἀνικάνως εἰς γε τὸ δύνασθαι ταῖς παρὰ σφῶν εὐπεΐαις κατακαλλῦναι τὸ ψεῦδος. Τοὺς τοιούτους ἀπεστράφθη φαμέν εἰς τὰ ὀπίσω· λοιπὸν ἀχρήστου καὶ ἀνωφελοῦς ἀποδεδειγμέ-70.945 νης τῆς ἐν αὐτοῖς σοφίας, ἢ ψυχικὴ τέ ἐστι καὶ ἐπί-γειος δαιμωνιώδης. Μεμωράνθη δὲ φησὶ τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου, παρὰ Θεοῦ δηλονότι, καὶ ὁ πάνσοφος Παῦ-λος. Ἀποστραφέντων δὲ, φησὶ, τῶν φρονίμων, καὶ πάσης αὐτῶν βουλῆς ἀσυνέτου τε καὶ ἀνοήτου παντε-λῶς ἀποδεδειγμένης, ἔστησεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τὰ ῥήματα τοῦ ἑαυτοῦ Παιδός, τοῦτ' ἔστι, τὸ εὐαγγελικὸν καὶ σωτήριον θέσπισμα, ὅπερ ἡμῖν αὐτὸς ἐλάλησεν ὁ Χριστός. Ἀπέδειξε δὲ καὶ ἀληθῆ τὴν βουλήν τῶν ἀγ-γέλων αὐτοῦ. Ἄγγελοι γὰρ νοηθεῖεν ἂν οἱ τὰ Χριστοῦ πρεσβεύοντες, καὶ τῷ κόσμῳ διακηρύττοντες. Βουλή δὲ ἦν αὐτοῖς ἀγαθὴ, καὶ παραίνεσις τοῖς ἀπανταχοῦ τὸ τῶν ἀρχαίων μὲν αἰτιαμάτων ἀποφοιτᾶν, ἀναρρώ-νυσθαι δὲ πρὸς ἀγαθουργίας, καὶ τῶν ἀμεινόνων ἀντ-έχεσθαι, καὶ Θεὸν εἰδέναι τὸν φύσει καὶ ἀληθῶς, καὶ τοῖς

αὐτοῦ νόμοις ὑπενεγκεῖν τὸν ἀρχένα, τρέχειν δὲ οὕτω πρὸς σωτηρίαν καὶ ζωὴν. Οὐκοῦν μεστοὶ μὲν ἀπάσης ἀληθείας εἰσὶν οἱ παρ' αὐτῶν λόγοι· μεμώραν-ται δὲ τὰ Ἑλλήνων, τὸ τῆς ἀληθείας οὐκ ἔχοντες κάλ-λος· πάντα γὰρ παρ' ἐκείνοις ψευδῆ, καὶ προφητεία, καὶ σύνεσις, καὶ τῶν ἐν δοκῆσει θεῶν, ἢ καὶ αὐτοῖς τοῖς πλανωμένοις ἀγνοουμένη πληθὺς. 9'Ο λέγων Ἱερουσαλήμ· Κατοικηθήσῃ, καὶ ταῖς πόλεσι τοῦ Ἰούδα· Οἰκοδομηθήσεσθε, καὶ τὰ ἔρη-μα αὐτῆς ἀνατελεῖ.9 Ἐψεται καὶ οὕτω τὸ, Ἐγὼ εἶμι, τοῦτ' ἔστιν, Ἱε-ρουσαλήμ, ὁ λυτρούμενός σε, ὁ συντελών πάντα, καὶ ἐκτείνας τὸν οὐρανόν. Εἶμι τοιγαροῦν, φησὶν, ὁ λέγων Ἱερουσαλήμ· Κατοικηθήσῃ. Εἶλον μὲν γὰρ αὐτὴν κατὰ κράτος οἱ Βαβυλώνιοι, τὴν τῶν Ἰουδαίων ὅλην καταδηώσαντες χώραν. Ἄλλ' ἐκλελύτρωνται παρὰ Θεοῦ, καὶ τὸν τῆς αἰχμαλωσίας ἀπεδύσαντο ζυγόν, ἀφέντος τοῦτο δρᾶν τοῦ τὴν Βαβυλώνα κατεμπρή-σαντος, Κύρου φημι τοῦ Καμβύσου· καὶ δὴ καὶ ὑπονοστήσαντες εἰς τὴν Ἰουδαίαν, τὰς τε πόλεις ἀνεδείμαντο καὶ τὸν νεῶν, καὶ κατωκῆκασιν ἐν εἰ-ρήνῃ. Εὐφύεστατα τοίνυν ὁ προφητικὸς ἡμῖν λόγος οἰκοδομηθήσεσθαι λέγων τὴν Ἱερουσαλήμ, δίδωσιν ἐννοεῖν τοῖς ἀκρωμένοις, ὡς ἀλώσεται κατὰ καιροὺς, καὶ καταστραφήσεται. Καὶ οὐκ ἀπό γε τῶν μοχθηρῶν ποιεῖται τὴν προαγόρευσιν τῶν συμβησομένων αὐ-τοῖς, ἀπ' ἐκείνων δὲ μᾶλλον ἐφ' οἷς ἦν εἰκὸς ἡσθῆ-ναι λίαν· μετὰ τοῦ καὶ εἰς ἐννοίας, ὡς ἔφην, ἐλθεῖν τῶν σκυθρωποτέρων. Οὐκοῦν Θεοῦ προστάττοντος οἰκοδομηθήσεσθαι τὴν Ἱερουσαλήμ, ἀλοῦσάν που πάν-τως πρότερον ὁ τῆς προφητείας κατασημαίνει λόγος. Εἰ δὲ δὴ τις βούλοιο καὶ βαθυτέροις ἔτι θεωρήμασιν ἐμβάλλειν, φαμέν ὅτι τὴν ἀληθεστέραν Ἰουδαίαν, δῆλον δὲ ὅτι τὴν Ἐκκλησίαν, ἧς ἂν ἔνοικοι καὶ πο-λίται νοηθεῖεν ἂν οἱ τὴν ἐν πνεύματι φοροῦντες περιτομήν. Ἐρημον οὖσάν ποτε πολυανδροῦσαν ἔδειξεν ὁ τοῦτο γενέσθαι προστεταχῶς, δῆλον δὲ ὅτι Θεὸς ἐν Χριστῷ, ἀνέτειλε δὲ τὰ ἔρημα αὐτῆς. Ἐύλοισ γὰρ νοητοῖς εὐρέθη κατάκομος, καὶ οἶον εὐδενδρο-τάτη, καὶ ὑψηλὰς ἀγίων ἔχουσα κεφαλὰς. Ἔθος γὰρ τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ φυτοῖς καὶ ξύλοις ἀφομοιοῦν ἔσθ' ὅτε τὸν τῶν ἀγίων χορόν. Ἐφη γοῦν ὁ τῶν 70.948 ὄλων Θεὸς διὰ φωνῆς ἀγίων, ὅτι "6Θήσω εἰς τὴν ἄνυδρον γῆν κέδρον, καὶ πύξον, καὶ μυρσίνην, καὶ κυπάρισ-σον, καὶ λεύκην."6 Εἶρηται δὲ καὶ διὰ τῆς τοῦ Ψάλ-λοντος φωνῆς περὶ τῶν ἀγίων πρὸς Θεόν, ποτὲ μὲν, ὅτι "6Χορτασθήσονται τὰ ξύλα τοῦ πεδίου, αἱ κέδροι τοῦ Λιβάνου ἄς ἐφύτευσας·"6 ποτὲ δὲ πάλιν· "6Τότε ἀγαλλιάσονται πάντα τὰ ξύλα τοῦ δρυμοῦ, ἀπὸ προσ-ώπου Κυρίου, ὅτι ἔρχεται κρῖναι τὴν γῆν. Κρινεῖ τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ λαοὺς ἐν τῇ ἀλη-θείᾳ αὐτοῦ."6 Καὶ οὔτι πού φαμεν ὡς τῶν ἀναισθητῶν ξύλων τὸ χαίρειν ἐστὶ, πρέποι δ' ἂν μᾶλλον ἀγίοις τὸ χρῆμα, οὓς δὴ καὶ ἡσθῆναί φησιν ἐπιλάμπαντος τῷ κόσμῳ Χριστοῦ. Ἐκρινε γὰρ οὕτω τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, δικαιώσας μὲν ἐν πίστει τοὺς πεπλανημένους ποτὲ, καταδικάσας δὲ τὸν ὄλεθρον τοῦ Σατανᾶ καὶ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ. 9'Ο λέγων τῇ ἄβύσσῳ· Ἐρημωθήσῃ, καὶ τοὺς ποταμούς σου ξηρανῶ. Ὁ λέγων Κύρῳ φρονεῖν, καὶ πάντα τὰ θελήματά μου ποιήσει. Ὁ λέγων Ἱερουσαλήμ· Οἰκοδομηθήσῃ, καὶ τὸν οἶκον τὸν ἅγιόν μου θεμελιώσω.9 Ἀπεκομίσθη μὲν αἰχμάλωτος ὁ Ἰσραὴλ, ὡς ἔφην, κατὰ καιρούς· εἶλον γὰρ τὴν Ἰουδαίων χώραν οἱ Βαβυλώνιοι. Ἐπειδὴ δὲ τοῖς ἀλοῦσιν ἑβδομηκοστὸν ἤδη ἔτος τετέλεστο, καὶ ἐνειστήκει λοιπὸν ὁ καιρὸς τῆς ἐν αὐτοῖς ἡμερότητος, δῆλον δὲ ὅτι τῆς παρὰ Θεοῦ, κατεξανέστησε τῶν Χαλδαίων, Περσῶν τε καὶ Μήδων διέποντα τὴν ἀρχὴν τὸν Καμβύσου Κῦρον, ὃς εἶλεν αὐτούς, ἀνήκέ τε τοὺς Ἰουδαίους, μεμαθηκῶς ὅτι Θεὸς ᾧ λελατρεύκασι προηγόρευσε περὶ αὐτοῦ, ὡς ταῖς παρ' αὐτοῦ νευρούμενος ἐπικουρίας, καὶ ἀμείνων ἔσται τῶν ἐχθρῶν, καὶ δυσάντητος κομιδῇ τοῖς ἐθέλουσιν ἀντανίστασθαι, καὶ ὅτι τὸν θεῖον αὐτὸς ἀναστήσει ναόν. Ὅτι τοίνυν ἔμελλεν ἐρημωθήσεσθαι παντελῶς, καίτοι πολυανδροῦσα λίαν, ἢ Βαβυλωνίων, κατασημαίνει λέγων· Ἐγὼ εἶμι ὁ λέγων τῇ

ἀβύσσῳ· Ἐρημώθησεν. Ἄβυσσον γὰρ ἐν τούτοις τὴν ἀριθμοῦ κρείττονα τῶν Βαβυλωνίων ὠνόμαζε πληθύν· ποταμοὺς δὲ αὐτῆς τὰ εἰς αὐτὴν ἐπιρρέοντα τῶν ἔθνων, ἧ περιόικα τε ἦν, καὶ τὰς ὁμόρους ἔχοντα χώρας ἐκέκλιντο παρ' αὐτῶν εἰς ἐπικουρίαν. Ἔθος δὲ πάλιν τῇ θείᾳ Γραφῇ, ποταμοῖς καὶ θαλάσσαις, καὶ ὕδασι παρεικάζειν αἰεὶ πως τὰ πολλὰ τῶν ἔθνων. Ἐφη γοῦν ὁ θεσπέσιος Μελωδὸς περὶ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ, καὶ τῆς τῶν ἔθνων πληθῆτος, ἧ ταῖς αὐτοῦ σεσαγήνευται φωναῖς· "Ἐφωνή Κυρίου ἐπὶ τῶν ὑδάτων, ὁ Θεὸς τῆς δόξης ἐβρόντησε Κύριος." Ἡ γὰρ τοι φωνὴ τοῦ Κυρίου, τοῦτ' ἔστι, τὸ εὐαγγελικὸν καὶ σωτήριον κήρυγμα κατὰ πάντων ἠνέχθη τῶν ἔθνων, ὅτε μονονουχὶ κατεβρόντησεν αὐτῶν. Περιεκτύπησε γὰρ ὡς παρὰ πᾶσαν τὴν ὑπ' οὐρανὸν, τὸ ἱερὸν καὶ σωτήριον κήρυγμα. Γέγραπται δὲ πάλιν· "Ἐπήρασαν οἱ ποταμοὶ φωνὰς αὐτῶν." Ἐπειὶ γὰρ ἐν τούτοις ὠνομάσθησαν φαμέν τοὺς ἀγίους ἀποστόλους, ὧν αἱ φωναί, τοῦτ' ἔστιν, αἱ διδασκαλίαι γεγονῶσι γινώριμοι τοῖς ἀπανταχοῦ. Εἴρηται δὲ πού καὶ περὶ αὐτῆς τῆς Βαβυλώνης, καὶ Νινευι, ὡς κολυμβήθρα ὕδατος τὰ ὕδατα αὐτῆς. Ἦν 70.949 οὖν ἄρα ὁ Θεὸς ὁ λέγων τῇ ἀβύσσῳ· Ἐρημώθησεν, καὶ τοὺς ποταμοὺς σου ξηρανῶ. Καὶ αὐτὸς ἦν ὁμοίως ὁ λέγων τῷ Κύρῳ φρονεῖν, ἀντὶ τοῦ μετὰ συνέσεως πάντα δρᾶν, καὶ πάντα τὰ αὐτῷ δοκοῦντα πληροῦν. Ταῦτα δὲ ἦν τὸ δίκην ἐκτίσαι τοὺς Βαβυλωνίους ὧν πεπράχασιν ὡμῶς καταδηοῦντες τὴν Ἰουδαίαν, καὶ τὸν ἱερὸν καὶ θεῖον καταπιμπράντες ναὸν, ἀνεῖσθαι τε πρὸς τούτῳ τὸν Ἰσραὴλ, καὶ ἀναδείμασθαι τὸν οἶκον, ἡγοῦν θεμελιώσαι. Τοῦτο γὰρ μᾶλλον εἰπεῖν ἀληθέστερον. Προστέταχε μὲν γὰρ ὁ Κύριος, καὶ χρημάτων πόρους προστιθεὶς ἀναστήναι τὸν νεὼν, καὶ κατεβάλετο μὲν ὑποβάθρας. Ἐπειδὴ δὲ μεταξὺ τὸν ἀνθρώπινον κατέλυσε βίον, κεκώλυται μὲν ἐκ τῆς τινων βασκανίας ἢ τῶν ἔργων ἐπίδοσις παρὰ τοῦ μετ' αὐτόν. Ἦχθη γε μὴν εἰς πέρας καὶ μετὰ τοῦτο πάλιν, Θεοῦ κατανεύοντος. Ἐχομεν δὲ τῆς ἱστορίας τὸ ἀκριβὲς παρὰ γε τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ· καὶ τὸ μακροῦς ἐν τούτοις τρίβειν ἐλέσθαι λόγους, περιττὸν οἴμαι πού. Μὴ δὲ λεγέτωσάν τινες, ὡς ὁ θεῖος διέψευσται λόγος, ὅτι μὴ πάντα τὰ τῷ Θεῷ δοκοῦντα πεποίηκεν ὁ Κύριος, ἄνθρωπος ὧν εἰδωλολάτρης. Τέτακται γὰρ τὸ, Πάντα τὰ θελήματά μου ποιήσει, κατ' ἐκεῖνά πού πάντως ἄπερ εἰκὸς βούλεσθαι δηλοῦν Θεὸν, τὸ ἀλῶναί φημι τὴν Βαβυλωνίαν, τὸ ἀπαλλαγῆναι δεσμῶν καὶ δουλείας τὸν Ἰσραὴλ, καὶ τὸ ἐγερθῆναι τὸν νεὼν, καὶ τὰς τῆς Ἰουδαίας οἰκοδομηθῆναι πόλεις. Ἐν τούτῳ λέγει Κύριος ὁ Θεὸς τῷ Χριστῷ μου Κύρῳ, οὗ ἐκράτησα τῆς δεξιᾶς ἐπακοῦσαι ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἔθνη, καὶ ἰσχὺν βασιλέων διαρρήξω, ἀνοίξω ἔμπροσθεν αὐτοῦ θύρας, καὶ πόλεις οὐ συγκλεισθήσονται. Ἐγὼ ἔμπροσθεν αὐτοῦ πορεύσομαι, καὶ ὄρη ὀμαλιῶ, θύρας χαλκᾶς συντρίψω, καὶ μοχλοὺς σιδηροῦς συνθλάσω. Καὶ δώσω σοι θησαυροὺς σκοτεινοὺς, ἀποκρύφους, ἀοράτους ἀνοίξω σοι, ἵνα γνῶς ὅτι ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὁ καλῶν τὸ ὄνομά σου, Θεὸς Ἰσραὴλ. Ἐνεκεν Ἰακώβ τοῦ παιδός μου, καὶ Ἰσραὴλ τοῦ ἐκλεκτοῦ μου, ἐγὼ καλέσω σε τῷ ὀνόματί μου [ἡυλγ. σου], καὶ προσδέξομαί σε. Σὺ δὲ οὐκ ἔγνωσ με, ὅτι ἐγὼ Κύριος ὁ Θεός, καὶ οὐκ ἔστιν ἕτι πλην ἐμοῦ Θεός. Οὐκ ἤδεις δέ με. ἵνα γνῶσιν οἱ ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου, καὶ οἱ ἀπὸ δυσμῶν, ὅτι οὐκ ἔστι πλην ἐμοῦ. Ἐγὼ Κύριος ὁ Θεός, καὶ οὐκ ἔτι. Ἐγὼ ὁ κατασκευάσας φῶς, καὶ ποιήσας σκότος, ὁ ποιῶν εἰρήνην, καὶ κτίζων κακά. Ἐγὼ Κύριος ὁ Θεός ποιῶν πάντα ταῦτα.⁹ Ταύτη φαμέν ἐντετυχηκέναί τῃ προφητεῖᾳ τὸν ἀλκιμώτατον Κύρον, ἡσθῆναί τε λίαν ἐπὶ τοῖς περὶ αὐτοῦ προηγορευμένοις παρὰ Θεοῦ, καὶ εἰς τοῦτο γνώμης ἐλθεῖν, ὥστε καὶ ἐν ταῖς ὑπὸ χεῖρα πόλεσί τε καὶ χώραις ποιήσασθαι τὴν ἀνάβρῃσιν τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης, ὁμολογοῦντα σαφῶς, ὅτι μόνος αὐτὸς εἶη Θεός, καὶ τῶν ὄλων Κύριος, ὁ παρὰ τῶν Ἰουδαίων προσκυνούμενος. Καὶ σαφῆς μὲν λίαν, ὡς γε οἴμαι, τῆς προφητείας ἢ δύναμις, ἥτοι τῶν προφητικῶν προρρήσεων. Ἐκαστα δὲ τῶν εἰρημένων ἐπιδραμόντες, ὡς ἔνι τὸ δοκοῦν εἶναι φησὶν [ἀφανές] ἔσθ' ὅτε καὶ

άναντες, σαφές καταστήσωμεν. Χριστὸν μὲν γὰρ ὀνομάζει τὸν Κύρον, καὶ οὐχ ὡς ἓνα τῶν ἁγίων, καθ' ὧν ἂν κέοιτο τοῦνομα, καταχρηστικῶς δὲ, ὡς ἀπὸ γε τοῦ κεχρίσθαι, ληφθὲν, ἀλλ' ὅτι τοὺς καλουμένους εἰς βασιλείας 70.952 παρὰ Θεοῦ, κὰν εἰ μὴ τινες εἶεν ἅγιοι καὶ σεπτοὶ, ἐλαίω καταχρίειν ἔθος ἦν. Εὐρήσομεν γὰρ τοὺς ἁγίους προφήτας τισὶν εἰρηκότας τῶν εἰς τοῦτο παρενηνεγ- μένων, ὅτι "Ἔχρισέ σε Κύριος εἰς βασιλεία ἐπὶ Ἰσραήλ."6 Χριστὸς οὖν ὁ Κύρος ὡς βασιλεύς· πλὴν ὅτι διὰ Θεοῦ κεκράτηκεν, ἦρθη τε εἰς δόξαν ὑπερφυᾶ, δίδωσιν ἐννοεῖν, χριστὸν ὀνομάσας αὐτὸν, τοῦτ' ἔστι χρίσει καὶ ψήφω τῇ παρ' αὐτοῦ κεκλημένον εἰς βασιλείαν. Ταύτητοί φησιν, ὅτι κεκράτηκε τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ. Ἀντιλήψεως δ' ἂν σημεῖον γένοιτο καὶ τοῦτο σαφές, κατὰ γε τὸ ὑπὸ τῶν ἁγίων ἐν βίβλῳ Ψαλμῶν εἰρημένον· "Ἐκράτησας τῆς χειρός μου, τῆς δεξιᾶς μου, ἐν τῇ βουλῇ σου ὠδήγησάς με."6 Κεκρατηκέναι δὲ φησι τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ, ὥστε καὶ ἐπακοῦσαι ἔμ- προσθεν αὐτοῦ ἔθνη, τοῦτ' ἔστιν, ὑποταχθῆναι καὶ ὑπέικειν αὐτῷ, διαβράγῃναι δὲ τὴν βασιλέων ἰσχύν. Ἐπτὰ γὰρ εἶναι φασι βασιλέας ὑπὸ τὸν ἓνα καὶ προῦ- χοντα παρὰ τοῖς Βαβυλωνίοις. Ὅτι δὲ ἔμελλον ἀνοί- γνυσθαι μὲν αὐτομάτως αἱ πόλεις, διακωλύσαι δὲ παντελῶς οὐδὲν κατατρέχοντα τὸν Κύρον τῆς τῶν πολεμίων ἰσχύος, διαδείκνυσι λέγων· Πόλεις οὐ συγ- κλεισθήσονται. Ἐμπροσθέν σου πορεύσομαι, καὶ ὄρη ὀμαλιῶ, τοῦτ' ἔστιν, ἅπαντά σοι ψιλὰ, καὶ εὐήλατα γενέσθαι παρασκευάσω, ὡς μηδὲν εἶναι τὸ ἀντιστα- τοῦν. Ἀλλὰ κὰν εἴ τις ἐπέλθοι, καὶ οἶον ὄρος ταῖς σαῖς δυνάμεσιν ὑπαντήσῃ, καὶ τοῦτο ὀμαλιῶ, τοῦτ' ἔστιν, οἰκτρὸν ἀποφανῶ, καὶ χαμαιρρίφες, καὶ ἄναλκες. Θύρας χαλκᾶς συντρίψω, καὶ μοχλοὺς σι- δηροῦς συνθλάσω, καὶ δώσω σοι θησαυροὺς ἀποκρύ- φους, ἀοράτους ἀνοίξω σοι. Φασὶ τοὺς Βαβυλωνίους μετὰ τὸ ἀλῶναι τὴν πόλιν, σπηλαίοις ἑαυτοὺς ἐγκατα- χῶσαι σκοτεινοῖς, μάλιστα δὲ τοὺς ἐν αὐτοῖς ὄντας περιφανεστέρους τῶν ἄλλων, οἱ δεδιότες τὸν θάνατον, ὄφρων δίκην ἐν παντὶ σπηλαίῳ καὶ σχισμαῖς πετρῶν καταδύντες ἐκρύπτοντο, οὐ μὴν ἰσχύσαι διαλαθεῖν. Κατεσημαίνοντο γὰρ τούτῳ [ἴσ. τοῦτο] τῷ Κύρῳ τινές· ὁ δὲ καὶ δᾶδας ἀναφθῆναι προστέταχε, καὶ ἐκ μυχῶν σκοτεινῶν ἀνορύττεσθαι τοὺς πεφοβημένους, οὕτω τε πικραῖς ὑποθεῖναι δίκαις. Ἔτεροι δὲ φασιν ὅτι τοὺς Βαβυλωνίων ἐκένωσε θησαυροὺς ὑπὸ γῆν ὄντας καὶ κεκρυμμένους. Ἔση δὴ γοῦν περιφανῆς οὕτω καὶ αἰδιδίμος, ἵνα γνῶς ὅτι ἐγὼ Κύριος ὁ Θεός, ὁ καλῶν τὸ ὄνομά σου, Θεός Ἰσραήλ, ἔνεκεν Ἰακώβ τοῦ παιδός μου, καὶ Ἰσραήλ τοῦ ἐκλεκτοῦ μου. Κέ- κληκα γὰρ σε πρὸς τοῦτο, φησὶν, ἐγὼ Θεός μόνος, καὶ τετίμηκά σε ταῖς οὕτω λαμπραῖς εὐκλείαις, ἵνα εὔ πάθοι παρὰ σοῦ ἐμὸς ὦν οἰκέτης ὁ Ἰσραήλ. Ἐγὼ μὲν κέκληκά σε, φησὶ, καὶ κατεστεφάνωσα ταῖς εὐ- κλείαις. Σὺ δὲ οὐκ ἔγνωσ με ὅτι ἐγὼ εἶμι Κύριος, καὶ οὐκ ἔστιν ἔτι πλὴν ἐμοῦ Θεός, καὶ οὐκ ἦδεις με· ὅμοιον ὡς εἰ λέγοι σαφῶς· Οὐκ ἀντέκτισιν λαμ- πρῶν ἀνδραγαθημάτων τῶν ὀρώντων εἰς εὐσέβειαν ἐκομίσω παρ' ἐμοῦ τὴν τοιαύτην δόξαν· τετίμηκα δὲ σε, καίτοι μὴ εἰδότα τὴν ἐμὴν θεότητα καὶ ὑπερ- οχὴν, ἀλλ' οὐδ' ἐναρίθμιον ὄντα τοῖς προσκυνοῦσί με, ἀλλ' ἵνα γνῶσιν οἱ ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου, καὶ οἱ ἀπὸ δυσμῶν, ὅτι οὐκ ἔστι πλὴν ἐμοῦ. Εἰ γὰρ ἐλοίμην, 70.953 φησὶν, ἐκρύεσθαι τοὺς ἐμούς, καὶ διὰ τῶν οὐκ εἰδό- των τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν ἀποπερανῶ τὸ χρῆμα, ὑπερ γε τοῦ σαφῶς εἰδέναι τοὺς ἀνά πᾶσαν ὄντας τὴν γῆν, ὅτι Θεός οὐκ ἔστι πλὴν ἐμοῦ. Εἶμι γὰρ τῶν δυνά- μεων Κύριος, καὶ παντὸς ἔθνους, καὶ γένους Δεσπό- της· καὶ ὅποιπερ ἂν θελήσῃμι, τὰς τῶν ἐπὶ γῆς ἀποφέρω καρδίας, ὥστε τῶν ἐμῶν θελημάτων ὑπουρ- γοὺς ἀναφαίνεσθαι καὶ τοὺς οὐκ ὄντας ἐμούς. Ἐγὼ τοίνυν εἶμι Κύριος ὁ Θεός, ὁ κατασκευάσας φῶς καὶ ποιήσας σκότος, τοῦτ' ἔστιν, ἡμέραν τε καὶ νύκτα, ἦγουν φῶς μὲν τοῖς λελυτρωμένοις, σκότος δὲ τοῖς πεπορθημένοις. Οἱ μὲν γὰρ ἔχαιρον, ὡς ἀπαλλαττό- μενοι τῶν δεσμῶν, οἱ δὲ ἦσαν ἐν ἀφύκτοις συμφο- ραῖς. Ἐγὼ εἶμι ὁ ποιῶν εἰρήνην, καὶ κτίζων κακά. Ἐκλήψη καὶ τοῦτο κατὰ τὴν ἴσην διάνοιαν, ὡς ἔφην, ἀρτίως· Εἰρήνην μὲν τοῖς λελυτρωμένοις,

κακὰ δὲ, τοῦτ' ἔστι, κακωτικά, ἤτοι πάσης κακώσεως ἐμποιη- τικά, τοῖς ὤμοις καὶ ἄγριοις, τοῖς ἐπενηγεμένοις τῷ Ἰσραήλ. Ὅτι γὰρ λελύπηκε τὸ χρῆμα Θεὸν, σαφὲς ἂν γένοιτο, λέγοντος αὐτοῦ διὰ φωνῆς ἀγγέλου τῷ προφήτῃ Ζαχαρίᾳ· "Ἐξήλωκα τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ τὴν Σιών ζῆλον μέγαν, καὶ θυμῷ μεγάλῳ ὀργίζομαι ἐπὶ τὰ ἔθνη τὰ συνεπιθέμενα, ἀνθ' ὧν μὲν ἐγὼ ὤρ- γίσθην ὀλίγα, αὐτοὶ δὲ συνεπέθεντο εἰς κακά."6 Καὶ μὴν καὶ ὡς πρὸς αὐτῶν τῶν Βαβυλωνίων· "Ἐγὼ δέδωκα αὐτοὺς εἰς τὰς χεῖράς σου, σὺ δὲ οὐκ ἔδωκας αὐτοῖς ἔλεος."6 Ὅτι δὲ κατὰ βούλησιν Θεοῦ ταῖς Βαβυ- λωνίων ἀλαζονείαις ἐπεπήδησεν ὁ Κύριος, θρασύς τε καὶ παναλκῆς, καὶ τῇ πρεπούσῃ τοῖς πάσχουσιν ὠμότητι χρώμενος, εἰσόμεθα, λέγοντος αὐτοῦ, διὰ τῆς Ἱερεμίου φωνῆς, ὡς πρὸς γε τὸν Κύριον· "Ἐπικρῶς ἐπίβηθι ἐπ' αὐτήν, καὶ ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας ἐν αὐτῇ, καὶ ἐκδίκησον μάχαιραν, καὶ ἀφάνισον, λέγει Κύριος, καὶ ποίει κατὰ πάντα ὅσα ἐντέλλομαί σοι."6 Καὶ πρὸς τούτοις ἔτι· "Ἦνοιξε Κύριος τὸν θησαυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἐξήνεγκε τὰ σκεύη τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, ὅτι ἔργον Κυρίῳ ἐν γῆ Χαλδαίων, ὅτι ἐληλύθασιν οἱ και- ροὶ αὐτῆς. Ἀνοίξατε τὰς ἀποθήκας αὐτῆς, ἐρευνή- σατε αὐτήν ὡς σπήλαιον, καὶ ἐξολοθρεύσατε αὐτήν. Μὴ γενέσθω αὐτῆς κατάλειμμα, ἀναξηράνατε πάντας τοὺς καρποὺς αὐτῆς, καταβήτωσαν εἰς σφαγὴν. Οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι ἦκει ἡ ἡμέρα αὐτῶν, καὶ καιρὸς ἐκδική- σεως αὐτῶν."6 Ἐφη δέ που καὶ αὐτὸς ὁ προφήτης Ἡσαΐας, ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ πρὸς Βαβυλω- νίους· "Ἰδοὺ ἐπεγερώ ὑμῖν τοὺς Μήδους, οἳ οὐ λογίζονται ἀργύριον, οὐδὲ χρυσοῦ χρεῖαν ἔχουσι. Τοξεύματα νεανίσκων συντρίψουσι, καὶ τὰ τέκνα ὑμῶν οὐ μὴ ἐλεήσωσιν, οὐδ' ἐπὶ τοῖς τέκνοις σου φείσονται οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν,"6 δηλονότι τῶν Μήδων. 9Εὐφρανθήτω ὁ οὐρανὸς ἄνωθεν, καὶ αἱ νεφέλαι ῥανάτωσαν δικαιοσύνην· ἀνατειλάτω ἡ γῆ, καὶ βλαστησάτω ἔλεος, καὶ δικαιοσύνην ἀνατειλάτω ἅμα.9 Ἔθος καὶ μελέτη πλεισταχοῦ τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ διεξάγειν τοὺς λόγους ἐκ τῶν καθ' ἕκαστά τε καὶ ἀνὰ μέρος ἐπὶ τισι γεγονότων εἰς τὸ καθόλου καὶ ἐπὶ πάντας, καὶ καθάπερ ἐξ ἐνεργοῦς εἰκόνας τῶν ἱστορικῶς πεπραγμένων ἀναβιβάζειν ἀστείως τῶν παιδευομένων τὸν νοῦν εἰς θεωρίας μυστικωτέρας. Ὁ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἐν χερσὶ στίχων ἔνεστιν ἰδεῖν. Μακρὸς μὲν γὰρ δεδαπάνηται λόγος διὰ τῶν ἀνόπιν 70.956 περὶ Κύρου, τοῦ Περσῶν τε καὶ Μήδων ἐξάρχοντος, ὡς καταδηώσαντος μὲν τὴν Βαβυλωνίων, καὶ κατὰ κράτος αὐτήν ἠρηκότος, θητείας δὲ τῆς αὐτόσε, καὶ τῶν τῆς αἰχμαλωσίας δεσμῶν ἀνέντος τὸν Ἰσραήλ· θεμελιώσαντος δὲ καὶ τὸν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις νεῶν, κατεγήγερται δὲ καὶ ὅτι τῆς Χαλδαίων καὶ Θεοῦ καταθήγοντος, καὶ ἀνοιγνύοντος αὐτῷ θύρας χαλκᾶς, καὶ μοχλοὺς σιδηροῦς συνθραύοντος. Ἄλλ' ἦν τοῦτο διήγημα μερικόν. Ὑπῆρξε γὰρ μόνοις τὸ διευθυμεῖσθαι δεῖν, καὶ τῶν τῆς αἰχμαλωσίας ἀπαλ- λάττεσθαι πόνων, τοὺς ἐξ αἵματος Ἰσραήλ. Μεθίστησι δὲ λοιπὸν τῶν ἐννοιῶν τὴν δύναμιν ἐπ' αὐτὸν ἤδη τὸν Ἐμμανουήλ, ὃς ἀνεδείχθη παρὰ Θεοῦ καὶ Πα- τρός, ἵνα κηρύξη μὲν αἰχμαλώτοις ἄφεςιν, τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἵνα τοὺς ταῖς τῶν ἰδίων ἀμαρτημάτων σειραῖς ἀφύκτως κατεσφιγμένους ἐξέλῃται τοῦ κα- κοῦ, καὶ τῆς τοῦ διαβόλου τυραννίδος ἐλευθέρους ἀποφήνας, τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς παλινδρομήσαι παρα- σκευάσῃ πρὸς ἑαυτὸν, προσαγάγῃ τε οὕτω δι' ἑαυτοῦ τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. Γέγονε γὰρ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, καὶ δι' αὐτοῦ τὴν καταλλαγὴν ἐσχίκα- μεν ἐν ἐνὶ πνεύματι πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ αὐτὸς ἔστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, κατὰ τὰς Γραφάς· αὐτὸς τὸν θεῖον ἤτοι τὸν ἑαυτοῦ ναὸν ἀνεδείματο. τοῦτ' ἔστι, τὴν Ἐκκλησίαν. Αὐτὸς γὰρ αὐτὴν ἑαυτῷ παρέστησεν παρθένον ἀγνήν, μὴ ἔχουσαν σπῖλον ἢ ρυτίδα, ἢ τι τῶν τοιούτων, ἀγίαν δὲ μᾶλλον, καὶ ἄμωμον. Οὐκοῦν ὡς ἐν εἰκόνι τῷ Κύρῳ καὶ τοῖς παρ' αὐτοῦ γεγονόσι κατίδοι τις ἂν εὖ μάλα τὰ τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν δεδωρημένα παρὰ Θεοῦ θεοπρεπῆ κατορθώματα. Οὗτος μὲν οὖν τῶν προκειμένων ἡμῖν ὁ σκοπός. Ἐκαστα δὲ κατὰ μέρος τῶν γεγραμμένων ὡς ἔνι διερμηνεύσομεν. Εὐ- φραίνεσθω τοίνυν,

φησίν, ὁ οὐρανὸς ἄνωθεν, τοῦτ' ἔστιν, οἱ τὴν ἄνω τρίβοντες πόλιν, καὶ τὸ λαμπρὸν καὶ ἀξιάγαστον ἔχοντες ἐνδιαίτημα, ἄγγελοί τε καὶ ἀρχάγγελοι, καὶ τὰ τούτων ἐπέκεινα, θρόνοι τε καὶ ἐξουσίαι, καὶ δυνάμεις λογικαί, καὶ τῶν ἀνωτάτω θώκων οἱ παραστάται. Φαμέν δὲ ὅτι θυμηδίας πρό- φασις καὶ αὐτοῖς δὴ γέγονε τοῖς ἐν οὐρανῷ πατρά- σιν, ἢ τῶν πεπλανημένων ἐπὶ τῆς γῆς ἐπιστροφή πρὸς τὸν Θεόν, ἢ διὰ γέ φημι τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ, ἢ τυφλῶν ἀνάβλεψις, καὶ ἀπαξ- απλῶς τῶν ἀπολωλότων ἢ σωτηρία. Εἰ γὰρ χαί- ρουσιν ἐφ' ἐνὶ ἀμαρτωλῷ μετανοοῦντι, πῶς ἐνδοιά- σαι θέμις, ὡς ἡδονταί τε καὶ κατευφραίνονται σεσω- σμένην ὀρῶντες τὴν ὑπ' οὐρανόν; Οὐκοῦν ἄνωθεν μὲν ὁ οὐρανὸς εὐφραινέσθω, φησὶ, ῥανάτωσαν δὲ καὶ αἱ νεφέλαι δικαιοσύνην. Νεφέλας δὲ εἶναι φαμεν νοη- τὰς τὰς ἄνω δυνάμεις, δι' ὧν αἱ διὰ τοῦ πνεύματος παρακλήσεις ὑετοῦ καθιένται δίκην, καὶ ταῖς τῶν πιστευόντων καρδίαις ἐνστάζουσι, κατὰ γε τὸ ἐτέ- ρωθί που σαφῶς εἰρημένον ὡς περὶ ἀμπέλου περὶ τῶν ἐξ Ἰσραὴλ. Καὶ ταῖς νεφέλαις ἐντελοῦμαι τοῦ μὴ βρέξαι ἐπ' αὐτοὺς ὑετόν· ἡγουν καὶ αὐτοὺς τοὺς ἁγίους μυσταγωγούς, καὶ τοὺς ὄντας ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν καὶ πρῶτοι καὶ ἀπαρχὴ γεγόνασιν οἱ θεσπέσιοι μαθηταί, οἱ δὴ ἅπασαν περιφοιτῶντες τὴν γῆν, τὸν 70.957 θεῖόν τε καὶ ἱερὸν κατεσκεδάσαν λόγον, καὶ καθάπερ τινὰ διψάδα καὶ ἄκαρπον γῆν, τοὺς ἀπανταχοῦ κατ- ευφραίνοντες, καὶ οἷον κατάρδοντες νοητῶς, πρό- φασις αὐτοῖς εὐκαρπίας γεγόνασι τῆς πνευματικῆς. Οὐκοῦν Ἰουδαίους ἄτε μὲν, ἄτε δὲ καὶ γεγονόσι κυριοκτόνοις, καὶ εἰς αὐτὸν παροινήσασι τὸν τῶν νοητῶν ναμάτων δοτήρα Χριστόν, ἐκέλευε Θεὸς ταῖς νεφέλαις τὸ μὴ διδόναι τοὺς ὑετοὺς, τοῖς γε μὴν εἰς αὐτὸν πιστεύουσι καθεῖναι προστάττονται, καὶ κατάρ- δειν ἀμφιλαφῶς τὰς τῶν προσιόντων αὐτῷ καρδίας. "Ἐτεῶν γε μὴν καθιεμένων, ἀνατειλάτω, φησίν, ἡ γῆ, καὶ βλαστησάτω ἔλεος, καὶ δικαιοσύνην ἀνατει- λάτω ἅμα."6 Ἦν γὰρ ἀναγκαῖον τῶν νοητῶν νεφελῶν, ὡς ἔφην, τοῖς εἰς δικαιοσύνην μαθήμασιν ἀρδευου- σῶν τὴν ὑπ' οὐρανόν, καθάπερ ἐκ σπερμάτων ἀγα- θῶν, ἀναφῆναί τε καὶ ἀναβλαστήσαι καρπούς ἀγα- θούς. Ὡσπερ γὰρ κατάρχοντος ἐπὶ τῆς γῆς τοῦ τῆς ἀμαρτίας εὐρετοῦ, καὶ διὰ τῶν ἐν κόσμῳ σοφῶν, μυσάρᾳ τε καὶ βέβηλα πανταχοῦ καθιέντος σπέρματα, οὐδεὶς ἦν ὁ ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἦν ἕως ἐνός, ἀλλὰ πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρειώθησαν, καὶ καρπῶν ἐπιεικειᾶς ἔρημος ἦν ἡ σύμπασα γῆ, οὕτω τῶν τῆς δικαιοσύνης μαθημάτων, ὑετῶν δίκην, καθιεμένων τοῖς ἀπανταχοῦ· λοιπὸν, ἦν ἀκόλουθον τοὺς τῆς εἰς Θεὸν εὐσεβείας εἶναι καρπούς· ἔλεος δὲ εἶναι φαμεν τὴν ἀγάπην, ἣτις ἐστὶ τοῦ νόμου τὸ πλήρωμα, συμ- παρομαρτούσης αὐτῇ καὶ δικαιοσύνης, καὶ πάντως που τῆς εὐαγγελικῆς· ἥς καὶ βραβευτῆς καὶ διδάσκα- λος αὐτὸς ἡμῖν γέγονεν ὁ Χριστός. Φαίη δ' ἄν τις, ἔλεος καὶ δικαιοσύνην τὴν ἐκ γῆς ἀνίσχουσαν, ἢ καὶ βλαστήσασαν, αὐτὸν εἶναι τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν. Γέγονε γὰρ ἡμῖν παρὰ Θεοῦ καὶ Πα- τρὸς ἔλεος καὶ δικαιοσύνη· εἶπερ ἐστὶν ἀληθὲς ὡς ἠλεήθημεν ἐν αὐτῷ, καὶ δεδικαιώμεθα, τῶν ἀρχαίων αἰτιαμάτων λαβόντες τὴν ἄφεσιν, ἡγουν ὅτι παρ' αὐ- τοῦ δεδέγμεθα τὴν εἰς λῆξιν ἀγαθοῦ παντὸς ἀνακο- μίσαι δυναμένην ἡμᾶς δικαιοσύνην, δι' ἧς καὶ σεσώσμεθα. Εἰ δὲ ἡ γῆ τὴν δικαιοσύνην ἀναφῆναι προστέτακται, χαλεπαινέτω μηδεὶς, ἐννοήσας ὅτι καὶ ὁ Ψαλμωδὸς πού φησι περὶ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Ἐμμανουὴλ· "Ἐργάσατο δικαιο- σύνην ἐν μέσῳ τῆς γῆς."6 Οὐ γὰρ ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ κατεκόμισεν ἡμῖν τὴν ἑαυτοῦ σάρκα Χρι- στὸς, γεγένηται δὲ μᾶλλον κατὰ σάρκα ἐκ γυναικός, ἢ καὶ μία γέγονε τῶν ἐπὶ γῆς. "Ὅταν οὖν λέγηται γῆς γενέσθαι καρπὸς καὶ βλάστημα, συνήσεις, ὡς ἔφην, ὅτι γέγονε κατὰ σάρκα ἐκ γυναικὸς ληφθείσης εἰς τοῦτο πρὸς ὑπουργίαν, καίτοι μιᾶς οὔσης τῶν ἀπὸ τῆς γῆς. 9'Εγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεὸς ὁ κτίσας σε· ποῖον βελτίονα κατεσκεύασα ὡς πληθὸν κεραμέως;9 Τὴν αἰτίαν ὡσπερ ἀποδίδωσιν ἐν τούτοις, τοῦ καὶ Θεὸν ὄντα κατὰ φύσιν Υἱὸν, κενῶσαι μὲν ἑαυτὸν, ἐλέσθαι δὲ καὶ παθεῖν ὑπὲρ

ἡμῶν, καὶ τῆς οὕτω με- γάλῃς ἀξιῶσαι φειδοῦς τοὺς ὄντας ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς ἀντάλλαγμα τὴν ἰδίαν προέσθαι ψυχὴν· μᾶλλον δὲ καὶ ἀνασχέσθαι λαβεῖν τὴν τοῦ δούλου μορφήν, καὶ τῆς ἀνωτάτω δόξης ἀλλάξασθαι τῆς ἀνθρώπου φύ- σεως τὸ μικροπρεπές. Ταύτητοι φησὶν, ὅτι Ἐγὼ εἶμι, νῦν ἐκληπτέον, ἀντὶ τοῦ, ὑφέστηκα καὶ ζῶ, 70.960 Θεὸς ὑπάρχων ἀληθινός, καὶ τῶν δυνάμεων Κύριος, καὶ παρενεγκῶν εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα, καὶ θάνατον οὐ ποιήσας, κτίσας δὲ μᾶλλον ἐπὶ ἀφθαρσία τὰ πάντα. Εἶτα τιμῶν τὴν ἀνθρώπου φύσιν, καὶ ὅτι τῶν ἐπὶ γῆς ἀπάντων ζῶων ἰσοστατήσειεν ἂν αὐτῇ παντελῶς οὐδὲν, Ποῖον, φησὶ, βέλτιον κατεσκεύασα ὡς πηλὸν κεραμέως; πεπλάσμεθα γὰρ παρ' αὐτοῦ χοῦν λαβόντος ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ κεραμέως δίκην εὖ μάλα διαμορφώσαντος. Ἄλλ' οὐ μέχρι τούτων τῆς ἀνθρώπου φύσεως τὸ ἀξίωμα, ἀλλὰ τι καὶ μεῖζον ἐν ἡμῖν ξενιὸν τε καὶ δῶρον εὐτεχνίας Θεοῦ. Πεποιή- μεθα γὰρ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν αὐτοῦ, καὶ τῆς αὐτοῦ δόξης τὸν χαρακτῆρα πεπλουτήκαμεν νοητῶς ἐναστράπτοντα ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς, εἰ καὶ ἔσμεν κατὰ σάρκα γῆ καὶ ἐκ γῆς. Οὐκοῦν οὐκ εὐκαταφρό- νητον, μᾶλλον δὲ καὶ ἀξιάγαστον ἐπὶ γῆς ζῶον ὁ ἄνθρωπος· οὕτω τε Θεὸς ἐπ' αὐτῷ σεμνύεται. Καὶ γοῦν ἔφη πρὸς τὸν τληπαθέστατον Ἰώβ, τὰς ἑαυτοῦ μεγαλουργίας ἐναργεῖς καθιστάς· "Ἦ συλλαβὴν γῆς πηλὸν, ἔπλασας ζῶον, καὶ λαλητὸν αὐτὸ ἔθου ἐπὶ τῆς γῆς;"⁶ Ψάλλει δὲ πού καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβίδ· "Ὁ Κύριε, τί ἐστὶν ἄνθρωπος, ὅτι μιμήσκη αὐτοῦ; υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπη αὐτόν;"⁶ Εἶτα τῆς ἀνθρώπου φύσεως τὸ περιφανές ἐξηγεῖται λέγων· "Ὁ Ἠλάττωσας αὐτὸν βραχὺ τι παρ' ἀγγέλους· δόξη καὶ τιμὴ ἔστεφάνωσας αὐτόν, καὶ κατέστησας αὐτόν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου. Πάντα ὑπέταξας ὑπο- κάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ."⁶ Ἐφήρμωσε μὲν γὰρ τῷ Χριστῷ τῶν προκειμένων στίχων τινὰς ὁ πάνσοφος Παῦλος. Λέγοιτο δ' ἂν οὐκ ἀπεικίτως καὶ ἐπὶ παντὸς ἀνθρώπου τοῦ καθ' ἡμᾶς· ἐψευσμένον γὰρ ἐν αὐτοῖς οὐδὲν. 9 Μὴ ὁ ἀροτριῶν ἀροτριάσει τὴν γῆν ὅλην τὴν ἡμέραν; Μὴ ἐρεῖ ὁ πηλὸς τῷ κεραμεῖ· Τί ποιεῖς, ὅτι οὐκ ἐργάζῃ, οὐδὲ ἔχεις χεῖρας; Ὁ λέγων τῷ πατρί· Τί γεννήσεις; καὶ τῇ μητρί· Τί ὠδινήσεις;⁹ Βαθὺς μὲν ὁ λόγος, καὶ ἀσαφεία πολλῇ κατεσκια- σμένος, εἶση δ' ὅμως εὐθὺ τοῦ χρησίμου, καὶ ἀλη- θοῦς· χρῆναι δὲ οἴμαι προαναπτύξαι βραχὺ τῶν νοη- μάτων τὸν σκοπὸν. Ἔσται γὰρ οὕτως εὐαφής τε καὶ εὐπαράδεκτος τοῖς ἀκρωμένοις. Οὐκοῦν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς ἐλυτρώσατο μὲν ἐξ Αἰγύπτου τὸν Ἰσραὴλ, ἐξεί-λετο δὲ καὶ τῆς πολυθέου πλάνης, καὶ τῆς τῶν δαι- μονίων ἀπάτης, νόμῳ τῷ διὰ Μωσέως ἀνακομίσας αὐτόν εἰς τὴν τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας ἀγῆν. Ἐνὶ γὰρ λατρεύειν ἐδίδαξε Θεῷ, καὶ Κύριον ἕνα προσκυ- νεῖν· εἶτα διὰ τύπων καὶ σκιαῶν ἀναβιβάζειν ἤθελεν ἐπὶ τὰ ἔτι μεῖζω, καὶ τελεώτερα, τοῦτ' ἔστι, τὰ ἐν Χριστῷ. Παιδαγωγὸς γὰρ ὁ νόμος ἦν, ἔκειτο δὲ καὶ μέχρι καιροῦ διορθώσεως· ἦν δὲ οὗτος ὁ τῆς τοῦ Σω- τῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιδημία, ὅτε τῶν νομικῶν ἐνταλμάτων ἀποστήσας τὴν σκιάν, καὶ τοὺς ἐν γράμμασι τύπους τῆς ἐν πνεύματι καὶ ἀληθοῦς λατρείας τὸ κάλλος εἰσκεκόμικε τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς, γυμνῶς τε καὶ ἀπημφιεσμένως. Ἄλλ' ἐπ' αὐτῷ δὴ οὖν τούτῳ δεδυσφορήκασιν Ἰουδαῖοι, καὶ τοῖς τύποις ἔτι συναγορεύοντες ἀντεπράττοντο τῷ Χριστῷ, καὶ τῶν Μωσαϊκῶν θεσπισμάτων τὴν λύσιν ἐνεκάλουν 70.961 αὐτῷ, ποτὲ μὲν λέγοντες· "Ὁ εἶ ἦν οὗτος παρὰ Θεοῦ ἄνθρωπος, οὐκ ἂν ἔλυε τὸ Σάββατον."⁶ ποτὲ δὲ καὶ τοῖς ἔτι χείροσι κατασφενδονῶντες λόγοις. Οὐκοῦν ἐπειδήπερ ἀπαράδεκτον ἐποιοῦντο τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων τὴν ὄνησιν ἀναβιβάζουσιν αὐτοὺς εἰς πνευματικὴν εὐκαρπίαν ἐκ τῆς ἀνονήτου σκιαῶν, ταύ- τητοί φησι· Μὴ ὁ ἀροτριῶν ἀροτριάσει τὴν γῆν ὅλην τὴν ἡμέραν; Ὡ ἀνόητοι, φησὶν· ἀνατέμνει μὲν γὰρ τοῖς ἀρότροις τὴν ἄρουραν ὁ γηπόνος, ἀλλ' οὐ μέχρι παντὸς τοῦτο δρᾷ, οὐδὲ ἅπαντα τοῖς ἀρότροις τὸν τῆς γηπονίας δαπανῆσει καιρόν. Ἀνατέμνει γὰρ τὴν ἄρουραν, οὐχ ἵνα φαίνεται τοῦτο παθοῦσα μόνον, ἀλλ' ἵνα εὐπαράδοχος ἦ τοῖς ἐν αὐτῇ καταβαλλομέ- νοις

σπέρμασι, καὶ καρπογόνος ὄφθῃ. Οὐκοῦν ὕλο-μανούσας ποτὲ καὶ οἶον κεχερωσμένας τὰς ἀπάντων ἡμῶν καρδίας, ὥσπερ ἀρότρῳ χρησάμενος τῷ διὰ Μωσέως νόμῳ, προεῖργασμαι, καὶ γεωργοῦ δίκην ἀνατέμνων, εὐπρεπεῖς ἀποφαίνω αὐτὰς εἰς καταβολὴν σπερμάτων ἀγαθῶν. Ὁ δὲ γε ἀγαθοῦ παντὸς σπορευὺς ὁ ἐμός ἐστιν Υἱός. Προσδέξασθε τοίνυν τὰ παρ' αὐτοῦ, καὶ μὴ βούλεσθε διηνεκῶς στέργειν, καὶ ἀγαπᾶν τὸν ἀροτῆρα νόμον. Ἦροτρίασε γὰρ, ὡς ἔφην, οὐχ ἵνα μὲν ἔχητε τοῦτο· ποία γὰρ ὄνησις ἐν-τεῦθεν; ἀλλ' ἵνα τοὺς τῆς ἀληθείας ἐκτέκητε καρ-πούς. Ἐπειδὴ δὲ καὶ μεταπεπλάσμεθα νοητῶς ἐν Χριστῷ, ἡγουν μετεστοιχειώθημεν, οἱ μὲν ἐκ πλάνης Ἑλληνικῆς εἰς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν, καὶ εἰς ζωὴν ἀγίαν, τὴν διὰ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ· οἱ γέ μὴν ἐκ περιτομῆς εἰς ἀνάληψιν μαθημάτων εὐαγγελικῶν, καὶ εἰς καινότητα λατρείας, οὐκ ἔτι τῶν τύπων ἐχούσης τὸ ἀτερπές, ἐκλαμπούσης δὲ μᾶλλον τῆς πνευματικῆς τὸ εὐπρεπέστατον κάλλος· ὑπῆρξε δὲ ἡμῖν κάκεινοις τὴν διὰ ὕδατος τε καὶ πνεύματος ἀναγέννησιν ἐν Χριστῷ πλουτήσασιν· ὁμοίως δὲ ἦν τοῖς Ἰουδαίων δήμοις ἀπόβλητός τε καὶ ἀπαράδεκτος ἢ ἐπ' αὐτοῖς δὴ τουτοῖσι χάρις· ἀντέπρα-τον γὰρ, ὡς ἔφην, τοῖς παρὰ Χριστοῦ θεοπίσμασι· ταύτητοί φησι· Μὴ ἐρεῖ ὁ πηλὸς τῷ κεραμεῖ· Τί ποιεῖς, ὅτι οὐκ ἐργάζῃ, οὐδὲ ἔχεις χεῖρας; Ὁ λέγων τῷ πατρί· Τί γεννήσεις; καὶ τῇ μητρί· Τί ὠδινήσεις; Ἐγὼ μὲν γὰρ, φησὶν, ἀναμορφῶσαι βούλομαι πρὸς τὰ ἀμείνω, καὶ οἶον ἀναπλάσαι πρὸς τὰ βελτίω διὰ γεννήσεως νοητῆς, πάντως δήπου τῆς δι' ὕδατος τε καὶ πνεύματος. Ἀλλὰ τοῖς ἐμοῖς σκέμμασιν ἀσυν-έτως ἀντιπράττετε. Ἄρ' οὖν ἐπετίμησε, φησὶν, ὁ πηλὸς τῷ κεραμεῖ ποτε, ὡς χεῖρα τὴν τεχνουργὸν οὐκ ἔχοντι, ἢ ὡς οὐκ εἰδότι τίνα χρῆ τὸν τρόπον διαμορφῶσαι τὸ ἐν χερσίν; Ἀλλ' ὁ μέλλων τεχθήσεσθαι, φησὶ, μὴ πεῦσιν προσήγαγε τῷ ἰδίῳ πατρὶ, ἄρα γεννήσει; Εἶτα πῶς ὑμεῖς, ὡς πηλὸς ὄντες εἰς χεῖρας κεραμέως, καὶ οὐκ εἰδότες ὅλως τίνα τρόπον ἢ νοητὴν περὶ ὑμᾶς ἀναγέννησις ἔσται, οὐ δεδίατε φιλονεικεῖν; καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον ὡς τεχνίτη καὶ πατρὶ τὸ ὅπως ἂν γένοιτο ταυτὶ παραχωρεῖν ἐγνώκατε; ὅτι γὰρ ἐφιλονεῖκουν Ἰουδαῖοι τοῖς τοῦ Σωτῆρος λόγοις, οἱ γεγόνασιν αὐτῷ περὶ τούτων, χαλεπὸν οὐδὲν συνιδεῖν. Ἐφη γὰρ πρὸς Νικόδημον· "Ὁ ἄμην, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν 70.964 μὴ τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος, καὶ πνεύματος, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ."6 Ὁ δὲ τοῖς ὑπὲρ νοῦν ἀσυνέτως ἐπιπηδῶν ἀντανίστατο λέγων· "Ὁ μὴ δύναται ἄνθρωπος γέρων ὢν εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ δεύτερον εἰσελθεῖν καὶ γεννηθῆναι;"6 Προσετίθει δὲ τούτοις καὶ ἑτέραν μυσταγωγίαν, Πῶς δύναται ταῦτα γενέσθαι; Τί οὖν πρὸς ταῦτα Χριστός; "Ὁ εἰ τὰ ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε, πῶς ἐὰν εἴπω ὑμῖν τὰ ἐπουράνια, πιστεύσετε;"6 Εἶ-κειν οὖν ἀναγκαῖον οἷς ἂν λέγοι Θεός. Αὐτὸς οἶδε τῶν ἰδίων ἔργων τὴν ὁδὸν, ἀπολυπραγμόνητα δὲ τὰ παρ' αὐτοῦ τεχνουργούμενα, καὶ ἀνευδοιάστῳ πίστει τὰ ὑπὲρ νοῦν ὄντα, τὸν καθ' ἡμᾶς τιμᾶσθαι προσήκει. Ἰστέον δὲ, ὅτι καὶ ὁ προφήτης Ἰερεμίας εἰς τὸν οἶκον τοῦ κεραμέως ἐπέμπετο, τεχνουργοῦντα αὐτὸν ὀψόμενος· διαπεσόντος δὲ τοῦ πηλοῦ, καὶ εἰς ἀγγεῖον ἕτερον ἀναπεπλάσμενον, πρὸς αὐτὸν ἔφη Θεός· "Ὁ μὴ, ὡς ὁ κεραμεὺς οὗτος, οὐκ ἔσται ὑμᾶς, οἶκος Ἰσραὴλ; Ἴδου ὡς πηλὸς τοῦ κεραμέως ὑμεῖς ἐστε ἐν χερσὶ μου."6 Ὅτι δὲ καὶ μεταπλαττόμεθα νοητῶς εἰς ἀγίαν τε καὶ παγκάλῃν ζωὴν, σαφηνεῖ λέγων ὁ Παῦλος· "Ὁ ἡμεῖς δὲ πάντες, ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ Κυρίου Πνεύματος;"6 δι' οὗ καὶ ἀναγεννώμεθα, σπορὰν ἔχοντες οὐκέτι φθαρτὴν, ἀλλὰ τὴν διὰ λόγου ζῶντος Θεοῦ, καὶ μένοντος. 9 Ὅτι οὕτω λέγει Κύριος ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος Ἰσραὴλ, ὁ ποιήσας τὰ ἐπερχόμενα· Ἐπερωτήσατέ με περὶ τῶν θυγατέρων, καὶ περὶ τῶν υἱῶν μου, καὶ περὶ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν μου ἐντεῖλασθέ μοι. Ἐγὼ ἐποίησα γῆν, καὶ ἄνθρωπον ἐπ' αὐτῆς. Ἐγὼ τῇ χειρὶ μου ἐστερέωσα τὸν οὐρανόν. Ἐγὼ πᾶσι τοῖς ἄστροις ἐνετειλάμην.9 Τῆς τῶν

άνωτέρω διανοίας ἀπόδοσις ἐν τούτοις ὁράται γεγενημένη. Ἔχει δὲ οὕτως τῶν στίχων ὁ νοῦς· Εἰ γὰρ ὁ πηλὸς τῷ κεραμεῖ, φησὶν, ἐπετίμησέ ποτε, καὶ ὡς ἀτεχνῆ πως ἢ ἀργότεραν τὴν τοῦ δια- πλάσαντος ἐγράψατο χεῖρα· εἰ περιειργάσατό τις τῶν οὕπω μὲν ὄντων ἢ γεγενημένων, γεγεννηθῆναι δὲ προσδοκωμένων, ὁποίων ἄρα τέκνων ὁ αὐτοῦ πατὴρ ἔσται σπορευς· ἐρωτήσατέ με καὶ ὑμεῖς, οἱ ἐσόμενοί μου κατὰ καιροὺς υἱοί τε καὶ θυγατέρες· πῶς ἂν γένοιτο, καὶ τίνα τρόπον ὑμεῖς εἰς υἱοὺς ἔσεσθέ μοι, καὶ θυγατέρας. Ἐντείλασθέ μοι καὶ περὶ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν μου. Τὸ δὲ ἐντείλασθε, φησὶν, ἀντὶ τοῦ διατάξασθε, καὶ ὡς οὐκ εἰδότες τῶν πρακτέων τὴν ὁδὸν, μὴ ὀκνήσητε γνωμοδοτῆσαι τῷ Θεῷ. Ἀξιάγα- στος οὖν καὶ σφόδρα εἰκότως ὁ πάνσοφος Παῦλος ὡδὶ γεγραφώς· "Ὁ βᾶθος πλούτου, καὶ σοφίας, καὶ γνώσεως Θεοῦ! Ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ. καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ! Τίς γὰρ ἔγνω νοῦν Κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο;"⁶ Δεῖται γὰρ ὅλως οὐδενὸς ἐν γε τοῖς καθ' αὐτὴν ἢ πάντων τεχνίτις σοφία. Ἄλλ' οὐδ' ἂν εἴη τι τῶν καθ' ἡμᾶς ἄπορόν τε καὶ ἀμήχανον αὐτῇ. Πάντα γὰρ δύναται τὸ πανσθενὲς ἔχουσα· μᾶλλον δὲ ἢ πᾶσα δύναμις ἐστὶν αὐτῇ. Κύριος γὰρ ἐστὶ τῶν δυνάμεων ὁ τῶν ὅλων Θεός, οἷδέ τε κατὰ μόνας αὐτὸς τῶν ἰδίων ἔρ- 70.965 γων τὴν ὁδόν. Οὐκοῦν ἀπολυπραγμόνητα αὐτοῦ, καὶ τὰ ὑπὲρ νοῦν, καὶ λόγον ἀνέφικτα μὲν ταῖς ἀνθρώπων διανοίαις, αὐτῷ γε μὴν ἐγνωσμένα. Καὶ γοῦν δι' ὕδατός τε καὶ πνεύματος τὴν νοητὴν ἀναγέννησιν δεδῶσθαι πιστεύομεν τοῖς ἐπεγνωκόσι τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Χριστοῦ. Ἐπειδὴ Νικοδήμῳ τὴν χάριν ἐναργῆ καθιστᾶν ἐβούλετο Χριστὸς, ἐξηγεῖτο μὲν τοῦ πράγματος τὴν ὁδόν· ὁ δὲ συνιείς τῶν λεγομένων οὐδὲν, τῶν τοῦ Σωτῆρος ῥημάτων κατηγορεῖ τὸ ἀμήχανον. "Ὁ τε καὶ οὕτως ἔχοντα γνώμης, πίστει δέχεσθαι τὸ θαῦμα παρενεγγύησε, λέγων· "Ὁ οἶδα- μεν λαλοῦμεν, καὶ ὁ ἐωράκαμεν μαρτυροῦμεν."⁶ Οὐκοῦν εἰ μὴ συνίεμεν τῶν θείων ἔργων τὴν ὁδόν, ἐνδοιασμοῦ παντὸς τὸν ἑαυτῶν ἀπαλλάττοντες νοῦν, Θεῷ λέγομεν· Οἶδα ὅτι πάντα δύνασαι, ἀδυνατεῖ δέ σοι οὐδέν· μὴ ἐρωτῶμεν αὐτὸν περὶ τῶν θυγατέρων, καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ. Μῆτε μὴν ἐντελλώμεθα, ἢ γοῦν διατάττωμεν αὐτῷ περὶ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐ- τοῦ· ἀλλ' ὡς πηλὸν κεραμεῖ παραχωρῶμεν ἡμεῖς ἐργάζεσθαι τὸ δοκοῦν. Μεθίστησι γὰρ ἀμογητὴ πρὸς ὅπερ ἂν βούλοιο τὰ καθ' ἡμᾶς, καὶ μεταπλάττει τὸν νοῦν ἐκ τῶν αἰσιχίωνων ἐπὶ τὸ ἄμεινον, καὶ καρδίαν ἡμῖν ἐνήσει καινὴν, ἀπορρίζωσας τὴν πρώτην. Καὶ γοῦν ἔφη τι τοιοῦτον διὰ φωνῆς Ἰεζεχιήλ, ὅτι "Ἐκ- σπάσω τὴν καρδίαν αὐτῶν τὴν λιθίνην ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτῶν, καὶ δώσω αὐτοῖς καρδίαν σαρκίνην, τοῦτ' ἔστι, τρυφεράν τε καὶ εὐεικτον, τοῦ εἰδέναι αὐτοὺς ἐμὲ, ὅτι ἐγὼ εἰμι Κύριος."⁶ Ἀποφοιτῶντες γὰρ φαν- λότητός τε ἀπάσης, καὶ μολυσμῶν, εἴτα τὴν ἑαυτῶν διάνοιαν μεθαρμόζοντες εἰς τὸ πληροῦν ἐθέλει [γρ. ἐθέλειν] τὸ ἀγαθόν· προσλαβόντες δὲ τούτῳ καὶ τὴν ἐξ ὕδατός τε καὶ Πνεύματος νοητὴν ἀναγέννησιν, εἰς υἱοὺς καὶ θυγατέρας ἐσόμεθα Θεοῦ. Ὅτι γὰρ ἔνεστιν αὐτῷ τὸ πανσθενὲς, διαδείκνυσσι λέγων· Ἐγὼ ἐποίησα γῆν καὶ ἄνθρωπον ἐπ' αὐτῆς. Ὁ δὲ τῆς ἀνθρώπου γενέσεως εὐρετής, ὁ παρενεγκὼν εἰς τὸ εἶναι τὸν οὐκ ὄντα ποτὲ, πῶς ἀτονήσει πρὸς ἀναμόρφωσιν τὴν πνευματικὴν; καὶ οὐχὶ δῆλον τοῖς ἑαυτοῦ νεύμασι μεταχωρήσειεν ἂν, εἰς πᾶν ὁτιοῦν τῶν κατὰ γνώ- μην αὐτῷ, τῶν ποιημάτων ἢ φύσις; Τί τὸ παράδοξον εἰ τὴν τοῦ ἀνθρώπου διάνοιαν μεταχαλκεύει πρὸς τὸ δοκοῦν ὁ ἰδία χεὶρὶ στερεώσας τὸν οὐρανόν; Χεῖρά γε μὴν τοῦ Πατρὸς τὴν παντουργὸν εἶναι φα- μεν Υἱὸν δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἐν ᾧ τὰ πάντα. Τῷ λόγῳ γὰρ Κυρίου, φησὶν, οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν. Αὐτὸς ἅπασιν τοῖς ἄστροις ἐνετείλατο, τοῦτ' ἔστι, διετάξατο, ὅπως ἕκαστον αὐτῶν εἶναι χρή. Ἥλιος μὲν γὰρ εἰς ἀρχὰς τέθειται τῆς ἡμέρας, σελήνη δὲ τῆς νυκτός. Ἄλλ' ὡς ὁ Ψάλλων φησὶν· "Ὁ ἥλιος ἔγνω τὴν δύσιν αὐτοῦ. Ἔθετο δὲ σκότος ὁ τῶν ὅλων Θεός, καὶ ἐγένετο νύξ."⁶ Ψάλλει γοῦν πάλιν ὁ θεσπέ- σιος Δαβὶδ, καὶ φησι· "Ὁ Σὴ ἐστὶν ἡ ἡμέρα, καὶ σὴ ἐστὶν ἡ

νύξ. Σὺ κατηρτίσω ἥλιον, καὶ σελήνην."6 Οὐκοῦν ἐκάτερον τούτων τὸν αὐτῶ τεταγμένον δια- περαίνει δρόμον εὐτάκτω φορᾶ, καὶ μεμετρημένοις ὥρων διαστήμασιν. Ὅμοίως δὲ καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἄστρον κατὰ τὸν αὐτοῖς δοθέντα παρὰ Θεοῦ νόμον, 70.968 ἀνίσχει τε κατὰ καιροὺς καὶ δύεται. Αὐτοῖς ἐνετεί- λατο Θεὸς ὢν φύσει καὶ τῶν ὄλων δημιουργὸς κύ- ριος. 9'Εγὼ ἤγειρα αὐτὸν μετὰ δικαιοσύνης βασιλέα. Πᾶσαι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ εὐθεῖαι. Οὗτος οἰκοδομήσει τὴν πόλιν μου, καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ μου ἐπιστρέψει, οὐ μετὰ λύτρων, οὔτε μετὰ δώ- ρων, εἶπε Κύριος Σαβαώθ.9 Φαῖεν ἂν ἴσως τινὲς, εἰρήσθαι ταυτὶ περὶ Κύρου τοῦ Καμβύσου, διὰ τε τὸ αὐτὸν ἀνεῖναι τὸν Ἰσραὴλ, καὶ τὸν τῆς αἰχμαλωσίας ἀπολύσαι δεσμῶν, θεμελιῶ- σαι δὲ καὶ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις νεῶν· ἀλλ' ἦτοι τῶν ἐφεξῆς θεωρία περιστήσει μᾶλλον τῶν ἐννοιῶν τὴν δύναμιν, οὐκ ἐπ' ἐκείνῳ μᾶλλον, ἀλλ' ἐπὶ τῶ πάντων ἡμῶν Σωτῆρι Χριστῶ, ὃς ἐγήγερται μετὰ δικαιοσύ- νης. Ἀνέλαμψε γὰρ ἐφ' ἡμᾶς Θεὸς ὢν Κύριος, εὐ- δοκίησαντος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν αὐτῶ, τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. Οὐκοῦν ἐγήγερται μετὰ δικαιοσύνης οὐκ εἰσποιητοῦ καὶ διδασκῆς, ἀλλ' ὑπάρχων αὐτὸς αὐτό- χρημα καὶ δικαιοσύνη. Γέγραπται δὲ καὶ ἐτέρωθί που περὶ αὐτοῦ· "Ἰδοὺ δὴ βασιλεὺς δίκαιος βασι- λεύει, καὶ ἄρχοντες μετὰ κρίσεως ἄρξουσιν."6 Ἦν μὲν γὰρ αἰεὶ βασιλεὺς τῶν ὄλων ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος ὁμοῦ τῶ Θεῶ καὶ Πατρὶ, καὶ πᾶσαν ἔχων ὑπὸ πόδας τὴν κτίσιν ὄρατὴν καὶ ἀόρατον, ἀποσκοιτή- σαντα δὲ τῆς ὑπ' αὐτῶ βασιλείας τὸν ἄνθρωπον τὸν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ τῶν αὐτοῦ σκήπτρων ὀλιγωρήσαν- τα, διὰ τοι τὸ ὑπὸ χεῖρα γενέσθαι διαβολικὴν, καὶ τοῖς τῆς ἀμαρτίας ἐνεσχεθῆναι βρόχοις, πάλιν ὑπ- ἤγαγε τοῖς ἑαυτοῦ ζυγοῖς ὁ δικαιοσύνης ἀπάσης καὶ βραβευτῆς καὶ δοτήρ. Εἰσὶ γὰρ αὐτοῦ πᾶσαι αἱ ὁδοὶ εὐθεῖαι. Ὅδους δὲ εἶναι φαμεν τοῦ Χριστοῦ τὰ θεῖά τε καὶ εὐαγγελικὰ θεσπίσματα, δι' ὧν εἰς πᾶσαν ἰόν- τες ἀρετὴν, καὶ τοῖς τῆς εὐσεβείας ἀυχήμασιν ἑαυ- τῶν σεμνύνοντες τὰς κεφαλὰς, εἰς τὸ τῆς ἄνω κλή- σεως βραβεῖον ἐρχόμεθα. Εὐθεῖαί γε μὴν αἱ ὁδοί· σκολιὸν γὰρ οὐδὲν ἐν αὐταῖς ἢ διεστραμμένον, ἀλλ' οἷον ὀρθοὶ καὶ εὐήλατοι. Γέγραπται γὰρ, ὅτι "Ἰδοὺς εὐσεβῶν εὐθεῖα ἐγένετο, καὶ παρεσκευασμένη ἡ ὁδὸς τῶν εὐσεβῶν."6 Τραχεῖα μὲν γὰρ πῶς ἢ τοῦ νόμου τρίβος διὰ πολλῶν ἰοῦσα τύπων, καὶ δυσχερείας οὐ φορητῆς, ψιλῆ δὲ ἢ διὰ τῶν εὐαγγελικῶν θεσπισμά- των, καὶ οὐδὲν ἔχουσα παντελῶς τὸ ἄναντες ἢ τραχύ. Εὐθεῖαί δὴ οὖν αἱ ὁδοὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ αὐτὸς ὠκοδό- μησε τὴν ἁγίαν πόλιν, τοῦτ' ἔστι, τὴν Ἐκκλησίαν, ἐν ἧ καὶ αὐτὸς ἀυλίζεται· κατοικεῖ γὰρ ἐν ἁγίοις, καὶ ναοὶ γεγόναμεν Θεοῦ ζῶντος, Χριστὸν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς διὰ μετοχῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Τεθεμε- λίωκε τοίνυν τὴν Ἐκκλησίαν αὐτὸς ὢν ὁ θεμέλιος, ἐφ' ᾧ καὶ ἡμεῖς ἐποικοδομούμεθα, ὡς λίθοι πολυτε- λεῖς καὶ τίμιοι εἰς ναὸν ἅγιον, εἰς κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ἐν πνεύματι. Ἀκλόνητος δὲ παντελῶς ἡ Ἐκκλησία, Χριστὸν ἔχουσα τὸν θεμέλιον, καὶ ἀκατά- σειστον ὑποβάθραν· "Ἰδοὺ γὰρ τίθημι, φησὶ, τὰ θε- 70.969 μέλια Σιών, λίθον ἐκλεκτὸν, ἀκρογωνιαῖον, ἔντιμον, καὶ ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, οὐ μὴ καταισχυνηθῆ."6 Αὐ- τὸς οὖν ὁ θεμελιώσας τὴν Ἐκκλησίαν, ἐπέστρεψε καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Τυραννομέ- νους γὰρ ἡμᾶς τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς ὑπὸ τε τοῦ Σατανᾶ καὶ τῆς ἀμαρτίας, σέσωκέ τε καὶ ἐξείλετο, καὶ τοῖς ἰδίους ὑπήγαγε ζυγοῖς· πλὴν οὐ μετὰ λύτρων, οὐδὲ μετὰ δώρων· ὡς γὰρ ὁ αὐτοῦ μαθητῆς, "Ὅου φθαρ- τοῖς ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ ἐλυτρώθημεν ἐκ τῆς ματαίας ἡμῶν ἀναστροφῆς πατροπαραδότου, ἀλλὰ τιμίῳ αἰ- ματι ὡς ἄμνοῦ ἁμώμου, καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ."6 Δέ- δωκε γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν τὸ ἴδιον αἷμα, καὶ οὐκ ἐσμὲν ἑαυτῶν, ἀλλὰ τοῦ πριαμένου καὶ σώσαντος. Ταύτη- τοι, καὶ μάλα εἰκότως, οἱ τῆς ὀρθῆς πίστεως τὸν εὐγενῆ κανόνα παρατρέχοντες διὰ τῆς τῶν ἁγίων κατηγοροῦνται φωνῆς, ὡς τὸν ἀγοράσαντα αὐτοὺς Δεσπότην ἀρνούμενοι. 9Οὕτως λέγει Κύριος Σαβαώθ· Ἐκοπίασεν Αἴγυ- πτος, καὶ ἐμπορίαὶ Αἰθιοπῶν, καὶ οἱ Σαβαῖμ

ἄνδρες ὑψηλοὶ ἐπὶ σέ διαβήσονται, καὶ σοὶ ἔσονται δοῦλοι, καὶ ὀπίσω σου ἀκολουθήσουσι δεδεμένοι χειροπέδαις, καὶ προσκυνήσουσί σοι, καὶ ἐν σοὶ προσεύξονται. Ὅτι ἐν σοὶ ὁ Θεὸς ἔστιν, καὶ οὐκ ἦν Θεὸς πλὴν σοῦ. Σὺ γὰρ εἶ Θεός, καὶ οὐκ ἤδειμεν, ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ σωτὴρ. Αἰσχυνθήσονται, καὶ ἐντραπήσονται πάντες οἱ ἀντικείμενοι αὐτῷ, καὶ πορεύσονται ἐν αἰσχύνη.⁹ Τὸν περὶ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ προεισκομίσας λόγον, καὶ προαπαγγείλας ὅτι ἐπι- στρέψει τὸν λαὸν αὐτοῦ οὐ μετὰ λύτρων, οὐδὲ μετὰ δώρων, καταδείκνυσιν εὐθὺς τοὺς κληθισμένους εἰς λύτρωσιν, δηλὸν δὲ ὅτι τοὺς ἐξ ἔθνων, οἷς δὴ μάλιστα Χριστὸς ἐπιλάμψας ὁρᾶται. καίτοι λέγων ἐναργῶς: "Ὅτι ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ."⁶ Ἄλλ' ἐκείνοις μὲν καὶ πρώτοις θεῖόν τε καὶ εὐαγγελικὸν ἐνήστραψε φῶς. Ἐπειδὴ δὲ, καθὰ γέγραπται, ἐλιπάνθη, καὶ ἐπαχύνθη, καὶ ἀπελάκτισεν ὁ ἡγαπημένος Ἰσραὴλ (ἀπεκτόνασι γὰρ τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς): ταύτητοι καὶ μάλα εἰκότως ταῖς ἔθνων ἀγέλαις ἐπέλαμψεν ὁ Χριστὸς, καὶ αὐτὸ δὴ τουτὶ ταῖς τῶν προκειμένων θεωρίαις ἐνὸν εὐρήσο- μεν. Ὀνομάζει δὲ τῶν ἔθνων τὰ πάντων μάλιστα δεισιδαιμονέστατα, ἵνα καὶ ἡ τοῦ καλοῦντος εἰς μετά- γνωσιν θαυμάζεται δύναμις. Ὡσπερ γὰρ δὴ τότε μάλιστα τῶν ἰατροῦν εἰδόντων ἐπαινεῖται τὸ εὐ- τεχνές, ὅταν τινὰς τὰ ἀπεγνωσμένα νοσοῦντας τῶν παθῶν ἀπαλλάττειν δύνωνται ταῖς σφῶν αὐτῶν ἐμ- πειρίαις ἐπὶ καιροῦ χρώμενοι: οὕτω καὶ ὁ Θεός, ἐμφα- νεστέραν ἑαυτοῦ τὴν ὑπερφυᾶ καθίστησι δόξαν, ὅταν τινὰς τῶν ἄγαν ἐκκεκλικότων, καὶ εἰς αὐτόν που τὸν κατωτάτω πυθμένα φαυλότητός τε καὶ ἀσεβείας κατ- ενηνεγμένων, ἀνανήχεσθαι τε καὶ ἀναφοιτᾶν ἀναπέιση πρὸς ἔφεσιν ἀρετῆς, καὶ εἰς ἀπότριψιν τοῦ κακοῦ, καὶ οἷον εἰς ἀμφίεσιν τῶν ἐπαινουμένων. Αἰγύπτιοι τοί- νυν, καὶ τὰ τῶν Αἰθίοπων ἐμπορεῖα, τοῦτ' ἔστιν, αἱ Θηβαίων πόλεις, αἷς εἰσι πρόσοικοί τε καὶ ἀγχιτέρμο- νες οἱ καλούμενοι Σαβαῖμ, τοῦτ' ἔστι, τὰ τῶν Αἰθίο- πων, ἡγουν τῶν Ἰνδῶν ἔθνη (τάχα που τὴν κλῆσιν 70.972 λαχόντες ὡς ἀπό γε τῆς Σαβᾶ τῆς βασιλευσάσης κατὰ καιροὺς τῆς αὐτῶν χώρας τε καὶ γῆς), ἐκοπίασαν, φησὶ τὸ δὲ, Ἐκοπίασαν, διχῆ νοητέον· ἡ γὰρ ἐκεῖνο βούλεται δηλοῦν, ὅτι κεκμήκασιν οὐ φορητῶς, κατὰ γε τὸν τοῦ πλανᾶσθαι καιρὸν ὡμῶ τυράννω κατεζευ- γμένοι τῷ Σατανᾶ, καὶ ταῖς τῶν δαιμονίων ἀγέλαις δουλεύοντες ἐξαιτοῦντι θυσίας, καὶ αὐτὰ τὰ αὐτῶν γεννήματα, υἱοὺς τέ φημι καὶ θυγατέρας· ἡγουν ὅτι πάλαι μὲν ἦσαν δεινοὶ καὶ ἄθραυστοι, καὶ οἷον ὑπ- ἀσπισταὶ τῆς ἀρχαίας ἀπάτης, καὶ σθένει παντὶ χρώ- μενοι πρὸς γε τὸ δεῖν ἔχεσθαι νεανικῶς τῆς προκει- μένης αὐτοῖς δυσσεβείας Ἑλληνικῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἐπ-έλαμψεν ὁ Χριστὸς, καὶ φῶς τὸ ἀληθινὸν ταῖς ἀπάν- των ἀνῆκε καρδίαις, καὶ ὡσπερ τις νοητὸς ἀνέτειλεν ἑωσφόρος, ἐκοπίασαν, τοῦτ' ἔστιν, οὐ μεμενήκασιν ἐνστατικοὶ, καθὰ καὶ πρότερον, καθυφῆκαν δὲ ὡσπερ τοῦ πάλαι τόνου, παραχωρήσαντες τὸ νικᾶν τοῖς περὶ αὐτοῦ κηρύγμασι, κατεψεύσθη δὲ οὐδαμῶς ὁ περὶ τούτων λόγος. Ὡς γὰρ ὁ πάνσοφος γράφει Παῦ- λος: "Ὅτι ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις."⁶ Πλήρης γὰρ ἡ τῶν Αἰγυπτίων ὁρᾶται γῆ σεπτῶν καὶ ἀγίων ἐκκλησιῶν. Θυσιαστήρια παντα- χοῦ καὶ μοναστῶν ἀγέλαι, καὶ παρθένων ἔσμοι, καὶ ἀσκήσεων πόνοι σὺν θυμηδία πολλῇ καὶ δρόμος εἰς ἀρετὴν, καὶ προθυμία πολλή, σφριγῶσά τε καὶ ἐκκό- πτεσθαι μὴ ἀνεχομένη καὶ τῷ [γρ. τὸ] Χριστοῦ παρα- τείνει σέβας, καὶ μέχρις αὐτῶν τῶν Σαβαῖμ, ἦτοι τῶν Ἰνδικῶν ἔθνων. Ἔστι γὰρ, ἔστι καὶ παρ' ἐκεῖ-νοις ἰδεῖν ὅσα καὶ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ ἐν τοῖς ἐμπορίοις τῆς Αἰθιοπίας, τοῦτ' ἔστιν, ἐν τῇ Θηβαίων γῇ. Οὗτοι δὴ οὖν οἱ Αἰγύπτιοι, φησὶ, καὶ οἱ Σαβαῖμ ἄνδρες ὄντες ὑψηλοὶ, τοῦτ' ἔστιν, ἀπόβλεπτοι, καὶ γνωριμώτατοι τοῖς ἀπανταχοῦ, καὶ ἀγνοηθέντες οὐδενὶ ὅτι τέ εἰσιν ἐξηρημένως δαιμονίων θεραπευταί, καὶ διαβολικῶν εὐρεμάτων ὑπασπισταί, ἐπὶ σέ διαβήσονται, τοῦτ' ἔστι, τὴν πρώτην ἀφέντες ἀπάτην, καὶ τῶν τῆς ἀπωλείας βάρθρων ἀποπηδήσαντες, ἤξουσι πρὸς σέ, καὶ σοὶ ἔσον- ται δοῦλοι, καὶ τῶν σῶν

δηλονότι θελημάτων ύπουρ- γοί. Κατασημαίνει γάρ τούτο τὸ τῆς δουλείας ὄνομα τεθειμένον ἐπὶ Θεοῦ. Ὅπισω σου ἀκολουθήσουσι δε- δεμένοι χειροπέδαις. Βαδιοῦνται γάρ κατ' ἴχνος, φησὶ, τὸ σὸν, τοῖς εὐαγγελικοῖς χειραγωγούμενοι νό- μοις εἰς ἕκαστα τῶν πρακτέων, καὶ τὴν τῆς ἔξαιρέ- του ζωῆς διελάσουσι τρίβον δεδεμένοι χειροπέδαις, τοῦτ' ἔστι, δεσμοῖς ἀγάπης, καὶ σειραῖς ἀρρήτου φιλοθείας, ὥστε δύνασθαι λέγειν· "Ὅτις ἡμᾶς χωρί- σει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλίψις, ἢ στενο- χωρία, ἢ διωγμὸς, ἢ λιμὸς, ἢ γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαιρα;"⁶ Οὗτοι προσκυνήσουσί σοι, φησὶ, καὶ ἐν σοὶ προσεύχονται, ὅτι Θεὸς ἐν σοὶ ἔστι, καὶ οὐκ ἔστι Θεὸς, πλὴν σοῦ. Σὺ γὰρ εἶ Θεὸς, καὶ οὐκ ἤδειμεν, ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ σωτήρ. Κάμπτει γὰρ τῷ πάντων Σωτῆρι Χριστῷ πᾶν γόνυ, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομο- λογεῖται, καὶ εἰς αὐτὸν ἔρχεται πᾶν πέρας εὐχῆς. Ἐν Χριστῷ γὰρ αἰτοῦμεν παρὰ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὰ αἰ- τήματα, καὶ ἐν αὐτῷ προσευχόμεθα, ὁμολογοῦντες ὅτι καὶ ἐν αὐτῷ Θεὸς ἔστι, καὶ οὐκ ἔστι Θεὸς πλὴν 70.973 αὐτοῦ. Οὕτω γὰρ ἡμᾶς φρονεῖν ἐδίδαξε λέγων τῷ θεσπεσίῳ μαθητῇ (Φίλιππος οὗτος ἦν)· "Ὅσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με, Φίλιππε; Οὐ πιστεύεις ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοὶ ἔστιν; Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα. Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἑσμεν."⁶ Τὸ τοίνυν, Ὁ Θεὸς ἐν σοὶ ἔστι, καὶ οὐκ ἔστι Θεὸς πλὴν σοῦ, ἴσην ἔχει δύ- ναμιν τῷ, ὅτι "Ὅκαὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν."⁶ Εἰ δὲ δὴ βούλοιτό τις τῶν εἰρημένων τὴν δύναμιν καὶ εἰς μόνον τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ περινεγκεῖν εὐτέχνως, φαμέν ὅτι κατὰ τὴν τοῦ θεσπεσίου Παύλου φωνήν, κατώκηκε μὲν ἐν Χριστῷ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς. Ἦν δὲ αὐτὸς ὁ Θεὸς, οὐκ εἰς υἱοὺς δύο διηρημένος, ἀλλ' ὡς ἰδίαν ἔχοντος τοῦ Λόγου τὴν σάρκα, ἐν ἧ καὶ κατωκηκεῖν λέγεται. Οὐκοῦν κἂν τούτῳ νοεῖται Θεὸς, καθάπερ ἐν ἀνθρωπίνῳ σώματι ψυχὴ· ἀλλ' οὐκ εἰς Υἱὸς ἔστιν ὁ Θεός. Ἰστέον γε μὴν, ὅτι τὴν τοῦ Κυρίου σάρκα φαμέν ἐψυχῶσθαι ψυχῇ νοερᾷ. Ὅμολογοῦσι δὴ οὖν, ὅτι καὶ ἐν σοὶ ὁ Θεός ἔστι, καὶ οὐκ ἔστι Θεὸς πλὴν σοῦ. Σὺ γὰρ εἶ Θεός, καὶ οὐκ ἤδειμεν, ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ σωτήρ. Αὕτη μετανοούντων φωνή, καὶ μεταφοιτώντων ἤδη πρὸς τὸ φῶς ἐξ ἀπάτης καὶ σκοτοῦ, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας διεληλακότων, καὶ τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς ἐπεγνωκότων Θεὸν, καὶ τῶν ὄλων δημιουργὸν καὶ Κύριον. Σωτῆρᾷ γε μὴν τοῦ Ἰσραὴλ ὀνομάζουσιν αὐ-τὸν τὸν ἐνανθρωπήσαντα καὶ σεσαρκωμένον, αὐτὸν ἐκεῖνον εἶναι πιστεύσαντες, ὅς καὶ πάλαι τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ ἐπίκουρος ἦν. Ἦγουν Ἰσραὴλ συνήσεις οὔτιπου τὸν κατὰ σάρκα μόνον, ἀλλὰ γὰρ καὶ εἴ τις ἔτε- ρος ὄραῖν δύναται Θεόν. Διερμηνεύεται γὰρ τὸ Ἰσραὴλ νοῦς ὄρων Θεόν. Ὅρα δὲ Θεὸν τοῖς τῆς διανοίας ὄμ- μασιν, ὁ τὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς χαρακτήρα βλέ- πων, τοῦτ' ἔστι, τὸν Υἱὸν, ᾧ καὶ ἐντραπήσεσθαί φησι τοὺς ἀνθεστηκότας, πορευθήσεσθαι δὲ καὶ ἐν αἰσχύνη. Οἱ γὰρ τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν οὐ προσηκάμενοι, θεομαχήσαντες δὲ, καθάπερ ἀμέλει καὶ Ἰουδαῖοι, πάντες ἔσονται κατησχυμμένοι, ἠττώμμενοι μὲν τῆς ἀνικητοῦ χειρὸς, ἀδικοῦντες δὲ παντελῶς οὐδὲν τὴν δόξαν αὐ- τοῦ, ταῖς γε μὴν σφῶν κεφαλαῖς ὄλεθρον ἐπαντλήσαντες, εἰς αἰσχύνην ἔσονται καὶ ὄνειδος. Ἔσονται γὰρ εἰς ὄρασιν πάση σαρκί, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. Ἐγκαινίζεσθε πρὸς με, νῆσοι. Ἰσραὴλ σώζεται ὑπὸ Κυρίου σωτηρίαν αἰώνιον. Οὐκ αἰσχυνθή- σονται, οὐδὲ μὴ ἐντραπῶσιν ἕως τοῦ αἰῶνος, λέγει Κύριος παντοκράτωρ.⁹ Ἀνευρύνει πάλιν τὴν προαγόρευσιν τῆς τῶν ἐθνῶν κλήσεως καὶ ἐπιστροφῆς· καὶ οὐ μέχρι μόνον ἴσθησι τῶν Αἰγυπτίων τῆς τε Αἰθιοπίας τῶν ἐμπορίων, καὶ αὐτῶν δὲ τῶν Σαβαΐμ· ἀλλὰ γὰρ ὅτι κεκλήσονται καὶ οἱ κατὰ πᾶσαν ὄντες τὴν γῆν, καὶ ἀγίων Ἐκκλησιῶν ἀνάδειξις ἔσται πανταχοῦ, διαμεμήνυκεν ἐν τούτοις. Προσεφώνει γὰρ ὡσπερ ταῖς Ἐκκλησίαις ὁ πανσθε-νὴς τοῦ Θεοῦ λόγος τὸ ἐγκαινίζεσθαι πρὸς αὐτὸν, ἃς δὴ καὶ νήσους κατονομάζειν ἀξιοῖ. Ὡσπερ γὰρ αἱ κατὰ τήνδε τὴν θάλασσαν νῆσοι βάλλονται μὲν ἀεὶ ταῖς τῶν κυμάτων ὀρμαῖς, πλὴν ἀκλόνητοι διαμέ- νουσιν, εἰσδέχονται δὲ καὶ

κινδυνεύουσας ἕσθ' ὅτε τὰς ναῦς, καὶ σώζουσιν ἐκ κυμάτων, κόλπον αὐταῖς προ-70.976 τείνουσαι τὸν ἀκύμονα· οὕτως αἱ Ἐκκλησίαι Χριστοῦ, κεῖνται μὲν ὡσπερ ἐν μεσαιτάτῳ τοῦ βίου τύρβης τε καὶ ἀμιξίας, καὶ ἀναριθμητῶν μὲν ἀνέχονται πειρασμῶν, πλὴν ἔχουσιν ἐν Χριστῷ τὸ ἀκράδαντον. εἰσοικίζονται δὲ τοὺς φεύγοντας τῶν ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ πραγμάτων ἀνωφελῆ καὶ διάκενον ταραχὴν, καὶ οἷον καταχειμαζομένους ὑπὸ τε τοῦ Σατανᾶ καὶ τῆς ἀμαρτίας. Νήσοις δὴ οὖν παρεικαστέον αὐτάς. Τοῦτο γὰρ ἐν τούτοις ὁ θεῖος βούλεται λόγος. Ἐγκαι-νίζεσθε δὴ οὖν πρὸς με, φησὶν, ὧ νῆσοι. Τό γε μὴν τῆς Ἐκκλησίας ὄνομα τὴν τῶν εἰς Χριστὸν πιστευ-σάντων ὑφαίνει πληθύν, ἱερουργούς τε καὶ λαοὺς, ποιμένας, καὶ διδασκάλους, καὶ τοὺς ὑπὸ χεῖρα κατεζευγμένους, ἀλλ' οὗτοι πάντες ἀνεκαινίσθησαν ἐν Χριστῷ, κατὰ καιροὺς δηλονότι καθ' οὓς ἐπέλαμψεν ἡμῖν Θεὸς ὢν Κύριος. Τότε γὰρ, τότε καὶ ἀνεκαινίσθημεν εἰς καινότητα ζωῆς, ἡθῶν τε καὶ τρόπων, καὶ προσέτι λατρείας. Ἀποβεβλήκαμεν γὰρ τὴν ἐκ τῆς ἀμαρτίας παλαιώσιν, γεγόναμεν δὲ καινὴ κτίσις ἐν Χριστῷ τοῖς αὐτοῦ νόμοις παιδαγωγούμενοι, πρὸς εὐκλεᾶ καὶ ἀξιέραστον πολιτείαν. Καὶ γοῦν ὁ πάνσοφος Παῦλος τοῖς κεκλημένοις διὰ πίστεως ἐπιστέλλει καὶ φησι, ποτὲ μὲν, ὅτι "Ἐκδύσασθε τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ, καὶ ἐνδύσασθε τὸν νέον, τὸν ἀνακαινούμενον κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν."6 ποτὲ δὲ πάλιν, "Μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ ἀναμορφοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοῦς ὑμῶν εἰς τὸ δοκιμᾶζειν ὑμᾶς, τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγαθόν, καὶ εὐάρεστον, καὶ τέλειον."6 Συνεσταυρωσθαι δὲ φησι καὶ τὸν παλαιὸν ἡμῶν ἄνθρωπον, ἵνα ἐνδυσώμεθα τὸν νέον διὰ τῆς ἐν Χριστῷ πολιτείας καὶ ζωῆς. Ἀνακαινιζόμεθα δὲ κατὰ γε τὸν τῆς λατρείας τρόπον, οἱ μὲν ἐκ τῶν Ἰουδαϊκῶν ὄντες ταγμάτων, σκιάς ἀφέντες καὶ τύπους. Κεχρήσονται γὰρ βουθυσαίαις μὲν καὶ λιβανωτοῖς οὐκέτι, πνευματικὴν δὲ, καὶ ἄλλον, καὶ καθάπερ ἐν τάξει τῶν εὐκοσμοτάτων θυμαμάτων· οἱ δὲ ἐκ τῆς τῶν ἐθνῶν πληθύος σεσαγηνευμένοι μετοικισθήσονται πρὸς τὰ ἀμείνω, καὶ ἀσυγκρίτως ὑπερκείμενα. Οὐ γὰρ ἔτι τὸν ἀρχαῖον εἰς νοῦν ἔξουσι σκότον, ἀλλὰ τὸ θεῖόν τε καὶ νοητὸν εἰσοικισάμενοι φῶς, ὅσοι τε καὶ ἀληθεῖς ἔσονται προσκυνηταί. Ἀποπεπαύσονται γὰρ τοῦ προσκυνεῖν τῇ κτίσει κωφαῖς τε καὶ ἀναισθητοῖς ὕλαις· ἀφέξονται δὲ μαντειῶν τε καὶ γοητειῶν, καὶ καθαρῖσους τὸ ἀπηγῆς βωμολοχίας Ἑλληνικῆς καὶ ἀπάτης δαιμονίων, καὶ ἀπαξαπλῶς τὰ αἰσχίω μεθέντες, καὶ βδελυρῶν σπουδασμάτων ἀπονοστήσαντες, ἔσονται ἀρετῆς ἀπάσης ἐν καλῷ, καὶ τῶν τῆς ἀληθείας δογμάτων ἐπιστήμονες. Ἐγκαινισμὸς οὖν ἄρα τὰ καθ' ἡμᾶς. Καινὴ γὰρ κτίσις τὰ ἐν Χριστῷ. Ἐπαγγέλλεται γε μὴν ὁ τῶν ὅλων Θεὸς ἅπαντα τὸν κατὰ σάρκα, φημί, καὶ τὸν ἐν τέκνοις Ἀβραὰμ ἐξ ἐπαγγελίας, κατατεταγμένον ("Ὅτι γὰρ πάντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, οὗτοι Ἰσραὴλ, ἀλλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐπαγγελίας, ταῦτα λογίζονται εἰς τέκνα"6), σώζειν σωτηρίαν αἰώνιον, αἰσχύνης τε καὶ ἐντροπῆς ἔσεσθαι πορρωτέρω, καὶ ταῦτα διηνε-70.977 κῶς. Ἀποδυσάμενοι γὰρ ἐν Χριστῷ τὴν βέβηλον ἀμαρτίαν καὶ τῆς τοῦ διαβόλου πλεονεξίας ἀπολυσάμενοι τὸν ζυγὸν, συναποβάλλοντες δὲ τούτοις τὴν φθορὰν, ἐνδυσάμενοί τε τὴν ἀφθαρσίαν, ἐν τούτοις ἐσόμεθα διὰ παντός. Οὐκέτι γὰρ ἡμῶν ἀμαρτία κατορχήσεται· ἀλλ' οὐδὲ πλεονεξίαις ταῖς πρώταις ὑποθήσει πάλιν ὁ Σατανᾶς· οἰχήσεται δὲ εἰσάπαν καὶ τὸ τοῦ θανάτου κράτος κατὰ τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα πεπατημένον ἐν Χριστῷ, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν ἀγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. {1ΛΟΓΟΣ Γ'.}19 Οὕτω λέγει Κύριος ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν, οὗτος ὁ καταδείξας τὴν γῆν, καὶ ποιήσας αὐτήν, οὗτος διώρισεν αὐτήν. Οὐκ εἰς κενὸν ἐποίησεν αὐτήν, ἀλλὰ κατοικεῖσθαι. Ἐγὼ εἰμι Κύριος, καὶ οὐκ ἔστιν ἔτι. Οὐκ ἐν κρυφῇ λελάληκα, οὐδὲ ἐν τόπῳ γῆς σκοτεινῷ. Οὐκ εἶπα τῷ σπέρματι Ἰακώβ, Μάταιον ζητήσατε. Ἐγὼ εἰμι Κύριος λαλῶν δικαιοσύνην,

καὶ ἀναγγέλλων ἀλήθειαν.⁹ Προανακηρύξας τὴν ἄφιξιν τοῦ πάντων ἡμῶν Σω-
 τῆρος Χριστοῦ, καὶ τὸν τῆς σωτηρίας κατασημάνας καιρὸν, καθ' ὃν ἅπαντες τὸν τῆς
 ἀρχαίας ἀμαθίας ἀφέντες σκότον, πρὸς τὸ τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας μεταχωρήσουσι
 φῶς, ἀναγκαίαν ἐν τούτοις ποιεῖται τὴν παραίνεσιν Ἰουδαίους τε καὶ Ἑλλησι
 προστιθεὶς ἐναργῆ τὰ δι' ὧν εἴσονται καὶ μάλα σαφῶς, ὅτι τε αὐτὸς εἶη Θεὸς τῶν
 ὄλων καὶ δημιουργὸς, ἕτερος δὲ παρ' αὐτὸν οὐδεὶς. Ταύτη τοι φησὶν· Οὕτω λέγει Κύ-
 ριος, καὶ οὐχ ἀπλῶς Κύριος, πλειστοί τε γὰρ εἰσιν ἐν τε οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς
 ἐν καταχρήσει λαχόντες τοῦνομα· ἀλλ' ἐκεῖνος αὐτὸς ὁ φύσει τε καὶ ἀληθῶς τοῦτο
 ὑπάρχων ὅπερ εἶναι καὶ λέγεται, καὶ ὡς ἀπὸ γε τῶν κατωρθωμένων τὴν δόξαν ἔχων
 οὐ κατεψευσμένην. Οὗτος γὰρ, φησὶ, Κύριος ὁ ποιήσας τὸν οὐρανόν· πάμμεγα πρὸς
 ἀπόδειξιν εὐκλείας τῆς ἀνωτάτω, καὶ ὑπεροχῆς πανσθενούς, τὸ ποιῆσαι τὸν
 οὐρανὸν καὶ καταδεῖξαι τὴν γῆν, ἰδρῦσαι τε αὐτήν. Αὐτὸς γὰρ διώρισεν αὐτήν,
 τοῦτ' ἔστι, κεκρυμμένην ἐν ἀβύσσοις ἀόρατόν τε καὶ ἀκατάσκευον οὔσαν πάλαι
 ἀπέφηνεν ὄρατὴν, καὶ εἰργασμένην. Διώρισε γὰρ αὐτήν· ἔφη γὰρ κατὰ γε τὴν πίστιν
 τῶν Μωσέως βιβλίων· "Ἐσυναχθήτω τὸ ὕδωρ εἰς συναγωγὴν μίαν, καὶ ὀφθήτω ἡ
 ξηρά."⁶ Ὡφθη δὴ οὖν ἐξ ὑδάτων, καὶ ὑποβρυχίαν οὔσαν ἀεργῆ τε εἰσάπαν διέστησεν
 ἀνὰ μέρος, κλειῖθρα καὶ πύλας ταῖς ἀβύσσοις ἐπιθεῖς, καὶ ἀποκρίνας εὔ μάλα τῶν
 ὑδάτων αὐτήν. Ὅτι δὲ παρ- ἠγάγε χρησίμως εἰς τοῦτό τε καὶ ἀναγκαιῶς, οὐχ ἵνα
 ὀρῶτο μόνον, ἀλλ' ἵνα ἔχη τοὺς οἰκήτορας, δηλὸν δὲ ὅτι τοὺς ἐξ αὐτῆς
 πεπλασμένους, καθάπερ ἀμέλει καὶ οὐρανὸν τοὺς ἀγίους ἀγγέλους προδιεσάφησεν
 εἰπών· Οὐκ εἰς κενὸν ἐποίησεν αὐτήν, ἀλλὰ κατοικ- κεῖσθαι. Ὅχημα δὴ οὖν καὶ ὡς τις
 οἶκος ἀνεδείχθη τοῖς πατοῦσιν αὐτήν, τοῦτ' ἔστιν, ἡμῖν. Εἰ δὲ παρήχθη-
 μεν παρ' αὐτοῦ πρὸς ὑπαρξιν, πῶς οὐκ ἀληθὲς εἰπεῖν ὅτι πάντως που καὶ διὰ τοῦτο
 γεγόναμεν, ἵνα προσ- κυνῶμεν αὐτῷ τε καὶ μόνῳ, καὶ γενεσιουργὸν ὄντα τῶν ὄλων
 ἐπιγινώσκοντες χαριστηρίους ᾧδὰς ἀναφέ- ρωμεν; Ἐγὼ τοίνυν εἰμι, καὶ οὐκ ἔστιν
 ἔτι Εἰ γάρ 70.980 ἔστιν αὐτὸς ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν καταδεῖξας, καὶ
 μὴ εἰς κενὸν ποιήσας αὐτήν, ἀλλὰ κατοικεῖσθαι· τίς ἂν ἕτερος νοοῖτο παρ' αὐτὸν
 ὑπάρ- χων Θεός; ἢ τίς κατ' ἰσχὺν καὶ δόξαν ἰσοστατήσειεν αὐτῷ; ἢ τίς ὄλως ἐγγύς
 καὶ παρὰ βραχύ; πῶς δὲ οὐχ ἅπασα ἠττᾶται τῶν γενητῶν ἢ φύσις, τῆς οὕτω
 μεγάλης καὶ ὑπεραιρούσης τὰ πάντα, δόξης, ἀλκῆς καὶ σοφίας; Οὐκ ἔστιν οὐδεὶς.
 Μόνος οὖν ἄρα, καὶ ἕτερος ἐπ' αὐτῷ παντελῶς οὐδεὶς νοοῖτ' ἂν εἶναι Θεὸς φύσει τε
 καὶ ἀληθῶς. Ἀλλὰ ναὶ φαίη τις ἂν ἔσθ' ὅτε· Τίς ἔγνω τὸν ἐν αὐτῷ σκοπόν; ἢ τίς ὁ
 φράσαι δυνάμενος, πότερον ποτε καὶ ἑτέρους τινὰς τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης καὶ κλήσει
 στεφανοῦσθαι βούλε- ται, ἢ γουν ἑαυτὸν τε καὶ μόνον; Ἀπολογεῖται δὴ οὖν καὶ
 φησιν· Οὐκ ἐν κρυφῇ λελάληκα, οὐδὲ ἐν τόπῳ γῆς σκοτεινῷ· οὐκ εἶπα τῷ σπέρματι
 Ἰακώβ, Μάταια ζητήσατε. Νόμους, φησὶ, διέταξα περὶ τούτων αὐτοῖς οὐκ ἐν
 παραβύστῳ λαλῶν, οὐδὲ λαθεῖν σπουδάσας, ἀλλ' ἐναργῶς, καὶ ἀναφανδόν. Κατέβη
 γὰρ Κύριος ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ ἐν εἴδει πυρός· ἐκεῖ γνόφος ἦν καὶ θύελλα καὶ
 καπνοὶ, καὶ σαλπύγγων ἠχὴ διαπρύ- σιος. Παρεισθῆκει γὰρ πᾶς ὁ λαὸς μεσιτεύοντος
 τοῦ Μωσέως, ἐξηγγέλλοντο δὲ παρὰ Θεοῦ νόμοι, οὐ παρ- εγγυῶντος τῷ Ἰσραὴλ
 ζητῆσαι τι μάταιον, τοῦτ' ἔστιν, εἶδωλον, ἢ γουν ψευδώνυμον σέβας, ἀλλ' ἔκ γε τῶν
 ἐναντίων ἀπείργουσαι ἐντολαί. Εἴρηται γὰρ πρὸς αὐτόν· "Ἐκύριον τὸν Θεόν σου
 προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις, καὶ οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν
 ἐμοῦ. Καὶ οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἶδωλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ
 ἄνω, καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ κάτω, καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασι ὑποκάτω τῆς γῆς."⁶ Οὐκοῦν
 εἴρηται πρὸς αὐτόν· τὸ δὲ, Ἐγὼ εἰμι Κύριος, ὅμοιον ὡς εἰ λέγοι, καὶ οὐχ ἅπαξ,
 πλειστά- κος, τὸ ὅτι δὴ Μόνος εἰμι Θεός, καὶ τῶν ὄλων Κύριος, λαλῶν δικαιοσύνην
 καὶ ἀναγγέλλων ἀλήθειαν· καὶ δι- καιοσύνην μὲν, ὡς γε οἶμαι, φησὶ τὸν νόμον· ἔστι
 γὰρ δικαιοσύνης βραβευτῆς ὁ νόμος· ἀλήθειαν δὲ τὰ Χρι- στοῦ παιδεύματα. Ἐνεστι

δὲ τῷ νόμῳ τῆς ἀληθείας ἢ μόρφωσις, καὶ ἐγκέκρυπται ταῖς σκιαῖς τὸ Χριστοῦ μυστήριον. Περὶ αὐτοῦ γὰρ γέγραφε ὁ Μωσῆς. Οὐ- κοῦν ἐν τῷ λαλῆσαι τὴν δικαιοσύνην, ἀναγγέλλεται σὺν αὐτῇ καὶ τῆς ἀληθείας ἢ δύναμις, εἶπερ ἀληθὲς ἐστὶν ὅτι σκιά μὲν ὁ νόμος ἦν, νῦν δὲ αὐτῷ τῆς ἀλη- θείας ἢ μόρφωσις. 9 Συναχθητε, καὶ ἦκετε, βουλευσασθε ἅμα, οἱ σωζόμενοι ἀπὸ τῶν ἐθνῶν. Οὐκ ἔγνωσαν οἱ αἴ- ροντες τὸ ξύλον τὸ γλύμμα αὐτῶν, καὶ προσευ- χόμενοι ὡς θεοὺς, οἳ οὐ σώζουσιν.⁹ Ἀπεβουκόλησε μὲν τῆς πρὸς Θεὸν οἰκειότητος σχετικῆς τοὺς ὄντας ἐπὶ τῆς γῆς ὁ δράκων ὁ ἀπο- στάτης, καὶ τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας ἀποσκευάσας κατεσκέδασεν εἰς ἀπάτην, καὶ πολύθεον πλάνησιν, καὶ τοῖς τῆς φαυλότητος τρόποις ἐγκαθειῖς, δυσδιά- φυκτόν τε καὶ ἀνεξίτητον ἀπέφηνεν αὐτοῖς τῆς ἑαυτοῦ δυστροπίας τὸ λῖνον. Ἄλλ' ἐπέφανεν ὁ Ἐμ-μανουὴλ ὁ ἐξάγων τοὺς πεπεδημένους ἐν ἀνδρεία, ὑπέμεινέ τε δι' ἡμᾶς τὸν κατὰ σάρκα θάνατον, ἵνα, ὡς ὁ εὐαγγελιστῆς φησὶ, τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ τὰ δι- 70.981 εσκορπισμένα συναγάγη εἰς ἓν. Ἄ γὰρ διεσκόρπισεν ὡς ὠμὸς καὶ ἄγριος λύκος ἐπιπηδήσας ὁ Σατανᾶς, ταῦτα συνεκόμισεν ὁ Χριστὸς ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς, ὁ τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ θείας ὑπὲρ τῶν προβάτων. Οὐκοῦν αὐτὸ δὴ τοῦτο κατασημαίνει, λέγων· Συναχθητε, τοῦτ' ἔστι, συνδέθητε πίστει μιᾷ, καὶ ὁμοψυχία. Συναχθητε τῷ πάντων κρατοῦντι Θεῷ δι' ἁγιασμοῦ καὶ δικαιοσύνης· ἦκετε πλησίον, οἱ μακρὰν ὄντες ἔτι καὶ ἀπεσχοιτισμένοι διὰ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὸ εἰς αἰσχροτάτην καὶ βδελυρωτάτην κατακομισθῆναι διάθεσιν τοῦ νοῦ. Ἀφεστάναι δὲ φαμεν τοῦ Θεοῦ τοὺς πεπλανημένους, οἳ καὶ ἐγγὺς ἔσονται διὰ πίστεως τῆς εἰς Χριστόν. Προσπεφώνηκε γοῦν τοῖς εἰς τοῦτο δραμοῦσι ὁ πάνσοφος Παῦλος· "6 Νυνὶ δὲ οἳ ποτε ὄντες μακρὰν ἐγενήθητε ἐγγὺς ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ." 6 Καὶ πάλιν περὶ αὐτοῦ, ὅτι "6 Ἐλθὼν εὐ-ηγγελίσατο εἰρήνην ἡμῖν τοῖς μακρὰν, καὶ τοῖς ἐγγύς." 6 Ταύτητοι διὰ προφητῶν ἀγίων τοῖς ἔτι μα- κρὰν ἐλέγετο· "6 Ἐγγίσατε τῷ Θεῷ, καὶ ἐγγιεῖ ὑμῖν." 6 Ἦκετε δὴ οὔν, φησὶ, καὶ βουλευσασθε ἅμα οἱ σωζόμενοι ἀπὸ τῶν ἐθνῶν. Τὸ δὲ, Βουλευσασθε, φησὶν, ἀντὶ τοῦ, Πραττέσθωσαν παρ' ὑμῶν τὰ τῆς εἰς Θεὸν ἐπιστροφῆς, μὴ ἀβούλως, ἢ ἀκατασκέπτως, ἀλλ' ἐν φρονήσει τεθαυμασμένη. Διὰ γὰρ τῆς πί- στεως προελάσαι σύνεσιν, εἶπερ οὐκ ἔστιν ἐνδοιαστὸν ὅτι τῆς ἐν τῷ πεπλανῆσθαι δυσβουλίας κατεγνωκότες, καὶ τῆς ἀρχαίας ἀπάτης ἀποστρεφόμενοι τὴν ζημίαν, ἄπιμεν δρομαῖοι πρὸς Θεὸν, τὸ τῆς ἀληθοῦς θεογνω- σίας δεχόμενοι φῶς, καὶ τοῖς ἀμείνοσιν ἀσυγκρίτως τὴν ἐξ ὀρθῆς διανοίας ψῆφον ἐπάγοντες. Βουλευσασθε δὴ οὔν, τοῦτ' ἔστιν, φρονήσατε, οἱ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν σωζόμενοι. Ὡς γὰρ ἀφροσύνης ὄντας μεστοὺς ἀπο- φοιτᾶν ἐπιτάττει πρὸς ἔμφρονα νοῦν, ἀξιάγαστόν τε καὶ ἀνεπίπληκτον σύνεσιν, δι' ἧς ἂν γένοιτο κατιδεῖν τὴν τοῦ πάντων κρατοῦντος Θεοῦ δύναμίν τε καὶ δόξαν. Ἄλλ' οὐκ ἔγνωσαν τοῦτο, φησὶ, τοῦτ' ἔστιν, ἀνούστατοι παντελῶς νοηθεῖεν ἂν ὄντες, καὶ ἀσυν- εσίας ἔμπλεω τῆς ἐσχάτης. Οἱ αἴροντες τὸ ξύλον γλύμμα αὐτῶν. Τὸ δὲ αἴροντες ἐν τούτοις, ἀντὶ τοῦ ὑψοῦντες νοήσεις, ὥστε καὶ τὴν τῷ Θεῷ πρέπουσαν δόξαν ἀνάπτειν αὐτῷ, καὶ τούτῳ ξύλῳ καὶ παρ' αὐ- τῶν ἐγγεγλυμμένῳ. Εἶτα προσευχόμενοι ὡς πρὸς θεοὺς, οἳ οὐ σώζουσιν. Ἀμαθεῖς οὔν ἄρα, καὶ οὐ μακρὰν τῶν προσκυνουμένων τό γε ἦκον εἰς ἀναι- σθησίαν, οἳ ταῖς ἑαυτῶν προσκυνοῦντες τέχναις, καὶ ἐξ ὕλης ἀναισθήτου ζητοῦντες ἐπικουρίαν, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ κλῆσιν προσνέμοντες τοῖς διὰ σφῶν αὐ- τῶν τεχνοποιοούμενοις καὶ τεχνουργημένοις. Ἀκουέ- τωσαν τῆς τοῦ Ψάλλοντος λύρας ἐπιτωθαζούσης αὐτοῖς καὶ βοώσης· "6 Ὅμοιον αὐτοῖς γένοιτο οἱ ποιοῦντες αὐτὰ, καὶ πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτοῖς." 6 9 Εἰ ἀναγγελοῦσιν, ἐγγισάτωσαν, ἵνα γνῶσιν ἅμα, τίς ἀκουστὰ ταῦτα ἐποίησεν ἀπ' ἀρχῆς. Τότε ἀνηγγέλη ὑμῖν· Ἐγὼ ὁ Θεὸς, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν ἐμοῦ· δίκαιος καὶ σωτὴρ οὐκ ἔστι πάρεξ ἐμοῦ. Ἐπιστράφητε πρὸς με, καὶ σωθή- σεσθε οἱ ἐπ' ἐσχάτου τῆς γῆς.⁹ Παγίδας ἰστάντες δεινάς τε καὶ πολυτρόπους τοῖς 70.984 ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ τοὺς τῆς ἀπωλείας ὀρύττοντες βό- θρους, οἱ ἀλιτήριοι

δαίμονες, καὶ τὴν τῆς θεότητος δόξαν ἀνοσίως καταληστεύοντες, καὶ ταῖς σφῶν αὐ-
τῶν ἀνάπτοντες κεφαλαῖς, οἱ πάντολμοι τὰ τῆς ἑαυ- τῶν ἀπάτης ἐργαστήρια
συγκροτεῖν ἐσπούδαζον. Ὑποκρινόμενοι δὲ τὸ εἶδέναι τὰ μέλλοντα, καὶ ἀπ-
αγγέλλειν αὐτὰ δύνασθαι τοῖς ἐθέλουσι μαθεῖν, μέχρι καιροῦ διατετελέεσθαι γοῦν
ἀρπάζοντες. Χρηστήρια γοῦν κατὰ χώρας τε καὶ πόλεις, ψευδομαντεῖαί τε ἦσαν
πανταχοῦ, καὶ κληδωνισμοὶ, καὶ φενάκων πλη- θὺς τὰ ἀπὸ καρδίας αὐτῶν
λαλοῦντων, κατὰ τὸ γε- γραμμένον, χρησιμῶδοι, καὶ νεκυομάντις, καὶ οἱ
φωνοῦντες ἐκ γῆς, ἐγγαστρίμυθοί τε καὶ ἀλφιτομάν- τεις, καὶ ἀπαξαπλῶς ψευστῶν,
καὶ φενάκων ἢ ὑφήλιος πεπλήρωτο. Ἦν οὖν ἄρα παρ' αὐτοῖς οὐδε- μία μὲν ἀληθῆς
τῶν ἐσομένων ἢ γνώσις, ψευδηγορίαὶ δὲ, καὶ βωμολογίαὶ καὶ ἀπάτη, καὶ δόλος, καὶ
ἕτερον οὐδέν. Ταύτη τοι φησὶν ὁ τῶν ὄλων Θεός· Εἰ ἀναγγε- λούσιν, ἐγγισάτωσαν,
ἵνα γνῶσιν ἅμα. Εἰ γὰρ δύναν- ται, φησὶν, ἀπαγγέλλειν, ἡκέτωσαν ἵνα γνῶσιν ἅμα,
ἵνα τι κατὰ πρόσωπον οἱ πάντες εἰς ἓν συναγη- γερμένοι (ἦσαν μὲν γὰρ, ὡς ἔφην,
ἀνά μέρος πλεισταχοῦ χρηστήρια. Ἄλλοι δὲ ἄλλως ἐφοίτων, καὶ ψευδηγοροῦντας
ἐτίμων τοὺς ἀκαθάρτους δαίμονας)· εἰ δὲ ἀληθῶς ἀναγγεῖλαι δύνανται, φησὶν, ἅμα
καὶ κατὰ ταῦτὸν γενόμενοι πάντες, γνώτωσάν τι τῶν ἐσομένων, τίς ἀκουστὰ
ἐποίησε ταῦτα ἀπ' ἀρχῆς. Τίς γὰρ τῶν δεισιδαιμόνων, ἢ τῶν παρ' ἐκείνοις προ-
φητῶν, ἢ τῶν τοῖς μαντείοις προσκαθημένων, ἔγνω ποτὲ καὶ ἀπήγγειλεν ὅτι κατὰ
καιροὺς ἐπιλάμψει τῷ κόσμῳ Χριστὸς, καὶ ὅτι τὸ τῆς ἀπάτης οἰχήσεται νέφος, καὶ
ἀποσκεδασθήσεται μὲν ὁ τῆς ψευδωνύμου γνώσεως σκότος, ἀναλάμψει δὲ τοῖς ἐπὶ
τῆς γῆς, ὡς νοητὸς ἑωσφόρος, ὡς αὐγὴ καὶ ἡμέρα, ὡς δικαιο- σύνης ἡλιος ὁ Χριστός;
Ἄλλ' οὔτε, φησὶν, οἱ τῶν ἐσομένων γνώσιν ἔχειν ὑποπλαττόμενοι δαίμονες
ἀνήγγειλαν ταῦτα ἀπ' ἀρχῆς, οὔτε μὴν τῆς ἐκείνων ψευδοεπειρίας οἱ ὑπουργοί.
Οὐδεὶς γὰρ τῶν παρ' Ἑλλησι ποιητῶν ἦτοι λογογράφων τῶν οὕτω λαμ- πρῶν
ἐμνήσθη πραγμάτων. Τίς οὖν ταῦτα ἀκουστὰ πεποίηκεν ἀπ' ἀρχῆς; Τότε καὶ
ἀνηγγέλη ὑμῖν, τοῦτ' ἔστιν, ἀπ' ἀρχῆς. Ἀνηγγέλη δὲ οὐ παρ' ἑτέρου τινός, παρ' ἐμοῦ
δὲ μᾶλλον τοῦ πάντα εἰδότος, καὶ πρὶν γενέσθαι προαπηγγελκός. Λελάληκα γὰρ
ὑμῖν αὐτὰ διὰ τε Μωσέως, καὶ προφητῶν ἀγίων, οἱ τοὺς παρ' ἐμοῦ πρὸς ὑμᾶς
διεπόρθμευσαν λόγους. Οὐκοῦν ἐγὼ εἶμι, φησὶν, ὁ Θεὸς, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν
ἐμοῦ. Εἶμι δὲ δίκαιος, καὶ σωτὴρ. Ἄδικοι μὲν γὰρ οἱ ἀλιτήριοι δαίμονες, καθὰ καὶ
φθορεῖς, καὶ φιλαίμα- τοι, καὶ κατωθοῦντες εἰς ὄλεθρον τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς. Δίκαιος
καὶ σωτὴρ ὁ τῶν ὄλων Θεός, ἐπαμύνων τοῖς ἡδικημένοις, καὶ δεσμῶν ἀνιείς τοὺς
διηρπασμέ- νους, καὶ σειραῖς ἀμαρτιῶν κατεσφιγμένους, κατα φωτίζων δὲ τοὺς
ἐσκοτισμένους, ἐνισχύων τὸ ἡσθενηκός, καὶ τὸ κείμενον ἀνιστάς, καὶ τὸ πλανώ-
μενον ἐπιστρέφων. Ταύτη τοι φησὶν· Ἐπιστράφητε πρὸς με, καὶ σωθήσεσθε οἱ ἐπ'
ἐσχάτου τῆς γῆς. Ἐν τούτοις εὖ μάλα τῆς διὰ Χριστοῦ χάριτος κατίδοι τις ἂν τὸ
μέγεθος εἰς πάντας διῆκον τοὺς ὄντας ἐπὶ τῆς 70.985 γῆς. Συνεσταλμένη μὲν γὰρ ἡ
διὰ Μωσέως χάρις, καὶ σωτηρία, ἡ ἐφ' ἓν ἔθνος ἰοῦσα τὸν Ἰσραὴλ· μα- κρὰ δὲ ὡσπερ
καὶ μέχρι τερμάτων τρέχουσα γῆς ἡ διὰ Χριστοῦ. Σεσαγήνευται γὰρ διὰ πίστεως τῆς
εἰς αὐτὸν εἰς σωτηρίαν καὶ ζωὴν ἡ σύμπασα γῆ. Ἐγὼ εἶμι ὁ Θεός, καὶ οὐκ ἔστιν
ἄλλος. Κατ' ἐμαυτοῦ ὁμνύω· εἰ μὴ ἐξελεύσεται ἐκ τοῦ στό- ματός μου δικαιοσύνη, οἱ
λόγοι μου οὐκ ἀπο- στραφήσονται· ὅτι ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ, καὶ ὁμείται πᾶσα
γλῶσσα τὸν Θεόν, λέγουσα· Δι- καιοσύνη καὶ δόξα πρὸς αὐτὸν ἡξουσιν.⁹ Ἔδει τῆς
ψευδωνύμου λατρείας καθηρημένης παρ- ελθεῖν εἰς μέσον τὴν ἀλήθειαν, καὶ οἶον
ἀπεληλαμέ- νου τοῦ σκότους περιεστράψαι τὸ φῶς. Ταύτητοι, καὶ μάλα εἰκότως
μετὰ γε μὴν ἐπωφελῆ, καὶ ὀνησιφόρον ταυτηνὶ παραίνεσιν, τὴν ἑαυτοῦ δόξαν
καθίστησιν ἐμφανῆ. Ἐγὼ γὰρ εἶμι Θεός, φησὶ, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος. Εἶτα τῶν
ἔσεσθαι προσδοκωμένων διὰ Χριστοῦ προκαταμηνύει τὴν δύναμιν, ὄρκω
πιστούμενος, ὅτι πάντη τε καὶ πάντως ἡ δι' αὐτοῦ λαλουμένη δικαιο- σύνη, τοῦτ'

ἔστιν, ἡ ἐν Χριστῷ διὰ πίστεως τοῖς ἀνὰ πᾶσαν χαρισθεῖσα τὴν ὑπ' οὐρανὸν, καὶ οἱ αὐτοῦ λό- γοι, τὸ εὐαγγελικὸν δηλονότι καὶ σωτήριο κήρυγμα, πάντη τε καὶ πάντως ἀναλάμψει κατὰ καιροῦς. Κα- ταδηλοῖ γὰρ, οἶμαι, τουτὶ τὸ, Οὐκ ἀποστραφήσονται. Θεοῦ γὰρ ὑπισχνουμένου, καὶ ὅτι πάντη τε καὶ πάν- τως ἔσται τι λέγοντος, τίς ὁ ἐγκόψαι δυνάμενος; Ὅμνυσι δὴ οὖν καθ' ἑαυτοῦ. Ἄνθρωποι μὲν γὰρ κατὰ τοῦ μείζονος ὀμνύουσι, καὶ πάσης αὐτοῖς ἀντιλογίας πέρας εἰς βεβαίωσιν ὁ ὄρκος. Θεὸς δὲ ὁ πάντων ἐπ- ἔκεινα, καὶ ἀσυγκρίτοις ὑπεροχαῖς τῶν ἄλλων ἡμέ- νος, ὄμνυσι καθ' ἑαυτοῦ. Οὐ γὰρ ἦν ὁμόσαι καθ' ἑτέρου αὐτὸς ὢν, ὡς ἔφην, τὸ πάντων ἀκρότατον, καὶ τὸ εἰς λήξιν ἀνεστηκὸς, κατὰ τε φύσιν καὶ δόξαν. Τί οὖν ἄρα τὸ ἐπαγγελθέν; Σωτηρία, καὶ ἐπιστροφή παντὸς τοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ἔθνους. Ἐμοὶ γὰρ κάμψει, φησὶ, πᾶν γόνυ, καὶ ὁμῆται πᾶσα γλῶσσα τὸν Θεόν. Τὸ δὲ, Κάμψει θεῷ γόνυ, ὄρκιόν τε πρὸς ἀπάντων αὐ- τοῦ γίνεσθαι τὸ ὄνομα, τί ἂν ἕτερον εἶναι νοοῖτο πλὴν ὅτι πάντων ἐπιστροφή, καὶ ἐπίγνωσις, καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος δήλωσις; Οἱ γὰρ ὅλως δι' ἐπιστρο- φῆς πρὸς Θεὸν ἐπιφοιτῶσι παντελῶς καὶ τοῦ κάμψαι γόνυ τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασι, καὶ τοῦ διὰ γλώττης ἔχειν αὐτοὺς ὡς θεοῦς (οὐ γὰρ ὁμοῦνται κατὰ τινος ὡς περὶ Θεοῦ), ἀλλ' ἓνα τὸν φύσει, καὶ ἀληθῶς ὄντα γινώσκοντες, ταῖς αὐτοῦ ζεύγλαις ὑπέχουσι τὸν αὐ- χένα, καὶ κάμπτουσί τε τὸ γόνυ ποιούμενοι τὰς λιτάς, κἂν εἰ εὐορκεῖν ἔλοιντό πως, αὐτοῦ καὶ μόνου διαμε- μνήσονται λέγοντες, ὅτι Πᾶσα δικαιοσύνη καὶ πᾶσα δόξα πρὸς αὐτὸν ἦξουσι, τουτ' ἔστιν, αὐτῷ δὴ πρέπει καὶ μόνω. Δεῖ γὰρ τὰ πάντων ἄριστα τῶν ἔργων, καὶ πᾶν ὅσον ἐστὶν ἐν ῥήμασι τελοῦν εἰς δόξαν Θεοῦ, τοῦτο αὐτῷ πρὸς ἡμῶν ἀνάπτεσθαι μόνω.

9 Αἰσχυνθήσονται πάντες οἱ ἀφορίζοντες ἑαυ- τοὺς ἀπὸ Κυρίου· δικαιωθήσονται, καὶ ἐν τῷ Θεῷ δοξασθήσεται πᾶν τὸ σπέρμα τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ.9 Ἀληθὲς κατ' ἄμφω τὸ εἰρημένον, καὶ οὐκ ἂν ὁ θεῖος διαψεύσεται λόγος. Ἐψεται γὰρ πάντως τοῖς 70.988 ἀποφοιτᾶν ἐθέλουσι τῆς πρὸς Θεὸν οἰκειότητος, δηλον δὲ ὅτι πνευματικῆς, τὸ καταισχύνεσθαι δεῖν· προσ- ἴεσθαί γε μὴν, τὸ ἐν αὐτῷ δοξάζεσθαι, καὶ διαπρέπειν ἐν δικαιοσύνῃ, τοῖς ἐκ καρδίας εἰλικρινοῦς ἀγαπῶσιν αὐτόν. Οὗτοι δ' ἂν εἶεν οὗτι που πάντως ὁ κατὰ σάρκα Ἰσραὴλ, τὸ σπέρμα δὲ μᾶλλον τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ. Σαφεστέραν δὲ τὴν τῶν προκειμένων ἀποτελοῦντες διάνοιαν ἐκεῖνό φαμεν. Ἐπέλαμψε γὰρ τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἐν εἶδει τῷ καθ' ἡμᾶς, ἦτοι γενόμενος σὰρξ, κατὰ τὰς Γραφάς· ἀφίκετο δὲ κηρῦσων αἰχμαλώτοις ἄφρῃ, καὶ τυφλοῖς ἀν- ἄβλεψιν, ἀποστέλλων τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, καὶ ἰώμενος τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν, καὶ κα- λῶν ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτόν. Ἀλλὰ καίτοι δέον Ἰου-δαίους μάλιστα τὴν εἰς αὐτὸν προσήκασθαι πίστιν, ἅτε δὴ καὶ παιδαγωγὸν λαχόντας τὸν νόμον, καὶ ἁγίου προφήτας μυσταγωγούς, τοῦτο μὲν οὐ πεπρά- χασιν, ἀπεπήδησαν δὲ ὡσπερ αὐτοῦ, καὶ γεγόνασιν ἐντροπῆς ἀνάμεστοι, τὴν καταισχύνουσαν αὐτοὺς ἁμαρτίαν ἀναπόβλητον, ἔχοντες. Ἀληθὲς οὖν, ὅτι Αἰ- σχυνθήσονται πάντες οἱ ἀφορίζοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ Κυ- ρίου. Ἦκουον γὰρ λέγοντος αὐτοῦ· "Ἐμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, Ἐὰν μὴ πιστεύσητε ὅτι ἐγώ εἰμι, ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν ἀποθανεῖσθε."6 Οἱ γε μὴν ἐπεγνώ- κότες τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ δεδικαίωνται μὲν διὰ πίστεως, κεκερδήκασι δὲ μακρὰν καὶ ἀτελεύτητον δόξαν, μέτοχοι μὲν ἁγίου Πνεύματος ἀναδεδειγμένοι, καταπλουτήσαντες δὲ τὸ λαμπρὸν τῆς υἰοθεσίας ἀξίωμα. Δέδωκε γὰρ αὐτοῖς ἔξουσίαν τέκνα γενέσθαι Θεοῦ, ἀξιόληπτόν τε πρὸς τούτοις καὶ ἀδιάβλητον ἐσχηκότες ἐλπίδα· κληρονομήσουσι γὰρ τὴν τῶν οὐ- ρανῶν βασιλείαν. Νοηθεῖεν δ' ἂν οὗτοι τὸ σπέρμα τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ. Υἱοὺς δὲ Ἰσραὴλ ἐν τούτοις ὠνομάσθαι φαμέν τοὺς ἁγίους ἀποστόλους, καὶ εὐαγγελιστάς· ἦσαν γὰρ κατὰ σάρκα ἐξ Ἰουδαίων. Υἱοὺς δὲ αὐτῶν τοὺς δι' αὐτῶν κεκλημένους εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ Χρι- στοῦ. Προσπεφώνηκε γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος τοῖς δι' αὐτοῦ πιστεύσασιν· "6Κἂν γὰρ

μυρίους ἔχητε παιδ- αγωγούς ἐν Κυρίῳ, ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέρας. Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα."6 Εὐρίσκομεν δὲ πλεισταχοῦ καὶ ἑτέρους τῶν ἀγίων ἀποστόλων, τεκνία καλοῦντας τοὺς δι' αὐ- τῶν σεσαγηνευμένους εἰς σωτηρίαν τὴν ἐν Χριστῷ. 9 Ἐπεσε Βῆλ, συνετρίβη Δαγῶν, ἐγένετο τὰ γλυπτὰ αὐτῶν ὡς θηρία καὶ κτήνη.9 Ἀεὶ πως ἀκολουθεῖ ταῖς προρρήσεσιν, αἵπερ ἂν γένοιτο διὰ προφητῶν ἀγίων περὶ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ, προαγορεύσεις ἀναγκαῖαι τῶν δι' αὐτοῦ γενομένων, ἦγουν τῶν τῷ κόσμῳ κατωρθωμέ- νων. Κατόρθωμα δὲ τὸ πάντων ἐξαίρετον τὸ ἐκ μέσου γενέσθαι τὸν Σατανᾶν, καὶ τὴν βέβηλον δὲ, καὶ ἀν- δροκτόνον πληθύν. Ἐπιλάμπαντος τοίνυν αὐτοῦ τῷ κόσμῳ, λέλυται μὲν ἡ πάλαι πολλὴ καὶ ἐπάρατος τῆς ἀμαρτίας ἀχλὺς, ἦν ταῖς ἀπάντων διανοίαις ἐνήκεν ὁ Σατανᾶς, ἵνα μὴ βλέπωσι τῆς ἀληθείας τὸ φῶς. Πέ- παυται δὲ καὶ τῶν δαιμονίων ἡ τυραννίς, καὶ τὰ τῆς εἰδωλολατρίας παίγνια. Οὐκοῦν ἀναγκαῖως, ὡς ἔφην, 70.989 ὁ περὶ γε τούτων ἡμῖν εἰσεκομίσθη λόγος, καὶ πε- πτωκένας φησὶ τὸν Βῆλ. Εἶδωλον δὲ τοῦτο μάλιστα τῶν Βαβυλωνίων, τετιμημένον δὲ καὶ ἐν ἑτέροις πό- λεσι. Καὶ φασιν εἶναι τὸν Βῆλ τὸν παρ' Ἑλλησι τοῖς ἀθέοις μυθολογούμενον Κρόνον, ὃν καὶ φασιν ὦμόν εἶναι καὶ φιλαίματον, καὶ ἀνδροκτασιῶν ἐραστήν. Ἀναγέγραπται γοῦν ἐν ἱστορίαις Ἑλληνικαῖς, ὡς ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ τριακοσίους τῶν ξένων ἔσφαζόν τινες αὐτῷ, μυσσάραν καὶ στυγητὴν Θεῶ καὶ ἀνθρώποις ἐπιτελε- σθῆναι πανήγυριν. Καὶ γοῦν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς, ἐπὶ ταῖς οὕτω δειναῖς ἀσεβείαις ἀγανακτῶν, δι' ἑνός πού φησι τῶν ἀγίων προφητῶν τοῖς τὰ τοιάδε δρᾶν εἰωθόσι· Θύσατε ἀνθρώπους· μόσχοι γὰρ ἐκλελοίπασιν. Εἰς τοῦτο γὰρ μισανθρωπίας τε καὶ ἀγριότητος καθικέσθαι φησὶ τοὺς ἀκαθάρτους δαίμονας, ὥστε καὶ ἀκορέστως διψῆν ἀνθρώπινον αἷμα, καὶ ταῖς τῶν ἀλισκομένων φθοραῖς ἐπιγάννυσθαι. Οὐ γὰρ ἂν ἴσως ἔοικεν αὐτοῖς ὁ κλάζων μόσχος ἐπὶ βωμῷ, λιβανωτοῖ τε καὶ πρό- βατα· γλίσχονται δὲ μᾶλλον τῆς ἀνθρώπων σφαγῆς. Ἐπεσε τοίνυν, φησὶν, ἡ Βῆλ, τοῦτ' ἔστι, κατηνέχθη, καὶ ἔπεσεν ἡ τοῦ δαίμονος ἰσχύς· ἵνα λοιπὸν τὸν ἐκ τῆς ἐκείνων σκαιότητος ἀποβαλόντες ζυγὸν ἔλευθέρᾳ καὶ ἀβιάστῳ γνώμῃ τρέχωσι πρὸς Θεὸν οἱ ποτε ταῖς ἐκείνου δυστροπίας ἐνισχημένοι. Συνετρίβη δὲ καὶ ὁ Δαγῶν. Σέβασμα δὲ καὶ τοῦτο τῶν τὴν παραλίαν οἰκούντων, ἢ καὶ ὄμορός ἐστι τῆς Ἰουδαίας, Ἀσκα-λωνιτῶν τέ φημι καὶ Γαζανῶν, οὓς καὶ Φυλιστιεῖμ ἦγουν ἀλλοφύλους ἢ θεία πλεισταχοῦ κατονομάζει Γραφή. Εὗ δὲ δὴ σφόδρα τὸ, Συνετρίβη, φησὶν, ὡς ἀπὸ γε τοῦ συμβεβηκότος αὐτῷ κατὰ καιροῦς, καὶ νῦν ὁ προφήτης τὸν περὶ αὐτοῦ διεξάγων λόγον. Ἀν- ἐγνωμεν γὰρ ἐν ταῖς βίβλοις τῶν Βασιλειῶν, ὅτι τὴν θείαν ποτὲ κιβωτὸν λαβόντες οἱ ἀλλόφυλοι εἰσήγαγον εἰς τὸν οἶκον Δαγῶν· εἶτα εἰσελθόντες οἱ τοῦ δαιμο- νίου θεραπευταί, τεθέανται πεπτωκὸς τὸ εἶδωλον ἔμ- προσθεν τῆς κιβωτοῦ, καὶ συντριβὴν ὑπομείναντος αὐτοῦ ὡς ἀποβαλεῖν χεῖράς τε καὶ πόδας, καὶ κεφα- λὴν. Σφόδρα οὖν χαριέντως ὡς ἀπὸ γε τοῦ συμβάντος κατὰ καιροῦς τὸ, Συνετρίβη, φησὶ. Φαμέν δὲ ὅτι τῆς εἰδωλολατρίας τὴν ἀναίρεσιν ὁ προφητικὸς ἡμῖν ὑπ- εμφαίνει λόγος, ὡς ἐκ μέρους τό τε Βῆλ, καὶ τὸν Δαγῶν ὀνομάσας. Οὐ γὰρ ἦν ἀπάντων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς εἰδώλων ποιήσασθαι μνήμην, ἀλλ' ὡς ἐκ μέρους ἐπὶ τὸ πᾶν διατάττει πάλιν. 9 Αἴρετε αὐτὰ καταδεδεμένα, ὡς φορτίον κοπιῶν- τι, καὶ πεινῶντι ἐκλελυμένῳ, οὐκ ἰσχύοντι ἅμα· οἱ οὐ δυνήσονται σωθῆναι ἀπὸ πολέμου· αὐτοὶ δὲ αἰχμάλωτοι ἠσχύνθησαν.9 Τὸ τῶν χειροτμήτων ἀνωφελές, καὶ μάταιον κατα- δείκνυσι πάλιν ἡμῖν ὁ λόγος ἐν τούτοις, ὡς ἀπὸ γε τῶν ἐπ' αὐτοῖς τελουμένων παιγνίων, αἰσχύνης οὕσαν ἀνάπλεων τὴν τῶν πλανωμένων ἀποφαίνει λατρείαν. Ἐπετέλουν μὲν γὰρ τοῖς δαιμονίοις ψυχράς καὶ κα- ταγελάστους ἔσθ' ὅτε τὰς πανηγύρεις· εἶτα τῶν σηκῶν ἐκκομίζοντες τὰ ἀγάλματα, ἐπαναθέμενοί τε ταῦτα τῶν ἱερέων τινὲς περιήεσαν ἐν πλατείαις κα- τασειόμενοί τε καὶ οἶον μεθύσκοντες ὡς ἀχθοφοροῦν-

τες ἄγαν, καὶ ἔνθαπερ ἂν ἐπιβαρῆσειεν ὁ διακομίζειν 70.992 ἤθελον, ἐκεῖ πως καὶ συνωθούμενοι, καὶ μὴ δύνασθαι φέρειν τὸ ἄχθος ὑποκρινόμενοι. Ὁ δὲ ἀσύνετός τε καὶ ἀγελαῖος δῆμος, γύναιά τε φρενῶν ἔρημα, κατεκρότει ταῖς εὐφημίαις, τὴν ἄψυχον ὕλην εἰδοποιηθεῖσαν ὀρώντες εἰς ἄνδρα τυχόν ἢ γυναῖκα, ῥοντό τε κατὰ ἀλήθειαν καὶ ἀφόρητον ἐνιέναι βᾶρος τὸν διακομιζόμενον τοῖς ἀναθεμένοις εἰς ὤμους αὐτόν. Διαγελαῖ τοιγαροῦν ὁ θεῖος ἡμῖν ἐν τούτοις λόγος τῆς Ἑλληνικῆς ἀναισθησίας τὸ μέγεθος, καὶ φησι περὶ τῶν ἐν σηκοῖς ἀγαλμάτων, ἃ καὶ προσκυνεῖν ἀσυνέτως ἤθελον. Αἴρετε αὐτὰ καταδεδεμένα ὡς φορτίον κοπιῶντι, καὶ πεινῶντι ἐκλελυμένῳ, οὐκ ἰσχύοντι ἅμα. Ταῦτα γὰρ, ὡς ἔφην, ὑπεπλάττοντο τῶν ἱερέων τινὲς ἐν τῷ περικομίζειν τὰ χειροποίητα. Πῶς οὖν ἄρα τῶν προσκυνουμένων τὸ ἀδρανὲς γνωσθήσεται, ἐκ πολλῶν μὲν καὶ ἐτέρων κατίδοι τις ἂν αὐτό. Ξύλον γὰρ ἢ λίθος ἢ ἕτερα τις ὕλη τῶν τοιούτων γένεσις. Ἐπειδὴ δὲ ἀναγκαῖον ἐκ τῶν ὅτι μάλιστα χρησίμων καταδειξαι τοῦτο, πρὸς ἀνάμνησιν αὐτοῦ ἀποφέρει τῆς ἐσομένης αὐτῶν αἰχμαλωσίας, τῆς ὑπὸ γέφυμι τῶν Βαβυλωνίων, ἣν δὴ καὶ πεπόνθασιν, ἐπεὶ τοι μεθέντες τὸ χρῆναι πληροῦν τὸν νόμον, καὶ τὸν ἕνα τε καὶ φύσει θεραπεύειν Θεὸν, κατώχοντο πρὸς πᾶν ὅτιοῦν τῶν ἀπηχεστάτων, καὶ προσκεκυνήκασιν τοῖς ἔργοις τῶν ἰδίων χειρῶν. τεθύκασί τε πρὸς τούτῳ, καὶ τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, καθὰ γέγραπται. Πόθεν οὖν ἄρα τὸ ἀδρανὲς τῶν ἐν ὑπολήψει θεῶν ὀφθήσεται; Οὐ δυνήσονται, φησί, διασωθῆναι ἀπὸ πολέμου, αὐτοὶ δὲ αἰχμάλωτοι ἤχθησαν. Ἀλούσης γὰρ πόλεως ἢ χώρας, εἰ δὴ τινες εἶεν παρ' αὐτοῖς περίχρυσοί τε καὶ περιάργυροι θεοὶ, πρῶτοι τῶν ἄλλων ἀπάντων παρὰ τῶν ἡρηκότων λαμβάνονται, οἷς ἦν εἰκὸς, εἴπερ τινὲς ἦσαν θεοὶ, καὶ τοῖς ἰδίους ἐπαμύναι προσκυνηταῖς, καὶ ἀμείνους αὐτοῦ ἀποφῆναι τῆς τῶν πολεμίων χειρός. Τί τοίνυν ὠφελεῖ γλυπτὸν, ὅτι ἐγλυψαν αὐτὸ κατὰ τὸν τοῦ προφήτου λόγον, ἔπλασαν αὐτὸ χώνευμα φαντασίαν ψευδῆ, οἷ μήτε σφίσι αὐτοῖς, μήτε μὴν ἕτεροις ἐπαμύνουν εἰσὶν οἷοί τε; Πῶς γὰρ ἂν γένοιτό τι τοιοῦτον παρὰ γε ξύλου, καὶ λίθου; 9 Ἀκούσατέ μου, οἶκος τοῦ Ἰακώβ, καὶ τὸ κατάλοιπον τοῦ Ἰσραὴλ, οἱ αἰρόμενοι ἐκ κοιλίας, καὶ παιδευόμενοι ἐκ παιδίου ἕως γήρως. Ἐγὼ εἶμι, ἕως ἂν καταγηράσῃτε. Ἐγὼ εἶμι. Ἐγὼ ἀνέχομαι ὑμῶν. Ἐγὼ ἐποίησα, καὶ ἐγὼ ἀνήσω· ἐγὼ ἀναλήψομαι, καὶ σώσω ὑμᾶς.⁹ Εὐτεχνέστατα πάλιν ὁ λόγος ἔχει, καὶ πρόεισιν ἐν κόσμῳ τῷ δέοντι, καὶ οἰκονομικῶς. Ἐπειδὴ γὰρ πολέμου μνήμην ἐποίησατο, καθ' ὃν συμβέβηκε πληθὺν ἀμέτρητον ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἀποθανεῖν, καὶ ὀλιγανδρῆσαι σφόδρα τῶν Ἰουδαίων τὴν χώραν, ταύτη τοι φησὶν ὡς πρὸς οἶκον ἕνα, ὡς πρὸς κατάλειμμα, καὶ βαρβαρικῆς ὠμότητος λείψανον. Ἀκούσατέ μου, ὁ οἶκος τοῦ Ἰακώβ, καὶ πᾶν τὸ κατάλοιπον τοῦ Ἰσραὴλ. Ὦνησε δ' ἂν οὐ μετρίως τοὺς ἀκροωμένους ὁ λόγος, εἴπερ τινὲς ἦσαν ἀγχίνοι, καὶ τῶν χρησίμων ἐξετασταί. Τὰ γάρτοι σκυθρωπὰ καὶ δυσφύρα προαπηγγελμένα μὲν εὐκόλως ἂν τις καὶ παρελάσειε τὰς τῆς ἐφόδου φυγῶν αἰτίας· ἀφιγμένα δὲ καὶ οἷον ἐπιπηδήσαντα, πῶς ἂν διακρούσαιτο; Τὸ κατάλοιπον τοίνυν αὐτοῦ ἀποκαλεῖ μονονουχὶ κεκραγῶς, ὅτι δαπανηθήσονται τῷ πολέμῳ, καὶ βαρ- 70.993 βαρικῆς ὠμότητος ἔσσονται θήραμα, εἰ μὴ τῶν οὕτως ἐκτόπων ἀποπεπαύσοιντο σπουδασμάτων. Ὅτι δὲ τὸ δυσμαθὲς ταῖς τῶν Ἰουδαίων ἔνεστι ψυχαῖς, καὶ χρῆμα γέγονεν αὐτοῖς ἀνόνητον, ἢ τοῦ νόμου μελέτη, διαδείκνυσιν λέγων. Οἱ αἰρόμενοι ἐκ κοιλίας, καὶ παιδευόμενοι ἐκ παιδίου ἕως γήρως. Ἐκ βρέφους γὰρ καὶ μέχρι τῆς πρεσβυτικῆς ἡλικίας τοῖς ἱεροῖς τε καὶ θείοις ἐμμελετῶντες Γράμμασιν ὠφέληνται μὲν οὐδέν· ὥσπερ δὲ οὐδεμιᾶς παράπαν νουθεσίας ἠξιομένοι κατώχοντο πρὸς ἀπόστασιν τὴν ἀπὸ Θεοῦ. Ἀλλὰ καὶ εἰ μακρὸς ὑμῖν, φησὶν, ἔδαπανήθη χρόνος, ἐν ἀνονήτοις μελέταις, καὶ ἀμαθεστάτους ὄντας ὀρών, τῆς ἐμφύτου γαληνότητος οὐ πεπαύσομαι· καθίστημι δὲ οὕτως ἐμαυτὸν ὑμῖν ἐναργῆ λέγων· Ἐγὼ εἶμι, τοῦτ' ἔστι, ζῶ καὶ ὑπάρχω· οὐχ ὡς γενέσεως ἔχων ἀρχὴν ἢ

καταλήγειν εἰς πέρας εἰδῶς, ἀλλ' ὁ αὐτὸς ἀεὶ καὶ ὡσαύτως ἔχων, καὶ ἕως ἂν καταγῆράσῃτε πάλιν ὁ αὐτὸς ἔσομαι. Οὐ γάρ μοι καθ' ὑμᾶς ἔπεισι γῆρας, ἀλλ' εἰμὶ ζῶν τε καὶ παναλκής. Καὶ ἐγὼ μὲν ἐποίησα τὰς ἐπενεχθείσας ὑμῖν τοῦ πολέμου συμφο- ρὰς ὅσῃα ψήφω καλῶν εἰς δίκην τοὺς τὴν ἐμὴν ὑβρί- σαντας δόξαν. Πλήν ἐγὼ ἀνήσω, τοῦτ' ἔστιν, ἀφήσω, καὶ ταῖς ἀμνησικακίαις πεπονηκότας ὑμᾶς ἀνακτή- σομαι. Ἐγὼ ἀναλήψομαι καὶ σώσω ὑμᾶς. Ὁ γὰρ δοὺς εἰς χεῖρας ἐχθρῶν πάλιν ὑμᾶς οἰκειώσομαι, καὶ τῶν τῆς αἰχμαλωσίας ὑμᾶς ἀπολύσω δεσμῶν. Οὐκοῦν ὡς πολυειδεῖ φαρμάκῳ τὰς τῶν εἰς αὐτὸν πεπαρωνη- κότων, καὶ ἐκ πολλῆς ἄγαν ἀμαθίας ὠλισθηκότων ἐφ' ἃ μὴ θέμις, θεραπεύει καρδίας, τοῦτο μὲν ἀπει- λαῖς, τοῦτο δὲ καὶ ὑποσχέσεσιν ἀγαθαῖς. Σκοπὸς γὰρ αὐτῷ σώσαι τὸ ἀπολωλὸς, καὶ τῶν τοῦ διαβόλου χειρῶν ἀρπάσαι τὸ πλανώμενον. ἘΤίني με ὠμοιώσατε; Τεχνάσασθε, οἱ πλανώμε- νοι, οἱ συμβαλλόμενοι χρυσίον ἐκ μαρσίπου, καὶ ἀργύριον ἐν ζυγῷ· στήσουσιν ἐν σταθμῷ, καὶ μισθωσάμενοι χρυσοχόον ἐποίησαν χειροποίητα, καὶ κύψαντες προσεκύνησαν αὐτῷ. Αἴρουσιν αὐτὸ ἐπὶ τῶν ὤμων, καὶ πορεύονται. Ἐὰν δὲ θῶσιν αὐτὸ ἐπὶ τοῦ τόπου, μενεῖ, οὐ μὴ κινηθῆ· καὶ ὃς ἂν βοήσῃ πρὸς αὐτὸ, οὐ μὴ εἰσακούσῃ, ἀπὸ κακῶν οὐ μὴ σώσῃ αὐτόν.⁹ Ὑβριστὰς ὄντας ἐλέγχει, καὶ ὀλιγογνώμονας τοὺς τῶν εἰδώλων προσκυνητὰς, καὶ εἰς αὐτὴν θεῖαν καὶ ἀνωτάτω πλημμελοῦντας φύσιν. Κατακομίζουσι γὰρ, τό γε ἦκον εἰς ἑαυτοὺς, τῆς ἐνούσης αὐτῇ δόξης τὸ ὑπερτενές, ἐφ' ἃ μὴ προσῆκε, καὶ εἰς ἄψυχον ὕλην κατακομίζουσι τοῖς ἰδίους αὐτὴν τεχνουργήμασιν ἀπονέμοντες, εἶτα ποιναις ταῖς ἐσχάταις ἐνισχημένας ὁσίως τὰς ἑαυτῶν ἀποφαίνοντες κεφαλάς. Τίني δὴ οὖν ὠμοιώσατέ με, φησὶ, τὸν τῆ φύσει τῶν ὄλων διεστη- κότα, καὶ ἀσυγκρίτοις ὑπεροχαῖς ὑψοῦ τε ἡρμένον, καὶ παντὸς ἐπέκεινα γενητοῦ, τὸν τῶν ὄλων δημιουρ- γόν, βασιλέα τε ὁμοῦ καὶ Κύριον; Εἰκὸς δὲ δή που, καὶ ἕτερόν τι βούλεσθαι καταδηλοῦν λέγοντα τοῖς πεπλανημένοις τὸν Θεόν· Τίني με ὠμοιώσατε; Ἴδετε, τεχνάσασθε, οἱ πεπλανημένοι. Χρυσίον μὲν γὰρ, φησὶ, καὶ ἀργύριον συνεισφέροντες, εἶτα μισθωσάμενοι χρυσοχόον διαπλάττουσι μορφὴν ἢ ἀνδρὸς, ἢ γυναι- κὸς, ἢ γουν θηρίου, φέρε εἰπεῖν, ἢ κτήνους, ὄνομά τε 70.996 τῷ διαπεπλασμένῳ Θεὸς εὐθύς δίδεται παρ' αὐτῶν. Κατανοήσατε τοίνυν, φησὶ, τίني ὠμοιώσατέ με; Ἡ γὰρ ἀνδρὶ ἢ γυναικί, ἢ καὶ θηρίοις ἢ ζώοις ἀλόγοις. Εἶτα πῶς οὐχ ἀπάσης ἐπέκεινα δυσσεβείας τὸ χρῆμά ἐστι; Τεχνάσασθέ τι πρὸς ἀπολογίαν· ἀπολύσασθε τὰς ἀμαρτίας. Ἄλλ' οὐκ ἂν εὗρητε τὸν ἐπικουροῦντα λόγον πρὸς τοῦτο ὑμῖν. Τὴν γὰρ ὑπὲρ πάντα φύσιν εἰς θηρία, καὶ κτήνη κατακομίζοντες, ποίοις ἄρα κεχρήσεσθε λόγοις δυναμένοις ἐξαρκέσαι εἰς γε τὸ δύνασθαι τὰ ἐγκλήματα διαφεύγειν; Ὅτι δὲ χυδαιό- τητος ἐννοιῶν καὶ ἕτερον οὐδὲν ἢ εἰδώλων ποίησις πειράται διδάσκειν· ταύτη τοι καὶ λίαν ἰσχυροεπεῖ. Συνάγουσι γὰρ ἐκ μαρσίπου, φησὶν, ἀργύριον καὶ χρυσίον, καὶ ἐν ζυγῷ θήσουσιν, ἐν σταθμῷ ἰσομέ- τρω, ἐκάστου τάχα συνεισκομίζοντος, ἵνα κατὰ τὸ εἰκὸς τῷ πλέον εἰσφέροντι προσκείτο μᾶλλον ὁ τεχνουργούμενος. Φαίη δ' ἂν, οἶμαι, τίς ὡς εἴπερ ἦσαν χρημάτων ἐπιδεεῖς, οὐδ' ἂν ὄλως ἐσχίκασι Θεὸν, καὶ εἰ μὴ τεχνιτῶν ἠπόρει ἢ ὑπ' οὐρανόν, οὐδεὶς ἦν ὄλως ὁ πρὸς αὐτῶν προσκυνούμενος. Ἦκα- σι δὲ ἀμαθίας εἰς τοῦτο καὶ ἀσυνέτων ἐννοιῶν, ὥστε προὔφεστηκότες αὐτοὶ τῶν ἰδίων Θεῶν τιμῶσιν ὄντας ὀψιγενεῖς, καὶ οὐς χρῆ δήπου μᾶλλον ὀρᾶσθαι δημιουργοὺς, δημιουργοῦσιν αὐτοί· καὶ οἱ τῆς ὕλης κύριοι, καὶ εἰς κατάχρησιν ἀναγκαίαν λαβόντες αὐ- τὴν παρ' αὐτῆς αἰτοῦσι τὸ σώζεσθαι. Ἀχθοφοροῦσαι τοὺς θεοὺς ἐπ' ὤμων αἴροντες αὐτούς· ἀκινήτους ὄντας ὀρώσι, καὶ οἵπερ ἂν ἔλοιτό τις ἀποφερομένους, καὶ αὐτοῖς προσάγουσι τὰς λιτάς. Οὐκοῦν ὅταν ἴδῃς λαβόντας τὴν λιτήν, τότε προσδόκησον ἔσεσθαι τὴν ἐπικουρίαν. Εἰ δὲ ἀναισθήτους τε ὁμοῦ καὶ ἀκινήτους ὄντας ὀρᾶς, εἶτα τίνα παρ' αὐτῶν ἐκδέχῃ τὴν ὄνησιν· Τὰ ἴσα νοσῶν οὐκ αἰσθάνῃ. Πέπτωκας γὰρ εἰς ἐσχά- τὴν ἀναισθησίαν. ἘΜνήσθητε ταῦτα, καὶ

στενάξατε· μετανοήσατε, οἱ πεπλανημένοι. Ἐπιστρέψατε τῇ καρδίᾳ, καὶ μνήσθητε τὰ πρότερα ἀπὸ τοῦ αἰῶνος, ὅτι ἐγὼ εἶμι ὁ Θεὸς, καὶ οὐκ ἔστιν πλὴν ἐμοῦ· ἀναγγέλλων πρότερον τὰ ἔσχατα πρὶν αὐτὰ γενέσθαι, καὶ ἅμα συνετελέσθη. Καὶ εἶπα· Πᾶσα μου ἡ βουλή στήσεται, καὶ πάντα ὅσα βεβούλευμαι ποιήσω, καλῶν ἀπὸ ἀνατολῶν πετεινόν, καὶ ἀπὸ γῆς πόρ- ρώθεν. Περί ὧν βεβούλευμαι, ἐλάλησα, καὶ ἦγα- γον, ἔκτισα, καὶ ἐποίησα. Ἦγαγον αὐτὸν, καὶ εὐώδωσα τὴν ὁδὸν αὐτοῦ.⁹ Ἀπάτη καὶ σκότῳ καὶ ἀμαθίᾳ δεινῇ κεκρατημέ- νους ὁρῶν κατοικτεῖρει πάλιν αὐτοὺς ὁ Θεός, καὶ ἀνόπιν ὥσπερ ἰέναι κελεύει, τῆς διανοίας τὸν ὀφθαλ- μὸν ἀκριβῆ τοῖς πράγμασιν ἐπιφέροντας, ἵνα καὶ ἵνα κακοῦ εἰσι μαθόντες μεθορμίσωνται πρὸς τὰ ἀμείνω, καὶ τῶν πρὸς αὐτοὺς γεγονότων λόγων ἀτε- λευτήτους ἔχοντες μνήμας, μετανοεῖν ἔλαιντο, καὶ οὐκ ἀπὸ γλώττης μόνον τοῦτο δρῶντας ἀπλῶς, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς καρδίας. Ἀξιεπαινετώτατος γὰρ καὶ ἀληθῆς εἶη ἂν ὁ τῆς τοιαύσδε μεταγνώσεως τρόπος. Ὅτι μὲν οὖν ἡ εἰδώλων ποίησις χρῆμά ἐστι καταγέλαστον, ἐξ ὧν ἤδη προεῖπε διειδέναι κελεύει. Ὅτι δὲ Θεὸς πάν- των ἐστὶν αὐτὸς, ἐκ τῶν ἐνόητων αὐτῷ κατὰ φύσιν θεοπρεπεστάτων ἀξιωμαίων ἐννοεῖν ἀναπαύεται. Εἶμι 70.997 γὰρ ἐγὼ, φησὶν, ὁ πάντων ἔχων τὴν γνῶσιν, καὶ πρὶν γενέσθαι τι καταμηνύων αὐτὸ, καὶ εἰς πέρας ἄγων τὸ ἐπηγγελμένον. Διαβεβαιουῦμαι δὲ πρὸς τοῦτο, ὅτι πᾶν εἴ τι βεβούλευμαι συντετέλεσται, καὶ ἀπρακτῆ- σιεν ἂν παντελῶς οὐδὲν τῶν δοκούντων ἐμοί. Πάμμε- γα δὲ καὶ τοῦτο πρὸς ἀπόδειξιν ἰσχύος ἀμάχου καὶ θεοπρεποῦς. Ἄνθρωποι μὲν γὰρ, καίτοι τὰς ἀνωτάτω τιμὰς λαχόντες καὶ τὰς εἰς λῆξιν ἔχοντες δυναστείας, προτίθενται τινα σκοπὸν, καὶ κατορθῶσαι τι βου- λεύονται, ἀλλ' οὐ πάντη τε καὶ πάντως αὐτοῖς ἔρχεται κατὰ ροῦν τὰ διεσκευμένα. Πλεῖστα γὰρ ὅσα παρεμ- πίπτει τὰ μεταξὺ, καὶ δυσάντητον ἔχει τὴν ἐκκοπὴν· Θεὸς γε μὴν ὁ τῶν ὄλων, εἴπερ τι βούλοιο δρᾶν, τί ἂν γένοιτο τὸ ἀντιστατοῦν, καὶ ἀντεξάγον αὐτό; Ἄ γὰρ Θεὸς ὁ ἅγιος βούλεται, τίς διασκεδάσει; καὶ τὴν χεῖρα τὴν ὑψηλὴν τίς ἀποστρέψει; Οὐκοῦν εἰς ἀπό- δεῖξιν τοῦ ὅτι Θεὸς ἐστὶ κατὰ φύσιν καὶ ἀληθῶς, λέγοιτο ἂν εἰκότως παρ' αὐτοῦ τὸ, Πᾶσα ἡ βουλή μου στήσεται, καὶ πάντα ὅσα βεβούλευμαι, ποιήσω. Εἶτα πρὸς τοῦτο φησι, Καλῶν ἀπὸ ἀνατολῶν πετει- νόν, καὶ ἀπὸ γῆς πόρρῳθεν περὶ ὧν βεβούλευμαι· καὶ ἀκολουθήσει καὶ τούτῳ τὸ, Ἐγὼ εἶμι. Πετεινόν γε μὴν τὸ καλούμενον ἐξ ἀνατολῶν, καὶ ἐκ γῆς πόρ- ρώθεν τὸν Βαβυλωνίον εἶναι φαμεν, ὃς τὴν Ἰου- δαίων ἅπασαν κατεμπρήσας χώραν, εἶλε τὰ Ἱεροσό- λυμα καὶ τὸν ἐν αὐτοῖς κατέσεισε νεῶν· εἶτα πλείστους τῶν τε ἀγελαίων, καὶ ἐπιφανῶν ἐξαναστήσας ἀπεκό- μισε μὲν τῆς ἐνεγκούσης αὐτοῦς, ἐναπέθετο δὲ τῇ Περσῶν χώρα τε καὶ γῆ, τὸν τῆς αἰχμαλωσίας σκλη- ρῶς τε καὶ ἀφορήτως αὐτοῖς ἐπιρρίψας ζυγόν. Ἔσται δέ σοι καὶ τοῦτο σαφές, ἐξ ὧν ἔφη Θεὸς πρὸς τὸν μακάριον προφήτην Ἰεζεχιήλ. Ἔχει δὲ οὕτως· "Ὁ καὶ ἐγένετο λόγος Κυρίου πρὸς με, λέγων· Υἱὲ ἀνθρώ- που, διήγησαι διήγημα, καὶ εἶπον παραβολὴν πρὸς τὸν οἶκον τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ἔρεῖς· Τάδε λέγει Ἄδωναϊ Κύριος· Ὁ ἀετὸς ὁ μέγας ὁ μακρὸς τῇ ἐκτάσει, πλή- ρης ὀνύχων, ὃς ἔχει τὸ διήγημα εἰσελθεῖν εἰς τὸν Λί- βανον, καὶ ἔλαβε τὰ ἐπίλεκτα τῆς κέδρου, τὰ ἄκρα τῆς ἀπαλότητος ἀπέκνισε, καὶ ἤνεγκεν αὐτὰ εἰς γῆν Χανάν, εἰς πόλιν τετειχισμένην ἔθετο αὐτὰ, καὶ ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ σπέρματος τῆς γῆς, καὶ ἔδωκεν αὐτὸ εἰς τὸ πεδῖον φυτὸν, ἐν ὕδατι πολλῷ, ἐπιβλεπόμενον ἔταξεν αὐτὸ, καὶ ἐγένετο εἰς ἄμπελον ἀσθενοῦσαν, καὶ μικρὰν τῷ μεγέθει τῷ ἐπιφαίνεσθαι αὐτῇ τὰ κλήματα αὐτῆς ἐπ' αὐτὸ, καὶ αἱ ρίζαι αὐτῆς ὑπο- κάτω τῆς γῆς αὐτῆς ἦσαν. Καὶ ἐγένετο εἰς ἄμπελον καὶ ἐποίησεν ἀπωρυγὰς, καὶ ἐξέτεινε τὴν ἀναδενδρά- δα αὐτῆς."⁶ Ταυτὶ μὲν οὖν ἔφη Θεὸς πρὸς τὸν μα- κάριον προφήτην Ἰεζεχιήλ. Ἐπειδὴ δὲ δυσέφικτος ἦν ὁ λόγος, καὶ τῶν νοημάτων ἡ δύναμις οὐ σφόδρα σαφῆς τοῖς ἀκρωμένοις, αὐτὸς δὴ πάλιν αὐτὴν δια- τρανοῖ λέγων· "Ὁ εἶπον δὲ πρὸς τὸν οἶκον τοῦ Ἰσραὴλ τὸν παραπικραίνοντα· Οὐκ ἐπίστασθε τί ἐστὶ ταῦτα ἃ εἶπον. Ὅταν ἔλθῃ βασιλεὺς

Βαβυλώνος ἐπὶ Ἱερου-σαλήμ, καὶ λήψεται τὸν βασιλέα αὐτῆς, καὶ τοὺς ἄρχοντας αὐτῆς, καὶ ἄξει αὐτοὺς πρὸς αὐτὸν εἰς Βα-βυλώνα. Καὶ λήψεται ἐκ τοῦ σπέρματος τῆς βασι- 70.1000 λείας, καὶ διαθήσεται πρὸς αὐτὸν διαθήκην, καὶ εἰσ- ἄξει αὐτὸν ἐν ἄρᾳ, καὶ τοὺς ἡγουμένους τῆς γῆς λήψεται τοῦ γενέσθαι βασιλείαν ἀσθενῆ, καὶ τὸ καθ- ὅλου μὴ ἐπαίρεσθαι τοῦ φυλάσσειν τὴν διαθήκην αὐ- τοῦ, καὶ ἰστάνειν αὐτήν. Ὡς γὰρ ἐν βίβλῳ τῶν Βασι- λειῶν ἀνέγνωμεν, μετὰ τὸ ἀλῶναι τὴν ἁγίαν πόλιν, τὸν Σεδεκίαν αἰχμάλωτον, καὶ τινὰς τῶν ἐπιφανῶν σὺν αὐτῷ δεδεμένους, ἀπεκόμισεν εἰς τὴν Χαλδαίων ὁ Βαβυλώνιος· καὶ ταῦτά ἐστι τὰ ἐκλεκτὰ τῆς κέδρου. Εἰμὶ τοίνυν ἐγὼ, φησὶν, ὁ καλῶν ἀπὸ ἀνατολῶν πε- τεινόν. Περί ὧν βεβούλευμαι, ἐλάλησα καὶ ἤγαγον, οὐ διέψευσαι, φησί. Προαπήγγελκα μὲν γὰρ ὡς ἕξει κατὰ καιροῦς, ἀλλ' εἰς πέρας ἤχθη τὸ προειρημένον. Ἔκτισα, τοῦτ' ἔστι, κατεσκεύασα κακὰ, δηλονότι γοῦν τὰ κακωτικά, καὶ τὰς τοῦ πολέμου συμφορὰς τοῖς τὴν ἐμὴν ἀτιμάσασι δόξαν, καὶ εἰδώλοισι ἀψύχοις προσενευκόσι. Καὶ ἐποίησα, ἤγαγον αὐτὸν, καὶ εὐώδωσα τὴν ὁδὸν αὐτοῦ. Οὐ γὰρ τῆς ἐκείνου χειρὸς ἦν ἔργον τὸ κατισχύσαι τοῦ Ἰσραὴλ, εἶπερ ἦν ἐπίκουρος αὐτῷ Θεός. Ἀλλ' αὐτὸς σώζων καὶ προεστηκώς, εὐώδωσα αὐτοῦ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, ἵνα ὑπαγάγῃ ταῖς δίκαις τοὺς τῆς εἰς αὐτὸν εὐσεβείας ὀλίγα πεφροντικό- τας, μᾶλλον δὲ καὶ εἰσάπαν ἀποскиρτήσαντας, ὥστε, καὶ ξύλοις, καὶ λίθοις τὴν αὐτῷ τε καὶ μόνῳ πρεπωδε- στάτην ἀναθεῖναι τιμὴν τε καὶ δόξαν. 9 Ἀκούσατέ μου, οἱ ἀπολωλεκότες τὴν καρδίαν, ὡς μακρὰν ἀπὸ τῆς δικαιοσύνης. Ἦγγισα τὴν δι- καιοσύνην μου, καὶ τὴν σωτηρίαν τὴν παρ' ἐμοῦ οὐ μὴ βραδύνω. Δέδωκα ἐν Σιών σωτηρίαν τῷ Ἰσραὴλ εἰς δόξασμα.9 Ἴδου δὴ πάλιν σωτηρίαν αὐτοῖς ἐπαγγέλλεται, καὶ ἀπογινώσκειν οὐκ ἔῃ, μὴ ἄρα πως ταῖς ἐπέκεινα μέτρου δυσθυμίαις κεκρατημένοι, μακρὰν γένοιτο τῆς ἐλπίδος τοῦ ὅτι σωθήσονται, μετανοεῖν ἤρημέ- νοι. Ἀκάρδιοι μὲν οὖν οἱ πλανώμενοι, καὶ ἀληθῆς ἐπ' αὐτοὺς ὁ λόγος. Ποίῳ γὰρ νῶ κεχηρημένοι δη- μιουργοῦσιν αὐτοὶ τοὺς προσκυνουμένους, ξύλοις τε καὶ λίθοις ἀνατιθέντες τὸ σέβας, παρ' αὐτῶν αἰτοῦσι τὸ σώζεσθαι; Πλὴν καὶ οὕτως ἀνέχεται Θεός, καὶ κατοικτεῖρει μᾶλλον ἠπατημένους, καὶ πεσόντας ἔλεει, καὶ ὑποσχέσεσιν ἀγαθαῖς ἀνακομίζει πρὸς σύνεσιν, καὶ ἀνανήφειν κελεύει, καὶ μακρὰν ὄντας διεσχοινισμένους τε τῆς δικαιοσύνης, τοῦτ' ἔστι, Θεοῦ, πρὸς αὐτὸν ἰέναι κελεύει. Ἔοικε δὲ ταῖς ὑποσχέσεσι τῆς μερικῆς σωτηρίας, καὶ τῆς καθόλου καὶ γενι- κωτάτης συναναπλέκειν τὴν δῆλωσιν. Σέσωκε μὲν γὰρ ἐκ γῆς Χαλδαίων τοὺς ἐν τάξει δορυκτῆτων εἰς αὐτὴν ἀπενηνεγμένους, καὶ μερικὸν ἐπικουρήμα φαίη ἂν, οἶμαι, τίς τουτὶ, γενικώτατον δὲ τὸ διὰ Χριστοῦ, ὃ καὶ ἀναδείξειν οὐκ εἰς μακρὰν τοῖς πάλαι κατεπηγγέλλετο. Ἦγγισα γὰρ, φησί, τὴν δικαιοσύ- νην μου, καὶ τὴν σωτηρίαν τὴν παρ' ἐμοῦ οὐ μὴ βραδύνω. Ἔοικέναι δὲ τοῦτό φαμεν τῷ, Ἔτι μικρὸν ὁ ἐρχόμενος ἕξει, καὶ οὐ χρονιεῖ. Δέδοται δὲ ἐν Σιών ἡ σωτηρία τῷ Ἰσραὴλ εἰς δόξασμα. Καὶ Σιών ἐν τούτοις τὴν νοητὴν ὀνομάζει, τοῦτ' ἔστι, τὴν Ἐκ- κλησίαν Χριστοῦ, ἐν ἣ τὴν αὐτοῦ σωτηρίαν ἐν δόξῃ δεχόμεθα πάντες ὅσοι τελοῦμεν εἰς τὸν νοητὸν Ἰσ- ραήλ. Ὡσπερ γὰρ Ἰουδαῖός ἐστιν οὐχ ὁ κατὰ σάρκα μόνον, ἀλλὰ γὰρ εἴ τις καὶ τῆς ἐν πνεύματι περιτο- 70.1001 μῆς ἠξίωται· οὕτως καὶ Ἰσραὴλ, οὐχ οἱ ἐξ αἵματος μόνον τοῦ Ἰσραὴλ γεγονότες, ἀλλὰ γὰρ καὶ ὅσοι νοῦν ἐσχήκασιν ὀρῶντα Θεὸν, οἱ καὶ εἰς τέκνα τέ- θεινται, καὶ κατ' ἐπαγγελίαν τοῦ Ἀβραάμ, καὶ τούτους εἶναι φαμεν τὸν ἀληθέστερον Ἰσραὴλ. 9 Κατάβηθι, κάθισον ἐπὶ τὴν γῆν, παρθένος θυ- γάτηρ Βαβυλώνος· κάθισον εἰς τὴν γῆν [οὐκ ἔστι θρόνος· εἴσελθε εἰς τὸ σκότος], θυγάτηρ Χαλδαίων, ὅτι οὐκέτι προστεθήσῃ κληθῆναι ἀπαλή, καὶ τρυφερά. Λάβε μύλον, ἄλεσον ἄλευ- ρον, ἀποκάλυψον τὸ κατακάλυμμα σου, ἀνακά- λυψαι τὰς πολιὰς, ἀνάστυρε τὰς κνήμας, διάβηθι ποταμούς. Ἀνακαλυφθήσεται ἡ αἰσχὺνὴ σου· φανήσονται οἱ ὄνειδισμοί σου. Τὸ δίκαιον ἐκ σοῦ λήψομαι.9 Εἰπὼν ὅτι Δέδωκα τῷ Ἰσραὴλ σωτηρίαν εἰς δό- ξασμα, καὶ τὴν ἐκ τῆς

αίχμαλωσίας αὐτοῖς ἐπαγγει- λάμενος λύτρωσιν, διαμνημονεύει λοιπὸν καὶ ἀφ- ηγεῖται σαφῶς, τίνα τε ἦλθ' τρόπον καὶ πεπόρθηται, καὶ οἷον ἐν πίνακι καταγράφει τῶν ἀλόντων τὸ σχῆμα. Ὡσπερ γὰρ τῆ τῶν Ἰουδαίων χώρα τὴν ἐκ τοῦ πολέμου τῶν Βαβυλωνίων προκαταμεμήνυκεν ἐξανάστασιν, λεπτῶς ἕκαστα διεξιῶν, καὶ λέγων· "Ἐάνθ' ὧν ὑψώθησαν αἱ θυγατέρες Σιών, καὶ ἐπορεύ- θησαν ὑψηλῶ τραχήλῳ, καὶ νεύμασιν ὀφθαλμῶν, καὶ τῆ πορεία τῶν ποδῶν, ἅμα σύρουσαι τοὺς χιτῶνας, καὶ τοῖς ποσὶν ἅμα παίζουσαι, καὶ ταπεινώσει ὁ Θεὸς ἀρχούσας θυγατέρας Σιών· καὶ Κύριος ἀποκαλύψει τὸ σχῆμα αὐτῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἀφελεῖ Κύριος τὴν δόξαν τοῦ ἱματισμοῦ αὐτῶν, καὶ τοὺς κόσμους αὐτῶν, καὶ τὰ ἐμπλόκια, καὶ τοὺς κοσῦ- βους,"⁶ καὶ τὰ τούτων ἐφεξῆς· εἶτα προσεπάγει τούτοις· "Ἐκαὶ ἔσται ἀντὶ ὁσμῆς ἡδείας κονιορτὸς, καὶ ἀντὶ ζώνης σχοινίῳ ζώση, καὶ ἀντὶ τοῦ κόσμου τῆς κεφαλῆς τοῦ χρυσοῦ φαλακρώματα ἕξεις διὰ τὰ ἔργα σου· καὶ ἀντὶ τοῦ χιτῶνος τοῦ μεσοπορφύρου περιζώση σάκκον."⁶ οὕτω καὶ νῦν οἷα πείσονται τῶν Βαβυλωνίων αἱ θυγατέρες ἡγουν αἱ σύννοικοι, Περσῶν τε καὶ Μήδων περιελκόντων αὐτάς, διαδεικνυσι λέ- γων· Κατάβηθι, κάθισον ἐπὶ τὴν γῆν, ὑπεμφήνειεν ἂν τὸ, ταπεινώθητι, καίτοι πάλα νοσοῦσα δεινῶς τὴν ὑπεροψίαν. Κατάβηθι τοίνυν ἐξ ὄρους καὶ φρο- νήματος ὑψηλοῦ πρὸς ταπεινώσιν, ἐκ δόξης εἰς ἀτι- μίαν, ἐκ τρυφῆς εἰς ταλαιπωρίαν, ἐξ ἀμετρήτου πλούτου εἰς πτωχείαν ἐσχάτην, ἐξ ἐλευθερίας εἰς δου- λείαν, καὶ ἀπαξαπλῶς ἐξ ἀπάντων τῶν ἡδίστων ἐπὶ τὰ χεῖρω καὶ μοχθηρότατα. Κάθισον εἰς τὸ σκότος, τὸ ἐκ τῆς ἀνηκέστου συμφορᾶς δηλονότι. Καταδουλοῖ γὰρ τὸν νοῦν λύπη δριμεῖα καταχεομένη ψυχῆς, καὶ ἀδοκῆτων ἔφοδος πόνων, καὶ φορτίου δίκην ἐπιπί- πτων φόβος. Ὅτι δὲ παρελήλακεν αὐτῆς ὁ τῆς ἀρ- χαίας εὐημερίας καιρὸς, δείκνυσι λέγων· Οὐκέτι μὴ προσθήσῃ κληθῆναι ἀπαλή, καὶ τρυφερά. Τὰ μὲν γὰρ τῶν Χαλδαίων γύναια, τὸ ἀπεικὸς οὐδὲν, ἀβρὰν ἐσχηκέναι τὴν δίαιταν, εἶναί τε φιλόκοσμα, καὶ κομ- μωτικὴν ἐπιστήμην οὐκ ἐν μικρῶ ποιεῖσθαι λόγῳ· 70.1004 ὅτι καὶ αὐτοὺς φασὶ τοὺς τῶν τακτικῶν ἐπιστήμονας χρυσοῦ καὶ λίθοις ἐπισεμνύνεσθαι, καὶ οὐκ ἀθαυμά- στῳ κόσμῳ διαπρέπειν ἐπείγεσθαι, καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς μάχαις. Οὐ κεκλήσῃ τοίνυν ἔτι τρυφερά, φησὶν, ὑποστήσῃ δὲ μᾶλλον, καὶ οὐχ ἐκοῦσα, τὴν ἐν τῷ θη- τεύειν ταλαιπωρίαν· ἀλήσεις ἄλευρον, γυμνῆ τῶν τῆς κεφαλῆς ὀφθῆση καλυμμάτων· ἀτημελῶς δηλονό- τι τῆς τριχὸς διαρρέουσης πανταχοῦ, καίτοι πάλα ποικίλως ἀνεσφιγμένης. Ἀνακάλυψαι τὰς πολιὰς, καὶ τοῦτο σημεῖον ἂν γένοιτο σαφές, τοῦ πρὸς τοσ- αύτην ὠμότητα τοὺς ἡρηκότας ἐλθεῖν, ὡς μηδὲ πρε- σβύτιδος φείσεσθαι γυναικός. Ἀνάστυρε τὰς κνήμας, διάβηθι ποταμούς. Ἀνακαλυφθήσεται ἡ αἰσχὺν σου, φανήσονται οἱ ὄνειδισμοί σου. Τὰς γὰρ τοι πε- σοῦσας ἅπαξ εἰς ἀπαγωγὴν, καὶ τῆς ἐνεγκούσης ἀπο- φερομένης, εἰς τὴν τῶν νενικηκότων, καὶ μεταξὺ παρεμπίπτοντας τῶν ποταμῶν διαπεραιουῖσθαι δεῖ ποδὶ, ἀνασυρομένης δηλονότι, καὶ τὴν θηλείαις πρέ- πουσαν αἰδῶ μηκέτι φερούσας ἐν ὀφθαλμοῖς· ἀλλ' ὡς ἐξ ἀνάγκης καὶ τὰ τοῦ σώματος ἀπόρρητα γυ- μνούσας πολλοῖς. Φαίη δ' ἂν τις καὶ ἐτέρως αὐτῆς ὀφθῆναι τὴν αἰδῶ, καὶ φανῆναι τοὺς ὄνειδισμοὺς ὡς ἀλούσης ἅπαξ, καὶ ἐν τοῖς ἀπευκτοῖς γενομένης, καί- τοι πάλα τρυφώσης, καὶ ταῖς εἰς λήξιν εὐημερίαις ἐναβρυνομένης. Εἶτά φησιν, ὅτι Τὸ δίκαιον ἐκ σοῦ λήψομαι, τοῦτ' ἔστι, ὅπερ χρή σε παθεῖν, τοῦτο παρὰ σοῦ λήψομαι. Καὶ ποῖον τοῦτό ἐστι, δι' ἐτέρου τῶν ἀγίων προφητῶν προκαταμεμήνυκεν εἰπών· "Ἐκαθὼς ἐποίησε, ποίησε, ποιήσω αὐτῇ."⁶ Καὶ πάλιν· "Ἐκαθὼς ἐποίησας, ἔσται σοι οὕτως· τὸ ἀνταπόδομά σου ἀνταποδοθήσεται σοι εἰς κεφαλὴν σου."⁶ Εἴρηται δὲ καὶ ἐτέρωθί που περὶ παντὸς τοῦ πλημμελεῖν εἰωθότος· "Ἐοὐαὶ τῷ ἀνόμῳ, πονηρὰ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ συμβήσεται αὐτῷ."⁶ 90ὐκέτι μὴ παραδῶ σε ἀνθρώποις, εἶπεν ὁ ῥυ- σάμενός σε Κύριος Σαβαώθ· ὁ Ἅγιος Ἰσραὴλ ὄνομα αὐτῷ.⁹ Παρειαβέβληκε μεταξὺ λόγος ἕτερος, καὶ ὡς πρὸς γε τὸν Ἰσραὴλ, καὶ ὑπισχνεῖται Θεὸς τὰ κατ' οὐδένα καιρὸν ὑπὸ

χειρα πεσειν εχθρων, ελεησαι γαρ ως ισοστάθμους των αυτω πεπλημμελημένων εκτετικό- τας δίκας, μάλλον δε και πέρα τούτου κεκολασμέ- νους. "Εφη γάρ που περι αυτού· "6'Ιερείς, λαλήσατε εις την καρδιαν Ιερουσαλήμ, παρακαλέσατε αυτήν, οτι επλήσθη ή ταπεινώσις αυτής, λέλυται αυτής ή άμαρτία, οτι έδέξατο εκ χειρός Κυρίου τὰ άμαρτή- ματα αυτής."6 Ουκοϋν 'Ο ρυσάμενός σε, φησι, Κύ- ριος Σαβαώθ, ὧ και ὄνομα 'Αγιος 'Ισραήλ, ειπεν, Ουκέτι παραδοθήση πονηροίς, και άφιλοικτείρμοσιν άνθρωποις, δηλον δε οτι τοίς πάλαι νικήσασιν, επει- τοι Θεός ωργίζετο, και φειδοϋς και άγάπης ερημον ήφιει τον 'Ισραήλ, τραπομένους ὀρων εις απόστασιν και άσχετως ιόντας επι τὸ χρῆναι δρᾶν, ἃ τοίς θείοις αυτού διαβέβληται νόμοις. 9Κάθισον, κατανευυμένη, ειςελθε εις τὸ σκοτός, θυγάτηρ Χαλδαίων· ουκέτι μη κληθήση 'Ισχύς βασιλείας. Παρωξύνθη εν τῷ λαῷ μου, έμία- νας την κληρονομίαν μου. Εγὼ δέδωκα αυτούς εις τὰς χειράς σου, σὺ δε οὐκ εδωκας αυτοίς ελεος, τοϋ πρεσβυτέρου έβάρυνας τον ζυγὸν 70.1005 σφόδρα, και ειπας· Είς τον αιώνα εσομαι ἄρ- χουσα. Οὐκ ενόησας ταϋτα εν τῇ καρδία σου, ουδέ έμνήσθης τὰ εσχατά σου.9 Δικαία ψήφω πανταχοϋ κεχηρημένον έαυτον δει- κνύει, και δίκας επάγοντά τισιν οίς ἄν πλημμελειεν, τὰς ισοβρόπους. Πλειστα γάρ η̄ν ὄσα τὰ εγκλήματα των Βαβυλωνίων, και γράφεται μεν αυτούς επι πολλῇ λίαν ωμότητι και άπανθρωπία, καταδεικνυσι δε και αλαζόνα, και ταίς ιδίαις δυνάμεσιν άσυνέτως επιθαρ- σήσασαν, ὡστε και οίεσθαι την επι τὰ χείρω μετα- βολήν κατ' ουδένα τρόπον υποστήσεσθαι ποτε. Οὐκ- οϋν ὅταν, φησιν, υπομείνης την ἄλωσιν, τότε κατα- νευυμένη κάθισον. Τὸ δε, κατανευυμένη, φησιν, άντι τοϋ, νοήσασα, κἄν γοϋν ὀφέ ποτε, και μάλιστα κατὰ σαυτήν· δέχου δε σκοτοδινίαν. "Εφη γάρ οτι τὰ άνήκεστα των κακῶν σκοτόν ὡσπερ τινὰ καταχέει τοϋ νοϋ, και οίον κόνις έμπίπτει ταίς ψυχαίς. Ουκέτι τοίνυν, φησι, κληθήση 'Ισχύς βασιλείας. 'Ωνομάζετο γάρ οϋτως ή Βαβυλών, ἄτε δη και πληθύν εχουσα την αριθμοϋ κρείττονα, και χειρα μαχιμωτάτην, και άποχρώσαν εις αντίστασιν, ει δη πού τινες ειεν οί άνθιστάμενοι, και άντεξάγοντες τοίς τὸ κρατείν εχουσι παρ' αυτοίς. Είτα ποία τις η̄ν ή πρόφασις τοϋ κατ- επαχθῆναι των Βαβυλωνίων τὰ εκ θείας ὀργῆς επ- ενηνευυμένα, διατρανοϊ λέγων· Παρωξύνθη εν τῷ λαῷ μου, έμίανας την κληρονομίαν μου. Εγὼ εδωκα αυ- τούς εις τὰς χειράς σου, σὺ δε οὐκ εδωκας αυτοίς ελεος. Τοιοϋτόν τι και δια φωνῆς Ζαχαρίου φαίνεται λέγων· "6'Εζήλωκα την 'Ιερουσαλήμ και την Σιών ζήλον μέγαν, και θυμῷ μεγάλῳ ὀργίζομαι επι τὰ εθνη τὰ συνεπιτιθέμενα, άνθ' ὧν εγὼ μεν ὀργίσθην ὀλίγα, αυτοί δε συνεπέθεντο εις κακά."6 Παιδεύει μεν γάρ εξ άγάπης εσθ' ὄτε Θεός, και άνουθετήτους τινὰς γεγονότας, και γαϋρον αυτω στήσαντας τον αυχένα μεθίστησι δια πόνων εις ευήνιον, ή χειρας εχθρων επαγαγών αυτοίς, ή και έτέραις πη λύπαις ενιεις αυτούς. "Ωσπερ γάρ τὰ δυσίατα των τραυμά- των πῦρ ή σίδηρος εξιάται πολλάκις, ἄτε δη τῆς των φαρμάκων συμμετρίας οὐκ άνεχόμενα, τον αυ- τον δη τρόπον, οίμαι, και ὁ φιλάρετος η̄μων Θεός, ὅταν ἴδη ψυχὴν άσχετοίς ιοϋσαν ὀρμαίς κατὰ πετρῶν, και των τῆς φαυλότητος τρόπων άπριξ άντεχομένην, πικροίς αυτην εξιάται πόνοις. Είσι δε οί κολαστῶν εν τάξει παρελημμένοι, δεινοίς και άκράτοις κέ- χρηνται θυμοίς, και πέρα φέρονται τοϋ εικότος, άφο- ρήτως καταφορτίζοντες τους υπ' αυτούς γεγονότας. Παγχάλεπον τοίνυν τὸ χρῆμά έστι, και παροξύνεται Θεός επι τοίς τοϋτο δρᾶν είωθόσιν. Άφεκτέον δη οϋν τοϋ κακοϋ, κἄν ει πού τινες πράττειντο δίκας, Θεοϋ παιδεύοντος, επι τὸ ήμερον βλέπωμεν, εϋ ειδό- τες ὄτι παροξύνεται λίαν ὁ παιδευτής, ει παρὰ μέ- τρον τὰ τῆς δίκης αυτοίς επιφέροίτο πρὸς η̄μων. Οὐκ ήλέησας τοίνυν, φησι, πρεσβύτην, και ειλες μεν αυτούς οὐκ άπο τῆς σῆς ισχύος, δόντος δε μάλλον έμοϋ. Γέγονας δε σκληρός τε και άγριόθυμος, και τὸ ε̄τι τούτου φορτικώτερον εις τοϋτο προήλθες αλα- ζονείας, ὡστε οίεσθαι τε και λέγειν, ως άκατάληκτον 70.1008 ε̄ξεις την αρχήν, και τὸ εν

ἀκλονήτοις εἶναι δυνα- στεΐαις. Εἶτα ταῦτα συμβαίνοντά σοι, φησὶν, οὐδὲ εἰς νοῦν ἔχειν ἠξίου, οὐδὲ εἰς μνήμην ἐδέξω τὰ ἔσχατα. Ποῖα δὲ ἦν ταῦτα; Τὰ τῆς αἰχμαλωσίας δηλονότι, καὶ τῆς ἐπενεχθείσης αὐτῇ ταλαιπωρίας παρὰ Θεοῦ. ἘΝὺν δὲ ἄκουσον ταῦτα, ἢ τρυφερά, ἢ καθη- μένη, ἢ πεποιθυῖα, ἢ λέγουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐ- τῆς· Ἐγὼ εἶμι, καὶ οὐκ ἔστιν ἑτέρα· οὐ καθῶ χήρα, οὐδὲ γνῶσομαι ὄρφανίαν. Νῦν δὲ ἤξει ἑξαί- φνης τὰ δύο ταῦτα ἐπὶ σὲ ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ· χηρεία καὶ ἀτεκνία ἤξει ἑξαίφνης ἐπὶ σὲ, ἐν τῇ φαρμα- κείᾳ σου, ἐν τῇ ἰσχύϊ τῶν ἐπαιδῶν σου σφόδρα, τῇ ἐλπίδι τῆς πονηρίας σου. Σὺ γὰρ εἶπας· Ἐγὼ εἶμι, καὶ οὐκ ἔστιν ἑτέρα. Γνώθι ὅτι ἡ σύνεσις καὶ ἡ πορνεία τούτων ἔσται σοι αἰσχύνη καὶ ἐντροπή.⁹ Διαλέγεται μὲν ὡς βεβήλω καὶ μάχλω τινὶ γυναίκῳ, θρυπτομένῳ τε καὶ ὠραίζεσθαι μεμελετηκότι. Πλήν ἐκεῖνό φαμεν· Πλεῖστοί τινες ἦσαν παρὰ τοῖς Χαλ- δαίοις οἱ μάγοι, οὓς δὴ καὶ σοφοὺς ὠνόμαζον, ὧν ταῖς ὑποθήκαις καὶ ψευδηγόροις μαντείαις πάντα ἔδρων οἱ Βαβυλώνιοι. Ὑποπλαττόμενοι γὰρ ἀκριβῆ τῶν μελλόντων εἴδησιν ἔχειν ἐμαντεύοντο τοῖς κρα- τοῦσι τῆς γῆς σκυθρωπὸν μὲν οὐδὲν, ἐκεῖνα δὲ μᾶλ- λον, οἷς ἦν εἰκὸς ἐπιγάννουσθαι τοὺς ἀκρωμένους. Χρὴ τοίνυν ἐννοεῖν, ὅτι, καὶ Κύρου τὴν ἔφοδον ἀπει- λοῦντος αὐτοῖς ἤδη τε ἐπάγοντος τὰς τῶν πολεμίων ἐμβολὰς, παρῆσάν που πάντως εἰς μέσον ἐκεῖνο ψευδ- ηγοροῦντες καὶ λέγοντες, ὡς αὐτίκα δὴ μάλα πε- ριέσσονται μὲν αὐτοῦ, κρατήσουσι δὲ καὶ λίαν ἀμο- γητὶ, καὶ καταλλάξουσι τῶν ἐχθρῶν, ἐπορχήσουσθαί τε κειμένοις. Ἄλλ' ἐκεῖνοι μὲν ταῦτα. Νῦν δὲ ἄκου- σον, τρυφερά. Διασύρει δὲ διὰ τούτων τῶν Βαβυλω- νίων τὴν δίκαιαν, ὡς ὑδαρεστέραν καὶ ἀνειμένην. Ἄβροι γὰρ ἦσαν, μύροις μὲν τοῖς εὐωδισταῖς κα- ταχριόμενοι, στολαῖς δὲ ποικίλαις χρώμενοι, καὶ τὴν ἐκ τοῦ κοσμεῖσθαι τιμώντες φαιδρότητα, ὥστε καὶ ἐν λόγῳ κείσθαι παρ' αὐτοῖς τὴν κομμωτικὴν ἐπι- στήμην, εἶναί τε καὶ κάλλους ἄμιλλαν. Τρυφερά δὴ οὖν ὠνόμασται διὰ τοῦτο. Φησὶ δὲ αὐτὴν καὶ καθη- μένην, ἀντὶ τοῦ, βασιλεύουσαν, τῶν προσοίκων δη- λονότι, μᾶλλον δὲ, καὶ τῶν ἔτι μακρὰν ἐθνῶν. Ἦν δὲ καὶ πεποιθυῖα, τοῦτ' ἔστιν, ἀμετρήτῳ πληθῆϊ τῶν μαχίμων ἐπιθαρσῆσασα, ὥστε καὶ λέγειν· Ἐγὼ εἶμι, καὶ οὐκ ἔστιν ἑτέρα. Ὡθήθη γὰρ ὅτι κατ' αὐτὴν οὐ- δεμία ἔσται παντελῶς ἑτέρα. Ἄλλ' ἐσφάλετο τῆς ἐλπίδος, καὶ διημάρτηκε τάληθοῦς. Ἀντεγήγερται γὰρ ὁ Κύρος, Πέρσας τε καὶ Μήδους ἐπάγων αὐτοῖς· καὶ μόλις ἔγνω παθοῦσα τὴν ἄλωσιν, ὡς ἦν ἑτέρα καὶ κρείττων αὐτῆς, ἢ Περσῶν δηλονότι καὶ Μήδων χώρα τε καὶ γῆ, ὑφ' ἧς γέγονε χήρα τε καὶ ἄτεκνος, καίτοι τὸ παθεῖν οὐ προσδοκῶσά ποτε. Κεχήρευται γὰρ τοῦ βασιλεύοντος ἐν αὐτῇ κατενηνεγμένου πρὸς θάνατον, ἠτεκνώθη δὲ τῆς τῶν μαχίμων πληθῆος τοῖς ἠρηκότων ξίφεσι δεδαπανημένης. Ἦλθεν οὖν ἐπ' αὐτῇ χηρεία τε καὶ ἀτεκνία. Καὶ ταῦτα συμβήσεται σοι, φησὶν, ἐν τῇ φαρμακείᾳ σου, καὶ ἐν τῇ ἰσχύϊ τῶν ἐπ- αιδῶν σου σφόδρα τῇ ἐλπίδι τῆς πονηρίας σου. Ἐπειδὴ γὰρ, φησὶ, πονηρὰν εἶχες ἐλπίδα ἐπὶ γε ταῖς αὐτῆς φαρ- 70.1009 μακείαις καὶ ταῖς ἐπαιδαῖς, ταύτητοι γέγονας ἄτε- κνός τε καὶ χήρα· ὑποῦ γὰρ αἴρουσα τὴν ὄφρυν, καὶ ἀλαζονείας ἔμπλεων τὴν διάνοιαν ἔχουσα, σαυτὴν ἀμείνω τῶν ἄλλων πασῶν καὶ ἀλκιμωτέραν ὤθηθης εἶναι χωρῶν. Ἐφης γὰρ ὅτι οὐκ ἔστιν ἑτέρα. Γνώθι δὴ οὖν ὅτι ἡ σύνεσις τούτων, καὶ ἡ πορνεία σου ἔσται σοι αἰσχύνη. Φθάσας ἔφην ὅτι σοφοὺς ἐκάλουν τοὺς μάγους, ἦτοι συνετούς. Ἰσθὶ δὴ οὖν, ὧ Βαβυλῶν, φησὶν, ὅτι ἡ σοφία τῶν μάγων, ἦγουν ψευδομάντεων, καὶ ἐπαιδῶν, καὶ ἡ πορνεία σου πρὸς τούτοις ἔσται σοι αἰσχύνη Πέπτωκας γὰρ ὑπὸ χεῖρα τῶν ἐχθρῶν, ὡς τούτοις ἐπιθαρσῆσασα, ὧν οὐδὲν ἀπόνασθαι δυνατόν, πλήν ὅτι καταισχυθηῖναι μόνον ὡς εἰκαίαν ἐπ' αὐτοῖς λαβοῦσαν ἐλπίδα. Πορνείαν γέ φησιν ἐν τούτοις τὴν Βαβυλωνίων, οὔτι που πάντως τὴν σωματικὴν, ἀλλὰ γὰρ τὴν ἀκρατῆ καὶ ἀχάλινον ἀπόστασιν τὴν ἀπὸ Θεοῦ. Γῆ γὰρ ἦν τῶν γλυπτῶν, καὶ ταῖς τῶν δαιμο- νίων ἀπάταις ὅλοις ὥσπερ ἀπεκομίζετο τοῖς ἰστίοις. ἘΚαὶ εἶπας τῇ καρδίᾳ σου· Ἐγὼ εἶμι, καὶ οὐκ ἔστιν ἑτέρα· καὶ ἤξει ἐπὶ

σὲ ἀπώλεια, καὶ οὐ μὴ γνῶς· βόθυνος, καὶ ἔμπεσῆ εἰς αὐτόν. Καὶ ἤξει ἐπὶ σὲ
ταλαιπωρία, καὶ οὐ μὴ δυνήσῃ καθαρὰ γενέσθαι· καὶ ἤξει ἐπὶ σὲ ἑξαίφνης ἀπώλεια,
καὶ οὐ μὴ γνῶς.⁹ Γράφεται πάλιν ἀλαζονείας αὐτήν, καὶ ἀποστή-
σασαν μὲν ὀλοτρόπως τὴν ἑαυτῆς καρδίαν τοῦ εἰδέναι φιλεῖν, ὡς ἐν ἀνθρώποις μὲν ἀραρὸς
οὐδὲν, ἀπήρηται δὲ τῶν θείων διανευμάτων τὸ εἶναι τυχὸν ἢ μὴ τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς·
ἀλλ' οἷ γε τοῦτο εἰδέναι μὴ ἀνα-
σχόμενοι, ταῖς σφῶν αὐτῶν ἀνάπτουσι κεφαλαῖς τὸ
πάντα δύνασθαι κατορθοῦν, καὶ ὅσαπερ ἂν τελεῖν δύναται πρὸς εὐημερίαν αὐτοῦς,
οἱ τοιοῦτοι θαυμά-
ζουσι, καὶ ράβδον ὡσπερ ἑαυτοῖς ὑποστήσαντες κα-
λαμίνην ἀλοῖεν ἂν, πίπτουσι γὰρ ἀδοκῆτως, καὶ τὸν παρ' ἐλπίδα θρηνοῦσιν ὄλεθρον. Οὐκοῦν
ἐπειδήπερ ἔφησεν ἐν τῇ καρδίᾳ σου· Ἐγὼ εἰμι, καὶ οὐκ ἔστιν ἑτέρα, καταλήψεται σε
πικρὸν τῆς οὕτω δεινῆς ἀλα-
ζονείας τὸ πέρασ. Ἦξει γὰρ ἐπὶ σὲ ἀπώλεια, καὶ οὐ μὴ
γνῶς, τοῦτ' ἔστιν, ἀνόνητός σοι καὶ ἡ μαντεία πρὸς τοῦτο γενήσεται. Πείσει γὰρ ἂ
οὐκ ἔγνωσ, καὶ συμβήσεται σοι πικρὰ καὶ ἀδόκητος συμφορὰ. Ἦξει βόθυνος, καὶ
ἐμπέση εἰς αὐτόν· ὅμοιον ὡς εἰ λέγοι, δεινὸν καὶ δυσδιάφυκτον κακόν. Τοῖς γὰρ
ἅπαξ εἰς βόθρον κατενεχθεῖσιν, εἴπερ τις εἴη βαθύς, τὸ διαφυ-
γεῖν δύνασθαι τῶν
ἀνηνύτων ἔσθ' ὅτε. Ἦξει δὲ καὶ ταλαιπωρία, καὶ οὐ μὴ δυνήσῃ καθαρὰ γενέσθαι·
ἤξει καὶ ἀπώλεια, καὶ οὐ μὴ γνῶς. Οὐ γὰρ ἦν εἰδέ-
ναι τοὺς μάγους τὸ ἐσόμενον
ἀπλῶς· μαντευόμενοι δὲ τὰ πρὸς χάριν, καὶ ἀπὸ καρδίας αὐτῶν λαλοῦντες, κατὰ τὸ
γεγραμμένον, ἀσύμβατον ταῖς προαγορεύεσιν ἐώρων συμβεβηκὸς τῶν ἐλπισθέντων
τὸ πέρασ. 9Στήθι νῦν ἐν ταῖς ἐπαιδαῖς σου, καὶ τῇ πολλῇ φαρμακείᾳ σου, ἃ
ἐμάνθανες ἐκ νεότητός σου, εἰ δυνήσῃ ὠφελῆθῃναι. Κεκοπίακας ἐν ταῖς βου-
λαῖς σου. Στήτωσαν, καὶ σωσάτωσάν σε οἱ ἀστρολόγοι τοῦ οὐρανοῦ, οἱ ὄρωντες τοὺς
ἀστέ-
ρας ἀναγγειλάτωσάν σοι τί μέλλει ἐπὶ σὲ ἔρχε-
σθαι. Ἴδου πάντες ὡς φρύγανα ἐπὶ πυρὶ κατα-
καήσονται, καὶ οὐ μὴ ἐξέλωνται τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἐκ φλογός, ὅτι
ἔχεις ἄνθρακας πυρός, καθίσαι ἐπ' αὐτούς· οὗτοι ἔσονταί σοι βοήθεια, 70.1012
ἐκοπίασας ἐν τῇ μεταβολῇ ἐκ νεότητος· ἄνθρωπος καθ' ἑαυτὸν ἐπλανήθη, σοὶ δὲ οὐκ
ἔσται σωτηρία.⁹ Διαγελᾶ καὶ οἷον κατειρωνεύεται τῆς τῶν μάγων δεισδαιμονίας,
τὸ διάκενον ἄθυρμα, καὶ δὴ καὶ εἰς-
ἅπαν ἀνωφελὲς ἀποφαίνει τὸ ἐπιτήδευμα. Συναγῆγε-
μένων γὰρ τῶν μαχίμων, φησὶ, Κύρου τε ὄντος κατὰ σοῦ, καὶ τῆς τῶν
πολεμίων φάλαγγος κατευμεγε-
θούσης τῶν παρὰ σοὶ τοξευμάτων, ἀσθενήσουσιν αἱ
ἀσπίδες, καὶ τῆς τοξείας ἢ δύνამις ὠφελήσῃ μηδὲν, ὅταν ὀπλίταις ὁμοίως, καὶ τοῖς
πεζομάχοις οἱ τῶν ἵππων πέσωσιν ἐμβάται. Στήθι ἐν ταῖς ἐπαιδαῖς σου, καὶ τῇ
πολλῇ φαρμακείᾳ σου, ἃ ἐμάνθανες ἐκ
νεότητός σου, εἰ δυνῆθῃς ὠφελῆθῃναι.
Ἀνάστησον, φησὶ, τοῖς πολιορκοῦσι τοὺς μάγους, τοῖς εὖ εἰδόσι τὰ τακτικὰ τῶν
ἐπαιδῶν τὰς ψυχρολογίας· ἀλλ' οὐ δυνήσῃ, φησὶ. Κεκοπίακας ἐν ταῖς βουλαῖς σου.
Ὦνησαν γὰρ σε παντελῶς οὐδὲν τὰ δοκοῦντά πως εἶναι σοφὰ τῶν μάγων
βουλευματα. Εἰ δὲ οἶει τὸν ἐμὸν τῆς ἀληθείας ἐφαμαρτῆσαι λόγον, στήτωσαν καὶ
σωσάτωσάν σε οἱ ἀστρολόγοι τοῦ οὐρανοῦ, οἱ ὄρωντες τοὺς ἀστέρας
ἀναγγειλάτωσάν σοι, τί μέλλει ἐπὶ σὲ ἔρχεσθαι. Ἔτερον τοῦτο βωμολόχων μὲν
τάγμα τι, μετὰ γέ φημι τοὺς μάγους καὶ τοὺς ἐπαιδοῦς. Προσεποιοῦντο γὰρ τῶν
παρ' αὐτοῖς τινες, τὰς γε ἀνατολὰς καὶ τὰς δύσεις τῶν ἄστρων εἰδέναι, καὶ τὴν
ἐκάστου κίνησιν ἀναμετρεῖν ὅποι ποτέ εἰσι, καὶ πόθεν ἔρχονται, διετείνοντό τε διὰ
τῆς εἰς τοῦτο ψευδοῦς ἀκριβείας τὴν τῶν ἐσομένων δέχεσθαι γνῶ-
σιν. Οὐκοῦν εἴπερ εἰσὶν οὐ ψευδοεπεῖς, καὶ εἰς προφη-
τῶν αὐτοῖς ἀποπληροῦσι τάξιν οἱ τὸ
στερέωμα λα-
χόντες ἀστέρες, λεγέτωσαν τὰ συμβησόμενα. Ἄλλ' οὐκ ἂν ἔχοιεν
φράσαι, φησὶν, ἔσονταί γὰρ ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις, φρυγάνων δίκην, πυρὸς ἔργον καὶ
τροφή, καὶ οὐκ ἂν τις αὐτῶν διαφύγοι. Εἶτα τρόπον τινὰ προσμειδιῶν τῇ
Βαβυλωνίων, ὡς πεπλανημένη, ἐπι-
φέρει καὶ φησιν, Ἔχεις ἄνθρακας πυρός, τοῦτ'
ἔστι, θερμούς καὶ ζέοντας ἄνδρας τοὺς περὶ ὧν ὁ λόγος, ὅταν ἐπ' αὐτοῖς καθίσεις. Ἦ

δὲ κάθισις καταση- μαίνειεν ἂν τὴν ἀνάπαυσιν. Οὗτοι ἔσονταί σοι βοή- θεια· εἰ γὰρ ἔλοιο, φησὶν, ἐπαναπαύεσθαι ταῖς μάγων ψευδοεπειαῖς, καὶ ταῖς τῶν ἐτέρων βωμολοχίαις, πολλὴν ἐντεῦθεν εὐρήσεις τὴν ἐπικουρίαν. Εἶτα πάλιν πρὸς αὐτὴν Ἐκοπίασας ἐν τῇ μεταβολῇ ἐκ νεότητος. Πάλιν τὸ, ἐκοπίασας, ἀντὶ τοῦ, ἡσθένηςας, ἐκληπτέον. Ἀποστᾶσα γὰρ Θεοῦ καὶ μεταφοιτήσασα πρὸς ἐξιτη- λίαν, διὰ τοῦ προσνεῦσαι δαιμονίων ἀπάταις, καὶ τοῦτο ἐκ νεότητος, ἀσθενῆς γέγονας καὶ εὐάλωτος. Οὐ γὰρ ἐπλούτεις εἰς ἐπικουρίαν τὴν παρά γε μόνου τοῦ σώζειν εἰδότος, ὃς δὴ καὶ ἔστι τῶν δυνάμεων Κύριος. Προσεπάγει δὲ τούτοις, ὅτι Ἄνθρωπος καθ' ἑαυτὸν ἐπλανήθη, σοὶ δὲ οὐκ ἔσται σωτηρία· ὅμοιον ὡς εἰ λέγοι· Πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἀνθρωπίνως ἐπλανήθησαν, συμμέτροις ἀποστάσεσι Θεῷ προσκρούοντες, ἢ διὰ τοῦ καθικέσθαι πρὸς τὰ σαρκὸς, ἢ καὶ ἕτερόν τι τυχὸν ἀρρώσθησαι τῶν παθῶν. Σὺ δὲ εἰς τοῦτο προὔβης ἀνοσιότητος, ὥστε μηδένα σοι σωτη- ρίας περιλειφθῆναι τρόπον· ταῖς γὰρ ἀσχέςτοις ἐκκλίσεσιν ἔψεται ἡ δίκη. Ὁ ἀκούσατε ταῦτα, οἶκος Ἰακώβ, οἱ κεκλημένοι τῷ ὀνόματι Ἰσραὴλ, καὶ οἱ ἐξ Ἰουδα ἐξεληθόντες, οἱ ὀμνύοντες τῷ ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ Ἰσραὴλ, μιμνησκόμενοι, οὐ μετὰ ἀληθείας, οὐδὲ μετὰ 70.1013 δικαιοσύνης, καὶ ἀντεχόμενοι τῷ ὀνόματι τῆς πόλεως τῆς ἀγίας, καὶ ἐπὶ τῷ Θεῷ τοῦ Ἰσραὴλ ἀντιστηριζόμενοι· Κύριος Σαβαώθ ὄνομα αὐτῷ. Τὰ πρότερον ἔτι ἀνήγγελα, καὶ ἐκ τοῦ στόματός μου ἐξήλθε, καὶ ἀκουστὸν ἐγένετο. Ἐξάπινα ἐποίησα, καὶ ἐπῆλθε.⁹ Διαπεράνας τὸν λόγον τὸν ἐπὶ γε τοῖς Βαβυλωνίοις, μεθίστησι πάλιν τῆς νοουθεσίας τὴν δύναμιν ἐπὶ τοὺς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, κεκλικότας αὐτοὺς εἰσάπαν ὀρών, καὶ ὄλαις ὡσπερ ἡνίας ἀπενηνεγμένους εἰς ἀπόστασιν. Μετὰ γὰρ τοι τὴν Ἐζεχίου τελευτὴν τοὺς τῆς βασιλείας διέπων θρόνους ὁ ἐξ αὐτοῦ γεγονώς Μανασσῆς, ἀνὴρ γέγονε δυσσεβέστατος, καὶ ταῖς τῶν δαιμονίων ἀπάταις ὀλοτρόπως συνηρπασμένος· προὔβη δὲ εἰς τοῦτο κακίας, φαυλότητός τε καὶ ἀν- οσιῶν ἐγχειρημάτων, ὥστε βωμῶν καὶ ἀγαλμάτων τὴν ἀγίαν πληῖσαι πόλιν, καὶ ἐν αὐτῷ δὲ τῷ θείῳ ναῶ καθιδρῦσαι βδέλυγμα, τοῦτ' ἔστιν, ἐν τάξει Θεοῦ πεποιημένον ἄγαλμα. Ἥτιᾶτο γοῦν ἐν τούτοις τὴν Ἱερουσαλήμ ὁ Θεὸς τῶν ὄλων, οὕτω λέγων· "Ὅτι ἡ ἡγαπημένη ἐν τῷ οἴκῳ μου ἐποίησε βδέλυγμα; Μὴ εὐχαὶ καὶ κρέα ἀγίων ἀφελοῦσιν ἀπὸ σοῦ τὰς κακίας σου, ἢ τούτοις διαφεύξῃ;"⁶ Ποτὲ δὲ πάλιν. ὅτι "Ὅκατὰ ἀριθμὸν πόλεων σου ἦσαν θεοὶ σου, Ἰουδα, καὶ κατὰ ἀριθμὸν διόδων τῆς Ἱερουσαλήμ ἐτάξατε βωμοὺς θυμῶν τῷ Βαάλ. Ἴνα τί λαλεῖτε πρὸς μέ; Πάντος ὑμεῖς ἠνομήσατε, καὶ πάντες ὑμεῖς ἡσεβήσατε πρὸς ἐμὲ, λέγει Κύριος."⁶ Ἱερεμίου γε μὴν προσπί- πτοντος καὶ λιτὰς ἀνατείνοντος τὰς ὑπὲρ γε τοῦ Ἰσραὴλ, ἔφη Θεός·⁶ Καὶ σὺ μὴ προσεύχου περὶ τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ μὴ ἀξίου τοῦ ἐλεθῆναι αὐτοὺς, καὶ μὴ προσέλθῃς μοι περὶ αὐτῶν ἐν δεήσει τε καὶ προσευχῇ, ὅτι οὐκ εἰσακούσομαι. Οὐχ ὄρας τί οὗτοι ποιοῦσιν ἐν ταῖς πόλεσιν Ἰουδα, καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς Ἱερουσαλήμ; Οἱ υἱοὶ αὐτῶν συλλέγουσι ξύλα, καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν καίουσι πῦρ, καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν τρίβουσι σταῖς τοῦ ποιῆσαι χαμῶνας τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ· καὶ ἔσπεισαν σπονδὰς θεοῖς ἄλλοτρίοις, ἵνα παροργίσωσί με."⁶ Ὡς γὰρ ἔφην φθάσας, ὁ Ἐζεχίου παῖς Μανασσῆς λελάτρευκε μὲν τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρα- νοῦ, λόγου δὲ παντὸς ἀξιούν ἤθελε γότηάς τε καὶ ψευδομάντις, ἐπωδούς καὶ οἰωνοσκόπους, τέθυκέ τε τοῖς εἰδώλοις καὶ τινα τῶν αὐτοῦ τέκνων. Οὐκοῦν εἰς τοῦτο φαυλότητος καὶ δυσσεβείας ὠλισθηκότα τὸν Ἰσραὴλ συχναῖς νοουθεσίαις εἰς τὸ τῆς ἀληθείας φῶς ἀνακομίζειν ἤθελεν ὁ τῶν ὄλων Θεός. Ταύτη τοι καὶ μάλα συχνὸν τὸν τῆς παρακλήσεως αὐτοῖς ἐχαρί- ζετο λόγον, ἵνα τὸν τῆς ἑαυτῶν διανοίας ἀνευρύνοντες ὀφθαλμὸν, καὶ δαιμονιώδους αὐτὸν ἀχλύος ἀπαλλάτ- τοντες, κἂν γοῦν ὀψέ τε καὶ μόλις ἰδεῖν ἰσχύσωσι, τίς ἐστιν ὁ τῶν ὄλων Γενεσιουργὸς καὶ Δεσπότης. Ταύτη τοί φησιν· Ἀκούσατε ταῦτα, ὁ οἶκος Ἰακώβ, οἱ κεκλημένοι τῷ ὀνόματι Ἰσραὴλ, καὶ οἱ ἐξ Ἰουδα ἐξεληθόντες. Οἰκονομικώτατα λίαν τῆς τῶν πατέρων

εὐγενείας, τῆς ὡς ἐν ἤθει, φημί, καὶ τρόποις ποιεῖται μνήμην πρὸς ἐντροπὴν τῶν ἐκκεκλικότων. Ἦσαν γὰρ, ἦσαν ἐξ αὐτῶν μὲν κατὰ τὴν σάρκα, πλὴν ἀλλό- 70.1016 τριοι, καὶ μακρὰν τῆς ἐκείνων ἐπεικίας, ἑτερότρο- ποί τε καὶ ἑτερογνώμονες, καὶ ψιλὴν ἔχοντες τὴν ἀπ' ἐκείνων κλησιν, ἀσύμβατοι δὲ τὴν γνώμην ἐκεί- νοις ὄντες ὧν αὐχοῦσι τὴν εὐγένειαν. Ὅτι δὲ εἰκαῖον τοῦτο πρὸς ὄνησιν αὐτοῖς, διέδειξεν ἐναργῶς ὁ Κύ- ριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Ἰουδαῖοι μὲν γὰρ ἐπὶ τῇ τῶν πατέρων λαμπρότητι φρονοῦντες μέγα, καύ- χημά τε ποιούμενοι τὰς ἐκείνων ἀρετὰς, ἀσυνέτως ἔφασκον· "Ὅτι ἡμεῖς πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ."6 Ὅδὲ πρὸς αὐτούς· "Ὅτι ἐῖ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ ἦτε, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραάμ ἐποιεῖτε ἄν."6 Οὐκοῦν οὐκ ἀπόχρη τοῦνομα πρὸς εὐκλείας δύναμιν τοῖς ἐκ πατέρων οὔσι λαμπρῶν, εἰ μὴ τῆς ἐνούσης αὐτοῖς φαιδρότητος γένοιτο μιμηταί. Ἐντρέπει τοίνυν αὐτούς, κεκλή- σθαι μὲν λέγων τῷ ὀνόματι Ἰσραήλ, ἐξελεῖν δὲ καὶ ἐξ Ἰούδα, τοῦτ' ἔστι, καὶ ἐκ τῆς Ἰούδα σπορᾶς ἀναφῦναι, μὴ μὴν εἰκόνα κατὰ τι γοῦν αὐτοῖς ὄλως. Αἰτιᾶται δὲ πρὸς τούτοις ὡς ὀμνύοντας μὲν τῷ ὀνόματι Κυρίου τοῦ Θεοῦ Ἰσραήλ, καὶ νομικὴν μὲν ἀποπεραίνοντας ἐντολήν· "Ὅτι τῷ γὰρ ὀνόματι, φησὶν, αὐτοῦ ὀμνύειν δεχόμενος τὰς τῶν ὄρκων χρεῖας,"6 οὐκ ἐπ' ἀληθείαι μᾶλλον καὶ δικαίοις πράγμασιν, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς ἐκ νόμου κατεψευσμένοις· εἶτα καὶ ἀντεχομένους τῆς πόλεως τῆς ἀγίας, καὶ ἐπὶ τῷ Θεῷ τοῦ Ἰσραήλ ἀντιστηριζομένους. Ὑψηλὴν γὰρ ἤθελον ἀνατείνειν τὴν ὄφρυν ὡς ἀγίαν οἰκοῦντες πόλιν, καὶ ὀνομαζομένην Θεοῦ. Ἦκουον γὰρ ἐν τῷ θεῷ ναῶ ψαλλόντων ἱερουργῶν περὶ τῆς Ἰερου- σαλήμ· "Ὅτι δεδοξασμένα ἐλαλήθη περὶ σοῦ, ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ."6 Διαμέμνηται καὶ τούτου καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος λέγων, μὴ χρῆναί τινος ὀμνύειν κατὰ τῆς ἑαυτῶν κεφαλῆς, ὅτι οὐ δύνανται μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν ποιῆσαι· μήτε μὴν εἰς Ἰεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως. Ὡμνυον γὰρ κατὰ τῶν Ἰεροσολύμων, πόλιν αὐτὴν, ὡς ἔφην, ὀνομάζον- τες Θεοῦ. Ἀντεστηρίζοντο δὲ καὶ ἐπ' αὐτῷ, ἰσχὺν ἑαυτῶν εἶναι λέγοντες τὸν τῶν δυνάμεων Κύριον. Ἄλλ' ἦν ἀναγκαῖον τοὺς ὧδε τότε ἔχειν ὑπειληφότας μὴ τὴν τοῦ Θεοῦ βεβηλωσάσαι πόλιν βωμοῖς, καὶ θυσίαις, καὶ ταῖς τῶν δαιμονίων ἀπάταις ἐνισχημέ- νους, μήτε μὴν κατερεθίζειν ἐφ' ἑαυτοῖς τὸν ἐφ' ᾧ τεθαρήκασι, κατευφραίνειν δὲ μᾶλλον σπουδάσμασιν ἀγαθοῖς, καὶ καθάπερ τινὰ θυσίαν αὐτῷ προσκομί- ζοντες τὸ ἀραρὸς εἰς εὐσέβειαν. Πλὴν ἀκούσατε ταῦτα, φησί· καὶ ποῖα ταῦτα; Τὰ πρότερα ἔτι ἀπήγ- γειλα, ἐκ τοῦ στόματός μου ἐξῆλθε, καὶ ἀκουστὸν ἐγένετο. Ἐξάπινα ἐποίησα, καὶ ἐπῆλθεν. Ἐπειδὴ γὰρ, ὡς ἔφην, ἐν ἀρχαῖς τοὺς τε καλουμένους γνώ- στας καὶ οἰωνοσκόπους πανταχόθεν συναγαγὼν ὁ θεομισῆς Μανασσῆς αἰεὶ τὸ μέλλον περιειργάζετο, καὶ ταῖς ἐκείνων βωμολοχίαις συνηρασμένος, ὥθηται τάχα που καὶ εἰδέναι σαφῶς αὐτό· ταύτη τοί φησιν ὁ τῶν ὄλων Θεός· Ἐγώ σοι καὶ τὰ πρῶτα ἀπήγ- γειλα, καὶ οὐ παρ' ἑτέρου τινὸς τῶν ψευδωνύμων θεῶν ἐλαλήθη ταῦτα πρὸς ὑμᾶς, ἀλλ' ἐκ τοῦ στόμα- τός μου ἐξῆλθε· καὶ ἀκουστὸν σοι γέγονε, καὶ ἐξά- πινα ἐποίησα, καὶ ἐπῆλθε, τοῦτ' ἔστιν, εἰ καὶ μὴ 70.1017 προσεδόκησας εἰς πέρας ἤξειν αὐτὰ, ἀλλ' οὖν ἔγνωσ διὰ πραγμάτων αὐτῶν, καὶ πείρας αὐτῆς, ὅτι καὶ ἐποίησα, καὶ ἐπῆλθεν. Ἦοικε δὲ προτέραν λέγειν τὴν ἐπενεχθεῖσαν αὐτοῖς ἐκ τοῦ πολέμου ταλαιπω- ρίαν, ὅτε καὶ τῆς ἐνεγκούσης αὐτοὺς ἀπενηνεγμένοι, καὶ πικρᾶς δουλείας λαβόντες ζυγὸν, εἰς τὴν Περσῶν καὶ Μήδων ἀπεκομίζοντο χώραν. Δεύτερα γὰρ μετ' ἐκεῖνα συμβέβηκε τοῖς Βαβυλωνίοις τὰ ἐκ θείας ὀργῆς ἐπενεχθέντα αὐτοῖς, ἃ καὶ ἤδη διὰ πλείστων ὄσων ἡμῖν εἴρηται λόγων. 9 Γινώσκω ἐγὼ ὅτι σκληρὸς εἶ, καὶ νεῦρον σιδη- ροῦν ὁ τράχηλός σου, καὶ τὸ μέτωπόν σου χαλ- κοῦν. Καὶ ἀνήγγελά σοι τὰ πάλαι πρὶν ἐλθεῖν ἐπὶ σέ, ἀκουστὸν σοι ἐποίησα.9 Διαδείκνυσιν ἐν τούτοις τῆς ἀνωτάτω φύσεως τὴν ἀπαράβλητον ἡμερότητα, καὶ ὅσον εἰς ἀνθρώπους ποιεῖται τὸν ἔλεον, καὶ εἴ τινα εἶεν τῶν καταλυπεῖν αὐτὸν εἰωθότων. Ἰσοπαλῆ γὰρ ἔχει τὴν γαληνότητα τῇ οἰκείᾳ δόξῃ. Καὶ ὡσπερ ἀμέτροις ὑπεροχαῖς τὸ τῶν γεννητῶν

ὑπερνήχεται μέτρον, οὕτως ἐστὶ καὶ ἀσυγκρίτως φιλόανθρωπος. Ἄθρει γὰρ ὅπως, καίτοι σκληρὸν ὄντα τὸν Ἰσραὴλ γινώσκων, γαῦρόν τε καὶ ἀπερίθραυστον ἔχοντα τὸν αὐχένα, ὥστε καὶ δοκεῖν νεῦρον εἶναι σιδηροῦν, σκληρὸν δὲ δηλονότι καὶ ἀκαμπές, μέτωπόν τε χαλκοῦν, τοῦτ' ἔστι, πάλιν ἀπηρυθριακός, καὶ ἀνάτρεπτον, καὶ αἰδοῦς ἀπάσης ἐστερημένον, προαπήγγειλεν αὐτῷ τὰ ἐσόμενα, καὶ πρὶν ἔλθειν ἐποίησεν ἀκουστά. Ἔδρα δὲ τοῦτο οὐ μάλιστα, ἀλλ' ἐπέπερ ἀνουθέτητον εἶχον τὴν καρδίαν, τὰς τῶν σκυθρωπῶν ἐποιεῖτο προαγορεύσεις, ἵνα τάχα πως βραχὺ περιθραυσθέντες τοῖς δείμασιν ἀποφοιτήσιεν μὲν τῆς ἐκτόπου καὶ βδελυρωτάτης ζωῆς, μεθαρμόσαιντο δὲ πρὸς γε τὸ δεῖν τὰ ἀμείνω ζητεῖν, καὶ τὴν ἐπάρατον καὶ βδελυρωτάτην ἀφέντες ψευδολατρίαν, ἣν τοῖς ψευδωνύμοις προσῆγον θεοῖς, προσκυνεῖν ἔλοιντο τὸν ἕνα καὶ φύσει καὶ ἀληθῶς ὄντα Θεόν. Οὐς γὰρ οὐ μεθίστησι λόγος ἐκ τῶν ἀτόπων ἐγχειρημάτων, τούτους ἔσθ' ὅτε καὶ οὐχ ἐκόντας ἐξίστησι φόβος. Καίτοι τοιοῦτον ἡμῖν ὑποδηλοῦν ἔοικεν ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ, ψάλλων τε καὶ λέγων πρὸς τὸν τῶν ὄλων Σωτῆρα Θεόν· "Ἐν χαλινῷ καὶ κημῷ τὰς σιαγόνας αὐτῶν ἄγξεις, τῶν μὴ ἐγγιζόντων πρὸς σέ."6 9 Μὴ εἴπῃς ὅτι τὰ εἶδωλά μοι ἐποίησαν, καὶ μὴ εἴπῃς ὅτι τὰ γλυπτὰ καὶ χωνευτὰ ἐνετείλαντό μοι. Ἠκούσατε ταῦτα, καὶ ὑμεῖς οὐκ ἔγνωτε, ἀλλὰ καὶ ἀκουστά σοι ἐποίησα τὰ καινὰ ἀπὸ τοῦ νῦν, ἃ μέλλει γίνεσθαι. Καὶ οὐκ εἶπας· Νῦν γίνεται, καὶ οὐ πάλαι, καὶ οὐ προτέραις ἡμέραις ἤκουσας αὐτά. Μὴ εἴπῃς, ὅτι γινώσκω αὐτά. Οὐτε ἔγνωσ, οὔτε ἠπίστω, οὔτε ἀπ' ἀρχῆς ἠνοιξά σου τὰ ὦτα. Ἔγνω γὰρ ὅτι ἀθετῶν ἀθετήσεις, καὶ ἄνομος ἔτι ἐκ κοιλίας κληθήσῃ. Ἐνεκεν τοῦ ἐμοῦ ὀνόματος δείξω σοι τὸν θυμὸν μου, καὶ τὰ ἔνδοξά μου ἐπάξω ἐπὶ σοὶ, ἵνα μὴ ἐξολοθρεύσω σε. Ἴδου πέρακά σε οὐχ ἔνεκεν ἀργυρίου· ἐξειλάμην δέ σε ἐκ καμίνου πτωχείας. Ἐνεκεν ἐμοῦ ποιήσω σοι, ὅτι τὸ ἐμὸν ὄνομα βεβηλοῦται, καὶ τὴν δόξαν μου ἐτέρῳ οὐ δώσω.9 Ἐν τοῖς Ἱερεμίου τοῦ προφήτου λόγοις εὐρίσκομεν ὅτι τῶν ἐκ Βαβυλῶνος ἠρηκότων ποτὲ τὴν ἀγίαν πόλιν, καταδηρῶσαντων καὶ πᾶσαν τὴν Ἰουδαίαν, ἀποκομισάντων δὲ καὶ τὸν Ἰσραὴλ αἰχμάλωτον, αἱ περι- 70.1020 λειφθεῖσαι γυναῖκες ἐβούλοντο μὲν ἅμα τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ ἀνασσεωσμένοις κατελθεῖν εἰς Αἴγυπτον, ἀντανισταμένου γε μὴν τοῦ προφήτου, οἵκαδε τὸ μένειν αὐτὸς ἀναπέιθοντος, καὶ τὴν αἰτίαν καταλευκαίνοντος, αἱ κατὰ ταῦτα αὐτοῖς ἀντανέκραγον λέγουσαι· "Ἐπειδὴ διελείπομεν θύουσαι τῇ βασιλίᾳ τοῦ οὐρανοῦ, ἐπὶ ἤλθεν ἐφ' ἡμᾶς πάντα τὰ κακὰ ταῦτα."6 Ὡντο γὰρ, καίτοι παθόντες τὴν ἄλωσιν, ὅτι τοῖς ψευδωνύμοις θεοῖς προσκρούσαντες, καὶ τῆς ἐπικουρίας ἐστερημένοι πεπτώκασιν ὑπὸ πόδας ἐχθρῶν. Ταύτη τοι καὶ ὁ προφήτης Ἱερεμίας ἔφη πρὸς Θεόν· "Ἐκκύριε, οἱ ὀφθαλμοί σου εἰς πίστιν· ἐμαστίγωσας αὐτοὺς, καὶ οὐκ ἐπόνεσας, συνετέλεσας αὐτοὺς, καὶ οὐκ ἠθέλησας δέξασθαι παιδείαν."6 Ἐμοῦ τοίνυν, φησὶν, ἀκουστά σοι ποιήσαντος πρὶν ἔλθειν τὰ συμβεβηκότα, μὴ πάλιν εἴπῃς, τὰ εἶδωλά μοι ἐποίησαν. Τί ἐποίησαν; Τὸ ἀλῶναι δηλονότι ταῖς ἐκ τοῦ πολέμου συμφοραῖς· οὐκ ἐκ τῆς ἐκείνων ὀργῆς ἀπήχθης αἰχμάλωτος, οὐδὲ ἀποστήσαντι τὴν ἐπικουρίαν τὴν παρά γε σφῶν αὐτῶν δυσδιάφυκτόν σοι τὴν δίκην ἐπήγαγον. Γλυπτὰ γὰρ εἰσι καὶ χωνευτά. Μήτε μὴν ἐκεῖνο, φησὶν, εἴπῃς κατὰ σαυτὸν, ὅτι τὰ εἶδωλά μοι ἐνετείλαντο, ἀντὶ τοῦ, ἠπέλιψαν, ἤγουν προαπήγγειλαν ὅτι πείσομαι τὰ τοιάδε τῶν κακῶν. Ἠκούσατε ταῦτα παρ' ἐμοῦ, καὶ ὑμεῖς οὐκ ἔγνωτε, τοῦτ' ἔστιν, οὐ συνήκατε, οὔτε μὴν γεγόνατε σοφοί. Τοῦτο γὰρ εἶναί φαμεν τὸ συνιέναι κατὰ ἀλήθειαν. Ἔργον γὰρ ἦν συνετὸν, καὶ φρονήσεως τῆς ἀξιαγαστοῦ καρπὸς τὸ ἀπονεῦσαι τῶν προηγουμένων, καὶ τῶν σκυθρωπῶν μὴ περιμεῖναι τὸ πέρας, ἀλλ' ἔξω γενέσθαι πάσης ὀργῆς τε καὶ δίκης. Οὐκοῦν ἀκουστά σοι ἐποίησα καινὰ ἀπὸ τοῦ νῦν ἃ μέλλει γίνεσθαι. Οὐπω γὰρ γενομένων οὔτε μὲν συμβεβηκότων αἱ προαγορεύσεις ἐγένοντο παρὰ Θεοῦ. Μὴ τοίνυν εἴπῃς, ὅτι οὐ πάλαι καὶ οὐ προτέραις ἡμέραις ἤκουσας αὐτά, προηγόρευσα γὰρ ἐξ ἀρχῆς. Μὴ εἴπῃς, ὅτι

Γινώσκω αὐτὰ, διὰ τῶν ψευδομάντεων δη- λονότι καὶ ψευδηγόρων. Οὔτε γὰρ ἔγνωσ αὐτὰ οὔτε ἠπίστω, οὔτε μὴν ἀπὸ ἀρχῆς ἤνοιξά σου τὰ ὦτα. τοῦτ' ἔστιν, οὐ, πρὶν τοὺς ἔμους λόγους γενέσθαι, πε- ποίηκά σοι τοῦτο παρ' ἑτέρου γνωστόν· ἐπήγαγον δὲ τῶν προηγορευμένων τὸ πέρασ. Ἔγνω γὰρ ὅτι ἀθε- τῶν ἀθετήσεις, καὶ ἄνομος ἔτι ἐκ κοιλίας κληθήσῃ. Ἔδει δὲ τοῖς ἀθετοῦσι καὶ ἀνομεῖν ἠρημένους, καὶ τοῦτο ἀπὸ γαστροῦ· ἐδίδασκοντο γὰρ ἐκ νηπίου τὸ λατρεύειν θεοῖς ἄλλοτρίοις· τὰς αὐτοῖς πρεπούσας ἐπαρτηθῆναι δίκας. Ἔδειξά σοι τὸν θυμόν μου, ἔνεκεν τοῦ ὀνόματός μου, ἐπάξω δὲ καὶ τὰ ἔνδοξά μου ἐπὶ σέ, ἵνα μὴ ἐξ- ολοθρεύσω σε. Ἦν γὰρ ἀναγκαῖον καταφρονήσαντι μὲν τῷ Ἰσραήλ, καὶ ἀπάσης φαυλότητος ἐς λῆξιν ἔληλα- κότι, καὶ οὐδενὸς λόγου παντελῶς τὴν εἰς Θεὸν ἀξιοῦντι τιμὴν δειχθῆναι τὸν θυμόν, ὑπὲρ δὲ τοῦ πάλιν ἰδεῖν τῆς ἐνούσης αὐτῷ φιλανθρωπίας τὸ μέγεθος, προσ- ενεχθῆναι τοῖς σκυθρωποῖς καὶ τὰ παράδοξα, ἵνα μὴ ἐξολοθρευθῶσι. Σέσωκε γὰρ αὐτοὺς ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν, καὶ πεσόντας εἰς τὸ τῆς δίκης λίνον πάλιν ἐξείλετο, καὶ τῶν τῆς αἰχμαλωσίας ἀπέλυσε βρόχων, ἵνα μὴ εἰσάπαν ἐξολοθρεύσῃ τὸν Ἰσραήλ. Ἴδου δὴ οὖν πέπρα- 70.1021 κά σε, φησὶν, οὐχ ἔνεκεν ἀργυρίου, τοῦτ' ἔστιν, οὐ χρημάτων ἔνεκα. Οὐ γὰρ ἐξήτησά τι τῶν τοιούτων παρὰ σοῦ, οὔτε μὴν ἐν χρεῖα γέγονα τῶν ἐπιγείων τινός, ἢ μόσχων, ἢ προβάτων, ἢ τράγων σφαγῆς· ἀλλ' ἐπέπερ ἡμάρτανες, καὶ ῥάθυμος ἦσθα περὶ τὴν ὀφειλομένην ἐμοὶ παρὰ σοῦ τιμὴν τε καὶ δόξαν. Πλὴν καὶ οὕτως ἐξελάμην σε, φησὶν, ἐκ καμίνου πτωχείας· δεδούλευκε γὰρ τοῖς Βαβυλωνίοις. Ἐπεταὶ δὲ πάντως τοῖς ἐκ δουλείας κακοῖς καὶ τὸ ἐν ἐνδείᾳ κεῖσθαι παν- τὸς ἀγαθοῦ. Ἐνεκεν ἐμοῦ ποιήσω σοι, ὅτι τὸ ὄνομά μου βεβηλοῦται. Ὄνοντο γὰρ οἱ ἠρηκότες ὅτι, καίτοι Θεοῦ σώζειν ἐθέλοντος αὐτοὺς καὶ προεστηκότος, ἔτι νενικήκασι, καὶ οὐχ ἐκόντος αὐτοῦ πλεονεκτήσαντες τὸν ἐπικουρούμενον. Βεβηλοῦται τοίνυν, φησὶ, τὸ ὄνομά μου, τοιαύτας ἐκείνων τὰς δόξας περὶ ἐμοῦ ἐχόντων. Δώσω δὲ ἐγὼ οὐδενὶ τῶν ἄλλων τὴν δόξαν μου. Δόξα δὲ Θεοῦ τὸ σώζειν ἐστὶ, καὶ ἐλεεῖν, καὶ τὸ πάντων δύνασθαι κρατεῖν, καὶ τὸ ἀκονιτὶ δύνασθαι πληροῦν, ἅπερ ἔλοιτο κατορθοῦν. 9 Ἄκουέ μου, Ἰακώβ, καὶ Ἰσραήλ ὃν ἐγὼ καλῶ. Ἐγὼ εἰμι πρῶτος, καὶ ἐγὼ εἰμι εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ ἡ χεὶρ μου ἐθεμελίωσε τὴν γῆν, καὶ ἡ δεξιὰ μου ἐστερέωσε τὸν οὐρανόν.⁹ Εἰς ἀνάμνησιν αὐτοὺς ἀναφέρει πάλιν τῆς δοθείσης αὐτοῖς τιμῆς τε καὶ δόξης, καὶ προσέτι φειδοῦς τε καὶ ἀγάπης. Ἠξίωνται γὰρ τῶν ἀνωτάτω γερῶν, οἱ καὶ ἐκ πάντων τῶν ἐθνῶν κέκληνται μόνοι πρὸς οἰ- κειότητα τὴν πρὸς αὐτὸν, μερίς τε καὶ κληρὸς γε- γόνασιν αὐτοῦ. Καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Μωϋσῆς προσ- εφώνει ποτὲ τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ οὕτω λέγων· "Ὅτι Κύριος τοῦ Θεοῦ σου ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ, καὶ σε ἐξελέξατο ὁ Κύριος ἐκ πάντων τῶν ἐθνῶν εἶναι αὐτοῦ λαόν."⁶ καὶ πάλιν, "Ὅτε διεμέριζεν ὁ Ὑψιστος ἔθνη, ὡς δὲ ἔσπειρεν υἱοὺς Ἀδάμ, ἔστησε ὄρια ἐθνῶν κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων Θεοῦ, καὶ ἐγενήθη μερίς Κυρίου λαὸς αὐτοῦ Ἰακώβ, σχοίνισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραήλ."⁶ Ἔδει οὖν, ἔδει τοὺς οὕτω τετιμημένους, τοὺς εὐκλεῆς καὶ ἀπόλεκτον λαχόντας ὄνομα, τοὺς εἰς κλη- ρον Θεοῦ τεταγμένους, καὶ τὸ ἐν ἀπολέκτοις εἶναι πλουτήσαντας, μὴ ἀπονεῦσαί τι πρὸς ἄ μὴ θέμις, μηδὲ ταῖς ἐξιτήλοις ἐπαναστάσεσι καταλυπεῖν ἐλέσθαι τὸν εὐεργέτην, τὸν ἀπάσης αὐτοῖς δοτῆρα τιμῆς, καὶ χορηγὸν ὄντα τῶν οὕτως ἐξηρημένων καὶ τριποθήτων ἀγαθῶν. Ἄλλ' οὐδὲν τῶν τοιούτων εἰς νοῦν ἐλόντες οἱ δειλαιοὶ τοῖς τῆς εἰδωλολατρίας ἐνεπάγησαν τέλμασι, καὶ Θεὸν ἀφέντες τὸν ἀληθινὸν τοῖς τοῦ κόσμου στοι- χεῖοις λελατρεύκασι. Πλὴν καὶ οὕτως κατοικτεῖρει πάλιν αὐτούς· καλεῖ γὰρ πρὸς εὐπάθειαν τὸ, Ἄκου- σατέ μου βοῶν, καὶ ὅπερ ἦν ἄμεινον ἐν ἀρχαῖς ἐλέ- σθαι πληροῦν ἵνα καὶ ἀκράδαντον ἔχωσι τὴν εὐημε- ρίαν, τοῦτο κὰν γοῦν ὀψὲ διαπεράναι προστέταχεν, ἵνα ἔξω πόδα θεῖεν τῆς δίκης, καὶ τῆς ἐπενηνεγμέ- νης αὐτοῖς θητείας ἀπολύσαιντο τὰ δεσμά. Ἐπειδὴ δὲ προσεκύνησαν τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τὸν Κτί- στην ἀφέντες τοῖς παρ' αὐτοῦ πρὸς τὸ εἶναι παρεν- ηνεγμένοις

ἀνήπτοντο σέβας, μυσταγωγεῖ πάλιν αὐ-
τούς. Ὡς γὰρ ὁ μακάριος ἔφη Παῦλος·
"Ἐφείλοντες 70.1024 εἶναι διδάσκαλοι διὰ τὸν χρόνον, πάλιν ἐσχίκασι χρεῖαν
τοῦ διδάσκοντος αὐτοῦς, τίνα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ, καὶ
γεγόνασι χρεῖαν ἔχοντες γάλακτος, καὶ οὐ στερεᾶς τροφῆς."6 Ὅτι τοί-
νον αὐτός ἐστιν "Ἐφείλοντες, καὶ ἔστι πρὸ πάντων, καὶ ἀκατάληκτον ἔχει τὸ εἶναι Θεὸς ὢν κατὰ
φύσιν, δια- δείκνυσι λέγων· Ἐγὼ εἰμι πρῶτος, καὶ ἐγὼ εἰμι εἰς τὸν αἰῶνα. Τοῦ δὲ
πρώτου τίς ἂν νοοῖτο πρότερος; Ὡσπερ γὰρ τῆς ὄντως τε καὶ πρώτης ἀρχῆς οὐκ ἂν
προτέρα νοοῖτο παρ' ἐκείνην ἀρχὴν· οὕτως οὐκ ἂν νοοῖτο τοῦ πρώτου πρώτος τις
ἕτερος. Οὐκοῦν ἀεὶ καὶ πρὸ πάντων καὶ εἰς ἀπεράντους αἰῶνάς ἐστιν ὁ τῶν ὄλων
Θεός. Ὁ γὰρ μὴ ἔχων ἀρχὴν εἰς ποῖόν ποτε καταλήξει τέλος; Καὶ τὰ μὲν τῆς θείας
δόξης ἐν τούτοις. Ὁ δὲ γε τῶν ψευδωνύμων θεῶν ἔσμος, ἤγουν τὰ τοῦ κόσμου
στοιχεῖα, οὔτε πρῶτα νοηθεῖεν ἂν, οὔτε κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχουν εἰς αἰῶνα
δύ- νανται. Ἄστρα μὲν γὰρ, ἥλιος καὶ σελήνη, καὶ αὐτὸς δὲ πρὸς τούτοις ὁ οὐρανός,
παρεκομίσθησαν εἰς τὸ εἶναι, καὶ ἀρχὴν λαβόντα καὶ γένεσιν, καὶ εἰς τὸ πέ-
ρας τοῦ εἶναι δραμοῦνται ποτε· καὶ οὐδὲν ἐν αὐτοῖς καταθρήσαι τις ἂν, ὃ μὴ πάντη τε καὶ
πάντως τὴν θείας καὶ ἀκηράτου φύσεως ὑποκάθηται δόξαν. Ὅτι δὲ οὐκ ἂν ἀμάρτοι
τάληθοῦς ὁ ἐπὶ τῷδε λόγος, διέδειξεν εὐθύς λέγων· Ἡ χεὶρ μου ἐθεμελίωσε τὴν
γῆν, καὶ ἡ δεξιὰ μου ἐστερέωσε τὸν οὐρανόν. Εἶτα πῶς τὸ ποιηθὲν, περὶ τῶν ἴσων
ἀμιλλήσεται τῷ τεκνηναμένῳ, καὶ τῇ τοῦ δημιουργήσαντος αὐτὸ φιλονεικήσει
δόξη; Ἀποφαίνει δὴ οὖν ἀτοπώτατον, μᾶλλον δὲ καὶ δυσσεβείας ἀπάσης ἔχον
γραφὴν, τὸ ἐλέσθαι τῇ κτίσει παρὰ τὸν Κτίσαντα προσκυνεῖν, καὶ τὸν ἀεὶ καὶ
πρῶτον ὄντα ἀφέντα, τοῖς ἐν χρόνῳ πεποιημένοις τὸ τῆς ἀληθοῦς Θεότητος ὄνομα
τε καὶ χρῆμα προσνέμειν, καὶ ταῖς ἑαυτῶν εὐτεχνίαις χα-
ρίζεσθαι τοῦτο. Προσεκύνησαν γὰρ ἃ ἐποίησαν οἱ δάκτυλοι αὐτῶν, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Χεῖρα δὲ
καὶ δεξιὰν ἰδίαν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ὀνομάζει τὸν Υἱόν. Οὕτω γὰρ πλεισταχοῦ παρὰ
τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς κεκλη- μένον εὐρήσομεν. Καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος ἔφη
Μωσῆς· "Ἐφείλοντες σου, Κύριε, δεδόξασται ἐν ἰσχύϊ, ἡ δεξιὰ σου χεὶρ, Κύριε,
ἔθραυσεν ἐχθρούς."6 Ὁ δὲ μακάριος Δαβὶδ· "Ἐκραταιώθητω ἡ χεὶρ σου, ὑψωθήτω ἡ
δεξιὰ σου."6 9 Καλέσω αὐτούς, καὶ στήσονται ἅμα, καὶ συν-
αχθήσονται πάντες, καὶ ἀκούσονται. Τίς αὐτοῖς ἀνήγγειλε ταῦτα;9 Ἐβουλόμην γὰρ, φησὶ, συναγερμένους
αὐτοῖς προσθεῖναι πεῦσιν, καὶ δὴ καὶ ἐρεῖσθαι σαφῶς, τίνα προγνώστην, ἤγουν
προαγορευτὴν οἶονται γενέσθαι κατὰ ἀλήθειαν, τῶν ἀδοκίμως αὐτοῖς
ἐπενηνεγμένων, δῆλον δὲ ὅτι τῆς ἐκ τοῦ πολέμου συμφορᾶς. Τῶν μὲν γὰρ
ψευδομάντεων οὐδεὶς προαπαγγείλας ὁράται. Θεοκλητεῖν μὲν γὰρ ἐσκήπτοντο, καὶ
εἶναι τινες ἐπί- πνοι καὶ δαιμονίων κάτοχοι. Πλὴν οὐδεμία γὰρ ἐν ἀκαθάρτοις
πνεύμασιν ἢ πρόγνωσις τῶν ἐσομένων, οὔτε μὴν ἐν ἀψύχοις ὕλαις μεμορφωμέναις
εἰς θεούς. Οὐκοῦν τῶν μὲν ἐν δόξῃ θεῶν παντελῶς οὐδεὶς ὁ παρ-
αγγείλας ἐστίν. Ἐγὼ δὲ μεμῆνυκα διὰ προφητῶν ἁγίων ἕκαστα λεπτῶς· εἶτα ἐξὸν ὑπεκνεῦσαι τοῦ
70.1025 κακοῦ, καὶ ἔξω φέρεσθαι παγίδος, ἐνυστάξατε, μαρ-
τυροῦσαν τοῖς ἐμοῖς λόγοις τάληθές τὴν τῶν κακῶν περιμεΐναντες πείραν. Ποία τοίνυν ὑμῖν τῶν
γοήτων ἢ χρεῖα; ποία τῶν ψευδοπροφητῶν ἢ ὄνησις; τί δὲ τῶν οἰωνοσκοπεῖν
εἰωθότων εἶδεῖεν ἂν ἐργαστήρια; οἱ τὰ τῶν εἰδώλων τεμένη καταλαμβάνοντες, καὶ
τοῖς ἀκαθάρτοις βωμοῖς προσιζήσαντες, ὀβολῶν εὐτελεστά- των πωλοῦσι τὸ ψεῦδος
τὸ ἀπὸ καρδίας αὐτῶν ὡς παρὰ Θεοῦ, καὶ τοῖς προσιοῦσιν αὐτοῖς ἀνερευγόμε-
νοι τὸ δοκοῦν ἔνεκεν δρακὸς κριθῆς καὶ κλάσμα- τος ἄρτου, κατὰ τὸ εἰρημένον διὰ φωνῆς
Ἰεζε- κιήλ. 9 Ἀγαπῶν σε ἐποίησα τὸ θέλημά σου ἐπὶ Βαβυλῶνος, τοῦ ἄραι σπέρμα
Χαλδαίων. Ἐγὼ ἐλάλησα, ἐγὼ ἐκάλεσα, ἤγαγον αὐτὸν, καὶ εὐώδωσα τὴν ὁδὸν
αὐτοῦ. Προσαγάγετε πρὸς με, καὶ ἀκούσατε ταῦτα· οὐκ ἀπ' ἀρχῆς ἐν κρυφῇ
ἐλάλησα· ἠνίκα ἐγένετο, ἐκεῖ ἤμην, καὶ νῦν Κύριος ἀπέσταλκέ με, καὶ τὸ Πνεῦμα

αὐτοῦ.⁹ Οὐκ ἔᾱ πάλιν ἀποκομίζεσθαι πρὸς ὑπονοίας οὐκ ἀληθεῖς. Ἦν μὲν γὰρ καὶ σφόδρα εἰκὸς, ἅτε δὴ καὶ ἀπαιδαγώγητον ἔχοντας νοῦν, καὶ πολὺ λίαν εὐπαρακόμιστον πρὸς ἀπόστασιν, καὶ τοῖς τῆς ἀπάτης βρόχοις εὐάλωτον, οἴεσθαί τε καὶ λέγειν τὰ ἐκ τοῦ πολέμου συμβῆναι παθεῖν αὐτοὺς ἐξ ὀργῆς τάχα πού τῶν ψευδωνύμων θεῶν, παρεωραμένης μὲν τῆς αὐτοῖς πρεπούσης καὶ ὀφειλομένης θεραπείας, προσκεκομισμένων δὲ οὐκέτι τῶν θυσιῶν αὐτῶν, κατοικτεῖραι δὲ πάλιν καὶ τοῖς ἐκεῖνα παθοῦσιν ἐπιμετρήσαι τὰ ἐξ ὀργῆς, καὶ τὸ ἀπεικὸς οὐδὲν ὁ λόγος ἔχει. Προαπεδείξαμεν γὰρ ὅτι, πεπορθημένης τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ κατεμπρησθείσης ὁμοῦ τῷ ναῷ τῆς Ἰουδαίας ἀπάσης, αἱ περιλειφθεῖσαι γυναῖκες ἔφασκον συμβῆναι ταῦτα αὐταῖς, ὅτι διαλελοίπασι θύουσαι τῇ βασιλίσσῃ τῶν Ἰνῶν τοίνυν εἶδειεν τὸν Λυτρωτὴν, μὴ ἑτέροις θεοῖς, αὐτῷ δὲ μᾶλλον τὴν ἐπὶ τῷ σώζεσθαι προσνέμοντες χάριν, ἐναργέστατά φησιν, ὡς τῇ περὶ αὐτοῦ φειδοῖ καὶ ἀγάπῃ κεκινημένος, ὅπερ ἦν αὐτοῖς τριπόθητον καὶ πολύευκτον, τοῦτο καὶ εἰς πέρας ἐλθεῖν παρεσκεύασε, τὸ ἐξαρθῆναι δηλονότι τὸ σπέρμα τῶν Χαλδαίων, ἅτε δὴ καὶ ἡρηκότων αὐτοὺς, καὶ πάντα τρόπον ἀπανθρωπίας ἐνδειξαμένων, καὶ τοῖς εἰς λῆξιν αὐτοὺς περιβεβληκότων κακοῖς. Ἀγάπῃ τοίνυν τῇ πρὸς σὲ παρωρμηθῆναι εἰς τὸ δεῖν συμπερᾶναι τὸ σοὶ δοκοῦν ἐπὶ τῇ τῶν Βαβυλωνίων, ὥστε καὶ ἐξᾶραι τὸ σπέρμα τῶν Χαλδαίων. Εἶτα περὶ Κύρου φησὶν, ὡς τοῖς αὐτοῦ νεύμασιν ἤχθη τε καὶ κέκληται πρὸς γε τὸ δεῖν καταδηῶσαι τὴν γῆν, καὶ κατὰ κράτος ἐλεῖν αὐτήν. Ἐγὼ ἤγαγον, καὶ εὐώδωσα τὴν ὁδὸν αὐτοῦ. Λελάληκα δὲ ταῦτα ἀπ' ἀρχῆς, φησὶ, καὶ οὐκ ἐν κρυφῇ, προαπήγγελκα ἐναργῶς διὰ προφητῶν ἀγίων. Οὕτω λέγει Κύριος τῷ χριστῷ μου Κύρω, οὗ ἐκράτησα τῆς δεξιᾶς ἐπακοῦσαι ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἔθνη, καὶ ἰσχὺν βασιλέων διαρρήξω. Οὐκοῦν οὐ λαθραῖον οὔτε μὴν ἐν παραβύστῳ τὸν περὶ αὐτοῦ πεποίημαι λόγον, ἀλλ' ἤγαγον αὐτὸν, καὶ ἐκάλεσα, καὶ εὐώδωσα τὴν ὁδὸν αὐτοῦ· καὶ οὐ λελάληκα μόνον, ἀλλὰ γὰρ καὶ δρῶντι 70.1028 τὰ σοὶ φίλα, καὶ κατ' εὐχὴν συμπάρημην ἐγὼ, καταστρέφων μὲν τὴν τῶν Χαλδαίων ἰσχὺν, παναλικῆ δὲ τιθεὶς καὶ δυσάντητον, τὸν καταδηοῦντα αὐτούς· ὥστε μὴ μᾶλλον τῆς Κύρου χειρὸς εἶναι τὰ δρώμενα, ἀλλὰ τῆς ἐμῆς πανοθενεστάτης δεξιᾶς, δίκας αὐτοῖς ἐπάγοντος τῆς εἰς σὲ παροινίας ἕνεκα, μᾶλλον δὲ τῆς ἀμετρήτου μισανθρωπίας, καὶ ἀκρατοῦς ὠμότητος. Ἐφη γὰρ, ὅτι Ἐγὼ δέδωκα αὐτοὺς εἰς χεῖράς σου, σὺ δὲ οὐκ ἔδωκας αὐτοῖς ἔλεος. Εἶτα μεταξὺ τῶν τοιῶνδε λόγων αὐτοῦ τοῦ Κύρου τίθησι φωνὰς, ὁμολογοῦντος ὅτι Θεὸς ἦν ὁ καταθήγων αὐτὸν, καὶ δυσμαχώτατον ἀποφαίνων, καὶ τῆς Βαβυλωνίων ἰσχὺς κρείττονα. Καὶ νῦν γὰρ, φησὶ, Κύριος ἀπέσταλκέ με, καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ. Τὸ δὲ, Καὶ νῦν, τίθησιν ἀντὶ τοῦ, εἰ καὶ μή τι τῶν συμβεβηκότων προαπηγγέλη παρὰ Θεοῦ, ἀλλ' ἰδοὺ νῦν διωμολόγηκεν ὁ Κύρος ὅτι Θεὸς ἦν ὁ ἀναστήσας, καὶ ταῖς εἰς λῆξιν εὐκλείαις στεφανῶν, διὰ δὴ τοῦ κατευμεγεθῆσαι Βαβυλωνίων. Πυθόμενος γὰρ ὁ Κύρος παρὰ τῶν τῶν Βαβυλωνίων κατοικούντων Ἰουδαίων, ὅτι Θεὸς περὶ αὐτοῦ λελάληκεν ἐν προφήταις ἀγίοις, ὡς ἤξει κατὰ καιροῦς, καὶ κατὰ κράτος αἰρήσει τὴν Χαλδαίων, καὶ αὐτὸς ἀνήσει τὸν Ἰσραὴλ· εἶτα, καθά φησι, καὶ τὰς βίβλους αὐτὰς ἐπιδειξάντων αὐτῷ, παρεσκεύασαν εἰς τοῦτο γνώμης ἐλθεῖν, ὥστε καὶ κηρύγμασιν ἰδίους Κυρίου τε καὶ Ὑψιστοῦ ὀνομάσαι τὸν Θεὸν Ἰσραὴλ. Γέγραπται δὲ οὕτως ἐν βιβλίῳ πρώτῳ τοῦ Ἐσδρα· "Ὁ βασιλεύωντος Κύρου Περσῶν ἔτους πρώτου, εἰς συντέλειαν ῥήματος Κυρίου ἐν στόματι Ἱερεμίου, ἤγειρε Κύριος τὸ πνεῦμα Κύρου τοῦ βασιλέως Περσῶν, καὶ ἐκήρυξεν ἐν ὅλῃ τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, καὶ ἅμα διὰ γραπτῶν λέγων· Τάδε λέγει ὁ βασιλεὺς Περσῶν Κύρος· Ἐμὲ ἀνέδειξε βασιλέα τῆς οἰκουμένης ὁ Κύριος τοῦ Ἰσραὴλ ὕψιστος, καὶ ἐσήμηνέ μοι οἰκοδομῆσαι αὐτῷ οἶκον ἐν Ἱερουσαλήμ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ. Εἴ τις ἐστὶν οὖν ὑμῶν ἐκ τοῦ ἔθνους αὐτοῦ, ἔστω ὁ Κύριος αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ, καὶ ἀναβάς εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, οἰκοδομήτω τὸν οἶκον Κυρίου τοῦ Θεοῦ Ἰσραὴλ. Οὗτος ὁ Κύριος ὁ

σκηνώσας τὴν Ἱερουσαλήμ."6 Οὐκοῦν ὅταν ἐπιστῆτε, φησὶν, ὡς οὐ διὰ τῶν ψευδωνύμων θεῶν, δι' ἐμοῦ δὲ μᾶλλον γνωστὰ γέγονεν ἐν ὑμῖν πρὶν γενέσθαι τὰ συμβεβηκότα, ἀκούσατε Κύριου λέγοντος ὅτι "Ὁ Κύριος ἀπέσταλκέ με, καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ."6 90ὕτω λέγει Κύριος, ὁ ῥυσάμενός σε, ὁ Ἅγιος Ἰσραήλ· Ἐγώ εἰμι ὁ Θεός σου, δέδειχά σοι τοῦ εὐρεῖν σε τὴν ὁδὸν, ἐν ἣ πορεύση ἐν αὐτῇ. Καὶ εἰ ἤκουσας τῶν ἐντολῶν μου, ἐγένετο ἂν ὡσεὶ ποταμὸς ἡ εἰρήνη σου, καὶ ἡ δικαιοσύνη σου ὡσεὶ κύμα θαλάσσης· καὶ ἐγένετο ἂν ὡσεὶ ἄμμος τὸ σπέρμα σου, καὶ τὰ ἔκγονα τῆς κοιλίας σου ὡς ὁ χοῦς τῆς γῆς· οὐδὲ νῦν οὐ μὴ ἐξολοθρευθῆς, οὐδὲ ἀπολεῖται τὸ ὄνομά σου ἐνώπιόν μου. Ἐξελθε ἐκ Βαβυλῶνος φεύγων ἀπὸ τῶν Χαλδαίων.9 Ἄραρός δὴ πάλιν αὐτοῖς ἐργάζεται φρόνημα, καὶ εὐβεβηκότα νοῦν, εἷς γε τὸ δεῖν εἰδέναι τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς ὄντα Θεόν· καὶ τὴν ἰδίαν αὐτοῖς ἐκαλύπτει δόξαν, ἵνα μὴ ταῖς τῶν πλανώντων φωναῖς ἀποφέρωνται ποι πρὸς τὸ ἐξίτηλον, ἡγουν πρὸς γε 70.1029 τὸ οἶσθαι καὶ φρονεῖν, τοὺς ψευδωνύμους αὐτοῖς 70.1029 ἐπαμύναι θεοὺς, τοὺς οὐκ ὄντας ὅλως. Διὰ γάρ τοι τοῦτο, καθάπερ ἐγῶμαι, τὸ Ἐγώ εἰμι ὁ Θεός σου, φησὶ, τοῦ, εἰμι, σημαίνοντος τὸ, ὑπάρχω. Τοῦτο καὶ τῷ πανσόφῳ Μωσῆ διηγόρευσε λέγων· "Ὁ Ἐγώ εἰμι ὁ ὢν."6 Ὡν γὰρ ἐστὶ κυρίως τε καὶ ἀληθῶς ὁ τῶν ὄλων Θεός. Τὰ δέ γε παρ' αὐτοῦ πρὸς τὸ εἶναι παρενηνεγμένα ὄντα μὲν καὶ αὐτὰ λέγοντ' ἂν, πλὴν ὅτι γέγονασι, καὶ ἀρχὴν τοῦ εἶναι διεκληρώσαντο. Οὕτω τοίνυν φησὶ Κύριος ὁ ῥυσάμενός σε, Ἅγιος Ἰσραήλ· Ἐγώ εἰμι ὁ Θεός σου. Ἄλλ', ὦ Δέσποτα, φαίη ἂν, οἶμαι, τίς τῶν ἐξ αἵματος Ἰσραήλ, ἐλυτρώσω καὶ σέσωκας, ἐξείλου πυρὸς καὶ δίκης, ζυγοῦ καὶ δουλείας, βαρβάρου χειρὸς, ὡς παναλικῆς δηλονότι, καὶ ψιλοῖς νεύμασιν ἄπερ ἂν ἔλοιο κατορθῶν. Εἶτα πῶς οἱ ὑπὸ σὴν ὄντες φειδῶ καὶ ἀγάπην εἰς σὲ τὸν ἐπίκουρον ἀυχοῦντες αἰεὶ, πρὸς τοῦτο ταλαιπωρίας κατενηνέμεθα, ὥστε καὶ ὑπὸ πόδας πεσεῖν ἐχθρῶν, καὶ θητεῦσαι παρὰ τὸ εἰκὸς τοὺς ἐλευθέρους ἐξ ἐλευθέρων; Τί οὖν πρὸς ταῦτα Θεός; Δέδειχά σοι τοῦ εὐρεῖν σε τὴν ὁδὸν, ἐν ἣ πορεύση ἐν αὐτῇ. Νόμον σοι τέθεικα, φησὶ, τῶν πρακτέων τὸν ὀριστήν, τὸν ἀπευθύνειν εἰδότα πρὸς πᾶν ὀτιοῦν τῶν ἡδίστων ἐμοὶ, ποδηγὸν εἰς δικαιοσύνην, διδάσκαλον εὐσεβείας, εἰς εὐθείαν ὁδὸν ἀποφέροντα, δι' ἧς εἰ πράττειν ἤθελες, κατήνησας εἷς γε τὸ εἶναι γνήσιος καὶ λάτρις ἀληθῆς, καὶ τοῖς ἐξ ἀρετῶν ἀυχήμασιν εὖ μάλα κατεστεμμένος. Ἄλλ' ἔξω τρίβου γέγονας τῆς ἐπ' εὐθῆ, καὶ ἀμαξητὸν ἀφείς, ὥσπερ παρετράπης ἐφ' ἃ μὴ θέμις· λελάτρευκας τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, τέθυκας εἰδῶλοις, προσκεκύνηκας τοῖς οὐκοῦσι θεοῖς, ἐπελάθου τοῦ Κτίσαντος, παρ' οὐδὲν ἡγήσω τὸν δοθέντα νόμον. Εἰ γὰρ ἦσθα γεγονῶς τῶν ἐμῶν ὑπάκοος ἐντολῶν, ἐγένετο ἂν ὡσεὶ ποταμὸς ἡ εἰρήνη σου, καὶ ἡ δικαιοσύνη ὡσεὶ κύμα θαλάσσης. Καὶ ὃ βούλεται δηλοῦν, ἔστι τοιοῦτον· Τοὺς χειμάρρους φασὶν, ὑετοῦ τοῖς ὄρεσιν ἐνσκήψαντος λάβρου, καταφέρεσθαι δεινῶς τε καὶ ἀφορήτως, ὡς ἀντισχεῖν δύνασθαι παντελῶς οὐδὲν ταῖς ἐκείνων ὀρμαῖς. Εὐδελον δὲ κάκεῖνο, οἶμαί που. Αἰ γάρ που τῶν θαλάσσης κυμάτων ἐμβολαὶ δειναὶ καὶ δυσάντητοι, καὶ οὐ πλωτῆρσι μόνοις, ἡγουν ταῖς ὀλκάσιν, ἀλλὰ καὶ αὐταῖς ἔσθ' ὅτε ταῖς πέτραις. Ἀπορρήγνυνται γὰρ αὐταί, κρουνηδὸν ἀταῖς τῶν ὑδάτων ἐρρήγνυμένων. Οὐκοῦν εἰ τῶν ἐμῶν, φησὶ, κατήκοος ἦσθα λόγων, εἰ τὸν νοῦν ἐπήγαγες εὐπειθῆ, ἐγένετο ἂν ἡ εἰρήνη σου ποταμοῦ καὶ ὑδάτων δίκην, ἀκαταμάχητος τοῖς ἐχθροῖς, ἡγουν τοῖς ἐθέλουσιν ὑπαντᾶν. Ἡ τάχα που, καὶ καθ' ἕτερον τρόπον, ἵνα τὸ τῆς εἰρήνης ἄφθονόν τε αὐτοῖς καὶ διηνεκὲς ἀποφήνη χρῆμα, ποταμῷ παρεικάζει καὶ κύμασι, ποταμῷ μὲν αἰεὶ καὶ ἀμφιλαφῶς ῥέοντί τε καὶ φερομένῳ, κύμασί τε κυρτουμένοις αἰεὶ, καὶ οἷον διηνεκῶς τῇ χέρσῳ προστρέχουσιν. Ἐγένετο δ' ἂν καὶ τὸ σπέρμα σου ὡσεὶ ἄμμος, καὶ τὰ ἔκγονα τῆς κοιλίας σου ὡς ὁ χοῦς τῆς γῆς. Ὅμοιον ὡς εἰ λέγοι. Οὐδενὸς οὐ ξίφος ἐπανατείνοντος, οὐ τῆς τῶν πολεμίων χειρὸς ὀλοθρευούσης τινὰς, πολύχους ἦσθα 70.1032 καὶ ἀναρίθμητος, ὥστε ψάμμῳ καὶ χοῖ παρεικάζε-

σθαί σου τὰ τέκνα. Ἐπειδὴ δὲ πεπαρώνηκας εἰς Θεὸν, καὶ προσκέκρουκας οὐ μετρίως πρὸς πᾶν ὅτιοῦν τῶν ἐκτόπων ἐκβεβηκῶς, συνεστάλης εἰς βραχὺ, καὶ τὴν τοῦ γένους εἰς πληθὺν ἐπίδοσιν εὐρυνομένην οὐκ ἔχεις, πλὴν οὐδὲ νῦν οὐ μὴ ἐξολοθρευθῆς. Τετήρηται γὰρ πανταχοῦ τὸ κατάλειμμα τοῦ Ἰσραὴλ. Ἔφη δὲ Θεὸς οὐδαμοῦ πεσεῖν ὀλόρριζον αὐτὸν διὰ τὴν τοῖς πατράσιν δοθεῖσαν ἐπαγγελίαν. Εἰτά φησιν, ὅτι Ἔξελθε ἐκ Βαβυλῶνος φεύγων ἀπὸ τῶν Χαλδαίων. Νεῦμα τοῦτο βασιλικὸν ἀπαλλάττον τῆς αἰχμαλωσίας τὸν Ἰσραὴλ. Ὡσπερ γὰρ οἱ τῶν ἐπὶ γῆς κρα-τοῦντες πραγμάτων, καὶ τοὺς τῆς βασιλείας διέπον-τες θρόνους τοῖς ὑπὸ γῆν οὔσι φυγῆς κατανεύουσιν ἔσθ' ὅτε τὴν ἄφεςιν, φιλανθρώπῳ νεύματι καὶ φωνῇ σημαίνοντες τὸ χρήμα· οὕτω καὶ ὁ τῶν ὅλων Θεὸς νεῦμα φιλάνθρωπον τοῖς πεπονηκόσιν ἐχαρίζετο, καὶ τὸ, Ἔξελθε, φησὶν ἐναργῶς, ἵνα εἴδειεν τὸν Λυτρω-τὴν καὶ ἀπάσης αὐτοῖς εὐθυμίας τὸν χορηγόν. 9 Φωνὴν εὐφροσύνης ἀναγγείλατε, καὶ ἀκου-στὸν γενέσθω τοῦτο. Ἀναγγείλατε ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς. Λέγετε· Ἐρρύσατο Κύριος τὸν δοῦλον αὐτοῦ Ἰακώβ, καὶ ἐὰν διψήσωσι, δι' ἐρήμου ἄξει αὐτοὺς, σχισθήσονται πέτραι καὶ ῥυήσονται ὕδατα, καὶ πίεται ὁ λαὸς μου. Οὐκ ἔστι χαίρειν τοῖς ἀσεβέσι, λέγει Κύριος.⁹ Ἀξιοθαύμαστα μὲν πάντα ἐστὶν ὁμολογουμένως ἄπερ δρώη Θεός. Τά γε μὴν τῶν ἄλλων ὑπερκεί-μενα, καὶ δόξαν λαχόντα τὴν ἀνωτάτω τῶν ἔργων αὐτοῦ, λανθάνοντα μὲν ἀδικεῖ τοὺς τοῦ εἰδέναι τυ-χὸν ἀπεστερημένους, γνωσθέντα γε μὴν ὀνίνησιν οὐ μικρῶς. Ἔνεστι γὰρ ἐντεῦθεν ἰδεῖν τὴν τε ἄφραστον αὐτοῦ δόξαν, καὶ τὴν κατὰ πάντων ὑπεροχὴν, καὶ τὴν ὑπέρτονον χεῖρα, καὶ πανσθενῆ δόξαν. Ἐλυτροῦτο μὲν γὰρ ἐξ Αἰγύπτου τὸν Ἰσραὴλ. Ἄλλ' ἵνα ὀρώτο με-γαλουργός, ὥστε καὶ τοῖς ἀνά πᾶσαν οὔσι τὴν γῆν ἐμφανῆ γενέσθαι τὴν δόξαν αὐτοῦ, παρελήφθη μέσος ὁ Φαραὼ καθάπερ τι σκεῦος, ἵνα τοῖς διὰ Μωσέως ἀντανιστάμενος λόγοις, καλέσῃ Θεὸν εἰς γε τὸ χρῆ-ναι λοιπὸν τὴν ἰδίαν ἅπασιν ἐμφανίσαι δόξαν, καὶ τῆς ἀμετρήτου δυνάμεως καταδειξῆται τὸ μέγεθος. Εἴ-ρηται γὰρ πρὸς αὐτόν· "Ἐεἰς αὐτὸ τοῦτο ἐξήγειρά σε, ὅπως ἐκδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δυνάμιν μου, καὶ ὅπως διαγγελῆ τὸ ὄνομά μου ἐν πάσῃ τῇ γῇ."⁶ Καὶ συμβέβηκε μὲν ἐκεῖνα τοῖς πάλαι, γεγονόςαι δὲ πρὸς νοθεσίαν ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατή-τηκε. Ἔδει δὴ οὖν, ἔδει τὴν ἐκ Βαβυλῶνος λύτρωσιν τῶν ἐξ Ἰσραὴλ μὴ σιγαῖσθαι μᾶλλον, ἀλλ' οἷον ἀνα-κηρύττεσθαι τοῖς ἀπανταχοῦ. Ταύτη τοι καὶ φησι· Φωνὴν εὐφροσύνης ἀναγγείλατε. Εὐφροσύνης δὲ φω-νὴν εἶναί φαμεν τὴν δοξολογίαν, ἣν ἂν ποιήσαιτό τις ὑμῶν αὐτὸν ἐπὶ τοῖς οὕτω μεγάλοις καὶ λαμπροῖς κατορθώμασιν. Αὕτη κυρίως τε καὶ ἀληθῶς εὐφρο-σύνη, φωνὴ πρέπουσα δικαίοις, οἷς ἀρμόσαι καὶ τὸ χρῆναι δοξολογεῖν. Ψάλλει γοῦν καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ, καὶ φησι· "6 Φωνὴ ἀγαλλιάσεως· καὶ σωτηρίας ἐν σκηναῖς δικαίων."⁶ Βούλεται δὲ τὴν φωνὴν, ἀφή-70.1033 γησιν ἔχειν τῆς λυτρώσεως τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, ὅποια τις ἦν ἢ ἐν βίβλῳ Ψαλμῶν. Ἔχει δὲ οὕτως· "6 Εὐδό-κησας, Κύριε, τὴν γῆν σου· ἀπέστρεψας τὴν αἰχμα-λωσίαν Ἰακώβ, ἀφήκας τὰς ἀνομίας τῷ λαῷ σου, ἐκάλυψας πάσας τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν."⁶ Ταυτὶ γὰρ εἰ καὶ πραγμάτων πνευματικῶν ἐμπεριέχει τὴν δή-λωσιν, ἀλλ' οὖν εἰσι καὶ τῇ ἱστορίᾳ χρήσιμα. Ὑπ-ισχνεῖται δὲ ὅτι, ἐὰν διψήσωσι δι' ἐρήμου βαδίζοντες, ὕδωρ ἐκ πέτρας ἄξει αὐτοῖς. Σχισθήσεται πέτρα, καὶ ῥυήσεται ὕδωρ, καὶ πίεται ὁ λαὸς μου. Καὶ φα-μεν ὅτι δείκνυσιν ἐν τούτοις, ὡς οὐχ ἕτερός τις Θεὸς ἦν ὁ τῆς Αἰγυπτίων σκαιοτήτος ἐλευθερώσας τὸν Ἰσραὴλ, καὶ διαγαγὼν διὰ θαλάσσης μέσης, καὶ τρο-φὰς ἐν ἐρήμῳ διδούς, καὶ ὕδωρ ἐκ πέτρας ἐξ-ενεγκών· ἀλλ' ὁ αὐτὸς ἀεὶ κατὰ αὐτὰ, καὶ ὡσαύτως ἔχων, καὶ τὰ ἴσα τοῖς πάλαι τερατουργεῖν δυνάμενος. Εἰ γὰρ ἔλθοιεν δι' ἐρήμου, φησὶ, εἶτα γένοιτο ποτοῦ, καὶ ὑδάτων ἐν σπάνει, τὸ ἀρχαῖον ἐκεῖνο δειχθήσεται σημεῖον αὐτοῖς· ἐκκομισθήσεται γὰρ ὕδωρ ἐκ πέ-τρας· καὶ τοῦτο μὲν γεγονὸς, οὐχ εὔροι τις ἂν ἀνα-βαινόντων εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἐκ τῆς Βαβυλῶνος τῶν ἐξ Ἰσραὴλ. Εἴρηται δὲ, ὡς ἔφην, οἰκονομικῶς, ἵνα εἰδοῖεν ὅτι Θεὸς

ὁ πάλαι, καὶ νῦν ἐστίν, ἴση τε δυ-νάμει, καὶ ἰσαμίλλοις θαύμασι χρῆσθαι δυνάμενος, καὶ ἀμετάπτωτον ἔχων ἰσχὺν, ἐπιβοᾷ τε ὡσπερ καὶ νόμον ἐκφέρει γενικόν. Οὐ γὰρ ἔστι χαίρειν τοῖς ἀσεβέσι, λέγει Κύριος. Ἀληθές καὶ τοῦτο. Κατηφές γάρ πως αἰεὶ τῶν δυσσεβῶν τὸ πρόσωπον πληττομέ-νης κατὰ τὸ εἶκος τῆς καρδίας, καὶ τοῖς τοῦ συνει-δότος ἐλέγχους ἀχθοφοροῦντος τοῦ νοῦ. Προσδοκᾷ γὰρ οὐ στεφάνους, οὐκ ἐπαίνου τιμὴν, πῦρ δὲ μᾶλ-λον, καὶ δίκην, ἃ τοῖς πλημμελοῦσιν ἠϋτρέπισται. Ἡ τάχα που καὶ ἀρμόσειεν ἂν τοῖς Βαβυλωνίοις ἢ φωνή. Ἐχαιρον μὲν γὰρ ὡς τὸν τοῦ Θεοῦ λαὸν ἠρηκότες, ὦντο δ' ὅτι καὶ τῆς αὐτοῦ κατευμεγεθή-σαντες δεξιᾶς τῆς Ἰουδαίας κεκρατήκασιν. Ἄλλ' ἐσφάλοντο τάληθοῦς. Οἱ μὲν γὰρ ὅτι πλημμελοῦντες πεφώρανται φειδοῦς ἕξω γεγόνασι τῆς παρ' αὐτοῦ, οἱ δὲ ὅτι σκληροὶ τε ἦσαν, καὶ ἀτεράμονες καὶ τὸ ἐλεεῖν οὐκ εἰδότες τὰς αὐτοῖς πρεπούσας ἐξήτηνται δίκας, ἐστέρηνται δὲ, καὶ τοῦ χαίρειν, ἔτι κεκολα-σμένην ἔχοντες τὴν ὄφρυν, κεκολασμένον ἤδη τὸ φρόνημα. Οὐ γὰρ ὅτι νενικήκασί ποτε τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ μετῆν ἔτι τὸ χαίρειν αὐτοῖς, ἀλλ' ὅτι κακοὶ κακῶς διολώλασιν ὠλοθρευμένης αὐτοῖς τῆς χώρας τὸ δριμύ τῆς λύπης ἐδέχοντο.

{1ΛΟΓΟΣ Δ΄.}1

Ἐκούσατέ μου, νῆσοι, καὶ προσέχετε, ἔθνη, διὰ χρόνου πολλοῦ στήσεται, λέγει Κύριος. Ἐκ κοι-λίας μητρός μου ἐκάλεσε τὸ ὄνομά μου, ἔθηκέ τε στόμα μου ὡσεὶ μάχαιραν ὀξεῖαν, καὶ ὑπὸ τὴν σκέπην χειρὸς αὐτοῦ ἔκρυσέ με. Ἐθηκέ με ὡς βέλος ἐκλεκτὸν, καὶ τῆ φαρέτρα αὐτοῦ ἐσκέπασέ με, καὶ εἶπέ μοι· Δουλός μου εἶ σὺ, Ἰσραὴλ, καὶ ἐν σοὶ δοξασθήσομαι.⁹

Διὰ πλείστων ὄσων παραινέσεων, καὶ ὑποθημοσ-νῶν ὄνησι τὸν Ἰσραὴλ, μεθίστησι τὴν μυσταγωγίαν ἐπὶ τὰς τῶν ἐθνῶν ἀγέλας, καὶ δὴ τὸ μυστήριον τοῦ 70.1036 Χριστοῦ αὐταῖς καταλευκαίνει πάλιν, δι' οὐπὲρ ἕμελ-λον τὸν κτηνοπρεπιῆ, καὶ ἐπάρατον μεθέντες βίον εἰς τὴν αὐτῶ φιλαϊτάτην ἀνακομίζεσθαι πολιτείαν, καὶ φῶς εἰς νοῦν δέχεσθαι τὸ ἀληθινόν· ὡστε σαφῶς εἰ-δέναι τίς ὁ φύσει καὶ ἀληθῶς Θεός ἐστι, καὶ ἡ τῶν ὄλων κατακρατοῦσα φύσις. Προσφωνεῖ δὲ ταῖς νήσοις, ἃς δὴ καὶ εἶναι φαμεν τὰς Ἐκκλησίας Χριστοῦ, καθάπερ ἐν θαλάττῃ κειμένας, τῶ κλύδωνι δηλονότι τοῦ παρόντος βίου, καὶ ἀφορήτοις κυμάτων περιεχο-μένας ἐμβολαῖς, διωγμοῖς, δηλονότι, καὶ περιστάσε-σιν, ἃς ἐπιφέρουσιν αὐταῖς οἱ τῆς ἀληθείας ἐχθροὶ, καὶ τῆ Θεοῦ κλήσει μαχόμενοι. Περὶ τῶν τοιούτων νήσων, εἴρηται μὲν πλεισταχοῦ παρὰ τῆ θεοπνεύστῳ Γραφῇ. Ψάλλει δὲ που καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ, καὶ φησιν· "Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ, εὐφραινέσθωσαν νῆσοι πολλαί."⁶ Ὅτε γὰρ βεβασί-λευκε τῆς ὑπ' οὐρανὸν ὁ Χριστὸς πᾶσαν ὑπὸ χεῖρα λαβῶν, καὶ τῆς τῶν δαιμόνων τυραννίδος ἐκπάσας· τότε καὶ ἠγαλλιάσαντο, τοῦτ' ἔστιν, εὐφροσύνης με-σταὶ γεγόνασιν, αἱ κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν Ἐκκλησίαι. Ὅτι γὰρ ὁ προφήτης ἐν τούτοις νήσους ὀνομάσας τὰς ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίας δηλοῖ, σαφές ἂν γένοιτο διὰ τῶν ἐξῆς. Προσεπήνεγκε γὰρ εὐθὺς τὸ, Ἐκούσατέ μου, νῆσοι, τὸ, Προσέχετε, ἔθνη. Εἰτά φησιν, ὅτι Διὰ χρόνου πολλοῦ στήσεται, λέγει Κύριος. Ὑπισχνεῖται μὲν, ὡς ἔφην, τὴν τοῦ Σωτῆρος πάντων ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀνάδειξιν, καὶ ὅτι Θεὸς ὢν ὁ Λόγος, συν-αναστρέφεται τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς ἐν εἶδει τῶ καθ' ἡμᾶς. Πλὴν ὅτι προφητείας ἦν ὁ καιρὸς τὸ τηνικάδε, οὐπω δὲ καὶ αὐτῆς τῆς τῶν πραγμάτων ἐμφανείας, δια-δείκνυσι λέγων, ὅτι Διὰ χρόνου πολλοῦ στήσεται τὸ ἐπαγγελθὲν δηλονότι, ἠγουν τὸ προφητευόμενον. Τί δὴ τοῦτο ἐστίν, αὐτὸ τοῦ Σωτῆρος τὸ πρόσωπον εἰσ-εκομίσθη λέγον· Ἐκ κοιλίας μητρός μου ἐκάλεσε τὸ ὄνομά μου. Συνέβαλεν ἐν τούτοις εὐθὺς τὸ μυστήριον τὸ βαθὺ καὶ μέγα, καὶ τῆς ἄνωθεν μυσταγωγίας δεόμενον. Ἐξεκαλύφθη γὰρ οὕτω τῶ θεσπεσίῳ Πέ-τρῳ. Ἦν

μὲν γὰρ καὶ ἔστι Θεὸς ὁ Λόγος, ἰσοκλεῆς, καὶ ὁμόθρονος τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, συνυπάρχων δὲ, καὶ συναΐδιος. Ὀνόματα δὲ τὰ πρὸ τῆς ἐνανθρωπή- σεως οἰκειῶς πως ἔχοντα τῇ αὐτοῦ φύσει, Θεός, καὶ σοφία, καὶ φῶς, ζωὴ, καὶ δύναμις· ἕτερα δὲ πρὸς τούτοις ἃ παρὰ τοῖς ἱεροῖς εὐρίσκεται Γράμμασιν. Ἐπειδὴ δὲ καθῆκεν ἑαυτὸν εἰς κένωσιν ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπου γενόμενος, καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, ὄνομα δέχεται τὸ κοινὸν, τοῦτ' ἔστι, τὸ Χριστός τε καὶ Ἰησοῦς, ἦτοι τὸ, Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός. Τοῦ μεθ' ἡμῶν σημαίνοντος τὸ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς. Γέγραπται γὰρ, ὅτι "Ἐκείνου ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει, καὶ τέξεται υἱὸν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ." 6 ὅτι μακάριος Γαβριήλ ἐκκαλύπτων τῇ ἀγίᾳ καὶ Θεοτόκῳ παρθένῳ τὸ μυστήριον· "Μὴ φοβοῦ, ἡ Μαριάμ. Εὐρες γὰρ χάριν παρὰ Θεῶ, καὶ ἰδοὺ συλλήψῃ ἐν γαστρὶ, καὶ τέξῃ υἱὸν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. Αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ, ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν." 6 Ἄρ' οὖν ἀσυμβάτους ἀλλήλαις εἰρήκασι φωνῶντες, 70.1037 νὰς, ὅ τε μακάριος ἄγγελος, καὶ ὁ προφήτης; Οὐ μὲν οὖν. Ὁ μὲν γὰρ θεσπέσιος προφήτης πνεύματι λαλῶν μυστήρια, μεθ' ἡμῶν γεγονότα Θεὸν προκαταμεμήνυκεν, ἀπὸ τε τῆς φύσεως, καὶ τῆς οἰκονομίας τῆς μετὰ σαρκὸς οὕτως ὀνομάσας αὐτόν. Ὁ δὲ γε μακάριος ἄγγελος ἐκ τῆς ἐνεργείας αὐτῷ τοῦνομα θεῖς· σέσωκε γὰρ τὸν ἴδιον λαόν. Σωτὴρ οὖν ἄρα κληταὶ διὰ τοῦτο. Καὶ γοῦν ὅτε τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν ὑπέμεινε δι' ἡμᾶς αἰ τῶν ἀγγέλων στρατιαὶ τοῖς ποιμέσι τὸν τόκον εὐηγγελίζοντο, λέγουσαι· "Μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς· ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελιζόμεθα ὑμῖν σήμερον χαρὰν μεγάλην, ἣτις ἐστὶ παντὶ τῷ λαῷ, ὅτι ἐτέχθη σήμερον Σωτὴρ, ὅς ἐστι Χριστὸς Κύριος, ἐν πόλει Δαβὶδ." 6 Οὐκοῦν Ἐμμανουήλ μὲν, ὅτι Θεὸς ὢν φύσει γέγονε μεθ' ἡμῶν, τοῦτ' ἔστιν, ἄνθρωπος. Ἰησοῦς γε μὴν, ὅτι σώζειν ἔδει τὴν ὑπ' οὐρανὸν, Θεὸν ὄντα αὐτόν, καὶ γενόμενον ἄνθρωπον. Ὅτε τοίνυν προῆλθεν ἐκ κοιλίας τῆς ἑαυτοῦ μητρὸς, γεγέννηται γὰρ ἐξ αὐτῆς τὸ κατὰ σάρκα, τότε καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ἀνάρμοστον οὖν ἄρα τῷ Θεῷ Λόγῳ πρὸ τῆς γεννήσεως τῆς κατὰ σάρκα φημί τὸ Χριστοῦ ὄνομα. Κεχρισμένος γὰρ οὕπω, πῶς ἂν λέγοιτο Χριστός; Ὅτε γὰρ προῆλθεν ἐκ κοιλίας μητρὸς ἄνθρωπος, τότε σύνδρομον τῇ κατὰ σάρκα γεννήσει δέχεται τὴν κλήσιν. Τεθῆναι δὲ φησι τὸ στόμα αὐτοῦ ὥσει μάχαιραν ὀξεῖαν. Ἀληθὲς καὶ τοῦτο. Γέγραπται γὰρ περὶ αὐτοῦ, μᾶλλον δὲ φησιν αὐτὸς ὁ προφήτης Ἡσαΐας· "Καὶ ἔσται δικαιοσύνη ἐξωσμένος τὴν ὄσφυν, καὶ ἀληθεία εἰλημμένος τὰς πλευράς, καὶ ἐν πνεύματι διὰ χειλέων ἀνελεῖ ἄσεβῃ." 6 Τὸ γὰρ τοι θεῖον καὶ οὐράνιον κήρυγμα, τοῦτ' ἔστι, τὸ εὐαγγελικόν, τὸ διὰ στόματος λαληθέν τοῦ Χριστοῦ, μάχαιρα γέγονεν ὀξειά τε καὶ τομωτάτη κατὰ τῆς τοῦ διαβόλου τυραννίδος, ἀναιροῦσα τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τούτου, καὶ τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας. Ἀπεσκέδασε γὰρ τὴν τῆς ἀπάτης ἀχλὺν, καὶ ταῖς ἀπάντων καρδίαις τὴν τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας ἐνήκεν ἀγῆν· μετεσκεύασε γὰρ τὴν ὑπ' οὐρανὸν εἰς εὐσεβῆ πολιτείαν, καὶ εὐαγῶν ἐπιτηδευμάτων πάντα ἀπέφηνεν ἐραστὰς, ἀπεθήρισε τοῦ κόσμου τὴν ἁμαρτίαν, δικαίων τῇ πίστει τὸν ἀσεβῆ, καὶ Πνεύματος ἀγίου τοὺς προσιόντας ἀναπιμπλάς, καὶ υἱοὺς αὐτοῦ ἀποφαίνων Θεοῦ, εὐσθενὲς αὐτοῖς, καὶ μαχιμώτατον ἐντιθεὶς τὸ φρόνημα, καὶ δούς αὐτοῖς τὴν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος, ὅ ἐστι ρῆμα Θεοῦ, ἵνα τοῖς ποτε κεκρατηκόσιν ἀντανιστάμενοι πρὸς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τρέχωσι, παρεμποδίζοντες οὐδενός. Ὅτι δὲ τῆς τοῦ διαβόλου τυραννίδος ἀναιρετικὴ γέγονε τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς, ἢ διὰ Χριστοῦ παιδευσίς τε καὶ μυσταγωγία, σαφηνιεῖ λέγων ὁ προφήτης Ἡσαΐας· Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐπάξει ὁ Θεὸς τὴν μάχαιραν τὴν ἀγίαν τὴν μεγάλην ἐπὶ τὸν δράκοντα τὸν ὄφιν σκολιὸν, καὶ ἀνελεῖ τὸν δράκοντα. Προσεπάγει δὲ, ὅτι Καὶ ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς χειρὸς αὐτοῦ ἔκρυσέ με. Καὶ φησι μὲν ἀνθρωποπρεπῶς, πλὴν τοῖς ἀρτίφοροι χαλεπὸν οὐδὲν, καὶ διὰ τούτων ἰδεῖν ἀχώριστον ὄντα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸν Υἱὸν, 70.1040 καὶ ὅτι γέγονεν

ἄνθρωπος. Ὑπὸ σκέπην γὰρ εἶναί φησι τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ, ἵνα τὸ ἄληπτον, καὶ ἀκατ-
αγώνιστον τῆς ἑαυτοῦ φύσεως ὑπεμφαίνῃ σωζόμενον αὐτῷ, καὶ εἰ γέγονεν ἐν τοῖς
καθ' ἡμᾶς. Κατισχύσει γὰρ τῆς πανσθενοῦς δεξιᾶς οὐδεὶς, κεχώρισται δὲ, ὡς ἔφην, ὁ
Λόγος τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος μέτροις. Ἔτι μὲν γὰρ παναλκῆς ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρός
Λόγος, καὶ αὐ- τὸς ἐστὶν ὁ τῶν δυνάμεων Κύριος. Ἐπειδὴ γέγονεν ἄνθρωπος, οὐκ
ἀτιμάζων ὁ Πατὴρ τοῦ μυστηρίου τὴν δύναμιν, συγκαθίσταται τῇ οἰκονομίᾳ, καὶ
φησι πρὸς αὐτοῦ διὰ τῆς τοῦ Ψάλλοντος λύρας· "Ὅτι οὐκ ὠφελήσει ἐχθρὸς ἐν αὐτῷ,
καὶ υἱὸς ἀνομίας οὐ προσ- θήσει τοῦ κακῶσαι αὐτὸν, καὶ συγκόψω ἀπὸ προσ- ὄπου
τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ. Καὶ τοὺς μισοῦντας αὐ- τὸν τροπώσομαι. Καὶ ἡ ἀλήθειά μου καὶ
τὸ ἔλεός μου μετ' αὐτοῦ."6 Ἄθρει δὴ οὖν, ἄθρει, καὶ διὰ τῆς τοῦ προφήτου φωνῆς,
ἀνθρωποπρεπῶς λέγοντα τὸν δι' ἡμᾶς, καθ' ἡμᾶς· Ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς χειρὸς
αὐτοῦ ἔκρυψέ με. Ἔθηκέ με, φησὶν, ὡς βέλος ἐκλεκτὸν, καὶ ἐν τῇ φαρέτρᾳ αὐτοῦ
ἐσκέπασέ με. Πλεῖστα μὲν γὰρ τὰ τοῦ Θεοῦ βέλη γεγόνασι, κατὰ καιροὺς καθάπερ
ἐν φαρέτρᾳ κρυπτόμενα τῇ προ- γνώσει αὐτοῦ, προκομισθέντα δὲ κατὰ τὸν ἐκάστῳ
πρέποντα καιρὸν, ἐκλεκτὸν δὲ βέλος καὶ ὑπὲρ πάντα, Χριστὸν κρυπτόμενον μὲν, ὡς
ἔφην, ὡς ἐν φαρέτρᾳ τῇ προγνώσει τοῦ Πατρός. Προεγνώσθη γὰρ πρὸ καταβολῆς
κόσμου, παρενεχθὲν δὲ εἰς μέσον, ὅτε καὶ ἐχρῆν ὅλην ἐπισκέψασθαι τὴν γῆν,
πεσοῦσαν εἰς ὄλεθρον, καὶ ἀπώλειαν διὰ τοῦ λατρεύειν τῇ κτίσει, παρὰ τὸν
κτίσαντα, καὶ τοῖς ἀκαθάρτοις ὑποκεῖσθαι πνεύμασι, καὶ τοῖς τῆς ἀμαρτίας
ἐνδεδέσθαι βρό- χους. Τοῦτο τὸ ἐκλεκτὸν βέλος, ἀναιρεῖ μὲν, ὡς ἔφην, τὸν Σατανᾶν
αὐτὸν, καὶ τὰς σὺν αὐτῷ δυνά- μεις πονηράς. Ἀναιρεῖ δὲ ὁμοίως τοὺς τῆς ἀληθείας
ἐχθροὺς, καὶ τοῖς ἱεροῖς αὐτοῦ κηρύγμασιν ἀνοσίως ἀνθεστηκότας. Τιτρώσκει δὲ καὶ
ἐτέρως εἰς ὄνησίν τε καὶ σωτηρίαν. Οὕτω γὰρ φησὶν ἐν τῷ Ἄσματι τῶν ἁσμάτων
πληττομένη νύμφη, ὅτι "Ἐτερωμένη ἀγάπης ἐγὼ εἶμι."6 Εἶπε δέ μοι, φησὶν, ὁ
Πατὴρ, δῆλον δὲ ὅτι Δοῦλός μου εἶ σὺ, Ἰσραὴλ, καὶ ἐν σοὶ δοξασθήσομαι. Ὡ βᾶθος
πλούτου τε καὶ σοφίας, καὶ γνώσεως Θεοῦ! κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ἦν μὲν γὰρ, καὶ
ἔστιν ἐλεύθερος ὁ Υἱὸς, ὡς ἐκ τῆς βασιλευούσης πάντων οὐσίας ἀναφύς ἀπορρήτως.
Ἄλλ' ἤκουσε τοῦ Πατρός λέγοντος· Δοῦλός μου εἶ σύ. Οὐκοῦν ὁ ἐλεύ- θερος κατὰ
φύσιν Λόγος πράττεται δοῦλος δι' οἰκο- νομίας σαρκικῆς, ἡγουν τῆς κατὰ σάρκα
νοουμένης, ἵνα πάλιν ἐννοῆς τὴν ἐκ γυναικὸς ἐν χρόνῳ κατὰ σάρκα γέννησιν
αὐτοῦ. Ἰσραὴλ δὲ αὐτὸν γενέσθαι ὀνομάζει, διὰ τοι τὸ ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ γενέσθαι
κατὰ σάρκα· ἀλλὰ Καὶ ἐν σοὶ, φησὶ, δοξασθήσομαι. Ἐδοξάσθη μὲν γὰρ ὁ τῶν ὅλων
Θεός, καὶ διὰ προ- φητῶν ἀγίων, πλὴν οὐκ ἐν αὐτοῖς. Ἐν Χριστῷ δὲ ξένως, καὶ
ἀσυνήθως. Ἐδοξάζετο γὰρ ἐν αὐτῷ. Δοξαζομένου δὲ Χριστοῦ, ὁ Πατὴρ ἐν αὐτῷ
δοξάζεται. Ὁρώμεν αὐτὸν ἐν αὐτῷ διαπρέποντα, διὰ τῶν θεο- πρεπῶν ἀξιωματίων
καὶ τῆς κατὰ πᾶν ὀτιοῦν δυνά- 70.1041 μεῶς τε καὶ ἐνεργείας, ἀγιασμοῦ καὶ
δικαιοσύνης, καὶ ἡμερότητος τῆς εἰσάπαν. Εἰδοποιεῖται γὰρ νοη- τῶς τὸ Θεῖον
οὕτως. Καὶ γοῦν ἔφη Χριστός· "Ὅ ἐώρακώς ἐμὲ, ἐώρακε τὸν Πατέρα μου."6 Ἐφη δὲ
καὶ ὁ πάνσοφος Παῦλος ἐν προσώπῳ Χριστοῦ δοξάζεσθαι τὸν γεννήσαντα. Οὐκοῦν
ἐν σοὶ, φησὶ, δοξασθήσομαι. Κάμψει γὰρ τῷ Υἱῷ, καὶ ἐν σαρκὶ πεφηνότι, πᾶν γόνυ,
καθὰ γέγραπται, ἐπουρανίων τε καὶ ἐπι- γείων, καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα
ἐξομολογήσεται ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστός εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός. 9 Καὶ ἐγὼ εἶπα·
Κενῶς ἐκοπίασα, καὶ εἰς μάτην, καὶ εἰς οὐδὲν ἔδωκα τὴν ἰσχύ μου. Διὰ τοῦτο ἡ
κρίσις μου παρὰ Κυρίῳ, καὶ ὁ πόνος μου ἐναν- τίων τοῦ Θεοῦ μου.9 Ἐπέφανεν ὁ τῶν
ὅλων μὲν Σωτὴρ, ἵνα πᾶσαν ἀπαλλάξῃ τὴν ὑπ' οὐρανὸν, τῆς τοῦ διαβόλου σκαϊό-
τητος, καὶ θανάτου, καὶ ἀμαρτίας, καὶ χαρίσμασιν ἱεροῖς λελαμπρυσμένους τοὺς
προσιόντας αὐτῷ διὰ τῆς πίστεως. Κέκληνται δὲ πρὸς τοῦτο καὶ πρό γε τῶν ἄλλων
οἱ ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ· προτετίμηντο δὲ οὕτως τῶν ἐθνῶν ὥστε φάναι τὸν Ἰησοῦν·
"Ὅτι οὐκ ἀπεστάλην, εἰ μὴ εἰς τὰ ἀπολωλότα πρόβατα οἴκου Ἰσραὴλ."6 Οἱ δὲ τὴν

οὕτως εὐκλεᾶ καὶ ἐξαίρετον λαχόντες τιμὴν, ἄπιστοι γεγόνασι, καὶ ἀποστάται θρασεῖς, καὶ ἀτιμαγέλαι δεινοὶ καὶ ἀγέρωχοι. Καὶ τοὶ δέον ἀσμενέστατα προσελθεῖν τῇ χάριτι, καὶ κα- τακερδάναι τὴν πίστιν, καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς ἀγαθὰ, τοῦτο μὲν οὐκ ἔδρων, πόθεν; ἀντανίσταντο δὲ, κα- λοῦντι πρὸς σωτηρίαν δυσφημοῦντες ἀφυλάκτως, ἀκαθέκτως λοιδοροῦντες· καὶ τί γὰρ οὐ τῶν δεινῶν ἀποφθεγγόμενοι ἀνέδην, καὶ τελευταῖον ἐσταύρωσαν. Οὐκοῦν τό γε ἦκον εἰς τὸ τῶν ἀπειθούντων ἀπηνές, καὶ τὴν ἐκτόπως αὐτοῖς μελετηθεῖσαν ἀντιλογία, κενῶς κεκοπίακεν ὁ Σωτῆρ, καὶ εἰς μάταιον, καὶ εἰς οὐδὲν ἔδωκε τὴν ἰσχύον αὐτοῦ. Οὐ γὰρ ἠνέσχετο, καθ- ἀπερ ἔφην ἀρτίως, τῶν ἱερῶν αὐτοῦ κηρυγμάτων ὁ ἀπόπληκτος Ἰσραήλ· οὐ τετίμηκεν αὐτοῦ τὸν κόπον. Κόπος γὰρ ἦν τῷ Λόγῳ τὸ γενέσθαι καθ' ἡμᾶς, καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀνασχέσθαι μικροπρεπείας. Ἄλλ' ἡ κρίσις μου, φησὶν, ὁ Πατήρ, οὐς δεδαπάνηκα πό- νους ὑπὲρ γε τῆς αὐτῶν σωτηρίας. Διὰ τοῦτο, καὶ ἡ κρίσις ἐξενήνεκται παρ' αὐτοῦ. Ποία δὲ ἡ κρίσις ἦν; Ἐκβέβληνται τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος, ἐξ- ὠσθησαν τοῦ εἶναι λαὸς Θεοῦ, ἀμέτοχοι γεγόνασι τῆς παρ' αὐτοῦ σωτηρίας, ἄγευστοι μεμενήκασι τῆς τῶν ἀγίων ἐλπίδος, εἰσκέκληνται δὲ ἀντ' ἐκείνων τῶν ἔθνῶν ἡ πληθὺς. Καὶ ἀντὶ τῶν παρ' αὐτοῖς ποιμένων, ἕτεροι κεχειροτόνηνται δίκαιοι, καὶ θεοφιλεῖς, καὶ σπουδασμάτων εὐαγῶν ἐπιμεληταί, καὶ λαῶν ἡγεῖ- σθαι δυνάμενοι φωστῆρες ἐν κόσμῳ λόγον ἐπέχοντες ζωῆς, καθά φησιν ὁ πάνσοφος Παῦλος. Βούλει τὴν κρίσιν ἰδεῖν τοῦ Πατρὸς, ἦτοι τὴν ἐπ' ἐκείνοις ψῆφον, ἄκουε τοῦ Σωτῆρος λέγοντος τοῖς τῶν Ἰουδαίων καθ- ηγηταῖς· "Ἐν ἄνθρωπος τις ἦν οἰκοδεσπότης, ὅστις ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ φραγμὸν αὐτῷ περιέθηκε, καὶ ὠρυξεν ἐν αὐτῷ ληνὸν, καὶ ὠκοδόμησε πύργον, καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησεν."6 Εἶτά φησιν· "Ἐπέπομφε δούλους ἀποληψομένους τοὺς καρ- ποὺς, καὶ πάντες κεκινδυνεύκασιν. Ἐπειδὴ δὲ ὕστε- 70.1044 ρον ἀπέστειλε τὸν υἱὸν, καὶ αὐτὸν ἔωρακότες, φησιν, εἶπον· Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος ἐν ἑαυτοῖς, δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, καὶ σχῶμεν ἑαυτοῖς τὴν κλη- ρονομίαν αὐτοῦ. Καὶ δὴ καὶ ἀπεκτόνασι."6 Ταύτης ῥηθείσης αὐτοῖς τῆς παραβολῆς, εἴρηται πάλιν ὁ Κύριος λέγων· "Ἐν ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ κύριος τοῦ ἀμπε- λῶνος, τί ποιήσει τοῖς γεωργοῖς ἐκείνοις; Οἱ δὲ πρὸς αὐτόν· Κακῶς κακοὺς ἀπολέσει αὐτοὺς, καὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐκδώσει ἑτέροις, οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς καρποὺς ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν. Καὶ πρὸς γε ταῦτά φησιν ὁ Χριστός· Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, ἀρθή- σεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, καὶ δοθή- σεται ἔθνεσι τοῖς γεωργοῖς αὐτῆς."6 "Ὁ δὴ καὶ εἰς πέρας ἐνήνεκται. Τέθεινται γὰρ ἕτε- ροὶ τῶν ἀμπελώνων μελεδωνοί, καὶ σοφοὶ γηπόνοι, τοῦτ' ἔστιν, οἱ θεσπέσιοι μαθηταί. Ἐπὶ τούτων ἕ- τοὺς ἡμῖν αἰ νεφέλαι καθῆκαν, καίτοι τὸν Ἰουδαϊκὸν ἀμπελῶνα μηκέτι κατάρδειν κεκελευσμένα. Ἐπὶ τούτων οὐκ ἀκάνθας μᾶλλον, ἀλλὰ σταφυλὴν τετρυ- γηκεν ὁ Χριστός. Δεδιδάγμεθα γὰρ λέγειν, ὅτι "Ἐν Κύριος δώσει χρηστότητα, καὶ ἡ γῆ ἡμῶν δώσει τὸν καρπὸν αὐτῆς."6 Φαίη δ' ἂν τις, καὶ ἑτέρως, ὅτι γέγονεν ἐν ὀφθαλμοῖς τοῦ Πατρὸς ὁ πόνος τοῦ Υἱοῦ, καὶ κρίσις ἐκβέβηκεν ὀρθή. Καὶ μοι πάλιν ἄθρει τοῦ λόγου τὴν δύναμιν, ἐννοήσας τὴν οἰκονομίαν, ἦν καὶ αὐτὸς ἡμῖν ὁ πάνσοφος Παῦλος διατρανοῖ λέ- γων· "Ἐν μορφῇ καὶ ἰσότητι τοῦ Πατρὸς ὄντα τὸν Υἱὸν, οὐχ ἀρπαγμὸν ἡγήσασθαι τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἑαυτὸν δὲ κενῶσαι, καὶ ὑπήκοον γενέσθαι τῷ Πατρὶ μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ· ταύτης τε ἕνεκα τῆς αἰτίας ὑπερυψοῦσθαι τε καὶ τὸ ὄνομα αὐτῷ χαρισθῆναι τὸ ὑπὲρ πάντων ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνό- ματι αὐτοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ,"6 Ἦν μὲν γὰρ, καὶ ἔστι Θεὸς Λόγος. Ἐπειδὴ δὲ κεχηματίκεν ἄνθρωπος, καὶ γέγονε τοῦτο κατὰ ἀλήθειαν, εἰς τὴν ἑαυτοῦ δόξαν ἀναβέβηκε μετὰ σαρκός. Ἐγνώσθη γὰρ ὅτι Θεὸς ἐστὶ, καὶ πεπόνηκεν οὐκ εἰκῆ. Γέγονε γὰρ εἰς δόξαν αὐτῷ τῆς οἰκονομίας ὁ τρόπος, οὐκ εἰς εὐθές τι, καὶ ξένον ἀνατιθεὶς αὐτόν, ἀλλὰ Σωτῆρα, καὶ Λυτρω- τὴν ἀποφῆνας τῆς ὑπ' οὐρανὸν, ὃ δὴ καὶ

γνωσθὲν προσπεσεῖν αὐτῷ παρεσκεύασεν οὐρανόν τε καὶ γῆν, καὶ τὰ ἔτι κατώτερα. 9 Καὶ νῦν οὕτω λέγει Κύριος, ὁ πλάσας με ἐκ κοιλίας δοῦλον ἑαυτῷ, τοῦ συναγαγεῖν τὸν Ἰακώβ καὶ τὸν Ἰσραήλ· Πρὸς αὐτὸν συναχθή-σομαι, καὶ δοξαστήσομαι ἐναντίον Κυρίου, καὶ ὁ Θεός μου ἔσται μοι ἰσχύς. Καὶ εἶπέ μοι, Μέγα σοί ἐστι τὸ κληθῆναι σε παῖδά μου, τοῦ στήσαι τὰς φυλάς Ἰακώβ, καὶ τὴν διασπορὰν τοῦ Ἰσραήλ ἐπιστρέψαι.⁹ Οὐδὲν ἦττον ἐν τούτοις εἶναι φαμεν αὐτὸν τὸν Κύριον Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν τὸν οὕτως ἀνθρωπο-πρεπέσι κεχρημένον φωναῖς, εἰ καὶ ὅτι μάλιστα τὸ μέγα τῆς εὐσεβείας διατρανοῖ μυστήριον, καὶ τὸν τῆς κενώσεως τρόπον καθίστησιν ἐναργῆ. Ἄθρει γὰρ ὅπως τὸν φύσει καὶ ἀληθῶς ἑαυτοῦ πλάσαι φησὶν αὐτὸν εἰς δοῦλον ἑαυτῷ, πλὴν ἐκ κοιλίας. Οὐ γάρ 70.1045 τοι γυμνὸν ὄντα, καὶ ἄσαρκον ἔτι Λόγον, εἰς τὴν τῆς δουλείας διάπλασιν ἐνεχθῆναι φησὶν ἑαυτὸν, εὐδοκήσαντος τοῦτο τοῦ Θεοῦ, καὶ Πατρὸς· ἐκ κοι- λίας δὲ μᾶλλον, τοῦτ' ἔστιν, ὅτε κατὰ σάρκα ἐγεννήθη ἐκ γυναικός. Τότε γὰρ Θεὸς φύσει, καὶ ἐλεύθερος, ὡς ἐκ Θεοῦ τε καὶ ἐλευθέρου Πατρὸς, τὴν τοῦ δου- λου δέχεται μορφήν, ἥτοι πλάσιν. Οὐ γάρ τοι φαίη τις ἂν, εἴ γε νοῦν ἔχοι, ὡς τὸ δοῦλον φύσει εἰς δου- λείαν πλάττεται μᾶλλον, ἀλλ' ὁ δουλείας ἐπέκεινα, καὶ ζυγοῦ, καὶ τοῖς τῆς φυσικῆς ἐλευθερίας ἐμπρέ- πων ἀυχήμασι δέχοιτο ἂν εἰκότως τὴν τοῦ δούλου πλάσιν, ἥτοι μορφήν. Ὅτι γὰρ ἐλεύθερος ὢν ὁ υἱὸς καθῆκεν ἑαυτὸν εἰς τοῦτο ἐκῶν, πῶς ἂν ἐνδοιάσειέ τις Παύλου λέγοντος, ἐν μορφῇ μὲν εἶναι αὐτὸν τοῦ Θεοῦ, ἠγεῖσθαι δὲ οὐχ ἀρπαγμὸν τὸ ἴσα εἶναι Θεῷ, ἀλλ' ἐκ τῆς κατὰ πᾶν ὀτιοῦν ἰσότητός τε καὶ ὁμοιό- τητος, καθικέσθαι μὲν οὐκ ἀβουλήτως εἰς δούλου μορφήν, ἐν ὁμοιώματι δὲ ἀνθρώπων γενέσθαι. Θεὸς γὰρ ἦν μετὰ τούτου, διέδειξε δὲ οὐδὲν ἦττον ἡμῖν τὸ φύσει τε καὶ ἀληθῶς ἐλεύθερον, καὶ οὐκ ἀνεθε- λήτως τὸ δοῦλον, ἐν τῇ τῶν διδράχμων συνεισφορᾷ. Ἦροντο μὲν γὰρ τὸν θεσπέσιον Πέτρον οἱ δασμολό- γοι, πότερόν ποτε συνεισκομίζει τοῖς ἄλλοις Χριστὸς τὸ δίδραχμον, ἠγουν ἀπόβλητον ποιεῖται τὴν κατά- θεσιν. Εἶτα πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος· "Ὅτι βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνος λαμβάνουσι τέλη, ἢ κῆνσον; ἀπὸ τῶν υἱῶν ἑαυτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων;"⁶ Διέποντος δὲ τοῦ μαθητοῦ τάληθές, ἀπὸ γάρ τοι τῶν ἀλλοτρίων κομίζονται οἱ βασιλεῖς τὸ ταχθέν· "Ὅτι ἄρα γε, φησὶν, ἐλεύθεροι οἱ υἱοὶ εἰσιν. Ἴνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτούς, πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν, βάλε ἄγκιστρον, καὶ τὸν ἀναβάντα πρῶτον ἰχθὺν ἄρον, καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, εὐρήσεις στατήρα· ἐκεῖνον λαβὼν δὲς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ."⁶ Πλάττεται τοίνυν ὁ ἐλεύθερος κατὰ φύσιν εἰς δοῦλον οἰκονομικῶς, ὅτε καὶ ἐκ κοιλίας ἐγεννήθη τῆς κατὰ σάρκα μητρός. Καιρὸς γὰρ οὗτος ὁ πρέπων τοῖς τῆς κενώσεως μέ- τρις. Ὅτι δὲ διακονικῶς ἐπλάττετο, πεπληροφόρη- κεν εἰπῶν, τοῦ συναγαγεῖν τὸν Ἰακώβ, καὶ τὸν Ἰσραήλ. Καθίκετο γὰρ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς Θεὸς ὢν ὁ Λόγος, οὐχ ἐτέρου του χάριν, πλὴν ὅτι τοῦ διασῶσαι τὸν Ἰσραήλ, καὶ συναγαγεῖν τὸν Ἰακώβ. Κατεσκέ-δασε μὲν γὰρ ἅπαντας τοὺς ὄντας ἐπὶ τῆς γῆς ὁ φαυλότητος ἀπάσης εὐρετῆς εἰς πολυειδῆ, καὶ πολυ- μορφον ἁμαρτίαν. Τοὺς μὲν γὰρ ἀπέστησεν ὀλοτρό- πως τοῦ κτίσαντος, ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς ἀκαθάρτοις δαίμοσιν ὑποκεῖσθαι παρασκευάσας, καὶ δυσδιά- φυκτον αὐτοῖς τὸν τῆς ἁμαρτίας ἐπιρρίψας ζυγὸν, καὶ ἀποστήσας εἰς ἅπαν τοῦ, καὶ εἰδέναι τίς ὁ φύσει τῶν ὄλων ἐστὶ Θεὸς Κύριος. Τοὺς δὲ τὸν Μωσέως νόμον ἔχοντας βραβευτὴν τῶν πρακτέων, ῥαθύμους, καὶ ἀναπεπτωκότας ἀπέφηνε, πρὸς πᾶν ὀτιοῦν τῶν ἐκτόπων ἀπενεγκῶν, ὡς ὀλίγον μὲν τοῦ νόμου ποιεῖ- σθαι λόγον κομιδῆ, πράττεσθαι δὲ μᾶλλον εἰς γε τὸ ἐκάστῳ δοκοῦν, καὶ διδάσκει διδασκαλίας ἐντάλματα ἀνθρώπων. Ἐπειδὴ δὲ ἐπέφανε τῷ κόσμῳ Χριστὸς συνήχθη διὰ πίστεως εἰς μίαν καὶ ὀρθὴν, καὶ ἀνεπί- 70.1048 πληκτον γνώμην, ἃ κατεσκέδασεν ὁ Σατανᾶς, καὶ οἱ πάλοι τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης ἀποφοιτήσαντες προσ- δεδραμήκασιν αὐτῷ, καὶ τὴν ἐχθροποιὸν ἁμαρτίαν σπούδασμα τῶν ἀγαθῶν ῥιπτοῦντες κατόπιν, εἰρη- νεύουσι πρὸς Χριστόν.

Προὔτρεπον μὲν γὰρ αὐτοὺς, καὶ οἱ θεσπέσιοι προφηῆται γοργῶς ἰέναι πρὸς τοῦτο. Ἡσαΐας γοῦν, Ποιήσωμεν εἰρήνην αὐτῷ, φησὶ, ποιήσωμεν εἰρήνην οἱ ἐρχόμενοι. Ἐκέκραγον δὲ καὶ οἱ θεσπέσιοι μαθηταί· "Ὑπὲρ Χριστοῦ οὐκ ἔμελλε πρεσβεύμεν ὡς τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν, δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ Θεῷ." Πρὸς Θεὸν δὲ ποιούμεθα τὰς καταλλαγὰς, ὅτε προσίμεν τῷ Χριστῷ διὰ πίστεως. Ὡς γὰρ αὐτός που πάλιν φησὶν ὁ ἱερώτατος Παῦλος· "Ὁ Θεὸς ἦν ἐν Χριστῷ, κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῷ." Ἐν γὰρ Χριστῷ κόσμος τῷ Θεῷ καταλλάττεται. Οὐκοῦν ἐναργῆ τῆς ἐνανθρωπήσεως τὴν διακονίαν καθίστησι λέγων, εἰς δούλον πεπλαῖσθαι παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκ κοιλίας, ἵνα συναγάγῃ τὸν Ἰσραήλ, καὶ τὸν Ἰακώβ. Κἂν εἰ μὲν τις λέγοι τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος διὰ τούτων σημαίνεσθαι, οὐκ ἂν ἕξω διάττοι σκοποῦ. Ἐφη γάρ που Χριστός· "Ὁὐκ ἀπεστάλην, εἰ μὴ εἰς τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ." Εἰ δὲ ἄλλοι βούλοιντο τοὺς διὰ πίστεως σεσωσμένους ἅπαντας, Ἰσραήλ τε καὶ Ἰακώβ ὀνομάζειν, εὖ ἂν ἔχοι, καὶ οὕτως. Εἶπερ ἐστὶν ἀληθὲς ὡς οὐ μόνον ἐστὶν ὁ Ἰουδαῖος ὁ ἐν τῷ φανερῷ, οὔτε μὴ ἐν σαρκὶ περιτομῇ, λέγοιτο ἂν οὕτως περιτομῇ Ἰουδαῖος δὲ μᾶλλον ὁ ἐν κρυπτῷ, καὶ περιτομῇ ἔχων καρδίας ἐν πνεύματι, οὐ γράμματι, οὐδ' ὅτι ἐπινοήσῃ, οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τοῦ Θεοῦ. Εἶγε τοίνυν Ἰουδαῖός ἐστιν ὁ πνεύματι περιτομῇ ἔχων, ἀπρὶξ εἶεν ἂν οὐδενὶ τῶν γε τοιούτων Ἰσραήλ τε καὶ Ἰακώβ ὀνομάζεσθαι. Παρεμβέβληται δὲ μεταξὺ τοῦ λόγου ὑπὸ τῶν διὰ πίστεως κεκλημένων, φωνῇ κατατιθεμένων, ὅτι καὶ πρὸς αὐτὸν συναχθήσομαι, καὶ δοξασθήσομαι ἐναντίον Κυρίου, καὶ ὁ Θεός μου ἔσται μοι ἰσχύς. Ἄμα γάρ τοι προστάττει γενέσθαι Θεός, καὶ μονονουχὶ τῶν κατὰ πόδας εἰρημένων τόπων προσταχθέντων ἔρχεται πέρας. Σέσωσται μὲν γὰρ οὐχ ἅπαξ ὁ Ἰσραήλ, ἀλλ' ἠπίστησάν τινες διὰ γε τὴν σφῶν αὐτῶν μοχθηρίαν, τὴν τῶν εὐαγγελικῶν παιδευματικῶν οὐκ προσηκόμενοι χάριν. Συνεισκέκληται δὲ τῷ καταλείμματι τῶν ἐθνῶν ἡ πληθὺς· οἱ καὶ εἰς τέκνα τέθεινται τοῦ Ἀβραάμ, ὥστε πανταχόθεν τό γε ἦκον εἰς οἰκονομίαν, μὴ ἀφαιρῆσαι τῆς ἐπιδημίας τὸν σκοπόν· συνήχθη γὰρ ἅπας εἴ τις ἐστὶν Ἰσραήλ, καὶ μὲν τοῖ γε, καὶ Ἰακώβ, κατὰ τοὺς ἀρτίως ἡμῖν προαποδοθέντας λόγους. Ὑπὸσχενταί τοίνυν ὁ ἐν Χριστῷ κεκλημένος λαός, ὅτι καὶ συναχθήσεται πρὸς Θεὸν δηλονότι διὰ τῆς πίστεως, καὶ ὅτι δοξασθήσεται ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, τὸ λαμπρὸν τῆς υἱοθεσίας ἀποκερδαίνων καύχημα, καὶ θείας φύσεως μέτοχος γεγωνώς, καὶ ἀγιῶ πνεύματι κατηγγαίσησθε, καὶ ἀρίστων ἐπιτηδευματικῶν ἐπιμελητῆς ἀναδεικνύμενος, καὶ ὅτι Θεὸν ἠγήσεται τὴν ἑαυτοῦ ἰσχύν. Οὕτω γὰρ διακεῖσθαι πρέπει, τοὺς τῆς παρ' αὐτοῦ σωτηρίας, καὶ δόξης ἐφιεμένους. Προσεπάγει τούτοις. 70.1049 Καὶ εἶπέ μοι· Μέγα σοί ἐστὶ τὸ κληθῆναί σε παῖδά μου, τοῦ στήσαι τὰς φυλάς Ἰακώβ, καὶ τὴν διασπορὰν τοῦ Ἰσραήλ ἐπιστρέψαι. Εἰ χρεῖ τι καὶ ἀνθρωπίνως εἶπεῖν, οὐκ ἔα τὸν Υἱὸν ὁ Πατὴρ κατοκνήσαι τὴν οἰκονομίαν, οὔτε μὴ ἄμισθον τὸ μικροπρεπὲς τῆς τοῦ δούλου μορφῆς, ἀλλ' οἷον ἔγκαρπον ἀποφαίνει τὸ χρῆμα, καὶ οὐκ ἄμισθον τὴν ταπείνωσιν, καὶ τὸ τῆς οἰκονομίας φορτικὸν οὐκ ἐσόμενον ἕξω θαύματος, εὐκλεές τε πρὸς τοῦτο, καὶ τὸ ἀδοξῆσαι δοκεῖν. Ἦν μὲν γὰρ σμικρὸν ὁμολογουμένως, τῷ ἐκ τοῦ Θεοῦ φύντι λόγῳ, τὸ κληθῆναι παῖδα, τοῦτ' ἐστὶν, οἰκίτην. Δηλοῖ γὰρ τούνομα ποτὲ μὲν τὸν Υἱὸν, ποτὲ δὲ, ὡς ἔφη, τὸν οἰκέτην. Ἡ δὲ γε τῶν ἐννοιῶν χρεῖα τοῦτό τε κάκεῖνο, κατὰ τὸν ἑκατέρω πρέποντα καιρὸν εἰσκομίζεσθαι ποιεῖ. Ἐπειδὴ δὲ περὶ τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας ὁ λόγος ἐστὶ, πρέποι ἂν εἰκότως τὸν παῖδα νοεῖσθαι δούλον. Οὐκοῦν, κἂν εἰς μικρὸν, ὡς ἔφη, τῷ Υἱῷ τῆς δουλείας τὸ δυσκλεές, ἀλλ' ἦν ἐτέρως. Καὶ δὴ καὶ γέγονεν οὐ μικρὸν αὐτῷ· Δοξάζεται γὰρ παρὰ πάντων, ὡς ἀρπαγμὸν μὲν οὐκ ἠγάπησας τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, καὶ τοῖς τῆς δουλείας ἐνομιλήσας τρόποις, καὶ καθιγμένος εἰς κένωσιν, ὑπομείνας τε σταυρὸν, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ καὶ τῆς ἀπάντων ζωῆς ἀντάλλαγμα τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν καταθείς, ἵνα καταλύσῃ τυραννίδα διαβολικὴν, καὶ τὰ τῶν

δαιμονίων διελάση στίφη τῆς καθ' ἡμῶν ἀφορήτου πλεον- εξίας, ἵνα ἐκ μέσου ποιήσῃ τὴν ὀλεθροποιὸν ἀμαρτίαν, ἵνα καταργήσῃ θάνατον, καὶ τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν ἀναμορφώσῃ πρὸς τὸ ἀπ' ἀρχῆς, καὶ παραδῶ τῷ Θεῷ τὴν αὐτοῦ τε καὶ ἑαυτοῦ βασιλείαν, ὑπ' οὐδενὸς ἔτι τυραννουμένην, ἀποβάλλουσιν δὲ μᾶλλον τῆς ἐτέρων πλεονεξίας τὸν ζυγόν. 9 Ἴδου τέθεικά σε εἰς φῶς ἔθνων, τοῦ εἶναί σε εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς.⁹ Οὐκ ἠγνόησεν ὁ Πατήρ τὸ τῶν Ἰουδαίων ἀπεσκλη- κὸς, καὶ ἀνουθέτητον φρόνημα, καὶ ὀλοτρόπως ἐκ- τετραμμένον εἰς τὸ ἐξήνιον. Προσήκοντο γὰρ οὐδαμῶς τὴν διὰ Χριστοῦ παιδευσιν, καίτοι δέον ἄγασθαι μὲν τῆς ἡμερότητας, καὶ ἀσυγκρίτου φιλανθρωπίας τὸν Λυτρωτὴν, ὑπτίαις δὲ ὡσπερ χερσὶ παραδέξασθαι τὴν φιλοτιμίαν. Ἴνα τοίνυν μὴ ἐν ἀποτεύξει σκοποῦ γενέσθαι δοκῆ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν οἰκονομίαν, ἅτε δὴ, καὶ ἀπολακτίσαντος τοῦ ἠγησαμένου λαοῦ, καὶ οὐ προσιεμένου, καθάπερ ἔφην, τὴν αὐτοῦ λύτρωσιν, προσεπήνεγκεν ὁ Πατήρ, ὅτι σωτηρίας καταδείξει τρίβον, καὶ τὸ τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας ἐνήσει φῶς τοῖς ἐν ἀχλύϊ καὶ σκότῳ. Ἐκαλεῖτο γὰρ ὁ Ἰσραὴλ εἰς τοῦτο, Χριστοῦ λέγοντος ἐναργῶς· "Ἐγὼ εἶμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου."⁶ Καὶ· "Ἐως τὸ φῶς ἔχετε, περιπατεῖτε ἐν τῷ φωτὶ, ἵνα μὴ ἡ σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ."⁶ Ἐπειδὴ δὲ μᾶλλον ἠγάπησαν τὸ σκότος, ἢ τὸ φῶς, κατελείφθησαν ὑπ' αὐτοῦ, καίτοι τῶν ἀγίων προφητῶν τὴν ἐν Χριστῷ χάριν αὐτοῖς προηγορευκότων. Ὁ μὲν γὰρ τις ἔφη· "Ἐφωτίζου, φωτίζου, Ἰερουσαλήμ· ἡκεῖ γὰρ σου τὸ φῶς, καὶ ἡ δόξα ἐπὶ σὲ ἀνατέταλκεν. Ἴδου σκότος, καὶ γνόφος καλύψει γῆν ἐπ' ἔθνη. Ἐπὶ δὲ σὲ φανήσεται Κύριος, καὶ ἡ δόξα αὐτοῦ ἐπὶ σὲ ὀφθήσεται."⁶ Ὁ δὲ τις ἕτερος· "Ἐκαὶ ἀνατελεῖ ὑμῖν τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομά μου, ἡλιος δικαιοσύνης, καὶ ἴασις ἐν ταῖς πτέρυξιν αὐτοῦ."⁶ Ἐπειδὴ δὲ, καθά φησι τὸ Γράμμα τὸ ἱερὸν, τὰ ὧτα αὐτῶν ἐβάρυναν τοῦ μὴ εἰσακοῦσαι, τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν· ἐπέλαμψε τοῖς ἔθνεσιν ὁ Χριστὸς, καὶ φωτὸς τοῦ Θεοῦ 70.1052 μεμεστωμένην ἀπέφηνε τὴν ὑπ' οὐρανόν, ὥστε τοὺς ἐξ ἡοῦς εἰς δύσιν, καὶ μέχρι τῶν περάτων τῆς γῆς ἀπόνασθαι τῆς φιλοτιμίας, καὶ καθαροῖς διανοίας ὁμο- μασί τὴν θείαν τε, καὶ ἀνωτάτω περιαθρῆσαι φύσιν, καὶ τοὺς τῆς πνευματικῆς λατρείας, αὐτῇ τε καὶ μόνῃ καθιερῶσαι τρόπους. 9 Οὕτως λέγει Κύριος, ὁ ῥυσάμενός σε Θεὸς Ἰσ- ραήλ· Ἀγιάσατε τὸν φαυλίζοντα τὴν ψυχὴν αὐ- τοῦ, τὸν βδελυσσόμενον ὑπὸ τῶν ἔθνων, τῶν δούλων τῶν ἀρχόντων. Βασιλεῖς ὄψονται αὐτὸν, καὶ ἀναστήσονται ἄρχοντες, καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ ἕνεκεν Κυρίου, ὅτι πιστὸς ἐστὶν ὁ ἅγιος Ἰσραὴλ, καὶ ἐξελεξάμεν σε. Οὕτως λέγει Κύριος· Καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σω- τηρίας ἐβοήθησά σοι.⁹ Ὅσης ἠξίωσε φειδοῦς τοὺς διὰ Χριστοῦ κεκλημέ- νους ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ, κάντεῦθεν ἂν μάθοις. Μυστ- αγωγεῖ γὰρ αὐτούς, καὶ τὸ βαθύ, καὶ μέγα τῆς ἐνανθρωπήσεως ἐκκαλύπτει μυστήριον, οὐκ ἔων πε- ριθραύεσθαί τινας τῷ λίθῳ τοῦ προσκόμματος, καὶ προσπταίειν ἐξ ἀβουλίας τῇ πέτρᾳ τοῦ σκανδάλου. Συνετρίβη γὰρ οὕτως ὁ ἀπόπληκτος Ἰσραὴλ. Τί δὴ οὖν ἄρα φησίν; Ἐγὼ ὁ ῥυσάμενός σε Θεὸς, οὕτω φημι πρὸς σέ· Ἀγιάσατε τὸν φαυλίζοντα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, τοῦτ' ἐστὶ, σεπτὸν, καὶ ἅγιον ἠγήσασθε, καὶ ποιεῖσθαι σπουδάσατε τὸν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἐκφαυλίσαντα, τοῦτ' ἐστὶν, ἐξευτελίσαντα. Γεγονῶς γὰρ ἄνθρωπος ὁ Θεὸς, καὶ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, τέθεικεν ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ἰδίαν ψυχὴν, εἴλετό τε παθεῖν δι' ἡμᾶς τὸν κατὰ σάρκα θάνατον, οὐδὲν ὑπομείνας εἰς ἰδίαν φύσιν. Αὐτὸς γὰρ ὡς ἐπέκεινα τοῦ παθεῖν ὑπάρχων ὡς Θεὸς, πλὴν οὕτως εἶπω παρέρριψεν αὐτὴν, καὶ τοῦτο ὑπὲρ ἀμαρτωλῶν. Ὁ δὴ καὶ τεθαύμακεν ὁ πάνσοφος Παῦ- λος. Ἐφη γὰρ, ὅτι "Ἐσυνίστησι τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς· ἔτι γὰρ ὄντων ἡμῶν ἀμαρτωλῶν κατὰ καιρὸν ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανεν."⁶ Αὐτὸς δὲ που ὁ Χρι- στός φησί που· "Ἐὖ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων."⁶ Τέθεικε τοίνυν αὐτὴν ὑπὲρ ἡμῶν, τῷ γὰρ μῶλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν, καὶ αὐτὸς ἐμαλακίσθη διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν, καὶ διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν παρεδόθη. Ἀγιαζέσθω οὖν, φησί,

τοῦτ' ἔστιν, ἅγιος ἠγείσθω, ἤτουν ὁμολογείσθω. Θεῶ δ' ἂν πρόποι τοῦτο, καὶ μόνω κυρίως τε καὶ ἰδικῶς. Εἰ γὰρ καὶ εἰσὶν ἅγιοι πολλοὶ δυνάμεις τε λογικαί, καὶ μὴν, καὶ ἐπὶ γῆς ἄνθρωποι, ἀλλ' οὖν ἐκ μετοχῆς τοῦ κατὰ φύσιν ἁγίου, καὶ μόνου τοῦτο ὑπάρχοντος ἀληθῶς, ἅγιοι χρηματίζουσιν. Ὡσπερ γὰρ φῶς μὲν ἐστὶ τὸ ἀληθινὸν αὐτὸς, δέδωκε δὲ τὸ ἀξίωμα, καὶ ἑτέροις· "6'Υμεῖς γὰρ ἐστε,"6 φησὶ, "6τὸ φῶς τοῦ κό- σμου."6 Οὕτω καὶ μόνος ὢν ἅγιος ὁμοῦ τῷ Θεῷ, καὶ Πα- τρὶ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δίδωσιν ὡς ἐξ ἰδίου πληρώ- ματος, καὶ τοῖς μετόχοις αὐτοῦ τὸν ἁγιασμόν. Οὕτω φαμέν, καὶ ἐν προσευχαῖς· "6Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου."6 Καὶ οὕτι πού φαμεν, ὡς προσθήκην ἁγιασμοῦ τῷ ὀνόματι τοῦ Πα- τρός γενέσθαι παρακαλοῦμεν· εὐήθες γὰρ κομιδῇ τὸ χρεῖμά ἐστίν· εἶναι δὲ μᾶλλον παρὰ πᾶσιν ὅπερ ἐστὶν 70.1053 ἀληθῶς εὐχόμεθα, τοῦτ' ἔστιν, ἅγιον, καὶ φοβερόν· οὕτω κἀνθάδε τὸ, Ἁγιάσατε, νοητέον, κἂν εἰ πεφάυ- λικε, φησὶ, τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, τοῦτ' ἔστι, κἂν εἴ τι τῶν ἀνθρωπίνων παθεῖν λέγεται, καὶ τὴν ἰδίαν σάρκα θανάτου γεύσασθαι παρεσκεύασε, τέθεικε δὲ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ὑπὲρ πολλῶν. Ἐπιτρέχει δὲ ὁ λόγος, καὶ διαμέμνηται καὶ ἑτέρων, ἃ δὲ γένοιτ' ἂν ἔσθ' ὅτε καὶ ἐμποδῶν τοῦ χρεῖναι πιστεύειν αὐτῷ τοὺς τῆς οἰκονομίας οὐχ ὀρώντας βάθος τοῖς γε μὴν ἀρτίφροσιν οὐδὲν ἂν ἐμποιῆσαι βλάβος. Παραδοθέντα μὲν γὰρ Πιλάτῳ τὸν Ἰησοῦν, κατεβδελύττοντο τῶν στρατιωτῶν τινες, τοῦτο μὲν καταπαίοντες ἀνοσίως, τοῦτο δὲ, καὶ ἐμπτύσμασιν ἀτιμάζοντες, καὶ στεφάνῳ τῷ ἐξ ἀκαν- θῶν ὑβρίσαντες, κατακερτομοῦντές τε καὶ λέγοντες· "6Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων."6 Διὰ τοῦτο φησὶ τὸν βδελυσσόμενον ὑπὸ τῶν ἐθνῶν, τῶν δούλων, τῶν ἀρχόντων. Ἐψεται δὲ πάντως καὶ τούτῳ τὸ, Ἁγιά-σατε, ἀλλ' ὅτι πέπονθε μὲν οἰκονομικῶς τὰ παρὰ τῶν ἐθνῶν ἐμπαίγματα· ἀναλάμψει δὲ μετὰ τοῦτο, καὶ δοξασθήσεται παρὰ πάντων ἐν ὑπεροχαῖς ταῖς ἀνω- τάτω, καὶ τῶν ἐν ταῖς ὑποκαθημέναις ὄντων τιμαῖς, προαγορεύει λέγων· Βασιλεῖς αὐτὸν ὄψονται, καὶ ἀναστήσονται, ἐκ τῶν τῆς βασιλείας δηλονότι θῶκων. Ἄρχοντες καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ. Ὀψονται δὲ οὐ τοῖς τοῦ σώματος ὀφθαλμοῖς, ἀλλὰ γὰρ ὡς ἐν περιθρήσει νοῦ καὶ καρδίας. Ὁρώμεν γὰρ οὕτω τὴν δόξαν Χριστοῦ. Προσκυνήσουσι δὲ αὐτῷ ἔνεκεν Κυ- ρίου, τοῦτ' ἔστιν, ἔνεκεν ἐμοῦ. Δοξάζεται γὰρ ὡς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, καὶ ὅτι πιστός ἐστὶν ὁ ἅγιος Ἰσραὴλ. Τὸ δὲ πιστός ἐν τούτοις τὸν αἰεὶ μέ- νοντα δηλοῖ. Ἀκλόνητος γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, καὶ Πατρός· ὁμοίως δὲ, καὶ ἡ τοῦ Υἱοῦ· οὐκ ὄντων πι- στῶν τῶν ψευδωνύμων θεῶν. Εἰσὶ γὰρ ἀρτιγενεῖς, καὶ ἀπολλύμενοι, καὶ οὐ μένοντες. Ὁ δὲ τῶν ὄλων Σωτὴρ, καὶ Κύριος πιστός ἀληθῶς, τοῦτ' ἔστιν, εὖ βεβηκῶς ἐν ταῖς ἰδίαις ὑπεροχαῖς, καὶ ἀκλονήτως ἔχων, καὶ αὐτὸς, ἐξελέξατο τοὺς διὰ Χριστοῦ κε- κλημένους. "6Οὓς γὰρ ἔγνω,"6 φησὶ, "6καὶ προώρισε συμμόρφους τῆς εἰκόνας τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τούτους καὶ ἐκάλεσεν, ἠγίασέ τε πρὸς τούτῳ, καὶ ἐδόξασεν."6 Ἐδει δὲ οὖν, ἔδει τοὺς ἐξελεγεμένους ἀγιάσαι τὸν φαυλί- ζοντα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ μὴ τοῖς τῆς ἀνθρωπότη- τος ἐνωρῶντας ἀποσφαλῆναι τοῦ πρόποντος, καὶ τῆς ἐπ' αὐτῷ γνώσεως ἀκριβοῦς ἀποφέρεσθαι, συνιέντας δὲ μᾶλλον τῆς οἰκονομίας τὸ σοφὸν προσκυνεῖν αὐτῷ, διακεῖσθαι δὲ, καὶ ἀραρότως, ὅτι τοῦ πιστοῦ Κυρίου φύσει τε καὶ ἀληθῶς Υἱὸς ἐστὶ, καὶ εἰ πέφηνεν οἰ- κονομικῶς ἐν εἴδει τῷ καθ' ἡμᾶς, καὶ τὸ τῆς κενώ- σεως ὑπέδου μέτρον. Προσδιιάγεται δὲ τοῖς ἐξειλε- γμένοις, καὶ φησιν, ὅτι Καίρῳ δεκτῷ ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι. Προέγνωστο μὲν πρὸ καταβολῆς κόσμου Χριστὸς, καὶ τὸ αὐτοῦ μυστήριον· ἐπέλαμψε δὲ κατὰ καιροὺς οὓς ἠθέλεν ὁ Δυνάστης, καθ' οὓς ἡμῖν βεβοήθηκε, καὶ τὸν τῆς ἐν- ανθρωπήσεως καιρὸν, σωτηρίας ἡμέραν εἶναί φησιν. Οὕτω γὰρ πού καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος· "6Ἰδοὺ νῦν,"6 70.1056 φησὶ, "6καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτη- ρίας."6 Ψάλλει δὲ καὶ ὁ προφήτης Δαβὶδ, καὶ φησιν· "6Αὕτη ἡ ἡμέρα ἦν ἐποίησεν ὁ Κύριος, ἀγαλλιασώμεθα, καὶ εὐφρανθώμεν ἐν αὐτῇ."6 9Καὶ ἔδωκά σε εἰς διαθήκην ἐθνῶν,

τοῦ κατα- στήσαι τὴν γῆν, καὶ κληρονομήσαι κληρονομίαν ἐρήμου, λέγοντα τοῖς ἐν δεσμοῖς· Ἐξέλθετε· καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει, Ἀνακαλύφθητε. Καὶ ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν βοσκηθήσονται, καὶ ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς ἡ νομὴ αὐτῶν. Οὐ πεινάσουσιν, οὐδὲ διψήσουσιν, οὐδὲ πατάξει αὐτοὺς καύσων, οὐδὲ ὁ ἥλιος· ἀλλ' ὁ ἐλεῶν αὐτοὺς παρακαλέσει, καὶ διὰ πηγῶν ὑδάτων ἄξει αὐτούς. Καὶ θήσω πᾶν ὄρος εἰς ὁδὸν, καὶ πᾶσαν τρίβον εἰς βόσκημα αὐτοῖς. Ἴδου οὗτοι πόρρωθεν ἔρχονται. Οὗτοι ἀπὸ βορῶα, καὶ οὗτοι ἀπὸ θαλάσσης, ἄλλοι δὲ ἐκ γῆς Περσῶν.⁹ Ἔδοξέ τισι τῶν προλαβόντων ἐξηγητῶν ἀρχὴν τοῦ προκειμένου κεφαλαίου ποιήσασθαι. Οὕτω λέγει Κύριος· Καιρῶ δεκτῶ ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι. Καί φασιν εἰρησθαι ταυτὶ παρὰ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τῷ πάντων ἡμῶν Σωτήρι Χριστῷ. Προσεξυφαίνουσι δὲ, καὶ τοιόνδε τινὰ νοῦν. Ἠύξατο μὲν γὰρ, φησὶ, πρὸ τοῦ τιμίου σταυροῦ, λέγων· "Ὁ Πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο."⁶ καὶ οὐκ ἠκούσθη, πέπωκε γὰρ αὐτό. Ἐπειδὴ δὲ πεπάτηκε τὸν θάνατον ἀντιλαμβανομένου τοῦ Πατρὸς, εἴρηται πρὸς αὐτὸν ἀναγκαίως τὸ, Καιρῶ δεκτῶ ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι. Δοκεῖ δέ μοι πολὺ τὸ εὐπίθανον ἀρρώσκειν ὁ λόγος. Καίτοι γὰρ εἰδὼς ὅτι χρή πιεῖν τὸ ποτήριον, καὶ οὐκ ἂν ἐξέλθοι τὸ διασωθῆναι δύνασθαι τὴν ὑπ' οὐρανὸν, πλὴν ὅτι διὰ τοῦ θανάτου τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως οἰκονομικώτατα λίαν τὸ τῆς προσευχῆς ἐπράττετο σχῆμα, ἵνα τοῦ πάθους ἢ παραίτησις τῆς τῶν Ἰουδαίων μαιφονίας κατηγορηῖ· ἐπεὶ τίνα τρόπον τοῖς τῆς εἰς αὐτὸν δυσσεβείας ἐγκλήμασιν ἔνοχος γέγονεν ὁ Ἰσραήλ, εἰ μὴ ἀβούλητον ἦν αὐτῷ τὸ παθεῖν διὰ τοῦ δυσκλεές; πλὴν, καὶ οὕτω γέγονε θελητὸν, καὶ ἀποστήσαι τοῦ κόσμου τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἀναμορφῶσαι τὰ καθ' ἡμᾶς, εἰς καινότητα ζωῆς ἁγίας. Συνιείς γὰρ οὕτω καὶ τὸ εἰρημένον παρ' αὐτοῦ, ὅτι "Ὁ Καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, τοῦτ' ἔστι, τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με Πατρὸς, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέ μοι, μὴ ἀπολέσω αὐτὸ ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ."⁶ Ἐπέφανε γὰρ τῷ κόσμῳ Χριστὸς, καὶ τῶν ἱερῶν ἀπήρητο κηρυγμάτων παρὰ τοῖς ἐξ Ἰσραήλ. Ἐπειδὴ δὲ ἦσαν ἀπειθεῖς, καὶ κατεσκληρότες, ἐξήνιοι, καὶ θρασεῖς, οὐ προσήκοντο τὴν πίστιν, ἀλλ' ἡμάρτανον μὲν εἰς αὐτὴν πολυτρόπως, εἶτα τελευταῖον ἐσταύρωσαν. Ἐνταῦθα βλέπε μοι τῆς ἀπορήτου σοφίας τὴν δύναμιν. Ἀπὸ γὰρ τῆς Ἰουδαίων σκαιότητος ἐπενηνεγμένον αὐτῷ, φημὶ δὴ τὸν θάνατον. Δῆλον δὲ ὅτι τὴν τῆς σαρκὸς σωτηρίας πρόφασιν ἐποίησατο τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν, κατηργήθη 70.1057 δὲ θάνατος διὰ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, καὶ πεπάτηται φθορᾶ [γρ. φθορὰ], καὶ ἀνεθάλλομεν εἰς ζωὴν, οἱ διὰ τῆς ἐν Ἀδὰμ παραβάσεως κατενηνεγμένοι πρὸς τὸ ἐναντίον. Οὐκοῦν οὐκ ἀπότευξιν γενέσθαι φασὲν ἐν τῇ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ προσευχῇ, μὴ γένοιτο, οἰκονομίαν δὲ μᾶλλον, ἢ ἕπερ ἂν ἔποιτο τὸ θανάτῳ μάζεσθαι δεῖν. Καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον σοφὴν γενέσθαι φασὲν τὴν ἔντευξιν τὴν πρό γέ φημι τοῦ τιμίου σταυροῦ. Γέγονε γὰρ ἡμῖν ὑποτύπωσις, καὶ ὑπογραμμὸς ἀναγκαίου πράγματος· πειρασμοῦ γὰρ ἐπηρημένου, καὶ φόβου παραχειμαζόντος, οὐ ραθύμους εἶναι χρή, καὶ ἀναπεπτωκότας, ἐγρηγορότας δὲ μᾶλλον, εἶτα συντείνεσθαι εἰς προσευχάς, καὶ Θεοῦ δεῖσθαι τοῦ σώζοντος, ἵν' εἴπερ εἴη φίλον αὐτῷ βρόχων ἕξω καὶ παγίδος ἀποφέροιμεν πόδα. Εἰ δὲ δὴ τὸ χρῆναι παθεῖν ὡς ἔσται μᾶλλον ἡμῖν ὄνησιφόρον ἐπίσταται, καὶ τοῦτο ἦκειν ἐς πέρας, αὐτοῦ νέμοντος τὴν ὑπομονήν. Ἀπιθάνου τοιγαροῦν τῆς τιμῆς ἀποδεδειγμένης, φέρε τῶν ἐν χερσὶν ἀπτώμεθα πάλιν. Δεδωκέναι γὰρ αὐτὸν φησὶν εἰς διαθήκην ἔθνων τοῦ καταστήσαι τὴν γῆν, καὶ κληρονομήσαι κληρονομίαν ἐρήμου, λέγοντα τοῖς ἐν δεσμοῖς· Ἐξέλθετε, καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει, Ἀνακαλύφθητε. Ἀπολακτίσαντος γὰρ τοῦ Ἰσραήλ, καὶ τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης διὰ τῆς ἀπιστίας ἀποφοιτήσαντος, νενομοθέτηκε τοῖς ἔθνεσιν ὁ Χριστὸς, καὶ τὴν Καινὴν αὐτοῖς

Διαθήκην ὠρίσατο, τοῦτ' ἔστι, τὸ εὐαγγελικὸν καὶ σωτήριον κήρυγμα, καὶ κατέστησε τὴν γῆν τεθορυβημένην δηλονότι, καὶ οὐκ ἐν καλῷ συνέσεως οὔσαν. Πεπλάνητο γὰρ τῇ κτίσει λατρεύουσα, καὶ ταῖς τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων ἀγέλαις ὑποθητεύουσα. Ἔδρα γὰρ μόνον τὸ ἐκείνοις δοκοῦν. Οἱ δὲ κατεκόμιζον εἰς ἅπαν εἶδος ἀκαθαρσίας αὐτήν, καὶ κτηνοπρεπῆ διαβιοῦν ἐκέλευον βίον. Τεθορῦβητο τοίνυν οὐ μετρίως ἡ γῆ καὶ τετάρρακτο· πλὴν κατέστη διὰ Χριστοῦ, καὶ οἶον ἐκ χειμῶνος, καὶ ζάλης μετακεχώρηκεν εἰς εὐδίαν. Γέγονε γὰρ αὐτοῦ μερίς τε καὶ κληρος. Καὶ τοῦτο ἦν ἄρα, τὸ ἐν δευτέρῳ ψαλμῷ πρὸς αὐτὸν εἰρημένον, ὡς ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός· "Ἐκτίθειαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς."⁶ Ἐρημον δὲ ὀνομάζει τῶν ἔθνων τὴν πληθύν, ἀκάρπῳ καὶ ἀνύδρῳ γῆ παρεϊκάζων αὐτήν. Πλὴν, ὡς ἔφην, κληρος γέγονε Χριστοῦ. Πῶς δὲ, καὶ τίνα τρόπον; Ἐν δεσμοῖς γὰρ οὔσι, καὶ σειραῖς τῶν ἰδίων ἀμαρτημάτων κατεσφιγμένοις ἐπεφώνησε τό· Ἐξέλθετε. Οὔσι δὲ καὶ ἐν σκότει, καὶ ἐν ἀχλύϊ τῇ νοητῇ, καὶ μονονουχί βαθείᾳ νυκτι κατακεχωρισμένοις, ἀνακαλυφθῆναι προστέταχε, καὶ εἰς φῶς ἐλθεῖν, ἀνευρῆναι τῆς διανοίας τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ τὸ παρ' αὐτοῦ καὶ θεῖον εἰσοικίσασθαι φῶς. Οἱ δὲ δὴ τούτων ἀξιωθέντες, φησὶν, ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν βοσκηθήσονται, καὶ ἐν πάσαις ταῖς τρίβοις ἡ νομὴ αὐτῶν. Πλεῖσται μὲν γὰρ αἱ τῆς ἐπεικειᾶς ὁδοὶ, ἀλλ' ἦν τοῖς ἔθνεσι βᾶσιμος μὲν οὐδεμία, τραχεῖα δὲ καὶ ἀνάντης. κεκράτηντο δὲ καὶ ταῖς τῶν ἰδίων παθῶν ἐμβολαῖς, καὶ ταῖς τοῦ διαβόλου πλεονεξίαις, ἄβατον αὐτοῖς τιθέντος τὸ ἀγαθόν. Ἐπειδὴ δὲ ἐπέλαμψε 70.1060 τοῦ Σωτῆρος ἡ χάρις, ἔλυσεν αὐτῶν τὰ δεσμά, κατεφώτισε τὴν καρδίαν, ἴσχυσαν ἐνταῦθα διὰ πάσης τρέχειν ὁδοῦ, καὶ τὴν νοητὴν εὐτροφίαν συλλέγειν· τοῦτο γὰρ, τὸ βοσκηθήσονται δηλοῖ, καὶ εἰς πᾶσαν τρίβον ἀγαθουργίας ἰέναι γοργῶς. Εἶργει δὲ οὐδὲν κάκεῖνο εἰπεῖν, ὅτι τρίβοι καὶ ὁδοὶ τὰς ἡμετέρας διανοίας ἀποφέρουσι πρὸς Θεόν, ἡγουν πρὸς εὐαγῆ, καὶ ἐξαιρετον πολιτείαν αἱ θεόπνευστοι Γραφαί· αὐταὶ δὲ ἦσαν γνώριμα μὲν ἡκιστα τοῖς πεπλανημένοις. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς τὸ τῆς ἀληθείας κέκληνται φῶς, νομαὶ γεγόνασιν αὐταῖς, καὶ βοσκήματα τρέφοντα πρὸς εὐανδρίαν τὴν πνευματικὴν, καὶ εἰς ἔφεσιν ἀγαθοῦ παντός. Ὑπισχνεῖται δὲ Θεὸς αὐτοῖς τὸ ἀφιλαφές τῆς παρ' ἑαυτοῦ χάριτος, καὶ ἐπικουρίας, καὶ πνευματικῆς παρακλήσεως. Οὐ γὰρ πεινάσουσιν, οὐδὲ διψήσουσι, φησί. Πάλαι μὲν γὰρ ἦσαν ἐν ἐνδείᾳ παρακλήσεως πνευματικῆς, οὐ γὰρ ἦν παρ' αὐτοῖς θεῖος νόμος, οὐ προφήτης, οὐ παιδαγωγός, οὐ καθηγητής, οὐ διδάσκαλος, οὐ νοητῶν ὑδάτων πηγὴ. Ἐπειδὴ δὲ ἠλέηνται παρὰ Θεοῦ, δαψιλεστάτη λοιπὸν αὐτοῖς ἡ τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν χορηγία γέγονε τροφήν ἐσχηκόσι τὴν ψυχωφελεῖ. Ἐφαγον γὰρ ἄρτον ἐξ οὐρανοῦ, ὕδωρ ζῶν ἔπιον, περὶ οὗ καὶ αὐτὸς ἔφη Χριστὸς πρὸς τὴν ἐν Σαμαρείᾳ γυναῖκα τοὺς λόγους ποιούμενος· "Ἐπιπὶν ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου διψήσει πάλιν. Ὁς δ' ἂν πίη ἐκ τοῦ ὕδατος, οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, γενήσεται αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον."⁶ Ἐφη δὲ πού καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας περὶ τῶν ἐν πίστει δεδικαιωμένων, καὶ τοῖς εὐαγγελικοῖς θεσπίσμασιν ὑπαγόντων τὸν τῆς διανοίας ἀρχένα· "Ἐοῦτος οἰκήσει ἐν ὑψηλῷ σπηλαίῳ πέτρας ἰσχυρᾶς· ἄρτος αὐτῷ δοθήσεται, καὶ τὸ ὕδωρ αὐτοῦ πιστόν."⁶ Ἄλλ' οὐδὲ πατάξει αὐτοὺς καύσων, οὐδὲ ὁ ἥλιος. Γέγονε γὰρ αὐτοῖς σκεπαστῆς ὁ Χριστός. Ὁ καὶ πάλαι τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ ἐπαρτήσας μὲν ἐν ἡμέρᾳ νεφέλην, ἡγούμενος δὲ ἐν στύλῳ πυρὸς τὴν νύκτα. Ἐξω δὲ οὖν ἡλίου, καὶ καύσωνος ἔσονται, φησί, τοῦτ' ἔστι, τεύξονται τῆς παρὰ Θεοῦ σκέπης, ὡς μηδὲν αὐτοῖς συμβῆναι φορτίον, ἡγουν ἀποφέρων εἰς ὀλιγοψυχίαν. Τοιοῦτόν τι καὶ ὁ θεσπέσιος ἔφη Παῦλος· "Ἐδυνατός ὁ Θεός, ὃς οὐκ ἔασει ἡμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε, ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ, καὶ τὴν ἔκβασιν τοῦ δύνασθαι ὑπενεγκεῖν."⁶ Τοῦτο οἶμαι δηλοῦν τὸ παρακαλεῖν αὐτοὺς τὸν ἐλεοῦντα αὐτοῖς.

Ἄξει γὰρ διὰ πηγῶν ὑδάτων, καὶ θήσει πᾶν ὄρος εἰς ὄδον, καὶ πᾶσαν τρίβον εἰς βόσκημα αὐτοῖς. Πηγὰς δὲ φαμεν ἐν τούτοις τοὺς ἀγίους προφήτας, ἀποστό-λους τε καὶ εὐαγγελιστὰς, οἷς ἐνομιλοῦντες σοφῶς τε καὶ ἐντέχνως ἀρυόμεθα παρ' αὐτῶν ζωποῖόν τε καὶ θεῖον λόγον, ἀποχρώντως ἔχοντα πρὸς τὸ δύνα-σθαι διανευροῦν εἰς εὐσέβειαν τὰς ἡμετέρας ψυχὰς, καὶ τρυφὴν ἡμῖν ἐργάσασθαι τὴν πνευματικὴν. Οὕτω γὰρ γέγραπται· "Ὅτι ἀντλήσετε ὕδωρ μετ' εὐφροσύνης, ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ σωτηρίου."6 Ὅτι δὲ ἄναντες, ἢ δύσβατον οὐδὲν τῶν ἐξαιρέτων ἀνδραγαθη-μάτων τοῖς διὰ Χριστοῦ σεσωσμένοις, ὑπεμφήνειεν ἂν τὸ πᾶν ὄρος εἰς ὄδον τεθεισθαι λέγειν. Δοκεῖ μὲν 70.1061 γὰρ πως ἦρθαί τε καὶ ὑψοῦ, καὶ ἀπρόσιτον εἶναι πολλοῖς τὸ ἐναργῆ γενέσθαι τινὰ, οἷον ἐγκρατεία, σωφροσύνη, μακροθυμία, ἀνεξικακία, πραότητα, ἀγάπη καὶ τοῖς λοιποῖς· ἀλλὰ λείαν καὶ εὐήλατον πᾶ-σαν ἡμῖν ὄδον ἀπέφηνεν ὁ Σωτὴρ, ὥστε καὶ τὸ δυσ-πόρευτον, καὶ δυσήλατον εἶναι δοκοῦν ἐπιλωμένον προσκεῖσθαι τοῖς δι' αὐτοῦ βαδίζουσιν ἐθέλουσι. Καὶ τοῦτο, οἶμαι, ἔστι τὸ δι' ἐνός τῶν ἁγίων προφητῶν σαφῶς εἰρημένον· "Ὅτι πᾶσα φάραγξ πληρωθήσεται, καὶ ἔσται πάντα τὰ σκολιά εἰς εὐθείαν, καὶ ἡ τραχεῖα εἰς ὁδοὺς λείας."6 Καὶ πάλιν· "Ὅτι ὁδοὺς εὐσεβῶν εὐθεῖα ἐγένετο, καὶ παρεσκευασμένη ἡ ὁδὸς τῶν εὐσεβῶν."6 Ὅτι δὲ ἀριθμοῦ κρείττονες οἱ κεκλημένοι γεγόνασι, καὶ ἐκ παντὸς μέρους τῆς ὑπ' οὐρανὸν συναγηγερέ-νοι, διαμεμήνυκεν εἰπών· Ἴδου οὗτοι πόρρωθεν ἔρχονται, καὶ οὗτοι ἀπὸ βορρᾶ καὶ θαλάσσης, ἄλλοι δὲ ἐκ γῆς Περσῶν. Τὸ γὰρ πόρρωθεν ἔοικεν ὑποδη-λοῦν τὰ μέρη τὰ νότια, ὃ δὲ βορρᾶς τὰ βόρεια, θάλασσα δὲ τὰς πρὸς δυσμὰς χώρας. Οὕτω γὰρ καὶ αὐτῶν ὁ Ψαλμωδὸς διαμνημονεύει λέγων· "Ὅτι τὸν βορ-ρᾶν, καὶ τὴν θάλασσαν σὺ ἔκτισας."6 Οἱ δὲ ἐκ γῆς Περσῶν εἶεν ἂν, οἱ ἐξ ἠοῦς σεσαγηνευμένοι. Πρὸς ἀκτῖνα γὰρ ἡ Περσῶν γῆ ἐστίν. Ἡ τάχα που, καὶ τοὺς προσκυνήσαντας αὐτῷ μάγους νοεῖσθαι πρέπει. Ἦκον γὰρ εἰς τὴν Ἰουδαίαν πυθνανόμενοι τε καὶ λέγοντες· "Ὅτι τοῦ ἔστιν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; εἶδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ Ἀνατολῇ, καὶ ἦλθομεν προσκυνησαί αὐτῷ."6 Προσκυνήσαντες γὰρ, καὶ δώροις ἐτίμων, λιβάνω τε φημί, καὶ χρυσῷ, καὶ σμύρνη. Διαμέμνηται δὲ τοῦτο λέγων ὁ Ψαλμωδὸς, περὶ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ· "Ὅτι ζήσεται, καὶ δοθήσεται αὐτῷ, ἐκ τοῦ χρυσοῦ τῆς Ἀρα-βίας."6 Ἀραβίαν γὰρ ἐν τούτοις τὴν τῶν Περσῶν ὀνομάζει χώραν. 9 Εὐφράνθητε, οὐρανοὶ, καὶ ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ. Ῥηξάτωσαν τὰ ὄρη εὐφροσύνην, ὅτι ἠλέησεν ὁ Θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ τοὺς ταπεινοὺς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ παρεκάλεσεν.9 Εἰς ἓνα συγκαλεῖ θίασον, οὐρανὸν καὶ γῆν καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς παρ' αὐτοῦ σεσωσμένοις ἀποπληροῦν ἑορτὴν εὐ μάλα διακελεύεται. Νοηθεῖεν δ' ἂν οὐρανοὶ μὲν οὐκ αὐτὸ τὸ στοιχεῖον, ἀλλ' οἱ ταῖς ἄνω μοναῖς ἐν-δαιτώμενοι, καὶ ἐναύλισμα πλουτοῦντες τὸν οὐρανὸν, ἁγίαί τε Δυνάμεις, Ἀρχαί, καὶ Θρόνοι, καὶ Ἐξουσίαι, καὶ τὰ ἔτι ἐπέκεινα Σεραφίμ. Γῆ δὲ ὁμοίως οἱ παρ' αὐτοῖς προσδοκῶντες ἔσεσθαι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, καὶ παρεσόμενον εἰδότες αὐτὸν ἐπὶ λυτρώσει τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ ἀπάντων δὲ τῶν ἐθνῶν τῶν ἀνά πᾶσαν ὄντων τὴν γῆν· καθάπερ ἀμέλει, καὶ Συμεῶν ὁ δίκαιος, βρέφος ἔτι βραχὺ τὸν Ἰησοῦν ἐν ἀγκάλαις ἔχων ἐδοξολόγει Θεὸν, οὕτω λέγων· "Ὅτι ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, Δέσποτα, κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ, ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἠτοίμα-σας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν ἐθνῶν,"6 καὶ τὰ ἐξῆς. Εἰ τάχα που, καὶ αὐτοὺς νοητέον τοὺς σεσωσμένους, ἐπὶ γε σφίσιν αὐτοῖς τελούντας τὴν ἑορτὴν, καὶ ταῖς καθηκούσαις δοξολογίαις στεφανοῦντας τὸν Λυτρωτὴν· ὄρη γε μὴν παραρρήγνυντα τὴν εὐφροσύνην, ὑποτο-πητέον εἶναι, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, τὰς ἡμέρας ὑψοῦ κατ' ἀρετὴν δυνάμεις λογικὰς, ἡγουν τοὺς τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων ἱερουργούς, οἱ Χριστὸν λα-70.1064 λούντες, καὶ τὰ αὐτοῦ νοητῆς εὐφροσύνης πιμπλάσι τὴν γῆν. Ἀπαγγέλλουσι γὰρ ὅτι ἠλέησεν ὁ Θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ τοὺς ταπεινοὺς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ παρ-

εκάλεσεν. Ἠλέησε γὰρ ἅπαντας ἐπιλάμψας αὐτοῖς ὁ Χριστός· εἶπερ ἐστὶν ἀληθές, ἐξήρηνται χειρὸς διαβολικῆς, καὶ δαιμονίων σκαιότητος. Ἀπηλλάχθησαν δὲ, καὶ τῆς πάλαι τυραννύσης κατ' αὐτῶν ἀμαρτίας, καὶ προσέτι τῶν τοῦ θανάτου δεσμῶν· ἠξίωνται δὲ χάριτος, καὶ ὑπερκοσμίου δωρεᾶς, μέτοχοι γεγονότες ἀγίου Πνεύματος, καὶ τῆ τῆς υἰοθεσίας δόξῃ κατηγγαϊσμένοι, καὶ τὴν ὑπὲρ νοῦν ἐλπίδα πλουτήσαντες. Πλὴν ἄθρει τὴν ἐπιτήρησιν τῶν τοῦ προφήτου λόγων· Τοὺς γὰρ ταπεινοὺς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, φησὶ, παρεκάλεσε. Ταπεινοὺς δὲ εἶναί φαμεν τοὺς εὐήνιον ὑφέντας τῷ Χριστῷ τὸν ἀρχένα, καὶ τῆς ὑπ' αὐτῷ βασιλείας, οὐκ ἀτιμάσαντας τὸν ζυγὸν, διὰ τοι τὸ προσήκασθαι τὴν πίστιν, ἠὺτρεπίσθαι δὲ καὶ τὴν ἐν πνεύματι τε καὶ ἀληθείᾳ προσκύνησιν αὐτῷ, καὶ λατρείαν ἐπιτελεῖν τῶν τὴν πίστιν οὐ προσηκαμένων, οὐκ ὄντων ταπεινῶν, ἀλλ' ὑψοῦ τὸ κέρας ἰόντων [γρ. ἰέντων], καὶ λαλούντων ἀδικίαν κατ' αὐτοῦ, καὶ τοῖς ἱεροῖς αὐτοῦ θεσπίσμασι, γαῦρον ὥσπερ ἀνατεινόντων τὸν τῆς διανοίας ἀρχένα. Οὗτοι τῆς πνευματικῆς οὐκ ἠξίωνται παρακλήσεως. Οὐ γὰρ ἦσαν ἄξιοι. Τίς γὰρ μερὶς πιστῶν μετὰ ἀπίστων, κατὰ τὸ γεγραμμένον; 9 Εἶπε γὰρ Σιών, Ἐγκατέλιπέ με Κύριος, καὶ ὁ Κύριος ἐπελάθετό μου. Μὴ ἐπιλήσεται μήτηρ τοῦ παιδὸς αὐτῆς, τοῦ ἐλεῆσαι, καὶ ἔκγονα τῆς κοιλίας αὐτῆς; Εἰ δὲ καὶ ἐπιλάθοιτο ταῦτα γυνή, ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἐπιλήσομαί σου.9 Προὔθηκε μὲν γὰρ ὁ τῶν ὄλων Σωτὴρ Κύριος, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων τοῖς τῆς Σιών τέκνοις, ἥτοι τοῖς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ τὴν διὰ πίστεως χάριν, καὶ διὰ μυρίων ὄσων αὐτοὺς ἀνέπειθε, λέγων, Ἐπιδράξασθε τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν ἦν δύνασθαι πιστεύσασι εἰς αὐτὸν τὰς τοῖς πατράσιν ἐπηγγελμένας καταπλουτῆσαι φιλοτιμίας. Οἱ δὲ ἦσαν ἄτεγκτοι, καὶ ἀπειθεῖς, καὶ γοῦν τῶν διὰ τοῦ πανσόφου Μωσέως ὑπερορῶντες νόμων, καὶ προφητικῶν κηρυγμάτων ὀλίγα πεφροντικότες, καὶ τοῦ πιστεύειν ἐξώλισθον, καὶ τοῖς τῆς κυριοκτονίας ἤλωσαν βρόχοις. Οὐκοῦν ἐξώθησαν ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας, καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος τέθεινται μακρὰν, πλὴν σέσωσται τὸ κατάλειμμα, καὶ οὐχ ὀλόρριζος ἀπώλετο ὁ Ἰσραὴλ. Βραχεῖς δὲ λίαν οἱ σεσωσμένοι γεγονάσι, καὶ εὐαρίθμητοι παντελῶς ὡς πρὸς γε τὴν τῶν ἀπειθούτων πληθύν. Ἀστειότατα τοίνυν ἡ Σιών τὸ τῆς Ἰουδαίας μητρὸς ἐπέχουσα πρόσωπον εἰσφέρεται νυνὶ μονονουχί, καὶ κλαιούσης ὡς παρεωραμένης παρὰ τοῦ συγκροτοῦντος Θεοῦ. Ταύτη τοι, καὶ ὀλιγοστῶν αὐτῇ περιλειφθέντων τέκνων. Ἔφη γὰρ, φησὶν, ὅτι Ἐγκατέλιπέ με Κύριος, καὶ ὁ Κύριος ἐπελάθετό μου. Καὶ τί πρὸς ταῦτα Θεός; Ἀπαράβλητον ἀποφαίνει τὴν εἰς ἀνθρώπους ἀγάπην, καὶ τῆ νοητῆ Θεὸς Σιών ἐπαγγέλλεται, τὰ ἐξ οἰκτιρμῶν ἀγαθὰ, καὶ ὡς οὐκ ἂν ἐπιλάθοιτό ποτε τῶν ἑαυτοῦ κτισμάτων πειρᾶται πληροφορεῖν. Ὡσπερ γὰρ οὐκ ἂν ἐπιλάθοιτο τεκοῦσα γυνὴ τῶν ἑαυτῆς τέκνων 70.1065 βραβευτὴν ἔχουσα τῆς ἀνωτάτω φιλανθρωπίας, ἥτουν φιλοστοργίας, τὸν τῆς φύσεως νόμον· οὕτως οὐδ' ἂν ἐγὼ ἐπιλαθοίμην, φησὶ, τῶν ἐμῶν· εἰ τάχα που καὶ τῆς ἐν μητράσι φιλοστοργίας ὑπερνήχεται τὰ τοῦ Θεοῦ ἐκεῖνα. Ὁ μὲν γὰρ οὐδὲν ἀπεικός, καὶ εἰς λήθην πεσεῖν δύνασθαι. Ἐμὲ δὲ τοῦτο παθεῖν οὐ θέμις. Οὐκοῦν ὁ μὲν λόγος ὡς ἀπὸ γε τῆς ἐπὶ γῆς Σιών, ἥγουν τῆς τῶν Ἰουδαίων μητρὸς παθούσης τὴν ἀπαιδίαν, ἥγουν ὀλιγοπαιδίαν· ἡ δὲ γε ὑπόσχεσις ὡς πρὸς γε τὴν νοητὴν ἐστὶ Σιών· ἥ καὶ πάνσοφος Παῦλος προσεληλυθέναι φησὶ τοὺς πιστεύσαντας· ἵνα τὴν ἐξ ἔθνων, καὶ Ἰουδαίων συναγηγερμένην Ἐκκλησίαν ἐννοῆς, τύπον ἐπέχουσαν τῆς ἄνω, ἥς καὶ ὁ πάνσοφος Παῦλος διαμνημονεύει λέγων· "Ὁ δὲ ἄνω Ἱερουσαλήμ ἐλευθέρα ἐστὶν, ἥτις ἐστὶ μήτηρ πάντων ἡμῶν."6 Πόλις γὰρ ἐστὶ Θεοῦ ζώντος, καὶ πρωτοτόκων τροφός, καὶ μήτηρ ἁγίων ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς, ἥς οὐκ ἂν ἐπιλάθοιτό ποτε Χριστός. Ἀγαπᾷ γὰρ τὴν Ἐκκλησίαν, ἦν αὐτὸς ἑαυτῷ παρέστησε, κτήσας τοὺς δύο λαοὺς εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον, καὶ ἀποκαταλλάξας ἀφοτέρους ἐν ἐνὶ σώματι πρὸς τὸν Πατέρα. Πῶς οὖν ἂν ἐπιλάθοιτο τοῦ ἰδίου σώματος; τοῦτ' ἐστὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἥς

ἔστι κεφαλή. Ἰδοὺ ἐπὶ τῶν χειρῶν μου ἔζωγράφησά σου τὰ τεῖχη, καὶ ἐνώπιόν μου εἶ διὰ παντός, καὶ ταχὺ οἰκοδομηθήσῃ ὑφ' ὧν καθηρέθης, καὶ οἱ ἐρημώ-σαντές σε ἐξελεύσονται ἐκ σοῦ.⁹ Δυσεύρητος κοιμιδῆ τῶν προκειμένων ὁ νοῦς. Ποίας γὰρ εἶναι τὰς τοῦ Θεοῦ χειρὰς ὑποτοπήσαι τις ἂν, ἐφ' ὧν καὶ γεγράφθαι τὰ τεῖχη Σιῶν, ἐννοεῖσθαι θέ-μεις; Πλεισταχοῦ μὲν τὸ Γράμμα τὸ ἱερὸν χειρὰς ὄνο-μάζει Θεοῦ, τὰς δραστηρίους αὐτοῦ δυνάμεις, δι' ὧν εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα παρήνεγκεν, εἰ καὶ ἐνεργεῖ τι τῶν κατὰ γνώμην αὐτῶ· οἷον τὴν εἰς τὸ εἶναι πάροδον ἀνθρώπου παντός διατρανοῖ λέγων ὁ Μελωδός· "ἘΑἰ χειρὲς σου ἔπλασαν με, καὶ ἐποίησάν με, ὅτι αὐτοῦ ἔστιν ἡ θάλασσα, καὶ αὐτὸς ἐποίησεν αὐτήν, καὶ τὴν ξηρὰν αἰ χειρὲς αὐτοῦ ἔπλασαν."⁶ Καὶ πάλιν· "ἘΚαὶ σὺ κατ' ἀρχὰς, Κύριε, τὴν γῆν ἐθεμελίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσιν οἱ οὐρανοί."⁶ Εἶτα πῶς ἂν τις ὑπονοήσῃε ταῖς δραστηρίους δυνάμεις τοῦ Θεοῦ, κα-θάπερ ἐν πίνακι γεγράφθαι τὰ τεῖχη Σιῶν τῆς ἐνθάδε νοουμένης; ἢ καὶ ποίων ὅλως διαμνημονεύει τειχῶν ὁ λόγος; Τί οὖν ἄρα φαμέν; Ἀπείρξειεν ἂν οὐδὲν, ὡς γε οἶμαι, τὸν Χριστοῦ μαθητὴν, τοιοῦτον τινα τοῖς προκειμένοις ἐφαρμόσαι νοῦν. Ἦτιᾶτο τὸν Κύριον ἢ Σιῶν, ὡς ἐπιλαθόμενον αὐτῆς. Ἄλλ' ὅτι μὴ τοῦτό ἐστιν ἀληθὲς πειρᾶται δεικνύειν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰη-σοῦς Χριστὸς, ὡς ἀπὸ γε τῶν τῆς ἐνανθρωπήσεως, καὶ ὧν ὑπέμεινε δι' ἡμᾶς, γενόμενος καθ' ἡμᾶς. Καί-τοι γὰρ ἐξὸν ἐν μορφῇ καὶ ἰσότητι τοῦ Πατρὸς ὑπάρ-χειν αὐτὸν, οὐχ ἀρπαγμὸν ἐποίησατο τοῦτο, καθίκετο δὲ μᾶλλον εἰς κένωσιν. Ἔλαβε δούλου μορφὴν, καὶ γέγονεν ὑπήκοος τῷ Πατρὶ μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. Ἐκρεμάθη γὰρ ἐπὶ ξύλου, προσηλωθει-σῶν αὐτοῦ τῶν χειρῶν. Πλὴν τὸ σωτήριον πάθος καθ-εἶλεν ἀρχὰς, τεθριάμβευκε κοσμοκράτορας τοῦ αἰῶ-70.1068 νος τούτου, ἠλευθέρωσεν ἅπαντας τῆς τοῦ διαβόλου τυραννίδος, προσεκόμισεν ἡμᾶς τῷ Θεῷ. Τῷ γὰρ μώ-λωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν, καὶ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἀνήνεγκεν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ξύλον, καὶ ἐμα-λακίσθη μὲν αὐτὸς, σεσῶσμεθα δὲ ἡμεῖς, καὶ γέγονεν ἡμῖν τὸ αὐτοῦ πάθος ἀσφάλειά τε καὶ τεῖχος· ἡγό-ρασε γὰρ ἡμᾶς ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμε-νος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα, καὶ ἐν ᾧ πέπονθεν αὐτὸς πει-ρασθεὶς βεβοήθηκε τοῖς πειραζομένοις, ἔξω τε τῆς πόλεως ἔπαθεν, ἵνα ἀγιάσῃ τῷ ἰδίῳ αἵματι τὸν λαόν. Οὐκοῦν, ἐρῶ γὰρ καὶ αὐθις, τὸ Χριστοῦ πάθος, καὶ ὁ τίμιος σταυρὸς, καὶ ἡ προσήλωσις τῶν αὐτοῦ χει-ρῶν, ἀσφάλεια γέγονε, καὶ τεῖχος ἀπρόσιτόν τε καὶ ἀρραγὲς τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσι. Οὐκοῦν φαίη ἂν εἰκότως, τὸ, Ἰδοὺ ἐπὶ τῶν χειρῶν μου ἔζωγράφησά σου τὰ τεῖχη. Νοήσεις τὴν διάτρησιν τῶν χειρῶν ἥτοι τὸ πάθος, ὡς δι' ἐνὸς τούτου καταδηλούμενον. Τὸ δὲ ἔζωγράφησα, ἀντὶ τοῦ ἐνετύπωσα, φησί. Καὶ ἐνώπιόν μου εἶ διὰ παντός. Εἰ γὰρ πέπονθεν ὑπὲρ ἡμῶν, πῶς ἂν ἡμῶν ἐπιλάθοιτο; ἢ πῶς οὐκ ἂν εἶεν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ δι' οὓς προσηλώθη τῷ ξύλῳ; Εἰ δὲ δὴ τις βού-λοιτο καὶ καθ' ἕτερον τρόπον τῆ τῶν προκειμένων ἐννοίᾳ προσβαλεῖν, οὐδὲν οἶμαι τὸ ἀπεικὸς νοῆσαι τι τοιοῦτον· ἐν ταῖς τοῦ Θεοῦ Πατρὸς χερσὶ πάντα εἶναι τοὺς εἰς Χριστὸν πιστεύσαντας, φαίη ἂν οἶμαί τις, καὶ οὐκ ἂν ἀμάρτοι τάληθοῦς. Ἔφη γὰρ αὐτός· "ἘΤὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούουσι, καὶ ἀκολουθοῦσί μοι. Καγὼ δίδωμι αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον."⁶ Προσέτι καὶ τούτοις, ὡς "ἘΟὐδεὶς ἀρπάσει αὐτὰ ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Πατρὸς μου,"⁶ ἄτε δὴ καὶ ὑπὸ σκέπη ὄντα τὴν ἄνω, καὶ ταῖς ἄνωθεν ἐπικουρίαις εἶ μάλα πε-πυργωμένα. Ὅτε τοίνυν ἅπαντας μὲν ἐν χερσὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, οἷον ἀνέχοντος ἡμᾶς, σώζοντός τε καὶ παρ' ἑαυτῶ, καὶ οὐκ ἐφιέντος ἀποκομίζεσθαι πη πρὸς ἃ μὴ θέμις, οὔτε μὴν ταῖς τῶν ἐπιβουλευόντων ὑποφέρεσθαι δυστροπίαις, ἢ γουν διαβολικῆς σκαιότη-τος γενέσθαι θήραμα, τὸ ἀπειργον οὐδὲν, νοεῖν, καὶ τὰ τῆς Σιῶν τεῖχη, οἷον ἔζωγραφῆσθαι ταῖς ἑαυτοῦ χερ-σι, τοῦτ' ἔστιν, ἐξησηκμένα πρὸς ἀστειότητα τὴν πνευματικὴν, καὶ ὠραῖσμον ἔχοντα τὸ ἐξ ἀπάσης ἀρετῆς εἶ μάλα διαγινώσκεσθαι. Τεῖχη δὲ γε τῆς νοη-τῆς Σιῶν γενέσθαι φαμέν τοὺς ἁγίους ἀποστόλους καὶ

εὐαγγελιστὰς, τεθειμένους εἰς τοῦτο παρὰ Θεοῦ, καὶ ἀδιάληπτον ἔχοντας παρ' αὐτῷ τὴν γνώμην. Ἐγέ- γραπτο γὰρ αὐτοῖς ἐν οὐρανοῖς τὰ ὀνόματα, τέθεινται δὲ καὶ ἐν βίβλῳ ζώντων. Καὶ μή τοι θαυμάσης, εἰ περιβόλους καὶ τεῖχη τῆς Ἐκκλησίας τοὺς ἀγίους εἶναι φησιν. Ἔστι μὲν γὰρ αὐτὸς τὸ τεῖχος, καὶ πε- ριτειχος· Ὡσπερ δὲ ... ὑπάρχων, καὶ ἀσφάλεια πᾶσα τῶν πιστευσάντων εἰς αὐτὸν, δέδωκε τοῖς ἀγίοις μυσταγωγοῖς ὡς ἐν ἀξιώματος τάξει λαμπροῦ, τὸ κα- λεῖσθαι τεῖχη τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ. Ταχὺ δὲ, φησὶν, οἰκοδομηθήσῃ ὑφ' ὧν καθηρέθης. Ἰουδαῖοι μὲν γὰρ, ἤγουν τῶν Ἰουδαίων, καθηγηταὶ, τὴν ἐπίγειον Σιών, ἦτοι τὴν ἑαυτῶν μητέρα καθεῖλον, ἀποφέροντες αὐτὴν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀπαράδεκτον ποιεῖσθαι τὴν πίστιν διδάσκοντες. Ἐφασκον γάρ· "Ὅτι ἡμεῖς οἶδαμεν ὅτι 70.1069 Μωσεῖ λελάληκεν ὁ Θεὸς, τοῦτον δὲ οὐκ οἶδαμεν πόθεν ἐστὶ."6 Διελάσαντες δὲ εἰς λῆξιν τοῦ παντὸς κακοῦ, καὶ ἀνελόντες τὸν κληρονόμον, παραίτιοι γεγόνασι τοῦ πεσεῖν αὐτὴν. Ἄλλ' ὥσπερ Ἰουδαῖοι καθεῖλον, οὕτω πάλιν Ἰουδαῖοι ὄντες οἱ θεσπέσιοι μαθηταὶ, ἤγειραν αὐτὴν μεταβαλοῦσαν δηλονότι, οὐ μείνασαν ὅπερ ἦν, τοῦτ' ἔστιν, ἀπειθῆ, καὶ Κυριοκτόνον, ἀλλ' ἐν πίστει διαπρέπουσαν, δηλὸν δὲ ὅτι τῇ ἐν Χριστῷ. Οἱ δὲ ἐρημώσαντες αὐτὴν ἐξῆλθον ἀπ' αὐτῆς. Ἐκβέβληντο γὰρ οἱ πρῶτοι καθηγηταὶ, καὶ ἀντέστησαν ἕτεροι, ὧν καὶ ἀρτίως διεμνημονεύσαμεν· οὐ γὰρ ἦν ἐτέρως μεταβαλεῖν αὐτὴν, καὶ ἀγαπήσαι Χριστὸν, καὶ τῆς τοῦ νόμου σκιᾶς ἀνθελεῖσθαι σκιάν, εἰ μὴ τοῦ καθ- ηγεῖσθαι παρανόμως αὐτῆς ἐξώσθησαν μὲν οἱ πρῶτοι, ἀντεγήγερται δὲ τῶν ἀγίων μυσταγωγῶν ὁ χορὸς, ὧν καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ ἀρίστην ποιεῖται μνήμην, ψάλλων που, καὶ λέγων πρὸς τὸν τῶν ὅλων Σωτῆρα Χριστόν· "6Καταστήσεις αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ μνησθήσονται τοῦ ὀνόματός σου ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ γενεᾷ."6 Ἐπειὶ ἄρον κύκλω τοὺς ὀφθαλμούς σου, καὶ ἴδε πάν- τας. Ἴδου συνήλθοσαν, καὶ ἦλθοσαν πρὸς σέ. Ζῶ ἐγώ, λέγει Κύριος, ὅτι πάντας αὐτοὺς ἐνδύσει, καὶ περιθήσει αὐτοὺς ὡς κόσμον νύμφης.9 Διὰ πάσης ἀγίας καὶ θεοπνεύστου Γραφῆς διηγό- ρευνται σαφῶς, ὅτι μερὶς καὶ κληρὸς ἐστὶ Χριστοῦ τοῖς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, ἢ τοῖς τέκνοις τῆς ἐπιγείου Σιών, ἐν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς. "6Ἐπιστρέ-ψουσι γὰρ,"6 φησὶ, "6πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν, καὶ Δαβὶδ τὸν βασιλέα αὐτῶν."6 Καὶ ἐκστήσονται ἐπὶ τῷ Κυρίῳ καὶ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς αὐτοῦ ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν. Παρεισβέβληκε μὲν γὰρ, ἀπειθησάντων αὐ- τῶν, ἢ ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησία, ἣν καὶ νοητὴν Σιών εἶναι φησιν. Κεκλήσονται δὲ κάκεῖνοι, ἔσονται μία ποιμνὴ, εἷς ποιμὴν, ὥστε μηκέτι δύο Σιών ὀνομάζεσθαι, ἄμφω δὲ εἰς μίαν Ἐκκλησίαν τελεῖν, ἐνὸς τοῦ πάντων ἀρ- χιποιόμενος ὑπὸ χεῖρα γεγεννημένους. Ὅτι δὲ πάντῃ τε καὶ πάντως ἔσται ταῦτα, πληροφορεῖ λέγων πρὸς τὴν τῶν Ἰουδαίων μητέρα· Ἄρον κύκλω τοὺς ὀφθαλ- μούς σου, καὶ ἴδε πάντας. Ἴδου συνήχθησαν, καὶ ἦλθοσαν πρὸς σέ. Ζῶ ἐγώ, λέγει Κύριος, ὅτι πάντας αὐτοὺς ἐνδύσει, καὶ περιθήσει ὡς κόσμον νύμφης. Κατεσκευάσθησαν μὲν γὰρ ὡς οὐκέτι ποιμένος ὑφ- εστηκότος αὐτοῖς. Εἴρηται γὰρ που δι' ἐνὸς τῶν ἀγίων προφητῶν, ὡς ἐκ προσώπου Χριστοῦ· Καὶ εἶπα, Οὐ ποιμανῶ ὑμᾶς· τὸ ἀποθνήσκον ἀποθνησκέτω, καὶ τὸ ἐκλείπον ἐκλείπέτω, καὶ τὰ κατάλοιπα. Ἐσθιέτω ἕκαστος τὴν σάρκα τοῦ πλησίον αὐτοῦ. Τὸ γὰρ ὅλως ἐκπεπτωκὸς τῆς παρὰ Θεοῦ φειδοῦς καὶ ἀγάπης, ὁποῖον ἂν οὐ πάθοι τὸ βλάβος; Προσκέισονται γὰρ τοῖς ἐθέλουσι διασπᾶν, καὶ ἀποφέρειν αὐτοὺς οἵπερ ἂν ἐκάστῳ τῶν ἀδικούντων δοκεῖ. Ἀποκομίζουσι δὲ Θεοῦ, καὶ πονηροὶ, καὶ ἀλητήριοι δαίμονες. Γέγρα- πται γὰρ, ὅτι "6Μερίδες ἀλωπέκων ἔσονται."6 Δρῶσι δὲ τοῦτο, καὶ τὰ πολύτροπά τε καὶ ἐν ἡμῖν ὄντα πάθη. Δεδόσθαι γὰρ φησὶν ὁ πάνσοφος Παῦλος τινὰς εἰς πάθη ἀτιμίας, καὶ εἰς ἀδόκιμον νοῦν. Τί οὖν ἐν 70.1072 τούτοις ὁ θεῖος ὑπισχνεῖται λόγος; Κλῆσιν καὶ συγ- κομιδὴν τῶν κατεσκευασμένων, καὶ τὴν ἐν πνεύματι τῶν ἀπολωλότων ἐπιστροφὴν, καὶ τὴν τῶν δραπετευ- σάντων ἐπάνοδον, ἐπιστροφὴν τε καὶ ἐγρηγόρησιν, καὶ τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης τὰ γέρα. Περιβλέψαι

γάρ, φησὶ, καὶ ἄθρει τοὺς ἅπαντας. Ἴδου συνήχθησαν πρὸς σέ. Ἴνα δὲ πιστὴν ἀποφανῆ τὴν ὑπόσχεσιν, ὄρκω βεβαίω τὸ ῥηθὲν, καὶ φησι· Ζῶ ἐγὼ, λέγει Κύριος, ὅτι πάντας αὐτοὺς ἐνδύσω εἰς κόσμον νύμφης. Κόσμημα γὰρ ἐκκλησιῶν τὸ σύστημα. Διὰ γὰρ τοι τοῦτο τὴν Ἐκκλησίαν ἱματισμῶ διαχρύσω καὶ ποικιλμένω κατακοσμεῖν ἔθος τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ· ὄνπερ γὰρ αἱ πολυειδεῖς καὶ πολυτελέστατοι τῶν λίθων, φημὶ δὴ τῶν Ἰνδικῶν, χρυσοῖς κανόσιν ἐνισχημέναι, θαυμαστόν τι καὶ ἀξιοθέατον ἐπιτελοῦσι κόσμημα· οὕτω καὶ αἱ τῶν ἀγίων ψυχαὶ τοῖς ἐξ ἀρετῶν ἀυχήμασιν ἐξωραϊσμένοι, φαιδρὸν ἀποστίβουσι κάλλος τοῖς τῆς Θεότητος ὀφθαλμοῖς, ὥστε καὶ ἕκαστον εὐχαριστοῦντα τῷ Χριστῷ λέγειν· Ἀγαλλιάσθω ἡ ψυχὴ μου ἐπὶ τῷ Κυρίῳ. Ἐνέδυσσε γὰρ με ἱμάτιον σωτηρίου, καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης ὡς νυμφίω περιέθηκέ μοι κόσμον, καὶ ὡς νύμφη περιέθηκέ μοι μίτραν. Ὅτι τὰ ἔρημά σου, καὶ τὰ διεστραμμένα, καὶ τὰ πεπτωκότα, νῦν στενοχωρήσει ἀπὸ τῶν κατοικούντων, καὶ μακρυνθήσονται ἀπὸ σοῦ οἱ κατὰ πίνοντές σε. Ἐροῦσι γὰρ εἰς ὧτά σου οἱ υἱοὶ σου, οὓς ἀπολώλεκας· Στενός μοι ὁ τόπος, ποίησόν μοι τόπον, ἵνα κατοικήσω. Καὶ ἐρεῖς ἐν τῇ καρδίᾳ σου· Τίς ἐγέννησέ μοι τούτους; Ἐγὼ δὲ ἄτεκνος, καὶ χήρα. Τούτους δὲ τίς ἐξέθρεψέ μοι; Ἐγὼ δὲ κατελείφθην μόνη. Οὗτοι δέ μοι ποῦ ἦσαν;⁹ Ὡς ἐκ τῶν ἐν ὄψει καὶ ἐμφανεστέρων πραγμάτων ἐξυφαίνει καὶ νῦν τοῦ λόγου τὸ σχῆμα· ἀπιστήσαντος μὲν τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ αὐτῷ τὰς χεῖρας ἐπενεγκόντος Χριστῷ, πεπόρηται πᾶσα τῶν Ἰουδαίων ἡ χώρα, ἐνεπρήσθη δὲ τοῖς Ἱεροσολύμοις ὁμοῦ, καὶ αὐτὸς ὁ νεὼς, καὶ τοσαύτη λειψανδρία κατέσχε τὴν Ἰουδαίαν, ὥστε τὸν μακάριον προφήτην Ἡσαΐαν αἰνιγματωδῶς αὐτὸ δὴ τουτὶ καταμηνῦσαι πλεισταχοῦ. Ἔφη γὰρ, ὅτι "ὉΚαὶ ἐπιλήψονται ἑπτὰ γυναῖκες ἀνθρώπου ἑνός, λέγουσαι, Τὸν ἄρτον ἡμῶν φαγόμεθα, καὶ τὰ ἱμάτια ἡμῶν περιβαλλόμεθα, πλὴν τὸ ὄνομα τὸ σὸν κεκλήσθω ἐφ' ἡμᾶς. Ἀφελε τὸν ὄνειδισμόν ἡμῶν." Ὁ Εἶρηται μὲν γὰρ διὰ τοῦ νόμου, τὸ "Ὁὐκ ἔσται ἄγονος, οὐδὲ στεῖρα ἐν υἱοῖς Ἰσραὴλ." Ὁ Οἱ δὲ τῆς ἀπαιδίας οὐ φορητὸν ἐποιοῦντο τὸν ὄνειδισμόν. Ὡς οὖν τοῦ πολέμου δαπανήσαντος ἅπαν τὸ ἄρσεν γένος, καὶ εὐαριθμήτων παντελῶς ὑπολελειμμένων, ἑπτὰ γυναῖκας ἔφη δεχθήσεσθαι ἑνὸς ἀνδρός, ὥστε ἀφελεῖν αὐτῶν τὸν ὄνειδισμόν, τουτ' ἔστι, τὴν ἀπαιδίαν. Ἐπειδὴ δὲ φορτικὸν ἀρέσαι γυναῖξιν ἑπτὰ τὸν 70.1073 ἔνα, τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίειν ἐπαγγέλλονται, καὶ τὰ ἑαυτῶν ἱμάτια περιβάλλεσθαι, ὡς οὐδενὸς ὅλως δεηθήσομεναι τῶν παρ' αὐτοῦ. Δεδιέναι γὰρ μόνον διεβεβαίουντο τὸν τῆς ἀπαιδίας ὄνειδισμόν, ὡς ἔφην. Ὡς οὖν εἰς ἐρημίαν παντελεῖ καταστάσης αὐτῶν τῆς χώρας, λύσιν ὑπισχνεῖται τοῦ συμβεβηκότος, καὶ τὰ ἔρημα, καὶ τὰ πεπτωκότα στενοχωρήσεσθαί φησιν ἀπὸ τῶν κατοικούντων. Μακρυνθέντων δηλονότι τῶν καταπιόντων αὐτήν, δηλον δὲ ὅτι τῶν καθηγεῖσθαι λαχόντων· οἱ μονονουχὶ καθάπερ τινὲς θῆρες ὠλόθρευσαν, καὶ κατέπιον αὐτήν. Διαδείκνυσι δὲ τὴν τῶν κληθησομένων πληθύν, ὡς πολλή τε εἶη, καὶ ἀναρίθμητος. Οἱ γὰρ υἱοὶ σου, φησὶν, οὓς ἀπολώλεκας, ἐροῦσιν εἰς τὰ ὧτά σου, Ποίησόν μοι τόπον. Εἶρηται δὲ πού καὶ πρὸς τὴν νοητὴν Σιών· "ὉΠλάτυνον τὸν τόπον τῆς σκηνῆς σου καὶ τῶν αὐλαίων σου πῆξον. Μὴ φείση, ἔτι εἰς τὰ δεξιά καὶ τὰ ἀριστερὰ ἐκπέτασον." Ὁ Ἀνέγνωμεν δὲ καὶ ἐν τοῖς Μωσέως βίβλοις, ὅτι περὶ τὴν ἐν τῇ ἐρήμῳ σκηνὴν, διὰ γέ φημι τῶν δέρβρων ἀποτελεσθεῖσαν, εὐρεῖαι καὶ εὐμήκεις ἐτάχθησαν αὐλαί, τοῦτο μὲν εἰς ἡῶ καὶ ἄκτινα βλέπουσαι, τοῦτο δὲ καὶ εἰς δύοσιν κατόπιν τῆς σκηνῆς, ναὶ μὴν εἰς βορρᾶν καὶ νότον, ὑπεμφαίνοντος τοῦ τύπου τὸ ἐσόμενον κατὰ καιροὺς τῶν ἱερῶν αὐλῶν, ἥτοι τῶν ἐκκλησιῶν, πλάτος τε καὶ μήκος. Πλὴν καὶ οὕτως πλεοναζούσης ἀεὶ τῆς χάριτος τῆς παρὰ Χριστοῦ, στενοὶ τοῖς πιστεύουσιν οἱ τόποι πανταχοῦ, ὥστε καὶ χαίρουσαν τὴν Ἐκκλησίαν, ἣτις ἐστὶ νοητὴ Σιών, ἀναλογίσασθαι, καὶ καθ' ἑαυτὴν βοᾶν· Τίς ἐγέννησέ μοι τούτους; Ἐγὼ δὲ φαίην ἂν, ὅτι πίστις ἡ ἐν Χριστῷ. Δι' αὐτῆς γὰρ ἄτεκνος οὖσα καὶ χήρα, πολλή

γέγονας ἐν τέκνοις· αὕτη σοι τοὺς σοὺς ἐξέθρεψε λαοὺς, καὶ ἡ πάλαι καταληφθεῖσα μόνη, πεπλούτηκας ἀδοκῆ- τως, καὶ πολύπαις ὤφθης, ἡ πάλαι γυμνὴ καὶ μόνη. 9 Ὁὕτω λέγει Κύριος· Ἴδου αἴρω εἰς τὰ ἔθνη τὴν χειρὰ μου, καὶ εἰς τὰς νήσους ἀρῶ σύσσημόν μου, καὶ ἄξουσι τοὺς υἱοὺς σου ἐν κόλπῳ, τὰς δὲ θυγατέρας σου ἐπ' ὤμων ἀροῦσι. Καὶ ἔσονται βᾶ- σιλεῖς τιθηνοὶ σου, αἱ δὲ ἄρχουσαι τροφοὶ σου ἐπὶ πρόσωπον τῆς γῆς. Καὶ προσκυνήσουσί σοι, καὶ τὸν χοῦν τῶν ποδῶν σου λείξουσι. Καὶ γνώση ὅτι ἐγὼ εἰμι Κύριος, καὶ οὐκ αἰσχυνηθήσῃ οὔτε μὴν ἐντραπήσῃ.⁹ Ἐπαγγειλάμενος τῇ Σιών ὡς πολύπαις ἔσται καὶ εὐπαις, καὶ εἰς τοῦτο πληθὺς ἦξουσι τὰ τέκνα αὐ- τῆς, ὥστε καὶ εὐρυτέρων ἢ πάλαι δεῖσθαι τόπων, καὶ ἐκπλατύνεσθαι παρακαλεῖν τὴν σκηνὴν, κατα- δείκνυσιν εὐθὺς ὅτι μὴ μᾶλλον ἐξ Ἰσραὴλ, ἀλλ' ἐκ τῆς τῶν ἐθνῶν ἀγέλης ἢ τῶν ἐπηγγελμένων αὐτῇ τέκνων ἀναφαίνεται πληθὺς. Ἀληθὲς δὲ τὸ χρῆμα, καὶ δι' αὐτῶν ἔστιν ἰδεῖν τῶν πραγμάτων. Σέσωσται μὲν γὰρ τὸ κατάλειμμα τῶν ἐξ Ἰσραὴλ· βραχὺ δὲ τοῦτο, καὶ εὐαρίθμητον· σεσαγήνευται δὲ διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ ἢ ὑπ' οὐρανόν, καὶ τῶν ἀποστολικῶν τε καὶ εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων ἢ δύνამις προσ- εκόμισεν αὐτῷ τοὺς ἀνά πᾶσαν τὴν γῆν. Ὅτι τοίνυν ἔσται τοῦτο, διαδείκνυσιν εἰπὼν· Ἴδου ἐγὼ αἴρω εἰς 70.1076 τὰ ἔθνη τὴν χειρὰ μου. Σημαίνει δὲ τὸ Αἴρω, τὸ ὑψῶ, καὶ ἐπαίρω. Ἡ δὲ γε χεὶρ τὴν ἰσχὺν ἦτοι τὴν δύνα- μιν ὑπεμφήνειεν ἄν. Ὅτε γὰρ τοῖς ἔθνεσιν ἐγνωρίσθη Χριστὸς διὰ τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων, ὑψηλὸς τε γέγονε καὶ διαπρεπὴς δι' ὧν εἴργασται θαυ- μάτων, καὶ διὰ τῆς ἀναστάσεως τῆς ἐκ νεκρῶν, ὅτε τὸ σύσσημον τοῦ τιμίου σταυροῦ παρεδείχθη, καὶ παρὰ τοῖς οὐκ εἰδόσι ποτὲ τὸν φύσει καὶ ἀληθῶς ὄντα Θεόν, τότε πεπλούτηκε Σιών τὴν πολυπαιδίαν, τότε δρομαῖοι πανταχόθεν ἀφίκοντο πρὸς αὐτὴν προτροπά- δην, ἀλλήλοις ἐπιφωνοῦντες, καὶ λέγοντες· "Ὁ Δεῦτε, ἀναβῶμεν εἰς τὸ ὄρος Κυρίου, καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ, καὶ ἀναγγελοῦσιν ἡμῖν τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, καὶ πορευσόμεθα ἐν αὐτῇ."⁶ Ὅτι δὲ τοῖς εἰς τὸν οἶκον ἰοῦσι τὸν θεῖον, ἄναντες ἢ τραχὺ ἦγουν ἐμποδῶν ἔσται παντελῶς οὐδὲν, διαδείκνυσιν λέγων· Ἄξουσι τοὺς υἱοὺς σου ἐν κόλπῳ, τὰς δὲ θυγατέρας σου ἐπ' ὤμων ἀροῦσι. Παιδοκόμοι γὰρ ὡσπερ τοῖς ἐξ ἐθνῶν γεγονάσιν οἱ μακάριοι μαθηταί, καὶ οἱ μετ' ἐκείνους ἔτι τὸν τῆς ἱερᾶς μυσταγωγίας προϊσχύμενοι λόγον, καὶ προεστῶτες Ἐκκλησιῶν. Τοὺς γὰρ τοι προσιόντας τῇ πίστει μονονουχί, καὶ ἐν κόλποις αἴρουσι, καὶ εἰς ὧμους ἀνατιθέμενοι φέρουσι, μοχθηρὸν οὐδὲν ἐπι- τάττοντες, ἀλλ' οἷον γάλακτι τρέφοντες νηπιοπρεπῶς, καὶ τὸν ἀπλοῦν αὐτοῖς καὶ εὐσύνοπτον κομιδῇ τῆς κατηχήσεως παρατιθέντες λόγον. Τοῦτο πάλιν αὐτὸς ἡμᾶς ὁ προφήτης Ἡσαΐας ἐδίδαξεν εἰπὼν ἐτέ- ρωθί που· "Ὁ δὸς εὐσεβῶν εὐθειᾶ ἐγένετο, καὶ παρεσκευασμένη ἡ ὁδὸς εὐσεβῶν."⁶ Ἡ γὰρ ὁδὸς Κυρίου κρίσις. Εἰσκεκόμικε δὲ καὶ τὸν θεσπέσιον, καὶ Βαπτιστὴν βοῶντα, καὶ λέγοντα· "Ὁ Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Πᾶσα φάραγξ πληρωθήσεται, καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς ταπεινωθήσεται, καὶ ἔσται τὰ σκολιά εἰς εὐθειᾶν, καὶ ἡ τραχεῖα εἰς ὁδοὺς λείας."⁶ Ὅτι τοίνυν ἰδρῶτος δίχα παντὸς, ὡς ἐπὶ μητέρα τὴν Σιών ἰέναι προθυμουμένοις, ἢ διὰ πίστεως ἀφιξίς ἔσται, τὸ εἰς κόλπους ἀναλαμβάνεσθαι, καὶ ἐπ' ὤμων αἴρεσθαι τοὺς τε υἱοὺς αὐτῆς καὶ μέντοι τὰς θυγα- τέρας, ὑπεμφήνειεν ἄν. Ὅτι δὲ καὶ τιμῆς τῆς ἄνω- τάτω, δόξης τε καὶ εὐπαθείας ἔσονται μεστοί, προσ- αποφαινέει λέγων ὡς Ἔσονται μὲν βασιλεῖς αὐτῶν τιθηνοὶ, αἱ δὲ ἄρχουσαι τροφοὶ. Ἔστι γὰρ, ἔστιν ἰδεῖν καὶ διὰ τῆς τῶν κρατούντων εὐσεβείας θερα- πευομένους διὰ τιμῆς τοὺς εἰς Χριστὸν πιστεύσαντας, καὶ φειδοῦς ἀπάσης ἠξιωμένους, ὥστε καὶ δοκεῖν τροφῆας αὐτῶν εἶναι μᾶλλον, καὶ ἕτερον οὐδέν. Εἰ γὰρ πίπτουσιν ἐπὶ πρόσωπον, καὶ προσκυνήσουσι τὴν Σιών, τοῦτ' ἔστι, τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ οἷον ἀποτετα-μέναις χερσὶν εἰς γῆν ἐρρίμμενοι, μονονουχί καὶ λεί- χουσι τὸν χοῦν τῶν ποδῶν αὐτῆς· πῶς οὐκ ἂν ἀμ- φίβολον εἴη ἄν, ὅτι γνώμης εἰς τοῦτο προβεβηκότες, καὶ τῇ τῆς εὐσεβείας χάριτι

κατηγλαϊσμένοι, προσθεῖεν ἂν τοῖς ἑαυτῶν ἐπιτηδεύμασι καὶ τὸ χρῆναι τιμᾶν τοὺς ἐξειλεγμένους, καὶ οἵπερ ἂν εἰς Χριστὸν πιστεύσειαν, τούτους ἐν τάξει καταλογοῦνται τέκνων; Οὗ δὴ γεγονότος οὐχ ὡς ἄτεκνος ἔτι καὶ χήρα κατασχυνθήσεται ἢ τὸ γε ἦκον εἰς Ἰουδαίους ἀτεκνωθεῖσα Σιών, ἀλλ' ἔσται δόξη κατεστεμμένη. 9Μὴ λήψεται τις παρὰ γίγαντος σκύλα; Καὶ ἔαν αἰχμαλωτεύσῃ ἀδίκως τις, σωθήσεται;9 70.1077 Ἐρώτησιν μὲν ὑποπλάττεται τὸ σχῆμα τοῦ λόγου, πλὴν ἀπαιτεῖ τὴν σύνεσιν. Ὁ δὲ γε τῶν προκειμένων νοῦς τοιοῦτός ἐστὶ τις· Κατείληπτο μὲν γὰρ ἡ ὑπ' οὐρανὸν ὑπὸ τοῦ διαβόλου καὶ τῆς τῶν δαιμονίων ἀγέλης· οὐκ ἦν ἐπὶ τῆς γῆς ὁ τῆς ἐκείνων σκαιοτήτος τὴν τυραννίδα διαφυγών. Οὐ γὰρ ἦν ὁ ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἦν ἕως ἐνός, ἀλλ' ἐν κατὰ πάντων τὸ τῆς ἀμαρτίας τετάνυστο λῖνον, σκότος δὲ καὶ ἀχλὺς ταῖς ἀπάντων καρδίαις ἐνσκήψασα, ἀπεκόμισέ τε τοῦ εἰδέναι τὸν φύσει καὶ ἀληθῶς ὄντα Θεὸν, προσενέμηκε δὲ τοῖς κεκρατηκόσι. Προσεκύνουν γοῦν, οἱ μὲν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα, καὶ τοῖς τοῦ κόσμου στοιχείοις, οἱ δὲ καὶ αὐτοῖς λελατρεύκασι τοῖς τὴν ἀφορητὸν ἐπιτιθεῖσι πλεονεξίαν. Γεγόνασι τοίνυν ὡς ὑπὸ τυράννω σκληρῶ δουρῶν, καὶ αἰχμάλωτοι, καὶ τὸ γε ἦκον εἰς τὸν ἐνόντα νοῦν, τῷ χειρωσαμένῳ. Ἄλλ' οὐδεὶς ἦν ὄλως ὁ ἐπαμῦναι δυνάμενος τοῖς ἡδίκημένοις. Ἔφη γοῦν εἰς ἀσχέτους ὑποψίας ἀναφυσώμενος, ὅτι τὴν οἰκουμένην ὅλην καταλήψομαι τῇ χειρὶ, ὡς νοσσιᾶν, καὶ ὡς ὡὰ καταλελειμμένα ἄρῳ, καὶ οὐκ ἔστι ὃς διαφεύξεται με, ἢ ἀντείπη μοι. Τοιαύτην ἔχοντος τοῦ διαβόλου κατὰ τῶν ἐπὶ γῆς τὴν ὄφρυν, διαπυθάνεται, καὶ φησὶν ὁ Σωτὴρ, Μὴ λήψεται τις παρὰ γίγαντος σκύλα; ὁ δυσχερές φησι, καὶ δυσήνυτον, νικῆσαι τὸν ἰσχυρὸν, γίγαντα γὰρ ἐν τούτοις τὸν ἰσχυρὸν ὀνομάζει, καὶ σκύλα λαβεῖν παρ' αὐτοῦ. Εἶτα πῶς τοῦτο ἀμφίβολον; Δυσάντητοι γὰρ οἱ τοιοῦδε λίαν, καὶ οὐ τοῖς ἐθέλουσιν εὐκαταγώνιστοι, μόνοις δὲ μᾶλλον ἀλώσιμοι τοῖς ὑπερτενῇ καὶ ἄμαχον αἴρειν κατ' αὐτῶν ἰσχύουσι χεῖρα. Ἄλλ' ἐγὼ, φησὶ, λήψομαι, καὶ ἀπαλλάξω τοὺς ἡδίκημένους, καὶ τὸν τῆς δουλείας αὐτῶν ἀπορρήξας ζυγὸν, τῇ τῆς ἐλευθερίας χάριτι λαμπροὺς ἀποφανῶ. Πλὴν ὅτι διακαία ψῆφος τοῦ Θεοῦ σκυλεύσει τὸν Σατανᾶν, καὶ τῶν εἰς ἡμᾶς πεπλημμελημένων ἐξαιτήσῃε δίκας τὸν ἀλιτήριον, πιστώσεται προσεπενεγκῶν, Καὶ ἔαν αἰχμαλωτεύσῃ τις ἀδίκως, σωθήσεται. Ὡς ἐν ἐρωτήσει πάλιν καὶ ὑποστιγμῇ τὸν στίχον ἐκδεξόμεθα. Ὁ γὰρ ἀδίκως ἐπιτηδῶν τοῖς ἡδίκηκόσιν οὐδὲν, εἶτα τούτους αἰχμαλώτους ἐλῶν, καὶ ταιπρωρίας ἀφύκτοις ἐμβαλῶν, οὐ σωθήσεται, εἰσπραχθήσεται δὲ μᾶλλον τῶν αὐτῷ τετολημένων τὰς δίκας. Οὐκ οὖν ἀνήσει μὲν τοὺς ἐν τάξει σκύλων, ἤγουν δορυκτῆτων ὑπ' αὐτῶν γεγονότας, προσοφλήσει δὲ καὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς οὐκ ἐν δίκῃ γεγονότων τοὺς λόγους. Τοιοῦτον καὶ ἐτέρωθί πού φησιν· Ὁν τρόπον ἰμάτιον πεφυρμένον ἐν αἵματι οὐκ ἔσται καθαρὸν, οὕτως οὐδὲ σὺ ἔση καθαρὸς, διότι τὴν γῆν μου ἀπώλεσας, καὶ τὸν λαόν μου ἀπέκτεινας, οὐ μὴ μείνης εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον. Προσαναμνήσει δέ τις τοὺς ἐντευξομένους τῇδε τῇ συγγραφῇ, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ εὐρίσκεται τι τοιοῦτον εἰπὼν ἐν τοῖς εὐαγγελικοῖς θεσπίσμασιν· "6"Ἡ πῶς δύναται τις,"6 φησὶν, "βείσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι, ἔαν μὴ πρῶτον δήσῃ τὸν ἰσχυρὸν, καὶ τότε διαρπάσει σκεύη αὐτοῦ;"6 Οἶκον μὲν γὰρ ἰσχυροῦ, τοῦτ' ἔστι, τοῦ Σατανᾶ, τὸν περίγειον χῶρον ἔφη, καὶ 70.1080 οὐχ ὡς ὄντα αὐτοῦ κατὰ ἀλήθειαν, ἀλλ' ὅτι κατείληπτο παρ' αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸν σαρκωθείς ὁ Λόγος, ἀφράστῳ δυνάμει καταδῆσας τὸν ἰσχυρὸν, μετέθηκεν εἰς ἑαυτὸν τὰ σκεύη αὐτοῦ, τοῦτ' ἔστι, τοὺς τὰ αὐτοῦ φρονοῦντάς ποτε. Ὡσπερ ἐκλογῆς σκεύη, τοὺς ἀγίους εἶναί φαμεν, οὕτω καὶ σκεύη διαβολικά, τοὺς ὑπ' αὐτῷ γεγονότας, καὶ τὰ αὐτοῦ φρονεῖν ἐλομένους, ἤγουν κατηναγκασμένους. 9Οὕτω λέγει Κύριος· Ἐάν τις αἰχμαλωτεύσῃ γίγαντα, λήψεται σκύλα· λαμβάνων δὲ παρὰ ἰσχύοντος, σωθήσεται.9 Ἐφην ἀρτίως ὅτι δυνάμεσι ταῖς

ἀρρήτοις καὶ θεοπρεπέσι χρώμενος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ, τοῦτ' ἔστιν, εἰς τόνδε τὸν κόσμον ἀφίκται μετὰ σαρκός, καὶ τὸν πάλαι πλεονεκτοῦντα, καὶ βιαζόμενον τοὺς ἀνά πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ τοῖς τῆς ἀμαρτίας αὐτοὺς ὑποφέροντα ζυγοῖς, καὶ ἐν δορυκτῆτων τάξει πεποιημένον, ἐσκύλευσέ τε καὶ οἷον δεσμοῖς ἀρρήτοις ἐμβαλῶν, σειραῖς ζόφου ταρταρώσας, παρέδωκεν εἰς κρίσιν μεγάλης ἡμέρας τηρεῖσθαι κολασθησόμενον, ἐσκύλευσέ τε καὶ μετὰ τοῦτο αὐτὸν, παλινδρομεῖν ἀναπέρας τοὺς ὑπ' αὐτῷ γεγονότας, εἷς γε τὸ θέλειν τῷ κατ' ἀλήθειαν ὑποκεῖσθαι Θεῷ, καὶ τῶν αὐτοῦ νευμάτων ἀντέχεσθαι, καὶ ἀποπεραίνειν ἐπείγεσθαι τὸ τελοῦν αὐτοῖς εἰς σωτηρίας εὐρεσιν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ κεκράτηκεν ὁ Χριστός, παρέπεμψε τὸ νικᾶν καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς, πλην οὐ δίχα αὐτοῦ· τὸ γὰρ καύχημα τῆς δυνάμεως τῶν ἁγίων αὐτός ἐστι, κατὰ τὴν τοῦ Ψάλλοντος φωνήν. Καὶ γοῦν ὁ πάνσοφος Παῦλος· "Ὅτι πάντα ἰσχύω, φησὶν, ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ."6 Οὐκοῦν ἱππῆλατον καὶ ἡμῖν ἀποφαίνων τὸ δύνασθαι σκυλεύειν τὸν ἰσχυρὸν, ἦτοι τὸν γίγαντα, φημὶ δὴ τὸν Σατανᾶν. Ἐάν τις αἰχμαλωτεύσῃ γίγαντα, φησὶ, λήψεται σκύλα. Ὅτε γὰρ διαβολικῆς ἰσχύος περιγιγνόμεθα, καὶ τὰς τῶν ἐχθρῶν ἐφόδους διαδιδράσκομεν γενικῶς ὄπλον εὐδοκίας αὐτὸν ἔχοντες τὸν Χριστὸν, τότε σκυλεύομεν τὸν πονηρὸν, καὶ τὴν νικῶσαν ψῆφον ἀποφερόμενοι, καὶ κρείττους ἀναδεδειγμένοι τῆς ἐνούσης αὐτῷ σκαιότητός τε καὶ πονηρίας. Πλην ὅτι παρὰ Χριστοῦ τὸ δύνασθαι νικᾶν τοῖς ἀνδριζόμενοις προσγένει' ἄν, καὶ οὐκ ἄν ἐτέρως εἰς τοῦτο εὐκλείας διελάσειέ τις, διαδείκνυσιν εὖ μάλα προστιθεῖς· Λαμβάνων δὲ παρ' ἰσχύοντος σωθήσεται. Διδόντος γὰρ ἡμῖν τὸ δύνασθαι κατευμεγεθεῖν τοῦ μαιφόνου δράκοντος, σκυλεύσομεν αὐτὸν, σωθησόμεθα δὲ πρὸς τούτῳ παραπέμποντος ἡμᾶς τοῦ νικᾶν εἰς ἀμύρητον ζωὴν, εἰς δόξαν, εἰς καύχημα, καὶ εἰς βασιλείαν οὐρανῶν. Ἐφη δὲ πού καὶ αὐτὸς ὁ Χριστός, σκυλεύσας τὸν Σατανᾶν, καὶ τὴν ὁδὸν δύνασθαι κρατεῖν ψιλῆν, καὶ εὐήλατον τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσιν ἀποφήνας· "Ἐἶδου δέδωκα πατεῖν ἐπάνω ὄφρων ὑμῖν, καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσῃ."6 Ἀληθὲς οὖν, ὅτι λαβόντες παρ' ἰσχύοντος, τοῦτ' ἔστιν, αὐτοῦ, καὶ γὰρ ἐστὶν αὐτὸς ὁ τῶν δυνάμεων Κύριος, σεσῶσμεθά τε καὶ νενικήκαμεν. Σκυλεύσειε δ' ἄν τις καὶ ἐτέρως τὸν Σατανᾶν, τοὺς 70.1081 ὑπ' αὐτῷ γενομένους καὶ πεπλανημένους εἰς τὸ τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας φῶς ἀποκομίζων εὐτέχνως, καὶ μεθιστὰς ἐκ φαυλότητος εἰς εὐζωΐαν ἀγιοπρεπῆ. 9 Ἐγὼ δὲ τὴν κρίσιν σου κρινῶ, καὶ ἐγὼ τοὺς υἱοὺς σου ῥύσομαι, καὶ φάγονται οἱ θλίψαντές σε τὰς σάρκας αὐτῶν, καὶ πίνονται ὡς οἶνον νέον τὸ αἷμα αὐτῶν, καὶ μεθυσθήσονται, καὶ αἰσθανθήσεται πᾶσα σὰρξ, ὅτι ἐγὼ ὁ ῥυσάμενός σε, καὶ ἀντιλαμβανόμενος ἰσχύος Ἰακώβ.9 Ποιεῖται μὲν τοὺς λόγους ὡς πρὸς γε φημὶ τὴν Σιών. Υἱοὺς δὲ αὐτῆς ὀνομάζειν ἔοικεν ἐν τούτοις τοὺς ἁγίους ἀποστόλους καὶ εὐαγγελιστὰς, καὶ τοὺς μετ' ἐκείνους ἔτι κεκλημένους εἰς ἱεουργίαν· οἳ καὶ φωστῆρες ἐν κόσμῳ γεγόνασι λόγον ἐπέχοντες ζωῆς, καὶ διακηρύττοντες πανταχοῦ τὴν δόξαν Χριστοῦ, καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ σωτηρίας τὴν δύναμιν ἐμφανῆ καθιστῶντες τοῖς ἀνά πᾶσαν τὴν γῆν, οἷς δὴ καὶ ὑπὴν οἶά τις θῆρ ὡμός τε καὶ ἀπηνῆς, καὶ ἀρχέκακος δράκων, θλίψει καὶ διωγμοὺς ἐπισωρεύων αὐτοῖς, καὶ καταθήγων ἀφορήτως τοὺς τῆς ἐνούσης αὐτῷ μοχθηρίας ὑπασπιστάς. Ἐπεχειρήθησαν γοῦν διωγμοὶ πλειστάκις, κατὰ τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν, καὶ τυράννων ἀγρίως ὡμότης ἐπιπηδήσασα, παρεκόμισε πολλοὺς εἰς τοὺς ἐπὶ τοῖς μαρτυρίοις ἀγῶνας. Ἄλλ' ἐγὼ, φησὶν, ὦ Σιών· φαμὲν δὲ εἶναι τὴν Ἐκκλησίαν, ἣν δὴ καὶ Σιών ἀποκαλεῖ· τὴν κρίσιν σου κρινῶ, καὶ ἐγὼ τοὺς υἱοὺς σου ῥύσομαι. Ἀδικήσαντες γὰρ οὐδὲν οἱ Θεῷ προσκείμενοι, καὶ ἐπ' οὐδενὶ τὸ σύμπαν ἀτόπῳ κατεγνωσμένοι, εἴτα τοὺς μέχρι ψυχῆς καὶ αἵματος διενεγκόντες ἀγῶνας μετὰ λαμπρῶν ἀνδραγαθημάτων εἰς τὰς

ἄνω τρέχουσι μονάς· πλὴν τό γε ἦκον εἰς τὸν τῶν ἐπιβουλευσάντων σκοπόν, τεθνήκασί τε καὶ ἀπολώλασιν. Οὐκοῦν ἢ ἐπὶ τούτοις κρίσις, ἦτοι δικαιοκρισία πάντη τε καὶ πάντως ἔσται παρὰ Θεοῦ. Οἱ μὲν γὰρ δι' εὐσέβειαν τοὺς εὐκλεεστάτους ἀγῶνας διανηξάμενοι, καὶ εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως καταντήσαντες, τὸν τῆς ἀφθαρσίας ἀναδήσονται στέφανον. Οἱ δέ γε τὴν δίωξιν ἐπενεγκόντες αὐτοῖς, καὶ ἀπεκτονότες ἀδίκως, οὓς ἦν ἄμεινον ἐπείγεσθαι ζηλοῦν, τὰς ἑαυτῶν ἔδονται σάρκας, καὶ οὐ τὸ τῶν πεπονθότων μᾶλλον, ἀλλὰ τὸ οἰκεῖον ὡσπερ ἐκροφήσουσιν αἷμα. Ἄ γὰρ ἑτέροις ἐπήγαγον, οὐκ ἐν δίκη πείσονται μᾶλλον ψήφῳ δικαία Θεοῦ, στεφανοῦντος μὲν τοὺς πεπονθότας, ὑποφέροντος δὲ μακρᾶ καὶ ἀτελευτήτῳ κολάσει τοὺς ἀδικήσαντας. Ἔσται δὲ ἡ τοιαύτη δικαιοκρισία γνωριμωτάτη πάση σαρκί, τοῦτ' ἔστιν, ἀνθρώπῳ παντί. Ἔσονται γὰρ ἐν τοῖς δι' εὐσέβειαν κινδυνεύουσιν. Ὡς ἀντιλήψεται πάντη τε καὶ πάντως ἢ παρ' ἐμοῦ βοήθεια τοῦ καὶ ἐνισχύοντός σε τὸν Ἰακώβ, τοῦτ' ἔστι, τὸν ἐκ σπέρματος Ἰακώβ. Ἐφην δὲ, ὅτι γέγραπται πως ὁ προφητικὸς ἐν τούτοις λόγος, εἰς πρόσωπον τῶν ἀγίων ἀποστόλων τε καὶ εὐαγγελιστῶν, οἵπερ ἦσαν ἐξ Ἰακώβ, κατὰ γέ φημι, τὴν σάρκα. Οὐκ ἀπίθανον δὲ καὶ Ἰακώβ ὀνομάζεσθαι πτερνιστὴν ἅπαντα, τοῦτ' ἔστι, τὸν πτερνίζοντα τὸν Σατανᾶν, καὶ τοὺς τῆς ἀμαρτίας παρελεύοντα βρόχους εὐτέχνως τε ἅμα καὶ νεανικῶς. Πτερνιστὴς γὰρ ὁ Ἰακώβ ἐρμηνεύεται. 90ὕτως λέγει Κύριος· Ποῖον βιβλίον τοῦ ἀποστασίου τῆς μητρὸς ὑμῶν· ἐν ᾧ ἔξαπέστειλα 70.1084 αὐτήν; ἢ τίνι ὑπόχρεως πέπρακα ὑμᾶς; ἰδοὺ ταῖς ἀμαρτίαις ὑμῶν ἔξαπέστειλα τὴν μητέρα ὑμῶν.⁹ Ἀσώματόν τε τὸ Θεῖον, ἄϋλόν τε καὶ ἀφανές, καὶ ἀπλοῦν. Καὶ οὐκ ἂν τις ἐπ' αὐτῷ τὰ εἰκότα δρῶν φαντασίαν τινὰ λάβῃ σωματικὴν. Πλὴν τὸ Γράμμα τὸ ἱερὸν ἀνθρωπίνως ἡμῖν τὰ περὶ αὐτοῦ διαλέγεται. Οὐ γὰρ ἦν ἑτέρως νοεῖν δύνασθαι τοὺς ἐν ἀπλοῖς καὶ παχέσιν ὄντας σώμασιν. Εἰ μὴ καθάπερ ἐν τάξει παραδειγμάτων παρεκομίσθη τὰ καθ' ἡμᾶς, ἵνα ἐκ τῶν ἐν αἰσθήσει καὶ ὁρατῶν πραγμάτων, κἂν γοῦν ἐκ μέρους νοεῖν ἰσχύσωμεν, τὰ περὶ τῆς θείας τε καὶ ὑπερτάτης οὐσίας, ἢ καὶ πάσης ἐστὶν ἐπέκεινα φαντασίας σωματικῆς. Ἄθρει δὲ ἐν τούτοις ἀνθρωποπρεπῆ γεγονότα τῷ προφήτῃ τὸν λόγον. Οἷα γὰρ τις ἀνὴρ γυναικὶ σύννοικος, καὶ συνηρμοσμένος, τοῖς Ἰουδαίων δήμοις διαλέγεται, καὶ φησὶ περὶ τῆς αὐτῶν μητρὸς φημι δὴ τῆς ἐπιγείου, καὶ αἰσθητῆς Ἱερουσαλήμ· ἵνα δὴ πάλιν δι' αὐτοῦ, καὶ ὡς ἐν προσώπῳ μιᾶς γυναικὸς τὸ αὐτῶν νοῆται σύστημα. Ὡσπερ γὰρ Ἐκκλησίαν λέγοντες, οὐ ταῖς τῶν τειχῶν περιβολαῖς τὴν τῆς λέξεως δύναμιν ἐπάγειν εἰθίσμεθα, καταδηλοῦμεν δὲ μᾶλλον τῶν ἐν αὐτῇ θεοσεβεῖν ἠρημένων τὴν εὐαγεστάτην πληθύν· οὕτω κἂν εἴ τις λέγοι τὴν Ἰουδαίων μητέρα, πάλιν οὐδὲν ἦττον αὐτοὺς κατασημαίνει. Οὐκοῦν οὐκ ἐγὼ, φησὶν, ἀποβέβληκα τὴν μητέρα ὑμῶν, καίτοι γεγονὼς αὐτῇ καθάπερ ἐν τάξει νυμφίου, καὶ τὰ τῆς ἐπιεικείας σπέρματα καταβαλὼν διὰ τε νόμου καὶ προφητῶν· ἀπεφοίτησε δὲ μᾶλλον αὐτῇ τῶν εἰς ἐμὲ δικαίων ὀλιγωρήσασα, καὶ μικροῦ παντελῶς ἀξιώσασα λόγου τὸ εἶναι μετὰ Θεοῦ. Ἐπεὶ ποῖον αὐτῇ δέδοται παρ' ἐμοῦ τῆς ἀποστασίας βιβλίον; Ἐκπέμπει μὲν γὰρ οὐδένα Θεὸς τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος· ἀποσειεται δὲ τῶν ὀρθοποδεῖν εἰωθότων οὐδένα· ἀλλ' οἵπερ ἂν εἶεν γνήσιοί τε πρὸς πίστιν, καὶ ἀγαθουργίας ἀπάσης ἐπιστήμονες, τούτοις ἐφήσι τὸ ἐξεῖναι διὰ παντὸς τὴν πρὸς αὐτὸν οἰκειότητα καταπλουτεῖν ἀραρότως. Ἐξω γε μὴν τῆς τοιαύτης ἔρχεται δόξης ὅ γε τοῖς θείοις αὐτοῦ θεσπίσμασιν ἀσυμφυῆ καὶ ἀσύμβατον τὴν διάνοιαν ἔχων, καὶ φιλήδονος ὢν μᾶλλον, ἢ φιλόθεος. Οὐκοῦν ὡς ἐν ἀνδρὸς τάξει, τῇ τῶν Ἰουδαίων συνοικίας μητρί· Ποῖον, φησὶ, τὸ βιβλίον τοῦ ἀποστασίου τῆς μητρὸς ὑμῶν, ἐν ᾧ ἔξαπέστειλα αὐτήν; Οὐ γὰρ ἂν τις ἐπιδείξειε, φησὶν, ἐμὲ μᾶλλον αὐτήν ἐξώσαντα, καὶ μεμισηκότα, καταγνώσεται δὲ μᾶλλον αὐτῆς, ὡς αὐτόκλητον ἐλομένης τὴν ἀπόστασιν. Τίνι δὲ ὑπόχρεως ὢν πέπρακα ὑμᾶς; Ἔτερον ἐν τούτοις τὸ σχῆμα τοῦ λόγου. Ὡς γὰρ οἰκέταις δεσπότης διαλέγεται.

Ἄρα γὰρ, ὡς ἄνθρωπος, φησὶν, ἐν ἐν- δειὰ χρημάτων πεπεισμένος, καὶ χρεώσταις περι- πεσὼν ἀπεδόμην δεσπότης ἐτέροις οἰκέτας ὄντας ἐμούς; Καίτοι πῶς τοῦτο οὐκ εὐήθες παντελῶς, ἢ νοεῖν, ἢ φράσαι; Πέρα γὰρ ἀνάγκης τὸ Θεῖον, καὶ οὐδὲν ἐπέκεινα τὸ σύμπαν αὐτοῦ. Οὐκοῦν οὐ πέπρακα, φησὶν, οὐδ' ἂν ἐξεδόμην ἐτέροις δεσπότης, ἀγαπῶν- τας ἐμὲ, καὶ τῶν ἐμῶν θεοπισμάτων ἀπηρητημέ- νους. Πῶς οὖν ἄρα τὸν τῆς ἐτέρων δουλείας ὑπεμεί- νατε ζυγόν; Πρόφασις ὑμῖν τοῦ κακοῦ γέγονεν ἢ 70.1085 ἁμαρτία. Ταύτης γὰρ ἔνεκα κατεκτήσατο πάντας. ὑμᾶς ὁ τῆς ἁμαρτίας πατὴρ, καὶ φαυλότητος πάσης εὐρετής· καὶ τοὺς τῆς πρὸς Θεὸν οἰκειότητος ἀπο- πίπτοντας ἀρπάζων εἰς ἑαυτὸν, καὶ τοῖς τῶν κακῶν βόθροις ἐγκαθίεις, καὶ εἰς πέταυρον ἄδου κατακομί- ζων αὐτούς. Ἐψεται γὰρ πάντως τοῖς ὠλισθηκόσι τῆς πρὸς Θεὸν οἰκειότητος τὸ δεῖν ἀφύκτοις ἐγκατα- πείρεσθαι βρόχοις. Δεινὸς γὰρ εἰς πλεονεξίαν ὁ Σατανᾶς, καὶ οὐσπερ ἂν ἴδοι τῶν ἐπὶ γῆς ὀλιγωρεῖν ἐλομένους τοῦ εἶναι μετὰ Θεοῦ τούτους τοῖς ἰδίους ὑποφέρει ζυγοῖς, καὶ ἐν τοῖς ἐσχάτοις κατακομίζει κακοῖς, δούλους αὐτοῦ ἀποφαίνων, ἀντ' ἔλευ- θέρων, καὶ ἐξ ἐνδόξων ἀτίμους. Τοιαῦτα γὰρ αἰεὶ τῆς ἐκείνου σκαιότητος τὰ ὀψώνια. 9Τί ὅτι ἦλθον, καὶ οὐκ ἦν ἄνθρωπος; Ἐκάλεσα, καὶ οὐκ ἦν ὁ ὑπακούων; Μὴ οὐκ ἰσχύει ἡ χεὶρ μου τοῦ ῥύσασθαι; Ἴδου τῇ ἀπειλῇ μου ἐξερη- μώσω τὴν θάλασσαν, καὶ θήσω ποταμούς ἐρή- μους, καὶ ξηρανθήσονται οἱ ἰχθύες αὐτῶν ἀπὸ τοῦ μὴ εἶναι ὕδωρ, καὶ ἀποθανοῦνται ἐν δίψει. Καὶ ἐνδύσω τὸν οὐρανὸν σκότον, καὶ ὡς σάκκον τὸ περιβόλαιον αὐτοῦ.9 Τὰ τῆς Σιών τέκνα, τοῦτ' ἔστι, τοὺς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, καὶ αὐτὴν δὲ τὴν Σιών, τὴν ἐπίγειον Ἱερουσα-λήμ δηλονότι, ταῖς σφῶν αὐτῶν ἁμαρτίαις καταπεπρά- σθαι τε καὶ ἐκβεβλήσθαι τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος εὖ μάλα διειρηκῶς, ὑπὸ μῶμον ἄγει, καὶ γραφὴν τῆς εἰς λῆξιν ἀπονοίας τε ὁμοῦ καὶ ἀμαθίας. Ἐπιλάμ- ψαντος γὰρ τοῦ Μονογενοῦς μετὰ σαρκὸς τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐν εἴδει τῷ καθ' ἡμᾶς πεφνηνός, ἀμνη- μονήσαντες ἀνοσίως, καὶ νόμου, καὶ προφητῶν, σκληροὶ καὶ ἄτεγκτοι μεμενήκασι, καὶ ἀσχέτως νο- σοῦντες τὸ ἐξήνιον. Οὐ γὰρ ἠθέλον εἰδέναι τὸν Λυτρω- τὴν, τῆς σωτηρίας τὸν πρῦτανιν, τὸν δικαιοῦντα τὸν ἀσεβῆ, καὶ ἀπάσης αἰτίας ἀπαλλάξαι δυνάμενον τοὺς ταῖς ἀνθρωπίναις ἀσθενείαις ἐνειλημμένους. Ἦλθον τοίνυν, φησὶ, τοῦτ' ἔστιν, ἐνηνθρώπησά τε καὶ ἐπ- ἔφανα τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ οὐκ ἦν ἄνθρωπος ἐν αὐτοῖς, νουνεχῆς δηλονότι, καὶ τὸν τῆς λυτρώσεως καιρὸν εἰδέναι δυνάμενος. Ἐκάλεσα, καὶ οὐκ ἦν ὁ ὑπακούων. Ὡς γὰρ αὐτός που πάλιν φησὶν ὁ προφήτης Ἡσαΐας ἐκ προσώπου τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ· "6Εὐρέθην τοῖς ἐμὲ ζητοῦσιν, ἐμφανῆς ἐγενόμην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσιν. Εἶπα, Ἴδου εἰμὶ, τῷ ἔθνει, οἱ οὐκ ἠπίσταντό με. Ὅλην τὴν ἡμέραν ἐξεπέτασα τὰς χει- Ͼάς μου πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα, καὶ ἀντιλέγοντα."6 Ἐν δέ γε τοῖς εὐαγγελικοῖς συγγράμμασι πλεισταχοῦ τὸν Κύριον εὐρήσομεν καλοῦντα πρὸς πίστιν τοὺς ἰδίους [ἠυμφρεδ. λεγιτ Ἰουδαίους]. "6Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες, καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀνα- παύσω ὑμᾶς. Ἄρατε τὸν ζυγὸν μου ἐφ' ὑμᾶς."6 Ποτὲ δὲ πάλιν· "6Ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσει ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἐξεῖ τὸ φῶς τῆς ζωῆς."6 Ναὶ μὴν καὶ τὸ πιστεύειν αὐτοῖς ἔγκαρπὸν τε καὶ ἐπωφελεὲς ἀποφαί- νων· "6Ἀμὴν λέγω, φησὶν, ὑμῖν, ὅτι ὁ πιστεύων ἔχει ζωὴν αἰώνιον."6 Πλείστας δ' ἂν καὶ ἐτέρας φωνὰς ἐπισωρεύσειέ τις τὴν ἴσην ἐχούσας δύναμιν, εἴπερ ἔλοιτο μακρηγορεῖν. Οὐκοῦν ἐκάλεσα, καὶ οὐκ ἦν ὁ ὑπακούων, φησὶν. Ἄλλ' ἴσως ἐκεῖνο ἐροῦσιν οἱ διὰ 70.1088 μακρᾶς οὕτω ἀπονοίας προσκεκρουκότες, οἱ σκλη- Ͼραν καὶ ἄθραυστον τὴν διάνοιαν ἔχοντες, ὡς οὐκ ἂν ἰσχύσειεν ἢ ἐμὴ χεὶρ ῥύσασθαι τὴν ἐπ' οὐρανόν. Πεφρονήκασι δὲ κἀν τούτῳ τῶν ἀληθῶν οὐδέν. Ἦν μὲν γὰρ, ὡς ἔφην, ἐν εἴδει τῷ καθ' ἡμᾶς, καίτοι Θεὸς ὢν ὁ Λόγος. Ἐνηνθρώπησε δὲ τὴν κατὰ σάρκα ὑπο- μείνας γέννησιν ἐκ γυναικός. Ἄλλ' οἱ μὲν τοῦτο εἰ- δότες, καὶ τῶν θείων αὐτοῦ μυστηρίων οὐκ ἀγνοοῦντες τὸ βάθος, ἤδεσαν ὅτι πάντα δύναται Θεὸς ὢν φύσει, καὶ ἦν ἰκανὸς εἰς

λύτρωσιν τῆς ὑπ' οὐρανόν. Οἷ γε μὴν ἄπιστοί τε καὶ ἀμαθεῖς ὡς ἀνθρώπων προσ-
ήεσαν κοινῶ, ὥστε καὶ ἐπιπηδῶντάς τε καὶ λέγοντας· "Ἐπεὶ καλοῦ ἔργου οὐ
λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, ὅτι σὺ ἄνθρωπος ὢν ποιεῖς σεαυτὸν Θεόν."6
Τούτοις ἂν πρέποι καὶ τὸ οἶσθαί τε, καὶ λέγειν, ὡς κἂν ἰσχύσειεν ἢ αὐτοῦ χεῖρ
ἐπαμῦναι τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ῥύσασθαι τοὺς κεκρατημένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου,
καὶ τῆς ἀμαρτίας. Ἄλλ' ὅταν ταῦτα λογι- σθήσεσθε, φησὶ, προσενθυμήθητέ τι τῶν
ἀμεινόνων· οὐ γάρ εἰμι καθ' ὑμᾶς ἄνθρωπος ἀπλῶς, Θεὸς δὲ μᾶλλον ἐν εἶδει τῷ
καθ' ὑμᾶς γεγονῶς οἰκονομικῶς, ἵνα ὑμᾶς ἐξέλωμαι, καὶ θανάτου, καὶ ἀμαρτίας.
Αὐτὸς γὰρ ὁ λαλῶν, πάρειμι ὁ πάλαι θαυματουργήσας διὰ Μωσέως, καὶ ἀφράστῳ
δυνάμει διελὼν τὴν θάλασσαν, δῆλον δὲ ὅτι τὴν Ἐρυθρὰν. Ἐπάγη γὰρ ὡς τοῖχος τὰ
ὔδατα, καὶ διέβησαν οἱ λελυτρωμένοι, καὶ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ θητείας ἀποδυσάμενοι
τὸν ζυγόν. Τὸ ἐξερη- μώσω τὴν θάλασσαν, ἐνθάδε φησὶν, ἀντὶ τοῦ ξηρὰν αὐτὴν
ἀπέφηνα. Θήσω δὲ καὶ ποταμοὺς ἐρήμους. Τὸ δὲ γε Θήσω πάλιν ἀντὶ τοῦ Τέθεικα
νοητέον. Ἔστησε γὰρ τὸν Ἰορδάνην, καὶ ὑδάτων ἔρημον ἀπέφηεν αὐτὸν
διαβιβάζοντος τοῦ Ἰησοῦ τὸν Ἰσραὴλ, καὶ εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας εἰσκομίζοντος.
Εἰ δὲ δὴ φησὶν ἀποξηρανθήσεσθαι ἐν τοῖς ὕδασι ὄντας ἰχθύας, σύνες, ὅτι πρὸς
δήλωσιν τοῦ εἰσάπαν κατεξηράνθαι τὸν Ἰορδάνην, παρελήφθη καὶ τοῦτο, τῆς οὕτω
λαμπρᾶς, καὶ μεγάλης θαυματουργίας διαμνημονεύει λέγων καὶ ὁ Θεσπέσιος Δαβὶδ
ποτὲ μὲν· "Ὅτι ἐστὶ σοι, θά- λασσα, ὅτι ἔφυγες, καὶ σὺ, Ἰορδάνη, ὅτι ἐστράφης εἰς τὰ
ὀπίσω;"6 ποτὲ δὲ πάλιν· "Ἐίδοσάν σε ὕδατα ὁ Θεός, εἶδοσάν σε ὕδατα, καὶ
ἐφοβήθησαν. Ἐταράχθησαν ἄβυσσοι, πληθος ἤχου ὑδάτων."6 Περὶ δὲ τοῦ Ἰορδάνου
πάλιν ὧδέ φησι· Σὺ ἐξήρανας ποταμοὺς Ἡθὰμ, τοῦτ' ἔστι, τοὺς ἐν τῷ νότῳ.
Διαμεμνήμεθα καὶ ἑτέρας θαυ- ματουργίας, καὶ φησὶν, ὅτι Ἐνδύσω τὸν οὐρανὸν
σκότος, καὶ θήσω ὡς σάκκον τὸ περιβόλαιον αὐτοῦ· καὶ τὸ Ἐνδύσω πάλιν ἀντὶ τοῦ,
ἐνέδυσσα, νοητέον. Διαμεμνήμεθα γὰρ γεγραφότος τοῦ Μωσέως τοῦ πανσόφου, ὅτι
τριήμερος, καὶ βαθὺς τῆς Αἰγυ- πτίων χώρας κατεσκεδάσθη σκότος, ἠδίκησε δὲ
παντελῶς οὐδὲν τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ. Ἦν γὰρ αὐτοῖς, καὶ ἡμέρα, καὶ φῶς. Παράδοξον δὲ
καὶ τοῦτο, καὶ πέρα λόγου παντός. Ὅτε τοίνυν αὐτὸς, φησὶν, ἐκεῖνός εἰμι, καὶ ἐν
σαρκὶ πεφηνῶς, ὁ πάλαι τὴν θάλασσαν ἐρημώσας, ἤτοι ξηρὰν ἀποφήνας,
ἐργασάμενος δὲ τοῦτο καὶ εἰς ποταμοὺς, καὶ σκότῳ περιβαλὼν τὸν παμμεγέθη
τοῦτον οὐρανὸν, καὶ διὰ πείρας αὐτῆς καταστήσας ἐμφανὲς ὅτι τῶν ὄλων εἰμὶ
Δεσπότης, ἀνήνυτον δὲ ταῖς δυνάμεσι ταῖς ἐμαῖς παντελῶς οὐδὲν, 70.1089 πῶς οὐκ
ἂν ὀφείλει γέλωτα, μᾶλλον δὲ δυσσεβείας ὑπομεῖναι γραφὴν, εἴπερ τις ἔλοιτο
φρονεῖν τε καὶ λέγειν, οὐκ ἰσχύει ἢ χεῖρ μου τοῦ ῥύσασθαι; 9Κύριος δίδωσί μοι
γλῶσσαν παιδείας, τοῦ γνῶναι ἠνίκα δεῖ εἰπεῖν λόγον. Ἔθηκέ με πρῶτ' προσέθηκέ
μοι ὥτιον ἀκούειν, καὶ ἡ παιδεία Κυ- ρίου ἀνοίγει μου τὰ ὦτα.9 Οὐκ ἀπίθανον εἶη
ἂν, μᾶλλον δὲ τοῖς τῆς ὀρθότη- τος λόγοις οὐκ ἀπεικός, τὸ ἐφαρμῶσαι τῷ χορῷ
τῶν ἀγίων ἀποστόλων τὰς προκειμένας φωνὰς, ἡγουν ἅπασιν τοῖς πιστεύουσιν εἰς
τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν, καὶ σεσοφισμένοις διὰ τοῦ πνεύματος, καὶ
τὸν παρ' αὐτοῦ φωτισμὸν εἰς νοῦν, καὶ διάνοιαν ἐσχηκόσιν ἀμφιλαφῶς, οἳ καὶ ἐν
μεθέξει γεγονάσι θείων χαρισμάτων, καὶ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς τὸ βάθος,
καθαροῖς διανοίας ὄμμασιν ἴσχυσαν κατιδεῖν, εἴσω τε γεγονάσιν εὐζωΐας
εὐαγγελικῆς εὐτεχνίας, καὶ συνέσεως ἀγιοπρεποῦς. Οὗτοι δὲ οὖν χαριστη- ρίους
ὡδὰς ἀνατείνοντες δεδόσθαι φασὶν ἐν ἑαυτοῖς γλῶσσαν παιδείας, τοῦτ' ἔστι, τὸ
εὐπαιδευτῶς δύνα- σθαι λαλεῖν, καὶ ἀνεπιπλήκτως τὰ θεῖα διατρανοῦν μυστήρια,
πηνίκα τε καὶ ὅπως προσήκει κεχρηῖσθαι τοῖς τῆς παρακλήσεως λόγοις. Ὁ δὲ καὶ
ἔπραττον οἱ θεσπέσιοι μαθηταὶ κατασωρεύσαντες μὲν εἰς νοῦν, καὶ καρδίαν, ὑγιᾶ
καὶ ἀμώμητον τὴν τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως γνῶσιν, ἐκάστῳ γε μὴν τῶν προσιόντων
τοῖς θεοῖς κηρύγμασι τὸν αὐτῷ πρέποντα καὶ κατάλληλον προῖσχύμενοι λόγον.

Τοῖς μὲν γὰρ ἔτι νηπίοις οἶον ἐν τάξει γάλακτος τὸν τῆς ἀπλῆς κατηχήσεως εὖ μάλα προσάγονται λόγον, τοῖς γε μὴν εἰς ἄνδρα τέλειον καταντήσασι, ἀφιγμένοις δὲ καὶ εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ τὸν στερεὸν καὶ τροφι- μώτατον. Γλώσσα δὴ οὖν αὕτη παιδείας, καὶ χάρι- σμα τοῦ γνῶναι, ἠνίκα δεῖ εἰπεῖν λόγον. Τεθεῖσθαι δὲ αὐτούς φασιν καὶ πρωί, τοῦτ' ἔστιν, εἰς νοῦν, καὶ καρδίαν ἡμέρας διαύγασμα, ἔλλαμψιν θείου καὶ νοητοῦ φωτὸς ἀνατολὴν ἑωσφόρου. Καὶ τοῦτο πάλιν εἰσόμεθα τοῦ μακαρίου Παύλου γεγραφότος ὡδί· "Ἐὐχαριστοῦντες τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, ὃς ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους, καὶ μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ ἐν τῷ φωτί."6 Ὁ μὲν γὰρ Θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων εἰς τὸ μὴ διαυγάσαι τὸν φωτι- σμὸν ἐν αὐτοῖς τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ. Ἡμῖν δὲ ὁ τῆς δικαιοσύνης ἀνέσχεν ἡλιος, φωτὶ τῷ θείῳ περιεστράπτων τὸ νοῦν, ὥστε καὶ υἱοὺς ἡμᾶς φωτὸς καὶ ἡμέρας εἶναι τε καὶ ὀνομάζεσθαι. Εἶτά φησι, Προ- ἔθηκέ μοι ὥτιον τοῦ ἀκούειν, καὶ ἡ παιδεία Κυρίου ἀνοίγει μου τὰ ὦτα. Προσηκάμενοι γὰρ τὴν πίστιν τὴν εἰς Χριστὸν, καὶ τὸν παρ' αὐτοῦ πλουτήσαντες φωτι- σμὸν, ἐσχίκαμεν ὥτιον προσθήκην, τοῦτ' ἔστιν, ἀκοῆς δύναμιν ἀσυνήθους, ἢ πάλαι. Ἰουδαῖοι μὲν γὰρ τὸν νόμον ἀναγινώσκοντες, οὐχ ὑπερτρέχουσι τὴν σκιάν, ἀλλ' ἐνιζάνουσι τοῖς τύποις ψιλοῖς τε καὶ μό- νοις. Ψυχικὸς γὰρ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύ- ματος τοῦ Θεοῦ, καθὰ γέγραπται. Ἡμεῖς γὰρ τὸν νόμον παιδαγωγὸν εἶναι πιστεύοντες, ἠνίκα ἂν τὰ διὰ Μωσέως εἰς οὓς δεξώμεθα, συνίμεν ἑτέροις 70.1092 ἀκοαῖς αὐτὰ, μεθιστάντες τοὺς τύπους εἰς ἀλήθειαν, καὶ πνευματικῆς θεωρίας πρόφασιν ποιούμενοι τὴν σκιάν. Ἐσχίκαμεν οὖν ὥτιον προσθήκην. Ἡ γὰρ διὰ Χριστοῦ παιδεία, τοῦτ' ἔστι, τὸ κήρυγμα τὸ εὐ- αγγελικόν, καὶ ἡ δι' αὐτοῦ μυσταγωγία, πνευματι- κῶς ἀναπεῖθει νοεῖν τὸν νόμον. Ἀνευρύνει ὥσπερ τὰ ὦτα τῶν πιστευσάντων εἰς αὐτὸν, οὐκ ἐχόντων τοῦτο τῶν ἐξ Ἰσραήλ. Ἐφη γοῦν ὁ μὲν Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς πρὸς αὐτούς· "Ἐρευνᾶτε τὰς Γρα- φὰς, ὅτι ἐν αὐταῖς δοκεῖτε ὑμεῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν, καὶ αὐταῖς εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ, καὶ οὐ θέλετε ἐλθεῖν πρὸς με ἵνα ζωὴν ἔχητε."6 Γράφει δὲ περὶ αὐτῶν ὁ πάνσοφος τε καὶ θεσπέσιος Παῦλος, ὅτι "Ἐνίκα ἀναγινώσκηται Μωσῆς, κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρ- δίαν αὐτῶν κεῖται, μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ Κυρίῳ ἡμῶν καὶ Λυτρωτῇ καταργεῖται."6

{1ΛΟΓΟΣ Ε΄}.1 Ὁ Ἐγὼ δὲ οὐκ ἀπειθῶ, οὐδ' ἀντιλέγω. Τὸν νῶτόν μου δέδωκα εἰς μάστιγας, τὰς δὲ σιαγόνας μου εἰς ραπίσματα, τὸ δὲ πρόσωπόν μου οὐκ ἀπέστρεψα ἀπὸ αἰσχύνης ἐμπτυσμάτων, καὶ ὁ Κύριος ἐγε- νήθη βοηθός μου. Διὰ τοῦτο οὐκ ἐνετράπην, ἀλλ' ἔθηκα τὸ πρόσωπόν μου ὡς στερεὰν πέτραν, καὶ ἔγνων ὅτι οὐ μὴ αἰσχυνθῶ, ὅτι ἐγγίζει ὁ δικαιο- σης με.9

Διὰ τῶν ἤδη προανεγνωσμένων, ἦτον προεξητα- σμένων, πλείστην ὄσην πεποιήται τῆς Ἰουδαίων ἀπειθείας τὴν καταβολήν. Ἐφη γὰρ ὅτι ἦλθον καὶ οὐκ ἦν ἄνθρωπος, ἐκάλεσα, καὶ οὐκ ἦν ὁ ὑπακούων, παρεισβεβληκότος δὲ μεταξὺ τοῦ προσώπου τῶν προσ- ηκαμένων τὴν πίστιν, καὶ λέγοντος· Κύριος δίδωσί μοι γλώσσαν παιδείας τοῦ γνῶναι ἠνίκα δεῖ εἰπεῖν λόγον, καὶ τὰ τούτοις ἐπενηνεγμένα, καὶ χαριστη- ρίους ἀνατεινάντων φωνάς. Εἰστρέχει πάλιν τὸ αὐτοῦ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ, τὴν ἰδίαν ὑπακοὴν ταῖς Ἰου- δαίων ἀπονοίαις ἀντιπαρατιθέναι σπουδάζοντος, ἵν' ὀλοτρόπως αὐτούς θεομισεῖς ὄντας ἐλέγξῃ, γαῦρόν τε καὶ ἀπηνῆ τῷ καλοῦντι πρὸς σωτηρίαν ὑψοῦντας αὐ χένα. Ἐγὼ μὲν γὰρ κέκληκα, φησὶ, καὶ οὐκ ἦν ὁ ὑπακούων. Ὁ κνηροὶ γεγονάσι πρὸς εὐπειθειαν, βρα- δεῖς καὶ ἀσύνετοι παντελῶς εἰς γε τὸ χρῆναι νοεῖν τὸ τελοῦν εἰς ὄνησιν αὐτοῖς, καὶ τὰ δι' ὧν ἦν εἰκὸς

δια- δρᾶναι δύνασθαι, καὶ λίαν ἀμογητὶ, καὶ τῆς ἀμαρ- τίας τὴν τυραννίδα, καὶ τῆς διαβολικῆς σκαιότητος τὰς ἐπιβουλάς. Ἄλλ' αὐτοὶ μὲν ἠπειθήσαν, ἐγὼ δὲ οὐκ ἄπειθῶ. Ἐθελήσαντος γὰρ τοῦ Θεοῦ, καὶ Πατρός ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν ἐμοί, τὰ τε ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, καθῆκα πρὸς κένωσιν ἑμαυ- τόν, καὶ ἐν τοῖς τῆς ἀνθρωπίνης πτωχείας καταπε- φοίτηκα μέτροις, ἄνθρωπος πεφηνῶς ἵνα ὑπήκοος γένωμαι, καὶ μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. Δέδωκα τοίνυν τὸν νῶτόν μου εἰς μάστιγας, τὰς δὲ σιαγόνας μου εἰς ραπίσματα. Τὸ δὲ πρόσωπόν μου οὐκ ἀπέστρεψα ἀπὸ αἰσχύνης ἐμπτυσμάτων. Ταυτὶ γὰρ αὐτῷ συνέβη παθεῖν, τῆς Ἰουδαίων ἀπαιδευσίας ἐμπαροινούσης αὐτῷ, καὶ Πιλάτου μὲν μάστιξι κατα- ξαίνοντος, ἑνὸς δὲ τῶν ἀνοσίων ὑπηρετῶν ὑβρίσαντος, 70.1093 καὶ ραπίσαντος, καὶ κατεμπυτόντων ἑτέρων. Ἄλλ' ἦν εἷς ὁ σκοπὸς τῷ πάσχοντι τὸ εἰς πέρας διεξαγαγεῖν τὸ ἀγαθὸν θέλημα τοῦ Πατρός. Καὶ γοῦν ἔφη ποῦ Χριστὸς, ὅτι "Ἐκαταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμ- ψαντός με Πατρός."6 Τοῦτο δὲ τὸ θέλημά ἐστὶ τοῦ πέμψαντός με, "Ὅτι ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέ μοι, μὴ ἀπωλέσω ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέ- ρᾳ."6 Οὐκοῦν ὑπὲρ γε τοῦ κατορθῶσαι τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσιν τὴν ζωὴν, οὐχ ὑβρεις, οὐ μάστιγας, οὐκ ἐμπτυσμάτων πείραν ἀπόβλητον ἐποίησατο, καίτοι Θεὸς ὢν φύσει, καὶ Κύριος ἀληθινός. Εἶτά φησιν ὡς ἄνθρωπος, Καὶ Κύριος βοηθός μου ἐγενήθη, διὰ τοῦτο οὐκ ἐνετράπην, ἀλλ' ἔθηκα τὸ πρόσωπόν μου ὡς στερεὰν πέτραν, καὶ ἔγνω ὅτι οὐ μὴ αἰσχυνοῦμαι ὅτι ἐγγίξει ὁ δικαίωσάς με. Διαλέγεται μὲν οὖν ἀνθρω- πίνως, ὡς ἔφην, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον ἀπειοικότως τοῖς τῆς κενώσεως μέτροις. Πλὴν ἔοικεν ὑπαινίττε- σθαι διὰ τούτων τῶν λόγων τὴν τοῖς λόγοις ἐγκατα- σκήψασαν δίκην, τῆς εἰς αὐτὸν δυσσεβείας ἕνεκα. Γέγονε γὰρ, φησὶ, Κύριος βοηθός μου. Ὅμοιον, ὡς εἰ λέγοι Δόντος μου τὸν νῶτον εἰς μάστιγας, τὰς δὲ σιαγόνας μου εἰς ραπίσματα, πεπονθότος δὲ καὶ τὰ ἐπὶ τῷ σταυρῷ πάθη, γέγονε βοηθός ὁ Πατήρ. Ἐπ- ἤμυνε γὰρ, καὶ οὐ συγκεχώρηκεν εἰς τὸ παντελὲς ἐντραπήναι τὸν ἴδιον Υἱὸν, οὔτε μὴν καὶ καταισχυ- θῆναι. Τετιμώρηται γὰρ, καὶ τῶν εἰς ἐμὲ πλημμε- λημάτων ἐκτετίκασιν δίκας οἱ θεομαχῆσαι τολμήσαν- τες. Ἐπενεγκῶν δὲ ὅτι Ἐγγίξει ὁ δικαίωσάς με, πάλιν ὑπέφηνεν ἀστείως, οὐκ εἰς μακρὰν, οὐδ' εἰς ἀνάβλησιν τὰ τῆς δίκης δραμεῖται τῶν εἰς αὐτὸν πε- παρωνηκότων, ἀλλ' οἷον ἐγγὺς, καὶ κατὰ πόδας βα- διεῖται τῶν ἐγχειρημάτων. Δεδικαιῶσθαι δὲ φαμεν τὸν Υἱὸν κατὰ τοιόνδε τινὰ τρόπον. Ἐπειδὴ γὰρ ὄντα δί- καιον, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον, ὡς ἔνοχον γεγονότα πταίσμασιν ἀποκτεῖναι τετολμήκασιν, τετιμώρηται, καθάπερ ἔφην, καὶ ἡ τῶν πεπονθότων κόλασις τὸ ἀνεύ- θυνον παντελῶς μεμαρτύρηκε τῷ παρ' αὐτῶν ἀνοσίως ἐξυβρισμένῳ. Ἐφη τι τοιοῦτον ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ "Ἐκαὶ δώσω τοὺς πονηροὺς ἀντὶ τῆς ταφῆς αὐτοῦ, καὶ τοὺς πλουσίους ἀντὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ."6 Πλου- σίους δὲ καὶ πονηροὺς, τοὺς τῶν Ἰουδαίων καθηγη- τὰς ὀνομάζει. Φιλοχρηματίαν γὰρ νοσοῦντες ἐσχάτην, κατεκομίσθησαν δι' αὐτῆς, εἰς τὴν ἐπ' αὐτῷ πονηρίαν. Καίτοι γὰρ ἐπεγνωκότες αὐτὸν ἔφασκον· "Ἐκεῖνος ἐστὶν ὁ κληρονόμος· Δεῦτε, ἀποκτείνωμεν, καὶ σχῶμεν ἑαυτοῖς τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ."6 9 Τίς ὁ κρινόμενός μοι; ἀντιστήτω ἄμα. Τίς ὁ κρινόμενός μοι; ἐγγισάτω μοι.9 Ὅτι μὲν δίκαιος, καὶ ἀθῶος ὢν παντελῶς· οὐ γὰρ ἐποίησεν ἀμαρτίας· τὰς ἐκ τῶν Ἰουδαίων ὑπέστη παροινίας, πιστῶσεται λέγων καὶ αὐτὸς ὁ θεσπέσιος προφήτης περὶ αὐτοῦ· "Ἰδετε ὡς ὁ δίκαιος ἀπώλετο, καὶ οὐδεὶς ἐκδέχεται τῇ καρδίᾳ."6 Καὶ πάλιν ὡς ἐκ προσώπου τῶν Ἰουδαίων περὶ αὐτοῦ· "Ἐδῆσωμεν τὸν δίκαιον, ὅτι δύσχρηστος ἡμῖν ἐστὶ."6 Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ χρῆμα διαβοήσειεν ἄν. Τὴν γὰρ τοι θεῖαν, καὶ ἀκήρατον τοῦ λόγου φύσιν, πῶς ἦν ἐφικτὸν ἀμαρ- 70.1096 τῆσαι τοῦ πρέποντός τε καὶ ἐοικότος αὐτῇ, καὶ μῶ- μον ὑποστῆναι πλημμελήματος; Εἴρηται γοῦν περὶ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ, ὅτι "Ἐμαρ- τίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὗρεθῆ δόλος ἐν τῷ στόματι

αὐτοῦ."6 Οὐκοῦν ἐπειδήπερ ἀθῶον ἑαυτὸν ὄντα, καὶ δίκαιόν φησιν, ὑπομεῖναι τὰς ἐκ τῆς Ἰουδαίων Συν-αγωγῆς ἐπιβουλὰς, ἀναγκαίως τούτοις οὐκ εἰδόσιν αὐτοῦ τὸ εἰσάπαν εἰλικρινὲς ἢ τάχα που, καὶ οἰηθεῖ-σιν, ὅτι πέπρακταί τι τῶν ἀτόπων αὐτῷ, πέπονθε δὲ, καὶ ἐν δίκῃ, τὰ ἐπὶ τῷ σταυρῷ, προσδιαλέγεται, καὶ φησι· Τίς ὁ κρινόμενός μοι; ἀντιστήτω μοι ἄμα. Ἔοικε τούτῳ τὸ παρ' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ σαφῶς εἰ-ρημένον τοῖς Γραμματεῦσι, καὶ Φαρισαίοις· "6Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγξει με περὶ ἁμαρτίας; Εἰ ἀλήθειαν λέγω, διὰ τί ὑμεῖς οὐ πιστεύετε μοι;"6 Καίτοι γὰρ γεγωνῶς καθ' ἡμᾶς ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, καὶ τὴν κατὰ πᾶν ὁτιοῦν ὁμοίωσιν ὑποδύς, κατ' αὐτὸ δὴ οὖν τουτὶ καὶ μόνον ἐπέκεινα τῆς καθ' ἡμᾶς φύσεως γενέσθαι πεπίστευται. Ὑποκειμένου γὰρ ἀνθρώπου παντὸς πταίσμασί τε καὶ πλημμελίμασι, καὶ οὐδε-νὸς τὸ παράπαν ἀμώμητον ὀλοτρόπως ἐσχηκός τὴν ζωὴν· μόνος αὐτὸς, καὶ ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος τὸ θεοπρεπὲς ἀξίωμα τετήρηκεν ἑαυτῷ. Θεοῦ γὰρ φύσις τοῦ πλημμελεῖν ἐπέκεινα νοοῖτο ἂν εἰκότως. Τοιγα-ροῦν καὶ ἔφασκεν, ὅτι "6Ἐρχεται ὁ ἄρχων τοῦ κό-σμου τούτου, καὶ ἐν ἐμοὶ εὐρήσει οὐδέν."6 Ὁ γὰρ γενόμενος καθ' ἡμᾶς, ἵνα ἡμᾶς ἐξέλῃται τῶν τῆς ἁμαρτίας βρόχων, πῶς ἂν αὐτὸς ἦλω μεθ' ἡμῶν, ἢ πῶς γέγονεν ὑπὸ μῶμον καὶ γραφήν, ὁ γραφῆς ἀπαλλάττων καὶ μώμου πάντας τοὺς πιστεύσαν-τας εἰς αὐτόν; "6Θεὸς γὰρ ὁ δικαίων, τίς ὁ κατα-κρίνων;"6 Ἰδοὺ Κύριος βοηθεῖ μοι· τίς κακώσει με; Ἰδοὺ πάντες ὑμεῖς ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσεσθε, καὶ ὡς σῆς καταφάγεται ὑμᾶς.⁹ Δύο κατὰ ταυτὸν διδάξει βούλεται χρησιμὰ τε καὶ ἀναγκαῖα τοὺς τὸν δυσσεβῆ, καὶ ἄδικον κατ' αὐ-τοῦ νοσήσαντας φθόνον. Πρῶτον μὲν ὅτι πάντη τε καὶ πάντως ἀπρακτῆσειεν ἂν ἢ κατ' αὐτοῦ σκέψις, καὶ τὸ μαιφόνον ἐγχείρημα. Εἶτα ὅτι πικράς τε καὶ ἀφορήτους τῶν εἰς αὐτόν πεπλημμεληκότων πρα-χθήσονται δίκα· ὠθήθησαν μὲν γὰρ δύνασθαι θανάτῳ περιβαλεῖν ἀρχηγὸν ὄντα ζωῆς τὸν Κύριον. Ἄλλ' ὡς ὁ Ψάλλων φησὶν, "6Ἐβουλεύσαντο βουλήν, ἣν οὐ μὴ δύνωνται στήσαι."6 Καὶ γὰρ ἦν ἀμήχανον ζωὴν ὄντα αὐτὸν κρατεῖσθαι θανάτου. Ἐγήγερται οὖν τῇ δυνά-μει τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, καθὰ γέγραπται, καὶ οὐκ ἀτονήσας αὐτὸς, καθὸ νοεῖται Λόγος καὶ Θεὸς, εἷς γε τὸ δύνασθαί φημι τῆς ἑαυτοῦ σαρκὸς ἀποσοβῆσαι τὴν φθορὰν, ἀλλ' ὅτι γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ τοῦτο δέχε-σθαι δοκῶν παρὰ τοῦ Πατρός. Πάντα γὰρ ἀνθρώπῳ θεόδοτα. Ὅτι γὰρ ὁ Θεὸς, καὶ Πατὴρ δι' αὐτοῦ κατήργηκε τὸ τοῦ θανάτου κράτος, διὰ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως αὐτοῦ, σαφὲς ἂν γένοιτο λέγοντος αὐτοῦ ταῖς τῶν Ἰουδαίων ἀγέλαις· "6Λύσατε τὸν ναὸν τοῦ-τον καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν."6 Ἐπειδὴ δὲ τὰ ὑπὲρ ἀνθρώπου χεῖρά τε καὶ φύσιν, ἔθος αὐτῷ 70.1097 τῷ προσώπῳ τοῦ Πατρός ἀνατιθέναι μᾶλλον, ταύ-τητοι κἀνθάδε φησὶν ἀνθρωπίνως· Ἰδοὺ Κύριος βοη-θεῖ μοι, τίς κακώσει με; Ἐπαμύνοντος γὰρ, φησὶ, τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, καὶ πᾶσαν ὑμῶν ἐπήρειαν ἀφανίζοντος, καὶ τὴν ἐμὴν ἰστώντος δόξαν, τίς ἔσται τοσοῦτος ἐν ὑμῖν, ὡς ἀντιτάξασθαι τῇ ἀνικῆτῳ βουλή, καὶ κακῶσαι δύνασθαι τὸν παρ' αὐτοῦ βοηθούμενον; Οὐκοῦν εἴπερ τινὲς ἦσαν νουνεχεῖς οἱ Γραμματεῖς τε καὶ Φαρισαῖοι, ἀπέσχοντο ἂν τῶν κατ' αὐτοῦ σκεμ-μάτων τε καὶ ἐπιχειρημάτων, διὰ προφητῶν τῶν ἀγίων προεγνωκότες, ὡς οὐκ ἂν ἰσχύσειαν ἀδικῆσαι Χριστὸν Θεὸν ὄντα, καὶ Κύριον, καὶ Υἱὸν ἀληθινὸν τοῦ Πατρός· αὐτοὶ δὲ μᾶλλον τὴν κατὰ γε σφῶν αὐ-τῶν δεινὴν τε καὶ τομωτάτην ἔλκουσι δίκην. Καὶ τοῦτο διδάσκει προσεπενεγκῶν· Ἰδοὺ πάντες ὑμεῖς ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσεσθε, καὶ ὡς σῆς καταφάγεται ὑμᾶς, τοῦτ' ἔστιν, εἰς παλαιώσιν, καὶ σῆψιν, καὶ εἰς ἀφανισμόν οἰχήσεσθε, πολλοῖς καὶ ἀφύκτοις ἐντε-τηγμένοι κακοῖς, καὶ οἶον σητὸς δίκην ἐκδαπανώσης ὑμᾶς ἀνηκέστου συμφορᾶς. Τοῦτο πάλιν καὶ ἐτέ-ρωθί πού φησιν ὁ προφήτης Ἡσαΐας· "6Τί ἔτι πλη-γῆτε προστιθέντες ἁμαρτίας; Πᾶσα κεφαλὴ εἰς πό-νον, καὶ πᾶσα καρδία εἰς λύπην· ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφα-λῆς, [οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ ὀλοκληρία,] οὔτε τραῦμα, οὔτε μώλωψ, οὔτε πληγὴ φλεγμαίνουσα, οὐκ ἔστι

μάλαγμα ἐπιθεῖναι, οὔτε ἔλαιον, οὔτε καταδέσμους. Ἡ γῆ ὑμῶν ἔρημος, αἱ πόλεις ὑμῶν πυρίκαυστοι, τὴν χώραν ὑμῶν ἐνώπιον ὑμῶν ἀλλότριον κατεσθίουσιν αὐτήν, καὶ ἡρή- μωται κατεστραμμένη ὑπὸ λαῶν ἀλλοτρίων."6 Ἰκανὴ σφόδρα, καὶ τῶν οὕτως ἀπευκτῶν ἢ παρρησιῶς ἡρεμεῖν ἀναπεῖσαι τοὺς Ἰουδαίους, καὶ κατὰ μηδένα τρόπον προσκρούειν ἐλέσθαι Θεῶ, εἴπερ ἔμελλεν, ὡς ἔφην, ἀπρακτῆσειν μὲν αὐτῶν ἢ ἐπιβουλή, τῶν δὲ ἀνηνύ- των ἐπιχειρημάτων αὐτοὶ πραχθήσεσθαι δίκας, καὶ εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν πεσεῖσθαι παντελῆ. 9 Τίς ἐν ὑμῖν ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον; ἀκου- σάτω τῆς φωνῆς τοῦ Παιδὸς αὐτοῦ.9 Ὡς ἰμάτιον παλαιωθήσεσθαι λέγων τοὺς, οἵπερ ἂν ἔλοιnton πονεῖν ἀνηνύτως, καὶ ταῖς παρ' αὐτοῦ παρ- οινίαις ἐντροφῶν (ἔφη γὰρ, Ἴδού πάντες ὑμεῖς ὡς ἰμάτιον παλαιωθήσεσθε, καὶ ὡς σῆς κατα- φάγεται ὑμᾶς), προτείνει λοιπὸν τοῖς ἐπιεικέσι τὴν φιλανθρωπίαν, καὶ τὴν τῆς σωτηρίας αὐτοῖς κα- ταδείκνυσι τρίβον· πλεῖστοι γὰρ ὅσοι πεπιστεύκασι τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, καθὼς καὶ ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀπο- στόλων διηγορεύθη σαφῶς. Σέσωσται γὰρ τὸ κατά- λειμμα, οὗ καὶ πρωτόλειον ὡσπερ τι καὶ ἀπαρχὴ γεγόνασιν οἱ θεσπέσιοι μαθηταί. Οὐκοῦν τοῖς ἐτοι- μοτέροις πρὸς πίστιν τὰ ἐξ ἡμερότητος προΐσχηται λέγων· Τίς ἐν ὑμῖν ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον; ἀκου- σάτω τῆς φωνῆς τοῦ Παιδὸς αὐτοῦ. Ἐαυτὸν δὲ παῖδα Θεοῦ λέγων ἐφήσι νοεῖν, ὅτι καὶ ἄνθρωπος γεγονὼς Υἱὸς ἐστὶν ἀληθινὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. Καὶ τὸ ἀκοῦσαι τῆς φωνῆς αὐτοῦ οὐ νόμου παράβασις ἦν, ἀλλὰ βεβαίωσις νόμου, διὰ τύπου καὶ σκιάς προανα- γράφοντος τὴν ἀλήθειαν, ἣτις ἐστὶν ὁ Χριστὸς καὶ τὰ αὐτοῦ θεσπίσματα. Ταύτητοι καὶ ὁ πάνσοφος 70.1100 Παῦλος ἐπιστέλλει, καὶ φησι· "6Νόμον οὖν καταρ- γοῦμεν διὰ τῆς πίστεως; μὴ γένοιτο, ἀλλὰ νόμον ἰστώμεν. Γέγραπται γὰρ, ὅτι Ὁ δίκαιός μου ἐκ πί- στεως ζήσεται."6 Καὶ ἦν καὶ νόμου καὶ προφητῶν τὸ πέρασ τὸ Χριστοῦ μυστήριον, δικαιοῦν ἐν πίστει τὸν ἀσεβῆ, καὶ ἀπαλλάττον αἰτιαμάτων τοὺς ταῖς σφῶν αὐτῶν πλημμελείαις ἐνισχημένους. Οὐκοῦν τὸ ἀκοῦσαι τῆς φωνῆς αὐτοῦ, δηλονότι τοῦ Χριστοῦ, τοῦτό ἐστι τὸ παραδέξασθαι τὸ εὐαγγελικὸν καὶ σωτήριον κήρυγμα, νόμου βεβαίωσις ἦν· ὅτι δὲ θε- λητόν ἐστι τῷ Θεῶ καὶ Πατρὶ τὸ ταῖς τοῦ Υἱοῦ παιδαγωγεῖσθαι φωναῖς τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, καταδεί- ξειν ἂν τοῖς νουνεχεστέροις τῶν εὐαγγελικῶν Γραμ- μάτων ἢ δύναμις. Μετεμορφώθη μὲν γὰρ ἐν τῷ ὄρει Χριστὸς, ἔλαμψε δὲ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, καὶ τὰ ἰμάτια αὐτοῦ ἐγένετο λευκὰ ὡς τὸ φῶς· ὠφθησαν δὲ Μωσῆς καὶ Ἡλίας συλλαλοῦντες μετ' ἀλλήλων· εἶτα φωνὴ γέγονε τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις παρεγγυῶντος καὶ λέγοντος· "6Οὗτός ἐστὶ μου ὁ Υἱὸς ὁ ἀγαπητὸς, ἀκούετε αὐτοῦ."6 Εἴ τις οὖν ἄρα ἐστὶ, φησὶ, τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον εἰς νοῦν ἔχων, καὶ ὡσπερ τινὰ θησαυρὸν κατακρύψας ἐν ἑαυτῷ, ἀκουσάτω τῆς φωνῆς τοῦ Παιδὸς αὐτοῦ. Ἔστι δὲ, ὡς ἔφην, τὸ εὐαγγελικὸν καὶ θεσπέσιον κήρυγμα καλοῦν εἰς λύτρωσιν τὴν διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ, καὶ εἰς εὐαγῆ πολιτείαν, καὶ πολὺ τῆς ἐν νόμῳ προφε- ρεστέρα[ν]. Ἡ μὲν γὰρ ἦν, ὡς ἔφην, ἐν σκιάις, ἢ δὲ λαμπρὰν ἔχει καὶ ἐκφανῆ τὴν ἀλήθειαν. 9 Οἱ πορευόμενοι ἐν σκότει, οὐκ ἔστιν αὐτοῖς φῶς, πεποίθατε ἐπὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου, καὶ ἀν- τιστηρίσασθε ἐπὶ τῷ Κυρίῳ.9 Οἱ τῶν ἱατρῶν εὐτεχνέστατοι τοῖς δηκτικοῖς τῶν φαρμάκων ἐπιπλέκουσιν ἔσθ' ὅτε καὶ τὰς ἐκ τῶν ἡπίων ἐπικουρίας, μονονουχὶ καταγοητεύοντες τὴν ἀπηνῆ καὶ ἀγριωτέραν ὀδύνην. Τοιοῦτόν τι καὶ νῦν πεπραχότα εὐρίσκομεν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν. Ἐλέγχει μὲν γὰρ ὡς ἐν σκότῳ βαδίζοντας, καὶ οἷον ἀχλύϊ κεκρατημένους, καὶ φωτὸς ὀλοτρόπως ἐστερημένους, δῆλον δὲ ὅτι τοῦ θείου καὶ νοητοῦ, ποιουμένους δὲ καὶ τὰς τροχιάς ἐπ' οὐδενὶ μὲν τῶν τελούντων εἰς σωτηρίαν, ἤγουν εἰς ὄνησιν αὐτοῖς, ἐπ' ἐκείνοις δὲ μᾶλλον, ἄπερ ἂν εὐκόλως αὐτοὺς εἰς τὸ τῆς ἀπωλείας κατώθησε βάραθρον. Οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστιν ὀρθοποδεῖν δύνασθαι τοὺς ἐν σκότῳ ποτέ· καταφέρονται γὰρ, κἂν εὐρεθεῖη που βόθρος, κἂν εἰ λίθοι διεβρίμμενοι, προσπταίουσιν ἀφυλάκτοις

αὐτοῖς. Ὑμῖν τοιγαροῦν, φησὶ, προτείνω τὰς νοθεσίας τοῖς ἐν σκότῳ πορευομένοις, καὶ τὸ παρ' ἐμοῦ φῶς ἄσυν- ἔτως οὐ προσιεμένοις."6 Πεποιθήσατε ἐπὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου, καὶ ἀντιστηρίσασθε ἐπὶ τῷ Θεῷ. "6 Ἐπειδὴ γὰρ, ἐκ πολλῆς ἄγαν ἀβελτηρίας, οἱ τῶν Ἰουδαίων δῆμοι τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Λόγον ὀρώντες ἐν εἴδει τῷ καθ' ἡμᾶς, τοῦτ' ἔστι γενόμενον ἄνθρωπον, οὐ συνίεσαν μὲν τὸ ἐπ' αὐτῷ μυστήριον, ἄσυνετοῦντες δὲ πλεισταχοῦ παλιμφήμοις ἐλύπουν φωναῖς, ποτὲ μὲν Σαμαρείτην καὶ μέθυσον ὀνομάζοντες, ποτὲ δὲ καὶ ζήλω πεπλανημένῳ καταθηγόμενοι πρὸς ὄργας (ἔφασκον γάρ· "6 Περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομεν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, ὅτι σὺ, ἄνθρωπος ὢν, 70.1101 ποιεῖς σεαυτὸν Θεόν."6) Ἀναγκαίως, καθάπερ ἔφην, ἀρτίως ἄνθρωπος γεγινώς, ἐναργῆ καθίστησιν αὐτοῖς τὴν ὑπερτενῆ καὶ θεοπρεπεστάτην αὐτοῦ δόξαν τε καὶ δύναμιν, καὶ τοῦ μικρὰ φρονεῖν ἐπ' αὐτῷ βού- λεσθαι τινὰς ἀποκομίζει, λέγων· Πεποιθήσατε ἐπὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου, καὶ ἀντιστηρίσασθε ἐπὶ τῷ Θεῷ· ἐναργέστατα δὴ οὖν ἑαυτὸν Κύριον καὶ Θεὸν εἶναι φησιν, ἀποκομίζων, ὡς ἔφην, τοῦ χαμαιπετῆ καὶ κατερῥιμμένα τινὰ περὶ αὐτοῦ βούλεσθαι φρονεῖν τε καὶ λέγειν. Καύχημα δὲ τοῖς τὴν πίστιν εἰσδεξα- μένοις, τὸ ἐπ' αὐτῷ πεποιθῆναι, καὶ ῥάβδον ποιεῖ- σθαι καὶ στήριγμα. Ἀνέχει γὰρ πάντα πρὸς τὸ εἶναι καλῶς. Καὶ τοῦτο, οἶμαι, διδάσκει λέγων ὁ θεσπέσιος Μελωδὸς πρὸς τὸν τῶν ὄλων Πατέρα καὶ Θεόν· "6 Ἡ ῥάβδος καὶ ἡ βακτηρία σου, αὐταῖ με παρεκάλεσαν."6 Εὐόλισθος μὲν γὰρ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς πρὸς τὰ ἐν τῷ- δε τῷ κόσμῳ πράγματα, καὶ πολὺ διανένευκεν εἰς ἐκτόπους ἡδονὰς καὶ φιλοσαρκίας· δεῖται δὲ αἰεὶ τοῦ σώζοντος, καὶ νέμοντος χεῖρα σωτήριον, ὥστε καὶ λέγειν τοὺς ἐν μεθέξει γεγονότας τῆς ἐπικου- ρίας· "6 Ἔστησεν ἐπὶ πέτρας τοὺς πόδας μου, καὶ κατεύθυνε τὰ διαβήματά μου."6 Ὅτι δὲ σκότῳ καὶ ἀχλύϊ ἐμβέβλητο τῶν Ἰουδαίων ὁ νοῦς, ἐκ τῶν ἱερῶν Γραμμάτων ἔνεστιν ἰδεῖν. Ὁ μὲν γὰρ πάνσοφος Παῦ-λος, "6 Ὁ Θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου, φησὶν, ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων εἰς τὸ μὴ διαυγᾶσαι τὸν φωτισμὸν τοῦ Εὐαγγελίου τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ."6 Ὁ δὲ γε θεσπέσιος προφήτης Ἡσαΐας περὶ τῶν ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ ὧδέ πῆ φησιν· "6 Ὑπομεινάντων αὐτῶν φῶς, ἐγένετο αὐτοῖς σκότος, μείναντες ἀυγὴν· ἐν ἁωρία περιεπάτησαν."6 Αὐτὸς δὲ Χριστὸς πρὸς τὸ φῶς αὐτοῦς ἐκάλε, λέγων· "6 Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου· ὁ ἐμοὶ ἀκολουθῶν οὐ μὴ περιπατήσει ἐν τῇ σκοτ[ε]ρίᾳ, ἀλλ' ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς."6 Ἄραρε δὴ οὖν, καὶ ἔστιν ἀληθές, ὅτι τοῖς οὐχ ἐλομένοις ἀκολουθεῖν αὐτῷ πάντη τε καὶ πάντως ἔψεται ὡς ἐν νυκτὶ καὶ σκότῳ πορεύεσθαι. 9 Ἰδοὺ πάντες ὑμεῖς πῦρ καίετε, καὶ κατισχύ- σατε φλόγα. Πορεύεσθε τῷ φωτὶ τοῦ πυρὸς ὑμῶν, καὶ τῇ φλογί, ἣ ἔξεκαύσατε. Δι' ἐμὲ ἐγένετο ταῦτα ὑμῖν, ἐν λύπῃ κοιμηθήσεσθε.9 Παραδείκνυσι τε καὶ ἕτερον αὐτοῖς, ὅπερ ἦν εἰκὸς ἀμογητὶ δύνασθαι μεθιστᾶν αὐτοὺς εἰς γε τὸ δεῖν ἐλέσθαι φρονεῖν ὀρθά. Αἰ γὰρ τοι τῶν κολάσεων μνημαί, καὶ τὸν ἀπειθῆ καὶ κατεσκληκότα νοῦν τοῖς ἐπωφελέσι δείμασιν, οἶονεὶ πως εὐαφῆ καὶ εὐήνιον ἀπο- φαίνουσι. Φησὶ τοιγαροῦν, ὅτι πῦρ ἀνακαίουσι καθ' ἑαυτῶν οἱ κατισχύουσι φλόγα. Προσκρούοντες γὰρ διὰ μακρᾶς ἀπειθείας, καὶ ἀνουθέτητον οὕτω καρδίαν ἐθέλοντες ἔχειν, ἐγείρουσι καθ' ἑαυτῶν τὴν ἄσβεστον φλόγα, τὴν τῆς κολάσεως δηλονότι. Τὴν ἴσην ἔχει διάνοιαν τοῖς προκειμένοις καὶ τὸ παρ' αὐτοῦ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ σαφῶς εἰρημένον· "6 Ὁ πιστεύων εἰς τὸν Υἱὸν οὐ κρίνεται. Ὁ δὲ μὴ πιστεύων ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ."6 Τί γὰρ ἕτερόν ἐστι τὸ κρίνεσθαι, πλην ὅτι τὸ εἰς φλόγα πεσεῖν, καὶ εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἠτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ 70.1104 τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ; Προσθεὶς δὲ ἔτι τὸ, Κατισχύετε φλόγα, νοεῖν ἐφήσιν τε δριμύ τε καὶ ἀληθές. Οἱ μὲν γὰρ ὕλας ἐπιτιθέντες πυρὶ κατεμπιπᾶσθαι δυνα- μένας, κατισχύουσιν αὐτό. Μαίνεται μὲν γὰρ ἐν πολλαῖς ὕλαις ἡ φλόξ, ἀτνεῖ δέ πως οὐκ εὐποροῦσα πολλῶν. Ἰουδαῖοι τοιγαροῦν πῦρ μὲν ἐξέκαυσαν καθ' ἑαυτῶν, ἀποκτείναντες μὲν τοὺς

προφήτας, καὶ λιθο-βολήσαντες τοὺς ἀπεσταλμένους, κατισχύσαν[τες] δὲ τὴν ἑαυτῶν φλόγα προσεπενεγκόντες τοῖς προλαβοῦ-σιν ἐγκλήμασι τὰς κατὰ Χριστοῦ παροινίας. Προστε-θείκασι γὰρ τοῖς οἰκέταις τὸν Υἱὸν, καὶ τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς τό γε ἦκον εἰς ἑαυτοὺς ἀπεκτόνασιν, εἰ καὶ ἀνεβίω Θεὸς ὢν καὶ ζωή. Ἐπειδὴ δὲ τὴν διὰ Χριστοῦ παιδευσιν οὐ προσήκαντο, ταῖς τοῦ νόμου σκιαῖς ἐμ-μένοντες· ταύτητοι, καὶ μάλα εἰκότως, ὡς φῶς μὲν ἔχειν οἰομένους τὸ ἀπὸ τοῦ νόμου, οὐ μὴν καὶ ἔχον-τας ἀληθῶς, τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος ἀποπέμπε-ται, λέγων· Πορεύεσθε τῷ φωτὶ τοῦ πυρὸς ὑμῶν, καὶ τῇ φλογί, ἧ ἔξεκαύσατε. Οὐ γὰρ φῶς ἦν αὐτοῖς, ἀλλὰ τὸ δοκεῖν εἶδέναι τὸν νόμον, μὴ μὴν ἔτι προσίεσθαι θέλειν τὰ διὰ Χριστοῦ, πυρὸς αὐτοῖς καὶ φλογὸς γέ-γονε πρόξενον. Ὅτι γὰρ ἐκτετίκασι δίκας τῆς εἰς Χριστὸν παροινίας μετὰ τοῦ καὶ ἐναποβιῶναι ταῖς ἀμαρτίαις ἐνισχημένους, καθίστησιν ἐναργὲς προσεπενεγκῶν· Δι' ἐμὲ ἐγένετο ταῦτα ὑμῖν. Ἐν λύπῃ κοιμηθήσεσθε. Ποῖα ταῦτα; Πεπόρθηται γὰρ αὐτῶν ἡ χώρα, κακοί τε κακῶς ἀπολώλασι, καὶ ἦλω μὲν ἡ ἀγία πόλις, καὶ πέπτωκεν ὑπὸ χειρας ἐχθρῶν, κατ-επρήσθη δὲ καὶ αὐτὸς ὁ νεὼς, ἐκοιμήθησαν δὲ καὶ ἐν λύπῃ. Οἱ γὰρ τελευτῶντες ἀπερικάθαροι, καὶ τὴν διὰ Χριστοῦ λύτρωσιν οὐκ ἀξιοθέντες ἐλεῖν, οὐκ ἐν ἐλ-πίδι γερῶν καὶ θυμηδία πνευματικῇ, ἀλλ' ἐν φόβῳ κολάσεων καὶ ἐν λύπῃ δι' αὐτὰς κοιμηθήσονται. 9 Ἀκούσατέ μου, οἱ διώκοντες τὸ δίκαιον, καὶ ζητοῦντες τὸν Κύριον. Ἐμβλέψατε εἰς τὴν στε-ρεὰν πέτραν, ἣν ἐλατομήσατε, καὶ εἰς τὸν βό-θρον τοῦ λάκκου, ὃν ὠρύξατε. Ἐμβλέψατε εἰς Ἀβραάμ τὸν πατέρα ὑμῶν, καὶ εἰς Σάρραν τὴν ὠδίνουσαν ὑμᾶς, ὅτι εἷς ἦν, καὶ ἐκάλεσα αὐτὸν, καὶ εὐλόγησα αὐτὸν, καὶ ἠγάπησα αὐτὸν, καὶ ἐπλήθυνα αὐτόν.⁹ Κατονειδίσας ἀρκούντως τοῖς ἀπεσκληκόσι τὸ ἀληθές, καὶ τὴν συμβησομένην αὐτοῖς κόλασιν ἐναρ-γῆ καταστήσας, εἰ μὴ ἔλοιντο τοῖς εὐαγγελικοῖς κατ-ακολουθεῖν θεσπίμασιν, ἐπιμένουσι γαῦρόν τε καὶ ἀπηνῆ τὸν τῆς ἑαυτῶν διανοίας ἀνατείναντες αὐχένα, μεθίστησιν ἐπὶ καιροῦ τοὺς τῆς παραινέσεως λόγους ἐπὶ τοὺς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ πιστεύσαντας. Οὐ γὰρ εἰσάπαν ἀπόλωλε τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος, σέσωσται δὲ τὸ κατάλειμμα κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. Καὶ γοῦν, ὡς ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀγίων ἀποστόλων γέγραπται, πλεῖστοι παρεδέξαντο τὸν περὶ Χριστοῦ λόγον, ἐπέγνωσαν τὴν ἐπιφάνειαν τῆς δόξης αὐτοῦ. Τούτοις οὖν ἄρα προσδιαλέγεται, καὶ φησιν· Ἀκού-σατέ μου, οἱ διώκοντες δίκαιον, καὶ ζητοῦντες τὸν Κύριον. Τὸ δίκαιον δὲ φησιν ἀντὶ τοῦ, τὴν δικαιοσύ-νην, δηλον δὲ ὅτι τὴν διὰ Χριστοῦ, τὴν διὰ γε, φημι, τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως, δικαιοσύνης τὸν ἀσεβῆ, καὶ ῥύπου παντὸς ἀπαλλαττούσης τοὺς μεμολυσμένους, καὶ 70.1105 ἀγιαζούσης ἐν Πνεύματι, καὶ τὸ λαμπρὸν τῆς νιοθε-σίας περιποιούσης καύχημα. Διώκουσι δὲ τὸ δίκαιον, οὐχ ὡς ἐλαύνοντες αὐτὸ, καὶ τῆς ἑαυτῶν ἀποστή-σαντες διανοίας, ἀλλ' ὡς ἐπ' αὐτὸ τρέχοντες, ἵνα καὶ καταλάβωσι. Τοιοῦτόν τι καὶ ὁ θεσπέσιος ἔφη Δαβίδ· "6 Ζήτησον εἰρήνην, καὶ δίωξον αὐτήν."⁶ Ἦγουν καὶ κατ' ἐκεῖνο νοήσεις, ὃ ἐνήνεκται λέγων παρ' ἐνὶ τῶν ἀγίων προφητῶν· Ἐν τίνι καταλάβω τὸν Κύριον, ἀντιλήψομαι Θεοῦ μου ὑψίστου; Διώκουσι τοίνυν τὸ δίκαιον, ὡς ἔφην, ἵνα εὐρόντες ἀρπάσωσιν. Οὔτοι δ' ἂν εἶεν οἱ καὶ αὐτὸν ζητοῦντες τὸν Κύριον, τοῦτ' ἔστι τὸν Χριστόν. Εὐρίσκουσι γὰρ διὰ πίστεως, καλοῦντος εἰς τοῦτο αὐτοὺς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. Καὶ γοῦν ἔφη που Χριστὸς τοῖς Ἰουδαίων δήμοις· "6 Μὴ γογγύζετε μετ' ἀλλήλων. Οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρὸς με, ἐὰν μὴ ὁ Πατήρ, ὁ πέμψας με, ἐλκύσῃ αὐτόν."⁶ Πλὴν ἐκεῖνο ἄθρει· Προσδιαλέγεται ὁ Θεὸς οὐ πᾶσιν ἀπλῶς, ἐκείνοις δὲ μᾶλλον οἵπερ ἂν εἶεν διώκοντες μὲν τὸ δίκαιον, ζητοῦντες δὲ καὶ αὐτόν, κατὰ γε τοὺς ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένους τρόπους. Οὐκ-οὖν θεοδίδακτοι πάντες εἰσὶν οἱ διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ κεκλημένοι πρὸς ἐπίγνωσιν ἀληθείας. Τί δ' ἂν βούλοιο δηλοῦν καὶ τῶν ἐννοιῶν ἡ δύναμις, ἐροῦμεν ὡς ἔνι. Πλείστη μὲν γὰρ ὄση τις ἦν τῶν Ἰουδαίων πληθὺς, ὀλιγοστοὶ δὲ παντελῶς οἱ ἐξ αὐτῶν πιστεύσαντες. Πλὴν ὅτι προβήσονται

κατὰ καιροὺς οἱ πιστεύσαντες εἰς ἀριθμοῦ κρείττονα πληθὺν, προσ- ενηνεγμένων τοῖς ἐκ περιτομῆς καὶ τῆς καλουμένης ἀκροβυστίας, τοῦτ' ἔστι τῶν ἔθνῶν, Θεοῦ συλλέ- γοντος, πειρᾶται πληροφορεῖν, εἰς παράδειγμα τοῦ πράγματος, ἦγουν εἰς βεβαίωσιν ἐλπίδος τῆς εἰς τοῦτο λαβῶν τὸν θεσπέσιον Ἀβραάμ, καὶ σὺν αὐτῷ τὴν Σάρραν. Ρίζα γὰρ γεγόνασι τοῦ παντὸς ἔθνους, καίτοι πρεσβυτικὴν καὶ ὑπέρωρον ἔχοντες ἡλικίαν, καὶ οὐκ ἐν ἐλπίσιν ἔτι τοῦ δύνασθαι τεκεῖν. Ὁ μὲν γὰρ ἑκατὸν ἐτῶν ἦν, ἡ δὲ στεῖρά τε καὶ ἄτεξ. Ἐπειδὴ δὲ Θεῷ δυσήνυτον οὐδὲν, λεία δὲ πάντα καὶ εὐήλατα, γεγόνασιν ἀρχὴ καὶ ρίζα πληθῶς ἀνθρώ- πων φιλονεικούσης τοῖς ἄστρσι. Εἴρηται γάρ που πρὸς τὸν θεσπέσιον Ἀβραάμ, ἀναβλέψαι μὲν εἰς τοὺς ἀστέρας, πιστεῦσαι δὲ ὅτι τοῖς ὀρωμένοις ἰσάριθμον ἔσται τὸ σπέρμα αὐτοῦ. Ὅτι δὲ οὐ κατὰ γε τὸν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως νόμον ἐκτέτοκεν ἡ Σάρρα, καὶ πατὴρ γέγονε παιδὸς ὁ θεσπέσιος Ἀβραάμ, ὑπέργη- ρως ἤδη καὶ ἀφηβικῶς ἄνθρωπος, δύο δέχεται παραδείγματα· πέτραν τε στερεὰν λατομουμένην, καὶ βαθὺν λάκκον ὀρωρυγμένον. Ὡσπερ γὰρ ἔστι τῶν ἄγαν δυσχερεστάτων τὰ ἐκ πέτρας στερεᾶς τε καὶ ἀπηνουῶς λιθοτομεῖν δύνασθαι, καὶ φρέαρ ὀρύξαι βαθύ· κατὰ τὸν ἴσον, οἶμαι, τρόπον, οὐκ εὐήλατον εἶη, μᾶλλον τε καὶ ἀμήχανον τὸ ἐκ πρεσβύτου καὶ στεῖρας ἐκφῦναι τέκνον. Πλὴν τετέλεσται παραδόξως, καὶ τοῦτο, Θεοῦ κατανεύοντος. Ὅταν τοίνυν ὑμεῖς οἱ πιστεύσαντες ὀλιγοστοὺς ἑαυτοὺς εἶναι νομίσητε, ἅτε δὴ καὶ ὄντος ἐν ἀρχαῖς τοῦ Θεοῦ τε καὶ ἱεροῦ κηρύγματος, ἀλλ' οὖν ἀραρότως διατέθινται, φησὶν, ὅτι καὶ εἰς πληθὺν ἐπιδώσει τὴν ἀριθμοῦ κρείττονα 70.1108 τὰ καθ' ὑμᾶς. Εἰς γὰρ ἦν Ἀβραάμ, καὶ ἐκάλεσα αὐτὸν, καὶ εὐλόγησα, καὶ εὐλογήσας ἠγάπησα, καὶ ἀγαπήσας ἐπλήθυνα, τοῦτ' ἔστι, πατέρα τέθεικα παντὸς τοῦ τῶν Ἰουδαίων γένους, ἦτουν ἔθνους, καὶ πρὸς γε τούτῳ τῶν ἐξ ἐπαγγελίας. Εἴρηται γὰρ πρὸς Ἀβραάμ, ὅτι "Ἐπατέρα πολλῶν ἔθνῶν τέθεικά σε."6 Οὐκοῦν ὁ καλούμενος εὐλογεῖται, καὶ ὅς ἂν εὐλογηθῆ, πάντη τε καὶ πάντως ἀγαπηθήσεται, καὶ ὁ τούτου τυχὼν ἔσται πολλοστός, πνευματικῶς δηλονότι. Καρπὸς γὰρ ἔξει ποικίλους τοὺς ἐξ ἀρετῶν καὶ ἐξ ἀχημάτων εὐαγγελικῶν. Πλὴν καὶ κατὰ γε τὸν τῆς ἱστορίας λόγον, ἀληθῆ διαπραγμάτων ἔνεστιν ἰδεῖν τὴν ἐπαγγελίαν. Προσκυεῖ γὰρ ἡ ὑπ' οὐρανὸν τῷ πάντων Σωτῆρι Χριστῷ, γέγονε δὲ τὰ πάντα αὐτοῦ μεστὰ, καὶ πεπλήρωται τῆς δόξης αὐτοῦ πᾶσα ἡ γῆ. 9 Καὶ σὲ νῦν παρακαλέσω, Σιών, καὶ παρεκάλεσα πάντα τὰ ἔρημα αὐτῆς, καὶ θήσω τὰ ἔρημα αὐτῆς ὡς παράδεισον Κυρίου. Εὐφροσύνην καὶ ἀγαλ- λίαμα εὐρήσουσιν ἐν αὐτῇ, ἐξομολογήσουσι [αλ. ἐξομολόγησιν] καὶ φωνὴν αἰνέσεως.9 Τῶν ἀγίων προφητῶν ὁ λόγος σχηματίζεται μὲν αἰεὶ πῶς πρὸς τὰ ὀρώμενα, καὶ τὰ ἐν αἰσθήσει πράγ- ματα. Ἐχει γε μὴν τὴν ἀναφορὰν πρὸς τὰ ὑπὲρ αἰσθησίν τε καὶ νοητά. Οὐκοῦν κἂν Σιών ὀνομάζῃ, μὴ τὴν ἐπίγειον νόει, δέχου δὲ μᾶλλον τὴν νοητὴν, ἣτις ἐστὶν Ἐκκλησία Θεοῦ ζώντος· ἐπεὶ πῶς ἂν τις ἴδοι πρὸς ἀλήθειαν ἐκβαίνοντας τοῦ προφήτου τοὺς λόγους; Παρακαλέσειν μὲν γὰρ αὐτὴν Θεὸς ἐπηγγέλ- λετο· τοῦτο δὲ οὐδαμοῦ γεγονὸς εὐρήσομεν, ἀλλ' ἔκ γε τῶν ἐναντίων ἐρημωθεῖσαν ἔστιν ἰδεῖν καὶ πεπορ- θημένην. Γέγονε τοίνυν ὁ λόγος τῷ προφήτη νυνὶ πρὸς τὴν τῶν πιστευσάντων πληθὺν, ἣτις ἐστὶν Ἐκκλησία Θεοῦ ζώντος. Καὶ τί δὴ ἄρα φησὶν; Ὡσπερ γὰρ, φησὶ, κέκληκα μὲν τὸν Ἀβραάμ, ἓνα δὲ ὄντα πατέρα τέθεικα πολλῶν ἔθνῶν· οὕτω καὶ σὲ παρα- καλέσω, Σιών. Ἡ δὲ παράκλησις ἐν τούτοις ὑπόσχεσις ἔστι κατευφραίνουσα, καὶ βεβαίαν ἐμφυτεύουσα τὴν ἐλπίδα τοῖς ἀκρωμένοις, τοῦ ὅτι πάντη τε καὶ πάντως Θεοῦ συναγείροντος τοὺς ἐν πίστει κληθησο- μένους, οὐκ ἔρημος ἔσται καὶ κεχερωμένη ἀλλ' οἷά τις παράδεισος εὐανθής τε καὶ εὐδενδρότατος, καλοῖς τε καὶ εὐγενέσι φυτοῖς κατάκομος, καὶ εὐκαρπίαν ἔχων τὴν νοητὴν, τοῦτ' ἔστιν εὐφροσύνην καὶ ἀγαλ- λίαμα, ἐξομολόγησιν τε καὶ φωνὴν αἰνέσεως. Σύνες ἐντεῦθεν ὅτι τῆς νομικῆς λατρείας ἀποφέρειν ἐπαγ- γέλλεται τοὺς ἐν τάξει φυτῶν ἐσομένους, καὶ τὸν νοητὸν

πληροῦντας κῆπον, ὃν δὴ καὶ παράδεισον ὀνομάζει Θεοῦ. Πάλαι μὲν γὰρ ὁ Μωσέως νόμος βουθυτεῖν ἐκέλευε, καὶ μηλοσφαγεῖν, τρυγόνας τε προσάγειν Θεῷ, καὶ σεμίδαλιν ἐλαιόδεντον. Ἄλλ' οὐ διὰ τούτων ἔτι προσιτὸς ὁ τῶν ὄλων Θεός, ἀλλ' ὡς αὐτὸς ἔφη Χριστός· "Ὁ Πνεῦμα ὁ Θεός, καὶ τοὺς προσ- κυνῶντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν." Ἡ δὲ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσ- κύνησις, καὶ τῆς νοητῆς λατρείας ἡ δύναμις, εὐοσίαν ἔχει τὴν πνευματικὴν εὐφροσύνην, καὶ ἀγαλλίαμα τῇ ἐλπίδι τῇ εἰς Χριστόν. Διακεῖμεθα γὰρ ὅτι καὶ μετασχηματίζει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ· συνεσόμεθα τε καὶ συμβασιλεύσομεν αὐτῷ, τεταγμένοι μὲν ἐν 70.1109 υἱοῖς Θεοῦ, καταπλουτήσαντες δὲ τὸ θεῖον αὐτοῦ καὶ 70.1109 ζωοποιὸν Πνεῦμα. Προσάγομέν τε καὶ ἡμεῖς εὐκαρ- πῖαν νοητὴν αὐτῷ, τὴν τε ἐξομολογίαν καὶ ὠδὰς τὰς χαριστηρίους. Τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται Θεός. 9 Ἀκούσατέ μου, καὶ οἱ βασιλεῖς, πρὸς με ἐνωτίσασθε, ὅτι νόμος παρ' ἐμοῦ ἐξελεύσεται, καὶ ἡ κρίσις μου εἰς φῶς ἐθνῶν. 9 Ἀνάδειξ[ε]ῖν ὑπισχνούμενος πλείστην τε καὶ ἀριθ- μοῦ κρείττονα τὴν τῶν εἰς αὐτὸν πιστευόντων πληθύν, οὕτω αὐτῇ προσδιαλέγεται, καθάπερ ἤδη συναγῆγε- μένη. Μυσταγωγεῖ δὲ λοιπὸν ὡς ἰδίους ὄντας προσκυ- νητὰς, ἵνα καὶ ἀληθὲς ὑπάρχειν ὀρώτο τὸ γεγραμ- μένον περὶ αὐτῶν· "Ὁ Καὶ ἔσονται πάντες διδασκατοὶ Θεοῦ." Ὁ Ψάλλει γοῦν καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ, ὠδὲ τέ φησιν πρὸς τὸν τῶν ὄλων Σωτῆρα Χριστόν· "Ὁ Μακά- ριος ἄνθρωπος ὃν ἂν σὺ παιδεύσης, Κύριε, καὶ ἐκ τοῦ νόμου σου διδάξης αὐτόν." Ὁ Ἐπηγγέλλετο δὲ καὶ τῆς ἐπὶ τούτῳ φιλοτιμίας τοῖς ἐπεγνωκόσι τὴν ἐπι- φάνειαν αὐτοῦ. Καὶ δὴ καὶ φησι δι' ἐνὸς τῶν ἀγίων προφητῶν περὶ τῆς ἑαυτοῦ παρουσίας, τῆς γενομέ- νης ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ μετὰ σαρκός, ὅτι "Ὁ Ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, λέγει Κύριος, διδούς νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν, καὶ εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς." Ὁ Ὀρθῶς δὲ καὶ τοῦτο συνεῖς ὁ πάνσοφος Παῦλος γράφει, καὶ φησι τοῖς τούτου τετυχηκόσιν· "Ὁ Ἡ ἐπιστολὴ ἡ ἡμῶν ὑμεῖς ἐστε, ἐγγε- γραμμένη οὐ μέλανι, ἀλλὰ πνεύματι Θεοῦ ζῶντος." Ὁ Οὐκοῦν ἀκούσατέ μου, φησί, τοῦτ' ἔστι, τοὺς ἐμοὺς εἰσδέξασθε λόγους, καὶ μὴ καθάπερ ὁ Ἰσραὴλ ἐξ- ἠνιοι γένεσθε, τῇ τοῦ νομικοῦ γράμματος προσκει- μένοι παλαιότητι, καὶ παρὰ τῶν τύπων ὀρῶντες οὐδέν. Μέχρι καιροῦ διορθώσεως ἡ διὰ Μωσέως τέθειται ἐντολὴ, φησίν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ τῆς ἐνανθρωπή- σεως οὐ προσδοκᾶται μᾶλλον, ἀλλ' ἐνέστηκεν ἡδη καιρὸς, μεταχωρεῖτω πρὸς ἀλήθειαν ἡ σκιά. Ἐμοῦ τοίνυν ἀκούετε, λαός μου. Λέγων δὲ, λαός μου, τὴν πνευματικὴν οἰκειότητα τὴν δωρηθεῖσαν αὐτοῖς ἐπὶ καιροῦ προῖσχεται, δυσωπῶν, ὡς γε οἶμαι, καὶ διὰ τούτου, καὶ προθυμοτέρους ἀποτελῶν εἰς γε τὸ χρῆναι, φημί, τὸν παρ' αὐτοῦ προσήκασθαι λόγον. Καλεῖ δὲ οὐχὶ μόνους τοὺς τελοῦντας ἐν λαοῖς, ἀλλὰ γὰρ σὺν αὐτοῖς καὶ βασιλέας, ἵνα τοὺς ἄρχοντας ἦτοι τοὺς τῶν λαῶν ἡγουμένους ἐννοῆς. Ἀπὸ γὰρ τῆς τῶν πιστευσάντων πληθύος παρεκομίσθησαν εἰς τοῦτο πολλοὶ, ὧν ἀπαρχὴ γεγόνασιν οἱ θεσπέσιοι μαθηταί· εἶτα μετ' ἐκείνους κατ' ἴχνος ἰόντες οἱ μετ' αὐτούς τὸ τῆς βασιλείας ὄνομα περιετέθησαν· ἄτε δὴ καὶ βασιλείας ὄνομα πεπλουτηκότες, τεταγμένοι δὲ καὶ εἰς τὸ καθηγεῖσθαι λαῶν. Καὶ γοῦν ὡς ἐκ πολλῆς ἄγαν χαρᾶς χαριστηρίους ὠδὰς ἀνατείνουσι Θεῷ λέγοντες· "Ὁ Ὑπέταξε λαοὺς ἡμῖν, καὶ ἔθνη ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν." Ὁ Ψάλλει δὲ περὶ αὐτῶν καὶ ὁ θεσπέ- σιος Μελωδός· "Ὁ Ἄρχοντες λαῶν συνήχθησαν μετὰ τοῦ Θεοῦ Ἀβραάμ." Ὁ Ὡ τοίνυν λαοὶ καὶ βασιλεῖς, 70.1112 φησίν, ἀκούσατέ μου, καὶ ἐνωτίσασθε, καὶ τί τὸ μέλλον ἐπαγγέλ[λ]εσθε. Νόμος παρ' ἐμοῦ ἐξελεύσεται, καὶ ἡ κρίσις μου εἰς φῶς ἐθνῶν. Νόμον ἐν τούτοις τὸ θεῖον τε καὶ εὐαγγελικὸν ὀνομάζει κήρυγμα. Καὶ γὰρ ἐστὶν ἑτεροειδὲς μὲν ὡσπερ τὸ θέσπισμα τὸ νέον τε καὶ σωτήριον· νόμου δὲ ὡσπερ ἀρχαίου μεταβολὴ πρὸς τὸ ἄμεινον, καὶ μετάστασις τύπων ἐκδεδραμη- κόντων πρὸς ἀλήθειαν. Ἐφη γοῦν ὁ Χριστός· "Ὁ Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προ- φήτας· οὐκ ἦλθον καταλῦσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι.

Λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι ἰώτα ἐν ἡ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται.⁶ Ἄλλ' ὁ μὲν ἐν γράμμασι νόμος ἐδόθη διὰ Μωσέως· κήρυγμα δὲ τὸ σωτήριον, τοῦτ' ἔστι τὸ εὐαγγελικόν, ἐξῆλθε διὰ Χριστοῦ. Καὶ γὰρ ἦν ἀκόλουθον, Μωσέα μὲν τῆς σκιᾶς καὶ τύπου γενέσθαι διάκονον, ὡς ἔοικε, γνῶσεως τε καὶ ἀληθοῦς λατρείας τῆς ἐν πνεύματι φωτιστὴν γενέσθαι Χριστόν. Αὐτὸς γὰρ ἔστι τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν. Ἐπιφέρει δὲ τούτοις, ὅτι Ἡ κρίσις μου εἰς φῶς ἐθνῶν. Κρίσιν ἐνταῦθά φησιν ἢ τὴν ὁσίαν καὶ φιλόανθρωπον αὐτοῦ ψῆφον, τὴν ἐξενεγκοῦσαν εἰς φῶς ἐθνῶν τὴν παρ' αὐτοῦ χάριν, ἡγουν κρίσιν, τὴν εὐθύτητα καὶ δικαιοκρισίαν, ἡτοι τὴν δικαιοσύνην, τὴν εὐαγγελικὴν δηλονότι. Οὕτω γὰρ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ τῶν ἱερῶν κηρυγμάτων διαμέμνηται λέγων· "Ὅσον ἠτοίμασας εὐθύτητα, κρίσιν καὶ δικαιοσύνην ἐν Ἰακώβ σὺ ἐποίησας."⁶ Εἰ δὲ τὸ θεῖόν τε καὶ σωτήριον κήρυγμα πεποιοῦσθαι φησιν ἐν Ἰακώβ ἐν τούτοις, καὶ οὐχὶ μᾶλλον καὶ ἐν τοῖς ἑτέροις τῶν ἐθνῶν· ἀλλὰ χρὴ μεμνησθαι Θεοῦ λέγοντος ἑναρ- γῶς· "Ὅσον ἀπεστάλην, εἰ μὴ εἰς τὰ ἀπολωλότα πρόβατα οἴκου Ἰσραὴλ."⁶ Καὶ μὴν καὶ διὰ φωνῆς αὐτοῦ τοῦ θεσπεσίου Δαβίδ· "Ὅσον ἐγὼ δὲ κατεστάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ (δῆλον δὲ ὅτι Θεοῦ καὶ Πατρὸς) ἐπὶ Σιών ὄρος τὸ ἅγιον αὐτοῦ, διαγγέλλων τὸ πρόσταγμα Κυρίου."⁶ Ἦσαν μὲν γὰρ ἐξ Ἰσραὴλ οἱ πατέρες καὶ ἡ ἐπαγγελία, ἡ νομοθεσία τε καὶ ἡ διαθήκη. Ἐπειδὴ δὲ γεγονόσιν ἀποστάται δυσάγωγοι, καὶ Κυριοκτόνοι, μεταπεφοίτηκε λοιπὸν διὰ τοῦτο ἡ χάρις, καὶ γέγονεν εἰς φῶς τῶν ἐθνῶν ἀπάντων. Ἐγγίζει μοι ταχὺ ἡ δικαιοσύνη μου, καὶ ἐξ- ελεύσεται τὸ σωτήριόν μου, καὶ εἰς τὸν βραχίονά μου ἔθνη ἔλπιουσιν. Ἐμὲ νῆσοι ὑπομενοῦσι, καὶ εἰς τὸν βραχίονά μου ἔλπιουσιν.⁹ Οὐκ ἔαταις ἀδικίαις καταμαραίνεσθαι τῶν κεκλη- μένων τὴν προθυμίαν, οὔτε μὴν εἰς χρόνους μακροὺς ἀνάκλησιν ἔσσεσθαι τῆς ἐλπίδος φησὶν, ἀλλ' οἷον κατὰ πόδα τῶν λόγων τρέχουσιν ἀποφαίνει τὴν ὑπόσχεσιν. Ὅποιόν ἐστι τὸ διὰ φωνῆς Ἀμβρακίου, ἡτοι πρὸς αὐτὸν εἰρημένον παρὰ Θεοῦ· "Ὅσον μικρὸν, ἔτι μικρὸν ὁ ἐρχόμενος ἤξει, καὶ οὐ χρονιεῖ."⁶ Αἱ γὰρ τῶν ἀγα- θῶν ἐλπίδες, παρὰ τῶν προσδοκῶντων αὐτὰς διψώμε- ναι, τῶ μελλησμῶ κατατήκουσι. Ταύτητοί φησιν ἐγ- γίζειν ἑαυτοῦ τὴν δικαιοσύνην. Καὶ εἰ μὲν τῶ προσ- ὄπῳ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τοὺς ἐπὶ τῶδε λόγους ἀνάπτειν ἐθέλομεν, φαμέν ὅτι δικαιοσύνην αὐτοῦ τὸν Υἱὸν ἀποκαλεῖ. Δεδικαιώμεθα γὰρ ἐν αὐτῷ, καὶ οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ, ἃ ἡμεῖς ἐποιήσαμεν, ἀλλὰ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος. Ἀφίκετο γὰρ εἰς τὸνδε τὸν κόσμον, οὐχ ἵνα κρίνῃ μᾶλλον αὐτὸν, ἀλλ' ἵνα σωθῇ δι' αὐτοῦ. Ἐσώθη δὲ οὐχ ἑτέρως πλὴν ὅτι 70.1113 διὰ πολλῆς ἡμερότητας. Ἔφη γὰρ, ὅτι "Ὅσον ἐγὼ εἰμι ὁ ἐξαλείφων τὰς ἀνομίας σου, καὶ οὐ μὴ μνησθήσο- μαί."⁶ Καὶ πάλιν· "Ὅσον καὶ σὺ, Ἰσραὴλ, μὴ ἐπιλανθάνου μου. Ἴδου γὰρ ἀπήλειψα ὡς νεφέλην τὰς ἀνομίας σου, καὶ ὡς γνόφον τὰς ἀμαρτίας σου."⁶ Ψάλλει δὲ καὶ Δαβὶδ, καὶ δὴ καὶ φησὶ πρὸς αὐτόν· "Ὅσον ἐδόξασας, Κύ- ριε, τὴν γῆν σου, ἀπέστρεψας τὴν αἰχμαλωσίαν Ἰα- κώβ, ἀφήκας τὰς ἀνομίας τῶ λαῶ σου, ἐκάλυψας πά- σας τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν."⁶ Οὐκοῦν ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς δικαιοσύνῃ, τοῦτ' ἔστιν, ἐν Χριστῷ, σε- σώσμεθά τε καὶ ἡγιασμεθα, τοὺς τῆς φαυλότητος ῥύπους ἀπονιψάμενοι. Εἰ δὲ αὐτὸς εἶη Χριστὸς ὁ λέ- γων τὸ, Ἐγγίζει ταχὺ ἡ δικαιοσύνη μου, δικαιοσύνην οὐδὲν ἤττον συνήσεις ἐν τούτοις, ἢ τὴν παρ' αὐτοῦ δικαιοῦσαν χάριν, ἡγουν τὸ εὐαγγελικόν καὶ οὐρά- νιον κήρυγμα, δι' οὗ τῆς ἀρεσκούσης αὐτῷ δικαιοσύ- νης ἐγνώκαμεν τὴν ὁδόν, καὶ πρὸς πᾶν ὀτιοῦν τῶν ἀρίστων ἀνδραγαθημάτων πεποδηγήμεθα, κατὰ τὸ ἐν Ψαλμοῖς εἰρημένον· "Ὅσον δὲ γὰρ δι- δικαιοσύνην καὶ σωτήριον ὀνομάζει, καὶ μάλα εἰκότως. Παντὸς γὰρ ἡμᾶς ἐξέλκει κακοῦ, καὶ τῶν τοῦ θανά- του δεσμῶν ἀπαλλάττουσα πρὸς ζωὴν ἀναφέρει τὴν ἀμήρυτον. Ὑπισχνεῖται δὲ τι καὶ ἕτερον. Ἔθνη γὰρ ἔλπιουσιν, φησὶν, εἰς τὸν βραχίονά μου. Καὶ μὴν καὶ νήσους ὑπομένειν αὐτόν δισχυρίζεται. Πάλαι μὲν γὰρ τῶν ἐθνῶν

ἢ πληθὺς, δεσμοῖς ἀρρήκτοις ἐνειλημ- μένη, τοῖς τῆς ἀμαρτίας, φημί, καὶ ταῖς τοῦ παμπο- νήρου καὶ ἀρχεκάκου δράκοντος ὑπενεχθεῖσα πλεον- εξίαις αἰχμάλωτος ἦν, καὶ ἐν ἐσχάταις ταιπρωρίαις ἀνεπικούρητος οὔσα παντελῶς. Οὐ γὰρ ἦν ὁ ἀπαλλά- ξαι δυνάμενος τῆς οὕτω πικρᾶς καὶ ἀφύκτου συμφο- ρᾶς· οὐκ ἦν ὁ τὸν τῆς πλεονεξίας συνθραύων ζυγόν, ἀλλ' ἦσαν, ὡς ἔφη, ἐν δορυκτῆτων μοίρᾳ, γυμνοὶ μὲν ἀπάσης ἐλπίδος τῆς ἀναφερούσης εἰς ζωὴν, ἔρη- μοι δὲ παντὸς ἀγαθοῦ πράγματος. Οἱ γὰρ ὅλως τὸν φύσει καὶ ἀληθῶς ὄντα Δεσπότην οὐκ ἐγνωκότες, ἄθεοι πάντως που καὶ ἐλπίδα μὴ ἔχοντες διετέλουν ἐν κόσμῳ, κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου φωνὴν Παύλου. Ἄλλ' οἱ πάλαι, φησὶν, ἀσθενεῖς, καὶ οἷον εἰς γῆν ἐρ- ριμμένοι, τὸν ἐμὸν βραχίονα λαβόντες εἰς σωτηρίαν τὴν ἀδόκητον κερδανοῦσιν ἐλπίδα. Βραχίονα δὲ τοῦ Πατρὸς τὸν Υἱὸν ὀνομάζει πανταχοῦ τὸ Γράμμα τὸ ἱερόν. Δύναμις γὰρ ἐστὶν αὐτοῦ. Εἰ δὲ δὴ βούλοιτό τις καὶ τὸν αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ βραχίονα νοεῖν, ἐφ' ὃν ἡ τῶν ἐθνῶν ἐλπίς ἔσται καλουμένων εἰς σωτηρίαν, τὴν αὐτοῦ συνήσεις δύναμιν τὴν θεοπρεπῆ καὶ ἐξαισίον, δι' ἧς συντρίψει τὸν Σατανᾶν καὶ τοὺς κοσμοκράτο- ρας τοῦ κόσμου τούτου, σέσωκε τοὺς ἐξ ἐθνῶν. Ἔφη γὰρ αὐτός· "6" Ἡ πῶς δύναται τις εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ εἰσελθεῖν, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον δῆσῃ τὸν ἰσχυρὸν, καὶ τότε διαρπάσῃ τὰ σκεύη αὐτοῦ;"6 Ἔφη δὲ καὶ ὁ Δαβίδ· "6" Σὺ ἐτα- πείνωσας ὡς τραυματίαν ὑπερήφανον, καὶ ἐν τῇ ἰσχύϊ τοῦ βραχίονός σου διεσκόρπισας τοὺς ἐχθρούς σου."6 Ἐλπίς οὖν ἄρα Χριστὸς καὶ σωτηρίας ὁδὸς οὐχὶ 70.1116 μόνοις γέγονε τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, ἀλλὰ γὰρ καὶ πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν· ὃν δὴ καὶ ὑπομενοῦσι νῆσοι. Καὶ νή- σους, ὡς γε οἶμαι, φησὶ τὰς ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίας, αἱ καθάπερ ἐν μέσῃ θαλάττῃ κείμεναι, ταῖς τῶν πραγμά- των προσβολαῖς ὡς ὑπὸ κυμάτων πληττόμεναι, τὸν τῆς εὐδοκίμησεως στέφανον ἀποφέρονται διὰ τῆς ὑπομονῆς. Κατεργάζεται γὰρ ἡ ὑπομονὴ δοκιμὴν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα, ἡ δὲ ἐλπίς οὐ κατασχύνει. Οὐκοῦν τὸ ὑπομένειν Θεὸν νοηθεῖν ἂν ἕτερον οὐδὲν, πλὴν ὅτι διὰ καρτερίας καὶ ὑπομονῆς εὐαρεστεῖν αὐτῷ, καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ φειδοῦς τε καὶ ἐποπτείας ἀξιοῦσθαι διὰ τοῦτο. Γέγραπται γὰρ, ὅτι "6" Ὑπομένων ὑπέμεινα τὸν Κύριον, καὶ προσέσχε μοι."6 9 Ἄρατε εἰς τὸν οὐρανὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ ἐμβλέψατε εἰς τὴν γῆν κάτω, ὅτι ὁ οὐρανὸς ὡς καπνὸς ἐστερεώθη, ἡ δὲ γῆ ὡς ἱμάτιον πα- λαιωθήσεται, οἱ δὲ κατοικοῦντες τὴν γῆν ὥσπερ ταῦτα ἀποθανοῦνται. Τὸ δὲ σωτήριόν μου εἰς τὸν αἰῶνα ἔσται, ἡ δὲ δικαιοσύνη μου οὐ μὴ ἐκλείπῃ.9 Εἰς ἐλπίδα τοῖς ἔθνεσιν ἑαυτὸν ἔσσεσθαι λέγων, ἀναγ- καίαν αὐτοῖς ἐξυφαίνει τὴν μυσταγωγίαν. Οὐ γὰρ ἦν ἑτέρως δύνασθαι κολλᾶσθαι Θεῷ κατ' οἰκειότητα τὴν πνευματικὴν, τοὺς οὐκ εἰδότας αὐτὸν, πλὴν ὅτι διὰ τοῦ τῆς ἀρχαίας ἀπαλλάττεσθαι πλάνης, καὶ βρόχων ἕξω γενέσθαι καὶ σκαιότητος διαβολικῆς, καταπλου- τῆσαι δὲ τὴν ἀληθῆ καὶ ἀμώμητον περὶ Θεοῦ γνῶ- σιν. Εἰσβολὴ γὰρ ὥσπερ τῆς εἰς Θεὸν οἰκειότητος τὸ εἰδέναι τε σαφῶς καὶ ὁμολογεῖν, ὅτι Θεὸς ἕτερος παρ' αὐτὸν οὐδεὶς. Οὐκοῦν ἐπειδήπερ ᾤοντο μὲν Θεὸν εἶναι τὸν οὐρανὸν, καὶ τοῖς τῶν ἄστρον περιφανε- στέροις προσκυνεῖν ἀνεπίθοντο, καὶ αὐτὴν δὲ τὴν ὑπὸ πόδας πάντων κειμένην ἐσέβοντο γῆν, ἀποφοι- τήσαντες ὀλοτρόπως τῶν τῆς εὐσεβείας δογμάτων, καὶ τίς ὁ φύσει τῶν ὄλων Θεός, καὶ παρενεγκῶν εἰς τὸ εἶναι τὰ οὐκ ὄντα ποτέ· ταύτητοί φησιν, ἑτεροφυᾶ τὴν κτίσιν ὡς πρὸς ἑαυτὸν ἀποφαίνων· καὶ ἀσύγκρι- τον οὔσαν τὴν διαφορὰν ποιητοῦ καὶ ποιήματος εἶ μάλα διαδεικνύς, ἐπαίρειν κελεύει τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν, τοῦτ' ἔστιν, αὐτὸ κατασκέπτεσθαι τὸ στερέωμα καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, κατιέναι δὲ πάλιν τὸν νοῦν καὶ εἰς τὴν γῆν, ἥτοι πρὸς θεωρίαν τῶν ἐν αὐτῇ, ζῶων τε, φημί, καὶ ἀπαξαπλῶς πάντων τῶν ἐν αὐτῇ, κἂν εἰ ἔλοιτο θαυμάζειν αὐτὸν, μὴ μέχρι τούτου στήσαι τὸν νοῦν, ἀλλ' ἐκ τῆς τῶν ἔργων μεγαλειότη- τος ἀναμετρεῖν τοῦ τεχνησαμένου τὴν δύναμιν, καὶ τοῦ πάντων γενεσιουργοῦ τὴν ὑπερτάτην καὶ ἄρρη- τον δόξαν. Εἰθίσμεθα δὲ πῶς τὴν περὶ Θεοῦ

γνώσιν συλλέγειν ἀπὸ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς, καὶ ἐκ τῆς τῶν κτισμάτων
 μεγαλοουργίας τε ὁμοῦ καὶ τάξεως. Γελαῖ γοῦν ὁ Παῦλος τοὺς παρ' Ἑλλησι σοφοὺς,
 ὅτι σοφίας δόκησιν καίτοι ἑαυτοῖς περιπλάττοντες, ἀβελ- τηρίας ἀπάσης ἀνάμεστον
 ἔχουσι τὴν καρδίαν. "Ἔσε- βάσθησαν γάρ, φησὶ, καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν
 κτίσαντα."6 Ἐπιτιμᾶ γοῦν καὶ ἑτέροις, ὡς ἐπι- στρέφουσι πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ
 πτωχὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, καὶ δουλεύειν αὐτοῖς ἐθέλουσι παρὰ τὸ εἰκόσ. Ὅτι γάρ
 τοῖς νουνεχεστέροις οὐ τοῦ πλανᾶ- σθαι πρόφασιν ἂν ἐντέκοι τῆς δημιουργίας τὸ
 κάλλος, ἀφορμὰς δὲ γνώσεως ἀληθοῦς τῆς περὶ Θεοῦ, διεσά- 70.1117 φησεν εἰπών·
 "Ἐὰν γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασιν νοούμενα καθορᾶται, ἢ
 τε αἴδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θεϊότης."6 Οὐκοῦν ὅταν θαυμάσητε, φησὶ, στερεωθέντα
 τὸν οὐρανὸν, καὶ οἶον ἐν εἶδει καπνοῦ ὀρώμενον, ἀλλ' ἴστε, φησὶν, ὅτι πρὸς τὸ
 εἶναι παρενηνεγμένα λυθήσονται πάλιν. Τὰ γὰρ ἀρχὰς γενέσεως ἔχοντα καταλήξει
 πάλιν εἰς τὸ οὐκ εἶναι ποτε. Παλαιωθήσεται τοίνυν ἡ γῆ, φησὶ, τοῦτ' ἔστιν,
 ἀφανισθήσεται, καὶ οἱ κατοικοῦντες αὐτὴν ἀπο- θανοῦνται, καθάπερ ταῦτα.
 Θάνατον δὲ τῶν στοιχείων εὐφυῶς ὀνομάζει τὴν εἰς τὰ ἀμείνω μεταβολήν. Ὡς γὰρ
 ὁ Παῦλος φησὶν, ὅτι "Ἐκαὶ αὕτη ἡ κτίσις ἐλευ- θερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς
 φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ."6 Ἐλευ- θερωθήσεται
 δὲ τίνα τρόπον; σαφηνεῖ λέγων ὁ Χρι- στοῦ μαθητής· "Ἐξὶ γὰρ ἡμέρα Κυρίου ὡς
 κλέ- πτης, ἐν ἧ μὲν οὐρανοὶ ῥοιζηδὸν παρελεύσονται, στοι- χεῖα δὲ καυσούμενα
 λυθήσονται, γῆ δὲ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαυθήσονται πάντα· καινοὺς δὲ οὐρα-
 νοὺς καὶ καινὴν γῆν κατὰ τὰ ἐπαγγέλματα αὐτοῦ προσδοκῶμεν."6 Οὐκοῦν τὸν τῆς
 κτίσεως ἀνακαινι- σμὸν οἶον ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, καθάπερ ἐπὶ σωμά- των τῶν
 ἀνθρωπίνων ἔσεσθαι φησὶ. Λυομένων δὲ τῶν στοιχείων τὸ σωτήριόν μου εἰς τὸν
 αἰῶνα ἔσται, φη- σὶν, ἢ δὲ δικαιοσύνη μου οὐ μὴ ἐκλείπη. Σωτήριον μὲν οὖν καὶ
 δικαιοσύνην, καθάπερ πλειστάκις εἶπο- μεν, ἀποκαλεῖ τὸν Υἱόν· ἑαυτοῦ δὲ λέγων
 αὐτὸν, τὴν ιδιότητα δείκνυσιν, ἣν ἔχει πρὸς αὐτὸν, ἐξ αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ κατὰ
 φύσιν ὁ Υἱός. Πλὴν εἰς τὸν αἰῶνα ἔσται, φησὶ, καὶ οὐ μὴ ἐκλείπη. Ὅση δὲ τίς ἐστὶν ἡ
 διαφορὰ δημιουργοῦ τε καὶ κτίσεως, ποιητοῦ καὶ ποιήματος, ἐμφανίζει διὰ τούτων·
 Ἡ μὲν γὰρ κτίσις παλαιωθήσεται, καὶ ὡς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι
 παρενηνεγμένη οὐκ ἀμέτοχος ἔσται καὶ φθορᾶς. Ὁ δὲ γε τῶν ὄλων γενεσιουργὸς καὶ
 τεχνίτης Θεὸς Λό- γος, ὁ δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἐν ᾧ τὰ πάντα, εἰς τὸν αἰῶνα ἔσται, καὶ
 οὐ μὴ ἐκλείπη. Τοῦτο διδάσκει λέ- γων καὶ ὁ θεσπέσιος Μελωδός, "Ἐκατ' ἀρχὰς σὺ,
 Κύ- ριε, τὴν γῆν ἐθεμελίωσας, ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσὶν οἱ οὐρανοί. Αὐτοὶ
 ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμενεῖς, καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται, καὶ ὡσεὶ
 περιβόλαιον ἐλίξεις αὐτοὺς, καὶ ἀλλαγῆσονται· σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ
 ἐκλείψουσιν."6 Ὁ ἀκούσατέ μου, οἱ εἰδότες κρίσιν, λαός μου, οὐ ὁ νόμος μου ἐν τῇ
 καρδίᾳ αὐτῶν· οὐ μὴ φοβηθή- σεσθε ὀνειδισμόν ἀνθρώπων, καὶ τῷ φαλισμῷ
 αὐτῶν μὴ ἠτᾶσθε. Ὡσπερ γὰρ ἱμάτιον παλαιω- θήσεται ὑπὸ τοῦ χρόνου, καὶ ὡς ἔρια
 βρωθήσεται ὑπὸ σιτῆος· ἡ δὲ δικαιοσύνη μου εἰς τὸν αἰῶνα ἔσται, τὸ δὲ σωτήριόν
 μου εἰς γενεὰς γενεῶν.9 Μυσταγωγῆσας τοὺς ἐξ ἔθνων, καὶ τὸν ἀπλούστε- ρον
 αὐτοῖς ἐοικότα τε ταῖς αὐτῶν διανοίαις ἐξυφῆνας λόγον (γάλα γὰρ τοῖς ἔτι τὴν ἕξιν
 νηπιάζουσι πρεπω- δέστερον) διαλέγεται πάλιν τοῖς ἀνδρείοις ἤδη, καὶ
 εὐσθενεστέραν ἔχουσι τὴν καρδίαν, καὶ εὐ βεβηκότα τὸν νοῦν εἶ
 τληπαθεῖν ... καὶ εὐσεβείας οὐδὲν ἠγεῖται 70.1120 Τίνες δ' ἂν εἶεν οὗτοι,
 ἐναργὲς εἰπών· Οἱ εἰδότες κρί- σιν, τοῦτ' ἔστιν, οἱ καθάπερ τινὲς τραπεζίται δόκιμοι,
 τῶν πρακτέων ἕκαστα δοκιμάζοντες, καὶ ἀκριβῶς διακρίνοντες, καὶ τὸ μὲν καλὸν
 κατέχοντες, ἀπεχόμε- νοι δὲ ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος. Οὗτοι δὲ εἰσὶν οἱ τὸν
 νόμον τοῦ Θεοῦ εἰς νοῦν ἔχοντες καὶ καρδίαν, καὶ ὡσπερ τινὰ παιδαγωγὸν καὶ
 ἰθυστήρα σοφὸν αὐ- τὸν δέχεσθαι μεμελετηκότες. Ψάλλει γοῦν ὁ Δαβὶδ καὶ φησὶ

περὶ παντὸς δικαίου καὶ σοφοῦ, ὅτι "Ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, καὶ οὐχ ὑπο- σκελισθήσεται τὰ διαβήματα αὐτοῦ."⁶ Πρᾶγμα δὴ οὖν σωτήριον, τὸ εἰς νοῦν ἡμῶν καὶ καρδίαν ἀπόθετον ὥσπερ τὸν θεῖον ποιεῖσθαι νόμον. Ὡσπερ γὰρ ἐξ ὕλης χαλκῆς, ἤγουν ἐτέρας τινὸς τοιαύτης, ἄγγος κατ- εσκευασμένον, εἶτα πῦρ ἐνσεσωρευμένον ἔχον διαμένει θερμὸν, οὕτω καὶ ἀνθρώπου ψυχὴ τὸν θεῖον εἰς νοῦν ἔχουσα νόμον ζεεὶ πάντως τῷ πνεύματι. Φησὶ δέ τις τῶν ἀγίων μαθητῶν, διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνο- μίαν ἀποψυχθήσεται τὴν ἀγάπην τῶν πολλῶν. Ἀκούσατε τοίνυν, φησὶν, οἱ εἰδότες κρίσιν, καὶ τὸν ἐμὸν ἐν καρδίᾳ φοροῦντες νόμον. Μὴ φοβεῖσθε ὄνειδισμὸν ἀνθρώπων, καὶ τῷ φαυλισμῷ αὐτῶν μὴ ἠττάσθε. Πάντες μὲν γὰρ οἱ θέλοντες ζῆν εὐσεβῶς ἐν Χριστῷ, διωχθήσονται· πάσχοντες δὲ δι' εὐλάβειαν, τοὺς παρὰ τῶν οὐκ εἰδόντων αὐτὴν τωθασμούς ὑπομένουσιν. Ἄλλ' οὐδὲν ἠγεῖσθαι τὰ τοιαῦτα χρή, νοεῖν δὲ μᾶλλον, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ τῶν ὅλων Σωτὴρ καὶ Κύριος ὑπέμεινε σταυρὸν, αἰσχύνης καταφρονήσας. Καὶ διὰ τοῦτο ἔφασκεν· "Ὁὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ. Εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν· εἰ τὸν οἰκοδεσπότην Βεελζεβούλ ἐπεκάλεσαν, πολλῷ μᾶλλον τοὺς οἰκειακούς αὐτοῦ."⁶ ἔτι τε πρὸς τούτοις· "Ὁ Μακάριοί ἐστε ὅταν διώξωσιν ὑμᾶς, καὶ ὄνειδίσω- σιν, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν, ψευδο- μενοι ἕνεκεν ἐμοῦ. Χαίrete καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Οὕτω γὰρ ἐδίω- ξαν τοὺς προφήτας τοὺς πρὸ ὑμῶν."⁶ Χρὴ τοιγαροῦν ὑμᾶς ἄθραυστον ἔχειν περὶ ταῦτα νοῦν, καὶ διαπτύειν ὡς ἔωλον τὸν τῶν διωκόντων γέλωτα, καὶ λοιδορίας μὲν ἀπάσης ὑπερφρονεῖν, ἠγεῖσθαι δὲ μᾶλλον πάσης εὐκλείας πρόφασιν τὸ διώκεσθαι δι' εὐσέβειαν, καὶ τὸ λοιδορεῖσθαι διὰ Χριστόν. Τί γὰρ ὕβρις ἀδικήσει, καὶ λόγος ἀναβρασθῆς ἐξ ἀσυνέτου καρδίας τὸν εὐ- δοκιμοῦντα δι' ὑπομονῆς; Ὅτι γὰρ τὸ μὲν τῶν πα- θόντων εὐκλεές ἐκλάμπει κατὰ καιροῦς, οἰχθήσονται δὲ πρὸς τὸ μὴδὲν οἱ φαυλίσαντές τε καὶ ὄνειδίσαντες, πεπληροφόρηκεν εἰπὼν, ὅτι Ὡσπερ ἱμάτιον παλαιω- θήσονται ὑπὸ χρόνου, καὶ ὡσεὶ ἔριον βρωθήσονται ὑπὸ σητός. Ἐτοιμότατα δὲ πρὸς τὸ παθεῖν τὴν πα- λαίωσιν τε καὶ σῆψιν, ἔριόν τε καὶ ἱμάτιον. Ἄλλ' ἡ δικαιοσύνη μου, τοῦτ' ἔστιν ἡ παρ' ἐμοῦ δικαίωσις, καὶ ἡ δοθησομένη σωτηρία μακρὰ καὶ ἀμήρυτος ἔσται, καὶ εἰς γενεὰς δραμεῖται πολλὰς, τοῦτ' ἔστι, στήσεται διηνεκῶς. Οὐκοῦν ὀλίγα παθόντες δι' εὐσέ- βειαν, ἀμφιλαφεστέραν εὐρήσομεν τὴν ἀντιμισθίαν. Καὶ μαρτυρήσει λέγων ὁ πάνσοφος Παῦλος, ὅτι "Ὁ τὸ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως ἡμῶν, βάρος δόξης 70.1121 κατεργάζεται ἡμῖν, μὴ σκοποῦντων ἡμῶν τὰ βλεπό- μενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα. Τὰ γὰρ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα αἰώνια."⁶ Ἐξεγείρου, ἐξεγείρου, Ἱερουσαλήμ, καὶ ἔνδυ-σαι τὴν ἰσχὺν τοῦ βραχίονός σου. Ἐξεγείρου ὡς ἐν ἀρχῇ ἡμέρας, ὡς γενεὰ αἰῶνος.⁹ Ἔοικεν ἐν τούτοις τῆς τοῦ Ἰσραὴλ κλήσεώς τε καὶ ἐπιστροφῆς ποιεῖσθαι μνήμην. Κεκλήσεται γὰρ καὶ αὐτὸς εἰς ἐπίγνωσιν τῆς δόξης τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ γε τὴν τῶν ἔθνῶν εἰσ-δρομήν. Γέγραπται γοῦν ἐν προφήταις· "Ὁ Διότι ἡμέρας πολλὰς καθήσονται οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, οὐκ ὄντος βασι- λέως, οὐδὲ ὄντος ἄρχοντος, οὔτε ἱερατείας, οὔτε δή- λων· καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιστρέψουσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, καὶ ἐπιζητήσουσι Κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν, καὶ Δαβὶδ τὸν βασιλέα αὐτῶν, καὶ ἐκστήσονται ἐπὶ τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς αὐτοῦ ἐπ' ἐσχάτου ἡμερῶν."⁶ Ὅτι γὰρ ἐν τούτοις ὁ προφήτης Δαβὶδ ὀνομάζει τὸν ἐκ σπέρματος Δαβὶδ κατὰ σάρκα Χριστόν, ἐνδοιάσειν οἶμαι παντελῶς οὐδένα. Τεθνεῶτος γὰρ ἤδη τοῦ θεσπε- σίου Δαβὶδ, πολλοῖς ὕστερον χρόνοις οἱ τῆς προφητείας γεγόνασι λόγοι. Οἶδε δὲ καὶ ὁ πάνσοφος Παῦλος ἐσο- μένην κατὰ καιροῦς τῶν ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ τὴν διὰ πίστεως κλήσιν. Ἐφη γὰρ αὐτὸς ποτὲ μὲν, ὅτι "Ὁταν δὲ τὸ πλήρωμα τῶν ἔθνῶν εἰσέλθῃ, τότε πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται."⁶ ποτὲ δὲ καὶ αὐτοῖς τοῖς ἐξ ἔθνῶν πιστεύουσι προσδιαλέγεται, καὶ φησιν, ὡς περὶ φυτοῦ καὶ ἐλαίας· "Ὁ Εἰ δὲ τινες τῶν κλάδων

ἐξεκλά- σθησαν, ἵνα σὺ ἐγκεντρισθῆς, μὴ κατακαυχῶ τῶν κλάδων."6 Οὐ γὰρ σὺ τὴν ρίζαν βασταζεις, ἀλλ' ἡ ρίζα σέ. Ὡσπερ γὰρ σὺ τῆς κατὰ φύσιν ἐξεκόπης ἀγριελαίου, καὶ παρὰ φύσιν ἐνεκεντρίσθης εἰς καλ- λιέλαιον, οὕτω καὶ αὐτοὶ οἱ κατὰ φύσιν ἐγκεντρισθῆ- σονται τῇ ἰδίᾳ ἐλαίᾳ. Ὡ τοίνυν Ἰερουσαλήμ, φησὶν, ἐξεγείρου. Τοῦτο, οἶμαι, ἐστὶν ἐναργῶς, ὃ δὴ γέγραφέ τισιν ὁ ἱερώτατος Παῦλος· "6Ἐγειρε, ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ Χρι- στός."6 Διαγρηγόρησον τοίνυν, ἤγουν ὡς ἐκ νεκρῶν ἐγέρθητι, φησὶν· ἔνδυσαι τὴν ἰσχὺν τοῦ βραχίονός σου, καὶ οὐκ αἰσθητοῦ βραχίονος, νοητοῦ δὲ μᾶλλον, τοῦ τῆς ψυχῆς, καθ' ἣν ἐστὶν ἐναργῶς εἰς κατόρθω- σιν ἀρετῆς. Ἡσθένησε μὲν γὰρ ὁμολογουμένως ὁ Ἰσραὴλ ἐμπαροινήσας Χριστῷ, ἐπιστραφεὶς δὲ καὶ ἀνανήψας ἐνδύσεται πάλιν τὴν παρὰ Χριστοῦ δύνα- μιν. Καὶ τοῦτο ἦν ἄρα τὸ πρὸς αὐτὸν εἰρημένον δι' ἐνὸς τῶν ἀγίων προφητῶν, Ἐπιστράφηθι, Ἰσραὴλ, πρὸς Κύριον τὸν Θεόν σου, διότι ἡσθένησας ἐν ταῖς ἀδικίαις σου. Εἴρηται δὲ καὶ περὶ αὐτῶν διὰ φωνῆς Ἱερεμίου παρὰ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ· "6Ἰδοὺ ἐγὼ δίδωμι ἐπὶ τὸν λαὸν τοῦτον ἀσθένειαν, καὶ ἀσθενήσουσιν ἐν αὐτῇ πατέρες, καὶ υἱοὶ ἅμα, γείτων καὶ ὁ πλησίον αὐτοῦ ἀπολοῦνται."6 Ἀποπέπτωκε γὰρ ὀλοτρόπως ὁ Ἰσραὴλ, διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ἀσέβειαν, τοῦ καὶ ὅλως δύνασθαί τι πληροῦν τῶν τελείν εἰω- θότων ἐξαίρετον ζωὴν. Ἄλλ' ἐξεγείρου, φησὶν, ὡς ἐν ἀρχῇ ἡμέρας, ὡς ἐν γενεᾷ αἰῶνος, ὥστε σε πρὸς τοῦτο δραμεῖν, καὶ ἀναφοιτῆσαι πάλιν εἰς ὅπερ ἦσθα 70.1124 καὶ ἐν ἀρχαῖς, ὅτε παρήχθη πρὸ, ὑπαρξίν ἢ ἀνθρώ- που φύσις, ἤγουν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, πρὶν ἀλῶναι βρόχοις σκαιότητος διαβολικῆς, καὶ ποιήσασθαι παρ' οὐδὲν τὴν δοθεῖσαν ἐντολήν. Ἄναμορφοὶ μὲν γὰρ ἡμᾶς εἰς ἐκεῖνον Χριστὸς, καὶ τὸ ἀρχαῖον τῆς φύσεως κάλ- λος ἐν ἡμῖν ἀναζωγραφεῖ, τοὺς ἑαυτοῦ χαρακτήρας ἐντιθεὶς· γεγόναμεν γὰρ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν αὐτοῦ. Γράφει γοῦν ὁ πανάριστος Παῦλος τοῖς μετὰ τὴν πίστιν εἰς τὴν τοῦ νόμου σκιὰν ἐξ ἀμαθίας παρενηνεγμένοις· "6Τεκνία, οὐς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῆ Χριστὸς ἐν ὑμῖν."6 90ὐ σὺ εἶ ἡ ἔρημοῦσα θάλασσαν, ὕδωρ ἀβύσσου πληθός; ἢ θεῖσα τὰ βάθη τῆς θαλάσσης ὁδὸν διαβάσεως ῥυομένοις καὶ λελυτρωμένοις;9 Εἰς ἀνάμνησιν ἀναφέρει τὸν Ἰσραὴλ τῶν ἐν Αἰ- γύπτῳ μεγαλοργημάτων. Ἠλευθέρωσε μὲν γὰρ σκληρᾶς καὶ ἀφύκτου δουλείας αὐτοὺς, ἐξείλετό τε χεὶρὸς τῆς καταθλιβούσης οὐ φορητῶς, διεβίβασέ τε διὰ θαλάσσης μέσης. Ἐπάγη γὰρ ὡσεὶ τεῖχος τὰ ὕδατα, καὶ πορεύσιμον ἦν τοῖς λελυτρωμένοις τὸ ῥόθιον· ἔτρεχον γὰρ ὡς ἐπὶ ξηρᾶς. Καὶ οὐκ αὐτῶν μὲν ἔργα ταυτὶ, παραδοξοποιίας δὲ μᾶλλον ἐπίδειξις τῆς πανσθενεστάτης δεξιᾶς. Θεὸς γὰρ ἦν, ὡς ἔφην, ὁ βάσιμον αὐτοῖς ἀποφαίνων τὴν ὑγρὰν. Πλὴν ὡς αὐ- τῆς ἔργα τῆς Ἰερουσαλήμ τὰ δι' αὐτὴν γεγονότα φησὶν, ὁμοῦ καὶ θαρρῆϊν ἀναπέιθων, ὅτι πιστεύσαντες εἰς Χριστὸν παντὸς περιέσσονται πειρασμοῦ, καὶ πά- σης ἰσχύος ἐχθροῦ κατευμεγεθήσουσιν. Ὁ γὰρ πάλαι διαγαγὼν αὐτοὺς ἐπὶ θαλάσσης μέσης, καὶ ὁδὸν δια- βάσεως τοῖς ῥυομένοις καὶ λελυτρωμένοις ἀποφήνας αὐτὴν, ἀποσοβήσει πάλιν πανσθενῶς, καὶ τὰ ἐσόμενα παρὰ τινων ἔσθ' ὅτε διώξει. Γέγραπται γὰρ, ὅτι "6Πάντες οἱ θέλοντες ζῆν εὐσεβῶς ἐν Χριστῷ, διωχθή- σονται."6 Οὐκοῦν Θεὸς ἐστὶν ὁ λέγων πρὸς τὴν Ἱερου- σαλήμ· "6Οὐ σὺ εἶ ἡ ἔρημοῦσα θάλασσαν;"6 καὶ τὰ ἐξῆς, "Ἦγουν καὶ καθ' ἕτερον συνήσεις τρόπον τῶν προ- κειμένων τὴν δύναμιν. Ἐπειδὴ γὰρ κέκληται πρὸς ἐπίγνωσιν τοῦ Χριστοῦ, λέγοντος τοῦ Θεοῦ καὶ Πα- τρός· "6Ἐξεγείρου, Ἰερουσαλήμ, καὶ ἔνδυσαι τὴν ἰσχὺν τοῦ βραχίονός σου."6 διαγρηγορήσασα τρόπον τινὰ, καὶ εἰς ἀνάμνησιν ἀνενηνεγμένη τῆς ἰσχύος αὐ- τῆς, προσδιαλέγεται, καὶ φησὶν αὐτῇ· Οὐ σὺ εἶ ἡ ἔρημοῦσα θάλασσαν, καὶ τῆς ἀβύσσου πληθός; ἢ θεῖσα τὰ βάθη τῆς θαλάσσης ὁδὸν διαβάσεως τοῖς ῥυομένοις καὶ λελυτρωμένοις ἡμῖν, ὁδὸν ἀποφήνας τὴν διὰ κυμάτων; Καὶ εἰκὸς γε δήπου, τῶν ἤδη γε- γεννημένων τὴν πείραν εἰς πίστιν ἀκλόνητον τῶν ἐξῆς ἐσομένων δεδέχθαι παρ' αὐτῶν. Ὁ γὰρ διὰ μέσης θαλάσσης

διαγαγών αὐτούς, καταργήσει πάν- τως καὶ τοῦ παρόντος βίου τὸν κλύδωνα, καὶ τῶν ἐν κόσμῳ πραγμάτων τὴν εἰκαίαν τε καὶ ἄμικτον τύρβην ἕωλον ἀποφανεῖ, ὡς κατὰ μηδένα τρόπον ἐναποπνιγῆναι φροντίσι κοσμικαῖς τὰς τῶν κεκλημέ- νων ψυχάς· ἀλλ' ἐπέκεινα μὲν διελάσει πειρασμοῦ παντός, σεσωσμένους δὲ καὶ λελυτρωμένους δοξολο- γεῖν αὐτὸν λέγοντας· "Ὁ ἄσαστε τῷ Κυρίῳ ἄσμα και- νόν, ὅτι θαυμαστά ἐποίησεν ὁ Κύριος. Ἐσωσεν αὐ- τὸν ἡ δεξιὰ αὐτοῦ, καὶ ὁ βραχίον ὁ ἅγιος αὐτοῦ."⁶ 70.1125 Δεξιὰ δὲ καὶ βραχίων τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, οὐχ ἕτερος ἂν εἴη τις παρά γε τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν. 9 Ὑπὸ γὰρ Κυρίου ἀποστραφήσονται, καὶ ἤξου- σιν εἰς Σιών μετ' εὐφροσύνης καὶ ἀγαλλίαμα- τος αἰωνίου. Ἐπὶ γὰρ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν ἀγαλλίασις καὶ αἴνεσις, καὶ εὐφροσύνη κατα- λήψεται αὐτούς· ἀπέδρα ὀδύνη, λύπη καὶ στεναγμός.⁹ Διαπλάττει πάλιν τοῦ λόγου τὸ σχῆμα κατὰ τὴν τῶν ἤδη συμβεβηκότων αὐτοῖς δύναμιν. Πολυτρόπως γὰρ Θεῶ προσκρούοντες, καὶ ταῖς τῶν εἰδώλων λατρείαις καθάπερ τισὶ βόθροις ἐνολισθήσαντες, οὐ μετρίως κατεμιαίνοντο· παρωσάμενοι δὲ καὶ τὴν τοῦ πανσόφου Μωσέως ἐντολήν, ἐτράποντο πρὸς διδασκα- λίαν καὶ ἐντάλματα ἀνθρώπων. Τούτων ἕνεκα πάν- των δέδονται κατὰ καιροὺς τοῖς Βαβυλωνίοις, καὶ ἦσαν αἰχμάλωτοι τὴν Περσῶν τε καὶ Μήδων νεμόμε- νοι χώραν. Ἄλλ' ἠλέηθη πάλιν. Κύρου γὰρ ἀνέντος αὐτοὺς κατὰ βούλησιν Θεοῦ, καὶ ἀποτρέχειν αὐτοῖς ἐφέντος, εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἀνεκομίζοντο χαίροντες, καὶ ἀλαλάζοντες, καὶ τὰς εἰς Θεὸν ὑμνωδίας οἶά τινα στέφανον ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς. Οὐκοῦν ὡς ἀπὸ γε τῶν ἱστορικῶς γεγονότων, καὶ τὴν ἐπὶ ταῖς τε- λευταίαις κλήσεσι θυμηδίαν εὖ μάλα διαμορφοῖ. Ἐπιστραφήσονται γὰρ παρὰ Κυρίου, φησὶ, καὶ ἤξουσιν εἰς Σιών, τὴν νοητὴν δηλονότι, τοῦτ' ἔστι, τὴν Ἐκκλησίαν, εὐφραίνόμενοί τε καὶ χαίροντες. Ἔσται γὰρ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν αἴνεσις καὶ εὐφρο- σύνη, καὶ ἀγαλλίαμα καταλήψεται αὐτούς. Στεφανοὶ γὰρ ὡςπερ τὰς τῶν πιστευόντων ψυχάς, καὶ πάσης αὐτὰς ἐμπύμπλησι χαρᾶς, ἀγαλλιάσεώς τε καὶ εὐ- φροσύνης ὁ τῶν ὄλων Σωτὴρ, δοξολογούμενος παρ' αὐτῶν, καὶ χορδὴ καὶ λύρα γεγονῶς αὐτοῖς. Ὅπου δὲ ὄλως κλήσις καλοῦσα πρὸς μετάγνωσιν, καὶ ἐπι- στροφὴν, καὶ εἰς ἀπόνισιν ἀμαρτίας, τὴν διὰ πίστεως δηλονότι τῆς ἐν Χριστῷ, ὅπου Πνεύματος ἀγίου χορηγία τε καὶ χάρις, καὶ υἰοθεσίας τιμὴ, καὶ ἀτε- λευτήτων ἀπόλαυσις ἀγαθῶν, καὶ οὐρανῶν βασιλείας ἐλπίς, ἐκεῖ που πάντως ἐστὶ καὶ τὸ κατευφραίνεσθαι δεῖν, ἀπέδρα δὲ καὶ ὀδύνη, λύπη, καὶ στεναγμός. Ποῖον γὰρ ἔξει τόπον ὀδύνη, καὶ ἐπὶ τίσιν ἂν γένοιτο στεναγμός, ἔνθα τοῦ στεναζέειν καὶ ὀδυνᾶσθαι πρό- φασις μὲν οὐδεμία παντελῶς, κατακρατεῖ δὲ μάλλον ἐλπίς, ἀγαλλιάσεώς τε καὶ εὐφροσύνης, θυμηδίας τε τῆς ἀναποβλήτου καὶ χαρᾶς; 9 Ἐγὼ εἶμι, ἐγὼ εἶμι ὁ παρακαλῶν σε. Γινώθι τί οὕσα ἐφοβήθης ἀπὸ ἀνθρώπου θνητοῦ, καὶ ἀπὸ υἱοῦ ἀνθρώπου, οἱ ὡσεὶ χόρτος ἐξηράνθησαν. Καὶ ἐπελάθου τὸν Θεὸν τὸν ποιήσαντά σε, τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν, καὶ θεμελιώσαντα τὴν γῆν. Καὶ ἐφόβου ἀεὶ πάσας τὰς ἡμέρας τὸ πρόσ- ωπον τοῦ θλίβοντός σε. Ὅν τρόπον γὰρ ἐβου- λεύσατο τοῦ ἄραί σε, καὶ νῦν ποῦ ὁ θυμὸς τοῦ θλίβοντός σε, Ἐν γὰρ τῷ σώζεσθαι σε οὐ στήσε- ται, οὐδὲ χρονιεῖ.⁹ Τὸ, Ἐγὼ εἶμι, φησὶν ἐν τούτοις, ἀντὶ τοῦ, ζῶ καὶ ὑπάρχω· καὶ γὰρ ἐστὶν αὐτὸς ὁ ὦν. Ἀξίωμα δὲ 70.1128 τοῦτο θεοπρεπὲς καὶ ἐξαισίον· ἔνεστι γὰρ μόνῃ τῇ πασῶν ἐπέκεινα φύσει τὸ εἶναί τε καὶ ζῆν, οὐ μεθεκτῶς παρ' ἐτέρου λαχούση ταῦτα, οὔτε μὴν δοτὸν ἐχούση τὸ χρῆμα, αὐτῆς δὲ μάλλον οὔσης τῆς ζωῆς. Οὐκοῦν, Εἶμι μὲν ἐγὼ, φησὶν, ὁ παρακαλῶν σε, τοῦτ' ἔστιν, ὁ πᾶσαν παράκλησιν πνευματικὴν δωρούμενος, καὶ ἀνέχων ταῖς ἐπικουρίαις εἰς τὸ ἐρηρεῖσθαι καλῶς, πρὸς γε τὸ δεῖν ἰέναι μετ' εὐ- τολμίας εὐθὺ πάσης ἀρετῆς. Ἡ τάχα που καὶ παράκλησιν ἐν τούτοις καὶ καθ' ἕτερον συνήσεις τρόπον. Ἐκάλει γὰρ διὰ τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμά- των ὁ Σωτὴρ εἰς ἀπόνισιν ἀμαρτίας τὴν διὰ γε, φημί, τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως εἰς μέθεξιν ἀγίου Πνεύματος, καὶ καύχημα, καὶ δόξαν υἰοθεσίας. Ἀλλὰ σὺ, φησὶν, ὦ Ἰσραήλ,

ἔμοῦ μὲν τοῦ ὄντος οὐ κατέδεισας ὑπερ- ορῶν, καὶ καταφρονήσας τοῦ καλοῦντος εἰς
 ζῶν, ἐφοβήθη δὲ ἀπὸ ἀνθρώπου φθαρτοῦ, καὶ ἀπὸ υἱοῦ ἀνθρώπου, οἱ ὡσεὶ
 χόρτος ἐξηράνθησαν. Εἶτα ἀπ- ελάθου τοῦ ποιήσαντός σε Θεοῦ, τοῦ τεκτιναμένου
 τὸν οὐρανὸν, διδρῦσαντος δὲ τὴν γῆν, ἐφόβου δὲ τὸ πρόσ- ωπον τοῦ θλίβοντός σε.
 Αἰτιᾶται δὲ Θεὸς ἐν τούτοις τοὺς τῶν Ἰουδαίων καθηγητὰς, οἱ μέχρι παντός δι-
 ετέλεσαν τῆ τοῦ Σωτῆρος ἀντανιστάμενοι δόξῃ, καὶ τό γε ἦκον εἰς αὐτούς, οὐδὲν
 οὔσαν αὐτὴν παντελῶς ἀποφαίνοντες. Ἐθαυματούργει μὲν πολυτρόπως· οἱ δὲ τοὺς
 ὑπὲρ θαῦμα πικροὺς κατέχεον λόγους θεοσημίας· ἔφασκον γὰρ ἐν Βεελζεβούλ
 ἄρχοντι τῶν δαιμονίων αὐτὸν ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια. Ταῖς ὑπὲρ νόμου εἰσ- ηγήσει
 κατεκλήρησε πολλάκις τοὺς ἀκρωμένους· οἱ δὲ πρὸς τοῦτο κατώλισθον δυσσεβείας,
 ὥστε τοῖς ἐπαινοῦσιν ἐπιτιμᾶν, καὶ λέγειν· Δαιμόνιον ἔχει, καὶ μαίνεται· τί ἀκούετε
 αὐτοῦ; Ἐδεδίεσαν τοίνυν τὰς τῶν Φαρισαίων ἐπιβουλάς· καὶ μαρτυρήσει λέγων ὁ
 μακάριος εὐαγγελιστῆς· "6 Ἐγνωσαν τοίνυν οἱ ἄρ- χοντες, ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ Χριστὸς,
 ἀλλὰ διὰ τοὺς Φαρισαίους οὐχ ὠμολόγουν."6 Ἦδη γὰρ συνέθεντο οἱ Ἰουδαῖοι, ἐὰν
 αὐτὸν ὁμολογήσῃ Χριστὸν εἶναι, ἀπο- συνάγωγος γένηται. Ἐπιτιμᾶ δὲ τοῖς
 νομοδιδασκάλοις καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ λέγων· "6 Καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς οὐαί, ὅτι
 ἤρατε τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως, αὐτοὶ οὐκ εἰσέρχεσθε, καὶ τοὺς εἰσερχομένους
 κωλύετε."6 Αἰ- τιᾶται τοίνυν τοὺς τῶν Ἰουδαίων δήμους, ὡς ἐκ πολ- λῆς ἄγαν
 ἀσυνεσίας καταφρονήσαντας τοῦ ὄντος τε καὶ ζῶντος Θεοῦ, τοῦ τὸν οὐρανὸν
 ἀναστήσαντος λόγῳ, καὶ θεμελιώσαντος τὴν γῆν, προτιμήσαντας δὲ μᾶλλον τὴν εἰς
 ἀνθρώπους αἰδῶ, καὶ φωνὴν δεξαμένους ἀν- θρώπων φθαρτῶν, οἱ πόαις ἐν ἴσῳ
 ξηραίνονται. Ὅτι γὰρ ἔμελλον τὴν ἀπασῶν ἐσχάτην ὑπομεῖναι κόλασιν, οἱ τὸ
 ἔκτοπον αὐτοῖς ἐπιτιθέντες δόγμα [ηυμφρ. λεγισσε ηιδετυρ δεῖμα], καὶ ἀπαγαγόντες
 διὰ τοῦτο τοῦ χρήναι τιμᾶν τὸν καλοῦντα πρὸς σωτηρίαν, πε- πληροφόρηκε,
 προστιθείς· Ὅν τρόπον γὰρ ἐβουλεύ- σαντο τοῦ ἄραί σε, καὶ νῦν ποῦ ὁ θυμὸς τοῦ
 θλίβοντός σε; Ἐν γὰρ τῷ σώζεσθαί σε οὐ στήσεται, οὐδὲ χρο- νιεῖ. Γέγονε γὰρ τῶν
 Γραμματέων καὶ Φαρισαίων πρόσκαιρος ὁ θυμὸς κατὰ τῶν ὑπὸ χεῖρα λαῶν· ἀλλ'
 ὥχοντο πρὸς ἀπώλειαν, καὶ δέδονται πρὸς σφα- 70.1129 γῆν. Καὶ οἱ μὲν
 πιστεύσαντες εἰς Χριστὸν, ἔχαιρον ἀνασεωσμένοι, ἔξω τε γεγονότες τῆς θείας
 ὀργῆς. Οἱ δὲ οὐκ ἐχρόνισαν, τοῦτ' ἔστιν, οὐκ εἰς μακρὰν ἀπολώλασι, πεπορημένης
 ἀπάσης τῆς Ἰουδαίας, καὶ κατεμψησθέντος τοῦ ναοῦ, καὶ ὠλοθρευμέ- νης τῆς
 Ἱερουσαλήμ, ὁμοῦ τοῖς οἰκοῦσιν αὐτήν. 9 Ὅτι ἐγὼ ὁ Θεὸς σου, ὁ ταρασσὼν τὴν
 θάλασ- σαν, καὶ ἠχῶν τὰ κύματα αὐτῆς. Κύριος Σα- βαώθ ὄνομά μοι. Θήσω τοὺς
 λόγους μου εἰς τὸ στόμα σου, καὶ ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς χειρός μου σκεπάσω σε, ἐν ἧ
 ἔστησα τὸν οὐρανὸν, καὶ ἐθεμελίωσα τὴν γῆν· καὶ ἐρεῖ Σιών, ὅτι Θεὸς μου εἶ σύ.9
 Αἰτιασάμενος τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ, ὡς φοβηθέντας μὲν ἀνθρώπους, ἦτοι τοὺς
 προεστάναι λαχόντας τῆς συν- αγωγῆς, αἰδοῖ τε τῆ πρὸς αὐτούς τοῖς τῆς ἀπειθείας
 τέλμασιν ἀσυνέτως ἐμβεβηκότας, ἀλογήσαντάς τε παντελῶς τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης,
 διαδείκνυσιν ἐν τούτοις, ὅτι καὶ περιστάσεις, καὶ διωγμοὺς, οἵπερ ἂν συμβαίνωσι
 τοῖς εὐσεβεῖν ἠρημένοις, καθίστησιν ἀμογητί· καὶ τὰς τῶν ἐπηρεαζόντων
 δυστροπίας, ἀπράκτους τε καὶ ἀδρανεῖς ἀποφαίνει, μεθιστὰς εἰς τὸ ῥᾶον τὰ λυπηρὰ,
 καὶ παρατρέπων εἰς εὐθυμίαν τῶν ἀνιαρῶν τὴν ἔφοδον. Δέχεται δὲ πρὸς παρά-
 δειγμα ταύτην τὴν ὀρωμένην πλατεῖαν θάλασσαν. Ἐγὼ γὰρ εἰμὶ, φησὶν, ὁ ταρασσὼν
 τὴν θάλασσαν, καὶ ἠχῶν τὰ κύματα αὐτῆς. Κύριος Σαβαώθ ὄνομά μοι. Ὡσπερ οὖν
 κυρτοῦται μὲν ἔσθ' ὅτε τὸ κύμα, καὶ ῥαγδαῖον τῆ χέρσῳ προσρήγνυται ταῖς τῶν ἀνέ-
 μων βίαις συνωθούμενον, μεταπίπτει δὲ πάλιν εἰς εὐδίαν καὶ γαλήνην εὐθὺς
 ἐθέλοντος Θεοῦ· κατὰ τὸν αὐτὸν τουτονὶ τρόπον τὰ δεινὰ, καὶ δύσοιστα, καὶ παντὸς
 εἰς ἔσχατον ἀποφέροντα κακοῦ, μεθίστημι, φησὶν, οἷονεὶ πρὸς εὐδίαν κατανεύσας
 μόνον· πάντα γὰρ κατευνάσας θόρυβον, εἰς τὸ τῆς εὐθυμίας ἀνίημι πλάτος τοὺς τῆς

εὐσεβείας ὑπεραθλεῖν ἐλομένους. Καὶ τοῦτο, οἶμαι, ἐστὶ τὸ διὰ τῆς τοῦ Ψάλλοντος λύρας ἀνιγματοδῶς ὑμνούμενον· "Ἐπέταξε τῇ καταιγίδι, καὶ ἔστη εἰς αὔραν, καὶ ἐκόπασε τὰ κύματα αὐτῆς."6 Ἴνα δὲ παντὸς ἐνδοιασμοῦ δίχα παραδέχοιντο τὸ θαρρῆν, ὅτι πάντη τε καὶ πάντως εἰς πέρας δραμεῖται τὰ ἐπηγγελμένα, καὶ οὐκ ἄν ποτε διαψεύσαιτο τῆς παρ' αὐτοῦ δοθείσης ἐπικουρίας ἢ ὑπόσχεσις· ἀναγκαίως φησὶν, ὅτι Κύριος Σαβαώθ ὄνομά μοι. Εἰ γὰρ ἐστὶ Κύριος τῶν δυνάμεων, πῶς ἀτονήσει πρὸς τὸ διασῶσαί τινας, ἢ ποῖον οὕτω τὸ δυσχερὲς, ἢ ἄναντες τῶν πραγμάτων, ἢ καὶ ἀνήνυ- τόν ἐστὶ τῇ πάντα ἰσχυροσὴ δεξιᾷ; Προσεπάγει δέ τι καὶ ἕτερον ἀρκοῦν εἰς ἐπικουρίαν, ὁμοῦ δὲ καὶ ἀποφαῖνον, ὅτι λέλυται μὲν ὁ ἐπ' αὐτοῖς θυμὸς, πέ- παυται δὲ τῆς ἀποστροφῆς τὸ βλάβος, καὶ λοιπὸν εἰσὶν ἐν λόγῳ παρ' αὐτῷ, καὶ φειδοῦς ἠξίωνται καὶ ἀγάπης, ἥπερ ἄν πρόποι τοῖς ἐπεγνωκόσι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ. "Ἐθήσω γὰρ, φησὶ, τοὺς λόγους μου εἰς τὸ στόμα σου."6 Καὶ τί δὴ τοῦτό ἐστιν, ἔφη που ψάλλον ὁ θεσπέσιος Δαβίδ· "Ἐτῷ δὲ ἀμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός· Ἴνα τί σὺ διηγῆ τὰ δικαιώματά μου, καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου διὰ στόματός σου;"6 70.1132 – "Ὅν γὰρ ὠραῖος αἴνος ἐν στόματι ἀμαρτωλοῦ,"6 καθὰ γέγραπται. Ἀποσοβεῖ τοιγαροῦν τὸν βέβηλόν τε καὶ ἀλιτήριον ὁ τοῦ Θεοῦ θυμὸς [αλ. νόμος] τοῦ καὶ ὅλως τῶν αὐτοῦ διαμεμνησθαι λόγων. Εἴρηται γάρ· "Ἐκ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα."6 Πῶς οὐχ ἅπασιν ἐναργές, ὡς οἱ καρδίαν ἔχοντες πο- νηρὰν, ἀγαθοὺς οὐκ ἄν ἐρεύξα[ι]ντο λόγους; Ἁγίοις οὖν ἄρα πρεπωδέστατον τὸ καὶ εἰς νοῦν ἔχειν τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον, καὶ ἀναβράττειν αὐτὸν, ὡς περ διὰ γλώττης καὶ λόγου. Ὑπισχνεῖται τοίνυν ὁ τῶν ὅλων Θεὸς ὡς ἡδη δικαίοις, καὶ ἡγιασμένοις ἐν πίστει, καὶ τὸ τῆς γνησιότητος λαβοῦσι καύχημα, τοὺς ἑαυτοῦ λόγους ἐντιθέσθαι τοῖς στόμασιν αὐτῶν, ἵνα τοῦ θείου νόμου συχνῶς διαμνημονεύοντες, τὴν τοῦ χρησίμου πρὸς σωτηρίαν αὐτοῖς εἰδεῖεν τρίβον. Γέγραπται γὰρ περὶ δικαίου παντὸς, ὅτι "Ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, καὶ οὐχ ὑποσκελισθήσεται τὰ διαβήματα αὐτοῦ."6 Καὶ πάλιν· "Ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἔκρυψα τὰ λόγια σου, ὅπως ἄν μὴ ἀμάρτω σοι."6 Ἀνέχει γὰρ ἡμᾶς ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος εἰς τὸ ἐρηρεῖ- σθαι καλῶς, καὶ εὐ βεβηκότα τὸν νοῦν εἰς πᾶν ὅτιοῦν τῶν ἀρίστων ἐπιτηδευμάτων ἔχειν· καὶ καταπίπτειν οὐκ ἔῃ πρὸς τὰ χεῖρω, καὶ τοῦ πεφυκότος ἀδικεῖν ἀποφέρει νεανικῶς. Ἐπειδὴ δὲ, ὡς ἔφην, ὡς ἡδη γνησίους προσδιαλέγεται, προὔπισχνεῖται τι καὶ ἔτε- ρον. Σκεπάσω γὰρ σε, φησὶν, ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς ἑμαυτοῦ χειρός. Ἀξιόκτητον δὲ καὶ τοῦτο, καὶ ἐξαί- ρετον ἀγαθόν, καὶ ἀποχρῶν εἰς σωτηρίαν τοῖς ἅπαξ ἐλεῖν ἠξιωμένοις αὐτό. Χεῖρα μὲν γὰρ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐχ ἕτερον εἶναι συνίεμεν, πλην ὅτι τὸν ἐξ αὐτοῦ πεφηνότα Υἱὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν. Τοὺς δὲ γε ὑπ' αὐτῷ γεγονότας ἀδικήσειεν ἄν οὐδὲν τῶν ὅσα πέφυκεν ἀδικεῖν. Ἔσονται γὰρ εὐ- σθενεῖς καὶ εὐτολμώτατοι, θορύβου τε παντὸς καὶ πειρασμῶν ἀμείνους, καὶ ἀνάλωτοι τῷ Σατανᾷ, καὶ σαρκικῆς ἀπάσης ἐπέκεινα βδελυρίας, καὶ πέρα πα- θῶν ψυχικῶν τε ἅμα καὶ σωματικῶν. Ὅτι δὲ παν- αλκῆς ἢ τοῦ Πατρὸς δεξιὰ διακεῖσθαι, παρασκευάζει προστιθείς· Ἐν ἧ ἔστησα τὸν οὐρανὸν, καὶ ἔθεμε- λίωσα τὴν γῆν. Εἰ γὰρ τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καθὰ γέγραπται, ἐρήρυσται δὲ καὶ ἡ γῆ πρὸς τὸ ἀκλονήτως ἔχειν· πῶς οὐκ ἄν ἀρκέσειεν εἰς τὸ σῶσαί τινας, τοὺς οἵπερ ἄν ἔλοινο τὴν ὑπ' αὐτοῦ σκέπην ποιεῖσθαι περὶ πολλοῦ; Τότε δὴ, τότε, φησὶν, ἐρεῖ Σιών· Θεὸς μου εἶ σύ. Ἐνταῦθά μοι βλέπε σαφῶς τε καὶ ἐναργῶς τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως τὴν ὁμολογίαν εἰσηνεγμένην. Πάλαι μὲν γὰρ καίτοι θαυματουργοῦντα πολυτρόπως, καὶ τῇ λαμπρότητι τῆς θεοσημείας, τῇ ὑπὲρ λόγον καὶ θαῦμα, δόξαν ἔχοντα Χριστόν, ἐκ πολλῆς ἄγαν ἀνοσιότητος ἀγνοεῖν ἔφασκον, οὐκ ἠγνοηκότες ἀληθῶς, ἀλλ' ὑβρίζοντες. Τετολμήκασιν γὰρ εἰπεῖν ἐκ πολλῆς ἄγαν ἐμβροντη- σίας, ἤγουν ἀπονοίας, καὶ ἀφιλοθέου φρονήματος· "Ὁμῆς οἶδαμεν ὅτι Μωσῆ λελάληκεν ὁ

Θεός, τοῦ- τον δὲ οὐκ οἶδαμεν πόθεν ἐστίν."6 Ἄλλ' οἱ πάλαι, φησὶν, ἀρνούμενοι καὶ δυσσεβείας εἰς τοῦτο κατ- ολισθήσαντες, λαβόντες ἐν γλώσση τοὺς ἐμούς λόγους, 70.1133 καὶ ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς ἐμῆς γενόμενοι χειρὸς δεξιᾶς, ἐπιγνώσκονται τὸν Λυτρωτὴν, ὁμολογήσουσι λέγοντες πρὸς αὐτόν· Θεός μου εἶ σύ. Χρῆμα τοιγαρ- οῦν σωτήριον ἢ πίστις, καὶ ὁδὸς εἰς ζωὴν ἀποφέρουσα τὴν ἀμήρυτον, τῆς εἰς Χριστὸν ὁμολογίας ἢ δύναμις. 9 Ἐξεγείρου, ἐξεγείρου, ἀνάστηθι, Ἱερουσαλήμ, ἢ πιούσα τὸ ποτήριον τοῦ θυμοῦ ἐκ χειρὸς Κυρίου. Τὸ ποτήριον γὰρ τῆς πτώσεως, τὸ κόνδου τοῦ θυμοῦ ἐξέπιες, καὶ ἐξεκένωσας, καὶ οὐκ ἦν ὁ παρακα- λῶν σε ἀπὸ πάντων τῶν τέκνων σου, ὧν ἔτεκες· καὶ οὐκ ἦν ὁ ἀντιλαμβανόμενος τῆς χειρὸς σου, οὐδὲ ἀπὸ πάντων τῶν υἱῶν σου, ὧν ὕψωσας.9 Ὡς πεσοῦση καὶ ἔτι κειμένη τῇ Ἰουδαίων Συν- αγωγῇ προσδιιλέγεται, καὶ ἀναστῆναι κελεύει, μο- νονουχὶ χεῖρα διδούς, καὶ κατοικτεῖρων ὡς Θεός. Καὶ οὐ δήπου φαμέν σωματικὴν εἶναι τὴν ἔγερσιν, ὅτι μηδὲ τοιαύτην νοεῖσθαι προσήκει τὴν πτώσιν, νοητὴν δὲ μᾶλλον, ὡς ἐν ἀπιστίᾳ τετελεσμένην. Οὐκοῦν ἐν πίστει τὸ τῆς ἐν τούτοις ἀναστάσεως ἀγαθόν. Πε- πτώκασι γὰρ ὁμολογουμένως εἰς ὄλεθρον, οὐ προσ- ηκάμενοι μὲν τὸ εὐαγγελικὸν καὶ σωτήριον κήρυγμα, προσεσχηκότες δὲ μᾶλλον διδασκαλίαις τε καὶ ἐντάλ- μασι ἀνθρώπων, καίτοι Θεοῦ λέγοντος ἐναργῶς διὰ φωνῆς Ἡσαΐου· "6 Λαός μου, οἱ μακαρίζοντες ὑμᾶς, πλανῶσιν ὑμᾶς, καὶ τὴν τρίβον τῶν ποδῶν ὑμῶν ταραττοῦσιν."6 Ἀειλογοῦντες γὰρ παρ' αὐτοῖς τὸν διὰ Μωσέως νόμον, οἱ καθηγεῖσθαι λαχόντες, καὶ συχνῶς ἐκεῖνο βοῶντες· Μακάριοί ἐσμεν, Ἰσραὴλ, ὅτι τὰ ἀρεστὰ Κυρίῳ γνωστὰ ἡμῖν ἐστίν, ἀπεκόμι- ζον τῶν ὑπὸ χεῖρα τὸν νοῦν τῆς εἰς Χριστὸν ἀγά- πης, καὶ τῆς αὐτοῦ χάριτος ἀλογεῖν ἀναπέιθοντες, πεπλανήκασι αὐτούς, καὶ τὴν τρίβον τῶν ποδῶν αὐτῶν συνέχεον, ὀρθοποδεῖν οὐκ ἐῶντες, ἤγουν δι' εὐθείας ἔρχεσθαι τρίβου πρὸς τὴν ἐν πίστει δικαίω- σιν, καίτοι τοῦ νόμου τελειοῦντος οὐδέν. Οὐκοῦν, Ἐξεγείρου, φησί· τοῦτό ἐστίν ἐναργῶς τὸ διὰ τῆς τοῦ Παύλου φωνῆς, "6 Ἐγείραι, ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφάσει σοι ὁ Χριστός."6 Καὶ μὴν κάκεῖνο πρὸς τούτῳ· Διὸ τὰς παρειμένας χει- ρας καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἀνορθώσατε, καὶ τροχιάς ὀρθὰς ποιεῖτε τοῖς ποσὶν ὑμῶν. Ὅτι δὲ πρέπουσαν καὶ ἰσοπαλῆ ταῖς αὐτῶν δυσσεβείαις ἐκ- τετίκασι δίκην ἐμπαροινήσαντες Χριστῷ, καὶ τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς, τό γε ἦκον ἐπ' αὐτοῖς, θανάτῳ περιβαλεῖν τολμήσαντες, διαδείκνυσι λέγων· Ἡ πιούσα τὸ ποτήριον τοῦ θυμοῦ ἐκ χειρὸς Κυρίου. Τὸ ποτήριον γὰρ τῆς πτώσεως, τὸ κόνδου τοῦ θυμοῦ ἐξέχεας, καὶ ἐξεκένωσας. Καὶ κόνδου μὲν φησι τὸ κρῖμα· τὸ δὲ, Ἐξεκένωσας, ἐν τούτοις οὐχὶ τὸ, Ἐξέχεας, κατασημαίνειεν ἂν, ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον, ὡς Ἄπαν ἐκπέ- πωκας, τοῦτ' ἔστι, πλήρη τὸν θυμὸν εἰσεδέξω τὸν παρὰ Κυρίου, καὶ ἰσὸρρόπον τοῖς παρανομήμασι ὑπομεμένηκας τὴν ὀργήν. Κακοὶ γὰρ κακῶς ἀπολώ- λασι, τοῦτο μὲν πεπορημένης αὐτῶν ἀπάσης τῆς χώρας, ὁμοῦ δὲ τοῖς Ἱεροσολύμοις καὶ αὐτοῦ δὲ κατεμπρησθέντος τοῦ περιβοήτου ναοῦ, καὶ προσέτι τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος ἀπολισθήσαντες, καὶ τῆς τῶν ἀγίων ἀγέλης ἐξεωσμένοι. Τούτων δὲ ἀπάντων συμ- 70.1136 βεβηκότων σοι, φησι, καὶ οἷον μεμεθυσμένης πληρε- στάτῳ θυμῷ, οὐδεὶς παρέστη τῶν σῶν τέκνων· οὐκ ἦν ὁ ἀντιλαμβανόμενος τῆς χειρὸς σου, οὐκ ἦν ὁ παρακα- λῶν. Πλεῖστοι μὲν γὰρ ἦσαν παρ' αὐτοῖς Λευῖται καὶ ἱερεῖς, Γραμματεῖς τε καὶ Φαρισαῖοι, ταῖς παρὰ πάντων ἐντροφῶντες τιμαῖς, ὑψοῦ τε ἡρμένοι διὰ τε τὸ προὔχειν καὶ προεστάναι τῶν ἄλλων· ἀλλ' οὐδεὶς ἐκ πάντων ἀπεσόβησε τῆς Ἰουδαίας τὴν συμφορὰν τὴν ἐκ θείας ὀργῆς ἐπενηνεγμένην αὐτῇ. Οὐδεὶς ἦν τοσοῦτος, ὃς ἀφορήτοις ἐνειλημμένη κακοῖς κἂν γοῦν μετρίαν παράκλησιν προσεπενεγκεῖν δυνάμενος. Οὐκοῦν ἠδίκησαν μὲν ἀπάγοντες αὐτούς τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης, καὶ ἀπαράδεκτον ποιεῖσθαι τὴν εἰς αὐτὸν ἀναπέιθοντες πίστιν· ὠνήσαν δὲ παντελῶς οὐδέν, τοῖς τῆς ἀπωλείας βόθροις ἐνολισθήσαντες. 9 Δύο ταῦτα

ἀντικείμενά σοι, καὶ τίς σοι συλ- λυπηθήσεται; Πτώμα δὲ καὶ σύντριμμα, λιμὸς καὶ μάχαιρα· τίς σε παρακαλέσει; Οἱ υἱοὶ σου, οἱ ἀπορούμενοι, οἱ καθεύδοντες ἐπ' ἄκρου πάσης ἐξόδου, ὡς σευτλίον ἡμίεφθον, οἱ πλή- ρεις θυμοῦ Κυρίου, ἐκλελυμένοι διὰ Κυρίου τοῦ Θεοῦ.⁹ Πλεῖστα μὲν ἂν τις ἀπαριθμήσαιο τὰ τοῖς Ἰου- δαίοις συμβεβηκότα κακὰ κατὰ τὸν τῆς ἀλώσεως καιρὸν, τῆς ἐπί γε, φημί, Οὔεσπασιανοῦ καὶ Τίτου, ὅτε πᾶσα μὲν ἐνεπρήσθη τῶν Ἰουδαίων ἡ χώρα, συμφορᾶς δὲ τρόπος οὐδεὶς ἐνέλειπεν αὐτοῖς, ἀλλ' εἰς ἄκρον παντὸς διεληλάκασι κακοῦ, προαπηγγελ- κότης καὶ τοῦτο αὐτοῖς τοῦ πάντων Σωτῆρος Χριστοῦ. Ἀπεκομίζετο μὲν γὰρ ὑπὸ τῶν τοῦ Πιλάτου στρα- τιωτῶν ἐπὶ τὸν τοῦ σταυροῦ τόπον. Ἐπειδὴ δὲ εἶποντο κλαίουσαι γυναῖκες αὐτῷ, στραφεῖς πρὸς αὐτὰς ἔφη· "Ἔθυγατέρες Ἰερουσαλήμ, μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμοῖ, κλαίετε δὲ ἐφ' ὑμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν."⁶ Καὶ πάλιν· "Ἔθ' ὅταν εἰδῆτε κυκλουμένην ἀπὸ στρα- τοπέδων τὴν Ἰερουσαλήμ, τότε ἐρεῖτε τοῖς ὄρεσι, Καλύψατε ἡμᾶς· καὶ τοῖς βουνοῖς, Πέσετε ἐφ' ἡμᾶς."⁶ Καὶ διὰ πλείστων ὄσων τῆς ἀνηκέστου συμφορᾶς τὸ βᾶρος προαπηγγέλλετο διὰ προφητῶν ἁγίων. Ταῦτα δὲ νῦν ἢ τῶν προκειμένων ἡμῖν στίχων ὠδίνει δύνα- μισ. Ἦ γὰρ ἀθλία, φησὶν, Ἰερουσαλήμ, δύο σοι ταῦτα ἀντίκειται, φησὶν, ἀντὶ τοῦ, μάχεται καὶ πο- λεμεῖ. Καὶ ποῖα ταῦτά ἐστι; Πτώμα καὶ σύντριμ- μα, λιμὸς καὶ μάχαιρα. Ἐν τούτοις μὲν, ὡς ἐν βραχεῖ καὶ συνεσταλμένως, ἢ τοῦ πολέμου συμφορὰ σημαίνεται. Πλὴν ἐκεῖνο ἀθρητέον οὐ παρειμένως. Τέσσαρας γὰρ ἀπαριθμησάμενος, δύο φησὶν αὐτά. Πτώμα γὰρ, ἔφη, καὶ σύντριμμα, καὶ λιμὸν, καὶ μάχαιραν. Καὶ τί ἄρα φαμέν; ἢ πῶς ἂν εἶεν δύο τὰ ὀνομασμένα; Κἂν εἰ πλειόνων ἔχοιεν δόξαν, τὰ ἐπόμενα τοῖς πρώτοις ὁ προφητικὸς ἐν τούτοις συν- ἄπτει λόγος. Οἷόν τί φημι· Ἐπεται πάντως τῷ πίπτειν ἢ συντριβῆ, καὶ τῷ λιμῷ μάχαιρα, τοῦτ' ἔστιν ὁ θάνατος. Δύο δὲ οὖν τὰ πρῶτα, τοῦτ' ἔστι, πτώμα καὶ λιμὸς· ἐπόμενα δὲ τούτοις, σύντριμμά τε καὶ μάχαιρα. Τούτων οὖν ἄρα, φησὶ, συμβεβηκότων, τίς ὁ ἐπαμῦναι δυνάμενος καὶ ἀποσοβῆσαι τῆς συμφο- ρᾶς τὴν ἔφοδον; τοῦτο γὰρ ἢ παράκλησις ἐνθάδε δη- λοῖ. Ἄρα γὰρ, φησὶν, ἀρκέσουσιν υἱοὶ σου πρὸς 70.1137 τοῦτο; καίτοι καὶ αὐτοὺς ἔστιν ἰδεῖν ἐξηπορημέ- νους, τοῦτ' ἔστιν, οὐδὲν ἔχοντας, ὁ βουλευσονται τε καὶ δράσουσιν εἰς παραψυχὴν ἑαυτοῖς, εἰς ὄνησιν τῶν ἰδίων ψυχῶν. Καθεύδουσι γὰρ ἐπ' ἄκρου πάσης ἐξόδου. Κατασκήψαντος γὰρ τοῦ πολέμου, τῆς Ἰου- δαίων χώρας ἐξέδραμον οἱ δυνατοὶ, καὶ κατελήφασι τὰς τῆς χώρας ἐσχατίας, ἵνα εἶεν ἔτοιμοι πρὸς φυ- γήν. Οἱ μὲν γὰρ ὡς πρὸς ὁμόρους τοὺς Αἰγυπτίους, οἱ δὲ καὶ ὡς γείτονα τῶν Μωαβιτῶν, ἤγουν τὰς ἐτέρας τῶν προσοίκων ἐθνῶν καταλαμβάνειν ἠπέιγοντο χώ- ρας. Ἦσαν δὲ ἐπ' ἄκρου πάσης ἐξόδου, τοῦτ' ἔστιν, ἐν ταῖς ἐσχατιαῖς τῆς γῆς, ὡς ἔφην· οὐκ ἐγρηγορότες, ἤγουν δρᾶσαί τι δυνάμενοι τῶν ὅσα ἐστὶν οὐκ ἀσυν- τελῆ τοῖς παθοῦσιν εἰς ὄνησιν, ἀλλ' οἷον μεμεθυσμέ- νοι, καὶ κερηβαροῦντες, καὶ κείμενοι, παρειμένοι τε οὕτως τὰς φρένας, καὶ ἐκλελυμένοι τὸν νοῦν, ὡς σευτλίον ἡμίεφθον. Καὶ ποῖα τούτων ἢ πρόφασις; Πεπλήρωνται γὰρ θυμοῦ Κυρίου, αἰτία τε τῆς ἐκλύ- σεως αὐτοῖς αὕτη γέγονε. Πεφύκαμεν γὰρ αἰεί πως, ὅτε καὶ ταῖς εἰς λῆξιν καὶ ἀπαρακλήτοις βαλλόμεθα συμφοραῖς, μονονουχὶ καὶ ἐξεστηκότα τὸν νοῦν ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς, καὶ οὐδένα πόρον εὐρίσκειν τὸν διασῶσαι δυνάμενον, θεηλάτου μάλιστα καθ' ἡμῶν ὄντος τοῦ κακοῦ. ⁹ Διὰ τοῦτο ἄκουε, τεταπεινωμένη καὶ μεθύου- σα οὐκ ἀπὸ οἴνου. Οὕτω λέγει Κύριος ὁ Θεὸς ὁ κρίνων τὸν λαὸν αὐτοῦ· Ἴδου εἴληφα ἐκ χειρός σου τὸ ποτήριον τῆς πτώσεως, τὸ κόνδυ τοῦ θυμοῦ, καὶ οὐ προσθήσῃ πιεῖν αὐτὸ ἔτι, καὶ δώσω, καὶ ἐμβαλῶ αὐτὸ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀδι- κησάντων σε καὶ τῶν ταπεινωσάντων σε, οἱ εἶπαν τῇ ψυχῇ σου· Κύψον ἵνα παρέλθωμεν, καὶ ἔθηκας τῇ γῇ ἴσα τὰ μέσα σου, ἔξω τοῖς πορευομένοις.⁹ Κατοικτείροντος οἱ λόγοι, καὶ ἀνασειράζοντος μὲν τοὺς θυμούς, ἀνιέντος δὲ μᾶλλον εἰς εὐθυμίαν αὐτούς. Τεταπεινωμένην γὰρ ὀνομάζει καὶ μεθύουσαν. Ἰκα-ναὶ γὰρ, ὡς ἔφην, αἱ πέρα μέτρου

συμφοραὶ, καὶ εἰς ἔσχατον κακοῦ κατενεγκεῖν τοὺς ἀλισκομένους, καὶ μεθύουσαι τοὺς πεπονθότας, πλὴν οὐκ ἀπ' οἴνου, καθά φησι. Τὸ γὰρ Κυρίου ποτήριον, οὐκ αἰσθητὸν νοεῖται ποθεν, οὐδὲ τὸ ἐν αὐτῷ κρᾶμα τοιοῦτον, ὡς καὶ νοεῖσθαι κοινόν. Ἔθος δὲ μᾶλλον τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ, ποτήριον ὀνομάζειν τὴν ἐκνεμηθεῖσαν ἐκάστῳ μοῖραν, ἢ ἀδίκῳ τυχόν, ἢ καὶ ἀγαθῷ. Οἷόν τί φημι. Ψάλλει, καὶ φησι περὶ τῶν ἀλιτηρίων ὁ θεσπέσιος Δαβίδ· "ἘΠῦρ, καὶ θεῖον, καὶ πνεῦμα καταγιγίδος, ἢ μερὶς τοῦ ποτηρίου αὐτῶν." Ἐ Κλήρος οὗτος ἠτρεπί- σται παρὰ Θεοῦ τοῖς οὐκ εἰδόσιν αὐτόν, καὶ ψῆφος αὐτοῦς ἢ παγχάλεπος καταλήψεται. Πῦρ γὰρ ὥσ- περ καὶ θεῖον ἐκπίνοντες, διηνεκῆ καὶ ἀνίκητον ὑπομένουσι δίκην. Ἀρμόσειε δ' ἂν δικαίῳ παντὶ τὸ χρῆναι λέγειν· "ἘΠοτήριον σωτηρίου λήψομαι, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἐπικαλέσομαι." Ἐ Τὸ γὰρ ὅλως εἰδέναι τε καὶ ἐπικαλεῖσθαι τὸν τῶν ὅλων Κύριον, γένοιτ' ἂν τοῖς τοῦτο δρᾶν εἰωθόσι σωτήριον κρᾶμα. Οὐκοῦν οὐκ ἀπὸ οἴνου φησὶ μεμεθύσθαι τὴν Ἰερου-σαλήμ ὁ τὰ δίκαια κρίνων Θεὸς, ἀλλ' ἐξ ἀνηκέστου συμφορᾶς, καὶ δυσπραγίας οὐ φορητῆς. Δίκαια δὲ 70.1140 κρίνει, τοῖς μὲν ἀγαθοῖς τὸν εὐοικότα κληρὸν ἐκνενε- μηκῶς, τοῖς γε μὴν οὐκ οὔσι τοιοῦτοις ἐπιτιμῶν, ἴν' ἑαυτῶν ἀμείνους ἀναδεδειγμένοι, τῶν μὲν τῆς φαυλότητος τρόπων ἀποφοιτήσειαν, μεταστήσειαν δ' ἂν τὸ φρόνημα πρὸς γε τὸ βούλεσθαι φρονεῖν τε καὶ δρᾶν τὰ τοῖς θεοῖς αὐτοῦ δοκοῦντα νόμοις. Πλὴν ἰδοῦ, φη- σὶν, εἴληφα τὸ ποτήριον τῆς πτώσεως ὡς ἐκ χειρός σου, καὶ οὐ προσθήσῃ ἔτι πιεῖν αὐτό. Κεκλήσεται γὰρ, ὡς ἔφην, εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐντροφή- σει μεθ' ἡμῶν τοῖς ἄνωθεν ἀγαθοῖς. Ἔσται δὲ καὶ αὕτη χαρισμάτων μέτοχος ἱερῶν, καὶ πλοῦτον ἔξει πνευματικόν. Καὶ τούτου μάρτυς ὁ προφήτης λέγων· "ἘΔιότι ἡμέρας πολλὰς καθίσονται οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, οὐκ ὄντος βασιλέως, οὐδὲ ὄντος ἄρχοντος, οὐκ οὔσης θυσίας, οὐδὲ ὄντος θυσιαστηρίου, οὐδὲ ἱερατείας, οὔτε δήλων· καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιστρέψουσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, καὶ ἐπιζητήσουσι Κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν, καὶ Δαβὶδ τὸν βασιλέα αὐτῶν, καὶ ἐκστήσουσι ἐπὶ τῷ Κυρίῳ καὶ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς αὐτοῦ, ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν." Ἐ Δαβὶδ γὰρ ἐν τούτοις τὸν ἐκ σπέρμα- τος Δαβὶδ κατὰ σάρκα Χριστὸν ὁ προφητικὸς ὀνομά- ζει λόγος. Καὶ τούτου σαφῆς ἀπόδειξις, τεθνεῶτος καὶ ἤδη τοῦ θεσπεσίου Δαβὶδ πλείσταις ὄσαις ὕστερον γενεαῖς γενέσθαι τὴν προφητείαν. Οὐκοῦν ἕως μὲν οὔπω κέκληται πρὸς τὴν διὰ πίστεως χάριν, οὔπω τὸ ποτήριον ἀπέθετο τῆς ὀργῆς. Ἐπειδὴν δὲ τῇ πίστει τιμήσει Χριστὸν, τότε δὴ πάντως ληφθήσεται μὲν παρ' αὐτῆς τὸ ποτήριον, ἐντροφήσει δὲ καὶ αὕτη τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς ὁμοῦ, περὶ ὧν γέγραπται, ὅτι Ἐπι- λήσονται τὴν θλίψιν αὐτῶν τὴν πρώτην, καὶ οὐ μὴ ἀναβῆ αὐτῶν ἐπὶ τὴν καρδίαν· ἔσται δὲ μᾶλλον ἀγαλλίαμα καὶ εὐφροσύνη αἰώνιος ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτῶν. Ἐπέδρα γὰρ ὀδύνη, λύπη, καὶ στεναγμός. Πλὴν ὅταν ληφθῇ τὸ ποτήριον ἀπ' αὐτῆς, δοθήσεται τῷ τῶν ἀδικησάντων αὐτὴν ἔσμῳ. Ἐδίκησαν δὲ κατὰ τίνα τρόπον; Ἐὐποδοῖσαι μὴ συγχωρήσαντες, μήτε μὴν ἀμώμητον ἐλάσαι τρίβον, δι' ἣς δύνασθαι τὴν εὐάρεστον τῷ Θεῷ κατορθοῦντας ζῶν, καὶ τῆς εὐ- αγγελικῆς πολιτείας τὴν φαιδρότητα κατημφισμέ- νους, ὁμοῦ τοῖς πιστεύουσιν εἰς Χριστὸν εἰς τὴν ἄνω καταντῆσαι πόλιν. Τίνες οὖν ἄρα νοηθεῖεν οἱ ἀδικήσαντες αὐτὴν; Ἐὖρον μὲν γὰρ ἦκεν εἰς τὸ πρό- χειρόν τε καὶ ἐμφανὲς εἰπεῖν, πρῶτον μὲν οἱ καθ- ηγεῖσθαι λαχόντες τῆς Συναγωγῆς, οἱ δὲ μάλιστα τὸ ποτήριον ἐκπεπώκασιν τοῦ θυμοῦ. Ἐὖρον γὰρ διαπρε- πεστέραν εἶχον παρὰ τοὺς ἄλλους τὴν εὐθυμίαν, το- σούτῳ φορτικωτέραν ἐσχέκασιν τοῦ πολέμου τὴν ἔφοδον, τιμῆς καὶ δόξης, πλοῦτου καὶ τρυφῆς, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ ζῆν ἐξωθούμενοι. Εἰ δὲ χρή τι καὶ τῶν κεκρυμμένων εἰπεῖν (ἀναγκαῖον δὲ οἶμαι καὶ τοῦτο), φαμὲν ἠδικῆσθαι τὴν τῶν Ἰουδαίων Συναγωγὴν, οὐκ ἀπὸ γε τῶν καθηγεῖσθαι λαχόντων μόνον, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἀπὸ σκαιότητος διαβολικῆς, οὐκ ἐώσης αὐτοῦς τὸ θεῖον εἰς νοῦν εἰσδέξασθαι φῶς, ἴνα δὴ συνεῖεν τὸν καλοῦντα πρὸς σωτηρίαν, τὸν δικαιοῦντα τὸν ἀσεβῆ, καὶ

ἀπαλλάττοντα δίκης, καὶ τῶν τοῦ θανάτου δε- σμῶν ἐξέλκοντα, φημί δὴ Χριστόν. Καὶ τούτου μάρτυς 70.1141 ὁ Παῦλος, ὡδὶ γεγραφώς· "Ἐὶ δὲ καὶ ἔστι κεκαλυμ- μένον τὸ Εὐαγγέλιον ἡμῶν, ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις ἐστὶ κεκαλυμμένον, ἐν οἷς ὁ Θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύ- φλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων, εἰς τὸ μὴ διαυγάσαι τὸν φωτισμὸν τοῦ Εὐαγγελίου τῆς δόξης Χριστοῦ."6 ⁶Ναὶ μὴν καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς ταῖς Ἰουδαίων ἀγέλαις ἔφη τι συμβῆναι τοιοῦτον, καὶ διήλεγξεν ἐναργῶς, ὡς ἐκ πνεύματος ἀκαθάρτου σκληροὶ γέγονασι καὶ ἀπει- θεῖς, καὶ εἰς πᾶν ὀτιοῦν ἀπεφέροντο τῶν κακῶν. Ἔφη γάρ, ὅτι "Ἐὶ δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθη ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, πορεύεται δι' ἀνδρῶν τόπων ζητοῦν ἀνά- παυσιν· καὶ ὅταν μὴ εὕρῃ, ὑποστρέφει, φησὶ, λέγων· Ἔποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου, ὅθεν ἐξῆλθον· τότε παρα- λαμβάνει ἕτερα ἑπτὰ πονηρὰ πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ, καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χεῖρονα τῶν προτέρων. Οὕτως ἔσται τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ."6 ⁶Λελατρεύ- κασι μὲν γὰρ ἐν Αἰγύπτῳ τοῖς αὐτόθι θεοῖς, καὶ ἦν ἐν αὐτοῖς τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα. Ἐπειδὴ δὲ λελύ- τρωνται διὰ Μωσέως, καὶ τῶν πρακτέων τὸν ὀριστὴν ἐδέχοντο νόμον (ἤκουον λέγοντος ἐναργῶς· "Ἐκτίον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύ- σεις"6), ἀπελήλαται τῆς καρδίας αὐτῶν καὶ τὸ ἀκά- θαρτον πνεῦμα. Ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἐσχήκασιν ἐν ἑαυτοῖς τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον, οὔτε μὴν ἔνοικον ἐδέξαντο διὰ πίστεως τὸν Ἰησοῦν ("Ἐκτίον γὰρ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ πίστεως,"6 ⁶καθὰ γέγραπται)· σχολάζοντα τὸν τόπον τὸ ἀρχαῖον ἐκεῖνο καὶ ἀκάθαρτον πνεῦμα τεθεαμένον, εἰσελήλατο πάλιν, καὶ κατώκησεν ἐν αὐτοῖς, καὶ γέγονεν αὐτοῖς τὰ ἔσχατα χεῖρονα τῶν πρώτων. Ὅτι δὲ καὶ τὸν προδότην ἐν μαθηταῖς τοιοῦτον γενέσθαι παρεσκεύασεν ὁ τῆς ἀσεβείας εὐ- ρετής, οὐκ ἀσυμφανές. Γέγραπται γὰρ, ὅτι μετὰ τὸ ψωμίον εἰσηλθεν εἰς αὐτὸν ὁ Σατανᾶς. Οὐκοῦν τετι- μώρηται μὲν ἢ τῶν Ἰουδαίων Συναγωγῇ, κατασκοτί- ζοντος αὐτὴν τοῦ Σατανᾶ, καὶ οὐκ ἐῶντος ἰδεῖν τοῖς τῆς διανοίας ὄμμασι τὸ τοῦ κόσμου φῶς, τοῦτ' ἔστι Χριστόν. Ἐπειδὴ δὲ κέκληνται πρὸς ἐπιστροφὴν, δέδοται δὲ τὸ ποτήριον τοῦ θυμοῦ καὶ τὸ κόνδου τῆς πτώσεως εἰς χεῖρας τῶν ἀδικησάντων αὐτὴν· τετιμώ- ρηται αἱ πονηραὶ καὶ ἀντικείμεναι δυνάμεις, καθ- ιέντος αὐτὰς εἰς ἄδην τοῦ πάντων Σωτῆρος Χριστοῦ, καὶ σειραῖς ζόφου ταρταρώσας παρέδωκεν εἰς κρίσιν μεγάλης ἡμέρας κολασομένους τηρεῖν. Αὐταὶ γὰρ ἦσαν αἱ λέγουσαι· Ἰερουσαλὴμ, κύψον ἵνα παρέλθωμεν, Ἡ δὲ ὑπετίθει τὰ μέσα τῇ γῇ τοῖς δι' αὐτῆς πορευομένοις, τοῦτ' ἔστιν, ἑαυτὴν ὑπέστρωσε καὶ ὑπετίθει τοῖς ἐθέλουσι καταπατεῖν. Τοῦτο δὲ δρῶσιν αἱ πονηραὶ δυνάμεις, ὅταν ἴδωσι ψυχὴν παρειμένην, καὶ τὸν ἴδιον παραβρίπτουσαν νοῦν, εἰς τὸ ὑποκεισθαι θέλειν εὐκόλως ταῖς ἑαυτῶν ἀνοσίαις καὶ θεομισέσι βουλαῖς.

70.1144 {1BIBLION Ε΄, ΤΟΜΟΙ ΕΕ. ΤΟΜΟΣ Α΄.}1

9Ἐξεγείρου, ἐξεγείρου, Σιών· ἔνδουσαι τὴν ἰσχύν σου, Σιών, καὶ ἔνδουσαι τὴν δόξαν σου, Ἰερουσα- λὴμ, πόλις ἡ ἀγία· οὐκέτι προστεθήσεται διελ- θεῖν διὰ σοῦ ἀπερίτμητος καὶ ἀκάθαρτος.9

Σιών τε καὶ Ἰερουσαλὴμ ἀκούων ἐν τούτοις, μὴ πόλεις ἀπλῶς τὰς ἐκ λίθων ἐγγεγεμμένας καταδηλοῦ- σθαι νομίσης. Σημαίνει δὲ μᾶλλον τῆς προφητείας ὁ λόγος τῶν κεκλημένων διὰ τῆς πίστεως τὴν ὁμίγηυριν, ἧγουν Ἐκκλησίαν ἐκ τε τῶν Ἰουδαϊκῶν ταγματῶν καὶ ἐξ ἔθνων. Τό γε μὴν, Ἐξεγείρου, λέγων, καὶ μάλα συχνῶς, δαψιλεστάτην αὐτοῖς χαρίζεται τὴν παρά- κλησιν. Ὡσπερ, γὰρ καθὰ φησιν ὁ πάνσοφος Παῦλος, "Ἐὶ δὲ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χά- ρις"6

οὕτως, ἔνθα πολὺ τὸ πικρὸν τῆς δίκης, ἐκεῖ ἰσοπαλῆς ταῖς συμφοραῖς παράκλησις, μάλλον δὲ πολὺ λίαν τῶν ἀμυδρῶν ἀμφιλαφεστέρα. Ἐνδύσασθαι δὲ προστέταχε τὴν ἰσχὺν αὐτῆς, καὶ πρὸς γε τούτῳ τὴν δόξαν. Καὶ ἰσχὺς μὲν ἢ κατ' ἐνέργειαν πρακτικὴ νοοῖτ' ἂν εἰκότως, καθ' ἣν ἢ ἐκάστου ψυχὴ πρὸς τόδε τι τυχὸν τῶν πρακτέων ἵεται σὺν φρονήματι νεανικῶ. Δόξα δὲ τίς ἂν ἕτερος εἴη παρὰ τὸν τῆς δόξης Κύριον, ὅς ἐστι Χριστός; πρὸς ὃν πού φησι καὶ ὁ θεσπέσιος μελωδός, ποτὲ μὲν, ὅτι "Ἐξεγέρθητι, ἡ δόξα μου." ἢ ποτὲ δὲ πάλιν περὶ παντὸς τοῦ πιστεύοντος εἰς αὐτὸν, ὅτι "Ὅτι τὸ καύχημα τῆς δυνάμεως αὐτῶν σὺ εἶ." ἢ Ἐνδυσόμεθα δὲ τίνα τρόπον τὴν τε δόξαν, καὶ τὴν ἰσχὺν αὐτὴν, διεσάφησεν ἡμῖν ὁ πάνσοφος Παῦλος. Ἐφη δὲ πάλιν· "Ἐνούσασθε τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίαν." ἢ Καὶ προσέτι τούτῳ· "Ὅσοι γὰρ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνδύσασθε." ἢ Ναὶ μὴν καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας ὡς ἐν τάξει γυναικὸς πολυτρόπως ὠραῖσμένης τὸ τῆς Ἐκκλησίας πρόσωπον εἰσεκεκόμικε λέγων· "Ἀγαλλιᾶσθω ἡ ψυχὴ μου ἐπὶ τῷ Κυρίῳ. Ἐνέδυσσε γὰρ με ἱμάτιον σωτηρίου, καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης." ἢ Ἄμφιον οὖν ἄρα Χριστὸς ἀγίῳ παντὶ πρεπωδέστατον· καὶ χιτῶν εὐφροσύνης τῆς νοητῆς, πρόξενος ἡμῖν ἰσχύος καὶ δόξης. Ἀγίαν δὲ πόλιν ὀνομάζει τὴν Ἐκκλησίαν. Ἠγιάσθη τε γὰρ οὐ διὰ γε τῆς κατὰ νόμον λατρείας (τετελείωκε γὰρ ὁ νόμος οὐδένα), ἀλλὰ σύμμορφος γενομένη Χριστῷ, καὶ τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως κοινωνὸς, κατὰ μέθεξιν δηλονότι τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ἐν ᾧ καὶ ἐσφραγίσθημεν εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως, πάντα ῥύπον ἀπονιψάμενοι, καὶ ἀπάσης κηλίδος ἀπηλλαγμένοι. 70.1145 Δεδικαιώμεθα γὰρ διὰ πίστεως τῆς εἰς αὐτὸν, καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ πρὸς πᾶν ὀτιοῦν ἀσφάλειαν πεπλουτήκαμεν, καὶ οἷον τετειχίσμεθα τῇ παρ' αὐτοῦ χάριτι, πᾶσαν ἡμῶν ἀποσοβοῦντος ἔφοδον διαβολικὴν, καὶ τὰς τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων ἀγρίας ἐπαναστάσεις. Καὶ τοῦτο διδάσκει λέγων ὡς πρὸς γε τὴν Σιών, ἡγουν τὴν Ἱερουσαλήμ, ἣτις ἐστὶν Ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος· Οὐκέτι προστεθήσεται διελθεῖν διὰ σοῦ ἀπερίτμητος καὶ ἀκάθαρτος. Ἱστορικῶς μὲν γὰρ τοιῶσδε συνήσεις τὸ εἰρημένον· Τὰ περίοικα τῆς Ἱερουσαλήμ ἔθνη, ἀπερίτμητα καὶ ἀκάθαρτα νοηθεῖεν ἂν, οὔτε Θεὸν εἰδότα τὸν φύσει καὶ ἀληθῶς, οὔτε μὴν τὴν διὰ γε τοῦ νόμου λαχόντα παιδαγωγίαν· ἐμάχοντο δὲ καὶ μάλα συχνῶς πρὸς τοὺς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, ὥστε καὶ ἀμείνους ὀραῖσθαι πλεισταχοῦ τῆς ἐνούσης δυνάμεως αὐτοῖς, μονονουχὶ δὲ καὶ παρήεσαν δι' αὐτῆς, ὡς ἐρρίμμένην ὑπὸ πόδας ἔχοντες αὐτήν. Ἀπὸ δὲ τῶν ἱστορικῶς συμβαινόντων ἔσθ' ὅτε, φέρε, διαπλάττωμεν τὰ πνευματικά. Τὰ τῶν δαιμονίων στίφη, τοῦτ' ἔστιν οἱ κοσμοκράτορες τοῦ σκότους τούτου, καὶ σὺν αὐτοῖς ὁ βέβηλος Σατανᾶς, τὰς οὐπω γεγενημένας ὑπὸ Θεῷ ψυχὰς ὑπὸ πόδας ἔχουσι, καὶ οἷον διέρχονται δι' αὐτῶν, ἐγκόπτοντος οὐδενός, ἡγουν ἐπαμύνοντος· ἐπειδὴν δὲ Θεῷ προσωκειωμέναί δόξαν καὶ ἰσχὺν ἔχουσιν αὐτὸν, τότε δὴ, τότε πεπαύσεται τὰ τῆς ἐκείνων πλεονεξίας. Γέγραπται γὰρ, ὅτι "Ἐπαρεμβάλετ' ἄγγελος Κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτὸν, καὶ ῥύσεται αὐτούς." ἢ Ἀπερίτμητοι οὖν καὶ ἀκάθαρτοι νοηθεῖεν ἂν αἱ βδελυραὶ, καὶ βέβηλοι, καὶ ῥύπου παντὸς ἐμποητικαὶ, καὶ πονηραὶ, καὶ ἀντικείμεναι δυνάμεις. 9 Ἐκτίναξαι τὸν χοῦν, καὶ ἀνάστηθι, καὶ κάθισον, Ἱερουσαλήμ. Ἐκδύσαι τὸν δεσμὸν τοῦ τραχήλου σου, ἢ αἰχμάλωτος θυγάτηρ Σιών.⁹ Καυχημάτων ἀγιοπρεπῶν ἀποφαίνει λοιπὸν ἐπιστήμονα· καὶ τίνα τρόπον ἐνδύσεται τὴν ἰσχὺν τοῦ βραχίονος αὐτῆς, καὶ πρὸς γε τούτῳ τὴν δόξαν, διδάσκει σαφῶς. Πρῶτον μὲν ἀποτινάξασθαι κελεύει τὸν χοῦν, ἀναστήναί τε οὕτω, καθίσει τε, καὶ ἐκδύσασθαι τὸν δεσμὸν τοῦ τραχήλου· καὶ χοῦν ἐν τούτοις, καθάπερ ἐγῶμαι, νοεῖσθαι προσήκει τὸ γεῶδες φρόνημα, καὶ τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν τὴν ἀκαθαρσίαν. Ὡσπερ γὰρ τοῖς χαμαὶ κειμένοις πᾶσά πως ἀνάγκη χοῦ καὶ κόνεως ἀνατίμπλασθαι, κατὰ τὸν ἴσον οἶμαι τουτονὶ τρόπον, καὶ τοῖς τὸν νοῦν ἔχουσι χαμαιῤῥιφῆ καὶ γεῶδες τὸ φρόνημα, οἱ τῆς

σαρκικής ἀκαθαρσίας ἐνιζάνουσι λογισμοί. Χρῆ τοιγαροῦν ἡμᾶς κεκλημένους εἰς οἰκειότητα τὴν πνευματικὴν, τὴν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν, καὶ αὐτὸν ἐνδύσασθαι μέλλοντας ὡς ἰσχύον καὶ δόξαν, προαποτινάξασθαι τὸ χοϊκὸν καὶ γεῶδες φρόνημα, καὶ προκαθᾶραι τὸν νοῦν, καὶ, καθὰ φησιν ὁ πάνσοφος Παῦλος, ἐκδύσασθαι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν νέον τὸν ἀνακαινούμενον κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν. Τοῦτο δράσαντες ἀνιστάμεθα, τοῦτ' ἔστιν, ὀρθῶ καὶ βεβηκῶτι κεχρήμεθα νῶ, καὶ 70.1148 ἐρηρυσμένη καρδιά, κατὰ γὰρ τὸ ἐτέρωθί που δι' ἐνὸς τῶν προφητῶν εἰρημένον παρὰ Θεοῦ· "Ἐστῆσον σε- αὐτήν, Σιών." ἘΨάλλει δὲ που καὶ ὁ θεοπέσιος Δαβὶδ, ὅτι "Ἐστησεν ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας μου, καὶ κατεύθυνε τὰ διαβήματά μου." ἘΓέγραπται δὲ καὶ ἐν βίβλῳ Ψαλμῶν· "Ὁ Θεὸς κάθηται ἐπὶ θρόνου ἁγίου αὐτοῦ," Ἐστὶν, τὸ ἀραρὸς τε καὶ ἰδρυμένον τῆς ἑαυτοῦ βασιλείας ἔχει διηνεκῶς. Σωματικὸν γὰρ οὐδὲν ἐπὶ Θεοῦ νοεῖσθαι πρέπει. Ἐψεται δὲ τῷ καθίσει, τοῦτ' ἔστι, τῷ βέβαιόν τε καὶ ἰδρυμένον ἐσχηκέναι τὸ φρόνημα, καὶ τὸ ἐκδύσασθαι τὸν δεσμὸν τοῦ τραχήλου. Σειραῖς μὲν γὰρ τῶν ἰδίων ἀμαρτιῶν ἕκαστος σφίγγεται, ὑπενηνέγμεθα δὲ καὶ ὑπὸ ζυγὰ τῆς ἀμαρτίας, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Σατανᾶ. Ἄλλ' ἐν Χριστῷ καὶ τούτων ἐλευθερούμεθα· καὶ διαρρήξαντες τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν, καθὰ γέγραπται, καὶ ἀπορρίψαντες ἀφ' ἑαυτῶν τὸν ζυγὸν αὐτῶν, ἐλευθέρω τε καὶ ἀνειμένῳ φρονήματι κατορθοῦμεν τὸ ἀγαθόν. Οὕτω πού φησι πρὸς ἡμᾶς δι' ἐνὸς τῶν προφητῶν ὁ τῶν ὄλων Θεός· "Ἐξελύσεσθε, καὶ σκιρτήσετε ὡς μοσχάρια ἐκ δεσμῶν ἀνειμένα, καὶ καταπατήσετε ἀνόμους· διότι ἔσονται ὡς σποδὸς ὑποκάτω τῶν ποδῶν ὑμῶν." Ἐπιφέρων δὲ τούτοις, Ἡ αἰχμάλωτος θυγάτηρ Σιών, πρῶτον μὲν ἐφήσιν ἐννοεῖν, ὅτι κατοικτεῖρει Θεὸς τοὺς ὑπὸ ζυγὰ πεσόν- τας διαβολικὰ, καὶ τῇ ἀμαρτία δουλεύσαντας. Εἶτα πρὸς τούτῳ διαδείκνυσιν, ὅτι πίπτομεν εἰς τοῦτο, καίτοι μετὸν μὴ παθεῖν αὐτό. Αἰχμάλωτον γὰρ ὄνο- μάσας τὴν Σιών, καὶ θυγατέρα φησὶν αὐτήν. Εἶτα πῶς ἦν ἐφικτὸν τοῖς τῆς αἰχμαλωσίας ἀλῶναι βρό- χους τὴν τοῦ Θεοῦ θυγατέρα, καὶ δόξης τῆς οὕτω λαμπρᾶς ἠξιωμένην; Τίς οὖν ἄρα πρὸς τοῦτο καθῆ- κεν αὐτήν; Οὐχ ἡ τοῦ [σώ] ζῶντος ἀσθένειά ποθεν, ἀλλ' ἡ τῆς παθούσης βουλή καὶ προαίρεσις, ἕξω δραμού- σης τῆς τοῦ Πατρὸς εὐσπλαγχνίας, διὰ τοῦ μᾶλλον ἐλέσθαι τὸ πονηρὸν, καὶ ψήφῳ τῇ πρὸς τὸ χεῖρον καταλῦσαι τὸ ἀγαθόν. 9 Ὅτι τάδε λέγει Κύριος· Δωρεὰν ἐπράθητε, καὶ οὐ μετὰ ἀργυρίου λυθρωθήσεσθε. 9 Αἰχμάλωτον αὐτὴν ὀνομάσας, ἀναγκαίως ἐπάγει καὶ τὰ τοῖς εἰς τοῦτο πεσοῦσι ταλαιπωρίας αἰεὶ συμ- βαίνοντα. Ἀποφέρονται γὰρ εἰς δουλείαν, οὐδενὸς ὑπὲρ αὐτῶν καταθεμένου τιμῆν, ἀλλ' ὡς ἄθλα, καὶ πολέμου καὶ βαρβαρικῆς ἐφόδου καρποί· βία γὰρ καὶ ἀνάγκη πρὸς ἀβούλητον καλοῦνται θητεῖαν. Οὕτως ἔσεσθαι φησὶν ὁ τῶν ὄλων Θεός καὶ τὴν λύτρωσιν αὐτῆς. Ἦρπασε γὰρ ὁ Σατανᾶς τὸ ἐπὶ τῆς γῆς γένος, καὶ οἷον αἰχμάλωτον ἔχων τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἀφορήτως κατ- εβιάζετο, τοῖς τῆς ἑαυτοῦ σκαιοτήτος ἐγκαταδήσας ζυγοῖς. Ἀλλὰ γέγονεν ἄνθρωπος ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, ὃς νενίκηκεν ὑπὲρ ἡμῶν· καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ, καὶ καταδήσας αὐτόν, διήρπασε τὰ σκεύη, καὶ μετέθηκεν εἰς ἑαυτὸν ἅπαν- τας τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς. Οὐκοῦν ὡς ἠρπάσθημεν, οὕτω καὶ λελυτρώμεθα. Οὐ γὰρ παρ' ἐκόντος ἡμᾶς ἐξείλετο Χριστὸς, συντρίψας δὲ μᾶλλον αὐτοῦ τὴν ἰσχύον, καὶ ἀποσοβήσας ὡς Θεὸς τῶν δαιμονίων τὴν φάλαγγα. Οὔτε τοίνυν ἀργυρίῳ πεπράμεθα, οὔτε τὸν ἴσον λε- λυτρώμεθα τρόπον· ἰσχύϊ δὲ μᾶλλον τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ. Ποιμὴν γὰρ ὑπάρχων ἀγαθός, τέ- 70.1149 θεικε τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν ἑαυτοῦ προβάτων, καὶ σέσωκεν ἡμᾶς αἵματι τῷ ἰδίῳ· τῷ γὰρ μῶλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν· καὶ αὐτὸς μὲν ἐμαλακίσθη διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν· ἠλευθερώμεθα δὲ ἡμεῖς, καὶ τὸν τῆς ἀμαρτίας ζυγὸν καὶ τὴν τοῦ διαβόλου πλεονεξίαν ἀποσεισάμενοι. 9 Οὕτω λέγει Κύριος· Εἰς Αἴγυπτον κατέβη ὁ λαός μου τὸ πρότερον παροικῆσαι ἐκεῖ,

καὶ εἰς Ἀσσυρίους βία ἤχθησαν. Καὶ νῦν τί ὧδέ ἐστε; Τάδε λέγει Κύριος· Ὅτι ἐλήφθη ὁ λαός μου δω-ρεὰν, θαυμάζετε καὶ ὀλολύζετε. Τάδε λέγει Κύριος· Δι' ὑμᾶς διὰ παντὸς τὸ ὄνομά μου βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσιν.⁹ Αἰχμάλωτον ὀνομάσας τὴν Σιών, εἰδέναι βούλεται τὴν αἰτίαν, ἐφ' ἣ συμβέβηκεν αὐτῇ τὸ εἰς τοῦτο πε-σεῖν δυσκλείας τε καὶ ἀθλιότητος. Ἀνακομίζει γὰρ ἔσθ' ὅτε πρὸς τὰ ἀμείνω τοὺς ἀδόκητόν τι παθόντας, τὸ μὴ ἐν ἀγνοίᾳ κείσθαι τῶν ἡμαρτημένων. Διὰ τοῦτο χρησίμως εἰς ἀνάμνησιν αὐτοὺς ἀναφέρει τῶν κατὰ καιροὺς συμβεβηκότων τοῖς πρὸ αὐτῶν. Λιμοῦ μὲν γὰρ καταβρίθοντος, κατέβη κατὰ καιροὺς Ἰακώβ εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἀβούλητον αὐτῷ τὴν ἀποδημίαν ἐτίθει, τὸ μηδαμόθεν δύνασθαι τῶν ἀναγκαίων εὐπορεῖν. Ἀπεκομίσθη δὲ καὶ εἰς Ἀσσυρίους ὁ Ἰσραὴλ, τὴν Ἰουδαίαν καταδηώσαντος τοῦ κατ' ἐκεῖνο τοῦ καιροῦ βασιλεύοντος τῆς Χαλδαίων. Καὶ ποῖα τις ἦν ἡ τοῦδε πρόφασις; Αποφοιτήσαντες γὰρ τοῦ εἶναι γνήσιοι, καὶ τοῦ [αλ. τὸ] χρῆναι μόνω λατρεῦειν Θεῷ, κατὰ γε τὸ νόμω δοκοῦν ἀνούστατα δηλωσάμενοι [γρ. διωσά-μενοι], προσενεύκασιν εἰδώλοις καὶ, προσεκύνησαν τοῖς ἔργοις τῶν ἰδίων χειρῶν· αὕτη γέγονεν αὐτοῖς ἡ πρόφασις τοῦ ταῖς πολεμίων ἀλῶναι χερσὶ, καὶ τῆς ἐνεγκούσης ἀποδραμεῖν, καὶ θητεύειν ἐχθροῖς, τὴν Περσῶν τε καὶ Μήδων οἰκοῦντας χώραν. Βία τοίνυν ἤχθησαν· οὐ γὰρ ἐκόντες ἦσαν ἐν τούτοις. Ἀλλὰ νῦν τί ὧδέ ἐστε; Τὸ ὧδε φησὶν, ἀντὶ τοῦ, ἐν ταῖς τῶν ἐθνῶν κατεσπαρμένοι χώραις, καὶ εἰς πάντα ἄνεμον κατεσκεδασμένοι, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. Ἀπεσόβησε γὰρ τῆς Ἰουδαίας ἀπάσης ἡ Ῥωμαίων μάχαιρα τοὺς ἰσχύσαντας ὅλως φεύγειν. Ἦγουν τὸ, ὧδε, Ἐν τῇ τοιαύτῃ καταστάσει τῶν πραγμάτων, ἐν ἣ νῦν ἐστε. Γεγόνασι δὲ, ὡς ἔφην, ἐν ἐσχάτῃ ταλαιπωρίᾳ, τοῦτο μὲν [κατὰ] τὸν πολέμου νόμον καταδραμούσης αὐτῶν τῆς χώρας τῆς τῶν Ῥωμαίων στρατιᾶς, τοῦτο δὲ, πόλεως ἀπάσης πεπορθημένης, κατεμπρησθέντος δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ ναοῦ. Διὰ τί τοίνυν ἐν τούτοις γεγόνασι; φησὶν· ἢ δηλονότι τὴν μὲν δι-καιοῦσαν πίστιν οὐ προσηκάμενοι, περιυβρίσαντες δὲ πολυτρόπως τὸν καλοῦντα πρὸς τοῦτο, καὶ αὐτῷ τὰς χεῖρας ἐπαφέντες ἀνοσίως, μετὰ τοὺς ἀπεσταλμένους δικαίους τε καὶ προφήτας, ὧν τοὺς μὲν ἀπεκτόνασι, τοὺς δὲ ἐλίθασαν; Καὶ ταυτὶ μὲν ἐν τούτοις περὶ τῆς ἀγελαίου πληθύος ὁ προφητικὸς ἡμῖν καταμεμήνυκε λόγος. Ἐπειδὴ δὲ ἦν ἔθος τοῖς Ἰουδαίων μάλιστα καθηγηταῖς, ὑψηλὴν ἐπαίρειν κατὰ παντὸς ἔθνος τὴν ὄφρυν, ἄληπτόν τε καὶ ἀχείρωτον τοῖς ἐχθροῖς διαμένειν ἔσθ' ὅτε τὸν Ἰσραὴλ, εἶπερ κληρὸς Θεοῦ καὶ λαὸς ἅγιος ὠνομάζετο· εἶτα συμβέβηκεν ἐν οἷς ἔφην ἀρτίως κατενεχθῆναι τὴν Ἰουδαίαν, κατεπλήτ- 70.1152 τοντο καὶ ὠλόλυζον, ὡς ἐλπίδος ἀπάσης πέρα δρα-μόντος αὐτοῖς τοῦ κακοῦ. Διὰ τοῦτο πρὸς αὐτοὺς ὁ τῶν ὅλων Θεός· Ὅτι ἐλήφθη, φησὶν, ὁ λαός μου δω-ρεὰν, θαυμάζετε, καὶ ὀλολύζετε. Τάδε λέγει Κύριος· Δι' ὑμᾶς διὰ παντὸς τὸ ὄνομά μου βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσιν. Αὐτοὶ γὰρ, φησὶ, γεγόνατε παραίτιοι τοῦ παθεῖν τοὺς ὑπεξευγμένους, ἀπαιδαγωγήτους ἐῶντες αὐτοὺς, μᾶλλον δὲ οὐκ ἐφιέντες ὅλως ἐπιστρέ-φειν εἰς τὸν Θεόν, καὶ τοῖς τῆς διανοίας ὄμμασιν ἰδεῖν τὸν ἐξ οὐρανοῦ καθιγμένον, καὶ ἐν ἀνθρωπεῖα μορφῇ πεφηνότα Θεὸν Λόγον, ἵνα κηρύξῃ αἰχμαλώ-τοις ἄφεσιν, καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἰάσηται δὲ καὶ τοὺς συντετριμμένην [συντεθραυσμένην] ἔχοντας τὴν καρδίαν, καλέσῃ δὲ καὶ ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτόν. Οὐκοῦν δι' ὑμᾶς τὸ ὄνομά μου βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσιν. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν ἀπάσῃ χώρᾳ τε καὶ πόλει κατεσκεδάσθη, φησὶν, ὁ Ἰσραὴλ, οὐδεὶς ἠγγόνησε τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν, ὅτι πεπόρθηται μὲν ἡ ἀγία πό-λις, ἔργον δὲ πυρὸς καὶ αὐτὸς γέγονεν ὁ νεῶς· εἶτα τὸ ἐμὸν δυσφημοῦσιν ὄνομα, καὶ τὴν ἐμὴν διασύρουσι δόξαν. Οἴονται γὰρ ἴσως τὴν ἐμὴν ἀτονῆσαι χεῖρα τὴν ἐπίκουρον αἰεὶ γενομένην τῷ Ἰσραὴλ, τὴν δὲ ἀληθῆ πρόφασιν ἀγνοοῦσιν ἔτι, καὶ οὐδεὶς ὁ παρ' αὐτοῖς ἐπιστάμενος, ὅτι τὰς τῆς Κυριοκτονίας καὶ πολλῶν ἐτέρων πλημμελημάτων ἐξήτηνται δίκας. 9 Διὰ τοῦτο γινώσεται ὁ λαός μου τὸ ὄνομά μου ἐν τῇ ἡμέρᾳ

ἐκείνη, ὅτι ἐγὼ εἶμι αὐτὸς ὁ λα- λῶν· Πάρειμι· ὡς ὥρα ἐπὶ τῶν ὀρέων, ὡς πόδες εὐαγγελιζομένου ἀκοὴν εἰρήνης, ὡς εὐαγγελιζό- μενος ἀγαθά.⁹ Ἐπειδὴ γὰρ, φησὶν, τῆς ὑμετέρας ἔνεκα ῥαθυμίας ἐδυσφημήθην ἐν τοῖς ἔθνεσιν, οὐκ ἀνέξομαι τῆς συκοφαντίας, ἀλλ' οὐδὲ τὴν ἑμαυτοῦ δόξαν παλιμφήμοις ἐάσω βάλλεσθαι φωναῖς. Ἐν ἐκείνῳ δὲ τῷ καιρῷ, καθ' ὃν ἐπιλάμψω τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς μετὰ σαρκὸς, οἵπερ ἐμοῦ γένωνται λαοὶ προσηκάμενοι τὴν πίστιν, εἴτ' οὖν εἶεν ἐξ Ἰουδαίων, εἴτε καὶ ἐξ ἔθνων, οὗτοι γνῶσονται μου τὸ ὄνομα. Τὸ δὲ ὄνομά φησιν ἀντὶ τῆς δόξης. Ἔθος γὰρ οὕτω λέγειν τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ. Γέγραπται γὰρ, ὅτι "ἘΑἰρετὸν ὄνομα καλὸν, ἢ πλοῦτος πολὺς."⁶ Ἐγνώκαμεν αὐτοῦ τὴν δόξαν, οἱ παρ' αὐτοῦ κεκλημένοι, καὶ οὐχ ὡς ἀνθρώπῳ προσέμεν κριτῇ τῷ πάντων Σωτῆρι Χριστῷ· ἀλλ' εἰ καὶ γέγονε σὰρξ ὁ Λόγος, πιστεύομεν, ὅτι Θεὸς ὢν φύσει, καὶ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς ἀπορρήτως γεγεννημένος, ὑπὲρ πᾶσαν κτίσιν ἐστὶ, καὶ τοῖς ἀνωτάτω θρόνοις ἐμπρέπει, καὶ κατ- ἀρχει τῶν ὄλων, καὶ πανσθενεστάτην ἔχει τὴν δε- ξιάν, καὶ σώζει ῥαδίως, οὐς ἂν ἔλοιτο τῶν ὑπ' αὐτὸν γεγονότων, ὑπερνίχεται δὲ τὴν αὐτοῦ δύναμιν παν- τελῶς οὐδέν. Διετέθη γε μὴν οὐχ οὕτως ὁ Ἰσραὴλ. Προσεσχίκασι γὰρ ὡς ἐνὶ τῶν καθ' ἡμᾶς, καὶ οὐχ ὡς ἐνανθρωπήσαντι Θεῷ. Διὰ τοῦτο ποτε μὲν ἔφασκον· "Ὁσὺ τίς εἶ; καὶ τίνα σεαυτὸν ποιεῖς;"⁶ καὶ "Ὁπερὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, ὅτι σὺ ἄνθρωπος ὢν ποιεῖς σεαυτὸν Θεόν."⁶ Πλὴν οἵπερ ἂν κληθεῖεν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, φησὶ, γνῶσονται μου τὴν δόξαν. Αὐτὸς γὰρ ὁ ἐν προφήταις λαλῶν· Πάρειμι. Θεὸς γὰρ ὢν Κύριος ἐπέφανεν ἡμῖν, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Τοῦτο καὶ ὁ πάνσοφος Παῦλος 70.1153 διδάσκει λέγων· "Ὁπολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πά- λαι ὁ Θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Υἱῷ, ὃν ἔθηκε κληρονόμον πάντων, δι' οὗ καὶ ἐποίησε τοὺς αἰῶνας."⁶ Ἀθρητέον δὴ οὖν ἐν τούτοις, ὅτι παρήνεγκε μὲν εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα δι' Υἱοῦ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, λελάληκε δὲ πρὸς ἡμᾶς ἐν ἐσχάτοις καιροῖς, οὐχ ὡς δι' ἐτέρου μᾶλλον υἱοῦ τοῦ κατὰ σάρκα ἐκ γυναικὸς, καθὰ φρονεῖν ἔδοξέ τισι τῶν διεστραμμένων, ἀλλ' ὡς ἐνὸς ὄντος Υἱοῦ μετὰ τῆς σαρκὸς τοῦ δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσαντος Λόγου, ὃς καὶ τῶν αἰώνων ἐστὶ ποιητής. Πάρειμι δὴ οὖν ὡς ὥρα ἐπὶ τῶν ὀρέων, φησὶν· ὥραν δὲ φησι τὸ ἔαρ. Φέρε δὴ οὖν καταθρήσωμεν ὡς ἐκ πράγματος ἐμφανοῦς τὰ πνευματικά. Τί τὸ ἔαρ ὄφθην ἐν τοῖς ὄρεσιν ἀποτε- λεῖ; Ἄνθη νέω στεφανοῖ τὰ φυτὰ, καὶ ἐξ ἀκαρπίας αὐτὰ μεθίστησι πρὸς ἀπότηξιν, ὧν ἂν φυσικῶς ἕκαστον ἔχοι. Τοιοῦτόν τι καὶ ἐν τοῖς Ἄσμασι τῶν ἁσμάτων γεγραμμένον εὐρήσομεν· "ὉΑνάστα γὰρ, ἔλθε, φησὶν, ἡ πλησίον μου, καλή μου, περιστέρα μου· ὅτι ἰδοὺ ὁ χειμῶν παρήλθεν, ὁ υἱὸς παρήλθεν ἑαυτῷ, τὰ ἄνθη ὥφθη ἐπὶ τῆς γῆς, καιρὸς τῆς τομῆς ἔφθασε."⁶ Χειμῶνος γὰρ παρελάσαντος, τὸ λαμπρὸν ἔαρ ἀνίσχει τῇ γῇ, καὶ ἀνθέων αὐτὴν ἀποφαίνει τρο- φὸν, καὶ καρπῶν ὠρίμων ποιεῖται μητέρα. Τοιοῦτόν τι καὶ περὶ ἡμᾶς πέπρακται νοητῶς. Κατεχείμασε γὰρ τὴν ὑπ' οὐρανὸν ὁ δράκων ὁ ἀποστάτης, ζηρὰν καὶ ἄκαρπον ἀπέφηνεν αὐτήν. Ἦν γὰρ ὄλως οὐδεὶς ὁ ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἦν ἕως ἐνὸς, "ὉἌλλὰ πάντες ἐξέκλιναν ἅμα, ἠχρειώθησαν."⁶ Ἐπειδὴ δὲ μετὰ σα- ρκὸς ἐπέφανεν ὁ Μονογενὴς, γέγονεν ἡμῖν ὡς ὥρα ἐπὶ τῶν ὀρέων. Ἀπηνθηκότες γὰρ ὡσπερ καὶ ἀπά- σης ἀρετῆς ὠραιότητα τῶν ἰδίων ψυχῶν ἀποβεβλη- κότες, ἀνεθάλλομεν ἐν αὐτῷ καὶ πνευματικῆς εὐκαρ- πίας πεπληρώμεθα, ὥστε καὶ δύνασθαι λέγειν τὸ ἐν τῷ Ἄσματι τῶν ἁσμάτων· "ὉἈδελφιδὸς μου κατα-βήτω εἰς κῆπον αὐτοῦ, καὶ φαγέτω καρπὸν ἀκρο- δρύων αὐτοῦ."⁶ Γέγονε τοῖνυν, ὡς ὥρα ἐπὶ τῶν ὀρέων, καὶ ὡς πόδες εὐαγγελιζομένου ἀκοὴν εἰρήνης, εὐαγ- γελιζομένου δὲ καὶ ἀγαθὰ· μεταξὺ γὰρ κειμένης ἡμῶν τε καὶ τοῦ Θεοῦ τῆς ἀμαρτίας, διειστήκειμεν αὐτοῦ, καὶ ἀπενοσφίσθημεν τοῦ Δεσπότη, καὶ τοῖς θείοις αὐτοῦ νόμοις ἀντανιστάμενοι, καὶ Δεσποτικοῖς θελή- μασι ἀντιπράττοντες, καὶ ἐν τάξει πολεμίων κεί- μενοι. Ἄλλ' ἐπέφανεν ὁ Χριστὸς ἡ

εἰρήνη ἡμῶν, ὃ τὴν μεταξὺ κειμένην ἀφελὼν ἀμαρτίαν, καὶ συμβῆναι παρασκευάσας εἰς φιλίαν τῷ Πατρὶ, καὶ συνάψας ἡμᾶς δι' ἑαυτοῦ· δι' αὐτοῦ γὰρ τὴν προσαγωγὴν ἐσχῆκαμεν. Ὡσπερ οὖν, εἴ τις ἔρχοιτο, φησὶ, δρο- μαῖος καὶ ταχύς, ἀλῶναι λέγων ἐχθρούς, καὶ ἐπαγ- γέλλων εἰρήνην, εὐαγγελιζόμενός τε τὰ ἀγαθὰ· οὕτω καὶ ὁ πάντων Σωτὴρ ἐπεφοίτησε τῷ κόσμῳ μετὰ σαρκός, καὶ γέγονεν ἡμῖν εἰρήνης βραβευτὴς πρὸς Θεὸν καὶ Πατέρα, καταργηθέντος τοῦ Σατανᾶ, καὶ πάσης τῆς φάλαγγος αὐτοῦ γενομένης ἐκποδῶν, καὶ ὅτι καιρὸς ἐνέστηκε, καθ' ὃν ἕξεστι τοῖς ἐθέλουσι παντὸς ἐν μεθέξει γενέσθαι καλοῦ· ἔψεται γὰρ πάν- 70.1156 τως τοῖς πιστεῦσασιν εἰς αὐτὸν, καὶ τὰ αὐτοῦ φρο- νεῖν τε καὶ δρᾶν ἡρημένοις, ἀμφιλαφεστάτην ἔχειν τὴν οὐρανίων ἀγαθῶν μέθεξιν, καὶ ἀπάσης ἐλπίδος ἀναπίμπλασθαι καλῆς· πλουσιόδωρος γὰρ ὁ Σωτὴρ. 9 Ὅτι ἀκουστὴν ποιήσω τὴν σωτηρίαν σου, λέ- γων· Σιών, βασιλεύσει σου ὁ Θεός, ὅτι φωνὴ τῶν φυλασσόντων σε ὑψώθη, καὶ τῆ φωνῆ ἅμα εὐ- φρανθήσονται· ὅτι ὀφθαλμοὶ πρὸς ὀφθαλμοὺς ὄψονται, ἡνίκα ἂν ἐλεήσει Κύριος τὴν Σιών.⁹ Σιών μὲν οὖν ὀνομάζει πάλιν ἐν τούτοις, οὐκ ἐπί- γειόν τινα πόλιν, τὴν ἀγίαν δὲ μᾶλλον αὐτοῦ Ἐκκλη- σίαν, ἣν ἐκ τῶν δύο λαῶν συνεστήσατο. Γέγραπται γὰρ, ὅτι "Ἐὐφράνθητε, ἔθνη, μετὰ τοῦ λαοῦ."⁶ Ποιῆσαι δὲ λέγεται Χριστὸς τὰ ἀμφοτέρωθεν ἐν, καὶ λῦσαι τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ, καὶ τὸν νόμον τῶν ἐντο- λῶν ἐν δόγμασι καταργῆσαι. Ἀναδειχθέντος δὲ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, ὃ καὶ δογμάτων ἐστὶν ἀλη- θινῶν κατάμεστον, πέπαυται τῆς ἐν νόμῳ σκιάς ἢ δυνάμις, τοῦτ' ἔστιν, ἢ δι' αἱμάτων λατρεία καὶ προσαγωγή. Σιών οὖν νοητέον τὴν Ἐκκλησίαν, ὡς ἔφην, ἣν αὐτὸς ἑαυτῷ παρέστησεν ὁ Χριστὸς, μὴ ἔχουσαν σπῖλον ἢ ῥυτίδα, ἀγίαν δὲ μᾶλλον καὶ ἄμωμον. Ταύτης ἀκουστὴν ἐποίησατο τὴν σωτηρίαν, τοῦτ' ἔστιν ἐξάκουστον. Ἐλαθε γὰρ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς παντελῶς οὐδένα, τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων ἢ δυνάμις· ἀλλ' οὐδὲ ἀνήκοός τις ἀπομεμένηκε τῆς διὰ Χριστοῦ σωτηρίας. Ἐφη γὰρ καὶ διὰ τῆς τοῦ Ψάλ- λοντος λύρας· "Ἐκούσατε ταῦτα, πάντα τὰ ἔθνη, Ἐνωτίσασθε, πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμέ- νην."⁶ Καὶ ὡσπερ τὸ τῶν δαιμονίων μνημόσυνον ἀπ- ὠλετο μετ' ἡχοῦ, τοῦτ' ἔστιν ἐπισήμως καὶ διαβοή- τως, ἠγγόνησε δὲ οὐδεὶς τῆς τῶν δαιμονίων τυραννίδος τὴν ἀπώλειαν· οὕτω καὶ τὸ θεῖόν τε καὶ οὐράνιον κήρυγμα γέγονεν ἀκουστὸν τοῖς ἀπανταχοῦ, τὴν σω- τηρίαν εἰσφέρον τοῖς ἐπεγνωκόσι τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Χριστοῦ. Τίς δὲ ἡ δύναμις τοῦ κηρύγματος; Σιών, βασιλεύσει σου ὁ Θεός. Πάλαι μὲν γὰρ, τοῦτ' ἔστι πρὸ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας, βεβασίλευκεν ἡμῶν διὰ τῆς ἀμαρτίας ὁ Σατανᾶς, καὶ τυραννικῆς σκαιοτή- τος ἐπερρίπτο ζυγὸς τοῖς ἀνά παῖσαν τὴν γῆν. Ἐπειδὴ δὲ ἐπέλαμψεν ἡμῖν ὁ τῶν ὄλων βασιλεὺς καὶ Κύριος, διαρρήξαντες τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν, καὶ ἀπορρίψαντες τὸν ζυγὸν τοῦ πάλαι πλεονεκτήσαντος, τοῖς τοῦ Θεοῦ σκῆπτροις ὑπηγάγομεν τὸν αὐχένα, καὶ βεβασίλευκεν ἡμῶν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ δι' Υἱοῦ, καὶ γέγονεν ἡμῖν τὸ χρεῖμα πανηγύρεως ἀφορμή. Ψάλλει γοῦν ὁ Δα- βίδ, καὶ φησιν· "Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ."⁶ Καὶ πάλιν· "Ἐψάλατε δὴ οὖν συνετῶς, ἐβα- σίλευσεν ὁ Θεὸς ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη."⁶ Κέκληκε δὲ ἡμᾶς πρὸς τοῦτο, ὡς ἔφην, καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ, λέ- γων· "Ἐδεῦτε πρὸς με, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς· ἄρατε τὸν ζυγὸν μου ἐφ' ὑμᾶς."⁶ Οὐκοῦν ἐπράττετο μὲν ἀθλίως, καὶ ἐν ἐσχάτοις ἡμεν κακοῖς, ἀγρίῳ τυράννῳ κατ- εζευγμένοι, καὶ τὸν τῆς ἀμαρτίας ὑποδραμόντες ζυ- γόν. Ἡ δὲ τῶν ἱερῶν κηρυγμάτων δύναμις τὴν τοῦ 70.1157 Χριστοῦ βασιλείαν εὐηγγελίσαστο, καὶ ὑπ' αὐτῷ πάν- τες ἐσμέν. Ἐπήγγελται γὰρ λέγων, ὅτι "Ἐσιών, βασι- λεύσει σου ὁ Θεός."⁶ Βασιλεύσει δὲ πῶς, ἢ τίνα τρό- πον, αὐτὸς εὐθὺς διεσάφησεν, εἰπὼν, ὅτι "Ἐφωνὴ τῶν φυλασσόντων σε ὑψώθη."⁶ Καὶ φυλάσσοντες δὲ εἶεν ἂν οἱ θεσπέσιοι μαθηταὶ, ἡγουν ἅπαντες ἀπλῶς οἱ μυσταγωγεῖν εἰδότες καὶ δυνάμενοι, καὶ ὀρθοποδεῖν ἀναπείθοντες τοὺς

κεκλημένους, εἷς γε τὸ δύνασθαι κατορθοῦν εὖ μάλα τὸ ἀγαθὸν, καὶ τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης ἀντέχεσθαι, καὶ ὀρθὴν ἐπ' αὐτῷ καὶ ἀμώ-μητον ποιῆσθαι τῆς πίστεως τὴν ὁμολογίαν. Οὗτοι ποιμένες εἰσὶν ἀγαθοὶ φυλάσσοντες τῷ πάντων ἀρχι-ποιμένι τὰ λογικὰ θρέμματα, καὶ τὰς τῶν ἀτιθάσ-σων θηρίων ἀποσοβοῦντες ἐφόδους. Τούτων ὑψοῦσθαι λέγει τὴν φωνὴν, τοῦτ' ἔστιν, ἀκουσθῆναι τοῖς παν-ταχοῦ. Εἴρηται γὰρ πρὸς αὐτοὺς διὰ φωνῆς Ἡσαΐου· "Ἐπ' ὄρος ὑψηλὸν ἀνάβηθι, ὁ εὐαγγελιζόμενος Σιών, ὑψωσον τῇ ἰσχύϊ σου τὴν φωνὴν, ὁ εὐαγγελιζόμενος Ἱερουσαλήμ."6 Ὑψώσατε, μὴ φοβεῖσθε. Διαπρύσιον γὰρ καὶ οὐδενὶ τὸ σύμπαν ἠγνοημένον τὸ ἀποστο-λικόν ἐστὶ κήρυγμα. Ὅτι δὲ πάντα δραμεῖται δι' εὐημερίας αὐτοῖς, καὶ κεκλήσονται μὲν ἐτοίμως οἱ πρὸς οὐσπερ ἂν ὁ παρ' αὐτῶν γένοιτο λόγος, εὐφραν-θήσονται δὲ αὐτοὶ λίαν, τοὺς τῆς ἑαυτῶν μυσταγωγίας ὀρῶντες καρπούς, ἐναργῆς καθίστησι λέγων, ὅτι τῇ φωνῇ ἅμα εὐφρανθήσονται. Ἄμα γὰρ λαλήσουσι, φησὶ, καὶ ἡ τῶν μεμυσταγωγημένων ἔψεται πλη-θὺς, καὶ ἀμελ[λ]ητὶ δραμοῦνται πρὸς πίστιν οἱ παιδ-αγωγούμενοι. Χαρὰ δὲ τοῦτο τοῖς διδάσκειν ἐπιτετα-γμένοις. Ἐπιστέλλει γοῦν ὁ Παῦλος τοῖς δι' αὐτοῦ πιστεύσασιν, ὅτι "Ἐχαρὰ καὶ στέφανός μου."6 Ὅτι δὲ ταῖς τῶν ἀγίων μυσταγωγίαις τὸ τῶν μυσταγω-γουμένων εὐπειθὲς ἠκολούθει πλεισταχοῦ, διὰ πολ-λῶν ἂν τις ἴδοι, τὴν ἀγίαν καὶ θεόπνευστον Γραφὴν περινοσήσας. Προσελάουσι μὲν γὰρ ἐν τοῖς Ἱεροσο-λύμοις τοῖς τῶν Ἰουδαίων τάγμασιν οἱ θεσπέσιοι μαθηταί· ἀλλ' ὡς ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων γέγραπται· "Ἐπροσετέθησαν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τρεῖς χιλιάδες ἀνδρῶν."6 Ναὶ μὴν καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος ὁμοῦ τῷ μακαρίῳ Σίλα δεσμῶται τυγχάνοντες ὕμνον κατὰ μέσσην νύκτα τὸν Θεόν. Ἐπειδὴ δὲ ἄγγελος ἅγιος ἐπιστὰς τῷ δεσμωτηρίῳ τὰ πάντων ἀνῆκε δεσμὰ, περιδεῆς γεγονὼς ὁ δεσμοφύλαξ ἠθέλησε μὲν ἑαυτὸν ἀνελεῖν· φωνήσαντος δὲ τοῦ Παύλου· "Μηδὲν πράξης σεαυτῷ κακόν· ἅπαντες γὰρ ἐσμεν ἐνθάδε· θαυμάσας τὸ παράδοξον, ἐβαπτίσθη σὺν παντὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ."6 Ὅτι δὲ πρόφασις αὐτῷ θυμηδίας τὸ πρᾶγμα γέγονε, πῶς ἔστιν ἀμφιβαλεῖν; Οὐκοῦν κατὰ πόδα, φησὶν, τῆς μυσταγωγίας τῶν κεκλημένων δραμεῖται τὸ εὐπειθές. Καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ σου πρὸς ὀφθαλμοὺς ὄψονται, ἡνίκα ἂν ἐλεήσει Κύριος τὴν Σιών. Τίνα δὲ ὄψονται, ἢ τὸν τῆς σωτηρίας πρύ-τανιν, τοῦτ' ἔστι, Χριστόν; Σαρκωθεὶς γὰρ ἦν ὁ Λό-γος, καὶ τούτου μάρτυς ὁ Ψαλμῶδός, λέγων· "Ὁ Θεὸς ἐμφανῶς ἤξει, ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ οὐ παρασιω-πήσεται."6 Ἦγουν ὅπερ ἔφη, ὅτι τῇ φωνῇ ἅμα εὐφρανθήσονται, καὶ τοῦτο τοῖς σοῖς ὀφθαλμοῖς θεωρή-σεις, φησὶ, κατ' ἐκεῖνο τοῦ καιροῦ, κατ' ὃν ἂν ἐλεήσει Κύριος τὴν Σιών, προσθεὶς ἅπασιν τὴν διὰ πίστεως χάριν, καὶ τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν ἀμφιλαφῆ τὴν ἀπόλαυσιν. 70.1160 9ῆξάτω εὐφροσύνην ἅμα τὰ ἔρημα Ἱερουσα-λήμ, ὅτι ἠλέησε Κύριος αὐτήν, καὶ ἐρρύσατο τὴν Ἱερουσαλήμ. Καὶ ἀποκαλύψει Κύριος τὸν βρα-χίονα αὐτοῦ τὸν ἅγιον ἐνώπιον πάντων τῶν ἐθνῶν, καὶ ὄψονται πάντα τὰ ἄκρα τῆς γῆς, τὴν σωτηρίαν τὴν παρὰ Θεοῦ.9 Τὸ μὲν ῆξαι τὴν εὐφροσύνην κατασημῆνειεν ἂν τὸ ἐν τῷ χρήσασθαι φωνῇ, χαριστηρίους ὡδὰς ἀνα-φέροντας, καὶ μελέτην ποιῆσθαι σπουδάζοντας τὰς δοξολογίας, δι' ὧν ἂν εὐφραίνοντο Θεός. Γέγραπται γοῦν ἐν βιβλίῳ Ψαλμῶν· "Ἐκαὶ ἡ γλῶσσά μου μελε-τήσῃ τὴν δικαιοσύνην σου, ὅλην τὴν ἡμέραν τὸν ἔπαιμόν σου."6 καὶ αὐτοῖς τοῖς τοῦτο δρᾶν ἐθέλουσι πρὸς εὐφροσύνην ἔσται τὸ χρῆμα. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἔρημα φησὶν Ἱερουσαλήμ τοῦτο χρῆμα δρᾶν, ἐκεῖνό φαμεν ἀναγκαίως, διατρανοῦν ἐθέλοντες τὴν τῶν προ-κειμένων διάνοιαν. Οἱ πόλιν οἰκοῦντες εὐρεῖαν καὶ μακρὰν, εἰ μὲν εἶεν τοσοῦτοι τὸν ἀριθμὸν, ὡς δύ-νασθαι καὶ ἀποπληροῦν αὐτήν, οὐδένα τόπον αὐτῆς ἀφιασὶν ἔρημον· εὐαριθμητῶν δὲ ὄντων διὰ τὸ τεθνά-ναι πολλοὺς, ἢ πολέμου κατασκήψαντος, ἢ καὶ ἐτέρας τινὸς ἀφορμῆς κατενεγκούσης εἰς τοῦτο, τὰ πλεῖστα τῶν ἐν αὐτῇ χωρίων ἤγουν οἰκημάτων ἀπομένουσι γυμνά. Τοιοῦτόν τι πεπόνθασιν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ. Ἐπειδὴ γὰρ γεγόνασι Κυριοκτόνοι, καὶ πλήρεις αἱμάτων

τάς χειράς ἐσχήκασιν, δεδαπάνηται τῷ πολέμῳ τῷ παρὰ Ῥωμαίοις, ὡς ὀλίγους κομιδῇ περιλειφθῆναι τοὺς σεσωσμένους, καὶ κένανδρος ἦν ἡ ἀγία πόλις. Ἄλλ' εὐφρανθήσονται, φησὶ, τὰ ἔρημα αὐτῆς. Στυγνοὶ μὲν γὰρ οἴκοι, καὶ κατηφείας ὡσπερ εἰσὶ μεστοὶ τοὺς ἐνοικοῦντας οὐκ ἔχοντες· ἰλαροὶ δὲ πως καὶ οἶον γελῶντες, εἰ δὴ πλείστους ἔχιοεν τοὺς ἐνωκισμέ- νους. Ἀπὸ δὴ τῆς ἱστορίας, φέρε δὴ τι λέγωμεν τῶν πνευματικῶν· Ἡ ἐξ ἔθνῶν Ἐκκλησία, τοῦτ' ἔστιν οἱ ἐξ ἔθνῶν πιστεύσαντες, οἱ καὶ Σιών ὀνομάζονται, καὶ μέντοι καὶ Ἱερουσαλήμ, ὀλίγοι μὲν ἦσαν ἐν ἀρχαῖς, καὶ οἶον ἔρημος ἡ ἀληθῶς ἀγία καὶ Θεοῦ πόλις ἐτύγ- χανε, τοῦτ' ἔστιν ἡ Ἐκκλησία. Ἄλλ' οὐδὲν ἀπομε- μένηκε σχολάζον ἐν αὐτῇ· πεπλήρωται γὰρ διὰ Χρι- στοῦ. Καὶ γοῦν εἴρηται πρὸς αὐτήν· "Ἐβλῶν κύκλω τοὺς ὀφθαλμοὺς σου, καὶ ἴδε συνηγμένα τὰ τέκνα σου."6 "Ἐβλῶν οὗτοι πόρρωθεν ἔρχονται, οὗτοι ἀπὸ βορρᾶ καὶ θαλάσσης, ἄλλοι δὲ ἐκ γῆς Περσῶν. Καὶ ἐρεῖς, φησὶν, ἐν τῇ καρδίᾳ σου· Τίς ἐγέννησέ μοι τούτους· Ἐγὼ δὲ ἄτεκνος καὶ χήρα, οὗτοι δὲ μοι ποῦ ἦσαν;"6 Καὶ πάλιν· "Ἐβλάττωνον τὸν τόπον τῆς σκηνῆς σου, καὶ τῶν αὐλαιῶν σου· πῆξον, μὴ φείσῃ· ἔτι εἰς τὰ δεξιὰ καὶ εἰς τὰ ἀριστερὰ ἐκπέτασον."6 Ἐκ παντὸς γὰρ ἔθνους, πόλεως, καὶ χώρας συνδρομὴ γέγονεν ἐπὶ Χριστῷ, τῶν ἔθνῶν κεκλημένων διὰ πίστεως, ὡς ἐξ ἡοῦς, καὶ νότου, δύσεως τε καὶ βορρᾶς καλεῖσθαι τοὺς ἐπιστρέφοντας, πολλῶν πλείους ὄντας τῶν ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ. Καὶ τοῦτο αὐτὸ καταμεμήνυκε λέ- γων ὁ προφήτης Ἡσαΐας περὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἰουδαίων Συναγωγῆς· "Ἐβύφρανθητι, στεῖρα ἢ οὐ τίκτουσα· ῥῆξον καὶ βόησον, ἢ οὐκ ὠδίνουσα, ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον ἢ τῆς ἐχούσης 70.1161 τὸν ἄνδρα."6 Στείραν μὲν γὰρ τὴν οὐ τίκτουσαν, ἔρημόν τε πρὸς τούτοις ἀποκαλεῖ τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ἐξ ἔθνῶν. Καὶ γὰρ ἦν ἄπαις καὶ ἐρήμη, τοῦτ' ἔστι χήρα, τὸν ἀγαθοῦ παντὸς σπορέα λόγον οὐκ ἔχουσα. Τὴν δὲ γε τῶν Ἰουδαίων Συναγωγὴν ὑπανδρον εἶναι φησι, διὰ τὸ νόμῳ κατεζευχθαι τῷ διὰ Μωσέως, ἐγκύμονά τε γενέσθαι τῶν ἱερῶν θεοπισμάτων, δι' ὧν ἦν δύνασθαι καρποφορεῖν τῷ Θεῷ τὴν ὡς ἐν σκιαῖς ἔτι καὶ τύποις λατρείαν. Ἀλλὰ πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον, τοῦτ' ἔστι τὰ τῆς χήρας, ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα. Τίνα δὲ τρόπον ἔσται καὶ τοῦτο, διεσάφησε προστιθεὶς, ὅτι Ἀποκαλύψει Κύριος τὸν βραχίονα αὐτοῦ τὸν ἅγιον ἐνώπιον πάντων τῶν ἔθνῶν· καὶ ὄψονται πάντα τὰ ἄκρα τῆς γῆς τὴν σωτηρίαν παρὰ Θεοῦ. Ὅτε γὰρ ἐμφανῆς γέγονεν ἐν τοῖς ἀνά πᾶσαν τὴν γῆν ὁ βραχίων τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, τοῦτ' ἔστιν ὁ Υἱὸς, ὅτε πᾶσιν ἐγνώσθη τοῖς ἔθνεσιν, καὶ τεθέανται τὰ ἄκρα τῆς γῆς, τοῦτ' ἔστιν οἱ ἐκ πε- ράτων εἰς πέρατα, τὴν παρ' αὐτοῦ σωτηρίαν, τὴν διὰ πίστεως δὲ δηλονότι, τότε πεπλήρωται τὰ ἔρημα Ἱερουσαλήμ, δηλονότι τῆς νοητῆς, καὶ ἀριθμοῦ κρείττων ἢ τῶν κεκλημένων πληθὺς. Βραχίονα δὲ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, τὸν Υἱὸν ἀποκαλεῖν ἔθος τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ. Δύναμις γὰρ ἔστιν αὐτοῦ καὶ πανσθενῆς δεξιὰ, δι' ἧς τὰ πάντα ἐργάζεται, καὶ περὶ αὐτῆς φησὶν ὁ θεοσπέσιος Δαβὶδ· "Ἐκρατυνθήτω ἡ χεὶρ σου, ὑψωθήτω ἡ δεξιὰ σου."6 Καὶ πάλιν περὶ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς· "Ἐβλάσαστε τῷ Κυρίῳ ἄσμα καινὸν, ὅτι θαυμαστὰ ἐποίησεν ὁ Κύριος· ἔσωσεν αὐτὸν ἡ δεξιὰ αὐτοῦ, καὶ ὁ βραχίων ὁ ἅγιος αὐτοῦ."6 Ὁ ἀπόστητε, ἀπόστητε, ἐξέλθετε ἐκεῖθεν, καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἄπτεσθε. Ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐ- τῆς, ἀφορίσθητε, οἱ φέροντες τὰ σκεύη Κυρίου, ὅτι οὐ μετὰ ταραχῆς ἐξελεύσεσθε, οὐδὲ φυγῆ. Πορεύεται γὰρ πρότερος ὑμῶν Κύριος, καὶ ὁ συναγών ὑμᾶς Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ.9 Ὁμοίως ὁ λόγος, ἢ πρὸς ἐκείνους γίνεσθαι παρὰ Θεοῦ τοὺς διὰ πίστεως συναγηγεμένους, καὶ τῆς Ἐκκλησίας χρηματίσαντας τέκνα, ἢ τάχα πού πρὸς τοὺς ἀγίους μυσταγωγούς, ἀποστόλους δηλονότι, καὶ εὐαγγελιστάς, οἱ φῶς γεγόνασι τῆς ὑπ' οὐρανὸν, τὸν τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων τοῖς ἀνά πᾶσαν τὴν γῆν διαπορθμεύοντες λόγον. Τούτους δὴ οὖν ἀπο- στήναι προστέταχε, καὶ ἀπίστων ἀποφοιτᾶν, ὡς ἀπὸ μεμολυσμένων, διὰ τὸ μήτε πιστεῦειν ἐλέσθαι Χρι- στῷ, ἀλλὰ γὰρ καὶ τοῖς τῆς Κυριοκτονίας ἐγκλήμασι τὰς ἑαυτῶν

ἐνόχους ἀποφῆναι κεφαλὰς. Ἐξέλθετε δὴ οὖν, καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἄπτεσθε, τοῦτ' ἔστι, τῆς πρὸς αὐτοὺς κοινωνίας ἀποσχοινίσθητε, ὡς μὴδ' ὅσον αὐ- τῶν ἐθέλειν ἀποθήγειν. Ὁ γὰρ ἀπτόμενος πίστεως, φησὶ, μολυνθήσεται· καὶ γὰρ ἐστὶν ἀναγκαῖον, τοὺς εἰς Χριστὸν πιστεύσαντας, καὶ δι' αὐτοῦ κεκλημένους εἰς ἀποκάθαρσιν ἁμαρτίας καὶ εἰς μέθεξιν ἁγιασμοῦ, τῆς Ἰουδαϊκῆς ἀμαθίας ἕξω φέρεσθαι φιλεῖν, καὶ ὅλο- τρώπως ἑτερογνώμονας παρ' ἐκείνους ὑπάρχειν, ἀφ- ορισθῆναι τε εἰσάπαν· οὐδεμία γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος, ἀλλ' οὐδὲ μερὶς πιστῶ μετὰ ἀπίστου. Καὶ γοῦν ὁ πάνσοφος Παῦλος ἐπιστέλλει τοῖς ἐκ Γα- λατίας, μετὰ τὴν ἐν Χριστῶ δικαίωσιν παλινδρομῆσαι τολμήσασιν ἐπὶ τὴν ἐν νόμῳ λατρείαν· "Ἔῶ ἀνόητοι Γα- 70.1164 λάται, τίς ὑμᾶς ἐβάσκηκε τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι, οἷς κατ' ὀφθαλμοὺς Ἰησοῦς Χριστὸς προεγράφη ἔστα- ρωμένος;"⁶ Τοῦτο μόνον θέλω μαθεῖν ἀφ' ὑμῶν, ἕξ ἔργων νόμου τὸ πνεῦμα ἐλάβετε, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; Οὕτως ἀνόητοί ἐστε; ἐναρξάμενοι πνεύματι, νῦν σαρκὶ ἐπιτελεῖσθε; Περιετέμνοντο γὰρ ἄσυνέτως, καίτοι τὴν ἐν πνεύματι περιτομὴν λαχόντες, ἥτοι διὰ Χριστοῦ. Οὐκοῦν ἀναγκαίως τὸ, Ἄποστητε, ἐν τούτοις φησὶν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς, καὶ τὸ, Ἐξέλθετε ἐκεῖθεν, καὶ τὸ, Ἀφ- ορίσθητε, οἱ φέροντες τὰ σκεύη Κυρίου. Οἱ γὰρ ὅλως τῇ πίστει τιμήσαντες τὸν Ἐμμανουήλ, καὶ τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως κοινωνοὶ γεγονότες, διὰ τοῦ μεταλαχεῖν ἁγίου Πνεύματος, ἐμπλησθῆναι τε τῶν ἱερῶν αὐτοῦ χαρισμάτων, σκευοφοροῦσι Θεῶ. Καὶ τίνα δὲ τρόπον, διδάξει λέγων ὁ πάνσοφος Παῦλος· "Ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ· αὕτη δὲ ἐστὶν ὁ θώραξ τῆς δι- καιοσύνης, ἡ περικεφαλαία τοῦ σωτηρίου, ὁ θυρεὸς τῆς πίστεως, ἡ μάχαιρα τοῦ Πνεύματος, ὃ ἐστὶ Ῥῆμα Θεοῦ."⁶ Ταύτην γὰρ ἔχοντες τὴν νοητὴν παντευχίαν, ἀντεξάγουσι τῷ Σατανᾷ, καὶ ταῖς σὺν αὐτῷ δυνά- μεσιν ἀντανίστανται, προπηδῶντες τρόπον τινὰ καὶ προασπίζοντες τῶν ἰδίων ψυχῶν καὶ τῶν ὑπὸ χεῖρα λαῶν· αὕτη γὰρ τῶν ἡγουμένων τάξις. Πλὴν ἐξελεῖν ἐπιτάξας ἐκ μέσου αὐτῆς, οὐ μετὰ ταραχῆς ἐξελεύ- σεσθε, φησὶν, οὐδὲ φυγῇ πορεύσεσθε. Οὐ γὰρ ὡς φυγόντας, ἡγουν δεδιότας, τῶν Ἰουδαϊκῶν ταγμα- των ἀποφοιτᾶν ἐπιτάττει, ἀνειμένως δὲ μᾶλλον καὶ οἷον ἐπ' ἐξουσίας, ὡς παραιτουμένους τὸ συνδιαιτᾶ- σθαι θέλειν τοῖς οὕτω μεμολυσμένοις, καὶ συναρι- θμεῖσθαι βεβήλοις καὶ πονηροῖς. Οὐκοῦν, οὐ φυγῇ πορεύσεσθε, φησὶν· ὅτι δὲ καὶ δι' εὐμαρείας ἤξει τὰ πράγματα αὐτοῖς, καὶ οὐδὲν ὅλως ἀπαντήσῃ σκλη- ρόν, ἢ ἄναντες, ἢ τραχὺ, πεπληροφόρηκεν εἰπὼν, ὅτι Προπορεύσεται ὑμῶν Κύριος, καὶ ὁ συνάγων ὑμᾶς ὁ Θεός. Θεοῦ δὲ συνόντος καὶ προβαδίζοντος, ποῖον ἔσται τὸ κακοποιεῖν τῶν ἱερῶν κηρυγμάτων τοὺς διακομιστάς; μᾶλλον δὲ πῶς οὐχ ἅπαντα αὐτοῖς τὰ κατ' εὐχὴν ἐκβήσεται, καὶ διὰ ψιλῆς ὥσπερ ὁδοῦ δραμοῦνται κηρύττοντες; Ἰδοὺ συνήσει ὁ παῖς μου, καὶ ὑψωθήσεται, καὶ δοξασθήσεται σφόδρα. Ὁν τρόπον ἐκστήσονται ἐπὶ σοὶ πολλοὶ, οὕτως ἀδοξήσῃ ἀπὸ ἀνθρώπων τὸ εἶδός σου, καὶ ἡ δόξα σου ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων. Καὶ οὕτω θαυμάσονται ἔθνη πολλὰ ἐπ' αὐτῷ, καὶ συνέξουσι βασιλεῖς τὸ στόμα αὐτῶν· ὅτι οἷς οὐκ ἀνηγγέλη περὶ αὐτοῦ ὄψονται, καὶ οἱ οὐκ ἀκη- κόασι συνήσουσιν.⁹ Ἀναφανδὸν ἐν τούτοις τοὺς περὶ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ ποιεῖται λόγους ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ. Ἴδου γὰρ συνήσει ὁ παῖς μου, φησὶ· καὶ τὸν μὲν παῖδα νοήσεις, τὸν Υἱὸν, ἡγουν τὸν δοῦλον. Ἔλαβε γὰρ δούλου μορφήν Θεὸς ὢν ὁ Λόγος, καὶ Κύριος πάντων ὢν, τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος ἐμβέβηκε μέ- τρεις. "⁶Οὐ γὰρ ἀρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῶ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσεν ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος ἔτα- πείνωσεν ἑαυτόν."⁶ Οὐκοῦν, ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος καθεὶς ἑαυτὸν εἰς ταπείνωσιν, τότε καὶ δοῦλος ἀν- εγκλήτως ὠνόμασται τὸ τῆς δουλείας σχῆμα λαβών. Ἀλλὰ, Συνήσει, φησὶν, ἀντὶ τοῦ, Πάντα μετὰ συν- 70.1165 ἔσεως καὶ σοφίας ἐργάσεται καὶ λαλήσει τῆς θεο- πρεποῦς. Ἔργον δὲ σοφίας τῆς θεοπρεποῦς, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων τὸ σάρκα γενέσθαι τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Λόγον, τουτέστιν ἄνθρωπον, καὶ συμπτωχεῦ- σαι

τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς, ἵνα ἡμεῖς τῆς [ἐ]αυτοῦ πτωχείας πλουτήσωμεν, ἵνα πιστεύσαντες εἰς αὐτὸν τοὺς τῆς ἁμαρτίας ἀποनिψώμεθα μεμολυσμένους, ἀδρανοῦς ὄντος τοῦ νόμου τοῦ διὰ Μωσέως εἰς τὸ δύνασθαι περιελεῖν ἁμαρτίας, ἵνα τῷ θανάτῳ τῆς ἰδίας σαρκὸς καταργήσῃ τὸν θάνατον, καὶ ἀνατρέψῃ τὴν φθορὰν, καὶ ἀναχαλκεύσῃ πρὸς ἀφθαρσίαν τοὺς τῷ θανάτῳ κατισχημένους, καὶ οὐρανοῦ πολίτην ἐργάσῃται τὸν ἐπὶ τῆς γῆς ἄνθρωπον, καὶ συνάψῃ δι' ἑαυτοῦ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τὸν πάλαι δραπετήν, καὶ κηρύξῃ μὲν αἰχμαλώτοις ἄφρονας, τυφλοῖς δὲ ἀνάβλεψιν, καὶ ἰάσῃται τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν, καὶ κενώσῃ τὸν ἄδην, καὶ ἀποστήσῃ τὸν Σατανᾶν τῆς κατὰ πάντων ἀρχῆς καὶ πλεονεξίας. Συνήσει δὴ οὖν ὁ παῖς μου, φησίν. Ἄσύνετον γὰρ, ἤγουν ἄσοφον, ἐν τοῖς γεγονόσιν ὑπὲρ ἡμῶν παντελῶς οὐδέν. Πάντα γὰρ ἐν σοφίᾳ ἐποίησε, κατὰ τὴν τοῦ Ψάλλοντος φωνήν. Ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας ὑψωθήσεται, φησὶ, καὶ δοξασθήσεται σφόδρα. Δοξολογεῖται γὰρ πρὸς ἡμῶν ὁ Θεὸς ὡς Κύριος, Σωτῆρα δὲ καὶ Λυτρωτὴν ἀποκαλοῦμεν αὐτόν. Εἶναί τε τοῦτο κατὰ ἀλήθειαν πεπιστεύκαμεν. Ἄλλ' ἵνα ἀληθῆς καὶ ἀδιάβλητος παντελῶς ὁ παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὑπάρχῃ λόγος, ἐπήνεγκεν ἀναγκαίως, ὅτι Ὅν τρόπον ἐκστήσονται ἐπὶ σοὶ πολλοὶ, οὕτως ἀδοξήσῃ ἀπὸ ἀνθρώπων τὸ εἶδός σου, καὶ ἡ δόξα σου ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων. Οἱ μὲν γὰρ ἐπενγκότες τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, καὶ τοῖς τῆς διανοίας ὄμμασι κατιδεῖν ἰσχύσαντες τῆς ἐνουσῆς αὐτῷ θεοπρεποῦς ἐξουσίας τὸ μέγεθος, καταπλήττονται τὴν οἰκονομίαν· ὁποῖός τις ἦν ὁ προφήτης Ἀββακούμ, λέγων· "Ὁ Κύριε, εἰσακήκοα τὴν ἀκοήν σου, καὶ ἐφοβήθην· κατενόησα τὰ ἔργα σου, καὶ ἐξέστην." 6 Οἱ γέ μὴν οὐ συνιέντες αὐτοῦ τὴν δόξαν, ἄπιστοι δὲ καὶ ἄσύνετοι μεμενηκότες, ἀδοξίαν αὐτοῦ καὶ ἀτιμίαν ἀνοσίως κατεψηφίζοντο, Σαμαρείτην ὀνομάζοντες, φάγον τε καὶ μέθυσον, καὶ ἐκ πορνείας γεγεννημένον, καὶ πρὸς γε τούτοις ἁμαρτωλόν. Οὐκοῦν, ὡς ἐκστήσονται ἐπὶ σοὶ πολλοὶ, οὕτως καὶ παρὰ ἀνθρώποις ἀδοξήσῃ τὸ εἶδός σου, καὶ ἡ δόξα σου ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων. Ἄλλ' ὥσπερ τοῦτο συμβήσεται, οὕτω καὶ θαυμάσονται ἔθνη πολλὰ ἐπὶ σοὶ, καὶ συνέξουσι βασιλεῖς τὸ στόμα αὐτῶν. Ἰουδαῖοι μὲν γὰρ οἱ πάντολμοι, καίτοι τοῦ μηδενὸς ἄξιοι ὄντες λόγου, κατακερτομεῖν ἀπετόλμων, καὶ ἀχάλινον ἐπ' αὐτῷ πολλάκις ἀέντες τὴν γλῶτταν, παλιμφήμοις ἔβαλλον φωναῖς. Πλεῖστοί γε μὴν βασιλεῖς δεδιότες ὡς Θεὸν, καὶ ὡς βασιλεῖ τῶν ὄλων τὴν δόξαν προσάγοντες, συνέξουσι τὸ στόμα αὐτῶν, τουτέστιν, οὐδὲν ἐροῦσιν ἀπηχῆς, ἀλλ' οὐδὲ φθέγγονται τι τῶν ὅσα διαλυμαίνεται τῇ δόξῃ τοῦ Χριστοῦ. Ὅτι δὲ τὸ θεῖόν τε καὶ ἱερὸν καὶ σωτήριον κήρυγμα, τουτέστι τὸ εὐαγγελικόν, ἐκείνων οὐκ ἔσται ποθὲν, παρ' οἷς ἠδόξησε τὸ εἶδος αὐτοῦ, παρ' ἐκείνοις δὲ μᾶλλον, οἱ συνέσχον τὸ στόμα 70.1168 αὐτῶν, κατεπλάγησάν τε τὴν δόξαν αὐτοῦ, διέδειξεν εἰπὼν, ὅτι Οἷς οὐκ ἀνηγγέλη περὶ αὐτοῦ ὄψονται, καὶ οἱ οὐκ ἀκηκόασι συνήσουσιν. Ἀνηγγέλη μὲν γὰρ τοῖς ἕξ Ἰσραὴλ διὰ τε νόμου καὶ προφητῶν τὰ περὶ Χριστοῦ, τοῖς γε μὴν ἔθνεσιν οὐδαμῶς. Ἄλλ' οὗτοι, φησίν, ὄψονται μᾶλλον τὴν παρ' αὐτοῦ σωτηρίαν· καὶ οἱ τῶν αὐτοῦ μυστηρίων ἀνήκοοι παντελῶς, οὗτοι συνήσουσιν αὐτὰ, πιστεύσαντες δηλονότι. Ρίζα γὰρ συνέσεως καὶ τροφὸς ἡ πίστις, καὶ οἷον εἰσβολὴ πρὸς εὐσέβειαν καὶ ζωὴν εἰσκομίζουσα τοὺς δεχομένους αὐτήν. Καὶ γοῦν ὁ προφήτης Ἡσαΐας, "Ὁ ἄνθρωπος μὴ πιστεύσῃτε, οὐδ' οὐ μὴ συνῆτε," 6 φησίν. 9 Κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; καὶ ὁ βραχίων Κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη; Ἀνηγγείλαμεν ἐναντίον αὐτοῦ, ὡς πεδίον, ὡς ρίζα ἐν γῆ διψώση. 9 Πολὺς μὲν αἶε παρὰ τῶν ἁγίων προφητῶν ὁ περὶ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος γέγονε λόγος, καὶ νοθετοῦντες οὐ διαλελοίπασιν, ἀπαγγέλλοντές τε καὶ μάλα σαφῶς, ὅτι καὶ ἤξει κατὰ καιροὺς ἐν ἀνθρωπείᾳ μορφῇ Θεὸς ὢν ὁ Λόγος, καὶ ὅτι θαυματουργήσῃ θεοπρεπῶς. Κάκεινό τε καὶ τοῦτο ἐργάζεται, εἰς εὐθείαν καλῶν ὁδὸν τοὺς πεπλανημένους, καὶ δικαίων ἐν πίστει τὸν ἄσεβῆ. Ὡνησαν δὲ παντελῶς ὀλίγα τοὺς ἕξ αἵματος Ἰσραὴλ, πολὺ βλέποντας εἰς τὸ ἀπειθές· ὥστε καίτοι δέον

ἀρπάσαι τὴν προαγόρευσιν, καὶ γινώσιν συλλέξαι ζωοποιὸν, καὶ ταῖς ἑαυτῶν ἐναποθέσθαι καρδίαις, ἐκ τῶν ἐναντίων ἐπιπηδᾶν τοῖς μυσταγωγοῖς, ἐπιφύεσθαι τε καὶ μάλα πικρῶς λέγοντας· "Ὅ"Αλλα ἡμῖν λαλεῖτε, καὶ ἀναγγέλλετε ἡμῖν ἑτέραν πλάνησιν."6 Καὶ γοῦν ὁ μὲν προφήτης Ἰερεμίας, ὡς ἐξ ἀμετρήτου τῆς Ἰουδαίων ὠμότητος κατενηνεγμένος εἰς ἀκηδῖαν, οὕτω πού φησιν· "Ὅ"Ἰμοι ἐγὼ, μήτηρ! ὡς τίνα με ἔτεκες ἄνδρα δικαζόμενον καὶ διακρινόμενον ἐν πάσῃ τῇ γῆ; Οὕτε ὠφέλησα, οὕτε ὠφέλησέ με οὐδεὶς. Ἡ ἰσχὺς μου ἐξέλιπεν ἐν τοῖς καταρωμένοις με."6 Συλ- λήβδην δὲ, ἅπας ὁ τῶν ἀγίων χορὸς, ὡς περὶ γε τῆς Ἱερουσαλήμ τοὺς λόγους ποιούμενοι, φασίν· "Ὅ"Ἰατρεύ-σασμεν τὴν Βαβυλῶνα, καὶ οὐκ ἰάθη. Ἐγκαταλίπω- μεν αὐτήν, καὶ ἀπέλθωμεν ἕκαστος εἰς τὴν γῆν αὐ- τοῦ· ὅτι ἤγγικεν εἰς τὸν οὐρανὸν τὸ κρῖμα αὐτῆς, ἐξῆρεν ἕως τῶν ἄστρων."6 Βαβυλῶνα γὰρ τὴν Ἱερουσαλήμ ἐν τούτοις κατονομάζουσιν, ὡς τὰ ἐκείνης μιμεῖσθαι σπουδάζουσιν, καὶ οὐδὲν ἀποδέουσιν τῆς τῶν ἐθνῶν χώρας, τό γε ἦκον εἰς ἐξιτηλίας, καὶ τὸ μὴ ἀνέχεσθαι τιμᾶν τὸν νόμον, ἥτοι τῆς προφητικῆς παιδαγωγίας τὸ ἐπωφελές. Τοῦτον ἔχει τὸν νοῦν καὶ τῶν προκειμένων στίχων ἡ δύναμις. Αἰτιᾶται γὰρ ὡς ὀλοτρόπως ἐκκεκλικότα πρὸς ἀπειθειαν τὸν Ἰσραὴλ, καὶ φησὶ· Τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; Ἡμεῖς μὲν γὰρ, ὦ Δέσποτα, φησὶ, μεμυσταγωγήμεθα παρὰ σοῦ τὸν περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως λόγον, καὶ ταύτην ἐσχίκαμεν τὴν ἀκοήν· ἀλλ' οὐδεὶς πεπίστευκε, καὶ οὐδενὶ γέγονεν ἐμφανῆς ὁ σὸς βραχίων τοῦ πάν- των Κυρίου καὶ Θεοῦ· Βραχίονα δὲ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, τὸν Υἱὸν ὀνομάζειν ἔθος τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ, καθὰ δέδεικται πλεισταχοῦ. Ἄλλ' οἷον ἀνθιστα-μένου τινὸς καὶ λέγοντος· Ὑμεῖς μὲν, ὦ προφήται, τὴν διὰ τοῦ Πνεύματος ἀκοήν κατεσχίκατε, καὶ τὴν τοῦ μυστηρίου γινώσιν κατεπλουτήσατε· ἄρ' οὖν ἐκη- ρύξατε τοῖς ἄλλοις τὸ μυστήριον; Ναί, φασίν, ἀπηγ- 70.1169 γείλαμεν, καὶ μονονουχὶ διεμαρτυράμεθα λέγοντες, ὅτι Ἐσόμεθα ἐναντίον αὐτοῦ ὡς πεδῖον, τουτέστιν, ὡς ἀγρὸς εὐανθῆς καὶ καρποφόρος, ἢ καὶ ὡς ρίζα ἐν γῆ διψώσῃ, ἀρδεύοντος ἡμᾶς δηλονότι θείοις τε καὶ ἀπορρήτοις λόγοις τοῦ Μονογενοῦς, ἐν ᾧ πάντες εἰσὶν οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ γνώσεως ἀπόκρυφοι. Πάλαι μὲν γὰρ ἡ σύμπασα γῆ, ξηρὰ τις ὥσπερ καὶ ἄκαρπος ἦν, καὶ οἷον διψῶσα γῆ, καὶ καρποὺς ἡμέρους [οὐκ] ἔχουσα. Ἐπειδὴ δὲ τὸν παρὰ Χριστοῦ πεπλού- τηκεν ὑετὸν, πνευματικὸν δηλονότι, καὶ τὴν διὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος χορηγίαν, ἀνεθάλλ[λ]ομεν ὡς ρίζα, τουτέστιν ὡς βοτάνη τε καλὴ καὶ εὐανθῆς. Καὶ γοῦν ἔφη τις πρὸς ἡμᾶς τῶν ἀγίων προφητῶν· "Ὅ"Καὶ μακαριοῦσιν ὑμᾶς πάντα τὰ ἔθνη, διότι ἔσεσθε ὑμεῖς γῆ θελητῆ, λέγει Κύριος παντοκράτωρ."6 Θε- λητὴν δὲ λέγει τὴν εὐκαρπον καὶ γονιμωτάτην· ἀσπαστὴ γὰρ αὕτη γηπόνοισ. Ὅτι δὲ ἡ ἀκανθοτόκος ποτὲ ξηρὰ τε καὶ ἄνυδρος γῆ μεταπεφοίτηκεν εἰς γονιμωτάτην, καὶ εἰς τὸ δύνασθαι πλουτεῖν εὐκαρ- πῆς ταῖς πνευματικαῖς, σαφηνεῖ λέγων ὁ τῶν ὄλων Θεὸς διὰ φωνῆς Ἡσαΐου· "Ὅ"Καὶ ἔσται, ἀντὶ τῆς στοι-βῆς ἀναβήσεται κυπάρισσος, ἀντὶ δὲ τῆς κονύζης ἀναβήσεται μυρσίνη."6 Εἶδη μὲν γὰρ ἀκανθῶν, στοιβή τε καὶ κόνυζα, τρέφει δὲ αὐτὰ ἀεὶ πως ἡ χέρσος τε καὶ ἄνυδρος γῆ· μυρσίνη δὲ καὶ κυπάρισσος διαπρέπουσιν ἐν κήποις. Ἐξηρημένης τοίνυν ἀκάνθης, φησὶν, ἀνα- βλαστήσει λοιπὸν τὰ εὐοσμότατα τῶν φυτῶν, ὅταν ἡ διψᾶς [αλ. διψῶσα] ἄνυδρος γένηται, Θεοῦ λέγοντος, ὅτι Ποιήσω τὴν ἔρημον εἰς ἔλη, καὶ τὴν διψῶσαν γῆν ἐν ὑδραγωγοῖς. Θήσω εἰς τὴν ἄνυδρον γῆν κέδρον, καὶ πύξον, καὶ μυρσίνην, καὶ κυπάρισσον, καὶ λεύ- κην. Οὐκοῦν ἀνηγγείλαμεν, ὅτι πιστεύσαντες εἰς αὐτὸν τὸν Χριστὸν, ἐσόμεθα ἐναντίον αὐτοῦ, τουτέστιν, ἐφορώμενοι παρ' αὐτοῦ, ὡς πεδῖον, ὡς ρίζα, του- ἔστιν ὡς βοτάνη ἐν γῆ ποτε διψώσῃ, ἐνύδρω γε μὴν παρ' αὐτοῦ γενομένη. 90ὐκ ἔστιν εἶδος αὐτῶ, οὕτε δόξα· καὶ εἶδομεν αὐτὸν καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος, οὐδὲ κάλλος. Ἀλλὰ τὸ εἶδος αὐτῶ ἄτιμον, ἐκλείπον παρὰ πάντας ἀνθρώπους.9 Τί δὲ ἄρα φησὶν ὁ προφήτης ἐν τούτοις, ἢ ποῖον ἄν τις τοῖς εἰρημένους ἐφαρμόσαι νοῦν,

φέρει δὴ πάλιν καταθρήσωμεν, ὡς ἔνι. Ὁμολόγηκε μὲν γὰρ, ὅτι καὶ Ἀνηγγείλαμεν, τουτέστιν, ἀνελλιπῆ πεποιή- μεθα τὴν προαγόρευσιν, ὡς ἤξει κατὰ καιροῦς. Ἄλλ' ἴσως ἔφη ἂν τις πρὸς τοῦτο· Τί οὖν, εἰ καθίκετο μὲν ἐξ οὐρανῶν Θεὸς ὢν ὁ Λόγος, θεοπρεπεῖ δὲ δόξη κατεστεμμένος, καὶ ἀπροσίτω φωτὶ διαπρέπων ἐπ- ἔφανε τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἀπροσωπόληπτος ἦν διὰ τὴν τῆς δόξης ὑπερβολήν; Καὶ γοῦν ὅτε πεφοίτηκεν ἐν εἴδει πυρὸς ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ, σκότος ἦν, καὶ γνόφος, καὶ θύελλα, καὶ πῦρ ὑψοῦ διᾶττον, καὶ καπνὸς, πλειστά τε πρὸς τούτοις ἦν ἕτερα, δειμάτων καὶ πτοίας τῆς εἰς ἄκρον ποιητικά, ὡς ἀφόρητον γενέσθαι τοῖς θεωμένοις τὴν ὄψιν. Καὶ γοῦν μεσι- τεύεσθαι παρεκάλουν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ λέγοντες τῷ παναρίστῳ Μωσεί· "Ἐλάλει σὺ πρὸς ἡμᾶς, καὶ μὴ λαλείτω πρὸς ἡμᾶς ὁ Θεὸς, ἵνα μὴ ἀποθάνωμεν."6 Οὐδὲν οὖν τὸ θαῦμα, φησὶν, εἰ προηγορεύσατε μὲν 70.1172 ὑμεῖς, ὡφθη δὲ τοῖς ἐπὶ γῆς ἀπρόσβλητον ἔχων τὴν δόξαν, καὶ οὐδενὶ γέγονε φορητός. Τί οὖν οἱ προφηταί; θερμῶς ὑπαντῶσι λέγοντες· Ἀπροφάσιτος ἢ ἀπεῖθεια, οὐκ ἐνάφορμος ἢ ἀπόστασις, οὐκ ἔστιν εἶδος αὐτῷ, οὐδὲ δόξα. Οὐ γὰρ ἦν ἐν εἴδει, φησὶ, καὶ δόξη θεο- πρεπεῖ. Κεκένωκε γὰρ ἑαυτὸν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώ- πων γενόμενος· καὶ σχήματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, ἐταπείνωσεν ἑαυτόν. Καὶ ταῦτά φαμεν, οὐκ ἐξ ἀκοῆς μόνης ἔχοντες τὴν παράδοσιν, ἀλλὰ καὶ αὐταῖς ὄψεσι τεθεαμένοι τὸν κηρυττόμενον. Εἶδομεν αὐτόν, καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος, οὐδὲ κάλλος, κάλλος δὲ τὸ θεοπρεπές, ἀλλὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἄτιμον. Σμικρὰ γὰρ, καὶ εὐτελεῖ, καὶ ἄτιμα παντελῶς τὰ ἀνθρώπινα, ὡς πρὸς γε τὴν θείαν καὶ υπερτάτην ὑπεροχήν, καὶ τῆς ὑπὲρ πάντα φύσεως τὸ ὑπέρλαμπρον κάλλος· εἴρηται γοῦν· Ὁραῖος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. Καὶ τὸ ἔτι μείζον φησὶν· Ἐκλείπον παρὰ πάντας ἀνθρώ- πους, δῆλον δὲ ὅτι τὸ εἶδος αὐτοῦ, ὅμοιον ὡς εἰ καὶ ἔφασαν· Ἔστι μὲν γὰρ τινὰς ἰδεῖν ἐν ἀνθρώποις ἀξιο- μάτων φαιδρότητι διαπρέποντας· ταῖς ἐκ πλοῦτου δορυφορίαις ἡρμένους ὑψοῦ, καὶ εὐρυνομένους ἡγουν, καὶ καθ' ἕτερόν τινα τρόπον, ἐν ἐπιγείοις ὄντας ὑπερ- οχαῖς. Ἄλλ' οὐδὲ ἐν τούτοις ἦν ὁ Ἐμμανουήλ, ἀλλ' ἐν σμικρᾷ καὶ κατεβρίμμηνη τάξει, ὥστε δοκεῖν ἠτᾶσθαι τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Καὶ ἀληθὴς ὁ λόγος. Οὐ γὰρ πλουσίας ἐξέφυ μητρὸς τῆς ἀγίας Παρθένου, ἀλλὰ διὰ πάντων ἦλθε τῶν μικρῶν, ἵνα ὑψώσῃ τὸ ταπεινόν, καὶ ζηλωτὸν ἀποφήνῃ τὸ ἄτιμον. Καὶ καθ' ἕτερον δὲ λόγον, Θεὸς ὢν Κύριος καὶ βασιλεὺς τῶν ὄλων, ποίας ἂν ἐδέηθη τῆς ἐν ἀνθρώποις λαμπρό- τητος; 9 Ἄνθρωπος ἐν πληγῇ ὢν, καὶ εἰδὼς φέρειν μα- λακίαν· ὅτι ἀπέστραπται τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ἠτιμάσθη, καὶ οὐκ ἐλογίσθη.9 Εἰπόντες, ὅτι καὶ Εἶδομεν αὐτόν, καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος, οὐδὲ κάλλος, ἐν ποίᾳ καταστάσει τεθέανται προσώπου τὸν κηρυττόμενον, διαγγέλλουσι σαφῶς. Ἔοικε γὰρ ἀνθρώπῳ, φασὶν, ἐν πληγῇ μὲν ὄντι, γενναίως δὲ φέροντι μαλακίαν, τουτέστι κάκωσιν. ἦτοι τὸ πάσχειν κακῶς. Κατηφές γὰρ ἴσως τὸ τοῦ Σωτήρος τεθέανται πρόσωπον, καὶ οἷον ἐν θορύβοις ὄντος καὶ πτοίαις, ἅτε δὴ καὶ μέλλοντος ἤδη παθεῖν τὸν ἐπὶ ξύλου θάνατον· ὅτε καὶ ἔφασκεν, ὅτε μὲν, ὅτι "Ἐνὶ ψυχῇ μου τετάρακται."6 ὅτε δὲ πάλιν· "Ἐπερίλυπος ἐστὶν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου. –Καὶ τί εἶπες; Πάτερ, σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης· ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην."6 Ἐφη δὲ τις καὶ τῶν ἁγίων εὐαγγελιστῶν, ὅτι γεγονότος ἐγγὺς τοῦ καιροῦ, καθ' ἃν ἔμελλε παθεῖν, ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν. Καίτοι γὰρ φύσει Θεὸς ὑπάρχων ὁ μονογενὴς τοῦ Πατρὸς Λόγος, καὶ παθῶν, καὶ λύπης, καὶ πάντων ἀπαξαπλῶς τῶν τοιούτων ἀνεπίδεκτος ὢν, συνεχῶρει τῇ καθ' ἡμᾶς φύσει τὸ μὴ ἀναλγήτως ἔχειν ἐμβάλλοντος τοῦ πειρασμοῦ, διὰ πάντων ἀπο- δεικνύς, ὅτι γέγονε καθ' ἡμᾶς, καὶ οὐ, καθὰ φρονεῖν ἔδοξέ τισι, σκιά καὶ εἰδῶλον ἦν ἐπὶ γῆς ὀρώμενος, καὶ αὐτόχρομα γέγονεν ἄνθρωπος. Ἀπέστραπται δὲ, 70.1173 φησὶ, τὸ πρόσωπον αὐτῷ. Τὸ δὲ, Ἀπέστραπται, ἀντὶ τοῦ, Κατησχύνθη, ἠτιμάσθη, καὶ οὐκ ἐλογίσθη. Πιλά- τος μὲν γὰρ ἔπεμψε τὸν Ἰησοῦν πρὸς τὸν Ἡρώδη· ὁ δὲ γε, φησὶν, ἐξουθενήσας αὐτόν ἀνέπεμψεν αὐτόν. Οὐ

γὰρ ἐλογίσατο εἶναι τὸν Ἰησοῦν, ἠτιμάσθη δὲ καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, πεμπομένων δηλονότι τῶν πτυσμάτων, καὶ καταπαιόντων αὐτὸν τῶν τοῦ Πιλά- του στρατιωτῶν, καὶ λεγόντων· "Ὁ Προφήτευσον ἡμῖν, Χριστὲ, τίς ἐστὶν ὁ παῖσας σε." Ὁ ἠτιμάσθη δὲ καὶ ἐτέρως, τὰς διὰ μαστίγων αἰκίας ὑπενεγκῶν, καὶ τὰ ἐκ τῶν ὑπηρετῶν ῥαπίσματα. Ἐφη γοῦν διὰ φωνῆς Ἡσαΐου· "Ὁ τὸν νῶτόν μου δέδωκα εἰς μαστίγας, τὰς δὲ σιαγόνας μου εἰς ῥαπίσματα, τὸ δὲ πρόσωπόν μου οὐκ ἀπέστρεψα ἀπὸ αἰσχύνης ἐμπτυσμάτων." Οὐκοῦν, ὡς ἔφη, εἰκόασιν οἱ θεσπέσιοι προφηταὶ καθ' ὅρασιν δηλονότι τὴν διὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἰδεῖν τὸν Υἱὸν, ἦτοι τὸ αὐτοῦ πρόσωπον κατηφείας ἀνθρωποπρεποῦς οὐκ ἀπηλλαγμένον, ἅτε δὴ καὶ ἐνεστηκότος τοῦ και- ροῦ, καθ' ὃν ἔδει παθεῖν αὐτὸν, ἵνα τῷ θανάτῳ τῆς ἰδίας σαρκὸς καταργήσῃ τὸν θάνατον, ἀποστήσας τοῦ κόσμου τὴν ἁμαρτίαν. Ὁ οὗτος τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν φέρει, καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται· καὶ ἡμεῖς ἐλογισάμεθα αὐτὸν εἶναι ἐν πόνῳ, καὶ ἐν πληγῇ, καὶ ἐν κακώσει. Αὐτὸς δὲ ἐτραυματίσθη διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ μεμα- λάκισται διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν. Παιδεία εἰρήνης ἡμῶν ἐπ' αὐτὸν, τῷ μῶλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν. Πάντες ὡς πρόβατα ἐπλανήθημεν· ἄνθρωπος τῇ ὁδῷ αὐτοῦ ἐπλανήθη, καὶ Κύριος παρέδωκεν αὐ- τὸν ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν.⁹ Ὑπέμεινε σταυρὸν, αἰσχύνης καταφρονήσας ὁ Κύ- ριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, καὶ γέγονεν ὑπήκοος τῷ Πατρὶ μέχρι θανάτου, καὶ τῆς Ἰουδαίων ἠνέσχετο δυσσεβείας, ἵνα, ὡς ἔφη ἀρτίως, ἀφέλῃ τοῦ κόσμου τὴν ἁμαρτίαν, οὐδὲν εἰς τοῦτο κατορθοῦν ἰσχύοντος τοῦ νομικοῦ γράμματος, ἦτοι τῆς κατὰ νόμον λατρείας. Καὶ γὰρ ἦν ἀμήχανον αἷμα τράγων καὶ ταύρων ἀφαιρεῖν ἁμαρτίας. Ἐξω γὰρ μὴν τῆς πύλης ἔπαθεν, ἵνα, ὡς ὁ Παῦλος φησὶ, διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος ἀγιάσῃ τὸν λαόν· πέπονθε γὰρ, οὐχ ὑπὲρ γε μᾶλλον ἑαυτοῦ, πολλοῦ γὰρ καὶ δεῖ, ἀλλ' ὑπὲρ πάσης τῆς ὑπ' οὐρανόν. Καὶ μαρτυρήσει γράφων ὁ πάνσοφος Παῦλος περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὅτι "Ὁ τοῦ ἰδίου Υἱοῦ οὐκ ἐφεί- σατο, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτὸν, ἵνα καὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν χαρίσῃται." Καὶ αὐτὸς δὲ πού φησὶ διὰ τῆς τοῦ Ψάλλοντος λύρας πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς Πατέρα καὶ Θεόν· "Ὁ θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι. Ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ εὐδόκησας, τότε εἶπον· Ἴδου ἡκώ. Ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγρα- πται περὶ ἐμοῦ, τοῦ ποιῆσαι, ὁ Θεὸς, τὸ θέλημά σου ἠβουλήθη." Ὁ Ἄνομήτου γὰρ οὔσης τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς εἰς τὸ ἀφελεῖν ἁμαρτίας τῆς κατὰ νόμον λατρείας, ἐπεὶ ἦσαν ἀβούλητοι τῷ Θεῷ βουθυσίαι τε καὶ προβάτων σφαγαί, προσκεκόμικεν ἑαυτὸν εἰς ὁσμὴν εὐωδίας ὑπὲρ ἡμῶν ὁ ἀμνὸς ὁ ἀληθινὸς, ὁ αἵρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου· εἶτα τὸν τῆς σαρκὸς ὑπομείνας 70.1176 θάνατον, ὅλην ἠλευθέρωσε τὴν ὑπ' οὐρανόν, καὶ θανάτου, καὶ ἁμαρτίας. Εἷς γὰρ ὁ πάντων ἀνταξιώ- τερος πέπονθεν ὑπὲρ πάντων, ἵνα πάντων κρατῇ τε καὶ βασιλεύῃ. Καὶ πιστῶσεται ἄλλιν ὁ Παῦλος γρά- φων· "Ὁ διὰ τοῦτο Χριστὸς ἀπέθανε καὶ ἔζησεν, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ." Καὶ ἄλλιν· "Ὁ εἷς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυ- τοῖς ζώσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι." Ὁ ὀρθῶς οὖν ὁ προφήτης φησὶν, ὅτι "Ὁ οὗτος ὁ ἐν πληγῇ ὢν ὁ εἰδὼς φέρειν μαλακίας, ὁ ἀπεστραμμένον ἔχων τὸ πρόσωπον, ὁ ἀτιμασθεὶς, καὶ μὴ λογισθεὶς, τὰς ἡμῶν ἁμαρτίας φέρει, καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται, καὶ ἡμεῖς ἐλογισάμεθα αὐτὸν εἶναι ἐν πόνῳ, καὶ ἐν πληγῇ, καὶ ἐν κακώσει." Ὁ ἄθρει δὴ μοι ἄλλιν, μεθ' ὅσης εὐτεχνίας ὁ προφητικὸς ἐν τούτοις πρόεισι λόγος. Ὑποπλάττεται γὰρ πρόσωπον τῶν μὴ εἰδόντων τὸ Χριστοῦ μυστήριον, οἰηθέντων δὲ ὅτι γέγονεν ἐν τῷ παθεῖν, ὡς ἰδίων ἁμαρτημάτων ἀποστήσων. Ἐλογισάμεθα γὰρ αὐτὸν εἶναι ἐν πόνῳ, καὶ ἐν πληγῇ, καὶ ἐν κακώσει, φησὶ, τουτέστιν, ἐνομί- σαμεν θεήλατον ἐπ' αὐτῷ συμβῆναι τὸ πάθος, ὡς διὰ τινος ἁμαρτίας, ταύτης τε ἕνεκα τῆς ἁμαρτίας ἐν πόνῳ, καὶ ἐν πληγῇ, καὶ ἐν κακώσει γενέσθαι. Τὸ δὲ οὐχ οὕτως ἔχει ποθὲν, ἀλλ' ἐτραυματίσθη μᾶλλον διὰ τὰς ἁμαρτίας

ἡμῶν, καὶ μεμαλάκισται διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν. Εἶτα καὶ ἑτέρους ἀποδίδωσι λόγους, δι' ὧν ἔστιν ἰδεῖν, ὅτι τῆς ἡμετέρας ἔνεκα σωτηρίας, καὶ ζωῆς, γέγονεν ἐν τῷ παθεῖν ὁ μὴ εἰδὼς ἁμαρ- τίαν. Πάλαι μὲν γὰρ διειστήκειμεν εἰς ἔχθραν τῷ Θεῷ, τοῖς ἱεροῖς αὐτοῦ μαχόμενοι νόμοις, καὶ τὸν τῆς εὐπειθείας οὐκ ἔχοντες ζυγόν, καὶ τὸ δουλεύειν αὐτῷ παραιτούμενοι. Ἄλλ' ἦν ἀναγκαῖον, φησὶ, μάλιστα παιδεύεσθαι τοὺς εἰς τοῦτο θράσους ὠλισθηκότας· ἵνα τῶν φαύλων ἀποφοιτήσαντες, καταλύσωμεν τὴν ἔχθραν, καὶ εἰρηνεύσωμεν πρὸς Θεόν, διὰ γε τοῦ καθυφεῖναι μὲν αὐτῷ τὸν ἀνχένα, πειρᾶσθαι δὲ κατορθοῦν τὸ ἀρέσκον αὐτῷ. Ἄλλ' αὐτῇ, φησὶν, ἡ παιδεία, ἣν ἐπενεχθῆναι μᾶλλον ἐχρῆν τοῖς ἡμαρτη- κόσιν, ἵνα καταλλάξαιαν πολεμοῦντες Θεῷ, ἦλθεν ἐπ' αὐτόν. Καὶ τοῦτο, οἶμαι, τὸ Παιδεία εἰρήνης ἡμῶν ἐπ' αὐτόν. Σαφέστερον δὲ καθίστησι τὴν τοῦ προκειμένου διάνοιαν, ἐπενεγκῶν εὐθύς, τῷ μῶλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν. Πέπονθε γὰρ, ὡς ἔφην, ὑπὲρ ἡμῶν. Πάντες μὲν γὰρ ὡς πρόβατα ἐπλανήθημεν· ἄνθρωπος τῇ ὁδῷ αὐτοῦ ἐπλανήθη, καὶ Κύριος παρ- ἔδωκεν αὐτόν ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν. Οὐκοῦν πεπλανή- μεθα μὲν ἡμεῖς, ἀπέστημεν Θεοῦ ζῶντος, κατακολου- θήσαντες ταῖς ἑαυτῶν ἡδοναῖς. Ὁ δὲ γε τῶν ὅλων Κύριος, τουτέστιν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, διὰ τὰς ἡμῶν ἁμαρτίας παρέδωκεν αὐτόν, ἵνα ἡμᾶς ἀπαλλάξῃ δίκης, καὶ διασώσῃ πιστεύσαντας. Καὶ τοῦτο εἰδὼς αὐτὸς ἔφη Χριστός· "Ὅυτῷ γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδω- κεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν μὴ ἀπώληται, ἀλλ' ἔξῃ ζωὴν αἰώνιον."6

9ῶς γὰρ καταβῆ ὑετός, ἡ χιῶν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ οὐ μὴ ἀποστραφῆ ἕως ἂν μεθύσῃ τὴν γῆν, καὶ ἐκτέκῃ καὶ βλαστήσει, καὶ δῶ σπέρμα τῷ σπεύροντι, καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν· οὕτως ἔσται τὸ ῥῆμα ὃ ἐὰν ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ στόματός μου· οὐ μὴ ἀποστραφῆ, ἕως ἂν συντελέσῃ ὅσα ἠθέλησα.9 Ὡς ἐκ παραδείγματος ἔναργοῦς καὶ πᾶσι γνωρι- μωτάτου πειρᾶται πληροφορεῖν, ὅση τίς ἐστὶ τῶν αὐτοῦ νευμάτων ἢ δυνάμεις. Πίπτει μὲν γὰρ ὑετός ἡ χιῶν ἐξ οὐρανοῦ, καθιεμένην δὲ παρὰ Θεοῦ διακω- λύσειεν ἂν οὐδεὶς· τρέχει δὲ μᾶλλον εἰς πέρας τοῦ καθιέντος αὐτόν ὁ σκοπός· εὐκαρπον γὰρ ἀποφαίνει ἅπασαν τὴν γῆν, ὥστε τοὺς γηπόνους ἐν ἀμφιλα- φείᾳ γενέσθαι πολλῇ καὶ σπερμάτων, καὶ τροφῆς. Καιροῦ γὰρ ὄντος καθ' ὃν ἂν εὐτραφῆς ὁ στάχυς ἀνα- δοθείῃ τῆς γῆς, οὐχὶ μόνον τὰ διαρκέσαι δυνάμενα πρὸς τροφήν ζητοῦσι γηπόνοι, ἀλλὰ γὰρ καὶ ὅσα πάλιν ἀποχρήσειεν ἂν αὐτοῖς, καιροῦ καλοῦντος ἐπὶ τὸ χρῆναι πονεῖν. Οὕτω, φησὶν, οὐκ ἂν τις τὸν ἐμὸν εἴρηξῃ λόγον, οὐδ' ἂν ἀποστραφῆ, τουτέστιν, οὐ παύ- σεται, ἄχρις ἂν εἰς πέρας ἔλθοι τὸ δοκοῦν ἐμοί. Καὶ 70.1233 ἀληθὴς ὁ λόγος· ὡς γὰρ ὁ προφήτης φησὶν Ἑσαΐας, 70.1233 "6Ἄ ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος βεβούλευται, τίς διασκεδάσει, καὶ τὴν χεῖρα τὴν ὑψηλὴν τίς ἀποστρέψει;"6 Τίς γὰρ ἔσται τοσοῦτος, ὡς θεαῖς ἀντιστῆναι ψήφοις, καὶ θε- λήμασιν ἀνταναστῆναι δεσποτικοῖς; Οὐδεὶς παντελῶς. Οὐκοῦν ὅπερ ἂν ἐκ στόματος ἐξέλθοι τοῦ κατὰ ἀλή- θειαν ὄντος Θεοῦ, τοῦτο πάντῃ τε καὶ πάντως δρα- μεῖται πρὸς πέρας· ἔνεστι γὰρ τὸ πάντα δύνασθαι κατορθοῦν αὐτῷ, καὶ πρὸς γε τούτῳ τὸ ἀψευδεῖν. Πλὴν κατέπεμψεν ἡμῖν τοῖς ἐπὶ γῆς ὁ Θεὸς καὶ Πα- τὴρ ὑετὸν ὡσπερ τινὰ θεῖόν τε καὶ νοητὸν τὴν διὰ Χριστοῦ παράκλησιν, ἥτοι τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγ- μάτων τὴν χορηγίαν, δι' ἧς εὐκαρπος καὶ γονιμο- τάτη γέγονεν ἡ σύμπασα γῆ. Ψάλλει γοῦν ὁ θεσπέσιος Δαβίδ, καὶ φησὶν· "6Ἐπεσκεψώ τὴν γῆν, καὶ ἐμέθυ- σας αὐτήν, ἐπλήθυνας τοῦ πλουτίσαι αὐτήν· τοὺς αὐλακάς αὐτῆς μέθυσον, πλήθυνον τὰ γεννήματα αὐτῆς, ἐν ταῖς σταγόσιν αὐτῆς εὐφρανθήσεται ἀνα- τέλλουσα."6 Καὶ μὴν καὶ διὰ φωνῆς Μωσέως, "6Κατα- βήσεται, φησὶν, ὡς ὑετός τὸ ἀπόφθεγμα μου, καὶ καταβήτω ὡς δρόσος τὰ ῥήματα μου."6 Ἐπιστέλλει δὲ τίσι καὶ ὁ πάνσοφος Παῦλος· "6Ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης ἀυξήσῃ τὸν σπόρον ὑμῶν, καὶ πληθύναι τὰ γεννή- ματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν."6 Οὐκοῦν εὐκαρπία ἐσχίκαμεν τὴν πνευματικὴν, τὴν διὰ Χριστοῦ χορη- γίαν λαβόντες εἰς νοῦν, ὥστε μὴ μόνον τὴν ἱεράν συλλέξαι τροφήν,

ἦτοι τὸν ἄρτον ἔχειν ἡμᾶς τὸν ζωο-ποιὸν, ἀλλὰ γὰρ καὶ σπέρμα τῷ σπείροντι. Οἱ γάρ τοι λαῶν προεστηκότες, καὶ δογματῶν ἱερῶν ἐπιστή-μονες, καὶ παιδαγωγεῖν ἑτέρους οἷοί τε καὶ τὸν τῆς μυσταγωγίας τοῖς ὑπὸ χεῖρα λαοῖς ἐξυφαίνοντες λό-γον, σπείρουσιν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, ὃν ἔθησαύ-ρισαν αὐτοῖς σπῶρον, προκατασωρεύσαντες ἐν ταῖς ἑαυτῶν ψυχαῖς. Ὡς γὰρ ὁ πάνσοφος Παῦλός φησιν, "Ἦθεοῦ γεώργιον ἔσμεν." Ἔσμεν γὰρ Θεοῦ τοῦ σπείροντος ἐν ἡμῖν, καὶ δογματικῆς εὐτεχνίας γνῶσιν ἀκριβῆ, καὶ πολιτείας εὐαγοῦς ἐπιστήμην, καὶ παν-τὸς ἔφρουσιν ἀγαθοῦ πράγματος· οὗτος δὲ ἐστὶν ὁ Χριστὸς, ὃς δὴ καὶ περὶ αὐτοῦ φησιν· "Ἔξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείραι τὸν σπῶρον αὐτοῦ." 9 Καὶ εὐδοῶσω τὰς ὁδοὺς μου, καὶ τὰ ἐντάλματά μου. Ἐν γὰρ εὐφροσύνῃ ἐξελεύσεσθε, καὶ ἐν χαρᾷ διδαχθήσεσθε. 9 Ὑποσχόμενος ὅτι πάντα τε καὶ πάντως ἐλεηθήσον-ται τοὺς τῆς ἀμαρτίας ἀπονησάμενοι ῥύπους, εἶτα καθαροὶ γεγονότες αὐτῷ συναφθήσονται πνευματικῶς, ἔσονται δὲ οἱ μακρὰν ἐγγὺς, καὶ ταῖς παρ' αὐτοῦ φι-λοτιμίαις καταπιανθήσονται, καὶ διὰ μέσου παρενθεις τὰ δι' ὧν ἦν δύνασθαι πιστεύειν αὐτοῦς, ὅτι καὶ ἀψευ-δῆς ἦ, Θεὸς ὢν φύσει, καὶ τῶν δυνάμεων Κύριος, ἔχεται πάλιν τῶν ἐφεξῆς, ἦτοι τῆς ἀπαριθμήσεως τῶν δοθησομένων αὐτοῖς πνευματικῶν χαρισμάτων. Εὐδοῶσω γὰρ, φησί, τὰς ὁδοὺς μου, καὶ τὰ ἐντάλ-ματά μου· μέγα τοῦτο καὶ ἀξιόληπτον ἀγαθὸν, καὶ ξένιον οὐρανοῦ· καὶ τίνα τρόπον, ἐροῦμεν. Τοῖς μὲν γὰρ ἐκ φιληδονίας κοσμικῆς εἰς εὐσχήμονα ζωὴν μεθ-ορμίζεσθαι βουλομένοις οὐκ ἄτραχυ τὸ χρῆμά ἐστιν. ἀλλ' οὐδὲ βάσιμον ἐν ἀρχαῖς. Ἄντανίσταται γὰρ αὐ-70.1236 τοῖς ὡσπερ τῆς ἐντριβοῦς συνηθείας τὸ γλυκὺ, καὶ καταμεθύσκει ταῖς λύπαις τὸν ἐν αὐτοῖς ὄντα νοῦν. Οὐκ εὐδιάφοκτα γὰρ τὰ τῆς σαρκὸς πάθη, οὔτε μὴν τοῖς ἐθέλουσιν εὐτριβὲς τὸ τρέχειν εἰς ἀρετὴν. Εὐ-οδοῦντός γε μὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ δυσπόρευτα καὶ ἀνάτη ψιλὰ τιθέντος καὶ εὐήλατα, φύγοι τις ἂν καὶ μάλα ῥαδίως καὶ τὰς τῶν παθῶν προσβολὰς, εὐσθε-νέστατα δὲ καὶ εἰς τὰ τῶν ἀρετῶν ὑψώματα διαπη-θήσειεν. Γέγραπται γάρ· "Ἦθ' ὀρη τὰ ὑψηλὰ ταῖς ἐλά-φοις." 6 Τί τοίνυν Θεὸς ἐπαγγέλλεται τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσι; Εὐδοῶσω τὰς ὁδοὺς μου, καὶ τὰ ἐντάλ-ματά μου, καὶ οὐκ ἐν λύπῃ ἐξελεύσεσθε, ἀλλ' ἐν χαρᾷ διδαχθήσεσθε. Τοῦτο, οἶμαι, ἐστὶν, ὅπερ ἔφη πάλιν ἐτέρωθι ποῦ τὸ γράμμα τὸ προφητικόν· "Ἦθ' ὁδοὺς εὐσε-βῶν εὐθεῖα ἐγένετο, καὶ παρεσκευασμένη ἡ ὁδὸς τῶν εὐσεβῶν." 6 Ἦθ' ὁδοὺς Κυρίου κρίσις. Ἐτερος δὲ τῶν ἀγίων προφητῶν, "Ἦθ' εὐθεῖαι, φησὶν, αἱ ὁδοὶ Κυρίου, καὶ δίκαιοι πορεύονται ἐν αὐταῖς, οἱ δὲ ἀσεβεῖς ἀσθε-νήσουσιν ἐν αὐταῖς." 6 Θεοῦ γὰρ αὐτοῖς τὰς ὁδοὺς οὐ καταλείποντος, οὐκ ἂν ἰσχύσειαν φέρεσθαι δι' αὐτῶν. Ὅτι γὰρ ξένιον ἐστὶν, ὡς ἔφην, οὐρανοῦ τὸ τὰς θείας δύνασθαι βαδίζειν ὁδοὺς, καὶ πληροῦν τὰ ἐντάλματα, δι' ὧν ἂν τις ἐλάσαι πρὸς Θεὸν, ἐδίδαξεν εἰπὼν ὡς περὶ τῆς Ἰουδαίων Συναγωγῆς· Διὰ τοῦτο ἰδοὺ ἐγὼ, φησὶ, φράσω τὰς ὁδοὺς αὐτῆς ἐν σκόλοψι, καὶ ζητή-σει τὰς ὁδοὺς αὐτῆς, καὶ οὐ μὴ εὕρη. Οὐκοῦν ἐμοῦ, φησὶν, εὐδοῦντος τὰ ἐντάλματα, ἐν εὐφροσύνῃ ἐξελεύ-σεσθε, τουτέστιν, ἀμείνους ἔσεσθε λύπης, οὐ καταδη-χθήσεσθε τὴν καρδίαν, ἔξω γεγονότες παθῶν, καὶ εἰς τὴν ἀμείνω καὶ τεθραυσμένην μετατρέχοντες ζωὴν. Διδαχθήσεσθε γὰρ χαίροντες, καὶ τοῖς ἱεροῖς ἐντρυ-φῶντες λόγοις. Καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ· "Ἦθ' ὡς γλυκεῖα, φησὶ, τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγια σου! Ὑπερ μέλι καὶ κηρίον τῷ στόματί μου." 6 Χαίρειν δὲ μᾶλλον ἐπ' αὐτοῖς διεβεβαιοῦτο, καὶ μάλα ἐμφρόνως ὡς ἐπὶ παντὶ πλούτῳ· ἐν χαρᾷ δὲ καὶ ἐτέρως νοηθεῖεν ἂν ἐκτρέχοντες· ἀπαλλαττόμενοι γὰρ τῆς ἀρχαίας ἀπάτης, ἀρπάζουσι χαίροντες τὴν παρὰ Θεοῦ κλῆσιν, καὶ ἀληθὲς τοῦτο ὑπάρχον ἐξ αὐτῶν ἔνεστι τῶν πραγμάτων ἰδεῖν. 9 Τὰ γὰρ ὄρη καὶ οἱ βουνοὶ ἐξαλοῦνται προσδε-χόμενα ἡμᾶς ἐν χαρᾷ, καὶ πάντα τὰ ξύλα τοῦ ἄγρου ἐπικροτήσονται τοῖς κλάδοις, καὶ ἀντὶ τῆς στοιβῆς ἀναβήσεται κυβάρισσος, ἀντὶ δὲ τῆς κο-νύζης ἀναβήσεται μυρσίνη. Καὶ ἔσται Κύριος εἰς ὄνομα, καὶ εἰς σημεῖον αἰώνιον, καὶ οὐκ ἐκλείψει. 9

Ὅρη φησὶν ἐν τούτοις τάχα που τὰς ἄνω τε καὶ ἐν οὐρανῷ δυνάμεις, αἱ δὴ καὶ τετάχεται παρὰ Θεοῦ πρὸς ἐπικουρίαν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς. Πνεύματα γὰρ εἰσι λειτουργικὰ πεμπόμενα πρὸς διακονίαν διὰ τοὺς μέλ- λοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν, χαίρουσι δὲ καὶ ἐφ' ἐνὶ ἁμαρτωλῶ μετανοοῦντι. Ναὶ μὴν καὶ ὄρεσι παρεϊ- κάζονται ἂν εἰκότως ὡς τὸ ὑψοῦ λίαν εἶναι λαχόντες κατὰ τε τῆς ἐνούσης αὐτοῖς ἀρετῆς τὸ μέγεθος. Ἦγουν ὄρη μὲν ἐκλήψη τοὺς τὸ διδασκαλικὸν ἐν Ἐκκλησίαις ἔχοντας ἐπιτήδευμα, καὶ φρονούντας μὲν τῶν χαμαιπετῶν οὐδὲν, ζητούντας δὲ μᾶλλον τὰ ἄνω, καὶ τῶν γηϊνῶν ἀναπηδήσαντας· βουνούς γε μὴν τοὺς τῆς ἐκείνων ὑπεροχῆς ἠττωμένους, καὶ οἶον 70.1237 ὑποκαθημένους αὐτῶν τὴν δόξαν. Μέτρα γὰρ ἐν Ἐκ- κλησίαις εἰσι καὶ τιμῆς καὶ λειτουργιῶν· ταῦτά φησι τὰ ὄρη τὰ νοητὰ, καὶ σὺν αὐτοῖς οἱ βουνοὶ ἐξ- αλοῦνται, τουτέστιν ἀνασκιρτήσουσι, χαίροντα δηλονότι διὰ τὴν ὑμῶν ἐπιστροφὴν τε καὶ κλησίν, καὶ προσ- δέξονται ὑμᾶς μετὰ χαρᾶς· ἐπιγαννύμεθα γὰρ οὐ μετρίως, ὅταν τινὲς τῶν πεπλανημένων, τὸ ἐν ἀχλύϊ καὶ σκότῳ διατελεῖν ἔτι μεθέντες, πρὸς τὸ τῆς ἀλη- θοῦς θεοπτίας ἄττουσι φῶς, Οὕτως αὐτοῖς καὶ ὁ πάν- σοφος Παῦλος προσεφώνει, λέγων· "ὉΧαρὰ καὶ στέφα- νός μου."6 Ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ ξύλα τοῦ ἀγροῦ, φη- σὶν, ἐπικροτήσῃ τοῖς κλάδοις. Καὶ ξύλα νοήσεις ἀγροῦ τοὺς τελούντας ἐν λαοῖς. Εὐάνθης γὰρ τοῦ Σωτήρος ὁ κῆπος. Καὶ γοῦν ἐπέειπερ ἔστιν εὐθαλῆς τε καὶ εὐ- καρπος ἢ ἐν τῷ Ἄσματι τῶν ἁσμάτων γραφομένη νύμφη, φησί· "ὉΚαταβήτω ὁ ἀδελφιδός μου εἰς κῆπον αὐτοῦ, καὶ φαγέτω καρπὸν ἀκροδρύων αὐτοῦ."6 Οὐκ- οῦν τὰ ξύλα τὰ νοητὰ τοῖς κλάδοις ἐπικροτήσῃ, φησί. Χαίρουσι γὰρ οἱ πιστεύσαντες, καθάπερ ἀμέλει καὶ τὰ ὄρη καὶ οἱ βουνοὶ, τουτέστιν, οἱ καθηγεῖσθαι λα- χόντες λαῶν, ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τῶν καλουμένων εἰς ζωὴν, καὶ τῆς ἀχράντου μυσταγωγίας εἰς πέρας, δι' ἧς τὸ θεῖον αὐτοῖς ἐνίεται φῶς. Εἶτα ὅτι πλείστη τις ἔσται τῶν κεκλημένων μεταβολὴ πρὸς τὸ ἀσυγκρίτως ἄμεινον, διαδεικνυσὶν εὐθὺς λέγων, ὡς ἀντὶ τῆς στοι- βῆς ἔσται κυπάρισσος, ἀντὶ δὲ τῆς κονύζης ἀναβήσε- ται μυρσίνη. Στοιβὴν καὶ κόνυζαν πικράς, καὶ ἀπροσ- βλήτους [αλ. ἀποβλήτους] ἀκάνθας εἶναι φασιν, ἐντε- θήλασι δὲ χωρίοις μὲν τοῖς ὑπὸ γηπόνους οὐδαμῶς, χέρσω δὲ καὶ ἀλμάδι χαίρουσι γῆ. Τοιοῦτοί τινες ἦσαν οἱ πλανώμενοι, καὶ τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτί- σαντα λατρεύοντες. Ἐπειδὴ δὲ κέκληνται πρὸς ἐπί- γνωσιν ἀληθείας, ἀφέντες τὸ εἶναι στοιβῆ, καὶ κόνυζα, μετακεχωρήκασιν νοητῶς εἰς τὰ εὐμήκη καὶ εὐσομό- τατα τῶν φυτῶν. Χρηματίζουσι γὰρ κυπάρισσος καὶ μυρσίνη. Μέγα τοίνυν τὸ θαῦμα τοῦ γηπονούντος τὴν Ἐκκλησίαν, τουτέστι, τοῦ Χριστοῦ. Μεθίστησι γὰρ τὰς ἀκάνθας εἰς τὰ εὐγενῆ καὶ ἐξαιρέτα τῶν φυτῶν, καὶ ἐτέρους ἀνθ' ἐτέρων ἀποφαίνει πατρικῶς [γρ. πνευματικῶς]. Εὐρήσομεν δὲ τουτὶ γεγονός καὶ ἐν τοῖς ἐξ αἵματος Ἰσραήλ. Στοιβὴ γὰρ ὄντες καὶ κόνυζά ποτε Ματθαῖος καὶ Παῦλος· ὁ μὲν γὰρ ἦν τελώνης, ὁ δὲ διώκτης καὶ ὑβριστής· φωστῆρες γεγονάσιν οἰκουμενικοὶ, καὶ Χριστὸν εὐωδιάζουσιν ἐν παντὶ τόπῳ, ἐν τε τοῖς σωζομένοις, καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμέ- νοις, καθά φησιν ὁ ἱερώτατος Παῦλος. Ὅτι δὲ ὁ τού- των πάντων χορηγὸς καὶ πρύτανις ἐν ἀτελευτητῷ κείσεται δόξη καὶ διαμονῇ, διδάσκει λέγων, ὅτι Ἔσται Κύριος εἰς ὄνομα, καὶ εἰς σημεῖον αἰώνιον, καὶ οὐκ ἐκλείψει· ὄνομα δὲ φησὶν ἐν τούτοις τὴν δόξαν, ση- μεῖον δὲ, ὡς γε οἶμαι, τὴν διὰ σταυροῦ φαιδρότητα, δι' οὗ καὶ σεσώσμεθα, ἐσόμεθα δὲ ἀκαταλήκτως ἐν τούτῳ. Ἐκλείψει γὰρ ἡμῖν ἢ παρ' αὐτοῦ χάρις κατ' οὐδένα καιρὸν ἢ τρόπον.

{1ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΤΟΣ.}1

9Τάδε λέγει Κύριος· φυλάσσεσθε κρίσιν, ποιή-σατε δικαιοσύνην. Ἥγγικε γὰρ τὸ σωτήριόν μου 70.1240 παραγενέσθαι, καὶ τὸ ἔλεός μου ἀποκαλυφθῆναι.⁹

Περὶ τῆς τῶν ἐθνῶν κλήσεως τῆς διὰ πίστεως, δηλονότι τῆς ἐν Χριστῷ, μακροὺς πεποίηται λόγους ἐν τοῖς ἀνόπιν βραχὺ, διαπεράνας δὲ τοῦτο μέτεισι πάλιν ἐπὶ τὸ χρῆναι νουθετεῖν τοὺς ἐξ αἵματος Ἰσραήλ. Φύσει γὰρ ὑπάρχων ἀγαθὸς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν. Ἐπειδὴ δὲ ἦν ἔθος αὐτοῖς ἐπὶ τῇ τῶν πατέρων εὐγενείᾳ τὴν ὄφρυν ἀνασπᾶν, καὶ μέγα φρονεῖν, ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ, καὶ μόνῳ, καὶ ἀποχρήσειν αὐτοῖς οἴεσθαι ταυτὶ, καὶ εἰ μὴ μετὸν ὀρῶτο τῆς εὐζωΐας τὸ καύχημα, πειρᾶ-ται πληροφορεῖν, ὡς εἰκαῖον αὐτοῖς ἔσται παντελῶς τὸ ἐπὶ τούτῳ φύσημα, δόξαν δὲ μᾶλλον ἀποφαίνει λαχόντας θεοπρεπῆ, τὸ πληροῦν ἐλέσθαι τὰ διατεταγ-μένα, καὶ τὸ τὴν ἐν ἔργοις φαιδρότητα μεταποιεῖσθαι φιλεῖν. Οὐκοῦν φυλάσσεσθε, φησί, κρίσιν, τουτ-έστι, τὴν ὀρθοκρισίαν, ἥτοι τὰ θεῖα κρίματα, δηλὸν δὲ ὅτι τὰς ἐντολάς. Ποιεῖτε δικαιοσύνην· οὐ γὰρ ἀρκέσει μόνον τὸ βούλεσθαι μὲν τοῖς θείοις προσκεῖσθαι νό-μοις, ἀποφοιτᾶν δὲ τοῦ χρῆναι διαπεραίνειν αὐτούς· δεῖ δὲ φύλακας ὀρᾶσθαι τῶν ἱερῶν κριμάτων, διαπρέ-πειν τε πρὸς τούτῳ διὰ πάσης ἀγαθουργίας. Ἴνα δὲ μὴ τις οἴηται τῶν καθ' ἡμᾶς ἐπὶ τὴν τοῦ νόμου τή-ρησιν, τὴν ὡς ἔν γέ φημι σκιαῖς τε καὶ τύποις πα-ραθήγεσθαι διὰ τούτων τοὺς ἐξ Ἰσραήλ· δικαιοῦται γὰρ οὐδεὶς ἐν νόμῳ παρὰ Θεῶ, καθὰ γέγραφέ τισιν ὁ πανάριστος Παῦλος· ἐγγὺς εἶναί φησι τὸ σωτήριον, καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἀποκαλυφθῆναι. Ἐλεος δὲ καὶ σωτήριον ὀνομάζει Χριστόν· ἠλεήμεθα γὰρ δι' αὐτοῦ, τὴν διὰ πίστεως ἄφεσιν καὶ σωτηρίαν ἀποκερδαίνον-τες. Ἐοικὸς εἶναί φαμεν τούτῳ τὸ εἰρημένον [αλ. τοῦτο τῷ εἰρημένῳ] παρὰ Θεοῦ πρὸς τὸν μακάριον Ἀββα-κούμ· "6" Ἐτι μικρὸν, ὁ ἐρχόμενος ἤξει, καὶ οὐ χρονεῖ.⁶ Τὸ δὲ γε ἀποκαλυφθῆναί φησιν, ἀντὶ τοῦ φανερωθῆ-ναι· προαπήγγελον μὲν γὰρ οἱ μακάριοι προφητῶν τοῦ Σωτῆρος τὴν ἄφιξιν· γέγονε δὲ τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς ἐναργῆς ἐν καιροῖς, καθ' οὓς ἠθέλησεν ὁ δυνάστης· καὶ τοῦτο διδάξει λέγων ὁ θεσπέσιος Δαβίδ· "6" Ἐγνώ-ρισε Κύριος τὸ σωτήριον αὐτοῦ, ἐναντίον τῶν ἐθνῶν ἀπεκάλυψε τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ.⁶ Πεφανέρωται γὰρ τοῖς ἔθνεσι Χριστὸς, ὅς ἐστι σωτήριον, καὶ δι-καιοσύνη ὡς γὰρ ἔφην ἀρτίως, σέσωκέ τε καὶ δεδι-καίωκεν ἡμᾶς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἐν αὐτῷ. 9 Μακάριος ἀνὴρ ὁ ποιῶν ταῦτα, καὶ ἄνθρωπος ὁ ἀντεχόμενος αὐτῶν, καὶ φυλάσσων τὰ Σάββατά μου μὴ βεβηλοῦν, καὶ διατηρῶν τὰς χεῖρας αὐ-τοῦ μὴ ποιεῖν ἀδίκημα.⁹ Ἀδελφὰ καὶ ταῦτα τοῖς ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένοις, καὶ διὰ τῶν ἴσων ἔρχεται, ἐπιτήρησίν γε μὴν ὁ λόγος ἔχει πολλήν. Ἄθρει γὰρ ὅπως μακάριον εἶναί φησιν, οὐχὶ δήπου πάντως τὸν ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ, οὔτε μὴν τὸν σαρκὶ καὶ εὐγενείαις ἐπικομπάζοντα, καὶ εἰκαῖον ἔχοντα τὸ ἐπὶ τούτῳ φρόνημα, ἐκεῖνον δὲ μᾶλλον, ὥσπερ ἂν ἐνυπάρχον ὀρῶτο τὸ διαπρέπειν ἐν ἀγαθοῖς, καὶ τῆς ἀβεβήλου ζωῆς τὸ λαμπρὸν, καὶ 70.1241 περιφανές ἀξίωμα. Τοιοῦτόν τι καὶ ὁ μακάριος Βα-πτιστῆς Ἰωάννης ταῖς Ἰουδαίων ἀγέλαις ἐπιφωνήσας ὀρᾶται· προσήεσαν μὲν γὰρ τὸ παρ' αὐτοῦ τιμῶντες βάπτισμα, μετανοίας δὲ ἦν, καὶ πικροὺς ὄντας λίαν διήλεγχε λέγων· "6" Γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; Ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας, καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς· Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ.⁶ Ὁ δὲ φησιν· "6" Εἰ πατέρα εἶχετε τὸν Ἀβραάμ, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραάμ ἐποιεῖτε ἄν.⁶ Μακάριος τοίνυν, φησὶν, οὐκ εἴ τις υἱὸς ἐστὶν Ἀβραάμ, ἀλλ' ὁ φυλάσσων ταῦτα· ποῖα δὲ ταῦτα; Κρίμα καὶ δικαιοσύνην, καὶ πρὸς γε τούτῳ φυλάττων καὶ κατορθῶν αὐτὰ, καὶ ἀντεχόμενος αὐτῶν, τουτέστιν, οὐ παρέργως ἢ παρ-ειμένως ἐπ' αὐτὰ χωρῶν, ἀλλ' οἷον ἐν πάσῃ σπουδῇ, καὶ νεανικῶς, ὥστε καὶ ἀντέχεσθαι λίαν αὐτῶν, καὶ φυλάσσειν τὰ Σάββατα μὴ βεβηλοῦν αὐτά. Ἴνα πάλιν τοιοῦτο νοῆς· οὐκ ἐξῆν ἐν Σαββάτῳ φροντίδα ποιεῖ-σθαί τινα τῶν περὶ τὴν σάρκα

πόνων ἢ σπουδασμά- των. Ἐδει δὲ μάλλον ἀργεῖν τοῦτο τοῦ θείου προσ- τάσσοντος νόμου, πλὴν ἀργοῦντες τὰς νενομισμένας θυσίας προσεκόμιζον τῷ Θεῷ, τοῦ νομικοῦ γράμμα- τος αἰνιγματωδῶς ὑποφαίνοντος, ὅτι φροντίδος σαρ- κικῆς ἀποσχομένους ἐμφρόνως ἱερουργεῖν προσήκει τῷ Θεῷ θυσίας πνευματικὰς, καὶ τὰς εἰς ὁσμὴν εὐ- ωδίας τῆς νοητῆς. Ἀργίας οὖν ἄρα τῆς ἐξ ἁμαρτιῶν καὶ σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν τύπον ἐπλήρου τῆς κατὰ τὸ Σάββατον ἀργίας ἢ δύναμις· οὕτω προσήκει φυ- λάττεσθαι καὶ ἡμᾶς τοῦ μὴ βεβηλοῦν τὰ Σάββατα· ἀποπαυσάμενοι γὰρ, ὡς ἔφην, φροντίδος ἀπάσης γεώ- δους καὶ σαρκικῆς, νοητῶς σαββατίζομεν, οὐ τὰς δι' αἱμάτων καὶ καπνῶν τελοῦντες θυσίας, ἀλλ' ἱεροῖς σπουδάσμασι κατευφραίνοντες αὐτὸν, καὶ εἰς ὁσμὴν εὐωδίας ἑαυτοὺς ἀναφέροντες. Τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ Θεὸς, καθὰ γέγραπται. Δεῖ δὴ οὖν ἄρα μὴ βεβηλοῦν τὰ Σάββατα, διατηρεῖν δὲ πρὸς τούτῳ καὶ τὰς χεῖρας κεκαθαρμένας· καὶ τίνα τρόπον, αὐ- τὸς ἐδίδαξεν εἰπών· Τοῦ μὴ ποιεῖν ἀδίκημα οὐ γὰρ ἔστι φυλάσσειν δύνασθαι κρίσιν, καὶ ποιεῖν δικαιοσύ- νην ἀδικεῖν ἐθέλοντας, καὶ τοῖς τῆς ἁμαρτίας ῥύποις τὴν χεῖρα καταμαίοντας. Χεῖρα δὲ οὐχὶ πάντως τὴν τοῦ σώματος, ἀντὶ δέ γε τῆς χειρὸς τὴν πρακτικὴν νοήσεις ἐνέργειαν, καθ' ἣν ἐκάστῳ πρόσιμεν τῶν πραγμάτων. 9 Μὴ λεγέτω ὁ ἀλλογενὴς ὁ προσκείμενος πρὸς Κύριον· Ἀφοριεῖ με ἄρα Κύριος ἀπὸ τοῦ λαοῦ τούτου. Καὶ μὴ λεγέτω ὁ εὐνοῦχος, ὅτι Ἐγὼ εἰμι ζύλον ξηρόν. Τάδε λέγει Κύριος τοῖς εὐνούχοις· Ὅσοι ἂν φυλάξωνται τὰ Σάββατά μου, καὶ ἐκλέ- ξωνται ἅ ἐγὼ θέλω, καὶ ἀντέχωνται τῆς διαθήκης μου, δώσω αὐτοῖς ἐν τῷ οἴκῳ μου καὶ ἐν τῷ τεί- χει μου τόπον ὀνομαστὸν, κρεῖσσον υἰῶν καὶ θυγατέρων, ὄνομα αἰώνιον δώσω αὐτοῖς, καὶ οὐκ ἐκλείψει.⁹ Ἐτέραν ὄφρὺν τῶν ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, ἦγουν 70.1244 ἀλαζονείας πρόφασιν, σαθρὰν τε καὶ ἔωλον κατασύ- ρει Θεός· ἐφρόνουν μὲν γὰρ, ὡς ἔφην, μέγα, λέγον- τες, "6 Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ,"⁶ καὶ μὴν ὅτι Λαὸς ἅγιός ἐσμεν ἐξειλεγμένος, τετάγμεθα δὲ καὶ εἰς κληρὸν Θεοῦ. Ἐφευγον δὲ καὶ τὴν ἀπαιδίαν, ἄτε δὴ τοῦ προπάτορος Ἀβραάμ ἐν εὐλογίας τάξει λαβόν- τος παρὰ Θεοῦ τὸ εἰς πληθὺν ἐκταθήσεσθαι τὴν ἀμέτρητον τὸ σπέρμα αὐτοῦ· ἰσάριθμον γὰρ τοῖς ἄστροις ἐπηγγέλλετο Θεὸς ἀναδείξειν αὐτό. Εἴρητο δὲ πρὸς αὐτοὺς καὶ διὰ τοῦ πανσόφου Μωϋσέως τό· "6 Οὐκ ἔσται ἐν ὑμῖν ἄγονος οὐδὲ στεῖρα."⁶ Ὅτι δὲ μέγα τι χρῆμα καὶ ἐξαιρετὸν ἢ πολυπαιδία νενόμιστο παρ' αὐτοὺς, πληροφορήσει τις λέγων τῶν ἁγίων προφητῶν· "6 Αἰ δόξαι αὐτῶν ἐκ τόκων καὶ ὠδίνων, καὶ συλλήψεων."⁶ Ἐπτά δὲ γυναικας ἐπιλήψεσθαι ἐνὸς ἀνδρός, ὁ προφήτης φησὶν Ἡσαΐας· εἰπόν τε ὅτι "6 Τὸν ἄρτον ἡμῶν φαγόμεθα, καὶ τὰ ἱμάτια ἡμῶν περιβαλούμεθα, πλὴν τὸ ὄνομα τὸ σὸν κεκλήσθω ἐφ' ἡμᾶς, ἄφελε τὸν ὄνειδισμὸν ἡμῶν."⁶ Οὐ γὰρ ἤθελον, ὡς ἔφην, ὡς ἄγονοί τε καὶ στεῖραι κατονειδίζεσθαι. Οὐκοῦν ἐπειδήπερ ἐπ' εὐγενεῖα σαρκικῆ, καὶ προσέτι τῇ πολυπαιδία μέγα φρονεῖν ἐδόκει τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, ἀναγκαίως αὐτοὺς καὶ ταύτης ἐξίστησι τῆς ἀμαθίας, εἰπών· Μὴ λεγέτω ὁ ἀλλογενὴς ὁ προσκείμενος πρὸς Κύριον, Ἀφοριεῖ με ἄρα Κύριος ἀπὸ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Οὐ γὰρ ἐπέπερ ἀλλογενὴς, τουτέστιν, οὐκ ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, διὰ τοῦτο καὶ ἀμέτοχος τῶν παρ' αὐτοῦ χαρισμάτων, ἦγουν τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος, δη- λονότι πνευματικῆς· ἀλλ' εἰ προσκέοιτο τῷ Κυρίῳ, τάξεται πάντως ἐν οἰκείοις, καὶ ἐγνωσμένοις, καὶ εἰς ἔθνος ἅγιον, καὶ εἰς βασιλῆιον ἱεράτευμα, καὶ εἰς κληρὸν Θεοῦ· τελέσει δὲ καὶ ἐν τέκνοις Ἀβραάμ. Οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ οὗτοι Ἰσραὴλ, καθὰ φησὶν ὁ πάνσοφος Παῦλος, οὐδὲ ὅτι εἰσὶ σπέρμα Ἀβραάμ, πάντες τέκνα, ἀλλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐπαγγελίας λογιζε- ται εἰς σπέρμα. Δέδοται δὲ τῷ Ἀβραάμ ἡ ἐπαγγελία παρὰ Θεοῦ, οὐκ ἐπὶ μόνοις τοῖς ἐξ αὐτοῦ κατὰ σάρ- κα, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἅπασι τοῖς διὰ τῆς πίστεως· ἐδι- καιώθη γὰρ οὕτως Ἀβραάμ. Οὐκοῦν τοῖς στοιχοῦσι τοῖς ἴχνεσι τῆς πίστεως Ἀβραάμ δοθήσεται πάντως τὸ τελεῖν ἐν τέκνοις. Οὐκ ἀφοριεῖ τοιγαροῦν τὸν προσ- ἥλυτον ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, τὸν δὲ ἅπαξ προστεθέντα καὶ κεκλημένον ἐν πίστει προσδέξεται,

καὶ λαὸν ἅγιον ὀνομάσει. Ἄλλὰ εἴ τις εὐνοῦχος ἐστὶ, φησὶν, τουτέστιν, ἅπαις ἢ ἄγονος, μὴ λεγέτω καθ' ἑαυτὸν, ὅτι Ἐγὼ εἰμι ξύλον ξηρὸν, τουτέστι, μὴ λυπεῖσθω διὰ τὴν ἀπαιδίαν. Οὐδὲν γὰρ τοῦτο παρὰ Θεῶ, οὔτε μὴν ἀπό- βλητον ἀποφαίνει. Ὅποιος γὰρ τρόπος ἀρετῆς, ἢ ποίων κατορθωμάτων λαμπρότης, ἢ πολυπαιδία, Σαρκοῦ ἔργα ταυτὶ μώμου τε καὶ ἐπαίνου μακράν. Εἰ γὰρ καὶ δέδοταί τισιν ἐν εὐλογίας τάξει τὸ χρῆμα, καιροῦ καλοῦντος εἰς τοῦτο, ἀλλ' οὐκ ἀδικήσειεν ἂν οὐδὲν τοὺς μὴ λαχόντας αὐτό. Ἐπεὶ ποῖος ἂν γένοιτο καταρρήσεως τρόπος τοῖς τεθνεῶσι πρὸ ὥρας, ἢ πρὸ γάμου καὶ μίξεως, τῶν καθ' ἡμᾶς πραγμάτων ἀποδημήσασιν, οἷς παίδων οὐχ ὑπῆρξε γονή; ὀνήσει δὲ τρόπον τινὰ τοὺς φιλαμαρτήμονας ἐν τῷδε τῷ βίω, 70.1245 πολλῶν πατέρας υἰῶν καὶ θυγατέρων; Μηδὲ λεγέτω, φησὶν, ὁ παῖδας οὐκ ἔχων, ὅτι Ἐγὼ εἰμι ξύλον ξηρὸν. Λυπεῖ δὲ οὐδὲν, μᾶλλον δὲ ἀναγκαῖον εἶναί φημι δια- μνημονεῦσαι καὶ νῦν τῶν εὐνουχισάντων ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνήν, οἷς ἂν ἐφαρμόσειέ τις, καὶ μάλα εἰκότως, τὸν ἐν γε τούτοις παρὰ Θεοῦ λόγον. Δώσω γὰρ αὐτοῖς, φησὶν, ἐν τῷ οἴκῳ μου, καὶ ἐν τῷ τείχει μου τόπον ὀνομαστόν. Οἶκον δὲ καὶ τεῖχος, ἦτοι τὸν περίβολον καὶ ἀσφάλειαν ἀποκαλεῖν ἔοικε τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν ἄνω που τάχα καὶ ἐν οὐρανοῖς, ἦγουν τὴν ἐπὶ γῆς, εἰς ἣν διαπρέπουσιν ἄνδρες ἀγνεῖα καὶ σεμνότητι σύντροφοι, καὶ τὸ τῆς ἐγκρατείας ἀναδούμενοι καύ- χημα, καὶ πολυπαιδίας κρείττονα τὴν ἐπὶ τούτῳ δόξαν ἠγούμενοι, καὶ τό γε ἦκον εἰς σεμνότητα πολιτείας εὐνούχων οὐδὲν διαφέροντες. Οὗτοι δέχονται παρὰ Θεοῦ δόξαν αἰώνιον· δηλοῖ δὲ τοῦτο τοῦνομα, καὶ οὐκ ἂν ἐκλείψοι ἐν αὐτοῖς ἢ παρ' αὐτοῦ χάρις· ἐξαιρέτα γὰρ τῆς ἐγκρατείας τὰ γέρα, πλὴν οὐχ ἀπλοῖς εὐ- νούχοις τὴν τῶν οὕτω λαμπρῶν ἀξιομάτων ἐπαγγέλ- λεται χορηγίαν, ἀλλὰ τοῖς φυλάττουσι τὰ Σάββατα αὐτοῦ, Χριστοῦ δὲ δηλονότι· ἕτερα δὲ, ὡς ἔφην, τὰ αὐτοῦ Σάββατα παρὰ τοῦ νόμου. Τὰ μὲν γὰρ ἦν ἐν τύποις, τὰ δὲ τῷ τῆς ἀληθείας καταφαιδρύνεται κάλ- λει. Καὶ ἐπεὶ τοῖς ἐπιλεξαμένοις [ἄπερ] αὐτὸς βούλε- ται, καὶ ἀντεχομένοις τῆς διαθήκης αὐτοῦ. Βούλεται δὲ Χριστὸς οὐ τὰ ἐν σκιαῖς καὶ γράμμασι νομικῶς, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν τῇ διαθήκῃ τῇ παρ' αὐτοῦ· δηλον δὲ ὅτι τῇ νέᾳ τε καὶ εὐαγγελικῇ. 9Καὶ τοῖς ἄλλογενέσι τοῖς προσκειμένοις Κυρίῳ δουλεύειν αὐτῷ, καὶ ἀγαπᾶν τὸ ὄνομα Κυρίου, τὸ εἶναι αὐτῷ εἰς δούλους καὶ δούλας, καὶ πάντας τοὺς φυλασσομένους τὰ Σάββατά μου μὴ βεβη- λοῦν, καὶ ἀντεχομένους τῆς διαθήκης μου, εἰσ- ἄξω αὐτοὺς εἰς τὸ ὄρος τὸ ἅγιόν μου, καὶ εὐφρανῶ αὐτοὺς ἐν τῷ οἴκῳ τῆς προσευχῆς μου. Τὰ ὅλο- καυτώματα αὐτῶν, καὶ αἱ θυσίαι αὐτῶν ἔσονται δεκταὶ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριόν μου. Ὁ γὰρ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς προκληθήσεται πᾶσι τοῖς ἔθνε- σιν, εἶπε Κύριος ὁ συνάγων τοὺς διεσπαρμένους Ἰσραήλ.9 Συναπτέον τοῖς ἀνόπιν καὶ ταῦτα, ἴν' ἢ τοιοῦτον τὸ λεγόμενον· Τάδε λέγει Κύριος τοῖς εὐνούχοις, καὶ τοῖς ἄλλογενέσι τοῖς προσκειμένοις Κυρίῳ δουλεύειν αὐτῷ. Οὐκοῦν διαλέγεται τοῖς ἕξ ἐθνῶν, καὶ οὐτὶ που μόνοις τοῖς ἕξ αἵματος Ἰσραήλ, οἳ τὴν ὄφρυν ἀνασπῶντες ὑψηλὴν κατεπεφύοντο τῶν ἄλλογενῶν, μερίδα καὶ κληρὸν Θεοῦ καὶ λαὸν ἅγιον ἑαυτοὺς ὀνομάζοντες· φάσκοντες τὸ, "6Μακάριοί ἐσμεν Ἰσραήλ, ὅτι τὰ ἀρεστὰ Κυρίῳ γνωστὰ ἡμῖν ἐστί."6 Πρόδηλον οὖν, ὅτι οὐ σαρκικῆς εὐγενείας δύναμις συνάπτει Θεῷ· οὐ γὰρ ὅτι γεγόνασιν ἐξ Ἀβραάμ, κληρὸς Θεοῦ με- μενήκασι, καταλογισθεῖεν δ' ἂν εἰς λαὸν αὐτοῦ διὰ συναφείας τῆς πνευματικῆς οἱ αὐτῷ προσκείμενοι, κἂν εἴ τινες εἶεν ἄλλογενεῖς, προσκείμενοι δὲ διὰ πίστεώς τε, καὶ τὴν ὑπ' αὐτῷ δουλείαν ἠγεῖσθαι καύχημα, καὶ ἀγαπᾶν τὸ ὄνομα αὐτοῦ· ἀγαπᾶν δὲ 70.1248 οὕτως ὡς διὰ τῆς εἰσάπαν ὑποταγῆς τῆς αὐτοῦ βασι- λείας ὑποτρέχειν ἀεὶ τὸν ζυγόν, μὴ ἐξισταμένους ἐφ' ἃ μὴ θέμις, μήτε μὴν εὐπαραφόρως ἔχοντας εἰς τὸ ἐλέσθαι παλινδρομεῖν, ἐπὶ γε τὸ δεῖν προσκεῖσθαι θεοῖς ἐτέροις, ἐρηρησιμένην δὲ μᾶλλον καὶ

ἀκράδαν- τον ἔχοντας διάνοιαν, οὕτω τε φυλασσομένους τὰ Σάββατα αὐτοῦ, ὥστε μὴ βεβηλοῦν αὐτὰ, Χριστοῦ δὲ δηλονότι. Σαββατίζουσι γὰρ Ἰουδαῖοι κατὰ τὸν νόμον, τὴν σάρκα τηροῦντες ἔξω πόνου παντός, καὶ ἀργίαν ἐπιτηδεύοντες τὴν ὡς ἐν ἔργοις σωματικοῖς. Ἄλλ' ὁ τοιοῦτος σαββατισμὸς ἀπόβλητος ἦν παρὰ Θεῷ· ὁ δὲ εἰσελθὼν εἰς τὴν κατάπαυσιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ νοη- τῶς σαββατίζων, κατέπαυσεν ἀπὸ τῶν ἰδίων ἔργων. Γράφει γοῦν οὕτως ὁ πάνσοφος Παῦλος. Τοὺς νῦν ἀλλογενεῖς εἰσάξειν ἐπαγγέλλεται εἰς τὸ ὄρος τὸ ἅγιον αὐτοῦ, καὶ κατευφραίνειν αὐτούς ἐν τῷ οἴκῳ τῆς προσευχῆς αὐτοῦ. Ἐνταῦθ' αὖ μοι βλέπε τὴν τοῦ νόμου σκιὰν ἀνατετραμμένην, καὶ τὴν παλαιότητα τοῦ γράμματος ἀπρακτοῦσαν ἤδη πως. Πάντα γὰρ γέγονεν ἐν Χριστῷ καινὰ, τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν. Ἀπέφησε μὲν ὁ νόμος τοῦ δεῖν εἰς οἶκον ἰέναι Θεοῦ τοὺς ἄλλο- γενεῖς· ἔφη γάρ· "Ὅτι οὐκ εἰσελεύσεται Ἀμμονίτης καὶ Μωαβίτης εἰς Ἐκκλησίαν Κυρίου."6 Ὁ δὲ γε τῶν ὄλων Σωτὴρ καὶ Κύριος εἰς καινότητα τὴν πνευματικὴν τὰ καθ' ἡμᾶς μεθιστὰς, εἰσάξειν εἰς τὸν οἶκον τὸν ἅγιον ἑαυτοῦ κατεπαγγέλλεται τοὺς ἄλλογενεῖς. Ὅρος γὰρ ἅγιον οὐδὲν ἕτερον εἶναι φησι, πλὴν ὅτι τὴν ἑαυ- τοῦ Ἐκκλησίαν, εἰς ἣν εἰσελάσαντες κατευφραίνονται τοῖς παρ' αὐτοῦ χαρίσμασιν, ἐντρυφῶντες δηλονότι, καὶ τὴν τῶν ἀγίων πλουτοῦντες ἐλπίδα· ὅτι δὲ πολὺ- τεύσσονται καθαρῶς, εὐμενῆ τε καὶ ἴλεω τὸν τῶν ὄλων ἔξουσι Θεὸν, διαμεμήνυκεν εἰπὼν, ὅτι τὰ ὄλο- καυτώματα αὐτῶν, καὶ αἱ θυσίαι αὐτῶν ἔσσονται δε- κταὶ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριόν μου. Γέγονε δὲ ὁ λόγος ὡς ἐκ παραδείγματος καὶ τύπου τῆς κατὰ νόμον λα- τρείας. Πάλαι μὲν γὰρ κριοὺς καὶ ταύρους ὀλοκαυτοῦν ἔθος ἦν τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, θυσίας τε προσάγειν. Ἐπειδὴ δὲ, ὡς ἔφην, παρελήλακεν ἡ σκιά, οὐ τὴν δι' αἱμάτων ποιοῦνται πρόσδοτον οἱ ἐξ ἔθνῶν κεκλημένοι, ἀλλ' οἶον ἑαυτοὺς ἱεουργοῦσι τῷ Θεῷ, κόσμῳ μὲν ἀπο- θνήσκοντες, ζῶντες δὲ τῇ δικαιοσύνῃ, καθὰ γέγρα- πται. Ἔσσονται δὲ δεκτοὶ, καὶ εἰς ὁσμὴν εὐωδίας, οἱ μὲν ὄλην ἑαυτῶν τὴν ζωὴν ὡσπερ ἱερὰν ἀποφαίνοντες, ὡς ἐν τάξει νοεῖσθαι τῶν ὀλοκαυτωμάτων· οἱ δὲ ὡς θυσίαν μερικὴν, ὁποῖα τίς ἐστὶν ἢ τῶν ἐν Κυρίῳ γεγαμηκότων ζωῆ, μεμερισμένων τρόπον τινὰ Θεῷ τε καὶ κόσμῳ. Τὰ γὰρ εἰς θυσίας προσφερόμενα τῶν ζώων οὐχ ὀλόκληρα τοῖς θυσιαστηρίοις ἐναπετίθετο μάλλον, ἀλλ' ἐξ ἡμισείας, ἤγουν ἐκ μέρους. Δεκτοὶ τοιγαροῦν οἱ ἄλλογενεῖς, ἑαυτοὺς ἀνατιθέντες εἰς εὐ- οσμίαν πνευματικὴν. Ὅτι δὲ οὐχὶ μόνοις τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ ὁ θεῖος ἐκνενέμηται νεῶς, ἤγουν ὁ οἶκος τῆς προσευχῆς τοῦ ἐπὶ πάντας Θεοῦ, αἰνεῖται δὲ μάλλον τοῖς ἀνά παῖσαν τὴν γῆν δι' ἐπιστροφῆς καὶ πίστεως καλουμένοις εἰς ἐπίγνωσιν αὐτοῦ, καθίστησιν ἐναργὲς εἰπὼν, ὅτι Ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσε- ται πᾶσι τοῖς ἔθνεσι. Τίς οὖν ἄρα ἐστὶν ὁ ταῦτα 70.1249 προὑπισχνούμενος; Ἄρ' ὁ θεσπέσιος προφήτης Ἡσαΐας ὡς ἀπὸ γνώμης ἰδίας; Οὐ μὲν οὖν. Εἶπε γὰρ ὁ Κύ- ριος, φησὶν, ὁ συνάγων τοὺς διεσπαρμένους Ἰσραὴλ. Οὗτοι τοιγαροῦν οἱ λόγοι, καὶ τοῦ κατοικτεῖροντος αἰ- φωναί· φύσει γὰρ ὑπάρχων ἀγαθὸς πάντας ἀνθρώ- πους θέλει σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλ- θεῖν. Πλὴν ὅτι τὸ τῆς ἡμερότητος μέγεθος οὐκ ἐπὶ μόνοις ὤφθη τοῖς ἐξ ἔθνῶν, ἐπιλάμπαντος τῷ κόσμῳ Χριστοῦ, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐπὶ τοὺς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, σαφὲς ἂν γένοιτο διειπόντος αὐτοῦ τὸ, Εἶπεν ὁ Κύριος ὁ συνάγων τοὺς διεσπαρμένους Ἰσραὴλ. Ἦσαν οὖν ἄρα καὶ αὐτοὶ κατεσκεδασμένοι, καὶ οὐχὶ μάλλον σω- ματικῶς, ἤγουν ἔξω ποῦ τῆς Ἰουδαίας ἀπενηνεγμέ- νοι, καὶ εἰς πόλεις ὄντες ἐτέρας ἢ χώρας, ἀλλ' ὡς τῆς ἐνόμου πολιτείας ἀποφοιτήσαντες, καὶ τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης ἀποπηδήσαντες· οὐ γὰρ τετηρήκασι τὴν δοθεῖσαν ἐντολήν· εὐρήσομεν δὲ πλεισταχοῦ, καὶ ταῖς τῶν εἰδώλων θεραπείαις προσνενευκότας αὐτοὺς, καὶ χεῖλεσι μὲν τιμῶντας Θεὸν, ἀπεσοχιομένην δὲ αὐτῶν τὴν διάνοιαν ἔχοντας, καὶ μάτην αὐτὸν σεβο- μένους, διδάσκοντάς τε διδασκαλίας, ἐντάλματα ἀνθρώπων. Οὐκοῦν μὴ καυχάσθω τῶν ἄλλογενῶν ὁ δυσ- ἀγωγὸς Ἰσραὴλ· ἠλέηται γὰρ ἐν ἴσῳ τρόπῳ καὶ αὐτοὶ παρὰ Θεοῦ·

κατελήφθησαν γάρ, οὐκ ἀκράδαντον ἔχοντες τὸ γνήσιον, οὔτε μὴν ἀμώμητον εἰσάπαν τὸ εὐπαθές, κατεσκευασμένοι δὲ μᾶλλον καὶ ἔσπαρμένοι, καθάπερ ἔφην ἄρτίως. Ὅτι συνάξω ἐπ' αὐτὸν συναγωγὴν. Πάντα τὰ θηρία τὰ ἄγρια, δεῦτε, φάγετε, πάντα τὰ θηρία τοῦ δρυμοῦ. Ἴδετε ὅτι πάντες ἐκτετύφλωνται, καὶ οὐκ ἔγνωσαν φρονῆσαι. Πάντες κύνες ἐν- νεοὶ οὐ δυνάμενοι ὑλακτεῖν, ἐνυπνιαζόμενοι κοί- την, φιλοῦντες νυσταγμὸν, καὶ ὡς κύνες ἀναι- δεῖς τῇ ψυχῇ, οὐκ εἰδότες πλησμονὴν, καὶ εἰσὶ πονηροὶ οὐκ εἰδότες σύνεσιν, πάντες ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν ἐξηκολούθησαν, ἕκαστος κατὰ τὸ αὐτό.⁹ Διχῇ τοῖς γεγραμμένοις προσβαλεῖς· ἢ γὰρ θηρία φησὶν ἀτίθασά τε καὶ ἀνήμερα, τοὺς ἐξ ἔθνων, ἅτε δὴ καὶ ὑπὸ τυράννω τετραμμένα τοιούτω, τῷ διαβόλῳ φημί, καὶ οἷον ἐκτεθηριωμένοι, καὶ ζῶντες οὐκ ἀνθρωπίνως· ἢ γουν θηρία καλεῖν ἔοικε τοὺς καταδηώσαντας τὸν Ἰσραὴλ, καὶ ὄλω τῷ στόματι φαγόντας αὐτὸν διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ἀσέβειαν. Καὶ εἰ μὲν τῶν ἔθνων ὡς θηρίων διαμέμνηται, φαμέν αὐτοῖς προσπεφωνῆσθαι παρὰ Θεοῦ τὸ, Δεῦτε, φά- γετε. Σημαίνει δὲ τοῦτο πᾶσαν αὐτοῖς ἀμφιλαφίαν δεδόσθαι παρ' αὐτοῦ τῶν ἱερῶν χαρισμάτων, καὶ παρατεθεῖσθαι τράπεζαν τὴν ζωοποιόν· κατεδηδό- κασι γὰρ καὶ αὐτοὶ τὸν ἄρτον τῆς ζωῆς, μέτοχοι γὰρ γεγονάσι τοῦ Χριστοῦ, καὶ σύσσωμοι τῶν ἁγίων, ὥστε καὶ χαίροντας λέγειν· "Ὁ Κύριος ποιμαίνει με, καὶ οὐδὲν με ὑστερήσει, εἰς τόπον χλόης ἐκεῖ με κατ- εσκήνωσεν, ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως ἐξέθρεψέ με, τὴν ψυχὴν μου ἐπέστρεψεν. Ἦτοίμασας ἐνώπιόν μου τράπεζαν."⁶ Ἐφη δὲ καὶ δι' ἐνὸς τῶν ἁγίων προφη- τῶν· "Ὁ Φάγετε, πίετε, καὶ μεθύσθητε, οἱ πλησίον."⁶ Μακρὰν γὰρ ὄντες Θεοῦ γεγονάσιν ἐγγὺς διὰ τῆς πίστεως, οἱ ποτὲ πλανώμενοι καὶ τῆς ἱεραῆς ἐμπέ- πληνται τροφῆς· γέγραπται γὰρ, ὅτι "Ὁ Ἄρτος στηρί- ζει καρδίαν ἀνθρώπου."⁶ Εἰ δὲ δὴ θηρία νοοῖντο πρὸς 70.1252 ἡμῶν οἱ καταφαγόντες τὸν Ἰσραὴλ, τὸ Δεῦτε, φάγετε, μονονουχὶ παραρρίπτουντός ἐστιν αὐτοῖς τοὺς ἡσεβη- κότας, καὶ οἷς τὸ παθεῖν πρέπει, καὶ μάλα εἰκότως· ἀπεκτόνασι γὰρ τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς, τὴν πίστιν οὐ προσηκάμενοι, καὶ γεγονάσι μακρὰν οἱ ἐγγὺς, καὶ λαὸς οὐκέτι Θεοῦ, κατεστυγημένοι δὲ μᾶλλον ὡς Κυ- ριοκτόνοι. Ἴνα δὲ μὴ φαίνεται Θεὸς κολάζων εἰκῆ, καὶ δίκας αἰτῶν τὰς ἐπ' οὐδενὶ, παρατίθησιν εὐθύς τὰς αἰτίας, αἷς δὴ καὶ ἔνοχοι γεγονότες δέδονται πρὸς ὄλεθρον τοῖς ἐχθροῖς, ἢ τοῖς θηροῖς πρὸς κατά- βρωμα. Ἴδετε γὰρ, φησὶν, ὅτι πάντες ἐκτετύφλωνται, οὐκ ἔγνωσαν φρονῆσαι. Τυφλοὶ γὰρ ὄντως οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, μάλιστα δὲ τῶν ἄλλων οἱ Γραμματεῖς τε καὶ οἱ Φαρισαῖοι, καὶ οἱ καθηγεῖσθαι λαχόντες τῆς Συναγωγῆς. Οὐ γὰρ παρεδέξαντο φῶς τὸ ἀληθινόν, οὔτε μὴν ἠθέλησαν γνῶναι Χριστὸν, καίτοι βοῶντα σαφῶς ποτὲ μὲν, ὅτι "Ὁ Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου,"⁶ ποτὲ δὲ πάλιν, "Ὁ Ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἐλή- λυθα· ὁ ἀκολουθῶν ἐμοί, οὐ μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς."⁶ Ἐξὸν οὖν ἄρα καταπλουτήσαι τὸ φῶς προσηκαμένους τὴν πίστιν, τοῦτο μὲν οὐ πεπράχασι, ὡς δὲ ὁ προφήτης φησὶν, Ὑπομεινάντων αὐτῶν φῶς, ἐγένετο αὐτοῖς σκότος, μεί- ναντες αὐγὴν ἐν ἁωρία περιεπάτησαν. Ἐφη δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ περὶ τε αὐτῶν καὶ τῶν ὑπὸ χεῖρα λαῶν, ὅτι "Ὁ Τυφλοὶ εἰσὶ καὶ τυφλῶν ὁδηγοί."⁶ Ἄπαντες τοίνυν ἐκτετύφλωνται, φησὶ, καὶ οὐκ ἔγνωσαν φρο- νῆσαι. Καὶ γὰρ ἦν κατὰ τὸ ἀληθές ἀνδρῶν ἐμφρό- νων καὶ συνετῶν, τὸ ἐπιδράξασθαι γοργῶς τοῦ τῆς σωτηρίας παρόντος καιροῦ· προέτρεπε γοῦν αὐτοὺς εἰς τοῦτο λέγων ὁ θεσπέσιος Δαβίδ· "Ὁ Δράξασθε παιδείας μήποτε ὀργισθῆ Κύριος, καὶ ἀπολεῖσθε ἐξ ὁδοῦ δικαίας, ὅταν ἐκκαυθῆ ἐν τάχει ὁ θυμὸς αὐτοῦ ἐφ' ὑμᾶς."⁶ Ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἐπεδράξαντο τῆς διὰ Χριστοῦ παιδείας, ἐξεκαύθη κατ' αὐτῶν ὁ θυμὸς, καὶ ἀπολώλασιν ἐξ ὁδοῦ δικαίας, τουτέστιν, ἔξω γεγονάσι πολιτείας εὐαγγελικῆς, δι' ἧς καὶ μόνης οἱ τῆς ἀρεσκούσης Θεῷ δικαιοσύνης ἐκλάμπουσι τρόποι. Πρὸς δέ γε τὸ εἶναι τυφλοὶ, φησὶ, καὶ κύνες ἦσαν ἐννεοὶ, οὐ δυνάμενοι ὑλακτεῖν, ἐνυπνιαζόμενοι κοί- την, φιλοῦντες νυσταγμὸν· ὡς ἐκ παραδείγματος

έναργους τούς περιὶ αὐτῶν ποιεῖται λόγους. Οἱ μὲν γὰρ ταῖς ποίμναις ἐπόμενοι κύνες κύκλω περινο- στοῦντες αἰεὶ, κρείττους εἰσὶ καὶ ὕπνου καὶ νυσταγ- μοῦ. Εἰ γὰρ πού τι τῶν ἀτιθάσσων ὀφθειή θηρίων, καθυλακτοῦσιν εὐτόνως, καὶ παντὶ σθένει χρώμενοι τῶν θρεμμάτων ἀποσοβεῖν ἐπέιγονται, καὶ τοῦτο ἔργον αὐτοῖς. Τούτοις εἰκόμηναι χρή τούς τῶν λογι- κῶν ποιμνίων προεστηκότας, καθηγητὰς δηλονότι καὶ διδασκάλους, ὥστε κήδεσθαι καὶ τῶν ὑπεζευγ- μένων, καὶ ἀπελαύνειν τούς καθ' ὄντιναοῦν τρό- πον ἀδικεῖν ἐθέλοντας, καὶ ἀποφέροντας μὲν τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης, κατολιγωρεῖν ἀναπειθοντας τῆς εἰς αὐτὸν αἰδοῦς, εἰς δὲ τὸ αὐτοῖς δοκοῦν ἀρπάζοντας. Ἄλλ' οὐκ ἤθελον εἶναι τοιοῦτο τῆς Ἰουδαίων Συναγωγῆς οἱ προεστηκότες· μᾶλλον γὰρ ἦσαν κύνες ἔννεοι, νυσταγμὸν φιλοῦντες, καὶ κοίτην ἐνυπνιαζόμενοι. 70.1253 Καίτοι γὰρ δέον τοῖς ὑπὸ χεῖρα λαοῖς εἰσηγεῖσθαι τὰ χρήσιμα, καὶ τῶν ἑτεροδιδασκαλεῖν εἰωθότων τὰς ἐφόδους ἀποσοβεῖν, τοῦτο μὲν οὐκ ἔδρων, αὐτοὶ δὲ μᾶλλον αὐτούς τοῖς τῆς ἀπωλείας ἐνέεισαν βόθροις. Καὶ τοῦτο διδάξει λέγων ὁ τῶν ὄλων Θεός· "Ὅτι ἰε- ρεῖς σου οὐκ εἶπαν· Ποῦ ἐστὶ Κύριος; καὶ οἱ ἀντεχό- μενοι τοῦ νόμου οὐκ ἠπίσταντό με, καὶ οἱ ποιμένες ἠσέβουν εἰς ἐμὲ, καὶ οἱ προφήται ἐπροφήτευσον τῇ Βάαλ."6 Οὐκοῦν ὥσπερ κύνες καθυλακτεῖν μὲν τῶν ταῖς ποίμναις ἐπηρεαζόντων οὐκ ἤθελον, ἐμιμοῦντο δὲ τῶν κυνῶν τὴν ἀναισχυντίαν, καὶ τὸ μὴ εἰδέναι πλησμονήν. Φιλόπλουτοι γὰρ ὄντες, καὶ λημμάτων αἰσχυρῶν ἠττώμενοι, καὶ δωροδοκίαις ἐπιγαννύμενοι παρηγόμενοι, οἱ καὶ αἰσχυρόμενοι ψῆφον ἄδικον κα- ταφέροντες ἔσθ' ὅτε τῶν ἀδικούντων μηδὲν, δικαιοῦν- τες δὲ τὸν ἄσεβῆ, οὐ γὰρ ἤδεισαν πλησμονήν, τουτ- ἐστι, κόρον λημμάτων αἰσχυρῶν δηλονότι· καὶ ἐπὶ τούτοις αὐτούς καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ ἠτιᾶτο λέγων· "Ὅσα ὑμῖν, Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον, καὶ τὸ ἄνηθον, καὶ τὸ κύμινον, καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν, καὶ τὸν ἔλεον καὶ τὴν πίστιν."6 Ἐφη δὲ περὶ αὐτῶν καὶ ὁ θεσπέσιος προφήτης Ἡσαΐας· "Ὅπως ἐγένετο πόρνη πόλις πιστὴ Σιών, πλήρης κρίσεως, ἐν ἧ δικαιοσύνη ἐκοιμήθη, νῦν δὲ φονευταί; Τὸ ἀργύριον ὑμῶν ἀδόκιμον, οἱ κάπηλοί σου μίσγουσι τὸν οἶνον ὕδατι, οἱ ἄρχοντες σου ἀπειθοῦσι, κοινωνοὶ κλεπτῶν, ἀγαπῶντες δῶρα, διώκοντες ἀνταπόδομα, ὀρφανοῖς οὐ κρίνοντες, καὶ κρίσει χήρας οὐ προσέχον- τες."6 Ναὶ μὴν καὶ ὁ θεσπέσιος Ἀββακούμ, ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ, μονονουχὶ καὶ δεδακρυμένως, προσεφώνει πρὸς Θεόν· "Ὅ· Ἔως τίνος, Κύριε, Κύριε, κράξομαι καὶ [οὐκ] εἰσακούση; βοήσομαι πρὸς σὲ ἀδικούμενος, καὶ οὐ σώσεις; Ἰνατί μοι ἔδειξας κόπους, καὶ πόνους, ἐπι- βλέπειν ταλαιπωρίαν, καὶ ἀσέβειαν; ἔξ ἐναντίας μου γέγονε κρίσις, καὶ ὁ κριτὴς λαμβάνει. Διὰ τοῦτο δι- εσκέδασται νόμος, καὶ οὐ διεξάγεται εἰς τέλος κρίμα, ὅτι ὁ ἀσεβὴς καταδυναστεύει τὸν δίκαιον. Ἐνεκεν τούτου ἐξελεύσεται τὸ κρίμα διεστραμμένον."6 Οὐκ- οῦν τὸ μὲν φιλογρήγορον τῶν ἐν ἀγέλαις κυνῶν ζη- λοῦν οὐκ ἤθελον, ἀπεμιμοῦντο δὲ μόνον αὐτούς κατὰ γε τὸ εἶναι καταφρονητὰς μὲν ἀπάσης αἰδοῦς, ἐγκει- σθαι δὲ ἀκορέστως ταῖς τῶν λημμάτων συλλογαῖς. Καὶ πρὸς γε τούτῳ, πονηροὺς αὐτούς εἶναί φησι, καὶ οὐκ εἰδέναι σύνεσιν. Οὐκοῦν ἀσύνετος ὁ πονηρός· ἢ γὰρ σύνεσις πρέποι ἂν μάλιστα τοῖς εἰωθόσιν ἀγαθουρ- γεῖν, πονηρία δὲ φρενὸς ἀπέστω τῆς ἀγαθῆς. Ἴσον γὰρ ἰδεῖν ψώραν τε καὶ ἔλκος ἐν σώματι, καὶ πο- νηρίαν εἰς νοῦν· ἀσύνετον γὰρ αὐτὸν ἀποφαίνει κα- ταφέρουσα πρὸς σκαιότητα, καὶ ἀποτελοῦσα δύστρο- πον. Ἐπειδὴ δὲ πονηροὶ γεγόνασι καὶ ἀσύνετοι, ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας πάντες, φησὶν, ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν ἐξηκολούθησαν ἕκαστος κατὰ τὸ αὐτό· ἀφέντες γὰρ ὥσπερ τὸ εὐθὺ φέρεσθαι παντὸς ἀγα- θοῦ, καὶ τὸ δεῖν ἔπεσθαι τοῖς τεθεσπισμένοις, τοῖς σφῶν θελήμασιν ὅλας ὥσπερ ἀφέντες ἡνίας, ἔπραττον τὸ καθ' ἡδονήν, καὶ οὐ καθ' ἓνα μόνον, ἀλλὰ γὰρ καὶ κατὰ τὸ αὐτό, τουτέστιν, ὁμοῦ καὶ κατὰ πληθύν. Εὐρήσομεν δὲ τούς τῶν Ἰουδαίων καθηγητὰς ἔκτοπα 70.1256 τε καὶ τοῖς θείοις ἀπάδοντα νόμοις, καὶ ἐν συλλόγοις αὐτῶν, καὶ συνεδρίοις

βουλευομένους, καὶ πράττον- τας. Πεπτώκασι γὰρ οὕτω καὶ εἰς τὰ τῆς Κυριοκτονίας ἐγκλήματα, ἐτράποντο δὲ καὶ ἐτέρως ἕκαστος εἰς τὴν ὁδὸν αὐτοῦ. Φιλήδονοι γὰρ ἦσαν μᾶλλον ἢ φιλόθεοι, καὶ τοῖς τοῦ παρόντος βίου περισπασμοῖς ἐφ- ἤδοντο μᾶλλον, τῆς ἐννόμου τε καὶ ἀρίστης ζωῆς εἰσάπαν ὀλιγορήσαντες. 9 Ἴδετε ὡς ὁ δίκαιος ἀπώλετο, καὶ οὐδεὶς ἐκδέ- χεται τῇ καρδίᾳ, καὶ ἄνδρες δίκαιοι αἴρονται, καὶ οὐδεὶς κατανοεῖ. Ἀπὸ γὰρ προσώπου ἀδικίας ἦρ- ται ὁ δίκαιος, ἔσται ἐν εἰρήνῃ ἢ ταφή αὐτοῦ, ἦρται ἐκ τοῦ μέσου.⁹ Ἀποφήνας ὅτι κύνες γεγόνασιν ἐννεοὶ, καὶ ἀκό- ρεστοι πρὸς φιλοκερδίαν, προσαποδείκνυσιν ἐν τού- τοις ραθύμους ὄντας, καὶ καταφρονητὰς, ὡς καὶ ἐπὶ τοῖς ἐσχάτοις τῶν πλημμελημάτων ἀτέγκτως ἔχειν, καὶ τὸ χρῆναι μετανοεῖν οὐδὲ εἰς νοῦν βούλεσθαι προθυμουμένους. Ἀπώλετο γὰρ, φησὶν, ὁ δίκαιος, καὶ οὐδεὶς ἐκδέχεται τῇ καρδίᾳ, καὶ ἄνδρες δίκαιοι αἴρονται, καὶ οὐδεὶς κατανοεῖ. Ἔοικε δὲ διὰ τούτων ὑποδηλοῦν τὰ εἰς Χριστὸν τολμήματα τῆς Ἰουδαίων ἀγέλης, καὶ ὅσα πεπράχασι κατὰ τῶν ἀγίων ἀποστό- λων· ἀπεκτόνασι μὲν γὰρ τὸν Ἰησοῦν, μονονουχὶ τὸ προφητικὸν ἐκεῖνο βοῶντες, καὶ λέγοντες· "Ἐδῆσωμεν τὸν δίκαιον, ὅτι δύσχρηστος ἡμῖν ἐστι,"⁶ καὶ τό γε ἦκον εἰς τὸν ἐνόντα σκοπὸν αὐτοῖς, ἀπώλετο δίκαιος ὢν, τουτέστιν, οὐκ εἰδὼς ἁμαρτίαν· οὐ γὰρ ἐπ' αἰ- τίας εὐλόγοις ἀπεκτόνασιν αὐτὸν, ἄνδρας τε ὄντας δικαίους, τοὺς τὸ θεῖον αὐτοῖς καὶ εὐαγγελικὸν πρε- σβεύοντας λόγον, καὶ καλοῦντας εἰς μετάγνωσιν τῆς ἐνούσης αὐτοῖς ὠμότητος, εἰς πείραν ἔλθειν ἀφιλο- κτιρμόνως παρεσκεύασαν. Ἀνήρηται γοῦν παρ' αὐ- τοῖς ὁ θεσπέσιος Στέφανος μακρὸν πρὸς αὐτοὺς κατα- τείνας λόγον, καὶ δι' ὧν ἦν εἰκὸς σαγηνεύεσθαι πρὸς μετάγνωσιν, διὰ τούτων αὐτῶν κατεθήγοντο πρὸς τὸ δυσμενές. Αἴρονται τοίνυν ἄνδρες δίκαιοι, φησὶ, καὶ οὐδεὶς ἐκδέχεται τῇ καρδίᾳ, τουτέστιν, εἰς νοῦν ἀξιοῖ βαλέσθαι τῆς δυσσεβείας τὸ μέγεθος· κατηγω- νίσαντο τοὺς δικαίους, καὶ κεκρατήκασιν οἱ πονηροὶ τοῦ μὴ εἰδότος πλημμελεῖν. Ἔσται δὲ οὖν ἐν εἰρήνῃ ἢ ταφή αὐτοῦ· ἦρται ἐκ τοῦ μέσου. Ἄθρει δὲ μοι πάλιν τοῦ λόγου τὸ σχῆμα· τὸν γάρτοι σκοπὸν τῶν ἀνηρηκότων, καὶ οὐτὶ που πάντως τὸ τοῦ πράγματος οὕτως ἔχον ὡς λέγεται διαδεικνύσι πέρας. Οὐ γὰρ ἦρται ἐκ τοῦ μέσου Χριστὸς, οὔτε μὴν οἱ τὰ αὐτοῦ πρεσβεύοντες, δίκαιοι καὶ αὐτοὶ τυγχάνοντες, ὡς παρ' αὐτοῦ δικαιούμενοι· γεγόνασιν γὰρ μὴν οἷον ἐκ μέσου, κατὰ γέ φημι τὸ τῶν ἀνηρηκότων ἐγχείρημα· ὅτι δὲ τῶν ἀνηρηκότων ἀπάντων κατατρέχει τὸ κατη- γόρημα, καὶ οὐδεὶς ἦν ἐν τοῖς Ἰουδαίοις, ὃς ἔξω κείσεται τῆς αἰτίας, ὑπέφηεν, εἰπὼν· Ἔσται ἐν εἰρήνῃ ἢ ταφή αὐτοῦ. Καὶ ταφήν μὲν ὀνομάζει τὸν θάνατον, τὸ δὲ, ἐν εἰρήνῃ, προστεθεὶς, ὑπέφηεν ὅτι οὐδεὶς ἦν ὅλως ἐν τοῖς τῶν Ἰουδαίων τάγμασιν ἀνθ- εστηκῶς ταῖς ἀνοσίαις αὐτῶν βουλαῖς, ἤγουν ἀνταν- ιστάμενος, καὶ τοῖς ἀνοσιουργεῖν ἐθέλουσιν ἐπιτι- μῶν· ἐκ μιᾶς γὰρ ἅπαντες βουλῆς καὶ γνώμης τετολήκασιν κατὰ Χριστοῦ, εἰρηνεύοντες τε πρὸς ἀλλήλους ἀπεκτόνασιν αὐτόν. 70.1257 9 Ὑμεῖς δὲ προσαγάγετε ὧδε, υἱοὶ ἄνομοι, σπέρμα μοιχῶν καὶ πόρνῆς. Ἐν τίνι ἐνετροφη- τατε; καὶ ἐπὶ τίνα ἠνοίζατε τὸ στόμα ὑμῶν; καὶ ἐπὶ τίνα ἐχαλάσατε τὴν γλῶσσαν ὑμῶν; Οὐχ ὑμεῖς ἐστε τέκνα ἀπωλείας, σπέρμα ἄνομον;⁹ Ἐκ πολλῆς ἄγαν φιλοθεΐας ὁ θεσπέσιος προφήτης ταῖς τῶν Ἰουδαίων ἀθυροστομίαις ἐπιπηδᾷ, καὶ κατ- αλύνεται λίαν ἐπὶ ταῖς ἀνοσίαις αὐτῶν φωναῖς, ἃς εἰρήκασιν κατὰ Χριστοῦ. Διατετελέκασιν γὰρ μέχρι παντὸς οἶονεὶ χαλῶντες ἐπ' αὐτῷ τὴν γλῶσσαν, καὶ ὅλοις ὡσπερ ἰστίοις τῆς ἐνούσης ἀνεξικακίας αὐτῷ κατατρέχοντες. Τί γὰρ τῶν ἐκτόπων οὐχ ἀλοῖεν ἂν κατειρηκότες αὐτοῦ; Σαμαρείτην, καὶ οἰνοπότην, καὶ ἐκ πορνείας γεγεννημένον ὀνόμαζον αὐτόν, καὶ δαι- μονᾶν ἔφασκον τὸν ἐπιτιμῶντα δαίμοσι, καὶ ἐν Βεελ- ζεβούλ ἐργάζεσθαι τὰς θεοσημίας, τὸν συντρίβοντα τὸν Βεελζεβούλ. Εἶτα τελευτῶντες Πιλάτῳ προσῆγον, καὶ κατηγόρευον αὐτοῦ, τῶν μὲν ἀληθῶν οὐδὲν, ψευδο- επείαις δὲ μᾶλλον καὶ συκοφαντίαις χρώμενοι. Ἔφα- σκον γὰρ, ὅτι Οὗτος ἀνασεῖει τοὺς ὄχλους, καὶ κωλύει φόρους διδόναι Καίσαρι· ἕτερα δὲ πρὸς

τούτοις, ἃ τῆς αὐτῶν κεφαλῆς τὴν ἄσβεστον καταντλήσει φλόγα. Ἐπὶ τούτοις αὐτοὺς καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ ἠτιᾶτο, λέγων διὰ φωνῆς Ὡσηέ· "Ἐγὼ αὐτοῖς, ὅτι ἀπεπήδησαν ἀπ' ἐμοῦ· δεῖλαιοὶ εἰσιν, ὅτι ἠσέβησαν εἰς ἐμέ. Ἐγὼ δὲ ἐλυτρωσάμην αὐτοὺς, αὐτοὶ δὲ κατελάλησαν κατ' ἐμοῦ ψευδῆ."6 Καὶ διὰ γε τῆς Ἱερεμίου φωνῆς· "Ἐγκατατέλειπα τὸν οἶκόν μου, ἀφῆκα τὴν κληρονομίαν μου, ἔδωκα τὴν ἡγαπημένην ψυχὴν μου εἰς χεῖρας ἐχθρῶν αὐτῆς. Ἐγενήθη ἡ κληρονομία μου ἐμοί, ὡς λέων ἐν δρυμῶ· ἔδωκεν ἐπ' ἐμέ τὴν φωνὴν αὐτῆς, διὰ τοῦτο ἐμίσησα αὐτήν."6 Πρὸς γὰρ ταῖς ἑτέραις συκοφαντίαις, αἷς πεποίηνται κατ' αὐτοῦ, πλεισταχοῦ τετολμήκασιν εἰπεῖν Πιλάτῳ προσάγοντες· "Ἄϊρε, αἶρε, σταύρου αὐτόν."6 Δεδράκασιν τοῦτο μάλιστα τῶν ἄλλων τῆς Ἰουδαίων Συναγωγῆς οἱ προεστηκότες. Καίτοι γὰρ εἰδότες, ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ κληρονόμος, εἶπον ἐν ἑαυτοῖς· "Ἐδεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ σχῶμεν αὐτοῖς τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ."6 Ἄλλ' ἡμάρτανον τῆς ἐλπίδος. Ἀπεκτόνασι μὲν γὰρ, πλην οὐ μεμένηκε τῷ θανάτῳ κάτοχος· ἀνεβίω γὰρ, καὶ τὸν ἀμπελῶνα δέδωκε γεωργοῖς ἑτέροις, κακοὺς κακῶς ἀπολέσας τοὺς ἀγνώμονας καὶ Κυριοκτόνους. Ὡ τοίνυν υἱοὶ, φησὶν, ἄνομοι, ὧ σπέρμα μοιχῶν καὶ πόρνης. Καὶ μοιχοὺς μὲν ἐν τούτοις ἀποκαλεῖ τοὺς καθηγεῖσθαι λαχόντας Γραμματεῖς τε καὶ νομοδιδασκάλους, οἱ μονονουχὶ κατεμοίχωντο τὴν Συναγωγὴν, καὶ τὰ ἐκ νόμου τοῦ θείου λαλοῦντες αὐτῇ. Παρατρέπονται δὲ μᾶλλον ἐφ' ἃ μὴ θέμις, καὶ διδάσκοντες διδασκαλίαν ἐντάλματα ἀνθρώπων. Πόρνη δὲ εἰκότως ἡ τῶν Ἰουδαίων Συναγωγὴ, τὰ τῶν μοιχῶν μένων δεχομένη σπέρματα, καὶ τὸν τοῦ πανσόφου Μωσέως ἀθετοῦσα νόμον. Ταύτητοι καὶ μάλα εἰκότως υἱοὺς αὐτοὺς ἀποκαλεῖ ἀνόμους. Εἶπατε δὴ οὖν ἐν τίνι, φησὶν, ἐνετρυφήσατε, καὶ ἐπὶ τίνα ἠνοίζατε τὸ στόμα ὑμῶν, καὶ ἐπὶ τίνα ἐχαλάσατε τὴν γλῶσσαν ὑμῶν. Πολλὰς πλειστάκις ἐποιήσασθε, φησὶ, λοιδορίας κατὰ προφητῶν ἀγίων, ἀλλ' ἦσαν ἐκεῖνοι, γνήσιοι μὲν τῷ ἐπὶ πάντων Θεῷ, πλην οἰκέται, καὶ ὑπεζευγμένοι, καὶ μέτρον ἔχοντες τὸ ἀνθρώπινον, καὶ εἰς ὁμοδούλους ἦν τὰ παρ' αὐτῶν πλημμελήματα. Νυνὶ δὲ ἐπὶ τίνα τὴν γλῶσσαν ἐχαλάσατε; Οὐ γὰρ ἠθέλησα λαβεῖν τὸν σῶζοντα· καὶ σπέρμα ἄνομον· οὐ γὰρ ἠνέχεσθε τοῦ καταρυθμιζόντος εἰς εὐσέβειαν διὰ θεσπισμάτων εὐαγγελικῶν. 9 Οἱ παρακαλοῦντες ἐπὶ τὰ εἰδῶλα ὑπὸ δένδρα δασέα, σφάζοντες τὰ τέκνα αὐτῶν ἐν ταῖς φαραγξίν ἀνά μέσον τῶν πετρῶν. Ἐκεῖνη σου ἡ μερίς, οὗτός σου ὁ κληρὸς, κάκεινις ἐξέχεας σπονδὰς, κάκεινις ἀνήνεγκας θυσίας. Ἐπὶ τούτοις οὖν οὐκ ὀργισθήσομαι; Ἐπ' ὄρος ὑψηλὸν καὶ μετέωρον, ἐκεῖ σου ἡ κοίτη, καὶ ἐκεῖ ἀνεβίβασας θυσίας, καὶ ὀπίσω τῶν σταθμῶν τῆς θύρας σου ἔθηκας μνημόσυνόν σου.9 Κυριοκτόνους αὐτοὺς ἀποφήνας, δείκνυσιν ὅτι τὸ μισόθειον αὐτοῖς ἀρρώστημα, καὶ τὸ πρόχειρον εἰς μαιφονίαν, οὐ νέον ἦν ἐν αὐτοῖς, ἀλλὰ γὰρ ἐκ πολυλοῦ καὶ ἄνωθεν ἐνυπάρχον αὐτοῖς. Ὑμεῖς γὰρ ἐστε οἱ κατὰ τοὺς ἄνωθεν, φησὶ, καιροὺς παρακαλοῦντες ἐπὶ τὰ εἰδῶλα ὑπὸ δένδρα δασέα. Καίτοι γὰρ βραβεύοντος αὐτοῖς τοῦ διὰ Μωσέως νόμου τὰ χρήσιμα, διαρρήδην τε λέγοντος, "Ἐκκύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις,"6 φρενοβλαβείας εἰς τοῦτο κατώλισθον, μᾶλλον δὲ δυσσεβείας ἀσχέτου καὶ τῆς πέρα μέτρον παντὸς, ὥστε καὶ εἰδώλων γενέσθαι δημιουργοὺς, καὶ ἱεουργεῖν αὐτοῖς, καὶ παρακαλεῖν, ἥτοι διδάσκειν ἑτέρους ὑπὸ δένδρα δασέα προσκυνεῖν, καὶ τιμαῖς ταῖς θεοπρεπέσιν αὐτὰ στεφανοῦν. Τοῦτο καθίστησιν ἐναργές ὁ τῶν ὄλων Θεὸς διὰ φωνῆς Ἱερεμίου λέγων· "Ἐἶδες ἃ ἐποίησέ μοι ἡ κατοικία τοῦ Ἰσραὴλ· ἐπορεύθησαν ἐπὶ πᾶν ὄρος ὑψηλὸν, καὶ ὑποκάτω παντὸς ξύλου ἀλσώδους, καὶ ἐπόρνευσαν ἐκεῖ."6 Καταλαμβάνοντες γὰρ τὰς τῶν ὀρῶν κορυφὰς καὶ τὰ τῶν ἀλσέων εὐανθέστερα, βωμοὺς καὶ τεμένη κατεσκεύαζον, θυσίας τε καὶ σπονδὰς προσεκόμιζον αὐτόθι τοῖς ἀκαθάρτοις δαίμοσιν· εἰσὶ δὲ καὶ οἱ τῶν ἰδίων ἀφειδήσαντες τέκνων. Ἐσφαξε γοῦν Ἰεχονίας τὸν ἴδιον υἱὸν τοῖς οὐκοῦσι

θεοῖς. Τοῦτο καὶ αὐτὸς ἔφη που Θεὸς δι' ἐνὸς τῶν ἁγίων προφητῶν, τὴν ὠμότητα καταδεικνύς τῶν τὰ τοιάδε δρᾶν εἰωθότων· "ἄθύσατε ἀνθρώπους· μόσχοι γὰρ ἐκλελοίπασιν."6 Ὑμεῖς τοίνυν ἐστὲ, φησὶν, οἱ παρακαλοῦντες ἐπὶ τὰ εἰδῶλα, ὑπὸ δένδρα δασέα σφάζοντες τὰ τέκνα αὐτῶν ἐν ταῖς φάραξι ἀνα- μέσον τῶν πετρῶν. Τί οὖν ἐπὶ τούτοις; Ἐκείνη σου μερίς, οὗτός σου ὁ κλῆρος. Προσεκύνηκας μὲν γὰρ, φησὶ, τοῖς ματαίοις· ἔξεις δὲ μερίδα τοιαύτην, καὶ κλῆρος ἔσται σοι μάταιος. Ἦγουν ἐκεῖνο που τάχα βούλεται δηλοῦν· Ἐσφάζατε τὰ τέκνα αὐτῶν ἐν ταῖς φάραξι, φησὶν. Οὐκοῦν ἐκείνη σου μερίς, οὗτός σου ὁ κλῆρος, τουτέστι, τοῖς ἴσοις ἐνσχεθήσει κακοῖς, καὶ γενήσεται σοι μερίς καὶ κλῆρος ἢ σφαγῆ. Διὰ ποίαν αἰτίαν; Πρῶτον μὲν ὅτι γέγονας παιδοκτόνος, εἶτα 70.1261 ὅτι δαίμοσιν ἀκαθάρτοις καὶ ἀψύχοις εἰδώλοις ἐξ- ἔχεας σπονδάς, κάκεινοις ἀνήνεγκας θυσίας. Ἄρ' οὖν ἐπὶ τούτοις οὐκ ὀργισθήσομαι; φησὶν· οὐκ εὐ- ἀφορμος καθ' ὑμῶν ὁ θυμὸς, καὶ τὰ τῆς δίκης οὐκ εὐλογον ἔχει τὴν ἀφορμὴν; Ἐπ' ὄρος ὑψηλὸν καὶ μετέωρον, ἐκεῖ σου ἡ κοίτη, ἐκεῖ ἀνεβίβασας θυσίας, καὶ ὀπίσω τῶν σταθμῶν τῆς θύρας σου ἔθηκας μνη- μόσυνόν σου. Ὅτι μὲν οὖν ἐν τοῖς ὄρεσιν ἐκάθευδον ἐνυπνίων ἕνεκα, πλεισταχοῦ διαμεμήνυκεν ὁ προφη- τικὸς ἡμῖν λόγος. Φασὶ δὲ εἰς τοῦτο πλάνης κατολι- σθῆσαι τὸν Ἰσραὴλ, ὥστε καὶ ἐν ταῖς θύραις καὶ ἐν τοῖς σταθμοῖς ἐντορνεῦσαι τὰς τῶν εἰδώλων μορφάς, ἵνα καὶ εἰσβάλλοντες ταῖς οἰκίαις ἔξω τε καὶ βαδί- ζοντες ὀρώσιν αὐτὰ, καὶ ἐν ἀτελευτήτοις ἔχωσι μνη- μαις. Ἀφιλοθεΐας δὲ τῆς εἰσάπαν ἀπόδειξις ἐναργῆς καταλογισθεῖ ἂν τὸ χρεῖμα αὐτοῖς, καὶ μάλα εἰκό- τως ἐκάλουν δὲ τὰ τῶν εἰδώλων ἐντετορ[ν]ευμένα σωτηρίας [αλ. σωτῆρας] καὶ οἰκουρούς. 9 Ὁου ὅτι ἐὰν ἀπ' ἐμοῦ ἀποστῆς, πλεῖόν τι ἔξεις. Ἠγάπησας τοὺς κοιμωμένους μετὰ σοῦ, καὶ ἐπλήθυνας τὴν πορνείαν σου μετ' αὐτῶν, καὶ πολλοὺς ἐποίησας τοὺς μακρὰν ἀπὸ σοῦ, καὶ ἀπέστειλας πρέσβεις ὑπὲρ τὰ ὄριά σου.9 Ἄπασα μὲν ἔκτοπος ἡδονή, καὶ πᾶσα κακία, τὸν ἀνθρώπινον καταγοητεύουσα νοῦν, μονονουχὶ κατ- επαγγέλλεται πείραν τινα πράγματος ἀγαθοῦ, καὶ ὅτι μεθέξει τῶν οὐ πάλαι διεγνωσμένων, ἔσται δὲ καὶ ἐν ἀμείνοσιν, ἢ πρότερον ἦν. Λαβοῦσα γὰρ οὐ- τως αἰχμάλωτον, οἵπερ ἂν ἔλοι[ν]το λοιπὸν ἀποφέρει. Ἄλλ' οἱ μὲν ἀσύνετοι, πείρα μαθόντες ἵνα εἰσὶ κα- κοῦ, μεταφοιτῶσι μόλις ἐπὶ τὸ ἐν ἀρχαῖς· οἳ γε μὴν τοῖς τῆς διανοίας ὄμμασι περιαθροῦντες εὖ μάλα τὸ ἐκάστου πράγματος πέρας, ἀποφορᾶς οὐκ ἀνέχονται· φυλάττουσι δὲ μᾶλλον ἀπλήγα, τὸν νοῦν πρὸ πείρας ὀρώντες τὰ μετὰ ταύτην. Ἄλλ' οὐ τοιαύτη γέγονεν ἡ τῶν Ἰουδαίων Συναγωγὴ· ἦν μὲν γὰρ ὑπὸ χεῖρα τοῦ πάντα ἰσχύοντος Θεοῦ, καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ δόξαν ἡμφιεσμένη, δεινὴ καὶ ἀφόρητος τοῖς ὀμύροις ἦν, καὶ τριπόθητον ἔχουσα τὴν ἐλπίδα, καὶ ἀπάσης εὐημε- ρίας ἔμπλεω[ς]. Ἐπομένη γὰρ τῷ διὰ Μωσέως νόμῳ τῷ φύσει καὶ ἀληθῶς λελάτρευκε Θεῷ· διατετέλεκε δὲ καιροὺς ἕτερον ἐπ' αὐτῷ Θεὸν οὐκ ἀνεχομένη καλεῖν, ἡγουν εἰδέναι προσκυνεῖν. Ἐπειδὴ δὲ προσεκλήθη τισὶ διδασκάλοις καὶ ἀνοσίοις ποιμέσι, πέπτωκεν εἰς ἀπόστασιν τὴν ἀπὸ Θεοῦ, καὶ προσεκύνησε τοῖς ἔρ- γοις τῶν ἰδίων χειρῶν· οἴθηεῖσα τάχα που, καὶ ἐν ἀμείνοσιν ἔσεσθαι, τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης ἐξολισθή- σασα. Ἐπὶ τούτοις αὐτὴν αἰτιᾶται λέγων· Ὁου ὅτι ἐὰν ἀπ' ἐμοῦ ἀποστῆς, πλεῖόν τι ἔξεις. Ἄλλ' οὐκ ἐκ- βέβηκεν εἰς πέρας αὐτῆ τὰ προσδοκηθέντα τῆς οὕτω ψυχρᾶς καὶ ματαίας ἐλπίδος· γεγόνασι γὰρ μᾶλλον ἐν παντὶ κακῷ. Ἐσχῆκασιν τοίνυν εἰς γε τὸ εὐημε- ρεῖν τὸ περιττὸν οὐδὲν, ἀποβαλόντες τὸ γνήσιον, καὶ τὸ ἐδραῖον ἐν τούτοις μικροῦ παντελῶς ἀξιοῦντες λόγου. Καὶ τὸ ἔτι τούτου παραλογώτερον, Ἠγάπησας, φησὶ, τοὺς κοιμωμένους μετὰ σοῦ, καὶ ἐπλήθυνας τὴν πορνείαν σου μετ' αὐτῶν· καὶ διαλέγεται μὲν ὡς πρὸς γυναῖκα πόρνην. Τίνες δὲ ἦσαν οἱ κοιμώμενοι μετ' αὐτῆς, ἢ τάχα που "ἄψευδοποιημένες ἄνθρωποι τὸν 70.1264 νοῦν κεκαυτηριασμένοι,"6 καθὰ φησὶν ὁ μακάριος Παῦ- λος, καὶ ἀχλύος ἔμπλεω διαβολικῆς; Οὗτοι γεγόνασιν αὐτῆ, καὶ ὁδὸς, καὶ πρόφασις ἀπωλείας, ἀποφέροντες

μὲν τῆς πρὸς Θεὸν γνησιότητος, ἐνιέντες δὲ ὥσπερ τὰ τῆς δυσσεβείας σπέρματα, καὶ καρποφορεῖν ἀνα- πείθοντες τῷ Σατανᾷ τῆς κατὰ Θεοῦ παροινίας τὰ ἐγκλήματα. Πληθύνεσθαι δὲ φαμεν τὴν τινων πορ- νείαν, ἥτοι τὴν ἀπόστασιν τὴν ἀπὸ Θεοῦ, ὅτε τῶν αἰτιαμάτων ἢ δύναιμι, οὐ μονότροπος οὕσα καὶ μο- νοειδῆς ὁράται τυχόν, ἀλλ' ὡς ἐκ πολλῆς ἄγαν σκαϊό- τητος ἐπιτελουμένη, καὶ πολλὰ κατ' αὐτῶν ὠδίνουσα τὰ ἐφ' οἷς ἂν τις καταμωμήσαιο, καὶ μάλα δικαίως, τοὺς δρῶντας αὐτά· οἷόν τί φημι· Παρέπεται πάντως τῷ θεραπεύειν ἐλέσθαι τὸν Σατανᾶν τὸ μηδὲν ὑγιᾶς ἀνέχεσθαι δρᾶν· διαρρίπτεισθαι δὲ ὥσπερ εἰς πᾶσαν ὁδὸν βεβήλου τε καὶ βδελυρᾶς ἡδονῆς· σύνδρομα δὲ τοῖς τοιούτοις αἰτιάμασιν εἶεν ἂν καὶ τὰ ἕτερα τῶν τοιούτων κακῶν, γοητεῖαι τε καὶ νεκυομαντεῖαι, καὶ τὰ τῶν τερατοσκόπων ἀχρεῖα μυθάρια, ψευδο- μαντεῖαι τε καὶ ἐπωδαί, καὶ αἱ τῶν ἀστρολογούντων συκοφανταί, καὶ ἡμερῶν ἐπιτήρησις, ὠρῶν τε πρὸς τούτῳ, καιρῶν καὶ ἐνιαυτῶν. Οὕτω, φησὶ, τὴν σεαυ- τῆς πορνείαν πληθύνουσα, πολλοὺς ἐποίησας τοὺς μακρὰν ἀπὸ σοῦ. Καὶ τίνες ἂν εἶεν οὗτοι, ἀναγκαῖον πάλιν ἰδεῖν. Ἡ γὰρ τοὺς ἀγίους προφήτας φησὶν, οἱ πέρα θράσους ἰοῦσαν παντὸς ὁρῶντες αὐτήν, καὶ εἰς λῆξιν ἀπάσης ἀφιλοθείας ἐλαύνουσαν, ἀπεφοίτησαν αὐτῆς ὡς μεμολυσμένης, μονονουχὶ βοῶντες, καὶ λέ- γοντες· "Ἰατρεύσαμεν τὴν Βαβυλῶνα, καὶ οὐκ ἰάθη· ἐγκαταλίπωμεν αὐτήν, καὶ ἀπέλωμεν ἕκαστος εἰς τὴν γῆν ἑαυτοῦ· ὅτι ἠγγικεν εἰς οὐρανὸν τὸ κρίμα αὐτῆς, καὶ ἐξῆρεν ἕως ἄστρων"6 (ἐπεὶ γὰρ γῆ τῶν γλυπτῶν ὠνομάσθη Βαβυλῶν, ἐκτόπως δὲ τοῦτο νε- νόσηκεν Ἰερουσαλήμ, καὶ ταύτητοι καὶ μάλα εἰκό- τως Βαβυλῶνά φασιν αὐτήν οἱ θεσπέσιοι προφηταί) ἢ τάχα που, πολλοὺς πεποίηκε τοὺς μακρὰν ἀφ' ἑαυ- τῆς. Περιεργαζόμενοι γὰρ τὰ τῶν ὁμόρων ἐθνῶν σε- βάσματα, καὶ τοὺς παρ' ἐκάστῳ ψευδωνύμους θεοὺς, τούτους μετεπέμποντο· προσέκειντο δὲ καὶ λελατρεύ- κασιν, οἱ μὲν τούτοις, οἱ δὲ ἐκείνοις. Καὶ γοῦν ἔφη που Θεὸς διὰ τῆς Ἰερεμίου φωνῆς, ὅτι "Ἐκατὰ ἀρι- θμὸν τῶν πόλεων σου ἦσαν οἱ θεοὶ σου, Ἰούδα, καὶ κατὰ ἀριθμὸν διόδων τῆς Ἰερουσαλήμ ἐτάξατε βω- μούς θυμιᾶν τῷ Βαάλ."6 Τουτὶ δὲ οἶμαι καταδηλοῦν καὶ τὸ, Ἀπέστειλας πρέσβεις ὑπὲρ τὰ ὄρια σου. Οὐ γὰρ ἀρκούμενοι τοῖς παροῦσι παρὰ σφίσι θεοῖς, με- επέμποντο, καθάπερ ἔφην, καὶ πολλοὺς ἑτέρους, ἕκαστοι κατὰ τὸ αὐτοῖς εὖ ἔχειν ὑπειλημμένον. Ἡ τάχα που τὸ, Ἀπέστειλας πρέσβεις ὑπὲρ τὰ ὄρια σου, κατασημῆνιεν ἂν, ὅτι πέρα μέτρου παρ' αὐτοῖς τὰ τῆς πορνείας ἐπράττετο, ἴν' ὡς ἐν τρόπῳ παραβολῆς τὸ λεγόμενον ἦ, καὶ σύνηθες ἐπιφώνημα, τοῖς ἐπέκεινα τοῦ εἰκότος ἐφ' ἐκάστῳ τῶν πραγμάτων ἰοῦσι λεγόμενον. 9Καὶ ἀπέστρεψας, καὶ ἐταπεινώθης ἕως ἄδου. Ταῖς πολυοδίαις σου ἐκοπίασας, καὶ οὐκ εἶπας· Παύσομαι ἐνισχύουσα. Ὅτι ἔπραξας ταῦτα, διὰ 70.1265 τοῦτο οὐ κατεδείχθης μου· σὺ τίνα εὐλαβηθεῖσα ἐφοβήθης, καὶ ἐψεύσω με;9 Τί τὸ πέρας τῆς ἀποστάσεως τῆς ἀπὸ Θεοῦ, τῆς ἀμετρήτου πορνείας, καὶ τῶν ἀνοσιῶν ἐγχειρημάτων, ἥτοι τῆς ἀποστροφῆς ἀπὸ γε τῶν ἀμεινόνων ἐπὶ τὰ χεῖρω; Ἡ εἰς ἄκρον ταπεινώσις, καὶ τὸ καθικέσθαι, φησὶν, εἰς τὸ τῆς ἀπωλείας κατωτάτω βάραθρον. Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἠθέλησας ὑψηλὴ διαμεῖναι, καὶ ἀκράδαντον ἔχειν τὴν εὐημερίαν, ταύτητοι γέγονας ταπεινὴ. Ὅτι γὰρ ὑψηλοὶ τινες ἦσαν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, τό γε ἦκον εἰς δόξαν τὴν παρὰ Θεοῦ, σαφὲς ἂν γένοιτο, λέγοντος αὐτοῦ διὰ φωνῆς Ἰσαΐου περὶ αὐτῶν· "Ἐγίους ἐγέννησα, καὶ ὑψώσα."6 Οὐκοῦν αὐτόκλητον ἔχει τὴν ταπεινώσιν· δεδυσσέβηκε γὰρ εἰς τὸν ὑψοῦντα Θεόν· τεταπεινῶνται δὲ τίνα τρόπον, διαδείκνυσιν εὐθύς· ἔφη γάρ· Ταῖς πολυοδίαις σου ἐκοπίασας. Εἰς πᾶσαν γὰρ ὥσπερ ἀπωλείας ἐρχόμενοι ὁδὸν, δεδαπανηκάσι μὲν ἐπ' οὐδενὶ τῶν χρησίμων τὰς τῆς ψυχῆς εὐτο- νίας, δῆλον δὲ ὅτι τὰς νοητὰς, κεκμήκασιν δὲ οὐ μετρίως, ἐπ' ὀλεθρίοις πράγμασι τιθέμενοι τὰς σπουδὰς. Ἡ τάχα που καὶ πολυοδίας ἐν τούτοις φησὶ τὸ ἀεὶ μεθίστασθαι πρὸς θεοὺς ἑτέρους, καὶ τῶν μὲν ἤδη πεπορισμένων ὀλιγωρεῖν, ζητεῖν δὲ τοὺς παρ' ἑτέροις ὄντας τισὶ, καὶ καταμεθύειν ὥσπερ διαρρί- πτουμένοις

πανταχοῦ, ἔρεισμά τε καὶ κατάστασιν οὐκ ἔχειν τὸν ἐν αὐτοῖς ὄντα νοῦν. Συμβαίνει δὲ τοῦτο πάσχειν ἡμᾶς καὶ ἐν ταῖς ἐκτόποις τῶν ἡδο- νῶν. Ἀποφέρεται γὰρ ὁ νοῦς ἔσθ' ὅτε πρὸς πᾶν εἶδος ἀκαθαρσίας, καὶ ποτὲ μὲν τὸ πλουτεῖν ἐπαινεῖ, ποτὲ δὲ σαρκὸς ἐρᾷ, καὶ δόξης ἠττάται κενῆς, καὶ οἶον παντὶ πνεύματι περιφέρεται, κατὰ γε τὸ εἰρημένον διὰ φωνῆς Ἱερεμίου περὶ τινος· "Ἐν ἐπιθυμίαις ψυχῆς αὐτῆς ἐπνευματοφορεῖτο· παρεδόθη, τίς ἐπι- στρέψει αὐτήν;" Ἐ γὰρ τοῦτο παθοῦσα ψυχὴ παραδο- θήσεται πάντως ταῖς τῶν παθῶν προσβολαῖς· καὶ τοῦτο διδάσκει λέγων ὁ Παροιμιαστής· "Ἐσκολιοὶ γὰρ λογισμοὶ χωρίζουσιν ἀπὸ Θεοῦ, καὶ ῥεμβασμός ἐπιθυμίας μεταλλεύει νοῦν ἄκακον." Ἐ Χρὴ τοίνυν ἡμᾶς ἀνασειράζειν τὸν νοῦν, εἰ δὴ βούλοιτό πως ἀσχέτως ἵεσθαι κατὰ πετρῶν, καὶ ταῖς τῶν ἡδονῶν ἐκτόποις ἐφήδεσθαι τε καὶ ὁμιλεῖν, ἵνα μὴ καμῶν ἐκ πολυ- οδίας θήρωμα γένηται διαβολικόν. Ταῦτ' οὖν ποιή- σασα, φησὶν, ὦ Ἱερουσαλήμ, οὐκ εἶπας· Παύσομαι ἐνισχύουσα, τουτέστιν, οὐκ ἀνέκοψας τοῖς ἐπιλο- γισμοῖς τὴν ἐπὶ τὰ αἰσχύω πρόοδον, οὐ μεμέτρηκας τὴν ἀπόστασιν, οὐ κατέλυσας τὴν εἰς τὰ φαῦλα σπουδὴν, ἐπίκεισαι δὲ μᾶλλον ἐντονώτερον τῷ δρᾶν ἐθέλειν, ἢ χρῆν δὴ ποῦ μηδὲ γενέσθαι τὴν ἀρχήν. Ψυχῆς μὲν γὰρ ἔργον ἐστὶ, κἂν γοῦν μετρίαν ἐχού- σης σύνεσιν, τὸ μὴ ἀλῶναι θέλειν αἰτιάμασι τοῖς εἰς ἁμαρτίαν· εἰ δὲ δὴ ποῦ γένοιτο καὶ παθεῖν αὐτὸ, κἂν γοῦν ἐλέσθαι μετανοεῖν, καὶ διὰ τῆς εἰς τὸ ἄμει- νον ἀναδρομῆς ἀποσκευάσασθαι τὰ ἐγκλήματα. Εἰ δὲ ἀσχέτως καταφέροιτο πρὸς τὰ αἰσχύω, παραιτιότῳ τε προσεπιτούτῳ τὸ χρῆναι μετανοεῖν, προσέθηκεν ἁμαρ- τίαν ἐφ' ἁμαρτία, ἀρρώστημα δὲ ἐπ' ἀρρώστηματι παθοῦσαν αὐτὴν ἐνεστὶν ἰδεῖν. Αἰτιᾶται γοῦν τοὺς ἐν 70.1268 τούτοις ὄντας ὁ τῶν ὄλων Θεὸς, καὶ φησὶ· "Μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται; ἢ ὁ ἀποστρέφων οὐκ ἐπιστρέ- φει; διατὶ ἀπέστρεψεν ὁ λαὸς οὗτος ἀποστροφὴν ἀναιδῆ, καὶ κατεκρατήθησαν ἐν τῇ προαιρέσει αὐτῶν, καὶ οὐκ ἠθέλησαν τοῦ ἐπιστρέψαι;" Ἐ Ἄλλ' ὅτι ταῦτα πέπραχας, φησὶ, διὰ τοῦτο οὐ κατεδείχθης μου. Καί- τοι πῶς οὐ μᾶλλον ἐχρῆν, ἐπειδὴ τὰ οὕτως αἰσχρὰ καὶ ἀπόβλητα δράσαι τετόλμηκας, ἀνατεῖναι τὰς ἱκετηρίας, αἰτήσαι τε παρὰ Θεοῦ τὸν ἔλεον; δέχεται γὰρ τοὺς μετανοεῖν ἐθέλοντας, ἀγαθὸς ὢν φύσει, καὶ εἰδὼς τὸ πλάσμα ἡμῶν, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ἐφη γοῦν δι' ἑνὸς τῶν ἁγίων προφητῶν· "Ἐπιστράφητε, υἱοὶ, ἐπιστρέφοντες, καὶ ἴασομαι τὰ συντρίμματα ὑμῶν." Ἐ Ἀπονοίας οὖν ἀπόδειξις τῆς ἐσχάτης καὶ τῆς εἰσάπαν ἀποστροφῆς, τὸ ἐν κακοῖς γεγονότα τοσοῦτοις, μὴ ἀνασχέσθαι παρὰ Θεοῦ καὶ γοῦν τὸ ἐλεεῖσθαι ζητεῖν μετὰ τῆς τῶν πταισμάτων ὁμολογίας. Γέγρα- πται γὰρ, ὅτι "Ἐλέγε σὺ τὰς ἀνομίας σου πρῶτος, ἵνα δικαιωθῆς." Ἐ Ψάλλει δὲ τις, καὶ φησιν· "Ἐἶπα· Ἐξαγο- ρεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ Κυρίῳ· καὶ σὺ ἀφήκας τὴν ἀσέβειαν τῆς καρδίας μου." Ἐ Ἄλλ' ἦν τις τοῖς Ἰουδαίοις λόγος, σαθρὸς τε καὶ ἄναλκς, καὶ ἀμαθίας ἔμπλεως· διετείνοντο γὰρ ἀποστῆναι ἀπὸ Θεοῦ ζῶντος, καὶ προσνεῦσαι θεοῖς ἑτέροις, ἐπεὶ περ αὐτοῖς ὁ Βαβυλωνίων ὄχλος ὡς ὅσον οὐδέπω παρεσόμενος ἀπηγγέλλετο. Ἄλλ', ὦ παράφρων, φησὶ, τίνα φοβηθεῖσα ἠύλαβήθης, καὶ ἐψεύσω με; Ἐ Ἀνθρω- πος ὢν ὁ Βαβυλωνίων τύραννος, καὶ ὡς πρὸς γε τὴν θείαν ἰσχύον, οὐδὲν παντελῶς ἢ ἐπ' αὐτῷ στρατιά. Γέγραπται γὰρ περὶ Θεοῦ· "Ἐὸ κατέχων τὸν γύρον τῆς γῆς· καὶ οἱ ἐνοικοῦντες ἐν αὐτῇ ὡς ἀκρίδες." Ἐ Ἐφη δὲ πάλιν ὁ προφήτης Ἡσαΐας· "Ἐεἰ πάντα τὰ ἔθνη ὡς σταγῶν ἀπὸ κάδου, καὶ ὡς σίελος λογισθῆ- σονται, καὶ ὡς ῥοπὴ ζυγοῦ ἐλογίσθησαν, τίνοι ὡμοιώ- σατε Κύριον, καὶ τίνοι ὁμοιώματι ὡμοιώσατε αὐτόν;" Ἐ Ἀνούστατοι τοίνυν οἱ Θεοῦ κρείττονα τὸν ἀπὸ γῆς ἄνθρωπον εἶναι νομίσαντες, καὶ ψευδάμενοι μὲν τὴν εἰς αὐτόν εὐσέβειαν, οἰθηθέντες δὲ ὅτι σωθήσονται διὰ τῶν οὐκ ὄντων θεῶν. Ποία γὰρ ὄνησις γένοιτ' ἂν ἐκ λίθου καὶ ξύλου; Εἴρηται γοῦν περὶ αὐτῶν· Καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῶν κακῶν αὐτῶν ἐροῦσιν· Ἐνάστα καὶ σῶσον ἡμᾶς. Καὶ ποῦ εἰσὶν οἱ θεοί σου, οὓς ἐποίησας σεαυτῷ; εἰ ἀναστήσονται, καὶ σώσουσί σε ἐν καιρῷ τῆς κακώσεώς σου. Ἐψεύσαντο δὲ τὸν Θεόν, οὐ λόγῳ τοῦτο δρῶντες μόνον,

ἀλλὰ γὰρ δι' αὐτῶν τῶν πρα- γμάτων, ὁποῖόν ἐστι τὸ περὶ αὐτῶν εἰρημένον ὡς ἐν
 τρόπῳ παραδείγματος· "ὉΚαὶ ἐπέμεινα του ποιη- σαι σταφυλὴν, ἐποίησαν δὲ
 ἀκάνθας, καὶ οὐ δικαιοσύνην, ἀλλὰ κρίσιν."6 Ἔφη δὲ που καὶ ὁ θεοπέσιος Μελωδὸς
 ὡς ἐκ προσώπου Χριστοῦ περὶ αὐτῶν· "ὉΥἰοὶ ἀλλότριοι ἐψεύσαντό μοι, υἱοὶ
 ἀλλότριοι ἐπαλαιώθησαν, καὶ ἐχώλαναν ἀπὸ τῶν τρίβων αὐτῶν."6 9Καὶ οὐκ
 ἐμνήσθης μου, οὐδὲ ἔλαβές με εἰς τὴν διάνοιάν σου, οὐδὲ εἰς τὴν καρδίαν σου. Κἀγὼ
 σε ἰδὼν παρορῶ, καὶ ἐμὲ οὐκ ἐφοβήθης. Κἀγὼ ἀπαγγελῶ τὴν δικαιοσύνην μου, καὶ
 τὰ κακά σου, ἃ οὐκ ὠφελήσουσί σε. Ὅταν ἀναβοήσης, ἐξελέσθωσάν σε ἐν τῇ θλίψει
 σου. Τούτους γὰρ πάντας ἄνεμος λήψεται, καὶ ἀποίσει καταιγίς.9 Ἔφη που Θεὸς
 διὰ φωνῆς Ἰεζεχιήλ πρὸς τὴν τῶν 70.1269 Ἰουδαίων μητέρα, φημὶ δὴ τὴν
 Συναγωγὴν· "ὉΚαθὼς ἐποίησας, οὕτως ἔσται σοι· τὸ ἀνταπόδομά σου ἀντ-
 αποδοθήσεται εἰς κεφαλὴν σου."6 Ναι μὴν καὶ ὁ προφή- της Ἡσαΐας· "ὉΟὐαὶ τῷ
 ἀνόμῳ,"6 φησί· "ὉΠονηρὰ κατὰ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ συμβήσεται αὐτῷ."6
 Τοιοῦτόν τι καὶ νῦν διὰ τῶν προκειμένων σημαίνεται. Ἐπειδὴ γὰρ τὴν περὶ ἐμοῦ
 γινῶσιν ἀπεώσω, φησὶν, ὑπερ- οραθήσῃ παρ' ἐμοῦ, καὶ ἰσοπαλῆ τοῖς πλημμελήμασιν
 ὑπομενεῖς τὴν δίκην. Ἐπιλανθάνεται δὲ τις τοῦ Θεοῦ τοῦ κατὰ φύσιν καὶ ἀληθῶς,
 καὶ τοῦ κατεξου- σιάζοντος τῶν ὄλων, οὐχὶ δήπου πάντως εἰς ἀμνη- στίαν ἐλθῶν
 τοῦ ὅτι Θεὸς ἔστι (καὶ τὰ δαιμόνια γὰρ πιστεύουσι, καὶ φρίττουσι, κατὰ τὴν τοῦ
 ἀποστόλου φωνήν), ἀφειδήσας δὲ μᾶλλον τοῦ ὑποκεῖσθαι θέλειν αὐτῷ, καὶ τῶν
 παρ' αὐτοῦ διατεταγμένων ὀλίγα φροντίσας· ὡς ἐξήνιον ὁρᾶσθαι καὶ ἀπειθῆ, καὶ
 ὀλοτρόπως ἐκνενευκότα πρὸς πᾶν τὸναντίον, ὧν ἔδει πληροῦν. Ἐπιλανθάνεται δὲ
 Θεὸς, ἥγουν ὑπερορᾷ τῶν ἀμνημονούντων αὐτοῦ, μονονουχὶ τὴν ἐπίκουρον χεῖρα
 συστέλλων, καὶ φειδοῦς ἀπάσης ἀπογυμνῶν αὐτούς· ὃ δὴ πέπονθεν Ἰσραὴλ. Οὐ γὰρ
 ἐφοβήθη τὸν οὐρανοῦ τε καὶ γῆς Κύριον, καὶ τῶν ὄλων δημιουργόν τε καὶ
 τεχνίτην· ἀπολύσας δὲ ὡς περ τῶν αὐτοῦ σκήπτρων τὸν ἀύχένα, δεδούλευκε τοῖς
 οὐκ οὔσι θεοῖς. Ταύτητοί φησιν, ὅτι Σὺ οὐκ ἐφοβήθης με, καὶ ἐγὼ ἀναγγελῶ τὴν
 δικαιοσύνην μου, καὶ τὰ κακά σου· κακὰ λέγων τὴν ἀπόστασιν τὴν ἀπ' αὐτοῦ
 δηλονότι, καὶ τὸ προσκλίνεσθαι λέγειν, οἷς αὐτὸς εἰργάσατο θεοῖς. Ἐπαγγέλλει δὲ
 τὴν αὐτοῦ δικαιοσύνην ἐπὶ τῶν τοιάδε δρᾶν εἰωθότων ὁ τῶν ὄλων Θεὸς, ψῆφον ἐπ'
 αὐτοῖς θείαν ἐκφέρων, καὶ ἰσὸρροπον κόλασιν ἐπιτιθεῖς. Οὐ γὰρ εἰς ἓνα τὸν καθ'
 ἡμᾶς τὰ τολμήματα, ἀλλ' εἰς αὐτὴν πράττεται τὴν ὑψοῦ τε καὶ ἄνω, καὶ τῶν ὄλων
 κατάρχουσιν φύσιν. Ὅτι δὲ ἀνήνυτος [αλ. ἀνόνητος] αὐτοῖς ἢ τῶν ψευδωνύμων
 εὔρεσις θεῶν, διαδεικνυσὶν εἰπὼν, ὅτι "ὉΟὐκ ὠφελήσουσί σε"6 καὶ ὅτι τὸ χρῆμά
 ἐστὶν ἀλη- θεὸς, προσαποφαίνει λέγων· "ὉὍταν ἀναβοήσης, ἐξελέ- σθωσάν σε ἐν τῇ
 θλίψει σου."6 Οὐκοῦν, ὡς ὁ προφήτης φησί, "ὉΤί ὠφελεῖ γλυπτὸν, ὅτι ἔγλυψαν
 αὐτό; ἔπλα- σαν αὐτὸ χώννευμα φαντασίαν ψευδῆ, καὶ αὐτὸ τέκτων ἐποίησε, καὶ οὐ
 Θεὸς ἐστίν."6 Εἶτα πῶς ἐπι- κουρήσειεν ἂν τοῖς πεπλανημένοις, ἐκ ξύλου καὶ λίθου
 πεπονημένον ἄγαλμα, καὶ τέχνης ἀνθρώπων εὐρή- ματα μᾶλλον, ἢ Θεός; Διὰ τοῦτο
 φησιν, ὅτι Τούτους πάντας ἄνεμος λήψεται, καὶ ἀποίσει καταιγίς. Τού- τους δὲ, τίνας;
 Ἦ τοὺς παρ' αὐτῶν ἐπινοηθέντας θεοὺς, ἢ τάχα που τοὺς προσκυνοῦντας αὐτούς,
 οἷ, καθάπερ χοῦς καὶ κόνις, ταῖς τῶν ἀνέμων ἀναρρί- πτοῦνται πνοαῖς. Καὶ τοῦτο,
 οἷμαι, ἐστὶ τὸ ἐν βίβλῳ Ψαλμῶν εἰρημένον· "ὉΓενηθήτωσαν ὡσεὶ χοῦς κατὰ
 πρόσωπον ἀνέμου"6 τουτέστι, βαδιοῦνται πρὸς τὸ μηδέν."6 Ἔθος δὲ τῇ θεοπνεύστῳ
 Γραφῇ τὰς τῶν πειρασμῶν, ἥτοι τῶν κολάσεων ἐφόδους, λαίλαπι καὶ καταιγίδι
 πολλάκις ἀφομοιοῦν. 9Οἱ δὲ ἀντεχόμενοί μου κτήσονται γῆν, καὶ κληρονομήσουσι
 τὸ ὄρος τὸ ἅγιόν μου· καὶ ἐροῦσι· Καθαρίσατε ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ ὁδοὺς, καὶ
 ἄρατε σκῶλα ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τοῦ λαοῦ μου.9 70.1272 Ἀναγκαίως ἐπενήνεκται τοῖς
 ἀνόπιν καὶ ταῦτα. Ἔδει γὰρ, ἔδει καὶ τῶν φιλαμαρτημόνων καὶ ἀποστα- τῶν ἐναργῆ
 γενέσθαι τὴν κόλασιν, καὶ τῶν ἀγαπών- των αὐτὸν τὰ ἔργα. Καὶ καθόλου μὲν

ἀληθῆς ἢ ὑπόσχεσις· ἅπας γὰρ εἴτις ἀντέχεται Θεοῦ, καὶ τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης ὀλοτελοῦς οὐδὲν ἠγεῖται τὸ ἄμει- νον, διαπρέπει δὲ καὶ δι' ἀπάσης ἀγαθουργίας· οὗτος ἔσται κληρονόμος τῆς ἡτοιμασμένης γῆς τοῖς ἀγίοις, ἦν δὴ καὶ αὐτὸς ἡμῖν ὁ Σωτὴρ κατεσήμεναι λέγων· "6Μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομή- σουσι τὴν γῆν."6 Ὅρος δὲ ἅγιον ἐν τούτοις φημί, τάχα που τὴν ἄνω πόλιν, τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ, τὴν τῶν ἀγίων καλλίπολιν. Ψάλλει γὰρ που, καὶ φησι περὶ αὐτῆς ὁ θεσπέσιος Δαβίδ· "6Τίς ἀναβή- σεται εἰς τὸ ὄρος Κυρίου; ἢ τίς στήσεται ἐν τόπῳ ἁγίῳ αὐτοῦ; Ἄθῶος χερσὶ, καὶ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ."6 Οὐκοῦν ἅπασιν τοῖς ἀντεχομένοις Θεοῦ, κλῆρος ἔσται τῶν ἀγίων ἢ γῆ, καὶ τὸ σεπτὸν τε καὶ διαβόητον ὄρος. Ἔοικε δὲ νυνὶ περὶ τῶν πιστευσάντων εἰς αὐτὸν ἐκ τῶν Ἰουδαϊκῶν ταγμάτων ποιεῖσθαι τοὺς λόγους, ὧν ἀπαρχὴ καὶ πρῶτοι γεγόνασιν οἱ θεσπέσιοι μαθη- ταί, τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης ἀπριξέχοντες, ἀκρά- δαντον ἔχοντες ἐπ' αὐτῷ τὴν πίστιν, καὶ ἀδιάβλητον τὴν ὑποταγὴν, καὶ ἀδιάσπαστον τὴν ἀγάπην. Φασὶ γοῦν, ὅτι "6Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλίψις, ἢ στενοχωρία, ἢ διωγμὸς, ἢ λιμὸς, ἢ γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαιρα;"6 Οὗτοι γεγό- νασιν τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας κληρονόμοι, καὶ κατεκτήσαντο γῆν τὴν ἄνω τὴν τοῖς πράεσιν ἠύτρε- πισμένην. Πρέποι δ' ἂν τὸ τῆς πραότητος ὄνομα τοῖς τὴν εὐαγγελικὴν διαβιοῦσιν ζώην, οἷς καὶ προστέτα- χεν ὁ Χριστὸς τὸ μὴ ὀργίζεσθαι δεῖν, μήτε μὴν ἀμύνεσθαι τινὰς τῶν λευπηκότων, ἐπείγεσθαι δὲ μᾶλλον εὐεργετεῖν καὶ τοὺς ἐν τάξει γεγονότας τῶν ἐχθρῶν. "6Εὐ ποιεῖτε"6 γὰρ, φησὶ, "6τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς, καὶ τῷ παιοντί σε εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην."6 Ἀνεξικακίας δὲ καὶ πραότητος τῆς εἰς ἄκρον ἀπόδειξις ἂν εἴη τὸ διαπρέπειν ἐν τού- τοις. Τοῖς δὲ γε κτησαμένοις τὴν γῆν καὶ τὸ ὄρος τὸ ἅγιον, ὡς ἐν ὑπόσχεται καὶ ἐν ἐλπίδι ῥηθήσεται, φησὶ· "6Καθαρίσατε ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ ὁδοὺς."6 τοῦτό ἐστιν ἐναργῶς τὸ, "6Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ."6 Τίνα δὲ τρόπον ἢ ἐτοιμασία πράττεται, διεσάφησεν εἰπὼν· "6Ἄρατε σκῶλα ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τοῦ λαοῦ μου"6 τουτέστι, λείαν καὶ εὐήλατον ἀποδείξατε τοῖς ἀνά παῖσαν τὴν γῆν τῆς διὰ πίστεως σωτηρίας τὴν ὁδόν· μηδὲν ἔστω τὸ τραχὺ καὶ ἄναντες. Ὁ μὲν γὰρ νόμος διὰ Μωσέως ἔλεειν οὐκ ἠπίστατο, καὶ δυσκατόρθωτος ἦν· πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες, καὶ δυσεύρετος ἦν ὁ εἰσάπαν ἐλεύθερος, καὶ ἀμωμήτως αὐτὸν ἀποπεράναι δυνά- μενος. Καὶ γοῦν ἔφασκον οἱ θεσπέσιοι μαθηταὶ τοῖς μετὰ τὴν πίστιν ἐπὶ τὰς τοῦ νόμου σκιὰς ὑπονοστεῖν ἐθέλουσι· Καὶ νῦν τί πειράζετε τὸν Θεὸν, ἐπιθεῖναι τὸν ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν, ὃν οὔτε ἡμεῖς, οὔτε οἱ πατέρες ἡμῶν ἴσχυσαν βαστάσαι; Ἐφη 70.1273 δὲ καὶ ὁ Παῦλος, ὅτι καὶ ὁ νόμος, τῶν παραβάσεων χάριν προσετέθη· ἔλεγχος γὰρ ἀμαρτίας ὁ νόμος, καὶ αὐτῷ προσπταίοντες, ὑπὸ μῶμον ἦσαν καὶ γρα- φήν. Ἐκώλυον οὖν ἄρα τῆς ἐννόμου ζωῆς τὸ δυσήνυ- τον. Ἀλλ' αἰρέσθω, φησὶν, ἐκ μέσου· ἢ δὲ εὐστιβῆς καὶ ἀνιδρωτὶ βάσιμος ἀναδεικνύσθω τρίβος, τουτέστι, τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας ἢ δύναμις τὴν ἀληθῆ λατρείαν εἰσφέρειν. Ἐφη τι τοιοῦτον καὶ ἐτέρωθί που Θεὸς πρὸς τοὺς ἀγίους μυσταγωγός· "6Πορεύεσθε διὰ τῶν πυλῶν μου, καὶ τοὺς λίθους ἐκ τῆς ὁδοῦ διαρρίψατε"6 τουτέστι, δυσχερείας ἀπάσης ἀπαλλάξατε τὴν ὁδόν, ἢ περ ἂν ἀποφέροιτο πρὸς Θεὸν διὰ τῆς ἐν πνεύματί τε καὶ ἀληθοῦς λατρείας, καὶ τῆς ἐν πίστει φαιδρότητος. 9Τάδε λέγει Κύριος ὁ ὑψιστος, ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν τὸν αἰῶνα, ἅγιος ἐν ἀγίοις ἀναπαυό- μενος, καὶ ὀλιγοψύχοις διδούς μακροθυμίαν, καὶ διδούς ζωὴν τοῖς συντετριμμένοις τὴν καρδίαν· Οὐκ εἰς τὸν αἰῶνα ἐκδικήσω ὑμᾶς, οὐδὲ διὰ παντὸς ὀργισθήσομαι ὑμῖν. Πνεῦμα γὰρ παρ' ἐμοῦ ἐξελεύσεται, καὶ πνοὴν παῖσαν ἐγὼ ἐποίησα.9 Οἱ μακάριοι προφήται, ὅτε τι μέγα καὶ θεοπρε- πὲς ὑπισχνεῖται τισιν ὁ τῶν ὄλων Κύριος, πολὺ τὸ θαῦμα δέχονται τῆς δόξης αὐτοῦ καὶ τῆς ἡμερότη- τος, καὶ οἶον ἀνασκιρτώντες ἐκ θυμηδίας

τρέπονται πρὸς δοξολογίαν. Τοιοῦτόν τι πεπονθότα νυνὶ τὸν προφήτην εὐρήσομεν· οὐ γὰρ ἀπλῶς ἔφη· Τάδε λέγει Κύριος, προσεπάγει δὲ ἀναγκαίως, ὁ ὕψιστος, τουτέστιν, ὁ πάντων ἐπέκεινα καὶ ἀνωτάτω κατὰ φύσιν παντὸς τοῦ παρενεχθέντος εἰς ὑπαρξίν· λέγων δὲ τὸ, κατοικῶν ἐν ὑψηλοῖς, ὑποφαίνει πάλιν ὡς ἐν ἀκλονήτοις ἐστὶν ὑπεροχαῖς, καὶ ἐν ἀρρήτοις ὑψώμασιν ἢ θεία τε καὶ ὑπερτάτη φύσις. Καίτοι τοῦτο, οἶμαι, ἐστὶ τὸ κατοικεῖν ἐν ὑψηλοῖς εἰς τὸν αἰῶνα αὐτήν· ἔχει γὰρ ἀναλλοιώτως ἔν γε τοῖς καθ' ἑαυτήν, καὶ οὐκ ἂν γένοιτό πως ἐν ἀμείνοσιν, ἢ ὅπερ ἐστὶν, ἔν- εστι δὲ μᾶλλον ἀμεταπτώτως αὐτῇ τὸ ἐν οἷς ἐστὶν εἶναι διηνεκῶς. Ἅγιον δὲ ἐν ἀγίοις ἀναπαύεσθαί τε καὶ κατοικεῖν αὐτόν φησιν, ὑπεμφαίνων ὅτι παραιτεῖται μὲν ὡς μεμολυσμένους διὰ πολλήν ἁμαρτίαν τοὺς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, ἐναυλίζεται δὲ φιλαγάθως τοῖς διὰ πίστεως ἐκκεκαθαρμένοις, καὶ ἡγιασμένοις ἐν πνεύματι. Δίδωσι δὲ καὶ ὀλιγοψύχοις μακροθυμίαν, καὶ ὀλιγοψύχους φησὶ τοὺς ἔσθ' ὅτε βραχὺ πως ἀσθενεῖν εἰωθότας, περὶ τὸν προτεθέντα αὐτοῖς τοῦ βίου σκοπόν. Δίδωσι δὲ τούτοις μακροθυμία[n], τουτέστι καρτερίαν καὶ ὑπομονήν, μονονουχὶ βοῶν τε καὶ λέγων· "Ἐνδρίζεσθε, καὶ κραταιούσθω ἡ καρδία ὑμῶν, πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπὶ Κύριον."⁶ Δίδωσι δὲ καὶ ζωὴν τοῖς συντετριμμένοις τὴν καρδίαν, τουτέστι τοῖς πτωχοῖς τῷ πνεύματι· τοιοῦτοι δὲ πάντες οἱ ἐν ὑπακοῇ Θεοῦ, καὶ εἰκτικὸν ἔχοντες νοῦν· οὗτοι δ' ἂν εἶεν οἱ διὰ πίστεως κεκλημένοι πρὸς ἐπίγνωσιν τοῦ Χριστοῦ· ὀνομάζονται δὲ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, τὴν ἐναντίαν τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ ἐρχόμενοι τρίβον. Οἱ μὲν γὰρ ἦσαν ἀλαζόνες, ἀπειθεῖς τε καὶ ἄθραυστοι· 70.1276 οἱ δὲ ἀγαθοὶ, καὶ εὐκάρδιοι, καὶ τοῖς τοῦ Θεοῦ νόμοις τὸ χρῆναι κρατεῖν ἀπονέμοντες, καὶ ὑποτιθέντες τῇ ζεύγλι Χριστοῦ τὸν τῆς διανοίας αὐχένα. Καὶ ταῦτα μὲν τῶν ἐν Χριστῷ τὰ ἔργα. Τί δέ φησιν ὁ Ὑψιστος τοῖς ἐξ ἀπειθείας ὠλισθηκόσιν εἰς τὰ τῆς εἰς αὐτόν δυσσεβείας ἐγκλήματα; Οὐκ εἰς τὸν αἰῶνα ἐκδικήσω ὑμᾶς, οὐδὲ διαπαντὸς ὀργισθῆσομαι ὑμῖν. Οὐκ ἀποκείρει τοῦ σώζεσθαι τὴν ἐλπίδα τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ· σέσωσται γὰρ τὸ κατάλειμμα· κέκληται μὲν πλείστη τις μοῖρα τῆς αὐτῶν πληθύος, κεκλη- σονται δὲ καὶ ἐν ἐσχάτοις καιροῖς; ἀνακόπτοντος Θεοῦ τὴν ἐπ' αὐτοῖς ὀργὴν, καὶ τὴν δίκην ἀνασειράζοντος, ὡς μὴ εἰσάπαν ἐκτείνεσθαι κατ' αὐτῶν. Ἀγαθὸς γὰρ ὑπάρχων, τετήρηκε τοῖς πατράσιν αὐτῶν ἀψευδῆ τὴν ὑπόσχεσιν. Ἀποδίδωσι δὲ καὶ ἐτέραν αἰτίαν, ὡς φιλοικτίρμων Θεός. Πνεῦμα γὰρ, φησὶ, παρ' ἐμοῦ ἐξελύσεται. Ἐξελύσεται δὲ τίνα τρόπον, διεσάφησεν εἰπών· Πνοὴν πᾶσαν ἐποίησα ἐγώ. Ἔστι μὲν γὰρ πνευμάτων Πατὴρ. Νοεῖται γε μὴν οὐχ ὡς ἐξ ἰδίας φύσεως τετοκῶς αὐτὰ, καθὰ καὶ τὸν ἴδιον Υἱὸν, ἀλλ' οὐδὲ ἐν ἴσῳ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι τὴν ἐκ τῆς οὐσίας πρόοδον, ἤγουν ἐκπόρευσιν, ἐσχηκέναι φαμέν αὐτά· δημιουργικῶς δὲ μᾶλλον ἐκ Θεοῦ προ- ελθεῖν εἰς τὸ εἶναι διαβεβαιούμεθα, φρονούντες ὀρθῶς· αὐτὸς γὰρ πᾶσαν ἐποίησε πνοὴν. Ὅπου δὲ ποιήσις ὅλως ὠνόμασται, ἐκεῖ που πάντως εἶη ἂν ἡ ἐξέλευσις, ἤγουν ἡ ἔξοδος, οὐκ οὐσιωδῶς μᾶλλον, ἀλλ' ὡς ἐν λέξει καταχρηστικῇ τὸ περιποιεῖσθαι σημαίνουσα. 9Δι' ἁμαρτίαν βραχὺ τι ἐλύπησα αὐτόν, καὶ ἐπάταξα αὐτόν, καὶ ἀπεστρέψατο πρόσωπόν μου ἀπ' αὐτοῦ· καὶ ἐλυπήθη, καὶ ἐπορεύθη στυγνὸς ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ. Τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ ἐώρακα, καὶ ἰασάμην αὐτόν, καὶ παρεκάλεσα αὐτόν, καὶ ἔδωκα αὐτῷ παράκλησιν ἀληθινήν, εἰρήνην ἐπὶ εἰρήνην τοῖς μακρὰν καὶ τοῖς ἐγγὺς οὓσι. Καὶ εἶπε Κύριος· Ἰάσομαι αὐτούς· οἱ δὲ ἄδικοι οὕτως κλυδωνισθήσονται, καὶ ἀναπαύσασθαι οὐ δυνή- σονται. Οὐκ ἔστι χαίρειν τοῖς ἀσεβέσιν, εἶπε Κύριος ὁ Θεός.⁹ Ἐκτετίκασιν μὲν Ἰουδαῖοι δίκας τῆς εἰς Χριστὸν παροινίας, ἀνθρώπῳ μὲν ἀφορήτους παντὶ, μεμε- τρημένας δὲ ὅμως, τό γε ἦκον εἰς ἰσότητα τῶν ἡμαρτημένων. Δεδυσεβήκασιν γὰρ τὰ πέρα μέτρου παντὸς, ἀπεκτονότες δικαίους, καὶ προφητῶν ἀγίων αἵμασιν ἐνόχους ἑαυτοὺς καταστήσαντες. Τελευτῶν- τες δὲ καὶ αὐτῷ τὰς χεῖρας ἐπήγαγον τῷ Χριστῷ, ὃν Υἱὸν ὄντα πέπομφεν ὁ Πατὴρ μετὰ

τοὺς οἰκέτας. Οἱ δὲ καὶ οὕτως ἠλαζονεύοντο κατ' αὐτοῦ, καίτοι πρὸς ἀλλήλους λέγοντες· "Ὁὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος."6 Οὐκοῦν διὰ ταύτην τὴν ἁμαρτίαν ἐλύπησα αὐτὸν, φησὶ, καὶ ἐπάταξα, καὶ ἀπέστρεψα τὸ πρόσωπόν μου ἀπ' αὐτοῦ. Ἐφη γάρ· "Ὅταν τὰς χεῖρας ὑμῶν ἐκ-τείνητε πρὸς με, ἀποστρέψω τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀπ' ὑμῶν· καὶ ἐὰν πληθύνητε τὴν δέησιν, οὐκ εἰσ- ακούσομαι ὑμῶν· αἱ γὰρ χεῖρες ὑμῶν αἵματος πλή- ρεις."6 Ἄλλ' ἐν ὑστέροις καιροῖς μεταγινώσκοντος τοῦ Ἰσραὴλ (πορεύεται γὰρ στυγνός), πεπαύσεται μὲν τὰ 70.1277 τῆς ἀποστροφῆς· εἰσδεχθήσεται δὲ διὰ πίστεως, καὶ τῶν ἀρχαίων ἁμαρτημάτων ἀπαλλαχθήσεται, Θεοῦ κατοικτείροντος· λήψεται δὲ καὶ παράκλησιν ἀληθι- νήν. Καὶ ποίαν εἶναι ταύτην φαμέν, ἢ δηλονότι τὴν διὰ Χριστοῦ χάριν, δικαιούσαν ἐν πίστει, καὶ ἁμαρ- τῶν ἀπαλλάττουσαν, προξενούσαν δὲ καὶ τὸν διὰ Πνεύματος ἁγιασμόν, καὶ τῆς υἰοθεσίας τὴν δόξαν, καὶ γερῶν ἐλπίδα τῶν τοῖς ἀγίοις ἠντρεπισμένων; Ἀληθινὴ τοιγαροῦν ἡ παράκλησις, πρὸς τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀγαθοῖς εἰσκομίζουσα τοῖς ἀξιωθεῖσιν αὐτῆς καὶ εἰρήνην ἐπὶ εἰρήνην, τουτέστι διηνεκὴ καὶ ἀνέκλειπτον τὴν τῆς εἰρήνης εὐδίαν, ἣν ἔδωκεν ὁ Σωτὴρ καὶ τοῖς μακρὰν, καὶ τοῖς ἐγγύς, τουτέστι, καὶ τοῖς ἐξ ἔθνων, καὶ τοῖς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ. Προσπεφώνηκε γὰρ τοῖς ἔθνεσιν ὁ μακάριος Παῦλος, ὅτι "Ὅτι δὲ ὅλως, οἱ ποτὲ ὄντες μακρὰν, ἐγενήθητε ἐγγύς ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ."6 "Ὅσον μὲν γὰρ ἦκεν εἰς τὸ κατεζεῦχθαι νόμῳ τὸν Ἰσραὴλ, καὶ λα- τρεῦειν Θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ, κατὰ γε τὸ τοῖς ἱεροῖς κηρύγμασι δοκοῦν (εἴρηται γὰρ πρὸς αὐτούς· "Ὁ Κύριος ὁ Θεός σου, Κύριος εἷς ἐστιν"6), ἐγγύς εἶναί πως ἐδόκουν· μακρὰν δὲ τὰ ἔθνη, διὰ τὸ εἰσάπαν ἀπηλλοτριῶσθαι, καὶ μαθημάτων ἀγίων, καὶ τοῦ εἰ- δέναι τὸν τῶν ὄλων γενεσιουργὸν καὶ Κύριον. Ἄλλ' εἰρήνη δέδοται τούτοις τε κακείνοις παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, ἡ διὰ Χριστοῦ δηλονότι, τοῦ ποιήσαντος τὰ ἀμφοτέρωθεν ἐν, καὶ τοὺς δύο λαοὺς κτίσαντος εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον, καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσαντος, καὶ τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσαντος. Οὐκοῦν δι' αὐτοῦ τὴν καταλλαγὴν ἐσχίκαμεν, καὶ ἀδιάτητον τὴν εἰρήνην, πρὸς Θεὸν καὶ πρὸς ἀλλήλους. Ἐφη γάρ που Χριστὸς πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς Πατέρα καὶ Θεόν· "Ὁθέλω ἵνα, ὡς περ ἐγὼ καὶ σὺ ἐν ἔσμεν, οὕτω καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἐν ὧσιν."6 Ἐπιφέρει δὲ τούτοις ὁ προφήτης· Καὶ εἶπε Κύριος, Ἰάσομαι αὐτούς, ἀνακεφαλαίωσιν ὡς περ τινὰ τοῦ παντός λόγου ποιούμενος διὰ τούτου, καὶ ὑπό- σχεσιν ἀψευδῆ τοῦ πάντων κρατοῦντος Θεοῦ καθιστὰς ἐναργῆ· ἐπηγγείλατο γὰρ, φησὶ, λέγων, ὡς ἰάσεται αὐτούς· οἱ δὲ ἄδικοι οὕτως κλυδωνισθήσονται, καὶ ἀναπαύσασθαι οὐ δυνήσονται. Ἐπειδὴ γὰρ τῶν κλη- θησομένων διεξῆλθε τὰ γέρα, ταύτητοι, καὶ μάλα εἰκότως, καὶ τὰς τῶν ἀπειθούτων κολάσεις, καὶ τὸν ἐν αὐτοῖς κλύδωνα, καὶ τὰς ἀπεράντους αἰκίας προσ- απαγγέλλει χρησίμως. Οὐ γὰρ ἔστι χαίρειν αὐτοῖς, φησὶν, εἶπε Κύριος ὁ Θεός. Τοῦ δὲ Κυρίου καὶ πάν- των Θεοῦ τὸ χαίρειν αὐτῶν ἀποστήσαντος, ποῖος αὐ- τοῖς θυμηδίας ὑπάρξει τρόπος; Ὅτι δὲ καὶ ἐν καιρῷ τῆς κλήσεως τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, ἀπομενοῦσιν οἱ τινες ἐν ἀπειθείᾳ τῷ τῆς ἀνομίας υἱῷ προσκείμενοι, σαφηνιεῖ λέγων ὁ πάνσοφος Παῦλος· "Ὁ ἄνθρωπος ὢν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο, διὰ τοῦτο πέμψει αὐ- τοῖς ὁ Θεὸς ἐνέργειαν πλάνης."6 Ἐφη δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ· "Ὁ ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρός μου, καὶ οὐ λαμβάνετε με· ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ,"6 τουτέστιν ὁ τῆς ἀνομίας υἱός, ὡς ἔφη, "Ὁ ἐκεῖνον λήψεσθε."6 Οὐκοῦν κεκλήσεται μὲν 70.1280 κατὰ καιροῦς ὁ Ἰσραὴλ εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν διὰ πίστεως τῆς εἰς αὐτὸν καταπλουτήσει χάριν· ἀσεβεῖς δὲ καὶ ἄδικοί τινες ἀπομενοῦσιν· καὶ τότε καθάπερ ἐν κλύδωνι πεσόντες ἀστάτω, καὶ τὸ χαίρειν εἰσάπαν ἀποβεβληκότες, ἀναπαύσασθαι οὐ μὴ δύνωνται· συντριβήσονται γὰρ μακρᾶ καὶ ἀτε- λευτήτω δίκῃ κατισχημένοι. Ἐναβόησον ἐν ἰσχύϊ, καὶ μὴ φείση· ὡς σάλπιγγα ὑψώσον τὴν φωνὴν σου, καὶ ἀνάγ- γειλον τῷ λαῷ μου τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν, καὶ τῷ

οἴκῳ Ἰακώβ τὰς ἀνομίας αὐτῶν.⁹ Τοὺς περὶ τῆς κλήσεως τῶν ἐξ Ἰσραὴλ διαπεράνας λόγους, ἐφ' ἕτερόν τινα νοουθεσίας ἔρχεται τρόπον, καλὸν καὶ ἐπωφελῆ, καὶ ἀπάσης εὐκοσμίας πρόξενον, καὶ λαμπρῶν στεφάνων ἐμποιητικόν· χρῆναι δέ φημι τὸν τῆς προφητείας σκοπὸν προαπογυμνῶσαι τοῖς ἐντευξομένοις, ὡς ἂν εἶδεῖν ἐφ' ὅτῳ λοιπὸν ὁ τῶν εἰρη- μένων συντείνεται νοῦς. Οὐκοῦν ἐν τοῖς ἀνόπιν λόγοις, οἷς πεποιήται Θεὸς περὶ τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, ἐμφανεῖς ἦσαν πολέμου καὶ εἰς ὅσον οὐδέπω παρεσομένης ἀδια- φύκτου συμφορᾶς [προαπαγγελία]. Ἔφη γάρ· "ὉΚαὶ οὐκ ἐμνήσθης μου, οὐδὲ ἔλαβές με εἰς τὴν διάνοιάν σου, οὐδὲ εἰς τὴν καρδίαν σου· κἀγὼ ἰδὼν σε παρορῶ, καὶ ἐμὲ οὐκ ἐφοβήθης· κἀγὼ ἀπαγγελῶ τὴν δικαιοσύνην μου, καὶ τὰ κακά σου, ἃ οὐκ ὠφελήσουσί σε. Ὅταν ἀναβοήσης, ἐξελέσθωσάν σε ἐν τῇ θλίψει σου."⁶ Ἐλέγομεν δὲ, ὅτι κακά φησιν ἐν τούτοις τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, τὰ ἐπὶ τοῖς εἰδώλοις εὐρήματα. Διὰ τοῦτο καὶ ἔφασκεν· "ὉὍταν ἀναβοήσης, ἐξελέσθωσάν σε ἐν τῇ θλίψει σου."⁶ Ἦν οὖν ἄρα τισὶ προαπαγγελία πολέμου, καὶ ἐκτεθρύλλητο παρὰ τοῖς Ἰουδαίων δήμοις τοῦτο· ἀλλ' ἦσαν τινες ἐν αὐτοῖς εὐλαβείας δόκησιν περικείμενοι, καὶ δρῶντες μὲν ἀφυλάκτως, ἃ μηδὲ θέμις εἰπεῖν, ὠραῖσμοις δὲ τοῖς ἔξωθεν ἕαυ- τοὺς κατακαλλύνοντες, καὶ δόξαν ἐπιεικείας, ὡς ἔφην, ἀρπάζοντες. Οὗτοι καὶ νηστείας ὑπεπλάττοντο, καὶ συχνὰς ποιεῖσθαι τὰς προσευχὰς, ἀποσκευάζεσθαι διὰ τούτου νομίζοντες τὰ ἐκ τῆς θείας ὀργῆς. Οὐκοῦν ἐπειδήπερ εἰς λήθην ἐνηνεγμένοι τῶν ἰδίων πλημ- μελημάτων, ᾤθησαν ὅτι τοῖς τὰ αἰσχίστα δρᾶν εἰωθόσιν ἀπόχρη πρὸς δικαίωσιν καὶ ἀγιασμόν ἀσιτία μόνη καὶ προσευχή· προστάττει Θεὸς τῷ προφήτῃ, λέγων· "ὉἈναβόησον ἐν ἰσχυί, καὶ μὴ φείσῃ· ὡς σάλ- πιγγα ὑψωσον τὴν φωνὴν σου, καὶ ἀνάγγειλον τῷ λαῷ μου τὰ ἀμαρτήματα αὐτῶν."⁶ Μὴ γὰρ δὴ λεληθό- τως, φησὶ, μήτε μὴν ἐν παραβύστῳ λάλει τισί· κέχρησο δὲ μᾶλλον ὑψηλῇ τινι καὶ ἐπηρμένη φωνῇ, καὶ ἐν πάσῃ παρρησίᾳ τοὺς πλημμελοῦντας ἐλέγχει, καὶ μανθανέτωσαν ἑαυτῶν τὰ πλημμελήματα, καὶ ὣν ἀποσχέσθαι χρῆν, εἴπερ ἤθελον εἶναι παρὰ Θεῷ τίμιοι, καὶ φειδοῦς ἄξιοι τοῖς [ἴσ. τῆς] παρ' αὐτοῦ. ⁹Ἐμὲ ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ζητοῦσι, καὶ γνῶναί μου τὰς ὁδοὺς ἐπιθυμοῦσιν, ὡς λαὸς δικαιοσύνην πεποικῶς, καὶ κρίσιν Θεοῦ αὐτοῦ μὴ ἐγκαταλε- λοιπῶς.⁹ Συνάπτουσι, φησὶν, ἡμέραν ἡμέραις, τὴν παρ' ἑμοῦ ζητοῦντες ἐπικουρίαν, καὶ γνῶναι θέλοντες τὰς ἐμὰς ὁδοὺς, τουτέστι τὰς ἐφ' ἐκάστῳ πράγματι διοικήσεις. Πολέμου γὰρ περιηγγελμένου, καὶ φόβου τὰ πάντα διακυκλήσαντος, νενηστεύκασιν μὲν, ᾤθησαν δὲ ὅτι ^{70.1281}μαθήσονται, καὶ ὅποι ποτὲ τὸ τοῦ πράγματος ἦξει πέρασ. Τοῦτο, οἶμαι, ἐστὶ τὸ, γνῶναί μου τὰς ὁδοὺς ἐπιθυμοῦσιν. Ἐπιθυμοῦσι δὲ ὡς λαὸς δικαιοσύνην πεποικῶς, καὶ κρίσιν Θεοῦ αὐτοῦ μὴ ἐγκαταλελοι- πῶς· τουτέστιν, ὡς ἐνόμῳς πολιτευσάμενοι, καὶ τῶν δοθέντων αὐτοῖς θεσπισμάτων ἄριστοι γεγονότες φύ- λακες, καὶ ἀνώμητον ἔχοντες ζωὴν, καὶ πολιτείας εὐαγοῦς ἀυχίματι περικείμενοι. Τοῖς γὰρ τοιούτοις πρόποι ἂν τὸ καὶ ζητεῖν τὸν Θεὸν, τουτέστιν, ἐγγὺς εἶ- ναι θέλειν αὐτοῦ, καὶ φειδοῦς ἀπολαύειν τῆς ἄνωθεν, γνῶναί τε πρὸς τούτῳ τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ. Εἴρηται γοῦν δι' ἑνὸς τῶν ἁγίων προφητῶν· "ὉΖητήσατε τὸν Κύ- ριον, καὶ ἐν τῷ εὐρίσκειν αὐτὸν ἐπικαλέσασθε. Ἦνίκα δ' ἂν ἐγγίξη ὑμῖν, ἀπολειπέτω ὁ ἀσεβὴς τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, καὶ ἀνὴρ ἄνομος τὴν βουλήν αὐτοῦ, καὶ ἐπι- στραφήτω ἐπὶ Κύριον, καὶ ἐλεηθήσεται· ὅτι ἐπὶ πολὺ ἀφήσει τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν."⁶ ⁹Αἰτοῦσίν με νῦν κρίσιν δικαίαν, καὶ ἐγγίζειν Θεῷ ἐπιθυμοῦσι, λέγοντες· Τί ὅτι ἐνηστεύσαμεν, καὶ οὐκ εἶδες; ἔταπεινώσαμεν τὰς ψυχὰς ἡμῶν, καὶ οὐκ ἔγνωσ; Ἐν γὰρ ταῖς ἡμέραις τῶν νηστειῶν ὑμῶν εὐρίσκετε τὰ θελήματα ὑμῶν, καὶ πάντας τοὺς ὑποχειρίους ὑπονύσσετε, εἰς κρίσεις καὶ μάχας νηστεύετε, καὶ τύπτετε πυγμαῖς τα- πεινόν.⁹ Ἐγκαλοῦσίν μοι, φησὶν, ὡς μὴ τὰ δίκαια νέμοντι διὰ τοῦ μὴ βούλεσθαι κατελεεῖν τοὺς ταπεινοὺς διὰ νηστείας καὶ προσευχῆς εἶτα βούλονται καὶ ἐγγὺς εἶναι Θεοῦ, ἐπ' οὐδενὶ μὲν τῶν εἰς εὐσέβειαν

άνδρα- γαθημάτων καυχώμενοι, ἀλλ' οὐδὲ τὴν ἐξ ἀρετῶν φαιδρότητα περικείμενοι, διὰ ψιλὴν δὲ καὶ μόνην τὴν ἀσιτίαν· καὶ δὴ φασιν· "Ἐνηστεύσαμεν, καὶ οὐκ εἶδες· ἔταπεινώσαμεν τὰς ψυχὰς ἡμῶν, καὶ οὐκ ἔγνωσ."6 Καὶ οὐχ ὡς ἀγνοήσαντος Θεοῦ τὴν διὰ νηστείας αὐ- τῶν ταπεινώσειν τὰ τοιαύδε φασίν· ἐπειδὴ δὲ οὐ γεγό- νασιν ἐν αἰσθήσει τῶν αἰτιαμάτων, τὸ, Οὐκ εἶδες, καὶ τὸ, Οὐκ ἔγνωσ, φασίν. Εἶδέναι γὰρ τότε φαιδρὸν τούτους τινῶν πόνους, τοὺς διὰ γε, φημί, προσευχῆς καὶ ἀσκήσεως, τὸν τῶν ὅλων Θεὸν, ὅτε κατανεύει τοῖς αἰτήμασιν αὐτῶν. Πῶς οὖν ἄρα νηστεύοντας οὐ προσ- ἴετο, καὶ ἀνευπαραδέκτους ἐποιεῖτο τὰς λιτὰς τῶν ἑαυτοῦς τεταπεινωκότων, ἀπολογεῖται, λέγων· Ἐν γὰρ ταῖς ἡμέραις τῶν νηστειῶν ὑμῶν εὐρίσκετε τὰ θε- λήματα ὑμῶν. Χρῆμα μὲν γὰρ ἐξαίρετον ἡ νηστεία, ὀνησιφόρος δὲ καὶ ἡ προσευχή· καὶ τὸ ταπεινοῦν ἑαυτοῦς ἐν ὀφθαλμοῖς τοῦ Θεοῦ, πλείστην ὄσσην ἔχει τὴν ὄνησιν. Γέγραπται γὰρ, ὅτι "Ἐταπεινῶν ἐν νη- στεία τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἡ προσευχή μου εἰς κόλ- πον μου ἀποστραφήσεται."6 Ἐφη δὲ καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβίδ· "Ὅτ' ἀγαπᾷ μου ἠσθένησαν ἀπὸ νηστείας, καὶ ἡ σὰρξ μου ἠλλοιώθη δι' ἔλεον."6 ναὶ μὴν καὶ αὐτὸς ὁ τῶν ὅλων Θεός· Ἐπιστράφητε πρὸς με, φησὶν, ἐν νηστεία, καὶ ἐν κλαυθμῶ, καὶ ἐν κοπετῶ. Ἐλεεῖ γὰρ ἐτοίμως τοὺς αὐτόκλητον ποιουμένους τὴν διὰ πόνου ταπεινώσειν. Ἄλλ' ἔστι τῶν ἀτοπωτάτων, τοὺς ἐλεεῖ- σθαι θέλοντας παροτρύνειν ἑτέρως τὸν νομοθέτην, καὶ καλεῖν εἰς ὄργαζ δια τὸ μηδὲν ἐργάζεσθαι φιλεῖν 70.1284 τῶν προστεταγμένων· ὀλοτρόπως γὰρ ἀγίους εἶναι χρὴ τοὺς προσιόντας Θεῶ, καὶ διαπρέπειν ἐν ἀγαθ- ουργίαις, καὶ ῥύπου παντὸς ἐλευθέρους ὄντας ὀραῖσθαι. Ταύτης γὰρ ἕνεκα τῆς αἰτίας φησί· Νενη- στεύκατε μὲν, ἐγὼ δὲ οὐκ εἶδον, τουτέστιν, οὐ προσ- ἔσχον· ἔταπεινώσατε τὰς ψυχὰς ἑαυτῶν, καὶ οὐκ ἔγνων, τουτέστιν, οὐκ ἠξίωσά τινος ἀμοιβῆς τὴν ὑμῶν ταπεινώσειν· ἐπειδήπερ ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν νηστειῶν ὑμῶν εὐρίσκετε τὰ θελήματα ὑμῶν. Δεῖ δὲ οὖν ἄρα, τοὺς νηστεύειν ἐθέλοντας καθαρῶς καὶ ἀγίως, ἀποφοιτῆσαι μὲν τῶν ἰδίων θελημάτων, ἀνθ- ελέσθαι δὲ τὸ τῶ Θεῷ δοκοῦν, καὶ εὐήνιον ὑποσχεῖν τοῖς αὐτοῦ θελήμασι τὸν αὐχένα· ἀλλ' οὐκ ἔδρων τοῦτο οἱ ἐξ Ἰσραὴλ ποθεν· εἶποντο δὲ μᾶλλον τοῖς ἑαυ- τῶν θελήμασι τὸ τῶ νομοθέτῃ δοκοῦν ἀτιμάζοντες, ὑπένυττον δὲ καὶ τοὺς ὑποχειρίους εἰς κρίσιν καὶ μάχας· καίτοι δέον εἰς ὁμοψυχίαν συλλέγειν τοὺς ἀλλήλοις ἀντανισταμένους, καὶ βραβεύειν εἰρήνην τοῖς διενηνεγμένοις εἰς διαφοράς. Ἄλλ' εἰς πᾶν τὸν ἀντίον τὰς σπουδὰς ἐκεῖνοι μεθίστασαν. Ἐτυπτον δὲ καὶ ταπεινὸν, καὶ οὐχὶ πάντως χερσὶν, ἀλλ' ὕβρεσι καὶ πλεονεξίαις, ἤγουν καθ' ἕτερόν τινα τρόπον ἀδικίας. Εἶτα πῶς ἦν ἐπαινεῖσαι νηστεύοντας, τῆς τοιαύτης ἀκαθαρσίας ἐνούσης αὐτοῖς; ἢ πῶς ἂν ἐδέ- χθησαν εὐχαὶ τῶν οὕτως ἀλιτηρίων; 9 Ἴνα τί μοι νηστεύετε, ὡς σήμερον ἀκουσθῆναι ἐν κραυγῇ τὴν φωνὴν ὑμῶν; Οὐ ταύτην τὴν νη- στείαν ἐξελεξάμεν, καὶ ἡμέραν ταπεινοῦν ἄν- θρωπον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Οὐδ' ἂν κάμψης ὡς κρίκον τὸν τράχηλόν σου, καὶ σάκκον καὶ σπο- δὸν ὑποστρώσῃ, οὐδ' οὕτως καλέσετε νηστείαν δεκτὴν.9 Τῆς ἀληθοῦς νηστείας ἡ δύναμις ἐξαίσιον ἔχει τὴν βοήν παρὰ τῶ πάντων κρατοῦντι Θεῷ. Δέχεται γὰρ ἴσως ἀσμένως τῶν σεβομένων αὐτὸν τὰς λιτὰς· καὶ ἴδη ταπεινοῦμένους διὰ πόνων καὶ ἀσκήσεων, μελ- λησιμονίᾳ δίχα παντὸς ὀρέγει τὰ αἰτήματα. Τῆς γε μὴν, ἢπερ ἂν γένοιτο ῥαθύμως τε καὶ ἀτημελῶς, ἀπόβλητον ποιεῖται τὸν τρόπον. Καὶ νηστείαν μὲν εἶναι φαιδρὸν ἀγιοπρεπῆ, τὴν ἐκ καθαροῦ συνειδότος ἐπιτελουμένην· ἢν ἂν τις ποιοῖτο προαποφοιτήσας εὐσθενῶς τῶν τῆς φαυλότητος τρόπων, καὶ πᾶσαν κηλίδα τῆς ἑαυτοῦ διανοίας ἀποπεμψάμενος, ἀπο- τριψάμενός τε τῆς φιλοσαρκίας τοὺς ῥύπους, καὶ νιψάμενος ἐν ἁθώοις τὰς χεῖρας, κατὰ τὸ γεγραμ- μένον· καὶ ἀπαξαπλῶς, ἀπάσης ἀγαθουργίας ἐκμε- λητῆς ἀναδεδειγμένος. Ἡ δὲ οὐκ οὔσα τοιαύτη, πε- πλανημένη μὲν ὥσπερ, καὶ ἐν εἶδει μὲν οὔσα νηστείας, ἔχουσα δὲ τῶν αὐτῇ πρεπόντων παντελῶς οὐδὲν, γελαῖ τε καὶ ἀσχημονεῖ. Οἱ γὰρ τὸ εἶναι χρηστοί τε καὶ

ἀγαθοὶ παντελῶς ὀλιγορήσαντες, καὶ τῶν ἀρίστων ἀνδραγαθημάτων οὐδὲν προκατωρθωκότες· εἶτα τὴν ἀσιτίαν τὴν ἀκερδῆ, καὶ ἀνόνητον, ὡς μέγα τι χρῆ- μα καὶ παρὰ Θεῷ τίμιον ἐπιτηδεύοντες· εἰκῆ πικτεῦ- ουσι, καὶ εἰς ἀέρα δέρουσιν· οὐ γὰρ ἔμμισθος ὁ πόνος αὐτοῖς, ὅτι καὶ ἀπαράδεκτος τῷ Θεῷ. "Ἴνα τί τοῖνυν νηστεύετε μοι, φησὶν, ὥστε ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ τὴν κραυγὴν τῆς φωνῆς ὑμῶν ἀκουσθῆναι; Κραυγὴν δέ φησιν, ἦτοι τὴν προσευχὴν τὴν μετὰ γε, φημί, τῆς ἀνωφελοῦς νηστείας, ἦγουν τὴν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ πράγ- ματος. "Ἐχειν γάρ τινα λέγονται φωνὴν πρὸς τὸν 70.1285 Θεὸν τὰ δρώμενα παρ' ἡμῶν, κατὰ γε τὸ εἰρημένον 70.1285 τῷ Κάϊν παρ' αὐτοῦ· "Ἔφωνή αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ σου βοᾷ πρὸς με ἐκ γῆς."6 Ἄλλ' οὐ ταύτην τὴν νη- στείαν ἐξελεξάμην, φησί· καὶ ποίαν ταύτην, προαπ- ἔφηνεν εἰπὼν, ὅτι "Ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν νηστειῶν ὑμῶν εὐρίσκετε τὰ θελήματα ὑμῶν, καὶ πάντας τοὺς ὑποχειρίους ὑπονύσσετε εἰς κρίσιν καὶ μάχας. Νηστεύετε, καὶ τύπτετε πυγμαῖς ταπεινόν."6 Οὐκοῦν, οὐδ' ἂν κάμψης ὡς κρίκον τὸν τράχηλόν σου, καὶ σάκκον καὶ σποδὸν ὑποστρώση[ς], τουτέστι, κἂν τὴν εἰς ἄκραν ἐπιτηδεύσης ταπεινώσιν, καὶ πόνου τρίβον ἐλάσης οὐ φορητὴν, μετὰ τῶν οὕτως αἰσchrῶν αἰτια- μάτων, οὐδ' οὕτω καλέσετε νηστείαν δεκτὴν. Εἰ γὰρ βούλεσθε, φησὶν, ἀληθὲς εἰπεῖν, οὐδ' ἂν ὑμεῖς αὐτὴν νηστείαν δεκτὴν ὀνομάσετε αὐτήν. 9 Οὐχὶ τοιαύτην νηστείαν ἐγὼ ἐξελεξάμην, λέ- γει Κύριος, ἀλλὰ λύε πάντα σύνδεσμον ἀδικίας, διάλυε στραγγαλιὰς βιαίων συναλλαγμάτων, ἀπόστελλε τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, καὶ πᾶσαν συγγραφὴν ἄδικον διάσπα. Διάθρυπτε πεινῶν- τι τὸν ἄρτον σου, καὶ πτωχοὺς ἀστέγους εἰσ- ἀγαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. Ἐὰν ἴδῃς γυμνὸν, περί- βαλε, καὶ ἀπὸ τῶν οἰκείων τοῦ σπέρματός σου οὐχ ὑπερόψει.9 τῷ Κάϊν παρ' αὐτοῦ· "Ἔφωνή αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ σου βοᾷ πρὸς με ἐκ γῆς."6 Ἄλλ' οὐ ταύτην τὴν νη- στείαν ἐξελεξάμην, φησί· καὶ ποίαν ταύτην, προαπ- ἔφηνεν εἰπὼν, ὅτι "Ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν νηστειῶν ὑμῶν εὐρίσκετε τὰ θελήματα ὑμῶν, καὶ πάντας τοὺς ὑποχειρίους ὑπονύσσετε εἰς κρίσιν καὶ μάχας. Νηστεύετε, καὶ τύπτετε πυγμαῖς ταπεινόν."6 Οὐκοῦν, οὐδ' ἂν κάμψης ὡς κρίκον τὸν τράχηλόν σου, καὶ σάκκον καὶ σποδὸν ὑποστρώση[ς], τουτέστι, κἂν τὴν εἰς ἄκραν ἐπιτηδεύσης ταπεινώσιν, καὶ πόνου τρίβον ἐλάσης οὐ φορητὴν, μετὰ τῶν οὕτως αἰσchrῶν αἰτια- μάτων, οὐδ' οὕτω καλέσετε νηστείαν δεκτὴν. Εἰ γὰρ βούλεσθε, φησὶν, ἀληθὲς εἰπεῖν, οὐδ' ἂν ὑμεῖς αὐτὴν νηστείαν δεκτὴν ὀνομάσετε αὐτήν. 9 Οὐχὶ τοιαύτην νηστείαν ἐγὼ ἐξελεξάμην, λέ- γει Κύριος, ἀλλὰ λύε πάντα σύνδεσμον ἀδικίας, διάλυε στραγγαλιὰς βιαίων συναλλαγμάτων, ἀπόστελλε τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, καὶ πᾶσαν συγγραφὴν ἄδικον διάσπα. Διάθρυπτε πεινῶν- τι τὸν ἄρτον σου, καὶ πτωχοὺς ἀστέγους εἰσ- ἀγαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. Ἐὰν ἴδῃς γυμνὸν, περί- βαλε, καὶ ἀπὸ τῶν οἰκείων τοῦ σπέρματός σου οὐχ ὑπερόψει.9 "Ἐδει τοῖς οὐκ εἰδόσι τῆς ἀληθοῦς νηστείας τὸν τρόπον, ἐπιδειχθῆναι τοῦτον παρὰ Θεοῦ. Παρ' αὐτοῦ γὰρ πᾶσα σοφία, καὶ σύνεσις, καὶ ἡ πρὸς πᾶν ὀτιοῦν τῶν ἀρίστων ὁδὸς ἀναδείκνυται. Ψάλλει γοῦν καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ, καὶ φησιν· "Ὁδήγησόν με, Κύριε, ἐν τῇ ὁδῷ σου, καὶ πορεύσομαι ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου."6 Οὐκοῦν ἀπόβλητον μὲν ἐποίησατο τὴν ἀτεχνεστάτην καὶ κατ' οὐδένα τρόπον ὀνησιφόρον τῶν Ἰουδαίων νηστείαν, ἐμφανίζει δὲ τῆς ἀληθινῆς τὴν δύναμιν. Λύε γὰρ, φησί, πάντα σύνδεσμον ἀδικίας, τουτέστιν, ἀπαλλάττου τοῦ πλεονεκτεῖν βούλεσθαί τινας· ἀδικίας γὰρ σύνδεσμος ἡ πλεονεξία, καὶ τὸ ἐπιφύεσθαί τισι τῶν ἀσθενεστέρων, καὶ οἶον ἐπιπλοκαῖς ἀφύκτοις αἰτιαμάτων καταδεσμεῖν αὐτούς, ὑπὲρ γε τοῦ κατα- στήσαι περιδεεῖς, οὕτω τε ζητεῖν ἄπερ ἂν βούλωνται παρ' αὐτῶν λαμβάνειν. Διάλυε στραγγαλιὰς βιαίων συναλλαγμάτων. Συναλλάγματα δὲ βίαια, καὶ τὰ ἐκ στραγγαλιᾶς, ἦγουν δυστροπίας, ἐπίμεστά φαμεν εἶναι τὰ ἐμπορικά. Καὶ πρὸς γε τούτοις τὰ ἕτερα τῶν καλουμένων δόσεών τε καὶ λήψεων, ἃ πλεον- ασμούς τινας ἔχει, καὶ λημμάτων αἰσchrῶν ἐραστὰς ἀποδείκνυσι

τοὺς αὐτὰ δρᾶν εἰωθότας. Καὶ τεθραυσμέ- νους δὲ, φησὶν, ἀπόστειλον ἐν ἀφέσει, τουτέστι, τοὺς ὑπομένοντας συντριβὴν, ἢ κάματον, ἢ ἐκ τοῦ συν- δέσμου τῆς ἀδικίας, ἡγουν ἐκ τῶν βιαίων συναλ- λαγμάτων. Ἀπόλυσον ἐν ἀφέσει, τουτέστιν, ἔλευθέ- ρωσον τῆς ἐπενεχθείσης στενοχωρίας· ἐπίτρεψον κάμνουσιν ἀναπαῦσαι λοιπόν. Διάσπα δὲ καὶ πᾶσαν ἄδικον συγγραφὴν· ὡς γε οἶμαι, τὰ τῶν τοκιζόντων γραμματεῖά φησιν, συνταχθέντα πολλακίς οὐδὲ ἐπι- δόσει χρημάτων τοσοῦτων, ὅσων περ ὠδίνει μέτρον ἢ συγγραφῆ. Ὅταν δὲ τούτων ἀπόσχη, φησὶ, τότε προστίθει τὸ λείπον. Ἔστι δὲ τοῦτο καρποφορεῖν τῷ 70.1288 πέλας τὰ ἐξ ἀγάπης ἀγαθά. Πλήρωμα γὰρ νόμου ἀγάπη, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ἀγάπης δὲ πλήρωσις τῆς εἰς ἀδελφούς, καὶ εὐσπλαγχνίας ἀπόδειξις τῆς τετιμημένης παρὰ Θεῷ, τὸ πεινῶντι μὲν διαθρύπτει τὸν ἄρτον, πτωχοὺς δὲ ἀστέγους εἰσοικίσασθαι, καὶ γυμνοὺς ἀμφιέσαι, καὶ τοῖς οἰκείοις τοῦ σπέρματος, τουτέστι, τοῖς ἐκ γένους, τὴν ἀρκοῦσαν, οἶμαι, φειδῶ, [ἀπονεῖμαι] καὶ μερίσασθαι πρὸς αὐτοὺς τῆς παρὰ Θεοῦ δοθείσης εὐθηνίας τὸ πλάτος. Ἐπιτήρησον δὲ, ὅτι οὐ ταυτὸν ἐστὶ τὸ ἀποσχέσθαι κακῶν τῷ ἐργάσασθαι τὸ ἀγαθόν. Οὐδ' ἂν ἀρκέσειέ τις εἰς καύχημα τὸ παρὰ Θεῷ τὸ μὴ δρᾶσαι τὸ φαῦλον, ἀλλ' ἔπεσθαι δεῖ πάντη τε καὶ πάντως, καὶ τὸ χρῆναι πληροῦν τὴν ἀγαθουργίαν, καὶ ἀντέχεσθαι τῶν εἰς εὐσέβειαν σπουδασμάτων. Τὸ μὲν γὰρ διαλύειν στραγγαλιὰς βιαιῶν συναλλαγμά- των, καὶ πάντα σύνδεσμον ἀδικίας, καὶ πᾶσαν συ- γγραφὴν ἄδικον διασπᾶν, οὐδὲν ἕτερόν ἐστι, πλὴν ὅτι μόνον ἀποφοιτῆσαι φαυλότητος. Τό γε μὴν ἐλέσθαι τὰ τῆς ἀγάπης ἔργα πληροῦν διὰ τοῦ διαθρύψαι πεινῶντι τὸν ἄρτον, καὶ πτωχοὺς ἀστέγους εἰσοικίσα- σθαι, καὶ γυμνοὺς περιβαλεῖν, καὶ μὴ[ν] ἀνέχεσθαι τινὰς τῶν ἐκ τῶν οἰκείων τοῦ σπέρματος, τῶν ἀρίστων ἀνδραγαθημάτων ἀπόδειξιν ἔχει σαφῆ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ πάλαι νόμος, παιδαγωγὸς ὑπάρχων ἐπὶ Χριστόν, οὐ τὴν ἀγαθοῦ πλήρωσιν εἰσκεκόμικε τοῖς τὸ τηνικάδε, ἐδίδασκε δὲ μᾶλλον φαυλότητος προαποφοιτᾶν. Τὸ γὰρ, Οὐ φονεύσεις, Οὐ μοιχεύσεις, Οὐκ ἐπιорκήσεις, ταύτην ἔχει τὴν δύναμιν. Τετήρητο δὲ τὸ τέλειον, καὶ ἢ παντὸς ἀγαθοῦ πλήρωσις τοῖς διὰ Χριστοῦ θεσπίσμασι, παρ' ὧν ἐμάθομεν τὰ τῆς εἰς Θεόν τε καὶ ἀδελφούς ἀγάπης ἔργα πληροῦν.

{1ΤΟΜΟΣ Δ΄.}1

9Τότε ῥαγήσεται πρῶϊμον τὸ φῶς σου, καὶ τὰ ἰάματά σου ταχὺ ἀνατελεῖ, καὶ προπορεύσεται ἔμπροσθέν σου ἡ δικαιοσύνη σου, καὶ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ περιστελεῖ σε. Τότε βόησεις, καὶ ὁ Θεὸς εἰσακούσεται σου. Ἔτι λαλοῦντός σου ἔρει· Ἴδου πάρειμι.**9**

Εἰ καθαρῶς, φησὶ, νηστεύσειας, καὶ διεσμηγμένας τὰς χεῖρας ἀποδείξειας τῷ Θεῷ, καὶ ῥύπου παντὸς ἀπηλλαγμένον τὸν νοῦν, ἡγουν ὅταν ἀποσμήχη τοῦ καταπαίειν πυγμαῖς ταπεινόν, καὶ ὑπονύσσειν μὲν τοὺς ὑποχειρίους εἰς κρίσιν καὶ μάχας, ἔπεσθαι δὲ τοῖς αὐτοῦ [γρ. σου] θελήμασι καὶ φιληδονίαις, ὅταν διαθρύψης πεινῶντι τὸν ἄρτον, γυμνὸν ἀμφιέσης, πτωχοὺς ἀστέγους εἰσαγάγῃς εἰς τὸν οἶκόν σου· τότε ῥαγήσεται πρῶϊμον τὸ φῶς σου. Ἐμφασιν ἔχει πλεί- στην ὅσην ὁ λόγος. Οὐ γὰρ ἀπλῶς ἔφη, Δοθήσεται σοι παρὰ Θεοῦ τὸ φῶς, ῥαγήσεται δὲ μᾶλλον, οἶον ἀστρα- πῆς τινος δίκην, σὺν ὀρμῇ καὶ δρόμῳ καθιέμενον παρὰ Θεοῦ, δι' οὗ διαδείκνυται σαφῶς τοῦ χορηγοῦν- τος ἢ προθυμία. Πρῶϊμον δὲ λέγων, ὅτι καὶ πρὸ καιροῦ καταφοιτῆσει, διδάσκει. Οἶδε μὲν γὰρ, οἶδεν ὁ τῶν καθ' ἡμᾶς ταμίας Θεός, ὁ πνευματικῶν χαρισμά- των δοτήρ, ταῖς ἐφ' ἐκάστῳ φιλοτιμίαις τὸν καιρὸν ἐοικότα. Ἄλλ' εἴ τις γένοιτο καλὸς τε καὶ ἀγαθός, καὶ προσέτι φιλοικτίρμων καὶ εὐήνιος, τούτω καὶ πρῶϊμα τὰ παρ' αὐτοῦ δοθήσεται γέρα, ὥστε καὶ ἀσταχύων δίκην ἀνατέλλειν ἐν αὐτῷ· καὶ τὰ ἰάματα αὐτοῦ, τουτέστιν, ἀπάσης ἀρρώστιας ἀποβολὴν,

καὶ τῶν 70.1289 ἀμεινόνων ἀντεισδρομήν. Ψυχικῶν γὰρ ἀρρώστημά- των ὅταν ἀπαλλάττηται τις, καρποφορήσει πάντως τὴν εἰς ἅπαν ὅτιοῦν τῶν ἀγαθῶν ἔφεσί- τε καὶ προ- θυμίαν. Φωτὸς οὖν ἐν ἡμῖν διαυγάσαντος τοῦ θεοῦ τε καὶ νοητοῦ, συνανατέλλει πάντη τε καὶ πάντως καὶ τὰ ἰάματα, Θεοῦ μοτοῦντός τε ἡμᾶς καὶ ἀπονευροῦν- τος τὰ πάθη, καὶ ἀντεισκρίνοντος ἐν ἡμῖν τὸ θέλειν ἀγαθουργεῖν, καὶ διαπρέπειν ἐν δικαιοσύνῃ. Ταύτητοί φησιν, ὅτι "Ἐπιπροπορεύεται ἔμπροσθέν σου ἡ δικαιο- σύνη σου."Ἐπιπροπορεύεται δὲ προεξευμαρίζουσα δηλονότι τὴν εἰς εὐσέβειαν ὁδὸν, καὶ τὸ τραχὺ μεθ- ιστῶσα πρὸς τὸ λειῖόν τε καὶ βάσιμον, καὶ τὸ ἄναντες καταφέρουσα, καὶ τὸν ἐφ' ἅπασιν τοῖς ἀρίστοις οἰονεὶ κατευθύνουσα δρόμον. Προσεπάγει δέ τι καὶ ἕτερον. "Ἐὰν γὰρ δόξα τοῦ Θεοῦ, φησὶ, περιστελεῖ σε,"Ἐπι- τουτ- ἐστι, κυκλώσει σε, καὶ ἀπόβλεπτόν σε καταστήσει, καὶ κοινὸν ὠφέλημα πολλοῖς. Ἡ γὰρ τῶν ἀγίων φαιδρότης ὀνίνησι μὲν οὐ μετρίως τοὺς ἐνορῶντας αὐτοῖς. Καὶ γοῦν ἔφη Χριστὸς τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις· "Ἐλαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τὰ καλά ἔργα ὑμῶν, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς."Ἐπι οὐκοῦν ἐσόμεθα λαμπροὶ πε- ριφοιτώσης ἡμᾶς καὶ οἷον ἀμφιεννύσης τῆς παρὰ Θεοῦ δόξης, οἷς ἂν χαρίσαιο τοῖς [ἴσ. τῆς] δικαιοσύνης ἐπιμεληταῖς· τούτων δὲ οὖν ὑπαρξάντων σοι, φησὶ, βοήθη τότε, καὶ ὁ Θεὸς εἰσακούσεταιί σου, ἔτι λαλοῦν- τός σου ἐρεῖ· Ἴδου πάρειμι· "Ἐὐχαῖς γὰρ δικαίων ἐπ- ακούει,"Ἐπι κατὰ τὸ γεγραμμένον. Καὶ καθά φησιν ὁ Μελωδός, "Ἐὐφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν."Ἐπι Κατανεύσει μὲν γὰρ τοῖς αἰτοῦσιν ὡς ἀγαθός, ἀλλ' οὐχ ἅπασιν παραχρήμα. Τοῖς γε μὴν διαπρέψασιν ἐν δικαιοσύνῃ, μελλησμοῦ δίχα παντὸς ὀρέγει τὰ αἰτήματα, καὶ ἐτοιμοτάτην αὐτοῖς ὑπέχει τὴν ἀκοήν, ὥστε καὶ ἐφ' ἐκάστῳ τῶν αἰτημάτων χαίροντας λέγειν· "Ἐκκουσεν ἐκ ναοῦ ἀγίου αὐτοῦ φωνῆς μου, καὶ ἡ κραυγὴ μου ἐνώπιον αὐτοῦ εἰσελεύσεται εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ."Ἐπι οὐκοῦν τὸ ἀνυπέρευτον τῆς φιλοτιμίας, καὶ τὸ λίαν ἔτοιμον τοῦ διδόντος Θεοῦ παρίστησιν ἐναργῶς τὸ, Ἴδου πάρειμι, βοᾶν, ἔτι λαλοῦντος δικαίου, ἀνατείνοντός τε τὰς λιτάς. Ἐὰν ἀφέλης ἀπὸ σοῦ σύνδεσμον, καὶ χειροτο- νίαν, καὶ ῥῆμα γογγυσμοῦ, καὶ δῶς πεινῶντι τὸν ἄρτον σου, καὶ ψυχὴν τεταπεινωμένην ἐμ- πλήσης, τότε ἀνατελεῖ ἐν τῷ σκότει τὸ φῶς σου, καὶ τὸ σκότος σου ἐν μεσημβρία, καὶ ἔσται ὁ Θεός σου μετὰ σοῦ διαπαντός.⁹ Τὰ τῶν μαθημάτων ἐξαιρετα κἂν πολλακίς λέγηται τισιν, ἀλλ' οὖν ἔχει τὸ ὄνησιφόρον. Γράφει γοῦν ὁ πάνσοφος Παῦλος τοῖς δι' αὐτοῦ πιστεύσασιν· "Ἐὰν αὐτὰ λέγειν ὑμῖν, ἐμοὶ μὲν οὐκ ὀκνηρὸν, ὑμῖν δὲ ἀσφαλές."Ἐπι οὐκοῦν πολυτρόπως διὰ τῶν αὐτῶν ἡμῖν ἔρχεται λέ- γων καὶ τὰς τῆς εὐδοκίμησης ὁδοῦς ἐναργεῖς καθ- ιστάς, καὶ τῶν δοθησομένων τοῖς ἀγίοις γερῶν τὴν φαιδρότητα διηγουμένους, ἵνα καὶ ἔτι μειζόνως προ- θυμότερους ἐργάσῃται πρὸς τὸ ἐλέσθαι δρᾶν τὰ δι' ὧν ἂν γένοιτο σεπτοὶ, καὶ τὴν ἄνωθεν καὶ παρ' αὐτοῦ 70.1292 φιλοτιμίαν εὐρήσουσιν. οὐκοῦν, "Ἐὰν ἀφέλης, φη- σιν, ἀπὸ σοῦ σύνδεσμον, καὶ χειροτονίαν."Ἐπι Καὶ σύνδεσμον μὲν, ὡς γε οἶμαι, φησὶ τὴν τῶν ἐθνῶν μοχθηρίαν, σκαιότητά τε καὶ τὸ φιλόνεικον, καὶ τὸ οἷον συνδέσμους πραγμάτων ἐργάζεσθαι κατὰ τινων, καὶ σκολιῶν εὐρεμάτων ποιεῖσθαι ζητήσεις, ὡς κατα- δεσμεῖν ἔσθ' ὅτε τινὰς, καὶ ἀφύκτοις περιστάσεων ἐνιέναι βρόχοις. Δεῖ γὰρ ἀπλοῦν, καὶ εὐπρόσιτον εἶναι τὸν ἄνθρωπον, εἴπερ ἔχοι σκοπὸν ἐφοραῖσθαι παρὰ Θεοῦ, καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ γλίχεσθαι χαρισμάτων. Χειροτονίαν δὲ τάχα πού φησι τὴν δωροδοκίαν, καὶ τὸ λημμάτων αἰσχυρῶν ἐφίεσθαι, φαμέν γὰρ ἔσθ' ὅτε περὶ τινων, ὡς δὲ τὴν χεῖρα πρὸς τὸ λαβεῖν ἐκτετα- μένην ἔχει, καὶ περὶ τῶν ἀποσειομένων αἰσχροκερ- δεῖαις, ὅτι συνεσταλμένην ἔχει τὴν χεῖρα. Εἴρηται δὲ περὶ τῶν ἡγουμένων τῆς Ἰουδαίων Συναγωγῆς· "Ἐοὶ ἡγούμενοι αὐτῆς μετὰ δώρων ἔκρινον, καὶ οἱ ἱερεῖς αὐτῆς μετὰ ἀργυρίου ἐμάντευοντο,"Ἐπι καὶ ὅτι γεγόνασι κοινῶν κλεπτῶν, ἀγαπῶντες δῶρα,

διώκοντες ἀντ- απόδομα. Ἐφη δὲ που καὶ ὁ θεσπέσιος Ἀββακούμ· "Ἐξ ἐναντίας μου γέγονε κρίσις, καὶ ὁ κριτὴς λαμ- βάνει."6 Οὐκοῦν ἡ δωροληψίας ἔσται σημαντικὸν τοῦνομα, τουτέστιν, ἡ χειροτονία, ἦν δὴ καὶ ἀφελεῖν, ἤγουν ἀποστῆσαι προστέταχεν· ἢ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον τὸ ἀνταμύνασθαι δηλοῖ, καὶ τὸ ἀνταποδιδόναι κακὸν ἀντὶ κακοῦ. Ἐφη γοῦν ὁ Ψαλμῶδὸς περὶ τινων, ὅτι "Ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐν τῷ ἀποδιδόναι."6 Προσεπάγει δὲ, ὅτι "Ἐβεβήλωσαν τὴν διαθήκην αὐτοῦ."6 Οὐκοῦν ἡ τῆς χειρὸς ἕκτασις κατασημήνειεν ἄν, ὡς ἔφη, καὶ τὴν ἀνταπόδοσιν, ἦν ἄν τις ποιοῖτο τοὺς καταλυπήσαντας ἀμυνόμενος, καὶ τοῖς προσκρούσασιν ἀντεπαγαγὼν τὰ ἐξ ὀργῆς. Μεμνήμεθα δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ Σωτήρος λέγοντος, ὅτι "Ἐάν τις σε ράπιση εἰς τὴν δεξιάν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην."6 Πραότητος γὰρ καὶ ἀοργησίας τῆς εἰς λῆξιν ἀπόδει- ξις γένοιτ' ἄν τὸ εἰδέναι διακαρτερεῖν ἐν πλεονεξίαις, καὶ μὴ ἀνταμύνεσθαι φιλεῖν τοὺς λευπηκότας, ἀμνησικακῶς δὲ μᾶλλον διακεῖσθαι περὶ αὐτοῦς. Ἀφελεῖν δὲ βούλεται πρὸς τούτῳ καὶ ῥήματα γογ- γυσμοῦ. Δεῖ γὰρ ἡμᾶς ἰλαρῶ φρονήματι τοῖς θείοις ὑποκεῖσθαι νόμοις, καὶ τῆς ἐξαιρέτου πολιτείας μη- δεμίαν ποιεῖσθαι καταβοήν, μονονουχὶ τὸν ζυγὸν ἀποσειομένους, καὶ καταφοιτώντος τοῦ νοῦ πρὸς ἔφεσιν τὴν ἐπὶ γε τοῖς χείροσι, καὶ φιληδονίαν μᾶλ- λον ἐπαινοῦντος ἢ ἐγκράτειαν, καὶ τὰς ἐν κόσμῳ τρυφὰς προτάττοντος τοῦ διαβιοῦν ἐλέσθαι σεπτῶς. Ὁ δὲ καὶ πεπράχασιν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ τὴν βαθείαν ἐκεί-νην διατρέχοντες ἔρημον. Καθιέντος γὰρ τοῦ Θεοῦ τὸ μάννα αὐτοῖς, τὴν πρὸς τὰ αἰσχίω ῥοπήν εἰσεδέχοντο λέγοντες, "Ὁφελον ἀπεθάνομεν, πληγέντες ὑπὸ Κυ- ρίου ἐν γῇ Αἰγύπτου, ὅταν ἐκαθίσασαμεν ἐπὶ τῶν λεβή- των τῶν κρεῶν, καὶ ἡσθίομεν ἄρτους εἰς πλησμονήν."6 Ἄλλ' ἐκβέβηκεν αὐτοῖς εἰς ὄλεθρον ὁ κατὰ Θεοῦ γογγυσμὸς, ἀπώλοντο γὰρ ὑπὸ τῶν ὄφρων. Ταύτητοι καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος, "Μὴ γογγύζετε, φησὶ, καθὼς τινες αὐτῶν ἐγόγγυσαν, καὶ ὑπὸ τῶν ὄφρων ἀπώλοντο."6 Οὐκοῦν ἰλαρῶ φρονήματι προσήκει τὸν 70.1293 ἀπάσης εὐκοσμίας ἐπιμελητὴν, καὶ τῶν ἐξαιρέτων ἐφιέμενον ἀνδραγαθημάτων, ἀφελῶν δὲ τὸ ῥῆμα τοῦ γογγυσμοῦ, ἐὰν δῶς τὸν ἄρτον πεινῶντι, καὶ ψυχὴν τεταπεινωμένην ἐμπλήσης, τουτέστιν, εἰ γένοιτο φιλοικτίρμων, φιλάγαθός τε καὶ φιλάλληλος, εὐμετάδοτος, καὶ κοινωνικός, καὶ τὸν πλησίον ἀγαπῶν ὡς σεαυτὸν, τότε ἀνατελεῖ ἐν τῷ σκότει τὸ φῶς σου. Πῶς δὲ δὴ ἄρα καὶ τοῦτο; Ὡς γὰρ ἐκ νυκτὸς ἡμέρα γίνεται, οὕ- τως ἐν ἡμῖν, ἐκπεμπομένου τοῦ νοητοῦ σκότους τὸ θεῖον ἀντεισκρίνεται φῶς, ὡς δοκεῖν εἶναι ἐν μεσημ- βρία, τουτέστιν, ἐν ἀκμῇ λαμπρότητος. Μεσημβρίζων γὰρ ὁ τοῦ ἡλίου κύκλος ἀκμαιότατον τότε δὴ μάλιστα τοῖς ἐπὶ γῆς ἐνίησι τὸ φῶς. Ἔσται δὲ οὕτως ὁ Θεός σου μετὰ σοῦ διὰ παντός. Πάμμεγα δὲ πρὸς τοῖς ἄλ- λοις καὶ τοῦτο. Τί γὰρ οὐχ ὑπάρχει τῶν ἀγαθῶν τοῖς τοῦτο λαχοῦσιν; ἢ ποίων οὐκ ἔσται χαρισμάτων ἐπί- μεστος ἄνθρωπος, Θεοῦ συνόντος αὐτῷ τοῦ πάντα ἰσχύοντος, καὶ πλουσία χειρὶ διανέμοντος τὰ ὧν ἐστὶ χορηγὸς καὶ δοτῆρ, καὶ ἀποσοβοῦντος μὲν τὰς τῶν πειρασμῶν ἐφόδους, εὐσθενῆ δὲ οὕτω τιθέντος, ὥστε καὶ ἀντανίστασθαι γενικῶς καὶ αὐτῷ τῷ Σατανᾷ, καὶ ταῖς ἐκ παθῶν ἐπηρεΐαις; 9Καὶ ἐμπλησθήσῃ, καθάπερ ἐπιθυμεῖ ἡ ψυχὴ σου, καὶ τὰ ὀσᾶ σου πιανθήσονται, ὡς κῆπος μεθύων, καὶ ὡς πηγὴ, ἦν μὴ ἐξέλιπεν ὕδωρ, καὶ τὰ ὀσᾶ σου ὡς βοτάνη ἀνατελεῖ καὶ πιανθήσονται, καὶ κληρονομήσουσι γενεὰς γενεῶν.9 Καὶ τίνας ἄρα ἐμπλησθήσεσθε; φησὶ. Θεῖων δηλον- ὅτι χαρισμάτων, καὶ τροφῆς ἀγιοπρεποῦς· ὡς γὰρ αὐτὸς ἔφη που Χριστός· "Ὁὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζῆσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος Θεοῦ,"6 τοῦτο καὶ πάλαι τοῖς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ ὡς ἐν τύπῳ ἐνεγράφετο, καθιέντος Θεοῦ τὸ μάννα ἐξ οὐρανοῦ· ἐπεὶ τίνα τρόπον ἄρτος ἀγγέλων νοηθεῖ ἄν, καὶ ἄρτος οὐρανοῦ. Εἰ δὲ καὶ τινες εἶεν, οἷς τὸ θεῖον ἐνήστραψε φῶς πλουσίως εἰς νοῦν, καὶ τῶν ἱερῶν Γραμμάτων ἀκριβῆ καὶ

ἀμώμητον ἐνειρ- γάσατο γνῶσιν, καὶ τούτους ἐμπεπλήσθαι φαμεν, καὶ εἰς κόρον ἔλασαι τῆς ἄνωθεν καὶ παρὰ Θεοῦ τρυφῆς· ἀλλὰ τούτου μὲν ἐκπέπτωκεν ὁ Ἰσραὴλ· γεγόνασί γε μὴν ἐν κτήσει καὶ κατοχῇ τὰ ἔθνη διὰ τῆς πίστεως, καὶ ὅσοι τὸν εὐαγγελικὸν καὶ σωτήριον προσιόντες λόγον. Καὶ γοῦν ἔφη τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὅτι "Ἐγὼ μὲν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται," ὁ τοῖς ἀπιστήσασιν δηλονότι, οἷς δὴ καὶ ὁ θεὸς ἐπεφώνησε λόγος, "Ὅτι δουλεύοντές μοι φάγονται, ὑμεῖς δὲ πεινάσετε. Ἴδου οἱ δουλεύοντές μοι πίνονται, ὑμεῖς δὲ διψήσητε." Ἐπείνασαν γὰρ καὶ ἐδίψησαν, ἀμέτοχοι γεγονότες τῶν διὰ τοῦ πνεύματος ἀγαθῶν, καὶ ἄγευστοι παντελῶς τῶν διὰ Χριστοῦ χαρισμάτων, ἦτοι τῆς θείας τε καὶ εὐαγγελικῆς παιδεύσεως. Ἐφη γὰρ ποὺ δι' ἐνὸς τῶν ἀγίων προφητῶν "Ἴδου ἐγὼ λιμὸν ἐπάγω ἐπὶ τὴν γῆν, οὐ λιμὸν ἄρτου, οὐδὲ δίψαν ὕδατος, ἀλλὰ λιμὸν τοῦ ἀκοῦσαι λόγον Κυρίου, καὶ ἀπὸ ἀνατολῶν ἕως δυσμῶν περιδραμοῦνται ζητοῦντες τὸν λόγον Κυρίου, καὶ οὐ μὴ εὕρωσιν." Ἐξήρηται γὰρ τῆς Ἰουδαίων ἀγέλης ὁ ζωοποιός τε καὶ τροφιμώτατος τοῦ Θεοῦ λόγος. Δέδοται δὲ, ὡς ἔφην, τοῖς ἀγαπῶσι Χριστὸν, οἷς δὴ καὶ ἐπεφώνησε λέγων· "Φάγετε, καὶ μεθύσθητε οἶ, πλῆσιον." Ἐπεφώνησε καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ, ἅτε δὴ καὶ ἐν μεθέξει γεγονώς τῆς οὕτως σεπτῆς καὶ ἀμφιλαφούς φιλοτιμίας· "Ἐπὶ τὸ πρῶτον ἐνώπιόν μου τράπεζαν ἐξ ἐναντίας τῶν θλιβόντων με· ἐλίπανα ἐν ἐλαίῳ τὴν κεφαλὴν μου, καὶ τὸ ποτήριόν σου μεθύσκον με, ὡς κράτιστον." Οὐκοῦν ὅσοι τῶν θείων αὐτοῦ μυστηρίων ἐσχήκασι γνῶσιν, ἦτοι ἐνεπλήσθησαν τούτων, κατεπιάνθησαν τὰ ὄστα. Ἐσοχηματίσθη δὲ ὁ λόγος ὡς ἀπὸ γε τῶν τρυφῶν εἰωθότων σαρκικῶς τῶν τοιούτων ἢ ψυχῆ γένοιτο ἂν ὡς κῆπος μεθύων, τουτέστιν εὐάνθης, καὶ εὐδενδρότατος, καὶ ποικίλαις ἀνθέων ιδέαις ἐξωραϊσμένος, καὶ παντοδαπὸς ἐκφέρων καρπούς. Οἱ μὲν γὰρ ἀνυδροὶ τῶν κήπων πολὺ λίαν ἔχουσι τὸ εἰδεχθῆς· ξηροὶ γὰρ εἰσι καὶ παντὸς ἔρημοι καρποῦ, ἢ τάχα ποὺ καὶ αὐτῶν ἐν ἐνδείᾳ τῶν φυτῶν. Οἱ γὰρ μὴν ὕδατων ἀταμιεύτοις ὁρμαῖς ἐκμεμεθυσμένοι παντοδαποῖς, ὡς ἔφην, στεφανοῦνται καρποῖς. Κῆπος γὰρ μὴν Χριστοῦ γέγονεν ἡ Ἐκκλησία, ἥς δὴ καὶ ἀναλαβούσα τὸ πρόσωπον ἢ ἐν τῷ Ἄσματι τῶν ἀσμάτων γραφομένη νύμφη, "Ἐκκαθήτω, φησὶν, ἀδελφιδός μου εἰς κῆπον αὐτοῦ, καὶ φαγέτω καρπὸν ἀκροδρύων αὐτοῦ." ὅπερ γὰρ ἐστὶν ἐν φυτοῖς τὸ ἀκρόδρυον, ἦτοι καρπὸς ὠραῖος, τοῦτο καὶ ἐν ψυχαῖς ἀγίων ἀρετὴ καλὴ καὶ ἡδίστη τῷ Θεῷ. Οὐκοῦν ὡς κῆπος μεθύων ἔσται, φησὶν, ἢ ψυχὴ σου, ναὶ μὴν καὶ ὡς πηγὴ, ἣν μὴ ἐξέλειπεν ὕδωρ. Τοιοῦτοι γεγόνασιν οἱ θεσπέσιοι μυσταγωγοὶ, καθάπερ ἀπὸ πηγῆς ἀενάου τῆς ἑαυτῶν καρδίας τὰ τῆς εὐσεβοῦς διδασκαλίας προϊόντες νάματα, καὶ τὰς τῶν παιδευομένων ψυχὰς πλουσίως καταρδεύοντες. Καὶ πιστώσεται λέγων αὐτὸς ὁ τῶν οὕτως ἐξαιρέτων χαρισμάτων διανομέυς. "Ὅτι πίνων εἰς ἐμέ, καθὼς εἶπεν ἡ Γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδατος ζωῆς." Καὶ πάλιν· "Ὅτι πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου διψήσει πάλιν, ὅς δ' ἂν πῖνῃ ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον." Τοιοῦτους εἶναι φαμεν τοὺς ἀγίους ἀποστόλους τε καὶ εὐαγγελιστὰς, καὶ ὅσοι τὸν θεῖον πρεσβεύουσι λόγον, τοῦτο μὲν δογματικῆς εὐτεχνίας ἐν καλῷ γεγονότες, τοῦτο δὲ καὶ τῆς ἐν ἔργοις φαιδρότητος τὴν ὁδὸν ἐκκαλύπτοντες. Καὶ τὰ ὄστα σου δὲ, φησὶν, ὡς βοτάνη ἀνατελεῖ, καὶ πιανθήσονται, καὶ κληρονομήσουσι γενεὰς γενεῶν. Ἐοικεν ἐν τούτοις τὸ τῆς ἀναστάσεως καταδηλοῦν μυστήριον· ἀναστήσεται γὰρ τότε τὸ σῶμα, καθάπερ τις ἐν ἀγρῷ πόα, κατὰ μὲν τὴν τοῦ χειμῶνος ὥραν μαρνανθεῖσα καὶ καταμύσσασα, γελώσης γε μὴν ἐαρινῆς εὐδίας, ἀναφυεῖσα πάλιν, καὶ οἷον ὑπονοστήσασα πρὸς τὸν ἐνόντα αὐτῇ κατὰ φύσιν ὠραϊσμόν. Ἐνατεῖλαντά γε μὴν ὡς βοτάνη τὰ ὄστα καταπιανθήσονται, φησὶ, τῇ ζωοποιῷ δηλονότι χάριτι τῇ

παρὰ Θεοῦ. Ψάλλει γάρ που καὶ φησιν ὁ θεσπέσιος Δαβίδ· "Ἐξαποστε- 70.1297
λεῖς τὸ Πνεῦμά σου, καὶ κτισθήσονται, καὶ ἀνακαι- νιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς,"⁶
τουτέστι, τῶν ἐπὶ γῆς. Τότε κληρονομήσομεν γενεὰς γενεῶν, μακροήμερου-
σιν δηλονότι καταργηθέντος θανάτου, καὶ ἀνιρημένης εἰσάπαν τῆς φθορᾶς. Εἴρηται δὲ
πλεισταχοῦ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς, ὅσα ψυχῆς νοητὰ, πρακτικά τινες αὐτῆς
δυνάμεις καὶ ἐνέργειαι, ὡς ἔν γε τῷ φάναι, ὅτι "Ὁ Θεὸς διεσκόρπισεν ὅσα
ἀνθρωπαρέ- σκων."⁶ Οὐ γάρ τοι τὰ τοῦ σώματος ὅσα διασκίδνησι Θεὸς, συνθραύει
δὲ μᾶλλον τὰς τῆς ψυχῆς αὐτῶν δυνάμεις, ὥστε μηδὲν δύνασθαι κατορθοῦν τῶν
ὁρῶν- των αὐτοῦς, καὶ οὐκ εἰς δόξαν Θεοῦ μᾶλλον, οὔτε μὴν εἰς ὄνησιν τῆς αὐτῶν
ψυχῆς πράττεσθαι τι τῶν παρ' ἐκείνοις φιλεῖ. Ἐφη δὲ πάλιν ὁ θεσπέσιος Μελω-
δός, "Ὅτι ἐσίγησα, ἐπαλαιώθη τὰ ὅσα μου ἀπὸ τοῦ κράζειν με ὅλην τὴν ἡμέραν,"⁶
τουτέστι, δοξολογεῖν καὶ προσεύχασθαι, σεσίγηκα πεσῶν εἰς ἀνθρωπίνην
μικροψυχίαν. Ἐπαλαιώθη μου τὰ ὅσα, τουτέστιν, ἐσαθρώθησαν αἱ τῆς διανοίας,
ἥτοι τῆς ψυχῆς δυνά- μεις. Αὐταὶ τοίνυν ἐκ ῥαθυμίας ἔσθ' ὅτε παραλυ-
θεῖσαι βραχὺ πάλιν ὡς βοτάνη ἀνατέλλουσι, κατα-
παινόντος Θεοῦ παρακλήσεσι ταῖς διὰ τοῦ
ἀγίου Πνεύματος, καὶ ἀναβρῶννύντος αὐτήν, ὥστε διὰ τοῦτο κληρονόμους ἡμᾶς
καταστήναι τῆς εἰς μακροαῖωνα ζωῆς· σημαίνει γὰρ τοῦτο, καὶ ἕτερον οὐδὲν τὸ, εἰς
γενεὰς γενεῶν. 9 Καὶ οἰκοδομηθήσονται σου αἱ ἔρημοι αἰώνιοι, καὶ ἔσται σου τὰ
θεμέλια γενεῶν γενεαῖς, καὶ κληθήσῃ οἰκοδόμος φραγμῶν, καὶ τὰς τρίβους τὰς
ἀναμέσον παύσεις.⁹ Δι' ἐτέρων δύο παραδειγμάτων ὁ προφητικὸς ἡμῖν ἔρχεται
λόγος, καὶ τῶν κεκρυμμένων ἐννοιῶν τὸ κάλλος ἐκφαίνεται. Ὡς γὰρ ἐπὶ πόλεως
ἐρημωθεῖ- σης ποτὲ, καὶ κατασεσεισμένης εἰσάπαν, ὡς καὶ ἀτείχιστον αὐτήν
ἀπομείναι, τὸ τοῦ λόγου πλάττεται σχῆμα. Αἱ γὰρ ἔρημοί σου, φησὶν,
οἰκοδομηθήσονται αἰώνιοι, τουτέστιν, οὐκ ἔση γυμνὴ τῶν οἰκούντων τὴν σὴν
καρδίαν λογισμῶν ἀγαθῶν, οὔτε μὴν ἀτεί- χιστος, ἢ ἀφρούρητος ἀπομενεῖς, καὶ
βάσιν ἐδραῖαν οὐκ ἔχουσα. Γενήσεται γὰρ σοι θεμέλιος ὁ Χριστὸς καὶ ἀσφάλεια
διηνεκῆς, καὶ ὡς πόλις ἔση πολυαν- δροῦσα καὶ ἀναριθμήτους ἔχουσα τοὺς
οἰκήτορας. Αἱ γὰρ τῶν ἀγίων ψυχῶν λόγων τε καὶ ἐννοιῶν εἰσι μεσταί, τῶν περὶ
Θεοῦ δηλονότι. Πλεῖστοι δὲ οὔτοι, καὶ διὰ τῆς εἰς λήξιν ἀκριβείας ἐρχόμενοι, ἄνω τε
καὶ κάτω περιθέοντες αὐτήν, πλήρη τε αὐτήν ἀπο- φαίνοντες ἀγαθοῦ παντός.
Κληθήσῃ δὲ πρὸς τούτῳ καὶ οἰκοδόμος φραγμῶν, καὶ τὰς τρίβους τὰς ἀνά μέσον
παύσεις· τοὺς μὲν γὰρ ἐρήμους τῶν κήπων πολλοὶ λίαν οἱ διαστοιχίζοντες.
Ἐφεστηκότος γὰρ ὅλως οὐδενός, ἡγουν περιφράττοντος ἀπρίξ εἶεν ἂν οὐδὲν
κωλύοντες τοὺς διὰ μέσου βαδίζειν ἐθέλοντας. Εἰ δὲ δὴ γένοιτό πως ὑπὸ γηπόνου
ἀσφαλῆ, τότε καὶ ἀποβάλλουσι τὸ τοῖς τῶν πολλῶν ὑποκεῖσθαι πο- σὶν,
ἐγνηγεμένου δηλονότι φραγμοῦ. Πεπαύσονται γὰρ οὕτως αἱ διὰ μέσου τρίβοι. Ἐση
τοίνυν, φησὶν, ὡς ἐπιμελής γηπόνος φραγμοὺς ἐγείρων, καὶ παύων 70.1300 τὰς
ἀναμέσον τρίβους. Ἔως μὲν γὰρ ἀφρούρητός ἐστι ψυχὴ, ῥέγχουσα πρὸς τὸ ῥάθυμον,
καὶ ταῖς τῶν ἡδονῶν ἐκτόποις ταύτης ἔνεκα τῆς αἰτίας οὐκ ἀστι- βῆς, ἀλλ' ἔοικε
κήπῳ διοδομένῳ παρὰ παντός ὀτουοῦν. Ἐπὶ δὲ διανήψασα τῶν τῆς φαυλότητος
ἀποπηδήσῃ βρόχων, ἐπιδράξῃται δὲ μᾶλλον τοῦ θέ- λειν ἀγαθουργεῖν, καὶ ὡσπερ
τινὰ φραγμὸν ἀναστήσῃ τῷ νῷ τὴν ἀσφάλειαν, τὴν ἀπό γε, φημὶ, τοῦ θεοῦ φόβου,
καὶ ἀποσοβῆσῃ τῆς διανοίας τοὺς πάλαι κρα- τοῦντας αὐτῆς διαλογισμοὺς, οἱ διὰ
μέσης ὡσπερ ἤσαν αὐτῆς ὑπὸ πόδας ἔχοντες ταύτην, καὶ θέντες εἰς καταπάτημα
διὰ τοῦ κατακρατεῖν αὐτῆς, τότε κεκλήσεται καὶ οἰκοδόμος φραγμῶν. Ἰστέον δὲ ὅτι
καὶ αἱ πονηραὶ καὶ ἀντικείμεναι δυνάμεις κατατρέ- χουσιν ἔσθ' ὅτε τῆς ἀθλίας
ψυχῆς, μυσαρὰς ἡδονὰς ἐκτίκτουσαι, καὶ ἀποφέρουσαι τυραννικῶς οἷπερ ἂν
βούλωνται, καὶ ὡς διὰ κήπου κεχερωμένου βαδί- ζουσαι. Πεπαύσονται δὲ τοῦ
καταπατεῖν αὐτήν, ἐγνη- γεμένου φραγμοῦ, ὃν ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν ἀνίστησι φό- βος.

Ἐφαρμόσεις δὲ τὸν τοιόνδε λόγον καὶ ἐκάστῳ τῶν ἀγίων μυσταγωγῶν. Γεγόνασι γὰρ οἰκοδόμοι φραγμῶν, ἀσφαλιζόμενοι ταῖς εἰς ἀρετὴν νουθεσίαις τὰς τῶν παιδευομένων ψυχὰς, ὥστε καὶ ταῖς τῶν ἡδονῶν ἐφόδοις ἀστιβῆ τροπὸν τινὰ τὴν διάνοιαν ἔχειν καὶ βωμολοχίαις, ἔκ τε τῶν κενοφωνεῖν εἰωθότων, οἷ τὸν ὀρθὸν τῆς πίστεως ἐκκατηλεύουσι λόγον, μὴ εἰ- δότες μήτε ἅ λέγουσι, μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται. 9'Ἐὰν ἐπιστρέψῃς τὸν πόδα σου ἀπὸ τῶν Σαβ-βάτων, τοῦ μὴ ποιεῖν τὰ θελήματά σου ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἀγία, καὶ καλέσης τὰ Σάββατα τρυ-φερὰ, τῷ Θεῷ σου ἄγια, οὐκ ἀρεῖς τὸν πόδα σου ἐπ' ἔργῳ, οὐδὲ λαλήσης λόγον ἐν ὀργῇ ἐκ τοῦ στόματός σου, καὶ ἔση πεποιθὼς ἐπὶ Κύριον, καὶ ἀναβιβάσει σε ἐπὶ τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς, καὶ ψωμιεῖ σε τὴν κληρονομίαν Ἰακώβ τοῦ Πατρὸς σου. Τὸ γὰρ στόμα Κυρίου ἐλάλησε ταῦτα.⁹ Ὁ θεσπέσιος Παῦλος τὴν τοῦ νόμου σκιὰν ὡς ἀδρανῆ παρωθούμενος εἰς πνευματικὴν θεωρίαν μεθ-ίστησι τὰ ἐν αὐτῷ. Οὔτε γὰρ τὴν κατὰ σάρκα περι-τομήν, οὔτε τὴν κατὰ τὸ Σάββατον ἀργίαν ἀποδεξά-μενον καταθρῆσαι τις ἂν αὐτὸν, περιτομήν δὲ μᾶλλον πνευματικὴν, καὶ σαββατισμὸν ὁμοίως διακηρύττων ὀραῖται. Ἔφη γὰρ, ὅτι "Ἦν οὐχ ὁ ἐν τῷ φανερῷ Ἰου-δαῖός ἐστιν, οὐδὲ ἡ ἐν τῷ φανερῷ ἐν σαρκὶ περιτομή, ἀλλ' ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ Ἰουδαῖος, καὶ περιτομὴ καρ-δίας ἐν πνεύματι, οὐ γράμματι, οὐ ἔξ παινοσ οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τοῦ Θεοῦ."⁶ Περὶ δὲ τοῦ Σαββάτου ἄρα ἀπολείπεται σαββατισμὸς τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ. Ὁ γὰρ εἰσελθὼν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς κατέπαυσεν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὡσπερ ἀπὸ τῶν ἰδίων ὁ Θεός. Οὐκοῦν εἴ τις παύσαιτο τῶν ἰδίων ἔργων, ἦτοι τῶν ἑαυτοῦ θελημάτων τὸ χρῆναι κρα-τεῖν ἐπιδοὺς τοῖς ἱεροῖς θεσπίσμασιν, οὕτως Σαββα-τίζει πνευματικῶς, καὶ ἀγίαν ἀληθῶς ἡμέραν ἐπι-τελεῖ. Τοῦτο καὶ τῆς ἐν χειρὶ προφητείας διαδεῖ-κνυσιν ἡμῖν ὁ λόγος. Ἐὰν γὰρ ἀποστρέψῃς, φησὶ, τὸν πόδα σου ἀπὸ τῶν Σαββάτων, τοῦ μὴ ποιεῖν τὰ θελήματά σου ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἀγία. Τὸ δὲ, ἀποστρέ-^{70.1301} ψεις τὸν πόδα σου ἀπὸ τῶν Σαββάτων, οὐδὲν ἕτερον εἴη ἂν, ὡς γε οἶμαι πλην ὅτι τὸ μὴ χρῆναι δρᾶν, ἃ ἂν βούλοιο τις, καὶ τὰς τῶν ἰδίων ἐπιθυμιῶν ἰέναι τρίβους. Ὅτι γὰρ τῶν ἀνθρωπίνων θελημάτων ὁ σκο-πὸς εἰς τὸ φιλήδονον βλέπει, πιστώσεται γράφων ὁ πάνσοφος Παῦλος· "Ἦν οὐ γὰρ ὁ θέλω τοῦτο ποιῶ ἀγαθόν, ἀλλ' ὁ μισῶ κακὸν τοῦτο πράσσω, συνήδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον, βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου, καὶ αἰχμαλωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου."⁶ Δεῖ δὴ οὖν ἄρα καὶ μάλα νεανικῶς καταγωνίσασθαι μὲν τὸ ἴδιον θέλημα τοὺς εὐδοκιμεῖν ἐθέλοντας παρὰ Θεῷ, τοῖς δὲ θείοις αὐτοῦ νόμοις πανταχοῦ ἐπομένους τὴν ἀξι-άγαστον τῆς δικαιοσύνης διάττειν ὁδόν. Τρυφερὰ δὲ Σάββατά φησι τὰ μηδὲν ἔχοντα τῶν ἀπὸ γνώμης. Σκληρὰ δὲ γνώμη καὶ ἀπηνής, τὸ μὴ ὑποκεῖσθαι θέ-λειν, οἷς ἂν βούληται Θεός· τοιοῦτον ὄντα τὸν Ἰσραὴλ διήλεγξε λέγων, "Ἦν οὐκ ἐγὼ ὅτι σκληρὸς εἶ, καὶ νεῦρον σιδηροῦν ὁ τράχηλός σου, καὶ τὸ μέτωπόν σου χαλκοῦν."⁶ Τὸ εὐπειθὲς οὖν ἄρα, καὶ τὸ εὐήνιον, καὶ τὸ εἰκτικὸν τοῦ τρόπου, τρυφερὰν ἀποφαίνει τῷ Θεῷ τὴν κατὰ τὸ Σάββατον ἀργίαν, ἦτοι τὸν κατὰ πνεῦμα σαββατισμὸν, ὃν οἱ κατορθοῦν ἐθέλοντες ἀμωμήτως οὐκ ἀροῦσιν ἐπ' ἔργῳ τὸν πόδα, τουτ-έστιν, οὐ βαδίζουσι πρακτικῶς, ἐπιτελοῦσι δὲ μᾶλλον τὴν εὐαγῆ, καὶ ὀνησιφόρον ἀργίαν, τὴν ἐπὶ γε, φημί, τοῖς αἰσχίστοις, καὶ βδελυροῖς, καὶ ἀπηχθημένοις τῷ Θεῷ πράγμασι. Βούλεται δὲ τοὺς τοιούτους καὶ ὀργῆς καὶ θυμοῦ κατευμεγεθῶντας ὀραῖσθαι, καὶ θύραν ἔχοντας ἐπὶ γλώττη καὶ μοχλόν. Οὐ γὰρ λαλήσεις λόγον, φησὶν, ἐν ὀργῇ ἐκ τοῦ στόματός σου. Δύο δὴ οὖν ἐνταῦθα περιτέμνει δεινὰ καὶ παγχάλεπα, ὧν ἂν τις ἀποφοιτήσας τέλειος ἔσται παρὰ Θεῷ. Ἔφη γὰρ τις τῶν ἀγίων ἀποστόλων, "Ἦν οὐκ ἐν λόγῳ οὐ πταίει, οὗτος τέλειος ἀνήρ δυνα-μενος χαλιναγωγῆσαι καὶ ὄλον τὸ σῶμα."⁶ Ὁ δὲ κρε-ίττων ὀργῆς, πάντως που καὶ εὐσχήμων, εἴπερ ἐστὶν ἀληθὲς καὶ τὸ ἔμπαλιν· γέγραπται γὰρ ὅτι "Ἦν οὐκ ἀνήρ

θυμώδης οὐκ εὐσχήμων."6 Πράους οὖν ἄρα καὶ πλεί- στην ὄσσην ἔχοντας τὴν ἀρετὴν εἶναι βούλεται ὁ Θεὸς τοὺς σαββατίζοντας νοητῶς, καὶ ἀγίως, καὶ τρυφε- ρῶς, καὶ πεποιθῆναι κελεύει, οὐκ ἐπὶ πλούτῳ μᾶλλον ἢ δυναστείαις κοσμικαῖς, οὐκ ἐπὶ ῥώμη σωμάτων, οὐκ ἐφ' ἑτέρῳ τινὶ τῶν τοιούτων, ἀ πόαις ἐν ἴσῳ ταῖς ἐν ἀγροῖς πρόσκαιρά τε ἐστὶ καὶ εὐμάραντα, ἐπὶ Κύριον δὲ μᾶλλον τὸν ἀπάσης εὐθυμίας καὶ χορηγὸν καὶ πρύτανιν. Τὰ τῶν οὕτω ζῆν εἰωθότων, ὅτι οἱοῖ τινες εἶεν, ἀνθρώπους στεφανοῖ, διαδείκνυσι λέγων, ὅτι "Ἐναντιβιάσει σε ἐπὶ τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς, καὶ ψωμιεῖ σε ἐπὶ τὴν κληρονομίαν Ἰακώβ τοῦ πα- τρός σου."6 Ἐπηγγείλατο μὲν γὰρ τοῖς τῶν Ἰουδαίων πατράσιν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ δὴ καὶ εἰσεκομίσθησαν εἰς αὐτὴν στρατηγοῦντος Ἰησοῦ μετὰ τὸν ἱεροφάντην Μωσέα. Εἶτα πῶς διὰ τῶν προκειμένων στίχων, ὡς οὐπω λαβοῦσι τὸν κλῆρον τὸν ἐπαγγελθέντα τῷ πατριάρχῃ Ἰακώβ, 70.1304 δώσειν αὐτοῖς ἐπαγγέλλεται; Οὐκοῦν οὐ περὶ τῆς αἰσθητῆς, ἤτοι τῆς κατακληροδοθείσης αὐτοῖς ἢ ἐπαγ- γελία ἦν τῷ Θεῷ πρὸς τὸν θεσπέσιον Ἰακώβ, ἢ γουν ἐπὶ Ἀβραάμ τε καὶ Ἰσαάκ, περὶ ἐκείνης δὲ μᾶλλον, ἦν αὐτὸς ἡμῖν ὁ Σωτὴρ κατεσημαίνε λέγων· "ἘΜακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν."6 Ὅτι δὲ πάντα τε καὶ πάντως εἰς πέρας ἐκβήσονται τὰ ἐπηγγελμένα, πιστοῦται λέγων· Τὸ γὰρ στόμα Κυρίου ἐλάλησε ταῦτα· ἀμήχανον δὲ τοὺς θεῖους διαπεσεῖν λόγους· Θεὸς γὰρ ἐστὶν ἀλήθεια. 9Μὴ οὐκ ἰσχύει ἡ χεὶρ μου τοῦ σῶσαι; ἢ ἐβάρυνε τὸ οὖς αὐτοῦ τοῦ μὴ ἀκοῦσαι; Ἀλλὰ τὰ ἀμαρτήματα ὑμῶν διυστῶσιν ἀναμέσον ὑμῶν καὶ τοῦ Θεοῦ, διὰ τὰς ἀμαρτίας ὑμῶν ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀφ' ὑμῶν, τοῦ μὴ ἐλεῆσαι. Αἱ γὰρ χεῖρες ὑμῶν μεμολυσμένοι αἵματι, καὶ οἱ δάκτυλοι ὑμῶν ἐν ἀμαρτίαις. Τὰ δὲ χεῖλη ὑμῶν ἐλάλησεν ἀνομίαν, καὶ ἡ γλῶσσα ὑμῶν ἀδικίαν μελετᾷ· οὐδεὶς λαλεῖ δίκαια, οὐδὲ ἔστι κρίσις ἀληθινή. Πεποιθασιν ἐπὶ ματαίοις. καὶ λαλοῦσι κενά.9 Ἐν τοῖς ἀνόπιν βραχὺ τὸ τοῦ Θεοῦ πρόσωπον εἰσεκομίσθη, λέγον τῷ θεσπεσίῳ προφήτῃ· "Ἐναντιβόησον ἐν ἰσχύϊ, καὶ μὴ φείση, ὡς σάλπιγγα ὑψωσον τὴν φωνὴν σου, καὶ ἀνάγγειλον τῷ λαῷ μου τὰς ἀνομίας αὐτῶν, καὶ τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν. Ἐμὲ ἡμέραν ἕξ ἡμέρας ζητοῦσι, καὶ γινῶναί μου τὰς ὁδοὺς ἐπιθυμοῦσιν, ὡς λαὸς δικαιοσύνην πεποιη- κώς, καὶ κρίσιν Θεοῦ αὐτοῦ μὴ ἐγκαταλελοιπώς. Αἰ- τοῦσί με νῦν κρίσιν δικαίαν, καὶ ἐγγίξειν Θεῷ ἐπι- θυμοῦσι, λέγοντες, Τί ὅτι ἐνηστεύσαμεν, καὶ οὐκ εἶ- δες; ἔταπεινώσαμεν τὰς ψυχὰς ὑμῶν, καὶ οὐκ ἔγνως; Ἐν γὰρ ταῖς ἡμέραις τῶν νηστειῶν ὑμῶν εὐρίσκετε τὰ θελήματα ὑμῶν, καὶ πάντα τοὺς ὑποχειρίους ὑπονύσσετε, εἰς κρίσιν καὶ μάχας νηστεύσετε· οὐ ταύτην τὴν νηστείαν ἐξελεξάμην, λέγει Κύριος."6 Ἐλέγομεν δὲ τὴν τῆς προφητείας δύναμιν, ὡς ἔνι, διερμηνεύοντες, ὅτι τοῖς τεθεσπισμένοις διὰ τοῦ παν-σόφου Μωσέως ἀντανιστάμενοι, καὶ ὀλίγου παντε- λῶς ἀξιούντες λόγου τὸ διαζῆν ὀρθῶς, ἔδρων δὲ τὰ συνήθη, στυγητὸν τῷ Θεῷ καὶ φιλαμαρτήμονα πολι- τείας τρόπον ἐπιτηδεύοντες, εἶτα πολέμου περιγα- γελθέντος ἔσθ' ὅτε τὸ ἀσιτεῖν ἐσκέπτοντο διὰ γυ- μνῆς καὶ μόνης νηστείας, ἢ γουν ἀσιτείας, ἴλεων καταστήσειν ἐφ' ἑαυτοῖς οἰόμενοι τὸν κριτὴν. Εἶτα διεγόγγυζον τῆς ἐλπίδος ἡμαρτηκότες, καὶ δὴ καὶ ἔφασκον· Τί ὅτι ἐνηστεύσαμεν, καὶ οὐκ εἶδες; ἔτα- πεινώσαμεν τὰς ψυχὰς ἡμῶν, καὶ οὐκ ἔγνως; Ἄθρει δὴ οὖν, ἄθρει τὸν θεσπέσιον προφήτην, ὡς ἐκ πολλῆς ἄγαν φιλοθεΐας ἐπιτιμῶντα αὐτοῖς, καὶ λέγοντα, Μὴ οὐκ ἰσχύει ἡ χεὶρ Κυρίου τοῦ σῶσαι, ἢ ἐβάρυνε τὸ οὖς αὐτοῦ τοῦ μὴ ἐπακοῦσαι; Οὐ γὰρ ἠτόνησε, φησὶν, ἢ πανσθενὴς τοῦ Κυρίου δεξιὰ, ἀλλ' οὐδὲ τὸ οὖς βα- ρυνθὲν ἔχει καὶ ἀπεστραμμένον, ὥστε μὴ εἰσακοῦ- σαι. Τὰ δὲ ἀμαρτήματα ὑμῶν διυστῶσιν ἀναμέσον ὑμῶν καὶ αὐτοῦ. Οὐκοῦν εἴ τις ἀφέλοιτο τὴν διαφο- ράν, καὶ ἀποστῆσαι τὸ διατειχίζον τῆς πρὸς Θεὸν γνώσεως, τουτέστι, τὴν ἀμαρτίαν, οὐ μακρὰν ὁ σῶζων ἐστὶν, ἀλλὰ δέξεται πάντως τὰς ἰκετηρίας. 70.1305 Ἐνεστι γὰρ αὐτῷ καὶ τὸ πανσθενές, καὶ τὸ προσίεσθαι φιλαγάθως τὰς παρὰ τῶν καμνόντων λιτάς. Ποῖαι τοίνυν ἀμαρτίαι διυστῶσιν

ἀναμέσον τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ ἐπιφέρει, λέγων· "Ὅτι γὰρ χεῖρες ὑμῶν μεμολυσμέναι αἵματι, καὶ οἱ δάκτυλοι ὑμῶν ἐν ἀμαρτίαις. Τὰ δὲ χεῖλη ἐλάλησαν ἀνομίαν, καὶ ἡ γλῶσσα ὑμῶν ἀδικίαν μελετᾷ."6 Ἀπεκτόνασι μὲν γὰρ προφήτας ἀγίους τοὺς ἀπεσταλμένους παρὰ Θεοῦ, κατελάλησαν δὴ καὶ αὐτοῦ. Ἔφη γοῦν Ἱερεμίας, Ἡ ἰσχύς μου ἐξέλιπεν ἐκ τῶν καταρωμένων με· παρεῖς δὲ τὰ τοιαῦτα νῦν τὴν κατὰ Χριστοῦ δυσ- σέβειαν ἐγκαλεῖν ἔοικε, τὰς χεῖρας αὐτῶν αἵματι μεμολύνθαι λέγων. Γεγόνασι δὲ κυριοκτόνοι, ἐλάλη- σαν δὲ καὶ τὰ χεῖλη αὐτῶν ἀνομίαν, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν ἀδικίαν ἐμελέτησε· οὐ γὰρ διαλελοίπασι μα- χόμενοι τε καὶ ὄνειδίζοντες, καὶ καταλαλοῦντες Χρι- στοῦ, καὶ ποτὲ μὲν διασύροντες τὰς θεοσημείας, καὶ καταψευδόμενοι τῆς θεοπρεποῦς μεγαλουργίας, ποτὲ δὲ κατηγοροῦντες καὶ λέγοντες· "Ὅτι ἄρε, αἴρε, σταύ- ρου αὐτόν."6 Ποτὲ δὲ ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας, ὡς ψῆφον ἄδικον ὑπομείναντος Χριστοῦ, μετὰ παρρη- σίας ἀγιοπρεποῦς ὁ προφήτης ἀναφθέγγεται, Οὐδεὶς ἐλάλει δίκαια, οὐδ' ἔστι κρίσις ἀληθινή. Πεποίθασιν ἐπὶ ματαίοις, καὶ καλοῦσι κενά. Ποῖα δὲ αὐτῶν ἡ ματαία πεποίθησις; Ὁμῆθησαν γὰρ ὅτι τὸν κληρονό- μον ἐκ μέσου ποιησάμενοι, καθέξουσι τὸν κληρον αὐτοῦ· καὶ ταῦτα πρὸς ἀλλήλους κενοφωνοῦντες οἱ δείλαιοι δεδυσεβήκασι εἰς αὐτόν. Ἡ τοίνυν τὴν εἰς Χριστὸν δυσσέβειαν ὁ προφητικὸς ἐγκαλεῖ λόγος τοῖς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, ἡγουν ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον ἐπιεικεῖς ὄντες ἀλοῖεν ἄν, οἳ γε καὶ χεῖρας ἔχουσι μεμολυσμένας αἵματι, χεῖλη τε καὶ γλῶσσαν οὐδὲν εἰδυῖαν ἕτερον μελετᾷν, πλὴν ὅτι τὰ εἰς δυσσέβειαν, καὶ ἀνομίαν, καὶ ἀδικίαν βλέποντα, καὶ ὅτι πρὸς τούτοις ἄδικοι γεγόνασι δικασταί, δωροδοκοῦντες δη- λονότι, καὶ λημμάτων αἰσχυρῶν ἠττώμενοι. Εἴρηται γὰρ ἐτέρωθί που, "Ὅπως ἐγένετο πόρνη πόλις πιστὴ, Σιών πλήρης κρίσεως, ἐν ἧ δικαιοσύνη ἐκοιμήθη ἐν αὐτῇ, νῦν δὲ φονευταί; Τὸ ἀργύριον ὑμῶν ἀδόκιμον, οἱ κάπηλοί σου μίσγουσι τὸν οἶνον ὕδατι, οἱ ἄρχοντές σου ἀπειθοῦσι, κοινωνοὶ κλεπτῶν, ἀγαπῶντες δῶρα, διώκοντες ἀνταπόδομα, ὀρφανοῖς οὐ κρίνοντες, καὶ κρίσει χήρας οὐ προσέχοντες."6 9 Ὅτι κύουσι πόνον, καὶ τίκτουσιν ἀνομίαν. Ὅτ' ἀσπίδων ἔρρηξαν, καὶ ἰστὸν ἀράχνης ὑφαίνουσι, καὶ ὁ μέλλον τῶν ὠν αὐτῶν φαγεῖν, συντρίψας οὐρίον, εὔρε καὶ ἐν αὐτῷ βασιλίσκον. Ὁ ἰστὸς αὐτῶν οὐκ ἔσται εἰς ἱμάτιον, οὐδὲ μὴν περιβα- λοῦνται ἀπὸ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτῶν.9 Ἔθος τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ πόνον ἀεὶ πως τὸν φθόνον ἀποκαλεῖν. Ἔχει δὲ πολὺ τὸ εἰκὸς ὁ λόγος· ἐκτῆκει γὰρ καὶ καταμαραίνει τὰς τῶν δεχομένων αὐτὸν καρδίας. Τοιοῦτόν τι καὶ ὁ Ψάλλον φησὶ περὶ τίνος, ἦτοι τοῦ τῶν Ἰουδαίων δήμου, "Ὅσον ἐλάβε πόνον, καὶ ἔτεκεν ἀνομίαν."6 Προωδινῆσαντες γὰρ τὸν κατὰ Χριστοῦ φθόνον, ἐκτετόκασι τὴν κατ' αὐτοῦ δυσ- σέβειαν, ἡγουν ἀνομίαν· μόνον γὰρ οὐχὶ τὸ προφη- τικὸν ἐκεῖνο λέγοντες ἀλοῖεν ἄν διὰ γε τῶν ἐπιχειρη- 70.1308 μάτων· "Ὅδῃσωμεν τὸν δίκαιον, ὅτι δύσχρηστος ἡμῖν ἔστιν."6 Εὐρήσομεν δὲ καὶ ἐν συλλόγοις αὐτοῦ ἐκ- τοπωτάτην λαβόντας βουλήν. Ἔφασκον γὰρ περὶ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ· "Ὅτι ποιούμεν, ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ ποιεῖ σημεῖα; Ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν οὕτως, ἐλεύσονται οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν τὸ ἔθνος, καὶ τὴν χώραν· εἰς δὲ τις ἐξ αὐτῶν Καΐάφας, οὗτος τῆς κατὰ Χριστοῦ δυσσεβείας γέγονεν εὐρετῆς· ἔφη γὰρ πάλιν, Ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐδὲν, ὅτι συμφέρει ἡμῖν, ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται."6 Σαφέστατα τοίνυν ἐκ τῶν εἰρημένων ἔνεστιν ἰδεῖν, ὅτι κηρύσαντες πόνον, τουτέστι, τὸν κατ' αὐτοῦ πόνον προωδινῆ- σαντες ἐκτετήκασι τὴν ἀνομίαν. Τί οὖν ὁ προφητι- κὸς ἐν τούτοις ἡμῖν κατασημαίνει λόγος; Ὅτ' ἀσπί- δων ἔρρηξαν, καὶ ὁ μέλλον τῶν ὠν αὐτῶν φαγεῖν, συντρίψας οὐρίον εὔρεν. Ὄνοντο μὲν γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι τὰς κατὰ Χριστοῦ διασκέψεις εἰς αἴσιον αὐτοῖς ἐκ- βήσεσθαι πέρας, καὶ εἰς ὄνησιν ἔσεσθαι τῷ ἔθνει παντί. Ἄλλ' ἡμάρτανον τοῦ σκοποῦ, καὶ τι τοιοῦτον συμβέβηκε παθεῖν αὐτοὺς, ὁποῖόν τι πάσχουσιν ἐκ πολλῆς ἄγαν ἀσυνεσίας οἱ τὰ τῶν

ἀσπίδων ῥηγνύντες ὤα. Συντρίψαντες γὰρ οὐδὲν εὐρήσουσιν ἕτερον, πλὴν ὅτι βασιλίσκον ἐν αὐτῷ· ὄφρα δὲ κύμα τουτὶ τὸ παγχάλεπον, οὐριὸν τε πρὸς τούτῳ. Οὐκοῦν ἀνόνητον Ἰουδαίους, μᾶλλον δὲ καὶ ὀλέθρου πρόξενον τῶν κατὰ Χριστοῦ τολμημάτων τὸ πέρας. Ὅφρα γὰρ ὡσπερ ἐκβέβηκεν αὐτοῖς, καὶ ἀπότεξις ὁμολογουμένη, ἢ πρὸς πέταυρον ἄδου παρακομίζουσα· ὅτι δὲ γέγονε, εἰσάπαν ἀνωφελὴς ἢ κατὰ Χριστοῦ σκευωρία, δια- δείκνυσιν εὐθὺς καὶ δι' ἑτέρου παραδείγματος· Ἰστοὺν γὰρ, φησὶν, ἀράχνης ὑφαίνουσιν. Ὁ μὲν γὰρ ἀράχνης, τουτὶ δὲ φημι τὸ σμικρὸν καὶ εὐτελέστατον ζῶον, ἐν τοῖς ἀργότεροις τῶν δωματίων μέρεσιν ἰστοὺς ἀναπλέκει, στήμοσιν ἰσχυροῖς εὐτέχνως ἐξυφασμένοις, οἱ δὲ οὖν πλείστῳ μόλις γενόμενοι πόνῳ τὸ σύμπαν αὐτοὺς ὠφελοῦσιν οὐδὲν· οὐ γὰρ ἔσσονται περίβλημα τῷ πεποιηκότι, ἀλλ' εἰσὶν εὐδιάτητοι πρὸς περιβολὴν, καὶ αὐτῆς τῆς τέχνης ἀμείνους. Οὕτω, φησὶ, καὶ τὰ τῶν Ἰουδαίων εὐρήματα, δῆλον ὅτι τὰ κατὰ τοῦ Χριστοῦ· δόλους γὰρ ἐξυφαίνοντες, καὶ ψευδηγορίας συμπλέκοντες, ὦντο μὲν γὰρ, ὡς ἔφην, θανάτῳ σαρκὸς περιβαλόντες αὐτὸν, ἐξανύσαι τι τῶν ὀνησιφόρων αὐτοῖς, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ἰδίων ἐπιχειρημάτων καταπλουτῆσαι σκέπη, ἀλλ' εἰς οὐδὲν αὐτοῖς τὸ τῶν ἐλπισθέντων ἐξέβη πέρας. Γυμνοὶ γὰρ γεγόνασι τῆς ἄνωθεν εὐμενείας, ἀποβεβλήκασι τε τὸν σκεπαστήν, τουτέστι Χριστόν· οἱ μὲν γὰρ ἐξ ἔργων ἀγαθῶν τοῖς αὐτὰ κατορθοῦν ἐθέλουσι συμβήσεται σκέπη, νέμοντος αὐτοῖς καὶ τοῦτο Θεοῦ· τοῖς γε μὴν τῶν φαύλων ἐργάταις εἰς περιβολὴν οὐκ ἔσται τὰ ἐξ αὐτῶν, ἀλλ' ἔρημοι σκέπης ἔσσονται μᾶλλον τῆς παρὰ Θεοῦ. Ἡτὰ γὰρ ἔργα αὐτῶν, ἔργα ἀνομίας, οἱ δὲ πόδες αὐτῶν ἐπὶ πονηρίαν τρέχουσι, ταχυνοὶ τοῦ ἐκχέαι αἷμα, καὶ οἱ διαλογισμοὶ αὐτῶν, διαλογισμοὶ ἀπὸ φόνων· σύντριμμα καὶ ταλαιπωρία ἐν 70.1309 ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν, καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ οἶδασιν. Οὐκ ἔσται κρίσις ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν. Αἱ γὰρ τρίβοι αὐτῶν διεστραμμένα, ἄς διδοεῦουσι, καὶ οὐκ οἶδασιν εἰρήνην. Διὰ τοῦτο ἀπέστη ἢ κρίσις ἀπ' αὐτῶν.⁹ Ἐκαστα τῶν Ἰουδαϊκῶν πλημμελημάτων ἀ- αριθμεῖται λεπτῶς, ἴν' ἐπειδήπερ ἐκβέβληνται τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος, ψήφῳ δικαίᾳ τοῦτο παθόντες ἀλίσκωνται. Ἔργα γὰρ ἀνομίας φησὶ πάντα τὰ ἔργα αὐτῶν, καὶ συλλήβδην ἐν τούτοις ἀπάσης αὐτῶν τῆς ζωῆς ἀληθῆς γέγονεν ἢ κατάρρησις· ἐπιτρέχει δὲ καὶ οὕτω τῶν αἰτιαμάτων ἕκαστον, τοὺς μὲν πόδας ἐπὶ πονηρίαν τρέχειν εἰπὼν, καὶ εἶναι ταχυνοὺς εἰς τὸ ἐκχέαι αἷμα, καὶ λογισμοὺς ἐσχηκέναι τοὺς ἐπὶ φόνους αὐτοῖς. Ἄθρει δὴ μοι ἄλιν, ὅτι, καίτοι πλείστων ὄντων τῶν πλημμελημάτων, πρῶτος διαμέμνηται τῆς ἐτοιμότητος τῆς εἰς τό γε, φημι τὸ ἐλέσθαι φονῶν. Τρέχειν γὰρ ἔφη πρὸς τοῦτο τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ ὄξεῖς ἦτοι ταχυνοὺς εἶναι πρὸς γε τὸ δεῖν εἰσδέχεσθαι διαλογισμοὺς τοὺς ἐφ' αἱματί τε καὶ φόνους· σύντριμμα δὲ καὶ ταλαιπωρίαν ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν εἶναι διατείνεται, οὐκ εἰδέναι τε τὴν εἰρήνην, ἦτοι τὴν τῆς εἰρήνης ὁδόν. Ἄ γὰρ ἔδρων ἀνοσίως, καὶ πέρα παντὸς ἰέντες θράσους, συντριβῆς καὶ ταλαιπωρίας αὐτοῖς, ἦγουν παρ' αὐτῶν ἑτέροις γέγονε πρόξενον. Ἦσαν δὲ πού πάντως φιλοπραγματῆραι, καὶ δικαῖοι, καὶ πολὺ νοσοῦντες τὸ δύσερι· καὶ ἢ τούτου πρόφασις λημμάτων ἔφεσις καὶ δωροληψίας. Ταύτητοι καὶ μάλα εἰκότως, οὐκ ἔστι κρίσις, φησὶν, ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν. Κρίσιν δὲ φησὶν ἐνταῦθα τὴν δικαιοσύνην, ἦτοι τὴν ἐννομοτάτην καὶ ἀδιάβλητον πολιτείαν. Οὕτω γὰρ πού φησὶν ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ περὶ τῆς διὰ Μωσέως ἐντολῆς, "Ὅ κρίσιν καὶ δικαιοσύνην ἐν Ἰακώβ σὺ ἐποίησας."⁶ Οὐκοῦν εὐθύτης, ἦτοι δικαιοσύνη, οὐκ ἔστιν ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν. Διεστραμμένα γὰρ εἰσι, καὶ φεύγουσι τὴν εἰρηνήν, ἦτοι πρὸς ἑτέρους εἰρηνοκοὶ παραιτούμενοι, ἦγουν εἰρηνήν ἐνθάδε φησὶν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὃν οὐκ ἠθέλησαν εἰδέναι, τὸν τῆς ἀπωλείας ἑαυτοῖς ὀρύττοντες βόθρον. Διὰ τοῦτο γὰρ, φησὶν, ἀπέστη ἢ κρίσις ἀπ' αὐτῶν, τουτέστι, ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας ἀπεφοίτησεν αὐτῶν ἢ δικαιοσύνη, ἦγουν τὸ εἰδέναι δρᾶν, ἃ τὸν τῆς δικαιοσύνης περιποιεῖται στέφανον

τοῖς κατορθοῦν ἡρημένοις αὐτά. Ἐξω δὲ πάσης εἰσὶν εὐτεχνίας πνευματικῆς Ἰουδαῖοι, καὶ οἷον ἀπέπτη τῆς διανοίας αὐτῶν τὸ καὶ ὄλως εἰδέναι δύνασθαί τι τῶν ἄρεσκόν- των Θεῶ διαπεραίνειν ὀρθῶς. 9 Ὑπομεινάντων αὐτῶν φῶς ἐγένετο αὐτοῖς σκό- τος, μείναντες αὐγὴν ἐν ἁωρία περιεπάτησαν. Ψηλαφήσουσιν ὡς τυφλὸς τοῖχον, καὶ ὡς οὐχ ὑπαρχόντων ὀφθαλμῶν ψηλαφήσουσι, καὶ πε- σοῦνται ἐν μεσημβρία, ὡς ἐν μεσονυκτίῳ. Ὡς ἀποθνήσκοντες στενάξουσιν, ὡς ἄρκος καὶ πε- ριστερὰ ἅμα πορεύονται.⁹ Ἐπάρατον αὐτῶν, καὶ ἐκνομωτάτην ἀποφήνας τὴν ζωὴν· ἔφη γὰρ, τίνα ἔργα αὐτῶν ἔργα ἀνομίας, καὶ ταῦτα λεπτῶς ἀπαριθμησάμενος, τίνα τέ ἐστι, καὶ 70.1312 δι' ὅσων ἔρχεται τρόπων εἰπῶν, ἀναγκαίως ἐπάγει καὶ παρατίθησι, καὶ τὴν ἐντεῦθεν αὐτοῖς ἐντετριμ- μένην ζημίαν, καὶ τῆς ἀσχέτου φαυλότητος τὴν ἀντ- ἔκτισιν, ἤτοι τοὺς τῆς ἐνούσης αὐτοῖς ἀσεβείας καρ- πούς. Προσεδόκων μὲν γὰρ Ἰουδαῖοι τὸν παρὰ Χριστῷ φωτισμόν. Ἦκουον προφητῶν ἀγίων ἀναβοώντων ἀναφανδόν, "6Φωτίζου, φωτίζου, Ἰερουσαλήμ, ἥκει γὰρ τὸ φῶς σου, καὶ ἡ δόξα Κυρίου ἐπὶ σὲ ἀνατέταλκε."⁶ Καὶ τότε ἀνοιχθήσονται ὀφθαλμοὶ τυφλῶν, καὶ τό γε ἦκον εἰς τὴν τῶν ἀγίων προφήτων προαγόρευ- σιν, οὐκ ἔξω χρηστῆς ἐλπίδος ἦσαν οἱ τάλανες. Καὶ γοῦν προσελάλουν ἀλλήλοις ποτὲ τῆς Ἰουδαίων Συν- αγωγῆς οἱ προεστηκότες, "6Μὴ ἐκ τῆς Γαλιλαίας ὁ Χριστὸς ἔρχεται; οὐχ ἡ Γραφή εἶπεν, ὅτι ἐκ σπέρμα- τος Δαβὶδ, καὶ ἀπὸ Βηθλεέμ τῆς κώμης ὁ Χριστὸς ἔρχεται;"⁶ Καὶ ἡ Σαμαρεῖτις ἐκείνη γυνὴ διωμολόγη- κεν ἐναργῶς αὐτῷ προσλαλοῦσα Χριστῷ τῆς ἐπιδη- μίας τὴν δύναμιν. Ἐφη γὰρ, ὅτι "6Οἶδαμεν ὅτι Μεσ- σίας ἔρχεται ὁ λεγόμενος Χριστός· ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος, εὐαγγελεῖ ἡμῖν πάντα."⁶ Οὐκοῦν προσεδόκων μὲν, ὡς ἔφην, τὸν παρὰ Χριστοῦ φωτισμόν, ἀλλ' ἐκβέβηκεν αὐ- τοῖς εἰς πᾶν τὸναντίον τὰ τῆς ἐλπίδος. Οὐ γὰρ προσεδέ- ξαντο τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, αὐτόκλητον δὲ ὡσπερ ταῖς ἑαυτῶν διανοίαις εἰσοικισάμενοι σκότον, τυφλοὶ γεγόνα- σι, καὶ τυφλῶν ὀδηγοὶ, κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνήν. Φῶς τοίνυν ὑπομεινάντων αὐτῶν, τουτέστιν ἐλπισάν- των ἤτοι προσδοκησάντων, γέγονεν αὐτοῖς σκότος, καὶ μείναντες αὐγὴν ἐν ἁωρία περιεπάτησαν. Αὐτὸ δὴ πάλιν ἐτέρως, ἤτοι περὶ τοῦ αὐτοῦ τίθησιν ὁ προφήτης, τῶν εἰρημένων καταλευκαίνων τὸν νοῦν. Οἱ γὰρ αὐγὴν προσδοκῆσαντες, ἐν σκότῳ βαθεῖ περιεπάτη- σαν. Τοῦτο γὰρ τὸ τῆς ἁωρίας ὄνομα δηλοῖ. Εἶτα τῆς ἐγγενομένης αὐτοῖς τυφλώσεως ἐμφανίζων τὸ μέγε- θος, ψηλαφήσειν ὡς τυφλὸς ἔφη τοῖχον. Οὕτω γὰρ ἔσθ' ὅτε περιπατεῖν ἔθος τοῖς τῶν ὀμμάτων ἡρῶ- στηκόσι τὴν πῆρῳσιν. Μεσημβρίας δὲ οὔσης, φησὶν, ὡς ἐν μεσονυκτίῳ πεσοῦνται. Καὶ μεσημβρίαν μὲν τὸ μεσαίτατον τῆς ἡμέρας ὀνομάζει συνήθως, ὅτε καὶ ἀκμαιοτάτην ἐπαφήσιν ἀκτῖνα τοῖς ἐπὶ γῆς μεσου- ρανῶν ὁ ἡλίου κύκλος, καὶ οἷον πεπλουσιωτέραις αὐ- γαῖς περιαστράπτει τὰ σύμπαντα· μεσονύκτιον δὲ τῆς νυκτὸς τὸ μεσαίτατον, ὅτε καὶ βαθὺς ἅπασι τοῖς ὑπ' οὐρανὸν καταχεῖται σκότος. Ἐν μεσημβρία τοίνυν, φησὶ, τουτέστιν, ἀμφιλαφεστάτου φωτὸς, θεοῦ δὲ δηλονότι καὶ νοητοῦ, καταυγάζοντος τὴν ὑπ' οὐρανὸν, διὰ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ, πεσοῦνται καθάπερ τυφλοὶ μηδὲ εἰδότες, ὅποι βαδίζουσιν Ἰου- δαῖοι· οὐ γὰρ ἠθέλησαν ὑπακούειν λέγοντι τῷ Χρι- στῷ, "6Ἔως τὸ φῶς ἔχετε, περιπατεῖτε ἐν τῷ φωτὶ, ἵνα μὴ ἡ σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ."⁶ Κατελήφθησαν τοίνυν ὑπὸ τῆς σκοτίας οὐκ ἀνασχόμενοι περιπατεῖν ἐν τῷ φωτί· πείσονται δὲ τι καὶ ἕτερον. Στενάξουσι γὰρ ὡς ἀποθνήσκοντες, φησὶ, τουτέστιν, ὡς βαρεῖα καὶ ἀσχέτω νόσῳ κατισχημένοι. Πορεύονται δὲ καὶ ὡς ἄρκος ἅμα, καὶ περιστερὰ, καὶ οὐχ ὡς δύο τινὲς ἀλ- λήλοις συμβιβάζοντες, ὧν ὁ μὲν ὡς ἄρκος νοηθεῖ ἂν, ὁ δὲ ὡς περιστερὰ, ἀλλ' ἕκαστος αὐτῶν ἐν ταυτῷ κατὰ 70.1313 τὴν ἕξιν, καὶ κατὰ γε τὴν ἐνούσαν αὐτοῖς διάνοιαν, ὡς ἄρκος ὑπάρχων ὁμοῦ καὶ περιστερὰ. Ἐπειδὴ γὰρ ἔφη στενάζειν αὐτούς, διαδείκνυσιν εὖ μάλα ποῖος ἔσται καὶ ὅσος ὁ στεναγμὸς αὐτῶν. Φασὶ γὰρ τὰς ἄρκους, εἰ ἀτεκνωθεῖεν ὑπὸ του διηρ- πασμένων αὐταῖς τῶν

ομολογοῦσι δὲ, ὅτι Ἐλαλήσαμεν ἄδικα, καὶ ἠπειθήσαμεν, ἐκύομεν, καὶ ἐμελετήσαμεν ἀπὸ καρδίας ἡμῶν λόγους ἀδίκους. Ἄδικα γὰρ λελαλήκασι κατὰ Χριστοῦ· ποτὲ μὲν γὰρ διασύροντες αὐτοῦ τὴν δόξαν, καὶ διαβάλλοντες τὰς θεοσημίας, ἔφασκον, ἐν Βεελζεβούλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλειν αὐτὸν τὰ δαιμόνια, ποτὲ δὲ καὶ τίκτοντες ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν καρδίας λόγους ἀδίκους· κατηγόρευσαν γὰρ αὐτοῦ, Σαμαρείτην καὶ δαιμονῶντα, φάγον τε καὶ οἰνοπότην ὀνομάσαι τολμήσαντες, σεσυκοφαντήκασι δὲ καὶ ἐπὶ Πιλάτου λέγοντες, ὅτι "Ἐξανασειεὶ τοὺς ὄχλους, καὶ κωλύει φόρους διδόναι Καίσαρι."⁶ Διὰ τοῦτο φασιν, ὅτι "Ἐπέστημεν ἀπὸ ὀπισθεν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἐλαλήσαμεν ἄδικα, καὶ ἠπειθήσαμεν· ἐκύομεν, καὶ ἐμελετήσαμεν ἀπὸ καρδίας ἡμῶν λόγους ἀδικίας, καὶ ἀπεστήσαμεν ὀπίσω τὴν κρίσιν, καὶ ἡ δικαιοσύνη μακρὰν ἀφέστηκε,"⁶ τουτέστιν, ἐρρίψαμεν κατόπιν τὴν δικαιοσύνην, καὶ οἶον νῶτα δεδῶκαμεν ἀποστραφέντες αὐτήν. Διὰ τοῦτο μακρὰν ἀφέστηκεν ἀφ' ἡμῶν. Αὗται δὲ οὖν μετανοούντων φωναὶ, καὶ ζητούντων ἐλεεῖσθαι παρὰ Χριστοῦ. Χρῆμα γὰρ σωτήριον τὸ μετανοεῖν, καὶ τὰς τῶν πλημμελημάτων ὁμολογίας ποιεῖσθαι σαφῶς, Γέγραπται γὰρ, "Ἐλέγε σὺ τὰς ἀνομίας σου πρῶτος, ἵνα δικαιωθῆς."⁶ Ἐφη δὲ καὶ ὁ θεσπέσιος Μελωδός· "Ἐἶπα, Ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ Κυρίῳ, καὶ σὺ ἀφήκας τὴν ἀσέβειαν τῆς καρδίας μου."⁶ Ὅτι κατηναλώθη ἐν τοῖς ὁδοῖς αὐτῶν ἡ ἀλήθεια, καὶ δι' εὐθείας οὐκ ἠδύναντο ἐλθεῖν. Καὶ ἡ ἀλήθεια ἤρται, καὶ μετέστησαν τὴν διάνοιαν, τοῦ συνειδέσθαι, καὶ εἶδε Κύριος, καὶ οὐκ ἤρεσεν αὐτῶ, ὅτι οὐκ ἦν κρίσις. Καὶ εἶδε καὶ οὐκ ἦν ἀνὴρ, καὶ κατενόησε, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἀντιληψόμενος. Καὶ 70.1317 ἠμύνατο αὐτοὺς τῷ βραχίονι αὐτοῦ, καὶ τῇ ἐλεημοσύνῃ, ἣ ἐστηρίσατο, καὶ ἐνεδύσατο δικαιοσύνην, ὡς θώρακα, καὶ περιέθετο περικεφαλαίαν σωτηρίου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Καὶ περιεβάλετο ἱμάτιον ἐκδικήσεως, καὶ περιβόλαιον, ὡς ἀνταποδώσων ἀνταπόδοσιν, ὄνειδος τοῖς ὑπεναντίοις. Καὶ φοβηθήσονται οἱ ἀπὸ δυσμῶν τὸ ὄνομα Κυρίου, καὶ οἱ ἀπὸ ἀνατολῶν τὸ ὄνομα τὸ ἐνδοξόν. Ἥξει γὰρ ὡς ποταμὸς βίαιος ἡ ὄργη Κυρίου, ἣξει μετὰ θυμοῦ.⁹ Διαμνημονεύσας ὁ προφήτης, ὧν ἐροῦσιν ἐν καιρῷ κλήσεως αὐτῶν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, αἰτοῦντες παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τῆς διὰ Χριστοῦ σωτηρίας τὴν χάριν, μεθίστησι πάλιν τοὺς λόγους εἰς τὸ ἑαυτοῦ πρόσωπον, καὶ καταγορεύει τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, μᾶλλον δὲ συναινεῖ, ὅτι γεγόνασι πονηροὶ, καὶ ἀποστάται, καὶ τῆς ἀληθείας ἐχθροὶ· διίσχυριζεται δὲ λέγων, ὅτι Κατηναλώθη ἡ ἀλήθεια ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν, τουτέστι, μονονουχὶ δεδαπάνηται, καὶ εἰσάπαν ὤχετο. Οὐ γὰρ ἦν ὅλως ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῶν ἀλήθεια, τουτέστι, τῆς ἀληθείας ὁ νόμος. Διὰ τοῦτο δι' εὐθείας οὐκ ἠδύναντο διελθεῖν οἱ γὰρ ὅλως διολισθήσαντες τοῦ εἰδέσθαι τὸ πολιτεύεσθαι συννόμως, καὶ κατὰ γε τὸ τῇ ἀληθείᾳ δοκοῦν, ἀλήθεια δὲ ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ ὠνόμασται πανταχοῦ, πῶς ἂν ἦλθον εὐθὺ τοῦ πρέποντος; ἢ πῶς οὐ καμπύλας καὶ διεστραμμένας ἐσχήκασι τὰς ὁδοὺς; Προστιθεὶς δὲ καὶ λέγων, ὅτι Ἡ ἀλήθεια ἤρται, καὶ μετέστησαν τὴν διάνοιαν τοῦ συνιέναι, διαδείκνυσιν ὅτι παντελῶς ἀπεφοίτηκεν αὐτῶν ἡ ἀλήθεια, καὶ μετέστησαν ὁλοτρόπως τοῦ δύνασθαι τε συνιέναι τῶν τελούντων εἰς σωτηρίαν. Ταῦτα, φησὶν, εἶδε Κύριος, καὶ οὐκ ἤρεσεν αὐτῶ. Οὐ γὰρ ἦν παρ' αὐτοῖς κρίσις, τουτέστι, δικαιοκρισία, καὶ νόμος. Εἶτα· Τεθέαται, φησὶ, καὶ οὐκ ἦν ἀνὴρ, κατενόησε καὶ οὐκ ἦν ὁ ἀντιληψόμενος, Ἐπειδὴ γὰρ ἐστὶ φιλοικτίμων, ὡς Θεὸς ἀνίησιν, ἔσθ' ὅτε, καὶ ὀλοκλήρω πόλει ἐγκλήματα, δι' ἕνα, καὶ μόνον εὑρεθέντα δίκαιον ἐν αὐτῇ· καὶ γοῦν ἔφη διὰ φωνῆς Ἰερεμίου· "Ἐπεριδράμετε ἐν ταῖς ὁδοῖς Ἰερουσαλήμ, καὶ ζητήσατε ἐν ταῖς πλατείαις αὐτῆς, καὶ ἴδετε ἂν εὔρητε ἄνδρα, εἴ ἐστι ποιῶν πίστιν, καὶ ἀγαπῶν ἕλεος, καὶ ἴλεως ἔσομαι αὐτῇ, λέγει Κύριος."⁶ Ὑπέσχετο δὲ καὶ Σοδόμοις τὴν διὰ πυρὸς ἀνήσειν κόλασιν, εἰ πέντε δίκαιους ἔσχον παρ' ἑαυτοῖς, τουτέστι, ἐν ἐκάστη πόλει δίκαιον ἕνα. Κατενόησε τοίνυν, φησὶ, καὶ οὐκ ἦν ἀνὴρ, οὐκ ἦν ὁ ἀντιληψόμενος. Ὁ γὰρ

δίκαιος τὸν θεῖον κατευνάσας θυμὸν, καὶ ἀρκέσας μόνος εἷς γε τὸ δύνασθαι καταπραῦναι Θεὸν, ἀντιλαμβάνεται πάντως ἐκείνων, ὑπὲρ ὧν ἂν προσάγη τὰς λιτάς. Ἐπεὶ δὲ ἦν τοιοῦτος οὐδεὶς, ἡμύ- νατο αὐτοῦς, φησὶ, τῷ βραχίονι αὐτοῦ, τουτέστι, τῇ δυνάμει, ἐστηρίσατο δὲ καὶ τῇ ἐλεημοσύνῃ· οὐ γὰρ ὀλόρριζον ἀνεῖλε τὸν Ἰσραὴλ, σέσωκε δὲ κατὰ- λειμμα φιλόανθρωπος ὢν, καὶ τοῖς ἀγίοις αὐτῶν πα- τράσιν ἀψευδῆ τετήρηκε τὴν ὑπόσχεσιν. Εἰτά φησιν ὁ προφήτης, ὅτι Θώρακα μὲν ἐνεδύσατο, περιέθετο δὲ περικεφαλαίαν καὶ ἱμάτιον ἐκδικήσεως, ὡς ἀνταπο- 70.1320 δώσων ἀνταπόδοσιν ὄνειδος τοῖς ὑπεναντίοις. Μόνον γὰρ οὐχὶ πολεμάρχην ἔφη τινὰ γενέσθαι κατ' αὐτῶν τὸν τῶν ὄλων Θεὸν, παντευχίαν ἔχοντα, καὶ εὖ εἶδὸτα τὰ τακτικά. Δείκνυσι δὲ διὰ τούτων τῆς ἐπ' αὐτοῖς ὀργῆς τὴν ἔφοδον· ἀντετάξατο γὰρ αὐτοῖς ὁ παναλ- κῆς, πρὸς ὃν εἴρηται δικαίως· "Ὅσον φοβερός εἶ, καὶ τίς ἀντιστήσεται σοὶ ἀπὸ τῆς ὀργῆς σου;" Ὁ Ἐπεννηγε- μένων δὲ τοῖς Ἰουδαίοις τῶν κολαστηρίων, Φοβηθήσονται οἱ ἀπὸ δυσμῶν καὶ ἀνατολῶν τὸ ὄνομα τὸ ἔνδοξον. Ἦξει γὰρ, ἤξει, φησὶ, κατὰ τῶν ἀπειθησάντων ἢ ὀργῇ, καθάπερ τις βιαϊότατος ποταμὸς πάντα κατασύρων, καὶ ἀπρόσβλητον ἔχων τὴν τῶν ναμάτων καταφοράν. 9Καὶ ἤξει ἔνεκεν Σιῶν ὁ ῥυόμενος, καὶ ἀπο- στρέψει ἀσεβείας ἀπὸ Ἰακώβ, καὶ αὕτη αὐτοῖς ἢ παρ' ἐμοῦ διαθήκη λέγει Κύριος. Τὸ Πνεῦμα τὸ ἐμόν ἐστιν ἐπὶ σοὶ, καὶ τὰ ῥήματα, ἃ ἔδωκα εἰς τὸ στόμα μου, οὐ μὴ ἐκλείπη ἐκ τοῦ στόματος τοῦ σπέρματός σου. Εἶπε γὰρ Κύριος ἀπὸ τοῦ νῦν, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα.9

Ὡς per eñ toij a)no)rin braxu)kai)thj= e)penexqh- some)rhj toij Ioudaig ij o)rhj= diene)mh)to safw)2 a)pektor)asi)gak ton a)rhg)on thj= zw)h)j, k ai)pepar%- nh)kasin a)nosiy)j eij ton tw)zo)Aw) Sw)th)ra, kai)l u- trwth/ r) ei)aa thj= doq)hsome)rhj au)toij e)h)u)ster)oi)j kai)roij e) eh)nosu)rhj, kai)l fil an)rwpi)aj e)poi)ei)to th)k proagor)eusin e)h)gak o)ai, Kai)h)nu)h)ato au)toij t%)2braxigni au)to)u)=kai)itv=e) eh)nosu)rh) e)sthrig)ato: ou)Aw)ka)h q)ade, ka)q)er tina) \xei)na)rh) (un a)for)h)ton te kai)ibiaio)ta)ton katabh)s esqai kat' au)tw)z)ton tou= Kurigu q)u)no)h. Eipw)de)de, kai)it)on peri)thj= d o)q)so- me)rhj au)toij eu) ogi)aj e)h) e)st)xa)toij tou=ai)w)toij kai- roij poi)ei) ai) l o)gon. h)cei)gak e)A)ken Siw)ö o(r)u)re- noj. Ka)ta)pefoi)z)h)ke gak e) (o u)anw)zo)no)gen)h)j tou= Qeou= L o)goj, kai)ika)q)h)ken e)a)uto)h) eij) ker)w)si n, geno)nen)oj a)A)rw)roj, i)aa) kai)ipro)ge)tw)za)A)l wn kal esv ton Isra h)l, di)asw)sv de)kai)itw)ze)prw)z)th)k pl h)q)u)h) kai)imarturh)s)ei gra)fw)w) o(par)so)foj Pau)toj: "E)gw)gak Xristo)h) di)akono)n gegensqai peritom h)j, u)pek a) h)q)ei)aj Qeou)=eij) to)bebaiw)z)ai ta) ep)aggel i)aj tw)z) pate/ rwn, ta)de)ei)h) u)pek e) e)ou)j do)ca)z)ai ton Qeou)h)"6 Memh)h)te)qa de)kai)l au)to)u)=e)g)ont)oj tou=Xristou)= "O)u)k a)pe)sta)lh)h) ei)nh)ei)j ta)probata ta)ap)ol w- l o)za o)i)ou) Isra)h)l."6 h)cei) dh)lou)A) o(r)u)re)noj, e) a) (rarti)w)2 n) dh)l ono)zi, ek q)ana)z)ou kai)ifq)raj, e) (w)ro)th)toj di)abol i)kh)j, ek thj= t w)z)da)imoni)yn a)pa)rh)h)j kai)l pl e)one)ci)aj. Kai)ia)u)th) au)toij h) (par' e)nu) =d ia)q)h)k)h, ei)pe) Ku)ri)oj. To)de)la)pac o)ci)sq)h) di)aboul h)j= tou= Qeou)=kai)ie) paggel)q)h) par)th) te kai)ipar)htw)j, a)ra)roj e)st)ai, kai)iou)k a)rh)h)q)h)s)etai. Poi)aj toij)un e)st)ai, fh- sin, h) (par' e)nu) =d ia)q)h)k)h; To)P)neu)ma to)le)pt)ou, kai)l ta)rh)h)ata, a)A)w)ka) e)h) t%)2sto)mati)z)ou, ou)nh)ek- l eip)w) a)po)l)ou= nu)h) kai)ieij) ton ai)w)z)on xro)no)n. Safe- sta)zh)gak a)po)de)icij) tou)= el utr

wšzpai to\geroj to\ a)no\rwōinon, hēoun kaiipro/ge twi\za Āl wn tou\ e) 1
 Israhλ, pisteuśantaj to\ e)neqeci genesqai Pneumatōj a)giou, di' o
 uĀkaiitōthj= uiqdesiāj eiś- 70.1321 feretai kau\hma, kaiil al eiē e)h
 gl wtv to\rhēa thj= piqtewj, kaqa\gegrafen o(parsofoj Pauloj: "6
 Mh\gak eiβvj, fhsiη, e) tv=kardi# sou: Tij, a)hahsetai eij to\ ou)a
 non, tuteesti Xristō katagageiē, hĀ Tij, katabhsetai eij thē a)us
 son, tuteesti Xristō ek nekrow\za)agageiē. All a)ti,j egei h(Grafh/
 e)guj sou to\rhēa e)h t%1\stōrati;sou, kaiie) tv=kardi# sou, o) e)h
 eiβvj, Kurioj Ihsouj, kaiipisteuśvj e) tv=kardi# sou, o) o(Qeo\ au)
 to\ hēiren ek nekrow\zawhśv. Kardi# gak pisteuētai eij dikaiōs
 urhē, stōrati de\o)l ogeitai eij swthriān."6 El a) bomen to\gun para\l
 Qeou=to\rhēa thj= piqtewj, hĀoi thē o)l o)giān swthriōn de\rhēa, k
 aiidikaiosurhēj proēnon dikaiōlgak ouĀw to\ a)seh-Xristō, o(kaii
 pa)ai bowi\z"6 Idou\ a)ph/ eiy a wj nefel\ hntaj a)nomiāj sou, kaiiwj
 gnōfontaj a)rtiāj sou."6 Touto to\rhēa thj= piqtewj e)h h)riē e)tw
 dihnkw\z kaiiek tou=stōratoj h(nw\zou)pepau/setai. Parape)ry one
 n de\au) o)ei) geneaj genew\z dikaiōwhśontai gak ouĀw kaiioi meq h)ri
 aj. Ei'gak a)xiXristōj kaiie)ti Qeo\ kaiiKurioj, ou)katal hēi pwp
 ote thj= eij autōn piqtewj h(o)l o-giā, para\toij e)pegnwkośi thē e)pi
 fareian autou= 9 ftizou, ftizou, Ierousal hē hĀei gar sou to\ f
 w\z kaiih(do)ca Kurigu e)piise\ a)hate\al ken. Idou\gak skōtoj kaiigno/
 foj kal u)ei ghē e) e)h: e)piide/se farihsetai Kurioj, kaiih(do)ca a
 u)ou=e)piise\ o)hsetai. Kaiiporeuśontai basi-l eij t%1\w\wti;sou, kaii
 e)h tv=l ampro)hti;sou.9 Wj doqei;hj thj= e)paggel iāj tou= o) swqh/
 setai kata\kairou\ o(Israhλ, a)haskirt#=tropon tina\pro) eu)umia
 n o(l o)oj e)h tou\toij h)riē o)profhtiko), mononouxiigak megal\ hn aiāwn
 eij u)oj thē bohē e)pi-faqgetai: "6 ftizou, ftizou, I egwn, hĀei ga/
 r sou to\fw\z"6 A)qei de\ o)w)j pro/ge twi\za Āl wn toij e) Israhλ ekn
 enthētoj para\Qeou=tou= qei)gu ftōj, dh=on de\ o) tou=di a)Xristou=
 to\ hĀei sou to\fw\z o) profhtihj fhsiη mononouxiiparōnta katadeiknu/
 wn autōij to\ pa)ai meh dia\ no)tu, kaiiprofhtw\z a)giyn proaphggel
 neton, e)pil a)ry anta de\toij e)pi) ghj= e)h e)sa)toij tou=aiw\toj kaiioij
 meta\sarkoj. Do)can de\Kurigu to\ e)pi fanēnta fhsiη, a)hēte)il e gak o
 iā/tij hĀi)oj o(Xristōj fw)tiit%1\qei% kaiimōht%1\pe-riastraptwn ta\su/
 mpanta, kaiithj= a) h)qouj= qeognw-siāj kaqei)j thē ai)gl hntoij e)oi no
 teroij eij piqtin. Esti de\kaiido)ca tou=Qeou=kaiiPatroj. En aut%1\g
 ak, kaiidi' autou=kaiisuh aut%1\do)ca)zetai. Zwgrafei)de\ w)per e)h idi;
 # fusēi to\ tekōnta autōn. Kaiipe)iper e)gnwkanen to\ Uio\, teqare
 qa de\di' autou=te kaii e)h aut%1\thē megal eiō)hta tou=Patroj, kaiithē
 a)pa-rabi hton do)can, kaiitw\z qeoprepw\za) diwma)wn thē u)eroxhē.
 Kaiigoun e)h pou Xristoj: "6 Pa)ter, do)casōn sou to\ Uio\, iāa kaiio(

Uioj' sou docašv se."6 ~~Α~~ν qh toigun εν ηνιη h(doča tou=Qeou=kaii Pat
 roj, eifa twza ~~Α~~l wn a partwn εν ηνιη pokrigaj tok Is- rahl, vj e)ai
 rel'vj tetimneron para \Qeou=kaii kl hron o'Ata αυτου=prosepagei, k
 aii fhsig: "6 Idou\ skotoj kaiignof'oj kal uy ei gha ep' eān, epiide/se
 70.1324 fanhs etai Kurioj."6 Kaiioux vj skotouj nel l ontoj katask
 ignasqai twza ~~Α~~l wn pil a ny antoj t%kosn% Xristou=ta\toi ade fhs
 ij katefwti gqh de\ na= l on, kaiitok thj= a) xaigaj a) paxhj a) pobebl hke
 skoton. Adiaforousi de\ pl eistakij periithk twza xronwn a) podosino
 i thk qeign dierntheus antej Grafhn Te- qeigasi toigun, a)htiitou="6ka
 luptei,"6 to\ "6kal uy ei."6 Al hqej gak o'āi kaiiepil a ny antoj tou=Xri
 stou=kaii pro/ge twza ~~Α~~l wn toij e) Israhk, eāi kekraχto skot% tw1/2
 n εν ηνιη (pl hquj, ou faw metati qemerhj ep' au)ta \thj= xa' ritoj. Idou\toi z
 nun, fhsij keka'uptai skot% kaiignof%, thj= a) naqigaj dhl onoxi, kaiit
 %thj= pl a)rhj, h(qh-pasa twza ~~Α~~l wn e)piide\se\fanhs etai Kurioj, ep
 el' anye gak, vj eān au)toij, kaiiprw'tvj w'ōh te au)toij h(doča au)to
 u=di a \thj= e)airelou me- gal ourgigaj, kaiishmeiywn, kaiitera'wn Teqau
 na- tour'ghke gak vj Qeoj par' au)toij, touto nek nekrouj a)ristaj ek
 mnha'wn, touto de\ tuf l w'ōf qal mouj to\ fw'z) hiej, l eprouj ekkaqa
 igwn neurati, dairosin e)pipl h'itwn met' e)ousigaj, kaiia)pacapl wj/zou)
 de\ na tropon a)fej, o'ā hā ikanoj eij pl hroforigan, o'ā Qeoj e)sti kata \a
 a) hqean, kaii Qeou=tou=kata\ fusin Uioj'. "6 Poreusontai de\ fhsij ba
 sil eij t%fwti z sou, kaii eān tv= amprothi z sou."6 Sunaptei pa' in o
 pro- fh'ij tv=episkey ei twza e) Israhk, kaiithk twza ~~Α~~l wn kl hsin, ia
 n' eidoien, o'ā ka'ā taij a)pei qeigaj a)ti- našwsin au)toi tok Lutrwthk,
 kaiia)pophdhseian thj= eij au)tok a) graphj, ep' o) e)at% thj= au)twk efa
 l hj, eānnoj ouk eātai proskunhtwza saghneus ei de\ na= l on dia \thj=
 pigtewj, eān te kaii basil eij: tv=gak l am prothi tv=doqei zv soi, fh
 sij toute sti t%fwti sm%w'z) para \Xristou=poreusontai basil eij kaii
 eān. Por- eusontai de\ o'oi; Eij thk dia \pigtewj swthri an dhl on- oxi
 , eij eukl ea=kaiia) mwnton zwthk, eij to\ eidenai kaii o'rol ogei h tij, o(f
 usei kaiia) hqwj/z) e)sti twza ~~Α~~l wn Genesiourgaj kaiitexri thj. Proseku/
 noun nek gak tv=ktigei para \tok ktiganta, kaiicul' oij, kaiiligoij a)h-
 hpton to\ seba). Epeidh\ de\ t%doqenti soi fwtiikat- el ampru'qhsan,
 kaii au)toij fhsij poreusontai thk eu)peian kaii basil ikhk o'okh, ou)peri i
 prosptaigntej twza dia \nesou keimerwn, a) l' vj εν αυ)w=kaii h(rew#,
 kai zoi nuktoj, kaii skotouj o'atej uioij parita ta\ skar dal a paratrex
 ontej. 9 Aron kukl % touj o'f qal mouj' sou, kaii ide sun- hgnera ta\ te/
 kna sou: Idou\ h'asi paritej oi uioi z sou makrozen, kaiiai qugate'ej
 sou ep' w'ōwn a) qhsontai: tote o'ei, kaii fobhqhsv, eksthsv tv= dian
 oi z, o'ā metabal eifeij se\pl ou=toj qal ašshj, kaii e)nwza kaii l aw'z)k
 aii h'ousi z soi a)ge' ai kanh'wn, kaiikal uy'ousi z se kar'hl oi Madi a \

mkaiiGefar. Par'tej ek Sabba=həousi, fer'ontej xrusign kaiiliganon, oiāousi kaiiligon tignon, kaiitō\swth'ron Kurigu euaggelion- tai: kaiipanta ta\probata Khdak sunaxhōson- tai;soi, kaiioi ,krioiNaba iwōhəousi;soi, kaiia)h- enexchōsontai dekta\epiitō\qusiasth'ron mou, kaiio(oioi)oj thj= proseuxhj= mou docaschōsetai.9 Oikonomian eāei pl eiǰthn te oāhn kaiisofhō o(l o/ 70.1325 gōj. Euaggelizetai gak kaii thh twzē)pnwz kl hsin, kaiitwzē)duō l awz thh eāwsin e)h Xrist%kaiit hj= tou=notou skiaj= thh metabol hō eij l atreian pneumati- khn. Par't a gak e)h Xrist%kaina\kaiita\ajxaiā parh=den, eātise de\autōj to uj duō l aouj eij eāa kainōn aārwpon, poiwzēi f'h'rh'n, kaiia)pokatal l aš- swntouj a)mfoterouj e)h exiisw'ntati proj toh Pater'a. Toutwn a(par'twn poieitai thh proagor'eusin, kaiidh/ fhsi proj thh nohthō lero usal hō touthēti thh Ekkl hsiān, thh a)p' a)jxhj= sustasan e) louda iγw: prwtōi gak autōi episteukasin: "ō Aron kukl % touj ofqal nouj/ sou, kaiiide sunhgēna ta\tekna sou. Idou\gak hāasi par'tej uioi;soi ou makroden, kaiiai , qugater'ej sou ep' wōwn a)jchōsontai."ō Wj gak e) k pantoj eānouj te kaiixw'raj sul legontoj touj pisteu/santaj tou= qeigou kaiieuaggel ikou=khruōmatoj sa- ghneuōntoj thh up' ouranon, k aiijwj eij tina pol/in eupurgota\hn a)podoit#na a)hapeigontoj eij thh di a\pigtewj xar'in, hōoun eij thh twzē)giγw trof'hō, fhmīdh'thō Ekkl hsiān, ta\toiade fhsij kaqaper a)ne/ ei, kaiie(er'waj) pou: "ō āstai ga\ r, fhsin, e)h esxa/ taij h(er'aij e)h fanej to\ōoj Kurigu, eāimon e)pii t a) korufa) twzē)w'n, kaiimetewrischōsetai uper- arw twzē)bourwzē)k aiihəousin eij autō e)h pol l a\ kaiie)ousi: Deute, a)h abwzē) eij to\ oāoj Kurigu, kaii eij toh oiāon tou=Qeou=lakwō, kaiia)aggel eifh'rh' thh o(ōh au)ou=Kaiiporeusomēqa e)h autv=#ō Tekna dh'thj= lerosal hmouxiimōi l egointo aāoi, e) aiāmatoj Israh'l, a) l a\gak kaiia)pa ntej oi, ek pantoj eānouj kaiixw'raj kekl hmeroi dia\pigtewj eij to\th= j a) hqeiāj fwzē) Wj gak o(parsofōj grafei Paul=oj, "ō Ou)par'tej oi, e) Israh'l, ouāoi Israh'l, ou) oāi eišisper'na Abraah' par'tej tekn a, a) l a\ta\tekna thj= epaggel iaj l ogizetai eij sper'na."ō Eiāhtai de\ para\Qeou=proj toh qespešion Abraah' oāi "ō Pater'a pol l wzē)pnwzē) n te qeika/se."ō Oukoua wj hēh pl hqōoj sunaghgermer'hj e) e)pnwzē)ka iiproskunoushj Xri- st%ō Aron, fhsij kukl % touj ofqal nouj/ sou, tou t- estin, a)asan periaqrei thh oikoumer'h'n, kaiiek pan- toj nerouj au) thj= o)ei trexonta proj se\ta\s a\tekna, həousi de\kaiqoi makrah oāt ej pote\makrah de\ou) topikwzē) a) l a\kata\gnw'rh'n, kaiidiaqesin nou= Kaii goua eāh tij twzē)giγw profhtwzē)toj a)podramousi tou=eidenai toh fusei te kaiia) hqwjē)ōāta Qeōt: "ō Mh/ sqhte, oi ,makrah tou=Kur igu, kaii lerosal hma)h abh'w e)piithh kardian u(rnwzē)ō Geōrafe de\k aiio(parsofōj Paul=oj periiXristou=ōi "ō El qwō euaggel igato eifh/

rhntoij makrah, kaiitoij egguj."6 Episte/I ei de\kaiitoij e) epwte " 6Diamhronete u(reij ta veah, oi, I egorenoi akrobustia upo\thj=I eg onerhj e) sarkii peritonhj= xeiropoihtou, oi hte e) t%kair%kair% xwrij Xristou=aphl I otrivmeroi thj= e) pigoj tou=Is-rahk, kaiiceroi twz diaqhwtzhj= epaggel i aj, e) pigla mh veantej, kaiiaepoi e) t%ko/ sm%, nua de u(reij oi, pote voatej makrah, egguj e) genhonte e) t%kair% i tou= Xristou=6 Oi, gak o Awj Qeoh ouk eidozej to h fusei te kaiia) h qv/2 makrah ei ai I egontai, kaiieisij kata\ 70.1328 dia qesij te kaii gnwrhn, wj eahn. All' idou\h asi, fhsij toutestin, ouk eij makrah, oude eij a) nabi hsin h(kl h sij au)wze) tai: dramontai gak w) per ka ta\ pada twzeu) aggel ikwz kh rugna zw, poihsontai de\ thk a) cin thk proj Qeoh dia pigtewj di xa porou pan- toj dusxereij te a) s) h j k aii drwtj e) vrhmerwn. Ep' w) wn gak a) qhsontai: pep) astai gak to\ sxhna tou= ogou wj ek paradeigmatoj tou=kaq h)raj: ta\ gar\ toi ne ognatwz brefwz ti qneisqai fil eij kaiitoij twz mterwn kol/poj kaii braxigsin e) panapauésqai zh- tei Gigetaiti toiouton e) iitwz kal ou nerwn ek pl a/ rhj. El I hnikhj, qerapeuontai gak para\ twz musta- gw wz skl hragwgouranoi na=I on, oude\ thk traxei an eu) i) ontej triq on, a) I' oi an dia\ truferaj= a) gwghj= gal aktotrof ouranoi zte kaiia) naba igontej kata\ braxu\proj a) dra tel/eion, eij me) ron h(iki aj tou=pl hr w)atoj tou=Xristou=Kaiigoun e) nete/I eto nek toij a) gi gij a) posto/ oij baptizein parita ta veah eij to\ voma tou=Patroj, kaiitou=Uiou=kaii tou=a) gi gu Pneumatoj, didaskein te auta\ threi h parita o) aper auto ij e) nete) ato. Oi, de\kaiitouto dr#n e) p) ontej fortikon ou) ek e) petige san e) a) xaij toij pisteuou- sin eu) exni# xrw)anoi didaskalikv=Ge grafasi gak toij e) epwte oi "6 Edoce t%kair% Pneumati kaii h) n) h, n) de) k pl e) on e) pitigesqai u) n) h bar)oj, pl h) a) p) exesqai u)raj= pornei aj, kaiipniktou=kaiiaia) - toj."6 Graf ei de/tisi kaiio(panaristoj Paul)oj, oi "6Gal/a e) p) o) isa u)raj, ou) brw)ta, ou) w) gak h) lu/ nasqe, a) I' ou) de ve) ai nua durasqe."6 Tel ei y) n de/ estin h(stereat)rof h\ twz dia\ thk e) i nta\ ai sq) th)ria thj= kardi aj gegummasmer) ex) on tw) proj diakrisin ka- I ou=te kaiiakou=Oukoun e) p' w) wn a) qhsontai, fhsin, oi, u) i) z) so u, kaiiai, q) gater)ej sou, to) te de\ o) i, kaii fob) h) s) v, kaii ek) st) h) s) v, a) h tiitou=q) a) ma/ seij: ou) w) gar\ pou kaiio(qes pesi)oj Abbakour) "6 Kur ie, fhsin, ei sakhkoa thk a) koh) sou, kaii e) fob) h) n. Katen) h) sa ta ve) ag a sou, kaii e) pes) thn."6 Kateiq) g) meqa de/pwj kaii h) (reij au)oi) to) e) pes) thn, e) a) q) o) e) I e) gein, o) an ti twz paradocwn upo\ tou ge- nesqai sunbv= . Q) a) ma) seij toi) nun, fhsij kaii poij tou/ tou gen) setai prof) asij; Met abal eij gak eij se\ pl outoj qal a) s) h j, kaii e) p) w) z kaii l aw) z Safeste/ ran e) tou) oij poie) tai thk proagoreusin, tou=oi ke- kl h) setai kata\ kairou) eij e) pi gnwsin a) h) qeij aj twz e) p) w) z h(pl h) q) i). E) n nek gak e) h

toij notiwter/oij kligrasi twt/oudaiyn h(xwra, ta/ge nhh pro) aAko
n, kaiiqal/assan, kaiipol/eij, kaiitaj ep' autv=keimeraj xwraj ai,t
wtz)prwtz)gel/ai diemirwsanto. Epeidh\de\thj=a)rxai aj apathj apo
nosthsantej thh eij ta\ a)neigw metabol h e)shkasi kekl hmerh pro)k
epi z gnwsin tou=kata fusin oAto) Qeou=diatwtz)erour- gourtwntoE
u)ggelion tou=Xristou=tauvtotifhsi metabal eih eij thh Ekklhsia
nthj=qal asshj tok plouton ploutoj de\wj eAhn, twt/pro)k qal assh
j keimerwn pol/ewn kaiixwrwtz)oi,katoukountej eh autaj. "6 hlcousi
de/soi, fhsij kaiia)gel/ai ka- nh/wn, kaiikal uy)ousi zse karthl oi Madi
almkaiiGe- 70.1329 far."6 Eqrh nek gak perigika thj Jerousal hm
kaiitaj o)rouj eAonta, Madihrai bi zte kaiioi ek Gefar. hls angak
bdel uroi) kaiia)krobustoi, kaiieithwl ol a)trai, a)l' oi kekl h)ontai k
aiiautoi) kaii karpoforhsousi t%Qe%diadeignusin eh tou)toij. hls
an nek gak e)ba)zai kanh/wn, kaiitaj tou=zvn a)forhaj apo/ge tou=m
axesqai, kaiikthnotrofeih e)porizonto: hAan de\oi malista toij e) I
srah), a)l' oi pote\pl anwrenoi behl oi zte kaiia)ktoi toij h)iasm
enoij h)ousi, fhsin, ou)kaq eAa mal on, a)ge- l hdon de\w)per, kaiika
ta\pl hqul, h)kanh/oij ep- oxourenoi, h)oun a)er eAousi proskomizon
tej, kaii toij kata)xeifa timwtz)ej Qeou. "6 hlcousi de)par)te) ek Sab
ba=fer)ontej xrusign kaiil i)banon, oi a)ousi kaii l igon tignon, kaiito)sw
thrion Kurigu eu)ggel iou= tai."6 Xwra pa/in e)stin h(Sabba\thj= Ar
abwn ep- ekeina, kaiia)yxou=mal on qal asshj Eruqraj, e) h)h(Sa
bba\h(twtz)Ait)opwn basi)zissa eh toij Sol omwtz)to)j kaiioij e)pefoi)th
se tv=Jerousal hm Gorimwta)h de\h(xwra l i)banwtou=xrusou=te kaii
l igwn twt/ Indikwtz) hlcousi toigun, fhsij karpoforou)te) eij do)zan Q
eou=kaiiprosag)ontej l i)banon, kaiixrusok, kaiil igouj, h)oun thh e) eA
rgwn a)gaqwtz)u)smian, kaiifaidro)hta nothh, kaiipl outon pneumat
ikon. "6 Eu)ggel iou)ntai de\kaiito)swthrion tou=Qeou=#6 Plei)stoi nek
gak oi kekl hntai nek e) e)prwtz)se- sofwneroi de\thh kardian, kaiit
wtz)erwtz)dogmatwn noual abor)te) episth)rona didaskalikok e)shka
si to) a)gyma, kaiithh para\tou=par)twntw)Swth)oj Xristou=swt
hriante kaiixar)ine)fer)oi) diakru)l- tontej, tok thj gnhsio)h)toj a)hed
hsanto stefanon. "6 hlcousi de/soi, fhsij kaiita)probata Khdak, kaii
oi krioi)Nabaiw)k, kaiia)nenexqhsontai dekta)epi) to)qusiasth)ron no
u."6 Khdak de\kaiiNabew)k xw)zrai pa/in e)arai l iparai zte kaiieu)ot
oi, kaiipl ei)z stouj nek eAousai tou) enoikountaj autaj, pl h) ei)thwl
ol a)traj, kaiipepl anhnerouj. All a)kaiiou)oi, fhsij kriou)k, kaiiprob
ata prosigousi, kaiipar)ta e)at)ai dekta)epi) to)qusiasth)ron nou: k
aitoi kata/ge tok Mvse)w)j nor)ton ouk e)th) a)l ogenesi pros- a)gein q
usig) t%Qe%du) a)ei'proshgon dekta)k e)poihsato/tij autaj. Al
l' idou)prostaz)tei Qeou)k dekta)k e)ai kaiitautaj toij a)gigij qusiast

hri:gi:j. En gax Xrist%1/2hsou=ouk eAi dou=oj, ou)de) eu)de-roj, ba/ba roj, Skudhj, Eil hntekaii Ioudai:bj, a)Ia\pa/nta, kaii en pasi Xristo/ j. E ngax gegorasin oi du:olaoi katenegkorto/ au)tu=to/n eso/oi xon tou=fragmu= kaii ton nonon tw)z)ntol w)z)en dogmasi katarghsanto/ j. Dektaii to/ gun ai pa/ntwn qusi:gi, prosio/ntwn Qe%1/2dia\thj= pigstewj en Xrist%1/2Edoca/ sqh de\o(oi Eioj thj= proseuxhj= tou=Qeou=Kai:noi pa/ in a)rei tou=ou)ou to\ba:toj: ou)gax qusi w)z)kaii kapn w)z)oi Eion eAi bo ul/etai kal eisqai thn Ekkl h- sian, kaqa per a)ne/ ei kaii ton en to/ j I erosd urnoi naon, eu) xhj= de\ma=lon, touthsti, I atreia/ j pneuma- tikh= j. Ya/ I ei de/ pou kaii fhsin o(qespe:io/ j Dabi: g: "E K a teu qunq) tw h (pro seuxh/ mou, w) qumigma enw) pion sou, e)arsij tw)z)xeir w)z) mou qusi: g e(sperinh/ E Shrei w)te on de\o)ai touton ton stoikon kaii au)to/ j o(70.133 2 Swthk di emh non) use/ pou tai/ j Ioudai:wn enw) p)ria/ j e)pitim w)z) kaii l/ gwn: "E G) raptai: O oi Eio/ j mou, oi Eio/ j proseuxhj= kl hqhs)etai, u)rei/ d e\ au)ton poieite sph/ aion I vst w)z) E) te to/ gun oi Eio/ j gegone pros- eu xhj=, tote kaii dedoc)astai. E) t)ne/ j oi de w)j nefel/ ai pe)ntai, kaii w)j peri- sterai isuh neossoi/ j; Ene) vhs oi u)per)reinan, kaii pl oi a) Qarsei/ j en pr w)to/ j, a) gagei h ta\ tekna sou makro)zen, kaii ton a) guron, kaii ton xruson met' au)tw)z) dia\to\ v)oma Kurigu to\ a) gion, kaii dia\to\ ton a) gion tou=Israh)l e)docon ei) a) i.9 E nesti pa/ in en tou)to/ j idei h to\ thj= 1 Ekkl hsi: a/ j pros w)pon eis) kekomis)meron, h) ai thj= nonthj= I erou- sal h) m) a) non w)per en ku)kl % tou) o) f) qal mou) j, kaqa\ prostel)aktai para\ Q eou=ei) a) katapepl an)ner)hj tw)z) ep' au)tv=trexontwn to\ pl heo/ j, kaii tw)z) dia\pi)stewj sunag)ger)ner)wn ton a) r)iqnou=pantol) e)pekeina dh)ron. "E) t)ne/ j gax oi de pe)ntai, fhsin, w)j nefel/ ai, kaii w)j peristerai isuh neottoi/ j;" E Saghneu)ntai gax dia\pi)z) stewj, ou)presbut)ai nonon, a) I a) gax suh au)to/ j kaii ne)oi, kaii o(rou=paisi ipate)re/ j, kaii q)gatra)si m hte)rej. Oukoua) kata\pa)shj h(iki: a/ j, to\ tw)z) eu)aggel ik w)z) khrugma) wn a)pl outai I ion, kaii touto, oi) a) i, e)sti to\ en tv=bi)bl % Ya)l mw)z) geg ram)non: "E Neani)gkoi kaii parq)er)oi, presbut)ai meta\ newte)rw) ai) hes a)z)wsan to\ o) v)oma Kurigu." E Petasqai de/ fhsin au)to/ j, h) a) i badiou= sin ep' au)thn, ouk a) th)mel w)z)te kaii parei)ner)w) j, a) I ' oi en pthno) i kaii dromai)bi, h) goun to\ gew)te) j kaii xqamal on a) f) ente) j fro)thma metew)ro- polousi tro)pon tina\ kaii w)per ek qal a)z)thj nefel/ ai, ek qorubou te k ai) i)trufhj= kosmikhj=, a) t)ousi)z)te u) y ou= kaii a) n)an)h)kontai pro) thn a) w)w) speud)onte) j po/ in. Qaumazous)hj to/ gun thj= Ekkl hsi: a/ j thn e) a) pas) hj xw)raj thn dia\pi)stewj sundron)thn, thn tou=pra)gma- to/ j aiti) g) a) po gumoi) pa/ in o(saghneu)wn au)to/ j, kai) z) fhsin: "E Ene) vhs oi u)per)reinan, kaii pl oi a) Qarsei/ j a) g) a- gei h ta\ tekna sou makro)zen, kaii ton xruson kaii ton a) guron met' au)tw)z) E) Kaii nh) sou) j en) q) a) de sunhs)ei) j, ou)xi idh) pa)ntw) j au)ta\ ta\ tw)z) nh) s)wn e)la) f) h, eu) a) q) e) j gax, ou) e) mh) au)ta\ ta\ thj=

Qarseif pl oiá, touj enoikountaj de\ra=I on au)taij, hãoi twi\zhswnt
ouj enba)taj. Qar- seif de\h(peiã Grafh\ta) Indika) onomazei pl eist
a- xou=fasiideveiãai kaiien tv=Kupr% Qarseif pol/in wcomasmer/hn
Oukoua epeidhper aiãte rhsoi, fhsij kaiioi ek thj Indw\zhkontej xwř
aj eneluperneinan, toutestin, upes\thsan ton epenexqenta au)toij par'
enou=zugon, dia\touto sur) eipantaxocen h(tw\zapi- steuontwn pl hqu/
j. alkousi gak, kaiie) au)thj thj Barbarou ghj= aãdrej ouk o) igoi to
Xristou=forou= tej oãna, kaiikarpoforoustej eij doçan au)tou=ta\
oãaper aã au)toij h(xwřa durhtai fer/ein. Euãoron deveiãai xrusou=f
aiia) gurou fasin au)thn Prosko- nizousi de\ou)kata/ge to\par%xhko\
j eãp) ayuxoij tisin eidw) oij, kaiidaimonizw) a)ge)l)aij, a) l' epei- dhp
er a)gion gegone par' au)toij to\ãna Kurigu, eãdocj de\o(Agioj tou=
Israh/: kaiiou) eãro)j me)ko(Kurioj, eãro)j de\pa)lino(Agioj tou=
srah), a) l' eiã 70.1333 kaiio(au)to)j upar/xwn Kurioj te kaiia)gio)j, k
aiidedo- casmer)oj. Isteon de\oã rhsoi kal ourtai, kaiipol/eij ai)kuk
l%, pol l h)k eãousai kaiia)dikhton e)hmi)gn. Ei' de\ egointo kaiiautaii
upomei)hai ton Kurion, tout- estin, au)to)u)l eusai, surh)seij, oã kaii
oi)ta) a)pa) touj, kaiie)wsmer)aj e)hmi)z pol l v=katoikoustej xwř raj,
hãpol/eij hãousi dia)pi)stewj, kaiikarpoforh/ sousi t%1%rist%1%ruso\
n, kaiia)guron, kaiiou)xiidh/ pou par)twj th) uãhn, a) l' oiãnta)en h)rii
n tignia, kaiil ampra)kaiitou=panto)j aãia) lo)gou, pi)stin dhl on- oxi, k
aiith)ek a)pa)shj a)ethj= faidrol)hta: cer)ia gak tauta Qe%1%kaiipneu
matikhj= l atreia)j a)na)qe) nata l ampra)kaiiteqaumasmer)na. Ge)grapta
i de\kaii e)h)bi)pl %Y al mw)zperiitou=par)tw)h) h)rii)swth)oj Xristou=
oã "6Basil eif Qarseif kaiirhsoi dw)za prosa)çousi, basil eif Arabw
n kaiiSabba=dw)za prosoci)ousi. Kaiiproskurh)sousin au)to)u)l par)te)j oi,
basil eif thj ghj, par)ta ta)en)h) doul eusousin au)to)u)l %6 Kaiioikod
omh)ousin a) l o)geneij ta)teixh sou, kaiioi basil eif au)tw)z parasth/
sontai)çoi.9 Ecaigion kaiitouto, kaiiqeoprepouj= dura)rewj a)potel/
esma. Teuxh me)gak kaiiperi)bol oi sw)zontej thj Ekkl)hsia)j ta)tekn
a, no)h)qeiãna aã pi)stij o)q)h) kaiia)mw)ntoj, eãgwn te faidrol)hj ek a)pa/
shj a)re- thj= sul legousa ka)l)oj, gnw)sewj de\dogmatikhj, kaii ner)to
i kaiih)di)kw)z[iã h)di)khj] eiãna aã eishg)htai) kaii dida)skal oi twi)z)pei)w
n khrugma)zwn ierourgoi)par)te)j oãoi y h)l% qei)z kal ourtai pro)j touto.
Kaiia)parxh)l me)k tout)wn twi)z)er)w)z khrugma)zwn gegonasin h)rii)h) oi,
qespe)çioi ma)qhtai)j pl eistoi de\met' ek)ei)gouj, oi) ton par' au)tw)z xnh
l atoustej lo)gon, ouk ek mo)rw)w)w) l oudai)w)w)w) a) l a)gak kaiie)k tagma)zwn
E)l l h)ri)kw)z)oi)kaiithj= e)h)kosn% sofia)j e)h)kal %gegona)te)j, kaii eu)g
l wtei)h)eidote)j aã)stoi gegonasi paideutai)ton me)k a)l in)h)thj= pi)ste
wj lo)gon o)ikodomoustej a)stei)w)j e)h)taij twi)z)mustagw)gou)ntwn yuxai)j
j, e)h)ente)j de\ au)toij pol iteia)j th) a)ci)agaston sunei)ghsin Oukoua

a) I ogeneij mek, oi mh'ei ai'aratoj Israh' kata'sa'rka, pl h' h'a) xite/ ktonej sof'oi j kata'toh qespesion Paul-on, kaiieu'ei dot'ej qemel ioua e)h' h'i' h'toh Xristoh, dia'v'ig'tewj de'dhl onoxi, kaiieu'shgh'sewj a)gaqw/2 n. Touto, oi'arai, est'ito\ "6 Oikodomh'sousin a) I ogeneij ta'vteixh sou, kaiioi basil eij au'tw/4 parasth'sontai z' soi." 6 T'ig'wn de'voi basil eij; a H dhl onoxi tw'za) I oge- nw'z Basil eij de'fhsin e)h tou'oi j, h'Atou\ a'Ax ontaj kaiih'goume'rouj I aw'z oi'paresth'kasi tv=Ekk' hsi# Xristou= doruforou'tej w'per au'th'k, kaiisunaspi z'zontej toij au'th'f teknoij, kaiia'posobou'tej pasan e'Adon ex'qrw'zoc(atw'z te kaiia)dra'zwn, h'k ata\ a) h/ qeian tou\ taij a)h'wta'zwtim'aij est'efanwme'rouj, kaii to'th=j basil eij aj e'Antaj skh'ptron, oi'kaii'paresth- san tv=Ekk' hsi#. H de'parastasi j e)h tou'oi j sh-mai'nei th'h up'akoh' Ei'ousi gak toij q eigij, kaii i'eroij qespi'gnasi, kaii to'th'f Ekk' hsi aj kh'rugma pantoj a'ci'ousi I o'ou. 9 Dia'gak o'rg'h epa'zaca/se, kaiidi' e'Adon h'ga/ phs a/se. Kaiia)oi xh'sontai ai pul/ ai sou dia' pantoj, h'f'raj kaiinukto' j, kaiiou) sugkl ei- 70.1336 sqh'sontai eisagagei' h'proj se'duramin e) qnw'z kaii basil eij a)gome'rouj. Ta'gak e'An, kaiioi basil eij oi'ainej ou)doul eu'sousi z'zoi, a)pol ou'tai, kaiita\ e'An e)h'mw'qh'sontai.9 Epe idh'gak, fhsij pl eig'toj te o'oi j kaiia)forh/ toij pl h'mel h'rasin eu'f/ qhj e'Axoj th'k i'sor' r'pon up'one'm'h'kaj di'ghn. An'gak a)h'agkh' toiau/ th'n ou'Asan up'omei'hai ta've' o'rg'h'f. Epeidh'de/soi pa'lin ex'rh'w'j e) a)gaqou=te kaii'fil oiktig'monoj Kurigu kaii Qeou=doqh'ai toh e'Adon, de/ dotai, kaiidi'w'cw ta've' o'rg'h'f. Ti'zou' a' upa'f'cei, ti'z' de'doqh'setai pepaum er'wn tw'zsku'qrw'pw'z "6 Anew'qh'sontai, fhsi'n, ai pul/ ai sou dia'pa nto j, h'f'raj kaiinukto j, kaiiou) sugkl eisqh'sontai." 6 Ai'oken e)h tou' oi j ei'fh'rh'au) toij up'isxnei'sqai, kaiith'k e)h'teue'p'en eu'di'gan. Ai mek ga k e)h up'oyi# pol emi'wn e)h'bol h'f ou'Asai pol' eij, ouk a)pi'taj pul/ aj a)h' petasme'raj e'Adousin, a) l' w'j e)h kair%'kaiixrei#, kaiie)h h'f'raj no'lij , kaiiou) di'ga dei- ma'zwn: ai de'vei'sapan a)phl I agme'rai tou=pros dok# a ti toi outo up'omei'hai a)neurun'ousin au'taj toij eis- ba'li ousi, ka'ei' e)h nuktiitouto drw'si z'tinej. Ei'toi z' nun ei'fh'rh'au) toij ep'agge'l'etai Q eoj, kaiipl a'zoi eu)h'mer'iaj, h'goun a) dial eig'tw j e'Atai tw'zproj au'th'k i'or'itwn h(sundronh)\ kaiioi an' di'hnek'h\ h(ei'ad'oi j, e'x komer'wn tro'pon ti na'dia'th'f pi'g'tewj eij ep'ignw- sin tou=Xristou=w'ste dokei' a)h'ane'w'z qai taj pul/ aj, kaiikairo'n ouk ei'arai z'tina, kaq' o' a' au'taj kl eig'sqai p re'pei, kaiiou)xi'm'oi j toij e)h u'f'esi bigu, kaii up'ol zuga'basil eij aj, a) l l a'gak kaiiau'toi j toij to'kata\ pa'rtwn e'Adousi kra'zoi. E'cesti de'd ia'pragmata'zwn i'dei' h'th'f profhte'iaj th'h duramin kratousan eij de'uro . Dexetai gak h(Ekk' hsi aj kata\ pa'rita kairo'n tou\ pisteu'e'in ex'el/ on taj, e'kk' ei'gi de'vo'Aw j ou'deni' th'k eij touto spoudh'r' e'cesti de'toi j e)h el'ousi para- podizontoj ou'deno j, kaq' o' a' a' bou'wntai kairo'n, proj

to\thj= a) hqouj= qeognwsiaj aēesqai fwj/zaēi de\va\antaj Qeoj kaii
 Pathk eij epignwsin tou-Uiou= di' ou\kaiieh %Okaiineq' ou\docazetai.
 Kaiitouto autoj hrih katamenhruke, legwn "6Oudeij dunatai ej qei
 nproj ne, eah nh\o(Pathr' nou o(perny aj ne e(kusv au)ton."6 Eqnwzad
 e\dunamin eisaxqhsesqai z fhsin, ia mh\norouj e)novj=, wj e\hn, touj
 e)smi- krothti zte kaiieh ufesei, a) l a\gak kaiiautoj touj e)ndunarn
 ei, kaiidocv tv-kata\tonde ton bign. Pros- epagei de\oAi, "6Kaiie\h, k
 aiioi basil eij, oi\hnej ou)doul eusousi zsoi, apol outai, kaiie)hmwqh/
 sontai."6 Oi ,gak a\ristoi, kaiia)mustagwghtoi, kaiithj= dia\ Xristou=
 swthriaj a)metoxoi, ka\ei\ae tinej ei\an twwz perifanwz ei\ae twwz a)h
 noterwn, eij pe\tauron #\ou, kaiieij pagida qana\lou pes outai: e)teq
 rhcontai gak taij e\autwz a)rtiagij, kaiithk a)paswz e)sa\hn upom
 enousi di\ghn. Kaiih(doca tou-Liba\rou proj se\h\aei e)kupa- rig s
 %, kaiipeukv, kaiikedr%, a\ta docasai ton topon ton a)gion nou.9 @
 roj e)stiithj= Foi nighj o(Liba\noj, kedroj te, kaii kuparigsoij, kaiipe
 ukv katakonon, kaiiautoij de\ 70.1337 toij tou-Liba\rou futoij. Qa
 unazetai de\tauzhj e\eka thj= aitiagj to\mhmoneuqeh o\oj, wj a)j qon
 w- tazhn e\on thk u\hn, kaiidendresi toij e)hthkesta/ toij, kaiie)sm
 ota\oj katapl outoua. Au\h toi gun h(doca doqhsetai zsoi, fhsij noht
 wj/dhl onoti, kaiipneu- natikwz Trefei gak h(Ekkl hsiag Xristou-pl e
 igtaj te o\aj, kaiie)tokigrouj a)gi yn kefal aj u\y ou=te h)neraj e) a)
 retwz naiimh kaiie)smota\aj. Xristok gak eu)di azousin e\esti de\
 autoij kaiito\per a keisqai fqoraj= thj= ek fronh\atoj sarkikou=kaq
 a/ per a)met/ ei kaiito\mh\fqeigesqai peukv te kaii kedr%. Epoj de\tv=
 qeopneust% Grafv=toij toiois de twwz utwz a)fonti oua e\q o\ae thk twwz
 na)gi yn pl h- quh, kaiigoua e\h pou pal'in Qeoj dia\fwthj= Hsaigu: "6
 Kaiipoihs w u\ar e)tv=e)hri%, kaiie)tv=a)hudr% potanouj. Qhs w eij
 thk a\udron gha kedron, kaii pu\on, kaiimursighn, kaiikuparisson, k
 aiiil eukhn."6 Gv=neh gak chr#=te kaiia)hudr% pareikazei ta\ehh: ou)
 gak h\A par' autoij qeibj l o\oj o(zwpoi eih duna/nenoi, kaiieij au\h
 sina)nafein thk e)eu\sebei z te kaiignwsei Qeou=a) l a\gegonasi p
 ar' autoij kedroj, kaiipu\oj kaiimursigh, kaiikuparissoj, kaiiil euk
 h, tutestin, e)hthk te kaiia)di agasta futa\w\okaiio(qespesioj Me
 l %doj di amhmonewei legwn: "6 A\rtoj kardigan a)orw pou sthrizei, xo
 rtas qhsontai ta\cul' a tou=pedigu, kaiiai kedroi tou-Liba\rou, a)efu/
 teu- saj."6 Wj gak o(parsof oj graf ei Paul=oj, "6Qeou=gewrgion e)me
 n."6 Au\h toi gun h(doca tou-Liba\rou, fhsij doqhsetai zsoi, tutestin,
 of qhsv kata\tonoj pol laij kaiitequmasmenaj a)gi yn kefal aij. Es
 tai de\touto, w)ste docasqhrai ton topon ton a)gion nou. Kaukhna m
 eh gak Ekkl hsiwzoi toij twwz a)retwz u\y w)na sin e)hbebhko\ej, kaiixq
 amal oh oudek, h\oun ghi\mon, kaiixanair) (fe) e\antej eij noua dia\to

u=froneih ta\sarkoj, a\Aton tej de\ma=I on u\y ou=kai ita\ a\A wfronout ej, kai ioi an a)pofoitwtej thj= ghj, kai i peripatountej mek ep' autjh, a\A wde\kai i en ou)a- noi j e\A ontej to\poli teuma. ¶ Kai iporeu\ontai p roj se\dedoiko te j oi uiqitwte tapeinwsarhtwn se, kai iparocunarhtwn se, kai i kl hqhsv polij Kurigu Siwd a)giou Israh/.9 Autotwte pragm a\wn to\per'aj diadeignusin a)kri- bw\zthj= profhteia j thn duramin, ou k e\A wbaigousan t' a) hqouj: en paroihsamerh gak t%parhtwn Swthf i h(wte Ihsou=Xrist% tapeinh gegonen h(Ierousal hmthj= proj Qeoh oi keio\htoj a)pobehl hmerh, kai i thj= eij autoh e) pigoj a)pol isqhsasa, kai i feidouj= e)hrh thj= a\A wqen genomerh, pesousa de\kai i eij xeifaj exqwt%oi adh\kai ipasan thn Ioudaigan katadw\ santej, kai i autoh e) eprhsan toh qeibn te kai i dia- bohton naon. Epeidh\de\seswstai to k ata/eimma Qeou=katoikteigantoj, pepisteukasi gak eij Xri- stoh o uk eu)arigntoi twte: Israhl, kexrhmatiken Ekkl hsiq Xristou=kai i gegone mh\hr w)per e)rwte. Oi gak uiqitwte pote tapeinwsarhtwn a utjh, tout- estin, oi twte pigei yn kratountej pragmata\wn, kai i tai j twte n skhptrwn diadoxai j wj e) ekeiwn e)xo/ 70.1340 neni septh h g ourtai thn Ekkl hsiq, kai i dedoi- kolej, tute sti, met' eu) abeigaj, ka i i toh qeibn eij noua e\A ontej fobon prosiasin autv="¶ Ekkl htai gak p ol'ij Kurigu Siwd a)giou Israh/."¶ Qeou=gak pol'ij h(Ekkl hsiq, kai i touto didaskei o(qespeioj Dabid wj proj autjh, "¶ Dedocasmerh e) al hqh peri isou=h(pol'ij tou-Qeou=#¶ Kai i autoj de/pou fhsi n o(twte o\A wn Ku/rioj dia\thj= tou=y a)l ontoj I ur'aj: "¶ A)de katoikhsw, oi v(e tisa rhn autjh, thn qur'an autjh= eu) oghsw, touj ptwxouj autjh= xort a sw a\A ton, touj i ereij autjh= e)du sw swthriq n."¶ Ei' de\dh\ bouli o to/t ij kai i twte pote diwcarhtwn thn Ekkl hsiq basil e)w uiouj touj kaq echj= onomazein, oi meta\timhj= kai i deouj prose)xontai nua autv=kai i w j qeigantimwte pol'in, ouk e\A w feretai tou=skopou= Qrwtwte gak eij t outo ekbebhkoj to\ twte pragmata\wn per'aj. ¶ Dia\to genesqai se e)katal el eimnerh, kai i menishmerh, kai i ouk h\A o(bohqwte Kai iqhs w se a)gal ligma aiwriou, eufrosurhn geneai j gene wte Kai iqh l a seij ga\ a e)rwte kai i pl outon basil e)w fagesai. Kai ignwsv oi egw\ Kurioj o(swzw n se, kai i o(e)airourtenoj se o(Qeoj Israh/.9 "¶ Gegonaj mek g ak, fhsi n, e)katal el eimnerh, kai i menishmerh, kai i ouk h\A o(bohqwte"¶ 6 Aut h soi profasij thj= tapeinwsewj h\A, pepar%rhkaj gak eij toh u(youa duramenon, kai i a)kradanton soi ful a)cai to\ eu)hmeri h, a)l' ou) eij h\A o(xeifa nerwn e)pi kuron, e)pei per h\A qa qeonishj: pepar%rhka j gak ouk eij e)A tina\ twte) tazei keimerwn oiketiv=kai i diako- ni kh exortwn thn leitourgia n, a)l' eij autoh toh twte\A wn basil e)k ai i Kurion. Epeidh\de\ a)ac peponqaj thn tapeinwsin parel a sei ta\m oxqra\, kai i toij deuterioj a)nakthsetai se. ¶ A)per gak a)pei- qhsas

an eēi kol azesqai y h7% dikai# Qeou=ouāw epistrey asan e) eeiśq ai prepei. "6Qhśwse toipun, fhsiñ, eufrosurhn geneaij geneuē6 stu gnōgak oudeh eñ Ekkhsi# Xristou=ouāw e) pij a7qarsia j, kaiia)el euthxou zwhj, kaiia)hruuou dozhj, kaiibasil eiaj ou)anw1/2 n, poiōnaā eāoi tovkath- fei; Kaiiqh aseij ga/a epw1/2 kaiipl outon basil e)w fagesai. Kaiidokei)merntisi toiouton ti didaskein thj- profhteiaj o(nouj, oāi polloiitw1/2) agel/hj E)l h- nikhj- sesofwneoi t on nou)taij qeopneustoj Gra- faij, kaiidogmatikhj- e)uxnigaj eij gn wśn a)haphdh/ santej, eāontai didaskaloi thj- e) loudai)wn Sunagw- ghj. Dokei)de/pwj eij to)paron o(l o)oj, ouxiitau)hn i)erai ma)l on tw1/2 n e)noiw1/2 thn o)on, e)kei)ho de)āw boul'esqai katachl ou) oāi taij e) epw1/2 karpof o- rigaj, kaiibasil i)koij a)haphrasin e)mpl hsqhsetai. Diadei)gnusi gak a) hqej oā kaiitouto tw1/2 pragmatwn h(peifa. Tou)w n de)ouāw tetel esmer)wn fhsiñ, oāi "6Egw)Kurioj o(swzwn se."6 Wj g ak o(profh)h fhsiñ Hsai)aj: "6Ei'nh Kurioj Sabaw) e)kate)ipen h(ni)h sper)na, wj Sodoma a) e)gen)h)men, kaiiwj Gonor) e) a)winoi)w)hne n"6 Xariti gak kaiifil anqrw- pi# Qeou=seswstai to)kata)ei)mma tou= Israh)l, w)ste nh)ei)sa)pan a)pol esqai to) e) agi)wn pater)wn e)noj .

70.1341 Kaiia)nti)axal kou=oiāw soi xrusign, a)nti)de) sidhrou oiāw soi a)ngurion, a)nti)de)cul)wn, oiāw soi xal kok, a)nti)de)l igwn, sig)hron Kaiidwsw tou) a)Xontaj sou e)h eifh)w, kaiitou) episko/pouj sou e) n dikaiosur)w.9 Dexetai me)ta) u)āaj wj e)h ta)cei paradeigmata)wn, pl eig)thn o)āhn exousaj thn pro) a)l h/aj diafora)ñ. Shmaigei de)ti pl agi)w pneumatikh kaiibaqu/Bou)l etai gak eipei)h oāi pa)nta pro) ta)h)reig)w netasth/setai, kaiitw1/2 prw)wn di)ogei ta)deu)tera. Para xw- rhsei gak pa)ntw) h(e)h nor)w paigeusij tv-dia)Xri- stou=toutes)ti toij eu)aggel i)koij qespi)masi, kaii tosouton e)ātai to)metacu) o)ānp er a)ā kaiiei)to)dia) nesou xal kou=kaiixrusou=Xruso)fanh) me)h gak o(xal koj, pl h) ouk e)āti xruso)j, a)nguro)fanh) de)kaii o(sig)hroj, e)āest i gak to)l anpro)h au)w)pl h) ouk a)guroj, a)l' h)ta)tai pol u)tu)pro u)āontoj. Oukou)ra th)h e)h nor)w paigeusin pareika)ai tij durait' a)ā x al k%/xrus)%ge nh)h th)h dia)Xristo)ñ kaiipa)l in thj- e)h nor)w pol iteiaj j th)h duramin pareika)ai tij a)ā sidh)w, nenetrh)mer)on e)āonti to)fa)id ron, th)ge nh)h e)h Xristo)ñ kaiieu)ggel ikh)h, a)ngur)ma)l on tel ewt a)zhn gak e)āei faidrol)hta, nohtw)1/2 Tau)zvtoi, kaii o(pa)rs of oj Pau)oj, kai)toi pl ei)ston o)āon e)sh- kerai l eg)wn dia)thj- e)h nor)w zwhj- to)ka uxhma, gnwsewj te thj- up' au)ou=skubal a me)h hgei)to ta) pa)nta, Xr iston de)kerdai)gein h)el e, kaiitou)per e)xon thj- gnwsewj au)ou=Cul) a de)kaii ligoi xrh)si)ma pro) oi)kodonh)ñ eu)fh)sonen de)to)h pa)rs of on Pau)on thj- para)tin)wn mustagw)gaj th)h duramin tau)zaij pareika)z onta taij u)āaij. "6Ei)gar) tij, fhsiñ, e)poikodomei)epi)iton qene)lion, cu/

I a, xor/ton, ligouj, kal ar/hn."6 Tou/ou de/ou a/wj e/ai ontoj, ekei ho/ f a men
 , o ai tw/ta Grammate/wn, kai iF arisa iwn h(diaskal ia, h eoun kaq pac
 tw/ta) pigtw n loudaiwn h(ufhghsij, ou) sunier/twn o a/wj to Xristou =m
 us th rion, o ai mh de\ pepisteu kasi n eij' au to n, pareika zoi to a A cu/ o i j
 tuxo n, kai il igoi j, h(de\ e)h Xrist% /kai i eu) aggel ikh\ to sou ton e/ai to
 a A i non, o A on xal ko\ kai i cu/ on, sidhroj te pro\ l igon Eu dia grupta
 me h ga k ta \par' ekei goi j h A di da gna ta /te kai i e) qum h/ta ta, sterea\ d
 e\ kai i oi a n a e rausta meta\ tou = amprou =kai i timi gu, ta \tw/ta e)h Xrist
 % /z louda i bi me h ga k ekpi z ptousi n eij' geneal ogi a j, kai i mu ro u j a p e ra /
 ntou j toi j u ro\ xei fa l a oi j e)h goun e)noi, l h r'ou j te ti na\ e) m pl e/ kont
 e j, kai i gra w dh te reti gna ta: oi de\ to n Xristo n forou nte j eij' nou a, pa =
 san o (to n eu) texni a j a gi o pre pou = tou\ u ro\ xei fa di da skousi, kai i dog
 na tik h = a kri bei a j a p o fe r'ousi n e) a sta\, kai i a pa sh j a) eth = e) ga l
 a j tou\ pro si o n ta j au to i j: di a dei gnu si de /pw j eu) tu\ to\ e) pen h negme n
 on, o ai tou ton e/ai to n skopo n th = prof hte i a j o (nou = "6 Dw sw ga k, fh
 si j tou\ a A xon ta j sou e) ei f h r'w, kai i tou\ e) pi sko pou j sou e)h di kai o
 su r'w."6 V j ga k tw/ta p r w tw n, f h si n, e) p w s me / n w n, e) e r'ou j a) ni g h s i n a A
 rxon ta j te kai i e) pi sko pou j l a w i zo (tw/ta o A w n Sw th k di a pre p on ta j e)h
 ei f h r'w, kai i di kai o su r'w. E i f h neu rou si ga k pro\ Qe o n, oi ta\ 70.1344
 au j %\ do kou n ta f rone i h s pou da z on te j, kai i toi j th = di kai o su r'w h au x h /
 na si ste fa nou e)noi. E f h ti toi ou = ton e) e r'w a j pou pa / in o (prof h l h j .
 H sai a j, na = l on de\ dia\ tou = prof h l'ou Qe o\ pro\ th h tw/ta loudaiwn m
 hte r'a, f h mi dh\ th h I e ro u sal h r'w "6 Kai i e) pa z w th h xei fa / mou e) pi i se\ k
 ai i pu r w sw e i j ka q a ro n, tou\ de\ a) pe i q u n ta j a) p o l e sw, kai i a) f e l w pa /
 n ta j a) ho n ou j a) p o l sou = kai i pa n ta j u pe rh fa r'ou j ta pe i n w sw kai i e) pi
 st h sw tou\ kri ta j sou w j to\ pro\ te ron kai i tou\ su m bou / ou j sou w j t
 o\ a) p' a) x h =, kai i me ta\ tau ta kl h q h s v po / i j di kai o su r'w h, n h tro p o l i j
 pi st h Si w n "6 Nai i n h kai i au to j o (Sw th k toi j loudaiwn ka q h g h ta i j
 e) pe ti gna l e g w n: "6 A n h k, a) r' h k l e g w u r'w i h, a) r' h s e tai a) f' u r'w th h (basi
 l e i a tw/ta) an w i z kai i do q h s e tai e) nei e) e r'%, poi ou n ti tou\ ka r pou\
 au t h =."6

{TOMOS E§}1

*Kai i ou\ k a) kou s q h s e tai e) i a) i k i a e) n tv = g v = sou, ou\ de\ su r'w i
 nna, kai i tal a i p w r i a e) n toi j a) i g i j sou, a) l a\ kl h q h s e tai sw th r'ion
 ta\ te i g h sou, kai i ai pu / ai sou gl u r'w a.9

Kai i po l u ge to\ e i ko\ o (l o go j e/ai. E i' ga k oi a A x on te j au t h =
 e) ei f h r'w, kai i di a pre p on te j e) au x h / na si di kai o su r'w h oi e) pi s ko poi,
 krath sei pa n tw j pou, kai i pa ra\ toi j u pe zeug me n oi j, to\ e) h a) pa s v di
 kai o su r'w, kai i eu) s e bei # tv = ka ta\ Xristo n e) pe i ge s q ai di a bi ou a. "6 Ou\ k

eāti de\ fhsin, oude\ surtrimma eñ toij oigij sou."6 Surtrimma de/fh
 si thñ pl eonecian, thñ kata/ge twizeñ ufesei, kaiia) qenei#. Euaromo
 i gak oi, toioige, kaiitoij diarpaizein epe/ousine(oi mota)h prokeinta
 i qh/a. Adikoi de\kaiipl eonektai gegonasi kata\kairou) oi, thj= lou
 dai gwn Suragwghj= hgourne- noi, kaiitoij qeigij noñtoj a)ntanistarenoi,
 diastro/fouj e)poiouñto taj ef' ekaast% pragmati krizej. Aitia tai
 goun autouj pl eistaxou=to\Gramma toivron, wj a)nosio\htoj eij toue
 o diel asantaj neyron, wste kaiiaforhtoj e)kl hrasine)noxouj oAta
 j o(asqai: pote\neh gar fhsin, oAi oi, hgourneoi autjhj= meta\ dwrn eA
 krinan, kaiioi profhtai autjhj= meta\ a)gu- rigu e)manteuonto. Ya/ I ei d
 e\kaiio(qespesioj, "6 Sur- trimma kaiital aipwria eñ taij o(oi) autwz
 kaii o(oh eifhthj ouk egnwsan, ouk eAti foboj Qeou=a)perñ anti twizo)
 fqal mwza autwz'6 Epetigra de\kaiinernh- steuko sin o(twizo)awn Qeoj,
 ouAwl egwn "6 Engak taij hteraij twizeñhstei wza(utwz eu(igkete ta\
 qe- l hñata u(twz kaiipar)taj touj upoxeiriguj uponus- sete eij kri-
 eij, kaiimaxaj, nhsteuete, kaiituptete pugmai) tapeinon."6 kaiipros
 eñi tou)oj dia)thj= Hsai)gu fwrhj= "6 Kaiie)pequroun a)grouj, kaiidihr
 - pazon offanouj, kaiioi)kouj kateduna)steuon, kaii dihr/pazon a)dra k
 aiitoh oi)on autou=a)dra kaiithñ kl hronomian autou="6 Epeidh)pep
 autai mek ta)keiz nwn, a)nteghgertai de\twiza gi gwn a)postol/wn o(xoro)
 j, kaiioi met' e)keigouj eñi toij autwzi anesi katakol ou- qeih spouda/
 zontej o)qotonousi mek thj= a) hqejaj toñ logoñ, a)ñ stoi de\twizupox
 eifa gegonasi paidagw- goiz Tau)vtoi, kaiimaf/a eikotw)j, ouk eñi mek
 a)dikian eñ tv=gv=autwza)kous qhs esqai) fhsin, a) I' oude\ 70.1345
 surtrimma, kaiital aipwriañ kl hqhs esqai de\ma)l on swth)ion ta)te
 ixh autjhj=, gl urma de\kaiitaj pul/aj, teixh de\wp)ge oi)rai, fhsiitouj
 a)gi)gouj paidagw)gouj, dogmatikaij te kaiih)kikaij eishghsesin a)fa
 lizo- merouj thñ Ekk)hsian, wste kaiia)na)l wton ei)ai toij exqroij,
 ka) ei)te tines ei)an o(atoij ei)l' ou) kaii a)pr)atoi. Oi, autoi)d' a) ei)an k
 aiipul/ai, a) e dh\kaii eisagwgik% %erwrenoi logo%, kaiieisfer)ontej di
 a) pigtewj eij epignwsina) hqejaj touj eAw)terw)j oAtaj autjhj=. Gl ur
 ma de\o)ñ perikal)h) h) a)gan o(l ogoj autoi)j, kaiioi)ñ eij a) h)qejan
 e)ktetorneume)oj: eupre- pej gak a)an to)gegl umneron kaiioi mek eb
 donh/ konta tau)hn dedwkasi thñ e)rhneian, oi, de\ e)teroi twize(e)rhne
 utwza)ntiitou=gl urma teqei)gasi toñ Ihsoua. Esti de\kaiitouto a) h
 qej. Wraibj galka) I ei para\touj uiouj twize)h)rw)wn kexrhma)like/
 te kaiie)ti, teixh de\autoh, kaiipul/aj pepl outh/kanen. Asfalizeta
 i gak h(raj= a)) h) % duna)rei, kaii taij twize)gi gwn a)ggel/wn epikouri)gij
 : "6 Entel eifai gak, fhsij toij a)ggel/oi)j autou=peri)ssou= tou= diaful a/
 cai se eñ pa)aij taij o(oi)j sou."6 kaii "6 Par- embal eifa)ggel oj Kurig
 u kukl % twize) obouner)wn autoh, kaiir)etaj autouj."6 Erxome)qa de\ d

i' au)του=ει] επιγραψιν του=Patro) , kai)egone pro) tou)to kai)kur'a, kai)pu)h, kai)io)to). E)fh goun) o)ti "6 E)gw)ei)mi h(kur'a, kai)h(o)to), kai) ou)de)ij e)stai pro) to)h Pater'a, ei'mn'di' e)μου="6 E)sti de)kai)gl ur)ma, tute)stin h(morf)h, kai)ito)ve)ido)j tou)te)kono)to)j au)to)h, kai)ixarakth)k t h)u)postase)w)j au)to)u) =kai)ei)kw)di, kai)ia)paugasma th) = do)ch)j au)to)u) = 9 Kai)ou)k e)stai soi o(h)Aio)j ei] fw)z h)er'aj, ou)de) a)natol h)sel h)h)j f w)ti ei)soi th) nukta, a)l' e)stai soi Kurio)j fw)z ai)w)ni)on, kai)io(Qeo)j do)ta sou. Ou)gak du)setai o(h)Aio)j soi, kai)h(se- l h)h) ou)k e)kl ei)yei. a) Estai gar' soi Kurio)j fw)z ai)w)ni)on.9 Boul)ontai)z tine)j dia)th) = tw)z p rokeime)wn e)no)ia)j a)po)fer'e)in h)er'aj = ei)j ge to) xrh)ai)z)ti to) outon u)po- noei)h. En e)sa)to)j gak tou) ai)w)to)j kai)ro)j e)ph)ger- ner)wn tw)z e)h) gv-k eime)wn, kai)ikatafoi)th)sa)nto)j e) = ou)ranou) = tou) = pa)rtwn h) = sw)th)roj Xristou) = meta) tw)z a)ggel)wn e)h) tv-do)tv tou) = Patro)j, a)prakth) s ei) nek h) = sw)th)stoixei)wn l ampro)th)j, kainou) de)lou) ranou) , kai)ikain)h)k gh) , kai)ita)le)pa)ggel)mata au)to)u) = pros dokw)ten, kata)to)ge)gramme)ron. E)fh de)ti to)iu) = ton kai)iau)to)j o(Sw)th)k, o)ti "6 En tai)j h)er'aj e)kei)z n aij o(h)Aio)j skotis)ch)setai, kai)h(sel h)h) ou)dw)sei to) f egg)j au)th)j."6 Arke)sei gak to)j a)gi)oj ei] fw) = tism)h au)th)to)u) = Sw)th)roj h)do)ta. A l l' ia) dokv = pw)j e) = es)qai tv = tw)z a)no)pin e)no)ia)j ta)prokei)g)na, th)k e(rnh)ne)ian e)pa)ines)ante)j tauth)ni) kai)ie) = ron ti dhl)ous)qai)z fanen dia)th) w)z prokeime)wn stig)wn. F w)z nek gak to)h(i)akon, kai)ipro)se)ti to)sel h)ria)ibn, xrei)w)to)j te kai)ia)ng)ka)ibn e)sti to)j tou) = sw)ma)to)j o)qal mo)ij j. A l l' e)h nukti)nek to)h(i)akon suste)l e- tai fw)z e)h) h)er'aj de)to)se l h)h)j. Para)ll)ac) gak a)l h)oi)j paraxw)rou)si to)fa)ige)in To)de)ge)qei) on kai)i no)hton, o)ta)ij tw)z pi)steusa)rtwn kard)ia)ij e)h)h)si, fhs)h, o(tw)z n o)Awn Sw)th)k dia)to)u) = a)gi)ou) P)neur)ato)j , 70.1348 kai)idia)tw)z eu)ei) d ol)wn mustagw)gei)h, a) = beston e)stai, kai)ia)kata)l)hkton, kai)ia)pi)fan) , w)ste mh)z e)h(i)gu mh)z e)sel h)h)j e)h) xrei)z ka)qesth)ken)ai to)h e)ka)stou) n ou) = pro)j fw)tism)h, h)A)na)bl ey)in ou)gak ai)sc)ht%1/2 fw)ti)katal ar)petai nou)j = a)ke)itai de)ma)l on tv = dia)to)u) = a)gi)ou) P)neur)ato)j fw)tagw)gi)z, k ai)ifa)id)ro)zhti pro)j to)du)ras)qai) ka)q)ro) = n th)k do)tan Xristou) = kai)i o) = na) = e)oi) pro)j to)h te)kono)ta au)to)h th)k e)h)fer'e)ian, ou)si)wdw)z de)dh)lon)oi) i, nai)nn)h) kai)ith) = a)j)g)th)j zw)h) = a)pl anw)z ei)de)rai th)k o)to)h. Ge)gone) to)i gun fw)z ai)w) = ni)on h)h)h) o(Sw)th)k, kai)itouto) h)h)h) e)h)arge)j ka)q- i)g)th)si, l eg)wn "6 E)gw)ei)mi to)fw)z tou) = ko)smou), "6 kai)i pa)l)in "6 O)tan w) = e)h) t%1/2 ko) sm) , fw)z ei)mi tou) = ko)smou)."6 "6 O) a)kol ou)q)w)z e)no)ia)j ou)nh)per)ipath) s v e)h) tv = sko- ti)z, a)l' e) = ei) to)fw)z th) = zw)h)j."6 9 Kai)ia)napl hrw)h)son tai ai) h)er'aj tou) = pen)to)u)j sou, kai)io(l) a)oj sou pa)j = di)k)ai)oj , kai)idi' a i)w)to)j kl h)ronon)h)sa)usi th)k gh) , ful a)ss)wn to)fu)te)uma e) = ga xeir)w)z a u)to)u) = ei] do)tan. O) o)igosto)j e)stai ei] xilia)da)j, kai)io(e) ax)isto)j ei] e) = no)j mega. E)gw)u) Kurio)j kata)kai)rou)j suna)zw) au)to)u)j.9 O)i to)h th) =

j suntel eigj kairoh katadhl ousqai l e/ gontej dia\ tou=nhkezi to\h(i akoh, hāoi to\sel hnaibn e)nerghsai fwj/2 sustal hrai de\ma=I on, iā o(Kurioj h(rw)w/2 ai wri on gerhtai, fasin oāi toij penqousi nua, ouj d h\kaiiparaki hqhs esqai; fhsin o(Swthk, tel/ oj eātai tou=penqei h kat' ekei ho/pou tou=kairou= pepausontai gak tou=poi ei h eāi, kaiikatatrux esqai, kaiitw/2eij aiw/2a teucontai gerw/2 Touto gak, oiārai, to\para kl hqhrāi e)stin. Epeidh\de\pa/ in tw/2qewrh- ma\wn e)esqai xrh\toij a)nopin, ekei ho/fanen, oāi toij nerousin e)pl hmel eigij to\kathfe) o ikeibn, kaiia(nodiwtaton Prosdokw/2i gak ou)timaj kaii stefarouj, ou)paraki hsin thh para\Qeou=ko/ asin de\ma=I on, kaiipue, kaiiskol oj: oi age nnh oātej e)h a)gaqourgiaij tv=e) pigi xaigousi, kaqa/fhsin o(parsofoj Paufoj: diadexetai gak to\epieikej au)w/2 h(eij a)perant ouj aiw/2aj doxa, kaiitruhf/pl h h oāan epistrey v pro) Kurion, kaiio(pl eigtaij oāaij a)nar- tiaij e)risxhmeroj, eiāa dikaiwq=diathj pig tewj, kaiikonightai nek tw/2aitiama\wn thh a)ēsin, prosdokhsei de\ l abei h kaiitaj toij a)giij hure- pisneraj timaj. Tote dh\pepauson tai nek ai h(er)ai tou=penqouj au)ou=katal hzei de\i drwtoj, kaiikat h- feiaj, bebaioidew)per tauthniithh dia)noian to\ ef echj keigenon: " 6 ēstai gak, fhsin, paj= o(l aof sou dikaioj, "6 tute)sti, dikaiwqhs et ai paj= o(soi e)porerog l aof: eāti de\o(l ogoj wj pro) thh Ekkl hsi an di- kaioidew)Xristoj toh a)ebh=xariti kaiifil anqrw- pi#, kaiia)h)hsi pantoj aitia)ra)toj tou) a)lontaj au)toj. Tij gak eātai tw/2atou)w/2wn o(xorhgol, dia- menhruken, ei pwr: Ful a)swn to\fu)leuma, e)āga xei- rw/2 au)ou=eij doxan. Fu)leuma gar e)snen tw/2f utw/2 tou=par)tw)wn h(rw)w/2Sw throj Xristou=kaiie)gon au) tou=a)griel/ aoi gak oātej e)nekentrig)qm en eij kal- l iel/ aion, mononouxiikaiia)u)ourgou)toj eij h(raj= tou= 70 .1349 Xristou=ou)gak presbuj, ouk a)ggel oj, a) l' au)toj o(Kurioj eā wsen h(raj= ēfh goun au)toj: "6 O l al w/2par)ei mi."6 6 ēstai de\ fhsij kaiio(o) igostoj eij xilia/ daj, kaiio(e) axistoj eij e)no)j mega."6 Nua nek gak, tute)stin, e)h t%ai w/2 tout% kekruptai tw/2a)gi)wn h(doxa, kaiito/ge hāon eij a) azoneiaj kosmika) e) a/ xistoi) tinej eiāai doko usin ouk e)lontej doxan e)h farh= Epil ar)h antoj de\pa/ in e) ou)anw/2 tou=Xri- stou=to\thnika)de, kaiio(nomisqei) e) axistoj eiāai, kaiio) ig ostoj eātai eij e)no)j mega. Kaqhghsetai gak l a w/2kaiih)gemoneu)sei pol l w/2a)de dh\ton eu) dokimon e)h t%de t%bi% dianusaj dro)ton kaii touto eātinidei h e) w)de)h Xristoj: toij gak a)postol/ oij prosl al w/2 n: "6 E)tan o(Uig) tou=a)qrw)rou kaq)sv, fhsin, e)pi)qronou dochj au)to u=to)te kaiiu)rei)j ka- qi)gesqe e)pi)dw)deka qronwn, kri)zontej taj dw)dek a ful aj tou=Israh/."6 Al l a)gak kaiie)h tv=tw/2ta-l ar)tw)wn dia)nerhs ei eu)ig)ketai l eg)wn, "6 Iso e)par)w deka ful w/26 e)fer)oj de\thh nei)w digwsi noi)zan "6 Iso gak, fhsin, e)par)w per)te pol ewn."6 Iso-statou=

sañ pou parñtwj taij epieikeigij aujwzthñ a)ntimisqian o)egwn, kaii
 thñ ekaast% prepousan ta- l anteuñn timhñ. Ep' auj%ñh%ouñ touj% x
 aigontej oi agioi fasin "6 Upelace l aouj hñh, kaiieñh u)ol touj p
 odaj hñwz"6 Touj ge mhñ e) axigtouj nomi- sqentaj eiñai kata\toñ bi z
 on, eiñai gegonotaj eij xi- liadaj, kaiiej eñnoj mega. "6 Egwñ fhsin, o(
 parñ- twn Kuriój, sunaew kata\kairouj"6 touj thje) ouj anwz e)pidhm
 igaj dhl onoxi. To te gak eñtai toij agioij h(pantoj a)po\ ausij a)gaqou=
 : oi kaiia (pasqh/ sontai, kaqa/ fhsin o(parñs ofoj Pauloj, e)ñ nefe/ aij
 eij a)parñthsin tou=Kurigou eij a)ra, ouñw te parñtote suk Kuri% e)so/
 meqa taij a)tel euthroj e)trufwzej tinaij Pneuñma Kurigou ep' em
 e)ouñ Æi Æeken eñrise/me, eu)ggel igasqai ptwxiój a)peñstal ke/me, iaś
 asqai touj suntetrimme)ouj thñ kardian, khrucai aixmal wtoij a)ñe
 sin, kaiitufloij a)ñabl eyin, kal esai e)ñi auton Kurigou dekton, kaiihñ
 er/an a)ntapodošewj, parakal esai parñtaj touj pen- qouñtaj, doqhñai
 toij penqousi Siwñ doctan a)ntii spodou=a)ñeinma eu)ñrosurñhj toij pen
 qousi, kaiikatastol hñ dochj a)ntii pneuñmatoj a)kh- di aj.9 O e)ñ toij
 a)ñopin ei)pwñ perii twze)ñ pigtei kl h- qhsome)wn: "6 Egwñ Kuriój kata\
 kairouj sunaew auj touj,"6 wj e)ñesthko)oj hññ tou=kairou=a)kaq' oñ e)
 phggel tai sunageizein auj touj, kaiiwj hññ genote- noj a)ñorwpoj, kaii
 thñ proj hñraje) oi ysin u)el qwñ, kaiikaqej e)uton eij kerwsin, "6 P
 neuñma Kurigou, fhsin, ep' e)ñe"6 kai)toi fusei Qeoj u)par'xwn o(Mono- g
 erñ) Agioj agi yw e)stij kaiipas an auj toj agiazeti thñ ktisin, a)ñe dh\
 kaiie) agi gu Patroj pefukwñ, kaiitole) auj tou=proxeorñnon P neuñma,
 kaiitaij a)ñw dunarñsin e)ñiej, wj e)utou=kaiiprosexi toij e)pegnwk
 osi thñ epifanēian auj tou=P wj/zouñ hñgiazeto; Qeoj gak u)par'xwn o(ro
 u=kaiia)ñorwpoj o(a)u)toj, di z dwsim nek qeikwñ/ztol pneuñma tv=ktigēi, dex
 etai de\au) 70.1352 to\para\ tou=Qeou=kaii Patroj, kata\toñ a)ñorwpi
 non. Tau)ññ eiñai fanen thñ xrhsin [al. xri)gin]. Enargh=de)kaqigths
 i thje)ñ anorwphšewj thñ aitian. Ei)pwñ gak oñi para\ tou=Patroj, pro
 sephñegken a)ñagkai yj, "6 Ouñ Æi Æeken eñrise/me, eu)ggel igasqai ptw
 xoij a)peñstal ke/me, iaś asqai touj suntetrimme)ouj thñ kardian, a)ñe
 siñ te khrucai toij e)ñ aixmal wsi#, xarigasqai de)kaiitufloij a)ñab/
 l eyin, kal esai te proj tou)toij kaiihñ(er/an a)ntapodošewj:"6 pol la\
 kata\tau)on thje)ñ anorwphšewj tou=Monogenouje) ta\ perifanh=kator
 qwñata. Æna gak katakthshtai thñ up' ou)ñan, kaiitouj a)ñapa
 n oñtaj thñ oi kou- nerññn proskoni)gn t%Qe%kaii Patriimetastoi xei-
 wsaj ta\ parñta proj toñ ñe)ñon wj e)ñein, kaiioi)ñ a)ñakainigaj to\pr
 os wpon thje)ñhj, e)ñabe de\dou/ou norfhñ, kai)toi Kuriój u)par'xwn twz
 oñwn. Eu)hg- gel igato goun ptwxiój, a)peñsta/ qai dia\ tou to/ fhsi. Pt
 wxioid' a)ñei)ñ, hñoun nohqe)ñ, oi pantoj a)gaqou=nenos hko)ej pote\t
 hñ e)ñdeian, e) pigate mhñ e)ñontej, kaiia)ñeoi e)ñ t%kosn%, kata\to)ge

grammerton. Oυτοι δ' αειαν οι ες ενωτοις της εις αυτον πιστιν pl out h/santej, ton qeibn te kaiiourarion kekerdhnkoiej qh- sauron, to euaggelikon dhl onoti kaiiswthrion khrugma, di' ou gegonasi kaiithj twz ouranwbasi- I eiaj naxoi, kaiisummeristaitwz agiwn, kl hronoi twz upet noua kaiiligon. "6 Ofqal mo) gak ouk eide, fhsij kaiiourA ouk hAouse, kaiiepiikardian a)h)rwou ouk a)nebh, a)h)oi nasen o(Qe o) toij a)pa- pwsin au)ton."6 Al taxa pou kaiitoij ptwcoij t% pneuma ti dedwrhsqai fhsin o(l o)oj en tou)coij twz dia Xristou=xarisma)wn thn a)qnon xorhgian. Suntetrimmerouj de/fhsi thn kardian, tou) a)qen h=kaiieu) dia)rupton e)ontaj noua, kaiitaij twz paqwz prosbol aij j a)ntiferesqai mh\dunamerouj, uperhneg- merouj de)lou)w)j autaij, wj aixmal w)ouj eiaai dokeih. Tou)coij ia)si) te kaiia)esin epaggel) eta i, tufl oij de)lou)sin autoi) digwsi kaiia)abl eyin. Oi) gak tv)ktigei I atreuntej, kaiit%oul% I egontej: "6 Pathr mou ei)asu)kaiit%zi)g%, S u)gerhnsaj me,"6 eia) ton fusei, kaiia) hqwj)z)ta Qeoh ouk e)pegrwkoiej, pw)z)ouk a)A ei)an tufl oij kaiifwto) tou-qeigu kaiinohtou=gumh)k e)ontej thn kardian, tou)coij eni)hsin o(Pathk thj- a) hqouj- qeognwsi) aj to)fw)z)Kekl hntai gak dia)pi)z)stewj, kaiiegnwsan au)ton, na)kl on de)gnw)sqhsan up' au)tu)w)=kaiiui)oi)nu)kto) o)atej, kaiiskotouj, fwto) gegonasi tekna: di)hugase gak au)tu)w) h(h)re)ra, kaii o(thj- di)kaiosurh j a)ne)sen allioj, kaiil ampro) a)ne)zil en Ewsfor)oj. Lupei)de)lou)tek kaiitoij e) ai)anatoj Israh)k e)farmosai par)ta ta)ei)h)re)ra. Kaii gak h)an ptwcoij kaiisuntetrimmeroi thn kardian, kaiioi)an aixmal)w)toi, kaiie)skotismenoi. "6 Ou)gak h)A e)pi)ghj- o(poi)wz)rhsto)z)hta, ouk h)A e)A wj e)to)w, a)l a)l par)tej e)ekl)inan, a)A h)kreiw)hsan."6 Afh)kta) de) o(Xristo)w) kaiipro)ge twz a)l)wn eu)aggel)izone)oj toij e) Israh)k thj- e(autou)parousiaj ta)katorqw) mata. Kaiipro)j ge dh)tu)coij, ia) kaiie)ri)auto)w) Ku- rigu kal esv de)kton, kaiih)re)ran a)ntapodosewj. Kaii 7 0.1353 de)kto)w) meh) eni)auto)w), kaq' o)A e)staurw)h up)ek h)rwz) Xristo)w). De)kto)igak to)te gegonamen t%Qe%kaii) Patri) kaiikarpoforh)qentej di' au)tu)w)=kaiitouto) au)to)w) h)ra)j e)pi)glacen, eipw)w) "6 Amh)k, a)h)h)kl egw) u(mih) e)h) mh)l)okokkoj tou-si)z)ou pesw)w) ei)j thn)gh) a)po)qar)w, au)to)w) no)oj mer)ei: e)h) de)l)po)qar)w, karpoh) pl eigna fere)i."6 Kaiipa)lin, "6 @tan u)w)w)w)k thj- ghj- par)taj e)k)usw)pro)w) eni)auto)w)."6 Kaiigoua) a)nebi)z) w)trih)re)roj path)sa)j tou)qana)z)ou to)kra)to)w). Eia) toij a)gi)oj na)qht aij prosefw)nei, I egw)w) "6 Edo)z)h) moi pasa e)ousia) eni)our)an)w)kaiie)pi)ghj- poreu)qentej na)qhte)usate par)ta ta)ei)h)h, baptizontej au)tu)w) eij to)no)ma) tou)Patro)w), kaiitou)U)iou)=kaii) tou)ag)ig)u) Pneuma)to)w)."6 De)kto)w) ou)A) eni)auto)w) e)kei)ho)j pou par)tw)w), kaq' o)A ei)sedex)qh)men thn)pro)w) au)ton I axontej oi)kei)wsin, a)poni)ya)re)noi thn) a)rtian) dia) tou)ag)ig)u) u) baptis)matoj, kaiithj- qe)ia)j au)tu)w)=fusi)ewj) genone)noi koinw)noi) dia)w)

etoxhj= tou-a gi gu Pneuma toj . Eilgoun dektouj eni autoj, kaq' oA pefane/ rwe thk dotan autou-dia\thj= up'ek l ogon qeoshmei aj : epleca/ meqa g ak a)nerwv tok thj= par' autou=swthriaj kairok, oA dh\kaiio(par'of oj Paul=oj katanenhruke l egwn: "o Idou\ nua kairoj eupros dektouj, idou\ nua h(ter/a swthriaj." o h(ter/an ge nthk a)ntapodos'ewj ei aai z'faren ou)lek hA ton autok tok thj= epidhmiaj kairok, kaq' oA h(a)ntapodosij d edotai par' autou=toij pisteusasin eij' autok dia\thj= en e) pigin epa g-gel iaj : oi an de\dh/ti fhmi z H kata\ tok Mwsewv no/ non pol itei a e) painoumerh procenoj hA toij a)mwntwv aut'hn epel'ousi katorqoua th= j entauqa eupragiaj, upos xesin de\gerwntwzeij to\ne\l on ouk ei a e) . Morhj de\taxa pou thj= kata\ torde tok bign eu)neriaj e)poi eito mn hr'hn ekel' eue nek gak a)pekesqai pl hm mel hma\ twv, epifwntwzi a "o Mh\ a)poqarhj en ou) kair% sou." o Epefwnei de\kai iteknoij : "o Tira to\ n pater/a sou kai ithk mter/a, ia a eu\ soi gerhtai, kai i eav nakroxroioj epi thj= ghj=" o Ephgge\l eto de\kai ikarpwntwz' qonigan, eAq' oA e, ka iipol erou pau=an, kai i eifhrhj pl a toj, kai ithk ep' aut'hj= eu)umign a Efh goua dia\fwthj= Zaxarigu: "o Kata- karpwj katoikhqhs'etai Iero usal hma)po)pl hrouj a)q'wpwn kai ikthrwntwze) autv=kai i egw\ eA o mai autv=l egei Kurioj, teikoj puroj kukl oten, kai i eij dotan eA o mai en mes% aut'hj=" o Kai i pa\ in "o A ti kaq' sontai presbuteroi en taij pl ateiaj ij Ierousa- l hm dikastoj thk rA bdon autou= en tv=xairi i eAvn a)po)pl hrouj h(terwze kai i ai pl ateia i thj= pol'ewj pl hsqhs'ontai pa idariwv kai ikorasu wv paizontwn en taij pl ateiaj ij aut'hj=" o Proskai z rwn ou\ a Aa gerwntwz a)pol' ausin o(dia\ Mwsewv no)toj upisxnei to toij p a\l ai : to\ de\ qeibn kai i swthri on khru gna ta) eij' to\ ne\l on a)ntapod os'eij : "o Makarioj gak, fhsi n, oi ptwxi oit% pneumati, oA autwze)stin h(basil eia tw)zou) anwze) o kai i touj e)fehj= keimerouj maka- rismou\ j ei a tij eA o ito pol upragnonei h a)ntapodos'ei ephggel neraj, l ampra) kai i megal' aj eu(hsei para\ 70.1356 Qeou=Ei' de\dh/tij boul' o ito kai i kaq' eAeron tropon thk a)ntapodosin thk gegenmerh'n para\ Xristou= kata\ tok thj= epidhmiaj kairok, ouk a A eAv ba\ oi skopou=P a\l ai nek gak kathl azoneu eto twze)pi i thj= ghj= o(pan bebl oj Satana j= pepl eo nekthke gak thk up' ou) anok a)po)boukol h'aj aut'hn thj= a) hrou= gnw' sewj thj= epi zge/fhmi t% kata\ fusin Qe% z el' - nasi de\w)per toij thj= a(rartiaj en bal w) eA utou=te kai i twz suk aut'%) duna'rewn ponhrwze a)pefhne proskunhtaj. Efaske goua, oA "o Thk oi koumerh'n oA hn kat al hy o mai tv=xairi ij wj nossiak, kai i wj katal el eimerh'a w@a)w\ kai i ouk eA tin oA diafeuce- tai j me, hA a)nteigv noi:" o a) l' hA w kenaj eAvn ep' aut'%) dh\ tout% kai i ta) e) pigiaj . Anteghgertai gak, kai i a)nteig h k en up'ek h(terwzo(Xristo), ei seprazato de\kai idi kaj autok thj= kaq' h(twze) sebei aj, kaqei e gak autou=pasani sxuk, ek bebl htai thj= kaq' h(

mwz turamigoj, "6 Kaiiseiraij zofou tartarwšaj,"6 kata\to\gegram
 meron, "6paredwken eij krigin me- gal/hj h(er)aj kol asqhsomerouj th
 rei h'6 auton te kaiitouj e(er)ouj, oi asunapostatai gegorasinau)%1/2
 Ya/I ei goun kaiio(qespesioj Dabid wj ek proswpou twz el utrwne
 wn, kai jhsin: "6 Ecomol oghsonai; soi, Kurie, e) n oAv kardi# mou, di h
 ghsonai parita ta\ qaumasia/sou. Eufra nqhsomai, kaiia gal lia somai
 e) n soi; Ya l w(%o) nati; sou, Elyiste, oi e)poihsaj thn krigin mou,
 kaiithn dikhn mou. Eka d isaj epii qronou, o(kri gnwn dikaiosurhn e)pet
 i nhsaj e)nesi, kaii a)pw l eto o(a) s e)bhj: to no)ma autou=e)ch/ eiy aj eij
 ton aiwta, kaiiej ton aiwta tou=aiwtoj: "6 Naiin th kaii e(er)wq; po
 u pa/ in fhsi i)peri autou=woe. "6 Zhthqhs e- tai h(a)rtia g autou=kaiio
 u) n h'eu(eq=di' aut) h' "6 E f h de\kaii aut) o) (Swthr: "6 Nua krigij e)st
 i itou=kos mou tou'ou, nua a) xwn tou=kos mou tou'ou ek- bl hqhs etai e)A
 cw."6 Kai roj ou) a)ntapodos evj, kaii kata\ touton ton tropon, kaq' o)A
 e)pe/ amy e t(%kos m% Xristoj: e) hl uqerai de/fhsin, w)ste parakal e/
 sai paritaj touj penqou ataj Siwd, doumai aut) oij dozan a)ntiis podou=
 kaiia) eimma eufrosurhj, kaii kata- stol hn dochj a)nti i) pneu)matoj akh
 di aj. Gegorasina mehak kata\kairouj para\toij Ioudaioij a)drej a)g
 ioi, kaii nomomateij, kaii profhtikw) kh rugma) zwn e)reunh- taij kaii e)pi
 sth)ronej. Oufoi qewrouatej touj e) ai)at) toj Israh)l thj dia\mwsew
 j e)ntol h) o) i)ga pefrontiko) taj, trapone)rouj de\ na) l on eij to) aut) oij
 dokoua, kaii didas kontaj mek didaskal i)an e)nta/ n)ata a) n)rw)pw)wn, ek n
 omwta) zhn de\kaii fil amarth)rona diabiou) ataj zw)h)k, thn a)gigij prepo
 usan e) p' aut) oij e)lex onto l uphn. Prosedokoun de\ thn dia\ Xristou=l u/
 trwsin Ou)gak h)gn)hsan o)Ate) pneu)matof)roi ton dikaiou)ta pi)stei
 ton a) s e)bh=kaiia) mhsika k% xariti diasnh)konta touj nemol usne)rouj
 . Kaii goun o(mek dikai) o)j Sunew) b)ref) o)A ta Xriston e) n a)ka/ aij l
 abw) d)proshuxeto l egwn: "6 Nua a)pol ueij ton dou)on sou, Despota, k
 ata\to) r)h)ra/sou, e) n e) i)th)w, oi ei)don oi o) f)gal moi) nou to) swthrion so
 u, o) h)oi) masaj kata\ 70.1357 pros wpon par) tw)wn twz a)w)z f wj/zej
 a) poka/ uyin e) n)w)z kaii dozan laou=sou Israh)l."6 Euf)hs) onen de\ kaii
 ton qespesion Zaxari)an ton Iwa)rou pater) a l e) gonta: "6 Eu) oghto)j
 Kurioj o) (e) o) tou=Israh)l, oi e) peskey) ato, kaii e)poi) h)se l utrwsin t
 (%za) %1/2 aut)ou= kaii h) g)ire ker)aj swthri) aj h) r)h) "6 Eu) h)ggel izeto de\ ka
 i i) Filippoj t) %1/2 Naqarah) ou) aw) l egwn: "6 On e) g)raye Mwsh) e) n t) %1/2 ko/
 n)%, kaii oi) profhtai, hu)A)men Ih-soua ton ui) on Iwsh)k ton a)po) Nazar'
 et."6 Gra)fei de/ pou kaiio(pars) of) o)j Paul) o)j, oi "6 L uph moi) z)sti kaii
 a) dia/ eiptoj o) p)rh tv-kardi#, up)ek twz) del fw)z) mou twz) suggenw)z) m
 ou kata\ sarka."6 "6 Ded)otai to) gun toij penqousi Siwd para) kl) hsij,"6
 h(dia\ Xristou="6 kaii a)ntiis podou=doza."6 Kate)l hcan mehak tou) pe
 nqei)h, kaii kl aigin aut) h)k, e)lex onto de\ thn dia\ Xristou=xar) rin, eu)agg

el izorēnoi zte kai iēpaggel/lon teij. "6 Edozh de\autoij aĀeinma eufros
 urhj a)ntiiperipouj, kaii katastol h\dozhj, a)ntiipneurmatoj a)khdiaj."6 ā
 Al eim ma de\fhsein en tou\toj to\i\aron, hēoi thēi\aronhta, kaiithē
 eufrosurhn, a)ntiitou=pengeih, kaiikl aigin, kaiidozhj katastol hē, tou
 teēti, peripl hma, hēoun stol hē, kaiiaĀfion a)ntiipneurmatoj a)khdiaj,
 toutestin, a)ntiithj=pa\ai mikroy uxi aj. Edocās qhs an gak oi pa\ai
 qrhountej autēh, kaiiakhdiaj upek autēj: edocās qhs an de\pwj zt
 edeintai gak autēj=kaq- hghtai ikaiidi daskaloi, kaiitouto hā aĀa to\
 pro\ autēh ei\fhmeron dia\thj= tou=γ a\l ontoj l uraj: "6 Anti tw\z pate/
 rwn sou, e)genēhsan soi ui oi z'6 Tekna gak oĀtej thj= tw\z loudai yn Su
 nagwghj= oi pars of oi ma- qhtai gegonasi pater ej. Grafei goua tisin
 o(pars of oj Paul oj, "6 En gak Xrist%1\hsou=di a\ tou=Euaggel i gu e)j
 w\l raj= e)genhsa."6 Te deintai ouĀ en taēi paterwn oi gegonotej autēh=
 j ui oi z oĀi de\thj= para\ Qeou=dozhj e)shkasin thē peristol hē oi qesp
 esioi ma qhtai safej aĀ gerito, Xristou= egon- toj autoij, pote\vek,
 oĀi "6 Asqenountaj qerapeuēte, daimonia ekba\l ete, nekrouj e)gei zete
 : "6 pote\de\pa\in: "6 Umej e)ste to\fwj z tou=kosmou."6 Kaiikl hqhs
 ontai geneai dikaiosurhj, fu\teuma Kurigu eij dozan. Kaiioi kodonhs
 ousi pol/eij e)hrouj aiwni aj, e)erhmmeraj prote- ron e)canasthsou
 si, kaiikainousi pol/eij e)hrouj e)erhmmeraj eij geneaj.9 Xrhm
 atizousi gak oi en Xrist%1\6 Geraj ekl ekton, e)noj a)gion, laoj eij pe
 ripoihsin, "6 dia\toi toka\l oj thj= enoushj autoij dikaiosurhj, kaiio
 uĀi pou\fhmi thj= kata\norton, e)kei ghj de\ma=el on, hā dia\ tw\z tou=
 Swthoj e)shkasi qespisma\wn a)reign d' a) sugkri z twj h(dia\ Xristou=
 thj= en non% kaiigoua eĀh toij a)gi oij apostol oij: "6 Amh l egw urih,
 e)h nē\ perisseusv h(dikaiosurh urw\z pl e)bn tw\z Gram\ ma tēn kai
 iF arisai yn, ou)nē\ sei\ qhte eij thē ba- sil e)gn tw\z tou) anw\z."6 6K e
 kl hē ontai toign, fhsij dikaiosurhj geneai kaiiprose\li fu\teuma Ku
 rigu."6 Kaiigar e)men a) hqwj z Qeou=gewrgion, kaiiperi i hē tw\z o(qesp
 esioj Dabig fhsi: "6 Pefuteumēoi en t%1\oi Ā% Kurigu, en taij au) aij
 tou=Qeou=h(w\z e)tanqh/ sousi."6 Kaiigoua o(pars of oj Paul oj Qeou=g
 ewrgion onazei touj kekl hmerouj dia\ pigtewj thj= en Xri- st%1\2 f
 h de\pa\in, oĀi "6 Egw e)fu\teusa, Apol l wj e)po\isen, o(de\Qeoj huĀane.
 "6 Gewrgeif gak hraj= o(Swthk dia\ tw\z a)gi yn mustagwgw\z ta utvtoi
 kaii na\ a e)kolwv fasi n e)utouj sunergouj genesqai Qeou=γ a\l ei
 de\kaiio(pars of oj Dabig: "6 Dikaioj 70.1360 wj foi h ic a)qhs ei, wē
 ei kedroj h(en t%1\ziba\ r% pl hqun- qhs etai."6 Esmēn dh\ouĀ aĀa fu\teu
 ma Kurigu, kaii eij dozan autou="6 Oikodonhsousi de\ fhsij pol/eij e)
 hrouj aiwni aj, kaiikainousi pol/eij e)hrouj."6 Āoike bou\ esqai di
 a\ tou\ou dhl oua, hā to\pl hqoj tw\z kl hqhs onerwn, wj eĀtai tosouton,
 wēte kaiipol/eij e) e\ raj para\ta) ouĀ aj e)pi zteih, kaiia)neoua au)

τα) ε)ημμε)α)j pote/hēoun e)kei ho/pou ta)χα: Stenoxw- roustej gak, fhsij t%pl h)ei ta) e)kkl hsi)aj, kai)toi gumna) ou)āaj kai)e)h)rouj po te)\dra)ousi)ti toi ou=ton, o)poi bn ei)w)qasin dr#a oi ,pol/ eij h)ημμε)α j oi kodonei)h e)pe/ ontej, kai)ioi an xamai)keime)α)j e)geigein spoudazon tej. Ei)āntai goua) pro)j th)h Ekk)l hsi)an: "6)Pl a)χunon to)h to)pon th)j= skh nh)j= sou, kai)iau) ai)w)z sou: pheon, mh)vei)g v: e)āi eij ta)decia)kai)eij t a)\a)ristera)k)pe)χason."6) Al h)q)h=de)ou)āan th)h peri)itou/ tou pro)agor) e usin, au)h)tw)z pragna)χwn h(e)ābasij e)kdeigeien a)ā, kai)ina)l a) r#di)g j . 9)Kai)ih)āousina)l o)geneij poi)ma)igontej ta)pro)βata/sou, kai)ia)l o)ful oi a)ro)th)ej, kai)ia)h)pe- l ourgoi)z u)reij de)ve)reij Kurigu)kl h)q)h)sesq e, l e)itourgoi)Qeou= Isxuh e)pn)w)z kate)desq e, kai)ien t%pl ou)z% au)w)z qauma)sq)h)sesq e. [Anti)th)j= ai)sxur)h)j u)rw)z th)j= di)pl h)j, kai)ia)h)ti)th)j= e)ntroph)j= a)g)allia)setai h(merij au)w)z kai)iou)āw)j] e)k deu- ter)aj kl h ronon)h)ousi th)h g)h)h Kai)ieu)jrosur)h ai)w)no)j u)pek ke)fal h)j= au)w)z 9) Entau)qa safw)j/z tou=notou meta)qesin kai)ith)j= kat' au)to)k i)erwsur)h)j e)āesqai)z fhsin. Ou)gak e)āi toij ai)āato)j tou=Leui)to)ve)rou)gei)h a)no)z ei, kai)ito)th)j= l e)itourgia)j o)āoma)te kai)ixrh)h)h, a)l' e)pw)z q)hsan me)h e)kei)hoi, de)dotai de)toij e)k e)pn)w)z ke)kl h)me)toij di)a)th)j= pi)g)te)w)j h(e)pi)it %de) do)za. Y h)l% gak stefanou)ntai Qeou=kai)ia)u)to)iteta)χatai l e)itou rgoi)z te kai)ie)reij: "6) h)lcousi gak, fhsin, a)l o)geneij poi)ma)igontej ta) probata/sou."6) ā)sti de)l o)g)g j, w)j pro)j ge) th)h Ekk)l hsi)an, h)ā a)ā no h)q)ei)en probata tw)z di)a)pi)g)te)w)j sesws)me)rw)h)h(a)gi)ā pl h)q)u)j: au)h) p oi)ma)igetai di' a)l o)genw)z. O)i ,me)h gak pa)l'ai Gram)mateij te kai)i Far isa)ibi, oi ,to)k)aq)h)gei)sqai l axon)te)j tw)z e) ai)āato)j Israh)l, r#q)umoi)z te kai)ia)h)apeptw)kote)j, kai)ia)h)exne)l statoi gegon)asi poi)me)te)j. Apol)w l e)goua) h(u)ρ' au)toij tetag)me)th pl h)q)u)j, e)pei dh)per h)ā au)toij a)to)kimo n to) a)g)urion. E)di)g)askon de)kai)idi)askal i)an e)h)ta)l ma)ta a)h)q)rw)pw)h, kai)itou=e)ide)rai Xristo)h a)pekoni)zon tou)j u)pe)zeug)me)rou)j, pote)l me)h l egonte)j: "6) H)meij oi)ā)men o)āi Mw)usei)l el a)l h)ken o(Qeoj, touton de)l o)k oi)ā)men po)ten e)st)iz"6) pote)l de)l pa)l'in: "6) Daimo)ri on e)āi, kai)i ma)iget ai, ti) au)to)u=a)kou)ete;"6) Di)emartu)l ato) goua) di)a)l)w)rh)j= prof)htw)z o(tw)z o)āw)h) Qeoj, w)di)il eg)wn, o)āi "6) O)i ,poi)me)te)j h)j rone)u)san)to, kai)ito)h Kur)i on ou)k e)pe)z h)h)san. Di)a)l)to)u)to) ou)k e)h)h)se) pasa h(non)h) kai)i di)es)korp i)g)q)hsan:"6) kai)im)h)h) di)a)l)w)rh)j= tou=Iezexi)h)l: "6) ā)l)l)l)poi)me)te)j tou=Israh)l, mh)bo)skousin oi ,poi)me)te)j e)ā)u)to)u)j, ou)xi)ita)l probata bo)skousin oi ,p oi)me)te)j; 70.1361 Idou)to)l ga)l a)kates)q)ig)te, kai)ita)l probata/mou ou) bo)skete:"6) e)āi te) pro)j tou)to)ij: "6) Th)h) kal h)h) non)h)h) e)h)er)esq e, kai)ita)l u)po)l)oi)pa) kate)pa)te)ite) toij posi)h) u)rw)z kai)ito)k)aq)est)h)ko)j u)ā)w)r e)pi)g)ete, kai)ito)l)epi)z l o)ipon e)j)ara)ss)ete) toij posi)h) u)rw)z kai)ita)l probata/ mou ta)l path)ra)ta tw)z podw)z u)rw)z e)h)er)on)to, kai)ito)l tetarag)me)ron u)ā)w) r u)po)l)w)z u)rw)z u)rw)z e)āi non."6) ā)l)dw)r me)h gak k)aq)est)h)ko)j th)h) di)a)l)w)

nou paigousin onomazei, kai ian) righn nomh'n oi de\par'ita fur'ontej, k
 ai ikataqol oustej aut'hn dia\ tou=nh\ di daskain o) qw/2 tou\ up'oxeifa
 laouj, pareskeuazon uawr w)per ekpigein ou)kaqaron, ouaen nhn e)na
 noh=neresqai no- nhn. Ecvsqhsan toigaroua, kai ima/ a eiko/ wj, tou=
 poimaignein eai ton tou=Kurigu laon. Kekl hntai gak pro) tou=to a) l og
 enei j. Didaskal oi gak Ekl hsi w) xeirotounantai para\ Xristou=sof
 oi j kai ian) xigoi, kai i dogmatikhj= eu)exri aj epigreston eantoi j noua, aA
 drej e) a) gel/hj e) l hri khj=, kai iouk e) ai) a) toj o)atej Is- rahl, oua) i
 gegonasi kai ian) o)th=ej, kai ian) mpel ourgoi z. Epeidh\ gak e) kl ekth\ gh=ke/
 kl hntai pl eistaxou=thj= qeopneustou Grafhj= oi pisteuasantej, kai ian)
 mpel w) d, kai ikhpoj: tau) vtoi j hsin o) l o)oj, wj a) o)th=aj e) a) esqai, k
 ai ian) mpel ourgouj, tou\ oi) per a) A) gerointo kata\ kairouj i)erei j Kurigu
 kai i l eitourgou i) Qeou= tin thj= a) h) qeij aj o) qotomoustej l o)on, kai i) ero
 urgoustej to) Eu)aggelion tou=Xristou=kaqa\ gegraptai: ou)koua ou) x e(
 autoi j a) pazousi thn timh, kekl hntai de\ma) l on para\ Qeou=ka qw) u
 j kai i o) (par) sof o) fhsi Paul=oj. Kai toj gak ful hj= up'ar) xwn Beniamin,
 i) erourgou) au) (ton onomazei pantaxou=kai i) kl hton a) postol on Ihsou=
 Xristou="6 U) nei j dh\ lou) a) a) antej oi to) thj= i) erour-gi aj laxontej a) ci z
 wma, i) sxuh e) p) w) z) katedesqe, kai i) en t%) pl out%) au) w) z) qaumas qhs es
 qe."6 I) sxuh de/ fhsin e) p) w) z) h) ta) j tima) j ta) j ek tw) z) dunatw) ta) z) wn, oi) p
 er a) A) ei) an e) e) p) w) z) kekl hntoi, h) ka) q e) a) ron surhs eij tropon."6 Ou)
 deij gak u) w) z) fhsij diafeucetai to) stoma,"6 tute) sti ton l o)on, a) nti i
 gak tou= o)ou to) stoma tighsi pantaxou=to) Gra) ma to) i) ero) n, oi) an, "
 6 a) h to) stoma a) a) j= kai i) pikri aj genei."6 e) k) ata- nent) qhs es qe toigar
 oua, fhsij thn i) sxuh tw) z) e) p) w) z) "6 Eq) w) z) de\ du) ram in, h) a) ou) j par' e) kei z
 noi j l am prou) j, h) e)oun e) l ogi m) ta) z) ou) j, kai i) sofian e) antoi j kosmikh\ n
 onomazein o) l o)oj e) ai) ken e) n tou) z) oi j. Eu) (rh) sonen de\ kai i) au) j) on ton t
 w) z) a) gi) yn mustagw) w) z) katisxusanta l o)on, kai i) thn au) w) z) kl hsin p
 l outh/ santej e) l) oca) qhsan. Kauxhma gak didaska/ wn, ste/ fan o) j te
 kai i) do) ca, oi) dia\ thj= au) w) z) es ws me) noi fwt- agw) gi) aj. Dia\ touto) fhsi
 n, o) ai) "6 En t%) pl out%) au) w) z) qaumas qhs es qe."6 e) ti de\ to) qespe) sion
 kh) rugma katadra) cetai tw) z) xw) w) z) kai i) pantoi j e) a) nouj, kai i) nononou
 xi) kl hronoi) thj= up' ou) j anoh e) antoi j kata\ kairouj oi) tw) z) a) gi) yn E
 kkl hsi w) z) h) goure) noi, Xrist%) thn do) can a) na) p) tontej, uper) fai) nei, l egw
 n."6 Ou) a) w) j ek deuter' aj kl hrononhsousi thn gha."6 Pa/ ai me) gak k
 atekl hrodo) l hse toij e) c) Israh) l Ihsou) j= o) (tou= Nau) h= ta) j tw) z) e) p) w) z) x
 w) raj: e) a) abon gak thn gha tw) z) Am) r) i) gi) yn, kai i) Idou) mai) yn, kai i) Eu) ai) z
 wn, kai i) 70.1364 ta) j tw) z) e) r) wn. Epil a) ny aj de\ t%) kosm%) Xristoi) j,
 ou) kai i) ei) j tu) pon h) a) Ihsou) j= o) (pa/ ai katekl hrodo) l hse toij i) di) gi) j i) er
 ourgoi j, ou) xi) dh/ pou monon thn lou- dai) gn, a) l a) gak a) a) san thn gha.
 Kai i) deuter' a meta\ thn prw) thn kl hrodo) sian gegone. Di enei) g) anto gak

taj' te xwraj kaiipol'eij y h7% tv=par' au) tou=mustagwgoiikaiidi dask
 al oi, kai eis in eij deu=oxaizontej e)h Xrist%1kai ino thh eu) frosurh
 n, w)per tina\ stefanon e)kontej epiikefal hj. Ai wri oj de\ h(eu) frosurh:
 ou) gak e)h proskaizoj pragmasi prosdokw)ne e)esqai th) a)ntimisq
 ian, a) l' e)h e) pigi makr#=#kai ia)tel eu- th7% bi%, kai e)h toij upek nou=
 n kai il ogon a)gaqoj. 9 Egw) gar e)imi Kurioj o(a)gapw)z di kai osurh)h,
 kai imisw)za (pagnata e) a) dikiaj: kai idw)sw tok) no) xon au)w)z di kai z
 oij, kai idia q)kh)h ai wri on dia q)h sonai au)toj. Kai ignw)ntai e)h toij
 e)nesi to\sper)ma au)w)z kai ita)le)gona au)w)z e)h mes% tw)z aw)z P
 aj= o(a)w)z au)toj epignw)setai au)toj, o)ti ou)toi zeisi sper)ma eu) ogh
 non upo) Qeou=e)u) frosurh eu)franq)h)ntai e)pi i Kurion. 9 Eipw)z o)ti
 i "6 l)cousina) l)ogeneij poi)maizontej ta\ probata/sou, kai ia) l) of ul o
 i a)rothrej, kai ia)mpel ourgoij"6 w)j e)w)sqe)ntwn dhl on o)ti tw)z prw)tw)h, k
 ai itou=k a)q)gei)sqai l)aw)z eks esobh)mer)wn, diadei)gnusi taj) aitiaj, e)j
 'ai)z touto pepo)ntasin, o)si# y h7% tou=ta\ di)kaia kri)zontej. Epeid) h)g
 ak a)gapw)z h)si) th) di kai osurh)h, a) (pagnata de) ta) e) a) dikiaj misw)z
 gegonasi de)toi outoi thj= Ioudai)wn Sunagw)ghj= oi proestw)tej, parhk
 a, fhsij kai i)ews a)rh)h au)toj. Tw)z gak a) (pazontwn a) (pagnata e) a)
 dikiaj tok) no) xon e)fer)oj di)gw)mi. Oi gak a) dikw)j pl outou)w) te)j, kai i
 kaq) fhsin o) (prof)h)h)j, q)hsaurizontej e)u- toij a) s)beian kai iqal ai
 pw)rian, eij e)fer)ouj au)ta\ parape)mpousin. E)fh goun o) (Sol on w)z o)ti "6
 Pl outoj a) dikw)j sunagw)tenoj e)neq)h)setai, e) o) i)kiaz au)tou=e)l)kuse
 i au)ton a)ggel oj."6 Kai ipal'in "6 O) sunagw)n tok) pl outon au)tou=meta\
 tokou, kai i)pl eonasmw)z to)le) - eou)nti ptw)kou) katal eij ei au)ton, kai i
 ou)dh) pou par) tw)j a)gaqoj a)ndra)si, kai i)fil o)ktiz)nosin, a) l) a)la) s)w
 toij ma)l on"6 Eu)fh)w)w)j gak tou)j toi outou)j e) ee)h e)h) ptw)kou)j. Toij
 gak zw)sin e)h a) s)wti# pl ei)stoi l)ian oi kol l)w)renoi, kai i) sundapanw)z
 ej au)toj ta\ pol l) oij idrws)z na) dikw)j sesw)reuma. Ya) l) ei de) kai i o) (o)
 qespe)ioj Dabi) d)peri i) tw)z toi outw)wn, kai i) fhsi: "6 Pl h)h ma)zh)h tara) s
 etai: q)hsaurizei, kai i)ou)ginw)skai tipi suna)zei au)ta)"6 Kai i)kaq' e)Aero
 n de) tropon o) (no) xoj, h)goun h) (frontij tw)z Grammatw)wn kai i) Farisai)z
 wn e)fer)oj e)l)oth, dh) on de) w)ti "6 Arq)h)se-tai a)j' u) (w)z h) (basil eia) tou=
 Qeou=kai i) doq)h)setai e)ne)i poiou)nti tou)j karpou)j au)thj."6 Oukou)w) e)
 kei) hoi me)k e)w)sq)hsan, fhsin, h)ri)h de) toij kekl h)mer)oj e) e)prw)z eij
 i)erourgian dia q)kh)h)h ai wri on dia q)h sonai, h)to) kh)rugna to) eu)aggel ik
 on dia) touto dhl w)z h)goun e) pigi th) a)tel eu)zhton "6 En de) toij e)ne
 si gnw)sq)h) setai,"6 fhsij "6 to\sper)ma au)w)z kai ita)le)gona au)w)z p
 aj= o(a)w)z au)toj epignw)setai au)toj, o)ti ou)toi zeisi sper)ma eu) ogh
 non upo) Qeou="6 Oi gak kata) l)ra) q)tei)an ui) oi i) tw)z a) gi)wn mustagw)gw)z
 nek pol - 70.1365 l) hj= a)gan a)gaqourgiaj, kai i) thj= kat' eu) s)beian zw
 hj, gnw)rimw)ta)toi pasij eis in, o)ti kai ia) gi)wn e)gona ge- gonasi kata)

naqhteigan, vj eÅhn, "6 Kaii oi sperma ei sin eu) oghneron upo Qeou="6
 oi an ta twa gi yn monastw suthrata, periw ofhsin o(Pauloj: "6
 Oi de tou Xristou=Ihsou thh sarka estaurwsansuh toij paqhrasi
 kaiitaij epiqumigij,"6 oi ton epieikh=kaiifil onon diazwtiej bign t
 wta) parqeni# ta\stifh, kaiixoroi gerontej eu) ogigaj Qeou=ouAi sp
 erma ei sin eu) oghneron upo Qeou=ouAi xaigousi, kaiieu) fraigontai
 epiiKurion ou)gak efhdontai pragmasi kosmikoij, epigpl asi de m
 ahl on taj eautw kardigaj agaphj thj eij Xriston, swthrion de tou x
 rha/esti, kaiiqumdigaj apashj epoihtikon. 9 Agalliasqwh(yu
 xh/mou epit%uri%: e) eduse gar ne imaxion swthriou, kaiixitwta
 eu) frosurhj, vj numfi% periedhke/moi mitran, kaii vj nurfhnkateko/
 smhse/me kosm%, kaiivj gha auousan to vaioj autjhj, kaiivj khpon
 ta\ spermata autou=ouAj anatel eikurioj dikaiou surhn, kaiagal
 ligama epantign par twn twa epnwta. Fil oxinon ep' autoij apl wsaj
 thh xeifa, pl eiz stoj te oaij kaiia) iokthtoij xarigmasi stefanw
 sein eipwn: "6 Pa)gak o(ofw ofhsin, autou) epignwsetai, oi ouAi zei
 si sperma eu) oghneron upo Qeou="6 ei sa prosepegkwd oi "6 Kaiie
 ufranqh/ sontai epiiKurion,"6 digwsin eu) thh eufrosurhn autoij.
 Tauvttoi kaiimal/a eiko)wj to thj Eklhsigaj eisekomigqh proswo
 nek perixareigaj thj agan a)afw noua, "6 Agalliasqwh(yuxh/mou e)
 pit%uri%, e) eduse gar ne imaxion swthriou, kaiixitwta eufrosur
 hj."6 Xi- twta eufrosurhj ton Kurion h(wta Ihsoua Xriston fhsi. Gr
 afei gouna kaiio(pars ofoj Pauloj toij eij auton pisteusasasin: "6 End
 usasqe ton Kurion h(wta Ihsoua ton Xriston, kaiithj sarkoj prohoia
 n nh)poi eisqe eij epiqumigan."6 Oi age nnh a)rfigu dighn exxhko)ej au)
 ton pro) tv=swthri# kerdaigousi to eu)hmereih, kaiitoleh eufrosurhaj
 ei ai makraij. Ef h gouna au) to) o(Swthr: "6 O kl eptjh ouk eÅxetai,
 ei'mh)ia kl ey v kaiiqusv, kaiiapol esv. Egw)h) qon ia) zwth eÅwsi,
 kaiiperissok eÅwsin."6 Ou)gak swzei monon, vj eÅhn, a) l a)gak kaii
 a)el euthl% kateufraigei xar#=kaiitouto/esti to)perittok prosteqh
 sonenon h(toij agigij zwh/Xristoj ou) a) a) to) ou) ranou= kaiia)wq
 en a) fion o(thj a) farsigaj xitw) o) ei atij l aboi stefanwq setai ko/
 sm% panti) noht% dhl onoxi, kaiitoij e) agaqourgigaj auxhrasin. Est
 ai gak vj numfigij, vj mitran diezwsne)oj, kaiivj nurfh ko/ sm% pan
 tiidiaprepousa. Eisi)gak, ei sin oi e) Xrist% dei noi mek, kaiia) kimwt
 atoi, pro) ge to) dei h a) ndrizesqai nohtw) katapl outousi de) l ian kaii
 to) euprepe) eij a) an ei doj a) ethj. Eoi)kasi de) kaii nurfaij dia) to
 karpogonon meta) tou) poi)kiz on eÅein vj e) a) etwta) aidro)hti ka) l oj.
 Ef h gouna tij twa gi yn profhtw) e) kar pouj o) ataj a) p)odeiknu) tou) l
 j ton eu) gh) katorqou) ataj bign: "6 Dio) ton fobon 70.1368 sou, Kurie,
 e) gastri) e) abonen, kaii w) i) ns anen, kaii e) ekomen pneuma swthri) a

j, o (A)poihsamen epiithj= ghj. "6 Oukoua nurfi% kaiinurfv touj a giouj pareikasteon, dia toi toveus qenej, kaiiproj ge toul% to\ karpogonon pl hñ ekaiho aãrei, pantaxou=gak au) toij eãesti ta\wj eñka/I ei dia prepein. Swzetai de\ touto par' au)toij, kaiieñ t%karpogoneih ta\exai; re- ta twiã)ndragaqhmalwn, kaiieñ t%katandrizesqai paqwtã ðti d e\toij eãnesin epil arny antoj tou=Xristou=dikaiosurhn, kaiia gal ligam a, kaqaper tij euan- qh) poã stefanoi thñ up' ouranon, dieidecen eiþ wn: "6 Wj ghñ auca rousan tolaãqoj au)thj, kaiiwj khpon ta\ spermat a au)tou=ouãwj a)natel eif Kurioj dikaiou- surhn, kaiia gal ligama eñanti; on partwn twiã)nwz'6 ðoike de\ dia\ tou\wn tola)ngxon, hãoun a)natel lon, sperma te kaiiaãqoj eñantign twiã)nwz au)ton ton Kurion hñ wãz Ihsoua ton Xriston o)nomazein. ðfhgak eñ t%ã smati twiã)z# smal wn: "6 Egwããqoj tou=pedigu, krigon twiã)koil adwn"6 hãoun toveuggel i- kon kaiiswthrion khrugna, kaiithñ au)tou=dikaiy- sin proferester a nouãan thj kata\ton noron, hãparth te kaiipartwj to\ xaizein akol o uqei oãstin a gal ligama. Toij gak oãwj katwrqwkosin au)thñ to\ eñq umndigij eiãai nakraij nemhqsetai para\ Qeou= Akousontai gak le/ gontoj tou=partwn hñwãz Swthroj Xristou="6 Euãdou= e a)gaqekaiipist e) epiio) iga hã pistoj, epiipol l wãze katasthsw. Eiãel qe eij thñ x arakh tou=Kurigu sou:"6 a gal ligama de\ to\sw- thrion khrugna, kaiika q' eãeron tropon noqei h aã. O meñ gak noroj hã kol asth), kaiipol u\ to\kath- fe) eãwn a)qethsaj gar tij noron Mwsew) xwrij oiktirmwãz epiidusin hãtrisiimartusin a)poqhskai, zwñh de\ kaiigerwãz upos xesi n, kaiia) hqirhñ e) pigda twiã)zupok noua a)gaqwtã toveuggel ikon hñih ei' skomizzei qes pisma. 9 Dia\ Siwã)ou) siwphs omai, kaiidia\ Ierousal h m ouk a)nhsw, eãwj aã e)el qv wj fwj/h(dikaiosurh nou, to\ de\ swthri on nou wj lampa) kauqhsetai, kaiio)ntai eãñ thñ dikaiosurhn so u, kaiiba- sil eij thñ doçan sou, kaiikal esei se to\o)ma/ sou to\kai non, oã(Kurioj o)nomazei au)to\kaii eãv stefanoj ka/I ouj eñ xeiriik urigu, kaiidia/ dhma basil eiaj eñ xeiriio) Qeou=sou.9 Siwã) eñ tou)toij thñ Ekkl hsi)an a)pokal eif hã gegonasin a)p' a)rxh= kaiitekna prwtogo na oi qe- speioi maqhtaij kaiioi di' au)twiã)kekl hntoi proj epignws in tou=Xristou=kaiipro/ge twiã)ãl wn oi e) aiãatoj Israhl'. Seswst ai gak to\kata/ einma, kaii pl eiftoi liganoi a)p' au)twiã)pisteus antej. Oukoua ouk a)nhsw, fhsij tutestin, ouk aã katapausaimi tou=xrhñ ai proj per'aj e)tenegkeih a)er e)phggel mai tv= Siwñ. U)pesxeto de\o(Qeoj kaiipathk thñ dia\ Xri- stou=swthri)an loudaigij te kaii ðl l hsi n, eiþer "Eiã o(Qeoj)."6 kaqa/ fhsin o(parsofoj Paul=oj, "6oã dikaiws ei peritonhñ ek pigtewj, kaiiakrobu- sti)an dia\ thj pigtewj. Ou)gak 1 loudaiwn noron o(Qeoj, a) l a)kaiie)nwz'6 Oukoua ouk a)nhsw, fhsih, eãwj aã e)el qv wj fwj/h(dikaiosurh nou. To\ de\ swthri on 70.1369

μου wj l ampa] kauqhsetai. Dikaiosurh te kaiisw- thrion toij epiith-
 j ghj= wdh te kaiige gone Xristoj, dikaioidgak, kaiiswzei, fwj/zuparx
 wn autoj to\ a) h- qinoh, kaiioia/tij eh skol% l ampa]. Efh goun au) t
 o], oai "6 Otan wdh t%kosn%, fwj/zei mi tou-ko/ snou."6 Axl ui/-neh ga\
 r kaiiskol% ta\parita katei\hpto, ta] a\paritwn kardiaj tou-diabol/o
 u katamel aigontoj, kaiioudiej hA o(poiw/xrhstolhta, kaiidikaiosu/
 rhn ei dwj, hgon thn apagousan [al. epagousan] epiito'swzesqai triz
 bon. All' oude hA o(fwj/ze\wn to\qei bn ei] noua, kaiitoij thj= dianoi aj
 o\masi kataqrhsai duna'neoj, tij o(fusei kaiia) h- qw/ze\sti Qeoj,
 kaiitwzo\wn genesi ourgoj, kaiiKurioj: epeiide\wj fwj/za)nesxe, kaiiw'
 j l ampa] a)ne/am y en o(Swthk, katefwti gq l oi pon h(ur' ou)ranoh, k
 aii thh thj= di' autou=swthri aj teqearneqa tripon. Eiaa proj thn Ekk
 l hsi an fhsiithn apo/ge thj= Ioudaiwn a)ne/hj, kaiiwj ou\aw thj= twtze)
 qnwzpl hquoj sesa- ghneure/hj, oai "6 Oy ontai ean thn dikaiosurhn
 sou, kaiibasil eij thn doctan sou."6 Dikaiosurhn de\pa/in eh tou\toj
 , kaiimerh toi kaiidoctan, oudeh e\aron ei\ai; fhsi pl hn oai ton Kurion
 h(wtze) Ihsoua ton Xriston. Dedi kaiiwneqa gak eh au)\%kaii thn par'
 autou=pe- pl outhkanen doctan. Autou=gak gegoramen, kaiikli h=roj au)
 ou=xrhmatizomen. Tetagmeqa de\kaii upo\ zuga\kaiiskhptra, thn tou=k
 aq h(wtze) turamhsan- toj pl eonecian a)poniy a'neoi: oai de\thj= kata\
 noton l atreiaj apofoi thsasa, kaiioian metabal ousa proj kaino\ht
 a zwjh= eu)ggel ikhj=, kaii thn a)xaigan kl h=sin sunapobal eij netonom
 asqhsetai de\ l oi pon o)no/ mati kain%\%kata\to\dokoua t%\%epiiparita j
 Qe%\%zidiadei gnusi l egwn. "6 Kal esei to\oma/sou to\kai- noh, o\o(Kur
 ioj o)nomasei autou/6 kekl htai gak oukexi sunagwgh\ma=El on, a) l' E
 kkl hsi a Qeou=zwtioj, po/ l ij te kaiioi loj autou=Diame/nhtai gak a
 u)thj= kaii o(qespesioj Dabi d, ou\aw l egwn. "6 Dedocasme)a e) a- l hq p
 eriisou=h(po/ l ij tou=Qeou=#6 Eistai de\oai kaii eupreph) a)gan, kaiiap
 arabl h%\%ka/ l ei katestem merh, didaskei l egwn. "6 Esv stefanoj k
 a/ l ouj eh xeiri iKurigu, kaiidiadhma basil eiaj eh xeiri iQeou=sou."6
 Eka sthn gak a)gian yuxhn, kaiisul l hbdhn thn Ekk l hsi an, tute st
 i, ta\ twtze) gi yn susthrata, stefan%\%pareikaste on ek pol l wta)nevw
 n sunteqei- mer%\%, hgon diadhrtati basil ik%\%igoi j Indikoi j ekl a)rp
 onti, kaiipol uei dwj/ze\onti to\diaprepej: pl eista de\oai kaii ta\ twtze)
 a)gi yn a)ndragaqhrtata, kaiioux eia) ma=El on twtze)uxhma\wn o(tropoj,
 pol u] de\kaiidiaforoj. Kaiigoun o(qespesioj Dabi d thn Ekk l hsi an
 tou=Xristou=eh imatisn%\%di axrus%\%peri- bebl hmerh'n pepoikil merh'n e
 isfer/ei, to\de"6 En xeiri iKurigu,"6 fhsi i tute stin, upo\skephn thj= x
 eiroj mou skepaswse: kaii autoj de/pou Xristoj periitwzidi yn qrem
 ma\wn, kaii hoi thj= twtze) pistu- santwn eij auton a)ne/hj fhsin, oai "
 6 Oudeij a(pa sei aut) a)k thj= xeiroj tou=Patroj nou."6 K aiioi ukexi k

I hqhsév katal el eimnerh, kaiih(gh=sou ou)kl hqhsétai eÁhroj : soiìga\
 r kl hqhsétai qel/hma e)noh, kaiitv-gv=sou oi koumerh.9 70.1372 Diadid
 askei pa/in, oÁi thj= a)xaigaj a)postrofij=, hÁ pepoihtai pol l akij e)pi
 tv=twz loudaiyn Sun- agwgv=katal hcei l oi pon, kaiipepausetai thj=
 o)ghj=, qel hthh de\poihsétai, kaiiprosexi touz% kaiie)kar- pon, kaiit
 %al hcei twz pepisteukotwn stefanou- merhnh a)po faneiÁ Aqethsasa
 neh gak h(Siwá ton Kurion h(twz Ihsoua Xristou, dedotai pro) e)h)h
 w-sin, kaiih(twz a) pisthsar)itwn di ol/ vl e pl hquj. Epei- dh\de\paredeç
 ato thh pig tin to\kata/eimma, eiða ke/ kl htai pro) auj%twz e)nwz
 h(pl hquj, kaiiej eÁa laoh e)ktigqhsan oi duó, miq tel oi pon e) a)rf o
 ih ke- xrhma)ziken Ekkl hsiq, xarizetai Qeoj aujv=to\kata\mhder) t
 ropon toij a)xaigij a(wai kakoi), mh)te mh) kl hqhsesqe [al. ai] kat
 al el eimnerh, hÁhron, a) l' oÁi na)l on qel hth\genhsétai auj%kaii
 eÁhroj neh ou)ke)xi, katoikoumerh de\na)l on kl hqhsétai. Qrw)en d
 e\touto dia\pragmatwn aujtwzeij per)aj e)kbebhkoj. En eu)li# gak ka
 iigal hrv taj a)rantaxou-keimer)aj Ekkl hsiqj o(w)en, kaiiej pl hqu\
 na)ei)thh e)pekeina ne)rou touj pisteu)ntaj e)kteinome)rouj, kaiieu)to-
 kounta Qeoh ep' aujoi). Diwgnoi)neh gak kekighntai kata\kairouj,
 a) l' ou)k e)h xroff% makr%/sunestal - mer)oi de\kaiigummasantej na)l
 on a)gijuj, hÁ)li kh/ santej : eu)lokimoi gak gegoras)asi dia\karterigaj, ka
 iu)pononhj=, ton thj= eij Xristou g)h)sio)h)to)j a)ra)renoi stefanon, kaii
 thh tou=marturigu doçan katapl outhsantej. Kaiiwj sunoikwz)neari)z
 skoj parqer%, ou)w)j katoikh)ousin oi ui)oi)ç sou meta\sou=kaiie)tai
 oÁ tropon eu)franh)setai numfigij e)pi)nu)rfv, ou)w)j eu)franh)setai e)p
 iisoi)Kurioj.9 Eiða pro) thh Ekkl hsiq)noie)tai touj lo)gouj vj a)p
 o/ge twz loudaikwz)tagmatwn sustasan e)h a)- xaij. Tau)hj gegoras
 in ui)oi)kata\sar)ka oi qespe)ioi maqhtai) a) l' hÁan e)h aujv=prou)on
 tej neh twz)Ál wn, kaiih)genoneu)ntej, vj e)h a)tiw)nasin o)Átej a)po- st
 ol ikoij, pl h) thh eij a)Áron aujv=s)wz)ontej a)ga/ phn kaiidia)sesin, w)
 te kaiidokeih)toi au)thn ei)ai thh ep' aujv=genome)h)h fil ostorgi)q, oi)á
 a/per a)Á pre)poi neari)gk% sun)k)k)k)li parqer%, toute)sti tv=e)k parq
 eri)q auj%sun)h)mer)tv: fasiide)vej l hein a)pa)shj e) a)çai fil ostorgi)z
 aj touj e)pi)it%toi%de desm%nononouxi)katesfigme)rouj. Kaiigoua) o(
 par)sof)j Pau)oj : "G luph moi,"6 fhsin, "ce)Áti kaiio)u)rh a)di)al)ei)ptoj
 j e)h tv=kardi)ç mou u)pek twz)del f)w)z)nou twz)suggenw)z)kata\sar)ka
 , oi)ai)nej ei)sin Israhl i)tai."6 Hu)Áeto de\kaiia)na)qema genes)qai u)pek a
 u)twz pl h) oÁi pol u)j twz)pragmatwn o(kaini)smo)j dia\thj= prokeimer)
 hj h)ri)h prof)h)teigaj shma)getai, kaiia)ti) o- qaum)astoj h(metabol h/h(g
 ak a)xaig) Sunagw)h)\kaii tropon tina) pepol iw)ner)h [al. pepal aiw)ner)
 h], dia\ ton xronon neari)di pareika)zetai : "G katoikh)ousi gak vj met
 a)parqer)ou,"6 fhsin, "oi ui)oi)ç sou:"6 Kaiitouto, oi)ai, e)Áti to)eh) Y al

noij u(mou)nenon: "6 Ana- kainisqhsetai, wj a)ptou=h(neo)h sou,"6 kat %kh/ kasi zge nhh en au)tv=xeiragvgouatej wj trofoh, parakalouatej wj nnter'a, twze)h skiaij kaiitu/ poi) a)pokomizontej, a)babazontej te sof wj/ proj ge to)dei h thj= a)noh)ou skiaj= a)hjel esqai thh a) h/ 70.1373 qeian: e)h ti toiouton kaiio(qespesioj Dabiid pro) au)th) "6 1 Antiitw)z) paterwn sou e)genhsa)h soi ui)oi z'6 Oi)gak au)thj= o)atej ui)oi kata\sarka gego/nasin au)thj= pater)ej, a) xh)tw)z)ne)wn au)thj= o)atej teknon, tw)z)dia pigtevj dhl onoxi kekl hner)wn eij epig)nsin tou=par) tw)h h)w)z)swth)oj Xristou= tou)wn de)u)awj exontwn, fhsig: "6 Ou)awj eu)fran- qhsetai Kurioj epi)isoi) kaq)per a)ne)l)ei kai)numfig) epi)num) fv."6 Kaq)keto gak e)ou)ranw)z)to(mono- genh) tou=Qeou=L og)oj, i)aa e)k arpon a)po)fh)w) thh Ekk)hsig)h, h) au)to) e)aut%)pares)thse parqer)on a)gnh, nh)w)ousan spil)on h)A)ctiga, a)gi)an de)ma)l)on kai)ia)w)non Decan)h toi)gun par' au)to)u) eu)ggel ikh)j pol ite)gaj ta\sper)mata, kek uof)rhke/te kai) te)oken, ou)k e)ti th) di' aima)z)wn kai)kaprw)z) a- tre ig)h, e)kei)gn de)ma)l)on, v)dh)ma)l)ista to)thj= a) h)qei)gaj e)ntetor)neutai ka)l)oj. Tau)z)toi kai)ma)l)a e)koi)w)j eu)fra)g)etai netatiqen)ouj a)w)z) n tou) tou=no)u) tu)rouj eij a) h)qei)an eu)ggel ikh)h, kai)ipneu- matika)ij qusi)gaj, kai)ia)gi)opre)sin a) h)q)w)z)katorq)w)nasin th) nu)rf)hn e)kl a)rh pousan. K)ai)epi)itw)z)teixen) sou, Ierousal)h)h) kat- est)hsa)ful)a kaj o)hn th) h)er)an, kai)io)hn th) nukta, oi)di)ate)ouj ou)si)w)ph)son tai mi- mhs)kore)noi Kurigu. Ou)k e)ti gak u)ri)h o)oi)oj.9 W)j pro)j pol l)indial e)getai lampr)h, kai)isun%)ki- smen)hn a)ei)de)pw)j ta) tw)z)pol ew)ndia)fanester)aj pl e)istoi)z)te o)oi) kai)inh)al)ioi perie)pousi)ful)ake j, nh)w)aa tij a)pokh)w)j tw)z)pol emi)gn e)mba)l)v: ou)aw) kai)io)tw)z)aw) Swth)k kai)Kurioj a)fra)st%)duna)mei kai)itai)j tw)z)aggel)wn epikouri)z) aij pur)g)w)aj th) Ekk)hsig)h kexe)rotor)hken au)tv=ful)akaj so- fou)l)j kai)ep)rhgor)aj, kai)ia)kateu)raston e)w)ntaj ep' au)tv=th)h frontiga, tou) a)gi)ou)j dhl onoxi must- agvgou)j, oi)akat' ou)per)a tro)pon katal)ho) usi) tou=di)a- memhs)qai thj= do)ch) au)to)u)=kai)itw)z)q)au)nas)i)gn au) tou) kaq)ge)graptai. Kateiq)z)meqa gak en e)kk)hsig)aj toi)j u)po)xe)fa)l)ao ij di)akru)z)tein a)ei)ta) tou) Swth)oj megal our)g)aj, kai)ithj= qeoprep ou)j u)per- oxh)j th) e)deicin, i)aa ka)nteu)gen a)fal)h=kai)ia)kra) danton e)w)si) per)ia)to)u)=th)h pigtin. I)l) taxa pou) mhs)qh)sesqai)z)h)si) tou)Ku rigu) tou) ful)akaj e)pi- fwnou)ta)j te kai)il) e)g)ontaj, o)ti "6 Ou)k e)tin u) mi)h o)oi)oj."6 Ou)gar) e)sti) kaq) h)ra)j, a)l)l' o)an u)per)nh) xetai) ta)w)q)rw) p)ina tv=thj= e)ukl) e)gaj u)per)oxv)=kai)l) tv=thj= qeoi)h)toj do)zv, tosouto) ni k)k)kai)kata)ge to)l) e)ai) xrh)stoj kai)ifil) a)no)rw)oj. W)j gak o)Y a)l)w n fhsig: "6 Ou)kata)ta)j a)no)mi)aj h)w)z)ep)oi)hsen h)ri)h, ou)de)kata)ta)j a)trart)aj h)w)z)antape)w)ken h)ri)h."6 Ses)w)ke gak o)at)aj a)trartw)ou)j, kai)iprosh)g)eto fil)ano)rw)oj ou)k o)at)aj a)ci)ou)j tou)sw)zesqai. E)fh

ti toiouton kai idi' eterou profh'tou: "6Ti zoi poihs'w, Efraim Ti zoi poihs'w, Iouda; wj a'la'nta qhsomai; se, kai iwj Sebwi mmetestrafh h(kardia mou en t' %/2u) %/2u) mh' poihs'w kata' thn o'ghn tou-qumou= mou: ou) mh' e'gkatal eigw tou= e'cal eif' qh' 0.1376 nai ton Efraim di' o'li Qeoj' eimi e'gw, kai iouk a' q' rwpoj, en soi i' a' g' i' o'j." 6 Epeidh' g' ak ouk a' q' rwpoj' eimi, fhsin, a' g' i' o'j de' ma' l on en soi i' Qeoj', dia' touto ou) mh' e'gkatal eigw tou= e'cal eif' qh' rai ton Efraim 9 Eak di' orqws'v, kai i' poihs'v, Ierousal hm' gau-ri g' ma e'pi i' th' gh' j, w'ose Kurioj kata' th' do' chj au't ou= kai i' kata' th' i' s' x' u' j tou-braxi g'noj au'tou= Ei' e' ai dw'sw ton si' ton sou, kai i' ta' brw' nata/sou toi' j e' x' r' o' i' j sou, kai i' ei' e' ai pi' y' n' t' a' i a) l o' trioi ton oi' a' on sou, e' f' %/2e' n' o' x' h' s' a' j, a) l' h' ai, suna' g' on' t' e' j fa' g' on' t' a' i au'ta' \kai i' ai' h' e' s' o' u' s' i Kurion, kai i' oi, suna' g' on' t' e' j pi' y' n' t' a' i au'ta' \en' tai' j e' p' a' u' l' e' s' i tai' j a' g' i' a' i' j mou. 9 Wj e' c' o' r' i' o' l' h' t' o' j prag' ma' t' w' n, h' ai su' r' f' o' r' w' t' e' e' p' e' n' h' e' g' n' e' r' w' n pl e' i' s' t' a' k' i' j toi' j e' c' I' s' r' a' h' l' e' p' w' f' e' l' e' s' t' a' t' w' n h' (mi' h' q' e' w' r' h' m' a' t' w' n e' x' u' f' a' i' g' e' i di' h' g' h' s' i' n. H' m' a' r' t' a' n' o' n' n' e' k' g' a' k' p' o' l' u' t' r' o' p' w' j, Qe' o' n' a' f' e' n' t' e' j ton fu' s' e' i kai i' a) h' q' w' j / 2 kai i' tai' j tw' t' e' i' d' w' i' n' l' a' t' r' e' i' a' i' j p' r' o' s' k' e' i' g' n' o' i: p' r' o' s' e' k' u' r' t' h' s' a' n' g' a' k' toi' j e' a' g' o' i' j tw' t' e' x' e' i' r' w' t' a' u' t' w' t' a' p' o' l' a' k' t' i' g' a' n' t' e' j de' w' s' p' e' r kai i' th' j' e' n' n' o' t' o' u' z' w' h' j' p' r' o' j' t' o' l' a' u' t' o' i' j d' o' k' o' u' a' a' p' e' f' e' r' o' n' t' o. Tau' / th' j e' a' e' k' a' th' j' a' i' t' i' a' j e' p' l' h' z' t' o' n' t' o' p' a' r' a' \Q' e' o' u= a' f' o' r' i' z' a' i' j e' a' q' o' t' e, s' w' m' a' t' w' n' k' a' t' a' f' o' r' a' i' j, p' o' l' e' r' w' n' e' n' b' o' l' a' i' j, oi' a' p' a' s' a' n' a' u' t' w' t' a' k' a' t' a' d' v' o' u' n' t' e' j th' n' x' w' r' a' n' e' h' i' z' o' n' t' o' kai i' ta' \e' n' a' g' r' o' i' j. Ei' a' n' t' a' i' g' a' k' p' r' o' j' a' u' t' o' u' j: "6 Su' s' p' e' r' e' i' j, kai i' ou) mh' \a) n' h' s' v' j, su' p' i' e' s' e' i' j e' a' i' a' j, kai i' ou) mh' \a) e' i' g' v' e' a' i' o' n, kai i' oi' a' on ou) mh' \p' i' g' h' t' e." 6 "6 A' n' t' o' i' g' u' n' d' i' o' r' q' w' s' v, f' h' s' i' n, w' o' l' e' r' o' u' s' a' l' h' m' " 6 t' o' u' t' e' s' t' i' n, e' a' h' m' e' t' a' b' a' l' / v' j' e' i' j' l' a' t' r' e' i' a' n' th' n' p' n' e' u' m' a' - t' i' k' h' n, a' a' a' p' o' d' r' a' r' h' v' j' tw' t' e' t' u' p' w' n, kai i' e' p' i' g' n' o' j / 2 o' t' i' p' e' r' i' i' e' t' o' u= g' e' / g' r' a' f' e' n' o' (M' w' s' h' j, e' a' h' p' a' r' a' d' e' c' v' th' n' d' i' a' \p' i' g' t' e' w' j' x' a' r' i' n, "6 kai i' p' o' i' h' s' v' j' g' a' u' r' i' g' m' a' s' a' u' t' v= e' p' i' i' g' h' j, " 6 t' o' u' t' e' s' t' i, k' a' u' x' h' m' a' l' a' m' p' r' o' n, t' o' \e' n' X' r' i' s' t' %/2 d' h' l' o' n' o' t' i, "6 w' o' s' e' K' u' r' i' o' j' k' a' t' a' \t' h' j' d' o' c' h' j' a' u' t' o' u= " 6 k' a' t' ' o' u' d' e' n' o' j' g' a' \ r' e' a' i' m' e' i' z' o' n' o' j' o' r' o' s' a' i, " 6 kai i' k' a' t' a' \t' o' u= b' r' a' x' i' g' n' o' j' a' u' t' o' u= " 6 o' t' i' tw' t' e' p' a' / a' i' s' o' i, d' i' a' \p' o' l' l' h' n' a' p' e' i' g' e' i' a' n' e' p' e' n' h' e' g' n' e' r' w' n, o' u' d' e' k' e' a' i' s' u' m' b' h' s' e' t' a' i. O' u' g' a' k' a' a' i' s' q' o' n' e' a' i' j' t' o' n' th' j' g' h' p' o' n' i' a' j' i' d' r' w' t' a: s' u' n' h' s' e' i' j' d' e' \t' o' u' t' o' p' n' e' u' m' a' t' i' k' w' j / 2 a) l' w' p' f' h' s' i' n' o' (q' e' s' p' e' s' i' o' j' D' a' b' i' g' t' : "6 T' o' u' j' k' a' r' p' o' u' j' tw' t' e' p' o' r' w' n' s' o' u' f' a' g' e' s' a' i." 6 Kai i' w' j' o' (P' a' u' l' o' j' f' h' s' i' n, o' t' i' " 6 O' e' a' h' s' p' e' i' g' v' a' a' n' - q' r' w' p' o' j, t' o' u' t' o' kai i' q' e' r' i' g' e' i, kai i' o' (s' p' e' i' g' w' n' e' i' j' t' o' l' p' n' e' u' m' a, e' k' t' o' u= p' n' e' u' / n' a' t' o' j' q' e' r' i' g' e' i' z' w' h' n' a' i' w' n' i' o' n." 6 o' t' i' t' o' i' g' u' n' e' a' u' t' v= k' a' t' a' s' w' r' e' u' s' e' i' p' l' o' u' s' i' y' j' t' a' \e' k' th' j' p' n' e' u' m' a' t' i' k' h' j' e' u' k' a' r' p' i' a' j, d' i' a' \t' w' t' e' p' r' o' k' e' i' n' e' r' w' n' u' p' o' - d' h' l' o' i' l' " 6 O' i' d' e' \t' o' u' t' w' n' t' u' x' o' n' t' e' j' d' o' c' o' l' o' g' h' s' o' u' s' i, f' h' s' i' j' t' o' n' K' u' r' i' o' n, kai i' o' i, s' u' n' a' g' o' n' t' e' j' p' i' g' n' t' a' i' a' u' t' a' \e' n' tai' j' e' p' a' u' l' e' s' i' tai' j' a' g' i' a' i' j." 6 E' n' t' r' u' f' h' s' o' u' s' i' g' a' k' t' a' i' j' a' a' w' n' o' n' a' i' j' o' i' th' j' e' x' a' i' r' e' t' o' u' z' w' h' j' a' p' o' t' r' u' g' h' / t' a' n' t' e' j' t' a' \a' u' x' h' r' a' t' a, kai i' t' o' u' j' th' j' o' r' q' h' j' t' e' kai i' a' n' w' n' h' / t' o' u' p' i' g' t' e' w' j' k' a' r' p' o' u' j' s' u' n' a' g' e' i' g' o' n' t' e' j. 9 P' r' e' u' e' s' q' e' d' i' a' \t' w' t' e' p' u' l' w' t' a' m' o' u, kai i' o' (p' o' i' h' / s' a' t' e' t' %/2 a' %/2

μου, και του Ιησού του εκ της οδου διαρ) (yate, e)carate susshron
 nei j ta veāh. Idou\gak Kurioj epoihsen akouston, e)j es xa/ tou th=
 j ghj=9 Αυτοις η̄ν τοις φυ/ασι, η̄σουν διδασκα/οις επι- fwneī pro
 ste\axe gak a)noighnai nek thj= a)gi aj pol'ewj taj eisbol aj, yil h̄n de\
 kai ieu)h/aton, kai idh'0.1377 ptaisma\wn e) euqer'an toij eisba/l ein
 e)pe/ousin a)po fh̄ai th̄n eis dron h̄r dia\gar/ toi twz̄t i)gnw upo- dhl oi f
 ta\skandal a. Ei nek gar/ tij ei ā tuxon ek thj= Ioudai yn a)ge/hj kekl
 hrenoj, prosptaigi pol -l akij toij nomikoij e)nta/nasin, e)fil oxvreī
 gak toij tupoij, kai ioi an e)hizhsaj taj skiaij a)paradekton poieit
 ai th̄n a) h̄qian. Ei de\dh/tij v'atwz̄ ek pl h- quoj E l hri khj=, prospta
 igi kai iou)toj t%er% thj= didaskali aj, qorubeite li an auto n to\as u/
 rhqej thj= l atreia j, h̄ata xa pou kai imer mhtai l ogwn, ou ā epi zge toij
 sfwz̄ta u)twz̄ta poiountai qeoi j oi par' au) toij l oga de j. Pal aiou j gak k
 ai i geghrakotaj sug- gegrafasi nu)toj pl anwz̄te j, kai i pl anwrenoi, k
 ai i diabol ikh j= a)l uoj a)napimpl artej th̄n gha. All'oi , rhfa/oi ful
 akej, kai i mustagwoi itaj twz̄ skanda/ l wn periko ptousin a)forma j, e ā
 kasta l uontej eu)ex- nwj ta\ a)h̄qestari dokounta tv=paradozei thj=
 pi z stewj, thj= eij ton Kurion h̄r twz̄ Ihsou n ton Xriston touto drws̄n
 o)qwi z l ogismou j kaqairoute j, kai i pan u)wma e)paironon kata t
 hj= gnwsewj tou= Qeou=kai i ai xmal wtizontej pan no)ma eij th̄n up- a
 koh̄n au)tu=j=Eu(h̄somen de\ton ierwtaton Paul-on, Ioudai ou j nek ska
 ndalisqeritaj e)panorqourenon, epi pl h̄tonta de\toij e) e)prwz̄ta i outo/
 nti pepon- qosin. E f h nek gak toij e) ai a)toj Israh' : "6 H̄periton h̄
 ou den es̄ti, kai i h(a)krobustia ou den es̄tin, a) l a\th r'hsij e)ntol wz̄ Qeo
 u=6 Kai i pa/l in: "6 L egw gak u)ri h̄, o) ai e)h̄n perite r'hs qe, Xristo j u)ra j=
 ou den w)el h̄sei. Aphl l otri w)hte a)po Xristou=oi ai nej e)h̄ nor% dik
 ai ous qe, thj= xa/itaj e)pepe sate."6 H̄mei j gak dia\thj= pi z tewj e) pig
 a dikai osur h̄j ek dexo/ neqa: thj= [i z̄ toij] ge n h̄ ek thj= E l h̄rwn pl
 hquoj : "6 H̄mer'aj parathreis qe, kai i mha j, kai i kai rou j, kai i e)ri auto
 u j, foboumai u)ra j, nih̄pote eikh=kekpi gka eij u)ra j."6 Or#j= pantaxou=
 diar) (ptountaj tou j I igou j, kai i ek mesou ti qeritaj ta\ a)rfoi h̄ skan-
 dal a. Ligou j de\ei ai i famen kai i e)erw j, oi j̄ a ā e ā q' o)le prospta igi
 a)h̄tine j, ta\ twz̄ta)nosiy n ai retikwz̄ bebh̄l a/te kai i musara\teretigna
 ta. Kenofwnousi gak oi dei z ai oi toij o)qpodousin epi boul eu)ontej,
 kai i twz̄thj= a) h̄qia j dogma\wn a)pokomizontej, twz̄ eu) unarpa stwn
 tinaj: a) l a\kai i tauta diar) (ptousin ek mesou twz̄thj= Ekkl hsi aj t
 eixwz̄oi ful akej. Teixh de\au)thj= ei ai i famen kai i twz̄thj= a) h̄qia j
 dogma\wn th̄n e)trai o)hta, w)ou k a ā katisxusai en ai , # dou pul ai. "
 6 A rate gak susshron, fhsi n, eij ta veāh. Idou\gak Kurioj a)kousto n
 epoihsen e)j es xa/ tou thj= ghj="6 Kai i poi bn a ā a tou e' a)ti to\ a kou
 ston susshron, o) kai i toij e)nesi, kai i e)j es xa/ tou thj= ghj= a) qh̄nai

deih eAn, toutestin, eparqhrai; te kaiigeneqai gnwrimwtaton tovrhna
thj pigtewj, oAkhrußsomen, hAxa pou kaiitou=swthri gu paqouj to
surbol on. Esti de\kaiitouto thj pigtewj oAol oqia. Deilgak eipeih, oA
ti Kurioj Ihsouj, pisteusai; te, oAi o(Qeoj au)toñ hgeiren ek nekrowz
Swzei de\ touto kaiiek qanaZou, kaiia(martiaj. Oukoua ou) lou-
daiavn nonon, a) l a\kaiieprwz Aiãetai gak to\suß- 70.1380 shnon ouxiimon
oij toij pisteußasin ec aiãatoj Israhl, a) l a\gak kaiitoij apantax
ose ghj: sesagh/ neutai gak dia\ twz euaggel ikwz khrugma Zwn h(uþ'
ou) anon. Eipeate tv=qugatrii Siwn. Idou/soi o(Swthk paragegonen eA
xwn toñ eA utou=misqon, kaiito\ eAgon pro\proswpou au)toñ=kaiikal es
ei au)toñ l aon aqion, l el utrwneon upo\Kuri gu: su\de\ kl hqhsv epizh
tomerh polij, kaiioux epkatal e- l eimmerh.9 Proupagoreuei de\tou=
Swthoj thn aAicin, oAa te di' au)thj=kekerdhkamen, kaiitok doqhsom
enon toij eij au)toñ pisteußusi pl outon. Qugater a gemh onomazei t
hn Siwn. Kaiiei'meh bou/oi to/tij thn a) xaiavn noi zw vj h) ehmerhn hA
dh, kaiidedikaiwmerhn epigtei. Ei\de\dh\thn nean, toutesti thn Ek
kl hsiavn, l egoito aAouk apeikoZwj kaiiauh qugaZhr eiãai thj=Siwn.
Prwtoi gak oi ec aiãatoj Israhl pepisteukasi, kaiioian tij qugaZ
hr thj ap' au)twz sustashj en a) xaij Ekkh hsiav h(ec epwz onomaz
etai. Tigi de\kel euai to\ euaggel igasqai tv=Siwn, hApar twj pou toij
aqigij mustagwgoij toij kaqhgeisqai l axousin Ekkh hsiwz oiã kaii
a) noignuñai taj pul'aj, kaiitouj l igouj ek me/ sou diarj) (ptein euAma/
a parekel eueto; Ti de\dh\vaAa to\khruttoñenon, "o Idou/soi o(Swthk p
aragegonen eAwn toñ eA utou=misqon, kaiito\ eAgon pro\proswpou au)
ou="o Duo tighsin o(rou=qeopreph=te kaiie)taizeta, di' wdaAgeroi to k
atafanh) tou=Swthoj h(doca. Oi meh gak qespesioi profhtai parek
a/oun eij euZwian au)thn, kaiiej eAnomon te kaiieuß xhrona pol iteig
n. Eia diemerhnto twz gerwz a) para\Qeou= h) ontai kata\kairou
j, oiã aAgeroi to\ eu)okimeih en l og%, a) l' ouk au)toi xarismaZwn d
othrej hAan twz pneu- matikwz Prohgoreuon de\wj eAn, uposxeiej
Qeou= o de/ge twz Awn Swthk, a) e dh\Qeoj up-ar/xwn, eAei to\duñ
sqai didonai misqouj, kaiipro- epitouZ% to\ef or#n eka st% ton trofo
n, hAoi to\ eAgon qeoprepej gak kaiitouto. Gegraptai gak, oAi "o Enw
pion ei si twz tou=Qeou=of qal mwz o(oi a) droj, eij de\pasaj taj troxi
aj au)toñ=skopeuei."o"o hcei toignun,"o fhsin, "o Awn toñ eA utou=misq
on,"o tout- estin, au)toj ta\ger a didouj, oiã aA prepoi to\ abeih. Kaii
goua oAol oghsanti meh thn pigtin o) qwz t% / qespesi% Pe tr%, "o Dwsw
soi,"o fhsij "o taj kl eidaj thj= basil eiaj twz ou) anwz kaiioAa epñ
dhsvj epiithj= ghj, eAtai dedemena en toij ou)anoi j, kaiioAa epñ l u/
svj epiithj= ghj, eAtai l el uerna en toij ou)anoi j."o Exarizeto de\ka
iisul l hbdhn a) asi toij aqigij apo- sto/ oij kata\pneuma Zwn a) kaqar

twne)ousiān, kaii to\qerapeuēin durās qai pasan noōon, kaiipasan m
 a- l akian e)h t%1/2a%1/2Alaiimh kaiit%1/2augkremamer% I vstv=thk pigti
 nouk a)nsqon ei pōd a)pe)hner: "6 Anhkl egw soi, sh)eron net' e)rou=
 e)av e)h t%1/2paradeiγ% "6 Afigneroj dh\ou) fhsij tou) nek eij' au)to)h
 pisteu)ntaj "6kal e)sei la o)h a)gi on, kaiil el utrwmer)on a)po)Kurigu."6 O
 u)gak pres)bu)j, ouk a)ge- l o)j, a) l' au)to)j o(Kurioj e)awsen h)raj, kaq
 a)ge)ra- ptai: "6Su)de)Siw) "6 h)goun Ekkl hsiā, "6kl h)qhs) epizhtou
 ner)h pol'ij, kaiiouk e)katal el eimner)h:"6 70.1381 to)de)epizhtoure/
 rh, fhsin, a)nti)itou)ner)h a)giou- ner)h. Mn)hneu)etai gak to)zhtoure
 non: kaiiou)ka- tal el eimner)h, kaqa)kaiih(prw)h, tute)stin h(tw)z a)pi
 sthsar)tw)pl h)qij. Ei)htai nek ou)A para)Xri- stou=diav)ner)thj= Ierem
 igu fwr)h, "6 Egkatal el' oipa to)h oi)koi) mou, a)hka thk kl hroniān m
 ou,"6 dia)de)thj= au)to)u)tu)par)tw)h h)rw)z swth)oj Xristou)= "6 Idou a)ji;
 etai o(oi)koi) u)rw)z u)ri)h"6 9Tij ou)oi) o(parageno)noj e) Edw) e)ru/
 qhna i)rativ) au)to)u)ek Bosor'; Ou)oi)j w)raib)j e)h stol v) bo) meta)is) x
 u)oi)j: Egw)li)al egomai dikaiosur)h, kaiikri)gin swthri)gu. Diati)sou e)j
 u)qra)ta)is)ra)tia, kaiita)er)durata/sou, w)j a)po)pathtou)h nou)pl h)ro
 uj katapethner)h; Kaiitw)z e)rw)zouk e)stin a)h)k net' e)rou)Kaiik
 atepa)hsa au)to)u)j e)h qun)kaiikated)asa au)to)u)j w)j gha Kaiikath/
 ga- gon to)lai)ra au)tw)z eij) gha, kaiipar)ta ta)er) durata/mou e)no)una.
 H)ner)a gak a)ntapodo)sewj e)ph)qen au)oi)j, kaiie)ri)auto)j l utrw)sewj
 par)esti. Kaiie)pe)l eya, kaiiou)ei)j boh)oi)j. Kaiipros- eno)hsa, kaiio
 u)ei)j a)ntel abeto, kaiie)j) (sato au)to)u) o(braxiv) mou, kaiio(qunoi) m
 ou e)pe)st)h. Kaiikatepa)hsa au)to)u)j tv)oi)gv) mou, kaiie)re) qusa au)to
 u)j e)h t%qun) mou, kaiikath)gon to)lai)ra au)tw)z eij) gha9 Sofw)z
 kaiie)ntex)w)j thj profhteia)j o(l o)oi) no- nonou)izw)grafei)thk eij' ou)j
 anou)j a)ra)foi)thsin tou)par)tw)h h)rw)z swth)oj Xristou)=e)ca)gag ei)h ga
 r eij) per)aj thj meta)sarkoi) oikonomia)j thk duramin, a)ne)h pro)j to)h
 e)h toij ou)anoi)j Pater)a, kaii)Qeoi) h)q)h ge)nhk tai)j a)w) durar)esi
 nouk e)h eidei monon t%ka)q h)raj, tute)stin, w)j a)qrw)oi)j, a) l a)gak
 kaiita)tu)pa)oi)j shrei)ā deiknu)j: kaiiou)ai) pou) fanen w)j meta)thk
 ek nek)rw)z a)bi)ysin ai) diatr)seij tw)z h)w)z, kaiita)era tw)z stig
 ma)zwn e)uphe- xon e)ai) tv) a)gi) sarkij e)kei)ho de)na)l on w)per)gak a)
 pisths)anti t%Qw)na)toij a)gi)ij a)postol)oi)j fa)skousin, oi) te)qant
 ai) to)h Kurion e)hger)mer)on ek nek)rw)z e)pedeice tou) tupou)j tw)z h)w)z,
 kaii)thk pl eurak, ou)aw) sunigenen oi) i)ra gnwr)isqv)na) tai)j a)rxai)j, k
 ai)itai)j e)ousia)j e)h toij e)pouranig)j dia)thj= Ekkl hsiā)j h(pol upoi)k
 il o)j sofia) tou)Qeou)=h) e)poi)hsen e)h t%rist% meta)tw)z tou)pa)oi)j
 shrei)zwn a)ra)foi)tw)z cer)on kaiia)sur)h)qej pantel w)z tai)j a)w) durar)re
 sin e)poi)ei)to) qe)ma. Katate)q)h)asi) gou) a)h)oi) ta) bl e)ousai, kaiidh)
 kaiie)askon: "6Tij ou)oi) o(para- genoi)noj e) Edw) "6 Diern)neu)eta

i de\to\ Edw\he(I a\di f\wv="6pur\i non,"6 h\A'6ghi\mon:"6 to\de\Bosok, h\A'"6 sarko\),"6 h\A'6sar\kingo\."6 Tij, ou\A\Aa, fhsin, ou\A'o\j e\stin o(ek ghj, h\A' oi ghi\moj, "6e)u\qhma/te i\mativn ek Bosok,"6 touth\esti, pefoi nigne\toj to\A\A\ion wj a)po\ sarko\, h\A'oun ai\ra\toj; "6Ou\A'o\j w\raibj e)h stol v=#6 Wj gak i\sxnai ikaiis of ai\iduna\rei j, kai i\qeprepouj= 70.1384 do\chj e\Apl eoi kateqew\to Xristo\, ei'kai i\h\A' e)h sarkij nai i\th\h kai i\i\sxu\oj o\A\ta nesto\k thj= a)na\Xou, touto gak, oi\ra\i, th\h qei\an u\pedh\ ou. Erom en\wn dh\lou\A\ tw\za)ggel\wn, h\A\axa pou kai i\pro\j a)l h\ ouj to\'6Tij, ou\A\ toj;"6 dihgoreuko\wn a)pokrigetai, kai jfhsin: "6Egw\A\ial egomai dikaios u\rh\h, kai i\kri\sin sw\ thri\gu:"6 dikaios u\rh\h de\ fhsin, h\A'o\ue)aggeliko\h kai i\qespe\ion kh\rugma, h\A'oun o\A\i Qeou=paj= l o\oj di\kai o\j: sw\ thri\gu de\kri\sin tax\ta pou to\ej' h\ri\h o)nomazei kri\fra, dedi\kake gak t h\h u\p' ou\rano\h, kai i\ t%1\2a u\rh\h a)di\khs\anti Satan#=kai i\ tou\j tai j a)fo rh\ toj pl eoneci\ai j kathxqis ne\rouj se\swken ek\bebl hke de\thj= kat' au\j tw\za) xhj= to\k a)posta\l\hn, kai i)a) l o\ trion: e\A\h gou\A nua o\A\i "6Kri\z sij e\sti i\ tou=ko\smou tou\ou. Nua o(a\A\wn tou=ko\smou tou\ou ek\bl hq\h/setai e\A\w, ka)gw\A\h u\y wq\w\ek thj= ghj, pa\rtaj e\l kusw\pro\j e)na ut o\h."6 Tauta de\ei\po\ntoj tou=Xri-stou=pal\in a)na\punc\A\ontai, kai jfa si: "6Diati\z sou e)u\qra\ta\ima\zia, kai i)ta\ve)ndu\ra\ta/sou wj a)po\pa-t htou=h nou=pl h\rouj katapeth\me\thj;"6 Entauqa\ moi me\mhso tou=p atri\ar\Xou l egontoj Iakw\B to/ "6Pl unei\fe)h oi\A\ th\h stol h\h au\ou=k ai\ie)h ai\ra\ti sta-ful h\j= th\h peribol h\h au\ou=#6 Pefoi nigne\ra gak t%1\2 ai\ra\ti ta\ve)ndu\ra\ta katefai\geto, kai i)oi\A\n e)c oi\A\ou katakexws me\ra pro\j to\ej u\qro\h. Eia\ pa\l\in eu\ou\j o\ Sw\th\r: "6Kai i\ tw\za)pnw\zou\k e\A\ t in a)h\h net' e)rou=#6 e\A\etai tou=h o\ou, kai i)suna\p\tei katopin kai i)taut\ a: "6Egw\A\gak, e\A\h, dial egomai dikaios u\rh\h, kai i\kri\z sin sw\thri\gu, kai i\ tw\za)pnw\zou\k e\A\ tin a)h\h net' e)rou=#6 Oudei j gar\ moi pa\sxonti pa ri\sth, fhsin, e)c ou\deno\j h\A' e\A\ nouj o(suna l gw\A\ kai i)to/ge h\A'on ei j a)h qrw\pouj, a)ne\pikour\h\toj h\A' pantel w\j\ze)pi phd\w\shj au\j%1\2hj= te spei\z aj tw\z stratiw\z kai i)thj= tw\z u\phretw\z a)gri o\h\toj, "6oi\kai i) a)ph\ga gon au\to\k pro\j Kai a)fan, kaqa\ fhsin o(eu)aggel isth\j, to\te pa\rtaj a) fer\tej au\to\k oi, na\qhtai i\e\A\gon,"6 pl h\h kai i\ touto prohgor\eusen o(Xri sto j: e\A\h gar\:"6 I dou\ e\A\xetai w\da, kai i)e) h\ u\qen, i)a\ e\A\astoj skorpi so\hte ei j ta\i\dia, ka)ne\mon a)j h\te, kai i)ou\k ei\mi\monoj, o\A\i o\ (Path\r net' e)rou=e\stin"6 E\fh de\kai i)dia\thj= tou=Ya\l\l ont o\j l ur\aj:"6 One idi\smo\h prosedo\khsen h(y uxh\rou, kai i)tal aipw\ri\an, kai i)u\pe\re)na su l l upou\re)non, kai i)ou\k u\ph\ce, kai i)parakal ou\nta kai i)ou\k eu\A\on, kai i) e\A\kan ei j to\brw\za\rou xol h\h, kai i)ei j th\h di\y an nou e)po\lisa\h ne o\oj."6 Ouj kou\A "6Oudei j h\A' net' e)rou=fhsin, ek pa\rtwn tw\za)pnw\z"6 A Ar' ou\A, e)pei\monoj h\A\qa, kai i)tw\z suna\q ou\rtwn e\A\moj, h\A\tn gegon aj thj= tw\z p\l enou\rtwn xei roj; A\ra kekrath\kasi, kai i)thj= shj= i\sxu/

oj kateueregeqhsantej, xai gousi ztel dipok, wj neri khkollej; Oudamw/2
 fhsi; Kai zoi gak eawn oude na ton parastazhn, katepa/ thsa autou
 j en qun% kai ikatedi asa autou wj gha, kath gagon to ai ana autw/2
 eij gha meta gar toi thh eij ouranou a) nafoi zhsin tou =Xristou= pa
 ei doj a forhtou sunforaj= toij Ioudaiwn dhroij ek qei aj 70.1385 o gh=
 j eperh nekta. "6 Hmer'a gak a) ntapodosewj," 6 fhsin, "6 eph= qen autoi f
 j." 6 Oia gak e) xon a (pa sai thh pigtin, kaii thh di' autjh= katapl ouths
 ai xarin, ei na r# qunoi gegonolej, na el on de\ a) azotej, kaii u) ri-
 stai j kaii mexri pantoj qeomaxoi, pw/ zous) sfodra eikotwj pantoj ei aw geg
 orasi kakou= Pl h h o (thj= ek ei nou a) ntapodosewj kairoj, I utrwsewj h A
 ntoij epegnwksi thh epifaneian autou= En taut% gak o (mek e) chrio
 j ekol azeto, o (de\ e) peiqh) kaii u) f(e) merioj e) utrwqh para Xristou= "6
 Epebl eya gak," 6 fhsij "6 kaii ouk h A o (boh qoj: proseno) sa, kaii ou) dei j
 a) nt- el abeto: "6 kaii e) r) (sato autou) o (braxiwn nou, kaii o (qunoi' mo
 u e) pes th. "6 Kaii katepa/ hsa autou) tv= o) gv= nou." 6 Eoiken e) toutoi
 j thj= tw/2 Grammatewn kaii F arisaiwn r# qunioj poi eis qai katabohk,
 oi de- taxanto mek eij to ka qgei s qai I aw/2 kaii a) peuqnein autou) j
 eij dikaiosunhn, kaii paidagogeih eu) na/ a proj to Qe% dokoua R# q
 unoi de\ h A an ou aw, kaii a) na peptw kolej, wj epikoureih mek ou) deni tw/2
 up- ezeugnerwn, kaii taij nou qesigij e) panorqoua, ek de\ tw/2 e) nantiwn
 kaii a) pokomizein eij a) pistian Tetol mhkasi gak e) peih peri tou= part
 wn h (tw/2 Swthoj Xristou= "6 Hmerij oi da men oi Mwsei il el a/ h ken o (Qeoj,
 touton de\ ouk oi da men poden e) sti z' "6 Kaii pa/ in: "6 Daimonion e A
 xei kaii naigetai, ti z autou= a) kouete," 6 Oukoua e) peidh per ou) dei j h A f
 hsin, o (boh qw/2 h A a) ntil ambanorenoj, seswke mek ek ei nouj o (e) noj bra
 xiwn, tute sti, du) namij, pl ei sto i gak, wj e A hn, e) Ioudaiwn pepisteu/
 kasi. Toij ge nhk ouk e) pel h sasi boh qeih o (qunoi' nou e) pes th, gego) na
 si katapa/ hma thj= o) ghj=. Kakoi gak kakw/2 did w) asi, kaii i s or) (p
 ouj toij aitia) nasin e) v) l hntai dikaj. 9 Ton e A eon Kuri gu e) mh s qhn,
 ta) a) eta) Ku- rigu e) n pasin, oi a) o (Kuri oj h (ri h a) ntapodigwsi. Kuri
 oj krith) a) ga qoj t% ai a) % Israhk, e) pa gei h (ri h kaii kata\ to e A eoj aut
 ou= kaii kata\ to pl h= qoj thj= dikaiosunhj autou. 9 Qeou= l egontoj wj
 e) pes th mek toij a) peiqhsasin o (qunoi), katepa/ hse de\ a) utou) h (o) gh)\
 kaii oi kat- ekonig qh to ai ana autw/2 eij gha, dia\ nesou kexw) h- ken
 o (prof h) zhj, kaii a) poginw s keinouk e) = tou) kaq' w) oi, I o) goi, ne) xei si
 de\ to\ xrh) ra, kaii l i) an eu) texnwj. Emh s qhn gak, fhsij kat' e) nauton,
 wj e A tin ouk a) phrh) o (tw/2 o A wn krith) j. Oia gak ton e A eon kaii ta) j
 a) eta) j autou= tute sti, ta) j dunastei aj e) n pasin, oi a) a) ntapodigw sin
 h) ri h. Ei' gak kaii a) pes traptai, fhsij pepar% nhk o) ta ton Israhk, kaii
 a) peiqeih v (h- meron, kaii oi an a) ntapodigw sin h (ri h ta\ e) o) ghj=, ouk a)
 kra) zou na el on, a) I' h (re ro) hti kekrathmerhj, a) I' ou A eu) a) pi stanai

τα] α]ετα] αυ]ου=τouteστι, τα] durastei]aj gegerhne]aj kata\kair
 ου] e]piitv=l utrw]sei tou=Israh]. "6 ε]stai toigun,"6 fhsin, "6o(Kurioj
 krith] a]gaq] t%oi] Israh], "6 ου]k a]kribh] ma]l on, a] l a\vrhsto]j,
 h]goun a]gaq]. Dika- stou=me]n g]ak a]kribou] e]Agon a]A]ger]o to, to]dik
 aj aitei]h tou] h]rarthko]taj a]nal ogw]j exousaj toij aitia]rasin a]g
 aqou-ge]n]h, to]e] eei]h w]j h]s qerhko]taj. Oukou]n e]peid]h per krith] a]g
 aq]j, e]p]a]gei h]r]i]h kata\ to]e]Ag] αυ]ου=τouteστι, summetrh]sei ta]e]c
 o]r]gh]j, kai]ia]namic] e] e] poi]h]sei th]n a]ganak]thsin. Pl]heoj 70.1388
 g]ak e]A]estin αυ]ου]kai]osur]h]j, toute]stin, eij l]hein a]pa]sh]j diel h]l'ak
 e]dikai]osur]h]j. Taut]vtoi, kai]ima]l a] eiko]tw]j, ου]k a]p]w]ta eisapan a]h/
 sei to]n Israh], h]t]ero]l]hti de]ma]l on, w]j e]A]h]n, kera]sei ta]e]c o]r]gh]j.
 Se]sw]stai g]ak to]kata]l'eim]ma. 9 Kai]ieip]e Kurioj. Oux o]l a]oj/ mou; t
 ekna mou ou]n]h]a]d]eth]sousi. Kai]ie]ger]eto αυ]τοι]j eij swth- rian ek pa/
 sh]j q]i]y ew]j αυ]τω]u]pres]buj, ου]k a]g]gel o]j, a] l' αυ]το]j o] (Kurioj e]A]
 swsen αυ]του]j, dia\ to] a]ga]p#]n αυ]του]j, kai]i]fe]idesqai αυ]τω]u] αυ]το]j e]
 l utrw]sato αυ]του]j, kai]ia]n]el'aben αυ]του]j, kai]i]u]w]sen αυ]του]j pa]saj
 ta]j h]t]er]aj tou=ai]w]to]j. Αυ]τοι]δε]h]pe]igh]san, kai]i]parw]cunan to] Pne
 u]ma to] a]g]i]on αυ]ου=kai]ie]s]tra]f]h αυ]τοι]j eij e]A]q]ran, Kurioj αυ]το]j e]p
 ol e]r]hsen αυ]του]j.9 A]q]rei dh/ moi pa]l]in to] tou=Qeou=pro]s w]pon ei]ske-
 komis]me]ron eu]w]j, mononouxi]katakekrago]j th]j tou= Israh]l a]peiqe]i
 aj. Eip]e g]ak, fhsij Kurioj, tout- estin, αυ]το]j o] (tw]to]A]wn Qeoj: Ouk e]
 n ta]zei tek]nwn katel ogis a]r]h]n to]n I a]o]n, Epeid]h\ de]l] tou]to e]stin a] h
 qe]j: e]A]h g]ak, o]i] Uio]j prw]to]k]oj/ mou Israh]l: ου]k a]A]e]ndoi]a]seie/tij,
 w]j ου]k e]A]tai skl]h]ro]j, kai]ia]peiq]h]j. Pro]sde]cetai de]ma]l on a]p]osta
 l]enta to]n Uio]n. Al]l' ου]k ek]beb]h]ke tou]to pro]j pe]r]aj, kai]i]ou]x h]A]arte
 n e] pig]oj o] (pa]nta ei]dw]j: h]pi]g]tato g]ak ta]e]s]o]r]h]na. Lanqa]rei de]l]au
 to]n pantel w]j/ou]de]n. Pe]p]l]astai de]l] a]n]o]r]w]pi]oj/ tou] o]g]ou to]s]x]h]ra.
 Taut]a Qeou] e]gon- to]j dial abw]d]o] (prof]h]t]h]j a]n]aisq]h]si]aj te o]rou=ka
 ii] a]xaristi]aj gra]f]etai to]n Israh]l, a]p]ofa]igei de]l]kai]i] a]n]h]m]or]h]s]ant
 a] pantel w]j/zw]ta]p]ar]x]qer]twn αυ]τοι]j a]ga]q]w]to] "6 Eger]eto g]ak αυ]τοι]j,"
 6 fhsin, "6eij swth- rian ek pa]sh]j q]i]y ew]j αυ]τω]u] "6 e]A]ero]j de]l]par'
 αυ]το]n ou]de]ij se]sw]ken αυ]του]j, ou]pres]buj, ου]k a]g]gel o]j, a] l' αυ]το]j K
 urioj di' e]a]utou=Te]q]a]u]ma] tou]r]gh]ke g]ak e]n] Ai]gu]pt%] nesol abou]to]j m
 eh] tou=]M]w]se]w]j, pl] h]n e]n]erg]w]ta αυ]το]j ta] para]do]ca. Kai]i]gou]n o]te ne-
 nosxopoi]h]ken o] Israh]l, ei]sa] pro]j tou]to l]el up]htai Qeoj, kai]i]sunek
 per]y ein αυ]τοι]j a]g]gel on e]ph]gge]l]eto, dedus]for]h]ken o] (M]w]s]h]j l] eg]w]n:
 "6Ei'nh]s]u]l] αυ]το]j poreu]sv] met' e]nou=nh]me]n] a]n]aga]g]w]j e]n]teue]n."6 A
 υ]το]j ou]A]a] di' e]a]utou=se]sw]ken αυ]του]j, e]s]x]h]kw]j] me]n par' αυ]τω]u]to]l
 sur]pan ou]de]n, monon de]l]dia\ to] a]ga]p#]n αυ]του]j, kai]i]kh]desqai αυ]τω]u]to]l
 Tou]to de]l]e]stin a]p]odeicij e]n]arg]h]j th]j a]p]arabl]h]lou fil an]o]r]w]pi]aj, k
 ai]i]gal h]no]l]htoj th]j qeoprepou]j: e] utrw]sato toigun αυ]του]j e]c oi]k]ou d

ἐστιν, ἀντίτου=εἰπελ ἀπότο, καιῖουκ ἐπεζηλῆσαν αὐτοῦ, διὰ τοῦ=νεμν
 ἡσῆαι δὴ ἰστοῖ, καιῖ ἀγαπᾷ αὐτοῦ. Που=ο(ἀ)γαγῶν τῶν=deci # τῶν Μω
 σῆ, Μεγάλ ἡ ὁ(Μωσῆ= ο(διὰ βοήτο) τε καιῖοῦ ἡ ὁ) εἰ εὐκλ εἰ #: ὑπε
 ρφαίγει δὲ τοῦτο τοῦ ἀγαγῶν, ἐπερ- γουσῆ δι' αὐτοῦ=τῆ= του=Θεοῦ=d
 eciaj. "Ὁ βραχίον τῆ= dochj κατιῆχουσεν," Ὁ ἡκῆθῶν ἰσῆτο, καιῖνε
 νῆκῆ τῆ τῶν δαῖων fusin sumphcaj αυτα/ Επαγει γὰρ ὡσεὶ τεῖκ
 οἱ ταῦτα, φησὶν, ἦγον αυτα\κατιῆχουσε ταῦτα, ὡστε καιῖ πῆιν
 ὑποειῆαι, καιῖ τοἱ fusin εἶοντα τῆ ὑγραῖ. Πεπλ ἡρῶκε δὲ καιῖ τοῦτο,
 φησὶν, 70.1392 ἰα εἶα εἶα %περιποῖσεν ὁ Ἄωμα αἰώνιον εἶατὶ γὰρ γέγον
 εν, ἦγον καιῖ ἐπὶ ἡρῆ διὰ τοῦ=πᾶνσῶν οὐ Μωσῆ, τοῦτο εἰς δόξαν
 πεπρακται Θεοῦ=Πῆτῆ δὲ ταῦτα, φησὶν, ὡς ἰππον, ἡ ἂν κῆρῆ, ὡδ
 ἡ ἡσῆ διὰ τοῦ ἀσῆ, ὡς διὰ τοῦ πεδίου. Τοῦτο καιῖ ο(Υ αἰ νῶ) διὰ σκεῖ
 ἰ ἐγῶν. "Ὁ καιῖ ἀ) ἡ γαγεν ὡς πῶβῆ τῶν ἰσῆ αὐτοῦ= καιῖ ὡδ ἡ ἡσῆ
 αὐτοῦ, ὡς ποῖμι ὅτι ἐπὶ ἡρῆ." Ὁ ὡδ ἡ ἡσῆ δὲ αὐτοῦ, ὡς εἶ ἡν, Πνεῦμα
 α Κουρίου. Οὐ ἂν ἡ γαγεῖ τῶν ἰσῆ σου, του=ποῖσῆ αὐτῶν % ὁ Ἄωμα doch
 j. Δὲ γὰρ ἐπραῖτετο κατὰ τοῦτο. Οὐ γὰρ σεῶσται ἄλλο ὅτι ἰσῆ
 ἰ, καιῖ τῆ= τῶν ἐνεκτῶν τῶν ἐ) ὑ- τῶν χείρῶν, ἀ) ἰ ἀ γὰρ καιῖ τῶν
 παραδῶν τετῆ ἐ- σῆ τῶν τοῦ περ' αἱ τῶν Ἄων κρατουσῆ Θεῶν
 αὐτῶν % ἡρεῖσαν δόξαν ἐπραγματεύετο. 9 Ἐπιστρεῖ ὅτι του=οὐ) ἄνο
 ὑ=καιῖ ἰε ἐκ του=οἰ ἰου του=αἱ γῆ σου, καιῖ dochj σου. Που=εἶ ἰν ὁ(zh=
 ἰ οἱ) σου, καιῖ ἰ(ἰσῆ) σου; Που=εἶ ἰν τοῦ ἡ=οἱ) του=ε) εἶου σου, καιῖ τ
 ὡν ἰκτῆ τῶν σου, ὅτι ἀ) ἡ σῆ σου ἡ τῶν σου γὰρ εἶ ἡ τῶν σου παθῆ, ὅτι Ἀβρ
 αἰμ οὐκ εἶ ἡ τῶν σου, καιῖ ἰσῆ οὐκ ἐπεῖ ἡ τῶν σου. Ἀπ' ἀ) χῆ= τοῦ Ἄ
 ὄμου σου εἶ ἡ τῶν σου ἐστὶ. Τὶ ἐπὶ ἀ) ἡ σῆ τῶν σου, Κουρίε, ἀ) ὡ τῆ= ὁ
 σου=σου, ἐσῆ ἡ τῶν σου ἡ τῶν σου) καρδίᾳ του=τῆ ὡβείσῆαι ἰσῆ; 9 Ἐνταῦθα ἰ οἱ
 ποῖ ὁ(prof ἡ τῶν σου) ὑπεκ παντῶν του=εἶ ἡ σου ποιεῖται ἰτα), καιῖ ἐκ πρ
 ὡσῶν τῶν σου. ἰσῆ ἀ) ἡ τῶν σου τῆ ἰκῆ τῶν σου καταλῆαι γὰρ παρα
 - καλ εἶ τῆ= ἐπ' αὐτοῖς ὡ τῶν σου, παύσαι τε τῆ ἀ) ὡ τῶν σου, καιῖ οἰ ἂν ὑπ
 ὄνοσῆσαι προ) αὐτοῦ τῶν ἀ) ὡ τῶν σου ἀ) ἡ τῶν σου εἶ ἡ καιῖ οὐκ εἶ
 ἀ τῆ τῶν σου ἰ τῶν σου ἐπὶ ἡ τῶν σου, Θεοῦ δὲ τῶν σου ἰ ἡ τῶν σου, καιῖ ὡ
 ἰ ἡ τῶν σου dochj εἶ ἡ τῶν σου. Εἰ δὲ ἡ τῶν σου κατοικεῖ ἡ τῶν σου
 % Θεοῦ, ἡ τῶν σου νοεῖ ἰσῆ τῶν σου ἐπ' αὐτοῦ=Οὐ) γὰρ ἐπὶ τοῦ %, καιῖ περ
 ἰ γὰρ τῶν Θεῶν εἶ ἡ τῶν σου, ὅτι καιῖ ἀ) ἡ τῶν σου ἐστὶ καιῖ ἀ) ἡ τῶν σου, καιῖ
 παῖτα πῆ ἡ τῶν σου. Επεὶ δὲ τῶν σου ἀ) ἡ τῶν σου, ὡς ἀ) ἡ τῶν σου ἐπαπαυ/
 εῖται, ταῦ τῶν σου ἰ ἡ τῶν σου τε καιῖ οἰ ἂν αὐτοῦ=τῶν σου ἰ ἡ τῶν σου. Ἐπιστρε
 ῖ ὅτι τοῖς σου, φα-σῆ: "Ὁ Που=γαρ ἐστὶν ὁ(zh=οἱ) σου, καιῖ ἰσῆ) σου;" Ὁ Κ
 αἰου) δὲ τῶν σου φαῖ ἡ ἰ ἡ τῶν σου, τῶν σου ἡ ἡ τῶν σου τῶν σου τῶν σου
 ὁ ἡ τῶν σου Θεοῦ, ἀ) ἰ ὡς οὐκ εἶ ἡ τῶν σου ἐπὶ αὐτοῦ=τῶν σου τῶν σου τῶν σου
 γὰρ ἀ) ἡ τῶν σου καιῖ ἰσῆ) τῶν σου=θεοῦ περὶ ἰσῆ τῶν σου σεῶσῆ τῶν ἰσῆ). Οἰ ἂν
 τῶν σου, δὲ τῶν σου εὐκῆ τῶν σου Αἰγυπτῶν οἱ καιῖ ἀ) ἡ τῶν σου τῶν σου τῶν σου
 τῶν σου [α. κατῶν σου τῶν σου αὐτοῦ τῶν σου φῆ % καιῖ πῆ ἰσῆ, καιῖ τῶν σου τῶν σου)

rgokh- destw... hti kata truxontej, a) l' ezh/ wsen o(tw... Qe
 oj. Efh goua "6 Ezh/ wka thk lerosal hmkaiithk Siwd zh=on megan,
 kaiiqum%... gal/% e)w... gizonai epiiparita ta veñh ta sunepitigen
 a."6 Anq w... egw... w... gison o) iga, au)oi de sunep- e)ento eij kak
 a/ ei ða pa/ in eif gazeto ta para ðoca. Kai toj gak a)rauston ou ðan
 thk Babul wri yn, kaii dusanthz% duna rei xrwnerhn, de ðken eij e)hrn
 wsin. Epafhke gak au)oi j ton Kanbusou Kuron Thj= toi au)hj feido
 uj= a)pd ausai gli xorteni fasiito/ 70.1393 "6 Pou= e)ti o(zh=oj sou, ka
 iio(qumoj sou; Pou= e)ti to pl heoj tou= e) eouj sou, kaii tw... oiktirmwz
 sou, o) ði a)nes xou h(w... "6 Diy w... de pa/ in ton e)eon, kaii thk epiipo
 l l oij paraptwnasi doqeisan au)oi j h(erozhta, kaii fil anqrwpian. 1
 Hnesxeto gak au) tw... kaiiou)forhtw/ z... o) ðe parotruron tw... au)wz
 au)on katel a/ hsan e)h tv= e)hrn%, kaii e)peigasan au)on e)h taij ka
 rdiaj au)wz egontej, Mh dunhs etai o(Qeo) e)oinasai trapezan e)h
 e)hrn%, o) ði epaxace pe)ran, kaii e)j) (hsan u)ata, kaii xeigra) (i kat-
 ekl usqhsan, Mh kaii a)ton duratai doumai; Kaii pro) tou)oi j e) ði mem
 osxopihkasin a)portoj Mwsew)j, pl h) h) e)ntai parakal ou)toj au)j
 ou= Anesxou toigun h(w... fasi) kai)oi pl eistakij proskekrouko)wn.
 "6 Su)gak ei) Pathk h(w... o) ði Abraamou)k e)gnw h(raj, kaii Israh) o
 uk e)pegnw h(raj."6 Ouk a) noua- tai tou) pateraj. Asuntel e)j gak tou=
 to au)oi j pro) metagnwsin. Ou)gak ek)bebl hntai di' au)ou)j, a)poner m
 ousi de)na)l on t% ði)l aga)q% Qe% to)pl eonektei)h eij fil ostorgian, k
 aiitou)j kata) sarka pateraj: Pathk gar) est) pater)wn Gego)haren g
 ak e) au)wz fasi) pl h) ou)teqezantai h(raj. Su)ge nth) ou) dial e) oip
 aj thk Patriit% ði)l o)paidi pre)ousan eij h(raj= a)posw)wn, kaii feidw)z
 kaii a)gaphn. Rusai toigun h(raj: e)pekl h)h gak h(ri)h to)lo)ma to)son
 : kl h)oj gar) sou, kaii l a)oj xrhmatizomen. Epeidh\ de) dia)pd l h) a)pe
 igeian, kaii skai o)zhta tropwn e)h) paroin)gantej t% xrist% a)k)peptwk
 asi thj= pro) au)on oi kei o)zhtoj, pneumatikhj= dhl on o)zi, kaii a)ne)zo-
 xi gego)hasi tw)par' au)ou=xarisma)wn, kaii thj= eu)aggelikhj= pol itei)z
 aj ou)k e)gnwsan thk o)ton tau) tvtoi, kaii ma)l a eiko)w)j, qrhnou)tej f
 asig) ða ti)z e)pl a)hsaj a)po)thj= o)lou=sou, e)skl h)runaj h(w... thk ka
 rdia)j, tou=nh) fobei)sqai)zse; Eskl h)runan me)gak au)oi ita)j e)autw)k
 ardiaj. Ei)ntai goua pro) au) tou)j dia)thj= tou=prof h)ou fwrhj= "6 Dia
 r)h)cate ta)j kardiaj u)wz kaii mh) ta) v)ra)zia u)wz "6 Pl h) kata-
 l qazai duna)renoj o(tw... Qeo)j, a)phrh=kaii a)rauston e) ði ein au)to
 u)j sugkexwrhke noua. Kaii tau)hj e) ðeka thj= aitiaj, o) ði mh) trufera)j
 a)pe)fhnen au)ta)j, au)to)j skl hrnai l e)getai, toij de) touto) peponqosi p
 asa)pw)j a)na)gkh kaii to)le)eron e)pel qei)h, fhmi)dh) to)le)aw tou= qei)gu ge
 nes)qai fobou. Bl e)pei de) touto) pro) o) ðe qron, kaii eij) pe)lauron # ðou ka
 tako- mize) yuxaj. 9 Epi)strey on dia) tou)j dou) ou)j sou, dia) ta)j fu

I a) thj= kl hronomij sou, iaa mikroñ ti kl h- ronomhswn tou=ouj t
 ou=a giou sou. Egeno/ meqa wj to\ap' a)rxhj, ote ouk hAcaj h(nwz oude\
 epekl hñ to\Aoma /sou ej' h(raj.9 Aitousi pa/in thñ pro) au)ouj
 epistrofhh, thñ dia/ge fhmigal hno\hta, kaiifil anqrwpiān. Dou/ouj
 de\kaiikl h=on eiāi fasiñ oux wj pepraxotej ti doul oprepe), hēoun
 taij au)ou=zeu)gij aij uposxontej ton auxena, a)l' oude\wj tel ouatej
 eij kl h=on ton eknemhenta au)ou%re ethsantej to\eu)hri on. Epeidh\
 de\vaac kexrhmatikas in au)ou=kaiithñ pro) au)on 70.1396 oi kei ol
 hta pepl outhkas in e) a)rxaij, dia\touto kaii monon aitouatej to\swze
 sqai: "6 Epistrey on gak,"6 fhsiñ, "6 iaa mikroñ ti kl hronomhswn to
 u=ouj tou=a giou."6 0roj nek ouA a)gion thñ Ekkl hsiān pl eistaxou=
 fhsi to\Gramma to\ieroh, hA gegoras i braxu/ti ner/oj oi, e) Israh/:
 ei' nek gak paredetanto thñ pistin, thñ eij ton Kurion h(nwz Ihsoua t
 on Xriston, sunagherto aA e) au)wzeij pol u/ti ner/oj thj= Ekkl h
 sij to\su)sthma, prosepenexceijh au) toij kaiithj= twze)nwz pl hqu/
 oj. Epeidh\ de\ dia\ pol l hñ a)pei geian katopin gegoras i twze)nwz kaii
 a)riqrou=nek kreitwn h(ekei gnw) est iipl hqu), au)oi de\ dh\ komidv=br
 axeij: se)swstai gak to\kata/eimma: dia\touto mikroñ ti kekl hronom
 hkasi ner/oj e) t%o)ei t%a gi%, toutes ti, tv=Ekkl hsi#. Ei' de\ dh\ tij
 l egoi thñ aAw pol/in, thñ e) ou)ranoi) Ekkl hsiān, thñ twza gi yn nht
 er/a kaiitrofoh, o)oj a)gion on= nazesqai par' au)wze)kaiie) au)ou%bo
 ul/esqai kl hrou ner/oj l axeih, o)qw)z sunhs eij, kaiikata\touton ton
 tropon genesqai de/fhsi to\wj a)parxhj, ote ouk hAxen au)wze)ou)te m
 hñ epekl hñ to\Aoma au)ou=ep' au)ouj: e)ei de\ pol ul)to)iko) ol o)go
 j: ekpeptwko/ tej gak a)ac thj= par' au)ou=fidouj, kaiiskephj upen
 os)hsaneij to\e) a)rxaij. Kaiipoiā tauta/est in, Edoul/euon Aigupti z
 oij phl %kaiiplinqei#, kaiitoij eij touto kama)zoi) kataikizon)eni d
 ietel/oun: pe- ptwkasi de\kaiinua upo)podaj diabd ikou), kaiitoij th=
 j sarko) par)esi kaiikosmikaij epiqumij kata- miaigontai: plinqei z
 a gak au)h nooi to aA eiko)w) h(kekrumer)h. El a)treuon e) Aigupt%
 pneumas i po- nhroi), kaiinua e) au)oi) est i pneuma to\akartar-
 ton K aiitouto au)oj h(raj= o(Swthk e)l)gace l egwn peri) au)wze)"6 0tan de\ t
 o\akartar ton pneuma e)el/ qv a)po\ tou=a) nqrw)ou, poreuetai di' a)nu)drw
 n topwn zhtoua a)na)pausin, kaiioux eu)igkei. To)le l egei: Eij ton oi ā
 kon) nou epistrey w, o)en e)ch= qon. Kaii e) qon eu)igkei sxol azonta, k
 aiisesarwmer)on to)le paral ambar)ei, fhsiñ, e)era e)pta pneurata po
 nh- ro)era e)utou=kaiie)isel qonta katoikei)keij kaii gi)netai ta\va x
 ata tou=a) nqrw)ou e)kei)rou, xeigona twze)prwtwn. Ou)w)j e)at ai,"6 fhsij
 "6 tv= gene# ta u)tv tv=ponhr#=#6 9 Eak a)noi evj ton ou)ranoh, tro)roj l
 h)etai a)po\ sou=oh, kaiitakhs)ontai, wj khroj a)po\ pros w)ou puro)j
 th)ketai: kaiikatakausei pur= tou)j upenanti)ouj, kaiifanero)h e)at i t

οὐδὲν ἄλλα Kurigu ἐστὶ τοῖς ὑπεραντιγίῃ. ἀποπροσώπου σου ἐστὶν ταράχῃ
 ἡς ὄνται, οὐδὲν ποιήσῃς ταῦτα. Τρόποι ἰθύεται ἀποσου-ἄῃ.⁹ Ἦ
 ποι τοῖς ἀγίῃς προφήταις ταῦτα ὑπέκ του=Israhλ ποιεῖσαι ἰταῖ, pl h
 mrel ourtoῖς ἐστὶ ὅτι, καιεισ-πραῖτεςσαι μελλόντοῖς τῶν ζαιτιανῶν τ
 αῖ διῆκας, ἀποσκευαζομένη δὲ ὑπερ ταῦτα ὁ γῆ, εἰς ἐφερούς αὐτῆς
 πέραςσαι παρεκαλῶν, καιειῖς ταῦτα τῶν ζα) - ἰ of ul' wn trepesqai kefa
 ἰ αῖ. Καιῖ γοῦν ὁ (pespesioῖς Mel %doῖς, ἐπὶ ἐβδονηκὸς %kaiioῖς do% ya
 ἰ m%pe- porohmerhnh ἐπὶ ῥῆσι τῆς ἱερουςαλῆμ καιῖ δὲ καιῖ ἐἴσκει: "Ὁ
 Ὁ Qeοῖς, εἰς ἡλ' qpsan ἐστὶν εἰς τῆς κλ hro70.1397 nomian σου, ἐπὶ ἡναντ
 ὁκ naοκ τὸν ἀγῖον σου." Ἦ ἄτερα/τε προκ' τουτοῖς ἐπενεγκωδὶ δια νῆσου
 fhsig: "Ὁ ἄκχεον τῆς ὁ γῆ σου ἐπὶ ἰταῦτα ἐστὶν τῶν γινωσκόντα/σε, κα
 ἰ ἐπὶ ἰ basil eiαῖ, αἰ ἄτο ἄλλα /σου οὐκ ἐπεκαλ ἐ/ santo." Ἦ τοι οὐ τὸν τι κ
 αἰ ἰ νῦν ὁ (profhthῆς fhsig: "Ὁ Εαῖ γὰκ αἰ νοῖς γῆς τὸν οὐρανὸν," Ἦ tv=ka qod
 %thῆς ὁ γῆς δὲ ἰ ὄντι, ka qaper aἰ mel' ei καιειῖς t%kair%tou=katakl u
 smou=aἰ ne% x qhsan γὰκ οἱ, kataraktai του=οὐρανου=τοῦ τῶν ἰθύε
 ται ἀποσου-ἄῃ, καιῖ τὰ κῆς ὄνται, "Ὁ γῆς κροῖ ἀποπροσώπου puroῖς th/
 ke- tai." Ἦ ἄρῃ δὲ fhsin ἐπὶ τουτοῖς, οὐκ ἰ δὲ /που παρ' τῶν ταῖσαι σῆτα \d
 unaῖς δὲ ναῖ ἰ ὄνταῖς ποηραῖς, δια\ pol ἰ ἡν ἀγῖαν ὑπερογῖαν, ὁ ἄσι t
 οῖς ὑψῆ ἰ ὄταῖς εὐ ἄμα /α παρεκασμεῖται. Ταυταῖς δὲ ναῖ ταῖς θῆ=α)
 azo- neiαῖς suntroῖς οὐκ δυναῖς τῶν ἰθύεται. "Ὁ Κατα- takῆς ὄνται
 γὰκ γῆς ὑποπυροῖς." Ἦ ὑπεραντιγίῃς ὁ ἄταῖς τοῖς σοῖς δὲ ἰ ὄντι qespi gna
 si, puroῖς διῆκῃς ἐπὶ ἐ ptousa katakousēien ἀ ὁ γῆ/ "Ὁ Καιῖ φανερὸν ἐἴ
 σται τὸ ἄλλα Kurigu ἐστὶ τοῖς ὑπεραντιγίῃ." Ἦ Καιῖ τῆς δὲ \ touto/estῖ; Ὁ
 aumatourgeῖν γὰκ pl eistakij ὁ (twῆς ὁ ἄων Qeοῖς, thῆς ἐπὶ οὐσῆς ἰ δὲ να/
 newῆς αὐτῆς %kaiiuper- oxhῆς τὸν νεγροῖς ἐπὶ ἄρα γῆς kaq istaῖ. Δια\ τουτου
 e) ko/ laze, καιῖ ἀ τῶν τῶν οὐκ ἐστὶ ὅτι, καιῖ δια\ thῆς ἐπ' αὐ) τοῖς ὁ γῆς ἐπὶ ἄ
 rgh=kaq istaῖ εἴ ὄντι ὁ ποῖ βῆ τι γε/ γονῆ, ὁ ἄ Sodomῖταις ἐπὶ ἰ gto pue
 , ἡ ἄν ὄντι τὸν ἀποπλ hκτον Faraw\ pol ἰ αῖς καιῖ ἀ τῶν ὁ γῆς ὑπέτιγῆ
 pl hgaiῖς. Οὐκ οὐκ, wῆς Despota, fasiῖ ἡν φανερῶς τῆς σεαυτου-δοῦσαν
 ἡ ἄσι τὸ ἄλλα, δια\ thῆς kaq' hῆς ὁ γῆς: ἐπα γῆς δὲ ναῖ ἰ ὄντα αὐτῆς δ
 unaῖς ἰ ποηραῖς, ἡ ἄν τοῖς ἀναφανερὸν tv=sv=naxoneroῖς doῦν, καιῖ ἐ)
 k pol ἰ ἡς ἀγῖαν ὑπερογῖαν παρενηνεγροῖς εἰς τὸ ἄ. Ἦ sv γὰκ καιῖ ο
 uἄγῆς ἐπὶ φανῆς. Ὁ τε γὰκ ποιήσῃς ταῦτα, τρόποι ἰθύεται ἀποσου-ἄῃ
 rh: καιῖ παρ' ἰνε κῆ ταῦτα fhsin, wῆς ἐπὶ ἡς ὁ γῆς ἀ τῆς τῆς.
 Ἦ ἀπο το
 u=aiwῆς οὐκ ἡκούσαν ἐν, οὐδὲ οἱ, ὁ γῆς ἰ ἡ ἡς ἰ δὲ ἄ ὄν Qeοῖς pl ἡς σου
 =kai ita\ ἄγα σου, ἀ ποιήσῃς τοῖς ὑπονοῦσιν ἐἴ ἄον: sunanthῆται
 γὰκ τοῖς ποῖοσι τὸ διῆκῃον, καιῖ τῶν ὁ γῆς σου ἡς ὄνται.⁹ ἄ ὁ
 aton ἡς tv=fuseῖ τὸ Qeῖ βῆ ἐστῖ: "Ὁ Qeοῖς γὰκ οὐδὲ ἰς ἐ(ῖ ἄκε pwῆote," Ἦ
 kata\ toῖς γεγραμῆνον: qewreitai γε ἡ ἡ τοῖς thῆς διανοῖας ὁ ἄσιν, e)
 c wῆς ἀ ἄ ἐ γῆς αῖτο paradocῆς, καιῖ ὑπέκ ἰ ὄγον. "Ὁ Ταῖ γὰκ ἀ τῶν αὐτῆ
 ou= Ἦ fhsin, "Ὁ ἀποκτιγῆς κόσμου τοῖς ποιήσῃς ἰ νοῦ ἡνα ka qora ἄ

ai, h'ate a)gloj au)tu=duramij, te kai i)qei o)h'j:"6 e)pigimwsketai de\pl ei sta/kij, kai idi' w)da A'eu)rgetei) kai i)th)j e)hous)h'j au)tu)g)al hno)htoj poie)tai thn e)A'ei cin, diasw)wn a)pokh/ twj tou) e) a)pa)sh)j e) pigoj w) l isq)kolaj, kai i)xei)fa ne)w)ns w)th) rion toij xanai)zou, kai i)w)j e)h)gv= kei- mer)oj. Toi outon ti)z)fasin oi thn prokeime)thn l ithn a)nafer)ontej. Apo)gak th)j tou kos)mu katabol h)j ou)A'e h)kou)amen, ou)A'e nhn teqea/ neqa toi outon tina Qeoh, pl hn a)A'a sou)te kai imon)ou: toij gak upo) m erousi)ze, tute)sti, toij ei) se)pepoi h)mer)oj thn e) pig)a, e)pidayil eu/ ei tok e)A'eon e)l)etai gak par)twj toij th)j dikaiosun)h)j e)rga)zaij, ka)ke i)poj au)ton a)z- mo)sei l abei)h, oi)per a)A'ei an e)h) m)h)rv tw)z sw)z)to)w)z t oute)sti, tw)z sw)z)to)w)z h)na)zwn a)potel estai)z o)lou) gak Kurigu fanen ei) a nai ta) e)ntol a) au)tu)=Kai igou) 70.1400 o)qespe)toj ya)l ei Dabi)d, pote)nen, o)A'i "6 En tv= o)q) sou zh)sonai,"6 pote)de)pa)l in: "6 O)don e)nto l w)z sou e)A'aron, o)A'an e)pl a)z)unaj thn kardi)an mou."

6 {TOMOS 2 §}1

9 Idou)su)w)g)iz)oj, kai i)h)rei)j h)ra)rt)onen Dia) touto e)pl an)th) nen, kai i)ge)nh)men w)j a)ka)qar- toi par)te)j h)rei)j, kai i)w)j ra)k)oj a)pok a)q)ner)h)j pasa h) dikaiosun)h) h)tw)z kai i)per) (i)h)nen w)j ful)l a dia)l ta) a)nomi)aj h)tw)z ou)w)j a)A'eno)j oi)sei h)ra)j- w)j xou)z, kai i)ou)k e)stin o) e)pi)kal ou/ nen)oj to)u) A)na) sou, kai i) o) m)hs)qei)j a)ntil abe)sqai sou, o)A'i a)pe)strey)aj to) pros)w)pon) sou a)j' h)tw)z kai i)pare)w)kaj h)ra)j- dia)l ta) j a)ra)rti)aj h)tw)z

E)doce tisi i)tw)z e)ch)g)htw)z ka)q' e)er)an e)A'noian toij prokeime)to ij pros)bal ei)h Anastre)fousi gak tw)z e)ce)wn thn a)podosi)h, h)A)oi tw)z e)no)iw)z thn duramin, i)aa toi outon v)A)ol ego)nenon: "6 Idou)h)rei)j h)ra) rt)onen, w)g)iz)oj de)su)"6 Ou)gar) toi, fasi)j par- ai)z)oj au)toij tou)pl h)mel ei)h h)qei)z gegonen o)rh/ Epei dh) de)la)u)oi i)pe)par)h)kasin, w)g)iz) sq)h Qeoh, dedi)zasi gak kata)lto)eiko)j nh)a)A'a pw)j a)ra)rti)aj pro)zen)oj o)qei)bj noei)tai qum)oj. Oi) a)rai de) dei)h e)kei)ho ei)pei)h, ou)gar) toi katar)l (h)sin e)A)ei th)j qei)z o)rh)j, to) tou) up' au)tv)gegonoz)aj a)nika)w)j e)A)ei n)pro)j ge to) duras)qai dia)fu)gei)h th)j a)ra)rti)aj thn e)A)odon E)w)j meh) gak e)j' h)ri)h o)sw)zwn eu)frain)etai, kateume)ge- qoumen th)j a)ra)rti)aj, k ai) i)tw)z e)k faul o)htoj r)u)wn a)po)fo)itw)ze)j eu)sqenw)z toij ei)j eu)andri)z an pneuma- tikh)h au)x)h)ra)si stefanou)re)qa. Kata)pi)kra)ig)ontej de) th)j i)sxu)oj tok xor)hg)on, kai i)th)j eu)andri)z tok pru)z)an)h, pi)ptomen ei)j to) a)A'al ki, kai i) a)dranh)pw)j, kai i)pare)ime)ron tok e)A)utw)z eu)h)sonen nou)z Qeoh gar) e)stin o)tw)z du)na)re)wn Ku)ri)oj. Kai igou)z e)A)h Xri- sto)j, o)A)i "

oua mh\ o)gizou h(rh\ sfodra."6 Ouk a)gnousin, oi\ proske- kroukasin, oi\ ogousi de\ma=El on, oi\ kai\idikhj a)diguj e)autou\ a)pef'hnan, pep ar%nhko)ej a)griyij eij toh Uio\n dia\touto mononouxi\kol azousi thh l ithh, kai\ouk e) euqer'an pantel w\zpoiountai thh pro)odon: braxu\de p/wj thh par)\hsian sustei)zantej, ou)to\nhde\o)Awj o)gizesqai kat' au)tw\zaitousin e) eeinw\ztoh Qeoh, a)h)apl ek'esqai de\ma=El on gal hno\ thti toh qumoh. A)cioi meh\gak o)ghj= oi\ ogoune/ nwj, fhsin, oi\ toi\j o u)Awj deinoi\j e)isxhmeroi kakoi\j, a)l)la\thj=shj= h(terot\htoj a)ei on gerh oito a)A to\kol oboua e)j' h(rh\, kai\ita\ek di\kai)aj o)ghj=."6 En kair%6 toi\z nun q) i)z ewj, fhsij "6nh\mhsqvj= tw\za (ra)rti tw\z h(rw\z e)hnow\zoi\ oi\ a)oj sou par)tej h(rei\j, kai\ipol'ij tou=Agigu sou,"6 toute)stin, e)h v)A to\soh a)gi)asma. Shmai)gousi de\diatou\wn toh newn. 9 Egenh)h e)A hmoj Siwd, wj e)A hmoj egenh)h Ierousal hm) eij kata)ran o(oi)koj to\la)gion h(rw\z h(do)ca h)A eu) og)hsan oi\ pater'ej h(rw\z egenh)h purikaus toj, kai\ipar)ta ta\e)Adoca 70.1404 sunepese. Kai\iepi)passi tou\toj h) nesxou, Ku)rie, kai\iesiw)phsaj, kai\ietapei)wsaj h(r)aj= e)Awj sfodra.9

Ta\j e)h yuxv=zhm)aj proapaggei)zantej, kai\ioi\ gegonasi tai\j a)ra rtigij eu)l\wtoi proh)goreuko)ej, eu)para)foroi)z)te kai\iful\lwn di)khn u(pol)pantou\ pneu)matoj tve)te kai)ei)se diar)\(ptou)reno, di amhmo- ne u)ousi I oi)pon kai\itw\ze)Awgen au)toi\j e)penh)negne/ nwn sunforw\ze)di)ka si de\thh tw\z Ierosol ur)wn por)hsin o) of ur'esqai, kai\itoh e)hpr)hsmo\ n tou=naou= meta)gar' toi toh tou=Swth)oj stauron, tauti)dh\ par)ta t ete)estai: "6 E)rhmoj de\ou)A egenh)h h(Siwd,"6 fhsin, h(diapreph) ou)A w, kai\idiaboh)toj, kai\i pol uandrousa pote/"6 Gegone de\kai)ei)j kata) ran to\la)gion h(rw\z"6 to\de\, kata)ran fasi)h, a)h)ti)itou=e)ij ka- tar)\hsin kai\i oidori)an toi\j ouk ei)do)si Qeoh oi\ gak tw\z daimon)wn qerapeutai\i pasxontwn a)gi)wn, h)goun tw\z ka)q' o)ti naoua tro)pon a)h)akei)ner)wn Qe%1/2, pl atu\gel w)z, kai\ikatepai)zontai, kai\ithh tou=swzontoj au)toj di asur)ousi do)can. Oi)antai gak ia)wv thh au) tou=xei)fa paqei)h to\nh\i)sx usai sw)zein au)toj, kai\i ouk e)nnousin, oi\ peptwkasin u)ro\di)khn pe praxo)ej tina\tw\z a)p#dortwn au)to\j%6 Eij kata)ran"6 toi)zun "6o(oi)ko j to\la)gion h(rw\z"6 A)gi)oj gak h)A par' au)toi\j o(na)oj, gegone de\kai)ipu ri)kaustoj, fhsin, o(diav)wrh) tw\z a)gi)wn pater)wn, w)te perifar)h), k ai)ia)di)ginoj proaph)ggel)er)oj: sunpeptwker)ai de)fas) par)ta ta\e)Ad oca: sebasna gak h)A o)Awj ou)den tw\z e)h t%1/2 qei)z na%1/2kei)ner)wn skeu w)z i)erw\z toij diarpazousin au)ta\, kai)katapim)rasin: "6 H nesxou de\ , "6 fhsin, "6 e)pi)passi tou\toj, kai)katesigh)saj, kai)katekon) - saj h(r) aj= e)Awj e)l)af)ouj."6 Epeidh\gak a)posobhsai duna)reno) tw\z pol emi)gn thh e)A)don, sugkexw)rh)ken i)sxusai, kai)katadramei)h, kai)iau)tu)tu= new)dia- tekmai)zontai I oi)pon, oi\ parew)rantai di' o)ghh, kai)ia)ra)rti w)z e)pi)xeira, thh ep' au)toi\j dh\tou\toj sigh) e)shkasin. A)w)gak e)hok

eukof/wj aposthsai thn uarin, ei ta touto meqej, kai i proel qei h eij p
 e/raj efiej ta deina, dhfoj a ei dh pou qen drimeian autoij epista/
 caj o gnh, wj kai dozhj idijaj ufer- ideih, kai ia nasxes qai gel/wtoj e)
 xofw/ta anekbaigv kal w/ztoektimurhai dikaj touj oia a prepoi k
 olaze- sqai dia pol l hka(rartian. 9 Enfanhj egeron thn toij e)re\nh\
 zhtousin, eu(e)gn toij e)re\nh\perwtw/sin. Eipa: Idou ei mi t%leqnei,
 oia uk epekal esanto to voma/mou. Ecepe lasa taj xeifaj/ mou o ahn
 thn h(er)an proj laon apeiqounta, kai ia)ntil egonta, oia uk eporeuqh
 san o(%) hqejaj, a) l a)lopigw twz a(rarti wta u)w/ta. 9 Anagkai wj
 toij hah proeirhmerioj epifer/etai tauta. Epeidh\gak easkon: "6Ti ze)
 pl arhsaj hraj, Kurie, a)polthje ofou=sou; eskl hr unaj h(w)zta) ka
 r di aj tou=nh\obeis qai ze:"6 prosephagon de\ oai "6 Egeron th eahnoj
 Siwd, wj eahnoj egeron th Jerou-sal hm eij kata ran o(oi)oj o(a)gij h(
 mw)6 l oipoh a)anagkai wj to au)tu=proswpon eis bebhke tou=Xri- 7
 0.1405 stou=ta) aitiaj w)per a)pagge/lon, ef' ai ja eiko/ twj tauti pe
 ponqotej, ouk e)utoij na el on epigra/fousi taj aitiaj, e)kal ousin,
 w)per t%thkisor) r)pon autoij epagonti dikhn "6 Enfanhj gak gegona,
 "6 fhsij "6 kai itoij e)re\nh\zhtousin, eu(e)gn toij e)re\nh\perwtw/2
 sin:"6 auto)noj gak o(Swthk eistrexwn e)h taij sunagwga)j, e)ti gas
 ken au)tu) khru)sswn to eu)agge/lon thje basil eiaj, kai i qerapeu)w n p
 asan nos on kai ipasan mal aki an e)h t%za %ka qa)ge/ graptai. Ti ga\
 r ou)pepraktai par' au)tu=twz epekeina kai il ogou kai iqaur)atoj; A
 phl l a)ltonto l eproij kai i xei roj a(v=kai i neur)ati t%geoprepeij hger/
 qhsan ek mhna)wn nekroij tufl oi to tripodh- ton e)lexonto f w)za)hes
 ki gthsan wj e)afoi t%podii l el wohmeroi. Kai igoun toij tauta te qea
 merioj e)askan o(Xristoj: "6 Ei ou)poi w)ta ve)ga tou=Pa- troj/ mou, nh\
 pisteu)te/moi: ei de\ poi w)ka) e)moi nh\ pisteu)hte, toij e)goij mou pis
 teusate."6 "6 Ei pon)6 to)gun, fhsin, "6 Egw) ei mi t%leqnei, oia uk eka/ e
 san to voma/mou:"6 eu)igketai gak pote\nh) l egwn, "6 Egw) ei mi to\ f
 w)z tou=kos mou,"6 pote\ de\ pa/lin, "6 Ei a)ij di y #=e)xes qw proj ne, kai i
 pinetw. O pi- steu)w n eij e)re\ ka qw)j ei pen h(Grafh\potan) i ek thje k
 oil i aj au)tu)=eusousin u)atoj zw)toj:"6 a) l' ouk h)el on epikal eis
 qai to voma au)tu)=kai toi diar)h)dhn to\ "6 Egw) ei mi"6 l egontoj pl eis
 taxou= 0ti de\ gego/nasin a)ouqel)h)toi kai i e)ni a) %taxa pou toij ouk
 e)ousin w)ca, skl hroi zte kai ia)pei qeij, di adei gnusi l egwn, oai "6 Ecep
 elasa taj xeifaj/ mou proj laon apeiqounta, kai ia)ntil egonta:"6 kat
 ei q)gneta gak a)ipw)j toij a)hko)ij pros dial egon)noi meta\bohje ta\
 j xeifaj a)pl oua, kai i pl ei gthn o)ahn kat' au)twz poi eis qai thn e)pi pl h
 cin "6 a) l' ouk eporeu)hsan,"6 fhsin, "6 o(%) hqirv="6 Paredecanto g
 ak ou)damw)z to\ swth)ron khru)gma, "6 ei)pon to de\ na el on taij e)u- twz
 a(rarti aj, "6 tutes tin, a) xel) for # =kat efer)onto proj a)hnel h=kai i

eknomwta zhn zwth, di zhj te au} toij kaiio) egrou prozenon. Touto pa/ in o(Swthk au}toij eufigketai legwn: "6 Amnh legw u(rih, e)k nh\ pist eushte, oai egw ei mi, e)ntaif a(artiaij u(rih) a)poqaneis qe."6 Antep r a)zonto gak nouqetouranoi, parhogeilon de\kaiitoij upoxeifa legont ej: "6 Daimo/ nion e)ai, kaiimaignetai, ti za)u)ou=a)kouete;"6 Naiin thk ka)k eiho pro) tout% bowteij: "6 Periikal ou=e)gou ou)liqazomen se, a)l a\ periibl asfhmiaj, oai su)la)qrwpoj w)poieij se auto)k Qeou."6 9 O I a o)k ou)toij o(parocurwn ne, e)wpion e)rou=a)u)toi) dia) pantoj. Qusia)zou sin e)ntoij khpoj, kaiiqumw)sin e)ntoij pligqoij toij daimonigij, a)u)k e)ati. Kaiie)ntoij mnh)asi, kaiie)ntoij sphl aigij koinw)ntai di' e)h upria, oi e)sqigntej krea) u)dia, kaiizw)nt) qusi w)tenoi usmer)ta par)ta a) ta\skeu)h au)tw)te)oi, legontej, Por) (w)ap' e)rou= oai kaqaroij ei mi, nh\ eggizvj moi. Ou)toij o(kapnoj tou=qumou= mou, pu) kaigetai e)ntoij% pa/ saj ta) h)er)aj.9 Anosiguj o)ta)j e) egxei tou) e) Israh)l, kaiiou)ai pou monon kata\ to)k th) e)pidhmiaj kairoh, a)l a)gak 70.1408 a)w)q en, kaiioi)en ek r)zhj, kaiiek paterwn oi) to)k qeibn au)tu)ou= parwsa)reno i nonon, kaiinononouxi)to) e)ntoij (w)sqai fqa)stantej taif dia)w)w)se)nt) e)nto I aif, l e)l atreukasin eidw)toij, kaiiteq)kasi toij yeudw)ntoij qeoi) j, kaiipneuma)zwn a)kaqar)tw)w)w) geger)asi qerapeu)taiz;"6 Ou)toij o(I a o)k a)ei)gegone,"6 fhsij "6 parocurwn ne. Teq)kasi gak a)katal h)ktw)j,"6 to) utest)in, e)ntoij xro)noj makroij, "6 e)ntoij nou."6 Ei)sa) pw)z)h) d)ur)as qai la qe)h au)tu)ou), kai)to) par)ta e)forw)te)oj Qeou= e)fh gar pou, kaiid' e)nto)k tw)ta)gi)w)w)w) profhtw)te) "6 Qeoj eggizw)w)w) ei mi, l e)gei Kurioj, kaiio u)xi)Qeoj por) r)w)qen, nh)ap' e)rou=kruh)setai)ti;"6 Ou)koua) ei'm)dek a) p' au)tu)ou=kruptetai, pw)z) a) e)A)aqon tine)q) qumw)te)ij e)ntoij khpoj, h)goun e)ntoij drumoij, o)esi)te kaiina)pa)ij; Ti)zou)A) a)A) to)"6 e)ntoij nou"6 dhl oi) , a)nti)itou=kaii e)ij au)to)k to)k a)jierw)qer)ta moi new)w) e)fh gar toi) toio) uton kaiid)ia)w)w)w)te) i)eremigu) peri)th) i)erousa)l h)w) "6 Ti)h)gaph)er)h) e)nto)k% i)er)ou) nou e)poi)h)se) bdel' u)gma;"6 Bdel' u)gma) de\to)vei)aw)w) on o)homa)ze in e)ntoij toij i)eroij Gram)asin Ou)koua) kat' o)qal nou) e)ntoij. "6 qum) w)si,"6 fhsij "6 kaiie)ntoij khpoj,"6 t)ute)stin, e)nto)A)esin, w)j e)A)hn, "6 up) oka)w)w)dr)u)oj, kaiil eu)khj, kaiid)er)dr)ou) suskia)zontoj,"6 kata)w)to)ge)gra) m)er)on. E)q)on de\kata)w)to)vei)ko)j, toij E)l)l)h)w)w)w)w) a)kol ou)q)san)te)ij qum) oij, daig)osi tisi)h, a)A)ur)rafaj e)kei)hoi kal ou)sin, a)ra)dr)ua)da)j kaiio)te) ia)da)j: a)l' ou)A) ei)si, fhsin, ou)k o)ai nh)u)par)xousin oi) a)ith)ri)oi) daig)one)j, a)l' o)ai) qeoi)ma)l on ou)A) ei)si, kata)ge)ta)j tw)ta)q)u)w)ntw)w)w) au)toij up)ono)ia)j. E)q)on de\kaiie)ntoij mnh)asi, kaiie)ntoij sphl aigij, nekuomante)ia)j ta)j kal ou)mer)aj e)pi)th)deu)w)ntej kata)w)to)vei)ko)j. Ekoinw)nto) de\kaiie)ntoij mnh)asin, o)ne)iro)pon)pei)gij tisi)kaii)fa)sn)asin a)patw)ntoi, kaii) tw)ta) e)soner)w)w)w)w)w) pol up)rag)non)ou)ste)ij th)k gnw)sin. To)iau)ta) gar) pw)j ei)si) th) tw)ta) E)l)l)h)w)w)w)w) a)nosio)l)to)j ta) eu)h)er)ata. O)ti de\kaii)th)k tou) nou) p

epathkasin e)ntol hē, diadeignusin eipwā, "6 Esqigntej kreā uāia:"6
a)peighto gak ta\toiade toij e) Israh/: e)er) (foun de)kaiizwrouj qu
siwzapašhj akaqarsiaj a)hapim pl a)renoi, kaiidusapodripton eāon
te) mol usmōt eiāa nomizontej, oāi kaiiej l heinapašhj e) hl akasi
ka- qarolhtoj, w)te kaiil egeintoj e)gouj eiāai qel'ousin autwz "6P
or) (w)ap' e)rou=nh\eg)gijvj moi, oāi ka- qarof' ei mi."6 Oi gak pōnhroiika
i)akazartoi daigonej a)h)apeigousi fronei)htouj proskunountaj autoi
j, oāi panta drwz)ej, kaiita)pera nomou, kaiipašhj e)piei- keiaj, ma-
l on de)ta)vej a)āron h)anta mol usmou=eāon- tai kaqaroi) d# do) a)qei
zshj par' [al. ep'] autoi), kaiiku)kl % puroj periqeōntej, h)āta) pou, k
aiiudā- toj rāntismou=kaiimuq)ogiaj graoprepouj e)p# do- mer)h) aut
oi). Al l a)tautiisur) panta fhsij ta) dusse- bw)z)te kaiia)nosiyj par'
autwz)gegonō)a: "6Kapnoj' ei)si tou=qumou=mu, kaiipu= kai)etai e)h au)
t%pašaj ta) h)er)aj."6 Esnen de\ oāi puroj e)captesqai ne/ - l ontoj
proari)gousi kapnoj) Oukoua) pro)ne)h th) tou= Swth)oj e)pidhri)aj, e)h
mol usmōij oāto)j toij a)tiy) h)ri)h e)ifhmer)oi)j tou=Israh), kapnoj)tin
ej w)per, kaiia) xaii)th) qe)aj o)gh) a)h)efai)gonto. Epeid)h de\ 70.14
09 taij proter)aij e)autwz) dussebeiaj)j proseph)agon, kaii)th)h e)ij aut
ok) paroi)gn ton twz) o)āwn Swth)ea kaii) Lutrwh)h) a)pektor)asi gak to
n a) xhgōn th) zw)h)j, e)h) q)h l oi) pōn o) (qumō), kaiiej fl o)ga tro)pon tin
a)nete)sthsan oi kapnoj) 9 Idou) geg)ra)ptai e)h)wpio)h) mou: Ou)siw)phs
we)ij a)ā) apodw)z) kaiia)ntapodw)sw e)ij ton kol)pon autwz) ta) a)rti)z
aj autwz) kaii)twz) pater)wn autwz) l e)gei Kurioj: oi) e) pumi)gn e)pi)itwz)
o)re)wn, kaiie)pi)itwz) bounwz) autwz) w)ei)gi)sa)h) ne: a)podw)sw ta) e)āga a
utwz) e)ij ton kol)pon autwz) 9 O)moi)on vj ei)l e)goi: Ta)vej l up)hn e)th)h
para)te twz) pater)wn autwz) kaii)par' autwz) a)nosiyj gege- rh)mer)a, m
ononouxi)kaiie)h) pi)gaki gegram)mer)a qew)rw)z) kaiie)h) toij e)h)oi)j ei)sin o)j
qal) moi), h)ā)w)z) a)ā) a)nasxoi)z) nhn twz) ou)āw) de)inwz) kaiia) parabl) h)w)nk
akwz) Apodw)sw par)tw)j e)ij ton kol)pon autwz) dex)ro)tenoj e)h) mh)h)rai
j kaii) tou) pater)aj autwz) oi) e) pumi)gn san e)pi)itwz) o)re)wn, kaiie)pi)itwz)
ounwz) w)ō) w)ei)gi)sa)h) ne. Epith)h)son, oāi qumi)gn autou)j e)h) kh)poi)j ei)
p)w)l e)pi)itwz) o)re)wn kaii)twz) bounwz) e)h) q) de) fhsi)ikh)rouj, oi)ārai, l e)gw
n tou)j e)h) o)āesi drumou)j, kaq) a)proeir)h)ka- nen Quōntej de)toij) a)kaq) a/
rtoij daigrosin, ei)āa th)k o)jeil) oner)h)nt%Qe%l) do)tan, o) igou) pantel) w)z)
a)cioua- tej l o)gou, nononouxi)kaii)w)ei)gizon autok) w)j ou)k o)āta) Qe)h).
To)gak o)āw)j toij ou)k ou)āi qeoi)j proskei)sqai qel' ein) ou)de)h) e)āeron ei)ā
h) a)ā) pl) h)k oāi th)k qe)gn kaii) a)h)w)ta)zw) periubri)zein do)tan. "6 A)podw)sw
w)6 to)igun, fhsij "6 ta) e)āga autwz) e)ij ton kol)pon autwz) 6 a)po- pept
wkasi gak a)ga)qou=pantou), de)ra)ij te kaiia)fu)ktoij e)h)ol isq)h)santej
sunforai)j, kako)ikakw)z) di)ol w)l asin 9 Ou)āw)j l e)gei Kurioj: O)n tr
o)pon eu)q)h)s)etai r)ā) e)h)nt%bo)z) rui)z) kaiie)gousi: Mh) v) um)h)rw) autok), oā

i eu) ogi a estin en au) %1/ouAw poihs w eken tou-doul eu)ntoj moi. To u)ou e)ka ou)nh'ap)ol esw par)taj. Kai e)carw)to) e) lakw) sper)ma, kai i)to) e) louda, kai i)kl hronomhs ei to)A)oj to)agi on) mou, kai i)kl hronomhs ousin oi e)kl ektoij kai i)oi , dou)oi) mou, kai i)katoikh)ousin e)kei)9

Ephne)qh nek) loudaigij ta) e)k qe)ij o)gh) , kai i) i)stata) mouj toij e) autw) i)pl hmel h)rasin e)ktetikasi di)kaj , pl h) ou)k a)A)hn a)antej , k a)ia) i)akritw)j di- ol w) asi. Di)kai)oj gak o)kri)th) , kai i)ou)k a)A)toij a)se besi sunap)ol esai tou) a)ga)qou)j : e)korta de) w)per poi e)l)tai l an)prah , kai i)en)ta)ei paradeigmatoj dexetai bo)lrun , mia)j en) au) %1/aw zone)rh j r)ego) , kai i)oi tw)ta)A)l wn teq)ama)smen)wn ei)sa to)k gh)po)ton , h)goun t on) tou) xw- rigu despo)l)hn ei)skomizei l eg)onta) /tini : "e)Mh) l umh)rw au)to) n , oi) i) eu) ogi a estin en au) %1/ouAw poihs w , "6 fhsi)h , "e)A)ken tou-doul eu)ntoj moi , "6 tout e)stin , a)kribei) # to) saut) v kexrh)sonai , w)ste ka)A) en pol) ei mi) # = tw)ta)A)l wn a)par)tw)wn a)poneusa)nt)wn e)ij to) e)ci)th)l on) , ei)sa ka i)im)roj eu)ci)skhtai pistoj , kai i)eu)h)ri)oj , ou)A)oj teu) cetai feidou)j , kai i) ou)k a)A)toij e)fer)oi)j sugkinduneu) seie ka)q w) a)A) i)oi to)kri)na di)kai)w j . "6 Ou)gak nh) ap)ol esw par)taj , "6 fhsi) , Kate)q)ore gak w)per th)j lo udai)gn a) azonei)aj o) (tou) K)urigu qum)oj , nononoux)i) kata)fl eg)wn to)k a) pei)qh) = kai i) dusa)g)w)g)on e)sw)zeto de) l pronoi) # Qeou) = pa)j ei)atij h)A) en) au) oij th)j dia)X)ri- stou) = sw)th)ri)aj a)A)ioj : kai i)goun o) (qes)pesioj Paul)oj

70.1412 l h)ma) kat' e)kl o)gh)h) xar)itoj gene)sqai fhsi) kai i) ap)ol o)ga)dh) , w)per e) a)pa)sh)j th)j loudai)gn xw)raj sagh)neuch)rai pro)j pistin to) kata)l)ei)ma) tou) = Is- rah)l . "6 Ou)kou) ou)nh) ap)ol esw par)taj , "6 fhsi)h , "6 a) l ' e)carw)to) e) lakw) sper)ma, kai i)to) e) louda."6 To) de) l "6 e)car w)w) surh)seij e)ntau)qa , ou)to) ap)ol esw ma)l on) , u))hl on) de) kai i) a) p)obl e)pton a) p)ofanw)to)gak e)ca)izein e)aq) oi)A)e to) u)) our) e)sti . Gegon)asi de) l t oi)outoi , kata)ge)fh)mi)th)h) do)zan , oi) qes)pesioi ma)qhtai) u))hl oi) kai i)perig)ptoi toij a)par)taxou) = kai i)oi) a) pol)ij en) oi)A)ei kei)mer)h) , kai i)l uxnoj e) pi)l uxri)an kei)g)en)oj , kai i)fa)ig)wn pasi toij en) tv) = oi)ki) # kata)th)h) au)to u) = tou) = sw)th)roj fw)rh)l . Touto) dh) vou)A) to) e) lakw) , kai i) e) louda sper)ma : "6 Kl hronomhs ei , "6 fhsi)j "6 to)A)oj to)agi on) mou : "6 dh) = on) de) oi) th)h) E)kkl h)si)gn . Ou)Aw) gak au) th)h) kai i) e)fer)w)q)ou) katash)ra)ig)ei l eg)wn au)to)j o) (par)so)foj H)sa)ia)j peri)itw)ta) dia)pi)stew)j th)j en) X)ri- st) %1/kek l h)me)rw)neij me)q)ecin , h)goun kai i)koinw)ri)an th)j qe)ij au)to)u) = fu)sew)j : "6 o)ti pi)gn)tai eu))rosur)h)h) , kai i)pi)gn)tai oi)A)on , xri)g)ontai mur)on) en) t) %1/oi) ei) tou) %1/6 Paradoj tauta) par)ta toij e))nesin . H) gak boul)h)va)th) e) pi)l)par)ta ta) e))n)h) . En) tou) %1/ dh) vou)A) t) %1/oi)A)ei , fhsi)j kl h)roj e)A)tai toij e) noi)j e)kl ektoij , kai i)en) au) toij katoikh)ousi par)te)j , oi)oi) to)k th)j en)h) j = basi- l)ei)aj u)potre)x)ousi zug)on) to) de) la)peiko)j ou)de)h) , kai i) th)h) a)Aw) p ol)in) th)h) e)boura)ri)on (erousal)h)mo)A)oj o)no- naz)es)qai l eg)ein , en) %1/oi) w)ta a)gi)gn) o) (kl h)roj di)an)er)on- toj Qeou) = ta) u)pek) nou) kai i)l og)on au)toij a)g

aqa/ "6 Ofqal moj"6 gak, fhsin, "6ouk ei ðe, kaiiouÅ ouk hÅouse, kaiie) piikardian a)hqrwþou ouk a)nebh, aÅh(oi mas en o(Qeou) toij a)gapausin au)ton."6 KaiieÅontai en t%drun%epaul/eij poimiyn, kaiifaragc AxwÅeij a)hapausin boukol iyn t% la%zou, oi ðzhhsa h ne.9 E qo j tv=ceopneust% Grafv=drumoj pareikazein eu)pendrota)toij, kaiiaÅq esi toij dasei ta) pol uan- drouaj pol/eij, hÅwraj eÅq oÅe, kaiigo ua eÅh tij twzagiyn profhtwz wj proj thk twz loudaiyn nnter'a, f hmiidh\thk Ierousal hm "6Diarhoicon, o(Libanoj, ta) qur'aj sou, kaii katafage)w pu= ta) kedrouj sou: o) d uate, druej th= Basani)idoj, oÅi katespasqh o(drumo) o(surfutoj)."6 Kaiiou)dh/pou fai)h tij aÅ wj pi)usi)te kaiientoi drusin o) d u/ zein en)te)l etai: komidv=gak euÅ hqej to\xrha/ e)sti: cul/oij de\ wj eÅhn, a)j onoi oua a)ci oi)thk a)riqrou= kreittona pl hqul twze)h taij pol/esi)te kaiixwraj. Wi o/uzon de\ta ij twzpol emiyn maxigaij upopi)z ptontej Ioudai)bi dia\thk eij Xrist on a)sebeian. Ya)l- I ei de/pou kaiio(quespeioj Dabi)l, a)de dh\me)l onto j epifaignesqai t%kosn% Xristou="6To)te a)gal liason- tai pa)nta ta\ cul/a tou=drumu=a)po)l proswþou Kurigu, oÅi eÅxetai kri)hai thk gha."6 Oukoua, "6 En t%dru- n% fhsij tutestin, en tv=twze)pnwzpl hqui)h hoi taij au)twzpol/esi)te kaiixwraj, "6epaul/eij eÅontai poimiyn," 6 Ekkl hsigi dhl onoxi Xristou="6kaiifaragc AxwÅeij a)hapausin boukol iyn t%za%zou, oi ðzhhsa h ne."6 AxwÅouÅoj, gegone men tij 70.1413 twze) ai)aratoj Israhl': peporqhmerhj de\th= Ie-rixw)lei Åa Qeou=prosta)antoj a)hagematigai pa)nta ta)en au)tv=kekl ofen ek to u=a)hagema)toj. Epeidh\ de\pareideiqh para)Qeou=pikraj e)hthq di)g aj: a)pol/wl e)gak paniki) kaqrigantoj au)tu)thk di)ghn Ihsou=tou= Nauh= hln ouÅ a)Åa eij kata)ran h(faragc h(Axw). Toia)utai de/pwj k ai)ai twze)pnwz w)ai: kekathranerhai gak, kaiiqemiseij, wj ou)deno) j o)Åtoj en au)ta)ij tou)tu) fusei Qeou) ei)do)toj: a)l' h(epikata)ratoj x wra, fhsij kata)tu) pal aiou) eij a)hapa- sin e)Åtai boukol iyn, tou testi, shko)iprobazwn noh- twz upo)xeifa Xristou=tou=pa)ntwn a)xi)pi oimeroj, o)Å toij Ioudaiyn dhro)ij prospewhke)l egwn perii twze)pnw)z n, "6Kaiia)Ål a) probata e)Åw, a)Åuk e)Åtin ek th= au) h) tau)h)j, ka)kei) na/me de)la)gagaih, kaii genhsontai ni)g poi)gh, ei)Å poi)nh."6 Ezhhsa ngak au)ton dia)th= pi)stewj oi) pote)pl anw)meroi, kaiidh\ kaiieu)for)te j, oi)ke)bi gegorasin au)tu)=kaiisumpo)l itai twzagiyn, kaiisugkl hron onoi twze)phggel merwn au)toij a)gawz l)meij de\ oi) e)katali)portej ne, kaiie)pil anqa- nor)meroi to)u)Åoj to)u)Åion nou, kaiie)foimazontej t%daigoni trapezan, kaiipl hrou)te)j tv=Tu)wv ker)asma: e)w)paradwsw u)raj eij maxairan, kaii par)te)j en sfagv=pesei)sqe, oÅi e)ka)l)esa u)raj, kaiiou)k uph)kou)ate: e) a)l)hsa, kaiiparh)kou)ate, kaiie)poi)hsate to)l ponhron en)anti)gn nou, kaiia)Åou)k e)bol onhn, e)l ecasqe.9 N)S per g

egonen ouk a)hriion toij e) aiaratoj Israhk to\apeiqhsai Xrist%1/2e/
 dontai gak eij sfa- ghh, e) e% Qeou=kaiifil anqrwpi# seswsnerou tou=
 katal eigma toj, ouaw kaiiepiitv=twz)pnwzkl hsei sunhseij. Oi nek
 gak thh dia Xristou=swthriq an(pasantej, eaw gegonasi kaiipuroj,
 kaiidi ghj, kaii twz)k qeijaj o) ghj: oi de\taij eautwz)naqiaij e)ap
 onepantej, kaiia)naporipton e)shkotej twz) a) xaiywn aitiama\wn toh
 mol usmoh, dia\ tou=proskeif sqai qel/ein taij twz)idw\wn latreiaij,
 doqhsontai proj sfagh. Katoixhsontai gak eij #\ou, kaiia)te- l eul
 hton e\ousi thh dia\puroj a)koinh\ou kol'asin. Unej toigun, fhsiñ, o
 i, ekatalipontej ne, tout- estin, oi nekri pantoj a)postatai, kaiioian
 eij l h\hn katerhnegneroi pantel h=tou=ouj tou=agigu mou. Ou)gak
 a)hexontai zinej twz)pepl anmerwn, kaiitwz) tv=ktisei l el atreukolw
 n, ou) o\on eipei h eidenai to\ thj= Ekkl hsi aj o\oma: "oi toij daimoni z
 oij trapezaj tel outej, kaiikerasmata pl hrountej tv=Txv."6 adr
 wn de/ti toiouton oi diabol ikhj= a)xl uoj neme- stwmerhñ e\ontej thh k
 ardiqñ. Eij sfagh paradogh/ sesqe, ka\ ei\aij o\ou xar'in to nhsv l
 egein, e)w\proj autoj. Eka\ esa kaiioux uphousate, a) l' e\anonon
 kaii a)napobl hton e\ete porhriqñ, noua drwz)ej ta\toij e)noij a) # do
 nta nouij, kaiikatakibdhl eu\ontej nek parita tropo na qourgiaj, a)
 pol'ekta de\poieifsqai spoudazontej, ta\di' w\da\ tij geroi to pantoj
 a)hane- stoj r(rou. 9Dia\ touto ta de l egei Kurioj: Idou\oi doul euon
 - tej noi faqontai, u)nej de\peiraqete. Idou\oi 70.1416 doul eu\ontej m
 oi pigntai, u)nej de\diyhshte. Idou\oi doul eu\ontej noi eufraqhsont
 ai, u)nej de\ai\sxunqhsesqe. Idou\oi doul eu\ontej noi agalliasontai
 e)neufrosuv, u)nej de\kekrazete dia\ toh poron thj= kardi aj u)nwz)k
 aiia)po\sun- tribhj= pneumatoj o) di uzete. Katel eizate gak to\ o\oma
 u)nwz)ej pl hsmothh toij ekl ektoj mou: u)raj= de\al el Kurioj.9 A
 eiiparatiqhsina)ragkaiyij toij stefanoij ta\ noxqhra\di' a)hfoi h apo
 ferwn eij to\ dei h e(esqai ta\) eskonta au) %1/2kaiifronei h te kaiidr#=
 n w\per gak saghneu ei ta\ ger'a proj a\esina)ethj, ouaw thj= di ghj
 to\ pikron e)igthsi nek e\aq' a) twz)thj= faul o\htoj tropwn, metasob
 eifde\proj ta\bel tiyv. Eujexnestata toigun ta) twz)kal oumerwn upo
 trexei dianoi aj, ger'a te upisxnourtenoj au)toj, kaiikol a/seij a)peil
 wz)"6 faqontai gak oi doul eu\ontej noi,"6 fhsiñ, "ou)nej de\peiraqete,
 kaiipiuvntai nek e)kei hoi, diyhshte de\u)nej."6 Eufra inonehwn de\au)
 wz)u)nej ai\sxunqhsesqe: oi gak toh fusai kaiia) hqwi/ze) - egrwko)ej
 Qeoh, kaiitwz)ay eudwruhwn a)pophdhsantej, kaiito\thj= a) hqouj= l atr
 eiaj qaumasantej ka/l o)j, e)ne- trufhsousin o\twj taij a\awqen eu) ogi z
 aij katapiai- noueni ta) kardi aj, kaiitrapezv prosba/l ontej tv=z
 wopoi %1/2ou=paritwn h\wz)swthroj Xristou=kaiitoh a\ton e)sqigntej t
 hj= zwz)h, kaiipoua to\ qeibn, di' ou\aper a\ geroi nto qumndiaj thj= a\awq

en me/oxoi: dia- kaqaizei gak a(rartiaj, kai i)gthsi to\ upoua, kai i
 ton epiit%kol azesqai fobon katisxuein ouk e# tw/ze h(reter'wn dianoi
 w/ze Eufrainoneqa gak ma=I on ep' e) pigli a)gaqw/ze a)toij a)gapw/si ton
 Qeoh hu)repiqai fhsiito\Grahma to\jeroh, "6 All' u)rei, "6 fhsin, oi
 nenerhko)ej e)h pl a)rv, "6 kekrazesqe dia\ton poron thj= kardiaj u)rw/2
 n, kai i)po\suntribh= pneu)matoj o) di u/ cete."6 Katafoithsantoj gak
 e) ou)ranw/ztou=par)tw) h(rw/ze Swthroj Xristou=ei)ba ner)ntoj e)kast
 % kata\ta\ve)ga autou=qrhhsousi par)tej, kai ikatoi mw)cou- sin oi, m
 h)ze Qeoh e)pegrw)ko)ej. ton a) h)qinoh, e)rapo- qanotej de\ma=I on taij
 e)utw/za(rartiaj. Katel ei)z yate gak, fhsij to\o)ma u)rw/zeij pl hsm
 onh)toij e)k ektoij nou, u)ra) a)hel ei)Kurioj. A)qrei dh/noi pa)l in th=
 j e)noiaj to\ba)roj. E)qoj tv-qeopneust% Grafv=to)ei) pl hsm onh) e)A
 q o)le)gein, a)ntiitou=eij kor)on, kai imi)soj. E)fh gar' pou Qeoj toij e)
 ai)matoj Israh)l: "6 Ouk e)xi a)h)sw)ta) a(rartiaj u)rw/ze e)genh)hte/m
 oi ei) pl hsm onh)."6 U)rei) toijun, fhsin, oi, mh)ze tw/zy eudw)rw)wn a)p
 ostar)tej qew/ze)hte- qnew)tej de\kai itaij e)utw/za(rartiaj, to\o)ma
 u)rw/ze ei) pl hsm onh, h)goun ei) mi)soj katel ei)z yate toij e)k ektoij no
 u: toij gak a)ac e)peil egner)toj, ou)dei) to\tw/ze de)sidaimon)wn o)ma p
 oie)tai para)dekton. Feugei de\va)aj to\kal ei)sqai qeomish), kai i)ei) d
 wl o- l a)rh)j a)no)ioj te kai i)ebhl oj: e)figtai de\ma=I on tou=kal ei)sq
 ai laoj a)gij, e)no)j e)k ekton, basi)zeion i)era)zeuma, kata\th) qespe
 sigu Pe)trou fw)rh) Ei) de\ dh) boul)oitotij toij e) ai)matoj Israh)l e)j
 arno)jai to\ e)ihner)on, i)aa pro) autou) l e)ghtai to\ "6 Katel ei)z 0.1417
 yate to\o)ma u)rw/zeij pl hsm onh)toij e)k ektoij nou."6 faneh, o)ti t
 ekna Qeou=kai il a)oj autou=kai i) kl h)roj e)kal ei)to neh o) (Israh)l: e)pei
 dh) de\katw)l isqon a)xe)rw)j ei) to\ e)h)on, e)kpeptw)kasi neh thj= toia
 u/ thj do)ch)j au)toj i) kekl hronom)kasi de\w)per au)ton oi, e) e)rw)z)kek
 l hner)oi: kai itouto, oi)rai, e)stin o)per e)h) Qeoj dia\fw)thj= W)sh)l "6 K
 al e)sw)ton ou)l a)on) nou, l a)on) nou, kai i)erw)w)l a) %rou: La)oj nou e
 i)su/6 9 Toij de\ doul eu)ousin au) %kl h)qhs)etai o)ma kainoh, o) e)u)
 ogh)qhs)etai e)pi)thj= ghj= eu) ogh/ sousi gak ton Qeoh ton a) h)qinoh. Ka
 i)oi, o)mu)on- tej e)pi)thj= ghj=, o)rountai ton Qeoh ton a) h- qinoh e)pi)l h) s
 ontai gak th) q) i)z in au)tw)z th) prw)thn, kai i)ouk a)h)abh)setai au)tw)ze)
 pi)th) kar- di)an. E)stai gak o(ou)ran) kainoj, kai i)h(gh=kain)h) kai i) o
 u)nh) m)hs)qws) tw/ze proter'wn, ou)l' ou)nh) e)pe)l qv au)tw)ze) pi)th) kar)di
 a)h, a) l' eu) frosur)h) kai i)agal)l)gma eu) (h)sousin e)h au)tv) 9 Par)ta
 gegonen e)h Xrist%kaina) kai il a)treia, kai i) zw)h) kai i) nom)qesia: ou)g
 ak skiaij e)h) kai i) tupoi)j a)h)onh)zoi)j proskei)neqa: tel ou)ren de\ma=I on
 t%e)pi) par)tw)wn Qe%th)h) e)h pneu)matiz)te kai i) a) h)qei) # pros- kur)hsin k
 ai)l a)treia) Xrhmatiz)zen de\ou) kata/ge tou) e) ai)matoj Israh)l, w)
 j e)k tw/ze genearw)z h)oi pater'wn, Efraim) h) Manass)h=h) kai i)w)j e)

ε(ε'aj ful hj, a) l' ou) de\thh twz Grammatēn kai iF ari- saiyun e) xon
 eqa trigon, thh tou grammatō palaiō thta tou pantō a)ciouatej l og
 ou, a) l' e)h kainō thti zwj= eu)ggel ikhj= prosigmen t%½ rist%½ kai i th
 n a) p' autou=kl hsin, w)per tina\ stefanon a)hadou heni, xrhmatizome
 n Xristiani; Touto dh\ to\ diabolōton, kai i eu) oghmeron o)ma kata\ pa=
 sa h) est i thh up' ou) ranō. Epeidh\ de\ hu) oghōmen para\ Xristou=ka
 ii h(reij autōn taij eu) ogi ajij kai ia) katal h)ktoij doco- l ogi ajij kateuf
 raigein spoudazōnen. Pa/ai meh gak, h)oi pro\thj= eij autōn pigtevj,
 toij ouk ou)ai qeoi] e)ufai gontej taj %o)aj, e)gel w)neqa dikai vj. Epe
 idh\ de\ toh fusēi Qeōn e)gnwkanen, u)mourēn autōn, kai i karpōn xeil e/
 wn kai i gl w)thj aut%½ proskomizōnen, taj doco l ogi ajij autou=memhne/
 noi, ka) i ei'geroi to/pwj a)h)gkh kai ixreia thj= dia\ twz o)kwn pl hrof o
 ri ajij, e)j' o) ou) twz pragmatōn o)noūtai toh Qeōn toh a) h)qinō. E
 qoj meh gak toij twz ei)dw) wn qerapeutaij, o)kion e)q o)te poi eis qai t
 oh ou) ranō, h) kai i e)eron ti twz e)h aut%½ stoixei vj. Oi , de\ thh pigtin
 paradecarēnoi, kai i twz ei] touto pl hmel hmatōn a) pofoitw)z) nearik
 w)z o)kion gak poiou tai monon toh twz o)kwn Qeōn, autōn ei)dotēj fusē
 ei te kai ia) h- qw)z Despotēn, kai i e)eron ep' aut%½ pantel w)z ou)dera.
 Touto kai i o) dia\ Mwse vj prostelaxe nomoj: "G urion gak, fhsij toh
 Qeōn sou proskunhsēij, kai i aut%½ nom% l atreusēij, kai i t%½ onomati
 autou=onv="6 eis a) fhsin, o) i "6 Epil h)son tai thh q) iy in autw)z thh pr
 w) thn, kai i ouk a)h)abhsētai autw)z e)pi i thh kardian: "6 kai i q) iy in e) i
 ken e)h tou)toj onomazein, h) a) upēs thsan nox qhri ajij, o) e) Qeōn ouk ei)dotē
 ej toh a) h)qinō, tv= twz daimoni vj skai o) thti dedoul eukasi. Prosel a
 tte 70.1420 [gr. prosetaxtonto] gak kataqein autoi] , ouxi dh/ pou
 monon probata/te kai i bouj=, a) l a) gak kai i ta\ e)k)ona thj= koil i ajij au)
 twz kaqa\ gegraptai: "6 Tequ/ kasi goua tinej uiouj/ te kai i qugate'aj.
 "6 Mox qhri ajij de\ kai i e)erw)j h) a) to) a)h)ari qhri)toj ou)w) l atreuein qeoi] j
 , kai i qerapeuein e)pei ges qai tou) nh\ e)gnws me/ nouj: eiko] de\ touto, k
 ai i e)pi bou)l eue)sqai: tinaj para\ twz h)mel hmerōn to) a)pei koj gak ou) de\
 ne)noei h, o) i kratouatej autw)z oi , bdel uroi kai i miaifonoi dai gō- nej,
 kai i a) dikei h) e)luranto, skephn ouk e)l)ontaj thh para\ Qeou="6 Tau) thn,
 fhsij thh e)utw)z q) iy in e)pi- l h)son tai. E)stai gak o) (ou) ranō kainō),
 kai i h) (gh= kaih/ "6 P w)z h) a) t)ga tropon, Pa/ai meh gak e)no)ri-
 zon, qeou) l j ei) ai gha te kai i ou) ranō: f w)z de\ to\ qeibn l abontej eij noua dia\ tou=
 partwn h) (w)z Swthoj Xristou= kaina) w)per e)no) i aj e)ousin ep' a
 u)toj. Ei) on tai gak o) i oi , meh ouk ei) s i i [qeo i] , poi h) rata de\ tou= part
 wn texni) tou kai i dhmiourgou="6 Ou)w) de\ diateqentej, fhsin, ouk e) i nem
 rh)son tai twz prote/ rwn: "6 a) poba)l ousi gak o) (rou= t%½ E) l h)ri sm%½ kai i
 a) i e)shkasi docaj peri) te twz stoixei vj autw)z kai i twz pa/ai pep
 l anko)zwn, h) a) daimonōn, h) a) h)q)w)wn, oi) a) v= pl a) h) sunhgōron thh e)ut

w4paresthсан gl w4ssan. Antiide\thj= q liy ewj thj= pa/ai, fhsiñ, eu
 frosurhn kaiiagal li gma eu(hsousin eñ au)v= Kaiieñ au)v=ti gi; hi
 pañtwj fhseien Tv=Ekkl hsi# Xristou= Epishmhñasqai de\ a)ñagkaib
 n, oñ tauta tine) tw4echghtw4a)ñaptousi toij kairoij, ou)toij thj= e)
 pidhriaj ma=I on, a)l a\toij e)soneroij meta\ton aiw4a ton e)nesthko/
 a: e)esqai gak tou) dikaiouj eñ eu) frosurhv kaiixar#-fhsi, kaiieñ a)
 el euthroij tru- faij, pneumatikaij dhl onoti, kaiiau)thj= thj= ktigewj
 metabal oushj eij a)ñakainismon. Eñh gar' tij tw4a gi yn a)postol' wr
 "6 hiei gak h(er)a Kurigu, wj kl e)thj, eñ v)ou)ramoi ñekh r(izhdoh par
 el eu)ontai, stoxeia de\kausou)mena I uqhsetai. Gh=de\kaiita\ eñ au)
 v=parita kauqhsetai, kainou) de\ou)ranou), kaii kainh)gha, kaiita\ e) p
 aggel' meta au)ou)=prosdokw4en."6 Ece)stw dh\ou) a)toij e)exefrosi to\ do
 koua e)esqai tw4qewrhma'wn, ma=I on de\ tou)to/te ka)kei ho. Apobl ht
 on gak kat' ou)de)na tropo)nto\ pefuko) w)el eih. 9 @ti idou) e)gw) poi w4/2
 Ierousal h)ma gal li gma, kaiitoh laon mou eu) frosurhn, kaiiagal li a/
 sonai e)pi Ierousal h) kaiieu)franqhsomai e)pi it%1/2a%1/2mou. Kaiiouk
 e)li ou) mh\ a)kousqv=eñ au)v=fwrh\ kraughj=, kaiiou) mh\ ger)htai e)kei la'w
 roj, kaii pre-sbu)thj, o) a)ouk e)pl hsei ton xronon au)ou)= E)stai gak o(
 neoj e)katoh e)tw4o(de\ a)poqhskwn a)rtw) o) e)katoh e)tw4 kaiie)pi
 kataratoj e) a)tai.9 Baqu)to\ qewrhma, kaiia)sumfanh) a)gan thj= pro-
 keime)thj h)rih profhteiaj o(nou). Pl h) wj e)ai, di- eipei h) peira)sonai.
 Ierousal h)ntoigaroua o)nomazein e)iken eñ tou)roij, ou)th) a)rxai gne)
 kei gh) a)l a)ma= I on th) te e) Ioudai yn kaiie)pw4 Ekkl hsi gñ, tau/
 -thn a)gal li gma kaiieu) frosurhn a)ñadeigein e)paggel' - I etai, kaiito)pr
 agma(e)stin a) h)qej, wj a)pol)thj= peizaj au)thj= narturou)tenon kathfe\
 j gak ou)de) eñ Ekkl hsi# Xristou)=pl outeie)pi gi taij eij a)el eu/ t
 hton zw)h kaiia)ñh)uton do)zan. e)ai de\ pol u)to\ 70.1421 perifane) e)
 nt%1/2e t%1/2kos n% h)ta xa pou kaiie)er wj: Agal li gma kaiieu) frosurh
 hn e)mautou)=qhsomai, fhsi) th) Ierousal h)ñ Hsqhsomai gak e)pi it%1/2
 a%1/2mou: kaii thj= qunhdiaj ta) a)formaj e)pifer)ei I egwn. Ouk e)li mh\ a)
 kousqv=eñ au)v=fwrh\ kl au)qrou)=ou)de\ fwrh\ kraughj= wj e)k diabol h)
 de\ tw4a) xaioter)wn pragma'wn ton thj= Ekkl hsi aj e)ainon e)ufai ge
 i Qeo). Pa/ai nek) gak oi thj= Ioudai yn Sunagwghj= h)gour)noi, meta\
 dw)wn e)arion, kaiiouk v)es an di- kaioua o)fanon h) xh)ran. Epeidh\ d
 e)h) an I h)ma'wn ai) xrw4e)ra)stai) a)pw)u kaii dikaiou katey h)fi z o
 nto, kaiitou) tauta peponqol)aj pasa)pwj a)ñ- agkh, kaii dakru)ro)ci h)
 kaiikatol ofu)esqai meta\ kraughj= wj h)di khme)rouj. Ei a)ntai goua pou
 perii thj= Ierousal h)ndia\ fwrhj= Ieremigu: "6 w) pol i) y eudhj: o)h ka
 tadunasteia eñ au)v= w) y uxei I akkoj u)awr, ou)w) y uxei kaka) a
 u)thj. Asebeia kaiitalaipwria a)kousqhsetai eñ au)v=e)pi ipros)wpon
 au)thj= dia\pantoj."6 Eñh de/tij kaiie)eroj tw4a gi yn profhtw4 "6 K

aiēkondu/izon eij kefal a) ptwkw/2 kaiio(ōn tapeinw/2)ekli inan."6
 Hsqhsōmai toigun, fhsin, epiit%2a%1rou, dikaiosur/hj oĀta thj=a) h
 qouj= e)gathn o(w/2Dakruſei gak oudeij par' au)oij, dh=on de\oĀi p
 l eonektour/enoj: katakraĀetai de\pa/in oudeij, wj h)likhmeroj. "6Kaii
 ou)nh\gerhtai ekei fhsin, a)ro)j kaiipresbu/hj, oĀ ouk e)hpl hſei to
 n xron au)ou= Ēstai gak o(neoj ekaton e)w/2o(de\ a)poqrhſkwn a(n
 artwl o) ekaton e)w/2kaiie)katar/atoj eĀtai."6Oia)ai de\egw/boul/e
 sqai:ti toiouton upodhl oua thj= profhte)aj tok noua. Āwron nek gak
 nomizein e)ike tok e) e)w/2e) neon laon, periouĀfhsin o(Dabi)g: "6O
 laoj o(ktizon/enoj aihſei tok Kurion:"6toutoj de\episte/I ei kaiio(
 Xristou=ma- qthj), I egwn: "6Wj a)rtiger[n]hta bref/h to\ogikon kaii
 a)ol on gal/a e)ipoqhsate."6Oukoua a)ro)j o(neoj, presbu/hj ge nthk
 o(ek peritonhj, h)oun e) ai)atoj Israhl, a) e dh\proskekl hmeroj, k
 aiikata/ge thk nothk Ekkhhsian proeil hf wj: Al l' e)h tv=kl hſei, f
 hsi) tv=diav Xristou=kaiie)h kairoi) thj= e)idhm)aj, ou) e a)ro)j, ou) e p
 resbu/hj diafora) e)ousi thk kata\ touto au)to)pro) a) l h/ouj: parh
 ej gak e)ontai te/I eioi, kaiipar)te) e)hpl hſousi tok xronon, tute)stin
 , eij a)dra te/I eion a)h)abhſontai, kaiieij me)tron h(iki)aj tou=pl hrw)w
 atoj tou=Xristou= O gak neoj, tout- estin, o(e) e)w/2a)ol, eĀtai ek
 aton e)w/2a)ntiitou= te/I eioj, kaiipepol iwmeroj ta) fre)aj, kaiipneum
 a- tikhj= h(iki)aj eij l heine) a)aj: tel eio)htoj gak shrei)bn, h)oi su/
 mbol on, o(ekaton e)w/2a)riqnoj. Eia) a) fhsin, oĀ "6O de\ a)poqrhſkwn a(
 martwl o) ekaton e)w/2 kaiie)katar/atoj eĀtai."6Diadei)gnusin e)h to
 u)toj, oĀ kaiih(kata\noron tel ei)ysij, a)no)htoj toij e)ousin au) thk,
 ou)proshkaner)oj thk pigtin thk diav Xristou= kaiithk diav tou=a)gi)ou
 baptigmatoj l u)rw)sin, di' h)Ā kaiimor)h) tou) ek thj= a)rti)aj a)po)tr
 ibone)qa l ogi- smouj. Oukoua ka) ei)ij ekaton e)w/2a)pa)rxwn, fhsij t
 oute)sti, thk tel eio)hta thk kata\ tok noron e)oi: ei)Āa tel euthſeien a(
 martwl o), tute)sti, thk e)h pigtei 70.1424 dikaiosur)hn ou)l abw) eĀ
 stai kaiie)katar/atoj, a)ntii tou=kaiitaij tou=nonou paraba)sesin e)Ā
 oxoj eu(e)q)h/setai. Oudeij gak gegone)tosoutoj e)h loudaigij, wj kat
 a)nder)a tropon diapesei)h: "6Par)te)j gak h)ar- ton, kaiiusterountai
 thj= do)chj tou=Qeou=dikaiour)ne- noi dwreak) tv=au)ou=xariti. O)ti de\ a)h
 or)htoj kaiitoij kata\noron tetel ei)wmeroj h(eij touto spoudh)\thj= di
 a\ Xristou=xaritoj ou)proseil hmer)h)j, diadei)gnusin eu)ma)l/a tisi)g
 e)grafw)j o(par)so)foj Paul=oj, oĀ sku)bal a nek h)ghſato ta) e)h nor)h%
 par)ta, i)Āa Xriston kerdar)w, kaiieu(e)q)w e)h au)to)h) e)w)w) thk au)to)u=
 dikaiosur)hn, tute)sti, thk e)h nor)h%, a) l a) thk diav pigte)w) Ihsou=Xri
 stou=Graf)etai de\w)per a)no)ia)j tou) loudaiguj, ou)w) l egwn: "6Agn
 ou)ate)j gak thk tou=Qeou=dikaiosur)hn, kaiithk i)di)an zhtou)ate)j sthsa
 i tv=dikaiosur)w tou=Qeou=ou) upeta)ghsan Tel)oj gak nonou Xristoj

eij dikaiosurhnpantiit%¹πιστευόντι."6 Ēfh de\pa\in: "6 Hmeij fušei
 Ioudaibi, kaiioux e)enwta (martwl oi z eidotej de\oi ou) dikaioutai aĀ
 n-qrwpoj e) eĀgn nou, e)k nh\ dia\piŕtevj Ihsou= Xristou=kaiih(
 neij eij Xriston episteušanēn."6 Kexrhma\like de\dia\ touto kata\ra X
 ristou, iāa thj= tou= nou kata\raj e)el\htai tou\ up' autv=gegonotaj:
 gegraptai gak, oĀi "6 Epikata\atoj paĵ, oĀoux e)hmerēi pasi toij g
 egrammeroj e)nt%² tou= bibligu tou\ tou, tou= poihsai autaj."6 K
 aiiokodonthsousin oikiġaj, kaii autoiēnoikh/ sousi: kaiikatafuteušo
 usin a)mpel wtaĵ, kaii autoiifagontai tok karpou autwte Kaiiou)nh\ o
 ikodonthswsi, kaiiaĀi oi oikhšousi: kaiiou)nh\ futeušwsi, kaiiaĀi oi
 fagontai. Kata\gak taj hteraj tou=cul/ou thj= zwij= eĀontai ai hter
 ai tou= aou= nou: ta\ eĀga twteporwn autwtepal aiw= sousin. Oi de\ek
 l ektoi= nou ou)kopiašousin eij kenon, oude\teknopoihsousin eij kata/
 ran oĀi sperma eu)oghneron upo\Qeou= estī. KaiieĀtai prin kekrač
 ai autouj, e)wtešakoušomai autwte Ēti Ial ourtwn autwte e)wteiz
 estin,9 Eihrhēn autoiĵ thk akradanton, feidw\kaiieune/ neian, xrhs
 to\hta kaiifil anqrwpiān e)paggel/ etai. Pa\ai nek gak oi e) aiāto
 j Israhēl, dia\ pol I hje aġan a)ponoġaj, kaiipol ueidouj= faul o\htoj, kaii
 tou=nh\ a)nesqai zvn o)qvi/2 parotruhontej diete/oun tok twteĀwn
 kratounta Qeou\ tau\hj e)ka thj= aitiġaj kata\ pol Iouj vkizonto tro/
 pouj: pote\nek gak kat- efqeiġonto ta\ e) a)roġaj, kaiitouj e)piitaiĵ gh
 ponġaj idrwtaĵ ufistarēnoi ma\zhn, I in%¹ katetruxonto: ge/ graptai
 gak, oĀi "6 KaiieĀmke tv= e) usiġv touj kar- pouj autwte kaiitouj poro
 uj autwte tv= a)kriġi."6 Eiāhtai de/pou proj autouj kaiidi' e)toĵ twta
 (giġvn profhtwte "6 Su\spereij, kaiiou)nh\ a)nhšeij: su\ piešeij e) aiġn,
 kaiiou)nh\ a) eiġv eĀaion, kaiioiāon ou)nh\piġte."6 Kaiipa\in: "6 Oi
 ūoj custouj oiko- donthsete, kaiiou)nh\katoikhšhte e)h autoiĵ: a)mpel w/
 - naj e)piqumhtouj futeušete, kaiiou)nh\piġte tok oiāon autwte."6 Epe
 feronto gak autoiĵ eĀq oĀe kaiipol e/ mwn e)mbol aij wte touj nek toġ
 j autwte dapanasqai ciġesi, touj de\to\paqeiġ dedi otaj, kaiioiāwn a
 u) twte kaiithj= e)negkoušhj a)pophd#n, kaiiej e)eraj 70.1425 metan
 iŕtasqai xwraj: a) I a\tauti nek oi pal ai oi peporqasi, kaiioux a)pa
 c, dia\ pol I hka)rtiġn: oiāge nhē e)h Xrist%¹ thk dia\piŕtevj a)pas
 antej xa\in, kaiitouj ek thj= a)rtiġaj a)poniyarēnoi nol usnouj dia\
 tou= a)ġiġu baptiŕnatoj, outoiĵ e)keiġwn peri- pesountai kakoġj, ouĀe
 nhē twte autoiĵ peporhne/ rwn pneumatikw/2 a)lokhton upomenousi zh
 niġn e)h- trufhšousi de\na)l on toġ e)utwte katorqwnasi, kata\ to\ e)
 n Yal noiĵ u)mourēnon: "6 Touj porouj twte karpwte ou fagesai:"6 kar
 pwte egomerwn twte ka\wqen thj= pal a)rhj sarkwte Ekba\I ei gak au
 touj oudeiġ: ouĀe nhē a)posobhšei pote\thj= doqhsomerhj autoiĵ par
 a\Qeou= nouhje. Pol I aiġgak nonai para\ t%² atriġ a) I' ou) aĀ a)pope

sountai tou=kl h/ou tou=dochsone/ nou kai iprefontoj taij nohtaij au) twzeukarpijij: eaitai gak, fhsin, h(zwh\au)wtkata\ta) h(teraj tou= cul/ou thj= zwhj=, toutestin agi[an]. Toi au\h gak hA pro\thj= parabaš ewj e)h toij prwtopl aštoij, ote kaii e)hna au)oi] e)h neqetei genes qai tou=cu/ou thj= zwhj=, ouaw thj= bdel urota\thj kaiiqeomisouj= a(rarti aj la- boušhj topon e)h au)oi]. Prosepa gei ti toi outon kaii e)eron thj= p rofh tei aj o(logoj: "oTa\gak eAga, fhsij twzeirwta\au)wtpal aiwso usi,"o toutestin, a)anetabl hton e)ousi thk twzpraktevn o(ton. Oi an dh/ti]fmi. Dedotai nek gak toij e) Israhk dia\mw- senj o(notoj: a) l l' hA e)h au)oi] skia\kaiitupoj, eawn nek thj= a) hqei aj thk morfwsin, pl hk ouaw kaiiau) thk thk a) hqei an. Epeidh\de\epel/ amy en o(Xristo) j, netebal on oi tupoi pro) a) hqei an, kaiioi an netekl i z qhsan ai_ski aiikaiipepal aiuntai, toutestin, ou)ne/ xri pantoj kekra\hke thj= e)h n on% pol itei aj h(duramij. Oukoua oi nek e) ai atoij Israhk ouk e)pa- l aiysanta\eAga au)wze a)nohtoj gak h(nomikh\l atreia, to/ge hAnon eij tupouj Y, pal aiwso usi de\oi e)h Xristo) Du)gak e)eroj au)oi] do qhsetai notoj, wj neqist#n e)piitova\Aeinon twzeu)ggel ikwzespism a/ twn thk duramin. Ei ahtai gar pou pro) tok twze oawn Swthra Xris tok dia\thj= tou=y a/l ontoj fwnhj=: "o H dikaiosunh sou dikaiosunh ei j tok aiwza, kaiio(notoj sou a) hqei a. ©Oi de\ekl ektoi] mou, fhsin, o u)kopiašousin eij kenon, ou)de\teknopoihsousin eij kata/an."o Didas kei pal/in wj ek paraqesewj, hqoun a)ntecagwghj= twzpa/ai sunbeb hko\wn toij Iou- daiwn kaqhgh taij: Grammateij de\ou)oi kaiiFari- sa i bi, oi ato) non a)fer te j, kaii didaskontej didaskal ian e)nta/ mata a) no)rwpon, pater e j nek gegonasi tekwn twtkata\na qhsin dhl onoxi, p l hk eij kenon, kaiieij kata/an: h(raj= kaiitouto e)li gacen o(Swthk, to ij Grammateusi kaiiF arisaigij e)pitimwze e)h gak, oai "o Ou)aii u)ri h, G rammateij kaiiF arisaibi upokritaij oai peria)ete thk qa/assan kaii thk ch- rak, poihsai e)Aa prosh/ uton: kaiie)h ger)htai, poi e)te au)tok ui)q) geer)hj di pl o)eron u)wze'o Oukoua e)kei f noi nek e)teknopoihsan eij kata/an kaiieij kenon: oi de\ekl ektoi] mou, fhsij toutestin, oi qes pesioi na- qhtaij hqoun kaqapac oi twze)wzespisma\wn ierourgoi i , ouk eij kata/an tekno poihsousin, ou)te 70.1428 nkh eij kenon, kat ' e)kei nouj: sperma gak eu) ogh- meron e)aitai to\sperma au)wzeu) ogh meron de\uro\ Qeou= o)ti de\proskei getai l ian au)oi] , ta\ec: h(terozh toj kaiifil anorwpi aj dwrou)renoj, e)oi mo)lato) te tou)A upexwn taij par' au)wzike tei aj, diadei knusin e)pw) oai "o Prin kekra)zai au)ou)l , e)pw)is- akousomai au)wze e)ti l al our)wn au)wze)w)ti] e)stin,"o 9)to)te l u)koi kaiia)nej boskhqhsontai a)Aa, kaii l e)vn wj bouj= fa)get ai a)ura, oai j de\gha wj a)Aton. Ouk a)dikhsousin, ou)l' ou)nh\l umano ua- tai e)piit%o)ai t%agi% nou, l e)gei Kurioj. Kata\duo) tropouj ekl h/

y v kai itauta: hAgak twz duol awz thh dia\pig tewj eAsin katashm
hneien aA thj profhteij h(dunamij, hgon oi kaiioi pote\qh-riwn a)
griwn di khn toij a giij epi phdhsantej, kaii diwcantej thh Ekkl hsi g
n, oAewnte di enegkontej ou den, sunbhsontai pro\ autouj, kata\ dia ge
sin kaiio (roy uxian t% sundes m% thj ei h r h j katesfigneroi pro\ tou=
to dia\Xristou=tou=dikaiountoj ton a)sebh=kaiisul legon-toj tolesk
orpisneron, kaiifwtiit% qei% katafai- drunontoj tolesk otisneron, ka
iita\parita neqistwz toj epi ito\Aeinon Poielgak parita kaii metask
eua/zei, kata\ to gegramneron. Erifoi mek ouA kaiiaAnej, iera/te/es t
i kaiikaqara\zwz kata\ ton noron, wste kaiiit% qei% prosfer/esqai q
usiasthri%, kaiiej o)snhh eu\ndi aj a)rafer/esqai t% Qe% 1/2 ukoj de\k
aiill e\wn, a)riera, kaiikaqarta, kaiie\qra\toij w)masneroi j: oAij d
e\pro\ tou\toij a)qrwp% pol eniwtatoj, kaii toij thj fusewj noroi j ei
j touto h)konneroi j, a)l a\ toij e)h Xrist% kakaqarneroi j, iera h te ka
iie\vrhneron es xhko si zw h, dia\ twz eu)ggel ikwz kh rug- na\wn sum
bhsontai, pro\ o)roy uxian thh dia\ pig tewj, oi bdel uroi pote kaiika/
qartoi, kaii w) r thtoj qhrioprepouj= mesthh e)ontej thh kardian. "60
u)oi, fhsin, ou den a)dikhsousin, ou te mh di- l unanountai ztisi twz e)h
t% Aei t% gi% mou,"6 touthsti, tv=Ekkl hsi#. Fagontai gak suk to
ij hneroi j ta)ria: trofh\de\autoi j o(Xristo) o(aA toj o(zwz o)ek t
ou=ou)anou=kataba), kaiizwhh di- douj t% kos m% trefei de\kaiisark
iitv=i di#, pro\ a)qarsian h(na) a)namorfwtikaiizwhh, kaii toij e)uto
u=kh rugmasi, touthsti, toij eu)ggel ikoi j: ou) gak ep' a)At% nor% zhse
tai, fhsin, o(a)qrwpoj, a)l' epiipantiir h rati eksporeuoner% dia\ stom
atoj Qeou= Epithr/hson de\oi ouk a)Anej kaiie)rifoi, ta) twz eorhtwn
kaiill ukwn e)ontai trofa) ou)gak e)h: Fagontai krea)Y, a)l' oi uk
oi kaiill e)ontej taij twz hnerwn kexrh sontai, ai dia\ twz a)urwn shm
aignon-tai: ouk e)ontai de\ a)kaqar\toij autoi j na)l on oi kaqaroi ou
e\thh ekeigwn zhl w)ousi pol iteigan kaii zw h r a)l' oi bebhl oi na)l o
n, taij twz prawn kaii kakaqarnerwn epi eikeigij a)kol ouqhsousin.
90u)w l egei Kurio j: O ou)ano j moi qronoj, h(de\ gh=urpopodion twz po
dwz nou. Poi bn oi)on oi ko- domhsete/moi; h)poi bj topoj thj katapaus
ewj nou; Parita gak tauta e)oihsen h(xeig nou, kaiie)tin e)na parit
a tauta, l egei Kurio j. Kaii epi itiga epi bl ey w, a)l' h)epi iton tapein
on, kaii h)uxion, kaii trefonta touj l ogouj nou; O de\ 70.1429 a)om
oj o(qw)wn moi nosxon, wj o(a)pkteigwn kurh: o(de\ a)raferwn semigal
in, wj ai)ra u)ion: o(de\ didouj. l i)ganon eij mn h nos unon, wj bl a) s- fhro
j.9 Ecu fhraj a)po xrwtwj ton pro j ge ta) e)h l o/ gon, neqisthsi th\ n
mustagwigan pro\ auton h)h ton Israh/. Bou/etai gak kaii autouj
thj kata\ noron a)posthsai kaki aj, kaqar a)ne)ei ka)keigouj a)po
foit# n eke/ eue thj a)xaigaj a)pa)h j, kaii thj e)h t% pl anasqai bebhl/

ou zwjh: oñi toigun thj= eñ pneurati latreigj metapoieitai naEl on, l
 ogou de\ a)ci oipantel wj/2ou)deno), thñ wj eñ skiaij kaiitupoij didask
 ei safwj/2bou/ etai de/ti proj touz% kaii eAeron autouj eiderai, wj k
 ailiaAwaiãousi thñ ofruk, kaiiep' ou)deniitwz(a)hagkaiyn pefronhkas
 i mega, ton eñ toij lerosol u)noij a)hasthsantej naort %õnto gak, oñi
 kaiitop% peril hptok toQei bñ est, kaiieñ xeiropoihtoij na oij katoi
 keilperiektikw/2 kaqa\kaiioi twze)pnwzay eudwñumoi, kaiiou)den oñtej
 pantel wj/2pl hñ oñi cul/a te kaiiligoi: kaiidia\touto/ fhsin: wV thj= q
 eigj dochj ouk ei)do)tej thñ u)per- oxhñ, wV twze)noi iprosontwn a)ci wma^z
 wn ouk eñ- nou)ntej to'negeqoj, "6Ouj)anoj/ moi qronoj, h(de\gh= u)popod
 ion twz)podwz)nou. Poi bñ oi)on oi)kodomhs ete/ moi; h)poi bj topoj thj= k
 atapau)sewj mou;"6 Pihroi)gak ta\par)ta toQei bñ: meta\de\au)ou-gh
 =te kaiiou)anoj; Eifhs qw dh\ a)q)wpoprepwj/2oñi qro/ non e)wn ton ou)
 ranok, u)popodion de\w)per ti poi eif tai thñ ghñ. Poi bj ou)A auton de)ce
 tai xw)toj; h)poi bj oi)oj a)kesei peril hptoj; "6Par)ta gak tauta, fh
 sin, e)poi)hsen h(xeig mou: kaiie)tin e)ra\tauta par)ta."6 Poi a de\tauu)te
 a; Dh=on de\oñi kaiita\ox(w)rena, kaiitwz)ox(w)nenwn e)pekeina: kaiiau)
 tou=gak h(ktigij a)asa, kaiitoij autou)=neurasi parh)qñ proj ger)
 sin ta\ouk oñta pote/Ti z)toi)gun aut)%/pros oig)onen wj ouk autou)=toio
 u)toñti; fhsi kaii dia\thj= tou=y a)l) ontoj fwrhj: "6Ea h peina)sw, ou)m
 h/ soi ei)pw. e)ra\gar est)ti par)ta ta\qhrig tou=a)grou= kthrh eñ toij o)A
 esi kaiibo)ej. Egnwka par)ta ta\qhrig tou=a)grou=kaiipar)ta ta\petei
 na\tauou-ou)anou= kaiiwraiothj a)grou=met' e)nou=est)tin."6 Epiitiga dh\o
 u)A e)pi)bl ey w, fhsig; h)par)twj pou e)pi)iton tapeinok kaiih)uxion, tout
 est)ti, ton eiktikon kaii pra)en, kaiitwz)wz)qel hra)zwn gnhsion u)pour
 gon, w)te kaiitrenein touj oi)per a)A ger)ointo par' e)nou=l ogoi; Shmai z)
 nei de\dia\tauou)wn to)eu)aggel ikon kaii swth)ron kh)rugna: tou)ouj e)fo
 r#) a)ci oij kaiiwj tapeinouj episkeptesqai. Qrasuj) gak kaiia) azw)id
 o(toij qeigij autou)=no)noij a)ntanistat)renoj, kaiidia\pol l h) a)pei)qei)z
 j, gau)on w)per tina\kaiiskl hron a)hate)pei aut)%/ton thj= e)utou-dia
 noigj au)xe)ra: oñi de\ a)para)de)kton poi eif tai thñ dia\nor)rou l atreig)ñ, k
 aii dia\m)igouj e)Aei, safhriei)l eg)wn: "6O qu)wn moi no/ sxon, wj o(a)po
 kte)gnwn kur)a: o(de\ a)h)fer)wn semi)z dal in, wj ai)ra u)A ion o(de\ douj) l i z)
 banon eij mh)no/ 70.1432 sunon, wj bl a)sfh)non."6 A qrei dh\ou)A o)Aw
 j ta\wj eñ skiaij kaiitupoij, ouk a)po)bl hta poi eif tai no)non, a) l a)ga
 k kaiimenighken, wj e)Ahn thñ gar)toi no/ sxou sfaghñ, kunoj h)gei)tai
 qar)aton, a)ka)qar)ton de\ kaiisemigal in e) eod)eu[s] ton. Dh)l oi)gak, oi)ra
 i, touti) t%)suoj ai)ra)ti pareikazein au)th)ñ a)ka)qar)ton de\kata\ton n
 or)ton o(u)A touj de/ge)k l ibar)ou kaprouj, eñ i a) % ti)getai pal imf h)rou
 fwrhj. Meq)g)thsi toi)gun dia\tauou)wn autou)j ei)ã ge to\bou/ esqai dia z)
 va eu) aggel ikw/2kaiiou)awj [i)ã ou)Aoi] pou naEl on kata/ge thñ ou)A a

neht%1201% skian. Kaiioui epei ecanto taj odouj autwz kai ita\ bdel ugnata autwz a h(y uxh\ autwz h)el hse. Kadwlekl ecomai ta\ epaignata autwz kai ita\ a(rartiaj autwz a)ntapodwsw autoij, oi eka/esa autouj, kaiioux uphkousan, kaiiepoihsan to\ ponhron ehan tign mou. Kaiia bouk h boulon hnn, epei ecantej.9 Apd ogeitai pa/in, kaiie)franh=kaciqthsi thn aitian, ej' vAkaiia)poremptoj gegonen o(Is rahk, kaiqoi prwtokoj wronasmenoj, kaiikl hroj Qeou=xrhmatigaj . "6 Epei ecanto gak, fhsiñ, autoi taj odouj autwz kai ita\ bdel ugnat a autwz a h(y uxh\ autwz h)el hse: "6 to\ de\, "6 Epei ecanto, "6 I egwn, o uk o)qw/z a)pe/hne dikastaj e)na)agkaigij pragmasin, "6 Eipontaj de\ na=I on kaiito\kal on ponhron, kaiiqe- nerouj to\ skotaj eij fw/z kaii to\fw/z skotaj, kaiito\ pikron gl uku\, kaiito\gl uku\pikron."6 Ecoh gak autoij dia\ twz eu)ggel ikwz qes pisma zwn proj pañ o(ioua a)pofer/e sqai twz a)rigtwn a)dragaqhma zwn, kaiiprokeimerhj autoij e)ousia j a)posthrai neh twz thj= faul o)htoj tropwn, a)nel esqai de\to\p efuk o) w)el eih: autoij fhsiñ, h)el hsan taj odouj autwz taj e)w norwn twz ierwz taj pagigaj qana zou, kaii eij pe)lauron #)ou katakonizou/ saj autouj: a)nbai z nei de\kaiiej a)na)rhhsin a) xaiote raj autoij a(r ar- tiaj: gegonasi gak kata\kairouj, kaiieidw ol a)zrai, kaiibdel ugm a zwn proskunhtai z "6 Epeidh\toi gun kekl hntai, fhsij kaiioux uphkou san,"6 ou) e)nhh prosesxhkasin, oia proj autouj pepoihrai I ogouj. ã Efhngak, oi "6 Egw)ei mi to\fw/z tou=kosmou, kaiio(pisteu)wn eij e)re\ ka) a)poqariv zhsetai: "6 kaiipa/in: "6 Deute proj me, par)tej oi kopi w z tej kaiipefortismenoi, kadwla)napausw u)raj."6 Tau)tv tv=y h)l oip on kexrhsonai tv=kata' autwz o)si z, kadwlekl ecomai ta\ epaignata autwz touthsti, touj epaizontaj, h)oun e)paroinountaj autoij. D hl oi de\par)twj touj peporohkotaj thn Ioudaion, kaiikatemprhsanta j thn a)gion pote kaiidiaboh)ton pol/in: dh=on de\oi touj Rwmai)gn str athgouj. "6 Antapodwsw gak autoij, fhsij taj a(rartiaj autwz "6 A gak memighka, kaiioux h boulon hnn, epei ecanto. 9 Akousate to\ r)ra Kurigu, oi trefrontej to\ I ogon autou=eipate, adel foi h(rwz toij mi- sousin u)raj= kaiibdel ussoner)oij, i)aa to\o)ra Kurigu docasq)kaii o)q)w=e)h tv=eufrosu)w u)rwz ka)kei)hoi ai) sxunqhsontai.9 Meqigthsi touj I ogouj epi)par)ta tapeinokaii h)uxion, kaiitrefronta touj I ogo uj autou=w)dh\kaii gegonasin a)parxh\, kaiiprw)oi, kaiia)pol eg)hn e)z ei- I egmer)oi oi qespesioi naqhtai z Trexei de\thj= e)nto- I h)h(dur)amij kaiiepi)par)taj e)feh) touj I aw)z 0.1433 h)goumer)ouj, oi ay h)l qei z ke xeiroto)hntai twz a)gion Ekk)l hsi w z kaiitwz ierwz khrugma zwn ier ourgoi z Tou)toj e)pitaz)tei I egwn: "6 Eipate toij misousin u)raj= kaiibd el ussoner)oij: Adel foi h(rwz "6 I)l gak pra)uj autouj bou)etai kaii a)ncikakouj ei)ai, kata/ge taj eu)ggel ika)l parado)seij, kaiidia\ th=

j eij l hein makroqumij saghneuēin eij oikēiozhta pneumatikhh, touj
j a)haneuōntaj, kaiiparaitoumerouj thh proj autouj koinwriān hēou
nekeiho/pou taxa diakel euētai, to\khrucāi, fhmiij toij eānesi, kaiik
a- l ešai proj qeognwsian thh a) hqh=touj pepl anhrē/ nouj, kaiitwēz
akaqa/twn pneuma\wn proskunhta) loudaiguj, oāi nh\kat' autouj e)
dexōnto thh po- l uqeiān, eāa de\kaiifusei kaiimōnon wntol oγoun Qeo/
n a) l' ei'kaii"6Menishkasi, fhshn, u(r)aj, bdel u- rouj eiāai katal oγi
zōtēnoi, proteines qv kaiiouātwj autoij o(par' u(r)wēz oγoj, kaiie)h ta/
cei kata- l oγizes qwsan a)del fwēziāa to\ōma Kurigu doca- sqv=#6 S
esaghreutai gak twēz epwēz h(pl hquj eij docan Xristou=kaiigeōnen
e)mfanh) e)h tv=eufrosuriv autwēz eufrainomenwv gak twēz epwēz e)itv=
par' autou= xariti kaiiswthri#, katvsxurhōsan oi, e) Israhk wj a) p
obl htoi, kaiinemishmeroi, kaii a)reloxoi pantel wj/zthj= twēz a)jwv e) pi
gōj, kaiitwēz par' autou=dedwrhmerwv toij pisteuōusin eij autot e)id
erai de\ a)hagkaiōn, oāi nomikhh l e/ uken e)ntol hē, a)del fouj o)homa zēin
kel eušaj touj e) epwēz Apei; rhto gak toij e) Israhk to\sunanap
l ekesqai fil eih toij pepl anhrēnoij. "6Ou)gak l al hšeij autoij e)fh-
nika,"6 fhshn o(dia Mwsew)j nomoj, "6ou)de\mh\epi- gambreusēij autoij
: thh qugater'a sou ou)dwšeij t%ui%ā autou=ou)de\thh qugater'a auto
u= h) v t%ai%ā sou: iāa nh\ a)posthšv tok uiōn sou a)p' e)rou=kaii por
euqeiij l atreusv qeoij e(er)oij."6 All' e)h Xrist%ā geōne ta\ a)hfo)tera
eā, kaiil e/ utai to\meso)toixon tou=fragmou=kathr'ghtai de\kaiio(noro
j, twēz e)ntol wēz h) dogmasi: "6Kaiigar' e)stin autoj h(e)fh'r'h h(r)wēz"6
9f wnh\kraughj= ek pol' ewj, fwrh\ek naou= fwrh\K urigu a)ntapodi dōit
oj a)ntapodōsin toij a)ntikeimeroij.9 Eipōw, oāi "6K a)gwē)kl ecomai t
a\ e)mpaignata au) twēz kaiita) a(r)tiāj autwēz a)ntapodōsw autoij,"
6 diadeiknusin eu)w) twēz a)peil hqer)twv thh eābasin, kaiiwj hēh twēz
pol emiγv thē te pol' in autwēz kaii tok naon v(hko)wv, fwrh) ek pol' e
wj, kaiifwrh) ek naou=genes qai fhshn, wj a)hamic kl aior)twv ierour-
gwēz kaiisunqrhnour)twv a) l h/ oij twēz awēz kaii gak hā eiko), thj= to
u=pol e)rou sunforaj= katakratoushj autwēz qrhneih te kaiio) of ures q
ai: ou)gak hā a)por)usij tou=kakou=K urigu de\ fwrh) genes qai fhshn
"6a)ntapodi dōit oj a)ntapodōsin toij a)ntikeime/ noij,"6 oi an e)pi ta)ttont
oj kaiidiakel euomerou toij o) qreutaij, feiges qai twēz a)ritwv ou)de
noj, e)pi phd# a de\ na) l on a)griv)j toij a)ntikeimeroij, kaiiouāi pou par
twj taij twēz pol emou)twv o(maij, a) l a\ gak qel hr)asi toij despotik
oij: tou)to gak autoij geōne pro)zenon tou=kaiia) (w)ai, kaiipa qei h
9p rin hāthh wā gousan tekeih, prin e) qei h ton 70.1436 poron twēz a)g
iγv)wv e)ce)uge, kaiie)ēken a)sen. Tij hāouse toiouton, kaiitij e)w)ra ke
nouāw)j; Ei' wā ne gh=e)h mi# h(er)#, hā kaiie)te)q[x]h e)noj eiš- apac, oā
i wā ne kaiie)ēke Siwā ta)paid)g aut)h)j; Egw)de\ēwka thh prosdoki;

an tau'hn, kai iouk e)nh'sqh mou, ei pe Kur'ioj . Ouk idou'egw'genw's
an kai isteifan e)poihsa, ei pe Kur'ioj ; 9 0ti nh'v(or) (zoj o (Israh' a)
pol eifai, didaskei pa/in. Epeidh'gak o'Awj proanapef'w'nhke tv=le-r
ousal hm'nhk a'Awsin, diame'nhtai pa/in tou=kat' ekl'ogh'katal e'gn
matoj : se'swstai gak ouk o) igh pl h'ouj, dia'p'ig'tewj de'vhl onoti thj=
e)h Xrist%'1/2bou/ etai de'ti toi outon upodhl oua pepar'nhkasi gak ei'
j au)to'n Iouda'ibi, kai iapektorasi tok a)rx'goh thj=zw'hj. Epeidh'de'
a)hebi'v, path'saj tok q'ar'aton, a)h'apefoi'g'he/te pro) tok e)h toij ou'a
noij Pater'a kaii Qeoh, diekh'rutton au)to'n oi q'es'pesioi ma'qhtai i'pros
Ia-Iouatej a'pasi, kai itoij pepar'nhkosi, kaiikal ouatej eij meta'g
nwsin, kaiiej swth'ri'g'nh dia'p'ig'tewj, kaiiej a'Asina'kratiw'zh'n
ndia'tou=a'gi'gu bap'ti'z'smatoj . Efh gak o(Pe'troj ; "6Kai i'nu'a, adel'foi
oi'eda, oi' kata'v'gn'oi'an e)prate, w'per kaiioi, a'Axontej u'rw'z'@Me
tanoh'sate ou'a, kaiibap'ti-sch'w'e'k'astoj u'rw'z'epiit%'o)no'tati Ihsou
=Xristou=kaiil h'y'es'qe th'h dw'reah tou=a'gi'gu P'neuf'atoj . U'rw'z'gar'
eis'in ai e)paggel'g'ai, kai itoij teknoj u'rw'z'6Tauta legontoj tou=qe
spes'ig'u Pe'trou pepi-steukasi polloi; Ge'graptai goua e)h taij Pra't
esi tw'z'a'gi'g'wn a)postol'wn, oi' prosete'fhsan e)h tv=h're/# e)kei'v yux
aiiw'seiitrisxi'g'iai. Diatetel ekasi toi'gun oi q'es'pesioi ma'qhtai nouqe
touatej tou) e) Israh'k saghneu'ontej eij pig'tin ei'sa xronou dia-ge
gonot'oj, e)ph'ne'x'qh Ioi'poh tv=te tw'z'Iouda'ig'wn xw'r'#, kaiiau)toij de'toi
j Ierosol'ur'ioij ta'ek qe'ig'j o)ghj, wj ei's'beb'k'ot'wn h'eh, kaiikekl'hm
er'wn tw'z'epi'eikester'wn, h'An de'vou'oi to'kata/eimma: touto didas'k
ei leg'wn: "6Prin h'ath'w'g'ousan tekei'h, prin e) qe'i'h tok por'on tw'z'w'
di'g'wn e)pe'f'uge, kaii e'f'eken a'Asen."6Prin gak e)pi'sth'ai ta'de'ina'kaii
oi'eh'tinaj pikraj w'f'haj taj ek tou=pol'er'ou sum'foraj kataskhy'a
i thj Ierousal'hm e)pe'f'uge, tout-esti, pro'tou=kindu'rou e'f'eken a'Asen,
o'Esti kuh'ma kal on kaiitrip'oz'hton taij gak tiktous'aj a)j'eno-tok
ig' ma'el on q'ater'ou prote'f'aktai: h'ata'xa pou kaii a'Asen to'tex'q'et'ou)
gak qhl u'netai pro) mal'akismou) o(e)h Xrist%'1/2z'aoj. Fro'nh'ma gak a)h
drop'repej' e)stin e)h au)%'kaiine'arikoh, kaiitout'ou ma'rtuj o(maka'ri
oj Pau'oj graf'wn: "6Oi de'tou=Ihsou=Xristou=th'h sar'ka e)staur'ws
an, suk toij pa'q'hr'asi kaiitaij e)pi'qum'ig'ij."6Ei'sa thj qe'ig'j duna'tew
j th'h u'perbol'hh, wj e)mergh'sas'hj kaiitouto, pol u'q'au'ma poi'etai Ie/
g'wn: "6Tij e'v'ra'ken ou'Awj; ei'w'v'ne gh=e)h mi#=h're/#, h'akaiie)te'x'qh e'q'
oj ei's'ap'ac, oi' w'v'ne kaii e'f'eke Siw'd ta'paid'g' au)h'j;"6Tij gak o(a)
kou'saj, fhsin, h'Atij e'v'ra'ke g'ha, h'oi xw'r'an o'okl'hron, a)h'abl'asth/
sasan e)h h're/# mi#=touj pl hr'ws'ai duna-ner'ouj au)h'j, Ara gak ei's
ap'ac, toute'stin, uf' e'A 70.1437 e'q'noj o'An e)te'x'qh pw'pote; a)l'ou'a
w, fhsin, "6H Siw'd e'f'eke ta'paid'g' au)h'j."6To'gak e)h h're/# mi#=t
reij xil'ia'daj proste'q'ei'hai yuxaj, kaiipneumatikh'h a)h'agen'hsin up'

onei hai dia\thj= pig tewj kai itou= a gi ou baptis matoj , pwj/ zoux e) argw/ 2
j eia a A e nouj o(o- kl hr/ ou kuhsij kai ia) potecij ; All ' , "6 Egw/ fhsij
de wka thh prosdokian tau thn."6 Proeigtai gak kai itouto dia\ fwrh=
j a gi yn profhtw/ 2 kai i proephg- gel tai Qeoj au tv= thh pol upaidian "6
Pl h h ouk e) mhs qh mou, fhsii Kurioj , kai toi steifan kai i gennw/ san e)
gw/ peoi hka."6 O de\ tou tw n e w n thh e) cousian , pwj/ a A a A ida gene/
sqai sunexwrhsen au thh, ei per hpe/ hse, thh eij au ton pig tin pros-
hkame th, pol upaij te kai i eu ai j of qhrai toij a) na\ pasan thh ghra, e)
pei dh\ de\ gegonen a) pei qh, skl hra\ kai idusa gwgoj , e) steirw th mek au A
th, geger nhke de\ h(tw/ 2 e) n w/ 2 xw ra ton a) ri qnou= kreigtona kai i pe/ ke
ina la on kai i au\ to dh\ touti idi daskei legwn o(qes pesioj profhtw/ h
saiaj , wj prof ge thh e) e) n w/ 2 Ekkl hsi an "6 Eu fra rohti, steifa h(o
u) ti ktousa, r heon kai i bohs on h(ouk wai nousa, o ai pol la\ ta\ tekna th=
j e) hr/ ou na= l on, h A thj= exoushj ton a A dra."6 9 Eu fra rohti lerousa
l h m kai i panhgurigate e) au tv= pa r te j oi , a) gapw/ 2 te j au th r. Xar hte
xar# = pa r te j o ai penqeite ep' au thj=, i aa qhl a/ shte kai i e) m pl hsqhte
a) pol mastou= parakl hsewj au thj=, i aa ek qhl a santej trufhshte a) pol
eis- o dou dochj au thj=. E) ti ta de legei Kurioj : Idou egw/ 2 ekkl igw ep'
au touj wj potamoj eifhrhj , kai i wj xeimari) ouj epikl uzwn dozan e) n
w/ 2 9 Xaizein e) pita ztei tv= ne# kai i mohtv= Siwa, h goun lerousal hm
h a j e) stin Ekkl hsi a Qeou= z w/ 2 to j , h A au to j e) aut% pa res thsen o(Xri
sto j a A pil on kai i a A wron, e A te tw/ 2 loudaikw/ 2 tagma tw n, kai i ek th=
j tw/ 2 e) n w/ 2 a) gel hj . Sunhy e gak touj du o la ouj eij e A a kainon a A q
wpon, poi w/ 2 eifhrhn, kai ia) pokatal - l acaj touj a) n foterouj e) h e) i sw
nati pro j ton Pa- tera. Prepoi d' a A to xai zein au tv= neres twtai ga\
r e) pigwn tw/ 2 a) pek nou kai i l ogon "6 Ou) gak ei den of qal mo j , fhsij k
ai i ou A ouk h Aouse kai i e) pi ikardian a) n q w pou ouk a) nek h, a A n(oi) gase
no(Qeoj toij a) gapw/ 2 n au ton."6 h s qhrai ze n h h proste/ taxe touj t
e o A taj e) au tv= kai i a) gapw/ 2 taj au th r ei an d' a A ou o ai pa/ inoi , a) nek
ontej w) per au thh, kai i tai j a) n wnh toij didaskal igij pol utropw j st
hri z zontej , kai i o ai penqousin ep' au thj=, kata/ ge thh au tou= tou= Swt
hroj fw th r "6 Makarioi, fhsin, oi , penqoutej , o ai au to i i parakl hqhs o
ntai."6 To de/ ge per qoj e) n tou toij thh tw/ 2 e) a) gw/ 2 a) n draga qh ma tw n
u) fo fai rei kator qwsin idr w ta gak e Aousi ton o) n- siforon, kai i l hpa
qousi neari kw/ 2oux i aa ti tw/ 2 e) pi gei yn kerda rwsin, a) l' i aa tw/ 2 pa
ra Qeou= xari- sma tw n a) n a) pimpl a) rrenoi, qunh di aj a) pas hj gerwntai
nestoi z touto gak au toij u) pis xneitai legwn "6 I na qhl a shte kai i e) m
pl hsqhte a) pol mastou= parakl hsewj au thj="6 Pro s wpon de\ a A ac gun
aikoj peri qeij tv= ne# Siwa, e) piner ei tv= tou= o) gou tropv= kai i thh e)
au tv= parakl hsin thh dia/ ge, fhmi j tou= a gi ou Pneuma toj , mastoi j pa
reika ze kai i ga/ akti. Ei ahtai gar pou 70.1440 pro j au thh kai i e) n tv= t

w/h Asma'wn, o'ei "6 Aga qoi mastoi z sou upek oi an."6 P r w/h de\pa/rtw
 j toij thn pigtin prosienemhoij thn eij tok Qeoh h(w/h Ihsoua tok Xri
 stoh nhpiopreph) prosagetai trofh\ tout- estin, o(truferoj kaiia pl o
 uj= thj= kathxhssewj I ogoj: ouaw gar pou kaiio(P aufoj prospewhke/
 tisin, ei pwrt "6Gal/a u(raj= epotisa, ou)brwta: ouaw gak h)urhasqe,
 a)I' ou)le eai nua durhasqe."6 Oti de\ ouk a)piinhpiguj te ei aai kaiio(a=
 sqai prepei, touj oi per aA oAwj tok thj= kathxhssewj ekpigousi I ogon
 , xrhrai de\ na el on a)nafoit#n, kaiieij aAdra tel/eion, kaiieij melron
 h(ikiqj tou=pl hrwmatoj tou=Xristou= iaa tok a)kribh-kaiie)htasmen
 on ep' auj%zogon sunierai durwntai I oipoh, epigace prostiqeij: "6 En
 a ekqhl asantej trufhshte, a)polei sodou dochj au)thj."6 To)ekhl as
 antej de\ fhsin, a)ntiitou= mastwzeaw kaiiohl hj gegonotej, h)oun a)po
 gegal aktismehoi, tutestin, ouk eai melontej nhpioi, tel ouatej de\ wD
 sper e) e)fhboij h)h kaiia)ndra si, kaiithj= stereaj= e)fiertendi trofhj, e)
 ntrufushte a)polei sodou dochj au)thj= kaiidozan mel o)nomazei Xristo\n
 n ouaw gar pou kaiio(Y a/I wn fhsiiperiiau)ou="6 Tou=kataskh- nwsz
 ai dozan e)h tv=gv=h(w/h)6: ei adon de\ thj= meta\sarkoj oikonomiqj to
 musthriou Qeoj wnfusei gegonen a)qrwpoj, kaiioian eisbebhken eij
 to)de tok kosmon dia\thn sarkwsin. Entrufwsz to)gun oi, tok a)krib
 h=thj= periiau)ou=piqstewj eidotej [al. doritej] I ogon, kaiitiga tropon e
 isbebhken eij thn oikoumenhn h(doza, tutesti Xristoj), nanqarontej:
 dia\ touto kaiio(qespesioj profh/hj eu)uj), kaiiparezeugmehwv, thn e)
 nfa)reian au)ou=thn meta\sarkoj kaqigthsin e)hargh=ia)thsi gak to)a
 u)ou=proswpon I egontoj, o'ei "6 Idou)ekkl igw ep' au)ouj, wj pota-
 mol j eifhrhj, kaiiwj xeimar)ouj epikl uzwn dozan e)prwte)6 Potanuj mel
 ouA eifhrhj, kaiixei mar)ouj trufhj, o(Xristoj ouaw gak au)tok kaiio(
 qespesioj Dabid o)nomazei I egwn: "6 Wj epl h)unaj to)le)coj sou o(Q
 eoj,, oi de\ uiqoi itw)h)qrwpwn, e)h skepv tw)pte- rugwn sou e) piou si:
 mequshsontai a)po\ thj= pio\thtoj tou=oi)kou sou, kaiitok xeimar)oun th=
 j trufhj= sou potiej au)ouj."6 Kaiipa/in: "6 Tou=potamou=ta\ o(nh)ra
 ta eu)fraignousi thn pol/in tou=Qeou=6: ekke/kl ike de\ kaiioian a)mfil
 afesta)oj narasin e)pekl use tw)ep)rwte)thn dozan, tutesti, to)ti gi
 on tw)ep)rwte) h)oi to)dedocasmenon a)an. Ou)gak par)tej pepi-
 steulk asin, ou)te nhn epocashsan, a)I' wj o(P aufoj fhsi peritou=Qeou=k
 aiiPatroj, "6 Ou)A proegnw kaiiprowrise sumor)rouj thj= eikonoj tou=
 Uiqu=au)ou=tou)rouj kaiieka/esen ou)A de)ka/ese, tou)rouj kaiie)lo/
 case."6 To)ge nhn, "6 Ekkl igw[n], "6 I egwn, digwsi toi outon e)noei h
 mel gak o)oj au)j%kaii poreia, kata\ prodesin kaiie)lokian tou=Pat
 roj proj touj e) ai)aratoj Israh/: e)h goun o'ei "6 Ouk a)p-
 esta/hn, ei
 nh'eij ta\ apdwl o)a probata oi)kou Israh/."6 Epeidh\ de\ a)pewsant
 o thn pigtin, e)ekl inen a)p' au)w)kaqa\ gegraptai, kaiitaij tw)ep)rwte)

na ge/aij thk ek twi erwz nana lwn paraki h- sin exarigato, toutes
 ti, to veu aggel ikon kai iswth rion kh r u g n a, di' ou Athn prok autok ei th h
 hn keker- dhkasi, kai idi' autou= sun h' qhsan kat' oi keiozhta thk pneu
 matikh h t% Qe% kai i Patri, 70.14419 Ta paidia autwz ep' wwn a) qhs
 ontai, kai i epiigonata paraki h qhs ontai. Wj ei a tina mh lhr parakal
 esei, ou Awj ka gw l parakal eswu r a j. Kai i e h l erousal hm paraki h q
 h s e s q e, kai i o j e- s q e, kai i xar h s e t a i u r w z h (kardia, kai i ta l o s t a = u r
 w z w j botar h a) h a t e l e i K a i i g n w s q h s e t a i h (g h = K u r i g u t o i j s e b o n e r o
 i j a u t o n . 9 A n f i l a f e s t a z h n h r i h t h k p a r a k l h s i n e p a g g e l / - l e t a i , k
 a i i f e i d o u j = a p a s h j e p i g o s i n , w s t e k a i i p o r o u d i x a p a n t o j k a t o r q u a
 d u r a s q a i t o l a j e s k o n a u t % 1 / 2 O i g a k e i n h p i a z o n t e j e h a u t o i j , f h s i j
 k a i i t a j f r e r a j o u a w t e t e l e i w m e r o i , b r e f e s i n e h i a % m i k r o i j e p ' w n
 w n a j q h s o n t a i , k a i i e p i i g o n a z w n p a r a k l h q h / s o n t a i : e a j g a k o u a w m
 h t r a s i n e p i m e l e i s q a i n h - p i g n . O i g a t o i g u n , f h s i j p a r a x w r h s w m h t
 r i j p a r a k a l e s w d e l o u a w t o u j a d r a n h = t e w j e a o n t a j n o u a , w j e) l e i j
 a i n h d e k t w z t e l o u r t w n e i j a h a p a u - s i n a u t o i j : t i q n o u r e n o i d e l o u a w ,
 f h s i j k a i i d i a \ p a s h j i o n t e j f e i d o u j = k a i i a g a p h j , o j e s q e / t e d i a \ k a i r
 o u = k a i i t h a a w p o l i n t h k e p o u r a r i o n l e r o u s a - l h m p l h s q h s e s q e q u m
 h d i a j , k a i i w j e h t a z e i p o a j a h a q a l h s e i t a p a r t w n u r w z o s t a = E g e r
 q h s o n t a i g a k o i n e k r o i j k a i i a h a s t h s o n t a i o i e h t o i j m h m e i g i j , t h k p
 a r a X r i s t o u = p l o u t h s a n t e j d r o s o n , t o u t e s t i , t o p n e u m a t o z w p o i o n
 o u a w g a r p o u / f h s i n o (Y a / l w n p r o j t o k Q e o k p e r i i t w z e h g v = k e i m e r w
 n : " 6 E c a p o s t e l e i j t o p n e u m a / s o u , k a i i k t i s q h s o n t a i , k a i i a h a k a i n e i f
 j t o p r o s w p o n t h j = g h j . " 6 W s p e r o u a t a l e n a g r o i j a h q h s a n t a n e t a b r
 a x u \ p i g t e i , k a i i n a r a i g e - t a i e a r i n o u = g e n h k e h s t a r t o j k a i r o u = p a l / i n
 a h i g x e i : k a i i f a i g e t a i : o u a w t a l e n t v = g v = t w z t e q n e w t w n l e i y a n a , k a
 t a \ t o k t h j = p a l i g g e n e s i a j k a i r o k a j j h i % d u n a r e i Q e o u = p a l / i n a h a t e l
 o u s i n . E g e r q h s o n t a i g a k , w j e a h n . " 6 T o t e d h \ t o t e g n w s q h s e t a i h (x e i i
 r K u r i g u t o i j s e b o n e r o i j a u t o n . " 6 X e i f a / g e n h k e h t o u t o i j , h a t h k d u
 n a m i n a u t o u = f h s i n , h g o u n t o k K u / r i o n h r w z I h s o u a t o k X r i s t o k , d i ' o
 u a t a p a r t a , k a i i e h % a p a r t a . D i ' a u t o u = g a k p a l / i n k a i i h (t w z n e k r w / 2
 n a h a b i g s i j . A p o t e l / e s n a g a k t h j = a u t o u = d u n a r e w j e i a a a , k a i i t o l i '
 s x u s a i p a r e n e g k e i h e i j u p a r c i n t a \ o u k o a t a p o t e \ k a i i p e p o n q o t a t h k
 f q o r a h , a h a k a i - n i g a i p a l / i n e i j t o l e n a j x a i j . K a i i a p e i l h s e i t o i j
 a p e i q o u s i n : I d o u \ g a k K u r i o j w j p u = h a e i , k a i i w j k a t a i g i j t a \ a n a t
 a a u t o u = t o u = a p o d o u r a i e h q u n % k d i g h s i n , k a i i a p o s k o r a k i s m o k e h
 f l o g i i p u r o j . E n g a k t % 1 / 2 p u r i i K u r i g u k r i o h s e t a i p a s a h (g h = k a i i e h t v =
 r o m f a i # a u t o u = p a s a s a r c : p o l l o i t r a u m a t i g a i e a o n t a i u p o K u r i g u ,
 o i a g r i z o r e n o i k a i i k a q a r i - z o r e n o i e i j t o u j k h p o u j , k a i i e h t o i j p r o q u /
 r o i j e a q o n t e j k r e a u r w z k a i i t a l o d e l u g n a t a k a i i t o k m u a , e p i i t o l a u t o l
 a h a l w q h s o n t a i , e i p e K u r i o j . K a g w l t a l e a g a a u t w z k a i i t o k l o g i s m o k

αυτων επισταται.9 Apoxrwntwj parakal esaj touj eh tv=ne# Siwd
 , tutes#ti, tv=Ekkh hsi#, kaiidiarkesta#hn autoj epaggeil a#renoj t
 hh paraKl hsin, kaiipneumatikw# 70.1444 agaw#xorhgian, e#i te
 pro# tou#toj th# ek nekrw# a#nabi#ysin, kaiita# a#w#monaj, kaiith# a
 u#toj docan ouk a#z#h#rion e#esqai#fhsi toij apeiqei#h e#(oneroij au#)%1/2
 to#epiitou#toj e#p#xeighma. h#cei gak wj pu#, fhsi#z katabh#setai gak
 e#(ou#)anw#e#h tv=docv tou= Patroj autou=meta\ tw#za gi#yn aggel#wn
 Tou#to gak to#A#ma autou=kata\ to#eh#Y al moij u#(nour#nenon, "o#To#A#m
 a tou=Qeou=#muriopl asion, xilia#ej eu#p#nour#twn."6 h#cei de#la#podw#w
 n ek di#ghsin eh# qun#)%2kaiia#poskorakismok eh# fl ogi#puroj. O de#la#po
 sko- rakismok dhl oi#th#h a#pobol h#t# e#reigak toij teqnew#sin eh# a#tar
 tigij: "o#P oreu#s#qe a#p' e#rou=kathra- me#oi, eij to#pu# to#ai#w#nion, to#
 h#(oinas#me#on t#)%di a- bo#% kaiitoij aggel#oj autou=#6 kriq#setai ga\
 r ou#aw, fhsin, h#(sur#pasa gh#kaiiw#per a#pov#om faiaj th# qeiaj o#
 gh# pl hger#tej polloi#traumatigij genh#ontai. Ou#oi d' a#ei#n oi th#
 a#ukton dexo#menoi di#ghn, kaiiej a#beston trexontej fl oga, kaii se
 iraij tw#za di#yn pl h#mel hma#wn katesfigme#oi: ma#l#ista de#tw#za A#l
 wn u#penexq#sontai tv=di#kv, fhsin, oi agri#zontoi kaiikaqarizontoi
 eij tou# kh#pouj, tutes#tin, oi parwsa#renoi me#h th# dia\ Xristou# u/
 trwsin, kaiith#h dia\ tou=a#gi#gu baptis#ma- tej a#tima#santej xa#rin, di ka
 iousan to# a#ebh#kaii pantoj aitia#r#atoj a#pall a#xtousan tou# taij
 a#tar- tigij nemo# usme#rouj: agaph#santej de#ma#l on to#eh# pl a#rv kaii
 a#gnoi# peripatei#h, kaiiqeoi# toij ouk ou#ai#proskunei#h, oi#kaiike#xrh
 ntai perir#anthrigij a#kaqar#toij kaiir#paroij. Periagnizontai gak,
 wj gou# oi#ontai, kata#sfaj# autou# pl anw#tej kaiipl a- nw#nenoj. h#
 gak u#asi kater#ei#gonto, h#goun d#daj pu# perienegkontej ku#kl %, di
 asmh#xein taj e#utw#yuxaj tw#ek faul o#xtoj logismw#za. nol us
 mw#%onto. o#ti de#kosmio#xtoj kaiiepiekei#aj ou#eij, e#sti pantel w#2
 j para#ge toij toiu#toj o#(logoj, a)l' ou#de#nou# a#nqrw#popreph#, par
 asunebl h#hsan de#ma#l on toij kth#resi toij a#no#toij, diadei#gnusin
 eipw#di, o#ai agri#zontai me#h eh# kh#pouj, tutes#tin, eh# toij a#sesin, h#goun
 drumoi#j, u#poka#w#druoj kaii l eu#khj, kaiider#drou suskiazontoj. Ec#%
 kodor#ntai gak par' autw#za u#to#se bw#moikaiitene#h toij dai#z#nosin,
 eh# de#toij proqur#oij tw#zatenw#z#h#qion kre#aj u#dion. Apodeicij de#k
 aiitouto# trufh#. Pros- ekur#oun de#kaiita#bdel u#mata kaiitok#ma. K
 aq- igonto gak ia#wj eij touto# frenobl abei#aj tw#zedeisi- daimon#wn tine\
 j, wj kaiimw#za#ein eh# shkoi#j idru#mata/te kaiitupouj. Al l' ou#oi
 partej, fhsin, e#pii to#autola#hal w#h#sontai, tutes#tin, o#(rou#toij apeiq
 h#sasine# Israh#l: "o#Egw#gak e#gnwn ta#e#ga autw#za kaiitok#l ogismok
 autw#za#6 L ogismok de#fhsi taj eh#qun#s#eij, ai#j a#kol ouq#santej ai#sx
 rw#ze#p#ixei- rhma#wn gegon#asin eu#(etai# di' w#d autoj kaiih#(tw#z#bdel u

gna'wn gegonen eisfora, kai oi de on e'it%1/2 fousei kai ia) hqw'z/1 atre
 uein Qe%1/2 9 Eirxomai sunagagei h parita ta ve'nh, kai ita) gl w'ssaj.
 Kai ih'ousi, kai iot'ontai thn doctan mou, kai ikatal ei'g wep' autou) s
 hne'ia, kai i) apostel w'ic aut'w'z seswsmerouj ei) ta ve'nh, kai iei)j
 Qarsei)j, kai i) Foub, kai i) Loub, kai i) Mosox, kai i) Qobel, kai iei)j thn E
 l la da, kai iei)j ta) rh70.1445 souj ta) por'w, oi) ouk akhkoasi) mou to
 o'na, ou) de ve'ra kasi thn doctan mou, kai ia)aggel ousi) moi thn docta
 ne) to i)j e'nesin.9 Anakefal ai'ysin w'sper tina) tou= pantou) l ogou,
 kai ia) pas'hj profhteia)j dia) toutw'ni poietai Xri- sto)j, kai i)w)j e)h bra
 xe)si kai i) sunestal neno)j a)pag- ge)l ei ta) p' a) xhj= ne) xri tel'ouj, ka
 i) th)j meta) sarkou) oi konomia)j thn du)ramin. Dianemh)tai gak kai i) th)j=
 kl h'sewj tw'z e)ni tw'z kai i) th)j tw'z a)gi'wn a)po- sto)lwn a)hadei'gewj, kai i)
 oi) proskunh)qhs)etai para) pas'hj th)j= up' ou)tanon. O) nek) gak pa)l ai
 nono)j, e)A kai i) nonon sunhgagen e'no)j, dh) on de) oi) to) e) Israh)l, kai i)
 mi)g e)ka)l ese) gl w'ssan. O) de) Kuri)oj h) tw'z lh-sou)j Xristou)j ou)xi i) mo/
 no)j to i)j e) ai) a)to)j Israh)l, th)j= meta) sarkou) oi konomia)j thn du)rami
 ne) xarizeto, a) l a)gak e)ne)i panti kai ia) pas'ai)j gl w'ssai)j. E)fh gou=
 n dia) th)j= tou) Y a)l onto)j l uraj: "6 Akousate tauta, parita ta ve'nh: e)
 nwti gasqe, parite)j oi) katoi- kouste)j thn oi konome)thn."6 ou)kou) a) panta
 j nek) sun- a)w, fhsig: "6 h)lcousi, kai i)ot'ontai thn doctan mou."6 Ke)kl
 hntai gak dia) pigstewj, kai i)oi) pote)na kra)h o)te)j gegonasin e)ggou)j, ka
 i) ite)qantai thn doctan autou)= pw)z h)ti na) tropon, Akhkoasi) gak dia)
 tw'z e)u)gge- likw'z khrugna'wn, oi) kai i) isourgo)j kai i) isosqerh)j e)sti
 t%1/2 Qe%1/2 kai i) Patri)j kai i) tw'z up'ek l ogon gegonen a)potel esth)j, w'ste k
 ai i) nekrou)j e)k mhma)zwn e)ge)ra) i, kai i) tu)fl oi)j e)ne) i) hai to) w'z e)tera) te
 pro)j touto)j e)gassasqai ta) pantou) a)ia kai i) l ogou, kai i) qa)u)ra- to)j.
 E)lgoun ka)q e)eron tropon te)qantai thn doctan autou)= mustagwghqe/
 nte)j oi) Qeou) h) a) l o) l ogou, kai i) gegonen a) q'w)poj: ou)gak kata) tou) l o
 udaigou)j oi) e) e)ni tw'z e) i) h)kasi: "6 Diati) su) a) q'w)poj w)di) poietai) se aut
 on Qeou)h."6 E)pegnwko)te)j de) na) h) on to) e) p' aut'w'z susthrion, ta) i) era)j
 e)kei)raj a)habowsi) fw)raj: "6 Su)vei) a) (Xristou)j o) (Uio)j tou) Qeou) tou) zw'z
 to)j,"6 kai i) mhh) ka)kei) ho) pro)j tout'w'z to) dia) tw'z a)gi'wn a)postol'wn, "6 1
 Al hqw'z/2 Qeou)= Uio)j ei) a)6 Te)qetai de) kai i) e) p' aut'oi)j shne) i) b'n w)j gak o)
 Paul'ou)j fhsin, "6 Esfra- gi) sqhmen t%1/2 pneu)mati th)j= a)pol utrw'sewj, k
 ai i) tai)j a) partwn h) tw'z kardia)j e)nerofw)h Xristou)j dia) netoxhj= to
 u)= a)gi)ou Pneu)matou)j."6 Apode)ge) tw'z a)hase- swsmerw)wn, fhsin, a)poste
 l w'ia)j ta ve'nh, ei)j tou) s de) kai i) tou) s de). E)qnh de) ta) ta) ta) nek) ei)j e)sp
 er'an, ta) de) ei)j h)w'z ta) de) kai i) e)no)j to i)j borei)ote)roj, h)gon kata) thn E
 l l h)w)wn xw)ran, kai i) ei)j ta)j e)pekeina) rh'sou)j. "6 Ekei)j fhsin, a)aggel o
 usi) thn e)nh) doctan."6 Ou)gak sesigh)kasin oi) ma)qhtai)j di) e)kh)rucan de)
 pantaxou) to) Eu)aggelion th)j= basil ei)aj, kai i) tw'z i) erw'z khrugna) tw

n thk duramin. Kaiiaousi touj adel fouj u(rw)k partwn twze) n w(zw)on Kuri% meq i ppwn kaiia(na/ twn, e)l amphraij h(rion)wn met a'skiadiyn, eij thk a(gi)an pol/in Ierousal hm eipe Kurioj, wj aA e)h/ gkaisanoi, uigi) Israhl e)noita) qusi)aj au)w(zw)meta'yal mwzeij toh oi(on) Kurigu, kaii ap' au)w(zw) h(y)omai i)erei) kaii Leuitaj, eipe Kurioj. 9 70.1448 Oti par)th te kaiipar)twj e)hrgon e)stai kaii e)karp on to)di a)tw(zw)a gi)yn a)postol)wn kh(r)ugna para)toij w)omasmenoi)j e)an esi kaiitai) au)w(zw)xw)raij, diadei)gnusin e)h tou)toij: "O touj gak adel fouj u(rw)k'6 fhsin, i) o)l o)goj v)pro)j touj e)c ai)aratoj Israhl pisteu/santaj, "Ga)po)tw(zw) n w(zw)aousi dw)zon t%)Kuri%." Ana)ghna gak wD sper eij do)can Qeou)tw(zw) n w(zw)gegonen h(pl)hqu), a)phl I agn)h mek pan-to)j aitia)ra)to)j dia)th)pi)stewj, kaiipar)ta r(u)pon a)po)bal ousa di a)to)u-a)gi)u bap)ti)smato)j, cer)ion de)w)per a)postol)k w(zw)s poudasna)z wn proskomisqen t%)Qe%)Kauxw)zai) goun ep' au)%)ch)to)u)%, xarak au)to)u) kaiistefanon e)autw(zw)onoma)zontej. Oti de)a)po)rwta)z h I)gn, kaii idr)wto)j di)xa pantol), kaii adu)wto)j, kaii por)wn h(pro)j Qeoh ep)istro fh)tw(zw) n w(zw)kaq)is)thsin e)h argw)z wj ek paradeigmato)j tou)kaq) h(n) aj)l egwn, o)ti a)ch)stontai meq i) ppwn kaiia(na)zwn e)l amphraij kaii skiadigij: w)per gak oi) dia)to)u)wn o)oi) porei)h ei)w)q)te)j, a)porwta)z h n thk prokeime)h n au)toij katorqusi) trigon ou)w)j oi) ek pl ar)h)j E)l)h rikhj) pro)j Qeoh ep)istref)ontej dia)l ei)aj w)per kaii e)strwne)h)j h)ou sin o)lou)kaii mononouxi)kaii do)ru)forou)renoi, kaii a)pa)sh)j au)to)u) a)h)apaul)h)j a)xiou)ra)to)j Qeou)h)ousi de) pou) Eij thk a)gi)an pol/in, h)goun Ierousal hm h)ai)j e)stin Ekkl)hsia) Qeou)z w)to)j: e)stontai de) ou)w)j h) ei)j kaii e)u)prosdektoi) prosio)nte)j Qe%)w)z sanei)kaii qusi)aj prosagome)h h, fhsij met' %)ch) kaii docol)ogi)aj. Al)la)kaii'6 Ap' au)w(zw) h(y)omai, fhsij kaii i)erei)j, kaii Leuitaj. Ap' au)w(zw) de)ti)z)wn, Ou)w)ma)l) a) safe)l)j, po)teron ek tw(zw)a)postal) en)tw)w) eij to)kal e)stai tou) e)c e)h)w(zw) h)goun e)c au)w(zw)tw(zw)kekl) hmer)wn: pl)h)h) a) h)q)el) o)ti eu)fh)sonen touto)te)ka)kei) no. Ierourgoi)gak gegona)si tw(zw)di a)Xri)stou)qes)pi)smaz)wn kaii oi) qes)pe)oi) na)qhtai)z)ke)kl) hntai de) pro)j i)erwsu)h)h, kaii eij) de)u)fo)kal ou)nt ai) pol)l)oi)tw(zw) e)c a)g)el)h)j o)te)j E)l)h rikhj), Qeou)meq)ista)nto)j eij) kai)ino)zhta)z w)h)kaii)gnw)h)j au)to)u)j. Anaxal)keu)ei) gak w)per h(pi)stij) eij) to)au)%)do)kou) tou) e)c)eil) egme)rou)j. 9 O)h) tropo)w)gak o)ou)ra)no)j k)aino)j, kaii h)gh)kain)h) a)g)w)l)poi)w)z)rei) e)h)w)pio)h) mou, I)gei) Kurioj: o) u)w)j sth)setai to) sper)ma u(rw)k)kaii to)w)na) u(rw)k)kaii e)stai) nhk) ek) nh)no)j, kaii Sab)baton) ek) Sabba)zou). Al)cei) pasa) sakt) e)h)w)pio)h) mou p)roskur)hsai) e)h) Ierousal hm eipe) Kurioj o) Qeoj). 9 To)k)ra) d)anton) t)h)j) e)pi)go)j toij) e)j' a)A)sin a)ga)q)ij) u)pi)sxne)itai) Xristo)j toij) a)g)apw)z) sin au)to)h, kaii toij) e)pe)gnw)k)osi) thk) e)pi)fa)neian) au)to)u)k) w)per) gak, f)h) sij) kainour)gh)z)aj) to)h) ou)ra)no)h) kaii thk) g)h)h) ou)w)w)ne)in) e)h)z)w, kaii ou)j)

eij aut̃a kataluſei xronoj̃ oũn̄w̄ tōſper̄na uſw̄ kaī itō lōg̃ōma sth̄ſe
 taī eñ-w̄p̄iōn̄ mou. Kainoū, gak̄ oūranoū, kaī ikainh̄ gh̄a, kaī itā v̄pa
 gge/̄mata aut̃ou=prosdokw̄te, katā tō gegram̄enon. Œtī dē kaī ih̄(tw̄
 nā gīwn̄ e)̄ pij sth̄ſetaī āīkaī id̄ī am̄eñīſ̄ pistw̄ſetaī graf̄wn̄ ō(par̄ſo
 -foj̄ Pau=oj̄, ōī a)̄retame/̄hta tā xarigm̄ata, kaī ih̄(kl̄ h̄ſij̄ tou=Qeo
 u=̄ Ou)̄ koūn̄ tōſper̄na tō eu)̄ ogh̄mer̄on tō dīā tw̄nā gīwn̄ a)̄poſto/̄wn̄ pr
 os̄ komiſq̄h̄ t%̄/̄De%̄/̄2 70.1449 sw̄h̄ſetaī dīā p̄antoj̄, kataf̄qarh̄ſet
 aī gak̄ kat'̄ oūder̄a trop̄on, a)̄ I'̄ oī ēn̄ oūran̄%̄ kaī igv̄=sund̄īa-r̄eneīſ̄
 sun̄ex̄ontoj̄ eij̄ tout̄ō tou=par̄it̄wn̄ h̄(tw̄nā Swth̄=roj̄ Xriſtou=̄ Œtī dē ka
 ī eīj̄ epīgloſin̄ āīmeizon̄a h̄(tw̄nā piſteuſārit̄wn̄ āīīprobh̄ſetaī pl̄ h̄q̄u
 j̄, dīdaſkeī l̄ e/ḡwn̄, ōī "ŒMh̄ ek̄ n̄h̄noj̄, kaī Sabbaton̄ ek̄ Sabba/̄tou,
 h̄ēcī paſā ſak̄c̄ eñ-w̄p̄iōn̄ mou proſkurh̄ſaī eñ̄ Īerouſal̄ h̄m̄"̄ Œ Ou)̄gak̄
 dial̄ el̄oip̄aſin̄ oī piſteuſantej̄ eij̄ Xriſton̄, a)̄ I'̄ ek̄ ekeīnoū tou=ka
 irou=̄kaq̄ ō dī ek̄ hr̄ucan̄ oī q̄eſpeſioī nā q̄htaīj̄ kaī eīj̄ deu=fō bad̄izou
 ſin̄, oī n̄h̄ ek̄ th̄j̄ pol̄uq̄ēu pl̄ a)̄rh̄j̄ tō th̄j̄ a)̄ h̄q̄ouj̄ q̄eogn̄wiſīaj̄ dī yw̄te
 tej̄ fw̄/̄2 oī dē kaī ek̄ tā gma/̄t̄wn̄ Ioudaik̄w̄tēī kaī īkaq̄ ēa, kaī iou)̄p
 ol̄ Īoī, Pl̄ h̄ h̄āouſī kaī ī aut̃oīj̄ kekl̄h̄ſontaī gak̄ eñ̄ e)̄x̄aioj̄ tou=aīw̄/̄2
 noj̄ kaīroīj̄, ōī an̄ tō pl̄ hr̄w̄nā tw̄tēī n̄w̄tēī ſel̄q̄v, kaq̄a/̄fh̄ſin̄ ō(par̄ſo
 foj̄ Pau=oj̄. Kaī ī e)̄el̄ euſ̄ontaī oī āīoī, kaī iou)̄ontaī tā kw̄/̄ā tw̄tē
 a)̄n̄or̄w̄wn̄ tw̄tēī par̄abeh̄kōt̄wn̄ eñ̄ e)̄nōī. Œ gak̄ ſkw̄ hc̄ aut̃w̄tēī tel̄ e
 uth̄ſeī, kaī itō pū=̄ aut̃w̄tēī)̄ ſbeſq̄h̄ſetaī, kaī ī e)̄ontaī eij̄ ōāſin̄ pa/
 ſv̄ ſarkī. Œ īoikē dīā tō ut̄w̄n̄ tāj̄ e)̄pen̄ex̄q̄eiſaj̄ tōj̄ Ioudaiḡij̄ ſurf̄o
 ra)̄ bou/̄eſq̄aī dhl̄ oūn̄, a)̄ ſ̄p̄oneī haī j̄fāmen̄ aut̃oūj̄ dīā th̄j̄ R̄w̄maīwn̄
 xeīroj̄, katā dw̄q̄eñ̄toj̄ dh̄-l̄ on̄xī tou=nā ou=̄kaī īw̄tā th̄n̄ ſfagh̄n̄ u)̄p̄o
 n̄einān̄-t̄wn̄ a)̄pārit̄wn̄. Gegōn̄aſī goūn̄ taut̄ā paq̄oñ̄tej̄, kaī eīj̄ ōāſin̄
 paſv̄ ſarkīj̄ kaī ī monon̄ouxī th̄n̄ dīk̄hn̄ a)̄ ī e-l̄ eu)̄th̄ton̄ ēāouſin̄. Tout̄ō gā
 r̄ īaw̄j̄ u)̄p̄odhl̄ oī n̄h̄tē teq̄n̄h̄ceſq̄aī l̄ egeīn̄ ton̄ ſkw̄ h̄kā aut̃w̄tēī n̄h̄tē m
 h̄n̄ kateūnaſq̄h̄aī tō pū=̄. Bou/̄ontaī dē t̄inej̄, kaī eīj̄ ton̄ kaīron̄ th̄j̄
 ſuntel̄ eīaj̄ tou=aīw̄tēīj̄ toūj̄ perī itoū/t̄wn̄ a)̄n̄akom̄izein̄ l̄ o)̄gouj̄, ōī ē tw̄tēī
 par̄abeh̄kōt̄wn̄ oī q̄neītā kw̄/̄ā r̄īfh̄ſetaī pem̄p̄oñ̄enā eij̄ ko/̄aſin̄, k
 aī eīj̄ fl̄ o)̄gā th̄n̄ a)̄ tel̄ eu)̄th̄ton̄. Ekeīſgak̄ ō(ſkw̄ hc̄ tw̄tēī kekl̄aſmēwn̄
 zh̄ſeī dī h̄nek̄w̄/̄2 kaī iou)̄k̄ āā ſbe=ſq̄eīh̄ tō pū=̄. H̄maj̄ dē tō ut̄w̄n̄ a)̄pārit̄
 wn̄ a)̄ pal̄lāceī Xriſtōj̄, di'̄ oū ākaī ī neq̄ oū ān̄(dōcā t%̄/̄De%̄/̄2 kaī ī Patrīī
 ſuh̄ a)̄gī%̄ Pneum̄ati, eij̄ toūj̄ aīw̄tēīj̄ tw̄tēī aīw̄n̄wn̄. Am̄n̄.

